

AUTHOR MOSES MAIMONIDES

no. 275

TITLE מִשְׁנֵה תּוֹרָה מַיְמוֹנִידֵס

[MISHNEH TORAH]:

VOL. I

IMPRINT [ITALY, ABOUT 1480?]

CALL NO. GOFF, HERB-76 ; ACC. 220-15

DATE MICROFILMED

הועתק והוכנס לאינטרנט
www.hebrewbooks.org
ע"י חיים תש"ע

C2399

These images are from the collection of the Library of the Jewish Theological Seminary (JTS). JTS holds the copyrights to these images. The images may be downloaded or printed by individuals for personal use only, but may not be quoted or reproduced in any publication without the prior permission of JTS.

FILMED FOR THE JEWISH THEOLOGICAL SEMINARY OF AMERICA

XEROX University Microfilms, Inc.

תתי' חוד

למנוח ביהיטי אל

כל מצותיך

תלמידי הגדה החדשה
מקבלי אבנינו

כל המצות

שציתנו לו למשה בסיני
בפירושן ניתנו שנאמר
ואתנה לך את לחות
האבן והתורה והמצוה
תורה זו תורה שבכתב
והמצוה זו פירוש וצינו
לעשות התורה על פי
מצוה זו היא הנקרא תורה שבעל פה כל התורה
אשר נאמר למשה רבינו קודם שימות בכתב ידו - וכן ספר
לכל שבט ושבט וספר אהר נתנהו בארון לעד שנאמר
לקח את ספר התורה הזה ושמרתם אותו ונו - והמצוה
שצוהו פירוש התורה לא כתבה אלא צוה בה לוקנים
וליהושע ולסאר כל ישראל שנאמר את כל הרבה אשר
אנני מצוה אתכם אותו תשכרו לעשות וגו' וכפי זה
נקראת תורה שבעל פה : אף על פי שלא
נכתבה תורה שבעל פה לכמה כשה רבינו כילה בבית
דיניו לשבעים זקנים ואליעזר ופנחס והיושע שלשת
בניהו מאשה - וליהושע שהוא תלמידו של משה רבינו
מלך תורה שבעל פה וצוהו עליה - וכן ויהושע כל היום
חינו למד על פה וזקנים רבים קבלו מצוה שבעל פה
מן הזקנים ומפניהם ושמואל קיבל מעלי ובית דינו ודור
קיבל משמואל ודור ואחיה השילוני מיוצאי מצרים היה
ולוי היה ושמע משה והיה קצין בימי משה והוא קיבל
ממור ובית דינו וליהו קיבל מאחיה השילוני ובני דינו
ואלישע קיבל מאליהו ובית דינו והחודק הכהן קיבל
מאלישע ובית דינו וזכריה קיבל מהחודק ובית דינו
והושע קיבל מזכריה ובית דינו - ועמוס קיבל מהושע
ובית דינו וישעיה קיבל מעמוס ובית דינו ומיכה קיבל
מישעיה ובית דינו ויוא קיבל ממיכה ובית דינו ונחום
קיבל מיוא ובית דינו וחבקוק קיבל מנחום ובית דינו
והפניה קיבל מחבקוק ובית דינו וירמיה קיבל מהפניה
ובית דינו - וברוך בן נריה קיבל מירמיה ובית דינו
יא ובית דינו קבלו מברוך בן נריה ובית דינו בית
דינו שלעזרא הכהן הנקרא אנשי כנסת הגדולה היה
זכריה ומלאכי דניאל והנביא וספיא והצדיק והצדיק
הכלה ומרדכי בלשן ומדובבל והיה צדיק ומתעורר
תשולם מאה ועשרים זקנים האחדים מהם ויוא שמעון
הצדיק והוא היה מכלל המאה ועשרים - וקיבל תורה
שבעל פה מכולם והוא היה כהן גדול אחר עזרא :
אנטוניגוס איש סוכו ובית דינו קיבלו משמעון הצדיק
ובית דינו ויוסי בן יועה איש צרורה ויוסף בן יוחנן
איש ירושלים ובית דינם קיבלו מאנטוניגוס ובית דינו
ויהושע בן פרחה ונותאי הארבלו ובית דינם קבלו
מיוסי בן יועה ויוסף בן יוחנן ובית דינם והחיה בן
ישיה שמעון בן שטח ובית דינם קיבלו מיהושע בן
נחמן ונותאי הארבלו ובית דינם שמעיה ואבטליון
וזינאי ובית דינו קבלו מהחיה ובית דינו
היה על וישעיה ובית דינם קיבלו משמעון ואבטליון
וזינאי ובית דינו ורובן יוחנן בן זכאי ורובן שמעון בנו
היה על תורה שבעל פה מהלל ובית דינו : חמשה
היו שהיו לרובן יוחנן סוכאי והם גדולי החכמים
בבית דינו והוא ראש הגדול הראשון והוא ויהושע ור
היה על וישעיה ונתאלהו אליעזר בן עזרה ור
וקיבל התורה קיבל מה אעזר הנגיד ויוסף אבנו גר

הוא היה ור ישעיה ור מאיר בן יהודה קיבלו מה
היה על וישעיה ור מאיר וחבריו מר ישעיה ור
יהודה הם ר יהודה ור יוסי ור שמעון ור נחמן ור
אברהם בן שמוע ור יוחנן הסנדלר ושמעון בן עזרא ור
חנניה בן תרדיון - וכן קיבלו חבריו שלר עמוס כהן
אשר הנדלר וחבריו שלר עקיבתה הם ר נחמן ור
שלר יוסי הגלילי ור שמעון בן אעזר ור יוחנן בן
רובן נמליל הרי קיבל מרובן נמליל ורובן נמליל
היו קיבלו שמעון בנו קבל ממנו ורובן נמליל בני
ממנו ורובן שמעון בנו קיבל ממנו ור יוחנן בנו שמעון
שמוע ורובן הנקר רבינו הקדוש והוא קיבל ממנו ורובן
אעזר בן שמוע ור שמעון חבריו רבי הקדוש הנקר
המשיגה ותימות משה רבינו ועד רבי הקדוש לא חיברו
הבור שכל מצותי אתם ברבים בתורה שבעל פה - אלא
בכל דור ודור ראש בית דין או נביא שחייה בארץ
הדור כתב לעצמו זכרון השבועות ששמעו מרבינו
והוא כליה על פה ברבים - וכן כל יחד ואחר
כתב לעצמו כפי כוחו כפיאור התור ומחלכותיה כמו
ששמענו וכבר רבים שנתחדשו בכל דור-דור ברבינו שלא
למרום מפי השמועה אלא במרם משלש עשרה ברות
והכנים עליהם בית דין הגדול וכן היה ויחברו כותבי
עד רבינו הקדוש והוא קיבל כל השבועות וכל הרונים
וכל הביאורים והפירושי ששמענו במשה רבינו ושיקבו
בית דין שבעל פה ורוב כלה התור ורוב כלה
ספר המשנה ושמנו החכמים ברבים ונאמר לכל ישראל
וכתבוהו סולם - ורובם בכל מקום כמו שלא יעזרו
תורה שבעל פה כל רב ישראל ורוב עמנו הוא רבינו
ולא הננו ורובם כמות שחייה ימי שהיה שדה כותבים
כתמעטין והולכין זה בזה כשיהיה חכם ודורו
פושטת בעולם וכתבם ורובם כמות שחייה ימי שהיה
והולכין לקצות היבנה ויבנה להיות בידו גמול
שולכדורו בכהרה ולא ישכח וישב כל ימיו הוא ובית
דינו ולמד הכשנה ברבים - ואילו הם גדולי החכמים
שהיו בבית דינו של רבינו הקדוש וקיבלו ממנו שמעון
ונמליל בניו - ור אפס - ור חנניה בן חסאי ור חיה
ורב ור ינאי ור קפרא ורביא ורביא ורביא ורביא
אילו הם גדולי החכמים שקיבלו ממנו עמוס אלפי
כישאר החכמים אעפ שאילו היווהו כהן קיבלו מרובו
הקדוש ויברך בכדרשיו רובן יוחנן ורובן יוחנן
תלמיד לר יאנו ור רב ממנו היה : וכן רב קיבל מה
יוזא ושמאל קיבל מה חנניה בן חסאי - רב חיי
ספרא וספרי לבאר ולהודיע עיקרי המשנה ור חייא
חיבה התוספת לבאר עשירי המשנה - וכן ר הושעיה
ובר קפרא חיברו בסיפורים לבאר דברי המשנה -
ור רבי חיבר התלמוד הירושלמי בארץ ישראל אהר
זרביה בבית בקרוב שלש מאות שנה ומגדולי החכמים
שקיבלו מרביה ושמאי רב הונא ורבי יהודה ורבי תנאי
ורב כהנא ומגדולי החכמים שקיבלו מר יוחנן רבה
בר רב חנאי ור אמי ור אסי ור רב רבני ור אבן - ומכר
החכמי שקיבלו מרוב הונא ומרבי יהודה רבה ורבי יוסף
ומכלל החכמים שקיבלו מרבה ורבי יוסף אבני הרבה
ושניהם קיבלו גם מר רב נחמן - ומכלל ברבני שמעון
מרבא רב אשי ורבינא ורבי בר רבא - ומכלל ברבני
רב אשי ורבינא - ומכלל ברבני אשי ורבי רבא
עליו השלום ארבע דורות ואילו רב - רב אשי בר רבא
ורבא בר רבא - ורבה בר רבא - ורבי רבא בר רבא
ורבי רבא בר רבא - ורבי רבא בר רבא - ורבי רבא בר רבא
ורבי רבא בר רבא - ורבי רבא בר רבא - ורבי רבא בר רבא
ובליל הזמן אביו רבא - ורבי רבא בר רבא - ורבי רבא בר רבא
אביו - ורבי רבא בר רבא - ורבי רבא בר רבא - ורבי רבא בר רבא
משמעיה ואבטליון ורבי רבא - ורבי רבא בר רבא - ורבי רבא בר רבא
צדורה ושמעון ורבי רבא - ורבי רבא בר רבא - ורבי רבא בר רבא
יהושע ונתאלהו מוכני בן יוחנן ויוסף אבנו גר

והיא המצוה שיש בה רבוי קלה הרבה והוא ענין בפני עצמו ויש מהם הלכות שהם כגללים משפטי מצות הרבה אם יהיו אותן המצות כולן בינינו אחר מפני שחילוק חבר זה לזה הענינים לא לפי מנין המצות כמו שיתבאר לקורא בו אמנם מצות התורה הנוהגות לרנרות שש מצות שלוש עשרה מצות מהם מצות עשה מאתיים וארבעה ושמונה סימן להם מנין איברי שלארס ומהם מצות לא תעשה שלש מאות וששים וחמש סימן להם מנין ימי שנת החמה

מצות עשה

- מצוה ראשונה ממצות עשה לירע שיש שם אלזה שנאמר אנכי ה' אהיך
- ב. ליחורו שנאמר ה' אהינו ה' אהיך
  - ג. לאהבו שנאמר ואהבת את ה' אהיך
  - ד. ליראה ממנו שנאמר את ה' אהיך תירא
  - ה. להתפלל שנ' ועבדת את ה' אהיך ועבודה ע' תפלה
  - ו. לרבקה בו שנאמר ובו תרבק
  - ז. להשבוע בשמו שנאמר ובשמו תשבוע
  - ח. להרמות ברכויו הטובים והישרו שנ' והלכ ברכויו
  - ט. לקרש את שמו שנ' ונקרשתי בתוך בני ישראל
  - י. לקרות קרית שמע פעמים ביום שנ' ורברית בס' בשכבך ובקומיך
  - יא. ללמוד תורה וללמדה שנ' ושנתם לכוך
  - יב. לקשור תפילין בראש שנאמר והיו לשושנות בין עיניך
  - יג. לקשור תפילין ביד שנ' וקשרת לאזניך על גדיך
  - יד. לעשות ציצית שנאמר ועשו להם ציצית
  - טו. לקבוע מזוזה שנ' וכתבתם על מזוזות ביתך
  - טז. להקהל את העם לשמע התורה במוצאי שבעות שנאמר הקהל את העם
  - יז. לכתוב כל איש ספר תורה לעצמו שנאמר כתבו לכם את השורה הזאת
  - יח. לכתוב המלך ספר תורה לעצמו יתר על אחר של כל אדם והיו לו שתי תורות שנ' וכתב לו את משנה התורה הזאת
  - יט. לברך אחר המזון שנאמר ואכלת ושבעת וברכת את ה' אהיך
  - כ. לבנות בית הבחירה שנ' ועשו לי מקדש
  - כא. לקרא מבית המקדש שנא' ומקדשי תיראו
  - כב. לשמור בנת זה תמיד שנאמר ואתה ובניך אתך לפני אהל העדות
  - כג. להיות הלוי עובד במקדש שנ' עובד הלוי
  - כד. לקדש הכהן יריו ורגליו בשעת העבודה שנ' ורחצו אהרן ובניו וכו'
  - כה. לערוך נרות במקדש שנ' וערוך אהרן ובניו
  - כו. לברך הכהנים את ישראל שנאמר כה תברכו את בני ישראל
  - כז. להסדיר לחם ולבונה לפני ה' בכל שבת שנ' לחם הפנים לפני תמיד
  - כח. להקטיר הקטרת פעמים ביום שנאמר והקטיר עליו אהרן את קשרת הכמים
  - כט. להבעיר איש במזבח העולה תמיד שנאמר אש ותמיד תוקר על המזבח
  - ל. להרים את הרשן מעל המזבח שנ' והרים את הרשן
  - לא. לשלח שמיים מבחנה שמינה שהוא המקדש שנ' ושלחמן המחנה כל צדוע וכל זב וכל טבא לפש
  - לב. לחלוק כבוד לורעו של אהרן ולהקדימו לכל רבך שבקרושה שנאמר וקדשתי
  - לג. ללבוש הכהנים לעבודה בנר בהונה שנ' ועשית בגדי קדש

- לד. לשבת את הארון על הקרבן כיון שנאמר ויבנו שנאמר עבודת הקדש עליהם כיון שנאמר לשבת כדמים גדול כגמולכם ביום
- לה. חשיבה שמזכיר שמו בשבת קדש
- לו. להיות ההגים עובדים במקדש משכרות משכרות והמועדים עובדים באהה שנאמר וכו' יבא הלוי לבד מכרלו על האבות
- לז. להיות ההגה מטמאין לקדושתן והתאבלו על יום כשאר קדושה שהן מצווין להתאבל שנ' להיטמא להיות כהן וכו' נוסף בתולה שנאמר והוא איש בתולה יקח
- לח. להקדיש המדרון בכל יום שנאמר שנים ליום יעלה המזב
- לט. להקדיש כהן גדול מנחה בכל יום שנאמר זה קרבן אהרן ובניו
- מ. להוסיף קרבן אחר בכל שבת שנאמר וביום השבת שני כבשים
- מא. להוסיף קרבן בכל ראש חרש וראש חרש שנאמר ובראשי חרשיכם
- מב. להוסיף קרבן בחג הפסח שנ' שבעת ימים תקדימו אשתו לה
- מג. להקריב מנחת העומר מחרת יום ראשון שלפסח עם כבש אחד שנ' והבאתם את עומר ראשית קצירכם אל הכהן
- מד. להוסיף קרבן ביום עזרת שנאמר יצאום הכבודים וכו'
- מה. להביא ירמי הלחם עם דקלנות ההרים בנלו הלחם ביום עזרת שנאמר כמשבותים תביאו לחם תנופה
- מו. להוסיף קרבן בראש השנה שנאמר בהרש השביעי באהה לרדש
- מז. להוסיף קרבן ביום העיס שנאמר ובעשור לחדש השביעי מקרא קדש יהיה לכם לעשות עבודת היום ביום העיס שנ' בואת יבא אהרן אל הקדש בפר בן בקר וכל רעבוד הכתובה בפרשת אהרן מות
- מח. להוסיף קרבן בדג דסוכות שנאמר והקרבתם עולה אשה רוח נוחח
- מט. להוסיף קרבן ביום עזרת בני חלל בפני יעצמו הוא שנאמר וביום השביעי לחוג כדגלים שנאמר עלש רגלים הדוג לו לראות ברגלים שנאמר שלש פעמי בשנה יראה כל זמורך
- נ. לשכוח בדגלים שנ' ושכחת בהנדך
- נא. לשהוט כבש הפסח שנ' ושרטו אותו כל קהל וכו' לאכול בשר פסח צלו כליו חמישה עשר כניסו שנאמר ואכלו את הבשר
- נב. לעשות פסח ימי שנאמר בחדש השני בארבעה עשר יום חמשה עשר אתו במידו
- נג. לאכל את פסח פסח ימי על מצה וכרוח שנאמר על מצות ומדברים ואמר
- נד. לתקן בחדש רות על הכרבתות ובשעת הירידה והעולה
- נה. לזון על הכרבתות יום יום שלפני והקאה עיצת יום ושלפני חלית
- נו. להקריב קרבן חטאת שנ' תמי יתיה לרצו כללותו והקריב קרבן חטאת
- נז. להקריב קרבן חטאת שנ' יעלה קרבן חטאת
- נח. להקריב קרבן חטאת שנ' יעלה קרבן חטאת
- נט. להקריב קרבן חטאת שנ' יעלה קרבן חטאת
- ס. להקריב קרבן חטאת שנ' יעלה קרבן חטאת
- סא. להקריב קרבן חטאת שנ' יעלה קרבן חטאת
- סב. להקריב קרבן חטאת שנ' יעלה קרבן חטאת
- סג. להקריב קרבן חטאת שנ' יעלה קרבן חטאת
- סד. להקריב קרבן חטאת שנ' יעלה קרבן חטאת
- סה. להקריב קרבן חטאת שנ' יעלה קרבן חטאת
- סו. להקריב קרבן חטאת שנ' יעלה קרבן חטאת
- סז. להקריב קרבן חטאת שנ' יעלה קרבן חטאת
- סח. להקריב קרבן חטאת שנ' יעלה קרבן חטאת
- סט. להקריב קרבן חטאת שנ' יעלה קרבן חטאת

בן עזר וחסד בן יוחנן מאנשינו
משמעון הצדיק . ושמעון הצדיק בעורא . ועורא
מכרוד . וברוך מירמיה וירמיה מצפניה וצפניה
מחבוק וחבוק מנחום ונחום מיוא ויוא ממכה ומכה
מישעיה . וישעיה מעמוס ועמוס מהושע והושע
קוכריה וזכריה מיהודע . ויהודע מאלישע ואלישע
מאיהו וציהו מאמיה ואחיה מרוד ורוד משמוא ושמוא
מעלי ועלי מפנחס ופנחס מיהושע ויהושע ממשה רבי
ומשה רבי מפי הגבורה נמצא שכולם מה אהי ישראל
כל אלו החכמים הנזכרים הם גדולי הדורות . מהם
ראשי ישיבות ומהם ראשי גלויות . ומהם מסנהדרין
גדולה ועמהם בכל דור ודור אלפים ורבות ששמעו
מהם . ועמהם רבינא ורב אשי הם סוף חכמי התלמוד
ורב אשי היא שחיבר התלמוד הבבלי בארץ שנער
אחר שחיבר ר יוחנן התלמוד ירושלמי בכמו מאה שנה
וענין שני התלמודי הוא פירוש רברי המשניות
וביאור עקבותיה . ודברים שנתחדשו בכל דור ודור
מימות רבינו הקדוש ועד חיבור התלמוד .
ומשני התלמודים ומן התוספתא ומספרא וספרי ומן
התוספתות מכלם יתבאר האסור והמותר השמא
והטהור והחייב והאסור והמותר כמו שהעתיקו
איש מפי איש כפי משה רבינו מסני . גם
יתבאר מהם דברים שגזרו חכמים ונביאים שבכל דור
ודור לעשות סניג לתורה כמו ששמעו משה בפירוש
שנ ושמעם את משמרתו עשו משמרת למשמרתו וכן
יתבאר מהם המנהגות והתקנות שהתקינו או שגזרו
בכל דור ודור כמו שראו בד שלאותו הדור לפי שאסור
לומר כלם שצ לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין
ושמאל וכן מעששים ודינים מופלאים שלא קבלום
ממשה ודנו בהם בד של אותו הדור במדות שהתורה
נדרשת בהן ופסקו אותם הוקמים וגמרו שהרין כך הוא
הכל חיבר רב אשי בתלמוד מימות משה ועד ימינו .
וחברו חכמי המשנה חיבורי אחרים לפרש רברי התורה
ר הושעיא תלמודו של רבינו הקדוש חיבר באור ספר
בראשית ור ישמעאל פירש מאה שמות עד סוף התורה
והוא הנקרא מכילתא וכן ר עקיבה חיבר מכילתא .
וחכמים אחרים אחריהם חברו מדרשות והכל חובר
קדם התלמוד הבבלי . נמצא רבינא ורב אשי
וקבליהם סוף גדולי חכמי ישראל המעתיקים תורה
שבעל פה ושגזרו גזירות והתקינו התקנות והנהיגו
מנהגות ופשוטה גזירתם תקנתם ומנהגותם בכל ישראל
בכל מקומות מישבותם . ואחר כך של רב אשי שחבר
התלמוד בימי בנו וגמרו נאפוירו ישראל בכל ארצות
פיזור יתר והגיעו לקצוות ולאיים הרחוקים והבנתה
קטטה בעולם ונשתבשו הדרכים בניסות ונתמעט
תלמוד תורה ולא נכנסו ישראל ללמוד בישיבותיהם
אפים ורבות כמו שהיו מקודם לא מתקבצים יחידים
השריטם אשר הקורא בכל עיר ועיר ובכל מדינה
ומדינה ועוסקין בתורה ומבינים בחיבורי החכמי כולם
ווורעים מהם ררך המשפט היאך הוא וכל בר שעבר
אחר התלמוד בכל מדינה ומדינה וגזר או התקין או
הנהיג לבני קרינתו או לבני מדינות רבות ולא פשטו
מקשו בכלא ישראל . מיני החוק מושבותיהם ושביש
הדרכי והיות בר של אותה המדינה יחידים ובית דין
סגור של שבועים ואחר בשל כמה שנים קודם חיבור
התלמוד . לפיכך אין כופין אנשי המדינה זו לנהוג
כמנהג מדינה אחרת . ואין אדם לבר זה לנזר גזירת
שנזרה בר אחר במדינתו וכן אם למד אחר מן הגאונים
שררך המשפט כך הוא עתבאר לבית דין אחר שעבר
אחריו שאין זה רך המשפט קרינב בתלמוד . אין
יוסעין לדאשק . אלא למי שהרצת נוטה לדבריו בין
ראשון בין אחרון ודברים הללו ברינוק וגזירות ותקנות
למנהג שנתחדשו אחר חיבור התלמוד וכל כל דבריו

שבתלמוד הבבלי חייבין כל ישראל ללכת בהם וספין
כל עיר ועיר וכל מדינה ומדינה לנהוג בכל המנהגות
שנחנו חכמי התלמוד ולגזור גזירותם וללכת בתקנותם
הואיל וכל אותם הרברים שבתלמוד הסבימו עליהם כל
ישראל ואותם החכמים שהתקינו או שגזרו או שהנהיגו
או שרנו רין ולסרו שהמשפט כך הוא . הם כל חכמי
ישראל או רובם . והם ששמעו הקבלה בעקרי התנכה
כולה דור אחר דור עד משה רבינו עה . כל החכמים
שעמרו אחר חיבור התלמוד ובנו בו ויצא להם שם
בחכמתם הם הנקראים גאונים וכל או הגאונים שעמרו
בארץ ישראל ובארץ שנער ובספרד ובצרפת למרו ררך
התלמוד והוציאו לאור תעלומותיו . וביארו עניניו לפי
שררך עמוקה דרכו עד למאד ועוד שהוא בלשון ארמי
מעורב עם לשונות אחרות לפי שאותה הלשון היתה
ברורה לכל אנשי שנער בעת שחיבר התלמוד אבל
בשאר מקומו וכן בשנער בימי הגאונים אין אדם מכיר
אותה הלשון עד שמלמדין אותו ושאלות רבות שואלין
אנשי כל עיר ועיר לכל גאון אשר היה בימיהם לפרש
להם דברים קשים שבתלמוד . והם משיבים להן כפי
חכמתם ואותם השואלים מקבצים התשובות ועושין
מהם ספרים להבין מהם גם חברו הגאונים שבכל דור
ודור חבורים לבאר התלמוד מהם מי שפירש הלכות
יחירות ומהם מי שפירש פרקי יחידים שנתקשו בימינו
ומהם מי שפירש מסכתות וסדרים ועוד חברו הלכות
פסוקות בענין איסור והיתר וחייב ופטור בדברים
שהשעה צריכה להם כדי שיהיו קדושים למדע כי
שאינו יכל לירד לעומקו של תלמוד זה היא כלל אנשי
שעשו בה כל גאונים ישראל מיום שחיברו התלמוד ועד זמן
זה שנה שמינית אחר מאה ואלף לחרבן הבית
והיא שנת ארבעת אלפים ותתקלו לבריאת עולם .
ובסמן הזה תכפו הצרות יתירות ורחקה השעה את
הכל ואברה חכמת חכמינו ובינת נבוינו נסתתרה
לפיכך אותם הפירושים וההלכות והתשובות שחברו
הגאונים וראו שהם דברים מבוארים נתקשו בימינו
ואין מבין עניניה כראוי לא מעוש במספר ואין צריך
לימר התלמוד עצמו הבבלי והירושלמי וספרא וכפרי
והתוספתא שהן צריכין דעת רחבה ונפש חכמה וזמן
ארוך . ואחר כך יודע מהם הדרך הנכונה בדברים
האסורים והמותרים ושאר דיני התורה היאך הוא .
ומפני זה נערתו חצני אני משה בר מיכון הכפרדי
ונשענתי על הצור בה וביטתי בכל או הכפרי וראיתי
לחבר דברים המתבכרים ככל אילו ההיבויים בענין
האסור והמותר והטמא והטהור עם שאר דיני התורה
כולם בלשון ברורה ודרך קצרה . עד שתהא תורה
שבעל פה כולה סודרה בפי הכל בלא קושיא ולא פירוק
ולא זה אומר בכה וזה אומר בכה לא דברים ברורים
קדושים נכונים על פי המשפט אשר יתבאר בכל אילו
החבורים והפירושים הנמצאים מיכות רבינו הקדוש
ועד עכשו . עד שיהיו כל הדינים גלויין לקטן ולגדול
בדין כל מצוה ומצוה וברו כל הרברים שתיקנו חכמים
ונביאי כללו שלדבר כדו שלא יהא אדם צריך לחיבור
אחר בעולם . בדין כדוני ישראל אלא יהא חיבור זה
מקבץ לתורה שבעל פה כולה עם התקנות והמנהגות
והגזירות שנעשו מימות משה רבינו ועד חיבורי התלמוד
וכמו שפירשו לנו הגאונים בכל חיבוריהם שחיברו אחר
התלמוד לפיכך קראתי שם חיבור זה משנה תורה לפי
שארם קורא בתורה שבכת תהלה ואחר כך קורא בזה
ויודע ממנו תורה שבעל פה כולה ואינו צריך לקרות
ספרי אחר ביניהם . וראיתי לחלק חיבור זה לחלקות
הלכו בכל ענין וענין ואחלק ההלכות לפרקים שבאותו
ענין . וכל פרק ופרק אחלוק אותו לקצוות קטנות כדי
שיהיו סדודין על פה . אילו ההלכות שבעל ענין
וענין יש מהם הלכות שם משפטי מצוה אחר בלבד

קמץ ארץ אחוזה לכם גאולה תתנחל ארץ
 להיות גאולה בבתי עיר הימה עד שנה שנאמר
 ואיש כי ימכר בית מושב
 קמץ למנות שני יובל שנים ושמאי שנ וספרת לך שבע
 קמץ להשי כספו בשביעי שנ להשמיט בל בעל משה
 קמץ לנגש לנכרי שנאמר את הנכרי תגשו ואשר יהיה
 לך את אחיך תשטט ירוך
 קמץ מן הבהמה לכהן הזרוע והלחיים והקיבה
 שנאמר ונתן מכהן הזרוע
 קמץ ליתן ראשו הגו לכהן שנ ראשית גו צאנך תתן לו
 קמץ לרון ברני חרמים מהם לה ומהם לכהן שנאמר
 אך כל חרם אשר יחרים
 קמץ לשחוט במקדש חיה ועוף ואחר יאכל בשרם שנא
 זבחת מבקרך ומצאנך
 קמץ לכסו דם חיה ועוף שנ ושפאת דמו וכיסו בעפ
 קמץ לשלח אם צפור מן הקן שנ שלח תשלח את האם
 קמץ לברוק בלמיני בהמה שנ ואת החיה אשר תאכל
 קמץ לברוק בסימני העוף עד שיבריל בין טמא לטהור
 שנאמר כל צפור
 קמץ לבורק בסימני חגבים לירע טהור מן הטמא שנא
 אשר לו כרעים
 קמץ לברוק בסימני דגים שנאמר את זה תאכלו
 מכל אשר במים
 קמץ לקדש חרשים ולחשב שנים וחרשים כבד בלבד
 שנאמר החרש הזה לכם ראש חרשים ראשון הוא
 לכם לחדשי השנה
 קמץ לשבות בשבת שנ וביום השביעי תשבות
 קמץ לקדש שבת שנ וזכור את יום השבת לקדשו
 קמץ לבער חמץ שנ ביום הראשון תשבותו שאר מבתים
 קמץ לספר ביציאת מצרים בלילה ראשונה של חג
 המצות שנאמר והגדת לבנך ביום ההוא
 קמץ לאכל מצה בלילה זה שנאמר בערב תאכלו וגו'
 קמץ לשבו בראשון שלפסח שנ וביום הראשון מקדש קדש
 קמץ לשבות בשביעי בו שנ וביום השביעי מקרא קדש
 קמץ לספור מקצירת העומר מט יום שנאמר
 וספרתם לכם ממחרת השבת
 קמץ לשבות ביום חמשים שנאמר וקראתם בעצם היו
 הזה מקרא קדש
 קמץ לשבות בראשון של חרש השביעי שנאמר באחר
 לחרש יהיה לכם שבתון
 קמץ להתענות בעשרי בו שנאמר ובעשור לחרש
 תענו את נפשותיכם
 קמץ לשבות ביום היום שנאמר זבחת שבתון
 קמץ לשבות בראשון של חג הסוכות שנ ביום הראשון
 מקרא קדש
 קמץ לשבו בשמיני של חג שנ וביום השמיני מקרא קדש
 קמץ לישוב בסוכה שבעת ימים שנאמר בסוכות תשבו
 שבעת ימים
 קמץ ליטול לולב שנאמר ולקחתם לכם ביום
 הראשון פרי עץ הדר כפות תמרים
 קמץ לשמוע קול שופר בראשה שנ יום תרוע יהיה לכם
 קמץ ליתן מחצית השקל בכל שנה שנאמר זה
 יתנו כל העובר על הפקודים
 קמץ לשמוע מכל נביא שהוא בכל הדר וידור אם לא
 יוסיף ולא יגרע שנאמר אליו תשמעו
 קמץ למנות מלך שנאמר שום תשים עליך מלך
 קמץ לשמוע מכל בר הגדול שיעברו להם
 לשאר אל שנאמר ועל המשפט
 קמץ למנות אחרי ימים אם תהיה מחלוקת בין
 הסנהדרין בדיני שנאמר אחרי ימים לקנות
 קמץ למנות שופטים ושטרות בכל קהל וקהל
 מישראל שנאמר שופטים ושרים תתן לך
 קמץ לחנות בין מעלי דין ובענין שופטים בדין

שנאמר בצדק תשפט שכירך
 קמץ להניח בשר לפני שיש לו עדות שנאמר
 והוא עד או דאה או ידע
 קמץ לחקור העדים ברבה שנ ודרש והקדושא תהומב
 קמץ לעשיל לעדים וימנעו כמו לומר לעשות שנאמר
 ועשיתם לו כאשר יקם
 קמץ לערוף את הגולה למצותה שנאמר וערפו
 שם את העולה בנות
 קמץ להבין שש ערו מקלם שנ תכין לך הדרך השלשת
 קמץ לתת לליים ימים לשבת וגם הם קמץ שנות שנאמר
 ונתנו לאויס ערים
 קמץ לעשות מצותה לנגד שנאמר ועשית מצותה לנגד
 קמץ לאבד י ומשמי שי שנ אבד תאבדון וגו'
 קמץ להרוג אנשי עיר הנדל ולשרוף את העיר שנאמר
 ושרפת באש את כל שללה
 קמץ לאבד שבע עכמים כארץ ישראל שנ הדר תחרים
 קמץ להכרית ורעו שיעמלק שנ תכרה את זמר עמלק
 קמץ לזכור מה שיעשה לנו עמלק תדור שנאמר וזכר
 את אשר עשה לך עמלק
 קמץ לעשות במלחם הרשות בשפט הכיז בתורה שנ
 כי תקרב אל עיר
 קמץ למשו כהן בכלחם שנ ונגש הכהן ודבר אל העם
 קמץ להתקין יד בכחנשונ ויד תהיה רך כחין לפחנח
 קמץ להתקין יתר שנאמר ויתד תהיה לך כל אונך
 קמץ להשיב את הגול שנ והשיב את הגולה אשר גול
 קמץ ליתן צדקה שנאמר פתחתפתח את ירך
 קמץ להעניק לעבד עברי שנאמר העניק העניק לו וכן
 אכה העבדיה
 קמץ להלות לעני שנאמר אם כסף תלוה את עמי אם
 זה אינו רשות לא מציה שנאמר והעבט העבטנו
 קמץ להלות לנכרי ברבית שנאמר ונכרי תשיך כפי
 השמועה לברו עוז כמות עשה
 קמץ להשיב המשכון לבעלו שנ השיב תשי לו את העבו
 קמץ ליתן שטר עמיר בומנו שנ בומנו תתן שטר
 קמץ להוות השכי אופל בוכן שכירות שנאמר כי תבא
 בכרם רעך כי תבא בקמת רעך
 קמץ לעזוב מעל חבירו או מעל בהמתו שנאמר עזוב
 תעזוב עמו
 קמץ להקם הכסף על הבהמה שנאמר הקם הקם עמו
 קמץ להשיב אברה שנאמר השב תשיבם לאהרן
 קמץ להוכיח הדושא שנאמר הוכח תוכיח את עמיתך
 קמץ לאהוב כל אדם כבני ערית שנ ואהבת לרעך כמו
 קמץ לאהוב את הגר שנאמר ואהבתם את הגר
 קמץ לצד כאונו עם הבעקות שנ כאונו צדק אבני צד
 קמץ לכבד החכמים שנאמר כפני שיבה תקום
 קמץ לכבד אב ואם שנאמר כבד את אביך ואת אמך
 קמץ ליראה כאב ואם שנאמר איש אביו ואביו תיראו
 קמץ לפרות ולרבות שנאמר פרו ורבו
 קמץ לבעול בקודש שנאמר כי יקח איש אשה
 קמץ לשכוח חתן את אשתו שנה שנאמר נקי יהיה
 לביתו שנה אחד וגו'
 קמץ למול את הבן שנ וביום השמיני מול בשר ערלת
 קמץ ליבם אשת אח שנאמר יבמה יסא עליה
 קמץ להלוי ליבם שנ וחלצה נעלו מעל מעלו
 קמץ לישא אונס את אנוכתי שנאמר ולו תהיה לאשה
 קמץ לישב כוציא שם רע עם אשתו כל ימי שנאמר
 ולו תהיה לאשה
 קמץ לרון במפתח בהכשים שקל עם סאל הנין שנ
 וכן יפתח
 קמץ לעשות לופת תאר ככתוב בתורה שנאמר וראתם
 יבטניה אשת צפת תואר
 קמץ לנרש בשטר שנאמר
 וכתב לה ספר כריתות
 קמץ לעשות לסוטה כתיבה שנאמר ועשה לה הסון

ס להקריב ב' קרבן אם טעו בהוראם שנאמר
 ואם כל ערתי ישראל ישגו
ט להקריב יחיד קרבן חטאת אם שגג במצות
 לא תעש שהיבי עליה כרת שגג ונפש כי תחש
 להקריב יחיד קרבן אם נסתפק לו אם חטא
 חטא שהיבי עליו חטאת או לא חטא שנאמר
 וזאת ידע וגו' והבי את אשמו וזאת נקד אש תלוי
ע להקריב הישג מבעילה או החוטא בגולה
 ואזיבטפה הרופה או שכפר בקדו' ונשבע
 כביא קרבן אשם וזהו הנקרא אשם וורצו
עב להקריב קרבן עולה ויורד שנאמר אם לא
 תגיע ידו ואם לא תשיג ידו
עג להתורות לפני ה' מכל חטא שיעשה האדם
 בשעת הקרבן ושלא בשעת קרבן שנאמר והתירו
 את חטאתם אשר עשו
עד להקריב הוב קרבן אחר שיטהר מזוהם שנאמר
 וזכי וטהר הוב משובו
עה להקריב הובה קרבן אחר שתטהר שנאמר
 ואם טהרה מזוהם
עו להקריב המצורע קרבן אחר שיטהר שנאמר
 וביום השמיני יקח
עז להקריב חילת קרבן אחר שתטהר שנאמר
 וביום השמיני יקח
עח להקריב חילת קרבן אחר שתטהר שנאמר
 וביום השמיני יקח
עט להקריב חילת קרבן אחר שתטהר שנאמר
 וביום השמיני יקח
פ להקריב חילת קרבן אחר שתטהר שנאמר
 וביום השמיני יקח
פא להקריב חילת קרבן אחר שתטהר שנאמר
 וביום השמיני יקח
פב להקריב חילת קרבן אחר שתטהר שנאמר
 וביום השמיני יקח
פג להקריב חילת קרבן אחר שתטהר שנאמר
 וביום השמיני יקח
פד להקריב חילת קרבן אחר שתטהר שנאמר
 וביום השמיני יקח
פה להקריב חילת קרבן אחר שתטהר שנאמר
 וביום השמיני יקח
פז להקריב חילת קרבן אחר שתטהר שנאמר
 וביום השמיני יקח
פח להקריב חילת קרבן אחר שתטהר שנאמר
 וביום השמיני יקח
פט להקריב חילת קרבן אחר שתטהר שנאמר
 וביום השמיני יקח
צ להקריב חילת קרבן אחר שתטהר שנאמר
 וביום השמיני יקח
צא להקריב חילת קרבן אחר שתטהר שנאמר
 וביום השמיני יקח
צב להקריב חילת קרבן אחר שתטהר שנאמר
 וביום השמיני יקח
צג להקריב חילת קרבן אחר שתטהר שנאמר
 וביום השמיני יקח
צד להקריב חילת קרבן אחר שתטהר שנאמר
 וביום השמיני יקח
צה להקריב חילת קרבן אחר שתטהר שנאמר
 וביום השמיני יקח
צו להקריב חילת קרבן אחר שתטהר שנאמר
 וביום השמיני יקח
צז להקריב חילת קרבן אחר שתטהר שנאמר
 וביום השמיני יקח
צח להקריב חילת קרבן אחר שתטהר שנאמר
 וביום השמיני יקח
צט להקריב חילת קרבן אחר שתטהר שנאמר
 וביום השמיני יקח

קב להיות בנך מנוגע טמא ומטמא
קג להיות בית מנוגע טמא
קד להיות הוב מטמא
קה להיות שכבת זרע מטמא
קו להיות הובה מטמא
קז להיות המת מטמא
קח להיות מי מרון מטמאין לאדם טהור ומטהרין
 לאדם טמא מטמאת מת בלבד וכל אלו הדינים
 שלטמאין אילו רב משפטי כל טומאה וטומאה
 מהן מביא בתורה שבכתב
קט להיות הטהרה מכל הטמאות בטבילה במי מקוה
 שנזרחה במים את כל בשרו למרו מפי השמועה
 שרחיצה זו במים שכל גופו עולה בהן בבת אחת
קי להיות הטהרה מן הצרע בין צרעת אדם בין צרעת
 בית בעץ ארו ואזוב ושני תולע ושתי צפרים ומים
 חיים שנאמר זאת תהיה תורת המצורע
קיב להיות המצורע מגלח את כל שערו שנאמר וחיה
 ביום השביעי יגלח את כל שערו
קיג להיות המצורע ידוע לכל ברברים האמורים בו
 בגריו יהיו פרומים וראשו יהיה פרוע וגו' וכן כל
 שאר הטמאים צריכין להודיע את עצמן
קיז להיות פרה ארוכה להיות אפרה כזמן שנאמר
 והיתה לעדת בני ישראל
קכ להיות מעריך אדם נותן דמים הקצובין בפרשה
 שנאמר איש כי יפלוץ נדר
קכו להיות מעריך בהכה שכמה נותן דמיה שנאמר
 והעביר את הבהמה
קכז להיות מעריך ביתו נותן בערך הכהן שנאמר
 והעבירו הכהן
קכח להיות מקדיש שרהו נותן בערך הקצוב בפרשה
 שנאמר והיה ערכך כפי זרעו
קכט לשלם השתג במעילה מה שמעל לה ולהוסיף
 חובט שנז ואת אשר חטא מן הקדש ושלם
קל להיות נטע רבעי קדש שנאמר יהיה כל פרוי
 קדש הילולים לה
קלב להניח פאה
קלג להניח לקט
קלד להניח עומר השכחה
קלז להניח עוללות בכרם
קלח להניח פרט הכרם לפי שבכל אילו נאמר לעני
 ולגר תעוב אותם וזהו מצות עשה שלהם
קכא להביא בכורים לבית הבחירה שנאמר ראשית
 בניבורי ארמתך
קכו להפרי תבוב גדולה לכהן שנז ראשי דגנך תתן לה
קכז להפרי מעשר דגן ללוי שנז כל מעשר הארץ וכן
קכח להפריש מעשר שיני להאכיל לבעליו ברושלים
 שנז עשר תעשר מפי השמוע למרו שזהו מעשר שיני
קכט להיות הלויס כפרישין מעשר מן המעשר שלקחו
 מישראל ונתתן אומו לכהני שנז ואל הלויס תרבר
קל להפריש מעשר עני תחת מעשר שיני בשלושית
 ובששית בשבוע שנאמר מקצה שלש שנים תוציא
 את כל מעשר תביאתך
קלא להתורות וידוי מעשר שנאמר ואמרת לפני ה'
 אהיך בערתי הקדש
קלב לקרות על הבכור שנז ועני ואמרת לפני ה' אהיך
קלג להפריש חלה לכהן שנז ראשית עריסותיכם חלה
 תרנבו תרוכה
קלד להשמיט קרקע שנז והשביעית תשקטנה ונטשתה
קלה לשבות מעבור הארץ שנז בחריש ובקציר משבו
קלז לקדש שנת יובל בשבייתה בשביטה שנז וקדשתם
 את שנת הרמיס
קלח לתק בשופ בשנ הזובל שנז והעבר שופת תשוע
קלז ליתן נאמלה לזרין כמות חובל שנאמר וכל

פו שלא להוציא בדי הארץ וכו'
 פז שלא יוח החושן מעל האפר שנאמר
 החשן מעל האפר
 פח שלא יקדע החייל שנ כפי תורה יורה לו לא יקר
 פט שלא להעלות קרשים בחוץ שנאמר השמר לד פן
 תעלה עלותיך
 צ שלא לשחוט קרובים מחוץ שנ איש אשר ישחט
 שור או כשב זא פתח אהל יוער לא הביאו ונבלת
 צא שלא להקריש בעלי מומין למזבח שנאמר כל
 אשר בו כוּם לא תקריבו והו איש הקרישו
 צב שלא לשחוט בעלי מומין לשם קרבן שנאמר לא
 תקריבו אלה לה
 צג שלא לרוק דם בעלי מומין לגבי המזבח שנאמר
 בבעלי מומין לא תקריבו לה והו איסור זריקת דמו
 צד שלא להקטיר אימורי בעלי מומין שנאמר ואשה
 לא תתנו כהם
 צה שלא להקריב בעל מום עובר שנאמר לא תזבח
 לה אהיך שור ושה אשר יהיה בו כוּם והו כוּם עוב
 צו שלא להקריב בעל מום כוּם הנזים שנאמר וכוּר
 בן נכר לא תקריבו
 צז שלא יתן מום בקדשים שנאמר מום לא יהיה בו
 כלומר לא תתן בו כוּם
 צח שלא יקטיר שאור או רבש שנאמר כי כל שאור
 וכל רבש לא תקטיר
 צט שלא להקריב טפל שנ ולא תשביו כלח ברית אהו
 ק שלא להקריב אתנן וכחים שנאמר לא תביא אתנן
 וזנה וכהור כלב
 קא שלא לשחוט אותו ואת בנו שנאמר אותו ואת
 בנו לא תשחטו ביום אחד
 קב שלא יתן שמן זית בכנחת חוטא שנאמר לא
 ישום עליה שמן
 קג שלא יתן עליה לבונה שנאם ולא יתן עליה לבונה
 קד שלא יתן שמן בכנחת כוטה שנ ולא יצוק עליו שמן
 קה שלא יתן עליו לבונה שנ ולא יתן עליו לבונה
 קו שלא להכיר את הקדשים שנאמר לא יחליפנו
 ולא יכיר אותו
 קז שלא לשנות את הקדשים בקרבן לקרבן שנאמר
 בבכור לא יקדיש איש אותו כלומר שלא יקדישו
 לקרבן אחר
 קח שלא לפדות בכור בהכה טהורה שנאמר אך בכור
 שור וגו לא תפדה
 קט שלא לכפור בעשר בהכה שנאמר לא ינאל
 קי שלא לכפור ערוב החרם שנאמר לא יכפר
 קיא שלא לפדות שור החרם שנאמר לא ינאל
 קיב שלא יבדיל ראש חטאת העוף שנאמר וכלק את
 ראשו ככול ערפו
 קיג שלא לעבוד בקדשו שנ לא תעבוד בבכור שורך
 קיד שלא לגזוז את הקדשו שנ ולא תגזו בטר צאנך
 קטו שלא ישחט הפסח והחמץ קיים שנאמר לא
 תשחט על חמץ דם זבחי
 קיו שלא להניח אימורי הפסח עד שיפסל לבונה
 שנאמר לא ילין חלב חגי
 קיז שלא להותיר מבשר הפסח שנאמר ולא תותירו
 מבשרו עד בקר
 קיח שלא להותי מחניגת ארבעה עשר ליום השלישי
 שנ ולא ילק מן הבשר מפי השכונת למדו שבכפר
 חניגת יד הכתוב מדבר וזה שנאמר לבקר לבוקרו
 שלום שימי שלום הפסח שרא שלוש לשחיטה
 קיט שלא להותיר מבשר פסח מינו עד בקר שנאמר
 ולא ישאירו ממנו עד בקר
 קכ שלא להותיר מבשר התורה עד בקר שנאמר לא
 תותירו ממנו עד בקר והוא הקין לשאר קדשים
 שאין פניחין אותן לאחר זמן אמילתן

הודות שנאמר לא תתעב מערי
 נה שלא יקדשו מערי נין הקהל לא עד שלשה דורות
 שנאמר לא תתעב מערי
 נו שלא יקדשו שלום לעבד ומאב בתחלה בשעת
 כלהמה כשגב גוים שנ לא תדרש שלום ושובתם
 נז שלא להשחית אילני מאכל וכן כל שיש בו השחת
 אסור שנאמר לא תשחית את ציה
 נח שלא ידחו אנשי המלחמה ולא יפחדו מאויביהם
 בשעת מלחמה שנ לא תערץ מפניהם לא תיראום
 נט שלא יסור מלבנו מעשה הדע שנעשה לנו עמלק
 שנאמר לא תשחט
 ס שאנו מזהרין על ברכת השם שנאמר אהים לא
 תקלל ונאמר בעונש ונוקב שם ה מות יומת וזה
 הכלל כל שעונש הכתוב עליו כרת או גזית בר
 הרי זו מצות לא תעשה חוץ ממילה ופסח שהן
 בכרת והן מצות עשה
 סא שלא לעבור על שבעת ביטוי שנא ולא תשבנו
 בשמי לשקר
 סב שלא ישב לשוא שנ לא תשא את שם ה אהו לשוא
 סג שלא לחלל את שם הקבה שנאמר ולא תחללו
 את שם קדשו
 סד שלא לנסות את דבר ה שנ לא תנסו את ה אהיכם
 סה שלא לאמר בית המקדש אי בני כנסיות או בני
 מדרשות וכן אין מוחקין את הישנות הבוקרשין
 ואין מאבדין כתבי הקדש שנאמר אסר תאבדון
 לא תעשון כן לה אהיכם
 סו שלא ילין הצלוב על העץ שנאמר לא תלין
 נבלת צל העין
 סז שלא להשבית שמירה סביב למקדש שנאמר
 ושמרתם את משמרת
 סח שלא יכנס כהן להיכל בכל עת שנאמר ואל יבוא
 בכל עת אל הקדש
 סט שלא ימס בעל מום מן המזבח ולפנים שנאמר
 אך אל המזבח לא יבא
 ע שלא יעבור בעל מום שנ אשר יהיה בו מום
 עא שלא יעבור בעל מום עובר שנאם כל איש אשר
 בו כוּם לא יקרב
 עב שלא יתעבדו תלמים בנפשותיהם ולא יתעבדו
 בני ישראל ואלים שנאמר בלויים אל כלו הקדש ואל
 המזבח לא יקריבו גם הם גם אתם
 עג שלא יכנס למקדש ולא יורה בתורה שתנו יין שנ
 יין ושכר אל תשת בו ואל תל אהל כויער ונאכור
 וההודות את בני ישראל
 עד שלא יעבוד הזר במקדש שנ וזה לא יקרב אליו
 עה שלא יעבוד כהן ממאשש ויגדו מקדשו בני ישראל
 עז שלא יעבוד כהן סבול יום עד שיעריב שמש שנ
 ולא יחללו
 עזו שלא יכנס כהן סמא לזורה שנאם ולא ישמאו את
 מוטהם זו מחנה שכונה
 עזא שלא יכנס סמא לכננה לונה שנעדרו לזרות הר
 הבית שנ לא יבוא אל תוך המזבח זו מחנה לוויה
 עזב שלא לכנות אבני מזבח גזית שנאמר לא תבנה
 אבני מזבח
 פ על לפסוע על הצוב שנאמר תעל במעלו על מזבח
 פא שלא להקטיר ולהקריב במזבח הזבח שנאמר לא
 תעלו עליו קמרת וזה
 פב שלא לכבות אש המזבח שנאמר אש תמיד תוקד
 על המזבח לא תכבה
 פג שלא לעשות במזבחות שמן המשחה שנאמר
 ובמזבחות לא תעשו
 פד שלא לכבד בשמן המשחה וז שנאמר על בש
 אדם לא ימך
 פה שלא לעשות במזבחות אש של זבחתה לא תעש

את עליהורה היות
 להקלות להשיג שני והפילו השופט והמהו לפניו
 להגלות הרוצח בשנה שנאמר וישב בה עד
 מות הכהן הגדול
 להיות בר הדין בסיוע שנאמר גקל ונקם
 להיות בר הדין בתקן שנאמר מות יומת
 הנאסף והנואף
 להיות בר שומרון באש שנאמר באש ישראל אותו
 להיות בר מקלון באבני שנאמר וסקלתם אותו ונו
 להלות לו שנתחייב תלייה שנאמר חללי אותו על עץ
 לקבו המורג ביומו שני קבו תקברנו ביום ההו
 לרין לעב עברי כהלמתיו שנאמר תקנ עבר עבר
 לעיר אמה עבדיה שנאמר אשר לא יערה והפרה
 לפדות אמה עבדיה שנאמר והפרה
 לעבר בעבר כנעני לעול שנאמר לעול בהם תעבודו
 להיות החובל בשלם ממין שנאמר כי יריבון
 אנשים והכה איש
 לרין בטוקי בהמה שנאמר וכי יגוף שור איש
 את שור רעהו
 לרין בטוקי הבור שנאמר כי יפתח איש בור
 לרין לגנב בתשלומין או במיתה שנאמר
 וכי יגנב אש במחירתו ויגנב איש ומכרו
 לרין בטוקי הבער שנאמר כי יעור איש שרה או כרם
 לרין בניקיהאש שנאמר כי יצא איש ומצאה קוצים
 לרין בטוקי שומר חנם שנאמר כי יתן איש אל רעהו
 לרין בדין נושא שכר שנאמר כי יתן איש אל
 רעהו חבר או שור
 לרין ברין השואל שנאמר כי ישאל איש כעם רעהו
 לרין בריוני מקח וממכר שנאמר וכי תמכרו
 ממכר לעמיתך
 לרין ברין טוען ונמען שנאמר על כל רבר פשע
 על שור על חבר
 להציל הנדרף ואפי בנפש הנדרף שנאמר
 וקטינה את כפה
 לרין בריוני נחלו שנאמר איש כי יסית וכן אין לו

פצות לא תעשה
 פצות ראשונה כמיות לא תעשה שלא לעלות במחשב
 שיש שם אזה וזלתי ה שני לא יהיה לך אהי אחרי על פנ
 ב שלא לעשות פסל לא יעשה בידו ולא יעשו לו
 אחרים שנאמר לא תעשה לך פסל
 ג שלא לעשות עו ואפי לאחרים שנאמר אהי מסכה
 לא תעשה לך
 ד שלא לעשות צרות לנוי ואעפ שאין עובדין אותן
 שנאמר לא תעשוז אתי
 ה שלא להשתחות לעו ואעפ שאין דרך עבודתה
 בהשתחיה שנאמר ולא תשתחיה להם
 ו שלא לעבוד עו ברבים שרדקה להעבר בהם שנ
 ולא תעבדם
 ז שלא להעביד בנו למולך שנאמר ומורעך לא תתן
 להעביד למולך
 ח שלא לעשות מעשה אוב שנאמר אל תפנו אל האובות
 ט שלא לעשות מעשה ידעוני שנאמר ואל הידעוני
 י שלא לפנות אחר עו שנאמר אל תפנו אל האילים
 יא שלא להקים מצבה שנאמר ולא תקום לך מצבה
 יב שלא ליתן אבק משכית שנאמר ואבן משכית יא
 תתנו ומרעבם
 יג שלא ליטע אילן במדבר שנאמר לך אשר כל עץ
 שלא ליטע בני לעובדי ולא משיעין אותו כו
 יד ושם אהי אהי לא תוכירו ולא ישמע על פד
 טו שלא להרחיב ברי ישראל אחר עו שנאמר לא ישמע

על פד וז אהרה לבניה
 שלא להסית אדם לישראל אחר עו שנאמר במסית
 ולא יסיפו לעשות
 יז שלא לאהוב המסית שנאמר לא תאבה לו
 יח שלא לעזוב השנאה למסית שנאמר ולא תשמע אליו
 יט שלא להציל המסית אא עומד על דמו שנאמר לא
 תחוס עיניך אליו
 כ שלא ילמד המסית זכות על המסית שנאמר לא תחמול
 כא שלא ישתק המוסת מללמד חבה על המסית
 אם ידע לו חובה שנאמר ולא תכסה עליו
 כב שלא ליהנות בציופו נעבר שנאמר לא תחמר
 כספ וזהב עליהם
 כג שלא לבנות עיר הנדחת לכמות שביתה שנאמר
 לא תבנה עוד
 כד שלא ליהנות במסון עיר הנדח שנאמר ולא ירבק בידך
 כה שלא להנות בעו ובכל משמשה ובתקרובת שלה
 ובין שנתנסך לה שנאמר תביא תזעבה א ביתך
 כו שלא להתנבא בשמה שנאמר ידבר בשם אהי אח
 כז שלא להתנבא בשקר שנאמר אשר יויד לרבר
 דבר בשמי את אשר לא צויתיו
 כח שלא לשמוע למתנבא לשם עו שנאמר לא תשמע
 אל רבתי הנביא
 כט שלא ימנע כהדינת נביא השקר ולא נירא ממנו
 שנאמר לא תגור ממנו
 ל שלא ללכת בחקות עו ולא במטהגותם שנאמר ולא
 תלכו בחקות הגוי
 לא שלא לקסום שנאמר לא ימצא בך קוסם קסמים
 לב שלא לעונן שנאמר לא תעוננו
 לג שלא לנחש שנאמר לא תנחשו
 לד שלא לכשף שנאמר לא ימצא בך וגו ומכשף
 לה שלא לחבור חבר שנאמר וחובר חבר
 לו שלא לשאול בידעוני שנאמר ושואל אוב
 לז שלא לשאול בידעוני שנאמר ושואל אוב וידעוני
 לח שלא לשאול בחלום מן המתו שנאמר אל המתו
 לט שלא תערה אשה ערי איש שנאמר לא יהיה כלי
 גבר על אשה

ם שלא יערה איש ערי אשה שנאמר לא ילבש גבר
 שמלת אשה כפני שזהו מנהג עובדי עבודה זרה
 וכן כפורש בספרי עבודתה
 כא שלא לכתוב בגוף כעובדי עבודה זרה שנאמר
 וכתבת קעקע לא תתנו בבשרכם
 כב שלא ללבוש שעטני כמו שלובשין כומרי עבודה
 זרה שנאמר לא תלבש שעטני
 כג שלא להקים פאת ראש כומרי עבודה זרה שנ
 ולא תקיפו פאת ראשכם
 כד שלא להישכות כל הזקן כעובדי עבודה זרה שנ
 ולא תשחית את פאת זקנך
 כה שלא להתגדרר כעובדי עבודה זרה שנאמר לא
 תתגדררו וגרירה ושריטה אחת היא
 כו שלא לשכון בארץ מצרים לעולם שנאמר לא
 תוסיפון לשוב בדרך הזה עוד
 כז שלא לתור אחר מחשבות הלב וראיית העינים
 שנאמר ולא תתורו ונו
 כח שלא לכרות ברית לשבעה עממים שנאמר לא
 תכרות להם ברית
 כט שלא להחיות אדם משבעה עממים שנאמר לא
 תחיים כל נשמה
 נ שלא לתקן על עובדי עו שנאמר לא תחונם
 נא שלא להושי עובדי עו בארצנו שנאמר לא יסכן ארץ
 נב שלא להתחתן בעובדי עו שנאמר לא תחתן עם
 שלא ישא עמוני ומואבי בת ישראל לעולם שנאמר
 לא יבא עמוני ומואבי בת ישראל לעולם
 נג שלא להרחיק זרע עשירי הקהל אלא ער מלשח

נפשותיכם בכל השרץ
 קע"א שלא לאכול תולעת הפירות כשתצא לאויר
 לכל השרץ השורץ
 קע"ב שלא לאכל שרץ המים שנאמר אל תשקצו את
 נפשותיכם בכל השרץ
 קפ' שלא לאכל מטה שנאמר לא תאכלו כל נבלה
 קפ"א שלא לאכול טריפה שנאמר ובשר טריפה
 לא תאכלו
 קפ"ב שלא לאכול עור מן החי שנ' לא תאכל הנפש
 עם הבשר
 קפ"ג שלא לאכול גיד הנשה שנאמר על כן לא יאכלו
 בני ישראל את גיד הנשה
 קפ"ד שלא לאכול דם שנאמר וכל דם לא תאכלו
 קפ"ה שלא לאכול חלב שנאמר כל חלב שוה וכשב ועז
 לא תאכלו
 קפ"ו שלא לבשל בשר בחלב שנ' לא תבשל גדי בחלב אמו
 קפ"ז שלא לאכול בשר בחלב שנאמר לא תבשל גדי
 פעם שנייה מפי השמועה למרו שהאחד לאסור
 בישול והאחר לאסור אכילה
 קפ"ח שלא לאכול בשר שור הנסקל שנאמר ולא יאכל
 את בשרו
 קפ"ט שלא לאכול פת תבואה חרשה קודם הפסח
 שנאמר ולחם וגו'
 קצ' שלא לאכול קלי מן החרש שנאמר וקלי
 קצ"א שלא לאכול כרמל מתבואה חרשה שנאמר
 וכרמל לא תאכלו
 קצ"ב שלא לאכול ערלה ע"ש שלש שנים שנאמר שלש
 שנים יראה לכם ערלים לא יאכל
 קצ"ג שלא לאכול כלאי הכרם שנאמר פן תקדש המלאה
 הורע אשר תזרע ותבואת הכרם הוא אסור אכול
 קצ"ד שלא לשנות יין נסך שנאמר אשר חלב זבחימו
 יאכלו ישתו יין נסיכם
 קצ"ה שלא לאכול ולשתות דרך זולל וסובא
 בנגו זה זולל וסובא
 קצ"ו שלא לאכול ביום הצום שנאמר כי כל הנפש
 אשר לא תענה
 קצ"ז שלא לאכול חמץ בפסח שנאמר לא יאכל חמץ
 קצ"ח שלא לאכול תערובת חמץ שנאמר כל מחמצת
 לא תאכלו
 קצ"ט שלא לאכול חמץ אחר חצות יום ארבעה עשר
 שנאמר לא תאכל עליו חמץ
 ר' שלא יראה חמץ שנ' לא יראה לך חמץ ולא יראה
 לך שאור
 ר"א שלא ימצא שאר שנ' שאור לא ימצא בבתיכם
 ר"ב שלא ישתה הנזיר יין ת"א ר"ג שנתערב בו יין
 וטעמו כטעם יין שנאמר וכל משרת ענבים ואפי'
 החמץ היין או רבך שנתערב בו היין הרי זה
 אסור עליו שנאם וחומץ יין וחומץ ענבים לא ישתה
 ר"ג שלא יאכל ענבים לחים שנאמר וענבים לחים
 ר"ד שלא יאכל ענבים יבשים שנ' ויבשים לא יאכל
 ר"ה שלא יאכל חרצנים שנ' חרצני ועד זג לא יאכל
 ר"ו שלא יאכל זגים שנאמר ועד זג לא יאכל
 ר"ז שלא יטמא הנזיר למת שנ' לאביו ולאמו לא יטמא
 ר"ח שלא יכנס באה המת שנ' על כל נפשו מת לא יבא
 ר"ט שלא יגלח הנזיר שנ' תער לא יעבור על ראשו
 ר"י שלא לקצר כל השר שנ' לא תכלה פאת שרץ לקצו
 ר"יא שלא ללקוט השבלים הניפלים בשעת קצורה שנ'
 תלקט קצירך לא תלקט
 ר"ב שלא ללבש עגלת הכהן שנ' וכרמך לא תעולל
 ר"ג שלא ללקוט פרט הכהן י"ג ופרט מרמך לא תלקוט
 ר"ד שלא לזקק עומר השכחה שנאם לא תשוב לקחו
 וכן כל התלבוש יש שכחה לא תפא חזרו
 ר"ה שלא לזרוע מלוא זרעו שנ' שרץ לא תזרע מלוא

ר"ו שלא לזרוע תבואה או חרש שנאמר לא
 תזרע כרמך כלאים
 ר"ז שלא להרביע בהמה מין בשאינו מינו שנאמר
 בהשתדך לא תרביע כלאים
 ר"ח שלא עשה מלאכה בשני מיני בהמה כאחד שנאם
 לא תהרוש בשור וז' חבורו ור' ד'
 ר"ט שלא יחסם בהמה בשעת מלאכה מדבר שאוכלת
 מכנוזתהנית שנאמר לא תחסם שור בדישו
 ר"כ שלא ליעבות ארבה בשביעית שנ' שרץ לא תזרע
 רכ"א שלא לעבוד אילן בשביעית שנ' ימלךך לא תזכו
 רכ"ב שלא לקצור ספיחי שביעית כדרך שקוצרין
 בשאר השנים שנאם את ספיחי קצירך לא תקצור
 רכ"ג שלא לאסוף פירות האילן בשביעית כדרך
 שאוספין בכל השנ' שנ' ואת ענבי נזירי לא תבצור
 רכ"ד שלא לעבוד בשנת יובל בין ארבה בין אילן שנ'
 בה לא תזרעו
 רכ"ה שלא לקצור ספיחי יובל כשאר השנים שנאמר
 בו לא תקצרו את ספיחי
 רכ"ו שלא לאסוף פירות יובל כאסופת שאר שנים שנ'
 בו ולא תבצרו את וגו'
 רכ"ז שלא לספור יורה בארץ ישראל לעביתות שנאם
 והארץ לא תכבד לעביתות
 רכ"ח שלא לשנות כגדש הלוי ושדותיהם שנ' וישרה
 כגדש עריהם כפי השמועה למי שזו אזהרה
 שלא ישתנה
 רכ"ט שלא לעזוב את הלוי שנאמר הלא לך פן
 תעזוב את הלוי לא נותנני להם כתנותיהם
 ומשכתי אותם בהן בכל הגל
 רל' שלא יתבע הלואה שיעבדה עליו שביעית שנאמר
 לא יגש את דעהו
 רל"א שלא יפגע להלות לעני מפני השכטה שנאמר
 השבר לך פן יהיה רבר זה הכלל כל מקום שנאמר
 השבר פן יאל איני אלא מצות לא תעשה
 רל"ב שלא יפגע מלהלות לעני כליתו לו כה שהוא
 צריך שנ' לא תאכז את לבבך נביצא הנותן צדקה
 עושה מצות עשה והכעלים עיניו כן הצדקה יותר
 על שבטל עשה עובר על לא תעשה
 רל"ג שלא לשלח עבד עברי ריקם כשיצא חפשי שנאם
 לא תשלחנו ריקם
 רל"ד שלא יתבע הינוי בחובו כשידע שהוא עני ולא
 יצר לו שנאמר לא תהיה לו כנושה
 רל"ה שלא להלות ברבית לישראל שנאמר את כספך
 לא תתן לו בני
 רל"ו שלא ללות ברבית שנאם לא תשוך לאחיק מפי
 השמוע למרו שזו אזהרה ללוה שלא ינשוך למלוה
 רל"ז שלא להשית יד בין לווה למלוה ברבית לא להיו
 גרב ולא להיות ער ולא לכתוב שטר ביניהם שנ'
 לא תשיכון עליו נשך
 רל"ח שלא לאחר פעולת שכיר שנאם לא תלין פעולת
 שכיר אתך
 רל"ט שלא ימשכן בעל חוב בודיע שנאמר לא תבא
 אל ביתו לעביט עביטו
 ר"ם שלא למנוע הינוי מפני העני שנ' עשה שחוח
 צריך לו שנ' לא תשכח בניו כלו לא תשכח עבדו
 עמך לא השנינו לו בליל היאת והוא צני לו בליל
 רכ"א שלא למשכן האלמנה שנ' ולא תחבול בגו אלמנה
 רכ"ב שלא לחבל בלוי שעושין בהם חלק נפש שנאמר
 לא יחבל הלוים ירכב
 רכ"ג שלא לנגיב נפש כושר שנ' לא ינגיבו
 נפש נפשות
 רכ"ד שלא לנגיב כספו שנ' לא תנגיבו זו נגיבת כספו
 רכ"ה שלא לנגיב שנאמר לא ינגיבו
 רכ"ו שלא לזשין נבל שנאמר לא תשין נבול רע

כל מלאכה
 שלא להולך חוץ לתוים מרינה כהולכו דרכים
 בשבת שנאמר אל יצא איש ממקומו
 שלא לענוש בשבת שנאמר לא תבעול אש בכל
 מוטבותיכם
 שלא לעשות מלאכה בראשון שלפסח שנאמר כל
 מלאכה לא תעשו
 שלא לעשות מלאכה בשבועות שלפסח שנאמר
 כל מלאכה לא יעשה בהם
 שלא לעשות מלאכה בחג השבועות שנאמר כל
 מלאכת עבודה לא תעשו
 שלא לעשות מלאכה באחד לחדש השביעי שנ
 בו כל מלאכת עבודה לא תעשו
 שלא לעשות מלאכה ביום הכפורים שנאמר בו
 כל מלאכת עבודה לא תעשו
 שלא לעשות מלאכה בראשון שלחג הסוכות שנ
 בו כל מלאכת עבודה לא תעשו
 שלא לעשות מלאכה ביום שמיני שלחג שנאמר
 בו כל מלאכת עבודה לא תעשו
 שלא לגלו ערות אם שנ אמך היא לא תגל ערות
 שלא לגלות ערות אחות שנאמר ערות אחותך
 בת אביך וגו לא תגלה
 שלא לגלות ערות אשת אב שנאמר ערות אשת
 אביך לא תגלה
 שלא לגלות ערות אחות מן האב או מן האם שנ
 ערות בת אשת אביך
 שלא לגלות ערות בת הבן שנאמר ערות בת בנך
 שלא לגלות ערות בת הבת שנאמר או בת בתך
 לא תגלה ערותה
 שלא לגלות ערות הבת ולמה לא נתפרשה בתור
 מפני שאמר בת הבת שתק מן הבת ומפי השמוע
 למרו שאסור הבת מגופי תורה כשאר עריות שנ
 ערוותך היא לא תגלה ערותה
 שלא לגלות ערות אשה ובתה שנאמר ערות אשה
 ובתה לא תגלה
 שלא לגלות ערו אשה ובת בנה שנ את בת בנה
 שלא לגלות ערות אשה ובת בתה שנאמר ואת
 בת בתה לא תקח
 שלא לגלות ערות אחות האם שנאמר ערות
 אחות אמך לא תגלה
 שלא לגלות ערות אחות אב שנאמר ערות
 אחות אביך לא תגלה
 שלא לגלות ערות אשת אחי האב שנאמר ואל
 אשתו לא תקרב
 שלא לגלות ערות אשת הבן שנאמר ערות כלתך
 לא תגלה
 שלא לגלות ערות אשת אח שנאמר ערות אחי
 לא תגלה
 שלא לגלות ערות אחות אשתו שנאמר ואשה
 אל אחותה לא תקח
 שלא לגלות ערות אשה נדה שנאמר ואל אשה
 בנדת שומאתה לא תקרב
 שלא לגלות ערות אשת איש שנאמר ואל אשת
 עמיתך לא תתן
 שלא לשכב עם בהמה שנאמר ובכל בהמה לא
 תתן שכבתך לזרע
 שלא תביא אשה בהמה עליה שנאמר ואשה
 לא תעמה לפני בהמה
 שלא לשכב עם זכר שנאמר ואת זכר לך תשכב
 משכבי אשה
 שלא לגלות ערות האם עצמו שנאמר ערות
 אמך לא תגלה
 שלא לגלות ערות אביו עצמו שנאמר ערות

אחי אביך לא תגלה
 שנא לא לקרב בעריות דברים המביאין לירי
 גילוי ערוה כגון חיבוק ונישוק ורמיזה וקפיצה שנ
 אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה כפי
 השמיעה למרו שזו אזהרה לקירוב המביאה לירי
 גילוי ערוה
 שלא ישא מקור בת ישראל שנאמר לא יבא
 ממזר בקהל ה
 שלא תהיה קדשה והיא הנבעלת בלא כתובה
 ובלא קידושין שנאמר לא תהיה קדשה
 שלא יחזיר המגרש נדושתו אחר שנישאת לאחר
 שנאמר לא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה
 לעיניו בלתי
 שלא תנשא היבמה לאחר חזן מיבמה שנאמר
 לא תהיה אשת המת
 שלא יגרש האונס אנוסו שנאמר לא יוכל
 לשלח כל ימיו
 שלא יגרש כרעי שם רע שנ לא יוכל לשלח כל ימיו
 שם שלא יקח סרים בת ישראל שנ לא יבא פצוע דכא
 שסא שלא לסרם זכר אחר מכל הכינין לא אדם ולא
 בהמה חיה וצוף שנ ובארצכם לא תעשו
 שסב שלא לכנות על ישראל איש מקהל גרים שנאמר
 לא תוכל לתת עליו איש נכרי
 שסג שלא ירבה לו הכלך מוסי שנ לא ירבה לו סוסים
 שסד שלא ירבה לו המלך נשו שנ לא ירבה לו נשים
 שסה שלא ירבה לו המלך כסף וזהב שנאמר זכסף
 וזהב לא ירבה לו כסף

אילו

הם תריג מצות שנאמרו לו
 לבשה בסוני הן וכללותיהן
 ופרטותיהן ודקדוקיהן וכל
 אותם הכללות והפרטות
 והדקדוקין והביאורין של כל מצוה ומצוה היא תורה
 שבעל פה שקיבלו בית דין כפי בית דין ויש מצות
 אחרות שנתחדשו אחר כתיב תורה וקבעו אותם נביאים
 והנביאים ופשוטו בכל ישראל כגון כקרא כגלה גר הנכה
 ותענית תשעה באב וערובין וידים ויש לכל מצוה ומצו
 כאלו הפירושים והדקדוקין הכל יתבאר בהדיבור זה כל
 אילו מצות שנתחדשו חייבין אנו לקבלם ולשמרם שנאמר
 לא תסור מן הדבר וגו ואינם תוספת על מצות התורה
 ועל כה הזהירה תורה לא תוסף עליו ולא תגרע ככנו
 שלא יהא נביא רשאי לחדש דבר ולוכך שהקבה צוהו
 במצוה זו להוסיפה למצות התורה או לחסר אחת כאלו
 השש באות ושלוש עשרה מצות אבל אם הוסיפו בה עם
 נביא שהיה באותו הזמן מצוה דרך תקנה או דרך הורא
 או דרך גזיר אין זו תוספת שהרי לא אמרו שהקבה צוה
 לעשות עירוב או לקרות מגילה בעונתה ואילו אמרו כן
 היו מוסיפין על התורה אלא כך אנו אומ שהנביאים עם
 בר תקנם וצו לקרות המגלה בעונתה כדי להזכי שבחיו
 של הבה ותשועות שעשה לנו והיה קרוב לשוועינו כדי
 לברכו ולהללו וכדי להודיע לדורות הבאים שאמת מה
 שהבטיחנו בתורה וכי גוי גדול אשר לא יהיה עמו
 ויהיה כל מצוה ומצוה שהיא כדברי סופרים בין עשה
 בין לא תעשה וראיתי להלן חייב זה לארבעה
 עשר ספרים ספר ראשון אכלול בו כל הכחות
 שהם עיקר דת משה רבי עה ויצריך אדם לידע אותם
 תחלת הכל כגון יחוד השם בח ואסוריו עו וקדושתו שם
 ספר זה ספר המעט ספר שני אכלול בו כל הכחות
 שהם תדירות שנצטוו בהם ספר שלישי אהוב הדקים ולזכרו
 תמיד כגון קרי שמע ותפילה ותפילין וברכת כרני ומילה
 בכלל לפי שהוא אמת בבשרנו להזכי מקרי בשעה שאין
 עמ לא תפילין ולא ציצית וכיוצא בהם וקראתי שם ספר
 זה ספר אהבה ספר שלישי אכלול בו הכחות שהן

רמז שלא לומר שיש ענין לא תעשוק את רעך
 רמח שלא לומר שיש ענין חבירו שנאמר לא תכחשו
 רמט שלא לומר שיש ענין כפירת ממון חבירו שנאמר לא
 תשקרני כלומר לא תשבועי לעקר בממון רעך
 רמז להבירך בדרך
 רנ שלא יונה במקור מכבת שני תינו איש את אחיו
 רנא שלא יונה ברבדים שנאמר ולא תונו איש את
 עמיתו וזו אונאי רבדים
 רנב שלא להונות את הגר ברבדים שנא וגר לא תונה
 רנג שלא להונות את הגר במקור ממון שני ולא תלחצנו
 רנד שלא להחזיר עבר שברח לארץ ישראל לארצנו
 שבהוציא לארץ שנאמר לא תסגיר עבר אל ארצנו
 רנה שלא להונות עבר שנאמר עמך ישב בקרבך
 במקום אשר יבחר וגו'
 רנו שלא לענות יתום ואלמנה שנאמר כל אלמנה
 ויתום לא תענון
 רנז שלא לעבוד בעבר עברי עבדת עבתי שנאמר
 לא תעבד בו עבדת עבר
 רנח שלא למכור אותו ממכרת עבר שנאם לא ימכרו
 ממכרת עבר
 רנט שלא לעבוד בעבר עברי בפדך שנאמר לא
 תדרה בו בפדך
 רס שלא להניח לגוי לעבד עברי הנמכר לו
 בפדך שנאמר לא ירדו
 רסא שלא ימכר אמה עברי לאחר שנ לא ימשל למכר
 רסב שלא למנוח מאמה העבריה היעורה שאר כסות
 ועונה שנאמר שארה כסותה ועונתה לא ירע
 והוא הדין לשאר הנשים
 רסג שלא למכור אשת יפת תאר להיות שפחה שנאם
 לא תמכרנה
 רסד שלא לכבוש אשת יפת תאר להיות שפחה
 שנאמר לא תתעמר בה
 רסה שלא לחמר אשת איש שנ לא תחמר אשת רעך
 רסו שלא להתאנות שנאמר לא תתאנה בית רעך
 רסז שלא יאכל השכיר שלא בשעת נכר מלאכה מן
 החקוברים שהוא ייטשה בו שנאמר וחדש לא תנוף
 רסח שלא יקח השכיר יתר על אכילתו שנאמר
 ואכלית יינבים כנמשך שבע
 רסט לא יעלים מן האכילה שנ לא תוכל להתעלם
 רע שלא להניח בהמה רובצת תחת משאה שנאמר
 לא תראה חמור אחיך
 רעא שלא לעשות עול במשפט במדה מפי השמועה
 למרו שכתבו מזהיר לא יעו עול במשפט המרה
 רעב שלא להיות אצלנו אבן ואבן איפה ואיפה שנא
 לא יהיה לך בביתך
 רעג שלא לעול המשפט שנ לא תעשו עול במשפט
 רעד שלא ליקח שחד שנאמר ושחר לא תקח
 רעה שלא לכבד ברין שנאמר לא יתדר פני גדול
 רעו שלא ירא הדין ברין מאדם רע שנאמר לא
 תגורו מפני איש
 רעז שלא לתחם על עני ברין שנ ורל לא תהרר בריבו
 רעח שלא לרנות משפט אדם חוטא שנאמר לא תטה
 משפט אבן למרו מפי השמוע שיה אביון במצות
 רעט שלא לרדת על המזיק בריני קנסות שנאמר לא
 תחוס עיניך עליו
 רפ שלא לחיות משפט גרים ויתומים שנאמר לא
 תטה משפט גר יתום
 רפא שלא לרנות מחר מבעלי דינים ואין חבירו עמו
 שנאמר לא תשא שמו צוא
 רפב שלא ללנות אחרים בים בריני נפשות אש הדין
 המחוייבין על עול המוכן אחר שנאמר לא תמות
 אחרי רבים לדעות
 רפג שלא למר תופח מן שלמר וסות תהלה בריני

נפשות שנאמר לא תענה על ריב לנשות
 רפד שלא למנות בריני אדם שאינו חכם ברברי
 תורה אעפ שהיא חכם בחכמות אחרת שנאמר לא
 תכרו פנים במשפט
 רפה שלא להעיר בשקר שנ לא תענה ביעך עד שיקרי
 רפו שלא יעיד בעל עבודה שנאמר אל תשת ירך עם
 רשע להסת עד חמס
 רפז שלא יעיד קדנב שנ לא יומתו ארצת על בנינים
 ובנים לא יומתו על אבות מפי השמוע לצדו שלא
 יומתו אבות בעדות בנינים והוא הדין לשאר קרובי
 רפח שלא לכרות הדין על פי עד אחר שנאמר לא
 יקום עד אחר באיש
 רפט שלא להרוג נקי שנאמר לא תרצח
 רצ שלא לחתוך הדין באימר הרעת עד שירא שני
 עדים גופו שלדבר שנ נקי וצדיק אל תהרוג
 רצא שלא לרה העד ברין שהעיר בו בריני נפשות
 שנאמר ועד אחב לא יענה
 רצב שלא להרג מחוייב הדינה קודם שיעמר ברין שנ
 ולא ימות הרצח וגו'
 רצג שלא לחוס על הרורף לא הורגין אותו הריוח
 קודם שיגיע לנדרף ויהרגנו או יגלה ערותו שנאם
 וקצותה את כפה לא תחם עיניך
 רצד שלא לנחוש האנוס שנ ולנערה לא תעשה דבר
 רצה שלא ליקח כופר מן הרוצח שנאמר ולא תקחו
 כופר לנפש הרוצח
 רצו שלא לקח כופר בגלות רוצח בשגנה שנאמר ולא
 תקחו כופר לנוס אלא עיר מקלטו
 רצז שלא לעמר על הרם שנ לא תעמוב על רס רעך
 רצח שלא להניח מכשול שנ לא תשים רמים בביתך
 רצט שלא להכשיל תם בדרך שנאמר ולפני עור לא
 תתן מכשול
 ש שלא להוסיף במלקות המחוייב מלקות שנאמר לא
 יוסיף פן יוסיף
 שא שלא להגל שנאמר לא תלך רכיל בעמך
 שב שלא לשנא בלב שנ לא תשנא את אחיך בלבבך
 שג שלא להלבין פני אדם מישראל שנאמר הוכח תוכיח
 את עמיתך ולא תשנא
 שד שלא לנקום שנאמר לא תקום
 שה שלא לנטור שנאמר לא תטור
 שו שלא ליקח האם על הבנים שנאמר לא תקח האם
 על הבנים
 שז שלא לגלח שער הנתק שנאם ואת הנתק לא יגלח
 שח שלא להלוש סמני הצרע שנ השכר בנע הצרע
 שט שלא לעבוד ולזרוע בתול איתן שנאמר אשר לא
 יעבד בו ולא ירעי
 שז שלא להענות בכשן שנאמר בכשפה לא תחיה
 שזא שלא יתחייב חתן ברבר מצרכי ציבור כנוק צמח
 ושמירת החומה וכיוצא בהם שנאמר לא יצא
 בצבא ולא יעבוד עליו לכל דבר
 שזב שלא להמרות פי בר שנאמר לא תסור ככל
 הרבר אשר יגידו לך
 שזג שלא להוסיף על מצות התורה בזן תורה שבכתב
 בזן תורה שבעל פה שהיא פרושה שנאמר את כל
 הדבר אשר אנכי מצוה אתכם אותו תשמרו לעשו
 לא תוסיף עליו
 שזד שלא לרנות ככל מצות התורה שנ ולא תגרע ממנו
 שזז שלא לקלל הדין שנאמר אהים לא תקלל
 שזח שלא לקלל הנשיא שהוא המלך אא ראש ושיבת
 ארץ ישראל שנאמר ונשיא בעבדך
 שזט שלא לקלל אחר משקר ישראל שנ לא תקלל הדין
 שזז שלא לקלל אב ואם שנ וקלל אביו ואמו כות וזות
 שזכ שלא להביא אב ואם שנ ומכר אביו ואמו כות וזות
 שזכ שלא לעשות מלאכה בשבת שנאמר לא תעשה

יש בכללן מצות עשה והו פרטן א להו תפילין על הראש ב לקדם על היר ג לקבוע מוזה בפתח השערי יר לכתו כל איש ספר תורה לצמו ה לכתוב הספר ספר שני לעצמו כרו שיהיו לו שני ספרי תורה

הלכות ציצית

מצות עשה אחת והיא לעשות ציצית על כנפי הכסות

הלכות ברכה

מצות עשה אחת והיא לברך את שמו אחר אכילה

הלכות מילה

מצות עשה אחת והיא למול את הזכרים ביום השמיני נמצאו כל המצות הנכללות בספר זה יא מצות עשה

ספר זמנים

הלכותיו וזהו סידורן הלכות שבת הלכות עירובין הלכות שבת עשור הלכות שבת יום טוב הלכות חמץ ומצה הלכות שופר וסוכה ולולב הלכות שקלים הלכות קידוש החדש הלכות שש תעניות הלכות מגילה וחנכה

הלכות שבת

יש בכללן ה מצות ב מצות עשה : ת מצות לא תעשה והו פרטן א לשבות בשבעו ב שלא לעשות בו מלאכה ג שלא לענות בשבת ד שלא לצאת חוץ לגבול בשבת : ה לקד היום בזכור

הלכות עירובין

מצות עשה אחת והיא מדברי סופרים ואינה כן המנן

הלכות עשור

יש בכללן ד מצות ב מצות עשה : וב מצות לא תעשה והו פרטן א לשני בו ממלאכה ב שלא לעשות בו מלאכה ג להתענות בו ד שלא לאכול ולשתות בו

הלכות שבת-יום טוב

יש בכללן יב מצות שש מצות עשה ושש מצות לא תעשה והו פרטן א לשבת בראשון של פסח ב שלא לעשות בו מלאכה : ג לשבת בשבעות של פסח ד שלא לעשות בו מלאכה : ה לשבת ביום חג שבועות ו שלא לעשות בו מלאכה : ז לשבת בראש השנה : ח שלא לעשות בו מלאכה : ט לשבת בראשון של חג המזות : י שלא לעשות בו מלאכה : יא לשבת בשמיני של חג : יב לשבת ביום מלאכה

הלכות חמץ ומצה

יש בכללן ט מצות א מצות עשה : ח

מצות לא תעשה והו פרטן א לא לטעול חמץ ביום יר מצות היום ולמנוחה ב לחשב את שאר מר : ג שלא לאכול חמץ כל שבעה ד שלא לאכול תערובת חמץ כל שבעה ה שלא יראה חמץ כל שבעה ו שלא ימצא חמץ כל שבעה ז לאכול מצה בלילה חסם : ח לקפר ביצואת מצרים באותו הלילה

הלכות שופר וסוכה ולולב

יש בכללן ג מצות עשה והו פרטן א לשמוע קול שופר באחד בתשרי : ב ליטב בסוכה שבעת ימי החג : ג לישול לולב במקרים כל שבעת ימי החג

הלכות שקלים

עשה פחת והיא ליתן כל איש מחצית השקל בכל שנה

הלכות קידוש החדש

מצות עשה אחת והיא לחשוב ולירע ולקבוע באיזה יום הוא תחלת כל חרש וחדש בחדשי השנה

הלכות תעניות

מצות עשה אחת והיא להתענות ולוועק לפני ה בעת כל צרה גדולה שלא תפוג על העיבור

הלכות מגילה וחנכה

יש בכללן שתי מצות עשה מדברי סופרים ואינם מן המצוות נמצאו כל מצות של תורה הנכללו בספר זה חמש ושלוש יש מהם מצות עשה ויו מצות לא תעשה ויש מהם מצות מדברי סופרים

ספר נשים

הלכותיו ה והו סידורן הלכות ארבע הלכות גירושין הלכות יבט והלוייה הלכות חסות נערה בתולה הלכות קיטה

הלכות אישות

יש בכללן ד מצות ב מצות עשה : וב מצות לא תעשה והו פרטן א לישא אשה בכתובה וקידושין : ב שלא תבעל אשה בלא כתובה וקידושין : ג שלא ימנע שאר כסות ועונה לפרות ולרבות מצנה

הלכות גרושין

ב מצות א מצות עשה והיא שגירש המגורש בספר ב שלא יחזיר גרושתו בטשטאת

הלכות יבום וחליצה

יש בכללן ג מצות ב מצות עשה : א מצות לא תעשה והו פרטן א לייבם ב לחלוץ ג שלא תנשא יבמה לאיש זר עד שתסור רשות היבם מעליה

הלכות נעלה בתולה

יש בכללן ה מצות א מצות עשה : זב מצות לא תעשה והו פרטן א לקדם הכהן ב שישא האנים אנוסות ג שלא יגרש האנים

הלכות עז-חקות הנגים

יש בכללן אחד וחמשים מצות שתי מצות ישה זכר
 מצות לא תעשה וזהו פרטן א : שלא לעשות
 לפנות אחר עו ב : שלא לתור אחר הירחור הלב
 וראיות העינים ג : שלא לנפת ד : שלא
 יעבוד אותה כדרך עבודתה ה : שלא ישחוק לה
 ו : שלא לעשות פסל לעצמו ז : שלא לעשות
 פסל ואפי לאחרים ח : שלא לעשות צורת ואפי לנו
 ט : שלא להרוח אחרים אחריה י : לשרוף
 עיר הנדחת יא : שלא לבניתה יב : שלא
 ליהנות מכל ממנה יג : שלא להסית יחיד לעברה
 יד : שלא לאהוב המסית יו : שלא לעווב שנאתו
 יז : שלא להצילו יח : שלא ללמד עליו זכות
 יח : שלא למנוע מללמד עליו חובה יט : שלא
 להתנבא בשמה כ : שלא לשמע מן המתנבא בשמה
 כא : שלא להתנבא בשקר ואפילו בשם עו : כב
 שלא לגור מהרצנת נביא השקר כג : שלא לישבע
 בשם עו כד : שלא לעשות אוב כה : שלא לעשות
 ידעוני כו : שלא להעבי למלך כז : שלא להקים
 מצבה כח : שלא להשתחוות לאבן משמית כט
 שלא לישע אשה ל : לאבר עו וכל הנעשה בשבילה
 לא : שלא ליהנות בעו ומשמשה לב : שלא ליהנות
 בצפוני נעבר לג : שלא לכרות ברית לעוברי
 עו לד : שלא יחזק עליהם לה : שלא ישבו
 בארצנו לו : שלא לנהוג בטנהנות וכבלבושהם
 לז : שלא לנחש לח : שלא לקסום לט : שלא
 לעתק מ : שלא לחבור חבר מא : שלא לדרוש
 אל המתו מב : שלא לשאול באוב מג : שלא
 ישאל ביועוני מד : שלא לכשף מה : שלא
 להקיף פאת הראש מו : שלא להשחית פאת זקן
 מז : שלא יערה איש עדי אשה מח : שלא
 תערה אשה ערו איש מט : שלא לכלוב קעקע נ
 שלא להתגודר נא : שלא לעשות קרחה על מת

כפיו וזהו פרטן שבת ומעריבת וקראתי שם ספר זה
 ספר זכרון ספר הפיו אמליל בו המצות של בעילה
 כיון קראתי ויהי עיני יובס וחליצה וקראתי שם ספר
 זה ספר נשים ספר הבישוי אמליל בו מצות של ביאות
 אשיות ומצות של מאכלות אצרות לפי שבשני ענינים
 הן רמזי ספר וזהו פרטן האמו בנירות ובמאכלו
 אמ : נשים וזהו פרטן וזהו פרטן אתכם מן הנשים אשר
 הברלתי אלכם מן הנשים וקראתי שם ספר זה ספר
 קדושה ספר עשי אכלול בו מצות שותחייב בהן
 אדם מן שם עשיר ועכו גרבה כיון שביעו נדרתי וקראתי
 שם ספר זה ספר הפלטה ספר שביעו אכלול בו מצות
 שהן בורע הארץ כגון שמיטי ויובלות ומעשרו ותרומות
 ושאר מצות הנללן עכתי כענינם וקראתי שם ספר זה
 ספר זרעים ספר שאינו אכלול בו מצות שהן בבנין
 מקדש וקרבנות צבד בתפודין וקראתי שם ספר זה ספר
 עבודה ספר תשועו אכלול בו מצות שהן בקרבנות
 היחוד וקראתי שם ספר זה ספר קרבנות ספר עשירי
 אכלול בו מצות שהן בטהרות וטמאית וקראתי שם ספר
 זה ספר טהרה ספר אחר עשר אכלול בו מצות
 שבין אדם לחבירו ויש בהן הוק תחלה בכסון או בנוף
 וקראתי שם ספר זה ספר נזיקים ספר שנים עשר
 אכלול בו מצות מכירה וקנינה וקראתי שם ספר זה ספר
 הניין ספר שלשה עשר אכלול בו מצות שבין אדם
 לחבירו בשאר דנין שאין בהן חילוק כגון שומרון
 ובעלו חובות ופנינות וכפירות וקראתי שם ספר זה ספר
 כשפטים ספר ארבעה עשר אכלול בו מצות שהם
 מסורין לסנהדרין כגון בית דין וקבלת עדות ודין הבלך
 ומלחמותיו וקראתי שם ספר זה ספר שופטים וזה
 הוא חבור הלכות של חביר זה לפי עניני הספרים וחלוק
 המצות לפי עניני ההלכות ועתה אתחיל לבאר כל משפטי
 מצוה ומצוה וכל הדברים הנללים עמה מענינה על סדר
 ההלכות בעזרת אל שרו

ספר המדע

הלכות חמש וזהו סידורן. הלכות יסודי התורה הלכות
 דעות הלכות תלמוד תורה הלכות עז וחוקית הנגים
 הלכות תשובה

הלכות יסודי התורה

יש בכללן עשר מצות יש מצות עשה וארבע מצות לא
 תעשה וזהו פרטן א : לידע שיש שם אזה ב : שלא
 יעלה במחשבה שיש שם אזה וזהו פרטן ג : ליחרו ד
 לאהבו ה : ליראה ממנו ו לקרש שמו ז : שלא לחלל
 את שמו ח : שלא לאבר דברים שנקרא שמו עליהם
 ט : לשמוע מן הנביא המרבר בשמו י : שלא לנסות

הלכות דעות

יש בכללן אחר עשרה מצות חמש מצות עשה ושש מצות
 לא תעשה וזהו פרטן א : להרבות ברכות ב : להדבק
 בבורא ג : לאהוב את הריעים ד : לאהוב את הנרים
 ה : שלא לשא אחרים ו : להוכיח ז : שלא להלבין פנים
 ח : שלא לענות אכללין ט : שלא לילך רכיל י :
 שלא לנקים יא : שלא לנטור

הלכות תלמוד תורה

יש בכללן שתי מצות עשה א : ללמוד תורה ב :
 ללמד אחרים וזהו פרטן

הלכות תשובה

מצות עשה אחת והוא שישוב החוטא מחטאו לפני ה
 ויתודה נמצאו כל המצות הנכללו בספר זה חמש ושבע
 שש ישר בהם מצות עשה ותשע וחמשי מצות לא תעש

ספר אהבה

הלכותיו שש וזהו סידורן הלכות קרוב שמע הלכות תפלה
 וברכת כהנים הלכות תפילין ומזוזות וספר תורה הלכות
 ציצית הלכות ברכה הלכות מילה

הלכות קרית שמע

מצות עשה אחת והוא לקרות קרית שמע פעמים ביום

הלכות תפילה וברכה

כהנים
 יש בכללן שתי מצות עשה א : לעבוד ה בתפילה בכל
 יום ב : לברך כהנים את ישראל בכל יום

הלכות תפילין ומזוזות

וספר תורה

הלכות מתנות עניים

יש בכללן י' מצות ו' מצות עשה ו' מצות לא תעשה וזהו פרטן א' להניח פאה ב' שלא ילכה הפאה ג' להניח לקט ד' שלא ילקט הלקט ה' לעזוב עוללות בכרם ו' שלא יעולל הכרם ז' לעזוב פרט הכרם ח' שלא ילקט פרט הכרם ט' להניח השבחה י' שלא ישוב לקחת השבחה יא' להפריש מעשר לעניים יב' ליתן צדקה כמסות יד' יג' שלא יאמץ את לבבו על העני

הלכות תרומות

יש בכללן ב' מצות עשה ו' מצות לא תעשה וזהו פרטן א' להפריש תרומה גדולה ב' להפריש תרומת מעשר ג' שלא יקדים תרומות ומעשרו זה לזה ד' לא יפריש על הסדר ה' שלא יאכל זר תרומה ה' שלא יאכל אפי תושב כהן או שזירו תרומה ו' שלא יאכל ערל תרומה ז' שלא יאכל כהן טמא תרומה ח' שלא תאכל חללה תרומה ולא מורס מן הקרשים

הלכות מעשר

מצות עשה אחת והיא להפריש מעשר ראשון בכל שנה ושנה משני הוריעה וליתנו ללוויים

הלכות מעשר שני ונטע

רבעו מצות עשה ו' מצות לא תעשה וזהו פרטן א' להפריש מעשר שני ב' שלא להוציא דמיו בשצר צרבו האדם חוץ מאכילה ושתייה וסיכה ג' שלא לאכול בסיסא ד' שלא לאכול באינות ה' שלא לאכול מעשר שני של רגן חוץ לירושלם ו' שלא לאכול מעשר תירוש חוץ לירושלם ז' שלא לאכול מעשר יצהר חוץ לירושלם ח' להיות נטע המנוי כולו קדש ודינו להאכל בירו שלם לבעליו כמעשר שני לכל דבר ט' להתורות וירחי מעשר

הלכות בכורים

ע' שאל מתנות כהונה שבגבולין יש בכללן ט' מצות ח' מצות עשה וא' מצות לא תעשה וזהו פרטן א' להפריש בכורים ולהעלותן למקדש ב' שלא יאכל הכהן בכורים חוץ לירושלם ג' לקדש עליהם ד' להפריש חלה לכהן ה' לתת זרוע ולחיים וקובה לכהן ו' ליתן לו ראשית הגז ז' לפדות בכור הבן ולתת פדיונו לכהן ח' לפדו פטר חמור ולתת פדיונו לכהן ט' לערוף פטר חמור אם לא רצה לפדותו

הלכות שמיטה וזבל

יש בכללן כב' מצות ט' מצות עשה ו' מצות לא תעשה וזהו פרטן א' שתשבית הארץ ממלאכתה בשביעית ב' שלא יעבר עבדת הארץ בשנה זו ג' שלא יעבר עבדת הארץ בשנתו ד' שלא יקצור הסמיך כנגד הקוצרים ה' שלא יקצור הטורים כנגד הנוצרי ו' שישמש מה שיוציא קארץ ז' שישמש כל הלואותיו ח' שלא יגש ולא יתבע הלואה ט' שלא יסנע מלהלות קודם השמיטה י' שלא יאמר מסופי לספור שנים שבע שבע יא' לקדש שנת חמישים יב' לתקן בשופ כבודי להפריש כפי לצאת עבדים חמישים יג' שלא יקצור ארצה בשנתו יד' שלא יקצור סמיכתו כנגד הנוצרי טו' שלא יקצור נוזיה כנגד הנוצרי יו' ליתן נאולה לארץ בשנה זו ותוא רע אחוז ושרח

מקנה י' שלא תמכר הארץ לעבדות יח' חן בתי ערי חומה יש' שלא ינסל כל שבט לזר בארץ ישראל א' נותנני להם ערים מתנה לשבת בהם ב' שלא יקח שבט לזר חלק בבזיה כא' ליתן ללוויים ערים לשבת ומגרשיהם כב' שלא ימכר מגרשו עריה לא גואלין לעולם בין לפני היוכל בין לאחר היוכל נמצאו כל המצות הנכללות בספר זה י' ליתן כהן מצות עשה יז' מצות לא תעשה

ספר עבודה

הלכותיו ט' וזהו סידורן - הלכות בית הבחירה הלכות כלי המקדש והעובדים בו הלכות ביאת המקדש הלכות אסורי המזבח הלכות מעשה הקרבנות הלכות תמידן ומוספין הלכות פסולי הבוקרשין הלכות עבודתו יום הכיפורים הלכות מעילה

הלכות בית הבחירה

יש בכללן ו' מצות ג' מצות עשה ו' מצות לא תעשה וזהו פרטן א' לבנות מקדש ב' שלא לבנות המזבח ג' שלא לעלות בסעלת עולו ד' ליראה מן המקדש ה' לטמא את המקדש כבוב ו' שלא להשבית שכיבת המקדש

הלכות כלי המקדש

והעובדים בו

יש בכללן יד' מצות ו' מצות עשה ח' מצות לא תעשה וזהו פרטן א' לנשית שזו המשיחה ב' שלא לעשות כפוחו ג' שלא לכרד סכנו ד' שלא לעשות כמתכנת הקטורת ה' שלא להחזיר במיבח הזהב חוץ מן הקטורת ו' לישאת הידו ליל הכתה ז' שלא יסורו הברוס כבנו ח' שיעבד דלוי במקדש ט' שלא יעשה אחר בבואכת חברו במקדש י' לקדש הכהן לעבודה יא' שיהו כל המשמרות שוות ברגלים יב' ללבוש בגדי כהונה לעבודה יג' שלא יקדע המעיל יד' שלא יזח החושן מעל האפר

הלכות ביאת המקדש

יש בכללן טו' מצות ב' מצות עשה ו' מצות לא תעשה וזהו פרטן א' שלא יכנס שכור למקדש ב' שלא יכנס בו פרוע ראש ג' שלא יכנס בו קריע בגדים ד' שלא יכנס כהן בכלי אג' ההיכל ה' שלא יצא כהן מן המקדש בשעת עבודה ו' לשלח טמאים מן המקדש ז' שלא יכנס טמא למקדש ח' שלא יכנס טמא להר הבית ט' שלא ישמש טמא י' שלא ישמש טבול יום יא' לקדש העיבר ירו ורגליו יב' לא יכנס בעל כוס להיכל ולמזבח יג' שלא יעבור בעל מוס יד' שלא יעבור בעל כוס עובר טו' שלא יעבור זר

הלכות אסורי מזבח

יש בכללן יד' מצות ד' מצות עשה ג' מצות לא תעשה וזהו פרטן א' להקריב כל הקרבנות תמימין ב' שלא להקריש בעל כוס קבוב ג' שלא ישחט ד' שלא יזרק דמו שלא יקטע חלבו ו' שלא יקריב בעל כוס עובר ז' שלא יקריב בעל כוס אפי' בקרבנות הגנים ח' שלא יטיל מוס בקדשי לפדות פסולי המקדש י' להקריב מיום השמיטה והלאה יב' וכן זה הוא נקרא מחוסר זמן ואין מקרבין אותו יא' שלא להקריב אתנו ומחיר יב' שלא להקריב שאר הקדשים לפדות כל הקרבנות יד' שלא להשבית מלת

שלא יגדל מן הארץ ויהי כעץ הארץ
שלא יגדל מן הארץ ויהי כעץ הארץ

הלכות סוטה

יש בכללן ג מצות א מצות עשה זב
מצות לא תעשה וזה הוא פרטן א לעשות
לסישה כתורת הקשות הסודות בתנבה ב שלא
ליתן שכן על קרבנה שלא ליתן עליו לבונה
נמצאו כל המצות הנכללות בספר זה ש מהן
מצות עשה ז מצות לא תעשה

ספר קדושה

הלכותיו ג וזהו סדרון הלכות איסור ביאה
הלכות מאכלות אסורות הלכות שחיטה

הלכות איסורי ביאה

יש בכללן לו מצות א מצות עשה ושאר
מצות לא תעשה וזהו פרטן א שלא לבא על
האם יב שלא לבא על אשת אב ג שלא
לבעול אחות ד שלא לבעול בת אשת אב ה
זלא לבעול בת הבן ו שלא לבעול בת ז
שלא לבעול בת הבת ח שלא לישא אשה ובתה
ט שלא לישא אשה ובת בנה י שלא לישא
אשה ובת בתה יא שלא לבעול אחות אב יב
שלא לבעול אחות אב יג שלא לבעול אשת אחי
האב יד שלא לבעול אשת הבן טו שלא
לבעול אשת אח יו שלא לבעול אחות אשתו יז
שלא ישכב עם בהמה יח שלא תביא אשה בהמה
עליה יט שלא לשכב עם זכר כ שלא לגלות
עדות אב כא שלא לגלות עדות אחי האב כב
שלא לבעול אשת איש כג שלא לבעול נידה כד
שלא להתחתן בנים כה שלא יבא עמוני ומזאבי
בהמה כו שלא להרחיק דור שלישי מצדו מלביא
בקהל כז שלא להרחיק דור שלישי אדומי מלביא
בקהל כח שלא יבא סמור בקהל כט שלא
יבא סוסיס בקהל ל שלא לסרס זכר ואפי בהמה
חיה ועוף לא שלא ישא כהן גדול אלמנה לב
שלא יבעול כהן גדול אלמנה אפי בלא נישואי
לג והיא מיאת עשה שישא כהן גדול בתול בניערוה
לד שלא ישא כהן גרושה לה שלא ישא זונה
לו שלא ישא חללה לו שלא יקרב אדם לאחת
מכל העריות ואכלו שלא בעל

הלכות מאכלות אסורות

יש בכללן כח מצות ד מצות עשה וכר
מצות לא תעשה וזהו פרטן א לברוק בסומני
כהמה וחיה להכריל בין טמאה לטהורה ב לברוק
בסומני העוף להכריל בין טמא לטהו ג לברוק בסומני
הגים להכריל בין טמא לטהור ד לברוק בסומני
זחבים להכריל בין טמא לטהור ה שלא לאכול
בטמא וחיה טמאה ו שלא לאכול עוף טמא ז
שלא לאכול רגים טמאים ח שלא לאכול שרץ העוף
ט שלא לאכול שרץ הארץ י שלא לאכול רמש
הארץ יא שלא לאכול תולעת הפירות כשתצא
לארץ יב שלא לאכול שרץ המים יג שלא לאכול
נבלה יד שלא ליהנות בשור הנסקל טו שלא
לאכול שריופה יו שלא לאכול אבר מן החי יז
שלא לאכול דם יח שלא לאכול חלב בהמה טהור
יט שלא לאכול גור הנשה כ שלא לאכול בשר
בתרין כא שלא לבשם כב שלא לאכול לחם
תבואה חדשה כג שלא לאכול קלי מן החרש כד
שלא לאכול פרסל מן החרש כה שלא לאכול ערלה

שלא לאכול כלאי הכרם כו שלא לאמול ככל
כח שלא לשנות יין נסך

הלכות שחיטה

יש בכללן ה מצות ג מצות עשה זב
מצות לא תעשה וזהו פרטן א לשחוט ואחר כך
יאכל ב שלא לשחוט אותו ואת בנו ביום אחר
ג לכסות דם חיה ועוף ד שלא ליקח האם על
הבנים ה לשלח האם אם לקחה על הבנים נמצאו
כל המצות הנכללות בספר זה ע ה מהן מצות עשה
וסב לא תעשה

ספר הפלאה

הלכותיו ד וזהו סדרון הלכות שבועה הלכות
נדרים הלכות נזיר הלכות ערכין וחרמים

הלכות שבועה

יש בכללן ה מצות א מצות עשה זב
מצות לא תעשה וזהו פרטן א שלא לישבע בשמו לשקר
ב שלא ישא את שמו לשוא ג שלא לכפור
בפיקדון ד שלא לישבע על כפירת ממון ה
לישבע בשמו באמת

הלכות נדרים

יש בכללן ג מצות ב מצות עשה זא
מצות לא תעשה וזהו פרטן א שישמר מוצא
שפתיו ויעשה כמו שנדר ב שלא יחל דברו ג
שיזכר הנדר או השבועה וזהו דין הפרת נדרים הכפיר
בתורה שבכתב

הלכות נזירות

יש בכללן ז מצות ב מצות עשה זח מצות
לא תעשה וזהו פרטן א שיגדל הנזיר פרע ב
שלא יגלח שערו כל ימי נדו ג שלא ישתה הנזיר
יין ולא תערובת יין ואפילו חובץ שלהן ד שלא
יאכל ענבים לחים ה שלא יאכל צמוקין ו שלא
יאכל דרצנים ז שלא יאכל זנים ח שלא יכנס
לאהל המת ט שלא יטבא לבתים י שיגלח
על הקרבנות כשישלים נזירותו או כשיטבא

הלכות ערכין וחרמים

יש בכללן ז מצות ה מצות עשה זב מצו
לא תעשה וזהו פרטן א לרון בערכי ארם
כאשר מפורש בתורה וזהו דין ערכי הארם ב דין
ערכי בהמה ג לרון ערכי בתים ד דין ערכי
שדות ה דין מהרים נפסיו ו שלא ימכר
חרם ז שלא יגאל חרם נמצאו כל המצות הנכללו
בספר זה כה מהן מצות עשה וטו
מצופ לא תעשה

ספר זרעים

הלכותיו ז וזהו סדרון הלכות כלאים הלכות
בתנות ענבים הלכות תרומות הלכות מעשרות
הלכות מעשר שני ונטע רבעי הלכות בכורים ושאר
מתנות כרונה שבבבולין הלכות שמיטה ויובל

הלכות כלאים

יש בכללן ה מצות לא תעשה וזהו פרטן א
שלא לזרוע זרעים כלאים ב שלא לזרוע תבואה
אחרת בתרם ג שלא להרביע בתרם כלאים
ד שלא לעשות מלאכה בכלאו באמה כאות ה
שלא ללבוש כלאים

עשה וית מצות לא תעשה
ספר טהרה

הלכותיו וזו סידורן הלכות טומאת
 הלכות פרה ארומה הלכות טומאת צרעת
 הלכות מטמאי משכב ומושב הלכות שאר אבות
 הטמאות הלכות טומאת אוכלין הלכות כלים
 הלכות מקוות

הלכות טומאת מת

מצות עשה אחת והוא דין טומאת מת

הלכות פרה ארומה

יש בכללן ב מצות עשה א דין פרה ארומה
 ב דין טומאת מי נדה וטהרתן

הלכות טומאת צרעת

יש בכללן ח מצות ו מצות עשה וז
 מצות לא תעשה וזהו פרטן א להורות בצרע
 אדם כדין הכתוב בתורה ב שלא יקח סימני
 טומאה ג שלא יגלח הנתק ד שיהא הכצור
 מפורסם בקריעת בגדיו ופריעת ראשו ועטייה על שפם
 ה טהרת צרעת ו שניגלה המצורע את כל שערו
 כשנשחר ו דין צרעת בגד ה דין צרע הבית

הלכות מטמאי משכב ומושב

יש בכללן ז מצות עשה וזהו פרטן א
 דין טומאת נדה ב דין טומאת יולדת ג דין
 טומאת זבה ד דין טומאת זב

הלכות שאר אבות הטמאות

יש בכללן ה מצות עשה וזהו פרטן א
 דין טומאת נבלה ב דין טומאת שרץ ג דין
 טומאת שבת זרע ועו מטמאה כשרץ וטימאתה כדברי
 סופרים

הלכות טומאת אוכלין

מצות עשה אחת והוא דין טומאת כסקין
 ואוכלין והבשר הלכות כלים
 ענין אילוח ההלכות לידע כלים ששקבלין טומאה מכל או
 הטמאות וכלים שאינם מתטמאין וכיצד מתטמאין
 הכלים ומטמאין

הלכות מקוות

מצות עשה אחת והיא שישטול כל טמא במי מקוה ואחר
 כך יטהר נמצאו כל המצות הנכללות בספר זה
 יח מצות עשה וב מצות לא תעשה

ספר נזיקין

הלכותיו ה וזהו סידורן הלכות נזקי ממון
 הלכות נזקי גבה הלכות גזילה ואבירה
 הלכות חובל ומזיק הלכות רוצח ושמירת נפש

הלכות נזקי ממון

יש בכללן ו מצות עשה וזהו פרטן
 דין השוק ג דין הבער ג דין החדש
 דין הבער

הלכות גניבה

יש בכללן ז מצות ב מצות עשה
 וה מצות לא תעשה וזהו פרטן
 א שלא לגנוב ממון ב דין הגנב
 ג לצדק המאונים עם המשקלות ד שלא יעשה
 עול במדות ובמשקלות ה שלא יהיה ביד אדם
 אבן ואבן איפה ואיפה אעפ שאינו לוקח נותן פהם
 ו שלא ישג בבוש ז שלא לגנוב נפשות

הלכות גזילה ואבירה

יש בכללן ח מצות ב מצות עשה
 וה מצות לא תעשה וזהו פרטן א שלא
 לגזול ב שלא לעשות ג שלא לחבור
 ד שלא להתאוות ה להשיב את הגזילה
 ו שלא יתעלם מן האבירה ז להשיב האבירה

הלכות חובל ומזיק

מצות עשה אחת והוא הדין חובל בחבירו או מזיק
 ממון חבירו

הלכות רוצח ושבירת נפש

יש בכללן ט מצות ו מצות עשה
 וי מצות לא תעשה וזהו פרטן א שלא לרצוח
 ב שלא ליקח כופר לנפש רוצח להגלות הרצוח
 בשנה ד שלא ליקח כפר לכהן על גלות ה שלא
 ימת הרוצח כשירצח קורס עבירה סדין ו להגיל
 הנדף בגפשו שלרודף ז שלא לחוס על הרצוח
 ח שלא לעבוד על דם ט להפריש ערו בקל וליקח
 לו הדרך י לערוף את העגלה בגלל יא שלא
 יעבד באותו הקרקע ולא יזרע יב שניא דמים
 יג לעשות בעקה יד שלא יכשל חכים בדבר
 טו לפרוק עם מי שנכשל בדבר יז לעיני נטו
 יח שלא יניחט בדרך נכהל במשאיו וליך לו נכסאו כל
 הציצת הנכללות בספר זה לו יו סין מצות עשה
 וכ מהן מצות לא תעשה

ספר קניין

הלכותיו ה וזהו סידורן הלכות סכרה הלכות
 וכניה ומתנה הלכות שכנים הלכות שוחק ושיתפן
 הלכות עבדים

הלכות סכרה

יש בכללן ד מצות א מצות עשה וב מצות
 לא תעשה וזהו פרטן א דין מקח וממכר ב שלא
 יונה במקח וממכר ג שלא יונה ברבדים ד שלא
 יונה גר צדק בממונו

הלכות זכייה ומתנה

ענין אילו ההלכות לידע דין זוכה מן ההפקד הואך יקנה
 ובמה יקנה ודין נותן מתנה ומקבל מתנה ואי זו מתנה
 חוזרת ואי זו אינה חוזרת

הלכות שכנים

ענין א ההלכות לידע דין חלוק המדקיעות בין השני
 והרחקת נזק לכל אחר מהן ומשפט בעל הבער ואין
 בעל המצרים

הלכות שוחק ושיתפן

ענין א ההלכות לידע דין שוחק של אדם ושיתפו
 ומשפטיהן במקחן וממכרן ובמכרן ושיתפן

ספר קרבנות

הלכותיו שיש וזהו סידורן הלכות קרבן פסח הלכות חגיגה הלכות בכורות הלכות שגגות הלכות מחוסר כפורים הלכות תמורה

הלכות קרבן פסח

יש בכללן ין מצות ד מצות עשה ויב מצות לא תעשה וזהו פרטן א לשחוט את הפסח בזמנו ב שלא לזבח אותו על החמץ ג שלא תלזז אמוריו ד לשחוט פסח שני ה לאכול בשר הפסח על מצה ומרור בלילי טו ו לאכול בשר פסח שני בליל טז לחדש השני ז שלא יאכל נא ומבושל ח שלא יוציא בשר פסח חוץ לחבורה ט שלא יאכל ממנו כשימיר י שלא יאכל ממנו תושב או שכיר יא שלא יאכל ממנו ערל יב שלא ישבור בו עצם יג שלא ישבור עצם בפסח שני יד שלא ישאיר ממנו לבקר טו שלא ישאיר מפסח שני לבקר יו שלא ישאיר מבשר חגיגת יד עד יום השלישי

הלכות חגיגה

יש בכללן ו מצות ד מצות עשה וב מצות לא תעשה וזהו פרטן א להראות פניה ב לחוג בב רגלים ג לשמוח ברגלים ד שלא יראה ריקס ה שלא יעזוב לוי מלשמחו וליתן לו מתנותיו ברגלים ו להקהיל את העם בחג הסוכות בכוזאי שמיטה

הלכות בכורות

ה מצות ב מצות עשה וג מצות לא תעשה וזהו פרטן א להפריש בכורות ב שלא יאכל בכור תמים חוץ לירושלם ג שלא יפדה הבכור ד להפריש מעשר בהמה ה שלא יגאל מעשר בהמה וכללתי המעשר עם הבכור לפי שמעשה שניהם אחד והפתיח כללו עמו שנ ואת דבם תורק כך לכרו כפי השמועה שזה רס מעשר ורס בכור

הלכות שגגות

יש בכללן ה מצות עשה וזהו פרטן א שיקריב יחיד החוטא קרבן חטאת לבוע על שגגתו ב שיקריב אשם מי שלא נדע לו אם חטא אם לא חטא עד שיודע לו ויביא חטאתו וזהו הנקרא אשם תלוי ג שיקריב החוטא אשם על עבירות ידועות וזהו הנקרא אשם ודאי ד שיקריב החוטא קרבן על עבירות ידועות אם היה עשיר בהמה ואם היה עני עוף או עשירית האיפה וזהו הנקרא קרבן עולה ויורד ה שיקריבו הכהן וזקן דבן אס טעו והורו שלא כהלכה באחת מן החמורות

הלכות מחוסרי כפרה

יש בכללן ד מצות עשה וזהו פרטן א שתקריב הובה כשתטהר קרבן ב שתקריב הולדת כשתטהר קרבן ג שיקריב הוב קרבן כשיטהר ד שיקריב המצורע קרבן כשיטהר ואהר שיקריבו קרבנותיהן נגמר טהרתן

הלכות תמורה

יש בכללן ג מצות א מצות עשה וב מצות לא תעשה וזהו פרטן א שחטתה תמורה קדש אש חמור ג שלא ישנה הקדשים מקדושתם לחופשה נמצא כל המצות הנכללות בספר זה לפי כ מצות

הלכות מעשה הקרבנות

יש בכללן כג מצות י מצות עשה ויב מצות לא תעשה וזהו פרטן א לעשות העולה ב עשיית הקדשים על כסדר ג שלא לאכול בשר העולה ג סדר החטאת ד שלא לאכול מבשר חטאת הפנימית ה שלא יבדיל בחטאת העוף ו סדר האשה ז שיאכלו הכהנים קדשי קדשים ממקדש ח שלא יאכלו חוץ לעזרה ט שלא יאכל זר מקדשי קדשי י סדר השלמי יא שלא לאכול בשר קדשים קלים קודם זריקת דמם יב לעשות כל מנחה כסדר מעשיה הכתובין בתורה יג שלא ישים שמן על מנחת חוטא יד שלא יתן עליה לבונה טו שלא תאכל מנחת כהן יו שלא תאפה מנחת חמץ יז שיאכלו הכהנים שרי מנחות יח שיביא כל נדריו ונדבותיו בתל שפגע בו ראשון יט שלא יאחר נדרו ונדבתו ושאר רבדים שחייב בהן כ להקריב כל הקרבנות בבית הבחירה כא להביא קדשי חגיגה לארץ בבית הבחירה כב שלא לשחוט קרבן חוץ לעזרה כג שלא להקריב קרבן חוץ לעזרה

הלכות תמידין ומוספין

יש בכללן יט מצות יח מצות עשה וא מצות לא תעשה וזהו פרטן א להקריב שני כבשים בכל יום ב להדליק אש על המזבח בכל יום ג שלא לפנותה ד להרים את הרשן בכל יום ה להקטיר קטרת בכל יום ו להדליק נרות בכל יום ז שיקריב סך גדול מנחה בכל יום ח יחיא הנקראת חביתין ח הוסיף שתי כבשים עולות בשבת ט לעשות לחם הפנים י מיסא ראשי חדשים יא מיסא הגשח יב להקריב עומד התנופה יג לספור כל איש ואיש ו שבועות ביום הקרבנות העומר יד מוסף עזרת טו להביא שתי הלחם עם הקרבנות הבאות בכלל הלחם ביום יז ימיסא ראש השנה יז מוסף יום עצם יח מוסף חג יט מוסף שמיני עצרת

הלכות פסולי המוקדשין

יש בכללן ה מצות ב מצות עשה וז מצות לא תעשה וזהו פרטן א שלא לאכול קדשים שחפסלו ושהוטל בהם מום ב שלא לאכול פיגול ג שלא יאכל קדשים אחר זמנן ד שלא יאכל נותר ה שלא יאכל קדשים שנשמאו ו שלא יאכל אדם שחטא את הקדשים ז לשרוף את הנותר ח לשרוף את השמא

הלכות עבודה יום הכיפורים

מצות עשה אחת והיא שעשה מעשה יום הכיפורים סלו על הילד כמו שכתוב בפ' שבת אחרי מות הקרקנות והוא קוין ושלוח השעיר ושאר העבודה

הלכות מעילה

יש בכללן ג מצות א מצות עשה וב מצות לא תעשה וזהו פרטן א לשלם המזעל אשר חטא בתוספת חומש יקדשו וזהו דין המזל ב שלא לעבוד בקדשי ש' ולתן קדשם ג נמצא כל המצות הנכללות במצות ק' טו סתק מצות עשה וט מצות

על דעתו שיש שם אזה אחר חוץ מזה עובר בלא תעשה
 שנאמר לא יהיה לך אהים אחרים על פני ופירשנו
 שזהו העיקר הנרול שהכל תלוי בו אזה אחר דבר
 ואינו שום ולא יותר על שנים אלא אחד שאין בו
 אחר מן האהדים הנמצאים בעולם לא אחד כמין שהיה
 כולל אחרים הרבה ולא אחד כנוף שהיה נחלק לחלק
 ולקצות אלא ייחוד שאין ייחוד אדר כמותו בעולם
 אילו היו אהות הרבה היו גופי ונויות כפי שם הנמנו
 השוק במציאת נפרד זה מזה לא באורעין שיארעו
 הגופות והנויות ואילו היה היוצר גוף ויהיה היה לו קץ
 ותכלית שאי אפשר להיות גוף שאין לו קץ וכל שיש
 לגופו קץ ותכלית יש לבחור קץ וסוף ואהיה ברך שמו
 הואיל וכוחו אין לו קץ ואי אפשר שהיה הנגלל סובב
 תמיד אין כח כח גוף והואיל ואינו גוף לא יארע לו
 מאורעות הגופות כדי שהוא נחלק ונפרד מאחר לפיכך
 אי אפשר שהיה לא אחר וידועת דבר זה מצות עשה
 שנאמר ה' אלהינו ה' אחד הרי מפורש בתורה
 ובנביא שאין הקבה גוף ונויה שנאמר כי ה' אלוהינו הוא
 אלוהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת והגוף לא יהיה
 בשני מקומות ונאמר כי לא ראיתם כל תכונה
 ונאמר ואל מי תדמונו ואישה ואילו היה גוף היה רומה
 לשאר גופים אם כן כהו זה שכתוב בתורה ותחת
 רגליו כתובים באצבע אלוהים יד ה' עיניה אנוה
 וכיוצא בדברים האילו הכל לפי דעתו של בני אדם הוא
 שאין מכירין אלא הגופות ודבריה תורה כלשון בני אדם
 והכל כינויין הן שנ' אס שנותי ברכ הרבני וכי חרב יש
 לו ובחרב הוא הורג אל כשל והכל לשל דאיהו לדבר
 זה שנביא אחר אומר ע' הקבה לבישיה כהלג היד
 ואחר ראהו חמוץ בגדים מבציה משה רבי עזבו ראהו
 על היס כגבור עושה מלחמה ובסיני כשליח צבור ענוף
 לומר שאין לו דמות וצורה אלא הכל בכראה הנבואה
 ובמחזה ואמתת הרבר אין דעתו של אדם כבין ולא
 יכולה להשיג ולחקרו וזהו שאמר הכתו החקר אזה
 תמצא אם עד תכלית שרי תמצא מהו זה שביקש
 משה רבינו להשיג כשאמר הראני נא את כבודך ביקש
 לידע אמתת המצא של הקבה עד שיונה ירדו בלבו
 כמו ידועת אחר מן האנשים שראה פניו ונחנקו צרתו
 בלבו שנמצא אתו האיש נפרד ברעתו נשאר האנשים
 כך ביקש משה רבינו להיות מצואת הקבה נפרדת בלבו
 משאר מציאת הנמצאים עד שידע אמתת המצא כנאמר
 היא והשיבו ברוך הוא שאין כח ברעת האדם החי שהוא
 מחובר מגוף ונפש להשיג אמתת דבר זה על בירי
 והודיעו ברוך הוא מה שלא ידע אדם לעצמו ולא ידע
 לאחריו עד שהשיג מאמתת המצא דבר שנפרד הקבה
 ברעתו משאר הנמצאים כמו שיפרד אחר מן האנשים
 שראה אחוריו והשיג כל גופו וכלבושו ברעתו משאר
 האנשים ועל דבר זה רמו הכתו ואמר וראית את אחורי
 ופני לא ירא וכיון שנתברר שאינו גוף ונויה יתברר
 שלא יארעו לו אחר מסאורעות הגופות לא חובד ולא
 פירוד לא מקום ולא מרה ולא עלייה ולא ירדה ולא יכין
 ולא שפאל ולא פנים ולא אחר ולא ישיבה ולא עמידה
 ואינו מצוי בזמן עד שיהי לו ראשו ואחרית וכנין שנים
 ואיט משתנה שאין לו דבר שיגרם לו שינוי ואין לו לא
 מות ולא חיים כחיי הגוף החי ולא סכלות ולא חכמה
 כחכמת האיש החכם לא שינה ולא הקיצה ולא כעס
 ולא שחוק ולא שמה ולא עצלות ולא שתיקה ולא דיבור
 כדיבור אדם כך אמרו חכמים אין למעלה לא ישיבה לא
 עמידה לא עורר ולא עיפוי והואיל והדבר כן הנא כל
 הדברים הללו ויוצא בהן שנאמרו בתורה ורבינו נביא
 הכל משל ומלצה הן כמו שנאמר וישב בעמקים וישתח
 פיעמוני בהבליהם כאשר שש ה' וכינתן בהן על הכל
 מן חכמים ריבדה תורה כלשון בני אדם וכן היא אומ
 הויתר הם מלשון חרי הוא אומ אני ה' לא שנותי ואילו

יש בכללן כג מצות
 ויג מצות לא תעשה וזהו פרטן א למנות מלה
 מישראל ב שלא נמנה מקהל גרים ג שלא ירבה
 לו נשים ג שלא ירבה לו סוסים ה שלא ירבה לו
 כסף וזחב ו להחרים שבעה עממין ז שלא להחיות
 מהם נשמה ח למחות זרעו שלעמלק ט לזכור מה
 שעשה לנו עמלק י שלא לשכח מעשיו הרעים ואריבתו
 בדרך יא שלא לשכון בארץ מצרים יב לשלוח שלום
 ליושבי העיר כשצרי עליה ולרוץ בה כאשר מפור בתורה
 אם תשלים ואם לא תשלים יג שלא לדרוש שלום מעמון
 ומואב בלבר כשצריך עליהם יד שלא להשחית אילני
 מאכל במצור טו להתקין יד שיצאו בו בעלי
 המחנה להפנות טז יז להתקין יתר לחפור בו
 יז למשוך מן לרבר באוני אנשי הצבא בשעת המלחמ
 יח להיות מארש ובונה וטשע כרם שמחים בקנינם שנה
 תמימה ומחורין אותן מן המלחמה יט שלא יעבור
 עליהם ולא יצאו אפי לצרכי צבור ולצרכי הנרוד והרומה
 להן כ שלא לערוץ ולחזור לאחור בשעת מלחמה
 כא דין יפת תואר כב שלא תסכר יפת תואר כג
 שלא יכבישנה לעברות אחר שנבעלה נמצאו כל המצות
 הנכללות בספר זה שבעים וארבע מצות טז מצות
 עשה ומו מצות לא תעשה ונמצאו כל ההלכות
 של ארבעה עשר ספרים אילו שמונים ושלוש הלכות
 ועתה אתחיל לבאר משפטי כל מצוה ומצוה וכל הדינים
 הנכללין עמה מעניינה על סדר ההלכות בעזרת שרי

משוך חסדך לוורעך וצדקתך לישרי לב
ספר ראשון והוא ספר המדע

הלכותיו חמש וזהו סידורן הלכות יסודי התורה
 הלסת דעות הלכות תלמוד תורה הלכות עו וחוקות
 הגוים הלכות תשובה

הלכות יסודי התורה
 יש בכללן עשר מצות שש מצות עשה וארבע מצות
 לא תעשה וזהו פרטן א לידע שיש שם אזה ב שלא
 יעלה במחשבה שיש שם אזה אחר זולתי ה ג ליחוד
 ד לאהבו ה ליראה ממנו ו לקדש שמו ז שלא
 לחלל את שמו ח שלא לאבר דברים שנקרא שמו
 עליהם ט לשמוע מן הנביא המרבר בשמו י שלא
 גסיתו וביאר כל המצות האילו בפרקים אילו

פרק ראשון
 יסוד היסודות ועמוד החכמו לידע שיש שם מצוי ראשו
 והוא ממצא כל המצא וכל הנמצאים משמים וארץ
 ומה שכונייהם לא נמצאו לא מאמתת המצא
 ואם יעלה על הרעת שהוא אינו מצוי אין דבר אחר יוכל
 להמצאות ואם יעלה על הרעת שאין כל נמצאים
 מלברו מצויים הוא לברו יהיה מצוי ולא יבטל הוא
 לבטולם שכל הנמצאים צריכין לו והוא ברוך הוא אינו
 צריך להם ולא לאחד מהם לפיכך אין אמתת
 כאמתת אחר מהם הוא שהנביא אומר זה אלוהים אמת
 הוא לברו האמת ואין לאחד אמת כאמתתו והוא שהתור
 אומרת אין עוד מלברו כלומר אין שם מצוי אמת מלברו
 כמצוי המצוי הנה הוא אלו העולם ארץ כל הארץ
 טווא המנהיג הנגלל בסח שאין לו קץ ותכלית בסח שאין
 לה פסק שהנגלל סובב תמיד ואי אפשר שיסובב בלא
 פסק והוא ברוך הוא אמת סובב אורו בלא ידאבל גוף
 וידועת דבר זה מצות עשה שנ' אנכי ה' אהיך כל המעלה

הלכות עבדים

יש בכלל יב מצות ה מצות עשה וה מצות לא תעשה והו פרטן א לדין קנין עבד עברי ב שלא ימכר מקמרת עבד ג שלא ימכרו בפרך ד שלא ינח נר תושב לרדות בו בפרך ה שלא יעבד בג עבד עברי ו להצניק לו בצאתו חפשי ז שלא יצא ריקס ח לפירות אמה עבדיה ט לעדה י שלא תמכר יא לעבד בעבד כעני לעולם יב אם הפיל לו ארנוי אחר מראשי אבריו יג שלא להסגיר עבד שגרה מחוצה לארץ לארץ ישראל יד שלא להונות עבד זה הנצל אלינו נמצאו כל המצו הנכללות בספר זה יו מהן מצות עשה יז מצות לא תעשה

ספר משפטים

הלכותיו ה והו סידורן הלכות שניות הלכות שאלה ופקדון הלכות מלוה ולוה הלכות טוען ונטען הלכות נחלות

הלכות שבירות

יש בכלל ז מצות ג מצות עשה זר מצות לא תעשה והו פרטן א דין שכיר ושומר שכר ליתן שני שכיר ביומו ג שלא יאחר שכר שכיר אר זמנו ד שיאכל השכיר מן המחובר שעשה בו ה שלא יאכל השכיר מן המחובר בשעת מלאכה ו שלא יוליד השכיר בירו יותר ממה שאכל ז שלא יחסום שור ברישו וכן שאר בהמה

הלכות שאלה ופקדון

יש בכלל שתי מצות עשה והו פרטן א דין שיאל ב דין שומר חנם

הלכות מלוה ולוה

יש בכלל יב מצות ד מצות עשה זחי מצות לא תעשה והו פרטן א להלות לעני ומד ב שלא יגוש אותו ג ליגוש את הנכרי ד שלא ימשכן בעל חוב בדויע ה להחזיר המשכון לבעליו בזמן שהוא צריך לו ו שלא יאחר המשכון מבעליו העני בעת שהוא צריך לו ז שלא יחבול אלמנה ח שלא יחבול כלים שעושין בהן אוכל נפש ט שלא יתן המלוה ברבית י שלא ילוה הלכה ברבית יא שלא יתעסק אדם בין מלוה ולוה ברבי ולא יעיד ביניהן ולא יערוב ולא זכתוב שטר יב ללות מן הנכרי ולתלות לו ברבית

הלכות טוען ונטען

מצות עשה אחת והו דין טוען ומודה או כופר

הלכות נחלות

מצות עשה אחת והו דין סדר נחלות נמצאו כל המצות הנכללות בספר זה יב מהן מצות עשה יג מצות לא תעשה

הלכותיו ה והו סידורן הלכות סנהדרין והעונשין המסורים להם הלכות ערות הלכות מסרים הלכות אבל הלכות מלכים ומלחמתיהם

הלכות סנהדרין

והעונשין

המסורים להם י יש בכלל ל מצות מצות עשה וכ מצות לא תעשה והו פרטן א למנות שופטים ב שלא למנות דין שאינו יודע דרך המשפט ג לנשות אחרי רבים אם נתלקו השופטים ד שלא להרוג קדם רבו המחייבין באיש אחר ער שיהיו יתר שנים ה שלא ילמד חובה מי שלמד זכות בדיני נפשות ו להרוג במקילה ו להרוג בשריפה ח להרוג בסיוף ט להרוג בחנק י לתלות יא לקבור תהרג ביום הריגתו יב שלא תלק נבלתו יג שלא להחיות מכשף יד להלקות לרשע טו שלא יוסף בהכנית הלוקה יו שלא יהרג נקי באמרן דעת ז שלא לענוש אנוס יח שלא לחוס על הורג חבירו או חובל בו יט שלא לרחם על הרל ברין כ שלא להדר גדול ברין כא שלא להטות הדין על בעל עבירות אעפ שהוא חוטא כב שלא לעות משפט כג שלא להטות משפט גר ויתום כד לשפט בצדק כה שלא ליראה ברין מאיש זרוע כו שלא יקח שוחד כז שלא לישא שמע שוא כח שלא יקלל הדיינין כט שלא לקלל הנשיא ל שלא לקלל אדם משאר בני ישראל הכנעדים

הלכות עידות

יש בכלל שמונה מצות ג מצות עשה זח מצות לא תעשה והו פרטן א להעיד בבר למי שיודע לו עדות ב לדרוש ולחקור העדים ג שלא יורה העד ברין זה שהעיד עליו בדיני נפשות ד שלא יקום רבר בערות אחר ה שלא יעיד בעל עבירה ו שלא יעיד קדוב ז שלא יעיד בשקר ח לעשות לעד זכס כאשר זכס

הלכות ממדים

יש בכלל ט מצות ג מצות עשה וו מצות לא תעשה והו פרטן א לעשות על פי התורה שיאמר בית דין גדול ב שלא יסור מדבריהם ג שלא להוסיף על התורה לא במצות שבכתב ולא בפירושו שלמדנו פמי השמוע ד שלא לגרע מכל המצו ה שלא לקלל אב ואם ו שלא להכות אב ואם ז לכבד אב ואם ח ליראה אב ואם ט שלא יהיה הבן סורר י על קול אביו ואמו

הלכות אבל

יש בכלל ארבע מצות א מצות עשה זג מצות לא תעשה ועו פרטן א להתאבל על הקרובים ואפי כהן מתאבד ומתאבל על הקרובי ואי אדם מתאבל על הרוני בית דין ולפיכך כללתי הלכות אילו בספר זה שהם מעין קבורה ביום מיתה שהוא מצות עשה ב שלא יטמא כהן גדול לקרובים ג שלא יכנס עם המת באהל ד שלא יטמא כהן הדיוט בנפש אדם אלא לקרובים בלבד

הלכות מלכים

ומלחמתיהם

תתיחד

ספר אנופטים

וספרים רבים חיברו בהן חכמי יון גלגל התשיעי שהוא
 מקיף את הכל חלקו והחכמים הקדמוני ליה חלקים
 כל חלק וחלק העל לו שם על שם צורה זו שתראה
 זו מן הכוכבים שלמטה ממנו שהם מכוונים תחתיו והם
 בצורות ששמותם שלה שור תאומים סרטן אריה בתולה
 מאזניים עקרב קשת גדי דלי רגים גלגל התשיעי עצמו
 אין בלא חלוקה ולא צורה מכל הצורה האילו ולא כוכב
 לא בחיבור הכוכבי שבגלגל השמיני הוא שיראה בכוכבי
 גדולים שבו תבנית הצורות האילו או קרוב מהן ואילו
 השנים עשר צורות לא היו מכוונות כדרך אותן החלקים
 אלא בזמן המבול שבו העלו להן שמות אילו אבל בזמן
 הזה כבר סבבו מעט לפי שכל הכוכבים שבגלגל שמיני
 כולם סובבי כמו השמש והירח לא שהן סובבין בכבודו
 וחלק שיתהלך השמש והירח כנגדו ביום אחד ילך כנגדן
 כל כוכב מהן בקירוב משבעים שנה כל הכוכבים הנראים
 יש מהן כוכבים קטנים שהארץ גדולה מאחר מהן ויש
 מהן כוכבים גדולים שכל אחד מהן גדול מן הארץ כמה
 פעמי והארץ גדולה מן הירח כמו ארבעי פעמי והשמש
 גדולה מן הארץ כמו קע פעמים נמצא הירח אחר
 מששת אלפי ושמנה מאות מן השמש בקירוב ואין בכל
 הכוכבים כוכב גדול מן השמש ולא קצן מכוכב שבגלגל
 השמיני כל הכוכבים והגלגלים כולן בעלי נפש ודיעה
 והשכל הם והם חיים ועוזרין ומכירין את מי שאמר
 והיה העולם כל אחד ואחד לפי גדלו ולפי מעלתו משבחי
 ומפארים ליוצרים כמו המלאכים וכשם שמכירין הקבה
 כך מכירין את עצמן ומכירין את המלאכים שלמעל מהן
 ודעת הכוכבים והגלגלים מנישה מרעת המלאכי וגדולה
 מרעת בני האדם ברא הא למש מגלגל הירח גולם אחר
 שאינו כגולם הגלגלי וברא ארבע צורות לגולם זה ואינו
 בצור הגלגלי ונקבע לצורה וצורה במקצת גולם זה צורה
 ראשון צורת האש נתחבר במקצת גולם זה ונהי משניהם
 גוף האש וצורה שני צורת הרוח נתחבר במקצת ונהי
 משניהן גוף הרוח וצורה שלישית צורת המים נתחברה
 במקצת ונהי משניהם גוף המים וצורה רביעית צורת
 הארץ נתחברה במקצת ונהייתה משניהם גוף הארץ
 נמצא למטה מן הרקיע ארבעה גופין מחלקין זה למעל
 מזה וכל אחד ואחד מקיף את שלמטה ממנו מכל רוחותיו
 כמו גלגל הגוף הראשון הסמוך לגלגל הירח והוא גוף
 האש למטה ממנו גוף הרוח למטה ממנו גוף המים למטה
 ממנו גוף הארץ ואין ביניהם מקום פנוי בלא גוף כלל
 ארבעה גופות האלו אינם בעלי נפש ואינם יודעים ולא
 מכירים אלא כגופי כתיים ויש לכל אחד ואחד מהן מנהג
 שאינו יודע ולא משיגו ואינו יכול לשנותו זה שאם רוד
 הללו את הן הארץ תנינים וכל תהומו אש וברכ שלג
 וקיסוד וביאור ענין הדברי הללו בני אדם מגבורותיו
 שתראו באש ובברד ופגאם בשואים שתראו למטה מן
 הרקיע שגבורתם תמיד ניכרת לקטן ולגדול

פרק רביעי

ארבע גופים הללו שהם אש ורוח ומים וארץ הם יסודי
 כל הנבראים למטה מן הרקיע וכל שיהיה מאדם ומבהמ
 ועוף ודמש ודג וצמח ומתכת ואבנים טובות ומרגליות
 ושאר אבני בנין והרים וגושי עפר הכל נולמן מחובר
 בארבע יסודות הללו נמצאו כל הגופים שלמטה מן הרקיע
 חוץ מארבע יסודות האלו מחוברים מגולם וצורה וגולם
 שלהם מחובר מארבע יסודות האלו אבל כל אחד
 מארבע יסודות אינו מחובר אל א מגולם וצורה בלבד
 דרך האש והרוח להיות מהלכס ממטה
 פשוט הארץ לטעלה כלפי הרקיע ודרך המים והארץ
 להיות מהלכס מתחת הרקיע למטה עד לאמצע שאמצע
 הרקיע הוא המטה שאין למטה ממנו ואין הילוכס לא
 בו ונתם ולא בחפצם אלא מטת שנקבע סוף וטבע ששבע
 סוף שבע האש הם יבש והוא כל מטלם ויהיה הם

לח והמים קדים ולחים והארץ יבשה קרה והיא כבה
 מטלם והמי קלים ממנה לפיכך נמצא למעלה על הארץ
 והרוח קל מן המים לפיכך הוא כרחף על פני המים
 והאש קל מן המים ומפני שהם יסודות לכל גופים שתחת
 הרקיע ימצא כל גוף נגוף מאדם ובהמה והעוף ועוף ערב
 וצמח ומתכת ואבן גולם מחובר מאש ורוח ומים ועפר
 וארבעת יתערבם ביהר וישתנג כל אחד מהן בעצמו ויערו
 עד שימצא המחובר מארבעתן אינו נגוף לאחד מהן
 כשהוא לבדו ואין במעורב מהן אפילו חלק אחד שהיה
 אש בפני עצמה או מים בפני עצמן או ארץ בפני עצמה
 או רוח בפני עצמה אלא הכל נעשה ונעשו גוף אחד וכל
 גוף נגוף המחובר מארבעתן ימצא בו קור וחום לח ויבש
 כאחד אבל יש בהם גופים שיהיה בהם חוקה מיסוד
 האש כמו בעלי נפש חיה לפיכך יראה בהם החום יתר
 ויש מהן גופין שיהיה בהן חוקה מיסוד הארץ כמו האבני
 לפיכך יראה בהן היובש הרבה ויש מהן גופין שיהיה
 בהן חוקה מיסוד המים לפיכך יראה בהם הלה יתר
 ועל הדרך הזה ימצא גוף חם יתר מגוף אחר חם וגוף
 יבש יתר מגוף אחר יבש וכן ימצא גופים שיראה בהן
 הקור בלבד וגופים יראה בהן הלה בלבד וגופים יראה
 בהן הקור והיבש כאחד בשיה או הקור והלה כאחד בשיה
 או החום והיבש כאחד בשיה או החום והלה כאחד
 בשיה לפי רוב היסוד שהיה בעיקר התערובת וראה
 בנישה אותו היסוד וטבעו בגוף המערב וכל הדברים
 מארבע יסודות אילו להם הוא נפרד בסוף יש שהיא
 נפרד לאחר ימים אחדים יש שהיא נפרד לאחר שנים
 רבים וכל שנתחבר מהם איש מהם שלא יפרד להן אפי
 וזהו והאדם או אפשר שלא יפסד ויהוו ליסודותיו
 וישב מקצתו לאש ומקצתו למים ומקצתו לרוח ומקצתו
 לארץ תאיל וכל הנפרד לאלו יפרד לכה נאמר לאדם
 ואל יפרד תישב לפי שרוב בניינו מן העפר ולא כל הנפש
 כשיפסד מיד יחזור לארבע היסודות אלא יפסד ויהוו
 לדבר אחר ודבר אחר לדבר אחר וסוף הדברים יחזור
 ליסודות ונמצאו כל הדברים חוזרין חלילה ארבע
 יסודות האלו כשתנים זה לזה תמיד בכל יום ובכל שעה
 מקצתן לא כל גופן כיצד מקצת הארץ הקרובה מן הכסם
 משתנת ומתפוררת ונעשת מים וכן מקצת המים הסכוכי
 לרוח כשתנן ופתסספסין והיון רוח וכן הרוח כקצתו
 הסמוך לאש משתנה וכתחולל ונעשה אש וכן האש
 מקצתה הסמוך לרוח כתחולל משתנה וכתכנס ונעשה
 רוח וכן הרוח מקצתו הסמוך למים משתנה וכתכנס
 ונעשה מים וכן המים מקצתו הסמוך לארץ משתנה
 וכתכנס ונעשה ארץ ושינוי זה מעט בעט אלפי אורך
 הימים ואין כל היסוד משתנה עד שיעשה כל המים רוח
 או כל הרוח אש שא אפשר שיבטל אחד מן היסודות
 הארבעה אלא מקצת ישתנה מאש לרוח ומקצת ישתנה
 מרוח לאש וכן בין כל אחד וחבירו ימצא השינוי בין
 ארבעתן וחוזרות חלילה לעולם ושינוי זה יהיה בסביבת
 הגלגל ומסביבתו יתחברו ארבעת ויהיה מהן שאר גולכי
 בני אדם ונפש חיה וצמח ואבן ומתכת והא טתן לכל
 גולם וגולם צורה ראויה לו על ידי מלאך העשירי שהיה
 הצורה הנקראת אישים לעולם אין אתה רואה גולם
 בלא צורה או צורה בלא גולם אלא האר היא שחלקן
 הגוף הנמצא בעצתו ויודע שהוא בחיבור מגולם וצורה
 ויודע שיש שם גופים שגולם מחובר בהן יסודות וגופים
 שגולם פשוט ואינו מחובר מגולם אחר והצורות שאין
 להם גולם אינן נראות לעין אלא בעין הלב הח יודעין כמו
 שירענו ארון הכל בלא האנת עיף נפש כל בטר היא
 צורתו שלתן לו הא והרעת היותה הכשית בנישות של
 אדם היא צורת האדם השלם ברעתו ועל צורה זו נאם
 בתורה נעשה אדם בצלמנו כדמות כלומר שתהיה
 לו צורה היודעת ופשת הרעות שאין להם גולם עד
 שדעת לח ואינם אש על צורה זו הנישת לעינים שהיא

וזיה פעמים טעם ופעמים שמח היה משתנה וכל הרב
האלו אינן מצדן אלא לגופים האפלים השפלים שוכני
בתי תיבא אשר בעפר יסודם אבל הוא ברוך הוא יתבר
ויתרומם על כל זה

פרק שיני

הא הנכבד והנורא הוה כעוה לאהבו וליראה ממרשנא
ואהבתה הלהיך ונא את הלהיך תנרא והיאך היא
הדרך לאהבו ויראתו בשעת שיתכונן האדם במעשיו
וברצויו הנפלאים הגדולים ויראה מהן חכמתו שאין לה
ערך ולא קץ מיראה אהבו ומשבח ומפארה ומתאוה
תאוה גדולה לירע השם הגדול כמו שאמר רוד צמאה
נפשו לאהים לא חי וכשמה שב ברברים האו עצמן מיד
הוא נרתע לאחוריו וירא ויפחד וירע שהיא ברייה
קטנה שפלה אפילה עומר ברעת קלה מעושה לפני תמים
רעות כמו שאמר רוד כי אראה שמיד מעשה אצבעותיך
מה אנוש כי תזכרנו ולפי זה דברים האו אני סבאר כללי
גדולים ממעשה רבון העולמים כדי שיהיו פתח למבין
לאהוב את השם כמו שאמרו חכמי בענין אהבה שמתוך
כך אתה מכיר את מי שאמר והיה העולם כל מה שברא
הקבה בעולמו נחלק לשלשה חלקים מהן ברואימה שהן
מחוברי מגולם וצורה והם היום ונפסדים תמיד כמו
גופית האדם והבהמה והצמחים והמתפות ומהן ברואי
שהן מחוברי מגולם וצורה אבל אינן משתנן מגוף לגוף
ומצורה לצורה כמו הראשונים אלא צורתן קבועה לעול
בגולמם ואינן משתנן כמו אילו הם הגלגלים והכוכבים
שבהן ואין גולמם קטאר גולמים לא צורתם כשאר צורו
ומהן ברואים צורה בלא גולם כלל והם המלאכים
שהמלאכים אינן גוף וזיה אלא צורות נפרדות זו מזו

ומה זה שהנביאים אומרים שראו המלאך אש ובעל
כנפים הכל במראה הנבואה ודרך חירה לומר שאינו גוף
ואינו כבד בגופות הכבדים כמו שנ כי ה אהיך אש אוכל
הוא ואינו אש אלא משל וכמו שנ עושה מלאכו רוחות
ובמה יפרדו הצורות זו מזו והרי אינן גופין לפי שאינן
שוין במציאתן לא כל אחד מהן למטה ממעלתו שלחביר
והוא מצוי מכתו זה למעלה כזה והכל נמצאים סמו
שלהקה וטובו והו שרמו שלמו בחכמתו ואם כי גבוה
מעל גבוה שומר זה שאמרנו למטה ממעלתו שלחברו
אינה מעלת מקום כמו אדם שיושב למעל מחברו אלא כמו
שמוסרין בשני חכמים שאחד גדול מחברו בחכמה שהוא
למעלה ממעלתו של זה וכמו שאומרין בעילה שהיא
למעלה מן הלול עינוי שמות המלאכים על שם
בעלותם הוא ולפיכך נקד גים חיות הקדש והם למעלה
מן הכר אופנים וצבאלים וחשמלים ושרפים ומלאכים
ואהים ובני אהים נכרובים ואישים כל אילו עשרה
השמות שנקראו בהן המלאכים על שם עשרה מעלות
שלהן הן ומעלה שאין למעלה כמנו לא מעלת הא ברוך
הוא היא מעלת הצורה שנקראת חיות לפי נאם בגבואה
שהן תחת הכסא הכבוד ומעלה עשירית היא מעלת
הצורה שנקראת אישים והם המלאכים המרברים עם
הנביאים ונראים להם במראה הנבואה לפיכך נקראו
אישים שמעלתם קרובה כמעלת רעת בני אדם

וכל הצורות האלו חיים ומכירים את הבורא וירעו אותו
רעה גדולה עד למאד כל צורה וצורה לפי מעלתה לא
לפי גודלה אפי מעלה הראשונה אינה יכולה להשיג
אל תת הבורא כמה שרוא לא רעתה קצר להשיג ולירע
אבל משנת וירעת יותר ממה ששנת וירעת צורה
שלמטה ממנה וכך כל מעלה ומעלה עת מעלה עשירית
גם היא וירעת הבור רעה שאין כי בני האדם המחוברי
הוא וצורה יכול להשיג ולירע כמותה והוא אינן יודעין
מבורא כמו שהוה יודע עצמו כל הנמצאים חות
מן הבורא מצורה הראשונה עד יתוש קטן שיהיה חכמתו
הארץ הכל מסח אמתו נאנו ולפי שחא יודע עצמו

ומכיר גודלו ותפארתו ואמלו הוא יודע הכל ואין דבר
נעלם ממנו הקבה ככיר אמתו וירע אותה כמו שהיא
ואינו יודע ברועה שהיא חוץ מגנו כמו שאנו יודעים
שאין אנו וירעתנו אחר אבל הבורא ית הוא רעתו וחיו
אחר מכל צד ומכל פינה ובכל דרך יחוד שאלמלא היה
חי בדיים וירע ברועה היו שם אהות הרבה הוא וחיו
ורעתו ואין הרבר כן לא אחר מכל צד ומכל פנה ובכל
דרך יחוד נמצאת אתה אומר הוא היודע והוא
היודע והוא הרועה עצמה הכל אחר ורבר זה אין כח
בפה לאומרו ולא באות לשומעו ולא בלב האדם להכירו
על בוריו ולפיכך אומר חי פרעה חי נפשך ואין אומר חי
ה לא חי ה שאין הבורא וחיו שנים כמו חי הגוף החי
או כחיו המלאכים לפיכך אינו מכיר הברואים
וירעם מחמת הברואי כמו שאנו יודעי אותם לא מחמ
עצמו ירעם לפי מפני שהוא יודע עצמו ידע הכל שהכל
נסמך בהוייתו לו דברים אילו שאמרנו בשני פרקים
אילו כמו טיפה מן הים הם סמה שצריך לבאר בענין זה
וביאר כל העיקרים שבשני פרקים או הוא הנקרא מעשה
מרכבה צו חכמים הראשונים שלא לדרוש ברברי
אלו אלא לאיש אחר בלבד והוא שיהיה חכם ומבין
מרעתו ואחד כך מוסרין לו ראשי הפרקים ומודיעין אותו
שמין מן הרבר והוא מבין מדעתו וירע סוף הרבר
ועומקו ודברים אלו דברים עמוקים הם עד למאד
ואין כל רעת ורעת ראוייה לסובלן ועליהם אמר שלמה
בחכמתו דרך משל כבשים ללבושיך כך אמרו חכמים
בפירוש משל זה רברי שהן ככשונו של עולם יהיו ללבוש
כלומר לך לברד ואל תדרוש אותם ברבים ועליהם אמר
יהיו לך לברד ואין לורים אתך ועליהם אמר רבש
וחלב תחת לשונך כך פירשו חכמים הראשונים
דברים שהן לרבש וחלב יהיו תחת לשונך

פרק שלישי

הגלגלים הם הנקראים שמם ורקיע וובל וערכות והם
תשעה גלגלים גלגל הקרוב ממנו הוא גלגל הירח
והשני שלמעלה ממנו הוא גלגל שבו הכוכב הנקד כוכב
וגלגל שלישי שלמעלה ממנו שבו נוגה וגלגל רביעי
שבו חמה וגלגל חמישי שבו מאדים וגלגל ששי
שבו כוכב צדק וגלגל שביעי שבו שבתאי וגלגל שמיני
שבו שאר כל הכוכבים ששם אים ברקיע וגלגל תשיעי
הוא גלגל החוור בכל יום מן המזרח למער והוא המקיף
ומסבב את הכל וזה שתראה כל הכוכבים כאלו הם כולם
בגלגל אחד ואעפ שיש בהן זה למעל מזה כפני שהגלגלי
שהורים זוכים כוכבית וכספיר לפיכך נראים הכוכבים
שבגלגל השמיני מתחת גלגל הראשון כל גלגל עלגל
משמונה הגלגלים שבהן הכוכבים נחלק לגלגלים הרבה
זה למעלה מזה כמו גילדי בצלים מהן גלגלים סובבים
מערב למזרח ומהן סובבין ממזרח למערב כמו הגלגל
התשיעי החוור ממזרח למערב וכולן אין ביניהן מקום
פנוי כל הגלגלים אינן לא קלים ולא כבדים ואין להם
לא עין אדם ולא עין שחור ולא שאר עינות וזה שאנו
רואים אותם כעין התכלת לצראית העין בלבד הוא לפי
גובה האויר וכן אין להם לא טעם ולא ריח לפי שאין או
הכאורעין מצויין לא בגופות עלמטה כהן כל הגלגלים
האו המקיפין את העולם הן עגולין ככדור והארץ תלויה
באמצע ויש למקצת מן הכוכבים גלגלים קטנים שהן
קבועים בהן ואין אותן הגלגלים מקיפין את הארץ אלא
גלגל קטן שאינו מקיף קבוע בגלגל הגדול המקיף
מספר כל הגלגלים המקיפין את כל העולם יח ומספר כל
הגלגלים שאינן מקיפין שמונה ומספר הכוכבים
ויריעת שיעור סביבתן בכל יום ובכל שעה אמנו ויתן
מרוח רוח צפון ומרוח צפון לרוח מזרח ומנבהן
מעל הארץ וקייבתן יודע מספר כל אלו הגלגלים וצורת
הלפתן ודרך הקפתן וזו היא חכמת חשבון תלפזן ומל

עמה מאחורי הגדר שלא יהו בנות ישראל הפקר ויביאו
 ברככם אילו לפרוך בעניות • כל העובר מדעתו בלא
 אונס על אחת בכל מעשה המדות בתורה בשאט בנפש
 להנעים להו זה מחלל את השם ולפיכך נאמר בשבועת
 שקר וחילול את שם אלהי אני ה' ואם עבר בעשרה
 מישראל הרי זה חילל את השם ברבים וכן כל הפורש
 מן תורה או עשה מצוה לא מפני דבר בעול לא פחד ולא
 יראה ולא לבקש כבוד אלא מפני הבורא ברוך הוא
 כמניעת יוסף הצדיק עצמו מאשת רבו הרי זה מקדש
 את השם ויש רבים אחרים שהן בכלל חילול השם
 והוא שיעשה אותם אדם גדול בתורה ומפורסם בחסידו
 רבים שהבריות מרננים אחריו בשבילם ואעפ שאינן
 עבדות הרי זה חילל את השם כגון שלקח ואינו נתן
 דמי הלקח לאלתר והוא שיש לו ונמצאו המוכרין תובעי
 והוא מקיפן או שורבה בשחוק או באכילה ושתיה אצל
 עמי הארץ ובניהן או שריבירו עם הפריות אינו בנחת
 ואינו מקבלו בכבוד פנים אלא בעל קטטה וכעס וכיוצא
 ברבוי האילו הכל לפי גדלו של חכם צריך שידקדק על
 עצמו ויעשה לפניו משורת הדין וכן אם דיקדק
 החכם על עצמו והיה ריבירו בנחת עם הקריות ודעתו
 מעורבת עמהם ומקבלם בכבוד פנים יפות ונעלב מהן
 ואינו עולבן מכבוד להן ואפי למקילין לו ונושא ונותן
 בתמינה ולא ירבה באריחות עמי הארץ וישיבתן ולא
 יראה תמיד אלא עוסק בתורה עשוק בציצית כוכתר
 בתלפין ועושה בכל מעשיו לפניו משורת הדין והוא
 שלא יתחזק הרבה ולא ישתוסס עד שימצאו הכל מקלסו
 אותו ואיהבים אותו ומצאום למעשיו הרי זה קידש את
 השם עליו הכתוב אמר ויאמר לי עברי אתה ישראל
 אשר בך אתפאר

פרק ששי

כל המאמר שם מן השמות הקדושים
 המזוהים שקר בהם הקבה לוקה מן התורה שהרי הוא
 אדם המצטער עליו מן המקום ההוא לא תעשון
 כן לא אלהים ושם זה שנית הע השם הנכתב יוד הא ו
 ה והוא השם המצטער או הנכתב אר נ י ו א אה אהים
 ואהו ושדי וצבאו כל המוחק אפי את אהת כ טבעה
 שמת אלו לוקה כל המטפל לשם בלפניו מותר למוחקו
 כגון ל מלה וב מלאים וכיוצא בהן אינן בקדושת השם
 וכל המטפל לשם מאחוריו כגון ד של אהוד וכס של אהוב
 וכיוצא בהן אינן נמחקין והרי הן כשאר אותיות שלשם
 מפני שהשם מקדוש ואעפ שנתקדשו ואסור למוחקם
 והחוק לא חזיתות הנטפלות אינו לוקה אבל מכין אותו
 מן המדות כתב אלה למר מלהים יוד הא מיהיה
 אינו כן ואין צריך לום יה שהוא שם בפני עצמו מפני
 שיהיה מקדש שם המצדש הוא אבל הכותב שזן דלת
 משרי יודי בית מנבאית הרי זה נמחק שאר המינוין
 ששטבין בתן את הקבה כגון חנון ורחום הגדול הבור
 והנודא הנאמן קנא ורחק וכיוצא בהן הרי הן כשאר כתבי
 הקדש ומותר למוחקן כלי שתיה שם מנוח עליו קוצץ את
 מקום השם ונזנוו אפי היה השם חקק בבלי מתכות או
 בבלי זכוכית והתיך הללי הרי זה לוקה אלא חותך את
 מקומו ונזנוו וכן אם היה שם כתוב על בשרו הרי
 זה לא יחוק ולא יסוד ולא יעמוד במקום השנופה
 נרמזה לו טפילה של מצוה כורך עליו גמי וטובל ואם
 לא מנא גמי מסבב בבגדיו ולא יהרק כרי שלא יחוק
 שלא אמרו לחרוך עליו לא מפני שאסור לעמוד בפני
 השם כשזוא ערום האתר אפי אבן אחת ררך
 השיתה מן הזבוב או מן החפל או משאר העורה לוקה
 ונאמ כי את מו בחזותם תתועצו וכתוב בלא תעשו
 כן לא אהובם וכן השורף עצי הקודש ררך השחתה
 לוקה שאמר ואשיריהן שרפון באש לא תושקן כן לה
 לחיכס • כתבי הקדש כולן ומירושיתן וביאיתן אסור

לשרפם או לאכרם ביר והמאבן ביר כמין אותו מכת
 מרות ברא בכתבי הקדש שנתפס ישראל בקדושה
 אבל מין ישראל שכתב ספר תורה שירפין אותו עם
 האזכרה שבו מפני שאינו מאמין בקדושת השם ולא
 כתב לא שיהיה מצלה ברעתו שיה כשאר הרבלי והואיל
 ורעתו כן לא נתקדש השם ומצו לשדפי כרו סלא להגית
 שש לא למעשיו • אבל גוי שכתב את השם
 גזוין אותו וכן כתב הקדש שבלו או שכתבן גוי יגנוו
 כל השמות האמורות באברהם קדש אף זה שנת ה
 אם נא מצאפי חן בעיניך הרי הוא קדש כל השמות
 האמורות בלש חול חוץ מזה אל נא ה הנה נא כצא
 עברך חן כל השמות האמורות בנבעת בנימין קדש כל
 השמות האמורות במיכה חול כל השמות האמורות
 בנבות קדש כל שלמה האמור בשיר השירים קדש
 והרי הוא כשאר הכנויין חוץ מזה האלה לך שלמה כל
 מלכיא האמור ברנאל חול חוץ מזה אנת מלכא כלך
 מלכיא והרי הוא כשאר הכנויין

פרק שביעי

פיסודי הדת לירע שהא מנבא את בני האר ואין הנבוא
 חלה אלא על חכם גדול בחכמה גבור במדותיו ולא יהא
 יצרו מתגבר עליו ברבך בעולם לא הוא כתגבר ברעתו
 על יצרו תמיד והוא בעל דעה רחבה נכונה עד כאר
 אדם שהוא ממולא בכל המדות האו שלם בגופו כשיכנס
 לפרס וימשך באיתן הענינים הגדולים החוקים ותהיה
 לו דעת נכונה להבין ולהשיג והוא מתקדש והולך
 ופורש מררכי כלל העם ההלכים במחשבי הזמן והולך
 ומזו עצמו ומלמד נפשו שלא תהיה לו כחשבה כול
 באחר מרברים בשלים ולא מהכל הזמן ותחבולותי לא
 דעתו פנוי תמיד למעל קשורה תחת הכסא להבין באיתן
 הצרות הקדושות השהורות ומסתכל בחכמתו של הקבה
 כולה מצורה ראשונה עד שבור הארץ ויודע בהן גדלו
 מיד רוח הקדש שורה עליו ובעת שתנוח עליו הרוח
 תתערב נפשו במעלת המלאכים הנקראים אישים והפך
 לאיש אחד ויבין ברעתו שאיט כמות שהיה לא שנתעלה
 על מעלת שאר בני אדם החכמי כמו שנ בשאול והתגבו
 עם ונהפכת לאיש אחד הנביאים מעלות בעלות
 הן כמו שיש בחכמ חכם גדול מחבירו כך בנבואה נביא
 גדול מביא וכולן אין רואין מראה הנבואה אלא בחלום
 בחזיון לילה או ביום אחר שתפול עליהן גרמה כמו שנ
 במראה או אתרע בחלום ארבר בו וכלן כשכתבנבאי
 איבריהן מודעויעין וכח הגוף כושל ועשתנותיהם
 מתרפית ותשאר הדעת פנויה להבין מה שתראה כמו
 שאמר באברהם והנה איכה חשיכה גדולה נופלת עליו
 וכמו שאמר בדניל נהודי נהפך עלי למשחית ולא עזרתי
 כח הדברים שמודיעין לנביא במראה הנבואה ררך
 משל מודיעין לו ומיד יחקק בלבי פתרון המשל במראה
 הנבואה וירע מה הוא כמו הסולם שראה יעקב ובינו
 ומלאכים עולים ויורדים בו והוא היה משל למלכות
 ושעכורן וכמו החיות שראה יחוקא והסיר נפוח ומקל
 שקר שראה ירמיה והמגלה שראה יחוקא והאיפה שראה
 זכריה וכן שאר הנביאים יש מהן אומרים המשל
 ופתרונו כמו אילו ויש שהן אומרים הפתרון בלבר פנימי
 אוב המשל בלבר בלא פתרון כמפגת דברי יחוקא והרי
 וכולן במשלו ודרך חירה הם מנבאים
 כל הנביאים אין מתנבאין בכל עת שירצו אלא מכוונים
 דעתם ויושבין ששום וטוב לב ומתמדרין שאין הנבוא
 שורה לא מתוך עצבות ולא מתוך עצלות אלא מתוך
 שמחה לפיכך בני הנביאים לפעמים גבל ותוף ותליל
 וכנר והם מבקשין הנבואה וזו שואמר והמה מתנבאין
 כלומר מהלכין בדרך הנבואה עד שינבאו כמו שאתה
 אומר פלוני מתגל אל שם מבקשן להתנבא הן
 הקראין בני הנביאים ואעפ מכוונין דעתם איפשה

היה והתקיים והלסטית ושאר השם הגוף שזו תואר
שמה ואינה הנפש המצויה לכל נפש חיה שבת אוכל
ושנתה וסוליה ומרניש ומהרהר אלא הרעה שהיא צורת
רפיש ובצורת הנפש התיב מרבר בצדו כרמותיו
ופעמים רבות תקרא זאת הצורה פש ורוחל לפיכך צר
להוהר בשמותן שלא ישעה אדם בהן וכל שם יקרא
מענינו אין צורת הנפש הזאת מחוברת מן היסודות כרי
שתפרד להם ואינה מכח הנשמה עד שתהא צריכ לנשם
פשו שהנשמה צריכה לגוף אלא מאת ה מן השמים היא
לפיכך כשיפרד הגולם שהוא מחובר מן היסודות
ותאבד הנשם מפני שאינה מצויה לא עם הגוף וצריכה
לגוף בכל מעשיה לא תצית הצורה הזאת לפי שאינה
צריכה לנשמה במעשיה לא יודעת ומשנת הדעו הפרודו
מן הגולמים ויודעת ברא הכל ועומדת לעולם ולעולמי
עולמים היא שאם שלמה בחכמתו וישוב העפר א הארץ
כשהיה והרוח תשוב אל האלים אשר נתנה כל הדברי
האלו שדברנו בענין זה כמר מדלי הם ודברים עמוקי הם
אבל אינם כענין עוסק פרק ראשון ושינוי וביאור כל אילו
הדברי שבפיק שלישי ורביעי היא הנקד מעשה בראשי
עך צו החכמים הראשונים שאין דורשין גם בדברי
האלו ברבים לא לאדם אחר מודיעין דברים או זמלמדי
איתן ומה בין ענין מעשה מרכבה לענין מעשה בראשי
שינין מעשה מרכבה אפי לאחד אין דורשין בו אלא אם
כן היה חכם ומבין מדעתו נתתן לו ראשי הפרקים
וענין מעשה בראשית מלמדין אתנו ליחיד אעפ שאינו
מבין איתו מדעתו ומודיעין איתו כל מה שיכול לידע
מדברים או ולמה אין מלמד אתו לרבים לפי שאי כל
אדם יש לו דעת חכמה להשיג פירו וביאור כל הדברים
על בודיון בזמן שאדם מתבונן בדברים האלו ומכיר
כל הברואי מכלאך וגלגל ואדם וכיוצא בו ויראה חכמתו
של הקבה בכל היצורים וכל הברואי מוסוף אהבה למקו
ותצמא נפשו ויכמה בשרו לאהיב המקום ברוך הוא וירא
חפזד משפלותו ודלותו וקלותו כשיעריך עצמו לאחד
מהגופות הקדושים הגדולים וכל שכן לאחד מהיצורות
הטהורות הנפרדות מן הגלמים שלא נתחברו בגולם כלל
ולפיכך יצמו שהיא ככלי כלא בשה וכלמה רק והסר
וענין ארבעה פרקים אילו שבחמש מצוות האילו

הם שחכמים הראשונים קראו אותן פרדם כמו שאמרנו
ארבעה נכנסו לפרדם ואעפ שגדולי ישראל היו וחכמים
גדולי מן לא מלם היה בהן כח לידע ולהשיג כל הדברי
על בודיון ואינו אומר שאין ראוי להשיג בפרדם לא
מי שנתמלא כריכו לחם ובשר ולחם ובשר הוא לידע
האמו והמתר בניוצא בהם משאר המצות ואעפ שדברי
או דבר קטן קראו איתן חכמים שהרי אמרו חכמים דבר
גדול מעשה המרכב ודבר קטן הווי דאבוי ורבא אעפ
ראויין הם להקרימן שהן מיישבין דעתו של אדם תחלה
ויוד שהיא הטובה הגדולה שהשפיעה הקבה ליישוב
העולם הוה כרי לנחול חיי העולם הבא ואיפשר שירעם
הכל קטן ונחול איש ואשה בעל לב רחב ובעל לב קצר

פרק חמישי

כל בית ישראל מצווין על קידוש השם הגדול הזה שנ
ונקדשתי בתוך בני ישראל ומוזהרין שלא לחללו שנ ולא
תחללו את שם קדשי כיצר בשעה שעומד גוי ויאנוס את
ישראל לעבוד על אחת מכל מצות האמורות בתורה או
יהרגנו ועבור ואל יקרה שנ במצות אשר יעשה אותם
האדם וחי בהם וחי בהם ולא שמות סן ואם מת ולא
עבר הרי זה מתחייב כנפשו ברא בשאר מצוות חוץ מעו
ונגלויו ערעור שפיכות דמים אבל שלש עבירות אילו אם
יאמר לו עבד על אחת מהן או תוהרן יהרג ואל יעבד
ברא זמן שהנוי מתבין להשאת עצמו כגון
שאנוס לבנות לו בני בשבת או לפשל לו תבשיל או
ואם אשת לכתה ופדעוהו אכל אם נחמת להשאת

על המצו בלבר אם היה בית לבין עצמו ואין שם עשרה
מישראל ועבור ואל יהרג ואם אנוס להעביד
בעשרה מישראל יהרג וא עבדו אפי לא נתמון להעביר
אלא על מצוה משאר מצות בלבר וכל הדברים הא
שלא בשעת השמר אבל בשעת השמר והוא שיעמוד מל
רשע כנבוכר נצר וחביריו ויגזור שמר על ישראל לבטל
דתם או מצוה מן המצות יהרג ואל יעבור אפי על אחת
משאר מצו בין פאנס בתוך עשר בין פאנס ביתו לבין גוי
כל מי שנ בו יעבור ואל יהרג ונהרג ולא עבר הרי זה
מתחייב כנפשו וכל מי שנאם בו יהרג ואל יעבור ונהרג
ולא עבר הרי זה קירש את השם ואם היה בעשרה
מישראל הרי זה קירש את ה ברבים כרניא חנניה מישראל
עוריה וכר עקיבה וחביריו ואילו הן הרוני מלכות שאין
מעלה על מעלתן ועליהן נאמר כי עליך הורגנו כל היום
נחשבנו כצאן סבחה ועליהן נא אספו לי חסידיו כורתי
בריתי עלי זבח וכל מי שנאמר בו יהרג ואל יעבור
ועבר ולא נהרג הרי זה מחלל את השם ואם היה בעשר
מישראל הרי זה חילל את השם ברבים ובפל מצות עשה
שהיא קידוש השם ועבר על מצו לא תעשה שהיא חילול
השם ואעפכ מפני שעבר באונס אין מלקין אותו ואין
צריך לום שאין ממיתין אותו בר אפי הרג באונס שאין
מלקין וממיתין אלא לעובר ברצונו ובעדים והתראה שנ
בנותן מזרעו למולך ונתתי אני את פני באיש ההוא מפי
השמועה למרו ההוא לא אנוס ולא שוגג ולא מוטעה
ומה אם עו שהיא חמורה מן הכל העובר אותה באונס
אינו חייב כרת ואין צריך לומר מיתת בר קל וחומר
לשאר מצות האמורות בתורה ובעריות הוא אומר
ולנערה לא תעש דבר אבל אם יכול למלט נפשו ולברוח
מתחת יד המלך הרשע ואינו עושה הנה הוא ככלב שב
על קיאו והוא נקרא עובר עו במזיד והוא נטרד מן העול
הב ויורד למדרגה התחתון שלגיהינ נשים שאם להן
גוי תנו לנו אחת מכך ונשמא אותה ואם לאו נשמא את
כולכם ישמאו כולן ואל ימסרו להם נפש אחת מישראל
וכן אם אמרו להם גוים תנו לנו אחר מכך ונהרגנו ואם
לאו נהרגו כולכם יהרגו כולם ואל ימסרו להן נפש אחת
מישראל ואם ייחרוהו להם ואם תנו לנו פלו או נהרגו את
כולכם אם היה מחוייב מיתה כשבע בן בכרי יתנו אותו

להם ואין מודין להן כן לכתחלה ואם אינו חייב מיתה
יהרגו כולן ואל ימסרו להם נפש אחת מישראל כענין
שאמר באונסין כך אמרו בחלאים כיצר מי שחלה גטח
למות ואמרו הרופאים שרפואתו ברבר פלוני מאסורין
שבתורה עושין ומתרפאין בכל אסורין שבתורה במקום
סכנה חוץ מעו וגילוי עריות ושפיכות דמים שאפי במקו
סכנת אין מתרפאין בהן ואם עבר ונתרפא עונשין
אותו בר עונש הראוי לו ומניין שאפי במקום סכנת
נפשות אין עוברים על אחת מן עבירות אלו שנ ואהבת
את ה אהיך בכל לבך ובכל נפשך ובכל מאדך אפי הוא
נוטל את נפשך והריגת נפש מישראל לרפאות נפש אחרת
או להציל אדם מיד אנס רב שהדעת נוטה לו הוא שאי
מאברין נפש מפני נפש ועריות הוקשו לנפשות שנ כי
כאשר יקום איש על רעהו ורעהו נפש כן הרב הוה ברא
שאין מתרפאין בשאר איסורין אלא במקום סכנה בזמן
שחן דרך הנאתן כגון שמאכילין את החולה שקצו ורמסין
או יחמין בפסח או שמאכילין אותו ביום הכיפורים
אבל שלא דרך הנאתן כגון שעושין לו רשייה או מלונג
מחמין או מערלה או שמשקין אותו דברים שיש בהן מ
מעורב עם אסורי מאכל שהרי אין בהן הנאה לחיך הרי
זה מותר ואפי שלא במקו סכנה חוץ מכלאי הדם וצמר
בחלב שהן אסורי אפי שלא דרך הנאתן אפי מתרפאין
שהן אפי שלא דרך הנאתן אלא במקום סכנת מי
צנתן עיניו באשה וחלה ונטה למות ואם הרופא צין לו
רפואה עד שתבעל לו אפי היתה פטויה ואפי לרבר עמו
כאשר חמד אין מודין לו ככן וימת ולא עכו לו לרבר

למקום פלוגי או א תלכו עמו מלחמה היום או אל תעשו
 בנו חוסה זו או אל תבנה מצוה לשמוע לו והעובר על
 דבריו חייב מיתה בידו שמים שנאמר והיה האיש אשר
 לא ישמע אל דברי הנביא אשר ידבר בשמי אנכי אדרוש
 מעמו וכן נביא שגבר על הרבי עצמו והכובש נבואתו
 חייב מיתה בידו שמים ובשלשתן נאמ אנכי אדרוש
 מעמו וכן אם יאמר לנו הנביא שנודע לנו שהוא נביא
 לעבד על אחת מכל מצות האמנות בתורה או על
 מצוה ארבה בין קלות בין חמורות לפי שעה מצוה לשמוע
 לו וכן למדנו מחכמים ראשונים מפי השמועה
 בכל אם יאמר לך הנביא עבר על דברי תורה כליהו
 בהר הכדמל שמע לו חוץ מעו והוא שהיה הרבר לפי
 שעה כגון איהו בהר הכדמל שהקריב עולה בחוץ וירושל
 נבחרה לכך והמקריב בחוץ חיי כרת ומפני שהוא נביא
 מצוה לשמוע לו וזו כזה נאמ אליו תשמעון ולא שאו את
 איהו ואמר לו נעקור מה שכתוב בתורה פן תעלה
 עילותך בכל מקום היה אומר לא נאמר אלא המקריב
 בחוץ לעולם חיי כרת כמו שצויה משה אבל אני מקריב
 היום בחוץ ודבר ה טרי להכחיש נביאי העל ועל
 הדרך היות אם צו כל הנביאים לעבור לפי שעה מצוה
 לשמוע להם ואם אמרו שהרבר נעקר לעולם מיתתו
 בחנק שהתורה אברה לנו ולבנינו עד עולם וכן אם
 עקר רבי מרברים שלמדנו מפי השמועה או שאם ברין
 מדיני תורה שה ציה לו שהדין כך הוא והלכה כדברי פלני
 הרי זה נביא השקר והחנק אעפ שעשה אות שהרי בא
 להכחיש תורה שאמרה לא בשמים היא אבל לפי שעה
 שומעין לו בכל ברא בשאר מצות אבל בעו אין שוכעין
 לו ואפי לפי שעה ואפילו עשה אותות וכופתים גדולים
 ואמר שה צוהו שתיעבר עו היום בלבר או משעה זו
 בלבר הרי זה דבר סרה על ה ועל זה צוה הכתוב יאמר
 ובא האות והסופת לא תשמע אל דברי הנביא ההוא כי
 דבר סרה על ה אהיכם שחרי בא להכחיש נבואתו של
 משה ולפיכך נדע בודאי שהיא נביא שקר וכל מה
 שעשה בלאט וכשוף עשה ויחנק

פרק עשירי

כל נביא שיעמוד לנו ויאמר שה שלחו אינו צריך לעשו
 אות כאחד מאותות משה רבנו או כאותות אליהו ואישע
 שיש בהם שינוי מהנו של עולם אלא האות שלו שואם
 דברים העתידים להיות בעולם ויאבנו דבריו שנ וכי תאם
 בלבבך איכה נדע הרבר ונו לפיכך כשיביא אדם הראוי
 לנבואה במלאכות ה ולא יבא להוסיף ולא לרדע אלא
 לעבד את ה במצות התורה אין איכרים לו קרע לנו
 הים או החיה מת וכיוצא באלו ואחד כך נאמין כך אלא
 אימרו לו אם נביא אתה אמר דברים העתידים להיות
 והיא אומר ואנו מחכים לראות היבוא דבריו אם לא
 יביאו ואפי נפל דברי קטן בידוע שהיא נביא שקר
 ואם באו דבריו כולן יהיה בעינינו כמנן ובודקין איתו
 פעמים הרבה אם נמצאו דבריו נאמנים כולן הרי זה
 נביא אמת כמו שנאמם בשמואל וידע כל ישראל כרן
 ועד באר שבע כי נאמן שמואל לנביא לה והלא
 המעוננים והקסמים אומי מה עתיד להיות וזה הפרש
 יש בין הנביא ובניס אא שהמעוננים והקסמים נביוצא
 בזן מקצת חכר הם מתקיימין ומקצתן אין מתקיימין
 כענין שנ יעשרו נא וישיעוד הוברי שמים החזוי בטוכבי
 מוריעים לחדשים מאשר יבאו עליך מאשר ולא כל אשר
 וא אשר שלא יתקיי מרבריהם כלום אא ישעו בגל כענין
 שנמר אלות בדים וקסמים יחולל אבי הנביא כל
 דבריו קיימין עליכי לא יפול מרבר ה ארצה וכן הוא או
 הנביא אשר אלו חלום רבם חלום ואשר דבריו אתו ירב
 דברי אמת מה לתבן את הבר נאם ה כומר שרם
 הקסמים וחסלמות כתבן שנתערב בה מעטמה ודבר ה
 כפר שאין בו תועלת וזכר זהו חכתי הבית ואמר

סאותן הרברים שמוריעין המעוננים הקסמים לא יבית
 ומטובין הנביא יודיע לכם דברי אמת ואין אדם צד כין
 למעונן קסם וכיוצא בו שנא לא ימצא כך מעבד בנו
 ובתי שאש וכו' ה טיים האלה גביא מקרבך ואחיד וכו'
 הא לפדת שאין הנביא עומד לנו אא להודיענו דברים
 העתידים להיות בעולם כשיבע ורעב מלחמה ושלים
 וכיוצא בהן ואפי צרנו יחיד מודיע לו כשאויל שאברה לו
 אברה והלך לנביא להודיענו מקומה וכיוצא באלו הרברו
 הוא שיאמר הנביא לא שיעש דת אחרת או יוסף מציה
 או יגרע דברי הפורענות שהנביא אומר כגון שיאמר
 פלו ימות או שנת פלנית רעב או מלחמה וכיוצא
 בדבריו או אם לא עמדו דבריו אין בזה הכחשה לנבואתו
 ואין אומם הנה דבר ולא בא שהקבה ארך אפים
 ורב חסד וניחם על הרעה ואיפשר שעשו תשובה ונסלח
 להם כאנשי נינוה או שתלה להם כחוקיה אבל אם
 הכטיח על טובה ואמר שיהיה כך וכך ולא באה הטובה
 שאמר בידוע שהוא נביא שקר שכל דבר טובה שיגור
 הא אפי על תנאי אינו חוזר ולא כצינו שחזר ברב טובה
 אלא בחרבן ראשון כשהבטיח לצריקים שלא יסורו עם
 הרשעים וחזר בדבריו וזה מפורש במסכת שבת הא
 למדת שברברני הטובה בלבר יבחן הנביא הוא שירכיהו
 אבר בתשובתו לחנניה בן עוזר כשהיה ירכיהו כתנבא
 לרעה וחנניה לטובה אם לו לחנניה אם לא יעכרו דבריו
 אין בזה ראיה שאני נביא שקר אבל אם לא יעכרו דבריו
 יודע שאתה נביא שקר שנ אך שפע נא את הרבר הזה
 וט הנביא אשר ידבר שלום בבוא דבר הנביא יודע הנבי
 אשר שלחו ה באכת נביא שהעיד לו נביא
 אחר שהוא נביא הרי הוא בחקת נביא ואין זה השני
 צריך חקירה שהרי משה רבינו העיד ליהושע והאמינו
 בו כל ישראל קודם שיעשה אות וכן לדורות נביא שנודעה
 נבואתו והאמינו בדבריו פעם אחר פעם או שהעיד
 לו נביא והיה הולך בררכי הנבואה אסור לחשב אחריו
 ולהרהר בנבואתו שכא אינה אמת ואכור לנכותות וותר
 כראי ולא נהיה הולכים וכנסים לעולם שנ לא תנסו את
 ה אהיכם כאשר ניסיתם בכסה שאמרו היש ה בקרבנו
 אם אין אלא מאחר שנודע שזה נביא יאמינו וידעו כי ה
 בקרבם ולא ירהרו ולא יחשבו אחריו כענין שנ וידעו
 כי נביא היה בתוכם

פרק רחמנא רסייען הוא יסייען על מה ראשתאר הלכות דיעות

יש בכללן יא מצות חמש מצות עשה ושש מצות לא
 תעשה וזהו פרטן א להרמות ברכיו ב להרבק
 בידועו ג לאהוב את ריעים ד לאהוב את הנרים
 ה שלא לשנוא אחים ו להוכיח ו שלא להלבין
 פנים ח שלא לענות אמללים ט שלא להלוד רכיל
 י שלא לנקום יא שלא לנשור וביאור מצות אילו
 בפרקים אילו

פרק ראשון

דיעות הרבה יש לכל אחר ואחר מבני אדם וזו משונה
 מזו ורחוקה ממנה ביותר יש אדם שהוא בעל חמה כלעם
 תמיד ויש אדם שרעתו מושבת עליו ואינו כועס כלל
 ואם יכעס יכעס מעט מעט בכמה שנים ויש אדם שהוא
 גבה לב ביותר ויש שהוא שפל רוח ביותר ויש
 שהוא בעל תאוה לא תשבע נפשו מהלוד בתאוה
 ויש שהוא גוף פהור באר ולא יתאוה אפי לרברים מעפי
 שחטף צריך לזון ויש בעל גפס רחבה שלא תשבע נפשו
 מכל מסק העולם כענין שנאמר אהוב כסף לא ישבע
 כסף איש מקצר נפשו שדיו אפילו דבר מעט שלא יספיק
 לו ולא ירדוף להשיג כל צרכו
 ויש שהוא מסנת עצמו ברכב יקובץ על ידו ואינו אכל
 ויש שהוא מסנת עצמו ברכב יקובץ על ידו ואינו אכל

שתורה שכתבה עליהן ואישר שלא תשרה כל
הנביאים שאתו כפי דרכי נבואה לכל הנביאים הראשונים
והוא ז' נביאים וזוהי כשישה רבנים של כל הנביאים ומה
הגדל ש' בני נביאים משה לשאר כל הנביאים שכל
הנביאים בכלם זאובי צדקה ומשה רבי האלהים ועומד שנ
ובבא משה אל אהל מועד לדבר אתו וישמע הקול מדבר
אליו מן הנביאים על ידו מלאך לפי ראייתו מה שהם
ראוים בשל והורה משה רבי לא על ידו מלאך שנ פה
אל פה אברהם בני ונאם ודבר האל משה פנים אל פנים
ונאם והמית ה' יבש כלום שאין שם משל לא רואה
הדבר על פניו בלא חזרה בלא משל היא שהתורה
מיעדה עליו בכחיה ולא בהיותו שאינו מתנבא בחזרה
לא בשארה שרואה הדבר על בוריו כל הנביאים
ירצו ויבטלים וכתמונן משה רבי אינו כן הוא שהכ
אינו כן צדק הדבר איש אל העיהו כלום כמו שאין אדם
נבאל לשמוע הדבר חבירו כך היה כח בדעת שלמשה
רבינו להפני הדבר הנבואה והיא עומד על עומדו שלם
כל הנביאים אין מתנבאים בכל עת שירצו משה רבינו
אינו כן אלא כל זמן שחמוץ רוח הקדש לבשתו ונבואה
שיהיה עליו ואינו צריך לכיזר דעתו ולהדמין לה שהרי
היה כפינו ומזונו יעמיד ככלאמי השדת לפיכך מתנבא
בכל עת שנעמדו או יעמדו כפי רצונו להלש דמות הנבואה
הא שואמר לך אמר לים ימינו לים לאתלכם

ואתה פה עכר עשרו הא נבית שכל הנביאים כשהגדו
מסלקת מהם חזקים להלם שהיה צדקו הנקב כלם
כשאר העם לפיכך לא יחשבו כשנותיהן ומשה רבינו
לא חיד לאהלי הראיין לפיכך פודש כן האשה
לעלם וזה הרעיון להקדים עתה הענין לציר העולמים
ולא כשענין מעלת התורה לעולם וקדון עיר פניו ונתקדש
בחיובו ה' הוא אימשה שהורה נבואתו לעצמו בלבד
לכבודו ולפיכך היתה עת שירע מה שלא היה יודע
ב' ענין הדברים הנדולים ואיפשר שישולח לעם מעמי
וארץ נה ראשו עיר או מסכה לזמן אותם ולהודיעם
בה יעשו או לבינים כשיש הרעיון שביריהם וכשמשלחו
איתו נותן לו את זכיפת כרי שירעו העם שהא שלחו
בא' ת' ולא כל הנישה אית זכיפת כאמינים איתו שהוא
נב' ע' אלא עתה שירעו ויעדים כי מתהלתו שהוא ראוי
ל' ע' ע' כפינו ומזונו שנתעלה בהן על כל בני גילו
והיה כחיה כדרכו הנבואה בהודשתו ובפדיושתו ואחר
כך בא ויעשה ע' זכיפת יאמר שהא שלחו כצוה לשבוע
מסנו שנאם אלהי השמעין

ואיפשר שיעשה אית זכיפת ואינו נבוא זה האית יש לו
הבדים בני ואעפ' בעיה לשכוע לו היאל האדם גדול
וחכם וראוי לנבואה בעמידים איתו על חוקתו שבכך
נצטוונו כמו שאמרינו לחתוך את חדין על פי שנים ערו
כשרים ואעפ' שאיפשר שהעירו בשקר הואיל וכשרים הם
אצלינו מעמידן איתן על כשרותן ובדברים האו וכיוצא
בה' האם הנסתרות לה אהינו והנגלות לנו ולבנינו
ונאמר כי האים יראה לעינים זה יראה ללב

פרק שמיני

משה רבינו לא הניחו בו וישראל מפני האותיות שעשה
שלא יזכרו עליו ויחזקו את לבו רופי שאיפשר שיעשה
ה' ע' לה' וזוהי א' כל האותיות שעשה משה במדבר
ל' הצדק עשה לא' הנבואה ראה על הנבואה צריך
ל' ע' את המצרים קרע את הים והצלילן בתינו
צדקנו למזון הדוד לנו את ה' צמאו בקע להן את
האין כפרו בו ערת ק' בלא איתן הארץ וכן שאר
כל האותיות ופ' ה' ה' בנינו במעמד הר סיני שעלינו
ד' ולא ז' ואינו שמש ולא אחר האש והקולות
והל' עדים והוא נש' אל ה' וקול מדבר אלה ואע'
שומעים משה לך אומר להן כך וכן וכן הוא אדם
פנים כפינו דבר ת' ע' לא את אסתות ס' ע'

את הברית הזאת ומנן שבמעמד הר סיני לברו היא
הראיה לנבואת שהיא אמת שאין בו דופי שנ הנביא כמי
בא אליך בעב הענין בעבור ישמע העם בדברי עכר ונס
כך יאמינו לעולם מכלל טקדוס דבר זה לא האמינו
בו נאמנו שהיא עומדת לעולם לא נאמנות שיש אחריה
הרהור ומחשבה נמצאו אילו ששולח להן הם העדים
על נביאת שהיא אמת ואינו צריך לעשות להן שיהיה
והוא אחר ברבר כשנעדים שראו דבר אחר שכל
אחר מהן עד לחבירו שהוא אמת ואין אחר מהן צרי
להביא ראיה לחבירו כך משה רבינו כל ישראל עדים לו
אחר מעמד הר סיני ואינו צריך לעשות להם אות וזהו
שאמר לו הקבה בתחילת נבואתו בעת שנתן לו האותיות
לעשותן במצרים ואמר לו ושמעו לקולך ידע משה רבינו
שהכאמין על פי האותו יש בלבבו דופי ומה' הר ומחשב
והיה נשכח מלילך ואמר והן לא יאמינו לי עד שהודיעו
הקבה שאילו האותיות אינן לא עד שיצאו ממצרים ואחר
שיצאו ויעמדו על ההר הזה יסתלק הירחור שמה' הרין
אחר כך שאני נתן לך כאן אות שירעו שאני שלחתיך
באמת מכתחלה ולא יש' בלבם הרהור והוא
שהכתי' אמ' והן לך האות כי אנכי שלחתיך בהוציאך את
העם ממצרי' תעבדון את האלים על ההר הזה נמצאת
אדם שכל נבוא שיעמוד אחר משה רבינו אין אנו מאמיני
בו מפני האות לברו כרי שנאם אם יעשה אות נשמע לו
לכל מה שיאמר אלא מפני המצוה שצוה משה בתורה ואם
אם נתן אות אלו תשמעון כמו שצונו להתוך הדבר על
פי שנים עדים ואעפ' שאין אנו יודעים אם העידו אמת
אם שקר כך כצוה לשמוע מזה הנביא אם האות אמת
או בכשוף ולאש לפיכך אם עמד הנביא ועשה אותות
ומופתים גדולים זבקש להכחיש נבואתו שלמשה רבינו
אין שום ענין לו ואנו יודעים בבאור שאות האותיות בלאש
וכשוף הן לפי שנבואת משה רבינו אינה על פי האותיות
כרי שצריך אותיות זה לאותיות זה לא בעינינו ראינוה
ובאוננו שמענוה כמו ששמע הוא הא ל'ה הרבר רוכה
לעדים שהעידו לאדם על דבר שראה בעיניו שאינו כמו
שראה שאינו שומע להן לא יודע בודאי שהן עידי שקר
לפיכך אברה תורה שאם בא האות והכופת לא תשמע
אל דברי הנביא ההוא עהרי זה בא אליך באות וכופת
לה' שהיה שראית בעיניך והוא לא יאמר אנו נאמינים
בכופת אלא מפני המצו שצונו משה היאך נקבל כאות
זה שבא להכחיש נבואתו שלמשה שראינו וששמענו

פרק תשיעי

דבר ברור וכפורש בתורה שהיא כצוה עומדת לעולם
ולעילפי עולמי אין לה לא שינוי ולא גירעין ולא תוספת
שנ' את כל הדבר אשר אנכי כצוה אתכם אותו תשמרון
לעשות לא תוסף עליו ולא תגרע ממנו ופ' ע' והנגלות
לנו ולבנינו עד עולם לעשות את כל דברי התורה הזאת
הא לכרת שכל דברי תורה כצוין אנו לעשותן
עד עולם וכן הוא אומר חוקת עולם לדורותיכם ונאם
לא בשמים היא הא למדת שאין נביא רשאי לחדש
דבר מעתה לפיכך אם יעמוד איש בין מן האומות
בין מישראל ויעשה אות וכופת ויאמר שה שלחו להוסף
מצוה א' לגרוע מצוה או לפרש במצוה מן המצוות עירו
שלא שנאמנו כמשה או שאמר שאותן המצוות שנצטוו
בהן ישראל אינן לעולם ולדורי דורות אלא מצוות לנו
וזמן היו דרי זה נביא שקר שהרי בא להכחיש נבואתו על
משה ומיתתו בחנק על שהזיר לדבר בשם ה' אשר לא
צוה שהוא ברוך שמו צוה למשה שהמצוה הזאת לנו
ולבנינו עד עולם ולא איש א' יוכיב אם כן למד' ו' א' כ'
בתורת נביא אקים להם מקדש אהיהם כבוד לא לעשות
דת הוא בא אלא לצוות על דברי ה' ה' ה' ה' ה' ה'
עלא יעבד עליה כמו שאמר ואחרון שבהן זכרו חזרת
משה ע' וכן אנו צונו בדברי ה' ה' ה' ה' ה' ה' ה'

פניו של שחושפה ולא יסרהב פתבירו שיאכל אצלו והוא יודע שאינו אוכל ולא יתנה לו בתקדוב והוא יודע שאינו מקבל ולא יפתח לו חביות שהוא צריך לפותחן למוכרין כיו לפתותו שבשביל כבודו פתח וכן כל כיוצא בו ואפילו מילה אחת שלפיתו ושלגניבת רעת אסור לא שפת אמת ירוח נכון ולב שהור מכל עמל והוות לא יהא ארס בעל שחוק והתלות ולא עצב ואונן לא שמח כד אמרו חכמי שחוק וקלות ראש מרגילין את הארס לערוה ועונו שלא יהא ארס פרוץ בשחוק ולא עצב ומתאבל לא מקבל את כל הארס בספר פנים יפות וכן לא יהיה בעל נפש רחבה נבהל להון ולא עצב ובטל ממלאכה לא בעל ענן טובה מעט עסק ועוסק בתורה ואתו המעט שהוא חלקו ישמח בו ולא יהיה בעל קטטה ולא בעל קנאה ולא בעל תאוה ולא רודף אחר הכבוד כד אמרו חכמים הקנאה והתאוה והכבוד מוציאין את הארס מן העולם כללו שלרבר ילך במדה הבינונית שבכל ריעה וריע ער שיהיו כל רעותיו מכוונות באמצעות והוא ששלמה אמר פלס מעגל רגליך וכל דרכיך יכונן

פרק שלישי

שמה יאמר ארס הואיל והקנאה והתאוה והכבוד וכיוצא בהם ררך רעה הן ומוציאין את הארס מן העולם אפרוש מהן ביותר ואתרחק לצד האחרון עד שלא יאכל בשר ולא ישתה יין ולא ישא אשה ולא ישב ברירה נאה ולא ילבש מלבוש נאה אלא השק והצמר הקשה וכיוצא בהן כגון טמרי אדום גם זו ררך רעה היא ואסור לילך בה המהלך בדרך זו נקרא חוטא הרי הוא אומר בנויר וכפר עליו מאשר חטא על הנפש אמרו חכמים ומה אם נויר שלא פירש אלא מן היין צריך כפרה המונע עצמו מכל דבר ודבר על אחת כמה וכמה לפיכך צו חכמים שלא ימנע ארס עצמו אלא מדרבים שמנעו התורה בלבר ולא יהא אסור עצמו מדרבים ובשבעות על דברים המותרים כד אמרו חכמים לא רייד מה שאסרה תורה אלא שאתה אסר עליך דברים אחרים ובכלל הזה אלו שמתענין תמיד אינן בדרך טובה ואסרו חכמים שיהא ארס מסנף עצמו בתענית ועל כל הדברים האילו וכיוצא בהן צוה שלמה ואמר א תהי צדיק הרבה והאל תתחם יותר לפה תשופם צריך הארס שוביין

לבו וכל מעשיו כולם לירע את השם ברוך הוא בלבר והיה שבתו וקיסו ודיבורו הכל לעומת זה הרבר כיצר כשישא ויתן או יעשה מלאכה ליטול שכר לא יהיה בלבו לקיץ ממון בלבר אלא יעשה דברים האילו כרי שומצא דברים שהגוף צריך להם מאכילה ושתייה וישיבת בית ונשיאת אשה וכן כשיאכל וישתה ויבעול לא ישים בלבו לעשות דברי האיש כרי ליהנות בלבר עד שנמצא שאינו אוכל ושותה לא המתק לחך ויבעול כרי ליהנות לא ישים על לבו שיאכל וישתה כרי להברו גופו ואבריו בלבר לפיכך לא יאכל כל שהחיד מתאזה ככלב וחמור לא יאכל דברים המועילים לא אם מרים אם מתוקים ולא יאכל דברים הרעים לנף אעפ שהן מתוקין לחיד כיצר מי שהיה בשרו חס לא יאכל בשר ולא ישתה יין כעניין שאמר שלמה ררך משל אכל רבש וכו ושותה ררך רפוא בלבר כרי שיבריא ועמוד שלם הואיל ואי אפשר לארס לחיות לא באכילה ושתייה וכן כשיבעול לא יבעול אלא כרי להברות גופו וכרי לקיים את הורע לפיכך אינו בועל כל זמן שיתאוה לא כל עת שירע שהוא צריך להוציא שכבת ורע כמו ררך הרפוא או לקיים את הורע המצויני עצמו על פי הרפוא אם שם על לבו שיהו כל גופו זאבני שלימי בלבר ושהיו לו בני עושין מלאכה ועמלין לזורט אין זה דרך טובה לא ישים על לבו שיהא גופו שלם חזק כרי שתהיה נפשו ישרה לדעת את ה שאי אפשר שיטען וישתבל בחכמות והיא חולה או באידי מאיבריו שאב יושם על לבו שיהיה לו בן אולי יהיה חס ונחל

בישרא נמצא המהלך בדרך זו כל ימיו עובד את ה תמיד אפי בשע שנוש ונותן ואפי בשע שבעל מפני שבח טבתו בכל כרי שומצא צרכיו עד שיהיה גופו שלם לבר את הש ואפי בשעה שהוא ישן אם ישף לדעת כרי שתנוח דעתו עליו וינח גופו כרי שלא יחלה ולא יוכל לעבוד את ה והוא חולה נמצאת שינה שלו עבודה למקום ברוך הוא ועל ענין זה צו חכמים ואמרו וכל מעשיך יהיו לשום שמים והוא שאמר שלמה בכל דרכיך דעהו והיא ישר אורחותיך

פרק רביעי

הואיל והיות הגוף בריא ושלם מדרבי הש הוא שהרי אי איפשר שיבין או ידע דבר מירועת הבורא והוא חולה לפיכך צריך להרחיק ארס עצמו מדרבים המאבדין את הגוף ולהנהיג עצמו בדרבים המברין והמחלים מים ואילו הן לעולם לא יאכל ארס לא כשהוא רעב ולא ישתה אלא כשהוא צמא ואל ישהא נקביו אפי רגע אחד אלא כל זמן שצריך להשתין או להסך את רגליו יעמוד מיד לא יאכל ארס עד שתתמלא כריסו לא יפחות כמו רביע משבעתו ולא ישת מים בתוך המזון לא מעט וכונן ביין וכשיתחיל המזון להתאכל במיעונו שותה כה שהוא צריך לשתית ולא ירבה לשתות מים ואפי כשיתאכ המזון ולא יאכל עד שיברוק עצמו יפה יפה שבא צריך לנקביו לא יאכל ארס עד שיהלך קורס אכילה עד שיתחיל גופו לחוס או יעשה מלאכה או יתגע רגע אחד כללו שלרבר יענה גופו וינע כל יום בבק עד שיתחיל גופו לחוס וישקוט מעט עד שתתישב נפשו ואיכל ואם רחץ בחמין אחר שיגע הרי זה טוב ואחר כך שוהה מעט ואוכל לעולם כשיאכל ארס ישב במקומו או יטה על שמאל ולא יהלך ולא ירכב ולא ייגע ולא יזעזע גופו ולא יטיל עד שיתאכ המזון שבמיעונו וכל המטייל אחר אכילתו או שיגע הרי זה מביא על עצמו חלאים רעים וקשים היום והלילה כד שעות רי לו לארס לישן שלישי שיהיו ח שעות והיו בסוף הלילה כרי שתהיה מתחל שנתו עד שתעל השמש ח שעות ונמצא עומד קמשתו קורס שתעלה השמש לא ישן ארס לא על פניו ולא על ערפו לא על צדו בתחל הלילה על צד שמאל ובסוף הלילה על צד ימין ולא ישן סמוך לאכילה אלא ימתין אחר אכילה כמו שלש או ארבע שעות ולא ישן ביום

הדברים המשלשין את בני מעים כגון ענבים ותאנים ותותים ואנסיס ואבטיחים ומיני הקשוא ומיני כלפפוני אוכל אותם הארס בתחלה קורס אכילה ולא יערבם עם המזון אלא שוהה מעט עד שיצא מבטן העליון ואיכל מזונו ודברים שמאבצין את בני מעים כגון רמונים ופריזים ותפוחים וקורשטומולין אוכל אותן תכף לכונן ולא ירבה מהן כשירצה ארס לאכול בשר עוף ובשר בהמה כאמר אוכל בתחלה בשר העוף וכן ביצים ובשר עוף אוכל בתחלה ביצים בשר בהמה דקה ובשר בהמה נכה אוכל בתחלה בשר דקה לעולם יקדים ארס דבר הקל ומאחר הכבד בימות החמה אוכל מאכלים הקרים ולא ירבה בתבליים ואוכל את החומץ ובימות הגשמים אוכל מאכלים החמים ומרבה בתבלין ואוכל כעט מן החמיל ובמקומו החמים בכל מקום ומקום הראוי לויש כאכלים שהם רעים ביותר עד מאד וראו לארס שלא לאוכל לעולם כגון הדגים הגדולים המלוחים והשנים והגבינה המלוחה הישנה והכמהין ופסריות והבשר המלוח הישן ויין מנת ותמשול ששהא עד שנתף ריחו וכאכל מאכל שריחו רע או מר ביותר הרי אילו לגוף כמו סם המות ויש מאכלות שהן רעים אבסאינס כמו הראטונים לדוע לפיכך ראוי לארס שלא לאכל מהן אא מעט ואחר ימים הרבה ולא ירגיל עצמו להיות מוונן מהם או לאוכלן עם זונת תקיד כגון דגים גדולים וגבינת והלב ששהא אחר

כידו לרעתו על דרכי אילו ושאר כל הרעות כגון מהולל
ואונן וכליו שיע ואכזרי ורחמן ורך לבב ואמין לב וכיוצ
בזה ויש בין כל רעה ורעה החזקה במנה בקנה
האחר הרעות בנינויות זו רחוקה מזו וכל הרעות שמהן
רעת שהן לאדם מתחלת בריותו לפי טבע גופו ויש
מהן העוקב שטבעו של אדם זה מכוון ועתיד לקבל אותם
במה יתר משאר הרעות ויש מהן שאינן לאדם מתחלת
בריותו אלא למד אותם מאחרים או שנמנה להן בעצמו
לפי מחשבה שגלתה בלבו או ששמע שמו הרעה טובה
לו ובה האין לילך והנהיג ענינו בה עד שקבעה בו
שני קצוות הרחוקות זו מזו אבכל רעה ורעה אינן ררך
טובה ואין האין לו לאדם ללכת בהן ולא ללמד לעצמו
ואם מצא יבצע נוסח לאחת מהן או מכוון לאחת מהן
או מוכר לבד אהת מהן ונהג בה יחזיר עצמו למוטב
וילך בדרך הטובים והנה הדרך הישרה • הדרך
הישרה היא מדה בינוני שבכל רעה ורעה מכל הרעות
שיש לו לאדם והיא הרעה שהיא רחוקה משני הקצוות
רחוק שיה ואינה קרובה לא לזו ולא לזו לפיכך צו
הכמים הראשונים ושהא אדם שם רעותיו תמיד ומשער
אותם ומכוון אותם בדרך האמצעית כרי שהיא שלם
בגופו כיצד לא יהא בעל זממה נוח לבעים ולא ככת
שאין מרגיש אלא בינוני לא יכעם אלא על דבר גדול
שראוי לבעים עליו כרי שלא יעשה כיוצא בו פעם אחרת
וכי לא יתעורר לא לרשעים שהגוף צריך להו ואי
אפשר להיות ביולתי ממנו ונאמר צדוק אובל לשובע
נמשו וכן לית הית עמל בעסקן אלא להשיג דבר שצרו לו
לחיו שינה מעין שאצטר טיב טעם ל צדוק ולא יקפון ידו
בזממה אלא יתן סמולו אלא נתן צדקה כפי מסת ידו
ובמדה כרמיו לבי שצריך ולא יהא מהולל ושחק ולא עזב
הצוק לא ישבח כל ימיו בנחת בספר פנים יפות וכן שאר
רעותיו ודרך זה הנה הדרך החכמים כל אדם שרעותיו
רעות בנינויות במציעות נקרא חכם ופי שהוא
כדקדק על ענינו בניתר ויתרחק מרעה בנינוית כעט
לצר זה אולגה זו בקרא חכור כיצד פי שיתרחק
מטובה הלבו עד הקצה האחרון והיה ספל רוח ביות
נקרא חסור וזו הדרך המידה ואם נתרחק עד האמצע
בלבד והיה עניו נקרא חכם וזו היא מידת חכמה ועל
דרך זו שאר כל הרעות • החסידים הראשונים היו
מטין רעות שלמן בדרך המציעות כגד שתי הקצוות
יש רעה שטבא איהם וזהו הקצה האחרון ויש רעה
שטבא אותה כגד הקצה הראשון וזהו לפנים משורת
הדין ובציוון אלו ללכת בדרכים האלו הבינונים
וחם הדרכים הטובים והישרים שנ והלכת בדרכיו כך
למדו בפירוט מצוה זו כה הוא נקרא חנון אף אתה היה
חנון מה הוא נקרא רחום אף אתה היה רחום מה הוא
נקרא קרוש אף אתה היה קרוש ועל דרך זו קראו
הנבונים לא בכל אותן הבנויון ארץ אפים ורב חסד צרו
וישר תמים גביר וחזק ומיוצא בהן להודיע שהן דרכים
טובים וישרים וחיוב אדם להנהיג עצמו בהן ולהדמו
אליו כפי כחו וכיצד יהגיל אדם עצמו ברעות אלו עד
שיקבעו בו יעשה וישנה וישלט במעשים שעושה על פי
הרעות האמצעיות ויחזור בהם תמיד עד שיהיו מעשהם
קלים עליו ולא יהיה מהם פורח עליו ויקבעו הרעות
בגופו זלפי שהשגת האלו נקרא בהן היוצר הן הדרך
הבינוניות שאנו חייבין ללכת בה נקראת דרך זו דרך ה
והיא שלצה אברהם אבינו לבנו שנ כי ירעיתו
למען אשר יצוה וגו וההולך בדרך זו מביא טובה וברכ
לעצמו של למען חביוה על צדקהם אה אשר דבר עליו

פרק שיני

חולי תנוף מיעבו הסר מתיק ומתוק מר ויש מן החוליס
פי שפחאיה ינא האכלות שיני דאין לאכילה כו
היא ונחשם ישא האכלות החובים כגון חפת וכו

הכל לפי רוב החולו יסר בם אדם שנפשותיהם חולות
מתאים ואוהבים הרעות היעות ושונאים הדרך הטובה
ומתעצלים ללכת בה והיא כבידה עליהם למאד לפי
חללים וכן ישעיהו אום באכשום הללו היו האוקרים לרע
טוב ולשוב רע שמים חשך לאיר ואור לחשך שמים מר
למתוק ומתוק למר ועליהן נאמר העוובים אורחות יוטל
ללכת בדרכי חשך ומה היא תקנת חולי הנפשות ילכו
אצל החכמים שהן רצפאי הנפשות וירפאו חללים ברעות
שמלמדן אותם עד שיחזירוהם לדרך הטובה והמכירים
ברעות הרעות שלהם ואינם הולכים אצל החכמים לרפא
אותם עליהם אמ שלמה חכמה ומוכר אילו בו וכיצד
היא רפואתם מי שהוא בעל חמה אומר לו להנהיג עצמו
שאם הוכה וקולל לא ירגיש כלל וילך בדרך זו זמן מרוב
עד שתיעקר החמה מלבו ואם היה גבה לב ינהיג עצמו
בכוון הרבה וישב לבטח מן הכל וילבש בלוי סחבות
הטובים את לובשיהם ויצא ברברים אלו עד שיעקור
גובה הלב ממנו ויחזור לדרך האמצעי שהיא דרך הטוב
ולבשיהזור לדרך האמצעית ילך בה כל ימיו ועל קו זה
יעשה בשאר כל הרעות אם היה רחוק לקצה האחד
ירחק עצמו לקצה השני וינהוג בו זמן רב עד שיחזור
בו לדרך הטובה והיא מדה בנינוית שבכל רעה ורעה
ויש רעות שאסור לו לאדם לנהוג
בהן בבנינויות אלא יתרחק מן הקצה האחד עד הקצה
האחר והוא נוסח הלב שאין ררך הטובה שיהיה האדם
עניו בלבד אלא שיהיה שפל רוח ותהיה רוחו נמוכה
לכאד ולפיכך נאמר במשה רבינו עניו מאד ולא נאמר
עניו בלבד ולפיכך צו החכמים כאד מאד הוי שפל
רוח וצד אמרו שכל הנבניה לבו כפר בעיקר שנאם
ודם לבד ושכחת את האהך ועוד אכרו ובשבתא
מאד דאית ביה נכות הרוח ואפילו כקצתה וכן הכעס
מדה רעה היא עד למאד וראוי לאדם שיתרחק ממנה
עד הקצה האחר וילמד עצמו שלא יכעם ואפי על דבר
שראוי לכעוס עליו ואם רצה להטיל איכה על בנו ובני
ביתו או על הצעיר אם היה פרנס ורצה לכעוס עליהן
כרי שיחזירו למוטב יראה עצמו בפניהם שהוא כועס כרי
ליוסרם ותהיה דעתו מיושב בינו לבין עצמו כאדם שהוא
מדה טעם בשעת כעס והוא אינו כועס אמרו חכמי
הראשונים כל הכועס כאלו עובר עון ואמרו שכל הכועס
אם דעם הוא הכמתו מסתלק ממנו ואם נביא הוא
נבואתו מסתלקת ממנו ובעלי כעס אין חייהם חיים לפיכ
צו להתרחק מן הכעס עד שינהיג עצמו שלא ירגיש אפי
לדברים המציעים וזו היא הדרך הטובה ודרך
הצדקים הגלובין ואינן עולבין שומעים חרפתם ואינן
משיבין עושין מאהצה ושכחים בייסורים עליהם הכתוב
אום ואוהבו נצאת השמש בגברתו לעולם ירבה אדם
בשתיקה ולא ידבר אלא או בדבר חכמה או ברברים
שצריך להם להי גופו אמרו על רב תלמיד רבינו הקדוש
שלא שח שיהיה בטילה כל ימיו וזו היא שיחת רוב כל
אדם וזאפילו בצרמי הגוף לא ירבה אדם דברים ועל זה
צו החכמים ואמרו כל המרבה דברים מביא חט ואמר לא
מצאתי לגוף טוב לא שתיקה זמן ברברי תורה וברברי
חכמה יהודברי האדם כעשים ועניניהם מרובים והוא
שצו החכמים ואמרו לעולם ישנה אדם לתלמידיו דרך
קצרה אבל אם היו הרברים מרובין והענין מועט הדין זו
סכלות ועל זה נאמר כי בא החלום ברוב ענין וקול כסיל
ברוב דברים סיג לחכמה שתיקה לפיכך לא יסחר
לחשוב ולא ירבה לדבר וללמד לתלמידים בטובה ונתן
בלא צעקה ובלא אריכות לשון הוא שאמר שלמה דברי
הכמים נחת נשמעים אסור לארש להנהיג עצמו
ברברי חלקות ופיתוי ולא יהיה אהר בפה ואהר בלב לא
תוטו כבדו וזעקן שבלב הוא הדבר שבפה ואסור לגנוב
דעת הברות ואפי דעת הצוי כיצד לא ימכר לגוי משה
בלה במקום בער שוטה ולא סנעל אלמנה במקום

שולחני לא יאכל בחנות ולא בשוק אלא לפי צורך גדול
כדי שלא יתגנה בפני המצות ולא יאכל אצל עמי הארץ
ולא על אותן השולחנות המלאים קיא צואה ולא ירבת
סעודותיו בכל מקום ואפי' עם החכמי ולא יאכל בסעודות
שיש בהן קיבוץ הרבה ואין ראוי לו לאכול לא בסעודה
של מצוה בלבד כגון סעודת אירוסין ונישואין והוא
שוהיה תלמיד חכם שנשא בת תלמיד חכם והצדיקים
והחסידים הראשונים לא אכלו מסעודה שאינה שלהן
כשחכם שותה וין אינו שותה אלא כדי לשרות אכילה
שבמיעוץ ולכל המשתכר הרי זה חוטא ומגונה ומפסיד
חכמתו ואם נשתכר בפני עמי הארץ הרי זה חילול מצות הש
ואסור לשתות וין בצהרים ואפי' מעט לא אם היה בכלל
האכילה שהשתיה שבכלל האכילה אינה משכרת ואין
ניהיין לא מיין שלאחר המזון אעפ' שאשתו שלאדם
מותרת לו תמיד ראוי לו לתלמיד חכם שינהיג עצמו
בקדושה ולא יהא כצוי אצל אשתו כתרנגול אלא מליל
שבת לליל שבת אם יש בו כח וכשהוא מספר עמה לא
יספר בתחלת הלילה כשהוא שבע ובשנו מלא ולא בסוף
הלילה כשהוא רעב לא באמצע הלילה כשיתאכל הכזון
שבמעיו ולא יקל בראשו ביותר ולא ינבל את פיו ברברי
הבאי ואפי' בינו לבניה הרי הוא אום בקבלה מגיד לאדם
כה שיחו אמרו חכמי אפי' שיחה קלה שבין אדם לאשתו
עתידי ליתן עליה את הדין ולא יהיו שניה לא שכורים ולא
עצלנים ולא עצבנים ולא אחר מהן ולא תהיה ישינה ולא
יאום אותה והיא אינה רוצה לא ברצון שניה ובשבתהם
יספר וישחק מעט עמה כדי שתתייש נפשה ויבעול בביש
ולא בעזו ויפרוש מיד כל הניהג מנהג זה לא רי לו שקדש
נפשו ושהר עצמו ותקן רעותיו לא שאם היו לו בנים יהיו
נאים וביישינים ראויים לחכמה ולחסידות וכל הנהג
במהגות שאר העם ההולכים בחשך יהיו לו בטם כמו
אדם העם צניעות גדולה נהגים תלמיד חכם בעצמן
לא יתבוז ולא יתגלו ראשו וג' גופן ואפי' בשעה שיכנסו
לבית הכסא יהא צנוע ולא יגלה בגדיו עד שישב ולא
יקח בימין ויתרחק מכל אדם ויכנס חדר בחדר מערה
לפנים מן המערה ונפנה ואם נפנה אחריו הגרד יתרחק
כדי שלא ישמע חבירו קולו אם נתעט ואם נפנה בבקעה
יתרחק כדי שלא יראה חבירו פירושו ולא ידבר כשהוא
נמנה אפי' לצורך גדול וצורך שיהיה צניעות ביום בבית
הכסא כך נהגו בלילה ולעולם ילמד אדם עצמו להכנות
שחרי וערבי בלבד כדי שלא יתרחק תלמיד חכם לא יהא
צניק וצוח בשעת דיבורו ככהמית וחיות ולא יבניה קילו
ביותר לא דיבורו בנחת עם כל הבריות וכשידבר בנחת
זהר שלא יתרחק ער שייראה כרברי גמי הרוח וכקדים
לשלוט כל האדם כדי שתהא רוחן נוחה הימנו ודן את
כל האדם לכת זכות מספר בשבח חבירו ולא בנגותו כלל
איהב שלום וירדף שלום אם ראה שרבריו מועילים
ונשעעים אימר ואם לאו שותק כיצד לא ירצה חבירו
בשעת כעסו ולא ישאל לו על נדרו בשעה שגדר ער
שתתקדר רעתו וינח ולא ינחמנו בשעת שמתו מוטל
לפניו מפני שהוא בחול ער שיקבר וכן כל כיוצא באלו
ולא יראה לחבירו בשעם קלקלתי אלא יעלים עינו ממט
ולא ישנה בדיבורו ולא יוסף ולא יגרע לא ברברי שלום
וכיוצא בהן כללו שלרבר אינו מרבר אלא נלכדי חכמה
או במילות חסדי וכיוצא בהן ולא יספר עם אשה בשוק
ואפי' היא אשתו או אחותו או בתו לא ילך תלמיד חכם
בקומה זקופה וגרון נשוי כענין שנ ותלכנה נשיות גרון
ומסקרות עיניים ולא יהלך עקב בצד גודל בנחת כמו
האשים נמי הרוח כענין שנ הלך וטפוף תלכנה ובתגליה
תנכסנה נלא ירוץ ברשות הרבים וינהוג בשעמק ולא
יכפו קומתו כבעלי חש שרת לא מסתמל לכשה כמו שהוא
עומד בתפילה ומהלך בישח כאדם שהוא צריך בעסקיו
נח במהלכו שלאדם נוסר אם חכם ובעל דיעה הוא
שחן וכן אחר שלח בחכמתו וגם בדרך כספך

הולך לבו חסר ואמר לכל סגל הוא היא מדיע לכל על
עצמו שהוא סגל מלביש תלמיד חכם מלביש נאה
ונקי ואסור לו שימצא בבגדו כתם או שמנונית וכיוצא
בה ולא ילביש לא מלביש מלכים כגון בגדי זרבי וכוונ
שהכל מסתכלין בהן ולא מלביש עניים שהיא פבה את
לובשו לא בגדים בגוניים נאים ולא יהא בשרו
נרא מתחת מריו כמו בגדי הפשתן הקלים ביותר שעושי
במצרים ולא יהיו בגדיו סחובין על הארץ כמו בגדי גמי
הרוח לא ער עקבו ובית יד שלו ער ראשו אצבעותיו
ולא ישלשל טליתו מפני שגראה כנסות הרוח לא בשבת
בלבד אם אין לו להחליף ולא ינעל מנעלים
משולאים טלאי על גבי טלאי בימות החמה אבל בימות
הגשמים מותר אם היה עני לא יצא מבושש לשוק ולא
בבגדי מבושמים ולא ישים בושש בשערו אבל אם משח
בשרו בקושם כדי להעביר את הזוהמא מותר וכן לא
יצא יחירי בלילה לא אם היה לו זמן קבוע לציאתו
לתלמודו כל אילו מפני החשך
תלמיד חכם מלכלל דבריו במשפט אוכל ושותה וזן את
אנשי ביתו כפי ממונו והצלחתו ולא ישריח על עצמו
יותר מדאי צו חכמים בדרך ארץ שלא יאכל אדם
בשר אלא לתיאבון שנאמר כי תאוה נפשך לאכול בשר
דין לבריא לאכול בשר מערב שבת לערב שבת ואם היה
עשיר כדי לאכול בשר בכל יום איכל צו חכמים ואמרו
לעולם יאכל אדם פחות כן הראוי לו לפי כונו וילביש
כראוי לו ויכבד אשתו ובנו יותר מן הראוי לו דרך בעלי
דיעה שיקבע לו אדם מלאכה הכפרנסת אותו תחלה
ואחר כך יקנה בית דירה ואחר כך ישא אשה שנאם מי
האיש אשר נטע סרס ולא חללו מי האיש אשר בנה בית
חרש ולא חנכו מי האיש אשר אירש אשה ולא לקחת
אבל השפשיץ מתחילין לישא אשה ואחר כך אם תמצא
ידו וקנה בית ואחר כך בסוף ימיו יחזור לבקש אוסנות
או יתפרנס מן הצדקה וכן הוא אומר בכללות אשה
תארש בית תבנה כרם תטע כלומר יהיו כעשיר הפוכין
כדי שלא תצליח את דרכיך ובברכה הוא אומר והיו
רוח לכל דרכיו משמל זה עמו ואסור לו לאדם להפקיד
או להקדיש כל נכסו וישריח על הבריות ולא ימכור שדה
ויקנה בית ולא בית ויקנה מטלטלין או יעשה סחורה
ברמי ביתו אבל מוכר הוא מטלטלין וקונה שדה
כללו של דבר ישים כנסתו להצליח נכסו לא להתנאות
מעט לפי שעה או להנות רעש ויפסיד הקבה כישאן
ומתנו של תלמיד חכם באמת ובאמונה אומר על כונו
לאו ועל היז היז סדקך על עצמו בחשבון ונתנו וכוונת
ליאחרים כשיקח מהן ולא ידקדק עליהן ונותן דמי הפקד
לאחר ואינו נעשה לא ערב ולא קבלן ולא יבא בהרשאה
מחייב עצמו ברברי מקח ומכר במקום שלא חייבה
אותו תורה כדי שיעמו בדיבורו ולא ישנה ואם נתיחייבו
לו אחרים בדין מאריך ומיחל להן ומלוה וחונן ולא ידר
לינוך אימנות חבירו ולא יצר לאדם לעולם בחייו
כללו של דבר יהיה מן הברפים ולא מן הרורפים מן
המלעבין לא מן העולבין ואדם שעושה כל המעשים הללו
וכיוצא בהן עליו הכתוב אומר ויאמר לו עבדי אתה ישר
אשר בק אתפאר

פרק ישי

דרך בריותו של אדם להיות נמשך בריותו ובפניו
אחר ריעו וחבירו ונהג במנהג אנשי מדינתו לפיכך
צריך אדם להתחבר לצדיקים ולישב אצל החכמים תמיד
כדי שילמד מקעשיהם ויתרחק מן הרשעים ההולכים
בחשך כדי שלא ילמדו כמעשיהם סיא ישלמה יוכר
הולך את חכמים יחכם ורועה כסילים ידוע וכוונתו
חאישותו וכן אם היה במדינה שמתנהגותיה רעים ואין
אנשיה חולכים בדרך ישרה ילך למקום שאנשיה שריקים
אנשיהם בדרך טובים ואם היו כל המדינות שאו

שנחלב כד שעות וכשר שידים גדולים ותיושים גדולים
והפול והערשי והספיר ולחם שעורים ולחם מצות והכרו
והחצה וברצלים והשומים והחררל והצנון כל אלו
מאכלים רעים הם אין ראוי לאדם לאכול פאלו לא פעט
ערבאר וביתות הנשמים אבל בימות החמה לא יאכל
כהן כלל הפול והערשין בלבד אין ראוי לאוכלן לא
בימות החמה ולא בימות הנשמים והדילועי אוכלין מהן
בימות החמה ויש מאכלות שהם רעים ואינן כמו אלו
והם עוף המים ובני יונה הקטנים והתמרים ולחם קלוי
בשמן או לחם שנלוש בשמן והסולת שלפו אותה כל
צרכה עד שלא נשאר בה ריח מורסן והציר והמוריים
אין ראוי להרבות מאכלות אלו ואדם שהוא חכם וכובש
את יצרו ולא ימשוך אחר תאוותיו ולא יאכל מן הנזכרים
כלום לא אם נצרך להם לרפואה הרי זה גבור לעולם
יסנע אדם עצמו מפירות האילנות ולא ירבה מהן ואפילו
יבשין ואין צריך לומר רטיבים אבל קודם שיתבשלו כל
צרכן הרי הן כחרבות לגוף וכן החרובי רעים לעולם וכל
הפירות החמוצין רעים ואין אוכלין מהן לא מעט בימות
החמה ובמקומות החמים והתאנים והענבים והשקרי
לעולם טובים בין רטובין בין יבשין ואוכל אדם כהם כל
צורכו ולא יתמיר אכילתם אעפ שהן טובים ככל פרי
האילנות הדבשוהיון רע לקטנים ויפה לזקנים וכל שכן
בימות הנשמים וצריך אדם לאכול בימות החמה שני
שלישי מה שהוא אוכל בימות הנשמים לעולם ישתדל
אדם שיהיו מעיו רפין כל ימיו ויהיה קרוב לשלשול מעט
וזה כלל גדול ברפוא כל זמן שהרעי נמנע או יצא בקושי
חלאי רעים באים ומה ירפה אדם מעיו אם יתאמצו
מעט אם היה בחור יאכל בבקר בבקר מלוחים שלוקים
מתובלין בשמן זית ובמוריים ובמלח בלא פת או ישתה
מי שלק שלתרדון או כרוב בשמן זית ומוריים ובלח ואם
היה זקן ישתה רביש מויג במים חמים בבקר וישהא כמו
ארבע שעות ואחר כך יאכל סעודתו יעשה כן יום אחר
יום ג או ד ימים אם צריך לכך עד שירפו מיניו ועוד
כלל אחר אמרו בבריאות הגוף כל זמן שאדם כתעמל
ויגע הרבה ואינו שבע ומיעו רפין אין חולי בא עליו
וכחו בתחוק ואפי אוכל מאכלות הרעים וכל מי שהוא
יושב לבטח ואינו מתעמל אי מי שמשא נקביו אי מי
שמיעו קשין אפי אכל מאכלות טובים ושמד עצבו על פי
הרפואה כל ימיו יהיו מכאובים וכחו תשש ואכילה גסה
לגוף כל אדם כמו סם המרל והוא עקר לכל החלאים
רב החלאים שבאים על האדם אינם לא או מפני כאכלו
רעים או מפני שהוא ממלא בטנו ואוכל אכילה גכה אפי
ממאכלים טובים הוא ששלמה אמר בתכנתו שומר פיו
ולשונו שומר מצרות נפשו כלום שומר פיו מלאכל
מאכל רע או מלשבוץ ולשונו מלרבר לא בצרכיו ררך
הרחיצה שיכנס אדם למרחץ משבע ימים לשבעה ימים
ואם יכנס סמוך לאכילה ולא כשהוא רעב לא כשיתחיל
המוזן להתאכל ורוחם כל גופו בחמין שאין הגוף גבוה
בהן וראשו בלבר בחמין שהנו נכוה בהן ואחר כך ירחץ
גופו בפושרין ואחר כך בפושרין מן הפושרין עד שירחץ
בצינן ולא יעביר על ראשו מים לא פושרין ולא צונן ולא
ירחץ בצונן בימות הנשמים ולא ירחץ עד שיויע ויפרד
כל גופו ולא יאריך במרחץ לא כשיויע ויפרד גופו וישתטף
ויצא נבורק עצמו קודם שיכנס למרחץ ואחר שיצא
שמה יהא צריך לנקביו וכן בודק אדם עצמו תמיד קודם
אכילה ואחר אכילה וקודם בעילה ואחר בעילה וקודם
שייגע ויתעמל ואחר שיגע ויתעמל וקודם שישן וכשיעור
הכל עשרה כשיצא אדם מן המרחץ ילבש כטריו חכסח
ראשו בבית החיצון סרי שלק תשלוש בו רוח קרה ואפי
בימות החם צרי להזהר שהוא אחר שיצא עד שיתישב
נפשו וינח גופו ותמחר הימות ואחר כך יאכל ואם ישן
מעט כשיצא מן המרחץ קודם אכילה ורי זה ישתדל
ולא ישתדלם קדים כצאתו מן המרחץ ואין צריך להזהר

שלא ישתה במרח ואם צמא כשיצא מן המרח ואינו יכול
למנוע עצמו יערב המים ביין וברבש וישתה ואם סך
בשבין במרחץ בימות הנשמים אחר שישתטף הרי זה
טוב לא ירגיל אדם להקז דם תמיד ולא יקז אלא אם
יהיה צריך לו ביותר ולא יקז לא בימות החמה ולא בימו
הנשמים לא מעט בימי ניסן ומעט בימי תשרי ומאחר
חמשי שנה לא יקז כלל ולא יקז אדם דם ויכנס למרחץ
בו ביום ולא יקז ויצא לדרך ולא ביום שיבא מן
הדרך ויאכל וישתה ביום ההקפה פחות ממה שהוא
דגיל וינוח ביום ההקפה ולא יגע ולא יתעמל ולא יטייל
שכבת זרע היא כח הגוף וחיוו ומאור העינים וכל זמן
שתצא ביותר הגוף כלה וכחו כלה וחיוו אובדים הוא שא
שלמה בחכמתו אל תתן לנשים חילך כל השטוף
בבעילה זקנה קופצת עליו וכחו תשש ועיניו כהות
ורוח רע נודף מפיו ומשחיו ושער ראשו וגבות עיניו
וריסו עיניו נושרות ושער זקנו ושחיו ושער רגליו רבה
שוניו נופלות והרבה כאבים חוץ מאו באים עליו אמרי
חכמי הרופאי אחר מאלף מת בשאר חלאי והאלף מרוב
התשמיש לפיכך צריך אדם להזהר ברבר זה אם רצה
לחיות בטובה ולא יבעול אלא כשימצא גופו בריא וחזק
ביותר והוא מתקשה הרבה שלא לדעתו ומסוח עצבו
לרבר אחר והקישו בו כשהי וימצו כובר כמתניו ולמטה
וכאלו הוטי הביצים נמשכים ובשרו חם זה צריך לבעול
ורפואה לו שיעבול לא יבעול אדם והוא שבע ולא רעב
לא אחר שיתאכל המזון שבמעיו ויברוק נקביו קודם
בעילה ולאחר בעילה ולא יבעול מעומד ולא מיושב ולא
בבית המרחץ ולא ביום שיכנס למרחץ ולא ביום הקזה
ולא ביום יציאה לדרך או ביאה מן הדרך לא לפניהם
ולא לאחריהם כל המנהיג עצמו בדרמים לא שהורינו
אני עבד לו שאים בא לירי חולי כל יכיו עד שיוקץ הרב
וימות ואינו צריך לרפוא ויהי גופו שלם ועומד על בודיו
כל ימיו לא אם כן היה גופו רע מתחילת ברייתו או אם
היה רגיל במטה מן המנהגות הרעים מתחילת כולדתו
או אם תבוא מכת דבר או מכת בצורת לעולם

וכל המנהיג הטובים האילו שאמרנו אין ראוי לנהוג
בהן לא הבריא אבל החולה או מי שאחר באיבריו חולה
אז בני שנהג מנהג רע שנים רבות יש לכל אחר מהם
דרכים אחרים ומנהגות כפי חליו כמו שיתבאר בספר
הרפואות ושינוי וסת תהלת חולי כל מקום שאין בו רופא
אחר הבריא ואחר החולה אין ראוי לו לזוז מכל הדרכים
האו שאם בפרק זה שכל אחר מהן לאחריו טובה כביא
כל עיר שאין בה דברים האלו אין תלמיד חכם רשאי
לדור בתוכה ואלו הן רופא ואומן ובית המרחץ ובית
הכסא ומים מצויין כגון נהר ומעיין ובית הכנסת וכלכר
תינוקות ולבלר ונפאי צרקה ובית דין מבנים וחובשים

פרק חמישי

כשם שהחכם ניכר בחכמתו ובריעותו והוא מובדל בהם
משאר העם כך צריך שיהיה ניכר במעשיו במאכלו
ובמשקלו ובבעולתו ובעשיית צרכיו ובריבודו ובהילוכו
ובמלבושו ובכלכל דבריו ובמשאו ובמתנו ויהיו כל
המעשים האלו נאים ויחזקו בו יותר כיצד תלמיד
חכם לא יהיה גררן לא אוכל מאכל הראו להברות גופו
ולא יאכל ממנו אכילה גסה ולא יהא דורף למלאות בטנו
כאילו שמתמלאין ממאכל ומשתה עד שתיפח כריכס
ועליהם מפורש בקבלה וזריתי פרש על פניכם אמרו
חכמים אילו בני אדם שאוכלין ושותין ועושין כל ימיהם
כחנים והם האומרי אבל ושתה כי מחר נמות וזהו סגול
הרשעים ושולחטת אילו שנינה הכתוב ואמר כי כל
שולחנות מלאו קיא צאה בלי מקום אבל החכם אינו
אוכל לא תבשיל אחר או שנים שאוכל ממנו כרו חיוו
ודיו הוא שאם שלמה צריך אוכל לשבע נפשו כשחכם
אוכל מעט זה הראוי לו לא יאכלנו אלא בביתו על

עובר בלא תעשה שנאמר לא תקים ואעפ שאינו לוקה
עליו רעה רעה היא עד מאד אלא ראוי לו לאדם
להיות מעביר על כל רביו היולת שהביא אצל הסבנים
רביו הבל והבאי ואינן כרי לנקום עליהם כיצד היא
הנקימה אמר לו חבירו השאלני קדומוך אבר לו איני
משאלך לסחר צריך לשאול מכני אמה לו השאלני
קדומוך אבר לו איני משאלך לרודך שלא השאלתני
כששאלתי ממך הרי זה נוקם אלא כשיבא לו לשאול יתן
בלב שלם ולא יגמול לו כאשר גמלו וכן כל כיוצא באלו
וכן אמר רוד ברעותיו הטובות אם גמלתי שולמי רע
ואחלצה וכו' וכן כל הנוטר לאחר מישרא עובר בלא
תעשה שנ' ולא תטור את בני עמך כיצד ראובן שאמר
לשמעון שבור לי בית זה או השאלני טור זה לא רצה
שמעון לימים בא שמעון לראובן לשאול מכני או לשכור
ממנו ואם לו ראובן הא לך הריני משאלך ואיני כמותך
לא אשלם לך כמעשיך העושה כזה עובר בלא תטור אלא
ימחה הרב מלבו ולא יטרנו שכל זמן שהוא נוטר את
הרב וזוכרו שמא יבא לנקום לפיכך הקפידה תורה על
הנטירה עד שימחה העון מלבו ולא חכרנו כלל זה היא
הרעה הנכונה שאיפשר שיתקיים בה וישוב הארץ
ומשאם ומתנש של בני אדם זה עם זה

הלכות תלמוד תורה

יש בכללן שתי מצות עשה ראשונה ללמוד תורה
שנייה לכבד מלמדיה ויורעיה וביאר שתי
מצות אילו בפרקים אילו

פרק ראשון

נשים ועבדים וקטנים פטורין מתלמוד תורה אבל קטן
אביו חייב ללמדו תורה שנאמר ולמדתם אותם את
בניהם לרביכם בס ואין האשה חייבת לכבד את בנה
שכל החייב לתלמוד חייב ללמד כשם שהיב אדם ללמד
את בנו כך הוא חייב ללמד את בן בנו שנאמר והורעתם
לבניך ולבני בניך ולא בנו ובן בנו בלמד לא מצוה על כל
האדם וחכם מישרא ללמד את כל התלמידים אעפ שאינן
בניו שנאמר ושננתם לבניך כפי השמועה לכונו בניך
אילו תלמידך שהתלמידים קרוין בנים שנא ויצאו בני
הבניאים אם כן למה נצטוו על בנו ועל בן בנו
להקדים בנו לבן בנו ובן בנו לבן חבירו והיב לשכור
בלמד לבנו ללמדו ואינו חייב ללמד בן חבירו בחנם
כי שלא לסמו אביו חייב ללמד את עצמו כשיכיר
שנ' ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם וכן אתה מוצא
בכל מקום שהתלמוד קודם למעשה מפני שהתלמוד מביא
לידי מעשה ואין המעשה מביא לידי תלמוד היה הוא
רוצה ללמוד תורה ויש לו בן ללמדו תורה הוא קודם לבנו
ואם היה בנו נבון ומשכיל להבין מה שילמד יותר ממנו
גם קודם ואעפ שבנו קודם לא יבטל הוא שכשם שמיצוה
עליו ללמד את בנו כך הוא מצוה ללמד עצמו לעולם
ילמד אדם תורה ואחר כך לשא אשה שאם נשא אשה
תחלה אין רעתו פנויה ללמו ואם היה יצרו כתנבר עליו
עד שנמצא שאין לבו פנוי ישא אשה ואחר כך ילמוד
תורה מאימתי אביו חייב ללמדו תורה נשיתחיל
לרבד מלמדו תורה צוה לנו משה ושמע ישראל ואחר
כך מלמדו מעט מעט פסוקים פסוקים עד שיהיה בן שש
או בן שבע חמל לפי בריו ומוליס אצל מלמד התינוקות
ותח מתג המרינה ליקח מלמד התינוקות שטר
נותן לו שטר וחייב ללמדו בשכר עד שיקרא תורה
שבכתב סלח מקום שנהגו ללמד תורה שבכתב
בשכר מותר ללמד בשכר אבל תורה שבעל פה אסור
ללמדה בשכר שנאמר ראה למדתי אתכם חוקים ומשפטי
כאשר צויתם וכן מה אנו בחנם למדתי אתכם למדתם
בחנו מפני זמן כשתלמדו לדורות לכהן כהן כבוד
שלימדתם מפני לא מצא מי שילמדו בחנם וילמדו

בצד שנאמר אמת קנה יבול ילמד לאחרים כפי
האל תמכיר הא למדת שאסו לו ללמד בשכר אעפ מלמדו
רבו בשכר כל איש מישרא חייב בתלמוד תורה בין
עני בין עשיר בין שלם בגופו בין בעל יסודות בין בדרך
בין שהיה זקן גדול שתשש כוחו אפי היה עני המתפרנס
גם הצדקה ומחור על הפתחים ואפי בעל אשה ובנים חייב
לקבוע לו זמן לתלמוד תורה ביום ובלילה שנא והגית בו
יומם ולילה גדולי חכמי ישראל היו כותבין חסדי עמים
זמן שואבי חסם ומהם סומים ואעפכ היו עוסקי בתלמוד
תורה ביום ובלילה והם ככלל בעתיקי השכועה איש כפי
איש מפי משה רבינו עד איכתי חייב ללמוד תורה
עד יום מותו שנאמר ופן יסודו כלבבך כל ימי חיוך וכל
זמן שלא יעסוק בלימוד הוא שוכח והיב לעירש את זמן
למידתו שליש בתורה שבכתב ושליש בתורה שבעל פה
ושליש יבין וישכיל אחרית דבר מראשיתו ויוצא דבר
מרבד וירמא רבד לרבד ויבין בכרות שהתורה נדרשת
כהן עד שידע היאך הוא עיקר הכרות והיאך יוצא האסו
והמותר וכיוצא בהן מרבדים שלמד כפי השמועה וענין
זה הוא הנקרא תלמוד כיצד היה בעל אומנות והיה
עוסק במלאכות שלש שעות ביום ובתורה תשע אותן
התשע קורא בשלש כהן בתורה שבכתב ובשלש בתורה
שבעל פה ובשלש אחרים כתבונן ברעתו להבין דבר
מרבד ורבד קבלה בכלל תורה שבכתב הן ופירוטן בכלל
הידה שבעל פה והענינים הנקראים פרדס בעל דרכי
הן ברא בתחלת תלמודו של אדם אבל כשיגדיל מדרכה
ולא יהא צריך לא ללמוד תורה שבכתב ורא ללמוד
שבעל פה יקרא בעתים כזכונים תורה שבכתב ורבד
השמועה כדי שלא ישכח רבד מרבדו דינו תורד ויפנה כל
ימיו לתלמוד בלבד לפי רוחב שיש בלבו וישוב הערו
אשה שלמדה תורה יש לה שכר אבל אינו כבוד האיש
ניפני שלא נצטווית וכל העושה רבד שאינו מצוה עליו
לעשותו אין שכרו כשכר המצוה שעשה אלא פדות מכנו
ואעפ שיש לה שכר צו חכמים שלא יכבד אדם את
בתו תורה מפני שרוב הנשי אין רעתן ככוונת להתלמד
אלא הן כוציאות רבדו תורה לרבדו הבאי לפי עניות
רעתן אמרו חכמים כל התלמוד את בתו תורה כאלו
למדה תפלות ברא בתורה שבעל פה אפל תורה שבכתב
לא ילמד איתה לכתחלה ואם ללמדה אינו ככלל התפלות

פרק שני

כשיבין כלכדי תינוקות בכל כרינה וכרינה בבבל פלך
ופלך וכל עיר שאין בה תינוקות של בית רבן כהרובין
את אנשי העיר עד שמושיבין כלכדי תינוקות ואם לא
הושיבו כהרובין את העיר שאין העולם בתקו אא בהבל
פיהם של תינוקות של בית רבן ככניסין את בני
להתלמד כבן שש כבן שבע לפי כח הבן נבנן גיבד ופרות
מבן שש אין מכניסין אותו וכמה אותן חלכר להני להם
אימה ואינו מכה אותם מכת אויב מכת אכורי לפיכך לא
יכה אותם בשופים ולא במקלו אא ברצועה קטנה ויושב
ומלמדין כל היום כולו וכקצת מן הלילה כדי לחנכו ללמוד
ביום ובלילה ולא יבטלו התינוקות כלל חוץ בעירבו שבתו
וימים טובים בסוף הימים ובימים טובים אבל בשבת אין
קורין לכתחלה אבל שונין לראשון ואין מבטלין התינוקות
ואפי לבנין בית המקדש מלמד התינוקות שרוא כניח
התינוקות ויוצא או שהוא עושה מלאכה אחרת עבדן או
שהוא מתרשל בלימודו הרב בכלל אחד עושה מלאכה ה
רמיה לפיכך אין דאוי להושיב מלמד אא בעל יאד
מהורלקדות ולרדקדק ומי שאין לו אשה לא יכבד התינוכו
מפני אבותיהם הכאות אצמ בניהם וכל אשר לא תלמוד
תינוקות מפני אבותיהם שהם באים אצל הבנים כה
תינוקות למדים אצל מלמד אחד היו יתיר על סודו
ארכעים מושיבין עמו אחר לסייעו בלימודם היו יתיר
על אביע מעמידין להם שני מלמדי תינוקות כול קטן

יו- גם ושמעו ששיתן נוהג בדרך לא טובה כמו זמנינו
אי שיענו ויכול ללכת לבחינה שמנהגותיה טובים מפני
הגיונות או מפני החלי ישוב לברו יחירי כענין שנא ישוב
בדרך רעים ואם היו רעים וחטאים שאין מנוחים אותו
ל שב בחינה אלא אם כן נתערב עמהן ונוהג במקנהם
הרע יצא למערות ולחוחים ולמרבקות ואל ינהיג עצמו
בדרך חטאים כענין שנא פי יתננו במרבר מלון אורחים
מצות עשה להרבק בחכמים ותלמידיהם כרי
ללמד ממעשיהם כענין שנא וכו' תרבק וכנא אפשר לאדם
להרבק בשונה אלא כך אמרו חכמים בפירוש מצוה זו
הרבק בחכמים ותלמידיהם לפיכך צריך אדם להשתדל
שישא בת תלמיד חכם וישיא בתו לתלמיד חכם ולאכול
ולשתות עם תלמידו חכמים ולעשות פרקמטיא לתלמיד
חכם ולהתחבר להן בכל מיני חבור שנאמר ולרבקה בו
והיו חכמים ואמרו והיו כצאנך בעפר רגליהם ושיטה
בנייה את רבניהם מצוה על כל אדם לאהוב את כל
אחד ואחד כישאל כנופו שנאמר ואהבת לרעך כמוך
לפיכך צריך לספר בשבחיו ולחוס על כבודו כאשר היא
חס על מסין עצמו ורועה בכבוד עצמו והמתכבד בקלון
חבירו אין לו חלק לעולם הבא אהבת הגר שבא ונכנס
תחת כנפי השכינה שתי מצות עשה אחת מפני שהוא
בכל ריעים ואחת מפני שהוא גר והתורה אמרה ואהבת
את הגר צוה על אהבת הגר כמו שצוה על אהבת
עצמו שנא ואהבת את הארץ הקבה עצמו אוהב גרים
שנא ואהב גר כל השונא אחד מישראל בלבו עובר בלא
תעשה שנא לא תשנא את אחיך בלבבך ואין לוקח על
לא זה לפי שאין בו מעשה ולא הזהירה תורה לא שנאה
שבלב אבל המכה את חבירו והמחרפו אעפ שאינו ראוי
אינו עובר משים לא תשנא כשחש איש לאיש לא
ישמנו וישתוק כמו שנא ברעים ולא דבר אבשלום את
אמנו מאיפה למרע ועד טוב כי שנא אבשלום את אמנו
לא משה עליו להיריעו ולומר לו למה עשית לי כך וכך
ולמה חטאת לי בדרך פלו שנא הוכיח תיכיח את עמיתך
ואם חזר ובקש כמנו למחול לו צריך למחול ולא יהא
המחול אכזרי שנא ויתפלל אברהם אל האלים הרואה
חבירו שחטא אי שיהלך בדרך לא טובה מצוה להחזירו
למוטב ולהודיעו שהיא חטא על עצמו במעשיו הרעים
שנא הוכח תוכיח את עמיתך המוכיח את חבירו בין ברברי
שבינו לבין בין ברברי שבינו לבין המקו צריך להוכיחו
בזנו לכו עצמו ודבר לו בנחת ובלשו רכה ויודיעו שאינו
אומר לו לא לשובתו להביאו לחיי העולם הבא אם קיבל
כמנו מיטב ואם לא יוכיחו פעם שנייה ושלישית וכן
תמיד חייב אדם להוכיחו עד שיכנה החוטא ויאמר לו
איני שמע וכל שאיפשר בירו למחות ואינו מוחה הוא
נתפש בעון אילו כולם שאיפשר לו למחות בהם המוכיח
את חבירו תחלה לא ידבר לו קשות עד שיוכלימו שנאם
ולא תשא עליו חטא כך אמרו חכמים יכול אתה מוכיחו
ופניו משתנות תל ולא תשא עליו חטא כיכן שאקור
להכלים את ישראל וכל עכן ברבים אעפ שהמכלים
את חבירו אינו לוקח עליו עון גדול הוא כך אמרו חכמי
המלכות פני חבירו ברבים אין לו חלק לעולם הבא לפיכך
צריך אדם להזהר שלא לבווש חבירו ברבים בין קטן בין
גדול ולא יקרא לו בשם שהעץ בוש ממנו ולא יספר לפניו
דבר שבגאווה ממנו ברא ברבים שבק אדם לחבירו
אם ברברי שמים אם לא חזר בו בסתר מכלימין אותו
ברבים ומפרסקין חטאו וסורפין אותו בפניו ומבזין
ומקללן אותו עד שיהזור למוטב כמו שעשו כל הנביאים
כישרא מי שחטא עליו חבירו ולא רצה להוכיחו ולא
לדבר לו בלשם מפני שהיה החוטא הרויף ביותר או
שהיה רעו משוכשת ומחל לו בלבו ולא שטמו ולא
חזר בו מרת חסדות לא הקפידה תורה אלא על
המשמחה חייב אדם לחזר ביותמים ואלמנות מפני
שנשמן שפלה למאד וחתם נמוכה אעפ שהן בעלי סוף

אפילו אלמנות שלמלך ויתומים מזהרין אנו עליהן שאם
כל אלמנה ויתום לא תענון והוא נהגן עמהן לא ידבר
אליהם אלא רכות ולא ינהג בהן אלא מנהג כבוד ולא
יכאיב גיפס בעבודה ולבם ברברי קשים ויחוס על כבודם
יותר מממון עצמו כל המקניטן או מכעיסן אלה האבות
לבן או דרה בהן או אבר ממון הרי זה עובר בלא תעש
וכל שכן המכה אותם או המקללן ולא זה אעפ שאין
לוקח עליו הרי עונשו מפורש בתורה וחרה אפי זהרנתי
אתכם בחרב ברית לרת להן מי שאם והיה העולם שכל
זמן שהם צועקים מחמם הם נענים שנא כי אם צעק יצעק
אלי שמע אשמע צעקתו ברא בזמן שענה אותן לצורך
עצמו אבל עינה אותם הרב כרי ללומדן תורה או אומנו
או להוליכן בדרך ישרה הרי זה מותר ואעפכ לא ינהג
בהן מנהג כל אדם לא יעשה להם הפרש וינהלם ברחם
וברחמים גדולים וכבוד שני כי היריב ריבם אחד יתום
מאב ואחר יתום מאם ועד אימתי נקראים יתומים לענין
זה עד שלא יהיו צריכין לאדם גדול להסמך עליו ולאמנן
ולהשפל בהן לא יהיה עושה כל צרכי עצמו לעצמו
כשאר כל הגדלים

פרק שביעי

המדגל בחבירו עובר בלא תעשה שנאם לא תלך רכיל
בעמך ואעפ שאין לוקח על רבר זה עון גדול הוא וגורם
להרוג נפשות רבות מישראל לכך נסמך לו ולא תעבוד על
דס רעך צוה ולמד מה אירע לדואג הארזובי או זהו רכיל
זה שזועק דברים והולך מזה לזה ואומר כך אכר כלו כך
וכך שמעתי על פלו אעפ שהוא אמת הרי זה כהרביב את
העולם יש עון גדול מזה עד מאד והוא בכלל לאו זה
והוא לשון הרע והוא המספר בננות חבירו אעפ שאמר
אמת אבל האומר שקר נקרא מוציא שם רע על חבירו
אבל מעל לשון הרע זה שיושב ואומר כך וכך
עשה פלו וכך וכך היו אבותינו וכך וכך שמעתי עליו ואם
דברים של גנאי על זה אמר הכתוב יסרת היכל שפתי
חלקות לשון מדברת גדולות אמרו חכמים שלש
עבירות נפרעין כן האדם בעולם הזה ואין לו חלק לעולם
הבא עו וגילוי עדינות ושפיכות דמים ולשון הרע כנגד
כולם ועוד אמרו חכמים כל המספר בלשון הרע כאו
כפר בעיקר שנא אשר אמרו ללשונינו נגביר שפתינו אתנו
מי ארון לו ועוד אמרו חכמים שלשה לשון הרע
הורגת האזנו והמקבלו וזה שאומר עליו והמקבלו יותר
מן האומר ויש דברים שהן אבק לשון הרע כיצד מי
יאמר לפלוני שיהיה כמות שהוא עתה או שיאמר שתקו
מפלוגי איני רוצה להודיע מה אירע ומה היה וכיוצא
ברברים האלף וכל המספר בטובת חבירו בפני שונאיו
הרי זה אבק לשון הרע שזה גורם להם שישפירו בננותו
ועל זה הענין אמר שלמה מברך נעהו בקול גדול בבקר
השכם קללה תחשב לו שמתוך טובתו בא לירי רעתו וכן
המספר בלשון הרע ררך שחוק ודרך קלות ראש כלומר
שאינו מדב בשנאה הוא ששלמה אמר בחכמתו כמתלהלה
היורה זיקים חצים ומות וגו' ואמר הלא מצחק אני
וגן המספר לשון הרע דרך רמאות והיא שיכפר לזכרו
כאילו אינו יודע שדבר זה לשון הרע הוא אלא כשאמר
בו אמר אני יודע שדבר זה לשון הרע ואני שאלו מעשיו
של פלוני אחר המספר בלשון הרע בפני חבירו או
שלא בפניו והמספר דברים שגורמין אם נשמעו איש מפני
איש להזיק חבירו בניפו או במכוננו ואפילו להזיק לו או
להפחיתו הרי זה לשון הרע ואם נאמר דברים או
בפני שלשה חברי נשמע הרבה ויודע ואם מוכר הדיבר
אחר מן השלש פעם אחר פעם או מפי שני יודע והוא
שלא יחזיק להם ויודע שהם יודעים זה מזה וזהו המספר
השלישי וכל שכן שיש לו חלק להזיק חבירו או
הנוקם בחבירו

חומר שמו שלכם שאסור לקרות להם או לאביו בשמו
הרב שלמר ולא הבינו התלמידים מעום עליהם וירגו
לא חוזר ושונה הדבר אפי כמה פעמים עד שיבינו עומק
ההלכה וכן לא יאמר התלמיד הבנתי הוא לא הבין לא
חוזר ושואל אפי כמה פעמים ואם כעס עליו רבו ורגו
יאמר לו רבי תורה היא וללמוד אני צריך ורעתי קצרה
לא יהיה התלמיד בוש מחבירו שלמדו בפעם ראשונה
או שני והוא לא למד לא אחר כמה פעמי שאם נתבטש
מדבר זה נמצא נכנס ויוצא לבית המדרש והוא אינו למד
כלום לפיכך אמרו חכמים הראשונים אין הביישן למד
ולא הקפדן מלמד ברא בזמן שלא הבינו התלמידים
הדבר מפני עוסקי או מפני רעתן שהיא קצרה אבל אם
ניכר לרב שהם מתרשלין בדברי תורה ומתרפין עליהן
ולפיכך לא הבינו חייב לרגח עליהן ולהכליסן בדברי כרי
לחרסם ובענין זה אמרו חכמים זרוק מרה בתלמידים
לפיכך אין ראוי לרב לנהוג קלות ראש לפני התלמידים
ולא לשחוק בפניה ולא לאכול ולשתות עמהם כרי שתהא
אימתו עליהן וילמדו ממנו במהרה אין שואלין את הרב
כשיכנס למדרש עד שתתישב רעתו עליו ואין התלמיד
שיאל כשיכנס עד שייתשב וינח ואין שואלין שנים כאחד
ואין שואלין את הרב מענין אחר לא מאותו הענין שהן
עוסקין בו כרי שלא יתבייש ויש לרב להטעות את
התלמידים בשאלותיו ובמעשים שעושה בפניהם כרי
לחרץ וכרי שירע אם זוכרים הם מה שלמדו או אינם
זוכרים ואין צריך לומר שיש לו רשות לשאול אותם בענין
אחר שאין עוסקים בו כרי לזרום אין שואלין מעומד
ואין משיבין מעומד ולא מגבוה ולא מרחוק ולא כאחורי
הזקנים ואין שואלין הרב לא בענין שהן קורין בו ואין
שואלין לא מיראה ולא ישאל בענין יותר משלש הלכות
שנים ששאלו שאל אחד בענין ושאל אחד שלא בענין
נוקקין לענין מעשה ושאינו מעשה נוקקין לבעשה הלכה
ומדרש נוקקין להלכה מדרש ואגדה נוקקין למדרש
אגדה וקל וחומר נוקקין לקל וחומר קל וחומר וגזירה
שוה נוקקין לקל וחומר היו השואלים שנים אחד חכם
ואחד תלמיד נוקקין לחכם תלמיד ועם הארץ נוקקין
לתלמיד שניהם חכמי שניהם תלמידו שניהם עמי הארץ
שאלו שניהם בשתי הלכות או בשתי תשובות או בשתי
שאלות שתי מעשים הרשות ביד המתרגם מעתה אין
ישינו בבית המדרש וכל המתנמנם בבית המדרש חכמתו
נעשית קרעים קרעים וכן אמר שלמה בחכמתו וקרעים
תלביש נוכח ואין משיחין בבית המדרש אלא בדברי
תורה בלבד אפילו מי שנתעטש אין אום רפואה בבית
המדרש ואין צריך לומר שאר הרברים וקדושת בית
המדרש חמורה מקדושת בתי כנסיות

פרק חמישי

כשם שאדם מצווה בכבוד אביו וביראתו כך הוא חייב
בכבוד רבו ויראתו יתר מאביו שאביו מביאו לחיי העולם
הזה ורבו שלמדו חכמה מביאו לחיי העולם הבא ראה
אבירת אביו ואבירת רבו של רבו קודמת לשלאביו אביו
ורבו נשואי בזשא מניח את של רבו ואחר כך של אביו
אביו ורבו שבוים בשבייה פודה את רבו ואחר כך פודה
את אביו ואם היה אביו תלמיד חכם פודה את אביו
תחלה וכן אם היה אביו תלמיד חכם אעפ שאינו שקול
כנגד רבו משיב אבירתו ואחר כך משיב אביו רבו ואין
לך כבוד מכבוד הרב ולא מורא ממורא הרב אמר חכמים
מורא רבך כמורא שמים לפיכך אמרו כל החולק על
רבו כחולק על השכינה שנ בחצותם על ה וכל העושה
מריבה עם רבו מעושה מריבה עם השכינה שנ אשר רבו
בני ישראל את ה ויקדש בס וכל המתרעם על רבו
כמתרעם על השם שנאמר לא עלינו תלוותיפם כי על ה
וכל המתרחק את רבו כמתרחק את השכינה שנאמר
וירב העם באתם וירב העם באתם וירב העם באתם

שקובע לו מדרש ויושב ודורש ומלמד שלא ברט
ורבו קיים ואעפ שרבו במדינה אחרת ואם לאדם זה
בפני רבו לעולם וכל המורה הלכה בפני רבו חייב מית
היה בינו ובין רבו שנים עשר מיל ושאל לו אדם
רבר הלכה מותר להשיב ולהפריש מין האיסור אפי בפני
רבו מותר להורות כיצד כגון שראה אדם עושה דבר
האסור מפני שלא ידע באיסורו או מפני רשעו יש לו
להפרישו ולומר לו דבר זה אסור ואפי בפני רבו ואעפ
שלא נתן לו רבו רשות שכל מקום שיש חילול השם אין
חולקין כבוד לרב ברא ברם שנקדה מקדה אבל לקבוע
עצמו להוראה ולישב ולהורות לכל שאאל אפי הוא בסוף
העולם ורבו בסוף העולם אסור לו להורות עד שימות
רבו אלא אם כן נשל רשות מרבו ולא כל מי שכת רבו
מותר לו לישב ולהורות בתורה אלא אם כן היה תלמיד
שהגיע להוראה וכל תלמיד שלא הגיע להוראה
ומורה הרי זה רשע שוטה וגם רוח ועליו נאכר כי רבים
חללים הפילה ונו וכן חכם שהגיע להוראה ואינו מורה
הרי זה מונע תורה ונתן מכשולות לפני העורים ועליו
נאמר ועצומים כל הדוניה אלו התלמידים הקטנים
שלא הרבו תורה כראוי והם מבקשין להתגדל בפני עמי
הארץ ובין אנשי עירם וקופצין ויושבין בראש לרין
ולהורות בישראל הם המכריעים המחלקים והם המהריבין
את העולם והמכבים נרה של תורה והמחבלים כרם ה
צבאות עליהם אמר שלמה בחכמתו אחוז לנו שועלים
שועלים קטנים מחבלים כרמים ואסור לו להלכיד
לקרות לרבו בשמו והוא שהיה השם שכל השוכע
ידע שהוא פלו ואפי שלא בפניו ולא יוכיר שכו בפניו
ואפי לקרות לאחרים ששכס כשם רבו כדרך שעושה
בשם אביו אלא ישנה את שכס אפי לאחד כותם ולא
יתן שלום לרבו או יחזיר לו שלום כדרך שנותנים הריעי
ומחזירים זה לזה אלא שוחה לפניו ואוכר לו ביראה
וכבוד שלום עליך רבי ואם נתן לו רבו שלום ידויר לו
שלום עליך ר זכרו וכן לא יחלוץ תפלויו בפני רבו
ולא יסב לא יושב כיושב לפני המלך ולא יתפלל לא
לפני רבו ולא לאחר רם ולא בצד רבו ואין צריך לומר
שאסור לו להלך בצדו אלא יתרחק לאדר רבו ולא ית
מכין כנגד אחוריו ואחר כך יתפלל ולא יכנס עם רבו
במרחץ לא ישב במקום רבו ולא יכריע דבריו בפניו ולא
יסתור את רבריו ולא ישב לפניו עד שיאמר לו שב ולא
יעמוד מלפניו עד שיאמר לו עמוד או עד שיטול רשות
לעמוד וכשיפטר מרם לא יחזיר לו אחריו לא נרתע
לאחוריו ופניו כנגד פניו וחייב לעמו כפני רבו כשיו
מרחוק מלוא עיניו עד שיתכסה ממנו ולא יראה קובתו
ואחר כך ישב וחייב אדם להקביל כי רבו ברגל אין
חולקין כבוד לתלמיד בפני רם אלא אם כן רדך רבו לחלוק
לו כבוד וכל המלאסת שהעבר עושה לרבו תלמיד עושה
לרבו ואם היה במקום שאין מכירין אותו ולא היה לו
תפלוין וחש שמא יאמרו עבר הוא אינו נועל לו מנעלו
ואינו חולצו וכל המונע תלמיד מלשמשו מונע ממנו
חסד ופורק ממנו יראת שמים וכל תלמיד שמולול דבר
מכל כבוד רבו גרם לשכינה שתסתלק מישראל ראה
רבו עובר על רבי תורה אומר לו למדתנו רבינו כך וכך
וכל זמן שמזכיר שמועה בפניו א לו כך למדתנו רבינו וא
יאמר דבר שלא שמע מרבו עד שזכיר שם אמרו וכשימו
רבו קורע כל בגדיו עד שהיא כגלה את לבו ואינו מאחה
לעולם ברא ברבו מובהק שלמד ממנו רוב חכמתו אבל
אם לא למד ממנו רוב חכמתו הרי זה תלמיד חבר ואינו
חייב בכבודו בנ אילו הרברים אבל עומד מלפניו וקורע
עליו כשם שהוא קורע על כל המתני שהוא מתאב עליהם
ואפי לא למד ממנו א רבר אחר בין קטן בין גדול עומד
כלפ וקורע עליו וכל תלמיד חכם שרעותיו ככוונות אינו
מרב בפני מי שהיא גדול ממנו בחכמה אעפ שלא לכר
ממנו כלום תרב חסותה שרעט למחול על כבודו במל

חקקו ממלמד למלמד אחר שהוא מהיר ממנו בין במקרא
בין בקריאת בראשונה כשהיו שניהם בעיר אחת ולא היה
הנהר מפסיק ביניהם אבל מעו לעיר או מצד הנהר לצד
אפילו באימת העיר אין בוליקין אתהקטן לא אם כן היה
בנין על גבי הנהר בנין שאינו ראוי ליפול במהרה אחר
מבני מבני שביקש להעשות מלמד אפי אחר מבני החצר
אין יכולין שכנו לפחות בירו וכן מלמד תינוקות שבא
חבירו ופתח בית למד תינוקו בצדו כרי שיבואו תינוקו
אחרים לו או כרי שיבואו תינוקות של זה אצל זה אינו
יכול לפחות בירו שנה הפץ למען צדקו יגדיל תורה
ויאריך

פרק שלישי

בשלשה כתרי נכתרו ישראל כתר תורה וכתר כהונה וכתר
מלכות כתר כהונה זכה בה אהרן שנאמר והיתה לו ולדורו
אחריו ברית כהנת עולם כתר מלכות זכה בו דוד שנאמר
ורעו לעול יהיה וכסאו כשמש נגדי כתר תורה הרי מונח
ועומד וכוכן לכל ישראל שנאמר תורה צוה לנו משה מרשה
קהלת יעקב כל כי שירצה יבא ויפול שמא תאמר
שאינם הכתרים גדולים מכתר תורה הרי הוא אומר בי
מלכים ימלוכו והזונים יחקקו צדק בי שרים ישורו הא
למדת שכתר תורה גדול משניהם אמרו חכמים ממזר
תלמיד חכם חשוב מכהן גדול עם הארץ שנא יקרה היא
כפנינים מכהן גדול שנכנס לפניו לפניו אין לך מצות
בכל המצות כלן שהיא שקולה כנגד תלמוד תורה אלא
תלמוד תורה כנגד כל המצות כולן שהתלמוד מביא לידי
בעשה לפיכך התלמוד קודם למעשה בכל מקום

היה לפני עשיית מצוה ותלמוד תורה אם אפשר למצוה
להועשות על ידי אחרים לא יפסיק תלמודו ואם לאו יעשה
המצוה ויחזור לתלמודו תחלת דינו שלאדם אינו נידון
לא על התלמוד ואחר כך על שאר מעשיו לפיכך אמרו
חכמים לעולם יעסוק אדם בתורה בין לשמה בין שלא
לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה כי שנשאו לבו
לקיים מצוה זו כראוי ולהיו מוכתר בכתר תורה לא יסית
דעתו לרבים אחרים ולא ישום על לבו שיקנה תורה עם

העושה והכבוד כאחת כך היא ררכה של תורה פת במלח
תאכל ועל הארץ תישן וחיי צער תחיה ובתור אתה עמל
ולא עליך הרב לנמור ולא אתה בן חורין ליבטל ממנה
ואם הרבית תורה הרבית שפר והשכר לפי הצער

אמא תאמר ער שאקבץ מסון אחזור ואקרא ער שאקנה
מה שאני צריך ואפנה בעסקי ואחזור ואקרא אם תעלה
מחשבה זו על לבך אין אתה זוכה לכתרה של תורה לעולם
לא עשה תורתך קבע ומלאכת עראי ולא תאמ לכשאפנ
אשנה שמא לא תפנה כתוב בתורה לא בשמים היא ולא
מעבר לים היא לא בשמי היא לא בגסי הרוח היא מצויה
לכל אדם מעבר לים היא לפיכך אמרו חכמים לא כל
המרה במחורה מחכים וצו חכמי הוי מעט עסק ועסק
בתורה רבתי תורה נמשלו במים שנ הוי כל צמא לט
למים לומר לך מה כים אינם מתכנסין במקום מדרין
אלא גזלהין בעליו ומתקבצין במקום אשכוחין כך רבתי
תורה אינם נמצאים בגסי הרוח ולא בלב כל גבי לב אלא
ברכא ושפל רוח שמתאמק בקפר רגלי החכמים ומסיר
התאוצות הענוני הומן מלב ועושה מלאכה בכל יום מעט
כרי חיוו אם לא היה לו מה יאכל ושאר יומו ולילו עוסק
בתורה כל המשמיעל לבו שעוסק בתורה ולא יעשה
מלאכה ויתפרנס מן הצדקה הרי זה חלל את השם וזכה
את התורה וככה מאור הדת וגם רעה לעצמו ונשל חייו
מן העולם הבא לפי שאסור להנות בדברי תורה בעולם
הזה אמרו חכמים כל הנדנה מדברי תורה נשל חייו
מן העולם ועוד צו ואמרו אל תעשם עשרה להתגדל
כח ולא קודרם לחפור פסח ועוד צו ואמרו אהוב את
התורה ושנא את הכבנות וכל תורה שאין עמה מלאכת
סופה בשילה וגדירת עון וסוף אדם זה שיהא מלסטם את
הבנות מעלה גדולה היא למי שהיא מתפרנס ממעשה

היו וסרת חסידים הראשונים היא זכות זוכה לכל כבוד
וטובה שבעולם הזה ולעולם הבא שנ יגיע כפך כי תאכל
אשריך וטוב לך אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא
שכולו טוב אין דברי תורה מתקיימין במי שכרפה עצמו
עליון ולא באילושלומדין מתוך עידון ומתוך אכילה
ישתייה לא במי שממית עצמו עליון ומצער גופו תמיד
ולא יתן שינה לעיניו ולעפעפיו תלומה אמרו חכמים
דרך רמו אדם כי ימות באהל אין התורה מתקיימת אלא
במי שממית עצמו באהלי החכם וכן אמר שלמה בחכמתו
התרפית ביום צרה צר כוחך ועוד אמר אף חכמתי
עמדה לי חכמה שלמדתי באף היא עמדה לי אמרו
חכמים ברית כרותה שכל היגע בתורתו בבית הכנסת לא
במהרה הוא משכח וכל היגע בתלמודו בצנעה מחכים
שנאמר ואת צנועים חכמה

וכל המשמיע קולו בשעת תלמודו תלמודו מתקיים בירו
אבל הקורא בלחש במהרה הוא שוכח אעפ שמצוה
ללמוד ביום ובלילה אין אדם למד רוב חכמתו לא בלילה
לפיכך מי שרצה לזכות בכתר התורה יזהר בכל לילותיו
ולא יאבר אפי אחת סהן בשינה ואכילה ושתייה ושיחה
וכיוצא בהן אלא בתלמוד תורה ודברי חכמה אמרו
חכמים אין רנה של תורה לא בלילה שנ קימי רוני בלילה
וכל העוסק בתורה בלילה חוט של הכר נמשך עליו ביום
שנאמר יומם יצוה ה חסרו ובלילה שירה עבי תפילה אל
חיי וכל בית שאין נשמעים בהדברי תורה בלילה אש
אומלתו שנ כי רבר ה בזה זה שלא השגיח על דברי תורה
כל עיקר וכן כל שאיפשר לו לעסוק בתורה או שקרא
ושנה ופירש להבלי עולם והניח תלמודו וזנח הרי זה
בכלל בזה דבר ה אמרו חכמים כל המבטל את התורה
מעושר סופו לבפלה מעוני וכל המקיים את התורה מעוני
סופו לקיימה מעושר וענין זה מפורש הוא בתורה הרי
הוא אומר תחת אשר לא עבדת את ה אהיך בשמחה
ובטוב לבב מרוב כל ואו למען ענותך להטיבך באחריתך

פרק רביעי

אין מלמדין תורה אלא לתלמיד הגון נאה במעשיו או
לתם אבל אם היה הולך בדרך לא טובה מהוירין אותו
למוטב ומנהיגין אותו בדרך ישרה ובורקין אותו ואחר
כך מכניסין אותו לבית המדרש ומלמדים אותו אמרו
חכמים כל השונה לתלמיד שאינו הגון כאילו זרק אבן
למקולים שנ כצורד אבן במרגמה כן נותן לנסול כבוד
אין כבוד אלא תורה שנ כבוד חכמים ינחלו וכן הרב
שאינו הולך בדרך טובה אעפ שחכם גדול הוא וכל העם
צריכין לו אין מתלמדין ממנו ער שובו למוטב שנאמר כי
שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך
ה צבאות הוא אמרו חכמים אם הרב רומה לכלאך ה
צבאות תורה יבקשו מפיהו ואם לאו אל יבקשו תורה
מפיהו כיצד מלמדים הרב יושב בראש והתלמידים
מוקפים לפניו כעטרה כרי שיהו סלם רואים הרב ושומעי
דבריו וליא ישב הרב על הכסא תלמי דיו על הקרקע לא
או הכל על הארץ או על הכסא ובראשונ היה הרב יושב
והתלמידים עומדים ומקורם חורבן בית שני נהגו הכל
ללמד לתלמידים והם יושבים אם היה כלמד מפיו
לתלמי מלמד ואם היה מלמד על פי המתרגם המתרגם
עומד בינו ובין התלמידים והרב אומר למתרגם והמתרגם
משמיע לכל התלמידים וכשהם שואלים למתרגם הוא
שואל לרב והרב משיב למתרגם והמתרגם משיב לשאל
ולא יגביה הרב קולו יותר מקול המתרגם ולא יגביה
המתרגם קולו בעת ששואל את הרב יותר מקול הרב
אין המתרגמן רשאי לא לפחות ולא להוסיף ולא לשנות
אלא אם כן היה המתרגמן אביו של חכם או רבי אומר
הרב למתרגמן כך אמר לי רבי או כך אמר לי רבי
כשהם חסידים הרב ילעם אדם בשל חסד וזכה שמו
שלאבי הרב או שלרבי ואם כך אם רבנא פלו אעפ שלא

חכם וכן בהכמה וכן נשיא או אב בר שפחה אין מנרין
 אותו בפרהסיא לעולם לא אם כן עשה כירבעם בן נבט
 וחביריו אבל כשחטא שאר הטאות מלקין אותו בצנעה
 שנ וכשלת היום וכשלגם נביא עמך לילה אעפ שכשל
 קסחו כלילה ואום לו הכבר ושב בביתך וכן כל תלמיד
 חכם שנתחייב נדויו אסור לבר לקפוח ולנדונו במהרה
 לא בורחין מרבר זה ונשמטין ממנו וחסידו החכמים היו
 משתבחים שלא נמנו מעולם לנדונו תלמיד חכם אעפ
 שנמנן להלקותו אם נתחייב מלקות ואפילו מכת כרדות
 נמנן עליו להכותו וכיצר הוא הנדויו אום פלו יהיה
 בשמתא ואם ננדוהו בפניו או לו פלו זה בשמתא והחרס
 אום פלו מוחרס וארור בו אלה בו שבעה בו נדויו וכיצר
 מתירין הנדויו או החרס אום לו שריו לך ומחול לך ואם
 התירוהו שלא בפניו אום לו פלו שריו לו ומחול לו מהו
 המנהג שניהוג המנודה בעצמו ושניהוג עמו מנודה
 אסור לספר ולכבס כאבל כל ימי נדויו ואין מומנן עליו
 ולא כוללין אותו בעשרה לכל דבר שצריך עשרה ולא
 יושבין עמו בארבע אמות אבל שונה הוא לאחרים ושגין
 לו ונשכר ושיכח ואם מת בנידויו בית דין שלחין ומנהיג
 אבן על ארנו כלו שהן רומנן אותו לפי שהוא מובדל מן
 הציבור ואין צריך לום שאין מספידין אותו ואין מלויין
 את מטתו יותר עליו הכוחרס שאינו שונה לאחריו ואין
 שונין לו אבל שונה הוא לעצמו שלא ישכח תלכוורו ואינו
 נשכר ואין נשכרין לו ואין נושאין ונותנין עמו ואין
 מתעסקין עמו אא מעט עסק כרי פרנסתו כי שישב
 בנידויו שלשים יום ולא בקש להתירו מנדן אותו שניה
 ישב שלשים יום אחרים ולא בקש להתירו כחריבין אותו
 בכמה מתירין הנדויו או החרס בשלשה אפילו הדיוטות
 ויחיד מומהה מתיר הנדויו או החרס לבדו ויש לתלמיד
 להתיר הנדויו או החרס ואפי במקום הרב שלשה שטר
 והלכו להן יחזרו זה מדבר שנידוהו בגללו באין שלשה
 אחרים ומתירין לו מי שלא ידע מי שנידוהו ילך לו אצל
 הנשיא ויתיר לו נדויו נדויו על תנאי אפי על פי עצמו
 צריך הפרה תלמיד חכם שנידוהו ואפי נידוהו עצמו על
 דעת פלוני ואפי על דבר שחייב עליו נדויו הרי זה מיפר
 לעצמו מי שנידוהו בחלום אפי ידע מי נידוהו צריך
 עשרה בני אדם ששנין הלכות להתירו פנידויו ואם לא
 מצא טורח אחרים עד פרסה לא מצא מתירין לו מי
 שיודעים לקרות בתורה לא מצא מתירין לו אפי עשרה
 שאינן יודעין לקרות לא מצא במקומו עשרה מתירין לו
 אפי שלשה מי שנידוהו בפניו אין מתירין לו אא בפניו
 נידוהו שלא בפניו מתירין לו בפניו ושלא בפניו ואין בין
 נדויו להפרה ולא כלום אלא מנדן ומתירין ברבע אחר
 כשיחזור המנודה למושב ואם ראו כך להניח זה בנידויו
 כמה שנים מנחין כפי רשעו וכן אם ראו בר להחרי לוה
 ליתחל ולהחרי מי שאוכל עמו ושותה עמו או מי שועמור
 עמו בארבע אמות מחרימין כרי לייסרו וכרי לעשות סיב
 לנדוהו עד שלא יפרצו החוטאים אעפ שיש רשות לחכם
 לנדונו לכבודו אינו שבת לתלמיד חכם להנהיג עצמו
 ברבר זה לא מעלים אותו מרברי עמי הארץ ולא ישות
 לבו להן מענין שאמר שלמה בחכמתו גם לכל הרברים
 אשר ירברו אל תתן ליבך
 וכן היה ררך חסידים הראשונים שומעים חרפתו ואינן
 משיבין ולא עור לא שמחלים לסחרף וסולחים לו וחכמי
 גדולים היו משתבחים במעשיהן הנאים ואומרי שמעולם
 לא נידו אדם ולא החרימוהו לכבודן וזו היא
 דרכן של תלמידו חכמים שראוי לילך בה ברא כשבזוהרי
 או חלפוהו בסתר אבל תלמי חכם שבזוהו או חרפו אדם
 בפרהסיא אסור לו למחול על כבודו דאם פחל נעש שות
 מין תורה לא ניקס ונוטר הרבר כנחש עד שיבקש ממנו
 מחילה ויסלח לו

הלכות עו וחוקות הגוים

יש בכללן נא מצות שתי מצות עשה ומצ מצות לא

תעשה	וזהו פרטן
א	שלא לפנות אחר עו
ב	שלא לתור אחר הדיור הלב וראית העינים
ג	שלא לגרף
ד	שלא יעבוד אתה כדרך עבודתה
ה	שלא ישתחוה לה
ו	שלא לעשות פסל לעצמו
ז	שלא לעשות פסל אפילו לאחרים
ח	שלא לעשות צורות אפילו לנוי
ט	שלא להדיח אחרים אחריה
י	לשרוף עיר הנדחת
יא	שלא לבנותה
יב	שלא ליהנות בכל ממונה
יג	שלא להסית יחיד לעו לעוברת
יד	שלא לאהוב המסית
טו	שלא לעיוב שנאתו
טז	שלא להצילו
יז	שלא ללמד עליו זכות
יח	שלא ימנע מללמד עליו חובה
יט	שלא להתגבא בשמה
כ	שלא לשמאע מן המתגבא בשכה
כא	שלא להתגבא בטקר ואפי בשם ה
כב	שלא לגור מהדינת נביא שקר
כג	שלא לישבע בשם עבודה זרה
כד	שלא לעשות איב
כה	שלא לעשות ידעוני
כו	שלא להעביר לכורך
כז	שלא להקים מצבה
כח	שלא להשתחות על אבן משכית
כט	שלא ליטע אשרה
ל	לאבר עבודה זרה וכל הנעשה בשבולה
לא	שלא ליהנות בעבודה זרה ובכל כשכעיה
לב	שלא ליהנות בציפוי נעבר
לג	שלא לכרות ברית לעובדי עבודה זרה
לד	שלא לחזן עליהן
לה	שלא ישבו בארצו
לו	שלא להדמות במנהגותן ובמלבושן
לז	שלא לנהש
לח	שלא לקסום
לט	שלא לעונן
מ	שלא לחבור חבר
מא	שלא לחדש אל המתים
מב	שלא לשאול באוב
מג	שלא לשאול בירעוני
מד	שלא לכשף
מה	שלא להקיף פאת ראש
מו	שלא להשחית פאת זקן
מז	שלא יערה איש ערי אשה
מח	שלא תערה אשה ערי איש
מט	שלא לכתוב קעקע
נ	שלא להתגדר
נא	שלא לעשות קדרה עלמת זביאור כל המצוות האו בפרקים או

פרק ראשון

בימי אנוש טענו בני האדם טעות גדולה ונבערה מצת
 חכמי אותו הדור ואנוש עצמו מן הטועים היה וזו היתה
 מעותם אמרו חזקיהו והא ברא טכבים אלו וכלגלים
 לחטויאת העולם ונתנם במרום וחלק להם כבוד והם
 שמיים הקשטשו לפניו ראוי הם לשבחן ולפארן ולהלוק
 לקן כבוד ועזו רצון הא ברו חוא לגדל ולכבד בני שגדקן
 וסרן כמו שחמלק רחמי לבני העמרי לפניו חזו כלחור

ביום דאלו או באחד מהן לכל תלמידיו או לאחר מהן
 שות בידו ואעפ שמחל חייב התלמי להדרו ואפי בשע
 מחל כשם שהתלמידים חייבין בכבוד הרב כך הרב
 צרי לכבד את תלמידיו ולקרבן כך אמרו חכמי יהו כבוד
 תלמידך חביב עליך כשל חבירך וצריך אדם להזהר
 לתלמידיו ולאזהבם שהם הבנים המהנים לעולם הזה
 ולעולם הבא התלמידים מוסיפין חכמת הרב ומרחיבין
 לבו אמרו חכמים הרבה חכמה למרתי מחבירי ויותר
 מרבתי ומתלמידיו יותר מכולם וכשם שעץ קטן מדליק
 את הגדול כך תלמיד קטן מחדר הרב עד שיוציא ממנו
 בשאלותיו חכמה כפוארה

פרק ששי

כל תלמיד חכם מצוה להדרו ואעפ שאינו רבו שנ מפני
 שובה תקום והדרת פני זקן זה שקנה חכמה ומאימתי
 חייבין לעמוד מפניו משיקרב ממנו בארבע אמות עד
 שיעבור כנגד פניו אין עומדין מפניו לא בבית המדרש
 ולא בבית הכסא שנ תקום והדרת קימה שיש בה הידור
 ואין בעלי אומניות חייבים לעמוד מפני תלמידי חכמים
 בשעה שעוסקין במלאכתן שנא תקום והדרת מה הידור
 שאין בו חסרון כים אף קימה שאין בה חסרון כים ומנין
 שלא יעצום עיניו מן החכם כדי שלא יראהו עד שלא
 יעבור מפניו שנאמר ויראת מאהיך הא כל רבר שהוא
 כסוד ללב נאם בו ויראת מאהיך אין ראוי לחכם שיטריח
 את העם ויכוין עצמו להן כדי שיעמדו מפניו אלא ילך
 בדרך קצרה ומתכוין כדי שלא יראה אותו אחר כדי שלא
 יטריחו לעמוד והחכמי היו מקפזין והולכין בדרך החיצונית
 שאין מכיריהן מצויין שם כדי שלא יטריחו רכוב הרי
 הוא כמהלך וכשם שעומדי מפני המהלך כך עומדין מפני
 הרכוב שלש שהיו הולכין בדרך הרב באמצע גדול כימינו
 וקטן כשמאלו הריאה חכם אינו עומד מפניו עד שיגיע
 לו לר אכות וכיון שעבר יושב ראה אב בית דין עומד
 מלפניו כשיראנו מרחוק כלוא עיניו ואינו יושב עד
 שיעבור מאחוריו ארבע אמות ראה את הנשיא עומד
 מלפניו מלוא עיניו ואינו יושב עד שישב במקומו או עד
 שינכסה מעיניו והנשיא שמחל על כבודו כבודו מחול

כשהנשיא נכנס כל העם עומדים ואינן יושבין עד שיאמר
 להם יטבו כשאב בר נכנס עושין לו שתי שורות ועומדין
 מיכן ומיכן עד שנכנס ויושב במקומו ושאר העם יושבין
 במקומן חכם שנכנס כל שיגיע לו בארבע אמות עומד
 מלפניו אחר עומד ואחר יושב עד שנכנס ויושב במקומו
 מלפני חכמים ותלמידי חכמים בזמן שהרבים צרימין להם
 דקפצין על ראשי העם ונכנסו למקום ואין שבה לתלמידי
 חכמים שיוכנסו לאחרונה יצא לצורך חוזר למקומו
 בני חכמים בזמן שיש בהן רעת לשמוע הופכין פניהן
 לאביהו אי בהן רעת לשמוע הופכין פניהן כלפי העם
 לע תלמיד שהוא יושב לפני רבו תמיד אינו רשאי
 מרוד מלפניו אלא שחרית וערבית בלבד שלא יהא כבודו
 שאי מכבוד שמים מי שהוא זקן מופלג בוקנה אעפ
 בפני רבם עומדין לפניו ואפי החכם שהוא ילד עומד
 אלא כדי המופלג בוקנה ואינו חייב לעמוד מלא קומתו
 ונותנין להורו ואפי זקן גוי מהדרין אותו ברברים
 במשמע ויד לסומט שנ מפני שובה תקום כל שובה
 עם כל תלמידי חכמים אינם יוצאין בעצמן לעשות
 שלא ית קיול בבגין וחפירה של מדינה וכיוצא בהן כדי
 ותקון ה בפני עמי הארץ ואין גובין מהן לבגין החוכמה
 המלך יים ושטר השומרים וכיוצא בהן ולא לתשרת
 קציב עני ואין מחייבין אותו ליתן המס בין מס שהוא
 שנ גם כני הגיר ברסם שהוא קצוב על כל איש ואיש
 מלך שרים יח בגוים עתה אקבצם ויחלו מעט ממשא
 אותו למסד תני יכן אם היתה סחורה לתלמיד חכם מניחו
 עד שימסד הוא יצא מנודין אחר מבני השוק למסור
 אם היה לו דין ויהי יוסר ממל

בעלי דינים הרבה מקרימין אותו ומשיבין אותו עון
 גדול הוא לפנות את החכמי או לשנאותן לא הרבה יהושל
 עד שבוו בה תלמידי חכמים שנאמר ויהיו מלעיבים
 במלאכי האהים ובוזים רבריו ומתעתעין בנביאיו כלומר
 בזים מלמדי רבריו וכן זה שאמרה תורה אם בחוקותי
 תמאסו מלמדי חוקותי תמאסו וכל המבזה את החכמים
 אין לו חלק לעולם הבא והרי הוא בכלל כי רבר ה בזה
 אעפ שמבזה את החכמים אין לו חלק לעולם הבא אם
 באו עדים שבווהו אפילו ברברים חייב נידוי ומנדין אותו
 בית דין ברבים וקונסין אותו לשרא והב בכל מקום
 ונותנין אותו לחכם והמבזה את החכם ברברים אפי
 לאחר מיתה מנדין אותו בר והם מתירין אותו כשיחזור
 בתשובה אבל אם היה החכם חי אין מתירין אותו עד
 שירצה זה שנרוהו בשבילו וכן החכם עצמו מנדה לכבודו
 לעם הארץ שהפקיד בו ואין צריך לא עדים ולא התראה
 ואין מתירין לו עד שירצה את החכם ואם מת החכם
 באין שלשה ומתירין לו ואם רצה החכם למחול לו ולא
 גדלו הרשות בידו הרב שנידה לכבודו כל תלמידיו
 חייבין לנהוג נידוי כמנודה אבל תלמיד שנדה לכבוד
 עצמו אין הרב חייב לנהוג בו נידוי אבל כל העם חייבים
 לנהוג בו נידוי וכן מנודה לנשיא מנודה לכל ישראל
 מנודה לכל ישראל אינו מנודה לנשיא מנודה לעירו מנודה
 לעיר אחרת מנודה לעיר אחרת אינו מנודה לעירו ברא
 במי שנדרוהו שבוה תלמידי חכמים אבל מי שנדרוהו
 על שאר רברים שהיבין עליו נידוי אפי נדרוהו קטן
 שבישראל חייב הנשיא וכל ישראל לנהוג בו נידוי עד
 שיחזור בתשובה מרבר שנדרוהו בשבילו ויתירו לו
 על עשרים וארבעה רברים מנדין את האדם בין איש
 בין אשה ואילו הן

- א הכסה את החכם ואפי לאחר מותו
- ב המסה שליח בית דין
- ג הקורא לחבירו עבר
- ד מי ששלחו לו בר וקבעו לו זמן ולא בא
- ה המזול ברבר אחר מדברי סופרים ואין צריך לומר ברברי תורה
- ו מי שלא קיבל עליו את הדין מנדין אותו עד שיתן
- ז מי שיש ברשותו רבר הכזיק בגון כלב רע או סולם דעוץ מנדין אותו עד שנסור היוניקו
- ח המוכר קרקע שלו לגוי מנדין אותו עד שיקבל עליו כל אונ שיבא מן הגוי לישר חבירו בעל המצר
- ט הצעיר על ישראל בערכאות של גוים והוציאו ממנו בעירותו ממון שלא בדין ישראל מנדין אותו עד שישלם
- י טבח כהן שאינו מפריש המתנות ונותן לכהן אחר מנדין אותו עד שיתן
- יא המחלל יום טוב שיני של גלוי אעפ שהוא כנהג העושה מלאכה בערב הפסח אחר חצות
- יב המזכי שם שמי לבטלה או לשבוע ברברי הבאי
- יג המביא את הרבים לירי חילול השם
- יד המביא את הרבים לירי אכילת קדשים בחוץ
- יז המחשב שנים וקובע חרשים בחוצה לארץ
- יז המכשיל את העור
- יט המעכב את הרבים מלעשות מצוה
- יח טבח שיצאת פריפה מתחת ידו
- כ טבח שלא ברק סכיני לפני חכם
- כא המקשה עצמו לרעת
- כב מי שנדרש את אשתו ועשה בינו וביתה שותפות או משא ומתן המביאין להן להיוקק זה לזה כשיבאו לבית דין מנדין אותן
- כג חכם ששמועתו רעה
- כד המנדה מי שאינו חייב נידוי

מדר שביעי

מאדם ועד סוף העולם שנאמר מן היום אשר צוה השם והלאה לדורותיכם וכל הכופר בעו מורה בכל התורה כולה ובכל הנביאים ובכל מה שנצטוו הנביאי מאדם ועד סוף העולם והיא עיקר כל המצות כולן ישראל שעבר עו הרי הוא פגוי לכל רבריו ואינו כישראל שעובר עבירה שאש בה סקילה ומשומר לעו הרי הוא משומר לכל התור כולה וכן המינין מישראל אינן כישראל לרבר מן הרברו ואין מקבלין אותם בתשובה לעולם שנאמר כל באיה לא ישובו ולא ישיגו ארחות חיים והמינים הם התרים אחר מחשבו לבם בספלות רברים שאמר עו שנמצאו עוברי על גופי תורה להכעיס בשאט בנפש ביר רמה ואומרים שאין בזה עון ואסור לספר עמהן ולהשוב עליהן תשובה כלל שגאל תקרב אל פתח ביתה ומחשבת שלמין לעו כל המורה בעו שהיא אמת אעפ שלא עברה הרי זה מחרף ומגרף את השם הנכבד והנורא ואחר זה עובר עו ואחר המגרף את השם שנאם והנפש אשר תעשה ביר רמה מן המורה ומן הגר את ה הוא מגרף לפי תולין עובר עו כמו שתולין את המגרף ושניהם נסקלן ומפני זה כללתי דין המגרף בהלכות עו שניהם כופרים בעיקר הם ואילו הן דיוני המגרף אין המגרף חייב סקילה עו שיפרש את השם המיוחד שלא רב אותו שהוא אף רלת נון יוד ויברך יתו בשם מן השמות שאינם נמחקין שנ ונוקב שם ה על השם המיוחד חייב סקילה ועל שאר הכינויין באזהרה ויש מי שמפרש שאינו חייב אלא על שם יוד הא ואו הא ואני אים שעל שניהם הוא נסקל אזהרה שלמגרף מניין שם אהים לא תקלל בכלום יום בורקין את הערים בכינוי ומה יומי את יומי נגמר הדין מוציאין את כל אדם לחוץ ומתולין את הגדול שבערים ואום לו אמור מה ששמעת מן הירוש והוא יוד והדינין עומדין על הגליהן וקודעין ולא יאמרו והעיר שיני או אף אני כמותי שמעתי ואם היו עדים רבים צריך כל אחד ואחד מהן לומר כזה שמעתי מגרף שחור בו בתוך כרי ריבור אינו כלום לא כיון שגור כפנים נסקל מי שגירף את השם בשם עו קנאים פוגעים בה והורגים אותו ואם לא הרגוהו קנאים ובא לבר אינו נסקל עו שיברך בשם מן השמות המיוחדין כל השומע ידעת ה חייב לקרוע ואפי על סדכת הכינוי חייב לקרוע והוא שישמע מישראל אחר השומע מפיו ואחר השוכע מפי השומע חייב לקרוע ודוקא שמעו מפי ישראל אבל השומע מפי הגוי אינו חייב לקרוע ולא קרעו אליקים ושבנא לא מפני שרב שקה היה משומר כל הערי והדינין כיוצאן את ידיהם אחר אחר על ראש המגרף ואו לו רכך בראשך שאתה גרמת לך ואין בכל הדוני בר מי שסומכי עליו לא מגרף בלבד שנ וסמכו כל השומעים

פרק שלישי

כל העובר עו בדינו בודין חייב כרת ואם היו שם עדים והתראה נסקל ואם עבר בשגגה מביא קרבן חטאת קבועה עבודות היטה קבעו עוברי עו לכל צלם וצלם ולכל צורה וצורה ועבודת זה אינה כעבודת זה כגון פעור שעבודתו שיפער אדם עצמו לו ומרקולים שעבודתו שיורק לו אבנים או יסלק מלפניו אבנים והרבה עבודות כגון אלו תקט לשאר צלמים לפיכך הפוער עצמו למרקולים או שורק אבן לפעור פטור עו שיעבד אותו ורך עבודתו שנאם איכה ועברו הגוים האלה את אלהים ואעשה כן גם אני ומפני זה הענין צריכין בר לידע דרכי העבורו שאין סקלין עובר עו עו שידעו שזו היא עבודתו ואזהרה של עבודות או ומוצא בהן הוא מה וכתוב ולא תעבדם ברא בשאר עבודות חוץ במשתחויה וזובח ומקטיר ומנסך אבל העובד באחת עבודות אילו לאחר מכל מיני עו חייב ואעפ שאין דרך עבודתו בכך סיני הרי שניסך לפעור או שזבת למרקולים חייב שנ ווסו לאחים יחרס בלתי להסם לבין זבוח בכלל עבודות היתה ולמה יצאת לומר לך שזו

זבוחה מיוחדת שעוברין בה לשם וחילוב הווצח לא אחר סקילה עליה בין היתה דרך עבודתו זבוחה או אינה בזבוחה אף כל עבודה שהיא מיוחדת לשם אס עובר בה לא אחר בק שהיתה דרך עבודתו בכך בין שאינה בכך חייב עליה לכך נאמר לא תשתחוה לא אחר לחייב על השתחויה אפי אין דרך עבודתו בכך חייב עליה והוא הדין למקטיר ומנסך וזורק וזובח אחר הוא ספת לה צואה או שניסך לה עביש של מימי רגלים חייב שחט לה חגב פטור אלא אספן היתה עבודתה בכך וכן אס שחט לה בהמה מחוסרת אבר פטור לא אס כן היתה דרך עבודתה בכך עו שעוברין איתה בזקל שבר מקל בפניה חייב ומאסרת זרק מקל בפניה חייב ואינה מאסרת שאין זריקת המל כעין זריקת הרם שהרי המקל כמות שהוא והרם מתפור המקבל עליו אחר מכל מיני עו באיה חייב סקילה ואפי הגביה לבינה ואמלה אי אתה וכן כל מוצא ריבור זה חייב ואפי חור בו בתוך כרי ריבור ואמר אין זה אי אין חזירתו כלום לא נסקל העיבור עו כדרכה ואפי עשה דרך בוין חייב כיצור הציפור עיצו לפעור כרי לבנותו או זרק אבן למרקולים כרי לבנותו הואיל ועבודתו בכך חייב וכיוצא קרבן על שגגתו העיבור עו מאהבה כגון שחשק בצרה זו מפני מלאכתה שהיתה נאה ביותר או שעברה כירארו לה שגא תריע לו כמו שהן מרכיז עובדיה שהיא מטיבה ומרעייה אס קבלה עליו באיה חייב סקילה ואם עברה דרך עבודתה או באחת מארבע עבודות מאהבה או מיראה פטור המנפס עו והכנישק לה והמכבד והכריזן לפניה והמחזיזן לה והמלביש והמנעול וכל מוצא רבריו כבוד האלו עובר בלא תעשה שנאם ולא תעבדם ורבריו אלו ככלל עבודה הן ואנפס אינו לוקה על אחת מהן לפי שאין בפניהם ואם היתה דרך עבודתה באחת מכל הדברים האלו ועשה לעברה חייב ישב לו קוץ ברגלו לפני עו לא ישוח ויטלנו בפני שנראה כמשתחויה זה נתפרדו לו סעית בפניה לא ישוח ויטלם בפני שנראה כמשתחויה לה לא ישב ואחר כך יטול

פדיונות הכלקחות כים בפני עו לא ינה פני על פיהם וישתה בפני שנראה כנשק לעו העושה עו לעצמו אעפ שלא יצאה בידו ללא עברה לוקה שנ לא תעשה לך פסל וכל תמונה וכן העושה עו בידו לאחרים אפי עשאה לפני לוקה שנ ואזי בטבה לא תעשו לכם לפיכך העושה עו בידו לעצמו לוקה ישתים אסור לעשות צורות לנוי ואעפ שאינן עו שנ לא תעשו אתי כדובר צורות שלכסוף וזהב שאינם לא לנוי כרי שלא יטיעו בבן הטועים וירבו שהם לצורה זרה ואין אסור לצור לנוי לא צורת האדם בלבד לפיכך אין מצוירין לא בעץ ולא בכור ולא באבן צורת האדם והוא שתהיה הצורה בולטת כגון הציור והכור שבתקלין ומוצא בהן ואם צר לוקה אבל אם היתה הצור מושקעת או צורה שלסמני כגון הצורות שעל גבי הליחה והטבליות או צורות שרוקמין בארע הרי אין כ תרות טבעת שיש עליה חותם שהוא צורת אדם יאם היתה הצורה בולטת אסור להניח ופותר לחתום בה ואם היתה הצורה שיקעת פותר להניחה ואסור לחתום בה מפני שהחתם תעשה בו הצורה בולטת וכן אסור לציור ריקת חמה ולבנה כוכבים וכולות וכלאים שנ לא תעשו אתי לא תעשו כדמות שמשוי הכשמשוי לפני במרום ואפי על הלוח צורות הבהמות ושאר נפש חיה הוי כן האדם וצורות האילנות ורשאים למוצא בהן מותר לצור אותם ואפי היתה הצורה בולטת

פרק רביעי

מדיחו עור מישראל הרי או נסקלן אעפ שלא עבדו עו לא הדיחו את יושבי עירם ער שעברו אותה ואנשי העיר המורחין נלנין בסוף והוא שעברו עו או שקבלוה עליהם באם ואזהרה לפניה סנין שנ ולא ישמע על פך

שלמך • כיון שעלה דבר זה על לב התחילו לנגות
לכוכבים היכלות ולהקליב להן קרבנות ולשבחן ולפארן
ברבן ולהשתחוות למולם כדי להשיג רצון הבורא ברעתם
הרעה זה היה עיקר עו וכך היו אומרי עובדיה היודעים
עיקרה לא שהן אומרי שאין שם אלה אלא כוכבזה הוא
שורמיהו אם מי לא ייראן כלך הגים כי לך יאתה כי
בכל חכמי הגוים ובכל מלכותם מאין כבוד ובאחת יבערו
ויכסלו מסר הבלים עין הוא כלום הכל יודעי שאתה הוא
לכך אבל טעותם וכסילותם שמרמים שזה ההבל רצונך
הוא ואחר שארכו הימים עמרו בבני האדם נביאי שקר
ואמרו שהא צוה ואמר להם עברו כוכב פלו אי כל הכוכבי
והקריבו לו ונסכו לו כך וכך ובנו לו היכל ועשו צורתו כדי
להשתחוות לה כל העם הנשים והקטנים ושאר עם הארץ
ומודיע להם צורה שברא בלבו ואזו היא צורת הכוכב
פלאי שהודיעוהו בנבואתו והתחילו על דרך לעשות
צורות בהיכלות ותחת האילנו ובראשי ההר ועל הגבעו
ומתקבצין ומשתחוים להם ואומרים לכל העם שזו הצורה
מטיבה ומרועה וראוי לעובדה וליראה מכנה והכומרי
איכרים להם שבעבודה זו תרבו ותצליחו ועשו כך וכך
ואל תעשו כך וכך והתחילו כוזבים אחרים לעמוד ולום
שהכוכב עצמו או הגלגל או המלאך דבר עמהם ואמ להם
עברוני בכך וכך והודיע להם דרך עבודתו ועשו כך ואל
תעשו כך ופשוט דבר זה בכל העולם לעבוד את הצורות
בעבודות משונות זו מזו ולהקריב להן ולהשתחוות וכיון
שארכו הימים נשתקע השם הנכבד והנורא מפי כל היקו
ומדעתם ולא הכירוהו ונמצאו כל עם הארץ והנשים
והקטנים אינם יודעים לא הצורה שלעץ ושל אבן וההיכל
שלאבנים שניתחננו מקטנותם להשתחוות להם ולעובדה
ולהשבע בשמן והחכמי שהיו בהם כגון הכומרי
וכיוצא בהן מרמין שאין שם אלה אלא הכוכבים וגלגלים
שנעשו הצורות האילו בגלגל ולדמותן אבל צוד העולמי
לא היה שום אדם שהיה מכירו ולא יודעו אלא יחידים
בעולם כגון חנוך ומתושלח נח שם ועבר
ועל דרך זו היה העולם הולך ומתגלגל עד שנוצר עמורו
של עולם והוא אברהם אבינו כיון שנבמל איתן זה
התחיל לשוטט בדעתו ונבא קטן והתחיל לחשוב ביום
ובלילה והיה תמיה היאך איפשר שיהיה הגלגל הזה נוהג
תמיד ולא יהיה לו מנהיג ומי יסבב אותו כי אי אפשר
שיסבב את עצמו ולא היה לו מלמד ולא מודיע דבר אלא
מושקע באור כשרים בין עובדי עו הטפשים ואביו ואמו
וכל העם עובדי עו והוא עובר עמהם ולבו משוטט וכבין
עד שהשיג דרך האמת והבין קו הצדק מתבוננת הנכונה
יודע שיש שם אלה אחר והוא מנהיג הגלגל והוא ברא
הכל ואין בכל הנמצא אלה חוץ ממנו •
יודע שכל העולם טועים ודבר שגרם להם לשעות זה
שעובדים את הכוכבים ואת הצורות עד שאבר האמת
מדעתם ובן ארבעים שנה הכיר אברהם את בוראו כיון
שהכיר וידע התחיל להשיב תשובות על בני אור כשרים
ולערוד דין עמהם ולומר שאין זו דרך האמת שאתם
הולכים בה ושיבר הצלמים והתחיל להודיע לעם שאין
ראוי לעבוד אלה אלה העול ולו ראוי להשתחוות ולהקריב
זלנסך כדי שיכירוהו כל הברואים הבאים וראוי לאבר
ולשבר כל מצורות כפי שלא ישעו בהן כל העם כמו אילו
שהם מרמים שאין שם אלה אלא אילו כיון שנבר
עליהם בראיותיו בקש המלך להודגו ונעשה לו נס ויצא
לחרן והתחיל לעמוד ולקריא בקול גדול לכל העולם
זלו וודיעם שיש שם אלה אחר לכל העולם ולו ראוי לעבוד
וחיה פהלך וקורא ומקבץ העם מעיר לעיר • וממלכה
לממלכה עד שהניף לארץ כנען ותקא קורא שנ ויקרא שם
אברהם בשם אלה עולם וכיון שחיו העם מתקבצו אצל
ושואין לו על רביו היה מודיע לכל אחר ואת כפי דעתו
עד שחזרהו לדרך האמת עד שנתקבצו אלו אלפים
הכסיתוהם ונשי בית אברהם ושל כלם העיקר הגדול

הוא וחבר בו ספרו והודיעו ליצחק בנו וישב יצחק מלמד
ומהיר ויצחק הודיעו ליעקב שמינהו למר וישב מלמד
ומחויק כל הגלויים אליו ויעקב אבינו למר בניו כולם
והבריל לוי ומינהו ראש והושיבו בישיבה למר דרך השם
ולשמור מצות אברהם וצוה את בניו שלא יפסקו מבני
לוי ממנה אחר ממנה כדי שלא ישתכח הלמוד והיה
הדבר הולך ומתגבר בבני יעקב ובגלויים עליהם ונעשית
בעולם אמה שהיא יודעת את ה ער שארכו הימי לישראל
במצרים וחזרו ללמוד מעשיהן זלעבור עו כמותן חוץ
משבט לוי שעמד במצוות אבות ומעולם לא עבר שבט
לוי עו • וכמעט קט היה העיקר ששתל אברהם נעקר
וחזורים בני יעקב לשעות העולם ותענייתן • ומאהבת ה
אתנו ומשמרו את השבועה לאברהם אבינו עשה משה
רבינו רבן של כל הנביאים ושלחו כיון שנתנבא משה
רבינו ובחר ה ישראל לנחלה הכתירן במצוות והודיעם
דרך עבודתו ומה יהיה משפט עו וכל הטועים אחריה

פרק שיני

עיקר הצווי בעו שלא לעבוד אחר מכל הברואים לא
מלאך ולא גלגל ולא כוכב ולא אחר מארבע היסודות ולא
אחר מכל הנבראי מהן ואעפ שהעובר יודע שהשם הוא
האלהי והוא עובר הנברא הזה על דרך שעבר אנוש ואנשי
דורו תחלה הרי זה עובר עו וענין זה הוא שההירה
תורה עליו ואמרה ופן תשא עיניך השמימה וראית את
השמש ונו אשר חלק ה אהיך אותם לכל העמי כלוכר
שמא תשוט בעין לבך ותראה שאילו הן המנהיגים את
העולם והם שתלק ה אותם לכל העולם להיות חיים והווי
ואינם נפסדים כמנהגו של עולם ותאמר שראוי להשתחוות
להם ולעברן • ובענין הזה צוה ואמר השמרו לכם פן
יפתה לבבכם • כלו שלא תטעו בהרהור הלב לעבוד
אילו להיות סרסור ביניכם ובין הבורא ספרים רבים
חברו עובדי עו בעבודתה היאך עיקר עבודתה ומה
מעשה ומשפטיה צונו הקבה שלא לקרות באותן הספרו
כלל ולא נהרהר בה ולא ברבר כדבריה ואפי להסתכל
ברמות הצורה אסור שנאמר אל תפנו אל האילים ובענין
הזה נאמר ופן תדרוש לאהיהם לאמר איכה יעברו שלא
תשאל על דרך עבודתה היאך הוא אעפ שאין אתה
עובר שרבר זה גורם להפנות אחריה ולעשות כמה שהן
עושים שנאמר ואעשה כן גם אני וכל הלאוין האו בענין
אחר הן והוא שלא יפנה אחר עו וכל הנפנה אחריה
בדרך שהוא עושה בו מעשה הרי זה לוקה ולא עו
בלבר הוא שאסור להפנות אחריה במחשבה אלא כל
מחשבה שהוא גורם לו לאדם לעקור עיקר מעיקרי התור
מוזהרין אנו שלא להעלותה על לבנו ולא נסיה רעתנו
לכך ונחשב ונמשך אחר הירדופי הלב מפני שרעתו של
אדם קצרה ולא כל הבריו יכולין להשיג האמת על בוריו
ואם ימשך כל אדם אחר מחשבות לבו נמצא מחריב את
העולם לפי קוצר דעתו כיצר פעמים יתור אחר עו
ופעמים יחשוב בייחוד הכובא שמא הוא שמא אינו מה
למעלה ומה למטה מה לפניו ומה לאחור ופעמים
בנבואה שמא היא אמת שמא היא אינה ופעמים
בתורה שמא היא מן השמי שמא אינה ואינו יודע המרות
שירין בעצד שידע האמת על בוריו ונמצא יוצא לירי
מינות ועל ענין זה הוהירה תורה ונאמר בה ולא
תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם וזנים כלו
לא ימשו כל אחר סכס דעתו הקצרה וירמה
שמחשבתו משגת האמת כך אמרו חכמים אחרים
לבבכם זו מינות ואחרי עיניכם זו זנות ולאן זה ענין
שהוא גודם לאדם לשררו מן העולם הבא אין בו מלקות
מצות עו כנגד כל המצוות כולן היא שנאמר וכו
תשנו ולא תעשו את כל המצות וכו וכפי השמועה למר
ענין הכתו מרבר הא למדת שכל המורה בעו מפר ככל
המורה כלה ובכל הנביאים ובכל מה שנצטו הנביאים

סקבלו ממנו ואמרו הן אנו נסקל אבל אם הסית
 לעבודת איש אחר או לשאר מיני עבודה זרה אם קבל
 ממנו ואמר הן נלך ונעבוד אעפ שעדין לא עבד שניהן
 נסקלין הכסית והמוסת שנאמר לא תאבה לו ולא תשמע
 אליו הא אם שמע ואבה חייב נביא המתנבא
 בשם עבירה זרה כיצד זה האומר אמרה לי עו פלני
 או כוכב פלו שמצוה לעשות כך וכך אפי כיון את ההלכה
 לסמא את הטמא ולטהר את הטהור אם התרו בו בפני
 שנים הרי זה נחנק שנאמר ירבי בשם אהים אחרים
 ומת הנביא הוא ואהרה שלו מכלל שנאמר ושם אהים
 אחרי לא תזכירו ואסור לערוך דין ותשובה עם המתנבא
 בשם עו ואין שיאלץ ממנו אות ומופת ואם עשה מעצמו
 אין משגיחין עליו ואין מהרהרין בו וכל המחשב באותות
 שלו שמא אמת הן עובר בלא תעשה שנ לא תשמע אל
 רביו הנביא הוא וכן נביא השקר מיתתו בחנק אעפ
 שנתנבא בשם ה ולא הוסיף ולא גרע שנ אך הנביא אשר
 זייר לרבר רבר בשמו את אשר לא צויתיו אחר המתנב
 מה שלא שמע במראה הנבואה או מי ששמע רברי נביא
 חבירו ואמר שרבר זה לו נאמר והוא נתנבא בו הרי זה
 נביא שקר ומיתתו בחנק כל המונע עצמו מהריגת
 נביא השקר מפני מעלתו שהרי הולך ברכי הנבוא הרי
 זה עובר בלא תעשה שנ לא תגור בכנו וכן המונע
 עצמי מללמ עליו חובה או הפחד וירא מדבריו הרי הוא
 בכלל לא תגור ממנו ואין דנין נביא השקר לא בכד של
 עא הנודר בשם עו והנשבע בה לוקה שנ ושם אהים
 אחרים לא תזכירו אחר הנשבע בה לעצמו ואחר הנשבע
 בה לגוי ואסור להשביע הגוי ביראתו ואפי
 לזויר שם עבודה זרה שלא דרך שבעה אסור שנ לא
 תזכירו לא יאמר אדם לחבירו שמור לי ביצר עבודה
 זרה פלני וכיוצא בה וכל עבודה זרה הכתובה בכתבי
 הקדש כותר להזכיר שמה כגון פעור ובל ונבו ובעל גר
 וכיוצא בהן ואסור לגרום לאחרים שידרו ושיקיימו בשם
 עבודה זרה ואינו לוקה לא הנודר בשכה והמקיים בשמה
 והוא הנשבע בשמה

פרק ששי

העושה אוב או ידעוני ברצונו בדרך הייב כרת ואם
 היו שם עדי והתראה נסקל היה שוגי מביא חטאת קבועה
 כיצד הוא כעשה האוב זה שהוא עומד וכקטיר
 קטרת ידועה ואוחז שרביש של הרס בידו ומניפו והוא
 מרבר בלאט ברברים ידועים אצלם עד שישמע השואל
 כאלו אחר מרבר עמו ומשיבו על מה שהוא שואל ברבי
 מתחת הארץ כקול נמוך עד מאד וכאלו אינו ניכר לאוזן
 לא במחשבה מרגיש בו וכן הלוקח גולגולת המת
 ומקצי לה ומנחש לה עד שישמע כאילו קול יוצא מתחת
 שחיו שפל עד מאד ומשיבו כל או מעשה אוב הן והעושה
 אחר מהן נסקל כיצד מעשה הידעוני מניח עצם עוף
 ששמה ידוע בפיו ומקטיר ועושה מעשים אחרים עד
 שיפול כנכפה וידבר בפיו דברים שעתידי להיות וכל אילו
 מיני עבודה זרה הן ואהרה שלהן מניין שנ אל תפנו אל
 האובות הנותן מזרעו למולך ברצונו מרון חייב כרת
 בשיג מביא חטאת קבועה ואם עשה בעדים והתראה
 נסקל שנאמר אשר יתן מזרעו למולך כות יומת וגו'
 ואהרה שלו מנין שנאמר ומזרעך לא תתן להעביר למולך
 ולהלן הוא או לא ימצא כך מעבי בני ובתו באש כיצד
 היו עושים מדליק אש גדולה ולוקח מקצת זרעו ומסרו
 לפימים עובדי האש ואותן הכימרים נותנין הבן לאביו
 אחר שמת בידן להעבירו באש ברשותן ואבי הבן הוא
 שיענש בנו על האש ברשות הכימרים ומעבירו ברגליו
 כעז זה לצד אחר בתוך השלהב לא שהוא שירפו למולך
 כתיב ששורפין בניהם ובשתיהם לעבודה זרה אחרת לא
 בהעבר בלכר היתה עבודה זו ששמו כולך לפיכך העושה
 עבודה זו לען אחרת חות כמולך פסור אינו חייב כרת

או סקולה עד שימסיר בנו לכול ויעבירו ברגליו באש דרך
 העברה מסר ולא העביר העביר ולא ככר או שככר
 והעביר שלא כדרך העברה פסור ואינו חייב עד
 שימסיר מקצת זרעו ויניח מקצת שנ כי כודעו נתן לכולך
 מקצתו ולא כולו אחר זרע כשר ואחר זרע פסול אהה
 בניו ובנותיו בניהם ובני בניהם על כל יוצאי ירכו הוא
 חייב מפני שהן זרעו אבל אם העביר אצלו או אחותו
 או אבותיו או שהעביר עצמו פסור העביר אחר כזרעו
 והוא ישן או שהיה סומא פסור מצבה שאסרה תורה
 היא בנין שהפל מתקבצין אצלה ואפי לעבוד את השם
 שכן היה דרך עבודה זרה שנ ולא תקים לך מצבה וכל
 המקום מצבה לוקה וכן אבן משכית האבירה בתורה
 אעפ שהוא משתחוה עליה לשם לוקה שנ ואבן משכית
 לא תתנו בארצכם להשתחוות עליה בפני שהיה דרך
 עבודה זרה להניח אבן לפני השתחוות עליה לפיכך
 אין עושין כן לה ואינו לוקה עד שיפשוט ידיו ורגליו על
 האבן ונמצא כולו מיטל עליה שזו היא השתחויה האמורה
 בתורה ברא בשאר הארצו אבל במקד כותר להשתחו
 על האבנים שנ בארצכם בארצכם אי אתם משתחיים
 על האבנים אבל אתם משתחיים על האבנים המפוצלות
 במקדש ומפני זה נהגו בל ישראל להציע מחצלאות בבתי
 כנסיות הרצופות באבני או מיני קש ותבן להבריל בינהן
 ובין האבנים ואם לא מצא רבר מבריל בינו ובין האבן
 הולך למקום אחר ומשתחוה או שוחה על צרו וכטה כרי
 שלא ירביק פניו באבן כל המשתחוה לשם על האבנים
 המפוצלות בלא פישוט ידים ורגלים אינו לוקה אלא ככין
 אותו מכת כרדות אבל לעבודה זרה אחר השתחויה
 בפישוט ידים ורגלים או בלא פישוט ידים ורגלים כשעה
 שוכבוש פניו בקרקע נסקל הנוטע אילן אצל הכובע
 או בכל העורה בין אילן כרק בין אילן כאכל אעפ שעשאו
 לגוי למקדש ויפוי לו הרי זה לוקה שנ לא תטע לך אשרה
 כל עץ אצל כובע ה אהוד בפני שהיה זה דרך עו נומעין
 אילנות בצד כובע שלה כרי שיקבצו שם העם אסור
 לעשות אכסדראות שלנין במקדש כדרך שעושין בהצד
 אעפ שהוא כבנין ואינו עץ נטוע הרחקה יתירה היא שנ
 כל עץ לא כל האכסדראות והסבכות היוצאות כן הכותלי
 שהיו במקדש שלאבן היו לא שלעץ

פרק שביעי

מצו עשה היא לאבד עבודה זרה ומשכשיה וכל התעשה
 בשבילה שנאמר אבד תאבדון את כל המקומות כי אם כח
 תעשו להם וגו' ובארץ ישראל מצוה לדרוך אחר ה עד
 שנאבד אותה מכל ארצו אבל בה צה לארץ אין אנו
 מצווין לדרוך אחריה לא כל מקום שנכבוש אותו נאבד
 כל עבודה זרה שבו שנאמר ואבדתם את שכם מן המקום
 ההוא בארץ ישראל אתה מצווה לדרוך אחריהן
 ואי אתה מצווה לדרוך אחריהם בחוצה לארץ
 עבירה זרה ומשכשיה ותקדושת שלם וכל הנעשה
 בשבילה אסור בהנאה שנ ולא תביא תועבה אל ביתך
 וכל הנהנה באחר מכל אילו לקה שתים אחת כשום ולא
 תביא ואחת משום ולא ירבק בידך מאומה מן ההרס
 בהמה שהקדושה כלה לעבודה זרה אכילה
 בהנאה אפי פרשה ועצמותיה וקרניה ומלפיה ועורה הכל
 אסור בהנאה לפיכך אם היח בעוסיסין שידע בו שזה
 העור תקדושת עבודה זרה הוא כנין שהוא עושים שקורעו
 קרע עגול כנגד הלב וכוציאן הלב הרי כל אותן העורות
 שהן כך אסורין בהנאה וכן כל כיוצא בזה
 מה מין עבודה זרה של גוי לעבודה זרה של ישראל עבודה
 זרה של נכרי אסורה בהנאה כיד שנ פסיל אהיה תשרפו
 באש מששכלו נעשה לו אה ושל ישראל אינה אסורה
 בהנאה עד שחנכר שנ ושם בסתר עד שיעשה לה רברי
 שבסתר שהן עבודתה ומשמש עבודה זרה בין של גוי
 בין של ישראל אין אסורין עד שישמשו בהן לעבודה

אין העיר נעשית עיר הנדחת ער שיהיו מרוחה מתוכה
ומאותו השבט שנ מקבך ויריחו את יושבי עירם וער
שיהיו מריחה שנים או יתר על שנים שנ יצאו אנשים
בני בליעל ניריחו את יושבי עירם וער שיריחו רובה ויהיו
המדרחין ממאה וער רובו של שבט אבל אם לא הורח רובו
של שבט דנין אותם כיחירים שנ אנשי העיר לא כפר קמן
ולא כרך גדול וכל פחות ממאה כפר ורובו של שבט כרך
גדול וכן אם הריחה נשים או קמנים או שהריחה יחיר
או שהריחה קמנה או שהורחו מאיליהן או שהיו מריחה
מחוצה לה אין הנך בה דין עיר הנדח לא הרי הן כיחירי
שעברו עו סוקלין כל מי שעבר וממונן לירשיהן כשאר
הרונן בר אין דנין עיר הנדחת לא בכר שלעא שנ והוצא
את האיש ההוא או את האשה ההוא אשר עשו את הדבר
הרע אל שעריך יחירים נהרגים בכר של כל שער
ושער ואין המרובים נהרגין לא בבית דין הגדול אין
אחת מעירי מקלט נעשית עיר הנדחת שנ באחת שעריך
ולא ירושלים נעשית עיר הנדחת לפי שלא נתחלקה
לשבטים ואין עושין עיר הנדחת בספר כרי שלא יכנסו
גוים ויחריבו את ארץ ישראל ואין בית דין אחד עושה
שלש עירי הנדחת זו בצד זו אבל אם היו מרוחקי עושה
אין עושין עיר הנדחת ער שיריחו מריחה בלשון רבים
ויאמרו להן נלך ונעבור או נלך ונזבח נלך ונקטיר נלך
וננסך או נלך ונשתחוה או נלך ונקבל באוה והם שומעי
ועברו אותה ררך עבודתה או באחת מארבע עבודות או
שקבלו באוה עיר הנדח שלא נתקיימו בה ובמריחה
כל התנאים האו היאך עושין להם מתרין ומעידין בכל
אחד ואחר מהן שעבר עו וסוקלין אותם כיחירים שעברו
וממונן לירשיהם והיאך דין עיר הנדחת בזמן שתהיה
ראויה להעשות עיר הנדחת בר הגדול שולחין ודורשין
וחוקרין ער שירעו בראיה ברורה שהורחה כל העיר או
רובה וחזרו לעו אחר כך שולחים להם שני תלמידי
חכמים להזהירם ולהחזירם אם חזרו ועשו תשובה מוטב
ואם עמדו באולתם בר מצוין לכל ישראל לעלות עליהן
לצבא והן צרין עליהן ועורכין עמהן מלחמה ער שתבקע
העיר כשתבקע מיר מרבין להן בתי דינן ודנים אותם
כל מי שבאי עליו שני ערי שעבר עו אחר שהתרו אותו
מפרישין אותו נמצאו כל העוברים מיעוטה סוקלין אותן
ושאר העיר ניצל נמצאו רובה מעלין אותן לבית דין
הגדול ונמדין שם דינם והורגין כל אילו שעברו בסוף
ומכין את כל נפש אדם אשר בה לפי חרב טף ונשים אם
הורחה כולה ואם נמצאו העוברים רובה מכים את כל
הטף והנשים של עוברים לפי חרב ובין שהורחה כולה
בין שהורחה רובה סוקלין את מריחה ומקבצין כל שללה
אל תוך רחובה אין לה רחוב עושין לה רחוב היה רחובה
חוצה לה בונין חומה חוץ ממנו ער שילכנס לתוכה שנ א
תוך רחובה והורגין כל נפש חיה אשר בה ושורפין את כל
שללה עם המדינה באש ושריפתה מצות עשה שנ ושרפת
באש את העיר ואת כל שללה נכסי הצריקי שבתוכה
והם שאר יושבי העיר שלא הורחו עם רובה נשרפין
במלל שללה הואי וישם שם ממנו אבר וכל הנהנה ממנה
בכל שהוא לוקה אחת שנאמר ולא ירבק בירך מאומה מן
החרב ועיר הנדחת שהחמו עיריה כל המחזיק בכסיה
זכה למותר ליהנות בו שהרי החמו ולמה זכה בה
שכל אחר יאחר כתר הפקיה ממנו משעה שנמר דינם
ואצה נבנית לעולם ומלמנה אתה לוקה שנ לא תבנה
עוד ומותר לעשותה גנות ופדסים שנ לא תבנה עוד
מדינה כמו שהייתה שיליה העוברת ממקום למקום
אם עברה בעיר הנדחת והורחה עמה אם שהת שם ל יום
נהרגין בסוף וממונן אבר ואם לא הן מסקילה וממונן
לירשיהן נכסי אנשי מדינה אחרת שהיו מופקדין
בתוכה אעפ שקיבלו עליהן אחריות אין נשרפין לא יחזרו
כי בעליהן שנאמר שללה ולא שלל חמירתה נכסי חרשעו
שקודתו שהיו מופקדין במדינה אחרת אם לקבצו עמם

נשרפין בכללה ואם לאו אין מאברין אותה אלא ינתנו
ליורשיהן בהמה חציה של עיר הנדחת וחציה של עיר
אחרת שהיתה בתוכה הרי זו אסורה ועיסה שהיא בה כן
מותרת לפי שאיפשר לחלקה בהמה של עיר הנדחת
שנשחטה אסורה בהנאה כשור הנסקל שנשחט שיער
חרא ש בין של אנשים בין של נשים שבה מותר בהנאה
אבל של פיה נכרית הרי הוא מכלל שללה
ואסור פירות הנחוברין שבתוכה מותרין שנ תקבוצו
ושרפת מי שאינו מחוסר לא קבוצו יצאו פירות המחוברין
שהן מחוסרין תלישה וקבוצו ושריפה והוא הדין לשיער
הראש ואין צריך לומר האילנו עצמן שהן מותרות והרי
הן של יורשיהן ההקדשות שבתוכה תמימים הרי הם
קדשי מובה וימותו זבח רשעים תועבה קדשי ברק הבית
יפרו ואחר כך שורפין אותן שנ שללה ולא שלל שמים
הבטר והמעשר שבתוכה תמימים הרי הן קדשי מובה
וימותו ובעלי מומים הרי הן בכלל בהמתה ונהרגין
התרומות שבתוכה אם הגיעו ליר כהן ירקבו מפני שהן
נכסיו ואם עדיין הן ביד ישראל ינתנו לכהן שלמדין אחרת
מפני שהן נכסי שמים וקדושתן קדושת הגוף מעשר
שני וכסף מעשר שני וכתבי הקדש שבתוכה הרי אלו
יגנוזו כל העושה דין בעיר הנדחת הרי זה כמקריב עולה
כליל שנאמר כליל לה לאחיד ולא עור לא שמסלק חרון אף
מישראל שנ למען ישובה מחרון אפו ומביא עליהם ברכה
ורחמים שנ ונתן לך רחמים ורחמך והרבך

פרק חמישי

המסית אחר מישראל בין איש בין אשה הרי זה נסקל
אעפ שלא עבר המסית ולא המוסת עו לא מפני שהורחו
לעבור בין שהיה המסית הרוש בין שהיה נביא בין שהיה
המוסת יחיד איש או אשה או יחירים מיתנו בסקילה
המסי את רוב אנשי העיר הרי זה מריח ואינו נקרא מסית
היה זה שהריח רוב העיר נביא מיתנו בסקילה והנרחים
הרי הן כיחירים ואינם כאנשי עיר הנדחת ער שיהיו
המריחים שנים ואחר האומר אמרה לי עו עבדוה או
שאמר אמר לי הקבה עברו עו הרי זה נביא שהריח ואם
חורחו אחריו רוב העיר נסקל המסית שהסית בין בלשון
רבים בין בלשון יחיד הרי זה נסקל
כיצר האומר לחבירו אעבר עו אלך ואעבר נלך ונעבור
בעבורה פלני שררך אותה עו להיעבר בה אובח אלך
ואובח נלך ונזבח אקטר אלך ואקטר נלך ונקטר אנכך
אלך ואנכך נלך וננסך אשתחיה אלך ואשתחיה נלך
ונשתחיה הרי זה מסית הסית לשנים הרי הן עריו והן
מביאי אותו לבית דין ומעירי עליו שכך אמר להן וסוקלי
אותו ואין המסית צריך התראה אמר לאחר הוא אום יש
לי חברים רוצים בכך ומעידין עליו ער שיסית בפני שנים
כדי לחרגו אם לא רצה המסי לחסי לשני מציה להכמין לו
כל חייבי מיתות שבתורה אין מכמינין עליהן חוץ מזה
כיצר מכמינין לו המוסת מביא שנים ומעמידין במקום אפל
כרי שירא המסית וישמעו דבריו ולא יראה אותם והוא
אומר למסית אמור מה שאמרת לי בייחוד והוא אום לו
והמוסת משיב היאך נניח את אהינו שבשמי ונלך ונעבו
את העצים ואת האבנים אם חיר בו א שתק פטור ואם
אמר לו כך היא חובתינו וכך יפה לנו העומדי שם בחוק
מביאין אותו לכר וסוקלין אותו מצוה ביד המוסת להורגו
שנ ירך תהיה בו בראשונ להמיתו ונו ואסו למוסת לאחוב
את המסית שנ לא תאבה לו ולפי שנ בשנא עווב תעווב
עמו יוכל אתה עווב לזה תל ולא תשמע אליו ולפי שנ
ולא תעמוד על רס רעך יוכל או אתה עומד על רסו של
זה תל ולא תחוס עיניך ואסוד למוסת ללמד עליו יכנת
שנ ולא תחמול ואם ירע לו חובה אינו רשאי לשתוק
ממנה שנ ולא תכסח עליו ואזהרה להדינש המסית מנין
שנ וכל ישראל ישמעו וידא המסית אחרים לעברו ואמר
לם עסרני אם עבדוהו נסקל ואם לא עבדוהו אעפ

שיוצו כל זמן שהוא נעבד הרג אורסורין בהנאה אילן
 שהיו הגוים משמרין את פירותיו ואומרים שהם סוכנים
 לעשיית שם לבית עז פלגית ועושין מהן שכר ושותים
 איתו ביום אירס הרג זה האילן אסור בהנאה מפני שכתבו
 שהיא אשורה ולפיכך עושין בפירותיו כך שזו היא חוקה
 של אשורה אילן שמעמידין תחתיו עז כל זמן שהיא
 תחתיו אסור בהנאה נטלה מתחתיו הרג זה מותר מפני
 שאין האילן עצמו הוא הנעבד בית שבנאו מתחלה
 שיהיה הבית עצמו נעבד וכן המשתחוה לבית בנוי הרג
 זה אסור בהנאה היה בנוי ומיירו וכיירו לשם עז עד
 שנתחדש נוטל מה שחידש והחידוש אסור בהנאה מפני
 שעשאו לעובר ושאר הבית מותר : הכנים עז לתוך
 הבית כל זמן שהיא שם הבית אסור בהנאה הוציאה הותר
 הבית וכן אבן שחצבה מתחלה לעבודה אסורה
 בהנאה היתה חצובה וצוירה ופירתה שתעבד אפי
 צויר וכייר בגוף האבן ואין צריך לומר אם כייר עליה נוטל
 מה שחדש והוא אסור בהנאה הואיל ונעשה שיעבד ושאר
 האבן מותר : אבן שהעמיד עליה עז הרג זה אסורה
 כל זמן שהיא עליה כלקה האבן מותרת : מי שהיה ביתו
 סודך לעז ונפל אסור לבנותו כיצד יעשה כנס לתוך שלו
 ובונה : ואותו הרווח ממלאהו קוצים או צואה כדי
 שלא ירחיב בבית עז היה הכותל שלו ושל עז ירון
 מחצה למחצה מחצה שלו מחצה בהנאה ושל עז הכל
 אסור בהנאה : אבנו עיצו : ואפרו הכל אסור בהנאה
 כיצד מאבד עז ושאר דברים האסורים בגללה
 כגון משמשיה ותקרובת שלה שוחק וזרה לרוח או שורף
 ומטיל לים המלח : דבר שאין בו תפוסת יד אדם
 שיעבד כגון הרים ובהמה ואילן אעפ שהנעבד עצמו מותר
 בהנאה צנפיו אסור בהנאה והנהנה בכל שהוא מהן לוקה
 שג לא תחמור כסף וזהב עליהן : וכל צנפיו עז הרג זה
 בכל משמשיה : עז של גוים שבטלוה גוים קודם שתבוא
 לידו ושרג זה זן מותרת בהנאה שג פסולי אהיה תכרפו
 באש : כשבאו לירינו והן נוהגין בהם אהות אבל אם
 בטלוה הרג זה מותרין : עז של ישראל אינה בטילה
 לעולם אפי היה לגוי בה שותפות אין ביטולו מעיל כלום
 לא אסורה בהנאה לעולם וטעונה גנהה : וכן עבודה זרה
 שלגוי שבאת ליד ישראל ואחר כך בטלה הגוי אין ביטולו
 מעיל כלום לא אסורה בהנאה לעולם ואין ישראל מבטל
 עז ואפי ברשות הגוי : גוי קמץ או שוטה אינו מבטל
 עז וגוי שבטל עז בין שלו בין שלגוי אחרי בעל כרחו אעפ
 שאנסו ישראל על כך הרג זה בשילה : ובלבד שיהא הגוי
 המבטל עובר עז אבל מי שאינו עובר עז אין ביטולו ביטול
 המבטל עבודה זרה ביטול משמשיה בטל משמשיה
 משמשיה מותרים והיא אסורה בהנאה כמו שהייתה עד
 שיבטל : ותקרובת עבודה זרה אינה בטילה לעולם
 כיצד מבטלה קטע ראש אונה ראש חוטמה ראש אצבעת
 פחסה בפניה אעפ שלא חסרה או שמכרה לצורף ישראל
 הרג זה בטלה : אבל אם משכנה או מכרה לגוי או ישראל
 שאינו צורף : או שגילה עליה מפלת ולא פינה גנבה
 ליוסאים ולא תבעוה רקק בפניה השתן בפניה גרדה זרק
 בה את הצואה הרג זה אינה בטילה : עבודה
 זרה שהניחה עובדיה בשעת שלום מותרת בהנאה שהרג
 ביטולה : בשעת מלחמה אסורה מפני שלא הניחה לא
 סגני המלחמה : עז שנשברה מאיליה שבריה אסורין
 בהנאה עד שיבטלוה : לפיכך המוצא שברו עז הרג זה
 אסור בהנאה שמא לא בטלוה הגוים ואם היתה שלפרקי
 והרויט ויכל להחזיר כיון שבטל אבר אחד ממנה בטלו
 ואם אינו יכול להחזיר כיון שבטל אבר אחד ממנה בטלו
 כל הצברים : מוצא עז שנפגם ערין הוא אסור בהנאה עד
 שנתקן רוב פירו גוים ובימים שנפגם מותר אי זהו בימו
 ואי זהו מוצא : בימים אבן אחת : מוצא אבנים הרבה
 וכיצד מבטלין אבני מקולים : כיון שבטל מהן כנג או
 וכן כיון את הדרכים ומצא באו חרין מותרין בהנאה

כיצד מבטלין את האשורה כרסם ממנה עלה
 ממנה יונק נטל ממנה סגל או שרביט או ששפאה שלא
 לצרכה הרג זה בטלה שפאה לצרכה היא אסורה ושפאה
 מותרין ואם היתה של ישראל בין לצרכה בין שלא לצרכה
 בין היא בין שפאה אסורה לעולם שעז של ישראל אין לה
 ביטול לעולם

פרק תשע

שלשה ימים לפני איריהן של גוים אסור ליקח מהם ולמכור
 להם דבר המתקיים ללות מהן ולהלותן לפרע מהן
 ולפר להם מלוה בשטר או על המשכון אבל מלוה על פה
 נפרעין מהן מפני שהוא כמצול מירס ומותר למכור להן
 דבר שאינו מתקיים כגון ירקות ותבשיל עד יום אירס
 ברא בארץ ישראל אבל בשאר ארצות אינו אכר
 אלא יום אירס בלבד עבר ונשא ונתן עמהן באותן
 הגוים ימים הרג זה כותר בהנאה והנושא ונתן ביום אירס
 עמהן הרג זה אסור בהנאה ואסור לשלוח דורון לגוי
 ביום אירו : לא אם כן נודע לו שאינו מודה בעז ואינו
 עובדה וכן גוי ששלח דורון לישראל ביום אירו לא יקבלנו
 ממנו ואם חשש לאיבה נוטל מפניו ואינו נהנה בו עד
 שיודע לו שזה הגוי אינו עובר עבוד זרה ואינו מודה בה
 היה אירן של אותן הגוים ימים הרבה שלש או ארבעה
 או עשרה כל איתן הימים כיום אחר הן וכולן אסורין עם
 שלשה ימים לפניהן : עובדי עבודה זרה
 יום אירן : אסור לשאת ולתת
 עמהן בארץ ישראל : שבכל שבת ושבת
 ואין צריך לומר יום : עצמו שהוא אסור בכל מקום
 וכן נוהגין עמהן בכל איריהן יום שבת כנסין בו
 הגוים להעמיד להן כלך וכקריבין ומקלפין לאהיהם יום
 אירס הוא והרג הוא כשאר איריהן אבל גוי שעשה
 הוא איר לעצמו ומורה לעז שלו ומקלסה ביום שנולד בו
 ויום תגלחתו וקנו או בלוריתו ויום שעלה בו מן הים או
 שיצא מבית האסורים ויום שעשה בו כשתה לבנו ומוצ
 באילו אינו אסור לא אותו היום ואותו האיש בלבד
 וכן יום שוכות להן בו מת ויעשהו איר אותם העושים
 אסורין אותו היום וכל מיתה ששורפין בה כלים ומקכרין
 קצורת בידוע שיש בה עבודה זרה
 אין יום האיר אסור לא לעובדים בו בלבד אבל הגוים
 ששכחים בו ואוכלין ושותין ומשכרין אותו או כנהגו או
 מפני כבוד המלך אבל הם אין מודין בו הרג אלו מותרין
 לשאת ולתת עמהן דברים שהן מיוחדין לכין סמיני
 עבודה זרה שבאותו מקום אסור למכור אותן לעובדי אותה
 עבודה זרה שבאותו המקום לעולם ודברים שאינן
 מיוחדין לה מוכרין אותם סתם ואם פירש הגוי שהוא
 קינה אותם לעבודה זרה אסור למכור לו אלא אם כן פסלו
 מלהקריבו לעבודה זרה לפי שאין מקריבין חסר לעבודה
 זרה היו מעורבין דברים המיוחדין עם דברים שאינן
 מיוחדין כגון לבנה וכה בכלל לבונה שחורה כוכר דכל
 סתם ואין חוששין שמא ילקט הוכה לזרה לעבודה זרה
 וכן כל כיוצא בה : כשם שאין מוכרין לגוים דברים
 שמחזיקין בהן ירחה לעבודה זרה כך אין מוכרין להן דבר
 שיש בו נזק לרבים כגון דובים ואריות וכלי ויין וכבלים
 ושלשלאות ואין משחיוזין להם את הוין וכלל אסור
 למכור לגוי אסור למכור לישראל החשוד לכבוד לגוי
 וכן אסור למכור כלי נזק לישראל לסתם : היו ישראל
 שוכנים ביני הגוים וכתת להן ברות מותר להן למכור כלי
 זין לעבדי המלך וגויקתיו מפני שפושין עמהן מלחמה
 עם צה המלינה להצילה ונמצאו מניגין עליהן שהרגו אדם
 שרויין בתתם עיר שיש בה עז מותר להלך הוצה לה ואבו
 להכנס בתוכה וזה הוצה לה עז מותר להלך בתוכה
 והולך ממקום למקום אסור לו לעבוד בעיר שיש בה עז
 ברא בימן שהרדך מיוחדת לאותו מקום אבל
 אם יש שם דרך אחרת ונקדה והלך בו מותר אסור

העושה עבודה זרה לאחרים אעפ"י שהוא לוקה
 שגור כותר ואפי' עשה לגוי שהיא אסורה מיד מפני
 שצוה נאסרת עד שתגמר וכבוש אחרון שנזכרה אין בו
 שיהיה פרוטה הליקח גרושאות כן הגוים ומצא בהן עו
 אס נתן מעות ולא משך יחודים לגוי וכן אם כסף ולא
 נתן מעות אעפ"י שמישכה בגוי קונה כמקח טעות הוא
 נתן מעות ומשך יוליסם ליום הכלל וכן גוי וגר שירשו
 את אביהן גוי וכול הגר לומר לגוי סל אתה עו ואלי מעות
 טל אתה יין נסך ואני פירות ואם משבאו לרשות הגוי
 אסור צורות שעשאוים גוים לגוי מותרין בהנאה וצורות
 שעשאוים לעו אסורין כיצד כל הצורות הנמצאי בכפרים
 אסורים בהנאה מפני שחוקת שלעו הן עשיין והנמצאו
 במהנה אם היו עומדין על פתח המדין והיה ביד הצורה
 צורת כקל או צפור או כרור או סוף או עטרה וטבעת
 חוק עו שהוא לעו ואסור בהנאה ואם לאו הרי הוא בחוקת
 לגוי ומותר צלמים הנמצאים מושלכים בשוקים או בתוך
 המזוטרות הרי או מותרין ואין צריך לומר שברו צלמים
 אבל המצא יד עו או הנלה או אבר מאיבריה מושלך הרי
 זה אסור בהנאה הואיל וידע בודאי שזה האבר מן הצורה
 הנזכרת הרי היא באיסורה עד שיורע לו שהגוים בטלוח
 המונא כלים ועליהן צורת חמה ולבנה ודקוקים אם היו כלי
 כסף וזהב או בגדי שני או שהיו חקוקים על הנזמים ועל
 הטבעות הרי אילו אסורין ועל שאר הכלים מותרין מפני
 שחוקתן לגוי ומותרין עו ומשמישה וכל התקרובת שלה
 אסורין בכל שהן כיצד עו שנתערבה בצורות שלגוי
 אפי' אחת בכמה אפים יוליד הכל ליום המלח וכן אם
 נתערב כוס של עו בכמה כוסות או חתיכה מן הבשר
 שנתערב לקדרה בכמה חתיכות יוליד הכל ליום המלח וכן
 עור לבוב שנתערב בכמה עורות הכל אסור בהנאה
 עבר וכבר עבודה זרה או אחד ממשמשיה או תקרובת
 שהיה הרי הדמי אסורין בהנאה ואסורין בכל שהן כעבוד
 זרה שגו והיות חרם כמוהו כל מה שאתה מביא מעבודה
 זרה ובכל משמשיה ותקרובתה הרי היא כמוה עו או
 אישה שגו פה אפרה אסורה בהנאה ונחלת של עבודה
 זרה אסורה והשלחבת מותרת מפני שאין בה ממש
 ספק עבודה זרה אסור ספק ספיקה כיתר כיצד כוס
 של עבד זרה שנפל באצר מלא כוסות כולן אסורות
 מפני שצבורה זרה וכל משמשיה אסורין בכל שהן
 פירש כוס אחד מן התערובת ונפל לכוסות שניים הרי או
 מותרין טבעת של עבודה זרה שנתערבה בכמה
 טבעות ונפלו שתיים מהן ליום הגדול הותרו כולן שאני או
 איתה הטבעת היתה בכלל השתיים נתערבה בכמה
 ונתחלקו ארבעים למקום אחד וששים למקום אחר ונכלו
 הארבעים כולן לטבעות אחרות כלן מותרות שאני אסור
 אותה הטבעת האסורה ברוב היא נפלו הששים לטבעות
 אחרות כולן אסורות האשרה בין שהיתה נעברת
 בין שהיתה עבודה זרה מונחת תחתיה אסור לישב בעל
 קובתה ומותר לישב בעל פשרינים והעלים שלה ואם
 ייש לו דרך אחרת אסור לו לעבוד תחתיה ואם אין שם
 דרך אחרת עובר תחתיה כשהוא רץ אפרוחים שקננו
 בה ואין צריכים לאמן מותרין והאפרוחים והביצים
 שצריכים לאמן אסורין שהרי האשרה כמו בסוס להן והקן
 עצמה שבראשה מותר מפני שהעוף מביא עצמו ממקום
 אחר מל ממה עצים אסורין בהנאה הסיק
 בהן את התנור יוצן ואחר כך יסיק בעצים אחרים של
 הסר ויאפה בו אפה בו את הפת ולא צנו הפת אסורה
 בהנאה נתערבה באחרות יוליד דמי אותה הפת ליום
 הכלל כר שלא ייהנה פה ושאר הכבדות מותרין נפל
 מסנה ברמז ואין בו את הבגד אסור בהנאה נתערב
 בבגדים אחרים יוליד דמי אותו הבגד ליום המלח ושאר כל
 הבגדים מותרין ומותר לישע תחתיה ידית בין בימות
 החמה שהן צריכים לעל בין בימות הגשמים מפני שכל

האשרה שהוא אסור עם הקרקע שאינה נאסרת גורמים
 לירקות או לצמח וכל שדבר אסור ודבר מותר גורמין לו
 הרי זה כותר בכל מקום לפיכך שדה שובלה בובל עו
 מ' תר לזרוע אותה ופרה שפטמה בכרשיני עו תיאכל וכן
 כל כיוצא ביה בשר או יין או פירות שהכניסם להקריבם
 לעו לא נאסרו בהנאה אעפ"י שהכניסם לעו עד שיקריבו
 לפניה הקריבום לפניה נעשו תקרובת ואעפ"י שחזרו
 והוציאום הרי אילו אסורין לעולם וכל הנמצא בבית עו
 אפי' מים ומלח אסור בהנאה מן הפורה והאוכל ממנו כל
 שהוא לוקה המוצא כסות וכלים ומעות בראש עו אם
 מצאן דרך ביוזן הרי אילו מותרין ואם מצאן דרך כבוד
 הרי או אסורין כיצד מצא כים תלוי בצוארו כסות
 מקופלת ומונחת על ראשו כלי כפוי על ראשו הרי זה
 מותר מפני שהוא דרך ביוזן וכן כל כיוצא ביה מצא
 ב' אשו דבר שצוה בו קרב לגבי המזבח הרי זה אסור
 ברא בומן שמצאן חוץ למקום עבודתו אבל אם מצאן
 בגני בין דרך כבוד בין דרך ביוזן בין דבר הראוי למזב
 בין דבר שאינו ראוי כל הנמצא בפנים אסור אפי' מים
 ומלח ופעור ומרקולים כל הנמצא עמהן בין בפנים בין
 בחוץ אסור בהנאה וכן אבני מרקולים אבן הנראית
 שהיא עמו אסורה בהנאה עו שהיה לה מרחץ או גינה
 נהנים בהם שלא בטובה ואין נהנין בהם בטובה היה
 לה ולאחרים נהנין בהן אפי' בטובת הכוכרים ובלבד
 שלא יתן שטר מרחץ שיש בה עו מותר לרחוץ בה
 מפני שהיא נעשית שם לגוי ולא לעובדה שנ' אהיהם
 בזמן שנוהגין בה מנהג אהות ולא בזמן שמבזין אותן
 כגון זו שהיא עומדת על הביב והכל משתינין בפניה ואם
 היתה דרך עבודתה בכך אסור ליכנס בו סמך של עו
 ששחט בה הרי זה מותר מפני שהוא מקלקל ואם היתה
 בהמה מכונית דמי זו אסורה מפני שהוא מתקן והרי
 זה התקין מהנאת משמשי עו וכן אסור לחתוך בה בשר
 מפני שהוא מתקן ואם חתך דרך הפסד והשחתה מותר

פרק שמיני

בו תפיסת יד אדם ולא עשהו אדם אעפ"י שנעבר הרי זה
 מותר בהנאה לפיכך הגוים העוברים את ההרים ואת
 הגבעות ואת האילנות הנטועין מהחלתן לפירות ואת
 המעיינות הנובעין לרבים ואת הבהמה הרי או מותרין
 בהנאה ומותר לאכול אותן הפירות שנעברו במקום
 גדילתן ואותה הבהמה ואין צריך לומר הבהמה שהוקצת
 לעו שהיא מותרת באכילה בין שהקצוה לעובדה בין
 שהקצוה להקריבה הרי זו מותרת ברא שאין הבהמה
 נצ' את כשלא עשה בה מעשה לשם עו אבל עשה בה
 מעשה כל שהוא אסרה כיצד כגון ששחט בה סימן לעו
 עשאה חליפין לעו אסרה וכן חליפי חליפין מפני שנעשו
 דמי עו ברא בבהמת ע'צמו אבל אם שחט בהמת
 חבירו לעו או החליפה לא נאסרה שאין אדם אסור דבר
 שאינו שלו המשתחוה לקרקע עולם לא אסרה חפר בה
 בורות שיחין ומערות לשם עו אסרה מים שעקרן הגל
 והשתחוה להן לא אסרן נטלן בידו והשתחוה להן אסרן
 אבני הר שנטלדלו וערין במקומן מותרות שחרי אין
 בהן תפיסת יד אדם ישרא
 שוקק לבניה להשתחוות לה ולא השתחוה לה ובא גוי
 והשתחוה לה אסרה בהנאה שוקיפתה מעשה וכן אם זקף
 ביצה ובא גוי והשתחוה לה אסרה חתך דלעת וכיוצא
 בה והשתחוה לה אסרה השתחוה לחצי הדלעת וחצי
 האחר מעורה בו הרי זה אסור מספק שמא זה החצי כמן
 יד לחצי הנעבר אילן שנשעו מתחלה שיהא נעבר
 אסור בהנאה וזו היא אשרה האסורה בתורת וזה
 אילן נשעו ונרעו ופסלו לשם עו אפי' חסידין והרכי' ע'נפ
 של אילן והוציא שריגים סדת את השריגים והם אסורין
 בתנאה ושאר האילן מותר וכן המשתחוה לאילן אעפ"י
 שלא נאסר גופו כל השריגים והעלים והלולבין והמזרות

סימן סוב ולא כיון מעשיו לא נמנע מעשות לא עשה
סימן זה לעצמו לרבר שכבר היה הרי זה מותר אי
זהו קוסס זה העושה מעשה משאר המעשיות כרי שישוב
ותפנה מחשבתו מכל הרברים עד שיאמר רברי שעתיד
להיות ויאמר רבר פלוני עתיד להיות או אינו הווה או
שיאמר שראוי לעשות כך והוהו מכך יש מן הקוסמי
שהוא משתמש בחול או באבנים ויש מהן מי שגוהר
לארץ וצועק ויש מהן מי שמסתכל במראה של ברזל
או עשוי וסרמין ואימרו ויש מי שאוחז מקל בידו ונשען
עליו ומכה בו עד שתפנה מחשבתו ומרבר הוא שהנביא
אומר עמי בעצו ישאל ומקלו יגיד לו אמרה לקוסס
ולשאל לקוסס לא שהשאל לקוסס מכין אותו מכת מררו
אבל הקוסס עצמו אם עשה מעשה מכל לו וכיוצא בהן
לוקה שנאמר לא ימצא בך קוסס קסמים אי זהו
מעונן או נותני העתים שאום באצטננינות יום פלו טוב
יום פלוני רע ראו לעשות בו מלאכת פלוני שנה פלו או
חדש פלו רע לרבר פלוני אסור לעונן אעפ שלא
עשה מעשה לא הוריע אותן הכובים שהסכלים סרמין
שהן רברי אמת ורברי חכמה וכל העושה מעשה
מפני האצטננינות וכיון מלאכתו או הליכתו באותו העת
שקבעו היברי שמים הרי זה לוקה שנ לא תעוננו וכן
האוחז את העינים וסרמה בפני הרואים שעשה מעשה
תמהון והוא לא עשה הרי זה בכלל מעונן ולוקה אי
והו חובר זה שמרבר ברברים שאינן לשון עם ואין להם
ענין ומעלה על רעתו בסכלותו שאותן הרברים מועילים
עד שהן אומר שהאומר כך וכך על הנחש או על העקרב
אינו מויק והאדם כך וכך על האיש אינו ניווק ומתן אוחז
בירו בעת שמרבר מפתח או סלע ומצא ברברים האלו
הכל אסור והחובר עצמו שאחז בירו כלום או שעשה
מעשה עם רבורו אפי הראה באצבעו הרי זה לוק שנ לא
ימצא כך וגו וחובר חבר אבל אם אמר רברים בלבר
ולא הגיד לא אצבע ולא ראש ולא היה בירו כלום וכן
אדם שאם עליו החבר אותן הקילות והוא יושב לפניו
ומרמה שיש לו בזה הנאה מכין אותו מכת מדרות מפני
שנשתתף בסכלות החבר וכל אותן הקילות והשמות
המשונים המכוערים לא ירעו וגם היטב אין אתם
כי שנשכו עקרב או נחש מותר ללחוש על מקום הנשיכה
ואפי בשבת כרי ליישב רעתו ולחזק לבו אעפ שאין הרבר
מועיל כלום הואיל וכסוכן הוא הגידו לרבר שלא תפנה
רעתו עליו הלחוש על המכה וקורא פסוק מן התורה
וכן הקורא על התינוק שלא יבעת והמניח ספר תורה
או תפלין על הקטן בשביל שישן לא די להן שהם בכלל
מנחשים וחברים לא שהן בכלל הכופרים בתורה שהן
עושין רברי תורה רפואת גוף ואינן לא רפואת נפשות
שגויהו רעים לנפשך אבל הבריא שקרא פסוקין
ומזמור מתילי כרי שתנן עליו וכות קריאתן וינצל מצרות
וממקים הרי זה מותר אי זהו דורש אל הכתים זה
המרעוב את עצמו והולך ולן בבית הקברות כרי שיבא
מת בחלום ויריעו מהישאל עליו ויש אחרי שהם לובשי
מלבישים ירועים ואומ רברים ומקטירין קטרת ירועה
וישנים לבחן כרי שיבא מת פלוני ויספר עמו בחלום כללו
של רבר כל העושה מעשה כרי שיבוא המת ויריעו לוקה
שנ לו ימצא כך מעביר וגו ודורש אל המתים אמר
לשאל בעל אוב או בעל ורעוני שנ לא ימצא בך מעביר
וגו ושוא אוב וירעוני נמצאת למד שבעל אוב וירעוני
עצמן בסקילה והנשאל בהן באוהרה ומכין אותו מכת
מדרות ואם כיון מעשיו ועשה כפי סמך לוקה המכשף
חייב בסקילה והוא שעשה מעשה כשפים אבל האוחז
בת העינים והוא שוראה שעשה והוא לא עשה לוקה מכת
מדרות מפני שלא זה שנ במכשף בכלל לא ימצא בך הוא
ולאו שנותן לאוהרת צינות בית דין הוא ואין לוקה עליו
שנ מכשופה לא תחיה ורברים האלו סלן רברי שקר
וכאן וכן וכן שחשעו בהן עוברי ע הקדמוני לגוי האמרי

כרי שנתו אחריו ואין ראוי לומר שהם חכמי מדוככי
להמשך בהבלים אלו ולא להעלות על לב שיש מעולת
בהן שנ פי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל ונא כי
הגויס האלה אשר אתה יודש אתם אל מעונני ואל קסמי
ישמענו ואתה לא קונו כל המאמין ברברי האו וכיוצא
בהן ומחשב בלבו שהן אמת ורברי חכמה אבל התורה
אסרתן אינו לא מן הסכלים ומחברי הרעות בכלל הנשי
והקטנים שאין רעתן שלימה אבל בעלי החכמה
ותמיסי הרעת ירעו בראיות ברורות שכל אלו התברים
שאמרה תורה אינם רברי חכמה לא תהו והבל שנמשכו
בהן חסרי הרעת ונששו כל דרכי האמת בגללן ומפני זה
אמרה תורה כשהוהירה על כל אלו ההבלים תמים תהיה
עם השם א-י-ה

פרק שנים עשר

אין מנלחין פאתי הראש כמו שהיו עושין עוברי עבודה
זרה וכו' מרחיח שנאמר לא תקיפו פאת ראשכם וחייב
על כל פאה ופיאה לפיכך המגלח שני צדעיו אפילו בבת
אחת והתראה אחת לוקה שנים אחד המגלח
הפיאות בלבר ומניח שער כל הראש או המגלח כל הראש
כאחד לוקה הואיל ונולח הפיאות ברא באיש המגלח
אבל באיש המתגלח אינו לוקה אלא אם כן סייע לסגלח
והמגלח את הקסן לוקה האשה שגלחה פאת ראש
האיש או שנתגלחה פסורה שנא לא תקיפו פאת ראשכם
ולא תשחית את פאת וקנך כל שישנו בכל תשחית ישנו
בכל תקיף ואשה אינה בכל תשחית לפי שאין לה זקן
לפיכך העברים הואיל ויש להם זקן אסורין בהקפה
כל מצות לא תעשה שבתורה אחר אנשים ואחר נשים
חייבים חוץ מכל תשחית וכל תקיף וכל יטבא כהן לבתי
וכל מצות עשה שהיא כוזמן לזמן ואינה תדירה
נשים פטורות חוץ מקירוש היום ואכילת מצה בלילי
הפסח ואכילת הפסח ושחיטתו והקהל ושכחה שהנשים
חייבות שומטום ואנדרונינס הרי הן ספק נותלין
עליהן חומרי האיש וחומרי האשה בכל כקו וחייבין בכל
ואם עברי אינם לוקין אעפ שהאשה מותרת לגלח פאת
ראשה הרי היא אסורה לגלח פאת ראש האיש ואפי קטן
אסור לה לגלח לו פיאה ופיאה זו שמנחים בצרע לא
נתנו בו חכמי שיעור ושמענו מזקינינו שאינו מניח פחית
פס שיערות ובותר ללקט הפיאות במספרים לא נאמר
לא השחתה בתער דרך סכרי עברה זרה היה להשחי
זקנס לפיכך אסרה תורה להשחית הזקן וחמש פיאות
יש בו לחי העליון ולחי התחתון מימין וכן משמאל ושבול
הזקן ולוקה על כל פיאה ופיאה ואם נטלן כולן כאחת
לוקה חמ"ט ואינו חייב עד שיגלחנו בתער שנ ולא תשחי
את פאת וקנך גילוח שיש בו השחתה לפיכך אם גילח
זקנו במספרים פטור ואין המתגלח לוקה עד
שיסיוע ואשה מותרת להשחית זקנה אם יש לה
שער בוקן ואם השחיתה זקן האיש פסורה השפה
מותר לגלחו בתער והוא השיער שעל צב השפה העליונה
וכן השיער המרולרל כן השפה התחתונה ואעפ שהוא
מותר לא נהגו ישראל להשחיתו לא יגלח קצתו עד שלא
יעכב אכילה ושתייה העברת השיער משאר הגוף
כגון בית השחי ובית הערוה איך אסור מן התורה אלא
מרבדי סופרים והמעבירו מכין אותו מכת מדרות ברא-
בסקו שאין מעבירין אותו לא נשים כרי שלא יתקן עצמו
תיקון נשים אבל במקום שמעבירין השיער הנשים ואנשו
אם העביר אין מכין אותו ומותר להעביר שער שאר
איברים במספרים בכל מקום לא תערה אשו
ערי האיש כגון שששים בראשה מענפת או כובע או
שתלכש שרין וכיוצא בו או שתגלח ראשיתו ולא
יערה איש ערי אשה כגון שילכש בגדי צבעוני וחלי זהב
במקום שאין לכושין אותן הכלים ואין משימים איתו
חללי לא נשים חמל כמנת המדינה איש שערה

לבנות עם הגוים כיפה של עמירום בה עו ואם עדי ובנה
שכרו מותר אבל בינה היא לכתחלה הטרקלין או החצר
שיש בה אותה הכיפה עיר שיש בה עו והיו בה חנויות
מעושרות ושאינן מעושרות המעושרות אסור להנות בהן
בכל מה שבתוכן מפני שהזקתן שבגלל עו נתעטרו ושאינן
מעושרות מותרות בהנאה חנויות של עו אסור לשוכן
מפני שמעביר עו המוכר ביתו לעו רמיו אסורים
בהנאה ויולכס לים המלח אבל גוים שאנסו ישראל
ובילו ביתו והעמירו בו עו רמיו מותרין וכותב ומעלה
בערכאות שלהן וחלילין של עו אסור לספור בהן
הולכים ליריד שלגוים ולוקחין מהן בהמה עברים ושפחות
בנעתן ובתים ושרות וכרמים וכותב ומעלה בערכאות
שלהן מפני שהוא כמציל מידם ברא בלוקח מבעל
הבית שאינו נותן מכס אבל הלוקח שם מן התגר אסור
מפני שהוא נותן מכס והמכס לעו ונמצא זה מהנה עו
עבר ולקח מן התגר אם בהמה לקח נושר
פרסותיה מן הארכובה ולמטה ואם כסו וכלים לקח יירקבו
לקח מעות וכלי מתכות יולכס לים המלח לקח עבר לא
מעלין ולא מורידין גוי שעשה לבנו או לבתו משה
אסור ליהנות מסעודתו ואפילו לאכול ולשתות הישראלי
משלו שם אסור הואיל ובמסיבת הגוים אכלו ומאיכתי
אסור לאכול אצלו משיתחיל לעסוק ולהכין צרכי סעודה
וכל ימי המשתה ולאחר ימי המשתה ליום ואם עשה
סעודה אחרת מחמת הנשואין אפי לאחר ל יום אסור ער
יב חרש וכל ההרחקה הזאת מפני עבודה זרה היא
שנאמר וקרא לך ואכלת מזבחו ולקחת מבנותיו לבניך
וזנו וגו' בת ישראל לא תניק את בנה של נכרית
מפני שמגדלת בן לעבודה זרה ולא תילד את הנכרית
אבל מגדלת היא בשכר משום איבה והנכרית מגדלת
את בת ישראל ומניקה את בנה ברשותה כרי שלא תהרגנו
ההולכין לתרפות אסור לשאת ולתת עמהן
והבאין מותרין והוא שלא יהיו קשורין זה בזה שאם היו
קשורין שמה רעתן לחזור וישראל ההולך בתרפות בהליכה
מותר לשאת ולתת עמו שמא יחזור בו ובחזירה אכור
ישראל משומר בין בהליכה בין בחזירה אסור
ישראל שהלך ליריד של גוים בחזירה אסור
לשאת ולתת עמו שמא עבודה זרה ככר להן שם ודמי עו
בני ישראל אסורים בהנאה נביר הגוי מותרין בהנאה

וכפני זה נושאים ונותנים עם הגוי הבא מן התרפות ואין
נושאים עם ישראל הבא מן התרפות ולא עם הכשומר לא
בהליכתו ולא בחזירתו

פרק עשרי

אין מותרין ברית לעוברי עו כרי שנעש עמהן שלום וננית
אותם לעברה שנ לא תכרות להם לא יחזרו מעבודתה
או ייהרגו ואסור לרחם עליהם שנ ולא תחנם לפיכך
אם ראה גוי עובר עו אובר או טובע בנהר לא יעלנו
ראו נטוי למות לא יצילנו אבל לאבדו בידו או לרוחפו
לבור וכיוצא בזה אסור מפני שאינו עושה עמנו מלחמה
ברא בניו אבל מוכרי ישראל והמיניק והאפיקורוסין
מצוה לאבדן ביד ולהוריד ער באר שחת מפני שהן מצרי
לישראל ומסדין את העם מאחריה כגון צדוק וביתוס
ותלמידיהם שם רשעים יקרב מיכן אתה למר שאסור
לרפאות עוברי עו אפי בשכר ואם היה מתיירא מהן או
שהיה חושש משום איבה מרפא בשכר אבל בחנם אסור
וגר תושב הואיל וצתה מצוה להחיותו מרפאים אותו
בחנם אין מוכרין להם בתים ושרות בארץ ישראל
ובסודיא מוכרין להם בתים אבל לא שדות ומשכדין להם
בתים בארץ ישראל ובכר שלא יעשם שכונה ואין שכונה
פחות משלשה ואין משכדין להם שדות ובסודיא משכדין
להם שדות ומפני מה החמירו בשדה מפני שיש בה שתי
התפקעה מן המעשרות ונותן להם חנויה מדקקן ומותר
למסור להם בני ושרות בחינה לארץ מפני שאינה ארצנו

את במקום שהתירו להשכיך לא לבית דירה הידור
מפני שהוא מכניס לתוכה עו ונאמר ולא תבוא תועבה אל
ביתך אבל משכיר להן בתים לעשותן אוצר ואין
מוכרין להן פירות ותבואה וכיוצא בהן במחובר לקרקע
אבל מוכר הוא משוקוץ או מוכר לו על מנת לקוץ וקיצו
ומפני מה אין מוכרין להן שנ ולא תחנם לא תתן להם
חנויה בקרקע שאם לא יהיה להן קרקע ישיבתן ישיבת
עראי היא וכן אסור לספר בשבחן ואפי לומר כמה
נאה גוי זה בצורתו קל נחומר שיוספר בשבח מעשיו
או שיחבב רבר מרבניהם שנ ולא תחנם לא יהיה להם
חן בעיניך מפני שגורם להרבק עמו וללמוד ממעשיו
הרעים ואסור ליתן להן מתנות חנם אבל נותן היא לגר
תושב שנ לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה או מוכר
לנכרי במכירה ולא בנתינה מפרנסין עניי גוים עם
עניי ישראל מפני דרכי שלום ואין ממחין בירי עניי גוים
בלקש שכחה ופיאה מפני דרכי שלום ושואלין בשלום
ואפי ביום אידם מפני דרכי שלום ואין כופלין להן
שלום לעולם ולא יכנס לביתו של נכרי ביום אידו לתת
לו שלום מצאו בשוק נותן לו שלום בשפה רפה ובכבוד
דאש אין כל הרבנים האו אמרוי לא בזמן שגלו ישראל
לבין האומות או שיר הגוים תקיפה על ישראל אבל
בזמן שיר ישראל תקיפה על אומות העולם אסור לנו להני
גוי עובר עו בינינו אפי יושב ישיבת עראי או עובר מכקו
למקום בסחורה לא יעבור בארצנו לא ער שיקבל עליו
ז מצוות שנצטוו בני נח שנ לא ישבו בארצך אפי לפי
שעה ואם קבל עליו מצות הרי זה גר תושב ואין מקבלי
גר תושב אלא בזמן שהיובל נוהג אבל שלא בזמן היובל
אין מקבלין לא גר צדק בלבר

פרק אחד עשר

אין הולכין בחקות הגוים ולא מרמין להן לא במלבוש ולא
בשיער וכיוצא בהן שנאם ולא תלכו בחקות הגוי ונאמר
ובחוקותיהם לא תלכו ונאמר השמר לך פן תנקש
אחריהם הכל בענין אחר הוא מזהיר שלא ידמה להן לא
יהיה הישראלי מוברל מהן וידוע במלבושו ובשאר כעשיו
כמו שהוא מוברל מהן במרעו וברעותיו וכן הוא אומר
ואבריל אתכם מן העמים לא ילבש במלבוש המיוחד
להן ולא יגדל ציצית ראשו כמו ציצית ראשם ולא יגלח
מן הצדדין ויניח השיער באמצע כמו שהן עושין וזה
הנקרא בלורית ולא יגלח השער מכנגד פניו מאזן לאזן
ויניח הפרע מלאחריו כדרך שעושין הן ולא יבנה מקומו
כבנין היכלות של עבודה זרה כרי שיכנסו בה רבים כמו
שהן עושין וכל העושה אחת מאילו וכיוצא בהן לוקה
גוי שהיה מסתפר מן ישראל כיון שהגיע לבלוריתו קריב
שלש אצבעות לכל רוח שומט את ידו ישראל שהיה
קרוב למלכות וצריך לישב לפני מלכיהם והיה לו גנאי לפי
שלא ידמה להן הרז זה מותר ללוש במלבושן ולגלח
כנגד פניו כדרך שהן עושין אין מנחשין כגוים שנ
לא תנחש כיצר הוא הנחש כגון אלו שאומ האיל ונפלה
פתי מפי או נפל מקלי מירי איני הולך למקום פלוגי היום
שאם אלך אין חפציי נעשים הואיל ועבר שועל מימיני
איני יוצא מפתח ביתי היום שאם יצאתי יפגעני אדם
רמאי וכן אילו ששומעים צפצוף הלך ואומרו יהיה
כך ולא יהיה כך טוב לעשות רבר פלו ורע לעשות רבר
פלו וכן אילו שאומרים שחוש תרגול זה שקרא ערבית
שחוש תרגולת זו שקראה כמו תרגול וכן המשים
סימנין לעצמו אם יארע לי כך וכך אעשה רבר פלו ואם
לא יארע לי לא אעשה כיוצא עבר אברהם וכן כל כיוצ
ברבים האלו הכל אסור וכל העושה אפילו רבר מרדכי
אלו לוקה מי שאמר דירה זו שביתתי סגן טוב היתה
עלי אשה זו שנשאתי ובהמה זו שקניתי מסדכת היתה
ומעת שקניתי העשיתי וכן השואל לתינוק או זה פסוק
למה לומר אם אמר לו פסוק מן התורה ישמח ואמר

ויעשו להם אהי והב... ערכי התשובה להיות השב
עמק תמיד לפני ה בבכי ובתחנונים ועושה צדקה כפי
כחו ומתרחק הרבה מן הרבר שחטא בו ומשנה שמו כלו
אני אחי ואיני אותו האיש שעשה אותן המעשים ומשנה
מעשיו כלן לטובה ולדרך ישרה וטלה ממקומו שגלות
מכפרת עון מפני שגורמת לו להכנע ולהיות עניו ושפל
רוח ושבת גדול לטוב שיתורה ברבים ויודיע פשעיו
להם ומגלה עבירות שבינו לבין חבריו לאחרי ואם להם
אכנס חשאתי לפלו ועשיתי לו כדוכך והריני היום שב
ומתנחם וכל המתנחם ואיט מודיע לא סכנה פשעיו אין
ת שבתו גמורה שנת סכנה פשעיו לא יצליח ברא
בעבירות שבין אדם לחבירו אבל בעבירות שבין אדם
למקום איט צריך לפרסם עצמו ועוות פנים היא לו אם
גילס לא שב לפני הא ברוד הוא ופורש חטאיו לפניו
ומתורה עליהם לפני רבים סתם וסיבה היא לו שלא נתגל
עונו שנ אשרי נשוי פשע כסוי חטאה אעפ שהתשובה
והצדקה יפה לעולם בעשרת הימים שבין ראש השנה ויום
הכפורים היא יפה ביותר ומתקבלת היא מיד שנ דרשו
ה בהמצאו ברא ביחוד אבל צבור כל זמן שעושי תשוב
וצועקין בלב שלם הן נענין שנ כה אהנו בכל קראנו אליו
יום הכפורים הוא זמן תשובה לכל ליחוד ולרבים
והיא קץ מחילה וסליחה לישראל לפיכך חייבים הכל לעשו
תשובה ולהתודות ביום הכיפורי ומצות וידוי יום הכיפורי
שיתחיל מערב היום קודם שיאכל שמא יחנק בסעודה
קודם שיתורה ואעפ שהתורה קודם שיאכל הוד
וצתורה בליל יום הכיפורים ערב וחוד ומתוד בשחרית
ובמוסק ובמנחה ובנעיל והיכן מתורה יחיד אחר תפילתו
ושליח צבור באמצע תפילתו בברכה רביעית הודו
שנהנו בו כל ישראל אבל אנחנו חטאנו טל והוא עיקר
הודו עבירות שהתורה עליהם ביום הכפורים זה
חוד ומתורה עליהן ביום הכפורים אחר אעפ שהוא
עומר בתשובתו שנ כי פשעי אני ארע וחטאת נגדי תבי
אין התשובה ולא יום הכפורים מכפרין לא על
עבירות שבין אדם למקום כגון מי שאכל דבר אסור או
בעל בעולה אסורה וכיוצא בהן אבל עבירות שבין אדם
לחבירו כגון החובל את חבירו או המקלל חבירו או גולו
וכיוצא בהן איט נמחל לו לעולם עד שיתן לחבירו מה
שהוא חייב לו וירצהו אעפ שהחזיר לו ממון שהוא חייב
לו צריך לדעתו ולשאול לו ממנו שימחו לו אפי לא הקניט
את חבירו לא ברברו צריך לפייסו וליפגע בו עד שימחול
לו לא רצה חבירו למחול לו מביא לו שורה של שלש
בני אדם מדיעו ופוגעין בו ומבקשין ממנו לא נתרצה
להן מביא לו שנייה ושלישית לא רצה מניחו והולך לו וזה
שלא מחל הוא החוטא ואם היה רבו הולך ובא אפילו
אלף פעמים עד שימחול לו אסור לאדם להיות
אכזרי ולא יתפייס לא יהא נוח לדצות וקשה לכעוס
ובשעה שמבק ממנו החוטא למחול מוחל בלב שלם ובגם
חפיצה ואפי הצר לו וחטא לו הרבה לא יקום ולא ישור
וזהו דרכם של זרע ישראל ולבם הנכונ אבל
הגויים ערלי לב אינן כן אלא ועברתן שמה נצח וכן
הוא אומר על הגבעותים לפי שלא מחלו ולא נתפייסו
עובעונים לא מבני ישראל המה

החוטא לחבירו ומת חבירו קודם שיבקש ממנו מחילה
מביא עשה בני אדם ומעמידן על קברו ויאמר בפניהם
חשאתי לה אהי ישראל ולפני זה שכך וכך עשיתי לו ואם
היה חייב לו ממון יחזירו ליורשים לא היה יודע לו
יורשין ינחמו בבית דין ויתורה

פרק שלישי

אחד ואחך מבני האר יש לו זכות ועונו מי שזכותו
יותר על עונותיו צדיק ומי שעונותיו יותר על זכותו
שע מחצה למחצה בינוני וכן המדינה אם היה
חייב כל ויטקתו מרובו על עונותיו היה צדיק ואם

היו עונותיהן מרובין הרי זו רשעה וכן כל העולם כולו
אדם שעונותיו מרובין על זכותיו מיד הוא
מת ברשעו שנאמר על רוב עונך וכן מדינה שעונותיה
מרובין מיד היא אובדת שנאמר ועקת סרום ועמורה כו
רבה וגו' וכן כל העולם כולו אם היו עונותיהם מרובין
מזכותיהן מיד הן נשחתין שפ וירא ה כי רב בעם האר
ושקול זה אינו לפי מנין הזכות והעונות אלא לפי גודלם
יש זכות שהיא כנגד כמה עונות שנאמר ען נמצא צו דבר
טוב ויש עון שהוא כנגד כמה זכות שנאמר וחוטא
אחר יאמר טובה הרבה ואין שוקלין אלא ברעתו שלא
דיעות והוא היודע היאך עורכין הזכות כנגד העונות
כל מי שניחם על המצוות שעשה ותהה על
הזכו ואם בלבו ומה הועלתו בעשייתן הלא לא עשיתי
אותן הרי זה איבר את כולן ואין מזכירין לו שום זכות
בעולם שנ וצדקת הצדיק לא תצילנו ביום רשעו אין זה
אלא בתוהא על הראשונות וכשם ששוקלין זכות
אדם ועונותיו בשעת מיתתו כך בכל שנה ושנה שוקלין
עונות כל אחר ואחר מבאי העולם עם זכותו ביום טוב
של ראש השנה מי שנמצא צדיק נחתם לחיי ומי שנמצא
רשע נחתם למיתה והבינוני תולין אותו עד יום הכפורים
אם עשה תשובה נחתם לחיים ואם לאו נחתם לכיתה
אעפ שתקיעת שופר בראש השנה גזירת
הכתוב רמו יש בו כלומר עורו עורו וישנים בשנתכם
ונדרמים הקיצו מתרדמתכם וחפשו במעשיכם וחזרו
בתשובה וזכרו בראשם אלו השוכחים את האמת בהבלי
הזמן ושונים כל שנתם בהבל וריק אשר לא יועיל ולא
יציל הביטו לנפשותיכם והטיבו דרכיכם ומעלליכם
וייעוב כל אחר מכס דרכו הרעה ומחשבתו אשר לא טוב
לפיכך צריך כל אדם שיראה עצמו כל השנה כה כא
חציו זכאי וחציו חייב וכן כל העולם חציו זכאי וחציו חיי
חטא חטא אחד הרי הכריע את עצמו ואת כל
העולם כולו לכף הובה וגרם לו השחתה
עשה מצוה אחת הרי הכריע את עצמו ואת כל העולם
כולו לכף זכות וגרם לו ולהם תשועה והצלה שנ וצדיק
יסוד עולם זה שצדק הכריע את כל העולם לזכות והצילו
וספגי עניין זה נהנו כל בית ישראל
להרבות בצדקה ובמעשים טובים ולעסוק במצות בראש
השנה ועד יום הכיפורים יתר מכל ימות השנה ונהנו בלום
לקום בלילה בעשרת ימים אלו ולהתפלל בבתי כנסיות
ברברי תחנונים ובכיבושין עד שיאור היום
בשעה ששוקלין עונות אדם עם זכותו אין מחשבי
עליו עין שחטא בו תחלה ולא שינוי אלא כשלישי ואילך
אם נמצאו עונותיו משלישי ואילך מרובין על זכותו
אותן שתי עונות מצטרפין ורנין אותו על הכל
ואם נמצאו זכותו כנגד עונותיו אשר מעון שלישי ואילך
מעבירין כל עונותיו ראשון ראשון לפי שהשלישי
נחשב ראשון שכבר נמחלו השנים וכן הרביעי הרי הוא
ראשון שכבר נמחלו השלישי וכן עד סופ
• ברא ביחוד שנ הן כל אלה יפעל אל פעמיים שליש
עם גבר אבל הצבור תולין להן עון ראשון שינוי ושלישי
שנ על שלשה פשעי ישראל ועל ארבעה לא איבינו
וכשמחשבין להן על דרך זה מחשבין להן ברביעי ואילך
הבינוניים אם היה בכלל מחצה עונות שלהן שלא נתח
תפילין מעול רנין אותו כפי חטאו ויש לחלק לעולם הב
וכן כל הדשעים שעונותיהן מרובים רנין אותן כפי
חטאיהם ויש להן חלק לעולם הבא שכל ישראל יש להם
חלק לעולם הבא אעפ שחטאו שנ ועמד כולם צדיק
לעולם יירשו ארץ ארץ זו משל כלומר ארץ החיים ויא
העולם הבא וכן חסדי אומות העולם יש להם חלק לעו
הבא ויא הן שאין להן חלק לעולם הבא לא נכו
ואביים ונדרונק על גודל רשעם וחטאתם לעול ולעונו
עולמים חסונם והאפיקורסים הכיפורים ב
והכיפורים בסגות חסותם ובביאת הגואל המלכות

עדי אשה ואשה עדי קרי איש לוקין הכלקס
 שערות לבנות בתוך השחורות כראשו או מוקנו משילקט
 שעה אחת לוקה בפני שעה עדי אשה וכן אם צבע
 שעריו שחור משיצבע שעה לבנה אחת לוקה טובטום
 ואנדרוניס אינו עושף כאשה ולא כגלח ראשו כאיש
 עשה כן אינו לוקה כתובת קעקע האמור בתורה
 הוא שרש על בשרו וימלא מקום השריטה כוחל או ריו
 או שאר צבעונים הרושמי וזה היה מנהג הגוים שרושמי
 עצמן לעבורה זרם כלומר שהוא עבר כבוד לה וכודשם
 לעבורתה וביעת שירשום באחת כדברים הרושמי אחר
 שישהים באי זה מקום כן הנוף בין איש בין אשה לוקה
 כתב ולא רשם בצבע או שרשם בצבע ולא כתב
 בשריטה פסיד עד שכתוב ויקעקע שנאם וכתובת קעקע
 ברא בכותב אבל זה שכתבו בבשרו וקעקעו בו אינו חייב
 לא אם כן סייע כדי שיעשה כעשה אבל אם לא עשה
 כלום אינו לוקה השרש שריטה אחת על הכת לוקה
 שנ ושרש לנפש לא תתנו בבשרכם אחר כהן ואחר ישראל
 שרש שריטה אחת על ה מתים או ה שריטות על כת
 א זה לוקה חבישה והוא שהתרו בו על כל אהת ואהת
 גיזיה ושריטה אחת היא וכשם שהיו הגוים שרשם בבשר
 על מתים מפני הנער כך היו חובלין לעצמם לעו שנ
 ויתגדלו כששפמן גם זה אמרה תורה שנ לא תגודרו
 לא שרש בשר בין שרש בידו בין שרש בפלי לוקה לעו
 בשרו ויתגדלו בידו פטור ובכלל אזהרה זו שלא
 יהיה שרש בשרו בין בעיר אחת זה נהוג במנהג זה וזה נהוג
 במנהג אחר שרשם זה גורם למחלוק גדול שנ לא תגודרו
 לא תעשו אנדרות אנדרות הקורה קרחה על הכת
 לוקה שנ ולא תשוכו קרחה בין עיניכם לפת אחר
 ישראל ונחה כהן שקרח על הכת אינו לוקה לא אחת
 הקרחה ואי הקרחות על כת אחר לוקה כמנין הקרחות
 והיא שהתרו בו על כל קרחה וקרחה אחר הקרחה
 בערו או בכס או הטביל ה אינבעותיו בכס והניחם בהמש
 בקומות בראשו בבת אחת הואיל וקרח ה קרחות אעפ
 שהיא התראה אחת לוקה חבישה שהרי כולן באין כאחת
 והיינו על כל הראש כבין העינים שנ לא יקרחו קרחה
 בראשם וככה שיעור הקרחה כדי שיראה כראשו
 כנרים פניו בלי שיעור הקרחה ראשו או השרש
 בבשרו על ביתו שנפל ועל ספינתו שנפבעה בים פטור
 ואינו לוקה לא על הכת בלבד או השרש לעו הקרחה
 קרחה בראש שלחבית והשרש שריטה בבשר חבירו
 והמת כתיבת קעקע בראשו שלחבירו והיה חבירו מסייע
 בזמן שיצוהו מוידן שניהן לוקין אחר שוגג ואחר מויד
 המויד משניהם לוקה והשוגג פטור

הלכות תשובה

ביצית נעשה אהת והוא שישוב החוטא מחטאו לפני ת
 ויתירה וביאור מצוה זו ועיקרים הנגדרים עמה בגללה
 בפרקים אלו

פרק ראשון

כל מצום שבתורה בין עשה בין לא תעשה אם עבר אדם
 על אחת מהן בין בודין בין בשגגה כשיעש תשובה וישוב
 מחטאו חייב להתוודת לפני ה' ברוך הוא שנ איש או
 אשה כי יעשו וגו' והתורו את חטאתם אשר עשו זה וידוי
 רברים אידוי זה מצית עשה כיצד מתודין אנא השם
 חטאתי עייתי פשעתי לפניך ועשיתי כך וכך והרי נחמתי
 ובושתני במעשיו ולעולם איניקוודר לרבר זה וזה עיקרו
 של וידוי וכל המרבה להתוודות ומאריך בענין זה הרי זה
 משום • • • וכן בעלי חטאות ואשמות בעת שמביאין
 קורבנותיהן על שבתן או על זוזן אין מתכפ להן בקרבן
 וייעשו תשובה ויתודו וידוי רברים שנ והתורה אשר
 הוא עשה • • • וכן כל מחויבו מיתות בית דין ומחויבו

מלקות אין מתכפר להן במיתתן או בלקייתן עד שיעשו
 תשובה ויתודו וכן החובל בחבדו והמויק כסונו אעפ
 ששיל לו מה שהוא חייב לו אינו מתכפ עד שיתוד וישוב
 מלעשות כזה לעולם שנאמר מכל חטאות האדם שעיר
 המשתלח לפי שהוא כפרה על כל ישראל כהן גדול מתודה
 עליו על לשון כל ישראל שנאמר והתודה עליו את כל פונו
 בני ישראל • • • שעיר המשתלח מכפר על כל עבירות
 שבתורה הקלות והחמורות בין שעבר בודין בין שעבר
 בשגגה בין שהודע לו בין שלא הודע לו הכל מתכפר
 בשעיר המשתלח והוא שעשה תשובה אבל אם לא
 עשה תשובה אין השעיר מכפר לו לא על הקלות ומה
 הן הקלות ומה הן החמורות החמורות הן שחייבין עליהם
 מיתת בר או מרת ושבועת שוא ושקר אעפ שאין בה
 מרת הרי הן מן החמורות ושאר מצות לא תעשה ומצות
 עשה שאין בהן חס הקלות בזמן שאין בית המקדש
 קיים ואין לנו מזבח כפרת אין שם לא תשובה התשובה
 מכפרת על כל העבירות אפי רשע כל ימיו ועשה תשובה
 באחרונה אין מוכריקו לזו שום רשעו שנא ורשעת הרשע
 לא יכשל בה ביום שובו מרשעו ועצמו של יום
 הכפורים מכפר לשבים שנ כי ביום הזה יכפר עליכם אעפ
 שהתשובה מכפרת על הכל ועצמו של יום הכפורים מכפר
 יש עבירות שהן מתכפרין לשעתן ויש עבירות
 שאין מתכפרים לא לאחר זמן כיצד עבר אדם על
 מצות עשה שאין בה מרת ועשה תשובה אינו זו משם עד
 שמחליק לו ובאילו נאם שובו בנים שובבי ארפא משובת
 וגו' עבר על מצות לא תעשה שאין בה מרת ולא
 מיתת בר ועשה תשובה תשובה תולה ויום הכפורים
 מכפר ובאילו נאמר כי ביום הזה יכפר עליכם
 עבר על כריתות ומיתות בר ועשה תשובה תשובה ויום
 הכפורים תולין וייסורין הבאין עליו גומדין לו הכפרה
 ולעול אין מתכפר לו כפרה נקורה עד שיבואו עליו יסורי
 ובאילו נאמר ופקדתי בשבט פשעם ברא בשלא חילל
 את השם בשעה שעבר אבל המחלל את השם אעפ
 שעשה תשובה והגיע יום הכפורים והוא עומד בתשובתו
 ובאו עליו ייסורין אינו מתכפר לו כפרה נכורה עד שיכח
 אלא תשובה ויום הכפורים וייסורין שלשתן תולין ומיתת
 מכפרת שנאמר ונגלה באזני השם צבאות וגו' אם יכפר
 העון הזה לכם עד תבותן

פרק שני

אי זו היא תשובה נמורה זה שבא בידו רבר שעבר בו
 ואיפשר בידו לעשתו ופירש ולא עשה מפני התשובה לא
 כיראה ולא ככשלוך כח כיצד הרי שבא על אשה
 בעבירה ולאחר זמן נתייחד עמה והוא עומד באהבתו
 בה וככה גופו וכסדיגה שעבר בה ופירש לא עבר זהו
 בעל תשובה נמורה הוא ששלמה אמר וזכור את בודאך
 בימי בחורותיך ואם לא שב אלא בימי זקנותו ובעת
 שאי איפשר לו לעשות מה שהיה עושה אעפ שאינה
 תשובה מעולה כועלת היא לו ובעל תשובה הוא אפי
 עבר כל ימיו ועשה תשובה ביום מיתתו וכת בתשובתו
 כל עונותיו נמחלין שנ עד אשר לא תחשך השמש והאר
 והירח והכוכבי ושבו העבי אחר הגשם שהוא יום המיתה
 מכלל שאם זכר בודאך ושב קודם שימות נמלה לו
 ומה היא התשובה הוא שיעזוב החוטא הטאו וייסורנו
 ממחשבתו ויגמור בלבו שלא יעשהו עוד שנאמר יעזוב
 רשע דרכו וגו' וכן יתנחם על שעבר שנאמר כי אחרי
 שחזי נחמתי ויעיר עליו יודע תעלומות שלא ישוב
 לזה החט לעולם שנא ולא נאמר עוד אהינו למעשה ירינו
 וכו' וצריך להתוודות בשפתיו ולומר ענינות או שגגתי
 בלבו כל המתודה ברבים ולא גמה בלבו לעזוב
 הרי זה דומה לשבול ושרץ בידו שאין הפבילה כועלת לו
 עד שישליך השרץ וכן הוא אדם ומורה ועוזב ידו וצריך
 לפרש את החטא שנ אנא חטא העם הזה חטאתי נמלה

חוטא לפי שהוא אומר עשיתי לו וכי יש שם לא חטא
שמה עשה או לא עשה והוא אינו יודע שזה עון שמש
אדם כשר ברעתו כבעל עבירות וכהן חמשה דברים
העושה אותן ימשך אחריהם תמיד וקשים הם לפרוש
מהן לפיכך צריך אדם להזהר מהן שמא ירבה בהן והן
כולן רעות רעות עד מאוד ואין להן רכילות ולשון הרע
ובעל הדימה ובעל מחשבה רעה והמתחבר לרשע מפני
שהוא למד ממעשיו והן נרשמים בלבו הוא שאמר
שלמה ורועה כסילים ירוע וכבר בארנו בהלכות רעות
רברים שצריך כל אדם לנהוג בהן תמיד קל וחומר לבעל
תשובה כל או הרברים וכיוצא בהן אע"ש כעכבין
את התשובה אין מונעין אותה לא אם עשה אדם תשובה
מהן הרי זה בעל תשובה ויש לו חלק לעולם הבא

פרק חמישי

רשות לכל אדם נתונה אם רצה להטות עצמו לדרך
טובה ולהיות צדיק הרשות בידו ואם רצה להטות עצמו
לדרך רעה ולהיות רשע הרשות בידו הוא שכתו בתורה
הן האדם היה כאחד ממנו לרעת טוב ורע כלומר הן מין
זה שלאדם היה יחיד בעולם ואין מין שני דומה לו בזה
הענין שיהא הוא מעצמו ברעתו ובחשבתו יודע הטוב
והרע ועושה כל מה שהוא חפץ ואין מי שיעכב בידו
מלעשות הטוב או הרע וכיון שכן הוא פן ישלח ידו אל
יעבור במחשבתך דבר זה שאומרים שפשי אכות העולם
ורוב גובלי בני ישראל שהקבה גזור על האדם מתחלת
ברייתו להיות צדיק או רשע אין הרבר כן לא כל אדם
ראוי לו להיות צדיק כמשה רבינו או רשע כירבעם או
חכם או סבל או רחמן או אכזרי או כילי או שוע וכך
שאר כל הרעות ואין לו מעצמו ולא גזור עליו
ולא מי שמושכו לאחד משני הדרכים לא הוא בעצמו
ומדעתו נוטה לאי זו דרך שירצה הוא שירמיהו אמר כפי
עליון לא תצא הרעות והטוב כלום אין הבורא גזור על
האדם להיות טוב ולא להיות רע וכיון שכן הוא נמצא
זה החוטא הוא הפסיד את עצמו ולפיכך ראוי לו לבכות
ולקונן על חטאיו ועל כה שעשה לנפשו ונמלה רעה הוא
שכתוב אחריו מה יתאונן אדם חי וכול וחזר ואמ' הואיל
ורשותנו בידנו ומדעתנו עשינו כל הרעו ראוי לנו לחזור
בתשובה ולעזוב רשענו שהרשות עתה בידנו הוא שכתו
אחריו נחפשה דרכינו ונחקרה ונשובה ורבר זה
עיקר גדול הוא והוא עמוד התורה והמצוה שנראה נתתי
לפניך היום את החיים וכתו ראה אנכי נותן לפניכם
היום כלום שהרשות בידכם וכל שיחפץ האדם לעשות
כמעשה בני האדם עושה בין טובים בין רעים וכפני זה
הענין נאמר מי יתן והיה לבבם זה להם כלומר שאין
הבורא טופל בני האדם ולא גזור עליהן לעשות טובה או
רעה אלא הכל מסור להם
או היא היה גזור על האדם להיות צדיק או רשע או אילו
היה שם דבר שמושך את האדם בעיקר תולדתו לדרך מן
הדרכים או לכדע כן המרעות או לרעה מן הרעות או
לרעה מן המעשים כמו שבירים מלבם הפפשים הוברי
שמים היאך היה מצוה לנו על ידי הנביאים עשה כך ואל
תעשה כך השיב דרכים ואל תלכו אחרי רשעכם
והוא מתחלת ברייתו כבר נגזר עליו או תולדתו תמשוך
אותו לדרך שאי אפשר לו ממו ומה מקום היה לכל
התורה כולה ובאי זה בין ואי זה משפט נפרע מן הרשע
או משלם שכר לצדיק השופט כל הארץ לא יעשה משפט
ואל תתמה ותאמר היאך יהיה האדם עושה כל
כה שיחפץ והיו מעשיו מסורין לו וכי יעשה בעולם דבר
לא ברשות קדש ולא חפצו והכתוב אומר כל אשר חפץ
ה' עשה בשמים ובארץ דע שהכל כחפצו יעשה
ואע"ש שמעשיו מסורין לנו כיצד כשם שהיוצר חפץ
להיות האש וחרח עולים למעלה והמים והארץ יורדים
לפניה והגלגל סובב בעגל וכן שור ביות העולם להיות

כמנהגן שחפץ בו ככה חפץ להיות האדם רשות בידו
וכל מעשיו מסורין לו ולא יהיה לו לא טפה ולא מושך לא
הוא מעצמו וברעתו שנתן לו הא עושה כל שהאדם יכול
לעשות לפיכך רנין אותו לפי מעשיו אם עשה טובה
משיבין לו ואם עשה רעה מריעין לו הוא שהנביא אמר
מירכס היתה זאת לכם גם המה בחרו בדרכים ובענין
זה אמר שלמה שמח בחור בילדותך וענין על כל אלה
יביאך האלים במשפט כלומר דע ענין בדרך דה לעשות
ועתיד אתה ליתן את הדין שמא תאמר והלא הקבה
יודע כל מה שיהיה קודם שיהיה ידע שזה יהיה צדיק או
רשע או לא ידע אם ידע שהוא יהיה צדיק או רשע
שלא יהיה צדיק ואם תאמר שירע שיהיה צדיק ואיפשר
שיהיה רשע הרי לא ידע הרבר על בוריו דע שתשובת
שאלת זו ארוכה מאד מרה ורחבה מני ים וכמה עיקרים
גדולים והרדים רמים תלויין בה אבל צריך אתה לידע
ולהבין ברבר זה שאני אומר כבר בארנו בפרק
שני מהלכות יסודי התורה שהקבה אינו יודע בידעיה
שהוא חוץ ממנו כבני אדם שהם ורעתם שנים אלא הוא
יתעלה שמו ורעתו אחר ואין רעתו שלאדם יכולה להשיג
דבר זה על בוריו וכשם שאין כח באדם להשיג ולמצוא
אמתת הבורא שנ כי לא יראני האדם והי כך אין כח
באדם להשיג ולמצוא רעתו של בורא הוא שהנביא אמר
כי לא מחשבותי מחשבותיכם ולא דרכיכם דרכי וכיון
שכן הוא אין בנו כח לידע היאך ידע הקבה כל הברואים
ומעשיהם אבל נודע בלא ספק שכעשה האדם ביד
האדם ואין הקבה מושכו ולא גזור עליו לעשות כך ולא
מפני קבלת הרת בלבר נודע דבר זה לא בראוי ברורות
מרבירי החכמה וכפני זה נאמר בנבואה שנין את האדם
על כל מעשיו כפי מעשיו אם טוב ואם רע והוא העיקר
שכל רברי הנבואה תלויין בו

פרק ששי

פסוקי הדבה יש בתור וברברי נביאי שהן נראין כסותרין
עיקר זה ונכשלין בהן רוב האדם ויעלה על דעתן כהן
שהקבה גזור על האדם לעשות רעה או טובה ושאינו לבו
שלאדם מסור לו להטותו לכל אשר ירצה והרי אני כבאר
עיקר גדול שממנו תדע פי כל אותן הפסוקים בזמן
שארם אחר או אנשי כרינה חופאים ועושה החוטאים
שעושה ברעתו וברצונו כמו שהודענו ראוי להפרע ממנו
והקבה יודע איך יפרע יש חט שהדין נותן שנפרעין
ממנו על חטאו בעולם הזה בגופו או בממונו או בבניו
הקטנים שבניו שלאדם הקטני שאין בהם דעת ולא הגיעו
לכלל מצוות קניינו הן וכתו איש בחטאו יוכת עד
שיעשה איש ויש חט שהדין נותן שנפרעין ממנו לעולם
הבא ואין עובר עליו שום נוק בעולם הזה ויש חטא
שנפרעין ממנו לעולם הזה ולעולם הבא ברא בזמן
שלא עשה תשובה אבל אם עשה תשובה התשובה כתרם
לפני הפורענות וכשם שהאדם חוטא ברעתו וברצונו
כה הוא עושה תשובה ברעתו וברצונו ואיפשר
שחטא אדם חט גדול או חטאים רבים עד שיתן הדין
לפני ריין האמת שיהא הפרעון כזה החוטא על השמים
אלו שעשה ברצונו ומדעתו שמונע ממנו התשובה ואין
מניחין לו רשות לשוב מרשעו כרי שיכות ויאבד בהפאי
שעשה הוא שהקבה אמר על ידי ישעיהו והשכח לב העם
הזה וגו וכן הוא אומר והיו מלעינים בכלאכי אלים וביו
דבריו ומתעתעים בנביאיו עד כלת חמת ה' בה' עד לאין
מרפא כלומר חטאו ברצונו והרבו לפטוע עד שנתחייבו
למנוע מהן התשובה שהיא המרפא לפיכך כתו
בתורה ואני אדוק את לב פרעה לפי שחט מעצמו תחלה
והרע לישרף הגרים בארצו שנ הזה נתחנכה לו נתן הדין
למנוע תשובה ממנו עד שנפרעין ממנו לפיכך חוק הקבה
את לבו למתהח שולח לו ביד משה ואומר מלח
ועשה תשובה וקבר אמר לו חקת שאין אתה כשלה

פרק רביעי

כר דברים מעכבין את התשובה ארבע מהן עון גדול והעושה אחת מהן אין הקבה מספיק בירו לעשות תשובה לפי גודל חטאו ואין א המחטיא את הרבי ובמל עון זה המעכב את הרבי מלעשות מצוה ב והמטה את חבירו מדרך טובה לרע כגון כסית ומדיח ג הרואה בנו יוצא לתרבות רעה ואינו מסחה בירו הואיל ובנו ברשותו או מיחה ביה היה פורש ולמצא כמחטיאו ובכלל עון זה כל שאיפשר בירו לכחות באהרים בין יהודי בין רבים ולא מיחה לא ינחם בכשלונו ה והאומר אחטא ואשוב ובכלל זה האומר אחטא ויום הכפרו מכפר ומהן ה דברים הנועלים דרכי התשובה בפני עושהו ואין א הפורש מן הציבור לפי שבזמן שיעשו תשובה לא יהיה עמהן ואינו זוכה עמהן בזכות שעושהו ב והחולק על דברי חכמים לפי שמחלוקתו גורמת לו לפרוש מהן ואינו יודע דרכי התשובה ג והמלעיג על המצוות שכיון שנתבזו בעיניו אינו הורף אחריהן ולא עושן ואם לא יעשה בכזה יזכה ד והמבזה רבותיו שדבר זה גורם לו לרחפו ולטרדו כחזוי ובזמן שנטרד לא ימצא מלמד ומורה לו דרך האמת ה והשונא את התיכחות שהרי לא הניח לו דרך תשובה שהתוכחת גורמת לתשובה שבזמן שמודיעין לו לאר חטאיו ומכליכי איתו חוזר בתשובה כמו שכתוב בתורה זכור ואל תשכח מצוות היתם ולא נתן ה לכם לב עם נבל ולא חכם וכן ישעיהו הוכיח את ישראל ואמר הוי גוי חוטא ידע שור קונחו מדעתי כי קשה אתה וכן צוהו הלא להוכיח לחטאים שנ קרא בירוק אל תחשוך וכן כל הנביאים הוכיחו לישראל עד שהיו בתשובה לפיכך צדיק להעמיד בכל קהל וקהל כשיש חכם גדול וזקן וירא שכי כנעוריו ואהוב להם שיהא מוכיח לרבים ונחזירן בתשובה וזה ששונא את התוכחות אינו בא לכוכיח ולא שומע דבריו לפיכך יעמד בחטאתיו שהם בעיניו טובים ובהם חמשה דברים העושה אותן אי איפשר לו שישוב בתשובה גמורה לפי שהם עוונות שבין אדם לחבירו ואינו יודע חבירו שחטא לו כדי שיהזור לו או ישאל ממנו לכהול לו ואילו הן א המקלל את הרבים לא קלל אדם ידוע כדי שישאל ממנו כפרה ב והדולק עם גנב שלפי

שאינו יודע גניבה זו שלמי היא אלא הגנב גונב לרבים ומביא לו והוא לוקח ועוד שהיא כחזיק יד הגנב והמטיא והמציא אברה ואינו מכיר עליה עד שהחזירה לבעליה לאהר זמן כשיעשה תשובה אינו יודע לכי יחזור והאיכל שוד עניים ויתומים ואלכנות או בני אדם אמללין הם ואינן ידועים ומפורסמים וגולים בעיר לעיר ואין להם מכיר כדי שידע שוד זה שלמי בא ויהזירנו לו והמקבל שוחר להטות דין אינו יודע על החזק הגיע הטייה זו וכמה היא כוחה כדי שיחזיר שהדבר יש לו רגלי ועוד שהוא מחזיק יד זה ומחטיאו וכזה חמשה דברים העושה אותן אין חזקתו לשוב מהן לפי שהן דברים קלים בעיני רוב האר ונמצ חוטא והוא ירמה שאין זה הש ואל הן א האיכל מסעודה שאינה כספית לבעליה שזה אבק גזל הוא והוא מרמה שלא חטא זיאכר כלום אבלתי אלא ברשותו ג והמשתמש בעבדו של עני שהעבדו של עני אינו אלא כגון קידרום ומחרישה ויאמ בלבו אינן חסרים והרי לא גילתי אנתו ג והמסתכל בעריות מעלה על דעתו שאין בכך כלום שהוא אומר וכי בעלתי אן קרבתו והוא אינו יודע שראיית העינים עון גדול שהיא גורמת לגופן של עריות שנא ולא תתורו אחרני לבבכם ואחרי עיניכם ד והמתכבד בקלון חבירו או בלבו שאינו חס לפי שאין חבירו עומד שם ולא הג לו בשת ולא ביישו אא ערך מעשי הטובים לחכמתו לכל מעשה חבירו או חכמתו כדי שיראה ככללו שהוא מסוכר וחבירו סול ה והחושד כשרים אומר בלבו שאינו

ומחטיא ורמס וברשותן מרדכי צביר והעושה עבירות ביר דמיה מפורסמת ליהויקים והמוסרים וכטילי איכה על הצביר שלא לשם שמים ושופכי דמים ובעלי לשון הרע והבושך עדלתו חמשה הן הנקראים כינון חמשה האומר שאין עזאזה ואין לעולם מנהיג והאומר שאין עס מנהיג אבל הן שנים או יותר והאומר שיש שם רבון אחר יצא גוף ובעל תמינה וכן האומר שאינו לפרוץ הראשון וצור לכל וכן העובר איה זולתו כדי להיות מלוי בניו ובין רבון העולמים כל אחד מחמשה או הוא מן שלשה הן הנקראין אפיקורוסין האומר שאין עם נבואה מלל ואין שם מדע שמגיע כהבורא ללב בני האדם והמחטיא נביאתו שלכשה רבינו והאומר שאין הבורא יודע מעשה בני האדם כל אחד משלשה או הן אפיקורוכי שלשה הן המופרים בתורה האומר שאין התורה מעם ה אפי פסוק אחר אפי תיבה אחת אם אם כשה אמרו כפי עצמו הרי זה כופר בתורה וכן הכופר בפירושה והוא תורה שבעל פה והמחטיא מגידה כגון צדוק ובית ס והאומר שהבורא החליף מצוה זו במצו אחרת וכבר נטיל תורה זו אעפ שהיא היתה מעם ה כגון וההגרים בל אחר מעלשה אילו כונר בתורה שנים הם המושמדים חמשה מה לעבירה אחת והמשוכר לכל התורה כולה המשוכר לעבירה אחת זה שדחויק עצבו לעשות אותה עבירה בודון ונתפרכי בה והורגל אמי היתה כן הקלות כיון שהחזוק תמיד ללבוש שעטני או להקוף מיאה ונמצא כלא בטלה מצוה זו כן העוד אצלו הרי זה כשיכר לאותו דבר והוא שיעשה להכעיס הכשוכר לכל והנורה כולה כגון החוזר לית הגוים בשעה שחזק עמד וירבק בהם ויאמר מה בצע לי להרביק בישראל שרם שגלי ונדרפים טוב לי שארבע באי שירם תקופה הרי זה כשימר לפי התורה כולה מחטיאי הרבים כיצד אדר שהחטיא בדרך גדול כגון ירבעם וצדוק וביתום ואדר שהחטיא ברב יקל אפי לבטל מצות עשה ואחר האונס אהרים עד שיחטיא במנשה שהיה הורג את ישראל עד שיעבדו עו או שהעני אהרים והריהם הפורש כדרמי צבור אעפ עלא ערה עבירות לא נברל מעדת ישראל ואינו עושה כצוות בבלין ולא נכנס בצרתן ולא מתענה בתעניתן אלא הולך בדרמי באחד בניני הארץ וכאלו אינו מהן אין לו חלק לעולם הבא והעושה עבירות ביר דבר כזהו כן כן שנייה קלות בין שעשה חכורות אין לו חלק לעולם הבא והוא הנקרא כגלה פניס בתורה כפני שהעניו כצוהו וגלוי פניו ולא בוש מדברי תורה שנים הם המוכרי המוכר חבירו ביר גוים להורגו או להכותו והמוכר כיון חבירו ביר גוים או ביר אנס שהוא כנוי ושגידם אין להם חלק לעולם הבא מטיל איכה על הצבור שלא לשם שמים זה הרורה צבור בחזקה והן יראים ופירדים כמני הרבה וכונתו לכבוד עצמו וכל חפציו שלא לכבוד שמים כגון מלכי הגוים כל אחד ואחד מישראל וארבעה אנשים אלו שכנינו אעפ שהן מישראל אין להן חלק לעולם הבא ויש עבירות קלות מאו ואעפ אמרו חכמים שהפגיל בהן אין לו חלק לעולם הבא וכדי הן להתרחק מהן ולהזהר בהן ואילו הן המכנה שם לחבירו והקורא לחבירו בכינויו והמלביק פני חבירו ברבים והמתכבד בקלון חבירו והמבזה תלמידו חכמים והמבזה חכמתו והמבזה את חמורו והמחלל את הקדשי ברא שכל אחד כלא אין לו חלק לעולם הבא כשמת בלא תשובה אבל אם שב כרשעו ומת והוא בעל תשובה הרי זה ממני העולם הבא שאין לך דבר שעוכר בפני התשובה אפילו כפר בעיקר כל ימיו ובאדרגה שב יש לו חלק לעולם הבא שנאמר שלום שלום לחיו ולקרובי אמר ה ורפאתיו כל הרשעים והמשיעים והמשומרי ומציא בהן שחזרו בתשובה בין בגלוי בין במסמונות מקבלין אותן שנ שובו בניס שובבים אעפ שערין עובב והוא יקרי בסתר שב ולא בגלוי מקבלין אותו בתשובה

תתי חר

שם אכילה ושתייה וזה שאמרו צדיקים יושבין על דרך
הנהגה כלומר נפשות הצדיקים מצויין שם בלא עמל ולא
יגיעה וכן זה שאמרו עשרותיהן בראשיהן כלומר דעת
שירענה שבגללה זכו לחיי העולם הבא ומצויה עמהן והיא
העטרה שלהם כענין שאם שלמה בעטרה שעוטר לו אמו
והרי הוא אום ושמחת עולם על ראשם ואין השכחה נוף
כדי שתנוח על הראש כך עטרה שאמרו חכמים כאן היא
הרעה ומהו זה שאמרו ונהנין מויו שלמה שירעני ומשיגין
מאמתת הקבה מה שאינן יודעים והם בגוף האפל השפל
כל נפש האמורה בענין זה אינה הנשמה הצריכה לנוף
אלא צורת הנפש שהיא הרעה שהשיגה חבורא כפי כחה
והשיגה הרעות הנפרדות ושאר המעשים והיא הצורה
שבארנו ענינה בפרק ד' מהלכות יסודי התורה היא הנקר
נפש בענין זה חיים או לפי שאין עמהם מות שאין
המות לא ממאורעות הגוף ואין שם גוף נקרא צרור חיי
שנאמר והיתה נפש אדני צרורה בצרור החיים וזהו
השכר שאין שכר למעלה ממנו והטובה שאין אהריה
טובה והיא שהתאוו כל הנביאים וכמה שמות נקראו לה
דרך משל הר ה' ומקום קדשו ודרך הקדש
וחצרות ה' וטעם ה' ואהל ה'
והיכל ה' ובית ה' ושער ה' והכמים
קראו לה דרך משל לטובה זו המזומנת לצדיקים כעורה
וקורין לה בכל מקום העולם הבא הנקמה שאין
נקמה גדולה ממנה שתכרת הנפש ולא תזכה לאהרן החיי
שנאמר הכרת תכרת הנפש ההיא עונה בה וזה האברון
הוא שקורין אותו הנביאים דרך משל באר שהת' ואברון
ותפתה ועלוקה וכל לשון כלייה והשחתה קורין לו
לפי שהיא הכלייה שאין אהריה תכונה וההפסד שאינו
חוזר לעולם שמא תקל בעיניך טובה זו ותרכה שאין
שכר המצות והיות האדם שלם בדרכי האמת לא להיותו
אוכל ושותה מאכלות טובות ובעל צורות נאות ולובש
בגדי שש ורקמה ושוכן באהלי שן ומשתמש בכלי כסף
זהב ודברים הדומים לאו כמו שברמין או הערביים
הטפשים האוילים השטופים בוכה אבל החכמים
ובעלי דיעה ידעו שכל הדברי האו דברי הבאי והבל הם
ואין בהם תועלת ואינה טובה גדולה אצלינו בעולם הזה
לא מפני שאנו בעלי גוף ונויה וכל הדברים האלו צרכי
הגוף הם ואין הנפ מתאוה להם ומחמתן לא מפני צורך
הגוף כדי שימצא חפצו ועמוד על בוריו ובזמן שאין שם
גוף נמצאו כל הדברים האלו בטלים הטובה הגדולה
שתהיה בה הנפש בעולם הבא אין שם דרך בעולם הזה
להשיגה ולירע אותה שאין אנו יודעים בעולם הזה לא
טובת הגוף ולה אנו מתאים אבל אותה הטובה גדולה
עד מאד ואין לה ערך בטובות של עולם הזה לא דרך
משל אבל בדרך האמת שנערוך טובות הנפש
בעולם הבא כטובת הגוף בעולם הזה במאכל ובמשתה
אינו כן לא אתה הטובה גדולה עד אין חקר ואין לה ירך
ורמיון הוא שאמר רוד מה רב טובך אשר צפנת ליראך
וגו' וכמה כמה רוד והתאוה לחיי העולם הבא שנאמר
לולי האמנתי לדאות בטוב השם בארץ חיים
כבר הודיענו החכמים הראשונים שטובת העולם הבא
אין כח באדם להשיגה על בוריה ואין יודע גודלה ויפה
ועצמה אלא הקבה לבדו ושכל הטובות שכתב באין בהם
הנביאים לישראל אינן לא לדברים שבגוף שנהנין בהן
ישראל לימות המלך המשיח בזמן שתשוב הממשל לישראל
אבל טובת חיי העולם הבא אין לה ערך
ורמיון ולא דמות הנביאים כדי שלא יפחתו אותה ברמיון
הוא שנשעיהו אמר עין לא ראתה אהים וזלתך יעשה
למכה לו כלומר הטובה שלא ראתה אותה עין נביא ולא
ראה אותה לא אהים עשה אותה האהים לאדם שמחכה
לו אמרו חכמים כל הנביאים כולן לא נבאו לא ליכות
המשיח אבל העולם הבא עין לא ראתה אהים וזלתך
זה שקראו אותו חכמים העולם הבא לא מפני שישנו מעני

ענתה וזה העולם אומר ואחר כך יבא אותו העולם אין
הדבר כן לא הרי הוא כצוי ועומד שנ אשר צפנת פעלר
ולא קראונו עולם הבא לא מפני שאותן החיים באין לו
לאדם אחר חיי העולם הזה שאנו קיימים בו בגוף ונפש
וזהו הנמצא לכל אדם בראשונה

פרק תשיעי

מאחר שנודע שמתן שכרן של מצות הטובה שזכה לה
אם שמרטו ודרך השם הכתוב בתורה היא חיי העולם הבא
שנ למען ייטב לך והארבת ימים והנקמה שנוקמת
מן הרשעים שעובו אורחות הצדק הכתובות בתורה היא
הכרת שנאמר הכרת תכרת הנפש ההיא עונה בה
מהו זה שכתו בכל התורה כולה אם תשמעו
יגיע לכם כך ואם לא תשמעו יקרה אתכם כך וכל אותן
הדברים בעולם הזה כגון שובע ורעב ומלחמה ושלוה
ומלטת ושפלות וישיבת הארץ ונלות והצלחת מעשה
והפסדו ושאר כל דברי הברית כל איתן הדברים
אמת היו ויהיו ובזמן שאנו עושים כל מצות התורה יגיעו
אלינו טובות העולם הזה כולן ובזמן שאנו עוברין עליון
תקרה אותנו הרעות הכתובות ואעפ שאין אותן הטובות
הם סוף מתן שכרן של מצות ולא אותן הרעות הם כוף
הנקמה שנוקמי כעובר על כל המצו אלא כך הוא הכרע
כל הדברים הקבה נתן לנו תורה זו עץ חיים לכל
העושה כל הכתוב בה ויודעו דיעה נסודה נכונה וזכה בה
לחיי העולם הבא ולפי גודל מעשיו ורוב חכמתו הוא זוכה
והבטיחנו בתור שאם נעשה אותה בשכחה ובטובת נפש
ונהגה בחכמה תכיר שיסוד כמנו כל הדברים הכוננים
אותנו מלעשותה כגון חולי ומלחמה ורעב וכיוצא בהן
וישפיע לנו כל הטובות הכחויקות את ידנו לעשו התורה
כגון שובע ושלוה ורבות כסף וזהב כדי שלא נעסוק כל
ימינו בדברים שהגוף צריך להן לא נשב פנויים ללמוד
בחכמה ולעשות הכצוה כדי שזכה לחיי העולם הבא ולא
הוא אום בתורה אחר שהבטיח בסובו העולם הזה וצדקה
תהיה לנו וגו' וכן הודיענו בתורה שאם נעווב התורה
ברעת ונעסו בהבלי הזמן כענין שא וישמן ישורון ויבעט
שריון האמת יסיר סן העוובים כל טובות העולם הזה
שהם חזק ידיהם לבעוט ומביא עליהם כל הרעות
המונעים אותן מלקנות העולם הבא כדי שיאברו כרשעו
הוא שכתו בתורה ועברת את אויביך אשר ישלחנו ה כך
תחת אשר לא עברת את השם וגו' נמצא פי
כל איתן הברכות והקללות על דרך זו כלומר אם עברתם
את ה בשמחה ושמרתם דרכו משפיע לכם הברכות וא
וכרחיק הקללות מכס עד שתהיו פנויים להתחכם בתורה
ולעסוק בה כדי שתזכו לחיי העולם הבא וייטב לך לעולם
שכולו טוב ותאריך ימים לעולם שכולו ארוך ונמצאתם
זוכין לשני העולמים לחיים טובים בעולם הזה המביאים
לחיי העולם הבא שאם לא יקנה פה חכמה ומעשים טובי
אין לו במה יזכה שנ כי אין מעשה וחשבון ורעת והככה
בשאל ואם עזבתם את ה ושניתם במאכל וכשתה
זונות ודומה להם מביא עליכם כל הקללות האלו ומכיר
כל הברכות עד שיכלו ימיכם בבגלה ופחד ולא יהיה לכם
לב פנוי ולא גוף שלם לעשות המצוה כדי שתאברו כדי
העולם הבא ונמצא שאברתם שני עולמות שבזמן שאדם
טרור בעולם הזה בחולי ובמלחמה ורעבון אינו כמעט
לא בחכמה ולא בכצוה שבהן זוכין לחיי העולם הבא
ומפני זה נתאו כל ישראל נביאיהם וחכמיהם ימיה הכשי
כדי שיטעו במלכות שאינה מנחת להן לעסוק
בתורה ובמשיח כהוגן וימצאו להן מרגוע ררבו בחכמה
כדי שיזכו לחיי העולם הבא לפי שבאותן הימים
תרבה הדיעה והחכמה והאמת שנ כי מלאה הארץ רעה
את ה ולא ילמדו איש את אחיו ואיש את רעהו והסודות
את לב האבן מברשם מפני שאותו המלך שיעבו מודע
רוד בעל חכמה יהיה יתר משלמה ונביא גדול הוא קדוב

זאתה ועברך ורעתי ונו זאלם בעבו זאת העמדתך כרי
להודיע לבאי העולם שבזמן שמונע הקבה התשוב לחושא
אינו יכול לשוב לא ימות ברשעו שעשה בתחילה ברצונו
וכן סיחון לפי עיונות שהיו לו נתחייב למונעו מן
התשובה שנ כי הקשה ה אהיך את רוחו ואמץ את לבבו
ועד הכנסים לפי תועמותיהן מנע מהם התשובה
עד שעשו מלחמה עם ישראל שנ כי מאת ה היתה לחוק
את לבם לפי את המלחמה עם ישראל למען החרימם
וכן ישראל בימי איהו לפי שהרבו לפשוע מנע מאיתן
המרבץ לפשוע תשוב שנ ואתה הסיבות את לבם אחורני
כלומר מנעת מהן התשובה נמצאת אומר שלא גור
האל על פרעה להרע לישרא ולא על סיחון לחטא בארצו
ולא על הכנעניים להתעב ולא על ישראל לעבוד עז אלא
כולן חטאו מעצמן וכולן נתחייבו למנוע מהן התשובה
ובענין זה שיאלקו הצדיקים והנביאים בנבואתם מאת
ה לעולם על הדרך האמת כמו שאמר דוד הורני ה דרך
כלום אל ומנעוני חטאי דרך האמת שממנה ארע דרכיך
וייחוד שדך וכן זה שא רוח נדיב תסמכני כלו תניח רוחי
לעשות חפצך ואל יגרמו לי חטאי למונעני מתשובה אלא
תהיה הרשות בידי עד שאחזור ואבין וארע דרך האמת
ועל דרך זו כל הרומה לפסוקים או ומהו זה שאמר דוד
טוב וישר ה על כן יורה חטאים בדרך ידרך עניים כול
זה שלא נביאים להם מוריעים דרכי ה ומחזירין אותן
בתשובה ועוד שנתן בהן כח ללמוד ולהבין שמדה זו
בכל אדם שכל זמן שהיא נמשך בדרכי החכמה והצדק
מתאווה להן ורודף איתם והוא מה שאמר רזל בא לטהר
מסייעין אותו כלומר ימצא עצמו נעור על הרבר והלא
כתוב בתורה ועברו וענו אותם הרי גור על המצרים
לעשו רע וכתוב וקם העם הזה וזנה אחרי אהי נכר הארץ
הרי גור על ישראל לעבוד עז ולמה נפרע מהן לפי שלא
גור על איש פלוני הידוע שיהיה הוא הוונה אלא כל אחד
ואחד מאותן הוונים שעברו עז אילו לא רצה לעבוד לא
היה עיבר ולא הודיעו הבורא אלא מנהגו של עולם הא
למה זה רומה לאמר העם הזה יהיה בהן צדיקים ורשעי
לא מצינו זה יאמ הרשע כבר נגור עליו שיהיה רשע מפני
שהודיע למשה שיתיו רשעים בישראל כענין שנאמ כי לא
יחדל אבינו מקרב בארץ וכן המצרים כל אחד
ואחד מאיתן המצרים והצדיקים לישראל או לא רצה
להרע להם הרשית בירו שלא גור על איש ידוע אלא
הודיעו שזוהרעו עתיד להשתעבר בארץ לא להם וכבר
אמרו שאין כח באדם לירע היאך ירע הקבה רברים
העתידין להיות

פרק שביעי

הואיל ורשו כל אדם נתונה לו כמו שבארנו ישתרל אדם
לעשות תשובה ולהתוודות בפיו מחטאיו ולנעור כפיו
מחטאיו כרי שימות והוא בעל תשובה וזכה לחיי העולם
הבא לעולם יראה אדם עצמו כאלו הוא נוטה
למות ושמא ימות בשעתו ונמצא עומד בחטאו לפיכך
ישוב מחטאיו מיר ולא יאמר כשאוקין אשוב שמא ימות
טרם ישוקין הוא ששלמה אמר בחכמתו בכל עת יהיו
בנדיך לבנים אלמאמר שאין תשובה אלא מעבירות
שיש בהן מעשה כנות ונות וגל וגיבה לא כשם שצריך
אדם לשוב מאילו כך הוא צריך לחפש ברעות רעות שיש
לו ולשוב מן הכעס ומן האהבה ומן הקנאה ומן ההתול
ומריופת הממון והכבוד ומרדופת המאכלות וכיוצא
בהן מן הכל צריך לחזור בתשובה ואילו העונות קשים
מאותו שיש בהן מעשה שבסמך שאדם נשקע באלו קשה
הוא לפרוש מהם וכן הוא אומר ישוב רשע ונו האל
ירמה אדם בעל תשובה שהוא מרוחק מסעלת הצדיקים
מפני העוונות והחטאות שעשה אין הרב כן אלא אחוב
ונחמד הוא לפני הבורא כאלו לא חטא מעולם ולא עשה
אלא שפתי דרבה שדיי פעם פעם חמץ ופירש ממנו

וכבש יצרו אמרו חכמים מקום שבעלי תשובה
עומדין אין צדיקים נמורין יכולין לעמב בו כלו מעלתן
נמלה ממעלת אילו שלא חטאו מעולם מפני שהן כובשי
יצרם יותר מהם כל הנביאים כולן צוו על התשובה
ואין ישראל נגאלין לא בתשובה וכבר הבטיחה תורה שסוף
ישראל לעשות תשובה בסוף גלותן ומיד הן נגאלין שנאמ
זהו כי יבאו עליך כל הרברים ונו ושבת עד ה אהיך
ושב ה אהיך כו נמלה תשובה שמקרב את האדם
לשכינה שנ שובה ישראל עד ה אהי ונא שובו עדי נאם ה
ונאמ אם תשוב ישראל נאם ה אלי תשוב יכלומר אם
תחזור בתשובה בי תרבק התשובה מקרב את
הרחוקים אמש היה זה שנאוי לפני המקו משוקין ומרוחק
ותועבה והיום הוא אהוב ונחמד קרוב ויריד וכן אתה
מיצא שבלשון שהקבה מרחק החוטאים בה מקרב את
השבים בין יחיד בין רבים שנ והיה במקום אשר יאמר
להם לא עמי אתם יאמר להם בני א חי ונאמר ביכניהו
ברשעתו כתבו את האיש הזה ערירי גבר לא יעלה בימיו
אם יהיה האיש הזה יכניהו חותם עליה ימיני וכיון ששב
בגלותו נאמר בורובבל בנו ביום ההוא נאם ה אקחך
זרובבל בי שאלתיא עבדי נאם ה ושמתיד כחותם
כמה מעולה מעלת התשובה אמש היה זה מוברל מה אהי
ישראל שנ עונותיכם היו מברילים ביניכם לבין אהיכם
צועק ואינו נענה שנ גם כי תרבו תפלה וכול ועושה
מצות וטורפיא איתן בפניו שנ מי בקש זאת מירכס רמוס
חציו מי גם בכס ויסגר דלתים וכול והיום הוא
מורבק בשכינה שנ ואתם הרבקים בה אהיכם צועק
ונענה מיר שנ והיה טרם יקראו ואני אענה ועושה
מצות ומקבלין אותן בנחת ושמה שנ כי כבר רצה האהי
את מעשיך ולא עור לא שמתאויס להם שנ ארובה לה
בנחת יהודה וירושלם כלמי עולם וכשנים קדמוניות בעלי
תשובה רדכן להיית שפלים וענוים ביותר אם חרפו אותן
הכסילים במעשיהם הראשונים ואמרו להן אמש היית
עושה כך וכך ואמש היית אום כך וכך אל ירגישו להן לא
שומעין ושמהים ויודעין שזו זכות להם שכל זמן שהם
ביושים מצעשיהם שעברו ונכלמים מהן זכותם מרובה
ומעלתם מתגדלת וחש גמור הוא לומר לבעל תשובה
זכור מעשיך הראשונים או להזכירם לפניו כרי לביישו או
להזכיר רברים וענינים הרומין להם כרי להזכירו מה עשה
הכל אסור ומוזהר עליו בכלל הונוית רברים שהזהירה
תורה עליה שנ ולא תונו איש את עמיתו

פרק שמיני

השובה הצפונה לצדיקים היא חיי העולם הבא והיא החיו
שאין מות עמה והשובה שאין עמה רעה הוא שכתו בתור
למען יישב לך והארכת ימים מפי השמועה למדו למען
ישב לך לעולם שכולו טוב והארכת ימים לעולם שכולו
ארוך וזה הוא העולם הבא שכר הצדיקים הוא
שיזכו לנעים זה ויהיו בשובה זו ופירעון הרשעי הוא שלא
יזכו לחיים אילו אלא יכרתו וימותו וכל מי שאינו זוכה
לחיים או הוא המת שאינו חי לעולם אלא נכרת ברשעו
ואבר ככהמה וזהו כרת הכתובה בתורה שנ הכרת תכרת
הנפש ההיא מפי השמועה למדו הכרת בעולם הזה תכרת
לעולם הבא כלום שאותה הנפש שפירש מן הגוף בעולם
הזה אינה זוכה לחיי העול הבא לא גם מן העול הב נכרת
העולם הבא אין בו גוף וגויה לא נפשות הצדיקים בלבד
בלא גוף כמלאכי השרת הואיל ואין בו גויות אין בו לא
אפילה ולא שתייה ולא רבר מכל הרברי שגופות בני אדם
צריכין להן בעולם הזה ולא יארע רבר בו מן הרברים
שמאולעין לגופית בעולם הזה כגון ישיבה ועמידה ושניה
ומיתה ועצב ושחוק וכיוצא בהן כך אמר החכמי הראשון
העולם הבא אין בו לא אפילה ולא שתייה ולא תשמיש
לא צדיקים יושבין ועטרתיהם בראשיהן ונהגין מזון
השמינה החי נתברר לך שאין שם גוף לפי שאין

לחוד ער סופה וללך קורין כן מסורת היא בדינו
שבשע שקבין יעקב אבינו את בני בסערו בשעת מיתתו
צא וזרום על ייחוד השם ועל דרך ה' שהלך בה אברהם
ויצחק אביו ושאל אותם ואמר להם בני שכא יש בכנס
פסלות מי שאינו עומד עמי בייחוד השם כענין שאם לנו
בשעה רבי פן יש בכנס איש או אשה וכול ענו כולם ואמרו
שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד כלומר שמע ממנו אבינו
ישראל השם אלהינו השם אחד פתח הוקן ואמר ברוך
היה עבור מלקותו לעולם ועד לפיכך נהגו כל ישראל
לומר שבח ששבח בו ישראל הוקן אחר פסוק זה
הקורא קרית שמע מברך לפניו ולאחריה ביום מברך
שתיים לפניו ואחת לאחריה ובלילה מברך שתיים
לפניה ושתיים לאחריה ברכה ראשונה שלפניה
ביום יוצר אור ובורא חשך וכול וברכה שנייה אהבת
עולם אהבתנו ושל אהריה אבת וייצב וברכה ראשונה
שלפניה בלילה מעריב ערבים וכול שנייה לה אהבת
עולם בית ישראל עמך אהבת כול וברכה ראשונה של
אהריה אמת ואמונה שנייה לה השכיבנו ברכה
ראשונה שלפניה בין ביום בין בלילה פותח בה בברוך
וחותם בה בברוך ושאר ברכותיה חותם בכל אהת כהן
בברוך ואין להם פתיחה בברוך ברכות אילו עם
שאר כל הברכות הערוכות בפי כל ישראל עזרא הכופר
ובית דינו תקנום ואין אדם רשאי לפחות כהן ולא להוסיף
עליהם מקום שהתקינו להתוס בברוך אינו רשאי שלא
להתוס וכקום שד תקינו שלא להתוס אינו רשאי
לחתום מקום שהתקינו שלא לפתוח בברוך אינו רשאי
לפתוח מקום שהתקינו לפתוח אינו רשאי שלא לפתוח
כללו של דבר כל המשנה כמטבע ששבעו חכמים בברכות
הרי זה טועה וחוזר ומבר כמטבע וכל שאינו או אבת
ו ציב בשחרי ואמת ואמונה בערבית לא יצא ידי הובנה
והקדים ברכה שנייה לברכה ראשונה בין ביום בין בלילה
בין לפניו בין לאחריה יצא לפי שאין כור בברכות
בשורית פתח יוצר אור וכיום מעריב ערבים לא יצא
פתח במעריב ערבים וסיום ביוצר אור יצא
ובערב פתח במעריב ערבים וסיום ביוצר אור לא יצא
פתח ביוצר אור וסיום במעריב ערבים יצא שכל הברכו
הולכות אחר התיבתן או זהו זמן קרית שמע
בלילה מצותה בשעת יציאת הכוכבים עד הצני בלילה
ואם עבר ואיחר וקרא ער שלא עלה עמוד השחר יצא ידי
חובתו שלא אכרו עד חצות לא כרי להרהיק אדם מן
הפשיעה הקורא קרית שמע שלערבית אחר שיעלה
עמוד השחר קודם הנץ החכה לא יצא ידי חובתו לא אם
כן היה אנוס כגון שחור או חולה או כיוצא בזה ואנוס
שקרא בעת זה אינו אומר השלבינו ואי זה היא זכיה
ביום מצותה שיתחיל לקרות קודם הנץ החכה כרי שיגמור
לקרות ולברך ברכה אחרונה עם הנץ החמה ושיעור זה
כמו שעור שעה קודם שתעלה השמש ואם איחר וקרא
קרית שמע אחר שתעלה השמש יצא ידי חובתו שעונתה
ער סוף שלש שעות ביום למי שעבר ואיחר מי
שהקדים וקרא קרית שמע שלשה שעות אדר שיעלה עמוד
השחר אעפ שהשלים קודם שתנץ החמה יצא ידי חובתו
ובשעת הדחק כגון שהיה משכים לצאת כדרך
קורא לכתחלה כשעלה עמוד השחר הקורא אחר
שלש שעות ביום אפי היה אנוס לא יצא ידי חובת קרית
שמע בעונתה לא הרי הוא כקורא בתורה ומברך לפניו
ולאחריה כל היום אפילו איחר וקרא אחר שלש שעות

ברך שיני

קרא את שמע ולא כיון לכו בפסוק ראשון שהוא שמע
ישראל לא יצא ידי חובתו והשאר אם לא כיון לכו
יצא אפי היה קורא בתורה כדרכו או כגיה את הפרשנות
האנבעונת קריאה יצא והוא שכוין לכו בפסוק ראשון
כל אדם קוראין קרית בין עומד בין סתמן כן שוכין

בין רוכבין על גבי בהמה ואסוף לקרות קרית שמע והוא
מוטל ופניו טוחות בקרקע או כושלך על גבו ופניו למעלה
אבל קורא הוא והוא שוכב על צדו ואם הזה בעד בשר
הרבה ואינו יכול להתהפך על צדו או שהיה דוכה נוכח
מעט לצדו וקורא מי שהיה כהן על הגליו עומד
הפסוק ראשון והשאר קורא והוא כהן ה' ישן כהן קרין
אותו ומעריך אותו עד שיקרא ככוכב ואין וכו' ואילך
אם אנחתו שונה אין מצעריך אותו מי שתמיד עוכק
בכלאכה מפסיק עד שיקרא פרשה ראשונה כולה
וכן האוכנין בטליון ככלאכתן בפרשה ראשונה כרי על לא
תהא קריאתן עראי והשאר קורא הוא כדרכו ועוסק
בכלאכתו אפי היה עוכד בראש האילן או בראש דרום
קורא בכלוכו וכברך לכניד ונאו ריה היה עוכק
בתלמיד תורה והגיע זמן קרית שמע פוכק וקו' א יכניד
לפניה ולאחריה היה עוסק בצרכי רבים לא יכסוק
אז יגמור עסקיהן ויקרא אם נשאר עת לקרות היה
עוכק באכילה או שהיה בכרחה או שהיה עוכק בתכונות
או שהיה כהפך בעורות או שהיו עוסקין בדין גמור ואדר
נד קרא קרית שמע ואם היה כתיירא שכא יעבור זמן
קריאה ופסק וקרא הרי זה כשובב מי שירד לעבול
אם יכול לעלות ולהתכסות ולקרות קודם שהנץ הרכה
יעלה ויתכסה ויקרא ואם היה כתיירא שכא הנץ
החכה קודם שיקרא יתכסה בכיס שהוא עוכד בהן ויקרא
ולא יתכסה לא במים הרעים ערודן רע ולא בכי
המטרה ולא במים צלולין מפני שערותו נראית בהן אבל
כתנכה הוא במים עכורין שאין רידן רע וקורא במכוכו
הקורא קרית שמע לא ירכוז בענין לא יקרוין
בשבתו ולא יראה באנבעונתו כרי שלא היה קריאה עראי
ואם עייה כן אעפ שיצא ידי חובתו דרי זה כמנהג
ועריך להחביע לאנו כשהוא קורא ואם לא העכיע לאנו
גא ועריך לדקדק באותיותיו ואם לא דקדק יצא כיצד
ידקדק ישכר שלא ירכה הדוק ונא ידויק דרכה ולא
גמח הנד ולא ינדר הנח לפי צריך ליתן ריוח בין הרבקי
בין כל שתי אותיו הרימו שאהת כהן כוף תיבה ודאחרת
תחלת תיבה הכמוכה לה כגון בכל לבבך קורא בכל
ושוהה וחוזר וקורא לבבך וכן ואנדרה כהן הכוף כתי
ועריך לבאר של תוכרו ועריך להאריך ברלת של אהר
כרי עינל כהן בשנים ובארץ ובארבע רוחות וצרי כלא
יחטוף בזיות כרי שלא יהא כאוכר אחר קורא אדם
את שמע בכל לשון שיהא כבינה ורק א בנל לשון צריך
נו ודר מרברי שבוט שבאותה הלשון וכו' קדק באותה
הלשון כמו שכדקדק בלשון הקדש הקורא לכפרע
לא יצא ברא בכור דנכיקים אבל אם הקדים פרשה
לפרשה אעפ שאינו רטאי אני אינו שיצא לפי שאינה
כמוכה לה בתורה קרא פסוק וחוזר וקראה פעם
שנייה הרי זה מגונה קרא מינה אהת וכפרה כגון
שקרא שמע שבע מעתקין אותו קראה כירוגין יצא
אפי שהה בין כירוג לכירוג כרי לנמור את כולה יצא והוא
שיקרא על הכרד קראה כתנכנס והוא כי שאינו
ער ולא נרדם בשניה יצא ובלבד שיהיה ער בכוכו ראשון
ספק קרא קרית שמע ספק לא קרא חוזר וקרא
ומברך לפניו ולאחריה אבל אם ע' ע שקרא ופסתפק
לו אם בירך לפניו ולאחריה או לא בירך אינו חוזר
ומברך קרא ונעה יחזור למקום שטעה נענש ככנו
בין פרשה לפי שה ואינו יודע אי ען פרשה השלים ואי זו
צריך להתחיל חוזר לפר ראשון שהוא ארבת את ה אהי
ונו טעה באכצע הפרק ואינו יודע להיכן פסק החוזר
לראש הפרק היה קורא וכתבתם ואינו יודע אם
הוא בכתבתם של שמע או בכתבתם שבוהיה אם שמע
חוזר לכתבתם של שמע ואם נסתפק לו אחר שכתב
למען ירם ימיכם אינו חוזר שעל חתול לשונו הוא הולך
היה קורא ופגע באחדים או פגעו בו אחרים
אם היה סן פרק לפר פסק ונתחיל ושו' שלום מי שהוא

הלכות יסושי התורה

עשרה פרקים

הלכות דעות

שבעה פרקים

הלכות תלמוד תורה

שבעה פרקים

הלכות עזי וחקות הגוים

שנים עשר פרקים

הלכות תשובה

עשרה פרקים מה אהבתי תורת כל היום היא שיחתי

ספר שיני והוא ספר

אהבה

הלכותיו שש וזהו סידורן הלכות קרית שמע
 הלכות תפלה וברכת כהנים הלכות תפילין וכוונה
 וספר תורה הלכות ציצית הלכות ברכות
 הלכות מלה הלכות קרית שמע מצות עשה אחת
 והיא לקרות קרית שמע פעמים ביום הלכות תפלה
 וברכת כהנים יש בכללן שתי מצות עשה אחת לעבוד
 את ה' בתפלה בכל יום שנייה לבדך כהנים את ישראל
 בכל יום הלכות תפילין וכוונה וספר תורה יש בכללן
 חמש מצות עשה וזהו פרשן

א להיות תפילין על הראש

ב לקשרם על הירד

ג לקבוע מצוות בפתחי השערים

ד לכתוב כל איש ספר תורה לעצמו

ה לכתוב כל איש ספר שיני לעצמו כדי שיהיו לו

שתי ספרי תורות הלכות ציצית מצות עשה אחת

והיא לעשות ציצית על כנפי הכסות הלכות ברכות מצות

עשה אחת והיא לברך את שם הקבה אהר אכילה

הלכות מילה מצות עשה אחת והיא למול את הזכרים

ביום שמיני נמצאו כל המצות האלו הנכללות בספר

הוא אחת עשר מצות עשה

הלכות קרית שמע

מצות עשה אחת והיא לקרות קרית שמע פעמים ביום

וביאור מצוה זו בפרקים אילו

פרק ראשון

פעמים בכל יום קוראין קרית שמע בערב ובבקר שנאמר
 ובשכבך ובקומך בשעה שדרך בני אדם שוכבים וזו היא
 לילה ובשעה שדרך בני אדם עומדין וזה הוא יום ומא
 הוא קורא שלשה פרשות אלהן שמע והיה אם שמע
 ויאמר ומקרימין לקרות פרשת שמע מפני שיש בה ייחוד
 השם ואהבתו ותלמודו שהוא העיקר הנרול שהכל תלמ
 בו ואחריה והיה אם שמע שיש בה ציווי על זכירת
 שאר כל המצוות ואחר כך פרשת ציצית שגם היא יש
 בה ציווי וזכירת כל המצוות אעפ שאין מצות ציצית נוהגת
 בלילה קוראין אותה בלילה מפני שיש בה זכרון וציאת
 מצרים ומצוה להזכיר וציאת מצרים ביום ובלילה שנאמר
 למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיך
 וקדית שלש פרשות אלהן על סדר זה הן

הקראת קרית שמע הקראת קרית שמע כשהוא

במדר פסוק ראשון אמר בלחש ב יוד שם כבוד כלכותו

לעולם ועד וחודר וקורא כדרכו ואחבת את ה

בשעה רבינו ולפיכך ילמד כל העם ויורה אותן דרך השם
 ויבואו כל הגוים לשמוע עי שנאמר והיה באחרית הימים
 נבון יסיה הר בית הש בראש ההרים וסוף כל השכר כולו
 יתשובה האלהונה שאין לה הפסק ונרעון הוא חיי העולם
 אבא אבלימות המשיח הוא העולם הזה ועולם כמנהגו
 חולק לא ששכלות תחזור לישל וכבר אמרו חכמים
 הראשונים אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא
 שיעבור מלכות ללמד

פרק עשירי

אל יאמ אדם הריני עושה מצוות התורה ועוסק בחכמת
 ושאקבל כל הברכות הכתובות בה או כרי שאזכה
 לחיי העולם הבא ואפרוש מן העבירות שהורה תורה
 מהן כרי שאנצל מן הקלות הכתוב בתורה או כרי שלא
 יאכרת מחיי העולם הבא אין ראוי לעבוד את השם על
 דרך זה שהעובר על דרך זה הוא עובר מיראה ואינה
 מעלת הנביאים ולא מעלת החכמים ואין עובר ה על דרך
 זה לא עמי הארץ והנשים והקטנים שזחנכי אותן לעבוד
 מיראה עד שתרבה רעתן ויעברו מאהבה העובר
 מאהבה עוסק בתורה ובמצוות והולך בנתיבות החכמה
 לא מפני דבר בעולם ולא מפני יראת הדעה ולא כדי לירש
 התובה לא עושה האמת מפני שהוא אמת וסוף השובה
 לבוא בכללה ומעלה זו היא מעלה גדולה מאד ואין
 כל חכם וזכה לה והיא מעלת אברה אבינו שקראי הקבה
 איהבו לפני שלא עבר לא מאהבה והיא המעלה שצונו בה
 הקבה על ידי משה שנ ואחבת את ה' אהוד ובזמן
 שנאחב אדם את ה' אהבה הראוי מוד יעשה כל המצוות
 מאהבה וכיצד היא האהבה הראויה הוא שאהב
 את ה' אהבה גדולה ותורה עמו מאד עד שתהא נפשו
 קשורה באהבת ה' ונמצא שונה בה תמיד כלא חולי האהבה
 שאין רעיו פנייה באהבת אותה אשיו והוא שונה בה תמי
 מין בטבתו בין בקומו בין בשעה שהוא אוכל ושותה יתר
 מזה תהי אהבת ה' בלב איהבו שונים בה תמי כמו שצונו
 בכל לבבך ובכל נפשך והוא ששלמה אמר דרך משל כי
 חילת אהבה אני וכל שיר השירים משל הוא לענין זה

אמרו חכמים הראשונים שמא תאמר הריני לחד תורה
 בשביל שאהיה עשיר בשביל שאקרא רבי בשביל שאקבל
 שם בעולם הבא תל לאהבה את ה' כל מה שאתם עושים
 לא תעשו לא מאהבה ועוד אמרו חכמים במצוותיו
 הפק עיני ואל תעשה מצותיו וכן
 היו גדולי החכמים מצוים לביני תלמידיהם ומשכיליהם
 בייחוד אל יתנו כעצמים השמשים את הרב כל אלא
 מפני שיהיה הרב רבי לטעמי כלומר עברו מאהבה
 כל העוסק בתורה כדי לקבל שכר או כדי שלא תגיע עריו
 פורעות הרי זה עוסק שלא לשמה וכל העוסק בה לא
 ליראה ולא לקבל שכר אלא מפני אהבת ארץ כל הארץ
 ישנה בה הרי זה עוסק בה לשמה ואמרו חכמים לעולם
 יעוסק אדם בתורה ואפישל לא לשמה שמתוך שלא לשמה
 בא לשמה לזיכך כששלמך את הקטנים ואת הנשים
 וכלל עמי הארץ אין מלמדן אותן לא לעבוד מיראה וכרי
 לקבל שכר עד שתרבה רעתן ויתחכמו חכמה יתורה מגלו
 להן רזה מיעט מעט ומרגילין אותן לענין זה בנחת עד
 שישגיחו וידעו ויעברו מאהבה רבר ידוע וברור
 שאין אהבת הקבה נקשרת בלבו של אדם עד שישנה בה
 תמיד כראוי ויעזוב כל מה שבעולם חוץ ממנה כמו שצוה
 ואמר כל לבבך ובכל נפשך אינו אהב הקבה לא
 ברעת שירעהו ועל פי הדעה תהיה האהבה אם מעט
 מעט ואם הרבה הרבה לפיכך צריך האדם לחד עצמו
 להבין ולהשכיל בחכמות ותבנות המודיעים לו את קונו
 כפי כל שיש באדם להבין ולהשיג כמו שבארנו בהלכות
 יסודי התורה בתוך החכמה דסיען

ספר ראשון

וישני ימינו ימי חסידות

שבת ולא בעל חייב לקרות סמוך שבת ואילך שהרי נתקרה דעתו ולבו נמכה אעפ שלא בעל אבל הנושא את הבעולה אעפ שעוסק בכיזיה חייב לקרות הואיל ואין לו דבר שמשבש דעתו וכן כל כיוצא בזה כי שבת לא מת שהוא חייב להתאבל עליו פטור מקרית שבע עד שיקברנו מפני שאין דעתו פנויה לקרות ואם היה משבר את הבית אעפ שאינו מתו פטור מקרית שבע ואם היו השוכרים שנים האחד משכר והשני נשמש למקום אחר וקורא וחוזר ומשכר ונשמש האחד וקורא וכן החופר קבר למת פטור מקרית שבע אין כווציאין את הסת לקוברו סמוך לזמן קרית שבע אא אם כן היה אדם גדול ואם התחילו והוציאו והגיע זמן הקריאה והן מלוק את הכתב כל שיש לכמה צורך בהן כגון נושאי הכינה והילופיהן והילוכי חילופיהן בין שהיו לפני הכמה בין שהיו לאחר הכמה פטורין ושאר הכלוקין שאין לכמה צורך בהן חייבין היו עוסקים בהפסד והגיע זמן קרית שבע בזמן שהמת מונח לפניו נשכטין אחר אדר וקראי וההרין להפסד אין המת כופל לפניו כל העם קורין קט והאבל יושב ודוכס לפי שאינו חייב לקרות עד שיקבור את מתו קברו את המת והזרו האבלים לקבל הנדונים וגל העם הולכים אחרים ממקום הקבר למקום שעובדין בו האבלים לעשות שורה לקבל הנחומין אם יכולין העם להתחיל ולגמור אפי פסוק אחר קורס שיגיעו לשורה יתחילו ואם לאו לא יתחילו אא ינחבו את האבלים ואחר שיפטר סהן יתחילו לקרות בני אדם העובדין בשורה הצמימין שהן רואין פני האבלים פטורין מקרית שבע והחיצונים היאיל ואינם רואים את האבלים חייבין בקרי שבע וכל ברנין לפניו ולא דריה והן בשומאין אעפ שאיפשר להן לעלות מטובאתן בו ביום כגון הנזעין בשרץ או בנדה וזבה וכשכבן וכיוצא בהן ועודא ובית דינו תקנו שלא יקרא ברנין תורה בגל קרי לברו והוציאוהו מכלל שאר השכאין עד שיבנו ולא פשטה תקנה זו בגל ישראל ולא היה כח ברוב הצבור לעמוד בה לפיכך בעלה ובר נהגו כל ישראל לקרו בתורה ולקרות קרית שבע והן בעלי קרין לני שאין רברי תורה כקבלן שומאה אא עובדין בטרתן לעולם שנאמר הלא נה דברי כאש נאם ה כה אש אינה מקבלת כיבאה וכן דברי תורה אינם מקבלין שומאה

נגברו הלכות קרית שמע הלכות תפילה וברכת כהנים

יש בכללן שתי מצות עשה אהת לעבוד את ה בכל יום בתפילה שנויה לברך כהנים את ישראל בכל יום וביאור שתימצות אילו בפרקים אילו

פרק ראשון

מצות עשה להתפלל בכל יום שז ועברתם את ה אהיכם כפי השמועה למרו שעבודה זו היא תפילה שז ולעברו בכל לבבכם אכרוחכמים אי זו היא עבודה שז וז תפלה ואין מנין התפלות מן התורה ואין חייב בתפלה חגת מן התורה ואין לתפלה זמן קבוע מן התורה ולפיכך נשים ועבדים חייבין בתפילה לפי שהיא מצות עשה שלא הזמן נרמה אא חייב מצות זו בך הוא שיהא אדם כותחן ותפיל בכל יום ומניד שכוז של הקפת

ואחר כך שאל צרכנו שהוא צריך להם בצרכיה וברדנה ואחר כך נותן שבח והודיה להש על הטובה שהשפיע לו כל אחר לפי כחו אם היה רגיל מרבה בתנהג ובקשה ואם היה ערל שפתים כדבר כפי יכולתו ובכל עת שירצה וכן כנין התפילות כל אחר כפי יכולתו יש כתפלל פעם אחת ביום ויש כתפלל פעמים הרבה והכל יהיו כתפללין נכח המקדש בכל מקום שיהיה וכהיה הדבר תמיד כמשה רבינו ועד עורא כיון גלו ישראל בימי נבוכדנצר הרשע נתערבו בפרסין ושאר האומות ונולדו להם בנים בארצות הגוים ואותן הבנים נתבלבלה שפתם והיתה שפת כל אהר ואהר מעורבת כלשונו הרבה וכיון שהיה כדבר אינו יכול לדבר כל צורכו בלשון אדת אא בשיבוש שנ ובניהם חצי מרבר אשרודית ונו ואינם כמורים לדבר יהודית ובלשון עם ועם וכפני זה כשהיה אהר כהן כתפלל תקצר לשונו לשאל דפציו או לדגיר שבח הקבה בלשון הקדש עד שיערבו עכא לשונות אדרו וכיון שראה עורא ובית דינו כך עכדו ותקנו להם שכנה עשרה ברכות על הכרר

שלש ראשונות שבח להשם ושלש אחרונות הודיה ואמצעיות יש בהן שאלת כל הדברים שהן נכו אבות לכל הפצי איש ואיש ולצרכי הצבו כולן כדי שיהו ערוכות בני הכל וילכדו אותן ותהיה תפלת אילו העלגי תפלה שריכה כתפלת בעל הלשון הצדה וכפני ענין זה תקנו כל הברכו והתפלות הכרורות בני כל ישרא כדי שידא ענין כל ברכה ערוך בני העלג וכן תקנו שיהא כנין הרניכות ככנין רקרבות עתים תפילות בכל יום כנגד שני תמיד וכל יום שיש קרבן כוסף תקנו בו תפילה שלישיית כנגד קרבן כוסף ותפילה שהיא כנגד תכיר של בדר דיא הנקראת תפילת השחר ותפילה שכנגד תכיר של בין הערבי היא הנקראת תפלת סנחה ותפילה שכנגד הכוכבי היא הנקראת תפילת הכוכבין וכן התקינו שיהא אדם כתפלל תפילה אחת בלילה שהרי איברי תכיר של בין הערבים כהאכלין והולכין כל הלילה שנאמר היא העולה וכול כענין שנאמר ערב ובקר והרים אשיחה ואהבה וישבע קולי ואין תפלת ערבית דנה כתפלת שחרית ומנחה ואעפכ נהגו כל ישראל בכל כנימות מושבותיהם להתפלל ערבי וכללה עליהם כהפלת חיבה

וכן תקנו תפילה אחר תפילת הכנדה ככיד לשקיעת החכה ביום התענית בלבר כדי להוסיף תהנה ובקשה כפני התענית וזו היא התפילה הנקראת תפילת נעילה כלומר ננעלו שערי שמים בעד השמש ונכרהר לפי שאין כתפללין אותה אלא כמוד לשקיעת החכה נכצאו התפלות בכל יום שלש ערבית ושחרית ומנחה ובשבתות ובמועדים ובראשי הרשים ארבעה שלש על כל יום ותפלת הכוספין וביום הכפורים חמשה ארבעה אילו ותפלת נעילה תפלות זו אין פוהתינ כהן אבל כוכיפים עליהם אם רצה אדם להתפלל כל היום כולו הרשות בידו וכל אתן התפילות שיוסיף סבו כקריב נרבות לפיכך צרי שיהרש דבר בכל מדה ובדיקה מן האמצעיו כעין הברכו ואם חירש אפי בברכה אחר דיו כדי להודיע שהיא נרבה ולא חובה ונ ראשונות ונ אחרונות לעולם אין כוספין בהם ולא פוהתינ כהן ואין כשני בתן דבר אין הצבור כתפללין תפלת נדבה לפי שאין הציגו מביאין קרבן נדבה ולא יתפלל אפילו חיר מוסף שמים אהת חובת היום ואהת נדבה לפי שאין כתנדבין קרבן מוסף ויש מן הגאונים מי שקורה שאכזה להתפלל תפלת נדבה בשבתות וימים טובי לפי שאין מקריבין בהן נדבה אלא חובת היום בלבר

פרק שני

בימי רבן גמליא רבו הזדים בישראל והיו מעדין לישאל ומסיתין אותן לשוב מארצי השם וכיון שראה שז ודוכס מכל צדדי מן ארס עכד הוא ובית דינו והתקן ברכה

חייב בכבודו כגון שפגע באביו או רבו או מי שהוא גדול
ממנו בחכמה ומשיב שלום לכל אדם שנתן לו שלום
היה קורא באצבע הפרשה אינו פוסק ומתחיל לשאול לא
בשלום מי שהוא מתורא ממנו כגון מלך או אגס וכיוצא
בהן אבל מי שהוא חייב בכבודו כגון אביו או
רבו אם נתן לו שלום תחלה פסק ומשיב לו שלום
ואם לא נתן בברקים בין ברכה ראשונה לשנייה
לשמע בין שמע לוהיה אם שמע בין והיה אם שמע
לויאמר בין הפרקים האלו שאל מפני הכבוד ומשיב
שלום לכל אדם אבל בין ויאמר לאמת רציב הרי זה
כאצבע הפרק ולא יפסיק לא לשאול מפני היראה ולהשיב
מפני הכבוד

פרק שלישי

הקורא את שמע רוחץ ידיו במים קודם שיקרא
הגיע זמן קריאתה ולא מצא מים קודם שיקרא לא יאחר
קריאתה וילך לבקש מים אם מקנה ידיו בעפר או בצרור
או בקורה וכיוצא בהן וקורא אין קורין לא בבית המרחץ
ולא בבית הכסא אעפ שאין בו צואה ולא בבית הקברות
ולא בצד המת עצמו ואם הרחיק ארבע אמות מן הקבר
או מן המת מותר לקרות וכל מי שקרא במקום שאין
קורין בו חוזר וקורא בית הכסא החדש שהוקן ועריין
לא נשתמש בו מותר לקרות קרית שמע לנגדו אבל לא
בתוכו מרחץ החדש מותר לקרות בתוכו היו שני
בתים זימן אחר מהן לבית הכסא ואמר על השני וזה
הרי השני ספק אם הומינו לכך אם לא לפיכך אין קוראין
בו לכתחלה ואם קרא יצא אמר גם זה הרי שניהם
מזימני ואין קוראין בהן חצר המרחץ והוא המקום
שכני אדם עומדין בו לבושין מותר לקרות בו קרית שמע
ולא קרית שמע בלבד לא כל ענין שהוא מרברי הקדש
אסור לאומרו בבית המרחץ ובבית הכסא ואפילו
אמר בלשון חול ולא לאמרו בלבר לא אפי להרהר בלבו
צדברי תורה בבית הכסא ובבית המרחץ ובמקו הטנופת
והוא המקום שיש בו צואה ומי רגלים אסור רבנים
שלחול מותר לאמרן בלשון קדש בבית הכסא וכן הכנוי
כגון רחום ונאמן וכיוצא בהן מותר לאמרן בבית הכסא

אבל השמות המיוחדים והן השמות שאינן נסחקין אסור
להנמיך בבית הכסא ובבית המרחץ ישן ואם נדרמן
לו להפריש מן דבר האסור בבית המרחץ או בבית הכסא
מצריש ואפי בלשון קדש ובעניני קודש צואת
האדם וצואת כלבים וחזירין כמן שיש בתוכן עורות וכל
צואה שריחה רע כגון או אסור לקרות קרית שמע כנגדן
וכן כנגד מי רגלים שלאדם אבל מי רגלים שלבהמה קורין
כנגדן קטן שאינו יכול לאכול כזית דגן בכרי שיאכל
הגדול כשלש ביצי דגן אין מרחיקין לא מצואתו ולא ממי
רגליו היתה צואה יבשה מחדש אסור לקרות כנגדה
ואם היתה יבשה יותר מחדש עד שאם זרקה תתפרד
הרי היא כעפר ומותר לקרות כנגדה מי רגלים
שנבלעו בקרקע אם היו משיביג היד אסור לקרות כנגדן
ואם לאו מותר כמה ירחיק אדם
מצואה וממי רגלים ואחר כך יקרא ארבע אמות ברא
בזמן שהם מלאחוריו או מצדיו אבל אם היו כנגד פניו
מרחיק סע עד שלא יראה אתן ואחר כך יקרא ברא
בשהיה עמהן בבית במקום שיה אבל אם היה שם מקום
צבוע מהן עשרה ספחו או נמוך מהם עשרה ספחים יושב
בצר המקום וקורא שהרי נפסק ביניהם והוא שלא יגיע לו
רוח רע וכן אם כפת ללי על הצואה או על ממי
רגלים אעפ שהן עמו בבית הרן או כקסדן ומותר לקרות
כנגדן והוא כזו ובין הצואה מחישה שלסמית אעפ
שהיא המיוחדת מאחרי הסמית מותר לקרות בצידה
נתן רביעית מים לתוך מי רגלים שלפעם אחת
מותר לקרות עמהן בתוך ארבע אמות היתה צואה
בניח עומד כנגדו על תנופה וקורא והוא שלא יתיר

סגדלו נוגע בה היתה כנגדו צואה מעומה ביותר
כמו שיפה רוקק עליה רוק עבד ער שתתכסה וקורא
היתה שיפת צואה על בשרו או ידיו מטנופות מבית
הכסא ולא היה להן רוח רע כלל מפני קושטן או יבשותן
מותר לקרות לפי שאין להן רוח רע אבל אם היתה במקום
אעפ שאינה נראית כשהוא עומד הואיל ונראית כשהוא
יושב אסור לקרות עד שיקנח יפה יפה מפני שהצואה
לחה היא ויש לה רע דע וכמה נאונים הורו שאסור
לו לקרות אם היו ידיו מטנופות וכך דאוי לעשות
רוח רע שיש לו עיקר מרחיק ארבע אמות וקורא אם
פסק הרוח ואם לא פסק הרוח מרחיק עד מקום שפסק
הרוח ושאין לה עיקר כגון מי שיצא ממנו רוח מלמטה
מרחיק עד מקום שתכלה הרוח וקורא גרף של
רעי ועביש שלממי רגלים אסור לקרות קרית שמע
כנגדן ואעפ שאין בהם כלום ואין להם רוח רע מפני שהם
כבית הכסא צואה עוברת כגון שהיתה שפה על פני המים
אסור לקרות כנגדה ופי חזיר כצואה עוברת רמי ואסור
לקרות כנגדן עד שיעברו ממנו ארבע אמות היתה
קורא והגיע למקום הטנופת לא יניח ידו על פיו ויקרא לא
יפסיק עד שיעבור מאותו מקום

וכן הקורא שיצתה ממנו רוח מלמטה יפסיק עד שתכלה
באשה וחוזר לקריאתו וכן בדברי תורה יצתה רוח
מהבירו אעפ שפסיק לקרית שמע אינו פוסק לדברי
תורה היתה קורא קרית שמע בבית ונסתפק לו
אם יש שם צואה או מימי רגלים או אין שם הרי זה מותר
לקרות היתה קורא באשפה ונסתפק לו אם יש שם
צואה או אין שם לא יקרא עד שיברוק שחוקת האשפה
שהיא מקום הטנופת אבל ספק מי רגלים אפילו באשפה
מותר לקרות בשם שאסור לקרוא כנגד צואה ומי
רגלים עד שירחיק כך אסור לקרות כנגד הערוה עד
שיחזיר פניו אפי נוי או קטן לא יקרא כנגד ערותו אפילו
מחיצה של זכוכית מפסקת הואיל והוא רואה אותה אסור
לקרות עד שיחזיר פניו וכל גוף האשה ערוה לפיכך לא
יסתכל בגוף האשה כשהוא קורא ואפי אשתו ואם היה
מגולה טפח מגופה לא יקרא כנגדה וכשם שהוא אסור
כנגד ערות אחרים כך הוא אסור לקרות כנגד ערותו לא
יקרא כשהוא ערום עד שיכסה ערותו היתה הגורה
של בגד או עור או שק על מתניו אעפ ששאר טפו ערום
מותר לו לקרות קרית שמע והוא שלא יהיה עקיבו נוגע
בערותו היה ישן בטליתו והיה ערום חוצץ בטליתו
מתחת לבו וקורא אבל לא יחזיק ציאריו ויקרא מפני שלבו
רואה את הערוה ונסצא כמי שקורא בלא הגורה שנים
שהיו ישנים בטלית אחת כל אחר מהן אסור לקרות אעפ
שיכסה לבו עד שתהא טלית מפסקת ביניהן עד שלא
יגע בשר זה בבשר זה מכתניו ולמטה ואם היה ישן עם
אשתו או בנו ובני ביתו הקטנים הרי גופן טפו ואינו
מרגיש מהן לפיכך אעפ שבשרו נוגע בהם מחזיר פניו
וחוצץ מתחת לבו וקורא עד איסתי הם קטנים לענין
זה עד שהיא הזכר בן שנים עשר שנה ויום אחד והנקבה
בת אחת עשרה שנה ויום אחד והוא שהיא תבניתם
כתבנית גדולים שרים תכוננו ושערף צמח ואחר כך לא
יקרא עד שתפסיק טלית ביניהן אבל אם עדין לא היו לא
שרים נכונן ושערף צמח קורא עמהן בקרוב בשר ואינו
צריך הפסק עד שהיה הזכר בן שלש עשרה שנה ויום
אחד והנקבה בת שנים עשרה שנה ויום אחד

פרק רביעי

נשים ועבדים וקטנים פטורין מקרית שמע ומלמדין את
הקטנים לקרות בעונתה ומברכין לפניה ולאחריה כדי
לחנכן במצות מי שחיה לבו מרוד ונשף לדבר משה
פטור מכל המצות ומקריית שמע לפיכך התיך שנשפת
בגולה פטור מקרית שמע עד שיבא עליה לפי שאין רעתו
בניח שמה לא יפסיק לה בתלים חום שחזר על מוסר

תפלת הערב אעפ שאינה חובה המתפלל

זאתה זמנה מתחילת הלילה עד שיעלה עמוד השחר ותפילת נעילה זמנה כרי שישלים אותה סמוך לשקיעת החמה המתפלל תפלה קודם זמנה לא יצא ירי חובתו וחזור ויתפלל אותה בזמנה ואם התפלל תפלת שחרית בשעת הדתק אחר שיעלה עמוד השחר יצא ויש לו להתפלל תפלת ערבית של לילי שבת בערב שבת קודם שתשקע החמה וכן יתפלל ערבית שלמוצאי שבת בשבת לפי שתפלת ערבית רשות אין מרקדקין בזמנה ובלבד שיקרא קרית שמע בזמנה אחר צאת הכוכבים כל מי שעבר עליו זמן תפלה ולא התפלל במזויר אין לו תקנה ואינו משלם בשוגג או שהיה אנוס או טרוד משלם אותה תפלה בזמן תפלה הסמוכה לה וכקרים תפלה שבזמנה ואחריה מתפלל את התשלומין כיצד טעה ולא התפלל שחרית ועבר חצי היום יתפלל מנחה שתיים ראשונה תפלת מנחה והשנייה תשלומי שחרית טעה ולא התפלל מנחה עד ששקעה החמה יתפלל ערבי שתיים ראשונה ערבית ושנייה תשלומי מנחה טעה ולא התפלל ערבית עד שיעלה עמוד השחר מתפלל שחרית שתיים ראשונה שחרית והשנייה תשלומי ערבית טעה ולא התפלל לא תפלה זו ולא תפלה הסמוכה לה אינו משלם לא אחרונה בלבד כיצד טעה ולא התפלל לא שחרית ולא מנחה מתפלל ערבית שתיים ראשונה ערבית והאחרונה תשלומי מנחה אבל שחרית אין לה תשלומין שכבר עבר זמנה וכן בשאר תפילות היו לפני שתי תפילות של מנחה ושל מוספין מתפלל שלמנחה ואחר כך מתפלל של מוספין ויש מי שמורה שאין עושין בצבור כן כרי שלא ישעו

פרק רביעי

חמשה דברים מעכבין את התפלה אעפ שהגיע זמנה נהרת ידים וכסוי הערוה וטהרת מקום תפילה ודברים החופים אותו וכונת הלב טהרת ידים כיצד רוחץ ידיו במים עד הפרק ואחר כך יתפלל היה כהלך בדרך והגיע זמן תפלה ולא היה לו כים אם היה בינו ובין המים ארבעה מילין שהם שמונת אפים אכה הולך עד כקום המים ורוחץ ואחר כך יתפלל היה בינו ובין המים יותר על כן מקנה ידיו בצרור או בעפ או בקורה וכתכלל ברא לפניו אבל אם היה בקופ הכיף לא ידורו אין מהייבין אותו לחזור לאחוריו לא עד מיל אבן אם עבר כן המים יותר אינו חייב לחזור לא כקנה ידיו ומתפלל ברא שאינו כשהר לתפלה לא ידיו בלבד בשאר תפילות הוץ מתפלת שחרית אבל שחרית רוחץ פניו ידיו ורגליו ואחר כך יתפלל ואם היה רחוק מן המים מקנה ידיו בלבד ואחר כך יתפלל כל הכסאין רוחץ ידיו בלבד כשהורין ומתפללין אעפ שאיפש להם לטבול ולעלות כטוסאת אין הטביל מעכבת וכבר בארנו שעורא תיקן שלא יקרא בעל קרי בלבד בדברי תורה עד שיטבול ובית דין שעמדו אחר כן התקינו אף לתפל שלא יתפלל בעל קרי בלבד עד שיטבול ולא מפני טומאה וטהרה נגעו בה לא כרי שלא יהיו תלמידי חכמים מצויים אצל נשותיהן כתרנגולים ומפני זה תקנו טבילה לבעל קרי לבדו והוציאוהו מכלל הכסאין לפיכך היו אומרים בזמן תקנה זו שאפילו זב שראה קרי ונדה שפלטו שכבת זרע ומשמשת שראתה דם נדה צריכין טבילה לקרית שמע וכן לתפלה כפני הקרי אעפ שהם טמאין וכן הדין נותן שאין טבילה זו כפני נדה לא מפני הגזירה שלא יהיו מצויין אצל נשותיהן תמיד ומכר בטלה תקנה זו של תפלה לפי שלא פשטת במל יצא ולא היה מה בצבור לעמוד בה מנה פשוט בשעור ובספר שאין בעל קרי מתפלל עד שרוחץ כל בשרו במים ששם הכין לקראת אחיך ישראל ברא פניו או בחולה שבעל אבן חולה שראה קרי

לאונסו פשוט מן החיצה ואין בזה מנהג וכן זב שראה קרי ונדה שפלטו שכבת זרע אין בהן מנהג לא בקנהין עצמן ורוחצין ידיו ומתפללין כיסוי הערוה כיצד אעפ שכסה ערותו כדרך שמכסין לקרית שמע לא יתפלל עוד שיכסה את לבו ואם לא ככה לבו או שנאנס ואין לו במה יכסה הואיל וכסה ערותו והתפלל יצא ולכתחלה לא יעשה טהרת מקום התפלה כיצד לא יתפלל במקום הטנופת ולא במרחץ ולא בבית הכסא ולא באשפה ולא במקום שאינו בחוקת טהרה עד שיברקן כללו על דבר כל מקום שאין קורין בו קרית שמע אין מתפללין בו וכשם שמרחיקין מצואה ומכי רגלים ודיח רע ומן הבת וכראיי הערוה לקרית שמע כך כרחיקין לתפלה הכחפלה ומצא צואה במקומו הואיל וחטא מפני שלא ברק עד שלא התפלל חזור וכתפלל במקום טהור היה עומד בתפל ומצא צואה כנגדו אם יכול להלך לפניו כרי שיורקנה לאחוריו ארבע אמות יהלך ואם לאו יכלתנה לצרדין ואם אינו יכול יפסיק גדולי החכמים לא היו מתפללים בבית שיש בו שכר ולא בבית שיש בו בודדים בעת עפושו כפני שריחו רע אעפ שהכוס נהור

דברים החופים אותו כיצד אם היה צריך לנרבי לא יתפלל וכל הצריך לנקביו והתפלל תפלתו תועבה וחזור וכתפלל אחר שיעשה צרכיו ואם יכול להעביר יצמו כרי פרסה תפלתו תפלה ואעפכ לכתחילה לא יתפלל עד שיברק עצמו יפה יפה ויפקוד נקביו ויכיר כדו וניעו וכל הרבר הטורדו ואחר כך יתפלל כי טעיה ופיהק ונתעטש בתפלתו אם לרצונו הרי זה כגונה ואם ברק גופו קודם שיתפלל ובא לאנסו אין בכך כלום נורכין לו רוק בתפלתו מבלועו בטליתו או בכגרו ואם היה כצטער ככך וורקו בידו לאחוריו כרי שלא יצטער בתפילה ונכצא טרוד יצא בכנו רוח כלכמה כשהוא עומד בתפלה שלא לרעתו שורה עד שתיכלה הרוח וחזור לתפלה בקש להוציא הרה כלכט ונצטער הרבה ואינו יכול להעביר עצמו כהלך לאחוריו ארבע אמות וככתין עד שיתכלה הרוח ואוכר רבין כל העולמים יערתנו נכבים נקבים חלולים חלולים גלוי וירוע לפניך הרפתינו וככתנו הרפה וכלכה בחיינו תולית ורכה בכיחורנו וחזור למקומו וכתפלל היה איכור בתפלה ונטפו כי רגליו על ברכיו ככתין עד שיכלו דמים וחזור ככך עכבך אם

שהה כרי לגבור את התפלה חזור לראש וכן ככתין מים יורה כרי הלוך ד אמות ואחר כך יתפלל וכשהוא ככל שורה אחר תפלתו כרי הלוך ארבע אמות ואחר כך כשהין כרי שיפכוק דברי התפלה ככנו כוננת הלב כיצד כל תפלה שאינה בכונה אינה תפלה ואם התפלל בלא כונה חזור ומתפלל בכונה מצא דעתו כשובשת ולבו טרוד אסור לו להתפלל עד שתתישב דעתו לפיכך הבא מן הדרך והוא עיף או מיצר אסור לו להתפלל עד שתתישב דעתו אמרו חכמים ישא שלשה ימים עד שינוח ותתקדר דעתו ואחר כך יתפלל כיצד היא הכונה שיפנה את לבו מכל המחשבות ויראה עיניו האלו הוא עומד לפני השכינה לפיכך צריך לישב בעט קודם התפלה כרי לטין את לבו ואח כך יתפלל בנדה ובתדנוני ולא יעשה תפלתו כמי שהיה נושא משאוי וכשליכו והולך לו לפיכך צריך לישב בעט ואחר כך יפטר ימים הראשונים היו שוהין שעה אחת קודם תפלה ושעה אחת לאחר תפלה ומאריכין בתפלה שעה שמר אל יתפלל מפני שאין לו כונה ואם התפלל תפלתו תועבה לפי חזון ומתפלל כשתרוחן משמרותו שתוי א יתפלל ואם התפלל תפלתו תפלה אי זהו שמר זה שאינו יכול לרבר לפני המלך שתוי יכול לרבר בפני המלך ואינו כשתבש אף על פי כן הואיל ושתה רביעית יין ברא יתפלל עד שיסיר יתנמעלו וכן אין עומדין להתפלל לא מתוך שחוק ולא מתוך קלות ראש ולא מתוך שיהיה ולא מתוך מריב ולא מתוך כעס לא מתוך דברי תורה ולא

אחרת נשתיה כח שאלה מלפניה עז לאבר הזדים וקבע
אותה בתפילה כרו שנהיה ערוכה במיהכל נמצאו כל
הבתיות שבתפילה תשע עשרה ברכות בכל תפילה
שבכל יום מתפללים תשע עשרה ברכות או על הזר
ברא בשבוע רעתו סמונת ולשינו תהיה לקרות אבל
אם היה שטרך ורחוק או שקצרה לשונו מהתפלל יתפלל
שלש ראשונות וברכה אחת מעין כל האמצעיות ושלש
אחרונות ויצא יחי חובתו וזו הברכה שתקנו מעין כל
האמצעיות הביננו ה' אהינו לרעת את דרכך ומו
את לבנו לראתך לסלוח היה לנו להיות גאלים רחיקי
מכאוב ורשנו ושכנו בנאות ארצך ונפוצים מארבע
תקבץ והתועים ברעתך ישפשו ועל הרשעים תניף ירך
וישמחו צדיקים בבנין עירך ובתיקון היכלך ובצמיחת
קרן לדור עטרך ובעיריכות נר לבן ישי משיחך פרס נקרא
אתה תינה כרבר שנ והיה פרס יקראו ואני אענה עוד
הם מרבוי אלה תשבע כי אתה הוא עונה בכל עת פורה
ומציל מכל צוקה באי שומע תפלה ברא בימות
החמה אבל בימות הגשמים אינו מתפלל הביננו מפני
שצריך לומר שאלה בברכת השנים וכן במוצאי
שבתות וימים טובים אינו מתפלל הביננו מפני שצריך
לומר הברלה בחונן הרעת ובשבתות וימים טובים
מתפלל שבע ברכות בכל תפלה ותפלה מארבע תפלות
של אותו היום שלש ראשונות ושלש אחרונות וברכה
אמצעי מעין אותו היום בשבתות חותמן בברכת אמצעי
מקדש השבת ובגלים חותם בה מקדש ישראל והמנים
ואם היה שבת ויום טוב חותמים בה מקדש השבת
וישראל והמנים בראש השנה חותמן בה מלך על כל
הארץ מקדש ישראל ויום הזכרון ואם היה שבת חותם
בה מלך על כל הארץ מקדש השבת וישראל ויום הזכרון
ברא בתפלת ערבית ושחרית ומנחה אבל תפילת
המוספין סלראש השנ מתפלל תשע ברכות שלש ראשונות
ושלש אחרונות של כל יום ושלש אמצעיות ראשונה כן
האמצעיות ענינה מלכות שנייה זכרונות שלישיית שופרו
וחותם בכל אחת מהם מענינה ביום הכפורי מתפלל בכל
תפילה מחמש תפלות שבע ברכות שלש ראשונות ושלש
אחרונות ואמצעיות מעין הי"ח וחותם בכל אחת מהן מלך
על כל הארץ מקדש ישראל ויום הכפורים ואם חל

להיות בשבת חותם בכל תפלה מהן מלך על כל הארץ
מקדש השבת וישראל ויום הכפורים ברא ביום שלמים
של כל שנה ושנה אבל ביום צום של שנת היובל מתפלל
תפלת המוספין תשע ברכות כמו שהתפלל במוסף ראש
השנה והם אותן הברכות עצמן בלא פחות ולא יותר ואין
מתפללי אותן אא בזמן שהיובל נהג בכל תפילה מהתפילו
פותח קודם לברכה ראשונה שפתי תפתח ופי יגיד תהלת
וכשהוא חותם בסוף התפלה אים יהיו לרצון אמרי
פי וגו' ואחר כך צוער לאחוריו בראשי חרשים
ובחולו של סוער מתפלל ערבית ושחרית ומנחה תשע
עשרה ברכות בשאר הימים ואומר בעבודה אהינו ואהי
אבותינו יעלה ויבא במוסף בחולו של סוער מתפלל
תפלת המוסף כמו שיתפלל ביום טוב ובראשי חרשי
מתפלל שבע ברכות שלש ראשונות ושלש אחרונות
ואמצעיות מעין קרבן ראש חרש וחותם בה מקדש ישראל
וראשי חרשים שבת שחלה בחולו של סוער וכן ראש
חרש שחל להיות בשבת מתפלל ערבית ושחרית ומנחה
שבע ברכות כשאר השבתות ואם יעלה ויבא בעבודה
במוסף מתחיל בברכה אמצעי בענין שבת ומשלים בענין
שבת ואם קדשת היום באמצע מכת וחותם בה בראשי
חרשי מקדש השבת וישראל ראשי חרשי ובחולו של סוער
חותם בתבטו שהוא חותם ביום טוב שחל להיות בשבת
ויום טוב שחל להיות באחד בשבת מתפלל
בכרסו רביעית בלילה ותודיענו משפני ערך ותלמדנו
לעשות חוקי רצונך ותתן לנו ה' אלהינו קדשת שבת וכבוד
שירי וחנות הרגל וכן קדשת שבת לקדשת יום טוב

הברלת ואת יום השביע מששת ימי המעשה הקדשת
ותתן לנו ה' אלהינו סוערים לשבחך וחגים וזמנים לששון
ומל ובמוצאי שבת ובמוצאי יום טוב של כל השנה
מכריל באתה חונן אעפ שהוא מכריל על הכוס
בחנוסה ובפורים מוסיפין בהודיה על הנסים שבת
שאלה להיות בחנכה מזכיר על הנסים במוסף כמו שמזכיר
בשאר תפילות בימי התענית אפילו יחיד
שהתענה מוסיף בשומע תפלה עננו ה' עננו כול
ושלוח צבור אומרה ברכה בפני עצמה בון גוא לדופא
חותם בה העונה בעת צרה ומושיע ונמצא מתפלל עשרי
ברכות בתשעה באב מוסיפין בבונה ירושלם החם
ה' אהינו עלינו ועל ישראל עמך ועל ירושלם עירך ועל
העיר האבילה כול כל ימות הגשמים אימר בברכה
שנייה מוריד הגשם ובימות החמה מוריד הטל
מאימתי אומר מוריד הגשם מתפילת המוספין של יום
טוב האחרון של חג עד תפלת שחרית של יום טוב הראשון
של פסח ומתפלת המוספין של יום טוב הראשון של פסח
אומר מוריד הטל משבעה ימים במרחשון שואלין את
הגשמים בברכת שנים כל זמן שמזכיר הגשם ברא
בארץ ישראל אבל בשנער ובסוריא ובמקומות הסמוכות
לאלו והרוסק להן שואלין את הגשמים ביום ששים אחר
יזקופת תשרי מקומות שהן צריכין לגשמים בימות
החמה כגון איי הים הרחוקים שואלין את הגשמים בעת
שהן צריכין להן בשומע תפלה ומקומות שהן עושין יום
טוב שני ימים אומר מוריד הגשם בתפילת מוסף של יום
ראשון של שמיני עצרת ומתפלל והולך כל ימות הגשמים
כל השנה כולה חותם בברכה שלישיית הא
הקדוש ובברכת שתים עשרה מלך אוהב צדקה ומשפט
ובעשרת הימים שמראש השנה עד מוצאי
יום הכפורים חותם בשלישית המלך הקדוש ובשתים
עשרה המלך המשפט יש מקומות שנהגו להוסיף
בעשרת ימים אילו בברכה ראשונה זכרנו לחיים כול
ובשנייה מי כמוד אב הרחמן וגו' ובהודאה זכור רחמך
וכו' ומוסיפין בברכה אחרונה בספר חיים וכו' וכן
יש מקומות שנהגו להוסיף בעשרת ימים אילו בברכה
שלישית ובכן תן פחדך ובכן טל אבל בראש השנה
וביום הכפורים מנהג פשוט הוא להוסיף בשלישית ובכן
תן פחדך וכולי

פרק שלישי

תפלת השחר מצותה שיתחיל להתפלל עם הנץ החמה
וזמנה עד סוף שעה רביעית שהיא שלישיית היום ואם
עבר או שעה והתפלל אחר ארבע עד חצות היום יצא ידי
חובת תפלה אבל לא יצא ידי חובת תפלה בזמנה שכשם
שתפילה מצוה מן התורה כך מצוה מרביריהם להתפלל
אותה בזמנה כמו שתקנו לנו חכמים וביאס כבר
אמרנו שתפלת המנחה כנגד תמיד של בין הערבים תקנו
זמנה לפי שהיה התמי קרב בכליום בתשע שעו ומחצת
תקנו זמנה מתשע שעות ומחצה והיא הנקראת מנחה
קטנה ולפי שבערב הפסח שחל להיות בערב שבת היו
סוחטין את התמיד בשש שעות ומחצה אמרו שהמתפלל
מאחר שש שעות ומחצה יצא ומשהגיע זמן זה הגיע זמן
חיובה וא היא הנקראת מנחה גדולה נהגו אנשים
הרבה להתפלל גדולה וקטנה והאחת רשות והודו מקצת
הנאונים שאין ראוי להתפלל רשות אא הגדולה וכן הדין
נותן מפני שהיא כנגד רב שאינו תדיר בכל יום ואם
התפלל הגדולה חובה לא יתפלל קטנה אא רשות אא
לצד שזמן מנחה גדולה משש שעות ומחצה עד תשע
שעות ומחצה וזמן מנחה קטנה מתשע שעות ומחצה עד
שישאר מן היום שעה ורביע ויש לו להתפלל אתה ער
שתשקע החמה תפלת המוספין זמנה אחר תפלת
הסדר עד שבע שעות ביום והמתפלל אותה אחר שבע
שעות אעפ שפשיע תה' יח חוקט מפני שזמנת לל חיות

לפגח חבירו לשא בשלום קודם שיתפלל תפלת שחרית
ולא יצא בדרך קודם שיתפלל אבל שועם ועושה מלאכה
קודם שיתפלל מוסף וקודם מנחה אבל אינו סועד סמוך
למנחה כיון שהגיע זמן מנחה גדולה ולא יכנס למרחץ
עפי להגיע עד שיתפלל שמא יתעלפה ויבטל מן התפלה
ולא לאכל אפילו אכילת עראי שמא ימשך באכילה ולא
לדון אפילו בנכר דין שבא יסתר הדין וימשך ויבטל מן
התפלה וכן לא ישוב לפני הספר לספור אפי תספורת
הרגיש עד שיתפלל שמא ישבר חוזה ולא יכנס
לבורסקי סמוך למנחה עד שיתפלל שמא יראה הפסד
במלאכתו ויתעסק בה ויתעכב כן התפלה ואם התחיל
באחת מאו לא יפסוק לא גומר ואחר כך מתפלל תפלת
מנחה מאימתי התחלת תספורת משינוח מעפורת
שולספרין על ברכיו ומאמתי התחלת מרחץ משיפשושי
הגבר הסכוך לבשרו ומאמתי התחלת הבור כקי
משיקשור בין כתפיו כמו שהאומנין עושין ומאמתי
התחלת אכילה לבני ארץ ישראל משיטול ידיו ולבני
בבל משייתיר חגורו ומאמתי התחלת הדין משייתעטפו
הדיינים וישבו ואם חיו יושבין משייתחילו בעלי דינים
לשעון אעפ שתפלת ערבית רשות לא יבא אדם
במלאכתו ויאמר אוכל מעט ואישן קמעה ואחר כך אתפלל
שמא תאנוס אותו שינה ונמצא ישן כל הלילה לא כתפלל
ערבית ואחר כך אוכל ושותה או ישן ומותר להסתפר
וליכנס למרחץ סמוך לשחרית כפני שלא גורו לא סמוך
למנחה שהוא דבר המצוי שרוב העם נכנסין עס ביום
אבל בשחר דבר שאינו מצוי לא גורו בו מי שהיה
עוסק בתלמוד תורה והגיע זמן התפלה פוסק ומתפלל ואם
היתה תורתו אומנתו ואינו עושה מלאכה כלל והיה
עוסק בתורה בשעת תפלתו אינו פוסק שמצות תלמוד
תורה גדולה כמצות תפלה

וכל העוסק בצרכי רבים כעוסק בדברי תורה אין
המתפלל מפסיק תפלתו לא מפני סכנת נפשו בלבד ואפי
מלך ישראל שוא בשלום לא ישובנו אבל פוסק הוא לכלך
גוי שמא יהרגנו היה עומד בתפלה וראה מלך גוי או
אנס בא כנגדו יקצר ואם אינו יכול יפסיק וכן אם
ראה נחשים ועקרבים באים כנגדו אם הגיעו אליו והיה
דרכן באותן המקומות שהן כמיתין פוסק ובורח ואם לא
היה דרכן להמית אינו פוסק נשים ועבדים וקטנים
חייבים בתפלה וכל איש שפטור מקרית שמע פטור מן
התפלה וכל המלוין את המת אעפ שאין לבשה צורך בהן
פטורין מן התפלה

פרק שביעי

כשתקנו חכמי דברי תפלות או תקנו ברכות אחרות לברך
אותן בכל יום או הן כשיכנס ארס לכשתו לישן בלילה
כברך באי אמה המפיל חבלי שינה על עיני והמשקיע
שנת תרדמה והמאיר לאישון בת עין יהי רצון מלפניך ה
אהי שתצילני מיצר רע נכפגע רע ואל יבהלוני חלכות
רעים ולא הרחורים רעים ותהא מטתי שלימה לפניך
ותעמידני ממנה לחיים ולשלום והאירה עיני פן אישן
המות באי המאיר לעולם פולו בכבודו וקורא פרשה
ראשונה מקרית שמע וישן ואפי אשתו ישנה עמו קורא
פסוק ראשון או פסוקי רחמים ואחר כך יישן ואם
אנכתו שנה קורא אפי פסוקי רחמים ואחר כך יישן
בשעה שייקץ בסוף שנתו מברך והוא על מטתו כך אהי
נשמה שנתת בי טהור אתה בראתה ואתה יצרתה ואתה
נפאתה בי ואתה משמרה בקרבי ואתה עתי לישלה ממני
ואתה עתיד להחזירה בי לעתיד לבוא כל זמן שהנשמה
תלויה בקרבי מדה אני לפניך ה אהי רבון כל המעשים
באי השחור נשמות לפגרים מתים כששומע קול
התרנגולים מברך באי אמה חנותן לשטי בינה לחבחק
בין יום ובין לילה כשלוש בגריו מברך באי אמה
מליש ערמוי כשמניח סריו על ראש מברך באי אמה

עושר ישראל בתפארה כשמעביר ידיו על עיניו כברך
פוקח עורים כשישב על כשתו כברך כתיב אמרים
כשמוריד רגליו בן הכפה ומניחם על גבי קרקע
מברך חוקע הארץ על המים כשעומד מברך זיכר
כפיפים כשנוטל ידיו מברך אשר קדשנו במצותיו
וצונו על נטילת ידים כשרוחץ פניו מברך באי אמה
המעביר חבלי שינה מעיני ותנוכה מעפעפי
יהי רצון מלפניך ה אהי ואהי אבותי שתרגילני לרבר
מצוה ואל תרגילני לרבר עבירה ועון ותשלג בני יצר טוב
ואל ישלוט בי יצר רע ותהוקני במצותי ותן חלקי בתורת
ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואי
ותגמלני חסדים טובים באי גוכל חסדים טובים

וכל זמן שיכנס ארס לבית הכסא אומר קודם שיכנס
התכבדו מכובדים קדושים משרתי עליז עורוני עורוני
שמרוני שמרוני המתינו לי עד שאכנס ואצא שזה דרכן
של בני ארס ואחר שיצא מברך באי אמה אשר
יצר את הארס בחכמ וברא בו נקבים נקבים הלילי הלילי
גלוי וידוע לפני כסא כבודך שאם יסתם אחר מהם או אם
יפתח אחר מהם אי איפשר להתקיים אפי שעה ארת
באי רופא כל בשר ומפליא לעשות כשהגור הגור
מברך אזור ישראל בגבורה כשלוש נעליו מברך
שעשית לי כל צרכי כשמהלך לצאת לדרך מברך
המכין מצערי גבר ומברך ארס בכל יום באי אמה שלא
עשאני גוי באי אמה שלא עשאני אשה באי אמה
שלא עשאני עבר שמנה עשר ברכות או אין לרס כדר
לא מברך כל אחת מהן על דבר שהברכ בשבילו בשעתו
כיצר הרי שחגר חגורו והוא על מטתו מברך אזור
ישראל בגבורה שמע התרנגול מברך הנותן לשכני
בינה וכל הברכה כהן שלא נתחייב בה אינו מברך
אותה כיצר לן בכסותו אינו מברך כשעומד כלביש
ערומים הלך יחף אינו מברך שעשית לי כל צרכי
ביום הכפורים ובתשעה באב שאין עס רהיזה

אינו מברך נטילת ידים ולא המעביר חבלי שינה
אם לא נכנס לבית הכסא אינו מברך אשר יצר את הארס
וכן שאר ברכות אילו נהגו העם ברוב ערינו לברך
ברכות או זו אחר זו בבית המנסת בין נתחייבו בהן בין
לא נתחייבו בהן ושעות הוא ואין ראוי לעשו כן ולא יברך
ברכה לא אם כן נתחייב בה המשכים לקרוא בתורה
קודם שיקרא קרית שמע בין קרא בתורה שבכתב בין

קרא בתורה שבעל פה נוטל ידיו תחלה וכברך שלש
ברכות ואחר כך קורא ולא הן אשר קדשנו במצותיו
וצונו על דברי תורה הערב נא ה אהינו את דברי תורתך
בפינו ובפיפיות עמך כל בית ישראל ונהיה אנחנו וצאנו
וצצאי עמך יורעי שמך ועוסקי תורתך באי הכלל תורה
לעמו ישראל באי אמה אשר בחר בנו ככל העמים ונתן לנו
את תורתו באי נותן התורה בכל יום חייב ארס לברך
שלש ברכות או ואחר כך קורא מעט כדברי תורה ונהגו
העם לקרא ברכת כהנים ויש מקומות שקורין צו את בני
ישראל ויש מקומות שקורין שתיקן וקדיין פרקים או הלכות
מן המשנה ומן הבריתות וסבסר חכמים הראשונים לכי
שקורא זמירות מספר תילי בכל יום ויום מתהלה לדוד עד
סוף הספר וכבר נהגו לקרות פסוקים לפניהם ולאחריהם
ותקנו ברכה לפני הזמירות והיא ברוך שאכר ובכבה
לאחריהם והיא ישתבח ואחר כך מברך על קרית שמע
וקורא קרית שמע יש מקומות שנהגו בהן לקרות בכל יום
אחר שבברכין ישתבח שירת הים ואחר כך מברכין על
שמע ויש מקומות שקורין שירת האזינו ויש חידושים
שקורין שתי השירות הכל לפי המנהג חייב ארס
לברך מאה ברכות בין היום והלילה וכה הן מאה ברכות
או כג ברכות שכנינו בפרק זה ושבע ברכות שלקרות
שמע של שחרית וערבית לפניו ולאחריה וכשבת עוסק
בציצית מברך באי אמה אשר קדשנו במצותיו וצונו
להתעטף בציצית וכשלוש תפילין מברך באי אמה

מתוך דין הלכה אעפ"י שהן רבתי תורה כרי שלא יהא לבו
טרור בהלכה לא מתוך רבתי תורה שאין בה עיון כגון
הלכות פסוקות תפלות הפרקים כגון תפלת מוסף
ראש חדש ותפלת מועדות צריך להסדיר תפלתו ואחר
כך עומד ומתפלל כדי שלא יכשל בה היה מהלך
במקום סכנה כגון מקום גרודי חיות וליסטים והגיע זמן
תפלה מתפלל ברכה אחת זו היא צרכי עמך ישראל מרובי
ודעתך קצרה יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתתן לכל אחר
ואחר כדי פירוש ולכל גויה וגויה די מחסורה והטוב
בעיניך עשה באי שומע תפלה ומתפלל אותה בדרך
כשהוא מהלך ואם יכול לעמוד עומד וכשהוא מגיע לשוב
ותתקד רעתו חוזר ומתפלל תפלה כתקנתה יש ברכות

פרק חמישי

שמנה רברים צריך המתפלל להזהר בהן ולעשותן ואם
היה רחוק צריך באנס או שעבר ולא עשה אותן אין מעכבין
ואוהן עמידה ונוכח המקדש ותקון הגוף ותיקון
המלבושין ותקון המקום והשויות הקול והכריעה
והשתחויה עמידה כיצד אין מתפלל לא מעומד היה
יושב בספינה או בעגלה אם יכול לעמוד יעמוד ואם לאו
ישב במקומו ויתפלל חולה מתפלל אפי' שוכב על
צדו והוא שיכול לכיין את דעתו וכן הצמא והרעב הרי הן
בכלל חולים אם יש בו יכולת לכיין את דעתו יתפלל ואם
לאו אל יתפלל עד שיאכל וישתה היה רוכב על הבהמה
אעפ"י שיש לו כי שיאחו בהמתו לא ירד לא ישב במקומו
ויתפלל כרי שתהא דעתו מיושבת עליו נכח המקדש
כיצד היה עומד בחוצה לארץ מחויר פניו נכח ארץ ישראל
ובתפלל היה עומד בארץ מכיין את פניו כנגד ירושלים
היה עומד בירושלים מכיין פניו כנגד המקדש היה עומד
במקדש מכיין פניו כנגד בית קדש הקדשים סומא
ומי שלא יכול לכיין את הרוחות והמהלך בספינה יכיין
את לבו כנגד השכינה ויתפלל תקון הגוף כיצד כשהוא
עומד בתפלה צריך לכיין את רגליו זו בצד זו ונותן עינו
לשמה כלא הוא מביט לארץ ויהי לבו פנוי למעלה כלא הוא
עומד בשמים ומניח ידיו על לבו כפותין הימני על השמאל
ועומד כעבר לפני רבו באימה ביקאה ופחד ולא יניח ידיו
על חלציו תיקון המלבושים כיצד מתקן מלבושיו
תתלה ומציין עצמו ומהדר שג השתחויה לה בהדרת קדש
ולא יעמוד בתפלה באפונתו ולא בראש מגולה ולא
ברגלים מגולות אם רדך אנשי המקום שלא יעמדו בפניו
בירושלם לא בבית הרגלים ובכל מקום לא יאחו תפלין בידו
וספר תורה בידו ויתפלל מפני שלבו טרור בהן ולא
יאחו כלים ומצות בידו אבל מתפלל הוא ולולב בידו
בימות הזג מפני שהיא מצות היום היה משאוי על
ראשי והגיע זמן תפלה אם היה פחות מארבע קבין
מפניו לאחריו ומתפלל בו

היה ארבע קבין מניחו על גבי קרקע ואחר כך יתפלל
דרך כל החכמי ותלמידיהם שלא יתפללו לא כשהן עטופי
תיקון המקום כיצד יעמוד במקום נמוך ורחוק
פניו למותל וצריך לפתוח חלונות או פתחין כנגד ירושלים
כדי להתפלל כנגדן שנאמר וכיין פתיחן ליה בעולותיו וכו'
וקבע מקום לתפלתו תמיד ואין מתפלל בחורבה ולא
אחורי בית הכנסת אלא אם כן החויר פניו לבית הכנסת
ואסור לישב בגב העומד בתפילה או לעבוד
לפניו עד שירחיק ממנו ארבע אמות לא יעמוד במקו
גבוה שלשה טפחים או יתר ויתפלל לא על גבי מטה ולא
על גבי ספסל ולא על גבי כלא היה בנק גבוה אם יש בו
ארבע אמות על ארבע אמות שהוא שיעור הבית הרי הוא
כעליוה ומותר להתפלל בו וכן אם היה מוקף מחיצו מכל
דחוסיו אעפ"י שאין בו ד' אמו מותר להתפלל בו מפני שאין
נבחו נוסד שתי חלקי רש: לעצמו האוממן שהיו עושין
מלאכה בראש האילן או בראש הנרדף או בראש הכותל
הגיע זמן תפלה יורדין לפניה ומתפללין וחוזין לסלאסת

ואם היו בראש היות איבראש התאנה מתפללין במקומן
מפני שרחן מרובה ומה הן מתפללין אם היו עושין
בסעודתן בלבד מתפללין שלש תפלות של תשע עשרה
ברכות היו עושין בשחרן מתפללין הבוננו ובין כך
ובין כך אין יורדין לפני התיבה ואין נושאין את כפיהן
השויות הקול כיצד לא יגביה קולו בתפלתו
ולא יתפלל בלבו אלא מחתך הרברים בשפתיו ומשמיע
לאזנו בלחש ולא ישמיע קולו אלא אם כן היה חולה או
שאינו יכול לכיין את לבו עד שישמיע קולו הרי זה מותר
ובלבד שלא יהא בצבור כרי שלא תטרף רעתן מקולו

כריעה כיצד המתפלל כורע חמשה כריעות בכל
תפלה ותפלה בברכה ראשונה בתחלה ובסוף ובהוריה
בתחלה ובסוף וכשנומר התפלה כורע ופוסע שלש פסיעו
לאזוריו ונותן שלום משמאל עצמו ואחר כך מימין עצמו
ואחר כך מגביה ראשו מן הכריעה וכשהוא כורע הכריעו
כורע בדרך וכשהוא זוקף זוקף בשם ברא בהרייש אבל
כהן גדול כורע בתחלת כל ברכה ובסוף כל ברכה והמהלך
כיון ששחה בראשונה אינו מגביה ראשו עד שגומר כל
תפלתו ולמה נותן שלום לשמאל תחלה מפני ששמאלו
הוא ימין שכנגד פניו כלום כשהוא עומד לפני המלך נותן
שלום לימין המלך ואחר כך לשמאל המלך וקבעו
שיפטר מן התפלה כמו שנפטרין מלפני המלך

כל הכריעו האלו צריך שיכרע בהן עד שיתפקקו כל
חליות שברגליו ויעש עצמו כקשת ואם שחה מעט וציער
עצמו ונראה ככורע בכל כחו אינו חושש השתחויה
כיצד אחר שמגביה ראשו מכריעה חמישית ישב לארץ
זנופל על פניו ארצה ומתפלל בכל התחנוני שירצה כריעה
האמורה בכל מקום על ברכים קידה על אפים השתחויה
זה פשוט ידים ורגלים עד שנמצא מוטל על פניו ארצה
כשהוא עושה נפילת פנים אחר תפלה יש מי שהוא עושה
קידה ויש מי שהיא עושה השתחויה ואסור לעשות
השתחויה על האבני לא במקדש כמו שבארנו בהלכו עו
ואין אדם חשוב רשאי ליפול על פניו אלא אם כן הוא
יודע בעצמו שהוא צדיק כיהושע אבל משה פניו מעש
ואינו כובש אותן בקרקע ומותר לאדם להתפלל במקום זה
וליפול על פניו במקום אחר מנהג פשוט בכל ישראל
שאין נפילת פנים בשבת ובמועדי ולא בראש השנה ולא
בראשי חרשים ובחנכה ובפורים ולא במנחה של ערבי
שבתות וימים טובים ולא בערבית שבכל יום ויש יחידים
שנפלים על פניהם בערבית וביום הכפורים בלבד נופלי
על פניהם בכל תפלה ותפלה מפני שהוא יום תחנה
ובקשה ותענית

פרק ששי

אסור לי לאדם לעבוד אחורי בית הכנסת בשעה שהצבור
מתפללין לא אם כן היה נושא משאוי אג שהיה לבית
הכנסת שני פתחים בשני רוחות שהרואה אמר שמא ילך
ויכנס בפתח האחר וכן אם היה בעיר שתי בתי
כנסיות יאמר הרואה שמא ילך לבית הכנסת הרגיל בו
ואם יש לו תפלין בראשו מותר לו לעבוד ואעפ"י שאין שם
אחר מכל או שהתפלין מוכיחין עליו שהוא רודף אחר
מצות ואינו ממבטלי תפלה
המתפלל עם הצבו לא יאריך את תפלתו יותר מדיו אבל
כינוי לבין עצמו הרשות בידו ואם בא לומר אחר תפלתו
אפילו כסדר וידיו יום הכפורים אום וכן אם רצה להוסיף
בכל ברכה וברכה מן האמצעיות מעין הברכה מוסף
כיצד היה לו חולה מבקש עליו רחמים בברכת חולים כפי
צחות לשונו היה צריך לפרנסה מוסף תחנה ובקשה
בברכת השנים ועל דרך זו בכל אחת מהן ואם רצה
לשאול בכל צרכיו בשומע תפלה שואל אבל לא ישאל לא
בשלוש ראשונות ולא בשלוש אחרונות אסור לנו לאדם
שיטעום כלום או שיעשה מלאכה מאחר שיעלה עמוד
השחר עד שיתפלל תפלת שחרית וכן לא יטעום

ואחר כך מבריל פרק עשירי

שליח צבור לבדו ואומ קדיש פעם שנייה והן עונין כדרך
שעונין בתחלה ואומ רחום וכול תהלה לרוד וכול
הוא עומד והן יושבין והם קוראים עמו ואחר כך או ובא
לציון גואל כול ואנו זאת וכו' ואתה קדיש וקרא זה אל זה
ואמר קדיש וגו' הקדושה והן עונין קקקג פעמים וחוזר
אקורא הקדושה תרגום ואומר ותשאני רוח כול וקורא
אנתו תרגום ואומר ה ימלוך לעולם ועד וקוראהו תרגום
כדי לחבין העם ואו הפסוקים שלפני הקדושה ושל אחריה
עם התרגומין הם הנקראין סדר היום ואחר כך מתחנן
ברבי תחנונים ובפסוקי רחמים ואו קדיש וכל העם עונין
כדרך ונפטרין מי שאמר בתחנונים מי שריחם על קו
צפור שלא יקח האם על הבנים או שלא לשחזט אותו ואת
בנו ביום אחר ירחם עלינו וכיוצא בענין זה משתקין אנתו
מפני שמצות או גורת הכתו הן ואינן רחמי שאילו
היה מפני רחמים לא היה מתיר לנו שחיטה כל עיקר וכן
לא ירבה בכנויין של שם ויאמר הא הגדול הגבור והנורא
החוק והאמין והעיוון שאין כח באדם להגיע בסוף שבחי
לא או מה שאמר משה רבינו עה במנחה או שליח
צבור אשרי יושבי ביתך וכולי תהלה לרוד כו
קורא הוא והעם מיושב ועומר שליח צבור ואו קדיש והן
עומדין אחריו ועונין כדרך ומתפללין כלם בלחש
ואחר כך חוזר שליח צבור ומתפלל בקול רם כדרך שעשה
בשחרית עד שישלים כל התפל ונפלים על פניהם ומתחנן
ומגביה ראשו הוא והכ ומתחנן מעט מיושב כדרך שעשה
בשחרית ועומר ואומ קדיש וכל העם עונין כדרך ונפטרי
למעשיהן בערב כל העם יושבין והוא עומר
ואומר והוא רחום וכו' ברכו את ה המבורך וכו' והם
עונין ברוך ה המבורך לעולם ועד
ומתחיל לפרוס על שמע ואו קדיש ואחר כך הכל עומדין
ומתפללין בלחש וכשמשלימין אומר קדיש והם נפטרין
ואינו חוזר להתפלל בקול רם ערבית לפי שאין תפלת
ערבית חובה לפיכך לא יברך ברכות לבטלה שאין כאן
אדם שנתחייב בהן כדי להוציא ידיו חובתו בלילי שבתות
חוזר שליח ציבו אחר שמתפלל בלחש עם הציבו ומתפלל
בקול רם אבל אינו מתפלל שבע לא ברכה אחת מעין
שבע וכן הוא אומ ברוך אתה ה אלהינו ואהי אבותינו אהי
אברהם אהי יצחק אהי יעקב הא הגדול הגבור והנורא א
עליון קונה שמים וארץ מנן אבות ברברו מחיה מתים
במאמרו הא הקדו שאין כמוהו המניח לעמו בשבת קדשו
כי בס רצה להניח להם לפניו נעבור ביראה ופחד ונורה
לשמו בכל יום תמיד מעין הברכות א ההוראו ארון השלו
מקדש השבת מברך שביעי ומניח בקדושה לעם כרשני
עונג זכר למעשה בראשית אלהינו ואהי אבותינו רצה נא
במנוחתינו כול באי מקדש השבת ואומר קדיש ונפטרי
כל העם ולמה תקנו חכמים זה מפני שרוב העם באין
להתפלל ערבית בלילי שבתות ויהיה שם מי שנתאחר
לבוא ולא השלים תפלתו וישאר לברו בבית הכנסת ויבא
לידי סכנה לפיכך חוזר שליח צבור ומתפלל כדי שיתעכבו
כל העם עד שישלים המתאחר ויצא עמה לפיכך יום
טוב שחל להיות בשבת או יום הכפורים או ראש חודש אין
שליח צבור היורד ערבית לפני התיבה מזכיר ענין היום
בברכה זו אבל חותם בה מקדש השבת בלבד לפי שלא
נתחייב היום בתפלה זו בשבת וימים טובי כשגומר שליח
צבור תפלת שחרית בקול רם אומ קדיש ואחר כך תהלה
לרוד של ואומר קדיש ומתפללין מוסף בלחש ואחר כך
מתפלל מוסף בקול רם כדרך שעשה בשחרית ואומר קדי
אחר תפלת מוס והעם נפטרין ואין אומרי קדושה ותחנוני
אחר תפלת שחרית כשאמר הימים לא אומר אותה קודם
תפלת מנחה כיצד קורא תהלה לרוד ואו סדר היום
ברבי תחנוני ואומ קדיש ומתפללין מנחה וחוזר ומשמיע
תפלת מנחה בקול רם והוא קדיש בראשי חרשים
ובחולו שלמועד אומר סדר היום קודם תפלת מוסף
ובמזמור שבת או סדר היום גם אחר תפלת הערב ואו קדי

מי שהתפלל ולא כיון את לבו יחזור ויתפלל בכוונה ואם
כיון את לבו בברכה ראשונה שוב אינו צריך מי שטעה
באחת משלש ברכות הראשונות חוזר לראש ואם טעה
באחת משלש ברכות אחרונות יחזור לעבודה ואם טעה
באחת מן האמצעיות חוזר לתחלת ברכה שטעה בה וכשלי
תפלתו על הסדר וכן שליח צבור שטעה כשהוא
מתפלל בקול רם על דרך זו הוא חוזר אבל אם טעה שליח
צבור כשהוא מתפלל בלחש אינו חוזר ומתפלל
פעם שנייה מפני טוהר צבור לא סומך על התפל שמתפלל
בקול רם והוא שלא טעה בשלש ראשונות שאם טעה בהם
לעולם חוזר כמו שהיחיד חוזר שליח צבור שטעה ונבהל
ולא ידע מהיכן יתחיל ושהה שעה יעמר אחר תחתיו ואם
טעה בברכת המינין אין ממתנין לו לא מיד יעמר אחר
תחתיו שמא מינות נורקה בו והוא שלא התחיל בה אבל
אם התחיל בה ממתנין לו שעה ולא יהא השני מרבן
באותה שעה ומהיכן הוא מתחיל קתחלת ברכה
שטעה בה הראשון אם טעה באחת מן האמצעיות אבל אם
טעה באחת מן השלש ראשונות מתחיל השני מן הראש
ואם טעה באחת מן אחרונות יתחיל השני מן העבודה
האומר אינו יורד לפני התיבה מפני שבגדי צבועים אף
בלבנים לא יעבור באיתה תפלה אומר אינו עובר
מפני שיש ברבלי סנדל אף יחף לא יעבור מי שנסתפק
לו אם התפלל אם לא התפלל אינו חוזר ומתפלל אלא אם
כן התפלל תפלה זו על דעת שהיא נרבה שאם רצה יחיד
להתפלל כל היום תפלת נרבה יתפלל מי שהיה
עומד בתפלה ונזכר שכבר התפלל פוסק ואפי באכצע
ברכה ואם היתה תפלת ערבית אינו פוסק שלא התפלל
אותה מתחלה לא על דעת שאינו חובה מי שטעה והתפל
שלחול בשבת לא יצא ואם נזכר והוא בתוך התפלה נזכר
ברכה שהתחיל בה וחוזר ומתפלל שלשבת ברא בערבית
או בשחרית או במנחה אבל במוסף פוסק אפי באכצע
הברכה וכן אם השלים תפלה של חול על דעת שהיא
מוסף חוזר ומתפלל מוסף אחר שבת ואחר יום טוב ואחר
ראש חודש מי שטעה בימות הגשמים ולא אמר כוריד
הגשם ולא מוריד הטל חוזר לראש ואם הזכיר הטל אינו
חוזר ואם טעה בימות החכה ואמר מוריד הגשם חוזר
לראש ואם לא הזכיר טל אין מחזירין אותו שאין הטל
נעצר ואין צריך בקשה מי ששכח שאלה בברכת
השנים אם נזכר קודם שומע תפלה שואל את הגשמים
בשומע תפלה ואם אחר שבירך שומע תפל חוזר לברכת
השנים ואם לא נזכר עד שהשלים כל תפלתו חוזר
ומתפלל שנייה טעה ולא הזכיר יעלה ויבוא אם
נזכר קודם שישלים תפלתו חוזר לעבור ומזכיר ואם נזכר
אחר שהשלים תפלתו חוזר לראש ואם היה רגיל
לזכר תחנונים אחר תפלתו ונזכר אחר שהשלים תפלתו
קודם שיעקור רגליו חוזר לעבירה ברא בחולו
של מועד או בשחרית ובמנחה של ראשי חרשים אבל
ערבית של ראש חודש אם לא הזכיר אינו חוזר
כל מקום שהיחיד חוזר ומתפלל שליח ציבו חוזר ומתפלל
אם טעה כמותו בעת שמתפלל בקול רם חוזר משחרית
של ראש חודש שאם שכח שליח ציבור ולא הזכיר יעלה
ויבא עד שהשלים תפלתו אין מחזירין אותו מפני טוהר
ציבור שהרי תפלת המוספין לפניו שהוא מזכיר בקראש
חודש עשרת ימים שמדאש השנה עד יום הכפורים
טעה וחתם בהם בברכה שלישית הא הקדו חוזר לראש
טעה וחתם בשתיים עשרה מלך אוהב צדקה ומשפט חוזר
לתחלת הברכה וחותם בה המלך הכשפט ומתפלל והולך
על הסדר ואם לא נזכר אלא עד שהשלים כל תפלתו חוזר
לראש אחר יחיד ואחר שליח צבור טעה ולא הזכיר
הכילה בחונן הרעת יש מי שהורה שאם נזכר קודם שומע
תפלה מסביל בשומע תפלה ואם נזכר אחר שומע משלי

אף כי להניח תפילין ושלש תפלות שבכל תפלה מהן
שגנה עשרה ברכות הריו שמונים וששה ברכות וכשהיא
אובל שלש סעודות של יום והלילה מברך ארבעה עשר
ברכות שבעה בכל סעודה אחת כשישול ידיו תחלה ועל
הזיון אחת בתחלת ושלשה בסוף ועל היין לפניו ולאחריו
הריו ברכות הריו מאה ברכות בין הכל בזמן היות
שתין ברכת המינין בתפל והיסופו הצוב והמסיב בברכ
הזיון נסביו חמשה ברכות יתירות בשבתות וימים טובי
שיבת צולה שבגה ברכות וכן אם לא נתחייב בשאר הימים
בכל הבית האזינו ששן שלא ישן כל הלילה ולא התיר הגורו
ולא נכנס לבית הכסא וכיוצא באלו צריך להשלים מאה
ברכות מן הצורות כיצד אבל מעט ירק מברך
לצנו וללאחריו וחזר ואוכל מעט מפרי זה ומברך לפניו
ומניח כל הברכות ער שמשלים מאה בכל יום
סדר תפלות כך הוא בשחר משנים אדם ומברך ברכות
או קורא חזירות ומברך לפניו ולאחריו ומקרא אחר
שבע ומברך לפניו ולאחריו ומדלג קדושה מן הברכה
האסונה שלפניה שאין היחיד אומר קדושה וכשהוא
חוזר גאל ישראל כיר יעמוד כרי שישמך גאילה לתפלת
ומתפלל בעומד כמו שאמרנו וכשישלי ישב ויפיל על פניו
ומתחנן ומגביה ראשו ומתחנן מעט והוא יושב בדברי
תחנונים ואחר כך יקרא תהלה לדוד מיושב ומתחנן כמי
כתי ויפטר למעשיו ובתפלת המנחה מתחיל לקרוא תהלה
לדוד מיושב ואחר כך עומד ומתפלל תפלת המנחה
וכשישלים נופל על פניו ומתחנן ומגביה ראשו ומתחנן
כפי כחו ויפטר למעשיו ובתפלת הערב קורא קרית
שמע ומברך לפניו ולאחריו וסוכך גאילה לתפלה ומתפלל
בעומד וכשישלים ישב מעט ויפטר והמתחנן אחר תפלת
ערבית הריו זה משובח ואעפ שסברך השמיכנו אחר
גאל ישראל אינה הפסק בין גאילה לתפלה והריו שתיהן
כברכה אחת ארוכה

פרק שמיני

וצביר נשמעת תמיד ואפילו היו בהן חופאים אין
מואם בתפלתן של רבים לפיכך צריך אדם לשתת
עצמו עם הצבור ולא יתפלל יחיד כל זמן שיכול להתפלל
עם הצבו ולעולם ישנים אדם וערוב לבית הכנסת שאין
תפלתו נשמעת בכל עת לא בבית הכנסת וכל מי שיש
ל בית הכנסת בעירו ואינו מתפלל בו עם הצבור נקרא
שכן רע ומצויה לרוץ לבית הכנסת שנ נדעה נדרפה לדעת
את ה וכשיצא מבית הכנסת אל יפסיע פסיעה גבה אלא
ילך מעט מעט וכשיכנס בבית הכנסת יכנס שיעור שני
פתחים ואחר כך יתפלל לקיים מה שנאמר לשבור כיוות
פתחו בית המדרש גדול מבית הכנסת והכמים
גדולים את עפ שיש להם בעירם בתי כנסיות הרבה לא
היו מתפללין אלא במקום שהיו עוסקים שם בתורה והוא
שיתפלל שם תפלת הצבור וכיצד היא תפלת הצבור
יהיה אחר מתפלל בקול רם והכל שומעין ואין עושין כן
בפחית מעשה גדולים ובין חורין ושליח ציבור אחר מהן
ואפי היו מקצתן שכבר התפללו ויצאו ידיו חובתן משלימו
להם לצורה והוא שיהיו חלב העשרה שלא התפללו וכן
אין אימרון קדושה ולא קוראין בתורה ומברכין לפניו
ולאחריו ולא מפטירין בגביאים לא בעשרה וכן לא
יהיה אחר מברך ברכת שמע והכל שומעים ועונן אחריו
שמן לא בנישורה הוא הנקרא פורס על שמע ואין
אמר קריש לא בנישורה ואין הכהנים נושאים ידיהם אלא
בעשרה והכהני מן חמנין של עשרה מישראל הן הנקראין
עדה שנאמר ער מתי לעתה הרעה הזאת וכו' והיו
עשרה שקרי יצאו יהושע נבל וכל דברי קדושה לא
יהא לא בידן ועדה מישראל שנאמר ונקדשתי בתוך בני
ישראל וכל אוהרבים אם התחילו בתן בעשרה והלכו
מקצתן את על פי שאין רשאין יגמרו השאר ועריך
היות כולן במקום אחד ושליח צבור עמדת במקום אחד

חצר קטנה שפרצה במלואה לחצר גדולה והיו
תשעה בגדולה ויחיד בקטנה מצטרפין תשעה בקטנה
ויחיד בגדולה אין מצטרפין צבור בגדולה ושליח צבור
בקטנה יוצאין ידיו חובתן צבור בקטנה ושליח צבור
בגדולה אין יוצאין ידיו חובתן שהרי הוא מופלג מהן ואינו
עמהם במקום אחר מפני שיש בגדולה פסין מלאן ומלאן
הרי היא כמו מופלגת מן הקטנה ואין הקטנה מופלגת מן
הגדולה אלא הרי היא כקרן זווית שלה וכן אם היתה
צוואה בגדולה אסור להתפלל ולקרות קרית שמע בקטנה
היתה צוואה בקטנה מותר להתפלל ולקרות קרית שמע
בגדולה אם לא היה שם ריח רע מפני שהיא מופלגת
מקטנה שליח ציבור מוציא את הרבים ידיו חובתן כיצד
בשעה שהוא מתפלל והן שומעין ועונן אמן אחר כל
ברכה וברכה הרי הן כמתפללין ברא בשאינו יודע
להתפלל אבל היודע אינו יוצא ידיו חובתו אלא בתפלת
עצמו ברא בשאר ימות השנה חוץ מראש השנה ויום
הקפורים של שנת היובל אבל בשני ימים אלו שליח
ציבור מוציא את היודע כשם שמוציא מי שאינו יודע
מפני שהן ברכות ארוכות ואין רוב היודעין אותן יכולין
לכוין רעתן כשליח צבו לפי אם רצה היודע לסמוך בשני
ימים או על תפילת שליח ציבו להוציא ידיו חובתו הרשות
בידו אין ממנין שליח צבור לא גדול שבציבור בחכמתו
ובמעשיו ואם היה זקן הריו זה משובח ביותר ומשתדלין
להיות שליח צבור אדם שקילו ערב ורגיל לקרות
ומי שלא נתמלא זקנו אעפ שהוא חכם גדול לא יהי שליח
ציבור מפני כבוד הציבור אבל פורס הוא על שמע
משיביא שתי שערות אחר יב שנים וכן העלג כנון
מי שקרא לא ע או לע א וכל מי שאינו יכול להוציא את
האיתנו כתיקונן אין ממנין אותו שליח ציבור והרב ממנה
אחר מתלמידיו להתפלל לפניו בציבור הסומא
פורס על שמע ונעשה שליח ציבור אבל מי שכתפיו מגולו
אעפ שהיא פורס על שמע אינו נעשה שליח ציבור לתפל
ער שיהיה עטוף

פרק תשיעי

סדר תפלות הציבו קד הוא בשחר כל העם יושבין ושליח
ציבור יורד לפני התיבה ועומד באמצע העם ומתחיל ואם
קריש וכל העם עונן אמן יהא שמה רבא מברך לעלם
ולעלמי עלמאי בכל כחן ועונן אמן בסוף קריש ואחר
כך אום ברט את ההמבורך והן עונן ברוך ההמבורך
לעולם ועד ומתחיל ופורס על שמע בקול רם והן
עונן אמן אחר כל ברכה וברכה והיודע לברך ולקרות
עמו קורא ער שמברך גאל ישראל אמן והכל עומדין
מיד ומתפללין בלחש ומי שאינו יודע להתפלל עומד
ושותק עד שיתפלל שליח ציבור בלחש עם שאר העם
וכל מי שיגמור תפלתו עם הצבור יפסיע שלש פסיעות
לאחריו ויעמוד במקום שהגיע אליו בעת שיפסיע ואחר
שיפסיע שליח צבור שלש פסיעות לאחריו ויעמוד מתחיל
ומתפלל בקול רם מתחלת הברכות להוציא את מי שלא
התפלל והכל עומדין ושומעין ועונן אמן אחר כל ברכה
וברכה בין או שלא יצאו ידיו חובתן בין אלו שכבר יצאו
ידיו חובתן ואומר קדושה בברכה שלישית וכיון שהגיע
שליח ציבור לקדושה יש רשות לכל אחד ואחד לחזור
במקום שגמר בו בתפלה וכשיגיע שליח צבור למודים
וכורע כל העם שוחזן מעט ולא ישחו יותר מדי
ואם מודים אנחנו לך ה אהינו ואהי כל בשר ויצרנו יוצר
בראשי ברט והוראן לשמך הנרול והקדוש על שהחיינתנו
וקיימתנו כן תחינו ותחננו ותאסוף גליות לחצרו קדושך
לשמך חוקיך ולעבודך באמת ולעשות רצונך בלבב שלם
על שאנו מודים לך וכל האומ מודים קודי משתקין אנתו
ואחר שושלים כל התפלה ישב ויפול על פניו ויטה מעט
הוא וכל הצבור ויתחנן והוא נופל וישב ויגביה ראשו ויא
ושאר העם ומתחנן מעט בקול רם מיושב ואחר כך יעמו

בהן לא ברמים או בהנייה שהיא ברמים רחובה של עיר אעפ שהעם מתפללין בו בתעניות ובמעמדות כפני שהקבוץ רב ואין בתי כנסיו מלילין אותן אין בו קדושה מפני שהוא עראי ולא נקבע לתפלה וכן בתים וחצר שהעם מתקבצין בהם לתפלה אין בהם קדושה מפני שלא קבעו אותם לתפלה בלבד אלא עראי מתפללין בהן כאדם שמתפלל בתוך ביתו

פרק שנים עשר

משה רבינו תיקן להם לישראל שיהו קורין בתורה ברבים בשבת ובשני ובחמישי בשחרית כדי שלא יהו שלשה ימים בלא שמיע תורה ועורא תיקן שיהו קורין כן במנחה בכל שבת משום יושבי קרנות וגם הוא תיקן שיהו קורין בשני ובחמישי בני אדם ולא יקראו פחו מעשר פסוקי ואילו הם הימים שקורין בהם בתורה בצבור בשבתות ובמועדים ובראשי חרשים ובתעניות ובחנוכה ובפורים ובשני ובחמישי שבכל שבוע ושבע ואין מפטירי בנביאי אלא בשבתות וימים טובים ותשעה באב בלבד אין קורין בתורה בצבור בפחות מעשרה אנשים גדולים בני חורין ואין קורין פחות מעשרה פסוקין וידבר עולה מן המנין ולא יהיו הקורין פחות משלשה אנשים ואי מתחילין בפרשה פחות משלש פסוקים ואין משירך בפרשה פחות מן פסוקין ולא יקרא הקורא פחות מן פסוקים שלשה שקראו עשרה פסוקין שנים קראין שלש שלש ואחד ארבעה ובין שהיה הקורא ארבעה ראשון או אחרון או אמצעי הרי זה משובח כל אהר ואהר מן הקורין פותח ספר תורה וכביש למקום שהוא קורא בו ואחר כך אוכר ברכו את המבורך וכל העם עונים ברוך המבורך לעולם ועד וחוזר ומברך באי אמה אשר בחר בנו ככל העמים ונתן לנו את תורתו באי נותן התורה וכל העם עונים אמן ואחר כך קורא עד שישלים לקרות וגולל הספר וכבר באי אמה אשר נתן לנו תורתו תורת אמת חיי עולם נטע בתוכנו באי נותן התורה אין הקורא בתורה רשאי לקרות בתורה עד שיכלה אמן כפי הצבור קרא וטעה אפי בדקדוק את אחת כחזירין אותו עד שיקרא בדקדוק ולא יקראו שנים בתורה אלא האחד לבדו קרא ונשתתק יעמד אחר תחתיו ויתחיל ממקום שהתחיל הראשון שנשתתק ומברך בסוף אין הקורא רשאי לקרות עד שיאמר לו גדול שבצבור לקרות ואפי הן הכנכת או ראש הנס אינו קורא מעצמו עד שיאמרו לו הציבור או גדול שבהם לקרות וצריך אחר לעמו עמו בשעת קריאה כדרך חזן העומר עם הקוראין הקורא יש לו לרלב כמקום לסקום בענין אחר כגון אהרי בות ואך בעשור שבכרשת אמור אל הכהנים והוא שלא יקרא על כהשואמור לקרות שלא מן הכתב אפילו תיבה אחת ולא יהא ברילוג אלא כרי שישלים התורגמן תרגום הפסוק כיון שהתחיל הקורא לקרות בתורה אכור לספר אפי ברבר הלכה אלא הכל שומעין ושותקין ומשימין לבם למה שהוא קורא שנ ואוני כל העם אל ספר התורה ואסור לצאת מן הכנסת בשעה שהקורא קרא ומותר לצאת בין איש לאיש ומי שהוא עוסק בתורה תמיד ותורתו אומנותו מותר לו לעסוק בתלמוד תורה בשעה שהקורא קורא בתורה מימות עזרא נהגו שיהא עם תורגמן מתרגם לעם כח שהקורא קורא בתורה כרי שיוני ענין הדברים והקורא קרא פסוק אחד בלבד ושותק עד שיתרגם אותו התורגמן וחוזר וקורא פסוק שני ואין הקורא רשאי לקרוא לכתורגמן יותר מפסוק אחד אין הקורא רשאי להגביה קולו יותר מן התרגום והמתרגם לא יגביה קולו יותר מן הקורא ואין המתרגם רשאי לתרגם עד שיכלה הפסוק מש הקורא ואין הקורא רשאי לקרות פסוק אחד עד שיכלה התרגום כפי התורגמן ואין התורגמן נשען לא לעמוד ולא לקרה לא עומד באימה וביראה ולא יתרגם מתוך הכתב

לא על פה זאין הקורא רשאי לסמיע לתורגמן שלא יאמר תרגום כתוב בתורה והקטן מתרגם על ידו גדול ואין כבוד לגדול שיתרגם על ידי קטן ולא יהיו המתרגמין שנים כאחד אלא אחד קורא ואחד מתרגם ולא כל המקראות מתרגמין בציבו מעשה ראובן וברכה להני ומעשה הענל מן ויאמר משה אל אהרן עד וירא משה את העם כול ועור פסוק אדר ויגף השם את העם כול נקראין ולא מתרגמין ובמעש אמנון בכקום שנ אמנון בן דוד לא נקרא ולא מתרגם המפטיר בנביא צריך לקרות בתורה תחלה אפי שלשה פסוקים חוזר וקורא סה שקרא שלפניו ולא יפטיר בנביא עד שיגלול ספר תורה ולא יפחות מעשרים ואחד פסוקים ואם השלים הענין בפחות מאילו אינו צריך ואם קרא עשרה פסוקים ותרגמן המתרגם דיו ואפי לא שלם הענין ובנביא אחר קורא ואפילו שנים מתרגמין ומרלב מענין לענין אחר ואינו מרלב מנביא לנביא אלא בנביאי של שנים עשר בלבד ובכבר שלא ירלב מסוף הספר לתחלתו וכל המרלב לא יהא ברילוג אלא כרי שישלים המתרגם תרגומו הקורא בנביא יש לו לקרוא לתורגמן שלשה פסוקי והמתרג מתרגם שלשתן זה אחר זה ואם היו שלשה הפסוקים שלש פרשיות לא יקרא לתורגמן אלא אחד אחד בלבד המפטיר בנביא מברך לפניו ברכה אחת באי אמה אשר בחר בנביאים וכו ומברך לאהריו ארבע ברכות ברכה ראשונה חותם בה הא הנאמן בכל דבריו שנייה הותם בה בונה ירושלם שלישיית חותם בה כגן דוד רביעית חותם בה ענין קדושת היום ככו ערוהם בתפלה וכן אם הל ראש הרש להיות בשבת הכפטיר בנביא כזכיר ראש הרש בברכה זו ככו שכזכיר בתנלה ככה הן הקוראין בשבת בשחרית קוראין שבעה וביום הכפורים ששה ובימים טובים חמשה אין פודהין כהן אבל מוספיין עליהן בראשי חרשים ובחולו של כוער קורין ארבעה בשבת וביום הכיפורים בכמה ובשני ובחמישי של כל השנה ובחנוכה ובפורים בשחרית ובימי התענית בשחר ו במנחה קורין שלשה אין פוחתין כמנין זה ואין מוסיפין עליהן אשה לא תקרא בצבור מפני כבוד הצבור קטן היודע לקרות ויודע למי כבדכין עולה כמנין הקוראין וכן מפטיר עולה כהמנין שהרי הוא קורא בעודה ואם הפסיק שליח ציבור בקדיש בין משלים ובין המפטיר אינו עולה מן המנין ציבור שלא היה בהם יודע לקרוא אלא אהר עולה וקורא ויודע ויושב וחוזר וקורא שני ושלישית עד שיגמור מנין הקוראים של אותו היום בכל קריאה וקריאה כאלו כהן קורא ראשון ואחריו לוי ואחריו ישראל ומנהג פשוט הוא היום שאפי כהן עם הארץ קורם לקרוא לפני חכם גדול וכל מי שהוא גדול מחבירו בחכמה קורם לקרות והאחרון שגולל ספר תורה נוטל שכר כנגד הכל לפיכך עולה וכשיש אפי גדול שבציבור אין שם כהן עולה ישראל ולא יעלה אחריו לוי כלל אין שם לוי כהן שקרא ראשון חוזר וקורא הוא עצמו פעם שנייה בכקום לוי אבל לא יקרא אחריו כהן אחר שמא יאמרו הראשון פסול ולפיכך עולה כהן אחריו לא יקרא לוי אחר לוי שמא יאמרו אחר משניהם פסול כיצד סדר הקריאה בתורה אחר התפלה כל יום שיש בו תפלת מוסף אחר שיגמור שליח ציבור תפלת שחרית אומר קדיש ומוציא ספר תורה וקורא לאחור אחד מן הצבו ועולין וקורין בתור זכשומרין מחזיר ספר תורה לכקובה ואו קדיש ומתפללין תפל מוסף וימים שיש בהם כפטיר ומוסף נהגו לומר קדיש קורם שיעלה המפטיר ויש מקומו שנהגו לומר קדיש אחר המפטיר ובמנחה של שבת ושל יום הכפורי אחר שיגמור שליח ציבור תהל לרוד וסדר היום אומר קדיש ומוציא ספר תורה וקורא לאחור מן הציבור ועולין וקורין בו ומחזיר ואומר קדיש ומתפללין מנחה וכן בתענית קורין בכמה ואחר כך אומר קדיש ומתפללין ונפלת מנחה אבל

תפלתו ואינו צריך להודו וכן כיון שלא הזכיר על הנסי
בחנוכה ובפורים ועגנו בתפלת תענית אינו חוזר ומתפלל
אחר יחיד ואחר שליח ציבור ואם נזכר קדם שיעקור את
רגליו אומר עגנו כי אתה שומע תפלה פודה ומציל בכל
עת צרה וצוקה יהיו לרצון אמרי פי וכו' שכתב ולא
התפלל מנחה בערב שבת יתפלל ערבית שתיים של שבת
וכן ביום טוב שכתב ולא התפלל מנחה בשבת או ביום
טוב מתפלל במוציאין ערבית שתיים של חול כבדיל
בראשונה ואינו מבדיל בשנייה ואם הבדיל בשתייהן או
לא הבדיל מאחת מהן יצא אבל אם לא הבדיל בראשונה
והבדיל בשנייה חוזר ומתפלל תפלה שלישית מפני
שהראשונה לא עלתה לו מפני שהקדימה לתפלת ערבית
וכל המתפלל שתי תפילות אפילו שחרית ומוסף
לא יתפלל זו אחר זו לא ישהה בין תפלה לתפלה כרי
שתחונן דעתו עליו אסור לו להתפלל בציבור שיקרי
תלתו לתפלת הציבור הנכנס לבית הכנסת ומצא
ציבור מתפלל בלחש אם יכול להתחיל ולגמור עד שלא
יגיע שליח ציבור לקדוש יתפלל ואם לא ימצא עדי שיתחיל
שליח ציבור להתפלל בקול רם ויתפלל עמו בלחש מלה
במלה עד שגיע שליח ציבור לקדושה ועונה קדושה עם
הציבור ומתפלל שאר תפלה לעצמו ואם התחיל להתפלל
קודם שליח ציבור והגיע שליח ציבור לקדושה לא יפסיק
ולא יענה קדושה עמהן וכן לא יענה אמן יהא שמיה רבא
מברך והיא באמצע התפלה ואין צדי לומר בשאר הברכות

פרק אחד עשר

כל מקום שיש בו עשרה מישראל צרי להכין לו בית שיוכנסו
בו לתפלה בכל עת תפלה ומקום זה נקרא בית הכנסת
וכופין בני העיר זה את זה לבנות להם בית הכנסת ולקנו
להם ספר תורה נביאים וכתובים כשבונן בית הכנסת
אין בונן אותה לא בנכחה של עיר שנאמר בראש הוכיות
תקרא ומגביהין אותה עד שתהא גבוהה מכל חצרות
העיר שנאמר ולרום את בית אהינו ואין פיתחין
פתחו הכנסת לא במזרח שנאמר והחונים לפני המשכן
קדמה ובונן בו היכל שמניחין בו ספר תורה ובונן היכל
זה ברוח שמתפללין כנגדו באותה העיר כרי שיהיו פניהם
אל מול ההיכל כשיעמדו לתפלה ומעמידין בימה
באמצע הבית כרי שיעלה עליה תקרא בתור או מי אשר
צריך לעם דברי כבושן כרי שישמעו כולם וכשבמעמידין

התיבה שיש בה ספ תור מעמידין אותה באמצע ואחורי
התיבה כלפי ההיכל ופניה כלפי העם כיצד העם יושבין
בבתי כנסיות הזקנים יושבין ופניהן כלפי העם ואחוריהם
כלפי ההיכל וכל הינם יושבין שורה לפני שורה
ופני השורה לאחורי השורה שלפני עד שיהיו פני כל העם
כלפי הקדש וכלפי הזקני וכלפי התיבה ובעת ששליח צבור
קורא לתפלה עומד בארץ לפני התיבה ופניו לפני הקדש
כשאר העם בתי כנסיות ובתי מדרשות נוהגין בהן
כבוד ומכבדים אותן ומרביצין אותן ונוהגין כל ישראל
בסדר ובמערב בשנער ובארץ הצבי להדליק עששיות
בבתי כנסיות ולהציע בקרקען מחצלאות כרי לישב עליה
גבירי אדום יושבין בה על הכסאות בתי כנסיות
ובתי מדרשו אין נוהגין בהן קלו ראש כגון שחוק והיתול
וישחה בטלה ואין אוכלין בהן יאין שותין בהן ואין ניאותי
בהן ויין מטיילין בהן ואין נכנסין בהן בחמה מפני החם
והנשקם מפני הנשמים וחממים ותלמידיה מותרין לאכול
ולשתות בהן מרוחק ואין מחשבין בהן חשבונות לא
אם בהן היו חשבונות של מצוה כגון קופה של צדקה ופריון
שבוים וכיוצא בהן ואין מספדין בהן לא הספר
של רבים כגון שיהיה שם הספר גדולי חכמי אותה העיר
של העם מתקבצין ובאין בגלן הית לבית הכנסת
או לבית המדרש שני פתחין לא יעשו קפנדריא כרי
שוכנס בפתח זה ויצא בפתח שכנגדו לקרב הדרך שאסור
להכנס בה לא לדבר מצוה מי שצרי להכנס לבית הכנסת

לקרות תינוק או חפירו יכנס ויקרא מעט או יאב שמעיה
ואחר כך יקרא חפירו כדי שלא יכנס כשביל הפציו בלבד
ואם אינו יודע יאמר לתינוק מן התינוקות קרא
לי הפסוק שאתה קורא בו או ישהא מעט בבית הכנסת
ואחר כך יצא שהישיבה שם מעסקי המצו היא שנ אשרי
יושבי ביתך וכו' מי שנכנס להתפלל או לקרות מותר
לו לצאת בפתח שכנגדו כרי לקרב את הדרך ומותר
לאדם להכנס לבית הכנסת במקלו במנעלו ובאפודתו
ובאבק שעל רגליו ואם היה צריך לרוק ירוק בבית הכנסת
בתי כנסיות ובתי מדרשות שחרבו בקרושתן הן

עומדות שנאמר והשימותי את מקדשיכם אעפ שהן
שוממין בקרושתן הן עומדין וכשם שנוהגין בהן כבוד
ביישובן כך נוהגין בהן בחורבנם חוץ מכבוד ורבוץ שאין
מכבדין אותן ואין מרביצין אותן עלו בהן עשבים תולשיץ
אותם ומניחין אותן במקום כדי שיראו אותן העם ותעורר
רוחם ויבנום אין סותרין בית הכנסת כדי לבנות
אחר במקומו או במקום אחר אבל בונן אחר ואחר כך
סותרין זה שמא יארע להם אונס ולא יבנו אפילו כותל
אחר ממנו בונה החדש בצד הישן ואחר כך סותר הישן
בראש שלא חרבו יסודותיו או שלא נשו כתליו ליפול אבל
אם חרבו יסודותיו או שנשו כותליו לנפול סותרין אותו
מיד ומתחילין לבנותו במהרה ביום ובלילה שמא תרחק
השעה וישאר חרב מותר לעשות בית הכנסת בית
המדרש אבל בית המדרש אסור לעשותו בית הכנסת
שקדושת בית המדרש יתירה על קדושת בית הכנסת
ומעלין בקדש ולא מודדין וכן בני העיר שמכרו בית
הכנסת יש להן ליקח ברמיו תיבה מכרו תיבה יש להן
ליקח ברמיה מטפחות או תיק לספר תורה מכרו מטפחות
או תיק לוקחין ברמיו חומשין מכרו חומשין לוקחין ברמיו
ספר תורה אבל אם מכרו ספר תורה אין לוקחין ברמיו
לא ספר תורה אחר שאין שם קדושה למעלה מקדושת
ספר תורה וכן במותריהן וכן אם גבו העם מעות
לבנות בית המדרש או לבית הכנסת או לקנות תיבה או
מטפחות ותיק או ספר תורה ורצו לשנות כל מה שנבנו אין
משנין אותן לא מקדושת קלה לקדושה חמורה ממנה
אבל אם עשו מה שנבנו לעשותו והותירו משנין הסותר

לכל מה שירצו וכל כלי בית הכנסת כבית הכנסת
פרוכת שעל הארון שמניחין בו הספרי כמטפחות הספרי
ואם התנו עליהם הרי הן כפי התנאי ברא שמותר למכור
בית הכנסת בבית הכנסת של כפרים שלא עשו אותה לא
על דעת בני הכפר לברם שתהיה להם להתפלל בה שאם
רצו כולם למוכרה מותרין אבל בית הכנסת של כרכין
היאיל ועל דעת כל אנשי העולם נעשה שיבא ויתפלל בו
כל הבא א המדינה נעשה של כל ישראל ואין מוכרין אותו
לעולם בני הכפר שרצו למכור בית הכנסת שלהן
או לבנות ברמיה בית הכנסת אחר או לקנו ברמיה תיבה
או ספר תורה צריכין להתנות על הלוקח שלא לעשות
אותו לא מרחץ ולא בורסקי והוא המקום שמעבדין בו את
העורו ולא בית הטבילה ולא בית המים ואם התנו שבעה
טובי העיר בשעת מכירה שיהא הלוקח מותר לעשות בו
כל אילו מותר וכן אם התנו שבעה טובי העיר במעמד
אנשי העיר על מותר הרמים שיהא חולין הרי הן חולין
וכשלוקחין הרמים ובונן מהן בית הכנסת אחר או שיקנו
כהם תיבה או מטפחות ותיק או חומשין או ספר תורה
השאר יהא חולין כמו שהתנו ויעשו בהן מה שירצו וכן
אם קבלו עליהן כל אנשי העיר או רובם אדם אחר כל
מה שעשה עשוי והוא מוכר ונותן לברו כפי מה שיראה
ויתנה כפי מה שיראה כשם שמותר להם למכור בית
הכנסת כך נותנין אותו במתנה שאלו לא היה להם לצבו
הנייה במתנה זו לא נתנוה אבל לא שוסדין אותה ולא
ממשנין אותה וכן כשסותרין בתי כנסיות לבנות מחשבי
למכור ולתחילת ולתת במתנה הלכנים והעניים והעפר
שלהן אבל לחלוותן אסור שאין הקדושה עולה

הצרות כגון בצורת ודבר וכיוצא בהן קורין ברכות וקלל
כרי שישבו העם ויגעו לבבם כשישעו איתם נהנו
העם להיות מפטירין קדם לתשעה באב בשלש שבתות
ברבי תוכחות שבת ראשונה מפטירין ברמז ורמיהו
שנייה חוזן ישעיהו שלישית איכה היתה לזונה
וכן שבת שאחר תשעה באב מפטירין נחמו נחמו עמי
ומנהג פשוט בעירנו להיות מפטירין בנחמית ישעיהו
מאחר תשעה באב עד ראש השנה ושבת שבין ראש
השנה ויום הכפורים מפטירין שובה ישראל ראש
חדש אדר שחל להיות בשבת קורין בפרשת שקלי ומפטירין
ביהודע הכהן וכן אם חל ראש חדר אדר להיות
בתוך השבת מקדימי וקורין בשבת שלפניו בפרשת שקלי
בשנייה קורין זכור ומפטירין פקדתי את אשר עשה עמלק
אי זו היא שבת שנייה כל שחל פורים להיות בתוכה ואפי
בערב שבת בשלישית קורין פרה ארוכה וכפטירין
וויקתי עליכם ואי זו היא שבת שלישית הסמוכה להביעית
ברביעית קורין החדש הזה וכפטירין בראשון
באחד לחדש ואי זו היא רביעית כל שחל ראש חדר נוסף
להיות בתוכה ואפי בערב שבת נמצאת אוכר שפעמי
תהיה הפסקה בין שבת ראשונה ושנייה או בין שנייה
ושלישית ופעמים יהיו שתי הפסקות בין ראשונה
לשנייה ובין שנייה ושלישית אבל בין שלישית לרביעית
אין מפסיקין כל פרשה מארבע פרשות האלו אדר
קורא אותה בספר שיני אחר שקורין סדר אותה שבת
בספר שהוציא ראשון חל ראש חדר אדר להיות
בשבת והיה סדר אותה שבת בואתה תצוה קורין ששה
בואתה תצוה עד ועשית כבוד נחשת והשבועי הוור
וקורא מבי תשא עד ועשית ואם היה סדר אותה שבת כי
תשא עצמו קורין ששה מבי תשא עד ויקהל והשבועי
חוזר וקורא בספר שיני מבי תשא עד ועשית כבוד נחשת
ראש חדר אדר שחל להיות בשבת מוציאין שלשה
ספרי אחר קורא בו סדר היום והשיני קורא בו ענין ראש
חדש והשלישי קורין בו כי תשא וכן ראש חדר נוסף
שחל להיות בשבת מוציאין ג' ספרי קורין סדר היום באחד
וענין ראש חדר שיני והחדש הזה בשלישי
ראש חדר שבת שחל להיות בשבת מוציאין שלשה ספרי
הראשון קורא בו סדר היום והשיני קורא בו ענין ראש
חדש והשלישי קורא בו ענין חנכה חל להיות באמצע
השבת שלשה קורין בענין ראש חדר והרביעי קורא
בענין חנכה אעפ שאדם שומע כל התורה כולה בכל שבת
בציבור חייב לקרות לעצמו בכל שבוע ושבוע כדר של
אותה שבת שנים כקרא ואחר תרגום ופסוק שאין בו
תרגום קראוהו שלשה פעמים עד שישלים פרשיותיו עם
הציבור

פרק ארבעה עשר

בשחרית במסוף ובנעילה הכהנים נושאים את כפיהם
אבל במנחה אין נושאים כפים מפני שבמנחה כבר סערו
כל העם ושמא שתג הכהנים יין ושכור אכור בשיאת
כפים ואפילו ביום תענית אין נושאים כפיהם בכנחה גורה
מנחת תענית מפני מנחת כל יום
ברא בתענית שמתפללין בו מנחה ונעילה כגון צום
כיפור ותענית ציבור אבל תענית שאין בו נעילה כגון
תשעה באב ושבעה עשר בתבוא הואיל ותפילת מנחה
שלהם סמך לשקיעת החמה הרי זו נראית כנעילה
ואינה מתחלפת במנחה של כל יום ולפיכך יש בה נושאות
כפים וכהן שעבר ועלה לדוכן במנחה של יום הכפורים
הואיל והרבר ידוע שאין שם שחרות הרי זה נושא כפיו
ואין מודדין אותו מפני החדש שלא יאכרו פסול היה
לקבץ הורידוהו כיצד היא נושאות כפים בגבולין
בית שינוע שליח ציבור לעבודה כשואמר רצה כל הכהני
העומדים בבית הכנסת נעקדין מסקוכין והולכין ועולין
ל וכן עוסדין שש פניהם להיכל ואחוריהם כלפי העם

ואצבעותיהם כפופו לתיך כפיהם יד שישלים שליח ציבור
ההדאה וכד זירין פניו כלפי דעם ואצבעותיהם
כפופות לתיך כפיהם עד שישלים שליח ציבור
ההודיה ומחזירין פניהם כלפי העם וכושטין אצבעותיהם
וכנביהין ירידם נגד כפיהם וכנביהין אצבעותיהם
ושליח ציבור כקרא אותן כלה כלה והף ענין שני אכור
להם עד שמשליכין ככוק ראשון וכל היקם ענין אמן
וחזר שליח ציבור וכקרא אותן ככוק שיני כלה כלה
והם עונים עד שמשליכין ככוק שיני וכל דעם
ענין אמן עד שמשלימים וכן בפסוק שלישו כשישליכו
הכהני שלעה פכוקי כתחיל שליח ציבור בברכה אדרונה
של תפלה שהיא שים שלום והכרנים כחזירי כניום כלמי
הקדש קופצין אצבעותיהן ועוכדין שם בדוכן עד שיגמר
הברכה וחוזרין לכקוכין אין הכקרא רשאי לומר הרה
לכהנים עד שיכלה אמן כפי הציבור ואין דנהנים
רשאי להתחיל בברכה עד שיכלה רדיבור כפי הכקרא
ואין הציבור עונין אמן עד שתכלה הברכה כמי הכרנים
ואין הכהנים מתחילין בברכה אחרת עד שיללה אמן כפי
הציבור ואין שליח ציבור רשאי לענות אמן אחר
הכהנים כשאר העם שפא תטרף דעתו וקא ידע אינו
ברכה כקרא אותן אם ככוק שיני או ככוק שיני אין
הכהנים רשאים לרהזיר פניהם כן הציבור עד שישלם
שליח ציבור שים עלים ואין הכרני רשאי לענה ככוכים
עד שיגמר שליח ציבור שים שלום ואין רשאי ככוכ
קשרי אצבעותיהם עד שיהזירו פניהם כן הציבור
ומתקנות עורא שלא יעלו דכהנים ידוכן בכבוד ריאלין
עומדין יחפין כשיהי היהנים ככרני את הכסויא
יביטו בעם ולא יכידו דעתן אא יהיו עיניהם ככר דארץ
כעוכר בתפלה ואין אדם רשאי להבהל בפני דכהנים
בשעה שהן ככרני את דעכ נרי שלא יכידו דעכ דכהנים
כל העם בתכונות לשם י הברנה וככוכים ככרני ככר
פני הכהנים ואיום כבייני ככרני אם היה הדך
הככר אדר כהדיל לכרך כעצמו ושליח ציבור ככרני
איתו כלה כלה ככו שאכרנו היו שנים או ידעו
מתחילין לכרך עד שיכרא להן שליח ציבור ואכר דרם
כהנים ורם עונין ואכרי יכרך והא כקרא יתה כלה
כלה על הכרר שאכרנו כיצד ברכת כהנים בכרני
הכהנים עולין לדוכן אחר שישליכו דכהנים עבדתי וכיד
של שיד וכנביהין ירידם ככוכים עבדתי
ואצבעותיהם פשיכות דחזן ככהן גרל שאין ככוכים
לכעלה כן הציין ואדר כקרא אותן ככוכים ככרני
שעושיין בגבולין עד שישליכו שליח ציבור ככוכים
עונין אחר כל פסוק אא עושיין אותה בכקדש ביה גדת
וכששליכו כל העם עונים ברוך ה' אלהינו יהוה אחד
העולם ועד העולם ואוכר את העם ככתבו והוא רשם
הנהגה כיד הא ואז הא וזה הוא העם הכפופים
האכור בכל כקיס ובכרניה אוכרין אותו בנעונו דוא
באלף דלת שאין כוכרין את העם ככתבו איא בכקדש
בלבר ומשבת שמעון הצדיק ככוכ הכרנים ככוכ
בשם הכפורש אפילו בכקדש כרי עגא אכר אהרן אדם
שאינו חשוב ושאינו הגון ולא היו חכמים הראשונים
מלמדן שם זה לתמידיה ובנעיהם ההגונים אא פנים אדרה
לשבע שנים כל זה גדולה לשכו הנכבד והנורא
ברכת כהנים נאכרת בכל כקיס אא בלשון החדש עבדתי
תברכו את בני ישראל כך לכרו כפי השבוע ככוכים
עה כה תברכו בעמידה כה תברכו בנשיאות כפים ככוכ
תברכו בלשון הקר כה תברכו פנים ככוכים ככוכים
בקול רם כה תברכו בשם הכפופים והוא שיהיה ככוכים
ככו שאכרנו אין הכהנים רשאי בגל כקיס להוסוף
ברכה על שלשת הככוכים ככוכ ה אהי אפיתים וכך
עליכם ככוכ אלף פעמים וכיוצא בה לא כקל רם ולא
בלחש שנאמר לא תוספו על הדבר בשעת שכל
כהן עולה לחכך כשהוא עוקר דגליו לעלות אוכר יה

שוב לא נהגו לקרות בפנחה ויום שאין בו מוסף כשגם תפלת שחרית או קריש ומוציא ספר תורה וקוראי צו ומחשרו ואימר קריש ואחר כך אומר תורה לרוד וסדר היום סדרך שאומרים בכל יום ואום קריש וכל העם נפטרי אין קוראין בחומשין בבתי כנסיות משום כבוד צבור ואין גיללין ספר תורה בצבור מפני טורח הצבור שלא יסריח עליהם לחיותן עומדין עד שיגלול סת לפיכך אם יצטרכו לקרות שני ענינים מוציאין שני ספרי תורה ולא יקרא איש אחד ענין אחד בשתי תורות שמא יאמרו ספר ראשון פגום היה ולפיכך קורא בשני הגולל ספר תורה גוללו מבחוז וכשהוא מהרקי מהרקי מבפני וצריך להעמידו על התפר מקום שמוציאין ספר תורה אחר שקוראין בו ומוליכין אותו לבית אחר להצניעו אין הצבו רשאין לצאת עד שיצא ספר תורה וילוו אותו והם אחריו עד המקום שמצניעין אותו ב

פרק שלשה עשר

הנהגה הפשוט בכל ישראל שמשלימין את התורה בשנה אחת מתחילין בשבת שאחר חג הסוכות וקורין בסדר בראשית בשנייה אלה תולדות בשלישית ויאמר ה אל אברהם וקוראין והולכין על הסדר הזה עד שגומדין את התורה בחג הסוכות ויש מי שמשלים את התורה בשלש שנים ואינו מנהג פשוט עזרא תיקן להם לישא שיהו קורין קללות שבספר ויקרא קודם עצרת ושבת השנה תורה קודם ראש השנה והמנהג הפשוט שיהיו קורין במדבר סיני קודם עצרת ואתחנן אחר תשעה באב אתם נצבים קודם ראש השנה צו את אהרן קודם הפכה בשנה פשוטה לפיכך יש שבתות שקורין שחרית שני סדרין כגון אשה כי תזריע וזאת תהיה תורת המצורע אם בחקותי עם בהר סיני ומוציא בהן כרי שישליכו בשנה ויקראו אותן הסדרים בעונתן מקום שמפסיקין בשבת בשחרית שם קורין במנחה ובשני ובחמישי ולשבת הבאה כיצד שבת ראשונה קורין בסדר בראשית במנחה קורין אלה תולדות נח עשרה פסוקין או יתר וכן בשני ובחמישי וכן לשבת הבאה בשחרית מתחילין מאלה תולדות נח וקורא עד סוף הסדר ועל דרך זו קורין כל השנה ומפטידין בכל שבת ושבת בנביא מעין שקרא בתורה ובראשי חרשי הראשון קורא שלשה פסוקים כפרשת צו והשני חוזר וקורא פסוק שלישי שקרא הראשון ושני פסוקים שאחריו כרי שיטייר בפרשה שלשה פסוקים והשלישי קורא שלשה פסוקים ששיר השני עם וביום השבת והרביעי קורא ובראשי חרשיכם ואם חל ראש חרש להיו בשבת מוציאין שני ספרים בשחרית באחד קורין בו סדר אותה שבת ובשני קורא בו המשלי ובראשי חרשיכם והמפטייר קורא ענין ראש חרש ומפטידין והיה מרי חרש בחרשו וראש חרש אב שחל להיות בשבת כפטייר חרשיכם ומעדיכם שנאה נפשי וראש חרש שחל להיות באחד בשבת מפטיירין בשבת שלפניו ויאמר לו יהונתן מחר חרש כל העולה לקרו בתורה פותח ברבר טוב ומסיים ברבר טוב אבל פרשת האזינו קורא הראשון עד זכור ימות עולם והשני מתחיל מזכור ימות עולם עד ירכיבו והשלישי מירכיבו עד וירא ה וינאץ עד לו והרביעי מן וירא ה וינאץ עד לו חכמן והחמישי מן לא חכמו עד כי אשא אל שמים ירי והששי מני אשא אל שמים ירי עד סוף השירה ולמה פסקין בה בענינות או מפני שהן תוכחה כרי שיחזרו העם בתשובה שמנה פסוקים שבסוף התורה מותר לקרות אותה בבית הכנסת בפחופ מעשרה אעפ שהכל תורה היא ומשה מפי הנבואה אמרם הואיל ומשמעו שהם אתר מיתת משה הרי נשתנו ולפיכך מותר לחוד לקרות אותן קללות שבתות כהנים אין מפסיקין בהן אלא אחר קרא אותן מתחיל

בפסוק שלפניהם ומסיום בפסוק שלאחריהם וקללות שבמשנה תורה אם יצא לפסוק בהן פוסק וכבר נהגו העם שלא לפסוק בהן אלא אחר קורא אותן מפסיקין למועדות וליום הכפורים וקוראין בענין המועד לא בסדר שבת ומשה תיקן להם לישא שיהו קוראין בכל מועד ענינו ושואין ודורשין בענינו שליום בכל מועד ומועד וכה הן קוראין בפסח בפרשת כוערות שבתות כהנים וכבר נהגו העם לקרות ביום טוב ראשון משכו וקחו לכם ומפטיירין בפסח גלגל וביום טוב שני שור או כשב ומפטיירין בפסח יאשיהו בשלישי קרש לי כל בכור ברביעי אם כסף תלוה בחמישי פסל לך בששי ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו

ביום טוב אחרון והיו בשלח עד סוף השירה עד כי אני ה רופאך ומפטיירין וירבר רוד ובשמיני כל הבכור ומפטיירין עוד היום בעצרת קורין בשבעה שבועות ומנהג פשוט שקורין ביום טוב הראשון בחרש השלישי ומפטיירין במרכבה ובשני קורין בפרשת מועדות כל הבכור ומפטיירין בחבקוק בראש השנה קורין בחרש השביעי באחר לחרש ומנהג פשוט שקורין ביום ראשון והפקד את שרה ומפטיירין והיו איש אחד מן הרמתיים ובשני קורין והאלהים נסה את אברהם ומפטיירין הבן יקיד לי אפרים ביום הכפורי בשחרי קורין אחרי מות ומפטיירין כה אמר רס ונשא במנחת קורין בעריות שבאחרי מות כרי שזכור ויכלם כל מי שנכשל באחת מהן ויחזור בתשובה והשלישי קורא בתורה ומפטייר ביונה בסוכות בשני ימים טובים הראשונים קורין בפרשת המועדות ומפטיירין ביום ראשון הנה יום בא לה וביום שני ויקהלו אל המלך שלמה וביום טוב אחרון קורין כל הבכור ומפטיירין והיו ככלות שלמה ולמחר קורין וזאת הברכה ומפטיירי ויעמוד שלמה ויש מי שמפטיירין והיו אחרי מות משח ובשאר ימות החג קורין בקרבנות החג כיצד בכל יום ויום מחולו שלמועד קורא שני פרשיות ביום שהוא חילו שלמועד קורא הכהן וביום השני ולו קורא וביום השלישי וישא קורא וביום הרביעי והרביעי חוזר וקורא ביום השני וביום השלישי וכן ביום הרביעי שהוא שני של חולו שלמועד קורין וביום השלישי וביום הרביעי ועל דרך זו בכל יום ויום מימים טובים וכן ביום הכפורים ובשבעת ימי הפסח מוציאין שני ספרי

בשחרית האחד קורא בו או הענינות שאמרנו והשני קורא בו קרבן אותו היום האמור בתורה והקורא ענין הקרבן הוא מפטייר בנביא ובכל יום שמוציאין שני ספרים או שלשה אם הוציא זה אחר זה כשמחזיר את הראשון אומר קריש ומוציא השני וכשמחזיר את האחרון אומר קריש וכבר אמרנו שהמנהג הפשוט לומר קריש אחר שקורא הכשלי לעול ואחר כך מפטיירין בנבו שבת שחלה להיות בחולו של מועד בין בפסח בין בסוכות קורין באותה שבת ראה אתה אום אלי ומפטיירי בפסח העצמות ואם חלה בתוך החג ביום בא גוג בחנוכה ביום ראשון קורין מברכת כהנים עד סוף קרבן המקריב ביום ראשון וביום השני קורין קרבן נשיא שהקריב בשני וכן עד יום שמיני ביום שמיני קורין עד סוף הקרבנות עד סוף הפרה ומפטיירין בשבת שלחנה בנרות זכריה ואס' היו ב שבתו בחנוכה מפטיירין בשבת ראשונה בנרות זכריה ובשנייה בנרות שלמה והקורא בענין חנכה הוא שמפטייר בנביא כפורים קורין בשחרית ויבא עמלק בתשעה באב קורין בשחרית כי תוליד בניס ומפטיירין אסף אסיפס נאם ה' ובמנחה קורין ויחל קשה כשאר ימי התענות ובשאר התענות שאנו מתענין על מה שאירע לאבותינו קורין בשחרית ובמנחה הראשון קורא ויחל משה ארבעה פסוקים וקורא השני והשלישי מפסל לך עד אשר אני עושה עמך ובתענות שגורין אותן הצבו מפני

ולותתן אותו הרב זרכין אותו עד שיעשה רקיקין ומיבשי
אותן ומצניעים אותן. ובשעת כתיבה שורהו במי עפצה
וכיוצא בו וכותב בו שאם תסחףנהיה נמחק וזהו הריו
שמצו מן המובחר לכתוב בו ספרי תפלין ומוזון ואם כתב
שלשתן במי עפצה וקלקנתום שהוא עומר ואינו נמחק
כשרים אם כן מה מיעטה ההלכה שנ למשה מסיני
שהיו כותבים בריו למעט שאר מיני צבעונין כגון האדון
והירוק וכיוצא בהן שאם כתב בספרים או בתפלין או
במוזון אפי את אחת בשאר מיני צבעונין או בזהב הריו
אלו פסולין שלש עורות הן גויל וקלף ודוכוסטוס
מיצר לוקחין עור בהמה או חיה ומעבירין השיער ממנו
תחלה ואחר כך מולחין אותו במלת ואחר כך מעבדין
אותו בקמח ואח כך בעפצא וכיוצא בו מדברים שמכווצי
את העור ומחוקים אותו וזה היא הנקרא גויל ואם לקחו
העור אחר שהעבירו שערן וחילקו אותו בעביו לשנים
כמו שהעבדין עושין עד שיהיה שני עורות אחד דק
הוא שממול השיער ואחד עבה והוא שממו הבשר ועבדו
אותו במלח ואחר כך בקמח ואחר כך בעפצא וכיוצא בו
זה החלק שממול השיער נקרא קלף זה שממול
הבשר נקרא דוכוסטוס הלכה למשה מסיני שהיו כותבין
ספר תורה על הגויל וכותבין במקום השיער ושהיו כותבין
התפלין על הקלף וכותבין במקום הבשר
ושהיו כותבין המוזון על דוכוסטוס וכותבין במקום
השיער וכל הכותב על הקלף במקום שיער או שכתב
בגויל וברוכוסטוס במקום בשר פסול אעפ שכך היא
הלכה למשה מסיני אם כתב ספר תורה על הקלף כשר
ולא נאמר גויל לא למעט דוכוסטוס שאם כתב עליו
הספר פסול נוכח אם כתב את המוזון על הקלף או על
הגויל כשר לא אמרה על דוכוסטוס לא למצוה אין
כותבין ספרים תפלין ומוזון על גבי עור בהמה טמאה
ועוף וחיה הטמאים אבל כותבין על גבי עור בהמה וחיה
ועוף שהורים ואפילו נבילות וטריפות שלהן ואין כותבי
על גבי עור הדג שההור מפני הוזהמא שאין הוזהמא
פוסקת בעבודה גויל של ספר תורה וקלף של תפלין
או של ספר תורה צרי לעבר אותן לשמן ואם עבדן שלא
לשמן פסולין לפיכך אם עבדן הגוי פסולין אעפ שאכרנו
לו לגוי לעבר עור זה לשם הספר או לשם התפילי פסולין
שהגוי על דעת עצמו הוא עושה לא על דעת השוכר אותו
לפיכך כל דבר שצריך מעשה לשמו אם עשהו הגוי פסול
ומוזון אינה צריכה העברה לשמה הלכה למשה מסיני
שאין כותבין ספר תורה ולא מוזון לא בשירכוש
אבל תפלין אינן צריכין שרטוט לפי שהן כחופין ומותר
לכתוב תפלין ומוזון שלא מן הכתב שהכל גורסין פרשו
אילו אבל ספר תורה אסור לכתוב אפילו את אחת שלא
מן הכתב ספר תורה תפלין ומוזון שכתבן מין
ישרפו כתבן גוי או ישרא משוכר או מכור או עבד או
אשה או קטן הריו או פסולין ויגזו שנ וקשרתם וכתבתם
כל שמוזהר על הקשירה ומאמין בה הוא שכותב נמצאו
ביר מין ואינו יודע מי כתבן יגזו נמצאו ביר גוי
כשרים ואין לוקחין ספרי תפלין ומוזון מן הגוים ביותר
על דמיהן שלא להרגיל אותן לגנב ולגזל ספר
תורה תפלין ומוזון שכתבן על גבי עור בהמה חיה ועוף
הטמאין או על גבי עורות יונם מעובדין או שכתב
ספר תורה ותפלין על עור שלא עבדן לשמן הריו או פסולי
הכותב ספר תורה או תפלין או מוזון ובשעת
כתיבה לא היתה לו כוונה וכתב אזכרה מן האזכרו שבהן
שלא לשמן פסולין לפיכך הכותב את השם אפי מלך ישראל
שוא בשלמו לא ישיבנו היה כותב שנים שלשה שמו
הריו זה מטיק ביניהם ומשיב הטובל
את הקלסוס לכתוב את השם לא יתחיל מאותו השם
אלא יתחיל הוא מאות שלפניו שכן לכתוב את השם כלו
תולה אצל בין השישיות אבל מקצת השם בשטה ומקצתו
תלוי פסול ובשאר התיבות אם שם כותב מקצת התיבות

בשטה ומקצתה למעלה ברא בספר תורה אבל
במוזון ותפלין אין תולין בהן אפי את אקת לא אם שנה
אפי את אחת גזו מה שכתב וכתב אחרת ומותר לכתוב
את השם על מקום הגדר ועל מקום המחק בסולן לכתבו
ספרים תפלין ומוזון אסור להם להפך היריעה על גניה
לא פודש עליה בגר או כופלה ספר תורה תפלין
ומוזון שאמר הסופר אחר שיצאו כתחת ידו לא כתבתי
האזכרות שבהן לשמן אינו נאמן לפסולין אבל נאמן הוא
להפסיד כל שכרו ולמה אינו נאמן לפסולין שכא לא נתכון
לא להפסיד על הלוקח או על זה ששכרו ודכה שאינו
מפסיד באמירה זו לא שכר האזכרות לפיכך אם אכר כנר
תורה זה או תפלין או עורות שלהן אינם כעובדות לשמן
מתוך שנאמן להפסיד שכרו נאמן לפסולין שהרי הכל יודעי
שאם אין העורות מעובדין לשמן אין שכר לו ככל
אין כותבין תפלין ומוזון לא בכתב אשורית והתירו
בספרים לכתב אף ביוני בלבר וכבר נשתקע יוני מעולם
ונשתבש ואבר לפיכך אין כותבין היום שלשתן לא אשורו
וצריך להזהר בכתובתן כרי שלא תכב את באו
שכל את שאין העור כקיף לה כארבע רוחותיה פסול וכל
אות שאין התינוק שאינו לא חכם ולא סכל יכול לקרותה
פסול לפיכך צריך להזהר בצורת האותיו שלא תדכה היוד
לואו ולא ואו ליוד ולא קף לבית ולא בית לכף ולא דלת
לריש ולא ריש לדל וכן כל כיוצא בזה עד שירוד כל הקור
בהן עור שהיה נקוב לא יכתב על גבי הנקב וכל
נקב שהריו עוברת עליו אינו נקב וכותר לכתוב עליו
לפי מותר לכתוב על גבי עור העוף שנתעבר נקב העור
אחר שנכתב אס נקב בתוך האות כגון תוך הא או תוך
מס וכן בשאר אותיות כשר נקב בירך של את עד
שנפסקה אם נשתייר ככנה מלא את קטנה כשר והיא
שלא תדכה לאות אחרת ואם לא נשתייר ככנה כלא
אות קטנה פסולה

פרק שני

מיצר כותבין את התפלין שלראש כותבין ארבע פרשיות
על ארבע קלפין וגללין כל אחד ואחד לברו וכניחי אותן
בארבעה בתים שהן מחוברין בעור אחד ושל יד כותבין
אותן הר פרשיות בארבעה דפין שלקלף אחד וגללו כבין
ספר תורה מסופו לתחלתו ומניחו בבית אחד וצריך
להזהר בפרשיות שאם עשה הסתוכה פתוהה או הפתורה
סתוכה פסול ושלשת הפרשיות הראשונות כולן פתורות
ופרשה אחרונה שהיא והיה אם שבע סתוכה וצריך
להזהר במלא וחסר עד שיהיו ארבעתן כתובות כמו שהן
כתובו בספר תורה הברוק שאם כתב החכר כלא פסול עד
שימחק השאר ואם כתב המלא חסר פסול ואין לו
תקנה ואין הן החסרות והמלאות שיש בארבע
פרשיו או פרשה ראשונה קדש לי כל בכור כלא זכור כלא
בחוק חסר הוציא מלא יצאים חסר יביאך כלא והאכרי
חסר והיבסי כלא לאבתיך חסר ויו העברה חסר ואו
מצת חסר ואו השביעי מלא מצות כלא שאר חסר
גבלך חסר בעבור מלא לאות כלא ולזכרו כלא עיניך
מלא תורת מלא הוצאך חסר יוד החקה חסר לכווערה
מלא פרשה שנייה והיה כייבאך חסר יוד ולאבתי
חסר וא חסר חסר בכור מלא בחוק חסר הוציא מלא
ויהרג חסר בכור מלא מבכר חסר ועד בכור מלא זבח
חסר ואו וכל בכור מלא ידכה כתוב בהא לאות כלא
ולטושפת חסר וא תניינא עיניך מלא בדיק חסר
הוציאנו מלא פרשה שלישית שמע ע שלשמע גדולה
דלת שלאחר גדולה מארך חסר
לבנוך מלא בביתך בלא יוד שנייה ובקוכם מלא לאות
מלא ירך חסר לשפת חסר שניוון עיניך מלא מוזון
חסר ואו ראשונה ביתך בלא יוד שנייה נבשעריך מלא
פרשה רביעית והיה אם שמע חסר כצותי בו
אחת יוכח מלא ומלקוש מלא ותירשך חסר ואו

רצון מלפניך ה' אלהינו שתהיה ברכה זו שצוותנו לברך את עמך ישראל ברכ שלום וא' יהי בה מכאיל ועון מעתה ועד עולם וקודם שיחזיר פניו לברך את העם מברך באח אמה אשר קדשנו בקדושתו שלאחר וצונו לברך את עמו ישראל באהבה ואחר כך מחזיר פניו לצבור ומתחיל לברכם וכשחזר פניו מן הציבור אחר שמשלים אומר עשינו מה שגור עלינו עשה עמנו מה שהבטחתנו השקים ממעון קדשך מן השמי וברך את עמך ישראל כשחזרין הנהנים את פניהם לציבור לברכם וכשחזרין פניהם מן הציבור אחר שמברכין לא יחזירו לא על דרך זמין בכל מקום וכן כל פונת שיהיה אדם פונה לא יהיו לא על דרך זמין במקדש מברכין ברכת כהנים פעם אחת ביום אחד תמיד של שחר באין ועומדין על מעלו האולם ומברכין כדרך שאמרנו אבל במדינה מברכין אותה אחר כל תפלה חוץ מסנחה כמו שאמרנו בכל מקום מטעמים שיהיה המקרא איתן ישראל שאמר אזור להם ככל שאין המקרא מהם

פרק חמשה עשר

ששה דברים מוניעין נשיאות כפים הלשין והמוסין והנבירה והשנים והיון ושומאת הירים הלשין כיצד ה' נלים שאין מוציאין את האיתנות כתיקונן כגון שקורין לאלפין עינין ולעינין אלפין או לשובות סובלות וכיוצא בהן אין נושאין את כפיהן וכך כבדי פה וכבדי לשון שאין דבריהם נכדים לכל אין נושאין את כפיהן המוסין כיצד כהן שיש מוסין בפניו או בידיו או ברגליו כגון שיהיו מצבעותיו עקומות או עקושות או שיהיו ידיו בוקעות לא ישא את כפיו לפי שהעם מסתכלין בו כי שהיה רורו וזרר על זקנו בשעה שהוא מדבר וכן הסומא באחת מעיניו לא ישא את כפיו ואם היה דש בעירו וחל היו רגליו סההסומא באחת מעיניו או בזה שרירי וב מותר לפי שאין העם מסתכלין בו וכן כי שהיו ידיו צבועות אסטים ופואה לא ישא את כפיו ואם רוב אגושי העיר מלאכתן בכך מותר לפי שאין מסתכלין בו

העבירה כיצד כהן שהרג את הנפש אפי בשגגה אעפ שעשה תשובה לא ישא את כפיו שנ' יריכם רמים מלאו וכתוב ובפרשכם כפיכם וגו' וכהן שעבר עז בין באונס בין בשגגה אף על פי שעשה תשובה אינו נדשא את כפיו לעולם שנאמר לא יעלו כהני הבמות כולו וברכה כעבודה היא שנאמר לשרתו ולברך בשמו וכן כהן ששנתמד לעו אעפ שחזר בו אינו נושא את כפיו לעולם ושאר העבירות אין כונען השנים כיצד כהן נער לא ישא את כפיו עד שיתמלא זקנו והיון כיצד מי ששתה רביעית יין בבת אחת אינו משא את כפיו עד שיסיר את יינו מעליו לפי שהקשה ברכה לעבודה שתי רביעית יין בשתי פעמים או שנתן לתוכה מעט מים מותר ואם שתי יותר מרביעית אעפ שהיה מונג אף על פי ששתה בכמה פעמים לא ישא את כפיו עד שיסיר את יינו מעליו וכמה היא רביעית אצבעים על אצבעי כרום אצבעים וחצי אצבע וחומש אצבע בגדל וזה האצבע שמושחין בו בכל התורה כולה הוא הגדל והוא הנקרא בהן יד טומאת הידים כיצד כהן שלא נטל את ידיו לא ישא את כפיו לא נוטל את ידיו עד הפרק כדרך שמקדשין לעבודה ואחר כך מברך שנ' שאו יריכם קדש וברכו את ה' והחלל אינו נושא את כפיו לפי שאינו בלחוננו כהן שלא היה לו רבר מכל או הרברו המונעו נשיאו כפים אף על פי שאינו חכם ואינו מרקק בקצות או שהיו הכריות מרגנים אחריו או שלא היו משאו ומתנו בצדק הרי זה נושא את כפיו ואין מונעין אותו לפי שזו מצות עשה על כל כהן ולכן שראוי לנשיאו כפים וציון אומר לאדם רשע הוסף רשע והמנע מן המצו ואל תתמה ותאמר ומה תועיל ברכת הדין שאין קיטל הברכה תלוי בכהנים לא בדקתה שנ' ושמו

את שמי על בני ישראל ואני אברכם הכהנים עושים מצוה שצטוו בה ופקדה ברחמי מברך את ישראל כחפצו עם שהם אחורי הכהנים אינם בכלל הברכה והעומדים מצדיהן הרי הם בכלל הברכה ואם היתה מחיצה בין הכהנים ובין המתברכים אפילו היא חומה של ברזל הואיל ופניהם מול פני הכהנים הרי הם בכלל הברכה נשיאות כפים בעשרה וכהנים מן המנין בית הכנסת שכולן כהנים כולם נושאים את כפיהם ולמי הם מברכין לאחיהם שבצפון ולאחיהם שברדום ומי עונה אחריהם אמר הנשים והטף ואם נשאר שם עשרה כהנים יותר על אלו שעלו לדוכן העשרה עונין אמר והשאר מברכין צבור שלא היה בהן כהן לא שליח ציבור לברו לא ישא את כפיו ואם היתה הבטחתו שהוא נושא את כפיו וחזור לתפלתו רשאי ואם אין להן כהן כלל כשיגיע שליח ציבור לשום שלום אומר אלהינו ואלהי אבותינו ברכנו בברכה השולשת בתורה הכתובה על ידי משה עבדך האמורה מפי אהרן ובניו כהנים עם קדושך כאמור

יברך השם וישברך יאר ה' פניו אליך ויחנך ישא ה' פניו אליך וישם לך שלום ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם ואין העם עונין אמר ומתחיל ואומר שום שלום כהן שנשא את כפיו בבית הכנסת והלך לבית כנסת אחר ומצא ציבור שמתפללין ולא הגיעו לברכת כהנים נושא ידיו להן ומברכין ואפי כמה פעמים ביום כהן שלא עקר רגליו ממקומו לעלות לדוכן בשעה שאם שליח ציבור רצה שוב אינו עולה באותה תפלה אבל אם עקר רגליו לעלות אעפ שלא הגיע לדוכן לא אחר עבוד הריוה עולה ומברך כל כהן שאינו עולה לדוכן אעפ שבטל מצות עשה אחת הרי זה כעובר על שלש עשה שנ' כה תברכו את בני ישראל אמור להם ושכו את שמי וכל כהן שאינו מברך אינו מתברך וכל כהן המברך מתברך שנ' ואברכה מברכך

ברוך רחמנא דסעיין נגמרו הלכות תפלה באייעתא דשמיא הלכות תפלין ומוזזה וספר תורה

יש בכלל חמש מצות עשה וזהו פרטן
 א להיות תפילין על הראש
 ב לקשרם על היד
 ג לקבוע כוזה בפתחי השערים
 ד לכתוב כל איש ספר תורה לעצמו
 ה לכתוב הספר שיני לעצמו כרי שיהיו לו שני ספרי תורה וביאור כל מצות אילו בפרקים אילו

פרק ראשון

ארבע פרשיות אילו שהן כדש לי והיה לויכאך ה' שבספר ואלה שמות ושכע והיה אם שמע הן שנכתבות בפני עצמן ומחפין אותן בעור ונקראין תפילין ומניחין אותן על הראש וקושרין אותן על היד ואפי קוצו שלאות אחת מארבע פרשיות אלה מערב את כולן מן התורה עד שיהיו נכתבות שלימות כפי צדן וכן שתי פרשיות שבמוזה כהן שמע והיה אם שמע אפי אות אדתי משתי הפרשיות אם חסר קוצו עכב מן התורה עד שיהיו שתיהן נכתבות שלימות וכן ספר תורה שחיבר אפילו אות אחת פסול עשרה דברים יש בתפילין כולן הלנה למשה מסיני וכולן מעכבין לפיכך אם שינה באחת מהן הרי התפילין פסולו שנים הן בכתובים ושמנה בחפיון וקשרת רצועותיהן וזו הן השנים שבכתובין שכותבין אותן בדיו ושהיו נכתבין על הקלף כפי מעשה הדיו מקבצין העשן שלשמני או של זפת ושלשעוה וכיוצא בהן ונוכלין אותן בשרף האילן ובמעט רבש

הוא אם היו יתירות או לבנות כשרית אדמות לא יעשו
עמו תהפך הרצועה ונתא' הוא לו ולא יהיה אחורי
הרצועה לעולה לא כעין הקציצה אם ירוקה ירוקין ואם
לבנה לבנים ונוי הוא לתפילין שיהיו כולן שחורות
והרצועה והרצועה כולה העור שמחפין בו התפילין
וש' עושין כמנו הרצועה הוא עור של בהמה או חיה או עוף
המבורי ואפי' נבלות וטרפות שלהן ואם עשה מעור טמאי
או שחפה תפלין בזהב פסולות ועור הרצועה צריך
עבוד לשמה אבל בעור שמחפין בו אינו צריך עבוד כלל
אפי' עשהו מצה כשר ומקומות הרבה נהגו לעשות
איתן בעות מינה אין עושין התפילין לא ישראל שעשיתן
ככתובתן ממנו השין שעושין בעור כמו שאמרו לפיכך
אם חזן הגוי או תפרן פסולות והוא הדין לכל הפסול
לכתבן שלא יעשה איתן תפלה של ראש אין עושין
אותה של יד ושל יד עושין אותה של ראש לפי שאין
מירדין מקדושה חמורה לקדושה קלה וכן רצועה
של תפלה של ראש אין עושין אותה לתפילה של יד ברא
ב' לבשן אבל תפלין של ראש שלא לבשן אדם מעולם אם
יצא להחזירה ליד מותר וכיצד עושין תולה עליה
יד ער שנתעשה אחת וקושרה על ידו תפילין שנפסקו
והנדרות שלהן אם היו שתי התפירות זו בצד זו או שנפסקו
של שתי תפירות אפי' זו שלא כנגד זו הדין לו כפסולות
ברא בישנות אבל בחדשית כל זמן שפני טבלה קיימת
כשרות ואי' הן החדשית כל שאוחזין בקצת העור
שנקרע תפרו ותולין בו התפילין והוא חזק ואינו נפרת
הדין לו חדשית ואם אין ראוי לתלות בו לא הוא נפסק
הדין לו ישנות רצועה שנפסקה אין קושרין אותה
ואין תפרין אותה לא כוציאה וננוה ועושין אהרת ושירי
הרצועה מסולין עד שיהא אורכה ורחבה כשיעור או יתר
עליו ולעולם יזהר להיות פני הרצועה למעלה בעת שקושר
איתן על ידו ועל ראשו

פרק רביעי

היכן מניחין תפילין של ראש מניחין אותן על הקרקע
שהיא סוף השיער שכנגד הפנים והיא הכקום שכוחו של
תינוק רופס בו וצריך לכיון איתם באמצע כדו שיהיו
בין העיני ויהיה הקשר בנוכה העורף שהוא סוף הגולגול
ושל יד קישר אותה על שבאו על הקיבורת והוא הבשר
התחת שבפרק שבין פרק הכתף ובין פרק הרצועה שנמצא
כשהוא מריבך מרפקו לצלעיו תהיה תפלה כנגד לבו ומצ
מקיים יזו הרבנים האלה על לבבך המניח תפילה
של יד על פס ידו או של ראש על כצהו הדין זה דרך כינו
העושה תפילתו עגולה באגו אין בה כצוה כלל
אשר מניח תפלין בימינו שהוא שבא עליו ואם
היה שילט בשתי ידיו מניח אותה בשמאלו שהוא שמאל כל
אדם ובקום קשרת התפילין ובקום הנחתן כפי השמיעה
לפניהם תפילה של ראש אינה מעכבת של יד ושל יד
אנה מעכבת של ראש מפני שהן שתי מצות לעצמה הן
לעצמה וכיצד מברכין עליהן על של ראש מברך
אקבו על מצות תפילין ועל של יד מברך אקבו
להניח תפילין בראש השונה אחת מהן אבל אם הניח
שתיהן מברך ברכה אחת והוא להני תפילין וקשר של יד
ואחר כך מניח של ראש וכשהו חולץ חולץ של ראש ואחר
כך חולץ של יד מי שבורך להניח תפילין וקשר תפילין
של יד אחר לו לספר ואפי' להשיב שלום נרבו עד שיניח
של ראש ואם שח הדין לו עברה וצריך לברך ברכה
שנית על מצות תפילין ואחר כך מניח של ראש
תפילין כל זמן שמניחן מברך עליהן ואפי' חולץ ולבש
כמה פעמים ביום וכל המצות כיון מברך עליהן קודם
לשיתן לבש צריך לברך על התפילה של יד אחר הנחה
על תפילת קודם קשרתן שקשרתן זו היא עשייתן
כשחולץ אדם תפילתו להניען בגלו לא יניח של יד כלמטה
ועל ראש כלמטה בפני שבשעה שהוא דושה לזבש

יעני' ב' א' ו'
שאין לזבשן של ראש קודם של יד ואכזה לידם
להני מצוה ולעבור כמנה למצוה אחרת לא כש' שיתן
לידו של אדם בתחלה בה הוא כתובת לפיכך צריך
של יד לבעלה כדי שיפגע בה תכלה ויבש ע' ו' ו'
כלי שהבינו להניח בו תפילין והניח בו ב' ו' ו'
ואסור להשתמש בו ברברי חיל' הבנו ולא הניח בו
שהניח בו עראי ולא הבינו לא נתקדש נהרי הוא ד' ו' ו'
שהיה ואס' לתלות את התפילין בין ברצועה בין בתפלה
עצמה אבל תולה הוא את הכיס שהתפילין כונחין בו זמן
הנחת התפילין ביום ולא בלילה שנ' כימים יביכה חוכה
זו היא מצות תפילין וכן שבתות וימים טובים אינן
זמן תפילין שנ' והיה לאות ושבתות וימים טובים הן עצמן
אות ומאימתו זמן הנחתן משיראה את חברו בדרוק
ארבע אמות ויכרהו עד שתשקע ההכה מי שהניח
תפילין קודם שתשקע החכה והשכה עליו אפילו הם עליו
כל הלילה מותר ואין מירין דבר זה להבי לא כמברך את
הכל שלא יניחו תפילין עליהן בלילה לא והלצו אותן
משתשקע החכה וכל המניח תפילין לכתלה אדר שתשק
החמה עובר בלאו שנאמר ושמרת את החקה הזאת וגו'
מימים ימיכה היה בא ברך והתפילין בראשו ושקעה
עליו החמה וקדש היום מניח ידו עליהן עד שהוא כניע
לבתו וחולץ היה יושב בבית הכדרש ותפילין בראשו
וקדש עליו היום מניח ידו עליהן עד שכניע לבתו וחולץ
ואם יש בית ככוך לחומה שכשתכרין בו מניחן
שם ואם לא חלץ תפילין מששקעה החמה כמנו שלא היה
לו מקום לשמן ונמצאו עליו כדי לשכרן כותר כל
הפטור מקרית שמע פטור כתפילין קטן שיועד לעובר
תפיליו אביו לוקח לו תפילין כדי לחנכו במצוה דלוי כימים
וכל מי שלא יכול לשכור את נקבו אלא בעזר כבוד מן
התפילין וכל הטבאין כולן חייבין בתפילין כמהורים
מצטער ומי שאין דעתו מיושבת עליו ונלוה עליו כבוד
מן התפילין שהמניח תפילין אסור לו להסירה דעתו ברה
כהנים בשעת העבודה והלוים בשעה שאינן
השיר על הדוכן וישראל בשעה שעובדים בכרש כמורין
מן התפלה ומן התפילין הייב אדם לכשמש בתפילין
כל זמן שהם עליו שלא יכיה דעתן בהם אפילו הם יודע
שקדושתן גדולה כקדושת הציץ שהציץ אין בו נלוה שם
אחר ואילו יש בהם אדר ועשרים עם של ידו הוא בשל
ראש וככותן בשל יד תפילין צריכין גוף נקי שיוודע
שלא תצא ממנו רוח כלמטה כל זמן שהם עליו לפיכך
אסור לישן בהם לא שינת קבע ולא שינת עראי אלא אם
הניח עליהן סודר ולא היתה עכו אשה יושן בהם שינת
עראי וכיצד הניח עושה מניח ראשו בין ברכיו והוא יושב
ויישן היו אפילו כרוכין בידו מותר לישן בהם אפילו
שינת קבע ואינו אוכל בהם לא אכולת עראי אבל אם
נכנס למעורת קבע חולץ וכוונתן על שוהנו עד שיטול
ידיו ואחר כך יניחם ויברך על סווגו והוא לבוש בהן
היה לובש תפילין והוצרך לבית הכסא לא יניח תפילין
בחזרון הסוכין לרשות הרבים ויכנס שכא ילכוד עוברי
דרכים כיצר יעשה אפי' הוצרך להשתין כים חולץ תפילין
ברחוק אפות וגוללן בבגדו כמין סת ואוחזן בימינו
כנגד לבו ויזהר שלא תהא רצועה יוצאה כתרד ד' טפה
ונכנס ועושה צרכיו וכשיצא כרחיק ארבע אמות מבת
הכסא ולובשן ברא בבית הכסא הרצועה ישיב
נותות עליו אבל בית הכסא ע' אינא יננס בין נשדס
גלולים אלא חולץ אותן ונותנן לו בידו וסמך
ואין מי רגלים כלן אפי' בבית הכסא קבוע אלא בישנה
ואם היה עפר תורח אפי' שנידו והיה בכרכו
יעבר בכקום בדרון כדי שלא יניחו נשוצות
היה לבוש בתפילין והוצרך לבית הכסא לעת ערב וכו'
נשאר מן היום כדי ללבשן אחר שיצא לא יכנס בהן גלולי
בבגדו ואפי' להשתין בים בבית הכסא הקבוע אלא כיצר

והשתחיתם מלא יבולה מלא השם חסר: תן חסר אתם
 חסר לאות מלא לטופפת חסר ואו שניה עינב מלא אתם
 חסר תביתך בלא יוד שניה ובקומך מלא מזוות מלא
 ביתך בלא עד שניה ובשעריך מלא לאבתים חסר ואו
 וצריך להזהר בתגין של אותיות והן כמו זינין וקפות על
 האות שיש להן תג כמו שהן כתובין בספר תורה ואו הן
 האיתיות המתוונות שבארבע פרשיות אלו

פרשה ראשונה יש בה אות אחת בלבד והיא מס
 סתבה של מימין עליה שלש זיינין פרשה שנייה יש
 בה חמש אותיות וכל אחת מהן ועל כל מה מחמשתן
 ארבעה זיינין והן של ונתנה וה ראשונה וה אחרונה
 של הקשה וה של ויהרג וה של ירכה פרשה שלישית
 יש בה חמש אותיות ואו הן קוף של ובקומך יש עליה
 שלש זיינין וק של וקשרתם יש עליה ג זיינין ושית שית פא
 של טפת על כל אות משלשתן זיינין פרשה רביעית
 יש בה חמשה אותיות פא של ואספת יש עליה ג זיינין
 ותיו של ואספת יש עליה זין אחת ושית שית פא של
 טופפות על כל אחת משלשתן ד זיינין כל האותיות
 המתוונות ששה עשר ואם לא עשה התגין או הוסיף וגרע
 בהן לא פסל הלוקח תפילין ממי שאינו מומחה צריך
 לברקן לקח ממנו מאה קציצות בורק מהן שלש קציצו
 או שתים של ראש ואחת של יד או שתים של יד ואחת
 של ראש אם מצאם כשרים הוחזק זה האיש והדי כולן
 כשרים ואין השאר צריך בריקה ואם לקחם צבתים
 צבתים כולן צריכות בריקה שחוקת הצבתים מאנשים
 הרבה לקוחים הכותב תפילין בכתב ידו
 או שלקחן מן המומחה או משאר אדם וברקן והחזירם
 ל צורן אינו צרי לברקם פעם אחרת ואפי לאחר כמה שנים
 כל זמן שחיפויין שלם הדי הן בחוקתן ואין חוששין להן
 שמי נסחקה אות מתוכן או שניקבה הלל הוקן היה אם
 או משל אבי איםא

פרק שלישי

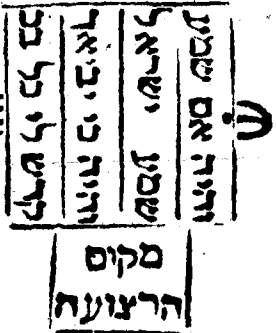
שמונה הלכות יש במעשה התפילין כולן הלכה למשה
 מסיני ולפיכך כולן מעכבות ואם שנה באחת מהן פסל
 ואילו הם שיהיו מרובעות וכן תפירתן ברבוע
 זאלכסון ברבוע עד שיהיה להן ארבע זוויות שוות ושהיה
 בעור של ראש צורת שני מימין ומשמאל ושיכרך הפרשיו
 בבטלית ושיכרך אותן בשעור מעל הטלית ואחר כך
 סכניסן בבתיהן ושהיו תפריץ אותן בנידון ושעושיין להן
 מעבורת מעור החפיי שתכנס בה הרצועה עד שתהא
 עוברת והולכת בתוך תורת שלה ושהיו הרצועות שחורו
 ושהיה הקשר שלהן קשר ידוע בצורת דלת כיצר עושי
 תפילין של ראש לוקחין עץ מרובע ארטו כרחבו כגבהו
 ואם היה גבהו יותר על רחבו או פחות ממנו אין בכך
 כלום ואין מקפידין אלא על ארטו
 שיהא כרחבו וחופרין בו שלשה חריצין כדי שיעשה לו
 ארבע ראשי כגון זה ולקחין עור
 ומרטיבין אותו במים ומשימין בו
 את העץ ומכניסין את חריץ וחריץ ומכמשיך
 רטוב מכאן ומכאן עד שיעושן מן

וזה הוא הדפוס של תפילין

העור כמין שני שיש לה שלשה ראשין כימין המנוח תפילו
 ודמותו כמין שיש לה ארבעה ראשי משמאל המנוח ומניחין
 את העור על העץ עד שייבש ואחר כך חולץ העור מעל
 גבי האימוס של עץ ונמצא העור שיש בו ארבעה בתים
 פנויין ומכניסין פרש גבול בית ובי ומחזירין מקצת העור
 מלמטה ותופרין אותו בארבע פנותיו זמניחין מן העור
 שלמטה מקום שתכנס בו הרצועה כמו תוך והוא הנקרא
 מעברת וכיצר עושין תפילין של יד לוקחין עץ מרובע
 ארטו כרחבו ויהיה גבהו כאצבע או יתר על זה מעט או
 פחות מעט ומחפין אותו בעור רטוב ומניחין את העור

על האימוס עד שייבש וחולץ את העור ומניח את ארבע
 הפרשיות במקום העץ ומחזיר מקצת העור מלמט ותופרו
 מארבע פנותיו ומניחין מן העור תוך מקום הרצועות
 כיצר סידור הפרשיות בתפילה של ראש סכניסן פרשה
 אחרונה שהיא והיא אם שמוע בבית ראשון שהוא עלימין
 המנוח ושבע סמוכה לה והיה כי יביאך בבית שלישי
 סמוכה לשבע וקדש לי בבית רביעי שהוא לשמאל המנוח
 תפלין כדי שיהא הקורא שלפניו כנגד פני הסניח על
 הסדר הוה כגון זה

ואם החליף סידור זה פסולות

קדש והיה שמוע והיה	קדש והיה שמוע והיה
לו כי ישראל אם	לו כי ישראל אם
כל יביא שמוע	כל יביא שמוע
בכו	בכו

תפילה של יד כותבם
 בר רפין בעור אחר
 ארוך כספר תורה על
 סידורן בתורה כגון זה

ואם כתבן על ארבע עורו והכניסן בבית אחר יצא ואינו
 צריך לברקם כשהוא גולל הפרשיו
 בין של ראש בין של יד גולל איתן מסופן לתחלתן עד
 שתמצא כשתפתח הפרש תקרא כל פרש ופרשה מתחלתה
 עד סופה וכשמכניסין את הפרשיות בבתים שלהם כורכי
 אותן במטלית ועל המטלית שער ואחר כך מכניסין אותן
 בבתיהן ושער זה צריך להיות שער בהמה או שלחיה
 שהורה ואפי כנבילות וטרפויות שלהן וכבר נהגו כל העם
 לכורכן בשער זקב העגלים כשתופרין את התפילין אין
 תופרין לא בגידן של בהמה או של חיה שהורה ואפילו
 מנבילות וטרפויות שלהן ליקחין הגידן שיש בעקב הבהם
 או החיה שהורים והם לבנים ואם הם קשים מרככים אותן
 באבני וכיוצא בהן עד שיעשו כפשתן וטווח אותן ושיזרין
 אותן ובהן תופרין התפילין ויריעות ספר תורה כשתופרו
 התפילין תופרין אותן ברביע והלכה רוחת שיהיו בכל צד
 ג תפירות עד שיהיו הכל שתים עשרה תפירות בין של יד
 בין של ראש ואם עשה התפירות עשרה או ארבעה עשר
 עושה וכל התפירות יהיה הדין שיהיו סוכב משתי רוחות
 וצריך שיגיע החריץ של תפילין של ראש עד מקום התפר
 ואם היה החריץ ניכר כדי שיהיו ארבעה ראשין נראין
 לכל ואף על פי שאין החריץ כגיע למקום התפר כשרות
 ואם אין חריץ ניכר פסולות וצריך להעביר בתוך
 כל חריץ לחריץ על גבי העור חוט או כשיחה להבדיל בין
 בית לבית ומנהג פשוט להעביר גיד מגידו התפירה
 בכל חריץ וחריץ משלשתן וכיצר עושים הרצועות
 לוקחין רצועה של עור רחבה כארך השפורה ואם היתה
 רחבה מזו השיעור כשירה ואורך רצועה של ראש
 כדי שתקוף את הראש ויקשור מכנה הקשר ותמתח שתי
 הרצועות מכאן ומכאן עד שיגיעו לטבור או למעלה מכנו
 מעט ואורך רצועה של יד כדי שתקוף את הורטן
 ויקשור ממנה הקשר ותמתח רצועה אחת על אצבע
 אמצעית ויכרך סביב על אצבעו שלש כריות וקשר
 ואם היו הרצועות ארוכות יתר על שיעורים האו כריות
 ומכניס רצועה של ראש בבית שלה ומקוף
 במרת ראשו וקושר קשר מרובע כמין דלת וקשר זה צרי
 כל תלמיד חכם ללמדו ואי איפשר להוריו צורתו בכתב
 לא בראיית העין וכן בשל יד קושר קשר כגון יוד ותהיה
 הרצועה של יד עולה ויורדת בתוך הקשר כדי שירחיב
 ויקצר בעת שירצה לקשור על ידו הרצועות של תפילין
 בין של ראש בין של יד פגוהם החיצונים שחורים שי
 הלכה למשה מסיני אבל אלו הרצועות הואיל ומכניסין

אשר בנבנה המזוזות עשרה טפחים או יתר חייב במוח
ואם אין בהן עשרה טפחים פטור. מפני שאין לו משקוף
בית שאין לו תקרה פטור מן המזווה היה מקצתו
מקורה ומקצתו אינה מקורה יראה לו שאם היה הקירו
כנגד הפתח שהוא חייב במזווה ומעמידן הדלתות ואחר
כך קובעין את המזווה הר הבית הלשכות והעזרות
ובתי כנסיות ובתי מדרשות שאין בהן בית דירה פטורין
לפי שהן קרש בית הכנסת של כפרים שהאורחין
רדין בו חייב במזווה וכן בית הכנסת של כרכין אם היה
לו בית דירה חייב כל השערים שהיו במקדש לא
היה להם מזוזות חוץ משער ניקנור ושלפנים ממנו ושל
לשבת פרהרדין מפני שהלשכה הוא היתה בית דירה
לכהן גדול בשבעת ימי ההפרשה בית התבן בית
הבקר בית העצים בית איצרות פטורין מן המזווה שנאם
ביתך ביתך מיוחד לך פרש לאלו וכיוצא בהן לפיכך רפת
הבקר שהנשים יושבות בה ומתקששות בה חייבות במזווה
שהדין יש בה ייחוד לדירת אדם בית שער אכסדרה
ומרפסת והגנה והריר פטורין מן המזווה מפני שאינם
עשויין לדירה ואם היו בתים החייבים למזווה פתוחין
למקומות או חייבין במזווה לפיכך אחר שערי חצרות
ואחר שערי סביבות ואחר שערי מדינות ועיירות כולן
חייבין במזווה שהדין הבית החייבין במזווה פתוחין לתוכן
ואילו עשדה בתים זה פתוח לזה וזה פתוח לזה הואיל
והפנימי חייב במזווה כולן חייבין ומפני זה אמרו
שער הפתוח מן הגנה לחצר חייב במזווה בית הכסא
ובית המרחץ ובית הטבילה ובית הבורסקי וכיוצא בהם
פטורין מן המזווה לפי שאינם עשויין לדירת כבוד

סוכת הג' בחג ובית שבט פטורין מן המזווה
לפי שאינם עשויין לדירת קבע שתי סוכות של יוצרים
זו לפנים מזו החיצונה פטורה מן המזווה לפי שאינה קבועה
החנות שבשוקים פטורין מפני שאינם קבועים
לדירה בית שיש לו פתחים הרבה אף על פי שאינו
הגיל לצאת ולבוא לא באחת מהן חייב לעשות מזווה בכל
פתח ופתח פתח קטן שבין בית לעלייה חייב במזווה
החדר שבבית אפי' חדר בחדר חייב לעשות מזווה על שער
החדר הפנימי ועל שער החדר החיצון ועל שער הבית
שכולן עשויין לדירה וקבועין פתח שבין בית המדרש
או בין בית הכנסת וביתו אם רגיל לצאת ולבוא באותו
הפתח חייב במזווה פתח שבין שני בתים הולכין
אחר הצד של דלת מקום שהצד נראה עמו שם קובעין
את המזווה והיכן קובעין את המזווה בתוך הלל
של פתח בשפח הסביב לחוץ בתחלת שליש העליון של
גובה השער ואם קבעה למעלה מזה כשרה והוא שיהיכנ
מן המשקוף טפח וצדו לקובעה על ימין הנכנס לבית ואם
קבעה משמאל פסולה ובית של שותפין חייב במזווה

חייב אדם להזהר במזווה מפני שהיא חובת הכל תמיד
וכל זמן שיכנס ויצא יפגע בייחוד הישם שמו
של הקכה ויזכור אהבתו ויעור משנתו ושגיותו בהבלי
הזמן וידע שאין דבר העוקר לעולם ולעולמי עולמים לא
יריעת צד העולם ומיר הוא חוזר לדעתו והולך בדרך
מישרים אמרו חכמים הראשונים כל מי שיש לו
תפילין בראשו וברועו וצדקתו בנפשו ומזווה בפתחו
מוחק הוא שלא יחטא שהדין ישרו מוכרין רבים והן הם
המלאכים שמצילים אותו מלחטוא שנ חונה מלאך
סביב ליריאנו ויחלצנו בדרך רחמנא דשיעון

פרק שביעי

מצות עשה על כל איש ואיש מישראל לכתוב ספר תורה
לעצמו שנ ועתה כתבו לכם את השירה כלומר כתבו
לכם תורה שיש בה שירה זו לפי שאין כותבין את התורה
פרשנות רשנות ואעפ' שהניחו לו אבותיו ספר תורה מצו
לכתוב משלה ואם כתב בידו הרי הוא כאן קיבלה
בחדר פניו ואם אינו יודע לכתוב אחרים כותבין לו

וכל המגיה ספר תורה ואפי' אות אחת הרי הוא כאו כתבו
כולו והמלך משה עליו לכתוב ספר תורה אחר לעצמו
לשם המלך יתר על ספר שיהיה לו כשהוא הריש שאמר
והיה כשבתו על כסא ממלכתו וכתב לו כול וכו' וכו'
ואתו מספר העזרה על פי בית דין הגדול זה שהיה
לו כשהוא הריש מניחו בבית גנויו וזה שכתב או שכתב
לו אחר שמלך יהיה עמו תמיד ואם יצא למלחמה ספר
תורה עמו נכנס והוא עמו יושב בדין והוא עמו מיסב
והוא כנגדו שנ והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו לא
היה לו ספר תורה קודם שימלוך צריך לכתוב לו אחר
שמלך שני ספרי תורה אחר מניחו בבית גנויו והשינו
יהיה עמו תמיד לא יסור מעמו לא בלילה ובשיכנס לבית
המרחץ או לבית הכסא או לישן על כסאו

ספר תורה שכתבו בלא שרטוט או שכתבו מקצתו על
הגויל ומקצתו על הקלף פסול לא או כולו על הגויל או
כולו על הקלף וכיצד כותבין ספר תורה כותב כתיבה
מתוקנת נאה ביותר יניח בין כל תיבה ותיבה ככלא אות
קטנה ו בין אות לאות כמלאי חוט השערה ובין כל שיטה
ושיטה כמלאי שיטה ואורך כל שיטה ושיטה שלשי אונתו
כדי לכתוב למשפחותיכם למשפחותיכם למשפחותיכם
תלתא זיכני וזה הוא רוחב כל דף ודף ולא תהא שיטה
קצרה מזה כדי שלא יהא הרף כאגרת ולא ארנה יתר
על זה כדי שלא יהו עיניו כשוטטות בכתב לא יבעט
הכתב מפני הריח שבין פרשה לפרשה נזרמנה לו
תיבה בת הכש אותיות לא יכתוב שני בתוך הרף ושליש
חוץ לרף לא כותב שלש בתוך הרף ושנים חוץ לרף לא
נשאר מן השיטה כדי לכתו שלש אותיות מנח המקו פנוי
ומתחיל מתחילת השיטה נזרמנה לו תיבה בת שתי
אותיות לא יזרקנה בין הרפין לא יחזור לתחלת השיטה
נזרמנה לו בתוך השיטה תיבה בת עשר אותיות
או פחות או יתר ולא נשאר מן השיטה כדי לכתוב יאת
כולה בתוך הרף אם יכול לכתוב חציה בתוך הרף וחציה
חוץ לרף כותב ואם לא כנח המקו פנוי ומתחיל מתחלת
השיטה וכניח בין כל הובש והובש
ארבעה שיטין פנויות בלא כתיבה לא פחות ולא יתר
ויתחיל החובש מתחלת שטה חמישית וכשיגמור
את התורה צריך שיגמור באמצע שיטה שבסוף הרף ואם
נשאר מן הרף שטין הרבה מקצר ועולה ומתחיל מתחלת
השטה שבסוף הרף ולא יגמור את השטה וכתבין עד
שונה לעניו כל ישראל באמצע שטה שבסוף הרף

ויהר באותיות הגדולות ובאותיות הקטנות ובאותיות
הנקודות ובאותיות המשונות כגון הפאן הנכפפות והאותיות
העמוקות כמו שהעתיקו הסופרים איש כפי איש ויהר
בתנין ובמנין יש את שיש עליה תג אחר ויש את שיש
עליה שבעה וכל התנין כצורת זין הן רקין כחוט השערה
כל הדברים האלו לא נאסרו לא למצוה מן המובחר
ואם שינה בתיקון זה או שלא רוקק בתנין וכתב כל
האותיות כתקונן או שקרב את השטין הרחוקי או האריכן
או קצרן הואיל ולא הרביק אות באות ולא חיסר ולא הונו
ולא הפסיד צורת אות אחת ולא שינה בפתוחות וכתבמו
הרי זה ספר כשר יש דברים אחרים שלא נאסרו
בתלמוד ונאמרו בהם הסופרים וקבלה היא בידם איש כפי
איש והן שהיו מנין השטין שבכל דף ודף לא פחו כשיכנס
וארבעים ולא יתר על ששים ושיהיה הריח שבין פרשה
לפרשה כמו תשיע אותיות אשר אשר אשר ושיהיה בראש
השטין למעלה משירת חים

הבאים ביבשה השם מת בכצולם חמש
שטין ולמטה מן השירה חמש שטין תחלת כל שטה
מהן כך ותקת אחריה סוס ויצאו ויבאו
ויהיה בראשי השטין למעלה משירת האונו ואעירח
אחרי הדרך באחרית להכניסו קהל שש שטין
ולמטה מסנה חמש שטין ויבא לדבר אשר
הואת אשר וכל הדברים האלו למצוה כן

יעשה חולצן ומניחן בכליון אם היה בו זמנא או בכלי שאינו כליון אעפ שאין בו טפח ואוחז המלי בידו ונכנס וכן אם הוצרך בלילה מניחן בכלי ואוחז הכלי בידו ונכנס שכה ונכנס לבית הנכס והוא לבוש תפילין מניח ידו עליהן עד שיגמור עמוד ראשון ויוצא וחולץ אחר כך נכנס ועושה צרכיו שאם יפסיק בעבוד ראשון בין בגדולים בין בקטנים יבא לידי חלאי שיש בהן סכנה גדולה שכה ושמש מטתו בתפיליו הרי זה לא יאחו לא ברצועה ולא בקציצה עד שיטול ידיו ויטלם כפני שהידיים עסקניות הנכנס לבית המרחץ מקום שבני אדם עומדין לבושין מותר להניח תפילין ומקום שבני אדם עומדים שם מקצתן ערומים ומקצתן לפושין אינו חולץ תפיליו ואינו מניח שם תפילין לכתחלה ומקום שבני אדם עומדים ערומים חולץ תפיליו ואינו צריך לומר שאינו מניח לא יהלך אדם בבית הקברות ותפילין בראשו ואפי בתוך ארבע אמות של מת או בתוך ארבע של קבר צריך לחלוץ תפיליו קודם שיגיע תוך ארבע אמות כדי שירחיק ארבע אמות ולא ילבש אדם תפילין עד שיכסה ערותו וילבש בגדיו הנושא משאוי על ראשו חולץ תפיליו של ראש עד שיסיר המשאוי ואפי מטפחת אכור להניח על הראש שיש בו תפילין אבל צונף הוא מצנפתו על תפיליו בית שיש בו תפילין או כנר תורה אסור לשמש בו מטתו עד שיוציאם או יניחם בכלי ויניח הכלי בכלי אחר שאינו כליון אבל אם היה הכלי השני כוזמן להם אפי עשרה כלים ככלי אדר הן השובין ואם הניחן כלי בתוך כלי מותר להניחן תחת מראשותיו בין כר לכסת שלא כנגד ראשו כדי לשכרן ואפי אשתו עמו במטה קרושת תפילין קרושתן גדולה היא שכל זמן שהתפילין בראשו של אדם ועל זרועו הוא עניו וירא שמים ואינו נמשך בשחוק ובשיחה בטילה ואינו מהרהר בחשבונות לא מפנה לבו ברברי האמת והצדק לפיכך צרי אדם להשתדל להיותן עליו כל היום שכצותן כך היא אמרו עליו על רב תלמידו של רבינו הקדוש **של ימיו לא ראוהו שהלך ארבע אמות בלא תורה או בלא יציאת או בלא תפילין אעפ שמצותן ללבשן כל היום בשעת תפילה יותר מן הכל אמרו חכמים כל הקורא קרית שמע בלא תפילין כאו מעיד ערות שקר בעצבו**

פרק המישי

וכל שאינו מניח תפילין עובר בשמונה עשה שהרי בארבע פרשיות צוה על תפילין של ראש ועל תפילין של יד וכל הדגיל בתפילין מאריך ימים שנ השם עליהם יחיו כיצד כותבין את המזוזה כותבין שתי פרשיות שמע והיה אם שמע על דף אחת ביריעה אחת לעושה לה ריוח מלמטה וריוח מלמעלה כמו חצי צבירן ואם כתבה בשנים או בשלישה רפין כשירה ובלבד שלא יעשנה כונב או כמו עגול או כקובה ואם עשה כאחת כאה פכול כתבה שלא על הסדר כגון שהקדים פרשה לפרשה נכול כתבה בשני עורות אעפ שתמך פסולה ספר תורה שבלה ותפילין שבלו אין עושין מהן מזוזה ולא מן הגליונים של ספר תורה אין כותבין עליו מזוזה לפי שאין מורידין מקרושה חמורה לקרושה קלה ומצוה לעשות ריוח שבין פרשת שמע לוהיה אם שמע פרשה סתומה אם עשה אותה פתוחה כשירה לפי שאינה סמוכה לה מן התורה **התורה** צריך להזהר בתנין שבה ואו הן התנין שעושין במזוזה פרשה ראשונה יש בה שבע אותיות על כל אות מהן שלשה זינין ואו הן שין עין של שמע ונן רנפטר ותרי זינין של מזוזה ותרי טתין של שמע וזפרשה שנייה יש בה ששה אותיות על כל אות מהן שלשה זינין ואו הן גימל של רננך ותרי זינין של מזוזה ותרי טתין של פוטפות וצרי של הארץ ואם לא עשה תנין או שהוסיף בהן או גרע מהן לא פל

ואם כתבן שלא בשירטוט או שלא רקרק במלא והכר או שהוסיף מבפנים אפילו אלת אדת הרי זו פכולה מנהג פשוט שכותבי על המזוזה מבחין כנגד הריוח שבין פרשה לפרשה שרי ואין בזה הפכר לפי שהוא מבחין אבל או שכותבין מפנים שמות המלאכי או שמות קדושי או פסוק או חותמות הרי הן בכלל מי שאין להם חלק לעולם הבא שאילו הטפשים לא די להם שבטלו המצוה לא שעשו מצוה גדולה שהיא ייחוד השם של הקבה ואהבתו ועבודתו כלו הוא קמיע של הניית עצמן כמו שעלה על לבם הסכל שוה רבר המהנה בהבלי העולם ומצוה לכתוב על הארץ בששה אחרונה בין בראש השטה בין באמצע השטה ונהגו כל הסופרי לכתוב אותה בשתיים ועשרים שטות ועל הארץ בראש שטה אחרונה ואילו הן האותיות שבראש כל שטה ושטה על הסדר שמע ה הרברים לבניך ובשכבך בין והיה מצוה בכל יורה עשב פן והשתחויתם השמים ואברתם ושמתם אתם אתם בדרך ובשעריך אשר על הארץ כשנפלין אותה גוללין אותה מסוף השטה לתחלתה עד שתמצא כשיפתח הקורא לקרו יקרא מראש השטה לסופה ואחר שנוללה בנידה בשפופרת של קנה או של עץ או של כל רבר וכחצר אותה ל מזוה הפתח בככמר או חופר בכזוזה הפתח ומכניס בה המזוזה וקודם שיקבענה במזוזה הפתח מברך תחלה באי אמה אקבו לקבוע מזוזה ואינו מברך בשעת כתיבתה שקביעת היא הכיזוה תלאה בכלל ככולה שאין זו קביעה הניחה אחרי הדלת לא עשה כלום חפר במזוזה הפתח והכני המזוזה כמו נגר והיא כמריח הקרשי בטבעות פסולה העביקה טפח פסולה חתך קנה והכניס בו כזוזה ואדר כך היבר הקנה אל קנים אחרים והעמיד מן הכל מזוזה הפתח פסולה מפני שקרמה קביע המזוזה לעשיית מזוזה הפתח מזוזה היחיד נברקת פעמים בשבוע ומזוזה רבים פעמים ביובל שמא נקרעה ממנה אות אדת או נמחקה מפני שהיא קבועה בכתלים מרקבת הכל הייבים במזוזה ואפילו נשים ועברי ומחנכים את הקטנים לעשות מזוזה לבתיהם השוכר בית בחוצה לארץ והדר בפונדק בארץ ישראל פטור מן המזוזה שלשים יום אבל השוכר בית בארץ ישראל חייב בכזוזה כיד המשכיר בית להבירו על השוכר להביא מזוזה ולקבוע אותה אפילו היה נתן שטר על קביעתה כפני שהמזוזה חובת הדר היא ואינה חובת הבי וכשהוא יוצא לא יטלנה בירו ויצא ואם היה הדין של גוי הרי זה נוטלה כשיצא

פרק ששי

עשרה תנאין יש בבית ואחר כך יתחייב הדר בו לעשות לו מזוזה ואם חסר תנאי אחת מהן פטור מן המזוזה ואו הן שיהיה בו ארבע אמות על ארבע אמות או יתר ושתהיה לו שתי מזוזה ויהיה לו משקוף ותהיה לו תקרה ויהיו לו דלתות ויהיה השער גבוה עשרה פפחים או יותר ויהיה הבית חול ויהיה עשוי לדירת אדם ועשוי לדירת בבוד ועשוי לדירת קבע בית שיש לו ארבע אמות על ארבע אמות פטור מן המזוזה ואם יש בו כדי לרבע ארבע אמות על ארבע אמות כשורה אעפ שהוא עגול או בעל דבש זווית ואין צריך לומר שאם היה אורכו יתר על רחבו הואיל ויש בו לרבע ארבע אמות על ארבע אמות חייב בכזוזה אככררה והוא הבקום שיש לו שלשה כתלים ותקרה אעפ שיש לה עני פציכין ברוח רביעית פטורה מן המזוזה מפני שהפצימין להעמיד התקרה הם עשויים ולא משום מזוזה נעשר וכן התקרה שאין לה כתלים לא עובדת על עמודים מכאן ומכאן אעפ שהיא כתבנית בית פטורה לפי שאין לה מזוזה שאו העמודים להעמיד התקרה הן עשויין בית שיש לו מזוזה מיכן ומיכן וכמה כמין קשת על שתי המזוזה במקום המשקוף

ספר ויקרא

וואס מן הצאן סתומה וואס מן העוף פתוחה ונפש
 כי תקריב וכי תקריב ואם מנחה על הכהבת ואם
 מנחת מרחשת ואם תקריב חמשתן סתומות ואם
 זבח ואם מן הצאן ואם עו וירבר ואם כל ערת
 אשר נשיא ואם נפש ואם נפש ונפש כי תחטא
 כולן פתוחות והן תשע ואם לא תשיג וירבר ה
 סתומות וואס נפש וירבר נפש וירבר כול
 שלשתן פתוחות וואת תורת סתומה זירבר רוח
 קרבן וירבר כול דבר אלהן וואת תורת האשם
 וואת תורת זבח וירבר כול דבר אל בני ישראל וירבר
 דבר אל בני ישראל המקריב וירבר כול קח את אהרן
 כולן פתוחות והן שבע ויהי ביום השמיני סתומה
 וירבר ה אל אהרן וירבר משה וירבר ה אל משה
 שלשתן פתוחות וזה לכם וכי ימות שתיים סתומות
 וירבר ראשה כי תזרע וירבר ראש כי יהיה נגע
 צרעת ובשר ארבעתן פתוחות או בשר סתומה ואיש
 או אשה פתוחות ואיש או אשה כי יהיה בעור בשרם
 ואיש כי ימרט ראשו והבגר שלשתן סתומות וירבר
 דוואת תהיה פתוח ואם דל סתומה וירבר דכי תבואו
 וירבר דרברו אל בני ישראל שתייהן פתוחות ואיש כי
 תצא סתומה ואשה כי תהיה פתוחה ואשה כי
 יזוב סתומה וירבר דאחרי כות וירבר דרבא אהרן
 וירבר דבר אל בני ישראל שלשתן פתוחות
 איש איש ערות אביך ערות אשת אביך
 ערות אחותך ערות בת בנך ערות בת אשת ערות
 אחות אביך ערות אחות אמך ערות אחי אביך ערות
 כלתך ערות אשת אחיך ערות אשה ובתה כולן
 סתומות והן שתיים עשר וירבר דבר אל כל ידת
 וכי תבאו א שתייהן פתוחות וכי יגור סתומה וירבר
 דאשר יתן כזרעו ויאמר היטם אל משה אכר אל הכרני
 שתייהן פתוחות והכהן הגדול וירבר דבר אל אהרן
 שתייהן סתומות וירבר דזינו וירבר דבר אל אהרן
 ואל בניו שתייהן פתוחות וירבר דשור או כשב או עו
 סתומה וירבר דבר אל בני ישראל אלה כועדי היטם
 וירבר דכי תבאו אל הארץ שלשתן פתוחות וספרתם
 לגם סתומה וירבר דבחדש השביעי פתוחה וירבר
 דאך בעשור סתומה וירבר דבחמשה עשר יום וירבר
 דצו את בני ישראל ולקחת סלת שלשתן פתוחות
 ויצא בן אשה סתומה וירבר דהוצא את המקלל

ספר במדבר סיני

בני ראובן סתומה לבני שמעון לבני גד לבני יהודה
 לבני יששכר לבני זבולון לבני יוסף לבני מנשה
 לבני בנימין לבני דן לבני אשר לבני נפתלי אלה
 הפקודים וירבר דאך את מטה לוי וירבר דאיש על
 דגלו כולן פתוחות והן ארבעה עשר דגל מחנה ראוב
 ונסע אהל דגל מחנה אפרים דגל מחנה דן ארבעתן
 סתומות אלה פקודי ואלה תולדות וירבר דהקמ
 וירבר דואני וירבר דפקדי חמשתן פתוחות ולקדת
 ויאמר דפקוד שתייהן סתומות וירבר דקה וירבר
 דנשא וירבר דאל תכריתו וירבר דנשא ארבעתן
 פתוחות בני כרדי ופקודי בני גרשון שתייהן סתומות
 וירבר דצו וירבר דאיש או אשה כי יעשו וירבר דאי
 איש כי תשטה וירבר דאיש או אשה כי יפליא וירבר
 דדבר אל אהרן חמשתן פתוחות יברכך יאך ישא

סתומה ויאמר משה של ויהי חשך ויאמר של עור
 נגע אחר שתייהן פתוחות ויאמר משה ויאמר
 ה אל משה ויאמר ה אל משה ואל אהרן שלשתן
 סתומות ויקרא משה פתוחה ויהי בחצי הלילה
 סתומה ויסעו בני ישראל ויאמר ה אל משה ואל אהרן
 שתייהן פתוחות ויהי בעצם סתומה וירבר ה כול
 קדש לך והיה כי יבאך שתייהן פתוחות והיה
 בשלח סתומה וירבר השם כול וישבו ויחנו
 ויאמר השם אל משה מה תצעק ויאמר השם נטה את
 ירך או ישיר משה ותקח מרים חמשתן פתוחות
 ויסע משה ויבאו אילימה ויאמר השם אל משה
 הזני מספיר שלשתן סתומות וירבר ה אל משה
 פתוחה ויאמר ה אל משה סתומה ויסעו כל ערת
 ויבא עזאלן ויאמר ה אל משה כתב וישמע יתרו
 בחדש השלישי חמשתן פתוחות וירבר להים אל
 משה אכי לא תשא שלשתן סתומות זכור
 פתוחה כבר לא תרצח לא תנאף לא תגטב
 לא תלענה לא תחמוד כולן סתומות והן שש
 וכל העם פתוחה ויאמר ה אל משה סתומה ואלה
 המשפטים פתוחה וכי יסבור מכה איש וכי
 ייר זמכה אביו ונגב איש זכרו ומקלל אביו
 וכי ירביץ אנשים וכי יכה איש וכי ינצו אנשים
 וכי יכה איש כולן סתומות והן עשר וכי יגח שור
 פתוחה וכי יפתח וכי יגוף כי יגנוב איש
 כי יבער איש כי תצא אש כי יתן כי יתן איש
 כלם סתומות והן שבע וכי ישאל פתודה
 וכי יפתה מכשפה זוכה להים שלשתן סתומות
 אם כסף פתוחה אהים לא תקלל לא תשא כי
 תצנע כי תראה לא תפח חמשתן סתומות
 הנה אנכי פתוחה לא תהיה כשכלה סתומה ואל
 משה אכר פתוחה ויאמר השם סתומה וירבר
 השם פתוחה ועשו ארון סתומה ועשית שולחן
 ועשית מנורת שתייהן פתוחות ואת המשכן סתומה
 ועשית את הקרשים פתוחה ועשית פרכת ועשית
 את הזבוח ועשית את חצר המשכן ואתה תצוה
 ואתה הקרב חמשתן סתומות ועשו את האפור
 פתוחה ועשית משבצות ועשית חשן ועשית
 את מעיל ועשית ציץ וזה הדבר וזה אשר
 תעשה כולן סתומות והן שש ועשית מובח
 וירבר דכי תשא וירבר דועשית כוור וירבר דבשמי
 נרבעתן פתוחות ויאמר דקח לך סמים וירבר

דראה קראתי שתייהן סתומות ויאמר השם פתוחה
 ויתן אל משה סתומה וירבר דלך דר ויפן וירבר
 שתייהן פתוחות וירבר דלך עלה מזה סתומה
 ויאמר משה ויאמר השם אל משה ויאמר ה אל משה
 פסל ויאמר השם אל משה כתב ארבעתן פתוחות
 ויקהל משה סתומה ויאמר משה ויאמר משה אל בני
 ישראל שתייהן פתוחות ויעשו כל חכס לב סתומה
 ויעש ויעש פתוחה ויעש את הקרשים סתומה
 ויעש בצלאל ויעש את השלחן ויעש את המנורה
 ויעש את מובח הקטרת ארבעתן פתוחות ויעש את
 מובח העולה ויעש את הכיור ויעש את החצר
 אלה פקודי כל הזהב חמשתן סתומות ויעש את
 האפור פתוחה ויעשו את אבני סתומה ויעש את
 החשן ויעש את מעיל שתייהן פתוחות ויעשו
 את הכתנת שש ויעשו את הציץ ותכל שלשתן
 סתומות ויביאו את המשכן וירבר דביום החדש
 שתייהן פתוחות והיה בחדש הראשון ויקח ויתן
 את הזולמן וישם את המנורה וישם את מובח
 וישם את מסך וישם את הכיור ויקם את החצר
 כולן סתומות והן שמונה וכס הענין פתוחה מנין
 סתומות תשע ויששים ומנין הסתומות חמש ותשעים
 הכל מאה וששים וארבע פרשיות

המובחר ואם שנה לא פסל אבל אם כ... הכלא הכר או
החסר מלא או שכתב מלה שהיא קרי וכתב כקריאתה
בין שכתב ישכבנה מקום ישגלנה ובטחורים מקום
ובעפולים וכיוצא בהן או שכתב פרשה פתוחה סתומה או
סתומה פתוחה או שכתב פרשה אחת כשירה הרי זה פסול ואין בו קרוש
ספר תורה כלל לא כחומש מן החומשין שמלמדין בה
התינוקות ספר תורה שאינו מוגה אסור לשהותו
יתר על שלשים יום לא יתקן או יגנו ספר תורה
שיש בו ג טעויות בכל דף ודף יתקן ואם היו ד יגנו
ואם היה רוב הספר מוגה והשאר יש בו ארבע טעויות בכל
דף ונשארו אפילו דף אחד מאותו השאר המשובש בלא
ארבע טעויות הרי זה יתקן ברא שכתב המלא חסר
שנמצא תולה האיתיות ששכח ביני השטות אבל אם כתב
החסר מלא אפי' יש בכל דף ודף כמה טעויות הרי זה מתקן
מפני שהוא גורר ואינו תולה מותר לכתוב התורה כל
חומש וחופש בפני עצמו אין בהן קדושת ספר תורה
אבל לא יכתוב מגילה בפני עצמה שיהיה בה
פרשיות ואין כותבין מגלה לתינוק להתלמד בה ואם
רציתו להשלים עליה חובש מותר כתב מגלה שלשה
שלשה תיבות בשושה אחת מותר מותר לרבך תורה
נביאים וכתובים בכרך אחד ומניח בכל חובש וחובש ד'
שטין ובין כל נביא ונביא שלש שטין ובין כל נביא ונביא
כשנים עשר שלש שטין שאם בא לחתוך חותך וסידורן
על נביאים כך הוא יהושוע שופטים שכו'א
כלבים ירמיה יחזקאל ישעיה תרי עשר
וכר הכתובים רות ותילים ואיוב וכשלי
וקהלת ושיר השירים וקינוח ודניאל ומגילה
ועזרא ורבי הימים כל כתבי הכרש אין כותבין
אותן לא בשידטוט אפי' כתבן על הנייר ומותר לכתו שלש
תיבות בלא שידטוט יותר על זה אסור כרך זה שיש
בו ספר תורה נביאים וכתובים אין קרושתו כקרושת ספר
תורה לא כחומש מן החומשים דין היתר כרין החסר

פרק שמיני

פרשה פתוחה יש לה שתי צורות אם גמר באמצע השיטה
כגון ששיר השיטה פנו ומתחיל הפרשה שהיא פתוחה
מתחת השיטה השנייה ברא שנשאר כן
השיטה ריח כשיעור תשע איתיות אבל אם לא נשארו לא
מיט א' אם גמר בכוף השיטה מניח שיטה שנייה בלא
כתב ומתחיל הפרשה הפתוחה מתחת שטה השלישית
פנויה פרשה סתומה יש לה שלש צורות אם גמר
באמצע השיטה מניח ריח כשיעור זמתחי לכתוב בסוף
השטה מתחת הפרשה שהיא סתומה עד שימצא הריח
באמצע ואם לא נשארו מן השטה כרי להניח
הריח כשיעור ולכתו בסוף השיטה תיבה אחת יניח הכל
פנו ויניח מעט ריח מראש שטה שניי ויתחי לכתו הפרש
הסתומה מאמצע השיטה שנייה ואם גמר בסוף השטה
מניח מתחת שיטה שנייה כשיעור הריח ומתחיל לכתוב
הסתומה מאמצע שיטה נמצא אום שפהשה פתוח תחלתה
בתחל השטה לעול ופרשה סתומה תחלת מאמצע השטה
לעול ספר שאינו מוגה במלא וחסר איפש לתקנו ולהגיהו
כמו שבארנו אבל אם טעה בריוח הפרשו וכתב פתוחה
סתומה או סתומה פתוחה או שהפסיק והניח פנוי במקום
שאינו בו פרשה או שכתב כדרכו ולא הפסיק בריוח במקו
הפרשה או שכתב צורת השירות הרי זה פסול ואין לו
תקנה לא לסלק את כל הדף שטעה בו ולפי שראיתי
שיבוש גדול בכל הספרים שראיתי בדברים או וכן בעלי
המסורת שכותבין ומחברין להוריע הפתוחות והסתומות
גחלבי בדברי או כמחלוקת הספרי שסומכין עליה ראיתי
לכתוב הנה כל פרשיות התורה הסתומות והפתוחות וצורת
השירות כרי לתקן עליהן כל הספרים ולהגיה מהם
וספר שסמכנו עליו בדברים או הוא הספר הירוע במצרי

שהוא כולל ארבעה ועשרים ספרי שהיה בירושלם מכמה
שנים להגיה ממנו הספרים ועליו היו הכל סומכין לפי
שהגיהו בן אשר ורקדק בו שנים והגיהו פעמי רבות כמו
שהעתיקו ועליו סמכתי בספר התורה שכתבתי כהלכתי

ספר בראשית

יהי רקיע יקו המים יהי מאורות ישרצו המים
תוצא הארץ נכלו אלה תולדות השמים כולן
פתוחות והן שבע פרשיות אל האשה אמר ולאדם
אמר שתיהן סתומות ויאמר ה אהים פתוחה
והאדם ידע זה ספר ויהי שת ויהי אנוש ויהי
קיץ ויהי מהללאל ויהי ירד ויהי חנוך ויהי
מתושלח ויהי למך ויהי נח אחר עשר פרשיות
או כולן סתומות ויראה אה תולדות נח שתיהן
פתוחות ויאמר אהים לנח וידבר אהים אל נח
ויאמר אהים לנח שלשתן סתומות ויהיו בני
נח ואלה תולדות בני נח שתיהן פתוחות וכנען ילד
ולשם יולד שתיהן סתומות ויהי כל הארץ שפה
אחת אה תולדות שם שתיהן פתוחות וארפכשד
הי ושלח חי ויהי עבר ויהי פלג ויהי רעו
ויהי שרוג ויהי נחור ויהי תרח כולן סתומות
השמונה פרשיות ויאמר ה אל אברם ויהי רעב
ויהי בימי אמרפל שלשתן פתוחות אחר הרברים
ושרי אשת אברם ויהי אברם ויאמר אהי א אברהם
ארבעתן סתומות וירא אליו פתוחה ויסע
משם וה פקר את שרה שתיהן סתומות ויהי
בעת ההיא ויהי אחר ויהי אחרי הרברים ויהיו
חיי שרה ארבעתן פתוחות ואברהם זקן סתומה
ויוסף אברהם ואלה תולדות ישכעל ואלה תולדות
יצחק ויהי רעב ארבעתן פתוחות ויהי עשו
ויהי כו זקן יצדק ויצא יעקב שלשתם סתומות
וישלח יעקב פתוחה ויבא יעקב ותצא דינה
שתיהן סתומות ויאמר אהים וירא אהים ויהיו
בני יעקב אלה תולדות עשו ארבעתן פתוחות
אלה בני שעיר סתומה ואלה המלכים וישב
יעקב ויהי בעת שלשתן פתוחות ויוסף הורד
מצריכה סתומה ויהי אחרי הרברים ויהי כקץ
שתיהן פתוחות ויגש איו ואלה שכות ואת יהודה
שלשתן סתומות ויהי אחרי הרברים ויקרא יעקב
שמעון ולוי יהודה זבולן יששכר כולן פתוחו
והן שש דן גר כאשר נפתלי בין פורת
יוסף חמשתן סתומות בנימין פתוחה מניין
הפתוחות שלש וארבעים והסתומות שמונה
וארבעים הכל תשעים וארת פרשיות

ספר ואלה שמות

ווקם כלך דרש וילך איש ויהי בימים הרבים
שלשתן פתוחות ומשה היה רועה סתומה וילך
משה ויאמר ה א כשה א אהרן שתיהן פתוחות
וידבר אהים אל משה סתיכה וידבר ה א משה
וידבר ה אל משה ואל אהרן שתיהן פתוחות אל
ראשי בית אבותם וידבר ה א משה שתיהן סתומ
ויהאמר השם אל משה ויראה נתתיך ויאמר השם אל משה
ואל אהרן שתיהן פתוחות ויאמר השם אל משה כבר
לב פרעה ויאמר ה אל משה אמר אל אהרן
שתיהם סתומות ויאמר ה אל משה פתוחה
ויהאמר ה אל משה אמר אל אהרן נטה את ירך
ויהאמר ה אל משה אמר אל אהרן נטה את כנך
ויהאמר ה אל משה השכם בבקר שלשתם סתומות
ויהאמר ה אל משה בא אל פרעה ויאמר ה אל משה
אהרן שתיהן פתוחות ויהאמר ה אל משה השכם
סתומה ויהאמר ה אל משה ויהאמר ה אל משה כא
פרעה שתיהן פתוחות ויהאמר ה אל משה נטה ירך

לגת וחש ועל ואם צור ישתו יהו
 ינאן מחצני כי אם אשוב • אשכור מרס
 הרניט ונקס כל אלה תיבות בראש
 ואלו הן התיבות שבראש כל חצי שטה אחרון שהן באמצ
 הרף ותשמע תול וכרביבים הבו כי צריך
 דור עם הוא בינו וקניך בהפרידו למספר
 יעקב • ובתהו יצרנהו על ישאהו ואין
 ויאכל ושמן עם עם וישכן וישוש יקניאוהו
 עבדו חרשים צור וירא ויאמר כי הם
 יאני כי ותאכל אספה מוי ושן מחון
 גם אצתי לולי פן כי לו איכה אם כי
 כי ענכמו חמת הלא לי כי כי כי
 ואמר אשר יקמו ראו אני ואין ואמרתי
 ותאחו ולמשאי וחרכי מראש כי וכפר
 שירת הים כותבין אותה בשלשי שיטו שטה ראשון כדרך
 ושאר השטות אחת מניחין באמצעה ריוח אחד ואחת
 מניחין הריוח בשני מקומות באמצעה עד שתמצא השיט
 הלוקה לשלש ונמצא ריוח כנגד הכתב וכתב כנגד הריוח
 וזו היא צורתה

או ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת להשם ויאמרו
 לאמר אשירה להשם כי גאה גאה סוס
 ורכבו רמה בים עני וזמרת יה ויהי לי
 לישועה זה אלי ואנוהו אלהי אבי וארום
 השם איש מלחמה השם שמו מרכבות פרעה
 וחילו ירה בים ומבחר שלישיו טבעו
 בים סוף תהימות יכסומו ידרו במצולות כמו
 אבן ימינך השם נאדרי בכח ימינך
 השם תרעץ אייב וכרב נאונך תהרס קמך תשלח
 חרונך יאבלמו כקש וברוח אפיך
 נעדרו מים נצבו כמו נר נוזלים קפאו
 תהימות בלב ים אמר אויב אדרוף
 אשיו אחלק שלל תבלאמו נפשי • אריק
 חרבי תורישימו ירו נשפת
 ברוחך כסמו ים צללו כעופרת במים
 ארירים מי כסוך באלים השם מי
 כצוך נאדר בקרש נורא תהלות עשה
 פלא נשית ימינך תבלעמו ארץ
 נחית בחסרך עם זו נאלת נהלת בעוד
 אל נזה קרשך שמעו עמים ידגון חיל
 ארץ יושבי פלשת או נבהלו אלופי ארום

אילו מואב יאחזמו רעד נמוגו כל
 יושבי כנען תפל עליהם אימתה ופחד
 בגדול זרועך ידמו כאבן עד יעבור
 עמך השם עד יעבור עם זו קנית תביאמו
 ותטעמו בהר נחלתך מכון לשבתך
 פעלת השם מקדש השם כוננו ירך • השם
 ימלך לעולם ועד כי בא סוס פרעה
 ברכבו יבפרשו בים וישב השם עליהם
 את מי הים ובני ישראל הלכו ביבשה

בנין הים

כל התורה כולה בין בשירות בין בשאר הכתב יתכוין
 שיהיה אית סזוכה לחבתנה ביותר ולא תרבק בה ולא
 תתחזק ממנה כדי שלא תתראה התיבה כשתי תיבות
 אלא יהיה בין אות לאות כחוש השערה ואם הרחיק אות
 לאות כדי שתראה התיבה כשתי תיבות לתינוק שאינו
 רגיל הרי זה פסול על שיתקן

פרק תשיעי

אין עושין ספר תור לא אורכו יותר על היקפו ולא היקפו
 יותר על ארכו וכמה הוא ארכו בגויל ששה טפחים ששם
 ארבע ועשרים אצבעות ברוחב הגודל של יד ובקלף או
 זפת או יתיר והוא שיחא ארס סזוקיפו וק אם
 עשה בגויל פחות מששה טפחי ומיעט את הכתב או יתר

על ששה והתחייב בכתב עד שיהיה ארכו כהיקפו הרי זה
 כמציה שיעור הגליון כלמטה ארבע אצבעות וכלמעלה
 שלש אצבעות ובין רף לרף שתי אצבעות לפיך צריך
 שיניח בתחלת כל יריעה ובסופה רוחב אצבע אחת וכרן
 תפירה שנמצא כשתתפור היריעה יהיה בין כל רף ורף
 בכל הספר כולו שתי אצבעות ויניח כן היעור בתחלת
 הספר ובסופו כדי לגלול על העמוד וכל השיעורין האלו
 למציה ואם חסר או הותר לא פסל

כיצד יתכוין ארס עד שיעשה הספר שיהיה ארכו כהיקפו
 בתחיל ומרבע העורות בשוה ועושה רוחב כל עור מהן
 ששה טפחים קצב אחד לכל אחד ואחר כך גולל העורות
 בשוה ועושה מהן כרך אחד מהורק יפה ומוסי בעורות
 ומהרק עד שיעשה הקף הכרך ששה טפחים שהוא רוחב
 היעור ומורד בחיט של שני שיקיפו על הכרך ואחר

כך עשה כנה שוה יהיה ארכה ארבעי או חמשים אצבעו
 ויחלק אצבע מהן בכנה לשנים ולשלושה ולארבעה חלקים
 כדי שידע בו שיעור חצי אצבע ורביע אצבע וכיוצא בזה
 החלק וימרוד כל עור ועור בכנה זו עד שידע כמה אצבעו
 יש בכל עור ועור עד שידע כמה אצבעו בארך כל הכרך
 ואם לוקח עורות אחרות שנים או שלש לבדוק בהן שיעור
 הכתב וכותב בהן רף אחר ורבר ירוע שאורך הרף שבעה
 עשר אצבעות לפי שהוא מניח גליון למעלה שלש ולמטה
 ארבע אבל רוחב הרף הוא לפי הכתב אם דק אם עבה וכן
 מנין השטו שברף יבאו לפי הכתב שבין שטה ושטה כמלא
 שטה ואחר שכותב הרף שבודק בו לפי מה שירצה יסוד
 הרוב הרף באצבעות הכנה ויוסיף על רחב הרף שתי
 אצבעות שבין רף ורף ויחשב כמה רפין יבאו בכרך שגלל
 מאותו הכתב שברק בו וידע חשבון הרפין ויראה כמה
 נכתב ברף זה שברק בו מן התורה כלה ומשער לפי הכפר
 שהוא כותב סמנו ומחשב אם עלתה לו כל התור לפי כנין
 הרפין זה הוא הכתב שטתב בו בכרך ואם הוציא החשבו
 שהרפין יותר מן התורה ירחיב בכתב עד שתכעט מנין
 הרפין ויברוק ברף אחר ואם הוציא החשבון שהתורה
 יתר מן הרפין יכעט הכתב עד שירבה הרפין ויברוק ברף
 אחר וכן ברף אחר רף עד שיבא החשבון אחר מאחר
 שידע רחב הרף ושיעור הכתב מתחיל באותו הכרך ובחלק
 כל עור ועור רפין רפין בשירשוט כפי רוחב הרף שברק
 בו ועלה בחשבון וכשישאר בעור שלש אצבעו או ד יותר
 על הרף האחרונה שביריעה תיח סמנו רוחב אצבע וסדי

תפירה וקנין השאר ואל יחוש שבאחרונה יתוסף עורות
 אחרות על הכרך שגלל כנגד כל התוספות שקוצץ ככל
 עור ועור ואינו צרי לחשב רבר זה שהכת מושכו לפי מנין
 הרפי וכן הרפי לעשו רוחב הספר יותר מששה או פחות
 מששה על הדרך הזה הוא מחשב ויצא אורכו כהיקפו
 בלא פחות ולא יותר וזהו שלא ישעה בחשבון רוחב
 הגודל האמו בכל השיעורין האלו ובשאר שיעורי תורה כלה
 הוא אצבע הבינוני וכבר דקדקנו בשעורו ומצאנוהו רחב
 שבע שעורות בינוניות זו בצד זו בדוחק והן כאורך שתי
 שעורות בריוח וכל טפח האמור בכל מקום הוא ארבע
 אצבעות מזו וכל אמה ששה טפחי ספר תורה שכתבתי
 אני רוחב כל רף ורף סרפיו ארבע אצבעות ושירת הים
 ושירת האיוט רוחב כל רף משתיהן ששה אצבעות וכנין
 השיטין שבכל רף ורף אחת וחמשים ומנין הרפין של כל
 הספר כאתים וששה ועשרים רף ואורך כל הספר אלף
 ושלש מאות וששים וששה אצבעות בקירוב אילו השש
 אצבעות היתירות בחשבון לגליון שבתחלת הספר וסופו
 והעורות שכתבנו בהם עורות אילים

והעורות שכתבנו בהם עורות אילים
 שתרצה לכתוב על פי המדות האלו ארבעה להם מעט
 תן חסר רף אחד או ב או ג או ד או יתר רף או שנים או שלש
 לא תיגע ולא תהא צריך לחשבן אלא מיד יבא לך ארס
 סזוקיפו אין עושין ביריעה פחות משלשה רפין ולא
 יתר על ששנה רפין • נודמנה לו יריעה כה תשע רפין
 חולק אותה ארבעה לכאן וחמשה לכאן ברא בתחלת

ועשו ויהי ביום כלות משה ויהי המקרי כולן סתומות
והן שש ביום השני ביום השלישי ביום הרביעי
ביום החמישי ביום הששי ביום השביעי ביום השמיני
ביום התשיעי ביום העשירי ביום עשתי עשר יום
ביום שנים עשר יום ואת חנוכת וירבר דבהעלותך
וירבר רקח את הלויים כולן פתוחות והן ארבע עשר
וירבר דזאת אשר ללויים סתומה וירבר דויעשו
וירבר רכי יהיה טבא שתיהן פתוחות וביום הקים
סתומה וירבר דעשה לך ויהי בשנה השנית שתיהן
פתוחות ויאמר משה לחובב ויהי בנסוע שתיהן
סתומות ויהי העם כמתאוננים ויאמר ראספה ל
ויאמר רהיד ה תקצר ותדבר מרים ארבעתם פתוחות
ויאמר ה פתאום סתומה ויאמר ראביה וירבר דשלח
לך ויאמר דער אנה ינאצוני וירבר דער כתי וירבר
דכי תבואו וירבר דבאכם כולם פתוחות והן שש
וכי תשגו ואם נפש אחת שתיהן סתומות ויהיו בני
ישלח במדבר פתוחה ויאמר דמות יומת סתומה ויאמר
דועשו להם ויקח קרח שתיהם פתוחות וירבר
דהברלו וירבר דהעלו וירבר דאמר אל אלעז שלשתן
סתומות וילונו פתוחה וירבר דהרזו סתומה וירבר
דוקח מאתם ויאמר דהשב ויאמרו בני ישראל שלשתן
פתוחות ויאמר האל אהרן סתומה וירבר האל
אהרן פתוחה ובני לוי סתומה וירבר דואל הלויים
וירבר דזאת חקת ויבאו בני ישראל וירבר דקח את
המטה ארבעתם פתוחות ויאמר דיען לא האמנתם
וישלח משה שתיהן סתומות ויסעו מקדש פתוחה
וישמע הכנעני סתומה ויסעו מהר ההה פתוחה אז
ישיר סתומה וישלח ישראל פתוחה וירא בלק סתומה
וישב ישראל וירבר דפנחם וירבר דצרו ויאמר ה
ארבעתן פתוחות בני שמעון בני גד בני יהודה
בני יששכר בני זבולון בני יוסף אלה בני אפרים
בני בנימין אלה בני דן בני אשר בני נפתלי כולן
סתומות והן אחר עשר וירבר ה פתורה ואלה
פקודי הלוי ותקדבנה שתיהן סתומות ויאמר דכן
בנות ילפחד ויאמר דעלה שתיהן פתוחות וירבר
משה סתומה וירבר דצו וביום השב ובראשי חרשיכ
שלשתן פתוחות ובחרש הראשון וביום הבכורים
שתיהן סתומות ובחרש השביעי פתוחה ובעשור
ובחמישה עשר וביום השיני וביום השלישי וביום
הרביעי וביום החמישי וביום הששי וביום השביעי
וביום השמיני כולן סתומות והן תשע וירבר
משה וירבר ה שתיהן פתוחות ויצאו משה ואלעזר
ויאמר אלעזר ויאמר דשא שלשתן סתומות ומקנה
רב פתוחה ויאמרו אם מצאנו ויגשו אליו שתיהם
סתומות ויאמר אליהם משה אלה בסעי שתיהן
פתוחות וישמע הכנעני וירבר דעלבו שתיהן כתימו
וירבר דצו את בני ישראל וירבר דואלה שכות האנשו
וירבר דערבות מואב וירבר דרבר אל בני ישראל
ויקדבו ראשי חמשתן פתוחות כנין הפתוחות
שתיים ותשעים והסתומות ששים ושש הכל מאה
וחמישים ושמונה

ספר אלה הדברים

ויאמר השם אלי ונפן ונעבור וירבר השם ויאמר ה
אלי ראה ואתחן חמשתן סתומות ועתה ישראל
פי תוליד בנים אן יבדיל ויקרא משה ארבעתן
פתוחות אנכי לא השא שמור כבר לא תרצח
לא תנאף ולא תגנוב ולא תענה ולא תחמד ולא
תתאוה את הלבדים כולן סתומות והן אחר עשר
שמע ישראל פתוחה והיה כי יביאך לא תנסו כי
ישאלך בנד כי יביאך ארבעתן סתומות והיה עקב
פתוחה כיתאמר סתומה כל המצוה והיה אם שכח
תשכח שמע ישראל בעת ההיא ועתה ישיר חמשתן

פתוחות כי הארץ והיה אם שמע כי אם שמר
תשמרון ראה אנכי כי יביאך כי ירחיב כי יכרית
כולן סתומות והן שבע כי יקום פתוחה כי יסיתך
כי תשמע ביום אתם לא תאכל את זה תאכלו כל
צפור טהורה כולן סתומות והן שש עשר תעשר
פתוחה מקצה שלש שנים מקץ שבע שנים כי יהיה
בך אביון כי ימכר לך ארבעתן סתומות כל הבכר
שמור את חרש שתיהן פתוחות שבעה שבועות
סתומה חג הסוכות פתוחה שפטים ושטרי לא תשע
לך לא תזבח כי ימצא בקרבך ארבעתן סתומות
כי יפלא פתוחה כי תבא לא יהיה לכהנים וזה
יהיה וכי יבא הלוי כי אתה בא כי יכרית כולם
סתומות והן שש וכי יהיה איש פתוחה לא תשיג
לא יקום ער כי תצא למלחמה כי תקרב אל עיר כי
תצור אל עיר חמשתן סתומות כי ימצא חלל פתוחה
כי תצא למלחמה כי תהיון לאיש כי יהיה לאיש וכי
יהיה באיש לא תראה את שור לא תראה את חמור
לא יהיה כלי גבר כולן סתומות והן שבע כי יקרא
פתוחה כי תבנה לא תחרש גדילים כי יקח איש
אשה ואם אמת היה וכי ימצא איש כי יהיה נערה
בתולה ואם בשדה מצאה כי ימצא לא יקח איש
לא יבא פצוע לא יבא כמור לא יבא עמוני לא
תתעב ארומי כי תצא מחנה לא תסגיר לא תהיה
קדשה לא תשיך כי תרור נדר כי תבא בכרם כי
תבוא בקמת כי יקח איש אשה כי יקח איש אשה
חדשה כי ימצא השמר בנגע הצרע כי תשה ברעך
לא תעשק עני לא יוכתו אבות לא תפה כי תקצו
כי תהבט כי יהיה ריב כי ישבו אחים כי ינצו אנשו
לא יהיה לך בכיסך כולן סתומות והן חמש ושלשים
זכור את אשר עשה והיה כי תבא שתיהן פתוחות כי
תכלה לעשר היום הזה שתיהן סתומות ויצו משה
ווקני ישראל פתוחה וירבר משה ויצו משה את העם
ארור האיש ארור מקלה ארור משיג ארור משנה
ארור משה ארור שוכב עם אשת אביו ארור שוכב
עם כל בהמה ארור שוכב עם אחותו ארור שוכב עם
חותנתו ארור מכה ארור לוקח שחר ארור אשר
לא יקים כולן סתומות והן ארבעה עשר והיה אם
שמע והיה אם לא תשמע שתיהן פתוחות אלה דברי
הברית סתומה ויקרא משה אתם נצבים שתיהם
פתוחות והיה כי יבאו כי הכיזו ראה נתתי שלשתן
סתומות וילך משה פתוחה ויקרא משה כחובה

ויאמר השם אל משה הן האוינו השכים ויבא משה
וירבר השם אל משה בעצם וזאת הברכה חמשתן
פתוחות וזאת ליהודה סתומה וללוי פתוחה לבנימן
ליוסף ולזבולון ולגר ולרן ולאשר
ויעל משה כולן סתומות והן שבע מנין הפתוחות
של ספר זה שלשים וארבע והסתומות כאה ועשרים
וארבעה הכל מאה וחמישים ושמונה
מנין הפתוחות של כל התורה מאתים ותשעים ומנין
הסתומות שלש מאות ושבעים ותשעה הכל שש
מאות וששים ותשעה צורת שירת האוינו כל
שיטה ושיטה יש באמצע ריח אחר כצורת הפרשה
הסתומה ונמצאת כל שיטה חלקה לשתי וכותבין אותה
בשבעים שורות ואילו הן התיבות שבראש
כל שיטה ושיטה האוינו יערוף כשעירים כי
הצור א שחת הל השם הלא זכור של
בהחל יצב כי ימצאו יסובבנהו כנשר
יפרש ה ירכיבו ויניקו המאת בני
ודם שמנת וינבל בתועבות אהים לא
ותשכח כמעם אראה בנים כי עסוני בני
ותיקר ותלהט חצי וקטב עם ומעדרים
יונק אשבתה מן ולא ואין יביע
יה ואבינו ומשרכות אשכלות וראשחתום

ונפסק הלבן ונתמעט עוף הכנה ונשאר התכלת לברו כשר
אעפ שאין אחר מהן מעכב את חברו אינן שתי
מצות לא מצות עשה אחת אמרו חכמים הראשונים והיה
לכם לציצי מלמד ששניהם מצוה אחת ג' ארבע ציציות
מעכבו את זו שארבעתן מצוה אחת והלובש שלש שיש
בה לבן או תכל או שניה כאחד הרי קיים מצו עשה אחת
כיצר עושיין את הציצית מתחיל מוית שלטלית שהיא
סוף הארוג ומרחיק ממנה לא יותר על שלש אצבעות
למעלה ולא פחות מקשר גודל ומכנים שם ארבעה חוטי
קופלן באמצע נמצאו שמנה חוטים משולשי תלוין מן
הקרן ואורך החוטין השמונה אין פחות מארבע אצבעות
ואם היו יותר על כן אפי אמה או שתיים כשרין וכל
האצבעות בגודל ויהיה אחר משמנה החוטין חוט תכלת
והשבעה לבנים ולוקח חוט אחר מן הלבן וכורך
בו כריכה אחת על שאר החוטי בצד הבגר ומניחו ולוקח
חוט התכלת וכורך בו שתי כריכו בצד כריכה שללבן וקוש
ואילו הג כריכות הם הנקראין חוליה ומרחיק מעט ועושה
חוליה שנייה בחוט של תכלת לברו ומרחיק מעט ועושה
חוליה שלישית וכן עד חוליה אדרונה שהוא כורך בה
שתי כריכות של תכלת וכריכה אחרונה של לבן מפני
שהתחיל בלבן מסיים בו שמעלין בקדש ולא מורידין
ולזה יתחיל בלבן כרי שיהא סמוך לכנה מינה ועל ררך
זה הוא עושה בארבע הכנפות כמה חליות הוא עושה
בכל כנה לא פחו משבעה ולא יותר משלשה עשר וזו היא
מצוה מן המובחר ואם לא כרך עליה אלא חוליה אחת
כשרה ואם כרך התכלת על רוב הציצית כשרה ונוי
התכלת שיהיו כל החליו בשליש החוטים המשולשין ושני
שלישיהן ענף וצדי לפרדו עד שיהיה כציצי שער הראש
העושה לבן בלא תכלת לוקח אחת משמונה החוטין וכורך
אותו על שאר החוטין עד שלישי ומני שנייה שלישייתן ענף
וכריכה זו אם רצה לכרוך אותה חליות חליות כעין שכורך
בתכלת הרשו בירו וזה הוא מנהגנו ואם רצה לכרוך בלא
מניין חליות עושה כללו שלדבר יתכוין להיות
הכרוך שלישי והענף שני שלישים ויש מי שאינו כדקדק
בדבר זה בלבן ואם כרך הלבן על רוב החוטין או שלא
כרך אלא חוליה אחת כשרה אחר חוטי לבן ואחר
חוטי תכלת אם רצה לעשות שורין עושה אפי היה החוט
כפול משמנה חוטין ושזור עד שנעשה פתיל אחר אינו
נחשב לא חוט אחר חוטי הציצית בין לבן בין
תכלת צריכין שיהיה לשם ציצית ואין עושיין אותן לא מן
הצבר הגאחו בקוצים כשהצאן רובצין ביניהם ולא מן
הנימין הנתלשין מן הבהמה ולא משוריו שתי שהאורג
עשיר בסוף הבגר אלא מן הגזה של צמר או מן הפשתן
ואין עושיין אותן מצמר הגזול ולא משל עיר הנרחת ולא
משל קרשים ואם עשה פסול המשתחוה לבהמה צברה
פסול לציצית אבל המשתחוה לפשתן הנמוע הרי זה כשר
שהרי נשתנה ציצי שעשה אותו גוי פסול שנ דבר
אל בני ישראל ועשו להם ציצית אבל אם עשה אותה ישראל
בלא כונה כשרה וציצית שנעשה מן העשוי מקודם פסול
כיצר הביא כנה שיש בה ציצית ותפרה על הבגר אפי יש
באותה הכנה אמה על אמה פסול שנ ועשו להם ציצית
לא מן העשוי שהרי זה רומה למי שנעשה מאליה
ומותר להתיר ציצית מבגד זה ולתלתה בבגר אחר בין
לבן בין תכלת תלה החוטין בין שתי כנפים מזו לזו
וקשר כנה זה כהלכתה וכנה זו כהלכתה ואחר כך חתכן
באמצע ונתפרצו זה מזה פסול שהרי בעת שקשרן היו
פסולין ולפי ששתי הכנפים מעורות זו בזו בחוטין שביניהן
ובשעה שפסקו נעשו שתי ציציות נמצא עושה מן העשוי
השיל ציצית על הציצית אם נתכוון לבטל את הראשונות
בתיר הראשונות או חותכה וכשרה ואם נתכוון להוסיף אעפ
שחתך אחת משניהן הרי א פסולת שהרי כשהוסיף פסל
את הכל וכשהיתיר או חתך הוסיפת נמצא השאר נעשה
מן העשוי ששתייה הראשונה פסולה הייתה וכן הספיל

לבעלת שלש ואחר כך השליכה לארבעה והפיל להביעית
כולה פסולה שנמאר תעשה ולא כן העשוי אין כופלין
את הטלית לשנים ומטילין ציצי על ד כנפיה כשהי כפול
לא אם כן תפרה כולה ואפי מרוח אחת נפסק הכנה
שיש בה ציצית חוץ לשלש אצבעו תופרה במקוה
בתוך שלש לא יתפור נתמעטה וזית שלבגר שבין חוטי
הציצית ובין סוף הארוג אפי לא נשאר מן הארוג לא כל
שהובשר וכן אם נתמעטו חוטי הציצית אפי לא נשתיו
מהם לא כרי עניבה כשר ואם נפסק החוט פעיקרו
אפילו חוט אחר פסולה

פרק שני

תכלת האמור בתור בכל מקום היא הצמר הצבוע כפתוך
שמפול וזו היא רמות הרקיע הנראי לעין השמש בשררו
שלרקיע והתכלת האמורה בציצית צריך שתהיה צביעה
צביעה ידועה שעוכרת ביופי ולא תשתג וכל שלא נצבע
באותה צביעה פסול לציצית אעפ שהוא כעין הרקיע כגון
שצבעו באסטים או בשחור או בשאר המשחירין הרי זה
פסול לציצית ורחל בת עז צמרה פסול לציצית
כיצר צובעין תכלת של ציצית לוקחין הצמר ושורין אותו
בסיר ואחר כך מכבסין אותו עד שיהיה נקי ומרתיחין
אותו באהלא וכיוצ בו כדרך שהצבעין עושיין כרי שיקלוט
את העין ואחר כך מביאין דם חלזון והוא דג שדומה עינו
לעין התכלת ודמו שחור כדיו וביום הכל הוא כצו ונותנין
את הדם ליורה ונותנין עמו סכמנין כמו הקבונה וכיוצא
בהן כדרך שהצבעונין עושיין ומרתיחין אותו ונותנין בו
הצמר עד שיעשה כעין רקיע וזו היא התכלת של ציצית
התכלת של ציצית צריכה צביעה לשמה ואם צביעה שלא
לשמה פסולה והיורה שיש בה הצבע אם צבע בה כעט
צמר לברקו אם הוא יפה אם לאו נפסלה היורה כלה אלא
כיצר יעשה לוקח הצבע מן היורה בכלי קטן וכני בו צמר
שבורק בו ושורף את שברק שהרי נצבע לבריקה ושורף
הצבע שבכלי שברק בו שהרי טעמו ופסלו וצבע התכלת
בשאר הצבע שלא נפגם התכלת אינה נלקחת אלא מן
חמוסחה חוששין שמא נצבעה שלא לשמה אעפ שנלקחה
מן המוכחה אם נבדקה ונודעה שנצבעה באחד משאר
צבעונין המשחירין שאינן עוכדין פסולה כיצר
בודקין אותה עד שיודע אם נצבע כהלכת אם לאו לוקחי
תבן וריר של שבלול ומי רגלים שנתחכצו ארבעים יום
ושורין התכלת בכלן מעת לעת אם עברה בעינה ולא
כהתה כשרה ואם כהתה לוקחין בצק של שעורין שכעפניו
בו למוריים ונותנין את זו התכלת שנשתנית בתוכו ואיפה

הצבק בתנור ומוציאים התכלת מן הפת ודואין אותה אם
כהתה ממה שהיתה פסולה ואם הוכיף עינה והושתרה
יותר ממה שהיתה קודם האפייה כשרה חצר שמיכרי
בה תכלת והיו מוחזקין בכשרות לוקחים ככנה סתם ואין
צריך בדיקה והרי היא בחוקתה עד שתהשך .המפקיד
תכלת אצל הגוי הרי זה פסולה שכא החליפה ואם היתה
בכלי והיה חתום בשני חותמות חותם בתוך חותם כשרה
בחותם אחר פסולה המוצא תכלת בשוק אפי מצא
חוטין פסוקין ושורין פסולה הלוקח טלית כצווינת
מן השוק מישראל הרי היא בחוקתה מן הגוי התגר כשירה
מן ההדיוט פסולה טלית שהיא כולה ארוכה או ירוק
או משאר צבעונין עושח חוטי לבן שלה כעין צבעה אם
ירוקה ירוקין אם ארוסה ארומין היתה כולה תכלת
עושה לבן שלה משאר צבעונין חוץ מן השחור כפני שהוא
נראה כתכל וסודך על הכל חוט אחר תכלת כדרך שעושה
בשאר ציציות שאינן צבועין קשה עונש כי שאינו
מניח לו לבן יותר מעונש שלא הניח תכלת לפי שהלבן
מצי לו לכל והתכלת אינו מצויה בכל מקום ולא בכל זמן
ספני הצבע שאמרנו

פרק שלישי

הוא או באמצע אכל בסוף הספר אפי פסוק אחד ברוך
 אחד עושים אותו דף לברו ותפריץ אותו עם שאר היריעו
 ובתפריץ היריעו אין תפריץ איתן אלא בגידים שלבהם
 או היה שהורה ואפי כנגילו וטרופו שלהם כדרך שתופרי
 את התפלין ודבר זה הלכה למשה מסיני לפיכך אם
 תפריץ שלא בגידו או בגידו בהז טמאה פסל עד שיתיר
 ויחזור ויפתיר כהלכה כשתפריץ כל היריעות אין
 תפריץ כל היריעה בלה מתחלת ועד סופה לא מניח מעט
 מלמעל ומתת מלמטה בלא תפירה כרו שלא תפריץ היריעו
 באמצעה כשיגלול אותה ועישה לו שני עמודי שלעף אחד
 בתחלתו ואחר בסופו ותופר העור ששייר בתחלת ובסוף
 על הנסודים בגידים כרו שיהא נגלל עליהן וירחיק בן
 העמודי והכתב שברך ספר תורה שנקרעה בו יריעה
 בתוך שתי שניות יתפיר בתוך שלש לא יתפיר ברא
 ביומן שאין עפצו ניכר ואם ניכר הגויל שהוא עפוצ תופר
 ואפי קרע הבא בתוך שלש וכן בין כל דף ודף ובין תיבה
 לתיבה יתפיר וכל הקרעים אין תופריץ איתן אלא בגידו
 שישפירין בין היריעות וזו לזו ובכל הקרעים יתיר שלא
 יתפיר שנית אחת או תשתנה צורתה

פרק עשירי

כיצד יכתב ספר שבעים דברים הן שבכל אחד מהן פסל
 ספר תורה ואם נעשה בו אחר מהן הרי הוא כחומש בן
 החומשין שכלמדין בתי התניקות ואין בו קדוש ספר
 תורה ואין קדוש בו בדינים ואילו הן אאם נכתב
 על עור בהמה טמאה ב שכתב על עור בהמה שהורה
 שאינו מעובר

- ג. עישה מעובר שלא לשם ספר תורה
- ד. שכתב שלא במקום כתיבה על הגויל במקו בשר
- ו. על הק"ף במקום שער
- ז. שכתב מקצתו על הגויל ומקצתו על הקלף
- ח. שכתב על רוכסוכטום
- ט. שכתב בלא שירטוט
- י. שכתב בלא שחור העומר
- יא. שכתב בשאר לשונות
- יב. שכתבו מין או כיוצא בו משאר פסילין
- יג. שכתב האזכרות בלא כוונה
- יד. שחזר אפילו אית אחת
- יז. שהוסיף אפילו אית אחת
- יח. שגנעה אות באות
- יט. שכתבה צורת אית אחת ער שלא תקרא כל
- כ. עיקר או תרמה לאות אחרת בין בעיקר
- כא. התיבה בין בנקב בין בקרע בין בשרטוט
- כב. שהחזיק או שהקריב בין אות לאות ער שתראה
- כג. התיבה כשתי תיבות או שתי תיבות כתיבה אחת
- כד. ששינה צורת הפרשיות
- כה. ששינה צורת השורות
- כו. שכתב בשאר הכתב כשירה
- כז. שתפר היריעות בלא גידו פהורה

ושאר הדברים למצוה לא לעכב ספר תורה
 כשר נהגין בו קדושה ימירה וכביר גדול ואסור לאדם
 למכור ספר תורה אפי אין לו מה יאכל ואפי היו לו ספרים
 רבים ואפילו ישן ליקח בן חדש לעולם אין מוכריץ
 ספר תורה אלא לשני דברים שולמור תורה בדמי או
 שישא אשה ברמין והוא שלא יהיה לו דבר אחר למכור
 ספר תורה שבלה או עפסל נותנין אותי בכלי חרשוקו צרו
 איתו אצל תלמידי חכמים וזו היא גלוהו משפחות
 ספרים שבלו עשין אותן תכריכין למת מצוה וזו היא
 גנוזתן תיק שהוכן לספר תורה והונח בו וכן המשפחות
 והארזן והמגדל שמניחין בו ספר תורה אעפ שהספר בתוך
 התיק וכן הכסא שהוכן להניח עליו ספר תורה והונח עליו
 ספר תורה וכל תשמישי קדושה הן ואסור לזרקן אלא
 כשיגלו או כשיטבדו נגזיזן אבל הכמות שעומד

עליהן שלוח ציבור ואוחו הספר והלוחות שכותבים בהן
 לתינוק להתלמד אין בהן קדושה וכן רמוני כסף וזהב
 וכיוצא בהן שישפירין לספה תורה לנו תשמישי קדושה הן
 ואסור להוציאן לחול אלא אם כן מכר איתן לקנות
 ברמיהן ספר תורה או חומש

ומותר להניח ספר תורה על גבי ספר תורה ואין צריך
 לומר על גבי חומשים ומניחין החומשין על גבי
 נביאים וכתובים אבל אין מניחין נביאים וכתובים
 על גבי חומשים ולא חומשי על גבי ספר תורה וכל כה"כ
 הקודש אפילו הלכות ואגרות אסור לזרקן הקמיעין
 שיש בהם ענינים של כתבי הקדש אין נכנסין בהן לבית
 הכסא אלא אם כן היו מחופות עור לא יאחו אדם
 ספר תורה בזרועו ויכנס בו לבית המרחץ או לבית הכסא
 או לבית הקברות אעפ שהוא כרוך במטפחו ונתון בתוך
 התיק שלו ולא יקרא בו ער שירחו ארבע אמות מן הקבר
 או מן המת או מבית המרחץ אי מבית הכסא ולא
 יאחו את סת כשהוא ערום ואסור לישוב על מטק שספר
 תורה עליה בית שיש בו ספר תורה אסור לשמש
 מסתי בו ער שיוציאו או ער שיניחנו בכלי ויתן הכלי
 בכלי אחר שאינו מזומן לו אבל אם היה מזומן לו אפילו
 עשה כלים זה בתוך זה ככלי אחר הם או ער שיעשה
 לו מהינה גבוהה עשרה טפחים אם לא היה לו בית אחר
 יגלה אם יש לו בית אחר אסור לשמש ער שיוציאו

כל הטמאין ואפילו נידות ואפילו גוים מותר לאחו ספר
 תורה ולקרית בו שאין דברי תורה מקבלין טומאה והוא
 שלא יהיו ידיו מטונפות או מלוכלכות בטיט אלא ירחיצו
 ידיהם ואחר כך יגעו בו כל הרואה ספר תורה כשהוא
 מהלך חייב לעמוד מפניו ויהיו הכל עומדים עד שיעמד
 זה שהוא מהלך בו כשיגיענו למקומו או ער שיתכסה
 מעיניהם ואחר כך יהיו מותרין לישוב מצוה לייחר
 לספר תורה מקום ולכבדו ולהררו יותר מדאי דברים
 שבלוחות הברית הן הן שבכל ספר וספר לא ירוק
 אדם כנגד ספר תורה ולא יגלה ערותו כנגדו ולא יפשיט
 רגליו ולא יניחנו על ראשו כמשאו ולא יחזו אחריו לספר
 תורה אלא אם כן היה גבוה מכנו עשרה טפחים היה
 מהלך במקום למקום וספר תורה עמו לא יניח ספר תורה
 בתוך השק ויניחנו על גבי החבור וירכב עליו ואם היה
 מתפחד מן הגנבים מותר ואם אין שם פחד מניחו
 בחיקו כנגד לבו והוא הוכב על הבהמה והולך כל
 מי שיושב לפני ספר תורה ישב ככבוד ראש באימה ופחד
 שהיא הער הנאמן בכל באי עולם שנאמר והיה שם בך
 לעד וכבדנו כפי כחו אמרו חכמים הראשונים
 כל המחלל את התורה גופו מחולל על הבריות וכל המכב
 את התורה גופו מכובד על הבריות נגמרו הלכות ספר תורה ברחמי שמיא

הלכות ציצית

מצות עשה אחת והיא לעשות ציצית על כנפי הכסות
 וביאור מצוה זו בפרקים אילו

פרק ראשון

ענף שעושיין על כנף הבגד כמין הבגד הוא הנקרא ציצית
 מפני שהוא דומה לציצית של ראש שנאמר ויקחני בציצו
 ראשי וזה הענף הוא הנקרא לבן מפני שאין
 אנו מצויין לצובעו ואין לחושי הענף מנין
 מן התורה ולוקחין חוט צמר שנצבע כעין הרקיע
 וכורכין אותו על הענף וחוט זה הוא הנקרא תכלת ואין
 לסנין הכריכות שכורך חוט זה שיעור מן התורה נמצאו
 במצוה זו שתי ציוויים שיעשה על הענף ענף יוצא ממנה
 ושיכרוך על הענף חוט תכלת שנאמר ועשו להם ציצית
 ופתנו על ציצית הכנף פתיל תכלת והתכלת אינו
 מעכב את הלבן והלבן אינו מעכב את התכלת כיוצא בזה
 שאין לו תכלת עושה לבן לבש וכן אם עשה לבן ותכלת

ברכה מן הברכות מתחלתה ועד סופה ונתכוון לצאת בה
ירי חובתו יצא ואף על פי שלא ענה אמן וכל העונה אמן
אחר המברך הרי זה כמברך והוא שיהיה המברך חייב
באותה ברכה וזה המברך חייב מרברי סופרים
והעונה חייב מן התורה לא יצא ירי חובתו עד שיענה או
עד שישמע ממי שהוא חייב בה מן התורה כמוהו רבים
שנתערו לאכול פת או לשתות יין ובירך אחד מהן וענו
קולם אמן הרי אלו מותרין לאכול ולשתות אבל אם
לא נתכוונו לאכול כאחר אלא זה בא מעצמו וזה בא
מעצמו אף על פי שהן אוכלין מכבר אחר כל אחד ואחד
מברך לעצמו ברא בפת ויין בלבר אבל שאר אוכלים
ומשקין אינן צריכין הסבה אלא אם בירך אחד מהן וענו
כולן אמן הרי אלו אוכלים ושותין יאעפ שלא נתכוונו
להסב כאחד כל השומע אחר מישראל מברך ברכה בכל
הברכות כולן אעפ שלא שמע הברכה כולה מתחלתה ועד
סופה ואעפ שאינו חייב באותה ברכה חייב לענות אמן
ואם היה המברך גוי או מין או כותי או תינוק המתלמד
או שהיה גדול ושינה ממטבע הברכה אין עונין אחריהן
אמן כל העונה אמן לא יענה לא אמן חטופה ולא
אמן קטופה ולא אמן קצרה ולא ארוכה אלא אמן בינונית
ולא יגביה קולו יותר מן המברך וכל מי שלא שמע
את הברכה שהוא חייב בה לא יענה אמן בכלל העונים
כל המברך ברכה שאינה צריכה הרי זה נושא שם
סמים לשוא והרי הוא כנשבע לשוא ואסור לענות אהריו
אמן התינוקות מלמדין אותן הברכות כתיקנן ואעפ
שהן מברכין לבטלה בשעת למוד הרי זה מותר ואין עונין
אחריהן אמן והעונה אחריהן אמן לא יצא ירי חובתו
כל העונה אמן אחר ברכותיו הרי זה כגונה והעונה אחר
ברכה שהיא סוף ברכו אחרונות הרי זה משובח כגון אחר
בונה ירושלים בברכת המזון ואחר ברכה אחרונה שלקרו
שמע של ערבית וכן בסוף כל ברכה שהיא כוף ברכות
אחרונות עונה בה אמן אחר עצמו ולמה יענה אמן
אחר בונה ירושלים והרי אחריה ברכת המזון והשני מפני
שברכה זו בימי חכמי משנה תקנוה וכאן היא תוספת אבל
סוף עיקר הברכות של ברכת המזון היא בונה ירושלים
ולמה לא יענה אמן אחר אהבת עולם שהרי היא סוף ברכו
ראשונות שלקרו שמע וכן כל כיוצא בה מברכו שכברני
אותן תחלה לרבר כגון ברכו שמברכין לפני קריאת מגלה
והדלקת נר חנוכה וכו' לא יפסיק באמן בין הברכה ובין
הרבר שבירך עליו ולמה לא יענה אמן אחר ברכת
הפירו וכיוצא בה מפני שהיא ברכה אחת ואין עונין אמן
אלא אחר ברכה אחרונה שקדמה אותה ברכה אחרת או
ברכות כגון ברכת המלך וברכת כהן גדול וכיוצא בהן
לחוריע שכבר השלים כל ברכותיו ולפיכך ענה אמן
כל האוכל רבר האסור בין בודון בין בשגנה אינו מברך
עליו לא בתחלה ולא בסוף כיצד הרי שאכל טבל
ואפילו טבל של רבייה או שאכל מעשר ראשו שלא ניטלו
תרומותיו או מעשר שני והקדש שלא נפרדו כהלכתן אינו
מברך ואין צריך לום אם אכל נבלות וטרפות או שתה יין
נסך וכיוצא בו אבל אם אכל רמאי אעפ שאינו ראוי לא
לעניים או מעשר ראשון שנטלה תרומתו אעפ שלא ניטל
ממנו חשבון תרומה גדולה והוא שהקדימו בשיבולין
אנמעשר שיני והקדש שנפסדו אעפ שלא נתן את החומש
ירי זה מברך תחלה וסוף וכן כל כיוצא בהן

פרק שני

סדר ברכת המזון כך היא ראשונה ברכת הזן שנייה
ברכת הארץ שלישית בונה ירושלים רביעית הטוב
והמטיב ברכה ראשונה משה רבינו תקנה שנייה
יתקן יהושע שלישית תיקן דוד ושלמה בנו רביעית
חכמי משנה תקנו הפועלים שהיו עושין מלאכה
אצל בעל הבית ואכלו פתן אין מברכין לפניו ומברכין
לאחר סעודתן שתי ברכות בלבר סיי שלא יבטלו מלאכת

בעל הבית ברכה ראשונה כתיקנה שנייה פותח בברכה
הארץ וכולל בה בונה ירושלים והותם בברך הארץ וכן הרי
עושין בסעודתן בלבר או שהיה בעל הבית ביסב עמחן
מברכין ארבע ברכות כתיקנן כשאר כל אדם ברכת
הארץ צריך לומר הורויה בתחלתה ובסופה והותם גה על
הארץ ועל המזון וכל שלא אמר ארץ הכרה טובה ורובנה
בברכת הארץ לא יצא ירי חובתו וצריך להזכיר בה ברית
ותורה ולהקדים ברית לתורה שהברית הזאת שאיברין
בברכת הארץ היא ברית מילה שנכרתו עליה שלשה עשר
בריתות והתורה כולה נכרתו עליה שלשה בריתות שנאמר
אלה דברי הברית וכול כלבר הברית אשר כרת
אתם בחרב אתם ניצבים כול לענרך בברית וכו'
ברכה שלישית פותח בה רחם ה' אלהינו עלינו ועל ישראל
עמך ועל ירושלים עירך ועל ציון משכן כבודך או נהכנו
ה' אלהי בירושלים עירך והותם בה בונה ירושלים או נהכנו
עמו ישראל בבנין ירושלים ולפיכך נקראת הברכה זו
נחמה וכל מי שלא אמר כלכות בית דוד בברכה זו
לא יצא ירי חובתו מפני שהיא ענין הברכה שאין נדבחה
גמורה לא בחזרת כלכות בית דוד בשבתות ובמים
טובים מתחיל בנהמה ומסיים בנהמה ואוכ קדושת היום
באמצע כיצד מתחיל נהכנו ה' אלהינו בעין עירך או נהכנו
השם אלהינו על ישראל עמך ועל ירושלים ובמסיים נהכנו
עמו ישראל בבנין ירושלים או בונה ירושלים ואומר
באמצע בשבת אלהינו ואהי אבותינו רצה והחליענו השם
אלהינו בכציתך ובמצות יום השביעי ודדיל והגדיל היה
כי יום זה גדול וקדוש הוא כלפניך נשבות בו ונסתה בו
באהבה כמצות רצונך כרצונך רנה לנו השם אלהינו ואל
תהא עלינו צרה ורעה ויגון ואנחה ביום כנו היום ובימי
טובים ואמר יעלה ויבא וכן בראשי חרשים ובהללו של
מועד כוסוף באמצע ברכה שלישית יעלה ויבא ברכה
ובפורים מוסף באמצע ברכת הארץ על הנשים הדרך
שמוקיף בהמה ויום טוב או ראש חדש יתהלל כהמת
בשבת כזכור רצה והחליענו תהלה ואהר כך יעלה ויבא
וכן ראש חדש שבת שהללהות בשבת מזכיר על
הנשים בברכת הארץ ורצה והחליענו ו עלה ויבא ברכה
ברכה רביעית צריך להזכיר בה שלש מציאות
וכשכ מרד האדמה אצל בעל הבית כוסוף בה ברכה ובעל
הבית כיצד יזכר והי רצון שלא יבוש בעל הבית בעולם
הזה ולא ילנה לעולם הבא וכו' ויש לו רשות להזכיר בברך
בעל הבית ולהאריך בה וכשכברכין בבית האבל אומר
בברכה רביעית הכלך הדי הטוב והמטיב לא אמת דיין
אמת שופט בצדק עליט בעולכו לעשו בו כרצונו שאמרנו
עמו ועבריו ובכל אנחת חייבין להודו לו ולברכו ובמקש
רחמים על האבל לנחמו כפי מה שירצה ויום הדין כול
בבית התנים מברכין ברכת התנים אחר ארבע
ברכות או בכל כעורה וסעודה שאוכלים עם ואין מברכין
ברכה זו לא עבדים ולא קטנים עד כמה מברכין ברכה זו
אם היה אלמון שנשא אלמנה מברכין אותה ביום האמון
בלבר ואם בחור שנשא אמה או אמה עניי
בתולה מברכין אותה כל שבעת ימי הכשתה ברכה זו
שמוסיפין בבית התנים היא ברכה אחרונה ביצע ברכו
של נישואין ברא כשהיו האוכלין הם שיעבדו בברכת
נישואין ושמעו הברכות אבל אם היו האוכלין זמרים
שלא שמעו ברכת נישואין בשעת נישואין מברכין בטוב
אחר ברכת מוזן שבע ברכות כדרך שכברכין בטוב
נישואין והוא שיהיו עשרה וחתנים מן הסנין ואין
הן ו ברכות באי אמה יוצר האדם באי אמה
שהכל ברא לכבודו באי אמה אשר יצר את האדם
בצלמו בצלם רמות תבניתו והתקין לו מכני בנין ערו עד
באי יוצר האדם שוש תשיש ותגל עקרה בקיבוץ
בניה לתוכה בשמחה באי משמח ציון בבניה שמח
תשמח רעים ואהובים כשמחך יצורך מקדם בנין ערו באי
משמח עמו ישראל ובונה ירושלים באי אמה אשר

כסות שחייב אדם לעשות בה ציצית מן התורה היא כסות
שיש לה ארבע כנפים או יותר על ארבע ותהיה כרתה
כדי שיתקפה בה האיש ורובו שלקטן המתהלך לברו בשו
ואינו צריך אחר לשומרו ולילך עמו ותהיה הכסו של צמר
או של פשתן בלבד אבל טלית של שאר מינין כגון בגדי
משי בגדי צמר גפן ובגד צמר גמלים וצמר ארנבי ונוצה
של עינים וכיוצא בהן אין חייבין במצו ציצית לא מרבדי
חכמים כדי להזהר במצות ציצית והיא שתהיה
מרובעת או יותר על ריעה שיעורה כשיעור שכל הבגדי
האמורים בתורה סתם אינם לא צמר ופשתים בלבד על
ארבע כנפות כסותך בעלת ארבע ולא בעלת שלש
אם כן בעלת ארבע ולא בעלת חמש תל אשר תכסה בה
אפילו בעלת חמש או יותר על זה ולמה אני מחייב
בעלת חמש ופטר בעלת שלשותיהן אינן בעלי ארבע
כנפות מפני שיש בכלל החמש ארבע לפיכך כשהוא עושה
ציצית לבעלת חמש אי שש אינו עושה לא לארבע כנפים
המרוחקות זו מזו מאותן החמש אי השש בלבד שנאמר על
ארבע כנפות כסותך כסות של בגד וכנפיה של
עיר חייבת היא של עור וכנפיה של בגד פטורה שאין
הולכין אלא אחר עיקר הכסות כסות של שני שותפין
חייבת שנ על כנפי בגדיהם לא נאמר כסותך לא למעט
שאולה שהטלית השאולה פטורה מן הציצית שלשים יום
מיכן ואילך חייבת
כסות של צמר עושה לבן שלה חוטי צמר וכסית של פשתן
עושה לבן שלה חוטי פשתן ממינה ושאר בגדים עושה
לבן שכל כן ומין ממינו כגון חוטי משי לכסות משי וחוטי
נוצה לכסות נוצה ואם רצה לעשות לבן של שאר מינין
מצמר או מצננים עושה מפני שהצמר והפשתן פטורין
בין במין בין שלא בכינן ושאר מינין פטורין שלא
במינין אין פטורין ומה הוא לעשות חוטי צמר בכסו
של פשתן או חוטי פשתן בכסות של צמר אעפ שהיא לבן
לכדי בלא תכלת בדין היא שיהא מותר שהשעטנז
מותר לענו ציצית שהרי התכלת צמר היא ומטילי אותה
לפשתן ומפני מה אין עושין כן מפני שאי אפשר לעשו
הלבן שלה ממינה וכל מקום שאתה מוצא עשה ולא תעש
אם יכול אתה לקיים את שתיהן הרי מוטב ואם לאו יבא
עשה וידחה את לא תעשה וכאן אפשר לקיים את שתיהן
כסות של פשתן אין מטילין בה תכלת אלא עושין
הלבן בלבד של חוטי פשתן לא מפני שהציצית נרחית
מפני הטענתו אינה אלא נזירה מרביתה שמא יתכסה
בה בלילה שאינה זמן חיוב ציצית וכפיצא עובר על לא
תעשה בעת שאין שם מצות עשה שחובת הציצית ביום
ולא בלילה שנאמר וראיתם אותו בשעת ראיה וסוכא
חייב בציצית אעפ שאינו רואה אחרים רואין אותו
מותר לאדם ללבוש ציצית בלילה בין בחול בין בשבת
ואעפ שאינו זמנה ובלבד שלא יברך ומאמתי וברך על
הציצית בשחר משיכיר בין תכלת שבה ללבן שבה
וכיצר מברך עליה באי אמה אקבו להתעטף בציצית
וכל זמן שמתעטף בה ביום מברך עליה קודם שיתעטף
ואינו מברך על הציצית בשעת עשייתה מפני שסוף המצו
הוא שיתעטף בה ומותר להכנס בציצית לבית הכסא
ולבית המרחץ נפסקו לו חוטי לבן או תכלת וזרכו
באשפה מפני שהיא מצוה שאין בגופה קדושה ואסור
לכבוד טלית מצוינת לנו עד שיתיר ציציותיה לא מפני
שיש בגופה קדושה לא שמא יתעטף בה ויתלוה עמו ישראל
וירם שהוא ישראל והרגנו נשים ועבדים וקטנים
פטורין מן הציצית מן התורה ומרבדי סופרים שכל קטן
שירד להתעטף חייב בציצית כדי לחנכו במצות ונשים
ועבדים מתעטפי בלא ברכה וכן שאר מצות עשה שהנשי
פטורות מהן אם רצו לעשות אתה בלא ברכה אין ממחין
בירך שוממים ואנדרוגים חייבין בכלן מספק לפיכך
אין מברכין לא עושין בלא ברכה היא חייב מצות
הציצית כל אדם שחייב לעשות מצוה זו אם יתכסה בכסו

הראוי לציצית ישיל לה ציצית ואסור כך יתכסה בה ואם
נתכסה בה בלא ציצית הרי בטל מצות עשה אבל בגדים
הראויים לציצית כלומן שלא יתכסה בהן אדם לא מקופלי
ומנחים פטורין מן הציצית שאינה חובת הטלית אלא
חובת האיש שיש לו טלית אעפ שאין אדם מחייב
לקנות לו טלית ולהתעטף בה כדי שיעשה בה ציצית אין
ראוי לאדם חסיד שיפטור עצמו ממצוה זו לא לעול וישרד
להיות עטוף בכסות המחוייבת בציצית כדי שיקוי מצוה
זו ובשעת התפילה צריך להזהר ביותר גנאי גדול
הוא לתלמידי חכמים שיתפללו והם אינם עטופים לעול
יהא אדם זהיר במצות ציצית שהרי הכתוב שקלה ותלה
בה כל המצו כולן שנ וראיתם אותו וזכרת את כל מצות ת
נגמרו הלכות ציצית

הלכות ברכות

מצות עשה אחת והיא לברך את השם הגדול והקדוש
אחר אכילה וביאור מצוה זו בפרקים אלו

פרק ראשון

מצות עשה מן התורה לברך אחר אכילת מזון שנ ואכלת
ושבעת וברכת את ה' אלהיך ואינו חייב מן התורה לא אם
כן שבע שנ ואכלת ושבעת וברכת ומרבדי סופרים
אכל אפי כזית מברך אחריו ומרבדי סופרים לברך
על כל מאכל תחלה ואחר כך יהנה ממנו ואפי נתכוון לאכו
או לשתות כל שהוא מברך ואחר כך יתנה וכן אם הריח
ריח טוב מברך ואחר כך יהנה ממנו וכל הנהגה
בלא ברכה מעל וכן מרבדי סופרים לברך אחר כל
כל מה שיאכל וכל שישתה רביעית והוא שיאכל
כזית ומשעמט אינה צריכה ברכה לא לפניה ולא לאחריה
עיר רביעית וכשם שכברכין על ההנייה כך מברכין
על כל מצוה ומצוה ואחר כך יעשה אותה וברכות
רבית תיקנו חכמים ררך שבח והודיה ודרך בקשה כדי
לזכור את הבורא תמיד אעפ שלא נהנה ולא עשה מצוה
נמצאו כל הברכות כולן שלש מינין ברכות הנייה וברכת
מצוה וברכת הודאה שהן דרך שבח והודיה ובקשה כדי
לזכור את הבורא תמיד וליראה מכנו ונוסח כל
הברכות עזרא וביד רינו תקנום ואין ראוי לשנותם ולא
להוסיף על אחת מהם ולא לגרוע ממנה וכל המשנה
ממטבע שאבנו חכמים בברכות אינו אלא טועה וכל
ברכה שאין בה הזכרת השם ומלכות אינה ברכה לא אם
כן היתה סמוכה לחברתה וכל הברכות כולן נאמרו בכל
לשון והיא שיאמר כעין שתקנו חכמים ואם שינה
את המטבע הוציא והזכיר אזכרה וכלכות וענין הברכה
אפילו בלשון הול יצא כל הברכות כולן צריך שישמיע
לאזנו מה שהוא אומר ואם לא השמיע לאזנו יצא בין
שהוציא בשפתיו בין שבירך בלבו כל הברכות כולן
לא יפסיק בין הברכה ובין הרבר שכברכין עליו ברברים
אחרים ואם הפסיק צריך לחזור ולברך שנייה ואם
הפסיק ברברים שהן מענין רברים שמברכין עליו אינו
צריך לברך שנייה כיצד כגון שברך על הפת וקודם
שיאכל אמר הביאו מלח הביא תבשיל תנו לפלוגי לאכול
תנו מאכל לבהמה וכיוצא באלו אינו צריך לברך וכן כל
כיוצא בזה כל הברכות כולם מותר לטבא לברך אותן
בין שהיה טסא טוסמאה שהוא יכול לעלות ממנה בו
בין שטסא שאינו יכול לעלות ממנה בו ביום ואסור
למברך לברך כשהוא ערום עד שיכסה ערותו ברא באיש
אבל באשה יושבת ופניה טוחות בקרק ומברך כל הברכו
כולן אעפ שבירך ויצא ירי חובתו כותר לו לברך לאחר
שלא יצאו ירי חובתן כדי להוציאן חוץ מברכת ההנייה
שאין בה מצוה שאינו מברך לאחרים אלא אם כן נהנה
עמהן אבל ברכת ההנייה שיש בה מצוה כגון אכילת מצוה
בלילי הפסח וקידוש היום הרי זה מברך לאחריו ואפילו
ושותים אף על פי שאינו אוכל ושותה עמהן כל השומע

בלבו מלאכל או מלשתות ואחר כך נסמך לאכו או לשתו
 אעפ שלא שינה מקומו חוזר ומברך ואם לא נמר
 בלבו לא רעתו לחזור לאכול ולשתות אפילו פסק כל היום
 כעל אינו צריך לברך לפניו היו שותין ואמרו בוא ונברך
 ברכת הזון או בואו ונקדש קידוש היום נאמר עליהם
 למנות עד שיברכו או יקדשו ואם רצו לחזור ולשתו קודם
 שיברכו או יקדשו אעפ שאינן רשאים צריכין לחזור ולברך
 תחלה בפה ואחר כך ישתו אבל אם אמרו בואו ונברך
 אין צריכין לחזור ולברך היו מסובין לשתות יין ובא להן
 מין יין אחר כגון שהיו שותין ארום והביאו שחור או יין
 והביאו חרש אינן צריכין לברך ברכת היין פעם שניי אבל
 מברכין באי אמה הטוב והמטיב אין מברכין על אוכל מן
 כל האוכלין ולא על משקה מן כל המשקין עד שיבא לפניו
 ואם בירך ואחר כך הביאו לפניו צריך לחזור ולברך נגל
 אוכל ובייר עליו ונפל מידו ונשרף או שטפו נה נושל אחר
 וחוזר ומבר עליו אעפ שהוא מאותו המין וצריך לום ברוך
 שם כבוד מלכותו לעולם ועד על ברכה ראשונה כדי שלא
 להוציא שם שמים לבטלה עובר אדם על אכתי המים
 ונברך וכוונה לפניו אעפ שהפי שהיו לפניו בשעת הברכה
 אינם המים ששתה מפני שלכך נתמך לכתחלה רברים
 המים בתוך הסעודה והן כחפת הסעודה אינן צריכין
 לברכה לפניהם ולא לאהריתם אלא ברכת המוציא שבתלה
 וברכת המזון שבכוף פוטרת הכל שהכל מפילה לסעודה
 ורברים שאינן כחמת הסעודה שבאו בתוך
 הסעודה מעונין ברכה לפניו ולא לאהריתן וכוונה
 הבאים לאחר הסעודה בין כחמת הסעודה בין שלא כחמת
 הסעודה מעונין ברכה לפניו ולא אהריתן בשבתות
 ובימי טובו ובסעוד הקות הדם ובשעה שיצא מן המרחץ
 וכוונתו בהן שאדם קובע סעודתו על היין אם בירך על
 היין שלפני המזון פטר את היין ששתה לאחר המזון קודם
 שיברך ברכת המזון אבל בשאר הימים צריך לחזור ולברך
 בתחלה על היין שלאחר המזון בא להן יין בתוך המזון כל
 אחר ואחר מברך לעצמו שאין בית הבלוע פנוי שיענו
 כל אחר ואחר אכן ואינו פוטר את היין שלאחר המזון

פרק חמישי

נשים ועברים חייבין בברכת המזון וספק יש ברבר אם
 הן חייבין מן התורה לפי שאין קבוע לה זמן או אינם חייבין
 מן התורה לפיכך אין מוציאין את הגדולי ידי חובתן אבל
 הקטנים חייבין בברכת המזון מרברי סופרים כדי להנכין
 במצות שלשה שאכלו פת אחר חייבין לברך ברכת
 הויסין קודם ברכת המזון ואי זו היא ברכת הויסין אם היו
 האוכלים משלשה עד עשרה מברך אחר מהן ואז נברך
 שגבלו משלו והכל עונין ברוך שאכלנו משלו והוא
 חוזר ומברך ברוך שאכלנו משלו ובטובו חיינו
 ואחר כך אים באי אמה הון את העולם פולו בטובו
 עד שגמר ארבע ברכו והן עונין אמן אחר כל ברכ ובסנה
 הו האוכלין מעשרה ולמעלה מומנין בשם כיצד המברך
 אימ' נברך לאהינו שאכלנו משלו והן עונין ברוך אהינו
 שאכלנו משלו ובטובו חיינו והוא חוזר ואומר ברוך אהינו
 שאכלנו משלו ובטובו חיינו ומתחיל ברכת המזון
 הטיעך בבית חתנים משיתחילו להתעסק בצרכי סעודת
 נישואין ולהכינה עד שלשים יום אחר הנשואין מברך
 נברך שהשמחה במעונו שאכלנו משלו והם עונין ברוך
 שהשמחה במעונו שאכלנו משלו ואם היו עשרה מברך
 נברך לאהינו שהשמחה במעונו שאכלנו משלו והם עונין
 ברוך אהינו שהשמחה וכו' וכן סעודה שעושין אותה אחר
 הנשואים כחמת הנשואין עד שנים עשר חרש מברך
 שהשמחה במעונו הכל חייבין בברכה הויסין ברוך שחייבין
 בברכת המזון אפי כחנים שאכלו קדשי הקדשים בעודה
 זק כחנים ויש אים שאכלו כאחר ואכלו הכהנים
 תרומה וישראל חלוק חייבין סימון סחובין בברכת המזון
 נשים ועברים וקטנים אין מומנין עליהן אבל

מומנין לעצמן ולא פהא חבורה של נשים ועברים וקטנים
 מפני הפריות אבל נשים מומנו לעצמן או עברי לעצמן
 ובלבר שלא יומנו בשם אנדרוניס בומן למינו ואינו
 מוכן לא לנשים ולא לאנשים מפני שהוא ספק והמכסום
 אינו מומן כלל קטן היודע למי מברכין מומנין
 עליו ואעפ שהוא כבן שבעה או כבן שקונה ומצטרף בין
 למנין שלשה בין למנין עשרה לומן עליו והנכרי אין מומני
 עליו אין מומנין אלא על מי שיאכל סית פת ולמעלה
 שבעה שאכלו פת ושלשה אכלו עכהן ירק או ציר
 וכוונתו בהן מצטרפין לומן בשם והוא שיהיה המברך
 מאוכלי הפת אבל ששה שאכלו פת וארבעה ירק
 אין מצטרפין עד שיהיו אוכלי הפת רוב הניכר ברא
 בעשרה אבל בשלשה צריך שיאכלו כל אחר ואחר כהן
 סית פת ואחר כך מומנין שנים שאכלו ונכרו בלאכל
 ובא שלישי ואכל אם יכולין לאכול עמו כל שהוא ואפי
 משאר אוכלין מצטרף עמהן וחכם גדול שבכסובין
 הוא שמברך לכולן אף על פי שלא בא אלא בארונה
 שלשה שאכלו כאדר אינן רשאין ליחלק וכן ארבעה וכן
 חמשה ששה יש לרם ליהלק עד עשרה מעשרה ולמעלה
 אינם רשאין ליחלק עד עשרים שכל זמן שירדקו ורהיה
 ברכת הויסין לכל חלק והלק בזימון הכל יש להם לחלק
 שלשה בני אדם שבאו משלש הב רות על שלשה
 שלשה אינן רשאין ליחלק ואם כבר זימן כל אחר ואחר
 כהן בחבורה עליו רשאין ליחלק ואינן חייבין בויסין
 שאכבר זימנו עליו שלשה שיעבו לאכול פת אעפ שכל
 אחר ואחר אוכל משלו אינן רשאין ליחלק שהיו הבודות
 יחד אוכלין בבית אדר בורן שבקצתן רואין אז את אלו
 בויסין אדר ויכ לאו אז מומנין לעצמן ולא מומני
 דבר אדם שיש אחר ביניה שיש הולך ומשם מברך
 זי לחב רות זי מצטרפין לויסין אחר אעפ שיש מברך
 רואין את אלו והוא שישמעו שתיהן כל רברי הבו כבוא
 ג שאכלו ויצא אחר מהן לשוק קוראין לו כדי שיכונן
 לשמוע כה שהן אומרי ומומנין עליו והוא בשוק ויוצא
 ידי חובתו ולכשיחזור לביתו ירוד ויברך ברכת המזון
 לעצמו אבל עשרה שאכלו ויצא אחר מהן לשוק
 אין מומנין עליו עד שיחזור לכקומו וישב עכהן שלשה
 שאכלו כאחת וקדם אחר מהן ובירך לעצמו מומנין עליו
 ויצא השנים ידי חובת זימון והוא לא יצא בויסין זה שאין
 ויסון למפרע שנים שאכלו כאחת כל אחר ואחר מברך
 לעצמו ואם היה אחר מהן יודע ואחר אינו יודע זה שיווד
 מברך בקול רם והשני עונה אמן אחר כל ברכה וברכה
 ויצא ידי חובתו וכן מברך לאביו ועבר מברך לרבי
 ואשה מברכת לבעלה ויוצאין ידי חובתן אבל אכרו
 דכמים תבא כאוה לפי שאשתו ובניו מברכין לו ברא
 שיוצא ידי חובתן מצדן שאכלו ולא שבעו מהן חייבין
 לברך מרברי סופרים ולניכך מוציאים אותן קטן או עבר
 או אשה מירי חובתן אבל אם אכל ושבע שהיו בני בברכה
 המזון מן התורה בין אשה בין קטן או עבר אין מוציאין
 אותן שכל החיי ברבר מן התורה אין מוציאין אותן מירי
 חובתן אלא החיי ברבר כן התורה כמותו הנכנס
 אלא אחרים ומצאן מברכין בבשכ הויסין אם כצא המברך
 אום נברך הוא עונה ברוך הוא ומברך ואם כצא האוכלי
 עונין ברוך שאכלנו משלו הוא עונה אהריתן אמן

פרק ששי

כל האוכל הפת שמברכין עניו המוציא צריך נטילת ידים
 תחלה וסוף אעפ שהיא פת חולין ואעפ שאין ידיו
 מלוכלכו ואינו יודע להן טומאה לא יאכליער שיטול שתו
 ידיו וכן כל רבר שטיבולו במשקין צריך נטילת ידיו תחלה
 כל הנוטל ידיו בין לאחלה בין לקדית ששע בן
 לתפילה מברך תחלה אקבו על נטילת ידים שומצת
 חמים שנצטוו מן התורה לשמע מהן שנ עליו המורה
 אשר יודוך וסיס אחרונים אין מברכין עליהן שאין

ברא ששון ושמחה חתן וכלה גילה ורנה ריצה וחרוה
אהבת אחוה שלום ורעות מהרה השם אהי ישמע בערו
יהודה ובחיצות ירושלם קול ששון וקול שמחה קול חתן
וקול כלה קול מצהלות חתנים מחופתם ונערים סמשתה
נגינתם באי משמח חתן עם הכלה שכה ולא הוכיר
בשבת או ביום טוב קרושת היום אם נוכר קודם שיתחיל
בברכה רביעית בשבת אום ברוך השם אשר נתן מנוחה
לעמו ישראל לאות ולבית קרש באי מקרש השבת
ביום טוב אום ברוך אשר נתן ימים טובים לעמו
ישראל לששון ולשמחה באי מקרש ישראל והזמנים
ומתחיל בברכה רביעית וכו' ואם נוכר אחר שהתחיל
בברכה רביעית פוסק וחוזר לראש שהוא ברכת הון
בראשו חרשים שכה ולא אמר יעלה ויבוא אם נוכר קודם
שיתחיל ברכה רביעית אום ברוך אשר נתן ראשי חדשי
לעמו ישראל לזכרון ואינו חותם בה ומתחיל בברכה רביעית
וכו' ואם נוכר אחר שהתחיל בברכה רביעית נומר
אותה ואינו חוזר וכן בחולו של מועד ובחנוכה ובפורי
שכה ולא הוכיר הענין בברכת המזון אינו חוזר
מי שאכל ושכה ולא בירך אם נוכר קודם שיתאכל האוכל
שבמעין חוזר ומברך נתאכל המזון שבמעין אינו חוזר
ומברך וכן אם נעלם ממנו ולא ידע אם בירך או לא בירך
חוזר ומברך והוא שלא נתאכל המזון שבמעין

פרק שלישי

חמשה מינין הן החיטין וחשעורין והכוסמין ושכול שועל
ושיפון הכוסמין ממין החיטין ושכולת שועל ושיפון ממין
השעורים וה מינין האו כשהן שבולים נקראים תבואה
בכל מקום ואחר שרשין וזורין אותן נקראי דגן וכששוחטו
אותן ולשין את קמחן ואופי אותן נקראי פת והפת הנעש
מאזר מהו היא הנקראת פת בכל מקום בלא לוי
האוכל פת חייב לברך לפניו באי המוציא לחם מן הארץ
ולאחריו ד ברכות אכל דגן שלוק כמו שהוא מברך לפניו
בירא פרי הארמה ולאחריו בירא נפשות רבות אכל
קמח מברך לפניו שהכל ולאחריו בירא נפשות רבות
קמח של אחר מחמשת המינין ששלקהו וערבו במים או
בשאר משקין אם היה עבה כרי שיהיה ראוי לאכילה
וללועשו מברך עליו בתחלה בירא מיני מזונות ולבסוף
על המחיה ועל הכלכלה ואם היה רך כרי שיהיה ראוי
לשתיה מברך עליו בתחלה שהכל ולבסוף בירא נפשות
רבות קמח של אחר מחמשת המינין שבשלו בקררה
בין לברו בין שעירבו עם רברים אחרים כגון לביבזוכיות
בהן וכן הרגז שחלקי או כתשו ובשלו בקררה כגון
הריפות וגרש'הכרמל וכיוצא בהן וכל זה הוא הנקרא מעש
קררה וכן כל תבשיל שערב בו מחמשת המינין בין קמח בין
פת בתחלה מברך עליו בירא מיני מזונות ברא
בשהיה המין הזה חשוב אצלו ולא היה טפילה אבל אם
היה אחר מחמשת המינין שעירב טפלה אינו מברך אלא
על העיקר ופוסק את השפלה וזה כלל בברכות כל
שהוא עיקר ועמו טפלה מברך על העיקר ופוסק את
הטפילה בין שהיה השפלה מעורבת עם העיקר בין שלא
היתה מעורבת כיצד היא השלפה המעורבת כגון לפת
או כרוב שבשלו ועירב בו קמח של אחר מחמשת המינין
כרי לרביקו אינו מברך עליו בירא מיני מזונות שהלפת
הוא העיקר וקמחו טפילה שכל רבר שמערבין אותו לרביק
או כרי ליתן ריח או כרי לצבוע את התבשיל הרי זו טפילה
אבל אם עירב כרי ליתן טעם בתערובת הרי הוא
עיקר לפיכך מיני רבש שמבשלין אותן ונותנין בהן
חלב חטה כרי לרביק ועושים מהן מיני מתיקה אינו מברך
עליו בירא מיני מזונות מפני שהרבש הוא העיקר
כיצד היא השפלה שאינה מעורבת הרי שצריך לאכול רב
מליח ואכל הפת עמר כרי שלא זייק המלח גרונו ולשונו
הרי זה מברך על המלח ופוסק את הפת מפני שהפת
שפלה לו וכן כל כיוצא בזה

הפת שפתת אותה פתים ובשלה בקרירה או לשה במרק
אם יש בפתיתין כוית או שניכר שהן פת ולא נשתנה
צורתה מברך עליה בתחלה המוציא ואם אין בהן כוית
או שעברה צורת הפת בבישול מברך עליה בתחלה בירא
מיני מזונות עיסה שנאפת בקרקע כמו שהעתיבים
שוכני המדברות אופים הואיל ואין עליה צורת פת מברך
עליה בתחיל בירא מיני מזונות ואם קבע מזונות עליו מברך
המוציא וכן עיסה שלשה ברבש או בשמן או בחלב או
שעירב בה מיני תבלין ואפאה והיא הנקראת פת הבאה
בכסנון אף על פי שהוא פת מברך עליה בירא מיני מזונות
ואם קבע סעודתו עליה מברך המוציא אורז שבשלו או
שעשה ממנו פת בתחלה מברך עליה בירא מיני מזונות
ולבסוף בירא נפשות ובלבר שלא יהא מעורב עם דבר
אחר אלא אורז לבדו אבל פת רוחן או פת של שאר
מיני קטניות בתחלה מברך שהכל ולבסוף בירא נפשות
רבות כל שמברכין עליו בתחלה המוציא מברכין
לאחריו בסוף ברכת המזון בסדרה ארבע ברכות וכל
שמברכין עליו בתחלה בירא מיני מזונות מברכין בסוף
לאחריו ברכה אחת מעין שלש חוץ מן האורז ברא
שאוכל מכוית ולמעלה אבל אכל פחות מכוית בין מן הפת
בין משאר אוכלין והשתה פחות מרביעית בין מן היין בין
משאר משקין מברך בתחלה ברכה הראויה לאותו המין
ולבסוף אינו מברך כלל וזו היא ברכה אחת מעין שלש
באי אמה על המחיה ועל הכלכלה ועל ארץ חמדה טובה
ורחבה שרצית ושהנחלת את אבותינו רחם השם אלהינו
עלינו ועל ישראל עמך ועל ירושלם עירך ועל ציון משקן
כבודך והעלנו לתוכה ושמחנו בבנינה ונברכך עליה
בקדושה ובטהרה באי על הארץ ועל המחיה ובשבתו
וימים טובים אומר בברכה זו בכללה מעין קרושת היום
ברך שמוכיר בברכת המזון

פרק רביעי

כל המברך ברכת המזון או ברכה אחת שמעין שלש צריך
לברך אותה במקום שאכל אכל כשהוא מהלך יושב
במקום שפסק ויברך אכל כשהוא עומד יושב במקומו
ויברך שכה לברך ברכת המזון ונוכר קודם שיתאכל
המזון במעין מברך במקום שנוכר ואם היה מויד
חוזר למקומו ומברך ואם בירך במקום שנוכר יצא ירי
חובתו וכן אם בירך כשהוא עומד או כשהוא מהלך יצא
ירי חובתו ולכתחלה לא יברך ברכת המזון ולא ברכה
שמעין שלש אלא כשהוא יושב ובמקום שאכל מי
שנסתפק לו אם בירך המוציא או לא בירך המוציא אינו
חוזר ומברך מפני שאינה מן התורה שכה לברך
המוציא אם נוכר ער שלא גמר סעודתו חוזר ומברך ואם
נוכר לאחר שגמר אינו חוזר ומברך היה אוכל בבית זה
ופסק סעודתו והלך לבית אחר או שהיה אוכל וקראו
חבירו לרבר עמו ויצא לו לפתח ביתו וחוזר הואיל ושינה
מקומו צריך לברך למפרע על מה שאכל וחוזר ומברך
כתחלה המוציא ואחר כך יגמור סעודתו
חברים שהיו יושבין לאכל ויצאו לקראת חתן או לקראת
כלה אם הניחו שם זקן או חולץ חוזרין למקומן ונומרי
סעודתן ואינן צריכין לברך שנייה ואם לא הניחו שם
אדם כשהן יוצאין צריכין ברסה למפר וכשהן חוזרי צריכין
ברסה לכתחלה וכן אם היו מסובין בשתייה או לאכול
פירות שכל המשנה מקומו הרי פסק אכילתו ולפיכך מברך
למפרע על מה שאכל וחוזר ומבר שנייה לכתחלה על מה
שהוא צריך לאכל והמשנה מקומו מפישה לפינה בבית
אחר אינו צריך לחזור ולברך אכל במורחה של תאנה
ובא לאכול במערבה צריך לחזור ולברך בירך על
הפת פטר את הפרפרת שאוכלין בהן הפת ממיני תבשיל
ופירות וכיוצא בהן אבל אם בירך על הפרפרת לא פטר
את הפת בירך על מעשה קדחת פטר את התבשיל
בירך על התבשיל לא פטר את מעשה קדחת גמר

אינו איבל עמהן ודרך רחמנות הוא ליתן לתוך פיו מכל
 תבשיל ותבשיל כדי לישב דעתו ואם נתנו לו יין מברך
 על כל כוס וכוס שנותנין לו מפני שאין שתייתו תלויה
 ברצונו לא ברצונם יצא אחר כן המסובין להשתין מים
 נוטל ידו אחת ונכנס דבר עם חבירו והפליג נוטל שתי
 ידיו ונכנס אם היו מסובין לשתייה נכנס ויושב במקומו
 ונוטל ידיו ואחר כך מחזיר פניו לאורחין
 ולמה נוטל במקומו שמא יאמרו לא נטל ידיו מפני שאין
 שם אכילה אין מניחין בשר חי על הפת ואין מעבירי
 כוס מלא על הפת ואין סומכי את הקלר בפת ואין זורקין
 את הפת ולא את החתיכות ולא את האוכלין שאין להן
 קליפין כגון תותים וענבים ותאנים מפני שהן נמאסין
 ומותר למשוך את היין בצנורו בבתי חתנים וזורקי לפניו
 קליות ואגוזים בימות החמה אבל לא בימות הגשמי מפני
 שנמאסין ואין נוטלין ידיהן ביין בין חי בין מוגז
 וכן אין מפסידין שאר אוכלין ומשקין דרך ביזוי ובעישה
 אסור לאורחים לישול כלום ממה שלפניהם וליתן ביד בנו
 או בתו של בעל הבית שמא יתביי בעל הסעוד שהרי אין
 לו לא מה שהביא לפניהם ונמצאו הקטנים נוטלים אותם
 והולכין לאישלח אדם לחבירו הבית יין ושמן צף
 על פיה שמא ישלח לו אדם חבית שכולה יין וירמה שהוא
 שמן ושמן הוא שעל פניה בלבר ויומן אורחים ויתביי וכן
 כל כיוצא בברבים או המביאים לידי בושה לבעל הסעודה
 אסורין גמרו מלאכול כסלקין את השולחן ומכבדין
 את המקום שאכלו בו ואחר כך נוטלין את ידיהם שמא
 ישירו שם פירורין שיש בהן כוי שאסו להלך בהן ולרחוץ
 עליהן אבל פירורין שאין בהן כוית מותר לאברן
 ביד הביאו להם מים לנטילה כל שמברך ברכ המזון
 הוא נוטל ידיו תחלה כדי שלא ישב הגרול וידיו מזוהמות
 עד שיטול אחר ושאר הסועדין נוטלין ידן בסוף זה אחר
 זה ואין מכבדין בדבר זה שאין מכבדין בידים מזוהמות
 ולא בגשרים ולא בדרכי לא בפתח הרצון לכוון ובשעת
 כניסה גמרו ליטול ידיהן ונגבו ידיהן וברכו ברכת
 המזון והביאו את המגבר מי שבירך ברכת המזון הוא
 מברך על המוגבר וכולן עונין אמן אם היה שם יין
 מביאין כוס מחזיק רביעית או יתר על רביעית ומביאין
 בשמי ואוחז את היין בימינו ואת הבשמי בשמאלו ומברך
 ברכת המזון ואחר כך מברך על היין ואחר כך מברך על
 הבשמים אם היו הבשמים שמן ערב וכיוצא בו טחו
 בראש השמש ואם היה השמש תלמי חכם טחו בכותל כדי
 שלא יצא מבושם לשוק אעפ שאין ברכת המזון צריכה
 יין אם בירך על היין כמנהג שאכרנו צריך שיריח כוס
 של ברכה מבפנים ולשטוף אותו מבחוץ ויבלאנו יין חי
 וכיון שהגו לברך הארץ נותן לתוכו מעט מים כדי שיהא
 ערב לשתייה ואין משיחין על כוס של ברכת המזון לא
 הכל שותקים עד שתכלה ברכת המזון וברכת היין וישנו

פרק שמיני

כל פירות האילן מברכין עליהן בתחלה בורא פרי העץ
 ולבסוף בורא נפשות רכות הוץ מחמשת המינין הכתובי
 בתורה והם ענבים ורסקנים ותאנים ותמרים שהוא
 מברך עליהן בארץ אחת מעין שלש ועל פרו הארץ
 והירקות מברכין עליהן בתחלה בורא פרי האדמה ולבסוף
 בורא נפשות רבות וברים שאין גידולן מן הארץ
 כגון בשר ובחינה ורגים וביצים ומים וחלב ודבש וכיוצא
 בהן בתחלה מברך שהכל ולבסוף בורא נפשות רבות
 והשותה מים שלא לרוות צמאו אינו טעון ברכ לא לפניו
 ולא לאחריו הוחזק פירות והוציא מהו משקין מברך
 עליהן בתחלה שהכל ולבסוף בורא נפשו הוץ מן הענבי
 וכותים שעל היין הוא מברך בורא פרי הגפן ולבסוף
 ברכה אחת מעין שלש ועל השמן בתחלה הוא מברך
 בורא פרי העץ ברא שהיה חושש בגרוננו ושתה מן
 השמן עם מי השלקות וקוצא בהן שהרי נהנה בשתייתו

אבל אם שתה השמן לברו או שלא היה חושש בגרוננו
 מברך עליו שהכל שהרי לא נהנה בטעם השמן פירות
 או ירקות שרדכן להאכל חיים אם בשלן או שלקן מברך
 עליהם בתחלה שהכל ולבסוף בורא נפשות רבות וירקות
 שרדכן להאכל שלוקין כגון כרוב ולפת אם אכלן חיי כמר
 עלוהן בתחלה שהכל ולבסוף בורא נפשות רבות ואם
 בשלן או שלקן מברך עליהן בורא פרי האדמה ולבסוף
 בורא נפשות רבות רברים שרדכן להאב חייין ובבישולי
 אכלן בין חייין בין מבושלין מברך עליהם בתחלה ברכה
 הראויה להן אם היו פירות עץ מברך בורא פרי העץ
 ואם היו פירות האדמה או ירקות מברך בורא פרי האדמה
 וירקות שרדכן להשלק שלקן מברך על כוי שלקן
 שלקן בורא פרי האדמה והוא ששלקן לשתות מיביהן
 שממי השלקות כשלקות במקום שרדכן לשתותן
 דבש תמרים מברכין עליו תחלה שהכל אבל תמרים
 שמעכן ביד והוציא גרעינין שלהן ועשאן כמו עיכה מברך
 עליהן תחלה בורא פרי העץ ולבסוף ברכה ארת מעין
 שלש הקנים המתוקים שמוחטין אותן ומבשלין
 מיביהן עד שיקפה וירמה לכלה כל הגאונים אומ' שכברכי
 עליו בורא פרי האדמה ומקצת אמרו בורא פרי העץ
 וכן אמרו שהמוציא אותם קנים מברך בורא פרי
 האדמה ואני אומ' שאין זה פרי ואין מברכין עליו
 לא שהכל שלא יהיה רבש אילו הקנים שנשתנה על ידי
 אור גרול כדבש תמרים שלא נשתנה על ידי האור ומברכי
 עליו שהכל הקור והוא ראש הדקל שהוא כמו עץ לבן
 מברך עליו בתחלה שהכל קפרם של צלף מברך עליו בורא
 פרי האדמה מפני שאינו פרי והאביזנות של צלף הן הפרי
 שהן כצורת תמרים רקים קטנים מברך עליו בורא פרי
 העץ הפלפלין והזנגביל בזמן שהן רטובין מברך עליהן
 בורא פרי האדמה אבל יבשין אין טעונין ברכה לא לפניו
 ולא לאחריהם מפני שהן תבלין ואינו אוכל וכן אוכלין
 שאין ראויין לאכילה וכשקון שאינן ראויין לשתיה אינן
 טעונין ברכה לא לפניהן ולא לאחריהן
 הפת שעופשה והיין שהקדים ותבשיל שעברה צורתו
 והנובלות שהן מגין והשכ והחומין והגובאי והגב' ודמיהו
 והפטרוי על כולן מברך תחלה שהכל וכל המברכין לפניו
 שהכל לאחרונה מברך בורא נפשות רבות וישקין
 ברכה לאהריו טעון ברכה לפניו שכרים שנתן עליה
 שלשה והוציא מהן ארבעה מברך עליהן בורא פרי האדמה
 שזה יין מוגז הוא הוציא פחות כארבעה העץ שיש
 בהם טעם יין מברך עליהן שהכל תרלה מברך על
 פירות האילן בורא פרי האדמה ועל פירות האדמה בורא
 פרי העץ לא יצא ועל כולם אם בירך שהכל יצא יצא על
 הפת ועל היין לקח כוס שלשבר בידו והתחיל הברכה
 על מנת שהכל וטעה ואמר בורא פרי הגפן עץ מהירדן
 אותו וכן אם היו לפניו פירות הארץ והתחיל הברכה על
 מנת לומר בורא פרי האדמה וטעה ואמר בורא פרי העץ
 אין מחזירין אותו וכן אם היה לפניו תבשיל יסל רגו
 ופתח על מנת לומר בורא מיני כוזנות וטעה יאמר המוציא
 יצא מפני שבשעה שהזכיר את השם והבלכות יצא עיקר
 הברכה לא נתכוון לא לברכה הראויה לאותה המין והוא
 ולא היה בעיקר הברכה טעות אעפ' שטעה בסופה יצא ואין
 מחזירין אותו כל הברכות האלו אם נסתפק לו בהם אם
 בירך או לא בירך אינו חוזר וכבר לא בתחלה ולא בסוף
 מפני שהן מדברי סופרים שכח והטעים אוכלין לתוך פיו
 בלא ברכה אם היו משקין בולעין מברך עליהן בסוף יצא
 היו פירות שאם זרקן יכאסו כגון תותים וענבים כסלקין
 לצד אחר ומברך ואחר כך בירען ואם אינן נכאסין כגון
 פולים ואפונים פולסן מפני עד שיבדך ופיו פנוי ואדר כך
 אוכל היו לפניו מינין הרבה אם היו ברי ויהיו שוות ככה
 על אחר מהם ופטר את השא ואם אין בריותיהם שווה
 מברך על כל אחת מהן ברכה הראויה לו ואין זה מוסר
 שירצה להקדים מקדים ואם אינו רוצה בוה יותר מה

לאטפני הסכנה ולפי חייב אדם להורג בהן יותר נטיל ידים בין תבשיל לתבשיל רשות רצה נוטל רצה אינו נוטל ופירות שלחולין אינן צריכות נטילת ידים בין בתחלה בין בסוף וכל הנוטל ידיו לפירות הריו זה מנסי הרחץ כל פת שהגלה בו צרי נטילת ידים באחרונ שמוא יש בו מלח סרוסית או מלח שטבעו כמלח סרוסית ויעביר וידוע על עיניו ויסמא מפני זה חייבין ליטול ידים בסוף כל סעודת מפני המלח ובסכנה פטורים בנטילת ידים בתחלה מפני שהן טרודים בגלחמה וחייבין באחרונ מפני הסכנה ער היכן היא נטילת ידים ער הפרק וכמה שיעור המים רביעית לכל שתי ידיו וכל שחוצצים בטבילה חוצץ בנטילת ידים וכל העולה לכרת מקוה עולה לשיעור רביעי כל הצריך נטילת ידים והטביל ידיו במי מקוה אינו צריך דבר אחר ואם הטבילן במים שאין בהם שיעור מקוה או במי שאיבין שבקרקע לא עשה כלום שאין המי שאובי מטהרין את הידים לא בנטילה כל הנוטל ידיו צריך להורג בארבעה רברים במים עצמן שלא יהיו פסולין לנטילת ידים ובשיעור שיהיה בהן רביעי לכל שתי ידים ובכלי שיהיו המים שנוטלין בהן בכלי ובנטל שיהיו המים באין סכח נותן ארבעה רברים פוסלין את המים שינוי מראה ונלוו ועשיית מלאכה בהן והפסד שמונע את ההלכה מלשנות בהן כיצד כים שגשתנו מראיתן בין בגלים בין בקרקעות בין מחמת דבר שגפול לתוכן בין מחמת מקומן הריו או פסולין וכן אם נתגלו גלוי הגיסר איתן משתנייה נפסלו בנטילת ידים כל מים שנעשה בהן מלאכה נעשו שופכין ופסולין לנטילת ידים כיצד מים שאיבין שהרית בהן כלים או ששרה בהם פיתו וכיוצא בזה בין בכלים בין בקרקעו פסולין לנטילת ידים הרית בהן כלים מרחיין או חרשים לא פסולין מים שהתחמוס טביל בהן את הכעכים פסולין ושהוא חופף בהן כשיעור ליטה כשרים שהבי שבהפניו הן שנעשו בהן מלאכה אלא המים שחפץ בהם הריו הן בבשרות וכל מים שפסלו בשנתות מלב סוף שהיו מדים או מלוחי או עסוקין או הריו הריו ער שלא ישנה מהן הכלב בכלים פסולין לנטילת ידים ובקרקעות כשרים להטביל חמי טבילה במקומן מטבילי בהן את הידים אבל אם נטל מהן בגלוי או שחפץ בהן אסור למקום אחר אין נוטלין מהן לא ראשונים ולא אחרונים מפני שאינן ראויין לשתיי בהם יש לנטל ליתן על ידיו מעט מעט ער שיתן כשיעור ואם נתן הרביעית כולה בשטיפה אחת כשר נוטלין ארבעה רביעין זה בצד זה או יד זה על גבי זה בשטיפה אחת ובאחד שירפוי ירהין כרי שיבא ביניהן המי ויהיה באותה השטיפה כרי רביעית לכל אחד ואחד אין נוטלין מים ליתן לא בלפנות הכלים ולא בשילי החפץ ולא בחרסים ולא בשטיפת החבית ואם תיקן המטילה לנטילה נוטלין מסנה לידים וכן החמת שתיקנה נוטלין מסנה לידים אבל שק וקפה שניתקנו אין נוטלין מהן לידים ולא יתן לחבירו בחפניו שאין חפניו כלי וכלים שנטברו שבורה המשהרת איתן מירי שימאה אין נותנין בהן לידו מפני שהן שברי כלים בכל הכלים נוטלין לידים ואפי כלי גלים וכלי ארסה והיאשהו שלמים כלי שאינן בחזיק רביעית או אין בו רביעית אין נותנין מסנה לידים הכל כשרין ליתן לידים אפי חרש שיטה וקטן אם אין שם אחר מניח הכלי בין ברכיו וצק על ידיו או יטה החבית על ידיו וישל או נוטל ידו אחת וצק בזה על עגורו וצק בזה על השנייה והקוף נוטל לידים השוקת שרולה אדם בידו או בגלגל ונותן לתוכה והמים נמשכין מנה באמה והולכין ומשקץ הירקות או הקמה והניח ידיו בשוקת ועברו המי ושטפו על ידיו לא עלתה לו נטילה שהרי אין כאן נותן על ידיו ואם היו ידיו קרוכות לשפכת הרלי ער שגמצאו המים שטפו על ידיו מכה נתינת האדם עלתה לו נטילה מים שנסתק לו אם נעשה מהן מלאכה או לא נעשה אם יש

בהן כשיעור או שאין בהן אם הן מהורים או טמאין ספק נטל ידיו ספק לא נטל ידיו ספיקו מהו שכל ספק שבטרה ידים שהור מים הראשונים צריך שיגביה ידיו למעל ער שלא יצאו מים חוץ לפרק ויחרו ויטמאו את הידים ואחרונים צריך שישפיל ידיו למטה כדי שיצא כל מל המלח מעל ידיו מים ראשונים ניסלים בין על גבי כלי בין על גבי קרקע ואחרוני אין נוטלין לא על גבי כלי מים ראשונים נוטלין בין בחמי האור בין בצונן אחרונים אין נוטלין בחמין והוא שיהיו חמים שהור סולרת בהן מפני שאין מעבירין את הוזהמא שאינו יכול לשפשף בהן אבל היו פושרין נוטלין מהן באחרונה נוטל אדם ידיו שחרית ומתנה עליהן כל היום ואינו צריך ליטול את ידיו לכל אכילה ואכילה והוא שלא יסיח דעתו מהן אבל אם הסיח דעתו מהן צריך ליטול ידיו בכל עת שצריך נטילה לט אדם את ידיו במפה ואוכל בהן פת או דבר ששיבילו במשקה אף על פי שלא נטל ידיו המאכיל לאחרים אינו צריך נטילת ידים והאוכל צריך נטילת ידים אף על פי שאחר נותן לתוך פיו ואינו נוגע במאכל והוא הרין לאוכל במגריפה שצריך נטילת ידים אסור להאכיל מי שלא נטל ידיו ואף על פי שהוא נותן לתיך פיו ואסור לזלול בנטילת ידים וצויים הרבה ציו חכמים והזהירו על הרבר אפי אין לו מים לא כדי שתיה נוטל ידיו במקצתן ואחר כך אוכל ושותת מקצתו צריך אדם לנגב את ידיו ואחר כך יאכל וכל האוכל בלא ניגוב ידים כאוכל לחם טמא וכל הנוטל ידיו באחרונה מנגב ואחר כך מברך ותכף לנטילת ידים ברכת המזון לא יפסיק ביניהם ברבר אחר אפי לשתות מים אחר שנטל ידיו באחרונה אסור ער שיברך ברכת המזון

פרק שביעי

מנהגות רבות נהגו חכמי ישראל בסעודה וכולן דרך ארץ ואו הן כשנכנסין לסעודה הגדול שבכולן נוטל את ידיו תחלה ואחר כך נכנין ויושבין מסובין וגדול מיסב בראש ושני לו למטה הימנו היה לו שלשה מטות גדול מיסב בראש ושני לו למעלה הימנו ושלישי לו למטה הימנו בעל הבית מברך המוציא ומשלי הברכה ואחר כך בוצע והאורח מברך ברכ המזון כדי שיברך לבעל הבית ואם היו כולן בעלי הבית הגדו שבהן בוצע והוא מברך ברכ הכזו אין הוצר רשאי לבצוע ער שיביאו מלח או לפתן לפני כל אחד ואחד אלא אם כן נתכוונו לאכול פת חרבה ואז בוצע לא פרוסה קטנה מפני שהוא נראה כצר עין ולא פרוסה גדולה יותר מבביצ מפני שנראה כרעבתן ובשבת יש לו לבצוע פרוסה גדולה ואינו בוצע לא ממנום שבשל יפה יפה מצוה כן המוכתר לבצוע כמר שלימה אם היתה שם שלימה של שיעורים ופרוכה של הפנים כניח שלימה בתוך פרוסה ובצוע משתיהן כדי שיבצע מהמים ומשלימה בשבת ובמים טובי חייב לבצוע על שתי ככרו נוטל שתיהן בידו ובצוע אחת מהן הבצוע נותן פרוסה לפני כל אחד ואחד והאחר נוטל בידו ואין הבצוע נותן ביד האוכל אלא אם כן היה אכל הוא והבצוע הוא פושא ידיו תחלה ואוכל ואין מכסובין רשאי לטעום ער שיטעום המברך ואין הבצוע רשאי לטעום ער שיכלה אמן מפי רוב המסובין ואם חנה הבצוע לחלוק כבוד לרבו או למי שהוא גדול ממנו בחכמה ויניחנו לפשוט ידו קודם לו הרשות בידו שנים מסתינין זה לזה בקערה שלשה אין מסתינין גמרו מהן שנים השלישי מפקסיק עמהן גמרו אחר מהן השנים אין מפקסיקין לו אלא אוכלין והולכין ער שגומדין אין משיחין בסעודה כדי שלא יבא לידו סכנה ומפני זה אם בא להם יין בתוך המזון כל אחד ואחד מברך לעצמו שאם בירך אחר ועונה העונה אמן בשעת הבלועה יבא לידו סכנה ואין מסתכלין מפני האוכל ולא למנטל שלא לבישוו השקט שעומד לפני המסובין

באי אמה מציב נבול אלמנה בחרבנן אומר ברוך דיין
האמת הרואה קברי ישראל מברך באי אמה
אשר יציר אתכם ברין ורן אתכם ברין וכלכל אתכם ברין
והצית אתכם ברין והוא עתיד להקים אתכם ברין לחיי
העולם הבא באי מחיה המתים הרואה תר אלף אדם
כאחר אם גוים הם אם בושא אמכם מאד חפרה יולדתכם
הנה אחרית גוים מרבר צייה וערבה ואם ישראל הם
ובארץ ישראל אום באי חנם הרזים הרואה מחכמי
אומות העולם אום באי אמה שנתן מחכמתו לבשר ודם
חכמי ישראל כבוד שנתן מחכמתו ליריאו מלכי
ישראל אום שנתן מכבודו ומגבורתו ליריאו מלכי
אומות העולם מברך שנתן מכבודו לבשר ודם הרואה
את הכושי ואת המשונן בצורת פניהן או באיבריהן מבר
באי אמה משנה את הבריות ראה סומא או קישע
ומוכה שחן וביהקין וכיוצא בהן מברך באי אמה דיין
האמת ואם נולדו כן ממעי אמן מברך משנה את
הבריות הרואה את הפיל ואת הקוף ואת הקיפוף אום
ברוך משנה את הבריות

הרואה בריות נאות ומתוקנות ביותר ואילנות טובות
מברך שככה לו בעולמו היוצא לשרות או לגנות
ביומי ניסן וראה אילנות פורחות וניצנים עולים מברך
באי אמה שלא חצר בעולמו כלום וברא בו בריות טובות
ואילנות טובות ונאות סדי ליהנות בהן בני אדם
על הדוחות שישבו בו עוף ועל הברקים ועל הרעמים ועל
קול ההברה שתשמע בארץ כמו רחים גדולים ועל האור
שכאוויר ישרא כאילו הם כוכבים נופלים ורצים ממקום
למקום או כמו כוכבים שיש להם זנב על כל אחד כאלו
מברך ברוך שכוחו כלא עולם ואם רצה מברך עושה
בראשית על ההרים ועל הגבעות על הימים ועל
המדרגות ועל הנהרות אם ראה אהת כהן לשלשים יום
מברך עושה בראשית הרואה את היס הגדול
משלשים יום לשלשים יום או יותר מברך באי אמה שעש
את היס הגדול הרואה קשת בענן מברך באי אמה
זוכר הברית ונאמן בבריתו וקיים במאמרו

הרואה לבנה בחורשה באי אמה אשר במאמרו ברא
שחקים וברוח פיו כל צבאם חק וזמן נתן להם שלא ישנו
את תפקידם ששים ושמחים לעשות רצון קונהם פועלו
אמת ופעולתם צדק וללבוה אמר שתתחד עננת תפארת
לעמיסו בטן שהן עתידין להתחדש כמותה ולפאר ליוצרים
על כבוד מלכותו ועל כל מה שברא באי מחרש חדשים
וצריך לברך ברכו מעומד שכל הכבוד על החרש בזמנו
כאן הקביל פני שכינן אם לא בירך עליה בלילה הראשון
מברך עליו עד ששה עשר יום בחדש עד שתמל פגימתה
הרואה את החמה ביום תקופת ניסן של תחל
המחזור של שמונה ועשרי שנה שהתקופ בתחל ליל רביעי
כשהיא אהת ביום רביעי בבקר מברך ברוך עושה
בראשית וכן כשתחזור הלבנה לתחלת מול שלה
ב תחלת החדש ולא תהיה נוטה לא לצפון ולא לדרום
וכן כשחזור כל כוכב וכוכב מחמשת הכוכבים הנשארים
לתחלת מול שלה ולא יהיה נוטה לא לצפון ולא לדרום וכן
בכל עת שיראה מול שלה עולה מקצה המזר על כל אחד
כאן מברך עושה בראשית הרואה בתי אומות
העולם ביישובן אום בית גאים יסח ה בחרבנן אומר אל

נקמותה לנקמת היפיע ראה קברי אומות העולם עני
אמר בושא אמכם מאד וגו' הנכנס למרחץ אומר
יהי רצון מלפניך ה אהינו שתכניסנו לשלו ותוציאנו לשלו
ותצילני מזה ומכיוצא בזה לעתיד לבא וכשיצא מן
המרחץ אומר מודה אני לפניך השם אהי שהצלתני מן
האור וכו' הנכנס להקז דם אומר יהי רצון מלפניך ה
אהי שיהא עסק זה לי לרפואה ורפוא חנם אתה וכשיצא
אמר באי רפא חולים ההולך למוד גורנו אומת יהי
רצון מלפניך השם אהי שתשלח ברכה במעשה ידיו
תחול למוד אומר ברוך השולח ברכה בכרי זה

מדר ואחר כך בקש רחמים הרי זו תפלת שוא וכל
הצועק לשעבר היו זו תפלת שוא הנכנס
לבית המדרש אומר יהי רצון מלפניך השם אהי
אכשל ברבר הלכה שלא אומר על טהור מכא אהי נכא
טהור ולא על מותר אסור ולא על אסור מותר ולא
אכשל ברבר הלכה וישמחו בי חבירי ואל יכשלו חבירי
ואשמח בהם וביציאתו מבית המדרש אומר כורה
אני לפניך השם אהי ששמת חלקי מיושבי בית המדרש
ולא שמת חלקי מיושבי קרנות שאני משכים והם כשכיכי
אני משכים לרברי תורה והם משכימים לרבריס בטלים
אני עמל והן עמלן אני עמל לרברי תורה וכקבל שכר
והן עמלן ואין מקבלין שכר אני רץ והם רצים אני רץ
לחיי העולם הבא והם רצים לבאר שחת

הנכנס לכרך אומר יהי רצון מלפניך ה אהי שתכניסני
לכרך זה לשלום ואם נכנס בשלום אום מודה אני לפניך
ה אהי שהכניתני לשלום וכשיבקש לצאת אום יהי
רצון מלפניך ה אהי שתוציאני בכרך זה לשלום ואם
יצא בשלום אום מודה אני לפניך ה אהי שהוצאתני כבר
זה לשלום וכשם שהוצאתני לשלום כך תולכני לשלום
ותצעידני לשלו ותסמכני לשלו ותצילני ככף אויב ואורב
בדרך כללו שלרבר לעול יצעק אדם על העתי לבוא ויבק
רחמים ויתן הודיה על כה שעבר ויודה וישמח כפי כחו
וכל המרבה להודות את ה ולשבחו תמיד הרי זה משובח

פרק אהר עשר

כל הברכות כולן פותח בברוך וחותם בברוך הין מברכה
אחרונה של קרית שמע וברכה הכנוכה לרבירחה וברכת
הפירות והרומה לה וברכת עשיות הכצוות ואילו רברכו
שאכרנו שהן דרך שבח והודיה יש כהן פותח בברוך
ואינו חותם בברוך ויש כהן שהוא חותם בברוך
ואינו פותח בברוך אלא מעט מברכת הכצוות כגון ברכת
ספר תורה ורואה קברי ישראל כגון או שהן דרך שבח
והודיה אבל שאר ברכת הכצוות כולן פותח בהן בברוך
ואינו חותם יש מצות עשה שאדם חייב להשתדל
ולרדוף עד שיעשה אותה כגון תפילין וסוכה ולולב ושומר
ולא הן הנקראין הובה לפי שאדם חיי על כל פנים לעשות
ויש מצוה שאינה הובה אלא דומין לרשות כגון כבוד
ומעקה שאין אדם חייב לשכון בבית ההייב כגון
שיעש כזוה אא אם רצה לשכון כל ימיו באהל או כפני
ישב וכן אינו חייב לכנות בית סדי לעשות כעשה
וכל מצות עשה שבין אדם לכקום בין מצוה

שאינה הובה בין מצוה שהיא הובה מברך עליה קודם
לעשייתה וכן כל המצות שהן מדברי סופרים בין מצוה
שחייב הובה כדבריה כגון כקרא מגלה והדלקת נר בשבת
והדלקת נר חנוכה בין מצות שאינן הובה כגון עירוב
ונשילת ידים מברך על הכל קודם לעשייתה אקבו לעשות
והיכן צונו בתורה שכתוב בה אשר יאכרו כך
תעשה נמצא ענין הרברים והצען כך הוא אשר
אקבו שצויה בהן לשכוע כאילו שצונו להדליק נר של
חנוכה או לקרות את המגלה וכן שאר כל המצו שבדברי
סופרים ולמה אין מברכין על גשילת ידים באחרונה כפני
שלא חייב ברבר זה אלא כפני הסכנה ורברים שהם
משום סכנה אין מברכין עליהן הא לכה זה דוכה למי
שסינן את המים ואחר כך שתה בלילה כפני כננת עלוקה
שאינו מברך וצונו לבגן את המים וכן כל כיוצא בזה

העושה מצו ולא בירך אם מצוה שעדיין עשייתה כעשה
מברך אחר עשייה ואם רבר שעבה הוא אינו מברך
כיצר הרי שנתעטף בציצית או שלבש תפילין או שישב
בסוכ ולא בירך תהלה הזור ומברך אחר שנתעטף אשר
קבו להתעטף בציצית וכן מברך אחר שלבש להניה
תפילין ואחר שישב לישוב בסוכה וכן כל כיוצא באלו
אבל אם שחט בלא ברכה אינו חונק אומר
שחט ומסרד אקבו על השחיטה וכן אם כסה הדם בלא

אם יש ביניה אחר משבעת המיני עליו הוא מברך תחלה
וכל הקודם בפסוק קודם בברכה והשבעה הן האמורה
בפסוק זה ארץ חטה ושעורה ופפון ותאנה ורמון ארץ וית
שמן זרע ורוב זה הן תמרי רבש והתמרי קודמי לענבי
שהתמרי שני לארץ והענבים שלישי לארץ ברכה אחת
שהיא מעין שלש של חטש הזינין של פירות ושל יין היא
של מיני הרנן לא שעל הפירו הוא אום על העץ ועל פרי
העץ ועל תנובת השרה ועל ארץ חמדה כול ועל היין
הוא איך על הנפן ועל פרי הנפן חותם בשתייהן על האר
ועל הפירות ואם היה בארץ ישראל חותם על הארץ ועל
פירותיה ויש מי שזוסיף בברכה שמעין שלש קודם
חתימה מא טוב ומטיב אתה שהיא מעין ברכה רביעית
ויש מי שאמר שלא תיקנו ברכה רביעית לא בברכה המזון
בלבר שנה יין ואכל תמרים ואכל תבשיל של חטש
מיני רנן מברך באחרונה באי אזה על המחיה ועל
הכלכלה ועל הנפן ועל פרי הנפן ועל העץ ועל פרי העץ
ועל תנובת השרה ועל ארץ חמדה כול וחותם באי על
הארץ ועל המחיה ועל הפירות אבל אק אכל בשר
ושתה יין מברך בסוף על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו
אכל תאנים או ענבים ותפוחים ואגסים וכיוצא בהן
מברך בסוף ברכה אחת מעין שלש והיא כוללת הכל מפני
שכולן פירות העץ וכן כל כיוצא בזה

פרק תשיעי

כשם שאמר לאדם ליהנות במאכל או במשקה קודם ברכ
כך אמר לו ליהנות בריח טוב קודם ברכה וכיצד
מברכין על ריח טוב אם היה זה שיש להריח עץ או מין
עץ מברך בורא עצי בשמים ואם היה עשב או מין
עשב מברך בורא עשבי בשמים ואם לא היה מן העץ
ולא מן הארמה כגון המור שהוא מן החיה מברך בורא
מיני בשמים ואם היה פרי הראוי לאכילה כגון אתרוג
או תפוח מברך שנתן ריח טוב בפירות ועל הכל אם אמר
בורא מיני בשמים יצא
אין מברכין על המנמר עד שתעלה תמרתו וכיצד
מברכין עליו אם היה זה הנשרף שנתן ריח מעץ מברכין
בורא עצי בשמים ואם היה עשב עשבי בשמים ואם היה
ממין חיה וכיוצא בה מברך עליו בורא מיני בשמים שמן
של אפרסמון וכיוצא בו מברך עליו בורא שמן ערב
אבל שמן זית שכבשי או שפחנו עד שחזר ריחו נורף
מברך עליו בורא עצי בשמים שמן שבשבו כעין
שמן הששחה מברך עליו בורא מיני בשמים הביאו
לפניו שמן והרם מברך על ההרם ופטר את השמן מפני
שברכה אחת לשתיים והיא עצי בשמים היו לפניו
בושם שהוא עץ ובושם שהוא עשב אין ברכה אחת מהן
פוטרת את חברו לא מברך על זה לעצמו ועל זה לעצמו
הביאו לפניו יין ושמן איחו יין בימינו ושמן משמאל
ומברך על היין ושותהו וחזור ומברך על השמן ומריח בו
ושתו בראש השמש ואם היה השמש תלמיד חכם שחו
בכותל רבר שהיא ספק אם מן העץ אם מן הארמה
מברך עליו בורא מיני בשמים בושם שעירבו הרובל
ממינין הרבה מברך עליו בורא מיני בשמים נכנס
לחנותו של בשם שיש בה מינין הרבה מברך עליו בורא
מיני בשמים אם ישב שם כל היום סולו אינו מברך אלא
אחר נכנס ויצא נכנס ויצא מברך על כל פעם ופעם
השוישה וחלפי הזים מברכין עליהן בורא
עצי בשמים נרניס של גינה בורא עצי בשמים ושל
שרה בורא עשבי בשמים הוורד ומי הוורד והלבונה
והמסטי וכיוצא בהן בורא עצי בשמים שלשה מיני
דית טוב אין מברכין עליהן ואו הן ריח טוב שאסו להריח
בו וריח טוב שעשוי להעביר ריח רע וריח טוב שלא נעש
להריח בעצמו של ריח זה כתר בשמים של עץ ובשמי
של ערת מן העריות אין מברכין עליהן לפי שאסור להרי
בהן בשמים של מתים ובשמים של בית הכסא ושמן

העשוי להעביר את הוהמא אין מברכין עליהן לפי שנעשו
להעביר ריח רע מוגמר שמגמרין בו את הכלים ואת
הבגדים אין מברכין עליהם לפי שלא נעשה להריח בעצמו
שלמגמר וכן המריח בבגדים שהן מוגמרין אינו מבר
לפי שאין שם עיקר בושם לא ריח בלא עיקר בשמים
של מסיבה שלגוי אין מברכין עליהן שאתם מסיבת גוים עוברים
לעו היה מהלך חוץ לכרך והריח ריח טוב אם רוב
העיר גוים אינו מברך ואם רוב ישראל מברך
נתערב ריח שמברכין עליו בריח שאין מברכין עליו תלמי
אחריו הרוב

פרק עשירי

ברכות אחרות ודברי אחרים שאין בהן פתיחה ולא חתימה
תיקנו חכמים דרך שבת ותודיה להקבה כמו ברכו התפל
שכבר כתבנום ואו הן הבונה בית חדש והקונ כלים חדשו
בין יש לו כיוצא בהן בין אין לו מברך באי אמה שהחיינו
וקיימנו והגיענו לזמן הזה וכן הרואה את חברו
לאחר שלשים יום מברך שהחיינו ואם ראהו לאחר שלשים
עשר חדש מברך באי מחיה המתים הרואה פרי
המתחדש משנה לשנה בתחלת ראיתו מברך שהחיינו
שמע שמועה טובה מברך באי אמה הטוב והמטיב שמע
שמועה רעה מברך ברוך דיין האמת וחייב אדם לברך
על הרעה בטוב נפש סרד שמבר על הטובה בשמחה שנ
ואהבת את ה' אלהיך וכו' ובכל מאדך ובכל לאהבה היתיר
שנצטוינו בה שאפי בעת שייצר לו יורה וישבת בשמחה
הגיעה אליו טובה או ששמע שמועה טובה אעפ
שהרברים מראין שטובה זו תגרום לו רעה מברך הטוב
והמטיב וכן אם נגעה אליו רעה או שמע שמועה רעה
אעפ שהרברים מראין שרעה זו גורמת לו טובה מברך
דיין האמת שאין מברכין על העתיד להיות אלא על מה
שאיירע עתה
גשמים רבים אם יש לו שרה מברך שהחיינו ואם היתה
שלו ושל אחרים מברך הטוב והמטיב ואם אין לו
שרה מברך מורים אנחנו לך השם אלהינו על כל טיפה
וטיפה שהורדת לנו ואו פיני מלא כול עד הן הן יורו
וישבתו ויברכו את שמך מלכנו באי ארוב ההודאות
והתושבות מאימתי מברכין על הגשמים משירבה המים
על הארץ ויעלו אבעבועות מן המטר על פני המים וילכו
האבעבועות זה לקראת זה אמרו לו כת אביו וירשתו
אם יש עמו אחין מברך בתחלה דיין האמת ואחר כך הטו
והמטיב ואם אין עמו אחים מברך שהחיינו קצבו
של רבר כל רבר טובה שהיא לו ולאחרים מברך הטוב
והמטיב וטובה שהיא לו לברו מברך שהחיינו
ארבעה צריכין להודות חולה שנתרפא וחבוש שיצא
מבית האסורים ויורדי הים כשעלו והולכי דרכים כשגיעו
לישוב צריכין להודות בפני עשרה ושנים מהם חכמים שנ
וירוממוהו בקהל עם ובמושב וקנים יהללוהו וכיצד מודה
וכיצד מברך עומר ביניהם ומברך באי אמה קטל לחיבו
טובות שנמלט כל טוב וכל השומעין אומר שנמלך טוב
הוא ינמלך סלה הרואה מקום שנעשו נסים לישראל
כגון ים סוף ומעברות הירדן אומר באי אמה שעשה נסים
לאבותינו במקום הזה וכן כל מקום שנעשו בו נסים
לרבים אבל מקום שנעשה בו נס ליחיד אותו היחיד
ובנו ובן בנו מברך באי אמה שעשה לי נס במקום הזה
או שעשה נס לאבותי במקום הזה הרואה גב אריות
וכבש אהאש שהושלך בו חנניה מישל ועזריה מברך באי
אמה שעשה נס לצדיקים במקום הזה הרואה מקום
שעוברין בו עו מברך באי אמה שנתן ארץ אפים לעוברי
רצונו מקום שעקרה ממנו עו אם בארץ ישראל
הוא מברך שעקד עו מארצנו ואם בחוצה לארץ הוא
מברך שעקד עבודה זרה ממקום הזה ואמר בשתייהן
כשם שעקדת ממקום זה כך תעקד מכל מקום שתשב
לב עוסדיהם לעמד הרואה בתי ישראל ביושבו מברך

בשבת שהוא יום תשיעי שלהן מי שנולד בין השמשות
 ספק ביום ספק בלילה מונין מן הלילה ונימול לתשיעי
 שהוא ספק ימיני ואם נולד ערב שבת בין השמשות אינו
 רוחה את השבת לא נימול באחר בשבת שאין רוחין את
 השבת ספק מי שנולד בחדש השמיני אם היה שלם
 בשער ובצפורניו הרי זה ולד שלם וכן שבעה הוא אלא
 שנשתהה ומותר לטלטלו בשבת ואינו כאבן ומלין אותו
 בשבת אבל אם נולד ושעריו לקוי ואין צפורניו שלימים
 בכריות הרי זה בין שמונה וראי שלא היה ראוי להולד
 אלא בת שעה ויצא קודם שיגמר ולפיכך הוא חשוב כאבן
 ואסור לטלטלו בשבת ואף על פי כן אם שהא שלשים יום
 הרי הוא ולד שלקיימא והרי הוא כשאר הנולד לכול דבר
 שכל ששהה שלשים יום בארם אינו נפל מי שנולד בחד
 השביעי לעיבורו אם נולד שלם הרי זה וולד שלקיימא
 ומלין אותו בשבת ספק בן שבעה ספק בן שמונה
 כלין אותו בשבת על כל פנים אם בן שבעה הוא ושלם
 הוא בדין הוא שירחה שבת ואם בן שמונה הוא הרי זה
 שכל כמחתך בשר הוא לפי שזה נפל אם הוא בן שמונה
 הוציא העובר ראשו חוץ למעי אכו בין השמשות אעפ
 שלא יצא כולו לא בלילי שבת אין כלין אותו בשב וכל מי
 שאינו רוחה את השבת אינו רוחה את יום טוב ראשון
 ורוחה את יום טוב שני ובשני ימים טובים שלראש
 השנה אינו רוחה לא את הראשון ולא את השני וכן
 מילה שלא בזמנה אינו רוחה את שני ימים טובי שלראש
 השנה חולה אין מלין אותו עד ש יבריא ומונין לו
 מעת שיבריא מחוליו שבעה ימים מעת לעת ואחר כך
 מלין אותו ברא כשחלצתו חמה וכיוצא בהלי זה
 אבל אם כאבו לו עינו בעת שיתפתחו עינו וירפאו מלין
 אותו מיד וכן כל כיוצא בזה קטן שנמצא בשמיני
 שלו ירוק ביותר אין מלין אותו עד שיפול בו דם ויחורו
 מראיו כמראה הקטנים הבריאים וכן אם היה ארום ביותר
 כמי שצבעו אותו אין כלי אותו עד שיבלע בו דמו ויחורו
 מראיו כשאר הקטנים מפני שזה חולי הוא וצריך להזהר
 ברברים או הרבה אשה שכלה בנה ראשון ומת
 מחבת מילה שהכשילה את כחו וכן מלה את השני ומת
 מחמת מילה בין מבעלה הראשון בין מבעלה השני הרי
 זה לא ימול את השלישי בזמנו לא כמתנין לו עד שיגדל
 ויתחוק כחו אין מלין לא ולד שאין בו שם חולי שסכנת
 נפשו רוחה את הכל ואיפשר למול לאחר זמן ואי אפשר
 להחזיר נפש אחר מישרא לעולם

פרק עיני

הכל כשרין למול ואפי ערל ועבר ואשה וקטן מלין במקו
 שאין שם איש אבל גוי לא ימול כלל ואם מל אינו צריך
 לחזור ולמול שנייה ובכל כלין ואפי בעור ובזכוכית ובכל
 דבר שזורת ולא ימול בקרומית שלקנה מפני הסכנה
 ומצוה מן המובחר למול בברזל בין בסכין בין במספרים
 ונהגו כל ישראל בסכין כיצד מוהלין חותכין את כל העור
 המחפה את העטרה עד שתגלה כל העטר ואחר פודעין
 את הקרום הרך שלמטה מן העור בצפורן ומחזירו לכאן
 ולכאן עד שירא בשר העטר ואחר כך מוצץ את הדם עד
 שיצא הדם ממקומו תקוקי כרי שלא יבא לידי סכנה וכל
 מי שאינו מוצץ מעבירין אותו ואחר שמוצץ נותן עליו
 אספלני או רטייה וכיוצא בהן ציצין מעכבין את המילה
 ויש ציצין שאין מעכבין את המילה כיצד אם נשא מעור
 הערלה עור החופ רוב גבהה של עטרה הרי זה ערל כמות
 שהיה וזה העור הוא ציץ המעכב ואם לא נשאר ממנו לא
 מעט שאינו חופה רוב גבהה של עטרה זהו ציץ שאינו
 מעכב המל מל זמן שעוסק במילה חוזר בין על
 הציצין שמעכבין בין על ציצין שאינו מעכבין
 פירש על ציצין המעכבין חוזר על ציצין שאינו מעכבין
 אינו חוזר מל ולא פרע את המילה כאלו לא מל קטן
 שכח דרך ומבטל ביותר ומרודל או שהיה בעל בשר

ער שיראה כאלו אינו מהול חזק אותו בעת שיתקשר
 אם נראה שהוא מהול אינו צריך מלום וצריך להזק את
 הבשר מכאן ומכאן מפני כראי העין ואם בעת שיתקשר
 לא נראה מהול חוזרין וקוצצין את הבשר הכרוכה ביניהם
 ומיכן עד שתראה העטרה גלויה בעת קיושו ודבר זה
 מרברי סופרי אבל מן התור אף על פי שהוא מראה כעור
 הואיל ומל אינו צרי לכול פעם שני עושין כל צרכי מילה
 בשבת מלין ופורעין וכוצצין וחוזר על ציצין המעכבין
 אעפ שפירש ועל ציצין שאין מעכבין כל זמן שלא פירש
 ונתן עליה אספלני אבל מכשירי מילה אינן רודין את
 השבת כיצד הרי שלא כצאו סכין אין עושין ככין בשבת
 ולא מביאין אותו ממקום למקו ואפילו כבוי שאינו בעורב
 אין מביאין אותו מחצר לחצר ואין עירוב כדבריה נרחה
 מפני הבאת הסכין הואיל ואיפשר להביאו מערב שבת
 וכן אין שוחקין לה כמכנין ואין כרסין לה
 חמין ואין עושין לה אספלנית ואין טורפין יין ושמן ואם
 לא שחק ככין מערב שבת לועס בשני ינותן לא טרף
 יין ושמן נותן זה לעצמו וזה ליצמו זה הכלל כל שאיפשר
 לעשיתו מערב שבת אינו רודה את השבת אבל אם שכח
 ולא הכינו המכשירין תרחה המילה לתשיעי כלי את
 הקטן בשבת ואחר כך נשפכו החמין או נתפדו הככבנין
 עושין לו הכל בשבת מפני שסכנה היא לו כקם יתדרכן
 להרחיץ את הקטן כרחיצין אותו בשבת ביום המילה בין
 לפני המילה בין לאחר המילה או בעל שי עלמילה גדל
 להיות בשבת בין רחיצת כל גופו בין רחיצת מילה בין
 בחמין שהוחכו מערב שבת בין בחמין שהודכו בשבת
 מפני שסכנה היא לו שכחו ולא הביאו ככין מערב
 שבת אומר לגוי להביא ככין בשבת ובלבד שלא יביא
 אותו דרך רשות הרבים כללו של דבר כל דבר עשייתו
 בשבת אסורה עלינו כשום שבות מותר לנו לומר לגוי
 לעשות אותן כרי לעשות מצוה בזמנה ודבר עשייתו
 אסורה עלינו משום מלאכה אסור לנו לומר לגוי לעשותו
 בשבת מכשירי מילה אפילו בזמנה אין רודין את
 יום טוב הואיל ואיפשר לעשות מערב יום טוב וכל דבר
 הרברי אם לא רחו מכשירי מילה שבות שהוא כדבריהם
 היאך ירחו לא תעשה שבתורה אבל שוחקין לה ככבנין
 ביום טוב הואיל וראוי לקדרה וטורפין לה יין ושמן

פרק שלישי

המל מברך קודם שיכול אשר קדשנו במצותיו וצונו על
 המילה אם כל בין חבירו ואם מל את בנו מברך וצונו
 למול הבן ואבי הבן מברך ברכה אדרת באי אכה
 אקבו להכניסו בביתו שלאברהם אבינו מצוה על
 האב למול את בנו יתרו על כל מצוות שמצונו ישראל
 שימולו כל ערל שבניהן לפיכך אם אין שם אביו אין
 מברכין אחרים ברכה זו ויש מי שהורה שיברכו אותה
 בית דין או אחר מן העם ואין ראוי לעשות כן ואם היו
 שם עומדין אומרים כשם שהכנסתו לברית כן תכניסנו
 לתורה ולחופה ולמעשים טובים ואחר כך מברך
 אבי הבן או המל או אחר מן העומדין שם באי אכה אשר
 קדש ידיר מבטן וחוק בשארני שם מצאצאי חתם באות
 ברית קדש על כן בשכר זאת א חי חלקני צורנו צוה
 בצואת קדושים להציל ידירות שארנו משחת לכען בריתו
 אשר שם בבשרנו באי מורת הברית ואבי הבן מברך
 שהחינו המל את הגרים מברך באי אכה אקבו לפי
 את הגרים ולהטיף מכוני דם ברית שאילמלא דם
 הברית לא נתקיימו שמים וארץ שנאמר אספלני
 בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתני המי
 את עפרו מברך אקבו למול את העבדים ולהטיף בהן
 דם ברית שאילמלא דם ברית לא נתקיימו שמים וארץ
 ואם מל עבד של אחרים מברך לל מילת העבדים והמל
 אדם גדול צריך לכסות ערותו עד שיברך אף הברית
 ומל אותו נר שמל קודם שנתגייר וקטן שנולד משה

הלכות מילה

מצות עשה אחת והיא למול הזכרים ביום שמיני וביאר מצוה זו בפרקים אלו

פרק ראשון

מילה מצות עשה שחייבין עליה כרת שנ' וערל זכר אשר לא ימול את בשר ערלתו ונכרתה כול ומצוה על האב למול את בנו ועל הרב למול את עבריו וליד בית ומקנת כסף עבר האב או הארוץ ולא מל אותן ביטל מצות עשה ואינו חייב כרת שאין הכרת תלוי לא בערל עצמו ובית דין מצווין למול אותו הבן או העב בטמנו ולא ינחו ערל בישראל ולא בעבריהן

אין מלין בנו של אדם שלא מהעתו אלא אם כן עבר ונמנע למולו שבית דין מלין אותו בעל כרחו נתעלם מבי דין ולא מלו אותו כשיגדל הוא חייב למול את עצמו וכל יום ויום שיעביר עליו משיגדל ולא ימול את עצמו הרי הוא מבטל מצות עשה אבל אינו חייב כרת ערל שימות והוא ערל במויד אחר עבר שנולד ברשות ישראל ואחר עבר הנלקח מן הגוים חייב הרב למול אותן אלא שיליד בית נימול לשמונה ומקנת כסף נמול ביום שנלקח אפי לקחו ביום שנולד נימול ביומו יש מקנת כסף שנימול לשמונה ויש מקנת כסף שנימול לאותו יום שנולד כיצד לקח שפחה ולקח עוברת עמה וילדה הרי זה נמול לשמונה ואף על פי שלקח העוב בפני עצמו והרי העובר עצמו מקנת כסף הואיל וקנה אמו קודם שתלד נימול לשמונה לקח שפחה לעוברת או שלקח שפחה על מנת שלא להטבילה לשם עבדות אף על פי שנולד ברשותו נימול ביום שנולד שהרי הנולד הזה כאלו הוא מקנת כסף לבדו ונאילו היום קנהו שאין אמו בכלל שפחו ישראל כרי שיהיה הבן יליד בית ואם טבלה אביו אחר שילדה הרי זה נימול לשמונה לקח עבר גדול מן הגוים ולא רצה העבר למול מגלגלין עמו כל שנים עשר חדש יתר על כן אסור לקנימו כשהוא ערל לא חזר ומוכרו לגוים ואם התנה עליו מתחלה והוא אצל רבו הגוי שלא ימול אותו מותר לקנימו והוא ערל ובלבד שיקבל עליו שבע מצות שנצטוו בני נח ויהיה כגד תושב אבל אם לא קבל עליו שבע מצות יהרג מיד ואין מקבלין גר תושב לא בזמן שהיובל נזהג גר שנכנס לקהל ישראל חננב מילה תחלה ואם כל כשהיה גוי צריך להשיף ממנו

דס ברית ביום השמיני שנתגייר וכן קטן שנולד כשהוא מהול צריך להשיף דס ברית ביום השמיני אנדרונינס והוא הילוד שיש לו זכרות כזכר ונקבות כנקבה צרו למול אותו בשמיני וכן יוצא דופן ומי שיש לו שתי ערלות מלין את שתיהן בשמיני אין מלין לעולם אלא ביום אחר עלות השמש בין ביום השמיני שהוא זמנה בין שלא בזמנה שהוא מתשיעו והלאה שנאמר ביום השמיני ביום ולא בלילה מל משעלה עמוד השחר כשר וכל היום כשר למילה ואף על פי כן מצוה להקדים בתחלת היום שודיוין מקדימין למצוות מילה בזמן רוחה את השב ושלם בזמנה אינה רוחה לא את השבת ולא את יום טוב ובין בזמנה בין שלא בזמנה רוחה את הצרעת כיצד שאם היתה בהרת בעוף הערלה חותכה עם הערלה אף על פי שקניצת נגע הצרעת בלא תעשה יבא עשה וירחה את לא תעשה כשם שמילת הבנים רוחה את השבת כך מילת העברים שהן נימולים לשמונה רוחה את השבת אם הל שמיני שלהן בשבת חוץ מיליד בית שלא טבלה אמו ער שילדה שאף על פי שנימול לשמונה אינו רוחה את השבת קטן שנולד כשהוא מהול ומי שנולד בחדש השמיני לעוברו קודם שנגמר בדינתו שהוא כנפל מפני שאינו חי ויוצא דופן ואנדרונינס וכן טעם לו שתי ערלות אין רוחה את השבת אלא נימולין באחד

ברכה או הפריש תרומה ומעשרות או שטבל ולא בירך אינו חוזר ומברך אחר עשייה וכן כל כיוצא בזה אין לך מצוה שמברכין אחר עשייתה אלא טבילת הגר בלבד שאינו יכול לומר אשר קדשנו במצותנו וצונו שעדיין לא נתקדש ולא נצטוה ער שיטביל לפיכך אחר שיטביל מברך על הטבילה מפני שזה רחוי מעיקרו ולא היה ראוי לברך כל מצוה שעשייתה היא גמר חיובה מברך בשעת עשייה וכל מצוה שיש אחר עשייתה צווי אחר אינו מברך אלא בשעה שעושה הצווי האחרון כיצד בגישה סוכה או לולב או שופר או ציצית או תפלין או סוזה אינו מברך בשנת עשייה אקבו לעשות סוכה או לולב או לכתוב תפלין מפני שיש אחר עשייתו צווי אחר ואימתי מברך בשעה שישב בסוכה או כשינענע הלולב או כששמע קול השופר או כשיתעטף בציצית ובשעת לבישת תפלין ובשנת קביעת מוזה אבל אם עשה מעק מברך בשנת עשייה אקבו לעשות מעקה וכן כל כיוצא בזה כל מצוה שהיא מזמן לזמן כגון שופר וסוכה ולולב ומקרא מגלה ונר חנוכה וכן כל מצוה ומצו שהיא קניין לו כגון ציצית ותפלין ומוזה ומעקה

וכן מצוה שאינה תדירה ואינה מצויה בכל עת שהרי היא רומה למצוה שהיא מזמן לזמן כגון מילת בנו ופדיון הבן מברך עליה בשעת עשייתה שהחיינו ואם לא בירך על סוכה ולולב וכיוצא בהם שהחיינו בשעת עשייה מברך עליהן שהחיינו בשעה שיצא ידי חובתו בהן וכן כל כיוצא בהן אחר העושה מצוה לעצמו ואחר העושה אותה לאחריו מברך קודם עשייתה אשר קדשנו במצותנו וצונו לעשות אבל אינו מברך שהחיינו לא על מצוה שעושה איתה לעצמו היו לפניו מצוות הרבה אינו מברך אקבו על הבצוות לא מברך על כל אחת ואחת בפני עצמה כל העושה מצוה בין שהיתה חובה עליו בין שאינה חובה עליו אם עשה איתה לעצמו מברך לעשות עשה איתה לאחרים מברך על העשייה כיצד לבש תפלין מברך להניח תפלין נתעטף בציצית מברך להתעטף ישב בסוכה מברך לישב בסוכה וכן הוא מברך להרליק נר של שבת ולגמור את ההלל וכן אם קבע מוזה לביתו מברך לקבוע מוזה עשה מעקה לבנו מברך אקבו לעשות מעקה הפריש תרומה לעצמו מברך להפריש מל את בנו מברך למול את הבן שחט פסחו וחגיגתו מברך לשחוט אבל אם קבע מוזה לאחרים מברך על קביעת מוזה עשה להם מעקה מברך על עשיית מעקה הפריש להם תרומה מברך על הפרשת תרומה מל את בן חבירו מברך על המילה וכן כל כיוצא באילו עשה המצוה לו ולאחרים כאחד אם היתה מצוה שאינה חובה מברך על העשייה לפיכך הוא מברך על מצות עירוב היתה חובה ונתחזן להוציא עצמו מירי חובה ולהוציא לאחרים מברך לעשות לפיכך הוא מברך לשמוע בקול שופר נטל את הלולב מברך על נטילת לולב שכיון שהנביהו יצא ידי חובתו אבל אם בירך קודם שיטול מברך ליטול לולב כמו לישב בסוכה מיכן אתה למר שהמברך אחר שעשה מברך על העשייה אבל נטילת ידים ושחיטה הואיל ובדברי הרשו הן אפילו שחט לעצמו מברך על השחיטה ועל כיסוי הדם ועל נטילת ידים וכך הוא מברך על ביעור חמץ בין שברק לעצמו בין שברק לאחרים שזשעה שגמר בלבו לבטל נעשית מצות הביעור קיץ שיברוק בקו שיתבאר במקומו כל דבר שהוא מנהג אעפ"י שמהג נביאי הוא כגון נטילת ערבה בשביעי שלחג ואין צורך לתם מנהג הכמי כגון קריאת הלל בראשי חדרים ובחולו של מועד שלפסח אין מברכין עליו וכן כל דבר שישתפק לך אם פעון ברכה אם לא עושין אותו בלא ברכה ולעולם יזהר אדם בברכה שאינה צריכה וידעה בברכות הצריכות וכן דוד אמר בכל יום אטיבך נגמרו הלכות ברכות

חי תברך את שםך ה' אלהינו ורוח כל בשר תפאר ותרום
וכיך מלכנו תמיד לדור ודור וקעולם ועד עולם אתה אל
ומבלעדי אין אלהים ואין לנו קלך גוף ומושיע פודה ומצו
בכל עת צרה וצוקה לא אתה מפרג ומרחם אזה כל ברו
ארוך התולדות המהולל בתושבחות המנהג עולמו בחסד
ובריותיו ברחמים רבים אלהים אמת לא ינוס ולא יישן
המיעורר ישנים והמקיץ נרדמים סומך נופלים ורופא חולי
במיתר אסורים ולך אנחנו מודים ולא פינו מלא
שיפה מים ולשונינו רנה כהמון גליו ושפתותינו שבח
כמרחבי רקיע ועינינו מאירות כשמש וכירח וירינו פרום
כנשרי שמים ורגלינו קלות כאילות אין אנו מסמיקין להודו
לך ה' אלהינו ואלהי אבותינו ולברך את שמך על אהת מאף
אפי אפים ורוב רובי רבבות פעמים הטובות נסים וגבורו
שגשיות עמנו ועם אבותינו מלפנים ממצרי גאתנה אלהינו
מבית עברים פדיתנו ברעב ונתנו ובשוב כלכלתנו ומחרב
הצלתנו ומרבר מלשתנו וכח לאי רעים רבים רליתנו ועד
הנה עזרנו רחמי ה' אלהינו ולא עזבונו חסדי על כן איברי
שפגת בנו ורוח ונשמה שנפחת באפינו ולשון אשר שמת
ובפינו הן הם יודו ויברכו את שמך ה' אלהינו וכול ישתבח
וכל וכן נהגו לקרות כל מומד שיר ליום השבת
קורם שיתחילו פסוקי הזמירות ביום השבת וביום הכפורי
ויש מקומות שנהגו לקרות הלל הגדול בשבתות קורם
פסוקי הזמירות ויש מקומות שנהגו לקרות שיר המעלו
הכל כמנהגם ברכה ראשונה שלפני קרית זו היא
נוסחה באי אכה יוצר אור ובורא העך טול עד יוצר
המאורות ברכה שנייה אהבת עולם אהבתנו ה' אלהינו
חמלה גדולה ויתירה חמלת עלינו אבינו מלכנו טול עד
עמו ישראל באהבה ברכה אחרונה של אחר קרית
שמע זו היא נוסחה אמת ויציב וכול עד באי גא ישראל
ובערבי ברכה ראשון באי אמה אשר ברברו מעריב ערבי
עד באי המעריב ערבי ברכה שנייה אהבת עולם בית ישראל
עמך אהבת עד באי אהב עמו ישראל לעד ברכה אחרונה
של קרית שמע של ערבית זו היא נוסחה אמת ואמונה
כל זאת קיים עלינו כו עד באי גא ישראל ברכה אחרונה
זו היא נוסחה השכיבנו ה' אלהינו לשלום וכו עד ברוך
שומר עמו ישראל לעד ברוך ה' לעולם אמן ואכן טול
עד פדית אותי ה' אמת יראו עינינו וישמח לבנו
כול עד ה' כלך ה' מלך ה' ימלך לעולם ועד ונהגו
מקצת העם לברך פסוקים באמצע ברכה וקוראין בנוסח
זה וירא כל העם ויפלו על פניהם ויאמרו ה' הוא האלהים ה'
הוא האלהים השיענו אלהי ישענו וקבצנו והצילנו מן

הגוים להודות לשם קדשך להשתבח בתהלתך כי לא
לא יושה את עמו בעבור שמו הגדול כי הואילה לעשו
אתכם לו לעם ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר
עשוי והיתה לה המלוכה והיה למלך על כל הארץ ביום
ההוא והיה ה' אחר ושמו אחר אלהינו שבשמים יחד
שמך הקרוי עלינו קיים את שמך ומלכותך עלינו תמיד
בירך נפשות החיים והמתים אשר בירו נפש כל חי ורוח
כל בשר איש בירך אפקיד רוחי פדית אותי השם אל
אמת ואנחנו עמך נצאן מרעיתך טדה לך לעולם לדור
ודור נספר תהלתך השם הצילה נפשי משפת שקר מלשו
רמיה ישראל נושג בהשם תשועת עולמים לא תבושו
ולא תכלמו עד עולמי עד יהי השם אלהינו עמנו
כאשר היה עם אבותינו אל יעזבונו ואל ישנו להטות
לבנו אינו ללכת בכל דרכיו לשמו מצותיו וחקיו ומשפטיו
אשר צוה את אבותינו כל הנשמה תהלל יה הללויה
ברוך השם ביום ברוך השם בלילה ברוך השם בשכבנו
ברוך ה' בקומנו תמיד נהלך סלה ונשיח בחוקי ובאמונת
בא המולך בכבודו חי וקיים תמיד ימלך עלינו וכול

נוסח ברכות התפילה
וסידורן

א באי אלהינו ואלהי אבותינו אלהי אברהם ואלהי יצחק
ואלהי יעקב הא הגדול הגבור והמרא ב אתה גבור
לעולם השם מחיה מתים אתה רב להשיע מוריר ביקל
משיב הרוח ומוריר הגשם מכלכל חיים בחסד כחיה
מתי ברחמים רבים סומך נופלים וכו ג אתה קדוש
ושמך קדוש וקדושים בכל יום יהללך סלה באי הא הקדו
ד אתה חונן לארס רעת ומלמד לאנוש בינה
וחננו מאתך רעה חכמה ובינה והשכל באי חונן הרעת
ה השיבנו אבינו לתורתך ורבינו בכצותך
וקרבינו מלכנו לעבודתך והחזירנו בתשובה שליכה לפני
באי הרוצה בתשובה ו סלח לנו אבינו כי
חטאנו מחול לנו מלכנו כי פשענו לך כי א טוב וכלח אתה
באי חונן הכרבה לכלוח ו ראה נא בעניינו
ורובה רבינו ורן דינו ומהר לגאנו כי א מלך גוא חוק
אתה באי גוא ישראל ח רפאנו היס אלהינו
ונרפא הושיענו ונושע כי תהלתנו אתה והעלה רפואה
שלימה לכל תחלואינו כי א רופא ורחמן אתה באי רופא
חולי עמך ישראל ט ברכנו השם אלהינו בכל
מעשה ידיו וברך את שנותינו ותן טל ומטר לברכה על
כל פני הארמה ושבע את העולם כברכותי ורוה פני תבל
באי מברך השנים י תקע בשופר גדול להירותינו ושא
נס לקבץ את כל גלותינו מארבע כנפות הארץ לארצנו
באי מקבץ נרחי עמו ישראל יא השיבה שופטנו
כבראשונה ויועצנו כבתחלה והסר ככנו יגן ואגדה וכלו
עלינו אתה לברך בחכר וברחמים בצדק ובכשפט באי
מלך אהב צדקה ומשפט יב למשוכדים
אל תהי תקוה וכל קדמים טלס כרגע יאברו ז
והשיבנו כהרה בימינו באי שובר רשעים
ומכניע זדים יג על החסדי ועל הצדיקי
ועל גירי הצדק ועל שארית עמך בית ישראל יהמו רדכיך
השם אלהינו ותן שבר טוב לכל הבוהים בשכך באבת
הטוב וכו יד תשמך בתוך ירושלם עירך
כאשר רברת ובנה אותה בנין עולם בכהרה בימינו באי
בונה ירושלם טו את צבח רור בכהרה
תצמיח וקרנו תרום בישועתך באי כצמיח קרן ישועה
יז שמע קולנו השם אלהינו וחוס ורחם עלינו
וקבל ברחמים ורצון את תפלתנו כלכנו ריקס אל תשיבנו
כי אתה שומע וכול יז רצה השם אלהינו
בעמך ישראל ובתפלת שעה והשב העבודה לרביב ביתך
ואישי ישראל ותפלתם וכו באי הכחזיר שכניתו לציון
יח מודים אנחנו לך שאתה הוא השם אלהינו

ואלהי אבותינו צור חיינו מנן ישענו אתה לדור ודור נודה
לך נספר תהלתך על חיינו וכו יט שים
שלום טובה וברכה חן וחסד ורחמי עלינו ועל ישראל עמך
וברכנו כולנו ממאור פניך נתת לנו ה' אלהינו תורה וחיים
אהבה וכול בימות החמה אום בברכה רב להושיע
מוריר הטל ככלכל חיים בחכר וכו וכברך ברכה תשיעי
בנוסח זה ברכנו ה' אלהינו בכל מעשה ידיו וברך את
שנותינו בטללי רצון ברכה ונרבה כשנים הטובות באי
מסד השנים בליל מוצאי שבת ובמוצאי יום הכפורי
ובמוצאי ימים טובים מסד ברכת בייעית בנוסח זה
אתה חונן לארס רעת ומלמד לאנוש בינה אתה
הברלת בין קדש לחול בין אור לחשך בין ישראל לגוים בין
יום השביעי לששת ימי המעשה כשם שהברלת בין קדש
לחול כן פרנו והצילנו ככל מיני משחי ומכל מיני פורענו
המתרגשות לבוא בעולם ושכרנו מן הכל וחננו כאתך וכו
בראשי חרשים ובחולו שלמוער מוסיק בכרוננו
בערבית ושחרית ומנחה ומברך אותה בנוסח זה רצו
ה' אלהינו וכו עד עבודת ישראל עמך אלהינו ואלהי אבותינו
יעלה ויבא וכו ותחזינה עינינו וכול ובחולו של
מוער אום ביום כקרא קדש חה ביום מועד חג המצו
חזה א ביום מועד חג השבועות חזה א ביום מעד
חג הסוכות חזה ביום תענית מסד היחיד ברכת יו

מהולכשמיפין ממנו דם ברית אינן צריכין ברכה
 וכן אטרונגים אין כביכין על מילתו מפני שהוא אינו זכר
 נורשצריך לחתוך ערלתו מפני מכה או מפני
 שחף שגולר בו אסור לישראל לחתוך לו אותה שהגויים אין
 מעלין אותם מידי מיתה ולא מורידין אותן אליה אעפ
 שיעשו כצוה ברפואה זו שהרי לא נתכוון למצוה לפיכך
 אם נתכוון הגוי למילה מותר לישראל למול אותו מאוסה
 היא והערלה שנתגנו בה הרשעים שנכין כל הגוים
 ערלים וגרולה היא המילה שלא נקרא אברהם אבינו
 שלם עד שמל שנ התהלך לפני והיה תמים ואתנה
 בריתי ביני וביניך כול וכל המצד בריתי של אברהם
 אבינו והניח ערלתו או משכה אעפ שיש בו תורה ומעשן
 טובים אין לו חלק לעולם הבא בא וראה כמה חמורה
 מילה שלא נתלה למשה רבינו עליה אפי שעה אחת אעפ
 שהיו בדרך וכל מצוות התורה נכרתו עליהן שלש בריתו
 שנ אלה דברי הברית אשר צוה ה מלבר הברי אשר כרת
 אתם בזרב ושם היא אום אתם נצבים היום כול לעברך
 בברית ה אהיך הרי שלש בריתות ועל המיל נכרתו שלש
 עשה בריתי עם אברה אבינו ואתנה בריתי ביני וביניך
 אני הנה בריתי אתך והקימותי את בריתי ביני וביניך
 לברית עולם ואתה את בריתי תשמור זאת בריתי אשר
 אשר תשמרו והיה לאות ברית והיתה בריתי בכשרכם
 לברית עולם את בריתי הפר והקימותי את בריתי אתו
 לברית עולם ואת בריתי יאקים את יצחק
 בריך רחמנא דסיען

נגמר ספר שיני

ומנן פרקיו מו
הלכות קרית שמע
 ארבעה פרקים
הלכות תפלה וברכת
כהנים
 חמשה עשר פרקים
הלכות תפילין ומוזה
וספר תורה

עשרה פרקים
הלכות ציצית
 שלשה פרקים
הלכות ברכות
 אחר עשר פרקים
הלכות מילה
 שלשה פרקים
סדר תפלות כל השנה

נהני העם לקרות בכל יום בשחר אחר שקורין פרשת צו
 וברכת כהנים קורין משנה זו אילו דברים שאין להם
 שיעור הפאה והבכורים והראיון וגמילות חסדים ותלמוד
 תורה או דברים שאדם איכל פירותיהן בעולם הזה
 והן קיימת לו לעולם הבא כיבוד אב ואם וגמילות
 חסדים ועיון תפלה וביקור חולים והשכמת בית המדרש
 והכנסת אורחין והבאת שלם בין אדם לחבירו ותלמוד
 תורה כנגד כלם אמר ר' זירא בנות ישראל הן החמירו
 על עצמן שאפילו רואות ים שיפה סודל יושבות עליה
 שבעה נקיים תנא רבי איהו כל השונה הלכה מובטח
 לו שהוא בן העולם הבא שנ הליכות עולם לו אל תיקרי

הליכות אלא הלכות אמר ר' אעור אמר ר' חנינא
 תלמידי חכמים מרבין שלום בעולם שנ וכל בניך לסודי
 השם וכול מוסור לרוד ה מי יגור באהלך ומי
 ישכן בהר קרשך הולך תמים ופועל צדק
 לעולם יהא אדם ירא שמים בסתר ומורה על האמת ורוד
 אמת בלבבו וישמים ויאמר רבון כל העולמים לא על
 צדקותינו אנחנו מפילים תחנונינו לפניך כי על החסיד
 הרבים מה אנו מה חיינו מה חסרינו מה צדקותינו
 מה כוחינו ומה גבורותינו לפניך מה נאמר לפניך
 השם אהינו הלא כל הגבורים כאין לפניך ואנשי השם כלא
 היו וחכמים כבלי מרע ונבונים כבלי השכל כי כל מעשינו
 תהו ובוהו וימי חיינו הבל לפניך כמו שכתו ברברי קרשך
 ומותר האדם וגו אבל אנחנו עמך בני בריתך
 בני אברהם אהבך שנשבעת לו בהר המוריה זרע יצחק
 יחידך שנעקד על גבי מזבחך ערת יעקב בנך בצורך
 שמא הבתך שאהבת אותו ומשמחתך שישמחת בו קראת
 אותו ישראל וישורון לפיכך אנו חייבין להודות לך ולשבח
 ולפארך וליתן שבח והודאה לשמך וחייבין אנו לומר לפני
 בכל יום ערב ובקר שמע ישראל ה אהינו ה אחר אשרינו
 מה טוב חלקנו מה נעים גורלינו מה יפה מאד ירושתנו
 אשרינו שאנו משכימין ומעריבים בכל יום תמיד ערב
 ובקר שמע ישראל השם אהינו השם אחד אתה הוא
 קודם שנברא העולם אתה הוא אחר שנברא העולם אתה
 הוא בעולם הזה ואתה הוא לעולם הבא אתה הוא ראשון
 ואתה הוא אחרון קדש שמך הגדול והקדוש בעולמך
 ובישועתך תרום ותגביה קרננו ברוך המקדש שמו ברבים
 אתה הוא השם אהינו בשמים ממעל ועל

הארץ מתחת ובשמי השמים העליונים אתה הוא ראשון
 ואתה הוא אחרון ומבלעדך אין אלוים קבץ קודש מארב
 כנפות הארץ יכירו וידעו כל באי העולם כי אתה הוא אלו
 לברך לכל ממלכות הארץ אתה עשית את השמים ואת
 הארץ ומי בכל מעשה יריך בעליונים או בתחתונים מי
 יאמר לך מה תעשה אבינו שבשמים עשה עמנו כמו
 שהבטחתנו על ידי חוזה בעת ההיא ובעת קבצו אתכם
 כי אתן אתכם לשם ולתהלה לכל עמי הארץ בשובי את
 שבותיכם לעיניכם אמר השם ונאמר אתה הוא ה
 לברך אתה עשית את השמים ושמי השמים וכל צבאם
 הארץ וכל אשר עליה הימים וכל אשר בהם ואתה כחיה
 את כולם וצבא השמים לך משתחווים אתה הוא
 השם האלוים אשר בחרת באברהם והוצאתו מאור כשרים
 ושמת שמו אברהם אתה הוא ושענתך לא נתמו ה מלך
 ה מלך ה ימלוד לעולם ועד ה מלך כול עד ברוך ה
 לעולם אמן ואמן ברכה ראשונה שמכרכין לפני פסוקי
 הזמירות והו נוסחה ברוך שאמר והיה העולם ברוך
 הוא ברוך אומר ועושה ברוך גזור ומקיים ברוך כרדם
 על הארץ ברוך מרחם על הבריות ברוך מעביר אפלה
 ומביא אורה ברוך משלם שכר טוב ליריאו ברוך שאין
 לפניו לא עולה לא שכה ולא סב ולא מרכה לא משוא
 פנים ולא מקח שחר ברוך א חי לעד וקיים לנצח באו
 אמה הא המהולל בפי עמו משובח ומפואר בלשון כל
 חסידיו ועבדיו ובשריו רוד עברך פשיחך נהלל ה אהינו
 בשבחות ובזמירות נודך ונשבחך ונפארך ונמליכך נזכיר
 שמך מלכנו אהינו יחיד חי העולמי משובח ומפואר עדי
 עד שמו באי מלך מהולל בתושבות וקורין פסוקין
 או יהי כבוד ה לעולם ה ישמח ה במעשיו וכול אשרי
 וכול עה סוף תילים נאחר כך קורא פסוקים או ברוך
 השם לעולם אמן ואמן ימלוד השם לעולם אמן ואמן
 ויברך רוד את השם לעיני כל הקהל ויאמר רוד בא אמת
 אלו ישראל וכול ברכה אחרונה של אחר פסוקי הזמירו
 והו נוסחה ישתבח שמך לעד מלכנו הא המלך הגדול
 והקדוש בשמי ובארץ כי לך נאח השם אהינו ואלו אבותי
 וכול וקורא השירה עד סופה כמנהג המקום בשבת
 נהני כל העם להוסיף לפני ברכה זו נוסח זה נשמת כל

ועובר על פשע ישוב ירחמנו יכבוש עונותינו ונו
בחד היום יעמוס לנו הא ישועתנו סלה ה צבאו עמנו
משגב לנו אהי יעקב סלה ה צבאו אשרי ארס בושח בך
ברוך ארונו ברוך כוראיו ברוך שבראנו לכבודו
והברילנו מן התועים ונתן לנו תורת אמת על ידי משה
רבינו חיי עולם נשעה בתוכנו הרחמן יפתח לבנו לתלמוד
תורתו ויתן בלבבנו אהבתו ויראתו ותורתו לעשות רצונו
אלעבורו בלבב שלם ובנפש חפוצה למען לא ניגע לריק
ולא נלד לבתלה כן יהי רצון ורחמי מלפני ה אהינו שנחיה
לשמור חקיך בעולם הזה ולימות המשיח כרי שזכה וניר
שוב לחיי העולם הבא למען יזכרך כבוד ולא ירום
ה' אהי לעולם אורך יהיו לרצון אכרי פי והגיון לבי
לפניך ה צורי וטאי נהגו מקצת העם לקרוא בכל
יום אחר תחנונים או שיר מומור שהיו הלויס אומיבבית
המקדש באותו היום וקורין לדוד אליך ה נפשי אשא
כל המומור וקורין אמר אעור אמר חנינא תלמידו
חכמים מרבים שלום וכול אין כלהינו אין כארוננו
אין כמלכנו אין כמושיענו מי כלהינו מי כארוננו מי כמלכנו
מי כמושיענו נודה לאהינו נודה לארוננו נודה למלכנו
נודה למושיענו אתה הוא ארונו אתה הוא כלכנו אתה
הוא מושיענו אתה תקום תרחם ציון כי עת לחננה כי
בא מועד אך צדיקים יודו לשכך ישובו ישרים את פניך
ויבטחו בך יודעי שמך כי לא עובת דורשיך כי כל
העמי ילכו איש בשם אהיו ואנחנו נלך בשם ה אהינו עול
וער כבר אמרנו בספר הזה שבימי השבתות וימים
טובים מתפלל ארס בכל תפלה שבע ברכות שלש
ראשונות ושלש אחרונות וברכה אחת אמצעי מעין היום
ובראש השנה וביום הכפורים של יובל מתפלל באמצע
שלש ברכות ובתפלת מוסף בלבד ונמצא מתפלל במוסף
בשני ימים או תשע ברכות ובמוסף ראש חרש ובמוסף
חולו של מועד מתפלל שבע שלש ראשונות ושלש אחרונות
וברכה אחת באמצע

זהו נוסח כל הברכות

האמצעיות ברכה אמצעית שלילולי שבת אתה
קדשת את יום השביעי לשבך תכלית מעשה שמים וארץ
וברכתו מכל הימים וקדשתו מכל הזמנים כאמור ויברך
אהים את יום השביעי ויקדש אותו ונו אהינו ואהי אבותי
רצה נא במנוחתינו וכול ברכה אמצעית של יוצר
ישכח כשה במתנת חלקו כי עבר נאמן קראת לו כליל
תפארת בראשו נתת בעמרו לפניך על הר סיני הוריר
כידו שני לוחות אבנים וכתוב בהן שמירת שבת זמן כתו
בתורתך ושמרו בני ישראל כול ישכחו במלכותך שומרי
שבת קראי עונג עם מקדשי שביעי
אהינו ואהי אבותינו רצה נא במנוחתינו כול ער באי
מקדש השבת ברכה אמצעית של מוסף שבת
למשה צוית על הר סיני מצות שבת שמור וזכור ובו
צויתנו ה אהינו להקריב לך קרבן כוסף כראוי יהי רצון
מלפניך השם אהינו שתעלנו לארצנו וכול ואת מוספי יום
המנוח הזה נעשה ונקדיב כול ער על ידי משה עבדך לא
נתנו מלכנו לגויי הארצות ולא הנחלתו כלכנו לעובדי
פסילים גם במנוחתו לא ישכנו ערלים לבית ישראל נתנו
ועי ישרון אשר בס בחרת חמרת ימים אות קראת אהי
ואהי אבותינו רצה נא במנוחתינו כול ער באי מקדש
השבת ברכה אמצעית של מנחת שבת אתה
אחר ושמן אחר ומי כעמך ישראל גוי אחר בארץ עשרת
תהלה ועשרת ישועה לעמך נתת אברהם יגל יצחק ירנן
יעקב ובניו ינוחו בו מנוחת שליכה שאתה רוצה בה
ימרו בניך וידעו כי מאתך היא מנוחתם תנחילנו
אבינו א תהי צרה ויגון ביום מנוחתנו אהינו ואהי אבותי
מל ברכה אמצעית של מוסף ראש חרש ראשי
הרשי לעמך נתת זמן כפרה לכל תולדות להיותם מקדיבי
לפניך וקדי רצון ושעירי חטאת לכפר בערם וסדון לכלם

יהיו תשעת נפסס מיר שונט מובח חרש לציון תכין
ועולת ראש חרש נעלה עליו שירי חוד נשבע בפירך
האמורי לפני מוכרך אהבת עולם תביא להם וסדית אבות
לבנים תזכור אהינו ואהי אבותינו מפני חטאינו גלינו
מארצנו ונתרחקנו מעל ארמתינו יהי רצון מלפניך השם
אהינו שתעלנו לארצנו ואת מוספי יום ראש חרש הזה
בו ער על ידי משה עבדך יהי רצון מלפניך השם
אהינו ואהי אבותינו שתחדש עלינו את ראש חרש הזה
לכובה ולברכה לחן ולחכר ולרחמים להיום ולשלום
ויהי ראש חרש הזה קמ וסוף לכל דגא הינו וצרוהינו
תחלה וראש לפרות נפשינו כי בעמך ישראל ככל ראובית
בחרת וראשי חרשים לרם נתת באי כקדש ישראל וראשי
חרשים ברכה אמצעית במוסף ראש חרש שרל
להיות בשבת אהה יצרתה עילכך כקדס כלית
מלאכתך ביום השביעי בחרת בנו מכל העמים ורצית
בנו מכל הלשונות וקדשתנו במצותיך וקדבתנו בלכנו
לעבודתך ושכך הגדול והקדוש עלינו קראת והתן לנו
השם שבתות למנוחה ויום ראש חרש הזה לכפר
בעדנו שחטאנו לפניך ומכני דטאינו וכול ער וכיכפין
כהלכתך ואת כוספי יום רכנוח הזה ויום ראש חרש הזה
נעשה ונקריב את קרבנות הובותינו תכירין כסדרו כמצו
רצונך כמו שכתבת עלינו בתורתך על ידי משה עבדך
יהי רצון מלפניך השם אהינו ואהי אבותינו
שתחדש וכול ער לכדות נפשינו רצה נא במנוחתנו
וקדשנו במצותיך כול ער וינחו בס כל ישראל אהבי שכך
באי מקדש השבת וישראל וראשי דרשים ברכה
אמצעית של יום טוב של פכה ערבית שדרית ובנרה
אתה בחרתנו מכל העמים אהבת אותנו רצית בנו מכל
הלשונות וקדשתנו במצותיך וקדבתנו בלכנו לעבודתך
ושכך הגדול והקדוש עלינו קראת והתן לנו ה אהינו כועדי
לשכך חגים וזמנים לששון את יום טוב כקרא חרש הזה
את יום חג המצות הזה זמן חירותינו בארץ זכר ליציאת
מצרים אהינו ואהי אבותינו יענה ויבא כול אז שיאמר
ה אהינו את ברכת מועדך לחיים ולשלום כאשר אכרת
ורצית לברכני כן תברכנו כלה והן דמכנו בתורתך ושכח
נפשנו בישועתך ונו באי כקדש ישראל והזכנים
ברכה אמצעית במוסף הפסח אתה בחרתנו מכל
העמים כול ער זכר ליציאת מצרים ומכני
חטאינו גלינו מארצנו ונתרחקנו מעל יידיהינו וצרוהינו
אנו יכולין לעלות להראות ולהשתהות לפניך בבית
בחרתך בנה הדרך בבית הגדול והקדוש שנתת לנו עמך
עליו מפני היר שנשתלדה בכקדשך יהי רצון מלפניך השם
אהינו שתשוב ותרחם עלינו ועלינו ברהביך ורבינו בך
פזרינו כבין הגוי ונפוצוהינו כנכ כירכתי ארץ והביטנו
לציון עירך ברנה ולירושלם בית מקדשך בשבדות ישרם
ושם נעשה לפניך את קרבן חובותינו תמידך כסדרך
וזמוספין כהלכתך ואת כוסף יום טוב מקרא קדש הזה יום
חג המצות הזה נעשה ונקדיב לפניך כמצות רצונך כמו
שכתבת עלינו בתורתך על ידי משה עבדך מלך החסן
רחם עלינו והשיאנו באי מקדש ישראל והזכנים
ובנוסח הזה הוא מתפלל בחג השביעות ובחג הסוכו בלא
חסרון ובלא יתר לא שבחג השביעות הוא אום ואת יום
שוב מקרא קדש הזה את יום חג השבועות הזה זמן כהן
תודתינו באהבה זכר ליציאת מצרים וכן הוא אום ביום
שוב מקד קדש הזה ביום חג השביעו הזה לרחם בי עלינו
ובמוסף הוא אום ואת מוספי יום טוב מקרא קדש הזה
יום חג השבועות הזה וכן בסוכות הוא אום את יום טוב
מקרא קדש הזה יום חג הסוכות הזה זמן שמחתנו באהב
כול ובשמיני עצרת אום את יום טוב מקרא קדש
הזה את יום חג שמיני עצרת וזה שמחתנו כול זמן
במוסף אום ואת מוספי יום טוב מקרא קדש הזה יום חג
שמיני כול ואם חל יום טוב להיות בשבת אום אתה
בחרתנו כול ער ותתן לנו ה אהינו שבתות למנוח

בנוסח זו שמע קולנו ה' אלהינו חוס וחס עלינו וקבל
ברחמים וברצון את תפלתנו מלפניך כלבנו ריקס אל
ת' ש'נו עננו ה' אלהינו עננו ביום צום תעניתנו כי בצרה
גדולה אנחנו אל תסת' פניך כסנו ואל תעל אונך משמוע
בקשתנו והיה קרוב לשוענו טרם נקרא ואתה תענה נרבר
ואתה תשמע נרבר שנ' והיה טרם יקראו ואני אענה עוד
הם מרברים ואני אשמע כי אתה שומע תפלת כל פה באי
שומע תפלה ושליח ציבור אום נוסח זה ברכה בפני
עצמה אחר ברכ' שביעי אום עננו וכו' עד כי א' עונה בעת
צרה פורה ופציל בכל עת צרה וצוקה באי העונה בעת
צרה בתשעה באב מברך ברכת יד בנוסח זה
רחם ה' עלינו על ישראל עמך ועל ירושלם עירך העיר
האבילה החריבה השוממה הנתונה ביר זרים היושב וראש
לה חפוי כאשה עקרה שלא ילדה ויבלעוה לגיונות וירשוה
עירי פסילים ויתנו נבלת ע בריך מאכל לעוף השמים
ויבסס הארץ על כן ציון במרר תבכה וירושל' תתן קולה
ל' בני על חלליהם מעי מעי על הרונהם ראה ה' והביטה
וראה שוממותיה ונחמנה כי באש הצתה ובאש אתה
עתיד לבנותה ככת ואני אהיה לה נאם ה' חובת אש לכבו
אהיה בתיבה באי בונה ירושלם בפודי מברך ברכת
יח בנוסח זה מורים אנחנו לך שאתה היא ה' אלהינו
על חיינו המסורים בידך על נשבותינו הפקודות לך על
נסיד שבכל יום ויום על נפלאותיך שבכל עת ועת
על הנסים ועל הגבורות ועל התשיעיות וכולי ועל כולם ה'
אלהינו אנו מורים לך הטוב כי לא כלו וכולי בחנוכה
מברך ברכה זו בנוסח זו מורים אנחנו לך כו' עד ועל
נפלאותיך שבכל עת ערב ובקר וצהרים על הנסים כולי
עד ואחר כך באו בנד' וכולי שליח ציבור מברך לעול
ברכה שלישית בנוסח זה נקרישך ומליכך ונשלש
לך קרושה כשילשת מרבר האמור על ידי נביאך וקרא
זה אל זה ואמר קקה ה' צבאות מלא כל הארץ כבודו
כבודו וגבולו מלא עולם ומישרתיו שיאלי איה בקים כבודו
להערינו משבחים ואימרים ברוך כבוד ה' ממקומו
ממקומו מלכנו תימיע ותסלך עלינו כי מחכים אנחנו לך
כימי נסלך בציון בחיינו ובימינו תשבון תתגדל ותתקדש
בניך והישל עירך לדור ודור לנצח נצחו ועינינו תראו
בברכי עירך כרבר האמו ברברי קרשך על ידי רבי נשיה
צדקך יסלך ה' לעולם אהיך ציון לדור ודור הללויה
לדור ודור נגיד נרלך ולנצח נצחים קרושתך נקריש
ושבחך אלהינו לא ימוש כי א' מלך גדול וקרוש אתה ברוך
אתה השם הא הקדוש בעת ששליח ציבור אומר
בברכה זו וקרא זה כל העם ענין קרוש קרוש קרוש
וכולי וכשהיא אומר איה מקום כבודו כל העם ענין
משבחין ואימרים ברוך כל ומשהוא אומר בחיינו ובימינו
כל העם ענין אמן וכשהוא אומר על ידי דוד משיח
צדקך כל העם אומר וסלך השם לעולם וכל אי הויברים
שענין הציבור הוא קרא עמהן ולא יגביה קולו בעת
שהן ענין עמו ואחר היחיר ואחר הציבור בעשרת
ימים שזראש השנה עד יום הכפורים אומר בסוף ברכה
זו כאמור ויגבה השם צבאות במשפט והא הקדוש נקדש
בצדקה באי המלך הקדוש שליח ציבור אומר קרוש
לעולם קדם כל תפלה ואחר כל תפלה ואחר שאומר סדר
היום בכל עת שיאמר סדר היום יתחן מעט ויאמר קרוש
וכששלי לקרות בתורה ובכל עת שיתחן ברברי תחנוני
כשיגבור תחנוניו יאמר קרוש

נוסח הקדוש

ותגדל ויתקדש שמייה רבא בעלמא דברא כרעותיה וימלי
מלפתייה ויצמח פורקניה מקרב משיחיה ויפרוק עמיה
בחיוכין נביומיון ובחיוון דכל בית ישראל בעגלא ובזמן
קרוש ואמרו אמן יהא שמייה רבא מברך לעולם ולעלמי
עלמא ויתברך וכולי בעת שיאמר שליח צבור ותגדל
ויתקדש שמייה רבא כל העם ענין אמן ובעת שהוא

אומר תחלה ואמרו אמן כל העם ענין אמן יהא
שמייה רבא מברך לעולם ולעלמי עלמא ומצות
חכמים הראשונים לענות אמן יהא שמייה רבא מברך בכל
כחו של אדם וכשהוא אומר ויתברך כל העם ענין
אמן וכשהוא אומר בריך הוא כל העם ענין אמן וכשהוא
אומר בסוף ואמרו אמן כל העם ענין אמן וכסדר הזה
ענין בכל קרוש וקרוש קרוש בתרא כל קרוש שאומר
שליח צבור אחר שגומר התפלה שאינו אומר אחריו כלום
אלא כל העם שומעין אותו ונפטרין נהגו העם להוסיף
בסוף נוסחה זה מתקבל צלותהון ותתעבר בעותהון
וצלותהון ובעותהון רכל בית ישראל קדם אבוהון דבשמיא
יהא שלמא רבא וסייעתא ופורקנא משמיא עליכון ועלנא
ועל קהלהון דישרא ואמרו אמן עושה שלום במרומו הוא
ברחמי יעשה שלום עלינו ועל כל ישראל אמן קרוש
דרבנן כל עשרה מישראל או יתר שעוסקין בתלמוד
תורה שבעל פה ואפי במרדשו או בהגדות כשהן מסיימו
אומר אחר מהן מעומר קרוש בנוסח זה יתגדל
ויתקדש שמייה רבא רעתיר לחרתא עלמא ולאחיה
מיתייא ולמיפרק חייא ולמיבני קרתא דירושלם ולשכללא
היכלא קרושא ולמייעקד פולחנא נוכראא מן ארעא ולאבת
פולחנא דשמיא לאתריה בזויה וימליך מלכותיה וכול עד
ונחמתא ראמירן בעלמא ואמרו אמן על רבנן
על תלמידיהון ועל תלמידי תלמידיהון דעסקין באוריתא
דיבאתרא הדין ודי בכל אתר ואתר יהא להון ולכון חיינא
וחסרא ורחמי וסייעתא ורוחא מקדם אבוהון דבשמיא
ואמרו אמן יהא שלמא וכולי וזהו הנקרא קרוש דרבנן
מנהגו להתחן בפילת פנים ברברי ופסוקים או פעמים
בכולן ופעמים במקצתן לפיכך אני כורע ומשתחוה
ומתחן ארון העולם אהי האהים וארוני הארונים כי לא
על צדקותינו אנחנו מפילים תחנונינו לפניך כי על רחמי
הרבים השם שמעה השם סלחה השם הקשיבה ועשה אל
תאחר מה נאמר לפניך השם מה נרבר ובה נצטרק
חטאנו עוינו והרשענו ומרדנו וסדרנו מסצותיך וכמשפט
לך ה' הצדקה ולנו בשת הפנים השחירו פנינו כפני
חשאתינו ונכפפה קומתינו מפני אשמותינו אין לנו פה
להשיב ולא מצח להרים ראש אהי בשתי ונכלכתי
להרים אהי פני אליך כי עונותינו רבו עד למעלה ראש
ואשמתנו גדלה עד לשמים אין בנו מעשים עשה
עמנו צדקה למען שמך והושיענו כמו שהבטחתנו על ידי
נביאך למען שמי אאריך אפי ותהלתי אחשם לך לבלתי
הכרתיך לא למענכם אני עושה בית ישראל כי אם לשם
קדשי אשר חללתם בנוים אשר באתם שם לא לנו ה'
לא לנו כי לשבך תן כבוד על חסד ועל אמתך למה יאמרו
הגוים איה נא אלהים אנה ה' אל תפן אל קשי העם הזה
ואל רשעו ואל חטאתו סלח נא לעון העם הזה כגדל
חסדך וכאשכ נשאת לעם הזה כמצרים ועד הנה וסלחת
לעוננו כי רב הוא ה' שמעה ה' סלחה ה' הקשיבה ועשה
אל תאחר לכענך אהי כי שמך נקרא על עירך ועל עמך
נהגו העם להתחן אחר נפילת פנים כשמגביה פניו מן
הקרקע בפסוקים או ואנחנו לא נדע מה נעשה כי
עליך עינינו וזכר רחמיק השם וחסרדיך כי מעולם הכה אל
תזכור לנו עונות ראשונים מהר יקרמונו רחמיק כי דלנו
מאר קומה עורתה לנו ופרנו למען חסדך יהי חסדך
השם עלינו כאשר יחלנו לך אם עונות תשמר יה השם
מי יעמוד כי עמך הסליחה למען תורא השם הושיעה
המלך עננו ביום קראנו כי הוא ידע יצרנו וזכור כי
עפר אנחנו עזרנו אהי ישענו על דבר כבוד שמך
והצילנו וכפר על חשאתינו למען שמך וכן נהגו העם
להתחן אחר סדר היום בתחנונים או השם אהי
אברהם יצחק וישרא אבותינו שברה זאת לעולם ליצר
מחשבות לבב עמך והק לבבם ללבבי אליך והוא רחום
יכפר עון וגו כי אתה ה טוב וסלח ורב חסד לכל קראיך
צדקתך צדק לעולם ותורתך אמת מי א' כבוד נטא עין

ידו יסורין ויהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך ה צדיק
ונואי כסדר הזה מתורה בערבית שחרית ומוסף
ומנחה בין יחוד בין שליח ציבור לא שהיחיד אום
ווירוי זה אחר תפלתו אחר שומר שים שלו קודם שיפסיע
שלוש פסיעות ושליח ציבור אמרו בתוך ברכה אמצעי
קודם שיאמר אהינו ואהי אבותינו מחול לעונותינו מתורה
ווירוי כסדר הזה ואחר כך אום מחול לעונותינו ביום צום
הכפורים בנעילה מתורה כסדר הזה מה נאמר לפניך
יעשב מרום כולי כי עונותינו רבו מלמנות כולי מה אנו
מה חיינו מה חסרנו מה צדקנו מה מעשינו מה נאמר לפני
ה אהינו הלא כל הגבורים כאין לפניך ואנשי השם כלא היו
והכמים כבלי מדע ונבונים כבלי השכל כי כל מעשינו תהו
וימי חיינו הכל לפניך ככתוב ומותר האדם מן הבהמה
אין כי הכל הבל אבל אתה הברלת אנוש מראש ותכיריהו
לעמוד לפניך כי מי יאמר לך מה תעשה ואם יצדק מה
יתן לך ותתן לנו ה אהינו את יום הכפורים הזה קן
מחיל לכל חטאתינו למען נחלל מעושק ידינו ונשוב לעשו
חוקי רצונ בלב שלם כדבר שנ דרשו ה בהמצאו קראוהו
בהיותו קרוב יעווב רשע דרכו ואיש און מחשבותיו
וישוב אל ה וירחמהו ואל אהינו כי ירבה לסלוח ואתה
אה סליחות טוב ומטיב חטן ורחום ארך אפים ורב חסד
מרבה להשיב רוצה בתשובתן של רשעים ואין אתה הפץ
במיתתן ככתוב חי אני נאם ה אם אחפוץ בכות הרשע
כי אם בשוב רשע מדרכו וחיה שובו שובו מדרכי הרעים
ולמה תבותו בית ישראל השיבנו וקבלנו ומחול לנו וסלח
בגורל חסדך יהיו לרצון אמרי פי והגיון בי לפניך ה וכו
עושה שלום

נוסח ברכת המזון

באי אבה הון את העולם כולו בשוב בחן ובחסד וברחמי
ומפנים לכל באמור פותח את יריך ומשביע לכל חי רצון
ומכין מזון לכל בריותיו אשר ברא באי הון את הכל
נודה לך ה אהינו ונברכך מלכנו כי הנחלת את אבותינו
ארץ חמדה טובה ורחבה ברית ותורה על שהוצאתנו
מארץ מצרים ופדיתנו מבית עברי על תורתך שלמדתנו
על חוקי רצונך שהודעתנו על כולם ה אהינו אנו כורים
לך ומברכים את שמך כאמור ואכלת ושבעת וברכת את
ה אהיך על הארץ הטוב אשר נתן לך באי על הארץ ועל
המזון רחם ה אהינו על ישראל עמך ועל ירושלים
עירך ועל ציון משכן כבודך ועל הבית הגדו והקדו שנקד
שמך עליו ומלפני דוד פשוהך תחווה לפקום בימינו ובנה
ירושל בקרוב כאשר ריבת באי בונה ברחמי את ירושלים
באי אמה הא אבינו מלכנו אדירנו בוראנו גואנו קדושינו
קדוש יעקב המלך הטוב והמטיב שבכל יום ויום גומלנו
חן וחסד ורחמים וכל טוב הרחמן ישתבח להודי דורים
הרחמן יתפאר לנצח נצחים הרחמן יזכנו לימות המשיח
ולבנין בית המקדש ולחיי העולם הבא מגדול ישועות
מלבו וכו כפירים רשו ורעבו וכו כי לעולם הסוד
המפטיד בנביא מברך לפניך באי אמה אשר
בחר בנביאים טובים רצה ברביהם הנאמרים באמת
באי הבחר בתורה ובמשה עבדו ובישראל עמו
ובנביאי האמת והצדק ומברך לאחריה באי
אמה צדק כל העולמי צדיק בכל הדורות הא הנאמן האומ
ועושה מצד ומקיים אשר כל דבריו האמת והצדק נאמן
אתה הוא השם אהינו ונאמנים דברך דבר אחר מברריך
אחור לא ישוב ריקם כי א נאמן אתה באי הא הנאמן בכל
דבריו רחם על ציון כי היא בית חיינו ולעגומת נפש
היקום נקם מהויה בימינו ותבנה מהרה באי בונה ירושלים
את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח וקרנו תרום בישועתך
בא מגן דוד על התורה ועל העבודה ועל הנביאים
ועל יום המנוח הזה שנתת לנו השם אהינו לקדוש לנבד
ולתפארת על הכל אנו מברכים שמך באי כקדש השבת
וביום טוב הוץ אומר ועל יום טוב מקרא קדש

הזה שנתת לנו לששון ולשמחה באי מקדש ישראל
והזמנים ואם היה שבת ויום טוב בגלל שניהם ירחים
מקדש השבת וישראל והזמנים בנוסח שהיא חותם
בתפלה בברכה אמצעית באותו היום כך היא חותם
בברכה אחרונה זו העניינות שנהגו רוב העם לקרית
מן הנביאים בכל שבת ושבת וכפטיקין בהן ואו דן
בראשית הן עברי אתבוד בו עד אלה הרברים
עשיתם ולא עובתים בישעיה תולדות נה ימי
עקרה לא ילדה עד הטו אזניכם ולכו אלי בישעיה כך
לך ואל מי תרמויני ואשוע עד כי אני האנוס אהי
ישראל בישעיה וירא אליו ואשה אדת כנשי בני
הנביאים עד ותשא את בנה ותצא במלכים ויומו
חיי שרה תחלת הספר עד יחי ארוני המלך לעולם
במלכים תולדות יצחק משא דבר ה אל ישראל ביר
מלאכי עד וערבה לה מנחת וכולי בתרי עשר
יעקוב ועמי תלואים לשובתי עד ובני
בתרי עשר וישלח יעקב הון עובריך
בתרי עשר וישב יעקב על שלשו
עד אריה שאג כי לא יירא בתרי עשר
וייקח שלח ויחזיק חלק עד ויחזיק חלק
במלכים ויחזיק חלק ואתה ביר
עוד ויחזיק חלק ואתה ביר
ויקרב ויחזיק חלק עד ויחזיק חלק
אביו ויחזיק חלק עד ויחזיק חלק
עד ויצא ויחזיק חלק ואתה ביר
ישראל ויחזיק חלק ואתה ביר
בא אהינו ויחזיק חלק עד ויחזיק חלק
צבאות בישעיה ויחזיק חלק עד ויחזיק חלק
אהים עד ויחזיק חלק עד ויחזיק חלק
וישמע יתרו ויחזיק חלק עד ויחזיק חלק
המשרה בישעיה ואלה המשפטים רדתי אהינו
אל ירמיהו עבדך ויחזיק חלק עד ויחזיק חלק
ויקחו לוי ויחזיק חלק עד ויחזיק חלק
ושכנתי בתוך בני ישראל במלכים ואתה ביר
הגר את בני ישראל את הבית עד ויחזיק חלק
כי תשא ודבר ה היהת אל אהינו
אהאב וילך בכלכים ויחזיק חלק
ויקח את חירם מצר עד ותתם מלאכת בנהם
ואלה פקודי ויעש חירם ויקרא עם הויה
עד כה אמר ה מלך ישראל בישעיה
עולותיכם ספו על זבחיכם עד באה ה שנתנו נאם
ה בירמיהו ויהי ביום השביעי ויחזיק חלק
כל בחור בישראל עד כל אשר מברכך בכל
אשה כי תודיע ואיש בא בבעל עניו עד וילך צדק
ארץ בכלכים זאת תהיה וארבעה אנשים ויחזיק חלק
עד ולא השליכם מעל פניו בכלכים ויחזיק חלק
התשפוט התשפוט עד ונחלת כך לעיני הגוים בוחקך
קדושים תהיו באו אנשים כוקני ישראל עד
צבי היא לכל הארצות ביחוקך אמר אל הבהנים
והכתנים הלויים בני צדוק עד כל נבילה וזריפה
ביחוקך בהר סיני השם עזי ומעתי עד הפאני
ה וארפא בירמיה אם בחוקותי הנביא יל הויה
ישראל עד והצלתיסימיר העובדים בהם בירוקקאל
בכדבר סיני והיה מספר בני ישראל עד ויארשתקין
לי באמונה בתרי עשר נשא ויבי איש אהר מר
עד ויגדל הנער ויברכהו השם בשפטים בהעלותו
רני ושמחי בת ציון עד ידו וחובל יסרו ויחזיק חלק
בתרי עשר שלח לך וישלח יהושע בן נון עד
נמוגו כל יושבי וכו ביהושע ויקח רחמי אהינו
שמואל אל העם וכו עד כי לאשוש השם את עמו
בשמואל ואת חקת התורה ופתח הגלעדי עד מימי
ומימה בשופטים וירא בלק והיה שאריו יעקב
עד והצנע לכת עם אהיך בתרי עשר פתחם

מיערים שמחה חגים חסנים לששון את יום המנוח הזה
זאת יום טוב מקרא קדש הזה את יום פלו כול וכן המוסף
אום ואת מוספי יום המנוח הזה כולי ועל דרך זו הוא
מוכיח השבת בראש השנה וביום הכפורים אם חלו להיות
בשבת בין בשאר תפלות בין במוסף וחומם בכל התפלות
של שלשת רגלים כקדש השבת וישראל והומנים
ובראש השנה הוא חומם מלך על כל הארץ מקדש השבת
וישראל ויום הוכרוז ובוים הכפורים מלך על כל הארץ
מקדש השבת וישראל ויום הכפורים ראש השנה
נהגו רוב העם כראש השנה ועד יום הכפורים להוסי בכל
תפלה בעשרת הימים בכרכה ראשונה מוסיפים זכרנו
לחיים כול באי מגן אברהם ומוסיפין בברכה שנייה מי
כמוך אב הרחמן זוכר יצוריו ברחמים בארמחיה הפתח
ומוסיפין בברכת יח זכור רחמיו וכולי ובברכה אחרונה
מוסיפין ובספר חיים וכולי ובתפלת נעילה של יום הצום
אום בברכות או זכרנו לחיים חתמנו וכל אילו תוספות
מנהג מקימות ויש מקומות שנהגו שלא יוסיפו דבר
מנהג פשוט שמברכין ברכה שלישי בנוסף זה בשני ימים
שלאיש השיה בכל תפלה ותפלה מארבע התפלות וכן
נהגו מקצת לברך איתה באותו הנוסף בכל תפלה ותפלה
סחמט תפלות של יום הכפורים וזהו נוסחה אתה
קדוש ושמן קדוש וקדושים בכל יום יהללך מלה ובין
תן פחדך זה אהינו על כל מעשי ואימתך על כל מה שברא
וייראך כל המעשים וישתחוו לפניך כל הברואים ויעשו
כלם אגודה אחת לעשות רצונך בלבב שלם כול ובין
תן סודך לנבון תעלה ליריאתך ותקי טובה לדורשי ופתחו
פה למחללים לך שאתה לא ארץ ששון לעירך וצמיחת קרן
לדורי עירך ועריכות נר לבן ישי שיתוך במהרה בימינו
ואו יחייקם יצא וישמחו וישרים יעל וזו חסידים
כולי ככת ברבי קדש ימלוד ה לעולם אהך ינון לרור
ודור הללויה וכתוב ויגבה השם באי המלך הקדוש
ברכה אמצעות של ראש השנה ערבית שחרית ומנחה
אתה בחרתנו מכל העמים כול ותתן לנו השם אהינו
את יוב טוב מקרא קדש הזה זכרון תרועה באהבה זכר
ליציאת מצרים אהינו ואהי אבותינו יעלה ויבוא וכולי
אהינו ואהי אבותינו בלוד על כל
העולם כולו בכבודך והנשא על כל הארץ ביקרך והופע
בהרר גאון עורך על כל יושבי תבל ארצך וידע כל פועל
כי אתה פעלנו ויבין כל יצור כי אתה יצרתו ויאמרו כל
אשר רוח ונשמה באפו השם וכול קדשנו כול באי מלך
על כל הארץ מקדש ישראל ויום הוכרוז ברכה ראשונה
משלש ברכות המצעות של מוסף ראש השנה אתה
בחרתנו וספני חטאינו כול ואת מוספי כול כמו שכתוב
עלינו לשבח לארון הכל לתת גדולה ליוצר בראשית שלא
עשנו כיוני הארצות וכול אהתולה לא אחלה פנו
אשראלי כמנו מענה לשון אשר בקהל עם אשרה עוז
אביהם רמות בעד מפעליו כול בוצי למרני חוקך על
כן נקיה לך השם אהינו לראות בתהרה בתפארת עורך וכו
אהינו ואהי אבותינו מלוד כול באי מלך על כל הארץ
מקדש ישראל ויום הוכרוז היום הרת עולם היום יעמיד
במשפט כל יצורי עולם אם כבנים אם כעבדים אם כבני
עינינו לך תלויים וכו' ברכה שנייה אתה זוכר
מעשה עולם ופוקד כל יצורי קדס כול כי זוכר הנשכחות
אתה היא מעולם ואין שכחה לפני כול כבודך ועקידת
יצרך לזרעו תזכור וכו' היום הרת עולם והיום יעמיד
במשפט כל יצורי עולם אם כבנים אם כעבדים אם כבנים
ראמנו כרחם אב על בניו כולי ברכה שלישית
אתה נגלית בענן כבודך על הר קדשך לרבר עכס מן
השמים השמעתם קולך כול כי שומע כול באי שומע
תרועה היום הרת עולם כול ככתוב למעלה ברכה
אמצעות של צום יום הכפורים בערבית ושחרית ומנחה
ונעילה אמת בחרתנו כל ותתן לנו השם אהינו
את יום הכפורים הזה ואת יום מקרא קדש הזה למחילה

וכו אהינו ואהי אבותינו יעלה ויבוא יגיע וראה
וירצה ישמע ויפקד ויזכר לפניך זכרוננו זכרון אבותינו
זכרון ירושלים עירך וזכרון משיח בן דוד וכו' אהינו ואהי
אבותינו מחול לעונותינו וכו' אהינו ואהי אבותינו בלוד
כול קדשנו וכו' ודברך אמת וקיים וכול באי מלך על כל
הארץ מלך מחול וסולח וכול ברכה אמצעות של
מוסף אתה בחרתנו וספני חטאינו ואת מוספי
יום מקרא קדש הזה נעשה ונקריב לפניך כמצות רצונך
וכל אהינו ואהי אבותינו מחול לעונותינו ביום צום
הכפורי הזה מחה והעבר פשעינו כול עד ומבלעריך אין
לנו מלך מחול וסולח וכול אהינו ואהי אבותינו מלוד על
כל העולם כולו בכבודך והנשא על כל הארץ ביקרך והו
בהרר גאון עורך כול עד ומלכותו בכל משלה קדשנו
במצותך ותן חלקנו בתורתך ושבענו משובך ושמחנו
בישועתך וטהר לבנו לעבדך באמת ודברך מל עד באי
מקדש ישראל ויום הכפורים נהגו העם בכל תפלות
המוספין כשהוא אום כמה שכתבת עלינו בתורתך על ידי
משה עבדך מזכיר קדבנות אותו היום כמו שהם כתובים
בתורה וקרא איתה הפסוקי ואם לא הזני כיון שאם כמה
שכתבת עלינו בתורתך שוב אינו צריך

נוסח הוידוי

אהינו ואהי אבותינו תבא לפניך תפלתנו ואל תתעלם
מתחנתנו שאין אנו עוי פנים וקשי ערף שנאמר לפניך
צדיקים אנחנו ולא חטאנו אבל אנחנו ואבותינו
אשמנו בנרנו גולגו דברנו דופי העונו והרשענו זרנו
חמסנו כולי עד כי אמת עשית ואנחנו הרשענו
מה נאמ לפניך ה אהינו יושב מרום ומה נספר לפני שוכן
שחקים הלא הנסתרות והנגלות אתה יודע אתה יודע
דוי עולם ותעלמו סדרי כל חי אתה חופש כל חרדי בטן
ובחזן כליות ולב אין כל דבר נעלם ממך ואין נסת סגור
עיני ובין יהי רצון מלפני ה אהינו ואהי אבותינו שתמחו
לנו על כל חטאתנו ותכפר לנו על כל עונותינו ותמלח
לנו על כל פשעינו על חט שחטאנו לפניך
באונם ועח של בבלי רעת עח של בגלוי ועח
של ברעת ובמרמה עח של בהרהור הלב ועח
של בווריו פה עח של סדון ועח של בחזק
יד עח של בשומאת שפתים ועח של ביצר
הרע עח של ביורעים ועח של בלא יורעו
עח של בכחשובכוב ועח של בלשון הרע
עח של במראית העין ועח של בנשך ובמרבוי
עח של בשיח שפתותינו ועח של בעינים
רמות עח של בפתחון פה ועח של
בצעדי רגלים עח של בקפיצת יד ועח
של ברצון וברעת עח של בשגגה ועח
של בתמהון לבב על חטאים שאנו חייבין
עליהם חטאת עח שחע עולה ; עח
שחע קרבן עח שחע אשם ודאי עח
שחע אשם תלוי עח שחע קרבן עולה ויורד
עח שחע עשה עח שחע לא תעשה שניתנו
לעשה עח שחע מיתה בירי שמים עח שחע
סרת עח שחע מלקות עח שחע ארבע
מיתות בית דין סקילה שריפה הרג וחנק על הגלגים
לנו ועל שאינן גלויים לנו הגלויים לנו כבר אמרנו
לפניך השם אהינו ושאינן גלויים לנו על כל חטאינו
ואתה יודע כל הנסתרות ככתוב הנסתרות להשם אהינו
והנגלות לנו ולבנינו עד עולם וכו' כי אתה סולחן לישראל
מן העולם ומחלן לשבטי ישורון ומבלעריך אין לנו מלך
מחול וסולח
אהי עד שלא נוצרתי אינו כדוי ועכשו שנוצרתי כאו לא
נוצרתי עפר אני בחיי קל חומק במיתתי הרי אני לפניך
ה אהי ככלי מלא בושח וכלמה יהי רצון מלפניך שלא
אחשא ומה שחטאתי מחה ברחמך הרבים אבל לא על

בשמירה מעולה והוציא בשמירה פחותה וכן כל כיוצא
 בזה היה חגור בצינור והקליד המשא בין בשרו
 וחלוקו בין שבא זה המשא שררכו להוציא בדרך הזאת
 לפי בין שבא לאחריו חייב שכן דרכו להיות חוזר
 כל המתכוון לעשות מלאכה בשבת והתחיל בה ועשה
 כשיעור חייב אף על פי שלא השלים כל המלאכה שנתכוון
 להשלים כיצד הרי שנתכוון לכתוב אגרת או שטר בשב
 אין אומרים לא יתחייב זה עד שישלים חפצו ויכתוב כל
 השטר או כל האיגרת אלא משיכתוב שתי אותיות חייב
 וכן אם נתכוון לארוג בגד שלם משיארזג
 סני חוטיץ יתחייב ואף על פי שכוונתו להשלים הואיל
 ועשה כשיעור בכונה חייב וכן כל כיוצא בזה כל
 מלאכה שהיחיד יכול לעשות אותה לבדו ועשו אותה שני
 בשותפות בין שיעשה זה מקצתה וזה מקצתה כגון שלקח
 זה החפץ מרשות זו והניחו השני ברשו אחרת בין שעשו
 אותה שניהם כאחד מתחלה ועד סוף כגון שאחזו שניהם
 בקולסום וכתבו או אחזו ככר והוציאוהו מרשות לרשות
 ה"י או פטורין ואם אין אחד מהן יכול לעשותה
 לבדו עד שיצטרפו כגון שנים שאחזו קורה והוציאוה
 לרשות הרבים הואיל ואין כח באחד מהן לעשותה לבדו
 ועשו אותה בשותפות מתחלה ועד סוף שניהן חייבין
 ושיעו אחד לשניהן היה כח באחד להוציא קורה זו לבדו
 והשני אינו יכול להוציאה לבדו ונשתתפו שניהם והוציאו
 זה הראשון שיכול חייב והשני מסייע הוא ומסיי אינו חייב
 מום וכן כל כיוצא בזה כל המקלקלין פטורין כיצד הרי
 טחבל בחבירו או בכהמה דרך השחתה וכן אם קרע
 בגדים או שרפן או שבר כלים דרך השחתה הרי זה פטור
 חפר גומא ואינו צריך לא לעפרה הרי זה מקלקל
 ומצור אעפ שעשה מלאכה הואיל וכוונתו לקלקל פטור
 כל המקלקל על מנת לתקן חייב כיצד הרי שסתר כרי
 לבית במקומו או שמחק כרי לכתוב במקום שמחק או
 שחפר גומא כרי לבנות בתוכה יכורות וכל כיוצא בזה חייב
 ושיעורן כשיעור המתקן כל העושה מלאכה בשבת
 מקצתה בשוגג ומקצתה בדרך בין שחזיר ולכסוף שנג בין
 שנג ולכסוף הויד פטור עד שיעשה שיעור המלאכה כולה
 מתחל ועד סוף בדרך ואחר כך יהיה חייב כרת ואם יהיה
 בעריו והתרא חייב סקילה או שיעשה שיעור מלאכה כולה
 בשגגה מתחלה ועד סוף ואחר כך יהיה חייב הסא קבועת

פרק שני

רעיה היא שבת אצל סכנת נפשות כשאר כל המצו לפיכ
 חולה שיש בו סכנה עושין לו כל צרכיו בשבת על פי רופא
 נאמן של אותו מקום ספק שהוא צריך לחלל עליו את
 השבת ספק שאינו צריך וכן אם אמר רופא לחלל עליו
 את השבת ורופא אחר אום אינו צריך מחללין עליו את
 השבת שספק נפשות רוחה את השבת אקדוהו ביום
 השבת שהוא צריך לכך וכן לשמנה ימים אין אום נמתן
 עד הרב כרי שלא לחלל עליו שתי שבתות לא מתחילין
 להיטע שהוא שבת ומחללין עליו אפי מאה שבתו כל זמן
 שיזא צריך ויש בו סכנ או ספק סכנה מחללין ומדליקין
 את הנר ומכבי מלפניו את הנר ושוחטין לו ואופי ומבשלי
 ומחמין לו חמין בין להשקותו בין לרחיצת גופו כללו
 שלדבר שבת לגבי חולה שיש בו סכנה הרי הוא סחול לכל
 הדברים שהוא צריך להן כשעושין דברים האו אין
 עושין אותן לא על ידי גוים ולא על ידי קטנים ולא על
 ידי עבדים ולא על ידי נשים כתי שלא תהא שבת קלה
 בעיניהם לא על ידי גרולי ישראל והכמיהם
 ואמר להתמהמה בחילול שבת להולה שיש בו סכנה שנ
 אצד יעשה אותם האדם וחי בהם ולא שימות בהם
 והאל ברת שאין משפטי התורה נקזה בעולם לא רחמים
 ודבר ושלום בעולם ולא החנין שאומדין שזה חילול שבת
 אחר עליו הכתוב אום גם אני נתתי להם חוקים לא
 טובים ומשפטים לא יחיו בהם החושש בעיניו והוא

שהיה בשניהם או באחד מהם ציר או שהיו דמעות
 שיתנו מהן כרוב הכאב או שהיה דם שותת מהן או שהיה
 בהן קרחת וכיוצא בחלאים או הרי זה בכלל חולה שיש
 בהן סכנה ומחללין עליו את השבת ועושין לו כל צרכיו
 רפוא וכן אם יש מכה בחלל גופו מן השפה ולפני בין בפיו
 בין במעיין בין בכבדו ושחולו או בשאר מקומות כל שיש
 בחללו הרי זה חולה שיש בו סכנה ואינו צרי אומר שחולו
 לבד הוא לפיכך מחללין עליו את השבת בלא אמירה
 ומטה שהיא בגב היר וגב הרגל הרי היא כמטה של חלל
 ואינה צריכה אומר ומחללין עליה את השבת והחום
 שמסמר את הבשר כמטה של חלל רמי ומחללין עליו את
 השבת וכן כל חולי שהרופאי אומדין שזה יש בו סכנה
 אעפ שהוא בעור הבשר מבחוץ מחללין עליו את השבת
 על פיהם הבלוע נימה של מים כחמין לו חמין בשבת
 ועושין לו כל צרכיו רפואה מפני שהיא סכנת נפשות וכן
 מי שנשט כלב שוטה או אחר מזוחלי העפר שממיתו אפי
 היו ספק ממיתין ספק אין ממיתין עושי לו כל צרכיו רפוא
 חולה שאמרוהו רופאים להביא לו כרוגרת אחת ורצו
 עשרה בני אדם והביאו לו עשר כרוגרות בבת ארת כולן
 פטורין מכלום ואפילו הביאו בזה אחד זה ואפילו הבריאי
 הראשון שהרי כולם ברשות הביאו חולה שהיה
 צריך לשתי כרוגרות ולא מצאו אלא שתי כרוגרות בשני
 עוקצין ושלוש כרוגרות בעוקץ אחד כורתין העוקץ שיש
 בו שלש אף על פי שאין צריכין אלא לשתיים כרי שלא
 ירבו בבצירה אלא יכרתו עוקץ אדר ולא יכרתו שנים וכן
 כל כיוצא בזה המבשל לחולה בשבת ואכל החולח
 והותיר אסור לבריא לאכול מכנו מן הכותר נזירה שכא
 ירבה בשבילו אבל השורט לחולה בשבת כותר
 לבריא לאכול מפניו בשר חי שאין ברבר תוספת כרי
 שנגזור שמא ירבה בשבילו וכן כל כיוצא בזה חולה
 שאין בו סכנה עושין לו כל צרכיו על ידי גוי כיצד אוכרין
 לגוי לעשות לו והוא עושה לבשל לו ולא פוזה להביא רפוא
 כרשות לרשות וכיוצא באלו וכן כוחל עיניו כן הגוי
 בשבת אף על פי שאין שם סכנה ואם היו צרכים שאין
 בהן מלאכה עושין אותן אפילו ישראל לפיכך בעלין אונים
 בשבת ומעלין אנקלי ומחזירין את השבר וכל כיוצא בזה
 מותר היולדת כשכודעת לילד הרי היא בסכנת
 נפשות ומחללין עליה את השבת קוראין לה הככה כמקום
 למקו וחזקין את הטבור וקושרין אותו ואם היה צריכה
 לנר בשעה שהיא צועקת בחבליה מדליקין לה את הנר
 ואפילו היתה סוכא כפני שרעתה כתיישבת עליה בנר
 ואף על פי שאינה רואה ואם היתה צריכה לשכב וכיוצא
 בו מביאין לה וכל שאיפשר לשנות משנאן בשעת הבאה
 כגון שתביא לה חברתה כלי תלוי בשערה ואם או אפשר
 מביאה כדרכה אין מילדין את הגויה בשבת ואפי
 בשכר ואין חוששין לאיבה ואף על פי שאין שם חילול
 אבל מילדין את בת גר תוש מפני שאנו מצווין להחיותו
 ואין מחללין עליה את השבת חיה בשבת חילול הדם
 להיות שותת עד שתלד ואחר שתלד עד שלשה ימים
 בחללין עליה את השב ועושין לה כל צרכיה בין שאמרה
 צריכה אני בין שאמרה איני צריכה אני ומשלש עד יובע
 אם אמרה איני צריכה אין מחללין עליה ואם שתקה ואין
 צריך לומר אם אמר צריכה אני שמחללין עליה את השב
 ומשבעה ועד שלשים יום הרי היא כחולה שאין בו סכנה
 ואפילו אמרה צריכה אני אין עושין לה מלאכה אלא על
 ידי גוי עושין כדורה לחיה ואפילו בימות החמה
 מפני שהצנה קשה לחיה הרבה במקומות הקרנים אבל
 אין עושין כדורה לחולה להתחמם בה הקני רמי גב
 עושין לו כדורה אפי בתקופת תמוז ומרחיצין את הוולד
 בשבת כיום שגולד אחר שחזקין את טיבורו אפי כן
 שהוחמו בשבת ומולחין אותו ומלפפין אותו לפני שממנה
 היא לו אם לא יעשו לו כל או וכן מרחיצין אירי נכני
 חמילה ולצדד חמילה וביום השלישי למילה מחמין

יוד השם היתה אל איהו ער ויקם וילך אחרי איהו
 בכלים ראשי המטות ויתן מטה למטה בני ראובן
 ער מחלק את הארץ ביהושע אלה מסעי אלה
 הנחלות ער ויתנו בני ישראל ללוויים ביהושע
 אלה הרברים ואלה הרברים אשר דבר השם לישראל
 ער והייתם לי לעם בירמיה ואתחן זאתפלל אל
 השם אחרי תת את ספר המקנה ער שרות בכסא יקנו
 בירמיה ויהי עקב הלוד וקראת באוני ירושלם
 ער והתברכו בו כל גוים ובו יתהללו בירמיה ראה
 אנכי הנה ימים באים נאם השם והקיבותי ער אם
 יסת איש במסתרים בירמיה שופטים ויהי
 כאשר זקן שמואל ער ויאמר שמואל אל אנשי ישראל לכו
 בשמואל כי תצא ויאספו פלשתים את
 מחניהם ער והשם יהיה עמך בשמואל והיה
 כי תבא אז יבנה יהושע מופת ער ולא היה כיום
 ההוא ביהושע אתם נצבים ויאסף יהושע
 את כל שבטי ישראל ער כרמים וותים אשר לא נטעת
 ביהושע האיני ולקחתי אני מצמרת הארו
 ער והשיבו אלי והיו ביחזקל וזאת הברכה
 והי אחרי בית משה עבר השם ומדלג ער והי השם
 את יהושע ביהושע כל
 שבת שקרוין בה שתי פרשיות מפטירין בה מענון פרשה
 אחתונה וזו המנהג ברוב המקומות וכן נהגו רוב
 הגם להיות מפטירין בנחמות ישעיהו מאחר תשעה באב
 ער ראש השנה בשבת שאחר תשעה באב
 נחמו נחמו עמי בשנייה ותאמר ציון
 בשלישית ענייה סוערה ברביעית
 אנכי אנכי מנחמכם בחמישית קומי אורי
 בששית רני עקרה בשביעית
 שיש איש בהשם

נחלתי ערותיך לעולם כי ששון לבי המה
סדר שלישי והוא ספר זמנים
 הלכות עשר וזהו סידורן הלכות שבת הלכות
 עירובין הלכות שביתת עשור הלכות שביתת יום
 טוב הלכות חמץ ומצה הלכות שופר וסוכה ולולב
 הלכות שקלים הלכות קידוש החדש הלכות תענית
 הלכות מגילה וחנכה

הלכות שבת

יש בכללן חמש מצות שתי מצות עשה ושלוש מצות
 לא תעשה וזהו פרטן
 א לטבות בשביעי
 ב שלא לעשות בו מלאכה
 ג שלא לענוש בשבת
 ד שלא לצאת חוץ לגבול בשבת
 ה לקיים את יום השבת בזכירה
 וביאור מצות או בפרקים או

פרק ראשון

שביתה בשביעי ממלאכה קצות עשה שנ וביום השביעי
 תשבות וכל העושה בו מלאכה בוטל מצות עשה ועבר על
 כף תישה שנ לאתעשה כל מלאכה ומהו חייב
 על עשיית מלאכה אם עשה ברצונו בידו חייב כרת
 ואם היו שם עדים והתראה נסקל ואם עשה בשגגה
 חייב קרבן חטאת קבועה כל מקום שנ בהלכות
 שבת שהעושה דבר זה חייב הרוי זה חייב כרת ואם
 היו שם עדים והתראה חייב סקילה ואם היה שונג חייב
 חטאת וכל מקום שנ שהעושה דבר זה פטור הרוי
 זול פטור מן הכרת וכן הסקילה וכן הקרבן אבל
 אסור אותו דבר בשבת ואיסורו מדברי ספרדים הרהקת

מן המלאכה והעושה אותו בודון מכין אותו מכת מרדות
 וכן כל מקום שנ אין עושיין כך וכך או אסור לעשות
 כך וכך בשבת העושה אותו דבר בודון מכין אותו מכת
 מרדות וכל מקום שנ מותר לעשות כך וכך הרוי
 זה מותר לכתחלה וכן כל מקום שנאם אינו חייב כלום או
 פטור מכלום אין מכין אותו כלל רברים הכותרין
 לעשותן בשבת ובשעת עשייתן איפשר שתעשה בגלל
 מלאכה ואיפשר שלא תעשה אם לא נתכוון לאותה מלאכה
 הרוי זה מותר כיצד גורר אדם מטה וכסא ומגדל וכיוצא
 בהן בשבת ובלבד שלא יתכוון לחפור חרוץ בקרק בשעת
 גרירתן ולפיכך אם חפרו הקרקע אינו חושש בכך לפי
 שלא נתכוון וכן מהלך אדם על גבי עשבים בשבת ובלבד
 שלא יתכוון לעקור אותן לפיכך אם נעקרו אינו חושש
 ורוחץ יריו בעפר הפירות וכיוצא בו ובלבד שלא יתכוון
 לה שיר השיער לפיכך אם נש- אינו חושש פרצה
 רחוקה מותר להכנס בה בשבת אעפ שמשיר צרורות וכן
 כל דבר שאינו מתכוון כגון זה הרוי זה מותר עשה מעש
 ונעשת בגללו מלאכה שוראי תעשה בשביל אותו מעשה
 אעפ שלא נתכוון לה חייב שהרב ידוע שאי איפשר שלא
 תעשה אותה מלאכה כיצד הרוי שצריך לראש עוף לשחק
 בו לקטן וחתך ראשו בשבת אעפ שאין סוף מגמתו
 להריגת העוף בלבד חייב שהרב ידוע שאי איפשר שיחתוך
 ראש החי ויחיה לא המוות בא בשבילו וכן כל כיוצא בזה
 כל העושה מלאכה בשבת אעפ שאינו צריך לגופו
 של מלאכה חייב עליה כיצד הרוי שכבה את הנר מפני
 שהוא צרי לשמן או לפתילה כרי שלא יאבד או כרי שלא
 ישרף חרש של נר חייב מפני שהכיבוי מלאכה והרוי נתכוון
 לכבות ואעפ שאינו צריך לגוף הכיבוי ולא כבה לא מפני
 השמן או מפני החרש או מפני הפתילה הרוי זה חייב
 וכן המעביר את הקוץ ארבע אמות

ברשות הרבים או המכב את הגחלת כרי שלא יזוקו בהן
 רבים חייב ואף על פי שאינו צריך לגוף הכיבוי או לגוף
 ההעברה לא להרחי ההזק הרוי זה חייב וכן כל כיוצא בזה
 כל הכתוין לעשות מלאכה ונעשת לו מלאכה אחרת שלא
 נתכוון לה פטור עליה לפי שלא נעשית מחשבתו כיצד
 זרק אבן או חץ בחבירו או בבהמה כרי להורגן והלך
 ועקר אילן בהליכתו ולא הרג הרוי זה פטור הרוי זה קל
 וחומר אם נתכוון לאיסור קל ונעשה איסור חמור כגון
 שנתכוון לזרוק בכרמלית ועגרה האבן לרשות הרבים
 שהוא פטור וכן כל כיוצא בזה נתכון לעשות דבר המותר
 ועשה דבר אחרת כגון שנתכוון להתוך את התלוש וחתך

את הכחיר אינו חייב כלום וכן כל כיוצא בזה
 נתכוון ללקוט תאנים שחורות וליקט לבנות או שנתכוון
 ללקוט תאנים ואחר כך ענבי ונהפך הרבר וליקט התאני
 בתחלה ואחר כך ענבים פטור אף על פי שליקט כל
 שחשב הואל ולא ליקט כסדר שחשב פטור שבלא כוונה
 עשה שלא אסרה תורה אלא מלאכת מחשבת היו
 לפניו שתי נרות רולקות או כבויות נתכוון לכבו זו וכבה
 את זו והדליק את זו והדליק את זו חייב שהרי עשה מין
 המלאכה שחשב לעשותה הא לכה הוא רומה למי שנתכוון
 ללקט תאנה זו וליקט תאנה אחרת או למי שנתכוון
 להרוג את זה והרג את זה שהרי נעשית מלאכה שחשב
 לעשותה אבל אם נתכוון להדליק ראשונה ולכבות
 שנייה אחריה ונהפך הרבר וכבה ראשונה ואחר כך הדלי
 שנייה אחריה פטור כבה זו והדליק זו בנשימה אחת
 חייב שאף על פי שלא הקדים ההדלקה הרוי זה לא אחר
 איתה אלא שתיהן כאחת ולפיכך חייב וכן כל כיוצא בזה
 וכל העושה מלאכה כמתעסק ולא נתכוון לה פטור
 כל המתכוין לעשות מלאכה ונעשית ביותר על כוונתו
 חייב בפחות מכוונתו פטור כיצד הרוי שנתכוון
 להוציא משא לאחריו ובא לו לפניו חייב שהר נתכוון
 לשמירה מהותה ונעשת שמירה מעולה אבל אם נתכוון
 להוציא לפניו ובא לו לאחריו פטור שהרי נתכוון להוציא

תתי חר

לאוכלו מיד בשבת כל סמותר לשהותו על גבי האש כשנשלין אותו בשבת אסור להחזיר למקומו ואין מחזירי לעולם אלא על גבי כירה גרופה או מכוסה או בכירה וכופ שהוסק בקש ובכבה והוא שלא הניח הקדרה על גבי הקרקע אבל משהניחה על גבי קרקע אין מחזירין אותה ואפי על גבי כירה גרופה או מכוסה ואין מחזירין לתנור ולא לנפוח שהוסקו בגפת או ביצנים אעפ שגרף או כסה מפני שהבלן חם ביותר וכל שאין מחזירין עליו אין סומכין לו בשבת אסור להכניס מגריפה לקדירה בשבת והיא על האש להוציא ממנה בשבת מפני שמגיס בה וזה מנחמיה הכשיל היא ונמצא כמבשל בשבת ומותר להחזיר מכירה לכירה אפי מירה שהבלה כמעט לכירה שהבלה מרובה אבל לא מכירה לשמינה ולא משמינה לכירה.

לא יסלא אדם קדרה עסקיו ותורמוסין או חבית של מים ויתן לתוך התנור ערב שבת עם השיכ וישהא אותן שאלו וכל כיוצא בהן אעפ שלא בשלו כל עיקר כתבשיל שלא בשל כל צרכו הן מפני שאינן צריכין בישול הרבה ורעתו עליהן לאוכלן לאלתר ולפי אסור לשהותן בתנור ואם עבר ושהה אסורין עד כיוצאי שבת ויכתין בכדי שיעשו תנור שנתן לתוכו בשר מבעוד יום ושהה אותו בשב אם בשר גדי הוא וכיוצא בו מותר שאם יחתה בנחלים ותחרך הבשר שאינו צריך לא חמיכות האש בלבד

ואם בשר עז או בשר שור הוא אסור שמא יחתה בנחלים לבשלו ואם טח פי התנור בטיט מותר שאם בא לפתוח התנור ולהחיות תכנס הרוח ויתקשה הבשר וינסר ויצטנן התנור ויפסיד הבשר וכן כל דבר שהרוח מפסדת אותו אין גוזבין עליו שמא יעלהו ויחתה ומפני זה נותנין אונן שלפשתן לתוך התנור עם השיכ שאם גלהו יפסד נתן גרי שלם לתו הגנו הרי הוא כבש עז או כבש שור ואסור לשהות שמא יחתה בנחלים אלא אם כן טח התנור וכותר לשלשל כבש הפסח לתנור עם השיכה ואעפ שאינו טח מפני שבני חבירה זרזים הן אין צולין בשר ובצל וביצה על גבי האש אלא כדי שיצולו מבעוד יום ויהיו ראויין לאכילה ואם ושארו אחר כן על האש בשבת עד שיצלו הרבה מיתר מפני שהן כבצטמק ורע לו שאם יחתה יחרוך אותן שעל גוף האש הם ומפני זה מניחין כונמר תחת הכלי עם השיכה שאם יחתה בנחלים ישרף הכונמר וייעשן הכלים הא למדת שכל דבר שאנו אוכרין בענין זה אינו אסור משיח שהוא נעשה בשבת אלא גזירה שמא יחתה בנחלים לפיכך אין נותנין צמר לזורה אלא אם כן היתה עקרה בעל האש שמא יחתה בנחלי והוא שיהא פיה טוח בטיט שמא יגיס בה משחשיכה אין נותנין את הפת בתנור עם השיכה ולא חדרה על גבי הנחלים אלא כדי שיקרבו פניה שאינן מורבקי בתנור או באש ואם נשארו אחר כן עד שינכחד אפיתן מותר שאם יחתה יפסיד אותן ואם נתן סבך לחשיכה וחשכה ועדיין לא קרמל פניה אם כצו אסור לאכו מהן עד מוצאי שבת ויכתין בכדי שיעשו ואם בלוגג מותר לו לדרות כמנה מוזן שלש סעודו של שבת וכשהוא רודה לא ירדה במרדה כדרך שהוא עושה בחול אלא כסנין ומוציא בה

עושה אדם מורה מכל דבר שירצה בין על גבי קרקע בין על גבי מורה ומרליקה מבעוד יום ומשתמש לאורה או מתחמם כגורה בשבת וצריך שירליק רוב המורה קודם השיכה עד שנהא שלהבת עולה כאליה קודם השבת ואם לא הרליק רובה אסור ליהנות בה בשבת גזירה שמא יחתה בה חניד היצנים כדי שתעלה השלהבת ואם הרליק צריך צריך להרליק רוב עביו ורוב הקיפו מבעוד יום ברא בגבולין אבל במקדש מאהוין את הארץ בעצו כמדרות בית המוקד עם השיכה ואין חוששי שמא יחתה בנחלים שהכהטם זרזין הן

ויתם מורה של קנים או של גרענין אינו צריך להרליק הרוב אלא צריך שהתחיל בהן האש קודם השבת מותר להשתמש בה מפני שהאש פתולת בהן במחרה ואינו צריך

לחתת לפיכך אם אפי הקנים או הנית הנרענין בדולה ת הרי הן כעצים וצריך שתעלה בהן שלהבת בא ליה כדום השבת מורה של זפת או של גופרית או של רגב או של קירא או של קש או של גבבה אינו צריך להרליק רובה קודם השבת מפני שהאש כדלקת אורה כגבבה ה

פרק רביעי

יש דברים שאם טמן בהן התבשיל הוא כתרבים ומיכוכין כבישולו כעין האש כגון דגנת ובל וכלה וכדו דול או ווגין ומיכין ועשבים כוכן ששלשתן לחים יאכילו נדרות עצמן ודברים או נקראין דבר וכוכיף ויש דברים שיש טמן בהן התבשיל ישאר בדמיכותו כגנר ואין נוכיכין לו בישול אלא כונעין אותו כלהצטנן כגון זני וכוכין ועשבים יבשין וכסות ופירות וכנפי יונה ונעירת הפשתן ונסורת הרשים ושלחין וגוי צמר ודברים או נקראין דבר שאינו מוסיף כן הרין היה שנוכנין בדבר דכוכיף מבעוד יום וישאר בתבשיל ככון בשבת עהרי כשהוא על גבי האש בשבת אבל אסרו חכמים להטכין בדבר הכיכוי מבעוד יום גזירה שמא תרתיה הקדרה בשבת ויצטרך לגלותה עד שתנוח הרתיחה ויהזור וינכה בשבת ויניא טומן בדבר הכוכיף בשבת שהוא אסור לכיכך מותר להטמין בדבר הכוכיף בין השמשות עכתס קדחת בין השמשות כבר רתחו ונחו מבעבועין וכיון שגרו ערב אינן רותחין וכן מן הרין היה נככון התבשיל בדבר שאינו מוסיף בשבת עצמה אבל אסרו דכניס בדבר זה גזירה שמא יכניס ברכץ ויהיה בו ניוצות של אש ונמצא חותה בנחלים לפיכך אסרו להטכין דגרי דם בשבת אפי בדבר שאינו כוכיף ספק השיכה וספק לא השיכה מותר לטמון את דבר הם ומותר לככון את דבר היצין בשבת בדבר שאינו מוסיף כדי שלא יצטנן ביהר אסור שתפוג צנתן הכין שטכנן מערב שבת ונמננו בשבת מותר לכסותן שהרי אינו מוסיף וכותר להדליק דבר כיון בשבת כיצר נכיל כסות וכניח כנפי יונה או נמל כנפי יונה ומניח הסקות פינה התבשיל או דומם

החמין ככלי לכלי אחר מותר להטכין דבריו אחרות בדבר שאינו מוסיף ככו דרבר היצין אסור להטכין בשבת אלא דבר דם שהיא בכלי ראשון שגרי בענין זה אבל אם פינהו כוהר כניחין בידם על גבי כידם בשבת וקדרה על גבי כיהם וכידם על זבי גזירה ונכה פינהם בבצק לא בשבול שנוכחו אלא בשבול שיעבדו על חומם שלא אסרו אלא להטכין בשבת אבל לא להטכין על גבי כלי חם כדי שיהיו עוכדין בהכינותן כוהר אבל אין כניחין כלי שיש בו דבר צונן על גבי כלי חם באבת שהרי מוליד בו חום בשבת ואם הניחו כבערב מותר ואינו כשומן בדבר המוסיף

פרק חמישי

הרלקת נר בשבת אינה רשות אם רצה כרליק ואם רצה אינו כרליק ולא מצוה שאינו חייב לרדוף אדרתה עד שיעשנה כגון עירובי חצרות או נשילת ידים לאכילה אלא חובה ואדר אנשים ואחד נשים חייבין להיות צבתיקן נר רלוק בשבת אפי אין לו מה יאכל שאל על הפתחו ולוקח שמן וכרליק את הנר שוח בכלל עונג שבת חייב לברך קודם הרלקה באי אמה אקבו להרליק נר של שבת כדרך שטכרך על כל הדברים שהאחיוב בהם כדבריו סופרים מותר להשתמש בנר השבת והוא שלא יקרא הרבר צריך עיון הרבה אבל דבר שצרי לרקרק בראיהו אסור להבחינו לאור הנר גזירה שמא יטה המרליק צריך להרלי מבעוד יום קודם שקועת החכה ונשיב כצו על דבר זה יותר מן האנשים לפי שהן מצויות בבתי והם העוסקו במלאכ הבית ואעפכ צריך האיש להרדוף ולברוק אותן על כן ולומר להם לאנשי ביתו ערב שבת קודם שתחטך הרטיק את הנר ספק השיכה ונגמם השבת סמך

שהחמו בשבת כפני המכנה האשה שישבה על
השבת וכתה מביאין סגן בשבת אפילו דרך רשות
הביקור עיקר כריסה ומצואין את היורה שמה ימצא
חי עספן נשמת דוח זאת השבת ואפילו לוח שאין חוקתו
חי מפקחן פיקוח נפש בשבת ואין צריך לטול
רשות מדין דין והזקדים להציל הנפש הריוה משובח
כיצר ראה תעין שגל לים פירש מצודה ומעלהו ואף על
פי שה יצר הרגים עכו שבע שבע תינוק בים ופרש
מצודה להציל והעלה רגים בלבר פשור מכלום נתכוון
להציל רגים והעלה רגים ותינוק פשור אפילו לא שמע
שבע וזאול והעלה תינוק עם הרגים פשור נפל
תינוק לבר עוקר חיליה ומעלהו ואת על פי שהוא מתקן
בה חכמה בשנת עקיר נגוע דלת בפני תינוק שובר
הדלת וכווציא ואעפ שה מפצל איתה כמין עצי שראוין
למלא שמה יבעת התנוק ויכות נפלה דליקה ויש שם
אדם שיששק שישק כמבין איתה להצילו מן האש
ואינו ששק א מים יתקן וחתקה שם נתיב וכל הקורם
להציל והיה מוטב ואינו צריך לישל רשות מבית דין
בשבת ששם דין מוטב כי שנפלה עליו מפולת
ספק היה שיש מן אבותם כפקחין עליו מצאיהו חי
אעפ שיש ששק שישק שישק שישק שישק שישק שישק
אית להש אית שעה בקקו עד חוטמו ולא מצאו בו
ניחה מוטב אינו שם שכבר מת בקו ומצאו עליונים
מינה לוי ואינו כפר כתי תחתונים לא מפקחין על הנל
ש ישפסד בנפלת שימות העליון ויהיה התחתון חי
היתה חנה שיש בה גוים וישראל אפי ישראל אחר ואף גוים
ונפלה עליהם טפילת מפקחין על הכל כפני ישראל פירש
אחר חנה לחנה אחר ונפלה עליו אותו הצר כפקחין
עליו שיש שיש שיש שיש שיש שיש שיש שיש שיש שיש
נפלה עליו שיש שיש שיש שיש שיש שיש שיש שיש שיש
פיר עתה חנה שיש שיש שיש שיש שיש שיש שיש שיש שיש
מבין שיש שיש שיש שיש שיש שיש שיש שיש שיש שיש
קצוה ויהי הפורש כחן כשהן מהלכין הרי הוא הנוק שומר
מן הרוב למוך אם היה הרוב ישראל אעפ ששקדו מולם
וגם אפי חנה לחנה אחרת ונפלה עליו מפילת כפקחין
ומהלך במרבר ולא ידע כתי הוא יום שבת מונה
מיום נאעיה ששה ומקדש שבעי ומבדך בו בימת היום
ושבריל מוציא שבת ורמז יום ויום ונפי ביום זה שהוא
מקדש כפרול בו ומותו ליעשות כתי נחנתו בלבר כתי
שלא ימות ונפלו לו לעש יורה על מדנתו שכל יום ויום
כתי ימות הוא יום ידע שהוא ישבני לציאתי או
היה ידע שהוא ידע שהוא ידע שהוא ידע שהוא ידע שהוא ידע
ל ידע שהוא ידע שהוא ידע שהוא ידע שהוא ידע שהוא ידע
יצא בשבתה בשבת ישארה הוכיח הין כיום זה עושה כתי
פירסה ברבר גוים שצרו על עיריהו ישראל אם באו
על עסקי ממון און בחללי עליהן את השבת ואין עישון
עשהו מלאכה ובקיע הכיכבה לכפר אבילו באי אלא על
עקי הכן וקט יוציאן עליהן בכלי זין ובחללי עליהן את
השבת ובכל מקום אם באו על עכקי נפשית או שערנו
מלאכה או שצרו סתם יוציאן עליהן בכלי זין ומחללין
עליהן את השבת ומעיה על כל ישראל שיכולין לבוא
לציאת ל יורה לאחיהם שבמצור והצילום מיר הגוים בשב
וגאור לין להתמהמה למוצאי שבת ומשיצולו את אחיהן
מיתה לין לחזור בכלי זין ללחן למקום בשבת כתי שלא
להצטין לעינור לבוא וכן מצנה השורפת בים או
עיר שיש מן נהר מצות לצאת בשבת להצילן בכל הרבר
שוכח להצילן ואפילו יחיד הנדרף כתי היום או כפני
שה הורה אחריו להרנו מונה להצילו ואפי בעשוי ככת
מלאכי בשבת ואפי לתקו כלי זין להצילו מותר וזעקים
עליהן ומתחנני בשבת ומתריעין עליהן לעזר אותם ואין
מתחנני ולא זועקין על הרבר בשבת צדק על
עיריית הגוים שלשה ימים קודם לשבת ועושין עמהן
מלחמה בכל יום ויום ואפילו בשבת עד שטובשין אותה

ואעפ שהיא מלחמת הרשו מפי השמועה למרו עד דחת
ואפי בשבת ואין צריך לומר בשלחמת מצוה ולא כבש
וחושע ידוהו לא בשבת

פרק שלישי

מותר להתחיל במלאכה מערב שבת אינו שהוא נגמרת
מאילה בשב שלא נאסר עליו לעשו מלאכה לא בעצמו
של יום אבל כשתעשה המלאכה מעצמה בשבת כותר לנו
ליהנות בבה שבעה בשבת סאליו
כיצר פיתקן מים לגנה ערב שבת עם השיכה והיא
מתמלאת והולכת כל היום כולו ומניחין מוגם תחת הכלי
והן מתגמזין והולכין כל השבת כולה ומניחין קילור על
גב העץ ואפלטות על גבי המכה ומתרפאין והולכים כל
השבת כולה ושורין דיו וסמנין עם השיכה והן שורין
והולכין כל השבת כולה ונותנין צמר ליורה ואנין
של פשתן לתנור ודם משתנין והולכין כל השבת כולה
ופורשים מצדיות לחיה ולעופות ולרגים עם השיכה והן
נצודין והולכין כל השבת כולה ושוענין בקורת בית המדרש
ובעגולי הגת עם השיכה והמשקין זבין והולכין כל השבת
כולה ומדליקין את הנר או את הכדורה מבערב והיא
דולקת והולכת כל השבת כולה מניחין קדרה על
גבי האש או בשר בתנור או על גבי גחלים והן מתבשלין
והולכין כל השבת ואולכין אות בשבת ויש ברבר זה
דברים שהן אמורין גזירה שמה יתה בגדלי בשבת כיצר
תבשיל שלא בשל כל צרכו וחמין שלא חדרמו כל צרכו או
תבשיל שבשל כל צרכו וכל זמן שכצטמק הוא ופה לו אין
משהין אותו על גבי האש בשבת אף על פי שהזנוח מבין
יום גזירה שמה יתה בגחלים כתי להשלים בשולו או כתי
לצמקו לפיכך אם גרף האש או שזסה אש הכירה באפר
או בנעורת השטן הדקה או ששכמו הגחלים שהיה הן
מטבחות הנה או שזסוקה חמין או הגבבה או בגללי
בחה דמה שהיה זמן שם גחלים בעיריית הרי זה מותר
לשהות עלה עשהו הכימ דעמו מזה התבשיל ואין גוזזין
שמה יתנה בשש ברא במורה שהבלה מועט אבל
התנור אף על פי שגרף האש או נסח באפ או שהסיקהו
בקש או בגבבה אין משהין בתוכו ולא על גביו ולא
סוככו לו תבשיל שלא בשל כל צרכו או שבשל כל צרכו
ומצטמק ופה לו האיל והבלו הם בינות אינו מסיח דעמו
וחוששין שמה יתה ביו האש המעוטה אף על פי שהוא
אש קט גבבה או ככוסה ולמה אסרו לשהות בתנור
אף על פי שהתנור סמני שהנרף אינו גרף אלא רוב האש
ועצמה ויהי צדד נררית כל האש עד שלא תשאיר ניצוץ
אחת ממה שהיה חם שמה יתה כתי לבער הניצוצות
הנשארות מן הנר הנופח הבלו רב כהבל הכירה
ומועט כהבל התנור לפיכך אם הסיקהו בגפת או בעצום
הרי הוא כמורה ואין משהין בתוכו ולא על גביו ולא
סוככו לו תבשיל שלא בשל כל צרכו או מצטמק ופה לו
אף על פי שגרף או כסה באפר ואם הסיקהו בקש או
בגבבה הרי היא כמורה שהסיקה בקש וגבבה ובעיהן עליו
ומיתר לפיכך למורה מבערב ואעפ שאינה גרופ וקמוסה
ואי זו היא כירה ואי זו היא כופח כירה כקים שפיותת שתי
קדרות כופח כקים שפיותת קדרה אחת תבשיל חי
שלא בושל כלל או שבושל כל צרכו ומצטמק ורע לו מות
לשהותו על גבי האש בין כמורה וכיכח בין בתנור וכן
תבשיל שבושל ולא בושל כל צרכו או בושל כל צרכו
ומצטמק ופה לו אם השליך לתוכן אבר חי סמוך
לבין השששות נעשה הכל כתבשיל חי ומותר לשהותו על
האש אף על פי שלא גרף ולא כסה מפני שכבר הסיח
דעמו סמני ואינו בא לחתות בגחלים כל תבשיל
שאסיר לשהותו אם עבר ושירה אותו אסור לאוכלו עד
מוצאי שבת וימתין בכרי שיעשו ואם שכחו אס תבשיל
שלא בשל כל צרכו הוא אסור עד מוצאי שבת ואם
תבשיל שבשל כל צרכו הוא ומצטמק ופה לו כותר

שם מקום פלוני הביאום בשבת ימתין בכרי שיבאו מאותו מקום אחר השבת והוא שלא יהא הרב בסרטיא גדולה כמו שאמרנו עיר ששרא וגוים רדין בתוכה והיתה בה מרחץ המרחצת בשבת אם רוב גוים מותר לרחוץ בה למוצאי שבת מיד ואם רוב ישראל ימתין בכרי שייחמו חמין שבשביל הרוב הוחמו כחצה למחצה ימתין בכרי שלחמו חמין וכן כל כיוצא בזה ישראל שאמר לגוי לעשות לו מלאכה זו בשבת אעפ שיעבר ומכין אותו מכת מרדות מותר לו להנות באותה מלאכה לערב אחר שימתי בכרי שתעשה ולא אסרו בכל מקום שימתין בכרי שיעשו לא מפני דבר זה שאם תאמר יהא מות מיד שמא יאמר לגוי לעשות לו וימצא הרב מוכן מיד וכיון שאסרו ער שימתין בכרי שיעשו לא יאמר לגוי לעשות לו שחרי אינו משתכר כלום מפני שהוא מתעכב לערב בכרי שיעש דבר זה שנעשה בשבת דבר שאינו מלאכה ואין אסור לעשותו בשב לא משום שבות מותר לישראל לומר לגוי לעשותו בשבת והוא שיהיה עם כקצת חולי או יהיה צריך לרבר צורך הרבה או מפני כצוה כיצד אסר ישראל לגוי בשבת לעלות באילן או לשוט על פני המים כדי להביא לו שופר או סכין לבילה או מביא לו מחצר לחצר שאין עירוב ביניהן מים חמין להרהיץ בהם קטן וכצטער וכן כל כיוצא בזה הלוקח בית בארץ ישראל כותר לו לומר לגוי לכתוב לו שטר בשבת שאמירה לגוי בשב אסור מרביתם ומשום ישיב ארץ ישראל לא גזרו ברב זה וכן הלוקח בית מהם בסוריא שסוריא כארץ ישראל לרבר יום פוסק אדם עם הגוי על המלאכה וקוצץ דמים והגוי עושה לעצמו ואעפ שהוא עושה בשבת כותר וכן השוכר את הגוי לימי הרבה מותר אעפ שהוא עושה בשב כיצד כגון ששכר הגוי לשנה או לשנים שיכתוב לו או שיארוג לו הרי זה כותב ואורג בשבת ומותר לא קצץ עמו שיכתוב לו ספר או שיארוג לו בגר שהוא עושה בכל עת שירצה והוא שלא יחשוב עמו יום יום ברא בצנעה שאין מכירין הכל שוו המלאכה הנעשית בשבת של ישראל היא אבל אם היתה ירועה וגלוי ומפורכס אסורה שהרוא את הגוי עוסק אינו יודע שקצץ ואסור שפלוני שטר הגוי לעשות לו מלאכה בשבת לפיכך הדיסק עם הגוי לבנות לו חצירו או כותלו או לקצור את שדהו או ששכרו שנה או שנים לבנות לו חצר או לטע לו כרם אם היתה המלאכה בכרינה או בתוך התחו אסור לו להניח לעשו בשב מפני הרואי שאינו יודע שפסק ואם היתה המלאכה חוץ לתחום כותר שאין שם ישראל שיראה את הפועל כשהן עושין בשבת וכן כותר לאדם להשכיר כרמו או שדהו לגוי אף על פי שהוא זורע ונוטע בשבת שהרואה יודע ששכורין הן או בארסות נתן להן ורבר ששם ישראל בעליו קרוי עליו ואין דרך רוב אנשי אותו המקום להשכירו או ליתנו בארסות אסור להשכירו לגוי מפני שהגוי עושה באותו המקום מלאכה בשבת והוא לקרא על שם ישראל בעליו מותר להשאיל כלים ולהשכיר לגוי ואף על פי שהוא עושה בהן מלאכה בשבת מפני שאין אנו מצווים על שביתת הכלים אבל בהמתו ועברו אכור מפני שאנו מצווין על שביתת בהמה ועבר המשתתף עם הגוי במלאכה או בסחורה בחנות אם התנו בתחלה שיהיה שכר השבת לגוי לברו אם מעט אם הרבה ושכר יום אחר כנגד יום השבת לישראל לברו מותר ואם לא התנו בתחלה כשיבואו לחלוק נוטל הגוי שכר השבתות כולן לברו והשאר חולקין אותו זאת מוכיח לו כלום כנגד יום השבת אלא אם כן התנה בתחלה וכן אם קבלו שרה בשתפות דין אחר הוא ואם לא התנו ובאו לחלוק השכר ולא היה שכר שבת ירוע וראת לי שהגוי נוטל לברו שיע השכר והשאר חולקין הנותן מעות לגוי ולהתעסק בהן אף על פי שהגוי נושא ונותן בשבת חלק עמו בשכר בשוה וכן הודו כל הגאונים לא יתן אדם בערב שבת מלים לאומן גוי

לעשותן אעפ שפסק עמו לא בכרי שיצא בהן מביתו קורם שחשיב וכן לא יכבוד אדם חפציו לגוי ולא ישאלנו ולא ילונו ולא ימשכנו ולא יתן לו בכתנה אלא בכרי שיצא באותו חפץ מפתח ביתו קורם השבת שכל זמן שהוא בביתו אין אדם יודע אימתי נותן לו וכשיצא הגוי מביתו בשבת וחפץ ישראל בירו יראה כפי שהלוהו לגוי או מטכנו או פסק עמו או מבר לו בשבת הנותן אגרת לגוי להוליכה לעיר אחרת אם קצץ עכו שכר הולכה כות ואפילו נתנה לו ערב שבת עם השיכה והוא שיצא בה מפתח ביתו קורם השבת ואם לא קצץ אם יש בכרינה אדם קבוע שהוא כקבץ האגרות ושולח אותם לכל כרינה ומרינה עם שלוחיו מותר ליתן לגוי האגרת והוא שיהיה שהות ביום כרי שיגיע לבית הסכוך לחוכה קורם השבת שמא זה שמקבץ האגרות ושולחן ביתו ככוך לרובה הא ואם אין עם אדם קבוע לכך לא רגוי שנותנין לו האגרת הוא שמוליכה לעיר אגרת אכור לשלוח ביר גוי האגרת לעולם אלא אם כן קצץ לו רכים גוי שהביא חפציו בשבת והכניסן לבית ישראל כותר ואפילו אכר לו הניחן בזוית זו הרי זה מותר וכזמנין את רגוי בשבת ונהנין לפניו מזומת לאוכלן ואם נטלן ויצא אין נזקקין לו מפני שאין שביתתו עלינו וכן נותנין מזומות ללכני הכלב בהצר ואם נטלן ויצא אין נזקקין לו כי שהיה בא ברך וקדש עליו היום והיו עמו מעות נותן כיכו לנכרי לרולכו לו ולמוצאי שבת לוקחו ככנו ואף על פי שלא יתנו שכר על זה ואף על פי שנתנו לו משהשיכה כותר מפני שאדם בהול על ככנו ואי איפשר שישליכנו ואם לא התיר לו רבר זה שאין איסורו אלא כדברי סופרים יבא לרביא בירו ועובר על כה שכתוב בתורה ברא בניכו אבל מציאה לא יתן לנכרי אלא מוליכה בנחות נדות כארבע אמות ישראל שעשה כלאכה בשבת אם עבר ועשה בודן אסור לו ליהנות באורה מלאכה לעולם ושאר ישראל מותר להם ליהנות בה למוצאי שבת כיד פניא ושמתם את השבת כי קדש היא היא קדש ואין בעשיה קדש כיצד ישראל שבשל בשבת בכזיר לכוצאי עבת יאכל לאחרים אבל לו לא יאכל עורכית ואם בשל בשנה למוצאי שבת יאכל בין הוא בין אדריס כיד וכן כל כיוצא בזה פירות שיצאו חוץ לתרום וחזרו בשונג יאכלו בשבת שהרי לא נעשה בגופן מעשה ולא נטרנו במזיד לא יאכלו עד כיוצאי שבת השוכר את הפועל לשמור לו את הפרה ואת התינוק לא יתן לו שכרו של שבת לפיכך אין אחריות שבת עליו ואם היה השוכר שכיר שבת או שכיר שנה נותן לו שכרו כששם לפיכך אחריות שבת עליו ולא יאכר לו תן לי שכרי של שבת אם אומר לו תן לי שכרי של שנה או של עשרה ימים

פרק שביעי

מלאכות שחייבין עליהן סקילה וכתב בכזיר או קרבן חטאת בשנה מהן אבות וכהן תולדות וכנין כל אבות מלאכות ארבעים הסר אדת ואלו הן החרישה והזריעה והקצירה והעיבור וההקדשה והזרייה והברירה והטחינה וההקדשה והלישה והאפייה והגזיזה והלבון והנפץ והצביעה והטווייה ועשיית הניליין והנמכת הכסכה והארינה והבציעה והקשירה וההתרה והתפירה והקריעה והבניין והסתירה והכאה בפטיש והצירה והשחיטה וההפשטה וההעברה לפחיתת העור וחתוכו והכתיבה והכחיקה והשרטוט וההבערה והכיבוי וההוצאה מרשות לרשות כל או המלאכות ומל שהוא מענינם הן הנכראין אבות כלאכות כיצד הוא ענינם אחד החורש או החופר או העושה חריץ הרי זה אב מלאכה שכל אחת מהן חפירה בקרקע ענין אחר הוא וכן הזורע ורעים או הנוטע אילנות או המכריז אילנות או המרכיב או הזומר כל או אב אחד הן כאבות

לא נכנסו אין מדליקין... משהקנין הזמנה עיר שיראו...
כלל שמימינו... הוא היסוד הנקרא בין השמש... בכל
היום והוא ספק מי היום יפסק בין הלילה והיום בו לחמור
הוא קודם ולפי אין מדליקין בו זה עשה מלאכה בין השמש
ב ידיו ובשמשו שבת בשני חייב חטאת מכל מקום
הנכנסים לא ידעו שיש להם חטאת ביום ולא קאנו שאין נראין
אלא בלילה אם כוונתם ומשדאו ג כוכבים או הכינוי היו
זה לא ידעו... פתילה שמדליקין בה לשבת אין עושין
אין זה כוונתו שיהיה כספקות בו כגון צמר ושער וכו' ש
וצדק האדו ופסוק שלא נפיק וכו' יש להקל וכינוי העין
הימים וכיוצא בהן לא יקבד שהוא נתלית בו כגון פשתה
נפוצה וכו' שיש צדק נפיק וכיוצא בהן... והמדליק צריך
שדליקן ברוב היוצא מהפתילה המדליק רבי שמדליקין
בו על גבי דבר שאין מדליקין בו אם להעבות הפתילה
כדלחמור יצאה אש או לזקקת הפתילה כדי שתהא
עומדת ולא תשילם לבתה כדבר... ניתוק צדק
של מלאכה וכו' של כל על פי המדליק שבת וגל הפתילה
אין מדליקין בה בשבת עיניו ספק כוונתו בין להחמיר
בין להקל כפי האור הנלתי בה ולא בשמש שאין
הוא הפתילה כוונתו שיש יורה אור המדליק את
הפתילה שישתמש להורה... הלב שהניח קדש
שבתו כוונתו לענין שכן כל שהיא ומדליק... אבל שבת
שאין מדליקין בהן אפי' בשבת שמדליקין בהן לא ידליק
בפני שבת כגון... אין מדליקין בגדרן מפני שהיה
רע שיש יורה וכו' וחובה עליו לישב לאור הנר ולא
צדק רבי... שהיא יורה וכו' יקח ממנו מן הנר ועיר מפני
שהיא ערה ולא בפניו לבן ואפי' בחול מפני שהוא ער ויבוא
לירי סכנה... כוונתו להדליק להתחלה בשאר שבתים
כגון שכן צנן ושוכשוכן הלפת וכו' כיוצא בהן אין אסור
לא לו שבת חמשים בלבד... לא יתן אדם כלי מנוקב
מלא שכן על פי הנר בשביל שיהא מנוקב ולא ימלא קערה
שכן ויתננה בצד הנר ויתן ראש הפתילה לתוכה בשביל
שתהא שואבת נזירה ששא יקח בן השמן שבכלי שהיה לא
נשאם כד' ואסור ליתן בשבת מן השמן שהדליק בו ואפי'
ככתה הנר ואפי' נטף בן הנר... מפני שהיא כוקצה מחמת
איסור... ואם חיבר הכלי שיש בו השמן אל הנר בסיד
ובחרסית וכיוצא בהן מותר... אין נותנין כלי תחת
הנר לקבל בו שכן בשבת שזרי סכנה הכלי מהוכחו
ואם נתנו סבעור יום מותר ונותנין כלי תחת הנר בשבת
לקבל בו ניצוצות מפני שאין בהן ממש והרי לא בטלו
מלשלו ואסור ליתן לתיכו מים ואפילו מערב שבת מפני
שהוא מקרב כיבוי הניצוצות
אין פולין לאיר הנר ולא קורין לאיר הנר ואפי' גבוה שתי
קומות ואפילו עשרה בתים זה על גב זה והנר בעליונה
לא יקר ולא יפלא לאורה... בתחתונה ששא ישבה ויטה ואם
היה שנים קורין בענין אחר מותרין לקרות לפני הנר שכל
אחד מהן מוכיר חיבוט אס שבת... אבל לא בשני עניינות
שכל אחד מהן שרור בענין... הנינוקות קורין לפני
רובן לאור הנר מפני שהרב משבחן... אבל הוא לא יקרא
כפני שאין יומתן עליו ויש לו לראות בספר לאיר הפד
עד שיראה ראש הפרשה שהוא צריך להקרותו ואחר כך
נותן הספר ברוך והם קוראין לפניו... כלים הרומים
זה לזה ואינן נכרין אלא בעין הרבה אסור להקריבן לאור
הנר ולהבחין ביניהן... שא יטעו לפרסד שמש שאינו
קבוע אסור לו לברוק כוסות וקערות לאור הנר... מפני
שאינו מכירין בין בנר של שכן זית... בין בנר של נפט
שאחד רב... אבל שמש קבוע מותר לו לברוק לאור הנר
כוסות וקערות מפני שאין צריך עיון הרבה ואם היה נר

פרק ששי

אסור לומר לנו לעשות לנו מלאכה בשבת אף על פי
שאנו מצווה על השבת ואף על פי שאמר לו מקודם
השבת ואף על פי שאנו צריך לאותה מלאכה לא לאחר
השבת ודבר זה אסור כדברי ספרים כדי שלא תהיה
שבת קלה בעינינו ויבוא לעשות בעצמן גוי שעשה
מלאכה בעצמו בשבת אם בשביל ישראל עשה אותה אסור
להנות באותה מלאכה ער מוצאי שבת וימתין בכרי
שתעשה והיא שלא יהא הדבר בפרהסיא עד שירעו בו
רבים שדבר זה בשביל כלו הוא נעשה בשבת ואם בשבו
עצמו בלבד עשה מותר להנות בה בשבת... כיצד
גוי שהדליק את הנר מיתכנס לאורו ישראל ואם בשביל
ישראל אסור עשה גוי כבש לירד בו מן הספינה ירד אחריו
ישראל ואם בשביל ישראל אסור... מלא מנס להשקות
בהמתו משקה אחריו ישראל ואם בשביל ישראל אסור
ליקט עשבים להאכיל לבהמתו מנה ישראל בהכתו לאכול
בהן והוא שלא יהא אותו הגוי ככיר לאותו ישראל ששא
ירבה במלאכתו בשבילו ונמצא עושה בשביל ישראל וכן
כל דבר שאיפשר להרבות בו לא יהנה בו בשבת לא אם
כן אינו מכירו... אבל דבר שאין בו להרבות ולמעט
כגון נר וכבש הואיל ועשה בשביל עצמו נהנה אחריו ישראל
בשבת ואעפ' שהוא מכירו נר הדלוק במסיבה בשבת אם
רוב ישראל אסור להשתמש לאור שהמדליק על רעת הרוב
מדליק ואם רוב גוים מותר להשתמש לאורה מחצה לכחצ
אסור... נפלה דליקה בשבת ובא נסדי לכבות אין
אומרין לו ככה ואל תכבה מפני שאין שבתיתו עליו וכן
כל כיוצא בזה... מת שעשו לו גוים ארוגה ופרו לו
קבר בשבת או הביאו לו הלילין לספור בהן אם בצנעה
ימתין בכרי שיעשו לקוצאי שבת יוקבר בו ואם היה הקבר
בסרטיא גדול והארוך על גביו וכל העוברין זהשבין אום
שההגוים עושין עכשיו בשבת לפלוני הוא הרי וזה
יקבר בו אותו ישראל עולמית מפני שהוא בפרהסיא
ומותר לקבור בו ישראל אחר ואפי' שומתין כרי שיעשין וכן
כל כיוצא בזה... גוי שהביא הלילין בשבת למת אעפ'
שהביאן מצד החומה ימתין... למוצאי שבת כפי שכתב
ממקום קרוב ואחר כך יספורו בהן ששא בליקת הביאים
ממקו אחר עד החומה ובבקר יכנסו בהן ואם ירע בודאי

ולא במורסן ולא בכיוצ בהן והנותן זרע שומשומין או זרע פשתן וכיוצא בהן במים חייב משום לש מפני שהן מתערבין ונתלין זה בזה

פרק תשיעי

האפה כנרונת חייב אחר האפה את הפת או המבשל את המאכל או את הסממנין או המחמם את המים הכל ענין אחר הוא שיעור המחמם את המים כדי לרחוץ בהן אבר קטן ושיעור מבשל סממנין כדי שיהיו ראויין לרבר שבבשולין איתן לו הנותן ביצה בצק המיחם בשביל שתתלבלל ונתלגלה חיי שהמבשל בתולדת האור כמבשל באור עצמה וכן המדי בחמין כליח הישן או קולים האספנ והוא דג רק ורך ביותר הרי זה חייב שהרחתן בחמין זה היא גמר בישולן וכן כל כיוצא בהן המפקיע את הביצ בכגד חם או בחול ובאבק דרכים שהן חמים מפני השמש אעפ שניצולית פטור שתולדות חמה אינם כתולדות האש אגל גזרו עליהן כפני תולדות האור וכן המבשל בחמי טבריה וכיוצא בהם פטור המבשל על האור דבר שהיה מבושל כל צרכו או דבר שאינו צריך בישול כלל פטור אחר נתן את האור ואחר נתן את העצים ואחר נתן את הקררה ואחר נתן את המים ואדר נתן את הכער ואחר נתן את התבלין ובא אחר והגיס כולם חייבים משום מבשל שגל העושה דבר מצרכי הבישול הרי זה מבשל אבל אם שפת אהר את הקררה תחלה ובא אחר ונתן את המים ובא אחר ונתן את הכער ובא אחר ונתן את התבלין ובא אחר ונתן את האור ובא אחר ונתן עצים על האור ובא אחר והגיס שנים האחרונים בלבד חייבין משום מבשל הניח בשר על גבי נחלים אם נצלה בו כנרונת אפי בשנים ושלושה מקובות חייב לא נצלה בו כנרונת אבל נתבשל כולו היצי בישול חייב נתבשל חצי בישול בצה אהר פטור ער שיהפך בו ויתבשל חצי בישול משני צדיו שכן והרביק פת בתנור בשבת ונוטר מותר לו לרדותה קידם שתאפה ויבוא לירי סלאכה המתוך אחר ממיני מתכות כל שהוא או המחמם את המתכת ער שתעשה נחלת הרי זה תולדת מבשל וכן המחמם את הרונג או את החלב או את הופת והכופר והגופרית וכיוצא בהם הרי זה תולדת מבשל וחייב וכן המבשל כלי ארמה ער שיעשו חרס חייב משום מבשל כללו של דבר בין שריפה נוף קשה באש או שהקשה נוף רך הרי זה חייב משום מבשל

הנוז צמר או שיער בין מן הכחמה בין מן החיה בין מן החי בין מן המת אפילו מן השלח שלהן חייב כמה שיעורו כדי לטוות מבט חוט שארכו כרוחב הסיט כפול וכמה רוחב הסיט כפול כדי למתוח מן ביהן של יד ער האצבע הראשונה כשיפתח ביניהן בכל כוחו והוא קרוב לשני שלישי זרת התולש כנף מן העוף הרי זה תולדת נוז האוה את הצמר מן החי פטור שאין דרך טיזה בכך ואין דרך ניפוח בכך ואין דרך טייה בכך הנוטל צפרניו או שערו או שפמו או זקנו הרי זה תולדת נוז וחייב והוא שיטול בכלי אבל אם נטלן בידו בין לו בין לאחר פטור וכן החותך ובלת מגופו בין ביד בין בכלי פטור בין לו בין לאחר ומותר לחתוך ובלת במקדש ביד אבל לא בכלי ואם היתה יבשה חותכה אף במלי עובר הנוטל שערו בכלי כמה ישגל ויהיה חייב שתי שערות ואם ליקט לבנות מתוך שחורות אפילו אחת חייב ציפורן שפירשה רובה וציצון של עור שפרשו רובן אם פירשו כלפי למעלה ומצערות אותו מותר ליטול אותו בידו אבל לא בכלי ואם נטלן בכלי פטור ואם אינן מצערות אותו אפי ביד אסור ואם לא פירשו רובן אפילו מצערות אופו אסור לנטלן בידו ואם נטלן בכלי חייב המלבן את הצמר או את הפשתן או את השני וכן כל כיוצא בהן כמה שדכן במתלבן חייב וכמה שיעורו כדי לטוות ממנו חוט אחר אורו כמלא רוחב הסיט כפול שהוא אורך ארבעה

ספחים המכנס בגדים הרי הוא תולדת מלבן והייב והסחט את הבר ער שיוציא המים שבו הרי זה ככנס וחייב שהסחיטה כצרכי כיבוס היא כמו שהכנסה כצרכי הבשול ואין סחיטה בשיער והוא הדין לעור שאין חייבין על סחיטתו המנפץ את הצמר או את הפשתן או את השני וכיוצא בהן חייב וכמה שיעורו כדי לטוות ממנו חוט אחר אורו ארבעה ספחים והמנפץ את הגדים ער שעשו כצמר כדי לטוות אותן הרי זה תולדת כנפץ וחייב הצובע חוט שאורכו ארבעה ספחים או דבר שאיפשר לטוות ממנו חוט כזה חייב ואין הצובע חייב ער שיהא צבע המתקיים אבל צבע שאינו בתקיים כלל כגון שהעבי כרק או ששר על גבי בחל או נדשת וצבעו פטור שהרי אתה כעבירו לשעתו ואינו צובע כלום וכל שאין כלאנתו בתקיימת בשבת פטור העושה עין הצבע הרי זה תולדת צובע והייב כיצד כגון שנתן קלקנתום לתוך כי ענצא שנעשה הכל עהור או שנתן איסטים לתוך מי כרכום שנעשה הכל ירוק וכן כל כיוצא בזה וכמה שיעורו כדי לצבוע בו חוט שאורכו ארבעה ספחים הטוה אורך ארבעה ספחים מכל דבר הנטוה חייב אדר הטוה את הצמר או את הפשתן או את הנוצה או את השיער או את הגירי וכן כל כיוצא בהן העושה את הלבר הרי זה תולדת טוה וחייב והוא שילבר דבר שאיפשר לטוות ככנו אורך ארבעה ספחים בעובי בינוני העושה שני בתי נירין חייב העושה נפה או כברה או כל או סבכה או שכרנ כנה בחבלים הרי זה תולדת עושה נירין וכשיעשה שני בתים נאחר מכל אילו חייב וכן כל העושה שני בתי נירין בדבר שעושים אותו בתים כגון או חייב דרך האורגין שכותחין החוטין תהלה באורך היריעה וברחבה ושנים אהוזין זה כיכן וזה מיכן ואדר שובט בשבט על החוטין ומרקן אותן זה בצד זה ער שתעשה כולה עתי בלא ערב וכתיחת החוטין כדרך האורגין היא הנסכה הככה וזה הכותח נקרא מיכך וכשכופלין אותה ומתהיל להכניס השתי בערב נקרא אורג המיסך חייב והוא כלאכה בא בית כלאכות והשובט על החוטין ער שיפרקו ויתקנס הרי זה תולדת כיכך וכמה שיעורו כשיתקן רוחב שתי אצבעות וכן האורג עני חוכין ברוחב שתי אצבעות חייב בין שארגן בתהלה בין שהיה כקצת הבגר ארוג וארג על הארוג שיעורו שני חוטין ואם ארג חוט אהר והשלים בו הבגר חייב ארג בשנת היריעה שני חוטין ברוחב שלושה בתי נירין חייב הא לכה זה רוכה לאורג צלצול קטן ברוחב שלושה בתי נירין הכרדק את החוטין ומפרידן בעת האריגה הרי זה תולדת אורג וכן הקולע את הנימין הרי זה תולדת אורג ושיעורו כשיעושה קליעה באורך שתי אצבעות הבוצע שני חוטין חייב ובוצע הוא הכפריד את הארוג בין שהוציא הערב כן השתי או שהעביר השתי מעל הערב הרי זה בוצע וחייב והוא שלא יהא מקלקל אלא יתכין לתקן כדרך שעושים אלו שמאחין את הבגדים הקלים ביותר שבוצעין ואדר כך מאחין ודוורין ואורגין חוטין שבצעו ער שיעשו שני הבגדים או שני הקרעיס אחר והסותר את הקליעה לתקן חרי זה תולדת בוצע ושיעורו כשיעור ההבוצע

פרק עשירי

הקושר קשר של קיימא והוא מעשה אומן חייב כגון קשר הגמלים וקשר הכפנין וקשרי רצוע מעל וכנרל שקושרי הרצוענין בשעת עשייתן וכן כל כיוצא בזה אבל הקושר קשר של קיימא ואינו מעשה אומן פטור וקשר שאינו של קיימא ואינו מעשה אומן מותר לקושרו לכתחלה כיצד נפסקה לו רצועה וקשרה נפסק החבל וקשרו או שקשר חבל בדלי או שקשר רסן בהכה הרי זה פטור וכן כל כיוצא באלו הקשרים שהן מעשה הדיום ואל ארס קושר אותן לקיימא ומל קשר שאינו של קיימא אם קשרו קשר

מלאכות וענין אחר הוא **סל** אחת מהן לצמח רבר
הוא מתכונן וכן אחר הקוצר תטאה או קטנית או
הקוצר ענבים או הנידר תכרים או המוסק ותי או האירה
תאנים כל או אב מלאכה אחת הן **שגל** אחת מהן לעקור
ורבה כגדולו מתכונן ועל דרך זו שאר האבות התולד
זוהי המלאכה ברובה לאב מאו האבות כיצר המחתך את
וירק מעט לבטל והרי זה חיי שיש המלאכה תולדת טחינה
שהשוחן לוקח גוף אחד ומחלקו לעצים הרבה וכל העושה
הכי הרובה לזה הדי זה תולדת טוחן וכן הלוקח לשון של
גתנית ויש אתו כרו לוקח מעצמו כדרך שעושין צורפי
הזב הרי זה תולדת טחינה וכן הלוקח חלב ונתן בו קיבה
כיוי לחבצו הרי זה חייב כשים תולדת בורר שהרי הפרוש
החם מן החלב ואם גבנו ועשהו גבנה חייב משים בונה
שכל המקצין חלק אל חלק ורמק הכל עד שיעשו גוף אחד
הרי זה תולדת לטנן וכן לכל מלאכה ומלאכה מאו האבות
יש להם תולדות על דרך זה שצמדנו ומנוק המלאכה הנועשו
האבות תינתן להם זיה אב הוא ותולדת אי זה אב היא
ועל דרך זה המצות מלאכות אי תולדת מן התולדות
כשהוא חייב מית אדם באי עדים נסקל בשוגג חייב חטאת
קטנה **השני** מה שן מה הפרש יש בין האבות והתולדות אין
בדמיון המצות לא לענין הקרבו בלבד שהעושה בשוגג
אם עשה אבות וירבה בהעלם אחר חייב חטאת אחר
על כל אב ואב ואם עשה אב ותולדותיו בהעלם אחר אינו
חייב אלא חטאת אחת כיצר הרי שחרט ודע וקצר
בטחית בהעלם אחר חייב שלש חטאות ואפי עשה הארבעי
הטח אחר בטחית כגון שטכה שאו המלאכות אחריו לעשו
חטאת חייב על כל מלאכה ומלאכה חטאת אחת אבל אם
היה וחתך וירק ויש לשון של כתיבת בהעלם אחר אינו
חייב אלא חטאת אחת שהרי לא עשה אלא אב אחד
והתולדתו וכן כל כיוצא בזה

הקוצר מלאכה הרבה מעין מלאכה ארת בהעלם אחר
אם עשה חטאת אחת כיצר הרי שירע ונטע והברוך
החייב ויטע בהעלם אחר אינו חייב אלא חטאת אחת
שכן אב אחד הן וכן כל כיוצא בזה

פרק שמיני

החייב כל שחזר חייב **המנכש** בעיקרו האילנות
המקדשם עשבים או הבורר את השריגים כרו ליופות את
הקרקע הרי זה תולדת חורש ומשיעשה כל שהוא חייב
זה המנכש פני השדה כגון שהשפיל התל ורדו או כילא
הניא חייב כשים חורש ומשיערו כל שהוא וכן כל המשוה
זמנית שיעורו כל שהוא הודע כל שהוא חייב הבורר
את האולה כרו שיעשה הרי זה מעין זרע אבל המשיקה
במטה או לטת בשבת הרי זה תולד זרע והוי ככל שהוא
וכן הטיחה חשן ויש עירוק וכיוצ בהן כמים הרי זה תולדת
זרע וחייב בכל שהוא הקוצר כגדולו חיי ותילש תולדת
ק בר הוא וכל העוקד דבר כגדולו חייב כשים קוצר
לצב צמור שעלו בו עשבים וכסות שעלה בכפפה ועשבו
שגזחו על גב החבית התולש מהן חייב שזה הוא במקום
גדולין אבל התולש מעצמן שאינו נקוב פטור מפני
שאין זה מקום גדולו ויצוין נקוב בכרו שרש קטן הרי
היא פארץ והתולש מכנו זרע חייב כל זרע שקוצרתו
בצמחת אותו ומנהלתו כגון אספסתא וסלקא הקוצרו
בשוגג חייב שתי חטאות אחת מפני שהוא קוצר ואחת
מפני שהוא נטוע וכן הושר והוא צריך לעצים חייב משו
קוצר וישנה נטע גם שיטות של עפר שעלו בה עשבים
והמשיקה מעל הארץ והנחה על גבי יתרות חייב כשים
תילש היתה על גבי יתרות והנחה על הארץ חייב משום
זרע תאנים שוב אבא ביתן וכן אלן שיבשו פירותיו
בו התולש מהן בשבת חייב אף על פי שיש כעוקרין לענין
מוסאף התולש עולשן והבורר ודרין אם לאכילה
שיערו כגדולת ואם לבהמה שיעורו כמלוא פי גדי ואם
להסקה שיעורו כרו לבשל ביצה המעמר אוכלין אם

לאכילה שיעורו כגדולת ואם עמר לבהמה שיעורו כמלוא
פי גדי ואם להסקה שיעורו כרו לבשל ביצה וכיצה
האמורה בכל מקום היא ביצה בינונית של תרנגולין וכל
מקום שנאמר כרו לבשל ביצה הוא כרו לבשל כגדולת
מביצה וברוגר אחר משלש בביצה ואין עמוד לא בגדולו
קרקע המקבץ רבילה ועשה ממנה עגול או שנקב
תאנים והגנים החבל בהן עד שנתקבצו גוף אחד הרי זה
תולדת מעמר וחייב וכן כל כיוצא בזה הדרש כגדולת
חייב ואין דישה אלא בגדולי קרקע והמפרק רדי הוא
תולדת הרש החולב את הבהמה חייב מפני שהוא
מפרק וכן החובל בחי שיש לו עור חייב משו מפרק והוא
שיהיה צריך גרם שיצא מן החבורה אבל אם נתכוון
להזיק בלבד פטור מפני שהוא מקלקל ואינו חייב עד
שיהיה ברם או בחלב שהוציא כגדולת ברא בחובל
בבהמה וחיה וכיוצ ברם אבל החובל בחבירו אף על פי
שנתכוון להזיק חייב מפני נחת רוחו שהרי נתקררה דעתו
ושמחה חמתו והרי הוא כמתקן ואף על פי שאינו צריך
לדם שהוציא ממנו חייב שמנה שרצים האמורים
בתורה הן שיש להן עורות לענין שבת כמו חיה ובהמה
ועוף אבל שאר שרצים והמשי אין להן עור לפיכך החובל
בהן פטור ואחר החובל בבהמה חיה ועוף או בשמונה
שרצים ועשה בהן חבורה ויצא מהם דם או שניצרה הדם
את על פי שלא יצא חייב הסוחט את הפירות חייב
משום מפרק ואינו חייב עד שיהיה במשקן שחטש כגדולת
ואין חייבין מן התורה אלא על דריכת זתים וענבים
בלבד ומותר לסחוט אשכול של ענבים לתוך האוכל
שמשיקה הבא לאוכל אוכל הוא ונסצא כמפרק אוכל
מאוכל אבל אם סחט לכלי שאין בו אוכל הרי זה דורך
וחייב והחובל לתוך האוכל או היונק בפני פטור ואינו חיי
עד שיחלוט לתוך הכלי הורדה או הבורר כגדולת
חייב והמחבץ הרי הוא תולדת בורר וכן הבורר
שמרים בתוף המשקין הרי זה תולדת בורר או תולדת
מקדך וחייב שהורדה והבורר והמקדך דומין עניניהם זה
לה ופני מה כנו אתן בשלטה מפני שכל מלאכה שהיה
בהשקן כגון איתה בפני עצמה הבורר אוכל כתוך
פסולת או שחוו לפניו שני מיני אוכלין ובורר מין פסין
אחר בנפה ובכברה חייב בקטן או בתכחיו פטור ואם
בורר בידו לאכול לאלתר מותר והבורר פסולת כתוך
האוכל אפי בידו אחת חייב והבורר תורכוסין מתו פסולת
שלהן חייב מפני שהפסולת שלהן ממתקת אותן כשושלוקו
אותן עמה ונסצא כבורר פסולת מתוך אוכל וחייב
הבורר אוכל מתוך פסולת בירו להניחו אפי לבו ביום
נענה כבורר לאויר וחייב היו לפניו שני מיני
אוכלין בעירובין בורר אחר מאחר וכניח לאכול כיר ואם
בורר והניח לאחר וכן אפי לבו ביום כגון שבורר בשחרו
לאכול מן הערבים חייב
המשכר יין או שכר או כים וכן שאר המשקין במשמרת
שלהן חייב והוא שישכר כגדולת אבל שכננין יין שאין
בו שמרים או מים צלולין בסודרין ובכפיפה כצרית כרו
שיהא צלול ביותר ונותנין מים על גבי שמרים בשביל
שיצלו ונותנין ביצ טרופה למסנת של חרדל כרו שיצול
חרדל שלש מערב שבת לכחר ממחה ושותה בין ביד בין
בכלי וכן יין מנתו כל זמן שהו תוסס טורף חבי בשכריה
ונותן לתו הסודרין שערין לא נפרשו השמרו מן היון יפה
יפה וכל היון כנוף אחר היא וכן החרדל וכל כיוצא בו
השאן כגדולת חייב וכל השוחק תבלין וסכנין בכפפת
הרי זה טוחן וחייב המחתיך ירק תלוש הרי זה תולכב
טוחן וכן הנוסר עצים ליהנו בנסורת שלהן או השף לשון
של כתכת חייב משישוף כל שהוא אבל המחתיך עצים
אינו חייב עד שירקק מהן כרו לבשל כגדולת מביצה
המקדך כגדולת חייב הדרש כגדולת חייב המנהל
את העפר הרי זה תולדת לש וכסה שיעורו לעשות
פי סד של צורפי והב ואין גבול באפר ולא בחול הנס

השיחט חייב ולא שיחט בלבר לא כל הנוטל נשמה לאחר
מכל מיני חיה ובהמה ועוף ורגז ושרץ בין בשחיטה או
בנחירה או בהכאה חייב החונק את החי עד שימות הרי
זה תולדת שוחט לפיכך אם העלה רג מספל של מים
והניחו עד שמת חייב משום חונק ולא עד שימות אלא
כיון שיבש בו כסלע בין סנפיריו חייב שעור אינו יכול
לחיות הושיט ידו למעני הבהמה והלדל עובר
שבמעיה חייב רמשים שהן פריץ ורבין מוסר ונקבת
או נהוין מן העפר כמו הפרעושין ההורג אותו חייב
כהרג בהמה וחיה אבל רמשים שהותין מן הגללים ומן
הפירות שהבאישו וכיוצא בהן כגון תולעים של בשר
וכתלעים שבתוך הקטניות ההורגן פטור המפלא
כליו בשבת מולל את הננים וזורקן ומותר להרוג את
הננים בשבת מפני שהן מן הזיעה חיה ורמש שהן
נושטין וממיתין וראי כגון וכו' שבמצרי וצרעה שבננוה
ועקרב שבהריב ונחש שבארץ ישראל וכלב שוטה בכל
מקום מותר להורגן בשבת כשיראו ושאר כל המזיקים אם
היו רצין אחריו מותר להרגן ואם היו יושבים במקומן או
בדחין מלפניו אסור להורגן ואם דרכן לפי תוכו בשעת
הילוכו והרגן כותר המפשיט בן העור כדי לעשות
קמיע חייב וכן המעבר מן העור כדי לעשות קמיע חייב
ואחר המעבר ואחר המולח שהכליהה מין עיבוד היא
ואין עיבוד באוכלין וכן המוחק מן העור כדי לעשות קמי
חייב ואי זהו מוחק זה המעביר שיער או הצמר מעל העור
אחר מיתה עד שיחליק פני העור המפרק רוכסוכטוס
מעל הקלף הרי זה תולדת מפשיט וחייב הכפרק
מן העור כדי לעשות קמיע חייב הרורס על
העור ברגלו עד שיתקשה או המרככו בירו ומושכו ומשה
איתו כדרך שהרצענין עושין הרי זה תולדת מעבר וחייב
המורט נוצה מן האברה הרי זה תולדת מוחק וחייב וכן
המסרח רטייה כל שהוא או שעוה או זפת וכיוצא בהן
סרבים המתמרחין עד שיחליק פנים חייב משום מוחק
וכן השף בירו על העור המתוח בין העמיריס חייב משום
מוחק המחחק מן העור כדי לעשות קמיע חייב
והוא שיתכוין למרת אורכו ומרת רחבו ויחתוך בכוונה
הוא שהיא מלאכה אבל אם חתך ררך הפסד או בלא
כוונה למרתו אלא כמתעסק או כמשחק הרי זה פטור
הקומט את הכנף הרי זה תולדת מחחק וחייב וכן הכנרד
ראשי כלנסות של ארז חייב משום מחחק וכן כל חתיכה
שיחתוך חרט עץ מן העצים או חרט מתכת מן המתכות
חייב משום מחחק הנוטל קיסס של עץ מלפניו וקטכו
לחצות בו שינוי או לפתחו בו את הדלת חייב כל
דבר שהוא ראוי למאכל בהמה כגון תבן ועשבים לחים
והוצין וכיוצא בהן מותר לקטום אותן בשבת מפני שאין
בהן תקון כלים ומותר לקטום עצי בשמים להריח בהן
ואף על פי שהן קשים ויבשין ומפשח בהן כל שירצה בין
שפשח עץ גדול בין שפשח עץ קטן הכותב שתי
אותיות חייב המוחק כתב על מנת לכתוב במקום המחק
שתי אותיות חייב הכותב אות אחת גדולה כשתים פטור
מחק אות אחת גדולה ויש במקומה כדי לכתוב שתי חייב
כתב אות אחת והשלים בה את הספר חייב הכותב
על מנת לקלקל העור חייב שאין חייב על מקום הכתב
אלא על הכתב אבל המוחק על מנת לקלקל פטור נפלה
דיו על גבי ספר ומחק אותה נפלה שעוה על גבי הפנקס
ומחק אותה אם יש במקומה סילכתוב שתי אותיות חייב
הכותב אות כפולה פעמים והיא שם אחר
כמו דר תלגג דר שש סס חח חייב והכותב בכל כתב
ובכל לשון חייב ואפילו משני סימיונות הכותב אות אחת
סכוך לכת או כתב על גבי כתב והמתכוין לכתו חת וכתב
שני ויניח וכן כיוצא בה בשאר אותיות חייב הכותב את
אחת בארץ ואות אחת בקצה להרי אין נהגין זה עם זה
או שכתב שתנאותות בשני דפי פינקס ואינן נהגין זה
עם זה פטור כתב בשני כותף זווית או בשני דפי

פינקס ואין נהגין זה עם זה פטור כתב בשני כותף זווית
או בשני דפי פינקס הן נהגין זה עם זה חייב לקח
ניול וכיוצא בו וכתב עליו את אחת במדינה זו והלך
באיתו היום וכתב את שנייה במדינה אחרת במגול אחרת
חייב שבוכן שמקרבן נהגין זה עם זה ואינן כחוסרין
מעשה לקריבתן הכותב את אחת אף על פי
שקדין מסנה תיבה שלימה פטור כיצד כגון שכתב מס
וחבל קורין אותה מעשר או שכתבה במקום מנין שהרי
היא כמו שכתב ארבעים דרי זה פטור המניה את
אחת ועשה אותה שתיים כגון שחלק גג החת ונעשית שני
ויניח חייב וכן כל כיוצא בזה הכותב בשמאל או
לאחר ידו ברגלו בפיו ובמרפקו פטור אישר שכתב בימינו
שהוא לו כשמאל כל ארס פטור ואם כתב בשמאל חייב
והשולט בשתי ידיו בשוה וכתב בין בימינו בין בשמאל
חייב קטן אוהו הקולמוס ונחל אוהו בירו וכותב חייב
גדול אוהו בקולמוס וקטן אוהו בירו וכותב פטור
אין הכותב חייב עד שיכתוב ברבר הרושם ועומר כגון
דיו ושחור וסיקרא וקומוס וקלקנתוס וכיוצא בהן ויכתוב
על דבר שבתקיים הכתב עליו כגון עור וקלף ונייר ועץ
וכיוצא בהן אבל הכותב ברבר לאין רישוכו עיכר כגון
משקין ומי פירות או שכתב בדיו וכיוצא בו על עלי
ירקות ועל כל דבר שאינו עוכר פטור אינו חייב
עד שיכתו ברבר העומר על דבר העוכר וכן אין הסוחק
חייב עד שימחוק כתב העוכר כעל דבר העוכר
הכית על בשרו חייב מפני שהוא עור אף על פי שחמימו
בשרו מעברת הכתב לאהר הזמן הרי זה רוכה לכתב
שנמחק אבל המשרט על בשרו צורת כתב פטור הקורע
על העור כתבנית כתב חייב משום כותב הרושם על
העור כתבנית כתב פטור המעביר דיו על גבי כקרא
חייב שתיים אחת משום כותב ואחת משום כותב העביר
דיו על גבי דיו וסקרא על גבי כקרא או כקרא על גבי
דיו פטור רושם תולדת כותב הוא כיצד רושם
רשמין וצורות בכותל ובשטר וכיוצא בהן כדרך שהצירי
הרשמין הרי זה חייב משום כותב וכן המוחק את הרשו
לתקן הרי זה תולדת מוחק וחייב הכשרטט כדי
לכתוב שתי אותיות תחת אותו שירטוט חייב חדשי
העצו שמעבירין חוט של סקרא על גבי הקורה כדי שינסו
בשוה הרי זה תולדת כשרטט וכן הנבלים שעושין
כן באבנים כדי שיפצל האבן בשוה ואהר הכשרטט
בצבע או בלא צבע הרי זה חייב

פרק שנים עשר

המבעיר כל שהוא חייב והוא שיהא צריך לאפר אבל אם
הבעיר ררך השחתה פטור מפני שהוא כקלקל והבעיר
גרישו של חבירו או השורף דירתו חייב אף על פי שהוא
משחית כפני שכונתו להנכס משונאו והרי נתקררה
דעתו ושכח חמתו ונעשה מקורע על כות או בחמתו
שהוא חייב וכחובל בחבירו בשעת מריבה שכל או כתקני
הן אצל יצרן הרע וכן הכדליק את הגר או את העצים מן
להתחמס בין להאיר הרי זה חייב הכחמס את
הברזל כדי לצרפו בכים הרי זה תולדת מבעיר וחייב
המכבה כל שהוא חייב אהר המכבה את הגר ואהר
המכבה את הגחלת של עץ אבל המכבה גחלת של
כתבת פטור ואם נתמזן לצב חייב שכן לוטשי
הברזל עושין מהמין את הברזל עד שיעשה גחלת ומכבין
אותו במים כדי לחסכו וזהו לצרף שהעושה אותו חייב
והיא תולדת מכבה ומותר לכבות גחלת של כתבת
בדשות הרבים כדי שלא יזוקו בה רבים הנותן שמן לתוך
הנר הדולק חייב משום מבעיר והמסתפק מן השכין שבנר
חייב משום מכבה דליקה שנפלה בשבת המכבה
אותה מפני איבוד מלכו חייב שאין איבוד כבוד רוחה
שבת אלא איבוד נפשות למיכך יצאו בני ארס כדי
שלא ימותו וניחו האש תגלו ואפילו שורפת כל הדנינה

מירו וחברו חייב שהרי עקר והניח היה עומד באחת
משתי רשויות אילו ונתן חברו חפץ בירו או על גבי
ויצא באותו החפץ לרשות שנייה ועמד שם חייב מפני
שעקירת גופו בחפץ שעליו כעקירת חפץ מאותה רשות
ועמידתו באותו החפץ כהנחת החפץ בקרקע שעבר בה
לפיכך אם יצא בחפץ שבירו או על גבי ולא עבר ברשו
שנייה לא חזר ונכנס והוא בירו אפילו יצא ונכנס כל היום
כולו עד שיצא היום פטור לפי שעקר ולא הניח ואפי' עמד
לתקן המשאוי עליו עדיין הוא פטור עד שיעמר לנוח
וכן מי שהיתה חבילתו על כתפו ורץ בה אפילו כל היום
אינו חייב עד שיעמוד והוא שיהיה רץ בה אבל אם הלך
מעט מעט הרי זה כעוקר וכניח ואסור לפיכך מי שקרש
עליו היום וחבילתו על כתפו רץ בה עד שיגיע לביתו
וירקה שם כל אחר יד עקר החפץ ברשות הרבים
והלך בו פחות מארבע אמות ועמד וחזר והלך פחות
מארבע אמות ועמד אפי' כל היום כולו פטור ברא בשעמד
לנוח אבל אם עמד לתקן משאו הרי זה כמלך ובשיעבור
חוזק לארבע אמות חייב והוא שיעמוד חוזק לארבע אמות
לנוח אבל אם יעמוד לתקן משאו עדיין הוא כמלך
ואינו חייב עד שיעמד לנוח חוזק לארבע אמות היה
קנה או רוכב וכיוצא בו מינח על הארץ והגביה הקצה
הארץ והיה הקצה השני מונח בארץ והשליכו לפניו וחזר
והגביה הקצה שהיה מונח בארץ והשניכו לפניו על דרך
ו עד שיעביר דרפץ כמה כילין נפיר לפי שלא עקר
הרפץ כולו כעל גבי דאון ואם משך החפץ ונדרו על
הארץ מתרלת ארבע לכוף ארבע חייב שהכנגל עוקר
הוא עקר חפץ כזוית זו להניחו בזוית אחרת שנמצאת
ו העקירה עקירה המותרת ונמלך בדרך והוציאו לרשות
שנייה פטור מפני שלא היתה עקירה ראשונה לכך ונמצא
כאן היתה ברא עקירה וכן העוקר דפין והניחו על הבירו
בשהוא כהרד ובעת שירצה הבירו לעמוד נטלו מעל גבי
חברו הרי זה פטור שהרי יש כאן עקירה בלא הנדה
הזורק חפץ ברשות לרשות או כתרדת ארבע לכוף ארבע
ברשות הרבים וקודם שינוח קלטו אחר בירו או קלטו
כלב או נשרף פטור מפני שאין זו הנדה שנתבון לה לפיכך
אם נתבון בשעת זריקה לכך חייב הזורק חפץ ברשות
לרשות והיה קשור בחבל ואגרו בירו אם יטול למשוך
החפץ אצלו פטור שהרי אין כאן הנדה ונדה ונמצא
כמי שעקר ולא הניח הזורק ונהה בתוך ידו של הבירו
אם עמד חברו בכוכו וקבלה הזורק חייב שהרי עקר
והניח ואם נעקר חברו בכוכו וקבלה פטור זרק ורץ
הזורק עצמו אחר החפץ וקבלו בירו ברשות אחרת או
חוזק לארבע אמות פטור כאו נעקר אחר וקבלו שאין
ההנחה נמורה עד שינוח החפץ במקום שהיה לו לנוח בו
בשעת עקירה הזורק ברשות היחיד לרשות היחיד
ורשות הרבים באמצע אפי' שעבר החפץ באויר רשות
הרבים פטור והוא שיעבור למעלה משלשה אבל אם עבר
בפחות משלשה טפחי סמוך לארץ ונח על גבי משהו אעפ'
שנעקר או נתגלגל ויצא החפץ ברשות היחיד לרשות
אחרת הרי הוא כמי שנשאר עומד ברשות הרבים ולפיכך
חייב וכן הזורק מרשות הרבים לרשות הרבים ורשות
היחיד באמצע פטור ואם עבר החפץ בפחות משלשה
סאך לארץ ונח על גבי משהו אעפ' שחזר ונתגלגל ויצא
לרשות הרבים השנייה הרי הוא כמי שנשאר עומד ברשו
היחיד ולפי חייב המעביר ארבע אמות ברשות הרבים
ו עס רשות הרבים השנייה חייב. מפני שארבע אמות
בשני רשויות הרבי מצטרפין מפני שלא נח החפץ ברשות
שנייה המושיט ברשות היחיד לרשות היחיד ורשות
הרבים באמצע חייב ואפילו הושיט למעלה מאויר רשות
הרבים שכן היתה עבדת הלויים במשכן כושיטין את
הקרשים מעגלה לעגלה ורשות הרבים בין שתי העגלות
וכל עגלה ועגלה רשות היחיד היא ברא כשהיו שתי
רשויות היחיד באורך רשות הרבים כמו שהעגלות

מהלכות ברשות הרבים זו אחר זו אבל אם היו שתי
הרשויות בשני צדי רשות הרבים. אף המושיט ברשות
היחיד זו לרשות היחיד שכנגדה פטור שכן ופשוט ידו
והיא מלאה פירות והוציאה מחצר זו להכניסה להצר.
שבצרה ונוטר קודם שיכניס והרי ידו תלויה באויר רשות
הרבים מותר להחזירה אליו לחצירו אבל להכניסה לאות
החצר השנייה אסור כדי שלא יעשה מחשבתו שחשב
בשעת שגגה ואם הוצי ידו במזיד הרי זה אסור להחזירה
אצלו לא קנסו אותו שתהא ידו תלויה עד שרחשך
המתכוין לזרוק שמונה אמות ברשות הרבים ונח החפץ
בסוף ארבע חייב שהרי נעשה כשיעור המלאכה ונעשית
מחשבתו שהרבר ידוע שאין זה החפץ מגיע לכוף עמונה
עד שיעבור על כל מקום ומקום מכל השמנה אבל אם
נתכוון לזרוק ארבעה ונח החפץ בסוף שמונה פטור לפי
שנח במקום שלא חשב שתעבור בו וכל שכן שהנחה לפיכך
אם חשב בעת זריקה שינוח החפץ בכל מקום שירצ חייב
זרק לתוך ארבע אמות ונתגלגל חוזק לארבע אמות פטור
זרק חוזק לארבע אמות ונתגלגל לתוך ארבע אמות אם
נח על גבי משהו חוזק לארבע אמות ואחר כך נתגלגל
ונכנס לתוך ר אמות חייב ואם לא נח כלל הרי זה פטור

פרק ארבעה עשר

לשבת רשות היחיד ורשות הרבים וכרכלית וכנס פטור
איו היא רשות הרבים מדרבות ויערות ושוקים ורכוס
הכפולשין להן ובלבד שיהיה רודב הדרך שש עשרה אמה
ולא יהיה עליו תקרה ואיו זו רשות היחיד תל שנבנה עשר
טפחים ורחב ארבעה טפחים על ארבעה טפחים או יתר
על כן וכן חריץ שהוא עמוק עשרה ורחב ארבעה על
ארבע או יתר על כן וכן כקום שהוא כוקף ארבע כהיצו
נובהן עשרה וביניהן ארבע על ארבע או יתר על כן אפי'
יש בו כמה כילין אם חוקף לדירה כגון כרינה הכוקפת
חומה שרלתותי ננעלות בלילה וכבואות שיש להן שלשה
כתלים ולהי ברוח רביעית וכן הצר ודיר וכזה שהקפו
לדירה כולן רשות היחיד נמורה הן אפי' כניס כגון כפינה
או פנדל של עץ וכורת וכווצא בהן אם יש בהן ארבעה
על ארבע בנובה עשרה או יתר על זה הרי הן רשות היחיד
נמירה עובי הכתלים של רשות היחיד ברשות היחיד
לאהרי עושה כחיצה לעצמו לא כל שכן אויר רשות היחיד
ברשות היחיד ורשות היחיד אוירה ברשות היחיד עד
לרקיע אבל אויר רשות הרבים אינו ברשות הרבים אלא
עד עשרה טפחים ולמעלה מעשרה באויר רשות הרבים

כקום פטור הוא אי זו היא כרכלית תל שיש
בו ארבעה על ארבעה או יתר על כן וגבהו כשלשה ועד
עשרה שהכרכלית אינה תופשת אלא עד עשרה ואינה
רחבה פחות מארבעה על ארבעה
וכן חריץ שיש בו ארבעה על ארבעה או יתר על כן ועמוק
משלשה עד עשרה וכן כקום שהוקף בארבע כחיצות
נובהן משלשה ועד עשרה וביניהן ארבעה על ארבעה או
יתר על כן וכן קרן זוית הסמוכה לרשות הרבים והוא
המקום שמוקף שרש כחיצות והרוח הרביעית רשות
הרבים כגון מבוי שאין לו לחי או קורה ברוח רביעית
וכן הימים והבקעה בין בימות החמה בין בימות הגשמי
כל או כרכלית הן אויר הכרסלית הרי הוא כרכלית
עד עשרה טפחי ולמעלה מעשרה טפחים באויר הכרכלי
הרי הוא מקום פטור לפיכך מעל פני הכים יביכס
אטבנהרות עד עשרה טפחים כאויר כרכלית והמענה
מעשרה כקום פטור אבל כל העומק הבלא בים הרי הוא
כקרקע עבה בוד שבכרכלית הרי הוא כרכלית אפי'
עמוק מאה אמה אם אין בו ארבעה רשות הרבים
שהיתה עליה תקרה או שאין ברוחבה שש עשרה אמה
הרי היא כרכלית אצטבה שבין העמודים העומדים
ברשות הרבים הרי הוא כרכלית וצרי רשות הרבים
כרכלית אבל בין העמודים הואיל ורבים הורסין ביניהן

הולך ומתיר לעשות בחינה בכל הכלים בין כלאים
 בין הקנים כדו שלף העביר הדלוקה אפי כלי חרש
 החיטים כלים כים עושים כהן מחינה אף על פי שוראי
 נתמקעין ומכרים שגם כיווי כותה וכופין קערה על גבי
 היר בשביל שלא תאחו בקורה תיבה שירה
 ומגדל שאחו בתו האור לבני עיר גרו ופיוצא בו מדברים
 ש יוק האור כהשת אוחו ופירשו על הקצה שעדיין לא
 נתיקו מן השלף תיבער שם האש טלית שאחו בה
 האור חישטה ומתקסה בה ואם כבתה כבתה וכן ספר
 תורה שאחו בו האור פושטו וקורא בו ואם כבה כבה
 ונתו כים כן הצד שיערין לא נתלת בו האיר ואם כבתה
 כבתה שכת גר דלוק על גבי טבלה מנער את הטבלה
 והיא נופל ואם כבה כבה אבל הניחו מערב אף על פי
 שכבה אסור לטללה נכדו שבא לכבות אין אומרין
 לכתבה ואל תכבה מפני שאין שבתו עלינו אבל קטן
 עשה עשה את שיעוריו לו ודאי יהיה עושה על דעת
 ימיו ומה שיעוריו עשוי את בית דין כצוין להפרישו
 עושה עשה לו מה כן הכתבה אינו ספסוד הוצאה
 עשה עשה עשה לרשות כלאכה כלאכות מלאכות היא
 אף שיעורו עש כל גופו תורה כפי משה כסני נאמר
 עשה עשה עשה בתורה איש ואשה אל יעשו עור מלאכה
 ה עשה עשה עשה העם כהביא הא לכדת שההבאה
 מלאכה קורא אותה וכן לכדו מפי השבעה שהמעביר
 בני עיר הרבים מתחלת ארבע לסוף ארבע הרי הוא
 כמוציא מרשות לרשות חייב אין המוציא מרשות
 לרשות חייב ער שיוציא כשיעור המועיל מרשות היחיד
 לרשות הרבים או מרשות הרבים לרשות היחיד ויעקור
 מרשות זו ויניח ברשות שנייה אבל אם עקר ולא
 הניח או הניח ולא עקר או שיוציא פחות מכשיעור פטור
 ומה המעביר מתחלת ארבע לסוף ארבע ברשות הרבים
 או מרשות הרבים ער שיעקור כשיעור כצד זה ויניחנו בצד
 אחרת ועוקר מרשות לרשות או המושט הרי זה
 תורה כיוציא וחייב וכן הזורה או המיטיב בירו
 כותה לרשות ארבע לסוף ארבע הרי זה תולדת כיוציא וחייב
 והזרק בו אחר יד פטור המוציא מקצת החפץ מרשו
 כותה רשות אלו לרשות שנייה פטור ער שיוציא את
 כל החפץ מרשות זו לרשות זו קופה שהיא מליאה
 חנינים אפילו מלאה חרדל והוציא רובה מרשות זו לרשו
 זו פטור ער שיוציא את כל הקופה וכן כל הרומה לזה
 שהכלי מים כל שיש בו כחפץ אחד המוציא בין בימינו
 בין בשמאלו בין בתוך חיקו או שיניא במעוץ צדדין לו
 כסנינו חייב מפני שהוציא כדרך המוציא וכן המוציא
 על כתיפו חייב אף על פי שהמשאו למעלה מעטרה
 טחנים ברשות הרבים שכן היה משא בני קרת במשכן
 למעלה מעטרה שנאם בכתה ישאיו וכל המלאכות ממשכן
 לזמרון אותן אבל המוציא לאחר ידו ברנלו בפיו
 ובמפתקי באונו ובשערו ובמים שתפור בכגרו ופי הכים
 למטה בין בגר ובגר בפיו בגרו במנעלו ובסגרלו פטור
 שלא הוציא כדרך המוציא המוציא משאו על
 ראשו אם היה משאו כבר כגון שק מלא או תיבה ומגדל
 וכיוצא בהן שהוא משים על ראשו ותופש בירו חייב שכן
 דרך המוציא ונמצא כמוציא על כתיפו או בירו אבל
 אם לקח חפץ קל כגון שהניח בגר או ספר או סכין על
 ראשו והוציא והוא ענין אוחו בירו הרי זה פטור שלא
 הוציא כדרך המוציא שאין דרך רוב העולם להוציא
 החפצין מונחין על ראשיהן המעביר חפץ מתחלת
 ארבע לסוף ארבע ברשות הרבים אף על פי שהעבירו
 למעלה פראשו חייב מותר לאדם לטלל ברשות
 הרבים בתוך ארבע אמות על ארבע אמות שהוא עומד
 בצדן ויש לו לטלל בכל המרובע היה ובאמה שלו מודרי
 ואם היה נגם באיברו ניתנו לו ארבע אמות בבינוניות
 שלכל אדם ומפי הקבלה אמרו שזה שנאמר בתורה שבו
 איש ומתו שלא יטלל חוץ למרובע זה אלא במרובע

זה שהוא ככרת אורך ארס כשיפשוט וריו ורגליו בו בלבד
 יש לו לטלל היו שנים מקצת ארבע אמות של זה
 לתוך ארבע אמות של זה מביאין ואוכלין באמצע ובלבד
 שלא יוציא זה מתוך שלו לתוך של חברו ואם היו שלשה
 והאמצעי מובלע בנתים הוא מותר עבהן והן מותרין
 עכו ושנים החיצונים אסורין זה עם זה לפיכך מותר
 לאדם לעקור חפץ מרשות הרבים וליתנו לחבירו שעמו
 בתוך ארבע אמות וכן חבירו לחבירו האחר שבצדו אפי
 הן מאה ואעפ שהחפץ הולך ככה מילין בשב מותר כפני
 שכל אחר מהן לא טלל לא בתוך ארבע אמות של
 הואיל ויש לו לאדם לטלל בכל המרובע שהוא ד אמות
 על ד אמות נמצא מטלל באורך אלכסונו של מרובע
 זה חמש אמות ושלושה חומשי אמה לפיכך אין המעביר
 או הזורק ברשות הרבים חייב ער שיעבו חוץ לחמש אמו
 ושלושה חומשי אמה וכל מקום שאמרנו מתחלת ארבע
 לסוף ארבע או המעביר ארבע אמות חייב הוא מתחלת
 האכסון של ארבע אמות ער סופו ואם העביר פחות מזה
 פטור נמצא כאן שלש מדות כיצד העוקר חפץ מרשו
 הרבים ממקום זה והניחו במקום אחר ברשות הרבים אם
 היה בין שני המקומות ער ה אמות הרי זה מותר היה
 ביניהן יתר מר אמות ועדיין הן בתוך חמש אמות ושלוש
 חומשי אמה פטור היה ביניהן חמש אמות ושלושה
 חומשי אמה בשוה הרי זה חייב שהרי העביר החפץ חוץ
 לאכסונו של מרובע

פרק שלשה עשר

אין המוציא מרשות לרשות או המעביר ברשות הרבים
 חוץ לר אמות חייב ער שיעקור חפץ מעל גבי מקום שיש
 בו ארבעה טפחים על ארבעה טפחים או יתר וינית על
 גבי מקום שיש בו ארבעה על ארבעה טפחים ידו של
 אדם חסובה לו כארבעה על ארבעה לפיכך אם עקר
 החפץ מיד אדם העומד ברשות זו והניחו ביד אדם אחר
 העומד ברשות שנייה חייב וכן אם היה עומד באחת
 משתי רשויות או ופשוט ידו לרשות שנייה ועקר החפץ
 מכנה או מיד אדם העומד בה והחזיר ידו או חייב ואף
 על פי שלא הניח החפץ במקום שהוא עומד בו הואיל
 והוא בירו הרי הוא כמונה בארץ היה אוכל ויוצא
 מרשות לרשות וחישב להוציא האוכל שבפיו מרשות
 לרשות חייב מפני שמחשבתו משימה פיו מקום אף על
 פי שלא הוציא כדרך המוציא וכן מי שהיה עומד
 באחת משתי רשויות או והשתן כים או רקק ברשות
 שנייה חייב שהרי עקר ברשות זו והניח ברשות שנייה
 ומחשבתו עושה אותו כאלו עקר מעל גבי מקום ארבעה
 היה עומד ברשות זו ופי אמה ברשות שנייה והשתן
 בה פטור היה עומד באחת משתי רשויות ופשוט
 ידו לרשות שנייה ונטל משם כים מעל גבי נומא מליאה
 מים והוציא חייב שהמים כולן כלו הן מונחין על הארץ
 אבל אם היה כלי צף על גבי מים ופירו בתוך הכלי ופשוט
 ידו ולקח מן הפירות והוציא פטור שהרי לא נחו הפירות
 על גבי הארץ ונמצא שלא עקר מעל גבי מקום ארבעה
 ואין צריך לום אם היו הפירות צפין על פני המים והוציא
 שהו פטור וכן אם היה שמן צף על פני המי וקלט מן השם
 והוציא פטור כבר אמרנו שאין המוציא מרשו לרשות
 חייב ער שיעקור ויניח אבל אם עקר ולא הניח או הניח
 ולא עקר פטור לפיכך מי שהיה עומד באחת משתי רשויות
 ופשוט ידו לרשות שנייה וחפץ בירו ונטלו אחר ממנו או
 שנתן אחר לירו חפץ והחזיר ידו אליו שניהם פטורין שזה
 עקר וזה הניח ברא בשחיתה ידו למעלה משלושה
 אבל היתה ידו בתו שלשה סמוך לארץ הרי זה כמי שהני
 בארץ וחייב היה עומד באחת משתי רשויות או ופשוט
 חבירו יד-מרשות שנייה ונטל חפץ מיד זה העומד ברשו
 וזה הכניסו אצלו או שהוציא חפץ מאצלו והניח בידו
 העומד זה העומד לא עשה כלום שהרי נתן בירו או נטל

חייב מפני שלא נחו המים לא הרי הן נוחלין והולכין
וזו שלפני החלון יוצא באויר שעל רשות הרבים אם היה
למעלה מעשרה טפחים מותר להשתמש עליו שאין רשות
הרבים תופסת לא עשרה טפחים לפיכך מותר להשתמש
בכל הכותל עד עשרה טפחים התחתונים ברא בשהיה
זו אחר יוצא באויר אבל אם היו יוצאין בכותל שני וזוין
זה למטה מזה אף על פי ששניהם למעלה מעשרה אם יש
בזו העליון שלפני החלון רוחב ארבעה על ארבעה אסור
להשתמש עליו מפני שהוא רשות בפני עצמו והזוין
שתחתיו רשות אחרת ואסרוה על זה שאין שתי רשויות
משתמשות ברשות אחת אין בעליון ארבעה ואין
בתחתון ארבעה משתמש בשניהם זמן בכל הכותלי עד
עשרה טפחים התחתונים היה בתחתון ארבעה ובעליון
אין בו ארבע אינו משתמש בעליון לא כנגד חלונו בלבד
אבל בשאר הזוין שבשני צדדי החלון אסור להשתמש
מפני זה שתחתיו שחלק רשות לעצמו כל זון היוצא
על אויר רשות הרבים שמותר להשתמש עליו כשהוא
משתמש בו אין נותנין עליו ואין נוסלין ממנו לא כלי
חרס וזכוכית וכיוצא בהן שאם יפלו לרשות הרבי ישברו
אבל שאר כלים ואוכלין אסורי שבא יפלו לרשות הרבים
יביאם שני בתים בעני צדדי רשות הרבים זרק מזו לזו
למעלה מן הנה פטור והוא עשה ענין שלו או שהיה
בניהם עירוב והפילו בנדים וכלי מתכות מותר לזרוק
הם היה זה למעלה מזה ולא היה בשוה אסור לזרוק בנר
ויוצא בו שאם יכול ויביאנו אבל כלי חרס וכיוצא בהן
וזרק בור ברשות הרבים וחלון על גביו הבור וחליתו
מצטרפין לרשות ומכלאין כמנו בשבת ברא בשהיה
סמוך לכותל בתוך ארבעה טפחי שאין אדם יכול לעבור
שם אבל אם היה כופלג אין כמלאין כמנו אלא אם כן
היתה חוליתו גבוהה עשרה שנמצא הדלי כשיצא כן
החוליא יצא לכקום פטור אשפה ברשות הרבים
גבוהה עשרה טפחי וחלון על גבה שופכין לה מים בשבת
ברא באשפה של רבים שאין דרכה להפנות אבל של יחי
אין שופכין עליה שמא תתפנה ונמצאו שופכין כדרכן
ברשות הרבים אמת המים שהיא עוברת בחצר אם
יש בגובהה עשרה טפחים וברחבה ארבעה או יותר על
כן עד עשר אמות אין ממלאין מכה בשבת אלא אם כן
עשו לה מהיצה גבוהה עשרה טפחים בכניכה וביציאה ואם
אין בגובהה עשרה או שאין ברחב ארבעה כמלאין מכנ
בלא מחיצה היה ברחבה יתר מעשר אמות אעפ
שאין בגובהה עשרה אין ממלאין ממנה עד שיעשה לה
מחיצה שכל יתר על עשר פירצה היא וכפסדת הכחיצות
ומהו לשלל בכל החצר אם נשאר מצד הפירצה פס מיכן
ופס מיכן בכל שהיא או פס רוחב ד טפחים כרוח אחת
מיתר לשלל בכל החצר ואין אסור לא לכלאות מן האמה
בלבד אבל אם לא נשאר פס כלל אסור לשלל בכל החצר
שהרי נפרצה חצר לים שהוא כרמלית
והיאך מעמידין את המחיצה במים אם היתה למעלה כן
המים צריך שיהיה טפח מן המחיצה יורד בתוך המים ואם
היתה המחיצה כולה יורדת בתוך המים צריך שיהיה טפח
ממנה יוצא למעל מן המים כדי שיהיו המים שבחצ מובדלי
ואעפ שאין המחיצה מגעת עד הקרקע הואיל ויש בה
עשרה טפחים הרי זו מותרת ולא התירו מחיצה תלויה לא
במים בלבד שאסור טלטול במים מדבריה והקלו במחיצה
שאינה לא כדי לעשות הכר אמת המים העוברת בין
הצירות לחלונות פתוחות אליה אם אין בה כשיעור
משלשין דלוי מן החלונות וממלאים ממנה בשבת
ברא בשאינה מופלגת מן הכותל שלשה טפחים אבל אם
הומה מופלגת מן הכותל שלשה טפחים אין ממלאי ממנה
לא אם כן היו פכין יוצאין מן הכתלים מיכן ומיכן שנמצא
האמה סאלו היא עוברת בתוך החצר כצוצרה שהיא
למעלה מן הים וחלון בתוכה על גבי המים אין ממלאין
ממנה בשבת לא אם כן עשו מחיצה גבוהה עשרה טפחים

על גבי המים כנגד החלון שבכצוצרה או תהיה המרצפה
יורדת מן הכצוצרה כנגד המים ודואין אורה לא יורדה
ונגעה עד המים וכשם שבמלאין כזו שעשו לה כדוניה כך
שופכין ממנה על הים שהרי על הכרמלית הן שופכין
חצר שהיא פחותה מארבע אמות על ד אמות אין שופכין
בתוכה מים בשבת מפני שהן יוצאין לרשות הרבי בכהרה
לפיכך צריך לעשות גומא מחוקת סאתים בתוך החצר
או ברשות הרבים בצד החצר כדי שיהיו המים נקבצין
בתוכה וצריך לבנות עליה כיפה מבחוץ כדי שלא תראה
העוקה הזאת ברשות הרבים והחצר והאכסדרה נצטרפין
לארבע אמות וככה הוא המקום שמדויק כאתי היצי אכה
על חצי אמה ברום שלש חומשי אמה היתה העיקה
פחותה מסאתים שופכין לה מליאה היתה כדוקת סאתים
שופכין לה אפי ששים כאה שלמים ואעפ שהמים יתגברו
ויפוצו כעל הנוכא נחון ברא ביכות הנשכי שהצרו
מתקלקלות וסתם צנורות כקלחין ולא יבא הרואים לזכר
שוה משתמש ברשות הרבים והמים יוצאים ככהו ברשו
הרבים אבל בימות החמה אם היתה כדוקת סאתים אין
שופכין לה לא סאתים היתה פחותה ככאתים אין שופכין
לה כל עיקר ביב ששופכין לו כים והן נוחלין והולכי
תחת הקרקע ויוצאין לרשות הרבי וכן צנור ששופכין על
פיו מים והן נוחלין על הכותל ויורדין לרשות הרבים אפי
היה ארך הכותל או אורך הדרך שתחת הארץ כאה אמה
אסור לשפוך על פי הביב או על פי הצנור מפני שהמים
יוצאין מכה לרשות הרבי לא שופך חוץ לביב והן יורדי
לביב ברא ביכות הדכה אבל ביכות הנשכי שופך ושונה
ואינו נמנע שכרם צנורות כקלחין דן ואדם היתה שיב עו
דמי כמלח היתה שופך על פי הביב והכו יוצאין לרשות
הרבי כמלח היתה שופך על פי הביב והכו יוצאין לרשות
בכרמלית למעלה מן החצר על כורלי והכ יורדין לים
לא מלא מן הספינה לא אם
כן עשה מקום ארבע על ארבע יוצא מן הספינה על הים
ברא בשהיה תוך עשרה אבל אם היה למעלה מעשרה
מן הים כוציא זין כל שהוא ומכלא שהרי דרך כקום פטור
מכלא ואינו צריך לזוזה אלא משום הכר הקורא
בספר בכרמלית ונתגלגל כקצת הספר לרשות הרבים
ומקצתו בידו אם נתגלגל לחוץ לארבע אמות הופכו על
הכתב ומניחו גזירה שבא ישבט כולו כידו ויעבירו ארב
אמות נתגלגל לתוך ארבע אמות גוללו אצלו וכן אם
נתגלגל לרשות היחיד גוללו אצלו היה קורא ברשות היחי
ונתגלגל לרשות הרבים אם נח בה הופכו על הכתב ואם
לא נח לא היה תלוי באויר רשות הרבים ולא הגיע לארץ
גוללו אצלו המעביר קוין כדי שלא יזוין בו רבים אם
היה ברשות הרבים כוליו פחות פחות מארבע אמות
ואם היה בכרמלית כוליו כדרכו אפילו מאה אמה וכן
מת שהסריח ונתכזה יתר מראי ולא יכלו שכנים לעמוד
מוציאין אותו מרשות היחיד לכרמלית היורד לרחוק בים
כשהוא עולה מנגב עצמו שכא יעביר מים שעליו ארבע
אמות בכרמלית

פרק ששה עשר

מקום שלא הוקף לדירה אלא שיהיה תשמישו לאויר כגון
גנות ופרדסים וכגון המקוץ מקוץ הארץ לשכרו וכיוצ
בהן אם יש בגובה המחיצות עשרה טפחים או יותר הרי
הוא כרשות היחיד לחייב הוציא והחרק והמושיט כמנו
לרשות הרבי או כרשו הרבי לתוכו ואין מטלטלין בפולר
לא אם כן יש בו בית סאתים או פחות אבל אם היה בו
יתר על בית סאתים אסור לטלטל בו לא בארבע אמות
ככרמלית וכן עמוד שנבנה עשרה טפחים ורחב עד בית
סאתים מטלטלין על כולו היה רחב על בית סאתים אין
מטלטלין בו לא בארבע אמות סלע שבים ויה גבוה פחו
מעשרה מטלטלין מתוכו לים ומן הים לתוכו יתה כרמלית
היה גבוה עשרה אם היה רחב מארבעה טפחים עד בית

הרי הן רשות הרבים או זהו מקום פטור מקום שיש בו פחות מארבעה על ארבעה ונבנה שלשה עד לרקיע שכל פחות משלשה הרי הוא כארץ אפילו קוצים וברקוני או גללים ברשות הרבים נבנה שלשה ואין רחבן ארבעה על ארבעה הרי הן מקום פטור וכן חריץ שאין בו ארבעה על ארבעה ועומקו משלשה עד התהום וכן מקום הסוק שאין בו ארבעה על ארבעה אפילו היה אורכו ארף מיל ורחבו ארבעה פחות שעורה ונבנה משלשה ולמעלה הרי זה מקום פטור וכן אויר רשות הרבים או אויר כרמלית למעלה מעשרה הרי הוא מקום פטור מקום שיש בו נבנה תשעה טפחים מצמצמות לא פחות ולא יתר ברשות הרבים הרי הוא כרשות הרבים ואין משנחין על סדת ארבו וסדת רחבו בין רחב בין קצר מפני שרבים מכתפין עליו אבל אם היה יתר על תשעה או פחות אם היה בו ארבעה על ארבעה או יתר הרי הוא כרמלית ואם אין בו ארבעה על ארבעה הרי הוא מקום פטור גם הסמוך לרשות הרבים בתוך עשרה טפחים והוא רחבים כמתפין עליו אסור לטלטל בנג' עד שיעשה לו סוף קביע להעמידו עשרה יתרה ארבעה הרי זה רשות היחיד נעץ בנבנהו יתרה שלשה אפילו אינה גבוהה שלשה הואיל וראוי לטלטל בפתר ולהשתמש בו הרי זה ממעטו ונעשה כרמלית ואין כוונתו לו אלא כן היתר ולמעלה ואפילו מילאהו כוונתו יתרות הרי זה ממעט נבנהו שהרי תולק באותם היתרות ומשתמשן בהם חודי רשות היחיד הרי הן כרשות היחיד אבל חודי רשות הרבים אינן כרשות הרבי אלא הרי הן כפי מדרגן כיצד חוד בצד רשות הרבים אם יש בו ארבעה על ארבעה ונבנה עשרה הרי הוא רשות היחיד ואם אין נבנה עשרה הרי זה כרמלית ואם אין בו ארבעה על ארבעה הרי זה מקו פטור והוא שנבנה שלשה שכל הפחות משלשה הרי הוא כארץ רשות היחיד ומקום פטור סתם לטלטל במילין אפילו היה ארך כל אחת כשתיהן כמה מילין מטלטל בכולה אבל רשות הרבים והכרמלית אין מטלטלין בהן אלא בארבע אמות ואם הוציאו או הושיטו או זרק חוץ לארבע אמות ברשות הרבי חייב וברמלית פטור שאסור הכרמלית מרבריהם מפני שהיא רוכה לרשות הרבים שמה תתחלף ברשות הרבים למימד אם לא היה צריך לגוף ההוצאה כגון שהעביר קוץ בכרמלית כדי שלא יזוקו בו רבים הרי זה מותר ואפילו העבירו כמה אמות וכן כל כיוצא בזה כשם שמותר לטלטל בכל מקום פטור כך מותר להכניס ממנו לרשות היחיד או לרשות הרבים ואין צריך לוב לכרמלי ומוציאי לו מרשות היחיד ומרשות הרבי ואין צריך לוב מן הכרמלי כשם שאסור לטלטל בכל הכרמלית כך אסור להוציא ממנה לרשות היחיד או לרשות הרבים או להכניס לכרמלי כרשו היחיד או מרשות הרבים ואם הוציא או הכניס פטור הוציא מרשות היחיד לרשות היחיד או מרשות הרבים לרשות הרבים וברמלית באמצע פטור וכן המושיט או היוצא מן לוו וכרמלית באמצע פטור המוציא חפץ מרשות הרבים לכרמלית והניחו שם וחזר ועקרו מרמלית והכניסו לרשות היחיד או שהוציאו מרשות היחיד לכרמלית והניחו שם וחזר ועקרו מרמלי והוציאו לרשות הרבים הרי זה פטור המוציא מרשות היחיד לרשות הרבים ועמד על מקום פטור שהיה ביניהן בהליכתו חייב שמהלך אינו כעומד ואין צריך לים בזרק שגבר החפץ במקום פטור שאינו חשוב כמי שנח שם היה עומד במקום פטור ונטל חפץ מרשות היחיד או מאד העומד שם והניחו ברשות הרבים או ביד אדם העומד שם פטור וכן אם הכניס מרשות הרבים לרשות היחיד ועמד במקום פטור פטור עומד ברשות הרבי נבנה עשרה ורחב ארבעה ואין בעיקפו ארבעה ואין בנבנה הקצר שלו שלשה הרי הוא רשות היחיד ואם זרק מרשות הרבים ונח על גביו חייב תל המתלקט נבנה עשרה טפחי מתוך אורך

ארבע אמות הרי הוא רשות היחיד ואם זרק מרשו הרבים ונח על גביו חייב נעץ קנה ברשות היחיד אפילו נבנה ק אמה וזרק מרשות הרבי ונח על גביו חייב ברשות היחיד עולה עד לרקיע אילן שהוא עובר ברשות היחיד ונפו נוטה לרשות הרבים וזרק ונח על גופו פטור שאין הנוף הולך לא אחר העיקר נעץ קנה ברשו הרבי וכיוצא שרסקל וזרק ונח על גביו פטור שאין רשות הרבים אלא עד עשרה הוזרק ארבע אמות ברשות הרבים ונח החפץ בכותל כגון שורק הלב או בצק ונרבק בכותל אם נרבק למעלה מעשרה טפחים כוורק באויר שלמעלה מעשרה ברשות הרבים מקום פטור הוא נרבק למטה מעשרה טפחים כוורק בארץ וחייב זרק למעלה מעשרה ונח בחור כל שהוא פטור ורקיקה או רוסח מרשות היחיד ונתקע ברשת הרבים כשהוא עומד פטור שהרי מקצתו במקום פטור ורק כלי מרשות היחיד לרשות הרבים והיה אותו כלי גדול ויש בו ארבעה על ארבעה בנבנה עשרה פטור מפני שגלו זה רשות היחיד גמורה ונמצא כמוציא מרשות היחיד לרשות היחיד בוד תשעה ברשות הרבים ועקר חוליה בקרקעותו והשלימו לעשרה אעפ שקידת החפץ ועשיית המחיצה באין כאחת פטור מפני שלא היתה המחיצה עשרה בתחלה היה הבור עשרה והשליך לו חוליה ומעטו מעשרה פטור שהרי הנחת החפץ ומילוק המחיצה באין כאחת הוזרק רף ונח על גבי יתרות ברשות הרבי ונעש רשות היחיד אפי כלי על גבי הרף פטור שהרי עשיית מחיצה עם נחת הכלי באין כאחת בוד שהוא עמוק עשר ורחב שמנה ברשות הרבי וזרק מחצלת ברשו הרבי וחלקה הבור ברוחבו לשנים פטור שהרי עם הנחת הכלי בטלו המחיצות ונעשה כל מקום מהן פחות מארבעה על ארבע בוד ברשות הרבים עמוק עשרה ורחב ארבעה מלא מים זרק לתוכו חפץ ונח על גבי המים חייב שאין המים מבטלין המחיצו היה כלא פירות וזרק לתוכו פטור שהרי מעט הפירות את שיעורו רק מים שהוא עובר ברשות הרבים ורבים מהלכים בו אם אין בעומקו בעשרה טפחים הרי הוא כרשות הרבים בין שהיה רחב אפילו ארבע אמות בין שלא היה ברוחבו ארבעה טפחים שהרי רוב העם מדלגין עליו ואין מהלכין בתוכו הואיל ואין בעומקו עשרה הרי הוא רשות הרבי ואם יש בעומקו עשרה או יתר הרי הוא כרמלית כשאר הימים והוא שיש ברוחבו ארבעה טפחים או יתר על כן שאין כרמלית פחותה מארבעה

פרק חמשה עשר

עומד אדם ברשות הרבים ומטלטל ברשות היחיד כולה ועומד ברשות היחיד ומטלטל ברשות הרבי ובלבד שלא יוציא חוץ לארבע אמות ואם הוציא פטור מפני שהוא ברשות אחרת וכן עומד אדם ברשות היחיד ופותח ברשו הרבים ברשות הרבים ופותח ברשות היחיד בהמה שהיתה בחוץ וראשה בפנים או בסין איתה ובמל עד שיהא ראשו ורובו בפנים הואיל וצארו ארוך לא יעכוד אדם ברשות היחיד וישתה ברשות הרבים ברשות הרבי וישתה ברשות היחיד אלא אם כן הכניס ראשו ורובו למקום שהוא שותה ברא בשהיה שותה בכלים נאים שהוא צריך להן גזירה שמה יוציאם אבל אם היו כלים שאינן נאים שאינו צריך להן או שהיה הבור בכרמלית אף על פי שהכלי נאים מפני ראשו בלבד ושותה במקומו ואף על פי שלא הכניס ראשו ורובו עוכד אדם ברשות הרבי וקולט מן האויר מן המי המקלחין מן הצנור או מן הכותל ושותה ובלבד שלא יגע בצנור או בכותל וקלוט מעל גבן ואם נגע אם היה מקום שנגע בו למעלה מעשר בפחות משלשה סמוך לגג הרגזה אסור שנמצא כעוקד מעל הגג שהוא רשות היחיד וכן אם היה בצנור ארבעה על ארבעה בין שהיה הצנור בתוך עשרה בין שהיה למעלה מעשרה וקל ממנו מים הרי זה אסור ולמה אינו

זו ויוצאין בשבגרה הוא הנקרא מבו הספולש היאך
מתירין מבו הסתום עושה לו פרוח רביעית לחי אחד או
עושה עליו קורה ורין ותחשב אותה קורה או אותו לחי
כאן סתם רוח רביעית ויעשה רשות היחיד ויהיה מותר
לטלטל בכלו שרין תורה בשלש מחיצות בלבד מותר
לטלטל ומרברי סופרים היא הרוח הרביעית ולפיכך רי
לה בלחי או קורה היאך מתירין מבו מפולש עושה
לו צורת פתח מיכאן ולחי או קורה מכאן ומבו עקום
תורתו כמפולש מבו שהוא שווה מתוכו ומדרון
לרשות הרבים או שווה לרשות הרבי ומדרון לתוכו אינו
צריך לא לחי ולא קורה שהרי הוא מובדל מרשות הרבים
מבו שצדו אחד כלה לים וצדו אחר כלה לאשפה שלרבי
אינו צריך כלום שאשפה של רבים אינה עשויה להתפנות
ואין חוששין שמא יעלה הים שירטון מבו מפולש
שהיה כלה לאמצע רחבה של רבים אם לא היה מכון
כנגד פתח הרחבה הרי זה כסתום ואינו צריך מצד הרחב
כלום אבל אם היה כלה לצדדי הרחבה אסור ואם היתה
של יחיד אף לאמצעה אסור פעמים בונה מצד אחד
והצד השני כלה לצדדי הרחבה אין המבו נותר בלחי
או קורה עד שיהיו בתים והצרות פתוחות לתוכו ויהיה
ארכו מר אמות ולמעלה ויהיה אורכו יתר על רחבו אבל
מבו שארכו כרחבו הרי הוא כחצר ואינו נותר לא בשני
לחיים משני רוחותיו כל לחי בכשהו או בפס רוחב
ארבעה מרוח אחת חצר שארכה יתר על רחבה
הרי הוא כמבו וניתרת בלחי או קורה ומבו שאין בתים
וחצרות פתוחות לתוכו כגון שלא היה בו לא בית אחד
או חצר אחת וכן מבו שאין באורכו ארבע אמות אינו
נותר לא בשני לחיים או בפס ארבע ומשהו מבו שאין
ברחבו שלשה טפחים אינו צריך לא לחי ולא קורה ומותר
לטלטל בכלו שכל פחות משלשה הרי הוא כלבור
מבו שהכשירו בקורה אעפ שמותר לטלטל בכלו ברשות
היחיד הזורק מתוכו לרשות הרבים או ברשות הרבים
לתוכו פטור שהקורה כשום הכר היא עשויה אבל אם
הכשירו בלחי הזורק מתוכו לרשות הרבים או ברשות
הרבי לתוכו חייב שהלחי הרי הוא כמחיצה ברוח רביעית
שני כתלים ברשות הרבים והעם עוברין ביניהן כיצד
מכשיר ביניהן עושה דלתות מיכאן ודלתות מיכאן ואחר
כך יעשה ביניהם רשות היחיד ואינו צריך לנעול הדלתות
בלילה אבל צריך שיהיו ראויות להנעל היו משוקעות
בעפר מפנה אותן ומתקנן להנעל אבל צורת פתח או לחי
וקורה אינן כועילין בהכשר רשות הרבים מותר לטלטל
במבו תחת הקורה או בין הלחיים ברא בשניה כמוד
לרשות הרבי אבל אם היה סמוך לכרמלית אסור לטלטל
תחת הקורה או בין הלחיים עד שיעשה לחי אחר להתיר
תוך הפתח שהרי מצא מין את כינו ונעור בכל עושיין
לחיים אפי ברבר שיש בו רוח חיים ואפי באיסורי הנייה
עבירה זרה עצמה או אשרה שעשה אותה לחי כשר
שהלחי עובדו כל שהוא גובה הלחי אין פחות מעשרה
טפחים רחבו ועוביו כל שהוא בכל עושין קורה אבל לא
באשרה לפי שיש לרוח הקורה שיעור וכל השיעורין אסורי
מן האשרה וכן רוחב הקורה אין פחות מטפח ועוביה כל
שהוא והוא שתהיה בריאה לקבל אריח שהוא חצי לבניה
של שלשה טפחים על שלשה טפחים ומעמיד קורה צריכי
שהיו בריאין כדי לקבל קורה וחצי לבניה כמה יהיה
פתח המבו ויהיה די להכשירו בלחי או קורה גבהו אין
פחות מעשרה טפחים ולא יתר על עשרים אמה ורחבו
עד עשר אמות ברא שלא היה לו צורת פתח אבל אם היה
לו צורת פתח אפי היה גבוה מאה אמה או פחות מעשרה
או רוחב מאה אמה הרי זה מותר וכן אם היה
קורה שלמבו כוור ויצו ער שיהיו הכל כסתולי בה אעפ
שהיא למעלה מעשרים אמה כשרה שהקורה כשום הכר
עשויה ואם היתה למעלה מעשרים אמה נותר ואם יש בה
חד וכיון כסתולין בה ונמצא שם הרי מבו שהיה

גובהו מן הארץ עד קרקעית קורה עשרים אמה ועובי
הקורה למעלה מעשרים כשר היה גבהו יתר מעשרי
ובא למעטו בקורה שמניח אותה למטה צריך להיות ברוב
טפח היה גובהו פחות מעשרה חוקק בו משך ארבע
על ארבע אמות ומעמיק כרי להשלימו לעשרה נפרץ
בו פרצה מצדו כלפי ראשו אם נשאר עומד בראשו פס
רוחב ארבעה טפחים מותר והוא שלא תהיה הפרצה יתר
על עשר ואם לא נשאר פס ארבעה אסור לא אם כן היתה
הפרצה פחות משלשה שכל פחות משלשה כלבור הוא
נפרץ המבו בפלואו לחצר ונפרצה חצר כנגדו לרשות
הרבים הרי זה אסור מפני שהוא מבו מפולש והחצמות
שהחצר שרבים בוקעין בה ונכנסין בו ויוצאין בו הרי
היא רשות היחיד גמורה מבו שהיו לו שבילים מצד
זה ושבילים מצד האחר שנמצאו מפולשין לרשות הרבים
אעפ שאין מכוונין זה כנגד זה הרי כל אחד מהן מבו
מפולש כיצד מכשירין אותו עושה צורת פתח לכל אחד
ואחר מן השבילי שבצר האח וכן לפתח הגדול ועושה לכל
השבילי שבצר השני לחי או קורה מבו שצדו אחד
ארוך וצדו השני קצר מניח את הקורה כנגד הקצר העמי
לחי בחצי המבו הפנימי שהוא לפני מן הלחי מותר לטלטל
בו והחצי החיצון שהוא חוץ מן הלחי אסור
מבו שהוא רחב עשרים אמה עושה פס גבוה עשרה
טפחים במשך ארבע אמות שהוא שעור כשך המבו
וכעמידו באמצע ונמצא כשני מבואות שיש בפתח כל
אחד מהן עשר אמות או מרחיק שתי אמות מיכאן ומעמי
פס שלש אמות ומרחיק שתי אמות מכאן וכעמיד פס
ג אמות מכאן ונמצא פתח המבו י אמות והצדדין הרי
הן ככתובין שהרי עומד כרובה על הפרוץ לחי הבולט
מרפנו של מבו כשר ולחי העוכר כאליו אם סככו עליו
מקודם השבת כשר ולחי שהוא נראה כבפניס לחי ומבחו
אינו נראה לחי או שהיה נראה כבחוז לחי וכפני נראה
שהוא שווה וכאלו אין שם לחי הרי זה נידון כשום לחי
לחי שהגביהו מן הקרקע שלשה טפחים או שהמליגו
מן הכותל שלשה לא עשה כלום אבל פחות משלשה טפחי
כשר שכל פחות משלשה כלבור לחי שהיה רחב הרבה
בין שהיה רחבו פחות כחצי רוחב המבו בין שדיה רחבו
כחצי רוחב המבו כשר ונידון כשום לחי אבל אם היה
יתר על חצי רוחב המבו נידון כשום עוכר כרובה על
הפרוץ קורה שפרס עליה כחצלת הרי בטלה שהרי
אינה ניכרת לפיכך אם היתה המחצלת מסולקת מן הארץ
שלשה טפחים או יתר אינה כחיצה נעץ שתי יתרות
בשני כתלי מבו כבחוז והניח עליהן הקורה לא עשה
כלום שצריך להיות הקורה על גבי הכבוי לא כבוד לו
קורה היוצאה ככותל זה ואינה נוגעת בכותל השני וכן
שתי קורות אחת יוצאה ככותל זה ואינה נוגעת ואחת
יוצאה ככותל זה ואין מגיעות זו לזו פחות משלשה אינו
צריך להביא קורה אחרת היה ביניהן שלשה צריך להביא
קורה אחרת וכן שתי קורות המתאימות לא בו
כדי לקבל אריח ולא בו כדי לקבל אריח אם יש בשתיהן
כדי לקבל אריח אינו צריך להביא קורה אחרת היתה
אחת למטה ואחת למעל רואין את העליון לא היא למטה
והתחתונה כלא היא למעלה ובלבד שלא תהיה עליונה
למעלה מעשרים ולא תחתונה למטה מעשרה ולא יהיה
ביניהן שלשה טפחים כשרואין אותה שידרה זו ועלתה זו
בכוונה עד שיעשו זו בצד זו היתה הקורה עקומה
רואין אותה כלא היא פשוטה עגולה רואין אותה כאשה
מרובעת ואם היה בהקיפה שלשה טפחים יש בה רוחב
טפח היתה הקורה בתוך המבו ועקומה חוץ למבו או
שהיה עקומה למעלה מעשרים או למטה מעשרה רואין
כל שאו ינטל העיקום ישארו שני ראשיה אין בזה לוח
שלשה אינו צריך להביא קורה אחרת ואם לא צריך
להביא קורה אחרת באר שעשה לה שמינה פסין
ארבע וזוים שני פסין רבוקין בכל זווית הרי לא כמחיצה

סאתים הואיל ומותר לשלשל בכולו • אין מטלטלין לא
מתוכו לים ולא מן הים לתוכו היה יתר מבית סאתים אף
על פי שהוא השות היחיד הואיל ואסור לשלשל בו לא
בר אמות ככרמלית הרי זה מותר לשלשל מתוכו לים ומן
הים לתוכו שזה דבר שאינו מצוי הוא ולא נורו בו כמה
היא בית סאה חמשי אמה על נאמה נמצא בית סאתים
מקום שיש בשבורו חמשת אפים אמה וכל מקום שיש בו
כמרה הזאת בין שהיה מדובע שהוא שבעי אמה ושירים
על שבעים אמה ושירים בין שהיה עגול בין שאר הצורות
הרי זה נקרא בית סאתים מקום שלא הוקף לדירה
שיש בו בית סאתים אם היה ארכו בשנים ברחבו כרי
שיהיה מאה על חמשי כחצר המשכן מותר לשלשל בכולו
אבל אם היה ארכו יתר על שנים ברחבו אפילו אמה אין
מטלטלין בו לא בארבע אמות שלא עשו בית סאתים
שתשמשו לאויר כשאר החצרות לא מחצר המשכן
מקום שהיה נראה לומר שיש דירה אם פרץ בו פרצה יתר על
עשר אמות בנכסה עשרה טפחים וברר בת לשם דירה עד
עשר מותר לשלשל במולה ואפילו פרץ אמה עדרה לשם
דירה ופרץ אמה ודירה לשם דירה עד שהשלימה לומר
כעשר מותר לשלשל במולה אעפ שיש בו כמה מילין
מקום יתר מבית סאתים שהוקף לדירה אם נורע רובו
הרי הוא כננה ואסור לשלשל בכולו נורע מיעוטו אם נורע
ממנו בית סאתים מותר לשלשל בכולו ואם היה המקום
הנורע יתר מבית סאתים אסור לשלשל בכולו נטע רובו
הרי הוא כחצר וכינור לשלשל בכולו נתמלא בים אפי
היו עמוקים הדבא אם היו ראויין לתשמש הרי הן כנטעו
וכות לשלשל בכולו ואם אין ראויין לתשמש אין מטלטלי
בו לא בארבע אמות מקום שהוקף שלא לשם דירה
שיש בו בית שלש סאין וקירו בו בית סאה קירורו מתיר
שפי תקרה יורר וסותם נפרץ במלואו לחצר ופרצה
חצר כגרו חצר מותרת כשהיתה והקרפף אסור כשהיה
שאין עמוד החצר מתירו היתה יתר מבית סאתים ובא
לשמש באילנות אינו מיעוט בנה בו עמוד בצד הכותל
גובה עשר ורחב שלשה או יתר הרי זה כיעו פחות משלש
אם ניעוט שכל פחות משלשה מלבד רמי וכן אם הרחיק
מן הכותל שלשה ועשה מחיצה כעט פחות משלשה לא
עשה כלום טח את הכותל במיט אעפ שאינו יכול
לעמוד בפני עמוד הרי זה מיעוט הרחיק מן התל שלשה
ועשה מחיצה הועיל עשה מחיצה על שפת התל אינו כועו
שהעושה מחיצה על גבי מחיצה אינו מועיל נבלעה מחיצ
התחתונה והרי העליונה קיימת הואיל ונעשית העליונה
לשם דירה והרי אין שם נראה אלא היא הרי זה הועיל
ומותר לשלשל בכולו רחבה שאחורי בתים יתירה
על בית סאתים אין מטלטלין בה לא בארבע ואפילו היה
פתח הבית פתוח לתוכה ואם פתח הפתח לשם ואחר כך
הקיפה הרי זה כמקפת לדירה ומותר לשלשל בכלה
רחבה הפתוחה למדינה מצד אחד ומצד אחר פתוחה
לשביל המגיע לנהר עושה לה לחי מצד המדינה ויהיה
מותר לשלשל בכולה ומתוכה למדינה ומן המדינה לתוכה
יחיד ששבת בבקעה ועשה מחיצה סביב לו אם
יש בה עד בית סאתים מותר לשלשל בכולה ואם היתה
יתר על בית סאתים אינו מטלטל בה לא בארבע אמות
וכן אם היו שנים אבל שלש ישראי או יתר עליהן ששבתו
בבקעה הרי הן שיירה ומותר להם לשלשל בכל צורכן אפי
כמה מילין והוא שלא ישאר מן המחיצה שהקופו בית
סאתים פנוי בלא כלום אבל אם נשאר בית סאתים פנוי
בלא כלום ולא היו צריכין לו אסורין לשלשל בכל המחיצה
לא בארבע אמות ואין הקטן משלים לשיירה שלשה
שהקיפו כרי צרכן וקנו שכיתה ואחר כך מת אחר מהן
הרי הם מותרין לשלשל בכולה קנו שנים שכיתה בית
מבית סאתי ואחר כך באהם שלישי אסורין לשלשל לא
בארבע אמות כשהיו קודם שיבוא וזו שחשכיתה היא
הנדרשת לא הירודין שלשה מקומות המוקפין שלא

לשם דירה זה בצד זה ופתוחים זה לזה שנים החיצונים
רחבי והאמצעי קצר שנמצאו לשני החיצונים פסין סכאן
ומכאן והיה יחיד בזה ויחיד בזה ויחיד בזה נעשו כשייר
ונתנין להן כל צרכן היה האמצעי רחב ושנים החיצונים
קצרים שנמצא האמצעי בפסין משני החותני הרי הוא
מובדל משנים החיצונים לפיכך אם שבת יחיד בזה ויחיד
בזה ויחי בזה אין נותנין להן כל צרכן לא כל אחר ואחר
יש לו בית סאתים במקומו היה יחיד בזה ויחיד בזה ושני
באמצעי או שנים בזה ושנים בזה ואחר באמצעי נותנין
להן כל צרכן כל מחיצה שאינה יכולה לעמוד ברוח
מצויה אינה מחיצה וכל מחיצה שאינה עשויה לנחת אגנה
מחיצה וכל מחיצה שאינה עשויה לא לצניעות בלבד
אינה מחיצה וכל מחיצה שאין בנובחה עשרה טפחים
או יתר אינה מחיצה גמורה גירור חמשה ומחיצה
חמשה מצטרפין כל מחיצה שיש בה פרוץ מרובה
על העמוד אינה מחיצה אבל אם היה פרוץ כעמוד הרי זה
כותרת ובלבד שלא יהיה באותן הפרצות פרצה שהוא
יתר על עשר אמות אבל עשר אמות הרי היא כפתח אם
היה לפרצה זו צורת פתח אעפ שיש בה יתר מעשר אמה
מפסדת המחיצה והיא שלא יהיה הפרוץ מרובה על העמוד
ברא בזמן שהפרצות משלשה טפחים ולמעלה אבל אם
היו הפרצות כל פרצה מהן פחותה משלשה הרי זה מותרת
ואף על פי שהפרוץ מרובה על העמוד שכל פחות משלש
הרי הוא מלבד כיצר הרי שהקיף בקנים ואין בין
קנה לחבירו שלשה טפחים או שהקיף בחבלים ואין בין
חבל לחבירו שלשה טפחים הרי זה מחיצה גמורה אעפ
שהיא שתי בלא ערב או ערב בלא שתי וצריך שהיה
גובה הקנה עשר או שיהיה מן הארץ עד סוף עובי החבל
העליון עשרה אם הקיף בחבלים שאין מחיצה פחותה
בעשרה וכל השיעורין האילו הלכה למשה מסיני הן
צורת פתח האמורה בכל מקום היא אפילו קנה וכיוצ בו
כיוצא וקנה מיצאן וקנה על גביהן גובה שני הלחיים
עשרה טפחים או יתר והקנה ומיוצא בו שעל גביהן אעפ
שאינו נוגע בשני הלחיים לא יש ביניהן כמה אמות הואי
וגובה הלחיים עשרה הרי זה צורת פתח וצורת פתח
ישאכרו צריכה שתהא בריאה לקבל דלת אפילו דלת של
קש פתח שצורתו כיפה אם יש באורך רגלי הכיפה
י טפחי הרי זה צורת פתח וצורת פתח שעשה אותה מן
הצר אינה כלום שאין דרך הפתחים להיות בקרן זווית לא
באמצעי בכל עושין מחיצה בין בכלים בין באוכלים
בין באדם אפילו בבהמה ושאר מיני הבהמה והוא
שיהיו כפותיפ כרי שלא ינורו מחיצה העומדת מאיה
הרי זה כשרה ומחיצה הנעשית בשבת הרי זה מחיצה ואם
נעשית בשגגה מותר לשלשל בה באותה שבת והוא
שתעשה שלא לדעת המטלטל אבל אם נתכוון אדם לזו
המחיצה שתעשה בשבת כרי לשלשל בה אעפ שעשה
אותה העושה בשגגה אסור לשלשל בה באותה שבת וכן
אם נעשית במזיד אעפ שלא נתכוון זה לשלשל בה הרי
זה אסור לשלשל בה מותר לעשות מחיצה של בני
אדם בשבת שיעמוד זה בצד זה ובלבד שלא ידעו או
העומדין שבשביל לעשותן מחיצה העמידן ולא יעמיד
איתן אדם שהוא רוצה להשתמש במחיצה זו לא יעמיד
איתן אחד שלא לדעתו אילו שהוא מיסד על הארץ
אם אין נופו גבוה מן הארץ שלשה טפחים ממלא בין
בריו ועליו תבן וקש וכיוצא בהן וקושרן בארץ עד שיעמו
ברוח מצויה ולא יתנדר ומטלטל תחת כולו וקוץ שיהיה
תחתיו עד בית סאתים אבל אם היה יתר מבית סאתים
אין מטלטלין תחתיו לא בארבע אמות כפני שתחתיו
מקום שלא הוקף לדירה הוא

פרק שבעה עשר

מבוי שיש לו שלשה תלים הוא הנקרא מבוי בתום ומבוי
שיש לו שני תלים בלבד זה כנר זה והעם נפסין מיד

לכחול שתי עינים ופת ונפרית כדי לעשות נקב שעות
כדי ליתן על פי נקב קטן דבק כדי ליתן בראש השבט
רבב כדי למשוח תחת ריקק כסלע המוציא ארמה
כדי לעשות חותם האיגרת טיפ כדי לעשות פי נגב זבל
או חול רק כדי לובל כרישה חול גם כדי לערב עם מלוא
כף של סוירין חרסית כדי לעשות פי כור של צופרי
וחב שער כדי לגבל טיש לעשות פי כור של צופרי והב
סיר כדי לסוד אצבע קטנה שבבנות עפר ואפר
כדי לכסות רס צפור קטנה צרוד אבן כדי לזרוק בבהמה
והרגיש והוא משקל עשרה זווים חרס כדי לקבל בו
רביעית המוציא חבל כדי לעשות אוזן לקופה גמי כדי
לעשות תלאי לנפה ולכברה הוצין כדי לעשות אוזן
לכפיפה מצרית סיב כדי ליתן עלפי משפך קטן של יין
מוכן כדי לעשות בו כרור כאגוז עצם כדי לעשות
תרודר זכוכית כדי לגרור בה ראש הכרכר או עד שיפצע
שתי נימין כאחת המוציא שתי נימין מונב הסוס
ומזנב הפרה חייב הוציא אחת מן הקשה שבחזיר חייב
נצרי דקל והן חוטי העץ שתיים תודי דקל והן קליפי
החריות אחת מצמר גפן ומצמר כלך ומצמר גמלי וארנבי
וחיה שבים ושאר כל הנטוין כדי לטוות חוט אורך ארבע
טפחים המוציא מן הבגר או מן השק או מן העור כשיעור
לטומאה כך שיעורן להוצאה הבגר שלשה על שלשה
השק ארבעה על ארבעה העור חמשה על חמשה
המוציא עור שלא נתעבר כלל לא עדין הוא רך שיעורו
כדי לצר משקולת קטנה שמשקלה שקל היה כלוח
ועדין לא נעשה בקמח או בעפצה שיעורו כדי לעשו קמיע
היה עשוי בקמח ועדין לא נתעבר בעפצה שיעורו כדי
לכתוב עליו את הגט נגבר עבודו שיעורו חמשה על
חמשה המוציא קלף מעובר כדי לכתוב עליו פרשת
שמע עד ובשעריך רוכסוסטוס כדי לכתוב עליו מזוזה
נייר כדי לכתוב עליו שתי אותיות של קשר מוכסין
שהן גדולות מאותיות שלט המוצי קשר מוכסין חייב אעפ
שכבר הראהו למוכס ונפטר בו שהרי דאיה היא לעולם
המוציא שטר פרוע ונייר מחוק כדי לנרוך על פי
צלוחית קטנה של פליטון ואם יש בלובן שלו כדי לכתוב
שתי אותיות שלקשר מוכסין חייב המוציא בהכה
חיה ועוף אעפ שהן חיים חייב אבל ארס חי אינו משאוי
ואם היה כפות או חולה המוציא אותו חייב והאשה מרדה
את בנה בזמן שנזטל אחת ומניח אחת המוציא תינוק חי
וכיס תלוי בצוארו חייב משום הכיס שאין הכיס טפלה
לתינו אבל אם הוציא את הגדול אעפ הוא מלובש בבלין
ושבעותיו בידו פטור שהכל טפילה לו היו כליו מקופלין
על כתיפו הנושא אותו חייב המוציא חגב חי כל
שהוא ומת כנרונרת צפורת סרמים בין חיה בין מתה
כל שהיא מפני שמצניעין אותה לרפואה וכן כל כיוצא בה
המת והנבלה והשרץ כשיעור טומאתן כך שיעור הוצאתן
מת ונבלה כזית ושרץ כערשה היה שם כזית כיצומצם
והוציא ממנו כחצי זית חייב שהרי הועיל במעשיו שנתמע
השיעור מלמא אבל אם הוציא כחצי זית ככזית ומחצה
פטור וכן כל כיוצא בה בשאר הטמאות ברא
שאינו חייב לא על ההוצאה כשיעור בשהוציא סתם אבל
המוציא לזרע או לרפואה או להראות מכנו דוגמא ולכל
כיוצא בה חייב בכל שהוא המצניע דבר לזריעה
או לרפואה או לדוגמא ושכח למה הצניעו והוציאו סתם
חייב עליו בכל שהוא שעל דעת מחשבה ראשונה הוציא
ושאר הארס אין חייבין עליו לא כשיעורו זרק זה שהוצי
לבר לתוך האוצר אעפ שמקומו ניכר כבר בטלה מחשבתו
הראשונה לפיכך אם חזר והכניסו אינו חייב עד שיכניס
כשיעור דבר שאין דרך בני ארס להצניעו ואינו
ראוי להצני כגון רס הנרת אם הצניעו אחר והוציאו חייב
ושאר הארס פטורין עליו שאין חייבין לא על הוצאת דבר
המזר להצניע ומצניעין כמזהו המוציא חצי
שיעור פטור וכן כל העושה מלאכה מן המלאכות חצי

שיעור פטור הוציא חצי שיעור והניחו וחזר והוציא
החצי האחר חייב ואם קרס והגביה החצי הראשון
קודם הנחת החצי השני נעשה כמי ששרץ ופטור הוציא
חצי שיעור והניחו וחזר והוציא חצי אחר והעבירו על
הראשון בתוך שלשה חייב שהמעבי כמי שהניח על גבי
משהו אבל אם זרקו אינו חייב עד שינוח עם על גבי
משהו הוציא חצי שיעור וחזר והוציא חצי שיעור בהעלם
אחר לרשות אחת חייב לשתי רשויות אם יש ביניהן רשו
שחייבין עליה פטור היתה ביניהן כרמלית הרי
הן כרשות אחת וחייב חטאת המוציא פחות מכשיעור וקודם שיניחו נתפח וחזר כשיעור
וכן המוציא כשיעור וקודם שיניח צמק וחזר פחות מכשיעור
פטור המוציא כנרונרת לאכילה וצמקה קודם
הנחה וחשב עליה לזריעה או לרפואה שאינו צריך שיעור
הרי זה חייב כמחשבתו של עת הנחה הוציא פחות
מכנרונרת לזריעה וקודם הנחה חזר וחשב לאכילה פטור
ואם תפחה קודם הנחה ונעשת כנרונרת קודם שימלך
עליה לאכילה חייב שאפי לא חיטב היה כתחייב על
מחשבת ההוצאה הוציא כנרונרת לאכילה וצמקה
וחזרה ותפחה קודם הנחה הרי זה כפק אם נרדה או לא
נרדה זרק כזית אוכלין לבית טכא והשלים כזית זה
לאוכלים שהיו שם ונעשה הכל כביצה הרי זה כפק אם
נתחייב על כזית כפני שהשלים השיעור לענין טוכאה או
לא נתחייב המוציא פחות מכשיעור אעפ שהוציאו
בכלי פטור שהכלי טפילה לו ואין כוונתו להוצאת הכלי
לא להוצאת מה שבתוכו והרי אין בו כשיעור לפיכך אם
הוציא ארס חי שאינו כפות במטה פטור אף על הכטה
שהמטה טפלה לו וכן כל כיוצא בזה המוציא קופת
הרוכלים אעפ שיש בה מינין הרבה ואפי הוציא בתוך
כפו אינו חייב אלא אחת שם הוצאה אהת היא

פרק תשעה עשר

כל כלי המלחמה אין יוצאין בהן בשבת ואם יצא אם היו
כלים שהן דרך מלבוש כגון שרייז וכובע ומגפיים שעל
הרגלים הרי זה פטור ואם יצא בכלים שאינן דרך מלבוש
כגון רוכח וסיף וקשת ואלה ותרים הרי זה חייב אין
יוצאין בסנדל מסומר שסמרו לחזקו ואפי ביום טוב גזרו
עליו שלא יצא בו ומותר לצאת באבני טיש עליו חתיכות
קבועות של כסף ושל זהב כמו שהכלים עושין כפני
שהוא תכשיט וכל שהוא תכשיט כותר והוא שלא ידא
דמיו שמא יפול ברשות הרבים ויבוא להביאו טמא יושט
עליה חותם מתכשיטי האיש הוא ואינה מתכשיטי הנשיא
ושאין עליה חותם מתכשיטי אשה ואינה מתכשיטי האיש
לפיכך אשה שיצאת בטבעת טיש עליה חותם ואיש שיצא
בטבעת שאין עליה חותם חייבין וכפני בהן הנייבים
והרי הוציאו אותן שלא כדרך המוציאין שאין דרך האיש
להוציא באצבעו לא טבעת הראויה לו וכן האשה אין
דרכה להוציא באצבעה לא טבעת הראויה לה כפני
שפעמי נותן האיש טבעתו לאשתו להצניעה בבית וכנרת
אותה באצבעה בעת הולסה וכן האשה נותנת טבעתה
לבעלה לתקנה אצל האוכן ומניח אותה באצבעו בעת
הולכה ער חנות האומן ומצא שהוציאו אותן כדרך
שדרךן להוציאן ולפיכך חייבין לא תצא אשה בטבעת
שאין עליה חותם אעפ שהיא מתכשיטיה גזירה שכא
תוציאה ברשות הרבי להראות לחברותיה כדרך שהגטי
עושות תמיד ואם יצאת בה פטורה אבל האיש כותר
לצאת בטבעת טיש עליה חותם כפני שהוא תכשיט יאין
רדכו להראות ונהנו כל העם שלא יצאו בטבעת ככל
אשה שיצאת במחט נקובה חייבת והאיש פטור ואיש
שיצא במחט שאינה נקובה חליב והאשה פטורה כפני
שהיא מתכשיטיה ואינה אסורה לא גזירה שכא תראה
לחברותיה זה הגלגל הוציא ברבר שאינו מתכשיטי
ואינו דרך מלבוש והוציאו סרך שמוציאין אותו דבר

פרק שמנה עשר

ואם שפחה כרובה על העומר בכל רוח ורוח הואיל
ואתן הוויות עכרות הריו זה מונע לסלואות מן הבאר
ולהשקית לבהמה וכמה יהיה גובה כל פס מהן עשרה
טפחים ורחבו ששה טפחים ובין כל פס לפס כמלוא שתי
הבקות של ארבע ארבע בקר אחת נכנסת ואחת יוצאה
שיעור רוחב זה אין יתר על שלש עשרה אמה ושליש
היה במקום אחר מן הוויות או בכל זווית מארבעתן אבן
גדולה או אילן או תל המתלקט עשרה מתוך ארבע אמות
או חבילה של קנים רואין כל שאילו יחלק יש בו אמה
לגאן ואמה לגאן בגובה עשרה נדון משום זווית שיש בה
שני פסין חמשה קנים ואין בין זה לזה שלשה ויש ביניהן
ששה טפחים לכאן וששה טפחים לכאן נדונים משום זווית
שיש בה שני פסין מותר להקריב ארבע הוויות האו
לבאר והוא שגזיה פרה ראשה ורובה לפניו מן הפסין
ושינה אגף שלא יאחז ראש הבהמה עם הכלי שבו המי
הואיל וראשה ורובה בפנים מותר ואפילו לגבל היו
קרובים יתר מזה אסור להשקות מהן אפילו לגדי שהיא
גילו נכנס לפניו ומותר להרחיק כל שהוא ובלבד שירבה
ביום פשיטו שפחיתו איתן בכל רוח ורוח כרי שלא
יהא בין פס לחבירו יתר על שלש עשרה אמה ושליש
לא התירו הפסין האלו לא בארץ ישראל
ולבהמת יולד הגלים בלבד והוא שיהי בארץ חיים של
המים אבל בשאר ארצות אדם ירד לבאר וישתה או
ישתה לו מחיצה תקפת לבאר גבוהה עשרה טפחים ויעמוד
בתוכה וידלה וישתה ואם היה הבאר רחב הרבה שאין
אדם יכול לירד בו הריו זה ידלה וישתה בין הפסין
וכן ביר הדבים ובור היחיד אפי בארץ ישראל אין ממלאין
מהן לא אם כן עשו להן מחיצה גבוהה עשרה טפחים
המלאה לבהמתו בין הפסין ממלא ימותן בכל לפניה ואם
היה עמוס ראשו נכנס לבין הפס והיה גבוה עשרה ורחב
ארבע יאמלא ימותן לפניו שמי יתקלקל האבוס ויוציא
הדב לאבוס ומן האבוס לקרקע רשות הרבים לא ממלא
ויוציא והיא שותה מאיליה הורק מרשות הרבים
לבין הפסין חייב הואיל ויש בכל זווית מחיצה גמור
שיש בה גובה עשר ויותר מארבע על ארבע והריו הרבוע
גובהו ורחבו ונעשה כל שביניהם רשות היחיד ואפילו היו
במקו ואין שם ביניהן באר שהריו בכל רוח ורוח פס
כיוצא ופס כיוצא ואפילו היו קבים בוקעין ועוברין בין
הפסין לא בטלו המחיצות והריון חציר שהרבים בוקעין
בה והורק לתוכן חייב ומותר להשקות הבהמה ביניהן אם
היה ביניהן באר חצר שראשה אחר נכנס לבין הפסין
מותר לשלול מתוכה לבין הפסין ומבין הפסין לתוכה היו
שתי חצרות אחרות עד שיערבו יבשו המים בשבת אסור
לשלול בין הפסין שלא נחשבו מחיצה לשלול בתוכן לא
מימי המים באו לו מים בשבת מותר לשלול ביניהן שכל
מחיצה שנעשית בשבת שמה מחיצה מבוי שנטלה קורתו
או לחיו בשבת אסור לשלול בו אעפ שפירץ לרמלית
אכסדרה בבקעה מותר לשלול בכולה ואעפ שהיא בת
שלש מחיצות ותקרה שאנו רואין כאן פי תקר יורד וסותם
רוח רביעית והורק מרשות הרבים לתוכה פטור כוורק
למבוי סתום שיש לה קורה בית או חצר שנפרץ קרן זווית
שלה בעשר אמות הרישה אסור לשלול בכולו אעפ שכל
פריצה שהיא עד עשר אמות כפתח אין עושין פתח
בקרן זווית ואם היתה שם קורה מלמעלה על אורך הפרצ
רואין איתה שירדה חסמה ומותר לשלול בכילו והוא
שלא היתה באלכסון האצבע שמשערין בה בכל
מקום הלא החב הנודל של יד והטפח ארבע אצבעות וכל
אמה האסור בכל מקום בין בשבת בין בסוכה ומלאי היא
אמה בת ששה טפחים ופעמים משערין באמה בת ששה
טפחים רחוקות זו לזו ופעמים משערין באמה בת ששה
שוחקות ורוחזות זה וזה להחכיר כיצר משך מבוי
בארבע אמות שוחקות ונבחו עשרים אמה עניבו רוחב
הפרצה עשר אמות עציבות וכיוצא בהן לענות סוכה ומלאי

המוציא דבר מרשות היחיד לרשות הרבים או מרשות
הרבים לרשות היחיד אינו חייב עד שיוציא ממנו שיעור
ששועיל כלום ואין שיעורו ההוצאה המוציא
אוכלי אדם כנרוגרת ומצטרפין זה עם זה והוא שיהיה
כנרוגרת כן האוכל עצמו חוץ מן הקליפים והגרעין
והעקצין והסובין והמורסן יין כרי רובע רביעית
ואם היה קרוש בכזית חלב בהמה טהור כרי גמיעה וחלב
סמאה כרי לכחול עין אחת חלב אשה ולובן ביצה כרי
ליתן במשיפה שאין כרי לסוך אצבע קטנה של רגל קטן
בן יומו של כרי לשוף את הקילוריו וקילור כרי לשוף
במים ומים כרי לרחוץ פני מרוכה רבש כרי ליתן על
כל ראש הכתית דם ושאר כל המשקין וכל השופכין כרי
רביעית תבן תבואה כמלוא פי פרה תבן קטניות
כמלוא פי גמל ואם הוציא תבן קטניות להאכילו לפרה
כמלוא פי פרה שאכילה על ידי הרחק שמה אכילה עמיד
כמלוא פי פלה עשבים כמלוא פי גדי עליו שום ועלי
בצלום עם היו לחים כנרוגרת ספני שהן אוכלי אדם
ובשמים כמלוא פי גדי ואין מצטרפין זה עם זה לחמוד
שבהן אבל מצטרפין לקל שבהן
כיצר הוציא תבן תבואה וקטניות אם יש בשניהם כמלוא
פי פרה פטור כמלוא פי גמל חייב וכן כל כיוצא בזה לענין
השבת המוציא עצים כרי לבשל כנרוגרת מביצות
התרנגולי מרופה בשמן ונתונה באילנס המוציא קנה כרי
לעשות קולמוס המגיע לראשי אצבעותיו ואם היה עבה
או מרוצץ שיעורו כעצים המוציא תבלין כרי לתבל
ביצה ומצטרפין זה עם זה פלפל כל שהוא עושרין כל
שהוא ריח טוב כל שהוא ריח רע כל שהוא כינף
בשמים כל שהן ארגמן טוב כל שהוא בתולת הדר
אחת כינף מתכות הקשים כגון נחשת וברזל כל שהן
מעפר המזבח ומאבני המזבח וממקק ספרים וממקק
מטפחות שלהן כל שהן מפני שמצניעין אותם לניווה
גחלת כל שהיא והמוציא שלהבת פטור המוציא
זרעוני גינה שאינן נאכלין לאדם שיעורן פחו מכנרוגרת
מזרע קשואין שנים ומזרע הרילועין שנים
מזרע פול המצרי שנים המוציא סובין כרי ליתן
על פי כור של צורפי זהב המוציא מורסן אם לאכילה
שיעורו כנרוגרת לבהמה שיעורו כמלוא פי גדי לצביעה
כרי לצביע בגד קטן לולבי וררין וההרובין עד שלא
ימתיקו כנרוגרת ומשימתיקו כמלוא פי גדי אבל הלוח
וההדל והתורמוסין ושאר כל הנכבשין בין שימתיקו בין
עד שלא יכתיקו כנרוגרת המוציא גרעין אם לאכילה
כנרוגרת ואם להסקה הריו הן כעצים ואם לחשבון שמים
ואם לנכיעה שמים המוציא אבן לאוכלים כנרוגרת
לבהמה כמלוא פי גדי לעצים כשיעור העצים להזיח
כשיעור הזיח המוציא קלפי אגחין וקליפי רכונים
אסתים ופואה ושאר הצבעין כרי לצבוע בהן בגד קטן
כסבסה שמניחין הבנות על ראשיהן וכן המוציא מי רגלי
בן ארבעים יום או נתר לכסנרדיה או בורית קומנויא
ואשלג ושאר כל המנקין כרי לכבס בהן בגד קטן כסבסה
הוציא סמנין שראויין כרי לצבוע בהן רונמא לאורג
המוציא ריו על הקולמוס שיעורו כרי לכתוב ממנו ב אותו
אבל אם הוציא הריו בפני עצמו או בקסת צריך שיהיה
בו יתר על זה כרי שיעלה ממנו על הקולמוס כרי לכתוב
שתי אותיות היה בקסת כרי אות אחת ובקלמוס כרי אות
אחת או בריו לברו כרי אות אחת ובקלמוס כרי אות
אחת הריו זה ספק הוציא שתי אותיות וכתבן כשהוא מהלך
חייב כתיבתן זו היא הנחתן הוציא אות אחת וכתבה
וחזר והוציא אות שנייה נכתבה פטור שכבר חסרה האות
הראשונה המוציא כחל בין לרפואה בין לתבשית
כרי לכחול עין אחת במקום שאין דרכן להקטט אלא
בסחולת שתי עינים והוציאו להקטט גר שיוציא כרי

בביתו ערב שבת עם חשיכה שמא יהיה שם דבר שטח ויוצא בו בשבת מותר לצאת בתפילין ערב שבת עם חשיכה הואיל וחייב אדם למשמש בתפיליו בכל עת אינו שוכחן שבת ויוצא בהן לרשות הרבים וטור שיש לו תפילין בראשו מכסה את ראשו עד שמגני לביתו או לבית המדרש

פרק עשרים

אסור להוציא משא על הבהמה בשבת שנאמר למען ינוח שורך וחמורך וכל בהמתך אחר שור וחמור ואחר כל בהמה חיה ועוף ואם הוציא על הבהמה אעפ שהיא מצויה על שבת אינו לוקה לפי שאיסורו בא מכלל עשה לפיכך המחמיר אחר בהמתו בשבת והיה עליה משאו פטור והלא לאו מפורש בתורה שגם לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך ובתך ועבדך ואמתך ובהמתך שלא יחרוש בה וכיוצא בהרישה ונמצא לאו שתינו לאוהר מיתת בית דין ואין לוקח עליו אסור לישראל להשאיל או להשכיר בזה גסה לנוי שלא יעשה בה מלאכה בשבת והרי הוא מצוה על שבת בהמתו אסרו חכמים למנו בהכה גסה לוי גזירה שמא ישאל או ישכיר ואם מכר קונסין אותו עד עשרה ברמיה וזהוירא ואפי שבורה אין מוכרין ומות לו למכור על ידי סרסור שהסרסור אינו כשנו ואינו משא ומתיר למכור להן סוס שאין האוס עומד לא לרכיב אדם לא למשווי והחי נושא את עצמו וכדרך שאסרו לכונו לנוי כך אסרו למכור לישראל החשוד למכור לנוי וכוונתו למכור להם פרה לשחיטה ושוחט אותה בפניו ולא יכבוד סתם אפי שור שלפטם שמא ישא אותה ויעבו בו מקום שנהגו למכור להן בהמה דקה מוכרין מקום שנהגו שלא לכונו אין מוכרין ובכל מקום אין מוכרין להם חיה גסה כמו שאין מוכרין להן בהמה גסה אא על ידי כרסור מי שהחשיך בדרך ולא היה עמו נכרי שיתן לו כיסו והיתה עמו בהמה מניח כיסו עליה כשהיא מהלכת וכשתרצה לעמיד נוטלו מעליה כרי שלא תעבור והוא עליה וכרי שלא תהיה שם לא עקירה ולא הנחה ואסור לו להנהיגה ואפילו בקול כל זמן שהכיס עליה כרי שלא יהיה כהכר בשבת ונזר הכיסו היא שלא יניח כיסו על גבי בהמה אא אם אין עמו נכרי היה עמו חרש שיטה וקטן מניח כיסו על החמור ואינו נותנו לאחר מהן כפני שהן אדם מישראל היה עמו חרש שוטה ואין עמו בהמה נותנו לשוטה שוטה וקטן נותנו לשוטה חרש וקטן נותנו לאי זה מהן שירצה לא היתה עמו בהמה ולא נכרי ולא אחר מכל אלו מהלך בו פחות פחות מארבע אמות ואפי מציאה שבאה לידו מהלך בה פחות מארבע אמות אבל קידם שתביא לידו אי יכול להחשי עליה מחשי ואם לאו מוליכה פדות פחות מארבע אמות מותר למשוך את הבהמה בכתף ורסן שלה לרשות הרבים והוא שתהיה ראויה לאותו הרסן כגון שיר לסוס ואסור למל וחשם לנקה וסוגר לכיב אבל אם הוציא בהמה במתג שאין משתכרת בו כגון שקטר חבל בפיו הסוס או במתג שאינה צריכה לו אא משתכרת בפחות ממנו כגון שהוציא חמור בשיר של סוס או חתול בסוגר הרי זה משאו שכל שצירה מעולה או שמירה פחות משוי הוא לה לא יקשור גמלים זה בזה וימשך אפילו היו קשורין מערב שבת אינן נמשכין בשבת אבל מכניס הוא חבלי לתוך ידו והוא שלא יצא חבל מתוך ידו טפח וצריך שיהיה החבל שמפי הבהמה עד ידו גבוה מן האר טפח או יתר ומפני מה לא ימשך הנמליק הקשור זה בזה מפני שהוא נראה כמי שמוליכין לשוק שמוכרין בו הבהמות או שמשחזין בהן שם ומפני זה לא תצא בהמה בוג שבצואר ואפילו היה פקוק שאין לו קול לא תצא בהמה בוג שבכסותה ולא בחותם שבצוארה ולא בחותם שבכסותה ולא ברצועה שבתלה ולא בסלס שבצוארה ואין המור יוצא במרדעת אא אם כן היתה קצורה לו מערב שבת ולא יצא גמל במשולת התלויה לו ברשתו או בזנבו אא אם כן היתה קשורה סמכו וחושרתו ולא יצא הגמל עקור

יר ולא עקור רגל וכן שאר כל הבהמה אין התרנגולים ויוצאין בחושן ולא ברצועה שברגלי ואין הכבשין ויוצאין בעגלה שתחת אליה שלהן ואין הכבשות ויוצאין בעצן שמניחין להן בחושמן כרי שיתעטשו ויפלו התולעים שבמוחן ואין העגל יוצא בעול קטן שמניחין לו על צוארו כרי שוכנע ויהיה נוח לחרישה ולא תצא בהמה בשבכה שמניחין לה בפיה כרי שלא תשוך או לא תאכל לא תצא הפרה בעור הקופר שמניחין לה על דריה כרי שלא יינק ממנה השרץ כשהיא ישנה ולא תצא ברצועה שבין קרניה בין לנוי בין לשמר עו שחקק לה בקרניה וצאה באפסר הקשור בחקק בשבת ואם תחבו בוקנה אסור שמא תנתחט ויביאנו בידו ברשות הרבים וכן כל כיוצא בזה הזכרים ויוצאים בעור הקשור להן על זכרותן כרי שלא יעלו על הנקבות ובעור הקשור להן על לבתן כרי שלא יפולו עליהן ואבים ובכסלניית הכרוקכות שמיפין אותן בהן והרחלים ויוצאות ואליה שלהן קשרה למעלה על גבן כרי ישעלו עליהן הזכרי או קשרה לכמה כרי שלא יעלו עליהן הזכרים ויוצאות כנזופית בכסלנו כרי שיהיה הצבר ילדן נקי העני ויוצאות ודרהן קשורו כרי שיבט מהן דהלב אבל אם קשרו כרי שלא יצא החלב עד שיחליב אותו לערב הרי א לא יצאו אא המור יוצא באוכף אינן שקשור לו מערב שבת ולא יצא הסוס בזנב שועל ולא כזהורית שבין עיניו ולא תצא בהכה בדרסל שבפיה ולא בסדרל שברגלה ולא בקמיע שאינו מוכהה לבהמה אבל יוצאה היא באגר שיעל גבי הבהמה ובחתישה שיעל גבי השבך ובשליה המרוללת בה ופוקק לה זית ויוצאה ומטילת בו בחצר ונותן ברהות על החמור בשבת ומטיל בחצר אבל אין תולין לה קדמל בציה בשבת כשם שאדם מצוה על גמלת בהמתו בשבת כך היא מצוה על עבדו ואסור להוציא בנה דעת ודרעה וצדק עושה מצוה עליו כשהוא יושב בעשיית מלאכה בשבת שנאמר לכינן ומה שיקר החמור וינפש בו אבדך והגר עבדו כה שאני מצוה על שבתתן הם עבדים שכלו וטבלו לטע עבדות ויוצאו מצוות שהעבדים חייבין בהן אבל יעבדים שלא כרו ולא טבלו אא קיבלו עליהן שבע מצות שנצטוו בהן נח בלבד הרי הן כגר תושב ומותרין לעשות מלאכה בשבת לעצמן בפרהסיא מישראל כהול ואין מקבלין גר תושב אא בזמן שהיו טבל נהג הואיל וגר תושב עושה מלאכה לעצמו בשבת וגר צדק הרי הוא מישראל לכל דבר

במי נאמר וינפש בין אמתך והגר זה גר תושב שהיה לקיטו ושכירו של ישראל כמו בן אמתו שלא יעשה מלאכה לישראל רבו בשבת אבל לעצמו עושה ואפילו היה הגר זה עבדו הרי זה עושה לעצמו

פרק אחד ועשרים

נאמר בתורה תשבות אפילו כדברים שאינן מלאכה חייב לשבות מהן ודברים הרבה הן שאסרו חכמים משום שבות מהן דברים אסורים כפני שהן דומים לבלאבית ומתן דברים אסורים גזירה שבא יבא כהן איסור סקילה ולא הן כל המשוה גזירות הרי זה חייב משום חרש לפיכך אסור להפנו בשרה הנורה בשבת גזירה שכתב ישוה גזמות המצנה את האוצר בשבת כפני שהיא צריך לו לרבי מצוה כגון שיכניס בו אורחים או יקבע בו מדרש לא ימכור את כל האוצר שמא יפיל להשנות נוסות שיעל גבי רגלו מקנחו בכותל או בקורה אבל לא בלרעה שבא יבוא השנות נוסות לא ירוק בקרקע וישוף בתלו שבא ישוה נוסות ומותר לרדם הרוק שיעל גבי קרקע והולך לפי תופו נשים המשחקות באגוזים וסקרים וכיוצא בהן אסורו לשחק בהן בשבת שמא יבאו להשוות נוסות ואסור לכבד את הקרקע שבא ישוה נוסות אא אם כן היה רצוף באבנים ומותר לולף מים יל גבי הקרקע ואינו חושש שמא ישוה נוסות שהרי אינו מחייב לכך אין

חייב לכל היוצא ברבר שהוא מתכשיט היה רפוי ואיפש
שיפול במחנה ויבוא להביאו ברשות הרבים וכן אשה
שיצאת בתכשיטין שררכה לשלוח אותן ולהראותן הרי
או פטורין וכל רבר שהוא תכשיט ואינו נופל ואין דרכה
להראותה הרי זה מותר לצאת בו לפיכך אצורה שמניחין
אותה באורוע או משוק יוצאין בה בשבת והוא שתהיה
רבוקה לבשר ולא תשמש וכן כל כיוצא בזה לא תצא
אשה בחוטי צמר או בחוטי פשתן או ברצועות הקשורות
לה על ראשה שמא תחלוץ אותה בשעת טבילה ותעבירם
ברשות הרבים ולא בניין שמנחת בין עיניה ולא בלחיים
שלהב שורדין מן הציץ על לחייה בזמן שאינן תפורין
זה בזה ולא בעטר של זהב שמנחת בראשה ולא בכבלי
שיוצאין בהן הבנו ברגליהן כדי שלא יפסעו פסיע גסה של
יפסירו בתוליהן כל או אסורין לצא בהן בשב שמא יפולו
ותביא בירה לא תצא אשה בקטלה שבצוארה ולא בנומי
האף ולא בצלוחית של פליטון הקבוע על זרועה ולא בכיס
הקטן העגול שמניחין בו שמן הטוב והוא הנקרא כוכלת
ולא בפיאה של שער שמנחת על ראשה כדי שפרא בעלת
שער הרבה ולא בכבול של צמר שמקפת אותו סביב
לפניה ולא בשן שמנחת בפיה במקום שן שנפל ולא בשן
של זהב שמנחת על שן שחור או ארום שיש בשניה אבל
שן של כסף מות מפני שאינו ניכר כל או אסורין לצא בהן
שמא יפולו ותביאם בירה או תחלוץ ותרא לחברותיה כל
שאסרו חכמי לצאת בו לרשו הרבי אסור לו לצאת בו אפי
בצצר שאינה מעורב חוץ מכבול ופיאה של שיער שמותר
לצאת בהן לחצר שאינה מעורבת כדי שלא תתגנה על
בעלה והיוצאת בצלוחית של פליטון שאין בה בושם
כלל חייבת יוצאה אשה בחוטי שער הקשורין לה
על ראשה מפני שהמים באין בהן ואינן חוצצין ואינה
חוצצתן אם אירעה לה טבילה עד שנגזר שמא תביאם
לרשות הרבים בין שהיו החוטיין שלה בין של חברתה בין
של בהמה ולא תצא תוקן בשל ילדה ששבח הן לה ושמא
תחלוץ ותראם לחברותיה אבל ילדה יוצאת בחוטי זקנה
וכל שהוא אריג יוצאה בו על ראשה יוצאה אשה
בחוטיין שבצוארה מפני שאינה חונקת עצמה בהן ואינן
חוצצין אם היו צבועין אסורין שמא תראה אותן לחברותיה
ויוצאה אשה בכליל של זהב בראשה שאין יוצאה בו לא
אשה חשובה שאין דרכה לחלוץ ולהראות ויוצאה בניין
ובלחיים של זהב בזמן שהן תפורין בסבכה שעל ראשה
כדי שלא יפולו וכן כל כיוצא בהם יוצאה אשה במוך
שבאינה והוא שיהיה קשור באזנה ובמוך שבסנדלה והוא
שהיה קשור בסנדלה ובכורך שהתקינה לנדה ואע פי
שאינו קשור ואפילו עשתה לו בית יד שאם נפל אינה
מביאה אותו מפני מאוסותו ויוצאה כפלפל ובגדר מלח
ובכל רבר שתתן לתוך פיה מפני רוח הפה ולא
תתן לכתחלה בשבת יוצאת הנשים בקיסמין שבאזניהם
וברעלות שבצוארן או שבכסותן וברריר הפרוף ופורפת
כתחלה בשבת על האבן ועל האגוז ויוצאה ולא תערים
ותפרוף על האגוז כדי להוציאו לבנה הקטן וכן לא תפרו
על המטבע לכתחלה מפני שאסור לטלטלו ואם פרפה
יוצאה בו יוצא אגף בקיסם שבשיניו ושבסנדלו לרשות
הרבים ואם נפל לא יחזיר ובמוך ובספוג שעל גבי המטה
ובלבד שלא יכרוך עליהן חוש או משיחה שהרי החוש
והמשיחה חשובין אצלו ואינן מועילין למטה ויוצ בקליפ
השום ובקליפת הכעל שעל המטה ובאגד שעל גבי מטה
מקושרו ומתייב בשבת ובאספלנית ומלונמא ורטייה שעל
גבי המכויבסלע שעל הצינית ובביצ החרגול ובש השועל
ובמסמר הצלוב ובכל רבר שתולין אותו משום רפואה
והוא שיאמרו הרופאים שהוא מועיל יוצאה האשה באבן
תקומה ובמשקל אבן תקומה שנתכונן ושקלו לרפואה ולא
אשה עוברה בלבד לא שאר הנשים שמא תתעבר ותפיל
ויצאין בקמיע מומחה ואי זה הוא קמיע מומחה זה
שדגל שלש בני ארץ או שעשהו ארם שריפה שלשה בני

ארם בקמיעין אחריו ואם יצא בקמיע שאינו מומחה פטור
מפני שהוציאו דרך מלבש וכן היוצא בתפילין פטור
מי שיש ברגלו מכה יוצא בסנדל יחיד ברגלו הבריאה
ואם אין ברגלו מכה לא יצא בסנדל יחיד ולא יצא הקטן
במנעל גדול אבל יוצא הוא בחלוק גדול ולא תצא אשה
במנעל רפוי ולא במנעל חדש שלא יצא בו שעה אחת
מבעור יום ואין הקיטע יוצא בקב שלו אנקטמין של עץ
אין יוצאין בהן בשבת מפני שאינן מדרכי המלבוש ואם
יצאו פטורין יוצאין בפיקריו ובציפה שבראשי בעלי
חטטין אימתי בזמן שצבען וכרכן או שיש בהן שעה אחת
מבעור יום אבל אם לא עשה בהן מעשה ולא יצא בהן קור
השבת אסור לצאת בהן יוצאין בשק עבה וביריע ובסינום
עבה ובחמילה מפני הגשמים אבל לא בתיבה ולא בקופה
ולא במחצל מפני הגשמי הסר והכסת אם היו רבץ ודקין
כמו הבגדים מותר להוציאן מונחין על ראשו בשבת דרך
מלבוש ואם היו קשיין הרי הן כמשאוי ואסורין יוצאין
בזוגין הארוגין כבגדים ויוצא העבר בחותם של טיט
שבצוארו אבל לא בחותם של מתכת שמא יפול ויביאנו
המתעטף בטליתו וקיפלה מיכאן ומיכאן בידו או על
כתיפו אם נתכוון לקבץ כנפיו כדי שלא יקרעו או שלא
יתלכלכו אסור ואם קבצן להתנאות בהן כמנהג אנשי
המקום במלבושן מותר היוצא בטלית מקופלת
ומנחת על כתפו חייב אבל יוצא הוא בסודר שעל כתיפו
אעפ שאין נימה קשורה לו באצבעו וכל סודר שאינו
חופה ראשו ורובו אסור לצאת בו היתה סכנית קצרה
שאינה רחבה קושר שני ראשיה למטה מכתפיים ונמצאת
כמו אבנט ומותר לצאת בה מותר להתעטף
בטלית שיש בשפתותיה מלל אעפ שהן חוטיין ארוכין
ואעפ שאינן נוי הטלית מפני שהן בטלים לגבי הטלית
ואינן מקפיד עליהן בין היו בין לא היו לפיכך היוצא
בטלית שאינה מצוויצת כהלכתה חייב מפני שאותן
החוטיין חשובין הן אצלו ורעתו עליהן עד שישלם חסרוֹן
ויעש ציצית אבל טלית המצוויצת כהלכתה מותר לצאת
בה בין ביום בין בלילה שאין הציצית הגמורה משוי לא
הרי היא מנוי הבגד ומטכסיסיו כמו האימרא וכיוצא בה
ואו היו חוטי הציצית שהיא מצוויצת כהלכתה משוי היה
חייב היוצא בה אפילו ביום השבת שאין מצות עשה שאי
בה כרת רוחה שבת לא יצא החייט בשבת
במחש התחובה לו בכגרו ולא נגר בקיסם שבאזנו ולא
גדרו באירא שבאזנו ולא סודק במשיחה שבאזנו ולא
שולחני בריוט שבאזנו ולא צבע בדגופא שבאזנו ואם
יצא פטור אעפ שיצא דרך אובנותו מפני שלא היוצא
דרך המציאין חוב שיצא בכיס שלו חייב מפני
שאין דרך כיס זה להוציאו לא סודק הואת ואעפ שאינו
צריך לגוף ההוצאה לא כדי שלא יתלכלכו בגריו
שהמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה המוצא
תפילין בשבת ברשות הרבים כיצד הוא עושה לובשן
סודק מניח של יד תחלה ואח כך של ראש ונכנס וחולצן
בבית וחזר ויוצא ולובש זוג שני וחולצן עד שיכנס את
טלן ואם היו הרבה ולא נשאר מן היום כדי להכניסן דרך
מלבוש הרי זה מחשיך עליהם ומכניסן במוצאי שבת ואם
היה בימי השמר שמתירא לישב ולשומן עד הערב מפני
הגוים מכסן במקומן ומניחן והולך הוה מתירא
להחשיך עליהן מפני הליסטי נטל את טלן כאחת נמולין
פחות פחות מארבע אמות או נתנן לחבירו בתוך ארבע
אמות וחבירו לחבירו עד שמגיע לחצר החיצונה ברא
כשהיו בהן רצועותיהן והן מקושרין קשר של תפילין
שוראי תפילין הן אבל אם לא היו רצועותיהן מקושרות
אינו נוקק להן המוצא ספר תורה יושב ומשמח
ומחשיך עליו ובסכנה מניחו והולך לו ואם היו גשמים
יורדין מתעטף בעור וחוזר ומסכה אותו ונכנס בו
לא יצא החייט במחשו בידו ולא הלבלב בקולמוס ערב
שבת סודק לחשיך סמא יושב ויוצא חייב ארסלמטע

פרק שנים זעירים

היה עתיק אסור מפני שהוא כרטייה רטייה שפרשה על גבי כלי מחזירין אותה ואם פרשה על גבי קרקע אסור להחזירה ומניחין רטייה על גבי המכה לכתהלה במקדש שאין אסור שבות במקדש ובכל מקום מקנחין פי המכה ואין מקנחין את הרטייה שמא ימרח סכין וממשמשי בני מעים בשבת והוא שיסוך וימשמש בבת אחת כרי שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול ואין מתעמלי בשבת אי זה הוא מתעמל זה שרורסין על גופו בכחו עד שיגיע וזויע או שיהלך עד שיגיע וזויע שאסור ליגע את עצמו כרי שזויע בשבת כפני שהוא רפואה וכן אסור לעבוד בקרקע דימוסית שבארץ ישראל כפני שבעכלת ומרפאה אגן רוחצין במים שמשלשלין ולא בטיט שטובעני בו ולא בכי משרה הבאושין ולא בים סדום ולא במי הרעי שבי הגדול מפני שכל או צער הן וכתוב וקראת לשב עוג לפי אם לא נשתהה בהם לא עלה מיד אעפ שיש לו חמטין בראשו מותר אין מתגרדין בכנרת ואם היו ידיו מלוכלכות בצואה או בטיט גורר כדרכו ואינו הושש סכין ומפרכין לאדם לעיג אבל לא לבהמה ואם היה לה צער מותר להכיר צערה בסיכה ופירוד בהמה שאכלה כרשינין הרבה מריצין אותה בחצר בשביל שתתרפא ואם אחיה דם מעמידין אותה במים בשביל שתצטנן ואין דושטין שמא ישחק לה סמנין אין מקיין את האוכל בשבת ברא בסם שמא ישחוק סמנין אבל להכניס ידו לתוך פיו ולהקיא מותר ואסור לרהוק כריכו ולהניחו עדי להוציא הרעי שלו שמא יבוא להשקיתו כמנין המשלשלין ומותר לפני כוס על הטבו בשבת כרי להעלותו וכן מותר ליחנק וללפף את הקטן ולהעלות אגנים בין ביד בין בכלי ולהעלות אנקלו שכל אלו וכיוצא בהן אין עושין אתן בסמנין כרי לחוש לשחיקה ויש לו צער כהן המרדך באבות מלאכות לפיכך אין כוברים את התבן בכברה ולא גיחה הכברה שיש בה תבן במקו גבוה בשביל שירד המזן כפני שהוא כמרדך אבל נוטל התבן בכברה וכולך לאבוס אעפ שירד המזן בעעת הולכה שהרי אינו כותבין לכך כגבל הייב משום לש לפיכך אין מנבלו קמח קלי הרבה שמא יבוא ללוש קמח שאינו קלי ומותר לגבל את הקלי מעט מעט אבל תבואה שלא הביאה שליש שקלו אותה ואחר כך טחנו אותה שהינה גכה שהרי הוא כחול והיא הנקראת שתית כותר לגבל ככנה בחומץ וכיוצא בו הרבה בבת אחת והוא שהיה רך אבל קשה אסור כפני שנראה כלש וצריך לענות עיגד נותן את השתית ואחר כך נותן את החומץ המורסן אעפ שאינו ראוי לגבול אין גבלין אותו שמא יבוא לגבול העפר וכיוצא בו ונותנין מים על גבי מורסן וכולך בו התריד שתו וערב אבל אינו מורסן בידו שלא יראה כלש אם לא גתערב כנערו מכלי לכלי עד שיתערב ונותן לפני התרנגולין או לפני השוורים ומותר לערב המורסן על רדך וזו בגלי אחר ומחלק אותו בכלים הרבה ונותן לפני כל בהמה ובהמה ומערב בכלי אחד אפי כור ואפי כוריים אין מאכלין בהמה היה ועוף בשבת כדרך שהוא מאכיל בחול שמא יבוא לירי כתישת קטניות או לירי לישת לכת וכיוצא בו כיצד לא יאביל הגמל בשבת כאכל שלשה או ארבעה ימים ולא ירביץ עגל וכיוצא בו ויפתח פיו ויתן לתוכו כרשינין ומים בבת אחת וכן לא יתן לתוך פי יונים ותרנגולים למקום שאינן יכולין להחזיר אבל מאכיל הוא את הבהמה מעוכר ומשכה אינו בעוכר או נותן לתוך פיה מים בפני עצמן וכרשינין בפני עצמן במקום שיכולה להחזיר וכן מאכיל העוף בידו במקום שיכול להחזיר ואין צריך לומר שיתן לפניהן והן אוכלין ברא כמי שמזונותיו עליו כגון בהמתו וחיותו ויוני הבית ואווי ותרנגולין אבל מי שאינן מזונותיו עליו כגון חזיר ויונה שובך ודבורים לא יתן לפניהם לא מזן ולא מים ומותר לאדם להעמיד בהמתו על גבי עשבים והיא אוכלת אבל לא יעמיד אותה על גבי דם שהוקח אבל עיגד כפני

כרי שתחוי פניה לדבר המוקעה ותאכל ממנו וכן ביו טוב

פרק שנים זעירים

דריות הפת אעפ שאינה מלאכה אסרו אותה חכמים שמא יבוא לאפות המרביק פת בתנור מבעור יום וקדש עליו היום מציל ממנה מזון שלש סעודות ואוכר לאחרים בוא והצילו לכם ואעפ שדרדייה אינה מלאכה כשהוא מציל לא ידרה בכרדה לא בסכין כרי לשנות כפני מה אסרו חכמים להכנס בכרדה בשבת כפני הבלנין שהיו מחמין חמין בשבת ואוכרין מערב שבת הודכו לפיכך גורו שלא יכנס אדם לכרחה בשבת אפילו והויע וגורו שלא ישתטף כל גופו בחמין ואפי בחמין שהודכו מערב שבת אבל פניו ידיו ורגליו כותר ברא בהמי האור גזירה משום כרחה אבל בהמי שברי וכיוצא בהן כותר להשתטף בהן כל גופו ואסור לרחוץ במים חמין שבכערות כפני שהמעה יש בה הבל ויבוא לירי זיעה ונמצאת ככרדה מתחכם אדם כנגד המדררה ויוצא ובשתטף כל גופו בצינן אבל אינו משתטף כל גופו בצינן ומתחכם כנגד המדררה מפני שמפשי כים שעליו וכיצא כרודך כל גופו בחמין המביא סילון של צונן בתוך כים חמין אפילו בתוך חמי טבריה הרי או כדכין שהודכו בשבת ואסירין ברחיצה ובשתייה מביא אדם ליתן על כים ומניחו כנגד הכרדה לא בשביל שידכו זא כרי שהפוז צינתן וכן מניח פך של שכן כנגד הכרדה כרי שיפיש לא שירס וסך אדם ירו בכים או בשמן וכדכס כנגד הכרדה והוא שלא יחמו הכים שעל ידו עד שיהא כריכו של המזוק נכוות בהן וכדכס כנגד וכניחו על גבי כים בשבת אמבטי של מרהם שהיא כלאה מים דכיה אינו נותני לה מים צונן שהרי כדכמן הרבה וכן לא יתן לתוך פך של שמן כפני שהוא ככבשלו אבל נותן הוא כים לתוך אמבטי של צונן מיחס שפינה ככנו כים דכין כותר ליתן לתוכו מים צונן כרי להפשירן וכותר לייק כים דכמי לתוך כים צונן או צונן לתוך החמין והוא שלא יהיו בגלי ראשון כפני שהוא כדכמן הרבה וכן קדרה ריהדת אעפ שהודירה מעל האש לא יתן לתוכה תבלין אבל נותן לתוכה מלח שהמלח אינו כתבשל לא על גבי אש גדולה ואם צק התבשיל כקדרה לקערה אעפ שהוא התח בקערה מות לו ליתן לתוך הקערה תבלין שכלי שיש אינו כבשל אין שורדין את ההלתית בין בפשרין בין ביון מן אבל שורה אותו בתוך החומץ ואם שתרו ביום הכישי וששי הרי זה שורה בשבת בצונן ומניחו בהמה עד שירס ושיתה כרי שלא יחלה אם פסק כלשתות דבר שנתבשל קודם השבת או נשרה בדכין כלפני השבת אעפ שהיא עכשיו צונן כותר לשרותו בחמין כשב ודבר שהוא צונן מעיקרו ולא בא בחמין כעולם כריחין אותו בדכין בשבת אם לא היתה הרחתו גמר כלאכתו אבל אין שורדין אותו בחמין מותר להחם בחמה אעפ שאסור להחם בתולדות האור שאינו בא לטעות מחמה לאור לפי כותר ליתן מים צונן בשמש כרי שיחמו וכן נותנין כים יפים לתוך כים רעים בשביל שיצנו ונותנין תבשיל לתוך הבור בשביל שיהא שמור מערב אדם כים ומלח ושמן וטובל בו פתו או נותנו לתוך התבשיל והוא שיעשה בעט אבל הרבה אסור מפני שנראה כעושה מלאכה כמלאכת התבשיל וכן לא יעשה מי מלח עעזן והן שני שלישי כלח ושליש מים מפני שנראה כעושה מוריים וכותר למלוח ביצה אבל צונן וכיוצא בו אסור כפני שוראה ככובש ככשים בשבת והכובש אסור כפני שהוא ככבשול ומותר לטבל צונן וכיוצא בו במלח ואוכל כותר לערב יין ורביש ותפללין בשבת לאכלן אבל יין ומים ושמן אפרסמון אסור שאין זה ראוי לאכילת בריאים וכן כל פיוצ בזה חזקת שישו מערב שבת למחר ממחן בין ביד בין בכלי ונותן לתוכו רביש ולא יטרוף לא מערב שלים מפרץ מערב שבת למחר טתן לתוכו שמן וחומי

סבין את הקרקע ואפילו היה רצוף באבנים ואין נופחין
אותו ואין מרחיק אותו אפילו ביום טוב כל שכן בשבת
שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול ויבא להשוות גומות
בזמן שהוא עושה כן במקום שאינו רצוף חצר
שנתקלקלה בימי הגשמים מביא תבן ומדרה בה וכשהוא
מדרה לא ידרה לא בכל ולא בקופה לא בשולי הקופה
שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול ויבא להשוות גומות
המשקה את הזרעים חייב משום זורע לפיכך
אסור לשאוב מן הבור בגלגל גזרה שמא ימלא לגינתו
ולחריבתו ומפני זה אם היה הבור של גלגל בחצר מותר
למלאות ממנו בגלגל התולש חייב משום קוצר
לפי אסור לדרות רבש מכורת בשבת מפני שהוא כתולש
אין עולי באילן בין לח יבש ואין נתלן באילן ואין נסמכי
באילן ולא יעלה מבעוד יום לישב שם כל היום כולו ואין
השתמשין במחובר לקרקע כלל גזירה שבא יתלוש
פירות שנשרו בשבת אסור לאכלן עד מוצאי שבת גזירה
שבא יתלוש הרס המחובר מותר להריח בו שאין
הנייתו לא להריח בו והרי ריחו כצוי אבל אתרוג ותפוח
וכל הראוי לאכילה אסור להריח בו במחובר גזירה שבא
יקיץ אותו לאוכלו אילן שהיו שרשיו גבוהין מן
הארץ שלשה טפחים אסור לישב עליהן ואם אינן גבוהין
שלשה הרי הן כארץ היו באין מלבעלה משלשה לתוך
שלשה מותר להשתמש בהן היו גבוהין שלשה אעפ שצדן
אחר שווה לארץ או שיש חלל תחתיהן שלשה אסור לישב
עליהן אין רוכבין על גבי בהמה בשבת גזירה שמא
יחתוך זמורה להנהיגה ואין נתלן בהמה ולא יעלה מבעוד
יום לישב עליה בשבת ויין נסמכין לצדי בהמה
וצרי צדדין מותרין עלה באילן בשבת בשוגג מותר לירד
במזיד אסור לירד ובבהמה אפילו במזיד ירד בשום צער
בעלי חיים וכן פירקין חמשי בעל בהמה בשבת
בשום צער בעלי חיים כיצד היתה בהבתו טעונה
שליף של תבואה סמנים ראשי תחתיו ומסלקו לצד אחר
והוא נופל באילו היה בא מן הדרך בגרב שבת ובהמתו
טעונה נשיגוע לחצר החיצונה נוטל את הכלים הניטלין
בשבת ושאינן ניטלין מתיר החבלים והשקין נופלין
היו בשקין רברים הכשתברון אם היו שקין קטנים מביא
כרים וכסתות ומניח תחתיהן והשקין נופלין על הכרים
שהרי אם ירצה לשלוף הכר שליף מפני שהשקין קטנים
וקלים ונמצא שלא בטל הכלי מהכנו היתה טעונה
עשיות של זכוכית מתיר השקים והן נופלין שאעפ
שישברו אין בכך הפסד גדול שהרי הכל להתכה עומד
ולפסד מועט לא חיששו היו השקים גדולים ומלאי
כלי זכוכית וכיצד בהם פירקין בנחת ומכל מקום לא יניחו
שם על גבי בהמה בשום צער בעלי חיים המדבק
פירות עד שיעשו נוף אחר חייב משום מעמד לפיכך מי
שנתפזרו לו פירות בחצרו מלקט יד על יד ואוכל אבל לא
יתן לא לתוך הכל ולא לתוך הקופה כדרך שהוא עושה
בחול שאם יעשה כדרך שהוא עושה בחול שמא יכבשם
בירו בתוך הקופה ויבוא לירי עימור וכן אין מקבצין את
המלח וכיוצא בו מפני שנראה כמעמד מפרק חייב
משום דש והסוחט זיתים וענבים חייב משום מפרק לפיכך
אסור לסחוט תותים ורמוני הואיל ומקצ בני ארס סוחטין
אותם כוית וענבים שמא יבוא לסחוט זיתים וענבים אבל
שאר פירות כגון פרישין ותפוחים ועוזרין מותר לסוחטין
בשבת מפני שעינן בני חמישה
כבשין ושלקות שסחטין אם לרכך גופן מותר ואם להוציא
מימיהן אסור ואין כרסקין את השלג שיוזבו מימיו אבל
מסקה הוא לתוך הקערה או לתוך הכוס השום והבוסר
והמלילות שריסקן מבעוד יום אם סומכין ריכה אסור
לגמור ריכתן בשבת ואם מחוסרין שחיקה ביד מותר לו
לגמור שחיקתן בשבת לפיכך מותר לגמור שחיקת הריפון
בעץ הפרוד בתוך הקערה בשבת אחר שמורירין אותה
מעלהאש המלל מלילות מולל בשונה סוי שלא

יראה כרש היונק בפיו פטור ואם היה גונח מותר לו לינק
בפיו מפני שהוא מפרק כל אחר יד וכשום צערו לא גזרו
ואעפ שאין שם סכנה פירות שזבו מהן משקין
בשבת אם זיתים וענבים הן אסור לשתות אותן המשקין
עד מוצאי שבת גזירה שמא יתכוין ויסחוט אותן בשבת
ואם תותים ורמונים הן אם הכניסן לאכילה משקין שזבו
מהן מותרין ואם הכניסן לרדכן משקין שזבו מהן אסורין
עד מוצאי שבת זיתים וענבים שריסקן מערב שבת
ויצאו מהן משקין מעצמן מותרין וכן חלות רבש שריסקן
מערב שבת משקין היוצאין מהן בשבת מותרין שאין כאן
מקום לגזרה שכבר ריסקן מבערב זורה ובורר מאבות
מלאכות הן לפיכך אעפ שמותר למלול מלילות בראשי
אצבעותיו כשהוא מנפח מנפח בירו אחת בכל כחו אבל
לא בקנון ולא בתמחוי גזרה שמא ינפה בנפה ובכברה
שהוא חייב והמשמר שמרים תולדת בורר או מרקד הוא
לפיכך אעפ שמותר לסנן יין צלול או מים צלולין בסודרי
או בכפיפה מצרית לא יעשה גומה בסודר שלא יעשה
כדרך שהוא עושה בחול ויבוא לשמר במשמרת וכן אסור
לתלות את המשמרת שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול
שמא יבוא לשמר וכן המחבץ תולדת בורר הוא לפיכך
אעפ שנותנין שומשמן ואגוזים לרבש לא יחביצם בירו
המחתך את הירק דק דק כרי לבשלו הרי זה תולדת טוחן
וחייב לפיכך אין מרסקין לא את השחת ולא את החרובין
לפני בהמה בין רקה בין גסה מפני שנראה כטוחן אבל
מחתכין את הרלועין לפני בהמה ואת הנבלה לפני
הכלבים שאין טחינה בפירות ומתירין אלומות של עמיר
לפני בהמה ומפספס בירו אלומות קטנות אבל לא אלומות
גדולות מפני השורח שבהן חבילי פואה ואזוב וקורנית
וכיוצא בהן שהכניסן למאכל בהמה כסתפק מהן וקונס
ואוכל בראשי אצבעותיו אבל לא בירו הרבה שלא יעשה
כדרך שהוא עושה בחול ויבוא לרוק הצריך לרוק
פלפלין וכיוצא בהן ליתן לתוך המאכל בשבת הרי זה
כותש ביד הסכין ובקערה אבל לא בככתשת מפני שהוא
טוחן לפיכך אסור לבריא להתרפות בשבת גזירה שמא
ישחק הסכמנין כיצד לא יאכל רברים שאינן מאכל
בריאים כגון אזובין ופואה ולא רברים המשלשלין כגון
לענה וכיוצא בה וכן לא ישתה רברים שאין רדך הבריאי
לשתותן כגון מים שבישלו בו סממנין ועשבים אוכל
ארס אוכלין ומשקין שרדך הבריאים לאוכלן ולשתותן
כגון הכסבר והכשות והאזוב אעפ שהן מרפאין ואכלן כרי
להתרפאות בהם מותר הואיל והן מאכל בריאים
שתה חלתית מקודם השבת והרי הוא שותה והולך מותר
לשתותו בשבת במקומות שנהגו הבריאי לשתות החלתו
ושותין זיתים המצרי בכל מקום וכן שמנים שרדך
הבריאי לסוך בהן מותר לסוך בהן בשבת ואעפ שנתכוון
לרפואה ושאין הבריאים סכין בהן אסורין החושש
בכתניו לא יסוך יין וחומץ אבל סך הוא את השמן ולא
שמן וורד לא במקום שהבריאים סכין אותו ולותר לסוך
שמן ומלח בכל מקום נגפה ירו או רגלו צומתה בין
ואינו צומתה בחומץ ואם היה ענת אף ביין אסור
החושש בשנינו לא יגמע בהן את החומץ ויפלוש אבל
מגמע הוא ובלוע החושש בגרונו לא יערערנו בשמן אבל
בלוע הוא שמן הרבה ואם נתרפא נתרפא אין לועסין
את המצטכי ואין שפין את השנים בסם בשבת בזמן
שמתכוין לרפואה ואם נתכוון לריח הפה מותר אין
נותנין יין לתוך העין אבל נתן הוא על גב העין ורוק
תפל אפילו על גב העין אסור קילור ששרה אותו
מערב שבת מעבירו על גב עינו בשבת ואינו חושש מי
שלקה באצבעו לא יכרך עליו נמי כרי לרפואתו ולא
ירחקנו בידי כרי להוציא סמנרס אין נותנין חמין
ושמן על גבי המטה ולא על גבי מוך שעל המטה ולא על
גבי מוך ליתנו על המטה בשבת אבל נתן הוא חמין למטה
ושותת ויורד למטה ונותנין מוך ביש על גבי המטה ואם

נרבות לבו וכשם שאסור לפתוח כל נקב כך אסור לסתום כל נקב לפיכך אסור לסתום נקב החבית ואפילו ברבר שאינו מתמרח ואינו בא לירי סחיפה כגון שיסתום בקיסס או בצרור קטן אבל אם הניח שם איכל כדי להצניעו ונמצא הנקב נסתם מותר ומת' להערי ברבר זה כל דבר שהיא גמר מלאכה חייב עליו משום מכה בפטיש ומפני זה הגורר כל שהוא או המתקן כלי באי זה דבר שיתקן חייב לפיכך אסור להשמיע קול של שיר בשבת בין בכלי שיר כגון כנורות ונבלים בין בשאר דברים אפילו להטות באצבע על הקרקע או על הלוח או אחת כנגד אחת כדרך המשוררים או לקשקש את האגוז לתינו או לשחק בו בזוג כדו שישתוק כל זה וכיוצא בו אסור גזירה שמא יתקן כלי שיר אין מספקין ולא מרקין ואין מטפחין בשבת גזירה שמא יתקן כלי שיר ולספק כל לאחרי' מותר.

אין שטיין על פני המים גזירה שמא יתקן חבית של שויטי בריכה שבחצר מותר לשוט בתוכה שאינו בא לעשו חבית של שויטיין והוא שיהיה לה שפה מוקפת שלא יעקר ממנה המים כדי שיהיה הכר והפרש בינה ובין הים אין חותכין שפופרת של קנה מפני שהוא כמתקן כלי היתה חתוכה אעפ שאינה מתוקנת מותר להכניכה בנקב החבו בשבת להוציא ממנה יין ואין חוששין שמא יתקן ואסור להניח עלה של הרס וכיוצא בו בתיך הנקב של חבית כדי שיקלח את היין מפני שהוא כעושה מרוב בשבת ואין שוברין את החרס ואין קורעין את הגייר מפני שהוא כמתקן כלי ומורה שהיא קשורה בפפוח מכלאין בה בשבת ואם אינה קשורה אין מכלאין בה גזירה שמא יקטום אותה ויתקעה

אסור לחוף כלי כסף בגרתקון מפני שהוא מלבנ כדרך שהאומנין עושין וכיצא כמתקן כלי וגומר מלאכתו בשבת אבל חופפין אותו בחול ובנתר וכן כל הכלים חופפין אותן בכל דבר ואסור להרוח קערות ואלפסין וכיוצא בהן מפני שהוא כמתקן לא אם כן הריחן לאכול בהן סעודה אחרת באותה שבת אבל כלי שתייה כגון כוסות וקיתונות מותר להריחן בכל עת שאין קבע לשתיה ואין מציעין את המיטות בשבת כדי לישן עליהן לכיוצא שבת אבל מציעין מלולי שבת לשבת אסור להטביל כלים טמאין בשבת מפני שהוא כמתקן כלי אבל ארס טמא מות לטבול מפני שנראה כמיקר ואין מוין עליו בשבת המטביל כלים בשבת בשונג ישתמש בהן במזיר לא ישתמש בהן עד למוצאי שבת ומותר להטביל את המי הטמאי בשבת כיצד יעשה נתנן בכלי שאינו מקבל טומאה כגון כלי

אכנים ומטביל הכלי במקוה עד שיעלה כי המקוה עליהן ושהרו אין מגביהין תרומות ומעשרות בשבת מפני שנראה כמתקן דבר שלא היה בתוקן מעבד כאבות מלאכות הוא והמרכך עור בשמן כדרך שהעברני עושין הרי זה מעבד וחייב לפיכך לא יסוך ארס רגלו בשמן והוא בתוך הכנעל או בתוך הסנדל החדשים אבל סך הוא את רגלו שמן ולובש מנעלו או סנדלו אעפ שהן חדשים וסך כל גופו שמן ומתענג על גבי קטבליא חדשה ואינו חושש ברא כשהיה השמן כועש כדי שיצחצח העור בלבר אבל אם היה בבשרו שמן הרבה כדי שירכך העור הרי זה אסור מפני שהוא כמעבדו והכל בחדשים אבל ביסנים מותר הממרח רשייה בשבת חייב משום מוחק את העור לפיכך אין סותמין נקב בשעוה וכיוצא בה שמא ימרח ואפי בשומן אין סותמין את הנקב גזירה משום שעוה כותב מאבות מלאכות לפיכך אסור לחול בפניו וכיוצא בו בשבת מפני שהוא ככותב ואסור ללוות ולהלוות גזירה שמא יכתוב וכן אסור לקנות ולמכור ולשכור ולהשכיר גזירה שמא יכתוב לא ישכור ארס פועלים בשבת ולא יאמר לחבירו לשכור לו פועלין אבל לשאל ולהשאיל מותר שאל ארס לחבירו כדי יין וסדי שמן ובלבר שלא יאמר לו הלויני אחר המוכר בפה או במסירה אסור בין במאונים בין שלא במאונים וכשם

שאסור לשקול כך אסור למנות ולמרוך בין בכלי כרה בין ביר בין בחבל אין רנין בשבת ולא חולין ירא מיבמין ולא מקרשין גזירה שמא יכתוב ואין בקרישין ולא מעריכין ולא מחריכין מפני שהיא כמקח וממכר ואין מגביהין תרומה ומעשרות שזה רומה למקריש אותן פירו שהפריש ועוד מפני שהוא כמתקן אותן בשבת ואין מעשרין את הבהמה גזירה שמא ירשום בסיקרא

נמקריש ארס פסחו בשבת וחגיגתו ביום טוב שזו מצות היום היא וכשם שאין מקרישין כך אין מקרשין מי דטאת המגביה תרומות ומעשרות בשבת או ביום טוב בשונג יאכל ממה שהתקן במזיר לא יאכל עד מוצאי שבת ובין כך ובין כך תיקן את הפירות וכן המקרי או המעריך או ההרים בשבת בין בשונג בין בכזיר כה שעשה עשוי ואין צריך לומר ביום טוב וכן הכקנה לחבירו בשבת קנה מעשרין את הרכאי בין השמשות אבל לא את הוראי כי שקרא שם לתרומת מעשר של רכאי או למעשר עני של ודאי לא יטלם בשבת ואעפ שיחד מקומן מקודם השבת והרי הן ידועין ומינהין בער הפירות ואם היה בהן או עני למודים לאפיל אצלו יבאו ויאכלו ובלבר שודיע לכהן שזו שאני מאכילך תרוכת מעשר וידיע לעני שזו שאני מאכילך מעשר עני אסור להפיק ולשרק בקוביא בשבת מפני שהוא כמקח וממכר וכפיו ארס עם בני ועם בני ביתו על מנה גדולה כנגד מנה קטנה ככנסו ואין מקפידין אסור לחשב השבונות שהוא צריך לתן בשבת בין שעבר בין שעתיד להיות גזירה שמא יתקן

לפיכך חשבונות שאין בהן צורך מותר להשבן מיד מנה סאין תבואה היה לנו בשנה פלונית ככה ריגרו הוסיף בחתנות בנו וכיוצא באו שהן בכלל שיהיה בבירה שאין בהן צורך כלל המחשב אותן בשבת כמחשב כדול אסור לקרו בשטרי הדיוטו בשבת שלא יהא מדרך חול ויבוא למחוק מונה ארס פרפרותיו ואת גזרתו כפניו אבל לא כן הכתב כדי שלא יקרא בשטר הדיוטו ויבא אם היו השמות חקוקין על הטבלה או על הכתב כותב לקרותן מפני שאינו כותב בשטר ואסור לקרות בכתב הכהלך תחת הצורה והרת הדיוקני בשבת אף לקרות בכתובים בשבת בשעת בית הכרדש אסור גזירה משום ביטול בית הכרדש שלא יהיה כל אדר יושב בביתו ויירא ויסנע מבית הכרדש נפלה דליקה בהצר בשבת אינו מציל כל מה שיש בהצר לחצ אחרת שבאותו הבני אעפ שעירבו גזירה שמא יכבה הדליקה כדי שיציל מפני שארס בהול על מכונו לפיכך גזרו שלא יציל לא כזו שהוא

צריך לו לאותה שבת וכלים שצריך להשתכש בהן בשבת ובגדים שיכול ללבוש שנכצא מתייאש כן הכל ואינו בא לירי כיבוי ואם לא עירבו אף כזונו וכליו אינו מציל וכה הוא מציל לכזונו אם נפלה דליקה במימי שבת שיעלו מוון שלש סעירות הראוי לארס לארס והיא לפיכך לכהכה נפלה בשחרית מצילין מוון שתי סעירות במנחה מצילין מוון סעודה אחת ברא במימי שבת והכה או שהיה סמלא כלי ומוציאו ומערה הדיור ככותב אותי שנייה הוא שאין מציל לא מה שהוא צריך לו אבל אם הוציא כלי אחר בהוצאה אחר אעפ שיש בו ככה סעירות מותר כיצד מציל סל מלא בכרות אעפ שיש בו כמה פעורות ועגול של רבילה וחבית של יין וכן אם פרש פליתו וקבץ בה כל מה שיכול להוציא והוציאה מליאה בבת אחת מותר אמר לאחרים בואו והצילו לכם כל אדר נאחר מציל מוון שהוא צריך לו או כלי אחר שברזיק אפי דבר גדול והרי הוא של מציל ואסלא רצה להכניח ללקוח ונתנו לבעליו מותר לו ליטול מכנו אחר השבת יצא עמלו ואין זה שטר שבת שהרי אין שם מלאכה ולא אסור שלא הוציאו לא בכקום בעותב הציוד פת נקיה אפי חוד ומציל פת שאינה נקיה אבל אם הציוד פת שאינה נקיה חוד ומציל פת נקיה ומציל ביום הפירות מה שהוא צריך לשבת אם היה יום הכפורים בערב שנה

ותכלין ולא ישרוף לא מערב שום שריסקו מערב שבת
למחר נתנו לתוך הגריסין ולא ישחוק לא מערב
הנוטל שער מנוף הארס חייב משום גזוז לפיכך אסור לרחו
את הירוס ברבר שמשיר את השיער וראי כגון אהלה
וכוונתו בו ומותר לחזק את הירוס בעפר לבונה ועפר
פלפלין ועפר יסמין וכיוצא בהן ואינו חושש שמא ישיר
שיער שעל ידו שהרי אינו כתבין ערב דבר שמשיר את
השיער וראי עם דבר שאינו משיר וראי אם היה חרוב
מרב שריסקו מערב שבת מותר לחזק בו ואם לאו אסור
אסור לראות במראה של מתכת בשבת גזירה שמא ישיר
בה נימין המרודלנין מן השיער ואפי קבועה בכותל אבל
מראה שאינה של מתכת מותר לראות בה אפילו אינו
קבועה המכבס חייב משום מלבן והסוחס כסות חייב
מפני שהיא מכבס לפיכך אסור לרחוק מטלית או מוך
וכיוצא בהן כפי האשישה וכיוצא בה כדי לסתמה שמא
יבוא לירי סחיטה ואין מקנהין בספוג אלא אם כן יש לו
בית אחרון שלא יסחוט ואין מכסין חבית של יין וכיוצא
בה בבגד שאינו מוכן לה גזירה שמא יסחוט נשברה
לו חבית בשבת מציל ממנה כה שהוא צריך לשבת לו
ולצדקהו ובלב שלא יספוג בין או יטפח בשמן שאם יעש
מוך שהוא עושה בחול שמא יבוא לירי סחיטה וכיצד
מבטל ממנה מביא כלי ומניח תחתיה ולא יביא כלי אחר
ויקלוט כלי אחר ויצרף גזירה שמא יביא כלי ררך רשות
היריבין נורמנו לו אורחים מביא כלי אחר וקולט כלי
אחר ומצרפו לראשין ולא יקלוט ואחד כך יומין לא יומין
ואחד כך יקלוט ואם הערים ברבר זה מותר
מותר ליל גבי בגדי ממשנסו ממשנסו ואינו מכססו מבחו
גזירה יעשה יסבב ומותר לגררו בצפירן ואינו
חושש שמא ילכדו הממשנסו את הסודר אסור מפני שהוא
מלבב אבל החלוק מותר מפני שאין כוונתו לא לרכבו
מנעל או סנדל שנתלכך בטיט ובצואה מותר לשכשכו
במים אבל לכבסו אסור ואין מגרדין לא מנעלים ולא
מגרלים חרשים אבל סבין ומקנהין את הישנים כר או
כסת שהיה עליהן צואה או טנוף כקנחו בסמרטוט ואם
היתה על של עור נותנין עליה מים עד שתכלה מי
שנתלככה ירו בטיט כקנחה בזנב הסוס ובזנב הפרה
ובמפה הקשה העשויה לאחו בה הקוצים אבל לא במפה
שמקנהין בה את הירוס שלא יעשה כדרך שהוא עושה
בחול ויבוא לכבס את המפה
מי שרחץ במים מסתפג בלונטיתו ומביאה בירו ואין
חוששין שמא יסחוט וכו' מי שנשרו כליו במים מהלך בהן
ואין חוששין שמא יסחוט ואסור לו לשטחן ואפילו בתוך
בית גזירה שמא יאמר הדואה הדי זה כבס כמותו בשבת
ושפחה ליבשה וכל מקום שאסרו חכמים מפני מראית
העין אפילו בחרי חרדים אסור שתי מטהרות
זו על גבי זו נוטל את הפקק מבנתים ומשיקן ומחזיר את
הפקק למקומו מפני שאינו בא לירי סחיטה שהרי רעתו
שיצאו המים ופיקקין את הביב בסודרין ובכל דבר
המטלטל כדי שלא יצופו המים על האוכלים ועל הכלים
אבל אין פוקקין את הביב כדי שיררו המים לבור שמא
יסחוט בעת שרוחק שהרי הפקק שחי במים אסור
לתקן בית יב של בגדים ולשבים שברים שברים כדרך
שמתקנין בחול הבגדים כשמכבסים אותן וכן אין מקפלי
הבגדים בשבת כדרך שעושין בחול בבגדים כשיכבסו
אותן ואם לא היה לו כלי אחר להחליפו מותר לקפלו
ולפשטו ולהתכסו בו כדי שיתנגזה בו בשבת והוא שיהיה
בגד חדש לבן שברי הוא מתבער ומתלכלך מיד וכשיקפל
לא יקפל לא איש אחר אבל לקפל בשנים אסור הצובע
מאבות מלאכות לפיכך אסור לאשה להעביר סרק על
פניה מפני שהיא כצובעת והתופר מאבות מלאכות לפיכך
אסור למלאות הכר והכסת החרשים במפני גזירה שמא
יתפור אבל מניין שנשרה כן הכר או מן הכסת מחזירין
אותן בשבת הקודע מאבות מלאכות לפיכך מי

שנסתבכו בגדיו בקוצים מפרשין בענינה ומתכסהה כדי
שלא יקרע ואם נקרעו אינו חייב כלום שהרי לא נתבון
ומותר ללבוש בגדים חדשים ואם נקרעו נקרעו פיצעין
את האגוז במשלה ואין חוששין שמא תקרע התוקע
חייב משום בונה לפיכך כל הדלתות המחוברות לקרקע
לא נוטלין אותן ולא מחזירין גזירה שמא יתקע אבל דלת
שירה תיבה ומגרל ושאר דלתות הכלים נוטלין ולא
מחזירין ואם נשכס ציר התחתון שלהן דוחקין אותו
למקומו ובמקדש מחזירין אותו אבל ציר העליון שנשכס
אסור להחזירו בכל מקום גזירה שמא יתקע אע
גודלין את שער הראש ואין פוקסין אותו מפני שנראה
כבונה ואין מחזירין סנורה של חליות ולא כסא המפוצל
ולא שולחן המפוצל וכיוצא בהן מפני שנראה כבונה ואם
החזיר פטור שאין בנין בכלים ואין סתירה בכלים ואם
היה רפוי מותר להחזירו ואין מתקנין חליות של שדרה
של קטן זו בצד זו מפני שנראה כבונה העושה אהל
קבוע חייב משום בונה לפיכך אין עושין אהל עראי
לכתחלה ולא סותרין אהל עראי גזירה שמא יעשה או
יסתור אהל קבוע ואם עשה או סתר אהל עראי פטור
ומותר להוסיף על אהל עראי בשבת כיצד טלית שהיתה
פרוסה על העמודים או על הכתלים והיתה כרוכה קודם
השבת אם נשאר ממנה גג טפח מתוח הרי זה מותר את
כולה בשבת עד שיעשה אהל גדול וכן כל כיוצא בזה
אין תולין את הכילה שהרי נעשית תחתיה אהל עראי
ומותר להניח מטה וכסא וטרסקל ואעפ שיעשה תחתיהן
אהל שאין זה ררך עשיית אהל לא קבע ולא עראי כל
אהל משופע שאין בגו טפח ולא בפחות משלשה סמוך
לגג רוחב מטה הרי זה אהל עראי והעושה אותו לכתחלה
בשבת פטור טלית כפולה שהיו עליה חוטיין שהיא
תלויה בהן מערב שבת מותר לנשיתה ומותר לפרקה וכן
הפריכות כילת חתנים שאין בונה טפח ואין בפחות
משלש סמוך לגג רוחב טפח הואיל שהיא מתוקנת לכך
מותר לנשותה ומותר לפרקה והוא שלא תהא משולשלת
מעל המטה טפח פקק החלון בזמן שהוא מתוקן לכך אעפ
שאינו קשור ואינו תלוי מותר לפקוק בו החלון כובע
שעושין על הראש ויש לו טפח מקפת שהיא עושה על כמו
אהל על לבושו מותר ללבשו ואם הוציא מן הבגד סביב
לראשו או כנגד פניו כמו אהל והיה מהודק על ראש והיה
השפה שהוציאה קשה ביותר כמו גג אסור מפני שהוא
עושה אהל עראי הנוטה פרוכת וכיוצא בה צריך
להזהר שלא יעשה אהל בשעה שנוטה לפיכך אם היתה
פרוכת גדול תולין אותה שנים אבל אחר אסור ואם היתה
כילה שיש לה גג אין כותחין אותה ואפי עשר שאי איפש
שלא תגבה מעט כעל הארץ ותעשה אהל עראי בגד
שמכסה בו פי החבית לא יכסה בו את כולה מפני שנעשה
אהל אבל ככסה הוא מקצת פיה המסכן בכפיפה
מצרית לא יגביה קרקעית הכפיפה מן הכלי טפח כדי שלא
יעשה אהל עראי בשבת

פרק שלשה ועשרים
העושה נקב שהוא עשוי להכניס ולהוציא כגון נקב שבולל
התרנוגלין שהוא עשוי להכניס האירה ולהוציא ההבל הרי
זה חייב משום מכה בפטיש לפיכך גזרו על כל נקב אפילו
היה עשוי להוציא בלבד או להכניס בלבד שמא יבא
לעשו נקב שחייבין עליו ומפני זה אין נוקבין בחבית נקב
חדש ואין מוסיפין בו אבל פותחין נקב ישן והוא שלא
יהיה הנקב למטה מן השברים שאם היה למטה מן השברים
הרי זה עשוי לחזק ואסור לפתחו נוקבין כגופה
של חבית להוציא ממנה יין ובלבד שיוקבנה כלמעלה
אבל מצדה אסור מפני שהוא כמתקן כלי שובר ארס את
החבית לאכול ממנה גרוגרת ומלצר שלא יתכוין לעשות
כלי ומביא ארס חבית של יין ומתין את ראשה בסוף
לפני האורחין ואינו העשש שאין כוונתו לא להראות

אגוזים וכיוצא בהן ויש מלי שמלאכתו לאיסור
והיא הכלי שאסור לעשות בו בשבת רב שניעשה בו כגון
מכתשת וריחים וכיוצא בהן שאסור לכתוש ולטחון בשבת
כל כלי שמלאכתו להיתר בין היה של עץ או של
חרש או של אבן או של מתכת מותר לטלטלו בשבת בין
בשביל עצמו של כלי בין לצורך מקומו בין לצורך גופו
וכל כלי שמלאכתו לאיסור בין היה של עץ או של חרש
או של אבנים או של מתכת מותר לטלטלו בשבת בין
לצורך גופו בין לצורך מקומו אבל בשביל עצמו של כלי
אסור כיצד מטלטל הוא את הקערה של עץ
לאכול בה או לישב במקומה או כרי שלא תיגנב וזה הוא
בשביל עצמו וכן אם מטלטל אותה מן החמה כרי שלא
תייבש ותשבר או מן הגשמים כרי שלא תתפח ותפסד
היי זה מטלטל בשביל עצמה ומותר מפני שמלאכתה
להתר וכן מטלטל הוא הריחים או המכתשת לשבר
עליה אגוזים או לעלות עליה למטה וזה הוא לצורך גופו
או לישב במקומו אבל אינו מטלטלה כרי שלא תשבר
ולא כרי שלא תגנב וכן כל כיוצא בזה וכל שאינו
כלי כגון אבנים ומעות וקנים וקורות וכיוצא בהן אסור
לטלטלן אבן גדולה או קורה גדולה אעפ שהיא ניטלת
בעשרה בני אדם אם יש תורת כלי עליה מטלטלים אותה
דלתות הבית אעפ שהן כלים לא הוכנו לטלטל לפיכך אם
נתפרקו אפי בשבת אין מטלטלין אותן וכן העפר והחול
והמת אין מוויזן אותן ממקומן וכן שמנה חי הרי הוא
כאבן ואסור לטלטלו מותר לטלטל הכלי אפילו שלא
לצורך תשמישו לא לעשות בו מלאכה שלא נעשה לשמשה
כיצד נוטל אדם קורנס לפצוע בו אגוזים קיררום לחתוך
ט רבילה מגירה לגרד בה את הגבינה כגרפה לגרוף
נת את הגרונרות את הרחת ואת המולג לתת עליו אוכל
לקטן את הכיש ואת הנכר לרחוף בו מחט שלסקאין
לפתוח בו את הרלת את המכתשת לישב עליה וכן כל
כיוצא בזה ומטלטל אדם כחט של יד השלימה לטול
בה את הקוף אבל אם ניטל הקצה הנקיב שלה או הקצה
החר של אה אין מטלטלין אותה ואם היתה גולם ועדיין לא
ניקבה מותר לטלטלה כל כלי שמקפיד עליו שמא
יפחתו דמיו כגון כלים המוקצים לסחורה וכלים היקרים
ביותר שמקפיד עליהן שמא יפסדו אסור לטלטלן בשבת
וזה הוא הנקרא מוקצה מחמת חסרון כים כגון המסר
הגרול ויתר של מחרישה וסכין של טבחים וחרב של
אישכפים וחצון החרשים וקורנס שלנפחים וכיוצא בהן
כל כלי שהוקצה מחמת האסור אסור לטלטלו כגון נר
שהדליקו בו בשבת והכנורה שהיה הנר עליה ושלחן
שהיו עליו מעות אעפ שכבה הנר או שנפלו המעות אסור
לטלטלן שכל כלי שהיה אסור לטלטלו בין השמשות נאסר
לטלטלו כל השבת כלה אעפ שהלך הדבר שגרם לו האסור
אבל כלי המוקצה מחמת מיאוסו כגון נר ישן של נפט וכלי
הצואה וכיוצא בהן מותר לטלטלן בשבת אם הוצרך להן
כל הכלים הניטלין בשבת שנתפרקו דלתותיהן
כגון דלתות שידה תיבה ומגרל בין שנתפרקו בשבת בין
שנתפרקו קודם השבת מותר לטלטל אותן דלתות וכן כל
הכלים הניטלין בשבת שנשברו בין קודם השבת בין
בשבת שבריהן נטלין והוא שהיה שבריהן עושין מעין
מלאכתן כיצד שברי עריבה לכסות בהן את פי החבית
שברי זכוכית לכסות בהן את פי הפך וכן כל כיוצא בזה
אבל אם אין השברים ראויין למלאכה כלל אסור לטלטלן
כל כסויי הכלים נטלים בשבת והוא שיש תורת
מלי עליהן היה כלי מחובר בקרקע כגון חבית הטמונה
בארץ אם יש בכיסוי שלה בית אחיזה מטלטלין אותו ואם
לאו אין מטלטלין אותו וכן כסויי הקרקעות כגון בורות
ודיצין אין מטלטלין כסוי שלהן לא אם כן יש לו בית
אחיזה כיסוי התגורר אעפ שאין לה בית אחיזה מותר לטלטל
עצמיהם אחר אסור לטלטלו ואחר מותר לטלטלו וכן
מטבין זה לזה או זה על זה או זה בזה ובזמן שמטלטלין

אחר בהן וטלטל השני אם היה צרי לדבר שמות לטלטלו
מטלטלו ואעפ שרבי האסור מטלטל עמו ואם היה צריך
לטלטל דבר האסור לא יטלטלנו באותו רבת המותר כיצד
פנה שהיתה טמונה בתבן וחדדה שהיתה על גבי נקלים
תוחבן בנוש או בכרד ונטלן ואעפ שהתבן והנקלים
ננערים בשבת בשעת נטילה וכן לפת או צננות שהיו
שמונים בעפר ומקצת העיים מגולי שומטן בשבת בעלה
צלהן ואעפ שהעפ ננער אבל אם היה ככר או תינוק על
גבי האבן או על גבי הקורה לא יטלטל האבן או הקורה
בככר או בתינוק שיש עליה וכן כל כיוצא בזה נוטל אדם
את בנו שיש לו געגועין עליו והאבן בירו אבל לא ריער
שאם יפול הדינר יטלנו האב בירו כללה שהיתה נקובה
וסתם נקב שלה באבן מותר לטלטלה שהרי האבן נעשית
כרופן היתה הכלכל בליאה פירות והאבן בתו הפירות אם
היו הפירות רטובין כגון ענבים ותותים נוטל אותה כמות
שהיא שאם ינער הפירות יטנפו בעפר ובכקוס הפכר לא
גורו חבית ששכח אבן על פיה כטה על צדה והיא
נופלת היתה בין החביות והאבן עליה מגביהה לכקוס
אחר ומטה על צדה שם והאבן נופלת וכן השוכח מעות
על הכר וצרי לכר נוער את הכר והן נופלות ואם צריך
למקום הכר נוטל את הכר והמעות עליו
אבל אם הניח המעות מערב שבת על הכר או הנח האבן
על פי החבית הרי או אסורין לטלטלן ואפילו ניטלו המעו
והאבן שהרי נעשו בכיס לדבר האסור האבן
שבקרויה אם ככלאין בה ואינה נופלת הרי היא כמקצת
הקרויה ומותר למלאות בה ואם לאו אין ככלאין בה בנר
שעל הקנה שוכשו מן הקנה פירות שאסור לאוכלן
כגון פירות שאינן מעושין אפילו הן חייבין במעשר
מרביהם או מעשר ראשון שלא ניטלה תרומתו או
תרומה טמאה או מעשר שני והקדש שלא נפרו כהלכתן
אסור לטלטלן אבל הרבאי הואיל וראוי לענין וכן מעשר
שני והקדש שפראן אעפ שלא נתן הרובש מותר לטלטלן
מטלטל ישראל התרומה אעפ שאינה ראויה לו
ומטלטלין תרומה טמאה עם הטהורה או עם הדולין אם
היו שניהם בכלי אחד ברא בשעת הטמאה למטה והיו
פירות הסתנפין בקרקע שאם ינער אותן יפסדו אבל
אם היו אגוזים וישקדים וכיוצא בהן נוער הכלי ונוטל
הטהורה או החולין ומניח הטמאה ואם היה צריך למקום
הכלי בין שהטהור למעלה בין שהיתה למטה מטלטל הכל
כאחר נידבך על אבנים שחשב עליו כבעוד יום אם
למרום מותר לישב עליהן למחר ואם לאו אסור חריות
של דקל שגדדן לעצים ונמלך עליהן מערב שבת לשייבה
מותר לטלטלן וכן אם ישב עליהן מבעוד יום מותר
לטלטלן הקש שעל המטה לא ינענענו בירו אבל
מנענענו בגופו ואם היה מאכל בהמה מותר לטלטלו וכן
אם היה עליו כר או סדין וכיוצא בהן כנענענו בירו שהרי
נעשה כמי שישב עליו מבעוד יום המכנים קיפה של עפר
בביתו אם ייחר לה קרן זיית מערב שבת כטלטלו בשבת
ועושה בו כל צרכיו אסור לבטל כלי מהיכנו מפני שהוא
כסותר כיצד לא יתן כלי תחת הנר בשבת לבל את השכין
הנוסף שהשמן שבנר אסור לטלטלו וכשיפול לכלי יאסר
לטלטל הכלי שהיה מותר וכן כל כיוצא בזה לפיכך אין
נותנין כלי תחת התרנגולת לקבל בנצתה אבל כופה הוא
הכלי עליה וכן כופה הכלי על כל דבר שאסור לטלטלו
שהרי לא בטלו שאם יחמוץ יטלנו
נותנין כלי תחת הדלף ואם נתמלא הכלי שופך
ושונה ואינו נסנע והוא שהיה הדלף ראוי לדחיצה אבל
אם אינו ראוי אין נותנין ואם נתן מותר לטלטלו בכים
המאוסין שבו שאין עושין גרף של רעי לכתחלה חבית
של טבל שנשברה מביא כלי ומטח תחתיה הואיל ואם
עבר ותקנו בתוקף הרי הוא כמתוקן ונותנין כלי תחת
הנר לקבל ניצוצות שמפני שאין בהן ממש ומותר לטלטל
הכלי קורה שנשברה אין סוככין אותה בספסל או

אבל אינו מציל בשבת ליום הכפורים ואין צריך לומר
ביום טוב ולא משבת זו לשבת הבאה ומה הוא מציל
ללבושו לובש כל מה שהוא יכול ללבוש ועוסף כל מה שהו
יכול לעטוף ומוציא ואומר לאחרים בואו והצילו לכם וכל
אחד ואחד לובש ומתעטף בכליו ומוציא והרי הוא שלו
כמו הבגד שהרי מן ההפקד הם זוכין כותר להציל
כל כתבו הקדש שיש בחצר לחצר אחרת שבאותו המבוי
ואעפ שלא עירבו ובלבד שיהיה למבוי שלש מחיצות ולח
אחר והוא שיהיו כתובין אשורי ובלשון הקדש אבל אם
היו כתובין בכל לשון או בכתב אחר אין מצילין אותן אפי
היה שם עירוב ובחול אסור לקרות בהם לא מניחין במקו
התורה והן מתאבדין מאליהן
היו כתובין בסם ובסיקרא אעפ שאינו כתב של קיימא
הוא והן כתובין אשורי ובלשון קדש מצילין אותן גיליון
של ספרים של מעלה ושלמטה ושבתין פרשה לפרשה ושבו
הן לרף ושבת חלת הספר ושבתין הספר אין מצילין אותן
הברכות והקטיעין אעפ שיש בהן אותיו של שם ומעניינו
הרבה של תורה אין מצילין אותן מפני הדליקה
ספר תורה שיש בו ללקט שמונים וחמש אותיות מתוך
תיבות שלימות ואפילו בכללן יגר שהרותא וכן אם היתה
בה פרשה שאין בה שמונים וחמש אותיות ויש בה הזכרו
כגון ויהי בנסוע הארון מצילין אותו מפני הדליקה ומצילי
תיק הספר עם הספר ותיק תפילין עם התפילין אעפ שיש
בתוכן בעיות

פרק ארבעה ועשרים

יש דברי שהן אסורין בשבת אעפ שאינם דומין למלאכה
ואינם מביאין לירי מלאכה ומפני מה נאסרו משום שנאמ
אם תשיב שישבת רגליך עשות חפציד ביום קדשו ונאמר
וכברתו מעשות הדכיד ממצוא חפצד ודבר דבר לפיכך
אסור לאדם להלך בחפצו בשבת ואפילו לדבר בהן כגון
שידבר עם שותפו מה ימכור למחר או מה יקנה או היאך
יבנה בית זה ובאי זה סחורה ילך למקום פלוני כל זה
וכיוצא בו אסור שנאמר ודבר דבר דיבור אסור היראה
כדו לראות מה הן צריכין או היאך הן פירותיהן שהרי זה
מהלך לעשו חפצו וכן אסור לאדם שיצא בשבת עד סוף
התחום וישב שם עד שתחטף כרי שיהיה קרוב לעשות
חפצו במוצאי שבת שהרי נמצא הלוח בשבת לעשות
חפצו ברא בשהחשיך על התחום לעשות דבר
שאסור בשבת לעשותו אבל אם החשיך לעשות דבר
שכותר לעשותו בשבת הרי זה מותר כיצד אין מחשיכין
על התחום להביא פירות מחוברין או לשכור פועלין אבל
מחשיך הוא לשמור פירות שהרי מותר לשמור בשבת
ומחשיך להביא בהמה או פירות תלושין שהבהמה קורא
לה והיא באה אעפ שהיא חוץ לתחום ופירות תלושין או
היו שם מחיצות היה מותר להביאן בשבת וכן אומר אדם
לחבירו לכוך פלוני אני הולך למחר שאם היו שם בורגני
היה הולך לשם בשבת וכן כל כיוצא בזה מותר לאדם
לומר לפועל הנראה שתעמוד עמי לערב אבל לא יאמר
לו היה נכון לי לערב שנקמצא עושה חפצו בשבת ואסור
לרוץ ולדלג בשבת שש מעשות דרכיך שלא יהא הילוכך
של שבת כהילוכך שלחול וינרד אדם לבור ושוח
ומערה אפילו הן מאה אמה ומטפס ויורד ושוחה ומטפס
ועולה ואסור להרבות בשוחה בטולה שנרד דבר שלא
יהא דיבורך של שבת דיבורך של חול מותר לרוץ
בשבת לרבר מצוה כגון שידרוץ לבית הכנסת או לבית
המררש ומחשיבין חשבונות של מצוה ומורדין מדירה של
מצוה כגון מקוה לידע אם יש בו כשיעור או בגד לידע אם
מקבל טומאה ופוסקין צדקה לעניים והולכין לבתי כנסת
ולבתי מדרשות ואפילו לקרטיאות וטרקלין של מים לפקח
על עסקי רבים בשבת ומשרכין על התינוקות ליאדם ועל
התינוק ללמדו ספר וללמדו אומנו ומבדין חולין ומנחמי

אבלים והנכנס לבקד את החולה אומר שבת היא מלועוק
ורפואה קרובה לבוא ומחשיכין על התחום לפקח על
עסקי כלה ועל עסקי תמת להביא לו ארון ותכריכין ואומ
לו לך למקום פלוני לא מצאת שם הבא ממקום פלוני לא
מצאת במנה הבא במאתים ובלבד שלא יזכור לו סכום
מקח שכל או וכיוצא בהן מצוה הן ונאמר עשות חפציד
וכול חפציד אסורין חפצו שמים מותרין מפליגין
ביום הגדול בערב שבת לדבר מצוה ופוסק עמו לשבות
ואינו שובת ומפירין נדרים בשבת בין לצורך שבת בין
שלא לצורך שבת ונשאלין לחכם על הנדרים שהן לצורך
השבת ומתירין אעפ שהיה להן פנאי להתירן קודם השבת
שרברים או מצוה הן אין עונשין בשבת אעפ
שהעונש מצות עשה אינה רוחה שבת כיצד הרי שנתחיי
בבית דין מלקות או מיתה אין מלקין אותו ואין סמיתין
אותו בשבת שנאמ לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום
השבת זו אזהרה לבית דין שלא ישרפו בשבת מי שנתחיי
שריפה והוא הדין לשאר עונשין מותר לאדם לשמור
פירותיו בשבת בין תלושין בין מחוברין ואם בא אדם
ליטול מהן או בהמה וחיה לאכו מהן גוער בהן ומכה בהם
ומרחיק והלא דבר זה מחפצו הוא ולמה הוא מותר מפני
שלא נאסר לא להקנות לעצמו חפצים שאינן עתח מצוה
או להשתכר ולהרויח ולהטפל בהנאה שתבוא לידו אבל
לשמור ממונו שכבר בא לידו עד שיעבדו כמות שהוא מותר
הא למה זה דומה לנועל ביתו מפני הנגבים המשכר
זרעו מפני העופו ומקשאיו ומרלעו מפני החיה לא יספק
ולא ירקד כדרך שעושה בחול גזירה שמא יטול צרור
ויזרוק ארבע אמות ברשות הרבים כל הרברו שהן
אסורין משום שבות לא גזרו עליהן בין השמשות אלא
בעצמו של יום הוא שהן אסורין אבל בין השמשות מותרו
והוא שיהיה שם דבר מצוה או דוחק כיצד מותר לו בין
השמשות לעלות באילן או לשוט על פני המים להביא
לולב או שופר וכן מוריד מן האילן או מוציא מן הכרמלו
עירוב שעשה וכן אם היה טרוד ונחפו ונצרך לדבר שהוא
משום שבות בין השמשות הרי זה מותר אבל אם לא היה
שם דוחק ולא דבר מצוה אסור לפיכך אין מעשרין את
הוראין בין השמשות אעפ שאיסור הפרשת המעשר בשבת
משום שבות אבל מעשרין את הרמאי קטן שעשה
בשבת דבר שהוא משום שבות כגון שתלש מעצין שאינו
נקוב או טילטל בכרמלית אין בית דין מצווין להפרישו
וכן אם הניחו אביו אין ממחין בידו אסרו חכמים
לטלטל מקצת דברים בשבת כדרך שהוא עושה בחול
ומפני מה נגעו באיסור זה אמרו ומה אם הזהירו נביאים
וצו שלא יהיה הילוכך בשבת כהילוכך בחול ולא שוחת
השבת כשוחת החול שנאמר ודבר דבר קל וחומר שלא
יהיה טלטול בשבת כטלטול בחול כרי שלא יהיה כיום
חול בעיניו ויבוא להגביה ולתקן כלים מפנינה לפינה או
מבית לבית או להצניע אבנים וכיוצא בהן שהרי הוא
בטל ויושב בביתו ויבקש דבר שיתעסק בו ונמצא שלא
שבת ובטל העסק שנאמר בתורה לכוון ינוח ועוד
כשיבקד ויטלטל כלים שמלאכתן לאיסור איפשר שיתעסק
בהן מעט ויבוא לירי מלאכה ועוד מפני שמקצת העם
אינם בעלי אומניות לא במלין כל ימיהן כגון הטיילין
ויושבי קרנות שכל ימיהן הן שובתין ממלאכה ואם יוחה
מותר להלך ולרבר ולטלטל כשאר הימי נמצא שלא שבת
שביתה הניכרת לפיכך שביתה מדברים או היא שביתה
השוות בכל אדם ומפני דברים או נגעו באיסור הטילטול
ואסרו שלא יטלטל אדם בשבת לא כלים הצריך להם
כמו שיתבאר

פרק חמשה ועשרים

יש בלי שמלאכתו להתר והוא הכלי שמתר לעשות בו
בשבת דבר שנעשה לו בחול כגון טקלשתות בו גזירה
לאכול בה ומכין לחתוך בו בשר ופת קודרים לפינועכו

השור משונף ברירו ואין ראוי למאכל בהמה אחרת וכן
עלים שריחם רע ומאוסין ואין הבחמה אוכלתן אסור
לשלוטן לפיכך תלי של רגים אסור לשלוטן ושל בשר
מותר וכן כל כיוצא בזה אעפ שאסור לשלוט את המת
בשבת סכין אותו ומריחין אותו ובלבד שלא יזונו בו אבר
ושומטין את הכר מתחתיו כדי שיהיה מוטל על החול
בשכיל שימתין ולא יסדיח ומביאין כלי מיקד ומלי מתמת
ומניחין לו על כריסו כדי שלא יתפח ופוקקין את נקביו
שלא יכנס בהן הרוח וקושרין את הלחי לא שיעלה אלא
שלא יוסף ואין מאמצין את עיניו בשבת מת המוטל
בהמה שניה עליו כפר או תינו ומשלו וכן אם נפל ריוק
בחצו שיש בו מת מניח עליו כפר או תינוק ומשלו וכן אם
אין שם כפר ולא תינוק מצילין אותו מן הדליקה מכל
סוג שאז יבוא לכבות מפני שהוא בחול על מתו שלא
ישרף ולא התירו לשלוט בכפר או תינוק אלא לכת בלבר
מפני שאדם בחול על מתו היה מוטל בחכה ואין
להם מקום לשלוט או שלא רצו להזונו ממקומו באין שני
בני אדם ויושבין משני צדדיו חס להם מלמטה זה מביא
מטה וזה עולה וזה מביא מטה ויושב עליה חס להם
מלמעלה זה סבא החצלת ופורש על גביו וזה מביא
מחצלת ופורש על גביו זה זוקף מטה ונשמש והולך
לו וזה זוקף מטה ונשמש והולך לו ונמצא מחיצה עשויה
מאלה שהיה מחצלת זה וכחצלת זה נגידן כמכות זו לזו
ושי קצותיהן על הקרקע משני צדי הכת מת
שהסריח בבית ונמצא מתבוה בין החיים והם כתחזים
ממנו מותר להוציאו לכרמלית גדול כבוד הבריות ערובה
את לא תעשה שבתורה שהוא לא תסור מן הדבר אשר
עידו לך ימין ושכאל ואם היה להן מקום אחר לצאת בו
אין מוציאין אותו אלא מניחין אותו במקומו ויוצאים הם

פרק שבעה ועשרים

היוצא חוץ לתחום הכרינה בשבת לוקה שאמר אל יצא
איש ממקומו ביום השביעי כמים זה הוא תחום העיר
ולא יתנה תרה שיעור לתחום זה אבל הנמים העתיקו
שתחום זה הוא חוץ לשנים עשר מיל כנגד מהנה ישראל
וכך אמר ר' יהוה משה רבינו לא תצאו חוץ למחנה וכדברי
סופרים שלא יצא אדם חוץ לעיר אלא עד אפיס אמה אבל
חוץ לאפיס אמה אסור שאפיס אמה הוא כגרש העיר
נמצאת לכה שמותר לאדם בשבת להלך את כל העיר
כלה אפילו היתה כנינה בין שהיתה מוקפת חומה בין
שלא היתה מוקפת חומה וכן מותר לו להלך חוץ
לעיר אפיס אמה לכל רוח מרובעות כשבלה כרובעת כדי
שהיה נשבר את הוויית ואם יצא חוץ לאפיס אמה מכין
אותו מכת מרדות עד שנים עשר מיל אבל אם יצא
והרחיק מן העיר יתר על שנים עשר מיל אפיס אמה אחת
לוקה מן התורה המהלך חוץ לתחום למעלה מעשרה
שמים כגון שקפץ על גבי עמודין שגבוהין עשרה ואין
בכל אחד מהן ארבעה על ד' שפחים הרי זה ספק אם יש
תחומין למעלה מעשרה או אין תחומין למעלה מעשרה
אבל אם הלך על מקום שיש בו ארבעה על ארבעה הרי זה
מהלך על הארץ ויש אסור תחומין שם מי ששבת
טיק שבמדרב או בכרה או בכערה וכיוצא בהן כישות
היחוד מהלך את טלה וחוצה לה אפיס אמה לכל רוח
מיטע וכן השובת בבקעה אפיס היה ישן בשעה שנכנס
השבת שלא קנה שבתה יש לו להלך ממקומו אפיס אמה
לכל רוח ברצוע היה מהלך בבקעה ואינו יודע תחום
שבת מהלך אפיס פסיעות בינוניות וזה הוא תחום שבת
המהלך אפיס אמה שיש לו להלך ושלמה
מדתו בתוך דיר או סהר או מערה או בתוך המרינה
אנו מהלך לא עד סוף מדתו ואם אומרין הואיל וכלתה
שבת בתוך רשות היחוד מהלך את טלה ברא בשבת
מדתו במקצת העיר או במקצת המערה אבל אם תחת
אחת רשות היחוד מובדלת בתוך אפיס אמה שלו וחשב

לו כל אותה הרשות לארבע אמה ושלמין לו את הארץ
כיצד הרי שהיה אף אמה ממקום שמתו אס
מחין לעיר עד מדינה או מערה שיש בארסה אלה אקה
או פחות מאף מהלך את כל המרינה או המערה שפגע
בה ומהלך חוצה לה אלה אמה פחות ד אמות אבל אם
היה במרינה או במערה שפגע בה בתוך מדתו אף אמה
ואמה אינו מהלך בה אלא אף אמה בלבד שהוא תשלו אפי
אמה שיש לו מי שכלתה מדתו בחצי העיר אעפ שאיט
מהלך לא עד סוף מדתו מותר לשלוט בכל העיר על ידי
זריקה וכן מי ששבת בבקעה והקיפוהו גוים מחיצה בשב
איש מהלך בה לא אפיס אמה לכל רוח אעפ שהוא בתוך
המחיצה ומותר לו לשלוט בכל המחיצה על ידי זריקה אם
הקפזה לשם דירה מי שהיה בא ברך ליכנס למדינה
בין שהיה בא בים בין שהיה בא בהרבה אם נכנס בתוך
אפי אמה קרוב לעיר קודם שיכנס השבת אעפ שלא הגיע
למדינה לא בשבת הרי זה יכנס ויהלך את טלה וחוצה
לה אפיס אמה לכל רוח
היה בא למדינה וישן ברך ולא נעור לא בשבת וכשנעור
מצא עצמו בתוך התחום הרי זה יכנס לה ויהלך את טלה
וחוצה לה אפיס אמה לכל רוח מפני שרעתו היתה להלך
למדינה זו ולפיכך קנה שבתה עם בני המדינה הכותן
שדרי נכנס עבהן בתרום מי שיצא חוץ לתחום
אפילו אמה אחת לא יכנס שהארבע אבות שיש לו לאדם
תחלתן ממקום שהוא עומד בו לפיכך כיון שיצא חוץ
מתחומו אמה או יתר ישב במקומו ואין לו להלך לא בתו
ארבע אבות מעמידת רגליו ולחוף וכן מי שהחשיך חוץ
לתחום הכרינה אפילו אמה אחת הרי זה לא יכנס לה לא
מהלך ממקום שנכנס עליו השבת והוא עומד בו אפיס
אמה בלבד ואם כלתה מדתו בבקעה העיר מהלך עד סוף
מדתו כמו שאמרנו היתה רגלו אחת בתוך התרום ורגלו
אחת חוץ לתחום הרי זה יכנס מי שיצא חוץ לתחום
שלא לדעתו כגון שהוציאוהו גוים או רוח רעה או שיצא
ויצא אין לו לא ארבע אמות חור לדעת אין לו לא ארבע
אמות החור והוא כאלו לא יצא ואם נתגוהו ברשות היחוד
כגון שנתגוהו גוים בריר וסחר ומערה או בעיר אדרת יש
לו להלך את טלה וכן אם יצא לאחד מאלו בשגגה ונזכר
והוא בתוכן מהלך את טלה יצא חוץ לתחום לדעת אעפ
שחורר שלא לדעת כגון שהחזיקוהו גוים או רוח רעה אין
לו לא ד אבות וכן אם יצא חוץ לתחום לדעת אעפ
שהוא בתוך רשות היחוד כגון דיר וסחר אין לו לא ארב
אמות הכפר בים הגדול אעפ שהוא חוץ לתחום ששבת
בו מהלך את כל הספינה טלה ומשלוט את טלה מי
שיצא חוץ לתחום שלא לדעת והוקף בחציצה בשב יש לו
להלך כל אותה המחיצה והוא שלא תהיה יתר על אפיס
אמה ואם היה תחום שיצא ממנו כובלע מקצתו בתוך
החציצה שנעשית שלא לדעת היא לו יש לו להלך את כל
החציצה הרי זה נכנס לתחומו וכיון שומם היא הוא כאלו לא
יצא כל מי שאין לו לזו ממקומו לא בתוך ד אמות אם
נצרך לנקבו הרי זה יוצא ומרחיק ונפנה והורה למקומו
ואם נכנס למקצת תחום שיצא ממנו בעת שיצחק
להפנות הואיל ונכנס וסלו לא יצא והוא שלא יצא
בתחלה לדעת אבל אם יצא לדעת אעפ שנכנס אין לו לא
ד אמות כל מי שיצא ברשות בית דין כגון העדים
שבאו להעיד על ראיות הלבנה וכיוצא בהן כמי שכותבין
לו לצאת לדבר מצוה יש לו אפיס אמה לכל רוח באותו
מקום שהגיע לו ואם הגיע למדינה הרי הוא כאנשי העיר
ויש לו אפיס אמה לכל רוח חוץ למדינה הוח יוצא
ברשות ואברו לו והוא הולך ברך כבר נעשית המצוה
שיצאת לעשות יש לו ממקומו אפיס אמה לכל רוח ואם
היה מקצת תחום שיצא ממנו ברשות מובלע בתוך אפיס
אמה שיש לו ממקומו הרי זה חוזר למקומו וסלו לא יצא
וכל היוצאים להוציא נפשות יש להם גוים או מן הנדר
או מן המפלות יש להלך אפיס אמה לכל רוח ממקו שהצילו

בארכות הספת לא אם כן היו רוחים וכל זמן שיחפון
ישלם כרי שלא יכטל כלי מהיכנו פורסין מחצלת
על גבי אבנים בשבת או על גבי כוורת רבורים בחמה
מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים ובלבר שלא יתכוון
לצוד שהיו נוטלה בכל עת שירצה וכופין את הסל בשבת
לפני האפודין בשביל שיעלו עליו וירדו שהרי מותר
לשלטלו כשירדו מעליו וכן כל כיוצא בזה בהמה
שנפלה לבור או לאמת המים אם יכול ליתן לה פרנסת
במקומה מפרנסין אותה עד מוצאי שבת ואם לאו מביא
כרים וכסות ומניח תחתיה ואם עלתה עלתה ואעפ
שמכטל כלי מהכינו שהרי משליכו לבור לתוך המים מפני
צער בעלי חיים לא גזרו ואסור להעלותה בידו וכן אין
עוקרין בהמה וחה ועוף בחצר אבל רוחין אותן עד
שיכנסו ומרדין עגלי וסייחין תרנגולת שברחה אין
מרדין אותה מפני שהיא נשמטת מן היר ונמצא אנפית
נתלשין אבל רוחק אותה עד שתיכנס

פרק ששה ועשרים

כל כלי האורג וחבליו וקנים שלו מותר לשלול בכלי
שלא יתקן להיתר חוץ מכובד העליון וכבוד התחתון לפי
שאין נישלן מפני שהם תקועין וכן העמודים של אורג
אסור לשלולן שמא יתקן הגומות שלהן ושאר כלי האורג
מותרין מכבודות של תמרה וכיוצא בהן שמכבדין
בהן את הקרקע הרי הן ככלי שמלאכתו להתר שהרי מותר
לכבר בשבת לבנים שנשארו מן הבנין הרי הן ככלי
שמלאכתו להתר מפני שראויין להסב עליהן שהרי שפין
אותן ומתקנין אותן ואם צבר אותן הרי הקצם ואסור
לשלולן חרש קטנה מותר לשלול אפי ברשות
הדינים היאיל וראויה היא בחצר לכסית בה פי כלי קטן
כגופת חבית שנתכתה היא ושבריה מותר לשלול ואם
זרקה לאשפה מבעור יום אסור לשלול כלי שנתרעע
לא יתלוש ממנו חרש לכסות בו או לסוך בו מותר
להכניס לבית הכסא שלש אבנים מקורולות לקנח בהן
וכמה שיעורן כמלוא היר אבל אדמה שהיא קרובה
להתפרק אסור לשלול לקנח בה ומותר להעלות אבני
לגג לקנח בהן וירדו עליהן גשמים ונשתקעו בשיש אם
דישומן ניכר מותר לשלול אבן שיש עליה טנוף שוראי
לקנח היא מותר לשלול ואפילו היא גדולה היה
לפני ציור והרש מקנח בצרור ואם היה החרש מאונני
כלים מקנח בחרש היו לפני צרור ועשבים אם היו עשבו
המים מקנח בהן ואם לאו מקנח בצרור שרי מחצלאו
שבלו הרי הן ככלי שמלאכתו להתר מפני שראויין לכסות
בהן הטינוף אבל שירי בגדים שבלו שאין בהן שלש על
שליש אסור לשלולן שאינן ראויין לא לעניים ולא לעשירי
שברו התנור מותר לשלולן והרי הן ככלי שמלאכתן
להתר כירה שנשמט אחת מירכותיה אסור לשלול שמא
יתקע סולם של עלייה אסור לשלול שאין עליו
תורת כלי ושל שובר מותר להטותו אבל לא יוליכו כשוב
לשובר שלא יעשה סדרך שהוא עושה בחול ויבוא לצוד
קנה שמוסקין בו הזיתים אם יש עליו תורת
כלי הרי הוא ככלי שמלאכתו לאיסור קנה שהתקינו בעל
הבית להיות פותח ונועל בו אם יש תורת כלי עליו הרי
הוא ככלי שמלאכתו להתר דלג שהיה לה ציר אעפ
שאין לה עתה ציר שהינה לסתם בה מקום מוקצה והוא
נגדרת שנוטלין אותה וסותמין בה וכן חרקים שסותמין
בהן המרצה וכן מחצלת הנגדרת בזמן שקשורין ותלויין
בכותל סותמין בהן ואם לאו אין נועלין בהן ואם היו
גביהין מעל הארץ נועלין בהן דלת שהיה לה לוח אחר
ששומטין איתה ונועלין בה אם לא היה לה למטה כן
כמו אסקופה שמוכיח עליה שהיא כלי מונק לנעילה אין
נועלין בה וכן נגר שיש בראשו קליצטרא שמוכחת עליו
שהוא כלי מונק לנעילה ואינו קורה כשאר כל הקורות
נועלין בו בשבת נגר שאין בראשו קליצטרא אם

חיה קשור ותלוי בלית נועלין בו וכן אם היה ניטל
ואגודו עמו אבל אם היה אגודו קבוע בלית והיה הנגר
נשמט כמו קורה ומניחין אותו סוית וחוזרין ונועלין בו
בעת שרוצין הרי זה אסור לנעול בו שאין עליו תורת כלי
ואינו אגוד ואין בו אגר להוכיח עליו מנורה של
חליות בין גדולה בין קטנה אין מטלטלין אותה שמא
יחזירנה בשבת היו בה חרקים והיא נראת כבעלת
חליות אם היתה גדולה הניטלת בשתי ידים אסור לשלול
מפני כובדה היתה קטנה מזו מותר לשלול מנעל
שעל גבי האוס שומטין אותו בשבת מכבש של בעלי
בתים מתירין אבל לא כובשין ושל כובסין לא יגע אותן
מפני שהוא מוקצה מחמת חסרון כים וכן גזי צמר
אין מטלטלין אותן מפני שהוא מקפיד עליהן לפיכך אם
יוחך לתשמיש מותרין והשלחין מותר לשלול בין שהיו
של בעל הבית או של אומן מפני שאינו מקפיד עליהם
כל דבר מטונף כגון רעי וקיא וצואה וכיוצא בהן אם
היו בחצר שיושבין בה מותר להוציאן לאשפה או לבית
הכסא וזה הוא הנקרא גרף של רעי ואם היו בחצר
אחרת כופין עליהן כלי כרי שלא יצא הקטן ויתלכלך בהן
רוק שעל הקרקע דורסו לפי תומו והולך מטלטלין
כגונא מפני אפרו אעפ שיש עליו שברי עצים מפני שהוא
כגור של רעי ואין עושין גרף של רעי לכתחלה בשבת
אבל אם נעשה מאיליו או שעבר ועשהו מוציאין אותו
שמן שיוצא מתחת הקורה של בית הבר בשבת וכן תכרו
ושקדים המוכנים לסחורה מותר לאוכלם בשבת ואפילו
אוצר של תבואה או תבואה צבורה מתחיל להסתפק ממנה
בשבת שאין שם איכל שהוא מוקצה בשבת כלל לא הכל
מוכן הוא חוץ מגרונרו וצבוקי שבמוקצה בזמן שמייבשו
איתן היאיל ומסריחות בנתים ואינן ראויין לאכילה הרי
הן אסורין בשבת משום מוקצה חבית שנתגלתה ואבטי
שנשברה אעפ שאינן ראויין לאכילה נוטלין ומניחין במקו
המוצנע כיוצא בו קמיע שאינו מופחה אעפ שאין יוצאין
בו מטלטלין אותו מותר השמן שבנר ושבקעור שהרליקו
בהן באותה שבת אסור להסתפק ממנו באותה שבת
מפני שהוא מוקצה מהמת איסור אוצר של תבואה או
של כרי יין אעפ שצותר להסתפק ממנו אסור להתחיל בו
לפנתו לא לרבר מצוה כגון שפינתו להכנסת אורחין או
לקבוע בו בית המדרש וכיצד מפנין איתו כל אחד ואחד
מכלא ארבע או חמש קופות עד שנוכרין ולא יכבדו
קרקעיותו של אוצר כמו שבארנו לא נכנס ויוצא בו ועושה
שבול ברגלו בכניסתו וביציאתו כל שהוא ראוי
למאכל בהמה והייה ועוף הסצויין מטלטלין אותו בשבת
כיצד מטלטלין את התורמוס היבש מפני שהוא מאכל
לעזים אבל לא את הלח את הלוח את החצב מפני שהוא
מאכל לצבאים את החרדל מפני שהוא מאכל ליונים אם
העצמות מפני שהן מאכל לכלבים וכן כל הקליפין
והגרעינין הראויין למאכל בהמה מטלטלין אותן ושאינן
ראויין אוכל את האוכל וזרקן לאחדיו ואסור לשלולן
מטלטלין בשר תפוח מפני שהוא מאכל לחיה ומטלטלין
בשר חי בין תפל בין מליח מפני שראוי לאדם וכן רג
מליח אבל התפל אסור לשלול אין מטלטלין שברי
זכוכית אעפ שהן מאכל לנעמיית ולא חבילי זמורות אעפ
שהן מאכל לפילים ולא את הלוח אעפ שהן מאכל לעורבי
מפני שאין לו וכיוצא בהן מצויין אצל רוב בני אדם
חבילי קש וחבילי עצים וחבילי זרדים אם התקנין למאכל
בהמה מטלטלין אותן ואם לאו אין מטלטלין אותן חבילי
סיאה פואה ואיוב וקורנית הכניסן לעצים אין מסתפק
מהם בשבת למאכל בהמה מסתפק מהן וכן באמיתא וכן
בפיגס וכן בשאר מיני תבלין אין גורפין מאכל
מלפני הפסס בק באבוס של כלי בין באבוס של קרקע
וצין מסלקין לצרדין מפני הרעי טירה שמא ישוה נטות
נוטלין מלפני החסור ונותנין לפני השך אבל אין נוטלין
מלפני חסור ונותנים לפני החסור מפני שמאכל שלשי

בגדים לקדש על היין ולהבריל על היין ואעפ שהבריל בתפלה צריך להבריל על הכוס ומאחר שיבריל ויאמר בין קדש לחול מותר לו לעשות מלאכה אעפ שלא הבריל על הכוס ומברך על היין תחלה ואחר כך מקדש ואינו נוטל את ידיו עד שיקדש כיצד הוא עושה לוקח כוס שהוא מחזיק רביעית או יתר ומריחו מבפנים ושטפו מבחוץ ומבלאהו יין ואוחזו בימינו ומגביהו מן הקרקע טפח או יתר ולא יסייע בשמא ומברך על הגפן ואחר כך בקדש ומנהג פשוט בכל ישראל לקרוב בתחלה פרשת וכולו ואחר כך מבר על היין ואחר כך מקדש ושותה מלוא לגמלו ומשקה לכל בני חבורה ואחר כך נוטל ידיו ומברך המוציא ואוכל אין קידוש לא במקום סעודה כיצד לא יקדש בבית זה ויאכל בבית אחר אבל אם קדש בווית או איכל בווית שנייה ולכה מקדשין בבית הכנסת מפני האורחין שאוכלין ושותין שם היה מתאוה לפת יתר מן היין או שלא היה לו יין הרי זה נוטל ידיו תחלה ומברך המוציא ומקדש ואחר כך בוצע ואוכל ואין מברילי על הפת לא על הכוס מי שנתכוון לקדש על היין בלילי שבת ושכח ונטל ידיו קודם שיקדש הרי זה מקדש על הפת ואינו מקדש על היין אחר שנטל ידיו לכוונה ומצוה לברך על היין ביום השבת קודם שיכעור סעודה שנייה וזה הוא הנקר קידושא רבא מברך בורא פרי הגפן בלבד ושותה ואחר כך יטול ידיו ויסעור ואכור לו לארס שיטעו כלום קודם שיקדש וגם קידוש זה לא יהיה לא במקו סעודה יש לו לארס לקדש על הכוס ערב שבת מבעוד יום אעפ שלא נכנכה השבת וכן מבריל על הכוס מבעוד יום אעפ שעדין היא שבת שמצו זכירה לאכרה בין בשעת נתינתו ויציאמו בין קודם לשעה זו כמעט מי שהיה אוכל בערב שבת וקדש עליו היום והוא בתוך הסעודה פורס מפה על השולחן ומקדש וגומר כעודתו ואחר כך מברך ברכת המזון היה אוכל בשבת ויצא השבת והוא בתוך סעודתו גומר סעודתו ונטל ידיו ומברך ברכת המזון על הכוס ואחר כך מבריל עליו ואם היה בתוך השתייה פוסק ומבריל ואחר כך חוזר לשתייתו היה אוכל וגמר אכילתו עם הכנסת שבת מברך ברכת המזון תחלה ואחר כך מקדש על כוס שיני ולא יברך ויקדש על כוס אחר שאין עושין שתי מצויות בכוס אחד שמצוות קידוש ומצות ברכת המזון שתי מצות של תורה הן אין מקדשין לא על היין הראוי לנסך על גבי המזבח לפיכ אם נתערב בו רבש או שאור אפילו כטיפת החרדל בהבו גדול אין מקדשין עליו כך אנו מורין בכל המערב ויש כיו שמתיר לקדש עליו ואומר לא נאמר היין הראוי לנסך על גבי המזבח לא להוציא יין שרחו רע או מגולה או מבושל שאין מקדשין על אחד מהן יין שטעמו טעם הומץ אינו שריחו ריח יין אין מקדשין עליו וכן שמרים שנתן עליה מים אעפ שיש בהן טעם יין אין מקדשין עליהן ברא בשנתן על השמרים שלשה מים והוציא פחות מארבעה אבל אם הוציא ארבעה הרי זה יין כוזב ומקדשין עליו כלי שהיה מלא יין אפילו כחזיק כמה רביעית אם שתה ממנו מעט הרי זה פגמו ונפסל ואין מקדשין על השאר לפני שהוא כשירי כוסות יין שריחו ריח החומץ טעמו טעם יין מקדשין עליו וכן יין כוזב וכן יין צמוקים מקדשין עליו והוא שיהיו צמוקי שיש בהן לחלוחית שאם ידרוך אותן יצא מהן רבשן וכן יין חדש כגתו מקדשין עליו וסוחט ארס אשכול של ענבים ומקדש עליו בשעתו כדנה שרוב יונה שכר אעפ שהוא פסול לקידוש כותר להבריל עליו הואיל והוא חמר המדינה כשם שמקדשין בלילי שבת ומברילין במוצאי שבת כך מקדשין בלילי ימים טובים ומברילין במוצאי יום הכפורים וטמלם שבתות הדין ומברילין במוצאי ימים טובים לחלוץ למעט במוצאי שבת אבל אין מברילין במוצאי יום לשבת

עוסת קידוש יום טוב

באי אמה אשר בחר לנו ככל עם ורוקבנו ככל לוי ביום בנו ויגדלנו רצה בנו ויפארנו ותתן לנו ה אבינו באהבה מועדים לשמחה חגים וזמנים לששון את יום טוב כקרא קדש הוה את יום חג המצות או חג השבועות או חג הכוכו זמן חירותינו או זמן מתן תורתנו או זמן שקדתינו באהבה זכר ליציאת מצרים כי בנו בחרת ואותנו קדשת מכל העמים ומועדי קדשך בשמחה ובששון הנהלתנו באי מקדש ישראל והזמנים ואם הל להיות בשבת כזכיר שבת וחזתם כדרך שחזתם בתפלה מקדש השב וישראל והזמנים

בראש הענה

אומר ותתן לנו ה אהינו באהבה את יום טוב מקרא קדש הוה את יום הזכרון הוה זכרון תרועה מקרא קדש באהבה זכר ליציאת מצרי כי בנו בחרת ואיתנו קדשת מכל העמי ורברך אמת וקיים לעד באי מלך על כל הארץ כקדש ישראל ויום הזכרון

ואם הל

להיות בשבת חזתם מקדש השבת וישראל ויום הזכרון כדרך שחזתם בתפלה בלילי יום מקדש על היין בשבת ואם אין לו יין או שהיה כהצוה לפת כקדש על הפת וכן ביום טוב כקדש קידושא רבא כדרך שמקדש בשבת כיצד כברכין בלילי יום טוב שהל להיות באחר בשבת בתהלה כדרך על הגפן ואחר כך מקדש קידוש יום טוב ואחר כך כדרך על הנר ואחר כך מבריל וחזתם בהברלה המבריל בין קדש לקדש ואחר כך מברך שהחיינו כל לילי יום טוב וכל ימי הכפורים אוכרין שהחיינו ובעביעי על כבוד אק מברכין שהחיינו מפני שאינו הגל בפני עצמו וכבר בך על הזכין בתהלת הפסח

כדר

הטול בכוצאי שבת מברך על היין ואדר כך על הבשמים ואחר כך על הנר וכיצד מברך על הנר בורא כאורי האש ואדר כך מבריל אין מברכין על הנר עד שיאותו לאורו כדי שיכר בין מטבע כרינה זו לכטבע כרינה אחרת ואין מברכין על הנר של גוים שסתם כסיבתן לעו ואין מברכין לא על הנר של עו ולא על הנר של כתיים ישראל שהדליק מנוי או נוי מישראל מברכין עליו נוי כנוי אין מברכין עליו היה כהלך חוץ לכרך וראה אור אם רוב אנשי הכרך גוים אינו מברך ואם רוב ישראל מברך אור של כבישן ושל תנור ושל כירים לכתחלה לא יברך

עליו הגחלים אם כשיכניס קיכס ביניהן דורה באורו מברכין עליו אור של בית המדרש אם יש עם ארס חשוב שכדלוקין בשבילו מברך עליו של בית הכנסת אם יש עם חזן שהוא דר שם מברכין עליו ואבוקה להברלה מצוה מן הכובד ואין מחזרין על האר כדרך שכחזרין על כל המצות לא אם בא מברכין עליו אור שהודלק בשבת לחולה ולחיה מברכין עליו ככוצאי שבת אור שהוקדח מן העצים וכן האבנים מברכין עליו במוצאי שבת שהיא היתה תחלת ברייתו בירי ארס אבל אין מברכין עליו במוצאי יום הכפורים שאין מברכין במוצאי יום הכפורים לא על אור עשבת אעפ שהודלק לחולה או לחייה ביום הכפורי מברכין עליו שהרי שבת מעבירה יום טוב שחל להיות באכצע שבת אומר בהברלה המבריל בין קדש לחול ובין אור לחשך ובין ישראל לגוים ובין יום השבועות לששת ימי המעשה כדרך שאומר במוצאי שבת עכרר ההבדלת הוא מונה ואינו צריך לברך לא על הבשמים ולא על הנר וכן אינו צריך לברך על הבשמים במוצאי יום הכפורים ולמה מברכין על הבשמים במוצאי שבת מפני שהנפש רואב ליציאת שבת משכחין אותה ומיישבין אותה בדיח טוב

פרק שלשים

ארבעה דברים נאמרו בשבת שנים מן התורה ושנים

בי ואם היתה יר חזו תקיפה והיו ספחדין לשבות בככו
שהצילו בו זרזי או חוזרין בשבת לכקומן ובכלי חזן

פרק שמונה ועשרים

כל בית דירה שהיא יוצא מן המדינה אם היה בנין ובין
המדינה שבעים אמה ושני שלישי אמה שהוא סלע בית
סאתים המרובעת או פחות מזה הרי זה מצטרף למדינה
ונחשב ממנה וכשמודרין לה אפים אמה לכל רוח מודרין
חוץ מבית דירה זה היה בית זה קרוב למדינה בשבעי
אמה ובית שני קרוב לבית ראשון בשבעים אמה ובית
שלישי קרוב לשני בשבעים אמה וכן עד מהלך כמה ימי
הרי הכל במדינה אחת וכשמודרין כוודרין מחוץ לבית
האחרון והוא שהיה בית דירה זה ד אמות על ארבע אמות
או יותר וכן בית הכנסת שיש בו בית דירה לחזנון ובית
יש שיש בו בית דירה לצומרין והאיצרות שיש בהן בית
דירה זהו בית דירה והקבר שיש בהן בית דירה ושלוש מהיצות
ששן עלות תקיה ויש בהן ד אמות על ד אמות והבירגנון
הבית הבנוי בים ושתי מהיצות שיש עליהן תקרה
ובו יושב וכערה שיש בנין על פיה ויש בה בית דירה כל או
מצטרפין עמה אם היו בתוך שבעי אמה ושירים ומאותו
הבית היוצא הואן כאלו חוט מתוח על פני כל המדינה
ובמדרין חין לאותו חוט אלפים אמה ואו שאין
מצטרפין עמה שתי מהיצו שאין עליהן תקרה אעפ שרדי
בניהן והגשה והקבר ובית הכנסת ובית עז והאוצרו שאין
בהן בית דירה והבור והשוח והמערה והשובך ובית
ששספניה כל או וכיוצא בהן אין מצטרפין עמה היו
שתי עיירות זו סמוכה לזו אם יש בניהן מאה וארבעים
ואחד ושליש כרי שהיה שבעים אמה ושירים לזו ושבעים
אמה ושירים לזו חושבין שתיהן יעיר אחת ונמצאת כל
הבית כהלכת אית כל העיר השנייה וחוצה לה אלפים
בניהן היו שלשה בנים משולשין אם יש בין האמצעי ובין
כל אחד ואחד מן החיצונים אפים אמה או פחות ביכאן
ובין החיצונים המצוינים אפנים שלש ושבעים פחות חומש
כרי שהיה בין כל אחד מהן ובין האמצעי כשתראה אותו
מלא הוא בניהן מאה וארבעים ואחת אמה ושליש הרי
ששתן במדינה אחת ומודרין לה אפים אמה לכל רוח
מחוץ לשלשתן עיר שהוקפה ולבסוף ישבה מודרין לה
מישובתה ישבה ולבסוף הוקפה מודרין לה מחוכותיה
עיר שהיתה ארוכה או מרובעת הואיל ויש לה ארבע זווית
שוות מנחין אותה כמית שהיא ומודרין לה אלפים אמה
לכל רוח מן רוחותיה היתה ענולה עישין לה זווית ורואין
עומת מלא הוא בתוך המרובע וכן עומת חין מלענותיה
זווית מרובעת אפים אמה לכל רוח שנמצא משתכר הזווית
וכן אם היתה העיר משולשת או שיש לה צלעות
רבות כשהבנין איתה ואחר כך מודרין חוץ למרובע אפים
אמה לכל רוח וכשהיא מרבעה סרבע בדיבוע העולם כרי
שעתיים כל רוח ממנה משוכה כנגד רוח מרוחות העולם
וכמונו כנגדה היתה רחבה מצד אחד ומצדה מצד
אחת רואין אותה כלא היא כולה רחבה היתה עשויה
כמין גם או שהיתה עשויה כקשת אם יש בין שני ראשיה
פחות מר אפים אמה מודרין לה מן היתר ורואין את כל
הרחוב שבין היתר והקשת כלא הוא מלא בתים ואם היה
בין שני ראשי ארבעת אפים אין מודרין לה לא מן הקשת
עיר שיושבת על שפת הנחל אם יש לפניה דקה
רוחב ארבע אמות על שפת הנחל כרי שיעמדו עליו
והשתמשו בנחל נמצא הנחל בכלל העיר ומודרין לה אפים
אמה משפת הנחל השנייה ויעשה הנחל כולו בכלל המדינה
מפני הדקה הבנוי מצדו ואם לא היה שם דקה אין מודרין
להן לא מפתח בתיהן ונמצא הנחל נמרד מן האפי שלהם
יושבי צריפין אין מודרין להן לא מפתח בתיהן
אם יש שם שלש חצרות של שני שני בתים הוקבעו כולם
ומריפין אותה ונתנמן להם אלפים אמה לכל רוח כשאר
העיירות אין מודרין לא בחבל שלחמשים אמה

לא פחות ולא יותר ובחבל של פשתן כרי שלא ימשיך יותר
הגיע לגיג אם היה רחבו חמשים אמה שיכול להבליעו
בחבל המרה מבלעו והוא שהיה בעמקו פחות מארבעת
אפים כרא שהיה חוט המשקולת יורד כנגדו שאי
איפשר להשתמש בו אבל אם אין חוט המשקולת יורד
כנגדו אינו מבלעו אלא אם כן היה עמקו אפים או פחות
מיכן היה גיא מעוקם מקדר ועולה מקדר ויורד
היה גיא רחב מחמשים שאינו יכול להבליעו הולך למקום
שהוא יכול להבליעו ומבלעו וצופה כנגד מרתו וחוזר
הגיע לכותל אין אומרין יקוב את הכותל לא אומר
רחבו והולך לו ואם איפשר להשתמש בו מודרו מדינה
יפה ואם היה חוט המשקול יורד כנגדו מודר רחבו כריד
יפה הגיע להר אם היה הר מתלקט ממנו גבוה עשר שפתי
כאורך חמש אמות מבלעו וחוזר למרתו ואם היה גבוה
הרבה עד שיתלקט ממנו עשרה שפחים מתוך משך ארבע
אמות אומרו והולך לו אם אינו יכול לו בליעו כגון שהיה
רחבו יותר מחמשים בקדרו מעט מעט וזה הוא עאכרו
מקדרין בהרים כיצד מקדרין בהרים או בגיאיות
שאינו יכול להבליען איהוין שנים חבל של ארבע אמות
העליון אוהזקצתו כנגדו כרגלותיו והתחתון אוהז בקצה
השני כנגד לבו וחוזר העליון לעמוד במקום התחתון
והתחתון יורד ומרחיק ממנו מרת החבל וכן מתגלגלן
והולכין עד שמודרין את כולו וכשילך המודר להבליע
החר יצי הגיא לא יצא חוץ לתחו שלא יראו אותו העוברי
ויאכרו מרת תחומין באה לכאן אין סוכמין לא
על כדירת אדם מוסחה שהוא יודע כדת הקרקע היו לנו
תחומי שבת מוחזקין ובא מוסחה ומרד ריבה בתחום מהן
ומיעט בתחום שומעין לו בתחום שריבה וכן אם באו
שנים מוסחין ומדרו התחו אחר ריבה ואח מיעט שומעין
למריבה ובלבד שלא ירבה יתר מכות אכסונה שלעיר
כיצד בעת שירבה זה נאם שמא הראשון כקין אכסון
שלעיר כדת האפים ולפיכ מיעט מרתו ונמצ צלע התחתו
בין ובין המדינה פחות באפים וזה האהרון כדר אפים
מצלע המדינה ואין מחזיקין על הראשון שפעו ביותר
על זה לפיכ אם ריבה זה האחרון יתר על הראשון אפילו
בחמשים באית ושמונים אמה בקרוב שומעין לו ביותר על
זה אין שומעין לו אפילו עבר אפילו שפחה נאכמין
לומר עד כאן תחום השבת ונאמן הגרול לומר זכור אני
שיד כאן הונו באים בשבת כשהייתי קטן וסוכמין על
עדותו ברבר זה שלא אמרו חכמים ברבר להחמיר לא
להקל כפני ששיעור אפים אמה מרבריהם

פרק תשעה ועשרים

מצות עשה מן התורה לקדש את יום השבת ברברים שנ
זכור את יום השב לקדשו כלום זכרהו זכירת שבת וקידו
וצריך לנכרהו בכניסתו וביציאתו בכניסתו בקידוש היום
וביציאתו בהבדלה וזהו נוסח קידוש היום
באי אמה אקב ורצה בנו ושבת קדשו באהבה הנחילנו
זכרון למעשה בראשית תחלה למקראי קדש זכר ליציאת
מצרים כי בנו בחרת ואותנו קדשת מכל העמים ושבת
קדשך באהבה וברצון הנחלתנו באי מקדש השבת
זהו נוסח ההבדלה באי אמה המבריל בין קדש
לחול ובין אור לחשך בין ישראל לגוים ובין יום השביעי
לששת ימי המעשה באי המבריל בין קדש לחול
עיקר הקידוש בלילה אם לא קדש בלילה בין בשוגג בין
במזיד מקדש והולך כל היום כולו ואם לא המבריל בלילה
מבריל למחר ומבריל והולך עד סוף יום רביעי אבל אינו
מברך על האור לא בלילה מוצאי שבת בלבר אסור
לאדם לאכול או לשתות משקבס היום עד שיקדש וכן
משיצא היום אסור לו להתחיל לאכול ולשתות ולעשות
מלאכה או לשעוס כלום עד שויבריל ולשתות המים
שסח או עבר ואכל ושתה קודם שיקדש או קודם
שויבריל הרי זה מקדש ומבריל אחר שאכל מרברי

אחר שמניחין אותו מערב שבת כלומר שכולנו מעורבין
ואוכל אחר לכולנו ואין כל אחר סמנו חולק רשו מחבירו
לא כשם שיר כולנו שווה במקום זה שנשאר לכולנו כך יר
כולנו שווה בכל מקום שאחו כל אחר לעצמו והרי כולנו
רשו אחת ובמעשה הוה לא יבואו לשעות ולרמות שמות
להוציא ולהכניס מרשות היחיד לרשות הרבים
העירוב שעושים בני החצר זה עם זה הוא הנקרא עירובי
חצרות ושעושים אנשי מבוי זה עם זה או כל בני המרינה
הוא הנקרא שיתוף אין מערבין בחצירות לא בפת
שלימה בלבר אפילו ככר מאפה סאה והיא פרוסה אין
מערבין בה היתה שלימה והיא כאיסר מערבין בה וכשם
שמערבין בפת תבואה כך מערבין בפת אורז ובפת ערשי
אבל לא בפת רוחן ושיתוף בין בפת בין בשאר אוכלים בכל
אוכל משתתפין חוץ מן המים בפני עצמן או מלח בפני
עצמו וכן כמהין ופטרו אין משתתפין בהן שאין חשובי
כאוכלים ערב מים עם מלח נעשה כמוריים ומשתתפין
וכמה שיעור האוכל שמשתתפין בו כגרוגרת
לכל אחר ואחר מבני המבוי או מבני המרינה והוא שיהיו
שמה עשר או פחות אבל אם היו מרובים על זה שיעורו
שתי סעודות שהן כשמונה עשר גרוגרות שהן כששה
ביצים בינוניות אפילו היו המשתתפין אפים ורבבות שתי
סעודות לכולן כל אוכל שהוא נאכל כמות שהוא
כגון פת ומיני דגן ובשר חי אם נשתתפו בו שיעורו מוזן
שתי סעודות וכל שהוא לפתן ודרך העם לאכול בו פיתן
כגון יין מבושל ובשר צלי וחומץ ומוריים וזתים ואמהות
של בצלים שיעורו כדי לאכול בו שתי סעודות
נשתתפו ביין חי שיעורו שתי רבעיות לכולן וכן בשכר
שמי רבעיות ביצים שתיים ומשתתפין בהן ואפילו הן
חיות ורמוגים שתיים אתרוג אחד חמשה אגוזים
חמשה אפרסקין לישראל של ירק בין חי בין שלוק ואם
היה בשול ולא בשול אין מערבין בו לפי שאינו ראוי
לאכילה עובל תבלין קב תמרים קב גרוגרות כנה רבילה
קב תפוחין כשית כמלוא היר פולין לחין כמלוא היר
חזין לישראל והתרדין הרי הן בכלל הירק ומערבין בהן
עלי בצלים אין מערבין בהן לא אם הבצילו ונעשה אורך
כל עלה מהן זרת אבל פחות מכן אינו אוכל וכל או הרברו
האמורין כלפתן הן ולפיכך נתנו בהן שיעורין אילו וכל
כיוצא בהן וכל האוכלין מצטרפין לשיעור השיתוף
לישראל האמורה בכל מקום מלוא שתי רבעיות ועובל
חצי רביעית ומה האמור בכל מקום באה דינר והדינר
שש מעין והמענה משקל שש עשרה שיעורות והסלע
דינרין והרביעית מחוקת מן המים או מן היין
משקל שבעה עשר דינרין וחצי דינר בקירוב נמצא
הליטרא משקל חמשה ושלשים דינר והעובל משקל
תשעה דינרין פחות רביע סאה האמורה בכל מקום
ששת קבין והקב ארבעה לוגין והלוג ארבע רבעיות
וכבר בארנו מרת הרביעי ומשקלה ואו השיעורין שארם
צריך לזכור אותן תמיד אוכל שהוא מותר באכילה
אף על פי שהוא אסור לזה המערב הרי זה מערב בו
ומשתתף בו כיצר משתתף הוא הנזיר בין וישראל בתרום
וכן הנזיר מאוכל זה או שנשבע שלא יאכלנו
מערב בו ומשתתף בו שאם אינו ראוי לזה הרי הוא ראוי
לאחר אבל רב האסור לכל כגון טבל אפילו טבל של
דברי סופרים וכן מעשר ראשון שלא נטלה תרומתו כהונן
וכן מעשר שני והקדש שלא נפרו כהלכה אין מערבין
ומשתתפין בהן אבל מערבין ומשתתפין בדמאי מפני
שראו לעניים ובמעשר שני והקדש שנפרו אעפ שלא נתן
את החומש שאין החומש מעכב ומערבין במעשר שני
בירושלם מפני שהוא ראוי שם לאכילה אבל לא בגבולין
כיצר מערבין בחצירות גבולין חלה אתה
שלמה מכל בית ובית ומניחין הכל בכלי אחר בבית
אחר מבתי החצר אפילו בבית התבן או בבית הבקר או
בבית האוצר אבל אם נתנו בבית מער אפילו בית שער

של יחיד או כאכסדרה או במרפסת או בבית שאם בו
ארבע אמות על ארבע אמות אינו עירוב וכשיכרובין
העירוב מברך באי אמה אקבו על בצות עירוב
ואמר בעירוב זה יהיה מותר לכל בני החצר להוציא
ולהכניס מבית לבית בשבת ויש לקטן לגבית עירובי
חצירו ובית שמניחין בו עירוב אינו צריך ליתן את הפת
ואם היו רגילין להניח בו אין משנין אותו מפני רכני שלו
וכיצר משתתפין במבוי גובה אוכל כגרוגרת
מכל אחר ואחר או פחות כגרוגרת אם היו מרובין וכניח
הכל בכלי אחר בחצר מחצרות המבוי או בבית מן הבתי
אפי בית קטן או אכסדרה או מרפסת הרי זה שיתוף אבל
אם הניחו באויר מבוי אינו שיתוף ואם הניח הכלי בחצר
צרי להגביה הכלי מן הקרקע טפח כדי שיהיה ניכר וכבר
על מצות עירוב ואמר בזה השיתוף יהיה מותר לכל בני
המבוי להוציא ולהכניס מחצירות לכבוי בשבת
חלקו את העירוב או את השיתוף אעפ שהוא בבית אחר
אינו עירוב אבל אם מלאו את הכלי מן העירוב ונשאר
ממנו מעט שהניחוהו בכלי אחר מותר המשתתפין
במבוי צריכין לערב בחצירות כדי שלא ישכחו התינוקות
תורת עירוב שהרי אין התינוקות מכירין מה נעשה
במבוי לפיכך אם נשתתפו במבוי בפת סומכין עליו ואין
צריכין לערב בחצירו שהרי התינוקו מכירין בפת בני
חבורה שהיו מסובין וקדש עליהן היום פת שעל השלחן
סומכין עליה משום עירובי חצירות ואם רצו להסיר
עליה משום שיתוף סומכין אעפ שהן מסובין בחצר לקח
אחר מבני החצר פת אחת ואמר הרי זו לכל בני החצר או
שהי אוכל כשתי סעודות ואם הרי זה לכל בני המבוי אינו
צריך לגבות מכל אחר ואמר הכל צריך לזכות להן בו ועל
ידי ארר ויש לו לזכות על ידי ענו וברנו הגדולים ועל ידי
עברו העכרי ועל ידי אשתו אבל לא על ידי בנו ובתו
הקטנים ולא על ידי עבדו והנעדרים כפני שידן
כידו וכן יש לו לזכות להן על ידי שפחתו העברית
אעפ שהיא קטנה שהקטן זוכה לאהוים ברבר שהוא
מרבוי סופרים ואינו צריך להודיע לבני החצר או לבני
המבוי שהרי זכה להן ועירב עליהן שזכות היא להן וזכין
לו לאדם שלא בפניו אין מערבין ולא משתתפין בערב
שבת לא מבעוד יום וכערבין עירובי חצירות ושיתופי
מבואות בין השמשות אעפ שהוא ספק מן היום ספק מן
הלילה ולעולם צריך שיהא העירו או השיתוף בינו ואפס
לאכלו כל בין השמשות לפיכך אם נפל עליו גרא אבר או
נשרף או שהיה תרומה ונטכאת כבעוד יום אינו עירוב
משחשיכה הרי זה עירוב ואם ספק הרי זה עירוב ספק
העירוב כשר נתן העירוב או השיתוף במגרל ועל
עליו ואבר הכפתח קודם שחשיכה אם אי אפשר לו להוציא
העירוב לא אם כן נעשה מלאכה בין השמשות הרי זה כמי
שאבר ואינו עירוב שהרי אי אפשר לאוכלו הפריש
תרומת מעשר או תרומה גדולה והתנה עליה שלא תהיה
תרומה עד שתחשך אין מערבין בה שעדיין היא טבל כל
בין השמשות וצריך שיהיה סעודה הראויה כבעוד יום

מ"ק. שני.

אנשי החצר שעירבו כולן חוץ סאח בהן שלא עירב עמה
בין סויד מן שוכח הרי זה אוסר עליה ואסור לכולן להוציא
מבתיהן לחצר או מחצר לבתיהן ביטל להן זה יצא עירוב
רשות חצרו בלבד הרי או מותרין להוציא ולהכניס מבתיהן
לחצר ומחצר לבתיהן אבל לביתו אסור ביטל להן רשות
ביתו ורשות חצירו הרי מלם כותרין הן כפני עירובו
והרי ביטל להן רשו ביתו וחצירו וגם הוא בית מפני שלא
נשאר לורשות והרי הוא כאורח אצלם חזאיתו אינו אוסר
המבטל רשותו סתם רשות ביתו ביטל רשות חצרו לא
ביטל והמבטל רשותו לבני חצר צריך לומר לכל או לא
ואחד במיוחד ואמר רשותו מבטלה לך וצריך לומר
מבטל רשותו ענין שמת מודיש בשבת שיהיה שם ההח

מרברי סופרים והן מפורסין עליהם הנביאים שבתורה
 זכור ושקור ושנתפרשו על ידי הנביאים כבוד ועונג
 שנאמר וקראת לשבת עונג ולקרוש ה מכובד
 אי זהו כבוד זה שאמרו חכמים שמצוה על אדם לרחוץ
 פניו ידיו ורגליו בחמין בערב שבת מפני כבוד השבת
 ומתעטף בציצית ויושב בכבוד ראש מיחל להקבלת פני
 השבת כמו שהוא יוצא לקראת המלך וחכמים הראשונים
 היו מקבצין תלמידיהן בערב שבת ומתעטפים ואומרים
 בואו ונצא לקראת שבת המלך ומכבוד השבת שילבש
 כסות נקייה ולא יהיה מלבוש החול כמלבוש השבת ואם
 אין לו להחליף משלשל שליתו כדי שלא יהיה מלבושו
 כמלבוש החול ועורא תיקן שיהו העם מכבסין בחמישי
 מפני כבוד השבת אסור לקבוע סעודה ומשתה
 בערב שבת מפני כבוד השבת ומותר לאכול ולשתות עד
 שתחשך ואעפ"כ מכבוד השבת שיבטע אדם מן המנחה
 ולמעלה מלקבוע סעודה כדי שיכנס לשבת כשהוא מתאוה
 לאכול מסריר אדם שולחנו בערב שבת ואעפ"כ שאינו
 צריך לא לכוות וכן מסריר שולחנו במוצאי
 שבת ואעפ"כ שאינו צריך לא לכוות כדי לכבדו בכניסתו
 ובנייתו וצריך לתקן ביתו מבעוד יום מפני כבוד השבת
 והיה בדלוק ושולחן ערוך לאכול ומטה מוצעת שכל
 אדם למכור שבת הן אעפ"כ שהיה אדם חשוב ביותר
 ואין דרכו ליקח דברים מן השוק ולא להתעסק במלאכות
 שבבית חייב לעשות דברים שהן לצורך השבת בגופו
 שזה הוא כבודו חכמים הראשונים מהן מי שהיה מפצל
 העינים לבשל בהן ומתן מי שהיה מפצל או מולח
 בשר או גורל פתילות או מרליק נרות ומתן מי שהיה יוצא
 וקנה דברים שהן לצורך השבת ממאכל ומשקה אעפ"כ
 שאין דרכו בכך וכל המרבה בדבר זה הרי זה משובח
 אי זהו עונג זה שאמרו חכמים שצריך
 לתקן תבשיל שמן ביותר ומשקה מבושם לשבת הכל לפי
 מסונו של אדם וכל המרבה בהוצאת שבת ובתיקון
 מאכלי רבי וטובי הרי זה משובח ואם אין ידו משבת אפי'
 לא עשה לא שלק וכיוצא בו משום כבוד שבת הרי זה עונג
 שבת ואינו חייב להצר לעצמו ולשאל מאחרי כדי להרבו
 במאכל בשבת אמרו חכמים הראשונים עשה שבתך
 חול ואל תצטרך לבריות מי שהיה ענוג ועשיר
 והרי כל ימיו כשבת צריך לשנות מאכל שבת ממאכל
 החול ואם אי אפשר לשנות משנה זמן אכילה אם היה
 רגיל להקדים מאחר ואם היה רגיל לאחר מקדים

חייב אדם לאכול שלש סעודות בשבת אחת ערבית ואחת
 שחרית ואחת בכנחה וצריך להזהר בשלש סעודות
 לא שלא יפחות מהן כלל ואפילו עני המתפרנס מן הצדקה
 סיעד שלש סעודות ואם היה חולה מרוב האכיל או שהיה
 מתענה תמיד פטור מן סעודות וצריך לקבוע כל סעודה
 משלטת על היין ולבצוע על שתי ככרות וכן בימים טובי
 אכילת בשר ושתיית יין בשבת עונג הוא לו והוא
 שחיתה ידו משנת ואסור לקבוע סעודה על היין בשבת
 ובימים טובים בשעת בית המדרש אלא כד היה מנהג
 הצדיקים הראשונים מתפלל אדם בשבת שחרית ומוסק
 בבית הכנסת ויבוא לביתו ויסעו סעודה שנייה ולך לבית
 המדרש יקרא וישמע ער המנחה ויתפלל מנחה ואחר כך
 יקבע סעודה שלישיה על היין ויאכל וישתה עד מוצאי
 שבת אסור לו לאדם שיהלך בערבי שבתות יותר
 משלש פרסאות מתחלת היום כדי שיגיע לביתו ועוד היום
 חב יוכין סעודה לשבת שהרי אין אנשי ביתו יודעין שהיו
 יבוא כדי להכין לו ואין צריך לומר אם היה מתארח אצל
 אחרים שהוא מבייש מפני שלא הכינ לו דבר הראוי
 לארחין אסור להתענות ולזעוק ולהתחנן ולבקש
 רחמים בשבת ואפילו בצרה מן הצרות שהצטרך מתענן
 ומתריען עליו ואין מתענן ולא מתריען בשבת ולא
 בימים טובים חוץ מעיד שהקיפה גוים או נזר או ספינה
 המספרת בים שמתריעין עליהן בשבת לשון ומתחננים

ומבקשים עליהן רחמים אין צריך על עיירות שלנו
 פחות משלשה ימים קודם השבת כדי שתתישב דעת
 אנשי המלחם עליהן ולא יהיו מבוהלים וטרודים בשבת
 אין מפליגין במפינה פחות משלש ימים קודם השבת כדי
 שתתישב דעתו עליו קודם השבת ולא יצמער יותר כדאי
 ולרבר מצוה מפליג בים אפי בערב שבת ופוסק עמו
 לשבות ואינו שובת ומצור לצירן וכיוצא בהן אפי
 לרבר הרשות מותר להפליג בערב שבת ומקום שנהגו
 שלא יפליג בערב שבת כלל אין מפליגין תשמיש
 המטה מעונג שבת הוא לפיכך עונת תלמידי חכמים
 הבריאים משמשיין מלילי שבת ללילי שבת ומותר לבעול
 בתולה לכתחלה בשבת ואין בזה לא משום חובל ולא
 משום צער לה השבת ועבודה זרה כל אחת משתיהן
 שקולה כנגד שאר כל מצות התורה והשבת היא האות
 שבין הקבה ובנינו לעולם לפיכך כל העובר על שאר
 המצוות הרי הוא בכלל רשעי ישראל אבל המחלל שבת
 בפרהסיא הרי הוא כעובר עו ושניחם כגוים לכל דבריהם
 לפיכך משבח הנביא ואומר אשרי אנוש

יעשה זאת ובן אדם יחויק בה שומר שבת מחללו וכול
 וכל השומר את השבת כהלכתה ומכבדה ומעננה כפי כחו
 כבר מפור בקבלה שכתו בעולם הזה יתר על השכר הצפון
 לעולם הבא שנאמר אז תתענג על השם והרכבתך
 במותי ארץ והאמלתיך נחלת יעקב אביך כי פי ה רבר

הילכות עירובין

מצות עשה אחת והיא מרברי סופרים ואינה מן המנין
 וביאור מצוה זו בפרקים א'

פרק ראשון

חצר שיש בה שני הרבה כל אחר מהם בבית לעצמו דין
 תורה הוא שיהיו כולן מותרין לטלול בכל החצר ומבתים
 לחצר ומהחצר לבתים מפני שכל החצר רשות היחיד
 אחת ומותר לטלול בכלה וכן הדין במבוי שיש לו לחי
 או קורה שיהיו כל בני המבוי מותרים לטלול בכלו
 ומחצירות למבוי וממבוי לחצרו שכל המבוי רשות היחיד
 הוא וכן הדין במדינה שהיא מוקפת חומה גבוהה עשרה
 טפחים שיש לה דלתות וננעלות בלילה שכולה רשות אחת
 היא זה הוא דין תורה אבל מרברי סופרים אסור
 לשכנים לטלול ברשות היחיד שיש בה חלוקה ברודין עד
 שיערבו כל השכנים כלן בערב שבת אחד חצר ואחד

מבוי ואחד המדינה ודבר זה תקנת שלכה ובית דיני
 וכן יושבי אהלים או סוכות או מחנה שהקיפו מחיצה און
 משלטין מאהל לאהל עד שיערבו כולן אבל שיירה
 שהקיפה מחיצה אין צריכין לערב אלא מוציאין מאהל
 לאהל בלא עירוב לפי שהן כולן מעורבי ואין אותן אוהלי
 קבועין להן ומפני מה תיקן שלמה דבר זה כדי שלא
 ישעו העם ויאמרו כשם שמותר להוציא מן החצרות
 לרחובות המדינה ושוקיה ולהכניס מהם לחצירות כך
 מותר להוציא מן המדינה לשרה ולהכניס מן השרה למדינה
 ויחשבו שהשוקים והרחובות הואיל והן רשות לכל הרי הן
 כשרות וכסדר ברות ויאמרו שהחצירות בלבד הן רשות
 היחיד וידמו שאין ההוצאה מלאכה ושמותר להוציא
 להכניס מרשות היחיד לרשות הרבים לפיכך
 תיקן שכל רשות היחיד שתחלק ברודין ויאחו כל אחד
 ואחד בה רשות לעצמו וישאר ממנה מקום ברשות כולן
 ויד לולן שווה בו כגון חצר לבתים שנחשוב אותו המקום
 שיר כולם שווה בו כאלו הוא רשות לרבים ונחשוב כל מקו
 ומקום שאחו כל אחד מן השכנים וחלקו לעצמו שהוא
 בלבד רשות היחיד ויהיה אסור להוציא מרשות שחלק
 לעצמו לרשות שיר כולם שווה בו כמו שאין מוציאין
 מרשות היחיד לרשות הרבים אלא ישתמש כל אחד ברשות
 שחלק לעצמו בלבד עד שיערבו כולן אעפ"כ שבת רשות
 היחיד ומה הוא העירוב וזה הוא שיתערבן במאכל

מעשרה ובין הזיו העליון ובין ראש הכותל פחות מעשרה
ומערבין אחד אם רצו רקל שחתכו וסמכו על ראש
הכותל ועל הארץ מערבין אחד אם רצו ואינו צרי לקבעו
בבנין וכן הסולם כושרו קבעו ואינו צריך לחברו בבנין
היו קשין מברילין בין שתי החצירות וסולם מיכן וסולם
מיכן אין מערבין אחד שהרי אין כף הרגל עולה בסולם
לפי שאין לו על מה שיסמוך היה סולם באמצע וקשו
מיכאן וקשין מיכן אם רצו מערבין שנים היה אילן
בעד הכותל ועשהו סולם לכותל אם רצו מערבין אחד
הואיל ואסור שבות הוא שגרס לו שלא יעלה באילן
עשה אשרה סולם לכותל אין מערבין אחד מפני שאסור
לעלות עליה מן התורה שהרי היא אסורה בהנייה
כותל שגבוה עשרה ובא לכעטו כרי לערב עירוב אחד
אם יש באורך המעוט ארבעה טפחים מערבין אחד סתר
מקצת הכותל עד שנתמעט מעשרה צרו הקצר נותנין
אותו לחצר זו ושאר הכותל הגבוה לבין שתי החצירות
נפרץ הכותל הגבוה שביניהן אם היתה
הפרצה עד עשר אמות מערבין שני עירובין ואם רצו
מערבין אחד מפני שיהא כפתח היתה יתר מעשר מערבין
עירוב אחד ואין מערבין שני עירובין היתה הפרצה
פחותה מעשר ובא לה עלימה ליתר כעשר חוקק בכותל
גובה עשרה טפחים ומערבין עירוב אחד ואם בא לפרוץ
לפתחה פרצה יתר כעשר בכל הכותל צריך להיות גובה
הפרצה מלוא קומתו הריץ שבין שתי החצירות עמוק
עשרה ורחב ארבעה או יתר מערבין שני עירובין פחות
מיכן מערבין אחד ואין מערבין שנים ואם טעם עומקו
בעפר או בערורות מערבין אחד ואין מערבין שני טפחים
עפר וצורות בהריץ מבוטלין הן אבל אם מלאהו תבן
או קש אין ממעטין עד שיבטל וכן אם טעם רחבו
בלוח או בקנה שהושיטו באורך כל ההריץ מערבין אחד
ואין מערבין שנים וכל הרבר הניטל בשבת כגון הכל
והספל אין ממעטין בו לא אם כן חיובו בארץ חבוט שאין
איפשר לשומטו עד שיחפור בדקר נתן לוח שרחב
ארבעה טפחים על רוחב החריץ מערבין אחד ואם רצו
מערבין שני עירובין וכן שתי גזוזפראות זו כנגד זו אם
הושיט לוח שרחב ארבע טפחים מו לו מערבין עירוב
אחד ואם רצו מערבין שני עירובין או לעצמן ולא לעצם
היו זו בצד זו ואין בשוה לא אחת למעלה מהביתה
אם יש ביניהן פחות כג טפחים הרי הן כגזוזפראות אחת
ומערבין אחד ואם יש ביניהם ג או יתר מערבין שני או
לעצמן ולא לעצמן כותל שבין שתי החצירות שהוא
רחב ארבעה והיה גבוה עשרה טפחים כחצר זו ושווה
לקרקע חצר שנייה נותנין רחבו לבני החצר שהוא שווה
להן ויחשב מחצרן הואיל ותשמישו בנחת לא ותשמישו
בקשה לא נותנין אותו לאלו שתשמישו להן בנחת וכן
חריץ שבין שתי החצירות עמוק עשרה טפחים מצד חצר
זו ושווה לקרקע חצר שנייה נותנין רחבו לחצר שהיא שווה
לה מפני שתשמישו בנחת לוח וקשה לוח נותנין אותו לאלו
שתשמישו להן בנחת היה הכותל שבין שתי החצירות
נמוך מחצר העליונה וגבוה מחצר התחתונה שנמצאו בני
העליונה משתמשין בעצמו על ידי שלשול ובני התחתונה
משתמשין בעצמו על ידי זריקה שניהן אסורין בו עד
שיערבו שתיהן עירו אחד אבל אם לא עירבו אין ככניסין
כניסה כותל זה לבניהם ואין מיציאין מהבתים לעצמו
שני בתים שביניהן הרבה שהיא רשות היחיד אם יכולין
לשמה להשתמש בהרבה על ידי זריקה אסורין זה על זה
ואם היה תשמישו לוח בנחת והאחר אינו יכול לזרוק לה
כפני שהיא עמוקה ממנו הרי זה שהיה לו בנחת משתמש
בה על ידי זריקה כל גנות העיר אעפ שוה גבוה וזה
נמוך עם כל החצרות ועם כל הקרפיו שהתקפו שלא לשם
זריק שאין בכללם מהן יתר על בית סאתס עם עובי
הכתלים שבין החצרות עם המבואות שיש להן לחי או
קורה קולן רשות אחת הן ומשלטין בכלן בלא עירוב

כלים ששבתו בתוכן אבל לא כלים ששבתו בתוך רשות
לא אם כן עירבו כיצד כלו ששבת בתוך רשות
בין עירבו אנשי החצר בין לא עירבו כותל להלכה מן
החצר לגג או לראש הכותל ומן הגג לגג אחר הסכך לו
אפילו היה גבוה ממנו כל שהוא או נמוך וכן הגג האחר
לחצר שנייה ומחצר שנייה לגג שלישי של חצר שנייה
ומגג שלישי למבוי ומן המבוי לגג רביעי עד שיעברנו
כל המרינה כולה דרך גנות וחצרו או דרך גנות וקרפיו
או דרך חצירות וקרפיות או דרך שלשתן כזה לזה וסיה
לוח ובלבד שלא יכנס בכלי זה לבית מן הבתים לא אם
כן עירבו אנשי כל המקומות האו עירוב אחד וכן
אם שבת הכלי בבית והוציאו לחצר לא יעברנו לחצר
אחרת או לגג אחר או לראש הכותל או לקרפף לא אם כן
עירבו אנשי כל המקומות שמעבירין בהן כליוה עירו אחר
בור שבין שתי חצירות אין ככלאין כמנו בשבת
לא אם כן עשו לו מחיצה גבוהה י טפחי כרי שיהיה כל
אחד דולה מרשותו והיכן מעבירין את המחיצה אם היתה
למעלה מן המים צריך שיהיה טפח מן המחיצה יתר
בתוך המים ואם היתה המחיצה כולה בתוך המים צריך
שהיה טפח ממנה יוצא למעלה מן המים כרי שיהיה
ניכרת רשות זה מרשות זה וכן אם עשו על פי
הבור קורה רחבה ארבעה טפחים זה מכאן כער התורה
וזה ממלא מצדה האחר וכאן הברילה הלך זה כדלק זה
אעפ שהמים מעירבין מלמטה כל הוא שרקלו דכנס
במים באר שבאמצע הטביל בין שני כתלי החצרות
אעפ שהיא מופלגת מכותל זה ארבעה טפחים ומכותל זה
ארבעה טפחים שניהן מכלאים כמנה ואין עירובין מוציאין
ויוזן על גבה שאין אדם אוסר על חבירו דרך יתר
חצר קטנה שנפרצה במלואה לחצר גדולה כמנה יתר
אנשי גדולה מערבין לעצמן ובותרת שהרי הן
פצימין ביכאן וככאן ואנשי קטן אסורין להוציאה מבתיהן
לחצר שלהן עד שיעברו עם בני הגדולה עירוב אחד
שריורין של גדולה חשובין בקטן ואין ריורין קטנים חשובין
בגדולה שתי חצירות שיערבין עירוב אחד דרך
הפתח שביניהן או דרך החלון ונסתם הפתח או החלון
בשבת כל אחת ואחת כותרת לעצמה האין והחצירה
מקצת שבת הותרה כולה וכן שתי החצירות שיערבין
לעצמה זו לעצמה ונפל הכותל שביניהן בשבת או יתר
לעצמן ומוציאין מבתיהן ומשלטין עד עיקר החיצונה או
משלטין כן עד עיקר המחיצה הואיל והותרה בנחת בשבת
הותרה כולה ואעפ שנתוספו הריורין שהריורין יתר
בשבת אינן אסורין נפתח החלון ונעשה הפתח
בשגגה או שעשו מים לרעתן הורו להתירן כן כן שבו
שהיו קשוחות זו בזו ועירבו ופסקו אסור לשלול מן יתר
ואפי היו מוקפו מחיצה הורו ונקשרו בשיג חורו להתירן

פרק רביעי

אנשי חצר שהיו כולם אוכלין על שולחן אחד אעפ שכל
אחד ואחר יש לו בית בפני עצמו אין צריכין עירוב כפני
שהן כאנשי בית אחת וכשם שאין אשתו של אדם ובניו
ובני ביתו ועבריו אסורין עליו ואין צרי לערב עמהן כך
או כאנשי בית אחד הן מפני שדן כולן סומכין על שולחן
אחד וכן אם הוצרכו לעשות עירוב עם אנשי חצר
אחרת עירוב אחד לכולן ופת אחת בלבד מוליכין לאתו
מקום שמערבין עמו ואם היה העירוב בא אצלן אינן
צריכין לערב כמו הבית שבניחין בו העירוב שאין צריך
ליתן את הפת שכל או הבתים כבית אחד הן חסות
וכן אנשי חצר שיערבו נעשו כולן כבית אחד ואם עירבו
לערב עם חצר שנייה פטר אור בלבד היא שמוכרין על
ידי כולן למקום שמערבין בו ואם היה העירוב בא אצלן
אינן צריכין ליתן פת חמשה טפחים את העירוב להוליכו
למקום שמניחין בו העירוב כשהם מוליכין אצל צריכין
להוליד על ידי חמשתן לא כפר אחת שני יסובו כולן

סורטו לכל רבר וביטול רשות בשבת יותר לכתחלה
בטלו אלו המערבין רשותן זה לזה שלא עירב הוא
מותק שהרי נשאר לברו והם אסורין שלא נשאר להן רשו
ואין איברי יהיו כאורחים אצלו שאין רבים אורחין אצל
אחד היו לו שלא עירבו שנים או יתר אם בטלו
רשותם למערבין המערבין מותרין ואלו שלא עירבו אסורין
ואין המערבין יכולים לבטל רשותם לשנים שלא עירבו
שכל אחד מהן אוסר על חברו ואפילו חזר האחר שלא
עירב וביטל רשותו לשני שלא עירב הרי זה אוסר שבשע
שבטלו לו המערבין אסור היה אחד שעירב אינו
מבטל רשותו לאחר שלא עירב אבל האחר שלא עירב
מבטל רשותו לאחר שעירב כשם שבעל הבית זה
מבטל רשותו לבעל בית זה בחצר אחת כך מבטלן מחצר
לחצר ומבטלן וחוזרין ומבטלן כיצר שנים ששרויין בחצ
ולא עירב אחד מהן מבטל רשותו לשני ונבצא השני
ממלסל ברשותו שביטל לו חברו עד שיעשה צרכו וחוזר
השני ומבטל רשותו לראשון ומבטל הראשון ברשותו
שביטל לו וכן כמה פעמים ויש ביטול רשות בטרבה סדרך
שחייב החצר מי שבטל רשותו וחזר וטלטל ברשותו
שביטל את בניו הוציא הרי זה אוסר עליהן שהרי לא
עמד בביתו ולא בשוגג הוציא אינו אוסר שהרי הוא
ועבר בביתו בלא שלא קדמו והחזיקו או שביטל להן
אבל אם קדמו והחזיקו והוציאו את חזר הוא והוציא בין
בשוגג בין במזיד אינו אוסר עליהן שני בתים בשני
צדי רשות רבים והקיפוס גוים מחיצה בשבת אין מבטלי
זה לזה הואיל ואי אפשר להם לערב מאמש אחד מבני
חצר שמת והניח רשותו לאחר כן השוק אם מת מבעור
יום הרי היורש שאינו מבני החצר אוסר עליהן ואם מת
משחשוכה אינו אוסר עליהן אחד מן השוק שמת והניח
רשותו לאחר מבני חצר אם מבעור יום מת אינו אוסר
עליהן שהרי כולו מעורבין ואם מת משחשוכה אוסר עליה
עד שיבטל רשותו מדישו להן ישראל וגר ששהיין
בבית אחת ומת הגר מבעור יום אעפ"י שלא החזיק ישראל
אחד בבניו עד שחשוכה הרי זה המחזיק אוסר עד שיבט
שהרי הוא כורש ואם מת הגר משחשוכה אעפ"י שהחזיק
ישראל אחד בבניו אינו אוסר עליו לא בהתירו הראשון
הוא עומד ישראל הדר עם הנכרי או עם גר תושב
בבית אינו אוסר עליו שרירת הגוי אינה דירה לא כבהם
הוא חשוב ואם היו שני ישראלים או יתר וגוי שכן עמהן
הרי זה אוסר עליהן ודבר זה גזירה שלא ישכנו גוי עמהן
שיא ילמדו ממעשיו ולמה לא גזרו בישראל אחד וגוי אחד
בבני שאינו רבר מצוי שהרי יפחד שמא יתחד עמו
ויהרגו וכבר אסרו להתחד עם הגוי שני ישראלים
וגוי השוכנים בחצר אחת ועירבו הישראלים לעצמן לא
הועילו כלום וכן אם בטלו לגוי או בטלו להן או בטלו
הישראלים זה לזה ונעשו כחזיר עם הגוי לא הועילו כלום
שאין עירוב מועיל במקו גוי ואין ביטול רשות מועיל במקו
גוי ואין להן תקנה לא שישכרו ממנו רשותו ויעשה הגוי
כאלו הוא אורח עמהן וכן אם היו גוים רבים משכירי רשות
לישראל והישראלים מערבין ומותרין וישא אחד ששכר מן
הגוי מערב עם שאר הישראלים ויותרו מלכ ואין כל אחד
צרי לשכר מן הגוי שתי חצרות זו לפניו סווי ישראל וגוי
בפנימית וישראל אחד בפנימית הרי זה אוסר על החיצונה
עד שישכור ממנו שאר רגלי שני ישראלים וגוי מצויים שם
והפנימי מותר בפנימית שוכרין מן הגוי אפי' בשבת
שהשכירות כביטול רשות היא שאינה שכירות וראית לא
היכר בלבר לפיכך שוכרין מן הגוי אפי' בפחו משה פרופ
ואשתו של גוי משכרת שלא לרעתו וכן שכירו ושמשו
משכירין שלא לרעתו ואפי' היה שכירו או שמשו ישראלי
הרי זה משכיר שלא לרעתו שאל מן הגוי מקום להניח בו
הפנימי והשאלו הרי נשתתק עמו ברשותו ומשכיר שלא
לרעתו חזר לגוי זה שכירים או שמשים או נשים רבים אם

השכיר אחד בהן דיו שני ישראלים וגוי הרדים בחצר
אחת ושכרו מן הגוי בשבת חוזר האחר וכבטל רשותו
לשני ומותר וכן אם מת הגוי בשבטל הישראלי לישראל
האחר ויהיה מותר לטלטל גוי שהשכיר כגוי אם אין
הראשון יכול להוציא הגוי השני עד שישלם זמן שכירותו
שוכרין מזה הגוי השני שהרי נכנס תחת הבעלים ואם יש
רשות לראשון להוציא הגוי השומר ממנו בכל עת שירצה
אם לא היה השני עומד ושכרו הישראלים מן הראשון הרי
אלו מותרין חצר שישראלים וגוי שרויין בה והיו
חלונות פתוחות מבית ישראל זה לבית ישראל זה ועשו
עירוב דרך חלונות אעפ"י שהן מותרין להוציא מבית לפת
דרך חלונות הריהן אסורין להוציא מבית לבית דרך
פתחם מפני הגוי עד שישיכיר שאין רבים נעשים בעירוב
כחזיר במקום הגוי ישראל שהוא מחלל שבת בפרהסי
או שהוא עובר עו הרי הוא כגוי לכל דבריו ואין מערבין
עמו ואינו מבטל רשות לא שוכרין ממנו כגוי אבל אם היה
מן הכינים שאין עוברין עו ואין מחללין שבת כגון צרוקי
וביתוסין וכל הכופרים בתורה שבעל פה כללו שלרבר כל
מי שאינו מודה במצות עירוב אין מערבין עמו לפי שאינו
מודה בעירו ואין שוכרי ממנו לפי שאינו כגוי אבל מבטל
הוא רשותו לישראל הכשר וזו היא תקנתו וכן אם היה
ישראל אחד כשר וזה הצרוקי בחצר הרי זה אוסר עליו עד
שיבטל לו רשותו

פרק שלישי

חלון שבין שתי חצירות אם יש בו ארבעה טפחים על
ארבעה טפחים או יתר על זה והיה קרוב מן הארץ בתוך
עשרה טפחים אפילו כולו למעלה מעשרה ומקצתו בתוך
עשרה או כולו בתוך עשרה ומקצתו למעלה מעשרה אם
רצו יושבי שתי החצירות לערב כולן עירוב אחר הרשות
בירן ויעשו כחצר אחת ויטלטלו כזו לזו ואם רצו מערבין
שני עירובין אלה לעצמן ואלו לעצמן היה החלק פחות
מארבעה או שהיה כולו למעלה מעשרה מערבין שני
עירובין או לעצמן ואלו לעצמן ברא בחלון שבין שתי
חצרות אבל שבין שני בתים אפילו היה למעלה מעשרה
וכן חלון שבין בית לעלייה אם רצו מערבין עירוב אחד
אעפ"י שאין ביניהן סולם והוא שיהיה בו ארבע על ארבע
היה חלון עגול אם יש בו כרי לרבע בו ארבעה על ארבע
הרי הוא כמרובע כותל שבין שתי חצירות או מתבן
שבין שתי חצירות פחות מעשרה טפחים מערבין עירוב
אחד ואין מערבין שנים היה גבוה עשרה או יתר על כן
מערבין שני עירובין או לעצמן ואלו לעצמן ואם היה ביניה
סולם מיכן וסול מיכן הרי זה כפתח ואם רצו מערבין אחד
ואפילו היה הסולם זקוף וסכוד לכותל שהרי אין יכולין
לעלות בו עד שימשך ויתרחק מתחתיו מן הכותל הרי זה
סתיר ואפיל לא היה מניע ראש הסולם לראש הכותל אם
נשאר ביניהן פחות משלשה הרי זה מתיר ומערבין אחד
אם רצו היה הכותל רחב ארבעה ועשה סולם מיכן
וסולם מיכאן אעפ"י שהסולמות מרוחקין זה מזה אם רצו
מערבין אחד אין ברוחב הסתל ארבעה אם אין בין
הסולמות שלשה מערבין אחד היה ביניהן שלשה מערבין
שנים בנה מצבה על גבי מצבה בער הכותל אם יש
בתחתונה ארבעה ממעט אין בתחתונה ארבעה ואין
בינה לבין העליונה שלשה ממעט ואם רצו מערבין
אחד וכן במדרגות של עץ שסמכן לכותל כותל גבוה
שבין שתי חצירות וזו יוצא באמצעיתו אם נשאר מן
הזו עד ראש הכותל פחות מעשרה מניח סולם לפני הזו
ומערבין אחד אם רצו אבל אם הגיח הסולם בצד הזו
אינו ממעט היה הכותל גבוה תשע עשר טפחים מוציא זו
אתר באמצע ומערבין אחד אם רצו שהרי מן הזו עד
הארץ פחות מן הזו העליון עד ראש הסתל פחות
מעשרה היה הכותל גבוה עשרים טפחים צריך שני זקין זה
שלא כנגד זה עד שיהיה בין הזו והתחתון זקין אחד פחות

וישרה שפחים ועירבה זו לעצמה וזו לעצמה שתיהן
מותרות למלאות לא עשתה העליונה מחיצה ועשתה
התחתונה את התחתונה אסורה למלאות מפני דלי של
בני העליונה שהן אסורין שעובר עליה עשתה העליונה
מחיצה ולא עשתה התחתונה העליונה מותרת למלאות
והתחתונה אסורה ואם נשתתפו בני התחתונה עם בני
העליונה במחיצה שעשו שתיהן אסורות למלאות עד
שיערבו עירוב אחד שלש דיאטות זו למעלה מזו
עליונה ותחתונה של אחד ואמצעיות של אחד לא ישלשל
מן העליונה לתחתונה דרך אמצעי שאין משלשין כרשו
לרשות דרך רשות אבל משלשל הוא מן העליונה לתחתונה
שלא דרך אמצעית שתי דיאטות זו כנגד זו וחצר
אחת תחתיהן ששופכין לתוכה הכיס לא ישפכו לתוכה עד
שיערבו שתיהן עירוב אחד עשו מקצתן עוקה בחצר
לשפוך בה המים ומקצתן לא עשו אי שעשו שופכין לעוקה
שלהן ואו שלא עשו לא ישפכו לחצר עד שיערבו ואם
עשו אילו עוקה ואו עוקה כל אחת משתיהן שופכו לעוקה
שלהן אעפ שלא עירבו

פרק חמישי

אנשי מבוי שהיה ביניהן שיתוף במאכל אחד לענין סחור
כגון שקנו יין בשותפות או שמן או רבש וכיוצא בהן אינן
צריכין שיתוף אחד לענין שבת לא סוככין על שיתוף של
סחורה והוא שהיה המין שהן שותפין בו מין אחד ובכלי
אחד אבל אם היה אחד מהן שותף לזה ביון ולאחר בשמן
או שהיה הכל יין והיה בשני כלים הרי או צריכין שיתוף
אחד לענין שבת אחד מבני המבוי שבקש מחבירו יין
או שמן קודם השבת ולא נתן לו בכל השיתוף שהרי גלה
רעתו שאינן כולן כשותפין שאין מקפידין זה על זה
אחד מבני המבוי שרגיל להשתתף עם בני המבוי ולא
נשתתף בני מבוי נכנס לביתו ונוטלין מכנו שותף בעל
כרה ואחד מבני המבוי שאינו רוצה להשתתף כלל עם
בני המבוי כופין אותו להשתתף עכהן אחד מבני
מבוי שהיה לו אוצר של יין או שמן וכיוצא בהן הרי זה
מוכה ממנו מעט לכל בני המבוי להשתתף בו ומערב בו
עליהן ואעפ שלא הפרישו ולא יחדו לא הרי הוא מעורב
באוצר הרי זה שותף חצר שיש לה שני פתחים לשני
מבואות אם נשתתפה עם אחד מהן בלבד נאסרה במבוי
השני ואינה מוציאה ומכניסה בו לפיכך אם זיכה אחד
בשותף לכל בני המבוי ושתף עליהן צריך להודיע לאנשי
החצר זו שאינן משתתפין אא כדעתן שאינה זכות להן
שם במבוי השני רוצין להשתתף לא בזה אשתו
של אדם מערבת לו שלא מדעתו והוא שלא יאסרו על
שכניו אבל אם אסר אינה מערבת עליו ולא משתתפת
עליו לא מדעתו כיצד אסר כגון שאם איני מערב עמכם
או איני משתתף עמכם נשתתפו אנשי חצר זו עם
אחד משני המבואות אם במין אחד נשתתפו אפילו כלה
אזתו המין הרי זה עושה שותף אחד ומוכה להן ואינו צריך
להודיעם פעם שנייה ואם בשני מינין נשתתפו ונתמעט
האוכל כוסית ומוכה ואינו צריך להודיען ואם כלו מוכה
להם וצריך להודיעם נתוספו שכנים בחצר זה מוכה להם
צריך להודיעם נשתתפה חצר זו עם בני המבוי
והפתח זה ועם בני המבוי השני מן הפתח האחר מותר
עם שניהן והן מותרין עכה ושני המבואות אסורין זה עם
זה לא ערבה עם אחד מהם אוכרת על שניהן היתה
חצר זו רגילה בפתח אחד והפתח השני אינה רגילה זה
שרגילה להכנס ולצאת בו אסר ושאינה רגילה בו אינו
אסר עירבה עם מבוי שאינה רגילה בו הותר המבוי
האחר לעצמו ואינו צריך לערב עכה עירבו בני המבוי
שחיי רגילה בו לעצמן היא לא עירבה עליהן ולא עם בני
המבוי האחר שאינה רגילה בו וגם לא עירבו בני המבוי
שחיי רגילה בו ודחוק אותה אצל המבוי שאינה רגילה
ועפוי שלא עירב האיל והיא לא עירבה והוא לא עירב

רוחק את אצלו צרי שלא תאסרו על מבוי זה שעירב לעצמו
דחור שיש לה פתח למבוי ופתח אחד לבקעה או לכתף
ותר מבית סאתים הואיל ואסור לטל כדחור לאונו
הקרפף אינו סוכך לא על פתח של מבוי לפיכך איסור על
בני המבוי עד שישתתף עמהן אבל אם היו הקרפף בית
סאתים או פחות אינו אסור על בני המבוי שעל הפתח
המיוחד לו סוכך הואיל ומותר לטל בכל הקרפף
אחר מבני מבוי שהלך לשבות במבוי אחר אינו אסר
עליהן וכן אחר מבני מבוי שבנה מצבה רחבה ר שפחים
על פתחו אינו אסר עליהן שהרי הפריש עצמו מהן וחלק
רשותו אנשי מבוי שנשתתפו מקצתן ושכרו כקצתן
ולא נשתתפו מבטלין רשותן לאו שנשתתפו ודינם לענין
ביטול רשות כדן אנשי חצר ששבח אהר כהן או שנים
ולא עירבו וכבר אמרנו שכל אדם עם אנשי ביתו הסמוכי
על שולחנו כאיש אחד הן חשובין בין לעירובי הצירות
בין לשתיי מבואות מבוי שעירבו כל הצרות שבו
כל חצר וחצר בפני עצמה ואחר כך נשתתפו מלך במבוי
שכח אחד מבני חצר ולא עירב עם בני הצירה לא הפסיד
כלום שהרי כולם נשתתפו ועל השתוף סוככין ולא הצריכו
לערב בחצירות עם השיתוף אא שלא לשכה לתינוקות

והרי עירבו בחצרות אבל אם שכח אהר מבני המבוי ולא
נשתתף אסורין במבוי ומותרין כל בני חצר למלט בחצרן
שהמבוי לחצרות כהצר לבתים נשתתפו במבוי
ושכחו מלך לערב בחצרות אם אין מקפידין על פרוכתן
סוככין על השיתוף בשבת הראשונה בלבד ואין כתידין
להן דבר זה לא מרובה מבוי שלא נשתתפו בו אם
עירבו חצירות עם הבתים אין מטללין בו אא שנתת
אבות כמרמלות מאחר שעירבו חצרות ים הבתים
נעשה הכבוי כלי אינו פתוח לא לבתים בלבד נשתתפו
ולפיכך אין מטללין בכלן ואם לא עירבו אנשי חצר
מטללין בכלן כלים ששבתו בתוכו כדחור שלא עירבו
בה נוי או צרוקי השרוי בחצר שבבבוי רינו עכבני
המבוי כרינו עם בני החצר ששוכרין כן רגוי או כדאר
מבני ביתו רשותו שבבבוי או כבטל להן הצרוקי ואם
היה במבוי נוי וישראל אהר אינו צריך שיתוף ודין ישראל
ודין רבים שהן סוככין על שלהן אחד רין אחד הוא
נוי שהיה רד במבוי אם יש לו בחצרו פתח אהר לבקעה
אינו אסר על בני המבוי ואפילו היה פתח קטן ארבעה
על ארבעה ואעפ שבוציא גמלים וקרונות דרך רפה
שבמבוי אינו אסר עליהן שאין רעתו אא על פתח

המיוחד לו שהוא לבקעה וכן אם היה פתחו לקרפף שהוא
יתר על בית סאתים הרי זה כפתוח לבקעה ואינו אסר
עליהן היה בית סאתים או פחות אינו סוכך עליהן ואסר
עליהן עד שישכרו כסנו מבוי שצרו אחד גויס וצרו
אחר ישראלים והיו חלונות פתוחות מהצר לחצר שלישרא
וערבו מלך דרך חלונות אעפ שנעשו אנשי בית אחד
ומותרין להוציא ולהכניס דרך חלונות הרי לא אסורין
להשתמש במבוי דרך פתחים עד שישכרו מן הגויס שאין
רבים נעשים כחיד במקום נוי כיצד כשתתפין
במרינה כל חצר וחצר מערבת לעצמה שיש לה שכה
התינוקות ואחר כך משתתפין כל אנשי הכרינה כדרך
שמשותפין במבוי ואם היתה הכרינה קנין יחיד אפילו
נעשית של רבים משתתפי כולן שיתוף אחד ויטלטלו בכל
המדין וכן אם היתה של רבים ויש לה פתח אהר פשתתפי
כולן שותף אחד אבל אם היתה של רבים ויש לה
שני פתחים שהעם נכנסין בזה ויוצאין בזה אפילו עשית
של יחיד אין מערבין את כולה אא כנידין כמנה בקום
אחר אפילו בית אחד בחצר אחת וכשתתפין השאר והיו
אילו משתתפין כולן מותרין בכל הכרינה חוק מצאות
מקום ששיירו ויהיו אותן הנשארין מותרין במקום
בשיתוף שעושין לעצמן אם היו הנישארין רבים ואסורין
ללטל בשאר כל המרינה ורמזה משום הנמר
הוא כפי שירצו שהעירוב התיר להן לטלל במרינה זו

נעשו כאנשי בית אלה האב ובנו והרב ותלמידו
שהן שריון בחצר אינן צריכין לערב מפני שהן כבית
אחר ואעפ שפעמים אוכלין על שולחן אחד ופעמים אינן
אוכלין הרי הן כבית אחד האחים שכל אחד מהם
לו בית בפני עצמן ואינן סומכין על שולחן אביהן וכן
הנשים או העבדים שאינן סומכין על שולחן בעליהן או
רבן תמיד אבל אוכלין הם על שלחנו בשכר מלאכה
שעושין לו או בטוב ימים ידועין כמי שאוהב אצל חברו
שבוטע או חדש אם אין עמהן דיוורין אחרים בחצר אינן
צריכין לערב ואם ערבו עם חצר אחרת עירוב אחד לטול
ואם בא העירוב אצלן אין נותנין פת ואם היו דיוורין
עמהן בחצר צריכין פת לכל אחד ואחד כשאר אנשי החצר
מפני שאינן סומכין על שולחן אחד תמיד חמש חבורות
ששבתו בשולחן אחד אם היה מפסיק בין כל חבורה
וחבורה מחיצה האגעת לתקרה הרי כל חבורה מהן כאלו
היא בחדר בפני עצמו או בעלייה בפני עצמה לפי צרכי
פת מכל חבורה וחבורה ואם אין המחיצות מגיעות לתקרה
כפי אחר לכולן שכולן כאנשי בית אחד חשובין
כי שיש לו בחצר חברו בית שער שרבים דורסין בו או
אכסדרה או מרפסת או בית הבקר או בית התבן או בית
העצים אם אינן הרי זה אינו אוסר עליו עד שיהיה לו עמו
בחצר מקום דירה שהוא סומך עליו לאכול בו פתו ואחר
כך יהיה אוסר עליו עד שיערב עמו אבל מקום לינה אינו
אוסר לפיכך אם קבע לו מקום לאכול בו בבית שער או
באכסדרה ומרפסת אינו אוסר עליו לפי שאינו מקו דירה
עשרה בתים זה לפנים מזה זה לפנים מזה הבית
הפנימי והשני לו הם שנותנין את העירוב והשמונ בתים
החיצוניים אינן נותנין את העירוב הואיל ורבים דורסין
בהן הרי הן כבית שער והדר בבית שער אינו אוסר אבל
התשיעי אין דורסין בו רבים לא יחיד לפיכך אוסר עד
שיתן עירובו שתי חצרות וביניהן שלשה בתים
פתוחות זה לזה ופתוחים לחצרות והביאו בני חצר זו
עירובין דרך הבית הפתוח להן והניחוהו בבית אמצעי וכן
הביאו בני חצר האחר עירובין דרך הפתוח להן והניחוהו
בבית האמצעי אותן השלשה בתים אינן צריכין ליתן את
הפת האמצעי מפני שהניחו בו העירוב והשנים שמצדיו
מפני שכל אחד מהן בית שער לאנשי חצר שתי
חצרות ושני בתים פתוחין זה לזה ביניהן והביאו אלו
עירובין דרך הבית הפתוח להן והניחוהו בבית השני
הסמוך לחצר האחרת והביאו לו עירובין דרך הפתוח הסמוך
להן והניחוהו בבית האחר שתייהן לא קנו עירו שכל אחד
מהן הניחה עירובה בבית שער של חצר אחרת אחד
מבני החצר שהיה גומס אעפ שאינו יכול להיות בו ביום
הרי זה אוסר על בני החצר עד שיוכו לו בפת ויערבו עליו
וכן קטן אעפ שאינו יכול לאכול כזית הרי זה אוסר עד
שיערבו עליו אבל האורח אינו אוסר לעולם כמו שבארנו
אחר מבני חצר שהניח ביתו והלך ושבת בחצר
אחרת אפילו היתה סמוכה לחצירו אם הסיע מלכו ואין
דעתו לחזור לביתו בשבת הרי זה אינו אוסר עליהן ברא
בישראל אבל גוי אפילו הלך לשבת בעיר אחרת אוסר
עליהן עד שישכרו ממנו מקומו שהרי איפש שיב בשבת
בעל החצר שחשכיר מבתי הצד לאחרים והניח
לו כלים או מיני סחורה בכל בית ובית מהן אינן אוסרין
עליו הואיל ויש לו תפוסת יד בכל בית מהן נעשו הכל
כאשר חזן אצלו ברא בשהניח שם רב שאסור לשלטון
בשבת כגון טבל ועששיות אבל אם נשאר לו בכל בית
מהן כלים שמותר לשלטון הואיל ואיפשר שיוציאם היום
ולא ישאר לו שם תפוסת יד הרי אלו אוסרין עליו עד
שיערבו אנשי החצר ששכחו ולא עירבו אין מוציאם
מבתים לחצר ולא מחצר לבתים אבל משלטין הן כלים
ששבתו בחצר בכל החצר ובכל הנחשב עם החצר ואם
היתה שם מרפסת או עלייה וערבו אנשי החצר לעצמן
ואנשי המרפסת לעצמן אנשי המרפסת או אנשי העלייה

משלטין כלים ששבתו בביתיהן בכל המרפס ובכל הנחשב
עמה או בכל רוחב העלייה ובכל הנחשב עמה ואנשי החצר
משלטין בכל החצר ובכל הנחשב עמה וכן אם היה יחיד
דר בחצר ויחיד דר בעלייה ושכחו ולא עירבו זה משלטין
בכל העלייה והנחש עמה וזה משלטין בכל החצר והנחש עמה
כיצר הסלע או תל וכיוצא בו שבתוך החצר אם אין
גבוהין עשרה טפחים הרי זה נחשבין בין החצר ובין
המרפסת ושניהן אסורין להוציא שם כלים שבבתים ואם
גבוהין עשרה והיו בניניהן ובין המרפסת פחות מארבעה
טפחים הרי זה נחשבין עם המרפסת שהרי הן שווין לה
ובני מרפסת מותרין בהם ואם היו רחוקין מן המרפסת
ארבעה טפחים או יותר על כן אעפ שגבוהין עשרה הרי
לו בכלל החצר והמרפסת לפי ששניהן איפשר להשתמש
בהן על ידי זריקה לפיכך שניהן אסורין להוציא לשם כלי
הבתים עד שיערבו היתה מצבה רחבה ארבעה טפחים
לפני המרפסת אין המרפסת אוסרת על בני החצר שהרי
נחלקה מהן וזוין היוצאין מן הכתלים כל שהוא
למטה מעשרה טפחים הרי זה נחשב מן החצר ובני חצר
משתמשין בו וכל שהוא בתוך עשרה טפחים העליונים
הסמוכין לעלייה אנשי עלייה משתמשין בו והנשאר בין
עשרה התחתונים עד תחלת עשרה העליונים מן הווין
היוצאין שם שניהן אסורין בו ואין משתמשין בהן בכלים
שבבתים לא אם כן עירבו בוד שבחצר אם היה
מלא פירות טבלים שאסור לשלטון בשבת וכיוצא בהן
הרי הוא וחליתו כסלע או תל שבחצר אם היה גבוה עשר
וזה סמוך למרפסת הרי הוא נחשב עם המרפסת אבל
אם היה מלא מים אין בני חצר ולא בני מרפסת מכניסין
ממנו לבתים עד שיערבו שתי חצרות זו לפנים
מזו ואנשי הפנימית יוצאין ונכנסין ועוברין על החיצונה
עירבה הפנימית ולא עירבה החיצונה הפנימית מותרת
והחיצונה אסורה עירבה החיצונה ולא עירבה הפנימית
שתייהן אסורות הפנימית מפני שלא עירבה והחיצונה
מפני לא שלא עירבו שעוברין עליהן עירבה זו לעצמה
וזו לעצמה זו מותרת בפני עצמה זו מותרת בפני עצמה
אבל אין משלטין מזו לזו שכח אחד מן החיצונה
ולא עירב הפנימית בהתירה עומדת שכח אחד מן בני
הפנימית ולא עירב עמהן אף החיצונה אסורה מפני אלו
בני הפנימית שלא עלה להן עירוב שהן עוברין עליהן
עשו שתייהן עירוב אחד אם הנהוהו בחיצונה ושכח אחד
מהן ולא עירב בין שהיה מבני החיצונה בין מבני הפנימית
שתייהן אסורות עד שיבטל להן שהרי ביארנו שמבטלון
מחצר לחצר ואם הניחו עירובין בפנימית ושכח אחד מבני
החיצונה ולא עירב חיצונה אסורה ופנימית מותרת במקום
שכח אחד מבני הפנימית ולא עירב שתייהן אסורות עד
שיבטל להן היה אחד דר בחצר זו ואחד דר בחצר
זו אינן צריכין לערב לא כל אחד מהן משתמש בכל חצרו
ואם היה גוי בפנימית אעפ שהוא אחד הרי הוא מרבים
ואוסר על החיצונה עד שישכרו מקומו שלש חצרות
הפתוחות זו לזו ורבים בכל חצר מהן ערבו שתיים החיצונה
עם האמצעית היא מותרת עמהן והן מותרות עמה ושתי
החיצונות אסורות זו עם זו עד שיעשו שלשתן עירוב אחד
היה בכל חצר מהן אחד אעפ שרבים דורסין בחיצונה
אינן צריכין לערב שכל אחד מהן מותר במקומו הע שנים
בפנימית הואיל והן אסורין במקומן עד שיערבו הרי הן
אסרות על היחידים שאמצעית ושבת חיצונה עד שיערבו
שנים שבפנימית זה הכלל רגל האסורה במקומה אסרת
שלא במקומה ורגל המותרת במקומה אינה אסרת שלא
במקומה מפני שעוברת עליהן שתי גצצרות זו
למעלה מזו שהן למעלה מן המים אעפ שעשתה כל אחת
מהן מחיצה גבוהה עשרה טפחים יורדת מכל אחת ואחת
אם היו שתי הגצצרות בתוך עשרה טפחים הרי זה
אסורין למלאו עד שיערבו שתייהן עירוב אחד מפני סוף
בביתיהן אחת ואם היה בין העליות והתחתונות יורד על

פת או אוכל מן האוכלין ומערב עליו ואם נתן לו כלי ואם
 לו תן לי בזה אוכל חכה לי בו הרי זה לוקח אוכל ומערב
 עליו בו מערב ארס עירובי תחומין על ידי בנו ובתו
 הקטני ועל ידי עבדו ושפחתו העבדו ועל ידי עבדו שפחת
 הכנעני בין מדעתו בין שלא מדעתו לפיכך אם ערב עליו
 וערבו לעצמן יוצאין בשל רבן אבל אינו מערב לא על ידי
 בנו ובתו הגדולים ולא על ידי עבדו ושפחתו העבדים
 ולא על ידי אשתו לא מדעתו ואעפ"י שהן אוכלין אצלו על
 שלחנו ואם עירב עליהן ושמעו ושתבו ולא מיהו יוצאין
 בעירובו עירב על אחד מהן ועירבו הן לעצמן אין
 לה מחאה גדולה מזה ויוצאין בעירוב עצמן קטן בין שש
 שנים או פחות יוצא בעירוב אמו ואין צריך להניח עליו
 מזון שתי סעודות לעצמו הרוצה לשלח עירובו
 ביד אחר להניחו לו במקום שהוא רוצה לקבוע שביתתו
 שם הרשות בידו וכשהוא משלחו אינו משלחו ביד הרש
 שוטה וקטן ולא ביד מי שאינו מורה במצות עירוב ואם
 שלח אינו עירו ואם שלחו ביד אחר כלא הפסולין להוליכו
 לארס כשר כדי שיוליכו הכשר ויניחו במקום העירוב הרי
 זה כשר ואפי' שלחו על הקוף או על הפיל והוא שיהי עומר
 מרחוק עד שיראה זה הפסו או הבהם שהגיעו אצל הכשר
 שאכר לו להולי את העירוב וכן רבים שנשתתפו בעירובי
 תחומין ורצו לשלוח עירובן ביד אחר הרי או משלחין
 אהר או רבים שאמרו לאהר צא וערב עלינו וערב עליהן
 באי זה רוח שרצה הרי זה עירוב ויוצאין בו שהרי לא
 ייחרו לו רוח האומר לחבירו ערב עלי בתמרים וערב
 עליו בגרונרות בגרונרו ועירב עליו בתמרי אמר לו הניח
 עירובי במגרל והניחו בשובך בשוב והניחו במגרל בבית
 והניחו בעליי בעליי והניחו בבית אינו עירו אבל אם אמר
 לו ערב עלי כנס וערב עליו בין בגרונרות בין בתמרי בין
 בבית בין בעליי הרי זה עירוב כשם שמסבין על עירובי
 חצרות ושתופי מבואו כך מסבין על עירובי תחומין ואם
 בזה העירוב יהיה כותר לי להלך למקום זה אפים אמה
 לכל רוח ואם היה אחר מערב על ידי רבים אוכר בזה
 העירוב יהיה מותר לפלוני ופלוני או לבני מקום פלוני או
 לבני עיר זו להלך ממקום זה אפים אמה לכל רוח

פרק שביעי

כי שיצא מערב שבת חוץ למדינה ועמד במקום בתוך
 התהום או בסופו ואמר שביתתי במקום זה וחזר לעירו
 ולן שם יש לו להלך למחר כאותו מקום אפים אמה לכל
 רוח וזה הוא עקר עירובי תחומין לערב ברגליו ולא
 אמרו לערב בהנחת מזון שתי סעודות בלבד במקום אעפ"י
 שלא יצא ולא עמד שם לא להקל על העשיר שלא יצא לא
 ישלח עירובו ביד אחר ויניחו לו וכן אם נתכוון
 לקבוע שביתתו במקום ידוע אצלו כגון אילן או בית או
 גדר שהוא מכיר מקומו ויש בינו ובינו כשהשיכה אלפים
 אמה או פחו והחזיק בדרך והלך כדי שיגיע לאותו מקום
 ויקנה בו שבת אעפ"י שלא הגיע ולא עמד שם לא החזירו
 חבירו ללון אצלו או שחזר מעצמו ללון או נתעכב למחר
 יש לו להלך ער מקום שניתכוון לו ומאותו המקום אפים
 אמה לכל רוח שכיון שגמר בלבו לקבוע שם שביתתו והחזיק
 בדרך נעשה כמי שעמד שם או שהניח עירובו שם
 בראשונה שאין מעריחין אותו להניח עירוב או ברחוק
 כגון מי שהיה בא בדרך והיה ירא שמא תחשך והוא
 שישאר מן היום כדי להני לאותו מקום שקנה בו שביתה
 קודם שתחשך אם רץ בכל סחו זהוהו בינו ובין אותו מקום
 כשתחשך אפים אמה או פחות אבל אם לא היה רחוק ולא
 עני או שלא נשאר מן היום כדי שיגיע אפילו רץ בכל סחו
 או שהיה בין המקום שנתכוון לשבות בו ובין המקום שהיה
 עומד בו כשהשם יתר מאפים אמה או שלא כיוון המקום
 עמה בו שביתה הרי זה לא קנה שביתה ברחוק מקום
 ואין לו לא אפים אמה לכל רוח ממקום שהוא עומד בו
 כשהשיכה

והנה שם שביתה או שהיה בא בדרך ונתכוון לשבות
 ברשות היחיד הירועה אצלו וקנה שם שביתתו הרי זה
 מהלך את כולה וחוצה לה אפים אמה לכל רוח ואם היתה
 רשות היחיד זו מקום שלא הוקף לדירה או תל או נקע
 אם היה בה בית סאתים או פחות מהלך את כולה וחוצה
 לה אפים אמה לכל רוח ואם היתה יותר על בית סאתים
 אין לו בה לא ד אמות וחוצה מהן אפי' אמה לכל רוח וכן
 אם הגיח עירובו במקום שלא הוקף לדירה הקונה
 שביתה ברחוק מקום ולא סיים מקום שביתתו לא קנה
 שביתה שם כיצד היה בא בדרך ואכר שביתתי במקום
 פלוני או בשדה פלוני או בבקעה כלנית או ברחוק אלף
 אמה או אפים ממקומי זה הרי זה לא קנה שביתה ברחוק
 ואין לו לא אפים אמה לכל רוח במקום שהוא עומד בו
 כשהשיכה אכר שביתתי תחת אילן פלוני או תחת
 סלע פלוני אם יש תחת אותו אילן או אותו סלע שמונה
 אמו או יתר לא קנה שביתה שהרי לא כיון מקום שביתתו
 שאם בא לשבות בתוך ד אמות או שמה בארבע אמות
 האהרות הוא שקנה שביתה לפיכך צריך להתכוין
 לשבות בעיקרו או בארבע אמות שבדרוכו או שבצפוניו
 ואם היתה תחתיו פחות משמונה אמות ונתכוון לעיבת
 תחתיו קנה שהרי אין שם שיעור שני כקולות ודרי כמצת
 בקומו מסויים היו שני באים בדרך אדר כהן כמיר אין
 או גדר או מקום שהוא קיבע בו שביתה והשני אינו מכיר
 זה עשירי כמיר שביתתו למכיר והמכיר מתכוין
 רשבות הוא כמיר במקום שהוא כמיר אנשי העיר
 שיצאו אהר ויהיו יחד עירובן למקום ידוע והחזיק
 בדרך ידוע ויניחו וקא ווליד עירובן הן לא קנו שביתת
 באותו מקום שהרי לא הונח שם עירובן ואין להן דלדך
 מכרינתן לא אפים אמה לכל רוח והוא קנה שם עירוב
 שהרי הוא בא בדרך ונתכוון לשבות שם והחזיק בדרך
 לפיכך יש לו להלך לאותו מקום לכרד ולדלך ככנו אפים
 אמה לכל רוח זה שאכרנו שצריך הקונה עיבתה
 ברחוק מקום בשיחזיק בדרך לא שיצא וילך בשדה לא
 אפי' ירד מן העליה לילך לאותו מקום וקודם שיצא כפתח
 החצר החזירו חבירו הרי זה החזיק וקנה שביתה וכל הקונ
 שביתה ברחוק מקום אינו צריך לומר שביתתי במקום
 פלוני לא כיון שגמר בלבו והחזיק בדרך כל שהוא קנה
 שם שביתה ואין צריך לומר מי שיצא ברגליו ועמד בכך
 שקנה בו שביתה שאינו צריך לומר כלום לא כיון שגמר
 בלבו קנה התלמידין שהולכין ואוכלין בלילי שבת

פרק שמיני

אין מניחין שני עירובין אחד במזרח ואחד במערב כדי
 שיהלך במקצת היום על אדר משני הערובין ובשאר היו
 על העירוב השני שאין מערבין שני עירובין ליום אחד
 טעה ועירב לשתי רוחות כמדוברתהוא שמערבין לשתי
 רוחות או שאכר לשנים צא וערבו עלי אדר עירב עליו
 לצפון ואחר עירב עליו לדרום מהלך כרגלי שניהם
 כיצד מהלך כרגלי שניהם שאינו יכול להלך אלא צבקי
 שיש לשניהן להלך בו נתן האדר עירובו ברחוק אף אמה
 לרוח מזרח והניח השני כהן עירובו ברחוק חבש צאות
 אמה לרוח מערב אין זה שערבו עליו מהלך במערב אלא
 אף אמה כרגלי מי שערב עליו במזרח ולא יהלך במזרח
 לא אלא חמש מאות אמה כרגלי מי שעירב עליו במערב
 לפיכך אם ערב או ערבו עליו שני עירובין לא יאדר בחו
 אפים אמה לכורח אחר ברחוק אפים אמה למערב הרי
 זה לא יזו ממקומו מערב אדם שני עירובין בשתי
 רוחות ופתנה ואומר אם אירע לי רבב מצוה או נלחצתי

שרביט בוקעין בה שהרי המקום שנשאר ולא נשתתף עמהן אין מטלטלין בו לא לו לעצמן ולא לעצמן מדינה של רבים שיש לה פתח אחר וסולם במקום אחר מערבין את כולה ואינה צריכ שיור שאין הסולם שבחומת חשוב כפתת הבתים שמניחין אותו שיור אעפ שאין פתוחין לעיר לא אחוריהן לעיר ופניהן לחוץ עושין אותו שיור ומערבין את השאר המזכה בשיתוף לבני המדינה אם ערבו כולן עירוב אחר אינו צריך להודיען שוכו היא להן ודין כי ששכח ולא נשתתף עם בני המדינה או מי שהלך לשבות בעיר אחרת או גוי שהיה עמקן במדינת דין הכל כדונם בחצר ומבוי מדינה שנשתתפו כל יושביה חוץ ממבוי אחר הרי זה אסור על כלן ואם בנו מצבה על פתח המבוי אגו איס עליהן לפיכך אין מערבין מדינה לחציאין לא אי כולה או מבוי מבוי ובונה כל מבוי ומבוי יצא על פתחו אם רצה לחלוק רשותו מהן כדי שלא יאסור על שאר המבואות

פרק ששי

כי שיצא מן המדינה בערב שבת והניח מוץ שתי סעודו החוק מן המדינה בתוך התחום וקבע שביתתו שם אעפ שהיה למדינה ולן בביתו נחשוב אותו כאילו שבת במקום שהניח בו שתי הסעודות וזה הוא הנקרא עירובי תחומין ויש לו להלך במקום עירובו למחר אפים אמה לכל רוח לפיכך כשהוא מהלך במקום עירובו למחר אפים אמה כנגד המדינה אינו מהלך במדינה לא עד סוף מרתו ואם היתה המדינה מובלעת בתוך מרתו תחשב המדינה כולה כארבע אמות וישלים מרתו חוצה לה כיצד הרי שיש עירובי תחומין ברחוק אמה מביתו שבמדינה לרוח מחר נמצא מהלך למחר במקום עירובו אפים אמה למחר ומהלך במקום עירובו אפים אמה למערב אף שמן העירוב עירובו וזהו אמה מביתו בתוך המדינה ואינו מהלך במדינה לא עד סוף האלף היה בביתו עד סוף המדינה פחית סוף אמה אחת שנמצאת מרתו כלתה חוץ למדינה תחשב המדינה כולה כארבע אמות ויהלך חוצה לה תשע באית ששה ותשעים אמה תשלום האפים לפיכך אם הניח עירובו ברחוק אפים אמה מביתו שבמדינה הפסיד את כל המדינה כולה ונמצא מהלך מביתו עד עירובו אפים אמה ומעירובו אפים עד ביתו ואינו מהלך מביתו במדינה לרוח מערב אפילו אמה אחת

המניח עירובו ברשות היחיד אפילו היתה כדירה גדולה כמנוה ואין עירובו חריבה או מערה הראייה לריוחין מהלך את כולה יחוצה לה אפים אמה לכל רוח המניח עירובו בתוך המדינה ששבת בה לא עשה כלום ואין מהלך לו במקום עירובו לא הרי הוא כבני המדינה כולן שיש להן אפים אמה לכל רוח חוץ למדינה וכן אם נתן עירובו במקומות המצטרפין לעיר שמורדין התחום חוץ מהן הרי זה כגותנו בתוך העיר נתן עירובו חוץ לתחום אינו עירוב אין מערבין עירובי תחומין לא לרבר מצוה כגון שהיה רוצה לילך לבית האבל או לששתה של נשואין או להקבי פני רבו או חבירו שבא מן הדרך וכיוצ בלא או מפני היותה כגון שהיה רוצה לברוח מן הגוים או מן הלסטיין וכיוצא בזה ואם עירב שלא לאחר מכל אלו לא לקברי הרשות הרי והעירוב כל ששתתפין בו מערבין בו עירובי תחומין וכל שאין משתתפין בו אין מערבין בו עירובי תחומין וכמה שיעור עירובי תחומין מוון שתי סעודות לכל אחר אחר ואם היה לפתן כרו לבטול בו שתי סעודות כמו השיתוף וצריך שיהיה הוא ועירובו במקום אחר כדי שיהיה איפשר לו לאוכלו בין השמשות לפיכך אם נתכוון לשבות ברשות היחיד והניח עירובו ברשות היחיד או ברשות היחיד והניח עירובו ברשות היחיד או ברשות היחיד איפשר לו להוציא מרשו זחייה לרשות היחיד בין השמשות אלא בעבירה אבל אם נתכוון לשבות ברשות היחיד או ברשות היחיד

והניח עירובו בכרמלית או שנתכוון לשבות בכרמלית והניח עירובו ברשות היחיד או ברשות הרבים הרי זה עירוב שבשעת קניית העירוב שהוא בין השמשות מותר להוציא ולהכניס מכל אחת משתי הישויות לכרמלי לרבר מצוה שכל דבר שהוא מדברי סופרים לא נורו עליו בין השמשות במקום מצוה או בעת הרחוק נתנו במגדל ונעל ואבר המפתח אם וכול להוציאו בלא עשויות מלאכה הרי זה עירוב שאין אסור לעשות בין השמשות במקום מצוה לא מלאכה נתנו בראש הקנה או הקונדס הצומחין מן הארץ אינו עירוב טירה שמא יתלוש ואם היו תלושין ונעוצין הרי זה עירוב כל המניח עירובו במקום יש לו במקום עירובו ארבע אמות לפיכך המניח עירובו לתחום שלו במקום התחום ונתגלגל העירוב ויצא חוץ לתחום בתוך שתי אמות הרי זה עירוב ופאולא יצא ממקומו ואם יצא חוץ לשתי אמות אינו עירוב שהרי נעשה חוץ לתחום והמניח עירובו חוץ לתחום אינו עירוב מפני שאינו יכול להגיע אל עירובו נתגלגל העירוב ויצא שתי אמות חוץ לתחום או אבר או נשרף או שהיה תרומה ונטמא מבעוד יום אינו עירוב משחשיכה הרי זה עירוב שקניית העירוב בין השמשות ואם ספק הרי זה עירוב שספק העירוב כשר לפיכך אם נאכל העירוב בין השמשות הרי זה עירוב אמרו לו שנים צא וערב עלינו אחר עירב עלינו מבעוד יום ואחר עירב עלינו בין השמשות וזה שעירב עלינו מבעוד יום נאכל עירובו בין השמשות וזה שעירב עלינו בין השמשות נאכל עירובו משחשיכה שניהם קנו עירוב שבין השמשות ספק הוא וספק העירוב כשר אעפכ ספק חשיכה ספק לא חשיכה אין מערבין עירובי תחומין לבתולה ואם עירב הרי זה עירוב נפל על העירוב גל מבעוד יום אם יכול להוציאו בלא עשויות מלאכה הרי זה כשר שמותר להוציאו בין השמשות שהיא שעת קניית העירוב ואם נפל עליו גל משחשיכה הרי זה עירוב ואעפ שאי אפשר להוציאו לא בעשויות מלאכה ספק מבעוד יום נפל או משחשיכה הרי זה כשר שספק העירוב כשר אבל אם עירב בתרומה שהיא ספק פסאה אינו עירוב שאינה סעודה הרי זה

וכן אם היו לפניו שתי ככרות של תרומה או של תורה ואחת טבאה ואינו יודע אי זו היא משתיהן ואמר עירובי בזהורה בכל מקום שהוא אינו עירוב שאין כאן סעודה הראויה לאכילה אמר כבר זה היום חול ולמחר קדש ועירוב בה הרי זה עירוב שבין השמשות ערבין לא נתקדשה וראו וראויה היתה מבעוד יום אבל אם אמר היום קדש ולמחר חול אין מערבין בה שאינה ראויה עד שתחשך וכן אם הפריש תרומה והתנה עליה שלא תהי תרומה עד שתחשך אין מערבין בה שהרי היא טבל כל בין השמשות וצריך שתהיה הסעודה ראויה מבעוד יום הנותן עירובו בבית הקברות אינו עירוב לפי שכית הקברו אסור בהנייה וכיון שרוצה בקיום העירוב שם אחר קנייה הרי נהנה בו נתנו בבית הפרס הרי זה עירוב ואפילו היה סתן מפני שיכול ליכנס שם במגדל הפורח או שינפח והול רבים שרצו להשתתף בעירובי תחומין מקבצין כולן עירובן שתי סעודות לכל אחר ואחר ומניחין אותו בכלי ארד במקום שירצו ואם עשה אחד עירוב על ידי סולן צריך לזכות להן על ידי אחר וצריך להודיעם שאין מערבין לו לאדם עירובי תחומין לא לדעתו שמא אינו רוצה לערב באותה הרוח שרצה זה ואם הודיעו מבעוד יום אעפ שלא רצה לא משתחשך הרי זה עירוב ואם לא הודיעו עד שחשיכה אינו יוצא בו שאין מערבין משתחשך כל הזוכה בעירובי חצרות מוכין על ידו בעירובי תחומין וכל מי שאין מוכין על ידו עירובי חצרות אין מוכין על ידו עירובי תחומין גותן אדם מעה לבעל הבית כדי שיקח לו פת ועירב לו בה עירובי תחומין אבל אם נתן לחטני או לחטני ואמר לו זכור לי במעה זו אינו עירוב ואם אמר לו עירב עלי במעה זו הרי זה לוקח בה

בין ביום ובין בלילה כך שבות לעינו בין ביום בין בלילה וצריך להוסיף מחול על קדש בכניסתו וביציאתו שנ ועניתם את נפשתיכם בתשעה לחרש בערב כלומר התחיל לצום ולהתענו מערב תשעה הסבו לעשור וכן ביציאה שוחה בעינו מעט מלילי אחר עשר סמוך לעשור שנ מערב עד ערב תשבתו שבתכם נשים שאוכלות ושיתות עד שחשיכה והן אינן יודעות שמצוה להוסיף מחול על קדש אין מסחין בידן שלא יבואו לעשו בדרך שהרי אי אפשר שיהיה שוטר מבית כל אחר ואחר להוהיר נשיו והנח להן שיהיו שונגין ואל יהיו מוירין וכן כל הרובה לזה

פרק שיני

האוכל ביום הכפורי מאכלי הראויין לאכול לאדם ככותבת הנכה שהיא פחות מכביצ במעט הרי זה חייב וכל האוכלי מצטרפין לשיעור זה וכן השותה משקין הראויין לשתיית אדם כמלוא לוגמיו של שותה כל אחר ואחר לפי לוגמיו חייב וכמה מלוא לוגמיו כרי שיכלקס לצד אחר ויראה בלא ושיעור זה באדם בינוני פחות מרביעית וכל המשקין מצטרפין לשיעור זה והאכילה ושתייתן מצטרפין לשיעור אחר אחר האוכל אוכלים המותרין או שאכל רברי האסורין כגון פיגול ונותר וטבל ונבלו ופריפו וחלב או רס הואיל ואכל אוכלים הראויין לאדם הרי זה חייב כרת משום אוכל ביום הכפורים אבל או שתה פחות משיעור זה אינו חייב כרת אעפ"י שהוא אסור מן התורה בחצי שיעור אין חייבין כרת לא על כשיעור והאוב או השותה חצי שיעור מכין אותו מכת מדרות אבל מעט וחור ואכל וחור ואכל אם יש בתחלת אכילה ראשון עד סוף אכילה אחרונה כרי אכילת שלש ביצים הרי אלו מצטרפות לכשיעור ואם לאו אין מצטרפות שמה מעט וחור ושתה אם יש בתחלת שתייה ראשונה עד סוף ציתו אחרונה כרי שתייה רביעית מצטרפין לשיעור ואם לאו אין מצטרפין אבל אוכלים שאינן ראויין לאכול אדם כגון עעבים הכרים או ערבים הבאושין או ששתה משקין שאינן ראויין לשתייה כגון ציר או מוריים וחוכין חי אפי' אכל ושתה בהן הרבה הרי זה פטור מן הכרת אבל מכין אותו מכת מדרות שמה חוכין מוזג בכיב חייב הכוסס פלפלין וזנגביל יבש וכיוצא בהן פטור אבל זנגביל רטוב חייב אכל עליו גפנים פטור לולבי גפנים חייב ואוהן לולבי גפנים כל שליבלבו בארץ ישראל בראש השנה ועד יום הכפורים יתר על זה הרי הן כעצים ופטור וכן כל כיוצא באו אכל צלי בכלח מצטרף המלח לבשר ציר שעל גבי ירק מצטרף מפני שמכשירי האוכל הכעורבני עם האוכל כאוכל הן חשובין היה שבע מאכילה נסה שאכל עד שקץ במזונו ואכל יתר על שבעו פטור כמי שאכל אוכלי שאינם ראויין לאכול שאעפ"י שזה המאכל היתר ראוי לרעב אינו ראוי לכל מי ששבע כזה חולה שיש בו סכנה ששאל לאכול ביום הכיפורים אעפ"י שהרופאים הבקיאין אומרים אינו צריך מאכילין אותו על פי עצמו עד שיאמר ר"י אמר החולה אינו צריך והרופא אמר צריך מאכילין אותו על פיו והוא שיהיה רופא בקי חפא אחר אומר צריך ואחר אומר אינו צריך מאכילין אותו מקצת הרופאין אומרים צריך ומקצתן אומרים אינו צריך הולכים אחר הרוב או אחר הבקיאין ובלבד שלא יאמר החולה צריך אני אבל אם אמר צריך אני מאכילין אותו לא אמר החולה שהוא צריך ונחלקו הרופאים והיו כלם בקיאין ולא שאמרו אינו צריך כמנין שאמרו צריך מאכילין אותו עוברת שהריחה לוחשין לה באונת שיום הכפורים הוא אם שתקדדה רעתה בזכרון זה מוטב ואם לאו מאכילין אותה עד שתתישב נפשך וכן מי שאדו בולפוס מאכילין אותו עד שיאדו עליו ואפי' נבלות ושקצים מאכילין אותו מיד ואין משהין אותו עד שישארו רמים המותרין קטן מן תשע שנים וכן

עשר שנים מחנכין אותו לשעות כיצד היה רגיל ללכת בשתי שעות ביום מאכילין אותו בשלש היה רגיל בשלש מאכילין אותו בארבע לפי כח הבן כוסיפין לענות אותו בשעות בן אחת עשרה שנה בן זכר בן נקבה מתענה ומשלים מדברי סופרים כרי לחנכו במצות בת שנים עשרה שנה ויום אחד ובן שלש עשרה שנה ויום אחד שהביאו שתי שערות הרי הן גדולים לכל הבנו ומשלימין מן התורה אבל אם לא הביאו שתי שערות עדיין קטנים הן ואינן משלימין אלא מדברי סופרים קטן שהוא פחות מבין תשע אין מענין אותו ביום הכפורי כרי שלא יבוא לירי סכנה

פרק שלישי

אסור לרחוץ ביום הכפורים בין בחמין בין בצונן בין כל גופו בין אבר אחד אפי' אצבע קטנה אסור להושיטה בכי והמלך והכלה רוחצין את פניהן כלה כרי שלא תהגה יל בעלה והכלך כרי שייראה ביופיו שאמר כלך ביופיו תהזינה עיניך ועד כמה נקראת כלה עד שלשים יום מי שהיה מלולך בצואה או טיט הורג כמיס המלכות כדרכו ואינו חושש וכדיהה אינה ידה אחת ביום נזמנת פת לתינוק והחולה רוחץ כדרכו אעפ"י שאינו מכין וכל חייבי טבילות טובלין כדרכן בין בתשעה באב בין ביום הכפורים כי שראה כרי בזמן הזה ביום הכפורים אם לח הוא כקנה בכפה ודיו ואם יבש הוא או שישלף רוחץ מקומות הכלכלין בלבד וכמהכל ואסור לו להרוץ כל גופו או לטבול שאין הטובל בזמן הזה כפני פוכיאת בת ואין הרחיצה כקרי לתפלה בזמן הזה אלא כנהג ואין מנהג לבטל רבר האסור אלא לאסור ואין להגדר ולא אמרו שהרואה קרי ביום הכפורים כובל אלא שהיה טבילה לבעלי קריין וכבר בארנו שבמלה וקריין שיהא לח ביותר כרי שניח אדם ידו עליו וישתהי לחלוחית שאם הרביק איתה לידה אחרת יתחייב לרל דית אסור לישב עליו לאוכל אדמה כדרכו כים ויצטמן בה שהמים נזהלים כדפניו אפילו הלך ברגל אסור שמא ינתנו מים על בשרו ומותר להצטמן בנדרות לוקח אדם כטפחת מערב יום הכפורי ושתה אותה במים ומנבבה מעט ומניחה תחת הבגדים ולמחר מעבירה על פניו ואינו חושש ואעפ"י שיש בה קור הרבה ההולך להקביל פני רבו או פני אביו או מי שהיא גדול ממנו בחכמה או לקרות בבית המדרש עובר ביום עד צאתו ואינו חושש ועושה מצוה שהלך לעשותה והחזר במים למקומו שאם לא תתיר לו לחזור אינו הולך ומצוה נכסל בן המצוה וכן ההולך לשאור פירותיו עובר במים עד צאתו ואינו חושש ובלבד שלא יוציא ידיו כתחת ידיו מעיליהם כדרך שעושין בחיל אסור לנעול הנעל וסנדל אפי' ברגל אחד וכותר לצאת בכנרל של שנים ועל גומא וכיוצ בהן וכורך אדם בגד על רגליו ויוצא בו שתי קושי הארץ מגיעין לרגליו ומרגיש שהיא יחף הונוקות אעפ"י שהן מותרין באכילה ובשתייה ורחיצה וכינה רונגין אותן ממגעל וסנדל מותר לכל אדם לנעול את הנעל מחמת עקרב וכיוצא בה כרי שלא תשכנו והחזיר וצוה לנעול את הסנדל קשום צנה כל שלשים יום והחזיר וצוה כה אעפ"י שאין שם סכנה אסור למוך כדעת נפיו בכל גופו בין סיכה של תענוג בין סיכה שאינה של תענוג ואם היה חולה אעפ"י שאין בו סכנה או שיש לו חמטון בראשו כך כדרכו ואינו חושש יש מקומות שנהגו להדליק את הנר בלילי יום הכפורים כרי שיהיה לו בושח פנים מאשתו ולא יבוא לירי תשמיש המטה ויש מקומות שנהגו שלא להדליק שמא יראה אשתו ותשא חן בעיניו וצא לירי תשמיש ואם חל יום הכפורי להיו בעצת חוסימין הכל להדליק בכל מקום שהדלקת נר בעצת חובה

ביד החמא דסייע

לענין זה נצרכתי לרחוק זה העירוב הוא שאניסומך עליו והעירוב שבדוח השנית אינו כלום ואם נצרכתי לרחוק זה השנית זה העירוב הוא שאני סומך עליו ושברוח הראשון אינו כלום ואם נצרכתי לשתי הרחות יש לי לסמוך על אי זה עירוב שארצה ולא זה שארצה אלא ואם לא אירע לי דבר ולא נצרכתי לרחוק מהן אין שני העירובין האו עירוב ואני סומך על אחד מהן לא הריני כבני עירי שיש לו אפי אפי לכל רוח כחוק לחומה כשם שאסו לצאת חוץ לתחו בשב כף אסו לצאת ביום טוב וביום הכפורים וכשם שהמוצי מרשו לרשות בשבת חייב כך המוצי מרשות לרשות ביום הכפורים חייב אבל ביום טוב מותר להוציא מרשו לרשו לפיכך מערבין עירובי חצרות ומשתתפין במבואות ליום הכפורים כשבת ומערבין עירובי תחומין ליום הכפורים ולימים טובים כדרך שמערבין לשבת יום טוב שחל להיות סמוך לשבת בין מלפניה בין מאחרי או שני ימים טובים של גלויות יש לו לערב שני עירובין לשתי רוחות וסומך על איזה מהן שירצה ליום הראשון ועל העירוב שבדוח השנייה ליום השני ואם מערב עירוב אחר לרוח אחר וסומך עליו לא יעשה עירוב ויש לו אפיס אמה לכל רוח ברא בשני ימים טובים של גלויות אבל בשני ימים טובים של ראש השנה הרי הן כיוה אחרי ואינו מערב לשני הימי לא לרוח אחת וכו' מתנה אפיס על עירובו ואומר עירובי לשבת זו אבל לא לשבת אחרת או לשבת אחרת אבל לא לשבת זו לשבתות ולא לימים טובים לימים טובים ולא לשבתות אפיס לחמשה הריני מערב על אי זה מכס שארצה רציני ילך לא רציני לא ילך אעפ שרצה משחשיכה ילך דבר שהוא מדברי סופרים יש בו ביררה וכן המערב לשבתות של כל השנה ואמר רציני אלא לא רציני לא אלא לא אהיה כבני עירי כל שבת שירצה ילך אעפ שרצה משחשיכה המערב לשני ימים טובים של גלויות אי לשבת ויום טוב אעפ שהוא עירוב אחר לרוח אחת לשני הימים צריך שיהיה העירוב במקומו כמו בליל הראשון ובליל שני כל בין השמשות כיצד הוא יושב מוליכו בערב יום טוב או ביום שבת ובחשיך עליו ונוטלו בירו ובא לו אם היה ליל יום טוב ולמחר מוליכו לאותו מקום ומניח שם עד שתחש ואוכלו אם היה ליל שבת או מביאו אם היה ליל יום טוב מפני שהן שתי קרושות ואין כיום אחד כרי שני מליל ראשון

קנה העירוב לשני ימים נאכל העירוב בראשון קנה העירוב לראשון ואין לו עירוב לשני עירוב ברגליו בראשון צריך לערב ברגליו בשני עירוב ברגליו באותו מקום וחשיכה בלבו שיקנה שם שבתה עירוב בפת בראשון אם רצה לערב ברגליו בשני הרי זה עירוב ואם רצה לערב בפת צריך לערב באותה הפת עצמה שערב בה בראשון יום הכפורים שחל להיות ערב שבת או לאחר שבת בוסן שמקדשן על הראייה יראה לו שהן כיום אחד וקרושה אחת הם זה שאמר שיש לו לערב שני עירובין בשתי רוחות לשני הימים והוא שיהיה אפיס לו להגיע לכל אחד משני העירובין ביום הראשון אבל אם אי אפיס לו להגיע לעירו של יום השני ביום הראשון אין עירוב השני עירוב שהעירוב מצותו שיהיה בסעודה הראייה מבעוד יום וזה היאיל ואינו יכול להגיע לזה העירוב ביום הראשון הרי זה אמה הנה סמוך יום כיצד הרי שהנח עירובין ברחוק אפיס אמה הנה לרוח מזרח וסמך עליו ליום ראשון והנח עירוב יצא ברחוק אמה אחת או מאה או אף ברחוק מערב וכו' עליו ליום שני אין זה השני עירוב שהרי ביום הראשון אין זה העירוב השני ראוי לו מבעוד יום לפי שאינו יכול להגיע אליו שהרי לא נשאר לו ברח מערב כלום אבל אם חזית עירובי ברחוק אף יחמש כאית אמה מביתו ברח מזרח וסמך עליו ליום ראשון והנח עירוב שני ברחוק מביתו לרוח מערב בתוך חמש מאות אמה וסמך

עליו ליום שני הרי זה עירוב שהרי אפשר לו שיגיע לו ביום הראשון יום טוב שחל להיות בערב שבת אינו עושה עירוב ביום טוב לא עירובי חצירו ולא עירובי תחומין לא מערב הוא ביום חמישי שהוא ערב יום טוב ואם חלו שני ימים טובים של גלויות בחמישי וערב שבת מערב מיום רביעי עירובי תחומין ועירובי חצרות ואם שחל ולא עירב הרי זה מערב עירובי חצרות בחמישי ובערב שבת ומתנה אבל לא עירובי תחומין כיצד מתנה אומר בחמישי אם היום יום טוב אין ברבתי כלום ואם לאו הרי זה עירוב ולמחר חוזר ומערב ואומר אם היום יום טוב כבר עירבתי מאמש ואין ברבתי היום כלום ואם אמש היה יום טוב הרי זה עירוב ברא בשני ימים טובים של גלויות אבל בשני ימים טובים של ראש השנה הרי הן כיום אחד ואינו מערב להן לא מערב יום טוב : בריך רחמנא דסייען אמין

הלכות שביתת עשור

יש בכללן ארבע מצות שתי מצות עשה ושתי מצות לא תעשה

א	לשבות בו מלאכה
ב	שלא לעשות בו מלאכה
ג	להתענות בו
ד	שלא לאכול ולשתות בו וביאור כל המצות האו בפרקים או

פרק ראשון
מצות עשה לשבות ממלאכה בעשור לחדש השביעי שנת שבת שבתון הוא לכם וכל העושה בו מלאכה ביטל מצות עשה ועבר על לא תעשה שנאמר ובעשור כול כל מלאכה לא תעשו זמה הוא חייב על עשיית מלאכה ביום זה אם עשה ברצינו בדרך חייב כרת ואם עשה בשגגה חייב קרבן חטאת קבועה כל מלאכה שהחייבין על זדונה בשבת כקולה וחייבין על זדונה בעשור כרת וכל שהחייבין עליו קרבן חטאת השבת חייבין עליו קרבן חטאת ביום הכפורי וכל דבר שאמיר לעשותו בשבת אעפ שאינה מלאכה אסור לעייתו ביום הכפורים ואם עשה מכין אותו מכת מדרות כדרך שמכין אותו על השבת וכל שאסור לשלול בשבת אסור לשלול ביום הכפורים וכל שאסור לעשות לבתולה בשבת כך אסור לעשותו ביום הכפורים כלל של דבר אין בין שבת ליום הכפורים בענינים או לא שורן מלאכה בשבת בסקילה וביום הכפורים בכרת ומותר לקנב את הירק ביום הכפורים מן המנחה ולמעלה ומהו הקינב שיסיר את העלים המעופשו ויקטף השאר ויתקן אותו לאכילה וכן מפצעין באגוזין ומפרדין ברמנים מן המנחה ולמעלה מפני ענבת נפש ויום הכפורים שחל להיות בשבת אסור בקניבת ירק ובפציעת אגוזים ובפרדת רבנים כל היום וכבר נהגו העם בשנער ובמערב שלא יעשו אחר מכל או ביום הצום לא הרי הוא כשבת לכל מצות עשה אחר יש ביום הכפורים והוא לשבות בו מאכילה ושתייה שנאמר תענו את ימי צותכם מפי השמועה לכוז אי זה הוא עינו שהיה לנפש זה הצום וכל הצום בו קיים מצות עשה וכל האכל ושתייה בו בשל מצות עשה ועבר על לא תעש

וותרו הכל וכל רבר שיש לו מתירין אפי' בלא אפי' אינו
בשל השוחט תרנגולת ביום טוב ומצא בה ביצים
גמורות הרי לא מותרות שאין זה הבר מצוי תמיד ורבר
שאינו מצוי לא אקראי בעלמא לא גורו בו זה שאנו
עושין בחוצה לארץ כל יום טוב מאז שני ימים מנהג הוא
ויום טוב שני מדברי סופרים הוא ומדברים שנתחדשו
בגלות ואין עושין בני ארץ ישראל שני ימים טובים אלא
בראש השנה בלבד ובהלכות קידוש החדש מספר זה
נבאר עיקר מנהג זה ומאי זה טעם עושין ראש השנה שני
ימים בכל מקום יום טוב שני אעפ"י שהוא מדברי
סופרים כל רבר שאסור בראשון אסור בשני וכל המחלל
יום טוב שני ואפילו של ראש השנה בן ברבר שהוא משום
שבת בין במלאכה בין שיצא חוץ לתחו מכן אותו מכת
מדרות או מנדין אותו אם לא יהיה מן התלמידים וכשם
שהראשון אסור בהספר ותענית וחייב בשמחה כך השני
ואין ביניהן הפרש לא לענין המת בלבד כיצד המת
ביום טוב ראשון יתעסקו בקבורתו הגוים וביום טוב שני
יתעסקו בו ישראל ועושין לו כל צרכיו כגון עשיית המטה
ותפירת התכריכין וקציצת הבשמים וכל כיוצא בזה שיום
טוב שני לגבי המת כחול הוא חשוב ואפי' בשני ימים
טובים של ראש השנה שני ימים טובים או של
גלויות שתי קדושות הן ואינן כיום אחד לפיכך רבר שהיה
מוקצה ביום טוב ראשון או שנולד בראשון אם הכין אותו
לשני הרי זה מותר כיצד ביצה שנולדה בראשון
תאכל בשני חיה ועוף שניצודו בראשון יאכלו בשני רבר
המחובר לקרקע שנעקר בראשון יאכל בשני וכן מותר
לכחול את העין ביום טוב שני ואעפ"י שאין שם חולי ברא
בשני ימים טובים של גלויות אבל שני ימים של ראש השנה
קדושה אחת הן וכיום אחד הן חשובין לכל או הרברי לא
לענין המת בלבד אבל ביצה שנולדה בראשון של ראש
השנה אסורה בשני וכן כל כיוצא בזה שבת
הסמוכה ליום טוב ונולדה ביצה באחד מהן אסורה בשני
וכן כל כיוצא בביצה ואפילו נולדה ביום טוב שני לא
תאכל בשבת הסמוכה לו

פרק שני

אפרוח שנולד ביום טוב אסור מפני שהוא מוקצה ועגל
שנולד ביום טוב אם היתה אמו עומדת לאכילה מותר
מפני שהוא מוכן על גבי אמו ואילו שחט אמו היה זה
שבמעיה מותר ביום טוב אעפ"י שלא נולד בהמות
שיצאות ורעות חוץ לתחום ובאות ולנות בתוך התחום
הרי לא מוכנין ולוקחין כהן ושוחטין אותן ביום טוב אבל
הרעות ולנות חוץ לתחו אם באו ביום טוב אין שוחטין
אותן ביש מפני שהן מוקצין ואין רעות אנשי העיר עליהם
וכן בהמת קדשים שנולד בה מום ביום טוב הואיל ולא
היתה רעות עליה מערב יום טוב אסור לשוחטה ביום טוב
לפיכך אסור לראות מומי קדשים ביום טוב גזירה שמה
יתירם החכם במומן ויבא זה לשהוט בו ביום אבל רואה
הוא המום מערב יום טוב ולכחד מתיד או אסור בכור
שנולד ומומו עמו הרי זה כוכן ואין מבקרין אותו ביום
טוב ואם עבר וראה מומו ובקרו והתירו הרי זה שוחט
ואכל בכור שנפל לבור עושה לו פרנסה במקומו
שהרי אינו יכול להעלותו מפני שאינו ראוי לשחיטה ביום
טוב • אותו ואת בנו שנפלו לבור מעלה את הראשון
על מנת לשוחטו ואינו שוחטו ומערים ומעלה את השני
על מנת לשוחטו ושוחט את איזה מהן שירצה כשם צער
בעלי חיים התירו להערים בהמת חולין שנפלה מן הגג
ועמדה מעת לעת והרי היא צריכה בדיקה שוחטין אותה
ביום טוב ותרבק איפשר שתמצא כשירה ותאכל אוזוין
ותרנגלין ויונים שבבית הרי לא מוכנין ואין צריכין זימן
אבל יוני שובך ויוני עליוה וצפרים שקיננו בטפוחין או
בכירה ובפרדס הרי לא מוקצה וצריך לזמן מערב ולומר
אז ואז נטל ואינו צריך לנענע וימן שחורים

ולבנים ומצא שחורן במקום לבנים ולבנים במקום שחור
אסורים שאני אום שמא אותן שולחן פרחו להן ואז אהרי
הן וכל ספק מוכן אסור וימן שנים ומצא שלשה
הכל אסור שלשה ומצא שנים מותרין ומן בתוך הקן
ומצא לפני הקן אם אין שם בקן לא הן ואינן יכולין לפרוח
אעפ"י שיש שם קן אחד בקרן וזית בתוך חמישי אמה הרי
אילו מותרין שאין הכרדה מרדה לא כנגד קנו בשוה
דגים שבביבדין גדולי וכן חיה ועוף שבביבדין כל שהוא
מחוסר צידה עד שאומרים הבא מצודה ונצודנו הרי זה
מוקצה ואין צדין אותן ביום טוב ואם צד לא יאכלו וכל
שאינו צריך מצודה הרי זה מוכן וצדין אותו ביום טוב
ואוכלין אותו וכן חיה שקיננה בפרדס הכמוד לעיר
ילדיה כשהן קטנים שאינן צריכין צידה אינם צריכין זימן
כפני שרעתו עליהן מצודות חיה ועופות ודגים
שפרסן מערב יום טוב לא ישול מהן ביום טוב לא אם כן
יודע שניצודו מערב יום טוב השוכר אבת המים
בערב יום טוב ולכחד השכים ומצא בה דגים הרי לא
מותרין שכבר ניצודו מערב יום טוב והרי הן מוכנין
בית שהוא מלא פירות מוכנין ונפחת נוטל כמקום הפרת
העוכר על המוקצה מערב יום טוב בשנה השביעית שכל
הפירות הפקר צריך שירשום ויאכר מיכן ועד כאן אני
נוטל ואם לא רשם לא ישול גוי שהביא תשורה
לישראל ביום טוב אם יש מאותו המין בכחובר לקרקע או
שהביא חיה או עופות או דגים שאיפשר לצדן בו ביום
הרי לא אכודין עד לערב ויכתין בכדי שיעשו אפילו הרס
וכיוצא בו אינו כריח בו לערב עד שיסתין בכדי שיעשו
ואם אין מאותו המין בכחובר לקרקע או שהיתה צורתו
מוכחת עליו שמאמבל נעקר או נצוד אם הביאו מתוך
התחו מותר ואם הביאו מחוץ לתחום הרי זה אסור והבא
בשביל ישראל זה כחוק לתחום מותר לישראל אחר
עצים שנשרו מן הרקל ביום טוב אסור להסיקן כפני שהן
נולד ואם נשרו לתוך התנור כרבה עליהן עצים מוכנין
ומסיקן עריסת התבן ואוצר של עצים אין כתהילין
בהן ביום טוב לא אם כן הכין מבערב כפני שהן מוקצה
ואם היה התבן בעורב בקוצים שהרי אינו ראוי לא לאש
הרי זה מוכן אין מבקעין עצים מסוואר של קורות
מפני שהן מוקצה ולא מן הקורה שנשברה ביום טוב כפני
שהיא נולד וכן כלים שנשבר ביום טוב אין כסיקין בהן
מפני שהן נולד אבל מסיקין בכלים שלמים או בכלים
שנשברו מערב יום טוב שהרי הוכנו לסלאכה אהרת
מבערב כיוצא בו אגוזים ושקדים שאכלן מערב יום טוב
מסיקין בקליפיהן ביו טוב ואם אכלן ביום טוב אין כסיקין
בקליפיהן ויש טסחאות שיש בהן שאם אכלן
מבערב אין מסיקין בקליפיהן שהרי הוקצו ואם אכלן ביום
טוב כסיקין מפני שהן מוכנין על גב האוכל קוף
רטוב הרי הוא מוקצה מפני שאינו ראוי להסקה לפיכך
אסור לו לעשות כמו שפור לצלות בו בשר וכן כל כיוצא
בוה נוטלין עצים הסמוכים לרפני הכוכה וכסיקי
בהן אבל אין מביאים עצים מן השרה אפי' היו מוכנין
שם מבערב אבל מגבב הוא בשרה מלפניו ומדליק שם
ומביאין מן המכתסין שברשה היחיד ואפילו היתה כוקפת
שלא לשם דירה ובלבד שהיה לה פתחת ותהיה בתוך
תחום שבת ואם חסד אחר מכל או הרי הן מוקצה
עלי קנים ועלי גפני אעפ"י שהן מוכנין בקרפף כיון שהרוח
בפורת אותן הרי הן כמפוזרין ואסורין ואם הניח עליהן
בלי כבד מערב יום טוב הרי לא מוכנין קרמה
צמחה ביום טוב אם היתה כסוכנת מער יום טוב הרי זה
מחתכה לכלבים ואם לאו הואיל ולא היתה רעות עליה
הרי זה מוקצה ולא יזינה במקומה בהכת קרשים
שמתה ותרומה שנשמאת לא יזינה במקומה דגים
ועופות וחיה שהן מוקצה אין מסיקין אותן ביום טוב ואין
נותנין לפניהם מזונות שמא יבוא ליקח מהן וכל שאסור
לאכלו או להשתמש בו ביום טוב מפני שהוא מוקצה אסור

הלכות שביתת יום טוב

יש בכללן שנים עשרה מצות שש מצות עשה ושש מצו לא תעשה וזהו פרטן

א. לשבות בראשון של פסח
ב. שלא לעשות בו מלאכה
ג. לשבות בשביעי של פסח
ד. שלא לעשות בו מלאכה
ה. לשבות ביום חג השבועות
ו. שלא לעשות בו מלאכה
ז. לשבות בראש השנה
ח. שלא לעשות בו מלאכה
ט. לשבות בראשון של חג המצות
י. שלא לעשות בו מלאכה
יא. לשבות בעשירי של חג
יב. שלא לעשות בו מלאכה
יג. היאור שביתת ימים לא יבדוקם יום

פרק ראשון

שבת ימים הלא שאין הכתוב מציין מלאכה שהיא ראשו
בשבת של פסח וראשון השבוע של חג המצות ויום
חג המצות ובאחד לחמש השבועות הן הנקראין ימים
שבתות כולן שיהי' שבת אחריו בכל מלאכת עבוד
הון כפי צרכי החקוק ואם יצא שישן וישן וישן וישן
נפש וכו' כל השבתות יצא עבודה באחד מהן
היו קיים שבת עשה שהיו נחמיה במה שבתן כלום שבות
וכא העשה בחדש מהן מלאכה שאינה לצורך
אכול כגון שבות או הדם או ארץ ומיני' באו הריו בטל
בשביל שישן עשה שבת של מלאכה עבודה לא
עשה וזהו שבת ביום טוב עשה ביום טוב עשה
החלוקה בין שבת ויום טוב עשה ביום טוב עשה
ביום טוב עשה ביום טוב עשה ביום טוב עשה
אחד מהן ולא אחר חלק כל מה שבת ואין חולק
בימינו ימים טוב כל מלאכה שחייבין עליה כשבת
אם עשה אותה ביום טוב הוא צריך אכילה לוקח חוץ
מזה היוצא מדרשות רבות והנה עשה שבתך שחותרה
הוצאת שם לצורך אכילה היתרה שלא לצורך וכולה
לפיכך ביום טוב להוציא קצת או ספק תיר או כפתה וכיוצא באו
בשם להשתדל וכן מותר להוציא אעפ שאינו לצורך

אכילה וישאר מלאכות כל שיש בו צורך אכילה מותר
כגון שיזיקה ואפונה ולשנה וכיוצא בהן וכל שאין בהן צורך
אכילה אסור כגון כתיבה ואריגה ובגדן וכיוצא בהן כל
מלאכה ממשש' ל' לעשות מערב יום טוב ולא יהיה בה
הפסד ולא חסדן עם מעשית המערכ אסור חכמים לעשות
איתה ביום טוב וצדקה או לצורך אכילה ולפיכך דבר
זה נודעה שבת ימים אדם מלאכה שאיפשר לעשותן מערב
יום טוב ליום טוב וכמו צדקה וכלי חולד בעוונת אותו
מלאכה ונמנע משבת יום טוב ולא יהיה זה פנאי לאכול
וכוהו המצו עשה לא אסור והוצאה ביום טוב ואעפ שכל
ההוצאה היתה מלאכה שאיפשר לעשותה מערב יום טוב
ולמה לא אסרה דבר להרבות בשבת יום טוב ויולך
ויבא כל מה שירצה וישלם חפצו ולא יהיה כמי שירדו
אסורות אבל שאר מלאכות שאיפשר לעשותן
מערב יום טוב הואיל ויש בהן עסק אין עושין אותן ביום
טוב כינה אין קושיק ולא היה זה זורק לא בודקין
ולא שוחטין את החיה ולא טרקטין ביום טוב שכל או
וכיוצא בהם אפי' לעשותן מערב יום טוב ואין במקר
הפסד ולא חסדן אבל לשון חסדן וישוהטין ומבטלי
ביום טוב שאם עשה לו מערב יש במקר הפסד או חסדן
טעם שיש להם חס או תבשל שבשל היום כלום שנאמה
מאמט וכתיבש' עשה בשל מאמט ולא כשה שיאמט היום
כבשר שנשחט מאמט וכן כל כיוצא באלו

וכי מבשרו איבד מבשר שיש קרי חסדן אם נעשו מערב
עושין אותן ביום טוב כלם שהוקת תבלין וכיוצא בהן
אין אפי' וכי תבלין ביום טוב מה שאכל בחול ולא הותרה
מלאכה שהיא לצורך אכילה לא ירדו להמות בה ביום טוב
עשה כדיו לאכל ביום טוב וזהו מותר לאכול החלה
בהול מבלאה אשה קדוה בשם אעפ שאינה צריכה
לא לחתוכה אחת כמלא נחתים חבית של מים וקערה
שאינו צרי' לה לקותן אחר ומבלאה אשה תנור פת אעפ
שאינה צריכה לא לכר אחר שבזמן שהפת מדובה ב' זהו
היא נאפת יפה ומולח אדם כמה חתיכות בשם בבת אחת
אעפ שאינו צריך לא לחתוכה אחת וכן כל כיוצא בזה
המבשל או האופה ביום טוב כדי לאכול בו

ביום או שומן אורחים ולא באו ונשארו התבשיל והפת
הריו זה מותר לאכלו לאחר בין בחול בין בשבת ובלבד
שלא יערים ואם הערים אסור ואפילו בשבת שאחר יום
טוב ומפני שהמורה במערים יותר מן המורה מן
שבתה ל' חתמה כסוכנה לא ישחט אותה ביום טוב לא
ייתן לו חלה לאכול ממנה כות עליו מן צד יום כדי
שלא ישחט ביום טוב מה שאכל בדול וכן כל כיוצא בזה
ואין אפי' ומכשילן ביום טוב כדי לאכול

ביום או מלבים שנתה הוא לחדו ועשה ליום לנס ולא
לגוים לנס ולא למלבים לגוים כדמין את הגוי בשבת ואין
כיוצא אותו ביום טוב גידה עשה ידעה בשבילו וכל אם
בה הגוי מאלו איבד עמו כדי שוק אוכלין שבת חסדן
בתמה שחציה על גוי וחציה על ישראל מותר

לשחטה ביום טוב שאין אופשר לאכול ממנה כות מותר
בלא שהגוי מל עיכה שהציה לגוי וחציה לישראל אסור
לאבות וזהו שפינו שיכול לחלק הבצק בני החול

שנתנו קבה לטהר לעשות להם פת ביום טוב אם משנתנו
פת מצוה לחצוק אין מקצרות מותר לעשות לוק ביום
טוב שכל חציה נצוה לתעוק עיסת הלל חסדן וכן
שהה עיסת אסור ממנה נאמית ביום טוב המבשל ביום
טוב לגוים או לבחמה או לינוח לחול גוי לוקח שאילו
באו לו אורחים היה אותו תבשיל ראוי להן עשה להפשו
וחותר מותר לאכול מכינו ליום ולביתם החציה

וסיכה הדיו רין בכלל אכילה ושתייה ועושין אותה ביום
טוב שיש בה ארץ יאכל לכל נפש לכל שצריך הגוף להוכר
כחמין חמין ביום טוב והדיו בוק כניו ירדו והבלי אבל
כל גופו אסור משום גזירת ברוך יחמין שיהיה מערב יום
טוב ברוך בוק כל גופו ביום טוב שלא גרו על דבר זה לא

בשבת בלדור כל שאסור בשבת בין משום שהוא
רוצה למלאכה או מביא לירי מלאכה בין משום שבות
הריו היה אסור ביום טוב לא אם כן היה בו צורך אכילה
וכיוצא בהן ודברים שהם מותרין ביום טוב כמו שיתבאר
ב' דלות אפיו ואל שאסור לו לשלו בשבת אסור לכנינו

היום טוב לא לצורך אכילה וכיוצא בהן וכל שבותר בשם
היתה ביום טוב ויש ביום טוב מה שאין בשבת אסור
מקצה שהתקדשה אסור ביום טוב וכותר בשבת נכחי
עיים טוב כל בשבת אסור בו המוקצה שמה יבאו ללול
ב' מותר תרנגולות העופות לגרל כיוצא האור

הקומה להרושה ויני שיבד ופירות העומדין לסתורה כל
או וכיוצא בהן מוקצה הן ואסור לאכול מהן ביום טוב עד
שיכין אותה במערב ויהישוב עליהן לאכילה אבל בשבת
הכל מוכן אצל שבת ואינו צריך הגנה וכשם שהמוקצה

אסור ביום טוב כך הנולד אסור חול מכין לשבת
וחול מכין ליום טוב אבל אין יום טוב מכין לשבת ולא
שבת מכנינו ליום טוב לביכ ביצה שנולד ביום טוב אחר
השבת אם היה ואעפ שהתרנגולת עומדת לאכילה הואיל
ומאמט נגדדה הביצה נמצא שבת מכין אותה ליום טוב
ואסרה בעל יום טוב גזירה נאמית יום טוב שאחר שבת
וכן ביצה שנולדה בכל שבת אסורה גזירה משום שבת
שאחר יום טוב וכשם שאסור לאכלה כך אסור
לשלתה ואפי' בערבה באה מולק עסורות שהרין ללדור

אין מעשנין בקשרת ביום טוב מפני שהוא מכבה ואפילו להריח בה ואין צריך לומר לגמל את הבית ואת הכלים שהוא אסור ומותר לעשן תחת הפירות כדי שיוכשרו לאבילה כמו שמותר לצלות בשר על האש וממתקין את החרדל בגחלת של מתכת אבל לא בגחלת של עץ מפני שהוא מכבה ואין מכבין את האש כדי שלא תתעשן הקרירה או הבית אין נופחין במפוח ביום טוב כדי שלא יעשה סדרך שהאומני עושין אבל נופחין בשופר אין עושין פחמין ואין גודלין את התפילה ולא מהבהבין אותה ולא חותכין אותה לשנים בכלי אבל כמעכה ביד ושורה אותה בשמן ומניחין אותה בין שתי נרות ומרלין באמצע ונמצאת התפילה נחלקת בפי שתי נרות אין שוברין את החרש ואין חותכין את הנייר לצלו עליה ואין פוצעין את הקנה לעשותו כמו שפור לצלות בו מליח שפור שרצף אעפ שהיא יכול לפושטו בידו אין מתקנין אותו שני כלים שהן מחוברין בתחלת עשייתן כגון שתי נרות או שני כוכות אין פותחין אותן לשנים מפני שהוא כמתכן כלי אין משחזין את הסכין במשחות שלה אבל מחררה על גבי העץ או על גבי הרש או אבן ואין מורים דבר זה לרבים כדי שלא יבואו להרדה במשחות ברא בשיכולה לתוך ברוחק או שנפגמה אבל אם אינה יכולה לתוך כלל אין משחזין אותה אפילו על העץ שמא יבוא להשחיה במשחות מפני זה אסרו להראו סכין לחכם ביום טוב שמא תהיה פגומה ויאמר לו אסור לשחוט בה משום פנימתה וילך ויחררה במשחות וחכם שראה הסכין לעצמו הרי זה משאלה לעם הארץ אין מבקעין עצים ביום טוב לא בקורדום ולא במגל ולא במגירה לא בקופיץ ובצר החר שלו אבל לא בצר הרחב מפני שהיא בקורדום ולמה אסרו בקורדום וכיוצא בו שלא יעשה סדרך שהוא עושה בחול שהרי איפשר היה לו לבקע בערב יום טוב ולמה לא נאסר הביקוע כלל מפני שאיפשר שיפגע בעץ עבה ולא יכול להבעירו וימנע מלבשל לפיכך התירו לבקע בשינוי וכל הדברים הרומין לזה מזה הטעם התירו בהן מה שהתירו ואסרו מה שאסרו לא תכנס אשה בין העצים ליטול מהן אור לצלות בו ואין סומכין את הקררה ולא את הדלת בבקעת של קורה שלא התירו לשלטל עצים ביום טוב לא להסקה בלבד כסלקין תריסי חנויות ומחזירין אותן ביום טוב כדי שיוציא תבלין שהוא צריך להן מן החנות ולא ימנע משמחת יום טוב ברא בשיש להן ציד באמצע אבל יש להן ציד מן הצד אסור גזירה שמא יתקע ושאין להן ציד כל עיקר אפילו בבית מותר להחזיר כלים שהן מפוצלין כגון מנורה של חליות וכסא ושלחן שהן חתיכות חתיכות מעמידין אותה ביום טוב והוא שלא יתקע לפי שאין בנין בכלים אבנים של בית הכסא מותר לצררן ביום טוב בנין עראי הוא ומשום כבודו לא גזרו העושה כדורה ביום טוב כשהוא עורך את העצים אינו מניח זה על זה עד שיסריר המערכה מפני שנראה כבונה ואעפ שהוא בנין עראי אסור לא או שופך העצים בערבוב או עורך בשני כיצד מניח עץ למעלה ומניח אחר תחתיו ואחר תחתיו עץ שהוא מגיע לארץ וכן הקררה אחוה אותה ומכניס האבנים תחתיה אבל לא יניחנה על גבי האבנים וכן המטה אחוה הקרשים למעלה ומכניס הרגלים תחתיהן אפילו ביצים לא יעמיד אותן שוחה על גבי שורה עד שיעמדו כמו מגדל לא ישנה ויתחיל מלמעלה למטה וכן כל כיוצא בזה צריך שינוי מסירין וסובין הנתלים בבחמה אעפ שהן עושין חבורה ואין מילדין את הבחמה ביום טוב אבל מסעדין כיצד אורח בולר שלא יפול לארץ ונפוח לו בחוטמו ונותן דר לתוך פיו היתה בחמה שהחיה ויתקן את חולר מותר לזלף משלייתה עליו וליתן בול מלח ברחמה כדי שיתרחם עליו אבל השמאה אסור לעשו לעץ מן לפי שאינה צרעה כלי שנעשה מערב יום

טוב אגן מטבילין אותו ביום טוב גזירה שמא ישא אוהו בטומאתו ואם היה צריך להטביל מים שבו כטביל את המלי במימיו ואינו חושש כלי שהיה טהור לתוכה ורצה להטבילו לקרש מותר להטבילו וכן כל כיוצא בזה מטבילות שאר הטמאות כלי שנעשה ביום טוב מטבילין אותו ביום טוב נעמא הכלי במשקין טמאין שהן ולר הטומאה מערב יום טוב כטבילין אותו ביום טוב לפי שהוא טהור מן התור כמו שיתבאר במקומו ומרלין ברלי טמא והוא טהור מאליו נדה שאין לה בגדים להחליף מערמת ושובלת בבגדיה רברים רבים אסרו ביום טוב משום גזרת מקח וממכר כיצד אין פוכקין רבים כתחלה על הבחמה ביש לא מביא שתי בהמות שוות זו לזו ושוחטין אחת מהן ומחלקין ביניהן ולמחר יודעין ככה רמי השנייה וכל אחר ואחר נותן דמי חלקו כשהן כחלקי ביניהן לא יאכר זה אני בכלע ואתה בשנים שאין כזכירי שום רמים אלא זה נוטל שלישי וזה רביעי כשהן מחלקין לא ישקלו במאזנים שאין משניחין בכף מאזנים כל עיקר אפילו ליתן בו בשר לשוכרו מן העכברים אכיר אם היו המאזנים תלויין בפני שנראה כשוקל בכף מאזנים טבח אומן אסור לשקול בידו ואסור לשקול בכלי כלא מים ואין מטילין חלשים על המנות אבל מטילין חלשים על בשר הקדשים ביום טוב כדי להכב את המנו לא יאמר אדם לטבח תן לי בדינר בשר לא תן לי חלק או חצי חלק ולמחר עושין חשבון על שווי וכן לא יקח מבעל החנות בכרה או בבשקל לא כיצד הוא עושה אוכר להנוני כלא לי כלי זה ולמחר נותן לו שווי ואפילו היה כלי המיוחד למרה ימלאנו והוא שלא יזכור לו שם מרה הנהתוס מודר תבלין ונוחן לקררה בשביל שלא יפסיד תבשילו אבל האשה לא תכור ככח לעיסה וכן לא ימור אדם שעורים לפני בהמתו לא בשער ונותן לה ומותר ליקח מן הדנוני ביצים ואגוזים בבנין וכן כל כיוצא בהן ובלב שלא יזכור לו שם רכים ולא ככוס מנין כיצד ככוס המנין הרי שהיה נושה בו עשרה רכונים או עשרה אגוזים לא יאמר לו ביום טוב תן לי עשרה כדי שיהי לך עשרים אצלי לא לוקח סתם ולמחר עושה חשבו הולך אדם אצל רועה הרגיל אצלו או אצל הפנים הרגיל אצלו ולוקח ככנו בהמות ועופות וכל מה שירצה והוא שלא יזכור לו שם רמים ולא שום בנין הולאת יום טוב תובעין אותה כדין שאם תאכר לא ניתנה להיתבע אינו נותן לו כלום ונמצא נמנע כשמהת יום טוב

פרק חמישי

אעפ שהותרה הוצאה ביום טוב אפילו שלא לצורך לא ישא משואות גדולות כדרך שהוא עושה בחול לא צריך לשנות ואם אי אפשר לשנות מותר כיצד המביא כדי יין ממקום לכקום לא צריך בסל ובקופה אבל מביא הוא על כתיפו או לפניו הכוליד את התבן לא יפסיל את הקופה לאחוריו אבל מוליכה בידו וכן כשואות שרדכן לישא אותם במוט לא ישא אותן על גבן כאחוריו ושרדכן לישא אותם כאחוריו ישא אותן על כתיפו ושרדכן להגשא על הכתף ישא אותן בידו לפניו או יפרוש עליהן ביד וכל כיוצא בזה כשינוי הכשא ואם אי אפשר לשנות נושא ומביא כדרכו ברא בנושא על הארץ אבל על גבי בחמה לא יביא כלל שלא יעשה כדרך שהוא עושה ביום טוב אין מטחנין את הבחמה במקל ואין הסוכא יוצא כמקלו ולא חרדע בטרמילו ואין יוצאין בטמא ארץ ראש

לטלטלו : המקנים עפר מערב ביום טוב אם יוחד לו בחצירו קרן חיה הרי זה כוכן ומותר לטלטלו ולעשות בו כל צרכיו וכן אפר שהוסק מערב ביום טוב כוכן ושהוסק ביום טוב כל זמן שהוא חם כדי לצלות בו ביצה מותר לטלטלו שידיין אש הוא ואם לאו אסור לטלטלו מפני שהוא נולד כי שהיה לו רקד נעוץ מערב ביום טוב ונתקו ביום טוב והעלה עפר אם היה איתו עפר תוחח הרי זה מכסה בו ומטלטלו אבל אם העלה גוש עפר הרי זה לא יכתיש איתו ביום טוב

פרק שלישי

מי שהיה לו עפר מיכן או אפר מוכן שמותר לטלטלו הרי זה שוחט חיה ועוף ומכסה רמס ואם אין לו עפר מוכן או אפר הראוי לטלטלו הרי זה לא ישחוט ואם עבר ושחט לא יכסה רמס ער לערב : וכן ברירה שהיא ספק אם חיה היא אם בהמה אין שוחטין איתה ביום טוב ואם שחט לא יכסה רמס ער לערב אפילו היה לו עפר מוכן או אפר יא אפילו יכסה הרואה חיה וראית היא ולפיכך כסה רמס ביום טוב ויכסה הרואה להתיר חלבו : וכן השוחט חיה ועוף יכסה ביום טוב לא יכסה רמס ביום טוב : שחט בהמה חיה ועוף ביום טוב ונתערב רמס לא יכסה אותו ער לערב ואם לא היה לו עפר מוכן או אפר ויכול לכסית הכל בדקירה אחת הרי זה יכסהו : השיחש בהמה ביום טוב מותר לו לתלוש צמר למקום הסנין בידו ובלבד שלא יזיזנו ממקומו : לא ישאר שם מסובך בשאר צמר הצואר אבל בעוף לא ימרוט מפני שהוא דרכו ונמצא תלוש ביום טוב : הכפשיט עור בהמה ביום טוב לא ימלחנו שזה עיבוד הוא ונמצא עושה מלאכה שלא לצורך אכילה אבל נותנו לפני בית הדריסה כדי שידרסו עליו ולא יפסד ולא התירו דבר זה לא מפני שמחת ביום טוב כדי שלא ימנע כל שחוט ומותר למלוח בשר לצלו על גבי העיר והעירימים בדבר זה : כיצד מולח מעט בשר בכאן וכעט בכאן ער שימלח העיר כילו : ברא במלח לצלו שאינו צריך מלח הרבה אבל לקרירה אסור למלוח על העיר : וכן אין מילחין את החלבים ואין מהפכין בהן ואין שוחטין איתן ברוח על גבי יתרות מפני שאינן ראויין לאכילה : המפשיט את הבהמה לא ירגיל ביום טוב כיצד הוא המרגיל זה המוציא כל הבשר מרגל אחת כדי שיוציא כל העיר שלם ולא יקרע מפני שמורה בהפשיט זה מורה גדול ואין בו צורך לכושר : וכן אסור לעשות

בית יד בבשר והוא שיעשה בסכין שלא יעשה סדרך שהיא עושה בחול ומותר לעשות סימן בבשר : מילחין את הראש ואת הרגלים ומהבהמין אותן באור אבל אין טופלין אותן בסיר ובחרסית ולא בארמה ואין גוזזין איתן במספרים : וכן אין גוזזין את הירק בתספורת שלו אבל מתקנין את האוכל שיש בו קוצים כגון קיטרס ונעמיות בתספורת : מותר ללוש עיסה גדולה ביום טוב והלש עיסה מערב ביום טוב אין מפריש ממנה חלה ביום טוב ואם לשה ביום טוב מפריש ממנה חלה ונותנה לבחן ואם היתה עסה שמאה או שנטמאת החלה לא יבשל את החלה שאין מקבלין ביום טוב לא לאכול וזו לשריפה עומדת וכן אין שורפין איתה ביום טוב שאין שורפי קדשי שגשג או ביום טוב ששורפין קדשים שגשגאו מצות עשה שנאמר באש ישרף ועשית מלאכה שאינה לצורך אכילה וכיוצא בהן עשה ולא תעשה : ואין עשה רוחה את לא תיגש ועשה : כיצד יעשה בה יניחנה ער הערב וישרוף איתה היה יושב של פסח שאם יניחנה תחמין לא יפריש את החלה בצק לא יאפה את כל העיסה השמא ייחד כך יפריש החלה לחם : אין אופין בפורני חרשה נזירה שמא תפחת ותפסיד הלחם וימנע משמחת ביום טוב : אין גרמין תנור וכורים אבל מכבשין את האפר שבהן ואם אי אפשר לאפות בו או לצלות לא אם כן גרה מותר וסותמין פי התנור בשיש ורפש שבמכניות הנזר

והיא שרכבו מאמש אבל לנבל טיט ביום טוב אסור וכות לנבל את האפר לסתום בו פי התנור : תנור זכורו חדשים אין סכינין אותן בשמן ביום טוב ואין טיטן אותן במטלית ואין מפיגין אותן בצונן כדי לחסמן ואם בשביל לאפות בהן מותר : אין מלבנין את האבנים לצלות או לאפות עליהן מפני שחכמן ומסיקין ואיפין בפורני ומחמין חמין באנטיכי אין עושין גבינה ביום טוב שאם גבן מערב ביום טוב אין בזה חסרון טעם אבל רמין את התבלין סדרן שאם ירוך אותן מבערב יפוג טעמן אבל מלח אינו נירוד ביום טוב לא אם כן השה המכתש או שירוד בקערה וכיוצא בה כדי שישנה שאם שחק הכלה מערב ביום טוב לא יפוג טעמו ואין שוחטין את הפלפלין ברימין שלהן לא רך אותן במרוכה ככל התבלין :

אין כותשין את הריפות במכתשת גדולה אבל כותשין במכתשת קטנה שזה הוא השנוי שלה ובארץ ישראל אפילו בקטנה אסור שהתבואה שלהן מובה היא : ואם כותשין אותה מערב ביום טוב אין בכך הפסד : הקמח אעפ שרקרו מערב ביום טוב והסיר ממנה הסובין אין מרקדן אותו פעם שנייה ביום טוב אלא אם כן נפל בתוכו צרור או קיסס וכיוצא בהם ואם שינה מותר כגון שירקד מאחורי חפפה או שריקד על גבי השולחן וכיוצא בשינוי זה : מוללין כלילו ומפרכין קשניות ביום טוב והנפח על יד על יד בכל כחו ואוכל ואפי בקנון או בתמחוי אבל לא בטבל ולא בכברה : וכן הבורר קשניות ביום טוב בורר ברכו בחיקו ובתמחוי אבל לא בנפה ולא בטבלה ולא בכברה : ברא בשהאוכל מרובה על הפסולת אבל אם היתה הפסולת מרובה על האוכל בורר את האוכל ומניח את הפסולת : ואם היה מורה בברירת הפסולת כן האוכל יתר מטורה בברירת האוכל מן הפסולת אף עפ שהאוכל מרובה בורר את האוכל ומניח את הפסולת : אין מסניין את החרדל במסנן שלו מפני שנראה כבורר אבל נותנין ביצה בכפננת של חרדל והוא מסתנן מאיליו ואם היתה המשמרת תלויה מותר ליתן לה יין ביום טוב אבל לא יתלה בתחלה שלא יעשה סדרך שהיא עושה בחול ומערים ותולה את המשמרת לתלות בה רמוני ותולה בה רמונים ואחר כך נותן לתוכה שמרים

פרק רביעי

אין כווציאין את האש לא מן העצים ולא מן האבנים ולא מן הכתכות כגון שחוככין אותן זו בזו או מכיין זו בזו ער שתצא האש : וכן הנפש החד ביותר שהוא כפיים שמנידין אותו ער שידלק או כלי זך קשה או זכוכי מלאה מים ששנחין אותה כנגד עין השמש ער שיחזור נהה לפשהן וכיוצא בו וידלק כל זה וכיוצא בו אסור ביום טוב שלא הותר ביום טוב לא להבעיר כאש כצויה : אבל להמציא אש אסור שהרי איפשר להמציא אותה מבערב אעפ שהיתה הבעירה ביום טוב שלא לצורך אסור לכבות את האש אפילו הובערה לצורך אכילה שהכיבוי מלאכה ואין בו צורך אכילה כלל וכעס שאין מכבין את האש כך אין מכבין את הנר ואם בבה לוקה כמי שאר או בנה : אין מסלקין את פי הנר למעלה כדי שתכבה ואין מסירין את השמן ממנו ואינו חותך את ראש הפתיל בכלי אבל נופץ את ראשה בידו : אגורה של עצים שהודלקה במדור כל עץ שלא אחזה בו האש מותר לטמנו ואינו רומה למסיר שכן מן הנר : אין מכבין את הדליקה כדי להציל ממנו ביום טוב סדרך שאין מכבין בשבת לא מניחה ויוצא : ואין מכבין את הנר מפני תשמיש המטה לא כופה עליו כלי או עושה מחיצה בנו לבין הנר או מוציא לבית אחר : ואם אינו יסול לעשות אחת מכל אן הרי זה אסור לכבות ואסו לשמש ער שתכבה מאליה : מותר לטלטל את הנר והוא דולק : ואין נזרדין שמה יכבה ואסור להני את הנר על גבי דקל וכיוצ בו ביום טוב שמא ישרא להשתמש במדור ביום טוב

להודיע לאו שוכה להן מערב יום טוב אבל הן צריכי לידע שכבר זכה להן אחר וערב להן ואחר כך יסמכו עליו ויבשלו ויאפו אעפ שלא ידעו אלא ביום טוב הרי לו מותרין ויש לו לאדם לערב על כל העיר ועל כל הקרוב אליה בתוך התחו ולמחר מכריו ואומר כל מי שלא הניח עירובי תבשילין יסמוך על עירובי המניח עירובי תבשילין חייב לברך באי אמה אקבו על מצות עירוב ואומר בעירוב זה יותר לי לאפות ולבשל מיום טוב של מחר לשבת ואם זכה בו לאחריו יאמר לי ולפלוני ולפלוני או לאנשי העיר כולן לאפות ולבשל מיום טוב לשב מי שלא הניח עירובי תבשילין ולא הניחו לו אחריו נשם שאסור לו לבשל ולאפו כך קמחו ומאכלו אסור ואסור לאחר שהניח לעצמו לבשל ולאפות לזה שלא הניח עיר שיקנה לו שנמצא זה מבשל ואופה שלו שהרי קנהו ואם רצה יתן אחר כך לזה שלא הניח במתנה מי שלא הניח עירובי תבשילין ובשל ואפה לאכול בו ביום והותר או שזימן אורחים ולא באו הרי זה אוכל המותר למחר ואם הערים הרי זה אסור לאכלו עבר ואפה ובשל לשבת אין אסורין עליו ולמה החמירו ואסרו על המערים ולא אסרו על המזיד שאם תתיר למערים נמצאו הכל מערימין וישתקע שם עירובי תבשילין אבל המזיד אינו מצוי ואם עבר היום לא יעבר פעם אחרת

שני ימים טובים שחלו להיות בחמישי וערב שבת עושה עירובי תבשילין מיום רביעי שהוא ערב יום טוב שכח ולא הניח מניחו בראשון וכתנה כיצר מניח עירובי תבשילין ביום חמישי ואומר אם היום יום טוב ולמחר חול למחר אבשל ואופה לשבת ואיני צריך כלום ואם היום חול ולמחר יום טוב בעירוב זה יותר לי לאפות ולבשל למחר מיום טוב לשבת כיוצא בו היו לפניו שתי כללות של טבל ביום טוב ראשון אומר אם היום חול תהיה זו תרומה על זו ואם היום קרש אין ברברי כלום וקורא עליה שם ומניחה ולמחר בשיני חוזר ואומר אם היום קרש אין ברברי כלום ואם היום חול תהיה זו תרומה על זו וקורא עליה שם ומניח כדרך שקרא עליה בראשון ומניח את זו שקרא עליה שם תרומה ואוכל את השנייה בראשון בשני ימים טובים של גלויות אבל בשני ימים טובים של ראש השנה אם שחח ולא הניח ביום רביעי שוב אינו מניח אלא סומך על אחרי אם ערבו עליו או מקנה כמחו למי שעיר או יהיה אסור לאפו ולבשל לשבת וכן אם שחח ולא הפריש תרומה מיום רביעי שוב אינו כפריש עיר מוצאי שבת כל הרברו האו שאמרנו היו בזמן שהיו בר של ארץ ישראל

מקדשין על פי הראיה והיו בני הגלויות עושין שני ימים כרי להסתלק מן הספק לפי שלא היו יודעין יום שקדשו בני ארץ ישראל אבל היום שבני ארץ ישראל סומכי על החשבון ומקדשין עליו אין יום טוב שני להסתלק מן הספק אלא מנהג בלבד ולפיכך אני אומר שאין כערב אדם ומתנה בזמן הזה לא עירובי תבשילין ולא עירובי חצירו ולא שתופי מבואות ואינו מעשר הטבל על תנאי אלא הכל כערב יום טוב בלבד כשם שמצוה לכבד שבת ולענגה כך כל ימים טובים שנאמר לקדוש ה' כבוד וכל ימים טובים נאמר בהן מקרא קדש וכבד בארנו הכיבוד והעינוג בהלכות שבת וכן ראוי לאדם שלא יסעוד בערבי ימים טובי מן המנחה ולמעלה כערב שבת שרמז זה בכל הכבוד וכל המבוה או המועדו כאלו נשפל לעבודה זרה שבעת ימי הפסח ושמונת ימי החג עם שאר ימים טובים כולן אסורים בהספר ותענית וחייב אדם להיות בהן שמח וטוב לב הוא ובניו ואשתו ובניו וכל הנלוו עליו שנאמר ושמחת בחגך וכול אעפ שהשמחה ואמורה כאן היא קרבן שלמים כמו שאנו כבארין בהלכות תנועה יש בכלל אותה שמחה לשמחה הוא ובניו ובני ביתו כל אחד כראוי לו כיצד הקטנים נוהגים קלות ואמורים ומגדלות והנשים קונה להן בגדים נתכשישין נאי כפי סמנו ואנשים אוכלין בשר ושותין יין שאין שמחה

לא בבשר ואין שמחה לא ביון וכשהוא אוכל ושומע חייב להאכיל לפר ליתגם ולאמנה עם שאר הענייה האכלי אבל מי שנועל דלתות חצרו ואוכל ושותה הוא ובניו ואשתו ואינו מאכיל ומשקה לעניים ולמרי נפש אין זו שמחת מצוה אלא שמחת כריס ועל לו נאמר ובהיחם כלחם אונים להם כל אוכליו ישמאו כי לחכם לנפשם ושמחה כזו קלון היא להם שנאמר וזריתי פרש על פניכם פרש חניכם אעפ שאכילה ושתייה במועדות בכלל מצות עשה לא יהיה אוכל ושותה כל היום כולו אלא כך היא הדרת בבקר משכימין כל העם לבתי כניסיות ולבתי מדרשו ומתפללין וקורין בתורה בענין היום וחוזרין לבתי ואוכלין והולכין לבתי מדרשות קורין ושונין עד חצי היום ואחר חצות היום מתפללין תפלת המנחה וחוזרין לבתייהן לאכול ולשתות שאר היום עם הלילה

כשארם אוכל ושותה ושחח ברגל לא ימשך ביון ובשהוק ובקלות ראש ויאמר שכל מי שיוסף בזה ירבה במצות שמחה שהשכרו והשחו הרבה וקלות הראש אינה שמחה לא הוללות וככלות ולא נצטוונו על ההוללות והסכלו לא על השמחה שיש בה עבודת יוצר הכל שנ תהת אשר לא עברת את האהיך בשמחה ובטוב לבב כרב כל הא למרת שהעבודה בשמחה ואי אפשר לעבוד את השם לא מתוך שחוק ולא מתוך קלות ראש ולא מתוך שכרות חייבין בית דין להעמיד שוטרים ברגלים שיהיו מסבבין מרפשיין בגנות ובפרדסים ועל הנהרות כדי שלא יתקבצו לאכול ולשתות שם אנשים ונשים ויבואו לירי עבירה

וכן יזהירו ברבר זה לכל העם כדי שלא יתערבו אנשים ונשים בבתייהם לשכחה ולא ימשכו ביון שכא יבואו לירי עבירה ימים שבין ראשון ושביעי של פסח וראשון ושמיני של חג הסוכות והן בגולה ארבעה בתוך הפסח והחכה בתוך החג הם הנקראין חולו של מועד ונקראין מועד ואעפ שהם חייבין בשמחה ואסורין בהספר ותעני מותר לספור בהן תלמיד חכם בפניו אבל לארר שיקבר אסור לספור בהן ואין צריך לומר בראשי הדינים בהנוכ ובפורים שסופדין בהן תלמידי חכמים בפניו אעפ שימים או אסורין בהספר ותענית אבל לאחר הקבורה אסור לספור בהן אין כניחין כשת המת ברחוב במיעד שלא להרגיל את ההספר לא כביתו לקברו ואין כתאבלי במועד וכן אין קורעין ולא כבריין ולא חוצצין הנתף בכועד על המת אלא קרוביו שהן חייבין להתאבל עליו ואם היה חכם או אדם כשר או שהיה עומד עליו בשעת נטילת נשמה הרי זה קורע עליו במועד אעפ שאינו קרובו ואין קורעין ביום טוב שני כלל ואפילו קרוביו של בית נשים בכועד בפני המת מענות אבל לא משפרות ולא מקוננות נקבר המת אינן כענות בראשי הדינים וחנוכה ופודי בפני המת מענות ומטפחו אבל לא מקוננו אי זהו עינוי שכולן עונות כאחת קונה אחת אומרת וכולן עונות ואסור לאדם שיעורר על מתו קודם לרגל שלשי יום כדי שלא יבא הרגל והוא נעצב ולבו רואג וכואב מוכרזן הצער לא יכיר הראגה כלבו ויכוין דעתו לשמחה

פרק שביעי

חולו של מועד אעפ שלא נאמר בו שבת הואיל ונקרא מקרא קדש והרי הוא זמן חגיגה בכלקדש אסור בעשיית מלאכה כדי שלא יהיה כשאר ימי החול שאין בהן קדושה כלל והעושה בו מלאכה האכורה מכין אותו מכת מדרות מפני שאיסורו כרברי סופרים ילא כל מלאכה עבודה אסורה בו ביום טוב שסוף היינו כרברי שנוערה בו כדי שלא יהיה כיום חול לכל רבר ויך יש מלאכה אסורות בו ויש מלאכות מותרות בו ואין הן כל מלאכה שאם לא יעשה אותה בכועד יהי שם הפסח הרבה עניי אותה ובלבד שלא יהיה בה טורח הרבה כיצד משקין בית השלחין במועד אבל לא בית המשכה שאם לא ישקה בית השלחין והוא הארץ הצמאת עכרז כ

ואחר האשה שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול ואיש שהיו רבים צריכין לו יוצאין בכסא אחריו ומוציאין אותו על הכתף אפילו באפריון אין מוליכין את הסולם של שובך משובך לשובך ברשות הרבים שמא יאמרו לתקן גגו הוא מוליכו אבל ברשו היחיד מוליכו אעפ"י שכל מקום שאסרו חכמים מפני מראית העין אפי' בחדרי חדרו אסור כאן התיירו מפני שמחת יום טוב מי שהיו לו פירות על גגו וצריך לפנותם למקום אחר לא יושטם מגג לגג ואפי' בנין השווין ולא ישלשלם בחבל מן החלונות ולא יורידם בסולמות שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול אבל משילן אפילו דרך ארובה ממקום למקום באותו הגג שחש בהמה בשדה לא יביאנה במוט לעיר או במטה אלא מביאה איברים איברים כל שנאותין בו אפי' בחול אעפ"י שאין נאותין בו ביום טוב כגון תפילין מותר לשלחן לחבירו ביום טוב ואין צריך לומר דבר שנאותין בו ביום טוב כגון יונות שמנים וסלתות שמותר לשלחן וכל דבר שאין נאותין בו בחול עד שיעש בו מעשה שאסור לעשותו ביום טוב אין משלחין אותו ביום טוב כיצד אין משלחין ביום טוב תבואה לפי שאין נאותין בה בחול אלא אם כן טחן ואסור לטחון ביום טוב אבל משלחין קטניות מפני שמבשילן ביום טוב או קולה אותן ואוכלן ומשלחין חיה בהם ועופות אפי' חיים מפני שמותר לשחוט ביום טוב וכן כל כיוצא בזה כל דבר שמותר לשלחו ביום טוב כשישלחנו לחבירו תשורה לא ישלחנו בשורה ואין שורה פחותה משלשה בני אדם כיצד הרי שלחה לחבירו בהמו או יונות ביד שלשה בני אדם כאחד או ארבעה זה אחר זה וכולן הולכין בשורה אחת הרי זה אסור שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול שלח שלשה מינין ביד שלשה בני אדם כאחד הרי זה מותר

המערב עירובי תחומין ליום טוב הרי בהמתו וכליו ופירותיו כמהו ואין מוליכין אותן אלא בתוך אפים אמה לכל רוח ממקום עירובי חפצי הפקר הרי הן כרגלי מי שזכה בהן וחפצי הגוי קונין שביתה במקומן ויש להן אפים אמה לכל רוח ממקומן נזירה בעלים גוי משום בעלים ישראל פירות שיצאו חוץ למקומן וחזרו אפי' במיור לא הפסידו את מקומן מפני שהן כאדם שיצא באונס וחזר באונס

המסוך בהמתו לבנו הרי היא כרגלי האב מסרה לרועה ואפי' נתנה לו ביום טוב הרי היא כרגלי הרועה מסרה לשני רועים הרי היא כרגלי בעליה מפני שלא קנה אחר מהן מי שוימן אצלו אורחים ביום טוב לא יוליכו בידם מנות למקום שאין בעל הסעודה יכול לילך בו שכל הסעודה כרגלי בעל הסעודה לא כרגלי האורחין אלא אם כן זכה להן אחר במנות או מערב יום טוב וכן מי שהיו פירותיו מופקדין בעיר אחרת ועירבו בני אותה העיר לבא אצלו לא יביאו לו מפירותיו שפירותיו כמוהו אעפ"י שהן ביד או שעירבו ברא בשייחר להן קרן זווית אבל אם לא ייחר להן הרי הן כרגלי זה שהן מופקדין אצלו ביד של יחיד כרגלי בעליו ושל אותה העיר כרגלי הגנשי אותה העיר ושל עולו בכל שהן מסורין לכל כרגלי הממלא מהן שכל מי שמילא מהן מוליכין למקו שהוא מהלך נהרות המושכין ומעיינות הנובעין כרגלי כל אדם ואם היו באין מהן לתחום לתוך התחום ממלאי מהן בשבת ואין צריך לומר ביום טוב שור של רועה כרגלי אנשי אותה העיר ושור של פטם כרגלי מי שלקחו לשחטו ביום טוב מפני שרעת בעליו למכרו לאנשי אחרו חוץ מאנשי אותה העיר מפני שהוא מפושט והכל שומעין ששעו ובאין לקנותו וכן אם שחטו בעליו ביום טוב ומכרו בשורו כל אחר ואחר מן הלוקחי מוליד מנתו למקום שהוא הלך מפני שרעת בעליו מערב יום טוב כך היא שיקחו ממנו אגוז עיירות אחרות ונמצא שור זה כבוד של עולי בכל שהוא מסוד לכל הגהלת כרגלי בעליה לא כרגלי שואלת והשלחת כרגלי מי שהוא בידו לפיכך המדליק

נר או עץ מחבירו מוליכו לכל מקום שהוא הולך השואל כלי מחבירו מערב יום טוב אעפ"י שלא נתנו לו אלא ביום טוב הרי הוא כרגלי השואל שאו ממנו ביום טוב אעפ"י שדרכו תמיד לשאול ממנו כלי בכל יום טוב הרי הוא כרגלי המשאל שנים ששאלו חלוק אחר האחד שאלו ממנו שיתנו לו שחרית והשני שאלו ממנו שיתנו לו ערבית הרי כלי זה כרגלי שני השואל ואינם מוליכין אותו אלא במקום ששניהם יכולין להלך בו כיצד הרי שערב הראשון ברחוקאאלף אמה ממקום החלוק למזרח וערב השני ברחוק חמש מאות אמה ממקום החלוק למערב כשלווקח הראשון החלוק אינו מוליכו למזרח אלא עד אף אמה וחמש מאות אמה ממקום החלוק שהוא סוף התחום שיכול זה שערב במערב להלך בו וכשיקח השני כלי זה אינו מוליכו במערב אלא עד אף אמה ממקום הכלי שהוא סוף התחום שיכול זה שיעירב במזרח להלך בו לפיכך אם עירב זה ברחוק אפים אמה מן החלוק למזרח וזה ברחוק אפים אמה למערב הרי לו לא יזוהו ממקומו וכן האשה ששאה מחברתה מים או מלח ולשה בהן עיסת או בשלה בהן תבשיל הרי העיסה או התבשיל כרגלי שתיהן וכן שנים שלקחו בהמה בשותפות ושחטו ביום טוב אעפ"י שלקח כל אחד מנתו הרי כל הבשר כרגלי שניהן אבל אם לקחו חבית בשותפות וחלקו אותה ביום טוב הרי חלקו של כל אחד כרגליו הואיל ותחומין מדברי סופרים יש ברירה בהן ונחשוב כאלו חלק שהגיע לזה היה ברור לו ומובדל בחבית מערב יום טוב וכאן לא היה מעורב ואין אתה יכול לומר כן בבהמה שחלק זה שהגיעו אפי' נחשוב אותו שהיה מובדל בבהמה מערב יום טוב וכאן היה ברור הרי ינק מחלקו של חבירו כשהיה הבה זה קיימת שכל איבריה יונקין זה מזה ונמצא כל אבר ואבר מעורב מחלקו וחלק חבירו לפיכך הן כרגלי שניהן

פרק שישי

יום טוב שחל להיות ערב שבת אין אופין ומבשילין ביום טוב מה שהוא אוכל למחר בשבת ואיסור זה מדברי סופרי כדי שלא יבא לבשל מיום טוב לחול שקל וחומר הוא לשבת אינו מבשל כל שכן לחול לפיכך אם עשה תבשיל מערב יום טוב שיהיה סומך עליו ומבשל ואופה ביום טוב לשבת הרי זה מותר ותבשיל שסומך עליו הוא הנקרא עירובי תבשילין ולמה נקרא שמו עירוב שכשם שהעירוב שעושהו בחצירות ומבואות ערב שבת משום הכר כדי שלא יעלה על רעתם שמותר להוציא מרשות לרשות בשבת כך זה התבשיל משום הכר וזכרון כדי שלא ירמו ויחשבו שמותר לאפות ביום טוב מה שאינו נאכל בו ביום ולפיכך נקרא תבשיל זה עירובי תבשילין עירובי תבשילין שיעורו אין פחות מסית בין לאחר בין לאפים ואין עושין עירוב זה לא בפת ולא בריפות וכיוצא בהן אלא בתבשיל שהוא פרפרת כגון בשר ודגים וביצים וכיוצא בהן ואפי' ערשם שבשולי קדרה ואפילו שמנונית שעל גבי הסכין שחותכין בה הצלי גוררו אם יש בו כזית סומך עליו משום עירובי תבשילין תבשיל שאמרו לענין עירוב זה אפילו צלי אפילו שלוק אפילו כבוש או מעושן אפילו דגים קטנים שהריחן במים חמין והחזתן היא ביטולין לאכילה הרי זה סומך עליהן וצריך שיהיה עירו זה מצוי עד שיאפה כל מה שהוא צרי לאפות ולבשל כל שהוא צריך לבשל ויחוס חמין כל שהוא צריך ואם נאכל העירוב או אבר או נשרף קודם שיבשל או יאפח הרי זה אסור לאפות ולבשל או להחם אלא מה שהוא אוכל ביום טוב בלבד התחיל בעיסתו או בתבשילו ומאכל העירוב או אבר הרי זה נומר המניה עירובי תבשילין כדי שיסמך עליהן הוא ואחרים צריך לזכור להן כדרך שמזכיר בעירובי שבת וכל שזוכה בעירובי שבת זוכה בעירובי תבשילין וכל שאינו זוכה בשבת עירוב אינו זוכה בה ואינו צריך

בחול גוי שקבל קיבלת מישראל אפילו היה חזק לתחו אינו מניחו לעשותו במועד שהכל יודעין שהמלאך זו של ישראל ויחשרו אותו שהוא שכר את הגוי לעשות לו במועד שאין הכל יודעין הפרש שיש בין השכיר ובין הקבלן ולפיכך אסור

פרק שמיני

נהרות המושבין מן האגמי מותר להשקו מהן בית השלוחו במועד והוא שלא פסקו וכן הבריכו שאמת המים עוברת ביניהן מותר להשקות מהן וכן בריכה שנספה מבית השלוחין ועדין היא נוטפת מותר להשקות ממנה בית השלוחין אחר והוא שלא פסק המעין המשקה בית השלוחין הלינה ערוגה שחציה נקוד וחציה גבוה לא ירלו ממקום נמוך להשקות מקום גבוה מפני שהוא שריר גדול ומותר לרלות מים להשקות הירקות כדי לאכלן במועד ואם בשביל לפותן אסור אין עושין עוגיות בעיקרי הגפנים כדי שיתמלאו מים ואם היו עשויות ונתקלקלו הרי זה מתקנס במועד וכן אמת המים שנתקלקלה מתקנין אותה במועד כיצד היתה עמוקה שפח חופר בה עד ששה היתה עמוקה טפחיים מעמיק עד שבעה ומושבין את המים מאילן לאילן ובלבד שלא ישקה את כל השרה ואם היתה ערה לדה מותר להשקות את כולה ומרביצין את השרה במועד שכל הרברים האו אין בהן טורח יתר ורעים שלא שתו מלפני המועד לא ישקם במועד מפני שהן צריכי מים רבים ויבא לירי טורח יתר ומותר להסב את הנהר מבקיס לבקיס ולפתוח גהר שנפתם בורות שידין ומערות על יחיד אם היה צריך להם חופשין אותן ושפין את סדקיהן אבל אין חופרין אותן לכתולה וכונסין לתוכן מים אעפ שאינו צריך להן ועושין נברכת במועד עכברים שהן מפסידין את האילנות צדין אותן במועד בשרה האילן צד סדרו כיצד חופר ותולה המצורה ואם היה שרה לבן סמך לשרה האילן צדין אותו בשרה אלבן בשינוי כדי שלא יכנסו לשרה האילן ויהריבוה וכיצד צד בשינוי נועץ שפור בארץ ומכה בקוררום ואחר כך מנתקו ונמצא מקומו נוכח כותל גנה שנפל בוטו מעשה הדיוט או גודר אותו בקנים ונומא וכיוצא בהן וכן אם עשה מעשה לגג בינה איתה כעשה הדיוט אבל כותל חצר שנפל בינה סדרו ואם היה גודה סדרו מפני הסכנה ובונה סדרו בונה ארס איצטכה לישב או לישן עליה חצר והצורה והקורה והכנעול והכפתח שנשברו בתקנן במועד נודרו בין בשל בתל בין בשל עץ שזה הפסד גדול הוא שאם יניח הפתח פתוח ודלתות שבורות נמצא סאבד כל מה שבבית וכבר בארנו כל שיש בו הנסד אינו צריך שינוי אין דופרין קבר להיות כוכן למת שימות ואין בונין אותו אבל אם היה עשוי הרי זה מתקנו במועד כיצד מוסף בסדרו או מקצר במדרו כדי שיהיה נכון לעת שיקבר בו אין מפנין את המת ולא את העצמות כקבר לקבר ולא ממכוד לבזוי ולא בזוי לכבוד ואסור לעשות כן לעולם בשאר הימים אא אם כן היה מפנהו בתו שלו בשאר הימים אפילו ממכוד לבזוי אין מתלעו את האילנות ולא כוהימין את הנטיעות ולא כנומן אבל סכין את האילנות ואת הפירות שבהן בשמן ועוקרין את הפלתה מפני שהיא ראויה לחפוף בה במועד וקוצרין את הכשות מפני שהיא ראויה להטילה לשכר במועד וכן כל כיוצא בה אין מכנסין את הצאן לדיד כדי שזבלו את הקרקע שהרי הוא כדויר ערהויבמועד ואם יבאו מאיליהן מותר ואין מסייעין אותן ואין מוסרין להן שוכר לנער את הצאן היה שכיר שבת שכיר חרש שכיר שנה שכיר שבע מסייעין אותן ושברין שומר לנער את צאנם מקום למקום כדי שזבלו כל השרה הובל שחצר מקומו אתו לצרדין ואם נעשת חצר סרפת בקד פוציאין אותו לאשפת המשוה פני הקרקע אם נתכוון לתקן מקום

שיעמיד בו כדי של תבואה או שירוש בו מות ואם נתכוון לעבודת הארץ אסור וכן המלקט עצים מתוך שדהו אם לאורך עצים מותר ואם לתקן הקרקע אסור וכן הפותק מים לגנה אם נתכוון שיכנסו הדגים מותר ואם להשקות הארץ אסור וכן הקוצץ חרות מן הדקל אם נתכוון להאכיל לבהמה כותף ואם נתכוון לעבודת האילן אסור וכמעט שיו יוכר לאגלה דבר הוא כנתכוון תנור וכירים שאיפשר שיבשו ויאפה בהן במועד עושין ואם לאו אין עושין אותן ובין כך ובין כך בונין על חרש של תנור ועל הכירה השפלה להן וכסרגין את הכסות ונוקדין את הרחים ופותחין להן עין וכעמידו אותן ובונה אמת המים של רחים וזפתין את החביות כדי שלא יפכר היין וזפתין את הבקבוק מפני שאין בו טורח וסותמין פי החבית של שכר כדי שלא תפסד וכחפין את הקציעות בקש כדי שלא יאברו וכרכינין את הברגים בדי מפני שהוא מעשה דדיוט אבל אין עושין קשרי בית הדי מפני שהוא כעשה אומן וכן כל כיוצא בזה קוצצין צפורני חכור של רדים ובונין אבוס לברכה וסופי שירכב עליו כותר ליכול צפרנו ולכרקו כדי לייפותו אין כרביעי ברכה במועד אבל מקוין לה רס ואין מונעין ככנה רפוא וכל מאגלות וכו שקין שאין כאכל בריאין אלא להרפואה מותר לארס לאכלן ולטותן במועד אין מפנין מחצר להצר במועד לא ככעודה לנאה ולא כנאה לכעוד אבל כפנה היא כבית לבית באורה חצר ומביאין כלים שהן לצורך המועד מבית האומן כגון כדים וככתות וצלוחיות אבל כלים שאינן לצורך המועד כגון כהרישה מן הלוגש או צכר כבית הצבע אין מביאין ואם אין לאיכן כה יאכל נותן לו שררו ומניחין אצלו ואם אינו מאמינו כניחין בבית הכמוד לו ואם הויש לרס יכא יגנבו מפנין לדצר אדרת אבל לא יביא לביתו אא בצנעה אסור לעשות כלאכה בערבי ימים טובים כן המנדה ולכעלה ככו ערבי שבתות וכל העושה כלאכה בהן אינו רואה סימן ברכה לעולם ונוערין בוכ במנין אהו בעל טרו אבל אין ככין איתו כנת מדרות ואין צריך לומר שאין כנדין אותו חוץ מערב הפכח אהר הצות שהעושה בו כלאכה אהר הצות כנדין אותו ואין צריך ל כר שככי איתו כנת מדרות אם לא נדוהו לפי שיום ארבעה עשר בניסן אינו כשאר ערבי ימים טובים מפני שיש בו הגונה ושחיטת קרבן לפיכך יום יד בניסן אסור בעשיית כלאכה כדי ברי סופרו ככו הללו של כועד והוא כל כדלו של מיעד ואינו אסור אא כרבי היים ולכעלה שהוא זמן השחיטה אבל בהנף החכה עד הצני הנס הלוי בכתה

כקום שנהגו לעשות עושין כקום שנהגו שלא לעשות אין עושין ואפילו בבקיס שנהגו לעשות לא יתיר כהלה לישות כלאכה בארבעה עשר אעפ שיהיה יכול לגיכרה קודם הצות אא שלש אוכניו בלבד דן וכתהונו בהם בבקום שנהגו לעשו ועושין עד הצות וצדין ההויטו והסערין והכובסין אבל שאר אוכניות אם התירו בה לודם ארבעה עשר הוא שיגכיר עד הצות שאין היעט ויהיה לשאר אימניות צורך הרבה ההודך ככקום ערביי לכקיס שאין עושין לא יעשה ביישוב כפני דכדלוקת אול עושה הוא בכדבר וההודך סמקום שאין עושין לכקיס שעושין לא יעשה נותנין עליו חוכרי כקום שיצא מים חוכרי מקום שהלך חסם ואעפכ לא יתראה בפניה שהוא כשל מפני האסור לעולם אא מפנה ארס כפני הכהלוקת וכן כי שרעתו לחזור למקומו נוהג כאנשי מקומו בין להקל בין להחמיר והוא שלא יתדצה בפני אנשי מקומו שהוא בו כפני הכהלוקת כוליכין ומביאם בליש מבית האומן בארבע עשר אהר הצות אינן שאינן לצורך המועד וגוהפין זבל מתחת רגלי בהמה ומוציאים אותן לאשפה ומושיבין שובכין לתרגולין תרגולת שישב על הביצים שלשה ימים או יחד ומתה כשיביצו אדרת תחתיה בארבעה עשר כדי שלא יפסדו הביצים ובמועד

האילנות שבה וכשהוא משקה איתה לא ירלה וישקה מן
הבדיקה או שמי הנשמים מפני שהיא טורח גדול אבל
משקה הוא כן ולעין בין שהיה בין שיצא כתחלה ממשיכו
ומשקה בו וכן כל כיוצא בזה הופך אדם את זיתו במועד
וטוחן אותן ודורך אותן וממלא החביות ונתן אותן כדרך
שהוא עושה בחול כל עושה בו הפסד אם לא נעשה עושהו
כדרכו ואינו צריך שינוי וכן מכנים אדם פירותיו
מפני הגנבים ובלבד שיכניסם בצנעה ושולה פשתנו מן
המשרה בשביל שלא תאבד וכן כרם שהגיע זמנו להבצר
במועד ביצרון אותו ואסור לאדם שיתכוין ויאחר
מלאכתו או וכיוצא בהן ויניחם כדי לעשותן במועד מפני
שהיא פנוי וכל המכוין מלאכתו והניחה למועד ועשהה
במועד בית דין מאבדין אותה ומפקירין אותה לכל ואם
כיון מלאכתו ומת אין קונסין בנו אחריו ואין מאבדין
אותה מסנו ואין מונעין הבן מלעשות אותה מלאכה במועד
כדי שלא תאבד מי שצריך לו בגד או לבנות לו
מקים במועד אם היה הדיוש ואינו כהיר באותה מלאכה
הרי זה עושה אותה כדרכו ואם היה אומן מהיר הרי זה
עושה איתה מעשה הדיוש כיצד בתפירה מכלב ובבנין
מניה אבנים ואינו טח בטיש עליהן ושף סדקי הקרקע
וכענינה ביד וברגל כעין שמעגילין במחלצני וכן כל כיוצא
בזה מי שהיתה לו תבואה מחוברת לקרקע ואין
לו מה שיאכל במועד לא מכנה אעפ שאין כאן הפסד אין
מצריכין אותו לקנות מה שיאכל מן השוק עד שיקצו אחר
המועד אלא קוצר ומעמר ורש וזורה ובורר וטוחן מה
שהוא צריך ובלבד שלא ידוש בפרות שכל דבר שאין בו
הפסד צריך לשנות וכן כל כיוצא בזה כבשים
שיכול לאכול מהן במועד כובשן ושאינן ראויין לא לאחר
המועד אסור לכבשן וצר אדם דגים כל שיכול לצוד ומולח
הכל במועד שהרי איפשר שיאכל מהן במועד אם יסחוט
אותן בידו פנימים רבות עד שיתרכבו מטילין שטר
במועד לצורך המועד ושלא לצורך המועד אסור
אחר שטר תכרים ואחר שעירים אעפ שיש לו ישן מערים
ושיתה מן החרש שאין הערמה זו ניכרת לרואה וכן כל
כיוצא בזה מלכלאכות שהן לצורך המועד כשעושי
אותן אומניהן עושין בצנעה כיצד הציירים והטוחנין
והביצרין למכור בשוק הרי לו עושין בצנעה לצורך המועד
ואם עשה לצורך המועד והותיר הרי זה מותר
עושין כל צרכי הרבים במועד כיצד מתקנין קלקולי המים
שברשות הרבים ומתקנין את הדרכים ואת הרחובות
וחופרין לדגים בורות שיחין ומערות וכו' וכן להן נהרות
כדי שישתו מימיהן וכונסין מים לבורות ומערות של רבי
ומתקנין את סדקיהן ומסירין את הקיצין מן הדרכים
ומורדין את המקוות וכל בקיה שנמצא אחר כרגילין לו
כיס ומטילימין לו שיעורו ויוצאים שלוחי בית דין להפקיר
את הכלאים ופודין את השכונים ואת הערכין ואת החרמו
ואת ההקדשות ומשקין את האשפות ושורפין את הפרה
ועורפין את העגלה ורוצעין עבד עברי ומטהרין את
המצורע ומצינין על הקברות שמיחו גשמים את ציונם
כדי שיפרשו מהן הכהנים שכל או צרכי רבים הן
ורנין דגים סמוכות ודיני מכות ודיני נפשות במועד ומי
שלא קבל עליו הדין משמתין אותו במועד וכשם שרנין
במועד כך כותבין מעשה בית דין וכל הרומה לו כיצד
כותבין הדינין אגרות שוברי ששמו לבעל חוב ואגרות
שמכרם בהן לסווג האשה והבנות ושטר חליצה ומיאונין
וכל הרומה להן מדברנים שצריכים הדינין לכותבם כדי
שיזכרום כגון טענות בעלי דינין או דברים שקבלו עליהן
כגון איש פלוני נאמן עלי איש פלוני ידון לי מי שצריך
ללוות במועד ולא האמינו המלוה בעל פה הרי זה כותב
שטר חוב וכן כותבין גיטין ומקדושי נשים ושוברין ומתנות
שכל אלו כצרכי רבים הן ואסור לכתוב במועד אפן ספרי
תפילין ומזוזות ואין מגיהין אפי את אחת בספר העדה
מפני שזו מלאכה שאינה לצורך המועד אבל כותב אדם

תפילין ומזוזות לעצמו ופזוה תכלת לבגדו ואם אין לו מה
יאכל כותב וכו' וכו' לאחרים כדי פרנסתו ומותר
לכתוב אגרות של שאלת שלום במועד וכותב חשבונותיו
ומחשב יציאותיו שכתובות או אין אדם נזהר בתקונן
מאד ונמצאו כמעשה הדיוש במלאכות
עושין כל צרכי המת במועד נחזין שערו ומכבסין כותו
ועושין לו ארון ואם לא היו להם נסרים מביאין קורות
ונוסרין מהן נסרים בצנעה בתוך הבית ואם היה אדם
מפורסם עושין אפי בשוק אבל אין כורתין עץ מן היער
לנסור ממנו לוחות לארון ואין חוצבין אבנים לבנות בהן
קבר אין רואין את הנגעים במועד שמא יקצא
שמה ונמצא חנו נהפך לאבל ואין נושאין נשים ולא מייבמי
במועד כדי שלא תשתכח שמחת החג בשמחת הנשואין
אבל מחזיר את גרושתו ומארסין נשים במועד ובלב שלא
יעשה סעודת איסורין ולא סעודת נישואין שלא יערב
שמחת אחרת בשמחת החג אין כגלחין ואין מכבסין
במועד גזירה שמה יהא אדם עצמו לתוך המועד ויבוא
יום טוב הראשון והוא מנוול לפיכך כל מי שאי אפשר לו
לגלח ולכבס בערב יום טוב הרי זה מותר לכבס ולגלח
במועד כיצד אבל שחל שביעי שלו להיות ביום טוב או
שחל להיות בערב יום טוב והרי הוא שבת שאי אפשר
לגלח והבא ממדינת הים והוא שלא יצא להטויל אלא
לסחורה וכיוצא בה והיוצא מבית השביה ומבית האסורין
ומי שהיה כנורה ולא התירוהו לא במועד ומי שנשבע
שלא לגלח ושלא לכבס ולא נשאל לחכם להתיר נדרו לא
במועד הרי לו כגלחין ומכבסין במועד וכולן שהיה
להן פנאי לגלח קודם הרגל ולא נלחו אסורין אבל
הנוזר והמצורע שהגיע זמן תגלחתן בין בתוך המועד
בין קודם הרגל אעפ שהיה להם פנאי מותרין לגלח
במועד שלא יהיו קר בנותיהן וכל היוצא מטובאיתו
לטהרתו מותר לגלח במועד וקטן שנולד בין במועד
בין לפני המועד קומד לגלחו במועד ואנשי משבר
ששלמה משמרתן בתוך המועד מותר לגלח מפני שאנשי
משמר אסורין לגלח בשבת שלהן מותר ליטול
שפה בחולו של מועד וליטול צפרנים ואפי בכלי ומעברת
האשה שער מבית השחי ומבית הערוה בין ביד בין בכלי
ועושה כל תכשיטיה במועד כוחלת ופוקסת ומעברת שרק
על פניה ושופלת עצמה בסיד וכיוצא בו והוא שתוכל לסלקו
במועד הזבים והזבות והנרות וכל העולים מטובאית
לטהרה בתוך המועד הרי לו מותרין לכבס ומי שאין לו
לא חלוק אחר הרגל מכבסו במועד משפחות הידי
ומשפחות הספרים ומשפחות הספג הרי לו מותרין לכבס
במועד וכן כלי פשתן מותר לכבסן במועד מפני שצריכין
כיבוס תמיד אפילו נתכבסו ערב יום טוב אין עושין
סחורה במועד בין למכור בין לקנו ואם היה דבר האבד
שאינו מצוי תמיד לאחר המועד כגון ספינות או שיירות
שבאו או שהם כבקשים לצאת ומכרו בזול או לקחו ביוקר
הרי זה מותר לקנות או למכור ואין לוקחין בתים ועבדים
ובהכה לא לצורך המועד כומדי פירות כסות ומליץ
מוסרין בצנעה לצורך המועד כיצד אם היתה החטת
פתוחה לוויית או למבוי פותח טרדכו ואם היתה פתוחה
לרשות הרבים פותח אחת ונועל אחת וערב יום טוב
האחרון של חג הסוכות מוציא ומעטר את השוק בפירות
בשביל כבוד יום טוב מוכרי תבלין מוכרין סרדן
בפרהסי כל שאסור לעשותו במועד אינו אומר לגוי
לעשותו וכל שאסור לעשותו במועד אם אין לו מה יאכל
הרי זה עושה כדי פרנסתו וכן עושה סחורה כדי
פרנסתו ומותר לעשיר לשכור פועל עני שאין לו מה יאכל
לעשות מלאכה שהיא אסורה במועד כדי שיטול שכרו
להתפרנס בו וכן לוקחין דברים שאינן לצורך המועד
מפני צורך המוכר שאין לו מה שיאכל שוסרין
השכר על המלאכה במועד לעשותה לאחר המועד ומלבי
שלא ישקול ושלא יטרוד ולא ימנה טרדן שהוא עושה

שאינו ברוך ובאו שני עכברים זה נטל חמץ וזה נטל מצה ואין ידוע לאי זה בית נכנס זה נטל החמץ וכן שני בתים ברוקין וצבור אחד של חמץ ובא עכבר ונטל ואין ידוע לאי זה בית נכנס או שידע שנכנס לאחד מהן ונכנס אחריו וברק ולא מצא כלום או שברק ומצא כסד או שהיו השעה ציבורין של מצה ואחר של חמץ ופירש כבר מהן ואין ידוע אם חמץ או מצה ובא עכבר ונטל הכסד שפירש ונכנס לבית ברוך בכל או אינו צריך לברוק פעם שנייה שאין כאן קבוע הניח החמץ בוית זו ומצאו בוית אחרת או שהניח תשע חלות ומצא עשר או שבא עכבר ונטל החמץ וספק נכנס לבית זה או לא נכנס בכל אלו צריך לברוק נכנס עכבר לבית וכבר בפיו ויצא עכבר משם וכבר בפיו אומרים הוא הראשון שנכנס הוא האחרון שיצא ואינו צריך לברוק היה הראשון שנכנס שחור וזה שיצא לבן צריך לברוק נכנס עכבר וכבר בפיו ויצאת משם חולרה וכבר בפיה אינו צריך לברו שזה הכסד הוא שהיה בפי העכבר נחש שנכנס לחור ופת בפיו אין חייב להביא חבר להוציאו כוית חמץ בשמי קורה מחייבין אותו להביא סולם להורידו שפעמי ופול משמי קורה היה חמץ בבור אין מחייבין אותו להעלותו לא מבטלו בלבו ודיו כפת שאור שייחרה לשיבה אם טח פניה בטיט הרי זו בטלה ומותר לקיימה בצק שבסדקי העריבה אם יש כוית במקו אחד חייב לבער ואם לאו אם היה עשוי לחוק בו שברי העריב או לסתום בו נקב בטל במיעושו ואם לאו חייב לבער היו בו שני חצאי זתים בשני מקומו וחוט של בצק ביניה רואין כל שאלו ינטל החוט ניטלין עמו חייב לבער ואם לאו אינו צריך לבער כרא בעריבה אבל בבית אנפ שאם ינטל החוט אין ניטלין עמו חייב לבער מפני שפעמים מקבין אותן היה חצי וית בבית והצי זית בעליה חצי זית בבית וחצי זית באכסדר חצי זית בבית זה וחצי זית בבית שלפנים מכנו הואיל ואו החצאי זיתים רבוקין בבתלים או בקיר או בקרקעו אינו חייב לבער לא מבטל בלבו ודיו המשכיר בית סתם ביר הרי זה בחוקת ברוך ואינו צריך לברוק ואם החוק זה המשכיר שלא ברק ואמרה איצה או קמן אט ברקנהו הרי או נאמנין שהכל נאמנין על ביעור חמץ והכל כשרין לבריקה ואפי נטיט ועבדים וקטנים והוא שיהיה קמן שיהיה בו דעת לברוק המשכיר בית לחבירו אם ער שלא מסד לו המפתח חל ארבעה עשר על המשכיר לברוק משאסר המפתח חל ארבעה עשר על השוכר לברוק המשכיר בית בחוקת שהוא ברוך ונמצא שאינו ברוך על האכר לברוק ואינו מקח טעות ואפילו בבקים שבורקים גשכר שהרי מצוה הוא עושה המפרש בים והיוצא ושיירה תוך ל זקוק לברוק קודם ל יום אינו צריך לברוק ואם דעתו לחזור קודם הפסח צריך לברוק ואחר כך יצא טמא וחזור ערב הפסח בין השמשות ולא יהיה לו פנאי לבער ואם אין דעתו לחזור אין צריך לברוק וכן העושה ביתו אוצר תוך שלשים יום וזקוק לברוק ואחר כך כונס אצלו לתוכו קודם שלשים יום אם דעתו לפנותו קודם הפסח צריך לברוק ואחר כך עושה אוצר ואם אין דעתו לפנותו קודם הפסח אינו צריך לברוק

פרק שלישי

משברק ארס ומחפש בלילי ארבעה עשר מוציא את החמץ מן החורים ומן המחבואות ומן הזויות ומקבץ הכל ומניחו במקום אחד עד תחלת שעה ששית ביום ומבערו ואם רצה לבערו בלילי ארבעה עשר מבערו החמץ שמניח בלילי ארבעה עשר כרי שיאכל ממנו למחר עד דבוע שעות אינו מניחו ספוד ומפורד בכל מקום אלא שניעו בכלי או בוית ידועה ויחזר בו שאם לא יחזרו ב' או ספר צריך לחפש אחריו ולברוק פעם אחרת טמא זדוהו העכברים חל ארבעה עשר לחיות בשבת

בירוקין את החמץ בלילי ערב שבת שהוא ליל יג ומניח מן החמץ כרי לאכול ממנו עד ארבע שעות ביום בשבת ומניחו במקום מוצנע והשאר מבערו מלפני השבת ואם נשאר מן החמץ ביום בשבת אחר ארבע שעות מבטלו וכופה עליו כלי עד מוצאי יום טוב הראשון ומבערו היו לו ככרות רבות של תרוקח וצריך לשורפה ערב שבת לא יערב השוורה עם הטמאה וישרוף לא שורף טמאה לעצמה ושוורה לעצמה ותלויה לעצמה ומניח מן הטוהר כרי לאכול עד ארבע שעות ביום השבת בלבר

מי ששכח או הזיר ולא ברק בליל ארבעה עשר ברוך בארבעה עשר בשחרית לא ברק בשחרית ברוך בשעת הביעור לא ברק בשעת הביעור ברוך בתוך החג עבר הרגל ולא ברק ברוך אחר הרגל כרי שיבער מה שימצא מחמץ שעבר עליו הפסח כפני שהוא אסור בהנייה כשבורק החמץ בלילי ארבעה עשר או ביום ארבעה עשר או בתוך הרגל מברך קודם שיתחיל לברוק באי אכה אשר קדשנו במצותיו וצונו על ביעור חמץ ובורק וכחפש בכל המקומות שמכניסין להן חמץ כמו שבארנו ואם ברק לאחר הרגל אינו מברך וכשנוכר לברוק אם ברק בליל ארבעה עשר או ביום ארבעה עשר קודם שש שעות צריך לבטל כל חמץ שנשאר ברשותו ואינו רואהו ויאכר כל חמץ שיש ברשותו שלא ראיתו ולא ידעתו הרי הוא בטל והרי הוא כעפר אבל אם ברק כתחלת שעה ששית ולמעלה אינו צריך לבטל שהרי אינו ברשותו שכבר נאכר בהנייה לפיכך אם לא בטל קודם שש ומשש שעות ולמעלה מצא חמץ שהיה דעתו עליו והיה בלבו ושכחו בשעת הביעור ולא בערו הרי זה עבר על לא יראה ולא ימצא שהרי לא ביער ולא בטל ואין הבטול עתה כועיל לו כלום לפי שאינו ברשותו והכתוב עשהו כלא הוא ברשותו לחייבו משום לא יראה ולא ימצא וחייב לבערו בכל עת שימצאו ואם מצאו ביום טוב כופה עליו כלי עד לערב ומבערו ואם של הקדש הוא אינו צריך לכפות עליו כלי שהכל פורשין ממנו מי שיצא מביתו קודם שעת הביעור לעשות מצוה או לאכול סעודה של מצוה כגון סעודת אירוסין ונישואין ונוכר שישלו חמץ בתוך ביתו אם יכול לחזו ולבזר ולחזו למצותו יחזור ואם לאו יבטל בלבו יצא להציל מיר הגיים מן הנדר מן הרליקה ומן המפול יבטל בלבו ודיו יצא לצורך עצבו ונוכר שיש לו חמץ בתוך ביתו יחזור כרי ועד כמה הוא חוזר עד כביצה היה פחות מכביצה מבטלו בלבו ודיו מי שהניח עיבה כנגולגלת בתוך ביתו ויצא תוכר אחר שיצא והוא יושב לפני רבו והיה ירא שמא תחמץ קודם שיבא הרי זה מבטלו בלבו קודם שתחמץ אבל אם החביצה אין הביטול כועיל כלום אא כבר עבר על לא יראה ולא ימצא וחייב לבער מיד כשיחזור לביתו כיצד ביעור חמץ שורפו או פורר חזרה לרוח או זורקו לים ואם היה החמץ קשה ואין הים מהתכו במהרה הרי זה מפרדו ואחר כך זורקו לים חמץ שנפלה עליו מפולת ונבצ עליו עפר שלשה טפחים או יתר הרי היא כמבער וצריך לבטל בלבו אם עדין לא נכנסה שעה ששית נתנו לנכרי קודם שעה ששית אינו צריך לבער ואם שרף קודם שעה ששית הרי זה מותר ליהנו בחמץ שלא בתוך הפסח אבל אם שרפו משעה ששית ולמעלה הוא אסור בהנייה הרי זה לא יסיק בו תנור וכריס ולא יבעל בו ואם בטל או אפה אותה הפת ואותו התבשיל אסור בהנייה וכן הפחמי שלו אסורין בהניי הואיל ושרפו אחר שנאס שהי

פרק רביעי

כתוב בתורה לא יראה לך חמץ יכול אם שכח אותו או הפקיד אותו ביד גויים לא יהיה עובר תלמוד לומר לוכס שאור לא ימצא בבתיכם אפי הפקידו אה הטמינו יכול לא יהיה עובר אא אם כן היה החמץ בביתו אבל אם היה חזק מביתו בשרה וצ בעיר אחרת לא יהיה עובר תל

אין מושיבין אבל אם ברחו בסוער מעל הביצים מחוירי אלתה למקומה

הלכות חמץ ומצה

יש בכללן שמונה מצות שלש מצות עשה וחמס מצו לא תעשה וזהו פסוק

- א שלא לאכול חמץ ביום יד מצות היום ולמעל להשבית שאיר מארבעה עשר
- ב שלא לאכול חמץ כל שבעה
- ג שלא לאכול תערובת חמץ כל שבעה
- ד שלא יראה חמץ כל שבעה
- ה שלא יסגח חמץ כל שבעה
- ו לאכול מצה בלילי הפסח
- ז לספר ביצאת מצרים באיתו הלילת וביאור מצות אלו בפרקים אלו

פרק ראשון

כל האוכל כוית חמץ בפסח מתחלת ליל חמשה עשר עד סוף יום אחר ועשרים בניסן באויר חייב כרת שנ כי כל אוכל חמץ ונבנתה ב שוגג חייב קרבן חטאת קבועז אחר האוכל ואחר המסחה ושיתה

החמץ בפסח אסור בהננייה שנ לא יאכל חמץ לא יהא בו התר אכילה והמניח חמץ ברשותו בפסח אעפ שלא אכלו עובר בשני לאוין שנאמר לא יראה לך שאור בכל גבולך ונאמר שאור לא ימצא בבתיכם ואיסור החמץ ואיסור השאור שבו סחמיצין אחר הוא אינו לוקח מיום לא יראה ולא ימצא לא אם כן קנה חמץ בפסח או חיטתו כרי שיעשה בו מעשה אבל אם היה לו חמץ קודם הפסח ונבא הפסח ולא ביערו לא הניחו ברשותו אעפ שעבר ער שני לאוין אינו לוקח מן התורה מפני שלא עשה בה מעשה וכמן איתו מכת מרדות חמץ שעבר עליו הפסח אסור בהננייה לעולם ודבר זה קנס הוא מרבוי ספרים מפני שעבר על כל יראה ובל ימצא אסורו ואפי הניחו בשגגה או באינס כרי שלא יניח אדם חמץ ברשותו בפסח כרי שיהנה בו אחר הפסח חמץ שנתערב ברבר אחר תוך הפסח בין במינו בין שלא במינו הרי זה אסור בכל שזא וחמץ של ישראל שעבר עליו הפסח אעפ שהוא אסור בהננייה אם נתערב בין במינו בין שלא במינו הרי זה מותר לאכלו אחר הפסח שלא קנסו ואסור לא בחמץ עניא אבל התערובת מותר באכילה לאחר הפסח אין חייבין כרת לא על אכילת עצמו של חמץ אבל עירוב חמץ בגין כותח הכבלי ושכר הארי וכל הדומה להן מרבוי שהחמץ מעורב בהן אם אכלן בפסח לוקה ואין בו כרת שנ כל מחמצת לא תאכלו ברא בשאכל כוית חמץ בתוך התערובת כרי אכילת שלש ביצים הוא שלוקה מן התורה אבל אם אין בתערובת כוית כסדי אכילת שלש ביצים אעפ שאסור לו לאכול אם אכל אינו לוקה לא מכין אותו מכת מרדות

האוכל מן החמץ עצמו בפסח כל שהוא הרי זה אסור מן התורה שנ לא יאכל ואעפ אינו חייב כרת או קרבן אלא על כשיעור שהוא סית והאוכל פחות מכוית במויד מכין אותו מכת מרדות יאזור לאכול חמץ ביום ארבעה עשר מחצות היום ולמעלה שהוא מתחלת שעה שביעית ביום וכל האוכל במזן הנה לוקה מן התורה שנ לא תאכל עליו חמץ כלום על קרבן הפסח כך למרו מפי השמועה בפירוט דבר זה לא תאכל חמץ מטעה שראויה לשחיטת הפסח שהיא בין הערבים והוא חצי היום ואסרו חכמים לאכול חמץ מתחלת שעה ששית כרי שלא יגע באיסור תוך ובתחלת שעה ששית יהיה החמץ אסור באכילה ובהננייה שעה ששית מרבוי סופרים ושאר היום משביעני ולמעלה מן התורה שעה חמישית אין אוכלין בה חמץ טירה משום יום הקעוין שמא ישעור בין חמישית וששית ואינו אסור בתחילת שעה חמישית לפיכך תולין בה תרומה ולחם

תורה וכיוצ בהן בחמץ שהוא קדש לא אוכלין ולא שורפי עד שתגיע שעה ששית ושורפין הכל הא למדת שמותר לאכול חמץ ביום ארבעה עשר עד סוף שעה רביעית ואין אוכלין בשעה חמישית אבל נהנין בו והאוכל בשעה ששית מכין אותו מכת מרדות והאוכל מתחלת שעה שביעית לוקה

פרק שני

מצות עשה מן התורה להשבית החמץ קודם זמן איסור אכילתו שנ ביום הראשון תשביתו שאור מבתים ומפי השמועה למרו שראשון זה הוא יום ארבעה עשר ראיה לרבר זה מה שנתו בתורה לא תשחט על חמץ דם זבחי כלומר לא תשחט הפסח ועדיין החמץ קיים ושחיטת הפסח הוא יום ארבעה עשר אחר חצות וכה הוא השבתה זו האמורה בתורה היא שמיסר החמץ הידוע לו מרשותו ושאינו ידוע יבטלו בלבו ויהישב אותו כעפר וישם בלבו שאין ברשותו חמץ כלל ושכל חמץ שברשותו הרי הוא כעפר וכרבר שאין בו צורך כלל ומרבוי סופרים לחפש אחר החמץ במחבואות ובחורים ולברוק ולהוציאו מכל גבולו וכן מרבוי סופרים שבידקו ומשביתין החמץ בלילה מתחלת ליל ארבעה עשר לאור היר מפני שבלילת כל העם מצויין בבתיים ואור הנר יפח לבריקה ואין קובעין מדרש בסוף יום שלשה עשר וכן החכ לא יתחיל לקרות בעת זו שמא ימנע וימנע מבריקת חמץ בתחלת זמנה אין בידקין לא לאור הלבנה ולא לאור החמה ולא לאור האבוקה לא לאור הנר ברא בחורים ובמחבואות אבל אסורה שאורה רב אם ברקה לאור החמה ריו ואמצע החצר אינו צריך בריקה מפני שהעופו מצויין שם והן אוכלין כל חמץ שיפול שם

חור שמאצבע הבית שבין אדם לחבירו זה בורק ער פקו שידו מגעת וזה בורק ער מקום שידו כגעת והשאר מבטלו בלבו אבל חור שבין ישראל וכו' אינו בורק כלל שמא יאמר הנין כשפים הוא עושה לי לא מבטלו בלבו ודיו וכל מקום שאין מכניסין בו חמץ אינו צריך בריקה חורי הבית התחתונים והעליונים ונג היצוע ורפת בקר ולולין ומתבן ואוצרות יין ואוצרות שמן שאינו מסתפק מהן ובית דגים גדולים אינן צריכין בריקה לא אם כן הכניס להן חמץ אבל אוצרות סכר ואוצרות יין שנסתפק ממנו ובית המלח ובית השעוה ובית דגים קטני ובית העצים ובית המורים וחורי הבית האכצעני וכיוצא בא צריכין בריקה שסתמן שמכניסין להן חמץ ואם ידע בודאי שלא הכניס שם חמץ אינו צריך בריקה וכשבורק המרתף בורק ממנו שתי שורות החיצונות שהם העליונה ושלמשה ממנה אין חוששין שמא גררה חויריה חמץ למקום שאין מכניסין בו חמץ שאם נחוש מבית לבית נחוש מעיר לעיר ואין לרבר כוף ברק ליל ארבעה עשר והניח עשר חלות ומצא תשע הרי זה חושש וצריך לברוק פעם שנייה שהרי גררה חולדה או עכבר בודאי

וכן אם ראה עכבר שנכנס לבית וחמץ בפיו אחר בריקה צריך לברוק פעם שנייה אעפ שמצא פירודין באמצע הבני אין אוסרין כבר אבל אותה הפת במקום זה והרי הפירודין לא חוששין שמא הניחה בחור או בחלון ואו הפירודין שם היו ולפיכך חוזר ובורק אם לא מצא כלום הרי זה בורק כל הבית ואם מצא אותה הפת שנשלה העכבר נכנס אין צריך בריקה ראה תינוק שנכנס לבית ברוק ובידו כנר ונכנס אחריו ומצא פירודין אינו צריך בריק שחוקתו שאגלה ואילו הפירודים שנפלו ממנו בשעת אכילה שריך התינוק לפרד בעת אכילתו ואין דרך עכבר לפרד ואם לא מצא פירודין כלל צריך לברוק הניח תשעה עיבורין של מצה ואחר שלחם ובא עכבר ונטל ולא ידענו אם חמץ אם מצה נטל נכנס לבית ברוק צריך לברוק שכל הקטוע כמחצה על מחצה שני צברין צריך של חמץ ואחר של מצה ושני בתים אחד ברוק והאחר

לה קול ואחר אין לה קול שתיהן ישרפוהו הן חמין יצא
אין עושין סריקין המצויירין בפס מפני שהאש שורף עליהן
ומתחמצין בעת עשייתן לפיכך הנחתומין מותרין לעשות
מפני שהן בקיאות באומנותן וממחרים לעשותם אבל בעלי
בתים אסורין ואפי צרו אותן ברפום שמא יבואו אחרים
לעשות שלא ברפום וישהו בעשייתן ויחמיצו
מים שרוחצין בו הירים והעריבה אחר שלשין וכן מים
שמשתמשין בו בשעת לישה הדי זה ישפך אותן במקום
מדרון כרי שלא יתקבצו במקום אחר ויחמיץ אין
שורין את המורסן ומניחין לפני התרנוגלין שמא יחמיץ
אבל חולטין להן המורסן ברותחין ומניחים לפנין וכבר
ינהגו רוב העולם שלא לחלוש גזרה שמא לא ירתיח המים
ופה ומותר ללוש לתרנוגלין מורסן או קמח ומאכילין
מיר או נותן לפנין והוא עומד עליהן עד שלא ישהה
לפניהן כרי הילוך מיל וכל זמן שהן מנקרין בו או שהוא
בהפך בירו אינו מחמיץ וכשיפסקו מלאכול ישטוף הכלי
במים וישפך במקום מדרון לא תשרה אשה מורסן
שתוליד בידה למרחץ אבל שפה על בשרה יבש ולא ילעו
אדם היטין ויתן על מכתו כפני שהן כחמיצות אין נותני
את הקמח לתוך החרוסת ואם נתן ישרף מיר כפני שהוא
כמהר להחמיץ ואין נותנין את הקמח לתוך החרדל ואם
נתן יאכל כיר מותר ליתן התבלין והשוכשמיץ
והקצח וכיוצא בהן לתוך הבצק וכן מותר ללוש העיכה
במים ושמן או רבש וחלב או לקטף בהן וכיום הראשון
אסור ללוש ולקטף לא במי בלבד לא משום חמץ לא כרי
שיהיה לחם עוני וכיום הראשון בלבד הוא שצריך להיות
וכרוץ לחם עוני כל כלי הרס שנשתכש בהן חמץ
בצונן מותר להשתמיץ בהן מצה בצונן חוץ ככלי שמניחו
בו את השארור וניי שמניחין בו חרוכת מפני שהימוצו
קשה וכן עריבות שלשין בהן החמץ ומניחין אותו
שם עד שיחמיץ הדי הן כבית שאור ואין משתמשין בהן
בפסח גיב של הרס שאופין עליו חלות חמץ כל
השנה כולה אין אופין עליו מצה בפסח ואם כלאו נחלים
והסיק מקום שהי מבשל בו החמץ מותר לבשל עליו מצה
כלי מתכות וכלי אבנים שנשתמש בהן חמץ
ברותחין בכלי ראשון כגון קדרות ואלפסין נותן אותן
לתוך כלי גדול שלמי וממלא עליהן מים וברתיחן בתוכו
ואחר כך שוטף אותן ומשתמש בהן במצה וכן הסכינין
מרתין את הלהב ואת הנצב בכלי ראשון אחר כך משתם
בהן במצה כלי מתכות ואבנים וכלי עצים שנשתם
בהן חמץ בכלי שני כגון קערות וכוסות נותן אותן לתוך
כלי גדול ונותן עליהן מים רותחין ומניחן בתוכו עד
שילטו ואחר כך שוטפן ומשתמש בהן במצה
כלי חרש שנשתמש בהן חמץ בחמין בין כלי ראשון
בין קדרות בין כלי שני כגון קערות בין שהיו משוחין
בזעין באבר שעושין אותן כעין זכוכית בין שהיו הרש
היה שהן אין משתמשין בהן במצה לא מניחין לאחר הפסח
לבשל בהן כלי ראשון שרצה להרתיחו ולא מצה
כלי גדול ממנו כרי להרתיחו בתוכו הדי זה מקיף
לו שפה של טיש על שפתו מבחוץ וממלאהו מים עד
יגברו המים על שפתו ומרתיח המים בתוכו ודין ואחר
כך שוטף אותו ומשתמש בו במצה

פרק ששי

מצות עשה מן התורה לאכול מצה בליל חמשה עשר שנ
בערב תאכלו מצות בכל מקום ובכל זמן ולא תלה אכילה
זו בקרבן הפסח לא זו מצוה בפני עצמה ומצות לל הליל
אבל בשאר הרגל אכילה מצה רשות רצה אוכל מצה רצה
אוכל אורח או רוחן או קליות או פירות אבל בליל חמשה
עשר בלבד חובה ומשאכל כוית יצא ידי חובתו בליל
קמח יצא בלע מרוד יצא בלע מצה ומרוד כמאמר המצוה
לא יצא יצא מרוד לא יצא שהמרוד כשפילה למצה מרוד
מכין מרוד לא יצא ובלען אף ידי מצה לא יצא

מצה בלא מנהגו שאנסוהו גוים או לסטים לאכל יצא
ידי חובתו אבל כוית מצה והוא נכפה בעת שטותו ואחר
כך נתרפא חייב לאכל אחר שנתרפא לפי שאותה אכילה
היתה בשעה שהיה פטור מכל המצות אין אדם
יוצא ידי חובת אכיל מצה אם כן אכלה מאחד כחמש
המינון שנ לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו
דברים הבאים ליד החמץ אם אכלן מצה יצא בהן
ידי חובתו אבל שאר דברים כגון אורו ורוחן וקטניו אין
יוצא בהן ידי מצה לפי שאין בהן חמץ העושה
עיכה מן החטים ומן האורח אם יש בה טעם רגן יוצא בה
ידי חובתו עיסת הכלבים בזמן שהרועים אוכלין
ממנה יוצא בה ידי חובתו אין הרועים אוכלין ממנה אינו
יוצא בה שאין זו משומרת לשם מצה מצה שלשה
במי פירות יצא בה ידי חובתו בפסח אבל אין לשון אותה
ביין או בשמן או רבש או חלב כשום לחם עוני כמו
שבארט ואם לש ואכל לא יצא ידי חובתו אין יוצאין לא
בפת מורסן ולא בפת סובין אבל לש הוא את הקבב
בסובין שלו ובמורסנו ועושהו פת ויוצא בה ידי חובתו
וכן פת סלת נקייה ביותר הדי זו מותרת ויוצא בה ידי
חובתו בפסח ואין אוכרין בה אין זה לחם עוני
אדר מצה שנאפת בתנור או באילפס בין שרביק הבצק
באלפס ואחר כך הרתיח בין שרתיח ואחר כך דרביק
אפי אפאה בקרקע הדי זה יוצא בה ידי חובתו וכן אם לא
נאפית אפייה גמור יוצאין בה והוא עלה יהו הופין שלבצ
נמשכן ממנה בעת שפוחה ויוצאין ברקיק השרוי
והוא שלא ניסוח אבל מצה שבשלה אינו יוצא בה ידי
חובתו באכילת עהדי אין זה טעם הפת
אין אדם יוצא ידי חובתו באכילת כזה עהדי אסורה לו
כגון שאכל פבל או מעשר ראשון שלא נמלה תרומתו או
שגולה זה הכלל שמברכין עליו ברכת הכזון יוצא בו ידי
חובתו וכל שאין מברכין עליו ברכת הכזון אין יוצא בו
ידי חובתו הכהנים יוצאין בחלה וב תרומה אעפ
שהיא מצה שאינה ראויה לכל אדם וכן יוצאין בכזה של
מעשר שני בירושלם אבל אין יוצאין בכזה של בכורים
אפי בירושלי מפני שהבכורי אין להם התר בכל המושבו
ומעשר שני איפשר שיפדה ויאכל בכל כקום וכתוב בכל
מושבותיכם תאכלו כצות מצה הראויה להאכל בכל
המושבות הוא שיוצאין בה ידי חובה חלות תורה
ורקיקי נזיר שעשה אותן לעצמן אין יוצאין בהן שנאמר
ושמרתם את המצות מצה הכשתכרת לענין מצה בלבד
הוא שיוצאין בה אבל זו כשהבר לענין חובה ואם עשאן
למסור בשוק הדי זה יוצא בה ידי חובתו שהעושה למסור
בשוק דעתו שאם לא יככרו יאכל אותן ונמצא בשעת
עשייתן שמרס לשם כזה הכל חייבין באכילת
מצה אפי נשים ועבדים קטן שיכול לאכול פת מהנלץ
אותו במצות ומאכילין אותו כוית מצה חולה או
זקן שאינו יוכל לאכול שורין לו ריק במים ומאכילין אותו
והוא שלא נימוח בדברי סופרים שאין בפטירין
אחר מצה כדום אפי קליות ואנויים וכיוצא בהן לא אעפ
שאכל מצה ואכל אהריה מאנלות אדרות ופירות וכיוצא
בהן חוזר ואוכל כוית מצה באחרונה ופיה אכרו
חכמים לאכול מצה בערב הפסח כרי שיהיה הכר לאכילת
בערב ומי שאכל מצה בערב הפסח מכין אותו מכת מרוד
וכן אסור לאכול ערב הפסח מקורס המנחה כמעט כרי
שיכנס לאכילת מצה בתאוה אבל אוכל הוא כעט פירות
או ירקות ולא ימלא כריכו כהן וחכמים הרשעים
היו מרעיבין עצמן ערב הפסח כרי לאכול מצה בתאוה
והיו מצות חביבין עליו אבל בשאר ערבי ימים טובים
אוכל והולך עד שתחשך

פרק שביעי

מצות עשה של תורה לספר בגמים ונפלאות צנעו
לאבותינו במצרים בליל חמשה עשר בניסן שנסר את

בכל צדק בכל רשותך יכול יהא חייב לבער מרשותו
חמץ של גוי או של הקדש תל לא יראה לך שלך אי אתה
רואה אבל אתה רואה של אחרים או של גבוה הא
למדת שחמץ של ישראל אם הניחו ברשותו אפי טמון ואפי
בעיר אחרת ואפילו ספקר ביד גוים הרי זה עובר משום
לא יראה ולא ימצא חמץ של הקדש או של גוי
שהיה אצל ישראל אפילו היה עמו בבית הרי זה מותר מפני
שאינו שלו ואפילו היה של גר תושב שיר ישראל שולטת
עליו אין כופין אותו להוציא החמץ מרשותו בפסח אבל
צריך לעשות מציצה גבוהה עשרה טפחים בפני חמצו
של גוי שמא יבוא להסתפק ממנו אבל של הקדש אינו
צריך מפני שהכל פורשין מן הקדש כדי שלא יבוא לידו
מעילה גוי שהפקיד חמצו אצל ישראל אם קבל עליו
ישראל אחריות שאם אבר או נגב ישלם לו דמיו הרי זה
חייב לבערו הואיל וקבל עליו אחריות נעשה כשלו ואם
לא קבל עליו אחריות מותר לקיימו אצלו ומותר לאכול
ממנו אחר הפסח שברשות הגוי הוא
גוי אנס שהפקיד חמצו אצל ישראל אם יודע הישראי שאם
אבר או נגב מחייבו לשלכו וכופרו ואינסו לשלם אעפ
שלא קבל אחריות הרי זה חייב לבערו שהרי נחשב כאלו
הוא שלו מפני שמחייבו האנס באחריותו ישראל
שהיה חמצו אצל הגוי אם אמר לו אם לא הבאתי לך
מעות מכאן ועד יום פלוני קנה חמץ זה מעכשיו הרי זה
ברשות הגוי ואינו החמץ מותר לאחר הפסח והוא שיהיה
אותו זמן שקבע לו קודם הפסח ואם לא אמר לו קנה
מעכשיו נמצא אותו החמץ כאו הוא פקדון אצל הגוי ואסו
בהנייה לאחר הפסח ישראל וגוי שהיו באין בספינה
והיה חמץ ביד ישראל והגיעה שעה חמשת הרי זה מוכרו
לגוי או נמנו לו במתנה והודר ולקחו ממנו אחר הפסח
ובלבד שיצטוו לו מתנה גמורה אמר ישראל לגוי
עד שא תה לוקח במנה בוא וקח במאתים עד שאתה לוקח
מגוי בוא וקח מישראל שמא אצטרך ואקח ממך אחר הפס
אבל לא ימכור ולא יתן לו על תנאי ואם עשה כן הרי זה
עובר על כל יראה ובל ימצא תערובת חמץ
עוברין עליה משום כל יראה ובל ימצא כגון המור וכותח
הבבלי ושאר המרי שעושים אותו כן הקמח וכל כיוצא בלו
מדברים הנאכלי אבל דבר שיש בו תערובת חמץ ואינו
ראוי לאכילה הרי זה מותר לקיימו בפסח כיצד
עריבת העברנין שנתן לתופה קמח ועורות אפילו נתנו
שעה אחת קודם הביעו הרי זה מותר לקיימו ואם לא נתן
העורות ונתן הקמח קודם שלשה ימים לשעת הביעור מותר
לקיימו שהרי נפטר והבאיש תוך שלשה ימים חייב לבער
וכן הקולור והשיה והאספלנית והתריאק שנתן
לתוכן חמץ מותר לקיימן בפסח שהרי נפסדה צורת חמץ
הגת עצה שעפשה ושפסלה מלאכול הכלב
ומלוגמא שנסדחה אינו צריך לבער בגדים שכבסו
אויגן בחלב חשה וכן ניירות שדבקו אותן בחמץ וכל כיוצ
בוה מותר לקיימן בפסח ואין בהן משום לא יראה ולא
ימצא שאין צורת החמץ עומרת דבר שנתערב
בו חמץ ואינו מאכל אדם כלל או שאינו מאכל כל אדם
כגון התריאק וכיוצא בו אעפ שמותר לקיימו אסור לאכלו
עד אחר הפסח ואעפ שאין בו מן החמץ אלא כל שהוא
הרי זה אסור לאכלו

פרק חמישי

אין אסור משום חמץ בפסח אלא חמשת מיני דגן בלבד
הם שני מיני חטים שהן החמה והכוסמת וג מיני השעורה
שהן השעורה ושבלת שיעל והשיפון אבל הקטניות כגון
אירו ורוחן ופולים וירקנים וכיוצא בהן אין בהן משום
חמץ אלא אפילו לש קמח אירו וכיוצא בו ברותחין
וכשהו בברעם עד שנתפח כמו בצק שהחמץ הרי זה
מותר באכילה שאין זה חמץ אלא סרחון חמשת
מיני דגן אלו הם לשן במי פירות בלבד בלא שום מים

לעולם אין באין לידו חמץ לא אפי הניחן כל היום עד
שנתפ הבצק אין חייבין עליו כרת שאין מי פירו כחמיצו
לא מסריחין ומי פירותיהן כגון יין וחלב ודבש וזית ומי
תפוחים ומי רמונים וכל כיוצא בהן משאר יונות ושמינים
ומשקי והוא שלא יתערב בהן שום מים בעול ואם נתערב
בהן מים כל שהוא הרי זה מחמיצין אין מבשלין
חטים במים כגון ריפות ולא קמח כגון לביבות ואם בשל
הריזה חמץ גמור והוא שיתבקעו בתבשיל אין
קולין את הבצק בשמן על המחבת אבל מבשלין את הפת
ואת הקמח הקלוי ואם הרתי המים הרבה ואחר כך השליך
לתוכן הקמח הרי זה מותר מפני שהוא מתבשל מיד קודם
שיחמיץ וכבר נהגו בשנער ובספרד ובכל המערב
לאסור דבר זה גזירה שמא לא ירתחו המים יפה יפה
מותר לבשל הרגן או הקמח במי פירו וכן בצק שלשו במי
פירות אם בשלו במי פירות או קלהו על המחבת בשמן
הרי זה מותר שמי פירות אינן מחמיצין כרמל
שמהבהבין אותו באור וטוחנין אותו אין מבשלין את
הקמח שלו במים שמא לא נקלה באור יפה ונמצא מחמיץ
כשמבשלין אותו וכי ישמית הקדרות החדשות אין
מבשלין בהן לא מצא אסור שיר וטוחנו אותה אבל
קמח קלי אסור שמא לא יתבשל יבוא ליד חמץ
אין בוללין את השם במים פסח מפני שהן רפין
ומחמיצין במהרה ואם בל אסור די שאם הניחן על
פי הביב שאופין עליו ההלכה שמתוך הרי או אסורין ואם
לא הגיעו לרפיון זה הרי זה מותרין החטים מותר
לבלול אותן במי כדי להסיטן וטוחנין אותה מיד כד
שטוחנין הסול וכבר נהגו ישראל בשנער ובארץ הצבי
ובספרד ובערי המערב שלא לללו החטים במים גזירה
שמא ישחו ויחמיצו ובכיוול שנתבשל ונמצאו
בו שעוריו או חטים אם נתבקעו הרי זה תבשיל אסור
שהרי נתערב בו החמץ ואם לא נתבקעו מציצין אותו
ושורפין ואוכלין שאר התבשיל ליד הרגן עכבלי או
נתבשל ולא נתבקע חמץ גמור של הרי זה אסור אלא מדברי
סופרים משום שנאמר ושמתם את דמיו לומר הוזהרו
במצה ושמרו אותה מכל צד חימוץ לפיכך אמרו
חכמים צריך אדם לזהר בדגן שאוכל ככנס בפסח שלא
יבוא עליו מים אחר שנקצר עד שלא יהיה בו מים חמץ
דגן שנשבע בנהר או שנפל עליו מים כשם שאם יל
כך אסור לקיימו אלא מוכרו לישראל ומודיעו בידו
קודם הפסח ואם מכרו לגוים קודם הפסח מותר להם
אחר ואחר כדי שוכלה קודם הפסח שמא יחמיצו
וימכרו לישראל דגן שנפל עליו דלף נחמץ
טורר טיפה אחד טיפה אפילו כל היום כולו אסור
חמץ אבל כשיפסק אס נשתהה כשיעור הרי זה
אין לשין בפסח עיכה גדולה שמא תחמיץ אלו
חלה בלפר ואין לשין לא בחמץ ולא בחמי חמה ו
שנשאבו בו ביום לא במים שלנו ואם עבר ולש
מכל או הרי הפת אסורה לא תשב אשה החר
השמש ותלוש ולא תחת הרקיע ביום העבים אפי במקו
שאי השמש זורחת בו ולא תניח את העיסה ותסעק
ברבר אחר ואם היתה לשה ואופה צריכה שני כלים שלמי
אחר שזקשפת בו ואח שמצנג בו יריה ואם עברה ולשה
תחת השמש או שלא צננה ירה או שעשתה עיסת יתר
משיעור חלה הפת מותרת וכמה שיעור חלה כמו שלש
וארבעים ביצים וחומש ביצה כגוף הביצה הביטנית לא
ככשקלה כל זמן שאדם עוסק בבצק אפילו כל
היום כולו אינו בא לידו חימוץ ואם הגבית ירו והניחו
ושהה הבצק עד שהגיע להשמיע הקול בזמן שאדם מכה
בידו עליו כבר החמיץ וישרף מיד ואם אין קולו נשמע
אם שהה כדי שיהלך ארסמיל כבר החמיץ וישרף
וכן אם חמץ פניו כאדם שעמדו שערוותיו הרי זה
לאכלו ואין חייבין עליו כרת היו שתי ע
שהגביתו היר מהן בעת אחת ונשתהו האחת מו

אשר קבו על אכילת מצות ומחרים ואוכלן ואם אכל מצה בפני עצמה ומרור בפני עצמו מברך על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו ואחרי כך מברך באי אמה אקבו על אכילת הזבח ואוכל מבשר חגיגת ארבעה עשר תחלה ומברך באי אמה אקבו על אכילת הפסח ואוכל מגופו של פסח ולא ברכת הפסח פוטר של זבח ולא של זבח פוטר של פסח בזמן הזה שאין שם קרבן אחר שמברך המוציא להם חוזר ומברך על אכילת מצה ומטבל מצה בחרוסת ואוכל וחוזר ומברך על אכילת כרו ומטבל מרור בחרוסת ואוכל ולא ישהה אותו בחרוסת שמא יבטל טעמו וזו מצוה מרבתי סופרים וחוזר וכורך מצה ומי ומטבל בחרוסת ואוכל בלא ברכה וזכר למקדש ואחר כך נמשך בסעודה ואוכל כל מה שהוא רוצה לאכו ושותה כל מה שהוא רוצה לשתו ובאחרונה אוכל מבשר הפסח אפי כוית ואינו טועם אחריו מאכל אחר כלל ובזמן הזה אוכל כוית מצה ואינו טועם אחריו כלום כדי שיהיה הפסח סעודתו וטעם בשר הפסח או המצה בפיו שאכילתו היא המצוה ואדר כך נוטל ידיו ומברך ברכת הכוזב על יצא שלישי וש תהו ואחר כך מוזג כוס רביעי וגומר עליו את ההלל ואומר עליו ברכת השיר והיא יהללך ה כל מעשיך וכו' ואינו טועם אחר כך כלום כל הלילה חוז מן המים ויש לו למוזג כוס חמישי ולומר עליו הלל הגדול כהדרו לה כי טוב עד על נהרות בבל וכוס זה אינו חובה כמו ארבעה כוסות ויש לו לגמור את ההלל בכל מקום שירצה אעפ שאינו מקים סעודה במקום שנהגו לאכול צלי בלילי פכחים אוכלים מקום שנהגו שלא לאכול אין אוכלין גזרה שמא יאמרו בשר פסח הוא ובכל מקום אסור לאכו שה צלוי כולו כאחר בליל זה בפני שנראה כאוכל קדשים בחוץ ואם היה כחותך או שחכר סמנו אבר או שלק בו אבר והוא כחומר הרי זה מותר במקום שנהגו מי שאין לו יין בלילי הפסח מקדש על הפת כדרך שעושה בשבת ועושה כל הרברי על הכרד הזה מי שאין לו ירק אלא מרור בניבר בתחלה מברך על המרו שתי ברכו בירא כרי האדב ועל אכ לת כרור ואוכל וכשיגמור ההגדה מברך על המצה ואוכלן חוזר ואוכל כן המרור בלא ברכה מי שאין לו מצה משוכרת אלא מית כשגומר סעודתו ממצה שאינה משוכרת מברך על אכילת מצה ואוכל אותו כוית ואינו טועם אחריו כלום מי שישן בתוך הסעודה והקיוץ אינו חוזר ואוכל בני חבור שישנו מקצתם בתוך הסעודה חוזרין ואוכלין נרדכו טלן ונעורו לא יאכלו נתמנמו כולן יאכלו

נוסח ההגדה

שנהגו בה ישראל בזמן הגלות כך היא מתחיל על כוס שני ואומר בבהילו יצאנו ממצרים
הא לחמא עניא דרי אכלו אברהם בארע דמצרים כל דרפון ייתי ויוביל כל דצריך לפכה ייתי ויפכה הא שתא חמא נשנה הבאה בארעא דישראל שתא חמא עברי לשהא דאתיא בני דרי
מה נשתנה הלילה ה ה סגל הלילות שבבל הלילות אין אנו מטבלים אמו פעם אחת והלילה הזה שתי פעמים שבבל הלילות אנו אוכלים חמץ ומצה והלילה היה כולו מצה שבבל הלילות אנו אוכלין שאר ירקות והלילה הזה כרור שבבל הלילות אנו אוכלין בין יוספין בין נכובין והלילה הזה כלנו כסובין היינו לפרעה במצרים ויוציאנו ה אלהנו מעם ביר הזקה ובזרוע נשוו ולא לא הוציא הקבה את אבותינו ממצרים עדין אנו בנינו ובני בנינו משועבדי היינו לפרע מצרים ואפילו כולנו חכמים כולנו נבונים כולנו זקנים כולנו ידועים את התורה מצוה עלינו לספר ביציאת מצרי כל המספר ביציאת מצרים הרי זה משבח

מעשה

בר אישר וד יהושע וד אעור. בן עזריה וד עקיבא וד טרפון שהיו מסובין בבני ברק והיו מספרין ביציאת מצרים כל אותו הלילה עד שמאו תלמידיהם ואמרו להם רבותינו הגיע זמן קרית שמע של שחרית **אמר** להם ר אעור בן עזריה הרי אני כבן שבעי שנה ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילו עד שדרשה בן זוקא שנ למען תזכור את יום צאתך בארץ מצרים כל ימי חיך ימי חיך הימי כל ימי חיך הלילות והכמי אומ ימי חיך העולם הזה כל ימי חיך להביא את ימות המשיח

ברוך

המקום שנתן תורה לישראל ברוך הוא כנגד ארבעה בנים דברה תורה אחר חכם ואדר רשע ואדר הם ואדר שאינו יודע לשאל

חכם

מה הוא אומ מה העדות והחוקים והמשפטי אשר צוה ה אהינו אותנו אף אתה אסור לו כהלכו הפכה אין מפטירין לאהר הפכה אפיקוסן **רשע** כה הוא אומ כה העבודה הואת לכם לנס ולא לו ולפי שהוצי את עצמו מן הכלל כפר בעיקר אף אתה הקהה את שניו ואסור לו בעבור זה עשה ה לי בצאתי ממצרים לי ולא לו ולא היה שם לא היה ננאל **תם** כה הוא אומ מה זאת ואמרת אליו בחווק ה ממצרים מבית עבדים

ושאינו

יודע לשאל את פתח לו שנ והגרת לבנך ביום הוא לאמר בעבור זה עשה ה לי בצאתי ממצרים והגרת לבנך יכול מראש חרש תלמוד לומר ביום ההוא אי ביום ההוא יכול מבעוד יום תל בעבור זה לא אמרת אלא בשעה שמצה וכרור כונחים לפניך

כתחלה

עובדי עו היו אבותינו ועכשיו קרבנו הכקים לעבודתו שנ ויאמר יהושע אל כל הנס כה אבר ה אהי ושרא בעבר הנהר ישבו אבותינו מעולם תרח אבי אברהם ואבי נהר ויעברו אהי אהרי ואקח את אבינס את אברה מעבר הנהר ואלך אותו בכל ארץ כנען וארבה את זרעו ואתן לו את יצהק ואתן ליצחק את יעקב ואת עשו ואתן לעשו את הר שעיר לרשת אותו ויעקב ובניו ירדו מצרים שוכר הבטחתו לישראל עכו ברוך הוא שהקבה כהשביאת הקץ לעשות כמו שאמר לאברהם אבינו בין הבתרים שנו ויאמר לאבר ידוע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדו וענו אותם ארבע כאות שנה וגם את הגוי אשר יעבדו רן אנכי ואחרי כן יצאו ברכוש גדול

היא

שעכרה לאבותינו ולנו שלא אהר בלבר עמד עלינו לא בכל דוד ודוד עומדים עלינו לכלותינו והקבה מצילנו מידם

צא

ולמד מה בקש לבן הארכי לעשות ליעקב אבינו שפרעה לא גר לא על הזכרים ולבן בקש לעקור את הכל שנאם ארכי אובד אבי וירד מצרימה ויגר עם כלכר שלא ירד להשתקע לא לגור עם שנאם ויאמרו אל פרעה לגור בארץ שאנו כי אין מרעה לצאן אשר לעבדיך כי כבל הרעב בארץ כנען ועת ישבו נא עבדיך בארץ גשן

במתי

כיוט כמו שנ בשבעים נפש ירדו אבותיך כמצרים ועתה שך ה אהיך ככוכבי השמי לרוב זיהי שם לגוי מלמד שהיו ישראל מצויינין שם גדול ועצים כמו שנ זבנ

זרב

פרו וישרצו וירבו ויעצמו במאר במאר ותכלא הארץ את כמו שנאם רבבה כצמח השרה נתתיך ותרבי ותגדלי ותבאי מערי עריים

וירעו

פדים נכחו ושערך צפח ואת ערום וערה איתנו המצרים כמו שנאם הבה נתחכמה לו פן ירבה והיה כי

היום הזה אשר יצאתם מצרים כמו שנאמר זכור את יום
השבת וזמן שכליל חמשה עשר תל והגדת לבנך
ביום ההוא לאמר בעקבו זה בשעה שיש מצה ומרור מונחי
לפניך ואעפ שאין לו בן אפילו חכמים גדולים חייבים
לספר ביציאת מצרים וכל קמאריך ברבוי שארעו ושהו
הדיו זה משיבם מצוה להודיע לבנים ואפילו לא
שאלו שנה והגדת לבנך לפי דעתו של בן אביו מלמרו כיצד
אם היה קטן או טיפש אומר לו בני כולנו היינו עבדי כמו
שצחה זו או כמו עבר זה במצרי ובלילה הוזה פרה איתנו
הקבה ויוציאנו לחירות ואם היה הבן גדול וחכם מודיעו
מה שאירע לנו במצרים ונסים שנעשו לנו על ידי משה
רבינו הכל לפי דעתו של בן וצריך לעשות שינוי
בלילה הזה כדי שיראו הבנים וישאלו ויאמרו מה נשתנה
הלילה הזה מכל הלילות עד שישב להן ויאמרו להן כך וכך
אמר וזכור וזה היה וכיצד משנה מחלק להן קליות
ואגודות ופיקודים השולחן מלפניהן קודם שיאכלו וחושפין
מצה זה מיד זה וכיוצא ברברים האו אין לו בן אשתו
שישאלו אין לו אשה שואלין זה את זה מה נשתנה
הלילה הזה ואפילו היו כולן חכמים היה לברו שואל
לעצמו מה נשתנה הלילה הזה וצריך
להתחיל בגנות ולסיים בשבח כיצד מתחיל ומספר
שבת חלה וזו אבותינו בימי תרח ומלפניו כופרים וטועין
אחר ההבל והרפין אחר עבודה זרה ומסיים ברת האמת
שקדבנו המקום לו והברילנו מהשועים וקרבנו ליחודו וכן
מתחיל ומודיע שעבדים היינו לפרעה במצרים וכל הרעה
שנמלנו ומסיים בנשים ונפלאות שנעשו לנו ובחירותינו
והיא שירוש מארמי אבר אבי עד שיגמיר כל הפרשה
וכל המוסף ומאריך בדרש פרשה זו הרי זה משובח
כל מי שלא אמר שלשה דברים או בליל חמשה עשר לא
יבא ירי חובתו ולא הן פסח מצה ומרור פסח על שום
שפסח המקום בה על בני אבותינו במצרים שנ ואמרתם
זבח פסח הוא להזכיר מרורים על שם שמררו המצרים
את חיי אבותינו במצרי מצה על שם שנאלו ורברי האו
כולם נקראין הגדה בכל הור ודור חייב אדם
להראות את עצמו כאלו הוא בעצמו יצא עתה משעבוד
מצרים שנ ואיתנו היציא משם וכול ועל דבר זה צוה
הקבה בתורה וזכרת כי עבר היית כלום כאלו אתה בעצם
היית יעבד ויצאת לחירות ונפרית לפיכך כשסועד
אדם בלילה הזה צריך לאכו ולשתו והוא מסב דרך חירות
וכל אחר ואחר בין אנשים בין נשים חייב לשתות בלילה
הזה ארבעה כוסות של יין אין פוחתין בהם ואפילו עני
המתפרנס מן הצדקה לא יפחת לו מארבע כוסות שיעור
כל כוס מהן רביעית אפילו עני שבישראל לא יאכל
עד שיסב אשה אינה צריכה הסיבה ואם אשה חשובה
היא צריכה הסיב ובין אצל אביו והשמש בפני רבו צריכו
הסיבה אבל תלמיד בפני רבו אינו מיסב לא אם
כן נתי לו רבו רשית והסיבת ימין אינה הסיבה
וכן המיסב על ערפו או על פניו אין זו הסיבה ואימתו
צריכה הסיבה בשעת אכילת כזית מצה ובשתיית ארבע
כוסות האלו ושאר אכילתו ושתייתו אם היסב הרי זה
משיבם ואם לאו אינו צריך ארבע כוסות האלו צריך
לסווג איתן כדי שתהיה שניה עריבה הכל לפי היין ולפי
דעת השותה ולא יפחת בארבעתן מהביעו יין חי שתה
ארבע כוסות אלו מיין שאינו מווג יצא ירי ארבע כוסות
ולא יצא ירי חירות שנה ארבעה כוסות מווגין בבת אחת
ירי חירות יצא ירי ארבע כוסות לא יצא ואם שתה
מכל כוס מהן רובו יצא כל כוס וטס מארבע כוסות
הללו מברך עליו ברכה בפני עצמה וכוס ראשון אומר
עליו קדוש היום כוס שני קורא עליו את ההגדה
כוס שלישי מברך עליו ברכת המזון כוס רביעי נומר
עליו את ההלל ומברך עליו ברכת השיר ובין הסוכו האלו
אם רצה לשתות שותה בין שלישי לרביעי אינו שותה
החרוסת מצה מרבי סופרים זכר לשיט שהיו עובדין בו

פרק שמיני

במצרים וכיצד עושין אותה לוקחין תמרים או גרוגרו או
צמח וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו'
ומתבין אותן בתבלין כמפטיש בתבן ומביאין אותה על
השולחן בלילי הפסח אכילת מרור אינה כצוה כן
התורה בפני עצמה לא תלויה היא באכילת הפסח שמצו
עשה אחת לאכול בשר הפסח על מצה ומרורים ומדברי
סופרי לאכול המרו לברו בליל זה אפי אין שם קרבן פסח
מרורים האמורים בתורה הן החודת והעולשין
והתמכה וחרחבינה והמרור כל אחד מחמשת מיני ירק או
נקרא מרור ואם אצל מאחד מהן או מחמשתן כזית יצא
והוא שיהו לחין ויוציאין בקלח שלהן אפי יבש ואם שלק
או כבשן או בשלן אין יוצאין בהן

סדר עשוית מצות או בליל חמשה עשר כך הוא בתחלה
מוזגין כוס לכל אחד ואחד ומברך בורא פרי הגפן ואומר
עליו קדוש היום וזמן ושותה ואחר כך מברך על נטילת
ידיים ונוטל ידיו ומביאין שלחן ערוך ועליו מרור וירק
אחר ומצה וחרוסת ונפו של כבש הפסח ובשר חגיגה של
יום ארבעה עשר ובזמן הזה מביאין על השולחן שני
מיני בשר אחד זכר לפסח ואחר זכר לחגיגה
מתחיל ומברך בורא פרי האדמה ולוקח ירק ומטבל אותו
בחרוסת ואוכל סית הוא וכל המסובין עמו כל אחד ואחד
אין אוכל פחות מכזית ואחר כך עוקרין השלחן מלפני
קורא ההגדה לברו ומוזגין הכוס השני וכאן הבן שואל
ואומר הקורא מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות שבכל
הלילות אין אנו מטבלין אפילו פעם אחת והלילה הזה
שתי פעמים שבכל הלילות אנו אוכלין חמץ ומצה והלילה
הזה כולו מצה שבכל הלילות אנו אוכלין בשר צלי שלוק
ומבוטל והלילה הזה כולו צלי שבכל הלילות אנו אוכלין
שאר ירקות והלילה הזה מרור ובלילות אלו אוכלין
בין יושבין בין מסובין והלילה הזה חייבין ביום
הזה אינו אדם והלילה הזה כולו צלי וירק וזמן
בגנות וקורא עד שגומ דרש פרשת אבותינו אבי כולה
ומחזיר השולחן לפניו וזמן זה שאנו
אוכלין על שם שפסח המקום על בני אבותינו המצרים
שנאמר ואמרתם זבח פסח הוא לה זמן זה שאנו אוכלין על שם
שנאמר וזמן זה שאנו אוכלין על שם שנאמר וזמן זה שאנו
חיי אבותינו במצרי שנ וימררו את חיינו וזמן זה שאנו
בירו ואומר מצה זו שאנו אוכלין על שם שנאמר וזמן זה
בצקם של אבותינו להחמין עד שנגלה עליהם וזמן זה
ונאלם מיר שנ ויאפו את הבצק אשר הוציא ממצרים וזמן זה
ובזמן הזה אומר פסח שהיו אבותינו אוכלין וזמן זה שאנו
המקדש קיים על שם שפסח הקבה על בתי אבותינו וזמן זה
ואם לפיכך אנו חייבין להודות להלל לשבח לפני ה' ולומר
לרומם לגדל ולנצח למי שעשה לאבותינו ולנו וזמן זה שאנו
הנסים האו והוציאנו מעבדות לחירות מיגון נשית
ומאפלה לאור גדול ונאמר לפניו הללויה וזמן זה שאנו
הללו עבדי ה וכול עד חלמיש למעינו מים וחיותם באו
אמה אשר גאט ונא את אבותינו ממצרים והגיענו ללילה
הזה לאכול בו מצה ומרורים וזמן זה מוסף כן
ה' אהינו ואהי אבותינו יגיענו למועדים ולרגלים אהרים
הבאים לקראתנו לשלום שמחים בבנין עירך וששים
בעבודתך לאטל מן הזבחים ומן הפסחים שיגיע רכס על
קיר מזבחך לרצון ונודה לך שיר חרש על גאולתנו ועל
פרות נפשנו באי גאל ישראל ומברך בורא פרי הגפן
ושותה הכוס השני ואחר כך מברך על נטילת ידיים
ונוטל ידיו שנייה שהרי הסיח דעתו בשעת קריא ההגדה
ולוקח שני ריקין חולק אחר מהן ומניח פרום לתוך שלם
ומסבד המוציא לחם מן הארץ ומפני מה אינו מברך
על שתי כוסות כשאר ימים טובים משום שנ לחם עוני כן
דרכו של עני בפרוסה אף כאן בפרוסה ואחר כך בורא
מצה ומרור כאחד ומטבל בחרוסת ומברך באג אומר

והב מבפנים או במקום הנחת פה פסול צפהו מבחוץ אם
נשתנה קולו מכמות שהיה פסול ואם לא נשתנה כשר
נתן שופר בתוך שופר אם קול פנימי שמע יצא ואם קול
חיצוני שמע לא יצא הרחיב את הקצר וקצר את הרחב
פסול היה ארוך וקצרו כשר גדרו בין מבפנים בין
מבחוץ אפילו העמידו על גדרו כשר היה קולו עבה או
רק או צרור כשר שכל הקולות כשרין בשופר
התקוע בתוך הבור או בתוך המערה אותן העומדים בתו
הבור והמערה יצאו והעומדין בחוץ אם קול שופר שמעו
יצאו ואם קול הברה שמעו לא יצאו וכן התקוע לתוך
החבית גדולה וכיוצא בה אם קול שופר שמע יצא ואם
קול הברה שמע לא יצא

פרק שיני

הכל חייבין לשמוע קול שופר כהנים לויים וישראלים וגרים
ועבדים משוחררים אבל נשים ועבדים וקטנים פטורין
מי שחציו עבר וחציו בן חורין וטומטום ואנדרוגיני חייבי
כל מי שאינו חייב ברבר אינו מוציא
את החייב ידי חובתו לפיכך אשה או קטן שתקעו בשופר
השומע מהן לא יצא אנדרוגינס מוציא את מינו
ואינו מוציא את שאינו מינו טומטום אינו מוציא לא
את מינו ולא את שאינו מינו שהטומטום שנקרע אפשר
שימצא זכר ואפשר שימצא נקבה וכן מי שהציו עבר
וחציו בין חורין אינו מוציא אפי' עצמו שאין צד עבדות
שבו מוצי' צד חירו שבו לא כיצד יצא ידי חובתו שישמע
מן חורין שיתקע לו המתעסק בתקיעת שופר
להתלמד לא יצא ידי חובתו וכן השומע מן המתעסק לא
יצא נתכון שומע לצאת ידי חובתו ולא נתכון התקוע
להוציאו או שנתכון התקוע להוציאו ולא נתכון השומע
לצאת לא יצא ידי חובתו עד שיתכוון שומע ומשמיע מי
שתקע ונתכוון להוציא כל השומע תקיעתו ושומע השומע
ונתכון לצאת ידי חובתו אעפ' שאין התקוע נתכוון לזה
מלנו עומע תקיעתו ואינו יודעו יצא שהרי נתכון לכל מי
שישמעו לפיכך מי שהיה מהלך בדרך או יושב
בתוך ביתו לשמע התקיעות משליח צבור יצא אם נתכוון
לצאת שהרי שליח צבור מתכוון להוציא את הרבים וידי
חובתן יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת
אין תוקעין בשופר בכל מקו אעפ' שהתקיעה משום שבות
וכן הדין היה שתוקעין יבא עשה של תורה וידרה שבות
של רבריהם ולמה אין תוקעין גזירה שפא יטלנו בירו
והולכנו למנו שתקע לו ועבדנו ארבע אמו ברשו הרבו
או מוציאו מרשות לרשות ויבא לירי איסור סקלה שהכל
הייבין בתקיעה ואין הכל בקיאות לתקוע התינוקו
שלא הגיעו לחינוך אין מעכבין איתן בלתיקו בשבת שאין
יום טוב של ראש השנה כדי שילמדו וצות לגדל שיתעסק
עמהן כדי ללמדן ביום טוב בין קטן שהגיע לחינוך בין קטן
שלא הגיע לחינוך שהתקיעה אין אסורה לא משום שבות
כשגזרו שלא לתקוע בשבת לא גזרו לא במקום
שאין בו בית דין אבל בזמן שהיה המקדש קיים והיה בית
דין הגדול בירושלם וזו הכל תוקעין בירושלם בשבת כל
זמן שבית דין יושבין ולא אנשי ירושלם בלבד לא כל עיר
שהיתה בתוך תחום ירושלם והיתה רואה ירושלם לא
שתהיה בתוך התל והיתה שומעת קול תקיעת ירושלם
לא שתהיה בראש ההר והיתה יכולה לבוא בירושלם לא
שהיה נהר מפסיק ביניהם אנשי אורה העיר היו תוקעין
בשבת בירושלם אבל בשאר ערי ישראל לא היו תוקעין
וזמן היה שחרב המקדש כל מקום שיש בו בר קבוע
והוא שיהיה סמוך לארץ ישראל תוקעין בו בשבת ואין
תוקעין בשבת לא בבית דין שקידשו את החדש אבל
שאר בני דנין אין תוקעין בזמן אעפ' שהן סמוכין ואין
תוקעין לא בפני בר גדול בלבד כל זמן שהן יושבין ואפי'
נגעו לעמוד ולא עמדו תוקעין בפניהם אבל חוץ לבית
דין אין תוקעין תלם תוקעין בפני בית דין מפני שבית

דין ורחוקין הן ולא יבאו התוקעין להעביר השופר בפניהם
ברשות הרבי שבית דין מוהרין את העם וכודיעין אותן
בזמן הזה שאנו עושין שני ימים בגלות כדרך
שתוקעין בראשון תוקעין בשני ואם חל יום ראשון להיות
בשבת ולא היה במקום בית דין הראויין לתקוע תוקעין
בשני בלבד

פרק שלישי

כמה תקיעות חייב אדם לשמוע בראש השנה תשע תקיעו
לפי שנאמרה תרועה ביובל ובראש השנה שלשה פעמים
וכל תרועה פשוטה לפניו ופשוטה לאחריו ומפי השמועה
למדו שכל תרועות של חרש השביעי אחר הן בין בראש
השנה בין ביום הכפורים של יובל תשע תקיעות תוקעין
בכל אחר משניהן תקיעה ותרועה ותקיעה תקיעה ותרועה
ותקיעה תקיעה ותרועה ותקיעה תרועה זו
האמורה בתורה נסתפק לנו בה ספק לפי אורך השני ורוב
הגלו ואין אנו יודעין היאך היא אם היא היללה שמייללי
הנשים בנהיהן בעת שמיבבין או האנהה כדרך שיאנח
האדם פעם אחר פעם כשידאג לבו כדבר גדול או שניהם
כאחר האנחה והיללה שדרכה לבא אהריה הן הנקראין
תרועה שכך דרך הרואג מתאנח תחלה ואחר כך מיילל
לכך אנו עושין הכל היללה היא שאנו קוראין תרועה
והאנחה זו אחר זו היא שאנו קוראין אותה שלשה שברים
נמצא סדר התקיעות כך הוא
מכרך ותוקע תקיעה ואחריה שלשה שברי ואחריה תרוע
ואחריה תקיעה והזור כסדר זה ג פעמים ותקוע תקיעה
ואחריה שלשה שברים ואחריה תקיעה והזור כסדר הזה
שלשה פעמים ותקוע תקיעה ואחריה תרועה ואחריה
תקיעה והזור כסדר הזה שלשה פעמי נכבד כן תוקעו
שלשים כדי להתהלך בן הספק שיעור התקיעה
כשתי תקיעות שיעור שלשה שברים כתרועה וזו
שברק והרוע ותקע תקיעה ארוכה ומשך בה כפנים
בדומה לזן ואוכרין והשם כשתי תקיעות וירוע אהרוח
והתורה תוקע לא אפילו כשך בה כל היום אינה לא תקיע
אחת והיה תוקע וכדוע ותוקע שלשה פעמים
שבע תקיעה אחת בשעה אחת ושניה בשעה שניה אפילו
שהה כל היום כולו הרי אי מצטרפין ויצא ידי חובתו והוא
שישמע כל בבא כהן על סדרה לא שישמע תרועה ואחריה
שתי תקיעות או שתי תקיעות ואחריהן תרועה וכיוצא
בזה עמע תשע תקיעות בתשע בני אדם כאחד
לא יצא אפילו ידו אחת תקיעה כזה ותרועה כזה
ותקיעה כשלישי בזה אחר זה יצא ואפי' בכירונן ואפילו
כל היום כולו ואינו יוצא ידי חובתו עד שישמע כל התשע
תקיעות שכולן מצוה אחת הן ולפיכך מעכבות זו את זו
הצבור חייבין לשמוע התקיעות על סדר
הברכות כיצד אומר שליח צבור אבות וגיבורות וקדושת
השם ומלכות ותוקע שלש ואומר זמירות ותקע שלש
ואומר שופרות ותוקע שלש ואומר עבודת והדירה וברכת
שלש ברכות אמצעות או של ראש
השנה ויום הכפורי של יובל שהן מלכות וזכרונות ושופרו
מעכבות זו את זו וצריך לומר בכל ברשה מהן עשרה
פסוקין בעין הברכה שלשה פסוקים בן התורה ושלושה
מספר תילים ושלושה בן הנביאים ואחד מן התורה בשלי
בו ואם השלים בנביא יצא ואם אמר פסוק אחד מן התורה
ואחד מן הכתובים ואחד מן הנביאים יצא ואפי' אמר
ובתורתך השם אהינו כתוב לאמר פסוק של תורה
והפסיק שוב אינו צריך כלום אין מזכירין
זכרונות מלכות ושופרות של פודענות זכרונות כגון
ויזכר מי בשר המה וכו' מלכות כגון בחמה שפוכה
אמלוד עליכם שופרות כגון תקעו שופר בנגעה וכול
ולא זכרון יחיד אפילו לשוכה כגון זכרני השם כגון עבך
זכרה לי אהי לשוכה זכרונות אינן מזכרונות כגון פקר
פקדתי אתכם ויש לו לחזקיר פודענות שלאמית העולם

תקראתה בלחמה ונוסף גמוליה על שנתנו ונלחם בנו
ועליו בן הארץ כמו שנתנו וישיר
עליו שריו בסוסים למען עונותינו
בסבלותם ובן ערו מסכנו לפניה את פיתוס ואת רעבם
עלינו עבודה קשה כמו שנ ועבדו
מצרים את בני ישראל בפרך

זמצעק

אל השם אלהי אבותינו כמו שנ
ויהי בימים הרבים ההם וימת
מלך מצרים ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויצעקו ותעל
שועתם אל האלהי מן העבודה וישמע השם את
קולנו כמו שנתנו וישמע אלהי **וישמע** את נאקתם
ויזכר אהים בריתו את אברהם את יצחק ואת יעקב

וירא

את עניינו וזו פרושי דרך ארץ כמו שנ
וירא אהים את בני ישראל וידע אלהים
עבלינו אילו הבנים כמו שנאמ כל הן
הילוד היאירה תשליכוהו וכל הבת תחיו
לחצינו זה הרחוק כמו שנאמר ונס ראיתי
את הלהין אשר מצרים לוחצים אותם

ויזיאנו

השם ממצרי לא על ידי מלאך
לא על ידי שרף ולא על ידי
יילוח לא כן זה בכבודו שנ ועברתי בארץ מצרי בלילה
הזה והייתי כל בכור בארץ מצרי מארס ועד בהמה ובכל
אלה מצרים אעשה שפטים אני השם **ביר** חוקה
זה הדין כמו שנאמר הנה יד ה' היתה
במקנה אשר בשרה בסוסי בחמורי בגמלים בבקר ובצאן
דבר מבר מאר **ובזרוע** נטויה זו החרב כמו
שנ וחרבו שלופה בירו נטויה על

ובמורא

גדול זו גלוי שכונה שנ או
אהים למה לקחת לו גוי
מקרב גוי כחיות מאיתות ובמורא ובמלחמה וביר חוקה
ובזרוע נטויה ובמוראים גדולים ככל אשר עשה לכה
להיכנס בהריו לעונד **ובאותות** זה הכטה כמו
שנ ואות הכטה הוא תקח בירך
אשר תעשה בו את האותות **ובמופתות** זה הרס
כמו שנ נתתי מופתים בשמי ובארץ
דם ואש ותמרו עיניך **דבר אחר** ביר חוק שתי
ובזרוע נטויה שתים ובכור גדול
שתים ובאותות שתי ובמופתות שני אילו עשר מכות שונות
ותקבה ית המצרים במצרים ולא הן דם צפרדע כמים
עצב חרד שחט ברד ארבה חשך בכורות ר יהודה

ליליאל

יהי טעם בהם סימן **דבר ערש באחב**
איך כל שלא אמ גרברו או
בעם לא יצא ידיו חוברו פסח
מזה ושריו פסח שהיו אבותינו אוכלין בזמן שבית המקדש
קיים עד שום מה על שום שפסח המקום על בני אבותינו
במצרים שנ ואמרתם זבח פסח הוא לה אשר פסח על בני
בני ישראל במצרי כנפנו את מצרים ואת בתנו הציל ויקו
העם וישתחו **מצה** זו שאנו אוכלין על שום מה
על שום שלא הספיק בצקם שלאבותינו
להיזכין עד שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקבחה וגאל
מיו שנ ויאמר את תבצא את הוציא ממצרי עונות מצו
כי לא חמין כי גורשו ממצרי ולא יכלו להתממה וגם צרה
לא עשו להם **מרורים** או שאנו אוכלים על שם
מה כל שם שמררו המצרים את חיי
אבותינו במצרים שנאמר וימררו את חייהם בעבודה קשה
בחומר ובבלבנו ובכל עבודה אשר אשר את כל עבודתם אשר
עמדיהם בפר **ובכל** דוד ודור חייב ארס
לראו עצמו כאלו הוא יצא ממצרי שלא
לאבותינו בלבד גאל אף אותנו גא שנ ואותנו הוציא
משם למען הביא אותנו לתת לנו את האר אשר
נשבע לאבותינו **לפיכך** אנו חייבים להורות
לדומם לגדל ולהרר ולנצח למי שעשה לנו ולאבותינו את

כל הנסים האלו והוציאנו מעברות לחירות ומשעבנו לנאול
ומינון לשמחה וכאבל ליום טוב ומאפלה לאור גדול
וכאמ לפניו הללויה **הללויה** הללו עברי ה הללו
את שם ה יהו שם ה כבודך וכו ער
הלמיש למעינו מים ברו אתה ה אהינו מלך העולם אשר
גאלנו וגא את אבותינו ממצרים והגיענו ללילה הזה לאפול
בו מצה ומרורים כן ה אהינו יגיענו למועדים ולרגלים
אחרים הבאים לקראתנו לשלום שמחים בבגנו עירך וששי
בעבודתך ונאכל שם מן הובחים ומן הפסחים שיגיע רכס
על קיר מזבח לרצון ומורה לך שיר חדש על גאולתנו ועל
פרות נפשו באי גא ישראל כסדר שמברכין וקוראין
ההגדה בליל יום טוב ראשון של פסח כך מברכים וקוראין
בליל השני של גלויות וכף חייבין בליל השני בארבע כוסו
ובשאר הדברים שנעשו בלילה הראשון

הלכות זסוכה ולולב

יש בכלל שלש מצות עשה וזה הוא פרט
א לשמוע קול שופר באחד בתשרי
ב לישב בסוכה כל שבעת ימי החג
ג לנטול לולב במקדש כל שבעת ימי החג וביאור
מצות אלו בפרקים אלו

פרק ראשון

מצות עשה של תורה לשמוע תרועת השופר בראש השנ
שנאמר יום תרועה יהיה לכם ושופר שתוקעין בו בין
בראש השנה בין ביובל הוא קרן הכבשים הכפוף וכל
השופרות פסולין חוץ מקרן הכבש ויאעפ שלא נתפרש
בתורה תרועה בשופר בראש השנה הרי הוא אומר ביובל
והעברת שופרי תרועה וכו תעבירו שופר ומפי השמועה
למדו מה תרועת יובל בשופר אף תרועת ראש השנה
בשופר במקדש היו תוקעין בראש השנה בשופר
אחר ושתי חצוצרות מן הצרדן השופר מאריך והחצוצרות
מקצרות ששצות היום בשופר ולמה תוקעין עמו בחצוצרות
משום שנ בחצוצרות וקול שופר הרועו לפני המלך השם
אבל בשאר מקומות אין תוקעין בראש השנה לא בשופר
בלבר שופר שלעברה וזה אין תוקעין בו לכתחיל
ואם תקע יצא ושל עוד הנדחת אם תקע לא יצא שופר
הנזיל שתקע בו יצא שאין הכינו לא בשמיעת הקול אעפ
שלא נגע בו ולא הנכינו השובע יצא ואין בקול דין זול
וכן שופר של עולה לא יתקע בו ואם תקע יצא שאין
בקול דין מעולה ואם תאמר והלא נהנה בשמיעת הקול
מצות לא ליהנות ניתנו לפיכך המורד הנייה בחברו
מותר לתקוע לו תקיעה של מצוה שופר של ראש
השנה אין מחללין עליו את יום טוב ואפילו בדבר של
שהיא מטוס שבות כיצר היה השופר בראש האילן או
מעבר הנהר ואין לו שופר לא הוא אינו עולה באילן ולא
שם על פני המים כרי להביאו ואין צריך לום שאין חותבו
איתו ואין עושין בו מלאכה מפני שתקיעת שופר מצות
עשה ויום טוב עשה ולא תעשה ואין עשה רוחה לא תעש
ועשה מורה ליתן בתוס כים או יין או חומץ ביום טוב
כרי לצחצחו ולא יתן לתבוי בני רגלים לעולם כפני הכבו
שלא עשו מצות ביהות עליו שיעור השופר כרו
שואחזנו ביר ויראה לנגל לכתוב נטוק לאחזנו פסול
לרחבו אם נשתוו בו נשפיר כשר וכאילו נכרת מקום
הסרק ניקב אם חתכו שלא במינו פסול סתמו במינו
אם נשתוו רובו שלם ולא עבבו הנקבים שנסתמו את
התקיעה הרי זה כשר קדחו בזכותו כשר שמין במינו אין
חויץ רבק שביר שופרות עד שהשליכו לאחז פסול
חוסף עליו כל שהוא בין במינו בין שלא במינו פסול צפרו

ונושר או ברבר שריתו רע כשרה שלא אמרו אין מסכני
באו לא כרי שלא ינוח הסוכה ויצא וצריך להוחר
שלא יהו הוצין ועלין של סכך יורדין לתוך עשרה פפחים
כרי שלא יצר לו בשיבתו סיככה במיני מתכות
או בעצמות ועורות פסול מפני שאינן גירולי קרקע הדלה
עליה גפנים וכיוצא בהן עד שנעשו סוכה פסולה שהרי לא
נעקרו סיככה בכלי עץ ובמחצלאות העשויות
לשכיבה וכיוצא בהן פסולה מפני שהן מקבלין טומאה
וכן אם סיככה בשברי כלים ובליותיהן פסולה הואיל והיו
מקבלים טומאה שמא יסכך בשברים שעדין לא שהרו
סיככה באוכלים פסולה מפני שהן מקבלין טומאה סוכי
תאנים ובהן תאנים פרכילין ובהם ענבים מכברות ובהן
תמרים וכן כל כיוצא בהן רואין אם פסולת מרגבה על
האוכלין מסככין בהן ואם לאו אין מסככין בהן סיכך
בירקות שאם יבשו יבולו ולא ישאר בהן סמם אעפ שהן
עתי להים הרי מקומן נחשב כאלו הוא אויר וכאלו אינם
סיככה בפשתי העץ שלא דק אותן ולא נפיצן
כשרה שעדיין עץ הוא ואם דק ונפיץ אותן אין מסככין בו
מפני שנשתנית צורתו וכאלו אינן מגירולי קרקע מסככין
בחבלים של סיב ושל חלף וכיוצא בהן שהרי צורתן עומד
ואין החבלים כלים סיככה בחצים בוכרים כשרה
בנקבות פסולה אעפ שהוא עשוי להתמלאות בברזל בית
קיבול הוא ומקבל טומאה בכל כלי קיבול מחצלת
קנים או מחצלת גמי או חלף קטנה סתמה לשכיבה לפיכך
אין מסככין בה לא אם כן עשה אותה לסיכו גדולה סתמה
לסיכוך לפיכך מסככין בה לא אם כן עשה אותה לשכיבה
ואם יש לה קיר אפי גדולה אין מסככין בה שהרי היא
ככלי קיבול ואפי נישל הקיר שלה אין מסככין בה מפני
שהיא כשברי כלים נסרים שאין ברחבן ארבעה
טפחים מסככין בהן אעפ שהן משופין ואם יש ברחבן
ארבעה אין מסככין בהן ואעפ שאינם משופין נזרה שמא
ישב תחת התקרה וירכה שהיא כסופה נתן עליה
נסר אחר שיש ברחבו טפחים כשרה ואין ישנן תחתיו
והישן תחתיו לא יצא ירי חובתו היו נסרין שיש ברחבן
ארבעה ואין בעיין ארבעה והפך בציריהן שאין בהן
ארבעה וסכך בהן הרי זו פסול שהרי הנסר פסול בין שסיכך
ברחבו בין שסיכך בעביו תקרה שאין עליה
מעניבה שהיא השיט והאבנים לא נסרים תקועין בלבד
ועל פסולה שהרי לא נעשו לשם סוכה לא לשם בית
לפיכך אם פקק הנסרים והניד הססריו לשם סוכה הרי
זו כשרה ובלבד שלא יהיה בכל נסר ונסר ארבעה טפחים
וכן אם נטל אחר מבנתים והניח במקומו סכך כשר לשם
סוכה הרי זו כשרה סוכה שנעשית כהלכתה מכל
מקום כשרה אעפ שלא נעשית לשם מצוה והוא שתהיה
עשויה לצל כגון סוכת גוים וסוכת בהמה וכל כיוצא בהן
אבל סוכה שנעשית מאיליה פסולה לפי שלא נעשית לצל
וכן החוטט בדיש ועשהו סוכה אינה סוכה שהרי לא עימד
גדיש זה לצל לפיכך אם עשה בתחלה חלל טפח במשך
שבעה לשם סוכה וחטט בה אחר כך והשלימה לעשרה
זשרה שהרי נעשה סכך שלה לצל חבילי קש וחבילי
יצים וחבילי זרדין אין מסככין בהן נזרה שמא יעשה
אתן חבילות על גגו כרי לייבשן וימלך וישב תחתיהן
לם סוכה והוא מתחלה לא עשה סכך זה לצל ומצאת
סככת שנעשית מאיליה ואם התירן כשירות ואין חבילה
פחונה מעשרים וחמשה ברים חבילות קטנות
שאנו אותן לסנין מסככין בהן וכן החותך ראש הרקל
והחריית אנודות בו מסככין בו שאגר בירי שמים אינו
כחבילו ואפי קשר ראשי החריו כולן מצד האחר שנמצאו
כחביל אחת אחר משני ראשי בירי שמי ואחר בירי ארס
מסככין בהן שהאגוד עץ אחר אינו חבילה וזו כעץ אחר
ואם שחר אנודה בירי שמים וכן כל אגוד שאינו עשוי
לשלו אינו אגוד העושה סוכתו תחת האילן
אלו נשאה בתוך חבית הדלה עליה על האילן ובדיהן

וסיכך על גבן ואחר כך קצצן אם היה הסיכוך הרבה כהן
כשרה ואם לא היה הסיכוו שהיה מתחלתו נשר הרבה כהן
צרו לנענע אותן אחר קציצת כרי שתהי עשוי לשם סוכה
עירב דבר שמסככין בו ברבר שאין מסככין בו וסיכך
בשניהם אעפ שהכשר יתר על הפסול פסולה סיכך בזה
לעצמו ובה לעצמו זה בצד זה אם יש בסכך פסול שלשה
טפחים במקום אחר בין באמצע בין מן הצד הרי זו פסול
במה דברים אמרו בסוכה קטנה אבל בסוכה גדולה סכך
פסול באמצע פוסל בארבעה טפחים פחות מיכן כשרה
ומן הצד פוסל בארבע אמות ופחות מיכן כשרה
כיצר בית שנפחת באמצעו וסיכך על מקום הפחת וכן
הצר המוקפת אכסדרה שסיכך עליה וכן סוכה גדולה
שהקיפוח ברבר שאין מסככין ברבר הדפנות כלמעלה
אם יש משפת הסכך הכשר ולכותל ארבע אמות פסולה
פחות מיכן רואין כלא הכותל נעקם ויחשב זה הסכך הפסול
פנוף הכותל וכשרה ורבר זה הלכה למשה מסיני ואי
זו היא סוכה קטנה כל שאין בה לא שבעה טפחים על ז'
טפחים וגדולה כל שישאר בה יתר על סכך הפסול שבעה
טפחים על שבעה טפחים סכך כשר סיכך ברבר
פסול ורבר כשר זה בצד זה ואין במקו אחר בסכך הפסול
רוחב שלשה טפחים לא פחות אם היה כל הסכך הכשר
יותר על כל הסכך הפסול כשר ואם היה זה כמו זה בצמצו
אעפ שאין במקום אחר שלשה הרי זו פסולה מפני שסכך
פסול כפרוץ הוא נחשב פרש עליה בגר כלמעלה
או שפרש תחתיה מפני הנשר פסולה פרשו כרי לנאותה
כשרה וכן אם סיככה כהלכתה ועיטרה במיני פירות
ובמיני מגרים וכלים שתלוין בה בין בכתליה בין בסכך
כרי לנאותה כשרה נויי סוכה אין כפיטין בגובהה
אבל כמעטין ברחבה היו נויי הסוכה כופלגין כגנה ארבע
טפחים או יתר פסולה שנמצא היושב שם כלא אינו תחת
הסכך לא תחת הנווי שהן אוכלין וכלים שאין מסככין בהן
סכך שהיו בו הלונות הלונות שהאוויר נראה
מהן אם יש בכל האוויר ככל מקום הסכוכך הרי זו פסולה
מפני שחמתה תהיה כרובה מצלתה וכל שהחכה כרובה
על הצל אינו סכך ואם היה הסכך רב על האוויר
כשרה ברא בשלא היה במקום אחר אויר שלשה טפחים
אבל אם היה אויר שלשה טפחים בין באמצע בין מן הצד
הרי זו פסולה עד שיכעטנו בשלשה טיעטו ברבר
הפסול כגון סרים וכסתו אם סוכה גדולה היא כשרה ואם
בסוכה קטנה פסולה עד שיכעטנו ברבר שסככין בו היה
רוב הסיכוך צלתו כרובה כחמתו ומיעוטו חמתו כרובה
מצלתו הואיל וצילת הכל כרובה כחמת הכל כשרה
דרך הסיכוך להיות קל כרי שיראו כמנו
הככבים הגדולים היתה מעובה כמין בית אעפ שאין
הסככים נראין מתוכה כשרה היה הסיכוך כדובלל והוא
הסיכוך שיהיה מקצתו למעלה ומקצתו לכמה כשר ובלבד
שלא יהיה בין העולה והיורד שלשה טפחים ואם היה
ברחבו העילה טפח או יתר אעפ שהוא גבוה יתר כג'
טפחים רואין אותו כלא יורד למטה ונע בשפת זה היורד
והוא שיהיה ככוח כנגד שפת היורד העושה
סוכה על גבי סוכה התחתונה פסולה כמי שעשה סוכה
בתוך הבית והעליונה כשרה פרוץ שהתחתונה פסולה
בשהיה גובה חלל העליונה עשרה טפחים או יתר והיה גב'
התחתונה יכול לקבל כרים וכסתות של עליונה אפילו על
ירי הרחק אבל אם אין גובהה של עליונה עשרה או שלא
היתה התחתונה יטלה לקבל סרים וכסתות של עליונה
אפי על ירי הרחק אף התחתונה כשרה והוא שלא יהיה
גובה שתיהן יתר על עשרים אמה שהתחתונה בסכך
העליונה היא נתרית משה שבתוך הסוכה אם גבוהה
עשרה טפחים היושב תחתיה לא יצא ירי חובתו מפני
שהיא כסוכה בתוך סוכה וכן לילה שיש לה גובה טפח
אם גבוהה עשרה טפחים אין ישנן בה בסוכה וכן המעמ
ארבעה עשרים ופרש סרין עליהן אם גבוהין עשרה הכי

כגון השם כלך ידגו עמים זכור השם לבני ארום את
יום ירושלים והשם אהים בשופר יתקע והלך בסערו תימן
שמע ישראל השם אתינו השם אחר
אתה הראת לדעת וכו' וידעת היום והשבות אל לבבך
וכו כל פסוק כאלו מלכות הוא ענינו אעפ שאין בו זכר
מלכות והרי הוא כמו השם יבלוך לעולם ועד ויהי בי שורח
מלך וכו' המנהג הפשוט בסדר התקיעות של
ראש השנה בצבור כך הוא אחר שקוראין בתור ומחזירי
הספ למקומו יושבין כל העם ואחר עומד ומברך באי אמה
אקבו לשמוע קול שופר וכל העם עונין אמן וחוזר
ומברך שהחיינו וכל העם עונין אחריו אמן ותוקע
שלושים תקיעות שאמרנו מפני הספק על הסדר ואומר
קדיש ועוברין ומתפללים תפלת מוסף ואחר שגומר שליח
צבור ברכה רביעית שהיא מלכות תוקע תקיעה שלשת
שברים תרונה תקיעה פעם אחת ומברך ברכה חמישי
שהיא זכרונות ואחר שגמרה תוקע תקיעה שלשה שברים
ותקיעה ומברך ברכה ששית שהיא שופרו ואחר שגמרה
תוקע תקיעה תרונה ותקיעה פעם אחת וגומר התפלה
זה שתוקע כשהן יושבין הוא שתוקע על סדר
הברכות כשהן עומדין ואינו מברך בין תקיעות שביושב
לתקיעות שמעומד ואם סח בניהן אעפ שעבר אינו חוזר
ומברך ברין היה שיתקעו על כל ברכה כל בבא
כהן שלשה פעמים כדרך שתקעו כשהן יושבין לא כיון
שיצאו כיהי ספק בתקיעות שמיושב אין מטריחין על
הציבור להודיע בהן כולן על סדר ברכות לא ריי להן בבא
אחת על כל ברכה כרי שישמעו תקיעות על סדר ברכות
וכל הדברים האלו בצבור אבל היחיד בין שמע על סדר
ברכות בין שלא שמע על הסדר בין מעומד בין מיושב
יצא ואין בזה מנהג התקיעות אינן מעכבות את הברכות
והברכות אינן מעכבות את התקיעות כיצד שתי עיירו
באחת יודע בודאי שיש שם כי שיברך להן תשע ברכות
ואין שם תוקע ובשני ספק יש שם תוקע ספק אין שם תוקע
הולך לשני שהתקיע מדברי הורה והברכו כדברי סופרי

פרק רביעי

שיעור הסיכה גובהה אין פחות מעשרה טפחים ולא יתר
על עשרים אמה ורחבה אין פחות משבע טפחי על שבעה
טפחים ויש לו להוסי ברחבהאפי כמה מילין היתה פחות
מעשרה או משבעה על שבעה או גבוהה מעשרים אמה
כל שהוא הרי זו פסולה סוכה שאין לה שלש רפנות
פסולה היו לה שתי רפנות גבוהות זו בצד זו כמין גם
גישה רופן שיש ברחבו יתר על טפח ומעמידו בפחות
משלישה סמך לאחר משתי הרפנות ודיו וצריך לעשו לה
צורת פתח מפני שאין לה שלש רפנות גמורה וכבר בארנו
בהלכות שפת שצורת פתח האמיר בכל מקום אפי קנה
כיוון וקנה מיכן וקנה על גבוהן אעפ שאינו מגיע להן
היו לה שתי רפנות זו כנגד זו וביניהן מפולש עושה רופן
שיש ברחבו ארבע טפחים ומשהו ומעמידו בפחו משלש
סמך לאחת משתי הרפנות וכשרה וצריך לעשו לה צורת
פתח קנים היוצאי מסך הסוכה לפני הסוכה ורופן
אחת נמשלת עמהן הרי הן כסוכה רפנות שהיו רבוקות
בגב הסוכה ולא הם מניעות לארץ אם היו גבוהות מן
הארץ שלשה טפחים פסולה פחות מיכן כשרה היו
הרפנות רבוקות לארץ ולא היו מניעות לסך אם גבוהו
עשרה טפחים אעפ שאין רחוקין מן הגג כמה אמות כשרה
בבלבד שהיו הרפנות מכוונות תחת שפת הגג הרחוק את
הגג מן הרופן שלשה טפחים פסולה פחות מיכן כשרה
תלה מחיצה שגבוהה ארבעה ומשהו באמצע בפחו משלש
סמך לארץ ובפחות משלשה סמך לגג הרי זו כשרה
העושה סכת בין האילנות והאילנות רפנות לה אם היו
רחוקים או שקשר אותם וחיזק אותם עד שלא תהיה הרוח
המצייה מנדה אותה תמיד ומלא בין האמירים כתבן
ובקש כרי שלא תגיד אותה הרוח וקשר אותן הרי זו כשר

שכל מחיצה שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה של יבשה
אינה כחיצה היישה סוכתו בראש העגלה
או בראש הספינה כשרה ועולין לה ביום טוב בראש האילן
או על גבי הנבל כשרה ואין עולין לה ביום טוב לפי שאסו
לעלות באילן או על גבי בהמה היו מקצת הרפנות עשויות
בידי אדם ומקצתן אילנות רואין כל שאו נוטלו האילנות
היא יכולה לעמוד ברפנות שבידי אדם עולין לה ביום טוב
סוכה שאין לה גב פסולה כיצד כגון שהיו ראשי
הרפנות רבוקו זו בזו כמין צריף או שסמך ראש הרופן
של סוכה לכותל אם היה לה גב אפי טפח או שהגביה
הרופן הסמוך לכותל מן הקרקע טפח הרי זו כשרה
סוכה עגולה אם יש בהקפה כרי לרבע בה שבעה טפחים
על שבעה טפחים אעפ שאין לה זווית הרי זו כשרה
סיך על גבי אכסדרה שיש לה פצימין בין שהיו נראין
מבפנים ואין נראין מבחוץ בין שהיו נראין מבחוץ ואין
נראין מבפנים כשרה לא היו לה פצימין פסולה מפני
שהיא סוכה העשויה כמבוי שהרי אין לה לא שני צידי
האכסדרה ואמצע האכסדרה אין בו כותל ושכנגדו אין בו
פצימין סיך על גבי מבוי שיש לו לחי או על
גבי באר שיש לה פסין הרי זו סוכה כשרה לאותה שבת
שבתוך החג בלבד מתוך שלחי זה ופסין או מחיצות לענין
שבת נחשוב אותן כמחיצות לענין סוכה נעץ
ארבעה קונרסין על ארבע זוויות הגג וסיך על גבן הואיל
והסיך על שפת הגג כשרה ורואין את המחיצה התחתונה
כאז הן עולות למעלה על שפת הסוכך סוכה שיש
לה פתחים רבים ויש בכתליה חלונות הרבה הרי זו כשרה
ואעפ שפרוץ מרובה על העומד ובלבד שלא יהיה שם
פתח יתר על עשר אבל אם היה שם פתח יותר על עשר
אעפ שיש לה צורת פתח צריך שלא יהיה הפרוץ מרובה
על העומד סוכה שאוירה גבוה מעשרים אמה
ומיעטה בכרים וכסתות אינו מיעוט ואפיל ביטלם מיעטה
בתבן וביטלו הרי זה מיעוט ואין צריך לומר עפר
ובטלו אבל בעפר סתם אינו מיעוט היתה גבוהה
מעשרים אמה והוצין יורדין לתוך עשרים אם היתה צלתן
כרובה מחמתן יחשבו כנג עבה וכשרה בנה
איצטבה בה כנגד רופן האמצעית על פני כולה אם יש
באיצטבה שיעור רוחב הסוכה כשרה בנה איצטבה כנגד
רופן האמצעי מן הצד אם יש משפת איצטבה ולכותל
ארבע אמות פסולה פחות מארבע אמות כשרה
בנה איצטבה באמצעה אם יש משפת איצטבה ולכותל
ארבע אמות לכל רוח פסולה פחות מארבע אמות כשרה
וכאז המחיצות נוגעות באיצטבה והרי מן האיצטבה ועד
הסיך פחות מעשרים אמה בנה בה עמוד ויש בו
הכשר סוכה פסולה שאין אלו מחיצות הניכרות ונמצא על
גב העמוד סך כשר בלא רפנות היתה פחותה
מעשרה וחקק בה להשלימה לעשרה אם יש משפת חקק
ולכותל שלשה טפחים פסולה פחות מיכן כשרה שכל פחות
משלשה הרי הוא כרבוך כמו שבארנו בהלכות שבת
רפני סוכה כשרים מן הכל שאין אנו צריכין אלא מחיצה
מכל מקום ואפילו מבעלי חיים ועושה אדם את חביו
רופן ביום טוב כרי שיאכל וישתה וישן בסוכה כשרה
שחבירו רופן לה והוא שיעשה אותו שלא לדעת זה שנאם
שנעשה רופן אבל אם עשהו לדעת אסו ביום טוב ומותר
בשאר ימי החג וכן עושה בכלים רופן פביעית
ביום טוב אבל רופן שלושית לא יעשה אותה בכלים ביום
טוב לפי שהוא מכשיר הסוכה ואין עושין אהל עראי ביט

פרק חמישי

הסך של סוכה אינו כשר בכל רבד אק מסכבין לא רב
שנבגלו מן הארץ שנעקד מן הארץ ואינו מקבל טומאה
ואין ריחו רע ואינו נושר ואינו נוכל תמיד סכך
ברבד שאין גידוליו מן הארץ או במחורב לארץ או בלב
שמקבל טומאה פסולה אבל אם עבר וסיך ברבד חנומ

רצה להוסיף בהרס ובערבה כרי שתהיה אגורה גדולה
כוסף ונווי מצוה הוא אבל שאר המינין אין מוסיפין על
כנינם ואין גורעין מהן ואם הוסיף או גרע פסל
כמה שיעור אורך כל מין מהם לולב אין פחות מארבעה
טפחים ואם היה ארוך כל שהוא כשר ומרירתו משרדו
בליכר לא מראש העלים והרס וערבה אין פחות משלש
טפחים ואם היו ארוכין כל שהן כשרים ואפי' אין בכל בר
וכר לא נ' עלין לחין כשרים והוא שהיו בראש הבר ואם
אגר הלולב צריך שיהיה שרדו של לולב יוצא מן ההרס
והערבה טפח או יתר ושיעור אחרון אין פחות מכביצה
ואם היה גדול כל שהוא כשר משנבנה ארבעה
מינין אלו בין שהגביהן כאחת בין בזה אחר זה בין בימי
בין בשמאל יצא והוא שגביהן ררך גדילתן אבל שלא
דרך גדילתן לא יצא ומצוה כהלכתה שגביה אגורה של
ג מינין בימין ואתרוג בשמאל ויולך ויביא ויעלה ויוריד
ונענע הלולב שלשה פעמים בכל רוח ורוח כיצד
מולך ומנענע ראש הלולב שלשה פעמים ומביא ומנענע
ראש הלולב שלשה פעמים וכן בעליה וירידה והיכן מולך
ומביא בשעת קריאת ההלל בהודו לה כי טוב תדלה וסוף
ובאנא ה' הושיעה נא וכל היום כשר לנטילת לולב ואינו
נוטל בלילה עשה לאגורה זו גימון של כסף ושל
זהב או שדרך עליה כרין ונטלה יצא לקיחה על ידי דבר
אחר שמה לקיחה והוא שהיה דרך כבוד ודרך הדור שכל
שהוא לכבודו אינו חוצץ אבל אם נתן את המינין האלו
בעצין או בקררה ונטלה לא יצא ידי חובתו אגר את
הלולב עם ההרס והערבה והבריל בין הלולב ובין ההרס
במלת וכיוצא בה הרי זה חוצץ הבריל ביניהן בעלי הרס
אינו חוצץ שמין במינו אינו חוצץ ויש לו לאגור את הלול
בחוץ או במשיחה ובכל מין שירצה הואיל ואין אגירתו
מעקב מצות לולב להנטל ביום הראשון של חג בלבד
בכל מקום ובכל זמן ואפי' בשבת שנ' ולקחתם לכם ביום
הראשון ובמקדש לבדו נוטלין אותו בכל יום ויום
מן ימי החג שנ' ומחתם לפני ה' אלהיכם כל יום השבת
להיות בתוך ימי החג אינו נוטל בשב גזירה שמא יוליכט
בירו ארבע אמות ברשות הרבים כמו שגזרו בשופר
ולמה לא גזרו גזירה זו ביום טוב הראשון מפני שהוא מצוה
מן התורה ואפילו בגבולין נמצא שאין דיני זרין שאר הימי
שהו שבשאר ימי הדג אין אדם חיי לישול לולב לא במקדש
משחרב בית המקדש התקינו שיהיה לולב נוטל
בכל מקום כל שבעת ימי החג וזכר לכקדש וכל יום ויום
מברך עליו אקבו על נטילת לולב מפני שהוא מצו מדברי
סופרים והקנה זו עם כל התקנות שהתקין רבן יוחנן בן
זכאי משחרב בית המקדש כשיבנה בית המקדש יחזרו
הדברים לישנן בזמן שבית המקדש קיים היה לולב
נוטל ביום הראשון שחל להיות בשבת וכן בשאר הקבילות
שירעו בודאי שיהם זה הוא יום החג בארץ ישראל אבל
הקבילות הרחוקים שלא היו יודעים בקביעת ראש חודש
לא היו נוטלין הלולב מכפך ומשחרב בית המקדש
אסרו חכמים לישול את הלולב בשנת ביום וראשון ואפי'
בני ארץ ישראל שקדשו את הדרש מפני בני הגבולין
הרחוקי שאינן יודעין בקביעת הדרש כד' שיהיו הכל שוין
גזר זה ולא יהיו לו נוטלין בשבת ולא אין נוטלין הואיל
והיום יום ראשון בכל מקום אחר הוא ואין שם כקדש
התלעת בי' ובזמן הזה שהכל עושין על זה גזון
שגזר הרב רבות שיהיה שלא ינטל לולב בשבת כלל לא
הבליין ולא בארץ ישראל ואפי' ביום ראשון ואעפ' שהכל
יודעין בקביעת הדרש וכבר בארנו שעיקר האיסור בנטילת
הלולב בשבת גזרה שמא יעבירו ארבע אמות ברשו הרבי
לשחוק ב' ש' ובסוכה הייב בנטילת הלולב וכל הפסוק
שופר וכוכה פסוק בנטילת לולב קטן היודע לנענע
לולב בלולב כדברי סופרים כדי לחנכו במצות
המלכות בסיני שמביאין במקדש ערבה אחרת חוץ
ללולב ואלו אדם יוצא ידי חובתו וערבה גזרה

ושיעורה אפילו עלה אחר בבר אחר כיצד יהיה
מצותה בכל יום ויום משבעת הימים היו מביאין מורביות
של ערבה וזוקפין אותן על צרדי המזבח וראשיהן כפופין
על גבי המזבח ובעת שהיו מביאין אותה וטורדין אותה
תוקעין ומרעין ותוקעין חל יום שבת להיות בתוך החג
אין זוקפין ערבה לא אם כן חל יום שביעי לחיות בשבת
זוקפין אותה בשבת כדי לפחמכה שהיא מצוה
כיצד היו עושין מביאי אותה מערב שבת למקדש ומניחין
אותה בניגיות של זהב כדי שלא יכמשו העלין ולבחר
זוקפין אותה על גבי המזבח ובאין העם ולוקחין כמנה
ונוטלין אותה כדרך שעושין בכל יום וערבה זו הואיל
ואינה בפירוש בתורה אין נוטלין אותה כל שבעת ימי
החג זכר למקדש לא ביום השביעי בלבד הוא שנוטלין
אותה בזמן הזה כיצד עושה לוקח בר ארר או ברין הרבה
חומ מערבה שבלולב וחובט בה על הקרקע או על הכלי
פעמיים או שלש בלא ברכה שרבר זה כנהג נביאים הוא
בכל יום ויום היו מקיפין את המזבח
בלולביהן ביריהן פעם אהת ואוכרין אנא ה' הושיעה נא
אנא ה' הצליחה נא וביום השביעי מקיפין את המזבח
שבע פעמים וכבר נהגו ישראל בכל הקבילות להניח תיבה
באמצע בית הכנסת ומקיפין אותה בגל יום כדרך שהיו
מקיפין את המזבח זכר לכקדש כך היה המנהג
בירושלם יוצא אדם מביתו שהרית ולולב בידו ונכנס
לבית הכנסת והוא בירו כהנלל והוא בירו ויוצא לבקר
חולים ולנחם אבליים והוא בירו וכשיכנס לכקדש כשלו
לביתו ביר בנו או ביר עברו מקבלת אשה הלולב כיר
בנה או כיר בעלה וכדורתו למים בשבת בזמן שהיו
נוטלין לולב בשבת וביום טוב מוסיפין על הכים ובכועד
מחליפין הכים דרס שבלולב אכור להריח בו
מפני שאינו ראוי לא לדיח והואיל והוקצה למצוה יהיה
אכור להריח בו אבל אתרוג כותר להריח בו שהרי
הוקצה למצוה מאכילה ואכור לאכול אתרוג כל
יום השביעי כפני שהוקצה לכקצת היום הוקצה לכלו
ובשמיני כותר באכילה ובזמן הזה שאנו עושין שני ימים
אעפ' שאין נוטלין לולב בשמיני האתרוג אכור בשמיני
כדרך שהיה אכור בשביעי בזמן שהיו עושין שני ימים
מפני הספק שהוא ספק שביעי הפריש שבעה אתרוגין
לשבע הימי כל אחת ואחת יוצא בה ליוכה ואכלה לכהר

פרק שמיני

ארבעת מינין האו טרין לולב והרס וערבה ואתרוג שהיה
אחר מהן יבש או נוזל או גנוב אפילו לאחר יאוש או עיה
כאשרה הנעבדת אעפ' שבטלו האשרה כלעבדה או
שהיה של עיר הנדחת הרי זה פסול היה אדר כהן של עז
לא יטול לכתהלה ואם נטל יצא היה כבוש ולא גכר
ליבש כשר ובשעת דרדק או בטעת הסכנה לולב היבש
כשר אבל לא שאר המינין אתרוג על ערבה ושל
תריכות טכאה ועל טבל פכול על רכאי כשר שאיפשר
שיפקיר נכסיו ויהיה עני שכותר לו לאכור רכאי
אתרוג של תרובה שהורה ושל כעשר שני ברושלם לא
יטול שם יכשירו לטוכאה ואם נטל כשר לולב
שנקטם ראשו פכול נסדק אם נתדדקו שני ברכיו זה כיה
ער טיראו כשנים פכול היה עקים לפני שרדי שרדי פגב
בעל הטרות פכול היה עקים לאחריו כער שזו היא בריתו
נעקב ואחר כצדדיו פכול נפרדו עניו זה בעל זה ולא
נרדלו בעלי החרות כשר נפרדו עליו והוא ירדלו
כשרדו עללולב בעלי החרות פכול בריות עלין
פל לולב כך היא כשהן גדלין גדלין שנים שנים ורצוקין
כגבן גב כל שני עלין רבוקין הוא הנכרא תנובת
חלקה התנובת פכול היו עלין אחת אחת בתחלת בריותו
לא היו להם תנובת פכול לא היו עלין זה על גב זה כדרך
ל הלולבין לא זה אחת זה אם ראש זה מניע לעיקר
היה מניע ער שני על שרדו של לולב כמנהג בעלי

והסוכה בתוך סוכה אבל שניעמורים שפרש עליהן סדין וכן כילה שאין בנה טפח אבל גבוהין כל שהן יותר לישן תחתיהם בסוכה שאין בסוכה בתוך סוכה מפני שאין לה גג סוכה שאולה כשרה וכן הנולה כשרה כיצר אם תקף על חבירו והוציאו מסוכתו וגולה וישב בה יצא שאין הקרקע נגזלת ואם גול עצים ועשה מהן סוכה יצא תקנת חכמים היא שאין לבעל העצי לא רמי עצים בלבר ואפי גול נסרים והניחן ולא חבין ולא שנה בהן כלום יצא העושה סוכתו ברשות הרבים הרי זו כשרה

פרק ששי

נשים ועברים וקטני פאליין מן הסוכה טומטו ואגדרוניו חייבין מספק וכן מי שחציו עבר וחציו בין חורין חייב קטן שאינו צריך לאמו שהוא כבן חמש כבן שש חייב בסוכה מדברי סופרים כרי לחנכו במצות חולין ומשמישהו פטורים מן הסוכה ולא חולה שיש בו סכנה לא אפי חש בראשו ואפי חש בעינו כיצטער פטור מן הסוכה הוא ולא בשמשו ואי זהו מצטער זה שאינו יכול לישן בסוכה מפני הרוח או מפני היבובין והפרעושין וכיוצא בהן או מפני הרח האבל חייב בסוכה וחתן וכל השוטבנין וכל בני חופה פטורין מן הסוכה כל שבעת ימי הבישתה שלוחי מצוה פטורין מן הסוכה בין ביום ובין בלילה הולכי דרכים ביום פטורין מן הסוכה ביום וחייבין בלילה הולכי דרכים בלילה פטורים מן הסוכה בלילה וחייבים ביום שומרי העיר ביום פטורין מן הסוכה ביום וחייבין בלילה שומרי העיר בלילה פטורין מן הסוכה בלילה וחייבין ביום שומרי גנות ופרדסים פטורין בין ביום ובין בלילה שאם יעשה השומר סוכה ירע הנכס שיש לסוכה מקום קבוע ויבוא ויגנוב מן מקו אחר כיצר היא מצות הישיבה בסוכה שיהיה אוכל ושותה ודרר בסוכה כל שבעת הימים בין ביום ובין בלילה הדרך שהוא דר בביתו בשאר ימות השנה וכל שבעת ימים עושה אדם את ביתו עראי ואת סוכתו קבע שנכסות תשבו שבעת ימים כיצר כלים הנאים ומצעות הנאות בסוכה וכלי שתיה כגון אשישות וכוסות בסוכה אבל כלי אכילה כגון קדרות וקערות חוץ לסוכה המנורה בסוכה נאם היתה סוכה קטנה מניחה חוץ לסוכה אוכלין ושותין וישונים בסוכה כל שבעה בין ביום ובין בלילה ואם לאכול סעודה חוץ לסוכה כל שבעה לא אם אבל אכיל עראי כביצה או פחות או יתר מעט ואין ישיני חוץ לסוכה אפי שינת עראי ומותר לשתות מים ולאכול פירות חוץ לסוכה ומי שיחמיר על עצמו ולא ישתה חוץ לסוכה אפי מים הרי זה משובח אכילה בלילי יום טוב הראשון בסוכה חובה אפי אבל כוית פת יצא ירי חובתו מיכן ואילך רשות רצה לאכול סעודה סוער בסוכה רצה אינו אוכל כל שבעה לא פירות או קליות חוץ לסוכה אוכל כדין אכילת מצה בפסח מי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך ביתו או חוץ לסוכה ואכל הרי זה אסור וכאן לא אכל בסוכה עד שיהיה שולחנו בתוך הסוכה גורה שמא ימשך אחר שולחנו ואפי בסוכה גדולה כל שבעת הימים קורא בתוך הסוכה וכשמבין ומקרקק במה שיקרא יבין חוץ לסוכה כרי שתהיה רעתו מיושבת עליו המתפלל רצה מתפלל בסוכה או חוץ לסוכה ידרג גשמים הרי זה נכנס לתוך הבית מאימתי מותר לפנות לשיררו לתוך הסוכה טפות שאם יפלו לתוך התבשל יפסד אפי תבשיל של פול היה אוכל בסוכה וירדו גשמים ונכנס לביתו ופסקו גשמי אין מחייבי אותו לחזור לסוכה כל אותו הלילה עד שיגמור סעודתו היה יושן וירדו גשמים בלילה ונכנס לתוך הבית ופסקו הגשמים אין מפורחין אותו לחזור לסוכה כל אותו הלילה לא ישן בביתו עד שיעלה עמוד השחר נמר מלאכל ביום השביעי בשחרית לא יתיר סוכתו אבל

מוריד הוא את כליו ומפנה אותן מן המנחה ולמעלה אין לו מקום לפנות פוחת בה ארבעה על ארבעה ואם הוצרך לסעוד בשאר היום צריך לאכול בסוכה שמצותה כל שבעה כל זמן שיכנס לישב בסוכה כל שבעה מברך קודם שישב אקבו לישב בסוכה ובלילי יום טוב הראשון מברך על הסוכה ואחר כך על הזמן ומסדר כל הברכות על הכוס נמצא מקדש מעומר ומברך לישב בסוכה ויושב ואחר כך מברך על הזמן וכוה היה מנהג רבותי ורבני ספרד לקדש מעומר בליל ראשון של חג הסוכות כמו שבארנו בוסן הוה שאנו עושין שני ימים טובים יושבין בסוכה שמנה ימים וביום השמיני שהוא יום טוב ראשון של שמיני עזרת יושבין בה ואין מברכין לישב בסוכה וכן טומטוס ואגדרוניס לעולם אין מברכין לישב מפני שהן חייבים מספק ואין מברכין מספק נמר מלאכול ביום השמיני מוריד כליו ומפנה אותה אין לו מקום להוריד את כליו אם היתה קטנה מכניס בה מנורה ואם היתה גדולה מכניס בה קדרות וקערות וכיוצ בהן כרי להכיר שהיא פסולה ושכבר נגרמה מצותה ומפני שהוא יום טוב אינו יכול לפחות בה ולפסלה מי שלא עשה סוכה בין בשוגג בין במזיד עושה סוכה בחולו של מועד אפי בסוף יום שביעי עושה סוכה שמצותה כל שבעה עצי סוכה אסורין כל שמנת ימי החג בין עצי רפנות בין עצי סכך אין נאותרין מהן לדבר אחר כל שמנת הימים מפני שיום השביעי כלו הסוכה מוקצת ער בין השמשות והואיל והוקצת לבין השמשות של שמיני הוקצת לכל היום וכן אוכלים ומשקין שתולין בסוכה כרי לנאותה אסור להסתפק מהן כל שמנה ואם התנה עליהן בשעה שתלאן ואם אינו כורל מהן כל בין השמשו הרי זה מסתפק מהן בכל עת שירצה שהרי לא הקצה אותן ולא חלה עליהן קדושת הסוכה ולא נחשבו כמותה

פרק שביעי

כפות תמרים האמורו בתורה הן חרות של דקל כשיצמחו קודם שיתפרדו העלין שלהן לכאן ולכאן לא כשהיה כמו שרביט והוא הנקרא לולב פרי עץ הדר האמור בתורה הוא אתרוג וענף עץ עבות האמור בתורה הוא ההרס שעליו חופין את עצו כגון שיהיו שלשה עלין או יתר על כן בגבעול אחר אבל אם היו שני העלין בשוה זה כנגד זה והעלה השלישי למעלה מהן אין זה עבות אבל נקרא הדרם שושה ערבי נחל האמורות בתורה אין כל דבר הגדל על הנחל לא מין ידוע הוא הנקרא ערבי נחל עלה שלו כשוד כנחל ופיו חלק וקנה שלו ארום וזה הוא הנקרא ערבה ורוב מין זה גדל על הנחלים לכך נאמר ערבי נחל ואפי היה גדל בסרבר או בהדים כשר ויש מין אחר רומה לערבה לא שעלה שלו עגול ופיו רומה לכסר וקנה שלו אינו ארום וזהו הנקרא צפצפה והיא פסולה ויש שם מין ערבה שאין פי העלה שלה חלק ואינו כמסר לא יש בו תלמים קטנים עד מאד כמו פי סגל קטן וזה כשר וכל הרבנים האו מפי השמועה משה רבי נתפרשו ארבעה מינין או מצוח אחת הן ומעכבין זה את זה וכולן נקראים מצות לולב ואין פוחתין מהן ואין מוסיפין עליהן ואם לא נמצא אחת מהן אין מביאים תחתיו מין אחר הרומה לו מצה מן המוכר לאגוד לולב והדרם וערבה ולעשות שלטן אגודה אחת וכשהוא נושם לצאת בהן מברך תחלה על נשילת לולב הואיל וכולן סמוכין לו ואח כך נוטל האגודה הזאת בימינו ואתרוג בשמא ונוטלן דרך גדילתן שיהיו עיקריהן למטה לארץ וראשיהן למעלה לאויר ואם לא אגוד ונטלן אחר אחר יצא והוא שיהיו ארבעתן מצויין אצל אחד אם לא היה לו לא מין אחר או שחברו מין אחד לא יפול עד שימצא השאר כמה נטל מהן לולב אחד ואתרוג אחד ושני ברי ערבה ושלושה ברי הרסאות

וישך יצא נבו ואחר כך לענין אם היה הסוכה
כשרה ואם לא היה הסוכה שהיה מתחלתו כשר
צרי לנענין איתן אחר קצית כרו שתהיו עשוי
עירב דבר שמסכתו בו ברבר שאין מסכתו
בשניהם אעפ שהנשר יתר על הפסול פסולה
לעצמו ובה לעצמו זה בשר זה אם יש בסכך פסול
פפחים במקום אחר בין באמצע בין מן הצד הריו
במה רברים אמרו בסוכה קטנה אבל בסוכה גדולה
פסול באמצע פוסל בארבעה טפחים מדין מוכן
ומן הצד פוסל בארבע אמות ופדות מוכן כשרה
כיצד בית שנפחת באמצעו וסוכך על פחות
הצר הנוקפת וסוכרה שטיכך עליה וכו' סוכה
שהקיפוח ברבר יש מן מסכתו ברבר הדבית
אם יש משפת הסכך הכשר ולכותל ארבע אמות
פחות מוכן רואין לאו הכותל נעלם ויהיה
סגוף הכותל וכשרה ודבר זה הלכה למשה
זו היא סוכה קטנה כל שאין בה לא שכינה
טפחים וגדולה כל שיצא בה יתר על סכך
טפחים על שבעה טפחים סכך כשר
פסול ודבר כשר זה בעד זה ואין בשרו אחר
רוחב שלשה טפחים לא נדות אם היה כל
יותר על כל הסכך הפכו כשר יצא היה זה
אעפ שאין במקום אחר שלשה הריו זו פסולה
פסול כפרוח הוא נחשב פרש עליה בגר
או יצאש תחתיה ככני הנשר פסולה כרשו
כשרה וכו' אם סוכה כהלכה וע נרה בנינו
ובכינו בגדים וכלים שהיוין בה בין כהלכה
כדי לנאותה כשרה טווי סוכה אין ככני
אבל כמעטין כרחבה היו טווי הסוכה כוכני
טפחים או יתר פסולה שנכצא הושב יש כאן
הסכך לא תחת הנווי שהן אוכלין וכלים
סכך שהיו בו דלונות דלונות שרש
כהן אם יש בכל האויר ככל כרים המסוכה
כפני שחכרתה תהיה כרובה מצרתה וכו'
על הצל אינו סכך ואם היה סכך רב על
כשרה ברא בשלא היה במקום אחר אויר
אבל אם היה אויר שלשה טפחים בין באמצע
הריו זו פסולה עד שיכעטנו כשרה
הפסול כגון כרים וכבתו אם סוכה גדולה
בסוכה קטנה פסולה עד שיכעטנו ברבר
רוב הסוכך עלהו כרובה ככתו וסוכה
מצלתו הואיל ועילת הכל כרובה ככתו
דרך הסוכך להיות הל כרו שיהא
הככבים הגדולים היתה מעובה כפני בית
הסוכים נראין כרובה כשרה היה הסוכה
הסוכך שיהיה מקצתו לכונה וכרבתו
שלא יהיה בין העולה והיורה שלשה
ברחבנה הע לה טפח או יותר אעפ שיהא
טפחים היא יורה כלו יורה לכמה ונגע
והוא שיהיה כגון שפת היורה העושה
סוכה על גבי סוכה התחתונה פסולה
בתוך הבית והעליונה כשרה פרא שהתחתונה
בשהיה נובה חלל העליונה עשרה טפחים
התחתונה יכול לקבל כרים וכבתו של
ירי הרחק אבל אם אין גובהה של עליונה
היתה התחתונה יכול לקבל כרים וכבתו
אפי על ירי הרחק אף התחתונה כשרה
גובה שתיהן יתר על עשרים אמה שהתחתונה
העליונה היא נרתת כשה טבתוך הסוכה
עשרה טפחים הושב תחתיה לא יצא ירי
שהיא כסוכה בתוך סוכה וכן לילה שיש
אם גובהה עשרה טפחים אין ישנן בה
אדבעה עשרים יתכן עליהן אם גבוהות

וישך יצא נבו ואחר כך לענין אם היה הסוכה
כשרה ואם לא היה הסוכה שהיה מתחלתו כשר
צרי לנענין איתן אחר קצית כרו שתהיו עשוי
עירב דבר שמסכתו בו ברבר שאין מסכתו
בשניהם אעפ שהנשר יתר על הפסול פסולה
לעצמו ובה לעצמו זה בשר זה אם יש בסכך פסול
פפחים במקום אחר בין באמצע בין מן הצד הריו
במה רברים אמרו בסוכה קטנה אבל בסוכה גדולה
פסול באמצע פוסל בארבעה טפחים מדין מוכן
ומן הצד פוסל בארבע אמות ופדות מוכן כשרה
כיצד בית שנפחת באמצעו וסוכך על פחות
הצר הנוקפת וסוכרה שטיכך עליה וכו' סוכה
שהקיפוח ברבר יש מן מסכתו ברבר הדבית
אם יש משפת הסכך הכשר ולכותל ארבע אמות
פחות מוכן רואין לאו הכותל נעלם ויהיה
סגוף הכותל וכשרה ודבר זה הלכה למשה
זו היא סוכה קטנה כל שאין בה לא שכינה
טפחים וגדולה כל שיצא בה יתר על סכך
טפחים על שבעה טפחים סכך כשר
פסול ודבר כשר זה בעד זה ואין בשרו אחר
רוחב שלשה טפחים לא נדות אם היה כל
יותר על כל הסכך הפכו כשר יצא היה זה
אעפ שאין במקום אחר שלשה הריו זו פסולה
פסול כפרוח הוא נחשב פרש עליה בגר
או יצאש תחתיה ככני הנשר פסולה כרשו
כשרה וכו' אם סוכה כהלכה וע נרה בנינו
ובכינו בגדים וכלים שהיוין בה בין כהלכה
כדי לנאותה כשרה טווי סוכה אין ככני
אבל כמעטין כרחבה היו טווי הסוכה כוכני
טפחים או יתר פסולה שנכצא הושב יש כאן
הסכך לא תחת הנווי שהן אוכלין וכלים
סכך שהיו בו דלונות דלונות שרש
כהן אם יש בכל האויר ככל כרים המסוכה
כפני שחכרתה תהיה כרובה מצרתה וכו'
על הצל אינו סכך ואם היה סכך רב על
כשרה ברא בשלא היה במקום אחר אויר
אבל אם היה אויר שלשה טפחים בין באמצע
הריו זו פסולה עד שיכעטנו כשרה
הפסול כגון כרים וכבתו אם סוכה גדולה
בסוכה קטנה פסולה עד שיכעטנו ברבר
רוב הסוכך עלהו כרובה ככתו וסוכה
מצלתו הואיל ועילת הכל כרובה ככתו
דרך הסוכך להיות הל כרו שיהא
הככבים הגדולים היתה מעובה כפני בית
הסוכים נראין כרובה כשרה היה הסוכה
הסוכך שיהיה מקצתו לכונה וכרבתו
שלא יהיה בין העולה והיורה שלשה
ברחבנה הע לה טפח או יותר אעפ שיהא
טפחים היא יורה כלו יורה לכמה ונגע
והוא שיהיה כגון שפת היורה העושה
סוכה על גבי סוכה התחתונה פסולה
בתוך הבית והעליונה כשרה פרא שהתחתונה
בשהיה נובה חלל העליונה עשרה טפחים
התחתונה יכול לקבל כרים וכבתו של
ירי הרחק אבל אם אין גובהה של עליונה
היתה התחתונה יכול לקבל כרים וכבתו
אפי על ירי הרחק אף התחתונה כשרה
גובה שתיהן יתר על עשרים אמה שהתחתונה
העליונה היא נרתת כשה טבתוך הסוכה
עשרה טפחים הושב תחתיה לא יצא ירי
שהיא כסוכה בתוך סוכה וכן לילה שיש
אם גובהה עשרה טפחים אין ישנן בה
אדבעה עשרים יתכן עליהן אם גבוהות

כגון השם ה' ויהונו עמים זכור השם לבני אדם את
יום ידוע וישם אהים בשופר יתקע והלך בסערו תוכן
שמע ישראל השם אתנו השם אחר
אתה הראת לדעת וכו' וירעת היום והערות אל לבבך
וכי כל פסוק כאלו מלכות הוא ענינו איננו שאין בו זכר
מלכות והרי היא כמו השם וכלוך לעולם ועד ויהי בישורון
המנהג הפשוט בסדר התקיעות של
מלך וכו' ראש השנה בצביר כך היא אחר שקוראין בתור ומחזורי
הספ למקובי יושבין כל העם ואחר עומר ומברך באי אמה
אקבו לשמוע קול שופר וכל העם עונין אמן וחוזר
ומברך שהחיינו וכל העם עונין אחריו אמן ותוקע
שליש תקיעות שאמרנו מפני הספק על הסדר ואומר
קדיש ועומדין ומתפללים תפלת מוסף ואחר שומר שלוח
צבור ברכה רביעית שהיא מלכות תוקע תקיעה שלשה
שברים תרונה תקיעה פנים אחת ומברך ברכה חמישי
שהיא זכרונות ואחר שנייה תוקע תקיעה שלשה שברים
ותקיעה ומברך ברכה ששית שהיא שיפיר ואחר שגומרה
תוקע תקיעה תרונה ותקיעה פנים אחת וגומר התפלה
זה שתוקע כשהן יושבין הוא שתוקע על סדר
הברכות כשהן עומדין ואינו מברך בין תקיעות שמושב
לתקיעות שמעומד ואם סח בניהן אעפ שערב אינו חוזר
ומברך בדין היה שיתקעו על כל ברכה כל בבא
בהן שלשה פעמים כדרך שתקעו כשהן יושבין לא כיון
שיצאו כיון ספק בתקיעות שמושב אין מטרותין על
הצבור להודיע בהן כולן על סדר ברכות לא רוי להן בבא
אחת על כל ברכה כרוי שישמעו תקיעות על סדר ברכות
וכל הדברים האו בצבור אבל היחיד בין ששמע על סדר
ברכות בין שלא שמע על הסדר בין מעומד בין מיושב
יצא ואין בזה מנהג התקיעה אינן מעכבות את הברכות
והברכות אינן מעכבות את התקיעות כיצד שתי עיורו
באחת יודע בודאי שיש שם כי שוברך להן תשע ברכות
ואין שם תוקע ובשני ספק יש שם תוקע ספק אין שם תיק
הולך לשני שהתקיע מדברי הורה והברכו כדברי סופרי

פרק רביעי

שיעור הסיכה גובה אין פחות מעשרה טפחים ולא יתר
על עשרים אמה ורחבה אין פחות משבע טפחי על שבעה
טפחים ויש לו להוסי ברחבה אפי כמה מילין היתה פחות
מעשרה או משבעה על שבעה או גבוהה מעשרים אמה
כל שהוא הרי זו פסולה סוכה שאין לה שלש רפנות
כסולה היו לה שתי רפנות גבוהות זו בצד זו כפיין גם
עשה רופן שיש ברחבו יתר על טפח ומעמידו בפחות
כפי למה נסוך לאחר משתי הרפנות ורוי וצריך לעשו לה
גובה פתח ספני שאין לה שלש רפנות גמור וזכר בארנו
בהלכות שבת שצורת פתח האמיר בכל מקום אפי קנה
כיון וקנה מיכן וקנה על גביהן אעפ שאינו מניע לה
היה שתי רפנות זו כנגד זו וביניהן מפולש עושה רופן
שיש ברחבו ארבע טפחים וכשהו ומעמידו בפחו משלש
סביב לאחת משתי הרפנות וכשהו וצריך לעשו לה צורת
פתח קנים הויצאי מסך חסוכה לפני הסוכה ורופן
אחת נמשכת עמה הרי הן כסוכה רפנות שהיו רבוקות
בגב הסוכה ולא הם מניעות לארץ אם היו גבוהות מן
הארץ שלשה טפחים פסולה פחות מיכן כשרה היו
הרפנות רבוקות לארץ ולא היו מניעות לסך אם גבוהו
עשה טפחים אעפ יתן החוקין כן והגב כמה אמות כשרה
בכלר שיהיו הרפנות מכוונות תחת שפת הגב החוק את
הגב מן הרופן שלשה טפחים פסולה פחות מיכן כשרה
תלה מחיצה שגבוהה ארבעה ומשהו באכצ בפחו משלש
סביב לארץ ובפחות משלשה סביב לגב הרי זו כשרה
העושה סבת בין האילנות והאילנות רפנות לה אם היו
חזקים או שקשר אתם וחזק אתם עד שלא תהיה הרוח
המצינה מנידה אותה תמיד ומלא בין האמירים כתבן
וכקש כרוי שלא תניד אותה הרוח וקשר אותן הרי זו כשר

שכל מחיצה שאינה יכולה לעמוד ברוח סעורה של יבשה
וינה מיונה
אי בראש והטפח משלה יתקין עתה ביום טוב בראש הארץ
או על גבי הגגל כשרה ואין עולין לה ביום טוב לכי שאמו
לעלות באילן או על גבי בהמה היו מקצת הוינות עשויה
בידי אדם ומקצתן אילנות רואין כל שאי נוסרו האילנות
היא יכולה לעמוד ברפנות שבירי אדם עולין לה ביום טוב
סוכה שאין לה גב פסולה כיצד כגון שהיו ראשי
הרפנות רבוקו זו בזו כמין צריף או שסך ראש הרופ
של סוכה לכיתל אם היה לה גב אפי טפח או שהגביה
הרופן הסמוך לכותל מן הקרקע טפח הרי זו כשרה
סוכה עגולה אם יש בהקפה כרוי לרבע בה שבעה טפחים
על שבתה טפחים אעפ שאין לה זווית הרי זו כשרה
סיך על גבי אכסדרה שיש לה פצימין בין שהיו נראין
מבפנים ואין נראין מבחוץ בין שהיו נראין מבחוץ ואין
נראין מבפנים כשרה לא היו לה פצימין פסולה מפני
שהיא סוכה העשויה ממבוי שהיו אין לה לא שני צדדי
האכסדרה ואמצע האכסדרה אין בו כותל ושננו אין בו
פצימין סיך על גבי מבוי שיש לו לחו או על
גבי באר שיש לה פסין הרי זו סוכה כשרה לאיתה שבת
שבתוך החג בלכר סתוך שלהי זה ופסין או מחיצות לענין
שבת נחשוב אותן כמחיצות לענין סוכה נעץ
ארבעה קונרסין על ארבע זוויות הגב וסיך על גבן הואיל
והסיך על שפת הגב כשרה ורואין את המחיצה התחתונה
כאו הן עולות למעלה על שפת הסוכך סוכה שיש
לה פתחים רבים ויש בכתליה חלונות הרבה הרי זו כשרה
ואעפ שפרוץ מרובה על העומד ובלכר שלא יהיה שם
פתח יתר על עשר אבל אם היה שם פתח יותר על עשר
אעפ שיש לה צורת פתח צריך שלא יהיה הפרוץ מרובה
על העומד סוכה שאיורה גבוה מעשרים אמה
ומיעטה בכדים וכסות אינו מיעוט ואפיל ביטלם מיעוט
בתבן ובטלו הרי זה מיעוט ואין צריך לומר עפר
ובטלו אבל בעפר סתם אינו מיעוט היתה גבוהה
מעשרים אמה והיציץ יורדין לתוך עשרים אם היתה צלמן
מרובה כחמתן יחטבו כנג עבה וכשרה בנה
איצטבה בה כנגד רופן האמצעית על פני כולה אם יש
באצטבה שיעור רוחב הסוכה כשרה בנה אצטבה כנגד
רופן האמצעי כן הצד אם יש משפת איצטבה ולתל
ארבע אמות פסולה פחות מארבע אמות כשרה
בנה איצטבה באמצעה אם יש משפת איצטבה ולתל
ארבע אמות לכל רוח פסולה פחות מארבע אמות כשרה
וכאו המחיצות נוגעות באיצטבה והרי כן האיצטבה
הסוכך פחות מעשרים אמה בנה בה עמוד ויש בו
הכשר סוכה פסולה שאין אלו מחיצות הניכרות וכיצא על
גב היסוד סך כשר בלא רפנות היתה פחותה
מעשרה וחקה בה להטלימה לעשרה אם יש משפת הקק
ולכותל שלה ששה טפחים פסולה פחות מיכן כשהי שכל פחות
משלשה הרי היא כרבוק כמו שבארנו בהלכות שבת
רפני סוכה כשרים כן הכל שאין אנו צריכין אלא מחיצה
סכל בקום ואפילו סביעלי היום ועושה אדם את הבית
רופן ביום טוב כרוי שיאכל וישתה וישן בסוכה כשרה
שחבירו רופן לה והוא שיעטה אותו שלא לרעת זה שנאם
שנעשה רופן אבל אם עשהו לרעת אסו ביום טוב וכותר
בשאר ימי החג וכו עושה בכלים רופן הבעית
ביום טוב אבל רופן של ימים לא יעשה אותה בכלים ביום
טוב לפי שהוא מכשיר הסוכה ואין עושין אהל עראי ביט

פרק חמישי

הסך של סוכה אינו כשר מכל דבר אפי מסכנין לא ברב
שנבנלו כן הארץ שנעקב מן הארץ ואינו מקבל פוטא
ואין ריחו רע ואינו נוטר ואינו נוכל תכיר סלך
ברבר שאין גידוליו מן הארץ או בסחוכר לארץ או ברבר
שמקבל פוטאה פסולה אבל אם עבר וסיך ברבר הנוכל

הצח להוסיף בהרס ובערבה כרו שתהיה אגורה גדולה
 כוסיף ונווי מצוה הוא אבל שאר המינין אין כוסיפין על
 כנינם ואין גורעין מהן ואם הוסיף או גרע פסל
 כמה שיעור אורך כל מין מהם לולב אין פחות מארבעה
 טפחים ואם היה ארוך כל שהוא כשר ומרירתו משרדו
 בלכר לא מראש העלים והרס וערבה אין פחות משלש
 טפחים ואם היו ארוכין כל שהן כשרים ואפי' אין בכל בר
 ובר לא ג עלין לחין כשרים והוא שיהיו בראש הבר ואם
 אגר הלולב צריך שיהיה שררו של לולב יוצא מן ההרס
 והערבה טפח או יתר ושיעור אחרון אין פחות מכביצה
 ואם היה גדול כל שהוא כשר משניבניה ארבעה
 מינין אלו בין שהגבירן כאחת בין בזה אחר זה בין בימי
 בין בשמאל יצא והוא שיגביהן דרך גרילתן אבל שלא
 דרך גרילתן לא יצא ומצוה כהלכתה שיגביה אגורה של
 ג מינין בימין ואתרוג בשמאל ויוליד ויביא ויעלה ויוריד
 ויגענע הלולב שלשה פעמים בכל רוח ורוח כיצד
 מוליד ומגענע ראש הלולב שלשה פעמים ומביא ומגענע
 ראש הלולב שלשה פעמים וכן בעליה וירידה והיכן מוליד
 ומביא בשעת קריאת ההלל בהודו לה כי טוב תדלה וסוף
 ובאנא הושיעה נא וכל היום כשר לנטילת לולב ואינו
 נוטל בלילה עשה לאגורה זו גימון של כסף ושל
 זית או שחרך עליה כדין ונטלה יצא לקיחה על ידי דבר
 אחד שמה לקיחה והוא שיהי דרך כבוד ודרך הדור שכל
 שהוא לכאזנו אינו חוצץ אבל אם נתן את המינין האלו
 בעצמן או בקררה ונטלה לא יצא ידי חובתו אגר את
 הלולב עם ההרס והערבה והבריל בין הלולב ובין ההרס
 כמגלת וכיוצא בה הרי זה חוצץ הבריל ביניהן בעלי הרס
 אינו חוצץ שמין במינו אינו חוצץ ויש לו לאגור את הלולב
 ברוש או במשיחה ובכל מין שירצה הואיל ואין אגירתו
 מערב מצות לולב להנטל ביום הראשון של חג בלבד
 בכל מקום ובכל זמן ואפי' בשבת שנלקחתם לכם ביום
 הראשון ובמקדש לברו נוטלין אותו בכל יום ויום
 מי ימי החג שנלקחתם לפני ה' אהיכ כול חל יום השבת
 להיות בתוך ימי החג אינו נוטל בשב גזירה שמא יוליכט
 בידו ארבע אמות ברשות הרבים ככו שגזרו בשופר
 ולמה לא גזרו גזרה זו ביום טוב הראשון מפני שהוא מצוה
 מן התורה ואפילו בגבולין נמצא שאין דיני ודין שאר הימי
 שה שבשאר ימי החג אין אדם חיי ליטול לולב לא בכרך
 משחרב בית המקדש התקינו שיהיה לולב נוטל
 בכל מקום כל שבעת ימי החג זכר לכרש וכל יום ויום
 בכרך עלי אקבו על נטילת לולב מפני שהיא מצוה כדברי
 גופרים והקנה זו עם כל התקנות שהתקין רבן יודן בן
 וכאי משחרב בית המקדש כשיבנה בית המקדש יורדו
 הרבנים לישון בזמן שבית המקדש קיים היה לולב
 נוטל ביום הראשון שחל להיות בשבת וכן בשאר הכקמות
 שירעו בוראי שנים זה הוא יום החג בארץ ישראל אבל
 המקומות הרחוקים שלא היו יורעים בקביעת ראש חודש
 לא היו נוטלין הלולב ככפק ומשחרב בית המקדש
 אסרו חכמים ליטול את הלולב בשנת ביום הראשון ואין
 בני ארץ ישראל שקדשו את הדרש בפני בני הגבולין
 הרחוקי שאינן יורעין בקביעת הדרש כד שיהי הכל שיון
 בירב זה ולא יהיו או נוטלין בשבת ואין נוטלין הואיל
 ויוב יום ראשון בכל מקום אחר הוא ואין שם כרש
 התלנת בו ובזמן הזה שהכל עושין על הד בזמן
 הזה הדבר כמות שהיה שלא ינטל לולב בשבת כלל לא
 כמלוק ולא בארץ ישראל ואפי' ביום ראשון ואעפ' שהכל
 יורעין בקביעת הדרש וכבר בארנו שעיקר האיכור בנטילת
 הלולב בשב גזרה שמא יעבירו ארבע אמות ברשו הרבי
 ל שחייב ביצור ובסוכה הייב בנטילת הלולב וכל הפטור
 שופר וכוכה פפור כנטילת לולב הטן היורע לנגעני
 יוב בלולב כדברי סופרים כדי לחנכו בכצות
 ונתלכשר בסיני ומביאין במקדש ערבה אחרת הוה
 ונתלכשר בלולב ואין אדם יוצא ידי חובתו וערבה נטלה

פרק שמיני

ושיעורה אפילו עלה אחר בבר אחר כיצד נהנה
 מצותה בכל יום ויום משבעת הימים היו מביאין מורניות
 של ערבה וזוקפין אותן על צדדי הכובח וראשיהן כמזיגין
 על גבי הכובח ובעת שהיו מביאין אותה וכודרין אותה
 תוקעין ומריעין ותוקעין חל יום שבת להיות בהוך הוג
 אין זוקפין ערבה לא אם כן חל יום שביעי לחיות בשבת
 זוקפין אותה בשבת כדי למרככה שהיא מצוה
 כיצד היו עושין מביאי אותה מערב שבת למקדש ומניחי
 אותה בגינות של זהב כדי שלא יכמשו העלין ולכרר
 זוקפין אותה על גבי הכובח ובאין העם ולוקחין כבנה
 ונוטלין אותה כדרך עושין בכל יום וערבה זו הואיל
 ואינה בפירוש בתורה אין נוטלין אותה כל שבעת ימי
 החג זכר למקדש לא ביום השביעי בלבד היא שנוטלין
 אותה בזמן הזה כיצד עושה לוגח בר אדר או לדין דרבה
 חוץ מערבה שבולב וחובט בה על הקרקע או על הכלי
 פעמיים או שלש בלא ברכה שרבר זה כנהג מביאים הוא
 בכל יום ויום היו מביאין את הכובח
 בלולבין בירידת נעה ארת ואונתו אנה הושיעה נא
 אנה ה הצלחה נא וביום השביעי כריפיה את הכובח
 שבע פעמים וכבר נהגו ישראל בכל הכקמות דרנה היבה
 באמצע בית הכנסת ובקניני אור גמל יום כדרך שהיו
 מקיפין את הכובח זכר לכרש כדי שיהי דמורג
 בירושלם יוצא ארש מבייתו שהיה ול לב בירושלם
 לבית דגנכת ידוא בירו כהכר והוא בירו ויוצא לכר
 חילים ולגדס אנשים והוא בירו וכשיכנס לכרש כשירדו
 לביתו ביר בנו או ביר עברו מקבלת אשה הלולב כיר
 בנה או כיר בענה וכדוירתו לסיס בשבת בזמן שהיו
 נוטלין לולב בשבת ימים טוב כוסיפין על הכיס ובכוער
 בדליפין רבים דרכ שגליב אכר נדרר ה כי
 מני שאינו ראוי לא לרוח והואיל והוקצה לנטילה יהיה
 אכיר ה ה ה בו אכל אתרוג כוהו דרר ה בו שדרו
 היקצה רכצוה כאכילה ואכיר לאכור אחרת כל
 יום השביעי בפני שירוצה לכצת היום הקצה לביד
 ובשמיני כותר באכירה ובכור הוה שאנו ע שין שמיני כים
 אויפ שאין נוטלין לולב בשמיני דארהג אכור בשמיני
 כדרך שהיה אכור בשביעי בזמן שהיו עושין שמיני ימים
 מפני רסנק שהיא ספק שביעי הפרוש שבעה אחריו
 לשבע היכי כל ארת וארת יוצא בה לויכה ואוכלה לכרר

ארבעת מינין היו שרין יריב יחדם יורכב ואתרוג יורה
 אחר כך יבש או יר או ננוב אפילו אהר ארש או גדי
 כאישרה הנעברת אעפ' שפלטו ראשרה כדעברה או
 שהיה של ער הנדחת הרי זה פסול היה אדר כרן של ימי
 לא יכיל לכתרה יאם נפר יצא היה כבוש האכר
 ליבש כשר יבשעת דרר או בשעת הסכנה יריב היבש
 כשר אבל רא שאר המינין אתרוג על ערבה ישל
 והיבשה טכאה וטר שגר ככול על רכאי כשר שאופטר
 שיפקר נכסיו ויהיה עני שכותר הו לאכור רכמו
 אתרוג יר הרובה נה הו ושל מעשר שמיני כדשלים דא
 יטול שכא יכשירו רכונתה יאם נטל מער הריב
 שנקנס ראנו פגור נסרה אם נתקדשו שני ברכין זה ביה
 עד ייראו משנים פסול היה עק ל קטנו שררו שמיני כב
 בעל הטרת פסול היה עקס לאהריו כער שיהי א כדויתו
 נעקב יארה כצדדי פסול נפרדו עני זה בעל זה יא
 נדרו יו עליו אהריות כשר נפרש עליו והוא ירדלו
 כשדרו ערובל בעלי דוהיות פסול ברנות עלין
 של לולב כך היא כשהן גזק נדרלו שנים שנים ורצוקין
 כנבן יגב כל שני עלין דרצוקין הוא הנגרה תונת
 נחקה התניכת פסול היו עליו ארת ארת כהרנת כריותו
 לא היה יחסי עניכת פסול לא היו עליו יר על גב זה כדרך
 ל הלולבין לא זה יחת זה אם ראש זה מניע לעקר
 יר הוה יר שנתה נה שיהי יללה טכיתה בעל

והסוכה בתוך סוכה אבל שני עמודים שפרש עליהן סרין וכן כילה שאין בנה טפח אבל גבוהין כל שהן יותר לישן תחתיהם בסוכה שאינן כסוכה בתוך סוכה מפני שאין לה גג סוכה שאולה כשרה וכן הגולה כשרה כיצד אם תקף על חבירו והוציאו מסוכתו וגולה וישב בה יצא שאין הקרקע נגזלת ואם גול עצים ועשה מהן סוכה יצא תקנת חכמים היא שאין לבעל העצי לא רמי עצים בלבר ואפי גול נסרים והניחן ולא חברין ולא שנה בהן כלום יצא העושה סוכתו ברשות הרבים הרי זו כשרה

פרק ששי

נשים ועברים וקטני פטורין מן הסוכה טומטו ואנדרוניט חייבין מספק וכן מי שחציו עבר וחציו בין חורין חייב קטן שאינו צריך לאמו שהוא כבן חמש כבן שש חייב בסוכה מדברי סופרים כדי לחנכו במצות חולין ומשמשיהן פטורים מן הסוכה ולא חולה שיש בו סכנה לא אפי חש בראשו ואפי חש בעינו כיצטער פטור מן הסוכה הוא ולא משמשיו ואי זהו מצטער זה שאינו יכול לישן בסוכ מפני הרוח או מפני הזבובין והפרעושין וכיוצא בהן או מפני הרח האכל חייב בסוכה וחתן וכל השושבינין וכל בני חופה פטורין מן הסוכה כל שבעת ימי הבשתה שלוחי מצוה פטורין מן הסוכה בין ביום ובין בלילה הולכי דרכים ביום פטורין מן הסוכה ביום וחייבין בלילה הולכי דרכים בלילה פטורים מן הסוכה בלילה וחייבים ביום שימרי העיר ביום פטורין מן הסוכה ביום וחייבין בלילה שומרי העיר בלילה פטורי מן הסוכה בלילה וחייבין ביום שומרי נגות ופרדסים פטורין בין ביום ובין בלילה שאם יעשה השומר סוכה ירע הנכב שיש לסיכר מקום קבוע ויבוא ויגנוב מן מקו אחר כיצד היא מצות הישיבה בסוכה שיהיה אוכל ושותה ודרר בסוכה כל שבעת הימים בין ביום בין בלילה הדרך שהוא דרר בביתו בשאר ימות השנה וכל שבעת הימים עושה אדם את ביתו עראי ואת סוכתו קבע שנ בסוכות תשבו שבעת ימים כיצד כלים הנאים ומצעות הנאות בסוכה וכלי שתייה כגון אשישות וכיסות בסוכה אבל כלי אכילה כגון קדרות וקערות חוץ לסוכה המנוחה בסוכה ואם היתה סוכה קטנה מניחה חוץ לסוכה אוכלין ושותין וישנים בסוכה כל שבעה בין ביום ובין בלילה ואסור לאכול סעודה חוץ לסוכה כל שבעה לא אם אבל אכל עראי כביצה או פחות או יתר פעם ואין ישנו חוץ לסוכה אפי שינת עראי ומותר לשתות מים ולאכול פירות חוץ לסוכה ומי שיחמיר על עצמו ולא ישתה חוץ לסוכה אפי מים הרי זה משובח אכילה בלילי יום טוב הראשון בסוכה חובה אפי אכל כזית פת יצא ידי חובתו מיכן ואילך רשות רצה לאכול סעודה סוער בסוכה רצה אינו אוכל כל שבעה לא פירות או קלוות חוץ לסוכה אוכל כדין אכילת מצה בפסח מי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך ביתו או חוץ לסוכה ואכל הרי זה אסור וכאן לא אכל בסוכה ער שיהיה שולחנו בתוך הסוכה גזרה שמא ימשך אחר שולחנו ואפי בסוכה גדולה כל שבעת הימים קורא בתוך הסוכה וכשמבין ומקרקק כמה שיקרא יבין חוץ לסוכה כדי שתהיה רעתו מיושבת עליו המתפלל רצה מתפלל בסוכה או חוץ לסוכה ידרג גשמים הרי זה נכנס לתוך הבית מאימתי מותר לפנות משירדו לתוך הסוכה טפות שאם יפלדו לתוך התבשל יפסד אפי תבשיל של פול היה אוכל בסוכה וירדו גשמים ונכנס לביתו ופסקו גשמי אין מחייבין אותו לחזור לסוכה כל אותו הלילה עד שיגמור סעודתו היה ישן וירדו גשמים בלילה ונכנס לתוך הבית ופסקו הגשמים אין משריחין אותו לחזור לסוכה כל אותו הלילה לא ישן בביתו עד שיעלה עמוד השחר

מוריד הוא את כליו ומפנה אותן מן הסנה ולכילה אין לו מקום לפנות כיחת בה ארבעה על ארבעה ואם הוצרך לסעוד בשאר היום צריך לאכול בסוכה שמצותה כל שבעה כל זמן שיכנס לישב בסוכה כל שבעה מברך קודם שישב אקבו לישב בסוכה ובלילי יום טוב הראשון מברך על הסוכה ואחר כך על הזמן ומסדר כל הברכות על הכוס נמצא מקדש מעומר ומברך לישב בסוכה ויושב ואחר כך מברך על הזמן וכזה היה מנהג רבותי ורבני ספרד לקדש מעומר בליל ראשון של חג הסוכות כמו שבארנו בזמן הזה שאנו עושין שני ימים טובים יושבין בסוכה שבנה ימים וביום השמיני שהוא יום טוב ראשון של שמיני עזרת יושבין בה ואין מברכין לישב בסוכה וכן טומטום ואנדרוניטם לעולם אין מברכין לישב מפני שהן חייבים מספק ואין מברכין מספק גמר מלאכול ביום השמיני מוריד כליו ומפנה אותה אין לו מקום להוריד את כליו אם היתה קטנה מכניס בה מנורה ואם היתה גדולה מכניס בה קדרות וקערות וכיוצ בהן כדי להכיר שהיא פסולה ושכבר נגרמה מצותה ומפני שהוא יום טוב אינו יכול לפחות בה ולפסלה מי שלא עשה סוכה בין בשוגג בין בכזיר עושה סוכה בחולו של מועד אפי בסוף יום שביעי עושה סוכה שמצותה כל שבעה עצי סוכה אסורין כל שמנת ימי החג בין עצי דפנות בין עצי סכך אין נאותין מהן לדבר אחר כל שמנת הימים מפני שיום השביעי כלו הסוכה מוקצת ער בין השמשות והואיל והוקצת לבין השמשות של שמיני הוקצת לכל היום וכן אוכלים ומשקין שתולין בסוכה כדי לנאותה אסור להסתפק מהן כל שמנה ואם התנה עליהן בשעה שתלאן ואם אינו בודל מהן כל בין השמשו הרי זה מסתפק מהן בכל עת שירצה שהרי לא הקצה אותן ולא חלה עליהן קדושת הסוכה ולא נחשבו כמותה

פרק שביעי

כפות תמרים האמורו בתורה הן חרות של רקל כשיצבחו קודם שיתפררו העלין שלהן לכאן ולכאן לא כשהיה כמו שרביט והוא הנקרא לולב פרי עץ הדר האמור בתורה הוא אתרוג וענף עץ עבות האמור בתורה הוא ההרס שעליו חופין את עצו כגון שיהיו שלשה עלין או יתר על כן בגבעול אחר אבל אם היו שני העלין בשוה זה כנגד זה והעלה השלישי למעלה מהן אין זה עבות אבל נקרא הרס שוטה ערבי נחל האמורות בתורה אין כל רבר הגדל על הנחל לא בין ירוע הוא הנקרא ערבי נחל עלה שלו משוך כנחל ופיו חלק וקנה שלו ארום וזה הוא הנקרא ערבה ורוב בין זה גדל על הנחלים לכך נאמר ערבי נחל ואפי היה גדל בסרבר או בהרים כשר ויש מין אחר רומה לערבה לא שעלה עלו עגול ופיו רומה לכסר וקנה שלו אינו ארום וזהו הנקרא צפצפה והיא פסולה ויש שם מין ערבה שאין פי העלה שלה חלק ואינו כמסר לא יש בו תלמים קטנים עד כאן כמו פי סגל קטן וזה כשר וכל הרבנים האו כפי השמעות משה רבי נתפרשו ארבעה כינין או כיצח אחת הן ומעכבין זה את זה וכולן נקראים מצות לולב ואין פוחתין מהן ואין מוסיפין עליהן ואם לא נמצא אחת מהן אין מביאים תחתיו מין אחר הרומה לו ביצח מן המוכר לאגוד לולב והרס וערבה ולעשות שלטתן אגודה אחת וכשהוא נוטלם לצאת בהן מברך תחלה על נטילת לולב הואיל וכולן סמוכין לו ואח כך נוטל האגודה והואת בימינו ואתרוג בשבאו ונטלן דרך גרילתן שיהיו עיקריהן למטה לארץ וראשיהן למעלה לאויר ואם לא אגוד ונטלן אחר יצא והוא שיהיו ארבעתן כצוין אצלו אבל אם לא היה לו לא מין אחר או שחכרו בין אחר לא יטול ער שימצא השאר כמה נטיל מהן ללולב אחר ואתרוג אחר ושני ברי ערבה ושלושה ברי הרס ואם

פרק שני

מיצר כונסין השולחנים את השקלים בכל מדינה ומדינה
 מניחין לפניהם שתי תיבות שוליהתיבה רחבין מלמטה
 ופיה צר מלמעלה כמין שופר כרי שישליכו לתוכן ולא יהיה
 אפיק ליקח מהן בנחת ולמה עושין שתי תיבות אחת
 שמשליכין בה שקלים שלשנה זו והשנייה מניחין בה שקלי
 שנה שעברה שגובין ממי שלא שקל בשנה שעברה
 ובמקדש היה לפניהם תמיד יג תיבות כל תיבה כמין
 שופר ראשונה לשקלי שנה זו ושנייה לשקלי שנה שעברה
 שלושית לכל מי שיש עליו קרבן שתי תורים או שני בני
 יונה אחר עולה ואחר חטאת משליך רמיהן לתיבה זו
 רביעית לכל מי שיש עליו עולת העוף בלבד משליך רמיה
 לתיבה זו חמישית למי שהתנרב מעות לקנות עצים
 למערכה בהן ששית למי שהתנרב מעות ללבונה שביעית
 למי שהתנרב והב לכפורת שמינית למותר חטאת כגון
 שהפריש מעות לחטאתו ולקח חטאת והותר מן המעות
 ושליך השאר לתוכה תשעית למותר אשם עשירית למות
 קניו זבים וזבות ויולדות אחת עשרה למותר קרבנות נזיר
 שתי עשרה למות אשם מצורע שלש עשרה למי שהתנרב
 מעות לעולת בהמה ושם כל דבר שיהיו מעותיו בתוך
 התיבה כתוב על התיבה מבחון ותנאו בר הוא על כל
 המותרות שיקרבו עולת בהמה נמצאת לכר שכל המעות
 הנמצאות בשש התיבות האחרונות לעולת בהמה ועורותיה
 לכהנים כשאר כל העורות וכל המעות שבתיבה שלישית
 ליקח בהן עופות חציין עולות וחציין חטאות
 ושברביעי כולן עולת העוף בכל מדינה ומדינה כשגובין
 השקלים משלחין אותן ביד שלוחים למקדש ויש להם
 לנרף אותם בדיעבד והב מפני משאוי הדר והכל מתקבצין
 למקדש ומניחין אותן בלישנה אחת מן הלשונות במקדש
 ומוגרין כל דלתותיה במפתחות וחותרין עליה חותמות
 וממלאין מכל השקלים שיתקבצו שם שלש קופות גדולות
 שיעור כל קופה כרי שתכיל תשעה סאין והשאר מניחין
 אותו בלשכה וזה שבתוך הקופות הוא הנקרא תרומת
 הלשכה וזה שישאר שם יתר על מה שיש בקופות הוא
 הנקרא שירי הלשכה בשלשה פרקים בשנה תורמין את
 הלשכה בראש חרש ניסן ובראש חרש תשרי קודם יום טוב
 או אחריו וקודם עצרת בחמשה עשר יום וכיצד תורמין
 אותה אחר נכנס לפניו מן הלשכה והשומרין עומדין בחוץ
 והוא אומר להם אתרום והן אומ' לו תרום תרום תרום
 שלשה פעמים ואחר כך מכלא שלש קופות קטנות כל
 קופה מהן מכילה שלש סאין מאותן שלש קופות הגדולות
 ומציאין לחוץ כרי להסתפק מהן עד שיכלו וחוזר וממלא
 אותן השלש קופות הקטנות מן שלש הגדולות פעם שנייה
 קודם עצרת ומסתפקין מהן עד שיכלו וחוזר וממלא
 אותן פעם שלישית מן שלש קופות הגדולות בתשרי
 ומסתפקין מהן עד שיכלו עד ראש חרש ניסן ובראש חרש
 ניסן תורמין מתרומה חרשה לא הספיקו להן השקלים
 שבשלש קופות הגדולות וכלו עד שלא הגיע ניסן חוזרין
 ותורמין משירי הלשכה

שלש קופות הקטנות שהיא תרום בהם ומוציאין לחוץ כתו
 עליון אלף בית גימל כרי שיסתפקו מן הראשונה עד
 שתכלה ואחר כך מסתפקין מן השנייה ואחר כך מסתפקין
 מן השלישית ותורם ראשונה מן הקופה האחת הגדולה
 ומחפה אותה הגדולה במטפחת ותורם השנייה מהקופה
 הגדולה השנייה ומחפה אותה הגדולה בכפפת ותורם
 השלישית מן הקופה הגדולה השלישית ואינו מחפה אותה
 במטפחת כרי שתהיה ניכרת שבה סיים ויתחיל ממנה
 בתחלה בפעם שנייה כשיכנס קודם עצרת ותורם הראשונה
 מן הגדולה שהיתה מטולה ומחפה אותה ותורם השנייה מן
 הגדולה שתורם ממנה בראשית תחלה ומחפה אותה ותורם
 השלישית מן הגדולה הסמוכה לה ואינו מחפה אותה כרי
 שיתחיל ממנה בתחלה בפעם שלישית כשיכנס בתשרי עד

סנמצא תורם ראשונה ושנייה ושלישית הקטנות מכלא אחת
 ואחת מן הגדולות כשהוא תורם שלש קופות אילו
 תורם את הראשונה לשם ארץ ישראל והשנייה לשם כרכין
 המוקפין לה ולשם כל ארץ ישראל והשלישית לשם בבל
 ולשם מדי ולשם המדינות הרחוקות ולשם שאר כל ישראל
 כשהוא תורם סתמין לתרום על הגבוי שיש בלשכה ועל
 הגבוי שעדיין לא הגיע ללשכה ועל העתיד לגבות
 כרי שיהיו או השקלים שהוציאין להסתפק בהן כפרה
 על כל ישראל וכאז הגיעו כל שקליהן ללשכה ונתרמה מהן
 תרומה זו כשיכנס התורם לתרום לא יכנס
 בכר שאיפשר להחבות בו כסף ולא בכנעל ולא בסנדל
 ולא בתפילה ולא בקמיע שמא יחשרו אותו העם ויאכרו
 החביא ממעות הלשכה תחתיו כשתרמה וכרברי היו עמו
 משעה שיכנס עד שעה שיצא כרי שלא יתן לתוך פיו ויאעם
 שנוהרין כל כך עני או מי שהוא נברל להון לא יתרום
 בפני החשר שנ והייתם נקיים מה ומישראל

פרק שלישי

חצי השקלים הכל צריכין להן כרי שיתן כל אהר ואהר
 חצי שקל שהוא חייב לפיכך כשהיה אדם הולך אצל
 השולחני ומצורף שקל בשני חציאין יתן לו תוספת על
 השקל ואותה התוספת נקראת קלבון לפיכך שנים שנתנו
 שקל על שניהם חייבין בקלבון כל מי שאינו חייב
 בשקלים כגון שתי נשים או שני עבדי שנתנו שקל פטורי
 מן הקלבון וכן אם היה אהר חייב ואהר פטור ונתן החייב
 על יד הפטור כגון איש שנתן שקל עליו ועל אשה או עבד
 פטור מן הקלבון וכן הכהנים פטורין מן הקלבון והשוקל
 על יד הכהן פטור מן הקלבון הנותן שקל עליו ועל
 העני או על שכינו או על בין עירו אם נתנו להם כתנה
 פטור מן הקלבון שהרי נתן חצי שקל כתנה כרי להרבות
 בשקלים ואם נתן להם החצי שקל על ידם דרך הליאה
 עד שיחזירו לו כשתכצא ידם חייב בקלבון

האחין שעדיין לא חלקו מה שהני להם אביה וכן השורפי
 שנתנו שקל על ידו שניהם פטורין מן הקלבון ברא
 בשותפין שנשארו ונתנו בכעות השותפות ונשתנה עין
 הכעות אבל אם הביא זה מעותיו וזה מעותיו וערבום
 ועדיין לא נשתנו הכעות ולא הוציאום הרי אלו חייבין
 בקלבון נשארו ונתנו ולאחר זמן חלק וחזרו ונשתתפו חייבי
 בקלבון עד שישארו ויתנו בשותפות זו האהרונה וישתנו
 הכעות האחין והשותפין שהיה להן בהכה וככפים
 וחלקו בככפים חייבין בקלבון אעפ' שעדיין לא חלקו
 הבהנה ולא חלקו הככפים פטורין מן הקלבון
 עד שיהלקו הככפים ואין אוכרין הרי הם עומדין לחלוקה
 הנותן שקל להקדש כרי שיחשבו לו כהצית
 השקל שהוא חייב בה וישול חצי שקל ככה שנגבה כן
 החציים חייב שני קלבונות שאו היה השקל כולו לשקלים
 היה חייב קלבון אחד ככה הוא שיעוף הקולבון
 בזמן שהיו נותנין במחצית השקל שני דינרין היה הקולבו
 חצי מעה שהוא אחר משנים עשר דינר וכעולם לא נתן
 הקולבון פחות כזה והקולבונות אינן כשקלים לא כניחין
 אותן השולחנים בפני עצמן עד שיסתפק מהן ההקדש
 מי שאבר שקלו חייב באהריותו עד שיכברנו לטבר
 בני העיר ששלחו את שקליהן ביד שליח ונגנבו
 או אבדו אם שומר חנם הוא הרי זה נשבע להם ונפטר
 כרין כל שוכרי חנם והן חוזרין ונותנין שקליהן פעם שנייה
 נאם אמרו אנשי העיר הואיל ואנו משלמין שקלינו אין
 רצוננו שישבע השליח שהוא נאמן לנו אין שומעין לה
 לפי שתקנת חכמים היא שאין הקדש יוצא בלא שבועה
 נמצאו השקלים הראשונים אחר שנשבע השליח או ואלו
 שקלים הם ואין עולין להן לשנה אחרת והראשונים יפלו
 לשקלי השנה והאחרונים יפלו לשקלי שנה שעברה
 שלחו את שקליה ביד שומר שטר שהרי הוא חייב בנגיעת
 ואברה ואברו ממנו באונם כגון שלקחו לסטים כוויני

כשרונית וכן נראה שיש להבין את המעשה של זה פסול
הוא ששקטם ראשון כשר נשדו רוב עליו אם נשתדח
על זה עליו בקן אחד כשר היו ענביו מדובות מעליו אם
היו קופים כשר ואם אדומות או שחורות פסול ואם מעט
השר ואין ממעטן איתן ביט לפי שהוא כמתקן עבר וליקטן
אך שיקטן אחד אחד לאכול הריו זה כשר ערבה
ענקטם ראשון כשרה נפרצו עליה פסולה אתרוג שניקב
ניקב מפולש כל שהוא פסול וטאינו
הפולש אם היה כאיסור או יתר פסול חכר כל שהוא
פסול נישל דרו והוא הראש הקטן ששושנתו בו פסול
נישל העץ שהוא תלוי בו באילן מעיקר האתרוג ושאר
מקומו גומא פסול עלת חזוית עליו אם בשני ושלש
מקומות פסול ואם במקום אחד אם עלת על רובו פסול
ואם עלת על דרו ואפילו כל שהוא פסול נקלה החיצו
שלו שאינו מחסרו לא ישאר ירוק כמותו ויהיה כמותו
אם נקלה כולו פסול ואם נשאר תחתו כל שיש בו כשר
אתרוג שהוא תפוח סדוח כבוש שליו שדור לבן כנומר
ירוק כמתן פסול ירלו ביופוס ועשור פסול כיתה אחרת
פסול עשור כמו ברייתו אע"פ שיש בו חזק דבין כשר
התנים והבוס כשר מקטן שיש בו חזק שלוח כעין
שחרות מין זה כשר ואם היו שחוריו ביותר מאד כושי
היו זה פסול בכל מקום כל אלו שאמרנו שהם פסולין
מפני חזקן יצאנו או מפני גול וגיבוב ויום טוב ראשון
בלבד אבל ביום טוב שני עם שאר הימים הכל כשר
והפסלות שקייא בטוב עי או כפני שאר האתרוג אסור
באכילה בין ביום טוב ראשון בין בשאר ימי פסול
אין אדם יוצא ביום טוב ראשון של חזק בלולו של חבירו
שישאלנו ממנו עד שיתנונו לח במתנה נתנו לו על מנת
להחזירו הדיו זה יוצא בו ידיו חובתו ומחזירו עתה על
מנת להחזיר שבה מתנה ואם לא החזירו לא יצא ע"פ
כגול ואין ניתנו איתו לקטן שהקטן קונה ואינו כקנה
לאחריו מן התורה ינמצא שאם החזירו לו אינו חוזר ואחר
החלוק יאחר כל כין וסין מארבע מינין שבו זמם היה אחר
כהן שישל אין יוצאין בו ביום טוב ראשון עיתפין
שקנו ללב או אתרוג בשותף אין אחר מהן יוצא בו ידיו
חיבתו בראשון עד שיתן לו חלקו במתנה האחרון
שקנו אתרוגן מתמיסת הבית ונטל אחד מהן אתרוג היצא
בו אם יכול לאכלו ואין האחרון מהפירין בכך יצא ואם היו
מקצירין לא יצא עד שיתנו לו חלקם במתנה ואם קנה זה
אתרוג וזה פריש או שקנו כאח אוננו והכין ופריש מתמים
הבית אינו יוצא באתרוג עד שיתן לו חלקו במתנה ואע"פ
שאם אכלו אין מקפידין עליו אע"פ שכל המוערות
מצוה לשמח בהם בחג הסוכות היתה במקדש יום שמחה
יתירה שנ' ושמרתם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים
וכיצד היו עושין ערב יום טו הראשון היו מתקנין במקדש
מקום לנשים מלמעלה ולאנשים מלמטה כדי שלא יתערבו
או עם אלו וכתחילין לשמח מסווגי יום טוב הראשון וכן
בכל יום ויום מימי חולו של מוע מתחילין באחד שוקריבו
תמיד של בין הערבים לשמח לשאר היום עכ"ל הלילה
והיאך היתה שמחה והתחיל נטה ומנגנין כנגד ובנבלים
ובמשלטים וכל אחד מהם בקלי שיר שיזא יודע לנגן בו
ומי שיודע בפה בפה וליקדן ומספקין ומטפחין ומפוזין
ומכריזין כל אחד ואחד כמו שיודע ואזכורים דברי שיר
ותושבחות ושמחה זו אינה דוחה לא את השבת ולא את
יום טוב מצוה להרבות בשמחה זו ולא היו
עושין איתה עמי הארץ וכל מי שירצה אלא גדולי חכמי
ישראל וראשי הישיבות והסנהדרין והאמורים והזקנים
ואנשי מעשה הם שהיו מרקדן ומספקן ומנגנין ומשמחי
במקדש בימי חג הסוכות אבל כל העם האנשים והנשים
פולן באין לראות ולשמע שהשמחה שישמח אדם
בעשיית המצוה ובאהבת ה' שיהיה בהן עבודה גדולה
היא וכל הפועל עצמו שישמחה וראוי להפיר ממנו שנה
תחת אשר לא עבדת את השם אהיך בשמחה ומשוב לבב

וכל המגיס רעתו וחולק כבוד לעצמו
ומתכבד בעינו במקומות או חוסא ושופה ועל זה הזהיר
שלמה ואמר אל תהדר לפני מלך וכל המשפיל
עצמו ומקל נופו במקומות או הוא הגדול המכובד העומד
מאהב וכן דוד מלך ישראל אם ונקלותי עוד מואת והייתי
שפל בעיני ואין הגדולה והכבוד לא לשמוח לפניך
שנ' והמלך דוד מפוז ומכבד לפני השם ומולי

הלכות שקלים

מצות עשה אחת והיא ליתן כל איש מחצית השקל בכל
שנה וביאור מצוה זו בפרקים אלו

פרק ראשון

מצות עשה מן התורה ליתן כל איש מישראל מחצית השקל
ביל שנה ושנה ואפילו עני המתפרנס מן הצדקה חייב
ושואל מאחרים או מוכר נסות שעל כתיפו ונותן מחצית
השקל כסף שנאמר העשיר לא ירבה והרל לא ימעוט וכו'
ואינו נותנו בפעמים רבות היום מעט ולמחר מעט אלא
נותנו כולו כאחת פעם אחת כגון כסף האכור
בתורה באונס ובמפתה ובמוציא שם רע והודג עבר הוא
כסף הוא שקל הנצטר בכל מקום בתורה ומשקלו שלש
מאות ועשרים שעורה וכבר הוסיפו חכמים עליו ועשו
משקלו כמשקל המטבע הנקרא סלע בזמן בית שני וכמה
הוא משקל הסלע שלש מאות וארבע ושמונים שעורה
בינונית הסלע ארבעה דינרין והדינר שש מעין
ומעה היא הנקראת בימי משה רבנו גרה ומעה היא שני
פונדיונין ופונדיון שני איסרין ופרוטה אחת כשכח
באיסר נמצא משקל המעה והיא הגרה שש עשרה שעורין
ומשקל האיסר ארבע שעורות ומשקל הפרוטה חצי שעורה
ועוד מטבע אחר היה שם שהיה משקלו
שתי סלעים והוא היה נקרא דרכן ולא המטבעות כולן
שאמרנו ובארנו משקל כל אחד מהן הן שמשערין בהן
בכל מקום וכבר בארנום כדי שלא יהיה צורך לפרש
בישקלים בכל מקום מחצית השקל זו מצות
שיתן מחצית מטבע של אותו הזמן אפי' היה אותו מטבע
גדול משקל הקדש ולעולם אינו שוקל פחות מחצי השקל
שהיה בימי משה רבינו שהוא משקלו מאה וששים שעורה
בזמן שהיה מטבע של אותו זמן דרכנות
היה כל אחד ואחד נותן במחצית השקל שלו סלע ובזמן
שהיה המטבע סלעים היה נותן כל אחד במחצית השקל
עליו חצי סלע שהוא שני דינרין ובזמן שהיה המטבע חצי
סלע היה כל אחד ואחד נותן במחצית השקל אותו חצי
הסלע ומעולם לא שקלו ישראל במחצית השקל פחות מחצי
שקל של תורה הכל חייבין ליתן מחצית השקל
כהנים לויים וישראלים זגרים ועברים משהררים אבל לא
נשים ולא עברים ולא קטנים ואם נתנו כקבלין בהם אבל
הגוים שנתנו מחצית השקל אין מקבלין מהם קצין
שהתחיל אביו ליתן עליו מחצית השקל שוב אינו פוסק לא
נותן עליו בכל שנה ושנה עד שיגדיל ויתן על עצמו
השקלים אינן נוהגין לא בפני הבית ובזמן שבית המקדש
קיים נותנין את השקלי בין בארץ ישראל בין בחוצה לארץ
ובזמן שהוא חרב אפילו בארץ ישראל אין נוהגין
באחד בארץ משמיעין על השקלים כדי שיכין כל אחד
ואחד מחצית השקל שלו ויהיה עתיד ליתן בחמשה עשר
בו ישבו השולחנים בכל מדינה ומדינה ותובעין בנחת כל
מי שיתן להם יקבלו ממנו ומי שלא נתן אין כופין אותו
ליתן בחמשה ועשרים בו ישבו במקדש לגב ומכאן
נאילך כופין את מי שלא נתן עד שיתן וכל מי שלא יתן
ממשכנין אותו ולוקחין עבדו בעל כרחו ואפילו כסותו
כל מי שאינו חייב בשקלים אע"פ שרדו ליתן או
הוא עתיד ליתן אין ממשכנין אותו ואין ממשכנין או
הסני לעולם מפני דרכי שלום אלא כשיאנו מקבלין מהן
ותובעין אותן עד שיתנו

הנקראת שנה מעוברת שאי אפשר להיות השנה שנים
עשר הדרש וכך ימים שנ' לחדשי השנה הרשים אתה
מונה לשנה ואין אתה מונה ימים הלכנה נסתרת
בכל חדש ואינה נראית כמו שני ימים או פחות או יותר
כמו יום אחד קודם שתדבק בשמש בסוף החדש וכמו יום
אחד אחר שתדבק בשמש ותראה במערב בערב ובליל
שתראה בערב אחר שנסתרה הוא תחלת החדש ומונין
אותו היום תשעה ועשרי יום ואם יראה הירח ליל שלשים
יהיה יום שלשים ראש החדש ואם לא יראה יהיה ראש
החדש יום אחד ושלשים ויהיה יום שלשים מחדש שעבר
ואין נוקקין לירח בליל אחד ושלשים בין שראה בין שלא
נראה שאין לך חדש לבנה יתר על שלשים יום
חדש שיהיה תשעה ועשרי ויראה ירח בליל שלשים נקרא
חדש חסר ואם לא יראה הירח ויהיה החדש שעבר שלשי
יום נקרא חדש מעובר ונקרא חדש מלא וירח שיראה בליל
אחד ושלשים הוא הנקרא ירח שנראה בזמנו ואם נראה
בליל אחד ושלשים ולא נראה בליל שלשים הוא הנקרא
ירח שנראה בליל עבדו אין ראית הירח מסורה
לכל אדם כמו שבת בראשו שכל אחד מונה ששה ושבע
בשבעי לא לבית דין הדבר מסור עד שיקדשוהו בית דין
ויקבעו אותו היום ראש דרש הוא שיהיה ראש הדרש שנא
החדש הזה לכם ערות זו תהיה בכורה לכם בית

דין מחשבין בחשבונות כדרך שמחשבין האיזפגנינין
שיודעין מקימות הכוכבים ובהלכס יחזיקין וברקקין עד
שידעו אם איפשר שיראה הירח בזמנו שהוא ליל שלשים
או אי אפשר אם ידעו שאיפשר שיראה יושבין ובצפון
לעדים כל היום כולו שהוא יום לאם באו ימים ודרשום
וחקרום כהלכה ונאמנו דבריהם מקדשין אותו ואם לא
נראה ולא באו עדים משלימין שלשים ויהיה הדרש מעובר
ואם ידעו בחשבון שאי אפשר שיראה אין יושבין יום
שלשים ואין מצפין לעדים ואם באו עדים יודעין בודאי
שהן עירי שקר או שנראת להם דמות לבנה מן העבים
ואינה הלכנה הוראית מצות עשה כן התורה
על בית דין שיחשבו וידעו אם יראה הירח או לא יראה
ושירשו את העיר עד שיקדשו את החדש וישלחו ויודיעו
שאר העם באי זה יום הוא ראש הדרש כרי שידעו באי זה
יום הן המועדות שנאמר אשר תקראו אותם כקראי קדש
ונאמר ושמרת את החקה הזאת למועדה
אין מחשבין וקובעין חדשים ומעבדין שנים לא בארץ
ישראל שני כי כיוון תצא תורה ודבר המידושלם ואם
היה אדם גדול בחכמה ונספך בארץ ישראל ויצא לחוצה
לארץ ולא הניח בארץ ישראל כמותו הדין זה כחשב וקובע
חדשים ומעבר שנים בחוצה לארץ ואם נודע לו שנעשה
בארץ ישראל אדם גדול כמותו ואין צריך לומר גדול ממנו
הדין זה אסור לקבוע ולעבר בחוצה לארץ ואם עבר וקבע
תעובר לא עשה כלום

פרק שיני

אין כשר לערות החדש לא שני אנשים כשרין הראויים
להעיד בכל דבר ודבר אבל נשים ועבדים הרי הן כשאר
פסולי ערות ואין מעידין אבובנו שראו את
הירח ולכו לבד להעיד לא מפני שעדות הדרש כשרה
בקובים לא שאם ימצא אחד מהן פסול בפני שהוא גזול
וכיוצא בו משאר הפסולות יצטרף השני עם אחר ויעידו
וכל הפסול לעדות כדברי סופרים אעפ שהיא כשר מן
התורה פסול לעדות הדרש דין תורה שאין
מקדקין בעדות הדרש אפילו קדשו את החדש על פי
עדים ונמצאו זוכמין בעדות זו הדין זה מקודש לפיכך היו
בראשונה מקבלין עדות הדרש מכל אדם מישראל שכל
ישראל בחולת כשרות עד שחזר לך שזה פסול משקלקלו
המזן והיו שומרין אנשים להעיד שראו והם לא היו
מתקנין שלא יקבלו בית דין עדות הדרש לא מעדים
שמכתיב בית דין אותן שהן כשרים ושהיו דודשין וחוקרין

בערות לפיכך אם לא יהיו בית דין יודעים את
העדים שראו את הירח משלחין אנשי העיר שנראה בה
עם העדים שראו עדים אחרים שכוכין אותן לבית דין
ומודיעין אותן שאי כשרים הם ואחר כך מקבלין כהם
בית דין מחשבין בררכים שהאיזפגנינין
מחשבין בהן ויודעים הלכנה כשתראה בחדש זה אם
תהיה בצפון השמש או ברדוכה ואם תהיה רחבה או
קצרה ולהיכן יהיו ראשי קרניה נוטין וכשיבאו העדים
להעיד בודקין אותם כיצד ראיתם אותה בצפון או בדרום
להיכן היו קרניה נזמות כמה היתה גבוהה בראית עיניכם
וכמה היתה רחבה אם נמצאו רבריה מכווני לכה שנודע
בחשבון מקבלין אותן ואם לא נמצאו רבריהם מכוונים
אין מקבלין אותן אמרו העדים ראינוהו בפנים
או בעבים או בעשש או שראו מלצתו ברקיע או מקצתו
בעבים או במים או בעששית אין זו ראיה ואין מקדשין
על ראיה זאת אבד אחר ראיתו גבוה בעיני כמו עתה
קיסות ואבד השני כמו שלש קזכות היה גבוה מיצטרפין
ויצטרפין ויצטרף אחר כהן עם שני שיעיד כמותו או
יהיה ביניהן קזכה ארת אמרו ראינוהו בלא כונה
וכיון שהתכווננו בו ונתכווננו לראותו להעיד שוב לא
ראינוהו אין זו עדות ואין מקדשין עליה שפא עבים
נתקשרו ונראו כלבנה וכלו והלכו להן אבדו עירי ראינוהו
ביום תשעה ועשרי שחרית בכורה קודם שתעשה השמש
וראיוהו ערבית בכערב בליל שלשים הרי אי נאכנים

וכקדשין על ראיה זו שהרי ראוהו בזמנו אבל הראיה
שאבדו שראוהו בשדרי אין נוקקין לה שאין אנו אדראין
לראיית שחרית ובירדע שהעבים הם שנתקשרו ונראה
להם כלבנה וכן אם ראוהו בזמנו ובליל עיבדו לא נראה
הרי אי נאכני שאין אנו אהראין לא לראיית ליל רבלבד
כיצד מקבלין עדות הדרש כל כי שראו להעיד שראה
את הירח בא לבד ובר ככניסין אותן כולן למקום אחד
ועושין להם סעודות גדולות כרי שיהיו העם רגילין לבא
וזוג שבא ראשון בודקין אותו ראשון בבריות שאבדו
ככניסין את הגדול ושואין אותו נמצאו דבריו ככוונן
לחשבון ככניסין את הבירי נמצאו רבריהם ככוונן ערות
קיימת ושאר כל הזוגות שואלין אותן ראשי דברים לא
שצריכין להם לא כרי שלא יצאו בפדי נפש כרי שיהיו
רגילין לבוא ואחר כך אחר שתתקיים הערות האש
בית דין ואבד מקודש וכל העם עונן אהריו כקדש מקוד
ואין מקדשין את החדש לא בשלשה ואין בדשכין אלא
בשלשה ואין מקדשין לא דרש שנראה בזמנו ואין
מקדשין לא ביום ואם קדשוהו בלילה אינו מקדש
אפי ראוהו בית דין וכל ישראל ונא אבדו בית דין כקודש
עד שחשכה ליל אחד ושלשים או שנדקרו העדים ולא
הספיקו בית דין לומר כקודש עד שחשכה ליל אחד ושני
אין מקדשין אותו ויהיה הדרש מעובר ונא יהיה ראש
הדרש לא יום אחד ושלשים אעפ שנראת בליל שלשי שאין
הראיה קובעת לא בית דין שאבדו כקודש הן שקובעין
ראוהו בית דין עצמן בכוף יום תשעה ועשרים
אם עדין לא יצא טכב בליל שלשי בית דין אבדו כקודש
כקודש שעדין יום הוא ואם ראוי ובליל שלשים אחר
כיצאו שני כוכבים לכדר מושיבין שני דינין אצל אחד
כהן ויעידו השנים בפני השלשה ויקדשוהו השלשה בית
דין שקדשו את החדש בין שונגין בין כוטעין בין חנוסין
הרי זה מקודש וחייבין הכל לתקן הכועדו על היום
שקדשו בו אעפ שזה יודע שטעו חייב לסמוך עליהן שאין
הדבר מסור לא להם ומי שצוה לשכור הפגנדות הוא צוה
לסמוך עליהן שנא אשר תקראו אותם וכולי

פרק שלישי

עדים שראו את החדש אם היה ביניהן זבין מקדשין
ב בית דין מהלך לילה ויום או פחות וזולכין ומעידין ואי

שהוא פטור רואין אם אחר שנתרם התרומה נאגם נשבע השליח לנזכרים ובני העיר פטורין שהתחיל תורם על הנכיו ועל העתיד לנבות וברשות הקדש הן ובני העיר מה היה להן לעשות הדי לא מסרו לא לשוקר שכר שהוא חניב בנגבה ואבירה אבל האגם אינו מצוי ואם אברו קודם שנתרמה התרומה עדיין ברשו בני העיר הם והשלי נשבע לפני אנשי העיר והן משלמין נשבע ונבו שקלים שנית ואחר כך החוירוים הליסטים אלו ואלו שקלים ואין עולין להן לטנה אחרת והשניים יפלו לשקלי שנה שעברה יש מי שאומר שהשקלים הראשונים שיפלו לשקלו השנה הם השקלי שננבו בתחלה ואברו או נאגמו וחזרו ויש מי שאומר שהשקלי הראשונים הן שהגיעו ליד הנזבר תחלה הנותן חצי שקל לחבירו להוליכו לשולחני לשקל איתו על ידו הלק ושקלו על ידי עצמו כדי שלא ימשכנו אותו אם נתרמה התרומה מעל השוקל שזה השוקל בר שית הקדש הוא שכבר תרמו על העתיד לנבות ונמצא זה הציל עצמו במסון ההקדש ונהנה בשקל הזה ואם לא נתרמה התרומה לא מעל והיא חייב ליתן לחבירו חצי שקל שנתן לו וכן הנזול או הנניב חצי שקל ושקלו יצא והוא חייב לשלם לבעלים שנים או להוסי חומש הנותן מח נות השקל מן ההקדש ונתרמה תרומה ממנו כשיסתפקו ממנה יתחייב בבעילה ויצא ידי מחצית השקל נתנו ממנו מיעד שני ואכל כנגדו בירושלם מרמי שביעי יאכל כנגדו בקדושת שביעיות היה של עיר הנדחת לא עשה כלום המפריש שקלי וסבור שהיא חייב בו ונמצא שאינו חייב לא קדש המפריש שנים ונמצא שאינו חייב לא אחר אם בזה אחר זה האחרון לא קדש ואם בבת אחת האחד שקלים והשני מותר שקלים הפריש שקלו ומת יפול לנרבה הלוקח מעות בידו ואמר אלו לשקלי או שהיה מלקט מעה מעה או פרוטה פרוט וכשהתחיל ללקט אבן היני מלקט מעות לשקלי אפילו לקט מלא כים נותן כהן חצי שקל שהוא חייב בו והשאר חולין שמותר השקלי הויין מעית ש:מצאו בין תיבה של שקלים לתיבה של נרבה קרוב לשקלים יפלו לשקלים קרוב לנרבה יפלו לנרבה מחצה על מחצה יפלו לנרבה מפני שהנרבה כולה עולה לאישום והשקלים מסתפקין מהן לעולות ולרברים אחרים וכן כל המעות הנמצאים בין כל תיבה ותיבה יפלו לקרוב נמצאו מחצה למחצה אם בין עצים ללבעה נמצאו יפלו ללבונית בין קנים לנזולי עולה יפלו לנזולי עולה זה הכלל הולכין אחר הקרוב בסלן מחצה למחצה לחבירו וכל המעות הנמצאות בהר הבית חולין שאין הנזבר מוציא מעות מתרומם הלשכה ער שהוא מחללן על הבהמות שלוקח לקרבנות

פרק רביעי

תריבת הלשכה מה יעש בה לוקחין ממנה תמידין של כל יום והמיוספין וכל קרבנות הצבור ונסכיהם והמלח שמלחו בו כל הקרבנו וכן העצי אם לא הביאו עצים ולא נמצאו לא בדמים והקטרת ושכר עשויה ולחם הפני ושכר עושה לחם הגנים והעמר ושתי הלחם ופרה ארומה ושעיר השם שילח ולשון של זהודית שקושרין בין קרנו כל או באו מתרומת הלשכה אבל פר העלם דבר של צבור ושעיר עבודה זה בתחלה נובין להן ואינן באין מתרומם הלשכה פרסות של היכל אחת בנין עשויות ואינן באין מתרומת הלשכה לא מקדשי ברק הבית אבל פרסות של שערים באין מתרומת הלשכה המנורה וכלי שרת מצותן שיבואו מותר הנסכים ובהלכות כלי המקדש והעוברים בני יתבאר מה הוא מותר הנסכים ואם לא היה להן מותר נסכים יבואו מתרומת הלשכה בגרי כהונה בין בגרי כהן גדול בין שאר בגרי הסנהי שעוברים בהן במקד הכל מתרומת הלשכה כל הבהמות הנמצאות ביהושלם או בחוצה לה בקרוב ממנה באות עולות כמו שיתבאר בפסולי המקדשין נסכיהן באין מתרומת הלשכה

וכן גוי ששלח עולתו ממדינה אחרת ולא שלח עמה דמי נסכים יבואו נסכיהם מתרומת הלשכה גר שמת והניח זבחים אם יש לו נסכים קרבין משלו ואם לאו באין מתרומת הלשכה סק גדול שמת ולא מנו אחר תחתיו מקריבין את החבתין מתרומת הלשכה מבקדי מומין שבירושל ותלמידיו חכמי המלמדי הלכות שישנה לכהנים והמלמדים להם הלכות קמיצה ונשים המגדלות בנייהן לפרה ארומה כולן נוטלין שכרן מתרומת הלשכה וכמה הוא שכרן כמו שיופסקו להן בית דין בשנת השמטה שהיא הפקר שוכרין בית דין שוכרין שישמרו מקצת ספיחין שצמחו כדי שיביאו מהן העומר ושתי הלח שאין באים אלא מן החרש ואו השומרין נוטלין שכרן מתרומת הלשכה מי שהתנדב לשמור בחנם אין שימעין לו משום בעלי זרוע שמא יבואו וישלום מהן לפיכך תיקנו להם חכמים שיטלו שכר מן הלשכה כדי שיפרשו הכל מאותו מקום שאו שומרין שם מניהו ספרים שבירושלם נוטלין שכרן מתרומת הלשכה דיינין שרנין את הגולנין בירושלם נוטלין שכרן מתרומת הלשכה וכמה היו נוטלים תשעים מנה בכל שנה ואם לא הספיקו להן אעפ שלא רצו מוסיפין להן כדי צרכן הם ונשיהם ובניהם ובני ביתן כבש היו בונין מהר הבית להר המשחה שעלו מוציאין פרה ארומה וכן היו עושין כבש שמוציאי עליו שעיר המשתלח ושניהם נעשין כשירי הלשכה וכן מובח העולה וההיכל והעורות נעשין כשירי הלשכה אמת המים שבירושלם וחומת ירושלם וכל מגדלותיה וכל צרכי העיר באין משירי הלשכה וגוי שהתנדב מעות לרברים האו או שהתנדב לעשות עמון בחנם אין מקבלין ממנו ואפילו גר תושב שנ לא לכס ולנו לבנות בית לאהינו ונאמר ולכס אין חלק וצדקה וזכרון בירושלם מותר תרומת הלשכה וכן מותר שירי הלשכה לוקחין בו זכרים ויקרבו כולן עולות שתנאי בית דין הוא על כל המתרות שיקרבו עולות בהמה אבל לא עולות העוף שאין בקרבנות הצבור עוף ואו העולות הבאי ממותר השקלים הם הנקראים קיץ לכובח שקלים שלא הספיקו להן לכל קרבנות הצבור מוציאין את הראוי להם מקדשי ברק הבית אבל אין ברק הבית מוצי את הראוי לו מקדשי המזבח משיגיע ראש חרש ניסן אין מקריבין קרבנות צבור לא מתרומה חרשה ואם לא באה החרשה לוקחים מן הישנה לפיכך אם הגיע ראש חרש ניסן ויש עמקן בהמות לתמידו מתרומה ישנה פודין אותן ויוציאין לחולין אעפ שהן תמיכין ויפלו דמיהן לתרומה ישנה שמקייצין בה את המזבח שתנאי בית דין הוא על כל הבהמו שלוקחין לתמידין שאם לא יהיו צריכין להן יצאו לחולין וכך היו עושין במותר הקטרת משיגיע ראש חרש ניסן מחללין אותו על שכר האיכנין וחוזרין מעות השכר לקיץ המזבח ונוטלין האומנין כותר הקטרת בשכרן וחוזרין ולוקחין את הקטרת כהן מתרומה חרשה כדי להקריבה ממעות תרומה חרשה ואם אין להן תרומה חרשה מקטירין אותה מתרומה ישנה

הלכות קידוש החדש

הוא מצו עשה אחת והיא לחשב ולירע ולקבו באי זה יום תחלת כל חרש מחרשי השנה וביאור מצוה זו במדקס או

פרק ראשון

חרשי השנה הם חרשי הלבנה שנ עולת חרש בחדש ונא החדש הזה לכם ראש חרשים כך אמרו חכמי התורה לו הקבה למשה במראה תבואה דמות לבנה ואמר לו כזה ראה וקדש והשני שאנו מחשבין הם שני החמה שנ שמור את חרש האביב וכמה יתרה שנת החמה על שנת הלבנה קרוב מאחד עליו יום לפיכך כשיתקבץ מן החמה האת כמו שלשים יום או פחות מעט יתר בעש מוטב חרש אחד ועושין אותה חסנה שלשה עשר חכך והיא

מעברין כרו שיהיה האביב מצוי להקריב ממנו עומר
התנופה בששה עשר בניסן וכרו שיהיו הפירות צוחקין
סדר כל זמן האביב ועל שלש ארצות
היו סומכין באביב על ארץ יהודה ועל עבר הירדן
ועל הגליל ואם הגיע האביב בשתי ארצות מאלו
שנחת לא הגיע אין מעברין ואם הגיע באחת מהן ולא
הגיע בשתיים מעברין אם עדיין לא צמחו פירות האילן
ולא הן הרברים שהן העיקר שמעברין בשבילן כרו להיות
השנים שני החמה ויש שם רברים אחרים
שהיו בית דין מעברין בשבילן מפני הצורך ואלו הן מפני
הדרכים שאינן מתוקנין ואין העם יכולין לעלות מעברין
את השנה עד שופסקו הנשמים ויתקנו הדרכים ומפני
הגשמים שנהרסו ונמצאו הגדות בפסיקין ומונעין את
העם ומסתכנין בעצמן ומתים מעברין את השנה עד
שיתקנו הגשמים ומפני תנורי פסחים שאברו בגשמי ואין
להם מקום לצלות את פסחיהם מעברין את השנה עד
שיבנו התנורים ויבטו ומפני גליות ישראל שנעקרו ממקובן
ועדיין לא הגיעו לירושלם מעברין את השנה כרו שיהיה
להן פנאי להגיע אבל אין מעברין השנה לא מפני השלב
ולא מפני הצנה ולא מפני גליות ישראל שעדיין לא נעקרו
ממקובן ולא מפני הטובאה כגון שהיו רוב הקהל או רוב
הכהנים טמאים אין מעברין את השנה כרו שיהיה להם
פנאי לטהר ויעשו בטהרה לא יעשו בטובאה ואם עברו
את השנה מפני הטובאה הרי זו מעוברת

יש רברים שאין מעברין בשבילן כלל אבל עושין אותן
סעד לשנה שצריכה עיבוד מפני התקופה או מפני האביב
ופירות האילן ואלו הן מפני הגרמים והטלאים שעדיין לא
נולדו או שהן מעט ומפני הגזלות שלא פדוהו אין מעברין
בשבילן או כרו שיהיו הגרמים והטלאים מצויין לפסחים
והגזלות מצויים לראייה או למי שנתחייב בקרבן העוף
אבל עושין אותן סעד לשנה כיצד עושין אותה
סעד לשנה אומרים שנה זו צריכה עיבוד מפני התקופה
שמשכה או מפני האביב ופירות האילן שלא הגיעו ועוד
שהגרמים קטנים והגזלות רכים אין מעברין את
השנה אם בזמנן לה כיצד יאמר ראש בית דין הגדול
לפלוני ופלוני מן הסנהדרין היו מזומנין למקו פלו שנתחשב
זרעה ונדע אם שנה זו צריכה עיבוד או אינה צריכה
ואתן שזמנו בלבר הן שמעברין אותה ובככה מעברין
אותה מתחילין בשלשה דיינין ככלל סנהדרין גדולה מכו
שסמנו אותן אמרו שנים לא נשב ולא נראה אם צריכה
עיבוד אם לא ואחד אם נשב ונברוק בטל יחיד במיעוטו
אמרו שנים נשב ונראה ואחר אומר לא נשב כוכיפין עוד
שני מן המזומנים ונושאים ונותנין ברבר שנים אומרים
צריכה עיבוד ושלשה אומרים אינה צריכה בטלו שנים
במעוטן שלשה אומרים צריכה עיבוד ושנים אומרים אינה
צריכה עיבו מיסיפון שני מן המזומנין לה ונושאים ונותני
תומדין בשבעה אם גמרו סלם לעבר או שלא לעבר עושי
כמו שנברו ואם נחלקו הולכים אחר הרוב בין לעבר בין
שלא לעבר וצריך שיהא ראש בית דין הגדול שהוא ראש
ישיבה של שבעים ואחד מכלל השבעה ואם גמרו בשלשה
לעבר הרי זו מעוברת והוא שיהא הנשיא עמה או שירצה
ובעיבוד השנה מתחילין מן הצד ולקידוש החדש כתחילתו
מן הגדול אין מושיבין לעבוד השנה לא כלך
ולא כהן גדול מלך מפני חילולתו ומלחמותיו שמת דעתו
טטה בשבילן לעבר או שלא לעבר וכהן גדול מפני הצנה
שמת לא תהיה דעתו נוטה לעבר כרו שלא יבא תשרי
במי הקור והוא טובל ביום הכפורים חמש טבילות
הוא ראש בני דין הגדול והוא הנקרא נשיא סדרך רחוקה
אין מעברין אותה לא על תנאי אם ירצה הנשיא בא ורצה
הרי זו מעוברת לארצה אנה מעוברת ואין מעברין את
קרבן לא בארץ יהודה שהשכינ בתוכה שנ לשכנו תרחשו
אם עברה בגליל מעוברת ואין מעברין לא ביום ואם
עיסתה בגליל אינה מעוברת יש לבית דין לחשב

ולקבוע ולירע או זו שנה תהיה מעוברת בכל על שירצה
אפילו כלה שנים אבל אין אומרים ענה כדונית מעוברת
אלא אחר ראש השנה הוא שאוכר שנה זו מעוברת ורבר
זה מפני הרחוק אבל שלא בשעת הדדק אין כדונית שיהא
מעוברת לא באדר הוא שאוכר שנה זו מעוברת ודרש
הבא אינו ניסן לא אדר שני אכרו לפני ראש השנה שנה
זו שתיכנס מעוברת אינה מעוברת באכירה זו
הגיע יום שלשים באדר ולא עברו עדיין השנה לא יעברו
אותה כלל שאותו היום ראוי להיות ראש חדש ניסן
ומשיכנס ניסן ולא עברו אינן יכולין לעבר ואם עברה
ביום שלשים של אדר הרי זו מעוברת באו עדים אדר
שעברו והעירו על הירח הרי לו מקדשן את החדש ביום
שלשים ויהיה ראש חדש אדר שני ואילו היה שנה כדוס
שעברו את השנה שוב לא היו מעברין שאין מעברין בניסן
אין מעברין את השנה בשנת רעבון
שהכל רצים לבית הגרנות לאכו ולהיות ואי אפשר להוכיח
להן זמן לאסור החדש ואין מעברין בשבועות שיר הכל
שולטת על הספיחין ולא ימצאו לקרב העומר ושתי
הלחם ורגילין היו לעבר בערב עביעות יראה
לו שזה שאמרו חכמים אין מעברין בשנת רעבון ובשביעי
שלא יעברו ברם מפני הצורך אבל אם היתה רעבון
הראוי להתעבר מפני התקופה או מפני האביב ופירות
האילן מעברין לעולם בכל זמן כע מעברין בית דין
את השנה כותבין אגרות לכל המקומות הרחוקים וכדונית
אותם שיעיבדוהו ומפני מה עיברו ועל לשון הנשיא נכתבו
ואוכר להן וירע לכם שהצנכתי אני והברוי והוספנו על
שנה זו כך וכך רצו תשעה ועשרים יום רצו עשרים יום
שחדש העיבור הרשות לבית דין להוכיפו כלא או דבר
לאנשים הרחוקים שבדויעין אותם אבל רם לפי דראיה
הם עושים אם בלא אם הכר

פרק חמישי

כל שאמרו מקביעות ראש חדש על הראיה ויבור השנה
מפני הזמן או מפני הצורך אין עושין אותו לא כנהדרין
שבארץ ישראל או בני דין הכוכבין בארץ ישראל ענתנו להן
הכנהדרין רשו שכך נאם לבישה ולאחרן החדש היה לכם
ראש חדשים ומפני הטובאה לכרו איש מאיש כבישה
רבינו שכך הוא פירוש רבר עדיין זו תהיה ככורה רכס
וכל העובר אחריה במקום סאבל בזמן שאין שם כנהדרין
בארץ ישראל אין קובעין חדשים ואין מעברין שנים איא
בחשבון זה שאנו כהשבין ברהים ורבר זה היתה לבישה
כסיני הוא שבזמן שיש סנהדרין קובעין על פי הראיה
ובזמן שאין שם כנהדרין קובעים על השבון זה שאנו
מחשבין בו היום ואין נזקקין לראיה לא פעמים שהיה יום
שקבעין בו בחשבון זה היא יום הראייה
או קודם לו ביום או אחריו ביום וזה שיהיה
לאחר לראייה ביום פלא הוא ובארצות שהן לבערב ארץ
ישראל וכאיבת התחילו כל ישראל לחשב בחשבון
זה מסוף חכמי תלמוד בעת שהרבה ארץ ישראל ולא נשאר
שם בית דין קבוע אבל בימי חכמי משנה וכן בימי חכמי
תלמוד עד ימי אבוי ורבא על קביעת ארץ ישראל היו
סומכין כשהיתה סנהדרין קבועת והיא קובעין על
הראייה היו בני ארץ ישראל וכל המקומות שמגיעין אליה
שלוחי תשרי עושין ימים טובים יום אדר בלבר ויאר
המקומות הרחוקות שאין שלוחי תשרי מגיעין אליהם היו
עושים שני ימים כמפק לפי עלאיהן יודעין יום שקבעו
בני ארץ ישראל את החדש בזמן הזה שאין שם
סנהדרין ובית דין של ארץ ישראל קובעין על השבון
היה מן הדין שיהיו בכל המקומות עושין יום טוב אחר
בלבר אפילו המקומות הרחוקות שבחוצה לארץ כמו בני
ארץ ישראל שהכל על חשבון אדר סומכין וקובעין בני
תקנת חכמים היא שזוהרו במנהג אבותיהם שבידויהם
לפיכך כל מקום שלא היו שלוחי תשרי כביעין

היה בנייה יתר על כן לא ילכו שאין עדותן אחר יום שלשי
מינעלת שכבר נתעבר החדש עדים שראו את
החדש הרי אלו הלכין לבית דין להעיד ואפילו היה שבת
שנ אשר תקראו אותם במועד וכל מקום שנ מועד
דוחה את השבת לפיכך אין מחללין לא על ראש חדש ניסן
ועל ראש חדש תשרי בלבד מפני תקנת המועדות ובזמן
שבית המקדש קיים מחללין על כולן מפני קרבן מוסף
שככל ראש חדש וחדש שהיא דוחה את השבת

כשם שמחללין העדים שראו את החדש את השבת כך
מחללין עמהן העדים שמזכין אותן בבית דין אם לא היו
בית דין מזכירין את הדואים ואפי' היה זה שמודיע אותן
לבית דין עד אחר הדין זה הולך עמהן ומחלל מספק שמא
ימצא אחר ויצטרף עמו היה העד שראה את החדש
בילול השבת חולה מרכיבין אותו על החמור ואפילו במטה
ואם יש להן אורב בדרך לוקחין העדים בידן כלי זינן ואם
היה ררך רחוקה לוקחים בידם מזונות ואפי' ראה גדול
ונראה לכל לא יאמרו כשם שראינוהו אנחנו ראוהו אחריו
ואין אנו צריכין לחלל את השבת לא כל מי שיראה החדש
ויהיה ראוי להעיד ויהיה בינו ובין המקום שקבוע בו בית
דין לילה ויום או פחות מצוה עליו לחלל את השבת ולילך
ולהעיד בראשונה היו מקבלין עדות החדש בכל
יום שלשים פעם אחת נשתהו העדי מלבוא עד בין הערבי
ונתקלקלו במקדש ולא ידעו מה יעשו אם יעשו עולה של
בין הערבים שמא יבאו העדים ואי אפשר שיקריבו מוסף
היום אחר תמיד שלבין הערבים עמדו בית דין והתקינו
שלא יהיו מקבלין עדות החדש לא עד המנחה כדי שיהא
שהות ביום להקריב מוספין ותמיד של בין הערבי ונסכיה
ואם הגיע מנחה ולא באו עדים עושי תמיד שלבין הערבי
ואם באו עדים מן המנחה ולמעלה נוהגין אותו היום קדש
ולמחר קדש ובקריבים מוסף למחר לפי שלא היו מקדשין
איתו אחר מנחה

כשחרב בית המקדש התקין רבן יוחנן בן זכאי ובית דינו
שהיו מקבלין עדות החדש כל היום כולו ואפילו באו עדו
יום שלשי בסוף היו סמוך לשקיעת החמה מקבלין עדותן
ומקדשין יום שלשים בלבד כשמעבדין בית דין
את החדש מפני שלא באו עדים כל יום שלשים היו עולין
לזקום סיכן ועושין בו סעודה ביום אחר ושלשים שהיא
ראש חדש ואין עולין לשם בלילה לא בנשף קודם עלות
השמש ואין עולין לסעודה וזפחות מעשרה ואין עולין לה
לא בפת דגן וקטני ואוכלין בעת הסעודה וזו היא סעודת
מצוה של עיבור החדש האמורה בכל מקום בראשונה

כשהיו בית דין מקדשין את החדש היו משיאין משואת
בראשי ההרים כדי שידעו הדיוקים משקלקלו הכותים
שהיו משיאין משואת כדי להטעות את העם התקינו שיהו
שלוחים יוצאין ומודיעין לביים ושלוחים או אינן מחללין
לא את יום טוב ולא את יום הכפורים ואין צריך לומר
שבת שאין מחללין את השבת לקיימו לא לקדשו בלבד
על ששה חדשים היו שלוחים יוצאין על
ניסן מפני הפסח ועל אב מפני התענית ועל אלול מפני
ראש השנה כדי שישבו בצפון ביום שלשים לאלול אם
נודע להם שקדשו בית דין ויום שלשים נוהגין אותו היום
קדש בלבד ואם לא נודע להן נוהגין יום שלשים קדש
יומן אחר ושלשי קדש עד שיבואו להם שלוחי תשרי ועל
תשרי מפני תקנת המועדות ועל כסליו מפני חנכה ועל
אדר מפני הפורים ובזמן שבית המקדש קיים יוצאין
למסע אייר מפני פסח קטן שלוחי ניסן ושלוחי תשרי
אין יוצאין לא ביום ראש חדש אחר שתעלה השמש עד
שישבעו מפני בית דין מקודש ואם קדשו בית דין בסוף
יום תשעה ועשרים כמו שאמרנו ושמעו מפי בית דין
מקודש יוצאים מבערב ושלוחי שאר הששה חדשים יש
להם לצאת מבערב אחר שראו הירח אעפ' שעדיין לא
קדשו בית דין את התקף הואיל ונראה החדש יצאו שרדי
למחר בראי מקדשין אותו בית דין כל מקום

שהיו השלוחין מגיעין היו עושין את המועדות יום טוב
אחר ככתוב בתורה ובקומות הדיוקים שאין השלוחים
מגיעין אליהם היו עושין שני ימים מפני הספק לפי שאינם
יודעים יום שקבעו בו בית דין את החדש אי זה יום הוא
יש מקומות שהיו מגיעין אליהם שלוחי

ניסן ולא היו מגיעין להן שלוחי תשרי ומן הדין
שועשו פסח יום טוב אחר שהרי הגיעו להן שלוחין וידעו
באי זה יום נקבע ראש חדש ויעשו יום של חג האספת
שני ימים שהרי לא הגיעו להן שלוחין וכדי שלא לחלוק
במועדות התקינו חכמים שכל מקום שאין שלוחי תשרי
מגיעין שם עושין שני ימים אפילו יום טוב של עצרת
וכמה בין שלוחי ניסן לשלוחי תשרי שני ימים ששלוחי
תשרי אינן מהלכין באחד בתשרי מפני שהוא יום טוב ולא
בעשרי בו מפני שהוא יום הכפורים אין השלוחין
צריכין להיותן שנים לא אפילו אחר נאמן ולא שלוח בלבד
לא אפילו תגר משאר העם שבא כדרכו ואמר אני שמעתי
מפי בית דין שקדשו את החדש ביום פלוני נאמן ומתקינו
את המועדות על פיו שדבר זה דבר העשו להגלות הוא
ועד אחר כשר נאמן עליו

בית דין שישבו כל יום שלשים ולא באו עדים והשכימו
בנשף ועברו את החדש כמו שבארנו בפרק זה ואחר
ארבעה או חמשה ימים באו עדים רחוקים והעירו שראו
את החדש בזמנו שהוא ליל שלשי ואפי' באו בסוף החדש
מאיימין עליהן איום גדול ומטריפי אותם בשא' ומטריפי
עליהן בבדיקות ומקדקין בעדותם ומשתדלין בית דין
שלא יקדשו חרש זה הואיל ויצא שמו מעובר ואם
עמדו העדים בעדותן ונמצאת מכוונת והרי העדים אנשי
יודעים ונבונים ונחקרה העדות כראוי מקדשין אותו וחזרו
ומינין לאותו החדש כיום שלשי הואיל ונראה הירח בליק
ואם הוצרכו בית דין להניח חרש זה מעובר

כשהיתה זה קודם שיבאו העדי או כניחין זה הוא שאברו
מעברין את החדש לצורך ויש מן החכמים הגדולים מי
שחולק ברבר זה ואם לעול אין מעברין את החדש לצור
הואיל ובאו עדים מקדשין ואין מאיימין עליהן יראה
לי שאין מחלוקת החכמים ברבר זה לא בשאר החדשים
חוץ מן ניסן ותשרי או בעירי ניסן ותשרי שבאו אחר
שעברו הגלו שכבר נעטה מה שנעשה ועבר זמן הקרבנו
וזמן הסוערות אבל אם באו העדים בניסן ותשרי קודם
חצי החדש מקבלין עדותן ואין מאיימין עליהן כלל שאין
מאיימין על העדים שהעירו על החדש שראוהו ממנו כדי
לעברו אבל מאיימין על עדים שנתקלקלה עדותן

והרי הרבר נוטה שלא תתקיים העדות ונתעבר החדש
מאיימין עליהן כדי שתתקיים העדות ויתקיי החדש בזמנו
וכן אם באו עדים להיום את העדים שראוהו בזמנו קודם
שיקדשוהו בית דין הרי או מאיימין על הכזימן עד שלא
תתקיים ההומה ויתקדש החדש בזמנו

פרק רביעי

שנה מעוברת היא שנה שמוסיפין בה חדש ואין מוסיפין
לעולם לא אדר ועושין אותה שנה שני אדרין אדר ראשון
ואדר שני ומפני מה מוסיפין חדש זה מפני זמן האבי כדי
שהיא הפסח באותו זמן שנ שמור את חדש האביב שיהו
חדש זה בזמן האביב ולולי הוספת החדש הזה הפסח בא
פעמים בימות החמה ופעמים בימות הנשמים על
שלשה סימנין מעברין את השנה על התקופה ועל האביב
ועל פירות האילן כיצר בית דין מחשבין ויודעין אם הרי
תקופת ניסן בששה עשר בניסן או אחר זמן זה מעברין
אותה השנה ויעשו אותה ניסן אדר שני כדי שיהיה הפסח
בזמן האביב ועל סימן זה סומכין ומעברין ואין הושטין
לסימן אחר וכן אם דאג בית דין שעדיין לא הגיע
האביב לא עדיין אפל הוא ולא צמחו פירות האילן שדכין
לצמח בזמן הפסח סומכין על שני סימנין או מעברין את
השנה ואעפ' שהתקופה קודם לששה עשר בניסן כדי הן

ארבע מאות ושמונים וחמשה חלקים סימן להם
 נמצא במחזור שהוא בזה החרשים כולם
 דברי הלבנה והשנים שני החמה והשבע שנים המעוברות
 ככל מחזור ומחזור לפי חשבון זה הם שנה שלישית מן
 המחזור וששית ושמינית ושנת אחת עשרה ושנת ארבע
 עשרה ושנת שבע עשרה ושנת תשע עשרה
 כשתקבץ שאריות כל שנה משתים עשרה שנה הפשוטות
 שהיא רח תתעו ושאריות כל שנה משבע שנים המעוברות
 שהיא הכא תקפט ותשליך הכל שבעה שבעה ישאר שני
 ימים ושש עשרה שעות וחמש מאות וחמשה ותשעי חלקי
 סימן להם ביו תקצה וזה הוא שאריות המחזור כשהיה
 עד ידוע מולד תחלת מחזור ותוסוף עליו ביו תקצה יצא
 לך תחלת המחזור שאחריו כן וכן מולד כל מחזור
 ומחזור עך סוף העולם וכבר אמרנו שמולד תחלת המחזור
 הראשון היה לכה רד ומולד השנה הוא מולד תשרי
 של אותה השנה וכדרך הואת תרע מולד
 כל שנה שתוצה ומולד כל חרש וחרש שתוצה
 כגמים שעברו או משנים שעתידים לבוא כיצד תקח שני
 ימידיה שעברו ונמרו ותעשה אותם מחזורין של תשע עשר
 שנה תשע עשרה שנה עד תשרי של אותה השנה ותרע
 כגון המחזורין שעברו ומנך השנים שעברו ממחזור שעדי
 לא נשלם ותקח לכל מחזור ומחזור ביו תקצה ולכל
 שנה ושנה פשוטה משני המחזור שלא נשלם רח תתעו
 ולכל שנה מעוברת הכא תקפט ותקבץ הכל ותשלם
 החלקים שעות ותשלם השעות ימים והימים תשלם
 שבעה שבעה והנשאר מן הימים ומן השעות והחלקי הוא
 מולד שנה הבאה שתוצה לידע מולדה מולד השנה
 ויצא בחשבון זה הוא מולד ראש חרש תשרי וכשתוסף
 עליו אייב תשצג יצא מולד מרחשון וכשתוסף על מרחשון
 אייב תשצג יצא מולד כסליו וכן לכל חרש וחרש זה
 ארז זה עך סוף העולם

פרק שביעי

אן קובעין לעולם ראש חרש תשרי לפי חשבון זה לא
 באר בשבת ולא ברביעי בשבת ולא בערב שבת סימן
 להם ארז לא כשהיה מולד תשרי באחד משלשה ימים
 האלו קובעין ראש חרש ביום של אחריו כיצד הרי
 שהיה המולד באחד בשבת קובעין ראש חרש תשרי יום
 שני ואם היה המולד ברביעי קובעין ראש חרש יום ה
 ואם היה המולד בששי קובעין ראש חרש בשביעי וכן אם
 היה המולד בחצי היום או למעלה מחצי היום קובעין
 ראש חרש ביום של אחריו כיצד הרי שהיה המולד ביום
 שני בו שעו ביום או יתר על שש שעו קובעין ראש חרש
 בשלישי ואם היה המולד קודם חצי היום אפילו בחלק
 אחד קובעין ראש חרש באותו יום המולד עצמו והוא
 שלא יהיה אותו היום מימי ארז כשהיה המולד
 חצי היום או אחר חצות וירחה ליום של אחריו אם
 יהיה יום של אחריו מימי ארז זה נרחה לשל אחריו
 והיה ראש חרש קבוע בשלישי מיום המולד כיצד
 הרי שהיה המולד בשבת בחצות סימן זה קובעין ראש
 חרש בשנה שכולדה מה בשני בשב וכן אם היה המול
 בשלישי בחצות או אחר חצות קובעין ראש חרש
 בשביעי בשבת מולד תשרי יצא בחשבון זה
 כלילי שלישי בתשע שעות בלילה ומאתים וארבעה חלקי
 משעה עשירית סימנה נסרד או יתר על זה אם היתה
 שנה פשוטה רחין את ראש חרש ואין קובעים אותו
 בשלישי בשנה זו לא בחמישי בשבת וכן אם יצא
 מולד תשרי ביום שני בשלש שעות ביום וחמש מאות
 ושמינית ותשע חלקים משנה רביעית סימנה בגש תקפט
 עתה על כן אם היתה אותה השנה מוצאי המעוברת
 היתה השנה הקסומה לה שעברה מעוברת אין קובעין
 לך חרש בשני בשנה זו לא בשלישי היה מולד
 חרש הפשוטה שאמרנו שתוצה לחמישי פחות חלק

אחר כגון שיצא סימנה נסרד או פחות מזה קובעין אותה
 בשלישי וכן אם היה מולד מוצאי העיבור ביום ב
 פחות חלק כגון שהיה סימנה בגש תקפט או פחות מזה
 קובעין אותה משני נמצא דרך קביעת ראש חרש תשרי
 לפי חשבון זה כך הוא תחשוב ותרע המולד באי
 זה יום יהיה ובכמה שעות מן היום או מן הלילה ובכמה
 חלקים מן השעה ויום המולד הוא יום הקביעה לעולם לא
 אם כן היה באחד בשבת או ברביעי או בערב שבת או
 אם היה המולד בחצות היום או אחר חצות או אם היה
 במאתים וארבעה חלקים משעה עשירית כליל שלישי או
 יתר על זה והיתה שנה פשוטה או שהיה המולד בחמש
 מאות ותשעה ושמונים חלקים משעה רביעית ביום שני
 והיתה השנה פשוטה שאחר המעוברת שאם ירע באחד
 מארבעה דברים האלו אין קובעין ביום הכוונר אלא ביום
 שלאחריו או שלאחר אחריו כדרך שבארנו וכפני כה אין
 קובעין בחשבון זה בימי ארז לפי חשבון זה הוא לקיבוצ
 הירח והשמש בהלכס האמצעי לא בכוכב האכתי כמו
 שהודענו לפיכך עשו יום קביעה ויום רהייה כדי לכוונע
 ביום קיבוצ האכתי כיצד בשלישי קובעין ברביעי דהוין
 בחמישי קובעין בששי רוחין בשבת קובעין בארד בשבת
 דוחין בשני קובעין ועיקר שאר הארבע רהייות
 או הוא זה העיקר שאמרנו שהחשבון הזה בכהלך אכצעי
 וראיה לדבר שהמולד יהיה כליל שלישי וירדה לרמישי
 פעמי רבות לא יראה ירח כליל חמישי ולא כליל ששי
 מכלל שלא נתקבצו השכ והירח קבוצ אכתי לא בחמישי

פרק שמיני

חרשה של לבנה תשעה ימים זכרעה ותשע חלקי
 כמו שבארנו ואי אפטרד לוכד שראש חרש יהיה במקצת
 היום עד שיהיה מקצת היום כחרש שעבר ובקצתו כרובא
 שנ עד חרש ימים כפי השכועה לכרו ימים אתה כרשב
 לחרש ואי אתה מהשב שעות לפיכך עושין חרשי
 הלבנה מהם חרש חכר וכמה חרש מלא חרש דכר תשעה
 ועשרים יום בלבד ואעפ שחרשה של לבנה יתר על זה
 בשעות וחרש מלא משלטים יום ואעפ שחרשה של לבנה
 פחו מזה בשעו כדי שלא לחשב שעו בחרש לא יכו שלכו
 או היה חרשה של לבנה תשעה ועשרים יום וכחצה בלבד
 היו כל השנים חרש מלא וחרש חכר והיו ימי שנת הלבנה
 שלש מאות ארבעה וחמשים ששה דרשים חכרם זשעה
 חרשים מלאים אבל כפני החלקים שיש בכל חרש וחרש
 יתר על חצי היום יתקבץ מהן שעות וימים עד שיהיו
 מקצת השנים חרשים חסרים יתר על הכלאים ובכחצת
 השנים חרשים מלאים יתר על החסרים יום שלשים
 לעולם עושין אותו ראש חרש בחשבון זה אם היה חרש
 שעבר חכר יהיה יום שלשים ראש חרש הבא ואם היה
 חרש שעבר מלא יהיה יום שלשים ראש חרש הואיל
 ומקצתו ראש חרש ויהיה תשלום החרש הכלא שעבר
 ויהיה יום אחר ושלשים ראש חרש הבא ומכנו הוא הכני
 והוא יום הקביעה ולפיכך עושין ראשי חרשים בחשבון
 זה חרש אחר יום אחר בלבד וחרש אחר שני ימים
 סדר החרשים המלאים והחסרים לפי חשבון זה כך הוא
 תשרי לעולם מלא ומולד לעולם חכר וכשבת
 ואילך אחר מלא ואחר חסר על הסדר כיצד שבת חכר
 שבת מלא ארד חסר ניסן מלא אייר חכר סיון מלא תמוז
 חסר אב מלא אלול חכר ובשנה המעוברת את ראשון
 מלא וארד שני חכר נשאר שני חרשים בדר
 מרחשון וכסליו פעמים יהיו שניהם מלאים ופעמים יהיו
 שניהם חסרים ופעמים יהיה מרחשון חכר וכסליו מלא
 ושנה שיהיה בה שני חרשים אילו מלאים היא שנקרא
 חרשיה שלימים ושנה שיהיו בה שני חרשים או חסרים
 נקרא חרשיה חסרין ושנה שיהיה בה מולד חסר
 וכסליו מלא נקראו חרשיה כסרין דרך קביעת
 השנה אם נרשיה מלאים או חסרים או כסרין לפי חשבון

אליו כשהיו השלוחין ויצאין יעשו שני ימים ואפילו בזמן
הזה כמו שהיו עושין בזמן שבני ארץ ישראל קובעין על
הראיה ובני ארץ ישראל בזמן הזה עושין יום אחד כמנהגן
שמעולם לא עשו שני ימים נמצא יום שני שאנו עושין
בנלוות בזמן הזה מדברי סופרים שתקנו דבר זה
יום טוב של ראש השנה בזמן שהיו קובעין על הראייה היו
רוב בני ארץ ישראל עושין אותו שני ימים מספק לפי שלא
היו יודעין יום שקבעו בו בירן את החרש שאין השלוחי
יוצאין ביום טוב ולא עור לא אפי בירושלם עצמה
שהוא מקום בית דין פעמים רבות היו עושין יום טוב של
ראש השנה שני ימים שאם לא באו הערים כל יום שלשים
נוהגין היו באותו היום שמצפין לערים קרש ולמחר קרש
והואיל והיו עושין אותו שני ימים ואפי בזמן הראייה התקינו
שהיו עושין אפילו בני ארץ ישראל אותו תמיד שני ימים
בזמן הזה שקובעין על החשבון הנה למדת שאפילו יום
טוב שני של ראש השנה בזמן הזה מדברי סופרים אין
עשיית יום טוב אחר תלויה בקריבת המקום כיצד אם
יהיה מקום בינו ובין ירושלם מהלך חמשה ימים או פחות
שבוראי אפשר שיגיעו להן שלוחין אין אומרים שאנשי
מקום זה עושין יום טוב אחר שני ימים לנו שהיו השלוחי
יוצאין למקום זה שמא לא היו שלוחים יוצאים למקום זה
מפני שלא היו שם ישראל ואחר שחזרו לקבוע על החשבון
ישבו שם ישראלים שהן חייבים לעשות שני ימים או מפני
שהיה חירום בדרך כדרך שהיה בין יהודה וגליל בימי
חכמי משנה או מפני שהיו הגוים מונעין את השלוחין
לעבור בניניהן ואילו היה הרבר תלוי בקריבת
המקום היו כל בני מצרים עושין יום אחד שהרי אפשר
שיגיעו להם שלוחי תשרי שאין בין ירושלם ומצרים על
דרך אשקלון לא מהלך שמונה ימים או פחות וכן רוב
סוריא הא למדת שאין הרבר תלוי בהיות המקום קרוב
נמצא עיקר דבר זה על דרך זו כד הוא
כל מקום שיש בינו ובין ירושלם מהלך יתר על עשרה ימי
במורים עושין שני ימים לעולם כמנהגם מקורם שאין
שלוחי כל תשרי ותשרי מגיעין לא למקום שבינו ובין
ירושלם מהלך עשרה ימים או פחות וכל מקום שבינו לבי
ירושלם מהלך עשרה ימים בשווה או פחות שאיפש שהיו
שלוחין מגיעין ליו רואים אם אותו המקום מארץ ישראל
שהיו בה ישראל בשעת הראייה בכבוש שני כגון אושא
ושפרעם ולוד ויבנה וטוב ושבריה וכיוצא בהן עושין יום
אחד בלבד ואם אותו המקום מסוריא כגון צור ורמשק
ואשקלון וכיוצא בהן או מחוצה לארץ כגון מצרים ועמון
ומואב וכיוצא בהן או מחוצה עושין כמנהג אבותיהן
שביריהן אם יום אחד יום אחר ואם שני ימים שני ימים
מקום שבינו ובין ירושלם עשרה ימים
או פחות מעשרה והוא סוריא או חוצה לארץ ואין להם
מנהג או שהיא עיר שנתחדשה במדבר ארץ ישראל או
מקום ששכנו בו ישראל עתה עושין שני ימים כמנהג רוב
העולם וכל יום טוב שני מדברי סופרים ואפילו יום טוב
שני של ראש השנה שהכל עושין אותו בזמן הזה זה
שאנו מחשבין בזמן הזה כל אחר ואחר בעיני ואומרים
שראש חרש יום פלוני ויום טוב ביום פלוני לא בחשבון
שלנו אנו קובעין עליו אנו סומכין שאין מעברין שני
וקובעין חרשים מחוצה לארץ ואין אנו סומכין אלא על
חשבון בני ארץ ישראל וקביעתם וזה שאנו מחשבין לגלות
הרבר בלבד הוא כיון שאנו יודעין שעל חשבון זה הן
סומכין אנו מחשבין לידע יום שקבעו בו בני ארץ ישראל
אי זה יום הוא וקביעת בני ארץ ישראל אותו הוא שיתא
ראש חרש אצלם טוב לא מפני חשבון שאנו מחשבין

פרק ששי

בשני עושי גל הראייה היו מחשבין ויודעין שע שיתקבץ
באירח עם החמה בדרך ודמה כדרך שהאיצטגנין
עושין פי לידע אם יראה הירח או לא יראה ותחלת אותו

החשבון הוא החשבון שמחשבין אותו בקירוב ויודעין
שעת קיבוץ בלא דקרו לא במהלכם האמצעי הוא הנקרא
מולד ועיקרי החשבון שמחשבין בזמן שאין שם
בית דין שקבעו בו על הראייה והוא חשבון שאנו מחשבין
היום הוא הנקרא עיבור או הן היום והלילה ארבע ועשרים
שעות בכל זמן שתיים עשרה ביום ושתיים עשרה בלילה
והשעה מחולקת לאלף ושמונים חלקים ולמה חלקי השעה
למניין זה לפי שמניין זה יש בו חצי ורביע ושמיני ושליש
ושתיים ותשע וחומש ועישו והרבה חלקי יש לכל או השבו
משייתקבץ היקח והחמה לפי חשבון זה עד שיתקבצו
פעם שניה במהלכם האמצעי תשעה ועשרים יום ושתיים
עשרה שעות מיום שלשים מתחלת לילו ושבע מאות
שלשה ותשעים חלקים משעת שלש עשרה וזה הוא הזמן
שבין כל מולד ומולד וזה הוא חרשה של לבנה
שנה של לבנה אם תהיה שנים עשר חרש מחדש או יהיה
כללה שלש מאות יום וארבעה וחמשים יום ושמונה שעות
ושמונה מאות וששה ושבעים חלקים ואם תהיה מעוברת
ותהיה השנה שלשה עשר חרש יהיה כללה שלש מאות
שלשה ושמונים יום ואחר ועשרים שעות וחמש מאות
ותשעה ושמונים חלקים ושנת החמה היא שלש מאות
חמשה וששים יום ושש שעות נמצא תוספת שנת החמה
על שנת הלבנה עשרה ימים ואחת ועשרים שעות ורד
חלקים כשתשליך ימי חרש הלבנה שבעה שבעה
שהן ימי השבו ישאר יום אחד ושתיים עשרה שעות ושבע
מאות ושלושה ותשעים חלקים סימן להם אייב תשצג וזו
היא שארית חרש הלבנה וכן כשתשליך ימי שנת
הלבנה שבעה שבעה אס שנה פשוטה היא ישאר ממנה
ארבעה ימים ושמונה שעות ושמונה מאות וששה ושבעי
חלקים סימן לה רח תתעו וזו היא שארית שנה פשוטה
ואם שנה מעוברת היא תהיה שאריתה חמשה ימים ואחת
ועשרים שעות וחמש מאות תשעה ושמונים חלקים סימן
להם הבא תקפס כשהיה עמך ידוע מולד חרש
מן החרשים ותוסוף עליו אייב תשצג יצא מולד שאחריו
ותרע באי זה יום מימי השבוע ובאי זו שעה ובכמה חלקי
יהיה כיצד הרי שהיה מולד ניסן באחד בשבת
בחמש שעות ביום ומאה ושבעה חלקים סימן להם אהקו
כשתוסוף עליו שארית חרש הלבנה והוא אייב תשצג
יצא מולד אייר בליל שלושי חמש שעות בליל ותשע מאו
חלקים סימן להם לנה תתק ועל דרך זו עד
סוף העולם חרש אחר חרש
וכן כשהיה עמך ידוע מולד שנה זו ותוסוף שאריתה על
ימי המולד אס פשוטה היא שארית הפשוטה ואם מעוברת
היא שארית המעוברת יצא לך מולד שנה של אחריה וכן
שנה אחר שנה עד סוף העולם והמולד הראשון שמכנו
תתחיל הוא מולד שהיה בשנה הראשונה של יצירה והוא
היה בליל שני חמש שעות בלילה ומאתים וארבעה חלקי
סימן להם לבהרד ומכנו הוא תחלת החשבון בכל
החשבונות האו שתדע מהן המולד כשתוסוף שארית עם
שארית כשיתקבץ מן החלקים אלף ושמונים תשלים שנה
אחת ותוסוף אותה למנין השעות וכשיתקבץ מן השעות
ארבעה ועשרים תשלים יום ותוסוף ממנו למניין הימים
וכשיתקבץ מן הימים יתר על שבעה תשליך שבעה כן
המניין ותגיה חשאר שאין אנו מחשבין לידע מניין הילי
לא לידע באי זה יום מימי השבוע ובאי זו שעה ואי זה
חלק יהיה המולד כל תשע עשרה שנה שיהיו
מהן שבע שנים מעוברות ושתיים עשרה פשוטות נקרא
מחזור ולמה כמכנו על מנין זה שבזמן שאתה
מקבץ מנין ימי שתיים עשרה שנה פשוטות ושבע מעוברות
ושעותיהן וחלקיהן ותשלים כל אף ושמונים חלקים שעה
וכל ארבע ועשרי שעות יום ותוסוף למניין הימים תמצא
הכל תשע עשרה שנה מסני החמה שכל שנה כהן
שלש מאות וחמשה וששים יום ושש שעות בשוח ול
ישאר ממניין ימי החמה בכל תשע עשרה שנה חרש משע

תתי חר

ידוע אחר משה ושבעים בחלק ולפי חשבון זה תהיה
ניספת שנה החמה על שנת הלכנה עשרה ימים ואחת
עשרים שנה ומאה ואחר ועשרים חלק ושמונה וארבעים
הע סימן להם יבא קכא כח ולא תמצא תוספת במחזור
שלשע עשרה שנה כלל לא בכל מחזור מהם ישלמו שני
החכה עם שני הלכנה הפשוטות והמעוברות בין כל
תקופה ותקופה לפי חשבון זה אחר ותשעי יום ושבע שעות
וחמש מאות ותשעה עשר חלקים ואחר ושלשים רגע סימן
להם צא תק יט לא וכשתדע תקופה מן התקופות
אזכתי היתה תחשוב מאותו רגע מניין זה ותדע תקופה
שאחריה על הררך שבארנו בתקופת השנה שהיא רביע
תקופת ניסן לפי חשבון זה היתה בשנה ראשונה
של יצירה קודם מולד ניסן בתשע שעות ושש באות ושני
וארבעים חלקים סימן להם תרמב וכן היא לעולם בכל
שנה ראשונה שלכל מחזור קודם מולד ניסן בתשע שעות
ושש מאות ושנים וארבעים חלקים כשתדע תקופת
ניסן של שנה ראשונה מן המהוו תהשו כמנה אחר ותשעי
יום ושבע שעות וחמש מאות ותשעה עשר חלקים ואחר
ושלשים רגע לכל תקופה ותקופה עד סוף המדזור אם
תרצה לידע כתי תהיה תקופת ניסן לפי חשבון זה תדע
תחלה שנים גמורות שעברו מן המדזור ותקח לכל שנה
בהן תוספת והיא יבא קכא כח וקבץ כל הרגעים
חלקים וכל החלקי שעות וכל השעות ימים כדרך שתחשב
במילדות ותגרע מן הכל תשע שעות ושש מאות ושנים
וארבעים חלקים והנשאר תשליך הרטי לבנה והנשאר
שאיין בו דודש לבנה תוסיף אותו על כולד ניסן של אותה
שנה וברגע שיגיע המנין בו תהי תקופת ניסן שלאות שנה
וגראין לי הרברי על חשבון תקופה זו היו סוכנין לענין
עיבור השנה בעת שבת דין הגדול כצוי שהיו בעברין
מפני הזמן או מפני הצורך לפי מהחשבון זה הוא האמת
יותר מן הראשון והוא קרוב מן הרברים שנתבאר
באיצטגנינות יותר מן החשבון הראשון שהיתה בו שנת
החכה שלש מאות ודמשה וששים יום ורביע יום
וחשבון שתי תקופה האו שבארנו דרכם הכל בקירוב הוא
ובמהלך השמש האמצעי לא בכוכבה האבתי אבל בכוכו
השמש האמתי תהיה תקופת ניסן בוכניס או בכוכו שני
ימים קודם שתי התקופה שיוצאין בחשבון זה בין בחשבו
מי שחשב רביע יום נמו בין למי שמהשב לפחו ברבי יום

פרק אחד עשר

לפי שאברנו בהלכות אלו שבת דין היו מחשבין בדרדוק
וידוע אם יראה הירח או לא יראה ידענו שכל מי שרוחו
נענה ולבו תאב לרברי החככות ולעמוד על הכורות
יתאוו לרע אותן הדרכים שכהשבין בהן עד שידע אדם
אם יראה הירח בלי זה או לא יראה ודרכי החשבון
יש בהן כדלוקו גדולות בין חכמי הגוים הקדמוני שהקרו
על חשבון התקופות והגיםפריאות ואנשים דכמיס גדולי
נשתבשו בהן ונתעלכו מהן דברים ונולדו להן כפיקו ויש
שמדקדק הדבה ולא פגע בדרך הנכונה בחשבון ראית
הירח לא צלל במים ארירים והענה דרם בידו ולפי
אורך הימים ורוב הבריכות והדקירות נודעו לכקצת
החכמים דרכי חשבון זה ועוד שיש לנו בעיקדים או קבלו
מפי הקבמים וראיות שלא נכתבו בכפריס הידועים לכל
וכפני כל או הרברים כשר בעיני לבאר דרכי חשבון זה
כדי שיהיה נכון למי שכלאו לבו לקרבה א המלאכה לעשו
איתה וא יהיו דרכים אילו קלים בעיניך כפני שאין
אנו צריכין להם ב:מן הוה שאילו הדרכים דרכים רחוקים
ועיקדים הן והוא סוד העיבור שהיו החכמים הגדולים
ידועים אותו ואין כוכרס אותו לכל אדם לא לכסומים
נבנים אבל זה החשבון בומן שאין שם בית דין למכוע
על הירחיה שאנו מחשבין בו היום אפילו תינזקות של בית
דכסניעין עד סוף בע לשה וארבעה ימים טמא
ותבני קמם מחכמי האוכו או מחכמי ישראל שלמכו חככת

יון ברכי או שאלי כחשב בהן לראוי הירח ויראה קירוב
יכעט במקצת הדרכי ויעלה על דעתו שנתעלם ככנו דבר
זה ולא ידענו עיש באותו הדרך קרוב אל יעלה זה על
דעתו לא כל דבר שלא דקדקנו בו בפני שידענו בעיקרי
הגימטריאו בראיות ברורות שאין דבר זה כפסיד בדיע
הראיה ואין חוששין לו לפיכך לא דקדקנו בו
וכן כשיראה בדרך מן הדרכים דכרון מעט מחשבון
דראוי לאותה הדרך בכונה עשינו זה לפי שיש כנדרו
יתרון בדרך אדרת עד שיצא הדבר לאמתו בדרכים
קרובים בלא חשבון ארוך כדי שלא יבהל האדם שאינו
הגיל ברברים אלו ברוב ההשבונות שאין מועילין בראיית
הירח העיקרים שצריך אדם לידע תחלה לכל החשבונות
האיצטגנינו בין לררכי חשבון הראייה בין לשאר רברים
או הן הגלגל מוחלק בשלש מאות וששים בעלות כל מול
ומול שלשי מעלות והתחילה בתחילת כול טלה וכל מעלה
ומעלה ששים חלקים וכל חלק ודלק ששים שניות וכך שני
ושנייה ששים שלישי וכן תדקדק החשבון והחלק כל זמן
שתרצה לפיכך אם יצא לך בחשבון שטכב פלוני
בקוכו בגלגל בשבעים מעלות ושלשים חלקים וארבעים
שניות תדע שטכב זה הוא מול תאוכים בחצי מעלת ירח
עשרה ככול זה לפי שכול טלה שלשים מעלות וכול שור
שלשים מעלות נשאר עשר מעלות וכדעה ככול תאוכים
וארבעים שניים כדצי הכעלה האדרון
וכן אם יצא כקוכו בגלגל בשלש מאות ועשרים מעלות
תדע שטכב זה במול דלי בעשרים מעלה בו ועל דרך זו
בכל הכנינות וסדר המולות כך הוא טלה
שור תאוכים כרטן אריה בתולה
כאזנים עקרב קשת גדי דלי רגים
בכל החשבונות כולם כשתקבץ
שאריה לשאריו או כשתוסיף כנין על מנין הקבץ כל מין
עם מינו השניות עם השניות והחלקי עם החלקי והבעיות
עם דמעלו וכל זמן שיתקבץ מן השניים ש תשיס אותו חלק
אחר ותוסיף על החלקים וכל שיתקבץ מן החלקים ששים
תשיס אותו מעלה ותוסיף אותה על המעלות וכשתקבץ
דמעלות תשליך אותן שלש מאות וששים והנשאר שלש
מאות וששים ולכפה הוא שתוככין אותו להשבון בכל
החשבונות כולן כשתרצה לגרוע כנין ככנין אם יהיה
זה שגורעין אותו יתר על זה שגורעין ככנו אפילו כדלק
אדר תוכיף על זה שגורעין ככנו שרש מאות וששים כערו
כדי שיהא איפשר לגרוע זה הכנין ככנו

הרי שהצריכך החשבון לגרוע באתים מעלות חכמי דלקי
וארבעים שניות כיסמן הנכ ככאה בעלות ועשרים חלקים
ושלשים שניות כיכנן קכל תוסיף על הכאה על שבאות
וששים יהיו הכעכות ארבע מאות וששים והתחיל לגרוע
השניות מן השניות תבא לגרוע ארבעים בשלשים
תרים חלק אחר מן עשרים החלקים ותעשה אותו
ששים שניות ותוסיף על השלשים ונכצאן השניות תשעי
תגרע כדס הארבעי ישאר דמשים שניות ותדזור לגרוע
חמשים חלקים כתשעה עשר חלקים שכבר הריכות כהם
חלק אחר ועשיתו שניות ואי אפשר לגרוע חכשי כתשעה
עשר לפיכך תרים מעלה אחת מן המעלות ותעשה אותה
ששים חלקים ותוסיף על התשעה עשר ונמצאו החלקים
תשעה ושבעים תגרע כהן הדבשים ישאר תשעה ועשרים
חלקים ותחזור לגרוע המאתים מעלות כן ארבע מאות
ותשע וחמשים מעלות שכבר הריכות כעיה אהת ועשית
חלקים ישאר מאתים ותשע וחכשי מעלות ונמצא השאר
סימנו רנט ועל דרך זו בכל גרעון גרעון השכש יירד
וכן שאר השבעה כוכבנס מהלך כל אדר ואדר מהן בגלגל
שלו כהל שווה אין בו לא קלות ולא כבדו לא ככו בהלסר
היום ככו מהלכו אמש ככו מהלכו למחר ככו מהלך בכל
יום ויום וגלגל של מל אחר מהם אעפ שהוא כקוף את
העולם אין הארץ באכצו לפיכך אם תערך
מהלך כל אדר מהן לגלגל הכקוף את העולם טהארץ

זה כך היא תרע תחלה יום שנקבע בו ראש השנה
שתרצה לירע סדור חדשה כמו שבארנו בפרק שביעי
ותרע יום שיקבע בו ראש השנה של אחרת ותחשב מנין
הימים שביניה חיי חיים הקביעה של זו או אס תמצא
בניהן שני ימים יהיו חדשי השנה חסרון ואם תמצא ביניה
שלושה ימים יהיו כסדרן ואם תמצא ביניהם ד ימים יהיו
חדשי השנה של ימים ברא בשה תה השנה שתמצא לירע
סדור חדשה פשוטה אבל אם היתה מעוברת ואם תמצא
בין יום קביעתה ובין יום קביעת שנה של אחרת ארבעה
ימים יהיו חדשי אותה שנה הפעולות חסרים ואם תמצא
ביניהן חמשה ימים יהיו כסדרן ואם תמצא ביניהן ששה
יהיו שלמים כיצד הרי שרצנו לירע סדור חדשי
שנה זו והיה ראש השנה בחמישי והוא פשוט וראש השנה
של אחרת בשני בשבת נמצא ביניהן שלשה ימים ירענו
בשני ימים חדשי השנה של אחרת וראש השנה של אחרת
בשני ימים חדשי השנה של אחרת וראש השנה של אחרת
השנה בשבת ובשבת ובשבת של אחרת בשלישי בשבת
היו חדשי שנה זו חסרון ועל הדרך זו תהשב לשנ המעובר
כמו שבארנו יש שם סימנין שתסמוך עליהם כדי
שלא תטעה בחשבון סדור חדשי השנה והן בנוין על
עקר זה בחשבון והקביעות והדחיות שבארנו דרכם ואו
הן כל שנה שיהיה ראש השנה בה בשלישי תהיה לעולם
כסדרן לפי חשבון זה בין פשוטה בין מעוברת ואם יהיה
ראש השנה בשבת או בשני לא תהיה כסדרן לעולם בין
בפשוטה בין במעוברת ואם יהיה ראש השנה בחמישי אם
פשוטה היא אי אפשר שיהיו חדשי חסרים לפי חשבון
זה ואם מעוברת היא אי אפשר שיהיו חדשי כסדרן לפי
חשבון זה

פרק תשיעי

שנת החמה יש מהבני ישראל שאומרים שהיא שלש מאות
חמשה ימים יום רביעי יום שהוא שש שעות ויש כהן
שאומרים שהוא פחות מרביעי היום וכן חכמי יון ופרס
יש ביניהן מחלוקת בדבר זה כי שהוא אומר שהיא
שלש מאות וחמשה וששים יום ורביעי היום ושאר ככל
מחזור של תשע עשרה שנה ימים אחת וארבע מאו והמש
ושבועים חלקים כמו שאמרנו ויהיה בין תקופה לתקופה
אחת ותשעים יום ושבע שעות וחצי שעה ומשתדע
תקופה אחת באי זה יום באי זה שעה היא תתחיל למנות
מבנה לתקופה השנייה שאחרת וכן השנייה לשלישית עד
בין העולם תקופת ניסן היא השנה והחלק שתכנס
היא ושש מאות מול שלה ותקופת תמוז היות השמש
באצט מול הניסן ותקופת תשרי היות השמש בראש מול
מאזנים ותקופת סיון היות השמש בראש מול גדי
ותקופת ניסן היות בשנה הראשונה של יצירה לפי חשבון
זה קודם מולר ניסן בשבע ימים ותשע שעות ושש מאות
ושנים וארבעים חלקים סימנה וזו תרכב
דרך חשבון התקופה כך הוא תרע כמה מחזורין שלמים
כשנת היצירה עד הכחוז שתמצא וקח לכל מחוז מהן שעה
אחת ותפח חלקים וקבין כל החלקים שעות וכל השעות
ימים ותגרע מן הכל שפניה ימים ותשע שעות ושש מאות
שנים וארבעים חלקים השאר תוסיף אותו על מולר ניסן
של שנה ראשונה מן המחזור יצא לך באי זה שעה ובכמה
בחדש תהיה תקופת ניסן של אותה השנה מן המחזור
וכתנה תתחיל למנות אחר ותשעים יום ושבע שעות
ובכמה לכל תקופה ותקופה ואם תמצא לירע
תקופת ניסן של שנה זו שהוא שנת כך וכך במחזור שאתה
עומד בו קח לכל המחזורין השלמים שעה ותפח לכל מחוז
ולכל השנים הנמורות ששלמו מן המחזור עשרה ימים
והחית ועשרים שעות ומאתים וארבעה חלקים לכל שנה
וכך תתחיל ותגרע ממנו שפניה ימים ותשע שעות ושש
היות עשרה חלקים השאר תשליכם חדשי הלכנה
תשעה ועשרים יום ושתיים עשרה שעות ושבע מאות שלש

ותשעים חלקי והנשאר פחות מחדש הלכנה תוסיף אותו
על מולר ניסן של אותה השנה ותרע זמן תקופת ניסן של
אותה השנה בכמה יום בחדש הוא ובכמה שעה
תקופת ניסן לפי חשבון זה אינה לעולם לא או בתחילת
הלילה או בחצי הלילה או בתחילת היום או בחצי היום
ותקופת תמוז לעול אינה לא או בשבע שעות ומחצה או
בשעה אחת ומחצה בין ביום בין בלילה
תשרי לעולם אינה לא בתשע שעות או בשלש שעות
ביום בין בלילה ותקופת טבת לעולם אינה לא או בשבע
שעות ומחצה או בארבע שעות ומחצה בין ביום בין
בלילה אם תמצא לירע באי זה יום מימי השבוע
ובאי זו השעה תהיה התקופה קח שנים נמורים שעת
פשוט יצירה עד שנה שתמצא והשלך הכל שמונה וששה
כח והנשאר יותר משמנה ועשרים קח לכל שנה יום
אחד ושש שעות וקבין הכל והימים עליו של זה השנה
שבעה שבעה והנשאר מן הימים וכן השנה ותחילת
מתחלת ליל אחד בשבת ולאשר יגיע החשבון ביה
תקופת ניסן ולמה מוסיפין שלשה לפי שתקופת ראשונה
של שנת יצירה היתה בתחילת ליל רביעי כיצד הרי
שרצנו לירע תקופת ניסן של שנת שלשים ותשע מאות
וארבעת לפי יצירה כשתשלך הכל שמנה ועשר עכנה
ועשרים תשאר שנה אחת תקח לה יום אחד ושש שעות
ותוסיף עליו שלשה נמצאת תקופת ניסן בליל חמישי של
שעו בלילה וכשתוסיף עליה שבע שעות ומחצה היתה
תקופת תמוז בשעה ומחצה מיום חמישי וכשתוסיף עליה
שבע שעות ומחצה תהיה תקופת תשרי בתשע שעות מיום
חמישי וכשתוסיף עליה שבע שעות ומחצה תהיה תקופת
טבת בארבע שעות ומחצה כליל ששי וכשתוסיף עליה שבע
שעות ומחצה תהיה תקופת ניסן הבאה בתחילת יום ששי
ועל דרך זו עד סוף העולם תקופה אחר תקופה
אם תמצא לירע בכמה יום בחדש תהיה תקופת ניסן של
שנה זו תרע תחלה באי זה יום מימי השבוע תהיה ובאי
זה יום יקבעו ניסן של שנה זו וכמה שנים נמורים עברו
מן המחזור ותקח לכל שנה אחד עשר יום ותוסיף על
סכום הימים שבעה ימים בזמנים אילו והשלך הכל שלש
שלשים והנשאר פחות משלשים תתחיל למנות כראש
חדש ניסן אם יגיע ליום התקופה כותב ואם לאו תוסיף
יום או שני ימים או שלשה ימים על המנין עד שיגיע ליום
התקופה ואם תהיה השנה מעוברת תתחיל למנות כראש
חדש אדר שני וליום שיגיע החשבון באותו היום מן
החדש תהיה התקופה כיצד הרי שרצנו לירע
בכמה בחדש תהיה תקופת ניסן של שנת שלשים ותשע
מאות שתיים שנה תשיעית במחזור הם כצאנו ראש חדש
ניסן נקבע בה בחמישי ותקופת ניסן בחמישי ולפי שהיה
שנה זו תשיעית למחזור יהיו השנים הנמורות עכנה
כשתקח לכל שנה כהן אחר עשר יום יהיו כל הימים עכנה
ושבועים תוסיף שבעה הרי הכל חמשה ותשעים תתחיל
הכל שלשים שלשים נשאר חמשה ימים כשתתחיל למנות
חמשה ימי כראש חדש ניסן שהיה בחמישי יגיע החשבון
ליום שיני וכבר ירענו שאין התקופה בשני בשבת אלא
בחמישי לפיכך תוסיף יום אחר יום עד שתגיע לחמישי
שהוא יום התקופה נמצאת תקופת ניסן בשנה זו ביום
שביעי מחדש ניסן ועל הדרך הזאת תעשה בכל שנה ושנה
זה שאמרנו תוסיף יום אחר יום עד שתגיע ליום התקופה
לעולם לא תהיה צריך להוסיף אלא יום אחד או שנים
או שלשה ופלא גדול הוא שתהיה צריך להוסיף ארבע
ימים ואם מצאתה שאתה צריך להוסיף יום על זה תרע
שטעיתה בחשבון ותחזור ותחשב בדקדוק

פרק עשירי

שנת החמה למי שהוא אומר שהוא פחות מרביעי מהבני
ישראל יש מי שאומר שלש מאות וסנה יום וחמש שעות
ותשע מאות שבעה ותשעים חלקים ושמנה וארבעה רג

באמצעו שהוא נגלגל המולות ישתנה הלכו ונמצא מהלכו
ביום זה בגלגל המולות פחות או יתר על מהלכו אמש או
על מהלכו למחר המהלך השהו המהלך הכוכב
או השמש או הירח בגלגלו הוא הנקרא אמצע המהלך
והמהלך שיהיה בגלגל המולות שהוא פעמים יתר ופעמים
חסר הוא המהלך האמתי ובו יהיה מקום השמש או מקום
הירח האמתי כבר אמרנו שאילו הדרכים שאנו
מבארים בהלכות אילו אינם לא לחשבון ראיית הירח
בלבר לפיכך עשינו העיקר שממנו מתחילין לעולם לחשבו
זה מתחלת ליל חמישי שיומו יום שלישי לחדש ניסן משנ
זו שהיא שנת שבע עשרה ממחזור רס שהיא שנת שמונה
ושלשים ותשע מאות וארבעת אלפים ליצירה שהיא שנת
תשע ושמונים וארבע מאות ואלף לשטרות שהיא שנת
תשע ומאה ואלף לחרבן בית שני וזו היא שאנו קוראין
אותה שנת העיקר בחשבון זה ולפי שהראיה לא
תהיה לא בארץ ישראל כמו שבארנו עשינו כל דרכי חשבו
הזה בנינים על עיר ירושלים ולשאר המקומות הסובבין
איתה בכמו ששה או שבע ימי שבהן רואין את הירח תמי
ובאים ומעידים בבית דין ומקום זה הוא נוטה מתחת הקו
השוה המקבב באמצע העולם כנגד רוח צפונית בכמו
שתים ושלישים מעלות עד חמש ושלישי ועד תשע ועשרו
וכן הוא נוטה מאמצ הישוב כנגד רוח מערב בכמו ארבע
ועשרים מעלות עד שבע ועשרים ועד אחת ועשרים

פרק שנים עשר

מהלך השמש האמצעי ביום אחר שהוא ארבע ועשרים
שעות תשעה וחמשים חלקים ושמונה שניות סימנס
כד נשח נמצא מהלכה בעשירה ימים תשע מעלות
ואחר וחמשי חלקים ושלוש ועשרי שניות סימנס טנא כג
ונמצא מהלכה במאה יום שמנה ותשעים מעלות ושלושה
ושלישים חלקים ושלוש וחמשים שניות סימנס צח לג נג
ונמצא שאריות מהלכה באף יום אחר שתשליך כל שלש
מאות וששים מעלות כמו שבארנו מאתים וחמש וששים
מעלות ושמונה ושלישים חלקים וחמשי שניות סימנס רסה
לחג ונמצא שאריות מהלכה בעשרת אלפים יום מאה
ושש ושלישים מעלות ושמונה ועשרי חלקים ועשרים שניות
סימנס קלו כחכ ועל הדרך הזה תכפיל ותוציא
מהלכה לכל מנין שתרצה
וכן אם תרצה לעשות סימנין ידועים אצלך למהלכה לשני
ימים ולשלושה ולארבעה עד עשרה תעשה וכן אם תרצה
להיות לך סימנין ידועים מוכנין למהלכה לעשרים יום
ולשלושי ולארבעים עד מאה תעשה ודבר גלוי הוא וידוע
מאחר שידעת מהלך יום אחר וראוי הוא להיות מוכן
וידוע אצלך מהלך אמצע השמש לתשעה ועשרים יום
ולשלוש מאות וארבעה וחמשים יום שהן ימי שנת הלכנה
בזמן שחרשיה כסדרן והיא הנקראת שנה סרורה שבזמן
שהיו לך אמצעים או מוכנין יהיה החשבו הזה קל עליך
לראיית החדש לפי שתשעה ועשרים יום גמורים מלל
הראיה עד ליל הראיה של חדש הבא וכן בכל חדש וחדש
אין פחות מתשעה ועשרים עם ולא יתר שאין חפצנו בכל
או החשבונות לא ראייה בלבד וכן מלל
הראייה של חדש זה עד ליל הראיה לאותו החדש לשנה
הבאה שנה סרורה או שנה ועם אחר וכן בכל שנה ושנה
ומהלך השמש האמצעי לתשעה ועשרים יום שמנה ועשרי
מעלות וחמשה ושלישים חלקים ושניה אחת סימנס כח להא
ומהלכה לשנה סרורה שלש מאות ושמונה וארבעים מעלות
וחמשה וחמשים חלקים וחמש עשרה שניו סימנס שסח
נחשו נקודה אחת יש בגלגל השמש וכן בשאר גלגלי
השבעה סוככים בעת שיהיה הסוכב בה יהיה גובה מעל
האמצע מאות ואותה הנקודה של גלגל השמש ושאר
הסוככים חוץ מן הירח סוכבת בשוה ומהלכה בכל שבע
שנה בקדיב מעלה אחת ונקודה זו היא הנקראת גובה
השמש מהלכו בכל עשרה ימים שנה אחת

וחצי שניה שהיא שלשים שלישיות נמצא מהלכו במאה
יום חמש עשרה שניות ומהלכו באף יום שני חלקי ושלישי
שלישיות ומהלכו בעשרת אפי יום חמשה ועשרים חלקים
ונמצא מהלכו לתשעה ועשרים יום ארבע שניות ומהלכו
בשנה סרורה שלש וחמשים שניות כבר אמרנו
שהעיקר שממנו התחלה בחשבון זה הוא מתחל ליל חמישי
שיומו שלישי לחדש ניסן משנת שמנה ושלושי ותשע מאות
וארבעת אלפים ליצירה ומקום השמש במהלכה האמצעי
היה בעיקר הזה בשבע מעלות ושלושה חלקים ושנים ושלישי
שניות ממזל טלה סימנס זג לב ומקום גובה השמש
היה בעיקר זה בשש ועשרים מעלות חמשה וארבעי חלקי
ושמונה שניות ממזל תאומים סימנס כו מה ח כשתרצה
לידע מקום השמש במהלכה האמצעי בכל זמן שתרצה
תקח מנין הימים שמתחלת יום העיקר עד היום שתרצה
ותוצי מהלכה האמצעי באותן הימי מן הסימני שהודענו
ותוסיף הכל על העיקר ותקבץ כל מין עם מינו והוציא
הוא מקום השמש במהלכה האמצעי לאותו היום
כיצד הרי שרצינו לידע מקום השמש האמצעי בתחלת
ליל השב שיומו ארבעה עשר לחדש תמוז משנה זו שהיא
שנת העיקר מצאנו מקום הימים מיום העיקר עד תחלת
היום זה שאנו רוצים לידע מקום השמש בו מאה יום
לקחנו אמצע מהלכה למאה יום שהוא צח לג נג
והוספנו על העיקר שהוא זג לב יצא מן החשבון מאה
וחמש מעלות ושבעה ושלישים חלקים וחמש ועשרים
שניות סימנס קה זל כה ונמצא מקומה במהלך
אמצעי בתחלת ליל זה במזל סרטן בחמש עשרה מעלות
בו ושבעה ושלישים חלקים ממעלת שש עשרה
והאמצעי שיצא בחשבון זה פעמים יהיה בתחלת הלילה
בשוה או קודם שקיעת החמה בשעה או אחר שקיעת
החמה בשעה ודבר זה לא תחוש לו בשמש בחשבו הראוי
שהרי אנו משלימין קירוב זה כשנחשוב לאמצע הירח
ועל הדרך הזאת תעשה תמיד לכל עת שתרצה ואפי אחר
אלף שנים שתקבץ כל השארית ותוסיף על העיקר יצא
לך המקום האמצעי וכן תעשה באמצע הירח ובאמצע כל
כוכב וכוכב מאחר שתרע מהלכו ביום אח כמה הוא ותרע
העיקר שממנו תתחיל ותקבץ מהלכו לכל השנים והימים
שתרצה ותוסיף על העיקר ויצא לך מקומו במהלך אמצעי
וכן תעשה בגובה השמש תוסיף מהלכו באותן הימים או
השנים על העיקר ויצא לך מקומו במהלך אמצעי וכן
תעשה בגובה השמש תוסיף מהלכו באותם הימים או
השנים על העיקר יצא לך מקום גובה השמש לאותו היום
שתרצה וכן אם תרצה לעשות עיקר אחד שתתחיל
ממנו חוץ מעיקר זה שהתחלנו ממנו בשנה זו כדי שיהיה
אותו עיקר בתחלת שנת מחזור ידוע או בתחלת מאה
מן המאות הרשות בידך ואם תרצה להיות העיקר
שתתחיל ממנו משנים שעברו קודם עיקר זה או לאחר
כמה שנים מעיקר זה הדרך ידועה כיצד היא
הדרך כבר ידעת מהלך השמש לשנה סרורה ומהלכה
לתשעה ועשרים יום ומהלכה ליום אחר ודבר ידוע שהשנ
שחרשיה שלימים היא יתרה על הסרורה יום אחר והשנה
שחרשיה חסרין היא חסרה מן הסרורה יום אחד והשנה
המעוברת אם יהיו חרשיה כסדרן תהיה יתרה על השנ
הסרורה שלשים יום ואם יהיו חרשיה שלמים היא יתרה
על הסרורה אחר ושלישים יום ואם היו חרשיה
חסרין היא יתרה על הסרורה תשעה ועשרים יום
ומאחר שכל הדברים האלו ידועים תוציא מהלך אמצע
השמש לכל השנים והימים שתרצה ותוסיף על העיקר
שעשינו יצא לך אמצע ליום שתרצה משני הבקו ותעשה
אותו היום עיקר או תגרע האמצע שהוצאת מן העיקר
שעשינו ויצא לך העיקר ליום שתרצה משני שעברו ותעשה
אותו אמצע עיקר ומה תעשה באמצע הירח ושאר הסימני
אם יהיו ידועים לך וכבר נתבאר לך מכלל רבדנו ששנים
שתרע אמצע השמש לכל יום שתרצה מימים הבאים עד

פרק ששה עשר

העגולה שסובבת בה הירח תמיד היא נוטה מעל העגולה שסובבת בה השמש תמיד חציה נוטה לצפון וחציה נוטה לדרום ושתי נקודות יש בה זו כנגד זו שבהן פוגעות שתי העגולות זו בזו לפיכך כשיהיה הירח באחת משתי נקודות נמצא סובב בעגולה של שמש כנגד השמש בשוה ואם יצא הירח מאחת משתי הנקודות נמצא מהלך לצפון השמש או לדרומה הנקודה שממנה יתחיל הירח לנשוא לצפון השמש היא הנקראת ראש והנקודה שכמנה יתחיל הירח לנשוא לדרום השמש היא הנקראת זנב ומהלך שוה יש לזה הראש שאין בו לא תוספת ולא גרעון והוא הולך במולות אחרונות מטלה לרגים לדלי וכן הוא סובב תמיד מהלך הראש האמצעי ביום אחד שלשה חלקים ואחת עשרה שניות נמצא מהלכו בעשר ימים אחד ושלוש חלקים ושבע וארבעים שניות ונמצא מהלכו במאה יום חמש מעלות ושבעה עשר חלקים ושלוש וארבעים שניות סימנס היו מנ ונמצא מהלכו באף יום שתיים וחמשים מעלות ושבעה וחמשים חלקים ועשר שניות סימנס נב נזי ונמצא שארית מהלכו בעשרת אפים יום מאה ותשע וששים מעלות ואחד ושלוש חלקי וארבעי שניות סימנס קטס למא ונמצא מהלכו לתשעה ועשרי יום מעלה אחת ושנים ושלוש חלקים ותשע שניות וסימנס א לבש ונמצא מהלכו לשנה סדורה ששנה עשרה מעלות וארבעה וארבעים חלקים ושתיים וארבעים שניות סימנס יח סר מב ואמצע הראש בתחלת ליל חמישי שהוא העיקר היה מאה ושמונים מעלות ושבעה וחמשים חלקים וששנה ועשרים שניות סימנס קפ נז כח אם הרצה לירע מקום הראש בכל עת שתמצא תוציא אמצע לאותו העת סדרך שתוציא אמצע השמש ואמצע הירח ותגרע האמצע משלש מאות וששים מעלות והנשאר הוא מקום הראש באותו העת וכנגדו לעולם יהיה כמקום הזנב כיצד הרי שרצינו לירע מקום הראש לתחלת ליל ערב שבת שיוכו שני לחדש אייר משנה זו שהיא שנת העיקר ומניין היכו המורים מתחלת ליל העיקר עד תחלת ליל זו שאנו רוצים לירע מקום הראש בו תשעה ועשרים יום תוציא אמצע הראש לעת הזאת על הדרך שידעת והוא שתוסף מהלכו לתשעה ועשרים יום על העיקר יצא לך אמצע הראש מאה ושתיים ושמונים מעלות ותשעה ועשרים חלקי ושבע ושלושים שניות סימנס קפב כש זל תגרע אמצע זה משלש מאות וששים ישאר לך מאה ושבע ושבעים מעלות ושלוש חלקים ושלוש ועשרים שניות סימנס קעז לכב וזה הוא מקום הראש וא' תפנה אל השניות נמצא מקום הראש במול בתולה בשבע ועשרים מעלות ושלוש חלקים וכמו הזנב כנגדו במול רגים בשבע ועשרים מעלות ושלוש חלקים לעולם יהיה בין הראש ובין הזנב חצי הגלגל בשוה לפיכך כל מול שתמצא בו כקום הראש יהיה הזנב במול שביעי ממנו בכמו מנין המעלות והחלקים בשוה אם יהיה הראש בעשר מעלות במול פלוני יהיה הזנב בעשר מעלות במול שביעי ממנו ומאחר שתרע מקום הראש ומקום הזנב ומקום הירח האמתי התבונן בשלשתן אם מצאתה הירח עם הראש או עם הזנב במעלה אחת חלק אחד תרע שאין הירח נוטה לא לצפון השמש ולא לדרומה ואם ראית מקום הירח לפני מקום הראש והוא הולך כנגד הזנב תרע שהירח נוטה לצפון השמש ואם היה הירח לפני מקום הזנב והירח הולך כנגד הראש תרע שהירח נוטה לדרום השמש הנטיה שנוטה הירח לצפון השמש או לדרומה היא הנקראת רוחב הירח ואם היה נוטה לצפון נקרא רוחב צפוני ואם היה נוטה לדרום נקרא רוחב דרומי ואם היה הירח באחת משתי הנקודות לא יהיה לו רוחב כמו שבארנו לעולם לא יהיה רוחב הירח יתר על חמש מעלות בין בצפון בין בדרום לא כך הוא דרכו

יתחיל מן הראש ויתרחק מעט מעט והמרחק הולך ונוסף עד שיגיע לחמש מעלות ויחזור ויתקרב מעט מעט עד שלא יהיה לו רוחב כשיגיע לזנבו ויחזור ויתרחק מעט מעט והמרחק נוסף עד שיגיע לחמש מעלות ויחזור ויתקרב עד שלא יהיה לו רוחב אם תרצה לירע רוחב הירח כמה הוא בכל עת שתמצא ואם צפוני הוא או דרומי תוציא מקום הראש ומקום הירח האמתי לאותה העת ותגרע מקום הראש ממקום הירח האמתי והנשאר הוא הנקרא מסלול הרוחב ואם יהיה מסלול הרוחב כמעלה אחת עד מאה ושמונים תרע שרוחב הירח הצפוני ואם היה המסלול יתר על מאה ושמונים תרע שרוחב הירח דרומי ואם היה מאה ושמונים בשוה או שלש מאות וששים בשוה אין לירח רוחב כלל ותחזור ותראה מנת מסלול הרוחב כמה היא והוא שיעור נטייתו לצפון או לדרום והוא הנקרא תרוחב הירח הדרומי או הצפוני כמו שבארנו וכמה היא מנת מסלול הרוחב אם יהיה מסלול הרוחב עשר מעלות תהיה מנתו שנים ודרשני דלקי ואם יהיה המסלול הזה עשרים מעלות תהיה מנתו מעלה אחת ושלושה וארבעים חלקים ואם יהיה המסלול שלשים תהיה מנתו שתי מעלות ושלוש חלקים ואם יהיה המסלול שלש מעלות ושלושה עשר חלקים ואם יהיה המסלול חמשים מעלות תהיה מנתו שלש מעלות ודרכים הלכות ואם יהיה המסלול ששים תהיה מנתו ארבעה חלקים ועשרים חלקים ואם יהיה המסלול שבעים תהיה מנתו ארבע מעלות ושנים וארבעים חלקים ואם יהיה המסלול שמונים תהיה מנתו ארבע מעלות והכמה ודרכי חלקים ואם יהיה המסלול תשעים תהיה מנתו חמש מעלות ואם יהיו אחרים עם העשרות תקח הראוי להם לפי היתר שבין שתי המנות כמו שעשית במסלול השמש ובמסלול הירח כיצד הרי שהיה מסלול הרוחב עשרים וששים מעלות וכבר ידעת שאין היה המסלול הרוחב שלש מעלות וחמשים חלקים ואם היה המסלול ששים היתה מנתו ארבע מעלות ועשרים חלקים נמצא היתר בין שתי המנות שלשים חלקים שלשה חלקים לכל מעלה ונמצא לפי השבון מסלול זה שהוא שנים ודרכים שלש מעלות ותשעה וחמשים חלקים ועל דרך זו העשה בכל כנין ומנין באחר שתדע מנתו של מסלול הרוחב עד תשעים כמו שהודענוך תרע מנתו של כל כנינות המסלול שאם יהיה המסלול יתר על תשעים עד מאה ושמונים תגרע המסלול כקפ והנשאר תרע בו רכנה וזה הוא רוחב הירח בתדנת ליל זה והוא דרכי שהרי המסלול יתר על מאה ושמונים

וכן אם היה המסלול יתר כמאה ושמונים עד מאה ושמונים תגרע ממנו מאה ושמונים והנשאר תרע בו רכנה ואם היה המסלול יתר על מאה ושמונים עד שלש מאות וששים תגרע אותו בששים מאות וששים והנשאר תרע בו רכנה כיצד הרי שהיה המסלול מאה וחמשים תגרע אותו כמאה ושמונים הנשאר שלשים וכבר ידעת שכנת שלשים שתי מעלות וששים חלקים וכך תהיה מנת מאה וחמשים שתי מעלות ושלוש חלקים הרי שהיה המסלול מאה ושמונים ישאר עשרים וכבר ידעת שכנת עשרים היא מעלה אחת ושלושה וארבעים חלקים וכן תהיה מנת מאה וששים מעלה אחת ושלושה וארבעים חלקים הרי שהיה המסלול שלש מאות וששים תגרע אותו משלש מאות וששים נשאר ששים וכבר ידעת שכנת ששים ארבע מעלות ועשרים חלקים וכך היא מנת שלש מאות ארבע מעלות ועשרים חלקים ועל דרך זו בכל המנינות הרי שרצינו לירע רוחב הירח כמה הוא ובאי זו רוח הוא אם צפוני ואם דרומי בתחלת ליל ערב שבת שני לחדש אייר משנה זו וכבר ידעת שמקום הירח האמתי היה בלילה בשמנה עשרה מעלות וארבעים

מאחר שרע מתוך אמצע
הירח תהיה תוספת של יום שתוציא
הירח בכל יום שתוציא על ר"ד שששת באמצע
הירח ואחר שתוציא אמצע הירח לתחלת הלילה שתוציא
הירח בשישי ורע באי זה כול הוא אם היתה
הירח מחצי מול רגים עד חצי מול שלה תניח אמצע
הירח כמות שהיא ואם תהיה השמש מחצי שלה עד תחלת
מול תאומים תוסף על אמצע הירח חמשה עשר חלקים
ואם תהיה השמש מתחלת מול תאומים
עד תחלת מול אריה תוסף על אמצע הירח רמשה עשר
חלקים ואם תהיה השמש מתחלת מול אריה עד חצי
מול בתולה תוסף על אמצע הירח חמשה עשר
חלקים ואם תהיה השמש מחצי מול בתולה עד
הצי מאינים הנח אמצע הירח כמות שהוא ואם
היה השמש מחצי מאינים עד תחלת מול קשת תגרע
האמצע והיה חמשה עשר חלקים ואם תהיה
השמש מתחלת מול קשת עד תחלת מול רלי תגרע מאיני
הירח שלשים חלקים ואם תהיה השמש מתחלת
מול רלי עד חצי רגים תגרע מאמצע הירח חמשה עשר
חלקים ומה שיהיה האמצע אחר שתוסף עליו או
תגרע ממנו או תניח אותו כמות שהוא הוא אמצע הירח
לאותו מקצת החמה בכמו שליש שעה באותו הזמן שתוציא
האמצע לו וזה הוא הנקרא אמצע הירח לשעת הראיה

פרק המשה עשר

אם תרצה לירע מקום הירח האמתי בכל יום שתוציא תוציא
תחלה אמצע הירח לשעת הראיה לאותו הלילה שתוציא
וכן תוציא אמצע המסלול ואמצע השמש לאותו העת
ותגרע אמצע השמש מאמצע הירח והנשאר תכפול אותו
וזהו הנקרא כרחק הכפול
וכבר הודענו שלא באנו בכל אף החשבונות שעשינו
בפרק זה לא לרעת ראינו הירח ולעולם אי אפשר שיהיה
כרחק זה הכפול בליל הראיה שיראה בה הירח אף מחמש
מעלות עד שתים ושש מעלות ואי אפשר שיוסף על זה
ולא יגרע ממנו והואיל והרברבן התבונן במרחק
זה הכפול אם יהיה המרחק הכפול חמש מעלות או קרוב
לחמש אין חוששן לתוספת ולא תוסף כלום ואם
יהיה המרחק הכפול שש מעלות עד אחת עשרה מעלות
תוסף על אמצע המסלול מעלה אחת ואם יהיה כרחק
הכפול חמשה עשרה מעלות עד שמונה עשרה מעלות
תוסף על אמצע המסלול שתי מעלות ואם יהיה
המרחק הכפול מתשע עשרה מעלות עד ארבע ועשרים
מעלות תוסף על אמצע המסלול שלש מעלות
ואם יהיה המרחק הכפול מחמש ועשרים מעלות עד אחת
ושלושים מעלות תוסף על אמצע המסלול ארבע מעלות
ואם יהיה המרחק הכפול כשתים ושלושים מעלות עד
שמונה ושלושים מעלות תוסף על אמצע המסלול חמש
מעלות ואם יהיה המרחק הכפול מתשע ושלושים
מעלות עד חמש וארבעים מעלות תוסף על אמצע
המסלול שש מעלות ואם יהיה המרחק הכפול משש
וארבעים מעלות עד אחד וחמשים מעלות תוסף על
אמצע המסלול שבע מעלות ואם יהיה המרחק
הכפול משנים וחמשים מעלות עד תשעה וחמשים מעלות
תוסף על אמצע המסלול שמונה מעלות ואם יהיה
המרחק הכפול מששים מעלות עד שלש וששים מעלות
תוסף על אמצע המסלול תשע מעלות ומה שיהיה
אמצע המסלול אחר שתוסף עליו מעלות או הוא הנקרא
מסלול הנכון ואחר כך תראה כמה מעלות הוא
המסלול הנכון אם היה פחות ממאה ושמונה מעלות תגרע
מנת המסלול הנה הנכון מאמצע הירח לשעת הראיה
ואם היה המסלול הנכון יתרעל מאה ושמונה
מעלות עד שלש מאות וששים תוסף מנת זה המסלול
הנכון על אמצע הירח לשעת הראיה ומה שיהיה האמצע

אם שתוסף עליו או תגרע ממנו הוא מקום הירח האמתי
לשעת הראיה ורע שאם יהיה המסלול הנכון
מאה ושמונים בשנה או שלש מאות וששים בשנה אין לו
מנה לא אם יהיה מקום הירח האמצעי לשעת הראיה הוא
מקום האמתי וכמה הוא מנת המסלול אם יהיה
המסלול הנכון עשר מעלות תהיה מנתו חמשים חלקים
ואם יהיה המסלול הנכון עשרים מעלות תהיה
מנתו מעלה אחת ושמונה ושלושים חלקים ואם יהיה
שלשים תהיה מנתו שתי מעלות וארבעה ועשרים חלקים
ואם יהיה ארבעים תהיה מנתו שלש מעלות וששה
חלקים ואם יהיה חמשים תהיה מנתו שלש מעלות
וארבעה וארבעים חלקים ואם יהיה ששים תהיה
מנתו ארבע מעלות וששה עשר חלקים ואם יהיה
עצבעים תהיה מנתו ארבע מעלות ואחר וארבעים חלקים
ואם יהיה שמונים תהיה מנתו חמש מעלות
ואם יהיה תשעים תהיה מנתו חמש מעלות וחמשה חלקים
ואם יהיה מאה תהיה מנתו חמש מעלות ושמונה
חלקים ואם יהיה קי תהיה מנתו ד מעלות ונש
חלקים ואם יהיה מאה ועשרים תהיה מנתו ארבע
מעלות וארבעים חלקים ואם יהיה מאה ושלושים תהיה
מנתו ארבע מעלות ואחר עשר חלקים ואם יהיה
מאה וארבעים תהיה מנתו שלש מעלות ושלושה חלקים
ואם יהיה מאה וחמשים תהיה מנתו שתי מעלות
ושמונה וארבעים חלקים ואם יהיה מאה וששים
תהיה מנתו מעלה אחת וששה וחמשים חלקים ואם
יהיה מאה ושבעים תהיה מנתו מעלה אחת תשעה וחמשים
חלקים ואם יהיה מאה ושמונים בשנה אין לו מנה
כמו שאמרנו לא מקום הירח האמצעי הוא מקום האמתי
ואם יהיה המסלול הנכון יתר על מאה ושמונה מעלות
תגרע אותו משלש מאות וששים ותגרע מנתו כדרך שעשית
במסלול השמש וכן אם יהיו במנין המסלול אחדו
עם העשרו תקח מן היתר שבין שתי המנות האחרו כדרך
עובארנו במסלול השמש במנות שלו כך תעשה במסלול
הנכון בכנות שלו כיצר הרי שרצינו לירע מקום
הירח האמתי בתחלת ליל ערב שבת שיובאו שינוי לחדש
אזיר משנה זו שהיא שנת העיקר ומנין הימים הנמורים
מתחלת ליל העיקר עד תחלת ליל זה שאנו רוצים לירע
מקום הירח האמתי בו תשעה ועשרים יום
תוציא אמצע השמש תחלה לליל זה יצא לך אמצע חמש
ושלושים מעלות ושמונה ושלושים חלקים ושלוש ושלושים
שניות חמשים לה לח לך ותוציא אמצע הירח
לשעת הראיה לעת זו יצא לך אמצעו שלש וחמשים מעלות
וששה ושלושים חלקים ותשע ושלושים שניות סימנס נגלו
לך ותוציא אמצע המסלול לעת זו יצא לך אמצעו מאה
ושלוש מעלות ואחר ועשרים חלקים ושש וארבעים שניות
סימנס קג כא כו תגרע אמצע השמש מאמצע
הירח ישאר שבע עשרה מעלות ושמונה וחמשים חלקים
ושש שניות וזה הוא המרחק תכפיל אותו יצא לך המרחק
הכפול חמש ושלושים מעלות ושש וחמשים חלקים וששים
עשרה שניות סימנס לה ט יב לפיכך תוסף על אמצע
המסלול חמש מעלות כמו שהודענו ויצא לך המסלול הנכון
מאה ושמונים מעלות ואחר ועשרים חלקים ואין מקפידו
על החלקים במסלול כדרך שבארנו בשמש
ובאנו לחקור על מנת זה המסלול הנכון שהוא מאה ושמונה
וכמציאת מנה שלו חמש מעלות וחלק אחד ולפי שהחל
הנכון היה פחות ממאה ושמונים תגרע הכנה עבוא חמשה
מעלות וחלק אחד מן אמצע הירח ישאר שמונה וארבעים
מעלות וחמשה ושלושים חלקים ותשע ושלושים שניות
תעשה השניות חלק ותוסף על החלקים ונמצא מקום
הירח האמתי בשעה זו בבול שוד בשמונה עשר מעלות
וששה ושלושים חלקים ממעלת תשע עשרה סימנס יק ל
ועל הדרך הזה תרע מקום הירח האמתי בכל עת ראיה
שונתה מתחלת שנה זו שהיא העיקר עד סוף העולם

ודע שאם לא יהיה שם נלוות מעגל ולא נתן
החשבון לקחת מן הרוחב השני כלום יהיה האורך השני
עצמו הוא האורך השלישי בלא פחות ובלא יתר ואחר
כך תחזור ותראה האורך השלישי הזה והוא המעלות שבו
הירח והשמש באי זה מול הוא אם יהיה בכול רגים או
במול שלה תוסיף על האורך השלישי שתותו ואם
יהיה האורך במול רלי או במול שור תוסיף על האורך
השלישי חמישיתו ואם יהיה האורך במול גרי או במול
תאומים תוסיף על האורך השלישי שתותו ואם
יהיה האורך במול קשת או במול סרטן תניח האורך
השלישי כמות שהוא ולא תוסיף עליו ולא תגרע ממנו
ואם היה האורך במול עקרב או במול אריה תגרע מן
האורך השלישי חמישיתו ואם יהיה האורך במול
מאנו או במול בתולה תגרע מן האורך השלישי שלישייתו
ומה שיהיה האורך השלישי אחר שתוסיף
עליו או תגרע ממנו או תניח אותו כמות שהוא הוא הנקד
אורך רביעי ואחר כך תחזור אצל רוחב הירח הראשון
ותקח שני שלישייו לעולם וזה הוא הנקד מנת גובה המרינ
ותתבונן ותראה אם יהיה רוחב הירח צפוני תוסיף מנת
גובה המרינה על האורך הרביעי ואם יהיה רוחב
הירח דרומי תגרע מנת גובה המרינה מן האורך הרביעי
ומה שיהיה האורך הרביעי אחר שגורעין ממנו או שמוסיפי
עליו הוא הנקרא קשת הראיה כיצד הרי שבאנו
לחקור אם יראה הירח בליל ערב שבת שני לחדש אייר
משנה זו או לא יראה תוציא מקום השמש האמתי ומקום
הירח האמתי ורוחב הירח לשנה זו כבו שהודענוך יצא
לך מקום השמש האמתי בשבע מעלות ותשעה חלקים
ממול שור סימנו לז' ויצא לך מקום הירח האמתי
בשמונה עשרה מעלות וששה ושלישים חלקים ממול שור
סימנו מחלו ויצא לך רוחב הירח ברוח דרום שלש מעלו
ושלשה וחמישים חלקים סימנו גנג וזה הוא הרוחב
הראשון ותגרע מקום השמש ממקום הירח ישאר אחת
עשרה מעלות ושבעה ועשרים חלקים סימנו יא כו
וזה הוא האורך הראשון ולפי שהיה הירח במול שור יהיה
שנוי מראה האורך מעלה אחת וראוי לגרוע אותה מן
האורך הראשון יצא לך האורך השני עשר מעלות וכן
חלקים סימנו יכו וכן יהיה שינוי מראה הרוחב עשרה
חלקים ולפי שרוחב הירח היה דרומי ראוי להוסיף עליו
שנוי המראה שהוא עשרה חלקים יצא לך הרוחב השני
ארבע מעלות ושלושה חלקים סימנו רג ולפי שהיה
הירח בשמנה עשרה מעלות ממול שור ראוי ליקח מן
הרוחב השני רביעיתו והוא הנקרא מעגל הירח יצא לך
מעגל הירח לעת זו מעלה אחת וחלק אחר לפי שאין
טרקטקין בשניות ולפי שרוחב הירח דרומי ומקום הירח
האמתי בין ראש גרי וראש סרטן ראוי להוסיף המעגל
על האורך השני יצא לך האורך השלישי אחת עשרה
מעלות ושמונה ועשרים חלקים סימנו יא כח ולפי שהאורך
זה במול שור ראוי להוסיף על האורך השלישי חמישיתו
שהוא שתי מעלות ושמונה עשר חלקים ויצא לך האורך
הרביעי שלש עשרה מעלות וששה וארבעים חלקים סימנו
יג כו וחזרנו אצל הרוחב הראשון ולקחנו שני שלישייו
ויצא מנת גובה המרינה והוא שתי מעלות וחמשה יסלשו
חלקים ולפי שהיה הרוחב דרומי ראוי לגרוע ממנו מנת
גובה המרינה מן האורך הרביעי ישאר לך אחת עשרה
מעלות ואחר עשר חלקים סימנו יא יא וזו היא הקשת
האיה בלילה הזה ועל הדרך הזה תעשה ותדע
קשת הראיה כמה מעלות וכמה חלקים יש בה בכל ליל
ראיה שתדעה לעולם ואחר שתצא קשת זו תבין
הודע שאם תהיה קשת הראיה תשע מעלות או פחות
או איפשר שיראה בכל ארץ ישראל ואם תהיה קשת
הראיה יתר על ארבע עשרה מעלו אי אפשר שלא יראה
ויהיה גלוי לכל ארץ ישראל ואם תהיה קשת הראיה
מתחת מעלה עשירית עד סוף מעלת ארבע עשר תערוך

קשת הראיה אל האורך הראשון ותדע אם יראה או לא
יראה מן הקצין שיש לו והן הנקראין קיצי הראיה
ולא הן קיצי הראיה אם תהיה קשת הראיה מותר על תשע
מעלות עד סוף עשר מעלות או יתר על עשר ויהיה האורך
הראשון שלש עשרה מעלו או יתר וראי יראה ואם תהיה
הקשת פחות מזה או יהיה האורך פחות מזה לא יראה
ואם תהיה קשת הראיה מותר על עשר מעלות עד כוף
אחת עשרה מעלות או יתר על אחת עשרה ויהיה האורך
הראשון יב מעלות או יתר וראי יראה ואם תהיה
הקשת פחות מזה או יהיה האורך פחות מזה לא יראה
ואם תהיה קשת הראיה מותר על אחת עשרה עד
סוף שתיים עשרה מעלות או יתר על שתיים עשרה ויהיה
האורך הראשון אחת עשרה מעלות או יתר וראי יראה
ואם תהיה הקשת פחות מזה או יהיה האורך פחות מזה
לא יראה ואם תהיה קשת הראיה כותר על שתיים
עשרה מעלות עד סוף שלש עשרה מעלו או יתר על שלש
עשרה ויהיה האורך הראשון עשר מעלות או יתר וראי
יראה ואם תהיה הקשת פחות מזה או יהיה האורך פחות
מזה לא יראה ואם תהיה הראיה כותר על שלש עשרה
מעלות או יתר על ארבע עשרה ויהיה האורך הראשון
תשע מעלות או יתר וראי יראה ואם תהיה הקשת
פחות מזה או יהיה האורך פחות מזה לא יראה

ועד כאן סוף הקצין

כבר באנו להתבונן בקשת הראיה של לילי ערב שבת
שני לחדש אייר משנה זו יצא לנו בחשבון קשת הראיה
אחת עשרה מעלות ואחר עשר חלקים כבו שידעת ולפי
שהיה קשת הראיה בין עשר עד ארבע עשרה ערכנו
אותה אל האורך הראשון וכבר ידעת שהאורך היה בליל
זה אחת עשרה מעלות ושבעה ועשרי חלקי ולפי שהיה
קשת הראיה יתר על אחת עשרה מעלות והיה האורך
הראשון יתר על אחת עשרה יודע שודאי יראה בליל זה
לפי הקצין הקצובות וכן תעשה בכל קשת וקשת עם
האורך הראשון שלה וכבר ראיה כן הכעשים
האז כמה חשבונות יש בו וכמה תוכפית וכמה תדעין
אחר שיגענו הרבה עד שהכציאנו דרכים קרובים שאין
בחשבונם עומק גדול שהירח עקלקלות גדולות יש
במעגלותיו ולפיכך אכרו חכמים שמש ידע כבואו ירח לא
ידע כבואו ואמרו חכמים פעמים בא בארוכה
פעמים בא בקצרה כבו שתראה מחשבונות אילו טעמים
תוסיף ופעמים תגרע עד שתהא קשת הראיה ופעמים
תהיה קשת הראיה ארוכה ופעמים קצרה ככו שבארנו
וטעם כל אלו החשבונות וכפני מה כוסיפוס כנין זה
ומפני מה גורעין והיאך נודע כל רבר ורבר כאלו הרברים

והראיה על כל רבר ורבר היא חכמת התקופות והניכסריו
שחברו בה הכמי יוז ספרים הרבה והם הנכציאים יכשו
ביד ההכמים אבל הכפרי שחברו חכמי יעדא שהיו בימי
הנביאים מבני יששכר לא הגיעו אלינו וכאחר שכל
או הרברים בראיות ברורות הם שאין בהם דופי ואי
איפשר אדם להרהר אחריהם אין חוששין לכחבר בין
שחברו אותם נביאים בין שחברו אותם גוים שכל רבר
שנתגלה טעמו ונודעה אמתתו בראיות שאין בהם דופי
אנו כומכין על זה האיש שאמרו או שלכרו על הראיה
שנתגלתה ודעם שנודע

פרק שמונה עשר

רבר ידוע וברור שאם יוציא לך החשבון שהירח יראה
בלילה איפשר שיראה ואיפשר שלא יראה מפני העבים
שמכסין אותו או מפני המקום שהוא גיא או שיהיה הר
גובה כנגד רוח מערב לאנשי אותו המקום שנמצאו כאלו
הן יושבין בגיא שהירח לא יראה למי שהוא במקום נמוך
אפי היה גדול וירא למי שהו עומד בראש הר גובה ותלול
אעפ שהירח קטן ביותר וכן יראה למי ששוכן על שפת
הים או למי שמהלך בספינה בים הגדול אעפ שהוא קטן

הלקים כמול שור סימנו יום ומקום היראה
באותה העת בשבע ועשרים מעלות ושלשים חלקים כמול
בתולה סימנו קע זל תגרע מקום הראש ממקום
הירח יצא לך מסלול הרוחב מאתים אחת ושלשים מעלו
ועשרה חלקים סימנו רלאי לפי שאין משגיחין על
החלקי בכל המסלול ונמצאת המנה של מסלול זה ברדכי
שבארנו בפרק זה שלש מעלות ושלשה וחמשים חלקים
וזהו רוחב הירח בתחלת ליל זה והוא רדומי שהרי
המסלול יתר על מאה ושמונים

פרק שבעה עשר

כל הדברים שהקדמנו כרי שיהיו עתירים ומוכנים
לירועת הראייה וכשתרצה לרעת זאת תתחיל ותחשוב
ותוציא מקום השמש האמתי ומקום הירח האמתי ומקום
הראש לשנת הראייה ותגרע מקום השמש האמתי
ממקום הירח האמתי והנשאר הוא הנקרא אורך ראשן
ומאחר שתגרע מקום הראש ומקום הירח תגרע
מקום הירח כמה הוא ואם הוא רוחב צפוני או רדומי
והוא הנקרא רוחב ראשן וההר באורך הזה הראשון
ויהיו שניהם מוכנים לך והתבונן באורך הזה הראשון
וברוחב הזה הראשון אם יצא לך תשע מעלות בשוה או
פחות תגרע בודאי שאי אפשר לעולם שיראה הירח
באותו הלילה בכל ארץ ישראל ואין אתה צריך חשבון
אחר ואם יהיה האורך הראשון יתר על ה מעלות
תגרע בודאי שהירח יראה בכל ארץ ישראל ואין אתה צרי
לחשבון אחר ואם יהיה האורך הראשון מט מעלו
ועד טו תצטרך לדרוש ולחקור בחשבונות הראייה עד
שתגרע אם יראה או לא יראה ברא כשהיה מקום הירח
האמתי בתחילת מול גרי עד סוף מול תאומים אבל אם
היה מקום הירח מתחילת מול סרטן עד סוף מול
קשת ויהיה האורך הראשון עשר מעלות או פחות תגרע
שאין הירח נראה כלל באותו הלילה בכל ארץ ישראל ואם
היה הראשון יתר על כר מעלות וראי יראה בכל גבול
ישראל ואם יהיה האורך הראשון מעשר מעלות ועד כר
תצטרך לדרוש ולחקור בחשבונות הראייה אם יראה או
לא יראה ואילו הן חשבונות הראייה התבונן וראה
הירח באי זה מול הוא אם יהיה במול טלה תגרע מן
האורך הראשון נט חלקים ואם יהיה במול שור תגרע
מן האורך מעלה אחת ואם יהיה במול תאומים תגרע
מן האורך נח חלקים ואם יהיה במול סרטן תגרע מן
האורך מג חלקים ואם יהיה במול אריה תגרע מן
האורך מג חלקים ואם יהיה במול מאזני תגרע מן האורך
לר חלקים ואם יהיה במול עקרב תגרע מן האורך

ארבעה ושלשים חלקים ואם יהיה במול קשת תגרע
מן האורך ששה ושלשים חלקים ואם יהיה במול גרי
תגרע מן האורך ארבעה וארבעים חלקים ואם יהיה
במול דלי תגרע מן האורך שלשה וחמשים חלקים
ואם יהיה במול דגים תגרע מן האורך שמנה וחמשים
חלקים והנשאר מן האורך אחר שתגרע ממנו אלו
החלקים הוא הנקרא אורך שני ולמה גורעין חלקי
או לפי שמקום הירח האמתי אינו המקום שיראה בו אלא
שינוי יש ביניהן באורך וברוחב והוא הנקד שינוי המראה
ושינוי מראה האורך בשעת הראייה לעולם גורעין אותו מן
האורך כמו שאמרנו אבל שינוי מראה הרוחב אם
היה רוחב הירח צפוני גורעין חלקים של שינוי מראה
הרוחב מן הרוחב הראשון ואם היה רוחב הירח הרדומי
מוסיפין החלקי של שינוי מראה הרוחב על הרוחב הראשון
ומה שיהיה הרוחב הראשון אחר שמוסיפין עליו או גורעין
ממנו אותם החלקים הוא הנקרא רוחב שני וכמה
הם החלקים שמוסיפין או גורעין אותן אם יהיה הירח
במול טלה תשעה חלקים ואם יהיה במול שור עשרה
חלקים ואם יהיה במול תאומים ששה עשר חלקים
ואם יהיה במול סרטן שבעה ועשרים חלקים

ואם יהיה במול אריה שמונה ושלשים חלקים
ואם יהיה במול בתולה ארבעה וארבעים חלקים
ואם יהיה במול מאזנים ארבעים ושישה חלקים
ואם יהיה במול עקרב חמשה וארבעים חלקים
היה במול קשת ארבעה וארבעים חלקים ואם יהיה
במול גרי ששה ושלשים חלקים ואם יהיה במול דלי
עשרים וארבעה חלקים ואם יהיה במול דגים שנים
עשר חלקים ומאחר שתגרע חלקים או תגרע אותן
מן הרוחב הראשון או תוסיף אותן עליו כמו שהודענך
ויצא לך הרוחב השני וכבר ידע אם הוא צפוני או רדומי
ותגרע כמה מעלות וכמה חלקים נעשה זה הרוחב השני
ותכין אותו לפניך ויהיה עתיד ואחר כך תחזור
ותקח מן הרוחב השני הזה מקצתו מפני שהירח גלוי מעט
במעגלו וכמה הוא המקצת שתקח ממנו אם יהיה
מקום הירח מתחלת מול טלה עד עשרים מעלות ממנו או
מתחלת מול מאזני עד עשרי מעלה ממנו תקח מן הרוחב
השני שני חמיו ואם יהיה הירח מעשרים מעלות כמול
טלה עד עשר מעלות כמול שור או מעשרים מעלות ממנו
עד י מעלות כמול עקרב תקח מן הרוחב השני שלושת
ואם יהיה הירח מעשר מעלות כמול שור עד
עשרים ממנו או מעשר מעלות כמול עקרב עד עשרים
ממנו תקח מן הרוחב השני רביעיתו ואם יהיה הירח
מעשרים מעלות כמול שור עד סוף או מעשרים מעלות
עקרב עד סוף תקח מן הרוחב השני חמישיתו ואם
יהיה הירח מתחלת מול תאומים עד עשר מעלות ממנו
או מתחלת מול קשת עד עשר מעלות ממנו תקח מן הרוחב
השני שתותו ואם יהיה הירח מעשר מעלות כמול
תאומים ועד עשרים ממנו או מעשר מעלות כמול קשת עד עשר
ממנו תקח מן הרוחב השני חצי שתותו ואם יהיה
ואם יהיה מקום הירח מעשרים מעלות כמול תאומים עד חמש
ועשרים ממנו או מעשרים מעלות כמול קשת עד חמש ועשרים
ממנו תקח מן הרוחב השני רביע שתותו ואם יהיה
מקום הירח מחמש ועשרים מעלות כמול תאומים עד חמש
מעלו כמול סרטן או מחמש ועשרי מעלות כמול קשת עד חמש
מעלות כמול גרי לא תקח כלום לפי שאין כאן גליות מעגל
ואם יהיה הירח מחמש מעלות כמול סרטן עד עשר ממנו או
מחמש מעלות כמול גרי עד עשר ממנו תקח מן הרוחב השני
רביע שתותו ואם יהיה מקום הירח מעשר מעלות כמול סרטן
עד עשרים ממנו או מעשר מעלות כמול גרי עד עשרים ממנו
תקח מן הרוחב השני חצי שתותו ואם יהיה מקום
הירח מעשרים מעלות כמול סרטן עד סוף או מעשרי מעלות כמול גרי
עד סוף תקח מן הרוחב השני שתותו ואם יהיה
הירח מתחלת מול אריה עד עשר מעלות ממנו

או מתחלת מול דלי עד עשר מעלות ממנו תקח
מן הרוחב השני חמישיתו ואם יהיה הירח מעשר
מעלות כמול אריה עד עשרים ממנו או מעשר כמול
דלי עד עשרים ממנו תקח מן הרוחב השני רביעיתו
ואם יהיה הירח מעשרי מעלות כמול אריה עד עשר מעלות כמול
או מעשרי מעלות כמול דלי עד עשר מעלות כמול דגים תקח מן הרוחב
השני שלישיתו ואם יהיה הירח מעשר מעלות
כמול בתולה עד סוף או מעשר מעלות כמול דגים עד
סוף תקח מן הרוחב השני שני חמיו וזאת
המקצת שתקח מן הרוחב השני היא הנקראת מעגל הירח
ואחר כך תחזור ותתבונן ברוחב הירח
ותראה אם הוא צפוני או רדומי אם הוא צפוני תגרע
מעגל הירח הזה מן האורך השני ואם היה רוחב הירח
רדומי תוסיף המעגל הזה על האורך השני ברא
בשהיה מקום הירח מתחלת מול גרי עד סוף מול תאומים
אבל אם היה הירח מתחלת מול סרטן עד סוף מול קשת
יהיה הדבר הפך שאם יהיה רוחב הירח צפוני תוסיף
המעגל על האורך השני ואם היה רוחב הירח רדומי
תגרע המעגל מן האורך השני ומה שיהיה האורך השני
אחר שתוסיף עליו או תגרע ממנו הוא הנקרא אורך שלישי

הלכות תעניות

מצות עשה אחת והיא לצעוק לפני ה' בכל עת צרה גדולה
שלא תבוא על הציבור וכאור מצוה זו בפרקים אלו

פרק ראשון

מצות עשה מן התורה לזעוק ולהריע בהצטרות על כל
צרה שתבוא על הציבור שנאמר על הצר הצורר אתכם
והרעותם בחצוצרות כלום כל דבר שייצר לכם כגון בצורת
ודבר וארבה וכיוצא בהן זעקו עליהן והריעו ודבר
זה כדרכי התשובה הוא שבזמן שתבוא צרה וזעקו עליה
ויריעו ידעו הכל שבגלל מעשיהם הרעים הורע להן ככתו
עונותיהם וזו היא שיגרום להם להסי הצרה מעליה
אבל אם לא יזעקו ולא יריעו לא יאמרו דבר זה ככתו
העולם ארע לנו וצרה זו נקרה נקרת הרע ודרך אכזריות
ונורכת להם להרבק במעשיהם הרעים ותוסף הצרה
צרות אחרות היא שכתוב בתורה והלכתם בני בקרי
והלכתי גם אני עמכם בהכתי קרי כלומר כשאבא עירי
צרה כרי שתשובו אם תאבדו שהיא קרי אוסף ללכתי
אותו קרי וכדברי סופרים לרתענות על כל צרה
שתבוא על הציבור עד שירודמו בן השמים ובכי רתעו
האו וזעקו בתפילות וכתהננים וכריעין בהצטרות כלבר
ואם היו בכקדש כריעין בהצטרות ובשוכר השוכר כקדש
והצטרות כאריכות שכצות היום בהצטרות ואין תוקעין
בהצטרות ושופר כאדר לא בכקדש שנאמר בהצטרות
וקול שופר הריעו לפני המלך השם ותעניות
או שנוזרין על הציבור כפני הצרות אין יום אדר יום
שאין רוב הציבור יכולים לעבוד ברב זה ואין נוזרין
בתחלה תענית לא בב בשבת ובה של אדר ובשני על
אחריו וכן על הכרר הזה שיני ורכישי ושני עד שירדכו
אין נוזרין תעניות על הציבור לא בשבתות ולא בימים
טובים וכן אין תוקעין בהן לא בשופר ולא בהצטרות ולא
זעקים וכתהננים ברם בתפלה לא אם כן היתה עיר
שהקיפו גוים או נהר או כפינה הכתובה ביכ אכינו יחיד
הנדרף כפני גוים כפני ליכטים וכפני רוח רעה כתהננים
עליהם בשבת וזעקין וכתהננים עליהם בתפלה אבל אין
תוקעין לא אם כן תקעו לכבד את השם לעזר אותם
ולתעלות וכן אין נוזרין תענית בתהרה בראשי
רדשים או בחנוכה ופורי או בחולו של מועד ואם התדו
להתענות על הצרה אפילו יום אחר ופגע בהן יום כאר
כתענין וכשליכין היום בתענית תעניות או שבתעני
על הצרות אין כתענין בהן לא עוברות ולא בניכות ולא
קטנים וכותרין לאכול בלילה אף על פי שכתענין לכרר
הזך כתעניות הכרר ככו שיתבאר וכל תעני שאוכלין בה
בלילה בין צבור בין יחיד זה אוכל ושית ער שיעלה
עבוד השחר והוא שלא ישן אבל אם ישן אינו הורר ואוכל
כשם שהציבור כתענים על צרתן כך היהוד
מתענה על צרתו כיצר הרי שהיה לו דולה או תועה
בדבר או אכור בבית האכורים יש לו להתענות עליו
ולבקש רחמים בתפלתו ואוכר עננו וכו' בכל הפנה
שכתפלל ולא יתענה בשבתות ולא בכוערות ולא בראשי
חדשים ולא בהנכה ופורים

כל תענית שלא קיבלה עליו היחיד מבעד יום אינה
תענית כיצר כקבלה כשיתפלל תפילת כנחה אוכר אדר
התפילה כדר אהא בתענית וגומר בלבו להתענות לכרר
אעפ שהוא אוכל בלילה לא הפסיד כלום וכן אם נכר וקב
עליו להתענות שלשה או ארבעה ימים זה אחר זה אעפ
שהוא אוכל כל לילה ולילה לא הפסיד תעניתו ואינו
צריך כונה לכל יום ויום מבעודו קבל עליו מבעוד
יום להתענות למחר בלבר והתענה ובלילה נמלך להתענו
ביום שני אעפ שלן בתעניתו אינה תענית כפני שלא
קבלה עליו מבעד יום ואין צריך לומר שהיה אוכל ושוח
בלילה והשמים בבקד ונמלך להתענו שאין זו תענית כלל

מעלות המזלות נוטה לצפון או לדרום ויש לנטייתה
שיעור ורוב הנטייה לא תהיה יתר על שלשה ועשרי מעלות
וחצי בקירוב ואלו הם השעורים של נטיות לפי מנן
המעלו של מזלות וההתחלה מתחלת מזל טלה עשר מעלו
נטיות ארבע מעלות עשרים מעלות נטיות
שכונה מעלות שלשים מעלות נטיות אחת עשרה
מעלות ומדצה ארבעי מעלות נטיות חמש עשרה
מעלות חמשים מעלות נטיות שמנה עשרה מעלות
ששים מעלות נטיות עשרים מעלות שבעים
מעלות נטיות שנים ועשרים מעלות שמונים מעלות
נטיות שלש ועשרים מעלות וחצי בעלה ואם
יהיה אחר במנין תקח להם מנתם מבין שתי הנטיות כמו
שבארנו בשמש ובירח כיצר רמש מעלות נטיות שתי
מעלות ואם היה בנין המעלות שלש ועשרים נטיות תשע
מעלות ואם היה בנין המעלות שלשה ועל דרך זו
בכל האחרים שהן העשרות וכאחר שתרע הנטייה של
מעלות מאחת עד תשעי תרע נטיית כולן כדרך שהודענו
בדוחב הירח שאם היה המנין יתר על תשעים עד מאה
ואמינים תגרע אותו כמאה ושמונים ואם היה יתר על
מאה ושמונים עד מאתים ושבעי תגרע כמנו מאה ושמוני
ואם היה יתר על מאתים ושבעים עד שלש מאות
וששים תגרע אותו משלש מאות וששים

והנשאר תרע נטייתו והוא נטיית אותו המנין
שכירך בלא גרעין ולא תוספת אם תרצה לירע
כמה מעלות הוא הירח נוטה בעל הקו השוה כנגד צפון
העולם או כנגד דרום העולם תרע תחלה כמה נטיית
המעלה שהיא כקום הירח האמתי ולאזי זה רוח היא נוטה
לצפון או לדרום ותחזור ותחשוב ותוציא רוחב הירח
הראשון ותראה אם הוא צפוני או דרוכי אם נכצאו רוחב
הירח ונטיית מעלתו ברוח אחת כגון שהיו שניהם צפונים
או דרומיים תקבץ שניהם ואם נכצאו בשתי רוחות כגון
שהיה האחד דרומי והאחר צפוני תגרע המעט משניהם
מן הרב והנשאר הוא כרהק הירח בעל קו השוה באותה
הרוח שהיה בה הרב מענידים כיצר באנו לירע
כמה הירח נוטה מעל הקו השוה בלילי הראייה שהוא שני
לחדש אייר משנה זו וכבר ידעת שמעלת הירח היה תשע
עשרה כמזל שור נטייתה בצפון כמו שכנה עשרה מעלות
ורוחב הירח היה בדרום ככו ארבע מעלות תגרע המעט
מן הרב ישאר ארבע עשרה מעלות ונכצא הירח רחוק
מעל הקו השוה ארבע עשרה מעלות לרוח צפון שהרי
המנין הרב שהוא שכנה עשרה מעלות היה צפוני וכל
חשבון זה בקרוב בלא רקדוק לפי שאינו מועיל בראיה
אם תרצה לירע לאזי זו רוח כרוחות העולם יראה הירח
נוטה תחשוב ותרע מרחקו מעל הקו השוה אם יהיה
על הקו השוה או קרוב ממנו בשתי או שלש מעלות בצפו
או בדרום יראה ככזו כנגד אכצע מערב ותראה פניכחו
ככונת כנגד כורח העולם בשווה ואם יהיה רחוק
מעל הקו השוה לצפון העולם יראה בין מערב העולם ובין
צפון ותראה פנימתו נוטה מכנגד כורח העול כנגד דרום
העולם ואם היה רחוק מעל הקו השוה לדרום העולם
יראה בין מערב העולם ובין דרומו ותראה פנימתו נוטה
כנגד כורח העולם כנגד צפון העולם ולפי רוב המרחק
לפי רוב הנטייה וכחקירת העדים שאומרין להם
כמה היה גבוה ודבר זה יודע כקשת הראיני שבזמן שתהיה
קשת הראייה קצרה יראה הירח כאלו הוא קרוב בין הארץ
וסמן שתהיה ארוכה יראה גבוה מעל הארץ ולפי אורך
קשת הראייה לפי גבהו מעל הארץ בראיית העינים
הרי בארנו חשבונות כל הדרכים שצריכין להם ביריעת
הראייה ובחקירת העדים כרי שיהיה הכל ידוע למבינים
ולא יחסרו דרך מדרכי התורה ולא ישוטטו לבקש אחריה
בספרים אחרים ודשו מעל ספר ה' וקראו אחת מהנה
לא נשדה בריך רחמנא דסויען

כיוון וכן בימות הנשמים אם יהיה יום צח ויראה הירח יותר ממה שיראה בימות החמה לפי שבימות הנשמי אם יהיה יום צח יהיה האויר זך הרב וירא הרקיע בטוהר ותר מפני שאין שם אבק שיתערב באויר אבל בימות החמה יהיה האויר כבד הוא מעושן מפני האבק ולא יראה הירח קטן וכל זמן שתמצא קשת הראיה והאורך הראשון שתערוך לה עם שני הקצין שלהם בצמצום יהיה הירח קטן ביותר ולא יראה לא במקום גבוה ביותר ואם תמצא קשת הראי והאורך הראשון ארוכין הרבה והוסיפו עד סוף הקצים שלהן ממעלו יראה הירח גדול לפי אורך הקשת והאורך הראשון יהיה גדול וגליתו לכל לפיכך ראוי לבית דין לשום שני רברים או בלבם שהן זמן הראיה ומקומה ושואלין את העדים באי זה מקום ראיתם שאם היתה הקשת הראיה קצרה ויתן החשבון שיראה בצמצום כגון שהיתה קשת הראיה תשע מעלות וחמשה חלקים והיה האורך הראשון שלש עשרה מעלות בשוה ובאו עדים שראוהו אם היה בימות החמה או שהיו במקו נמוך חוששין להן ובודקין אותן הרבה ואם היה בימות הנשמים או במקום גבוה ביותר וראי יראה אם לא יהיו שם עבים המברילין עדים שראו החרש בזמנו ובאו והעידו וקבלום בית דין וקראו את החרש הזה הראשון ומנו תשעה ועשרים יום מן היום המקודש וליל שלשים לא נראה הירח מפני שאי אפשר לו להראות או מפני שכסוהו עבים והרי בית דין מצפין לו כל יום שלשו כמו שבארנו ולא באו עדים ועברו את החרש ונמצא יום ראש החרש השני יום אחד ושלושים כמו שבארנו והתחילו למנות תשעה ועשרים יום מן יום ראש החרש השני וליל שלשים לא נראה הירח אם תאמר שכך מעברי את זה ועושין אותו שלשים וקובעין ראש החרש השלשי יום אחד ושלושים כך איפשר שלא יראה הירח בליל שלשי גם כחדש זה ונמצאו מעברין והולכין ועושין חרשים אחר שלשים כל השנה כולה ונמצא בחדש אחרון איפשר שיראה הירח בליל חמשה ועשרי בו או בליל ששה ועשרי ואין לך דבר שחוק והפסד יתר כזה ואל תאמר שהרבר הזה דבר שאינו כצו הוא שלא יראה הירח בכל השנה לא דבר קרוב הוא הרבה ופעמים רבות יארע זה וכיוצא בו במדינות שוכן הנשמים שם ארוך והעבי רבים שאין אנו אומרים שלא יראה הירח בכל השנה לא שלא יראה בתחלת החדשים ויראה אחר כך בימים פעמים לא יראה מפני העבים שאי אפשר לו שיראה וחרשים שאי אפשר לו שיראה בהם וחרשים שאיפשר שיראה בהם לא יראה מפני העבים או מפני שהיה קטן ביותר ולא נתבון אדם לראותו לא הקבלה שהיה ביר חכמי איש מפי איש כפי משה רבינו כך היא שבזמן שלא יראה הירח בתחלת החדשים חרש אחר חרש בית דין קובעין חרש מעובר משלשים יום וחרש חסר מתשעה ועשרים יום וכן מחשבין וקובעין חרש מעובר וחרש חסר בקביעת לא בקדוש שאין מקדשין לא על הראיה ופעמים עושין מלא אחר מלא או חסר אחר חסר כמו שיראה להם מן החשבון ומתכוונין לעולם בחשבונם שאם יראה הירח בחרש הבא יראה בזכנו או בליל עבוה לא שיראה קודם זמנו שהוא ליל שמנה ועשרים ובחשבונות הראיה האילו שבארנו יתבאר לך ותרע מתי איפשר שיראה ומתי איפשר שלא יראה ועל זה סומכין ומעברין חרש אחר חרש או עושין חרש חסר אחר חרש חסר ולעולם אין פוחתין מארבעה חרשי המעוברין בשנה ולא מוסיפין על שמנה חרשים המעוברין וגם לעיבור חרשים אילו שמעברין לפי חשבון עושין סעודת עיבור החרש כמו שאמרנו בפרק שלישי וכל שתמצא בתלמוד מרבים שמראין שבית דין סומכין על החשבון ומפי משה מסיני שהדבר מסוד להם והרשות בידם לחסר או לעבר וכן זה שחסר רבי תשעה חרשים בשנה וכל בית דין חל על עיקר זה הוא בני בזמן שלא

נראה החרש בזמנו וכן זה שאמר חכמים שמעברין את החרש לצורך הוא בחדשים או שמעברין אותן לפי חשבון ועושין אחר מלא ואחר חסר ויש להם לעבר חרש אחר חרש או לחסר בזה הוא שמעברין לצור מפני שלא נראה הירח בזמנו לא בעת שיראה הירח בזמנו שהוא תחלת היותו נראה אחר שנתקבץ עם השמש מקדשין לעולם וכל הרברים האלו בזמן שיש שם בית דין וסומכין על הראיה אבל בזמנים אילו אין סומכין אלא על הקביעה בזה החשבון האמצעי הפשוט בכל ישראל כמו שבארנו בחלכות אלו יתבאר בספרי החשבון התקופות והגימטריאות שאם יראה הירח בארץ ישראל יראה בכל מדינות העולם שהן למערב ארץ ישראל ומכונות כנגדה ואם יתן חשבון שלא יראה בארץ ישראל איפשר שיראה במדינות אחרות שהן למערב ארץ ישראל ומכונות כנגדה לפיכך אם יראה הירח במדינה שהיא למערב ארץ ישראל אין בזה ראיה שיראה הירח בארץ ישראל אבל אם לא יראה הירח בראש ההרי במדינה המערבית המכונות כנגד ארץ ישראל בירוע שלא נראה בארץ ישראל וכן אם לא יראה הירח בארץ ישראל בירוע שלא נראה בכל מדינות העולם שהן למזרח ארץ ישראל ומכונות כנגדה ואם יראה בארץ ישראל איפשר שיראה במדינות מזרחיות ואיפשר שלא יראה לפיכך אם יראה במדינה שהיא למזרח ארץ ישראל ומכונות כנגדה בירוע שיראה בארץ ישראל ואם לא נראה במדינה המזרחית אין בזה ראיה לא איפשר שיראה בארץ ישראל וכל א הרברים כשהיו המדינות שבמערב ובמזרח מכונות כגון שהיו נוטות לצפון העולם משלשים מעלות עד חמשה ושלושים מעלות אבל אם היו נוטות לצפון יתר מזה או פחות משפטים אחרים יש להן שהרי אינן מכונות כנגד ארץ ישראל או שבארנו בערי מזרח ומערב אינן לא להגיד כל משפטי הראיה להגדיל תורה ולהאדיר לא שהיו בני מזרח או בני מערב סומכין על ראיית הירח או תועיל להם כלום לא לעולם אין סומכין לא על קדוש בית דין שבארץ ישראל כמו שבארנו כמה פעמים

פרק תשעה עשר

לפי שאמר חכמים שבכלל רברים שהיו בודקין בהן את העדי אומרי להן להיכן היה הירח נוטה כשר בעיני להודי ררך חשבון דבר זה ואין אני מרדק בו לפי שאינו מועיל בראיה כלל ותחלת חשבון זה לדעת נפיות המולות תחלה העגולה שהיא עוברת במחצית המולות שבה כהלך השמש אינה עוברת באמצע העולם מחצו המזרח לחצי המערב לא נוטה היא מעל הקו השוה המסבב באמצע העול כנגד צפון ודרום חציה נוטה לצפון וחציה נוטה לדרום ושתי נקודות יש בה שפונעות בהן בעגולת הקו השוה המסבב באמצע העולם הנקודה האחת ראש כול טלה והנקודה השני שכנגדה ראש כול כאזנים ונמצאו ששה מזלות נוטות לצפון מתחלת טלה על סוף בתולה וששה לדרום מתחלת מול מאזנים עד סוף כול רגים ומראש מול טלה יתחילו הכולות לנטות מעט מעט ולהתרחק מעל הקו השוה כנגד הצפון עד ראש סרטן יהיה ראש סרטן רחוק מעל הקו השוה לרוח הצפון שלש ועשרים מעלות וחצי מעלה בקירוב ויחזור המולות להתקרב לקו השוה מעט מעט עד ראש מאזנים שהוא על הקו השוה ומראש מאזנים יתחילו לנטות ולהתרחק כנגד רוח דרום עד ראש גדי ויהיה ראש גדי רחוק מעל הקו השוה לרוח דרום שלש ועשרים מעלות וחצי מעלה ויחזור הכולות להתקרב מעט מעט כנגד הקו השוה עד ראש טלה נמצא ראש טלה וראש מאזנים מסבב על הקו השוה ולפיכך כשתהיה השמש בשני ראשים אילו לא תהיה נוטה לא לצפון ולא לדרום ותזרח בחצי מזרח ותשקע בחצי מערב ויהיה היום והלילה שוין בכל הישוב תרי נתבאר לך שכל מעלה ומעלה

פרק רביעי

בכל יום ועם מטבע תעניות האחרונות של מטר מתפללי
על סדר זה מציאין את התיבה לחובה של עיר וכל העם
מתקבצין ומתכסים בשקים ונותנין אפר מקלה על גבי
התיבה ועל גבי ספ תוד כרי להגדיל את הבכיה ולהכניע
לבם ואחר מן העם נוטל מן האפר ונותן בראש הנשיא
ובראש אב בית רין בכקום הנחת תפילין כרי שיכלמו
וישובו וכל אחר ואחר נוטל ונותן בראשו ואחר
כך מעמידין ביניהן זקן חכם והן יושבין לא היה שם זקן
חכם מעמידין חכם לא היה שם לא זקן ולא חכם מעמידין
אדם של צורה ואם לפניו דברי כיבושין אהינו לא שק
ולא תענית גורמין לא תשובה ומעשים טובים שכן כיצנו
בנינוה שלא נאמר באנשי נינוה וירא האלים את שקם
ואת תעניתם לא וירא האלים את מעשיהם ובקבלה כוא
אומר קדעו לבבכם וא בגריכם ומוסיף בעניינות אלו כפי
כוחו עד שיכניע לבם וישובו תשובה נמורה ואדר שגובר
זה דברי כיבושין עוכדין בתפלה וכעכדין שליה ציבור
הראוי להתפלל בתעניתו אילו ואם היה אותו שאומר דברי
הכיבושין ראוי להתפלל בתפלה ואם לאו מורידין אחר
ואי זה הוא הראוי להתפלל בתעניות אילו איש
שהוא רגיל בתפלה ורגיל לקרות בתורה נביאים וכתובים
וכתפל ואין לו ויש לו יגיעה בישיבה ולא יהיה בבניו ובבני
ביתו וכל קרוביו והנלוים ילידו כלה איה יהיה כיתה
ריקן כן העבירות ולא יצא ידו מן המעלות עכל
ברך ומרוצה לעם וישגו וישיגו ערב ואם
היה זקן עם כל המדות האו הרי וואם אינו זקן
הואיל ויש בו כל המדות האו יתפלל ושליח ציבור
מתחיל ומתפלל עד ברכת גול ישראל ואומר זכרונות
ושופרות מעין הצרה ואומר אל השם בצרתה לי כרחמי
ויענני אשא עיני אל ההרים וכולי כמעכס קראת
השם תפלה לעני כי יעטוף וכולי ואומר רבני תרמונים
כפי כוחו ואומ ראה נא בענינו וריבה ריבנו ומהר נלאנו
וכתהנן ואומר בסוף תחנונו כי שענה את אברהם אבינו
בהר המוריה הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם היום
הזה באי גול ישראל וכתהנן להוסיף שש ברכות
שהוא כוסיף זו אחר זו ובתחנן בכך אהת כהן בדברי
תחנונים ופסוקים מדברי קבלה ובכתבי הקדש כפי שהוא
רגיל וחותר בכל אהת כהן בהתיבות לו בראשונה
הוא חותם מי שענה את כשה ואבותיכם על ים סוף הוא
יענה אתכם וישמע קול צעקתכם ביוב הזה באי זוכר
הנשכחות בשנייה הנה חתם בני שענה את
יהושע בגלגל הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם ביום
הזה באי שומע תרונה וישמע קול צעקתכם ביום
מי שענה את שמואל בגלגל הוא יענה אתכם וישמע קול
צעקתכם ביום הזה בני שומע צעקתכם ברביעית
הוא חותם מי שענה את אהרן בהר הגשם הוא יענה
אתכם וישמע קול צעקתכם ביום הזה באי שומע תפלה
בחמישית הוא חותם מי שענה את יונה במעי הדגה הוא
יענה אתכם וישמע קול צעקתכם ביום הזה באי העונה
בעת צרה בששית הוא חותם מי שענה את דוד
ושלמה בנו בירושלם הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם
ביום הזה באי המרדס על הארץ וכל העם עונין
אמן אחר כל ברכה וברכה כהדרך שעונין אחר כל הברכות
בשביעית אומר רפאיגמה ונרפא וכול ונומר
התפילה על הסדר ותוקעין עבדונצרות וכסדר הזה עושין
בכל מקום כשהיו מתפללין על הסדר הזה בירושלם
היו מתכנסין להרהר הבית סגור שיער המזרח ומתפללי כסדר
הזה וכשמגיע שלוח ציבור לומר מי שענה את אברהם אבינו
באי אהינו אהי ישראל מן העול וענה תפלתו באי ישראל
והן עונין אחריו ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד
וחזן הכנסת אומר להוקעים תקיעו בני ישראל
חזור המתפלל ואומר מי שענה את אבותיכם

התלמידים ראויין לכך הגיע ראש חדש כסליו
לא ירדו גשמים בית רין גזרין שלש תעניות על הצבור
שני וחמישי ושני ומותרין בהן לאכול ולשתות בלילה
ואנשי משמר אין מתענין עמהן מפני שהן עסקין בעבוד
וכל העם נכנסים לבתי כנסיו ומתפללין וזועקין ומתחננין
כדרך שעושין בכל התעניות עברו לו ולא נענו בית
רין גזרין שלש תעניות אחרות על הציבור שני וחמישי
ושני ובשלש אילו אוכלין ושותין מבעוד יום כמו שעושין
ביום כיפור משמר מתענין מקצת היום ולא משלימין ואנשי בית אב
והם העוסקים בעבודה באותו היום לא יהיו מתענים כל
עיקר וכל תענית שאוכלין בה מבעוד יום אם אכל ופסק
ונמר שלא לאכול אינו חוזר ואוכל אעפ שיש שהות ביום
בשלש תעניות אילו כל העם אסורין בעשיית
מלאכה ביום ומותרין בלילה ואסורין ברהיצת כל הגוף
בחמין אבל פניו ורגליו מותר לפיכך נועלין את
המרחצאות ואסורין בסיכה ואם להעבי את הזוהמא מותר
ואסורין בתשמי המטה ובנעילת הסנדל בעיר אבל בדרך
מותר לנעול ומתפללין בבתי כנסיות וזועקין ומתחננין
כשאר תעניות עברו אלו ולא נענו בית רין גזרין
שבע תעניות אחרות על הציבור שני וחמישי ושני וחמישי
ושני וחמישי ושני ובאו השבע בלבד עוברות ומיניקות
מתענות אבל בשאר התעניות אין עוברות ומיניקות
מתענות ואעפ שאינן מתענות אין מעננו עצמן בתפנוקי
לא אוכלות ושותות כרי קיום הוולד ובשבע תעניו
אילו אנשי משמר מתעני ומשלימין ואנשי בית אב מתעניו
מקצת היום ולא משלימין וכל דבר שהוא אסור בשלש
אמצעות אסור באו השבע האחרונות ויתרות לו
שבהן בלבד מתרועעין ומתפללין ברוב העיר וכורידין
זקן להוכיח לעם כרי שישבו כדרך וכוכיפין שש ברכות
בתפילת עזרית ובתפילת בנהו ונמצאו כתפללין ארבע
ועשרים ברכות ונועלין את החנויות ונישכטין לעת
ערב ופותחין את החנויות אבל בחמישי פותחין כל היום
מפני כבוד השבת ואם יש לחנות שני פתחים פותח אחת
ונועל אחר ואם יש לחנות אצטבה פותח כדרכו בחמישי
ואינו חושש עברו אילו ולא נענו ממעטין בכשא
ומתן ובבנין של שמחה כגן ציור וכיור ובנטיעה שלשמה
מזן מיני הרם ומיני אהלים וממעטין באירוסין ונישואין
לא אם כן לא קיים מצות פרייה ורבייה וכל מי שקיים
מצות פרייה ורבייה אסור לו לממש כשתו בשני רעבון
וממעטין בשאלת שלום בין אדם לחבירו ותלמידיו חכמי
לא נשאלו שלום לא כנופנין וכמנודין למקום ועם הארץ
שתן להם שלום מחזירין לו בשפה רפה וכבוד ראש
תלמידו חכמים חוזרין לברם ומתענים שני וחמישי ושני
עד שיצא ניסן של תקוה אבל לא הציבו שאין גזרין על
הציבור בשביל גשמי שלא ירדו יתר מלש עשרה תעניו
אלו וכשמתענין היחידים עד שיצא ניסן מותרין לאכול
בלילה ומותרין בעשיית מלאכה וברחיץ ובסיכה ותשביש
המיטה ונעילת הסנדל כשאר כל התעניו ומפסקין לראשי
חדשים ולפגרים יצא ניסן של תקופה והוא כשתגיע
השמש לתחלו כול שור אין מתענין שאין הגשמים בזמן
הזה לא סימן קלה הואיל ולא ירדו כל עיקר מתחל השג
סא בארץ ישראל גל הרומה לה אפלי גקומות שעונת
הגשמים שלהן קורם שבעה עשר במרחשון או אחר זמן
זה כשיגיע זמנם ולא ירדו גשמים יחידים מתענים שני
וחמישי ושני ומפסקין בראש חדשים ובחנוכה ובפורים
ושוהין אחרי כן כמו שבעה ימים אם לא ירדו גשמים בית
רין גזרין על הציבור שלש עשרה תעניות על זכר
שאברנו כל תעניות שגזרין הציבור בחוצה
לארץ אוכלין בה בלילה ורינה כרין שאר התעניות שאין
גזרין על הציבור תענית כגון צום כיפור לא בארץ ישראל
בלבד ובגלל הכשר ובאותן עשר תעניות שהן שלש
אמצעות ושבע אחרונות

הרואה חלום רע צריך להתענו למחא כרי שישיב
ויעור במעשיו ויחפש בהן ויחזור בתשובה ומתענה ואפי
בשבת ומתפלל ענינו בכל תפלה אעפ שלא קיבלה מבנו
יום והמתענה בשבת מתענה יום אחר מפני שביטל עונג
שבת מתענה אדם שעות והוא שלא יאכל כלום שאר היום
כיצר הרי שהיה טרוד בחפציו ומתעסק בצרכיו ולא אכל
עד חצות אי עד תשע שעות ונמלך להתענות בשעות
שנשארו מן היום הרי זה מתענה אותן שעות ומתפלל בהן
ענגו שהרי קבל עליו התענית קודם שעות התענית וכן אם
אכל ושתה ואחר כך התחיל להתענות שאר היום הרי זה
תענית שעות כל השרוי בתענית בין שהיה מתענה
על צרתו או על חלומו בין שהיה מתענה עם הציבור על
צרתם הרי זה לא ינהוג עידונו בעצמו ולא יקל ראשו
ולא יהיה שמח ושוב לב לא רואג ואונן כענין שנאמר מה
יתאינן אדם חי גבר על חטאיו ומותר לו לטעום את
התבשיל ואפילו בכרי רביעית והוא שלא יבלע לא טועם
זפולט שכח ואכל משלים תעניתו יחיד שהיה מתענה
על החולה ונתרפא על צרה ועברה הרי זה משלים תעניתו
ההולך ממקום שמתענין למקום שאין מתענין
הרי זה מתענה ומשלים תעניתו הלך ממקום שאין
מתענין למקום שמתענין הרי זה מתענה עמהן שכח ואכל
ושתה אל יתראה בפניהם ואל ינהוג עידונו בעצמו
צבור שהיו מתענין על הנשמי וירדו להן נשמים אם קודם
חצות ירדו לא ישלימו לא אוכלין ושותין ומתבנסין וקודמו
הלל הגדול שאין אומרין הלל הגדול לא בנפש שבעה וכרם
מלאה ואם אחר חצות הואיל ועבר רוב היום בקרושה
ישלימו תעניתן וכן אם היו מתענין על צרה ועברה
או על שמד ובשל אם קודם חצות לא ישלימו ואם אחר
חצות ישלימו בכל יום תענית שנחרץ על הציבור
מפני הצרות בית רין והוקני יושבין בבית הכנסת ובודקי
על מעשה אנשי העיר מאחר תפילת שחרית עד חצות היום
ומסירין המכשולות של עבירות ומוהירין ודורשים וחוקרין
על בעלי חמס ועבירות ומפרישין אותן ועל בעלי זרוע
ומשפילין אותן וכיוצא בדברים אלו ומחצי היום ולערב
רביע היום קוראין בברכות וקללות שבתורה שנ מוסר ה
בני אל תמאס ואל תקוץ בתוכחתו ומפטידין בנביא
בתוכחו מענין הצרה ורביע היום האחרון מתפללים מנחה
ומתחננים וזועקים ומתוודים כפי כחם

פרק שני

אילו הן הצרות של ציבור שמתענין ומתריעין עליהן על
הצרת שונאי ישראל וישראל ועל החרב ועל הדבר ועל חיה
רעה ועל הארבה ועל החסיל ועל השרפון ועל הירקון ועל
הזפילת ועל החלאים ועל המזונות ועל המטר כל
עיר שיש בה צרה מכל לא אותה העיר מתענה ומתרת
עד שתעבור הצרה וכל סביבותיה מתענו ולא מתריעות
אבל מבקשים עליהם רחמים ובכל מקום אין צועקין ולא
מתריעין בשבת כמו שאמרנו חוץ מצרת המזונות שצועקי
עליה אפי בשבת אבל אין מתריעין עליהן בחצוצרות בשב
על הצרת שונאי ישראל לישראל כיצר גוים שבאו
לערו מלחמה עם ישראל או ליטול מהם מס או ליקח מידם
ארץ או לגזור עליהם שמד אפי במצוה קלה הרי לא מתעני
ומתריעין עד שירוחמו וכל הערים שסביבותיהם מתענין
אבל אין מתריעין לא אם כן תקעו להתקבץ לעזרתן
על החרב כיצר אפילו חרב של שלום כגון שערם מלחמה
גוים עם גוים ועברו במקום ישראל אעפ שאין ביניהם ובין
ישר מלחמה הרי זה צרה ומתענין עליה שנ וחרב לא תעבו
בארצכם מכלל שראיית המלחמה צרה ועל הדבר אי זה
היא דבר עיר שיש בה תקרנלי ויצאו ממנה שלשה מתים
בשלשה ימים זה אחר זה הרי זה דבר יצאו ביום אחר או
בארבעה ימים אין זה דבר היה זה אף ויצאו ממנה ששה
ביום ששה ימים זה אחר זה הרי זה דבר יצאו ביום אחר או
בשבעה ימים אין זה דבר היה זה אף ויצאו ממנה ששה
ביום ששה ימים זה אחר זה הרי זה דבר יצאו ביום אחר או
בשבעה ימים אין זה דבר היה זה אף ויצאו ממנה ששה

וחוקים ששבתו ממלא כלל מנין אנשי המדינה לענין זה
היה דבר בארץ ישראל מתענין שאר גלויות ישראל עליהן
היה דבר במדינה ושירות הולכות ובאות ממנה למדינה
אחרת שתיהן מתענות אעפ שהן רחוקות זו מזו
אין מתענין על חיה רעה לא בזמן שהיא משולחת כיצר
נראתה בעיר ביום הרי זה משולחת נראתה בשדה ביום
אם ראתה שני בני אדם ולא ברחו מפניהם הרי זה משולח
לא רדפה אחריהם אינה משולחת

ואם היה שדה הסמוכה לאגם וראתה שני בני אדם ורדפה
אחריהם אינה משולחת ואם היתה באגם אפילו רדפה
אחריה אינה משולח לא אם כן טרפה שניהם ואכלה אחד
מהן אבל אם אכלה שניה באגם אינה משולחת מפני שזה
הוא מקומה ומפני הרעבון שרפה לא מפני שהיא משולחת
בתים הבנויים במדברות ובארצות הנשמות

הואיל והן מקום גדודי חיה אם עלתה לגג ונטלה תינוק
מעריסה הרי זה משולחת ואם לא הגיעה למרה זו אינה
משולחת שאו בני אדם הם שסכנו בעצמם ובאו למקום
החיות שאר מיני רמש הארץ ורמש העוף

ששולחו והויקו כגון שילוח נחשים ועקרבים ואין צריך
לומר צרעין ויתושין והדומה להן אין מתענין עליהן ולא
מתריעין אבל זועקים בלא תרועה על הארבה ועל
החסיל אפילו לא נראה מהן לא כנף אחד בכל ארץ ישראל
מתענין ומתריעין עליהן ועל הגובאי בכל שהוא אבל על
החגב אין מתענין עליו ולא מתריעין לא זועקין בלבד
על השרפון ועל הירקון משיתחיל בתבואה ואפילו לא
התחיל לא במקום קטן כמלוא פי תנור גזורק על הצרענות
ומתריעין על המפולת כיצר הרי שרבתה בעיר

מפולת כתלים בריאים שאינן עומדין בצד הנהר הרי זה
צרה ומתענין ומתריעין עליה וכן על הרעש ועל הרוחות
שהן מפילין את הבנין והורגים מתענין ומתריעין עליהן
על החללים כיצר הרי שירד חולי אחד לאנשים

הרבה באותה העיר כגון אבסכרה או חרחרור וכיוצא בהן
זהו כתיב באותו החלי הרי זה צרת ציבור וגזרין לה
תענית ומתריעין וכן חכוך לח הרי הוא כשחן פורח ואם
פשט ברוב הציבור מתענין ומתריעין עליו אבל חכוך
יבש צועקים עליו בלבד על המזונות כיצר הרי שהחלו
דברים של סחורה שרוב חיי אנשי אותה העיר מהן כגון
כלי פשתן בבבל ויין ושמן בארץ ישראל ונתמעט המשא
והמתן עד שיצטרך התגר למכור שוה עשרה בששה ואחר
כך ימצא לוקח הרי זה צרת ציבור ומתריעין עליה וזועקין
על המטר כיצר הרי שרבו עליהן

גשמים עד שיצרו להן הרי זה צרת ציבור ומתריעין עליהן
צרה יתירה כזו שהביתים נפלין ונמצאו בתיהן קבריהן
ובארץ ישראל אין מתפללין על רוב הגשמים מפני שהיו

ארץ הרים ובתיהם בנויים באבנים ורוב הגשמים טובה
להן ואין מתענין להעביר הטובה תבואה שצבחה
תמנע הזטר והתחילו צמחין לייבש הרי זה צרת ציבור וזועקי
על שירדו גשמים או עד שיבשו הצמחים וכן אם הגיע זמן
הפסח או קרוב לו בארץ ישראל שהוא זמן פריחת האילנות
שם ולא ירדו גשמים הרי זה צרת ציבור וזועקין עד שירדו
גשמים הראויין לאילנות או עד שיעבור זמנם וכן

אם הגיע זמן חג הסוכות ולא ירדו גשמים הרבה כרי
למלאות מהם הבורו השיחין והמערו הרי זה צרת ציבור
שירד גשם הראוי לבורו ואם אין להם מים לשתות מתעני
על הגשמים בכל עת שלא יהיה להם מים לשתות ואפילו
בימות החמה פסקו הגשמים בין גשם לגשם
ארבעים יום בימות הגשמים הרי זה צרת ציבור ומתענין
וזועקים עד שירדו הגשמים או עד שיעבור זמנם

פרק שלישי

הרי שלא ירדו להם גשמים כל עיקר מתחלת ימות הגשמו
אם הגיע שבעה עשר במרחשון ולא ירדו גשמים מתחילו
תלמידי חכמים בלבד להתענות שני וחמשי ושני וכל

לאחר שלשים יום חזר וקורע כל הצומות האילו עתידים ליבטל לימות המשיח ולא עוד לא שהם עתידים להיות ימים טובים וימי ששון ושמחה שנ' כה אמר ה' צבאו עם הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה ולמועדי טובים והאמת והשלו אהבו

הלכות מגלה וחנוכה

יש בכלל שתי מצות עשה מרבירי סופרי ואינן מן המניין ובמאור שתי מצות אילו בפרקים אילו

פרק ראשון

קריאת המגלה בומנה מצות עשה מרבירי סופרים והרבירי יודעים שהיא תקנת הנביאי והכל חייבין בקריאתה אגשי תשים וגדים ועבדים משוחררי ומחנכין את הקטני לקרות ואפי' נהנים בעבודתן מבטלים עבודתן ובאין לשבו מקרא מגלה וכן מבטלין תלמוד תורה לשמוע מקרא מגלה קל וחומר לשאר מצות של תורה שכולן נראה מפני מקרא מגלה ואין לך דבר שנראה מקרא מגלה מפניו חוץ ממת מצוה שאין לו קוברין שהפוגע בו קוברו תחל ואחר כך קור' אחר הקורא ואהרד השומע מן הקורא יצא ידי חובתו והוא שישמע מפי מי שהוא חייב בקריאתה לפיכך אם היה הקורא חרש או קטן או שוטה השומע ממנו לא יצא מצוה לקרות את כולה וכיוצא לקרותה בלילה וביום וכל הלילה כשר לקריאת הלילה וכל היום כשר לקריאת היום ומברך קודם קריאתה בלילה שלש ברכות ואלו הן באי אמה אשר קדשנו במצותיו וציונו על מקרא מגלה באי אמה שעשה נסים לאבותינו בימים ההם ובזמן הזה

כאז אמה שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה וביום אינו חוזר ומכר שהחיינו ומקום שנהגו לברך אהרן פסוק באי אמה הא הרב את ריבנו והרן את דינינו והנוקם את נקמתנו והנפר לנו מצרינו והמשל גמול לכל אויבי נפשנו באי הא הנפרע לישראל מכל צריהם הא הכושע אי זהו ומן קריאתה ומנים הרבה תקנו לה חכמים שנא בזמניהם ואלו הן ומני קריאתה כל מדינה שהיתה מוקפת חומה מימי יהושע בן נון בין בארץ בין בחוצה לארץ אעפ שאין לה עכשו חומה קורין בחמשה עשר באדר וכדינה זו היא התקאת מך וכל מדינה שלא היתה מוקפת חומה בימות יהושע ואעפ שהיא מוקפת עתה קוראין ביד ומדינה זו היא הנקראת עיר / שושן הבירה אעפ שלא היתה מוקפת חומה בימי יהושע בן נון קוראין בהכשה עשר

שבה היה הנס שנ ונח בחמשה עשר בו ולמה תלו הדבר בימי יהושע כדי לחלוק כבוד לארץ ישראל שהיתה הרבה באותו הזמן כדי שיהיו קוראין כבני שושן ויחשבו כאו הם סבין הכוקפין חומה אעפ שהן עתה הרבין הואיל והיו מוקפין בימי יהושע קורין בשו ויהיה זכרון לארץ ישראל גם זה בני הכפרים שאינן מתקבצין בבתי כנסת לא בשני ובחמישי תקנו להם שיהיו מקדימין וקוראין ביום הכניסה כיצד אם הל יום ארבעה עשר להיות בשני או בחמישי קראו בו ביום ואם הל ביום אחר חוץ משני וחמישי מקדימין וקוראין בשני או בחמישי הסמוך לארבעה עשר כיצד הל ארבעה עשר להיות באחד בשבת

מקדימין וקוראין בחמישי שהוא יום אחד עשר הל להיות בשליש קוראין בשני שהוא יום שלשה עשר הל להיות שביעי קורין בשני שהוא יום שני עשר וכל או שמקדימין וקוראין קודם ארבעה עשר אין קוראין אותה בפחות מעשרה כבר שמקדימין וקורין ביום הכניסה מן שאין נכנסין בו בשני ובחמישי אין קוראין אותה לא מד וכל עיר שאין בה עשרה בטלנין קבועין בבית המגן לרבו הצבור הרי היא כפטר ומקדימין וקוראין ביום הכניסה ואם אין שם עשרה בני אדם תקנתו לקבלתו חן סגשי עיר גדולה ואין קוראין לא בארבעה עשר ביום שמקדימין וקוראין ביום הכניסה בזמן ש

לישראל כלכו אבל בזמן הזה אין ק' שהוא יום ארבעה עשר ויום חמשה עשר עיירות י' אין בארבעה עשר ובי' עשר בן עיר שהלך לכה וב' היה רעתו לחזור למקומו בזמן קרא כמקומו ואם לא היה בו קרא הקריאה קורא עם איש רמי לו וכל הנראה עמו אם זה ככרד וקוראין בחמשה ואין ידוע אם הית' אחר כן הוקפה קור' וחמשה עשר וב' י' עשר בלבר הואיל ודי' זמן קריאת את המגל באדר ראשון ואחר כך חוזרים וקוראין אותה באדר הג' את המגלה בשבת גזרה שמא אצל מי שהוא בקי לקרותה או הרבי שהכל חייבין בקריאתה ואין הכל בני לפיכך אם הל זמן י' י' מקדימין וק' קודם השבת שואלין קור' בהלכו פורים באר' כרי להזכיר שהוא פורים ניער יום ארבעה עשר שחל להיות בשבת בני עיירות מקדימין קראו ב שבת ובני כרכים קוראים יומם באחוז בשבת חמשה עשר להיות בשבת בני כרכים מקדימין בערב שבת שהוא יום ארבעה עשר ובני עיירות בו ביום שהוא זכנם ונמצאו הכל קוראין בארבעה עשר

עשר בלבר הואיל ודי' זמן קריאת את המגל באדר ראשון ואחר כך חוזרים וקוראין אותה באדר הג' את המגלה בשבת גזרה שמא אצל מי שהוא בקי לקרותה או הרבי שהכל חייבין בקריאתה ואין הכל בני לפיכך אם הל זמן י' י' מקדימין וק' קודם השבת שואלין קור' בהלכו פורים באר' כרי להזכיר שהוא פורים ניער יום ארבעה עשר שחל להיות בשבת בני עיירות מקדימין קראו ב שבת ובני כרכים קוראים יומם באחוז בשבת חמשה עשר להיות בשבת בני כרכים מקדימין בערב שבת שהוא יום ארבעה עשר ובני עיירות בו ביום שהוא זכנם ונמצאו הכל קוראין בארבעה עשר

פרק שני

הקרא את המגלה לכפרע לא יצא קרא וש' פסוק וקרא פסוק שני לו וחזר וקרא פסוק ששכח והזר וקרא פסוק שני לא יצא מפני שקרא פסוק אחד לכפרע אלא כ' עושה מתחיל כפסוק שני ששכח וקרא על הכרד מצא ציבור שקראו הציה לא יאכר אקרא הציה האחרת עם הציבור ואחזור ואקרא הציה ראשון שזה קורא למכר לא קורא מתחלה ועד כוף על הכרד לא ישה מעט וחזר וקרא אעפ ששהה כדי לזכור את טלה חיייל וקרא על הסדר יצא הקורא את המגלה פה לא יצא ידי חובתו הלועז ששכע את המגלה הנ' בלשו הקדש ובכתב הקדש אעפ שאינו יודע כד האוסרין יצא ידי חובתו וכן אם היתה כתובה ונית ושכעה יצא אעפ שאינו מכיר ואפילו היה הע עברי היתה

כתובה תרגום או בלשון אחרת או שונות הנזכר לא יצא ידי חובתו בקריאתה אם המכר אותה הלשון בלבר ודוא שתהיה כתובה בכתב אותה הלשון אבל אם היתה כתובה בכתב עברי וקראה ארמית לארמי לא יצא שנמצא זה קורא על כה וכיון שלא יצא ידי חובתו הקרא לא יצא השומע ממנו הקורא את המגלה בלא כונה לא יצא מוצר היה כתובה או רורשה או מניהה אם מין את לבו לצאת בקריאה זו יצא ואם לא כיון לבו לא יצא קרא וזאת מאנכנס הואיל ולא נרדם בשינת יצא ברא שהסמין לבו בכתובה יצא בשנתהון לצאת בקריאה שקרא בספר שמעתיק ממנו בשעיה שהוא כותב אבל אם לא נתמון לצאת בקריאה זו שכר' לא יצא שאינו יצא ידי חובתו לא בקריאת בספר שגולה כתובה בו בשעת קריאה הקורא את המגלה ושעה בקריאתה וקרא קריאה משונשת יצא לפי שאין מדקדקין בקריאתה קראו עובר וזו יצא ואפילו בציבור אבל לא יקרא בציבור

תתלה אפילו כבוד הציבור קריאת שני יצא יצא הקוראין והשומעים מן הקוראין וק' וכל עם הקטן ואפי' בציבור במגלה הכתובה בין הכתובים ואם קראו כן היתה יתירה על שאר היריעות או ד' הכר אבל היחיד קורא בה ואפילו צננה

הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם ביום הזה ואחר כך
תוקעין הכהנים ומריעין ותוקעין וכן בברכה
השנייה לוי שהיא ראשונה מן השש שמותיה חותם בה
בסדר ה' אהים אהי ישראל מן העולם ועד העולם באי זכר
הנשכחות והן עונין בדרך שם כבוד מלכותו לעולם
ועד וחזן הכנסת אומר לה' הריעו בני אהרן הריעו וחזור
שליח ציבור ואומר מי שענה את משה ואבותינו על ים
סוף הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם ביום הזה ואחר
כך מריעין ותוקעין ומריעין וכן על כל ברכה וברכה
באחת אומר תקעו ובאחת אומר הריעו עד שיגמור כל
שבע הברכות ונמצאו הכהני פעם תוקעין ומריעין ותוקעין
ופעם מריעין ותוקעין ומריעין שבע פעמים ואין עושים
סדר זה לא בהר הבית בלבד וכשהן תוקעין ומריעין שם
תוקעין בחצוצרות ובשופר כאחד כמו שאמרנו שבע
תעניות הא' כל מקום שגזרין אותם שם אחר שמתפללין
יוצאין כל העם לבית הקברות ובוכין ומתחננים שם כלום
הרי אתם מתים כאו אכ לא תשובו מרדכיכם ובכל תענית
מתעניות הצרות שגזרין על הציבור מתפללין תפילת
נעילה בכל מקום יררו להן גשמים עת מתי יהיו
יורדין ויפסקו הציבור מן התענית משירדו בעומק הארץ
החריבה טפח ובינונית טפחי ובעבודה עד שירדו בעומק
שלשה טפחים

פרק חמישי

יש שם ימים שכל ישראל מתענים בהם כפני הצרות שארעו
בהן כרי לעורר לבבות ולפתוח דרכי התשובה ויהיה זה
זכרו למעשינו התני ומעשה אבותינו שהיה כמעשינו עתה
עד שגרם להם ולנו אותן הצרות שמכרו רבדים או נשוב
למטיב שג' והתודו את עונם ואת עון אבותם וכול
ואי יתנום שלישי בתשרי שבו נהרג גדליה בן אחיקם
אכבת נחמיה ישראל הנשארת וסיבב להתם גלותן
ועשירי בשבת שבו סכך מלך בבל נבוכד נצר הרשע
על ירושלים והמאה במצור ובמצוק ושבעה עשר
בתמוז חמשה דברי אירעו בו נשתברו הלוחו ובשל התמי
כ' ת' ראשון והובקע ירושל בחורבן שיני ושרף אפוסטמו
ד' יצאת התורה והעמיד עלם בהיכל ותשעה באב
ה' שהדברים אירעו ב' נזר על ישראל במדבר שלא יכנסו
לא יצ' וחרב הבית מראשונה ובשנייה ונלכדה עיר גדולה
יב' נר שמה והיו בה א'ים ורבבות מישראל והיה להם מלך
ג' ל' ורמו כל ישראל וגדולי החכמים שהוא מלך המשיח
ל' ב'ד' ג'ים ונחננו כולם והיתה צרה גדולה כמו חורבן
ה' ק'יש ובו ביום המינין לפורענו חרש טורנו רופוס הרשע
נ' ר' יצ' את ההיכל ואת סביביו לקי' ציון שרה תחרש
ת' יצ' הצומות האלו הרי הן מפורשין בקבלה צום
ו' יצ' וצום חמישי וצום השביעי וצום העשירי
א' יצ' הרביעי זה שבייה עשר בתמוז שהוא
ו' יצ' החמישי זה תשעה באב
ז' יצ' השביעי זה שלשה בתשרי
ח' יצ' העשירי זה עשרה בסבת
ט' יצ' כל ישראל במניס
י' יצ' זכר לתענית שנתענו
יא' יצ' הצומות ותקתם ואם חל
יב' יצ' בארד להיות בשבת מקדימין ומתענין בחמשי
יג' יצ' אכל אחד מארבעה ימי הצומות שחל
יד' יצ' אותו לאחר השבת חל להיות בערב
יז' יצ' שבת בערב שבת ובכל הצומות האו אין מתריעין
יח' יצ' תפלת נעילה אמר קורין בתורה שחלת
יט' יצ' ושותין בלילה חוץ
כ' יצ' אב ממעטין בשמחה
כא' יצ' אסור לסגור ולכבס
כב' יצ' עד שיעמד התענית
כג' יצ' נהגו ישראל
כד' יצ' ער שירדו

התענית ויש מקומות שנהגו לבטל השחיטה מראש החדש
עד התענית תשעה באב לילו כיוצו לכל דבר
ואין אוכלין לא מבעוד יום ובין השמשות שלו אסור כיום
הכפורים ולא יאכל בשר ולא ישתה יין בסעודה הכפסיק
בה אבל שותה הוא יין מנתו שיש לו שלשה ימים או פחו
ואוכל בשר מליח שיש לו ימים או יותר ולא יאכל שני
תבשילין ברא שאכל ערב תשעה באב אחר חצות
אבל אם סעד קודם חצות אעפ' שהוא מפסיק בה אוכל כל
מה שירצה וע'ב תשעה באב שחל להיות בשבת אוכל
ושותה כל צורכו ומעלה על שלחנו אפילו כסעודת שלמה
וכן תשעה באב עצמו שחל להיות בשבת אינו מחסר כלום
היה מרת כל העם שאינן יכולין לסבול יותר מראי אבל
חסידים הראשונים כך היתה מרתן ערב תשעה באב היו
מביאין לו לארס לברו פת חרבה במלח ושולח במי ויושב
בין תנור וכירי ואוכלה ושותה עליה קיתון של מים בראנה
ובשטמון ובכיה כמי שמתו מוטל לפניו כזה ראוי לחכמים
לעשות או קרוב מזה ומימינו לא אכלנו ערב תשעה באב
תבשיל אפילו של ערשים לא אם כן היה בשבת
עוברות ומניקות מתענות ומשלימות בתשעה באב ואסור
ברחיצה בין בחמין בין בצונן ואפי' להושיט אצבעו במים
ואסור בסיכה של תענוג ובנעילת הכנרל ובתשמיש הכטה
כיום הכפורים ומקום שנהגו לעשות בו מלאכה עושין ומקום
שנהגו שלא לעשות אין עושין ובכל מקום תלמידיו חכמים
בטלין ואמרו חכמים שהעושה בו מלאכה אינו רואה כימן
ברכה לעולם תלמידיו חכמים אין נותנין זה לוח
שלום בתשעה באב לא יושבים דוים ונאנחים כאבילי אם
ואם נתן להם עם הארץ שלום מחזירין לו בשפת
רפה וכובר ראש ואסור לקרות בתשעה באב בתורה או
בנביאים או בכתובים ובמשנה ובהלכות ובתלמוד ובהגדו
ואינו קורא לא באיוב ובקינות וברברים הרעים
שבירמיהו ותינוקות של בית רבן בטלין בו ומקצת החכמי
נוהגין שלא להניח בו תפלין של ראש משחרב
בית המקדש תקנו חכמים שהיו באותו הדור שאין בונין
לעולם בנין מסוייר ומכוויר כבנין המלכים לא טח ביתו
בשיט וסר בסיר ומשייר מקום אמה על אמה כנגד הפתח
בלא סיר והלוקח חצר מסויירת ומכווירת הרי זו בהוקתה
ואין מהיביבין אותו לקלוף הכתלים וכן התקינו
שהעורך שולחן לעשות סעודה לאורחיו מחסר ממנו מעט
ומניה מקיס פנוי בלא קערה מן הקערות הראויות לתת
שם וכשהאשה עושה תכשיטי הכסף והזהב משוירת מין
מליני התכשיט שנוהגת בהן כרי שלא יהיה תכשיט שלם
וכשההתן נושא אישה לוקח אפר מקלה ונותן בראשו מקו
הנחת התפלין וכל או הדברים כרי לזכור ירושלם שנ' אם
אישבחד ירושלם תישכח ימיני תרבק לשוני לחכי אם לא
אזכרכי אם לא אעלה את ירושלם על ראש שכחתי
וכן גזרו שלא לנגן בכלי שיר וכל מיני זמר וכל מיני
קול של שיר אסור לשמח בהן ואסור לשומעין מפני הדורבן
ואפילו שירה כפה על היין אסורה שנ' בשר לא ישתו יין
וכבר נהגו כל ישראל לומר רברי תושבחו או שיר
של הודאות לא וכיוצא בהן על היין ואחר כך גזרו
על עשרות חתנים שלא להניחם כלל ושלא יניח החתן
בראשו שום כליל שנ' חסיד המצננת והרם העשרה
וכן גזרו על עשרות מלות אם היה שם כסף אבל של גדול
יותר למלא מי שראו ערי יהודה בחורבן אסור
ערי קדש היו מרס וקודע ראה ירושלם בחורבנה אום
בית קדשנו ותפארתנו וכו' וקודע ומהיכן חייב לקודע
מן הצופים וכשיגיע למקדש קודע קודע אחר ואם פגע
במקדש תחלה כשיבא מדרך המרבר קודע על המקדש
ומוסיף על ירושלם כל הקדעים האו סלם בידו
מעומד וקודע כל כסות שעליו עד שיגלה את לבו ואינו
מאחה קדעים אילו לעולם אבל רשאי הוא לשלל למלך
ללקח ולתפורן סמן סולמות היה חולך ובא לירושלם
חולך ובא אם תוך שלשים ימים קודם לירושלם

ודם שני פעמים ומקום שנתנו לכפר וכפול ומקום שנתנו
 שלא לכפר אין כופלין מנהג קריאת החלל בימי
 הכמים הראשונים כך היה אחר שמסד הגרול שמקרא
 את החלל מתחיל ואם הללויה וכל העם עונין הללויה
 וחוזר ואומר הללו עברי ה וכל העם עונין הללויה וחוזר
 ואומר הללו את שם ה וכל העם עונין הללויה וחוזר ואם
 יחי שם ה מברך מעתה ועד עולם וכל העם עונין הללויה
 וכן על כל דבר עד שנמצאו עונין בכל החלל הללויה מאת
 שלש ועשרים פעמים סימן להם שנותיו של אהרן
 וכן כשהקור מגיע לראש כל פרק ופרק הן חוזרין ואומרין
 מה שאמר כיצד כשהוא אומר בצאת ישראל ממצרים כל
 העם חוזרין ואומרין בצאת ישראל ממצרים והקורא אומר
 בית ישראל מעם לועז וכל העם עונין הללויה עד שיאמר
 אהבתי כי ישמע ה את קולי תחנוני וכל העם חוזרין
 ואומרין אהבתי כי ישמע ה וכול וכן כשיאמר הקורא הללו
 את ה כל גוים כל העם חוזרין ואומרין הללו את ה כל
 הקורא אומר אנא ה הושיעה נא והן עונין
 גוים אהרין אנא ה הושיעה נא אעפ שאינו ראש פרק הוא אום
 אנא ה הצליחה נא והן עונין אנא ה הצליחה נא הוא
 אום ברוך הבא וכל העם אום ברוך הבא ואם היה המקר
 את החלל קטן או עבר או אשה עונה אחרים כה שהן
 אומרין מלה מלה בכל החלל זה הוא המנהג הראשון
 ובו ראוי לילך אבל בזמנינו אילו ראיתי בכל הבקומו מנהגו
 משונות בקריאתו ובעניי העם ואין אחד מהם דומה לאחר

פרק רביעי

במה נרות הוא מדליק בחנוכה מצותה שיהיה כל בית ובית
 מדליק נר אחד בין שהיו אנשי הבית מרובין בין שלא
 היה בו אלא אדם אחד והמהדר את המצוה מדליק נרות
 כמנין אנשי הבית נר לכל אדם ואחד בין אנשי בין נשים
 והמהדר יותר על זה ועושה מצוה מן המובחר מדליק נר
 לכל אחד בלילה הראשון זמוסוף והולך בכל לילה ולילה
 נר אחד כיצד הרי שהיו אנשי הבית עשרה בלילה
 הראשון מדליק עשרה נרות ובליל שני עשירי ובליל שלישי
 שלשים עד שנמצא מדליק בליל שמיני שמינים נרות
 מנהג פשוט בכל ערינו בספרד שיהיו כל אנשי הבית
 מדליקין נר אחד בלילה הראשון ומוסיפין והולכין נר בכל
 לילה עד שנמצא מדליק בליל שמיני ח נרות בין שהיו
 אנשי הבית מרובין בין שהיה אדם אחד נר שיש
 לו שתי פיות עולה לשני בני אדם מלא קערה שמן והקיפת
 פתילות אם כפה עליה כלי כל פתילה ופתילה נחשבת כנר
 אחד לא כפה עליה כלי נעשית כמדורה ואפילו בנר אחד
 אנה נחשבת אין מדליקין נרות חנוכה קודם
 שתשקע החמה אלא עם שקיעתה לא מאהרין ולא מכדימי
 שכן או הויד ולא הדליק עם שקיעת החמה מדליק והולך
 עד שתכלה רגל מן השוק וכמה הוא זמן זה כמו חצי שעה
 או יתר עבר זמן זה אינו מדלי וצריך שיתן שמן בנר כדי
 שתהיה דולקת והולכת עד שתכלה רגל מן השוק הדליקה
 ונבטה אינו זקוק להדליקה פעם אחרת נשארה דולקת
 אר שכלתה רגל מן השוק אם רצה לכבותה או לכלקה
 עשת כל השמנים וכל הפתילות כשרות לנר חנוכה
 ואעפ שאין השמנים נמשכין אחר הפתילה ואין האור
 נלית יפה באותן הפתילות ואפי בלילי שבת שבתוך ימי
 חנוכה מותר להדליק השמנים והפתילות שאסור להדליק
 מן נר שבת לפי שאסור להשתמש לנר חנוכה בין בשבת
 בין בחול ואפילו לבדוק מעות או למנותן לאורה אסור
 נר חנוכה מצוה להניחו על פתח ביתו
 מסוין בטפח הסמוך לפתח על שמאל הנכנס לבית כדי
 שתהיה מורה במין נר חנוכה משמאל ואם היה דר בעליו
 מניחו בחלון הסמוכה לרשות הרבים ונר חנוכה שהניחו
 למעלה מעשרים אמה לא עשה כלום לפי שאינו ניכר
 כשיהסננה מניח אדם נר חנוכה בתוך ביתו מבפני ואפי
 אסור על שללנו וצריך להיות בתוך הבית נר אחד

להשתמש לאורו ואם היתה שם מדורה אינו צריך נר
 אחד ואם אדם חשוב הוא שאין דרכו להשתמש למדורה
 צריך נר אחד נר חנוכה שהדליקו חרש שוטה וקטן
 או גוי לא עשה כלו עד שירליקנו מי שהיא חייב בהדלקה
 הדליקו מבפנים והוציאו דלוק והניחו על פתח ביתו לא
 עשה כלום עד שירליקנו במקומו אחו הנר בירו ועמד
 לא עשה כלום שהרואה אומר לצרכו הוא עומד עששית
 שהיתה דולקת כל היום כולו למוצאי שבת מכבה ומברך
 ומדליקה שהדלקה היא המצוה ולא ההנהגה ומותר להדלי
 נר חנוכה מנר חנוכה חצר שיש לה שני פתחים בשני
 רוחות צריכה שתי נרות שמא יאמרו העוברים ברוח זו
 לא הניחו נר חנוכה אבל אם היו ברוח אחת מדליק באחד
 מהן אורח שמדליק עליו בתוך ביתו אינו צריך להדלי
 וליו במקום שנתארח בו אין לו בית להדלי עליו בו צריך
 להדליק בכקום שנתארח בו ומשתתף עמהן בשמן ואם
 היה לו בית בפני עצמו אעפ שמדליקין עליו בתוך ביתו
 צריך להדליק בבית שהוא בו כפני העוברים כצית
 נר חנוכה מצוה חביבה היא עד מאד וצריך אדם להזהר
 בה כדי להודיע הנס ולהוסי בשב הא והוריה לו על הנסי
 שעשה לנו אפי אין לו מה יאכל אלא מן הצרקה שיאל או
 מוכר כסותו ולוקח שמן זנרות ומדליק הרי שאין
 לו לא פרוכה אחד ולפניו קידוש היום והדלקת נר חנוכה
 מקדים לקנות שמן להדלי נר חנוכה על היין לקידו היום
 הואיל ושניהם מדברי סופרים מוטב להקדים נר חנוכה
 שיש בו זכרון הנס היה לפניו נר ביתו ונר חנוכה
 או נר ביתו וקידוש היום נר ביתו קודם משום שלום ביתו
 שהרי השם נמחק לעשות שלום בין איש לאשתו
 גדול השלום שכל התורה ניתנה לעשות שלום בעולם שנ
 דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום

נגמר ספר שלישי

ומניין פרקיו שבעה ותשעים

הלכות שבת

שלשים פרקים

הלכות עירובין

שמונה פרקים

הלכות שביתת עשור

שלוש פרקים

הלכות שביתת יום טוב

שמונה פרקים

הלכות חמץ ומצה

שמונה פרקים

הלכות שופר וסוכה

ולולב

שמונה פרקים

הלכות שקלים

ארבעה פרקים

הלכות קידוש החודש

תשעה עשר פרקים

הלכות תענית

חמשה

הלכות מילה

יחובתו אין כותבין את
הקלף כספר תורה ואם
קלפניו כסרה כתבה בשאר
לא ישרת שרטוט כתורה עצמה ואין
ההיות כתובה על הנייר או
כתבה נוי או מין פסולה
או מקורעית אם רישומן ניכר
ישומן ניכר אם היה רובה
בה לא יצא

אם יקראן הקורא את
השמה תפורה כלה
ז נתפרת לא בנידו
דקבנידן פסול ואינו צרי לתפור
ספר תורה לא אפי תפר בנידון
ולש באמעה ושלש בקצה השני
וצריך הקורא לקרות
עשירי קריאה אחת כדי להודיע לכל
לו ומהרגו ספר ומהג כל ישראל שהקורא
קורא ופושט כאלת להראות הנס וכשיגמור

היה כולה ומברך
בג' ימים וזו שנה ארבע עשר וחמשה עשר אסורין
ש ונתתי לכל אדם כל מקום בין לבני כרכין שהן
ישו וישא בלבד וישו עירודתיהן עושין
עשירי בלבד וישו הימים אסורין בהספר ותענית
הקורא ובהרד השני אנשי כפרים שהקדימו וקראו
בחמישי הסמוך לפורים מותרין בהספר ותענית
הקורא ואסורין בהספר ותענית בשני הימים האלו
הקורא בהן מצות יום ארבעה עשר
הקורא וישו עירודת ויום חמשה עשר לבני כרכין
שנה ומשתה ומשלה מנות לדיעו ומתנות לאסורין

ות בעשיית מלאכה ואעפכ אין ראוי לעשות בו מלאכה
אמר חכמים כל העושה מלאכה ביום פורים אינו דואה
סימן ברכה לעינים בני כפרים שקדמו וקראו בשני
או בחמישי אם חלקו מעות לאביונים ביום קריאתן יצאו
אבל השבחה והמשתה אין עושין אותה לא ביום ארבעה
עשר יום הקדימו לא יצאו וסעודת פורים שעשאה בלילה
לא יצאו חובתו כיצד חובת סעודה זו שיאכל
בשר ויתקרב יורה נאר כפי אשר תמצא ירו ושותה יין עד
שישתכר וירדם בשכרות וכן חייב אדם לשלוח
שתי מנות בשר וישני מיני תבשיל או שני מיני אבילים
לחברו שג ומשלוח מנות איש לרעהו שתי מנות לאיש

אחר וכל המרבה לשלוח לרעים משובח ואם אין לו מחיל
עם חברו זה שלוח לזה בעודתו וזה שולח לזה בעודתו
כדי לקיים ומשלוח מנות איש לרעהו וחייב לחזק
לינגיים ביום הפורים אין פוחתין משני עניים נותן לכל
אחד מתנה אחת או מעות או מיני תבשיל או מיני אבילים
שב ומתנו לאביוני שתי מתנות לשני עניים ואין מרבה
במעות פורים לא כל הפושט ירו ליטול נותגון לו
משנין מעות פורים לצדקה אחרת מוטב לאדם
להרבו במתנות אבותי מלהרבו בעודתו ובשלוח מנות
לרעיו שאין עם שמה גרמה ומפוארה לא לשמה לב
עניים ויתומים ואלמנות וגרים שהמשח לב האבילים
האו רומה לשכינה שב לחיות רוח שפלים ולחיות לב
נרכאים כל ספרי הנביאים וכל הכתובים עתידין לומר
לימות המשיח חוץ ממגל אסתי הרי היא קיימת בחמשה
חומשי תורה וכהלכות של תור שבעל פה עשירי בלבד
לעול ואעפ שכל זכרון הצרות יבטל שכינה

הראשונה וכי נמצאו מעיני ימי הפורים לא
הפורי האלה לא יעברו מתוך היחודי וזמנים
הפורים

פרק

על מנין כשמלט יין גור נדרות על ישראל
זניתו אתם לעסק בתורה ובמצות

בסמום ובכנותיהם ונכנסו להיכל ופרצו בו פרצו ופסחו
השהרות וצר להם לישראל סאר מפניהם ולחצום לחונת
עד שריחם עליהם אהי אבותינו והושיעם מירם והישיעו
וגברו בני חשמוני הכתני הגדולים והרגום והושיעו וישו
מירם והעמידו מלך מן הכהנים וחזרה מלכות לישראל
יתר על מאתים שנים עד החרבן השני וכשנת

ישראל על אויביהם ואברום בחמשה ועשרים יום מחד
כסליו היה ונכנסו להיכל ולא מצאו שמן שהור במקדש
פך אחר ולא היה בו להרליק לא יום אחר בלבד והרליק
ממנו נרות המערכה שמנה ימים עד שכתשו וישיעו
והוציאו שמן מהור ומפני זה התקינו חכמים שבמנין

הנרות שיהיו שמונת ימים האו שתהלתן חמשה ועשרים
בכסליו ימי שמחה והלל וכרליקין בהן הנרות בערב
פתחי הבתים בכל לילה ולילה משמנת הלילות להראות
ולגלות הנס וימים או הם הנקראין חנוכה והן אסורין
בהספר ותענית כימי הפורים והרלקת הנרות בהן אסורין
מרבני סופרים כקריאת המגלה כל שחייב בקריאת
המגלה חייב בהרלקת נר חנוכה והמרליק אותה בלילה
הראשון מברך שלש ברכות ואו הן באי אמה אקם

להרליק נר של חנוכה ושעשה נסים לאבותינו כלה
ושהחיינו וקיימנו וכו וכל הרואה אותה מברך שתי
שעשה נסים לאבותינו ושהחיינו ובשאר הלילות המרליק
מברך שתיים והרואה מברך אחת שאין מברכין שהחיינו
לא בלילה הראשון בכל יום ויום משמונת הימים אלא
גומרין את ההלל ומברך לפניו אקבו לגמור את ההלל
בין יחיד בין ציבור אעפ שקריאת ההלל מצוה מדין
סופרים מברך עליה אקבו כדרך שמברך על המגלה וכן
העירוב שכל וראי של דבריהם מברכין עליו אבל דין
שהוא מבריהם ועיקר עשייתן לו מפני הספק כגון מעשה
דמאי אין מברכין עליו ולמה מברכין על יום טוב שני וכן

לא תקוהו אלא מפני הספק כדי שלא יולולו בו
ולא הלל של חנוכה בלבד הוא שמרברי סופרי לא קריא
ההלל לעולם מרבני סופרים בכל הימים שגומרין
בהן את ההלל ושמנה עשר יום בשנה מצוה לגמור
את ההלל ואו הם שמנת ימי החג ושכנת ימי חנוכה והוא
של פסח ויום עצרת אבל ראש השנה ויום הכפורים ויום
בתן הלל לפי שהן ימי תשובה ויראה ופחד לא ימי שמחה
יתירה ולא תקנו הלל בפורים שקריאת המגלה הן
ההלל מקומות שעושין ימים טובים שני ימים
גומרין את ההלל באחד ועשרים יום בתשעת ימי חג
ושמנת ימי חנוכה ושני ימים של פסח ושני ימים של עצרת

אבל בראשי חדשי קריאת ההלל מנהג ואינה מצוה ומסת
זה ביציבור לפיכך קוראין ברילוג ואין מברכין עליו שאין
מברכין על המנהג ויחיד לא יקרא כלל ואם התחיל ישלים
ויקרא ברילוג כדרך שקוראין הציבור וכן בשאר ימי
הפסח קוראין ברילוג כראשי חדשים
כיצד מרלגין מתחילין מתחלת ההלל עד הלמיש למעשה
מים ורולג ואומר ה זכרנו יברך טלוי עד הללויה
ומרלג ואומר מה אשיב לה עד הללויה

ומרלג ואומר מן המיצר קראתי יה עד סוף ההלל זה הוא
המנהג הפשוט ויש מרלגין רילוג אחר כל הימים
כשר לקריאת ההלל והקורא את ההלל למפרע לא יצא
קרא ושהו חזרו וקרא אעפ ששהה כדי לגמור את כל
יצא ימים שגומרים בהן את ההלל יש לו להפסק
בין פרק לפרק אבל באמצע הפרק לא יפסיק וימים
שקוראין בהן ברילוג אפילו באמצע הפרק פוסק
יום שגומרין בו את ההלל מברך לפניו ומקום שנהגו לברך
שחרו מברך מיצר מברך והללו ה אהינו כל מעשי וצריק
צדי עושי רצונך וכל עמך בית ישראל ברנה יודו לשבח
ותה ה לך טוב לחיות ונעים לשמך לומר ומעולם ועד
אתה הא באי המלך המהולל המשובח המפואר
המבורך ימלך לעולם ועד יש מקומות שגומרין
ההלל כי ענינתני עד סוף ההלל טפלין כל דם

ולא תבא מכל עשה הרי הוא כעשה
פרק שני

הבת מיום לידתה עד שתהי בת שתים עשרה שנה גמורו
היא הנקראת קטנה או תינוקת ואפילו הביאה כמה שערות
בתוך הזמן הזה אינה לא כשומה אבל אם הביאה שתי
שערות למטה בגוף במקומות הידועות להבאת שיער
והיא מבת שתים עשרה שנה ויום אחד ומעלה נקראת
נערה והבאת שתי שערות בזמן הזה נקרא סימן התחתו
ומאחר שתביא סימן התחתון תקרא נערה עד ששה
חודשים גמורים ומתחלת יום תשלום הששה חודשים
ומעלה תקרא בוגרת ואין בין נערות לבגרות לא ששה
חודשים הגיעה לשתיים עשרה שנה ויום אחד ולא
הביאה שתי שערות אעפ שגראו בה סימני איילונית עדיין
קטנה היא עד כשנה וכשתביא שתי שערות אפי בשנת כ
תהי נערה וחרשי ואחר כך תקרא בוגרת היתה בת
עשרים שנה פחות ליום ולא הביאה שתי שערות ונראו
בה סימני איילונית הרי היא איילונית ואם לא נראו
בה סימני איילונית עדיין קטנה היא עד שתביא שתי
שערות או עד שתהיה בת חמש ושלושים שנה ויום אחד
הגיעה לזמן הזה ולא הביאה שתי שערות הרי זו נקראת
איילונית אעפ שלא נראה בה סימן כסימני איילונית
נמצאת אתה למר שהאיילונית אין לה ימי נערות אלא
מקטנותה תצא לבגרות ואין הן סימני איילונית כל שאין
לה רדין ומתקשה בשעת תשמיש ואין לה שיפולי מיעים
כנשים וקולה עבה ואינה ניכרת בין אין לאשה והנערה
והבוגרת והאיילונית כל אחת משלשתן נקראת גדולה
ויש בבת סימנין מלמעלה והן הנקראין סימן העליון
ואין הן משתחזיר יריה לאחורה ויעשה קמט בראש
הרדין ומשישחיר ראש הדר ומשיתן ארס ירו
על עוקץ הדר והוא שוקע ושוהה לחזור ומשיפצל ראש
חוטם הדר ויעשה בראשו כדור קטן ורבותיי פרשו
משיפצל ראש החוטם עצמו וכן משיפו הדרין
ומשיתקשקשו הדרין ומשתקיף העטרה שהוא מקו הבשר
התפוח שלמעלה מן הערוה לעומת הבטן ומשיתמקד
הבשר הזה ולא יהיה קשה כל או הסימנין שמונה
נראה בבת סימן אחד מכל אלו או כולן והיא בת שתים
עשרה שנה או פחות אין משגיחין בו והרי היא קטנה
נעשית בת שתים עשרה שנה ויום אחד ונראה בה סימן
התחתון אין משגיחין באחד מכל אלו
ואם לא נראה התחתון ונראה בה אחד מכל או הרי היא
ספק בין נערה לקטנה ודין בה להחמיר ואם נראו בה כל
א הסימנין ולא נראה סימן התחתון הרי זו גדולה וראית
שאי אפשר שיבואו כולן לא כבר בא סימן התחתון ונשר
הבת שילדה אחר שתים עשרה שנה אעפ שלא
הביאה סימן לא תחתון ולא עליון הרי זו גדולה בניס הרי
הם כסימנין הבן משולד עד שיהיה בן שלש
עשרה שנה נקרא קטן ונקרא תינוק ואפילו הביא כמה
שערות בתוך הזמן הזה אינו סימן לא שומה הביא
שתי שערות למטה במקומות הידועות לשיער והוא מבן
שלש עשרה שנה ויום אחד ומעלה נקרא גדול
ונקרא איש הגיע לזמן הזה ולא הביא שתי
שערות אעפ שגראו בו סימני סרים הרי הוא קטן עד
שהיה בן עשרים שנה פחות שלשים יום הגיע לזמן הזה
ולא הביא שתי שערות למטה ולא הביא שתי שערות בזקן
אם נראה בו אחד מסימני סרים הרי הוא סרים ודינו דין
הגדול לכל דבר ואם לא נראה בו סימן מסימני
סרים עדין קטן הוא עד שיביא שתי שערות למטה במקום
הראוי להן או עד שיהיה בן חמש ושלושים שנה ויום אחד
הגיע לזמן הזה ולא הביא הרי זה סרים אעפ שלא נראה
בי אוד מסימני סרים הגיע לשנת ע שרים פחות
שלשים יום ולא הביא שתי שערות למטה והביא שתי
שערות בזקן אעפ שגראו לו אחד מסימני סרים

אינו סרים לא הרי הוא בקטנותו עד שגורו לו כל סימני
סרים או עד שיהיה בן חמש ושלושים שנה ויום אחד
ואין הן סימני סרים כל שאין לו זקן ושערות לקוי ובשרו
מחליק ואין מימי רגליו מעלין רתיהה וכשכטיל כים אינו
עושה כיפה ושכבת זרעו דיהה ואין מימי רגליו כהמיצין
ורוחץ בימות הגשמים ואינו מעלה בשרו הבל וקולו לקוי
ואינו ניכר בין איש לאשה וסרים זה הוא הנקרא
סרים חמה בכל מקום אבל הבן שחתכו או נתקו או מייבכו
גידיו או ביציו שהגויים עושין כן הוא הנקרא סרים אדם
וכשהיה בן שלש עשרה שנה ויום אחד נקרא
גדול שאין זה מביא סימן לעולם בן שלש עשרה
שנה ויום אחד שלא הביא סימן שלכטה ונראו בו כל
הסימנין שלמעלה הרי זה ספק בין גדול לקטן ואם לא
נרבק מלמטה כיון שנראה בו סימני בגרות מלמעלה הרי
זה בהזקת גדול שתי שערות האמורות בבן ובבת ובכל
מקום שיעודן כדי לכוף את ראשן לעיקרן ומשיצמחו ויהיו
יכולות להנטל בפי הזוג עד שיגיעו לכוף ראשן לעיקרן
דין בהן להחמי בכל מקום לפי בבן ובבת נחשוב אותם
גדולים להחמיר הואיל וצמחו כדי להנטל בפי הזוג
ונחשוב אותם קטנים להחמיר הואין ולא הגיעו לכוף
ראשן לעיקרן שתי שערות צריכות שיהיו במקום
הערוה ובית הערוה כולו כקום סימנין בין לכעלה בין
לכטה בין על איברי הודע עצמן וצריכות להיות במקום
אחר ושהיה בעיקרן נוכות ואפי שתיהן בנוכא אחת
הרי זו סימן נכצאו שתי נוכות זו בצד זו ואין בהן
שיער הרי זו סימן חזקה אין נוכא בלא שיער ושערות
היו בהן ונטרו הבת שהביאה שתי שערות בתוך
שתים עשרה שנה והבן שהביא בתוך שלש עשרה שנים
שוכא כמו שבארנו אעפ שאותן שערות במקומן הם
עוזרות אחר שלש עשרה לזכר ואחר שתים עשרה לנקבה
אינו סימן ברא בשנברקו בתוך הזמן ונודע שהן שוכא
אבל אם לא נברקו אלא אדר זמן ונכצאו שם שתי שערות
הרי הן בהזקת סימנין ואין אוכרין נכא קודם זמן
צמחו כדי שיהיו שוכא
כשבדקין הבת בין בתו הזמן שהוא כל שנת יב בין קודם
זמן זה בין לאחר הזמן בודקין על פי נשים כשרות ונאכנו
ואפי אשה אחת בודקת ושוכעין לה אם הביאה ואם לא
הביאה כל השנים האמורות בבן ובבת ובערבין
ובכל מקום אין לא שני הלבנה ולא שני ההכה לא שנים
של כדר העיבור שהן פשוטות ומעוברות על פי בית דין
כמו שהם קובעין אותן כמו שבארנו בהלכות ירושה הדר
ובאותן השנים מונין לכל רברי הרת אין כוכבין על
הנשים בכנין השנים ולא על הקרובים אלא על פי שנים
אנשים כשרים להעיד האב שאכר בניו זה בין
תשע שנים ויום אחד בתי זו בת שלש שנים ויום אחד
נאמן לקרבן אבל לא לככות ולא לעונשים בניו זה בין
שלש עשרה שנה ויום אחד בתי זו בת שתים עשרה שנה
ויים אחד נאמן לנדרים ולערכים ונדרכות ולהקדשות
אבל לא לככות ולא לעונשים מי שיש לו אבר
זכרות ואבר נקבות הוא הנקרא אנדרדוגינס והוא ספק אם
זכר ספק אם נקבה ואין לו סימן שיודע בו אם הוא זכר
ודאי אם היא נקבה וראית לעולם וכל כי שאין לו
לא זכרות ולא נקבות לא אטום הוא הנקרא טוכטום וגם
הוא ספק ואם נקרע הטוכטום ונמצא זכר הרי הוא זכר
ואם נמצא נקבה הרי הוא נקבה וטוכטום ואנדרדוגינס
שהיו בן שתי עשרה שנה ויום אחד הרי הן בהזקת גדולי
והם שנדרבר בהן בכל מקום חרש וחרשת
האמורי בכל מקום הן האילמין שאין שומעין ולא מדברין
אבל מי שמדבר ואינו שומע או שומע ואינו מדבר הרי
הוא ככל אדם ואיש ואשה שהן שלימים ברעתן
ואינן לא חרשים ולא שוטים נקראין פקח ופקחת
נמצאו כל השמות שבארנו ענינם בשני פרקים או עשרה
שיות ואין הן קירושיין ערף שנייה איסורי

תורת חכם בקור חיים לסוד מסוקשי מות

ספר רביעי והוא ספר

נשים הלכותיו חמש וזהו סידורן
הלכות אישות הלכות גירושין
הלכות יבום וחליצה הלכות נערה בתולה
הלכות סוטה

הלכות אישות

יש בכללן ארבע מצות שתי מצות עשה ושתי מצות לא תעשה וזה הוא פרטן
א לישא אשה בכתובה וקרושין
ב שלא תבעל אשה בלא כתובה ובלא קידושין
ג שלא ימנע שאר כסות ועונה
ד לפרות ולרבות ממנה

הלכות גירושין

שתי מצות אחת מצות עשה והוא שיגרש המגרש בספר שנייה מצות לא תעשה והיא שלא יחזיר גרושתו משנשאת

הלכות יבום וחליצה

יש בכללן שלש מצות שתי מצות עשה ואחת מצות לא תעשה וזה הוא פרטן
א לייבם ב לחלוץ
ג שלא תנשא יבמה לאיש זר עד שתסיר רשות היבם מעליה

הלכות נערה בתולה

יש בכללן חמש מצות שלש מצות עשה ושתי מצות לא תעשה וזה הוא פרטן
א לקנום הכפתה
ב לישא האונס אנוסו
ג שלא יגרש האונס
ד שתשב אשת כווציא שם רע תחתיו לעולם
ה שלא יגרש כווציא שם רע את אשתו

הלכות סוטה

יש בכללן שלש מצות אחת מצות עשה ושתי מצות לא תעשה וזה הוא פרטן
א לעשות לסיטה כתורת הקנאות הסדורה בתורה
ב שלא ליתן שפן על קרבנה
ג שלא ליתן עליה לבונה

נמצאי כל המצות הנכללות בספר זה שבע עשרה מצות מהן תשע מצות עשה ושמונה מצות לא תעשה

הלכות אישות

יש בכללן ארבע מצות שתי מצות עשה ושתי מצות לא תעשה וזה הוא פרטן
א לישא אשה בכתובה וקידושין
ב שלא תבעל אשה בלא כתובה ובלא קידושין
ג שלא ימנע שאר כסות ועונה
ד לפרות ולרבות ממנה

פרק ראשון

קודם מתן תורה היה אדם פוגע אשה בשוק אם רצה הוא והיא לישא אותה מכניסה לתוך ביתו ובעולה בינו לבין עצמו ותהיה לו לאשה כיון שנתן תורה נצטוו ישראל שאם רצה האיש לישא אשה יקנה אותה תחלה בפני עדים ויחד כך תהיה לישא שכן כי יקח איש אשה וליקחם לא יקחם אלא תוך חס ובאחד משלשה דברים או וישא נקבת כפסדו בשטר או כביתו בביתו

ובשטר מהתורה ובכסף מרברי סופרים וליקוחין או הן הנקראין קידושין או אירוסין בכל מקום ואשה שנקנית באחת מן הדברים או הוא הנקראת מקודשת או מאורסת וכיון שנקנית האשה ונעשית מקודשת אעפ שלא נבעלה ולא נכנסה לבית בעלה הרי היא אשת איש והבא עליה חוץ מבעלה חייב מיתת בית דין ואם רצה לגרש צריכה גט קודם מתן תורה היה אדם פוגע אשה בשוק אם רצה הוא והיא נותן לה שכרה ובעל אותה על אס הדרך והולך וזו היא הנקראת קדשה משנתנה התורה נאסרה הקדשה שנ לא תהיה קדשה מבנות ישראל לפיכך כל הבעל אשה לשום זנות בלא קידושין לוקה מן התורה לפי שבעל קדשה כל שאסר ביאתו בתורה וחייב על ביאתו כרת והם האמורות כפרשת אחרי מות הן הנקראים עריו וכל אחת מהן נקראת ערוה כגון אם ואחות ובת וכיוצא בהן ויש נשים אחרות שהן אסורות מפי הקבלה ואיסורן מרברי סופרים והן הנקראין שניות מפני שהן שניות לעריות וכל אחת מהן נקראת שנייה ועשרו נשים הן ואו הן

א אם אמו וזו אין לה הפסק לא אפי אם אם אם אמו עד מעלה מעלה אסורה
ב אם אבי אמו בלבר
ג ואם אביו וזו אין לה הפסק לא אפילו אם אם אם אביו עד למעלה אסורה
ד אם אבי אביו בלבר
ה אשת אבי אביו וזו אין לה הפסק אפילו אשת יעקב אבינו אסורה על אחר ממנו
ו אשת אבי אמו בלבר
ז אשת אחי האב מן האם
ח אשת אחי האם בין האם בין האב
ט כלת בנו וזו אין לה הפסק אפילו כלת בן בן בנו עד סוף כל העולם אסורה עד שתהי אשת אחר ממנו שנייה על יעקב אבינו

י כלת בתו בלבר
יא בת בת בנו בלבר
יב בת בן בנו בלבר
יג בת בת בתו בלבר
יד בת בן בתו בלבר
טו בת בן בן אשתו בלבר
טז בת בת אשתו בלבר
יז אם אם אבי אשתו בלבר
יח אם אם אב אם אשתו בלבר
יט אם אם אם אשתו בלבר
כ אם אם אבי אשתו בלבר

נמצאי השניות שאין להן הפסק ארבע אם האם עד למעלה ואם האב עד למעלה ואשת אבי האב עד למעלה ואשת בן בנו עד למטה כל שאסר ביאתו מן התורה ולא חייב עליו כרת הן הנקראים איסורי לאוין ועוד נקראין איסורי קדשה ותשעה הן ואילו הן אלמנה לכהן גדול גרושה או זונה או חלה בין לכהן גדול בין לכהן הדיוט וממורת לבן ישראל ובת ישראל למסור ובת ישראל לעמוני ומואבי ובת ישראל לפגז רכא וכרות שפכה וגרושתו אחר שנשאת לאחד ויבמה שנשאת לזר ועדין רשות היבם עליה החלוצה הרי היא כגרושה והיא אסורה לכהן כרברי סופרים והנתינים הרי הם כממזרים אחר זכרים ואחר נקבות ואיסורם מרברי סופרים ובהלכות איסורי ביאה יתבאר לך מה הם הנתינים ויש שאסור ביאתן בעשה ואינו מחוייבי לאוין ושלשה הם מצרי ואדומי רוד ראשו ודוד שיני אחר זכרים ואחר נקבות ובעולה לכהן גדול לפי שלא נאמר באו לא יבוא או לא יקח לא מכלל שנאמר רוד שלישי יבוא להם בקהל השם אלה למר שרוד ראשון ושיני לא יבוא ומכלל שנאמר והוא אשה בבתוליה יקח אתה למד שאינה בתולה לא יקח

וכן דין הכסף דין תורה ופירושו מלכדי סופרים שנאם כי
יקח איש אשה ואמר חכמים לקוחים אילו יהיו בכסף
שנאם נתתי כסף השרה קח ממני אעפ שיעקר הדבר
כו הוא כבר נהגו כל ישראל לקדש בכסף או בשוה כסף
וכן אם רצה לקדש בשטר מקדש אבל אין מקדשין בביאה
לכתחלה ואם קידש בביאה מכין אותו מרת מדרות
כדי שלא יהיו ישראל פרוצים ברבר זה אעפ שקידשו
קידושין גמורין וכן המקדש בלא שדוכין או המקדש
בשיק אעפ שקידשו קידושין גמורין מכין אותו מרת
מדרות כדי שלא יהא דבר זה הרגל לזנות וירמה לקדשה
שהיתה קודם מתן תורה כל המקדש אשה בין על
ידי עצמו בין על ידי שליח צריך לברך קודם הקידושין
הוא או שלוחו בדרך שמברכין על כל המצות ואחר כך
מקדש ואם קידש ולא בירך לא יברך אחר הקידושין
שוו ברטה לבטלה מה שנעשה כבר נעשה כיצד מברך
באי אמה אקבו והברילנו מן העריות ואסר לנו את
הארוסות והתיר לנו את הנשואות על ידי הופה וקידושין
באי מקדש ישראל זו היא ברכת אירוסין ונהגו העם
להסדיר ברכה זו על כוס של יין או של שכר ואם יש שם
יין מברך על היין תחלה ואחר כך מברך ברכת אירוסין
ואחר כך מקדש ואם אין לו יין או שכר מברך
אותה בפני עצמה

פרק רביעי

אין האשה מתקדשת לא לרצונה והמקדש אשה בעל
כחה אינה מקדשת אבל האיש שאנסוהו עד שקידש
בעל כרחו הרי זו מקדשת ויש לאיש לקדש נשים רבות
מאחת והוא שיהי בכסף אם קידש בכס שיהא פרוטה לכל
אחת ואחת ויש לאחת מהן או לאחר לקבל הקידושין על
די כולן מדעתן המקדש את האשה ונתן קידושה
מדעתה ביד חברת ואם לחברתה כשנתן הקידושין בידה
ואת נמי או וכן גם את וכיוצא בזה הרי שתיהן מקדשות
אבל אם נתן בידה ואמר לה ואת הרי זו שקבלה הקידושי
מקדש בספק שמא לא נתכוון לא לראות מה בלבה וכלא
אמר לה ואת מה תאמרי ברבר זה ולפיכך קבלה הקידושי
היא שהרי זה עדיין שואלה לראות מה בלבה ומפני זה
היה ספק מקדשת אמר לה התקדשי לי בדינך זה
אמר לו וזרקתו לים בפניו או לאור או לרבר האבר אינה
מקדשת אמרה לו תנהו לאבא או לאביך או לאיש
פלוגי וזהו המקדשת ואם אמרה תנהו לו שיקבלהו
ליונתן וזהו מקדשת אמרה הניחהו על הסלע אינה
מקדשת זהו סלע שלה מקדשת היה סלע
של שניהם ירשת בספק אמר לה התקדשי לי

בכשר זה תנהו לעני אפילו היה עני הסמוך
עליה אינה מן תנהו לכלב הרי זו אינה מקדשת
אם היה הכלב שלה מקדשת ואם היה רץ אחריה
לנשכה ואמרה לו תנהו לכלב זה הרי זו ספק מקדשת
היה מוכר פירות או כלים וכיוצא בהן באת
אשה ואמרה לו תן לי מעט מאו ואמר לה אם אתן לך תהי
מקדשת לי אם אמרה הן ונתן לה הרי זו מקדשת
אבל אם אמרה לו תן לי מהן או השלך לי או דברים
שענינם לא תשחק עמי ברברים לא אתן לי בלבר ונתן
אינה מקדשת שתוכן אם היה שותה יין ואמרה לו תן
לי כוס אחר ואמר לה אם אתן לך הרי את מקדשת לי
בו ואמרה השקיני השקות או תן השקה השלך אינה
מקדשת שאין הרברים נראים לא השקיני בלבר ולא
תשחק עמי ברבר אחר המקדש בעד אחר אין
חוששין לקידושיו ואעפ ששניהם מודין קל וחומר למקדש
בלא עדים המקדש בפסולי עדות של תורה אינה
מקדשת בפסולי עדות של רברי סופרים או בעדים שהן
ספק פסולי תורה אם רצה לכנס חוזר ומקדש בכשורים
ואם לא רצה לכנס צריכה גט ממנו מספק
דברי סופרים ואפי כפרה האשה והכחישה את העדים

ואמר לא קדשתני כופין אותה ליקח גט וכן דין כל קידושי
ספק ואם רצה לכנס חוזר ומקדש וראי וספק רצה לספק
צריכה גט ממנו מספק קטן שקידש אין קידושו
קידושין אבל גדול שמקדש את הקטנה היתובה או קטנה
שיצאת מרשות אביה אם היתה פחותה מבת שש אעפ
שהיא נבונת לחש ביותר ומכרת ומבחנת אין כאן שם
קידושין ואינה צריכה למאן ואם היתה מבת עשר שנים
ולמעלה אעפ שהיא סכלה ביותר הואיל ונתקדשה לדעתה
הרי זו מקדשת למיאון היתה מבת שש ועד כוף
עשר בורקין את יופי רעתה אם סכרת ומבחנת עסקו
הנשואין והקידושין צריכה למאן ואם לאו אינה מקדשת
למיאון ואינה צריכה למאן כיצד כקודשת למיאון
שאם נתקדשה ולא רצת לישב עם בעלה צריכה למאן
בפני שנים ולזכ איני רוצה בו ויוצא בלא גט ככו שיתבאר
בהלכות נידושין וזו היא הנקראת ממאנת ולמה יוצאה
בלא גט מפני שאין קידושה קידושין גמורין מן התורה
לא מדברי סופרים והן תלוין שאם ישבה עם בעלה עד
שגדלה גמרו קידושה ונעשי אשת איש גמורה ואינו צריך
לחזור ולקדשה אחר שגדלה ואם לא רצת לישב צריכה
למאן ותצא בלא גט חרש שנשא פקחת וכן חרשת
שנשאת לפקח אין קידושה גמורין מן התורה לא מדברי
סופרים לפיכך אם בה פיקח וקידש אשת חרש הפיקחת
הרי זו מקדשת לשיני קידושין גמורין ונתן גט והיא כותר
לבעלה החרש אבל השוטה שקידש פקחת או פקח
שקדש שוטה אין כאן קידושין כלל לא מדברי תורה ולא
מדברי סופרים סרים שקידש בין סרים חכה בין
סרים אדם וכן איילונית שנתקדשה הרי זו קידושין
גמורין טוכטום זאנדרונגים שקדשו אשה או שקדשו איש
הרי זה קידושי ספק וצריכין גט בספק המקדש אהת
מן העריות לא עשה כלום שאין קידושין תופסין תורה
חוזק מן הנדה שהמקדש את הנדה הרי זה מקדש קידושי
גמורין ואין ראוי לעשות כן אשת איש שפיקחה ידה
וקבלה קידושין כאחר בפני בעלה הרי זו כקדשת לשיני
שהאשה שאמרה לבעלה בפניו נירעתני נאכנת חוקה
אין אשה כעוזה פניה בפני בעלה אבל אם קידשה
אחר שלא בפני בעלה אין קידושין תופסין בה עד שרביא
ראויה שנתקדשה קודם שתקבל הקידושין כל שלא בפניו
מעוזה המקדש אהת כן השנית או כאיסורי לאוין
או מאסורי עשה וכן יבם שקידש צרת יבכה הרי זו כקדש
קידושין גמורים חוזק כיבמה שנתקדשה ליה שהיא כקדשת
בספק נסתפק לחכמי אם הקידושין תופסין ביבמה שאמר
חיובי לאוין או אין קידושי תופסין בה כעוזה אעפ
שאסור לו לכנס אחת ככל או דרי זה כגדש בגט

המקדש גויה או שפחה אין קידושין לא הרי היא אחר
קידושין כמו שהיתה קודם הקידושין וכן גוי ועבד
שקדשו בת ישראל אין קידושה קידושין ישראל כשומר
שקידש אעפ שהוא עובד עבד זרה ברצונו הרי זה קידושי
גמורין וצריכה גט בכנו המקדש אשה שהצנייה
שפחה וחציי בת חורין אינה מקדשת קידושין גמורין עד
שתשתחרר וכיון שנשתחררה גמרו קידושה כקדושי
קטנה שגדלה ואינו צריך לקדשה קידושין אחריו בא אחר
וקדשה אחר שנשתחררה הרי זו ספק קידושין לשיני ואי
זו שפחה היא חרופה האכורה בתורה זו כי שהצנייה שפחה
וחציייה בת חורין שקדשה עבר עברי ומי שהצנייה עבר
וחציו בן חורין שקדש בת חורין הרי זו ספק קידושי שכור
שקדש קידושיו קידושין ואעפ שיצתה הרבה ואם הניע
לשכרותו שללוט אין קידושין קידושין ומתיישבי ברבר זה
המקדש בפחו מפרוטה אינה מקדשת קידשה באוכל
או בכלי וכיוצא בו ששוה פחות מפרוטה הרי זו מקדשת
בספק וצריכה גט מספק שמא דבר זה שווה פרוטה
במקום אחר הא למדת שכל המקדש בשוה כסף אם
היה באותה המדינה שוה פרוטה הרי זה קידושי וראי
ואם אינו שווה פרוטה הרי זה קידושי ספק יראה

לאיזן איסורי עשה קטנה נערה בוגרת
אילונית גדולה סימן התחתון סימן העליון
קטן סרים חמה סרים ארס גדול אנדרוניס
פוסטוס חרשים פקחים שים כל השמות האלו לעומתך
תמיד ואל ילזו מעיניך כל ענייניהם כח שלא נהיה
צריכו לבאר כל שם מהן בכל מקום שנזכר אות

פרק שלישי

כיצד האשה מתקדשת אם בכסף הוא מקדש אין פחות
מפרוטה כסף או שווה פרוטה אומר לה הרי את מקודשת
לי או הרי את מאורסת לי או הרי את לי לאשה בזה ונותן
לה בפני עדים והאיש הוא שאומר רברים שמשמען
שקונה אותה לו לאשה והוא שיתן לה הכסף נתנה היא
לו ואמרה הרי אני מקודשת לך הריני מאורסת לך הריני
לך לאינתו או בכל לשון הקנאה אינה מקודשת וכן
אם נתנה היא לו ואמר הוא אינה מקודשת ואם נתן הוא
ואמרה היא הרי זו מקודשת בספק ואם קידש בשטר
כותב על הנייר או על החרס או על העלה או על כל דבר
שירצה הרי את מקודשת לי הרי את מאורסת לי וכל כיוצא
ברברים או ונותנו לה בפני עדים וצריך שיכתוב
אותו לשם האשה המתקדשת בנש ואינו כותבו אלא
לרעת כתבו שלא לרעת או שלא לשמה אעפ שנתנו לה
לרעתה בפני עדים אינה מקודשת ואם קידש בביאה
אומר לה הרי את מקודשת לי או הרי את מאורסת לי או
הרי את לי לאשה בכעילה זו וכל כיוצא בזה ומתייחד עמה
בפני שני עדים ובעלה והמקדש בביאה רעתו על
גמר ביאה וכשיגמור ביאתו תהיה מקודש ובין שבא עליה
כדרכה ובין שבא עליה שלא כדרכה הרי זו מקודשת

הרברים שאמר האיש כשיקדש צריך שיהיה משמע
שהוא קונה אשה ולא משמע שהקנה לה עצמו כיצד הרי
שאמר לה או שכתב לה בשטר שנתנו לה הריני בעליך
הריני ארוסיך הריני אישיך וכל כיוצא בזה אין כאן
קידושין כלל אמר לה או כתב לה הרי את אשתי הרי
את ארוסתי או הרי את קנויה לי הרי את שלי הרי את
לקוחתי הרי את חרופתי הרי את ברשותי הרי את קנויה
לי וקוקה לי וכל כיוצא בהן הרי זו מקודשת אמר לה או
כתב לה הרי את מיועדת לי הרי את עורתי הרי את נגדתי
הרי את צלעתי הרי את סגורתי הרי את תחתי הרי את
אסורתי הרי את תפוסתי הרי זו מקודשת בספק והוא
שהיה מדבר עמה תחלה על עסקי קידושין אבל אם
אינו מדבר עמה תחלה על עסקי קידושין אין חוששין
למלות או ויש לאיש לקדש האשה בכל לשון שהיא
מכרת בו ויהיה משמע רברים באותה הלשון שקנאה כמו
שבארנו היה מדבר עם האשה על עסקי הקידושין
ורצת ועמר וקידש ולא פירש ולא אמר לה כלום לא נתן
בירה או בעל הואיל והן עסוקין בענין ריו ואינו
צריך לפרש וכן עירי הקדושין והגידושין אינו צריך
לומר להם אתם עירי לא כיון שגירש או קידש בפניהם
הרי זו מקודשת או מגודשת האומר לאשה התקדשי
לחצוי הרי זו מקודשת האלמה זה רומה לאומר לה תהי
אשתי את ואחרת שנמצא שאין לה לא חצי איש
אבל אם אמר חציון מקודשת לי אינה מקודשת

שאין אשה אחת ראויה לשנים וכן האומר הרי את
מקודשת לי ולזה אינה מקודשת אמר לה הרי חציון
מקודשת לי בפרוטה וחציון בפרוטה או שאמר
לה חציון מקודשת לי בחצי פרוטה וחציון האחרת
מקודשת בחצי פרוטה הרי זו מקודשת
אם לא חציון מקודשת לי בפרוטה היום וחציון בפרוטה
למחר שני חציון בפרוטה שתי בנותיך לשני
בני בפרוטה חציון מקודשת לי ופרתך סכורה לי בפרוטה
או בפרוטה חציון מקודשת לי בפרוטה בספק
הוא מקודשת לי בפרוטה כל זמן שיש קטנה וכן
כשהיא נערה רשותה כשהיא נשואה רשותה לאיש

הזה לאשה וקידושה לאביה וכן הוא זכאי במעואתה
ובמעשה ידיו ובכתובתה אם נתגרשה או נתאלמנה מן
האירוסין הוא זכאי בכל ער שתבגר לפיכך מקבל
האב קידושי בתו מיום שתולד עד שתבגר ואפי היתה
חרשת או שוטה וקידשה האב הרי היא אשת איש גמורה
ואם היתה בת שלש שנים ויום אחר מתקדשת
בביאה מדעת אביה פחות מכן אם קדשה אביה בביאה
אינה מקודשת בגדה הבת אין לאביה בה רשות
והרי היא כשאר כל הנשים שאינם מתקדשות לא לרעתן
וכן אם השיאה אביה ונתאלמנה או נתגרשה בחיי אביה
הרי היא ברשות עצמה ואעפ שעדין היא קטנה כיון
שנישאת אין לאביה בה רשות לעולם נתקדשה
קודם שתבגר שלא לרעת אביה אינה מקודשת ואפי אם
נתרצה האב אחר שנתקדשה ואפי אם נתאלמנה או נתגרש
מן אותן הקידושין אינה אסורה לכהן ובין היא ובין
אביה יכולין לעכב בין אם נתקדשה בפניו בין שנתקדשה
שלא בפניו אינה מקודשת היתה הבת ספק סתם
בין שקידשה אביה שלא לרעתה בין שקידש היא עצמה
שלא לרעת אביה הרי זו מקודשת בספק לפיכך צריכה
גם בספק יש לאיש לעשות שליח לקדש לו אשה
בין אשה פלנית בין אשה משאר הנשים וכן האשה
הגדולה עושה שליח לקבל קידושה בין מאיש פלוני בין
מאיש משאר אנשים וכן האב עושה שליח לקבל
קידושי בתו כשהיא ברשותו ואומר האב לבתו הקטנה
צאי וקבלי קידושיך כל העושה שליח לקבל
הקידושין צריך לעשותו בפני עדים אבל האיש שעשה
שליח לקדש לו אשה אינו צריך לעשותו בעדים שאין
מקום לעדים בשליחות האיש לא להודיע אמת הדבר
לפיכך אם הודו השליח והמשלח אינן צריכין עדים כמו
שליח הגש וכמו שליח שהרשהו להפריש לו תרומה וכיוצא
בהן בכל שלוחו של ארס כמותו ואינו צריך עדים השליח
נעשה עד לפיכך אם עשה שנים שלוחים לקדש לו אשה
והלכו וקידשו אותה הן הן שלוחיו והן הן עדין בקידושין
ואינן צריכין לקדשה לו בפני שנים אחרים הגל
כשרין לשליחות חוץ מהרש שוטה וקטן לפי שאינו בני
רעת והגוי לפי שאינו בן ברית ונאמר כן תרימו גם אתם
לרבות השליח ומה אתם בני ברית אף שלוחכם בני
ברית להוציא את הגוי
אבל העבד אעפ שהוא נעשה שליח לדבר שבכספו הרי
הוא פסול בשליחות הקידושין והגויטין לפי שאינו בתוח
גיטין וקידושין שליח האיש שמקדש אומר לה הרי
את מקודשת לפלוני בכסף זה או בשטר זה אם שליח
האשה הוא שמקבל הקידושין אום לו הרי פלנית שליח
אותך מקודשת לי והוא אום לו קדשתיה לך או ארסתיה
לך או נתתיה לך לאשה וכל כיוצא בזה וכן המקדש על
על ידי האב אומר לו הרי במך פלנית מקודשת לי והוא
אום לו קדשתיה לך אם אם האב או השליח הן ריו ואפי
שתק ואם היו עסוקין באותו ענין ונתן לאב או לשליח
ולא פירש ולא אמר רבר ריו והיא מקודשת ואם קידש
בשטר אינו כותבו לא מדעת האב או מדעת השליח
וכן בכל הרברים כולן של קידושין דין האיש עם האשה
כדין שליח עם שליח או עם האב מצוה שקדש
ארס אשתו בעצמו יותר מעל ידי שלוחו וכן מצוה לאשה
שתקדש עצמה בירה יתר מעל ידי שלוחה ואעפ שיש
רשות לאב לקדש בתו כשהיא קטנה וכשהיא נערה לכ
מי שירצה אין ראוי לעשות כן לא מצות חכמי שלא יקד
אדם בתו כשהיא קטנה עד שתגדיל ותאם לפלוני אני רח
וכן האיש אין ראוי לקדש קטנה ולא יקדש אי
עד שיראג ותהיה כשר בעיניו שמא לא תמצא חן בעיני
ונמצא מרשה או שוכב עמה והוא שונאה
המקדש בביאה הרי לו קידושי תורה וכן מתקד
בשטר מן התורה כשם שנאמר ומגרש שג וכתב לה נ
כיתות כך נאמר ומכנים אבל הכסף מדבר סוף

הרי את מקדשת לי בתנאי שתנה זו שקבלתי ברצונך
הרי זו מקדשת אמר לה הילך דינר זה במתנה
והתקדשי לפלוני וקדשה אותו פלוני ואמר לה הרי את
מקודשת לי בהנאה זו הבאה לך בגללי הרי זו מקודשת
אעפ שלא נתן לה המקדש כלום אמרה לו הילך
דינר זה מתנה ואתקדש לך ולקחו ואמר לה הרי את
מקודשת לי בהנאה זו שקבלתי ממך מתנה אם ארם חשוב
הוא הרי זו מקודשת שהנאה יש לה בהיותו נהנה ממנה
ובהנאה זו הקנת עצמה לו האומר לאשה התקדשי
לי בדינר והרי זה המשכון ביריד עד שאתן הדינר אינה
מקודשת לו לפי שלא הגיע הדינר לידה ולא המשכון נתן
להיותו שלה היה לו משכון על חוב שיש לו אצל אחרים
וקדש בו אשה אעפ שאינו שלו הרי זו מקודשת לפי שבעל
חוב יש לו מקצת קניין בגופו של משכון האומר
לאשה הרי את מקודשת לי בדינר זה על מנת שתחזירנה
לי אינה מקודשת בין החזירה בין לא החזירה שאם לא
החזירתה לא נתקיים התנאי ואם החזירתה הרי לא נהנית
ולא הגיע לידה כלום נתן לה אגודה של הדם וכיוצא
בה ואמר לה הרי את מקודשת לי בזה וקיבלה אותו אמרו
לו והלא אין בה שווה פרוטה ואמר תתקדש בארבע זוזים
שיש בתוכה אם אמרה הן הרי זו מקודשת ואם שתקה
אינה מקודשת במעות או שהשתקה של אחר מתן מעות
אינה מועלת כלום ותהיה מקודשת בספק מפני האגודה
שמא תשוה פרוטה במקום אחר האומר לאשה
התקדשי לי בתמרה זו התקדשי לי בזו התקדשי לי בזו אם
יש באחת מהן שווה פרוטה הרי זו מקודשת ואם לאו אינ
מקודשת לא מספק שמא תשוה תמרה אחת פרוטה במקו
אחר אמר לה התקדשי לי בזו ובזו ובזו אם יש
בכולן שווה פרוטה מקודשת ואם לאו אינה מקודשת לא
מספק היתה אוכלת ראשונה ראשונה אם יש באחרונה
שוה פרוטה מקודשת ואם לאו אינה מקודשת לא מספק
שאותן תמרים שאכלה הרי הן כמלוה והתקדש במלוה
אינה מקודשת ונמצא שאינה קודשין לא בתמרה אחרונ
אמר לה הרי את מקודשת לי בזה אם יש בכולן
שווה פרוטה מקודשת אעפ שהיא אוכלת ראשונה ראשונ
שלה היא אוכלת ומקודשת האומר לאשה הרי
את מקודשת לי בכום זה אם היה מלא מים הרי זו מקודש
ם ובמה שבתוכו ואם היה מלא יין הרי זו מקודשת בו
ולא במה שבתוכו ואם היה מלא שמן הרי זו מקודשת
במה שבתוכו ולא בו לפיכך אם לא היה בשמן שווה
פרוטה הרי זו מקודשת בספק ואם היה בשמן שווה
פרוטה הרי זו מקודשת וראי ואין משגיחין על הכום

פרק ששי

התקדש על תנאי אם נתקיים התנאי מקודשת ואם לאו
אינה מקודשת בין שיהיה התנאי מן האיש בין שיהיה
מן האשה וכל תנאי שבעולם בין בקידושין בין בגירושין
בין במקח בין בממכר בין בשאר דיני ממון צריך להיות
בתנאי ארבעה דברים ואו הן ארבעה דברים של
כל תנאי שיהיה כפול ושהיה הן שלו קודם ללאו ושהיה
התנאי קודם למעשה ושהיה התנאי דבר שאיפשר לקיימו
ואם חסר התנאי אחר מהן הרי התנאי בטל וכאן אין שם
תנאי כלל לא תהיה זו מקודשת או מגודשת מיד ויתקיים
המקח והמתנה מיד וכאלו לא התנה כלל הואיל וחסר
התנאי אחר מן הארבעה כיצד האומר לאשה אם
תתני לי מאתים זוז הרי את מקודשת לי בדינר זה ואם
לא תתני לי לא תהי מגודשת ואחר שהתנה תנאי זה נתן
לה הדינר הרי התנאי קיים והרי זו מקודשת על תנאי
ואם נתנה לו מאתים זוז תהי מקודשת ואם לא נתנה לו
אינה מקודשת אבל אם אמר לה הרי את מקודשת
לי בדינר זה ונתן הדינר בידה והשלים התנאי ואמר אם
תתני לי מאתים זוז תהי מקודשת ואם לא תתני לי לא תהי
מקודשת הרי התנאי בטל מפני שהקדים המעשה ונתן

בידה ואחר כך התנה ואעפ שהכל בתוך כרי דיבור
והרי זו מקודשת מיד ואינה צריכה ליתן לו כלום
וכן אם אמר לה אם תתני לי מאתים זוז הרי את מקודשת
לי בדינר זה ואחר כך נתן הדינר בידה הרי התנאי בטל
מפני שלא כפל תנאו שהרי לא אמר לה ואם לא תתני לא
תהי מקודשת והרי זו מקודשת מיד ואינה צריכה ליתן לו
כלום וכן אם אמר לה אם לא תתני לי מאתים זוז לא
תהי מקודשת לי ואם תתני לי מאתים זוז הרי את מקודשת
לי בדינר זה ואחר כך נתן הדינר בידה הרי התנאי בטל
לפי שהקדים לאו להן והרי זו מקודשת מיד ואינה צריכה
ליתן לו כלום וכן אם אמר לה אם תעלי לרקיע או תרדי
לתהום הרי את מקודשת לי בדינר זה ואם לא תעלי לרקיע
ולא תרדי לתהום לא תהי מקודשת ואחר כך נתן הדינר
בידה הרי התנאי בטל והרי היא מקודשת מיד שהדבר
ידוע שאי אפשר לה לקיים תנאי זה ואין זה לא כמפליגה
ברברי דרך שחוק והיתול הרי שהתנה בדבר שאיפשר
לעשותו לא שהתורה אסרה עליו כגון שאמר לאשה אם
תאכלי חלב ודם הרי את מקודשת לי בדינר זה ואם לא
תאכלי לא תהי מקודשת אם תאכלי בשר חזיר הרי זה
גיטיך ואם לא תאכלי לא יהא גט ואחר שהתנה נתן
הדינר או הגט בידה הרי התנאי קיים ואם עברה ואכלה
תהיה מקודשת או מגודשת ואם לא אכלה אינה מקודשת
ואינה מגודשת ואין אומר בזה הרי התנה על מה שכתוב
בתורה שהרי בידה שלא תאכל ושלל תתקדש ולא תתגרש
ובמה אמרו חכמים כל המתנה על מה שכתוב בתורה
תנאו בטל חוץ מדבר שבממון שתנאו קיים כגון שקדש או
גירש או נתן או מכר על תנאי שהוא רוצה בתנאו ויחזקה
עצמו בדבר שלא זיכתה לו תורה וכנעה ממנו או יצטר
עצמו בתנאו מדבר שהייתה אותו בו התורה שאומרין לו
תנאך בטל וכבר נתקיימו מעטיך ואין אהיה נפטר מדבר
שהייתה אותך בו התורה ולא תזכה בקבר שבמנה אותך
ממנו כיצד כגון שקדש אשה על תנאי שאין לה ערוה
שאר כסות ועונה שאימרון לו בכסות וטאר שהוא
תנאי שבממון תנאך קיים אבל בנפשה תנאך
בטל שהתורה הייבה אותך בעונה והרי זו מקודשת ואתה
חייב בעונתה ואין בירך לפטור עצמך בתנאך וכן
כל כיוצא בזה וכן התקדש יפת תואר על תנאי שיהיה בה
הרי זו מקודשת ואין לו להתעבר בה שהרי התורה כנעה
אותו מלהשתעבר בה אחר שנבעלה ולא מפני תנאו וזכה
בדבר זה שכנע אורו תורה לא תנאו בטל וכן כל כיוצא
בה התנה על האשה בשעת קידושין או בשעת גירושין
שתיבעל לאביה ולאחיה או לבנה וכיוצא בזה הרי זה כמי
שהתנה עליה שתעלה לרקיע או שתרד לתהו ותנאו בטל
שאין בידה שיעברו אחרים ויבאו על הערוה ונכנע
שהתנה עמה בדבר שאינה בידה לקיימו וכן כל כיוצא
בזה אבל אם התנה עליה שיתן לי פלוני חצרו או
שישיא בתו לבני וכיוצא בזה תנאו קיים שהרי איפשר
בידה לקיימו ונתן לפלוני ממון רב עד שיתן לו חצירו
ועד שישיא בתו לבנו שהרי אין כאן עברה וכן כל כיוצא
בזה שים כל התנאים האלו לגר עונד המיד
וכל מקום שאתה שומע המקדש על תנאי כך יבא על הנתן
גט על תנאי כך וכך או המוכר או הנותן על תנאי כך
שהתנאי יש בו ארבעה דברים או שבאדנו כדי שלא נהיה
צריכין לפרש אותן בכל מקום ואם חסר אחד מהן אין
כאן תנאי יש מקצת גאונים אחרונים שאמרו שאין
צריך אדם לבפול תנאו לא בניטין וקידושין בלבד אבל
בדיני ממון אינו צריך לכפול ואין ראוי לסמוך על דבר
זה שבפילת התנאי עם שאר הארבעה דברים מתנאי בני
גד ובני ראובן לכדו אותן חכמים אם יעברו בני גר וכל
ואם לא יעברו ותנאי זה לא היה לא בניטין ולא בקידושין
וכזה הורו גדולי הגאונים הראשונים וכן ראוי לעשות
המקדש על תנאי כשיתקיי התנאי תהיה מקודשת משעה
שנתקיי התנאי לא משעה שנתקיישה כיצד האומר לאשה

לי שאם קידש בתבשיל או בירק שאינו מתקיים וכיוצא
בהם אם לא היו שוח פרוטה באותו המקום אינה מקודשת
כלל שהרי דבר זה אינו מגיע למקום אחר עד שיפסד
ויאבר ולא יהא שוח פרוטה ודבר של טעם הוא זה וראוי
לסמוך עליו המקדש אשה בפחות מפרוטה או
שקידש שתי נשים בפרוטה אעפ ששלח סבלנות לאחר
מיכן אינה מקודשת וכן קפץ שקדש אעפ ששלח
סבלנות לאחר שהגדיל אינה מקודשת שמחמת קידושין
הראשונים שלחן שהיו קידושין פסולין המקדש את
האשה בכסף או בשטר אינו צריך שיתן הקידושין לתוך
ידה לא כיון שרצת לזרוק לה קידושה וזרקו בין לתוך
ידה בין לתוך חיקה או לתוך חצירה או לתוך שרה שלה
הרי זו מקודשת היתה עומדת ברשות הבעל צריך
שיתן לתוך ידה או לתוך חיקה היתה עומדת
ברשות שהיא של שניהן וזרק לה קידושה מדעתה ולא
הגיעו לידה או לחיקה הרי זו מקודשת קידושי ספק ואפי
אמרה לו הנח קידושיי על מקו זה ואותו המקום של שניה
הרי זו קידושי ספק היו עומדים ברשות הרבים
או ברשות שאינה של שניהם וזרק לה קידושה קרוב לו
אינה מקודשת קרוב לה הרי זו מקודשת מחצה למחצה
או שהיו ספק קרוב לו ספק קרוב לה ואברו קודם שיגיעו
לידה הרי זו ספק מקודשת כיצד הוא קרוב לו
וקרוב לה כל שהוא יכול לשמור אותן והיא אינה יכולה
זה הוא קרוב לו היא יכולה לשמור אותן והוא אינו יכול
זהו קרוב לה שניהן יכולין לשמור אותן או שניהן אין
יכולים לשמור אותן זה הוא מחצה למחצה

פרק חמישי

המקד ברבר שהוא אסור בהנאה כגון חמץ בפסח או בשר
בחלב וכיוצא בהן כשאר איסורי הנאה אינה מקודשת
ואפי היה אסור בהנאה מרבירה כגון חמץ בשעה ששית
מיום ארבעה עשר אינה מקודשת עבר ומכר
דבר האסור בהנאה וקידש ברמיו הרי זו מקודשת חוץ
מעני שאם קידש ברמיה אינה מקודשת מפני שרמי עז
אסורין בהנאה כמות המקדש בפרש עגלי עז אינה
מקודשת שהכל מעו אסור בהנאה שנאם ולא ידבק בידך
מאומה מן החרם אבל המקדש בפרש שור הנסקל הרי
זו מקודשת אעפ ששור הנסקל אסור בהנאה פרשו אינו
אסור בהנאה שאינו דבר חשוב לגבי השור
המקדש בפירות שביעית או באפר פרה ארומה או במים
שמילאין לעשותן מי נרה הרי זו מקודשת המקדש
בהקדש של ברק הבית בשונג הרי זו מקודשת והוא ישלם
קרן וחומש להקדש ויביא אשמו פדין כל מועל בשגגה
ואם קידש בו אשה במזיד אינה מקודשת קידשה
במעשר שיני בין בשונג בין במזיד אינה מקודשת לפי
שאין לו לעשות בו שאר חפציו עד שיתחלל שנ במעשר
לה הוא כהן שקידש בחלקו מקדשי קדשים או מקדשי
קלים אינה מקודשת מפני שלא הותרו לא לאכילה בלבד
אבל כהן שקידש בתרומה גדולה ובתרומת מעשר
ובבכורים וכן לוי שקידש במעשר ראשו וישראל
שקידש במעשר עני הרי זו מקודשת מתנות שלא
הורמו הרי הם כמו שהורמו לפיכך ישראל שנפלו לו טבלים
מבית אבי אמו כהן והפריש מהן תרומה ומעשרות הרי
הן כתרומות ומעשרות שנפלו לו בירושה מאבי אמו
ואם קידש בהן אשה הרי זו מקודשת שאעפ שאינן ראוי
לו לאכילה יש לו למוכרן למי שהן ראויין לו אבל ישראל
שקידש בתרומה שהפריש מגנו אינה מקודשת שהרי אין
לו למוכרה ואין לו בה לא טובת הנאה לפי שנותנה לכל
כהן שירצה וטובת הנאה אינה מסון המקדש את
האשה בגול או בגניבה או בחמס אם נתייאשו הבעלים
ונודע שקנה אותו דבר בייאוש הרי זו מקודשת ואם לאו
אינה מקודשת חמסם לבית חבירו ולקח לו כלי
או אומל ומיתתו כהן וקדש בו אשה ובת בעל הבית אעפ

שאמר לו למח לא נתת לה דבר זה שחזא טוב מסה שנתת
לה אינה מקודשת שלא אמר לו דבר זה לא כח שלא
להתבייש עמו והואיל וקידש בכסון חבירו שלא כדעת
חבירו הרי זה גול ואינה מקודשת ואם קידשה כד
שאין בעל הבית מקפיד עליו כגון תמרה או אגוז הרי זו
מקודשת מספק היתה סחורה בינו ובין חבירו
וחלקה שלא מדעת חבירו וקידש בחלקו הואיל וערסה
שומת בית דין אינה מקודשת שאין זה נוטל לעצמו כה
שירצה ויניח מה שירצה גול את האשה או נגב
ממנה או חמסה וחזר וקדשה בגול ובגניבה ובחמס שלה
ואמר לה הרי את מקודשת בו אם קדם ביניהן שירוכין
ונטלה ושתקה הרי זו מקודשת ואם לא שירך אותה
מעולם אעפ ששתקה כשנתן לה רכבי או בתורת קידושה
אינה מקודשת ואם אמרה הן הרי זו מקודשת וכן
אם נתן פיקרון לה ואמר לה כנסי פקדון זה וחזר ואמר לה
הרי את מקודשת לי בו אם לא קודם שנטלתו ונטלתו
ושתקה הרי זו מקודשת ואם אחר שנטלתו בתורה
פקדון אם לא הרי את מקודש בו ושתקה אין זו כלום של
שתיקה של אחר מתן מעות אינה מועלת אבל אם אמרה
הן אחר שנטלה הרי זו מקודשת החזיר לה חוב שהיה לה
אצלו ואם לא הרי את מקודשת בו קודם שתטלנו ונטלתו
ושתקה אם היה ביניהן שירוכין הרי זו מקודשת ואם לא
שרך אינה מקודשת עד שתאמר הן ואם אמר לה אחר
שנפלה החוב שלה הרי את מקודשת בו אפי אמרה הן
אינה מקודשת שהרי לא הגיע לידה ממנו כלום לא שלה
נטלה וכבר נפרע חובו משעה שנטלה ואינה יכולה לחזור
ולתובעו בחוב פעם אחרת המקדש במלוה אפילו
היתה בשטר אינה מקודשת כיצד כגון שהיה לו אצלה
חוב דינר ואמר לה הרי את מקודשת לי בדינר שישיש לי
בידך אינה מקודשת מפני שהמלוה להוצאה ניתנה
ואין כאן שום דבר קיים ליהנות בו מעתה שכבר הוציאה
אותו דינר ועבר הנאתו היה לו אצלה מלוה על המשכון
וקידשה באותה המלוה והחזיר לה את המשכון הרי זו
מקודשת שהרי היא נהנית במשכון מעתה והרי הגיע הנאה
לידה המקדש בהנאת מלוה הרי זו מקודשת
כיצד כגון שהלוה אותה עתה מאתים וזו ואמר לה הרי
את מקודשת לי בהנאת זמן שארויח לך במלוה זו שתהיה
בידך כך וכך יום ואיני תובעה ממך עד זמן פלוני הרי זו
מקודשת שהרי יש לה הנאה מעתה להשתמש במלוה זו
עד סוף זמן שקבע ואסור לעשות כן מפני שיש לה נרביה
ופרשו רבותיי בהנאת מלוה דייקא שישן ראוי
לשומען אמר לה הרי את מקודשת לי בדינר זה חוב
שיש לי אצלך הרי זו מקודשת וכן אם אמרה לה במלוה
שיש לי אצלך ובפרוטה זו הרי זו מקודשת היה לו חוב
ביד אחרים ואמר לה הרי את מקודשת לי בחוב שישיש לי
ביד זה במעמד שלשתן הרי זו מקודשת קדשה בפקדון שיש
לו בידה או בשאלה שהשאלה אם היה הפקדון והשאלה
שוח פרוטה באחר מהן קיים ברשותה הרי זו מקודשת
אמר לה הרי את מקודשת לי בשכר שארבר עליך לשלם
ודיבר עליה לשלם והניחה השלם ולא תבעה אינה
מקודשת לא אם נתן לה פרוטה משלו שהנאה שבאה
לה מרבירו הרי היא כמלוה והמקדש במלוה אינה מקודשת
הרי את מקודשת לי במלאכה זו
שאעשה עמך ועשה אינה מקודשת לא אם כן נתן לה
פרוטה משלו לפי שהשכירות יוסה בה הפועל מתלה ועד
סוף כל זמן שיעשה מקצת מן המלאכה וזכה במקצת מן
השכר ונמצא השכר כולו מלוה אצלה והמקדש במלוה
אינה מקודשת האשה שאמרה תן דינר לפלוני
מתנה ואתקדש אני לך ונתן ואם לא הרי את מקודשת לי
בהנאת מתנה זו שנתתי על פוך הרי זו מקודשת אעפ
שלא הגיע לה כלום הרי נהנית מרצונה שנעשה ונתנה
פלוגי בגללה וכן אם אמרה לו תן דינר לפלוני
מתנה ואתקדש לו ונתן לו וקדשה אותו פלוני ואמר לה

שהיה כמי שאם הרי את מקודשת לי בדינרוח על מנת
 שיהיה לך מאתים וזו שהיא מקודשת לו מעבשיו
 ברא בשאמר לה במאה דינרים סתם אבל אם פירש ואמר
 לה הרי את מקודשת לי במאה דינרין אלו והתחיל למנות
 לתוך ידה אינה מקודשת עד שישלים לה מאה ואפי' דינר
 האחרון שציהם יכולי לחזו זה בזה וכן אם נמצא מנה חסר
 דינר או נמצא בהן דינר נחשת אינה מקודשת
 נמצא בהן דינר רע אם יכולה להוציאו על ידי הרחק
 והליפנו ואם לאו אינה מקודשת אמר לה הרי את
 מקודשת לי בבגדים או שהן שוים חמשים דינרים והיו
 של משי וכיוצא בהן שהאשה כתאוה להן אם היו שווין
 חמשים הרי זו מקודשת משעת לקיחה ואינן צריכין שומה
 בשוק ואחר כך תהיה מקודשת כדי שתסמך דעתה אל א
 הואיל והם שוין כמו שאם לה הרי זו מקודשת משע ראשון
 ואם אינן שוין אינה מקודשת איש ואשה שהיו עסקי
 בדברו אירוסין הוא אומר במאה דינרי אקדש אותך והיא
 איכרת אינה מתקדשת לך לא בסאתים והלך זה לביתו
 והלך לביתו ואח כך תבעו זה את זה וקדשו סתם אם האיש
 תבע את האשה יעשו דברי האשה ואם האשה תבעה את
 האיש יעשו דברי האיש העושה שליח לקדש לו אשה
 והלך השליח וקדשה על תנאי אינה כקודשת וכן אם
 אמר לו לקדשה על תנאי והלך וקדשה סתם או על תנאי
 אחר או ששונה את התנאי אינה מקודשת

אמר לו קדשה לי במקום פלוני והלך וקדשה במקום אחר
 אינה מקודשת קדשה לי והרי היא במקום פלוני והלך
 וקדשה במקום אחר הרי זו מקודשת מפני שמראה מקום
 הוא לו וכן היא שאמרה לשלוחה קבל לו קידושי
 גמקום פלו וקבלם לה במקום אחר אינה כקודשת
 הרי הבעל במקום פלוני וקבל לה במקום אחר הרי זו מקודשת
 מפני שמראה מקום היא לו המקדש את האשה
 וחזר בו מיד הוא או היא אעפ' שחזרו בתו כדי ריבוד אין
 חזרתם כלום והרי היא מקודשת המקדש על תנאי
 וחזר אחר כמה ימים וביטל התנאי אף על פי שבטלו בינו
 לבניה שלא בפני עדים בטל התנאי והרי היא כקודשת
 סתם וכן אם היה התנאי מן האש ובטלה אותו בינה ובינו
 בטל התנאי לפיכך המקדש על תנאי וכנס סתם או בעל
 סתם הרי זו צריכ גט אעפ' שלא נתקיי התנאי שמא ביטל
 התנאי כשבעל או כשננס וכן המקדש בפחות כשזה
 פרוטה או במלוה וחזר ובעל סתם בפני עדים צריכה גט
 שעל בעילה זו סמך ולא על אותן הקידושין פסולין חזקה
 היא שאין ארס מישראל הכשרי עושה בעילתו בעילת זנות
 והרי בידו לעשותה בעילת מצוה עתה

פרק שמיני

האומר לאשה הרי את מקודשת לי בכוס זה של יין ונמצא
 של דבש של דבש ונמצא שליין בדינר זה שלכסף ונמצא
 של זהב של זהב ונמצא של כסף על מנת שאני כהן ונמצא
 לוי לוי ונמצא כהן נתין ונמצא ממזר ממזר ונמצא נתין
 בן עיר ונמצא בן כרך בן כרך ונמצא בן עיר על מנת
 שאני עני ונמצא עשיר עשיר ונמצא עני על מנת שביתי
 קרוב למרחץ ונמצא רחוק רחוק ונמצא קרוב על מנת
 שיש לי שפחה או בת גודלת או אופה ואין לו על מנת
 שאין לו ויש לו על מנת שיש לי אשה ובנים ואין לו על
 מנת שאין לו ויש לו בכל אילו וכל הדומה להן אינה
 מקודשת וכן היא שהטעתו ובכלם אעפ' שאמרה
 בלבי היה להתקדש לו אעפ' שהטעני ואין הדבר כמו שאם
 וכן אם אמר הוא בלבי היה לקדשה אעפ' שהטעני אינה
 מקודשת לפי שהדברים שבלב אינם דברים הרי את
 כקודשת לי על מנת שאני בסס ונמצא בסס ובדסי על
 מנת שאני בן עיר ונמצא בן עיר וכן כרך על מנת ששמי
 יוסף ונמצא שמו יוסף ושמעון הרי זו כקודשת אבל אם
 אמר לה על מנת שאין שמי לא יוסף ונמצא שמו יוסף
 ושמעון שאיני לא בסס ונמצא בסס ובדסי שאיני

לא בן עיר ונמצא בן כרך וכן עיר אינה מקודשת
 האום לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שאני יודע
 לקרות צריך שיקרא התורה ויתרגם אותה תרגום אנקלוס
 הגר ואם אמר לה על מנת שאני קראה צריך להיות יודע
 לקרות תורה נביאים וכתובים ברקדוק יפה על מנת
 שאני יודע לשנות צריך להיות יודע המשנה ואם אמר על
 מנת שאני תנאה צריך להיות יודע לקרות המשנה וספרא
 וסופרי ותוספתא של ר חייה על מנת שאני תלמיד
 אין אומרין ככן עוזי וכן זומא לא כל ששואלין אותו דבר
 אחר בתלמודו ואמרו ואפי' בהלכות החג שמלמדין איתן
 בדבי מרבדי הקלי סכו לחג כדי שיהו כל העם בקיאי בה
 על מנת שאני חכם אין אומ' כר עקיבא וחביריו אלא כל
 ששואלין אותו בכל כקום דבר חכמה ואומ' על מנת שאני
 גבור אין אום כאבנר בן נר וכיואב לא כל שחבריו
 מתייראים מכנו כפני גבורתו על מנת שאני עשיר אין
 אומרין כר לעזר בן עזרי לא כל שבני עירו מכבדין אותו
 מפני עושרו על מנת שאני צדיק אפי' רשע גבור הרי
 זו מקודשת כספק שמא הררר תשובה בלבו על מנת
 שאני רשע אפי' צדיק גבור הרי זו מקודשת כספק שמא
 הררר בעו בלבו שעון עו גרול היא ומשיהררר לעבור
 בלבו נעשה רשע ענ פן יפתה לבבכם וכהוב לכינן תפוש
 את בי ישראל בלבם המקדש את האשה ואם היתה סגור
 שהיא כוהנת והרי היא לוייה לוייה והרי היא כוהנת
 ענייה והרי היא עשירה עשירה והרי היא ענייה הרי
 זו מקודשת מפני שלא הטעתו וכן היא שאם כוהנת היתה
 שהוא כהן והרי הוא לוי והרי הוא כהן עשיר הרי הוא
 עני עני והרי הוא עשיר הרי זו מקודשת מפני שלא הטעה
 אותה

פרק תשיעי

המקדש שתי נשים שאסו ליטא שתיהן כשים ערוה כאחת
 אינה כקודשת כיצר כגון שקדש אשה ובתה או שתי אחות
 כאחת אין אחת מהן מקודשת קדש נשים רבות
 כאחת ואם הריכולם כקודשת לו והיו בהן שתי אחיות
 או אשה ובתה וכיוצא בהן אין אחת מכולן כקודשת ואם
 אמר להן הראויה כנס לבואה כקודש לי הרי כולן כקודשו
 לו חוץ מאחיות או אשה ובתה וכיוצא בהן וכן
 אם אמר להן הרי כולכם כקודשות לוי היתה בהן שפחה
 או גויה או אשה ארת ערוה כגון אשת איש או בתו או
 אחותו וכיוצא בהן אין אחת מכולם כקודשת ואם
 אמר הראויה כנס לבואה תהי מקודשת לו הרי כולן
 מקודשות לו חוץ כאותה אשה שאין קידושיה תופסין בה
 אמר לשתי אחיות הרי אחת מכם כקודשת לו
 בזה ונתן להן פרוטה או שקבלתה אחת עכ' ונתן לזו
 וכן האומר לאב אחת כבנותיך מקודשת לי וקבל באב
 קידושיה כולן צריכות גט ככני ואסור לה לבוא על אחת
 מהן כפני שהקידושין תופסין בהן אעפ' שאי איפטר לבוא
 על אחת מהן העושה שליח לקדש לו אשה פלוני
 והלך וקדשה לו וקדש הכשלח בעצמו לאמה או לבתה או
 לאחותה ואין ידוע אי זו בהן נתקדשה ראשונה שתיהן
 צריכות גט ואסורות עליו וכן אשה שיגשת שליח לקדשה
 והלכה וקדשה היא עצמה לאחר ואין ידוע אי זה בהן קדם
 שניהן נותנין לה גט ואם רצו אחר נותן גט ואחר כנס
 ברא ברחוקין אבל בקרובין אם קדשה השליח לאב וקדש
 היא עצמה לכן או לאח וכיוצא בהן שניהם נותנין גט
 והיא אסורה לשניהן האומר לשלוהו צא וקדש לי
 אשה ומת השליח ואינו יודע אם קידש אם לא קידש לו
 אשה הרי זו בחוקת שקדש שחוקת שליח לעיגת שליחותו
 והואיל ואין ידוע אי זו אשה קידש לו הרי זה אסור בכל
 אשה שיש לה קרובות שהן ערוה עמה כגון אשה שיש
 לה בת או אם או אחות וכיוצא בהן שאם תאמר ישא זו
 שמא אמה קידש לו שלוחו או אחותה או בתה ומותר
 באשה שאין לה קרובות כגון או היתה לו קרובה
 כגון אם או אחות וכיוצא בהן והיתה הקרובה אשת איש

אם אתן לך מאתים וזו בשנה זו וזו בריני
זה ואם לא אתן לך לא תהי מקודשת ונתן הדינר לירח
בניסן ונתן לה המאתים וזו שהתנה עמה באלול הרי זו
מקודשת מאלול לפיכך אם קירשה השני קודם שנתקיים
התנאי של ראשון הרי זו מקודשת לשני וכן הדין בניסן
ובמסוות בשעה שיתקיי התנאי הוא שיהיה גט או יתקיי
המקח או המתנה ברא בשיהיה שם תנאי ולא אמר
מעכשו אבל אם אמר לה הרי את מקודשת לי מעכשו
ברינר זה אם אתן לך מאתים וזו לאחר זמן נתן לה מאתים
וזה הרי זו מקודשת למפרע משעת הקידושין אעפ שלא
נעשה תנאו לא לאחר זמן מרובה לפי אם קירשה השני
קודם שיעשה התנאי אינה מקודשת וכן הדין בניסן ובמסו
כל האומר מעכשו לא יצטרך לכפול תנאו ולא להקדים
התנאי על המעשה לא אעפ שהקדים המעשה תנאו קיים
אבל צריך להתנות ברבר שאיפשר לקיימו אבל אם התנה
ברבר שאי אפשר לקיימו הרי זה כמפליג ברברו ואין
שם תנאי וכל האומר על מנת כאומר מעכשו ואינו צריך
לכפול התנאי ולא להקדימו למעשה כיצד האומר לאשה
הרי את מקודשת לי על מנת שתתני לי מאתים וזו הרי
זה גיטך על מנת שתתני לי מאתים וזו הרי חצר זו נתונה
לך במתנה על מנת שתתני לי מאתים וזו הרי תנאו קיים
ונתקדשה או נתגרשה וכתה זו בחצר והם יתנו המאתים
זו ואם לא נתנו לא תהיה זו מקודשת ולא מגורשת ולא
תזכה זו בחצר ואעפ שלא כפל תנאו ואעפ שהקדים
המעשה לתנאי ונתן הקידושין או הגט בידה והחזיקה
זו בחצר ואחר כך השלים תנאו שהרי כשיתקיים התנאי
תזכה זו בחצר ותתקדש זו ותתגרש זו משעה ראשונה
שבה נעשה המעשה כאו לא היה שם תנאי כלל

פרק שביעי

האומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שירצה אבי
רצה האב מקודשת לא רצה או ששתק או שמת קודם
שישמע הרבר אינה מקודשת על מנת שלא ימחה אבי
שמע ומיחה אינה מקודשת לא מיחה או שמת הרי זו
מקודשת מת הבן ואחר כך שמע האב מלמדין האב
שיאמ אינו רוצ כרי שלא יהו קידושין ולא תפול לפני יבם
האומר לאשה הרי את מקודשת לי בזה על מנת שיש לי
מאתים זו או בית כור עפר אם יש שם עדים שיש לו הרי
זו מקודשת ואם אין לו הרי זו מקודשת מספק שמא יש לו
והוא אומר אין לי כדי לקלקלה הרי את מקודשת לי
בזה על מנת שיש לי מאתים זו או בית כור עפר במקום
פלו אם יש לו באותו מקום הרי זו מקודשת
ואם אין לו באותו מקום שאם הרי זו מקודשת מספק שמא
יש לו שם והוא מתכוין לקלקלה הרי את מקודשת
לי ביה על מנת שאראך מאתים זו או בית כור עפר הרי
זו מקודשת ויראנה הדין הזוים ביד אחרים או שהראה
בית כור עפר בשדה אחרים אינה מקודשת עד שיראנה
משלו לקח המעית בהלואה או בשותפות או ששכר
השדה או לקחה באריות והראה אינה מקודשת עד שיראנה
משלו שמשמע שאראך שעמי לעצמי רבר זה שאמרתי
לך היה לו בית כור עפר והיו בו נקעים עמוקים
עשרה טפחים או סלעים גבוהים עשרה טפחים אם היו
הנקעים מלאים מים הרי הן כסלעים ואין נמדדין עמו
מפני שאינן ראויין לזריעה ואם אינן מלאים מים נמדדין
עמו מפני שהן ראויין לזריעה האומ לאשה הרי את
מקודשת לי בזה על מנת שאין עליך נדרים ונמצא עליה
אחר משלש נדרים אלו שלא תאכל בשר ושלא תשתה יין
או שלא תתקשט במיני צבעונין אינה מקודשת נמצא
עליה נדר חוץ מאלו אעפ שהוא אומר מקפיד אני אפי על
זה הרי זו מקודשת ואם אמר לה על מנת שאין עליך
כל נדר אפילו נמצאת שטרדה שלא תאכל חרובין אינה
מקודשת הרי את מקודשת לי בזה על מנת שאין בך מומין
נמצא בך חרובין מן המומין הפוסלין בנשים אינה מקודשת

נמצא בך מום אחר חוץ מאות המומין אעפ שאם מקפיד
אני אפי על זה הרי זו מקודשת ומה הן המומין
הפוסלין בנשים כל המומין הפוסלין בכהנים פוסלין בנשי
ובהלכות ביאת מקדש יתבארו כל מומין של כהנים ויותר
עליהן בנשים ריח הרע וזיעה וריח הפה וקול עבה ודרין
גסין מחברותיה טפח ושפח בין רד לרד ונשיבת לב
ונעשה המקו צלקת ושומא שעל הפרחת אפי היתה קטנה
ביותר ואפי קרובה משער ראשה ואעפ שאין בה שיער זה
היא השומא שיתורה אשה על הכהנים אבל אם היתה
שומא שיש בה שיער בשאר הפני או שומא גדולה כאוסר
אעפ שאין בה שיער הרי זו מום בין בכהנים בין בנשים
המקדש אשה סתם ונמצא עליה אחר מן המומין הפוסלין
בנשים או נמצא עליה אחר משלשה נדרים הרי זו
מקודשת מספק קודשה על מנת שאין עליה נדרים
והיו עליה נדרים והלכה אצל חכם והתיר לה הרי זו מקודשת
קדשה על מנת שאין בה מומין והיו בה מומין והלכה
אצל רופא ורופא איתה אינה מקודשת אבל אם התנה
האיש שאין עליו נדרין ושאין בו מומין והיו עליו נדרים
והיו בו מומין והלך אצל חכם והתירו אצל רופא ורופאו
הרי זו מקודשת שאין גנאי לאיש במומין שכבר נרפאו
והאשה אינה מקפדת על זאת האומר לאשה
הרי את מקודשת לי בזה על מנת שאתן לך מאתים זו
מיכן ועד שלשים יום אם נתן לה בתוך שלשים יום מקודש
ואם עברו שלשים יום ולא נתן לה אינה מקודשת הרי
את מקודש לי בזוים או לאחר שלשים יום אעפ שנתעכלו
המעוות בתוך שלשים יום הרי זו מקודשת לאחר שלשים
יום ואם חזר בו בתוך השלשים או חזרה היא אינה מקודשת
בא שיני וקירשה בתוך שלשים יום הרי זו מקודשת
לשיני לעולם לפי שבשעה שקדשה השני לא היתה מקודשת
ותפשו בה קידושי שני ונעשת אשת איש ולאחר השלשים
יום כשיבוא קידושי ראשון ימצאו אותה אשת איש ונמצא
הראשון כמי שקודש אשת איש שאין הקידושין תופסין
בה האומר לאשה הרי את מקודשת לי מעכשו
ולאחר שלשים יום ברינר זה ובא אחר וקירשה בתוך
השלשים יום הרי זו מקודשת מספק לשניהם לפיכך שניהם
נותנין גט בין בתוך השלשים יום בין לאחר השלשים יום
הרי את מקודשת לי מעכשו ולאחר שלשים יום ובא
אחר ואמר הרי את מקודשת לי מעכשו ולאחר עשרי יום
ובא אחר ואמר הרי את מקודשת לי מעכשו ולאחר עשרה
ימים אפי הן מאה על הסדר וזה קידושי כולן תופסין בה
וצריכה גט מכל אחר ואחר מפני שהיא ספק מקודשת מכולן
האומר לאשה הרי את מקודשת לי חוץ מפלו כלום
שלא תיאמר עליו לא תהיה אשת איש על כל העול ולפלו
כפנויה הרי זו מקודשת מספק אבל אם אמר לה הרי
את מקודשת לי על מנת שתהי מותרת לפלו הרי זו מקודשת
ותהיה אסורה עליו כשאר העם מפני שהתנה ברבר שאי
איפשר לקיימו הנותן שתי פרושות לאשה ואמר לה
הרי את מקודשת לי היום באחת ובאחת לאחר שאגרש
הרי זו מקודשת וכשיגרש אותה תהיה מקודשת עד שיגרש
אותה פעם שנייה מן קידושי פרוטה שנייה אבל אם
אמ לאשה הרי את מקודשת לי בזה לאחר שאתגיד לאחר
שתתגיירי לאחר שאשתחרר לאחר שתשתחררי לאחר
שימות בעליך לאחר שתמות אחותיך אינה מקודשת
לפי שאינו יכול עתה לקדשה האומר ליבמה הרי את
מקודשת לי בזה לאחר שיחלוץ לך ובמיד הרי זו מקודשת
הואיל ואי קידשה עתה היו קידושין תופסין בה מספק
האומר לחברו אם ילדה אשתך נקבה הרי היא מקודשת
לי בזה לא אמר כלום ואם היתה אשת חברו מעוברת
והוסר העובר הרי זו מקודשת וייראה לי שצריך לחזור
ולקדש אותה אחר שתולד מאביה כדי שיכניס אותה
בקידושין שאין בהן דופי האומר לאשה הרי
את מקודשת לי במאה דינרין נתן לה אפילו דינר אחד
הרי זו מקודשת משלקחה הדינר והוא ישרים לה השאר

לא תצא שהרי היא אומרת לא נתקדשתי אמרה מקודשת אני ולאחד זמן עמדה וקדשה עצמה אם נתנה אמתלא לרבירה ואמרה מפני כך וכך אמרתי בתחלה שאני מקודשת וראינו ברבירה ממש הרי זו מותרת לשני ואם לא נתנה אמתלא או שנתנה ואין בהן ממש הרי זו אסורה וקדושי שני קדושי ספק לפיכך נותן לה גס ותהיה אסורה עליו ועל הכל עד שיבוא ארוסה וכן האשה שבאתה ואמרה אשת איש אני וחזרה ואמרה פנויה אני אם נתנה אמתלא לרבירה ויש בהן ממש הרי זו נאמנת

פרק עשירי

הארוסה אסורה לבעלה מדברי סופרים כל זמן שהיא בבית אביה והבא על ארוסתו בבית חמיו מכין אותו מכת מדרות ואפילו אם קידשה בביאה אסור לו לבוא עליה ביאה שנייה בבית אביה עד שיבוא אותה לתוך ביתו ויתחר עמה ויפרישנה לו ויחזור זה הוא הנקרא כניסה לחופה והוא הנקרא נישואין בכל מקום והבא על ארוסתו לשם נישואין אחר שקידשה משיערה בה קנאה ונעשית נשואה והרי היא אשתו לכל דבר כיון שנכנסה הארוסה לחופה הרי זו מותרת לבוא עליה בכל עת שירצו והרי היא אשתו גמורה לכל דבר ומשתכנס לחופה נקרא נשואה אעפ"י שלא נבעלה והיא שתהיה ראויה לבעול אבל אם היתה נרה אעפ"י שנכנסה לחופה ונתיחד עמה לא גמרו הנישואין והרי היא כארוסה עדין וצריך לברך ברכת חתנים בבית החתן קודם הנישואין והן שש ברכות וא"ל הן באי אמה שהכל ברא לכבודו באי אמה ויצר האדם באי אמה אשר יצר את האדם בצלמו בצלם דמות תבניתו והתקין לו ממנו בנין ערי ער באי ויצר האדם שוש תשיש ותגל עקרה בקיבוץ בניה לתוכה בסמחה באי משמח ציון בבניה שמח תשמח רעים ואהובים כשמחך יצורך בגן ערן מקדם באי משמח חתן וכלה

באי אמה אשר ברא ששון ושמחה חתן וכלה גילה ונה ריצה וחרדה אהבה אחוה שלום ורעו כהרה ה' אהינו ישמע בערי יהודה ובחוצות ירושלים אום קול ששון קול שמחה קול חתן קול כלה קול מצהלת חופת חתנו ממשחת ונערים מגנינתם באי משמח החתן עם הכלה ואם יהיה שם יין מביא כוס של יין ומברך על היין תחלה ומסר את כולן על הכוס ונמצא מברך שבע ברכות ויש מקומות שנהגו להביא הרס עם היין ומכר על ההרס אחר היין ואחר כך מברך השש ואין מברכין ברכת חתנים אלא בעשרה גדולים ובני חורין וחתן מן המנין המארים את האשה וברך ברכת חתנים ולא נתייחד עמה בביתו עדיין ארוסה היא שאין ברכת חתנים עושה הנישואין אלא כניסה לחופה אירס וכנס לחופה ולא ברך ברכת חתנים הרי זו נשואה גמורה וחוזר ומברך אפי' אחר כמה ימים ולא תגשא נרה עד שתטהר ואין מברכין לה ברכת חתנים עד שתטהר ואם עבר ונשא וברך אינו חוזר ומברך וצריך לכתוב כתובה קודם כניסה לחופה ואחר כך יהיה מותר באשתו והחתן נותן שכר הסופר וכמה הוא סתב לה אם היתה בתולה אין כותבין לה פחות ממאתים זוז ואם בעולה אין כותבין לה פחות ממאה זוז וזה הוא הנקרא עיקר כתובה ואם רצה להוסיף לה אפי' כסר זהב מוסף ודין התוספת ודין העיקר אחר הוא לרוב הדברים לפיכך כל מקום שנתנו כתובה סתם הוא העיקר והתוספת מאחר וחכמים הם שתקנו כתובה לאשה כדי שלא תהיה קלה בעיניו להוציאה זוזים או לא תקנו אותם מן הכסף הטהור אלא ממטבע שהיה באותן הימים שהיה שבעה חלקים נחשת ואחר כסף ער שיהיה בסלע חצי זוז כסף ונמצא מאתים זוז של בתולה חמשה ועשרים זוזין של כסף טהור ומאה של בעולה שנים עשר זוז ומחצה ומשקל כל זוז שש מאו ותשעים שעורות כמו שבארט בתחלת ערובין ודינר הוא הנקרא זוז בכל מקום בין שיהיה מן הכסף הטהור בין שיהיה ממטבע אותן הימים אין פוחתין

לבתולה ממאתים ולבעולה ממאה וכל הפוחת בעיניו בעילת זנות אחר הכותב את הכתוב ביטול ואחר ישתערו עליו עדים וקנו לו מירו שהוא חייב לה מאה או מאתים הרי זה מותר וכן אם נתן לה משלשלין כנגד כתובתה הרי זה מותר לבעול עד שיהיה לו פנאי לכתוב הכנסת את האשה ולא כתב לה כתובה או שכתב ואבר ישטר הכתובה או שחלה כתובתה לבעלה או שמכר לו כתובת חוזר וכותב לה עיקר כתובה אם רצה לקיימה לפי שאסור לו לארס לשהות עם אשתו שענה אחת בלא כתובה אבל המוכרת כתובתה לאחרים בשוה הנאה אינו צריך לכתוב לה כתובה אחרת שלא תקנו כתובה אלא כדי שלא תהי קלה בעיניו להוציאה ואם הוציא זה משלם כתובתה ללוקח כדרך שהיה משלם לה אם לא מכרה

המארים את האשה וכתב לה כתובה ולא נכנסה לחופה עדין ארוסה היא ואינה נשואה שאין הכתוב עישה נשואי ואם כת או גרשה גובה עיקר כתובתה מבני חורין ואינה גובה תוספת כלל הוואיל ולא נכנסה אבל אם ארס אשה ולא כתב לה כתובה ומת או גרשה והיא ארוסה אין לה כלום ואפילו העיקר שלא תקנו לה עיקר כתובה עד שתנשא או עד שיכתוב והמארים את בתו וכתב לה כתובה וכת או גרשה כשהיה נערה כתובתה לאביה כמו שבארנו למעלה בפרק שלישי וכן תקנו חכמים יוכל הנשוא בתולה יהיה שמח עמה שבעת ימים אינו עוסק בכלאכרו ולא נושא ונותן בשוק אלא אוכל וישתה ושכח בין שיהיה בחור בין שהיה אלמן ואם היתה בעולה אין פחות משלשה ימים שתקנת חכמים היא לבנות ישראל שיהיה שמח עם הבעולה שלשה ימים בין בחור בין אלמן יש לו לארס לישא נשים רבות כאחת ביום אחר ומברך ברכת חתנים לכלן כאחת אבל לשמה צרי לשמוח עם כל אהת שמחה הראויה לה אם בתולה שבעה אם בעולה ששנה ואין מערבין שמחה בשמחה כותר לארס בכל יום חול אפי' בתשעה באב בין ביום בין בלילה אבל אין נושאין נשים לא בערב שבת ולא באחד בשבת נרה שמא יביא לירי חילו שבת בתיקון הסעודה שהחתן טרוד בסעודה ואין צריך לומר שאסור לישא אשה בשבת ואפי' בחולו של מועד אין נושאין נשים כמו שבארנו לפי שאין מערבין שמחה בשמחה שנ כלא שבויע זאת ונתנה לך גם את זאת ושאר הימים כותר לישא אשה בכל יום שירצה והוא שיטרח בסעודת נשואין שלשה ימים קודם הנישואין בקום שאין בית דין יושבין בו לא כשני ובחמישי בלבר בתולה נשאת ביום רביעי שאם היתה לו טענת בתולים ישכים לבית דין וכנהג חכמים שהנשוא את הבעולה ישאנה בחמישי כדי שיהיה עיכב עמה חמישי וערב שבת וישבת ויוצא לכלאכרו יום ראשו המארים את בתו קטנה ותבעה הבעל לנישואין בין היא בין אביה יכולין לעכב שלא תנשא עד שתגדיל ותעשה נערה ואם רצה לכונסה כונס ואין ראוי לעשות כן אירסה ושהה כמה שנים ותבעה לנישואין והרי היא נערה נותנין לה שני עשר חרש מיום התביעה לפרנס את עצמה ולתקן כה שהיא צריכה לה ויארר כך תנשא תבעה אחר שבגרה נותנין לה שנים עשר חרש מיום הבגר וכן אם קידשה ביום הבגר נותנין לה שנים עשר חרש מיום הקידושין שהוא הבגר קידשה אחר שבגרה אם עברו עליה שנים עשר חרש בבגרותה ולאחר כך נתקדשה אין נותנין לה אלא שלשים יום מיום התביעה וכן המארים את הבעולה נותנין לה שלשים יום מיום התביעה כשם שנותנין זמן לאשה משתבעה הבעל לפרנס את עצמה ואחר כך תנשא כך נותנין זמן לאיש לפרנס את עצמו משתבעה האשה אותו וכמה נותנין לו כמה שנותנין לה אם שנים עשר חרש שנים עשר חרש ואם ליום ליום הגיע זמן שנתנו לאיש ולא נשאה נתחייב במונותיה אעפ"י שלא כנס ואם הגיע הזמן באחד בשבת או בערב שבת אינו מעלה לה מוונות באותו היום

בשבת או בערב שבת אינו מעלה לה מוונות באותו היום

בשעה שעשה שליח אעפ שנתגרשה קודם שימות השליח
הרי זה מותר בה ואין אדם שמה קדש השלי את קרובתה
אחר שנתגרשה מפני שלא היתה ראויה בשעה שעשה
השליח ואין אדם עושה שליח לקדש לו לא אשה שיכול
הוא לקדשה בשעת השליחות מי שהיו לו חמשה
בנים ועשו כולן שליח את אביהם לקדש להם אשה ואמר
אבי הבנים לאיש שיש לו חמש בנות אחת מבנותיך
מקודשת לאחר מבני וקיבל האב הקידושין כל אחת
מהן צריכה חמשה גשין מכל האחין הואיל וכולן נתנו רשות
לאב לקדש להן אשה מת אחר מהן כל אחת מהן
צריכה ארבעה גשין וחליצה מאחד מהן האב שהיתה
לו בת קטנה או נערה שהיא ברשותו ובת בגורת ונתנה
לו הבוגרת רשות לקדשה וקדש בלא סתם לאחר אין
הבוגרת בכלל ער שיפדש ויאם בתי הבוגרת שעשת אותו
שליח לפיכך אין הבוגרת מקודשת ואחותה מקודשת
מי שיש לו שתי כיתי בנות משתי נשים וכולן ברשותו
וקדש אחת מהן ובשעת הקידושין אמר לבעל קידשתי לך
את בתי הגדולה אעפ שיש לומר שמא גדולה שבגדולות
קדש לו או גדולה שבקטנות או קטנה שבגדולות שהיא
גדולה מן הגדולות שבקטנות הרי כולן מותרות חוץ מן
הגדולה שבגדולות והיא לבדה המקודשת
וכן אם קדש בתו הקטנה אעפ שיש לומר שמא קטנה
שבקטנות או קטנה שבגדולות או גדולה שבקטנות שהיא
קטנה מן הקטנות שבגדולות הרי כולן מותרות חוץ מן
הקטנה שבקטנות והיא לבדה המקודשת שמשמע בתו
הגדולה שאין בבנותיו גדולה ממנה ומשמע בתי הקטנה
שאין בהן קטנה ממנה נאמן האב לומר על בתו קודם
שגבגוד שהיא מקודשת לאוסרה על הכל האב שאם
קדשתי את בתי ואינו יודע למי קידשתיה הרי זו אסורה
לעולם על כל אדם עד שיאמר האב נודע לי שלפלני
קדשתיה ותהיה צריכה ממנו גט בלבד ואעפ שנודע לו
אחר שכגרה אמר האב אינו יודע למי קדשתיה ובא
אחר ואמר אני הוא שקדשתי נאמן אף לכנוס ואינו צריך
קידושין אחרים באו שנים זה אומ' אני קידשתיה וזה
אימ' אני קידשתיה שניהן נותנין גט ואם רצו אחר כותב
גט ואחר כונס כנסה ואחר כך בא אחר ואמ' הרי אני הוא
שקידשתיה אינו נאמן ואינו אוסרה על בעלה האשה
שאמרה נתקדשתי ואינו יודע למי נתקדשתי ובא
אחר ואמר אני הוא שקידשתיך נאמן ליתן גט ותהי מותר
לכל אדם חוץ ממנו אבל אינו נאמן לכנוס שמא יצרו תקפו
והיא תרגיל לו כדי להתירה האומר לאשה קדשתיך
והיא אום לא קדשתיך הוא אסור בקרובותיה והיא מותרת
בקרוביו קידשתיך והוא אימ' לא קדשתיך הוא מותר
בקרובותיה והיא אסורה לקרוביו קידשתיך והיא
אוסרת לא קדשת לא בתי אסור הוא בקרוב גרולה וגרול
מותרת בקרוביו ומותר בקרובות הבת והבת מותרת
בקרוביו קידשתי את בתך והיא אוסרת לא קידשת
לא אתי אסור בקרובות הבת והבת מותרת בקרוביו
ומותר בקרובות האם והאם אסורה על קרוביו וכל
או שטוענין הקידושין בשטען הטוען שהיו שם קידושין
בפני עדים והלכו למדינה אחרת או מתו אבל אם הורו
שהיו הקידושין בלא עדים אין כאן קידושין כמו שבארנו
יכל מקום שאמרנו שאמרה האשה לאיש קידשתי והוא
אמר לא קדשתי מבקשין ממנו שיכתוב לה גט להתירה
לשאר העם שאין לו בזה הפסד ואם נתן לה גט מעצמו
ספין אותו ליתן כתובה העושה שליח לקדש לו
אשה והלך וקדשה לעצמו הרי זו מקודשת לשליח
ואסור לעשות כן וכל העושה דבר זה וכיוצא בו בשאר
דבר מקח ומסחר נקרא רשע העושה שליח לקדש
אשה והלך וקדש שליח אום לעצמי קדשתיה והאשה
מרת לראשון ששלחו נתקדשתי אם לא עשה השליח
נדים חרי השליח אסור בקרובותיה והיא מותרת בקרוביו
ואם אסורה בקרובי השליח אסורה מותרת בקרובותי

ואם תחזוק השליח בעדים הרי זו מקודשת לראשון
אמרה אינו יודעת למי נתקדשתי אם לשלחו או לשלחו
אם לא תחזוק השליח בעדים הרי זו מקודשת לשני ואם
החזוק שהוא שלוחו שניהן נותנין גט ואם רצו אחד נותן
גט ואחר כונס האשה שעשתה שליח לקדשה והלך
וקדשה ובעת הליכתו בטלה השליחו וחזרה בה ואין ידוע
אם קודם שקיבל לה הקידושין חזרה או אחר הקידושין
הרי זו מקודשת מספק וכן האיש שעשה שליח וחזר בו
המקדש אחת מחמש נשים ואינו יודע אי זו כהן קידש
וכל אחת ואחת אומרת אותי קידש אסור בקרובות כולן
ונותן גט לכל אחת ואחת ומניח כתובה אחר בנייהן
ומסתלק ואם קדש בביאה קנסו איתו חכמים שיתן כתובה
לכל אחת ואחת והרבר ידוע שכתובה שכתב לאחת מהן
אברה וכל אחת ואחת אומרת אני היא שקדשתי וכתבת
לי כתובה ואברה כתובתי האשה שיצא עליה קול שהיא
מקודשת לפלוגי הרי זו בחזקת מקודשת אעפ שאין שם
ראיה ברורה וכל קול שלא תחזוק ובבית דין אין הוששין
לו וכיצד הוא הקול שתחזוק זו בו שהי מקודש כגון שבאו
שנים והעידו שראו הנרות דולקות ומטות מוצעות ובני
אדם נכנסין ויוצאין ונשים שמחות לה ואומרות נתקדשה
פלגי היום שמעו אותן אומר פלגי תתקד הוין אין חוששי
לה שמא נדרמנו לקד ולא נתקדשה ער שישמעו נתקדשה
וכן אם באו שנים ואמרו ראינו ככו שמחת אירונין
ושמענו הברה ושמענו מפלגי ששמע מפלגי שנתקדשה
פלגית בפני פלגי ופלגי והלכו להם העדים למדינה אחרת
או מתו הרי זה קול שמחזיק אותה מקודשת ברא
שלא היה שם אמתלא אבל אם היה שם אמתלא ושבעו
האמתלא כששמעו שנתקדשה לא תחזקה מקודשת
כיצר היא האמתלא פלגית נתקדשה על תנאי או קידוש
ספק לא תחזקה לא שואלין אותה וסומכין על דבריה
הואיל ואין שם ראיה ברורה ולא קול רזק יצא
עליה קול שנתקדשה לפלגי ולאחר ימים אמרו אמתלא
אם נראין הרברי לבית דין שהוא כן סומכין על האמתלא
ולא תחזוק מקודש ואם לאו הואיל ולא נשמעה האמתלא
בעת שנשמעו הקידושין אין חוששין לאמתלא
מעשה באחת שיצא עליה קול שנתקדשה לבנו של פלגי
ולאחר זמן שאולאביו ואמר על תנאי כך נתקדשחלו ולא
נתקיים התנאי ולא סמכו הכמים על דבריו לא אמרו הרי
זו ספק מקודשת וכאן אין שם אמתלא יצא עליה
קול שהיא מקודש לפלוגי ובא שני וקדשה בפנינו בודקין
על קידושי ראשון שהן בקול אם באו עדים ברורי בראיה
ברורה שהיא מקודשת לראשון אין קידושי שני כלום ואם
לאו מגרש ראשון שקידושו בקול ונושא השני שקידושו
וראי ואם גירש השני לא יכנוס הראשון שמא יאמרו
החזיר גרושתו מן האירוסין אחר שנתארסה לאחר
יצא עליה קול שהיא מקודשת לפלו ויצא קול אחר כמותו
שהיא מקודש לאחר אחר כותב גט ואחר כונס בין ראשו
בין אחריו מקום שנהגו לשלח סבלונות לארוכה
אחר שתתארס ובאו עדים שראו סבלונות הובלו לה
חוששין לה שמא נתקדשה וצריכה גט מספק אעפ שחוב
אנשי העיר אין משלחין סבלונות לא קודם האירוסין
ומקו שנהגו כולן לשלח סבלונות תחלה ואחר כך מקדשי
וראו סבלונות אין חוששין לה החזוק שטר כתובתה אם
דרך מקצת אנשי המקום שמקדשין ואחר כך כותבין
חוששין לה ואעפ שאין שם סופר אין אומרין שמא מפני
הסופר שמצא הקדים וכתב ואם דרך כל אנשי
המקום שכותבין הכתובה קודם הקדושין אין חוששין לה
שנים אומרין ראינוה שנתקדשה ביום
פלוגי ושנים אומרין לא ראינוה אעפ שכולם שכנים בחצר
אחת הרי זו מקודש שאין טענת לא ראינוה ראיה שדרך
העם לקדש בצנעה אמר עד אחר מקודשת היא זו
והיא אומרת לא נתקדשתי הרי זו מותרת אחר אומר
מקודשת ואמר אום אינה מקודשת לא תנשא ואם נשאת

שוכה בהן כלם מרבה סופרי ואו הן להיות מעשה ידיו
שלו ולהיות מציאתה שלו ושהיה אוכל כל פירות נכסיה
בחיה ואם מתה בחייו יירשנה והוא קורם לכל אדם
ברושה ועוד תקנו חכמים שיהיו מעשה ידי
האשה כנגד מוונותיה ופרייתה כנגד אכילת פירות נכסיה
וקבורתה כנגד ירושתו לכתובת לפי אם אמר האשה איני
מוונת ואיני עושה שמעין לה ואין כופין אותה אבל אם
אמר הבעל איני זנך ואיני נוטל כלום ממעשה ידך אין
שומעים לו שמה לא יספקו לה מעשה ידיה במוונותיה
ומפני תקנה זו יחשבו המוונות מתנאי הכתובה כל
הרברים האו אעפ שלא נכתבו בשטר הכתובה ואפי לא
כתבו כתוב עדיין לא נשא סתם כיון שנשאה זכה בארבע
הברים שלו וזכתה האשה בעשר רברי שלה ואין צריכין
לפרש התנה הבעל שלא יתחייב באחד מן הרברים
שהוא חייב בהן או שהתנה האש שלא יזכה הבעל באחד
מן הרברים שהוא זוכה בהם התנאי קיים חוץ משלשה
דברים שאין התנאי כועיל בהן וכל המתנה עליהן תנאו
בטל ואו הן עונתה ועיקר כתובתה וירושתה כיצר
התנה עם האשה שאין לה עליו עונה תנאו בטל וחייב
בעונתה שהרי התנה על כה שכתוב בתורה ואינו תנאי
כמין התנה עמה לפחות כעיקר כתובה או שכתב
לה מאתים או מאה עיקר כתובה וכתבה לו ענתקבלה מהן
כך וכך והיא לא נתקבלה תנאו בטל שכל הפחות לבתולה
כמאתים ולא למנה כמאה הרי בעילתו בעילת זונה
התנה עמה אחר שנשאה שלא יירשנה תנאו בטל ואעפ
שירושת הבעל כדברי כופרים עשו חיזוק לדבריהם כשל
תורה וכל תנאי שבירושתה בטל ואעפ עדיין כמין שנ בה
לחוקת משפט לדורות ובשאר הרברים תנאו קיים כגון
שהתנ עמה שאין לה שאר וכסות על כנת שלא יאכל פירות
נכסיה וכל כיוצא בזה תנאו קיים כמה מוונת פוסקי
לאשה פוסקין לה להם שתי מעורו בכל יום סעודה בנינו
של כל אדם באות העיר באדם שאינו לא הולח ולא נגררן
ומאותו באכל אנשי אותה העיר אם חטים חטי ואם שעורים
שעורים וכן אורז ורוחן או משאר מינין שנהגו בהן ופוסקין
לה פרפרת לאכל בה את הפת כגון קטנית או ירקות וכיוצ
בהן ושמן לאכילה ושמן להדלקת הנר ופירות ומעט יין
לשתות אם היה מנהג המקום שישתו הנשי יין ופוסקין לה
שלוס מעורות בשבת ובשר או דגים כמנהג המקום ונותן
לה בכל שבת ושבת מעה כסף לצרכיה כגון פרושה לכבוס
או למרחץ וכיוצא בהן ברא בעניי שבישראל אבל אם
היה עשיר הכל לפי עשרו אפי היה ממונו ראוי לעשות לה
כמה תבשולי בשר בכל יום כופין אותו ופוסקין לה מוונות
נפי ממונו ואם היה עני ביותר ואינו יכול ליתן לה אפילו

חם שהיא צריכה לו כופין אותו להוציא ותהיה כתובתה
חוב עליו עד שתמצא ידו ויתן בעל שרצה ליתן לאשתו
מוונותיה הראויות לה ותהיה אוכלת ושותה לעצמה והיא
שותה ואוכל לעצמו הרשות בידו ובלבר שיאכ עכה כלילי
שבת לילי שבת האשה שפסקו לה מוונות והותירו
היותר לבעל היה בעלה כהן אינו נותן לה כל
מוונותיה תרומה מפני ששורח גדול הוא לה לשמן מרברו
המטמאין ולאכלן בטרהרה לא נותן לה מהצה חולקן ומהצה
תרומה כשם שאדם חייב במוונות אשתו כך הוא
חייב במוונות בניו ובנותיו הקננים עד שיהיו בני שש
שנים ככאן ואילך מאכלין עד שיגדלו בתקנת החכמים ואם
לא רצה גוערין בו ומכלימין אותו ופוצרין בו אם לא רצה
ככריון עליו בעיבור ואומרי פלוני אכזרי הוא ואינו רוצה
לזון בניו והרי פחות הוא מעוף טמא שהוא זן את אפרוחא
ואין כופין אותו לזונם אחר שש ברא באיש שאינו
אסיר ואין ידוע אם ראוי ליתן צדקה או אינו ראוי אבל
אם היה אסיר שיש לו מכון הראוי ליתן צדקה המספקת
להן מוציאן כמנו בעל כרדו משום צדק חוני אותן עד שיגד
מי שהלך למרינן אחרת ובאה אשתו לבר לה בוע מוונות
שלשה חרשים הראשונים מיום הליכתו אין פוסקין לה בדי

מוונות שחוקה אין אדם כניח ביתו ריק כיין חוק
פוסקין לה מוונת ואם היו לו נכסי בר יורדין לנכסיו ומותרו
למוונותיה ואין מחשבין עמה על מעשה ידיה עד שימא
בעלה אם מצאה שעשתה דרו או עלו וכן אם לא
עמרה בדין לא סברה לעצמה למוונות סברה קיים ואם
צריכה הנרה ולא שביעה עד שימא בעלה ויטעון או עד
שתבוא לגבות כתיבתה אחר מותו כגלגלן עליה שיא
סברה לא למוונת שהיא צריכה להן וכשם שביט דין בוכרי
למוון האשה שהלך בעלה כך בוכרין למוון בניו ובנותיו
כשהן בני שש שנים או פחות אבל יתר על שש אין זמן
אין למוונת שלא בפני אדם זהו אמור זמן בני שש שנים
וזהו שש שנים או פחות וכפרנסון אותן ויש
במוונות הנרה שאין פוסקין מוונות לאיש עד דין ביה
לכדינות חיש או שבת בעלה עד שימא עמר כתובה יצא
כתובת ידה ואם לא תוצי שטר כתוב אין לה מוונות עכא
נטלה כתובתה כבעלה או כדלה לו כתובתה שאין לה
מוונות כמו שיתבאר ויש מי שהורה שפוסקין לה
מוונות בהוקת שלא נטלה ולא כדלה ואין כצריכין אותה
להביא כתובה ודעתי נוטה לזה בני שהך משה
היאיל ויש לה מוונות כן התורה אבל אם כת בעלה אין
לה מוונות עד שתביא כתובה כפני שהיא אוכלת במקנת
הכמים ועוד שמוונות כנכסי יורשים וליתר מוונות ליתר
הלך בעלה ולויה ואגלה כשנשוא הייב
לשלם עכר אדר כדעת עמנו וזנה כשנו אם ימא הבעל
אינו חייב לשלם לו ודרי זה איבר את בעותי בפני שמה
צוה לזונה והיא לא ליתה בכנו הבעל
לאשתו בשעה שהלך מלי בעיה יריך בכינותה ויהיה
מוונות שאו לא רצתה בדבריה ולא סמכה דעתה לה
לתבעו או לומר לו אין מעשה ידי מספיקין לה
הרי שעמרה בדין ופסקו לה מוונות וכבר בדין ויתנו
לה או שמכרה היא לעצמה ובא הבעל ואמר התנה עליה
כאנות הרי זו נשבעת בנקיטת הפין שימא ימא ויהיה
תביעה ולא סברה לא עידיה עד שימא הבעל ויהיה
והיא איברת לא הנרת לא ליתני כזה ומה שכתבתי
שביעת הכת שהניה לה ונפדה וימא הבעל ויהיה
כטלילין ואברה למונו סברה ודוא כמין ויהיה
יהיה וישבית שביעת דסת שלא הניה ויהיה
יהיה ליתה ולא סברה לא דהקה יעבד כיום ויהיה
ועינתה ואכרה ימא דה כלם ויהיה
כדנתה לו כין שבריש עד זמן פלוני בדין ויהיה
כתם כמתיבין לו על ימא הבעל ויהיה ויהיה
תמו והתיר נדרו הרי זה כושב ואם לא יצא יתן כתיב
וכארתן הליים תהיה הני עושה ואיך ויהיה

פרק שלשה עשר

כמה הכמות שהיא חייב ליתן לה בנדים של חמישים וזו
משנה לשנה כססבע אותו הימים שנמצאו ההמשני ששה
דינרין ורביע דינר כסף נותנין לה חרשים ביכית הנשכים
ולובשת בלאותיהן ביכות החכה והשחקים והם מותר
הנסו הרי הן שלה כיו שתתכסה בהם בימי נדתה ונותני
לה הגור לכתניה וכפח לראשה ומנעל מכוער למועד ברא

מפני שאינו יכול לכנוס וכן אם חלה הוא או היא או שפרשה נדה כשהגיע הזמן אינו מעלה לה מזונות שהרי אינה ראוי להנשא עד שתטהר או עד שתבריא וכן הוא אינו יכול לישא אשה עד שיבריא

פרק אחד עשר

הנושא בתולה שנתאלמנה או שנתגרשה או נחלצה אם מן האירוסין נתאלמנה או נתגרשה או נחלצה כתובתה מאתים ואם מן הנשואין כתובתה מאה שמשנשאת הרי היא כבעולה וכן הנושא בתולה משוחררת או גיורת או שבויה או שנשתחררה השפחה ונתגיירה הגויה ונפרית השבויה והן פחותות מבת שלש שנים ויום אחד כתובתן מאתי ואם היו בנות שלש שנים ויום אחד ומעלה כתובתן מאה ומפני מה תקנו חכמים לאו כתובה מאה ואעפ שהן בתולות הואיל והזקת הנשואה שתבעל וחזקת השפחה והנכרית והשבויה שתבעל תקנו להם מאה בין נבעלו בין לא נבעלו והרי הן כבעולות לכל דבר מוכת עין כתובתה מאה אפי נשאת על מנת שהיא בתולה שלימה ונמצאת מוכת עין כתובתה מאה קטנה מבת שלש שנים ולמטה שנבעלה אפי בא עליה אדם גדול כתובתה מאתים סופה שתחזור בתולה כשאר הבתולות וכן גדולה שבא עליה קטן כבן תשע שנים ולמטה כתובתה מאתים כאו לא נבעלה כלל שביאת בן תשע שנים ויום אחד ביאתו ביאה פחות מזה אין ביאתו ביאה בתולה שהיא חגיגה או סומא או אילונית כתובתן מאתים אבל החרשת והשוטה לא תקנו להן כתובה השוטה לא תקנו לה נשואין כלל והחרשת אעפ שיש לה נשואין מדבריהם לא תקנו לה כתובה כרי שלא ימנעו מלשאת אותה וכשם שאין לה כתוב כך אין לה מזונות ולא תנאי מתנאי כתוב ואם כנס החרשת ונתפקחה יש לה כתובה ותנאי כתובה וכתובתה כאה נשא חרשת או שוטה וכתב להן מאה כנה כתובתן קיימת מפני שרצה להזיק נכסיו חרש או שוטה שנשא נשי פקחות אעפ שנתפקח החרש ונשתפה השוטה אין לנשיהם עליה כלום רצו לקיים אחר שהבריא יש להן כתובה וכתובתן מאה ואם בית דין הם שהשיאו החרש וכתבו לה כתובתה על נכסיו נוטלת כל מה שכתבו לה בר אבל השוטה אין בית דין משיאין אותו בכל מקום ומפני שאין תקנת חכמים עומדת בו לא תקנו לו נשואין וכן הקטן לא תקנו לו חכמים נשואין הואיל וסופו לביא לירי נשואין גמורין ומפני מה תקנו נשואין לקטנה ואעפ שהיא באה לירי נשואין גמורין כרי שלא ינהגו בה מנהג הפקר ואין משיאין את הקטן עד שבורקי אותו ויודע

שהביא סימנין קטן אפי בין תשע שנים ויום אחד שנשא אשה אין לה כתוב ואם הגדיל וקיימה אחר שהגדיל יש לה עיקר כתובה וכן גר שנתגייר היא ואשתו כתובתה מנה שיעל מנת כן קיימה כל בתולה שכתובתה מאתי יש לה טענת בתולים וכל שכתובתה מאה או שלא תקנו לה חכמים כתובה אין לה טענת בתולים והמתוחר עם ארוסתו קידם נישואין אין לה טענת בתולים ומה היא טענת בתולי זה שנשא אשה שחזקה שהיא בתולה וטוען ואומ לא מצאתיה בתולה ושני סימנין הן לבתולה האחר דמים ששותתין ממנה בסוף ביאה ראשון והשני הרוחק שנמצא בה בביאה ראשונה בשעת תשמיש הנושא את הבתולה שכתובת מאתים וטוען ואם לא מצאתיה בתולה שואלין אותה אם אמרה אמת הוא לא מצאני בתול מפני שנפלתי והכני עין או קרקע והלכו בתולי הרי זו נאמנת ותחזור כתובתה למנה אעפ שהוא טוען אחר כך ואומר שמא איש בא עליך ואין לך כלום אין משגיחין בטענתו ויש לו להחרי סתם שלא בא עליה איש שאין הרבר וראי לו אמרה היא אמת אמר שלא מצאני בתולה ואיש בא עלי באתם אחר שנתארסתי לו הרי זו נאמנת וכתובתה מאתים כמו שזיתת ואם טען ואם שמא עד שלא ורסתיך נאמנת ומקחי מקח טעות או אחר שארסתיך

נבעלת ברצונך הרי זה מחרים סתם על מי שטוען שגד כרי לחייבני ממון שאיני חייב בו טען ואמר לא מצאתיה בתולה והיא אומרת לא בא עלי ועדין אני בתול בודקין אותה או חוזר ובעל בפני עדים אמרה בא עלי ובתולה מצאני ככל הבתולות ושקר הוא טוען שואלין אותו ואומרין לו מה היה הדבר שאמרת שאינה בתולה אם אמר מפני שלא מצאתי לה דם בודקין במשפחת שבא אין להם דם כלל לא דם נדה ולא דם בתולים אם נמצאו כולן כן הרי זו בחזקת לא נמצאו בני משפחתה כן בודקין אותה שמא חלי גדול יש בה שיבש לחלוחית האברים או שהיתה מתענ ברעב ומרטיבין אותה ומאכילין אותה ומשקין אותה עד שתבריא ותבעל שנייה ונראה אם תוציא דם אם לאו

ואם אין שם חולי ולא רעב ולא כיוצא בו הרי זה טענת בתולים ואעפ שמצא רוחק בעת תשמיש הואיל ולא יצא דם אין כאן בתולים שכל בתולה יש לה דם בין קטנה בין בין גדולה בין נערה בין בוגרת לא כפני החולי ככו שבארנו ואם אמר מפני שלא מצאתי רוחק לא פתח פתוח מצאתי שואלין על שנותיה שמא בוגרת היא שרוב הבוגרות אין להן רוחק שמרגישין בו הרבה שהרי גדלה ונתרפו איבריה וכלו בתוליה ואם לא בגרה עדיין אומרין לו שמא הטייתה או בעלת בנחת ולפיכ לא הרגשת ברוחק אם אמר לא כי לא וראי פתח פתוח מצאתי הרי זו טענת בתולים לכל בתולה שלא בגרה בין קטנה בין נערה בין בריאה בין חולה שכל נערה בתול פתחה סתום הוא ואעפ שיצא הדם הואיל ומצא פתח פתוח אין כאן בתולים יש גאונים שהורו שהבוגרת אין לה טענת דמים ויש לה טענת פתח פתוח ואין דרך התלמוד מראה דבר זה וטעות היה בנסחאות שלהם וכבר דקתי על ספרי רבים וקדמוני ומצאתי שהדבר כמו שבארנו שאין לבוגרת לא טענת דמים בלבד חכמים הם שתקנו עיקר כתובה לאשה והם התקינו ואמרו שכל הטוען טענת בתולים והאשה מכחשת אותו נאמן ועליה להביא ראיה לא על האיש שחזקה היא שאין אדם טורח בסעודה ומפסידה והופך שמחתו אבל ועד מתי ישלו לטעון טענת בתולי אם נסתרה כיר ואם לא נסתרה אפי לאחר שלשים יום הורו כל הגאונים שזה שאמרו חכמים שהוא נאמן אם הכחישתו אשתו להפסידה עיקר הכתובה אבל התוספת יש לה לא אם כן נודע בראיה ברורה שהיתה בעולה או שהודת לו שהיא בעולה קודם שתתארס והטענתו לפיכך יש לו להשביעה בנקיטת חפץ כדון כל הנשבעין ונטלין ואחר כך תגבה התוספת ואין לה להשביעו שלא מצאה בתולה ואחר כך תפסיד עיקר כתובה שחזקה היא שאין אדם טורח בסעודה ומפסידה ויש לה להחרים סתם על מי שטען עליה שקר הרי שרצה לקיימה אחר שהפסידה עיקר הכתובה חוזר וכותב לה מאה לפי שאסור לאדם לשהות עם אשתו שעה אחת בלא כתובה כמו שבארנו

פרק שנים עשר

כשנשא אדם אשה בין בתולה בין בעולה בין גדולה בין קטנה אחת בת ישראל ואחת הגיורת או המשוחררת יתחייב לה בעשרה דברים וזוה בה בר דברים והעשרה שלשה מהן מן התורה ואו הן שארה כסותה ועונתה שארה או מזונותיה כסותה כמשבעו עונתה לבא עליה כדרך כל הארץ והשבעה כרברי ספרים וכולן תנאי בית דין הם האחר מהם עיקר כתובה והשאר הם הנקראין תנאי כתובה ואו הן לרפאת אם חלתה ולפרותה אם נשבת ולקבורה אם מתה ולהיות נזונת מן נכסיו ויושבת בביתו אחר מותו כל זמן אמנותה ולהיות בנותיה ממנו נזונות מנכסיו אחרי מותו עד שיתאסרו ולהיות בניה הזכרי ממנו יורשין כתובתה יותר על חלקם בירושה שעם אחיהם והארבעה

הכס אין אשתו יכולה לעכב נושא אדם כמה נשים
 אפי מאה בין בבת אחר בין בזו אחר זו ואין אשתו יכולה
 לעכב והוא שיהיה יכול ליתן שאר כסות ועונה כראוי לכל
 אחת ואחת ואינו יכול לטוף אותן לשכון בחצר אחת אלא
 כל אחת ואחת לעצמה וכמה היא עונתן לפי מנין
 כיצד פועל שהיו לו שתי נשים יש לו עונה אחת בשבת
 ויש לו עונה אחת בשבת היו לו ארבע נשים נמצא עונת
 כל אחת מהן פעם אחת בשתי שבתו וכן אם היה מלח
 ויש לו ד נשים תהיה עונת כל אחת מהן פעם אחת בשתי
 שנים לפיכך צוו חכמים שלא ישא אדם יתר על ארבע
 נשי אעפ שיש לו ממון הרבה כדי שתגיע להן עונה פעם
 אחת בחדש המדיר את אשתו שתאמר לאחרים מה
 שאמר לה או מה שאמרה לו בדברי שחוק וקלות ראש
 שמדבר אדם עם אשתו על עסקי תשמיש הרי זו יוציא
 ויתן כתובה שאין זו יכולה להעזי פניה ולומר לאחרי דברי
 קלון וכן אם הדירה שתהיה בתהפכת בעת תשמיש שלא
 תתעבר או שהדירה שתעשה מעשה שוטים ודברי שאין
 בהן ממש לא כשמות הרי זה יוציא ויתן כתובה
 המדיר את אשתו מתשמיש המטה שבת אחת ממתנין לו
 יתר על כן יוציא ויתן כתובה או יפר נדרו אפי היה מלח
 שעונתו לששה חדשים שכיון שנדר הרי צערה ונתיאמה
 וכיצד מדירה אם אם לה תשמישי אסור עליך או שנשבע
 שלא ישמש מטתו לא נדר כלום ואם נשבע נשבע לשוא
 בפני שהוא משועבר לה אמר לה הנאת תשמישך אסורה
 עליו הרי זה נדר ואסור לשמש שאין מאכילין לאדם דבר
 האסור לו אסור לאדם למנוע אשתו מעונתה ואם
 עבר ומנע כדי לצערה עבר בלא תעשה שבתורה ענאם
 שארה לכותה ועונתה לא יגרע ואם הגה או תשש
 כחו ואינו יכול לבעול יכתין ששה חדשים שכא יבריא
 שאין לך עונה גדולה מזו ואחר כך או יטול ממנה רשות
 או יוציא ויתן כתובה האשה שמנעה בעלה מתשמיש
 המטה היא הנקרא מורדת ושואלין אותה כפני מה כרדה
 אם אמרה מאכתיהו ואינו יכול להבעל לו מדעתי כופין
 אותו לשעתו לגרשה לפי שאינה כשבויה שתבעל לשנוי
 לה ותצא בלא כתובה כלל ותטול בלאותיה הקיימין בין
 מנכסים שהכניסה לבעלה ונתחייב באהריותן בין כנכסי
 מלוג שלא נתחייב באהריותן ואינה נוטלת משל בעל כלום
 ואפי מעל שברגליה ומטפחת שבראשה שלקחן לה פושט
 ונותנת וכל מה שנתן לה מתנה מחודת אותו שלא נתן לה
 על כנת שתטול ותצא ואם מרדה מתחת בעלה כדי
 לצערו ואמרה הרני מצערת אותו בכך מפני שעשה לי
 כך וכך או מפני שקללני או מפני שעש עמי כריבה וכיוצ
 בדברים או שולחין לה מבית דין ואומרין לה הוי יודעת
 שאם את עומדת במרדך אפי כתובתך מאה מנה הפסדת
 אותה ואחר כך מכריון עליה בבתי כנסיות ובבתי מדרשו
 בכל יום ארבע שבתות זו אחר זו ואומרים פלנית כרדה
 על בעלה ואחר ההכרזה שולחין לה בר פעם שניי אם את
 עומדת במרדך הפסדת כתובתך אם עמדה במרדה ולא
 חזרה נמלכין בה ותאבד כתובת ולא יהיה לה כתובה כלל
 ואין נותנין לה נט עד יב חרש ואין לה מזוננו כל יב חרש
 ואם מתה קודם הגט בעלה יורשה כסדר הזה עושין לה
 אם מרדה כדי לצערו ואפילו היתה נדה או חולה שאינה
 ראויה לתשמי ואפי היה בעלה מלח שעונתו לששה חדשי
 ואפי יש לו אשה אחרת וכן ארוסה שהגיע זמנה להנשא
 ומרדה כדי לצערו ולא נשאת הרי זו מורדת בתשמיש
 וכן יבמה שלא רצתה להתיבם כדי לצערו כסדר הזה עושין
 לה המורדת הזאת כשהיא יוצאת אחר שנים עשר חרש
 בלא כתובה תחזיר כל דבר שהוא של בעל אבל נכסים
 שהכניסה לו ובלאותיה קיימין אם תפשה אין מוציאין
 מידה ואם תפשו הבעל אין מוציאין מידו וכן כל מה
 שאבד כנכסיה שקבל הבעל באהריותן עליו אינו משלם
 לה כלום זה הוא דין התלמוד במורדת ואמרו רבאוננים
 ששלחם בבבל כנהגות אחרות במורדין ולא פשגו אותן

המנהגות ברוב ישראל ורבנים וגדולים הולקין עליהן ברוב
 המקומות וכדין התלמוד ראוי לתפוס ולדון הכבוד
 על אשתו ואם הריני זן ומפרנס אבל איני בא עליה כפני
 שאני שנאתיה כוכיפין לה על כתובתה כשקל ישיש ושלשי
 שעורה של כסף בכל שבת ושבת וישב ולא ישמש כל זמן
 שתרצה היא לישב ואעפ שכתובתה הולכת ונוספת הרי
 הוא עובר בלא תעשה שנ לא יגרע שאם שנא יטלה אבל
 לענות אסור ולמה לא ילקה על לאו זה מפני שאין בו
 מעשה איש ואשתו שבאו לבית דין הוא אומר
 זו מורדת בתשמיש וזו אומרת לא כי לא כדרך כל הארץ
 אני עמו וכן אם טענה היא ואמרה שהוא מורד בתשמיש
 והוא אומר לא כי לא כדרך כל הארץ אני עמה כהרימין
 בתחלה על מי שהוא מורד ולא יורה בבית דין ואחר כך
 אם לא הורו אומרין להם התידרו בפני עדים נתידרו
 ועדיין הם טוענין כבקשין כן הנטען ועושין צורה כפי
 כח הדין אבל לבעול בפני בני אדם אי אפשר לפי שאסור
 לבעול בפני כל בריה האשה שהלתה חייב לרפאת
 אותה עד שתברי ראה שהחולי ארוך ויפסיד ממון הרבה
 לרפואה ואמר לה הרי כתובתיך מונחת או רפאי יצמך
 מכתובתיך או הריני כגרשך ונותן כתובה והולך שוכעין
 לו ואין ראוי לעשות כן מפני דרך ארץ נשבת
 חייב לפרותה ואם היה כהן שכבר נאסרה עליו פירה
 ומהזירה לבית אביה אפי היה בעיר אדרת כנפל לה
 עד שמחזירתה לכדינתה וכנרשה ונותן לה כל כתובתה
 היה בעלה ישראל שהשבויה כותרת לו כדזירה
 לו לאשה כמות ישות ואם רצה אחר כך כגרשה ונותן לה
 כתובתה אין כחייבין את הבעל לפדות את אשתו
 יותר על דמיה לא ככה שהיא שוה כישאר השבויה הוי
 דמיה יותר על כדי כתובתה ואם הריני כנרשה זו כתובת
 ותלך ותפדה את עצמה אין שוכעין לו לא כוכיפין אותו
 ופודה אותה אפי הוי רכיה עד עשרה בכתובתה ואפי אין
 לו לא כדי פדיונה ברא בפעם ראשונה אבל אם
 פדאה ונשבת פעם שנייה ורצה לגרשה הרי זה כגרשה
 ונותן כתובה והיא הפרה את עצמה
 כי שנישבת אשתו והוא בכדינת הים בית דין יורדין
 לנכסיו ומכרין בהכרזה ופודין אותה כדרך שהבער פודה
 המדיר את אשתו נדר שהוא חייב כגרשו לגרשה
 וליתן כתובה ונשבת אחר שהדירה אינו חייב לפרותה
 שמישה שהדירה בתחייב כגרשה ויתן לה כתובה
 האשה שהיתה אסורה על בעלה כאסורה לאוי נשבו אינו
 חייב לפרותה לא נותן לה כתובתה ודין הפרה את עצמה
 והלא השבויה אסור לכהן והרי הוא פודה אותה כפני מה
 פודה אותה שלא היתה אסורה כקרב ואסור השבויה הוא
 שגרם לה כיתה אשתו חייב בקבורה וקבורה לה ככפר
 וקנינים כדרך כל הכוינה ואפי עני שבישראל לא יפחתו לו
 משני חלילין וכקוננת אם היה עשיר הכל לפי כבודו ואם
 היה כבודה יותר מכבודו קוברין אותה לפי כבודה שהאשה
 עולה עם בעלה ואינה יורדת אפי כבוד כותה לא
 רצה לקבור את אשתו ועכר אחר כדעת עצמו וקברה
 מוציאין מבעלה על כרחו ונותנין לזה כדי שלא תהיה זו
 מושלכת לכלבים היה בעלה בכדינה אדרת כעכתה
 אשתו בד יורדין לנכסיו ומכרי בלא הכרזה וקוברי אותה
 לפי כמון הבעל ולפי כבודו או לפי כבודה

פרק חמשה עשר

האשה שהרשת את בעלה אחר הנשואין שימנע עונתה
 הרי זה מותר ברא בשהיו לו בנים שכבר קיים מצות פריה
 ורבייה אבל לא קיים חייב לבעול בכל עונה יתר שיהיו לו
 בנים כפני שהיא מצות עשה של תורה שנ פרו ורבו
 האיש כצווה על פרייה ורבייה אבל לא האנה ואימתי
 האיש נתחייב במצוה זו מבין יו שנה או כבן שבע
 עשרה וכיון שעברו עשרים שנה ולא נשא אשה הרי זה
 עובר וכבשל מצות עשה ואם היה עוסק בתורה

באותן הימים ובארץ ישראל אבל בשאר זמנים ושאר המקומות אין חרמים עיקר ישמקכות שיהיו שם הבגדים ביוקר חרבה או בול חרבה לא העיקר שסומכין עליו שמחייבין אותו ליתן לה בגדים הראויות בימות הגשמים ובימו החמה כפחו שלובשת כל אשה בעלת בית שבאותה הסרינה ובכלל הכסות שהוא חייב ליתן לה כלי בית ומרור שיושב בו ומה הן כלי בית מטה מוצעת ומפץ או מחצלת לישב עליה וכלי אכילה ושתיה כגון קדרה וקערה וכוס ובקבוק וכיוצא בהן והמרור ששוכר לה בית של ארבע אמות על ארבע אמות ותהיה חרבה חוצה לה וכיוצ בהן כרי להשתם בה ויהיה לו בית הכסא חוץ ממנו וכן מחייבין אותו ליתן לה תכשיטיה כגון בגדי צבעונין להקיות על ראשה ופרחתה ופוך ושרק וכיוצא בה כרי שלא תתגנה עליו ברא בעני שבישראל אבל בעשירי הכל לפי עשרו ואפי' היה רגיל לקנות לה כלי משי ורקמה וכלי זהב כופין אותו ונותן וכן המרור לפי עושרו והתכשיט וכלי הבית הכל לפי עושרו ואם קצרה ידו ליתן לה אפי' עני שבישראל כופין אותו להוציא ותהיה הכתובה עליו חוב עד שיעשיר ולא האשה בלבד אא בניו ובנותיו הקטנים בני שש או פחות חייב ליתן להם כסות המספקת להם וכלי תשמיש ומרור לשכון בו ואינו נותן להם לפי עושרו אא כפי צרכן בלבד זה הכלל כל מי שיש לו עליו מזוננו בין בחייו בין אחר מותו יש לו כסות וכלי בית ומרור וכל שבר מוכרין למזונותיו כוכרי נמי לכסותו וכלי ביתו ומרורו האשה שהלך בעלה ופסקו לה בית דין מזונות וכסות וכלי בית ושכר מרור אין פוסקין לה תכשיט שזהו אין לה בעל שתתקשט לו אבל מי שנשתט בעלה או שנתחרט פוסקין לה תכשיט ודין הבעל עם אשתו בטענת הכסות והכלים ושכר המרור כרינם בטענת המזונות אם אמר הוא נתתי והיא אימרת לא נתת דין אחד לכל המריר את אשתו שלא תתקשט באחד מכל המינין בעניו שנה אחת יקיים יתר על כן או יתיר את נדרו או יוציא ויתן כתובה ובעשירות שלשים יום יקיים יתר על כן יתיר את נדרו או יוציא ויתן כתובה הדירה שלא תלך למרחץ בכרכים שבת אחת בכפרים שתי שבתות שלא תגעול מנעל בכפרי שלשה ימים ובכרכים מעת לעת יתיר על זה יתיר את נדרו או יוציא ויתן כתובה הדירה שלא תשאל ולא תשאל מכלי הבית שדרך כל השכנות לשאל אותן ולהשאילן כגון נפה וכברה רחים ותנור וכיוצא בהן יתיר את נדרו או יוציא ויתן כתובה מפני שמישאה שם רע בשכנותיו וכן הויה שדירה שלא תשאל ולא תשאל נמה וכברה ורחים יתיר ויוצא בהן ושלא תארוג בגדים נאיט לבנים בכרכים שדרכן לארוג איתן לבנים תצא בלא כתובה מפני שבישאתו יש רע בשכנותו שהוא כלי כקום שדרכן שלא תצא אשה לשוק בכפח שעל האשה בלבד עד שיהי עליה דרוד החופה את כל גופה כמו שלית נותן לה בכלל הכסות דרוד הפחו בכל הרדודים ואם היה עשיר נותן לה לפי עושרו כרי שתצא בו לבית אביה או לבית האבל או לבית הבשתה לפי שכל אשה יש לה לצאת ולילך לבית אביה לבקרו ולבי האבל ולבית הכשת לנכול חסר לרעותיה או לקרובותיה כרי שיבאו הם לה שאינה בבית הסוהר עד שלא תצא או עד שלא תבוא אבל גנאי הוא לאשה שתהיה יוצאה תמיד פעם בחוץ פעם ברחובות ויש לבעל למנוע אשתו מזה ולא ימחנה לצאת אא כמו פעם אחת בחדש או כמי פעמים בחדש לפי הצור שאין יופי לאשה אא לישב בזוית ביתה שכך כתוב כל כבודה בת מלך פנימה המריר את אשתו שלא תלך לבית אביה בזמן שהיא עמה בעיר חרש אחר ממתנין לו שנים יוציא ויתן כתובה וזמן שהן בעיר אחרת רגל אחר ממתנין לו שנים יוציא ויתן כתובה המריר את אשתו שלא תלך לבית האבל או לבית המשתה או יתיר את נדרו או יוציא ויתן כתובה שזה ממי שאמרה בבית הסוהר ונעל בפניה ואם

היה פוען מפני בני אדם פרוצין שיש באותו בית האבל או בבית המשתה והוחזקו שם פרוצין שומעין לו האום לאשתו אין רצוני שיבואו לביתי אביך ואמך אחיך ואחיותיך שומעין לו ותהיה היא הולכת להם כשאינן להן רבר ותלך לבית אביה פעם בחדש ובכל רגל ורגל ולא יכנסו הם לה אא אם אירע לה דבר כגון חלי או לידה שאין כופין את האדם שיכנסו אחרים ברשותו וכן היא שאמרה אין רצוני שיבואו לביתי אביך ואמך אחיך ואחיותיך ואיני שוכנת עמהם בחצר אחת מפני שמרעין לי ומצירין לי שומעין לה שאין כופין את האדם שישבו אחרים עמו ברשותו האיש שאמר איני רר במרור זה מפני שבני אדם רעים או פרוצים או גוים בשכונתי ואני מתירא מהן שומעין לו ואעפ שלא הוחזק בפריצו שכך צוו חכמי הרחק משכן רע ואפי היה המרור שלה מוציאין אותה ממנו ושוכן בין בני אדם כשרים וכך היא שאמרה כן אעפ שהוא אומר אני איני מקפיד עליהן שומעין לה מפני שהיא אומרת אין רצוני שיצא עלי שם רע בשכנות או כל הישוב ארצו הוא כגון ארץ כנען וארץ מצרים וארץ תימן וארץ כוש וארץ שנגר וכיוצא בהן וכל ארץ וארץ ממדינו וכפרים וערי ישראל לענין נשואין שלש ארצות יהודה ועבר הירדן והגליל איש שהיה בארץ מן הארצו ונשא אשה בארץ אחרת כופין אותה ויוצאה עכו לארצו או תצא בלא כתובה שעל מנת כן נשאה אעפ שלא פרש אבל הנושא אשה באחת מן הארצות והיא מאנשה אותה הארץ אינו יכול להוציא לארץ אחרת אבל מוציאה ממדינה למדינה ומכפר לכפר באותה הארץ ואינו יכול להוציאה ממדינה לכפר ולא מכפר למדינה שיש דברים שישויבת המדינה טובה להם ויש דברים שישויבת הכפרי קשה להם כשמוציאה ממדינה למדינה וככפר לכפר באותה הארץ אינו יכול להוציאה מנה היפה לנה הרע ולא מרע ליפה מפני שהיא צריכה להטפל ולכדוק עצמה בנה היפה כרי שלא תהיה בו קלה וכעורה וכן לא יוציאה ממקום שרובו ישראל למקום שרובו גוים ובכל מקו מוציאין ממקום שרובו גוים למקום שרובו ישראל ברא מחוצה לארץ לחוצה לארץ או מארץ ישראל לארץ ישראל אבל מחוצה לארץ ישראל כופין אותו לעלות אפילו מנה היפה לנה הרע ואפי ממקום שרובו ישראל למקום שרובו גוים מעלין ואין מוציאין מארץ ישראל לחוצה לארץ ואפי מנה הרע לנה הטוב ואפי ממקום שרובו גוים לבקו שרובו ישראל אמר האיש לעלות לארץ ישראל והיא אינה רוצה תצא בלא כתובה אמרה היא לעלו והוא אינו רוצה יוציא ויתן כתוב והוא הדין לכל מקום מארץ ישראל עם ירושלים שהכל בעלון לארץ ישראל ואין הכל מוציאין כישם הכל מעלין לירושלים ואין הכל מוציאין משם

פרק ארבעה עשר

עונה האמור בתורה לכל איש ואיש כפי כחו וכפי מלאכתו כיצר בני אדם הבריאים והרכים והענוגים שאין להם מלאכה שמכשלת כחן אא אוכלין ושותין ויושבין בבתיהן עונתן בכל לילה הפועלין כגון החייטין והאורגין והבונים וכיוצא בהן אם היתה מלאכתן בעיר עונותיהן פעמים בשבת ואם היתה מלאכתן בעיר אחרת עונתן פעם אחת בשבת החמרים פעם אחת בשבת והגבולים אחת לשלשים יום והמלחין אחת לששה חרשים תלמידי חכמים עונתן פעם אחת בשבת מפני שתלמוד תורה מתיש כחן ודרך תלמידי חכמים לישמש מטתן כלילי שבת ללילי שבת יש לאשה לעבב על בעלה שלא יצא לסחורה אא למקום קרוב שלא ימנע מעונתה ולא יצא אא לרשותה וכן יש לה למנעו לצאת ממלאכה שעונתה קרובה למלאכה שעונתה רחוקה כגון חסר שבקש להעשות גמל או גמל להעשות מלח ותלמידי חכמים יוצאין לתלמוד תורה שלא ברשות נשותיהן שתיים ושלוש שנים וכן רך וענוג שנעשה תלמיד

בשהו בכתיבת מעות סתם אבל אם פרש בה כטבע ידוע
בין בעיקר בין בתוספת הרי הוא כדון המלוה את חבירו
כטבע ידוע שנותן לו כמה שהלוהו כמו שיתבאר בהלכות
תקנו הגאונים בכל הישבויות שתהיה האשה
הלווה
גובה כתובתה אחרי כות בעלה אף מן המטלטלין כדרך
שהתקינו לבעל חוב לגבות מן המטלטלין ופשטה תקנה זו
כדון ישראל וכן שאר תנאי כתובה מלן ככתובה הן וישנן
במטלטלין כבקרדק חוץ מכתובת בנין דכרין שלא מצאנו
מנהג ירושת פשוט בכל הישבויות לפיכך אני אומ מעמידין
אותה על ריז התלמוד שאין יורשין כתובת אמן אלא מן
הקרדק
כבר נהגו בכל המקומות שירענו וששבענו
שמע שיכתבו בכתוב בין ממקדקעי בין ממטלטלי ודבר זה
תיקון גדול הוא ואנשים גדולים ונכונים הנהיגו דבר זה
שהרי זה תנאי שבמקום ונכצא האכנ גובה מן המטלטלין
בתנאי זה בתקן אדרוני הרי שלא כתב כך בשטר הכתוב
לא נשא סתם אם היה יודע בתקן זו של גאונים גובה ואם
לא או שנסתפק לנו הדבר מתישבין ברבר הרבה שאין
מח בתקנת הגאונים לרזן בה אעפ שלא נתפרטה כדון תנאי
כתובה שאין תקנת הסנהדרין הגדול עד שוצי בה כמון
מן היורשים ועוד תקנו חכמים שיהיו כל נכסי הבעל
אחראין וערבאין לכתובה אפי כתובתה כנה ויש לי קרקע
באפים זהובי הכל תחת שעבוד הכתובה וכל שימכור אחר
הנשואין כנכסיו אעפ שמככרו קיים ויש לו למכור כל נכסיו
אם ירצה יש לו למרוף אותן בכתובתה כשיגר שנה או
כשימות אם לא תמצא נכסים בני חורין וכשתטרוף לא
תטרוף לא בשבועה בנקיטת חפץ כדון כל בעלי חובות
ותקנה זו כדי שלא תהיה כתובה קנה בעיניו כשכשיביעי
בר או היורשין את האלמנה כשתבוא לגבות כתובתה אין
משיביעין אותה לא חוץ לבית דין כפני שבתי דינין
היו נכנעין מלהשביעה שחוששין לה שכא לא הדקדק על
עצמה בשבועה ואם רצו היתומים להדירה נודרת להן כל
מה שירצו ומרירו אותה בבית דין ואחר כך נוטל כתובת
מתה האלמנה קודם שתשבע אין יורשיה יורשין
מכתובתה כלום שאין לה כתובה עד שתשבע ואם נשאת
קודם שתשבע הרי זו נשבעת אחר הנשואין ונוטל כל זמן
שתרצה אבל אינה נודרת ונוטלת שכא יכר הבעל
יחד לה קרקע בכתובתה בין שיהיה לה קרקע בארבעת
המצרים בין במצר אחד גובה את כתובתה מכנה בלא
שבועה וכן אם כתב לה מטלטלין והן עצמן קיימין נוטלת
אותן בלא שבועה וכן אם נמכרו ונלקח בהן מטלטלין
אחרים ונודע שאו השניים מרמי המטלטלין הראשונים
נוטלת בלא שבועה הפוגמת כתובתה לא תפרע
לא בשבועה כיצד הוציאה שטר הכתובה שיש בו אלהן וזו
הבעל אומר נתקבלה הכל והיא אומרת לא נתקבלתי לא
כך וכך ואפי יש עליה עדים במקצת שנשלה ואפי דקדקה
עצמה בחשבון מה שנשלה בהצני הצני פרונה לא תשול
השאר לא בשבועה אמר הבעל נתקבלה הכל והיא
אומר לא נתקבלתי כלום ועד אחר מעיר עליה שנתקבלה
הכל או מקצת לא תפרע כל הכתובה לא בשבוע הנפרעת
שלא בפניו לא תפרע לא בשבועה כיצד הרי שגירש את
אשתו והלך לו בית דין יורדין לנכסיו אדר שתשבע וכנבי
אותה כתובתה והוא שיהיה במקום רחוק שיש להן טורח
להודיעו אבל אם היה קרוב להודיעו שולחין לו וכודיעין
אותו ואם לא יבוא תשבע ותשול הפוחתת כתובתה
נפרעת שלא בשבועה כיצד הוציאה שטר כתובה בלא
זו הוא אומר נתקבלה הכל והיא אומ לא נתקבלתי כלום
ואין לי לא חמש מאות זו וזה שכתב לי אף אמנה היתה
בני לבינו הרי זו נפרעת שלא בשבועה אבל אם אמרה
אין בשטר כתובתי לא חמש מאות אינה נפרעת בשטר
זה שיש בו אף כלום שהרי בטלה אותו וכאן הורת שהוא
שקד לפיכך נשבע שבועת הסת ונפטר כל מקום
שאמרנו לא תפרע לא בשבועה אומר לה בר השבעי וטלי
ומקום שאמרנו תפרע שלא בשבועה אומר לבעל עמוד

ותן לה ואין אתה נאמן בטענה זו עד שתביא ראיה לרברי
אמר הבעל מעצמו תשבע לי על טענתי אומר לה השבעי
וטלי ותשבע בנקיטת חפץ התנה עמה שתגבה כתובתה
שלא בשבועה או שהיא נאמנת בכל מה שרמיקן גובה
ממנו בלא שבועה כלל אבל אם באה לגנו כירשיו תשבע
ואחר כך תכול התנה עמה שתגבה כתובתה
מירשיו בלא שבועה או שתהיה נאמנת על יורשיו הרי זו
נוטלת מהן בלא שבועה אבל אם באה למרוף כנכסים
משועבדים לא תטרוף לא בשבועה ואעפ שהאמינה הבעל
שאין תנאי הבעל כועיל לא עליו ועל יורשיו אבל להפסיד
כמון אחרים אינו כועיל אמנה שהיה שטר כתובה
יוצא מתחת ידה נשבעת וגובה כתובתה לעולם אפילו
אחר כאה שנה בין שהיתה בבית בעלה בין שהיתה בבית
אביה ואם אין שטר כתובה יוצא מתחת ידה אין
לה כלום ואפי עיקר כתובה ואפי תבעה ביום מיתת בעלה
וכן הגרושה אפי עיקר כתובה אין לה עד
שתוציא שטר כתובה ברא בכקום יורדכן לכתוב כתובה
אבל בכקום שאין דרכן לכתוב כתובה לא סוככין על
תנאי בית דין ורי זו גובה עיקר כתובה אעפ שאין בירה
שטר כתובה בין נתגרשה בין נתאלמנה בין שהיתה בבית
בעלה בין שהיתה בבית אביה אבל תוספת אין לה בכל
כקום לא בראיה ברורה ועד ככה תגובה האכנה העיקר
בכקום שאין כותבים כתובה אם היתה בבית בעלה גובה
לעולם ואם היתה בבית אביה עד עשרים ורמט יגנה ואם
באה לתבוע אחר עשרים וחמש שנה אין לה כלום יצאו לא
מהלה לא שתקה כל זמן זה והרי אינה עב היורשים כדי
שתאמר נכלכתי בלתיבין והן עכי בבית לפיכך אם היה
היורש עצמו כוליד לה כזונתיה לבית אביה יכנפל בה
יש לה לתבוע כתובתה ואפי אדר עשרים וחמש שנה ככני
שזה ששתקה ולא תבינה ככני יגיה בניה מן היורשים
היא אומרת בתולה נשאתי ועיקר כתובתי
מאתים והבעל או יורשיו אומר בעולה נשאת ואין לה לא
כאה אם יש עדים יראו שיעשו לה הכנהנות שנהנו אמיני
אותה העיר לעשותן לכתולה כגון כיני יסכרה או כהרים
או כלבוש ידוע או שאר דברי שאין יגישין כך אר הכהן
הרי זו נוטלת מאתים ואם אין לה עדים כזה הרי
זו נוטלת כנה ואם היה הבעל קיים יש לה השביעי שביע
התורה שהרי הורה במקצת הנענה ונאמן הקטן להעיר
בגדלו ולומר זכור אני כשהייתי קטן שנעטה ופירמי כנדר
הבתולה וכל הדברים האלו בכקום שאין כיתבין כתובה
כמו שאכרנו האשה שאכרה לבעלה גרשתנו נאמנת
שאינה כעוזה פניה בפני בעלה לפיכך האשה שהוציאה
שטר כתובה ואין עמה גט ואכרה לבעלה גרשתנו ואמר
גיטי תן לי כתובתי והיא אומר לא גרשתוך דייב ליה
עיקר כתובה אבל אינו נותן לה התיספ עד שתביא ראיה
שגירש או שיצא גט עם הכתובה כהת ידיה אכר
לה הבעל כך היה גרשתי ונתתי לה כל הכתובה עיקר
ותוספת וכתבת לי שובר ואבר שוברי כתיך שיכול זכר
לא גרשתי ולא יתחייב בתוספת נאמן וכשיביעה בנקיטת
חפץ ונותן לה את העיקר ונשבע הוא שבועת הסת על
התוספת הוציאה גט ואין בירה שטר כתובה
אם דרך אותו מקום שלא יכתבו כתובה גובה עיקר כתוב
בגט שבירה ואם דרכן לכתוב כתובה אפי עיקר אין לה
עד שתוציא שטר כתובה כמו שבארנו ונשבע הבעל שבע
הסת על טענתה ונפטר הוציאה שני גיטין ושתי
כתובות גובה שתי כתובות הוציאה שתי כתובות וגט אחר
אינה גובה לא כתובה אחת ואי זו כהן גובה אם שתיהן
שוות בטלה האחרונה את הראשונה ואינה טורפת אלא
מומץ האחרונה ואם היה באחת משתיהן תוספת על חברת
גובה באי זה מהן שתרצה ותבטל השנייה הוציאה
שני גיטין וכתובה אחת אין לה לא כתובה אחת שהמגרש
את אשתו והחזירה סתם על כתובתה הראשונה החזירה
הוציאה גט וכתובה אחר מיתת הבעל אם גט קודם

... ויהי ביה ויהי פתיירא מלישא אשה כפי שלא יפיר
... וזוונות בעבור אשתו ויבטל מן התורה הרי זה מותר
להתאחר שהעוסק במצוה פטור מן המצו וכל שכן בתלמו
תורה מי שחשקה נפשו בתורה תמיד ושונה בה
כבן עזאי ורבק בה כל ימיו ולא נשא אשה אין בירו עון
והוא שלא יהיה יצרו מתגבר עליו אבל אם היה יצרו
מתגבר עליו חייב לישא אשה ואפילו היו לו בנים שמא
יבא לירי הרהור כמה בנים יהיו לאיש ותתקיים מצוה זו
בירו זכר ונקבה שנזכר ונקבה בראם היה הבן סרים או
שהיתה הבת אילוני לא קיים מצוה נולדו לו ומתו והניחו
בנים הרי זה קיים מצוה פריה ורביה בני בנים הרי הם
כבנים ברא בשהיו בני הבנים זכר ונקבה והיו באים
מוכר ונקבה אעפ שהזכר בן בת ונקבה בת בנו הואיל
והם משני בניו הן באין הרי קיים מצוה פריה ורביה אבל
אם היו לו בן ובת ונתנו והנח אחר מהן זכר ונקבה עדין
לא קיים מצוה היו לו בנים בניו ונתגיייר הוא והם
הרי זה קיים מצוה זו היו לו בני והוא עבר ונשתחרר
הוא והם לא קיים מצוה פריה ורביה עד שיוליד אחר
שנשתחרר שהעבר אין לו ייחוס לא ישא אדם
עקרה וקנה ואילונית וקטנה שאינה ראויה לילד לא אם
כך קיים מצוה פריה ורביה או שהיתה לו אשה אחרת
לפרות ולרבות כמנה נשא אשה ושהתה עמו עשר
שנים ולא ילדה הרי זה יוציא ויתן כתובה או ישא אשה
הראויה לילד ואם לא רצה להוציא כופין אותו ומכין אותו
בשיש עד שיוציא ואם אמ איני בועלה והריני שוכן עמה
בפני עדים נ יי שלא אתיחד עמה בין שאמרה היא בין
שאמר הוא אין שומעין לו לא יוציא אגששתא אשה רחמי
לילד שהתה עשר שנים ולא ילדה והרי הוא יורה
כחץ שכתב ידע חוקת החלי ממנה ותצא שלא בכתובה
ויש לה תוספת לא תהיה זו פחותה כאילונית שלא הכיר
בה שיש לה תוספת כמו שיתבאר ואם אינו יורה
כחץ חוקת החולי כמנו בלבר וכשיוציא יתן הכתובה כולה
עיקר ותוספת הוא איב ממנה נמנע הולד והיא
איכרת כמנו נמנע מפני שאינו יורה כחץ נאמנת ויש לו
להחרים סתם על כן שטוענת רבר שאני יודעת בו בודאי
ואחר כך יתן כתובה ואם אמרה איני יודעת אם
כמני אם כמנו אין לה עיקר כתיבה כמו שאמרנו העבר
כמין בחוקת בעליו עד שתטעון בודאי שאינו יורה כחץ
ולכה נאמנת היא בטענה זו כפני שהיא מרגשת אם יורה
כחץ אם לא יורה כחץ והוא אינו מרגיש
האשה שבאה לתבוע בעלה לגרשה אחר עשר שנים מפני
שלא ילדה והיא אומרת שאינו יורה כחץ שיכעין לה אעפ
שאינה מצוה על פריה ורביה צריכה היא לבנים ולקנותה
וכופין איתו להוציא ויתן עיקר כתיבה בלבר שלא כתב
לה התוספת על כנת שתצא לרצונה וטטול הלך
בסחורה בתוך עשר שנים או שהיה הבעל חולה או שהית
היא חולה או שהיו חבושין בבית האסורין אין עולה להן
אותו זמן מן המנין הפילה כונה מיום שהפילה אם
הפילה וחזרה והפילה שלשה פעמי החזקה לנפלים ושכא
לא זכה להבנות ממנה ויוציא ויתן כתובה הוא
אומר הפילה בתוך עשר טרי שששב עכו והיא אומרת לא
הפלתי נאמנת שאינה מחזקת עצמה בעקרות הוא
אומר הפילה שנים והיא אומרת הפלתי שלשה נאמנת
שאינה מחזקת עצמה במפלת ויוציא ויתן כתובה ובכל זה
משביעה שביעות הסת שלא הפילה או הפילה שלש
שבטענה זו יתחיי ליתן כתובה נשאת לאחר ושהתה עמו
עשר שנים ולא ילדה והוציאה מותרת להנשא לשני
שהתה עם הישני עשר שנים ולא ילדה לא תנשא לשלישי
ואם נשאת לשלישי תצא שלא בכתובה לא אם כן יש לו
אשה אחרת או שקיים מצוה פריה ורביה האשה
שבאה לבית דין ואמרה בעלי אינו יכול לשמש כדרך כל
הארץ שמוט שטוליד או שאינו יורה כחץ יעשו הדיינים
פשרה וימרים להראוי שתתני עם בעליך עד שתשהי י

שנים ולא תוליד ואח כך תתבעי וסגולתין עמה כדכר זה
ואין כופין אותה לישב ולא דנין אותה כדן המורדת אלא
מאריכין ברבד זה עד שיעשו פשרה אעפ שקיים
אדם מצוה פריה ורביה הרי הוא מצוה מרבתי סופרים
שלא יבטל מלפרות ולרבו כל זמן שיש בו כח שכל המוכי
נפש אחת בישראל כאו בנה עולם וכן מצוה חכמי
היא שלא ישב אדם בלא אשה שלא יבוא לירי הרהור ולא
תשב אשה בלא איש שלא תחשר וחוב על כל איש לקנאו
לאשתו אמרו חכמים אין אדם מקנא לאשתו לא אם כן
נכנסה בו רוח טהרה ולא יקנא לה ביותר מדאי ולא יאנוס
אותה ולא יבעול בעל כרחה לא ברעתה ומתוך שיהיה
ושמחה וכן צוו חכמים על האשה שתהיה צנועה
בתוך ביתה ולא תרבה שחוק וקלות ראש בפני בעלה ולא
תתבע תשמיש המטה בפיה ולא תהיה מדברת בעסק זה
ולא תמנע מבעלה כדי לצערו עד שיוסיף באהבתה לא
נשמעת לו בכל עת שירצה ותזהר מקרוביו ובגנותו כדי
שלא יעבור עליו רוח קנאה ותתרחק מן הכיעור ומן הדומם
לכיעור וכן צוו חכמים שיהא אדם מכבד את
אשתו יתר מגופו ואזהבה כגופו ואם יש לו ממון הרבה
יעשה בטובתה כפי ממנו ולא ישיל עליה אימה יתירה
ויהיה רבודו עמה בנחת ולא יהיה עצב ולא רגז וכן
צוו על האשה שתהיה מכבדת את בעלה ביותר מדאי
ויהיה לו עליה מורא ותעשה כל מעשיה על פיו ויהיה
בעיניה כמו שר או מלך מהלכת בתאות לבו ומרחקת כל
שישנא וזה הוא דרך בנות ישראל ובני ישראל הקדושים
והטהורים בויווגן ובררכים או יהיה ישובן נאה ומשובח

פרק ששה עשר

הנכמים שמכנסת האשה לבעלה בין קרקע בין משלשין
בין עברים אעפ שהן נכתבין בשטר הכתובה אין נקראין
כתובה לא נדוניא שמס ואם קבל הבעל אחריות הנדוניא
עליו ונעשית ברשותו אם פחתה פחתה לו ואם הותירה
הותירה לו הרי זו נקראת נכסי צאן בחזל ואם לא קבל
אחריות הנדוניא עליו לא הרי היא ברשות האשה אם
פחתה פחתה לה ואם הותירה הותירה לה הרי זו נקראת
נכסי מלוג וכן כל נכסים שיש לאשה שלא הכניסה
אותן לבעלה ולא כתבו אותן בכתובתה לא נשארו לעצם
או נפלו לה בירושה אחר שנתארסה או נתנולה בכתנה
הכל נקראין נכסי מלוג שכולן ברשותה הן ואין נקרא
כתובה לא עיקר כתובה שהוא מאה או מאתי עם התוספת
בלבר כבר הודענו שחכמים תקנו כתובה לאשה
ודין התוספת כדן העיקר ולא תקנו לגבותה כל זמן
שתרצה לא הרי היא כחוב שיש לו זמן ואין הכתוב נגבית
לא לאחר מיתת הבעל או אם גירשה וכן התקנו
שאם היו לבעל שדות טובות ורעות ובינוניו ובאה האשה
לגבות כתובתה כמנו שלא תגבה לא מן הרעה שבנכסיו
והיא הנקראת זיבורית וכן התקינו כשתבוא לגבות
אחר מותו לא תגבה עד שתשבע בנקיש חפץ שלא הניח
אצלה כלום ולא כפרה לו כתובה ולא מחלה אותה ושכין
לה כל כה שעליה ופוחתין אותו מכתובתה אבל אם
גרשה לרצונו גובה בלא שבועה ואין שמיץ כסות שעליה
שהרי לקחן לה וזכתה בהן והוא רוצה להוציאה לא היא
וכן התקינו שלא תגבה האלמנה כתובה אלא מן
הקרקע ואינו גובה משבח ששכחו נכסי אחר מיתת הבעל
ואין הבנות ניוזנות לאחר מיתת אביהן משבח ששכחו
נכסים לאחר מיתתו ואינה שורפת בכתובתה בעט
שהשביח הלוקח אעפ שבעל חוב גובה את השבח ורבתי
אלו מקולי כתובה הם וכן מקולי כתובה שתטול
האשה בכתובתה מן הפחות שבמטבעות כיצד נשא אשה
במקום אחר וגרשה במקום אחר אם היו מעות במקום
הנשואין טובים ממעות המקום הגרושין נותן לה ממעות
מקום הגרושין ואם היו מעות מקום הגרושין טובים כבעו
מקום הנשואין נותן לה ממעות מקום הנשואין כרא

ואפי הכרזה
כמה במאנים או שיה מאתים במאה נתקבלה כתובתה
ואין לה כלום ובלבר שתשבע שבועת אלמן היתה כתובת
מאה ומכרה שיה מאה ודינר במאה מכרה בעל ואפי אמר
אני אחזיר את הדינר ליורשין היתה כתובת ארבע מאות
וזו ומכרה לזה במנה ולזה במנה שיה בשה ולאחרון שיה
מאה ודינר במאה של אחרון בטל ושל כלם קיים
יש לאשה למכור כתובת או ליתנה במתנה אם מת הבעל
או גרשה יבא הלז ויטול ואם מתה היא בחיי בעלה או
קיים שנשבעה אין לה כלום הרי שמכרה מקצת
כתובתה או משכנה מקצת כתובתה או נתנה לאחר מקצת
מוכרת מקרקע בעלה ותגבה השאר בין בבית דין מוכחין
בין בשלשה נאמנים ומוכרת לכתובתה אפי בפעמי רבות
בין בבית דין בין בשלשה נאמנים ויורעין שומת הקרקע
המוכרת כתובת בין לאחרים בין לבעלה לא איברה
שאר תנאי כתובה ואם היה לה בן זכר יורש כנגד הכתוב
הואת שנמכר מנכסי אביו יתר על חלקו בדין תנאי זה
אבל המוחלת כתובתה לבעלה איברה כל תנאי כתובתה
ואפי מוונות אין לה עליו ומודלת כתובתה אינה
צריכ קנין ולא עדים כשאר כל המוחלין שאינן צריכין לא
עדים ולא קנין לא ברברים בלבר והוא שיהיו דברים
שהדעת סומכת אליהן ולא יהיו דברי שחוק והתול או
דברי תמה אלא ברעת נכונה

פרק שמנה עשר

אמן ניוונות מנכסי יורשי כל זמן אמת ער שתמו כתובתה
ומשתבע כתובתה בכר אין לה מונו וכן אם מכרה
כתובתה כולה או משכנה כתובתה או עשה כתובתה
אפותיקי לאחר והוא שתאמר לו פה תקנה חובך בין
שעשתה דברים או בבית דין מוכחין בין בפני ג נאמנים
בין שעשתה בחיי בעלה בין שעשתה לאחר מיתת בעלה
אין לה מוונות מן היורשים אבל אם מכרה מקצתה יש לה
מוונות ומשתתאדם האמנה אברה מוונותיה כשם
שניזונת אחר מותו מנכסיו כך נתנין לה כסות וכלי
תשמיש ומרור או יושבת במרור שהיתה בו בחיי בעלה
ומשתמשת בכרים וכסתות בעבדים ובשפחות שנשתמשה
בהן בחיי בעלה נפל המרור אין היורשין חייבין לבנותה
ואם אמרה הניחו לי ואני אבננו משלי אין שומעין לה וכן
לא תחוק סדק ולא תטחה אותו לא תשב בו כמה שהוא
או תצא ויורשין שמכרו מרור אמנה לא עשו ולא
כלום נפל הבית או שלא היה לבעל הבית לא בשכר
נתנין לה מרור לפי כבודה וכן מוונותיה וכסותה לפי
כבודה ואם היה כבוד בעל הבית גדול מכבודה נתנין לה
לפי כבודו מפני שעולה עמו ואינה יורדת אפי לאחר
מיתה ברכת הבית מרובה כיצר חמשה שהיה
מוונות כל אחד מהן קב כשיאכל לברו אם היו חמשתן
בבית אחד ואוכלין בעירוב מספיק להן ארבעת קבין והוא
הדין לשאר צרכי הבית לפיכך אמנה שאמרה אינני זזה
מבית אבי פסקו לי מוונות ותנו לי שם יכולין היורשין לומר
אם את אצלנו ישלך מוונות ואם לאו אין אנו נתנין לך
לא כפי ברכת הבית ואם היתה שוענת מפני שהיא ילדה
והם ילדים נתנין לה מוונות המספיקין לה לברה והיא
בבית אביה ומותר מוונות האמנה ומותר הכסות ליורשין
אמנה שחלתה אם צריכה לדפואה שיש לה
קצבה הרי זו כמוונות ויורשין חייבין בה ואם היא צריכה
דפואה שאין לה קצבה הרי זו מתרפאה מכתובתה
נשבת אין היורשין חייבין לפדותה אפי היתה יבמה ואפי
נשבת בחיי בעלה ומת והיא בשביה אין חייבין לפדותה
מנכסיו לא נפרית משל עצמה או תטול כתובתה ותפרה
עצמה מתה האמנה יורשי הבעל חייבין בקבורתה
ואם נשבעה שבועת אמנה ואחר כך מתה יורשיה יורשין
כתובתה והן חייבין בקבורתה אבל לא יורשי הבעל
לעשה ידי האלמנה ליורשין ויורש שאמר לאכנה פלי

מעשה יריך במוונותיך אין שומעין לו אבל היא שרצה
בה שומעין לה וכל מלאכות שהאשה עושה לבעלה אמנה
עושה ליתומים חוץ ממונת הכוס והצעת הכטה והרחצת
פניו ידיו ורגליו מציאת האמנה ופירות נכסים
שהכניסה לבעל לעצמה ואין ליורש בהן כלום והנכסים
עצמם שהן טרונייתה נוטלת אותן בלא שבועה ואין
ליורשין בהן דין בעולם לא אם כן הותירו בחיי הבעל
והיו נכסי צאן ברזל שהמותר לבעל ואם כתה האמנה בלא
שבועה יורשיה יורשין כתובתה אעפ שהיא נכסי צאן
ברזל ואם היה בהן כותר המותר ליורשי הבעל אמנה
שתפכה מטלטלין כרי שתזון מהן בין שתפכה מהיים בין
שתפכה אחר מותו אפי תפסה ככר זהב אין מוציאין כירה
לא טתבין עליה בית דין מה שתפכה ופוסקין לה מוונות
וכחשבין עמה והיא ניוונת כמה שבירה עד שתמות או
ער שלא יהיו לה מוונות ויקחו היורשין את השאר וכן אם
תפסה מטלטלין בכתובת בחיי בעלה וכת גובה מהן אבל
אם תפסה אחר מותו לכתובתה אינה גובה מהן אעפ
שתקנו הגאונים שתגבה הכתובה ותנאי הכתובה מן
המטלטלין לפיכך תזון האלמנה מן המטלטלין אעפ שלא
תפסה אם הניח בעלה מטלטלין ולא תפסה אותן היורשי
נוטלין אותן והן מעלין לה מונו ואינה יכולה לעכב עליהן
ולים יהיו המטלטלין מונחין בבית דין ער שאזון בהן יבא
יאברו ולא יהיו לי מוונות ואפי התנה עליו בפירות שהזון
מן המטלטלין אינה מעכב וכוה דנין תכיר בכל כתובתה
אבל הניח קרקע יכולה היא לעכב עליהן שלא
ימכרו ואם מכרו אינה מוציאה מיד הלקוחות שאין האשה
זהכנות ניוונות לא מנכסים בני חורין הניה נשים
רבית אעפ שנישאן זו אחר זו ניונו בישה שאין דין רדים
במוונות אלמנה שנפלה לפני יבם בג חרשים הראשונים
ניזונת משל בעל אם הוכר העובר ואם הניחה בעוברת
ניזונת והולך עד שתלד ילדה בן שלקיימא ניוונת והולכה
כל ימי אכנותה כשאר כל הנשים לא נמצאת בעיניה אחר
שלישה חרשים או שהפילה אינה ניוונת לא משל בעל ולא
משל יבם לא תובעת יבמה לכנס או לחלוץ תבעה
יבמה לכנס או לחלוץ ועקר בבית דין וברח או ישראל או
שהיה היבם בכרינת הים הרי זו ניוונת משל יבם בלא
שבועה כלל נפלה לפני יבם קטן אין לה מוונות ער
שיגדל ויהיה כשאר היבבין כי שיחר קרקע לאשתו
במוונותיה בשעת מיתה ואכר יהיה כקום פני מוונות
הרי ריבה לה מוונות ואם היה שכרו פחות מכונו הראונו
לה נוטלת השאר בשאר נכסים ואם היה עכר יתר בן
הראוי לה נוטלת הכל אבל אם אכר לה יהיה כקום פני
במונו ושתקה אין לה לא פירות אותו כקום בלבר יורשי
קצץ לה מוונות אלמנה שנאה לבית דין תבעה
מוונות יש מי שהורה שפוסקין לה מוונות ואין כשיבעין
אותה ואין ראוי לסמוך על הוראה זו כפני שנתהרסו
הדבר באשה שהלך בעלה לכריני הים ורבתי הורו שאין
לה מוונות מבית דין ער שתישבע שהרי זו באה להפריע
מנכסי יתומים וכל הנפרע כנכסי יתומים לא תפריע אלא
בשבועה ולזה דעתי נוכח ובו ראוי דרון אלמנה
שבאה לבית דין לתבוע מוונות משביעין אותה בתהמה
ומוכרין בלא הכרזה ונתנין לה מוונות וכן יש לה למכור
לכוונות שלא בבית דין מוכחין לא בשלשה אנשי נאמני
בלא הכרזה וכן אם מכרה לכוונות בינה לבין עצמה
שה בשיה מכרה קיים וכשיביאו היורשים להשביע אותה
נשבעת וכמה מוכרין לכוונות כרי לזון כהם ישש
חרשים אין יותר על זה ומוכרין על כנת שיהיה הלוקח
נותן לה כזון שלשים יום וחוזרת ומוכרת שנייה לששה
חרשים וכן מוכרת והולכת לעולם ער שישאר מן הנכסים
כרי כתובתה גובה כתובתה מן השאר והולכת לה אמנה
שפסקו לה בית דין מוונות אין מחשבין עמה על מעשה
ידיה ער שביאו היורשים ויתבעוה אם מצאו לה מעשה
ידיה נוטלין אותן ואם לאו הולכין לררם ואני אום שאם

לכתובה גובה בגט זה עיקר כתובתה אם אין דרך לכתוב
כתובה וגובה כל מה שיש בכתובתה זו שהרי זכתה בה
במיתתו ואם כתובה קדמה את הגט אין לה לא כתובה
אחת שעל כתובתה הראשונה החזירה האשה
נאמנת לומר מת בעלי כרי שתנשא כמו שיתבאר בהלכות
גירושין ומתנאי הכתובה שאם תנשא לאחר אחר מותו
תטול כל מה שכתב לה בכתובתה לפי אם באה לבית רין
ואמרה מת בעלי התירוני להנשא ולא הזכירה שם כתובה
בעולם מתירין אותה להנשא ומשביעין אותה ונותנין לה
כתובתה באה ואמרה מת בעלי תנו לי כתובתי את
להנשא אין מתירין אותה שעל עסקי הכתובה באה והרי
זה בחזקת שלא מת ואין רעתה להנשא לא לישול
כתובה מחיים בלבד באה ואמרה מת בעלי התירוני
להנשא ותנו לי כתובתי מתירין אותה להנשא ונותנין לה
כתובתה מפני שעיקר דבייה על עסקי הנשואין באה אבל
אם באה ואמרה תנו לי כתובתי והתירוני להנשא מתירי
אותה ואין נותנין לה כתוב ואם תפשה אין מוציא מידה

פרק שבעה עשר

מי שהיה נשוי נשים רבות ומת כל שנשאת בתחלה קודם
ליטול כתובתה ואין אחת מהן נוטלת לא בשבועה ואין
לאחרונה לא מה ששיירה של לפניו וגם היא נשבע ונוטל
השאר וכן אם היה עליו שטר חוב אם היה החוב
קודם גובה בעל חוב תחלה ואם הכתובה קדמה גובה
האשה תחלה והנשאר לבעל חוב ברא בשהיתה הקרקע
שבאו לגבות ממנה קנויה לו בשעת נשואין ובשעת שלוח
הוא שהדין נותן שכל הקוד בשטר תחלה זכה תחלה אבל
אם נשא נשים זו אחר זו ולוה בין קודם נשואין בין אחר
נישואין ואחר נשוא ולוה קנה קרקע כולן חולקין כאחת
ששעבוד כולן כאחת בא שבשעה שקנה היה משועבד לכל
ואין כאן דין קדימה וכן אם היה זמן הכתובות והשטר
כולן יום אחד ושעה אחת במקום שכותבין שעות חולקין
כאחת שאין שם קודם ולעולם כל שקדם וזכה במטלטלין
כרי חובו אי כרי כתובתה אין מוציאין מידו שאין דין
קדימה במטלטלין

מי שגרש את אשתו ועליו שטר חוב ובא בעל חוב והאשה
לגבית והיו לו כעית וקרקע כרי החוב והכתובה בעל חוב
נוטל כעית והאשה נוטלת כתובת מן הקרקע ואם אין לו
לא קרקע שאין בה כרי לגבית שניהם ולא היה בה דין
קדימה נותנין אותו לבעל חוב ואם נשאר לאשה כלום
תטול ואם לאו תרחח מפני בעל חוב שהרי בע חוב הפסיד
והוציא פניתי והאשה לא חסרה דבר שיותר משהאיש
רוצה לישא אשה רוצה להנשא וכן מי שמת והני
אשה ובעל חוב וקרקע שאין בה דין קדימה האשה נרחית
מפני בע חוב והוא גובה חובו תחלה וכיון שתקנו הגאונים
שתגבה האשה ובעל חוב מן המטלטלין והרבי ירוע שאין
דין קדימה בכטלטלין אם לא הניח מטלטלין כרי ליתן
לשניהם נותנין לבעל חוב כל חובו תחלה ואם נשאר
לאשה מה שתטול בכתובתה תטול ואם לאו תרחח

היו כתובין בכתובתה נכסי צאן ברזל ופענה שאברו או
שלקחם הבעל הרי היא כנכסי צאן ברזל שלה כשאר בעלי
חובות ונשבעת שלא לקחה אותן ולא נתנה ולא מחלה
וחולקת עם בעלי חובות מי שמת או גרש ויש לו
נשים רבות ואין שם דין קדימה ואין לו כרי כל הכתוב
כיצר הן חולקות רואין אם כשיחלק הממון על מנן הנשי
יגיע לפחותה שבהן כרי כתובתה או פחות חולקות בשוה
ואם היה הממון יות על זה חולקין ממנו כרי שיגיע לפחות
שבהן כשיעוד כתובתה וחזרות וחולקות את המותר בין
הנותרות על דרך הראשון כיצר מי שהיה נשוי
ארבע נשים כתובתה של ראשונה ארבע מאות ושל שנייה
שלוש מאות ושל שלישית מאתיים ושל רביעית מאה נמצא
הכל לא גרש סלן או מת אם הניח ארבע מאות או פחות
חולקות בשוה וכל אחת נוטלת מאה או פחות הניח

שמה מאות אם תחלק בכולן בשוה נמצאת הרביעית
נוטלת מאתיים והרי אין בכתובתה לא מאה כיצר עשין
לוקחין ארבע מאות זו וחולקין אותן ביניהן בשוה כאה
מאה נמצאת הרביעי נטלה כרי כתובתה והלכה לה נשאר
צאן ארבע מאות זו ושלוש נשים שביד כל אחת כשששתין
מאה זו אם תחלק הארבע מאות בין שלשתן בשוה נמצא
השלישית נוטלת מאתיים ושלוש ושלוש ושלוש והרי אין
בכתובתה לא מאתיים לפיכך לוקחין מארבע המאות של
מאות וחולקין בין שלשתן בשוה שנמצאת השלישית
שנטלה מאתיים שלה והלכה לה נשאר כאן מאה
ושתי נשים חולקין את המאה בשוה בין ראשונה ושנייה
נמצאת ביד הראשונה מאתיים וחמשים וכן ביד השנייה
ונמצא ביד השלישית מאתיים וביד הרביעי מאה על דרך
זו חולקות לעולם אפי הן מאה הערב לאשה

בכתובתה אעפ שקנו מידו אינו חייב לשלם שמצוה עשה
והרי לא חסרה כלום ואם ערב של כתובת בנו הוא וקנו
מידו חייב לשלם שהאב בגלל בנו משעבד עצמו וגמרו
ומקנה וקבלן של כתובה חייב לשלם אעפ שלא
קנו מידו ואי זה הוא קבלן זה שאמר לאשה הנשואי לה
ואני נותן כתובה זו אבל אם אמר לה הריני ערב כתובה
זו אני פורע כתובה זו אני חייב בה וכיוצא בזה פטור לא
אם כן היה אביו המגרש את אשתו ידירנה
הנאה ואחר כך תפרע כתובתה מן הקבלן או מאביו אם
היה ערב שמא יחזירנה ונמצאו עושין קנוניא על נכסיו
של זה וכן המקדש נכסיו וגרש את אשתו ידירנה
הנאה ואחר כך תפרע מן הפורה מיד ההקדש שמא יעשו
קנוניא על ההקדש אבל המגרש את אשתו ובאה
לטרופ מן הלקוחות אין מחייבין אותו להדירה לא נשבע
וטורפת ואם רצתה תחזור לבעלה שכבר ידעו הלקוחות
שיש עליו כתובת אשה והם הפסידו על עצמם שלקחו
נכסים שתחת שעבודה הבעל שמכר נכסיו ואחר כך
כתבה אשתו ללוקח דין ודברים אין לי עמך והסכימה
למעשיו אעפ שקנו ממנה הרי זו טורפת שלא כתבה לו לא
שלא תהיה בינה לבין בעלה קטטה ויש לה לום נחת חח
עשיתי לבעלי אבל אם קנו מיד האשה תחלה שאין לה
שעבוד על מקום זה ואח כך מכר אותו הבעל אינה טורפת
אותו וכן אם מכר הבעל ואמר לאשתו לכתוב ללוקח
דין ודברים אין לי עמך ולא כתבה ולא הסכימה למעשיו
ונפסד המכר וחזר הבעל ומכר לאיש אחר בין אותה שרה
בין שרה אחרת ואחר שמכר הבעל הסכימה למעשיו וקנו
מידה שאין לה שעבוד על שרה זו אינה יכולה לטרופ
שאינ יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי שהרי בראשון

כשלא רצתה לא הלכה ברצון בעלה מי שהיה לו
שתי נשים ומכר את שרהו וקנו מיד הראשונה שאין לה
שעבוד על שרהו זו ואינה טורפת אותו מן הלוקח והיה
הקנין מועיל שאינ יכולה לטרופ בו נחת רוח עשיתי לבעלי
ואחר כך מת הבעל או גירש שתיהן השנייה מוציאה מיד
הלוקח שהרי לא קנו מידה ללוקח והראשונה מוציאה מיד
השנייה מפני שהיא קדמה ולא הסירה שעבודה אלא מעל
הלוקח וכשתחזור השרה לראשונה חוזר הלוקח ומוציאה
מידה שהרי קנו לו מידה וחזרות חליל עד שיעשו פטוח
ביניהן אלמנה בין מן הנשואין בין מן הארוסין
נשבעת ומוסרת מקרקע בעלה ונפרעת כתובת בין בבית
דין מוסחין בין בבית דין שאינן מוסחין והוא שהיה
השלשה האגשי נאמנין ויודעין בשומת הקרקע ואחריות
המכר על נכסי יתומים אבל הגרושה לא תמכור לא בבית
דין מוסחין וכל המוסרת בבית דין לא תמכור לא בהמחה
ובהלכו הלואה יתבאר משפט מכירות בית דין היאך היא
אבל המוסרת שלא בבית דין אינה צריכה הכחה ואעפ
ק צריך שלשה שהם נאמנין ויודעים השומא אלמנה
שמסרה קרקע בכתובתה בינה לבין עצמה אם מסרה שוה
בשוה מסרה קיים ונשבעת שבעת אלמנה אחר שמסרה
והיא שמסרה לאחד אבל אם שמה לעצם לא עשתה כלום

שפסק ויוזנו אחיותיה עד שיבגורו או עד שיתארסו ויצאו
מתחת ידיהם
אחרת ואין בנכסים כרי שיוזנו שתיהן האלמנה ניוזנת
והבת תשאל על הפתחים וכן אני אום שמוזנות הבת
קודמין לירושת הבן את כתובת אמו שמתה בחיי אביו
ואעפ ששניהם מתנאי הכתובה וקל וחומר הרברים אם
נדהת ירושת של תורה מפני מונו הבת לא תרחה ירושת
הכתובה שהיא תנאי בית דין מפני כוזנות הבת
מי שמת והניח בנות גדולו וקטנות ולא הניח בן אין אום
ויוזנו הקטנות עד שיבגורו ויחלקו שאר הנכסים בשוה לא
כולן חולקות בשוה

פרק עשרים

עו חכמים שיתן אדם מנכסיו מעט לבתו כרי שתנשא בו
וזה הוא הנקרא פרנסה המשיא את בתו סתם לא
יפחות לה מנכסות שפוסקין לאשת עני שבישראל כמו
שבארנו ברא בשוה האב עני אבל אם היה עשיר הרי זה
ראוי ליתן לה כפי עשרו פירש על הבעל שאין לה
כלום ושיכניסנה ערומה אין לה כלום ולא יאמר הבעל
נשתבוא לביתי אכסנה לא מכסה והיא בבית אביה
האב שמת והניח בת אומדין דעתו כמה היה בלבו ליתן
לה לפרנסה ונותנין לה ומנין היו יודעין אומדין דעתו
כדעיו ומיודעיו ומשא ומתנו וכבודו וכן אם השיא בת
בחיי אומדין בה ואם לא ידעו לו בית דין אומדין
דעתו ונותנין לה מנכסיו עישור לפי פרנסתה הניח
בנות רבות כל שתבוא להנשא נותנין לה עישור הנכסים
ושל אחריה עישור מה ששיירה ראשון ושל אחריה עישור
מה ששיירה שנייה ואם באו כולן להנשא כאחת ראשונה
נוטלת עישור והשנייה עישור מה ששיירה ראשון וכן אפי
הן עשר וחזורות וחולקות כל העישורי בשוה ושאר הנכסי
לאחים עישור זה שהוא לפרנסה אינו מתנאי כתובה
לפיכך אפי לפי תקנת חכמים הראשונים ואחרונים אינה
נוטלת לא הקרקע ויש לה לגבות עישור זה משכירו הקרקע
ואם רצו האחים ליתן לה מעות כנגד עישור הקרקע נותני
הבת בעישור זה כבעל חוב של אחין היא לפיכך נוטלת
איתו מן הבינונית בלא שבועה ואם מתו האחים נוטלת
אותו מן בניהם מויבורית ובשבועה שהרי היא נפרעת
מנכסי יתומים לא יפרע לא מויבורית ובשבועה כמו
שתבאר בהלכות הלואה והאחים שמכרו או משכנו קרקע
אביהם הבת שורפת מן הלקוחות פרנסתה כדרך
שארפיץ כל בעלי חובות מן הלקוחו כמו שיתבאר בהלכות
הלואה ומי שהשיא בנות גדולות ונשארו קטנות
ומת בלא בן אין נוטלין פרנסה לקטנות ואחר כך חולקות
הנכסים לא חולקות כולן בשוה מי שמת והניח
שתי בנות ובן וקדמה ראשונה ונטלה עישור נכסים ולא
הספיקה השנית לגבות עד שמת הבן ונפלו כל הנכסים
לשתיהן אין השנייה נוטלת עישור לא חולקות בשוה
זכתה ראשונה בעישור שלה מי שצוה בשעת מיתה
אל תפרנסו בנותי מנכסי שומעין לו שאין זה מתנאי
נתיבה מי שמת והניח אלמנה ובת כבר בארנו
שמוזנו האלמנה קודמין למוזנות הבת וכן אם נשאת הבת
אינה נוטלת עישור נכסים מפני מוזנות האלמנה ואפי
מתה הבת אחר שנשאת אין הבעל יורש פרנסה הראויה
להנתן לה שהרי הנכסי כולן בחזקת האלמנה שתהא ניוזנת
מהן קטנה יתומה שהשיאתה אמה או אחיה לרעתה
ונתנו לה מאה או חמשים וזו יכולה היא משתגדיל להוציא
מירם פרנסה הראויה לה או באמרן דעת האב או בעישור
הקרקע ואפי לא היו האחים זנין אותה ואעפ שלא מחתה
בשעת נשואין מפני שהקטנה אינה בת מחאה נשאת
הבת אחד שגדלה בין נערה בין בוגרת ולא תבעה פרנסת
אבה פרנסתה ואם מיחת בעת נישואיה הרי זו מוציאה
את הראוי לה כל זמן שתנשא בנה ועודה בבית
אמה בין שבגרה אחר מותו בין שהגיחה בוגרת אם פסקו

האחים מלתת מוזנותיה שהרי אין לה מוזנות כמו שבארנו
ושתקה ולא תבעה פרנסתה אברה פרנסתה ואם מחתה
לא אברה פרנסתה לא פסקו האחים מוזנותיה וזו
אותה בבגד אעפ שלא מחתה לא אברה פרנסתה כל זמן
שהן זנין אותה שיש לה לטעין מפני שהן זנין אותה אעפ
שאינן חייבין והיא עדיין לא נשאת מפני זה לא תבינה
פרנסתה מי שצוה לתת לבתו כך וכך מעות לפרנסתה
ליקח בהן קרקע בין שהיה שכיב כרע בין שהיה בריא
ומת והרי מעות ביד השליח ואכר הבת תנו אותם לבעלי
כל מה שירצה יעשה בהן אם היתה גדולה ונשאת הרשות
בידה ואם עדין כאורסת היא יעשה שלישי כה שהושלש
בירו ואם עדין קטנה היא אפי נשאת אין שמעין לה לא
יעשה שלישי כמו שצוה האב

פרק אחד ועשרים

מציא האשה ומעטה ידיה לבעלה וכה היא עושה לו הכל
כמנהג הכדונה כקום שדרכן לארונג אורגת לרקום רוכבת
לטוות צמר או פשתי טווה ואם היה ררך נשי העיר לעשו
כל המלאכות האו אינו כופה לא לטוות הצמר בלבד
שהפשתן מויק את הפה ואת השפתים והטווה היא המלאכה
המיוחדת לנשים שנ וכל אשה חכמת לב ביריה טו דהקה
עצמה ועשתה יותר מן הראוי לה הכיתר לבעל היה לו
ממון הרבה אפי היה לה כמה שפחו אינה יושבת לבעלה
בלא מלאכה שהבטלה כביא לירי זכה אבל אין כופין אותה
לעשות מלאכה כל היום כולו לא לפי רוב הכמון מקצת
במלאכה המדיר את אשתו שלא תעשה כמלאכה כול
יוציא ויתן כתובה שהבטלה מביאה לירי זכה וכן כל אשה
רוחצת לבעלה פניו יריו ורגליו ומוזנת לו את הכוס ומציע
לו את הכסה ועומרת ומשמשת בפני בעלה כגון שתתן לו
כיס או כלי או תטול מלפניו וכיוצא ברברים או אבלי אינה
עומרת ומשמשת בפני אביו או בפני בנו ומלאכות אלו
עושה אותן היא בעצמה ואפי היו להן כמה שפחות אין
עושין מלאכות או לבעל לא אשתו יש מלאכות
אחרות שהאש עושה לבעלה בזמן שהן עניים או הן אופה
את הפת בתנור ועורא תיקן שתהיה אשה משכמת ואופה
כרי שתהיה הפת מצויה לעניים ומבשלת את התבשילין
ומכבסת את הבגדים ומניקה את בנה ונותנת תבן לפני
בהמתו אבל לפני בקרו ומטחנת כיצד מטחנת יושבת
ברחים ומטחנת בקמח ואינה טוחנת או מהכרת אחר
הבהמה כרי שלא יבטלו הרחי ואם היה דרכן לשהו ברחי
של יד טוחנת ברא בעניים אבל אם הכנים לו שעה אחת
נכסים שראוי לקנות בהן שפחה אחת או שהיה לו מכון
כרי לקנות ממנו שפחה אחת אינה מטחנת ולא אופה ולא
מכבסת ולא נותנת תבן לפני בהמתו הנכסים לו
שתי שפחות או נכסים הראויין לקנות בהן שתי שפחות או
שהיו לו שתי שפחות או שהיה ראוי לקנות שתי שפחות
אינה מבשל ואינה מניקה את בנה לא נותנת אותו לשיפה
להניק נכצאו כל המלאכות שכל אשה עושה אותן
לבעלה חמש מלאכו טווה ורוחצת פניו יריו ורגליו ומוזנת
את הכוס ומצעת את הכסה ועומרת ומשמשת בפניו
והמלאכות שמקצת הנשים עושות אותן ומקצתן אינן
עושות שיש מלאכות מטחנת ומבשלת ואופה ומכבסת
ומניקה את בנה ונותנת תבן לפני בהמתו כל מלאכה
שהאש עושה לבעלה נדה עושה לבעלה חוץ ממוזנת הכוס
והצעת הכסה והרחצ פניו יריו ורגליו גורה משום הרהור
שכא יבוא לבעול לפיכך מצעת מטתו כשהיא נדה שלא
בפניו ומוזנת את הכוס ואינה נותנת אותו בירו כדרכה
תמי לא מנחת אותו על הארץ או על הכלי או על השולחן
והוא נוטלו האשה ששברה כלים בעת שעשתה
מלאכתיה בתוך ביתה פטורה אין זה מן הדיון לא תקנה
שאם אתה אום כן אין שלום בתוך הבית לעול לא נמצאת
נוהרת ונמנעת מרוב המלאכות ונמצאת קטנה ביניהן
כל אשה שתכנע מעשות מלאכה מן המלאכות שראו

היו יורשים קטנים בית דין מחשבין עמה ופוסקין לה
מעשה ידיה כדרך שפסקין לה מונות אלמנה שאין
שטר כתובה יוצא מתחת ידה אין לה מונות שמא מחלה
כתובתה או מכרה או מסכה איתה אלפ שלא טען יורש
שי נטן אלו וואם לה הביאי כתובתיך או השבעי וטלי
מונותיך אבל אם אין רכס לכתוב כתובה יש לה מונות
האשה שהלכה היא ובעלה למדינת הים ובאה ואמרה
סת בעלי רצת ניונות כדון כל האלמנה רצתה נוטל כתוב
אמרה גרשני בעלי אינה נאמנת וניוונת מנכסיו
עד כדי כתובתה מכל פנים שאם עדין היא אשתו יש לה
מונות וזם גרשה כמה שאמר יש לה כתובה שהרי כתובת
בירה לפיכך נוטלת מונות עד כדי כתובתה והילכת לה
האשה יאזיה לה ספק נירושין ומת בעלה אינה ניוונת
מנכסיו שאין מוציאין מיד היורש מספק אבל בחיי בעלה
יש לה מונות עד שתגרש גירושין גמורין
לאזה עיניה ששחתה שתי שנים ולא תבעה מונות או
עאירה ששחתה שלש שנים ולא תבעה ויתרה ואין לה
מונות באים שיעברו לא משעה שתבעה ואם שהתה פחו
מה אפי ביום אחר לא ויתרה לא תוכעת ונוטלת מון
האיים שיעברו אמרה שתבעה מונות כן היורשי
הם אימר נתננו והיא אומרת לא נטלתי כל זמן שלא נשאת
על היתומים להביא ראיה או שתשבע שבועת הכת ותטו
בשנשאת עליו להביא ראיה או ישבע היורש שבועת הסת
שכתנו לו דין תוספת כתובה כדון העיקר לפיכך
אלמנה שתבעה או מכרה או מחלה או משכנה תוספת
כתובתה עם העיקר אין לה מונות ואם תבעה מקצת או
הניחה מהצת הרי זו כמי שתבעה מקצת העיקר והניחה
מקצתו וכל המוכר או המחלת סתם מכרה ומחלה התוספת
עם העיקר ששניהם כתובה ששם בכל מקום

פרק תשעה עשר

מתנאי הכתובה שיהיו בנים היכרים יורשים כתובת אמן
ונרונותה שהכניסה בתורת נכסי צאן בחול ואחר כך
חולקין השאר עם אחיהם בשוה כיצד נשא אשה
כתובתה ונרונותה לא וילדה בן ומתה בחייו ואחר כך
נשא אשה אחרת כתובתה ונרונותה מאתים והילירה בן
ומתה בחייו ואחר כך מת הוא והניח אפי בנו כן הראשון
יורש לא שבכתובת אמו ובנו מן השנייה יורש מאתים
שבכתובת אמו והשאר יורשין אותו בשוה נמצא ביד בן
הראשונה אף וארבע מאות וכיר בן השנייה שש מאות
ברא בשניה יתר על כדי שתי כתובות דינר
אחר או יתר כדי שיחלקו השאר בשוה אבל אם לא הניח
יותר דינר חולקין הכל בשוה שאם יורשו או כתובת אמן
ול כתובת אמן ולא יורש דינר אחר לחלק אותו בין
היורשים נמצא מתנאי זה כבטל חלק ירושה בין הבנים
בשוה ושהא בן הכורה והיא הדין למי שנשא
נשיא רבית בין בני אחר זו בין בבת אחת ומתו כולן בחייו
ולו מהן בנים זכרים אם היה שם יותר על כדי כל הכתוב
דינר כל אחר ואם יורש כתובת אמו והשאר חולקי בשוה
אמרו היתומים הרי אנו מעלין על נכסי
אבינו יותר דינר כדי שוטלו כתובת אמן אין שומעין להן
לא שמין את הנכסי בבית דין כמה היו שיון בשעת מיתת
אביהן אעפ שנתרבו או נתמעטו אחרי מיתת אביהן קודם
שיבאו לחלוק אין שמין אותן לא בשעת מיתת אביהן
היה שם יותר על כדי כל הכתובות דינר
או יותר אעפ שיש עליו שטר חוב כנגד היות אינו ממעט
לא כל אחר מהן יורש כתובת אמו מי שהיה
נשוי שתי נשים ומתה אחת מהן בחייו ואחת אחר מותו
ולו בנים משתיהן אעפ שלא הניח יתר על שתי הכתובות
אם נשבעה השנייה שבועת אלמנה קודם שתמות בניה
קודמים לירשתה כתובתה מנשיא יורשין כתובת אמן
בתנאי זה לא יורשה של תור האף כי יורשין בני הראשון
כתובת אמן מתנאי זה אם נשאר שם כלום חולקין אותו

בשוה ואם מתה קודם שתשבע בני הראשונה יורשים
כתובת אמן בלבד והשאר חולקין בשוה היה נשוי
שתי נשים והיו לו בנים מהזלמת ואחר כך מתו הנשים
אם נישבעו ואחר כך מתו כל אחר ואחד יורש כתובת אמו
בירושה של תורה ולא בתנאי זה לפיכך אין משניהן אם
יש שם מותר או אין שם ויורשי הראשונה קורכין לירש
השנייה ואם לא נשבעו חולקין כל הבנים בשוה ואין שם
ירשת כתובה לפי שאין לאמנה כתובה עד שתשבע
אחת נשבעה ואחת לא נשבעה זה שנשבעה בניה יורשין
כתובתה תחלה והשאר חולקין אותו בשוה וכל היורש
כתוב אמו שמתה בחיי אבינו אינו טורף מנכסין משועברי
לא מבני חורין ככל היורשין ומתנאי הכתובה
שתהיינה הבנות ניוונות מנכסי אביהן אחר מותו עד
שיתארסו או עד שיבגרו בגרה הבת אעפ שלא נתארסה
או נתארסה אעפ שלא בגרה אין לה מונות ובת הננונת
מנכסי אביה לאחרי מותו מעשה ידיה ומציאתה לעצמ לא
לאחרים פוסקין לבת מונות וכסות וכדור כנכסי
אביה כדרך שפוסקין לאמנה וכוכרין למזון הבנות וכסותן
בלא הניחה כדרך יומוכרין למזון לאלכונה וכסותה אלא
שהאשה פוסקין לה לפי כבודה וכבוד הבעל ולבנות פוסקין
להן דבר המסמיק להן בלבד ואין הבנות נשבעות
אין הבנים יורשין כתובת אמן ולא הבנות ניוונות בתנאי
או עד שיהיה שטר כתובה יוצא מתחת ידם אבל אם אין
שם שטר כתובה אין להם כלום שמא מחלה אמן כתובתה
ואם אין דרכם לכתוב כתובה יש להן כפי התנאי
מי שצוה בשעת מיתתו לעקור אחר מתנאי כתובה כגון
שאמר אל יזונו בנותיו מנכסיו אל תזון אמנתו מנכסיו אל
יורשו בניו כתובת אמן אין שומעין לו נתן כל נכסיו
במתנה לאחרים הואיל ומתנה שכיב מדע אינה קונה אלא
לאחר מיתה כמו שיתבאר הרי המתנה וחייב הנכסים
בחגאין או באין כאחר ולפיכך אלמנתו ובנותיו
ניוונות מנכסיו ובניו יורשין כתובת אמן שמתה בחיי
בעלה בת הזמנת הרי היא כשאר הבנות ויש לה
מונות אבל בת הימה ובת השנייה ובת הארוסה ובת
האנוסה אין להן מונות אחר מיתת אביהן בתנאי זה אבל
בחי אביהן הוא חייב בכמונותן כדון שאר הבנים והבנות
בחי אביהן המארס בת הניוונת מן האחין חייב
במונותיה משעת הארוסין שהרי אין לה מונות מאתה
לא עד שתתארס או עד שתבגור וזו אינה בוגרת כדי
שתזין עצמה לא קטנה או נערה ואין אדם רוצה שתתסח
ארוסתו ותלך ותשאל על הפתחים נשאת הבת ומיאנה או
נתגרשה או נתאלמנה אפי היא שומרת יבם הואיל והורה
לבית אביה ועדין לא בגרה הרי זו ניוונת מנכסי אביה עד
שתבגור או עד שתתארס

מי שמת והניח בנים ובנות יורשו הבנים כל הנכסים והם
זנין את אחיותיהם עד שיבגרו או עד שיתארסו ברא
בשהניח נכסים שאיפשר שיוזנו מהם הבני והבנות כגהת
עד שיבגרו הבנות ואלו הן הנקראין נכסין מרובין אבל אם
אין נכסים שהניח לא פחות מזה מוציאין מהם מונות
לבנות עד שיבגרו ונתנין השאר לבנים ואם אין שם לא
כדי מון הבנות בלבד ניוונות מהן עד שיבגרו או עד
שיתארסו והבנים ישאו על הפתחים ברא בשניה קרקע
אבל אם לא הניח לא מטלטלין הואיל ובתקנת הגאונים
הוא שיוזנו הבנות מן המטלטלין הרי הבנים והבנות
ניוונות כאחר מן הנכסים האו המועטין שלא תקנו להם
במטלטלין לא שיהיו כבנים וכזה הורו הגאונים
הניח קרקע והיו הנכסים מרובין ונתמעטו אחר כן כבר
זכו בהן יורשין היו מועטין בשעת מיתה ונתרבו אחר כן
הבנים יורשין אותן ואפי לא נתרבו אם קדמו הבנים
ומכרו נכסים מועטין מכרן קיים היו הנכסים מרובין ויש
עליו חוב או שהתנה עם אשתו שיוזן את בתה אין החוב
ולא מונות בת אשתו ממעטין בנכסים לא יורשו הבנים
הכל ויתנו לבעל חוב חובו ויוזנו בת אשת אביהן עד זמן

נתנה נכסי מלוג לבעלה ממכרה ומתנתה קיימין ואינה
יכולה לומר נכסי מלוג נחת רוח עשיתי לבעלי אבל בשאר
נכסים יש לה לומר כיצד האשה שמכרה או נתנה
לבעלה מנכסי צאן ברזל בין קרקע בין מטלטלין או שדה
שייחד לה בכתובתה או שדה שכתב לה בכתובת או שדה
שהכניס לה שים משלו לא קנה בעלה ואעפ שקנו מיד
האשה ברצונה חוזרת בכל עת שתרצה שלא נתנה ולא
מכרה לא מפני שלום ביתה לפיכך אין לבעל ראיה בנכסי
אשתו כלל חוץ בנכסי מלוג כמו שבארנו נכסי צאן
ברזל שאבדו או שנגנבו ומחלה האשה אותם לבעלה וקנו
במנה בעדי וראה לי שאינה יכולה לומר נחת רוח עשיתי
לבעלי הא לפה זה רומה למי שקנו מידה שאין לה אהריות
וכשהחזירה נכסים או נכסי מלוג שהרי אין הבעל מביא
ראיה זו ליטול כלו ולא להחזיק בנכסי אלא ליפטר מתביעת
כלשם אבל אם נתנה לו מתנה מטלטלי צאן ברזל
הקיימין לא קנה מפני שישלה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי
בעל שמכר קרקע לפירות לא עשה כלום מפני
שלא התקינו פירות לאיש אלא כדי להרויח בהוצאת הבית
לפיכך אם מכר לפירות ולקח אותן המעות לכחור שומעין
לו היו לאשה כספים אם נכסי צאן ברזל הן הרי זה נועץ
ונותן בהן ואם נכסי מלוג הן בין שהכניסה אותן לו בין
שפלו לה בירושה או נתנו לה מתנה או נפלו לה כמטלטלי
או נתנו לה הרי אף ימכרו וילקח בהן קרקע והוא אוכל
פירותיהן וכן האשה שחבלו בה אחרים כל המעות
הראויות לתת לה ילקח בהן קרקע והבעל אוכל פירותיהן
כמו שיתבאר בהלכות חובל נפלו לה עבדים אעפ
שהן זקנים לא ימכרו מפני שבח בית אביה נפלו לה זתים
ונפנים ולא היה לה בנות הקרקע שהאילנות בה כלום אם
עושיין כדי שיפולן לא ימכרו מפני שבח בית אביה ואם
לא הרי אף ימכרו לעצמי וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירו
נפלו לה פירות מחוברין לקרקע הרי אף של בעל תלושין
מן הקרקע שלה וימכרו וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירו
אבל המגרש את אשתו והיו לה פירות מחוברין
לקרקע בשעת גירושין הרי אף שלה ואם היו תלושין הרי
אף שלי עבדי נכסי מלוג ובהמת נכסי מלוג הבעל
חייב במוננות שלהן ובכל צרכיהם והן עושיין לו והוא אוכל
פירותיהם לפיכך ולר שפחת מלוג לבעל ולר בהמת מלוג
לבעל ואם גרשה ורצתה האשה ליתן דמים וליטול ולר
השפחה מפני שבח בית אביה שומעין לה הכניסה
לו שני כלים או שתי שפחות בתורת נכסי צאן ברזל ושמו
אותן עליו באף זון והוקרו ועמדו באפים וגרשה נופלת
אחר באף שלה והשני אם רצתה שתתן דמיו ותטול משם
שבח בית אביה שומעין לה הנותן מתנה לאשתו
בין שנתן לה קרקע בין שנתן לה מעות ולקחה בהן קרקע
אין לבעל פירו במתנה זו וכן הנותן מתנה לאשה על מנת
שלא יהיה הבעל אוכל פירותיה אף יהיו פירותיה לאשה
למה שתרצה אין הבעל אוכל פירות מתנה זו וכן
הזוכרת כתובתה בטובת הנאה אותן הרבים לאשה ואין
הבעל אוכל פירותיהן ולר בהמת מלוג שנגנב ונמצא הגנב
ישלם שנים הכפל לאשה שאין זה פרי שתקנו לו חכמים
החובל באשתו כל הנזק והצער והבושת שלה ואין הבעל
איכל פירות כמו שיתבאר בהלכות חובל הזוכר
קרקע לאשתו אם היו המעות שלקחה בהן את הקרקע
שבעל גלויין וירועין לבעל קנתה והבעל אוכל פירות אותה
הקרקע ואם היו מעות פמתיין לא קנתה שהבעל אוכל
לא מכרתי אף כדי להראות המעות שטמנה ואותן המעות
שצדאו ילקח בהן קרקע והבעל אוכל פירות הרי
שנמצאו מעות אף מטלטלין ביד האשה היא אומרת במתן
נתנו לי והוא אוכל ממעשה ידיך הם שהם שלי הרי זו
נאמנת ויש לו להחרים על מי שטוענת דבר שאינו כן
וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות ויש אפיה על
מנת כן נתנו לי על מנת שלא יהיה לבעלי דשות בהן אלא
אעשה בהן כל מה שארצה עליה לומר ראיה שכן בסוג

שנמצא ביד האשה בזוקת הבעל הוא שאכל פירותיו עד
שתביא ראיה אמרה לו אתה נתת לי מתנה נשבעת
שבועת הסת שנתן לה הבעל ואינו אוכל פירותיהן
אין מקבלין פקדונות לא מן הנשים ולא מן היגברים ולא
מן הקטנים ואם עבר וקיבל מן האשה יחזיר לאשה כתה
יחזיר לבעלה קבל מן העבר יחזיר לעבר ואם נת
יחזיר לרבו קבל מן הקטן יקנה לו ספר תורה או דבר
שאוכל פירותיהן וכולן שאמרו בשעת כיתתן פקדון זה של
פלוגי הוא אם היו בחזקת נאמנים אצל זה שהפקדון אצלו
יעשה ככה שצו ואם לאו יתן ליורשיהם האשה שהיו
לה כספים הראויות לבעל לאכל פירותיה הוא אוכל כך וכך
ילקח בהן והוא אוכל אינו לוקחת בהן אף כך וכך לוקחין
דבר שפירותיו כרובין ויצאתו מעוטה בין שהיה דבר
כרצונו או שהי כרצונו ואין לוקחין אף דבר שגועו כהלף
שמו יאכל הכל ונמצא הקרן אבד האשה שדכנה
לבעלה עו לחלבה ודלה לגותה ודקל לפירותיו אעפ שאין
לה אף פירות אילו בלבד הרי זה אוכל והילך עד שתכלה
הקרן וכן אם הכניסה לו כלי תשביש בתורת נכסי מלוג
הרי זה משתכ בהן ולובש וכצ"ע וככנה עד שיכלה וקרן
וכשיגרש אינו חייב לשלם הבליות של נכסי מלוג
הורו הגאונים שנכסי צאן ברזל אעפ שפירותיהן על הבעל
אם היו הבלאות קיימין והיו עושיין כעין כלאחרין נכסות
כליה כמה שהן ואם לא היו עושיין כעין כלאחרין הרי הן
כמו שנגנבו או אבדו שהוא חייב לשלם כרוביהן שימכו
אותן עליו בשעת נשואין ומנהג פשוט הוא זה וכן הנשיא
על כנהג זה קבל עליו אחריו הנרוניא וכינס ואינו כהויר
הפחת כך אינו נוטל את השבח אם הותירו רב הן יפי
מנהג זה יש לבעל לכופ בקצת יבדי אשתו ואכזהיתה
שיהיו משמשיין אותו בבית אינה אדרת שניא בני שהיו
עבדי מלוג בין שהיו עבדי צאן ברזל אבל אינו יכול
להוליקן לעיר אחרת שלא כדעת אשתו

פרק שלשה ועשרים

האשה שהתנת על בעלה לבטל זכות כדברים שזוכה בהן
הבעל אם כתב לה ויעודה ארוכה קודם הנשואין אינו צריך
לקנות מידו אף כל שכתב לה קיים ואם כתב לה אדר
הנשואין צריך לקנות מידו התנה עמה קודם שלא
יהיו לו דין ודברי בנכסיה אם מכרה ונתנה מכרה וכתנת
קיים אבל אוכל פירותיהן כל זמן שהן ברשותה ואם היו
מידו כשהיא ארוכה שאין לו דין ודברי בנכסיה הרי פ לק
עצמו כנוף הקרקע ואין לו בנכסיה פירות לעירם ואפיו
ערער על קניינו ואכל לא עלה ברעתי שאין לי פירות מפני
קנין זה אף שאם מכרה מכרה קיים שאין אדם נועץ אשה
בלא נכסי אין שומעין לו אף כבר סילק עצמו כנוף הקרקע
התנה עמה שלא יאכל פירות נכסיה הרי זה אינו אוכל
פירותיהן אבל כוכרין את הפירות ולוקחין בהן קרקע
והוא אוכל פירותיה שלא סילק עצמו אף כפירות נכסין או
בלבד התנה עמה שלא יאכל פירות נכסיה ולא פרי
פירותיהן לוקחין הפירות וקונין בהן קרקע ולוקחין פירות
קרקע זוזקונין בהן קרקע שנייה והוא אוכל פירות או שהן
פירי פירות וכן הדבר תמיד עד שיתנה עמה שלא
יהיו לו לא פירות ולא פירי פירותיהן עד לעולם ואחר כך
לא יהיו לו פירות בחייה אבל אם כתה יירש הכל
התנה עמה שלא יירשנה הרי זה לא יירשנה אבל אוכל
פירות בחייה וכן אם התנה עמה שיירש בקצת נכסיה וכן
אם התנה עמה שאם מתה בלא בניס יחזרו נכסין לבית
אביה הכל קיים ברא שהתנה עמה קודם שתנשא
שהנחלה הבאה לו לאדם שלא ממשפחתו מתנה עליה
שלא יירשנה קודם שתהא ראויה לו אבל אם התנה
עמה אחר שנשאת תנאו בטל ויירשנה כמו שבארנו
התנה עמה אחר נשואין שלא יהיו לו דין ודברים בנכסיה
ולא בפירי פירותיה עד עולם בחייה ובמותה הרי זה אינה
אוכל פירות כלל אבל אם מתה יירשנה כמו שבארנו

חייבת לעשותן כפיין אותה ועושה אפי בשוט פען הוא
שאינה עושה והיא אום שאינה נמנעת מלעשותן מושיבין
אשה ביניהם או שכנים ורבר זה כפי מה שיראה הדין
שאיפשר ברבר האשה כל זמן שהיא מניקה את
בנה פוחתין לה ממעשה ידיה ומוסיפין לה על מוונותיה
יין ורברים שיפין לחלב פסקולה מוונות הראוינע לה והרי
היא מתאוה לאכול יותר או לאכול מאכלות אחרות מפני
חלי התאוה שיש לה בבטנה הרי זו אוכלת משלה כל מה
שתרצה ואין הבעל יכול לעכב ולומר שאם תאכל יותר
מראי או תאכל מאכלות רעים ימות הולד מפני שצער
גופה קודם ילדה תאומים אין כופין אותה להניק
שניהם לא מניקה אחר ושוכר הבעל מניקה לשני
הרי אשה שרצתה להניק בזיחברתה עם בנה הבעל מעכב
ואינו מניחה לא מניקה בנו בלבר נרדף שלא להניק
את בנה טפה אותה ומניקתו ער שיהיה בן עשרי וארבע
חרש אחר הזכר ואחר הנקבה היא אומרת אני אניק את
בני והיא אינו רוצה שתניק אשתו כרי שלא תתנוול אעפ
שיש לה כמה שפחות שומעין לה שצער הוא לה לפרוש
מבנה היתה עניוה שהיא חייבת להניק את בנה
והרי הוא עשיר שראוי לו שלא תניק אשתו אעפ שאין לו
שפחות אם לא רצתה להניק שוכר מניקה או קונה שפחה
מפני שהאשה עולה עם בעלה ואינה יורדת היא אומרת
ראוי לשכור או לקנות שפחה והוא אומר אינו ראוי עליה
להביא ראייה ואין כאן מקום לשבועה האשה שנתגרשה
אין כופין אותה להניק לא אם רצתה נותן לה שכרה
ומניקתו ואם לא רצתה נותנת לו את בנו והוא מיטפל בו
ברא שלא הניקה אותו ער שהכירה אבל אם הכירה ואפי
היא סימא אין מפרישין אותו מאמו מפני סכנת הולד לא
כופין אותה ומניקה אותו בשכר ער עשרים וארבעה חרש
הגרשה אין לה מוונות אעפ שהיא מניקה
את בנה אבל נותן הוא לה יותר על שכרה רברים שהקטן
צריך להן מכסות ומאכל ומשקה וסיכה ומינא בזה אבל
המעוברת אין לה כלום שלמו חרשיו וגמלתו אם
רצתה הסגורשת שיהיה בנה אצלה אין מפרישין אותו
ממנה ער שיהיה בן שש שנים נמורות לא כופין את אביו
ונותן לו מוונות והוא אצל אמו ואחר שש שנים יש לאב
לומר אם הוא אצלי אתן לו מוונות ואם הוא אצל אמו לא
אתן לו מוונות והבת אצל אמה לעולם ואפי לאחר שש
כיצד היה האב ראוי לצרקה מוציאין ממנו הראוי
לו בעל כרחו וזנין אותה והיא אצל אמה ואפי נשאת
האם לאחר בתה אצלה ואביה זן אותה משום צרקה ער
שימית האב ותזון מנכסיו אחר כותו בתנאי כתובה והיא
אצל אמה ואם לא רצתה האם שיהיו בניה אצלה אחר
שגמלתן אחר זכרים ואחר נקבות הרשות בידה ונותנת
אותן לאביהן או משלכת אותן לקהל אם אין להן אב והן
מיטפלין בהן אחר זכרים ואחר נקבות

פרק שנים ועשרים

הבעל קודם לכל אדם בירושת אשתו ומאימתי יזכה
בירושתה משתצא מרשת האב ואעפ שעדין לא נכנסה
לחופה הואיל ונעשית ברשות בעלה יורשנה כיצד
האשה שנתארסה ומסרה אביה לבעלה או לשלוחי בעלה
או מסרה שלוחי האב לבעלה או לשלוחיו ומתה ברך קוד
שתכנס לחופה אעפ שחכתובה עדיין בבית אביה בעלה
יורשה וכן אם הלך האב או שלוחי האב עם הבעל ונכנס
עמה בעלה ברך לחצר ונתיחד עמה שם לשם נשואין
ומתה הרי זה יורשנה בעלה אבל אם עדיין האב
עם הבעל להולכה לבית בעלה או שהלם שלוחי האב עם
שלוחי הבעל או עם הבעל אפי נכנס הבעל עמה לחצר
ללך סדך שלנין עוברי דרכים בסונדק אחר הואיל והאב
או שלוחיו עמה ועדיין לא נתיחד עמה לשם נשואין אם
מתה יורשנה אביה אעפ שסגורשת בבית בעלה וכן
אם היתה כותבת או יתובה או אלמנה והלם היא בעצמה

מבית אביה לבית בעלה ואין עמה לא בעלה ולא שלוחיו
ומתה ברך אין הבעל יורש אותה חנושא אשה שהיא
אכור לו הואיל ויש לו בה קירושין אם מתה תחתיו יורש
וכן הנושא את הקטנה אעפ שאין קידושיה קירושין גמור
אם מתה תחתיו יורשן אבל הפקח צנצנא חרשת אם מתה
לא יורשנה והחרש שנשא פקחת ומתה יורשנה שהרי היא
בת רעת ולרעת נשאת וזיכת לו ממנה קטנה שנתקדש
לרעת אביה ונשאת שלא לרעת אביה בין בפניו בין שלא
בפניו יכול האב למחות כמו שבארנו ואפי שתק האב אם
מתה אין הבעל יורשה לא אם כן רצה האב בנישואיה
חורו הגאונים שהאשה שחלתה ובקשה מבעלה שיגרשה
ותצא בלא כתובה כרי שלא יורשנה אין שומעין לה ואפי
אמרה אני שונאה אותו ואיני רוצה לעמו עמו אין שומעין
לה ואין רנין אותה ברין מורדת ודין יפה הוא זה
כל נכסים שיש לאשה בין נכסי צאן ברזל בין נכסי מלוג
הבעל אוכל כל פירותיהן בחייהן מתה בחייה בעלה יורש
בעלה הכל לפיכ אם מכרה האשה נכסי מלוג אחר שנשאת
אעפ שאותן הנכסי נפלו לה קודם שתתארס הבעל מוציא
הפירות מיד הלוקחות כל ימי חייה אבל לא גוף הקרקע
שאין לו כלום בגוף נכסי מלוג ער שתמו מתה בחייה מוציא
הגוף מיד הלוקחות בלא דמים ואם הרמים שלקחה ביד
הלוקחות קיימין בעצמן מחזירין ללוקחות ואינו יכול לומר
שמה מציאה הן ברא בנכסי הירועין לבעל אבל אם נפלו
לה נכסים במרינה אחרת ולא ירע בהן הבעל ומכר אותן
מכרה קיים וכן ארוסה שמכרה קודם הנשואי מכרה
קיים שאין לבעל בנכסי ארוסתו כלום ער שיכנס
האשה שכתבה כל נכסיה לאחד בין קרוב בין רחוק קודם
שתנשא אעפ שנתגרשה או נתלמנה תבשל המתנה כמו
שיתבאר בהלכות המתנה אין הבעל אוכל פירותיה ואם
מתה בחייה אינו יורשן שהרי נתנה אותן קודם שתנשא
וכשתמות בחייה בעלה יקנה מקבל המתנה בתנתו קנין
גמור ולא ענד לא אפי נתנה מקצת נכסיה או כלום קודם
נישואיה וכתבה למקבל קנה מהיום ולכשארצה שהרי לא
קנה קנין גמור ער שתרצה אין הבעל אוכל פירות אותה
המתנה ואם מתה אינו יורשה שומרת יבם יש
לה למכור וליתן במתנה נכסים שנפלו לה כשהיא שומרת
יבם ואין ליבם פירו אפי בנכסי צאן ברזל שהכניסה לאחיו
אין לו פירות ער שיכנס מתה כשהיא שומרת יבם
יורשיה מאביה יורשין בנכסי מלוג שלה וחצי נכסי צאן
ברזל ויורשי הבעל יורשין כתובתה וחצי נכסי צאן ברזל
ויורשי הבעל חייבין בקבורתה שומרת יבם כתובתה
על כל נכסי בעלה לפיכך אין היבם יכול למכור בנכסי
אחיו בין קודם יבם בין אחר יבם ואם מכר או נתן כתנ
או חלק עם אחיו בנכסי המת בין קודם יבם בין אחר יבם
לא עשה כלום שכבר נתחייבו נכסים אלו לאלמנה לגבות
מהן כתובתה כנס את יבמתו והניח אחיו פירות
מחזירין לקרקע ימכרו וילקח בהן קרקע והיבם אוכל
פירותיה הניח פירות תלושין מן הקרקע וכן אם
הניח מעות ומטלטלין הכל של יבם ומשתמש בהן כל מה
שירצה ואינה יכולה לעכב שהמטלטלין אין הכתוב נגבית
מהן לא בתקנת הגאונים ואין כח בתקנה זו למנעו מנכסו
אחיו ולאסרן עליו באחריות זו שלא ישא ויתן בהם
יבמה שלא היתה לה כתובה או שמחלה כתובתה וזה
בנכסי אחיו ומוסר ונותן כחפצו וכשיכנס את יבמתו וכתו
לה כתובה מאה ויהיו כל נכסיו אחריות לכתובתה כשאר
כל הנשים שיש להן כתובה האשה שמכרה או
שנתנה אחר שנשאת בנכסי צאן ברזל בין לבעלה בין
לאחרי לא עשתה כלו וכן בעל שמכר קרקע בנכסי אשתו
בין נכסי צאן ברזל בין נכסי מלוג לא עשה כלום מסר
מטלטלין של נכסי צאן ברזל אעפ שאינו רשאי אם מכר
ממסרו ממסר מסרו שניהם בנכסי מלוג בין שלקח בן
האיש תחלה וחזר ולקח מן האשה בין שלקח מן האשה
וחזר ולקח מן האיש מסרן קיים וכן האשה שמכרה או

מכאן צאן כדל שלח ואין צריך לומר נכסי מלוג ולא
המנה בלבד לא אף העובדת על דת משה או על דת
יהודית או היוצאה משום שם רע אין לה כתובה לא עיקר
לא תוספת ולא תנאי מתנאי כתובה וכל אחת מהן נושלת
הנמצא לה מנרדנותה ויוצאה ואין הבעל חייב לשלם כלו
לא מה שפחת ולא מה שאבד
שם עשתה אחר מהן עברה על דת משה יוצאה בשוק
ושער ראשה גלוי או שנודרת או שנשבעת ואינה מקיימת
או ששימשה מטתה והיא נדה או שאינה קוצה לה חלה
או שהאכילה את בעלה דברים אסורין אין צריך לומר
או שהאכילה את בעלה דברים אסורין מעושרין
שקנים ודמשים ונבלות לא דברים שאינם מעושרין
הואך יודע דבר זה כגון שאמרה לו פירות או פלני כהן
תקם לי ועיסה זו פלונית הפרישה לי חלתה ופלני החכם
פחד לי את הכתם ואחר שאכל או בא עליה שלא אותו פלו
ואמר לא היו דברי מעולם וכן אם הוחזקה נדה בשכנותי
ואמרה לבעלה שהורה אני ובא עליה ואי זו היא דת
יהודית היא מנהג הצנועות שנהגו בנות ישראל ואין
הדברי שאם עשתה אחת מהן עברה על דת יהודית ויוצאה
לשוק או למבוי מפולש וראשה פרוע ואין עליה רדוד ככל
הנשים אעפ ששערה מכוסה במטפחת או שהיתה טווה
בשק ורביד וכיוצא בו כנגד פניה על פרחתה או על לחיה
כדרך שעושות הגויות הפרוצות או שטווה בשוק ומראה
ורועותיה לבני אדם או שהיתה משחקת עם הבחורים או
שזיתה תובעת התשמיש בקול רם מבעלה עד ששכנותיה
שמעו אותה מרברת על עסקי תשמיש או שהיתה מקללת
אבי בעלה בפני בעלה עזרא תיקן שתהיה אשה
חזרת בסינר תמיד בתוך ביתה משום צניעות ואם לא
הורה אינה עוברת על דת משה ולא הפסידה כתובתה וכן
אם יצתה בראשה פרוע מחצר לחצר בתוך המבוי הואיל
ושערה מכוסה במטפחת אינה עוברת על דת
העובדת על דת צריכה התראה ועדים ואחר כך תפסיד
כתובתה עברה בינו לבניה וידע שהיא עוברת על דת
והתרה בה בלא עדים וחזרה ועברה הוא סועץ ואומ אחר
התראה עברה והיא אומרת לא עברתי כלל או לא התרה
בי אם רצה להוציא הרי זה נותן כתובה אחר שתשבע
שלא עברה שאם תודה שעברה אחר התראה זו אין לה
בלום כיצד היא יוצאה משום שם רע כגון שהיו עם
עדים שעשתה דבר מסועף ביותר שהדברי כראין שהיתה
עם עמה אעפ שאין שם ערות ברורה בזנות כיצד כגון
שהיתה בחצר לבדה וראו רוכל יוצא ונכנסו מיד בשעת
יוצאתו ומצאו אותה עומדת מעל המטה והיא לובשת
המכנסים או תגרת אזורה או שמצאו רוק לח לבעלה מן
הגולה או שהיו יוצאין ממקום אפל או מעלין זה את זה מן
הגור וכיוצא בו או שראוהו מנשק על פי חלוקה או שראו
אותן מנשקין זה את זה או מנפפין זה את זה או שנכנסו
זה אחר זה והגופו דלתות וכיוצא בדברים או אם רצה
הבעל להוציאה תצא בלא כתובה ואין זו צריכה התראה
עוברת על דת משה או על דת יהודית וכן זו שעשת דבר
מסועף אין כופין את הבעל להוציא לא אם רצה לא יוציא
אעפ שלא הוציא אין להן כתובה שהכתובה תקנת חכמי
היא כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה ולא הקפידו לא
על בנות ישראל הצנועות אבל או הפרוצות אין להן תקנה
זו לא תהא קלה בעיניו להוציאה מי שיאה אשתו
שזנתה או שאם לו אחר מקרובותיו או מקרובותיה שהוא
באמנים וסמכת דעתו עליהם שונתה אשתו בין שהיה
האומר איש בין שהיתה אשה הואיל וסמכה דעתו לדבר
ההוא אמר אמת הרי זה חייב להוציא ואסווי לו לבוא עליה
יתן כתובה ואם הורת לו שונתה תצא בלא כתובה
לפיכך משביעה בנקיטת חפץ שלא זנתה תחתיו אם ראה
זוהי בעצמו ואחר כך תגבה כתובתה אבל בדברי אחר
לפיכך משביעה לא על ידי גלגל אמרה לו אשתו
זנתה תחתיו ברצונה אין משגיחין לדבריה שמה עיניה
תגבה באחר אבל אמרה כתובתה עיקר ותוספת ואמרה

הבלאו שהרי הורת בזנות ואם היה כאמינה וכופר דעתו
על דבריה הרי זה חייב להוציאה ואין בית דין כופין את
האיש לגרש את אשתו ברבר כדברים או עד שיבואו שני
עדים ויעידו שזנתה אשתו ואת בפניהם ברצונה ואחר כך
כופין אותו להוציא האשה שזנתה תרת בעלה
בשגגה או באונס הרי זו מותרת לבעלה שנוהיא לא נתפש
הא נתפשה מותרת בין שאנסה גוי בין שאנסה ישראל וכל
שתחלת ביאתה באונס אעפ שכופה ברצון ואפי אמרה
הניחו לו שאמלא לא אגם היתי שוכרתו הרי זו מותר
שהיצר לבשה מתחלתה באונס נשים שנבדו אותם לכטים
הרי הן כשבויי שהן אנוסות ומותרו לבעליהן ואם הניחו
והלכו ללכטים כעצמן הרי זו ברצון ואכורו לבעליהן ודין
השונגת ודין הנאנסת אחר הוא שהשגגה צד אונס יש בה
ברא בשותיה בעלה ישראל אבל אשת כהן ששגגה או
שנאנסה אסורה לבעלה שהרי נעשית זונה מכל מקום והוא
אסור בזונה כמו שיתבאר בהלכות איסורי ביאה
וארד אשת ישראל או אשת כהן שנאנסה כתובה קיימת
העיקר והתוספת ולא הפסידה ככתובתה כלום וכופין את
הכהן ליתן לה כתובתה ולגרשה אשת כהן שאמרה
לבעלה נאנסתי או שנגנתי ונבעלתי לאחר אינו חושש
לדבריה שמה עיניה נתנה באחר ואם היתה נאנסת לו או
שאמר לו אדם שהוא סוכך על דבריו יוציא ויתן כתובה
האומ לאשתו בפני שנים א הסתרי עם איש פלני ונכנסה
עמו לסתר בפני שנים עדים ועדה כרי טובאה הרי זו
אסורה על בעלה עד שישקנה מי הכרים כמו שיתבאר
בהלכו שומה ואם בת קודם שישקנה אין לה כתובה ואעפ
שלא כצאו דבר ככוער שאין לך דבר יותר ככוער כזה
והיום שאין עם כל שוטה נאכרה עליו איסור גולם ותצא
בלא כתובה לא עיקר ולא תוספת שהרי כעשיה הרעים
גרמו לה להאכר אמר לה בינו לבניה אל תסתרי
עם איש פלני וראה אותה שנסתרה עמו ושהתה כרי
טובאה הרי זו אסורה עליו בזמן הוה שאין עם כי שוטה
וחייב להוציא ויתן כתובה ואם הורת שנסתרה אחר
שהתרה בה תצא בלא כתובה ולפיכך משביעה על זה
ואחר כך יתן כתובה

פרק חמשה ועשרים

הנושא אישה סתם ונמצאו עליה נדרים תצא בלא כתובה
לא עיקר ולא תוספת באו נדרים אמרו שלא תאכל בשר
או שלא תשתה יין או שלא תתקשט במיני צבעונין והוא
הדין לשאר המינים שדרך כל אנשי הכקום להתקשט בהן
אבל נמצא עליה נדר אחר חוץ כאלו לא הפסידה כלום
וכן הכונס אשה סתם ונמצא בה פוס כפופי הנשי שכבר
בארנום ולא ידע הבעל במום זה ולא שבע בו ורצה הרי
זו תצא בלא כתובה לא עיקר ולא תוספת כיצד
היה כרחץ בעיר והיו לו קרובי אינו יכול לומר לא ידעתי
מזיכין או ואפי מוכיז שבסת מפני שהוא בורק בקרובותיו
וחזקה ששמע ורצה ואם אין עם כרחץ או שלא היו לו
קרובים טוען בכומין שבסת ונכפה בעתים ידועים הרי
הוא מכוזב סתם אבל בכומין שבגלוי אינו יכול לטעון
שהרי הכל רואין אותן ואמרו לו וחזקתו ששמע ונתפיים
דבר ידוע הוא שאין דין זה אלא באותן המקומות שהיה
מנהג הנשים שם להלך בשוק ופניהן גלויות והכל יודעין
אותן ואומרין זו היא בתו של פלו וזו היא אחותו של פלוני
ככו ערי אדם בזמן הזה אבל כקומות שאין דרך הבנות
שם לצאת לשוק כלל ואם תצא הבת למרחץ בנשף תצא
מתנכרה ולא יראה אותה אדם חוץ מקרובותיה הרי זה
טוען אף בכומין שבגלוי והוא שלא היה שם מרחץ ושלא
וזיתה לו קרובה לכרוק בה אבל היה שם מרחץ בעיר זו
שאין דרך הנשים לצאת בה ופניהם מגולות אם ישלו
קרובות אינו יכול לטעון שהרי הכל רואין אותה ערומה
במרחץ ואם דרך להתנכר ולהתחבא אף במרחץ ושתיה
הבת רוחצת בלילה או בבית קטן במרחץ לבדה ער שלא

הבעל שהוציא הוצאת על נכסי מלוג בין שהוציא מעט
ואכל פירות הרבה בין שהוציא הרבה ואכל פירות מעט
ואפי' אכל גרונת אחת דרך כבוד או שאכל רינג אחד
אפי' שלא דרך כבוד ואפי' לא לקח בפירות ממה שהוציא
לא חבילה אחת של זמרו מה שהוציא הוציא ומה שאכל
אכל וכן אם נפלו לה נכסים במקום רחוק והוציא
עליהן הוצאות עד שהביאן או עד שהוציאם מיר מי שהיו
אצלו ולקח בהן קרקע ואכל פירותיה כשיעור מה שהוציא
הוציא ומה שאכל אכל הוציא ולא אכל או שאכל
פחות משיעור שמין כמה שהשביחו ושיאין אותו כמה
הוציא אם השבח יתר על ההוצאה ישבע בנקיטת חפץ
כמה הוציא ונטל ההוצאה ואם ההוצאה יתירה על שבח
אין לו מן ההוצאה לא כשיעור השבח ובשבועה
ברא במגרש אבל האשה שמררה על בעלה אפי' אכל
הרבה שמין לו כמה אכל ופחת אותו ממה שראוי ליתן
לו מן ההוצאה אחר שישבע ונטלו שלא הקנה לה כרי
שתטול ותצא מעצמה וכן המוציא הוצאות על
נכסי אשתו קטנה ומיאנה בו הואין כמה אכל וכמה הוציא
וכמה השביח ושמין לו כארס שהרי ברשות יור
מנהגות רבות יש בנדרונאי יש מקומות שנהגו שיכתבו
בכתובה הנדרונאי יתר על רביה בשליש או בחומש או
במחצה כגון שתהיה הנדרונאי מאה וכותבין שהכניסה
מאה וחמשי כרי להרבות בפני העם וכשתבוא לגבות לא
תנבה לא המאה ויש מקומות שנהגו לכתוב פחות
ואם פסקה להביא לו במאה כלים נותנת שוה מאה ועשרי
או מאה וחמשים וכותבין שהכניסה לו מאה ויש
מקומות שנהגו לכתוב שוה מנה במנה ויש מקומות
שנהגו שיתן האיש מעות לפי הנדרוני דבר קצוב שתתקשט
בו הכלה ותקנה בו בשכים וכיוצא בהן
ויש מקומות שיכניס האיש שום משלו לאשה יצטרף
לנדרונייתה להתנאות בו הנושא סתם כותב ונהג
כמנהג המדינה וכן היא שפסקה להכניס נותנת כמנה המדינה
וכשתבוא לגבות כתובתה מגבין לה כה שבכתובתה הכל
כמנה המדינה ובכל הרברים האלו וכיוצא בהן מנהג
המדינה עיקר גדול הוא ועל פיו רנין והוא שיהיה אותו
מנהג פשוט בכל המדינה איש ואשה שהיו ביניהן
שירובין ואמר לה כמה את מכנסת לי כך וכך ואמרה לו
ובמה אתה נותן לי או כותב לי כך וכך וכן האב שפסק על
ירי בנו ובתו כמה אתה נותן לבנד כך וכך וכמה אתה
נותן לבתך כך וכך עמרו וקדשו קנו אותן הרברים ואעפ
שלא היה ביניהן קנין ואו הם הרברי הנקנין באמיר ברא
בשפסק האב לבתו בין גדולה בין קטנה ופסק האב האחר
לבנו ובנשואין ראשונים שרענו של ארס קרובה
אצל בנו ומרוב שמחתו בנשואין הראשונים גמר ומקנה
ליה באמירה אבל אח שפסק לאחותו או אשה שפסק לבתה
וכן שאר קרובים וכן האב שפסק לבנו או לבתו בנשוי שניו
לא קנו אותן הרברי עד שיקנו מירי הפוסק שיתן כך וכך
האב שפסק על יד בתו לא קנתה הבת אותה המתנה
עד שיכנס אותה בעלה וכן הבן לא קנה עד שיכנס שכל
הפוסק אינו פוסק לא על מנת לכנס לפיכך הפוסק מעות
לחתנו ומת קודם שיכנס ונפלה לפני אחיו לייבם יכול
האב לומר לייבם לאחיד הייתי רוצה ליתן ולך איני רוצה
ליתן ואפי' היה הראשון עם האר והשני חכם ואעפ שהבת
רוצה בו הפוסק מעות לחתנו והלך האב למדינה
אחרת וסלה היא לום לבעל אני לא פסקתי על עצמי מה
אני יכולה לעשו או כנוס בלא נדרונאי או פטרני בגט אבל
אם פסקה היא על עצמה ולא הגיעה ידה הרי זו יושבת
עד שתמצא מה שפסקה או עד שתמות ולמה לא תפטר
עצמה במרדו שהמורדת והיא ארוסה הבעל רוצה לכנסה
והיא אינה רוצה אבל זו אין הבעל רוצה בה עד שתתן
הנדרונאי שפסקה והיא רוצה בו שחרי אומרת לו או כנוס
או פטר ברא בנדרול אבל מקטנה שפסקה על עצמה
כפיין אותו ליתן גט או יכנס בלא נדרונאי הנושא

אשה ופסקה עמו שיהיה זן את בתה כך וכך שניק חייב
לזון אותה שנים שקיבל על עצמו והוא שיתנו על דם זה
בשעת הקידושין אבל שלא בשעת קידושין עד שיקט מיר
או עד שיכתוב בשטר וכיוצא בו כמו שיתבאר בהלכות כתיב
וממכר נתגרשה בתוך השנים שקיבל על עצמו לזון
את בתה ונשאת לאחר ופסקה גם עמו שיהי זן אותה הבת
כך וכך שנים לא יאמר ראשון אם תבוא לביתי אונינה א
מוליך מזונותיה למקום שהיא שם אמה וכן לא יאמר
שניהם הרי אני זנין אותה כאחת לא אחר ונה ואחר ניתן
לה רמי מזונות נישאת הבת בתוך זמן זה הבעל
חייב במזונותיה ובעלי אמה שניהם כל אחד ואחד ניתן
לה מזונות מתו אלו שפסקו לזון אותה אם קנו מירדן או
שחייב עצמו בשטר הרי זו כבעל חוב בשטר וטורפת
מזונותיה מנכסיהן המשועברין עד סוף הזמן שפסקו ואם
פסקו בשעת הקידושין ולא היה שם קנין הרי הם דברים
שלא ניתנו ליכתב ואינה טורפת במזונותיה

פרק ארבעה ועשרים

הנושא את האילונית ולא היו לו בנים ולא אשה אחרת
לפירות ולרבות ממנה אעפ שכופין אותו ומוציא הרי הוא
ככל הנשי ויש לה כתובה ושאר תנאי כתוב וכן זוכה הבעל
כמה שזכה בשאר הנשים אבל הנושא אשה ולא הכיר בה
ונמצאת אילונית או מחייבי לאוין וכן הנושא שנייה בין
הכיר בה בין שלא הכיר בה אין לה עיקר כתוב ולא תנאי
מתנאי כתובה אבל תוספת יש לה ואין לה מזונות ואפילו
לאחר מותו וכשכופין אותו ומפרישין ביניהן אין מוציאין
מן הבעל פירות שאכל ולמה אין להן עיקר ויש להן
תוספת העיקר שהיא תקנת חכמים כרי שלא תהיה קלה
בעיניו להוציאה הואיל ולא הכיר בה אין לה עיקר אבל
תוספת שהוא חייב עצמו בה כל זמן שתמצא ותעם לפני
הרי עמדה בתנאי שלה והרי הקנית לו הנאתה והרי היא
עומדת אבל התורה אמרה אותה עליו ומה היא יכולה
לעשות לפיכך יש לה תוספת שאין מעשיה הן הגורכין לה
להאמר אחר הנשואין לא אסורה היתה מקורס
ולמה לא חלקו בשנייה בין שהכיר בה בין שלא הכיר בה
לא אפי' אין לה עיקר כתובה בכל מקום מפני שהיא מרמי
סופרים עשו בה חיזוק אבל אם נשא אחת מחייבי
לאוין והכיר בה או אחת מחייבי עשה בין הכיר בה בין
שלא הכיר בה יש לה כתובה שחייבי לאוין שהכיר בה רעה
לזון בנכסיו וחייבי עשה איסורין קל ויש לשתיהן מזונות
לאחר מותו וכן אם לותה ואכל חייב לשלם וכשכופין אותו
להוציא מוציאין מן הבעל כל פירות שאכל מכל נכסיה
הפפאנת אין לה עיקר כתובה אבל תוספת יש לה ואין
מוציאין מן הבעל פירות שאכל ואם לותה כשהיתה תדהו
ואכלה ואח כך מיאנה אין מוציאין אותן מזונות מן הבעל
מי שזינתה תחת בעלה אין לה כתובה לא
עיקר ולא תוספת ולא אחר מתנאי כתובה שהרי מעשיה
גרמו לה להאמר על בעלה והואך דין נשים או
בנדרונאי שלהם כל אשה שנדרונייתה קיימת אפי' זינתה
נוטלת שלה והולכת ואם היתה שניי או אחר מחייבי עשה
בין הכיר בה בין שלא הכיר בה או שהיתה אילונית או
מחייבי לאוין והכיר בה הרי היא בנדרונייתה ככל הנשים
נכסי צאן ברזל חייב באחריותן ונכסי מלוג כה שגנב או
שאבר אבר לה היתה אילונית או מחייבי לאוין
ולא הכיר בה כל מה שאבר או נגנב או בלה או ששחק
מנכסי צאן ברזל אין הבעל חייב לשלם שהרי היא נתנה
לו רשות להיותן אצלו וכל מה שאבר או נגנב מנכסי מלוג
חייב לשלם הפך מכל הנשי מפני שאין שם אישות נמורה
לא זכה בנכסי מלוג והמאגנת אין לה בלויות כלל שאין
מוציאין מן הבעל דבר ממה שאבר או נגנב מנכסיה בין
מנכסי מלוג בין מנכסי צאן ברזל לא נוטלת הנמצא לה
ויוצאה מי שזנתה תחת בעלה אין לה כתובה לא
עיקר ולא תוספת ואין מוציאין מבעל דבר שאבר או נגנב

עסקי גיטה ונמל הגש נתן בידה ולא אמר כלום הרי זה
גש שהיה מונח על הארץ ואמר לה טלי
גיטך בעל גבי קרקע ונטלתו או שהיה קשור על ידו או
על ירכו ושלתו ממנו אעפ שאמר לה אחר שבא לידה
הרי זה גיטך אתו גש שנאמר ונתן בידה לא שתקח היא
מעצמה והרי לא נתן לה לא הוא ולא שלוחו אבל אם
הכין לה בגופו או הטה ידו עד ששלפה הגש מעליו ואמר
לה הרי זה גיטך הרי זה גש ומנין שיתננו לה
בפני עדים הרי הוא אומר על פי שנים עדים או שלשה
עדים יקום דבר ואי איפשר שתהיה זהו היום ערוה והבא
עליה במיתת בית דין ולמהר תהיה כותרת בלא עדים
לפיכך אם נתן לה גש בינו לבינה ואפי בעד אחר אינו גש
כלל ברא בשהיה הגש בכתב יד סופר אבל אם כתב
הבעל הגש בכתב ידו וחתם עליו עד אחר ונתנו לה הרי
זה גש פסול ופוכל לכהונה תקנת חכמים היא
שהיו העדים חותמין על הגש שמא יתן לה גש בפני שנים
וימותו ונמצא הגש שבירה כהרס מחרסי ארמה שהרי אין
בו עדים לפיכך תקנו שיעירו כתובו ואעפ שהעדים בתוכו
נותנו לה בפני עדים בין אותם העדים החתומין עליו בין
בפני שנים אחרים שעיקר הגירושין בעידי כסירה
חתמו בו שנים ועבר ונותנו לה בינו לבינה או שנמצאו
עירי כסירה פסולין הרי זה כשר הואיל ועדים שבו כשרין
והרי הגש יוצא מתחת ידה ויש שהורה כן הגאונים שהוא
זול היו עריו מתוכו פסולין אפי אהר פסול ואחר
כשר ונתנו לה בפני שני עדים כשרין הרי זה פסול שנמצא
כמוזיף מתוכו הרחיק את העדים מן הכתב פחות
שני שטין פסול וכמה ירחיק את העדי מן הכתב פחות
מכרי שני שטין כרי שהיו נקראין עכו ברא בשהיה
וגש יוצא מתחת ידה ולא היו שם עירי כסירה אבל אם
מסרו לה בערי אעפ שהן מרוחקין הרבה ואין נקראין עכו
ואעפ שאין חתום עליו עדים כלל הרי זה כשר שעיקר
הגירושין בעירי כסירה העדים שנותנין את הגש
בפניהם צריכין לקרותו ואחר כך יתננו לה ואם נתנו לה
בפניה תחלה חוזרין וקוראין אותו אחר שנתנו לה קראוהו
והוא בר הבעל או ביר שלוחו והחזירוהו לו וחזר הוא
והכניסו לתוך ידו ונתנו לה חוזרין וקוראין אותו לא קראוהו
לא נטלתו וזרקתו לים או לאש הרי זה מגורשת הואיל
וקראוהו תחלה אין חוששין לו שהחליפו ולא עוד אלא
אפי אכר הבעל ששר אחר היה ולא היה הגש שקראת אינו
נאמן והרי היא מגורשת הרי שלא קראו הגש בתחלה
ונתן לה הגש בפניהם זרקתו לאור או לים אעפ שהבעל
אמר גש כשר היה הרי זה כפק מגורשת זרק לה
הגש לחצרה לבין החביות בפני עדים ובקשו וכצאו מוזה
או ששר אהר אין חוששין לה שזה שנמצא הוא שורק
ונצאו שם שנים שלש כוונות או שפרו חוששין שכא גש
שק גרדוהו עכברים והרי זה ספק מגורשת העדים
שחותמין על הגש צריכין להיותם יודעים לקרות ולחתום
אם אינם יודעים לקרות קוראין בפניהם וחותמין והוא
שימרו לשון הגש ואם אינם יודעים לחתום רושמין להם
הנייד בחק וכיוצא בו מדבר שאין רשום מת קיים והן
סתבין על הרושם ואין עושין כך בשאר שפירות קל הוא
עדקו בגיטין כרי שלא יהיו בנות ישראל עגונות הואיל
וחתימת העדים בגש מרבריהם כמו שבארנו אעפ
שחתמת העדים בגש מרבריהם התקינו שיהו העדים
כפרשין שמותיהן בגש וכן התקינו בעירי הגש שאין
חותמין לא זה בפני זה ואם חתמו זה שלא בפני זה הרי
זה גש פסול וכן תקנו חכמים שיכתוב זמן בגש ומקום
לתיבתו כשאר השטרות שמא תהיה אשתו קרובתו ותזנה
כשוא תחתיו ויכתוב לה גש אחר הזנות ויתן לה ואם לא
יהיה בו זמן יטלה לומר קורם הזנות נתגרשתי ולפיכך תקנו
זמן בגיטין גש שיש עליו עדים ואין בו זמן או שהיה
מקום או מאוחר או שקנת ביום ונחתם בליל של אחריו
אעפ שעסקין באותו הענין או כתב את הגש בירושלם

וטעה וכתב בלוד כל אלו פסולין עד שיחתמו בו בוכי
כתיבתו ובמקום כתיבתו יחתך מכני הזמן ונתנו לה
או שלא כתב שם היום לא בשבת ראשון או ישנייה בחדש
פלוני או בחדש פלוני או בשנה פלנית ולא הזכיר החדש
אפי כתב בשבוע פלני כשר וכן אם כתב בו היום גרשתיה
כשר שמשמעו היום הזה שיצא בו הגש וכן תקנו
שהיו מונין בגיטין למלכות אותו הזמן משום שלום כלכות
כתב לשום מלכות שאינה מלכות אותה הכרינה או לבנין
הבית או לחרבן הבית אם דרך אנשי אותו מקום לכנות
בו הרי זה כשר ואם אין דרכן למנות בו הרי זה פסול
וכבר נהגו כל ישראל לכנות בגיטין או ליצירה או לכלכות
אלסנדרוס בקרון שהוא בנין עשרות ואם כתב לה לשם
מלכות אותו זמן בכרינה שיש בה רשות אותה מלכות הרי
זה כשר האומר לשנים כתבו וחתמו ותנו גש לאשתי
ונתאחר הדבר ימים או שנים או שנמצא הגש בטל והוצרכו
לכתוב לה גש אחר כשר אחר כמה שנים כמו שיתבא הרי
או כותבין זמן הכתיבה ונקום הכתיבה לא הזמן שאם להן
הבעל בו כתבו ולא אותו הכקו כיצד היו בירושלם כשאם
להן והיו עוכדין בתשרי ונתאדרו עד ניסן והרי הן בלוד
כותבי זמן הגש מניסן ובלוד ששם נכתב דגש כשאר
שטרות

פרק שני

זה שנאמר בתורה וכתב לה כפר כריתות ונתן בידה אהר
הכותב בידו או שאכר לאחר לכתוב לו ואחר הנתן בידו
או שאכר לאחר ליתן לה לא נאכ וכתב יא להודיע שאין
בתגרשת לא בכתב ונתן שלא תקח מעצמה אכר
לשני כתבו גש וחתמו ותנו לאשתי הרי זה כותבין והורגין
ונותנין לה והן הן שלוחיו והן הן עריו וכן אם
אמר לסופר כתוב לי גש לאשתי ואם לעדי להתים כותבין
וחותמין ונותנין לו והוא כגרש בכל עת שירצה וכה בין
ונותנין גש לאיש אעפ שאין אשתו עכו והוא שיהיו העדים
והסופר שכתבו והתכו בו ככירין וידעין שזה הוא פלוני
ואשתו פלני ואם היו באותו כקום שנים ישכותיהם שנים
ושמות נשותיהם שוות אין כגרש אהר כהם יא בכיכר
חבירו עכא יכתוב גש ויוליכו לאשת חברו ויגרשנה יליו
ובשעת הכנה כותבין ונותנין אעפ שאין ככירין ודאשה
נותנת שבר הסופר בכל כקום ועיריך שיאכר הבעל
עצמו לכפר כתוב ולעדים חתמו הרי שאכרו לו בית דין
או שנים נכתוב גש לאשתך ואמר לרם כתבו וכתבו הן
עצמן ודתבו בו הרי זה כשר אבל אם אכרו הם
לסופר וכתב ולעדים ודתבו אעפ שדודו ונתנהו רביעל
וחזר ונתן גש זה לאשתו בפני עדים הרי זה גש כשר שררי
כתבו מי שלא אכר לו הבעל לכתבו אכר לשנים או
לשלשה אכרו לסופר ויכתוב גש לאשתי ואכרו לעדים
ויחתמו ואכרו לסופר וכתב ולעדים ודתבו או שאכר לשני
אכרו לסופר ויכתוב גש לאשתי ואתם חתמו הרי זה גש
פסול וכתבישבין בדבר זה הרבה בפני שהוא קרוב להיות
גש בטל ומה בין פסול לבטל שכל כקום שנאכ בחיבור זה
בגש שהוא בטל הוא בטל מן התורה ובכל כקום שנ פסול
הוא פסול מדברי סופרים הבעל שהביא גש בידו
חתום ואם תנו גש זה לאשתי הרי זה יתנו לה אכר לאדרו
לכתוב גש ולחתום בו וליתנו לאשתו וכתבו וחתמו ונתנו
לה ונמצא הגש בטל או פסול הרי זה כותבין גש אחר אפי
מאה עד שיגיע לידה גש כשר אמר להם הבעל כתבו
וחתמו ותנו לשליח להוליך לה וכתבו וחתמו ונתנו לשליח
ונמצא הגש בטל או פסול אין כותבין אחר עד שימלכו
בבעל שהרי לא עשה אותן שלוחי לגירושין ושכא לא רצה
לא שיכתבו ויתנו לשליח בלבד ולא ישאר להם בו מעשה
אחר והרי כתבו ונתנו לפי לא יכתבו אחר ואם כתבו
ונתנו לשלי גש אחר כשר ונתנהו לה הרי זה ספק מגורש
האומר לשנים או ליתר משנים כתבו גש ותנו לאשתי
גרשה שלחו שבקוה תרסה כתבו אגרת ותנו לה הרי אלו
והתכו גש כשר ויתנו לה אמר להם פטרוהו פרנסוהו

תראה ולא תודע הרי זה טוען אף במומין שבגלו והדבר
או דברים של טעם הם ואינם קרת הכתוב חורו מקצת
הנאונים שזה שאמרו חכמים מפני שהוא בורק בקרובותיו
אינו קרובותיו בלבד אף מורעיו ואפי היה גר
בעיר שאין לו קרוב כלל אם יש שם מרחץ אינו יכול לטעו
שאי איפש שלא יהיו לו רעים ואם לאחר מרעיו שתבדוק
לו אשתו או אחותו של פלוני ולפיכך חוקתו ששמע ונתפיים
ולא יראה לו דין זה שאין כל אדם מוצי כל מה שיש בלבו
מרבדים או לכל לא לקרוביו ועוד שאין דעתו סומכת לא
לרבי קרוביו ביותר כיצד היא טענת המומין אם היו
המומין שומצאו בה מומין שודאי היו בה קודם שתתארם
בזן אצבע יתרה וכיוצא בו על האב להביא ראיה שירע
בהן הבעל ורצה או שחוקתו שירע ואם לא הביא ראיה
תצא בלא כתובה כלל היו מומין שאיפשר שנולדו
בה אחר האירוסין אם נמצאו בה אחר שנכנסה לבית
הבעל על הבעל להביא ראיה שער שלא נתארסה היו בה
והיה קקחו מקח טעות ואם נמצאו בה והיא בבית אביה
על האב להבי ראיה שאחר האירוסין נולדו ונסתחפ שרד
הביא הבעל ראיה שער שלא תתארם היו בה או שהורת
לו בכך והביא האב ראיה שראה ושתק ונתפיו או שחוקתו
שירע בהן ונתפיים הרי זה חייב בכתובה בא על
אשתו ושהה כמה ימים וטען שמוס זה לא נראה לו ער
עתה אפי היה בתוך הקטמים או בכף הרגל אין שומעין
לו חוקה שאין אדם שותה בכוס לא אם כן בודקו יפה
וחוקתו שירע ורצה הנושא אשה ונמצאת שאין
לה ווסת קבועה לנרתה לא לא תרגיש בעצמה ער שתר
דס נרה הרי זו לא תשמש לא בשני עדים שבודקת בהן
עצמה אחר לפני תשמיש ואחר לאחד תשמיש הרי זה
הער של איש ששקח בו עצמו כמו שיתבאר בהלכות
איסורי ביאה ואעפ שמוס גדול הוא זה לא הפסידה כלום
שהרי בודקת עצמה תחלה ומשמשת הרי שברקה
עצמה ונבעלת ובעת שקנחה עצמה היא והוא נמצא דס
על ער שלה או על ער שלו אם אירע זה פעם אחר פעם
שלשה פעמים סזכות זו לזו הרי זו אסורה לישוב עם
בעלה ותצא בלא כתובה לא עיקר ולא תוספת ואין לה
תנאי מתנאי כתובה שהרי אינה ראויה לתשמיש ויוציא
ולא יחזיר לעולם שמא תתרפא ונמצא שלא גמר לנרסה
ביטע גרושין ומותרת להנשא לאחר כמו שיתבאר בענין
הנדה כרא בשיתה כד מתחלת נשואיה ומבעילה
ראשון ראתה דס אבל אם אירע לה חולי זה אחר שנשאת
נסתחפה שדהו לפיכך אם בעל פעם אחת ולא נמצא דס
ואחר כך חזרה להיות רואה דס בכל עת תשמיש יוציא

ויתן כתובה כולה ולא יחזיר עולמית כמו שבארנו
וכן כל אשה שנולדו בה מומין אחר שנשאת אפי נעשית
מוכת שחין אם רצה לקיים יקיים ואם רצה להוציא יתן
כתובה האיש שנולדו בו מומין אחר שנשא אפילו
נקטעה ירו או רגלו או נסמית עינו ולא רצתה אשתו
לישב עמו אין כופין אותו להוציא וליתן כתובה אלא אם
רצתה תשב ואם לא רצתה תצא בלא כתובה כדן כל
מותרת אבל אם נולד לו ריח הפה או ריח החוטם או שחו
ללקוש צואת כלבים או לחצוב נחשת מעקרו או לעבר
עורות כופין אותו להוציא וליתן כתובה ואם רצתה תשב
עם בעלה נעשה האיש מוכה שחין כופין אותו להוציא
וליתן כתובה ואעפ שהיא רוצה אין שומעין לה אלא
שמפרישין אותן בעל כרחן מפני שהיא ממיקתו ואם אמר
אשב עמו בעדים כיו שלא יבא עליה שומעין לה
מי שהיה בעלה בעל ריח הפה או ריח החוטם או מלקש
צואת כלבים וכיוצא בהן ומת ונפלה לפני אחיו ויש בו
ארתו מוס שהיה בבעלה וסלה היא לומר לאחיד הייתי
יסלה לקבל ודך אינה יכול לקבל ויהלץ ויתן כתוב וראה
בנים לפנים שלם על ישראל כדן וחמנא דסייע

הלכות גרושין

יש בכללן שתי מצו אחת מצות עשה והוא שגרש הגט
בספר שנייה מצות לא תעשה והיא שלא יחזיר נדושת
משנישאת וביאור שתי מצות או בפרקים או

פרק ראשון

אין האשה מתגרשת אלא בכתב שיגיע לה וכתב זה הוא
הנקרא גט ועשרה דברים הן עיקר הגירושין מן התורה
ואין הן א שלא יגרש האיש לא ברצונו ב ושגרש בכתב
ולא ברבר אחר ג ושהיה ענין הכתב שגרשה והסירה
מקניינו ד ושהיה ענינו דבר הסרת בינו לבניה ה
ושהיה נכתב לשמה ו שלא יהיה מחוסר מעשה אחר
כתיבתו לא נתינתו לה בלבד ו ושיתנו לה ה שינתנו
לה בפני עדים ט ושיתנהו לה בתורת גירושין ו ושהיה
הבעל או שלוחו הוא שנותנו לה ושאר הדברים שבגם
בזן הזמן וחתימת העדים וכיוצא בהן הכל מרבה סופרי
ומנין שעשרה דברים או מן התורה שנ והיה אם
לא תמצא חן בעיניו וכתב לה ספר כרתות ונתן בידו
ושלחה מביתו אם לא תמצא חן בעיניו מלמד שאינו
מגרש לא ברצונו ואם נתגרשה שלא ברצונו אינה מגרש
אבל האשה מתגרשת ברצונה ושלא ברצונה וכתב
מלמד שאינה מגרשת לא בכתב לה לשמה ספר כרתות
דבר הכורת בינו לבניה שלא ישאר לו עליה רשות ואם
עדין לא נכרת בינו לבניה אינה מגרשת כמו שיתבאר
ונתן בידה מלמד שאינה מתגרשת ער שיתן הגט בידה
או ביד שלוחה שהוא כירה או לחצרה שהכל כירה כמו
שיתבאר ושלחה שיהיה ענין הגט שהוא המשלח
אותה לא שישלח עצמו ממנה

כיצד כתב לה הרי את משולחת הרי את מגרשת הרי את
לעצמך הרי את מותרת לכל אדם וכל כיוצא בה הענין
הרי זו מגרשת וגופו של גט הרי את מותרת לכל אדם
וכל כיוצא בזה הענין הרי זו מגרשת וגופו של גט הרי
את מותרת לכל אדם

אבל אם כתב לה איני בעלך איני ארוסך איני אישך אין
זה גט שאמר ושלחה ולא שישלח את עצמו וכן הכתב
לאשתו הרי את בת חורין הרי זה אינו גט זה שאמר
בתורה ושלחה מביתו אין עניינו שלא יגמרו גירושיה ער
שתצא מביתו לא כשסביע הגט לירה גמרו גירושיה ואם
על פי שעדיין היא בביתו כמו שיתבאר שלא נאם ושלחה
לא שאם גרש ולא הוציאה מביתו הרי זה כמו שערש
והחזיר גרושתו לפיכך צריכה ממנו גט שני כמו שיתבאר
ומנין שלא יהיה מחוסר מעשה אחר כתיבתו
שנא וכתב ונתן מי שאינו מחוסר לא כתיבה ונתינה הוא
הגט הכשר יצא דבר שמחוסר קציצה אחר הכתיבה לפני
אם כתב גט על קרן הפרה נותן לה הפרה ואם חתך הקן
אחר שכתבו ונתנו לה אינו גט וכן אם כתב במחומר
אעפ שחתמו העדים אחר שתלשו ונתנו לה אינו גט
אין כיתבין במחומר אפי טופס הגט כתב הטופס במחומר
ותלשו ואחר כך כתב שם האיש ושם האשה והזמן והרי
את מותרת לכל אדם וחתמו ונתנו לה כשר כתב כל
הגט על העלה הזרוע בעציץ נקוב אעפ שנתן לה העציץ
כלו הגט פסול גורה שמא יקטום אבל כותב הוא על הרטו
של עציץ ונותן לה ומנין שאינו נותנו לה אלא
בתורת גירושין שנא ספר כריתות ונתן בידה שיתן אותו
בתורת ספר כריתות אבל אם נתנו לה בתורת שהוא שגר
חוב או מזוזה או שנתנו בידה והיא ישנה ונעודה והרי
הוא בידה אינו גט ואם אמר לה אחר כך הרי הוא גיטך
הרי זה גט אמר לעדים ראו גט שאני נותן לה וחד
ואמר לה כמי שטר חוב זה הרי זה כשר שהרי הזרוע את
הערי שנתנו בתורת גירושין וזה שאם לה שטר חוב מפני
שגבלס ממנה המגרש צריך שיאמר לה כשיתן
לה הגט הרי זה גיטך או הוא גיטך וכיוצא בזה ואם נתן
בידה ולא אמר כלום הרי זה גט פסול כרא בשל
היה מרבה עמה על עסקי גיטה אבל אם היה מרבה על

שהוא ואם נתגרשה בו הרי זה ספק מגורשת אבל אם לא
עבר אדם שם הרי זה בחוקתו
שהודיקו שם שנים ששמותיהן שוין
היה לעדי בגט סימן מובהק כגון שאמרו נקב יש בו בצר
את פלו או שאם מעולם לא חתכנו לא על גש אחר שיש
בו שמות כשמות או הרי זה בחוקתו ותגרש בו ואעפ
שמצאו אחר זמן כרובה ומקום שהשיירות מצוין והחוקק
שם שנים ששמותיהן שוין שנים ששלחו שני גיטין
ונתערבו נותנין שניהן לזו ושניהן לזו בעירי מסירה לפי
אם אבר אחר בהן הרי השני בטל מי שהיו לו שני
שבות וכן אשה שיש לה שני שמות כשמגרש כתב שמו
ושכה עהן רגילין בו ויורעין בו ביותר ואומר איש פלוני
וכל שם שיש לו גתש אשה פלנית וכל שם שיש לה ואם
כתב הניכתו וחניכתה כשר ודועין בו ביותר וכתב כל שם שיש לו הרי זה פסול שינה
שמו או שמה ושם עירו או שם עירה אעפ שכתב כל שם
שיש לו וכל שם שיש לה אינו גט הכל כשרין לכתוב
את הגט חוץ כחכשה גוי ועבר וחרש ושוטה וקטן אפילו
אשה עצמה כותבת את גיטה ישראל שנשתמד לען
או שהוא מחלל שבת בפרהסיא הרי הוא כגוי לכל דבריו
ולמה אין כותבין או הרמשה בפני עצריך הכותב
לכתוב לשם האיש הכגרש ולשם האשה המתגרשת והגוי
על דעת עצמו הוא כותב וחרש שוטה וקטן אינן בני
דעה והעבר אינו בתורת גיטין וקירושיין לפיכ הוא פסול
כגוי לכל דבריו ואם כתב הגט אהרד כחמשה או אינו גט
אעפ שהתמו בו עדים כשרים ונכסר לה בכשרים
כתב אהרד כחמשה או טופס הגט והניח במקום התורה
שהוא מקום האיש ומקום האשה ומקום הזמן ומקום הרי
את מותרת לכל אדם וכתבן הפקח הגדול הישראלי לשמו
הרי זה גט כשר מותר להניח חרש שוטה וקטן לכתוב
טופס הגט לכתחלה והוא שיהיה גדול הפקח עומד על גבן
אבל הגוי והעבר אין כותבין הטופס לכתחלה ואפי ישראל
עומד על גבן שלא התירו לכתוב טופסי גטין שלא לשמה
לכתחלה מפני תקנת סופר כמו שבארנו הכותב גט
בשבת או ביום הכפורים בשגגה ונתנו לה הרי זה מגורשת
כתבו וחתמו בו ביום בודון ונתנו לה אינה מגורשת שהרי
העדים פסולין מן התורה כתבו ביום טוב בודון ונמסר לה
בפני עדים כשרים ביום טוב הרי זה גט פסול

פרק רביעי

אין כותבין את הגט לא בדבר שרישמו עומד כגון דין
וסקרא וקבוס וקנקנתוס וכיוצא בהן אבל אם כתבו בדבר
שאינו עומד כגון משקין ומי פירות וכיוצא בהן אינו גט
כתבו באבר בשחור ובשיחור כשר ואין כותבין בהן
לכתחלה כותבין במי עפצא לכתחלה על גבי הנייר
והעור וכיוצא בהן אבל לא על גבי מגלה עפוצא מפני
שאינו ניכר ואם כתב אינו גט וכן כל כיוצא בו על
הכל כותבין את הגט ואפי על איסורי הנאה וכותבין על
דבר שיכול להודויה והוא שיתנו לה בעירי מסירה
כיצד כתב לה על הנייר המחוק ועל הדפתרא ועל החרס
ועל העלין ועל ידו של עבר ועל קרן של פרה ומוכר לה
העבר והפרה או הנייר המחוק והדפתרא וכיוצא בו בפני
עדים היה הגט חקוק על ידו של עבר בכתובת
קעקע והיה יוצא מתחת ידה והיו הערים חקוקים על ידו
הרי זה מגורש אעפ שאין שם עירי מסירה שהרי אין יכול
להודויה אפי היו מחוקין בעבר שהוא שלו וגט חקוק על
ידו והוא יוצא מתחת ידה והיא אומרת בעדים נמסר לי
הרי זה ספק מגורש שמא מעצמו נכנס לה שהגורדות אין
להן חוקה היה הגט חקוק על הטבלא והעדים עליו
והוא יוצא מתחת ידה אעפ שהן מחוקין בטבלא שהוא
שלה הרי זה מגורשת שהאשה עצמה כותבת את גיטה
שאין קיום הגט לא בחותמיו אם אין שם עירי מסירה חקק
הגט על הלוח או על האבן או על סם של מתכת אם חפר

ירכי האותיות כשר שזה כתב הוא הרי הוא אומר כתובה
בעט ברזל כלומר שהוא חפרו וכן אם חקק הירכו באחר
הטם ער שבלטו בפני הטם אבל אם חפר תוך האות ער
שיראו הירכונבוהות מכאן וכאן בכתב דינר זהב שהכת
בולט אינו גט שאין זה כתב המקעקע על העור
תבנית כתב או שרשם על העור תבנית כתב הרי זה כשר
כותבין את הגט בכל כתב ובכל לשון גט שנכתב
בכתב כן הלשונות ועירי חתומין בכתב אהרד כשר והוא
שהיו העדים מכירין לשון הכתב וכתובה
אהרד מן העירי חתם בכתב והער השני בכתב לשון אחרת
כשר אבל אם היה בקצת הגט כתוב בלשון ארת ומקצתו
בלשון אחרת פסול כל לשון שיכתוב בה הגט צריכין
שיודה הכופר בדבריו הגט שלא יהא משמען שני עניינין
ער שנמצא הקורא אומר שמא לכך ולכך נכתובן שאין
משמען לשון גירושיין או שמא לענין זה נכתובן שמשמען
לשון גירושיין לא יהיו דבריו שאין בהן כפק באותו הלשון
לא משמען ענין אהרד שגירש ושלח פלני את פלנית וכן
צריך שיהי אותו הכתב כבוא היטב באותו הכתב שיכירו
בו ער שירעו הקטנים לקרותו שבכירים אותו כתב שאין
לא נבונים ולא סבלים ולא בקטנים לא בינונים ולא יהיה
כתב מעוקט וכבולבל עכא תרכה אות לאות ונכח הענין
משתנה היה בו משמע שתי עניינות או שהיה
בכתבו ערוס או בלכול ער שאיפשר שיקרא בכנו ענין
אחר הואיל ונקרא לענין דגירושיין ויש בו משמע גירושיין
הרי זה פסול כבר נהגו כל עם ישראל לכתוב הגט
לשון ארכי ובנוסח זה אעפ שכות לכתבו בגל לשון כותבה

וזה הוא נוסח הגט

בדך בשבת כך וכך לירה פלני בשתא כך וכך ליצירה או
לשטרות לכניינא ררגילנא לכיכנו בה במקום פלני איד
אנא פלני בר פלני רמבקים פלני וכל עיני אהרן ורנהרה
ראוי לי ולאבהתי ולארתוי ולארתיהון דאבהתי וצבתי
ברעות נפשי בדלא אניסנא ופטרית ושבקית ותרובית
יתיכי ליכי אנת פלנית בת פלני רמבתיא פלנית וכל שום
אהרן וחניכא דאית ליכי ולאבהתיכי ליתרוביתא דהיהון
דאבהתיכי די הוית אנתהי כן קדמת רנא וכתו פטרית
ושבקית ותרובית יתיכי ליכי דיתרוויין ר אאה ושלשאה
בנפשיכי לכהך להתנסבא לכך גבר דיתצביין ואניש
לא יכחה ביריכי כן שכי כן יוסא דגן ולעלם והרי את
כוהרת לכל אדם ודן די יהוי ליכי כנאי ספר תרובתי ונש
פטורין ואגרת שבוקין כרת כשה יישראל והעירי
חותמים לכטה ככו שבארנו פלוני בן פלוני ער פלני בן
פלני ער כשכותב הגט בנעו היה ובנוסח זה
לא יכתוב ודין ביוד שמא יקרא הקורא ודין כלומר משפט
יהיה ביני וביניך ולא יכתו אגרת ביוד שמא יקרא הקורא
ואגרת כלום אם ונתה ולא יכתוב לכהך ביוד שמא יקרא
הקורא לי כהך כלום לי שחוק ולא יכתוב תהויין ותצביין
בשני יורין שמא יקרא הקורא תהויין ותצביין כלום שהוא
כדבר עם שתי נשים ונמצא שאינו מגרש לזו לא לשתיים
אחרות וכן יאריך לזו דוכרו שמא ירמה לזו
ויהיה משמעו וכדי כלומר בתנאי זה אפטור אותך וכן
יאריך לזו דתרוכין ושבוקין שמא תרמה לזו ויהיה משב
תרוכין ושביקין כלום שהוא אומר לה שהיא שבקה וגרשה
אותו ועל דרך זה צריך להזהר בכל לשון ובכל כתב שיכתו
שלא יהיה בו משמע שתי עניינות הדי שכתב
בנוסח זה ולא האריך ויין או לא כתב היורדין היתרות
או שכתב היורדין שאמרנו שלא יכתבו הרי גט פסול יכן כל
כיוצא בזה בכל לשון פסול גט שמחק בו אות או
תיכה או שתלה בין השטין אם מטופס הגט הרי זה כשר
ואם מן התורה אינו גט ואם חזר ופירש בסוף הגט שאות
פלנית תלויה או על מחק אפי מתורה הגט כשר כשאר
שטרות וכן גט שנמצא קרוע שתי וערב שהוא
קרע של בית דין הרי זה גט במל כשאר השטרות אבל אם

עשו לה כרת עשו לה כנימוס עשו לה כראוי לא אמר כלום
ואם כתבו גט ונתנו לה הרי זה גט בטל
להם הוציאה עובדה התירוה הניחוחה הועילוה הרי זה ספק
אם משמע מלות אילו גירושין או ענין אחר לפיכך אין
כותבין לה ואם כתבו גט ונתנו לה הרי זה ספק מגורשת
האומר כתבו גט לאשתי הרי זה כותבין
וחותמין ונותנין לבעל בירו ואין נותנין לאשתו עד שיאם
להם ליתן לה ואם נתנו לה אינו גט בראי בבריא אבל
במסוכן והוא אדם שקצץ עליו החלי במהרה והכביר עליו
חליו מיר והיוצא בקולר אפילו על עסקי ממון והמפרש
ביום והיוצא בשירה ואמר כתבו גט לאשתי הרי זה כותבו
וחתמו ויתנו לה שהרבר ידוע שלא נתכוין זה לא לכתוב
וליתן לה בריא שאמר כתבו גט לאשתי וכתבו וחתמו
ונתנו לה והרג עצמו מיר כגון שהשליך עצמו מן הגג או
הזיל עצמו לים הרי זה גט כשר עלה לגג ורחפתו הרוח
ונפל ומת אינו גט ספק הפיל עצמו ספק החפתו
הרוח הרי זה גט עד שידוע לך בוראי שהרוח רחפתו
וכן מי שהיה מושלך בבור ואם כל השומע קולי יכתוב גט
לאשתי הרי זה כותבו ויתנו לה והוא שידעו אותו ואעפ
שהעלוהו ולא הכירוהו הרי זה כשר שזה בשעת הסכנה הוא
שכותבין ונותנין אעפ שאינן מכירין וכן מי שנפלו בו
מכות רעות שאי אפטר שיחיה מהן אפי נשחט בו רוב
סימנין שלו ורמו ואמר כתבו גט לאשתי הרי זה כותבו
ויתנו שהרי עתה חי הוא אעפ שסופו למות מי שהיה
רוח רעה מבעתת אותו ואמר כשהתחי בו החלי כתבו גט
לאשתי לא אמר כלום מפני שאין דעתו נכונה ומיושב וכן
השכור שהגיע לשכרותו של לוט ואם לא הגיע הרי זה
ספק אמר כשהוא בריא כתבו ונתנו גט לאשתי ואחר
כך נבעת ממתינין אותו עד שיבריא וכותבין ונותנין לה
ואין צריך לחזור ולהמלך בו אחר שהברו ואם כתבו ונתנו
קודם שיבריא הרי זה פסול מי שנשתק והרי דעתו
נכונה ואמר לו נכתוב גט לאשתך והרכין בראשו בודקין
אותו שלשה פעמים במירוגין אם אמר להם על לאו ועל
הן זה הרי זה כותבו ויתנו וצריכין לבודקו יפה יפה שמה
נדרשה דעתו וכן אם כתבו בירו ונתנו גט לאשתי הרי
זה כותבין ונותנין לה אם היתה דעתו מיושבת עליו
שאיין דין מי שנשתק כדן החרש מי שנשא כשהוא
פקה ונתחרש ואין צריך לומר נשתטה אינו מוציא לעולם
עד שיבריא ואין סומכין על רמיות החרש ולא על כתבו
אעפ שדעתו נכונה ומיושבת אבל אם נשא אשה כשהוא
חרש מגרש ברמיוה שאין קידושו קידושין מן התורה כמו

שבארנו וכשם שכונס ברמיוה כך מוציא ברמיוה
המקדש קטנה על ידי אביה וגרשה כשהיא קטנה אביה
מקבל גיטה ומשיניע גט ליד האב נתגרשה גרשה
כשהיא נערה אם הגיע הגט לידה או ליד אביה נתגרשה
ואין עושה נערה המאורסה שליח לקבל גיטה מיד בעלה
בחיי אביה אבל האב עושה שליח לקבל הגט לבתו
המאורסת בין קטנה בין נערה קדשה אביה כשהיא
קטנה ומת אם מבחנת בין גיטה לרבר אחר הרי זה מתגרש
משיניע הגט לידה ואם לא אינה מתגרשת עד שתבחין
ואם גרשה אינה מגורשת מי שהדין נותן שכופין
אותו לגרש את אשתו ולא רצה לגרש בית דין של ישראל
בכל מקום ובכל זמן מכין אותו עד שיאמר רוצה אני וכתו
הגט והוא גט כשר וכן אם הסתו גוים ואמר לו עשה מה
שישראל אומדין לך ולחצו אותו ישראל ביד הגוי עד שיגרש
הרי זה כשר ואם הגוים מעצמן אנסוהו עד שכתב הואיל
והדין נותן שכתוב הרי זה גט פסול
ולמה לא בטל גט זה שהרי הוא אנוס בין ביר גוים בין ביר
ישראל שאין אומדין אנוס לא למי שגלחין ונחלק לעשות
דבר שאינו מחויב מן התור כגון מי שחוכה עד שמסר
או עד שנתן אבל מי שתקפו יצרו הרע לבטל מצוה או
לעשות עברה וחוכה עד שנתקפו דבר שחייב לעשות או
עד שנתחזק מרוב חמור לעשות אין זה אנוס ממנו

אלא הוא אנוס עצמו ברעתו הרעה לפיכך זה שאינו
רוצה לגרש מאחר שהוא רוצה להיותו מישראל רוצה
הוא כל המצות ולהתרחק מן העברת ויצרו הוא שתקפו
וכיון שהוכה עד שתשש יצרו ואמר רוצה אני כבר גרש
לרצונו לא היה הדין נותן שכופין אותו לגרש וטעו
בית דין של ישראל או שהיו הדיוטות ואנסוהו עד שגרש
הרי זה גט פסול הואיל וישראל אנסוהו יגמור ויגרש ואם
הגוים אנסוהו לגרש שלא כדן אינו גט אף על פי שאמר
בגוים רוצה אני ואמר לישראל כתבו וחתמו הואיל ואין
הדין מחייבו להוציא והגוים אנסוהו אינו גט

פרק שלישי

כל גט שלא נכתב לשם האיש המגרש ולשם האשה
המתגרשת אינו גט כשר סוף שכתב גט ללם או להתלמד
ובא הבעל ומצא שם שנכתב בגט זה כשמו ושם האשה
כשם אשתו ושם העיר כשם עירו ונטלו וגרש בו אינו גט
יתר על זה כתב לגרש את אשתו ונמלך ומצאו בן עירו
ואמר לו שמי כשכך ושם אשתי כשם אשתך ונטלו ככתו
וגרש בו אעפ שנכתב לשם גירושין אינו גט יתר
על זה מי שיש לו שתי נשים ששמותיהן שוות וכתב לגרש
את הגדולה ונמלך וגרש בו את הקטנה אינו גט אעפ
שנכתב לשם האיש המגרש לא נכתב לשם זו שנתגרשה
בו יתר על כן אמר לסופר כתוב ואי זו שארצה
אגרש בו וכתב הסופר על דעת זו וגרש בו אחת מהן הרי
זו ספק גירושין וכל גט שכתבו שלא לשמה אעפ שהעביר
עליו קולמוס לשמה אינו גט מי שכתב גט לגרש את
אשתו ונמלך ולא גרשה ונתיחד עמה אחר שכתבו לא
יגרשנה באותו הגט פעם אחרת כשירצה לגרשה ואם
גרשה באותו הגט הישן הרי זה מגורשת ותנשא בו לכתל
שהרי נכתב לשמה והרי נתן לה עתה בעדי כהלכתו ולמה
לא יגרשה בו כתחלה גורה שמא יאמר גיטה קודם למה
אמר לסופר כתוב גט לפלגית ויהיה עמי

לכשאשאנה אגרשנה בו ונכתב ונשאה וגרשה בו אינו גט
מפני שלא היתה בת גירושין ממנו כשנכתב גט זה ונמצא
שנכתב שלא לשם גירושין אבל אם לו כתוב אותו לארסותו
כשאשאנה אגרשנה וכנסה וגרשה בו כשר כתבו ליבמתו
ואחר שיבמה גרשה בו הרי זה ספק גירושין הואיל ואינה
אשתו גמורה כשכתבו סופר שכתב טופסי גטין והניח כין
האיש והאשה והזמן ומקום הרי את מותרת לכל אדם עד
שיכתבם לשם האיש המגרש ולשם האשה המתגרשת וכן
יחתמו העדי לשמו ולשמה הרי זה פסול מפני תקנת
סופר התירו חכמי לסופר שיכתו טופסי גטין וענין מקום

האיש ומקום האשה ומקום הזמן ומקום הדי את מותרת
לכל אדם כדי שיכתבם לשם האיש המגרש ולשם האשה
המתגרשת ואחר כך יחתמו העדים לשמו ולשמה פא
סופר שכתב הגט לשמו ולשמה כהלכתו וחתמו העדי שלא
לשמה הואיל ומסרו לה בעדים הרי זה גט לא שהוא פסול
ולמה אינו בטל לפי שאין העדי חותמין על הגט לא מפני
תיקון העולם ויש מי שאומר שאם חתמו העדים
שלא לשמה הואיל והוא כמזוייף כתוכו הרי זה גט בטל
וכן אם היה אחר מעידיו פסו או שהיה בו עד אחר בלב
כשר אעפ שנמסר בעדים הרי זה גט בטל ולא יראה לי
דבר זה לא כמזוייף לא מזוייף וראי והואיל ונמסר בעדי
מסירה כשרין הרי זה פסול מרבייהם חמביא גט
ואבר ממנו ומצאו אם אבר ממנו במקום שאין השיירות
מצויות ואפי מצאו לאחר זמן מרובה הרי זה בחוק
שהגט שאבר ממנו הוא הגט שנמצא ותגרש בו
אבר במקום שהשיירות מצויות אם מצאו מיר ועדין לא
שהה אדם שם מן העוברים או שמצאו בכלי שהניחו בו
ויש לו שביעות עין בארס ודחו של גט שהיה סודך הרי
הוא בחוקתו ותגרש בו החוק באותו המקום אם
אחר ששמו כשמו שבגט חוששין שמא גט זה הנמצא ש
אותו האיש האחד הוא הואיל ועבר ארס שם ואעפ שלא

כמישהו ונתת המשיחה בידו אם יוכל לנתקו ולהביאו
אצלו אינה מגורשת עד שתפסוק המשיחה ואם אינו יכול
לנתקו הרי זו מגורשת נתן הגט ביד עברה והוא
נעדר והוא משכרתו אם היה כפית הרי זה גט וכאלו הגיע
החצירה שהיא עומד בצירה ואם אינו כפות אינו גט נתנו
ביד העבר והוא ישן והיא משכרתו הרי זה פסול ואם היה
כפות הרי זה כגורשת כתב הגט ונתנו ביד עברו וכתב
לה שטר מתנה עליו כיון שזכת בעבר וכתה בגט ונתגרש
אם היה כפית ואם אינו כפות ונעדר קנתה העבר ואינה
מגורשת עד שיגיע הגט לידה וכן אם נתן הגט בחצרו
ומסר לה לחצר או נתנה לה כיון שקנתה החצר בשטר או
במכף או בחוקה נתגרשה

פרק שישי

השליח שעושה האשה לקבל לה גיטה מיד בעלה הוא הנקר
שליח קבלה ומשיגיע הגט ליד שלוחה תתגרש כאלו הגיע
לידה וצריכה לעשותו בשני עדים וצריך שני עדים שיעידו
שיגיע הגט ליד שלוחה ואפי' הם הראשונים או אחר מן
הראשונים ואחר מן האחרונים הרי זו ערות גמורה
ברא ביטאבר הגט או נקרע אבל היה הגט יוצ מתחת ידי
שליח קבלה אינו צריך עדים בין שנתנו לו הבעל בינו
לבניה בין שנמכר לו בעדים יציאתו מתחת ירו כיציאתו
מתחת ידי האשה ואעפ' כן לא יתן לו הגט לכתלה אלא
בעידי כסירה כמו האשה עצמה הבעל אינו יכול
לעשות שליח לקבל גט לאשתו אבל נתן גט לשליח להולי
הגט לאשתו וזה הוא הנקרא שליח הולכה וכן האשה
שילחת שליח להביא לה גט מיד בעלה חה הוא הנקר שלי
הבאה ואין שליח הולכה והבאה צריך עדים ואין האשה
מתגרשת בגט ששלח הבעל או שהביא לה שליח הבאה
עד שיגיע גט לידה וכל מקום שנ בענין
גיטין שליח סתם הוא שליח הולכה או שליח הבאה
הכל כשרין לשליחות הגט בין שליח קבלה בין שליח הולכה
והבאה חוץ מן החמשה הנכרי והעבר והחרש והשוטה
והקטן ואם קיבל או הביא אחר מהן אינו גט אבל הנשים
והקרובים כשרים ואפי' הפסולין מרברי ספרים בעבירה
כשרין לשליחות גט אבל הפסולין בעבירה מרברי תורה
פסולין להבאת הגט ואם הביאו הרי זה פסול ברא
בשנתקיים הגט בחותמו אבל אם לא נסמך בו אלא על
דברי פסול בעבירה מן התורה אינו גט היה השליח
קטן כשנתן לו הגט וגרל כשהביאו חרש ונתפקח שיטה
ונשתפה נכרי ונתגרר עבר ונשתחרר הרי זה בטל אבל
אם נתן לו הגט והוא פקח ונתחר וחזר ונתפקח היה שפוי
כשנתן לו הגט ונשתפה וחזר ונשתפה כשהביא ליד האש
הרי זה גט כשר בפני שתחלתו וסופו ברעת האשה
שיעשת שליח בעדים ואמר שול לי גיטי ויהא לי בידך הרי
זה שליח לקבלה וכאלו אמרה לו התקב לי גיטי ויש לאשה
לעשות שליח לקבלה לקבל לה גיטה מיד שלוחו של בעלה
וקטנה אינה עושה שליח לקבלה אעפ' שחצרה קונה לה
גיטה כגדולה מפני ששליח קבלה צריך עדים ואין מעידין
על הקטן שאינו בין דעת גמורה האשה שעשתה
שליח לקבלה ואם לו הבעל אין רצוני שתקבל לה גיטה
לא הרי זה גיטה חולך אותו לה הרשות ביד הבעל ונעשה
זה שליח להולכה ולא שליח לקבלה אבל אם לו התקב
לה גיטה או הא לך או זכה לה לא עקד שליחות הקבל אבל
אם אמר לו הולך לה עקד שליחו הקבל ונעשה שליח הבעל
וכך אם אמר לו הולך ותן לה עקד שליחות הקבלה
שליח האשה שבא לקבל גט מן הבעל ואם לו שליח קבלה
אני ואומר לו הבעל הולך גט זה כמו שאמרה כלומר אני
עוקד שליחותך לא בין שעשתה אותך שליח קבלה או
שליח הבאה הרי אתה כמו שאמרה והביא את הגט ואמר
לו לא שכתוך אלא שליח הבאה אפי' הגיע גט לידה אינה
מגורשת שהרי עקד השליח שליחות שאמרה היא ואמר
לבעל מעולם לא נעשיתי שליח הבאה לה אמר שליח

לבעל שליח הבאה אני ואמר לו הבעל הולך כפה שאמרה
והביא את הגט ואמר לו שליח שכתוך לקבלה כיון ש
גט לידה מגורשת שהרי לא עקד שליחות שאמר לא גרע
אותה שהרי היא אוכרת לקבלה והיא אומ' לבעל להבאה
בלבר הבעל ששלח גט לאשתו בא שליח ליתנו
לה ולא נשלתו לא אמרה לו בפני עדים יהיה גט זה פקוד
אצלך או שאמרה לו הרי את שליח לקבלו לי הרי זה
מגורשת בספק עד שיגיע גט לידה ומשיגיע הגט לידה
תתגרש וראי שליח שהביא גט כשהוא נתנו לה
נותנו לה בפני שנים ואותן השנים צריכין לקרותו ואדר
כך ינתן לה בפניהם שדין השליח עם האשה כדין הבעל
עכה שתחתיו הוא קם לפיכך אם נתנו השליח גט ולא
קראוהו עידי כסירה ונשלתו ודקתו לים דריזו כפק
מגורשת עבר השליח ונתן הגט בינו לבניה ימנו
ממנו ויחזור ויתנו לה בפני שנים ואם כת הואיל והגט
יוצא מתחת ידה מכוויס בחותכו הרי זה גט כשר
שליח שנשל הגט וקודם שיגיע ליד האשה חזר הבעל ואם
לו גט ששלחתי עכך בטל הוא או שקדם ואמר לאעיה גט
ששלחתי לך בטל הוא או ששלח שליח אחר לבטלו או
שאמר לאהרים גט ששלחתי לאייתי בטל דריזו בטל
ואעפ' שהגיע גט לידה וכל הכבטל בפני אהרים צריך
שיבטל בפני שנים ואם אחר שהגיע לידה או ליד שליח
קבל אינו יכול לבטלו ואעפ' שחזר בתוך כדי דבור ובטלו
הואיל ואחר שהגיע לידה או ליד שליח קבלה או לחצרה
בטלו אינו בטל והרי זה גט כשר היה כדור ומבקש
שליח כדי לבטלו או שהיה מבקש שנים שיבטלו בפניהם
וכיון שהוא כדור ורודף הגיע הגט לידה ואדר כך
בטלו אינו בטל אעפ' שהיה כחזר לבטלו קודם שהגיע הגט
לידה אמר לעשרה כתבו גט ותנו לאייתי וכל
לבטל גט זה שלא בפני זה ואפילו בפני שנים אהרים
שלה הגט ביד שנים הרי זה יכול לבטל זה שלא בפני זה
ואפי' היו עשרה כשבטלו בפני אחר כהם בטל הגט
וכן מי שאמר לשנים גט שאני כותב לאייתי בטל הוא
וכתב אחר כך גט ונתנו לה בפני שנים אהרי הרי זה בטל
וזה היא מסירת הכודעא על הגט וכן אם אמר להם כל גט
שיכתוב לי פלנו בטל או כל גט שאכתוב בבית הנין של
פלני הרי זה גט בטל או כל גט שאכתוב בבית הנין ועד עשרים
שנה בטל הרי זה גט בטל וכן אם אמר כגני
שני הגט שאכתו לפלני אייתי בטל הוא וכל רבד שאמרה
בו מודעא זה הרי הוא בטל וכתב אדר כך ונתנו לה אעפ'
שביטל הכודעא קודם שיכתוב הגט הרי הגט בטל אם כן
כה תקנת דבר זה שיאכרו לו העדים קודם כתיבת הגט
אמור לפנינו שכל הדברים שמכרת שגורכין כשיתקיימו
אותן הדברים לבטל גט הרי זה בטלים והוא אובדן ואחר
כך אומר לדיס לכתוב ולחתום וליתן לה ולא יניחוהו לילך
עד שיגיע הגט לידה כרי שלא יצא ויבטלו ואין המוכר
מודעא ולא הכבטל מודעא צריך קמן השולח גט
ביד השליח ובטל הגט הרי זה חוזר ובגרש בו כשירצה
שלא בטלו מתורת גט לא מתורת שליחות לפיכך אם היה
הגט ביד הבעל ובטלו כגון שאמר גט זה בטל הוא אינו
מגרש בו לעולם והרי הוא כחרס אם גרש בו אינה מגורש
וכן אם פירש בעת שבטלו והוא ביד השליח ואמר גט
ששלחתי הרי הוא בטל מלהיות גט אינו מגרש בו לעולם
באי זה לשונות מבטל גט אמר בטל הוא
אי איפשי בו גט זה לא יועי לא יתיר ולא יעזוב ולא ישלח
לא יגרש יהי כחרס יהי חרס הרי הוא כחרס ואם אמר אחר
מאו וכל הדומה להן הרי זה בטל אבל אם אמר גט
זה אינו גט פסול הוא אינו כועיל אינו כתיב אינו משלח
אינו מגרש חרס הוא לא אמר כלום שאין זה לשון מבטל
לא לשון מודיע אמתת הדבר והרי הודיע לנו דבר שאינו
כן כמי שאומ' על דבר אסור שהוא מותר או על דבר
הטמא שהוא טהור אמר גט זה בטל שמשמעו פעי
שעבר כגון חמק עבר הרי זה ספק לפיכך אם נתגרש בגט

נקדע ואינו קדע של בית רין כשר נימוק או שהרקיב או
שניעיה ככברה כשר נמרק או נטשטש ובבואה שלו קיים
אם יכול לקרות כשר ואם לאו אינו נטשטש ברא בשחיה
הנט יוצא מתחת ידה בעירי חתימה ואין שם עירי מסיר
אבל אם יש שם עדים שנמסר לה הגט בפניהם והיה כשר
הרי זה כשר אעפ"י שהן תורף הגט על המחוק או בין השתי
או שהיה קדוע שתי וערב כשנתן לה בפניהם חמשה
שבתו גט אחר לחמש נשותיהן אם כתבוהו בכלל כגון
שכתבו בכך וכך בשבת גרש פלוני לפלונית ופלוני לפלוני
וכן אם אמר כל אחד מהן לאשתו לוי די תהויין וכל שופם
הגט ושני עדים חותמין מלמט הרי זה גט כשר וינתן לכל
אחת מהן בעירי מסירה ואם
אין שם עירי מסירה כלל כל מי שתצא מגלה זו מתחת
ידה מגורשת אבל אם כתב בכך בשבת גרש פלוני
לפלוני והשלים הגט והתחיל תחתיו גט אחר באות מגלה
וכתב וביוסקזה או בכך בשבת גרש פלוני לפלוני והשלים
הגט השני וכן עד שהשלים כל הגיטין והעדים מלמטה אם
נתנה מגלה זו לכל אחת מהן בעירי מסירה הרי כולן
מגורשת ואם אין שם עירי מסירה והיתה מגלה זו יוצאה
מתחת יד אחת מהן אם היתה זו שגיטה באחרונן שהעירי
נקראין עמו הרי זו מגורשת ואם היתה המגלה יוצאה
מתחת יד אחת מן הראשונות הרי זו ספק מגורשת
כתב אני פלוני ופלוני גרשנו נשותינו פלונית ופלוני והשלו
הגט אף על פי שנמסר לכל אחת מהן בעירי מסירה אינו
גט שאין שתי נשים מתגרשות בגט אחר שנכתב לה ולא
לה וחברתה חזר ופרטן בתוך הגט וכתב פלוני גרש פלוני
ופלוני גרש פלוני בזמן פלוני הרי זה כשרים כתב
שני גיטין בשני רפיץ במגלה אחת זה בצד זה אם יש שם
שני עדים נקראי עמו בסוף גט זה ושני עדים בסוף גט זה
הרי זה כשר וכל שתצא מגלה זו מתחת ידה מגורשת
היו שם שני עדים בלבד באים מתחת גט זה לתחת גט זה
אם יצא מתחת יד זה שהעדים נקראים עם גיטה הרי זו
מגורשת ואם יצא מתחת יד שנייה שאין העדים נקראים
עמו אינו גט עד שימסור לה בעדים כתב שני גיטין
בשני רפיץ זה למעלה מזה והעירי בין שני הגיטין שנמצאו
בסוף הראשון ולמעלה מן השני אם היה יוצא מתחת יד
זו שהעדים נקראין בסוף גיטה הרי זו מגורשת וזו שהעירי
נקראין בראש גיטה למעלה אינה מגורשת שהעירי שחתמו
בראש הרף של גט או מצדו או מאחוריו אינו גט ואם
נמסר לה בעדים כשר הקיף ראש הרף זה לראש
רף זה והעדים באמצע שנמצאו העדים בראש שני הגיטין
שניהן בטלן ואם נמסרו להן בעדים שניהם כשרים

שייר מקצת הגט וכתבו בראש השני והעדים מלמטה בסוף
הרף השני כשר והוא שיהי ניכר במגל שלא נחתך ושלכך
נתכון הסופר שישלים בראש השני אבל אם אינו ניכר אעפ"י
שנמסר בעדים הרי זו ספק מגורשת שמא שני גיטין היו
ונחתך מקצת זה מסוף הרף ומקצת השני מראש הרף
הרי שכתב הגט ואחר שנמסר כתב שאלו בשלום פלוני או
שלום עליך פלוני רעי וכיוצא בזה וחתמו העדים מלמטה
והרי גט זה יוצא מתחת ידה הרי זו ספק מגורשת שמא לא
חתמו העדים אף על שאלת שלום אבל אם כתב ושאלו
בשלום פלוני או על רבי הגט ועל שניהם חתמו הרי זו מגורשת
ואם נמסר לה בעדים בין כך ובין כך הרי זה גט כשר

פרק חמישי

זה שנז בתורה ונתן בידה אין ענין הסתוב אלא שיגיע הגט
לה ואחר ידה או חיקה או חצרה או שלחה שעשתה ידו
כידה הכל אחד הוא ואחר חצרה הקנויה לה או חצרה
חמושתה או שאלה לה הכל רשותה הוא ומשיגיע גט
לרשותה נתגרשה וזרק גט לאשתו לתוך חצרה
אם היתה עומדת שם כשר רשותה נתגרשה ואם לאו לא
נתגרשה עד שתעמוד שם ויהיה גט זה חצרה שישתמר

הגט בתוך שחוב היא לה הגרושי ואין חביו לאף לא בפניו
היתה עומדת בראש הגט שלה והוא מלמטה בחצרו וזרקו
לה למעלה כיון שהגיע לאויר מחיצות המעקה או לפחות
משלשה טפחי סמוך לגג נתגרשה ובלבד שיחא יורד לנוח
אבל אם נמחק או נשרף קודם שיגיע לה אעפ"י שנמחק
לאחר שהגיע לאויר מחיצו או אחר שהגיע לפחו משלשה
טפחים סמוך לגג כיון שנשבה הרוח והעלתהו ונמחק או
נשרף הואיל ואינו הולך לנוח אינו גט ולא נתגרשה
היה הגט שלו והוא מלמעלה בו והוא מלמטה בחצר שלה
וזרק לה גיטה כיון שיצא הגט ממחיצות הגג והגיע למחיצו
מקומה שהיא עומדת בו נתגרשה ורקו לרשותה
לתוך האש ונשרף או לתוך המים ונמחק או אבר אינו גט
אבל אם הגיע לרשותה ונח ואחר כך בא האש ושרפתהו
הרי זה גט ורקו על גבי קנה או רומח הנעוצים ברשותה
אינו גט עד שיניח במקום המשתמר בו שתי
חצרות זו לפנים מזו הפנימית שלה והחיצונה שלו וכתלו
החיצונה גבוהות על הפנימית כיון שזרק הגט לתוך אויר
החיצונה נתגרשה שהפנימית בכותלי החיצונה משתמרת
מה שאין כאן בקופות כיצד שתי קופות זו לפנים
מזו פנימית שלה והחיצונה שלו וזרק לה בתוכן גיטה אפי'
הגיע לאויר הפנימי אינה מגורשת עד שיניח על צד הקוף
הפנימית ברא בשתייה מוטה על צדה ואין לה
שולים אבל יש לה שולים אפי' נח בקרקעיתה אינה מגורשת
שכלי האשה ברשות הבעל אינו קונה לה גט לא אם כן
אינו מקפיד על מקומו ורק לת גיטה והוא בתוך
ביתו או בתוך חצרו אינה מגורשת עד שיגיע הגט לידה
או לחיקה או לכלי מן הכלים שלה שאין הבעל מקפיד על
מקומו כגון צלוחית או כפיפה קטנה או כיוצא בהן וכן אם
הגיע למטה שלה שהיא יושבת עליה והיתה גבוהה עשרה
טפחים הרי זו מגורשת שהרי חלקה רשות לעצמה ואין
הבעל מקפיד על מקום כרעי המטה השאילה הבעל
מקום בחצרו ולא ייחד לה זרק לה גט והגיע לארבע
אמות שלה שהיא עומדת בהן הרי זו מגורשת נתגלגל
ונפל על גבי קודה או על גבי סלע רחוק ממנה אם המקו
שנפל עליו אין בו ארבע אמות על ארבע אמות ואינו גובה
עשרה ואין לו שם לווי הרי זה לא חלק רשות לעצמו וטלו
הוא והיא במקום אחד ואם יש שם אחר מגרבים או
חלק רשות לעצמו ומקום אחד השאיל לה שני מקומות
השאיל לה ואינה מגורשת עד שיגיע הגט לידה
זרק לה גיטה לרשותה ועבר בתוך רשותה שהיא עומדת
בה ונפל חוץ לרשותה אעפ"י שעבר בפחות משלשה סמוך
לארץ אינה מגורשת לא אם כן סופו לנוח ברשותה
היתה עומדת על גגה זו וזרקו לה ונפל בגג אחר סמוך לו

אם יכולה לפשוט ידה וליטלו הרי זו מגורשת שאף על פי
שריורין חלוקין למעלה כשם שהן חלוקין למטה אין בני
אדם מקפידין על מקום כיוצא בזה היתה ידה
קטפרס וזרק הגט על ידה ונפל לארץ אם נפל לתוך ארבע
אמות שלה ונח הרי זו מגורשת נפל לתוך הים או לתוך
האש אינה מגורשת והיא שתהיה עומדת על גבי הכים או
סמוך לאש שמתחלת נפילתו לאיבוד היה עומד
ורקו לה ברשות הרבים או ברשות שאינה של שניהם
קרוב לו אינה מגורשת היה הגט מחצה למחצה ומחצה
למחצה עד שיהיה קרוב לה הרי זו ספק מגורשת
היה קרוב לה כדי שתשוח ותטלנו הרי זה פסול עד שיגיע
גט לידה ואחר כך תגשא בו לכתחלה כיצד הוא קרוב לו
היה הוא יכול לשמרו והיא אינה יכולה לשמרו זה הוא
קרוב לו שניהם יכולין לשמרו או ששניה אין יכולין לשמרו
זה הוא מחצה למחצה בא הוא תחלה ועמד ואחר כך
עמדה היא כנגדו וזרקו לה אם היה הגט בתוך ארבע אמות
שלו אינה מגורשת אעפ"י שאם תשוח תטלנו עמדה היא
תחלה ובא הוא ועמד כנגדה וזרקו לה אעפ"י שהוא מחצה
למחצה הואיל והוא לתוך ארבע אמות שלה הרי זה גט
פסול עד שיגיע הגט לידה ורק הגט לידה והוא קשור

אעפ שנתנו שלוח לשלוח אפי מאה בינס לבין עצמם עד שהגיע הגט לידה הרי זה כשר ואעפ שלא פירש הבעל ולא אמר לו שלחו ביד אחר אם תאנס אם חלה או נאנס הרי זה משלחו כל העושה שלוח אינו צריך שיהא השלוח נשוי בבית דין לא אומר להם הרי פלני שלוחי ואפי שלא בפניו וכן השלוח עושה שלוח אחר שלא בפניו אפי הן ק האיש שנתן גט לאשתו ונכתב ונחתם בפניה ואמר לה הרי את שלוחה להולכה עד בית דין פלוני והם יעמידו שלוח ויתנו ליד גט זה ותגרשו בו הרי זו נאמנת לומר בפניהם בפני נכתב ובפני נחתם והם נוטלין אותו ונותנין אותו לשלוח ליתנו לה כמאמר הבעל ברא בשהתנה עליה הבעל תנאי זה אבל לא התנה עליה לא נתן לה גיטה והרי הגט יוצא מתחת ידה אינה צריכה לומר כלום והרי היא בחוקת מגודש הואיל וגט שבירה כתוב כהלכתו והעדים חתומים עליו ואעפ שאין אנו מכירין כתב איתן העדים ולא נתקיים אין חוששין לה שמא זייפה אותו שהרי אינה כקלקלת על עצמה ועוד שהעדים החתומים על גט הרי הן כמי שנחקר עדותן בבית דין עד שיהא שם מעבד לפיכך נעמיד הגט בחוקתו ותנשא ואין חוששין שמא ימצא כזויף כמו שנעמיד הגט בחוקת כשר כשיביא אותו השלוח עד שיערע הבעל או עד שיביא ראייה שהיה כזויף או בטל שאם נישחש לרבדים או וכיוצא בזה כך היה לנו לחוש לגט שיתן הבעל בפנינו שמא בטלו אחר כך נתנו או שמא עדים פסולין חתמו בו והרי הוא כמזויף כתוכו או שמא שלא לשמה נכתב וכשם שאין חוששין לזה וכיוצא בו לא נעמידנו על חוקתו עד שיערע שהוא בטל כך לא נחוש לא לשלוח ולא לאשה עצמה שהגט יוצא מתחת ידה שאין דיני האכורין כריני המכונות

פרק שמיני

המגרש על תנאי אם נתקיים התנאי הרי זו מגורשת ואם לא נתקיים התנאי אינה מגורשת וכבר בארנו בפרק שני מהלכו אישות משפטי התנאי כולם ושם נתבאר שהמגרש על תנאי כשיתקיים התנאי תהיה מגורשת בשעה שיתקיים לא בשעת נתינת הגט לידה לפיכך יש לבעל לבטל הגט או להוסיף על תנאו או להתנות תנאי אחר כל זמן שלא נתקיים התנאי הראשון אעפ שהגיע גט לידה ואם מת הבעל או אבר הגט או נשרף קודם שיתקיים התנאי אינה מגורשת ולכתחלה לא תנשא עד שיתקיי התנאי ואם נשאת לא תצא לא אם לא נשאר בידה לקיימו שהרי בטל התנאי ושם נתבאר שאם אמר לה הרי את מגורשת מעכשיו או מהיום על תנאי כך וכך או שאם לה הרי את מגורשת על מיתך כך וכך כשיתקיי התנאי תהיה מגורשת משעת נתינת הגט לידה לפיכך אינו יכול לבטל הגט ולא להוסיף על תנאי משהגיע גט לידה ואם אבר או נשרף אפי כת הבעל קודם שיתקיים התנאי הרי זו מקיימת התנאי אחר מותו וכבר נתגרשה משעת נתינת הגט לידה ויש לה להנשא לכתחלה אעפ שעדין לא נתקיי התנאי ואין דוששין שבא לא יתקיים הואיל והיה התנאי כמעכשיו או בעל כנת כל המגרש על תנאי בין שאמר מעכשיו בין שאמר אם יהיה ואם לא יהיה הרי זה לא יתחד עם אשתו כל זמן שלא נתקיים התנאי אלא בפני עד ואפי עבר ואפי שפחה חוץ משפחתה או בנה קטן מפני שאינה בישה מלשמש בפניהם והרבר ידוע שאם נתיחד עמה בפני שני עדים כאחד אפי נתקיים התנאי אחר כן הרי זו ספק מגורשת סמא נבעלה ובטל הגט כמו שיתבאר בהלכות או כיצד מגרש אדם על תנאי לא עיאר כתבו גט לאשתי על תנאי זה או כתבו ותנו לה על תנאי ואין צריך לומר שלא יכתוב בתוך הגט על תנאי זה גרש פלוני את פלנית לא כיצד עושה אדם לסופר לכתוב ולעדים לחתום וכתבו גט כשר בלא שום תנאי בעולם ואחר כך נתן לה הגט ואמר לה הרי זה גיטיך או הרי את מגורשת בזה על מנת כך וכך או יאמר להם או לשלוח תנו לה גט זה על מנת

כך וכך כתב התנאי בנט אחר שגמר לכתוב תורה הגט הרי זה גט כשר בין שכתבו קודם חתימת העדים בין שכתבו לאחר חתימת העדים אבל אם כתבו קודם תורה הגט אפי כתב על מנת כך וכך הרי זו ספק גירושין שהרי לא נשאר לו זכות בגופו של גט וכן אם התנה על פה קודם כתיבת התורה הרי זו ספק גירושין המגרש את אשתו והתנה עלי בין בכתב אחר התורה בין על פה אחר התורה ואמר לה הרי את מותרת לכל אדם חוץ מאיש נלו או לא לאיש פלו ונתן לה הגט על תנאי זה אם היה אותו האיש גוי או עבד או אסור עליה משום ערוה כגון אביה ואחיה או אביו או אחיו הרי זה גט כשר ואם היה אותו האיש יש לו בה גירושין אעפ שהוא כחייבי לאוין אעפ שהוא קטן אינו גט שהרי שייך בגט ואין זה כריתות היה בעל אחרתה שאעפ שהוא היום אסור עליה משום ערוה אם תמות אחרתה יהיה מותר לה הרי זו ספק מגורשת אמר לה הרי את מותרת לכל אדם חוץ כמי שייך שאינו עתה בעולם או חוץ מוזנותיך כלום תהיה כותרת נתינת גט לכל אדם אבל לזנות הרי את באיסור אשת איש או הרי את מותרת לכל מי שיבוא עלייך כדרך כל הארץ אבל שלא כדרך הרי את באיסורך או הרי את כותרת לכל אדם חוץ מפקדש בשטר כלומר שהיא כותרת להפקדש בכסף ובביאה אבל בשטר הרי את באיסור אשת איש או הרי את כותרת לכל אדם חוץ מהפרת נדרך כלומר לא נשאר לי עלך שום אישית חוץ מהפרת נדרך שאת אשתי לענין הפרת נדרי או לענין אכילת תרומה או לענין ירושה שאם כתה ירשנה בכל ארר כאו הרינו ספק מגורשת אמר לה הרי את כותרת לכל אדם חוץ מראובן ושמעון והור ואמר לה הרי את כותרת לראובן ושמעון הרי זו מגורשת שהרי בטל התנאי שהאנו שהתנה בהן התיירן לה אכר הרי את כותרת לראובן הרי זו אינה מגורשת שהרי לא בטל תנאו של שמעון אמר לה הרי את כותרת לשמעון או הרי את כותרת לראובן הרי זו ספק גירושין שבא לא התירה אלא לשמעון וראובן באיסורו יעכר וזה שאמר אף לשמעון כל מה שלב אדם אף לשמעון או שבא התירה לכל זה שאם אף לשמעון והוא הדין לראובן ששמעון סמוך היה לראובן בתנאו התנה עליה ואכר היום אין את אשתי ולכר את אשתי אינה מגורשת ואעפ שבת בינו לבניה היום לפי כותבן בניטין מן היום הזה יל גלם הרי זה גיטיך על מנת שלא תישתי יין כל ימי חיי פלוני אינו גט שאין זה כריתות כל ימי חיי או כל ימי חיי פלוני הרי זה גט שהרי כרת בינו לבניה ולא תשאר לו עליה רשות כשיבנות אותו פלוני הרי זה גיטיך על מנת שלא תלכי לבית אביך עד שלשים יום הרי זה גט שלא תלכי לבית אביך לעיר אינו גט שהרי אין זה כריתות וכן האומר הרי זה גיטיך על מנת שלא תאכלי בשר לעולם שלא תישתי יין לעולם אינו גט שאין זה כריתות עד שלשים יום הרי זה גט הרי זה גיטיך על מנת שלא תנשאי לפלוני אינו גט הא למה זה רובה לאומ לה הרי זה גיטיך על מנת שלא תישתי יין לעולם או שלא תלכי לבית אביך לעולם או כל ימי חייכי אבל אם אמר לה על מנת שלא תנשאי לפלוני עד חמשים שנה הרי זה גט ולא תנשא לו כל זמן שהתנה ואם נשאת בטל הגט למפרע ונתה עמו הולד כשר והגט כשר שלא התנה לא על הנשואין הרי זה גיטיך על מנת שתנשאי לפלוני אם נשאת לו הרי זה גט כשאר כל התנאי אבל אמרו חכמים לא תנשא לא לאותו פלו ולא לאחר לאותו פלוני לא תנשא שמא יאמרו נשיהן נותנין במתנ זה לזה ולאחר לא תנשא שאינו גט לא בקיום התנאי עברה ונשאת לאותו פלוני לא תצא נשאת לאחר קודם שתנשא לאותו פלו בטל ותצא והולד כמור וצריכה גט משני הרי זה גיטיך והנייר שלי אינה מגורשת שאין זה כריתות על מנת שתנאי לי את הנייר הרי זה גט ותתן חקק הגט על טפ של זהב ונתנו לה ואמר לה

זה הרי זה ספק מגורשת
זבא שליח ואמר לו לא מצאתיה או לא רצתה ליקח ואמר
הבעל ברוך הטוב והמטיב או מוצא בדבריו או שמשמיעני
שאין ברעתי לגרשה או שהרי שמח בעכוב הגט לא בטל
הגט לא יתן ותהיה מגורשת עד שיאמר לו בפירו לא תתן
לה או יבטל בפירוש
ובטלו בפני שנים אחרים וכן מי שמסר מודעא על הגט
מכין אותו מכת מרדות מפני שגורם להיות ממזרים שהרי
הגיע גט לידה ותנשא בו ואחר זמן יצאו העדים שבטל
בפניהם או שמסר מודעא בפניהם קודם שיכתוב הגט
ונמצא הולך ממזר שליח שהביא גט ונתנו לאשה
אין אומרין שמה בטלו הבעל לא נותנין אותו לה בחזקת
שהוא כשר ותנשא בו ואם נמצא אחר כן שבטלו תצא
והולך ממזר וכן המתב גט ונתנו לאשתו אין אומרין שמה
מסר מודעא על גט זה לא הרי הוא בחזקת כשרו ותנשא
בו וכן המביא גט והניח הבעל חולה או שהיה וכן
נותנו לה בחזקת שהוא קיים אבל אם הניחו גוסס שרוב
גיסקין למיתה ואעפ שנתנו לה הרי זה ספק גרושין שאין
גט לאחר מיתה וכן עיר שהקיפ החיל והיא במצור וספיני
הכטרפת בים והיוצא לרון הרי לא בחזקת חיים ואם היה
גט אחר מהן ביד השליח נותנו לאשתו ותהיה בחזקת
מגורשת אבל עיר שכבשה הגויים והובקעה וספינה שאבר
ביים והיוצא להרב של בית דין של גוים ומי שגדרתו חייה
אי ששפו נהר או נפלה עליו מפולת נותנין עליהם חמוקי
חיים וחומרי מתים ואם היה גט אחר מהם ביד השליח
אינו נותנו לאשתו ואם נתנו לה הרי זה ספק מגורשת
ואם נודע שמת הבעל קודם שיגיע הגט לידה אינו גט
הבעל ששלח גט לאשתו הרי הוא חייב במזונותיה ובכל
תנאי כתובה עד שיגיע הגט לידה או ליד שליח קבלה

פרק שביעי

שליח שהביא גט ממקום למקום בארץ ישראל אעפ שלא
ראה כתיבת הגט ולא ידע מי הם עריו לא נתן לו הבעל
ואמר לו נתן גט זה לאשתי הרי זה נותנו לה בפני עדים
ואעפ שאין עריו ידועין אצלנו ותהיה מגורשת ותנשא בו
בא הבעל וערער ואם לא גרשתי מעולם וגט שהובא
לה כזווייה הוא יתקין בחותמיו ואם לא נתקיים ולא נודע
עריו כלל תצא והולך ממזר שהרי אינה מגורשת
לפיכך נשים שחזקתן שהן שונאות זו את זו אין נאמנות
להביא גט בארץ ישראל זו לזו שבה כזווייה הוא ותתבון
לקלקל אותה כדי שתנשא ותאמר על בעלה ואלו הן הנשים
שחזקתן שונאות זו את זו חמותה ובת חמותה וצרתה
אפי היתה צרתה נשואה לאחר ויבמתה אפי היתה אחות
ובת בעלה אבל שאר כל הנשים כשרות המביא גט
ממקום למקום בארץ ישראל וחלה או נאנס משלחו ביד
אחר וכן השני אם חלה משלחו ביד אחר ואפי מאה ואין
צריך עדים לחזור ולעשות שליח בפניהם והאחרון שהגיע
גט לידו נותנו לה בפני שני ותתגר בו אעפ שמת הראשון
שליח שהביא גט ממקום למקום בחוצה לארץ או מארץ
ישראל לחוצה לארץ או מחוצה לארץ לארץ אם היה השליח
עומד בשעת כתיבת הגט וחתימתו הרי זה אומר בפני
שנים בפני נכתב ובפני נחתם ואחר כך יתן לה בפניהם
ותתגרש בו ואעפ שאין עריו ידועין אצלנו ואפי היו
שמות עריו כשמות הגוים אין חוששין להן בא הבעל
ועמד וערער אין משגיחין בו לפיכך את הנשים ששונאות
זו את זו נאמנות להביא גט זה ולומר בפני נכתב ובפני
נחתם וכן שליח שהביא גט בארץ ישראל ואמר בפני נכתב
ובפני נחתם אעפ שאינו צריך אם יבא הבעל ויערער אין
משגיחין בו ואם אין השליח עומד בשעת כתיבה
וחתימה לא ינתן לה לא אם ק נתקין בחותמיו ויש לשלו
לחיו מכלל השלש שקיימו אותו בחותמיו ואם לא נתקין
נתן לה חרי זה פסול עד שיתקיים ואם בא הבעל וערער
ולא נתקיים אינה מגורשת ויבמתה הרי זה ספק מגורשת

ומפני מה הצריכו לומר בפני נכתב ובפני
נחתם בחוצה לארץ כדי שלא תהיה האשה צנוכה לקיימו
אם יבוא הבעל ויערער מפני שאין העדים מצויין לקיימו
ממקום למקום בחוצה לארץ בעל שהביא ראה
ברורה שגט זה שנאמר בו בפני נכתב ובפני נחתם כזווייה
הוא הרי זה בטל שלא האמינו דבריו של אחר שאם בפני
נכתב ובפני נחתם לא לרחות ערעור הבעל שאין עכו
ראיה אכל במקום עדים שמכחישין אותו לא האמינוהו
הנהרות שבארץ ישראל והננסין שבים הגדול שבתוך החו
של ארץ ישראל הרי הן בארץ ישראל ושחוק לתחום בחוצה
לארץ ובהלכות מתנות עניים יתבאר תחומי ארץ ישראל
ובבל בארץ ישראל לגישון גט שכתבו בארץ ישראל
וחתמו בחוצה לארץ צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחת
כתבו בחוצה לארץ וחתמו בארץ ישראל אינו צריך לומר
בפני נכתב ובפני נחתם נכתב מקצת הגט בפניו
ונחתם כלו בפניו אם מקצתו הראשון הוא הרי זה אומר
בפני נכתב ובפני נחתם אפי לא נכתב בו לא שטה אחת
בפניו ואפי שמע קול קולמוס כותב וחתמו העדים בפניו
הרי זה אומר בפני נכתב ובפני נחתם וכן אם יצא הסופר
לשוק וחזר והשלים את הגט אינו חושש שמה אחר כצאו
ואמר לו ולשם אשה אחרת כתבו לא אומר בפני נכתב
ובפני נחתם אמר בפני נכתב אבל לא בפני נחתם
בפני נחתם אבל לא בפני נכתב בפני נכתב כלו וחתם עד
אחר אבל לא העד השני אפי היה הוא העד השני הרי זה
יתקיים בחותמיו ואחר כך ינתן לה ואם העיד הוא ואחר
על העד השני שלא חתם בפניו הרי זה כשר ונתן לה וא
צריך לומר אם העידו שנים אחרים על כתב ידי העד השני
שזה כשר שנים שהביאו גט בחוצה לארץ אעפ
שלא נכתב ונחתם בפניהם הואיל ונתנו להם הבעל לתנו
לאשתו הרי לא נותנין לה ותהיה מגורשת שהרי אין הבעל
יכול לערער בגט זה אעפ שאינו כקיים שהרי שלוחו הם
עריו שאו אמרו השנים בפנינו נתגרשה הרי זה מגורשת
אעפ שאין שם גט ברא בזמן שהגט יוצא מתחת
ידי שניהם אבל אם אין הגט יוצא מתחת ידי שניהם
צריכו לומר בפנינו נכתב ובפנינו נחתם לפיכך אם אבר
אחד בפני נכתב והאחר אומר בפני נחתם אפי שנים אוב
בפנינו נכתב ואחר אומר בפני נחתם הואיל ואינו יוצא
מתחת ידי שניהם לא ינתן לה עד שיתקיים בחותמיו אם
אחד בפני נכתב ושנים אומרי בפנינו נחתם כשר אעפ
שיאנו יוצא מתחת ידם שהרי נתקיים בחותמיו
שליח שהביא גט בחוצה לארץ ונתנו לה בינו לבנה או
שנתנו לה בפני שנים ולא אמר לה בפני נכתב ובפני נחת
אעפ שכתבת כטלו מפנה וחזר ונתנו לה בפני שני ואם
בפניהם בפני נכתב ובפני נחתם ואם לא נטלו כמנה הרי
זה פסול עד שיתקיים בחותמיו נתנו לה ולא הספיק לומר
בפני נכתב ובפני נחתם עד שנשתתק הרי זה יתקיים
בחותמיו ואחר כך ינתן לה הסוכא אינו יכול להביא
גט זה של חוצה לארץ מפני שאינו יכול לומר בפני נכתב
ובפני נחתם לפיכך אם נכתב ונחתם בפניו כשהיא פתוח
ונסתמא הרי זה אום בפני שלשה בפני נכתב ובפני נחתם
ונותנו לה וכן האשה שהביאה גט זה של חוצה
לארץ צריכה שלשה לומר בפניהם בפני נכתב ובפני נחתם
שלא אמרו בפני שנים לא בזמן שהשליח כשר לערו שהרי
הוא מצטרף עם השנים ונמצא מכלל השלשה שקיימו גט
זה כי ברביו שהער נעשה דיון בדבר שהוא כדבריהם
חלה השליח אי נאנס בא לבד ואומר להם גט זה בני
נכתב ובפני נחתם והן כשולחין אותו ביד שליח אחר ואין
השליח האחרון צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם אלא
אומר שליח בית דין אני ונותנו לה בפני עדים חלה השני
או נאנס עושה שליח אחר בבית דין אפי כאה והאחרון
אומר שליח בית דין אני ונותנו לה אעפ שמת השליח
הראשון ומפני מה צריך בית דין בפני שהוא צריך לומר
בפני נכתב ובפני נחתם אבל אם נתקין הגט בחותמיו

כעכשו חזר בו כלשון מעכשו וכמכה דעו על
לאחר כיתה שאינו גט לאחר מיתה הרי זה גיטך לכשתצא
הכה תנרתיקה וכת כלילה אינו גט על מנת שתזרח חכה
וכשתזרח חכה וכת כלילה הרי זה כגורשת
ותקיים התנאי התנה עליה שאם זרחה חכה יהיה גט ואם
לא זרחה לא יהיה גט וכת כלילה אינו גט שהרי לא נתקיי
התנאי עד שכת ואין גט לאחר מיתה שכיב כרע
שכתב גט לאשתו וגירש ועבד אינו יכול לחזור שאין גיטו
כמתנתו שאם תאמר יחזור בו יאמרו גיטו לאחר מיתה
יגרש ככו כתנתו שאינה קונה לא לאדר כיתה הרי
זה גיטך מהיום אם כתי כחולי זה ונפל עליו בית או נשכו
נחש או פרמו ארי וכיוצא בזה ומת אינו גט אכר לה
אם לא יעבור מהלי זה ונפל עליו בית או נשכו נחש או
גרמו ארי הרי זה ספק בגורשת הרי זה גיטך מעכשו
אם כתי כחולי זה ועמר והלך בשוק וחלה ולת אונדון
איתו אם מחמת החולי הראשון כת הרי זה גט ואם לאו
אינו גט ואם ניתק כחולי לחולי ולא עבד בשוק הרי
זה גט ואינו צריך אכר וכל או התנאי כל היכי שכנתנית
הגט עד שיכות ויתקיים התנאי הרי הוא כגורש לכל דבר
וכיבד שלא תתייחד עמו כנו שבארנו חולה טרצה
לגיש אשתו על תנאי כשימות כרי שלא תפול לפני יבם
ואם עמד לא תהיה כגורשת ולא רצה לגרשה כעכשו כרי
שלא תכרף דעו כך הוא כותב בגט אחר שנותב התורף
או אונס לה כשנותן הגט אם לא כתי לא יהיה גט ואם כתי
יהיה גט ואם לא כתי לא יהיה גט כרי שתהיה תנאי כפול
והן קודם ללאו ולא יפתח פיו החלה לפורענות ואם כת
תהיה כגורשת כשיכו והוא שיגיע הגט לידה קודם מיתה
בעל שאכר לאדר זכה בגט זה לאשתו כרי שלא
תפול לפני יבם ונתן הגט לידו וכת הבעל קודם שיגיש הגט
לידה הרי זה ספק כגורשת שרוב הנשי זכות הוא והן שלא
יפלו לפני יבם ולפיכ תהיה ספק כגורשת אעפ שלא דניע
גט לידה הואיל וזכה לה בו אחר אכר לעדים לאדר
יב חרש כתבו גט לאשתו או שאמר להם כתבו ונתנו גט
לאשתו לאחר יב דרש הרי זה כותב ונותנין לה אדר
הזמן שקבע ואם כתבוהו בתוך הזמן אעפ שנתנוהו לה
לאחר זמן שאכר אינו גט כתבוהו אדר הזמן כשאמר וכת
קודם שינתן לה אינו גט ואם לא נודע אם ביתה קדמה
לנתנת הגט או נתנת הגט קדמה למיתה הרי זה ספק
כגורשת אמר להן כתבו ותנו לאשתו גט אחר השבוע
אין כותבין לא עד שנה באחר השבו אכר להן לאדר שנה
סתבין עד לאדר חרש משנה שנייה אם להן לאדר החרש
כתבין עד לאחר השב מחדש שני אם לאדר שכת כותבין
לאחר השבת עד סוף יום עלישוי אכר להן כתבו ותנו
לה קודם השבת כותבין מיום רביעי ועד סוף יום ששי
ונתנין לה הרי שאיחרו אחר הזמן שאכר ואחר כך
כתבו ונתנו לה כנון שאמר להן לאדר החדש וכתבו ונתנו
לה לאדר שתי שבתות כהרש שינו הרי זה ככול נתייחד
עבה אדר שאכר להן לכתוב ולהתוס וליתנה הרי אלו
לא יכתבו וקל וחומר הרבנים אם הוט שניתן לה לידה
כשנתייחד עבה נפכר הגט שכא בעל קל וחומר לזה שלא
נכתב ואם כתבו ונתנו לה אדר שנתייחד עמה אינו גט
אמר לעשרה כתבו גט לאשתו אדר כותב על ידי
כולם כולכם כתבו כותב אחר מהם במעמד כולם הולוכו
גט זה לאשתו מוליכו אחד מהם על ידי כולם כולכם
הולוכו גט זה לאשתו מוליכו אחד בהן במעמד כולם
אמר לעשרה כתבו גט וחהמו ותנו לאשתו אדר כהן כותב
ושנים בהן דותמין ואדר מהן נותנו לה ואפי היה הכותב
אחר כשני העדים שחתמו בו והוא השליח שנתנו לה הרי
זה כשר אמר להן כלכם חתוכו כולם חותמין ואם
אין בין שמה כולם בין עמנה מקצתן ואמר להן חתוכו
הרי זה כשר אמר להן כולכם חתוכו ושנים שחותמין בתחלה
ה ששום עדים והשאר משום תנאי
לשך אם היו השאר פסולין או חתמו זה היום וזה למחר

אפילו לימי הרבה הרי זה גט כשר כת אדר כותב
חתימה הרי זה גט בכל היה אדר משנים הראשונים כשר
הרי זה גט פסול שכא יאכרו עד פסול כשר בעדות שאר
שצרות בעת שיהיו העדים רבים ולא הכשירוהו בגט
שעריו רבים לא כפני עעדי כסירה הן דעיקר תקנו
חכמי שהאזכר לרבים לכתוב גט או לחתום או להוליך גט
לאשתו אם לכתובה אומ להן כל אדר כמכ יכתוב גט
לאשתו וכן להולכה כל אדר כמכ יוליך ואם להתיכה יאמ
להן כל שנים כמכ יתוכו בגט זה ויתנו לאשתו ולכה
אכרו חכמים עידי הגט אין חותמין לא זה בפני זה גורה
שכא יאכר לרבים כולכם חתוכו אם תאכר דותמין זה
שלא בפני זה שכא יעידו שנים ותכול הוט בידה ותרשוב
עכבר העידו בו ועדיין לא נתקיים התנאי אם לטרשה
שנים כמכ יכתבו גט לאשתו ויהתכו ויתנו לה והיה בהן
אכר ובנו בין שרתם בהן עם ואדר בין שחתם האב עם
האדר הרי זה גט כשר שהאב עושה בהן עליו כמכ
ראב אמר לשנים כתבו ונתנו לתנו לפני שיויך
לאשתו או תנו לשליח שיוליך לה אדר כהן כותב ושני
הותמין ונותנין לשליח ואם הולוכו הן בעצמן ונתנו לה
אינו גט שלא עשה אותן שלוחין לגירושין כ עד יעשו יטלו
איתו כמנה ויתנוהו לשליח וחזרו ונתנו לה בכניהן או
בפני אדרי ורבותן הורו בגט זה ברבב יאמרו נראה כפני
שיבוש שהיה בניכחאות עלהן אכר לסופר כרוב
לי גט לאשתו כתבו ונתנו לבעל בלא עדים ונתנו הבעל
ונתנו לשליח ואכר לו הן גט זה לאשתו בפני עדים והלך
השליח ונתנו לה בפני עדים והרי זה ספק כגורשת שאין
השליח נאמן להתייך הורה אעפ שהיא גט אדר לא כפני
כתב העדים ידהתכו על הגט שהן כמכ שכתבוהו עדיין עד
שהיה יום בעיני ער ככו שבארנו ואם הרי זה גט
עדים שייעירו נגט זה הבעל נתנו לשליח לרעה בו הרי
זה כגורשת הרי זה גט זה לא אפי כמכ יעשו
ונתנו לה כמכ אם אינו גט הרי הוא כמכ יעשו
לה כמכ אדר כשר כפני יענה כרוב הרי זה גט אכר
אל תתנהו לה לא ביד ונתנו לה בעיניה אל תתנהו לה
לא בימין ונתנו לה בשמאל תנהו לה בים פתח ונתנו לה
בהוך הזמן אינו גט אל תתנהו לה אם בים פל ני ונתנו
לה כפני או מאדרי אינו גט שהרי הקפיד על עצמו של
יום וכן כל כיוצא ביה וב הגט שכתבה לבעלה
התקבל לי גיטי כמכ פלוני וקבלו לה כמכ אדר אינו
גט הבא לי גיטי כמכ פלוני והביאו לה כמכ אדר כשר
האכר לשלוחו הילך גט זה לאשתו בין שאכר לו
הילך בין שאכר לו את הולך והלה או נאנס כשלחו ביד
אדר ואם אכר לו לו כול כמנה חפץ פלוני ותן לה גט זה
הרי זה לא ישלחו ביד אחר ואם שיהו ביד אחר ויצאת
האשה לקראת השליח ונתנה החפץ תחלה ואחר כך נתן
לה הגט הרי זה כגורשת נתן לה הגט תחלה ואחר כך נתנה
החפץ אפי כיר שיהא ראשון אינו גט שהרי עבד על דברי
הבעל ברבר שכמכ בני ארם כקפירין עליו שהרי הבעל
אכר לו כול החפץ תהר ותן לה הגט והוא נתן ואדר כך נפל
אם לו תן לה הגט וטול כמנה חפץ פלו הרי זה לא ישלחנו
ביר אחר שאין רצונו שיהא פקדונו בי אדר ואם שלחו בי
אחר הרי זה גט בין שנתנה החפץ תחלה בין שלא נתנה לא
בסוף נתן לשלי הגט ואם לו א תתנהו לה לא ארה ונתנו
לאחר ונתנו לה אינו גט וכן אם אכר לו אל תתנהו לה
אתה תנהו לפלוני והוא יתנהו לה ונתנו לה העלי הראשון
אינו גט לפי שלא עשה שליח לגירושין נתן לו הגט
ואמר לו הולך גט זה לאשתו אכר לו השליח אינו מכירה
אמר לו הבעל תנהו לפלוני הוא מכירה הרי זה שליח שלא
ניתן לגירושין ואינו נתן הגט לא לפלוני שאכר הבעל
ואותו הפלוני הוא שליח לגירושין הוא שמוליכו לה או
משלחו ביד אחר אם חלה או נאנס נתן הגט לשליח
ואם לו לא תתנהו לה עד שלשי יום וחלה או נאנס בתוך
השלשים משלחו ביד אחר שאעפ שאינו עכשו שליח

הרי זה גיט וכתובתך כשר ונתקבלה כתובתה אם יש
בך כרי כתובתה ואם לאו יושלים כתובתה כל המגרש
על תנאי שכבשל הגט כגון שהתנה לה שלא תאכל בשר
ולא תשתה ויין כל ימי חייה או שתהיה מותרת לכל אדם
חוץ מפלוני או שהתנה עליה שאר תנאים קודם כתיבת
התורה אם היה תנאי כתוב כגון וחזר ומחקו ונתנו לה הרי
זו ספק מגורשת ואם היה התנאי על פה הרי זה נוטל הגט
ממנה וחוזר ונותנו לה בלא תנאי כלל או בתנאי כשר
כיצד הרי שנתן גט לאשתו ואם לה הרי את מגורשת בזה
ומותרת לכל אדם חוץ מפלוני אם נטלו ממנה וחזר ונתנו
לה ואם לה הרי את מותר לכל אדם או הרי זה גיטך הרי
זו מגורשת וכן כל כיוצא בו הנותן גט לאשתו על תנאי
שתתן לו מאתים וזו וחזר והתנה עליה תנאי אחר בפני
עדים שתשמש אביו שתי שנים לא ביטלו דבריו האחרונים
את הראשונים לא הרי זה כאום לה עשי אחר משני התנאי
רצת משמשת רצת נותנת ואין אחר מן הראשונים ואחר
מן האחרונים מצטרפין אבל אם התנה עליה שתתן לו
מאתים וזו וחזר והתנה בפני שנים שתתן לו שלש מאות
וזו כבר ביטל התנאי של מאתים וצריכה ליתן שלש מאות
וזו וכן כל כיוצא בזה התנה עליה שתעשה דבר זה
סתם הרי זה כמפרש יום אחר הואיל ולא פרש כמה זמן
תעשה כיצד אמר לה הרי זה גיטך על מנת שתעשה עמי
מלאכה על מנת שתשמשני את אבא על מנת שתניקי את
בני אם עשת עמו מלאכה או אם שמשה את אביו יום אחר
או שהניקה בני יום אחר בתוך הזמן שהבן יונק בו והוא
בתוך ארבעה ועשרי חדש הרי זה גט מת הבן או מת אביו
קודם שתינק או שתשמש אינו גט אמר לה על מנת
שתניקי את בני או תשמשני את אביו שתי שנים הרי זה
כשלבית הזמן שפירכת הבן או האב בתוך הזמן או שאם
האב אין רצוני שתשמשני אינו גט שהרי לא נתקיי התנאי
וכן כל כיוצא בזה הרי זה גיטך על מנת שתתני לי
לי מאתים זמן מכן ועד שלשים יום נתנה בתוך שלשי יום
מדעתו הרי זה מגורשת לאחר שלשים אינה מגורשת נתנה
לו בעל כרחו והוא אינו רוצה לקבל הרי זה גט פסול עד
שתתן מדעתו חזר ואמר לה בתוך השלשים יום הרי הן
סחולין לך אינה מגורשת שהרי לא נעשה התנאי מת בתוך
שלשים יום הואיל ושלמו השלשים יום ולא נתנה אינה
מגורשת אמר לה זה גיטך על מנת שתתני לי
כאתי וזו ולא קבע זמן ומת קודם שתתן אינה יכולה ליתן
ליורשו שלא התב עליה לא שתתן לו ולא בטל הגט שהרי
לא קבע זמן לפיכך אעפ שאבד הגט או נקרע קודם שימות
הרי זה לא תנשא לזר עד שתחלוץ הרי זה

גיטך על מנת שתתני לי כלי פלוני או בגד פלוני ואבד
אותו כלי או אותו בגד או נגנב אעפ שנתנה לו אלה וזו
ברמיו אינו גט עד שתתן אותו כלי או אותו בגד עצמו
עד שיבטל התנאי מי שנתגרשה על תנאי וקרשה אחר
קודם שיתקיים התנאי אם נתקיים התנאי הרי זה כקודשת
ואם לא נתקיים התנאי ובטל הגט אינה צריכה גט משני
שהרי אין קידושין תופסין בה אבל אם נשאת ולא נתקיי
התנאי ובטל הגט צריכה גט משני כמו שבארנו

פרק תשיעי

המגרש את אשתו לאחר זמן קבוע הרי זה מגורש כשיגיע
הזמן שקבע ודרי זה רומה לתנאי ואינו תנאי רומה לתנאי
שהיא מתגרשת כשיגיע הזמן שקבע ואינו תנאי שהמגרש
על תנאי הרי גירש זה עדיין לא גירש עד שיגיע אותו
הזמן לפיכך המגרש על תנאי צריך לכפול תנאו וזה אינו
צריך לכפול דברו ולא לשאר משפטי התנאים שבארנו
כיצד האומר לאשתו הרי זה גיטך ולא תתגרשי בו לא
לאחר שלשים יום אינה מגורשת לא לאחר שלשים יום
ואם מת חבעל או אבד חננו או נשדף בתוך שלשים אינה
מגורשת תלמי התניחו בנידי רשות הרבים
ונתנו גט לזר על מנת שתתני לי גט מגורשת

הואיל והיה הגט קיים ביום שמתגרשת בו ויחידה את
במקום שאינו רשות הרבים שצירי רשות הרבים אינו
כרשות הרבים וכן אם תלה הגירושין בעשה
רינו כרין מגרש אחר זמן כיצד כגון שאמר לאשה הרי זה
גיטך ולא תתגרשי בו עד שתתני לי מאתים וזו הרי זה
מתגרשת אחר שתתן ואינו צריך לכפול תנאו ולא לשאר
משפטי התנאים שבארנו שהרי לא גירש על תנאי לא עדין
לא גירש זה לא תלה הגירושין בעשיית כך וכך ואחר כך
תתגרש ומה בין המגרש על תנאי לזה שקבע זמן
לגירושין או תלאן במעשה שהמגרש על תנאי יש שם
גירושין ואין גומרין עד שיתקיים התנאי לפיכך כשיתקיי
התנאי נתגרשה אם היה הגט קיים אעפ שאינו ברשותה
ואינה צריכה לחזור ולטלו או להיותו ברשותה אחר
שנתקיים התנאי שהרי הגיע לידה תחלה בתורת גירושין
ואם נשאת קודם שיתקיים התנאי לא תצא כמו שבארנו
אבל התולה גירושין בזמן או במעשה לא הגיע גט
לירה בתורת גירושין לא בתורת פקדון עד הזמן שקבע
או עד שתעשה המעשה לפיכך כשהגיע הזמן צריכה להיו
הגט ברשותה או תחזור ותטלנו או שיהיה במקום שיוחדה
אותו בו אעפ שאינו רשותה כמו שבארנו ואח כך תתגרש
בו ואם נשאת קודם שיגיע הזמן שקבע או קודם שתעשה
המעשה שתלה בו הגירושין תצא והולך ממור שעדין היא
אשת איש גמורה ואין כאן שם גירושין הנותן גט
ביר אשתו ואמר לה אם לא תתני לי מאתים וזו אין זה גט
או אין את מגורשת הרי זה לא גירש כלל ואין כאן גט לא
על תנאי ולא תלוי במעשה וכן כל כיוצא בזה הרוצה
לגרש על תנאי ויהיה עני תנאו שלא תתגרש עד זמן פלוני
הרי זה מוציא ענין זה בלשון תנאי ויתלה התנאי בביתו
בזמן קבוע או בהליכתו כיצד כגון שיאמר לה אם לא באתי
מיכן ועד שלשים יום הרי זה גט ואם באתי בתוך שלשים
יום לא יהיה גט ונותן הגט בידה או יאמר לה הרי זה גיטך
על מנת שלא אביא למדינה זו עד שלשים יום וכן כל כיוצ
בזה התנה עליה שיהיה גט אם לא בא עד שלשים
יום למדינה זו והיה בא בדרך בתוך שלשים יום וחלה או
עיכבו נהר ולא בא עד אחר שלשים יום הרי זה גט אפילו
עומד וצוח הרי אני אנוס שאין אנוס בגיטין ואעפ שגיל
דעתו שאין רצונו לגרש התנה עליה שתתגרש כשיעבור
מגד פניה שלשים יום והיה הולך ובא הולך ובא ולא
נתיחד עמה כשולך ושהה שלשים יום תהיה מגורשת ואעפ
שהיה הולך ובא בתוך ליום הואיל ולא נתיחד עמה
הרי זה גט כשר ברא בשהתנה ואם הרי היא
נאמנת עלי לומר שלא פייסתיה אבל אם לא האמינה
חוששין שמא פייסה כשהיה הולך ובא ומחלה לו וחזר

ובטל הגט כשפייסה ומפני חשש זה יהיה הגט פסול אחר
שלשים יום וכן האומר לאשה הרי זה גיטך לאר
שנים עשר חדש והיה עמה במדינה חוששין שמא פייסה
עד שיאמר נאמנת עלי שלא פייסתי וכן כל התנאים שהן
תלויין ברצונה ואם רצת ומחלה אותן לבעלה בטל הגט
חוששין לה שמא פייס עד שיאמר נאמנת עלי ברא במגרש
מן הנישואין שלבו גם כה אבל במתגרשת מן האירוסין
אין חוששין לה שמא פייס הרי זה גיטך מעכשיו
אם לא באתי מכן ועד יב חודשים אין חוששין שמא באת
בא שאין דרך בני אדם לבוא בצנע ואם תם הזמן שקבע
ולא בא הרי זה מגורשת מת בתוך שנים עשר חדש אעפ
שאי איפשר שיבוא והרי היא מגורשת לא תנשא במקום
יבם עד אחר שנים עשר חדש כשיתקיים התנאי ברא
שהתנה שיהיה זה גט אם מת או חולה שהתנה שיהיה זה
גט אם מת מחולי זה לא אמר כלום שמשמע אם מת
לאחר מיתה ומשמעו מעתה לפיכך אם אמר אם מת הרי
זה כאומר לאחר מותי ואין גט לאחר מיתה אמר לה הרי
זה גיטך מעכשיו אם מת או מהיום אם מת הרי זה גט
וכשימות תהיה מגורשת אמר הרי זה גיטך מעכשיו או
מהיום לאחר מיתתי ומת ודרי זה ספק מגורשת שמא אחר

שמי שיש לו בן משפחתו חוששין לו ולא תתייבם אשתו
שמה שחוד שפחתו ואחר כך בא עליה ויש מי שהורה
שוראי שחררה שאין אדם עושה בעולתו בעולת זנות
וכל הרברים האלה רחוקים הם בעיני עד מאד מרדכי
ההוראה ואין ראוי לסמוך עליהן שלא אמרו חכמי חוקה
זו לא באשתו שגירשה בלבר או במקדש על תנאי ובעל
סתם שהרי אשתו היא ובאשתו היא שחוקתו שאינו עוש
בעולת זנות עד שיפרש שהיא בעולת זנות או יפרש שעל
תנאי הוא בעל אבל בשאר הנשים הרי כל זונה בחוקת
שבעל לשם זנות עד שיפרש כי הוא לשם קירושין ואין
צריך לומר בשפחה או גויה שאינה בת קירושין שאין
חוששין לה כלל והרי הבן כהן בחוק גוי ועבר עד שורע
בוראי שנשתחררה אמו או נתגיירה מי שהחזקה
אשת איש בין מן הנישואין מן האירוסין ויצא שמה בעיר
מגורשת אפי רוב העיר או כולה מעבירין הקול שנתגרשה
אין חוששין לה והרי היא בחוקת אבל אם יצא שמה בעיר
מקודשת והחוק הקול בבית רין שהרי היא מקודש בספק
כמו שבארנו ואחר כך יצא עליה קול שנתגרשה מאותן
הקירושין הקול אסרה והקול התירה והרי זו מגורשת
לא ישא אדם אשה ורעתו לגרשה ולא תהיה יושב תחתיו
ומשמשו ורעתו לגרשה ולא יגרש אדם אשתו ראשונה
לא אם כן מצא בה ערות דבר שנ כי מצא בה ערות דבר
וגו ואין ראוי לו למחר לשלח אשתו ראשונה אבל שנייה
אם שנאה ישלחנה אשה רעה בריועוניה ושאינה
צנועה כבנות ישראל הכשרות מצוה לגרשה שנאמ גרש לך
ויצא מרון ואשה שנתגרשה משום פריצות אין ראוי
לאדם כשר שישאנה שלא יאמרו זה הוציא רשעה מביתו
וזה מכניסה מי שנתחרשה אשתו הרי זה מגרשה
בגט ותהיה מגורשת אבל אם נשתת אינו מוציאה עד
שתברו ורבר זה תקנת חכמים היא כרי שלא תהיה הפקר
לפרוצין שהרי אינה יכולה לשמו עצמה לפי מניחה ונושא
אחרת ומאכילה ומשקה כשלה ואין מחייבין אותו בשאר
כמות ועונה שאין כח בבן דעת לרוד עם השטים בבית
אחר ואינו חיי לרפאותה ולא לפרותה ואם גרשה הרי זו
כגורשת ומוציאה מביתו ואינו חייב לחזור ולהטפל בה

פרק אחד עשר

אין נושאין את הקטנה והנושא קטנה יתומה ולא רצת
בעל הרי זו ממאנת והולכת ואינה צריכה ממנו גט שאין
קירושין שלקטנה קירושין גמורין כמו שביארנו וכן קטנה
שהשיאה אביה ונתאלמנה או נתגרשה כשהיא קטנה הרי
היא כיתומה בחיי אביה ואם נשאת כשהיא קטנה הרי
היא כיתומה בחיי האב ואם נשאת כשהיא קטנה הרי זו
ממאנת
החרשת אעפ
שנשואיה מדברי סופרים כנשואי קטנה לא תקנו לה
שתמאן כרי שלא יכנעו מלנשאה ממאנת היא
הקטנה בין מן האירוסין בין מן הנישואין בין בפני בעלה
בין שלא בפניו וכשם שממאנת בעל כך ממאנת ביבם
וממאנת בעל זה וממאנת בשני אם נישאת לאחר וכן
בשלישי אפי כמה פעמי כל זמן שהיא קטנה יש לה למאן
וקטנה שלא מיאנה אעפ שהיא גשואה והלכה ונתקדשה
לאחר כשהיא קטנה קירושיה הם הם מיאניה ועד
מתי הבת ממאנת כל זמן שהיא קטנה עד שתהיה נערה
או עד שידוע שהיא איילנית ברא בשלא בא עליה הבעל
אחר שנעשת בת שתיים עשרה שנה ויום ארד אבל אם
הגיע לזמן הזה ובעלה הואיל והבעילה קונה מן התורה
כמו שבארנו הרי זו אינה ממאנת ואינה צריכה בריקה
למיאון שחוקתה שהביאה סימנין הרי שנברקה ולא
נמצאו לה סימנין הואיל ונבעלה אחר שהגיעה לזמן הראוי
לסימנין הרי זו חוששין לה שמא הביאה ונשרו ולפיכך
צריכה גט מספק ואם מיאנה אחר שנברקה ונתקדשה
לאחר צריכה ממנו גט מספק ואם נשאת תצא מזה ומה
והולד ספק מסוד משניהן קטנה שלא מיאנה והגרילה

ואעפ שלא בעלה בעלה משנעשת בת שתיים עשרה שנה
ויום אחר הרי זו אינה ממאנת שהרי הגרילה וצריכה גט
מדברי סופרים שהרי לא בא עליה אחר שהגיעה לשני
נערות עד שגחושלה שמא הביאה סימנין ותהיה ספק
מקודשת ולא בא עליה אחר שהגרילה כרי שתהיה אשת
איש גמורה ונמצאת שאינה צריכה גט לא מנשואי קטנות
שהן מדברי סופרים לפיכך אם עמדה ונתקדשה
אחר שגרלה תופסין בה קירושין של שני ואם גירש
הראשון יכנס השני אבל אם גירש שני לא יקיים ראשון
שמה יאמרו החזיר גרושתו מאחר שנתארכה ואם בא
עליה שני קודם שיגרש ראשון תצא מזה ומה מפני שרוב
לאשה ששבעה שבת בעלה ונשאת ואחר כך בא בעלה
ואין הולד מן השני ממזר ואם בא עליה ראשון קודם
שיגרש שני הולד ממזר אי זו היא קטנה שצריכה
למאן מבת שש עד בת עשרה ענים בודק אתה לפי יופי
רעתה אם יודעת לשמך קירושין ושהן קירושין לא שתשכו
אותן כדרך שמשמרת האנו ותמרה וכיוצא בהן הרי זו
צריכה מיאון ואם אינה יודעת לשמך קירושיה אינה
צריכה למאן לא הולכת לבית אמה כאלו לא נתקדשה
מעולם ופחותה מבת שש אפי יודעת לזכור אינה צריכה
מיאון ויתרה על בת עשר אפי סכלה ביותר צריכה מיאון
וכל מי שהשיאה אחיה או אמה או קרובה שלא לרעתה
אינה צריכה למאן כיצד כמאנת אוכרת בפני שני
עדים אין רצוני בפלוגי או אין רצוני בקירושין שקרשני
אמי או אחי וכיוצא בדברים אפי היו אורחין מכובדין
בית בעלה והיא עוכרת ומשקה עליהן ואכרה אינה רציה
בפלו בעלי הרי זה מיאון השנים עככאנת הקטנה
בפניהן כותבין לה ביום פלו מיאנה פלני בת פלו בפנינו
בפלו בעלה וחותרין לה וזה הוא גופו של גט כיאו
וגט מיאון אינו כגט הגירושין שנתנינו סגרשואינו צריך
כתיבה לשכה ולא כסירה ולא רבר כמשפטי גט הגירושין
ואין כותבין בו טופסי הגט שמא ייראה כגט גירושין לפי
שאינו לא כמעשה בית רין השנים שמכאנת בפניהן
צריכין שיהו מכירין אותה ואת בעלה שכיאנה בו לפיכך
כל מי שראה אותה שכיאנה ושמע מיאניה יש לו לכתוב
גט מיאון לה אעפ שאין מכירין וכבר נהגו ישראל לכתוב
גט מיאון בנוסח זה

גט מיאון

בכך בשבת כך וכך יום לדרש פלו שנת כך וכך לכנין פלו
מיאנה פלנית בת פלו בפנינו ואמרה שאמי או אחי הטעוני
והשיאני או קירשוני ואני קטנה לפלו בר פלו והשרא
גיליתי דעתי קרמיטון דלא צבינא ביה ולא קאימנא עימיה
וברקנא פלני רא ואת ברר לנא דערין קטנה היא וכתבנא
והתכנא ויהיבנא לה לזכו ולראיה ברורה פלו בר פלו
פלו בר פלו עד המגרש את אשתו ונתקדשה לאחר
אעפ שלא בעלה נאסרה על הראשון ואם החזיר הראשון
ובעלה לוקה וכופין אותו להוצי שג לא יוכל בעלה הראשון
וגו זינת עם אחר כשהי גרושה מותרת לחזור לבעלה שנ
ויצאה מביתו והלנה והיתה לאיש אחר הוייתה לאיש
אחר שהיא הקירושין היא שאוסרת אותה על בעלה
לחזור לו ובכלל לאו זה שכל אשה שזינתה תחת בעלה
נאסרה עליו ולוקה עליה שנ אחרי אשר הושמאה והרי
נשמאה לא אם כן היתה אשת ישראל שנאנסה לפיכך כל
אשת שנאסר על בעלה על ידי קינוי וסתיר אם בעל אותה
מכין אותו מכת מרדות ואם עבר והחזירה אחר שגרשה
ויציא בגט חרש שגירש ברמיוה כמו שביארנו והלכה
ונתקדשה לחרש אחר ואין צריך לומר לפקח אסודה לחזו
לבעלה החרש אבל אשתו של פקח שנתגרשה והלכה
ונשאת לחרש ונתגרשה מותרת לחזור לבעלה הפיקח
הממאנת באיש אינה מגורשת ממנו ורינה עם בעלה
שמיאנה בו כרינה עם מי שלא קירשה מעולם היא מותר
בקרוביו והוא מותר בקרובותיה ולא פסלה מן הכהונ ואם

לגירושין והואיל ולאחר שלשים יום יהיה שליח גירושין
עושה שליח אחר בתוך שלשים יום ברא בשלא היה
בעלה עמה במדינה או שהיתה מתגרשת מן האירוסין
אבל אם מתגרש מן הנשואין ובעלה עכה במדינה חוששין
לו שמא פייס ואינו עושה שליח בתוך השלשים אלא אם
כן אמר נאמנת עלי שלא פייסתי אבל נותן הגט לה לאחר
שלשים וחוששין לה כמו שבארנו עד שיאמר נאמנת עלי
שלא פייסתי

פרק עשרי

כל מקום שאמרנו בחבור זה שהגט בטל או אינו גט או
אינה מגורש הרי זה גט בטל מן התורה ועדיין היא אשת
איש גמורה ואם נשאת תצא והולך ממזד האם היה
בעלה כהן לא נאסרה עליו משום גרושה חוץ מן המגרש
את אשתו ואמר לה הרי את מגורשת ממני ואין את מותר
לכל שאעפ שאין זה גט הרי זה פסולה לכהונה מרביתה שנ
ואשה גרושה מאישה אמרו חכמים אפי לא נתגרשה אלא
מאישה ולא הותרה לכל נאסרה לכהונה וזהו ריח הגט
שפוסל בכהונה מרביתה וכל מקום שאמרנו בחיבו
זה שהגט פסול הרי זה פסול מרבתי סופרים בלבד ונפסלה
בו מן הכהונ מרבתי תורה ולא תנשא לכתחלה ואם נשאת
לא תצא והולך כשר וכותבין לה גט אחר כשר ונותנין לה
והיא תחת בעלה ואם אי איפשר לכתוב אחר והיה הבעל
ותיק וגירש מעצמו הרי זה משובח אם אין לה בנים אבל
אם יש לה בנים לא יוציא מפני פסול הגט שמא יוציא לעז
על בניו וכל מקום שאמרנו בחיבור זה הרי זה ספק
גירושין או שהיא ספק מגורש לא תנשא ואם נשאת תצא
והולך ספק ממזד מפני שהיא ספק ערוה וכן אם גירש את
אשתו בגט פסול או שהיתה ספק מגורשת ורצה להחזירה
הרי זה מותרת לבעלה ואינו צריך לחרש הנשואין ולכרך
שבע ברכות ולכתוב כתובה עד שתתגרש גירושין גמורין
כל מי שנשאת בגט בטל הרי זה צריכה גט מבעל
שני מרביתה כרי שלא יאמרו אשת איש יוצאה בלא גט
וצריכה גט מן הראשון להתירה לשאר העם ונאסרה על
שניהם לעולם אעפ שנבעלה בשגנה כרי שלא יאמרו החזו
זה גרושתו אחר שנשאת ואם עבר אחר משניהן והחזירה
יוציא וכן הדין באשה שבאו עדים שמת בעלה
ונשאת ואחר כך בא בעלה בין שהיה בעלה פקח בין שהיו
חרש בין שנשאת לפקח בין שנשאת לחרש שאין קידושין
קידושין נמורין תצא משניהם וצריכה גט מזה וסוה ונאסר
על שניהן עולמית הרי שנתקדשה ואחר כך בא בעלה
או נמצא הגט בטל הרי זה מותרת לבעלה ואינה צריכה
גט משני שאין קידושין תופסין בעריות ואין חוששין שמא
יאמרו אשת איש יוצאה בלא גט כיון שלא נשאת יאמרו
תנאי היו בקידושין ולא נתקיים האשה שנשאת ונמצא
הגט בטל או בא בעלה אחר ששמעה שמת אין הבעל
הראשון והשני זכאין לא במציאתה ולא במעש יריה ולא
בהפר נרדיה וכל פירות שאכלו שניהן אחר שנשאת
אין מוציאין מהן ואין לה כתובה ולא תנאי מתנאי כתובה
ולא מזונות לא על זה ולא על זה ואם נשלה מזה או מזה
תחזיר וכל מה שבלה או אבר מנכסיה אפילו מנכסי צאן
בחול אין מוציאין אותן לא מזה ולא מזה והולך מן השני
ממזד ואם בה עליה הראשון קודם שיגרש השני הרי הולך
ממזד מרביתן גירשה השני ונשלה ממנו כתובה
ואחר כך בה בעלה או נמצא הגט בטל אין מוציאין מירה
מה שנשלה לא מן המזונות ולא מן הכתובה וכן הדין
במחוי שקידש אשה והלך ושמע בו שמת ויבסאת אשתו
וצריך כך בא תצא מזה ומזה וצריכה גט מזה ומזה וכל
הדמים והלו באים בה וכן אם קידש אשה והלכה למדינה
אחיה ושמע שמתה ונשאת אחרת וצריך כך נודע שלא
מתה צריכת שתיקן ממנו גט וכל חרדיכי הוא מהן אבל
אם הלכה אשתו ונשאת למדינה אחרת ושמע בה שמתה
והשתיקה ונשאת אחרת ונשאת קודמת אין אחרונה צריכת

מכני גט ואשתו מותרת וכן שאר העריות שנשאת בחזקת
התר ונמצאו ערוה אינן צריכות גט שאין קידושין תופסין
בעריות ומפני כה הצריכו אחות ארוסתו גט שבא
יאמרו תנאי היה באירוסין וכרת נשא אחותה והואיל
ויצאה אחותה בגט אחותה שהיא ארוסתו הראשונה
אסורה כרי שלא יאמרו נשא אחות גרושתו כתב
הסופר ושעה ונתן גט לאיש ושובר לאשה או שמעו הן
ונטל הבעל הגט ונשלה היא השובר וכמרום להן שנתגרש
ולאחר זמן הרי הגט יוצא מתחת ירי האיש אם לא נשאת
הרי זה אינה מגורשת ונתגלה הרבר שעדיין לא נתגרשה
ויתן לה הגט בפנינו ותהיה מגורשת משעת נתנינו ואם
נשאת ואחר כך הוציא הבעל את הגט ואמר עדיין לא
נתגרשה שהרי הגט בירי ולא הגיע לידה אין שומעין לו
לאוסרה על בעלה אלא הרי זה בחזקת גרושה ונפל הגט
מידה וכיצאו זה והרי בא לאוסרה על הבעל השני
המוציא את אשתו משום שם רע או משום שהיא פרוצה
בנדרים אומרין לו הוריעה שמפני זה אתה מוציאה כרי
ליוסרה ורע שאין אתה מחזירה לעולם ומפני מה המוציא
את זו לא יחזירה לעולם גזירה שמא תינשא לאחר ותעש
תשובה ותהיה צנועה תחתיו ויאמר הראשון אילו הייתי
יודע שכן הוא לא הייתי מגרשה ונמצא כמגרש על תנאי
ולא נתקיי שנמצא הגט בטל למפרע לפיכ אומ לו במזד
בלבד לגרשה שאין זה חוזרת לך לעולם ואם עבר והחזיר
קודם שנתקדש לאחר לא יוצי וכן המוציא את אשתו משום
איילונות או משום שרואה דם בכל עת תשמיש הרי זה לא
יחזיר לעולם שמא תינשא לאחר ותלך האיילונות ותתרפ
הנידה ויאמר לו הייתי יודע שכן הוא לא הייתי מגרש
ונמצא הגט בטל והבנים ממזרי ואם עבר והחזיר לא יוצי
שליח שהביא גט חוץ לארץ ואמר בפני נכתב
ובפני נחתם הרי זה לא ישאנה שאנו חוששין שמא עיניו
נתן בה ולפיכך העיד לה וכן העד האחר שהעיד לאשה
שמת בעלה ונשאת על פיו הרי זה לא ישאנה וכן החכם
שאסר את האשה על בעלה בנדר הרי זה לא ישאנה וכן
הנטען על השפחה ונשתחררה על הנכרית ונתגיירה הרי
זה לא ישאנה וכן גוי ועבר הבא על בת ישראל אעפ
שחזר הגוי ונתגייר העבר ונשתחרר הרי זה לא ישאנה
וכולן אם עברו ונשאו אין מוציאין מידם וכולן שהיו
להם נשים ומתו נשותיהן או שנתגרשו והיו הנשים הן
שהרגילו את בעליהן לגרשן הרי זה מותרות להנשא להן
לכתחלה וכן אם הלכו נשים או נשאו לאחרים ונתאלמנו
או נתגרשו הרי זה מותרות להנשא להן לכתחלה וכל אחד
מהן מותרות להנשא לבן העד שהעיד לה או לבן החכם
שאסרה על בעלה אבל הנטען עליה או לשאר קרובין
שאין אדם חוטא כרי שיהנה אחר ומותרת האשה להנשא
לאחר מעירי גירושה או מעירי מיאונה או לאחר מן
הדיונים שחלצה בפניהם שאין חוששין אלא לעדות אחר
ולעולם יתרחק אדם מעדות מיאון ויתקרב לחליצה
המגרש את אשתו וחזר ובעלה בפני עדי קודם שתינשא
לאחר בין שגרשה מן הנשואין בין מן הארוסין והואיל
ואשתו היתה הרי זה בחזקת שהחזירה ולשם קידושין בעל
ולא לשם זנות ואפילו ראו אותן שנתן לה מעות שחזקה
היא שאין אדם עושה בעילתו באשתו בעילת זנות והרי
בידו לעשותה בעילת מצוה לפיכך הרי זה בחזקת מקורש
קידושי ודאי וצריכה ממנו גט שני נתייחד עמה
בפני עדים והוא שהיו שני העדים כאחד אם היתה
מגורש מן הנשואין חוששין לה שמא נבעלה והן הן עירי
יחוד הם הם עירי ביאה שכל המקדש בביאה אינו צריך
לבעול בפני עדים לא יתייחד בפניהן ויבעול כמו שבארנו
לפיכ צריכה גט מספק והרי היא ספק מקורשת ואם היתה
מגורשת מן הארוסין אין חוששין לה שהרי אין לבו גם כן
הודו מקצת הגאונים שכל אשה שתיבעל בפני
עדים צריכה גט חזקה שאין אדם עושה בעילתו בעילת
זנות וחזרילו והוסיפו כדכ זה שעלה על רעתם עד שהיו

במדין ברבר העשו להגלות לכל ואי אפשר להכחיש
ולא לטעון טענה שאם הוא חי סופו לבא או יורע שהוא
הוא וכן אם בא עד אחר והעיד לה שמת בעלה תנשא
על פיו שהדבר עשוי להיגלו אפי עבר או אשה או שפחה
ועד מפי עד כפי עבר מפי שפחה מפי קרוביו נאמנין לומר
מת פלו ותנשא אשתו או תתייבס על פיהם והכל נאמנין
להעיד לה עדות זו חוץ כחמש נשים שחוקתם שונאות זו
את זו שאין מעידות זו לזו במיתת בעלה שמא יתכוונו
לאוסרה עליו ועדיין הוא קיים ולא הן חמותה ובת
המיתה וצרתה ויבמתה ובת בעלה אפי גוי המשיח
למי תוכו נאמן ומשיאין על פיו כמו שיתבאר ואם נתכוון
להעיד אינו נאמן וכן הפסול בעבירה מן התורה אם בא
העיד באשה שמת בעלה אינו נאמן ואם היה כפיח לפי
הוכחו נאמן אין זה פחות מן הגוי אבל פכו מדבריהן נאמן
לעדות אשה בא עד אחר והעיד שמת בעלה והתירוה
להנשא על פיו ואחר כך בא אחר והכחיש את הראשון
ואמר לא מת הרי זו לא תצא מהתירה ותנשא שער אחר
נאמן בעדו אשה כשני עדים בשאר עריות ואין דבריו של
אחד במקום שנים באו שניהן כאחד זה אומר מת זה
אומר לא מת אשה אוכרת בת ואשה אוכרת לא מת הרי
זו לא תנשא ואם נשאת תצא מפני שהיא כפק ואם נשאת
לעד שהעיד לה והיא אוכל בריא לי שנת ורי זו לא תצא
באו שנים ואמרו לא מת אעפ שנשאת תצא ברא
בשהיתה האחד שנשאת על פיו כמו שנים שראו והכחישו
אותו כנגד שנשאת על פי איש ובאו שנים ואמרו לא מת
או שנשאת על פי אשה או על פי עצמה ובאו שתי נשים
או שני פסולין של דבריהן ואמרו לא מת אבל עד
כשר אוכר מת ונשים רבות אוכרו לא מת או פסולין אום
לא מת הרי זה ככחצה לכחצה ואם נשאת לאחר מעידה
והיא אוכרת וראי בת הרי זו לא תצא אשה אוכרת
מת או היא שאמרה מת בעלי ואחר כך בא עד כשר ואמר
לא מת הרי זו לא תנשא ואם נשאת תצא
אשה אוכרת לא מת ושתי נשים אוכרות מת הרי זו תנשא
וכן אם אמרו עשר נשים לא מת ויא אוכרות מת
הרי זו תנשא שאין אוכר שנים כמאה לא בעדים כשרים
אבל בפסולין הלך אחר הרוב בין להקל בין להחמיר
שני עדים אוכר מת ושנים אוכר לא מת הרי זו לא תנשא
ואם נשאת תצא כפני שהוא כפק ואם נשאת לאחר
מעידה והיא אוכרת בריא לי עמת הרי זו לא תצא
וכי שיש לו שתי נשים ובאה אחת מהן ואמרה מת בעלי
הרי זו תנשא על עצמה כמו שבארנו וצרתה אכורה שאין
צרה מעידה לחבירתה ואפי נשאת זו תחלה אין אוכרין
או לא מת בעלה לא היתה אוכרת עצמה עליו שמא

כשנאתה בצרתה רוצה היא שיאכרו שתיהן עליו ואת
אוכרת מת בעלי וצרתה מכחשת אותה ואוכרת לא מת
הרי זו תנשא כשם שאינה מעידה לה להתירה כך אינה
יסלה להעיד לה לאוסרה ואת אוכרת מת וצרתה אום
נהרג והוא ושתיהן אמרו שאינו קיים הרי זו ינשא

פרק שלשה עשר

האשה שאמרה לבעלה גירשתי בפני פלוני ופלוני ובאו
אותן העדים והכחישו ואחר כך הלכה היא ובעלה ושלוס
בעולם ובאה ואכרה מת בעלי אינה נאמנת שזו החוקה
שקדנית ורוצה להשמש מתחת בעלה בא עד אחר והעיד
לה שמת בעלה לא תנשא שמא היא שכרה אותו ואם
נשאת לא תצא שהרי יש לה עד וכן אם היתה מלחמה
בעולם ובאה ואמרה מת בעלי במלחמה אינה נאמנת
ואעפ שהיה שלום בינו לבינה תסמוך דעתה על דברים
שרובן למיתה ותאמר מת כגון שנהרגו הראשונים והאחרונים
שהיו בעלה באמצען שהרי היא אום מאחר שנהרגו או ואו
הרג הוא בכלל לפי אינה נאמנת ואפי אמרה מת במלחמה
קברתיו אבל אם אמרה מת על מנתו נאמנת לא החוקה
לחמה בעולם ובאה ואמרה מלחמה היתה במקום פלוני

וכת במלחמה לא תנשא לכתחלה ואם נשאת לא תצא
וכן האשה שאמרה כת בעלי תרח הכמולת אינה נאמנת
וכן אם היה שילוח נחשים ועקרבים ואמרה נשתי נחש או
עקרב ומת אינה נאמנת שמא תכמו דעתה על רוב אנשי
שמתו כך בנשיכה אמרה עשיתי יצונו בית או מערה
הוא מת ואני נצלתו אינה נאמנת כשם שצנענה לה נסוך
נעשה לו היתה שנת רעבון ואמרה כת בעלי אינה נאמנת
כת וקברתיו נאמנת אמרה נפלו עלינו גוים או לטטים הוא
נהרג ואני נצלתו נאמנת שאין דרכן להרוג את הנשים
כרי שנ כשם שנוצלה היא כך נוצל הוא היה דבר בעולם
ואמרה כת בעלי אינה נאמנת עדבר פשיט כפי כל אדם
שבשנת הדבר זה הו זה כת ואיפשר שימותו ברבר
נערים הזקים וינצלו הזקנים החולים ולכי זה אין דושאין
לה שמא סככה דעתה על רוב הכתים כבר אמרנו
שער מפי עד כשר לעדות אשה ברא שעכע מפי בן דעת
שמת פלוני כגון עבר או עפדה אבל אם עכע כגו שמה
אנכפני לפי אינו מעיד ואין כומכין על דבריהם
שמע מן התינוקו שהן אוכרין עכשיו באנו כדמכר פלוני
כך וכך סופרנין היו עם וכלו הדמס ופלו יצא אחר כמתו
כד וכך עשו בכמתו הרי זה מעיד כפידן על פי דבריהם
האו וכיוצא בהן וכשיאין את אמתו יצא יצא
הרגתי את פלוני הרי זו תנשא על פיו ישא נדה ושם
עצמו רשע והרי העיד שמת כבר אמרנו שהגוי המשיח
לפי תומו כשיאין על פיו מיצד ה הגוי כשהיה רובו
ואוכר או לפלוני עמת כמה היה נאה וסכה גורמה
עמי או שהיה משיח ויכ מהותו בית דודך ויכ
שהיה מהלך עכמו וכת ורבהו כד כד זה שמת הרי
וכיוצא ברברים האו שהן כולאין שאין כונתו להעיד הרי
זה נאמן וישראל ששכע כגוי המסיל לפי תוכו כשר ששכע
ככנו ותנשא על פיו ברא שלא היתה שם אמתל אבל אם
הה שם אמתלא בשוהת הווי שביא לא יתכוין לא לרבר
אחר ככו שאמר לארד עשה לי כך וכך שלא אורחין אחר
כדרך שהרגתי פלוני ואין זה כשיה לפי תומו שמתו
להטיל אימה על זה וכן אם שמע מערכאי יאל גוים שאמרו
הרגנו פלוני אינן נאכנין שהן מחוקין ידי עצמן בכוב כרי
להטיל אימה וכן כל כיוצא ברברים או גוי שמת
לפי תומו תחלה אעפ ששאלו אותו אחר כך וברקוהו עד
שיפרש כל הכאורע הרי זה נאמן וכשיאין על פיו
כבר הודענו שהעד שאמר שכעתי שמת פלוני אפילו שבי
כאשה שעכעה בעבר הרי זה כשר לעדות אמת וכשיאין
על פיו אבל אם אמר הער או האשה או העבד כת פלוני
ואני ראיתו שמת יואלי אותו היאך ראיתה ובכת דעת
שמת אם העיד ברבר ברר נאמן ואם העיד ברברים

שרובן לכיתה אין כשיאין את אשתו שאין מעידין על
הארם שמת לא בטרואוהו שמת וראי ואין בו ספק
כיצד ראוהו שנפל לים אפי טבע בים הגדול אין מעידין
עליו שמת שמא יצא בכנו אחר ואם נפל לכים כקובצו
כגון בור או מערה שעוכר ורואה כל סביבו ושדה כרי
שתצא נפשו ולא עלה בעיד עליו שמת ומשיאין את אשתו
וכן אם השליכוהו בים והשליכו מצידה אחריו והעלו ככנו
אבר שאי אפשר שניטל מן החי ויחיה הרי זה מעיד עליו
שמת ומשיאין את אשתו ראוהו שנפל לגוב אריות
ונמרים וכיוצא בהן אין מעידין עליו איפשר שלא יאכלוהו
נפל להפירת נחשים ועקרבים או לתוך כבשן האש או לתו
יורה רותהת כלאה יין או שבן או ששהשו שני סימנין או
רובן אפי עמד וברח מעידין עליו שמת שודאי סופו למות
וכן כל כיוצא בזה מדברים שאי אפשר שיחיה לא ימות
מיד בזמן קרוב הרי זו מעידין עליו ראוהו צלוב והעוף
אוכל בו אעפ שדקדוהו או ירו בו חצים אינו מעיד עליו
שמת ואם ראו העוף אוכל במקום שהנפש יוצאה בנשילתו
כגון מוחו או לבו או בני מעיו הרי זה מעיד עליו שמת
עד אחר שאמר ראיתו שמת במלחמה או במפולת או
שטבע בים הגדול ומת ופוצ דבריו או שרובן למיתה או

נשאת לאחר ונרשה האחר או מת או מיאנה בו מותרת לחזור לראשון ולא עיר לא אפי גירשה הראשון והחזירה ומיאנה בו ונשאת לאחר אחר שמיאנה בו ונרשה האחר מותר לחזור לראשון שכל היוצאה במיאון אעפ שקרמו נט הריו זו כמי שלא נתגרשה ממנו בנט מעולם ומותרת לחזור לו אבל המגרש את הקטנה בנט ונשאת לאחר ומיאנה בו אסורה לחזור לראשון מפני שיצאת ממנו בנט אעפ שיצאת מן האחרון במיאון ואין צריך לומר אם גירשה האחרון או מת וכן אסורה לאבי הראשון ולבנו ולאחיו כשאר הגרוש אעפ שיצאת מן האחרון במיאון הממאנת ביבם אסורה לאביו מפני שנראת ככלתו בעת שמת בנו אבל לשאר קרובים מותרת לפיכך אם מיאנה באחד מן היבמין מותרת לאחיו כל אשה שנתגרשה או שנתאלמנה הריו זו לא תנשא ולא תתארס עד שתמתין תשעים יום חוץ מיום שנתגרשה או שמת בעלה בו וחוז מיום שנתארסה בו כרי שידוע אם היא מעוברת או אינה מעוברת להבחין בין זרעו של ראשון לזרעו של אחרון ומיום כתיבת הגט מונין למגרשת ואפי היה על תנאי או שלא הגיע לידה לא לאחר כמה שני מיום הכתיבה מונין שהריו אינו מתייחד עמה משכתבו לה ונזירת חכמים היא שאפי אשה שאינה ראויה לולד ואפי נתגרשה או נתאלמנה מן האחרון צריכה להמתין תשעים יום אפי קטנה או זקנה או עקרה או אילונית ואפי בעלה במדינה הים או חולה או חושש בבית האסורין ואפי בתולה מן הארוסין צריכות להתנות תשעים יום שפחה שנשתחררה ונזירת שנתגיררה ממתנין תשעים יום ואפי גר ואשתו שנתגירו גפרושיין אותן תשעים יום כרי להבחין בין זרע שנורע בקרושה לזרע שלא נזרע בקרושוכן יפת תואר אף על מי שנתנה לה תורה ליום לתקנת עצמה צריכה להמתין צ יום לתקנת הוולד והשלשים מכלל התשעים הממאנת אינה צריכה להמתין לא גזרו לא בגרושה וכן המונה אינה צריכה להמתין מפני שמשמרת עצמה שלא תעבר וכן אנוסה ומפותה אינן צריכות להמתין מי שנשאת בטעו ונזרע שהיא אסור לבעלה והוציאהו בית דין מתחתיו אם היתה קטנה שאינה ראויה לולד אינה צריכה להמתין שוה רבד שאינו מצוי היא וכל דבר שאינו מצוי ברוב לא גזרו בו התארים בתוך תשעים יום מנדין אותו אירס וברח אין מנדין אותו כנס בתוך תשעים יום מפרישין אותו עד אחר זמן ויעמוד עם אשתו

וכן גזרו חכמים שלא ישא אדם מעוברת חבירו ובניקת חבירו ואעפ שהזרע ידוע למי היא מעוברת שמא יזיק הוולד בשעת תשמיש שאינו מקפיד על בן חבירו ומניקה שמא יתעכר החלב והוא אינו מקפיד לרפאת החלב ברברים המועילין לחלב כשתתעכר כמה הוא זמן היניקה ארבעה ועשרים חדש חוץ מיום שנולד בו ומיום שנתארסה בו כשם שאסו לישא כך אסור לארס עד אחר זמן אפי נתנה בנה למניקה או שנמלתו בתוך ארבע ועשרים חדש לא תינשא מת בנה מותרת לינשא ואין חוששין שמא תהרגנו עבר ונשא מעוברת או מניקה בתוך זמן זה יוציא בנט ואפי היה כהן ואם היה ישראל יחזירנה לו אחר כך חדש של מניקה נשא וברח ולאחר זמן בא וישב עם אשתו אין בכך מלום אירס מעוברת או מניקה אין כופין אותו להוציא ולא לכנס עד אחר זמן היניקה או עד שימות הוולד

פרק שנים עשר

האשה שבאה ואמרה אשת איש הייתי וגרושה אני נאמנת שפחה שאסר הוא חפה שהתיר החזקה אשת איש ובאה ואמרה גירשני בעלי אינה נאמנת להתיר עצמה לשוק אבל פסלה עצמה לכהן לעולם ואם מת בעלה חוששין לדבריו וחולצת ולא מתייבמת חיו לה שני עדים שהיא גרושה אעפ שאין שם גט ודרי זו תינשא לכהן והנשאת גט מותרת ירה ואמרו גרשנו בעל בית דין זה נאמנת הנשוא

בו אעפ שאינו מקיים כמו שבארנו בא הבעל ועירער אם אסר לא נתתיו לה לא נפל ממני ומצאה אותו אינו נאמן שהרי הורה שכתבו לה והרי הוא יוצא מתחת ידה אבל אם אסר הבעל על תנאי היה פקרון היה מעולם לא כתבתיו מזוייף הוא יתקיי בחותמיו או בעירי מסירה כבו שבארנו ואם לא נתקיים אינה מגורשת להיות מותרת לאחרים אבל פסלה נפשה מכהונה כמו שבארנו שהרי פסלה עצמה בהוראת פיה ועשת עצמה כחתיכ של איסור באה ואמרה בפני בעלה גרשתי ואבר נשי והוא אומ' לא גרשתיך אעפ שהחזק אשתו הריו זו נאמנת חוקה אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה אמר הבעל גירשתי את אשתי אינו נאמן וחוששו לרבריו ותהיה ספק מגורשת ואפי הודת לו שגרשה אינו נאמן שמא יתכוין לקלקלה או בנט בטל גירשה והיא אינה יודעת כווד האיסור שלה לפיכך אומרי'ן לו אם אמת הרבר הריו אתם קיימין גרש אותה עתה בפנינו שנים אומרי'ן נתגרשת ושנים אומרי'ן לא נתגרשה אפי הבעל עומד והיא אומרת לא גרשתי הריו זו בחזקת אשת איש גמורה מפני שהעירי סומכין אותה ואיפשר שתעיו פניה לפיכך אם נשאת תצא והולד ממור ברא בשאמרו עכשו נתגרשה שהרי אומר לה אם אמת הרבר הוציאי גיטיך אבל אם אמרו הערים מכמה ימים נתגרש יש לומר אבר הגט והואיל והיא אומרת גרושה אני בוודאי ושני עדים מעירי'ן לה אעפ שהשנים מכחישי אותן אם נשאת לאחר מעריה לא תצא שהרי היא ובעלה יודעין בוודאי שהיא מותרת וחוקה היא שאין מקלקלין עצמן אבל אם נשאת לאחר הואיל והרבר אצלו ספק וכן אם אמרה אני יודעת אפי נשאת לאחר מעריה הריו זו תצא והוולד ספק ממור אברו שנים ראינוה שנתגרשה ושנים אומרי'ן לא ראינוה אם הו' כולם שרויים בחצר אחת הריו זו לא תינשא ואם נשאת לא תצא והוולד כשר שבני ארס עשוין לגרש בצנעה האשה שלא החזק אשת איש ובא עד אחד ואם אשת איש היתה ונתגרשה ובא עד אחד ואם לא נתגרשה הריו שניה מעירי'ן שהיא אשת איש ואח מעיר שהיא גרושה ואין רביו על אחד במקום שנים ולפיכך לא תנשא ואם נשאת תצא אשה ושני אנשים שבאו ממדינה אחרת זה אומר זו אשתי וזה עברי וזה אומר זו אשתי וזה עברי והאשה אומרת שניהן עבריי הריו היא מותרת לכל ואעפ ששנין החזיקה אשת איש הואיל וכל אחד מהן העיר לעצמו אינן נאמנין שלוח קבלה שהוציא גט מתחת ידו והבעל אומ' מזוייף הוא יתקיים בחותמיו או בעירי כסיה כמו שבארנו אמר הבעל פקרון נתתיו לו והשליח אכר לגירושין נתנו לו השלוח נאמן וכן אם היה הגט יוצא מתחת ידו האשה והיא אומרת שלוח זה נתנו לו והשליח אומר כן נתתיו לה ולגירושין נתנו לי והבעל אומ' לא נתתיו לו לא לפקרון השליח נאמן והיא מגורשת אבר הגט אעפ שהבעל אומ' לגירושין נתתיו לשליח והשלי אומ' נתתיו לה הריו זו ספק מגורשת שהרי החזקה אשת איש ואין כאן אלא עד אחד ובעל ואפילו אמרה האשה בפני נתנו לו לגירושין ונתנו השליח לי הואיל והבעל והשליח סועדין אותה איפשר שתעיו פניה ושכא לא נתגרשה שלוח קבלה שקיבל גט לאשה ושלוחו לה בפני שני עדים והגיע הגט לידה ונטלתו והרי הגט יוצא מתחת ידה והיא אינה יודעת אם בעלה שלחו לה או שלי קבל שלה או שלוחו של בעלה הריו זו מגרש כמו שבארנו בא בעל וערער שלא כתבו או שהוא אגט בטל יתקיים בחותמיו שהרי ערי מעירי'ן שהגט שנתנו לה יצא מתחת יד שלוחה שידו כירה ואעפ שהיא אינה יודעת הריו העיר ידעו ואם לא נתקיי אינה מגורש מי שהחזקה אשת איש והלכה היא ובעלה למדינת הים ושלום בינו לבניה ושלום בעולם ובאה ואמרה מת בעלי נאמנת ותנשא או תהייבם חוקה שאינה מקלקלת עצמה ותאסור עצמה על בעלה הראשון ועל זה ותפסיד כתובתה מזה ומזה ולהיות בניה

והשליח אומר כן נתתיו לה ולגירושין נתנו לי והבעל אומ' לא נתתיו לו לא לפקרון השליח נאמן והיא מגורשת אבר הגט אעפ שהבעל אומ' לגירושין נתתיו לשליח והשלי אומ' נתתיו לה הריו זו ספק מגורשת שהרי החזקה אשת איש ואין כאן אלא עד אחד ובעל ואפילו אמרה האשה בפני נתנו לו לגירושין ונתנו השליח לי הואיל והבעל והשליח סועדין אותה איפשר שתעיו פניה ושכא לא נתגרשה שלוח קבלה שקיבל גט לאשה ושלוחו לה בפני שני עדים והגיע הגט לידה ונטלתו והרי הגט יוצא מתחת ידה והיא אינה יודעת אם בעלה שלחו לה או שלי קבל שלה או שלוחו של בעלה הריו זו מגרש כמו שבארנו בא בעל וערער שלא כתבו או שהוא אגט בטל יתקיים בחותמיו שהרי ערי מעירי'ן שהגט שנתנו לה יצא מתחת יד שלוחה שידו כירה ואעפ שהיא אינה יודעת הריו העיר ידעו ואם לא נתקיי אינה מגורש מי שהחזקה אשת איש והלכה היא ובעלה למדינת הים ושלום בינו לבניה ושלום בעולם ובאה ואמרה מת בעלי נאמנת ותנשא או תהייבם חוקה שאינה מקלקלת עצמה ותאסור עצמה על בעלה הראשון ועל זה ותפסיד כתובתה מזה ומזה ולהיות בניה

החולץ ועל שאר אחיו וכולן אסורות עליהן מדברי סופרים
כשניות שמאחר שמת אחיו בלא וולד נסתלק איסור ערוה
מעל כל נשיו לפיכך תופסין בהן הקידושין כשניות
החולץ ליבמתו כשם שהיא אסורה עליו כך קרובותיה כגון
אמה ובתה וכן היא אסורה לבנו ולאחיו ואפי' שניות שלה
אסורות כגון בת בתה וכן היא אסורה לבן בן בנו כללו
של דבר הרי היא כאשתו שגירשה וכן אם מתה יבמתו
ועדיין היא זקוקה לו אסור בקרובותיה כאילו היתה אשתו
ומתה תחתיו וכל האסורין האילו מדבריהן ומותר אדם
לישא אהות צרת חלוצתו ושאר קרובותיה אסור
ליבם לישא קרובת זקוקתו כגון אמה או בתה עד שייבם
אחר מאחיו לה או יחלוץ לה ותסור ויקתו מעליה וישא
אכה או בתה או שאר קרובותיה אעפ' שהן כולן אסורות
על אחיו שחלוץ או יבם כמו שבארנו הכינם יבמתו
וגירשה אסרעה להחזיר יחזיר מפני שהיא אשתו לכל דבר
ולא נשאר עליה שם איסו מפני אחיו כלל לא מדברי תורה
ולא מדברי סופרים כבר בארנו בהלכות אישורה
שבן תשע שנים ויום אחד ביאתו ביאה ודבר זה הלכה
מפי הקבלה לפיכך יבם קטן שבא על יבמתו אם היה בן
תשע שנים ויום אחד יקיים אבל אינו חולץ עד שיגדל
ויברך שהרי איש כתוב בפרשה לענין חליצה ואם היה
פחות מזה אין ביאתו ביאה וביאת בן תשע שנים אינה
קונה קנין גמור לפיכך אין יבמתו נותרת לזר עד שיבא
עליה אחר שהגדיל או עד שתחלוץ כמו שיתבאר וכן
היבמה הקטנה אם רצה היבם לייבם אותה מייבם אבל
אינה חולצת עד שתגדיל ותברך ואפי' נבעלה אחר שתיים
עשרה שנה אינה חולצת עד שתברך וימצאו בה הסימנין
כשם שאין היבם חולץ עד שיעשה איש כך אין היבמה
חולצת עד שתעשה אשה גדולה ויבם קטן שבא על יבמה
קטנה יגדלו זה עם זה היבמה לא תתייבם ולא
תחלוץ עד שתמתין תשעים יום חוץ מיום המיתה ומיום
הייבום ומיום החליצה כשאר כל הנשים ומפני מה לא
תחלוץ בתוך תשעים יום מפני שאינה ראויה לייבום ונאמ'
אם לא יחפוץ האיש לקחת את יבמתו וחליצה נעלו וכול'
בעת שהיא עולה לייבום עולה לחליצה וכל זמן שאינה
עולה ליבום אינה עולה לחליצה ואם יבם אותה או
חלץ בתוך השלשה חדשים הואיל ואינה מעוברת הרי זו
נפטרה ואינה צריכה כלום החולץ ליבמתו ונמצאת
מעוברת וילדה אם היה ולד של קיימה הרי זו כמי שלא
נחלצה לו מעולם ומותרת לכהונה ומותר בקרובותיה ואם
הפילה או שלא שהה שלשים יום אחר שנולד חוזר וחולץ
לה היא או אחר מאחיו שחליצת המעוברת אינה חליצה

וביאת המעוברת אינו ייבום
לפיכך הכונס או החולץ ליבמתו המעוברת לא תנשא צרתה
עד שתלד זו שאין הוולד מתיר עד שיצא לאויר העולם
הכונס את יבמתו ונמצא מעוברת מפרישין אותן וממתיני'
לה אם הפילה יחזור ויקיים ואם ילדה אפי' מת ביום שנולד
הרי זה מוציאה בגט וחולץ לה ואחר כך תהיה מותרת
לאחרים ואם נתקיים הוולד שלשים יום אחר שנולד הרי
זה וולד של קיימה ואינה צריכה ממנו גט מפני שהיא ערוה
עליו ילדה לאחר ששה חדשים משנת ייבמה וולד
של קיימה הרי זה הוולד ספק אם בן תשעה לראשון אם בן
שבעה לאחרון לפיכך יוציא בגט והוולד כשר ואם
בא עליה אחר שילדה הבנים שיבואו אחריו ספק ממורין

פרק שני

מדברי סופרים שלא יבוא היבם על יבמתו עד שיקדש
אותה בפני שני עדים בפרוש או בשוה פרוסה וזה הנקד'
מאמר ואין המאמר קונה ביבמתו קנין גמור כמו הביאה
והעושה מאמר ביבמתו שלא מדעתה לא עשה כלום שאין
האשה מתקדשת לא ברצונה וקטנה מן האירוסין אין עושין
בה מאמר לא מדעת אביה וכשם שהוא מקדש את
יבמתו כך הוא מקדש מינת נשואין בעשה וכתב כתוב

כדין כל נושא אשה הבא על יבמתו ולא עשה בה
מאמ קנה קנין גמור ואינו צריך לחזור ולקדש אחר הבעל
ומכין אותו מכת מרדות וכותב לה כתובה הבא על
יבמתו בין בשוגג בין במזיד בין באונס בין ברצון בין
שהיה הוא מזיד והיא שוננת או אנוסה בין שהיתה היא
מזירה והוא שוגג או אנוס בין שהיתה ישינה בין שהיתה
עיריה בין שבא עליה כדרכה בין שלא כדרכה אחר המעור'
ואחר הגומר קנה ברא שנתכוון לבעול אבל אם נפל מן
הגג ונתקע בה או שבא עליה שכור שאינו מכיר כלום או
ישן לא קנה נתכוון להטיח בכותל והטיח ביבמתו לא קנה
להטיח בבהמה והטיח ביבמתו קנה שהרי נתכוון לשום
בעילה מכל מקום יבמה שנתייבמה ואמרה בתוך
שלשים יום לא נבעלתי ואעפ' שהוא אומר בעלתי וגרשה
כופין אותו שיחלוץ הואיל וקדם וגרשה בגט ואם עדיין לא
גירש כופין אותו שיבעול או יחלוץ ויוציא בגט גירשה
לאחר שלשים יום והיא אומרת לא נבעלתי מבקשין ממנו
שיחלוץ לה ואם היה כורה שלא בעל כופין אותו לחלוץ
היא אומרת נבעלתי והוא אומר לא בעלתי אינה צריכה
חליצה שאין זה נאמן לאסרה על כל אדם אחר שכנכה
מי שמת והניח אחים רבים כצוה על הגדול לייבם
או לחלוץ שג' והיה הבכור אשר תלך מפי השמועה לכרו
שאינו מדבר לא בבכור שבאחינו כלום גדול האהין יקום
על שם אחיו המת וזהו שנאמר אשר תלך כשבעו אשר
ילדה האם עם משמע אשר תלך היבמה לא רצה
הגדול לייבם מחזירין על כל האחיין לא רצו חזירין אצל
הגדול ואומרים עליך כצוה או חלוץ או יבם ואין כופין
את הייבם לייבם אבל כופין אותו לחלוץ
אמר הגדול המתינו לי עד שיגדיל הקטן או יר שיבוא
ההולך עד שיבריא הדרש ונכלכין בו ואם לא ירצה אני
אייבם או אני אחלוץ אין שומעין לו לא איכרין לו עליך
מצוה או יבם או חלוץ וכן אם היה הגדול בכרינה אהרת
אין אחיו הקטן יכול לזכר על אחי הגדול היא המצוה
המתינו לו עד שיגיע לא אומרים לזה שהוא כאן ייבם או
חלוץ יבמה הראויה לייבום שלא רצתה להתייבם
דינה כדין מורדת על בעלה וכופין את יבמה לחלוץ לה
ותצא בלא כתובה ואם הניח אחיו נשי דבות כל כי שתב
היבם מהן לייבו ולא רצת היא המורדת והולץ לה ותצא
בלא כתובה ושאר צרותיה שלא נתבעו נכלות כתובתן
כשאר האמנות היו היבמין רבים ותבע אותה
הגדול לייבו והיא אינה רוצה בו ורוצה באהיו אין שומעין
לה שמצוה בגדול לייבם אם הגדול אינו רוצה לא לייבם
ולא לחלוץ הרי אחיו לפניך ותבע אותה אחר מן האחיין
לייבום והיא אינה רוצה בו ורצת באה אחר והוא רוצה
בה אין זו מורדת מאחר שנסתלק הגדול שמצוה בו הרי
כולן ראויין והואיל והיא רוצה באחר מהן והוא רוצה בה
הרי זו לא מרדה ולא עור לא אם היה אחר מהן
במדינה אחרת ואמרה הרי אני מסתנת איתו עד שיבוא
וייבם אותי אבל זה אינו רוצה בו אין זו מורדת ואומרים
לזה שאינו הגדול התובע אותה אם תרצה לחלוץ לה וליתן
לה כתובתה חלוץ ואם לא הרי רצת שתשב עד שיבוא
אחיד הואיל ואין לך דין קדימה עליו בא זה שתלתה
בו ולא רצה בה חוזרין אצל זה שתבע אותה לייבום והיא
אינה רוצה בו ואומרים לה אין כאן מי שרצה לייבם לא זה
ומצות יבום קודמת או תתייבם לו או תצא בלא כתובה
דין מן מורדת כל יבמה שאמרנו שרינה שתחלוץ
ולא תתייבם הרי זו נוטלת כתובתה אם יש לה כתובה
כשאר כל האמנות וכן אם היה יבמה מוכה שחין או שיש
בו שאר מומי אנשים חולץ לה ונטלת כתובתה נולדו בה
מומין כשהיא שומרת יבם נסתחפה שרהו אם לא רצה
לייבם יחלוץ ויתן כתובה יבמה שנדרה הנייה מיבמה
בחיי בעלה או שנדרה הנייה מכל היהודים ספין אתו
שיחלוץ לה ותפול כתובתה ואם נדרה לאחר מיתת בעלה
מבקשין ממנו שיחלוץ לה ואם לא רצה הרי זו מורדת וכן

מעליה ונאשה שהיא ראוייה לייבום נקראת זיקה לייבום
ורשות היבום נקראת זיקה וביאר מצות או בפרקים א

פרק ראשון

מצות עשה מן התורה שייבום אדם אשת אחיו מאביו בין
מן הנשואין בין מן הארוסין אם מת בלא זרע שנזכר וכן אין
לו יבמה יבוא עליה ומן התורה אינו צריך לקדש יבמתו
שזו אשתו היא שהקנו אותה לו מן השמים לא יבוא עליה
וכתובתה על נכסי בעלה שמת לא רצה לייבום או
שלא רצת היא הרי זה חולק לה ואחר כך תהיה כותרת
להנשא לאחר ומצות עשה מן התורה לחלוץ אם לא רצה
לייבום שנזכר ונעלו וכול ומצות יבום קורבת למצות
חליצה זה שנזכר בתורה וכן אין לו אחר הבן ואחר הבת
או זרע הבן או זרע הבת הואיל ויש לו זרע מכל מקום וכן
מאשה זו בין מאחרת הרי זה פוטר את אשתו מן החליצה
ומן הייבום אפי' היה לו זרע ממזר או עובר על הרי
זה פוטר את אשתו מן החליצה ומן הייבום אבל בנו
מן השפחה ומן הנכרית אינו פוטר את אשתו שזרע הבא
מן השפחה עברים והבא מן הגויה גויס וכאן אינם הרי
הוא אומר בשפחה האשה וילדיה תהיה לארנויה מלמד
שזולתה כמותה ובגויה הוא אומר כי יסיר את בן
מאחרי מסור אותו כלחשב בקהל אעפ' שגשתחרד בנו מן
השפחה או נתגיייר בנו מן הגויה הרי הן כשאר הגרים

והמשוחררין ואינם פוטרין את אשתו הרי שהיה לו בן מן
השפחה שלו ושחררו ושחררה ונשאת ומת בלא זרע הרי
זו תתיבם לאחיו ואעפ' שבנה ממנו קיום שכבר יצאה
מי שמת והניח אשתו מעוברת אם הפילה אחר היתר
זו תתיבם ואם ילדה ויצא הולד חי לא יבום אשתו
מת השפחה שנילד הרי אמו פטורה מן החליצה וכן
אבל ברברי סופרים עד שזרע בנראי ענין זה
ונולד לתשעה חדשים נמורים אבל אם לא נודע למה
נולד אם הגיה שלשים יום הרי זה וולד קיימה ופוטרו נשו
אבנו מן החליצה ומן הייבום ואם מת בתוך השלשים אפי'
ביום השלשים בין שמת מחולי בין שנפל מן הגג או אכל
ארי הרי זה ספק נפל ספק בן קיימה וצריכה חליצ מדברי
סופרים אבל לא תתיבם מי שיש לו אח מכל מקום
אפי' ממזר או עובר עו בין קטן בין גדול משיצא ראשו
ורובו לאויר העולם קודם שימות אהיו הרי זה זוקק את
אשתו לייבום ואם היה לו אח מן השפחה או מן הנכרית
אינו אחיו לרב מן הרברי ואינו זוקק את אשתו ואעפ' שהו
לידתו בקדוש הוא והיתה הורתו שלא בקדוש אינו אחיו
אחים בן האם אינן חשובין אחין לענין ירושה או לענין
ייבום וחליצה והרי הן כמי שאינן שאין אחווה לא כאן

גרים שנתגייירו ועברים שגשתחררו אין להן אחווה כלל
והרי הן כגרים זה לזה ואפילו אחד מהם הורתו עלה
בקדושה ולירתנו בקדושה והשני הורתו ולירתו בקדושה
הרי הן כורים ואפי' תאומים ונולדו בקדושה אין בנייתן
אחווה עד שתהא הורתן ולירתן בקדושה
שהיו לו נשו רבות ומת ביאתה או חליצתה של אחד מהן
פוטר את השאר ואינו מייבם לשתים שנזכר לא יבנה
את בית אחיו בית אחד הוא בונה ואינו בונה שני בתו
וכן אם היו לו אחים רבים אחד מהן חולץ או מייבם
לאחת מן היבמות ויתרו שאר הצרות היו ביבמות
או כשרות לכהונה ופסולות אם היה מייבם מייבם לאו
זו שירצה ואם היה חולץ יחלוץ לפסולה כדי שלא יפסול
את הכשרה לכהונה בחליצה מתו לו אחין רבים
ונפלו נשותיהן לפניו אם איפשר לו לייבם את כולן מייבם
ואם לאו חולץ לכולן או חולץ למי שירצה מהן ומייבם למי
שירצה אחת מכל בית ובית הכונס את יבמתו
נאסרו צרותיה עליו ועל שאר האחין ואם בא הוא או ארד
מהאחין על צרתה הרי זה עובר בעשה שנזכר יבמה יבוא עליה
לא עליה ועל צרתה ולא הבא מכלל עשה עשה
החולץ ליבמתו נאסרה החליצה היא וכל צרותיה על

אמר קברתיו נאמן ותנשא על פיו ואם לא אמר קברתיו
לא תנשא ואם נשאת לא תצא וכן האשה שהעיד
לה ער אחד שטבע בעלה ביום או במים שאין להם סוף
ולא עלה ואמר זכרו ונשתבח שמו הרי זה לא תנשא על
עדות זו כמו שבארנו ואם נשאת לא תצא ואפי' היה הגוי
שהסיוח לפי תומו ואמר טבע פלו ביום ונשאת על פיו הרי
זו לא תצא וחכם שהורה להשיאה לכתחלה מנדין אותה
מצאוהו הרג או מת אם פרחתו וחושמו
ופרצוף פניו קיימין והכירוהו בהן שהוא פלו מעידין עליו
ואם ניטל אחד מאו אעפ' שיש להם סימין בגופו ובכליו
ואפי' שומא אין מעידין עליו שמא אחד הוא ברא
כשראוהו בתוך שלשה ימים אחר הרינתו או אחר מיתתו
אבל אחר שלשה אין מעידין עליו מפני שפרצוף פניו
משתנה טבע פים והשליכו הים ליבשה אפי' אחר
כמה ימים אם הכירו פניו וחושמו מעידין עליו שאינו
הוא הריה במים לא לאחר זמן מרובה ואם שהה ביבשה
גידה שישלך מן הים יב שעות ונתפח אין מעידין עליו
שהרי נשתנה כשמסתכלין בצורתו כדי להכירו
להעיד עליו בדיקון אותו ורואין אותו אפי' כלילה לאור

המר או לאור הלילה ראו אחד עומד מרחוק ואמר שהוא
פלוני בן פלוני או כלו ממקום פלוני והרי נשכו נחש והרי
הוא מת והלכו ומצאוהו שנשתנה ולא הכירוהו הרי אלו
משיאין את אשתו בא אחד ואמר אמרו לי בית
רין או אנשי כשתלך למקום פלוני אמור להם שמת יצחק
בן מיכאל ובא השליח ואמר לנו והשליח אינו יודע מי הוא
זה הואיל ואנו יודעין פלוני הידוע בשם זה הרי אשתו
כותרת ואין אכזרי שמא יצחק בן מיכאל אחר הוא שמת
יבא גוי וישרא מעכשיו למקום אחר ובא הגוי
והסיוח לפי תומו ואמר איש שיצא עמי כיך מת משיאין
את אשתו ואעפ' שאין הגוי יודע אותו האיש והוא שיאמר
קברתיו וכן אם יצאו עשרה בני אדם כאחד
ממקום למקו והן אסורין בקבלה אנו נושאין נכלים וכיוצא
ברברים או והסיוח הגוי לפי תומו ואמר שישירה אנשים
שהלכו ממקום פלו למקום פלוני והם נושאים כך וכך מתו
כולן וקברנום משיאין את נשותיהן ישרא שאמר
כת איש יהודי עמנו במקום פלו כך וכך צורתו וכך היו
סימניו אין אומר באומר הרעת פלו הוא ער שיעיד הער
שהוא פלו ויכיר שמו ושם עירו אבל אם אמר אחר יצא
עמנו מעיר פלו ומת מחפשיך באותה העיר אם לא יצא
מישם לא הוא תנשא אשתו מצאו כתוב בשטר
מת איש פלו בן פלו אי נהרג פלו בן פלו ונודע עיה כתב
ישירא הרי זה תנשא אשתו וכן מי שנשתתק וברקו איתן

כדרך שכורקין לניטין ונמצאת דעתו מכוונת וכתב שכת
פלוני בן פלו סומכין לכתובתו ותנשא ואין כורקין עירי
אשה ברדישה וחקירה שלא אמרו חכמים ברבר להחמיר
לא להקל משום התרת עגונה אל יקשה בעיניך
שהתירו חכמים הערוה החמורה בערות אשה או עבר או
שפחה או גוי המסיוח לפי תומו וער מפי ער ומפי הכתב
ובלא רדישה וחקירה כמו שבארנו שלא הקפידה תורה
על הערת שמי עדים ושאר משפטי הערות לא ברבר
שאין אתה יכול לעמוד על בריו לא מפי העדים ובעדותן
בגון שהעידו שזה הרג את זה או הלוה את זה אבל
דבר שאיפשר לעמוד על בריו שלא מפי הער הזה ואין
הער יכול להשמש אם אין הרבר אמת כגון זה שהעיד
שמת פלו לא הקפידה תורה עליו שדבר החוק הוא שיען
בו הער בשקד לפיכך הקלו חכמים ברבר זה והאמינו בו
ער אחד מפי שפחה ומן הכתב ומלא רדישה וחקירה כדי
שלא ישאירו בנות ישראל עגונות

הלכות יבום וחליצה

יש בכללן שלש מצות שתי מצות עשה ואחת מצות לא
תעשה וחד פרשן א לייבום ב לחלוץ
ג שלא תינשא יבמה וכו' ער שחמור ואשת היבום

ולא תנשא לוד ער שטרע נח היה סוף עיבו חכותה שמה
נולד לה יבם קודם מיתת הבעל האשה שהלך
בעלה ובנה למדינת הים ובאו ואמרו לה מת בעליך ואחר
כך מת בנך ונשאת ואחר כך נודע שחילוף היו הרברים
תצא והוולד כשר אמרו לה מת בנך ואחר כך מת בעליך
ונתייבמה ואחר כך נודע שהיו הרברים חילוף תצא
והולד שנולד לפני השמועה או לאחר השמועה מסוד

פרק רביעי

כיצד מצות חליצה היבמה הולכת אחר היבם במקום שהוא
שם ובאה לדיינין והן קוראין לו ונותנין לו עצה ההוגנת
לו ולה אם עצה טובה ליבם יועצין אותן לייבם ואם עצה
טובה לחלוצין כגון שהיתה היא ילדה והוא זקן או היא
זקנה והוא ילד יועצין אותו לחלוצין וצריכין הדיינין
לקבוע מקום שישבו בו ואחר כך תחלוץ שם בפניהם שנא
ועלתה יבמתו השערה אל הזקנים וכו' לא נועדו ולא קבעו
מקום לא נקרו נקרה ונקראת היא והוא לפנין וחלצו
חליצתה כשרה ומלמדין אותה ואת היבם לקרות
ער שהוא והיא יהיו רגילין ותהיה יכולה לקרות לא אבה
בנשימה אחת ואחר כך תאם יבמי כרי שלא תהיה משמע
דבריה אבה יבמי ומאחר שתהיה רגילה לקרות אעפ שלא
קראה בנשימה אחת אין מקפידין על זה אבל אם אינה
יכולה מרגילין אותה ער שטרע והחליצ ביום ולא בלילה
ובפני שלשה שיועצין להקרות כשירה ואם אחר מן השלש
גר פסול ואפי היה אביו גר ואמו ישראלי לא תחליץ ער שיהי
אביו ואמו מישר ומצותה בחמש כרי לפרסם הדבר ואתן
השנים אפי היו עמי הארץ כיצד חולצין מביאין לו
מנעל של עור שיש לו עקב ואינו תפור בפשתן ולובשו
בימין וקושר רצועותיו על רגלו ועומ הוא והיא בבית דין
ומקדין ליבמה בלשון הקדש מאן יבמי וגו' ואחר כך
מקדין ליבם לא חפצתי לקחתה ונועץ רגלו בארץ והיא
יושבת ופושטת ידה בבית דין ומתרת רצועו המנעל בעל
רגלו וחולצת המנעל ומשלכת אותו לארץ ומשישכט רוב
העקב הותרה היבמה לוד ואחר כך עוברת ויורקת
בארץ כנגד פניו רוק הנראה לדיינין שמצות חליצה שיהיו
שניהן עומדים בשעת קריאה ובשע רקיקה וצריכי הדיינין
לדאוג הרוק היוצא מפיה ואחר כך מקדין לה ככה ועשה
לאיש אשר לא יבנה את בית אחיו ונקרא שמו בישראל
בית חלוצ הנעל הכל בלשון הקדש שנ ככה בלשון
הזה ומל היושבין שם עונין אחרי חלוצ הנעל שלשה פעמי
וער שתתסין היבמה שתחלוץ לו ויתכוין הוא שיחלוץ לה
ויעשו מעשין או לשמן והסומא אינו חולץ שנ וירק בפניו
ואין זה ראיה החוק נמצא סדר החליצה כך הוא קוראה
היא תחלה מאן יבמי להקים לאחיו שם בישראל לא אבה
יבמי ואחר כך הוא אומר לא חפצתי לקחתה ואחר
כך תחלוץ ואחר כך תרוק ואחר כך תקרא ככה יעשה
לאיש אשר לא יבנה את בית אחיו ונקרא שמו בישראל
בית חלוצ הנעל ואין הכרר מעכב אא אם לא קראה
כתחלה לא היא ולא הוא או שרקקה ואחר כך חליצה או
שקדאה ואחר כך רקקה חליצתה כשרה ולמה לא תהוור
ותרוק על הכרר שבא יאמרו רקיק לבדה אינה כלום ואין
פוסלת כן האהין חליצה בלבד ולא קדאה ולא רקקה
חליצתה כשרה ואין צריך לומר שהלצה וקדאה ולא
רקקה או שחלצה ורקקה ולא קדאה שחליצתה כשרה
כרא בשני יוכלין לדבר שהרי הן ראוין לקרו אבל אםנת
או אלם אינן חולצין ואם חלצו חליצתן פסול ואינן כחרש
וחרשת שחלצו שלא עשו כלום לפי שהחר או החרש אינן
בני דעת רקקה בלבד שלא חליצה ולא קדאה או שרקקה
קדאה ולא חליצה הרי זו כחליצה פסולה קדאה היא והוא
לא חליצה ולא רקקה לא עשה כלום שנ ככה יעשה לאיש
שהמעשה שהוא החליצ והרקיק היא שמועיל אבל הקריא
אינה מעכבת ואינה מועלת חליצה ורקקה וקדאת והם
יחשבו או מושג על צריחן או שהיה סודך הנעל קשור על

שוק מן הארכובה ולמטה או שחליצה בפני שליטה עמי
הארץ שאינן יורעין להקרות וכן הסומא שחליץ חליצתו
כשרה חליצה בלילה או שחליצה בפני שנים או בפני
שלשה ונמצא אחר כהן קרוב או פסול או שהיה המנעל
קשור למעלה מן הארכובה או שהתיר הוא ושכמה היא
או שהתירה היא ושמש הוא או שנתכוונה היא ולא נתכוון
הוא או שנתכוון הוא ולא נתכוונה היא וכן קטנה שחליצה
לגדול חליצתן פסולה

וכן אם חליצה בפני יחיד ואפי בינו לבניה ובלילה הרי זו
חליצה פסולה אבל חרש שוטה וקטן שחלצו וכל החולץ
למי שהיא פטורה מן החליצה ומן הייבום אינה חליצה
יבם שרגלו הימנית חתוכה אינו חולץ בשכא ואם חליצה
מעל שמא חליצתה פסולה היתה רגלו ערובה לארור או
הפוכה על צידה או שהיה מרלך על ראשי אצבעות רגלו
הרי זה אינו חולץ שהחולץ צריך לנעוץ עקיבו בארץ וזה
אינו יכול ואם חליצה למי שרגלו כך הרי חליצתה פסולה
ויבמה שידיה חתוכות חולצת לכתחלה ואפי בשניה שלא

נאמר וחליצה בידה חליצה במנעל של בגד אינה חליצה אבל אם חליצה בכנע
שאין לו עקב או שהיה תפור בפשתן או שהיה כנעל של
שער או של סיב או של שעם או של עץ או שהיה כנעל
גדול שאינו יכול להלך בו או קטן שאינו חופה את רוב
רגלו או מנעל פרום שאינו חופה רוב הרגל או נפחת שאי
מקבל רוב הרגל חליצתה פסולה חליצה בכנעל של
עץ ומחופה עור או היתה קרקעיתו עור ולחיו של שיער
או שחליצה סנדל של שמא מעל רגלו הימנית או שלא היה
המנע שלו או שלא היה גדול שיכו להלך בו או קטן שחופ
את רגלו או נפרס שחופה רוב הרגל או נפחת שכתבל
רוב הרגל חליצתה כשרה חליצה בכנעל הכוסגר והמחולט
ושל עץ שמניחין אותו ברגלי הצורה לא תחלוץ בו ואם
חליצה חליצתה כשרה ואעפ שהוא אסו בהנאה אבל כנעל
של תקרובת עץ ושל עיר הנדרת או שנעשה לכת ישיקבר
בו אם חליצה בו חליצתה פסולה כהרי אינו עובר להלך
בו קדעה המנעל מעל רגלו או שטרפתו או שהיה
לבוש שני מנעלין וחליצה העליון אעפ שקדעה התרתו ער
שנתגלתה רגלו הרי זו חליצה פסולה יבמה שאכלה
שום או גרגר וכיוצא בהן כדברים שכרביץ את הריבוי היה
הרוק זב כפיה אינו כלום ער שיהיה הרוק בעצמו רקקה
רם אם היה עותת כפיה אינו כלום ואם כיצצה ורקקה כשר
שאי איפשר לרם שנכיצץ בלא צהצוחי רוק רקקה
וקלטתו הרוח קודם שיגיע לכנגד פניו כגון שהיתה ארוכה
והוא קצר אינו כלום ואם אחר שהגיע לנגד פניו אינן
שלא הגיע לארץ כשר וכן אם לא ראו הדיינין הרוק כשיצ

כפיה כשר חליצה כופעת פסולה כיצד כגון שאכרו
לו חלוצ לה ובכך אתה כוננה או שאכרו לו חלוצ לה שזו
מצוה היא ואינה מפסדת עליך כלום ואם תרצה אחר כך
לייבם תייבם וכיוצא בדברים או פסול אבל אם הטעוהו
ואכרו לו חלוצ לה על מנת שתתן לך כאתים זו או על
תנאי כך וכך אעפ שלא נתנה ולא נתקיים התנאי חליצתה
כשרה שהרי נתכוון לחלוצ לה הכוסר כודעא על
החליצה חליצתו פסולה לפיכך ראוי לדיינין לומר לו לבטל
המודעא כדרך שעושין בגט לחצוהו ישראלי והכוהו ער
שחליץ אם כרין עשו חליצתו כשירה ואם שלא כרין עשו
כגון שהיו הדיינות או שטעו חליצתו פסולה ואם הגוים
אנצוהו מעצמן אם היה הדין נותן שיחלוץ חליצתו פסולה
ואם שלא כרין אינה חליצה כל מקום שאכרנו אינה
חליצה או לא עשה כלום או אינה כלום הרי היא כאלו לא
נחלצה לו ולא נאסרו עליו קרובותיה ולא נפסלה מן
הסהוה ומותרת להתייבם וכל מקום שאכרנו חליצתה
פסולה נאסרו עליו קרובותיה ונפסלה מן הכהונה ונאסרה
על האהין ואינה כתייבמת ואינה מותרת להנשא לוד ער
שתחלוץ חליצה כשירה עברה נשאת הרי זה חולץ לה
חליצה כשירה והיא תחת בשה ואין מוציאין אותה מיד

אם נתכונה כנדרה אפי בחיו בעלה סוי שלא יובם אותך
אין כופין אותו לחלוק לא אם כן מרדה ותצא בלא כתוב
יבמה שתבעה היבם חליצה והיא אומרת
איני חולצת ולא נוטלת כתוב לא אשב בבית בעלי כשאר
האמנות אין שומעין לה שהרי הקנו אותה לה מן השמים
ורצה מייבם רצה חולץ ונותן כתובה ולא עוד לא אפילו
אמרה אני ניוונת משלי ואשב ענונה כל ימי חיי אין
שומעין לה שהרי היבם אומר לה כל זמן שאת זקוקה לי
אין נותנין לי אשה אחרת ואפי היה נשוי איפשר שישא
אשה אחרת או תהיה לו מריבה בתוך ביתו מפני היבמה
יבמה שלא היה לה על בעלה כתובה מפני
שהיתה אסורה עליו והרי היא מותרת לייבם כמו שיתבאר
אם רצה היבם לייבם מייבם ואין לה עליו כתובה סדרך
שלא היה לה על בעלה ודינה עם יבמה בתוספת כמו
שהיתה עם בעלה אבל אם לא כתב לה בעלה כתובה או
שמכרה לו כתובתה או מחלה אותה צרי היבם לכתוב לה
כתובה כשאר האמנות היבמה קורם שיבא עליה יבמה
או קורם שיחלוק לה הרי היא אסורה להנשא לזר שנ לא
תהיה אשת המת החוצה לאיש זר ואם נשאת לאחר ובעל
לוקה הוא והיא ומוציאה בנס ואפי היו לה כמה בני ממנה
ונאסרה עליו ועל יבמה חולץ לה ואחר כך תהיה
מותרת לאחרים נתקדשה לאחר לא נאסרה על
יבמה לא נותן לה הזר שקדשה גט ויבמה מייבם או חולץ
ואם היה יבמה כהן שאינו יכול לישא גרושה תצא מן הזר
בגט כוי שלא יהא החושא נשכר ויחלוק לה יבמה
חזר הזר שגירשה מן האירוסין ונשאה אחר שחלץ לה
יבמה אין מוציאין אותה מידו אבל אם גירשה מן הנשואי
וחזר ונשאה אחר שחלצה מוציא אותה מידו מפני שהיא
דומה לאשת איש שנשאת ובא בעלה שהיא אסורה על זר
ועל זה כמו שבארנו והיבמה שזינת והיא זקוקה לא נאסרה
על יבמה לא רצה חולץ רצה מייבם כל יבמה שהיא
ספק מרביתה אם יש עליה זיקת יבם או אין עליה זיקת
יבם כגון יבמה שילדה וולד שלא כלו לו חרשיו ומת בתוך
שלושים יום שרינה שתחלוק מספק מרביתה כמו שבארנו
אם הלכה ונתקדשה לאחר קורם חליצה חולץ לה יבמה
ותשב עם בעלה ואם נתקדשה לכהן שהוא אסור בחליצה
אינו חולץ לה שאין אסרין על זה אשתו משום ספק
דבריהן גירשה הכהן או מת הרי זו חולצת ואחר כך מותר
לאחרים לכתחלה

פרק שלישי

האומר זה בני או שאמר יש לי בנים הרי זה נאמן ופוסק
את אשתו מן החליצה ומן הייבום אמר זה אחי או שאמר
יש לי אחין אינו נאמן לאסור את אשתו ולהניחה זקוקה
ליבם שהרי זה מתכוין לאסורה לאחר מותו היה
מוחזק שיש לו אחין ואמר בשעת מיתתו אין לי אחין אינו
נאמן וכן אם אמר על מי שהחזיק אחיו אין זה אחי אינו
נאמן לא היה מוחזק באחין ויצא עליה קול שיש שם ערים
שיעידו שיש לבעלה אחין והעדים במדינה אחרת אפילו
אמר הוא בשעת מיתתו אין לי אח הרי זו חוששת ותמתק
עד שיבואו העדים שאמרו זישאלו מי שזינה עם
אשה בין פניה בין אשת איש ונתעברה ואמר זה העובר
מסני הוא ואפי הוא מודה לו אעפ שחזק בנו לענין ירוש
הרי זה ספק לענין יבם כשם שזינת עם זה כך זינת עם
אחר ומאין יודע חרם שזה בנו וראי והרי אין לו חזקה
לא לעולם ספק הוא ולחזקת דנין בו וחולץ ולא מתייבם
נאמן עד אשר להעניב ליבמה שמת בעלה ומתייבם
על פיג או שמת יבמה או שניתן לבעלה בין לחתונה לזר
אפי עבר או אשה אחרת מסיח לפי תופו מעיד במיתת
היבם כמו שמעיד בנפשות איש לזויד כמו שבארנו בלש
גדשות והלש נשים שאין מעידות
והלו שמת בעלה קר או חלץ לה שמת יבמה ודין
שמת זו סיון משה שמתה בין שמתה בין שמתה ודין

זה במיתת הייבם ולכל דבר שני יבמות שבאו כמדינת
הים זו אומרת מת בעלי וזו אומרת מת בעלי זו אסורה
מפני בעלה של זו וזו אסור מפני בעלה של זו שאין יבמה
נאמנת להעיד לה שמת יבמה כמו שאמרנו היה
לאחת מהן עד שמת בעלה זו שיש לה העד עוכר באיסור
שאינה אסורה מפני בעלה לא מפני יבמה וזו שאין לה עד
מותרת שהרי העיד העד שמת יבמה והיא נאמנת לומר
שמת בעלי היו לו בנים ולזו אין בנים זו שאין לה בנים
אסורה וזו שיש לה בנים מותרת היה להן יבם אחר כאן
הרי זה מייבם לשתיהן מת זה היבם שייבם אותן אסורות
להנשא לזר כשהיו בתחל נתייבמו ונתגרש הרי זו מותרת
לזר אעפ שהאשה נאמנת לומר מת בעלי ותנשא
או תתייבם אין היבמה נאמנת לומר מת יבמי שתנשא
לזר הואיל והוא איסור לאו שמא יהיה קל בעיניה וכן אין
היבם נאמן לומר מת אחי שייבם את אשתו שמא עיניו
נתן בה ואין האשה נאמנת לומר מתה אחותי שתכנס
לביתה ואין האיש נאמן לומר מתה אשתי שישא את
אחותה עד שיעידו שני עדים שמתה אחותה ואחר כך
תכנס לבית שלא האמינו עד אחר לא משום התרת ענו
כמו שבארנו לפיכך האשה שהלכה היא ובעלה
ויבמה למדינת הים ובאה ואמרה מת בעלי ואחר כך מת
יבמי או שאמרה מת יבמי ואחר כך מת בעלי הרי זו אינה
נאמנת אבל אם הלכה היא ובעלה בלבד ובאה ואמרה
ניתן לי יבם כמדינת הים ומת בין שאמר מת יבמי ואחר
כך מת בעלי בין שאמרה מת בעלי ואחר כך מת היבם
שניתן לי הרי זו נאמנת שהפה שאמר הוא הפה שהתיר
האשה שהלכה היא ובעלה ובנה למדינת הים ובאה
ואם מת בעלי ואח כך מת בני נאמנת שהרי היה בחייה
היתר לזר בעת שהלכה אמרה מת בני ואחר כך מת בעלי
אינה נאמנת להתייבם וחוששין לרבניה וחולצת ולא
מתייבמת הלכה היא ובעלה בלבד ובאה ואמרה
ניתן לי בן למדינת הים ומת ואחר כך מת בעלי נאמנת
ומתייבמת שהרי היתה בחזקת היתר ליבמה בעת שהלכה
אמרה מת בעלי ואחר כך מת הבן שניתן לי אינה נאמנת
לפטור עצמה מן הייבום ומן החליצה וחוששין לרבניה
וחולצת ולא מתייבמת ברא בשהיתה פכולה לכהונה
מתחלה כגון שהיתה גרושה או חללה או שאמרה בפניה
היינו כשמת אבל אם אין הרבר כן אינה חולצת שכא
תחלוק ויבואו עדים ויעידו שהרבר כמו שאמרה והבעל
מת תחלה ונמצאת חליצה זו אינה מלום ותנשא לכהן
ויראה הרואה אותה שחלצה ונשאת לכהן וירכה שההלכה
מותר לכהונה והוא אינו יודע בעדי שבאו לפי לא תחלוק

ולא תתייבם לא תשא בחזק זקוקה כשיצא עד שיבואו עדי
וכן אשה שהלך בעלה וצרתה למדינת הים ובאו שנים ואם
לה מת בעליך הרי זו לא תחלוק ולא תתייבם לעולם עד
שיוד אם ילדה צרתה או לא ילדה ולמה לא תחלוק אחר
תשעה חדשים סמיתת הבעל ותהיה מותרת לזר על כל
פנים שאם ילדה צרתה הרי נפטרה זו ואם לא ילדה הרי
נחלצה גזירה שמה יודע אחר החליצ שילדה צרתה וולד
של קיימא ונמצאת זאת שאינה חלוצה ותנשא לכהן אחר
שנחלצה ויאמר הרואה שלא ידע בעדים שבאו שחלוצה
מותרת לכהן ויעיד שראה אותה נשאת לכהונ על פי בית
דין לפיכך אם היתה אסורה לכהונה מתחלתה הרי זו חלוצה
לאחר תשעה ותנשא לזר אבל זו הצרה שהיתה
עם בעלה כשמת תמתין תשעי יום כשאר היבמות ותחלו
או תתייבם ולא תחוש לצרתה שבמדינה האחרת הואיל
ולא היה בעלה עמה במדינה האשה שמת בעלה
והיתה לה חמות במדינת הים אינה חוששת שמה ילדה
חמותה וכבר ניתן לה יבם במדינה אחרת שלא גזרו סב
זה לא נעמיר אותה על חזקתה והרי היא מותרת והוא
הדין לאשה שמת בעלה והיה לו בן במדינה אחרת הרי זו
מותרת לזר ואין חוששין שמה מת הבן לא העמד אותה
על חזקתה יצאת חמותה מעומדת הרי זו חוששת

שכא על יבמתו או נתן לה מאכר וחזר ונתן לה מאמ אחר
לצרתה בין הוא בין אחיו או שנתן מאמ ליבמתו וחזר
אחיו ונתן לה מאמ אחר או בעלה הרי זה מאמכר פסול
בין המאמ הראשון בין המאמ האחרון נמצאת למד
שהמאמ בין שקדמו מאמ אחר או נט או חליצה או בעיל
בין שקדם המאמ לאחר מאו הרי זה מאמכר פסול חוץ מן
הנותן מאמ ובעל בעילה אחר המאמ שזו היא כהלכתה
הבעילה שבעל היבם את יבמתו תחלה או אחר מאמרו
בה ולא קדמה דבר אחר נקראת בעילה כשרה ואם קדמה
מאמ מאחיו או נט בין ממנו בין מאחיו בין בה בין בצרת
או שקדמה מאמ בצרתה בין ככנו בין כאחיו הרי זה
נקראת בעילה פסולה החליצה שחולץ היבם ליבמתו תחלה
אם לא קדמה דבר אחר נקראת חליצה כעולה ואם קדמה
נט או מאמ בין מיבם זה בין מאחיו בין בה בין בצרתה
הרי זה נקראת חליצה פחותה יבמות רבות הבאות
מבית אחר כיון שנבעלה אהת מהן בעילה כשרה או נחלץ
חליצה מעולה הותרו הכל ונסתלקה זיקת היבם מעליהן
ואם נבעלה אחת מהן בעילה פסולה או נתן לה מאמכר
פסול נאמרו כולן ליבוס וצריכה נט זו שנבעלה או שנתן
לה מאמ וצריכה חליצה אחת מהן להתירן לזר שאין זיקת
היבוס מסלקת בבעילה פסולה נחלצה אחת מהן
חליצה פחותה הותרה להנשא לזר זו שנחלצה אבל צרתה
אסורה עד שתחלוץ גם היא או עד שיחלצו כל האחין
לראשונה שנחלצה החליצה הפחותה שאין חליצה כחותה
מסלקת זיקת יבוס מבית זה עד שתהדר על כל האהין או
עד שתחלוץ כל אהת כהן כל יבמה שנבעלה ליבמה
בין בעילה כשרה בין בעילה פסולה ואפילו בעלה אחר
שחלץ לה בין הוא בין אחיו בין לשום אישות בין לשם
יבמו ואפי בעל צרתה אחר שבעל בעילה כשרה בין הוא
בין אחיו הרי זה צריכה נט שהרי נעשת אשת איש בבעיל
וכן כל יבמה שניתן לה מאמ בין מאמכר כשר בין
מאמכר פסול הרי זה צריכה נט כפני המאמכר כמו שבארנו
ואחר כך יסוד איסור המאמכר כבר אמרנו שאין
הנט רוחה היבמה רחיה נמורה וכן המאמכר אינו קונה
בה קנין נמור אבל הבעיל קונה קנין נמור והחליצה רוחה
איתה רחיה נמורה לפיכך נט אחר נט ביבמה או מאמכר
אחר מאמכר מועיל אבל בעילה אחר בעילה וחליצה אחר
חליצה אין האחרונה מועלת כלום וכן נט או חליצה אחר
הבעילה אינה כלום כיצד יבם שנתן נט ליבמתו וחזר
ונתן נט לצרתה הרי זה אסור בקריבית שתיהן וכן שני
יבמין שנתנו שני נטין ליבמה אהת זה אדר זה הרי זה
כרושה לשניהן ושניהן אסורין בקרובותיה ואדר כהן
חולץ וכן אם נתן נט ליבמתו וחזר ונתן אחיו נט לצרתה
כל אחר אסור בקרובות זו שנתן לה הנט וכן אם נתנו
מאמ אחר מאמ כמו שבארנו אבל היבם שחלץ
ליבמתו וחזר וחלץ לצרת בין הוא בין אחיו וכן שני יבמין
שחלצו זה אחר זה ליבמה אדר אין חליצה אחרונה כלום
ואין החולץ אותה באהרונה אסור בקרובותיו שזה כדולץ
לשאור רבשים שאין לו עליהן זיקה וכן הבעל יבמתו
חזר בין הוא בין אחיו וחלץ לה או לצרתה אין חליצה זו
כלום וכן אם חזר אחיו ונתן נט לה או לצרתה אינו כלום
חזר אחיו ונתן לה מאמ או בעל לא עשה כלום מאמכר
שבעל אחיו תחלה קנה קנין נמור ואין הקידושין תופכין
באשת איש אבל אם נתן מאמכר לצרתה או בעל צרתה
צריכה נט ממנו כמו שבארנו שני יבמין שיבמו שתי
יבמות הבאות מבית אהר ולא נודע כי יבם תדלה שניה
יוצאה בנט ויותר לזרים ואסורות ליבמין לפיכך ראובן
שהיה בירושלם ולו שתי נשים אחת בעכו ואהת בצור
ושמעון אחיו בעכו ולוי אחיו בצור ושמעון שמת ראובן
הדין נתן שלא ייבם אחר מהן עד שודע מה עשה אחיו
מאמ קדם ויבם קדם אחר מהן ויבם אהן מוציאין מידו
עד שודע שאחיו ייבם תחלה רצה האהר לחלוץ קודם
עד מה עשה אחיו אין מתעין אותו

יבם קטן בין תשע שנים ויום אחר ביאתו כמאמכר כן הנדול
שאינו קונה קנין נמור ומאמכר בין תשע שנים ויום אחר
אם נתנו בתחלה מועיל והרי הוא פוסל בי על הנדול אבל
אם נתנו בסוף אינו כלום וגיטו וחליצתו אינם כלום בין
בתחלה בין בכוף כיצד בין תשע שנים ויום
אחר שבא על יבמתו או שנתן לה מאמכר תחלה פסלה על
שאר אחיו אבל אם עשה הנדול מאמכר ביבמתו וחזר בין
תשע שנים ויום אחר ונתן לה או לצרתה מאמכר לא עשה
כלום ולא פסל על אחיו הנדול חזר בתשע שנים ויום אחר
ובא עליה או על צרתה אחר מאמ אחיו הנדול פסלה על
הנדול כשני גדולים שעשו מאמכר אחר מאמכר כמו שבארנו
בין תשע שנים ויום אחר שבא על יבמתו וחזר אהיו הנדול
ובא עליה או דלץ או נתן נט או בעל לו או לזו או לזו הרי
זה פסל על הקטן וכן אם חזר הקטן ובא על צרתה או בא
אחיו האחר שהיא בין תשע שנים ויום אחר עליה או על
צרתה נפסלה עליו כדון כל מאמכר וכמאמכר בתשע שנים
ויים אחר שבא על יבמתו והנדול ולא בא עליה בשר הנדול
צריכה נט וחליצה נט מפני ביאתו שהיא כמאמכר וחליצה
להתירה לזר שהרי לא נבעלה בעילה עקונה קניין נמור
ואם בא עליה משהנדול הרי זה צריכה נט בלבד ואהר בין
תשע שנים ויום אחר ואחר בין עשרים שנה שלא הביא
שתי שערות ולא נולדו בו סימני סרים כמו שבארנו בתחלת
הספר קטנה שראויה למאן יהרשת אהן שקידושי
שתיהן מדברי סופרים כמו שבארנו שני סימני קידושין הן
קטנה יש לה קידושין כרי שלא ינהגו בה מנהג הפקר
וקידושיה תלוין עד שתגדיל וחרשת תיקנו לה נישואין
כרי שלא תשאיר פנויה לעולם לפיכך אם היו כל היבמות
הבאות מבית אחר קטנות או הרעות ביאתה של אחת
מהן פושרת את כולן היתה אהת חרשת ואהת קטנה
אין ביאה אחת כהן פושרת צרתה וכיצד תקנתן כל כדון
הקטנה שתמאן וכנס את הדרשת ואם רצה נכרשה כותב
לה נט אחר שיבוא עליה ותותר לזר היתה אהת נקחת
ואחת חרשת ביאת הפיקהת או חליצתה נכרשת הדרשת
ואין ביאת החרשת פושרת רפיקדת עינין כדושיה אה
מרביתה וכן גדולה וקטנה ביאת הגדולה או חליצתה
פושרת הקטנה ואין ביאת הקטנה פושרת אה הגדולה ויו
שתיהן קטנו הראויות למאן ובא היבם על אחת כהן וחזר
ובא אה או אחיו על השנייה לא פסל את הראשונה
אבל מלכדון את השנייה שתמאן ויקיים זה יבמתו הקטן
שנבעלה תחלה וכן הדין בקטנה ודרשת שבא
היבם תחלה על הקטנה וחזר ובא אחיו על הדרש
לא פסל את הקטנה וההרשת צריכה נט שביאת דהקטנה
פועלת בביאת הדרשת שהקטנה ראויה לאהר וכן לפיכך
יקיים הקטנה שנבעלה תדלה בא היבם תחלה על הדרש
וחזר ובא אחיו או אחיו על הקטנה כסל את הדרשת
ומלמדין הקטנה שתמאן וההרשת יוצאה בנט ה
אחת פקחת ואחת דרעת בא היבם על הפקדת וחזר ובא
הוא או אחיו על הדרשת לא פסל את הפקדת וההרשת
צריכה נט בא היבם על הדרשת וחזר רוא או אחיו ובא
על הפיקדת פסל את הדרשת והדרשת יוצאה בנט והפקח
בנט ובהליצה היו גדולה וקטנה ובא על הגדולה
וחזר הוא או אחיו ובא על הקטן לא פסל הגדולה ומלמדי
את הקטנה שתמאן בא על הקטנה וחזר ובא אחיו או אחיו
על הגדולה מלמדין את הקטנה שתמאן ויקיים הגדולה
שבעילתה קנה קנין נמור

פרק ששי

יש אחין שראויין לייבוס או לחליצה ויש אחין שאינן
ראויין לא לייבוס ולא לחליצה ואין להן זיקה כלל אם
יבמתו מותר לזר ויש אחים שראויין לחליצה ואינן ראויין
לייבוס ויש אחין שהן ראויין לייבוס ואינן ראויין לחליצה
ואין להן שאין להן זיקה כלל כרים חמה ואנדרוניס מפני
שענין ראויין לילד ולא היה להן ענת הסשר ואילו מיבמין

טופס הכתובה

ביום פלו כול איך פלו בן פלו אמר לפלנית בתולתא בת פלו כלתא הווי לי לאינתו כרת משה וישראל זאנא בכיכר רשמיא אפלה ואוקיר ואסובר ואיוון ואפרג ואכסי יתכי כהלכת גוברין יהוראין דמוקרין ומסיבירין וזנין ומפרנסין ומכסין נשיהון בקיששא ויהיבנא ליכי מוחר בתולייכי כסף וזון מאתן דאינון מוזון כסף עשרין וחמש רחון ליכי מדא ומזונייכי וכיסותייכי וסיפוקייכי ומיעל עלייכי כאורח כל ארעא וצביאת פלנית דא והוית ליה לאינתו לפלני דנא ורצה והיסוף לה תוספת על עיקר כתובתה עד משלם קד וכך ודא נרוניא דהנעלת ליה כך וכך הכל נתקבל חתן זה ובא לידו ונעש ברשותו וזקף הכל על עצמו במלוה ורשו וכן אמר לנא פלו חתנא דנא אחריות כתובתא כולה עיקר כתובה ונרוניא ותוספת ושאר תנאי כתובה קבלתי עליו ועל ירתי בתיאי ועל כל שפר ארג ניכסין וקוניינין דאית לי תחת כל שביא הקנאי ורעתיר אנא למיקנא בכקרקעי ומסלטלי אנב מקרקעי כולהון יהון אחראין וערבאין לכתובה דא כולה עיקר ונרוניא ותוספת לאיתפרעא מנהון בחיי ובתר מותי ואפי מנלימא דעל כתפאי וקנינו מפלו דא מכל מאי דכתיב ומפרש לעילא קניין שלם דלא כאסמכתא ודלא כשופסא דשטרי לא כחזק וכחוכר כל שטרי כתובות הנוהגות בישראל וכהוגן וכתקון רבותינו וזכרונם לברכ וחתמנו על שטר כתובה זו בזמן הנזכר לעו והכל בריר ושריר וקיים

ואם היתה כתובת אמנה כותב פלו אמנתא ואם היתה כתובת גרושה כותב פלונית הגרושה וכן אם היתה שבויה כותב פלונו השבויה כרי שלא יכשל בה נהן וכותב ויהיבנא ליכי מוהרייכי כסף וזון מאה דאינון כוזו כספא תריסר ופלגא רחון ליכי וכול כשכותבין גט יבמין או כתובת יבסין משרשט מקום הפסוקים שאסוד לכתוב שלש תיבות בלא שרטוט ויבמה שחלצה מותר להנשא ביום חליצתה שהרי אינה חולצת עד שתשלים

פרק חמישי

היבמה שנתן לה היבס גט כריתות פסלה ופסל את צחתי עליו ועל שאר האחין שהרי נעש כמו שחלף לה ואין הגט מועיל ביבמה לא מדבריהן הואיל והגט מגרש אשת איש וכל גט שפסל אשתו מן הכהונה פוסל את יבמתו מן היבס ואינה מותרת לזר עד שיחלוץ לה המאמר אעפ שאינו קונ ביבמה קנין נכור ואינה נעשית בו אשת איש במורה עיני מבטו גט ואינו ניתרת לזר לא בחליצה כיצד העושה כגון ביבמתו ואינו רוצה לבעול צריך לכתוב לה גט כדור נתקדשה לו וצרי לחלוץ לה כדי להתירה לזר שאין היבס ניתרת לזר לא אחר בעילת היבס או אחר חליצת אבלה הגט פוסלה לייבוס ואינו כתיבה לזר והמאמר אינו קונה בה קנין נמור כמו הבעילה נתן מאמר ליבמתו וחזר ונתן גט למאמרו מה שעשה הדי ביטלו והותרה וייראה לי שלא הותרה לא לאחיו אבל זה שנתן הגט אסודה היא לו נתן גט לזיקתו ולא למאמרו פסלה עליו ועל שאר האחין כמו שבארנו וצריכה גט לכאמרו וחליצה להתירה לזר המאמר שניתן ליבמה תדלה ולא קדמו דבר אחר ולא נעשה אחריו דבר אחר לא אם בעל אותה זה שנתן לה המאמר הוא הנקרא מאמר כשר ואם קדמו גט או חליצה בין מיבס זה בין מיבס אחר בין בה בין בצרתה ובין אם קדמתו בעילה בצרתה בין ככנו בין כאחיו או שנעשה אחריו גט או חליצה בין בה בין בצרתה בין ככנו בין מאחיו או שבעל או נתן מאמר אחר לצרתה בין הוא בין אחיו או שנתן לה אחיו מאמר אחר או בעלה הדי זה נקרא מאמר פסול בין המאמר שקדמוה המעשים האלו בין המאמר שנתאחרו אחריו כיצד נתן גט או חליץ ליבמתו וחזר ונתן מאמר לה או אחר לצרתה בין הוא בין אחיו

ויבמה שגרלה בין האחין הדי זו מותרת להתייבס ואין חוששין לה שמא חלצה לאחר מהן בנינו לבניה ונפסלה עליהן אל אם ראינוה שחלצה נעלו של אחר מהן נפסלה שמא נתכוונה לחליצה וצריכה חליצה כשירה להתירה לזר גט חליצה שאנו כותבין לה אינו לא מעשה בית דין כדי שיהיה בידה ראייה שנחלצה ואין הדיינין חולצין לא אם כן סבירין לפיכ מי שראו זאת שנחלצה כותבין לה גט חליצה אעפ שאינן מכירין שוו היא בת פלו ואשת פלו ושוה שחלק לה אחיו הוא שהרי הדיינין שחלצה בפניהן הכירו זה ואחר כך חלצה

זהו נוסח גט חליצה

שנהגו בו העם לירח פלו שנת כך וכך לכריאת עלמא למינינא דרגילנא למימני בה במקום פלו אנחנא דייני דמקצתנא חתימין לתתא במותב תלתא כחרא היינא יתבין בבי דינא וסליק לקרמנא פלני ברת פלני ארמלת פלו אתקרבת לקרמנא גברא חר דשמה פלו בר פלו וכן אמרת לנא פלני דא פלו בר פלו דנה אחיה דפלו בעלי מאבוה הוה דהוינא נסיבא ליה ושכיב וחיי לרבנן ולכל ישראל שבק ובר וברת ירית ומחסין ומוקים שמא בישראל לא שבק והדין פלו אחוהי חוי לייבומי יתי כען רבנן אמרו ליה אי צבי לייבומי יתי יבס ואי לא ישלע לי רגליה דימינא קדמיכון ואשרי סיני מעל רגליה וארוק באנפוהי ואשתמודענהי לפלוני דנא דאחוהי דפלו מיתנא מאבוהי הוא ואמרנא ליה אי צבית לייבומי יתה יבס ואי לא ישלע ליה קרמנא רגלך דימינא ותשרי סינד מעל רגלך ותרוק באנפ ועני ואמר לנא לית אנא צבי לייבומי יתה מיר אקרינוה לפלנית דא מאן יבמי להקים לאחיו שם בישראל לא אבה יבמי ואף להאי פלוני אקרינא ליה לא חפצתי לקחת ואשלע ליה רגליה דימינא ושרת סיניה מעל רגליה ורקת באנפוהי רוקא דאיתחוי לנא מפוסא על ארעא ותוב אקרינוה לפלנית דא ככה יעשה לאיש אשר לא יבנה את בית אחיו ותוב אקרינוה ונקד שמו בישראל בית חלוץ הנעל ואנחנא דייני וכל דהו יתבין קרמנא ענינה בתריה חלוץ הנעל חלוץ הנעל חלוץ הנעל תלת זימנין וכדאיתעביד עוברא דא קרמנ שרינוה לפלנית דא למהך להתנסבא לכל מאן רתצבי ואינש לא ימחה בידה מן יומא דגן ולעלם ובנת מיננה פלנית דא גיטא דחליצתא דא וכתבנא וחתמנא ויהבנא לה לזכו סת משה וישראל פלו בר פלו עד פלו בר פלו עד ומעידין עליו שלשה או שנים מן השלשה או שנים שראו החליצה אעפ שאינן הדיינין שחלצ בפניהן כמו שבארנו ואפי אשה או עבד או קטן שהוא מכיר ונבון נאמנין לומר זה פלו אחי פלו וזו היא יבמתו וחולצין על פיהן מה שאין כן בשאר עדויות של תורה בזן לעדות מסון בין לעדות איסור שוה דבר העשי להגלות הוא ואיפשר לירע אמתת הדבר שלא מפיהן מענין שבארנו באוף הלכות גירושין ואם רצה היבס ליבס מקדשומיבס וכותב לה כתובה כמו שהודענו

זהו נוסח כתובת יבמין

שנהגו העם ביום פלו כך וכך לירח פלו שנת כך וכך למני פלו למינינא דרגילנא למימני במקום פלו איך פלו בז פלו אתא לקרמנ וכן אמר לנא אחי דמן אבא שכיב וחיי לרבנן ולכל ישראל שבק ובר וברת ומודית ומחסין ומוקים שמא בישראל לא שבק ושכח אחיא איתתא דשמה פלנית בת פלני וחוי לי מן אדיתא לייבומי יתה ססת בספר אדיתא דמשה יבמה יבא עליה דנביאת פלנית דא ואתיבסת לפלו בר פלו יבסת לאיקומי שמא בישראל ססתו וחה חסבר אשר תלך יקום על שם אחיו חסת וזו וסתבלה פלו יבסת לפלנית כסתה כסתה חוי פלנית דהו סתובין בסתויה וסתובין לקרמנא קרמנא דאיתתא חסתה לה פלנית כך וכך וסתובין לקרמנא קרמנא דאיתתא חסתה לה

שלשה אחין שנים מהם נשואין שתי אחיו ואחד מהן נשוי נכרית בת הנשוי נכרית ואחר כך מת אחד מבעלי אחיות הרי הנכרית חולצת ולא מתייבמת מפני שהיא צרת אחות אשתו בויקת אחיו שמת אחרון ולא עוד לא אפילו גרש אחד מבעלי אחיות את אשתו אחר שמת הנשוי נכרו ומת המגרש הרי הנכרית חולצת ולא מתייבמת הואיל ונעשית צרת אחות אשתו בויקת שעה אחת שאם תתייבם שמא יבוא לייבם אותה ואפי לא גירש זה שמת אחרו אינו אשתו וכפני מה לא גורו דבר זה בנישואין שהרי צרת ערוה בנישואין אם גרש את הערוה ומת צרתה מותרת לייבם כמו שבארנו מפני שאיסור צרת הערוה בנישואין ידוע לכל ואינו באין להתיר הצרה אם לא גירש הערוה ואיסור צרת ערוה בויקה אינו ידוע לכל ובאין להתי הצרה ואפי לא נתגרשה הערוה שלשה אחין נישואין שלש נשים נכריות מת אחד מהן ועשה השני מאם ביבמתו ומת קייט שיכנסו ונפלו שתיהן לפני יבם הרי או חולצות ולא מתייבמות מפני שבעילת המאמר עליה זיקת שני יבמין ונמצאת כלא היא אשת שני מתים ודרשו חכמים ואמרו אשת המת ולא אשת שני מתים לפיכך כל אשה שעליה זיקת שני יבמין חולצת ולא מתייבמת וכן צרתה ואיסורן בדברי כוננים ומפני מה לא ילחין לבעלת המאמר שעליה זיקת שני יבמי ויבם צרתה גורה שלא יאכרו שתי יבמות הבאות מבית אחד אחת חולצת ואחת מתייבמת ולפיכך אמרו אף צרתה עשה מאכר ביבמתו ונתן גט למאמרו ומת חזרה להתירה שהמאמר שאכרה הרי בעלו ורצה חולץ רצה כייבם בן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו ומת כשהוא קטן ונפלה פעם שנייה לפני יחיו הגדול הרי זו חולצת ולא מתייבמת שביאת בן תשע שנים ויום אחד כמאמר מן הגדול כמו שבארנו ונמצא עליה זיקת שני יבמין מי שחציה שפחה וחציה בת חורין שנתקדשה לראובן ונשתחררה וחזרה ונתקדשה לשמעון ומתו שניהן מתייבם ללוי ואינה אשת שני מתים אם קדושי ראובן קידושין אין קידושי שמעון כלום ואם קידושי שמעון קידושין אין קידושי ראובן כלום

פרק שביעי

שנים מן האחין נשואין לשתי אחיו ומתו שניהן ולא נודע אי זה מהן מת ראשון הואיל ואי איפוש לייבם שתיהן והרי זיקה נפלה על שתיהן שתיהן חולצות ולא מתייבמות ואפי היתה אחת מהן אסורה על הייבם משום שנייה או כחייב עשה או כחייב לאוין הרי או חולצות ולא מתייבמות אבל אם היתה אחר מהן ערוה עליו כגון שהיתה אם אשתו או בתה הרי אחותה מותר לו ורצה חולץ ורצה כייבם שהרי לא נפלה זיקתו על שתיהן שאין זיקה על הערוה היתה אחת מהן אסורה על יבם זה משום ערוה והאחר אסור על היבם השני משום ערוה האסור לזה מותר לאחיו והאסור לזה מותר לאחיו שהרי נפלה זיקת כל אחד מהן על המותרת לו בלבד ורצה חולץ רצה מייבם לזו המותרת לו מת אחד מן האחין ונפלה אשתו לייבום ואדר כך מת שני ונפלה אשתו לייבום שהיא אחות הראשונה והרי שתיהן קייבות שתיהן חולצות ולא מתייבמות כמו שבארנו מתה האחרונה חזרה הראשונה להתירה וחולצת ולא מתייבמת מתה הראשונה הרי האחרונה באיסורה עימרת וחולצת ולא מתייבמת שהרי לא היתה ראויה לייבום בשעת נפילתה וכן אם קדם אחד מן האחין וחלץ לאחרונה הותרה הראשונה לשאר האחין שהרי הזיקה שאסרה אותה הסירה אחיו בחליצתו וכן אם היתה הראשונה ערוה על אחד מן האחין וקדם וייבם את האחרונה שהיא מותרת לו הותרה הראשונה לשאר האחין שהרי האחרונה שאסרה אותה עליהן נתייבמה למותרת לה אבל אם היתה האחרונה שהיא אסורה על אחת מהן בלבד משום ערוה הרי הוא כייבם לראשונה ושאר האחין אסורין בשתייהן וחולצין ולא מתייבמין כמו

שבארנו ואם קדמו וכנסו כל אחד אחת מן האחיות מוציא אותן מהן שלשה אחין שנים מהן נשואין לשתי אחיות מת אחד מהן מבעלי אחיות ועשה השלישי ביבמתו מאכר ואחר כך מת בעל אחות השני ונפלה האחיות השנייה לפני האח השלישי הרי זה נתן גט לבעלת המאמר וחולץ לה וחולץ לאחותה האחרונה כדי להתירן לזר מת זה שעשה המאמר והיתה לו אשה אחרת ונפלו שתיהן לפני בעל האחיות בעלת המאמר פטורה מן החליצה וכן הייבום שהרי היא אחות אשתו והאשה האחרת חולצת והיא מתייבמת שאין המאמר קונה קנין נכור עד שיפטור את הצרה האחר מן האחין יבמין שקדש אחיו יבמתו אוכרין לו המתן ולא תגרשנה ואל תאנה עד שייבם אחיך או יחלוץ ליבכה זו הוסיקה לגלגלם חלץ לה אחיו או יבמה או שמת היבמה הרי זה יכנס ארוסתו מתו אחיו כלום מוציא את ארוסתו בגט ויבמתו בחליצו ואם מתה ארוסתו בין שמתה קודם מיתת האחין בין שמתה לאחר מיתת האחין חזרה היבמה להתירה ורצה חולץ רצה מייבם שלשה אחין שנים מהן נשואין לשתי אחיות ויש לכל אחת משתייהן צרה ומתו הנשואין את האחיות ונפלו האהות וצרותיהן לפני יבם אם חלץ לצרות נפטרו האחיות אבל אם חלץ לאחיות לא נפטרו צרותיהן עד שיהלצו הצרות מפני שהחליצת אחיות חליצה שאינה מעולה והחליצה שאינה מעולה אינה פוטרת את הצרה כמו שבארנו יראה לי שכך הדין בשתי יבמות הבאות מבית אדר והאחת נהן אסורה על יבכה משום שנייה או כחייב לאוין או כחייב עשה שאם חלץ לאם הרי לא הותרה צרתה הדין לצרה והותרה האסורה שלשה אחיות שנים מהן נשואין לשתי אחיות נשוי נכרית בת הנשוי מבעלי אחיות ויבם הנשוי נכרית את אשתו ואחר כך מתה אשתו של שני ואחר כך מת השלישי ונפלו שתי נשוי לפני השני שאין לו אשה הרי זה נפטר מן החליצה וכן הייבם האחת מפני שהיתה אחות אשתו בשעה שמת אחיו הראשון נאסרה עליו לעולם משום אשת אח כדן אשת אחיו שלא היה בעולמו והנכרית משום צרתה וכן שני אחין נשואין לשתי אחיות ומת אחד מהן ואחר כך מתה אשתו של שני הרי זה אסורה עולמית הואיל ונאסרה עליו בשעת נפילה אבל המגרש את אשתו והחזירה ומת הרי זה מותרת ליבם ואעפ שהרי נאסרה עליו בחי אחיו בשעה שצרתה הרי חזרה להתירה ובשמת אחיו בהתירה היתה עיכרת קטנה שהיא אביה ונגרשה בעלה והחזירה ומת יצטרך היא קטנה הרי זה אסורה לייבם כפני שגירושיה גירושין נמורין שהרי אביה הניאה ואין חזרתה חזרה נכורה שאי קידושי קטנה קידושין נכורין כמו שבארנו והוא הדין לסגרת פקחת ונתדרשה והחזירה ומת והניחה החרשת שימא אסורה לייבם ואינה חולצת ולא מתייבמת וצרת קטנה זו אינה חולצת אי מתייבמת ואם החזירה כשהיא קטנה או חרשת וגדלה או נתפקחה אצלו ואדר כך מת הרי זה מותרת ליבכה שני אחין נשואין לשתי אחיות היו שתיהן קטנות הראויות לכאן או חרשות ומת אחד מהן תצא משום אחות אשה ופטורה מן החליצו וכן הייבום היו אחד גדולה ואחד קטנה ומת בעל הקטנה תצא משום אחות אשה ופטורה מן החליצה וכן הייבום מת בעל הגדולה כלכדין הקטנה שתמאן בבעלה ותהיה גדולה זו מותרת ליבכה שני אחין נשואין לשתי אחיות פקחות או חרשו או אחת פקחת ואחת חרש וכן שתי אחיות חרשות נשואות לשני אחים פקחין או חרשין או אחד פקח ואחד חרש ומת אחד מהן אשתו שהרי פטורה מן החליצה וכן הייבום משום אחות אשתו שהרי אין נשואי אחד מהן נישואין נמורין שני אחין אחד פקח ואחד חרש נשואין לשתי אחיות פקחו או אחת פקחת ואחת חרשת והרי הפקחת היא אשת הפקח מת החרש תצא אשתו משום אחות אשה מת הפקח הואיל ונשואי הפקח שמת נישואין נמורין ולית זה החרש נמורה ונשואי

ולא חולצין החרש והשוטה והקטן מפני שאין בהן דעת
להלוי וכשייבם החרש אינו מוציא לעולם שבעילתו עושה
אותה אשת איש גמורה ואין גירושיו גירושין גמורין וכן
תשע שנים ויום אחד שיבם אינו יכול לגרש עד שיגדיל
כמו שבארנו ולא חולצין ולא מייבמין הספיקות כגון
שהיות ספק ערוה על אחיו ופצוע רכא וכרות שפכה וכיוצ
בהן ממיני הסירוס והזקן ביות שתש כוחו וכשל ואם בעל
סרים אדם קנה שהרי היתה לו שעת הכושר ומוציא בגט
מפני שהוא אסור לבוא בקהל והטומטום חולץ ולא מייבם
מפני שהוא ספק ואם נקרע ונמצא זכר רצה חולץ רצה
מייבם ושאר האחין או חולצין או מייבמין יש יבמות
שהן ראויות לחליצה או לייבום ויש יבמות שאינן ראויות
לא לחליצה ולא לייבום ואין עליהן זיקה כלל ומותרו להנש
לזר ויש יבמות שהן ראויות לחליצה אבל לא לייבום
ויש יבמות שהן ראויות לייבום אבל לא לחליצה ואין
שתי יבמות ולא חולצות החרשת והשוטה והקטנה לפי
שאין בהן דעת לקרו ולהבין ואם רצה היבם לגרש החרש
בגט אחר שיבעול אותה הרי זה מגרש ואין שחולצות
ולא מתייבמות איסורי לאוין והשניות ואיסורי עשה כמו
שיתבא וכל אשה שהיא ספק כגורש חולצת ולא מתייבם
שמה יפגע בערוה שאשת אחיו שגירשה אסור עליו משום
ערוה אבל מי שהיא מקורשת לאחיו בספק קידושי
הרי היא כשאר כל היבמות וחולצת או מתייבמת שאין
כאן דבר לחוש לו וכן אשת החרש וזקנה ועקרה הרי הן
כשאר כל היבמות רצה חולץ רצה מייבם שזקנה ועקרה
היתה להן שעת הכושר ואין הן שהן פטורות מן החליצה
וכן הייבום אשת סרים חמה ואנדרוניס ואשת השוטה
ואשת הקטן ואילונית ומי שהיא ערוה שנ ולא ימחה
שמי מישראל פרט לסרים חמה ואנדרוניס ששמש מחוי
הואיל ואין ראויין לילך מתחל בריותן הרי הן כמין בפני
עצמן והנה הבכור אשר תלך פרט לאילונית שאינה
ראויה לילך מתחלת בריותה לא תהיה אשת המת פרט
לאשת שוטה וקטן מפני שאין להן אישות כלל ולקחה לו
לאשה פרט לערוה שאין לו בה ליקוחין כיצד יבמה
שהיא ערוה על יבמה כגון שהיתה אחות אשתו או אמה
או בתה הרי זו פטורה מן החליצה ומן הייבום ואין לו
עליה זיקה כלל שנאם ולקחה לו לאשה ויבמה מי שראויה
ללקוחין וקידושין תופסין בה היא זקוקה לייבום היתה
היבמה אסורה על יבמה איסור לאו או איסור עשה או
שהיתה ענייה הרי זו חולצת ולא מתייבמת ומפני מה
צריכה חליצה מפני שיש בה לקוחין הואיל וקידושין תופסי
בהן הרי הן זקוקות לייבום ומן הדין היה שתייבמו
שהייבום כצות עשה וכל מקום שאתה מוצא עשה ולא
תעשה יבוא עשה וירחה את לא תעשה אבל חכמים גזרו
שלא יתייבמו חייבי לאוין ולא שנינו גזרה שמא יבוא עליה
פעם שנייה והרי ביאתה אסור ואם שם מצוה שאין מצות
עשה לא ביאה ראשונה בלבד לפיכך אם עבר ובעל
יבמתו האסורה לו משום לאו או משום עשה ואין צריך
לומר שנייה הרי זה קנה קנין גמור ומוציאה בגט והיא וכל
צרותיה מותרות לזר שהרי נפטרן ויבמה שהיא אלמנה
מן הנשואין ובא עליה סזן גדול לא נפטרה צרתה שאין
עשה רוחה את לא תעש ועשה והואיל ולא קנה סן התור
קנין גמור לא הותרה צרתה לזר עד שתחלץ היתה
היבמה ערוה על בעלה כגון שעבר או טעה ולקח אחותו
מאביו ונפל לפני אחיו אין זו אשתו שאין קידושין תופסי
בה ואינה לא בת ייבום ולא בת חליצה ואם הית לה צרה
חולצת ולא מתייבם ואם היתה זו שהי ערוה על הבע מותר
ליבם רצה היבם לישא אותה ולייבם צרתה הרשות בידו
היתה היבמה אסורה על בעלה משום לאו או משום עשה
או שהיתה ענייה לבעל ולא היתה אסורה על היבם מצד
או הצדדים הרי זו מותרת לייבם ודין מסחור גרושתו
משנשא ומת שהיא חולצת מתייבמת וכן יבמה שהיא
ספק ערוה על היבם או חולצת על בעלה הרי זו חולצת

ולא מתייבמת לפי מי שקדש אשה בספק קידושין ואחר
כך מת אחיו או שהיה נושא אחותה ונפלה לו ליבם שהיא
ספק אחות אשתו הרי זו חולצת ולא מתייבמת ומוציא את
אשתו בגט מספק ושתייהן אסורות עליו יבמתו מפני שהיא
ספק ערוה וארוסתו מפני שהיא ספק קרובת חליצתו שהיא
כשנייה כמו שבארנו מי שמת אחיו והניח שתי
נשים האחת אסורה עליו משום ערוה והשנייה אינה ערוה
כשם שהערוה פטורה מן החליצה ומן היבום כך צרתה
פטורה ולא נפלה לו זיקה כלל על בית זה שנאמר אשר לא
יבנה את בית אחיו בית שיש לו ליקוחין באי זה מהן שירצ
הוא שיש לו עליו זיקה ובית שמקצתו אינו יכול לבנותו
שהרי אין בו ליקוחין אינו בונה אפי מקצתו שהיה מותר
ונמצאת צרת הערוה ערוה עליו משום אשת אחיו שהרי
אין לו עליה זיקה לפיכך ראובן שמת והניח שתי נשים
האחת ערוה על שמעון ושתייהן ראויות ללוי אין לשמעון
זיקה על בית זה והרי שתייהן תחת זיקת לוי ייבם הלוי
האחת מהן שהיא צרת ערוה של שמעון והיתה לו אשה
אחרת ומת לו ונפלו שתייהן לפני שמעון שתייהן פטורות
מן החליצה ומן הייבום משמעון האחת מפני שהיתה צרתה
ערוה והשנייה מפני שהיא צרתה וכן הדין בצרת צרתה
עד סוף העולם שכל אשה שאין לו עליה זיקה באיסור אשת
אח עומדת לעולם וכן אשת אחיו שלא היה בעולכו
הואיל ואין לו עליה זיקה שנ כי ישבו אחים יחדיו עד
שישבו שניהן בעולם הרי זו ערוה עליו לעולם משום אשת
אח ופטורת צרתה כיצד ראובן שמת והניח אשה
ונפלה לפני שמעון ואחר שמת ראובן נולד לוי בין שנולד
לוי קודם שיבם לה שמעון בין שנולד אחר שיבם הרי אשת
ראובן ערוה על לוי לעולם לפיכך אם מת שמעון ונפלה זו
וצרתה לפני לוי שתייהן פטורות מן החליצה ומן הייבום
עשה שמעון מאמר ביבמתו אשת ראובן ומת קודם
שיבנם אותה הרי לוי חולץ לצרת ולא מייבם שאין המאמר
קונה ביבמה קנין גמור כמו שבארנו אשה שוינתה
תחת בעלה ברצון ובעדים ומת קודם שיגרשנה ונפלה
לפני יבם הרי היא פטורה מן החליצה ומן הייבום וכן צרתה
כאן היתה ערוה על היבם מפני שמוסאה כתוב בה בערני
שנ והיא נטמאה אבל משה שמת בעלה קודם שיטקנה
מי המרים או שאינה בת שתייה לא בת גירושין הרי זו
חולצת ולא מתייבם ואם היתה לה צרה הרי צרתה מותר
וחולצת או מתייבמת וכן שתי יבמות הבאות מבית
אחד שהיתה האחת מהן שנייה על היבם או מחייבי לאוין
או מחייבי עשה או אילונית הרי צרתה מותרת וחולצת
או מתייבמת אבל החולץ ליבמתו וחלכה אחות
חלוצתו או אמה וכיוצ בהן ונשאת לאחיו ולא אשה אחרת
ומת ונפלו שתייהן לפניו כשם שקרובת חלוצתו אסור עליו
כך צרתה אסורה והרי שתייהן כשניות לו וחולצות ולא
מתייבמות ומפני מה אסרו צרת קרובת חלוצתו מפני
שמתחלפת בצרת חלוצתו שתי יבמות הבאות מבית אחד
שהאחד מהן ערוה על היבם והרי הערוה אילונית צרתה
מותרת וחולצת או מתייבמת הואיל והאילונית אינה בת
ייבום וחליצה הרי זו כמו שאינה ונפלה זיקתו על צרתה
בלבד וכן אם גירש אחיו את הערוה או מיאנה בו
קודם שימו או שמתה בחיי בעלה ואחר כך מת אחיו הרי
צרתה מותרת וחולצת או מתייבמת ואין אומרון הואיל
ונעשת צרה לערוה שעה אחת תאסר לעולם שאין הצרה
אסורה עד שתהיה צרת ערוה בשעת נפילה ליבם
היתה זו שהיא ערוה על היבם מקדש לאחיו שמת בספק
או מגורשת ממנו בספק או שהיתה קטנה הראויה לכאן
ולא מיאנה באחיו בחייו אעפ שמיאנה ביבם צרתה חות
ולא מתייבמת הלכה צרת ערוה ונשאת לאחר ואחר
כך נמצאת הערוה אילונית תצא הצרה מבעלה ומיבם
וצריכה גט מבעלה וחליצה מיבמה סרי להתיירר לשוק
יבם היבם הצרה מפני שרמו שהערוה אילונית תמצא
הערוה שאינה חולצת תצא מיבמה בגט וחולד מסד

פרק שני

וי בחוקת מפותה מפני שלא ועקח עד שיעידו העדים
 שהיא אנוסה כגון ששלף לה חרב ואמר לה אם תזעקי
 אהרונ איתך המפיתה שלא רצת
 להנשא למפתה או שלא רצה אביה ליתנה לו או שלא רצה
 היא לכנוס הרי זה נותן קנס והולך ואין כופין אותו לכנוס
 ואם רצו וכנסה אינו משל קנס לא כתב לה כתובה כשא
 אבל האנוסה שלא רצת היא או אביה
 הבתולות להנשא לאונס הרשות בידם ונותן קנס והולך רצת היא
 ואביה ולא רצה הוא כופין אותו וכונס ונותן קנס שנא ולו
 תהיה לאשה הרי זו מצות עשה אפי היא חגרה או סוכא או
 מצורעת כופין אותו לכנוס ואינו מוציא לרצונו לעולם שנ
 לא יוכל לשלחה כל ימיו הרי זו מצות לא תעשה ואין לה
 כתובה שלא תקנו חכמי כתובה לאשה לא כרי שלא תהיה
 קלה בעיניו להוציאה וזה אינו יכול להוציאה היתה
 אנוסה זו אסורה עליו אפי מחייבי עשה ואפי שנייה הרי
 זה לא ישאנה וכן אם נמצא בה דבר ומה אחר שכנסה
 הרי זה יגרשנה שנ ולו תהיה לאשה אשה הראויה לו
 כהן גדול שנאם בתולה או שפיתה אותה הרי זה לא יכנס
 מפני שהוא מצווה ליקח את התולה ובשעה שישא זו
 אינה בתולה ואם כנס יוציא בגט אעפ שנ באונס לא
 וכל לשלחה כיון שקרמו עשה שנ ולו תהיה לאשה הרי
 זה נתקו לעשה ונמצא זו מצות לא תעשה שנתקה לעשה
 שאין לוקין עליה לא אם לא קים עשה שבה כמו שיתבאר
 בהלכות סנהדרין לפיכך האונס שעבר וגרש כופין אותו
 להחזיר ואינו לוקה ממה גרושתו קודם שהחזירה או
 נתקדשה לאחר או שהיה כהן שאסור בגרוש הרי זה לוקה
 שהרי עבר על לא תעשה ואינו יכול לקיים עשה שבה
 אין האונס או הספתה חייב בקנס עד שיבוא עליה כדרכה
 ובערים ואינו צריך התראה ומאימתי יהיה לבת קנס
 מאחר שלש שנים גמורות עד שתבגור נבעלה בתוך שלש
 שנים אין ביאתה ביאה בא עליה משבגרה אין לה קנס
 שנאם נערה בתולה לא הבוגרת ואחת שיש לה אב ואחת
 שאין לה אב יש לה קנס
 ואילו שאין להן קנס הבוגרת והממאנת והאילונית והשוט
 והחרשת ומי שיצא עליה שם רע בילדותה ובאו שנים
 והעירו שתבעה אותן לזנות עמה והמגורשת מן הנישואין
 ועדיין היא נער בתול אבל המגורש מן האירוסין אם נאנס
 יש לה קנס וקנסה לעצמה ואם נתפתתה אין לה קנס
 הגיורת והשבוי והמשוחרר אם נתגיירה ונפרית ונשתחרר
 והיא בת שלש שנים או פחות יש לה קנס ואם היתה בת
 ג שנים ויום אחד כשנתגיירה או כשנפרית או כשנשתחררה
 אין להן קנס הואיל וביאתן ביאה הרי הן כבעולות
 היתה בתולה זו אסורה על האונס או המפתה אם היתה
 אחת מחייבי כריתות כגון אחותו או דורתו והנדה וכיוצא
 בהן או שהיתה מחייבי לאוין אם התרו בו הרי זה לוקה
 ואינו משלם קנס שאין אדם לוקה ומשלם ואם לא היתה
 שם התראה הואיל ואינו חייב מלקות הרי זה משלם קנס
 היתה מחייבי עשה או שנייה וכיוצא בהן
 שאסורה מדברי סופרים בין התרו בו בין לא התרו בו
 חייב בקנס שאין כאן מלקות היתה מחייבי מיתת בית דין
 כגון בתו ואשת בנו וכיוצא בהן בין התרו בו בין לא התרו
 בו פטור מן הקנס שנא ולא יהיה אסון עונש יענש הא אם
 היה שם אסון אין שם עונש ואעפ שהריגת האשה בשגגה
 שהרי לא נתכונו לה שנאמר כי ינצו אנשים ונגפו אשה
 הא למדת שלא חלק הכתוב באסון בין שוגג למזיד לפוטרו
 מן התשלומין והרי הוא אומר מכה נפש בהמה לא
 ישלמנה ומכה אדם יומת מה מכה נפש בהמה לא
 חלק הכתוב בין שוגג למזיד לחייבו בתשלומין אף
 מכה נפש אדם לא חלק הכתוב בין שוגג למזיד לפוטרו מן
 התשלומין וכן הדין לכל עבירה שיש בה מיתת בית דין
 שאין בה תשלומין בא עליה ומתה הרי זה פטור מן הקנס
 שנ נתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה לא לאבי המתה
 והוא שתמות קודם שתעמוד ברין

חמשים כסף של קנס הם רמי הנאת שכיבה בלבר והייב
 המפתה ליתן בושת ופנס יותר על הקנס הקצוב בתורה
 יתר עליו האונס שהוא נותן את הצער
 שהנבעלת ברצונה אין לה צער ואנוסה יש לה צער וכן
 הוא אומר באנוסה תחת אשר ענה נמצא המפתה משלם
 שלשה דברים קנס ובושת ופנס והאונס ארבעה
 קנס ובושת וצער ופנס קנס שיה בכל אחד הבא על
 בת כהן גדול ואחר הבא על בת גר או ממזר קנסה חמשי
 כסף אבל הבושת ופנס והצער אינן שווין לכל וצריכין
 שומא כיצר שמין הבשת הכל לפי הכבייש והמתבייש
 שאינו רומה מבייש נערה חישובה וממשפחה מיוחסה
 למבייש קטנה ענייה בזויה ואינו רומה מתבייש מאדם
 חשוב וגדול למתבייש מאדם מן הנבלים וקל כן הקנים
 ולפי זה רואין הדיינין מעלתו ומעלתה ושמין כמה מכון
 ראוי לאביה ולמשפחת ליתן ולא יארע להן דבר זה כאר
 זה וכמוהו חייב לשלם פנס לפי יפיה רואין אותה
 כאו היא שפחה נכרת בשוק כמה היא שווה בעולה וכמ
 היתה שווה בתולה שאדם רוצה לקנו שפחה בתולה ליתנ
 לעברו שהוא רוצה בהנייתו וטובתו ורואין כמה פדתה
 וישלם צער לפי קטנותה ובנין גופה ולפי שניו
 וגופו אומריין כמה האב רוצה ליתן ולא תצטער זו כזה
 ויתן המפתה נותן בושת ופנס מיד ואינו נותן הקנס
 לא אם כן לא נשאה שנא ואם כאן יכאן אביה לתתה לו
 כסף ישקול אבל האונס נותן ארבעה דברים מיד ופנס
 לפיכך כשתרצה להתגרש או תתאלמן אין לה כלום
 באו עליה שנים אדר כדרכה ואחר שלא כדרכה זה עבא
 עליה שלא כדרכה אם הוא ראשון חייב בבושת ופנס ואם
 הוא אחרון חייב בבושת בלבר שכבר נפגכה וזה יטבא
 עליה כדרכה בין ראשון בין אחרון חייב בקנס ובבאר
 דרבנים אבל אין בשת ופנס של בת שלא נבעלה כול
 כבשת ופנס זו שנבעלה שלא כדרכה כבר הודענו
 הבנות שאין להן קנס ועשר הן הבוגרת והממאנת
 והמגורשת והאילונית והיטוטה והחרשת והגיורת
 והשבוייה והמשוחררת והיוצא עליה שם רע ושאר הבנו
 יש להן קנס כל בת שיש לה קנס יש לה בושת ופנס
 ואם היא אנוסה יש לה צער וכל בת שאין לה קנס כך אין
 לה לא בושת ולא פנס אם נתפתתה וכן אם נאנסה ריין
 מבוגרת וממאנת ושטה והרשת כיצר האונס את
 הבוגרת ואת הממאנת אעפ אין להן קנס יש להן בושת
 ופנס וצער והאונס שטה או הרשת כשנס צער בלבר אבל
 המפתה את כולן פטור בכלום אין אדם כשלם קנס
 בכל מקום בהודאת פיו אם על פי עדים לפיכך האומר
 אנכתי או פיתיתי בתו של פלו אינו כשלם קנס אבל כשל
 בשת ופנס בהודאה פיו וכן בת שתבעה איש ברין ואמר
 לו אנכתי או פיתיתי אותי והוא אומר לא היו דברים
 מעול הרי זה נשבע שבוע הסת שאו הודה היה כשלם לה
 בשת ופנס וצער על פי עצמו אכרה לו אנסתה
 אותי והוא אומר לא כי אפתיתי הרי זה נשבע שבועת
 התורה על דמי הצער וכשלם בשת ופנס שהרי הודה
 במקצת הטענה כמו שיתבאר בכקומו שלשה דברים של
 מפתה וארבעה של אונס הרי הן של אב שכל שבח נעורו
 לו ואם אין לה אב הרי הן של עצמה מפותה או אנוסה
 שלא תבעה עד שבגרה או עד שנשאת או עד שמת האב
 הארבעה דברים או השלשה שלה עמרה ברין ותבעה
 אותו ואחר כך בגרה או שנשאת הרי הן של אב ואם מת
 האב אחר עמידתה ברין הרי הן של אחין שהן יורשי האב
 מעת שעמרה ברין וכה בהן האב הבה שנתארסה
 ונתגרשה קנסה לברו לעצמה נאנסה או נפתתה ואחר כך
 נתקדשה לאחר קנסה ושאר הרברי לאביה שאין הארוסי
 מוציאין מרשות אב אני אומר שזה שנ בתורה אל
 תחלל את בתך להזנותה שלא יאמ האב הואיל ולא חייבה

החרש אינו נישואין גמורין הרי זה החרש מוצי את אשתו
 בגט מפני שאחותה זקוקה לו ואשת אחיו הפקח אסורה
 לעולם שאינו יכול לכונו מפני אחותה ולא יחלוץ מפני
 שהיא חרש ולמה גרו חכמים שיוציא זה החרש אשתו
 החרש והן אינן בני חיוב לא הרי הם נקפין אוכל נבילו
 שאין בית ריץ מצווין להפרישו אמרו חכמים אם תשב
 אשתו עמו נמצאת אחותה נשאת לך ויאמרו נפטר
 משום אחות אשה לפיכך מוציא החרש אשתו בגט כדי
 שתהיה אחותה אסורה לעולם וכן שני אחין פקחין
 נשואין לשתי אחיות אחת פקחת ואחת חרשת מת בעל
 החרשת תצא משום אחות אשה מת בעל הפקחת מוציא
 את אשתו החרשת בגט ואת אשת אחיו בחליצה מפני
 שהיא פקח ויכול לחלוץ שני אחין אחד פקח ואחד
 חרש החרש נשוי שתי נשים פקחות האחת מהן ערוה על
 הפקח ומת החרש שתיהן פטורות על כל פנים אם נשאי
 הערוה נישואין הרי השני צרתה ופטורה ואם אין נשואי
 הערוה נישואין כך לא יהיו נישואי צרתה נישואין היתה
 בתו וכיוצא בה חרשת ונשואה לאחיו הפקח צרתה חולצ
 ולא מתייבמת שאין נישואי החרשת נישואין גמורין
 כל מקום שאמרנו בהלכות או שתי אחיות אחד שתי אחיו
 או אשה ובתה או אשה ובתה וכיוצא בהן ענין הרב
 שהן שתי נשים שהאחת מהן ערוה עם האחרת ואי איפש
 לישא שתיהן משום ערוה וכן כל מקום שאמרנו אחות
 אשתו או אחות יבמתו אחד אחות אי אמה או בתה ענין
 הרברים אחת מקרובותיה שהן ערוה עמה

פרק שמיני

מי שקידש אחד משתי אחיות ואין ידוע אי זה מהן קידש
 ובת ולו אח אחד חולץ לשתיהן כדי להתירן לאחרין היו
 לו שני אחין אחד חולץ לאחת מהן בתחלה והשני כייבם
 לשנייה על כל פנים אם זו היא שקידש אחיו הרי יבם אותה
 ואם אינה אשת אחיו הרי נשא אשה משאר הנשים ואחות
 שהיתה אשת אחיו כבר נחלצה אבל לא יבם ואחד
 תחלה שמא האחרת היא אשת אחיו ונמצא שנשא קרובת
 זקוקתו קדמו שני האחים וכנסו שתי הייבמות אין מוציא
 אותן מירן שנים שקדשו שתי אחיות זה אינו יודע אי
 זו קדש וזה אינו יודע אי זו קידש ומתו שניהן לזה אח ולזה
 אח זה חולץ לשתיהן וזה חולץ לשתיהן לזה אח ואחד ולזה
 שני היחודי חולץ לשתיהן בתחלה והשני אחרי חולץ ראשו
 והשני כייבם ואם קדמו וכנסו אין מוציאין מירן ואפי
 היו כהנים שהחליצה שחלץ היחודי מספק חלץ והחליצה
 אסורה לכהן מדברי סופרי ובספק חליצה לא גזרו

היו לזה שני אחין ולזה שני אחין של זה חולץ לאחר
 ואחיו של זה חולץ לאח ואח כך האח השני של זה מייבם
 חלוצתו של זה והאח השני של זה מייבם חלוצתו של זה
 קדמו שניהן וחלצו לשתיהן לא ייבמו שני האחים האחר
 לא אחד חולץ בתחלה ואחיו מייבם לשני ואם קדמו וכנסו
 אין מוציאין מירן האשה שהיו לה בנים והיו לכלתה
 בנים ונתעבר האשה ונתעברה כלת וילדו שתיהן במהביא
 אחת ונתעברו שני הילדים והגדילו התערובות ונשא
 נשים ומתו כיצד הן ניתרות בני המלה חולצין לשתיהן
 תחלה ולא מייבמין שכל אחד מהן ספק שהיא אשת אחיו
 ותהיה מותרת לו ספק שהיא אשת אחי אביו שהיא ערוה
 עליו אבל בני הזקנה או חולצין או מייבמין שאם היא זו
 אשת אחיו הרי יבמה ואם היא אשת בין אחיו מותרת
 להנשא לו שכבר נחלצה
 הבנים הידועים של זקנה ושל מלתה והרי בני התערובת
 קיימין בני התערובת לנשי בני הזקנה חולצין ולא מייבמו
 שחיה ספק אשת אחי אביו שהיא ערוה עליו ספק אשת
 אחיו שהיא מותרת ליבמה ולנשי בני המלה אחד חולץ
 בתחלה ואחר מייבם על כל פנים אם בן המלה הוא שחלץ
 בתחלה והרי חלץ אביו מייבם בני המלה הוא שחלץ
 חלצתו ומה לו לישא אשתו שחלצתו שחלצה מייבמה

ואם זה שחלץ תחלה הוא בן הזקנה הרי חלץ לאשת בן
 אחיו ולא עשה כלום והשני מן התערובת הוא בן המלה
 והרי יבם אשת אחיו מי שלא שהתה אחר כיתת
 בעלה שלשה חדשים ונשאת וילדה ואין ידוע אם בן
 תשעה לראשון אם בן שבעה לאחרון והיו לה בנים בן
 הראשון ומן השני אם מת זה הבן הספק בני הראשון ובני
 השני חולצין לאשתו ולא מייבמין שכל אחד מהן שיבוא
 לייבם שמא אינו אחיו מאביו והרי הוא אחיו מאמו בודאי
 ואשת אחיו מאמו אסורה עליו לעולם משום ערוה וכן זה
 הבן הספק חולץ לנשותיהן ולא מייבם היה בן
 לראשון ובן לשני שלא מאשה זו שנשאת בתוך זמן ובת
 אחר מהן הרי הבן הספק חולץ לאשת זה שמת או מייבם
 שאם אחיו מאביו הוא הרי יבם את אשתו ואם אינו אחיו
 מאביו הרי אין ביניהן אחוה כלל לפיכך מותר לו לישא
 את אשתו מת הבן הספק אחר משני הבנים
 הווראין חולץ לאשתו תחלה והשני מייבם על כל פנים אם
 אחיו הוא הרי יבם את אשתו ואם אינו אחיו והוא בן
 האב האחר הרי נחלצה מאחי בעלה מי שהלך
 בעלה למדינה אחרת ושמעה שמת ונשאת ואחר כך בא
 הבעל הראשון ומתו שניהן ולזה אחין ולזה אחין אחיו של
 זה ואחיו של זה חולצין ולא מייבמין חמש נשים
 שהיה לכל אחת מהן בן ידוע ונתעברו חמשתן וילדו
 כאחד במחבואה אחת חמשה בנים אחרים ונתעברו
 הילדים והגדילו התערובת ונשא נשים ומתו חמשה
 האנשים ונפלו חמש הנשים לפני החמשה הבנים הווראין
 שאין אחד מהן יודע אי זו היא אשת אחיו כיצד תקנתן
 ארבע מהן חולצין לאחת תחלה והחמישי ישא זו שגדלה
 ארבע חלוצות על כל פנים כיצד אם אשת ארו
 היא הרי יבם אותה ואם אינה אשת אחיו הרי היא אשת
 אח אחד מארבעה והרי חלצו לה ארבעתן תחלה וכן
 השנייה חולצין לה ארבעה והאחר מן הארבעה יהיה זה
 שנשא הראשונה והחמישי ישאנה ער שנמצאו הבנים
 החמשה נשא החמש הנשים אחר שנחלצה כל אחת מהן
 ארבע חלוצות ולעולם הזה בכל הספיקות הללו
 בעיקרים או שכל מי שנסתפק לך שמא בת חליצה היא
 לאיש זה או אינה צריכה לחליצ מבנו אינה ניתרת להנש
 לזר ער שחלץ לה אותו האיש וכל מי שיסתפק לך שמא
 ביאתה אסורה על איש זה בין מדברי תורה בין מדברי
 סופרים אינה מתייבמת לו וכל שנחלצה חליצה מעולה או
 נבעלה בעילה כשרה הותרה צרתה לזר ועל דרך
 זו תבין ותורה בכל הספיקו שיארעו לענין יבום וחליצה
 שהרי ביארנו כל העיקרין שעליהן תסמוך ותרעבי הוא

שחולץ ומי הוא שמיבם ומי הוא הפטור מן החליצה ומן
 הייבום וכי היא הראייה לייבום

הלכות נערה בתולה

- יש בכללן חמש מצות
- שלוש מצות עשה ושתי מצות לא תעשה
- א לקנוס המפתה
- ב שישא האונס אנוסתו
- ג שלא יגרש האונס
- ד שתשב אשת מוציא שם רע תחת בעלה לעולם
- ה שלא יגרש מוציא שם רע את אשתו וביאר מצות או בפרקים או

פרק ראשון

מי שפיתה בתול קונסין אותו משקל חמשי סלעו של כסף
 מזוקק והוא הנקרא קנס וכן אם אנס אותה וקנס זה מצות
 עשה של תורה שנ נתן האיש השוכב עמה לאביו הנערה
 חמשים כסף ואי זה הוא מפתה ואי זה הוא אונס מפתה
 לרצונה אונס שבא עליה בעל כרחו כל הנבעלת
 בשורה הרי זו בחוקת אנוסה ודין אותה כדין אנוסה ער
 שיעידו העדים שפיתתה נבעלה וכל הנבעלת בעיר הר

ושהת כרי טובאה בית דין אוסרין אותה על בעלה לעולם
 וקדעין כתיבתה וכשיבוא בעלה או יבריא או יצא מבית
 האוסרין נותן לה גט ואינו יכול להשקותה מפני שלא קנא
 שתת מי הכרים ונקתה מהן וחור וקנא
 לה היא
 לה עם האיש שהשקה על ידו ונסתרה עמו אינו יכול
 להשקותה על ידו פעם שנייה לא תאסר עליו לעולם ותצא
 בלא כתובה אבל אם קנא לה עם אדר ונסתרה עם האחר
 בעדים כשקין אותה פעם שנייה ואפי כמה פעמים והיא
 שישקה אותה בכל פעם בגלל איש אחר
 אותה ונרשה ונשאית לאחר וקנא לה עם האיש שהשקה
 אותה הבעל הראשון בגללו ונסתרה עמו בערי הרי הבעל
 השני משקה אותה על ידו מפני שהו בעל עני ואפי מאה
 ונשאית לזה אחר זה משקין אותה על ידי איש אחר
 ואין אוסרין וראי שהחזקה לזה וכמאה עד שיהיה שם
 האשה שקנא לה בעלה ונסתרה אחר הקניו
 עמו בעדים והרי היא עומרת לשתות ובא עד אדר והעני
 עליה שנבעלה בפניו עם זה שקנא לה עכו הרי זו אסורה
 על בעלה לעולם ואינה שותה ויוצאה בלא כתובה ואפילו
 היה עד טובאה זה אחר מעידי הסתירה שנ ועד אין בה
 ודרי עד אפי אשה ועבר ושפחה ופסול לעדו בעבירה
 בדברי סופרים ואפי קרוב נאמן לעדות טוטה להעני עליה
 שותה ותאסר על בעלה לעולם ואינה שותה ותצא בלא
 כתובה הואיל וקדם הקניו והסתירה בעדים כערי והתור
 האכינה עד אדר בטובאה הרי כולן כשרין לעדות טובאה
 אף חמש נשים ששונאות זו את זו מעידות זו על זו לום
 שנשכח ונאמנת עליה לאוסרה על בעלה ושלא להשקות
 אבל לא להפסידה מכתובתה לא נוטלת כתובת ויוצאה
 בא עד אחר כשר ואמר נטמאת הרי זו אינה שותה כמו
 שבארנו בא עד אחר והכחישו ואמר לא נטמאת אין
 שומעין לו שעד אחר בטמאת טוטה כשנים ואין דבריו
 של אחרון רוחן דברי הראשון שהוא כשנים באו שניהן
 כאחד זה אומר נטמאת וזה אומר לא נטמאת או שאמר
 אחר נטמאת ובאו שנים אחרים ואכרו לא נטמאת הרי
 זו שותה בא עד אחר כשר ונשים רבות או פסולין
 רבים כאחד העד אומ נטמאת והנשים או הפסולין אוכרי
 לא נטמאת הרי זו שותה שעד אדר ופסולין רבים כמחצה
 על מחצה הם היו כולן פסולין הלך אדר הרוב כיעד
 שתינשים אומרות נטמאת ושלוש אוכרו לא נטמאת הרי
 זו שותה שלש אומרות לא נטמאת וארבעה אומרו נטמאת
 הרי זו אינה שותה היו מחצה על מחצה הרי זו שותה
 כל שיטה שאמרנו שאינה שותה מפני עירי טובאה הרי זו
 אסורה על בעלה לעולם ותצא בלא כתובה שהרי נאסרה
 בקניו וכתירה והשתייה שתתירה נמנעה שהרי יש בה עד
 כמו שבארנו

פרק שני

אשה שקנה לה ונסתרה אין כופין אותה לשתות לא אם
 רצת ואברה הן נטמאתי תצא בלא כתובה ונאסרה על
 בעלה לעולם ואינה שותה וכן אם אמרה איני טמאה ואיני
 שותה אין כופין אותה לשתות ותצא בלא כתובה וכן אם
 אסר בעלה אינו רוצה להשקותה או שבעלה בעלה אחר
 שנסתרה הרי זו אינה שותה ונוטלת כתובתה ויוצאה והיא
 אסורה עליו לעולם ואין הנשים שאינן ראויות
 לשתות אעפ שהיא רוצה לשתות ובעלה רוצה להשקותה
 לא יוצאות בלא כתובה משיבואו עידי סתירה אחר עידי
 קניו ויאסרו על בעליהן לעולם וחמש עשרה נשים הן
 ואין ארוסה ושומרת יבם וקמנה אשת גדול
 וגדולה אשת הקטן ואשת אנדרוניס ואשת הסומא
 ואשת החגר או האלם או מי שאינו שומע או שהוא
 כרות יד וכן החגרת והאמת והטובה וכרות יד
 ושאינה שומעת כל אחת מאו אינה ראויה לשתות
 ובין שאינן ראויות לשתות שנה אשר תשטה אשה אחת
 אשה תחת אישה פרט לארוסה ושומרת יבם שאינה
 תחת אישה אשה פרט לקמנה תחת אישה פרט לאשת

קטן ואשת אנדרוניס שאינו איש ונעום בעיני אישה
 פרט לאשת סוכא והעביר הכהן את האשה פרט לחגרת
 ונתן על כפיה פרט למי שאין לה כף או שהיתה עקובה
 או יבשה שאינה יכולה ליקח בה ואפי כמה אחת שנאמ
 כפיה ואכרה האשה פרט לאמת ואמר לא האשה
 פרט למי שאינה שומעת הרי הוא אומר אשה תרת אישה
 עד שתהי שלימה כמוהו והוא שלם כמותה דא לכדת שכל
 דבר שמעכב אותה כלשתות מעכב את בעלה מלהשקותה
 וכל המעכב את הבעל מלהשקותה כוס כמוהו מעכב
 אותה מלשתות קטנה שהשיאה אביה אם זנתה
 ברצונה נאסרה על בעלה לפיכך כקנין לה לא להשקותה
 לא לפוסלה מכתובתה כמו שבארנו אבל הכנה בת
 מיאון אין מקנין לה שאין לה רצון להאמר על בעלה ואפי
 היה כהן לא נאסרה עליו קנא לארוכה או לזקנה
 ונסתרה אחר שנשאה הרי זו שותה כשאר כל הנשים

נשואה שקנא לה ונסתרה קודם שיבעול אותה בעלה אינה
 שותה ויוצאה בלא כתובה ונסתרה עינו לעולם שנא וכן
 איש בד את שכבתו כבלעדי אישך יגדלה שכבתו בעל
 לשכינתו בעל הגיורת והכשודרת ואמת הגר ואמת
 עבר כשחחרר וכסורת ואשת כסור ואשת כרס דכה יא
 סרים ארס המותרות לבעליהן הרי הן ככל הנשים ושומרת
 כעובדות וכניקה כקנא לה בעלה ובשקר אינו נשוא
 שהיא אשה העומרת לשתות וכת בעלה קודם
 שתשתה אינה שותה ולא נוטלת כתובתה כל איש
 שבא ביאה אסורה מימיו אחר שהגריל אין הכיס הבארי
 בודקין את אשתו ואפי בא על ארוכותו בבית הכסו שאסור
 בדברי סופרי אין הכיס בודקין את אשתו וכן נקרה האיש
 מעון והאשה ההיא תשא את עונה כוסן והאיש כעורה
 מעון אשה נושא את עונה לפיכך אם היתה נשואה
 אסור עליו כהייבי לאוין או כהייבי ענה אפי שיהיה קנא
 לה ונסתרה אינה שותה לא תצא בלא כתובתה וזה אסור
 עליו אף כישום זה עבר ונשא כעוברת דבירו וכניקת
 חבירו הרי זו שותה שאין כאן עבירה כי שאין לו
 אשה הראויה לילד וכן בניס ונשא ילדה או זמנה או
 אילונית אינה שורה ולא נוטלת כתובה היו לו בניס או
 אשה אחרת ראויה לילד הרי זה כשקה אותה אעפ שהיא
 זקנה או עקרה או אילונית ואינה ראויה לילד שלא נאמר
 בתורה ונזרעה זרע לא בראויה לילד שאם היתה יולדת
 בצער תלך בדיוח היה דרכה לילד נקבות תגר זכרים

היו לו אשה ובנים וכתו בין קינוי לכתירה כבר נראית
 לשתות ומשקה אותה לא היו לו בניס ולא אשה הראויה
 לילד לא זו האילונית וכיוצא בה וילד לו בין סגור וכתו בין
 קינוי לסתירה כבר נראית האילונית כלשתות כל
 אישה שהיה לה קינוי וכתירה ולא שתת כי הכרים בין
 שלא רצה בעלה להשקותה בין שלא רצת היא בין שבא
 לה עד טובאה או הודת או היתה כאו הנשים שאינן ראויות
 לשתות או שקנאו לה בית דין הואיל ונאסרה על בעלה
 מכל מקום הרי היא אסורה על זה שנתחרה עמו לעולם
 כדכר שיהיא אסורה על בעלה ואם עבר ונשאה כוציאין
 אותה כתחתיו בגט אפילו היו לה כמה בניס ממנו מפי
 השמועה למדו כשם שאסורה לבעל כך אסורה לבעול
 אבל אם לא קדם קינוי ובאו עליה עדים
 שנסתרה עם איש זה ובאו ומצאו דבר מכווע כגון שנכנסו
 אחריו ומצאוה חוגרת חגורה או מצאו רוק למעלה מן
 הכלה וכיוצא בזה אם הוציאה בעלה בדבר מכווער זה
 הרי זו לא תנשא לנטען לא אסורה עליו ואם עבר ונשאה
 והיו לה בניס ממנו לא תצא ואם לא היו לה בניס תצא
 ברא בשנבוכה עליה ועל הנטען העיר אחריה
 יום ומחצה או יותר ואמר פלוני וינה עם פלוני ולא פסק
 הקול והוא שלא היו לה או לאיביס שמעבירין את הקול
 אבל אם לא היתה שם רעה לדבר זה בעיר או שפסק הקול
 שלא פחסת יראה אם גשמת לנטען לא תצא אעפ שאין
 לה בניס אפי בא עד אדר שיימם עמו לא תצא מי שהוציא

תורה מפתה ואונס לא שיתן ממון לאב הרני שוכר בתי
הכחולה לזה לקבא עליה בכל מקום שארצה או אניח זה
לביא עליה בחנם שיש לו לאד למחול ממנו לכל מי שירצ
לכך נאמר אל תחלל את בתך שזה שהייתה תורה לאונס
ולמפתה ממון ולא מלקות בשארע הרבר מקרה שלא
מרעת אביה ולא הכינה עצמה לכך שרבר זה אינו הווה
תמיד ואינו מצוי אבל אם הניח בתו הבתולה מוכנת לכל
מי שיבוא עליה גורם שתמלא הארץ זמה ונמצא האב
נושא בתו והאח נושא אחותו שאם תתעבר ותלד לא יודע
בן מי הוא והמכין בתו לכך הרי היא קרשה ולוקה
הבועל והנבעלת משום לא תהיה קרשה ואין קונסין אותו
שלא חייבה תורה קנס לא לאונס ומפתה אבל זו שהכינה
עצמה לכך בין מרעתה בין מרעת אביה הרי זו קרשה
ואסור קרשה אחר הוא בין בבתולה בין בבעולה לפיכך
נמצא חכמי שהוציאו עליה שם רע בילדות אין לה קנס כמו
עובדנו שהרי זו בחזקת שהפקירה עצמה לרבר זה
ברצונה

פרק שלישי

המוציא שם רע על בת ישראל ונמצא הרבר שקר לוקה שנ
ויקרו אותו ואזהר שלו מלא תלך רכיל בעמך ונותן לאביו
כסף מאה סלעים כסף מוזקק ואם היתה יתומה הרי הן
של עצמה והמוציא שם רע על הקטנה או על הבוגרת
פטור מן הקנס ומן המלקות ואינו חייב עד שיוציא על
הנערה שנאמר והוציאו את בתולי הנערה נערה כלא דבר
הכתוב אין רגז דין זה לא בפני הבית ובית דין
של עשרים ושלשה מפני שיש בדין מוציא שם רע דיני
נפשות שאם נמצא הרבר כמו שאמר הרי זו נהרגת אבל
הצניע והמכנתה רגז בהן בכל זמן בשלשה כמו שיתבאר
בה לכות סנהדרין ומצות עשה של תורה שתשב
אשת מוציא שם רע תחתיו לעולם שנזלו תהיה לאשה
אפי ערה או מוכת עהין ואם נרשה עבר על לא תעשה
ישנ לא וכל גלחה כל ימיו וכופין אותו וכחזיר ואינו לוקה
כמו שבארנו באונס ואם קדם אחר וקרשה או שכתה או
שהיה רחוק ונאסר בגרושה הרי זה לוקה על גירושה
נמצא זה הרבר זמה או שומצא אסורה עליו מחייבי לאוין
ואם תחתיו יצאה ואפי שניה הרי זה יגרשנה בנט שנאמר
ולא תהיה לאשה אשה הראויה לו ולמה לא יבא
עיה וירחה את לא תעשה בין במוציא שם רע בין באונס
וישא זו האסורה לו שהרי אפשר שלא תרצה היא לישב
ונמצא עשה ולא תעשה קיימין

כיצד הוצאת שם רע הוא שיבוא לבית דין ויאמר נערה
זו בעלתי ולא מצאתי לה בתולים וכשבקשתי על הרבר
נודע לי שזונתה תחתי אחר שארסתיה ואלו הן עדיו
שזונתה בפניהן ובית דין שוכניו דברי העדין וחוקרין
עדותן אם נמצא הרבר אמת נסקלת ואם הביא האב עדי
והזמו העדים שהביא הבעל ונמצאו שהעידו שקר יסקלו
וילקה הוא ונותן מאה סלעים ועל זה נאמר ואלה
בתולי בתי או העדי שזימו עידי הבעל חזר הבעל והביא
עדים אחרים והזימו עידי האב הרי הנערה ועידי אביה
נסקלין על זה נאם ואם אמת היה הרבר הזה מפי שמועה
למדו שפרשה זו יש בה עדים וזוממין וזוממי זוממין
הוציאו עליה שם רע והיא בוגרת אעפ שהביא עדים שזונת
תחתיו כשהיתה נערה הרי זה פטור מן המלקות ומן הקנס
ואם נמצא הרבר אמת הרי זו נסקל אעפ שהיא בוגרת
הואיל ובעת שזונתה נערה היתה כל נערה שאין
לה קנס אם נאנסה או נתפתתה כך המוציא עליה שם רע
פטור מן המלקות ומן התשלומין וכן הנכרית
שנתגיירה והשפחה שנתחררה פחותה מבת שלש שנים
אפי היתה הורתה שלא בקדושה ולירחה בקדושה המוצי
עליה שם רע פטור מן הקנס ומן המלקות שנאם כי הוציא
שם רע על בתולת ישראל עד שתחיה חורתה ולירחה
בקדושה קדש נערה זרה חזר וקרשה ומוציא עליה
שם רע והביא עדים שזונתה תחתיו בחזקת וראשונים

ונמצאו זוממין הרי זה פטור וכן אם היתה יבמתו שכנסה
והוציא עליה שם רע והביא עדים שזונתה תחת קידושי
אחיו ונמצאו זוממין הרי פטור מן המלקות ומן התשלומין
וכל הפטור אם רצה לגרש יגרש אינו חייב עד
שיבעול אותה כדרכה ויוציא שם רע כדרכה בעלה שלא
כדרכה ואמר לא מצאתיה בתולה פטור וכיין אותו מכת
מרדות וכן אם אמר לא מצאתיה בתולה ולא אבד
שונתה תחתי או שאמר זונתה תחתי ולא הביא עדים לא
באו מאליהן הרי זה פטור אעפ שהעדים נהרגין אם היומו
זה שנאמר בתורה ופרשו השכלה לשון
כבוד שנושאין ונותנין בסתרי הרבר וכן זה שיאמר האב
אלה בתולי בתי הן זוממי עידי הבעל וזה שנאמר אמת
חיה הרבר תהרג כשזונתה אחר האירוסין בעדים שנזנו
בית אביה אבל קודם האירוסין כבר אמרה תורה בה
שהיא פטורה מכלום ובעלה חייב בתשלומי ממון בלבר
בין פתה בין אנס

הלכות סוטה

יש בכללן שלש מצות אחת מצות עשה ושתי מצות לא
תעשה וזהו פרטן
א לעשות לסוטה כתורת הקנאות הסרוכה בתורה
ב שלא ליתן שמן בקרבנה
ג שלא ליתן עליה לבונה וביאור מצות או בפרקי או

פרק ראשון

קנוי האמור בתורה וקנא את אשתו הוא שיאמר לה בפני
עדים אל תסתתרי עם איש פלוני אפי היה אביה או אחיה
או גוי או עבד או שחוף הוא האיש שאינו מתקשה ואינו
מוליד הסתירה האמורה בתורה ונסתרה היא שתסתור
עם אותו האיש שאמר לה אל תסתתרי עמו בפני שני
עדים אם שהת עמו כרי טומאה שהוא כרי לצלות בינה
ולגמעה הרי זו אסורה על בעלה עד שתשתה מי המים
וידבק הרבר ובזמן שאין שם מי סוטה תאסר עליו לעולם
ותצא בלא כתובה קנא לה על שנים כאחד ואמר לה
אל תסתתרי עם פלוני ופלוני ונסתרה עם שניהן כאחת ושהת
כרי טומאה אפי הן שני אחיה או אביה ואחיה הרי זו אסור
עד שתשתה אמר לה בפני שנים אל תדברי עם פלו
אין זה קנוי ואעפ שנסתרה עמו בעדים ושהת כרי טומאה
לא נאסרה עליו ואינו שותה בקינוי זה וכן אם אמר לה
אל תסתתרי עמו וראויה מרברת עמו אין זו סתירה ולא
נאסרה ולא שותה וכן אם לא קדם קינוי ובאו שנים והעני
שנסתרה עם זה ושהת כרי טומאה לא נאסרה על בעלה
ואינו שותה אמר לה אל תסתרו עם איש פלוני והיה

קטן פחות מבן תשע שנים ויום אחר או שאמר לה אל
תסתתרי עם בהמה זו אין זה קינוי שנזכר איש אותה
פרט לקטן ולבהמה שאין אוסרין אותה עליו בעל
שמחל על קינויו קודם שתסתר קינויו מחול וכאן לא קנא
לה מעול אבל אם מחל אחר שתסתר אינו יכול למהו גירשה
הרי זה כמי שמחל ואם החזירה צריך לקנות קינוי אחר
קנא לה בפני שני וראויה אותה שנסתרה עם זה שקנא לה
עליו ושהת כרי טומאה הרי זו אסורה עליו ויוציא ותן
כתובה שאינו יכול להשקותה על פי עצמו וכן אם שמע
העם מרגנין אחריה אחר הקינוי והסתירה עד ששמע
מהגשים הטוות לאור הלבנה נושאות ונותנות בה שונת
עם האיש שקנא לה עליו הרי זה אסור לקיימה ויתן ותן
כתובה בא עד אחר והעיר לו שנסתרה עמו אחר
קינוי ושהת כרי טומאה אם הוא נאמן לו ודעתו סומכת
עליו יוציא ויתן כתובה ואם לאו הרי אשתו מותרת לו
ואו שבית דין מקנין להן מי שנתחדש בעלה או שנששתה
או שהיה במדינה אחרת או שהיה חבוש בבית האסורין
לא להשקותה לא לפסלה מכתובתה כיצד שבעו
בית דין שהעם מרגנין אחריה קודמין אותה ואומדין לה
א תסתתרי עם איש פלוני באו עדי אחר כך שנסתרה עם

חמשה עשר באדר נפנין בית דין לצרכי הרבים ובודקין
 על הראוי לשתות להשקותה ועל הראוי לקנא לה ולהוציאה
 בלא כתובה ובכל זמן משקין
 את השוטים ואין משקין את השוטה לא ביום וכל היום
 כשר להשקות שוטה ואין משקין שתי שוטים כאחת שנת
 והעמיד אותה הכהן שוטה שאמרה איני שתה מחמת
 הראה ופחד ושל לה יכולת לחזור לזכר הריני שתה אבל
 אם אמרה איני שתה והיא בריאה ואינה יראה ולא פוחד
 אינה יכולה לחזור ולזכר הנני שתה אמרה איני שתה
 קודם שתמחק המגלה הרי מגילתה נגנות ואינה כשרה
 להשקו בה שוטה אחרת ומנחתה מתפורת על הרשן ואם
 אמרה איני שתה אחר שנמחקה המגלה מערערין אותה
 ומשקין אותה בעל כרחו וכאיימין עליה שתשתה ואומרו
 לה בתי אם ברור לך הדבר ששהורה את עכרי על בוריו
 ושתי ואל תפחדי לפי שאין המי רומין לא לסם יבש מונח
 על בשר חי יש שם מכה כהלחל ויורד אין שם מכה אינו
 עושה כלום אמרה טמאה אני אעפ שנמחקה המגילה
 הניס נשפכין מפני שאין בהן קדושה ומנחת מתפורת על
 הרשן מגילת שוטה שכתבה בלילה פסולה שנכתב
 וגו והשקה וגו והקריב וגו כשם שקרבנה ביום כך כתיבת
 המגילה והשקייתה ביום כתבה למפרע פסולה שנ האלה
 על הסדר כתבה קודם שתקבל עליה השבועה פסולה שנ
 והשביע וכתב כתבה איגרת פסולה שנ בספר כתבה
 על שני דפיין פסולה שנ בספר ספר אדר ולא שנים ושלושה
 ואינו כותב לא על הנייר ולא על הדפתרא לא במגיל ספר
 שנ בספר ואם כתבה על נייר או דפתרא פסול ואם כתבה
 ושרא או כהן קטן פסולה שנ וכתב הכהן
 אינו כותבה לא בקומוס ולא בקלקנתוס ולא בכל דבר
 שרישמו ניכר ועומר לא בדיו שאין בו קלקנתו שנ וכתב
 וכחה כתב שהוא יכול להמחות ואם כתב ברבר המתקיים
 פסולה נשאר במגילה רושם כתב ניכר פסולה ער שימחוק
 ופה יפה כתב אות אחת ומחקה וחזר וכתב אות
 שנייה ומחקה ער שהשלים פסולה ער שתהיה כולה כתובה
 כתבה שלא לשמה או מחקה שלא לשכה
 פטילה כתב שתי מגילות לשתי שטות ומחקן לתוך כוס
 אחר או לתו שתי כוסות ועירבן בכוס אחר והשק לשת יהן
 פסולה לפי שכל אחת כהן לא שתתה מגלתה כהקן
 בשתי כוסות ועירבן וחזר וחילקן לשני הכוסות לא ישקה
 אותם ואם השקה כער ואם נשפכו המי הרי זה כותב מגיל
 אחרת ומביא מים אחרים נשפכו ונשתייר מהן לא
 ישקה את השאר ואם השקה כשר מי סוטה שלנו
 נפסלין בלינה הקדים עפר למים פסל לא היה שם עפר
 בהיכל מביא עפר מבחוץ ובניחו בהיכל

זה שקנא לה בו ולא עם איש אחר ושלא זינתה מהתני
 משנתארסה קודם שתנשא ולא אדר שנשאת אבל אינו
 מגלגל עליה שלא זינתה קודם הארוסין ולא אדר שגירשה
 אם גרשה והחזירה שאם זינתה בעת זה לא תאם עליו וכל
 שתבעול ולא תהיה אכורה לו אינו מתנה עמה לפיכך
 אם כנס יבמתו אינו מגלגל עליה שלא זינתה כשהיתה
 שומר יבם אבל מגלגל עניה שלא זינתה תחת אחיו שאם
 זינתה תחת אחיו הרי זו אסורה עליו וכן אם גרשה והחזיר
 מגלגל עליה שלא זינתה תחתיו בנישואין הראשונים ויש
 לו לגלגל עליה בלהבא שלא תזנה תחתיו ושלא תזנה אחר
 שיהזירה אם יגרש וידויר לפיכך כשתזנה להבא מים בודקי
 אותה ויארעו לה אותן הכאורעות לכך נאמר אין אכן
 אמן מאיזה אמן מאיש אחר אכן נשואה אכן ארוכה
 אמן לשעבר אמן להבא מצות חכמים על בני ישראל
 לקנות לנשיהן שנ וקנא את אשתו וכל המכנא את
 אשתו נכנסה בו רוח טהרה ולא יקנא לה לא מתוך שחוק
 ולא מתוך שיהיה ולא מתוך קלות ראש ולא מתוך כריזיה
 ולא להטיל עליה איבה ואם עבר וקנא לה בפני עדים
 מתוך אהר ככל הדברים האו הרי זה קינוי אין ראוי
 לקפוץ ולקנות בפני עדים תחלה לא בינו לבניה בנחת
 ובדרך טהרה ואזהרה כרי להדריכה בדרך ישרה ולהסיר
 הכבשול וכל מי שאינו כקפיד על אשתו ועל בנו ובני
 ביתו ומזהירן ופוקד דרכיהן תמיד ער שידע עהן שלויכן
 מכל חט ועון הרי זה הוטא שנאמר וידעת כי עלים אהלך
 ופקדת ניד ולא תחטא

נגמר ספר רביעי

וכנין פרקיו חמישים ושלושה פרקים

הלכות אישות

עשרים וחמשה פרקים

הלכות גרושין

עשרה ושלושה פרקים

הלכות ייבום וחליצה

שמונה פרקים

הלכות נערה בתולה

שלושה פרקים

הלכות עושה

ארבעה פרקים

ולוקח ממנו ונותן על פני המים ואינו מביא
 אפר אבל מביא רקבובית שהיא כעפר ולא יחפור בקודרו
 בהיכל ויוציא עפר שנ אשר יהיה בקרקע המשכן ואם חפר
 והוציא עפר כשר הקריב את מנחתה ואחר כך
 השקה כשה נשמאת מנחתה קודם שיניחנה בכלי שרת
 הרי זו תפדה ככל הכנחות שנשכאו קודם שיתקדשו בכלי
 שרת וביא מנחה אחרת נשמאת המנחה אחר שקדשה
 בכלי שרת הרי זו תשרף וכן אם אמרה טמאה אני
 קודם שתקמץ המנחה או שאמר איני שתה או שלא רצה
 בעלה להשקותה או שבאו עידי טמאה או שמת הוא או
 שמתה היא הרי המנחה כולה נשרפת ואם אידע אחר מאו
 אחר שקרב הקומץ אין השיריים נאכלין היה בעלה
 כהן אין שירי מנחתה נאכלין מפני שיש לבעל חלק בהם
 ואינה עולה כולה לאישים כמנחת זכרי כהונה מפני שיש
 לה חלק בה לא הקומץ קרב לעצמו ושיריים מתפורים על
 בית הרשן נמצאו עירייה וזממין מנחתה תצא לחולין
 המקנא לאשתו על ידי אנשים הרבה ונסתרה עם כל אחר
 ואחר מהם הרי זה מביא מנחה אחת על ידי כולן כשמשק
 אותה שנא מנחת קנאות היא מנחה אחת לקינויין הרבה
 יש לבעל לגלגל עליה בשבועה שלא זינתה עם איש

פעמי הבן באמרתך ואל תשלט בי כל און

ספר חמישי והוא ספר

קדושה

הלכותיו שלש וזה הוא סדרן הלכות איסורי ביאה
 הלכות מאכלות אסורות הלכות שחיטה

הלכות איסורי ביאה

- א יש בכללן שבע ושלושים מצות מצוה אחת עשה
- ב ושש ושלושים מצות לא תעשה וזה הוא פרטן
- ג א שלא לבוא על האם
- ד ב שלא לבוא על אשת אב
- ה ג שלא לבעול אחות
- ו ד שלא לבעול בת אשת אב

בעלה בעירי רבר מכוער ונשאת לאחר ונדשה הרי זו
אסורה להנשא לנטען שיצאת מתחת בעלה בגללו ואם
נשאת לא תצא אעפ שאין לה בנים כל אשה
שבאו שני ערי והעירו שוינת עם זה כשהיתה תחת בעלה
הראשון הרי זו תצא מזה ואעפ שיש לה ממנו כמה בנים
וכל מקום שאמרנו תצא תצא בלא כתובה

פרק שלישי

כיצר סדר השקא סוטה הבעל בא לבית רין שבעירו ואז
להן אשתי זו קנאתי לה עם פלו ונסתרה עמו ואילו הן
עירי והרי היא אומרת שהיא סהורה ואני רוצה לחשקות
לברוק הרבר ובית רין שומעין רברי הערים ומוסרין לו
שני תלמידי חכמים לשחרו שמא יבוא עליה קודם שתייה
שהרי נאסרה עליו עד שתשתה ומשלחין אותו לירושלם
סאין משקין את הסוטה לא בבית רין הגדול של שבעים
זקנים במקדש הגיעו לירושלם בית רין הגדול
מושיבין אותה ביניהן ומאיימין עליה שלא בפני בעלה
ומפחירין אותה פחד גדול שלא תשתה ואומרים לה בתי
הרבה היון עישה הרבה שחוק עושה הרבה ילדות עושה
הרבה שכנים רעים עושים אל תגרמי לשם הגדול שנכתב
בקרושה שימחה על המים ואומרין לה בתי הרבה
קר מוך ונששפו ואנשים גדולים ויקרים תקף יצרן עליהן
ונכשלו ומגירין לה מעשה יהודה ותמר כלתו ומעש ראובן
בפילגש אביו על פשטו ומעשה אמנון ואחותו כדי להקל
עליה עד שתורה ואם אמרה הן נטמאתי או איני שותה
יוצאה בלא כתובה והולכת לה עמדה סבורה שהיא
טהורה מביאין אותה לשער מורחי של עזרה שהוא כנגד
קדש הקדשו ומעלין אותה ממקום למקום ומקיפין בה כדי
לייבעה עד שתקצר נפשה אולי תורה אם עמדה בריבורה
מביאין אותה כנגד שער המזרח מבחוץ ומעמידין אותה
שם היתה מתכסה בלכנים מתכסה בשחורין ואם היו
השחורין נאין לה מתכס בבגרי שאין לה בהן נוי ומסירו
כל חלי כסף וזהב שעליה ומקבצין עליה קיבוץ גדול של
נשים שכל הנשים הנמצאו שם חייבות לראותה שז ונוסרו
כל הנשים ולא תעשינה כזימתכנה וכל איש שיחפוף
לבוא לראותה יבוא ויראה והיא עומדת ביניהן בלא רדיד
ובלא משפחת לא בבגדיה ומפח שעל ראשה כמו שחאש
בתוך ביתה ואין מניחין שם לא עבריה ולא שפחותיה
מפני שהיא מכרת אותן ודעתה מתיישבת בהן ואחר
כך משביעה חכה בלשון שהיא מכרת ומודיעה בלשונה
שלא גרם לה לא קינאו וסתירה שקינא לה בעלה ונסתרה
ואומר לה בלשון שזכרתי אס לא שכב איש אותך

ואם לא שטית טומאה תחת אישך הנקי סמי המרים
המאירים האה ואת כי שטית טומאה תחת אישך וכי
נטמאת ויתן איש בך את שכבתו מבלערי אישך
יתן ה אותך ללא ולשבועה בתוך עמך בתת ה את ירך
נופלת ואת במגך צבה ובא המים המאירים האלה
במעייך לצבות בטן ולנפיל ירך והיא אומרת אמן אמן
בלשון שזכרתי ומודיעה שהבטן היא תלקה תחלה והירך
בסוף כדי שלא להוציא לעז על המים ואחר כך
מביא מגלה של עור טהור כמו ספר תורה וכתב עליה
בלשון הקדש ברו שאלן בו קלקתוס לשמה של אשה כמו
הגב וכתב כל חרמים שתשביע אותה בהם את באות
מילה במילה וכתב את השם מסתבו ואני מתב אמן אמן
ואחר כך מביא מלי חרש שלא נעשה בו מלאכה
מעול ולא יראה כמלי מלה מאור חומן ואם החזירו לכבשן
עד שנתחדש כשר וניתן לתוכו מים חצי לוג מן הכיור
ומחזי לוג שחיה במקדש היה מורדו ונכנס בו להיכל קוד
ומקים היה שם אמה על אמה למין הנכנס וס טמאה של
שיש ושבעת קטין בה פגמת המלה ולקח ער מקדש
חמסק ונתנו על גב חמסק כדי שיהיה על פני חמסק
ונתן ליתכן דפי מר טהור ונכנס בו שני מים חמסק
ושחוק לתוך המלה לטהר המלה ער טהור

במגילה רושם הניכר כלל
בא אליה מכהני העורה ואוחז בבגדיה מכנגד פניה וקודמן
עד שהוא מגלה את לבה ומגלה שערה וסותר בחלפות
ראשה כדי לנוולה ומביא חבל מצרי כדי להזכירה מעשה
מצרים שעשת ואם לא מצאו מצרי מביא חבל מכל מקום
וקושרו למעלה מדריה כדי שלא יפלו הבגדים ונמצאת
ערומה שהרי נקרע ואחר כך מביא עשרון קבח
שעורים משל בגל ונותנו בכפיפה מצרית והחבל והכפיפה
באין משירי הלשכה ונותנו לידיה כדי לייגעה ואחר כך
לוקח המנחה מן הכפיפה ונותנו לכלי שרת ואינו נותן עליה
שמן ולא לבונה ואם נתן לוקח על השמן בפני עצמו ועל
הלבונה בפני עצמה שנ לא יצוק עליה שמן ולא יתן עליו
לבונה ובכל זמן שפורע ראשה ונותן העשרון על ידיה יהיו
המים בכלי ביד הכהן ויראה אותה את המים שנאמר וביד
הכהן יהיו מי המרים המאירים ואחר כך משקה אותה
ואחר שתשתה לוקח כלי שרת שבו המנחה ונותנו על ידיה
וכהן מניח ידו תחתיה ומניפה במזרח כשאר כל התנופות
סוליד ומביא מעלה ומוריד ואחר כך מגיש המנחה לקרן
דרומית מערבית של מזבח כשאר מנחות של יחיד וקומץ
ומקטיר הקומץ והשאר נאכל לכהנים אם טהורה
היא יוצאה והולכת לה והרי היא מותרת לבעלה ואם
טמאה היא מיר פניה מוריקו ועיניה בולשות והיא מתמלא
גידים גידים והן אומרי הוציאו הוציאו כדי שלא תפרוש
נרה והנרות מטמאות עזרת נשים והן מוציאין אותה
מעזרת נשים שהיא עומדת בה ובטנה צבה בתחלה
ואחר כך תפל יריכה ותמות

באות שעה שתמות היא ימות הנואף שהשקה על ידו בכל
כקום שהוא ויאדע לו מאורעות שארעו לה לצבות בטן
ולנפיל ירך וכל זה אם לא בא בעלה ביאה אסורה
מעולם אבל אם בעל בעילה של איסור אין המים בורקין
את אשתו כמו שבארנו ואם עבר והשקה את אשתו
הרי זה מוסיק על חטאתו פשע שגרם לשם המפורס
שימחה במים לבטלה ומוציא לעז על מי סוטה שאשתו
אומרת לאחרות שונתה ולא ברוקו בה חמסק והיא לא
תרע שמעשי הבעל גרמו שלא ברוקו בה לפיכך משרבו
המנאפים בגלוי בבית שני ביטלו הסנהדרין את מי המרו
וסמט על הכתוב בקבלה לא אפקוד על בנותיכ כי תוננו
ועל כלותיכם כי תנאפנה שוטה שיש לה זכות תלמוד
תורה אעפ שאינה מצווה על תלמוד תורה הרי זו תולה
לה ואינה מתה לשעתה לא נימוקת והולכת וחלואי כסוי
באין עליה עד שתמות אחר שנה או שנים או שלש לפי
זכותה והיא מתה בצביית בטן ובנפילת איברין

שוטה ששתת מי המרים ולא מתה מיר הרי היא מותרת
לבעלה ואפי היה כהן ואעפ שהתחילו החלאי לבוא עליה
וחלו שאר איבריה הואיל ולא צבתה בטנה ולא התחול
ירכה לנפול הרי זו מותרת אבל משהתחול בטנה לצבות
וירכה לנפול הרי זו אסורה וודאית שוטה ששתת
והיתה טהורה הרי זו מתחזקת ופניה מזהיחת ואם היה
בה חלי יסור ותתעבר ותלד זכר ואם היה רדכה לילד
בקשי תלר במהרה היה רדכה לילד נקבות תלד זכרים
באו עירי טומאה אחר שתשתה הרי זו תצא בלא כתיבה
ואסורה לבעלה ואפי לא אירע לה דבר מרברים או מפני
סאין המים בורקין לא מי שאין לה ערי שמודיעין ונותן
ועוד שמא בעלה אינו מנוקה מעון לפיכך לא ברוקו המים
את אשתו אבל אם בא ער אחר והעיד שהיא טמאה אינה
אסורה ותשב תחת בעלה שהרי שנת אשה שנתה
באונס או בשגגה או שבא עליה זה שקינא לה עמו ררך
איברין אין המים בורקין אותה שנא והיא לא נתפס פרט
לאנוסה שהרי נתפשה בחזקה ותמעול מעל באישה
פרט לשוגגת ושכב איש אותה שכבת ודע פרט לבוא
עליה ררך איברין

פרק רביעי

בהן מיתת בית דין אם היו שם עדים והתראה ולא פירשו
כמעשיהם כמיתין אותן מיתה האמורה בהן ואפי היה
העובר תלמיד חכם אין כמיתין ולא מלקין עד שתהיה שם
התראה שלא נתנה התראה בכל מקום לא להבחין בין
הערויות שיש בהן מיתת בית דין
שינג למיור
בהן שמיתתן בסקיל ומהן שמיתתן בשריפה וכהן שמיתת
ואו שמיתתן בסקילה הבא על אמו ועל
בנהק
אשת אביו ועל אשת בנו והיא הנקראת כלתו והשוכב עם
ומר והשוכב עם בהמה והאשה המביאה את הבהמה עליה
ואו הן הערויות שמיתתן בשריפה הבא על בת
אשתו בחיי אשתו ועל בת בתה ועל בת בנה ועל אם
אשתו ועל אם אמה ועל אם אביה והבא על בתו ועל בת
בתו ועל בת בנו אין לך ערוה בדנק לא אשת איש
בלבר שנא מות יומת הנואף והנואפת ומיתה האמורה
בתורה סתם היא חנק ואם היתה בת כהן היא בשריפה
ובועלה בחנק שנאמ ובת איש כהן כי תחל לזנות באש
תשרף ואם היתה נערה כאורשה שנידום בסקילה
שנאמר כי תהיה נערה בתולה וגומ וכחלחם אותם באבני
וכל מקום שנא בתורה מות יומתו רמיהם בס הרי הם
בסקילה שאר הערויות כולן בכרת בלבד ואין
בהם מיתת בית דין לפיכך אם היו שם עדים והתראה בי
דין מלקין אותן שכל חייבי נדירות לוקין הבא על
אחת מחייבי לאוין במיור הוא לוקה והיא בשונג פטורין
מכלום והבא על אחת מהשניות במיור ככין אותו מכת
כרדות כדבריהם אבל הבא על אחת מחייבי עשה אינו
לוקה ואם הכו איתם בית דין מכות מדרות כדי להרחיק
מן העבירה הרשות בידם אנוס פטור מכלום מן
הבלקות ומן הקרבן ואין צריך לוכ מן המיתה שנ ולנערה
לא תעשה רבר ברא בשנאנס הנבעל אבל הבעל אין לו
אנוס שאין קישוי לא לרעת ואשה שתחלת ביאתה באנוס
וכיפה ברצון פטורה מכלום שמעיה החיל לבעול באנוס
אין בידה שלא תרצה שיצר האדם וטבעו כופה אותה
לרצות המכניס ראש העטרה בלבד הוא הנקרא
מערה מלשון את מקורה הערה והמכניס כל האבר הוא
הנקרא גוכר ובכל הביאות האמורות אדר המערה ואחר
הגוכר ואעפ שלא הוציא שכבת זרע ואעפ שפירש ולא
גמר כיון שהכניס ראש העטרה נתחייבו שניהם מיתת בית
דין או כרת או מלקות או מכת מדרות ואחר הבא
על האשה כדרכה ואדר הבא עליה שלא כדרכה משוערה
בה יתחייבו שניהם מיתה או כרת או מלקין או מכת מדרו
בין שהיו שוכבין בין שהיו עוכדין על הכנכת העטרה הוא
החייב כל הבא ביאה אכורה בלא קשוי לא שהיה האבר
שלו כדולרל כמו אבר המתים כגון העולים או מי שנולד
כך כגון סרים חכה אעפ שהכניס את ראבר בידו אינו
חייב לא כרת ולא מלקות ואין צריך לומר מיתה שאין זו
ביאה אבל פוסל הוא מן התרוכה ובית דין ככין את שניה
מכת מדרות הבא על ערוה מן הערויות כמתעסק
אעפ שאין כונתו לכך חיי וכן בחייבי לאוין ובשניות אבל
הבא על ערוה מן הערויות והיא מתה פטור מכלום ואין
צריך לומר בחייבי לאוין שהוא פטור והבא על
הנרפה או ששכב עם בהמה טרפה חייב חי הוא אעפ
שכופו למות מחולי זה ואפי שחט בה שני סימנין ועריין
היא מפרככת הבא עליה חייב עד שתמות או עד שיתיו
את ראשה כל אשה אסורה מאו אם היתה בת שלש
שנים ויום אחר ומעלה גדול הבא עליה חייב מיתה או
כרת או מלקות והיא פטורה מכלום לא אם כן היתה גדול
ואם היתה פחותה כזה הרי שניהן פטורין שאין ביאתה
ביאה וכן אשה גדולה שבא עליה קטן אם היה בן
תשע שנים ויום אחר ומעלה היא חייבת כרת או מיתה או
בלקות והוא פטור ואם היה בן תשע שנים ולמטה שניהם
פטורין הבא על הזכור או הביא זכור עליו כיון
שהיורה אם היו שניהם גדולים נסקלים שנ ואת זכר לא
תשכב בין שהיה בועל או נבעל ואם היה קטן בן תשע

שנים ויום אחר ומעלה זה שבא עליו או הביאו על עצמו
נסקל והקטן פטור ואם היה הזכור בן תשע או פחות שניהן
פטורין וראוי לבית דין להכות הגדול מכת מדרות לפי
ששכב עם זכור ואעפ שהוא פרות מבן תשע אחר הבא
על הזכר או הבא על אנדרונינס דרך זכרוהו חייב ואם בא
עליו דרך נקבותו פטור והמוכסוס סכק הוא לפיכ הבא
על הטוכסוס או על אנדרוניני דרך נקבותו ככין אותו מכת
מדרות והאנדרונינס כותר לישא אשה הבא על
הבהמה או שהביא בהמה עליו עניהן נכקלין שנאמר ובכל
בהמה לא תתן שכבתך בין שרבעה או הביאה עליו ואדר
בהם ואחר חויה ועוף הכל בכקילה ולא דלק הכתי בהם
בין גדולה לקטנה שנ ובכל בהמה אפי ביום לירתה הבא
עליה בין כדרכה בין עלא כדרכ כיון שהערה בה או שהער
בו חייב קטן בין תשע שנים ויום אדר שבא על הבהם
או הביאה עליו היא נסקלת על ידו והוא כטור היה בן
תשע או פחות אין סוקלין את הברכה וכן קטנה בת שלש
שנים ויום אחר שהביאה בהמה והיה עליה בין בהמה
גדולה בין בהמה קטנה כיון שהערת בה הבהם בין כדרכ
בין שלא כדרכה הבהמה נסקלת והיא כטורה ואם היתה
גדולה שניהן נסקלין ואם היתה כבת עלש שנים ולמטה
אין הבהמה נסקלת וכן השוכב עם הבהמה בשונה
והאשה שהביאה את הבהמה עליה בשונה אין הבהמה
נסקלת על ידן ואעפ עיהן גדולים כל הערויות כולן יהיה
אחר גדול ואחר קטן הקטן פטור והגדול חייב כמו שבארנו
אחר עד ואחר ישן הישן פטור אחר כזיר ואחר ישונג הכזי
חייב והישונג מביא קרבן אחר אנוס ואחר ברצון האנוס
פטור כמו שבארנו אין העדים נוקקין לדאות הכנאמי
שהערו זה בזה והכניס ככחול בשפופר לא משיבא אותו
רבוקין זה עם זה כדרך כל הבעל הרי או נהרנין בראיה
זו ואין אוב שכא לא הערה מפני שחוקת צורה זו שהערה
מי שהחזק בשאר בשר דנק בו על פי החזקה אעפ
שאין שם ראיה ברורה שזה קרוב וכלקין ושורפין וכוקלין
וחונקין על החזקה זו כיצ הרי שהחזק שני אדורות או בתו
או אמו ובא עליה בעדים הרי זה לוקה או נשרף או נכלל
ואעפ שאין שם ראיה ברורה שזו היא אדורתו או אמו או
בתו לא בחזקה בלבד וכעשה באשה אדרת שבאת
לירושלם ותינוק כורכב לה על כתיפה והגדילתו בחזקת
שהוא בנה ובא עליה והביאה לבד וכקלה ראיה לדין זה
כה שרנה תורה בכקלל אביו וככה אביו שוימת והגדילתו
ראיה ברורה שזה אביו לא בחזקה כך שאר קרובי בדיקה
איש ואשה שבאו ככרנית היס הוא אומר אשתי
והיא איכרת בעלי אם החזקה בעיר שלשים יום שהיא
אשתו הורנין עליה אבל בתוך השלשים יום אין הורנין
עליה בשום אשת איש והאשה שהחזיקה נדה

בשמונתיה בעלה לוקה עליה בשום נדה המקנא לאשתו
ונכתרה ובא עד אדר והעיר שנשכמת והיה בעלה כהן
ובא עליה אחר כך הרי זה לוקה עליה כשום זונה אעפ
שאין עיקר העדות בעד אחר כבר החזקה בו זונה
האב שאכר בתי זו כקודשת היא לזה אעפ עדוא נאכין
ותנשא לו אם זינת אינה נסקלת על פיו עד שיהיו שם
עדים שנתארכה בפניהם וכן האשה שאכרה כקודשת אני
אינה נהרגת על פיה עד שיהיו שם עדים או תוחזק

פרק שיני

אשת אביו ואשת בנו ואש אחיו ואשת אחי אביו ארבעתן
ערוה עליו לעולם בין מן הארוסין בין מן הנשואין בין
שנתגרשו בין שלא נתגרשו בין בחיי בעליהן בין אחר
מיתת בעליהן חוץ מאשת אחיו שלא הניח בן ואם בא
על אחת כהן בחיי בעלה חייב שתים משום שאר בשר
ומשום אשת איש שהרי שניהן האיסורין באין כאחת לפיכ
הבא על אמו שהיא אשת אביו חייב שתים בין בחיי אביו
בין לאחר מיתת אביו אחת משום אמו ואחת משום אשת
אביו אחר אחיו מאביו אחיו מאמו בין מנשא

כז שלא לאכול בלא הסם
 כח שלא לאכול טבל
 כט שלא לשתות יין נסך

הלכות שחיטה

יש בכללן חמש מצות שלש מצות עשה ושתיים מצות לא תעשה וזהו פרטן
 א לשחוט ואחר כך יאכל
 ב שלא לשחוט אותו ואת בנו ביום אחד
 ג לכסות דם חיה ועוף
 ד שלא ליקח האם על הבנים
 ה לשלח את האם אם לקחה על הבנים
 נמצא כל המצות הנכללות בספר זה שבעים מצות שמונה מצות עשה ושתיים מצות לא תעשה

הלכות איסורי ביאה

יש בכללן שבע ושלושים מצות אחת מצות עשה ושש ושלושים מצות לא תעשה וזהו פרטן
 א שלא לבוא על האם
 ב שלא לבוא על אשת אב
 ג שלא לבעול אחות
 ד שלא לבעול בת אשת אב
 ה שלא לבעול בת הבן
 ו שלא לבעול בת
 ז שלא לבעול בת הבת
 ח שלא לישא אשה ובתה
 ט שלא לישא אשה ובת בנה
 י שלא לישא אשה ובת בתה
 יא שלא לבעול אחות אב
 יב שלא לבעול אחות אם
 יג שלא לבעול אשת אחי האב
 יד שלא לבעול אשת הבן
 טו שלא לבעול אשת אח
 יו שלא לבעול אחות אשתו
 יז שלא לשכב עם בהמה
 יח שלא תביא אשה בהמה עלית
 יט שלא לשכב עם זכר
 כ שלא לגלות ערות אב
 כא שלא לגלות ערות אחי האב
 כב שלא לבעול אשת איש
 כג שלא לבעול נדה
 כד להתחתן בגוים

שלא יבוא עמוני ומואבי בקהל

כה שלא להרחיק דור שלישי מצרי מלבוא בקהל
 כו שלא להרחיק דור שלישי אדומי מלבוא בקהל
 כז שלא יבוא ממזר בקהל
 כח שלא יבוא סרים בקהל
 ל שלא לסרס זכר אפי בהמה חיה ועוף
 לא שלא ישא כהן גדול אלמנה
 לב שלא לבעול כהן גדול אלמנה אפי בלא נישואין
 לג שישא כהן גדול בתולה בנערותיה
 לד שלא ישא כהן גרושה
 לה שלא ישא זונה
 לו שלא ישא חללה
 לז שלא יקרב אדם לאחת מן העריות ואעפ"י שלא בעל וביאור מצות לו בפרקים לו

פרק ראשון

הבא על אחת מכל העריות האמורות בתורה במזדון חייב כרת שנאמר כי כל אשר יעשה מכל התועבות האלה ונכרתו הנפשות וכו' שציהם חבוטל והנבעלת ואם היו שונגין חייבין חטאת קבועה ויש מן העריות שהוא במיתת בית דין יותר על חטאת השנה בסולן אמתן העריות שיש

ה שלא לבעול בת הבן
 ו שלא לבעול בת
 ז שלא לבעול בת הבת
 ח שלא לישא אשה ובתה
 ט שלא לישא אשה ובת בנה
 י שלא לישא אשה ובת בתה
 יא שלא לבעול אחות אב
 יב שלא לבעול אחות אם
 יג שלא לבעול אשת אחי האב
 יד שלא לבעול אשת הבן
 טו שלא לבעול אשת אח
 יו שלא לבעול אחות אשתו
 יז שלא לשכב עם בהמה
 יח שלא תביא אשה בהמה עלית
 יט שלא לשכב עם זכר
 כ שלא לגלות ערות אב
 כא שלא לגלות ערות אחי אב
 כב שלא לבעול אשת איש
 כג שלא לבעול נדה
 כד שלא להתחתן בגוים
 כה שלא יבוא עמוני ומואבי בקהל השם
 כו שלא להרחיק דור שלישי מצרי מלבוא בקהל
 כז שלא להרחיק דור שלישי אדומי מלבוא בקהל
 כח שלא יבוא ממזר בקהל
 כט שלא יבוא סרים בקהל
 ל שלא לסרס זכר אפי בהמה חיה ועוף
 לא שלא ישא כהן גדול אלמנה
 לב שלא יבעול כהן גדול אלמנה אפי בלא נישואין
 לג שישא כהן גדול בתולה בנערותיה
 לד שלא ישא כהן גרושה
 לה שלא ישא זונה
 לו שלא ישא חללה
 לז שלא יקרב אדם לאחת מכל העריות ואעפ"י שלא בעל

הלכות מאכלות אסורות

יש בכללן שמונה ועשרים מצות וארבע מצות עשה וארבעה ועשרים מצות לא תעשה וזה הוא פרטן
 א לברו בסימני בהם וחי להברו בין שמא לטהור
 ב לברוק בסימני העוף להבריל בין שמא לטהור
 ג לברוק בסימני חנבים להבריל בין שמא לטהור
 ד לברוק בסימני דגים להבריל בין שמא לטהור
 ה שלא לאכול בהמה וחיה טמאה
 ו שלא לאכול עוף טמא
 ז שלא רגים טמאים
 ח שלא לאכול שרץ העוף
 ט שלא לאכול שרץ הארץ
 י שלא לאכול רמש הארץ
 יא שלא לאכול תולעת הפירות כשתצא לארץ
 יב שלא לאכול שרץ חמים
 יג שלא לאכול נבלה
 יד שלא ליהנות בשדר הנסקל
 טו שלא לאכול טרפה
 יז שלא לאכול אבר מן החי
 יח שלא לאכול דם
 יח שלא לאכול חלב בהמה טהורה
 יט שלא לאכול גיד הנשה
 כ שלא לאכול בשדר בחלב
 כא שלא לבשלו

כב שלא לאכול לחם תענית
 כג שלא לאכול קלי קלי
 כד שלא לאכול סרסל
 כה שלא לאכול עריות

המערה בשפחה חרופה ולא נמר ביאתו פטור עד שיגמור
ביאתו ואינו חייב לא על הגרולה הבעולה המורה וברצונ
אבל אם היתה קטנה או שלא היתה בעולה או היתה שוגגת
או אנוסה או ישנה פטור וכן אם בא עליה שלא כדרכה
פטור שבשפחה חרופה לא השהו ביאה כדרכה לביאה
שלא כדרכה שנ שכבת זרע אבל בשאר ביאות לא חלק בין
ביאה לביאה שנ משכבי אשה כניד הכתוב ששני משכבות
כל מקום שאמרנו בשפחה שהוא פטור הוא
באשה פטור מן הקרבן והיא פטורה מן המלקות אבל מכין אותו
מכת כרדות מרבריהם אם היו שניהם מורדן וגדולים
כן תשע שנים ויום אחד שבא על שפחה חרופה היא לוקה
והוא מביא קרבן והוא שתהיה גדולה ובעולה וברצונה
כמו שבארנו שאין האיש חייב קרבן עד שתתחייב היא
מלקות שנה בקורת תהיה והביא את אשמו

פרק רביעי

הנדה הרי היא כשאר כל העריות המערה בה בין כדרכה
בין שלא כדרכה חייב כרת ואפי היתה קטנה בת שלש
שנים ויום אחד כשאר עריות שהבת מתטמאה בנדה
ואפי ביום לירתה ובת עשרה ימים מטמא בזיבה ודבר זה
מפי השמועה למרו שאין הפרש בין גדולה לקטנה לטומא
נדות וזבות ואחר הבא על הנדה כל שבעת הימים
ואפי לא ראת לא יום ראשון ואחר הבא על יולדת זכר כל
שבעה או על יולדת נקבה כל ארבעה עשר או על הזבה
כל ימי זובה וספירתה בין שפחה בין משוחרר הכל בכרת
שנ בנדה שבעת ימים תהיה בנדרתה וזובה נאכר כל ימי
זוב שומאתה כימי נרתה תהיה וביולדת הוא אומה כימי
נרת דוותה תטמא וטמאה שבעת ימים כנדרתה כרא
שהטומאה תלויה בימים בשטבלה במי כקוה אדר הימים
הספורים אבל נדה זובה ויולדת שלא טבלו במי מקוה
הבא על אחת מהן אפי אחר כמה שנים חייב כרת שבימי
ושבלה תלה הכתוב שנ ורחצו במי זה בנין אב לכל טמא
שהוא בטומאתו עד שיטבול הגוים אין חייבין
עליהם משם נדה ולא משום זבה ולא משום יולדת וחכמי
גזרו על גוים הזכרים והנקבות שיהו כזבים תמיד בין
ראו בין לא ראו לענין טומאה וטהרה כל דם
שתראה היולדת בתוך שלשה ושלשי של זכר וששה וששו
של נקבה הוא הנקרא דם טוהר ואין מונע את האשה
מבעלה לא טובלת אחר שבעה לזכר ואחר ארבעה עשר
לנקבה ומשמש מטהה אעפ שהרס שותת ויורד כל חייבי
טבילות טבילתן ביום חוץ מנדה ויולדת שהרי הוא אומר
בנדה שבעת ימים תהיה בנדרתה השבעה כולן בנדרתה
וטובלת כליל שמיני וכן יולדת זכר כליל שמיני ויולדת
נקבה כליל חמשה עשר שהיולדת כנדה כמו שבארנו
נתאחרה ימים רבים ולא טבלה כשתטבול לא תטבול לא
בלילה שאם תטבול ביום יטעו ותבוא נדה אחרת לטבול
בשביעי הית חולה או שהיה מקום הטביל רחוק ואין הנשי
יכולות להגיע לו ולחזור בלילה כפני הלסטים או מפני
הצינה או מפני שנועלין שערי הכדין בלילה הריזו טובל
ביום השמיני או בימים של אחריו ביום כל הנשים
שיט להן וסת בחוק טהרה לבעליהן עד שתאמ לו טמאה
אני או עד שתוחק נדה בשכונתיה הלך בעלה למדינה
אחרת והניחה טהורה כשיבוא אינו צריך לשאול לה אפי
מצאה ישנה דקי זה מותר לבא עליה שלא בעונת וסתה
ואינו חושש שמא נדה היא ואם הניחה נדה אסורה לו עד
שתאמר לו טהורה אני האשה שאמר לבעלה טמאה
אני וחזרה ואמרה טהורה אני ודרך שחוק אכרתי לך
תחלה אינה נאמנת ואם נתנה אמתלא לדרבניה נאמנת
כינר תבעה בעלה ואחותו או אמו עמה בחצר ואמרה
טמאה אני ואחר כך חזרה ואמרה טהורה אני ולא אמרתי
לך טמאה לא מפני אחותך ואמך שמא יראו אותנו הדי
זו נאמנת וכן כל כיוצא בזה היה משמש עם הטהורה
ואמרה לו נטמאתי לא יפחש מיד והוא בקישויו שהנאה

לו ביציאתו כביצתו ואם כירש והוא בקישויו חייב כרת
כמי שבעל נדה והוא הדין בשאר עריות לא כיצד יעשה
נועץ צפרני רגליו בקרקע ושוהה ואינו מודע עד שיכזב
האבר ואחר כך נשכט מכנה ואסור לו לאדם לבוא
על אשתו סמוך לוסתה שכא תראה דם בשעת תשמיש שנ
והורתם את בני ישראל כנומאתם ונכה אם היה דרכה
לראות ביום אסור לשמש כהדלת היום ואם היה דרכה
לראות בלילה אסור לשמש כהלת הלילה עבר וסתה
ולא ראתה מותרת לשמש אחר שתעבו עונת הוסת כיצד
היה דרכה לראות בשש שעות ביום אסורה לשמש בתחיל
היום עברו שש שעות ביום ולא וארה אסורה לשמש עד
לערב וכן אם היה דרכה לראות בשש שעות בלילה ועברו
ולא ראה אסורה לשמש עד שתזדה השמש דרך בני
ישראל ובני ישראל לעולם לבדוק עצמם אחר התשמיש כיצד
מקנה האיש עצמו במטלית נכונה לו ומקנחת האשה עצם
במטלית נכונה לה ורואין בהן שכא ראתה דם בשעת
תשמיש ויש לאיש להניח אשתו שתבדוק במטלית שלו
מתוך שנאמנת על שלה נאמנת על שלו בגדים או
שמקנחין בהן צריכין שיהיו על פשהן שדמים ולבנים והם
הנקראים עדים בענין זה והבגד שבקנה בו הוא נקרא עד
שלו והבגד שבקנחת הוא בו נקרא עד שלה האמנות
אין משכשות לא עד שיבדוק עצמן תהלה קודם תשמיש
ואישה שאין לה זכת אסורה לשמש עד שתבדוק לפיכך
היא משכשת בשני עדים אחר לפני התשמיש ואחר לאחרי
התשמיש אבל אישה שיש לה זכת אינה צריכה עד לפני
תשמיש לא משום צניעות בלבד אבל אחר תשמיש הכל
צריכין שני עדים אדר לו ואדר לה אפילו מעוברת
ומניקה וזקנה וקטנה לא תשמש אלא בשני עדים אדר לו
ואדר לה אבל בתורה וישעיה על דם טוהר אינה
צריכה עדים ישרי דרם עונת כמנה
המשמש כשתו פעמים רבות אינן צריכין לבדוק שני העדי
שלהן על כל ביאה וביאה אלא כקנה היא בעד ענין זה
בעד שלה אדר כל באה וביאה כל דמייה ונכדו ונכדו
העדים נביא דרם על עד שלו או על עד שלה הדין
טמאה שכישה כשתה וקנחה עצמה ואם היתה
הרי זו לא תשמש פעם שנייה עד שתבדוק בעד אחר
תחלה שכא דם היה על העד שאבר המורה העד
תחת הכר או תחת הככת ונכצא יצאו דם אם כיוך
טמאה שחזקתי מן הקנוח ואם היה עגול פהורה שאין זה
אלא דם מאכולת שנהרגה תחת הכר
קנחה עצמה בעד הבדוק לה וטרהו ביריכה ולכדור כביא
עליו דם הרי זו טמאה ואין אומרים שכא משטחה אותו
ביריכה נהרגה באכולת קנחה עצמה בעד שאינו בדוק לה
ולא ידעה אם היה עדין דם קודם שתקנה בו או לא היה
נמצא עליו דם אם היה דם כנרים ועוד הרי זו נדה היה
פחות מיכן טהורה שאינו לא מן הטמאות
שראתה דם בשעת תשמיש הרי זו מותרת לשמש כשתטהר
פעם שנייה ואתה דם בפעם שנייה משכשת פעם שנייה
ראתה דם כך בשלישית הרי זו אסורה לשמש עם בעלה
לעולם ברא בשלא היה עם דבר לתלו בו אבל אם שמשה
סמוך לוסתה תולה בוסת היתה בה מכה תולה במכה ואם
היה דם מכתה משונה כרם שתראה בעת התשמיש אינה
תולה במכה ונאכנת אשה לומר ככה ישלי בתוך המקור
שמכנה דרם יוצא ותהיה מותרת לבעלה ואעפ שרם
יוצא מן המקור בשעת תשמיש מי שראת דם
בשעת תשמיש פעם ראשונה ושנייה ושלישית ואין שם
דבר לתלו בו הרי זו תתגרש ומותרת להנשא לשני נשאת
לשני וראתה דם כך בשעת תשמיש שלשה פעמים הרי זו
תתגרש ותנשא לשלישי נישאת לשלישי וראתה דם כך
בשעת תשמיש שלשה פעמי הרי זו תתגרש ואסורה להנשא
עד שתבריא מחולי זה כיצד בודקת עצמה לירע
אם נתרפאת או לא נתרפאת מביאה שפופרת של אבר
ופיה רצוף לתוכה ומכנסת השפופר עד מקום שהיא יכולה

בין מזנות אשתו ערוה עליו אבל אשת אחיו אביו מן האם
הרי היא שניה כמו שבארנו ואחד אחותו מאביו או
מאמו בין מן הנשואין בין מזנות כגון שזנתה אמו או
אביו עם אחרים והיתה לו אחות מזנות הרי זו ערוה עליו
שנאמר מולדת בית או מולדת חוץ בת אשת אביו
שהי אחותו מאביו הרי היא ערוה עליו שנ ערוה בת אשת
אביך מולדת אביך אבל אם נשא אביו אשה ויש לה בת
מאיש אחר אותה הבת מותרת לו שאין זו מולדת אביו
והלא משום אחותו חייב עליה ולמה נאמר בת אשת אבי
לחייב עליה אם משום זה לפיכך הבא על אחותו
שהיא בת נשואת אביו חייב שתים אחת משום ערוה
אחותך ואחת משום ערוה בת אשת אביך אבל אם אנס
אביו אשה או פיתה אותה והוליד ממנה בת ובא עליה
אינו חייב לא משום אחותו בלבד שאין בת האנוסה בת
אשת אביו אחות אמו בין אחותה מאביה בין אחותה
מאמה בין מן הנשואין בין שהיתה אחותה מזנות הרי זו
ערוה עליו משום אחות אס וכן אחות האב בין מן האם
בין מן האב בין מן הנשואין בין מזנות הרי זו ערוה עליו
משום אחות אב הבא על אשה ררך זנות והוליד
ממנה בת אותה הבת ערוה עליו משום בתו ואעפ שלא
נאמר בתורה ערוה בתך לא תגלה מאחר שאסר בת הבת
שתק מן הבת ואיסורה מן התורה ואינו כדברי סופרים
לפיכך הבא על בתו מנשואתו חייב שתים משום בתו
ומשום ערוה אשה ובתה כיון שקידש אדם אשה
נאסרו עליו מקרובותיה שש נשי וכל אחת מהן ערוה לעול
בין כנס בין גרש בין בחיי אשתו בין לאחר מותה ולא
הן אמה ואם אמה ואם אביה ובתה ובת בתה ובת בנה
ואם בא על אחת מהן בחיי אשתו שניה נשדפין בא
עליה לאחר מיתת אשתו הרי זו בכרת ואין בהן מיתת
בית דין שנ באש ישרפו אותו ואההן בזמן ששתיהן קיימו
שהן אשתו וזו שבא עליה הרי הוא והערוה נשדפין ובזמן
שאין שניהן קיימות אין שם שריפה וכן אחות אשתו
ערוה עליו עד שתכזו אשתו בין אחותה מאמה בין אחותה
מאביה בין מן הנשואין בין מזנות הרי זו ערוה עליו
עבר ונאסר גם אחת משבע נשים או בין בורן בין בשגנה
אעפ שהוא והנאסר בכיתת בית דין או בכרת לא נאסרה
אשתו עליו חוץ מאחות ארוסתו שהיא אוסרת אשתו עליו
כמו שבארנו בהלכות גירושין הבעל אשה דרך
זנות לא נאסרו עליו קרובותיה שהן השבע נשים שאמרנו
אבל חכמים אסרו על מי שנאסר עם אשה לישא אחת מן
השבע נשים קרובותיה כל זמן שהזונה קיימת מפני שהזונ
באה לקרובותיה לבקר אותן והוא מתייחד עמה ולבו נס
בה ויבוא לידי עבירה שיבעול הערוה ולא עוד לא אפילו
נשען על אשה הרי זה לא ישא אחת מקרובותיה עד שתמו
וי שנשען עליה ואם כנס הקרובה שונה עם קרובותיה לא
יוצא מי שנשען על ערוה או שיצא לו שם רע
עמה לא ידור עמה במבוי אחר ולא יראה באותה שכונה
ומעשה באחר שהיו מרננין אחריו עם אחותו והכו אותן
חכמים מכת מדרות מפני שעבר על פתח ביתה
הבא על אשה ובתה דרך זנות או על אשה ואחותה וכיוצא
בהן הרי זה כמי שבא על שתי נשים נכדיות שאין נעשות
ערוה זו עם זו לא בנישואין לא בזנות וכן אם אנס אביו
או בנו או אחיו או אחיו אביו אשה או פיתה אותה הרי זו
מותרת לו וישאנה שלא נאמר לא אשת ואין כאן אישות
אביו או בנו שנשא אשה הרי זה מותר לישא בתה
או אמה כמו שבארנו ומותר לאדם לישא אשת בן אחיו
ונשוא אדם אשה ובת אחותה או בת אחיה כאחת ומצות
חכמים שישא אדם בת אחותו והוא הדין לבת אחיו שנאם
ומבשך לא תתעלם

פרק שלישי

הבא על אשת קטן אפי היתר יבמה שבה עליה בן תשע
שנים ויום אחד הרי זה פסול וכן הבא על אשת חרט

ושוחט ואשת טומטום ואגרוחנינס ועל החדשת ועל השם
אשת הפקח ועל אשה שהיא מקודשת בספק או כגורשת
בספק כולן פטורין ואם היו מוידין מכין אותן מכת מדרות
הבא על הקטנה אשת הגדול אם קידשה אביה הרי זה
בחנק והיא פטורה מכלום ונאסרה על בעלה כמו שבארנו
בהלכות טוטה ואם היא בת מיאון מכין אותו מכת מדרות
והיא מותרת לבעלה ואפי היה כהן בת כהן שזינתה
כשהיא אשת איש בין שהיה בעלה כהן בין שהיה ישראל
ואפי היה בעלה ממזר או נתין או שאר מחייבי לאוין הרי
זו בשרפה שנ ובת כהן כי תחל לזנות ובעלה בחנק וכן
בת ישראל אשת כהן בחנק כדין כל אשת איש הבא
על נערה מאורשה שניהן בסקילה ואינן חייבין סקילה עד
שתהיה נערה בתולה מאורשה והיא בבית אביה היתה
בוגרת או שנכנסה לחופה אעפ שלא נבעלה אפילו מכה
האב לשלוחי הבעל וזנת בדרך הרי זו בחנק והבא על
קטנה מאורשה בבית אביה הוא בסקילה והיא פטורה
ונערה מאורשה בת כהן שזנתה בסקילה באו עליה
עשרה והיא בתולה ברשות אביה זה אחר זה הרי הראשון
בסקילה וכולן בחנק ברא שבאו עליה כדרך אבל אם באו
עליה שלא כדרכה עדין היא בתולה וכולן בסקילה
נערה מאורשה שהיתה משוחרר או גורת אעפ שנשתחרר
ונתניירה והיא פחותה מבת שלש שנים ויום אחד הרי זו
בחנק ככל אשת איש דין חרש יש במוציא שם רע
ומה הוא החרוש שאם נמצא הדבר אמת ובאו עדים
שזינתה כשהיתה נערה מאורשה אעפ שזינתה אחר שיצא
מבית אביה ואפילו שזינתה אחר שנכנסה לחופה קודם
בעילת הבעל סוקלין אותה על פתח בית אביה אבל שאר
נערות מאירסות שלא היה להן דין הוצאת שם רע שני
מאחר שיצאו מבית האב הרי הן בחנק כמו שבארנו
הא למדת שבאשת איש שלש מיתות יש אשת איש שהיא
בחנק ויש אשת איש שהיא בשריפה ויש אשת איש שהיא
בסקילה והיכן סוקלין נערה מאורשה זינתה אם זנתה
בבית אביה אעפ שלא העירו עליה העירי לא ארר שבנה
לבית חמיה הרי זו נסקלת על פתח בית אביה וזנת בבית
חמיה קודם שימכור אותה האב אעפ שהעירו עליה אחר
שחזרה לבית אביה הרי זו נסקלת על פתח שער העיר והיא
באו עדים אחר זינתה או אחר שבעלה בעלה אעפ
שהעירו שזינתה בבית אביה כשהיתה נערה הרי זו נכל
בבית הסקילה היתה הודתה שלא בקדושה ולירד בקדוש
נסקלת על פתח שער העיר כל מי שמצותה לסקל
אותה על פתח שער העיר אם היתה עיר שרובה גוים
סוקלין אותה על פתח בית דין וכל מי שמצותה לסקל
אותה על פתח בית אביה אם לא היה לה אב או שיהיה לה
אב ולא היה לו בית הרי זו נסקלת בבית הסקילה לא נאסר
פתח בית אב לא למצוה הבא על ערוה מן העריות
ביאות הרבה חייב כרת או מיתת בית דין על כל בשה
וביאה אעפ שאין בית דין יכולין להמית לא כיתה אהת
הרי הביאות נחשבות לו כעבירות הרבה וכן אם בא
ביאה אחת שחייבין עליה משמות הרבה אם היה שונג
מביא קרבן על כל שם ושם אעפ שהיא ביאה אחת כמו
שיתבא בהלכות שגנות ואם היה מויר הרי זו נחשבת לו
כעבירות הרבה וכן יש בא ביאה אחת ולוקה עליה כלקו
הרבה כמו שיתבאר

שפחה חרופה האמורה בתורה היא שחציה שפחה וחציה
בת חורין ומקודשת לעבד עברי שנ לא יוחרו כי לא חופש
הא אם נשתחררה כולה חייבין עליה מיתת בית דין שהיא
נעשית אשת איש גמורה כמו שבארנו בהלכות אישות
ביאת שפחה זו משונה מכל ביאות אחרות
שבתורה שהרי היא לוקה שנ בקורת תהיה והיא חייב
קרבן אשם שנ והביא את אשמו אחר שונג ואחר כוונ
בשפחה חרופה מביא אשם והבא עליה ביאות הרבה כו
בדון בין בשגנה מביא אשם אחר אבל היא חייבת כל
על כל ביאה וביאה אם היתה מזורה כשאר חייבי לאוין

רס שלא מחמת תשמיש הרי זה רס נדה
ולא יצא מכנה רס וחור ובעלה ויצא רס אפילו היתה
קטנה הרי זה רס נדה שאילו היה רס בתולים היה בא
בתחלה הבעל פחות מבת שלש ויצא רס הרי זה רס
בתולים

פרק ששי

רס הנדה ורס הזבה ורס הקושי ורס יולדת ורס טוהר של
יולדת כולו רס אחר הוא ומן המקור הוא בא ומענין אחר
הוא ובוסנים בלבד הוא שישתנה רינו ותהיה רואה רס זו
טהורה וזו נדה וזו זבה כיצד כשתראה האשה
רס תחלה או כשתראה בשעת וכתה והוא העת שקבעה
לנדה הרי זו נדה כל שבעת הימים בין ראת כל שבעה בין
שלא ראת לא טיפה ראשונה בלבד ראת רס ביום השמיני
הרי זה רס זיבה מפני שהוא בלא עת נדתה וכן כל רס
שתראה בתוך הימים שבין וכת נדה וכת נדה הרי הוא
רס זיבה והלכה למכה כפיני שאין בין זמן נדה לזמן נדה
לא אדר עשר יום בלבד כל שבעת הימים שנקבעה
לה וסת בתחלתן הן הנקראין ימי נדתה בין ראת בהן רס
בין לא ראת בהן רס ומפני מה נקראין ימי נדה כפני שהן
ראויין לנדה וכל רס שתרא בהם רס נדה יחשב וכל אחר
עשר יום שאחר השבעה הן הנקראין ימי זיבתה בין ראת
בהן רס בין לא ראת ולמה נקראין ימי זיבה מפני שהן
ראויין לזיבה וכל רס שתראה בהן רס זיבה יחשב והוהר
בשני שמות או שהן ימי נדתה וימי זיבתה

כל ימי האשה מיום שיקבע לה וסת עד שתמות או עד
שיעקר הווסת ליום אחר תספור לעולם שבעה מחלת
יום הווסת ואחריהן אחר עשר שבעה ואחריהן אחר עשר
ותוהר בכנין כדו שתדע בעת שתראה רס אם בימי נדה
ראת או בימי זיבה שכל ימיה של אשה כך הן שבעה ימי
נדה ואחר עשר ימי זיבה לא אם כן הפסיקה הלירה כמו
שיתבאר אשה שראת רס בימי זיבתה יום אדר בלבד או
שני ימים זה אחר זה נקראת זבה קטנה ונקראת שומרת
יום כנגד יום ואם ראת שלשה ימים זה אחר זה הרי זו זבה
גמורה והיא הנקראת זבה גדולה ונקראת זבה כהן שנא
ואשה כי יזוב וזב רמה ימים רבים מיעוש ימים שנים רבים
שלשה אין בין זבה גדולה לזבה קטנה אלא כפירת
שבעה והבאת קרבן שזבה גדולה צריכה לספור שבעת ימי
נקיים וזבה קטנה אינה סופרת אלא יום אדר בלבד וזבה
גדולה מביאה קרבן כשתטהר אבל לענין טומאה ואיסור
ביאה שתיהן שוות כיצד ראת רס בימי זיבתה בין
שראת בתחלת הלילה בין שראת בסוף היום הרי אותו
היום כולו טמא וכאן לא פסק הרס מעת עזאת עד ששקע
החמה ומשמרת כל הלילה ואם לא ראת כלום בלילה משכמ
לבחר וטובלת אחר שתנץ החמה ומשמרת כל היום אם
לא ראת כלום הרי זה יום אחר טהור כנגד היום הטמא
והרי היא מותרת לבעלה לערב ראת רס גם ביום
השני בין בלילו בין ביומו אחר שטבלה הרי היום השני
טמא ומשמרת כל ליל שלישי אם לא ראת משכמת למחר
וטובלת אחר שתנץ החמה ומשמרת כל היום אם לא ראת
כלום הרי זה יום אחר טהור כנגד עני ימים הטמאים
ומותרת לבעלה לערב ראת רס גם בשלישי בין ביומו
בין בלילו הרי זו זבה טהורה וצריכה לספור שבעת ימים
טהורים בלא רס שנ וספרה לה שבעת ימים ואחר תטהר
וטובלת ביום השביעי אחר הנץ החמה והרי היא מותרת
לבעלה לערב וביום השמיני מביאה קרבנה שתי תורים או
שני בני יונה זבה קטנה שטבלה בלילה של יום
השכור או זבה גדולה שטבלה בלילה שביעי כאן לא טבלה
והרי היא כנדה שטבלה בתוך שבעה הבא על זבה
גדולה ביום שביעי של ספירה אחר שטבלה או על זבה
קטנה ביום השכור אחר שטבלה פשוט מן הכרת כיון שטבלה
בזמן הראי לטבילתה טהורה ולאשה זו יהיה לה תרבות
רעה שהרי בעילתה ומגעה תלוין כיצד הן תלוין
אם נשלם היום אחר הטביל ולא ראת רס הרי כל שנבעה

בו אחר טבילתה טהור ובעילתה אחר הטבילת אין חייבין
עליה כלום ואם ראת רס ביום זה אדר שפכה נמצאת
זבה למפרע וכל שנגע בה למפרע ככא והיא ובועל הייבי
בקרבת ולפיכך היא אסורה לבעלה עד לערב שלא תביא
עצמה לירי ספק זבה שספרה ששת ימים נקיים
ובשביעי ראת רס אפי סמוך לשקיעת החמה כותרת הכל
וחזרת למנות מאחר היום הטמא שבעה ימי נקיים פלטה
שכבת זרע בתוך ימי הספיר סותרת יום אדר כפני שהיא
כזב שראה קרי שסותר יום אדר ראת רס בעשירי
מימי זיבתה ובאדר עשר ובשתי עשר אעפ שראת שלשה
ימים זה אחר זה אינה זבה גדולה לא יצאת מזיבות קטנה
לנדה שיום שנים עשר מתחלת נדתה והרואה בימי נדתה
אינה זבה כמו שבארנו ומה הוא זה שכתוב בתורה
או כי תזוב על נדתה שאם ראת שלשה ימים סמוך לנדתה
הרי זו זבה לגון שראת בשמיני לנדתה ובתשיעי ובעשירי
שהן ראשון ושני ושלישי מהאחר עשר יום שהן ימי זיבת
ראת רס באדר עשר מימי זיבתה וטבלה לערב
שהוא ליל שנים עשר ושמישה כמתה אעפ שהיא טמאה
ובועלה טמא ועושין משכב ומושב אינם הייבין כרת מפני
שאין יום שנים עשר מצטרף ליום אחר עשר לעשות זבה
הועילה לה טבילת ליל זה להצילה מן הקרבן

טבלה ביום שנים עשר אחר שתנץ החמה הרי זו אסורה
לבעלה עד לערב כדן כל זבה קטנה ואם עבר ובעלה
שניהן פטורין מכלום ואפי ראת רס אדר שבא עליה ביום
שנים עשר אין בכך כלום שזה רס נדה הוא ואינו מצטרף
ליום של פניו ראת רס בסוף שביעי לנדתה בין
השמשות וראת בתשיעי ובעשירי הרי זו כפך זבה עמא
ראיה ראשונה בליל שמיני היתה ונמצאת שראת שלשה
ימים זה אחר זה כתחלת ימי זיבתה וכן אם ראת
רס בתשיעי ובעשירי מימי זיבתה וראת בכוף יום אדר
עשר בין השמשות הרי זו ספק זבה טמא ראיה אחרונה
ביום אחר עשר היתה והרי ראת שלשה ימים זה אחר זה
בימי זיבתה נדה שברקה עצמה בתוך ימי נדתה
ומצאה שפכק הרס ואפי פסק בשני לנדתה ושגנה או הזיר
ולא ברקה עד לאחר נדתה בימים רבים וכשברקה מצאה
טומאה אין אום שמא כל אותן הימים היתה טמאה ותהיה
זבה לא כל אותן הימים שלא ברקה בחוקת טהרה

ברקה עצמה וכיצא טמא אפי ברקה בשביעי לנדתה ובין
השמשות לא ברקה עצמה כדי לפרוש מטומאת נדה לא
הכתינה ימים ואחר כך ברקה ומצאה טהור הרי זו ספק
זבה ואם כצאה טמא הרי זו זבה וראית שכיון שבתחלה
מצאה טמא ולבסוף טמא הרי זו בהוקת שלא פסק ויום
ראשון של נדה אעפ שצאה בו טהור הרי זה כמי שצא
טמא שיום ראשון כולו הוהוק המעין פתוח זבה
שברקה עצמה בראשון מימי הספירה וכצאה טהור
ולא ברקה עד יום שביעי ומצאה טהור הרי זו בחוקת
טהרה וכאן ברקה כל שבעה ומצאה טהור וכן אם
ברקה ביום ראשון מימי הספירה וכצאה טהור וביום
השמיני ומצאה טהור הרי זו בחוקת טהרה ברקה
ביום שלישי לזיבתה ומצאה שפסק הרס ולא ברקה ביום
ראשון מימי הספירה ובשביעי ברקה ומצאה טהור הרי זו
בחוקת טהרה והוא הדין לזב בכל או הבריקות שהוא טהור
ועלו לו ימי ספירה כל אשה שהיא ספק נדה ספק
זבה צריכה לישב שבעת ימים נקיים מספק וטובלת בליל
שמיני ואחר כך תהיה מותרת לבעלה ומביאה קרבן זבה
ואינו נאמל כמו שיתבאר במקומו

פרק שביעי

מעוברת שהתחילה להצטער ואחווה חבלי לירה והתחיל
הרס לצאת קודם שתלד אותו הרס הוא הנקרא רס הקושי
והיאך דינו אם בא בימי נדתה הרי הוא רס נדה והרי זו
טמאה נדה ואם בא בימי זיבתה הרי זו טהורה שזבה
רס יהיה זוכה בבשרה מפי הטמא למרו וזבה מחמת

ומכנסת בתוך השפופרת מכחולומך מונח על ראשו ודופקת אותו עד שיגיע המוך לצואר הרחם ומוציאה המו אם נמצא דם על ראש המוך בירוע שהרם שהיא רואה בשעת תשמיש מן המקור ואם לא נמצא על המוך כלום בירוע שהרם שרואה מרוחק הערדין ושהורה היא ומותר לחנשא לאחרים כמו שבארנו בהלכות אישות

פרק חמישי

האשה מתטמאה באונס בין לנדה בין לזיבות כיצד כגון שקפצה ממקום למקום או ראת בהמה או חיה או עוף מתעסקין זה עם זה וחמדה וראתה דם וכן כל כיוצא בזה הואיל וראת דם מכל מקום נטמאת ומטמאה בכל שהוא אפי' ראת דם טיפה כחרדל הרי זו כמי שזב ממנה דמים הרבה כל הנשים מתטמאות בבית הריוצון ואעפ' שלא יצא הדם לחוץ לא נעקר מן הרחם ולא שנת הואיל ויצא מבין השניים הרי זו טמאה ואעפ' שעדין הדם בכשר שנאמר דם יהיה זובה בבשרה ועד היכן הוא בין השניים עד כקום שיגיע איו האבר בשעת גמר ביאה ובין השניים עצמו כלפנים משל משלו חכמים באשה הרחם שנוצר בו הוולד הוא הנקרא מקור והיא שרם נדה זובה יוצא ממנו קוראין אותו חדר לפי שהוא לפנים לפנים וצואר הרחם כולו והוא המקום הארוך שמתקבץ ראשו בשעת העיבור כרי שלא יפול הוולד ונפתח הרבה בשעת לידה קוראין אותו פרוורוד כלומר שהוא בית שער לרחם ובשעת גמר ביאה האבר נכנס בפרוורוד ואינו מגיע עד ראשו שמבפניו לא רחוק ממנו מעט לפי האצבעות ולמעל מן החרד ומן הפרוורוד בין חרד לפרוורוד הוא הזקו שיש בו שתי ביצים של אשה והשבול שבהן מתבשלת שכבת זרע שלה מקום זה הוא הנקרא עליה וכמו נקב פתוח מן העליה לגג הפרוורוד ונקב זה קוראים אותו לול והאבר נכנס לפנים מן הלול בשעת גמר ביאה דם הבא מן החרד כולו טמא חוץ מרם שוהל שהתורה טיהרתו ורם קושי כמו שיתבאר ורם העליה כולו טהור שהוא כמו רם מכה שבמעיס או בכבד או במליא וכיוצא בהן ורם הנמצא בפרוורוד אם נמצא מן הלול ולפנים הרי זה טמא שחוקתו מן החרד וחיביבין עליו על ביאת מקרש ושורפי עליו תרומ וקרשים ואין אומר שמה מן העליה ירד דרך הנקב שרוב הרמים הנמצאין כאן מן החרד נמצא הרם בפרוורוד חוץ לנקב הרי טומאתו בספק שמא מן החרד בא או מן העליה שנת דרך הלול לפיכך אין שורפין עליו תרומה וקרשים ואין חיביבין עליו על ביאת המקרש לא כל

משקה הבא מן החרד מטמא לא הדם בלבד שנת דם יהיה זובה לפיכך אם שנת מן הרחם לובן או משקה ירוק אעפ' שסמיכתו סרם הואיל ואין מראיו מראה דם הרי זה טהור וחסטה רמים טמאים באשה והשאר טהורין ואי הן הארו והשחור וכקין סרסם וכמימי ארמה וכיין המוג הארום כיצד הוא עינו בעמוד שוצא ראשו מרם הקזה של בני אדם נותן הדם בכוס ומקיף לו רחמיו והשחור כעין הריו היבש כקין סרסם כיצד יביא סרכוס לה בגוש ארמה שעליו ולקח מן החרד שבו הקנה האמצעי שלו שכולו כמו קנה הוא ובכל אחד ואחד שלשה קנים ובכל קנה שלשה עלים ומקיף הרם לעלה האמצעי שבקנה האמצעי רואה בו כמימי ארמה כיצד יביא ארמה מבקעת סיכני וכיוצא בה שחיה ארומה ונותן עליה מים בבלי עד שיעלה המים על העפר מקליפת השם ואין שיעור למים ולא לעפר ומעסין בכלי ומשע בהן לשעתו ובמקומו כשחן עכורין ואם צללו חוזר ומעסין ארבע מראות הללו אם היה מראה הדם כמראה כל אחד מהן או עמוק מהן ורי זה טמא היה רחמה ממנו הרי זה טהור כיצד היה הרם שחור יתר מסריו היבש טמאה היה פחות ממנו כגון שהיה מראהו כעין חיות השחור או בעין חופת או כעין העורב הרי זה טהור וכן בשאר חיות חופת או כעין החיה מין חיה ודג ודומה וכן חיות ודומה

והוא שנת דם מן הרחם לובן או משקה ירוק אעפ' שסמיכתו סרם הואיל ואין מראיו מראה דם הרי זה טהור וחסטה רמים טמאים באשה והשאר טהורין ואי הן הארו והשחור וכקין סרסם וכמימי ארמה וכיין המוג הארום כיצד הוא עינו בעמוד שוצא ראשו מרם הקזה של בני אדם נותן הדם בכוס ומקיף לו רחמיו והשחור כעין הריו היבש כקין סרסם כיצד יביא סרכוס לה בגוש ארמה שעליו ולקח מן החרד שבו הקנה האמצעי שלו שכולו כמו קנה הוא ובכל אחד ואחד שלשה קנים ובכל קנה שלשה עלים ומקיף הרם לעלה האמצעי שבקנה האמצעי רואה בו כמימי ארמה כיצד יביא ארמה מבקעת סיכני וכיוצא בה שחיה ארומה ונותן עליה מים בבלי עד שיעלה המים על העפר מקליפת השם ואין שיעור למים ולא לעפר ומעסין בכלי ומשע בהן לשעתו ובמקומו כשחן עכורין ואם צללו חוזר ומעסין ארבע מראות הללו אם היה מראה הדם כמראה כל אחד מהן או עמוק מהן ורי זה טמא היה רחמה ממנו הרי זה טהור כיצד היה הרם שחור יתר מסריו היבש טמאה היה פחות ממנו כגון שהיה מראהו כעין חיות השחור או בעין חופת או כעין העורב הרי זה טהור וכן בשאר חיות חופת או כעין החיה מין חיה ודג ודומה וכן חיות ודומה

ושני חלקים מים היה מראה הרם עמוק ממנו או רחבה ממנו הרי זה טהור עד שיהיה כמזג זה בלבד ונאכנת אשה לומ כמראה זה ראיתי ואברתי והחכם מטמא לה או מטמא כיוצא מקיף רואה לוקח המטלת שיש בה הרם בידו ומביט בו ובריו או בעלה של כרכוס או ברם הקנה שבכוס או במימי ארמה או במזג שבכוס ועורך לה כפי מה שענינו רואות ומטמא או מטמא ואינו מביט בזכות על כוס מבחוץ לא במשקה שבכוס ויהיה הכוס רחב משקלו מנה ומחזיק שני לוגין כרי שתכנס בו האורה ולא יהיה אפל אין בודקין הרם לא על גבי מטלית לבנה ובחמה ועושה צל בידו על הרם והוא עומד בחמה כרי שיראה עינו כמות שהיא ולא כל הרואה צריך לכל א הדבדי בכל עת שיראה לא טביעות עין יש לחכם ברמים ובעת שרא מיד ישמא או יטהר ואם נסתפק לו במראה מן המראות צרי להקיף ולערוך לדיו או לרם הקנה או לשאר המראות המפלת חתיכה אעפ' שהיא ארומה אם יש עמה רם טמאה ואם לאו טהורה ואפילו נקרעה החתיכה ונמצאת מליאה רם הרי זו טהורה שאין זה רם נדה לא רם חתיכה הפילה חתיכה קרועה ורם אגור בתוכה טמאה הפילה כמין קליפה כמין שערה כמין עפר כמו יבחושין אם היה מראה רברים או ארום תטול למים פושרין אם נמוחו הרי זו טמאה שרם הוא וקפה וכל הרואה רם יבש טמאה ואם שהו בפושרין מעת לעת ואחר כך נמוחו הרי זו ספק טמא לא נמוחו מעת לעת הרי זו מכה וטהורה היא הפילה כמין חגבים כמין דגים שקצים ורמשים אם יש עמהן רם טמאה ואם לאו טהורה האשה שהכניסה שפופרת בפרוורוד וראת הרם בתוך השפופרת טהורה שנת דם יהיה זבה בבשרה עד שתראה בבשרה כדרך שהנשים חאות ואין דרך האשה לראות בשפופרת האשה שהשתונה מים ויצא דם עם מי רגלים בין שהשתונה והיא עומדת בין שהשתונה והיא יושבת הרי זו טהור ואפי' הרגיש גופה ונודעוה אינה חושש שהרגשת מי רגלים היא זו שאין מי רגלים מן החרד ורם זה דם מכה הוא בחלחולת או בכלי רם בתולים טהור הוא ואינו לא רם נדה ולא רם זינה שאינו מן המקור לא כמו דם חבורה וכיצד רם חתיכה ברמים אם נישאת קטנה בין לא ראת דם מימיה בין שא דם בבית אביה הרי זו מותרת לבעלה עד שתחיה המטה שכל דם שתראה מחמת המטה הוא ואם ראתה דם אד שתחיה המטה הרי זו נדה נישאת כשהיא נעוה אם לא ראת מימיה דם הרי זו מותרת לבעלה ארבעה ימי ביום ובלילה אעפ' שהרם שותת והוא שלא חיות המטה ואם ראת דם בבית אביה ואחר כך נישאת אין לו לכת עליה לא בעילה ראשונה ופורש ויהיה דם בתולים זה

היא תחלת נדה ובוגרת שלא ראתה מימיה נותנין לה כל לילה הראשון ארבעה לילות שנותנין לנעורה שלא ראת דם אעפ' שהן בסירוגין בעל לילה הראשונה ומתנין אפי' שני חרשים או שלש ובעל לילה שנייה והוא שלא חיות המטה וכן קטנה שנותנין לה עד שתחיה המטה אפי' לא חיות שנה הרי זה בעל כל השנה בין בסירוגין בין ביום אחד יום קטנה שנשאת ונעשת נערה תחת בעלה ועדיין הרם שותת מחמת המטה כל בעילות שמעל כשהיא קטנה נחשבות לו כלילה אחת וכסלומין לו כל ארבע ימים בימי הנערות ואפי' היו השלשה ימים שנותנין לו בימי הנערות בסירוגין ובעל בכל שני חרשי לילה אחת הרי זה מותר והוא שלא חיותה המטה כיצד יודעין אם חיו המטה או לא חיות היתה רואה הרם בעת שתעטו וכשתשב לא תראה ובעת שתשב על הקרקע תראה ואם תשב על גבי סרים וכסותות לא תראה עדיין לא חיות המטה פסק הרם ולא ראת כלל בין עומדת בין יושבת על הכל כבר חיותה המטה וכן אם לא פסק כלל לא תראה הרם ואפי' כשהיא יושבת על הסרים והכסותות אין זה רם מכה לא רם נדה היתה רואה בעת תשמיש הרי זה מחמת המטה שמיטה מפתח ולא ראת רם ואחר כך ראת

ימים כיצד שמונה טמא שבתחלה שבעה כחן ימי נדתה ויום אחד ויבות סמוך לנדתה משמרת לו יום אחד מן הסמוכה שהורין ומשמשת שבעה ואחר כך יבוא לה שמונה טמאין מהן שנים תשלום ימי ויבתה וששה מימי נדתה ויבוא שמונה שהורין יום אחד מהן תשלום ימי נדתה ומשמשת שבעה שניות ואחר כך יבוא לה שמונה טמאים מהן ארבעה תשלום ימי ויבתה וארבעה מימי נדתה נמצאת ובה גדולה וצריכה ספירת שבעה יבוא לה שמונה שהורין ספירת מהן שבעה ומשמשת יום אחד נמצאת משמשת חמשה עשר יום בכל ארבעים ושמונה היתה רואה תשעה ימים טמאים ותשעה ימים שהורין משמשת שמונה ימים בכל שמונה עשר יום לעולם כיצד תשעה הטמאים שבעה מהן נדתה ושנים ויבות סמוך לנדתה משמר להן יום אחד מן התשעה שהורה ומשמשת שמונה וכן לעולם היתה רואה עשרה ימים טמא ועשרה שהור ומעשרה ולמעלה אפי' אלף יום טמא ואלף יום שהור יהיה ימי שמושה כמנין ויבותה כיצד עשרה הטמאים מהם שבעה נדה ושלושה ויבה עשרה שהורין ספירת מהן שבעה ומשמשת שלושה נמצאו ימי השמוש שלושה ימי הובות שלושה וכן מאה יום טמאין ומאה שהורין המאה הטמאים שבעה מהן לנדה ושלושה ותשעים ויבות המאה שהורין שבעה מהן לספיר ושלושה ותשעים לשמוש וכן אלף וכן כל מנין ומנין על דרך זו

פרק שמיני

יש אשה שיש לה וסת ויש אשה שאין לה וסת לא תרגיש בעצמה עד שיצא הדם ואין לה יום קבוע לראיית ווס שיש לה וסת היא שיש לה יום קבוע או מעשרים יום לעשרים יום או מארבעה ועשרים יום לארבעה ועשרים יום או פחות או יותר וקודם שיבוא הדם תרגיש בעצמה מפקת ומתעטש וחוששת פי כריסה ושיפולי מעי ויסתמר ש'רת בשרה או ייחס בשרה וכיוצא במאורעו או ויבואו לה וסתות לא או אחר מהן בשעה הקבועה לה מיום וסתה כבר בארנו שכל אשה שאין לה וסת אסורה לשמש עד שתברוק עצמה תחלה ויש לה וסת אסורה לשמש בכל עונת הוסת אם וסתה ביום אסורה לשמש כל אותו היום ואם וסתה בלילה אסורה לשמש כל אותו הלילה וכשמתחיל יום הוסת תספור ימי נדתה וימי ויבתה לעולם לפיכך צריכות הנשים להזהר בוסתות עד שתדע היום והשעה שצבקה בה וסתה היה ררכה לראות ביום עשרים ובא יום עשרים ולא ראת ובא יום שלשה ועשרים וראת הרי יום עשרים ויום שלשה ועשרים שניהן אסורין וכן אם ראת פעם שניה ביום שלשה ועשרים ולא ראת ביום עשרים עדיין שניהן אסורין ראת פעם שלושית ביום שלשה ועשרים ולא ראת ביום עשרים שהרי יום עשרים ונעקד הוסת ליום שלשה ועשרים שאין האשה קובעת וסת עד שתקבע בו שלשה פעמים ואינה מטהרת מן הוסת עד שתיעקד ממנה שלשה פעמים כל וסת שצבקה מחמת אונס אפילו ראת בו כמה פעמים אינו וסת שמפני האונס ראתה קפצה וראתה קפצה וראתה קבעה לה וסת לימים בלא קפיצות כיצד קפצה באחד בשבת וראת דם ולאחר עשרים יום קפצה באחד בשבת וראת דם ולאחר תשעה עשר קפצה ביום השבת ולא ראת דם ולאחר השבת ראת בלא קפיצה הרי נקבע אחד בשבת אחד עשרים שהרי נודע שהיום נס לה לראות ולא הקפיצה וכבר נקבע יום זה שלשה פעמים וכן כל כיוצא בזה ראת יום חמשה עשר בחדש זה ויו ששה עשר בחדש שלאחריו ויום שבע עשר בחדש שלאחריו הרי קבעה לה וסת להילוג בא' הדם רביעי וראת ביום שמונה עשר עדיין לא נקבע לה וסת וכל יום שראת בו חוששת לו להבא כיון שנייע אותו היום ולא תראה שהרי אותו היום וסת שאין צריך עקירת שלשה פעמים לא יום שצבקה שלשה פעמים היתה ררכה להיות רואה יום חמשה עשר ושנית לשה עשר שניהן אסורין שנית

לשבעה עשר הותר ששה עשר ונאסר שבעה עשר וחמשה עשר באיסורו עוכר שנית לשמונה עשר נאסר שמונה עשר והותרו כולם היה ררכה לראות יום עשרים ושנית ליום שנים ועשרים שניהן אסורין הגיע עשרים ולא ראת שנים ועשרים וראת עדין שניהן אסורין הגיע יום עשרים וראת מהר יום שנים ועשרים שהרי הורה לוסתה הקבוע ונעקד שנים ועשרים מפני שלא נקבע שלשה פעמים אין האשה קובעת לה וסת בתוך ימי נדתה שראת בהן כיון שראת יום אחד אינה קובעת לה וסת בכל השבע וכן אין האשה קובעת וסת בימי ויבתה שהן האחר עשר יום אבל קובעת היא וסת בימי נדתה שאינה רואה בהן ואם נקבע לה וסת בימי ויבתה הרי זו חוששת לוסת וכל וסת שקבעה בימי ויבתה אם נעקרה אפילו פעם ארר נעקרה ואינה צריכה להיעקד שלשה פעמים שחוקת דמים מסולקין הן לימים אילו

כיצד חוששת לוסת אם ראת דם בוסת זו אפילו יום אחד תשב לנדתה מספק ואסורה לשמש באותו היום ואפי' לא ראתה כשאר ימי הוסתות ואם ראתה שלשה ימים הרי זו ובה כל אשה שכרבה לברוק עצמה תמיד הרי זו משנבחת ואעפ' שיש לה וסת קבועה לאיפשר שיבוא דם בלא שעת הוסת וכל אחד עשר יום של ימי ויבתה הרי היא בהן בחוקת טהרה ואינה צריכה בריקה אבל אחד ימי ויבתה צריכה לברוק ישבה ולא ברקה בין באונס בין ברצון הרי זו בחוקת טהרה עד שתברוק ותכניא טמא האשה שלא ברקה עצמה בשע וסתה ולאחר ימים ברקה ומצאה טמא אעפ' שהיא טמאה לכפרע עד שעת וסתה כמו שיתבא בענין טומאה וטהרה הרי זו אינה כטמא את בועלה למפרע ואינה כונה לא כשניה שראת דם ואם מצאה עצמה טהורה הרי זו בחוקת טהרה וכן אשה שראת דם מחמת מכה שיש לה במקור אעפ' שראת בשעת וסתה היא טהורה והרס שהוסתות מרבריהם כמו שיתבאר בהלכות מטמאי משכב וכושב הסומה בודקת עצמה ומראה לחברתה אבל ההרשת והשוטה צריכות פקחות לברוק אותן ולקבוע להן וסתות ואחר כך יהיו מותרות לבעליהן כל אשה שטעת ולא ידעה עת וסתה וראת דם חוששת לזיבות לפיכך אם ראתה יום אחד או שנים יושבת תשלום שבעה טמא דם זה בימי נדתה היא ואם ראת שלשה ימים סופרת שבעת ימי נקי טמא בימי ויבתה היא עומרת וכיצד היא עושה לתקן וסתה ולידע אם היא זבה וראית או ספק זבה ולידע ימי ויבתה הכל לפי ימים שתראה בהן כיצד ראת יום אחד או שנים משלמת עליהן השבעה ותתחיל לכנות האחר עשר יום באחד השבעה ראת שלשה ימים

הרי זו ספק זבה טמא יום אחד מהן קודם נדתה ושנים מתחלת הנדה וכן אם ראת ארבעה טמא שני קודם הנדה ושני מתחלת הנדה ויושבת חמשה תשלום ימי נדה ואחר עשר ימי ויבה אחר החמשה וכן אם ראת תשעה ימים הרי זו ספק זבה טמא שנים קודם ימי נדה ושבעה עלנידה ומתחלת למנות אחר עשר יום מאחר התשעה שפסק הדם וכן אם ראת אחר עשר יום הרי זו ספק זבה טמא שנים קודם הנידה ושבעה עלנידה ושנים של אחר הנדה ונשאר לה מימי ויבתה תשעה ראת שנים עשר יום הרי זו זבה וראית שאפילו היו מהן שנים לפני הנדה ושבעה של נדה הרי שלשה לאחר הנדה וישאר לה מימי ויבתה שמונה וכן אם ראת שלשה עשר יום ישאר לה ממי ויבתה שבעה והן ימי הספירה משכה בראיית הדם אפי' ראת אלף יום כשיפסוק הדם סופרת שבעת ימי נקיים ואחר השבעה יתחילו ימי הנדה לוו ששעת הנה למדת שכל הטועה אינה מונה משיפסוק הדם פחות משבעה ולא יתר על שבעה עשר ויבואו ימי נדתה כיצד ראת יום אחד ופסק הדם מונה שבעה עשר ששה לתשלום נדתה ואחר עשר ימי ויבתה ויבואו ימי נדתה ואם ראת שלשה עשר או יתר

עצמה ולא מחמת ולד בלבד שתלד ולד חו אבל אם
הפילה אין קושי לנפלים. אפי היה הדם שותת ויורד
עם החבלים והצער ארבעה עשר יום קודם שתלד הרי זה
דם קושי ומהו אבל אם התחיל הדם קודם הלידה בחמשה
עשר יום או יתר הרי זה דם ויבה והרי היא יולדת בזוב
ברא בשלא פסקו הצירים והחבלים והצער לא מתקשה
והולכת עד שילדה אבל אם ראת דם שלשה ימים או יתר
בימי זיבתה בצער וחבלים ופסק לה הצער ורווח לה מן
החבלים אחר השלשת ימים ועמדה בנחת ארבע ועשרים
שעות או יתר אעפ שלא פסק הדם ואעפ שחזר הצער
והחבלים אחר ארבע ועשרים שעות הרי זה זבה שאו היה
הדם מחמת הולד לא פסק הצער ולא החבלים ואם ילדה
אחרי כן הרי זה יולדת בזוב. ראת יום אחד בלא
צער ושנים בקושי וילדה או שנים בלא צער ויום אחד
בקושי וילדה או יום בקושי ויום בלא צער ויום בקושי
וילדה אינה יולדת בזוב אבל אם ראת יום אחד בקושי
ושנים בלא צער וילדה או שנים בקושי ואחר בלא צער
וילדה או יום בלא צער ויום בקושי ויום בלא צער וילדה
הרי זה יולדת בזוב זה הכלל קושי סמוך ללידה אין זה
יולדת בזוב שופי סמוך ללידה הרי זה יולדת בזוב חל שלישי
לראייתה להיות ביום הלידה אפי כל היום כולו בשופי אין
אין זה יולדת בזוב שהרי יום הלידה סמוך לקושי ראת
שני ימים ובשלישי הפילה ואין ידוע מה הפילה הרי זה ספק
זבה וספק יולדת כיצד ריז יולדת בזוב צריכה לישב
שבעת ימים נקיים וטובלת לערב ואחר כך תהיה מותרת
לבעלה ואחר כך יהיה לה דם טהור ומביאה קרבן זבה
וקרבן יולדת לפיכך אם ילדה זכר אפי פסק הדם ביום
הלידה סופרת שבעה ימי נקיים וטובלת ואם ילדה נקבה
וספרה שבעה נקיים ושלמו עם ארבעה עשר של לידה או
לאחריו הרי זה טובלת ומותרת לבעלה ואם שלמו ימי
הספירה בתוך ארבעה עשר הרי זה אסורה לבעלה עד ליל
חמשה עשר כיצד הרי שראת דם שלשה וספרה
שבעת ימי נקיים הרי עשרה ועריזין היא אסורה לבעלה
עד ליל חמשה עשר שכל ארבעה עשר היא כנדה ולמה
אין מצריכין את היולדת בזוב לספירת שבעה אחר שבעה
של זכר ואחר ארבעה עשר של נקבה מפני שימי לידתה
וימי נדתה שאינה רואה בהן עולין לה לספיר שבעה כמו
שיתבאר יולדת בזוב שלא פסק דמה אין לה דם
טהור לא כל דם שתראה כדם זיבה הוא אבל אם ספרה
שבעת ימי נקיים ושלמו ארבעה עשר של נקבה וטבלה
ואחר כך ראת דם בתוך ארבעי של זכר ושמוני של נקבה
הרי זה דם טהור ספרה שבעת ימי נקיים ולא טבלה
ואחר כך ראת דם הרי זה טובלת ומותרת לבעל מיר שכל
ימי טהור אינן ראויים לא לנדה ולא לזיבה אבל עצמו של
דם טמא ומטמא כרין דם הנדה עד שתטבול היולדת
נקבה ואחר ארבע עשר שלה נתעברה והתחיל דם הקושי
לבא לה בתוך שמונים הרי הוא דם טהור אעפ שאין קושי
לנפלים שכל רמים שתראה בתוך ימי טהור טהור הוא עד
שתפיל הולד וכשתפיל תהיה טמאה לידה אם הפילה זכר
טומאת זכר ואם הפילה נקבה טומאת נקבה ומוטה
ימי טומאה וימי מלאות מולד שיני אפי היו תאומי והפילה
היום אחד והפילה האחר אפי אחד כמה ימים מונה לשני
ימי טומאה וימי מלאות זבה שפסק זיבה והתחילה למנות
שבעת ימי נקיים ובא לה דם קושי בתוך ימי נקיים אינו
סותר וימי הקושי עולין לה למנין שבעה וכן אם ילדה
בשבעת ימים נקיים אין הלידה סותרת וימי הלידה עולין
לה למנין שבעה אעפ שהיא טמאה בהן שאם ואם שהיה
מזוזה כיון ששחרה מזוזה אעפ שהיא טמאה טומא אחרת
כגון טומאת לידה או טומאת נדה או טומאת צרעת הרי
זה סותרת בהן ואין טומאות או וכיצד סזן סותרת הספירה
ימי לידתה וימי נקיים אפי לא ראת בהן דם הרי
לא עולין לה לספירת שבעה נקיים ואם ראת בהן דם
אין עולין לה ימי לידתה וימי נקיים אפי לא ראת בהן דם

על הימים שספרה כשיפסק הדם שאין סותר הכל אלא
ראיית של זוב אבל או סותרין יומן בלבד.
מאחר שתבין כל העיקרין שבארנו נתבאר לך מה שאמרו
חכמים שאיפשר שתראה האשה דם מן המקור יום אחד
יום מאה וארבעה עשר יום ולא תהיה זבה כיצד
שנים לפני נדתה ושבעה ימי נדתה ושנים לאחר ימי
נדתה וארבעה עשר קושי ושמונים של נקבה ושבעה ימי
נדה ושנים אחר ימי נדה הא למדת שכל דם שתראה
האשה אחר מלאות תחלה הוא תחלת נדתה ואין
משנוחין על וסתות שמקורם לפיכך הריאה דם בסוף
יום מלאות בין השמשות הרי זה ספק נדה שמא בלילה
ראת הדם שהוא תחלת ימי נדתה
כבר בארנו שהנדה שראת דם כל שבעה מותרת לשמש
בליל שמיני אחר שתטבול וזבה קטנה משמרת יום אחד
טהור וטובלת ומותרת לשמש לערב זבה גדולה סופרת
שבעת ימי נקיים וטובלת ומותרת לשמש בליל שמיני ואין
בין זמן נדה לנדה לא אחר עשר יום בלבד ובאותן האה
עשר תהיה זבה קטנה או גדולה ומאחר שתהיה זוכר כל
או העיקרין יתבאר לך זה שאמרו חכמים האשה
שהחזקה כל ימיה יום תראה דם ויום לא תראה בתחלה
משמשת בליל שמיני וביום שמיני שהוא יום אחד אחר
ימי נדתה ומשמשת בכל שמנה עשר יום ארבע לילות
בלבד ואינה יכולה לשמש בימי שהיום הטהור הוא שומר
ליום השמא לפיכך אם היתה רואה דם בכל יום טמא
מתחלת הלילה אינה משמשת לא בשמיני בלבד שהוא
יום אחד אחר ימי נדתה היתה רואה שני ימים
טמאין ושני ימים טהורים משמשת בשמיני ובשנים עשר
ובששה עשר וביום עשרים היתה רואה שלשה
ימים טמאין ושלשה טהורין משמשת שני ימים כהשלשה
הטהורין שאחר ימי נדתה שהאחר מהן שפור לשנים
הטמאין הסמוכי לנדתה ושוב אינה משמשת לעולם שהרי
החזקה זבה גדולה ואין לה שבעת ימים נקיים היתה
רואה ארבעה ימים טמאים וארבעה ימי טהורין משמשת
יום אחד שאחר נדתה ושוב אינה משמשת לעולם
היתה רואה חמשה ימים טמאים וחמשה ימים טהורים
משמשת השלשה הסמוכים לנדתה ושוב אינה משמשת
לעולם היתה רואה ששה ימים טמאין וששה ימים
טהורין משמשת בחמשה ימים הסמוכים לנדתה תחלה
ושוב אינה משמשת לעולם היתה רואה שבעה
טמאין ושבעה טהורין משמשת השבוע הראשון הטהור
הסמוך לנדתה ויבוא אחריו שבוע טמא תקבע בו זבה
והשבוע הטהור שיבוא אחריו לספירה ואסורה לשמש
נמצאת שלא שמש מסתה בארבעה שבועות לא שבוע
אחד וכל ימיה משמשת שמנה עשר יום בכל שמנה עשר
שבועות כיצד שבוע חמישי הרי היא זבה שבוע
ששי שהיא בו טהורה לספירה שבוע שביעי זבה שבוע
שמיני לספירה שבוע תשיעי שהיא רואה בו חמשה ימים
ממנו מימי נדה ושני מתחלת ימי זיבה משמרת יום אחד
מן השבוע העשירי הטהור ומשמשת ששה שבוע
אחר עשר שהיא רואה בו שנים מסוף ימי זיבה חמשה
מתחלת ימי נדה ומשמשת חמשה ימים משבו שנים עשר
הטהור שבוע שלשה עשר זבה ושבע ארבעה
עשר לספירה וכן שבוע חמשה עשר זבה שבוע ושה
עשר לספירה ושבע שבעה עשר זבה ושבע שמונה עשר
לספירה וסופרת על ררך זה לעולם נמצאת אומר
שכל שמונה עשר שבועות משמשת שמונה עשר יום ואילו
לא אירע לה חולי זה והיתה שבוע נדה ואחר עשר יום
טהורה היתה משמשת בכל השמונה עשר שבועות אחר
עשר שבועות טהור שבעה ושבעים יום ובזמן שהיא רואה
שבוע טמא ושבוע טהור משמשת שמונה עשר יום שם
כמו רביע הימים זהו היא שאמרו חכמים משמשת רבע
ימיה היתה רואה שמנה ימים טמא ושמונת ימים
טהור הרי זה משמשת חמש עשר יום מתוך ארבעי ושמו

וכן תולה בכנה ובבעלה אם חיו עסקין ברם או שהיו ידיון מלכלמת בו או שהיתה בהן מכה תולה בהן ואוכרת הן ננעו בה והיא לא ידעה ודס זה מחמתן היא אין מחויקין דס כמקום למקום לתלות בו כיצר היתה לה מכה בכתיפה ונמצא כתם על שוקה אין אוכרין שמא בידיה נעעה במכה ונגעה במקום זה וכן כל כיוצא בזה אין תולין בו בין בגופה בין בחלוקה שתי נשים שנתעסקו בצפור אהר ואין בו לא סלע דס ונמצא על כל אהר משתיהן כתם כסלע שתיהן שמאות נתעסק ברם שאי אפשר שיהיה מכנו כתם לא כגרים ונמצא עליה כתם כשני גריסין הרי זו תולה כגרים ברם שנתעסקה בו וכגרי במאכולת נמצא הכתם ותר מכשני גריסין שמאה נתעסק בארום אין תולה בו שחור נתעסקה בעוף שיש בו מינון היכה ונמצא עליה כראה אהר בהן תולה בו היתה לובשת גתיוקן אם יכולה לתלות תולה אף בתחתון ואם אינה יכול לתלות אינה תולה אף בעליון כיצר עברה בשוק של טבחיו אינן שנמצא הכתם על התחתון לברו תולה ברם הטבחים לא עברה בשוק הטבחין וכיוצא בו אעפ שנמצא הכתם בעליון לברו הרי זו שמאה ספק עברה כפק לא עברה ספק נתעסקה כפק לא נתעסקה אינה תולה עיר שיש בה חזירים או שהם באין לה תכיר אין חוששין לכתביה הנמצאין בחלוק האשה שהשאילה חלוקה לנדה בין גויה בין ישראלית וחורה ולבשה אותו קורם בריקה וכצאה עליו כתם הרי זו תולה בנדה שלבשה אותו השאיל אותו לובה קטנה ביום הטמא שלה או ליושב על דס טוהר או לבתולה ערכיה טהורין הרי זו תולה בה אבל אם השאילה אותו לובה קטנה ביום השמור או לובה גדולה בשבעת ימי נקיים וחורה ולבשה אותו קורם בריק ונמצא עליו כתם שניהן מקלקלות השואלת והמשאלת אותה שמא מוז שמא מוז השאילה אותו ליושבת על הכתם אינה תולה בה שאין תולין כתם בכתם בריקה חלוקה וברקה עצמה ונמצאה טהור והשאילה החלוק לחברתה ולבשתה ונמצא עליו כתם כשהחזירתה לה השואלת שמאה ואינה תולה בבעלת החלו שהרי בריקה אותו קורם שתשאלוה לה ארוכה שלבשה חלוקה של קצרה ונמצא בו כתם אם מגיע כנגד בית תודפ שמאה ואם לאו טהורה שבתם זה של קצרה הוא שלש נשים שלבשו חלוק אהר זו אהר זו ואחר כך נמצא עליו כתם וכן אם ישבו בצטה אחת נמצא דס תחת אחת מהן כולן טמאות ואם בריקה אחת בהן עצמה מיד ומצאה עצמה טמאה הרי השתים טהרות בריקו כולן ומצאו עצמן טהרות תולה מי שאינה ראויה לראות דס במי שהיא ראויה ותהיה שאינה ראויה טהורה והראויה טמאה כיצר היתה אחת מעוברת ואחת אינה מעוברת המעובר טהורה ושאינה מעוברת טמאה מניקה ושאינה מניקה המניקה טהרה וזנה ושאינה זנה הזנה טהורה בתולה ושאינה בתולה הבתולה טהורה היו כולן מעוברו כולן זקינות כולן מניקות כולן בתולות הרי כולן טמאות של זנשים שעלו דרך מרגלות הצטה וישנו כולן ונמצא דס תחת האמצעות שלשן שמאות תחת הפנימית היא ושבצרה שמאות והחיצונה טהורה תחת החיצונה היא ושבצרה שמאות והפנימית טהורה ואם לא עלו דרך מרגלות המטה שהרי אין להם סדר ונמצא דס תחת אהר מהם כולן טמאות ברא שברקו כולן ומצאו טהור ולא תוכל אחת מהם לתלות בחברתה כמו שבארנו אבל אם בריקה אחת ומצאה עצמה טהורה וחברתה לא בריקה תולה הטהורה בו שלא בריקה והרי זו שלא בריקה טמאה כל כתם שנמצא על הבגד שאין לה במה יתלה אין מטמא עד שיודע שהוא דס ואם נסתפק להם שמא הוא דס או צבע ארום מעבירין עליו שבעה סכנין או על הצד אם עבר או כהה עינו הרי זו כתם דס ושמאה ואם עטר כמות שהוא הרי זה צבע וטהורה ואו הן השבעה סכנים על סדרו רוק תפל ולעיסת גריסין של פול ומי

רגלים שהחמיצו ובורית ונתר וקימוניא ואשלג וצריך לכבסם שלשה פעמים על כל סס וכס ומוליך ומביא בכל כסכום העבירן שלא על הסדר או שהעבירן באהר לא עשה כלום הקדים אחרונים לראשונים אילו שהעביר באחרונה שהן הראשונים עלו לו וחזר ומעביר אחריהם האחרונים שהקדים עד שיעברו השבעה על הסדר אי זהו רוק תפל שלא טעם כלום כתחלת הלילה והיה ישן מחצי הלילה האחרון לסחר קודם שיאכל נקרא רוק תפל והוא שלא יצא רוב דבורו עד עלש טעות ביום ואם השכו ושנה פרקו קודם שלש טעות אין זה רוק תפל שהרבור כבטל חזק הרוק וכחזירו כמים ואי זה הוא לעיסת גריסין הוא שילעום הגריסין עד שיתערב עם הפול רוק הרבה מפיו ואי זהו מי רגלי שהר כיצו אהר ג ימים או יתר כל אשה שהיא טמאה משים כתם אם מצאה הכתם בימי נדתה הרי זו ספק נדה ויושבת עליו שבעת ימים וטובלת בליל שמיני ואחר כך תהיה כותרת לבעלה ואם מצאה איתו בימי זיבתה הרי זו ספק זבה גדולה או קטנה כמו שנתבאר בפרק זה ויושבת יום אהר אם היתה קטנה או שבעת ימים נקיים אם היתה גדולה כספק הכל מרבדי סופרים כמו שבארנו לפיכך הבא עליה בדרך סכין אותו מכת מדרות ופטורין מקרבן

פרק עשרי

כל יולדת טמאה כנדה ואעפ שלא ראת דס ואחר היולדת חי או מת ואפי נפל אם זכר יושבת לזכר ואם נקבה יושבת לנקבה והוא שתגמר צירתו ואין צורת הולד נגמרת לפחו מארבעים יום אחר הזכר ואחר הנקבה והמפלת בתוך ארבעים יום אינה טמאה לידה אפי ביום ארבעים הכינה ביום ארבעים ואחר כאדר התשמיש הרי זו טמאה יולדת ותישב לזכר ולנקבה ולנדה היתה צורת הארבעה ימים ביותר ואינה ניכרת בעליל הרי זו טמאה לזכר ולנדה וזו הנקרא שפיר כרוקס איזה הוא שפיר כרוקס תחלת בדידתו של אדם גופו כעריסה שתי עינו כשתי עיניו זכר כרוקס וזו שני דוטמיו כשני טיפיו זכר כרוקס וזו לזה פיו פתוח כחוט השדר והיתוך ידים ורגלים אינו נתבארה צירתו יתר כזה ועדין אינו ניכר בין זכר לנקבה אין בורקין אותו בכיס לא בשכין שהשכין מצהצחו ומביא קיסם שראשו חלק וכנענע באותו מקום כלכלל למטה אם מסכך בידוע שהוא זכר ואם ראה אותו מקום כשיער סרוקה הרי זו נקבה ואינה צריכה בריקה וכל אלו הרקמות של נפלים אין נותנין להן ימי טוהר עד שישעיר הולד הפילה חתיכה לבנה אם נקדעה ונמצא בה עצם הרי זו טמאה לידה הפילה שפיר מלא כיס כלא

דס מלא גנינים מלא בשר הואיל ואינו כרוקס אינה הושש לולר יוצא דופן אין אמו טמאה לידה ואין לו ימי טומאה וימי טהרה יש אשה כי תזרי וילדה זכר עד שתלך ממקום שמודע הכקשה וילדה ולר דרך הרופן הרי דס הקושי הבא דרך הרחם זיבות או נדה ודס היוצא דרך הרופן טמא ואם לא יצא דס דרך הרחם הרי האשה טהור אף על פי שהדס שיצא מרפטה טמא שאין האשה טמאה עד שיצא כדור דרך ערותה נתחתך הולד בכעיה ויצא אבר אבר בין שיצא על סדר האיברים כגון שיצאה הרגל ואחריה השוק ואחריה הירך בין שיצא שלא על הסדר אינה טמא לידה עד שיצא רובו ואם יצא ראשו כולו כאחת הרי זה כרובו ואם לא נתחתך ויצא כדרכו משתצ רוב פרחתו הרי זה כילור אעפ שנחתך אחר כך הוציא העובר את ידו והחזירה אמו טמא לידה מרבדי סופרים ואין לה ימי טוהר עד שיצא הולד בולו או רובו כמו שאכרנו המפלת כמין בהמה חיה או עוף אם היו פניו כפני אדם הרי זה ולר אם זכר תשב לזכר ואם נקבה תשב לנקבה ואם אינו ניכר בין זכר לנקבה תשב לזכר ולנקבה אעפ ששאר חגוף רומה לבהמה או לחיה או לעוף ואם אין פניו צורת פני האדם אענ

מינה שבעה משיפסוק הרם ויטאו ימי נדחה כמו שבארנו

פרק תשיעי

אין האשמתמא מן התור בנרה או ביבה ער שתרניש ותראה דם ויצא בבשרה כמו שבארנו ותהי טמאה מעת שתראה ולהבא בלבד ואם לא הרנישה וברקה ומצא הרם לפניו בפרודור הרי זו בחזקת שבת בהרנישה כמו שבארנו ומרבני סופרים שכל הרואה כתם דם על בשרה או על בגדה אעפ שלא הרנישה אעפ שברקה עצמה ולא מצאה דם הרי זו טמאה וכלו מצאה דם לפניו בבשרה וטומאה זו בספק שמא כתם זה מרם החרר בא וכן מרבני סופרים שכל הרואה דם בלא עת וסתה וכל הרוא כתם טמאה למפרע ער עשרים וארבע שעות ואם ברקה בתוך זמן זה ומצאה טהור טמאה למפרע ער זמן ברקה ואעפ שהיא טמאה למפרע מרבניהם אינה מטמא את בועלה למפרע כמו שבארנו ואינה מונה לנדת או לכתמה לא מעת שראת הרם או שמצאה הכתם וכל הרואה כתם הרי זו מקולקלת שמא מן החרר בא ונתקלקלה וסתה

הרואה דם בשעת וסתה אינה מטמא למפרע לא בשעתה בלבד וכן מעוברת ומניקה בתולה וזקנה דיון שעתן ואינן מטמאות למפרע אי זו היא מעוברת משויכר עוברת והוא שלש חדשים מניקה כל ארבע ועשרים חדש אפילו סת בנה או גמלתו או נתנתו למניקה בתולה כל שלא ראת דם מיכיה אעפ שראת מחמת נישואין או מחמת לירה וקנה כל שעברו עליה תשעים יום סמוך לזקנתה ואי זו היא זקנה כל שקוראין לה זקנה ואינה מקפדת מעוברת ומניקה וזקנה כתמי בראיתן ואינו מטמא למפרע בתולה שלא ראת דם כזוהי ועדין היא קטנה כתמה טהור ער שתראה דם שלש וסתות מה בין כתם הנמצא על בשרה לכתם הנמצא על בגדה שהכתם הנמצא בבשרה אין לו שיעור והנמצא על הבגד אינו מטמא ער שיהיה כגרים הקילקי שהוא מרובע שיש בו כרי תשע עדשות שלש על שלש הנה פחות כשיעור זה טהור נמצא טיפין טיפין אין מצטרפות היה ארוך הרי זה מצטרף כתם שנמצא על רבר שאינו מקבל טומאה טהור ואינה חוששת לו כיצר ישבה על כלי אבנים וכלי ארמה וכלי גללים או על עור הרג או על כלי חרש מגבו או על בגד שאין בו שלש אצבעות על שלש אצבעות ונמצא עליהן דם טהורה אפי ברקה הקרקע וישבה עליה ונמצ כתם על הקרקע כשעמד הרי זו טהורה שכל שאינן מקבל טומאה לא גורז על כתם שימצא בו ולא במקבל טומאה אלא אם כן היה לבן אבל כלי צבעונין אין חוששין לכתם הנמצא בהן לפיכך תקנו חכמים שתלבש האשה בגדי צבעונין כדי להצילה מדין הכתמים לא בכל מקום שנמצא הרם על בשרה תטמא משום כתם ער שימצא כנגד בית תרפה כיצר נמצא על עקיבה טמאה שמא נגע בבית תרפה בעת ישיבתה וכן אם נמצא על שוקה או על פרסותיה מבפנים והם המקומו הנרבקות זו בזו בעת שתעמוד ותרבוך רגל לרגל ושוק לשוק הרי זו טמאה נמצא על ראש גודל רגלה טמאה שמא נטף מן החרד על רגלה בעת שהלכה וכן כל מקום שאיפשר שינתן עליו דם נדחה כשהלך ונמצא שם דם טמאה וכן אם נמצא הרם על ידיה אפי על קשרי אצבעו ידיה טמאה שהידיים עסקיות הן אבל אם נמצא הרם על שיקה ועל פרסותיה מבחוץ או מן הצרדין ואין צריך לומר אם נמצא מן חירמים ולמעלה הרי זו טהורה שאין זה לא דם שניתן עליה ממקום אחר הכתם הנמצא על בשרה שהוא ארוך מרצועה או עגול או שחז טפין טפין או שהיה ארוך הכתם על רחב ירכי או שהיה נראה כלא הוא מטמא למעל הואיל והוא כנגד בית תרפה הרי זו טמאה ואין אומרי אילו נטף מן הנגף לא היה כח שכל דם הנמצא במקומו או מן הצרדין בו אעפ שהוא ספק הכתם הנמצא על בשרה טהור מחמת טהור טמאה מתור ולמעלה טהור

כדי להצילה מדין הכתמים לא בכל מקום שנמצא הרם על בשרה תטמא משום כתם ער שימצא כנגד בית תרפה כיצר נמצא על עקיבה טמאה שמא נגע בבית תרפה בעת ישיבתה וכן אם נמצא על שוקה או על פרסותיה מבפנים והם המקומו הנרבקות זו בזו בעת שתעמוד ותרבוך רגל לרגל ושוק לשוק הרי זו טמאה נמצא על ראש גודל רגלה טמאה שמא נטף מן החרד על רגלה בעת שהלכה וכן כל מקום שאיפשר שינתן עליו דם נדחה כשהלך ונמצא שם דם טמאה וכן אם נמצא הרם על ידיה אפי על קשרי אצבעו ידיה טמאה שהידיים עסקיות הן אבל אם נמצא הרם על שיקה ועל פרסותיה מבחוץ או מן הצרדין ואין צריך לומר אם נמצא מן חירמים ולמעלה הרי זו טהורה שאין זה לא דם שניתן עליה ממקום אחר הכתם הנמצא על בשרה שהוא ארוך מרצועה או עגול או שחז טפין טפין או שהיה ארוך הכתם על רחב ירכי או שהיה נראה כלא הוא מטמא למעל הואיל והוא כנגד בית תרפה הרי זו טמאה ואין אומרי אילו נטף מן הנגף לא היה כח שכל דם הנמצא במקומו או מן הצרדין בו אעפ שהוא ספק הכתם הנמצא על בשרה טהור מחמת טהור טמאה מתור ולמעלה טהור

כנגד בית תרפה טמאה ואם לאו טהורה היתה כשנמצא ומתכסה בו בלילה כל מקום שימצא בו הרם טמאה והאזור שלה כל מקום שימצא בו הרם טמאה לובשת חלוק אחר ושהה עליה שלשה ימים או יותר בלא עת נדחה וברקה ומצא עליו שלשה כתמים או כתם אחד גדול שיש בו שיעור שלשה כתמים הרי זו ספק ובה שבת כתם נטף ממנה בכל יום וכן אם לבשה שלשה בגדים ברוקים ושהו עליה שלשה ימים בימי זיבתה ומצאה כתם בכל אחד מהן אעפ שזה כנגד זה הרי זו ספק ובה מצאה כתם אחר שאין בו כרי שלשה כתמים אם ברקה עצמה כל בין השמשות של יום ראשון ומצאה טהור ולא ברקה חלוקה וביום השלישי מצאה זה הכתם כשלשה כתמי אינה חוששת לזיבות ואם לא ברקה עצמה כל בין השמשות הואיל ולא ברקה חלוקה ושהה עליה שלשה ימי בימי זיבתה חוששת לזיבות ואעפ שאין הכתם כרי שלשה כתמים מצאה כתם על חלוקה היום וראת דם אחר כך שני ימים זה אחר זה או שראת שני ימים וביום השלישי ראתה כתם הרי זו ספק ובה

הרואה כתם ואחר כך ראת דם תולה כתמה בראייתה כל מעת לעת בין שברקה עצמה בעת שמצאה הכתם ומצאה טהור בין שלא ברקה אבל הרואה כתם אחר כתם בתוך עשרים וארבע שעות אינה תולה כתם בכתם אלא אם כן ברקה ביניהם שאם הפסיקה טהרה בין הכתמים אין מצטרפין למנין זיבות כיצר ראת כתם ערב שבת בשעה ראשונה מן היום אעפ שלא ברקה עצמה ולא ידעה אם טהורה היא אם טמאה וראת דם אחר כך ער שני ראשונה כיום השבת אינה מונה לכתם לא תולה הכתם בראייה ואם ראת באחר בשבת ובשני בשבת תהיה זבת ראת דם ביום שבת בשעה שנייה הרי זו טמאה מני ימים ערב שבת שמצא בו הכתם ובשבת שראת דם שהרי אין שניהם בתוך מעת לעת ואם ראת הרם באחת בשבת חוששין לזיבות לא ראתה דם בשבת אבל ראתה כתם אחר בשעה ראשונה מיום השבת אם ברקה עצמה בערב שבת ומצא טהור אינה מונה לא לכתם אחר שהיא ביום בשבת הואיל ושניה בתוך מעת לעת ואם לא סיקה ולא ידעה אם הפסיקה טהרה ביניהן אם לא הפסיקה הרי זו מונה לערב שבת ואם ראתה באחר בשבת חוששת לזיבות ראתה הכתם השני בשעה שנייה מיום נדחת בין ברקה בין לא ברקה הרי זו טמאה שני ימים שהי אין שניהם בתוך מעת לעת ואם ראת באחר בשבת אחר מעת לעת חוששת לזיבות ראת בשעה ראשונה מיום אחר בשבת כתם שלישי אם הפסיקה טהרה ביניהן אין מצטרפין ואינה חוששת לזיבות ואם לא ברקה חוששת לזיבות

כל כתם שאברנו שהיא טמאה בגללו אם יש לה דבר להגלו בו ולום שמא כתם זה מרבר פלו הוא אם נמצא על הבגד הרי זו טהורה שלא אמרו חכמים ברבר להחזיר לא לחל ואם נמצא על בשרה ספיקו טמא ואינה תולה בו ואם היה לה לתלו בבשרה יתר מחלוקה אף על בשרה תולה וכפיק טהור כיצר שחטה בהמה או חיה או עוף או שנתעסקה בכתמים או שישבה בצד העוסקין בהן או שעבדה בשוק של סמחים ונמצא דם על חלוקה טהורה ותולה ברברו או שמחן בא הכתם נמצא הכתם על בשרה בלבד בא הכתם מחגור ולמטה טמאה ואם נתהפכה וקפצה אפי מחגור ולמעלה טמאה שאילו היה דם זה כן השחיטה או מן השוק היה לה שימצא על בגדיה והואיל ונמצא על בשרה ולא בהגדה טמאה היתה בהמה אעפ שחיות אם יכולה להתגלע ולהוצי דם ונמצא דם על בשרה תולה במטה וכן כל כיוצא בזה נמצא הכתם על בגדיה ובשרה כאחד תולה בכל שיש לה לתלות ותולה במאכלת שמא בעת שישבה נהרנה מאכלת ודם זה דם מאכלת הוא ועד כמה ער כגרים אבל אם מצאה הכתם יתר מכגרים אינה תולה במאכלת ואפי היתה מאכלת רצצה בכתם הואי והוא יתר מכגרים אינה תולה במאכלת

וטבילה אין לחוש לו שאין ימי שוחר ראיון לא לנדה ולא
 לזיבה כמו שבארנו ושמענו שבצדפת בזעלין על דם שוחר
 סדין התלמוד עד היום אחר ספירה וטבילה מטובאת יולדת
 טוב ודבר זה תלוי במנהג
 בזמן הזה שאפי היתה קטנה שלא הניע ומנה לראות ולא
 ראת דם מימיה בעל בעילת מצוה ופודש וכל זמן שתרא
 הדם מחמת המטה הרי היא שמאה ואחר שיפסק הדם
 סופרת שבעת ימי נקיים יתר על זה כל בת שתבעוה
 להנשא ורצת שוהה שבעת ימים נקיים מאחר שרצת ואחר
 כך תהיה מותר להבעל שמא מחמרה לאיש ראת דם שיפה
 אחת ולא הרגישה בה בין שהיתה האשה גדולה בין שהיתה
 קטנה צריכה לישב ז' נקיים מאחר שרצת ואחר כך תטבול
 ותבעול וכל הרברים האו חוכרא יתירה שנהגו בה בנות
 ישראל מימי חכמי תלמוד ואין לסור ממנה לעולם
 לפיכך כל אשה שרצת כשתבעוה להנשא לא תנשא עד
 שתספור ותטבול ואם נשאת לתלמיד חכם מותרת להנשא
 לו מיד ותספור מאחר שנשאתו ותטבול שתלמיד חכם
 יודע שהיא אסורה ונוהר מזה ולא יקרב לה עד שתטבול
 דין הכתמים בזמן הזה כמו שבארנו ואין ברבר חידוש
 ולא מנהג לא כל כתם שאמרנו שהיא טהורה הרי היא
 טהורה וכל שאמרנו שמאה סופר שבעת ימים מיום שנמצ
 בו הכתם ואם היה שיעור הכתם כדי לחוש לזיבות סופרת
 שבעת ימים מאחר יום שנמצא בו הכתם שאין הרואה דם
 סוואה כתם וכן כל שאמרנו ביולדת שאמו טהורה
 הרי היא טהורה בזמן הזה וכן האשה שראת לובן
 או דם ירוק או שהשליכה חתיכה ארומה שאין עכה דם
 הרי היא טהורה אף בזמן הזה שלא החמירו לא ברוא דם
 טמא ואין זה רואה דם טמא וכן אם היתה בה מכה והיה
 הדם שותת ממנה או שבא הדם עם מימי רגלים הרי זו
 טהורה ולא נתחרש דבר לא ספירת שבעת ימי נקיי לכל
 רואה דם טמא כמו שאמרנו ושיהיו כל מראה דמים טמאי
 זה שתמצא במקצת המקומות שהנדה יושבת שבעת
 ימים בנרתה ואעפ שלא ראת דם לא יום אחר ואחר
 השבע תשב שבעת ימי נקיים אין זה מנהג לא טעות הוא
 ממי שהורה להם כך ואין ראוי לפנות לרבר זה כלל אלא
 אם ראתה יום אחד סופרת אחריו שבעה וטובלת בליל
 שמיני שהוא ליל שיני של אחר נרתה ומותרת לבעלה
 וכן זה שתמצא במקצת מקומות ותמצא תשובות
 למקצת הגאונים שיוולדת זכר לא תשמש כשתה עד סוף
 ארבעים ויולדת נקבה אחר שמונים ואעפ שלא ראתה דם
 לא בתוך השבעה אין זה מנהג לא טעות היא באותן
 התשובות ודרך מינות באותן המקומות וכן הצדוקין למרו
 דם זה ומצוה לטפח כדי להוציא מלבן ולהחזיר לרברי
 חכמים שתספור שבעת ימי נקיים בלבר כמו שבארנו
 אין האשה עולה מטובאתה יוצאה מידי ערוה עד שתטבו
 במי מקוה כשר ולא יהיה דבר חוצץ בין בשרה ובין המים
 ובהלכות מקוות יתבאר המקוה הכשר והפסו ודרך הטביל
 ומשפטי החציצה אבל אם רחצה במרחץ אפי נפלו
 עליה כל מימות שבעולס הדי היא אחר הרחיצה כמות
 שהיתה קודם הרחיצה בכרת שאין לך דבר שמעל כטובא
 לטהרה אלא טבילה בכי מקוה או במעיין או בימים שהן
 כמעין כמו שיתבאר בהלכות מקוות
 כל שבעת ימי נקיים שבזמן הזה אעפ שהן ספק אם טבילה
 בהן כאו לא טבילה ואם טבילה בשביעי אעפ שאסור לעשו
 קן לשתילה שמא יבוא לבעול בשביעי אחר הטבילה הוא
 וטבילה בזמנה אפי היתה זבה וראית הדי זו עלתה לה
 טבילה ואסור לארס שירבק באשתו בשבעת ימים
 נקיים או ואעפ שהיא בכסותה והוא בכסותו ולא יקרב לה
 ולא יגע בה אפי באצבע קטנה ולא יאכל עמה בקערה
 אחת כללו של דבר ינהוג עמה בימי ספירה כמו שינהוג
 בימי נדה שריין היא בכרת עד שתטבול כמו שבארנו
 כל מלאכות שחאשה עושה לבעלה נדה עושה
 לבעלה חזק מן החצת פניו ריוו ורגליו ומזיגת חכום והצעת

פרק שנים עשר

המטה בפניו גזירה שמא יבוא לרבר עבירה ומפני זה
 לא תאכל עמו בקערה אחת ולא יגע בבשרה מפני הרגל
 עבירה וכן בשבעת ימים נקיים לא תעשה לו שלש כלאכות
 או ומותר לאשה להתקשט בימי נרתה כדי שלא תתגנה
 על בעלה

ישראל שבעל גויה משאר האומות דרך אישות או ישראלית
 שנבעלה לגוי הרי לו לוקח מן התורה ש' לא תחתן בס
 בתך לא תתן לבנו ובתו לא תקח לבנך אחר שבעה עממי
 ואחר כל האומות באיסור זה וכן מפורש על ירי עורא
 ואשר לא נתן בנותינו לעמי הארצות ואת בנותם לא נקח
 לבנינו ולא אסרה תורה לא דרך חתנות אבל
 הבא על הגויה דרך זנות מכין אותו מכת מרדות כרברי
 סופרים גזירה שמא יבוא להתחתן ואם יירדה לו בנות
 חייב עליה משום נדה ומשום שפחה ומשום גויה ומשום
 זונה ואם לא יירדה לו לא נקראת כקרה אינו חייב אלא
 משום גויה ומשום זונה וכל חיובין אלו מדבריהן
 ברא בשוהיה הבעל ישראל אבל כהן הבא על הגויה לוקח
 מן התורה משום זונה ואחר זונה גויה וארר זונה ישראלית
 ובבעילה בלבר לוקח שהרי אינה בת קידושין
 כל הבעל גויה בין דרך חתנות בין דרך זנות אם בעלה
 בפרהסיא והוא שיבעול לעיני עברה מישראל או יתר אם
 פגעו בו קנאין והרגוהו הרי לו משובחין וריון ידבר זה
 הלכה למש מסיני הוא ראייה לרבר זה מעשה פנחס במדבר
 ואין הקנאי רשאי לפגוע בהן אלא בשעת קידוש
 כזכרי שנ ואת האשה א קבתה אבל אם פירש אין הורגין
 אותו ואם הרגו נהרג עליו ואם בא הקנאי ליטול רשות
 מבית דין להרגו אין מורין לו ואעפ שהוא בשעת כעשה
 ולא עוד לא אם בא הקנאי להרוג את הבעל ונשכט
 הבעל והרג הקנאי כדי להציל עצמו מידו אין הבעל
 נהרג עליו והבא על בת גר תושב אין הקנאי פיגועין
 בו אבל מכין אותו מכת כרדות לא פגעו בו
 קנאין ולא הלוקוהו בית דין הרי עונשו מפור ברברי קבנה
 שהוא בכרת שנ כי חלל יהודה קדש ה אשר אהב ובעל
 בת א נכר יכרת ה לאיש אשר יעשנה ער ועונה
 אם ישראל הוא לא יהיה לו ער בחכמי ולא עונה בתלכרי
 ואם כהן הוא לא יהיה לו מגיש כנהה לה צבאות הנה
 למרת שהבעל גויה כאו נתחתן לעז שגא ובעל בת א נכר
 ונקרא מחלל קדש עון זה אעפ שאין בו
 מיתת בית דין א יהי קל בעיניך לא יש בו הפקר שאין
 בכל העריות כמותו שהבן מן הערוה בנו הוא לכל דבר
 ובכלל ישראל תושב אעפ שהוא ספור והבן מן הגויה אינו
 בנו ש' כי יסיר את בנך מאחרי מסיר אותו מלהיות אחרי
 ה ודבר זה גורם להרבק בגוים שהברילנו הקכה מהם
 ולשוב מאחרי ה ולמעול בו גוי הבא על בת ישראל אם
 אשת איש היא נהרג עליה ואם פנויה היא אינו נהרג אבל
 ישראל הבא על הגויה בין קטנה בת שלש שנים ויום אחר
 בין גדולה בין פנויה בין אשת איש ואפי היה קטן בן תשע
 שנים ויום אחר כיון שבא על הגויה בורן הרי זו נהרגת
 מפני שבאה לישראל תקלה על יריה כבהמה ורבר זה מפור
 בתורה שנ הן הנה היו לבני ישראל ברבר בלעם וכל אשה
 יודעת איש למשכב זכר הרגו העברים שהטבילו אותן
 לשם עבדות וקבלו עליהם מצות שהעברים חייבים בהם
 יצאו מכלל הגוים ולכלל ישראל לא בא לפיכך השפחה
 אסורה לבן חורין אחר שפחתו ואחר שפחת חבירו והבא
 על השפחה מכין אותו מכת מרדות כרברי סופרים
 שהרי מפורש בתורה שהארץ נותן שפחה כנענית לעבדו
 העברי והיא מותרת לו שנ אם ארזנוו יתן לו אשה ולא
 גור חכמי ברבר זה ולא חייבה תורה מלקות בשפחה לא
 אם כן היתה נחרפת לאיש כמו שבארנו אל יהי עון
 זה קל בעיניך מפני שאין בו מלקות מן התורה שגם זה
 גורם לבן לסוד מאחרי ה שהבן מן השפחה הוא עבד ואינו

ששאר הנוף גוף אדם שלם וידיו ורגליו ירי אדם וחרו הוא
זכר או נקבה אינו ולר ואין אמו סמאה לידה אי
זו היא צורת פני האדם שיהיה המצח והנבנין והעינים
והלסתות וגבות הזקן כצורת האדם אבל הפה והאזנים
והאף אעפ שהן כשל בהמה וחיה הרי זה ולר המפלת
דמות נחש אמו סמאה לידה מפני שגלגל עיניו עגול כשל
אדם המפלת דמות אדם שיש לו כנפים של בשר אמו
סמאה לידה נברא בעין אחת וירך אחת אם היו מן הצד
הרי הוא כחצי אדם אמו סמאה לידה ואם היו באמצע
אמו טהורה שהרי זו בריה אחרת נברא ושש שלו
אטום או שהיה חסר מטיבורו ולמטה והרי הוא אטום או
שהיתה גלגלתו אטומה או שהיו פניו טוחות ואין בהן הכר
פני או שיש לו שני גבין ושתי שדרות או שהפילה בריית
ראש שאינו חתוך או יד שאינו חתו כל נפל מאו אינו ולר
ואין אמו סמאה לידה אבל אם הפילה יד חתוכה ורגל
חתוכה הרי חוקתה מולר שלם ומצטרפין לרוב איבריו
פעמים יקפה משאר הרמים שנוצר מהם האדם חתיכ כמו
לשון השור ותהיה כרוכה על מקצת הולר והיא הנקראת
כנרל ולעולם לא יעשה סנרל זה לא עם ולר אבל חתיכה
שנוצרה לברה בלא וולר אינה נקראת סנרל ורוב העוברו
לא יהיה עמהם סנרל ופעמים יכה המעובר דבר על בטנה
ויפטר העובר ויעשה כסנרל זה ופעמי ישאר בו הבר פנים
ופעמים ייבש הולר וישתנה ויקפאו עליו הרמים עד שלא
ישאר בו הכר פנים לפיכך המפלת זכר וסנרל עמו
אעפ שאין הכר פנים לסנרל הרי זו תשב לזכר ולנקבה
שמא סנרל זה נקבה היה וחומר החמירו בו לטמא בו
משום ולר אעפ שאין בו צורת פנים הואיל והיא טמאה
לידה מפני הולר שעמו החותלת העבה שהיא כמו
חבת שבתוכה נוצר הולר והיא מקפת אותו ואת הסנרל
אם היה עמו סנרל וכשיגיע זמנו לצאת קודע אותה ויוצא
היא הנקראת שליא ותחלת ברייתה דומה לחוש של ערב
וחלולה כחציצרות ועבה כקרקבן התרנגולים ואין שליה
פחותה מספח הכפלת שליה תשב לזכ ולנקב לא שהשלי
ולר לא שאין שליה בלא ולר הפילה נפל ואחר כך הפילה
שליה חוששין לשליה והרי הוא כולר אחר ואין אומרין זו
שלית הנפל שאין תולין את השליא לא בולר של קיימא
לפיכך אם ילדה ולר של קיימא והפילה שליה אפילו אחר
עשרים ושלש יום תולין אותו בולר ואין חוששין לולר אחר
שהולר קדע השליה ויצא הפילה שליה תחלה ואחר
כך ילדה ולר של קיימא חוששין לשליה שהיא ולר אחר
ואין תולין אותה בולר הבא אחריה שאין דרכה של שליה
לצאת לפני הולר יצאת מקצת השליה ביום ראשון ומקצת
בשני מינין לה מיום ראשון ואין נותנין לה ימי טהרה
לא מיום שיני להחמיר הפילה דמות בהמה חיה ועוף
ושליה קשורה בו אין חוששין לולר ואם אינה קשורה
בו משליו עליה חומר שני ולרות שאני אומר שמא נימוח
שפיר מחוקם שהיה בשליה זו ושמא נימוחה השליה של
שפיר זה שהוא דמות בהמה וחיה כל אלו שחוששין
לשליה אין נותנין להן ימי טהרה וכל מי שהפילה דבר
שאינו ולר או שפיר בתוך ארבעים יום שערין לא נגמרה
צורתו אם יצא עמו דם הרי זו נרה או זבה ואם יצא יבש
בלא דם הרי זו טהרה מי שלדה זכר ונקבה תאמין תשב
לנקבה ילדה טומטום או אנדרוגינ תשב לזכר ולנקב ילדה
תאומים אחר זכר והשני טומטום או אנדרוגינ תשב לזכר
ולנקבה האחר נקבה והשני טומטום או אנדרוגינ תשב
לזכר ולנקבה כלל שחוששין מהם וטמאם ספק הן
שמא זכר הן שמא נקבה

ארבעה עשר יום כיוולדת נקבה שבעה הראשונים והיא
והשבעה האחרונים ספק ואין נותנין לה ימי טהרה לא עד
ארבעים יום כיוולדת זכר ואם ראתה דם אחר הארבעים
עד שמונים אינו דם טהור לא ספק דם נרה או ספק דם
ויבות אם בא בימי הויבה כמו שבארנו וכן אם ראתה דם
יום אחר ושמוני בלבר הרי זו ספק נרה ותשב שבעה ימי
הנדה שמא נקבה ילדה שאין לה וסת נרות עד אחר מלאו
כמו שבארנו כל מקום שנ תשב לזכר ולנקבה ולנה
כיצד רינה תהיה אסורה לבעלה ארבעה עשר יום כיוולדת
נקבה ואם ראתה דם ביום אחר ושמונים הרי זו ספק נרה
וכן אם ראתה ביום ארבע ושבעי וביום אחר ושמוני הרי
זו ספק נרה וכן אם ראתה ביום אחר וארבעים אעפ שרא
ביום ארבע ושלישים הרי זו ספק נרה ואסורה לבעלה עד
ליל שמונה וארבעים כיוולדת זכר ואין נותנין לה ימי טהרה
כלל כנדה והרי היא כמי שלא ילדה וכל דם שתראה מיום
שהפילה עד שמונים יום אם בא בימי נדתה הרי זו ספק
נדה מאחר השבעה מיום שהפילה ואם בא בימי זיבתה
הרי זו ספק זבה שכל ימי מלאות אין בהן וסת וכן אם
ראתה ביום אחר ושמוני עדין היא מקולקלת ותהיה ספק
נדה כמו שבארנו אעפ שלא ראת לא יום אחר וכשיקבע
לה הווסת אחר השמונים יסור קלקולה ותחזור להיות נדה
ודאית או זבה ודאית וכן מיום שהפילה עד שבעה ימים
ותהיה נדה ודאית אם הפילה בתוך ימי נדתה כמו שאמ

פרק אחד עשר

כל שאמרנו בנדה וזבה ויוולדת הוא דין תורה וכמשפטו
לא היו עושין כשהיו בית דין הגדול מצויין והיו שם חכמי
גדולים שמכירים הרמים ואם נולד להם ספק בראיית או
בימי נדה וזיבה יעלו לבית דין וישאלו כמו שהבטיחה תורה
עליהן שנ כי יפלא ממך דבר למשפט בין דם לדם בין דין
לדין בין דם נדה לדם זיבה ובאותן הימים היו בנות ישראל
נוהרות מדבר זה ומשמרות וסתותיהן וסופרות תמיד ימי
הנדה וימי הויבה וטורח גדול יש במנין הימים
ופעמים רבות יבואו לירי ספק שאפי ראת הבת דם מיום
הלידה מאותו היום מתחילי למנות לה ימי נדה וימי זיבה
כמו שביארנו ולפיכך לא תטמא הבת בזיבה אלא בת
עשרה ימים שאם ראת ביום שתלר הרי זו נדה שבעת
ימים ושלשת ימים סמוך לנרתה הרי עשרה ימים
הנה למדת שמתחלת ראייה מתחלת למנות ימי נדה וימי
זיבה כל ימיה ואפי ראתה והיא קטנה וימי
חכמי התלמו נסתפק הרבר הרבה בראי הדכי ונתקלו
הוסתות לפי שלא היה כח בכל הנשי למנות ימי נדה וימי
זיבה לפיכך החמירו חכמים ברבר זה וגזרו שיהו כל ימי
האשה כימי זיבתה ויהיה כל דם שתראה ספק דם זיבת
ועוד החמירו בנות ישראל על עצמן חומר א יתירה על זה
ונהגו כולם בכל מקום שיש ישראל שכל בת ישראל שרואה
דם אפי לא ראת לא טיפה כחרדל בלבר ופסק הדם סופר
לה שבעת ימי נקיו ואפי ראת בעת נרתה בין שראת יום
אחר או שנים או השבעה כולן או יתר משפכק הדם
סופרת שבעת ימי נקיים כזבה גדולה וטובלת בליל שביעי
אעפ שהיא ספק זבה או ביום שמיני אם היה שם דהק
כמו שאמרנו ואחר כך תהיה מותרת לבעלה וכן כל
היוולדת בזמן הזה הרי היא כיוולדת בזוב וצריכה שבת
ימי נקיים כמו שבארנו ומנהג פשוט בשנער ובארץ הצבי
ובספרד ובמערב שאם ראת דם בתוך ימי מלאות אעפ
שראת אחר שספרה שבעת ימי נקיים וטבלה הרי זו
סיפרת שבעת ימי נקיים אחר שיפסוק הדם ואין נותנין
לה ימי טהרה כלל לא כל דם שתראה האשה בין דם קיי
בין דם טהור הכל טמא וסופרת שבעת ימי נקיים אחר
שיפסוק הדם ודין זה בימי הגאונים נתחדש והם
גזרו שלא יהיה שם דם טהור כלל שזה שהחמירו על עצמן
בימי חכמי תלמו אינו לא בראיה דם שהוא כמא שוטב
עליו שבעה נקיו אבל דם שתראה בימי טהרה אחר כפי

בבוא שג או יבנה שלמה כמה
גד שלא ברכו אחריו
או שלא הודיעוהו המצות ועונשו וכל וטבל בפני שלשה
הדיוטות הרי זה גר אפילו נודע שבשביל דבר הוא מתגנייר
הואיל וכל וטבל יצא מכלל הגוים וחוששין לו עד שיתבאר
צרכיו ואפי חור ועבר עבודה זרה הרי הוא כישרא
בשיבד שקרושיו קרושין ומצוה להחזיר אברתו כאחר
שטבל נעשה כישרא ולפיכך קיים שמשון ושלמה נשותיה
ואעפ שנגלה סודן ומפני זה אמרו חכמים קשים
להם גרים לישרא כנגע צרעת שרובן חוזרין בשביל דבר
וכטעין את ישרא וקשה הרבה לפרוש מהם אחר שנתגירו
צא ולמד מה אירע במדבר במעשה העגל ובקברו התאוה
וכן רוב הנסיונות האספסוף היו בהן תחלה

פרק ארבעה עשר

כיצד מקבלין גירי הצדק כשיבוא להתגיר ויברקו אחריו
ולא ימצאו עלה אומרין לו מה ראית שבאתה להתגיר אי
אתה יודע שישרא בזמן הזה רוויים ורחופים ומסוחפין
ומטורפין ויסורין באין עליהן אם אכר אני יודע ואיני
כראי מקבלין אותו מיד ומודיעין אותו עיקרי הדת שהוא
יחיד הישם ואיסור עו ומאריכין בדבר הזה ומודיעין אותו
מקצת מצוות קלות ומקצת מצוות חמורות ואין מאריכין
בדבר זה ומודיעין אותו עון לקט שכחה ופאה ומעשר שני
וכודיעין אותו עונשן של מצות כיצד אוכר לו הוי
יודע שעד שלא באת לרת זו אם אכלת חלב אי אתה
ענוש כרת אם חללת שבת אי אתה ענוש סקול ועכשו אחר
שתגיר אם אכלת חלב אתה ענוש כרת אם חללת שבת
אתה ענוש סקילה ואין מרבין עליו ואין מרקרקין עליו
שלא יגרום לשררו ולהטותו מדרך טובה לדרך רעה
שבתחל אין מושכין את האדם לא ברברי רצון רכים וכן
הוא אוכר בחבלי ארס אמשכס ואחר כך בעבותו אהבה
וכשם שמודיעין אותו עונשן של מצות כך מודיעין
אותו שכרן של מצות ומודיעין אותו שבעשיית מצות או
זכה לחיי העולם הבא זשאין שם צדיק גמור אלא בעל
החכמה שעושה מצות או וודען ואומרין לו הוי יודע
שהעולם הבא אינו צפון לא לצדיקים והם ישרא וזה שתרא
ישרא בצער בעולם הזה טובה היא צפונ להם שאינן יכולו
לקבל רוב טובה בעולם הזה כאומו שמא ירוס לבם ויתעו
ויפסידו שכר העולם הבא כענין שנ וישמן ישרון ויבעש
ואין הקבה סביא עליהן רוב פורענות כרי שלא יאברו לא
כל האומו מלין והן עומדין ומאריכין בדבר זה כרי לחבבן
אם חור בו ולא רצה לקבל הולך לדרס ואם קבל אין משהין
אותו לא מולין אותו מיר ואם היה מהול כטיפין ממנו דם
כרת ופשהין אותו עד שיתרפא רפואה שלימה ואחר כך
כשבילין אותו ושלש עומדין על גביו ומודיעין אותו מקצת
מצות קלות ומקצת מצות חמורות פעם שנייה והוא עומד
במים ואם היתה אשה נשים מושיבות אותה
נשים עד צוארה והדינין מבחין ומודיעין אותה מקצת
מצות קלות וחמורות והיא יושבת במים ואחר כך טובלת
בציהם והן מחזירין פניהן ויוצאין כרי שלא יראו אותה
כשתעלה מן המים אי זה הוא גר תושב זה גוי
שקובל עליו שלא יעבר עו עם שאר המצוות שצממו בני
נחלא מל ולא טבל הרי זה מקבלין אותו והוא מחסדי
אמו העול ולמה נקרא שמו תושב לפי שמות לנו להושיבו
בינו בארץ ישרא כמו שבארנו בהלכות עו ואין מקבלין
גר תושב לא בזמן שהיובל נוהג אבל בזמן הזה אפי קבל
עליו מל התורה כולה חוץ מרקחוק אחר אין מקבלין אותו
העבר הנלקח מן הגוים אין אומרין לו מה
ראית שבאתה לא אומר לו רצונך שתיכנס לכלל עברי
ישא ותהיה מן הכשרים או לא אם רצה מודיעין אותו
עיקרי הדת ומקצת מצות קלות וחמורות ועונשן ושמן
כרי שמודיעין את הגר ומשבילין אותו כגר ומודיעין אותו
כשחא במים ואם לא רצה לקבל מגלגלין עליו
מל שנים עשר חדש ומוכזין לגוים ואסור לקיימו יותר על

כן ואם התנה עליו מתחלה שלא יכול ולא יטבול לא יהיה
גר תושב מותר לקיימו בעבודתו כשהוא גר תושב ואין
מקיימין עבר כזה לא בזמן היובל הגוים אין אסורו
עליהם משום ערוה לא אמו ואשת אביו ואחותו מאמו
ואשת איש וזכור ובהמה כמו שיתבאר בהלכות כלבים
ומלחמות אבל שאר עריות מותרין להן גוי שנתגיר
ועבר שנשתחרר הרי הוא כקטן שנולד וכל שאר בשר
שהיו לו כשהוא גוי או כשהוא עבר אין שאר בשר ואם
נתגיר הוא והם אינו חייב על אחת מהם משום ערוה כלל
דין תורה שמותר לגוי שישא אמו או אחותו
מאמו שנתגירו אבל חכמי אכרו דבר זה כרי שלא יאכר
באו מקרושה המורה לקרושה קלה שאכש היתה לו זו
אסורה והיום כותרת וכן גר שבא על אמו או אחותו והיא
בגיותה הרי זה כבא על הנכרית כיצד דין הגרים
בעריות של שאר בשר אם היה נשוי כשהוא גוי לאמו או
לאחותו ונתגירו מפרישין אותן כמו שבארנו ואם היה
נשוי לשאר עריות ונתגיר הוא ואשתו אין כפרישין אותן
גר אסור בשאר האם אחר שנתגיר כדבריו
סופרים ומותר בשאר האב אעפ שודע בוראי שזה שארו
מאביו כגון תאומים שדבר ברור שאביו של זה הוא אביו
של זה אעפכ לא גזרו על שאר אביו לפיכך נושא
הגר אשת אחיו כאביו ואשת אחי אביו ואשת אביו ואשת
בנו אעפ שנשאת לאהיו או לאחי אביו או לבנו אחר
שנתגירו וכן אחות אמו כאביה ואחותו כאביו ובתו
שנתגירה מותרת לו אבל אינו נושא לא אחותו
מאמו ולא אחות אמו מאכה ולא אחיו מאמו שנשא אהיו
מאמו אחר שנתגיר אבל אם נשאה אהיו כשהוא גוי הרי
זו מותרת לו שני אחים תאומים שהיתה הורגן שלא
בקרושה ולירתן בקרושה חייבין מיטום אשת אח

הנושא גיורת ובתה הגיורת או שתי אחיות מן האם יושב
עם ארת בהן וכגרט השני נשא גיורת וכתה הרי זה כות
לישא אכה או בתה שלא גזרו לא בהיהן וכותר לארם
לישא שתי אחיות גיורת מן האב שלא גזרו בשאר האב
כמו שבארנו השניות כולן לא גזרו עליהן בגרים
לפיכך מותר הגר לישא אם אמו ונושא ארם גיורת ואם
אמה או בת בת בתה וכן בשאר השניות העבר
מותר לישא אמו כשהוא עבר ואין צריך לוס בתו ואחותו
וכיוצא בהן שכבר יצא ככלל גוים ואין העריות האסורות
על הגוים אסורות עליו ולא בא לכלל ישרא כרי שיאסרו
עליו עריות האסורות על דגרים ויראה לי שאם בא העבר
על הזכור ובהמה יהרגו שאיכור שתי עריות או שזה בכל
הארם עבדים שנשתחררו הרי הן כגרים כל שאסור
לגרים אסור להן וכל המותר לגרים מותר להן נוהג
ארם שפחתו לעברו או לעברח בירו וכוסר שפרה ארת
לשני עבדים לכתחלה ואינן צריכין שום דבר לא הרי הן
כבהמות ושפחה שהיא כיוהרת לעבר או שאינה כיוהרת
אחת היא לפי שאין אישות לא לישרא או לגוים על הגוים
אבל לא לעברים על העברים ולא לעברים על ישרא

פרק חמשה עשר

אי זהו ממור האמור בתורה זה הבא מערוה מן העריות חוץ
מן הנדה שהבן כמנה פגום ואינו סמו אבל הבא על שאר
העריות בין באונס בין ברצון בין בדרון בין בשגנה הולך
ממור ואחר זכרים ואחר נקבות אסורין לעולם שנ גס דור
עשירי כלומר לעולם אחר ממור שנשא ישראלית או ישראל
שנשא ממור כיון שבעלו אחר הקידושין לוקין קדש ולא
בעל אינו לוקה בעל ולא קדש אינן לוקין משום ממורות
שאין לך בכל חייבי לאוין מי שלוקה על בעיל בלא קידושין
לא כהן גדול באלמנה כמו שיתבאר המחזיר גרושתו
משנשאת הולך כשר שהרי אינה ערוה גוי ועבר הבא על
בת ישרא הולך כשר בין פנויה בין באשת איש בין באונס
בין ברצון וגוי ועבר הבאים על הצמור הולך ממור וכמור
הבא על הגויה הולך גוי נתגיר הרי הוא כשר כשאר גרים

מישראל ונמצא נורח לודע הקדש להתהלל ולהיותם עבדים
היו אינקלוס המתרגם כלל בעולת עבד ושפחה בכלל לא
יהיה קרש ולא תהיה קרשה הבא על שפחה ואפילו
בפרהסיא ובשעת עבירה אין הקנאין פוגעין בו וכן אם
לקח שפחה דרך דתנות אינו לוקה מן התורה שמעת
שגבלה וקבלה מצות יצתה מכלל הגוים נתערב
ולד ישראלית בולר שפחה הרי שניהן ספק וכל אחר מהן
ספק עבד וכופין בעל השפחה ומשחרר את שניהם ואם
היה הבן הזוא בז הארון של עבד כשיגדלו ושחררו זה את
זה ויהיו מותרו לבוא בקהל היו התערובו בנות הרי שתיה
ספק שפחות והבא על כל אחר מהן הולר ספק עבד וכן
אם נתערב ולר גויה בולר ישראלית מטבילין את שניהן
לשם גרות וכל אחת מהן ספק גירות כל הגוים כולם
כשיתגירו ויקבלו עליהן כל המצות שבתורה והעברים
כשישתחררו הרי הן כישראל לכל דבר שנקה חוקה אחת
יהיה להם ומותרין להכנס בקהל ה מיד והוא שישא הגר
אי המשחרר בת ישראל וישא הישראלי גירות ומשחררת
חוק מארבעה עממין בלבד והם עמון ומואב ומצרים וארו
שהאומות האלו כשיתגירו אחר מהן הרי הוא כישראל לכל
דבר לא לענין ביאה בקהל וכיצד רינם עמון ומואב
איסורן איסור עולם זכרים ולא נקבות שנ לא יבוא עמוני
ומואבי בקהל ה וכול והלכת למשה מסני שהעמוני
הזכר והמואבי הזכר הוא שאסור לעולם לישא בת ישראל
אפי כן בנו עד סוף העולם אבל עמונית ומואבי מותרת
מיד כשאר האומות מצרי ואדומי אחר זכרים ואחר נקבו
דור ראשון ודור שני אסורין לבא בישראל ודור שלישי
מותר שישא בנים אשר יולדו להם וכולי מצות
מעוברת שנתגיר בנה שני מצרי שני שנשא מצרי ראשון
או מצרי ראשון שנשא מצרית שניה הולר שני שנכנס
אשר יולדו להם הכתוב תלאן בלירה גר עמיני
שנשא מצרית הולר עמוני מצרי שנשא עמונית הולר
מצרי זה הכלל באומות הלך אחר הזכר נתגירו הלך אחר
הנקבות מי שנתגיר משבעה עממין אינן אסורין
מן התורה לבוא בקהל והדבר ידוע שלא נתגיר מהן לא
הנכעונים ויהושע גור עליהם שהיו אסורים לבוא בקהל
אחר זכרים ואחר נקבות ולא אשר אותם לא בזמן שיש
מקד שנ וחוטבי עצי ושואבי מים לבית אלהי תלה הרחקת
במקדש והם הנקראים נתינים למי שנתנם לעבודת המקד
בא דור וגור עליה שלא יכנסו בקהל לעיל ואפי בזמן שאין
מקדש וכן מפורש בעזרא ומן הנתינים שנתן דוד והשרים
לעבודת הלויים הא למדת שלא תלה אותם במקדש ולמה
גור עליהם הוא ובית דינו לפי שראה עוות ואכזריו שהיו
בהם בעת שבקש שבעת בני שאול בחור ה לתלותם
והרגום ולא רחמו עליהם

פרק שלשה עשר

בשלשה רבדים נכנסו ישראל לבית במילה וטבילה וקרבן
מילה היתה במצרים שנ וכל עול לא יאכל בו כל
אותם משה רבינו שמלם בשלו ברית מילה במצרים חוק
משבש לו ועל זה נאמר ובדיתך ימצרו וטבילה
היתה במדבר קודם מתן תורה שנ וקדשתם היום ומחר
וכבסו שמלותם וקרבן שנאמר וישלח את נערי בני ישראל
ויעלו עולות על ידי כל ישראל הקרובים וכן לחרות
כשירצה הגוי ליכנס לבית ולחמשתם תחת כנפי השכינה
ויקבל עליו עול תורה וכל המצוות וחרצאת קרבן

ואם נקבה היא טבילה וקרבן שנ כנס כנר מה אתם כביה
וטבילה וחרצאת קרבן את הגר לחרות במילה וטבילה
וחרצאת קרבן ומהו קרבן הגר עולת בהמה או שיהיה
או שני בני יונה ושניהן עולה ובמין הוה שאין שם קרבן
צריך מילה וטבילה וכשיבנה בית המקדש יביא קרבן
גר שכל ולא טבל או שכל ולא טבל אינו גר עד שימיר
וטביל וצריך לטבול בפני שלשה והואיל והדבר
צריך בית דין אין מטבילו אותו בשבת ולא ביום טוב ויא
בליל ואם הטבילוהו הרי זה גר קצין גר מטבילין אותו
על דעת בני דין שוכות היא לו מעוברת שנתגירה וטבילה
אין בנה צריך טבילה טבל בינו לבין עצמו ונתגירה בית
לבין עצמו ואפי בפני שנים אינו גר בא ואמר נתגירה
בבית דינו של פלוני והטבילוני אינו נאמן לבא בקהל עד
שיביא עדים היה נשוי לישראלית או לגיורת ויש לו בנים
ואמר נתגירתו בינו לבין עצמי נאמן לפסול את עצמו
ואינו נאמן לפסול את הבנים וחוזר וטובל בבית דין
גירות שראינוה נוהגת בדרכי ישראל תמיד כגון שטביל
לגרתה ותפחוש תרום מעיסתה וכיוצא בזה וכן גר שנוהגת
בדרכי ישראל שטוב לקרויו ועושה כל המצות הרי לא חוק
גירו צדק ואעפ שאין שם עדי שמעידו לפני מי שנתגירו
ואעפכ אם בא להתערב בישראל אין משיאין אותם עד
שיביאו עדים או עד שיטבילו בפנינו והואיל והחוק גוים
אבל מי שבא ואמר שהוא גוי ונתגיר בבית דין
נאמן שהפה שאמר הוא הפה שהתיר ברא בארץ ישראל
ובאותן הימים שחוקת הכל שם בחוקת ישראל אבל בחוקת
לארץ צריך להביא ראיה ואחר כך ישא ישראלית ואינו אסור
מעלה עשו ביוחסין כשם שמולין ומטבילין את הגרים
כד מלין ומטבילין את העברים הנלקחים מן הגוים לשם
עבודת הלוקח עבד מן הגוי וקדם העבד וטבל לשם כן
חורין קנה עצמו והוא שיאמר בעת טבילה הריני טובל
בפניכם לשם גירות ואם טבל בפני רבו אינו צריך לטבול
לא כיון שטבל נשתחרר לפיכך צריך רבו לתקן
במים עד שיעלה והוא תחת שעבודו ומוריעו בפני חיינו
של שם עבדות מטבילו ואין העבד טובל לא בפני שלשה
וביום כנר שמקצת גרות היא כשישתחרר העבד
צריך טבילה אחרת בפני שלשה ביום שבה תיגמר גרוה
ויהיה כישראל ואין צריך לקבל עליו מצות ולהודיעו עיקר
הרת שכבר הודיעוהו כשטבל לשם עבדות ובמקוה המד
לטביל גרה שם מטבילין את הגרי ואת העברי המשוחרר
וכל דבר שחוצץ בגרה חוצץ בגרים ובעברים ובמשוחררי
א יעלה על דעת ששמשון המושיע את ישראל או שלמה
מלך ישראל ידירו נשאו נשוי נכריות בניותן לא סוד הדבר
כך הוא שהמצוה הנכונה כשיבוא הגר או הגיורת להתגיר
בדקין אחריו שמא בגלל ממון שיטול או בשביל שרח
שיזכה לה או מפני הפחד בא להכנס לדת ואם איש הוא
בדקין אחריו שמא עיניו נתן באש יהודית ואם אשה היא
בדקין שמא עיניה נתנה בכחור מבחורי ישראל אם לא
נמצא להם עילה מודיעין אותן סוד עול התורה ושורח
שיש בעשייתה על עמי הארצות כדי שפרושו אם קיבלו
ולא פירשו וראו אותן שחזרו מאהבה מקבלי אותן שנאמר
ותרא כי מתאמצת היא ללכת אתה ותחלל לרוב אליה
לפיכך לא קיבלו בית דין גרים כל ימי דוד ושלמה
בימי דוד שמא מן הפחד חזרו ובימי שלמה שמא בשביל
המלכה והטובה והגדולה שהיו בה ישראל חזרו שכל החזר
מן היום בשביל דבר מהמלי העולם אינו מגירי הצדק
ואעפכ היו גרים הרבה מתגירים בימי דוד ושלמה בפני
הדייטות והיו בית דין הגדול חוששין להם לא דוחין אותן
אחר שטבלו מכל מקום ולא מקדיבין אותן עד שתראה
אחריתם ולפי שגיייר שלמה נשים ונשאן וכן שכשון
גיייר ונשא והדבר ידוע שלא חזרו לא בשביל רב ולא
על פי בית דין גיירם חשבן הכתוב כלו הן גויות ובאמון
עומדין ועוד שחכיה סופן על תחלתן שהן עובדי עבודה
ודה שלהן ובנו להן בימות והעלה עליהן הכתוב כל זה

בדוקת כשר הוא אבל אם נמצא מושג באמצע הדרך
אי החוק כן העיר אפי תחת אילן או בבית הכנס או שנמצ
הלי באילן כקום שחיה כגעת לו הרי זה אסופי
נאמנת היה לום זה הבן כהן הוא או לוי או נתין או ממזר
כפני שלא החוק ואין אנו יודעין ייחוסן ברא בשהחוק
נאמנת ולא ערער עליה אדם אבל אם ערער עליה אפילו
אחר ואכר בשקר מעירה אינה נאמנת והרי הבן בחוקת
כשר ואין לו ייחוס רבד ברור שהשתוקי אסור לישא
שתוקית והאסופי אסור באסופית מפני שהן ספקות אבל
ממזרים וראים ונתינים מותרים לבוא זה בזה והולך ממזר
ושתוקי ואסופי מותרין בנתינים ובשאר הגרים והול ספק

פרק ששה עשר

פצוע רכא וסדות שפכה שנשא בת ישראל ובעלו לוקין שנ
לא יבוא פצוע רכא וכרות שפכה בקהל ה ומותרין לישא
גיורת ומשוחררת ואפי כהן שהוא פצוע רכא מותר לישא
גיורת ומשוחררת לפי שאינו בקדושתו ואפי נתינה או אחר
מן הספיקות מותר לו הואיל ופצוע רכא אסור לבוא בקהל
לא נזרו בו על הנתינים ולא על הספיקות אבל פצוע רכא
וכרות שפכה אסור בכמורת וראית שהרי אסורה כן התור
ואי זהו פצוע רכא כל שנפצעו הביצים שלו וכרות
שפכה כל שנכרת הגיד שלו ובשלש איברי איפשר שיוולד
הוכר כגיד וכביצי ובשבילין שבהן תבשל שכבת זרע והן
הנקראין חוטי ביצים וכיון שנפצע אחר משלשה איברי
או או נכרת או נרך הרי זה פסול כיצר נפצע הגיד
או נרך או שנכרתה העטרה או למעלה מעטרה פסול ואם
נכרת כראש העטרה ונשתייר ממנה אפילו כחוש השערה
כוקף לכל הגיד כשר נכרת הגיד למעלה מעטרה כקולמוס
או כמרזב כשר ניקבלמעלה מעטרה כשר ניקטה
העטר עצמה אם כשיראה קרי תצא שכבת זרע כן הנקב
פסול נסתם הנקב חזר להכשירו ניקב למעלה מעטרה
שבגידו לשעלה בתוך העטרה פסול שהעטר כולה מעכבת
נכתם שביל שכבת זרע וחזר לראות שכבת זרע משביל
שכשתן בו הרי זה פסול נכרתו הביצים או אחת מהן או
שנפצעה אחת מהן או שנרוכה אחת מהן או שחסרה או
שנקבה הרי זה פסול נכרתו חוטי ביצים או אחת מהן או
שנרך או נפצע הרי זה פסול ניקב חוש מחוטי הביצים
לשביל מי רגלים והרי הוא מיטיל מים משני מקומות
משביל המים ומשביל שכבת זרע הרי זה כשר
כל פסול שאמרנו בענין זה כשלא היו בירי עמים כגון
שכרתו אדם או כלב או הכהו קוץ וכיוצא ברברים או אבל
אם נולד כרות שפכה או פצוע רכא או שנולד בלא ביצים
זו שחלה מחכת גופו ובטלו כמנו איבריין או או שנולד
בהם שחין והכסה אותן או כרתן הרי זה כשר לבוא בקהל
שכל או בירי שמים אסור להפסיד איברי זרע
בין באדם בין בבמה חיה ועוף אחר טמאי ואחר שהורי
בין בארץ ישראל בין בחוצה לארץ אעפ שנאמר ובארצכם
לא תעשו מפי השמועה למרו שרבר זה נוהג בכל מקום
וענין הכתוב לא יעשה זאת בישראל בין בגופן בין בגוף
אחרים וכל המסרם לוקה מן התורה בכל בקום
ואפי מסרם אחר מסרם לוקה כיצר הרי שבא אהר וכרת
את הגיד ובא אחר וכרת את הביצים או נתקן ובא אחר
וכרת חוטי ביצים או שבא אחר ומעך את הגיד ובא אחר
ונתקו ובא אחר וכרתו כולן לוקין ואעפ שלא מסרם האחרון
לא מסרם בין באדם בין בבמה חיה ועוף והמסרם את
הנקבה בין באדם בין בשאר מינים פטור המשקה
עיקרין לאדם או לשאר מינים כרי לכרסו הרי זה אסור
ואין לוקין עליו ואשה מותרת לשתות עיקרין כרי לסרסה
עד שלא תלך הרי שכפת את הארס ושסה בו כלב או
שאר חיות שעשאוהו כרות שפכה או שהושיבו במים או
בשלב עד כבטל כמנו איברי תשמו אינו לוקה עד שיסרם
ביד וראוי להכותו מכת מרדות אסור לומר לגוי
לסרם בהכה שלנו ואם לקחה הוא מעצמו וכרכה מותר

ואם הערים ישראל ברבר זה קונסין אותו וכוכרה לישראל
אחר ואפילו לבנו הגדול מותר לכוכרה אבל לבנו הקטן
אינו מוכרה לו ולא נותנה לו

פרק שבעה עשר

שלוש נשים נאסרו על כל הכהנים גרושה זונה וחללה ועל
כהן גדול ארבע אילו השלש והאמנה אחר כהן גדול משוח
בשמן המשחה או הכרובה בנדים ואחר כהן העובר ואחר
כהן גדול שמנוהו ועבר וכן כהן משוח מלחכה כולן כצוין
על הבתולה ואסורין באמנה כל כהן שנשא
אחת מהשלש נשים או בין גדול בין הדיוט ובעל לוקה ואם
בא עליה דרך זמת אינו לוקה כשום זונה או גרושה או
חללה ענ לא יקחו ער שיקח ויבעול אבל כהן גדול שבא
על אמנה לוקה אחת אעפ שלא קדש משום לא יחלל כיון
שבעלה חללה ופסלה לכהונה אבל זונה וחללה וגרושה הרי
הן מחוללות ועוכרות קודם בעילתו ולפיכ לוקה כהן גדול
לברו על בעילת אמנה לברו אעפ שאין עם קידושין שהרי
חללה והוא מזהר שלא יחלל כשרים לא אשה ולא זרעו
קדש כהן גדול אמנה ובעלה לוקה שתיים אחת
משום אמנה לא יקח ואחת משום לא יחלל ובין כהן גדול
ובין כהן הדיוט שנשא אשה מן הארבע ולא בעל אינו
לוקה וכל כקום שהוא לוקה היא לוקה וכל מקום שהוא
אינו לוקה היא אינה לוקה שאין הפרט בין איש לאשה
לעונשין זולתי בשפחה הרופה בלבר כמו שבארנו
כל כהן הבא על הגויה בין גדול בין הדיוט לוקה משים
זונה שהרי אינה בת קידושין והוא אסור בבעילת זונה בין
ישראלית בין גויה החלוצה אסורה לכהן כדברינו סבורי
מפני שהיא כגרושה וכמון אורה ככת כרדות כר בריתם
כהן שנשא ספק חלוצה אין כוצ אין אותה סתחתו היא
כשרה וולדה כשר כפני שלא נזרו על ספק חלוצה אלא על
חלוצה וראית וכן מי שהיתה ספק גרושה או ספק אמנה
או ספק זונ וכפק חללה ככין אותו ככת כרדות וכיוצא בם
כלל גדול הוא בכל איכורי שבתור שאין איכו הל יד אסו
לא אם כן היו שני איכורין באין כאחת או שהיה האיכור
האחר מוסיף רברים אחרים על אותו האכור או אם היה
כולל רברים אחרים עם איכור זה לפיכך אשה שהיתה
אלכנה ונעשית גרושה ונעשית חללה ונעשית זונה ובא
עליה כהן גדול אחר כך לוקה ארבע כלקיו על ביאה אחת
לפי שהאמנה אסורה לכהן גדול וכותרת להדיוט חזרה
להיות גרושה נוסף בה איכור ונאכרה לכהן הדיוט לפיכך
נוסף בה איכור אחר על איכור האמנה ועדיין היא כותרת
לאכול בתרובה נעשת חללה נוסף בה איכור יחד ונאכר
בתרובה ועדיין היא כותרת לישראל נעשי זונה הואיל ויש
שם זנות שאוכרת על ישראל אם זינת אשתו ברצון נוסף
בה איכור אחר והוא הדין לכהן הדיוט שבא על
הגרושה שנעשי חללה ואחר כך זונה שהוא לוקה שלש על
ביאה אחת אבל אם נשתנה כדר זה אינו לוקה אלא אחת
כי שנתאמנה מאנשים הרבה או נתגרשה מאנשים
הרבה אין לוקין עליה לא אחר על כל ביאה אמנה בין
מן הארוכין בין כן הנישואין אסורה כהן גדול שמת אחיו
אעפ שהוא מן האירוסין הרי זה לא ייבם לא חולץ נפלה
לו יבמה והוא כהן הדיוט ונתמנה להיות כהן גדול אעפ
שעשה בה מאמר כשהוא כהן הדיוט הרי זה לא ייבם אחר
שנתמנה אבל אם אירס את האמנה ונתמנה להיות כהן
גדול הרי זה יכנס אחר שנתמנה היתה מקודשת ספק
קידושין ומת ארוסה הרי זו ספק אמנה מצות
עשה על כהן גדול שישא נערה בתולה ומשתבגור תאמר
עליו שנ והוא אשה בבתוליה יקח אשה לא קטנה בבתוליה
ולא בוגרת הא כיצר יצאת ממלל קטנות ולכלל בגרות לא
באה זו נערה ואינו נושא שתי נשים לעולם כאחת שנאמר
אשה אחת ולא שתיים כהן גדול לא ישא כוכת עין אעפ
שלא נבעלה נבעלה שלא כדרכה הרי זו כנבעלת
כדרכה נבעלה לכחמה הרי זו מותרת כהן גדול שנשא

ואם בא על השפחה הולד עבר שחררו הולד כשר כשאר
עברים משוחררין ומותר בבת ישראל זה הכלל בן הבא
מן העבר אימן הגוי או מן השפחה או מן הגויה הרי הוא
כאמו ואין משגיחין על האב לפי דבר זה התירו לסמור
לישא שפחה כרי לשהר את בניו שהרי הוא משחרר אותם
ונמצאו בני חורין ולא גזרו על השפחה לסמור מפני תקנת
הבנים מי שחציו עבר וחציו בין חורין הבא על אשת
איש אותו הבן אין לו תקנה מפני שגזר מסורות וצר כשרו
מעורבין בו לפי אסור בשפחה ונמצאו בניו כמותו לעולם
גוי הבא על השפחה שטבלה הרי זה עבר ועבר
שטבל שבא על גויה הולד גוי הלך אחר האם אבל גוי
הבא על שפחה גויה או עבר גוי שבא על גויה בת חורין
הלך אחר הזכר ממזר מותר לישא גיורת וכן המסורת
מותרת לגר והבנים משניהם ממזרים שהולד הולך אחר
הפגום שנ בקהל ה וקהל גוים אינו קרוי קהל ה גיורת
שנשאת לגר והולדו בן אעפ שהורתו ולירתו בקדוש הרי
זה מותר במסורת וכן בן בן בנו ער שישתקעו שם גירתו
ממנו ולא יודע שהוא גר ואחר כך יאסר במסורת ואחר
הגרים ואחר העבדים משוחררין דין אחד לכולן גר
שנשא בת ישראל או ישראל שנשא גיורת הולד ישראל לכל
דבר ואסור במסורת שלש סמורי הם ממזר ודאי וממזר
ספק וממזר מדברי סופרים אי זה הוא ממזר ודאי זה שבא
מן הערוה הודאי כמו שבארנו וממזר ספק זה שבא מספק
ערוה כגון הבא על האשה שנתקדשה ספק קידושין או
נתגרשה ספק גירושין וכיוצא בהן מדברי סופרים כגון
האשה ששמעה שמת בעלה ונשאת והרי בעלה קיים ובא
בעלה עליה והיא תחת השני הרי הבן ממזר מדברי סופרים
פנויה שנתעברה מונות אמרו לה מהו העובר
הזה אי הולד הזה אם אמר בן כשר הוא ולישראל נבעלתי
הרי זו נאמנת והבן כשר ואעפ שרוב העיר שונתה בה
פסולים ואם לא נברקה אמו עד שמתה או שהיתה חרשת
או אבת או שוטה או שאם לפלו הממזר נבעלתי או לפלו
הנתין אפי אותו פלו מודה שהוא ממנו הרי זה הילוד ספק
ממזר כשם שונת עם זה שהוד לה כך זנתה עם אחר וזה
הוא הנקר שתוקי שמכי את אמו ואינו מכי את אביו ודאי
וכן הבן הנמצא בשוק והוא הנקרא אסופי הרי הוא ספק
ממזר שאין אנו יודעים מה הוא פנויה שונתה
ואמרה בן זה בן פלו הוא אם אותו פלו כשר הרי הבן
כשר ואינה נאמנת להיות זה בנו של פלו ויראה לי שחוששי
לדבריה ויהיה הבן אסור בקרובות אותו פלו מספק ואם
אותו פלו ממזר אינה נאמנת להיות הבן ממזר ודאי על
פיה כמו שבארנו לא יהיה ספק ממזר אבל האב

אשת איש שהיתה מעוברת ואמרה עובריה אינו כפיה
אינה נאמנת לפסלו והרי הבן בחזקת כשרות שלא האמינו
תורה לא האב אמר האב אינו בני או שהיה כפיה
במדינת הים הרי זה בחזקת סמור ואם אמרה כפיה
נתעברתי הרי הולד כשר שאין הבעל יכול להסתיי
בדבריה ואין העובר משתחה במעי אמו יתר ע"י שיה
עשר חדש אשת איש שיצא עליה קול שהיא זרה
תחת בעלה והכל כרננון אחריה אין חוששין לבניה זכר
ממזרים הם שרוב בעילות אצל הבעל ומותר לישא ביה
לכתחלה אבל היא עצמה חוששין לה משו זונה ואם היתה
פרוצה יתר מראי אף לבניה חוששין
ספק ממזר מותר לבוא בקהל שנ לא יבוא ממזר בקהל ה
ממזר ודאי אסור לבוא בקהל ולא ספק אבל חכמי כפיה
ביוחסין ואסור גם הספיקות לבוא בקהל לפיכ ממזר ודאי
מותר לישא ממזרת ודאית אבל ממזר ספק או שתוקי או
אסופי אסור לישא בת ישראל ואסור לישא מכורת זכר
ממזרת מספ אסורה לו שמא אחר מהן אינו כמזר והשני
ממזר ודאי וממזר של דבריהם מותר לישא ממזרת י
דבריהם וכן שאר הספיקות אסורין לישא ו
מזה כיצד שתוקים ואסופים אסורים לבוא זה עם זה ואם
נשאו לא יקיימו אלא יוציאו בנש והולד ספק כאבותיו
ואין לספיקות או תקנה לא שיצאו מן הגרים והולד הולך
אחר הפגום כיצד שתוקי או אסופי שנשא גיורת או
משחררת או גר ומשוחרר שנשא שתוקי או אסופי
הולד שתוקי או אסופי האסופי שנמצא ביה
שיש בה גוים בין שהיה רוב גוים או רוב ישראל הרינו
ספק גוי לענין ייחוסין קדש אשה צרכה גם מספק מ
שהרגו אינו נהרג עליו הסבילוהו בית דין לשם גרות או
שטבל משהגריל הרי הוא כשאר אסופים הנמצאים בגוי
ישראל היה רוב העיר גוים מותר להאמינו
נבלות היה רובן ישראל מחזירין לו אבירתו משרא חתנה
למחצה מצוה להחיותו כישראל ומפקחין עליו את גו
בשבת והרי הוא לענין נוקין ובכל ספק ממזר המותר
מחבירו עליו הראייה יראה לי שכל מדינה שיש
בה שפחה או גויה הראויה לילד הואיל והאסופי הנמצא
שם ספק גוי או ספק עבר כשישא הגיורת כמו שבארנו
הרי זו ספק אשת איש והבא עליה פטור שאין הותין על
ספקוכן יראה לי שהשתוקי שנש אשה שאיפיש שהיא נדה
עליו והרי היא ספק אשת איש שאין קידושין תופסין
בעריות ואי זו היא האשה שאפשר שתהיה ערוה עליו
אשה שהיה אביה או אחיה קיים כשנתעברה מ אמו וכל
אשה שנתגרשה או נתאמן שמא אשת אביו היא או אשת
אחי אביו ומנין אני אומר שאין השתוקי והאסופי
אסור בכל אשה שאיפשר שתהיה ערוה עליו שהרי הכשר
שנברקה אמו אינו אסור בכל אשה שאיפשר שתהיה ערוה
עליו והרי נאמר בתורה אל תחלל את בתך להונתה ואם
חכמי אם יעשה זה נמצא אב נשוא בתו ואח נשוא אחותו
ואילו היה הדין שכל מי שאינו יודע אביו בודאי אסור בכל
אשה שאיפשר שתהיה ערוה עליו לא היינו באים לכזה
הזאת לעולם ולא תהיה הארץ מלאה זמה הא למדת שאין
אוסרין עריו ומחזיקין אותן בשאר בשר בספק ער שודע
בודאי שזו ערוה עליו שאם אתה אומר ק כל היתומים
שבעול שלא הכירו אבותיה היו אסורין להנשא בכל מקום
שמא יפגעו בערוה הולד שהיה מושלך בדרך ובא
אחר ואמר בני הוא ואני השלכתינו נאמן וכן אמו נאמנת
נאסף מן השוק ובאו אביו ואמו אחר ק ואמרו בנינו הא
אין נאמנין הוא ויצא עליו שם אסופי ובשני רעבון נאמני
שפפני רעב השליכוהו והן הוצין שיונו אותם אחרים ולפי
שתקו עד שנאסף נמצא הולד מהול או שהותל או
שהומלח או שהיה הכוחל בעיניו או הקמיעין בצוארו או
שנמצ תחת אילן מסוכך שאין היה נכנסת לו היתה סמך
לעיר או שנמצ בבית הכנסת הסמו או בצדו רשת הדבי
אין כגון משם אסופי מאחר שהן משמרין אותו שלא ימות

כדא והעיר בה הרי זה ישאנה
טהורה לא נתן בה מעותיו
וטהורה אני נאמנת שהפה שאמר הוא הפה שהתיר אפילו
היה שם עד אחר שמעיד שהיא שבויה אבל אם יש שם
שני עדים שנשבות אינה נאמנת עד שיעיד לה אחר שהיא
היו שם שני עדים שנשבות ועד אחר מעיד
טהורה
שנטמאת ואחר מכחיש אותו ומעיד לה שהיא טהורה ולא
נתוודע עמה גוי עד שנפרית אפי זה שמעיד שהיא טהורה
אשה או שפחה הרי זו בותרת מי שאמרה נשבותי
וטהורה אני והתירוה בית דין להנשא ואחר כך באו שני
עדים שנשבות הרי זו תנשא לכתחלה ולא תצא מהתירה
ואפילו נכנס אחריה שבאי והרי היא שבויה לפנינו ביד
אדוניה הרי זו לא תצא מהתירה שהתירוה ומטמין אותה
סעתי עד שתפדה באו לה שני עדים אחר כך שנטמאת
אפי נטמאת ואפי היו לה בנים הרי זו תצא ואם בא עד
אחר אינו כלום אמרה נשבותי וטהורה אני ויש לו
עדים שאני טהורה אין אומרים נמתין עד שיבואו העדים
לא מתירין אותה ביד ולא עוד לא אפי יצא עליה קול
שש עליה עירי פוסמא מתירין אותה עד שיבואו שבשבו
הקדו האב שאבד קדשתי את בתי וגרשתיה והרי היא
קטנה נאמן קדשתיה וגרשתיה כשהיתה קטנה והרי היא
גדולה אינו נאמן להדזיקה גרושה נשבות ופריתיה
בין שהיא גדולה בין שהיא קטנה אינו נאמן שלא האמינה
אותו תורה לא לאוסרה משום אישות שנאת בתי נתתי
לאיש הזה אבל לא לפוסלה משום זנות אשת כהן
שנאמר עליו משום שביה הואיל והרבב כפק הרי זו מותר
לרוד עמו בחצר אחר ובלבד שיהיו עמו בניו ובני ביתו
תמיד לשמרו עיר שבא בכיזב ונכבשה אם היו הגוים
סקיפו את העיר מכל רוחותיה כרי שלא תמלט אשה אחת
עד שיראו אותה ותעשה ברשותן הרי כל הנשים שבתוכה
פסולות לכהונה כשבויות שמא נבעלו לגוים לא מי שהית
כבת שלש שנים ולמטה כמו שביארנו ואם היה
איפשר שתימלט אשה אחת ולא ירעו בה או שתהי בעיר
כחבואה אחת אפילו אינה מחוקת לא אישה אחת הרי זו
מצלת על הכל כיצד מצלת שכל אשה שאמרה
טהורה אני נאמנת ואעפ שאין לה עד פתוך שיכולה לומר
נמלטתי כשנכבשה העיר או במחבואה הייתי ונצלת
נאמנת לומר לא נמלטתי ולא נחבאתי ולא נטמאתי
ברא גרוד של אותה מלכות שהם כתיישבין בעיר ואין
יראין לפיכך חוששים להם שמא בעלו אבל גרוד
של מלכות אחרת שפשט ושטף ועבר לא נאסרו הנשים
מפני שאין להם פנאי לבעול שהן עוסקים בשלל ובורחין
להם ואם שבו נשים ונעשו ברשותן אעפ שרדפו אהריים
ישראל והצילו אותם מידם הרי הן אסורות האשה
שנחבשה ביד גוים על ידי ממון מותרת על ידי נפשות
אסורה לכהונה ולפיכך אם היה בעלה כהן נאסרה עליו
כרא בזמן שיר ישראל תקיפה על הגוים והם יראין מהם
אבל בזמן שיר הגוי תקיפה אפי על ידי ממון כיון שעשו
ברשות הגוים נאסרה לא אם כן העיד לה אחר כשבויה
כמו שבארנו

פרק תשעה עשר

אי זו היא חללה זו שגורדה מאיסור כהונה וכן אחת מן
הנשים האסורות לכהונה שנבעלה לכהן נתחלה אבל
הסוה עצמו שעבר העביר לא נתחלה ובין שנבעלה באונס
או בשגגה בין כדרכו בין שלא כדרכו משהערה בה נתחלה
והוא שיהיה כהן בן תשע שנים ויום אחד ומעלה ותהיה זו
האסורה לו בת שלש שנים ויום אחד ומעלה כיצד
כהן בן תשע שנים ויום אחד שבא על הגרושה או על
הזונה וכהן גדול שבא עליהן או על האמנה או שנשא
בעולה ובת עליה הרי זו נתחלה לעולם ואם הוליד ממנה
בן בין זה שחללה בין אחר הולד חלל אבל כהן שקידש
אשה מאיסור כהונה ונתאמנה או נתגרשה מן האירוסין

לא נתחלה ואם נשאת אעפ שלא נבעלה נתחלה שכל
נשואה בחוקת בעולה היא אעפ שנכצאת בתולה כהן
גדול שנשא בוגרת או מוכת עץ לא חיללה וכן אם בעל
בעולה בלא נישואין לא חיללה כהן הבא על ערוה מן
הערויות חוץ מגדה או על אחת מחייבי לאוין הישין בכל
עשה אותה זונה כמו שבארנו חזר ובא עליה ביאה שנייה
בין הוא בין כהן אחר נעשית חללה וזרעו ממנה חללים
לפיכך כהן שבא על זקוקה ליבם ונתעברה מביאה ראשון
הולד כשר לפי שאינה מאסורי כהונת ונעשת זונה חזר ובא
עליה ביאה שנייה ונתעברה וילדה היא חללה וילדה חלל
לפי שהוא מאיסורי כהונה וכן כהן הבא על הגיורת
והמשוחררת חללה וזרעו ממנה חללים כהן הבא
על הגדה הוולד כשר ואינו חלל שאין איסור הגדה מיוחד
בכהני לא שוה בכל כהן שנשא גרושה מעוברת בין
ממנו בין מאחר וילדה כשהיא חללה הולד כשר שהרי לא
בא מטיפת עבירה כבר בארנו שהחלוצה אסורה לכהן
מרבניהם לפיכך כהן שבא על החלוצה הרי זו חללה וזרעה
מכהן חללים והכל מרבניהן אבל כהן שבא על אחת
מהשניות היא כשרה וזרעו ממנה כשרים שאיסור השניות
איסור השוה בכל הוא ואינו מיוחד בכהנים כהן
שבא על ספק זונה כגון ספק גיורת או משוחררת או שבא
על ספק גרושה וכן כהן גדול שבא על ספק אלמנה הרי זו
ספק חללה וילדה ספק חלל נמצאו החללים שלשה
חלל מן התורה וחלל מרבניהם וספק חלל וכל ספק חלל
נותנין עליו חומרי כהנים וחומרי ישראל אינו אוכל
בתרומה ולא מטמא למתי ונושא אשה הראויה לכרן ואם
אכל או נטמא או נשא גרושה מכין אותו מכת מרדה והוא
הדין בחלל של רבניהם אבל חלל של תורה הוראו
הרי הוא כור ונושא גרושה ונטמא למתים שנא אכור אל
חכהנים בני אהרן אעפ שהם בני אהרן עד שיהיו בכיהונם
כהן זכר שהוא אכור לישא זונה וחללה אכור בגיורת
ומשוחררת שהיא זונה כמו שבארנו אבל הכהנת
מותרת להנשא לחלל ולגד ולמשהוחרר שלא הוזהרו כשרות
להנשא לפסולין שנ בני אהרן ולא כנות אהרן נמצא הגר
מותר לישא ככורת ולישא כהנת גרים ומשוחררים
שנשאו לו מאו והולדו בת אפי לאחר כמה רורות הואיל
ולא נתערב בהן זרע ישראל הרי אותה הבת אסורה לכהן
ואם נשאת לא תצא הואיל והורתה ולירתה בקרושה
אבל גר או משוחרר שנשא בת ישראל או ישראל שנשא
גיורת או משוחררת בתו כשרה לכהונה לכתחלה
גר עכוני שנשא בת ישראל וכן מצרי שני שנשא בת ישראל
אעפ שביאתם בעבירה והרי נשותיהן זונות כמו שבארנו
בנותיהם כשרות לכהונה לכתחלה חלל שנשא
כשרה זרעו ממנה חללים וכן בן בנו ואפי אחר אף רוד
שבן החלל הזכר הוא חלל לעולם ואם היתה בת אכורה
היא לכהונה שהרי היא חללה אבל ישראל שנשא חללה
הולד כשר לפיכך אם היתה בת הרי זו תנשא לכתחלה
כהנים ולויים וישראלים מותרין לבוא זה בזה והולד הולך
אחר הזכר לויים וישראלים וחללים מותרים לבוא זה בזה
והולד הולך אחר הזכר שנ ויתולדו על משפחותם לבית
אבותם בית אביו היא משפחתו ואין בית אמו משפחתו
לויים וישראלים וחללים גרים ועבדים משוחררים
מותרים לבוא זה בזה והגר והמשוחרר שנשא לוייה או
ישראלית או חללה הרי הבן ישראי וישראי או לוי או חלל
שנשא גיורת או משוחררת הולד הולך אחר הזכר
כל משפחות בחוקת כשרות ומותר לישא כהן לכתחלה
ואעפכ אם ראיתה שתי משפחות שמתגרות זו בזו תמיד
או ראית משפחה שהיא בעלת מצה ומריבה תמיד או ראית
איש שהוא מרבה מריבה עם הכל ועו פנים ביותר חוששין
להן וראוי להתרחק מהן שאילו סימני פסלות הם
וק כל הפסל את אחרים תמיד כהן שנותן שמץ במשפחו
או ביהודים ואומר עליהן שחן מפרים חוששין לו שמא
ממנו הוא ואם אמר לך שחן עפרים חוששין לו שמא

בעולה אינו לוקח אבל מוציא בנט נשא בוגרת או
שבת עץ הרי זה יקיים אירס בעולה ונתמנה סחן
גדול הרי זה יכנס אחר שנתמנה אנס נערה בתולה
או פיתה אותה אפילו אנסה או פיתה אותה כשהוא כהן
הדיוט ונתמנה כהן גדול קודם שיכנס הרי זה לא יכנס
ואם כנס מוציא אירס את הקטנה ובגרה תחתיו קודם
נישואין הרי זה לא יכנס מפני שנשתנה גופה ואם כנס
לא יוציא אחת גרושה מן הארוסין או מן הנשואין
אבל הממאנת אפי גרושה בנט והחזירה ומיאנה בו הרי
זו מותרת לכהן כמו שבארנו בהלכו גירושין וכל מי שאינ
ראוי לחליצה אם נחלצה לא נפסלה לכהונה
יצא עליו קול איש פלוני כהן כתב גט לאשתו
או נתן גט לאשתו והרי היא יושבת תחתיו ומשמשו אין
מוציאין אותה מתחת בעלה ואם נשאת לכהן אחר תצא
מן השני יצא שמה בעיר שנתקדשה ונתגרש מן הקידושין
חוששין לה כמו שבארנו בהלכות גירושין אבל אם
יצא עליה קול שהיא חלוצה אין חוששין לה יצא קול על
הבתולה שהיא בעולה אין חוששין לה ותנשא לכהן גדול
יצא עליה קול שהיא שפחה אין חוששין לה ותנשא אפילו
לכהן יצא לה שם מונה בעיר אין חוששין לה ואפילו
היא בעלה משום שעבר על דת יהודית או בעירי דבר
סכוע ומת קודם שיתן לה גט הרי זו מותרת לכהן שאין
אוסרין אשה מאלו לא בערות ברורה או בהוראת פיה

פרק שזונה עשר

כפי השמועה למרנו שהזונה האמורה בתורה היא כל
שאינה בת ישראל או בת ישראל שנבעל לאדם שהיא אסור
להנשא לו איסור השנה לכל או שנבעלה לחלל אעפ שהיא
מותרת להנשא לו לפיכך הנרבעת לכהמה
אעפ שהיא בסקילה לא נעשית זונה ולא נפסלה לכהונה
שהרי לא נבעלה לאדם והבא על הנדה אעפ שהיא בכרת
לא נעשית זונה ולא נפסלה לכהונה שהרי אינה אסורה
להנשא לו וכן הבא על הפנויה אפי היתה קדשה שהפקירה
נעשית לכל אעפ שהיא במלקות לא נעשית זונה ולא
נפסלה מן הכהונה שהרי אינה אסורה להנשא לו
אבל הנבעל לאחר מאיסורי לאוין השוין בכל ואין מיוחדו
בהנשים או מאסורי עשה ואין צריך לומר למי שהיא
אסורה לו משום ערוה או לגוי ועבר הואיל והיא אסורה
לו להנשא הרי זו זונה וכן הגיורת והמשוחררת אפי נתגיירה
ונשתחררה פחותה מבת שלש שנים הואיל ואינה בת
ישראל הרי זו זונה ואסורה לכהן מיכאן אמרו
גוי או עבר או נתין או מסור או גר עפוני ופואבי או
מצרי וארומי ראשון ושני או פצוע דכא וכרות שפכה או
חלל שבא על היהודית עשו אותה זונה ונפסלה לכהונה
ואם היתה כוהנת פסולה מן התרומם וכן יבמה שבא עליה
זר עשאה זונה והאילונית מותרת לכהן ואינה זונה
הבא על אחת מהשניות וכיוצא בהן כגון הבא על קרובת
חלוצתו או על חלוצתו לא עשה אותה זונה שהרי אינה
אסורה להנשא לו מן התורה כמו שבארנו בהלכות יבום
הא למרת שאין היתה זונה תולה בבעלה של
איסו שהרי הבא על הנדה ועל הקדשה והנרבעת לכהמה
נבעלה בעילה של איסור ולא נעשית זונה ומי
שנשאת לחלל נבעלה בעולה של היתר כמו שיתבאר
ונעשית זונה ואין הדבר תלוי לא בפנימה ומפי השמועה
למרז שאינה פגומה לא מארס האסור לה או מחלל כמו
שאמרנו כל הנבעלת לארס שעשה אותה זונה
בין באונם בין ברצון בין בדרך בין בשגגה בין כדרכה
בין שלא כדרכה משחערה בה נפסלה משום זונה ובלבד
שתהיה בת שלש שנים ויום אחד ויחיה הסעל בין תשע
שנים ויום אחד ובעלה לפיכך נשאת איש שנבעלה
לאחר בין באונם בין ברצון נפסלה לכהונה אשת כהן
שנאנסה בעלה לוקח עליה כמו שכתבנו שכל בעלה
ודאשון אשר שלחה בעלה לכהן לכהן לא יקח אותה

אפי הוטמאה הכל בכלל שאם נבעלו אסורין על בעלה
פרט לך הכתוב באשת ישראל שנאנסה שהיא כותרת
לבעלה שנ והיא לא נתפשה אבל אשת כהן באסור עוכר
שהרי היא זונה אשת ישראל שנאנס אעפ שהיא כותרת
לבעלה אסורה לכהונה אשת כהן שאמרה לבעלה
נאנסתי או שגנתי ובא עלי אחר או שבא עד אחר והעיד
לו עליה שונת בין באונם בין ברצון הרי זו אינה אסורה
עליו שמא עיניה נתן באחר ואם היא נאמנת לו או העיד
נאמן לו וסמך רעתו לדבריהם הרי זה יוציא כרי לצאת
ירי ספק אשת כהן שאמרה לבעלה נאנסתי אעפ
שהיא מותרת לבעלה כמו שבארנו הרי היא אסורה לכל
כהן שבעולם אחר שימות בעלה שהרי הודת שהיא זונה
ואסרה עצמה ונעשית כחתיכה האסורה
שקידש גדולה או קטנה ואחר זמן בא עליה ושען שמצאה
דרוסת איש נאסרה עליו מספק שמא קודם קידושין
נבעלה או אחר קידושין אבל ישראל ששען טענה זו לא
נאסרה עליו שיש כאן שתי ספיקות שמא קודם קידושין
ושמא אחר קידושין ואפילו נאמר לאחר קידושין שבא
באונם שמא ברצון שהאנוסה מותרת לישראל כמו שבארנו
לפיכך אם קדשה אביה לישראל והיא פחותה
מבת שלש שנים ויום אחד ושען שמצאה דרוסת איש
נאסרה עליו מספק שאין כאן לא ספק אחר שמא באינם
שמה ברצון וספק איסור של תורה לחומרא כל
אשה שקנא לה בעלה ונסתרה ולא שנת מי שוטח אסורה
לכהן מפני שהיא ספק זונה בין שלא רצת היא לשתות בין
שלא רצה להשקותה בין שהית שם ערות שמונעה מלשתו
בין שגנאו לה בית דין בין שהיתה מן הנשים שאין ראוי
לשתות הוגיל ולא שנת מכל מקום הרי זו אסורה לכהונה
מספק פנויה שראוה שנבעלה לאחר והלך לו
ואמרו לה מי הוא זה שבא עלייך ואמרה אדם כשר הרי זו
נאמנת ולא עור לא אפי ראוה מעוברת ואמרו לה כמו
נתעברת ואמרה מארס כשר הרי זו נאמנת ותהיה כותרת
לכהן ברא בשויה המקום שנבעלה בו פרשת דרכים
או בקרנות שבשדות שהכל עוברין שם והיו רוב העוברים
שם כשרים ורוב העיר שפרשו אלו העוברים ממנה כשרים
שהחכמים עשו מעלה ביוחסין והצריכו שני רובות אבל
אם היו רוב העוברים פוסלים אותה כגון גוים או ממזרים
וכיוצא בהם אעפ שרוב המקום שבאו ממנה כשרים או
שהיו רוב אנשי המקום פסולים אעפ שרוב העוברים שם
כשרים וכן לא שמא למי שפוסל אותה נבעלה ולא
תנשא לכהן לכתלה ואם נשאת תצא ראוה שנבעלה
בעיר או בתעבר בעיר אפי לא היה שוכן שם לא גוי אדר
או חלל אדר ועבר וכיוצא בהן הרי זו לא תנשא לכהונה
לכהן שכל הקבוע ככחצה על מחצה הוא ואם נשאת לא
תצא הואיל והיא אומרת לכשר נבעלתי
היתה אלמת או חרשת או שאמר איני יודעת למי נבעלתי
או שהיתה קטנה שאין מכת בין כשר לפסול הרי זו ספק
זונה ואם נשאת לכהן תצא אלא אם כן היו שני הדובין
המצויין אצלה כשרים שבויה שנפרדת והיא בת שלש
שנים ויום אחד או יתר אסורה לכהן מפני שהיא ספק זונה
שבא נבעלה לגוי ואם יש לה עד שלא נתיחד הגוי עמה
הרי זו כשרה לכהונה ואפי עבר או שפחה או קרוב נאמן
לעדות זו ושתי שבויות שהעידה כל אחת כהן להחריטה
הרי זו נאמנת הואיל ואסור כל הספיקות כולן כדברי
סופרים לפיכך הקלו בשבויות וכן קטן שהיה מסת
לפי תומו נאמן מעשה באחר שנשב הוא ואמו ובנה כשה
לפי תומו ואם נשבינו לבין הגוים אני ואמי יצאתי לשאוב
מים ורעתי על אמי ללקוש עצים ורעתי על אמי והשיאו
אותה חכמי לכהן על פיו אין ראיה להעיד
באשתו השבויה שלא נשמאה שאין אדם יודע להשיאו
שפחה לא תעיד לה אבל שפחה בעלה כעירה ושפחה
שהיתה מסתה לפי תומה נאמנת כהן שהעיד לצדקה
שהיא שהורה הרי זה לא יסאנה שמא עיניו נתן בה ואם

כרא בוכן שהן באין כדן וישוין אבל בנות יוז
חכמים שמתקין אותו כדן כהונה כלל הואיל ואינו חרע
אכיו הוראי שגא והיתה לו ולרעו אחיו עד שיהיה זרע
מטחם אחריו כיצר עשרה כהנים שפירש אחר מהם
וביעל שהיו הולד כהן וראי ואעפכ הואיל ואינו יורע אביו
שיתייחס לו משתקין אותו מדין כהונה ואינו עובר ולא
אכל ולא חולק ואם נטמא למתי או נשא גרושה לוקה שאין
סאן ספק התר

פרק אחד ועשרים

כל הבא על ערוה מן העריות דרך איברים או שחבק ונשק
דרך תאוה ונהנה בקרוב בשר הרי זה לוקה מן התורה שנ
לא תעשו ככל חוקות התועבות לא תקרבו לגלות ערוה
כיוכר לא תקרבו לרברים הזכיא לירי גילוי ערוה העושה
דבר מחוקות אילו הרי הוא חשר על העריות ואסו לאדם
לקרוץ בידיו וברגליו או לרסו בעינו לאחת מן העריות
או לשחוק עכה או להקל ראש ואפי להרוח בשמים שעליה
או להביש בפייה אכור ומכין למתכוין לדבר זה מכת
מרדות והסתכל אפי באצבע קטנה של אשה ונתכוון
להנות ממי שנסתכל במקו התורף ואפי לשכוע קול הערוה
או לראות שערך אסור והדברים האו אסורין
בחייבי לאוין ומותר להסתכל בפני הפנויה ולברקה בין
בתולה בין בעולה כרי שיראה אם היא נאה בעינו ישאנה
ואין בזה צד איסור ולא עיד לא ראוי לעשות כן אבל לא
יסתכל דרך זנות הרי הוא אכור ברית כרתי לעיני ומה
אתבונן על בתולה ומותר לאדם להביש באשתו
כשהיא נדה ואעפ שהיא ערוה ואעפ שיש לו הנאת לב
ממנה בראייה היאיל והיא מותרת לו לאחר זמן אינו בא
בוה לדבר מכשול אבל לא ישחק ולא יקל ראש עמה שכא
ירגיל לעבירה אסור להשתמש באשה כלל בין
גרולה בין קטנה בין שפחה בין משוחררת שמא יבוא לירי
הרהור באי זה שמוש אכרו רחיצת פניו ידיו ורגליו והצע
כטה לפניו ומוינת הכיס שאין עושה לאיש דברים או לא
אשתו בלבד ואין שואין בשלום אשה כלל ואפי על ידי
שליח החחבק אחת מן העריות שאין לבו של אדם
ניקצו עליהן או שנשק לאחת מהן כגון אחותו הגרולה
ואחות אכו וכיוצא בהן אעפ שאין עם תאוה ולא הנאה
כלל הרי זה מגונה ביותר ודבר אסור הוא ומעשה טפעים
הוא שאין קריבין לערוה כלל בין גרולה בין קטנה הוין
כהאם לבנה והאב לבתו כיצר מותר האב לחבק
בתו ולנשקה ותישן עכו בקרוב בער וכן האם עם בנה כל
זמן שהם קטני הגדילו ונעשה הבן גרול והבת גרולה עד
שהיו שרים נכחו ושערך צמה זה וכן בככותו והיא ישנה
בככותה ואם היתה הבת בושח לעמוד לפני אביה ערומה
או שנישת וכן אם האם בושח לעמוד בפני בנה ערוכה
ואעפ שהן קטנים משהגיעו להכלם מהן אין ישנים עכוס
לא בכסותן נשים המסוללות זו בזו אסור וכמעשה
מצרים הוא שהוהרנו עליו שגא כמעשה ארץ מצרים לא
תעשו אמרו חכמים מה היו עושים איש נושא איש ואשה
נושאה אשה ואשה נשאת לשני אנשים אעפ שמעיה
זה אסור אין בלקין עליו שאין לו לא מיוחד והרי אין עם
ביאה כלל לפיכך אין נאסרות לכהונה משום זנות ולא
תיאסר אשה על בעלה בזה עיין כאן זנות וראוי להכותן
מכת מרדות הואיל ועשו איסור ויש לאיש להקפיד על
אשתו מדבר זה ומונע הנשים הירועות בכך מלהכנס לה
ומלצאת היא אליהן אשתו של אדם מותרת היא
לו לפיכך כל מה שאדם רוצה לעשות באשתו עושה בוועל
בכל עת שירצה ומנשק בכל אבר ואבר שירצה ובא עליה
סרכה ושלא כדרכה בין דרך איברים ובלבר שלא יוציא
שכבת זרע לבטלה ואעפכ ברת חסירות שלא יקל אדם
את ראש לן ושוקדש עצמו בשעת תשמיש כמו שבארנו
בהלכות דעיות ולא יסיר מדרך העולם ומנהגו שאין דבר
ה לא כרי לפרות ולרבות אסור לאדם לשמש

משתו לאור הנר הרי שהיתה שבת ולא היה לו בית אחר
והיה הנר דלוק דרי זה לא ישב כלל וכן אסור לישראל
לשמש משתו ביום שעזות פנים היא לו ואם היה תלמיד
חכם שאינו בא להמשך בכך הרי זה מאפי בטליתו ומשם
ואין נזקקין לדבר זה לא מפני צורך גדול ודרך קדושה
לשמש באמצע הלילה אין דעת חכמים נוחה למי
שהוא מרבה בתשמיש המטה ויהיה מצוי אצל אשתו
כתרגול ופגום הוא עד מאד ומעשה בורים הוא אלא כל
הממעט בתשמיש הרי זה משיבח והוא שלא יבכל
עונה כדעת אשתו ולא הקנו בראשונה לבעלי קראין שלא
יקראו בתורה עד שיטבולו לא כרי למעט בתשמי המטה
וכן אסרו חכמים שלא ישמש אדם משתו ולבו מחשב
באשה אדרת ולא יבעול בתוך שכרות ולא בתוך כריבה
ולא כהוך שגאה ולא יבוא עליה על כרחה והיא יראה
מכנו ולא כשהיה אדר כהן כנודה ולא יבוא עליה אדר
שגמר בלבו לגרשה ואם עשה כן הבנים אינן הגונים אלא
מהן עוי פנים וכהן כורדין ופושעים וכן אסרו חכמי
שכל אשה חצופה שהיא תובעת תשמיש הכנה בפיה או
המפת אשה לשם נישואין או המתכוין לבוא על רהל אשתו
ובא על לאה אשה וכי שלא עזת אחר כיתת בעלה שלש
דרשים והרי הבן ספק כל או הבנים הילודים מהם הם
הכורדים והפושעים שיכורי הגלות בורדין אותן

ואסור לאדם לבוא על אשתו בשווקים וברחובו או בגנות
ובצדדים לא בבית דירה שלא יראה כונת וירגילו עצמם
לידי זנות והבוועל את אשתו בכניכות או מכין אותו מכת
כרדות וכן המקדש בביאה והנקדש בשוק והמקדש בלא
ערוך ככין אותו מכת כרדות ואכסנאי אסור כתשמיש
הכנה עד שיחזור לביתו וכן אסרו חכמים על האיש
שדורר בבית רבו שוין עזות פנים היא ולא יכנס עמו
למרחץ ולא יכנס אדם עם אביו למרחץ ולא עם בעל אחותו
ולא עם תלמידו ואם היה צריך לתלמידו כותר ויש בקיכו
שנהגו שלא יכנסו שני אחים כאחד למרחץ לא יהלכו
בנות ישראל פרועי ראש בשוק אהת פנוי ואהת אשת איש
ולא תלך אשה בשוק ובנה אדריה גזירה שמא יתפשו בנה
ותלך אחריו להחזירו ויתעללו בה הרשעים שתפכוהו דרך
שחוק אסור להוציא שכבת זרע לבטלה לפיכך לא
יהיה אדם רש כפפני זורה כבחויין ולא ישא קטנה שאינה
ראויה לילד אבל אילו שכ נאפין ביד וכיוצאין שכבת זרע
לא די להם שאסור גדול היא לא שעושה זה בנדרו הוא
יושב ועליהם נאמר יריכס דמים כלאו וכאן הרג הנפש

וכן אסור לאדם שיתקשה עצבו לדעת או יביא
עצבו לידי הרהור לא אם יבוא לו הרהור יכיע לבו כדרכו
הבאי ליריביו תורה היא איילת אהבים וועלת חן לפיכך
אסור לאדם לישן על ערפו ופניו למעלה עד שיטה מעט
כרי שלא יבוא לידי קנייני לא יסתכל בנהמה ובחיה ועוף
בשעה שמתקין ידו לנקבה ומת לבדבעי בהמה להכני
כמחול ביצפופרה עיני עיני עכוין במלאכתן לא יצאו
לידי חיהוד תכנסו לאדם להסתכל בשום בשעה
עין עומדת על הכניסה אפי להסתכל בעיני צמר של
אשה שגא ככירה אסור שלא יבוא לידי חיהוד מי
שצנע כמנה בשוק אסור לו להלך אחריה לא רין ומסלק
לצדדין או לגאחריו וכל המהלך בשוק אחריו אשה הרי זה
בגלי עיניו וצדדין ואסור לעבור על פתח אשה זונה עד
שירתיק ארבע אמות שן ואל תקרב אל פתח ביתה
ואסור לאדם שאינו נשוי לשלח ידו במבושיו שלא יבוא
לידי הרהור ואפי מתחת טיבורו לא יכנס ידו שמא יבוא
לידי הרהור ואם השתין מים לא יאחוז באמה וישתין ואם
היה נשוי מותר ובין נשוי ובין שאינו נשוי לא יושיט ידו
לאמה כלל לא בשעה שהוא צריך לנקביו
חסירים הראשונים וגדולי החכמים התפאר אחד מהם
שמעולם לא נסתכל במילה שלו ומהן מי שיתפאר שלא
התבונן מעולה בצורת אשתו מפני שלבו פונה מדבריו
הבאי לרבי האמת שן אוחזת לבמהקדושים מצות

ענבים שאילו גורמין גדולים והם מעלות של עריות ולא
 ישב בלא אשה שבנהג זה גורם לטהרה גדולה יתירה מכל
 זאת אחרו יפנה עצמו ומחשבתו לרבו תורה וירחיב
 דעתו בחכמה שאין מחשבת עריות מתגברת לא בלב
 פנוי מן החכמה ובחכמה הוא אומר אילת אהבים ויעלת חן
 רדיה ירווך בכל עת באהבתה תשנה תמיד

הלכות מאכלות אסורות

יש בכללן שמונה ועשרים מצוות ארבע מצות עשה
 וארבע ועשרים מצות לא תעשה וזה הוא פרטן
 לברוך בסימני בהמה חיה ועוף להבריל בין
 טמאה לטהורה
 לברוך בסימני העוף להבריל בין הטמא לטהור
 לברוך בסימני חגבים להבריל בין טמא לטהור
 לברוך בסימני דגים להבריל בין טמא לטהור
 שלא לאכול בהמה וחיה טמאה
 שלא לאכול עוף טמא
 שלא לאכול דגים טמאים
 שלא לאכול שרץ העוף
 שלא לאכול שרץ הארץ
 שלא לאכול רמש הארץ
 שלא לאכול תולעת הפירות כשתצא לאויר
 שלא לאכול שרץ המים
 שלא לאכול נבילה
 שלא ליהנות בשור הנסקל
 שלא לאכול טרפה
 שלא לאכול אבר מן החי
 שלא לאכול דם
 שלא לאכול חלב בהמה טהורה
 שלא לאכול גיד הנשה
 שלא לאכול בשר בחלב
 שלא לבשלו
 שלא לאכול לחם תבואה חרשה
 שלא לאכול קלי מן החרש
 שלא לאכול סמל מן החרש
 שלא לאכול ערלה
 שלא לאכול כלאי הכרם
 שלא לאכול טבל
 שלא לשנות יין נסך
 וביאור מצות אילו בפרקים או

פרק ראשון

מצות עשה לירע היסמני שמברילין בהן בין בהמה וחיה
 ועוף ודגים וחגבים שמתר לאוכלן ובין שאין מתר לאכלן
 שנ והברלתם בין בהמה הטהורה לטמאה ובין העוף
 הטמא לטהור ונאמ להבריל בין הטמא ובין הטהור
 ובין החיה הנאכלת ובין החיה אשר לא תאכל סימני
 בהמה וחיה נתפרשו בתור והם שני סימנין מפרסת פרסה
 וכעלת גרה ער שיהיו שניה וכל בהמה וחיה שהיא מעלת
 גרה אין לה שינים בלחי העליון וכל בהמה וחיה שהיא
 מעלת גרה הרי היא מפרסת פרסה חוץ מן הגמל וכל בהמה
 שהיא מפרסת פרסה היא מעלת גרה חוץ מן החזיר
 לפיכך המוציא בהמה במרבר ואינו מכירה ומצאה חתוכ
 הפרצות בורק בפיה אם אין לה שינים למעל בירוע שהיא
 טהורה והוא שיכיר גמל מצא בהמה שפיה חתוך בורק
 בפרסותיה אם היא שסועה טהורה והוא שיכיר חזיר
 מצא פיה חתוך ורגליה חתוכות בורק בה אחר ששחטה
 בכנפי העוקץ אם מצא בשרה שם מהלך שתי וערב טהור
 והוא שיכיר ערוד שכן הוא בשרו שתי וערב בהמה
 טהור שילכה כמין בהמה טמאה אעפ שאינו מפרי פרסה
 ולא מעלה גרה לא כמין סוס או חמור לכל רבר הרי זה
 מותר באכילה כיון בשולרה לפניו אבל אם הניח פרה
 מעוברת בערדו ובא ומצא כמין חזיר סוף אחרת אעפ

שהוא יונק ממנה הרי זה ספק ואסור באכילה שכא כן
 הטמאה נולד וכרך אחר הטהורה בהמה טמאה
 שילדה כמין בהמה טהורה אעפ שהוא מפריס פרסה וכיון
 נדה והרי הוא כמין שור לכל דבר או כמין ישה הרי זה
 אסור באכילה שהגדל מן הטמאה טמא ומן הטהור טהור
 לפיכך דג טמא שנמצא במעי דג טהור אסור ודג טהור
 הנמצא במעי דג טמא מותר לפי שאין גידוליו לא בלעו
 בהמה טהורה שילדה או שנמצא בה בריה שישלה
 שני גבין או שתי שררות אסורה באכילה וזו היא השסועה
 שנאסרה בתורה שנאמר את זה לא תאכלו ממעלי הנהר
 וממפריסי הפרסה השסועה כלומר בריה שגולרה שסועה
 לשתי בהמות וכן בהמה שנמצא בה רכות עוף אעפ שהוא
 עוף טהור הרי זה אסור באכילה לא הותר מן הנמצא
 בבהמה לא מה שיש לו פרסה אין לך בכל בהמה
 וחיה שכעולם שמותר באכילה חוץ מעשרת המיני המנוה
 בתורה שלשה מיני בהמה והם שור שה ועו ושבעה מיני
 חיה איל וצבי ויחמור ואקו ודישון ותאו וזכר הם וביניהם
 כגון שור הבר והמריא שהן ממין השור וכל הישרה מינין
 וביניהם מעלה גרה ומפריס פרסה לפיכך כי שהוא מכירן
 אינו צריך לברוך לא בפה ולא ברגלים אעפ שכולן
 מותרין באכילה צריכין אנו להבריל בין בהמה טהורה
 וחיה טהורה שהחיה חלבה מותר ודמה טעון כסוי
 והבהמה הטהורה חלבה בכרת ואין דמה טעון כסוי
 וסימני חיה מפי השמועה הן כל מיין שהוא מפריס פרסה
 ומעל גרה ויש לו קרנים מפוצלות כגון האיל הרי זה הרי
 טהורה בודאי וכל שאין קרניו ככונולות אם היו חיות
 כרוכות כקרני השור והרוקות כקרני העז והיה המין
 מובלע בהן והרוות כקרני הצבי הרי זה חיה הטהור וכל
 שיהיה בקרנים שלשה סימנים או כרוכות הרוקות והטהור
 ברא כמין שאינו מכירו אבל שבעת מיני חיה
 האמורים בתורה אם היה מכיר אותן אפי לא מצא לו חרמי
 הרי זה אוכל חלבו וחייב לכסות דכו שור הבר בין
 בהמה הוא והקדש אעפ שאין לו לא קרו אדת הרי הוא
 חיה וכל שיסתפק לך אם הוא מין חיה או מין בהמה חלבו
 אסור ואין לוקין עליו ומכסין את דכו כל אים הבא
 מבהמה טהורה עם חיה טהורה הוא הקדש כיו חלבו אסור
 ואין לוקין עליו ומכסין את דכו ואין מין טמא כהעבר
 ממין טהור כלל סימני עוף טהור לא נתפרש מן
 התורה לא כנה כמין טמאי בלבד ושאר מיני העוף מותרין
 והמינין האסורין ארבעה ועשרים הן ולא הו א
 נשר ב פרס ג עוניה ר דאה והג הראה
 האמורה בשנה תורה ה אינה והיא הדינה האמורה
 במשנה תורה ו מין האייה שכן כתוב בה לכינה ככלל
 שהוא שני מינין ו עירב ח זרזיר שכן נאמ בערב
 למינו להביא את הזרזיר ט יענה י החכם יא שחף
 יב נץ יג ושרנקא והוא מין הנץ שכן כתוב בו
 למינהו יד כוס טו שלך יו ינשוף יז תנשמת יח קאת
 יט רחמה כ חסירה לא האנפה כב מין האנפה שכן
 נאמר בה למינה כג הרוכיפת כד העטלף
 כל מי שהוא בקי במנין או ובשמותיהן הרי זה אוכל כל
 עוף שאינו מהם ואינו צריך בריקה ועוף טהור נאכל
 במסודת והוא שיהיה דבר פשוט באותו מקום שזה עוף
 טהור ונאמן צייד לומר עוף זה התיר לי רבי הצייד והוא
 שיוחזק אותו צייד שהוא בקי במנין או ובשמותיהן
 מי שאינו מכירן ואינו יודע שמותיהן בורק בסימנין אלו
 שנתנו חכמים כל עוף שהוא דורס ואוכל בירוע שהוא
 מאלו המינין וטמא ושאינו דורס ואוכל אם יש בו אחר
 משלשה סימנים או הרי זה עוף טהור ואו הן אצבע יתרה
 או זפק והיא המוראה או שהיה קרקבט נקלף ביד
 לפי שאין בכל אלו המינין האסורין מין שאינו דורס ויש
 בו אחר משלשה סימנין או חוץ מפרסועוניה ופרס ועוניה
 אינן מצויין בישוב לא בפרסות נאיי הים הרוקות ער
 מאר שהן סוף היישוב

חכמים שישיא אדם בנו ובנותיו סמוך ללידה שם ינהג
יבוא לירי זנות או לירי הרהור ועל זה נאמר ופקדת נוד
ולא תחטא ואסור להשיא אשה לקטן כמו זנות היא ואין
האיש רשאי לישב בלא אשה ולא ישא עקרה וזקנה שאינ
ראויה לילד ורשות לאשה שלא תנשא לעולם או תנשא
לסרים ולא ישא בחור זקנה ולא ישא זקן ילדה שרבר זה
גורם לזנות וכן מי שגירש את אשתו מן הנשואין
לא תרור עמו בחצר שמה יבוא לירי זנות ואם היה כהן
לא תרור עמו במבוי וכפר קטן נידון כמבוי היה לה מלוח
אצלו עושה שליח לתובעו וגרושה שבאה עם המגרש לדין
מנדין אותן או מכין אותן מכת מדרות ואם נתגרשה מן
האירוסין מותרת לתובעו בדין ולרור עמו ואם היה לבו
גם בה אף מן האירוסין אסור ומי נרחה מפני מי היא
נרחת מפניו ואם היתה החצר שלה היא ירחה מפניה
אסור לאדם לישא אשה ודעתו לגרשה שכל תהרוש על
רעך רעה והוא יושב לבטח אתך ואם הודיעה
בתחלה שהוא נושא אותה לימים מותר ולא ישא אדם
אשה במדינה זו ואשה במדינה אחרת שמא יאריכו הימים
ונמצא אח נושא אחותו ואחו או אחות אביו וכיוצא
בהן ואינו ידוע ואם היה אדם גרול ששמו ידוע והרי זרעו
מפורסמין וידועין הרי זה מותר לא ישא אדם
אשה ממשפחת מצורעין ולא ממשפח נכפין והוא שהוחזקו
שלושה פעמים שיבואו בניהם כך אשה שנשאת לשני
אנשים וכתו לשלישי לא תינשא ואם נשאת לא תצא ואפי
נתקרשה וכנס ולא ישא ישראל עם הארץ כהנת
שוה כמו חילול לזרעו של אהרן ואם נשא אמרו חכמי און
זוגן עולה יפה לא מת בלא בנים או מת הוא או היא
במהרה או קטטה תהיה ביניהם אבל תלמיד חכם שנשא
כהנת הרי זה נאה ומשובח הרי תורה וכהונה כאחד
לא ישא אדם בת עמי הארץ שאם מת או גלה בנו עמי
הארץ יהיו שאין אמן וודעת כתר התורה ולא ישא בתו
לעם הארץ שכל הנות בתו לעם הארץ כמי שכפתה ונתנה
לפי הארי מכה ובעל ואין לו בושתי פנים ולעולם ימכור
אדם כל מה שיש לו וישא בת תלמיד חכם שאם מת או
גולה בנו תלמידו חכמי וכן ישא בתו לתלמיד חכם שאי
דבר מנוגה ולא מריבה בביתו של תלמיד חכם

פרק שנים ועשרים

אסור להתייחד עם ערוה מן העריות בין זקנה בין ילדה
שרבר זה גורם לגלות ערוה חוץ מהאם עם בנה והאב עם
בתו והבעל עם אשתו נדה וחתן שפירס אשתו נדה קודם
שיבעול אסור להתייחד עמה לא היא ישינה בין הנשים
והוא ישן בין האנשים ואם בא עליה ביאה ראשונה ואחר
כך נשמת מותר להתייחד עמה לא נחשרו ישראל
על משכב זכר ועל הבהמה לפיכך אף אסור להתייחד
עמה ואם נתחזק אפי מיהרה ופנה ובקמה הרי זה משוכ
ונדלו החכמים היו מרזיקין בקבוצה כרי שלג יתייחדו
עמה ואסור ייחוד העריות פני הקבלה כשאירע
פעשה אסור לומר גורמה בבית דין על ערוה פנויה
ואעפ שאינה ערוה בכלל ייחוד ערוה היא ושמה והלל
גורו על ייחוד גוים נמצא על המת ייחוד עם אשת שאסור
להתייחד עמה בין ישראלית בין גויה מכין את שניהן מכת
מרדות ואיש והאשה ומסריון עליהן חוק מאשת איש
שאעפ שאסור להתייחד עמה אם נתייחד אין לוקח שלא
להוציא לשע עליה שינת ונמצאו מוציאין לשע על הבנים
שהן מסורים כל אשה שאסור להתייחד עמה אם
היתה אשתו עמו הרי זה מותר להתייחד מפני שאשתו
משמרתו

לא תתייחד
אשה אחת אפי עם אנשי הרבה עד שתהי אשתו של אחד
מהן שם וכן לא יתייחד איש אחד אפי עם נשים הרבה
נשים הרבה עם אנשים הרבה אין חוששין לייחוד
היו האנשים מבחין והנשים מבפנים או האנשים
מבפנים והנשים מבחין ופירשה אשה אחת לבין האנשים
או איש לבין הנשים אסורין משום ייחוד אפי איש
שעסקו ומלאכתו עם הנשים אסור לו להתייחד עם הנשי
כיצר יעשה יתעסק עמהן ואשתו עמו או יפנה למלאכה
אחרת מותר להתייחד עם שתי יבמות או עם שתי
ערות או עם אשה וחמותה או עם אשה ובת בעלה או עם
אשה ובת חמותה מפני ששונאות זו את זו ואין בחפית זו
על זו וכן מותר להתייחד עם אשה שיש עמה תינוקת קטן
שיודעת שעם ביאה ואינה מוסרת עצמה לביאה שאינה
מונה בפניה שהרי זו מגלה את סודה תינוקת מכת
שלוש ולמטה ותינוק בן תשע ולמטה מותר להתייחד עמה
שלא נזרו לא על ייחוד אשה הראויה לביאה ואיש הראוי
לביאה אנדרוגינס אינו מתייחד עם הנשים ואם
נתייחד אין מכין אותו מפני שהו ספק אבל האיש מתייחד
עם האנדרוגינס ועם השומטום אשת איש שהיה
בעלה בעיר אינה חושש לייחוד מפני שאימת בעלה עליה
ואם היה זה גם בה קנן שגדלה עמו או שהיתה קרובת
לא יתייחד עמה ואעפ שבעלה בעיר וכן כל המתיחד עם
אשה והיה הפתח פתוח לרשות הרבים אין חוששין משום
ייחוד מי שאין לו אשה לא ילמד תינוקות מפני
שאימות הבנים באות לבית הספר לבניהם ונמצא מתרחק
בנשים וכן אשה לא תלמד קטני מפני אבותיהן שהן באין
בגלל בניהם ונמצאו מתייחדים עמה ואין המלמד צריך
שתהיה אשתו שרויה עמו בבית הספר לא היא בביתה
והוא מלמד במקומו תקנו חכמים שיהיו הנשים
מספרות זו עם זו בבית הכסא כדי שלא יכנס שם איש
משום ייחוד אין ממנין אפי אדם נאמן וכשר להיות
שומר חצר שיש שם נשים אעפ שהוא עומד בחוץ שאין
אפיטרופוס לעריות ואסור לאדם לסנות אפטרופוס
על ביתו שלא ינהיג אשתו לרבר עבירה אסור לתלמי
חכם לשכון בחצר שיש בה אכנה אעפ שאינו מתייחד
עמה מפני החשד לא אם כן היתה אשתו עמו וכן אכנה
אסורה לגרל כלב כפני החשד ולא תקנה אשה עבד ויהי
אפי קטנים מפני החשד אין דורשין בסתרי עריות
בשלושה מפני שהאחד טרוד בשאלת הרב והשנים נוכחי
ונתנין זה עם זה ואין דעתם פנויה לשמוע ולפי שרעתו
של אדם קרובה אצל עריות אם נסתפק לו דבר ששכח
מודה להקל לפיכך אין דורשין לא לשני כדי שהיה האחד
השוכע מפנה דעתו ויודע מה שישמע מן הרב
אין לך דבר בכל התורה סלה שהוא קשה לדוב העם לא
לפרוש מן העריות והביאות האסורות אמרו חכמי בשעת
שנצטוו ישראל על העריות בכו וקבלו מצוה זו בתרעובת
זכיה שג בוכה למשפחותיו על עסקי משפחות ואברו
חכמים גול ועריות נפשו של אדם מתאזה להן ומסרתי
ואין אתה מוצא קהל בכל יום ויום שאין בהן פרוצין בעריות
וביאות אסורות אנדרוגינס רוב בגל מעושי בעריות
והכל באבק לשון הרע לפיכך ראוי לו לאדם
לנוף יצרו ברב זה ולהרגי עצמו בקדושה יתירה ובמשיב
שהורה וברעה נכונה כדי להנצל מהן ויזהר מן הייחוד
שהוא הגורם הגדול גדולי החכמים היו אומרים לתלמידיהם
הזהרו בי מפני בתי הוהרו בי מפני כלתי כרי לכת
לתלמידיהם שלא יתביישו מרבר זה ויתרחקו מן הייחוד
וכן יטהו להתרחק מן השחוק ומן השכרות ומרבר

טמאה בפני עצמה מלה הרי זה לוקח מן התור ואפי' היתה
 פחותה מן התורל בין שאכלה מזה בין שאכלה חייה ואפי'
 מרחה הבריה ונשתנית צורתה הואיל ואכלה כולה לוקה
 נמלה שחסידי אחת מרגליה אינו לוקה עליה לא בכזית
 לפיכך האוכל זבוב שלם או יתוש שלם בין חי ובין מת
 לוקה משים שרץ העוף הרי שהיתה הבריה משרץ העוף
 ומשרץ המים ומשרץ הארץ כגון שהיו לו כנפים והיא
 מהלכת על הארץ כשאר שרצים והיתה רבה במים ואכלה
 לוקה שלש מלקויו ואם היתה יתר על זה מן המינין שנבראו
 במירות לוקה עליה ארבע מלקויות ואם היתה מן המינין
 שצריך ורבין לוקה חמש ואם היתה מכלל עוף טמא יתר
 על היותה משרץ העוף לוקה עליה שש מלקויות משום עוף
 טמא ומשום שרץ העוף ומשום שרץ הארץ ומשום שרץ
 המים ומשום רומש על הארץ ומשום תולעת הפירות בין
 שאכלה כולה בין שאכל מבנה כזית לפיכך האוכל
 נמלה הפירחת הגדולה במים לוקה חמש מלקויות דסק
 נמלות והביא אחת שלימה וצרפה לאילו שנתרסקו ונעשה
 המל כזית ואכלו לוקה שש מלקויות חמש משום הנמלה
 האחת ואחת משום כזית מנבלת הטמאים

פרק שלישי

כל מאכל היוצ ממינין האסורין שלוקין על אכילת
 הרי אותו המאכל אסור באכילה מן התורה כגון חלב
 בהמה וחיה הטמאים וביצי עוף ודג הטמאים שנזאת בת
 היענה זו ביצתה והוא הדין לכל האסור כיענה ולכל הדבר
 הדומה לביצה חלב הארס מותר באכילה אעפ'
 ששאר הארס אסור באכילה וכבר ביארנו שהוא בעשה
 רבש רבירים ורבש צרעים מותר מפני שאינו מתמצית
 גופן לא כונסין אותו מן העשבים בתוך פיהו ומקיאין
 אותו בכורת כרי שימצאו אותו לאכול ממנו בימו הגשמי
 אעפ' שחלב ארס מותר אסרו חכמים לגרול לינק אותו מן
 השרים לא חולבת אשה לתוך הכלי ושותה וגרול שניק מן
 השר כיונק שרץ ומכין אותו מכת מרדות יונק
 תינוק והולך אפי' ארבע או חמש שנים ואם נמלוהו ופרש
 שלשת ימים או יתר מחמת בריו לא מחמת חוליו אינו
 חוזר ויונק והוא שנמלוהו אחר ארבעה ועשרים חרש אבל
 בתוך זמן זה אפי' נמלוהו חרש או שנים מותר לחזור וליונק
 עד סוף עשרים וארבעה חרש אעפ' שחלב בהמה
 טמאה וביצי עוף טמא אסורין מן התורה אין לוקין עליהן
 שאמר משרס לא תאכלו על הבשר הוא לוקה אינו לוקה
 על הביצה ועל החלב והרי האוכל אותן כאוכל חצי שיעור
 שהוא אסור מן התורה ואינו לוקה אבל מכין אותו מכת
 מרדות וראה לו שהאיכל ביצי דגים טמאים
 הנמצאים במעיהם כאוכל קרבי דגים טמאים ולוקה מן
 התורה וכן ביצי העוף התלויות באשכול שערין לא פירש
 ונגמרו האוכל אותן לוקה כאוכל בני מעים שלהן
 ביצת עוף טמא שהתחיל האפרוח להתרקם בה ואכלו לוקה
 משים אוכל שרץ העוף אבל ביצת העוף שהור שהתחיל
 האפרוח להתרקם בה ואכלה מכין אותו מכת מרדות
 נמצא עליה קורט דס אם על החלבון וזרק את הרס
 וזיכל את השאר ואם על החלבון אסורה כולה ביצה
 הזורת הנפש היפה תאכל אפרוח שנולד אעפ' שלא
 נתפתחו עיניו מותר לאכלו בהמה שהורה שנטרפה
 חלבה אסור כחלב בהמה טמאה וכן ביצת עוף שהור
 שנטרף כביצת עוף טמא ואסור נתנבל העוף אם נמצא
 בו ביצה נמורה כמכרת בשוק הרי זו מותרת אפרוח
 שנולד מביצת טרפה מותר שאין מינו טמא היה העוף
 ספק טרפה כל הביצים שתלד בערימה ראשונה משהין
 איתן אם טענה ערים שנייה והתחיל לילד הותרו הראשונה
 שאם היתה טרפה לא היתה יולדת עוד ואם לא ילדה הרי
 זו אסורות חלב בהמה טמאה אינו נקפה ועומר כחלב
 הזורה ואם נתערב חלב טמאה בחלב בהמה שהורה
 בשעמור אותו ועומר חלב שהורה ויצא חלב הטמאה

עם הקוס של גבינה ומפני זה יתן הדין שכל חלב הנמצא
 ביד גוי אסור שמא ערב בו חלב בהמה טמאה ונכחי הגוי
 מותר שאין חלב בהמה טמאה מתנבין אבל בימי חכמי
 משנה גורו על גבינת הגוים ואסרו מפני שמעמידין אותה
 בעור קיבה של שחיטתן שהיא נבילה ואם תאמר והלא
 עור הקיבה דבר קטן הוא עד מאד בחלב שנמר בו ולמה
 לא יבטל במיעוטו מפני שהוא המיעוט בגבינה והוא ורבר
 האסור הוא שהעמיד הרי הכל אסור כמו שיתבאר
 גבינה שמעמידין אותה הגוים כעשבי או במי פירות כגון
 שרף התאנים והרי הן ניכרין בגבינה הורו מקצת הגאונים
 שהיא אסורה שכבר גורו על כל גבינת הגוים בין שהעמידו
 ברבר אסור בין שהעמידוהו ברבר הכותר גזירה משים
 שמעמידין אותה ברבר האסור האוכל גבינת הגוים
 או חלב שחלבו גוי ואין ישראל רואהו מכין אותו מכת מרדו
 החמאה של גוים כקצת הגאונים התירו שהרי לא גורו
 על החמאה וחלב הטמאה אינו עומד ומקצת הגאונים
 אסרוה מפני צחצוחי חלב שיאר בה שהרי הקוס שבחמא
 אינו מעורב עם החמאה כרי שיבטל במיעוטו וכל חלב
 עלהן חוששין לו שמא ערב בו חלב בהמה טמאה
 יראה לו שאם לקח חמאה כן הורו ובלה עד שהלכו להן
 צחצוחי חלב הרי זו מותרת שאם תאמר נתערבו עמן
 ונתבשרו כולן בטלו במיעוטם אבל החמאה שבשלו איתה
 גוים אסורה משום גיעולי גוים כמו שיתבאר ישראל
 שישב בצד העדר של גוי ובא הגוי והבי לו חלב מן העדר
 אעפ' שיש בעדר בהמה טמאה הרי זה כותר ואעפ' שלא
 ראה אותו חולב והוא שיכול לראותו כשהו חולב כשיעכו
 שהגוי מתיירא לחלוב מן הטמאה שכא יעבור וירא אותו
 ביצה ששני ראשיה כרין או ששני ראשיה חרין או שהיה
 חלמון מבחון וחלבון מבפני בידוע שהוא ביצת עוף טמא
 ראשה אחר כך וראשה אחר חר וחלבון מבחון וחלבון
 מבפנים איפשר שהיא ביצת עוף טמא ואיפשר שהיא ביצ
 עוף טהור לפיכך שיאל לצייד ישראל שמכרה אם
 אכר לו של עוף פלו הוא ועוף טהור הוא כוכך עליו ואם
 אכר של עוף טהור ולא אמר לו שכו אינו סוכך עליו לפיכ
 אין לוקחין ביצים מן הגוי לא אם היה ככיר אותם ויש לו
 בהן טביעת עין שהן ביצי עוף פלו טהור ואין חוששין
 להן שמא הן ביצי טריפה או ביצי נבילה ואין לוקחין
 מן הגוים ביצה טרופה כלל

ביצי דג סימניהם כסימני ביצי העוף אם היו שני ראשיה
 כרין או חרין טמאה אחר כך ואחר חר שואל לישראל
 הנוכר אם אכר לו אני מלחמים והוצאתים כרג טהור
 אוכל על פיו ואם אכר לו טהורין הם אינו נאמן לא אם כן
 היה אדם שהורזק בכשרות וכן אין לוקחין גבינה
 וחתיכת דג שאין בה סימן לא כישראל שהוחזק בכשרות
 אבל בארץ ישראל כשהיתה רובה ישראל לוקחין מכל ישראל
 שבה והחלב לוקחין אותו מכל ישראל מכל מקום
 ה' בש דגים טמאים צירן אסור אבל ציר חגבים טמאים
 מותר מפני שאין בהם לחלוחית לפיכך אין לוקחין ציר מן
 הגוים לא אם כן היה בו דג טהור משוטט בו אפי' דג אחר
 גוי שהביא עריבה מליאה חביות פתוחות
 של ציר ודג אחר טהור באחת מהם כולן כותרות היו
 סתומות פתח אחת ונמצא בה דג טהור שנייה ונמצא בה
 טהור כולן כותרות והוא שיהיה ראשו של דג ושרדו קיים
 כדי שיהא ניכר שהוא דג טהור לפיכך אין לוקחין
 דגים מרוצצין מלוחין מן הגוים והם הנקראי טרית טרופ
 ואם היה ראשה רג ושרדו ניכר אעפ' שהוא מרוצצין מותר
 ליקח אותו מן הגוי גוי שהביא גרב של חתיכו דג שחתוכן
 שוה והן ניכרין שכולן מרג אחר ונמצא בחתיכה אחת מהן
 קשקשים הרי כולן מותרות

פרק רביעי

האוכל כזית מבשר בהמה שמתה זו חיה שמתה או עוף
 שמת לוקח שני לא תאכל כל נבלתו שלא נשחט כראוי

נודע שהוא פשוט כסקילה אחר גנב רינו כגון שהוזמו
עדים יצאו וירעה בערר ואם נודע אחר שנמקל
הרי זה מותר בהנייה

פרק חמישי

מפי השמועה למדו שזה שנ בתורה לא תאכל הנפש עם
הבשר לאסור אבר שנחתך מן החי ועל אבר מן החי הוא
אומר לנח אך בשר בנפשו דמו לא תאכלו ואיסור אבר מן
החי נוהג בבהמה חיה ועוף בטהורים אבל לא בטמאים
אחר אבר שיש בו בשר וגידים ועצמות כגון

היד והרגל ואחר אבר שאין בו עצם כגון הלשון והביצים
והשחול והכליות והלב וכיוצא בהן לא שהאבר שאין בו
עצם בין שחתך כולו בין שחתך מקצתו הרי זה אסור משו
אבר מן החי והאבר שיש בו עצם אינו חייב עליו משום
אבר מן החי ער שיפרוש כברייתו בשר וגידים ועצמות
אבל אם פרש מן החי הבשר בלבד חייב עליו משום טרף

כמו שבארנו לא משום אבר מן החי האוכל מאבר מן
החי כוית לוקה ואפי' אכל אבר שלם אם יש בו כוית חייב
פחות מצוית פטור חתך מן האבר כברייתו בשר וגידים
ועצמות כוית ואכלו לוקה אעפ' שאין בו בשר לא כל שהוא
אבל אם הפריר האבר אחר שתלשו מן החי והפריר הבש
מן הגידים ומן העצמות אינו לוקה ער שיאכל כוית מן
הבשר לברו ואין העצמות והגידים מצטרפין בו לכוית
מאחר ששנה ברייתו חלקו לאבר זה ואכלו מעט

מעט אם יש במה שאכל כוית בשר חייב ואם לאו פטור
לקח כוית מן האבר כברייתו בשר וגידים ועצמות ואכלו
אעפ' שנחלק בפיו בפנים קודם שיבלענו חייב תלש
אבר מן החי ונטרפה בנטילתו ואכלו חייב שתים משום
אבר מן החי ומשו טרפה שהרי שני האיסורים באין כאחת
וכן התולש חלב מן החי ואכלו לוקה שתים משום אבר מן
החי ומשום חלב תלש חלב מן הטרפה ואכלו לוקה שלש

בשר המרולרל בבהמה ואבר המרולרל בה אם
אינו יכול לחזור ולחיות אעפ' שלא פרש לא אחר שנשחטה
אסור ואין לוקין עליו ואם מתה הבהמה רואין אותו כאילו
נפל מהיים לפיכך לוקין עליו משום אבר מן החי אבל היכול
לחזור ולחיות אם נשחטה הבהמה הריזה מותר

שמט אבר או כענו או דכו כגון הביצים שמער אותן או
נתקן הרי זה אינו אסור מן התורה שהרי יש בו מקצת
חיים ולפיכך אין מסריח ואעפ' אסור לאכלו ממנה שנהגו
כל ישראל מקדם שהרי הוא רומה לאבר מן החי עצם

שנשבר אם היה הבשר או העור חופה רוב עוביו של עצם
הנשבר ורוב הקף השבר הרי זה מותר ואם יצא העצם
לחוץ הרי האבר אסור וכשישחוט הבהם או העוף יחתוך
ממקום השבר וישליכו והשאר מותר נשבר העצם

והבשר חופה את רובו אבל היה אותו בשר מרוסס או
נתאכל כבשר שהרופא גוררו או שהיה מתלקט הרוב
ממקומות הרבה או שהיה הבשר שעליו נקבים נקבים או
שנפסק הבש או שנקדש כמין שבע או שנגר הבש מלמעל
ער שלא נשאר מן הבשר לא כקליפה או שנתאכל הבשר
מלמטה מעל העצם שנשבר ער שנמצא הבשר החופה אינו

נוגע בעצם בכל לא אסור ער שיתרפא הבשר ואם
אכל מכל או מכין אותו מכת מרדות המושיט ידו
למעו הבהמה וחתך מן השחול ומן הכליות וכיוצא בהן
והניח החתיכות בתוך מעיה ואחר כך שחטה הרי אותן
החתיכות אסורות משום אבר מן החי ואעפ' שהוא בתוך
מעיה אבל אם חתך מן העובר שבמעיה ולא הוציא ואחר
כך שחטה הרי חתיפת העובר או איברו מותר הואיל ולא
יצא עובר שהוציא ידו או רגלו נאסר אותו אבר
לקלם בין שחתכו קודם שתשחט אמו

בין שחתכו אחר שנשחטה אמו ואפי' החזיר
אותו אבר למעו אמו ואחר נשחט אמו נולד החזיר והייה
כמה שנים הרי אותה האבר אסור משום שריפת שכל בשר
שיצא חוץ למחנותו נאסר כבשר שפרש מן החי שנ ובשר

בשרה טריפה כיון שיצא למקום שהוא לו כשרה נשחטה

טרפה כמו שבארנו הוציא מקצת האבר ונשאר
מקצתו בפנים אפילו לא נשאר אלא כיעוטו הוציא אסור
ושבפנים כותר ואם חתך הוציא כן האבר אסור ומה שזכרנו
ונשחטה חותך אותו שיצא בלבד ושאר האבר כותר ואם

לא החזירו וחתכו והוא בחוץ בין שחתכו קודם שחטטה או
אחר שחטטה מקום ההתך אסור והוא המקום שלגנר האוי
אחר שיחתך הוציא חוץ וחותך מקום ההתך כל
אבר עובר שיצא וחתכו קודם שחטטה והוא בחוץ הרי זה
אבר מן החי ולוקין עליו ואם נחתך אחר שהוציא האוכלו
אינו לוקה ואפי' מת העובר קודם שחטטה ואם מתה הבהם

וארר כך חתכו האוכלו לוקה משום אבר מן החי
עובר שהוציא אבר ונאסר האבר ואחר כך נולד והרי היא
נקבה החלב שלה אסור לשתותו מספק הואיל והוא בא
מכלל האיברים ויש בה אבר אסור והרי זה כחלב
טרפה שנתערב בחלב טהורה השוחט בהמה מעוברת

ומצא בה שליל בין חי בין מת הרי זה כותר באוכלו ואפי'
שליה מיתרת באכילה ושליה שיצאת מקצתה שחט את
הבהמה אם היתה שליה זו קטורה בולר כה שיצא ממנה
אסור והשאר כותר ואם לא היתה קטורה בו כלה אסורה
שכא שליה זו שיצאת מקצתה הלך ולר שהיה בה וולר זה
שנמצא בבטן הלכה שליה שלו ואינו צריך לומר שאם

לא נמצא בבטן ולר כלל שהשליה כולה אסורה
מצא בה עובר חי אעפ' שהוא בין תשעה חרשים גמורין
ואיפש שיחיה אינו צרי שחיטה לא שחיטת אמו כטהרתו
ואם הפרים על גבי קרקע צריך שחיטה קרע את
הבהמה או שחט בהמה טריפה וכיצא בה בין תשעה חי

צריך שחיטה להתירו ואין שחיטת אמו כועלת לו ואם לא
גמרו לו חרשיו אעפ' שהוא חי בכעי הטריפה הרי זה אסור
כפניו שהוא כאבר כאמו כל עובר שהוציא ראשו
והחזירו ואחר כך שחט את אמו אין שחיטת אמו כועלת
לו והרי הוא כילוד וצריך שחיטה

פרק ששי

האוכל כוית מן הרס בכזיר חיי כרת בשונג מביא חטאת
קבועה ודבר מפורש בתורה שאינו חייב לא על כל הרס
בהמה חיה ועוף בלבד בין טמאין בין טהורים שנזכר הרס
לא תאכלו בכל מושבותיכם לעוף ובהמה והיה בכלל
בהמה שנזכר ואת הבהמה אשר תאכלו שור וכלב

וכל אכל דם דגים ודגים ודגים ודגים ודגים ודגים
הארס אין חייבין עליו מעום דם לפיכך דם דגים ודגים ודגים
טהורים כותר לאכלו ואפי' נכחו בכלי ושתרו בזה ודגים
דגים ודגים טמאי אסור משום שהוא תמצית גופן כחלב
בהמה טמאה ודם שקצים כבשרן כמו שבארנו דם

הארס אסור כרבדי סופרים אם פירש וכלכן עביו מכת
מרדות אבל דם השני בולעו ואינו נכנע הרין שנשד בפח
ויצא עליה דם גורר את הדם אדר כך אכל שהרי פירש
אין חייבין כרת לא על דם הוציא בשעת שחיטה ומה שזכרנו
או התות הראש כל זמן שיש בו ארכומית ועל הדם הכנס

בתוך הלב ועל דם הקזה כל זמן שהוא בקלח ויוצא אבל
הדם השותת בתחלת הקזה קודם שיתחיל לקלח ודם השות
בסוף הקזה כשיתחיל ארס לפסוק אין חייבין עליו והרי
הוא דם האיברים שדם הקלוח הוא דם שהנפש יוצא

בו דם התמצית ודם האיברים כגון דם השחול
ודם הכליות ודם ביצים ודם הכתננף ללב בשעת שחיטה
ודם הנמצא בקבר אין חייבין עליו כרת אבל האוכל ממנו
כוית לוקה שנזכר לא תאכלו ובחייב כרת הוא אומר

כי נפש הבשר ברס היא אינו חייב כרת לא על ארס שיש
יוצא אלו השליל הנמצא במעי הבהמה הרי דם
כרס הילוד לפי דם הנמצא כנוס בתוך לבו חייבין עליו
כרת אבל שאר דמו הרי הוא כרס האיברים הלב

בין לצלי בין לקרדה קודמו ומוציא את דמו ואחר כך
מולחו ואם בשל הלב ולא קרעו קודמו אחר שחט וכוית

הרי וזמת וכלל המצוות והשחיטה שהיא
כראוי ושאינה כראוי אין אסור משום נבילה לא
מיני שהורי בלבד מפני שהן ראויין לשחיטה ואם נשחטו
שחיטה כשרה יהיו מותרין באכילה אבל מינין שמאין
שאין שחיטה מועלת בהן בין שנשחטה כראוי בין שמתה
כרדכה בין שחתך בשר מן החי ממנה ואכלו אינו לוקה
משום נבלה וטרפה לא משום אוכל בשר טמאה
האיכל עוף שהור חי כל שהוא לוקה משום אוכל נבלה ואע
פי שאין בו כוית הואיל ואכלו כולו ואם אכלו אחר שמת
עד שיהיה בו מית ואעפ שאין בכלו בשר כוית הואיל ויש
בכלו כוית חייב עליו משום נבלה האוכל כוית
מבשר נפל בהמה שהורה לוקה משום אוכל נבלה ואסור
לאכול מן הבהמה שנולדה עד ליל שמיני שכל שלא שהה
שמונה ימים בבהמה הרי זה כנפל ואין לוקין עליו ואם
נודע לו שכלו לו חרשיו בבטן ואחר כך נולד שהן תשעה
חדשים לבהמה גסה וחמשה לרקה הרי זה מותר ביום
שנולד השליה שיצאת עם הזולד אסורה באכילה
והאוכלה פטור שאינה בשר האוכל כוית מבשר
בהמה או חיה או עוף שהורים שנטרפו לוקה שאם ובשר
בשרה טריפה לא תאכלו לכלב תשליכון אותו טריפה
האמורה בתור זו שטרפה אותה חית היער כגון ארי ונמר
וכיוצא בהן וכן עוף שטרף אותו עוף הרום כגון נץ וכיוצ
בו ואין אתה יכול לום שטרפה אותה והמיתה אתה שאם
מתה הרי היא נבלה ומה לי מתה מחמת עצמה או הכה
בסיף והמיתה או שברה ארי והמיתה הא אינו מדבר לא
בשטרפה ולא מתה אם הטרפה שלא מתה אסורה יכול
אם בא זאב וגרר הגרי בגלו או בזנבו או באזנו ודרף
אדם והצילו מפיו יהיה אסור שהרי נטרף תל ובשר בשרה
טרפה עד שיעשה אותה בשר הראוי לכלב הא
לגדת שהטריפה האמורה בתורה היא שטרפה אותה חית
היער ושברה אותה ונטה למו ועדין לא מתה אעפ שקדם
ושחטה קודם שתמות הרי זה אסורה משום טריפה הואיל
ואי אפשר שתחיה ממכה זו הבאה עליה נמצאת
למר שהתורה אסרה הכתה והיא הנבלה ואסרה הנוטה
לכות מחמת מכיתה ואעפ שעריין לא מתה והיא הטרפ
וכשם שלא תחלוק בכיתה בין מתה מחמת עצמה בין
שנפלה ומתה בין שתגקה עד שמתה בין שרדסתה חיה
והרגתה כך לא תחלוק בנוטה למות בין שטרפתה חיה
ושברתה בין שנפלה מן הגג ונשתברו רוב צלעותיה בין
שנפלה ונתרסקו איבריה בין שורק בה חץ ונקב לבה או
דיאתה בין שבא לה חולי מחמת עצמה ונקב לבה או
דיאתה או שבר רוב צלעותיה וכיוצא בהן הואיל והיא
נוטה למות מכל מקום הרי זו טריפה בין שהיה הגורם בירי
בשר ודם בין שהיה בירי שמים אם כן למה נאמר
בתורה טריפה רבר הכתוב בהווה שאם לא תאמר כן לא
תאמר לא אותה שנטרפה בשרה אבל אם נטרפה בחצר
לא תאמר הא לסדת שאין הכתו מדבר לא בהווה וענין
הכתוב שחיטה למות מחמת מסתיה ואי אפשר לה לחיו
מחמת מכה זו אסורה מיכן אמרו חכמי זה הכלל כל שאין
כמות חיה טריפה ובעלמות שחיט יתבא אי זה חולי עושה
אותה טריפה ואי זה חולי אין עושה אותה טריפה וכן
החותר בשר מן החי מן שהורים הרי אותו הבשר טריפה
והואיל ממנו כוית לוקה משום אוכל טריפה שהרי בשר זה
מבזמה שלא נשחטה ולא מתה מה לי טריפה אותה חיה
מה לי חתכה בסכין מה לי במלה מה לי במקצת הרי הוא
אסור ובשר בשרה טריפה לא תאכלו כיון שעשית הבזמה
בשר בשרה הרי היא טריפה בהמה שהיא חלה מחמת
שחיטה מה ונטה למות הואיל ולא אירעה מכה באבר
מאנשיה הממיתים אותה הרי זה מותר שלא אסרה תורה
לא כעין טריפת חיה היער שהרי עשית מה מה הממיתה
אותה אעפ שלא שחטה וידידת גרולי החמשים לא היו אוכלין
מבזמת ומה שכתוב וידידת גרולי החמשים לא היו אוכלין
מבזמת ומה שכתוב וידידת גרולי החמשים לא היו אוכלין

כל הרוצה להחמיר על עצמו בדבר זה הרי זה מקובל
השוחט בהמה חיה ועוף ולא יצא מהן דם הרי זה מותרין
ואין אומדין שמא מתים היו וכן השוחט את הכריאה ולא
פרכסה הרי זה מותרת אבל המסוכנת והיא כל שכעמידן
אותה ואינה עומדת אעפ שהיא אוכלת מאכל בריאות אם
שחטה ולא פירכסה כלל הרי זה נבילה ולוקין עליה
ואם פרכסה הרי זה מותרת וצריך שיהיה הפירכוס בסוף
השחיטה אבל בתחילתה אינו מועיל כיצד היא הפרכו
בבהמה רקה ובחיה גסה ורקה בין שפשטה ידה והחזירה
או שפשטה רגלה אעפ שלא החזיר או שכפפה רגלה בלבו
הרי זה פירכוס ומותר אבל אם פשטה ידה ולא החזירה
הרי זה אסורה שאין זו לא הוצאת נפש בלבו ובבהמה
גסה אחר היר ואחר הרגל בין שפשט ולא כפפה בין כפפה
ולא פשטה הרי זה פירכוס ומותרת ואם לא פשטה לא יד
ולא רגל ולא כפפה כלל הרי זה נבלה ובעוף אפי לא
דיפרף לא בעינו ולא כושש לא בזנבו הרי זה פירכוס
השוחט את המסוכנת בלילה ולא ידע אם פירכסה או לא
פירכסה הרי זה ספק נבלה ואסורה כל איסורין שבתור
אין מצטרפין זה עם זה חוץ מאיסורי ניר כמו שיתבאר
שם לפיכך הלוקח מעט חלב ומעט דם ומעט בשר בהמה
טמאה ומעט בשר נבלה ומעט בשר דג טמא ומעט בשר
עוף טמא וכיוצא באלו משאר האסורין וצדף מן הכל כוית
ואכלו אינו לוקה ודינו כדין אוכל חצי שיעור כל
הנבלות מצטרפות זו עם זו ונבלה מצטרפת עם הטרפה
וכן כל בהמה וחיה עם הטמאים מצטרפין זה עם זה אבל
בשר נבלה עם בשר בהמה טמאה אין מצטרפין
כיצד הלוקח מנבלת השר ונבלת הצבי ונבלת התרנגול
וקבץ מן הכל כוית בשר ואכלו לוקה וכן אם קבץ חצי זית
מנבלת בהמה שהורה וחצי זית מן הטרפה או חצי זית
מבשר נבלה וחצי זית מבשר מן החי מן שהורה ואכלו
לוקה וכן בשר הגמל והחזיר והארנבת שקבץ מכולם כוית
ואכלו לוקה אבל אם צדף חצי זית מנבלת השר וחצי זית
מבשר הגמל אין מצטרפין וכן כל כיוצא בזה וכן
בהמה טמאה ועוף טמא או דג טמא אין בשר שניון
מצטרף לפי שהן שני שמות שהרי כל אחד מהן בלאו
בפני עצמו כמו שבארנו אבל כל העופו הטמאין מצטרפין
כמו שמצטרפין כל בהמה וחיה הטמאין זה הכלל
כל שאיסורן בלאו אחר מצטרפי בשני לאוין אין מצטרפין
חוץ מנבלה וטריפה הואיל והטריפה תחלת נבלה היא
האוכל מנבלה וטריפה אי מכה וחיה הטמאים מן היער
ומן העצמו ומן הנירים ומן הקרני ומן הטלפי ומן הצפרני
של עוף במקומות שמבצבץ משם הדם כשוחתכו וכן
השליה שלהן אעפ שהוא אסור הרי זה פטור מפני שאכלו
אין ראויין לאכילה ואין מצטרפין עם הבשר לכוית
קייבת הנבלה וקייבת הטמאה מותרת מפני שהיא כשאר
טנופת שמוקף ולפי מותר להעמיד הגבינה בקייבת שחיטת
הנכרי ובקייבת בהמה וחיה טמאה אבל עור הקיבה הרי
הוא כשאר המעים ואסור עור הבא כנגד פניו של
חבור מותר באכילה מפני שהוא כמו הפרט ומי רגלו שהן
מותרין יש עורות שהן כבשר והאוכל מהן מית כאוכל
מן הבשר והוא כשיאכל אותן כשהן רכים ואילו שעורותיהן
כבשר עור האדם ועור החזיר של ישוב ועור הטוטר של
גמל שלא טענו עליו משא מעולם ולא הגיע למשא שערו
היא רסה ועור בית הבטת ועור שתחת האף ועור השליל
ועור האנקה וחכוה והלשאה והחומט כל אלו העורות כשהן
רכות הרי הן כבשר לכל דבר בין לאיסור אכילה בין
לשומאה נאמר בשור הנסקל ולא יאכל את בשרו
והיאך היה איפשר לאכלו אחר שנסקל והרי הוא נבילה
לא לא בא הכתוב לא להוריעך שכיון שנגם דינו לסקולה
נאמר ונעשה כבהם טמאה ואם קדם ושחטו שחיטה כשור
הרי זה אסור בזוניה ואם אכל מבשרו כוית לוקה וכן
כשיסקל לא ימכר ולא יתנונו לכלבים ולא לגוים לכך נאמר
לא יאכל את בשרו ופרש של שור הנסקל מותר בהנאה

ישינים כן השמא השלטה שכן הימין מתפצל כל אחד מהם
לשנים ושנים והשנים שכן השמא מתפצל לשלשה שלשה
ובלן משום חלב וחומי השחול וחומי הכליות משום חלב
וכן קרום שעל השחול וקרום שעל הכסלים
וקרום שעל הכליות אסורין משום חלב וקרום שעל דר
השחול חייבין עליו כרת ושאר הקרום אסור ואין חייבין
עליו ושני קרומות יש לכוליא העליון חייבין עליו כרת
כחלב שעל הכוליא והתחתו הרי הוא כשאר קרומות וחומי
שהן אסורין ואין בהן כרת חומי חלב וחומי היר
וחומי העוקץ וחומי הלחי התחתון שבצר הלשון מיכן
ומיכן וכן החושין הרקין שהן בתוך חלב הרקין כמו בית
עכביש מסובבין זה בזה וקרום שעל המוח שבקרקד וקרו
שעל הביצים הכל אסורין משום דם ביצי גרי או
שלה שלא השלים שלשים יום מותר לבשלן בלא קליפה
לאחרל יום אם נראו בהן חושין רקין ארומי בידוע שהלך
בהם הרם ולא יבשל עד שיקלף או עד שיחתך וימלח
כמו שבארנו ואם עדיין לא נראו בהן חושין הארומי
מותרין וכל בני מעים שהמאכל סובב בחללן אין מחויקין
בהן דם יראה לי שכל או החושין והקרומות
איסורן מרבירי סופרים ואם תאמר שהן אסורין מן התורה
בכלל כל חלב וכל דם אין לוקין עליהן לא מכת מרדות
ויהיו כחצי שיעור שהוא אסור מן התורה ואין לוקין עליו
אין מולחין חלבים עם הבשר ולא מריחין חלבים
עם בשר ומכין שחתך בה חלבים לא יחתך בה בשר וכלי
שהדיח בו חלבו לא יריח בו בשר לפי צריך הטבח להתקי
שלש סמינין אחת ששוחט בה ואחת שמחתך בה בשר
ואחת שמחתך בה חלבים ואם ררך אותו מקום שיריח
הטבח הבשר בחנות צריך להתקיין לו שני כלים שלמים
אחר שמריח בו בשר ואחר שמריח בו חלבים ואסור
לשכח לפרוש חלב הכסלים על הבשר כרי לנאותו שהקרום
שעל החלב רק ויתמע ביר השבח ויזוב החל ויבלע בכשר
וכל הרברי האו אסור לעשותן ואם נעש לא נאסר הבשר
ואין מכין את העושה לא מלמדין אותו שלא יעשה
וכן אין מולחין את הבשר קודם שיסיר ממנו את הקרומו
ואת החומי האסורין ואם מלח מסירם אחר שנמלחו ואפי
היה בהן גיד הנשה מסירו אחר שנמלח ומבשל וטבח
שדרבו לנקות הבשר ונמצא אחריו חוט או קרום מלמדין
אותו ומזהירין אותו שלא יזלזל באיסורין אבל אם
נמצא אחריו חלב אם היה כשעורה מעבירין אותו ואם
נמצא אחריו כות חלב אפילו במקומות הרבה מכין אותו
מכת מרדות ומעבירין אותו מפני שהטבח נאמן על החלב

פרק שמיני

גיד הנשה נזהג בבהמה וחיה שהורין ואפי בנבלו ושרפו
שלהן ונזהג בשליל ובמקורשים בין קדשים הנאכלים בין
קדשי שאינן נאכלין ונזהג בירך של ימין ובירך של שמאל
ואין אסור מן התורה לא שעל כף הירך בלבד שנ אשר
על כף הירך אבל שאר הגיד שלמעלה מן הכף ושליפת עד
סופו וכן חלב שעל הגיד אילו אסור לא מרבירי סופו ושני
גידין הן הפנימי הסמוך לעצם אסור מן התורה והעליון
סלו אסור מרביריהם האוכל מגיד הנשה הפנימי
במקום שעל הכף לוקח האוכל מחלבו או משאר הגיד
הפנימי או מכל החיצון מכין אותו מכת מרבירי ונמנה שיעור
אכילה כות וחס אכל הגיד שעל הכף כולו אעפ שאין בו
סית לוקח לפני שהוא כבדיה בפני עצמה אבל כות
מגיד של ימין וכות מגיד של שמאל או שאכל שני גידים
סלו אעפ שאין בהן כות לוקח שמיני וכן הוא לוקח על כל
גיד וגיד העוף אין בו משום גיד הנשה מפני שאיגלו כף
יד לא יריס עגול ואם נמצ עוף שירכו כירך חבטם שיש
לו כף גיד הנשה שלו אסור ואין לוקין עליו וכן בחמה
שעל ירכו ארזך כשל עוף גיד הנשה שלה אסור ואין לוקין
האוכל גיד הנשה מבמה וחיה השמאים פטור
לפי שאין נזהג בשמא לא בחמה שכלה מותרת ואינו

כאוכל משאר גופה יאמר ויבדל המטה מבו שבארנו
ואם אכל מחלב שעל הגיד הרי זה כאוכל מבשרה
האוכל גיד הנשה של נבולה או של טריפה או של עולה
חייב שתים מתוך שנכלל באיסור שאר גופה שהיה מותר
נכלל גם הגיד ונוסף עליו איסור אחר הנוטל גיד
הנשה צרי לחטט אחריו עד שלא ישאיו ממנו כלום ונאמן
הטבח על גיד הנשה כשם שנאמנו על החלב ואין לוקחין
בשר מכל טבח לא אם היה אדם כשר ומוחזק בכשרו הוא
ששוחט לעצמו ומוכר ונאמן ברא בחוזה לאדון אבל
בארץ ישראל בזמן שכולה לישראל לוקחין ככל אתם
טבח הנאמן למכור בשר ונמצא בשר נבלה או בשר טרף
יוצא מתחת ידו מחזיר את הרמים לבעלי ומשמתין אותו
ומעבירין אותו ואין לו תקנה לעולם לוקח ממנו בשר עד
שילך למקום שאין מכירי אותו ויחזיר אברה ברבר חשוב
או ישחוט לעצמו ויוציא טרף לעצמו במקום השוב שוראי
עשה תשבה בלא הערמה הלוקח בשר ושלחו ביר
אחר מעמי הארץ הרי זה נאמן עליו ואעפ שאינו מוחזק
בכשרות אין חוששין לו שמא יחליף ואפי עברי ישראל
ואסדותיהן נאמנו ברבר זה אבל לא גוים שמא יחליף
עשר חנוותי תשע מוכרות בשר שחטה ואחת מוכרת
נבלות ולקח בשר מאחת בהן ואין ידוע כמי לקח הרי זה
אסור שכל קבוע כמחצה על מחצה רכי אבל בשר הנכני
מושלך בשוק הלך אחר הרוב רכל רפריש כרובא פריש
אם היו רוב המוכרים גוים אסור ואם היו רוב המוכרין
ישראל מותר וכן בשר הנמצא ביר גוי העודע כמי לקח אם
היו מוכרי הבשר ישראל מותר זה הוא רין תור וכבד אכרו
חכמים כל הבשר הנמצא בין בשוק בין ביר גוי אעפ שכל
השוחטין וכל המוכרין ישראל ולא עוד לא הלוקח
בשר והניחו בביתו ונעלם מן העין אסור לא אם כן היה
לו בו סימן או שהיה לו בו טביעות עין והוא מכירו וראי
שהוא זה או שהיה צרור וחתום תלה כלי כלא התיכות
בשר נשבר הכלי ונפלו החתיכות לארץ ובא ומצא התיכו
ואין לו בהן סימן ולא טביעות עין הרי זה אסור שיש לזב
אותו בשר שהיה בכלי נדרתו היה או שרץ וזה בשר אחר
הוא גיד הנשה מותר בהנאה לפיכך מותר לאדם
לשלוח לנכרי ירך שגיד הנשה בתוכ ונתן לו הירך שלומה
בכני ישראל ואין חוששין שכא יאכל מכנה ישראל זה קודם
שינטל גיד שהרי מקומו ניכר לפיכ אם היתה הירך בתוכ
לא יתננה לגוי בפני ישראל עד שיטול הגיד שכא יאכל
פכנה ישראל כל מקום שנאמר בתורה לא תאכל
לא תאכלו לא יאכלו לא יאכל אחר איסור אכילה
ואחר איסור הנאה במשכע עד שיפרוש לך הכתוב כדרך
שפרט בנבל שנ לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה ובהלכ
שנ בו יעשה לכל מלאכה או עד שיתפרש בתורה שבעל
פה שהוא מותר בהנאה כגון שקצים ורמשים וחס ואבר
מן החי וגיד הנשה שכל או מותרין בהנאה כפי הקבלה
אעפ שהן אסורין באכילה כל מאכל שהוא אסור
בהנאה אם נהנה ולא אכל כגון שמכר או נתן לגוי או
למלבים אינו לוקח ומכין אותו מכת מרדות והרבי מותרין
וכל דבר שאסור באכילה ומותר בהנאה ואעפ שהוא כות
בהנאה אסור לעשות בו סחורה ולכוין מלאכתו בשברים
אסורים חוץ מן החלב שהרי נאמר בו יעשה לכל כלאכה
לפיכך אין עושין סחורה לא בנבלות ולא
בשרפות ולא בשקצים ולא ברמשים הצייר שנדרמנו לו
חיה או עוף ורג שמאי וצרן או שניצרו לו שמאין וטהורי
מותר למכרן אבל לא יכוין מלאכתו לטמאים ומותר
לעשות סחורה בחלב לחלבו גוי ואין ישראל רואהו ובפני
הגוים וכיוצא בהן זה הכלל כל שאסורו מן התורה אסור
לעשות בו סחורה וכל שאסורו מרביריהם מותר לעשות
בו סחורה בין בספיקו בין בודאו

פרק תשיעי

בשר בחלב אסור לבשלו ואסור לאכלו מן התורה ואסור

ואם לא קרעו ואכלו אינו חייב עליו כרת ברא בלב העוף
שאין בני כוונת רס אבל אם היה לב בהמה חייב כרת שהרי
יש בו כוונת מרס שבתוך בלב שחייבין עליו כרת הכבר
אם חתכה והשליכה לתוך החומץ או לתוך מים רותחין
עד שתלכין הריוו מותרת לבשל אותה אחר כן וכבר
נהגו כל ישראל להבהבה על האור ואחר כך מבשלין אותה
בין שבשלה לברה בין שבשלה עם בשר אחר וכן מנהג
פשוט שאין מבשלין חפוח של ראש ולא קילין אותו עד
שמהבהבין אופו באור הכבר שבשלה ולא הבהבה על
האור ולא חלטה בחומץ או ברותחין הרי הקדירה בולה
אסורה הכבר וכל שנתבשל עמה ומותר לצלות כבר עם
הבשר בשפוד אחר והוא שתהיה הכבר למטה ואם עבר
וצלאה למעלה מבשר הרי זה אוכלו הטחול מותר לבשלו
אפילו עם הבשר שאינו רס לא בשר הרומה לרס

פרק שביעי

האוכל מית חלק במזיד חייב כרת בשוגג מביא חסאת
קבועה ובפירוש אמ תורה שאינו חייב לא על שלשה מיני
בהמה שהורה בלבד שנ כל חלב שור וכשב ועו לא תאכלו
בין שאכל מחלב שחוטף בין שאכל מחלב נבלה וטרפה
שלהן אבל שאר בהמה וחיה בין טמאה בין טהור חלב
כבשר וכן נפל של שלשה מיני בהמה שהורה חלבו כבשרו
והאוכל מחלבו כוונת לוקה משום אוכל נבלה האוכל
מחלב נבלה וטרפה חייב משום אוכל חלב ומשום אוכל
נבלה וטרפה מתוך שנוסף האסור בבשר שהיה מותר נוסף
על החלב ולפיכך לוקה שתיים

השוחט בהמה ומצא בה שליל כל חלבו מותר ואפי מציא
חי מפני שהוא כאבר ממנה ואם שלמו לו חרשיו ומציא
חי אעפ שלא הפרים על הקרקע ואינו צריך שחיטה חלם
אסו וחייבין עליו כרת ומוציאין ממנו כל החוטין והקרומן
האסורין כשאר הבהמות הושיט ידו למעי בהמה
וחתך מחלב העובר שכלו לו חרשיו והוציאו הרי זה חייב
עליו כלא חתכו מחלב האם עצמה שהחדשים הן הגורמין
לאסור החלב שלשה חלבים הן שחייבין עליהן
כרת חלב שעל הקרב ושעל שתי הכליות ושעל הכסלים
אבל האיה מותרת באכילה לא נקראת חלב לא לענין
קרבן בלבד כמו שנקראו חלבי כליות ויותרת הכבר לענין
קרבן כמו שאתה אומ' חלב הארץ וחלב כליות חטה שהוא
טובם ולפי שמרימין רברים או מן הקרבן לשריפה לשם
נקראו חלב שאין שם רב טוב לא המורס לשם ולק
נאמר בתרומת מעשר בהדימכם את חלבו ממנו
חלב שעל המסס ושעל בית הכסות הוא החל שעל הקרב
וחלב שבעיקרי הירכות מבפנים חייבין עליו כרת והוא
החלב שעל הכסלים ויש שם חלב על הקיבה עקום כמו

קשת והוא האסור וחוט משך כמו יתר והוא מותר חופין
שבחלב אסורין ואין חייבין עליהן כרת חלב שהביט
חופה אותו כותר שעל הכסלים אסר הכתוב לא שבתוך
הכסלים וכן חלב שעל הכליות נאסר ולא שבתוך הכליות
ואעפ כן נוטל אדם לובן שבתוך הכוליא ואחר כך אוכל
אותה ואינו צריך לחטט אחריו יש כמו שתי פתילין
של חלב בעיקרי המתנים סמוך לראש הירך כשהבהמה
חיה חלב זה נראה במעים וכשתמות ירבק בשר בבשר
ויתכסה חלב זה ואינו נראה עד שיתפרק הבשר מן הבשר
ואעפכ הרי זה אסור שאין זה חלב שהבשר חופה אנטו
וכל מקום שתמצא בו החלב תחת הבשר והבשר מקיף
אותו מכל סביביו ולא יראה עד שיערע הבשר הרי זה חלב
חלב חלב וחלב המעים והן הרקין הכלופים
כולן מותרין זהו חלב המעים והן הרקין הכלופים
הסמוך לקיבה שהו תחלת בני מעים שצרי לגרוד החלב
שעליו וזהו חלב שעל הרקין שאסור ויש מן הגאונים
שיאמר שראש המעי שצריך לגרוד הוא המעי שיצא בו
הראי שהוא סוף המעים יש בגוף הבהמה חוטין
וקרומות שהן אסורין מהם משום חלב ומהן משום רס וכל
חוט או קרום שאסור משום כל רס לא תאכלו צדו לנטלו
ואחר כך ימלח ויבשל הבשר כמו שאמרנו ואם חלבו
ומלחו אינו צריך לנטלו וכן צדו וכל חוט או קרום שהוא
אסור משום כל חלב בין לצדו בין לבשלו צריך לנטלו מן
הבהמה חמשה חוטין יש בכסלים שלשה מן חוטין

השוכר מפרקת בהמה קורס שתצא נפשה הרי הרס נבלע
באיברי ואסור לאכול ממנה בשר חי ואפי חלשו לא כיצד
יעשה יחתך החתיכה וימלח יפה יפה ואחר כך יבשל או
יצלה וכבר בארנו שהשוחט בהם חיה ועוף ולא יצא מהן
רס שהן מותרין אין הבשר יוצא מירי רמו לא
אם כן מולחו יפה ומריחו יפה יפה כיצד עושה מריח
הבשר תחלה ואחר כך מולחו יפה יפה ומניחו במלחו
כדי הילוך מיל ואחר כך מריחו יפה יפה עד שיצאו הכיס
זכים ומשליכו מיר לתוך מים רותחין אבל לא לפושרין כדי
שיתלבן מיר ולא יצא רס כשמולחין הבשר אין
מולחין אותו לא בכלל מנוקב ואין מולחין לא במלח עבה
כחול הגס שהמלח דק כקמח יבלע בבשר ולא יוציא רס
וצריך לנפץ הבשר מן המלח ואחר כך ידיוחו כל
הרברים האו לבשר שצריך לבשלו אבל לצלי מולח וצולה
מיר והרוצה לאכול בשר חי מולחו יפה יפה ומריחו יפה
יפה ואחר כך יאכל ואם חלשו בחומץ מותר לאכול כשהו
חי ומותר לשתות החובץ שחלטו בו שאין החומץ מוציא
הרס חומץ שחלט בו בשר לא יחלוט בו פעם שניו
וחתיכה שהאדימה בתוך החומץ היא והחומץ אסורין עד
שימלח אותה יפה יפה ויצלה ובשר שהאדים וכן ביצי
תרנגולת בהמה וחיה בקלף שעליהן וכן העורף שבו
המורקי שהן מלאי רס אם חתכן ומלחן כרת מותר לבשולן
ואם לא חתכן וצלאן בשפוד וצלה העורף ופיו למטה או
שצלן כולן על הגחלים הרי זה מותרין ראש הבהם
שצלהו בתנו או בכבשן או תלהו אם תלהו ובית שחיטתו

למטה מותר שהרס יוצא ושתיים ואם היה בית השחיטה
מן הצד מוחו אסור שחרס מתקבץ לתוכו ושאר הבשר
שעל העצמות מבחויץ מותר הניח חוטמו למטה אם הניח
בו גמי או קנה כדי שישאר פתוח ויצא רמו דרך חוטמו
מותר ואם לאו מוחו אסור אין מניחין מלי תחת
הצלי לקבל מימיו עד שתכלה כל מראה ארוממית שבו
וכיצד עושיין משליכין לתוך הכלי מעט מלח ומניח הכלי
עד שיציל ולוקח השמנוני של מעלה והמין שלמטה שתחת
השמנונית אסורה פת שחתך עליה בשר צלי מותר לאכלה
שאינה לא שמנונית רגים ועופות שמלחן זה עם זה
אפי בכלי מנוקב הרגים אסורים שהרג רפה ובלוע רס
היוצא מן העוף ואין צריך לומר אם מלח רג עם בשר
בהמה או חיה עופות שהניחן שלמס ומלא חללן
בשר וביצים ובשולף אסורות שהרי רס יוצא לתוכן ואעפ
שמלחן יפה יפה ואפי היה הבשר שבתוכן שלוק או עליו
ואם צלאן הרי זה מותרות אעפ שהבשר שבתוכן חי ואפי
פיהו למעלה בני מעים שמלחן על דרך זו בבשר
צלו או שלוק או שמלאן בביצים ושולחן או קלאן הרי זה
מותרין שאין מחזיקין רס בבני מעים וכן הודו הגאונים
עופות ששפלן בבצק וצלאן בין פלימים
בין מחזיקין אם שפלן בסולת נסה אפי בסמיקה הטפלה
אוכל את הטפלה מפני שהוא סולת נסה מתפרדת ויוצא
הרס ואם שפלן בקמח חטים שלתתן אם היתה הטפלה
לבנה כמין חסכת מות לאכול ממנה ואם לאו אסורה שפלן

הצד מוחו אסור שחרס מתקבץ לתוכו ושאר הבשר
שעל העצמות מבחויץ מותר הניח חוטמו למטה אם הניח
בו גמי או קנה כדי שישאר פתוח ויצא רמו דרך חוטמו
מותר ואם לאו מוחו אסור אין מניחין מלי תחת
הצלי לקבל מימיו עד שתכלה כל מראה ארוממית שבו
וכיצד עושיין משליכין לתוך הכלי מעט מלח ומניח הכלי
עד שיציל ולוקח השמנוני של מעלה והמין שלמטה שתחת
השמנונית אסורה פת שחתך עליה בשר צלי מותר לאכלה
שאינה לא שמנונית רגים ועופות שמלחן זה עם זה
אפי בכלי מנוקב הרגים אסורים שהרג רפה ובלוע רס
היוצא מן העוף ואין צריך לומר אם מלח רג עם בשר
בהמה או חיה עופות שהניחן שלמס ומלא חללן
בשר וביצים ובשולף אסורות שהרי רס יוצא לתוכן ואעפ
שמלחן יפה יפה ואפי היה הבשר שבתוכן שלוק או עליו
ואם צלאן הרי זה מותרות אעפ שהבשר שבתוכן חי ואפי
פיהו למעלה בני מעים שמלחן על דרך זו בבשר
צלו או שלוק או שמלאן בביצים ושולחן או קלאן הרי זה
מותרין שאין מחזיקין רס בבני מעים וכן הודו הגאונים
עופות ששפלן בבצק וצלאן בין פלימים
בין מחזיקין אם שפלן בסולת נסה אפי בסמיקה הטפלה
אוכל את הטפלה מפני שהוא סולת נסה מתפרדת ויוצא
הרס ואם שפלן בקמח חטים שלתתן אם היתה הטפלה
לבנה כמין חסכת מות לאכול ממנה ואם לאו אסורה שפלן

למטה מותר שהרס יוצא ושתיים ואם היה בית השחיטה
מן הצד מוחו אסור שחרס מתקבץ לתוכו ושאר הבשר
שעל העצמות מבחויץ מותר הניח חוטמו למטה אם הניח
בו גמי או קנה כדי שישאר פתוח ויצא רמו דרך חוטמו
מותר ואם לאו מוחו אסור אין מניחין מלי תחת
הצלי לקבל מימיו עד שתכלה כל מראה ארוממית שבו
וכיצד עושיין משליכין לתוך הכלי מעט מלח ומניח הכלי
עד שיציל ולוקח השמנוני של מעלה והמין שלמטה שתחת
השמנונית אסורה פת שחתך עליה בשר צלי מותר לאכלה
שאינה לא שמנונית רגים ועופות שמלחן זה עם זה
אפי בכלי מנוקב הרגים אסורים שהרג רפה ובלוע רס
היוצא מן העוף ואין צריך לומר אם מלח רג עם בשר
בהמה או חיה עופות שהניחן שלמס ומלא חללן
בשר וביצים ובשולף אסורות שהרי רס יוצא לתוכן ואעפ
שמלחן יפה יפה ואפי היה הבשר שבתוכן שלוק או עליו
ואם צלאן הרי זה מותרות אעפ שהבשר שבתוכן חי ואפי
פיהו למעלה בני מעים שמלחן על דרך זו בבשר
צלו או שלוק או שמלאן בביצים ושולחן או קלאן הרי זה
מותרין שאין מחזיקין רס בבני מעים וכן הודו הגאונים
עופות ששפלן בבצק וצלאן בין פלימים
בין מחזיקין אם שפלן בסולת נסה אפי בסמיקה הטפלה
אוכל את הטפלה מפני שהוא סולת נסה מתפרדת ויוצא
הרס ואם שפלן בקמח חטים שלתתן אם היתה הטפלה
לבנה כמין חסכת מות לאכול ממנה ואם לאו אסורה שפלן

עֵשֶׂר בְּנֵי־בְנֵי־שֵׁן וְלַחֵם וְקִלֵי וְכַרְמֵל וְכֹל לֹא תֹאכְלוּ וְכֹל הָאוֹכֵל
 סוּת חָרָשׁ קוֹרֵם הַקֶּרֶבֶת הַעוֹמֵר לֶקְחָה מִן הַתּוֹרָה בְּכֹל מְקוֹ
 וּבְכֹל זְמַן בֵּין בָּאָרֶץ בֵּין בְּחוּצָה לָאָרֶץ בֵּין בְּפְנֵי הַבַּיִת בֵּין
 שְׁלֹא בְּפְנֵי הַבַּיִת אֵלֶּה שְׂמוֹת שֵׁשׁ מְקָרְשׁ מְשׁוֹקְרֵב
 הַעוֹמֵר הוֹתֵר הַחָרָשׁ בִּירוּשָׁלַם וְהַמְקוֹמוֹת הַרְחוּקִין מוֹתֵרִין
 אַחַר חֲצוֹת שֶׁאִין בֵּית דִּין מֵתַעְצֵלוֹן בּו עַד אַחַר חֲצוֹת
 וּבֹמֶן שֶׁאִין בֵּית הַמְקָרְשׁ כֹּל הַיּוֹם כּוֹלוֹ אִסוּר מִן הַתּוֹרָה
 וּבֹמֶן הוּא בְּמְקוֹמוֹת שְׁעוֹשִׂין שְׁנֵי יוֹמִים שׁוֹבֵי הַחָרָשׁ אִסוּר
 כֹּל יוֹם שִׁבְעָה עָשָׂר בְּנֵי־בְנֵי עַד לְעֶרֶב מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים
 הָאוֹמֵל לַחֵם וְקִלֵי וְכַרְמֵל כּוֹתֵת מְכַל אַחַר וְאַחַר לֹקֵה שֵׁשׁ
 מְלִקוּיֹת שֵׁן וְלַחֵם וְקִלֵי וְכַרְמֵל לֹא תֹאכְלוּ מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדּוֹ
 שְׁשֹׁלֶשֶׁת בְּלֹאִין חֲלוּקִין זֶה מוֹה כֹּל תִּבְּוֵאָה שֶׁהַשְּׂרִישָׁה
 קוֹרֵם הַקֶּרֶבֶת הַעוֹמֵר אֶעֱפֵה שְׁלֹא נִגְמְרָה אֵלֶּה אַחַר שְׁקָרֵב
 מוֹתֵרֵת בְּאֹכְלֵהָ מְשָׁקְרֵב הַעוֹמֵר וְתִבְּוֵאָה שֶׁהַשְּׂרִישָׁה אַחַר
 שְׁקָרֵב הַעוֹמֵר אֶעֱפֵה שֶׁהֵיחֵת זְרוּעָה קוֹרֵם שְׁקָרֵב הַעוֹמֵר
 הָרִי זֶה אִסוּרָה עַד שִׁקְרֵב הַעוֹמֵר שֶׁל שָׁנָה הַבָּאָה וְדִין זֶה
 בְּכֹל מְקוֹם וּבְכֹל זְמַן מִן הַתּוֹרָה תִּבְּוֵאָה שֶׁהַשְּׂרִישָׁה
 אַחַר הַעוֹמֵר וְקָצְרָה וּזְרַע מִן הַחֲשִׁי בְּקָרְקַע וְאַחַר כֵּךְ קָרֵב
 הַעוֹמֵר הֵבֵא וְעֵרִין הַחֲשִׁים בְּקָרְקַע הָרִי אִו סָפַק אִם הַתִּירֵן
 הָעוֹם כֹּאוּ הִיוּ מוֹנָחִין בְּכַר אִו לֹא יִתִּיר אֹתָן מִפְּנֵי שֶׁבְּטָלוּ
 בְּקָרְקַע לְפִיכָךְ אִם לָקַט מֵהֶם וְאָכַל אִינוּ לֹקֵה אֲבָל מְכִין
 אֹתָם מִכַּת מְדָרוֹת וְכֵן שִׁיבֹלֵת שֶׁהֵבִיֵּאָה שְׁלִישׁ
 מִלְּפָנֵי הַעוֹמֵר וְעַקְרָה וְשִׁתְּלָה אַחַר שְׁקָרֵב הַעוֹמֵר וְהוֹסִיפָה
 הָרִי זֶה סָפַק אִם תִּהְיֶה אִסוּרָה מִפְּנֵי חֲתוּסַפֵּת עַד שִׁיבּוּא
 הָעוֹם הֵבֵא אִו לֹא תִהְיֶה אִסוּר שֶׁהָרִי הַשְּׂרִישָׁה קוֹרֵם הָעוֹם
 כִּלָּאִי הַכָּרֵם כִּיֵּצֵר מִין מִיֵּנִי תִבְּוֵאָה אִו מִיֵּנִי
 יִרְקִית שְׁנוֹרְעוּ עַם הַגֶּפֶן בֵּין שׁוֹרַע יִשְׂרָאֵל בֵּין שׁוֹרַע גּוֹי בֵּין
 שְׁעָלוּ מֵאֲלִיָּהוּ בֵּין שָׂטַע הַגֶּפֶן בְּתוֹךְ הַיֹּרֵק שְׁנִיָּהִם אִסוּרִין
 בְּאֹכְלֵהָ וּבִהְנִיָּה שֶׁנֶּפֶץ תִּקְרַשׁ הַמִּלֵּאָה הוֹרַע אֲשֶׁר תוֹרַע
 וְתִבְּוֵאָת הַכָּרֵם כְּלוֹמֵר פֶּן תִּתְרַחֵק וְתִאִסוּר שְׁנִיָּהִם וְהָאוֹכֵל
 כּוֹתֵת מְכַלֵּאֵי הַכָּרֵם בֵּין מִן הַיֹּרֵק בֵּין מִן הָעַנְבִים לֹקֵה מִן
 הַתּוֹרָה וְשְׁנִיָּהִם מְצַטְרֵפִין זֶה עִם זֶה בְּרֹא שְׁנוֹרְעוּ בָּאָרֶץ
 יִשְׂרָאֵל אֲבָל בְּחוּצָה לָאָרֶץ כִּלָּאִי הַכָּרֵם מְדַבְּרֵי סוֹפְרֵי וּבִהֲלֹכוֹ
 כִּלָּאִים יִתְּבַאֵר אִו מִן אִסוּר בְּכִלָּאִי הַכָּרֵם וְאִו זֶה מִין
 אִינוּ אִסוּר וְהֵיֵאָךְ יִאָסֹר וּמֵתִי יִאָסֵר וְאִו זֶה רִבֵּר מְקָרְשׁ וְאִו
 זֶה רִבֵּר אִינוּ מְקָרְשׁ הַעֲרֵלָה כִּיֵּצֵר כֹּל הַנוֹשֵׁעַ
 אֵילָן מֵאֹכֵל כֹּל פִּירוֹ שְׁעוֹשָׂה אֹתוֹ אֵילָן שֵׁשׁ שָׁנִים מִשְׁנוֹרְעַת
 הָרִי הֵן אִסוּרִין בְּאֹכְלֵהָ וּבִהְנִיָּה שֶׁנֶּפֶץ שְׁלֹשׁ שָׁנִים יִהְיֶה לִכְסֵם
 עַרְלִים לֹא יֵאָכֵל וְכֹל הָאוֹכֵל מֵהֶם סוּת לֹקֵה מִן הַתּוֹרָה
 בְּרֹא בְּנִשְׁעַת בָּאָרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁנֶּפֶץ תִּבְּוֵאָה אֵל הָאָרֶץ וְכֹלֵי

אֲבָל אִיִּסוּר עֲרֵלָה בְּחוּצָה לָאָרֶץ הִלְכָה לְמַשׁ מִיֵּנִי שׁוֹדְרָאִי
 הַעֲרֵלָה בְּחוּצָה לָאָרֶץ אִסוּרָה וּסְפִיקָה מוֹתֵר וּבִהֲלֹכוֹ מְעַשֵּׂר
 שְׁנֵי יִתְּבַאֵר רִבְרִים הַאִסוּרִים מִשְׁם עֲרֵלָה וְרִבְרִים הַמוֹתֵרִין
 סָפַק עֲרֵלָה וְכִלָּאִי הַכָּרֵם בָּאָרֶץ יִשְׂרָאֵל אִסוּר
 בְּסוּרִיָּה וְהֵיֵאָךְ אֲרֻצוֹת שִׁכִּיבֵשׁ רוּד מוֹתֵר כִּיֵּצֵר הִיָּה כָּרֵם
 וְעֲרֵלָה וְעַנְבֵי נִמְכְרוֹת חוּצָה לּוּ הִיָּה יֹרֵק וְזוּעַ בְּתוֹכוֹ וְיֹרֵק
 נִמְכָּר חוּצָה לּוּ שְׂמַא מִמֶּנּוּ הוּא זֶה שְׂמַא מֵאַחַר בְּסוּרִיָּה
 מוֹתֵר וּבְחוּצָה לָאָרֶץ אִפִּי רֵאָה הָעַנְבִים יוֹצְאוֹ מְכָרֵם עֲרֵלָה
 אִו יֹרֵק יוֹצֵא מִן הַכָּרֵם לֹקֵה מֵהֶן וְהוּא שְׁלֹא יִרְאֶה אֹתוֹ
 בְּצֵד מִן הַעֲרֵלָה אִו לֹקֵה הַיֹּרֵק בִּירוֹ
 כָּרֵם שְׂרֵאָ סָפַק עֲרֵלָה אִו סָפַק כִּלָּאִים בָּאָרֶץ יִשְׂרָאֵל אִסוּר
 לְבְּסוּרִיָּה מוֹתֵר וְאִין צִדִּיק לֹמֵר בְּחוּצָה לָאָרֶץ חַבִּית
 יִין הַנִּמְצָאָת מִמוֹנָה בְּפָרֵסִים עֲרֵלָה אִסוּרָה בְּשָׁפִיָּה
 וּמוֹתֵרֵת כִּיֵּיָּה שֶׁאִין הַגֶּבֶן נֹגֵב מִמְּקוֹם וְשׂוֹמֵן בּוֹ אֲבָל
 עַנְבִים הַנִּמְצָאִין טְמוּנִים שֶׁם אִסוּרִים שְׂמַא מִשְׁם נִלְקָטוּ
 וְהַצִּנְעֵן שֶׁם גּוֹי וְיִשְׂרָאֵל שְׁהִיוּ שׁוֹתֵפִין בְּנִשְׁעָה
 אִם הִתְּנוּ מִתְּחִלַּת הַשׁוֹתֵפוֹת שִׁיְהִיָּה הַגּוֹי אוֹכֵל שְׁנֵי עֲרֵלָה
 וְיִשְׂרָאֵל אוֹכֵל שְׁלֹשׁ שָׁנִים מִשְׁנֵי הַתֵּר כִּנְגֵר שְׁנֵי הַעֲרֵלָה הָרִי
 זֶה מוֹתֵר וְאִם לֹא הִתְּנוּ מִתְּחִלָּה אִסוּר וּבְלִבֵּי שְׁלֹא יִבְּוֵאָה
 לְחִשְׁבֹן כִּיֵּצֵר כִּנְגֵר שִׁיְחַשֵּׁב כִּמֵּה פִּירוֹת אֲבָל הַגּוֹי בְּשְׁנֵי
 עֲרֵלָה עַד שִׁיאֲכַל יִשְׂרָאֵל כִּנְגֵר אֹתָן פִּירוֹת אִם חִתְּנוּ כוֹה
 אִסוּר שְׁהִיוּ זֶה כְּמִחְלִית פִּירוֹת עֲרֵלָה יִרְאָה לִי
 שֶׁאִין דִּין נִשְׁעַת רִבְעֵי נוֹחַג בְּחוּצָה לָאָרֶץ אֵל אוֹכֵל פִּירוֹת

שָׁנָה רִבְעִית בְּלֹא פְרִיִן כֹּלֵל שְׁלֹא אֲכָרוּ אֵל הַעֲרֵלָה וְקִל
 וְחוֹמֵר הַרְבֵּרֵי וְמָה סוּרִיָּה שֶׁהֵיָּה חַיִּיבֵת בְּמַעֲשֵׂרוֹ וּבִשְׁבִיעֵי
 מְדַבְּרֵיהֶם אִינָה חַיִּיבֵת בְּנִשְׁעַת רִבְעֵי כִּמּוֹ שִׁיתְּבַאֵר בְּפִלְכוֹת
 מְעַשֵּׂר שְׁנֵי חוּצָה לָאָרֶץ לֹא כֹל שִׁכָּן שְׁלֹא יִהְיֶה נִשְׁעַת רִבְעֵי
 נוֹחַג בֵּה אֲבָל בָּאָרֶץ יִשְׂרָאֵל נוֹחַג בֵּה בֵּין בְּפְנֵי הַבַּיִת
 בֵּין שְׁלֹא בְּפְנֵי הַבַּיִת וְהוּרוּ מְקַצֵּת נְאוּנִים שְׁכָרֵם רִבְעֵי
 לְבָרוּ פוֹדִין אֹתוֹ בְּחוּצָה לָאָרֶץ וְאַחַר כֵּךְ יִהְיֶה מוֹת בְּאֹכְלֵהָ
 וְאִין לְרִבֵּר זֶה עֵיֵקֵר פִּירוֹת שָׁנָה רִבְעִית כּוֹלֵה אִסוּר
 לֹאכּוֹל מֵהֶן בָּאָרֶץ יִשְׂרָאֵל עַד שִׁיפְרוּ וּבִהֲלֵכְתָּ מְעַשֵּׂר שְׁנֵי
 יִתְּבַאֵר מִשְׁפָּטֵי פְרִיִן וְדִין אֲכִילָתָן וְכַאֲיִמְתִּימוֹנָן לְעֲרֵל
 וְלְרִבְעֵי כִּיֵּצֵר פוֹדִין פִּירוֹת נִשְׁעַת רִבְעֵי כּוֹזֵן הוּא
 אַחַר שֶׁאֹסֵף אֹתָן מְבַרֵךְ כַּאֲיִ אִמָּה אֲקָבוּ עַל פְּרִיִן
 נִשְׁעַת רִבְעֵי וְאַחַר כֵּךְ פוֹרָה אֵת כּוֹלָן וְאִפִּי בְּפִירוֹתָהּ
 אַחַת וְאוֹפֵה הָרִי אִו פְּרִיִן בְּפִירוֹתָהּ זֶה וּמְשַׁלֵּךְ אֹתָהּ פְּרוּטָה
 לִים הַמֶּלֶךְ אִו מַחְלֵל עַל שִׁוּוֹה פְּרוּטָה מִפִּירוֹת אַחֲרוֹת
 וְאוֹמֵר הָרִי כֹל הַפִּירוֹת הֵאֵן מַחְלֵלִין עַל חֲטִיִּים אִו אִו עַל
 שְׁעוּרִים אִו וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן וְשׁוֹרֵף אֹתָן כְּרִי שְׁלֹא יִהְיֶה תִקְלָה
 לְאַחֲרִים וְאוֹכֵל כֹּל הַפִּירוֹת הוּרוּ מְקַצֵּת הַנְּאוּנִי
 שֶׁאֶעֱפֵה שְׂפָרָה פִּירוֹת שָׁנָה רִבְעֵי אִו חֲלָלִין אִסוּר לֹאכְלָן עַד
 שֶׁתִּכְנֵם שָׁנָה הַמִּישִׁית וְרִבֵּר זֶה אִין לוֹ עֵיֵקֵר וְיִרְאָה לִי שִׁוּוֹ
 שְׁגַת הוֹרָאָה וּפְסוּק הַיִּשְׁעֵם לְפִי שְׂכֵתוֹב וּבִשְׁנָה הַרְבִּישִׁית
 תֹּאכְלוּ אֵת פְּרִיִן וְאִין עֵנִין הַכְּתוּב אֵלֶּה עֵיֵבֶשְׁנָה
 הַחֲמִישִׁית תֹּאכְלוּ פְרִיִן בְּלֹא פְרִיִן כְּכֹל חוּלִין שֶׁבְּעוֹלָם וְאִו
 דִּאוּי לְחוּשׁ לְהוֹרָאָה זֶה הַטָּבֵל כִּיֵּצֵר כֹּל אוֹכֵל שֶׁהֵיָּה
 חַיִּיב לְהַפְרִישׁ מִמֶּנּוּ תְרוּמָה וּמְעַשְׂרוֹת קוֹרֵם שִׁיפְרִישׁ כִּכְמוֹ
 נִקְרַשׁ טָבֵל וְאִסוּר לֹאכּוֹל כִּכְמוֹ שֶׁנֶּפֶץ וְלֹא יִחַלְלוּ אֵת קְרָשֵׁי בְנֵי
 יִשְׂרָאֵל אֵת אֲשֶׁר יִרְיֹמֵלָה כְּלוֹכֵר לֹא יִנְהַגוּ בְּהֵן מִנְהַג
 חוּלִין וְעֵרִיִן קָרְשִׁים שְׁעֵתִירִין לְהַתְרִים לֹא הוֹרְכוּ
 הָאוֹכֵל כּוֹתֵת מִן הַטָּבֵל קוֹרֵם שִׁיפְרִישׁ מִכְּמוֹ תְרוּמָה גְּדוּלָה
 וְתִרּוּמַת מְעַשֵּׂר חַיִּיב מִיָּתֵה בִירוֹ שְׁמִים שֶׁנֶּפֶץ וְלֹא יִחַלְלוּ אֵת
 קְרָשֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וְכֹל וְהִשִּׁיאוּ אֹתָם עוֹן אֲשֶׁבָה אֲבָל
 הָאוֹכֵל כְּדִבֵּר שְׁנִישְׁלָה כִּכְמוֹ תְרוּמָה גְּדוּלָה וְתִרּוּמַת מְעַשֵּׂר
 וְעֵרִיִן לֹא הַפְּרִישׁ מִכְּמוֹ מְעַשְׂרוֹת וְאִפִּי לֹא נִשְׂאָר בּוֹ אֵלֶּה
 מְעַשֵּׂר עֵנִי הָרִי זֶה לֹקֵה מִשְׁמוֹם אוֹכֵל טָבֵל וְאִין בּוֹ כִּיָּתֵה
 שֶׁאִין עוֹן כִּיָּתֵה אֵל בְּתִרּוּמָה גְּדוּלָה וְתִרּוּמַת מְעַשֵּׂר
 אֲזִהְרָה לֹאכּוֹל טָבֵל שְׁלֹא הוֹרְכוּ מִכְּמוֹ מְעַשְׂרוֹת בְּכֹלֵל שֶׁנֶּפֶץ
 לֹא תוֹכֵל לֹאכּוֹל בְּשִׁעְרִיד מְעַשֵּׂר דִּנְגֵד וְכֹן וּבִהֲלֹכוֹת תְּרוּכּוֹ
 וּמְעַשְׂרוֹת יִתְּבַאֵר אִו זֶה רִבֵּר חַיִּיב בְּתִרּוּמָה וּבְמַעֲשָׂרוֹ וְאִו
 זֶה רִבֵּר פְּטוּר וְאִו זֶה רִבֵּר הוּא חַיִּיב מִן הַתּוֹרָה וְאִו זֶה
 הוּא חַיִּיב מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים וְהָאוֹכֵל כּוֹתֵת מְטָבֵל שֶׁל דְּבָרֵיָּה
 אִו מְכַלֵּאֵי הַכָּרֵם וְעֲרֵלָה שֶׁל חוּצָה לָאָרֶץ מְכִין אֹתוֹ מִכַּת
 מְדָרוֹת הַטָּבֵל וְהַחָרָשׁ וְהַהִקְרָשׁ וְסָפִיחֵי שְׁבִיעִית
 וְהַכִּלָּאִים וְהַעֲרֵלָה מְשַׁקֵּין הַיּוֹצֵאִין מִפִּירוֹתֵיהֶן אִסוּרִים
 כְּמוֹתָן וְאִין לֹקֵין עֲלֵיהֶן חוּץ מִיִּין וְשִׁכָּן שֶׁל עֲרֵלָה וְיִין שֶׁל
 כִּלָּאִי הַכָּרֵם שְׁלוּקִין עֲלֵיהֶן טָרֵךְ שְׁלוּקִין עַל הוֹפִים וְעַל
 הָעַנְבִים שְׁלֵהֶן וְיִישׁ בְּקָרְשִׁים אִיִּכּוּרִין אַחֲרֵי בְּכַאֲכּוֹ
 וְכּוֹלָן שֶׁל תּוֹרָה הֵן כְּנוֹן אִיִּסוּרִין שִׁישׁ בְּאֹבִילֵת תְּרוּמַת
 וּבְסוּרֵי וְחֵלָה וּמְעַשֵּׂר שְׁנֵי וְאִיִּסוּרִין שִׁישׁ בְּקָרְשֵׁי כּוֹבֵחַ כְּנוֹן
 פּוּגוּל וְנוֹתֵר וְטָמֵא וְכֹל אַחַר כֵּהֵן יִתְּבַאֵר בְּמִקּוּפוֹ וְשִׁיעוּר
 כֹּל אֲכִילָה מֵהֶן כּוֹתֵת בֵּין לְמַלְקוֹת בֵּין לְכַרֵּת וּכְבֵר בִּיאֲרָנוּ
 אִיִּסוּר חֲמִץ בְּפִסַּח וְדִינֵיו בְּהִלְכוֹת חֲמִץ וּמִצֵּה אֲבָל אִיִּסוּר
 אֲכִילָה בְיוֹם הַכַּפּוּרִים אִינוּ אִיִּסוּר מִן בְּפִנֵי עֲצָמוֹ וְכֵן אִיִּסוּר
 יוֹצֵא מִגֶּפֶן עַל הַמִּיר אִינוּ שׁוּוֹה בְּכֹל וּלְפִיכָךְ יִתְּבַאֵר אִיִּסוּר
 כֹּל אַחַר מֵהֶן וְשִׁיעוּרוֹ וְדִינֵיו בְּמִקּוּמוֹ הָרִאִיוֹ לוֹ

פָּרָק אַחַד עֶשְׂרִי

יִין שְׁנֵתֵנְסֵךְ לְעוֹן אִסוּרֵי בְּהִנְיָה וְהַשׁוּתָה מִמֶּנּוּ כֹל שְׁרֵאָ
 לֹקֵה מִן הַתּוֹרָה וְכֵן לֹאכְלָל כֹּל שֶׁהוּא מִתְּקַדּוּבֵת עוֹ מְבַשֵּׂר
 אִו מִפִּירוֹת אִפִּי מִים וּמְלַח הָאוֹכֵל מֵהֶן כֹּל שֶׁהוּא לֹקֵה שֶׁנֶּפֶץ
 אֲשֶׁר חֵלֵב זָבַחְמוֹ יֵאָכְלוּ וְשֵׁתוֹ יִין נְסִיכֵם יִקּוּמוּ וְכֵן יִין
 שְׁנֵתֵנְסֵךְ לֵה כּוֹבֵחַ שְׁקָרֵב לֵה וְכִיּוֹן שֶׁאִיִּסוּר זֶה מִשּׁוֹ עוֹ הוּא
 אִין לוֹ שִׁיעוּר שֶׁנִּאֲמָר בְּעוֹ וְלֹא יִרְבֵּק בִּירוֹד מֵאוֹכָה מִן
 הַחָרֵם יִין גְּנוּיִם שֶׁאִין אִנוּ יוֹרְעִין אִם נִתְּנָסֵךְ אִו לֹא

בהנאה וקוברין אותו ואפרו אסור כאפר כל הנקברין ומי
שיבשל משניהם כאחד לוקה שנ לא תבשל גרי בחלב אמו
זמן האוכל כוית משניהם מן הבשר והחלב שנתבשלו
כאחד לוקה ואעפ שלא בשל לא שתק הכתוב מלאסור
האכילה לא מפני שאסר הבשול כלומר ואפי בשולו אסור
ואין צריך לום אכילתו כמו ששתק מלאסור הבת מאחר
שאסבת הבת אין אסור מן התור לא בשר בהמה שהורה
בחלב בהמה שהורה שנאמר לא תבשל גרי בחלב אמו
וגרי הוא מלל ולר השור ולר השה ולר העז עד שיפירט
ויאכר גרי עוים ולא נאם גרי וחלב אמו לא שדיבר הכתוב
בהווה אבל בשר בהמה שהורה שבשלו בחלב בהמה
טמאה או בשר בהמה טמאה שבשלו בחלב בהמה שהורה
מותר לבשל ומותר בהנייה ואין חייבין על אכילתו משום
בשר בחלב וכן בשר חיה ועוף בין בחלב חיה בין בחלב
בהמה אינו אסור באכילה מן התורה לפיכך מותר לבשלו
וכות בהניו ואסור באכילה מדברי סופרי כרי שלא יפשוטו
העם ויבואו לירי אסור בשר בחלב של תורה ויאכלו בשר
שהורה בחלב שהורה שהרי אין משמע הכתוב אלא גרי
בחלב אמו ממש לפיכך אסרו כל בשר בחלב רגים
וחגבים מותר לאכלן בחלב והשוחם עוף ונמצא בו ביצים
גסורות מותר לאכלן בחלב המעושן והמבושיל בחמי
טבריה וכיוצא בהן אין לוקין עליו וכן המבשל בשר במי
חלב או בחלב מתה או בחלב זכר או שבשל דם בחלב
פטו ואינו לוקה על אכילתו משו בשר בחלב אבל המבשל
בשר מתה או חלב וכיוצ בהן בחלב לוקה על בשולו ואינו
לוקה על אכילתו משום בשר בחלב שאין אסור בשר בחלב
אל על אסור נבילה או אסור חלב שאין כאן לא אסור
כולל ולא איסור מוסיק ולא איסור בת אחת המבשל
שליל בחלב חייב וכן האוכלו אבל המבשל שליה או עור
וגירים ועצמות ועיקדי קרנים ושלפים הרבים בחלב פטור
וכן האוכלן פטור בשר שנפל לתוך החלב או חלב
שנפל לתוך הבשר ונתבשל עמו שיעורו בנותן טעם כיצד
חתיכ של בשר שנפלה לקדרה רותחת של חלב טועם הגוי
את הקדרה אם אמר שיש בה טעם בשר אסורה ואם לא
מותרת ואותה חתיכה אסורה ברא שקדם והוציא את
החתיכה קודם שתפלוש חלב שבלעה אבל אם לא טק
משערים אותה בששים מפני שהחלב שבבלע בה ונאסר
יצא ונתערב עם שאר החלב נפל חלב לתוך קדרה
של בשר טועמין את החתיכה שנפל עליה חלב אם אין בה
טעם חלב הכל מותר ואם יש בחתיכה טעם חלב אעפ שאם
תסחט החתיכה לא ישאר בה טעם הואיל ויש בה עתה
טעם חלב נאסרה אותה חתיכה ומשעריין בכולה אם היה
בכל גויש בקדרה מן החתיכות והירק והמרק והתבלין כרי
שתהיה חתיכה זו אחר מששים מן הכל החתיכה אסורה
והשאר מותר ברא בשלא ניער את הקדרה בתחלה
כשנפל החלב לא לבסוף ולא כסה אבל אם ניער מתחלה
ועד סוף או שניסה משעת נפילה עד סוף הרי זה בנותן
טעם וכן אם נפל חלב לתוך המרק או לכל החתיכות ולא
נודע לאי זה חתיכ נפל נוער את הקדרה כולה עד שתשוב
ויתערב הכל אם יש בקדרה כולה טעם חלב אסורה ואם
לא מותרת אם לא נמצא גוי שיטעום ונסמוך
עליו משעריין בששים בין בשר לתוך חלב בין חלב לתוך
בשר אחד משאין מותר פחות משש אסור קדרה שבשל
בה בשר לא יבשל בה חלב ואם בשל בנותן טעם
הכחל אסור מדברי סופרים שאין בשר שנתבשל בחלב
שחוטא אסור מן התורה כמו שבארנו לפיכך אם קרעו
ומרק החלב שבו מותר לצלותו ולאכלו ואם קרעו שתי
וערב שחו בכותל עד שלא נשארו לחלוחית חלב מותר
לבשלו עם הבשר וסל שלא קרעו בין של קטנה שלא הניק
בין של גדולה אסור לבשלו ואם עבד ובשלו בפני עצמו
מותר לאכלו ואם בשלו עם בשר אחד משערי אותו כששו
וכחל מן המנין כיצד אם היה הכל עם הסל כמו
ששים בסל הסל אסור וחשאר מותרת ואם היה בפחות

מששים הכל אסור ובין כך ובין כך אם נפל לקדרה אחרת
אסר אותה ומשערים בו בששים כראשונה שהחל עצמו
שנתבשל נעשה כחתיכה האסורה ואין משעריין בו אלא
כמות שהוא בעת שנתבשל לא כמות שהיה בשעה שנפל
אין צולין את הסל שחתכו למעלה מן הבשר בשפוד
ואם צלחו הכל מותר קיבץ שבשלה בחלב שבה מותרת
שאינו חלב לא הרי הוא כטנפת שחרי ושתנה בסעים
אסו להעמיר הגבנה בעור הקיבה של שחוטא ואם העמי
טועם את הגבנה אם יש בה טעם בשר אסורה ואם לאו
מותרת מפני שהמעמיר רבר המותר הוא שקיבת שחוטא
היא ואין כאן לא אסור בשר בחלב ששיעורו בנותן טעם
אבל המעמיר בעור קיבת נבילה וטרפה
ובהמה טמאה הואיל והמעמיר רבר האסור בפני עצמו
נאסרה הגבנה משום נבלה לא משום בשר בחלב ומפני
חשש זה אסרו גבינת הגוים כמו שבארנו הבשר
לברו מותר והחלב לברו מותר ובהתערב שניהן על ידו
בישול יאסרו שניהם ברא שנתבשלו שניהם ביחד או
שנפל חם לתוך חם או צונן לתוך חם אבל אם נפל אחד
משניהם והוא חם לתוך השני והוא צונן קולף הבשר כולו
שנגע בו החלב ואכל השאר ואם נפל צונן לתוך צונן מרו
החתיכה ואוכלה לפיכך מותר לצרוד בשר וגבנה
במשפחת אחת והוא שלא יגעו זה בזה ואם נגעו מריח
הבשר ומריח הגבנה ואוכל מליח שאינו נאכל
מחמת מלחו חרי הוא כרותח ואם נאכל כמות שהוא כמו
הכותח אינו כרותח עוף שחוט שנפל לחל או לכותח שיש
בו חלב אם חי הוא מריחו ומותר ואם צלי קולפו ואם היו
בו פלחים פלחים או שהיה מתובל בתבלין ונפל לחלב או
לכותח הרי זה אסור אסור להעלות העוף עם
הגבנה על השולחן שהוא אוכל עליו גזרה משום הרגל
עבירה שמא יאכל זה עם זה אעפ שהעוף בחלב אסור
מדברי סופרים שני אכסניין שאינם מכירין זה את זה
אוכלין על שלחן אחד זה בשר בהמה וזה גבנה מפני
שאין זה נס לבו בזה כרי שיאכל עמו אין לשון
העיסה בחלב ואם לש כל הפת אסורה מפני הרגל עבירה
שמא יאכל בה בשר ואין ששין את התגור באיה ואם טש
כל הפת אסורה עד שיסיק את התגור שמא יאכל בה חלב
ואם שנה בעזרת הפת עד שתהיה נכרת כרי שלא יאכל
בה לא בשר ולא חלב הרי זה מותר פת שאפאה עם
הצלי ורגים שצלאן עם הבשר אסור לאכלן בחלב
קערה שאכלו בה בשר ובשלו בה רגים אותן הרגי מותר
לאכלן כמות סכין שחתך בה בשר צלי חוזר וחתך בה
צנן וכיוצא בו מדברים חריפין אסור לאכלן כמות אבל
אם חתך בה בשר וחוזר וחתך בה קשות או אבשיח גזר
מקום החתך ואוכל השאר בחלב אין מניחין ס
של מלה בצד כר של כמך מפני ששואב ממנו ונמצא
מבשל הבשר במלח זה שיש בו טעם החלב אבל מניח ס
החומץ בצד כר הכמך שאין החומץ שואב ממנו ימי
שאכל גבנה או חלב תחלה מותר לאסל אחריו בשר מיד
וצרנ שיריח יריו ויקנח פיו בץ הגבנה ובין הפסג ובבא
מקנח פיו בפת או בפירות שלועסן וכולען או פלען ובכל
מקניחין את הפה חוץ מתמרים או קסח או ירקות שאין
או מקניחין יפה פתא בשר בהמה או חיה אבל
אם אכל בשר עוף אחר שאכל הגבנה או החלב אינו צל
לא קנח הפה ולא נשילת ידים פתא אכל בשר
בתחלה בין בשר בהמה בין בשר עוף לא יאכל אחריו
חלב עד שיהיה בנייה כרי שיען סעודה אחת והוא כמו
שש שעות מפני הבשר של בין השנים שאינו סר בקינח

פרק עשירי

כל איסורין שאמרנו הן במני נפש חיה ויש איסורין אחר
של תורה מדע הארץ הן החרש ומלאי החרש והחטב
והערלה החרש כיש כל אחד מחמשת מיני גבולות
בלבי אסו לאכילת סתמין של קדם שיצב העוסך בשטח

בא היין מכחו של גוי בלא כוונה הואיל ולא נגע ביון הרי זה מית בשתייה כיצד כגון שהגביה כלי של יין ויצק לכלי אחר והוא מרסה שהוא שכר או שמן הרי זה מותר נכנס הגוי לבית או לחנות לבקש יין ופשט ידו כשהוא מחפש ונגע ביון אמרו שהרי ליון נתכוון ואין זה נגע בלא כוונה חבית שנסדקה לאורכה וקדם הגוי וחבקה סיו שלא יתפרדו החרשים הרי זה מותר בהנייה אבל אם נסדקה לרחבה ותפס בסדק העליון כרי שלא יפול הרי זה מותר בשתייה שהרי אין היין על כחו של גוי גוי שנפל לכור של יין והעלהו משם מת או שמרר הבור שיש בו היין בקנה או שהתין את הזכוב והצרעה מעליו בקנה או שהיה משפח על פי החכית הרוחת כרי שתנוח הרקיעה או שנשל חבית וורקה בחמתו לכור הרי זה מותר בהנייה בלבר ואם עלה הגוי חו היין אסור בהנייה חבית שהיה נקב בצרה ונשמש הפקק מן הנקב והניח הגוי אצבעו במקו הנקב כרי שלא יצא היין כל היין שמראש החבי עד הנקב אסור ושתחת הנקב מותר בשתי מניקת כפופת שעושין אותה ממתכת או מזכוכית וכיוצא בהם שהניח ראשה לתוך היין שבחבית והראש האחר חוץ לחבית ומצץ היין והתחיל היין לירר כדרך שעושין תמיד ובא הגוי והניח אצבעו על פי המניקת ומנע היין מלירר נאסר כל היין שבחבית שהכל היה יוצא ונגרר לולי ידו ונמצא הכל כבא מכחו המערה יין לתוך כלי שיש בו יין גויים נאסר כל היין שבכלי העליון שהרי העמוד הנצוק מחב בין היין שבכלי העליון ובין היין שבכלי התחתון לפיכך המורד לגוי לתוך כלי שבירדו יפץ נפוצה או יורוק וריקה כרי שלא יהיה נצוק חבור ויאסור עליו מה שישאר בכלי העליון משפך שמרר בו לנכרי אם יש בקצה המשפך עכבת יין לא ימרור בו לישראל עד שיריחנו וינגב ואם לא הריח הרי זה אסור כלי שיש לו כמין שני חוטמי יוצאי ממנו כמו הכלי שנוטלי בהם ליריס שהיה מלא יין ביר ישראל והיה ישראל מוצץ ושותה מחוטם זה והגוי מוצץ ושותה מן החוטם השני הרי זה מותר והוא שיקדים הישראלי ויפסוק ועדיין הגוי שותה שמשפסק הגוי יחזור היין שישאר בחוטם לכלי ויאסור כל מה שישאר בו שהרי בא היין מכחו

גוי שמצץ היין מן החבית במניקת אסר כל היין שבה שכשפסקו יחזור היין שעלה במניקי במציצתו ויפול לחבי ויאסור הכל נכרי שהיה מעביר עם ישראל כרי יין ממקום למקום והוא הולך אחריון לשמן אפי הפליגו ממנו כרי מיל הרי לא מותרות שאימתו עליהן ואומר עתה יצא לפנינו ויראה אותנו ואם אמר להם לכו ואני אבוא אחריכם אם נתעלמו מעיניו כרי שופתחו פי הכר ויחזרו ויניפו אותה ותיגב הרי היין כולו אסור בשתייה אם פחות ביין מותר וכן המניח נכרי בחנותו אעפ שהיה יוצא ונכנס כל היום כולו היין מותר ואם מודיעו שהוא מבלג ושהה כרי שופתח ויגוף ותיגב היין אסור בשתייה וכן המניח ייט בקרון או בספינה עם הגויים ונכנס לחדר לעשות צרכיו היין מותר ואם הודיען שהוא מבלג ושהה כרי שופתח ויגוף ותיגב היין אסור בשתייה וכל הדברי האילו בחבית סתומות אבל בפתוחות אפילו לא שהח מאחר שהודיען שחזא מבלג היין אסור ישרא שיהיה אוכל עם הגוי והניח יין פתוח על השולחן ויין פתוח על הולפקי ויצא שעל השולחן אסור ושעל הרלפקי מותר ואם אמר לו מוגד ולתה כל היין הפתוח שבבית אסור היה שותה עם הנכרי ושבע קול תפלה בבית הכנסת ויצא אף היין הפתוח מותר שהגברי אמר עתה יזכור היין ויבוא במדינה וימצא אותי נוגע בינו ולפי זה אינו חו ממקומו היין נאסר לא מה שלפניו בלבד נכרי וישראל שהיו יחד בחצר אחת ויצאו שניהם בבחלה לראות חתן או יצא חזר הגוי וסגר חפתו ואף כרי בא ישראל הרי היין ושעל שבבית הישראלי בחתנו שלא כרי הגוי לא על

דעת שכבר נכנס הישראלי לביתו ולא נשאר אדם ביוץ וכמרומה לו שהוא קרמו יין של ישראל ושל גוי בבית אחר והיו החביות פתוחות ונכנס הגוי לבית ונעל הדלת בערו נאסר כל היין ואם יש חלון ברלת שבסתכל ממנו העומר אחורי הפתח ורואה כנגדו כל החביו שכנגד החלון מותרות ושמן הצרדין אסורין שהרי מפחד מן ברואה אותו וכן אם שאג ארי וכיוצא בו וברח הגוי ונחבא בין החביות הפתוחות היין מותר שהוא אדם שמא ישראל אחר נחבא כאן והוא רואה אותי כשאני אוצר של יין שהיו חביותיו פתוחות ויש לגוי חביות אחרות באותו הפונדק ונמצא הגוי עומד בין חביות ישראל הפתוחות אם נבהל כשנמצא ונתפש עליו כנגב היין מותר בשתייה שמפחדו ויראתו אין לו פנאי לנסך ואם לא נתפש כנגב לא הרי הוא צוטח שם היין אסור ותינוק הנמצא בין החביות בין כך ובין כך כל היין מותר גרוד שכנס למדינה דרך שלום כל החביות הפתוחות שבחנווי אסורו וסתומות מותרו ובשעת מלחמה אם פשט הגרוד במדינה ועבר לו ולא מותרות שאין פנאי לנסך גוי שנמצא עומד בצד הבור של יין אם יש לו מלוח על אותו היין הרי זה אסור מפני שלבו גם בו שולח ידו ומנסך ואם אין לו עליו מלוח היין מותר בשתייה זונה גויה בכסובה של ישראל היין מותר שאימתן עליה ולא תגע אבל זונה ישראלית במסיבת גויים יינה של פניה בכליה אסור מפני שהן נוגעין בו שלא כרעתה גוי הנמצא בבית הגת אם יש שם לחלוחית יין כרי לבלול הכף עד שתבלול הכף לכף שנייה צריך להריח כל בית הגת וינגב ואם לאו מריח בלבר וזו הרחקה יתירה חבית שצפה בנהר אם נמצאת כנגד עיר שרובה ישראל מותרת בהנייה כנגד עיר שרובה גויים אסורה מקום שהיו רוב מוכרי היין בו ישראל מותרת בהנייה כנגד עיר שרובה גויים אסורה מקום שהיו רוב מוכרי היין בו כלים גדולים מלאים יין והם כלים שרדד המוכרין לברם לכנסים בהן היין הרי לא מותרין בהנייה חבית שפתוחה נגבי אם רוב נגבי העיר ישראל היין מותר בשתייה ואם לאו אסור

פרק שלשה עשר

הלוקח בית או ששכר בית בחצירו של גוי ומלאהו יין אם היה הישראלי רד באותה חצר אעפ שהפתח פתוח היין מותר מפני שהגוי מפחד תמיד ואומר עתה יכנס לביתו פתאום ויפץ אותי בתוך ביתו ואם היה רד בחצר אחרת לא יצא עד שיוסגור הבית ויהיה המפתח והחותם בידו ואינו חושש שמא יזייף הגוי מפתח הבית יצא ולא סגר הפתח או שסגר והניח המפתח ביד הגוי הרי היין אסור בשתייה שמא נכנס הגוי ונסך שהרי אין הישראלי שם ואם אמר לו אחוז לי מפתח זה עד שאבוא גויין מותר שלא מסר לו שמירת הבית לא שמירת המפתח נכרי ששכ ישראל לרדך לו יינו בטהר כרי שהיה מותר לישראל ויקחוהו ממנו והיה היין בביתו של גוי אם היה ישראל זה ששומר היין רד באותה חצר היין מותר ואעפ שהפתח פתוח והשומר נכנס ויוצ ואם היה השום רד בחצר אחרת היין אסור ואעפ שהמפתח והחותם ביד ישראל שכינן שהיו של גוי ובדשותו אינו מפחד לזייף ולהכנס לבית ויאמר והי מה אם ידעו בו לא יקחו ממני אפי כתב הגוי לישראל שנתקבל ממנו המעון למכור לו בהן יין הואיל ואין הישראלי יכול להוציא מרשות הגוי עד שיתן להמעון הרי הוא של גוי ואסור לא אם היה השום רד שם בחצר ואין השומר צריך להיות שש ומשמר תמיד לא נכנס נוצא כמו שבארנו בין ברשת בעל היין בין ברשות גוי אחר וזה יין וההמורד של גוי מונח ברשות הרבים או בבית הפתוח לרשות הרבים וישראל הולכים ושבים מותר עדיין לא נכנס ברשו הגוי ואשפה וחלון ורקל אעפ שאין בו פירות הרי לא מרשות הרבים וחבית יין שם וגוי הנמצא שם אינו אסור ובית הפתוח לשם הרי הוא כפתוח

נתנסך והוא הנקרא סתם יינם אסור בהנא כמו יין שנתנס
ורבר זה מגוירות סופרים הוא והשותה מסתם יינם רביעי
מכין אותו סכת מרדות וכל יין שיגע בו הגוי הרי זה אסור
שמת נסך אותו שמחשבת הגוי לעז הא למדת שיון ישראל
שנגע בו הגוי רינו כסתם יינם שהוא אסור בהנייה
גוי שנגע ביין שלא בכונה וכן תינזק גוי שנגע ביין אסור
בשתייה ומותר בהנייה הלוקח עברי מן הגוי ומלו וסבלו
מיר אינן כנסכין ויין שנגעו בו מותר בשתייה ואעפ שעריו
לא נהגו ברתי ישראל ולא פסקה עו מפיהם בני השפחו
הגויות שגוללו ברשות ישראל ומלו ועריין לא שבלו הגדולו
אוסרין היין כשיגעו בו והקטנים אינן אוסרין • גר
תושב והוא שקיבל עליו שבע מצו כמו שבארנו יינו אסור
בשתייה ומותר בהנייה ומיחדרין אצלו יין ואין מפקדין
אצלו יין וכן כל גוי שאינו עובר עו כגון א הישמעלי יינן
אסור בשתייה ומותר בהנייה וכן הורו כל הגאונים אבל
עוברי עו סתם יינם אסור בהנייה כל
הקנין שב בענין זה שהיין אסור אם היה גוי שנאמר היין
בגללו עובר עו הרי הוא אסור בהנייה ואם אינו עובר עו
הרי הוא אסור בשתייה בלבד וכל מקום שנ גוי סתם הרי
זה עובר עו אין מתנסך לעז לא ינן שראוי להקריב
על גבי המזבח ומפני זה כשגורו על סתם יינם וגורו על כל
יין שיגע בו שיהיה אסור בהנייה לא גורו לא על היין
הראוי להתנסך לפיכך יין מבושל של ישראל שנגע בו הגוי
אינו אסור ומותר לשותו עס הגוי בכוס אחר אבל יין
מוזג ויין שהתחיל להחמיץ ואיפש שישתה אם נגע בו נאם
הורו גאונים המערב שאם נתערב ביין ישראל מעט רבש או
מעט שאור הואיל ואינו ראוי למזבח הרי הוא כמבושל או
כשכר ואינו מתנסך ומותר לשותו עס הגוי מאמתו
יאמר יין הגוים משרדוך וימשך היין אעפ שלא ירד לבור
לא עריין הוא בנת הרי זה אסור לפיכך אין דורכין
עס הנכרי בנת שמא יגע בידו וינסך ואפי היה כפות ואין
לוקחין ממנו נת רדוכה ואעפ שעריין היין מעורב עס
החרצין וזגין ולא ירד לבור נכרי שרדך היין ולא
נגע בו והרי ישראל עומד על גביו וישראל הוא שכנסו בחבי
הרי זה אסור בשתייה החומץ של גוים אסור בהנייה
מפני שגעשה יין נסך קודם שיחמיץ גוי שהיה דורס
ענבים בחבית אעפ שהיין צף על גבי ידיו אין חוששין
משום יין נסך היה אוכל מן הכלים והותיר כסאה וכסאתו
וורקן בנת אעפ שהיין מנתו על הענבי אין עושה יין נסך
החרצנים והזגין של גוים אסורים כל שנים עשר חדש
ולאחר שני עשר חדש כבר יבשו ולא נשארה בהן לחלוחי
ומותרין באכילה וכן שמרים של יין שיבשו לאחר שנים
עשר חדש מותרין שהרי לא נשארה בהן ריח יין והרי הן
כעפר וכאדם נודות הגוי וקנקניהן שהכניסו בהן הגוי
יינם אסור ליתן לתוכן יין ער שישנן שנים עשר חדש או
ער שיחודרן לאור ער שיתרפא הזפת שעליהן או שיחמו
או ער שיתן לתוכן מים שלשה ימים מעת לעת ומערה
המים ומחליף מים אחרים כל מעת לעת שלשה פעמים
בשלושת הימים בין שהיו הכלים שלהן בין שהיו של ישראל
ושאלו אותן והכניסו בהן יינם ואם נתן לתוכם יין קודם
שיטהר אותן הרי זה אסור בשתייה
ומותר ליתן לתוכן שכר או ציר או מוריים מיר ואין צריך
לכלום ומותר ליתן היין לתוכן אחר שנותן הציר או המורי
שיחליף עותן • הלוקח כלים חרשים שאינם מופתי
מן הגויים נתן לתוכן יין מיר ואינו חושש שמא נתנו בהן
יין נסך ואם היו מופתין מדיחין ואעפ שהן חרשי וכן כלי
שנתנו בו יין נסך ואין מכנסו לקוח כגון כלי שחושש בו
או המשפך וכיוצא בה משכשכו בסם ודיו וכן כוס של
חרש ששתה בו הגוי אסור לשותו בו פעם ראשונה ושני
ועליו מותר שכבר הלכו צחצחו היין שבו והוא שהיה
מצופה באדם שרדך שהייתרין עושיין • או שהיה מופתי
אבל של חרש צריך הרהר • כלי חרש חסועים
באדם שנשתמשו בהן ביין נסך אם היו לבנים או אדומים

או שחורי מותרין ואם היו ירוקין אסורין מפני שהן בולעין
ואם יש בהם מקום מגולה שלחרם בין לבנים בין ירוקין
אסורים מפני שהם בולעין
ויראה לי שאין הרבר לא בשכנסו בהם לקיום אבל לא
כנסו בהם לקיום מדיחין ומותרין ואפי הם של חרם גת
של אבן ושל עץ שרדך בהן הגוי או גת של אבן שופתה
הגוי אעפ שלא רדך בה מדיחין במי ובאפר ארבעה פעמי
ודורך בהן ואם היתה בהן לחלוחית מקדים האפר למים
ואם לאו מקדים המים • גת של אבן מופפת
שרדך בה הגוי או גת של עץ זפותה אעפ שלא רדך בה
צריך לקלוף את הזפת ואם ישנה שנים עשר חדש או נתן
בה מים שלשה ימים מעת לעת אינו צריך לקלוף לא תהו
הנת חסודה יתר מן הקנקנים לא נאמ יקלוף לא להתירה
מיר • גת של חרש אעפ שנקלף את הזפת אסור
לרדך בה מיר ער שיחם אותה באש ער שירפה הזפת
ואם ישנה שנים עשר חדש או נתן בה מים שלשה ימים
מותרת כמו שבארנו משמרת של יין של גוים
אם היתה של שער מדיחה ומשמר בה ואם הית של צמר
מדיחה במים ובאפר ארבעה פעמים ומניחה ער שתנגב
ומשמר בה ואם היתה של שש מישנה שנים עשר חדש
ואם יש בהן קשרים מתירן וכן כלי חלף והוצים
וכיוצא בהן מכפופות שדורכין בהן היין אם היו תפורין
בחבלים מדיחין ואם היו אחוזות זו בזו בסבך קשה מדיחין
באפר ובמים ארבעה פעמים ומנגבן ומשתמש בהן ואם
היו תפורות בפשתן מישנן שנים עשר חדש ואם יש בהן
קשרים מתירן • כלי הגת שרדך בהן הנכרי יין נסך
כיצ מטהרין אותן כרי שידרו בהן הישראלי הרפין והערשו
והלולבין מדיחין העקלין של נסרין ושל בצבוק מנגבין של
שיפה ושל גמי מישנן שני עשר חדש ואם רצה לטהרן מיר
מגעילן ברותחין או חולטן במי זתים או מניחן תחת צנור
שמימיו מקולחין או במעיין שמימיו רודפין שנים עשרה
שעות ואחר כך יותרו • בזמן שהיתה ארץ ישראל
כולה לישראל היו לוקחי היין מכל ארס מישראל ואין חוששו
לו ובחוצ לארץ לא היו לוקחין לא מארס שהחזק בכשרו
ובסן הוה אין לוקחין יין בכל מקום לא מארס שהחזק
בכשרו וכן הבשר והגבנה וחתיכת רג שאין בה סימן כמו
שבארנו המתארח אצל בעל הבית בכל מקום ובכל
זמן והביא לו יין או בשר או גבנה וחתיכת רג הרי זה
מותר ואינו צריך לשאול עליו אעפ שאינו מכירו לא יודע
שמוא יחודי בלבד ואם החזק שאינו כשר ולא מרדק
ברברי או אסור להתארח אצלו ואם עבר ונתארח אצלו
אינו אוכל בשר ולא שותה יין על פיו ער שיעיר לו ארס
כשר עליהם

פרק שנים עשר

כיצר היא הנגיעה שאסור בה הגוי היין הוא שנגע ביין
עצמו בין בידו בין בשאר איבריו שרדכן לנסך בהן
וישכשך אבל אם פשט ירו לחבית ותפסו את ידו קודם
שיוצאה ולא ינידה ופתחו החבית מלמטה ער שיצא היין
וירד למטה מידו לא נאסר היין • וכן אם אחז כלי
פתוח של יין ושכשכו אעפ שלא הגביה הכלי ולא נגע ביין
נאסר היין נפל כלי של יין והגביהו ויצק היין אעפ שלא
שיכשך נאסר אסור בא היין פתחו הגביה ולא שיכשך ולא
נגע מותר • נכרי שהיה אחוז הכלי בידקע וישראל
צק לתוכו יין היין מותר • ואם נרד הגוי וכלי נאסר
היין כלי סתום מותר לשלטלו הגוי ממקום למקום ואעפ
שהיין מתנרד שאין זה רדך הניסוך העביר נוד של יין
ממקום למקום ודא אחז פי הנוד בידו בין שהיה הנוד
מלא או חסר מותר ואעפ שהיין מתנרד העביר כלי חרש
פתוח מלא יין אסור שמא נגע בו ואם היה חסר מותר לא
אם כן שכשכו • גוי שנגע ביין ולא נתכוון לזו הרי
היין מותר בהנייה בלבד כיצ כגון שפפל על טר של יין
או שחושש ידו לחבית על מנת לזרז שכן ונמצאת יין

כל מאכלות האסורים ושהה כעט וחור ואכל כחרדל וכן
עד שהשלים סית בין בשוגג בין במזיד אם שהה מתחלה
ועד סוף כרי אכילת ג ביצים יצטרף הכל שהרי הוא חייב
מדת או מלקות או קרבן כמו שאכל סית בבת אחר ואם
שהה יתר מזה מתחלה ועד סוף אעפ שלא שהה ביניהן
אלא אכל כחרדל אחר כחרדל הואיל ולא השלים כוית לא
ביתר מכרי אכילת פרס אינן מצטרפין ופטור וכן השותה
רביעי של סתם יינם מעט מעט או שהמחה את החמץ בפס
או את החלב וגמאו מעט מעט או ששתה מן הדם מעט
מעט אם שהה מתחלה ועד סוף כרי שתי רביעי מצטרפי
ואם לאו אין מצטרפין כל האכלין האסורין אינו חייב
עליהן עד שיאכל אותן דרך הנא חוץ מבשר בחלב וכלאי
הכרם לפי שלא נאמר בהן אכילה לא הוצי אסור אכילתן
בלשון אחרת בלשון בשול ובלשו הקרש לאסור אותן ואפי
שלא בדרך הנייה כיצד הרי שהמחה את החלב
וגמעו כשהוא חם עד שנכוה גרונו ממנו או שאכל חלב חי
או שערב רברי מרים כגון ראש ולענ לתוך יין נסך או לתו
קדרה של נבלה ואכלן כשהן מרין או שאכל אוכל האסור
אחר שהסדית והכאיש ובטל מאוכל אדם הרי זה פשו ואם
ערב רבר מר בתוך קדרה של בשר בחלב או ביין כלאי
הפרס ואכלו חייב האוכל מאכל ממאכלות
האסורות דרך שחוק או כמתעסק אף על פי שלא נתכוון
לגוף האכילה הואיל ונהנה חייב כפי שמתכוון לעצמה של
אכילה והנייה הבאה לו לאדם בעל כרחו באיסור מכל
האסורים אם נתכוון אסור ואם לא נתכוון מותר
האוכל מאכל אסור לתאבון או מפני הרעב חייב ואם היה
ועה במדבר ואין לו מה יאכל אלא רבר איסור הרי זה
מותר מפני סכנת נפשות עוברת שהרוחה מאכל
אסור כגון בשר קרש או בשר חזיר כאכילין אותה מן
המקום אם נתיישרה רעתה מוטב ואם לאו מאכילין אותה
פחות מכשיעור ואם לא נתיישר רעתה מאכילין אותה עד
שתתיישר רעתה וכן החולה שהריח רבר שיש בו חומץ
וכיוצא בו מרברים שמערערין את הנפש דינו כעוברת
מי שאחוז בולמוס מאכילין אותו רברים האסורי מיר עד
שיאורו עיניו ואין מחזירין על רבר המותר לא משהדין
בנמצא ומאכילין אותו הקל הקל תחלה אם האירו עיניו
דיו ואם לאו מאכילין אותו החמור כיצד היו לפניו
טבל ונבילה מאכילין אותו נבלה תחלה שהטבל במיתה
נבלה וספיקו שביעי מאכילין אותו ספיקו שביעי שאסורין
מרבנו סופרין כמו שיתבאר בהלכו שמיטה טבל ושביעי
מאכילין אותו שביעית טבל ותרומה אם אי אפשר לתקן
הטבל מאכילין אותו טבל שאינו קרוש כתרומה וכן כל
כיוצא בזה כבר ביארנו שאין איסור חל על איסור
לא אם היו שני האיסורין באין כאחת או שהיה איסור
מסיף או איסור כולל לפיכך יש אוכל סית אחר ולוקה
עליו חמש מלקיות והוא שהתרו בו בחמשה אסורין
שתקבצו בו כיצד כגון סמא שאכל כוית חלב
שנתב מן המוקדשים ביום הכפורים לוקה משום אוכל
חלב ומשום אוכל נותר ומשום אוכל ביום הכפורים ומשום
סמא שאכל קרש ומשום שנהנה מן הקרש ומעל
ולמה חל כאן איסור על איסור שבהמה זו היה חלבה אסו
כאכילה ומותר בהנייה הקרישה נאסר חלבה בהנייה
ומתוך שנסף בו איסור הנייה נוסף עליו איסור קרשים
ועדיין היה חלב זה מותר לגבוה ואסור להרוש נעשה
נותר מתוך שנוסף בו איסור לגבוה נאסר להרוש והאוכ
הזה היה מותר בבשר הבהמה ואסו בחלבה נסמא נאסר
אף בבשרה נוסף לו איסור על החלב בא יום הכפורים
כלל כל האוכלין ומתוך שנאסר אף בחולין נוסף איסורו
לחלב זה וכן כל כיוצא בזה

פרק חמשה עשר

דבר אסור שנתערב ברבר מותר מן בשאינו מינו בנתנו
טעמים מן מינו שאי אפשר לעמוד על טעמו ובטל בר

כיצד חלב הכליות שנפל לתוך הגרוסין ונכחו
הכל טועמן את הגרוסין אם לא נמצא בהן טעם חלב
הרי זה מותרין ואם נמצא בהם טעם חלב והיה כחמץ
הרי זה אסורין מן התורה נמצא בהן טעמו ולא היה בהן
ממסו הרי זה אסורין כרבני סופרים כיצד הוא
ממסו כגון שהיה מן החלב כוית בכל שלש ביצים מן
התערובת אם אכל מן הגרוסין האו כשלש ביצים הואיל
ויש בהן כוית מן החלב לוקה שהרי טעם האיסור וכמסו
קיים אבל פחות משלש ביצים ככין אותו מכת מדרות
מדרביהם וכן אם לא היה בתערובת כוית בכל
שלש ביצים אעפ שיש בהן טעם חלב ואכל כל הקרירה
אינו לוקה לא מכת מדרות נפל חלב כליות
לחלב האיה ונמוח הכל אם היה חלב האיה כשנים בסלב
הכליות הרי זה מותר מן התורה אפילו חתיכת נבלה
שנתערבה בשתי חתיכות של שחוטת הכל כותר מן התור
אבל מרבני סופרים הכל אסור עד שיאבר רבר האסור
מיעוצם מיעושו ולא יהיה רבר חשוב שיעור עומדת כמו
שיתבאר ובכמה יתערב רבר האסו ויאבר ביצים מיעושו
כשיעור שנתנו בו חכמים יש רבר ששיעורו בששים ויש
שיעורו במאה ויש ששיעורו במאתים נמצאת לכר
שכל איסורי שבתורה בין איסורי מלקות בין איסורי כרת
בין איסורי הנייה שנתערבו במאכל הכותר בין בשאינו
מינו בנותן טעם מין במינו שאי אפשר לעמוד על הטעם
שיעורו בששים או במאה או במאתי חוץ כיון נסך מפני
חומרת עו וחוז כשב שהרי איפשר לתקנו ומפני זה אסור
במינן בכל שהן ושלא במינו בנותן טעם כשא כל האיסורין
כיצד טיפת יין נסך שנפלו עליה ככה חביות של יין הכל
אסור כמו שיתבאר וכן כוס של יין טבל שנתערב בה בית
הכל טבל עד שיפריש תרומות ומיעשרו הראויין לתערוב
כמו שיתבאר במקומו פירות שביעית אעפ שאם
נתערבו במינו בכל שהוא ושלא במינו בנותן טעם אינן
בכלל איסורי תורה שאין אותה התערובת אסורה לא הני
לאכול כל התערובת בקרושת שביעית כמו שיתבאר
במקומו חמץ בפסח אעפ שהוא מאיסורי תורה
אינו בכללותו או לפי שאין התערובת אסורה לעולם שהרי
לאחר הפסח תהיה כל התערובת מותרת כמו שבארנו
לפיכך אסור בכל שהוא בין במינו בין שלא במינו והוא
הדין לתבואה חרשה שנתערבה בישנה כלפני העומר
אוסרת בכל שהוא שהרי יש לה מתירין של אחר העומר
יותר הכל וכן כל רבר שיש לו מתירין ואפילו היה
איסורו מדרביהם כגון איסור טוקעה ונולד ביום טוב לא
נתנו בו חכמים שיעור לא אפילו אדר בכמה אפים אינו
בטל שהרי יש לו דרך שיותר בה כגון הקדש וכקשר שני
וכיוצא בהן אבל הערלה וכלאי הכרם וחלב ודם וכיוצא
בהן וכן תרומות נתנו חכמי בהן שיעור שאין בהן דרך
התר לכל אדם יראה לי שאפי רבר שיש לו מתירין
אם נתערב בשאינו מינו ולא נתן טעם כומר לא יהיה זה
שיש לו מתירין חמור כטבל שהרי איפשר לתקנו ואעפכ
שלא במינו בנותן טעם כמו שבארנו ולא תתפה על חמץ
בפסח שהתורה אכרה כל כחמץ לא תאכלו לפיכ החמירו
בו כמו שבארנו ולא הן השיעורין שנתנו חכמים
התרומה ותרומת מעשר וההלה והבכורים עולין באחד
ומאה וצריך להרים מצטרפין זה עם זה וכן פרוסה של
לחם קפנים לתוך פרוסת של חולין עולין באחד ומאה
כיצד סאה קכה באחד כלאו סאה מכולם
שנפלה לכמה סאה קכה של חולין ונתערב הכל כרים מן
הכל סאה אחת כגון סאה שנפלה והשאר מותר לכל אדם
נפלה לפחות מסאה עשה הכל כרומע הערלה
וכלאי הכרם עולין באחד ומאתים ומצטרפין זה עם זה
ואינו צריך להרים כיצד רביעית של יין ערלה או כלאי
הדם או שהיתה הרביעית מצטרפת משניהם שנפלה לתו
מאתים רביעיות של יין הכל מותר ואינו צריך להרים
נפלה לפחות מסאתים הכל אסור בהנייה

לגוי שול אתה עו ואני מעות אתה יין ואני פירות שהרי
רוצה בקיומן כדי שישראל כנגדן
גר וגוי שירשו את אביהן גוי יוכל לומר לו שול אתה עו
ואני מעות אתה יין ואני שמן קל הוא שהקלו בירושלם
הגר כדי שלא יחזור לסיאורו ואם משבאו לרשות הגר
אסור ישראל שמכר יינו לגוי פסק עד שלא מרד
לו רמיו מותרין שמשפסק סמכה רעתו ומשמשך קנה ויין
נסך אינו נעשה עד שיגע בו נמצא בשעת מכירה היה
מותר מרד לו עד שלא פסק הרמים רמיו אסורים שהרי
לא סמכה רעתו אעפ שמשך ונמצא כשנגע עדין לא
סמכה רעתו ליקח ונאסר היין בנגיעתו והרי זה כמכר
סתם יינם • ברא בשמדר הישראלי לכליו אבל אם
מרד לכלי הגוי או לכלי ישראל שביד הגוי צריך ליקח את
הרמים ואחר כך ימרוד ואם מרד ולא לקח רמים אעפ
שפסק רמיו אסורים שמשניגע לכלי נאסר כסתם יינם
הנותן דינר לחנוני גוי ואמר לפועלו הגוי לך ושתה ואכל
מן החנוני ואני מחשב לו הרי זה חושש שמא ישתה יין
שזה כמי שקנה לו יין נסך והשקהו וכנגד זה בשביעית
אסור כנון שנתן דינר לחנוני ישראל עם הארץ ואם לפועלו
הישראלי לך ואכל ואני מחשב לו ואם אכל הפועל דבר
שאינו מעושר אסור אבל אם אמר להם אכלו
ושתו ברנר זה או שאמר להם אכלו ושתו עליו מן החנוני
ואני פורע אעפ שנשתעבר הואיל ולא נתייחד שעבודו
הרי זה מותר ואינו חושש לא משום יין נסך ולא משום
שביעית לא משום מעשר מלך שהיה מחלק
יינו לעם ולוקח מהן רמיו כפי מה שירצה א יאמר ארם
לגוי הא לך מאתים זו והכנס תחתי באוצר המלך כדי
שיקח הגוי היי שכתבו בשם ישראל ויתן הגוי הרמיו למלך
אבל אומר לו הא לך מאתים זו ומלטני מן האוצר
גוי שנגע ביינו של ישראל לאונסו מותר למכור אותו יין
לאותו הגוי שאסרו לברו שכיון שנתכוון זה הגוי להוויקו
ולאסור יינו הרי זה כמי ששברו או שרפו שחייב לשלם
ונמצאו הרמים שלוקח ממנו רמי ההזק לא רמי המכורה

פרק ארבעה עשר

כל איסורי מאכלות שבתורה שיעורן בכזית בינוני בין
למלקות בין לכרת בין למיתה בידי שמים וכבר בארנו
שכל המחוייב כרת או מיתה בידי שמים על מאכל לוקח
ושיעור זה עם כל השיעורין הלכה למשה מסיני הם ואסו
מן התורה לאכול כל שהוא מרבר האסור אבל אינו לוקח
לא על כזית ואם אכל כל שהוא פחות מכשעו מכין אותו
מכת מדרות כזית שאמרנו חוץ משל בין השני
אבל מה של בין החינכים מצטרף למה שבלע שהרי נהנה
גרוננו בכזית אפי' אכל כחצי זית והקיא וחוד ואכל אותו
חצי זית ועצמו שהקיא חייב שאין החיוב לא על הנאת
הגרונן בכזית מרבר האסור כזית חלב או נבלה או
פגול או נותר וכיוצא בהן שהניחו בחמה ונתמעט האוכל
פטור חזר והניחו בגשמי ונתפח חייבי עליו כרת או קלקו
היה פחות מכזית מכתחלה ונתפח ועמד על כזית אסור
ואין לוקין עליו כבר ביארנו שכל איסורין שבתורה
אין מצטרפין זה עם זה לכזית חוץ מבשר נבלה עסבש
שריפה ואסורי נזיר שיתבאר במקומן וחמשה מיני
תבואה וקמחין שלהן והבציקות שלהן חל מצטרפין
לכזית בין לאיסור חמץ בפסח בין לאסור חרש לפני העומ
בין לאסורי מעשר שני ותרומות יד ה' לוי שכל
החייב בתרומה ומעשרות מצטרף לכזית בטבט מפני
שהוא שם אחד הא למהוזה רומה לנבלת השור ונבלת
השה ונבלת הצבי שהן מצטרפין לכזית כמו שבארנו
האוכל אכילה גדולה מרבר אסו אין מחוייבין אותו קלקו
או כרת על כל כזית וכזית לא חיוב אחד לכל האכילה
ואם היו העדי מתרין בו בשעת אכילה על כל כזית לכזית
חייב על כל התראה והתראה ואעפ שהיא אכילה אחת
לא הפסיק האוכל כשתראה או כהדרל מאחד

לרשות הרבים חצר החלוקה בפסיפס וגוי בצד
זה וישראל בצד אחר וכן שני גגין שהיה נג ישראל למעלה
וגג המזלמטה או שהיו זה בצד זה ויש ביניהן פסיפס
אעפ שיר הגוי מנעת לחלק ישראל אינו חושש משום יין
נסך ולא משום טהרות מותר לישראל להפקיד
יינו בכלי סתום ביד גוים והוא שיהיה לו בו שני סימנין
וזה הוא הנקרא חותם בתוך חותם כיצר סתם החבית
בכלי שאינו מהורק כדרך שסותמין כל ארס ושח בשיט
הרי זה חותם אחר היה כלי מהורק ושח עליו מלמעל הרי
זה חותם בתוך חותם וכן אם צר פי הנור הרי
זה חותם אחר הפך פי הנור לתוכו וצר עליו הרי זה חותם
בתוך חותם וכן כל שגוי שמשנה מרברים שאין דרך כל
ארס הרי זה חותם אחר והטיחה או הקשירה חותם שני
ואם הפקיד ביד גוי בחותם אחר הרי זה אסור בשתייה
וכותר בהנייה והוא שייחד לו קרן זוית יין מבושל
והשכר או יין שעברו עם דברים אחרים כגון דבש ושמן
וכן החומץ והגבינה והחלב וכל שאסרו מרברי סופרים
שהפקידו ביד גוי אינו צריך שני חותמות לא חותם אחד
בלבד דיו אבל היין והבשר וחתוכת רג שאין בה סימן
שהפקידו ביד גוי צריכין שני חותמות יראה לי שכל מקום
שאמרנו בענין זה ביין שלנו שהוא אסור בשתייה ומותר
בהנייה מפני צד נגיעה שנגע בו הגוי כשהיה הגוי עובר
עו אבל אם היה אסור בגלל גוי שאינו עובר עו כגון
ישמעאלי שנגע ביין שלנו שלא בכוונה או שטפח על פי
החבית הרי זה מותר בשתייה וכן כל כיוצא בזה
אבל המפקיד יין ביד גר תושב או ששלחו עמו והפליג או
שהניח ביתו פתוח בחצר גר תושב הרי זה אסור בשתייה
שכל חשש של חלוק חיוף יראה לי שכל הגוים שוים בו
הואיל ונגעשה היין ברשות נאסר בשתייה על כל פנים ו
יש דברים שאין בהם איסור ניסוך כלל ואסרו
אותם חכמים כדרך להרחיק מן הניסוך ואו הן לא יסוג
הגוי המים לתוך היין שביד ישראל שמא יבוא לצוק היין
לתוך המים ולא יוליך הגוי ענבים לנת שמא יבוא לדרוך
או ליגע ולא יסייע לישראל בשעה שמרוק מכלי לכלי שמא
יניח הכלי ביד הגוי ונמצא היין בא מסחו ואם סייע או
כזו המים או הביא ענבים מותר וכן מותר שירח
הגוי בחבית של יין שלט
וכותר לישראל להריח בחבית של יין נסך ואין
בו שם איסור שאין הריח כלום לפי שאין בו שם
כבר ביארנו שכל דבר שהוא אסור בהנייה אם עבר ומכרו
רמיו מותרין חוץ מעו ומשמשו ותקדושת שלה ויין שנתנס
לה והחמירו חכמים בסתם יינם להיות רמיו אסורין כרמי
יין שנתנסך לעו לפיכך ששכר את ישראל לעשות
עכו ביין שכרו אסור וכן השוכר את החמור להביא עליו
יין או ששכר ספינה להביא בה יין שכרן אסור אם מעות
נתנו לו יוליכן לים המלח ואם נתנו לו בשכרו כסות
או כלים או פירות הרי זה ישרוף אותן ויקבור האפר כדי
שלא להנות בו שכר לגוי חמוד לרכוב עליו והניח
עליו לונק של יין שכרו מותר שכרו לשכר כדי יין נסך
שכרו מותר ותבוא עליו ברכה מפני שסמעט בתפלה
השוכר את הפועל ואם לו העבד לו מאה חביות של שכר
במאה פרושות ונמצא אחת מהן יין שכרו סלו אסור
אמר לו העבד לי חבית בפרושה חבית בפרושה והעבד
ונמצא ביניהן חביות של יין שכר חביות של יין אסור
ושאר שכר מותר אומני ישראל ששלח להם גוי חביות
של יין בשכרן מותר ובלבד שאמרנו לו תן לנו את רמיה
ואם משכנסה לרשותן אסור ישראל שהיה נושה בגוי
מנה הלך הגוי ומכר עו ויין נסך והביא לו רמיהן הרי זה
מותר ואם אמר לו קודם שימכור המתן לי עד שאמכר
עו או יין נסך שיש לי ואביא לך אף על פי שהוא סתם
יינו ומכר והביא לו חרי זה אסור מפני שהישראלני רוצה
בקיומו כדי שיפרע ממנו חובו
וכן גר וגוי שהיו שותפין וכאו לחלק אינו חגר יוכל לומר

בזה יראה לי שכל רבר שהוא חשוב אצל בני
מקום כן המקום כגון אגוז פירד ורמוני כדן בארץ ישראל
באותן הומני שהוא איסור בכל שהוא לפי חשיבותו באותו
מקום ובאותו זמן ולא הזכירו לו אלא לפי שהן אוסרין כל
שהן בכל מקום והוא הדין לכל כיוצא בהן בשאר מקומות
ורבר ברור הוא שכל איסורין האו מדבריהם נפל
רמון אחד מן התערובת הזאת לשני רמוני אחרו רמוני
כדן ונפל מן השלשה רמון אחד לרמונים אחרים הרי או
האחרים מותרו שהרי הרמון של תערובת הראשון בטל
ברוב ואם נפל מן התערובת הראשונה רמון לאף כולן
איסורין לא נאמר בטל ברוב אלא להתיר ספק ספיקון שאם
יפול מן התערובת השנייה למקום אחר אינו אוסר וכן כל
היוצא בזה נתפצעו אגוזים אילו שנאסרו כולן
מפני אגוז ערלה שביניהן או נתפרדו הרמונים ונתפתחו
החביו ונתחתכו הדילועין ונתפרדו הככרו אחר שנאסרו
הרי לא יעלו באחד ומאתים והוא הדין לחתיכת נבלה
שנרובה בכלל החתיכות ונעשה הכל כמוח שהיא עולה
בששים ואסיר לפצע האגוזים ולפרד הרמונים
ולפתוח החביות אחר שנאסרו כדי שיעלו באחד ומאתים
שאין מבטלין אסור לתחלה ואם עשה כן קונסין אותו
ואוסרין עליו כמו שבארנו שאור של כלאי
הכרם ושל תרומה שנפלו לתוך העיסה לא בזה כדי לחמץ
ולא בזה כדי לחמץ ובשניה כשיצטרפו יש בהם כדי לחמץ
וזאת עיסה אסורה לישראל ומותרת לכהנים וכן תבלין של
תרומה ושל כלאי הכרם שנפלו לתוך הקדרה ולא באחד מהן
כדי לתבל ובשניה כדי לתבל אותה קדרה אסורה לישראל
שהרי רבר האסור להם תבלה ומותרת לכהנים
תבלין שהם שנים או שלשה שמות כמין אחד או שלשה
כמין שנים אחר מצטרפין לתבל ולאסור וכן לחמץ כיצד
שאור של חטין ושאר של שעורים הואיל ושם שאור אחד
הוא אינן כמין ושאינו כינו אלא הרי הן כמין אחד ומצטרף
לשער כהן כדי לחמץ בעיסה של חטין אם היה טעם שניה
טעם חטין או כדי לחמץ בעיסה של שעורים אם היה טעם
שניהם טעם שעורים
שלשה שמות כמין אחד כיצד כגון כרפס של נהרות וכרפס
של אפר וכרפס של גנה אעפ שכל אחד מהן שם בפני
עיסה הואיל והם מין אחד מצטרפין לתבל עיסה
בתמימת שפול לתוכה שאור של תרומה או שאור של כלאי
הכרם וכן קדרה מרובלת שנפלו לתוכה תבלין של תרומה
או של ערלה ושל כלאי הכרם אם יש בשאור כדי לחמץ
אילו היתה העיסה מנה ובתבלין כדי לתבל הקדרה או
היתה תפילה הרי הכל אסור ואם אין בהם כדי לתבל
ולחמץ יעלו בשיעורן תרומה באחד ומאה וערלה וכלאי
הכרם באחד ומאתים
התרומה מעלה את הערלה ואת כלאי הכרם כיצד סאה
תקומה שנפלה לתשעה ותשעים חולין ואחר כך נפל לכל
חצי סאה של ערלה או של כלאי הכרם אין כגון איסור
ערלה ולא איסור כלאי הכרם שהרי עלה באחד ומאתים
ואעפ שמקצת המאתים תרומה וכן הערלה
וכלאי הכרם מעלין את התרומה כיצד מאה סאה של
ערלה או של כלאי הכרם שנפלו לתוך עשרה אף של חולין
עשת כה התערובת עשרים אף ומאה ואחר כך נפל לכל
מאתים סאה ומאה של תרומה הרי הכל מותר ותעלה
התרומה באחד ומאה ואעפ שמקצת המאה המעלין
אותה ערלה או כלאי הכרם וכן הערלה מעלה
את כלאי הכרם וכלאי הכרם את הערלה וכלאי הכרם את
כלאי הכרם והערלה את הערלה כיצד מאתים סאה של
ערלה או של כלאי הכרם שנפלו לארבעים אף חולין ואין
נפול לכל מאתים סאה ומאה של ערלה או של כלאי
הכרם הכל מותר שאין שבטל האיסור שנפל תחלה נעשה
הכל כחולין המותרין כגון שצבעו בקליפי ערלה
ישראל נתערב בכחלים יעלה באחד ומאתים וכן תבשיל
שכשלו בקליפי ערלה ונת שאפאה בקליפי ערלה או

בכלאי הכרם ושרף התבשיל והכין שהרי זהו נהנה
בהן נתערבו באחרים יעלו באחד ומאתים וכן כדן שאר
בו מלא הסיט שצבעו בערלה ואין יוצא אף זה חתום
באחד ומאתים נתערבו ככני ערלה בסכני הכרם וכן
באחד ומאתים מי צבע בכני צבע יבטל ברוב
שהסיקו בקליפי ערלה ובכלאי הכרם בין הרי עין ישראל
ואחר כך יחס אותו בעצי התר ואם בשל בו קדושתו
בין פת בין תבשיל הרי זה אסור בהנחה ויש שכתבו
איסור בפת או בתבשיל גרף את כל האש ואחר כך יבטל
או אזהרה בחיובו של תנור הרי זה מותר שהרי עצי האסור
הלכותין קערות וכוסות וקדרות ועלוהות שיש
היוצר בקליפי ערלה הרי זה אסורין בהנאה שררי רבר
ואסור בהנאה עשה אותן חרש
פת שבטלה על גבי גחלים של עצי ערלה
מותרת כיון שנעשו גחלים הלך איסורן אעפ שהן בוערו
קדרה שבטל אותה בקליפי ערלה או בכלאי הכרם ובעצי
התר הרי התבשיל אסור ואעפ שזו זה גחלים שבטלה
שנתבטלה פחת עצי איסור ערלה לא באו עצי התר
ונמצא מקצת התבשיל בעצי התר ובקדרה באיסור
נטיעה של ערלה שנתערבה בנטיעות וכן ערומה של כלאי
הכרם בערומה הרי זה לוקט לתהלה מן הכל ואם היתה
נטיעה במאתים נטיעות וערומה במאתים ערומה הרי זה
הנלקט מותר ואם היו בנטיעה מזה כל הנלקט אסור ולמה
התירו לו ללקוט לתהלה והיה כן הדין שאוסרין לו הכל
ער שיטרח ויוציא הנטיעה והערומה האסורה שדרבה
חוקה שאין אדם אוסר מרבו בנטיעה אחת ולא היה ידוע
היה כיוציאה המעמיד גבינה בשרף פני ערלה וכן
בקיבת תקרובת עץ או בחומץ יין של גוים הרי זה אסור
בהנחה אעפ שהוא מין בשאינו מינו ואעפ שהיה כל האש
שהרי הרבר האסור הוא הנכר והוא ישעשה אומה נכונה
הערלה וכלאי הכרם דין הפירות שבהם
והמשקין שלהן יקברו מפני שאי אפשר לטהרם
יין שנתנכף לעץ שנתערב עם היין הרי זה אסור
כחצי בכל שהוא כמה שאברנו ברא בשורק היין הרי זה
על מנה של יין נכד אבל אם ידה יין נכד כנפול לתוך
לתוך הבור של יין אפילו ערה כל היום מולו ראשון המותר
בשל ערה מן החבית בין שערה מן המותר לאכילת
האסור לכות הכל אסור מפני שהיכוד הותר מפני החבית
גדול נתערב בתם יינם בין הרי זה אסור כגון יינם
בשתייה ויספד מולו לגוים ויורק דמי היין האסור יינם
ומשליכו לים המלח ויהנה בשאר חביות וכן אם נתערב
חבית של יין נכד בין החביות הכל אסור בשתייה וכן
בהנחה ויוליד דמי אותה חבית לים המלח כשיסבור הכל
לגוי וכן בחבית של סתם יינם
מים שנתערבו ביין או יין במים בנותן טעם קפני שהן כיון
בשאינו מינו ברא בשנפל המשקה המותר לתוך המשקה
האסור אבל אם נפל המשקה האסור לתוך המשקה
המותר ראשון ראשון בכל והוא שורק מצלצל לתוך שהיה
כריק ויורד מעט מעט והואך יהיו המים אסורים כיון
יזהו נעברין או תקרובת עץ בור של יין שנפל
לחוכו קיתון שלמים תחלה ואחר כך נפל לתוכו יין נכד
הואין את יין ההתר כלו אינו והמים שנפלו משערין בין
עם יין נכד אם ראויין לבטל טעם אותו יין נכד הרי זה
רביע עליו ומבטלין אותו ויהיה הכל מותר יין נכד
שנפל על הענבים דחם והן מותרות באכילה ואם היה
מבוקעות בין שהן היין ישן בין שהן חדש אם נתן טעם
בעיני הרי אלו אסורות בהנחה והם למי שיש להם חמור
באכילה נפל על גבי תאנים הרי זה אסור
מגני שהיין פירם בטעם התאני יין נכד שנפל על התאנים
הרי זה אסור באכילה ומותרות בהנחה ולא יבטל יינם
שלא יחזור ויספד לישראל אלא כחצי עינו שיהיו יינם
ועושה כן פת ומוסדה גוים שלא יבטל יינם ויהיה
יקחנה או ישרא כל הרי זה אסור פת גוים אסור

ניו לטעום משערין אותו בשיעורו בשישם או בהאיה או
 במאתים עכבר שנפל לשכר או לחמץ משערין
 אותו בששים שאנו חושטין שמא טעמו בשכר ובחומץ
 משבית אבל אם נפל ליון או לשמן או לרביש מותר ואפי
 נתן טעם מפני שטעמו פוגם שכל אלו צריכים להיות
 מבושמים וזה מסריחין ומפכיר טעמן גרי שנלא
 בחלבו אסו לאכו אפי מקצה אונו שהחלב נבלע באיבריו
 והוא משביתו ונתן בו טעם לפיכך אם היה כחוש ולא
 היה בו חלב כליות ולא קרב לא מעט כאחד משו קולף
 ואוכל עד שמגיע לחלב וכן ירך שצלאה בגיד
 הנשה שבה קולף ואוכל עד שהוא מגיע לגיד ומשלים וכן
 בהמה שצלאה שלימה ולא הסיר לא חושין ולא קרומות
 האסורות קולף ואוכל וכוון שגיע לרבר אכור חותכו
 ומשליכו שאין בגידים בנותן טעם כדי לשער בהן אין
 צולין בשר שחוסה עם בשר נבלה או בהמה טמא בתנור
 אחר ואעפ שאין נוגעין זה בזה ואם צלאן הרי זה כותר
 ואפי היתה האסורה שמנה הרבה והמותרת הוה עתרת
 אינו אכור ואין אכור לא טעמו של אכור בשר
 נבלה כליו שנבלל עמו בשר שחוסה הרי זה נאסר מפני
 שתמצית הנבילה נבלעת בנוף בשר השחוסה ואי אפשר
 לעמוד כאן לא על הטעם ולא על השיעור וכן בשר
 דג טמא מליח שנבלל עמו דג תפל מהוד נאסר מפני ציח
 אבל אם היה המליח טהור והתפל דג טמא לא נאסר
 המליח שהתפל בולע מן המליח דג טמא שכבשו עם דג
 טהור הכל אסו לא אם כן היה הטמא אחר ממאתי מן הטמו

פרק ששה עשר

כל השיעורים האו שנתנו חכמים לרבר האסור שנתערב
 במינו הכותר בשלא היה הרבר האסור מחמץ או מתבל
 או רבר חשוב שהוא עומר כמות שהו ולא נתערב ונרבע
 ברבר הבית אבל אם היה מחמץ או מתבל או רבר חשוב
 אסור בכל שהוא כיצר שאר של חטין של תרומה
 שנפל לתוך עיסת חיטין של חולין ויש בו כדי לחמץ הרי
 העיסה כולה כרומע וכן תבלין של תרומה שנפלו לקדרה
 חולין ויש בהן כדי לתבל והן ממין החולין הכל כרומע
 ואעפ שהשאר או התבלין אחר כאף וכן שאר של כלאי
 הכרם לתוך העיסה או תבלין של ערלה לתו הקדרה הכל
 אסור בהנייה רבר חשוב שהוא אסור במינו בכל שהוא
 שבעה דברי ואלו הן אגוזי כרדך ורמוני ברו וחיבות סתובו
 וחליות תרדן וקלס כרוב ודלעת יונת וכמרות של בעל
 הבית כיצר רבין אחר מרמוני ברו שהיה ערלה
 ונתערב בככה אפים רמוני הכל אסור בהנייה וכן הבית
 סתום של יין ערלה או שלכלאי הכרם שנתער בככה אפי
 חיבות סתובו הכל אסורין בהנייה וכן שאר השבעה דברי
 וכן התיכה של נבלה או של בשר בהמה או חיה או עוף או
 דג המבאין שנתערבה בככה אפים התיכות הכל אסור
 עד שיגביה אותה התיכה ואחר כך ישער השאר בששים
 שאם לא הגביה הרי הרבר האסור עומר ולא נשתנה
 והחתימה חשובה אצלו שהרי מתכסר בה לפני האורחין
 והוא הדין בחתיכה של בשר בהלב או של
 חולין שנשחט בעורה שהרי הן אסורין כרבריהן בהנייה
 כמו שיתבאר בהלכו שחוסה אסורין בכל שהן עד שיגביה
 אותן וכן גיד בנשה שנתבשל עם הגידין או עם הבשר
 בזמן שמכירו כנביהו והשאר כותר שאין בנייה בנותן
 טעם ואם אינו מכירו הכל אכור מפני שהוא ברוי בפני
 עצמו הרי הוא חשוב ואסור בכל שהוא וכן כל
 בעלי חיים חשובים הן ואינם בטלין לפיכך שור הנסקה
 שנתערב באלף שוורי וענלה ערופה באף עגלות או צפור
 מצודע השחוסה באף צפרים או פטר חבור באף חבורים
 כולן אסורין בהנייה אבל שאר הדברים אעפ שרדכן לאנו
 הרי אילו עולין בשעורן כיצר אגודה של יד
 מלאי המס שנתערבה במאתים אגורות או אגרות
 עולה שנתערב במאתים אגרות הכל מותר וכן כל כותנה

ולמה צריך להרים התרומה ולא ירים ערלה וכלאי הכרם
 שהתרומה מסון כהנים לפיכך כל תרומה שאין הכהנים
 כקפדין עליה כגון תרומת הכליסין והחרובין ושעורין
 שבארום אינו צריך להרי ולמה כפלו שיעור ערלה וכלאי
 הכרם מפני שהן אסורין בהנייה ולמה כמכו על שיעור
 מאה בתרומות שהרי תרומת כעשר אחר ממאה ומקדש
 הכלי שג את מקדשו ממנו אמרו חכמי רבר שאתה כריס
 ממנו אם חזר לתוכו מקדשו שאר איסורין שבתורה
 כולן כגון בשש שקצים ורמשים וחלב ודם וכיוצא בהן
 שיעורין בששים כיצר כזית חלב כליות שנפל לתוך
 ששים כזית מחלב האיה הכל מותר נפל לפחות מששים
 הכל אסור וכן אם נפל כשעורה חלב צרי שיהיה עם ככו
 ששים שעורה וכן בשאר איסורין וכן שוכן על
 גיד הנשה שנפל לקדרה של בשר משערין אותו בששים
 ואין שימן הגיד מן הכנין ואעפ ששומן גיד הנש מדבריה
 כמו שבארנו הואיל וגיד הנשה בריה בפני עצמה החמירו
 בו כאיסורי תורה והגיד עצמו אין משערין בו ואינו אסו
 שאין בגידים בנותן טעם אבל כחל ענתבשל
 עם הבשר בששים וכחל כן הכנין הואיל והכחל כרבריה
 כמו שבארנו הקלו בשיעורו ביצה שנמצא בה
 אפרוח שנשלקה עם ביצים המותרות אם היתה עם ששים
 ואחת והיא הרי הן מותרות היתה עם ששים בלבר נאסרו
 הכל מפני שהיא בריה בפני עצמה עשו הבר בה והוסיפו
 בשיעורה אבל ביצת עוף טמא שנשלקה עם ביצי
 עוף טהור לא אסרה אותם ואם טרף או עם או או
 שנתעכבה ביצת עוף טמא או ביצת טרפה עם ביצים
 אחרים שיעורן בששים ומנן סמכו חכמים על
 שיעור ששים שהרי המורס מאיל נזיר והיא רזוע אחר
 כששים משאר האיל והיא מתבשלת עמו ואינה אסורת
 אותו שנולקה הכהן את הורוע בשלה מן האיל
 בין במינו ורבר אחר שנתערבו כגון קדרה שהיה בה חלב
 אליה וגירסין ונפל לתוכה חלב הכליו ונמחה הכל ונעשה
 גוף אחר רואין את חלב האליה ואת הגירסין כאלו הן גוף
 אחר ומשערין חלב הכליות בגירסין ובאליה אם היה אחר
 משו מותר שהרי אי אפשר כאן לעבור על הטעם והוא
 הדין לתרומות שנתערבו לשערן במאה וכלאי הכרם או
 ערלה לשער אותן במאתים כשמשערין בכל האיסורין
 בין בששים בין בכמה בין במאתי משערי במרק ובתבלי
 ובכל שיש בקדרה ובמה שבלעה קדרה מאחר שנפל האיסו
 לפי אכורין הרעת שהרי אי אפשר לעבור על מה שבלעה
 בעצמים אסור לבטל איסורין של תורה לכתחלה ואם
 בכל הרי זה מותר ואעפ קנסו איתו חכמים ואסרו הכל
 ויראה לו שכיון שהוא קנס אין אסורין תערובת זו לא על
 זה העובר שבטל האסור אבל לאחרים הכל מותר
 כיצר הרי שנפלה סאה של ערלה לתוך מאה
 סאה שהרי נאסר הכל לא יביא מאה סאה אחרת ויצרף
 כדי שתעלה באחד ובמאתים ואם עבר ועשה כן הכל כות
 אבל באיסורין של רבר עם מבטלין האלכו לכתחלה כיצר
 חלב שנפל לקדרה שיש בה בשר עוף ונתן טעם בקדרה
 מרבה עליו בשר עוף אחר עד שיבטל הטעם וכן כל כיוצ
 בזה כפר בארנו שאם נתן רבר האכו טעמו ברבר הכות
 נאסר הכל ברא בששהביחו אבל אם פגם זה האסור
 לבותר והפכיר טעמו הרי זה מותר והוא שיהיה פוגם
 מתחלה ועד סוף אבל אם פגם בתחלה וסופו להשביח או
 השביח בתחלה אעפ שסופו לפגם הרי זה אסור
 ומי יטעום את התערובת אם היה המעורב תרומות עם
 החולין טעם אותן האין אם היה טעם התרומה ניכר הכל
 מרומע ובהלכות תרומות יתבאר דין המרומע ואם היה
 בשר בחלב או יין נסך ויין ערלה וכלאי הכר שנפלו לרביש
 או בשר שקצים ורמשים שנתבשל עם הירק וכיוצא בהן
 טעם אותן הגוי וסומכין על פיו אם אמר אין בו טעם או
 שאמר יש בו טעם ומטעם דע הוא והרי פגמו הכל מותר
 והוא שלא יהיה סופו להשביח כמו שבארנו ואם אין שם

אסרו חומץ שבר של גוים מפני שמשליכו לטובו שפרי יין לפיכך הנלקח מן האוצר מותר המוריים במקום שרדק לתת לתוכו יין אסור ואם היה היין יקר מן המורים מותר וכזה מודין בכל דבר שחוששין לו שמא ערבו בו הגוים דבר אסור שאין אדם מערב דבר היקר בוול שהרי מפסי אבל מערב הזול ביקר כרי להשתכר קטן שאכל אחר ממאכלות אסורות או שעשה חלאכה בלב אין בית רין מצווין עליו להפרישו לפי שאינו בן דעת ברא בשעש מעצמו אבל להאכילו בידים אסור ואפי' דברים שאסורין מרבירי סופרי וכן אסור להרגילו בחלגל שבת ומועד ואפי' ברברים שהן משום שבות אעפ' שאין בית רין מצווין להפריש את הקטן מצוה על אביו לנעור בו ולהפרישו כרי לחנוכו בקדושה ופרישה שנ' חנוך לנער על פי דרכו ומל אסרו חכמים מאכלות ומשקין שנמשך רוב בני אדם קיהה מהן כגון מאכלות ומשקין שנתערב בהן קיא או צואות ולחה סרוחה וכיוצא בהן וכן אסרו חכמים לאכול ולשתות בכלים הצואים שנמשו של אדם מתאוננה מהם כגון כלי בית הכסא וכלי זכויות של ספרין שגורעין בהן את הדם וכיוצא בהן וכן אסרו לאכו בידים מסואכו מזהמות ועל גבי כלים מלוכלכים שכל דברים או בכלל א' תשקצו את נפשותיכם והאוכל מאכלו או מכין אותו מכת מרדות וכן אסור לאדם שישהה את נקביו כלל בין גדולים בין קטנים וכל המשהה נקביו הרי זה בכלל משקין נפשו יתר על חלאי רעים שיביא על עצמו ויתחייב בנפשו לא ראוי לו להרגיל עצמו בעתו מוזמני כרי שלא יתרחק בפני בני אדם ולא ישקץ נפשו וכל הנוכר ברברים או מביא קדושה וטהרה יתירה לנפשו וממרק נפשו לשם הקבה שנ' והתקדשתם והייתם קדושים כי קדוש אני ה' בריך ורחמנא רסייען מריש ועד כען

הלכות שחיטה

- יש בכללן חמש מצות שלש מצות עשה ושתיים מצות לא תעשה
א	לשחוט ואחר כך יאכל	זוה היא פרטן
ב	שלא לשחוט אותו ואת בנו ביום אחד	
ג	לכסות דם חיה ועוף	
ד	שלא ליקח האם על הבנים	
ה	לשלח האם אם לקחה על הבנים	
- וביאור מצות א' בפרקים אלו

פרק ראשון

מצות עשה שישחוט מי שירצה לאכול בשר בהמה חיה ועוף ואחר כך יאכל שנ' וזבחתי מבקרך ומצאנך ונאמר בכבוד בעל מוס אך כאשר יאכל את הצבי ואת האיל הא למדת שחיה כבהמה לענין שחיטה ובעוף הוא אומ' אשר יצד ציד חיה או עוף כול ושפך את דמו מלמד ששפיכת דם בעוף כשפיכת דם החיה והלכות שחיטה בכלן אחת הן לפיכך השוחט בהמה או חיה או עוף מבר תחלה אקבו על השחיטה ואם לא בירך בין בשוגג בין בזדור הבשר מותר ואסור לאכול מן השחטה כל זמן שהיא מפרכסת והאוכל ממנה קודם שתצא נפשה עובר בלא תעש והרי הוא בכלל לא תאכלו על הדם ואינו ליקח ומותר לחתוך ממנה אחר שחיטה קודם שתצא נפשה וזולתו יפה וטניחו עכ' שתמו ואחר כך יאכלנו רגים וחבבים אינן צריכים שחיטה לא אסיפתן היא המתרת אותן הרי הוא אומר הצאן ובקר ישחט להם ומצא להם אם את כל רגי הים יאסף להם אסיפת רגים שחיטת בקר וצאן ובחבבים נאמר אסף החסיל באסיפת למה לפיכך אם מתי מאליהן בתוך המים מותרין ומותר ללכלן חיים כיחה זו האמורה בתורה כי הם צדי למרש אותה ולישע באי זה מקום מן הכהמה ש' ו' וכמו שיעור השחיטה ובאי זה דבר שוחטין ומתי שוחטין והיכן שוחטין וכיצד שוחטין ומה הן הדברים הכפסדין

את השחיטה וכי הוא השוחט ועל כל הדרכים האלו שנו בתורה ואמר וזבחתי מבקרך וכול כאשר צויתך וצאלת בשעריך וכול שכל הרברים האו על פה צווה בהן משנה תורה שבעל פה שהיא הנקרא מצוה כמו שבארנו בתחלת חבור זה מקום השחיטה קן החי הוא הנקרא וכל הצואר כשר לשחיטה כיצר בושט מתחלת הבקום שכשחותכין אותו מתקוץ עד מקום שישעיר ויתחיל להיות פרצין פרצין ככרם זה הוא מקום השחיטה בושט שחט למעלה ממקום זה והוא הנ' תרביץ הושט או למטה ממקום זה והוא מתחלת בני מעים שחיטתו פסולה ושעור תרביץ הושט שאינו ראוי לשחיטה למעלה בבהמה והיה כרי שיאחו בשתי אצבעותיו ובעוף הכל לפי גרלו קטנו ולמטה עד הזפק ואי זה הוא מקום שחיטה בקנה משיפוי כובע ולמט עד ראש כנף הריאה כשתמשו בהם צוארה לרעות זה הוא מקום השחיטה בקנה וכל שנתק המקום הזה מבחון נקרא צואר אנסה הבהמה וכל שנתק ומשכה צוארה הרבה או שאנס השוחט את הסיכני ומשקן למעלה ושחט במקום שחיטה בצואר ונכיצאת השרה בקנה או בושט שלא במקום שחיטה הרי זו ספק נבלה וצריך השוחט שישהוט באמצע הצואר ואם שחט בין הצרדין שחיטתו כשרה וכמה הוא שיעור השחיטה שני הסימנין שהן הקנה והושט השחיטה המעולה שיהיה שניהן בין בבהם בין בעוף ולזה יתכוון השוחט ואם יש ש' רוב אחר מהן בעוף ורוב השנים בבהמה ובחיה שחיטתו כשרה שחט האחר כולו וחצי השני בבהמה שהאמתה נכונה רובו של זה ורובו של זה אעפ' שלא שחט מכל אחד מהן לא יתר על חצי כחוש השערה הרי זו כשרה כיון ש' יתר על חצי כמה שהוא רובו הוא שחט חצי השני וחצי של זה אפי' בעוף שחיטתו פסולה קנה שחיה חצי פסוק ושחט על מקום החתוך מעט והשליכו לרוב בין שהתחיל לשחו במקום השלם ופגע בחתך בין שהתחיל את הסכין בחתך והשליכו לרוב שחיטתו כשרה כל השוחט צריך לבדוק הסימנין לאחר שחיטתו ואם לא ברק ונתק הדם הראש קודם שיברק הרי זו נבלה ואפילו היה השוחט זרע ומהיר כל בהמה בחייה בחוקת אסור עוברת עד שירע בוראי שנשחטה שחיטה כשרה ובאי זה דבר שוהטין בכל בין בסכין של כתכת בין בצור או בזכוכית או בקרובי טל קנה האגס וכיוצא בהן כדברים החותכין והוא שיהיה פיה חר ולא יהיה בה פגם

אבל אם היה ככו תלם בחורו של דבר ששוחטין בו ואפי' היה התלם קטן ביותר שחיטתו פסולה היה התלם היה מרוח אחת לא ישחוט בה ואם שחט דרך הרוב שאין הפגימה ניכרת בה שחיטתו כשרה כיצר כסין שתברק בהולכה ולא תרגיש שיש בה פגם וכשתהוה אותה בהבאה תרגיש שיש בה פגם אם שחט בה דרך הולכה ולא הביא שחיטתו כשרה ואם הביא שחיטתו פסולה סכין שהיא עולה ויורדת כהמש ואין בה פגם שוחטין בה לכתחלה וסכין שפיה חלץ ואינה חרה הואיל ואין בה פגם שוחטין בה ואעפ' שהולך והביא בה כל היום עד ששחטה שחיטתו כשרה וסכין חרה שהושחו והרי אינה חלקה לא כגעתה ככגע ראש השיכול שהוא מסתבך באצבע הואיל ואין בה פגם שוחטין בה התולש קנה או שן אשקצין צור או ציפורן והרי הן הדין ואי' בהן פגם שוחטין בהן ואם נעצן בקדקע לא ישחוט בהן כשהן נעוצין ואם שחט שחיטתו כשרה שחט בהן כשהן מחוביין מתחלת בריתן קודם שיעקוד אותן שחיטתו פסולה ואם שחט בהן פגם לית לחי בהמה שיש בו שינים חרין ושחט בהן שחיטתו פסולה מפני שהן כמגל אבל בשן אחת הקבועה בלחי שחט בה לכתחלה ואעפ' שהיא קבועה בו ליבן הסכין באחד ושחט בה שחיטתו כשרה סכין שצרה אחר כגל וצרה השני יפה לא ישחו בנדר היפה לכתחלה גורה עכא ויתנו בצר הארץ ואם שחט הואיל ובצר היפה שחט יתקנה

שיתבאר למה אין בודקין את החטים בנותן טעם מפני שהן שואבות והיין נבלע בהן יין נסך שהחכמה נגפלה לתוך חומץ שכר אוסר בכל שהוא מפני שהו במינו ששניהן חומץ הן ויין שנתער עם החומץ בין שנפל חומץ ליין בין שנפל יין לחומץ משערין אותו בנותן טעם

פרק שבעה עשר

קדרה של חרש שנתבשל בה בשר נבלה או בשר שקצים ורמשים לא יבשל בה בשר שחווה באותו היום ואם בשל בה בשר שחווה ואם בשל בה מין בשר התבשיל אסור בשלבה מין אחר בנותן טעם ולא אסרה תורה לא קדרה בת יומה בלבד הואיל ועדין לא נפגם השמן שנבלע בקדרה ומרברי סופרים לא יבשל בה לעולם לפיכך אין לוקחין כלי חרש ישנים מן הגוים שנשתמשו בהן בחמין כגון קדרות וקערות לעולם ואפי' היו שועין באבר ואם לקח ובשל בהן מיום שני והלאה התבשיל מותר הלוקח כלי תשמיש סעודה מן הגוים מכלי מתכות וכלי זכוכית רברים שלא נשתמש בהן כל עיקר בטבילין במי מקוה ואחר כך יהיו מותרין לאכול בהן ולשתות ודברים שנשתמש בהן על ידי צונן כגון כוסות וצלוחיות וקיתונו מדיחין ומטבילין והן מותרות ודברים שנשתמש בהן על ידי חמין כגון יודות וקמקמוסין ומחמימי חמין מנעולין ומטבילין והן מותרין ודברים שנשתמש בהן על ידי האור כגון שפוקין ואסכלאות מלבנן באור עד שתנשר קליפתן ומטבילין והן מותרין כיצד מנעולין נותן יורה קטנה לתוך יורה גדולה וממלא עליה מים עד שיציפו על הקטנה ומרתיחה יפה יפה ואם היתה יורה גדולה מקיף על שפתה בצק או טיט וממלאה מים עד שיציפו המים על שפתה ומרתיה וכולן שנשתמש בהן עד שלא הרתיח או עד שלא הריח ועד שלא הלבין ועד שלא הטבי מות שכל השומן שבהן נותן טעם לפגם הוא כמו שבארנו טבילה זו שמטבילין כלי הסעודה הנלקחים מן הגוים ואחר כך יותרו לאכילה ושתיה אינן לענין טומאה וטהרה לא מרברי סופרים ורמז לה כל דבר אשר יבא באש תעבירו באש וטהר ומפי השמועה למדו שאינו מרבר לא בטרתן מירי גיעולי גוי לא מירי טומאה שאין לך טומאה עולה על ידי האש וכל הטמאים בטבילה עולין מטומאתן וטומאת פת בהואה וטבילה ואין שם אש כלל לא לענין גיעולי גוים וכיון שכתו וטהר אכרו חכמים הוסיף לו טהרה אחר עבירתו באש להתירו מגיעולי גוים לא חייבו בטבילה זו לא כלי מתכות של סעודה הנלקחים מן הגוים אבל השאל מן הגוים או שמשכן הגוי אצלו כלי מתכות מריח או מרתיה או כלבין ואינו צריך להטביל וכן אם לקח מלי עץ או כלי אבנים מריח או מרתית ואינו צריך להטביל וכן כלו חרשים אינו אינו צרי להטביל אבל השועין באבר הריחן ככלי מתכות וצריכין טבילה הלוקח סכין מן הגוים מלבנה באש או משחזה בריחים שלה ואם היתה סכין יפה שאין בה פגיונות רי לו אם נעצה בקרקע קשה עשרה פעמים ואוכל בה צונן ואם היו בה פגיונות או שהיתה יפה ורצה לאכול בה חמין או לשחוט בה מלבנה או משחזה כולה שחט בה קדרס שיטהרנה מריח מקום השחיטה ואם קלף הרי זה מצויב סכין ששחט בה טרפה לא ישחוט בה עד שיריחה אפילו בצונן או מקנחה בכליות של בגדי גיש שם דברים אחרים אסור ונותן חכמים ואעפ שאין לאיסורן עיקר מן התורה גורו עשהו כדי להתרחק מן הגוים עד שלא יתערבו בהן ישראל ויבואו לידי חתנו ואלו הן אסור לשתות עמהן ואפי' במקום שאין לחוש ליין נסך ואסור לאכול פיתן או ביטוליהן ואפי' במקום שאין לחוש לגיעולייהן כיצד לא ישתה אדם במסיבה של גוים ואעפ' שהוא יין מבושל שאינו נאסר או שהיה שותה מכליו לכו' ואם היה רוב המסיבה ישראל מותר ואין שותין שם שלחן שעושין

מן התמרים והתאנים וכיוצא בהן ואינו אסור לא במקום מכירתו אבל אם הביא השכר לביתו ושתהו שם מותר שעיקר הגזירה שמא יסעור אצלו יין תפוחים ויין רמונים וכיוצא בהן מותר לשתותן בכל מקום דבר שאינו מצוי לא גורו עליו יין צמוקי הרי הו כיון ומתנסך אעפ' שאסרו פת גוים יש מקומות שמקילין ברבר ולוקחין פת הנחתום הגוי במקום שאין שם נחתום ישראל ובשרה מפני שהיא שעת הרחוק אבל פת בעלי בתו אין שם מי שמורה בה להקל שעיקר הגזירה משום חתנו ואם יאכל פת בעלי בתים יבוא לסעור אצלו הרליק הגוי את התנור ואפה בו ישראל או שהרליק ישראל ואפה גוי או שהרליק הגוי ואפה הגוי ובא ישראל וניער האש מעט או כבשו לאש הואיל ונשתתף במלאכת הפת הרי זו מותרת ואפילו לא זרק לא עץ לתוך התנור התיר כל הפת שבו שאין הרבר לא להיות הכר שהפת שלחן אסורה גוי שבשל לנו יין או חלב או רבש או פרישין וכיוצא באו מכל דבר הנאכל כמות שהוא חי הרי לא מותרין ולא גורו לא על דבר שאינו נאכל כמות שהוא חי כגון בשר ורג תפל וביצה וירקות אם בשלן הגוי מתחלה ועד סוף ולא נשתתף ישראל עמו בבשולן הרי לא אסורין משום בשולי גוים ברא ברבר שהוא עולה על שלחן מלכים לאכול בו את הפת כגון בשר וביצים ודגים וכיוצא בהם אבל דבר שאינו עולה על שלחן מלכים לאכול בו את הפת כגון תורמוסין ששלחן אותן גוי אעפ' שאינן נאכלין חיון הרי לא מותרין וכן כל כיוצא בהן שעיקר הגזירה משום חתנות שלא יזמנו הגוי אצלו בסעור ודבר שאינו עולה על שלחן מלכי לאכול בו את הפת אין אדם מוזמן את חבריו עליו ודגים קטנים שמלחן ישראל או גוי הרי הן כמי שנתבשלו בקצת בשול ואם צלאן גוי אחר כן מותרין וכל שבשלו ישראל מעט בשולו בין בתחלה בין בסוף מותר לפיכך אם הניח הגוי בשר או קדרה על גבי האש והפך ישראל בבשר והגיס בקדרה או שהניח ישראל וגמר הגוי הרי זה מותר רג שמלחו גוי ופירות שעשנן עד שהכשירן לאכילה הרי לא מותרין מליח אינו כרותח בגזירה זו והמעושן אינו כמבשל וכן קלויות של גוים מותרין ולא גורו עליהם שאין אדם מוזמן חבריו על הקלויות פולין ואפונין וערשים וכיוצא בהן ששולקין אותן הגוים ומוכרין אותן אסורין משום בשולי גוים במקום שעולין על שלחן מלכי משום פרפרת ומשום גיעולי גוים בכל מקום שמא יבשלו אותן עם הבשר או בקדרה שבשלו בה בשר וכן הסופגנין שקולין אותן הגוים בשמן אסורין אף משום גיעולי גוים גוי שבשל ולא נתכוון לבשול הרי זה מותר כיצד גוי שהצית אור באגס כדי להעביר החציר ונתבשלו בה חגבים הרי לא מותרין ואפי' במקום שהן עולין על שלחן מלכים משום פרפרת וכן אם חרף הראש להעבי השער מותר לאכו מן הרלחין ומן ראשג' אונים שנצלו בשעת חריבה תמרים שלחן אותן גוים אם היו מתוקין מתחלתן הרי לא מותרין ואם היו מרים ומתקן הבשול הרי לא אסורין היו בינוניים הרי לא אסורין קלי של ערשים שלשו מין במים בין בחומץ הרי זה אסור אבל קלי של חטים ושעורים שלשין אותן במים הרי זה מותר שמן של גוים מותר ומ' שאסרו הרי זה עומד בחטא גרול מפני שהמרה על פי ב' דין שהתירוהו ואפי' נתבשל חשם הרי זה מותר ואינו מאס לא מפני גיעולי גוים מפני שנאכל כמות שהוא חי ולא מפני גיעולי גוים מפני שהבשר פוגם את השמן ומסרוהו וכן רבש של גוי שנתבשל ועשו ממנו מיני מתיק מות מטעם זה כוספין של גוים שהוחמו חמיו בין ביורה גרול בין בין קטנה מותר מפני שנותן טעם לפגם הוא וכן כבשין שאין דרכן לתת לתוכן חומץ או יין או ותים הכבשין וחיכבים הכבשין שבאין מן האוצר מותרין אבל תבנים וכבשים שמולפין עליהן יין אסורין וכבשים היו מולפין עליהן חומץ ואפי' חומץ שכר אסורין ומפני מה

או רוב השנים והשלים השחיטה בדרסה או בהגרתה הרי
 זו כשרה שהרי נשחט השיעור כראוי הגרים בתחלה שלי
 ושחט שני שלישים הרי זו כשרה שחט שלישי והגרים
 שלישי וחזר ושחט שלישי האחרון כשרה הגרים
 שלישי ושחט שלישי וחזר והגרים שלישי האחרון הרי זו
 פסולה ואם דרס או החליד בין בשליש הראשון בין בשלי
 האמצעי הרי זו פסולה עיקור כיצד כגון שנעקרה
 הגרדת והיא הקנה או הושט ונשמש אחר מהן או שניהן
 קודם גמר שחיט אבל אם שחט אחר בעוף או רובו ואחר
 כך נשמש הסימן השני שחיטתו כשירה נשמש אחר מהן
 ואחר כך שחט את השני שחיטתו פסולה שהט אחר מהן
 ונמצא השני שמוט ואין ידוע אם קודם שחיטה נשמש
 או אחר שחיטה הרי זו ספק נבלה נמצא הסימן
 השחוט שמוט הרי זו כשירה שוראי אחר שחיטה נעקר
 שאו נעקר קודם שחיטה היה מתרלר ולא ישחט ברא שלא
 תפס הסימנין בידו כששחט אבל אם תפסן ושחט איפשר
 שתשחט אחר העיקור ולפיכך אם נמצאת שקוטה ושחוט
 הרי זו ספק נבילה כל מקום שאברנו בשחיטה
 פסולה הרי זו נבלה ואם אכל ממנה כזית לוקה משום
 אוכל נבילה שאין מוציא מירי נבילה לא שחיטה כשירה
 כאשר צוה כמו שביארנו וכל ספק בשחיטה הרי הוא ספק
 נבילה והאוכל ממנה מכין אותו מכת מרדות

בהמה שנשל ירך שלה וחללה עכה עד שתראה הכרה
 כשתרבץ הרי זו נבילה כמג שנחתך חצייה ונחלקה
 לשני גופות ואין השחיטה מועלת בה וכך אם נשברה
 בפרקת ורוב בשר עמה או שנקרעה מגבה כרנ או שנפסק
 רוב הקנה או שניקב הוושט בכל שהוא במקום הראוי
 לשחיטה הרי זו נבילה כחיים ואין השחיטה מועלת בה
 ואחר הבהכה ואחר העוף בכל הרברים האלה שני
 עורות יש לו לושט החיצון ארום והפנימי לבן ניקב האה
 מהן בלבד כשירה ניקבו שניהן בכל שהוא במקום הראוי
 לשחיטה הרי זו נבילה ובין שנשחטה במקום הנקב בין
 שנשחטה במקום אחר אין השחיטה מועלת בה ניקבו
 שניהן זה שלא כנגד זה נבילה נקב הושט ועלה בו קרום
 וכתבו אין הקרום כלום והרי הוא נקוב כשהיה
 נמצא קוץ עומד בוושט הרי זו ספק נבילה שבא נקב
 הוושט ועלה קרום במקום הנקב ואינו נראה אבל אם
 נמצא הקוץ לאורכו בוושט אין חוששין לו שרוב הבהמות

הברבריות אוכלין הקוצים תמיד וושט אין לו בריקה
 מבחוץ אלא מבפנים כיצד הופמו ובודק אם נמצא
 עליו טיפת רס בידוע שהיה נקוב
 גרדת שנפסק רוב חללה במקום הראוי לשחיטה הרי זו
 נבלה וכן אם ניקבה כאיסר נקבה נקבים קטני אם נקבו
 שאין בהן חסרון הם מצטרפין לרובה ואם נקבים שיש בה
 חסרון מצטרפין לכאיסר וכן אם ניטלה
 ממנה רצועה מצטרפת לכאיסר וצועף כל שאו מקפל
 הרצועה או הנקבים שיש בהן חסרון ומניחין על פי הקנה
 אם חופה את רובו נבלה ואם לאו כשירה נקבה
 הגרגר נקב מפולש משני צדדיה כרי שוכנס איסר לרחבו
 נבילה נסרקה לארכה אפי לא נשתייר מן המקום הראוי
 בה לשחיטה לא משהוא למעלה ומשהוא למטה כשרה
 נגרת שניקבה ואין ידוע אם קודם שחיטה
 נקבה או אחר שחיטה נוקבין אותה עתה במקום אחר
 ומרמין הנקב לנקב אם נרמה לו מותרת ואין מרמין לא
 מחוליה גדולה לחוליה גדולה או מקטנה לקטנה אבל לא
 מקטנה לגדולה שכל הקנה חליות חליות הוא ובין כל
 חוליה וחוליה חליות אחת קטנה משתייהן ורבה

פרק רביעי

וישראל שאינו יודע חמשה דבריו שמפסידין את השחיטה
 וכיוצא בהן מהלכות שחיטה שביארנו ושחט בינו לבין
 עצמו אסור לאכול משחיטתו לא הוא ולא אחרים והרי זו
 קרובה לספק נבלה והאוכל ממנה כזית כמין אותו מכת

נתכוון לשם דבר המותר להתכוון לו הרי זו פסולה וכן
 אם שחט זה אחר זה והתכוון האחד מהן לשם דבר הפסול
 פוסל ברא בשהיה לו בה שותפות אבל אם אין
 לו בה שותפו אינה אסורה שאין אדם מישראל אסור דבר
 שאינו שלו שאין כוונתו אלא לצערו ישראל ששחט
 לנכרי אעפ שהנכרי מתכוין לכל מה שירצה שחיטתו כשרה
 שאין חוששין אלא למחשבת הוובח לא למחשבת בעל
 הבהמה לפיכך נכרי ששחט לישראל אפילו היה קסן
 שחיטתו נבלה כמו שיתבאר

פרק שלישי

חמשה דבריו מפסידין את השחיטה ועיקר הלכות שחיטה
 להזהר מכל אחת מהן ולא הן שהייה דרסה
 חלרה הגרמה ועיקור שהייה כיצד הרי שהתחיל
 לשחוט והגביה ידו קודם שיגמור השחיטה ושהה בין
 בשוגג בין במזיד בין באונס וחזר הוא או אחר וגמר את
 השחיט אם שהה כרי שיגביה את הבהם וירביצנ וישחוט
 שחיטתו פסולה ואם שהה פחות מכרי זה שחיטתו כשירה
 היתה בהמה רקה שיעור שהייתה כרי שיגביה
 בהמה רקה וירביצנה וישחו ואם היתה גסה כרי שיגביהנ
 וירביצנה וישחו ובעוף כרי שיגביה בהמה רקה וירביצנה
 וישחוט שחט מעט ושהה מעט וחזר ושחט מעט ושהה
 מעט עד שגמר השחיטה ולא שהה בפעם אחת שיעור
 שהייה אבל כשתחשוב כל זמן שהיית יצטרף מטולן
 שיעור שהיו הרי זו ספק נבלה וכן אם שהה כרי שיגביהנה
 וירביצנה וכרי שישחוט כמו מיעוט הסימנין בלבד לא כרי
 שישחוט שחיטה גמורה הרי זו ספק נבלה שחט
 רוב אחר בעוף או רוב שנים בבהמה אעפ ששהה חצי
 היום וחזר וגמר חתיכת הסימנין הרי זו מותרת מאחר
 שנשחט בה כשיעור הרי זה כמחתך בשר השחוט

שחט בקנה לברו חציו או מעוטו ושהה זמן מרובה הרי
 זה חזר וגומר השחיטה ואין בכך כלום אבל אם שחט
 רוב הקנה או שנקב בוושט כל שהוא ושהה כשיעור בין
 שחזר וגמר השחיטה שהתחיל בין ששחט שחיטה גמורה
 במקום אחר הרי זו פסול מפני שהבהם או העוף שנפסק
 רוב הקנה שלה או שנקב הוושט במשהו נבלה ואין
 השחיטה מועלת בה כמו שיתבאר הנה נתבאר
 לך שאין שהייה בקנה בעוף כלל שאם שחט רוב הקנה
 ושהה כבר נגמרה שחיטתו כשחזר וגמר מחתך בשר הוא
 ואם שחט במיעוט הקנה ושהה הרי זה חזר ושחט כל
 זמן שירצה שאינה נאסרת משום נבלה עד שיפסק רוב
 הקנה שחט העוף ושהה בו ואינו יודע אם ניקב
 הוושט או לא ניקב חזר ושחט הקנה לברו במקום אחר
 ומניחו עד שימות ובודק הוושט מבפנים אם לא נמצאת
 גו טיפת רס בידוע שלא ניקב וכשירה חלרה
 כיצד כגון שהכני הסכין בין סימן לסימן בין שפסק הסימן
 העליון למעלה בין ששחט התחתון למטה שהוא ררך
 שחיטה הרי זו פסולה הכנים את הסכין לתחת העור
 ושחט שני הסימנין כדרך או שהחליד את הסכין תחת
 צמר מסובך או שפרס מטלת על הסכין ועל הצואר ושחט
 תחת המשלית הואיל ואין הסכין גלויה הרי זו ספק נבלה
 וכן אם שחט מיעוט הסימנין בתחלה ונמתי השחיטה
 שלא התלדה הרי זו ספק נבלה דרסה כיצד
 כגון שהכה בסכין על הצואר כדרך שמכין בסוף וחתך
 הסימנין בבת אחת בלא הולכה ולא הובאה או שהניח
 הסכין על הצואר ורחק וחתך למטה כרות צנן או קשות
 עד שחתך הסימנין הרי זו פסולה הגרמה כיצד
 זה השוחט בקנה למעלה במקום שאינו ראוי לשחיטה
 וכמו שני חטים יש במקום הקנה למעלה בשבעת גדולה
 שחט בתוך החט אם שנית מהן כל שחט למעלה הרי זו
 כשרה שהרי שחט ששירי סבע ולמטה והוא מן המקום
 הראוי לשחיטה ואם לא שירי מהן כלום לא שחט למעלה
 מהן ודי זו מותרת ופסולה שחט רוב האחד

כשרה והוא שיהיה צואר הבהמה למטה וסכין למעלה
וה ומצודה וכיצ בורקה מוליכה ומביאה על בשר אצבעו
ובוליכה ומביאה על צפרנו משלש רוחותיה שהן פיה
ושני צדדיו כרי שלא יהיה בה פגם כלל ואחר כך ישחוף
בה וצריך לברוק כן אחר השחיטה שאם מצא
בה פגם אחר השחיטה הרי זו ספק נבלה שמא בעור
נפגמה וכששחט הסימנין בסכין פגומה שחט לפיכ השוחט
בהמות רבות או עופות רבים צריך לברוק בין כל אחת
ואחת שאם לא ברק וברק באחרונן נמצאת סכין פגומה
הרי הכל ספק נבלות ואפי הראשונה ברק הסכין
ושחט בה ולא ברקה אחר שחיטה ושבר בה עצם או עץ
וכיצא בהן ואחר כך ברק ומצאה פגומה שחיטתו כשרה
שחוקת הסכין שנפגמה ברבר קשה ששיבר בה וכן אם
פשע ולא ברק הסכין או שאברה הסכין עד שלא יברוק
שחיטתו כשרה כל טבח שלא ברק הסכין שלו
ששחט בה לפני חכם ושחט בה לעצמו בורקין אותה אם
נמצאת זפה וברוקה כנרין אותו לפי שסוכך על עצמו
פגם אחרת ותהיה פגומה וישחט בה ואם נמצאת פגומה
כעבירין אותו ומנרין אותו ומכריון על כל בשר ששחט
שהוא טרפה ככה הוא אורך הסכין ששחט כל
שהוא והוא שלא יהיה רבר רק שנוקב ואינו שוחט כמו
ראש האומל הקטן ומצוא בו ומתי שוחטין בכל
זמן בין ביום בין בלילה והוא שתהיה אבוקה עמו כרי
שיראה מה יעשה ואם שחט באפילה שחיטתו כשרה
השוחט ביום הנפודים או בשבת בשוגג אעפ שאו היה
מויר היה מתחייב בנפשו או מתחייב מלקות על יום
הנפודים שחיטתו כשרה

פרק שני

בכל מקום מות לשחוט חוץ מן העזרה שאין שוחטין בעזרה
לא קרשי מובח בלבר אבל החולין אסור לשוחטין בעזרה
בין בהמה בין חיה בין עוף וכן הוא אומ בבשר תאוה כי
יורק סכך המקום אשר יבחר הכולי חובת מבקרך
ומצאנך וכו' ואכלת בשעריך הא למדת שאין שוחטין בשר
תאוה אלא חוץ למקום אשר בחר הוזה שנשחט חוץ לבקו
הוא שבויתר לאכלו בכל השערים אבל השוחט חולין
בעזרה אותו הבשר שהור ואסו בהנייה כבשר בחלב וכיוצ
בו וקוברו אותו ואפרו אפו שחט לרפואה או לאכילת
גוים או להאכיל לכלבים אבל הנוחר בעזרה והמעקר וגוי
ששחט והשוחט ונמצא טרפה והשוחט בהמה חיה ועוף
הטבאים בעזרה הרי לו כולן מותרין בהנייה ולא
בהמה חיה בלבר לא כל החולין אסור להכניסן לעזרה
אפי בשר שחיטה או פירות ופת אם עבר והכניסן מותרין
באכילה כשהיו ורברי או טולן רברי קבלה הן וכל השוחט
חולין בעזרה או האוכל כוית מבשר חולין שנשחטו בעזרה
מכין אותו מכת מרדות
האומר בהמה זו שלמים וולרה חולין אם נשחטה בעזרה
ולדה מותר באכילה לפי שאינו יכול לשחוט אותה ברחוק
מקום אין שוחטין לתוך ימים ונהרות שמא
יאמרו עובר מים הוא זה ונראה כמקריב למים ולא ישחט
לכלי מלא מים שמא יאמרו לצורה שתראתבמים שחט
ולא ישחוט בתוך הכלים ולא לתוך הגופא שכן דרך
עוברי עו ואם שחט שחיטתו כשרה שוחטין לכלי
מלא מים עבירין שאין הצורה נראית בהן וכן שוחט חוץ
לגומא והרם שותת ויורד לגומא ובשוק לא יעשה כן שמא
יחקה את המינין ואם שחט לגומא בשוק אסור לאכול
משחיטתו עד שיברקו אחריו שמא כן הוא ומותר לשחו
על דופן הספינה והרם שותת על הדופן ויורד למים ומות
לשחוט על גבי הכלים כיצד שוחטין מותת את
הצואר ומליך הסכין ומביאה עד ששחט בין שהיתה
הבהמה רבוצה בין שהיתה עומדת ואחז בערפה והסכין
בידו כלכסח ושחט הרי זו כשרה נעץ את
הסכין במתל והעביר הצואר עליה עד ששחט שחיטתו

כשרה והוא שיהיה צואר הבהמה למטה וסכין למעלה
שאם היה צואר בהם למעלה מן הסכין שמא יררר הבהם
בכובר גופה ותחתך בלא הולכה והבאה ואין זו שחיטה
כמו שיתבאר לפי אם היה עוף בין שהיה צוארו למעלה
מן הסכין הנעוצה או למטה ממנה שחיטתו כשרה
השוחט והוליד את הסכין ולא הביאה או הביאה ולא הוליד
ושחט שחיטתו כשרה הוליד והביא עד שחתך הראש
והתיזו שחיטתו כשרה הוליד ולא הביא או הביא ולא
הוליד והתיזו את הראש והולכה בלבר או בהבאה בלבר
אם יש בסכין כמלא שני צוארי מצוארי הנשחט שחיטתו
כשרה ואם לאו שחיטתו פסול שחט שני ראשים כאחד
שחיטתו כשרה שנים שאחזו בסכין אפי אחר מצד זה
ושני מצד אחר כנגרו ושחטו שחיטתן כשרה וכן שנים
שאחזו שני סכינין ושחטו כאחד בשני מקומות בעזרה
שחיטתן כשרה ואפי שחט זה הושט בלבר או רובו והשני
שחט במקום אחר הקנה או רובו הרי שחיטה זו כשרה
ואעפ שאין השחיט כולה במקום אחר וכן שחיטה העשויה
כקולמוס ושחיטה העשויה כמסרק כשרה
אין שחיטת החולין צריכה כוונה לא אפי שחט כמתעסק
או דרך שחוק או שורק סכין לנועצה בכותל ושחטה
בהליכתה הואיל והשחיט כראוי במקומה ושיעורה הרי זו
כשרה לפיכך חרש או שוטה או קטן או שזר
שנתבלבלה דעתו ומי שאחזו רוח רעה ששחטו ואחריו
רואין אותה שהשחיטה כתיקנה הרי זו כשרה אבל סכין
שנפלה ושחטה אעפ ששחטה כדרכה הרי זו פסולה
שנזבחת עד שיהיה הזובח אדם ואעפ שאינו מתכוין
לשחיטה גלגל של אבן או של עץ שהיתה
הסכין קבועה בו וסבב אדם את הגלגל ושם צואר העוף
או הבהם כנגדו עד ששישחט בסביבת הגלגל הרי זו כשרה
ואם המים הן המסבבין את הגלגל ושם את הצואר כנגרו
בשעה שסבב ושחט הרי זו פסולה ואם פטר אדם את
המים עד שבאו וסבבו את הגלגל ושחט בסביבתו הרי זו
כשרה שהרי מכה אדם בא ברא בסביבה ראשונה
שהיא מכה האדם אבל מסביבה שנייה ולאחריה אינה
מכה האדם לא מכה המים בהילוכן השוחט לשם
המים לשם גבעות לשם ימים לשם נהרות לשם מרבות
אעפ שלא נתכוון לעברן לא לרפואה וכיוצא בה מרברי
הבאי שאומרין הגוים הרי שחיטתו פסולה אבל אם
שחט לשם מול הים או מול הנהר או לכוכבים ומולו וכו'
בהן הרי זו אסורה בהנייה ככל תקדושת עו השוחט
את הבהמה לזרוק רמה לעו או להקטיר חלבה לעו הרי זו
אסורה שלמדין מחשבה בחוץ בחולין ממחשבת הקרשי
בפני שמחשבה כזו פוסלת בהן כמו שיתבאר בהלכו פסולי
המוקדשי שחטה ואחר כך חשב לזרוק רמה לעו או להקטיר
חלבה לעו הרי זו אסו מספק שמא סופו הוכיח על תחלתו
ובמחשבה כזו שחט השחט לשם קרשים שמתנדבין
ונורדים כמותן שחיטתו פסולה שזה כשחט קרשים בחוץ
שחט לשם קרשים שאינן באין בנדר ובנדבה שחיטתו
כשרה כיצד השוחט לשם עולה לשם שלמים
לשם תורה לשם פסח שחיטתו פסולה והפסח פסולי
אותו בכל השנת בכל עת שירצה הרי הוא רומה לרוב
הנדר והנדר שחט לשם חטאת לשם אשם דאי לשם
אשם תלו לשם בכור לשם מעשר לשם תמורה שחיטתו
כשרה היה מחוייב חטאת ושחט ואכר לחטאתי שחיטתו
פסולה היה לו קרבן בתוך ביתו ושחט ואכר לשם תמורת
ובחי שחיטתו פסולה שהרי המיר בן
ששחטה לשם עולת יולדת ואמרה זו לעולתי שחיטתה
כשרה שאין עולת יולדת באה בנדר ונדבה והרי אשה
יולדת שנתחייבה בעולה ואין חוששין לה שמא הפיל סכל
המפלות קולו לה אכל השחה לשם עולת נייר אעפ שאינו
נייר שחיטתו פסולה שעיקר הנייר צדד מן הנדרים ש
אחזוין עבכין ושוחטין אחר מתכוין לשם דבר ששחט
לו שחיטתו אסורה והשני לא היתדל כוונה כלל ואפי

אם ניקב לחללו במשהוא טרפה
למח שבראש אם ניקב העליו הסמוך לעצם בלבד הרי זו
מותרת ואם ניקב התחתון הסמוך למח טריפה ומשיתחיל
המח להמשך לשררה והוא מחויף לפולין שהן תחלת
העורף יהיה לקרומו דין אחר ואם ניקב חוץ לפולין מות
המח עצמו שניקב או נתמעך והקרום קיים כשרה ואם
נשפך כמים או כרוג טריפה הלב שמקב לבית חללו בין
לחלל גדול שבשם לבין לחלל קטן שבימין טרפה אבל
אם ניקב בשר הלב ולא הגיע לחללו מותר וקנה הלב והוא
המזרק הגדול שיוצא ממנו לריאה הרי הוא כלב ואם ניקב
לחללו במשהו טריפה
מיתמת מותר ואם לא נסתם הנקב אעפ שהיא סמוך לכבר
טרפה נוייה שנמצאת במרה אם היתה כמו גרעינה של
תמרה שאין ראשה חר מותרת ואם ראשה חר כגרעינת
הוית אסורה שהרי נקבה אותה כשנכנסה וזה שלא יראה
הנקב מפני שהוגלר פי המכה קני הכבר והן המורקים
שבו שבהן הרם מתבשל אם ניקב אחר מהן במשהו טרפ
לפיכך מחט שנמצאת בחיתוך הכבר אם היתה מהם גדול
והיה הקצה החר שלה לפניו בירוע שניקבה כשנכנסה

ואם היה הראש העגול לפניו אוכרין ררך כיכפונות
הולכה ומותרת היתה מחט קטנה הרי זו טרפה מפני
ששני ראשיה חדין ווראי נקבה ואם נמצאת בסימפון
הגדול שבכבר והוא הקנה הרחב שבאמצע שבו נכנס
המאכל לכבר הרי זו מותרת ובשר כבר שהתלוע מותרת
קיבה שניקבה וחלב שהור סותם את הנקב
מותרת וכן כל נקב שהבשר או החלב המותר באכילה
סותם אותו הרי זו מותר חוץ מחלב הלב והכיס שעל הלב
מלו והמחיצה שבאמצע הבטן המברלת בין איברי המאכל
ואיברי הנשמה והיא שקורעין אותה ואחר
כך תראה הריאה והיא הנקראת טרפש הכבר והמקום
הלבן שבאמצעה וחלב המעי האחרון שבאיברים אילו אין
מנינין לפי שהן קשין ונקב שנתם באחד מהן אינו כסתום
וחלב היה שכנגדו בבהמה אסור אינו סותם אעפ שהוא
מותר באכילה כרם שניקב טריפה ואין לו רבר
שיסתם אותו שהרי החלב שעליו אסור וכן המכס ובית
הטפות שניקב אחר מהן לחוץ טרפה ואם נקב אחר מהן
לתוך חלל חבירו מותרת

מחט שנמצאת בעובי בית המסות כשירה ואם נקבה נקב
מפולש לתוך חלל בית המסות ונמצאת טיפת דם במקום
הנקב טרפה שוראי קודם שחיטה ניקב אבל אם אין דם
במקו הנקב הרי זו מותר ששא אחר שחיטה דחקה המחט
ונקבה בהמה שהלעיטה דבר שנוקב בני מעיה
כגון קודש של חלית וכיוצא בו טרפה שוראי נוקב ואם
היה ספק נוקב ספ אינו נוקב תברק כל אחר מן בני המעי
שפסולת המאכל סובבת בהן והן הנקראים דקין שנקב
טרפה ויש מהן מלופפין ומוקפין זו לפניו מוז בעיגול כמו
נחש שנכרך ואו הן הנקראין הדרה רכנתה אם נקב אחר
מהן לחבירו כשרי שהדי חבירו מנין עליו וכעיס שניקבו
וליקח סותמתן טריף שאין זו סתימה עומדת בני מעים
שכא שאב או כלב וכיוצא בהן ונשלן והרי הן נקובין אחר
שהניחן תולין בו ומותרת ואין אומרין שבא במקום
נקב נקב נמצאו נקובין ולא נודע אם קודם שחיט נקבו אם
אחר שחיטה נקובין בהן נקב אחר ומרמין לו אם היה
הנקב הראשון כמותו כשרה ואם היה ביניהן שינוי
קודם שחיטה ניקב וטריפה ואם משמשו הידים בנקב
הספק כך צריך למשמש בנקב שמרמי לו ואחר כך עורכין
זה לזה בני מעים שיוצאו לחוץ ולא ניקבו מותרת
ואם נתהפטי אעפ שלא ניקבו טריפה שאי איפשר שיוחזרו
כמות שהיו אחר שנהפכו ואינה חייה המעי האחרון
שחייב שיהו ואין יי עיקום והוא שחראי יוצא בו מן הערוה
והוא רבוק בין עיקרי הידיים הוא הנקרא לחוללת
נקב במשהו טרפה כשאר המעים ברא שנקב לחלל הבטן
אבל אם נקב במיץ הדבוק בירכים מותרת ואפי נשל

ממנו מקום הרבק כולו מותר והוא שיסתיו שאינו בשיר
כמו ארבע אצבעות העוף אין לו כרם ולא כרם ולא
בית הכסות אבל יש לו כנפון זפק וקרקבן וכל המריפות
שוות הן בבהמה היה ועוף וזפק שניקב גנו במשהו טרפה
ואי זהו גנו של זפק זה שיסתח עם הוטם משאר דין העוף
צוארו אבל שאר הזפק שנקב מותר שני כוסין
יש בקרקבן החיצון ארום כמו בשר והפנימי לכן כמו עור
ניקב זה בלא זה מותר עד שניקבו שניהן במשהו ואם
ניקב שניהן זה שלא כנגד זה מותר החחול אינו
מן האיברין שנקיבתן במשהו ולפיכך לא כנו אצטו הנכו
בכללו לא יש לנקב שלו שיעור שאינו שיה כולו כיצד
השחיל ראשו האחר עבה והשני רק כבריות הלשון אם
ניקב בראש העבה נקב מפול טריף ואם ניקב נקב שאינו
מפולש אם נשאר תחתיו כעובי היגד של זה מותר פחות
מיכן הרי כמפולש וטרפה אבל אם נקב הרק כשרה
כל אבר שאמרו חכמים בו שאם ניקב במשהו טרפה כך
אם ניטל כולו טריפה בין שנטל בחוליו או בשר בין שנברא
חפר וכן אם נברא בשני איברים כאותו אבר טריפה
שכל היתר כנטול הוא חשוב כיצד נטל אהר מן
המעי או המרה וכיוצא בהן בין בעוף בין בבהמה טריפה
וכן אם נמצא בהן שתי מרות או שני מעים טרפה וכן
כל כיוצא בהן אבל אם ניטל החחול או שנמצאו שנים
מותרת שאינו מכלל המנויין המעי היתר שתמרף
בו הבהמה הוא היתר מתחלתו ועד סופו עד שנמצאו שני
מעים זה בצד זה מתחלה ועד סוף כשני המעי או שהיה
המעי יוצא כענף מן הכר והרי הוא כמברל בין העוף בין
בבהמה אבל אם חזר ונתערב עם המעי ונעשה אדר
משני ראשו והרי שניהם כמברלן באמצע הרי זו כמותרת
ואין כאן יתר

פרק שביעי

שני קרובות יש על הריאה אם ניקב זה בלא זה מותרת
ואם ניקבו שניהן טריפה אפילו נגלד הקרום העליון כיו
והלך לו מותרת והקנה שנקב בן החזה ולכטה ככמה
טרפה והוא המקום שאינו ראוי לשיטה בקנה לכטה
התחיל בשחיטה ושחט כל הקנה ואחר כך נקבה הריאה
ואחר כך נבר השחיטה הרי זו טריפה התחיל ונקבה קודם
נבר שחיטה וכן כל כיוצא בה ויורה כמבטוי
הריאה שניקב אפי נקב לחבירו טרפה והיא נקבה וקנה
קרום בכמה ונתם הנק אינו כלום נקבה האוס של הריאה
אעפ שרופן כותמתה טרפה ואם נקבה במקום התוך
האונות שלה והוא המקום שרובצת עליו כשרה כרא
בשחתם מקום הנקב שבאונות בשר אבל אם נסמך הנקב
לעצם אינו מנין ואם היה נקב האונות דבוק לעצם ובשר
זותרת האוס של ריאה שנמצאת כמוכה לדופן
בין שהעלת צמחים בין שלא העלת חיששן לה ישכא
ניקבה וכיצד עושין בה מפרקין אותה מן הדופן ונחזרין
בה שלא תינקב אם נמצאת נקובה ונמצא בדופן ככה
במקום הנקב תולין בכמה ואוכרין אחר שחיטה ניקבה
כשנפרקה מן המכה ואם אין מכה בדופן בירוע שנקב זה
בריאה היה קודם השחיטה וטרפה הריאה שנמצא
בה מקום אטום כל שהוא שאין הרוח נכנסת בו ואינו
נתפס הרי זו כנקובה לטריפה וכיצד בורקין אותו קורעין
המקום שלא נתפח בשעת נתיחה אם נמצאת בו לרה
פותר שמחכת הלחה לא נכנסה שם הרוח ואם לא נמצא
בו לחה נותנין עליו כעט דוק או תבן או כנף וכיוצא בהן
אם נתגרר כשירה ואם לאו שחיטה שאין הרוח נכנסת
לשם ריאה שתשמע בה הברה כשנפחין אותה
אם ניכר המקום שממנו תשכע ההברה מושיבין עליו דוק
או תבן וכיוצא בו אם נתגרר בירוע שהיא נקובה וטרפה
ואם לא ניכר המקום מושיבין אותה במים פישרין וניכרו
אותה אם בקב המים טרפה ואם לאו בירוע שטרופ
התחתון בלבד ניקב והרוח תתג בין שני זקדו וניכרו

מרות פנים שחטה כשרה והרי שחטה זו ששחט בינו לבין עצמו שחטה נכונה וגמורה אסור לאכול ממנה הואיל ואינו יודע רברים המפסידים איפשר שיפסיד השחטה והיא אינו יודע כגון שישהה או ידרוס או ישחוט בסכין פגומה וכיוצא באלו בלא כונתו ישראל שודע הלכות שחטה הרי זה לא ישחוט בינו לבין עצמו לכתחלה עד שישהחט בפני חכם פעמי רבות עד שיהיה רגיל וזריו ואם שחט תחלה בינו לבין עצמו שחטתו כשרה

היודע הלכות שחטה ושחט בפני חכם עד שנעשה רגיל הוא הנקרא מומחה וכל הכומחין שוחטין לכתחלה בינו לבין עצמן ואפי נשים ועבדים אם היו מומחין הרי אלו שוחטין לכתחלה חרש שוטה ולקטן ושומר שנתבלבלה דעתו ששחטו שחטתן פסולה מפני שאין להן דעת שמא יקלקלו בשחטתן לפיכך אם שחטו בפני היודע וראה אותן ששחטו כהוגן שחטתן כשרה

כי שאינו יודע אצלנו ששחט בינו לבין עצמו שואין אותן אם נמצא יודע עיקרי הלכות שחטה שחטתו כשרה הרי שראינו ישראל מרחוק ששחט והלך לו ולא ידענו אם יודע אם אינו יודע הרי זו מותרת וכן האומר לשלוחו צא ושחוט לי ומצא הבהמה שחטה ואין יודע אם שלוחו שחטה או אחר הכי זו מותרת שרוב המצויין אצל שחטה כומחין הן אבר לו גדי או תרנגול ומצאו שחוט בבי מותר שרוב המצויין אצל שחטה מומחים הן מצאו בשוק אסור שמא נתנבל ולפי השלך וכן אם מצאו באשפה שבבית אסור מומחה שנשתתק והרי הוא מבין ושוכע ודעתו נכונה הרי זה שוחט לכתחלה וכן מי שאינו שומע הרי זה שוחט הסומא לא ישחוט לכתחלה לא אם כן אחרים רואים אותו ואם שחט שחטתו כשרה

נכרי ששחט אעפ ששחט בפני ישראל בסכין יפה ואפילו היה קטן שחטתו נבלה ולוקה על אכילתה מן התורה שנזכר לקרא לך ואנלת מזבחך כאחר שהזהיר שמא יאכל מזבחך אתה לסר שזבחו אסור ואינו רומה לישראל שאינו יודע הלכות שחטה וגדל גדול ברבר שאפילו גוי שאינו עובר על שחטתו נבלה

התחיל הגוי לשחוט מיעוט סימנין וגמר ישראל או התחיל ישראל וגמר הגוי פסולה ישנה לשחטתו מתחלה ועד סוף אבל אם שחט הגוי רבר שאינו עושה אותו נבלה כגון

ששחט חצי הגררת בלבד וגמר ישראל הרי זו כשרה ישראל משומר לעבירה כן העבירות שהיה מומחה הרי זה שוחט לכתחלה וצריך ישראל כשר לבדוק את הסכין ואחר כך יתננה למשומר זה לשחוט בה בפני שחוקתו שאינו פורח לבדוק ואם היה משומר לעו או מחלל שבת בפרהסיא או פין והוא המופר בתורה ובמשה רבינו כמו שביארנו בהלכות תשובה הרי הוא כגוי ושחטתו נבלה כי שחט פסול לעדות בעבירה מן העבירות של תורה הרי זה שוחט בינו לבין עצמו אם היה מומחה שאינו מניח רבר מותר ואוכל רבר אסור שזו חוקה היא על כל ישראל ואפי הרשעים מהן או הצדוקין והבייתוסין ותלמידיהן וכל הטועי אחריהן שאינן מאמיני בתורה שבעל פה שחטתן אסורה ואם שחטו בפנינו הרי זו מותרת שאין אסור שחטתן לא שמא יקלקלו והם אינן מאמיני בתורת השחטה לפיכך אינן נאמנין לומר לא קלקלנו כשהיו ישראל במדבר לא נצטוו בשחטת החולין אלא היו נחרין או שוחטין ואוכלין כשאר הגוים ונצטוו במדבר שכל הרוצה לשחוט לא ישחוט לא שלמים שנ' איש איש מבית ישראל אשר ישחט שו' וכולי ואל פתח אהל מועד וכלי למען אשר יביאו וסלי וחבחו יבחי שלמים לה וכו' אבל הרוצה לנחוד ולאכו במדבר היה נחר ומצוה זו אינה נוהגת לדורות לא במדבר בלבד בעת חתר הנחירה ונצטוו שם שמיכנסו לארץ תאמר הנחירה ולא יאכלו חולין לא בשחטה וישחטו בכל מקום לעולם חוץ לעדה שם כי ירחיב ה' את גבולך וכלי

ובחת מבקרך ומצאנך אשר נתן ה' אלהיך וכולי וזו היא המצוה הנוהגת לדורות לשחוט ואחר כך יאכל

פרק חמישי

כבר ביארנו בהלכות איסורי מאכלות שהטרפה האמורה בתורה היא הנוטה למות ולא נאמר טריפה אלא שרבר הכתוב בהווה כגון שטרפה ארי וכיוצא בו ושברה ועדיין לא מתה ויש שם חלאים אחרים אם יארעו לה תחשב טריפה והן הלכה למשה מסיני ושמונה מיני טרפות נאמרו לו למשה בסיני ואו הן דרוסה נקובה חסרה

נטולה פסוקה קרועה נפולה ושבורה אעפ שמולן הלכה למשה מסיני הן הואיל ואין להן בפירוש בתור לא דרוסה החמירו בה וכל ספק שיסתפק בדרוסה אסור ושאר שבעה מיני טרפו יש בהן ספקין מותרו כמו שיתבאר הדרוסה הוא שיטרף הארי וכיוצא בו הבהמה ויררום עליה בירו או ידרוס הנץ והנשר וכיוצא בהן על העוף ואין דרוסה בבהמה גסה ובחיה גסה לא לארי בלבד ובבהמה דקה וחיה דקה מן הזאב ולמעלה ובגדיי וטלאי אפי חתול ושועל ונמייה וכיוצא בהן יש להן דרוסה וכל שכן בעופו והנץ יש לו דרוסה ואפי בעוף גדול ממנו אבל שאר עופות הדרוסים יש להן דרוסה בעוף שכמותן ואין להן דרוסה בעוף שהוא גדול מהן ויש לחוליה דרוסה בעופות וכלב אין לו דרוסה כל עיקר לא בעוף ולא בכהם וחיה והנץ יש לו דרוסה בגדיים וטלויים והוא שיקוב בצפרניו לבית החלל

אין דרוסה לא ביד השורף אבל ברגליו אין חוששין לה ואין דרוסה לא בצפורן אבל בשן אין חוששין לה אלא אם כן נקב ער בית החלל בודקין שמא נקב אחד מן האיברים שנטרפת בנקיבתן ואין דרוסה אלא בכונת השורף אבל אם נפל הדרוס ונשתקעו צפרניו בנשרף אין זו דרוסה ואין דרוסה לא מחיים אבל אם דרס ונהרג ועדיין ידו בדרוסה ולא שמש צפרניו ממנה לא אחר מותו אין חוששין לה וכיצד דין הדרוסה כל מקום שאמרנו חוששין לה שוחטין את הנטרף ובודקין כל החלל שלו מכף הירך עד הקרקר אם נמצאת כולה שלום מכל מיני טרפות ולא נמצא בה רושם הדרוסה הרי זו מותרת ואם נמצא בה רושם הדרוסה הרי זו טריפה ואסור מן התורה אי זה הוא רושם הדרוסה שיאדים

הבשר כנגד בני מעים ואם נמוק הבשר כנגד בני מעים עד שנעשה כבשר שהרופא גודרו מן החבורה וזאין אותו הבשר כאו חסר וטרפה ואם דרס בסמינין משיארימו טריפה ודרוסתן במשהו כיון שהאדים בהן כל שהוא מחמת דרוסה טריפה ספק דרוסה אסורה עד שתברק כדרוסה וראית כיצר ארי שנכנס לבין שוורים ונמצא צפורן בגבו של אחד מהן חוששין שמא ארי דרסו ואין אום שמא בכותל נתחכך וכן שועל או נמייה שנכנס לבין העופות והוא שותק והן מקרקרין חוששין שמא דרס אבל אם היה הוא נהם והם מקרקרין מיראתו ומנהימין הן מקרקרו וכן אם קטע ראש אחד מהן הנה נחרגו וכן אם שתק הוא והם אין חוששין שאו הויק היו מקרקרין ספק שנכנס לכאן שורף או לא נכנס או שראינוהו שנכנס ולא נודע אם זה מן השורפין או אינו מן השורפין אין חוששין וכן עוף שנכנס לבין העצים או לבין הקנים ויצא וראשו מנטף רם או צוארו אין חוששין לו שמא נטרף לא אומרו שמא בעצים נזק

פרק ששי

נקובה כיצר אחד עשר איברים הן שאם ניקב אחד מהן לחללו במשהו טרפה ואו הן תרביץ הוושט וקרום של מוח הראש והלב עם הקנה שלו והמרה וקנה הכבד והקיבת והמסס והמסס ובית הססות והקינן והריאה עם הקנה שלה תרביץ הוושט כבר ביארנו שיעורו ושהוא המקום מן הוושט שאינו ראוי לשחטה למען מן הוושט

והוא כאורך שש עשרה אצבעות בשור ומניין גידים אלו בעוף ששה עשר גידין תחלתן מן העצם של מטה מאצבע יתירה עד סוף הרגל שהוא קשקשי קשקשי בהמה שנחתכו רגליה במקום צומת הגידין טריפה ואם תתמה ותאמר כיצד תחתך למעלה מצומת הגידים והיא מותרת עד שתחתך למעלה מן הארכובה העליונה כמו שביארנו ואם נחתך למטה מצומת הגידין אסורה שבטריפו תחתך מכאן ותחיה ומיכן ותמו ולא נאסרה בהמה זו מפני שהיא תתוכת רגל במקום זה לא מפני שנחתכו הגידין שחתיכתן מכלל הטרופות כמו שיתבאר נטולה כיצד שלשה איברים הן שאם נטלו טרפה ואעפ שאין בהן ריז נקב ולא ריז חסרון ואלו הן צומת הגידין והכבר ולחי העליון וכבר בארנו שהבהמה שנחתך רגלה וכן העוף במקום צומת הגידים לא נעשו טרפ אלא מפני שנחתכו הגידין לפיכך אם נחתכו הגידין לברם והרגל קיימת טרפה שהרי נטלה צומת הגידים נחתך בבהמה האחר העבה לברו מותרת שהרי נשארו שנים נחתכו השנים הרקין מותרת שהרי האחר העבה גדול משניהן והרי לא נטל כל הצומה לא מיעוטה נחתך רובו של כל אחד מהן טרפה ואין צריך לומר שנחתכו כולן או נטלו כולן ובעוף אפי נחתך רובו של אחד מן הששה עשר טריפה ועוף שנשתברו אגפיו מותר כבהמה שנחתכו יריה

יכבר שנטלה כולה טרפה ואם נשתייר ממנה כזית במקום שהיא תלויה בו וכזית במקום מרה הרי זו מותרת נידלרל הכבר והרי היא מעורה בטרפ שלה מותרת נטל ממנה מקום שהיא תלויה בו ומקום המרה ואעפ שהשאר קיים כמו שהוא טרפה נשאר בה כזית במקום מרה וכזית במקו שהיא תלויה בו כשרה אבל היה מפוזר מעט בכאן ומעט בכאן או שהיה מרודר או שהיה ארוך כרצוע הרי זו ספק ויראה לי שהיא אסורה לחי העליון שנטל טרפה אבל אם נטל התחתון כגון שנגמס עד מקום הסימנין ולא נעקדו הרי זו מותרת כל אבר שנאמר בו שאם היה חסר טריפה כך אם נטל טריפה אבל אבר שנאם בו אם נטל טרפה אינה נאסרת לא אם נחתך אותו אבר אבל אם נבראת חסירה אותו אבר הרי זו מותרת שאם לא תאמר כן נמצאת החסירה והנטולה אחת וכל אבר שנ בו שאם נטל מותרת קל וחומר אם חסר מתחלת ברייתה ולא נטל שהיא מותרת בהמה שננטלה האם שלה והוא בית הרחם או שנטלו הכליות הרי זו מותרת לפיכך אם נבראת בכוליא אחת או בשלש כליות מותרת וכן אם נקטה הסליא מותרת אעפ שהסליא שניטלה או חסרה מותרת אם נמצאת קטנה ביותר והקטנה ברקה עד כפול ובגסה עד כעינב טרפה וכן אם לקתה הכוליא והוא שיעשה בשרה כבשר המת שהבאיש אחר ימים שאם תאחז במקצתו יתמסמס ויפול והגיע חלי זה עד הלכך שבתוך הסליא הרי זו טרפה וכן אם נמצאת בכוליא לחה אעפ שאינה סרוחה או שנמצא בה מים עטורין או סרוחי הקיפו טריפה אבל אם נמצאו בה מים וכי הרי זו מותרת

פרק תשיעי

פסקה כיצד חוט השרדה שנפסק העורה החופה את המוח טרפ וכלבר שיפסק רוב הקיפו אבל אם נסרק העור לארכו או ניקב מותרת וכן אם נשברה השרדה ולא נפסק החוט שלה או שנתמעך המוח שבתוך החוט ונתגרנד הואיל ועדו קיים הרי זו מותרת הוטרך המוח ונשפך במים או טרונג שנמס עד שימצא החוט כשמעמידו אינו עומד הרי זו טרפה ואם אינו יכול לעמוד מפני כבדו הרי זו ספק ער היכן חוט השרדה תחלתו מבחין לפילין שבתחלת העורף עד סוף פרשה שנייה שלא ישאר ארדיה אלא פרשה של ישינהסמוכה לתחלת האליה ושלש פרשיות הן ואילו הן שלש עצמות רבוקין זה בזה למטה מחליית של שתי חוטי השרדה בעוף עד בין אנפיים

אבל למטה ממקומות אילו אין משגיחין על החוט הנכסף לשם בין שנפסק עורו בין שנכרך המוח קרועה כיצד בשר החופה את רוב הכרם והוא המקום מן הבטן שאם יקרע יצא הכרם אם נקרע בשר זה טרפה אעפ שלא הגיע הקרע לכרם עד שנראת אלא כיון שנקרע רוב עובי הבשר הזה או נטל טרפ וכמה שיעור הקרע בארזי אורך טפח ואם היתה בהמה קטנה ונקרע רוב אורך הבשר היה החופה את הכרם אעפ שאין באורך הקרע טפח טרפה הואיל ונקרע רובה נקרע הבשר הזה בעגול או באורך אם היה יתר מבסלע והוא כתי שיכנס בו גרעני תמרה זו בצד זו ברוחק הרי זו טריפה שאם יכתח קרע זה ועמוד על טפח בהמה שנפשט העור שעליה כולו בין שנקרע ביד או בחולי ונמצא בשר בלא עור הרי זו טרפה וזו היא שנקראת גלודה ואם נשאר מן העור רוחב סלע על פני כל השרר ורוחב סלע על הטיבו ורוחב סלע על ראשי איבריה הרי זו מותרת ואם נטל כרוחב סלע מעל כל פני השרדה או מעל הטבור או מעל ראשי איבריו ושאר כל העור קיים הרי זו ספק ויראה לי שכתירין אותה נפולה כיצד הרי שנפלה הבהמה במקום גבוה שגובהו עשרה טפחים או יתר ונתרסק אבר מאיבריה הרי זו טריפה וכיצ הוא הריסוק שיתרוצץ האבר ויהלם מהכת הנפילה עד שתפסד צורתו ותארו אעפ שלא ניקב ולא נסרק ולא נשבר הרי זו טרפ וכן אם הכה אותה באבן או במטה ורצץ אבר מאיבריה טריפה באי זו איברין אכרו באיברים שבחלל הגוף

בהמה שנפלה מן הגג אם הלכה אין חוששין לה ואם עמדה ולא הלכה חוששין לה קפצה כהמת ענבה אין חוששין לה הנחה לבעלה וכיצאה לבטה אין חוששין לה שכא נפלה זכרים הבגנהין זה את זה אין חוששין להן נפלו לארץ חוששין להן וכן בהמה שהיתה מנדרת רגליה אין חוששין לה שכא נתרככו איבריה או שטא נפסק החוט של שרדה נגבים יגובין הטלאים ומשליכין אותן לאחורי הדיר אין חוששין להן משום ריבוק איברים בפני שאין משליכין אותן לא בכונן שלא ישתברו ואם החזירום והשליכום לדיר בהמת יראה חוששין להן כהמת תשובה אין חוששין להן בפני שמתכוין להחזירם שלמים ויהרו בהשלכתן שיהרביצוהו לשהיטה אעפ שנפל נפילה גדולה שיש לה קול בעת שמפילין אותו אין חוששין לו בפני שיעיף צפרניו ומתחזק עד שמגיע לארץ הכה הבהמה על ראשה והלכה לה המכה כלפי זנבה או על זנבה והלכה לה כלפי ראשה ואפי הכה אותה בכטה על כל השרדה אין חוששין לה ואם יש בכטה חליות חיות חוששין לה ואם הגיע ראש הכטה למקצת השרדה חוששין לה וכן אם הכה לרוחב השרדה חוששין לה עוף שנחבט על דבר קשה כגון כרי של חטים או קופה של שקדים וכיוצא בהן חוששין לריסוק איברים ואם נחבט על דבר יד כגון כסות כפולה והתבן והאפר וכיוצ בהן אין חוששין לו דרבקו כנפיו ברבק בשעת צידה ונתחבט אם בכנה ידו אין חוששין לו ואם נאחו בשתי כנפיהן ידו חוששין לו נחבט על פני המים אם שט בלא ארץ כשהוא למעלה לעומת הכנס אין חוששין לו אבל אם שט למטה עם הלוד המים חוששין לו ואתו ואם קודם לתבן אוקש שבתבין ער שט כהמת ענבו ואין חוששין לו ואתו אין חוששין לה מותר לשחוט מיר ואינה צד ואתו נתוסק אבר וכל מקום שאכרנו חוששין לו צריך לברוק כנגד כל החלל כולו מקרקר הראש יד אם מצא בה טריפ מן הטרופות שמנינו או שנתרסק אבר מן האיבריו שבפני ונפסדה צורתו הרי זו טרפה אפי נתרסק אבר מן האיבריו שאם נטלו כשירה כגון טחול וכליות הרי זו טרפה חוץ מבית הרחם שאם נתרסק הרי זו מותרת והסימנין אינן

בני מעיו וטריפה ולא עוד לא בני מעים של עוף שלא נמצא בהם שנינו וכשנשלקו נשתנו והוריקו הארומים בירוע שנפל לאור ונחמדו בני מעיו וטריפה וכן הושט שנמצא העור החיצון שלו לבן והפנימי ארום בין בעוף בין בהמה הרי הוא כלא אינו וטרפה

פרק שמיני

חסירה כיצר שני איברי הן שאם חסר ממנינם טרפה ולא הן הריאה והדגלים וחמש אונות יש לריאה כשתלה אותה אדם בידו ופני הריאה כנגד פניו שלשה מן הימין ושנים מן השמאל וכיצד ימין ממנה כמו און קטנה ואינה בצד האונות ויש לה כמו כים בפני עצמה והיא בתוך הכים. ואוץ וקטנה היא הנקר וורדא מפני שהיא דומה לוורד ואינה מן המני לפיכך אם לא נמצאת הוורד מותרת שקד היא דרכה יש בהמות תמצא בהם ויש בהמות לא תמצא בהם ואם נמצאת נקובה אעפ שהכי שלה סותם את הנקב הרי זו טריפה חסר בנין האונות ונמצאת אחת מן השמאל או שתיים מן הימין טריפה ואם נמצאו שתיים בימין ויאת הוורדא הרי זו מותרת נתחלפו האונות ונמצאו שלש מן שמאל ושתיים מן הימין בלא וורד או שהיה הוורד עם השלש בצד שמאל הרי זו טריפה שהיא חסרה מצד הימין נתוספו האונות במנינם אם היתה האוון היתירה בצד האונות או מלפני הריאה שהוא עומת הלב מותרת ואם היתה על גבה שהוא לעומת הצלעות הרי זו טריפה שהייתה כחסר והוא שתהיה כמו עלה של הרם אבל פחות מזה אינה און ומותרת און שנמצאת רבוקה בחסרתה הסמוכה לה מותרת ואם נקמכו שלא על הסדר כגון שנכנסה ראשונה לשלישית טריפה נמצאו שתי האונות כאונה אחת ואינן נראות כשתיים רבוקות אם היה בנין כמו עלה ההרם בין בעיקר בין באמצע בין בסופן כיו שיומר שהן שתיים רבוקות מותרת ואם לאו הרי זו חסירה וטריפה נמצאת כולה שתי ערוגות ואין לה חיתוך אהים טריפה וכן אם חסר גוף הריאה אעפ שלא נקבה הרי זו כמי שחסר מנין האונות וטריפה לפיכך אם נמצא ממנה מקום יבש עד שיפדך בצנורן הרי זה חסר וטריף ואפילו היה כל שהוא ריאה שנמצאת נפוחה כמו עיקר חריות של רקל אוסרין אותה מספק שזו תוספת משנ בנפה ושמה התוספת בנוף כחסרון כמו שאם במנין

הבהמה שפחדה ויראה עד שיצמקה הריאה שלה וקרה להיות יבשה אם פחדה בירי שמי כגון שיצמעה קול רעם או ראת זיקים וכיוצא בה מותרת ואם פחדה בירי ארס כגון ששחשו לפניה בהמה אחרת וכיוצא בה הרי זו חסרה וטרפה כיצר בורקין אותה מושבין את הריאה במים מעת לעת אם היה זמן הקור מושבין אותה במים פושרי ובכלי שאין המים מתמצין מנבו וטוולים כדי שלא יצטו במהרה. ואם היה זמן החום מושבין אותה במים זמן בכלי שהמים מתמצין מנבו כדי שישאר קרם אם חוזה לבדייתה הרי זו בירי שמים ומותרת ואם לא חוזה בירי ארס היא וטרפה בהמה שהיתה חסרה רגל בתחלת ברייתה טרפה וכן אם היתה יתירה רגל לכל היתר כחסר הוא אבל אם היו לה שלש רגלים או יר אחת מותרת לפיכך אם נחתך היר שלה מותרת נחתך הרגל מן הארס בה ולמעלה טריפה מן הארס בה ולמטה מותרת באי זו ארכובה אמרו בארכובה שהיא סוף הירך הסמוך לגוף נשבר העצם למעלה מן הארכובה אם יצא סליו או רובו לחוץ הרי זה כמה שנחתך ונפל וטריפה ואם היה הבשר או העור חופה רוב עבודות רוב הקיפו של עצם שנשבר הרי זו מותרת ואפי נפל מקצת העצם שנשבר והלך לו ונידים חרכים אינן חסובין כבשר צומת חגירין הן בבחמה ובחיה למעלה מן העקב במקום שתולו ב השבחים תבוסה והן שלש נידים לבנים אחד עמו ושנים דקים ומסמקם שיתחיל והן קלין ולבנים עד שסוד הלזבן מהן ויתחילו להתאדם ולהתרכך והוא צומת היר

זה ישמע בה קול המכה בשעת נפוחה זה עיקר גדול יהיה בירך שכל ריאה שנופחין אותה בפושדין ולא יבקב המים הרי היא שלימה מכל נקב ריאה שנשפכה כקיתון וקרום העליון שלה קיים שלם בלא נקב אם הסימפונות עז מדים במקומם ולא נימוחו כשירה ואם נימוחו אפילו סימפון אחר טריפה כיצר עושין נוקבין אותה ושופכין אותה בכלי שהוא שוע באבר וכיוצא בו אם לראה בה חוטין לבנים בירוע שנימוקו הסימפונות וטריפה ואם לאו בשר הריאה בלבר הוא שנמוק וכשרה ריאה שנמצאו בה אבעבועות אם היו מלאי רוח או מים זכים או לחה הנמשכת כרבש וכיוצא בו או לחה יבשה יבשה וקשה אפילו כאבן הרי זו מותרת ואם נמצאה בהן לחה סרוחה או מים סרוחין או עכורין הרי זו טריפה וכשמציא הליחה ובורק אותה צריך לבדוק הסימפון שתחתיה אם נמצא נקוב טרפה ריאה שנמצאו בה שני אבעבועות סמוכות זו לזו טריפה שהרבר קרוב הרבה שיש נקב ביניהן ואין להן ררך בריקה היתה אחת ונראת כשנים נוקבין האחת אם שפכה לה האחרת אחת היא ומותרת ואם לאו טרפה הריאה שנתמססה טריפה כיצר כגון שנמצאת שלימה וכשתולין אותה תחתך ותפול חתיכות חתיכות ריאה שנמצאת נקובה במקום שיר הטבח ממשמשת מותרת ותולין בידו ואוסרין כיר הטבח ניקבה אחר השחיפה נמצא הנקב במקום אחר ואין ידוע אם קורם שחיטה או אחר שחיט טקבין בה נקב אחד ומרמין כשם שעושים בבני מעים ואין מרמין מריאה של בהמה דקה לריאה של בהמה נסה לא מרקה לדקה ומנסה לנסה נמצא הנקב באחד מן האבעבועות הרי זו טריפה ואין אוסרין ניקוב אבעבוע אחר ונעריך שאין הרבר ניכר כחש שנמצאת בריאה נופחין אותה אם לא יצא ממנה רוח בירוע שואת הכחש ררך סמפוני נכנסה ולא נקבואם נתחתכה הריאה קורם נפוחה ונמצאת בה החשט הרי זו אסורה שהרבר קרוב שנקבה כשנכנסה תולעת שהיתה בריאה ונקבה ויצאה והרי הריאה נקובה בתולעת הרי זו מותר חוקתה שאחר שחיטה תיקוב ותצא יש שם מלאות שאם נשתנה מראה האבר לאותו המראה הרע הרי הוא כנקוב שאותו הבשר שנשתנו מראיו למראה זה כבת הוא חשוב וכלא אותו הבשר הנהפך עינו אינו מצוי וכן הוא

אומר ומחית בשר חי בשאת וביום הראות בו בשר חי ככלל ישאר הבשר שנשתנה אינו חי ריאה שנשתנו מראיה בין מראה טולה בין מראה מקצתה אם נשתנית למראה המותר אפי נשתנית כולה מותרת ואם נשתנה למראה האסור אפי כל שהוא טריפה שהמראה האסור כנקב הוא חשוב כמו שבארנו וחמש מראות אסורות יש בריאה ואלו הן שחורה כריו או ירוקה כעין כשת או כעין חלמון ביצה או כעין חריע או כמראה הבשר וחריע הוא הצבע שנובעין בו הברז והוא רומח לשערות ארומות מעט ונשות לירוקה נמצאת כעין חריות של רקל אוסרין אותה מספק שזה קרוב למראה האסור וכל המראות האו אין אוסרין בהם עד שנופחין אותה וממרם בה בקרו אם נשתנית למראה המותר מותרת ואם עמדה בעיניה אסורה ארבע מראות מותרות יש בה ולא הן שחורה כחול או ירוקה כחצים או אדומה או כמראה הכבד ואפי היתה הריאה כולה שלאים שלאים נקורות נקודו מארבע מראות לא הרי זו מותרת עוף שנפל לאור והוריק לבו או כבדו או קרקבנו או שהארימו הפעים שלו בכל שהוא הרי זו טריפה שכל הירוקי שהארימו או הארומי שהוריקו מחמת האד בעוף הרי הן כמי שניטלו וטריפה והוא שיעמוד במראה זה אחר ששלקו אותן מעט ומסמק בהן כל עוף שנמצאת הכבד שלו במראה בני מעים או שנשתנו שאר בני מעים ועפרו בשניוין אחד שלוקה וטריסה כמו שבארנו בירוע שנפל לאור ונחמדו

פרק אחד עשר

כל בהמה או עוף שנולד בהן ספק טרפות מטריפות אלו כגון בהמה שנפלה ולא היתה או שנטרפה בירי חיה ואין יודע אם האריות בשר כנגד בני מעים או לא האריות או שנחבסה גולגולתה ואין יודע אם רובה או מיעוטה וכיוצא ברבדים לא אם היה זכר ושהה יב חרש הרי זו בחוקת שלימה כשאר כל הבהמות ואם היתה נקבה עד שתלד ובעוף בזכר יב חרש ובנקבה עד שתלד כל הביצים של טעינה הראשונה ותטעון טעינה שנייה ותלד זאסור למכו ספק טריפה זו לגוי בתוך זמן זה שמא ימכרנה לישראל

כל בהמה חיה ועוף בחוקת בריאים הם ואין חוששין להם שמא יש בהן טריפה לפיכך כששחטו שחיטה כשירה אינן צריכין בריקה שמא יש בהן אחת מן הטריפות לא הרי הן בחוקת התר עד שיוולד להן דבר שחוששין לו ואחר כך בורקין על אותו דבר בלבד כיצד כגון שנשחט הגף של עוף בורקין את הריאה שמא ניקבה נפלה הבהמה בורקין אותה שמא נתרסקו איבריה נתרצץ עצם הראש בורקין קרום של מוח שמא ניקב הכהאונה קוף או נזרק בה חץ או חמה וכיוצא בהן ונכנס לחללה חוששין לה וצריכה בריקה כנגד כל החלל שמא ניקב אחר מן האיברים שתטרף בנקיבתן וכן כל כיוצא בזה לפיכך ריאה שהעלתה צמחין או שנמצאו סירכות כמו חושין תלויין מסנה ולרופן או ללב או לטרפס הכבד חוששין לה שמא ניקבה וצריכה בריקה וכן אם נמצא בה פצע בעצם מלא לחה חוששין שמא נקב סימפון שתחתיו וצריכה בריקה מן הדין היה על דרך זו שאם נמצאת הריאה תלויה בסירטו כמו חושין אם היו מן האוס של ריאה ולרופן או שהיו ללב או לטרפס הכבד שחותכין את הסירטא ומציאין את הריאה ונפחין אותה בפושטין אם נמצאת נקובה טריפה ואם לא נתבעבע המים הרי היא שלימה מכל נקב ומותרת וסירטא זו לא היתה במקום נקב או שמא ניקב קרום העליון בלבד ומעולם לא ראינו מי שהורה כך ולא שמענו מקום שעושי בו כך ואעפ שאו הן הרבדים הנראין מרבירי חכמי התלמוד המנהג הפשוט בישראל כך הוא כששחטין את הבהמה או את החיה קורעין את הטרפס שלכבד ובורקין את הריאה במקומה אם לא נמצאת תלויה בסירטא או שנמצא סירכה

בין אוזן מאזני הריאה ולבשר שבמקו רביצתה בין בשר שבין הצלעות בין בשר שבחזה או שנמצאת סירטא מאן לאזן על הסדר או מן האוס לאזן הסמוכה לה הרי אילו מתירין אותה ואם נמצא חוט יוצא מן האוס של ריאה לאי זה מקום שישמש ואפילו היה כחוט השערה אוסרין אותה וכן אם היה מן הריאה חוט משוך ללב או לטרפס הכבד או לכיס הלב או סירטא בין שחיה החוט מן האוס של ריאה בין שהיה מן האוזן ואפילו היה שחוט השערה אוסרין אותה וכן וודא שנמצאת רבוקה בכיסה או חוט יוצא ממנה לכיסה אוסרין אותה יחוט היוצא מאזן לאוזן שלא על הסדר אוסרין אותה יש מקומות שמתנוחן אם מצאו סירטא מן האוזן לבשר זעם שבצלעות והסירטא רבוקה בשתיהן אוסרין אותה ואבא מרי מן האוסרין ואני מן המתירין ומיעוט מקומות מתירין אפי נרביקה בעצם לברו ואני אוסר ויש מקומות שנופחין הריאה שמא יש בה נקב ורחב המקומות אין נפחין שחרי לא נולד דבר שגורם לחשט ומעולם לא נפחנו ריאה בספרד וצמחין אלא אם נולד לנו דבר שחוששין לו ודברים חלו מלן אינן על פי הדין אלא על פי המנהג כמו שבארנו ומעולם לא שמענו במי שסרק עוף אם נולד לו חוט מי ששחט את החזמה וקורע את חמטן וקורע שישוק את הריאה בא מלך או נזל או חייטת והלך לו הרי זו מותרת ואין אוסר שמא ימכרנה לישראל וכן שחטין אותה שאין מחזקין איסור לא הרי זו בחוקת חיה עד שיוודע בה נפלה וכשם

שאין חוששין לקרום מוח ולשררה וכיוצא בהן כך לא נחוש לריאה שאברה ואין בזה מנהג שרבר שאינו מצוי אין בן מנהג בא הגוי או הישרא והוציא הריאה קודם שתברק והרי היא קיימת נופחין אותה ואעפ שאין אנו יודעין אם היו שם צמחין או לא היו מפני פשוט המנהג יש מקומות שאם נמצאו סירכות מדולדלות מן הריאה אעפ שאינן רבוקות לא לרופן ולא למקום אחר אוסרין אותה ורבר זה הפסד גדול הוא ואיבוד ממון לישראל ומעולם לא נהגו זה לא בצרפת ולא בספרד ולא נשמע זה במערב ואין ראוי לנהוג במנהג זה לא נופחין אותה בלבר אם נמצאת שלימה מן הנקב הרי זו מותרת

פרק שנים עשר

השחט אותו ואת בנו ביום אחד הישר מותר באכילה והשוחט לוקה שנ' אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד ואינו לוקה לא על שחיטת האחרון לפיכך אם שחט אחר משניהן ובא חבירו ושחט את השני חבירו לוקה איסור אותו ואת בנו נהג בכל זמן ובכל מקום בחולין ובמקדשין בין קרשים הנאכלין בין קרשים שאינן נאכלין לפיכך הראשון ששחט בעורה והשני בחוץ או הראשון בחוץ והשני בעורה בין שהיו שניהן חולין או שניהן קדשין בין שהיה אחר מהן חולין ואחר קדשים זה ששחט אחרון לוקה משום אותו ואת בנו אין איסור אותו ואת בנו נהג לא בשחיטה בלבד שנאם לא תשחטו בשחיטת שתיהן הוא האיסור אבל אם ניהר הראשון או נתגבל בירו מותר לשחוט השני וכן אם שהט הראשון וניחר השני או נתגבל בירו פטור הרש שוטה וקטן ששחטו בינם לבין עצמן את הראשון מותר לשחוט שני אהריהם לפי שאין שהיטתן כשירה השוחט את הראשון והרי הוא ספק נבילה אסור לשחוט השני ואם שחטו אינו לוקה שחיטה שאינה ראויה לאכילה שכה שחיטה לפיכך הראשון ששחט חולין בעורה או טריפה או שור הנסקל ועגלה ערופה ופרה אדומה או ששחט לזן ובא האחרון ושחט את השני לוקה וכן אם שהט הראשון את האחר ובא האחרון ושחט את השני והרי הוא חולין בעורה או שור הנסקל או עגלה ערופה ופרה אדומה הרי זה לוקה שהטו לעו פטור משום אותו ואת בנו שהרי נהחייב בנפש ואם התרו בו משום אותו

ואת בנו ולא התרו בו משום עו לוקה אין איסור אותו ואת בנו נהג לא בבהמה שהורה בלבר שנ' ושור או שה אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד ונהג בכלאים כיצד צבי שבא על הער ושחט העו ואת בנה לוקה אבל העו שבא על הצביה אסור לשחוט אותה ואת בנה ואם שחט אינו לוקה פרה ובנה אפרה תורה לא צביה ובנה היתה בת הצביה הזאת נקבה וילדה בן ושחט את הנקבה בת הצביה ואת בנה לוקה וכן כלאים הבא ממין כבש וממין עז בין מכבש עם העו בין מעו עם הכבשה לוקה משום אותו ואת בנו מותר לשחוט את המעוברת עובר ירך אמו הוא ואם יצא העובר חי אחר שחיטה והפרים על גבי קרקע אין שחטין אותו ביתם אחר ואם שחט אינו לוקה איסור אותו ואת בנו נהג בנקיבות שזה בנה וראי ואם נודע ודאי שזה אביו אין שחטין שניהן ביום אחד ואם שחט אינו לוקה שהרבר ספק אם נהג בזכרים או אינו נהג השוחט את הפרה ואחר כך שחט שני בניה לוקה שתי מלקיות שחט את בניה ואחר כך שחט היא לוקה אחת שחטה ואת בן בתה ואחר כך שחט את הבת לוקה אחת בין הוא בין אחר שנים שלקחו שתי בהמות זה האם זה הבת ובאו לדין זה שלקח ראשון ושחט ראשון והשני ימתין למחר ואם קדם השני ושחט זכה וימתין הראשון עד למחר בארבעה פדקים בשעה המוסר בהמה לחבירו צריך להודיעו ולומר לו כבר מכרתני ומה

צריכין בדיקה בכאן שאין הנפילה ממעכת אותן
 נפלה צהנג ולא עמדה אסור לשחוט אותה עד שתשהה
 מעת לעת ואם שחטה בתוך זמן זה הרי זו טרף ופשוט
 אותה אחר מעת לעת צריכה בדיקה כמו שבארנו וכן
 מי שדרס ברגלו על העוף או שדרסתו בהמה או שטרפו
 לכותל והרי הוא מפרסם משהין אותו מעת לעת ואחר כך
 שוחטין אותו ובודקין אותו כדרך שבארנו סימנים
 שנירלהלו רובן טריפה ואפי' שלא מחמת נפילה וכן אם
 נתקפלו שהרי אינן ראויין לשחיטה אבל אם נתפרק רוב
 תרביץ הושט מן הלחי הרי זו מותרת שאין התרביץ ראוי
 לשחיטה כמו שבארנו

פרק עשירי

שבורה כיצר הוא שנשתברו רוב צלעותיה וצלעו הבהמה
 הן אחת עשרה מיכן ואחת עשרה מיכן נשתברו שש מיכן
 ושש מיכאן או אחת עשרה מיכן ואחת מיכן טריפה והוא
 שנשברו מחציון שלמול השררה נשברו שש
 מיכאן ושש מיכן אם היו צלעות גדולות שיש בהן מוח
 טריפה ואם לאו אעפ' שהן רוב ואעפ' שנשברו כלפי
 השררה מותרת וכן אם נעקרו רוב צלעותיה
 טריפה ואם נעקרה אפי' צלע אחת וחצי חלוליתה עמה
 שהצלע תקועה בה הרי זו טריפה וכן אם נעקרה
 מן השררה חלוליה אחת אפי' היתה מן החליות של משה
 מן הכסלים שאין בהן צלעות הרי זו טרפה בהכה
 שנשטט הירך שלה מעיקרו ויצ' מן הכף שלו אם נתאללו
 ניביו והן היתרות שבעצם הכף שיוצאת על העצם הזכר
 ואוחזות אותו הרי זו טריפה ואם לא נתאללו מותרת וכן
 בעוף אם נשטט ירכו טריפה נשטט כנפו מעיקרו חוששי
 שמא ניקבה הריאה שלו ולפיכך בודקין אותה ואחר כך
 יאכל ובהמה שנשטטה ידה מעיקרה מותרת ואין
 חוששין לה גולגולת בהמה או היה שנטל ממנה
 כסלע אעפ' שלא ניקב הקדום טריפה ואם ניקבו נקבים
 שיש בהן חסרון כולן מצטרפין לכסלע וכן גולגול שנחבס
 רובבובה ורוב הקיפה טריפה אעפ' שהקדום שלם ולא
 חסר ממנה כלום נחבס רוב גובהה והרי רוב הקיפה קיים
 או שנחבס רוב הקיפה והרי רוב גובהה קיים הרי זו ספק
 טריפה וצריכה לוי שאוסרין אותה עוף שלמים כגון
 אוזים אם ניקב עצם גולגולתו אעפ' שלא ניקב קדום של
 מוח טריפה מפני שקדומו רך עוף היבשה שהכתו חולדה
 על ראשו או שניבג באבן או בעץ מניח ידו בצד הנקב
 ונועץ או מכניס ידו לתוך פיו ודוחק למעלה אם יש המוח
 מן הנקב כירוע שנקב הקדום וטריפה ואם לאו מותר
 בהמה שאחזה רס או שהיתה מעושנת או מצוננת או
 שאכלה סם שהורג הבהמה או שתת מים הרעים הרי זו
 מותרת אכלה סם שהורג את האדם או ששכבה נחש
 וכיוצא בו מותרת משום טריפה ואפורה מפני סכנת
 נפשות נמצאו כל השריפות המנויות כשיפרשו
 ואיפשר שימצאו בבחמה וחיה שבעים ולא הן על

א	דרכה	ב	ניקב תרביץ הואש
ג	ניקב קדום של מוח	ד	נתמסס תפוח עצמו
ה	ניקב הלב עצמו לבית	ו	קנה הלב
ז	ניקבת המרה	ח	ניקבו קני הכבד
ט	ניקבה הקיבה	י	ניקב הסס
יא	ניקב המסס	יב	ניקב בית המסות
יג	ניקבו מעיה	יג	יצאו המעים לחוץ ונחפכו
יד	ניקב תפוח בעכו	יו	חסרה המרה
יז	נמצאו שתי מדרות	יח	חסרה הקיבה
יט	נמצאו שתי קיבות	כ	חסר הסס
כא	נמצאו שני מססים	כב	חסר המסס
כג	נמצאו שני מססים	כד	חסר בית המסו
כה	נמצאו שני בתי המסו	כו	חסר אחד מן המעו

כז נמצאו שני מעים כח ניקבה הריאה
 כט ניקב הקנה למטה במקום שאינו ראוי לשחיטה
 ל ניקב סימפון מסימפוני ריאה אפילו לחברו
 לא נאטס מקיס מן הריאה
 לב נימוק סימפון מסימפוני ריאה
 לג נמצאת ליחה סרוחה בריאה
 לד נמצאו בה פיס סרוחים
 לה נמצאו בה מים עכורין אעפ' שלא הסריחו
 לו נתמססה הריאה לו נשתנו מראיה
 לח נהפך הוושט במראיו לפ חסרה הריאה
 מא ממניין האונות מ נתחלפו האונות

הותירו האונות מגבה
 מב נמססה אונה לאונה שלא כסדרן
 מג נמצאת הריאה בלא חיתוך אונים
 מד חסר מקצת הריאה
 מה יבש מקצת גופה
 מו נמצאת הריאה נפוחה ועומרת
 מז צמקה הריאה מפרח אדם
 מח חסר הרגל בין מתחלת בריתו בין שנחתך
 מט או שהיתה יתירה רגל
 נ נישלה צומת הגידין נא נישלה הכבד
 נב נישל לחי העליון נג כוליה שהקטינה ביות
 נד כוליה שלקתה נה כוליה שנמצא בה לחה
 נו כוליה שנמצא בה מים עכורין אעפ' שאינן סרוחי
 נז כוליה שנמצאו בה מים סרוחי
 נח נפסק חוט השררה
 נט נסרך מוח חוט השררה ונתמסס
 ס נקרע רוב הבשר החופה את המסס
 סא נגלד העור שעליה סב נתרסקו איברי הנפילה
 סג נרלדלו הסימנין סד נשתברו רוב צלעותיה
 סה נעקרו רוב צלעותיה
 סו נעקרה צלע אחת בחליותיה
 סז נעקרה חליה אחת סח נשטט הירך מעיקרו
 סט חסרה הגולגולת כסלע
 ע נחבס רוב הגולגולת ונתרוצץ

או השבעים חולי שאוסרין את הבחמה ואת החיה משם
 טריפה כבר נתבאר כל אחר מהן ומשפטיו וכל שאיפשר
 מהן שימצא בעוף באיברין המצויין לעוף כבהמה ריט
 בבמה ובעוף אחר הוא חוץ סריפו שבסלייתו ושבתחיל
 ושכאונות הריאה
 מפני שהעוף אין לו חיתוך אונות כבהמה ואם ימצא אין
 לו מנין ידוע ושחול העוף עגול כמו עינב ואינו כשחול
 בהמה ושריפות שבכוליה ושבתחיל לא מנו אותן בהכה
 כדי שיהיה כנגדן בעוף ולפיכך לא נתנו לכוליה שהקטינה
 שיעור בעוף וכן כל כיוצא בה ושתי טריפות יש
 בעוף יתר על הבהמה ואעפ' שיש לה אותן האיברים ואו
 הן עוף שגשתנו מראה בני מעיו מחמת האור ועוף המים
 שניקב עצם ראשו ואין להוסיף על טריפות אל כלל סל
 שאירע לבהמה או לחיה או לעוף חוץ מלאו שמנו הנבי
 וזרות הראשונות והסמיכו עליהן בבתי ריני ישראל איפס
 שתחיה האפי נודע לו מדרך תרפואה שאין סופה להיווג
 וכן או שמנו ואמרו שהן טריפה אעפ' שיראה בדרכי תרפואה
 שביריני שמקצתן אינן סמיתין ואיפשר שתחיה סרן אין
 לך לא מה שמנו חכמים שנ על פי התורה אשר יודק
 כל טבח שהוא יודע השריפות האו ודדי הוא
 בחוקת כשרות מותר לו לשחוט ולברוק לעצמו ולמכור
 ואין מוח חשש שעד אחר נאמן באיסורין בין יש לו הגייה
 בערותו בין אין לו הגייה בערותו והגב' בארנו שאין
 לזקוזין כשר מטבח ששחט ובודק לעצמו מוציא לארץ
 או בארץ ישראל בוקר חיה לא אם כן חיה מומחה ואם
 יצאת פריפה מתחת ידו סולץ אותו ולעבירין אותו
 האנרואחד לכשרותו עד צאלך למקום שאין מכירים אותו
 ויהי אבדה ברב חשו או יציא טריף לעצמו סרב חלוב

שאין הכבו לעצמן של מצות לא למי שצוה בהן ביד הוא והצילו מלמשש בחשך וערך איתנו נר ליושר המעקשים ואור לחודות נתיבות היושר וכן הוא אומר נר לרגלי רבדיך ואור לנתיבותי בריך רחמנא דסייע

נגמר ספר חמישי והוא ספר קדושה

ומניין פרקיו שלשה וחמשים הלכות איסורי ביאה

הלכות מאכלות אסורות

שנים ועשרים פרקים • שבעה עשר פרקים הלכות שחיטה

ארבעה עשר פרקים בריך נותן ליעת כח ולאין אונים עצמה ירבה

נרבות פי רצה נא ה' ומשפטך למרני

ספר ששי והוא ספר הפלאה

הלכותיו ארבע הלכות שבועות הלכות נזירות

הלכות שבועות

יש בכללן חמש מצות וארבע מצות לא תעשה	א	שלא ליטע בשמו לשקר
שלא ליטע בשמו לשוא	ב	שלא לכפור בפקדון
שלא ליטע על כפירת ממון	ג	שלא ליטע על כפירת ממון
ליטע בשמו באמת	ד	

הלכות נדרים

יש בכללן שלש מצות שתי מצות עשה ואחת מצות לא תעשה וזה הוא פרטן

שיטמור מוצא שפתיו ויעשה כמו שנדר	א
שלא יחל דברו	ב
שופר הנדר או השבועה וזה הוא דין הפר נדרו מפורש בכתורה שככתב	ג

הלכות נזירות

יש בכללן עשר מצות שתי מצות עשה ושמונה מצות לא תעשה וזה הוא פרטן

שיגדל הנזיר פרע	א
שלא יגלח שערו כל ימי נדרו	ב
שלא ישתה הנזיר יין ולא תערובתו וזאפילו חומץ שלהן	ג
שלא יאכל ענבים לחים	ד
שלא יאכל צימוקים	ה
שלא יאכל הרצנים	ו
שלא יאכל זגין	ז
שלא יכנס לאהל המת	ח
שלא ישמא למתים	ט
כשישלים נזירותו או בשיטמא	י

הלכות ערפיז וחרמין

יש בכללן שבע מצות חמש מצות עשה ושתיים מצות לא תעשה וזה הוא פרטן

לרזן בערכי אדם כאשר מפורש בתורה וזה	א	הוא דין ערכי אדם	ב	דין ערכי בהמה
דין ערכי בתיים	ג	דין ערכי שדות	ד	
דין מחרים נכסיו	ה	שלא ימכור חרם	ו	
שלא יגאל חרם	ז	נמצאו כל המצות הנכללות בספר הזה חמש ועשרים עשר מהם מצות עשה וחמש עשרה מצות לא תעשה	ח	

הלכות שבועות

יש בכללן חמש מצות אחת מצות עשה וארבע מצות לא תעשה וזה הוא פרטן

שלא ליטע בשמו לשקר	א
שלא ליטע בשמו לשוא	ב
שלא לכפור בפקדון	ג
שלא ליטע על כפירת ממון	ד
ליטע בשמו באמת וביאו מצות לו בפרקו לו	ה

פרק ראשון

ארבעה מיני שבועות הן שבועת ביטוי ושבועת שוא ושבועת הפקדון ושבועת העדות שבועת ביטוי היא שב בתורה או נפש כי תשבע לבטא בשפתים להרע או להטי והיא נחלקת לארבעה חלקי שתיים לחבא ושתיים לשעבר כגון שנשבע על דבר שעבר שנעשה או שלא נעשה ועל דבר שעתיד להיות שיעשה ושלא יעשה ואין שבוע ביטוי נוהגת אלא בדברים שאיפשר לו לעשותן בין להבא בין לשעבר כיצד לשעבר שאכלתי או שזרקתי אבן לים או שרברר פלני עם פלוני או שלא אכלתי או שלא זרקתי לים או שלא דבר פלוני עם פלוני או שלא אכלתי או שלא יאכל או שאזרוק או שלא אזרוק אבן לים הרי לו שתיים לשעבר ושתיים להבא נשבע אחת מארבע מהדוקות אלו והחליף כגון שנשבע שלא יאכל ואכל או שאכלתי והוא לא אכל הרי זו שבועת שקר ועל זה וכיוצא בו נאמר לא תשבעו בשמי לשקר ואם נשבע לשקר במזיד לוקה בשינוג כביא קרבן עולה ויזרר שנזעלם ככנו והוא ידע ואשם וכו' שבועת שוא נחלקת לארבע כהלכות האחת שנשבע על דבר הירוע שיש בו כיצד כגון שנשבע על האיש שהוא אשה ועל האשה שהוא איש ועל עמוד של שיש שהוא של זהב וכן כל כיוצא בזה הסנייה

שנשבע על דבר ידוע שאין בו ספק לאדם שהוא כן כגון שנשבע על השמים שהוא שמים ועל האבן זו שהוא אבן ועל השנים שהן שנים וכן כל כיוצא בזה שזה הרבר אין בו ספק לאדם שלם כרי לצדק הרבר בשבועה עלישוי שנשבע לבטל את הכצוה כיצד כגון שנשבע שלא יתעטף בציצית שלא ילבש תפילין ושלא ישב בסוכה בחג וכו' ולא יאכל מצה בלילי הפסח או שיתענה בשבתו וכו' מים טובים וכן כל כיוצא בזה רביעית שנשבע על דבר שאין כח בו לעשות כיצד כגון שנשבע שלא יישן שלשת ימים לילה ויום רצופי או שלא יטעום כלום שבועת ימים רצופים וכן כל כיוצא בזה כל הנשבע שבועת שוא מארבע שבועות או עובר בלא תעשה שנ לאיתשא את שם ה' אהיך לשוא ואם היה מזיד לוקה נאם היה שונג פסור מכלום

שבועת הפקדון כיצד כלבי שיש ממון חבירו בידו בין פקדון בין מלוה או שגולו או עשקו או מצא לו אברה ולא החזירה וכיוצא בזה ותבע ממנו ממון שיש לו בידו וכפר בו הרי זה עובר בלא תעשה שנאמר לא תכחשו זו אזהרה לכפירת ממון ואין לוקין על לאו זה ואם נשבע לו על שקר על ממון שכפר בו הרי זה עובר בלאו אחר ועל זה נאמר לא תשקרו איש בעמיתו זו אזהרה לנשבע על כפירת ממון ושבועה זו היא הנקראת שבועת הפקדון וזה הוא חיים על שבועת הפקדון ששקר בה מעלם את

אי ביום לאחר לשחוט כרי שומתין זה האחרון ולא ישחו
עד לפחד ואו הן ערב יום טוב האחרון של חג וערב יום
טוב הראשון של פסח וערב עצרת וערב ראש השנה
ברא בשראה זה שלקח באחרונה נחפו לקנות והיה בסוף
היום שחוקתו שהוא שוחט עתה אבל אם היה ריוח
ביום אינו צריך להודיעו שמה לא ישחוט לא למחר
והמוכר את האם לחתן והבת לכלה צרי להודיעו שזראי
ביום אחר שוחטין וכן כל כיוצא בזה יום אחר
האמור באותו ואת בנו היום הולך אחר הלילה כיצד הרי
ששחט ראשון בתחלת ליל רביעי לא ישחוט השני עד
תחלת ליל חמישי וכן אם שחט הראשון בסוף יום רביעי
קודם בין השמשות שוחט השני בתחלת ליל חמישי שחט
ראשון בין השמשות של ליל חמישי לא ישחוט השני עד
ליל ששי ואם שחט ביום חמישי אינו לוקה

פרק שלשה עשר

הלוקח אם על הבנים ושחטה הבשר מותר באכילה ולוקה
על שחיטת האם שנ לא תקח האם על הבנים וכן
אם מתה קודם שישלחנה לוקה ואם שלחה אחר שלקחה
פסור וכן כל מצות לא תעשה שניתקה לעשה חייב
לקיי עשה שבה ואם לא קיימו לוקה בא אחר וחטף האם
מירו ושלחה או שפדחה מתחת ידו שלא מרעתו לוקה שנ
שלח תשלח עד שישלח מעצמו והרי לא קיים עשה שבה
נשל אם על הבנים וקצץ אנפיה כרי שלא
תעוף ושלחה מכין אותו מכת מרדות ומשהא אותה
אצלו עד שיגדלו כנפיה ומשלחה ואם מתה קודם לזה
וברחה ואברה לוקה שהרי לא קיים עשה שבה וכיצד
משלח האם אחרו בכנפיה ומפריחה שלחה וחורה
ושלחה וחורה אפי ארבעה וחמשה פעמים חייב לשלח שנ
שלח תשלח האומר הריני נוטל את האם ומשלח
את הבנים חייב לשלח את האם שנ שלח תשלח את האם
לקח את הבנים והחזיר לקח ואחר כך חזרה האם
עליה פסור משלח שלח את האם חזר וצר אותה
הרי זה מותר לא אסרה תורה לא לצר אותה והיא אינה
יכולה לפרוח בשביל הבנים שהיא מרחפת עליהן שלא
ילקחו שנ והאם רובצת על האפרוחים אבל אם הוציאה
מתחת ידו וחזר וצר אותה מותר שלח האם

אינו נהג לא בעוף שהור שחיט מוזמן כגון יוני שבך
ועלייה ועופות שקננו בפרדס שנ כי יקרא אבל המוזמן
כגון אווין ותרגולין ויונים שקננו בבית אינו חייב לשלח
היו אפרוחין מפרחין שאינן צריכין לאמן או
ביצים מודות אינו חייב לשלח היו האפרוחין
שריפות הרי לא כביצים מודות ופסור משלח זכר
שמצאו רובץ על הקן פסור משלח עוף שמא רובץ על
ביצי עוף שהור או עוף שהור רובץ על ביצי עוף שמא
פסור משלח היתה רובצת על ביצים שאינן מינה
והן שהורין הרי זה משלח ואם לא שלח אינו לוקה היתה
האם שריפה חייב לשלחה שחט כקצת סימנין
בתוך הקן קודם שיקחנה חייב לשלח ואם לא שלח אינו
לוקה היתה מעופפת אם כנפיה נוגעות בקן חייב
לשלח ואם לא פסו משלחה היה מטלית או כנפי חוצצות
בין כנפיה ובין הקן הרי זה משלח ואם לא שלח אינו לוקה
היו שני סררי ביצי וכנפיה נוגעות בסדר העליון או שהית
רובצת על ביצים מודות והחתונה ביצים יפות או שהיתה
אם על גבי אם או שהיה הזכר על הקן והאם על הזכר הרי
זה לא יקח ואם לקח ישלח ואם לא שלח אינו לוקה
היתה נשבת בין האפרוחים או בין הביצים ואינה נוגעת
בהן פסור משלח וכן אם היתה צדד הקן וכנפיה
נוגעות בקן מצד פסור משלח היתם על שני כרי אצל
הקן כגיהן ריאתן כל שאילו ינטלו הבדין תפול על הקן
חייב לשלח היתה רובצת על אפרוח אחד או על
ביצה אחת חייב לשלח המוצא קן על פני המים או
על גבי בעלי הים חייב לשלח לא נאסר אפרוחו או ביצו

ולא נאמר בכל עין או על הארץ לא שריבר הכתו בהוה
אסור לזכות בביצים כל זמן שהאם רובצת עליהן
לפיכך אפי היתה רובצת על הביצים או על האפרוחים
בעלייתו ושובכו אינן מוזמנין ולא קנה לו חצירו כשם
שאינו יכול לזכות בהן לאחרים כך לא תזכה לו חצירו בהן
ולפיכך חייב לשלח אסור ליטול אם על הבנים ואפי
לשהר בהן ארבעה מצודע שהיא מצוה ואם לקח חייב לשלח
ואם לא שלח לוקה שאין עשה רוחה לא תעשה ועשה
ולא עשה רוחה עשה המקריש עוף לברק הבית
ופרח מידו והרי הוא מכיר ומצאו רובץ על האפרוחים או
על הביצים לוקח הכל ומביא ליד גובר שאין שילוח האם
נוהג במקדשין שנ ואת הבנים תקח לך ולא אינן שלך
עוף שהרג נפש פסור משלח מפני שהוא מצוה להביא
לבית דין לדון

פרק ארבעה עשר

מצות עשה לכסות דם שחיטת חיה שהורה או עוף שהור
שנ אשר יצור ציר חיה או עוף אשר יאכל ושפך את דמו
וכסהו בעפר לפיכך חייב לברך קודם שיכסה
באי אמה אקבו על הכיסוי הרם כיסוי הרם ענה
במוזמן ובשאינו מוזמן לא נאמר אשר יצור לא בהוה
ונוהג בחולין ולא במקדשין בין קדשי המזבח
בין קדשי ברק הבית ואם עבר ושחטן אינו חייב לכסות
את דמן שחט חיה ועוף ואחר כך הקרישן או
הקריש את הרם חייב לכסות כלאים הבא מבהמה
וחיה וכן בריה שהיא ספק בהמה או חיה צריך לכסות
ואינו מברך השוחט לחולה בשבת חייב לכסות
לאחר שבת וכן השוחט ספק או כלאים ביום טוב
מכסה דמו לאחר יום טוב השוחט עופות ומיני
חיה במקום אחר מברך ברכה אחת לכולן וכיסוי אחר
לכולן דם שנתערב בכיס אם יש בו מראה דם
חייב לכסות ואם לא פסור נתערב ביין או בדם
בהמה רואין אותן כלא הם מים אם איפשר שיראה מראה
הדם שחייב לכסותו כשיעור זה אילו היה מים חייב לכסו
הכל ואם לאו פסור כסהו ונתגלה אינו חייב לכסותו
פעם אחרת כסתו הרוח אינו חייב לכסות חזק ונתגלה
אחר שכסתהו הרוח חייב לכסות דם הניתו ושעל
הסכין אם אין שם דם לא הוא חייב לכסות שחט

ונבלע הרם בקרקע אם רישומו ניכר חייב לכסות ואם
לאו הרי זה כגב שכסתהו הרוח ופסור מלכסות אין
חייב בכיסוי לא דם שחיטה הראזיה לאכילה שנ אשר
יאכל לפיכך השוחט ונמצאת טריפה או השוחט
חולין בעורה או השוחט חיה ועוף שנגמר דינן לסקילה
והשוחט ונתגלה בירו פסור מלכסות וכן חרש שטה
וקטן ששחטו בינן לבין עצמן פסור מלכסות דם שחיטתן
במה מסכים מסכין בסוד ובגבסום בובל דק
ובחול דק שאין היוצר צריך לכותשו ובשחיטת אבנים
וחרטים ובנעורת של פשתן דקה ובנסורת חרשים דקה
ובלכינה וחרסית ומגופה שכתשה שכל לו מין עפר הן
אבל אם כפה עליו סל או כסהו באבנים אין זה מסוי שנ
בעפר לפיכך אין מסכים בובל גם וחול גם וקטן ומיני
ומורסן ושחיטת כלי מתכות לפי שאין לו מין עפר חזק
משחיטת הוהב בלבר שמכסין בהם מפני שאין עפר שנ
ועפרות זהב לו ואו עך אשר יק לעפר מסכין בשוחט
והוא פיה הכבשן ובסחל וקנקרת פסילי ובאפר בן אפר
עצים בין אפר ברו אפי אפר בשר ששרף שהרי בתיב
בעפר שריפת החטא ומותר לכסו בעפר עיר הנדדה
השוחט צרי ליתן עפר למטה ואחכ ישחוט בו ואחר כך
יכסה בעפר אבל לא ישחו בכלי כסה בעפר ומי ששחט
הוא יכסה שנ וכסו בעפר ואם לא יכסהו וראו אחד חזק
לכסות שו מצוה מפני עצמה ואינה תלויה בשחט לכו
וכשמכסין לא יכסה בדגלו לא בשר או בסכין או בסכין
כרי שלא ינחת בו מטנח ביוק ויהיו מצות בוזות עליו

לא שוח לא גמר בלבו שהרבר כך בלא פחות ולא יותר
 ולא נתכוון לא לספר את גובה החומה או רוב העי
 שבועה של שנת כיצר אם שבועת העדות או הפקדון
 הוא כגון ששגב בפקדון ובעדות שהוא פטור מכלום כמו
 שבארנו ואם שבועת שוא היא כגון שנשבע שלא
 לבלש תפילין ולא ידע שהתפילין מצוה ואם שבועת שקר
 היא כגון שנשבע שלא אכל וטכר שאכל או שנשבע שלא
 יאכל ושכח ואכל או שלא תהנה אשתו לו מפני שגנבה
 כוסו או שהכת את בנו ונורע שלא גנבה ושלא הכתה וכן
 כל כיוצא בזה אם כן אי זהו שגת שבועת בטוי
 שחייבין עליה קרבן עולה ויורד לשעבר כגון שנשבע שלא
 אכל והוא יודע שאכל וששבועת שקר זו שנשבע אסורה
 אכל לא ידע שחייבין עליה קרבן זו היא השגה שחייבין
 עליה קרבן עולה ויורד בשבועת בטוי לשעבר וכיצר
 השגה שחייבין עליה קרבן להבא כגון שנשבע שלא
 יאכל פת חטים ושגב ודמה שנשב שיאכל פת חטים ואכלה
 שיה נעלמה ממנו השבוע היאך היתה והרי הוא זוכר את
 החפץ שנשבע עליו זה היא שגת שבועת בטוי להבא
 שחייבין עליה קרבן אבל אם נשבע שלא יאכל פת חטים
 ואכל פת חטים על דעת שהוא פת שעורים הרי זה אנוס
 ופטור שהרי לא נעלמה ממנו שבועה ולא נעלם ממנו
 לא חפץ שנשבע עליו נעלמה ממנו שבועה היאך
 היתה ועל ממנו חפץ שנשב עליו הרי זה פטור מן הקרבן
 כיצד כגון שנשבע שלא לאכול פת חטים ודמה שנשבע
 שיאכל פת חטים ואכל פת חטים על דעת שהיא פת שעורים
 שהיו העלם שבועה וחפץ בירו הרי זה כאנוס ופטור
 נשבע על ככר שלא יאכלנו ונצטע עליו ואכלו מפני הצער
 והוא שגב שהרי דמה שמות לו לאכלו מפני הצער הרי זה
 פטור מן הקרבן לפי שאינו שב מיריעתו אלא ידע
 שאסורה היא ואכלה בטעות

פרק רביעי

מי שנשבע שלא יאכל היום כלום ואכל פחות מכוית פטור
 שאין אכילה פחותה מסית והרי הוא כאוכל חצי שיעור
 מנבלות ושרפות וכיוצא בהן ואם אמר שבועה שלא יאכל
 דבר זה ואכלו חייב ואפי היה הרבר שנשבע עליו זרע
 חדל אחר או פחות ממנו נשבע שלא ישעום כלום ואכל
 כל שהוא חייב מי שנשבע שלא יאכל היום ושתה
 חייב שהשתיה בכלל אכילה לפיכך אם אכל ושתה אינו
 חייב לא מלקות אחת אם היה מזיד או חטאת אחת אם
 היה שוגג נשבע שלא ישתה היום הרי זה מותר לאכול
 שאין אכילה בכלל שתיה וכמה ישתה ויהא חייב נראה
 לו שאינו חייב עד שישתה רביעית כשאר האסורין
 שבועה שלא אוכל היום ואכל מינין הרבה או שבועה שלא
 אשתה היום ושתה מיני משקין הרבה אינו חייב לא אחת
 ואפי אמר שבועה שלא אוכל היום בשר ופת קטנית ואכל
 הכל אינו חייב לא אחת וכולן מצטרפין לכזית
 שבועה שלא אוכל ושלא אשתה ואכל ושתה חייב שתיים
 עשהיה בכלל אכילה והואיל ופרט ואמר ושלא אשתה
 גלה רעתו שלא כלל השתיה בכלל האכילה ונמצא כנשבע
 על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו ולפיכך חייב שתיים
 וכן האומר שבועה שלא אוכל פת חטים ופת
 שעורים ופת כוסמין ואכלן חייב על כל אחת ואחת שלא
 אחר פת ופת ופת לא לחלק לחייב על כל אחת . היה
 חבירו מסרב בו לאכל אצלו ואמר לו בא ושתה עמי יין
 וחלב ודבש ואמר שבועת שאינו שותה יין וחלב ודבש
 ושתה מהן חייב על כל אחת ואחת בפני עצמו שהיה לו
 לומר שבועה שאינו שותה כלום או מה שאמרת ומשחזר
 ופרט גלה רעתו שחייב עצמו בשבועה על כל מינין
 בפני עצמו לפיכך אין מצטרפין זה עם זה ואינו חייב עד
 שיאכל כשיעור ממין אחד והואיל והן חלוקי לחטאות הרי
 הן כחלב ודם שאינן מצטרפין לכזית כמו שנתבאר בהלכו
 מאכלות אסורות שבועה שלא אוכל ככר זו או שלא

אוכל אותה כיון שאכל ממנה כזית חייב
 שלא אוכלנה אינו חייב עד שיאכל את כלה אכר שבועה
 שלא אוכל ככר זו שבועה שלא אוכלנה ואכלה אינו חייב
 לא אחת וכן אם אמר שבועה שלא אוכל חטים
 וחזר ונשבע על הככר שלא יאכלנה ואכלה כולה באותו
 היום אינו חייב לא אחת וכן כל כיוצא בזה שאין שבועה
 חלה על שבועה אבל אם נשבע על הככר שלא יאכלנה
 וחזר ונשבע שלא יאכל כלום או שלא יאכל ככר זו ואכלה
 כולה חייב שתיים שבשעה שנשבע בתחלה שלא
 יאכלנה אינו חייב עד שיאכל כולה וכשחזר ונשבע שלא
 יאכל או שלא יאכל אותה משיאכל ממנה כזית יתחייב
 ובשיאכל כלה יתחייב בשמיעה ראשונה

שבועה שלא אוכל תאנים וחזר ונשבע על התאנים ועל
 הענבים חייב על התאנים שתיים שהרי כלל התאנים שנאכרו
 בשבועה ראשונה גם הענבים שהיו מותרין ומתוך שחלה
 שבועה שנייה על הענבים חלה על התאנים ונתהיי בשתי
 שבועות כמו שבארנו בהלכות מאכלות אסורות
 שבועה שלא אוכל שמונה שבועה שלא אוכל תשעה שבויע
 שלא אוכל עשרה בין שאכל שמונה בין שאכל תשעה בין
 שאכל עשרה אינו חייב לא אחת שבועה שלא
 אוכל עשרה שבויעק שלא אוכל תשעה שבועה שלא אוכל
 שמונה אם אכל עשרה חייב שלש על כל שבועה ושבועה
 אחת וכן אם אכל תשעה חייב שתיים אכל שמונה חייב
 אחת שבועה שלא אוכל תאנים וחזר ונשבע שלא
 יאכל תאנים וענבים כאחת ושגב ואכל תאנים והפריש
 קרבן ואחר כך שגב ואכל ענבים אינו חייב על הענבים
 מפני שהן כחצי שיעור ואין מביאין קרבן על חצי שיעור
 וכן הנשבע שלא יאכל עשר וחזר ונשבע שלא יאכל
 עשר ותשע ואכל עשר והפרי קרבן וחזר ושגב ואכל תשע
 הרי זה כחצי שיעור ואין מביאין קרבן על חצי שיעור
 שענין שבועה אחרונה שלא יאכל תשע עשרה שבועה
 שלא אוכל ככר זו הגדול אם אכלתי ככר זו הקטנה ושכח
 תנאי זה בעת שאכל הקטנה ואכל אחר כך הגדולה בכזיר
 חייב אכל את הקטנה והוא זוכר התנאי ויודע שבאכילתה
 תאמר הגדולה ושכח ואכל את הגדול וכדרכה לו שערין
 לא נאסרה פטור אכל שניהן בשגנה פטור שתיהן בכזיר
 בין שאכל הגדולה בתחלה או באחרונה חייב וכן אם
 תלאן זו בו ונשבע ואם שבועה שלא אוכל אחת מהם אם
 אכלתי האחרת ושכח התנאי ואכל אחת מהם ואכל השני
 בודון חייב אכל הראשונה בודון והשנייה בשגנה
 פטור שתיהן בודון חייב

שבועה שאוכל ככר זו היום ועבר היום ולא אכלה בשוגג
 מביא קרבן עולה ויורד במזיד אינו לוקה שהרי לא עשה
 מעשה ואעפ שעבר על שבועת שקר ובפני כה לוקה
 אם נשבע שאכל והוא לא אכל או שלא אכל והוא אכל
 ואעפ שלא עשה מעשה בפני שמעת שבועתו לשקר נשבע
 אבל אם נשבע שיעשה והוא לא עשה אינה שבועה
 שקר משעת שבועה מי שאמר לחבירו שבועת
 לך לא אוכל או שבועה שאינו אופל לך או שהיה מסרב
 בו לאכו אצלו והוא נמנע ונשבע ואמר שבויע שאוכל לך
 וכן האומר לא שבועה לא אוכל לך כל או אסורין והרי
 נשבע שלא יאכל אצלו ואם אמר כל הלשונות האלו ועבר
 ואכל אינו חייב לא אחת

פרק חמישי

מי שנשבע שזרק איש פלוני צרור לים והוא לא זרק או
 שלא זרק והוא זרק הרי זה חייב בשבועת בטוי ואעפ
 שאינו בלהבא שהרי אינו יכול להשבע שזרוק ושלא
 יזרוק איש פלוני וכל מי שנשבע על אחרים שיעשו כך וכך
 או לא יעשו אפי היו בנו או אשתו אינו חייב בשבועת
 בטוי שהרי אין בידו לא לקיו ולא לבטל ומכין אותו מכת
 מרדות שהרי אין בידו לקיים שבועה זו ונמצא גורם
 לשבועת שוא ולמה אינו לוקה משום שבועת שוא

הקרוז שכפר בו עם תוספת חומש ומקריב אדם ודאי בין שהיה כויר בין שהיה שונג שנ וכחש בעמיתו בפקרון או בתשמת יד או בגזל וגו' והיה כי יחטא ואשם ולא נאמר בו ונעלם ממנו לחייב שונג כסויר והוא שויר בפקרון או בממון שנתחייב בו וירע בו בשעת שבועה אבל אם שנג ושכח שיש לו אצלו ממון וכפר ונשבע ואחר כך ירע הרי זה אנוס ופטור מכלום וכן אם לא ירע שאסור לישבע לשקר על כפירת ממון הרי זה אנוס ופטור

אם כן היאך היא שגנת שבועת הפקרון כגון שנעלם ממנו אם חייבין עליה קרבן אם לאו וירע שהיא אסורה ושיש לו אצלו ממון זו היא שגנתה וזדונה שירע שחייבין עליה קרבן שבועת העדות כיצד העדים שירעו עדות כמון ותבעם בעל העדות להעיד לו וכפרו בעדותו ולא העידו ונשבעו שאינן יודעין לו עדות זו היא נקראת שבועת העדות וחייבין על שבועה זו קרבן עולה ויורד בין שהיו מוידוין בין שהיו שונגים שנאמר נפש כי תחטא ושבעה קול אלה והוא עד ולא נאמר בה ונעלם לחייב על הודון כשגנה כיצד שגנת שבועת העדות כגון שנעלם ממנו שחייבין עליה קרבן וירע ששבועה זו אסור ושהיא שקר וזדונה שירע שחייבין עליה קרבן אבל אם לא ירע שהיא אסורה או ששכחו העדות ונשבעו ואחר כך נודע להם שהן יודעין לו עדות ושנשבעו על שקר הרי אלו אנוסין ופטורין אף מן הקרבן

פרק שני

אחר הנשבע אחת מארבע מיני שבועות או מפי עצמו ואחר הכושבע מפי אחרים וענה אמן אפי השביעו נוי או קטן וענה אמן חייב שכל העונה אמן אחר שבועה ככוציא שבועה מפיו ואחר העונה אמן או האומר דבר שענינו כענין אמן כגון שאם הן או מחוייב אני בשבועה זו קבלתי עלי שבועה זו וכל כיוצא בזה בכל לשון הרי זה כנשבע לכל דבר בין לחייבו מלקות בין לחייבו קרבן אחר הנשבע או שהשביעו אחר בשם המיוחד או באחד מן הכינויין כגון שנשבע במי ששבו חנוך ובמי ששבו רחום ובמי ששבו ארך אפים וכיוצא בהן בכל לשון הרי זה שבועה נמורה וכן אלה וארור הרי הן שביעה והוא שיוסר שם מן השמות או כנוי מן הכנויין כיצד כגון שאמר כאלה או ארור לה או למי ששבו חנוך או למי ששבו רחום כי שואכל דבר פלוני ואכלו הרי זה נשבע על שקר וכן בשאר מיני שבועות

וכן מי האומר שבועה בה או במי ששכו חנוך שלא אוכל ואכל שזו אשה והוא איש שאין לך בירי כלום וישלו שאיני יודע לך עדות והוא יודע הרי זה חייב אכר אלהאו ארור או שבועה ולא הזכיר שם ולא כנוי הרי זה אסור בדבר שנשבע עליו אבל אינו לוקה ולא מביא קרבן אם עבר על שבועתו עד שיהי בה שם מן השמו המיוחד או כנוי מן הכנויין כמו שבארנו ולא השבועה בלבד לא כל כנוי שבועה כשבועה כגון שהיו אנשי אותו מדים ילגים והיו קוראים לשבועה שבועה או שקוקה או שהיו ארבים שלשון שבועה בלשונם מומתא והעלנים מכנוי אותה ואומר מזהה כיון שאם לשון שמשמעו וענינו שבועה הרי זה חייב כמי שהוציא לשון שבועה וכן האוס לאי לאי שני פעמים דרך שבועה או הן הן והזכיר שם או כנוי הרי זה כנשבע וכן ימין שבועה ששאל שבועה שנאמר נשבע ה בימינו ובורוע עמו וכן האומר כבשא שלא אעשה כך וכך והזכיר שם או כינוי הרי זה שבועה אמר אסור לה או למי ששבו חנוך שאעשה או שלא אעשה הואיל והוציא בלשון שבועה הרי היא כשבועה שמע חבירו נשבע ואנו כמותך הואיל ולא הוציא שבועה מפיו ולא השביעו חבירו הרי זה פטור והוא כהפס בשבועה שהוא פטור וכן אם נשבע שלא אוכל בשבועה וחזר ואמר והרי הפת זה כבשר הזה הרי הוא פטור על הפת שחזר לא הוציא שבועה מפיו עליה לא

התפיכה ואעפ שהיא פטור מן המלקות או מן הקרבן אסור לו לאכול אותה הפת שהתפיכה בשבועה מי שנתכוון לשבוע וגמר בלבו שלא יאכל היום או שלא ישתה ושרכר זה אסור עליו בשבועה ולא הוציא בשפתו הרי זה מותר על לבטא בשפתים אין הנשבע חייב עד שיוציא ענין שבועה בשפתיו וכן אם נמר בלבו להשבע וטעה והוציא בשפתיו דבר שלא היה בלבו הרי זה מותר כיצד הסתכוין להשבע שלא יאכל אצל ראובן וכשכח להוציא שבועה נשבע שלא יאכל אצל שמעון הרי זה מותר לאכול עם ראובן שהרי לא הוציא בשפתיו ועם שמעון שהרי לא היה שמעון בלבו וכן שאר מיני שבועות אינו חייב עד שיהיה פיו ולבו שוין לפיכך אם נשבע אחר בפנינו שלא יאכל היום ואלו והתרו בו ואמר אני לא היה בלבי אלא שלא יאצא היום וטעה לשוני והוציא אכילה שלא היתה בלבי הרי זה אינו לוקה עד שיורה בפני עדים קודם שיאכל טעם אכיל נשבע או שקבל עליו התראה ולא טען שטעה בעת ההתראה אעפ שטען אחר כך אין שומעין לו וכן אם התרו בו ואמר מעולם לא נשבעתי או לא נדרתי לא על דבר זה ואחר שהעידו עליו שנשבע או נדר אמר כן היה אבל לא היה פי ולבי שוין או תנאי היה בלבי על הנדר אין שומעין לו ולוקה כיוצא בו אמרו לו אשתך נדרה ואמר בלבי היה להפר לה והפרתי שומעין לו אמרו לו נדרה והוא אומ' לא נדרה וכיון שראו אותם העידו עליו אמר בלבי היה להפר אין שומעין לו גמר בלבו שלא לאכל פת חשין ונשבע שלא יאכל פת סתם אסור בפת חטים שפת חטים פת שמה מי שנשבע ואמר שבועה שלא אוכל היום ועל דעתכם אני נשבע אין זה יכול לומר כך וכך היה בלבי שלא נשבע זה על דעתו לא על דעת אחרים וכיון שהיה פיו ולבם של אחרים שוים שנשבע על דעתם חייב מפני לבם של אלו במקום לבו קם וכן בשאר מיני שבועות לפיכך כששביעים הריינין את הנשבע אומרו לו לא על דעתך אנו משביעין אותך לא על דעתנו מי שנשבע והיה פיו ולבו שוין בשבועה ואחר שנאמר חזר בו מיד בתוך כדי דיבור והוא כדי שיאמ' תלמיד לרב שלו עליך ר' ואם אין זה שבוע או נחמתי או חזרתי בו וכיוצ בדבריו או שענינם שהתי מה שאמר הרי זה מותר ונעקרה השבועה שזה רומה לשועה וכן אם אמרו לו אחרי חזר כך או מות לך וכיוצא בדבריו או וקבל כהן בתוך כדי דיבור ואמר הן או חזרתי בי וכיוצ מה הרי זה מותר ואם אחר כדי דיבור אינו יכול לחזור בו נשבע וחזר בו בתוך כדי דיבור בלבו אין זה כלום וכן אם אמרו לו אחרים חזר כך או מות לך או מחול לך וקבל דבריה בלבו בתוך כדי דיבור אין זה כלום עד שיוציא החזרה בפיו כמו השבועה

פרק שלישי

כל הנשבע שבועה מארבע מיני שבועות או באונס הרי זה פטור מכלום ואחר הנשבע מתחלתו באונס כמו שבארנו או שנשבע ונאנס ולא הניחוהו לקיים שבועתו או שהשביעו אנס לפיכך נשבעין לחרם ואלהורגין ולמוכסין באי זה מוכס אמר במוכס העומר מאין אלוקה ממון שלא ברשות מלך המדינה או שלוקח ברשות המלך אבל מוסף לעצמו על הרבר הקצוב כמו שיתבאר סוף גולה וצריך הנשבע באונס להיות כונתו בלבו בעת השבועה לרבר הפוטרו ואעפ שהרברוס לא שכלב אינו דברים הואיל ואינו יכול להוציא בשפתיו הפני האונס הרי זה סוכך על דברים שבלבו כיצד כגון שנשבע לאונס שלא יאכל בשר סתם ובלבו שלא יאכל היום או שלא יאכל בשר חזיר הרי זה מותר וכן כל כיוצא בזה וכן שבועת של הבאי ושל שגנות פטור עליהן שבועת של הבאי כיצד כגון שראה חמילת גדולות וחוכה גבוהה ונשבע שראיתחיל פלו חמלך והם כיוצאי מצרי וטראתי וצמת עיר פלו גבוהה עד לרקיע וכיוצא בדברים

שליח לחרשת אשתו ומתירין לה ובלבד שיהיו השלשה מקובצים אבל לא יקבץ אותן לחתור לה לכתחלה ואינו נעשה שליח להתיר נדני לאשתו כיצד מתירין יבא הנשבע לחכם המובהק או לשלשה הרושות אם אין שם מוסחה ואומר אני בשבעתי על כך וכך ונחמתי ואו הייתי יודע שאני מצטער ברבר זה עד כה או שארע לו כך וכך לא הייתי נשבע ואלו היתה דעתי בעת השבועה כמו עתה לא הייתי נשבע והחכם או גדול השלשה אומר לו וכבר נחמת והוא אומר לו הן חוזר ואומר לו שריו לך או מותר לך או מחול לך וכל כיוצא בענין זה בכל לשון אבל אם אמר לו מפר לך או נעקרה שבועתך וכל כיוצא בענין זה לא אם כלום שאין מיפר לא הבעל אה האב אבל החכם אינו אומר לא לשון התר ומחילה הקרובים כשרים להתיר נדרים ושבועות ומתירין בלילה ומעומד שאין ההתר הוה הרין לפיכך נשאלין לשבועות ולנדרים בשבת אם היו לצורך השבת כגון שיתירו לו שבועתו כרי שיאכ וישתה היום ואפי היה לו פנאי להתיר שבועתו או נדרו מערב שבת הרי זה מתיר בשבת הואיל והוא לצור השבת ראובן שהשביע לשמעון וענה אמן או קבל השבועה ונחם שמעון על שבועתו ונשאל עליה אין מתירין לו לא בפני ראובן שהשביעו וכן אם נשבע ראובן או נדר שלא יהנה בשמעון או שלא יהנה בו שמעון ונחם ונשאל לחכם אין מתירין לו אלא בפני שמעון שנדר ממנו הנייה ואפילו היה שמעון קטן או גוי אין מתירין לו אלא בפניו כרי שירע הנדר שהתיר זה נדרו או שבועתו ולפיכך יהנה ממנו או יהנה לו אחר הנשבע בינו לבין עצמו ואחר הנשבע לרבים ואפי נשבע בשם המיוחד בה לאו ישראל ונחם הרי זה נשאל על שבועתו ומתירין לו נשבע על דעת רבים או שגדר על דעת רבים אין מתירין לו לעולם אלא לרבר מצוה כיצד נשבע ותלה שבועתו ברעת רבים שלא יהנה בפלוני לעולם והוצרכו בני אותה העיר ללמוד תורה או למי שיכול את בניהם או שיובח להם ולא נמצא לא זה בלבר הרי זה נשאל לחכם או לשלשה הרושות ומתירין לו שבועתו ועוש להם מצות או ונטל שדרו מאותן האנשים שנשבע שלא יהנה מהם מי שנשבע ולא נחם על שבועתו ובא לבית רין לקיים שבועתו אם ראו הדיינים שהתר שבועה זו גורם למצוה ולשלום בין איש לאשתו בין אדם לחבירו ושקיום שבועה זו גורם לעברה ולקטטה פותחין לו פתח ונושאין ונותנין עמו ברבר ומוריעין לו דברים שגורמת שבועתו ער שיתנחם אם נחם ברבריהם מתירין לו ואם לא נחם ועמד במריו הרי זה יקיים שבועתו

מיצד נשבע שינרש את אשתו או שלא יהנה ישראל מנכסיו או שלא יאכל בשר ושלא ישתה יין שלשים יום וכיוצא בזה אומר לו בני אם תנרש את אשתך אתה מוציא לעו על בניך ואומרין העם ספני מה נתגרשה אמן של או ולמחר קוראין להם בני גרושה ושמה תנשא לאחר ואי אתה יסל להחזירה וכיוצא ברבים לו וכן זה שנשבעת שלא יהנה ישראל מנכסיו למחר יצטרך זה ותהיה עובר על נתי אחיד עמד וחוקת בו או פתוח תפתח וכיוצא בהן זה שנשבעת שלא תאכל בשר ושלא תשתה יין שלשים יום הרי אתה פוגע ברנל ומבטל שמחת יום טוב ועונג שבת אם אמר לו הייתי יודע זה לא הייתי נשבע מתירין לו ואם אמר אעפכ לא נחמתי ורוצה אני בכל זה אין מתירי לו אין פותחין בגולד כיצד נשבע שלא יהנה בפלוני ונעשה סופר העיר הואיל ולא נחם על שבועתו אין פותחין לו ברבר והפאפי אמר הוא מעצמו או הייתי יודע לא הייתי נשבע אין מתירין לו הואיל ועריו לא נחם לא רצונו שלא יהנה לו ושלא יעשה זה סופר אבל אם נחם הוא מעצמו מפני הנולד ונחפכה דעתו מתירין לו וכן כל כיוצא בזה מי שנשבע על רבר ונשבע שלא יתיר שבועה זו ונחם הרי זה נשאל על השבועה האחרונה תחלה שנשבע שלא יתיר ואחר כך ישאל על

הראשונה נשבע שלא ירבר עם פלוני ונשבע אחר כך שאם ישאל על שבועה זו ויתירה יהיה אסור לשתות יין לעולם ונחם הרי זה נשאל על השבועה הראשונה ומתירה ואחר כך ישאל על השנייה שאין מתירין נדר או שבועה שעדיין לא חלו לפיכך אם היה עומד בניסן ונשבע שלא יאכל בשר שלשים יום מראש חדש אייר ונחם אינו נשאל עד שיכנס אייר נשבע שלא יהנה לפלוני שלא יהנה לחכם שישאל לו על שבועה זו נשאל על הראשונה ואחר כך ישאל על השנייה נשבע שלא יהנה לפלוני והרי הוא נזיר אם ישאל על שבועה זו ישאל על שבועתו תחלה ואחר כך על נזירותו וכן כל כיוצא בזה שבועה שלא אוכל היום שבועה שלא אוכל היום שבועה שלא אוכל היום או שאמך על ככר זו שבועה שלא אוכלנה שבועה שלא אוכלנה שבועה שלא אוכלנה ונשאל על שבועה ראשונה והותרה הרי זה חייב משום שבועה שנייה וכן אם נשאל על השנייה חייב משום שלישית נשאל על השלישית בלבר חייב משום ראשונה ושנייה נשאל על השנייה חייב משום ראשונה אם כן מפני מה אכרו אין שבועה חלה על שבועה שאם לא נשאל ואכלה אינו חייב לא אחת כמו שבארנו מי שנשבע שבועת ביטוי להבא ושקר בשבועתו כגון שנשבע שלא יאכל פת זו ואכלה ואחר שאכלה קורם שיביא קרבנו אם היה שונג או קורם שילקה אם היה מזיר נחם ונשאל לחכם והתירה לו הרי זה פטור מן הקרבן או מן הכלקו ולא עור אלא אפי כפתוהו ללקות ונשאל והתירו לו קורם שיתחילו להלקותו הרי זה פטור

פרק שביעי

התובע חבירו בכסון שאם הורה בו יהיה חייב לשלם וכפר ונשבע או שהשביעו התובע וכפר הרי זה הנתבע הוא חייב בשבועת הפקדון אעפ שלא ענה אמן שבשבועת הפקדון אחר הנשבע כפי עצמו ואחר שהשביעו אחר וכפר אעפ שלא ענה אמן חייב שכפירתו אחר שהשביעו התובע כענין אמן תבעו בכסון שאם יורה לו ויאמר כן הרבר לא יהיה חייב לשלם כגון שתבעו בקנס שאין אדם משלם קנס על פי עצמו וכפר ונשבע הרי זה פטור משבועת הפקדון וחייב משום שבועת ביטוי וכן אם תבעו בקרקע או בעבר או בשטר וכפר ונשבע פטור משבועת הפקדון והייב בשבועת ביטוי שהרי נשבע על שקר ולפה נפטר משום שבועת הפקדון והרי זה לא הורה חייב היה ומשלם כה ישכפר לפי שנפקדון או בתשוכת יד או בגול או עישק את עמיתו או מצא אבירה הכל כשלטלין שאם יורה בהן יוצא כסון מתחת ידו ויצאו קרקעות שאין כשלטלין והרי הן לפני בעליהן ובחוקתן ויצאו עברים שהוקשו לקרקעות ויצאו שטרות שאין גופן כסון אחר הנשבע אחר שתבעו בעל הכסון או הנשבע מעצמו אעפ שלא תבעו כיצד כגון שקרם ואמר לכה אתה הולך אררי כלום יש לך בידי מסון שבועה שאין לך בידי כסון הרי זה חייב בשבועת הפקדון הואיל וכפר ונשבע ואעפ שלא תבעו זה אחר הנשבע לבעל הכסון עצמו או לשלוחו הבא בהרשאתו ששלוחו של אדם כמותו ואינו חייב בשבועת הפקדון עד שישביעו בלשון שהיא ככירה הנשבע שבועת הפקדון במזו אעפ שנשבע לשקר והתרו בו עדים בשעת שבועתו אינו לוקה לא מציא אשכו בלבר שהרי הכתוב לוציאן מכלל חייבי מלקות וחייבו אשם בין בודון בין בשגנה כמו שבארנו כפר ונשבע ארבינה או חמשה פעמים או שהשביעו התובע ארבעה וחמשה פעמים והוא מפר על כל אחת ואחת בין במת רין בין שלא בבית רין הרי זה חייב קרבן אשם על כל שבועה ושבועה שאילו הורה אחר שכפר היה חייב לשלם אעפ שכפר בבית רין ונמצא פוטר עצמו בכל כפירה וכן הורה כן התשלומין לפיכך חייב על כל שבועה ושבועה והיו חמשה תובעין אותו ואומרין לו תן לנו פקדון שיש לנו

שהרי איפשר לאותן אחרים שישמעו למנו ותתקיים
שבועתו ונמצא כשמתירין בו בעת שנשבע התראת ספק
שאין ליקון עליו לא אם כן היה לאו שבו מפורש בתורה
כשמתירין באר בהלכות מנהדרין ואין אותן אחרים
נוקטין לקיים דבריו זה הנשבע לא אם כן ענו אכן ככו
שבארנו ואם קיימו דבריו הרי אלו משובחין שלא הרגילו
להוצי שבע לשא ברא בשנשבע על דבר שאינו ברשותו
כגון שנשבע ראובן על שמעון שלא ילך בסחורה או שלא
יאכל בשר וכיוצא בזה אבל אם נשבע ראובן שלא יכנס
מעגן בביתו ושלא יהנה מנכסיו ועבר שמעון ונכנס לביתו
על ראובן ונהנה מנכסיו שלא מדעת ראובן פטור שהרי
הוא אנוס ושמעון חייב שעבר על דבר האסור לו לעשותו
שלא נשבע זה לא על דבר שהוא ברשותו וכן כל כיוצא בזה
שבועה שלא אוכל ואכל אוכלין שאינן ראויין לאכילה
ושתה משקן שאינן ראויין לשתיה פטור אבל דברים
האסורי מן התורה באכילה כגון שאכל כזית נבלות וטרפו
שקצים ורפשים פטור משום שבועת בטוי שבועת
שאוכל ואכל איכלין שאינן ראויין לאכילה ושתה משקן
שאינן ראויין לשתיה או שאכל נבלות וטרפו וכיוצא בהן
פטור משבועת בטוי שהרי יצא ידו אכילה מאהר שהן
חשובין אצלו אכילתן שמה אכילה
שבועה שלא אכלתי והוא אכל דברי שאינן ראויין לאכול
או נבלות וטרפיות חייב שאכילתן שמה אכילה שכבר הן
חשובין אצלו שהרי אכלן אבל להבא שנשבע שלא יאכל
ונקרא נקרה ואכלן אינה אכילה כמו שבארנו שבועה
שלא אוכל כל שהוא מנבלות וטרפות ואכל פחות מכוית
חייב בשבועה שהרי אינו מושבע על חצי שיעור כהר
כי שבועה שאוכל פחות מכוית נבלה וטרפה
חייב בשבועה שבועה שלא אוכל עפר וכיוצא
בו כדבריו שאינן ראויין לאכילה אם אכל כזית חייב אכל
פדות מכוית הרי זה ספק שבא יתחייב בכל שהו מפני
שאין זה דבר לאכילה כדי להצרכו שיעור וכן
הנשבע שלא לאכול חרצן ואכל ככנו פחות מכוית הרי
זה ספק היה הנשבע נזיר שהוא אסור בחרצן בכזית
ואכל ככנו פחות מכוית אינו חייב בשבועת בטוי שהרי
אין דעתו בשבועתו לא על כל כזית שהוא מושבע עליו
ואין שבועת חלה עליו לפיכך אם פירש ואכר שבועה
שלא אוכל חרצן אחר ואכלו חייב שבועה שלא
אוכל תכרי ונבלות וטרפיות ואכל כזית נבלה או טרפיה
חייב משום שבועת ביטוי שהרי כלל דברים האסורין
עם דברים הכותרין ומתוך שחלה שבועה על התמרים
חלה על דברים האסורים כמו שבארנו אבל אם
נשבע שלא יאכל נבלה וטרפיה וכיוצא בהן בין אכל בין
לא אכל אין כאן חיוב שבועה כלל לא שבועת ביטוי ולא
שבועת שאי נשבע שיאכל נבלה וטרפיה
וכיוצא בהן מאסורי תורה הרי זה לוקה משום שבועת
כזא בין אכל בין לא אכל שבועה שאוכל ככר וו
שבועה שלא אוכל השניה שבועת שאי שהרי מצוה עליו
לאכלה ולוקה על שבועה שנייה בין אכל בין לא אכל ואם
לא אכלה חייב אף בשבועת ביטוי שבועה
שלא אוכל ככר וו שבועה שאוכלנה השנייה שבועת שאי
שהרי זו אסורה עליו לאוכלה ולוקה על שבועה שנייה זו
בין אכלה בין לא אכלה ואם אכלה לוקה אף משום שבועת
ביטוי וכן כל הנשבע לבטל את המצוה ולא בטל
פטור משבועת בטוי ולוקה משום שבועת שאי ועושה
המצוה שנשבע לבטלה כיצד כגון שנשבע שלא יעשה
סוכה וקלא ילבש תפילין ושלא יתן צדקה וכן הנשבע
לחבירו שלא אעיר לך ערות זו שאני יודעה
או שלא אעיר לך אם ארע לך
עושה הרי זה לוקה משום שבועת שאי מפני שהוא מצוה
להעיר וכן האומר לחבירו שבועה שלא ארע לך
עדות הרי זו שבועת שאי שאין בידו שלא ידע לו עדות
וכן כיוצא בזה נשבע לקיים את הקצוה ולא

קיים כפי משום שבועת ביטוי כיצד כגון שנשבע שיעשה
לולב או קוביהו שיתן צדקה ליתום שיעיר לו אם ידע
לו עדות ולא עשה ולא נתן ולא ידע הרי זה פטור משום
שבועת בטוי שאין שבועת ביטוי חלה לא על דבריו הרשו
טאם רצה עושה ואם לא רצה אינו עושה שנדרע או
להטיב לפיכך כל הנשבע להרע לאחרים פטור משבועת
בטוי כגון שנשבע שיכה פלני או יקללנו או יגזול כסונו או
יכסרנו ביד אנס כפני שהוא מצוה שלא לעשות ויראה לו
שהוא לוקה משום שבועת שאי נשבע להרע
לעצמו כגון שנשבע שיחבול בעצמו אעפ שאינו רשאי
שבועה חלה עליו ואם לא הרע לעצמו חיי משום שבועת
ביטוי נשבע להטיב לאחרים הטובה שבידו לעשותה
כגון שידבר עליו לשלשון או יכבדנו שבועה חלה עליו
ואם עבר ולא עשה חייב משום שבועת בטוי נשבע שלא
יאכל מצה שנה או שתים הרי זה אסור לאכול מצה בלילו
הפטור ואם אכל חייב משום שבועת בטוי ואין זה שבועת
שאי שהרי לא נשבע שלא יאכל מצה בלילי הפסח לא
כלל עתים שאכילת מצה בהם רשות עם עת שאכילתה בו
מצוה ומתוך שחלה שבועה על שאר הימים חלה על ליל
הפטור וכן כל כיוצא בזה כגון שנשבע שלא ישב בצל סוכה
לעולם או שלא יעלה עליו בגד שנה או שנתיים
נשבע שהניח תפילין היום או לא הניח שנתעמק פלני
בציצית או לא נתעמק הרי זה שבועת בטוי לשעבר שהו
מגיד דבר שנעשה ולא נשבע על המצוה לא לקיימה ולא
לבטלה נשבע שלא יישן שלשה ימים או שלא יאכל
כלום שבועת ימים וכיוצא בזה שהיא שבועת שאי אין אסורי
יעור זה ער שיצטער ויצום ער שיצטער ולא יהיה בו סכ
לסבול ואחר כך יאכל או יישן לא מלקין אותו מיד משום
שבועת שאי וישן ויאכל בכל עת שירצה נשבע
שראה גמל פורח באויר אמרו לו היאך נשבעת לשא
ואם עוף גדו ראיתי ומגדלו קראתיו גמל וכך היה ברעתי
אין זה כלום שאין כל אדם קוראין גמל אלא לגמל ובטלה
רעתו אצל כל אדם ולוקה וכן כל כיוצא בזה דבר
ידוע אצל החכמים בעלי שכל ומרע שהשמש גדולה מן
הארץ מאה ושבעים פעמים נשבע אחר מן העם שהשמש
גדולה מן הארץ אינו לוקה משום שבועת שאי אעפ שהרב
כן הוא אין דבר זה גלוי וידוע לכל העם לא גדולה החכמי
בלבד ואינו חייב לא אם כן נשבע על דבר שגלו וידוע
לשליטה בני אדם משאר העם כגון איש שהיה איש והבן
שהוא אבן וכן אם נשבע שהשמש קטנה מן הארץ אינו
לוקה ואעפ שאין הדבר כן מפני שאין זה ידוע לכל אדם
ואינו כפי שנשבע על האיש שהוא אשה שהרי נשבע
לא על ראית עיניו שהרי הוא רואה אותה קטנה וכיול
כיוצא בזה כדברי חשבון תקופות מולות ומספריא ומות
כהן כדברי חכמה שאינן נכריין לא לאנשים אחרים

פרק ששי

פי שנשבע שבועת בטוי ונחס על שבועתו ויראה אהו
מצטער אם קיים שבועה זו והפכה רעתו לרעת אהרת
או שגולד לו דבר שלא היה ברעתו בשעת השבועת עושה
בגללו הרי זה נשאל לחכם אחר או לשליטה הרשמי במקו
שאין שם חכם ומתירין לו שבועתו ויהיה כותרת לעשות
דבר שנשבע שלא לעשותו או שלא לעשות דבר שנשבע
לעשותו וזה הנקרא התר שבועות ודבר זה אינו
לו עיקר כלל בתורה שבכתב לא כך למדו כדברי רבי
מפי הקבלה שזה הכתוב לא יחל דברו שלא יחלל הוא
בעצמו דרך קלות ראש באיש בנפש כענין שא חללת
את שם אהיך אבל צמגהם וחור בו חכם כהני לו וזהו
אדם יכול להתיר שבועת עצמו ואין אדם רשאי להתיר
שבועה או נדר במקום שיש גדול ממנו בחכמה ובמקום
שיש בו רבו אסור לו להתיר לא מדעת רבו זה
שנשבע הוא שיבוא לפני החכם להתיר לו בין איש בין
אשה ואינו עושה שליח להשא לו על נדרו והבטל עשה

תתיחד

וענינו לו שיש לי חובות ובענין זה איננו יכולים להעמיד את אהת
שבתה שאין לנו שבתה כי ענינו להם חייבין לא אחת
שבתה של אדם לא יודע לך ערות שיש לך ביד
החיים ושבתה של אדם חייב על כל אחת ואחת
וכן גם אמרו רבנים להעיד להם ואמרו שבעה שאין
אנו יודעים לך ערות אינן חייבים לא אחת לא לך ולא
לך ולא לך חייב על כל אחת ואחת כדרך שבארנו
בשבעת המקורן הנשבע לחבירו שהוא יודע לו
ערות ונמצא שאינו יודע לו ערות הרי זה פטור ואין כאן
לא שבועת העדות ולא שבועת הבטוי מפני ששבועת
ביטוי אינה לא ברבר שיש בו לא והוא אמר שבעה
שאלו יודע לך ערות אין זה שבועת בטוי לא שבועת
העדות הואיל ולא זה שיש בה אינה שבועת בטוי כך הן
שבה שהוא הנשבע שיודע לו ערות אינו שבועת ביטוי
דבר ברור הוא שאנשבע לחבירו שהעיד לו והוא לא העי
א שלא העיד לו הוא העיד הרי זה חייב משום שבועת
בטוי ואין כאן שבועת עדות כלל

פרק עשירי

היו נדוני או אחד מהן פסול או קרוב ואפי' מפסולי ערות
של רביתם או שהיה המלך אחר מעירו שאינו ראוי
להעיד או שהיו ער מצד אחד וכפרו ונשבעו פטורין משבעו
הערות שלא הודו והעידו לא היו מחייבין בעדותן מסון
משבעו אני עליכם שתבא ותעידו לי שאמר
איש פלוט שיתן לי מאתי וזו ולא נתן וכפרו הרי זה פטורי
משבעת העדות שאם העידו ברבר זה לא יתחייב הנתב
מסון באמירתו וכן כל כיוצא בזה תבע להעיד לו שהוא
כהן או לוי או שאינו בן גרושה או בן חלוצה וכפרו ונשבעו
פטורין משבעת העדות שאין כאן ערות מסון

תבעו שיעידו לו שחבל בו בנו ושהחליק פלני גרישו
בשבת ושאנם פלו או פתה בתו המאורשה וכפרו ונשבעו
פטורין משבעת העדות שאם העידו ערות זו ויתחייב
הנתבע מיתת בית דין ואינו חייב תשלומין כמו שבארנו
בהלכות נערה וכן כל כיוצא בזה היה עד אחד
וכפר והשבעו פטור משבעת העדות שאין ערות עד
אחד מחייבת מסון תבע את שני עדיו שיעידו
לו שנתת אשתי וכפרו ונשבעו הרי אילו חייבין משבעת
הערות שלא העידו היו מפסידין לה כנוסחה ופטור זה
שתבעו והרי כפרו בעדות מסון תבע עדי קנו או

עדי סתירה וכפרו ונשבעו פטורין משבעת העדות שאלו
העידו אין חייב מסון כאן לא להשקתה בלבר ואעפ
שערות זה נורמת לה שתפסיד כתובתה אם לא תשתה
דבר שגורם למסון אינו כפסו שהרי אפי' שתשתה ולא
תסבד כתובתה הרי שקצא לאשתו ונסתרה בעדים
ונתנה בעד אחד אחד הקני והסתירה והשבעו עד זה
שיבא העיד וכפר חייב משבעת העדות שאעפ שהוא עד
אחר לא העיד ערות זו היתה יוצאה בלא כתובה כמו
שבארנו בהלכות סוטה וכן כל עד אחד שמחייב
מסון בעדותו אם כפר ונשבע אינו מחייבין בבית דין
וכפר חייב משום שבועת העדות כיצד כגון שהיה התבע
וזנתבע חשודין על השבעה שאין משבעו אותם והשבי
לעד אחד שיבא ויעיד לו שיש לו ביד זה מנה וכפר הרי
זה חייב משום שבועת העדות שלא העיד היה התבע הזה
משלם מסון בעדותו כמו שיתבאר בהלכות שו"ת וכן כל
כיוצא בזה האשה שהשבעה עד אחד

לה במיתת בעלה וכפר חייב משבעת העדות שלא העיד
היתה נשאת ונטולת כתובתה כן בעדותו וכן
כתובתה מן המסלולין אבל אם אין לה כתובה ויש
לא מן הקדקע הרי זה פטור משבעת העדות כגון
שנשבעו שני עדיו קדקע פטורין מהשבעה
השביע עדיו בבית דין והרי זה חייב משום שבועת
השני לכתובתו כיוצא בזה הרי זה חייב משום שבועת
בשבעת העדות הרי זה חייב משום שבועת עדות עד אחד

היה חייב משום שבועת עדות עד אחד חייב משום שבועת
העדות וכיוצא בזה חייב משום שבועת עדות עד אחד
היה חייב משום שבועת עדות עד אחד חייב משום שבועת
העדות וכיוצא בזה חייב משום שבועת עדות עד אחד

וענינו לה שיש לי חובות ובענין זה איננו יכולים להעמיד את אהת
שבתה שאין לנו שבתה כי ענינו להם חייבין לא אחת
שבתה של אדם לא יודע לך ערות שיש לך ביד
החיים ושבתה של אדם חייב על כל אחת ואחת
וכן גם אמרו רבנים להעיד להם ואמרו שבעה שאין
אנו יודעים לך ערות אינן חייבים לא אחת לא לך ולא
לך ולא לך חייב על כל אחת ואחת כדרך שבארנו
בשבעת המקורן הנשבע לחבירו שהוא יודע לו
ערות ונמצא שאינו יודע לו ערות הרי זה פטור ואין כאן
לא שבועת העדות ולא שבועת הבטוי מפני ששבועת
ביטוי אינה לא ברבר שיש בו לא והוא אמר שבעה
שאלו יודע לך ערות אין זה שבועת בטוי לא שבועת
העדות הואיל ולא זה שיש בה אינה שבועת בטוי כך הן
שבה שהוא הנשבע שיודע לו ערות אינו שבועת ביטוי
דבר ברור הוא שאנשבע לחבירו שהעיד לו והוא לא העי
א שלא העיד לו הוא העיד הרי זה חייב משום שבועת
בטוי ואין כאן שבועת עדות כלל

וכן אם קדמה שבועת לעדות הרי זה פטורין משבעת
הערות שנ' ושמעה קול אלה זהו עד שקדמה ערות
לשבעה לא שקדמה שבועת לעדות כיוצא בשביע
אין עליכם כשטרעון לי ערות שתבא ותעידוני ואמרת
אמן והעני לו ערות אחר מן התבונה להעיד וכפרו בו הרי זה
או פטורין משבעת העדות אין העדים חייבים
בשבועת העדות עד שיחזיר אותם והתבע ושפיטם או
ישלח ויהי עמו כמות חכמת האמר משביע אני כל מי
שרע' שיהיה שלי יעני לי וענו כולם אמן ועריו בכללם
ואחד כן תבע עריו וכפרו בו הרי זה פטורין משבעת
הערות מפני שלא יודע עריו בשבעו בפני עצמן אבל אם
אמר משביע אני כל העומדים כאן שאם יודעו לי ערות
שכחתי ויעידו לי והיו עריו בכללם וכפרו הרי זה חייבין
בשבועת העדות שהרי ייחדם בכלל אחרים

וכן אם אמר לערים באו והעידו לי שיש לי מנה ביד פלני
ואחר כך עמד בבית הכנסת והשביע כל מי שוודע לו עדו
יבא ויעיד וזה באו ולא העידו הרי זה חייבין שהרי תבע
הוא והוא שיהיו או בבית הכנסת יהיה שם בית דין אבל
הוא יודע מפני בית דין אם ענו אמן חייבין בשבועת
ההוא ששכח בעדותן בבית דין ואם לא ענו אמן אין
הוא חייבין המשביע עריו בשבועה או שאמר
להשבעה אני עליכם בשבעה אפרס אני בשבועה הרי
אני חייבין והוא ששביעם ביום או כמנוי מן הכנויין כמו

ששטר ואין העדים חייבין עד שישביעם בלשון
שטר מכדין אותה הנה למדת שאין העדים חייבין
בשבועת העדות אלא על פי עשרה דברים ואם הם
שתבעו והתבע וסתתי עדות מסון ושהיה מסון המסלול
ותיחייב התבע לשלם בעדותו לברם אם העידו ושכפרו
עד שתבעו התבע ושפיטם בבית דין ושתהיה
עם אסעח בשם או כמנוי ושפיטם ידועת העידו לשבעה
ושייד עריו בעת השבועה או בעת התביעה ושתהיה
השבעה בלשון שהן מלדין אותה

במקום שאמרנו פטור משבעת העדות אבל חייב
בשבועת בטוי והוא שנשבע או שענה אמן אם השביעו
עד שרי נשבע על שקר אבל המחוייב בשבועת העדות
אם הוא נשבע על שקר ואעפ שהוא מויד אינו חייב
משום שבועת בטוי לא משום שבועת העדות בלבר שהרי
השבעה חוצאה שבועת העדות מכלל שבועת ביטוי לחייב
גזיר זה כשנשבע במקרב אבל לא במלקות שנ' לאחת
לענין מסון אחד ממנו שוכחל ונתן מחייב הנשבע ואי
יהי מחייב כמנוי מנין עד שיהיה חייב ברין שבועת
הערות וכיוצא בזה חייב משום שבועת עדות עד אחד

היה חייב משום שבועת עדות עד אחד חייב משום שבועת
העדות וכיוצא בזה חייב משום שבועת עדות עד אחד

בדרך שבועה שאין להם בירי אינו חייב לא קרבן אחר
 שבועה שאין לה בירי לא לה ולא לה חייב על כל
 אחת ואחת אמר לו חברו תן לי פקדון ותשומת יד
 גול ואברה שיש לי בירך שבועה שאין לה בירי
 אינו חייב לא אחת ואפי היה לו פרוטה אחת מכולן הרי
 לו מצטרפין וחייב שבועה שאין לה בירי פקדון
 תשומת יד גול ואברה חייב על כל אחת ואחת תן
 לי חטים ושעורים וכוסמין שיש לי בירך שבועה שאין לה
 בירי אינו חייב לא אחר שבועה שאין לה בירי חטים
 ושעורים וכוסמין חייב על כל אחת ואחת היו
 חמשה תובעין אותו ואומרי לו תן לנו פקדון גול ואברה
 ותשומת יד שיש לנו בירך ואמר לאחד מהן שבועה שאין
 לה בירי פקדון וגול ואברה ותשומת יד ולא לה ולא לה
 ולא לה הרי זה חייב על כל טענה וטענה לכל אחד ואחד
 ינמצא זה חייב עשרים אשם טען שאבר הפקדון
 ינמצא בו ונשבע ואחר כך הורה וחזר וטען שאבר
 ונשבע וחזר והורה משלם הקרן הראשון וחומש אחר על
 כל שבועה ושבועה שנחמישיתיו התורה רבתה חומשי
 הרבה על קרן אחר כיצד היה הקרן ארבעה וכפר ונשבע
 והורה וחזר וטען שאבר ונשבע וחזר והורה וחזר וטען
 שאבר ונשבע והורה משלם שבעה וכל כיוצא בזה
 פחות מפרוטה אינו ממון לפיכך התובע חבירו בפחות
 מפרוטה או בפחות משה פרוטה וכפר ונשבע פטור
 משבועת הפיקדון וחייב בשבועת ביטוי

פרק שמיני

הגונב שורו של חבירו וטבח או מכרו תבעו בעל השור
 ואמר לו גנבת שורו וטבח או מכרת והוא אומר גנבתי
 אבל לא טבחתי ולא מכרתי ונשבע הרי זה פטור משבוע
 הפקדון שאו הורה מעצמו שטבח או מכר לא היה משלם
 ושלם ארבעה וחמשה ומפני שהוא קנס כמו שיתבאר
 בהלכות גנבה ונמצא זה כמו שלא כפר ממון ולפיכך פטור
 משבועת הפקדון וחייב בשבועת בטוי שהרי נשבע על שקר
 שלא טבח והוא טבח וכן האומר לחבירו המית
 שירך את עברי וכפר ונשבע והעבר שתבע רבו ואמר לו
 הפלת ימי וסמית עיני וכפר ונשבע פטור משבועת הפקדון
 שאו הורה לא היה משלם מפני שהוא קנס אבל חייב
 בשבועת ביטוי וכן כל כיוצא בזה התובע את
 חבירו ברבד שיש בו קנס שאינו משלם אותו על פי עצמו
 כמו שבארנו ויש בו ממון שהוא משלם אותו על פי עצמו
 וכפר בכל הדבר ונשבע הרי זה חייב משום שבועת

הפקדון כיצד תבעו ואמר לו אנסת או פתית בתי
 והוא אומר לא אנסתי ולא פתיתי ונשבע חייב בשבועת
 הפקדון שאעפ שאינו משלם קנס על פי עצמו או הורה
 היה משלם בשת ופנס על פי עצמו וכן האומר לחבירו
 גנבת שורו והוא אומר לא גנבתי ונשבע חייב בשבועת
 הפקדון שאעפ שאינו משלם כפל בהודאתו כשל הוא את
 הקרן בהודאתו האומר לחבירו עשית בי חבורה
 והוא אומר לא עשיתי המית שורך את שורי והוא
 אומר לא המית ונשבע חייב בשבועת הפקדון שאו הורה
 היה חייב לשלם נתן שורו לשומר חנם וכת השור
 תבעו ואמר לו היכן שורי שהפקדתי אצלך אמר לו לא
 הפקדת אצלי מלום או שאמר לו הפקדת ונגנב או אבר
 ונשבע הרי זה פטור משבועת הפקדון שאו הורה ואמר
 הרבר כשהיה לי זה היה חייב לשלם ממני שהוא שומר
 חנם אבל חייב הוא משום שבועת בטוי שהרי נשבע על
 שקר וכן כל כיוצא בזה השאל שורו לחברו
 ותבעו ואמר לו היכן שורי ששאלת ממני והרי השור מת
 ואמר לו השואל נגנב או אבר ונשבע על זה הרי זה פטור
 משבועת הפקדון שהרי לא פטר עצמו מן התשלומין
 בכפירתו ונמצא מקום חייב הוא לשלם בין מת או נגנב או
 אבר או נשבה מפני שהוא שואל כמו שיתבאר במקומו
 אבל חייב הוא משום שבועת ביטוי שהרי נשבע על שקר

וכן כל כיוצא בזה וה הכלל כל שאינו פטר עצמו
 כן התשלומין לא בכפירה זו ונשבע בין מפי עצמו בין
 שהשביעו התובע וכפר הרי זה חייב בשבועת הפקדון אעפ
 שלא ענה אמן ולא הוציא שבועה מפיו הגונב שור
 חברו ותבעו ואמר לו שורי גנבת והוא אומר לא גנבתי
 מה טיבו אצלך אתה הפקדת אצלי ונשבע חייב בשבועת
 הפקדון שאו הורה שגנבו היה חייב לשלם רמי השור
 מכל מקום ועכשיו שאם פקדון הוא הרי פטר עצמו בכפיר
 זו מן הגנבה ומן האברה שאם נגנב השור או אבר אחר
 הוראה זו הרי פטור מלשלם וכן אם טען ששכרו
 ונשבע חייב בשבועת הפקדון שהרי פטר עצמו מן השכר
 ומן המתה וכן אם טען ואם השאלתו לי ונשבע חייב
 בשבועת הפקדון שהרי פטר עצמו מן המתה בשעת

המלאכה כמו שיתבאר בהלכות השאה לפיכך אם אמר
 לא גנבתי אבל אתה הפקדת אצלי או שכרתיני לשמרו
 או השאלתה לי והרי שורך לפניך קהו ונשבע על זה
 הרי זה פטור משבועת הפקדון שהרי הורה בקרן ולא פטר
 עצמו בכפירה זו מכלום וכן אם אמר לו אתה מסרתו
 לי ועדיין לא נתתי רמיו אם תרצה קח רמיו או הרי שלך
 לפניך או שאמר לו אתה נתת לי בשכר מלאכה שאעשה
 לך אם תרצ שאעש לך או קחנו ולך תועה בדרך מצאתנו
 ולא ידעתי שהוא שלך עכשיו שידעתי קחנו ולך או שאמר
 אחר פירתי רץ והרי הוא לפניך ונשבע על כל טענה מאלו
 פטור משבועת הפקדון שהרי לא פטר עצמו מכלום וחייב
 בשבועת בטוי שהרי נשבע על שקר מי שהיה חייב
 ממון לשני שותפין ותבעו אחד מהן וכפר בו ונשבע חייב
 בשבועת הפקדון שהרי כפר ממון תבעוהו שניהם והורה
 בכל לאחד מהם ואם לא לויתי לא מזה לברו ונשבע פטור
 משבועת הפקדון שהרי לא פטר עצמו מכלום אבל חייב
 בשבועת בטוי וכן מי שהיתה עליו מלוה בשטר וכפר
 בה ונשבע פטור משבועת הפקדון שהרי בשטר נשאת עבר
 הקרקע ונמצא זה כסופר בקרקע וכבר בארנו שהמפור
 בקרקע פטור משבועת הפקדון וחייב בשבועת בטוי שהרי
 נשבע על שקר היתה עליו מלוה בעדים בלבר וכפר
 ונשבע חייב בשבועת הפקדון שהרי פטר עצמו בכפירתו
 מלשלם עתה ואעפ שכשיבוא העדי יתחייב לשלם ונמצ
 שלא הועיל לו כפירתו הרי הועיל בעתה ושם לא יבוא
 העדים או יבוא ולא תתקיי עדותו או יפסלו ולפיכך חייב

פרק תשיעי

התובע עריו להעיד לו עדות שיתחייב הנתבע בעדותו
 לברו ליתן לתובע זה ממון המטלטל וכפרו בעדותו
 ונשבעו בין שנשבעו בבית דין בין שנשבעו חוץ לבית
 דין הרי זה חייבין משום שבועת העדות שהרי הפסידוהו
 ממון בכפירתם וכן אם השביעם התובע וכפרו בו אעפ
 שלא נשבעו הן ולא ענו אמן אחר שבועתו כיון שכפרו
 הרי זה חייבין והוא שישביעם בבית דין אין העדים
 חייבין בשבועת העדי עד שיכפרו בעדותן בבית דין בין
 שנשבעו או השביעם בבית דין בין שנשבעו או השביעם
 חוץ לבית דין והכפירה בבית דין בלבר שנא לא עיד
 ונשא עונו מקום שיגיד ויועיל הוא שאם לא יגיד
 שם יתחייב תבען בעדות שאינה מחייבת מסון
 או בעדות קרקעות או עבדים או עמדות וכפרו ונשבעו
 פטורין משבועת העדות שאין חייבין לא על כפירת עדות
 כמון שרומה לפקדון ותשומת יד וגול ואברה שפדן
 הכתוב בפרשה שהן מטלטלין שנופן ממון ושיעוריהן לה
 יתן זה וכן המשביע עדי קנס וכפרו פטורין משבועת
 העדות מפני שאם קנס הנתבע והורה בקנס יכפר כלש
 ואעפ שבאו העדים אחר כך והעירו נמצאו העדים לה
 חייבו והבעדותן לברו לא עדותן עם כפיר הנתבע הוא
 המחייבת אותן והואיל ואם הורה לא יזנועיל עדותן אם
 כפרו בה ונשבעו פטורין משביעם אפי שתבאו
 ותעידו לי שיש לי ביר מלא תשלומי כפל ותשלומי ארבע

ויפאר ויהרד לו **כדי שלא לבטלה כיצד אמר ה אוכר**
 ברוך הוא לעולם ועד או גרוע הוא ומהול מאר וכיוצא בזה
 כדי שלא יהא לבטלה אעפ שמותר להשאל על השבוע
 כמו שבארנו ואין בזה דופי ומי שלבו נוקפו ברבר זה אינו
 אלא שמץ מינות אעפכ ראוי להזהר ברבר זה ואין נוקקין
 להתר אלא מפני רבר מצוה או מפני צורך גדול וטובה
 גדולה היא לאדם שלא ישבע כלל ואם עבר ונשבע שיצטע
 ויעמר בשבועתו שנ נשבע להרע ולא ימיר וכתב אחריו
 עושה אלה לא ימוט לעולם

הלכות נדרים

יש בכללן שלש מצות שתי מצות עשה ואחת מצות לא תעשה וזה הוא פרטן

- א שישמור מוצא שפתיו ויעשה כמו שנדר
- ב שלא יחל רברו
- ג שיפר הנדר או השבועה וזהו דין הפר נדרים המפורש בתורה שבכתב ובאור מצות אלו בפרקים או

פרק ראשון

הנדר נחלק לשתי מחלוקות החלק הראשון הוא שיאסור על עצמו דברים הכותרים לו כגון שיאמר פירות מרינה פלנית אכורין עלי כל עלשים יום או לעולם או מין פלני מפירות העולם או פרות או אסורין עלי בכל לשון שיאסור הרי זה נאסר בהן ואעפ שאין שם שבועה כלל ולא הזכרת שם ולא כנוי ועל זה נאמר בתורה לאסור אסר על נפשו שיאסור על עצמו דברים המותרים וכן אם אמר הרי הן עלי אסר הרי אלו אסורין וחלק זה הוא שאני קורא אותו נדרי אסר והחלק השני הוא שיחייב עצמו בקרבן שאינו חייב בו כגון שיאמר הרי עלי להבי עולה או הרי עלי להביא שלמים או מנחה או הרי בהמה זו עולה או שלמים והאומר עלי הוא הנקרא נדר והאומר הרי זו היא הנקרא נדרה והנדרר כמין אחר הוא לא שהנדרר חייבין באחריותו ונדרות אין חייב באחריותו ועל זה נאמר בתורה ונדרריך אשר תרור ונדרותיך וגו' והלק זהו שאני קורא אותו נדרי הקדש ודיני החלק הראשון וענינו הם שאנו מבארי בהלכות או אבל דיני נדרי הקדש ומשפטיהם כלם יתבאר במקומם בהלכו מעשה הקרבנות בצות עשה של תורה שיקיים אדם שבועתו או נדרו בין שהיה מנדרי אסר בין שהיה מנדרי הקדש שנ מוצא שפתוך תשבע ועשית כאשר נדרת ונאם ככל הנוצ בפני יעשה האוסר על עצמו מין כמיני מאכל כגון שאם תאנים אסורין עלי או תאנים של מרינה פלנית אכורים עלי או תאנים או אסורין עלי וכיוצא באו ואכל מהן כל שהוא לוקה מן התורה שנ לא יחל רברו שאין לנדרים שיעור שכל הנדרר ברבר הרי זה כמפרש כל שהוא

אם אכילה מפירות מרינה פלנית אסורין עלי או אכילה מפירות או אינו לוקה עד שיאכל כוית אסר על עצמו אכילה מן התאנים ואכילה מן הענבים בין בנדר אחר בין בשני נדרים הרי או מצטרפין לכוית וכן כל כיוצא בזה האומר פירות או עלי קרבן או שאמר הרי הם כקרבן או שאמר לחבירו כל מה שאוכל עמך עלי קרבן או כקרבן או הרי הן עלי קרבן הרי או אסורין עליי מפני שאפשר שידור אדם קרבן ויעשה בהמה שהיתה חול קרבן ותאסר אבל האומר פירות או עלי או מין פלני עלי או מה שאוכל עם פלני עלי כבשר חזיר או כען או כנבלו ושריפו וכיוצא באו הרי או מותר וכן נדר שאי אפשר שיעשה רבר שאינו בשר חזיר כבשר חזיר

זה הכלל כל המשים דברים המותרים ברברים האסורים אם אותו רבר האסור יכול לעשותו בנדר הרי או אסורים ואם אינו יכול לעשותו בנדר הרי או מותרין החטאת והאשם אעפ שאינן באין בנדר ונרב כמו שיתבאר במקומו איפשר לטורד להביא אותם מחמת נדרו שהנדרר בנויר מביא חטאת ואם נאסא מביא אשם כמו שיתבאר לפיכך

מביעין איתך לא על רעתנו ועל רעת בית דין אעפ שאין מאיימין איום זה בשבועת טענת ספק כמו שבארנו לא בשבועת הסת צריכין הריונין לפצור בבעלי דינין אלא יחרו בהן עד שלא תהיה שם שבועה כלל רבר אלו יחרו שכל הנשבע שבועת הריונין או שבועת הסת כשקר שיהא חייב משום שבועת הפקדון שכבר נתבאר ספטיה ואינו לוקה ואעפ שהוא מזיר ונתחייב לשלם מה שנשבע עליו בתוספת חומש שהוא רביע הקרן עד שיהיה הוא וחומשו חמשה ומביא קרבן אשם אם יש שם בית דין כמו שבארנו

פרק שנים עשר

אעפ שלוקה הנשבע לשוא או לשקר וכן הנשבע שבועת העדות או שבועת הפקדו מביא קרבן אין מתכפר לו עון השביעה כלו שנ לא ינקה ה אין לזה נקיון מדין סתם עד שיתפרע ממנו על השם הגדול שחלל שנ וחללת את שם ה אהיך אני ה לפיכך צריך אדם להזהר מעון זה יותר מכל העבירות עון זה מן החמורות הוא כמו שבארנו בהלכות תשובה אעפ שאין בו לא כרת ולא מיתת בר יש בו חילול השם המקודש שהוא גדול מכל העונות מי שנשבע בשמים ובארץ ובשמש וכיוצא בהן אעפ שאין כוונתו לא למי שבראם אין זו שבועה וכן הנשבע בנביא מן הנביאים או בכתב סכתבי הקדש אעפ שאין כוונתו לא למי ששלח נביא זה או למי שצוה בכתב זה אין זו שבועה ואעפ שאין או שבועת מאיימין עליהם ומלמדין את העם שלא ינהגו קלות ראש בכך ומראין בעיניהם שזו שבועה ופותחין להם פתח ומתירין להם

ברא בשאר כתבי הקדש אבל הנשבע בתורה אם נשבע במה שכתוב בה רעתו על ההזכרות ואם נשבע בה פתם רעתו על הגויל ואין כאן שבועה נטלה בירו ונשבע בה הרי זה כמי שנשבע במה שכתב בה ואסור והנשבע בתורה סתם אם תלמיד חכם הוא אינו צריך שלא לחכם ואם עס הארץ הוא צריך שאלה לחכם כדי שלא ינהג קלות ראש בשבועות עבר שנשבע אין רבו צריך לשמו והרי הוא אחר שנשבע כקודם שנשבע לפי שאין נש קניו לו כדי שתחול עליו שבועתו ונאמר בשבועות לאסר אסר על נפשו מי שנפשו ברשותו יצא עבר שהוא מדינת אחרים ונמצא זה כמו שנשבע על נכסי אחר קטנים שנשבעו והן יורעין טעם השבועה אעפ שאינן מוכיח כגון אותו לעפור ברבריה כדי להנכח ולאיים עליה כדי שלא ינהגו קלות ראש בשבועות

ואם היה הרבר שנשבעו עליו רבר שאין הקטן יכול לעמוד בו לא אם ק נוק כגון שנשבע שיצום או שלא יאכל בשר זמן מרובה מכה אותו אביו או רבו וגוער בו ומראי לו שיהיה שבעתו כדי שלא יהיה רגיל להק ראש בשבועות צריך להזהר בקטני הרבה וללמד לשונם רברי אמת בלא שבועה כדי שלא יהיו רגילים להשבע תמיד כגוים וזה הדין כמו חובה על אבותיהם ועל מלמדי תינוקות השמע הזכרת השם מפי חבירו לשוא או שנשבע לפניו לשקר או שסך ברבה שאינה צריכה שהוא עובר משום טעם שם הלשוא כמו שבארנו בהלכו ברכות הרי זה חייב לטותו ואם לא נדרהו הוא בעצמו יהא בנדרו וצריך להתי אתו מיד כדי שלא יהא מכשול לאחרים שהרי אינו יורע שזרה ואם תאמר יוריעו נמצאו כל העולם בנדרו שהרי למח לשונם מעוה ושבועה תמיד ברא בשהיה הנשבע הזה או המכרד לבטלה מזיר אבל אם היה שונג זה יורע שיהא אסור אינו חייב לנדרתו ואינו אסר שאסור לנדרתו לא עגש הכתב שונג אלא מזהירו ומתרה בו שלא יחרו ולא שבועה לשוא בלסר היא שאסורה אלא אפילו לחזיר שם מן השמות המיוחדין לבטלה אסור אעפ שלא נשבע שהרי הכתוב מצוה ואסר לידעה את השם הגביר והנדרה ובכלל ידאתו שלא יזכירו לבטלה שיקר אם טעה הלשון וחוציא שם לבטל ימהר מיד וישבח

כפר הראשון ושם יעשה השני יותר מכרי
דיבור ואחר כך כפר הראשון חייב בשבועת הערו והשני
פטור משבועת העדות שאם הודה זה השני לא היתה
עדותו מחויבת מכון הודה אחר וכפר אחר
הכופר חייב בין שכפר בתחלה בין שכפר בסוף כפרו
שניהם כאחד וקרם האחר והודה בתוך כרי דיבור הרי
זה פטור והעומד בכפירתו חייב בשבועת העדות
השביעית שתי כתי עדים ושתייהן ראויות להעיד וכפרה כת
ראשונה ואחר כך כפרה כת שנייה הראשונה פטורה
משבועת הערו מפני שהן סמוכין על ערות שנייה ואיפש
להוציא המכון בערות הכת האחרת ונמצא זה הנתבע
אינו חייב לשלם בערות או שכפרו לברה היתה הכת
השנייה קרובין לתובע או לנתבע בנשותיהן והרי הן
גוססות אף הראשונה חייבת שהרי השנייה בעת כפירת
הראשון לא היתה ראויה להעי ואעפ שבמהרה יהיו עתה
ראוין כשימותו או הגוססות ואם כפרה השנייה אחרי
שמתו נשותיהן חייבין בשבועת העדות התובע
את העדים להעיד לו וכפרו והשביעין וענו אמן והשביעין
ארבעה וחמשה פעמים והן עונין אחר כל שבועה ושבוע
חוץ לבית דין וכשבאו לבית דין הודו והעידו הרי לא
פטורין משבועת העדים כמו שבארנו ואם באו
לבית דין ועמרו בכפירתן חייבין על כל אחת ואחת
מאותן השבועות שחזן לבית דין ברא בשענו אמן אבל
אם לא ענו אמן לא כפרו על כל שבועה ושבועה הואיל
ולא הוציאו שבועה מפייהם ולא ענו אמן הרי לא פטורים
ער שישבעים בבית דין וכפרו בו שם כמו שבארנו
השביעין בבית דין וכפרו וחזרו והשביעין ארבעה וחמשה
פעמים והן כופרין על כל אחת ואחת בין חזן לבית דין
בין בפני בי דין ואפי ענו אמן או נשבעו מפי עצמן פעם
אחר פעם אינן חייבין משום שבועת העדות לא אחת
מפני שאחר שכפרו בבית דין אם חזרו והודו אין עדותן
מועלת כלום נמצאת למד שכל השבועות שנשבעו
אחר שכפרו בבית דין הן על כפיר ערות שאינה מחייבת
ממון שהן פטורין עליה משבועת העדות וחייבין
משבועת בטוי כמו שבארנו

פרק אחד עשר

כשם ששבועת שא ושקר בלא תעשה כך מצות
עשה שישבע מי שנתחייב שבועה בבית דין בשם שנאם
בשמו תשבע וז מצו עשה שהשבועה בשמו הנדול והקרו
מרבתי העבודה היא והדור וקרוש גדול הוא להשבע
בשמו ואסור להשבע בדבר האחר עס שמו וכל המשתף
דבר אחר עס שם הקבה בשבועה נעקר מן העולם שאין
שם מי שראוי לחלוק לו כבוד שנשבעין בשמו לא האחר
ברוך הוא ומותר לאדם להשבע על הכזזה לעשותה כרי
לודו את עצמו ואעפ שהוא מושבע עליה מהר סיני שנאם
נשבעתי ואקיימה לשמר משפטי צדקך
שבועה זו שמשביעין הדיונים למי שנתחייב שבועה היא
הנקראת שבועת הדיונים בין שהיה חייב בשבועה זו מן
התורה בין שהיה חייב בה מדברי סופרים
שלושה מיני שבועות הן שחייבין בהן מן התורה
ואלו הן מי שטענו חבירו מטלטלין והודה במקצתן וכפר
במקצתן ומי שכפר בכל המטלטלין שטענו ועד אחר
מעיד עליו ומכחיש הרי לא שתי שבועות על ידי טענת
ודאי וכפירה וכן שטר שטוען שאבר רב שהפקידו
אצלו או נגנב או מת וכיוצ בזה הרי זה נשבע כספק שאין
בעל הפקדון יודע אם אמת טוען זה השומר או שקר והוא
נשבע מן התורה שג שבועת ה תהיה בין שניהם
אל שבועה שמשביעין אותה הדיונים חזן מטלסה מיני
השבועות לא הרי הוא מדברי סופרי וגם היא הנקראת שבוע
הדיונים וגם שבועת אלו מדבריהם שני מיני שבועות הן
ששבעין על ידי טענת ודאי וכפירה כגון שבועת
ספק והגם שטר ומוצא בהם ויש מהן שבועות

בטענת ספק כגון שבועת השותפין והאריסין וכחצא
ובריני ממונות יתבאר חיוב כל אחת ואחת כלא השבת
ודיניהם ויש שם שבועה אחרת וזו תקנת חכמי
תלמוד והיא הנקראת שבוע הסת ואעפ שבת דין משביעין
אותה היום אינה נקראת שבועת הדיונים ושבועת הדיונים
בין שהיתה של תורה או של מדברי סופרים בין על טענת
ודאי בין על טענת ספק כך היא הנשבע אחוז ספר תורה
בורועו והו עומד ונשבע בשם או בכנו בשבוע או באלה
מפיו או מפי הדיונים והודו רבותי שאין משביעין הדיונים
לא בלשון הקדש כיצר מפיו כגון שיאמר הריני
נשבע בה אלה ישראל או במי ששמו חנון או במי ששמו
רחום שאיני חייב לזה כלום וכן אם אמר הרי הוא
ארור לה או ארור למי ששמו חנון אם יש לזה אצלי כלום
וכיצר מפי הדיונים כגון שאמרו לו משביעין אנן
אותך בה אלה ישראל או במי ששמו חנון שאין לזה בידך
כלום והוא עונה אמן או שאמרו הרי פלוני בן פלני ארור
לה אלה ישראל או למי ששמו חנון אם יש לפלני אצלי סמון
ולא יודה לו והוא עונה אמן זו היא שבועת הדיונים
הדיונים שהשביעו בלא נקיט חפץ בירו הרי לא טוען והו
ונשבע וספר תורה בירו ואם אחז תפילו בירו והשביעוהו
אינו חוזר ונשבע שהרי אחז תורה בירו וכמו ספר הן
השביעוהו מיושב אינו חוזר ונשבע תלמידי חכמים
לכתחלה משביעין אותו מיושב ותפילין בירו ואינו צריך
ליטול ספר תורה לא תפילו בכפו חפץ הוא ונשבע בלשון
הקדש כמו שבארנו אין בין שבועת הסת לשבועת
הדיונים לא נקיטת חפץ שאין הנשבע שבועת הסת אחז
ספר תורה לא משביעין אותו בשם או בכנוי בשבועה או
באלה מפיו או מפי בית דין כמו שבועת הדיונים וכבר
נהגו הכל להיות ספר תור ביד חזן הנכנסת או שאר העס
בעת שמשביעים שבועת הסת כרי לאיים עליו
הדיונים שהשביעו את הנשבע בכל לשון שהוא מכירה
הרי זו כמצותה וכן הודו הגאונים

אבל רבותי הודו שאין משביעים לא בלשון הקדש ואין
ראוי לסמוך על הוראה זו ואעפ שנחנו בכל בתו דינים
להשבע בלשון הקדש צריך להודיע את הנשבע ער שהו
מכיר לשון השבועה ששבועת הדיונים היא שבועת פקדון
בעצמה ואף שבועת הסת נהגו כל העם להשביע אותה
בלשון הקדש כל מי שיתחייב שבועת הדיונים
שהיא על ידו טענת ודאי וכפירה בין שהיתה מדברי תור
בין שהיתה מדבריהם מאימין עליו כמו שיתבאר וכל מי
שיתחייב בה בטעות ספק בין מן התורה בין מדבריהם
אינו צריך איום וכיצר מאימין על הנשבע
אומרו לו הוי יודע שכל העולם כולו נודעו בשעה שאם
הקבה למשה לא תשא את שם השם לשוא וכל עבדות
שבועה נאמר בהן זנקה וכאן נאמר לא ינקה
כל עבירות שבתורה נפרעי מכנו וכאן כמנומס שפחתו
שמחפין על זה ולא עוד לא נורם להפרע משנאיהם של
ישראל שכל ישראל ערבין זה בזה שנ אלה וכחשורעו וגו
וכתב אמרו על כן תאבל הארץ ואמלל כל יושבי בה
כל עבירות שבתורה תולין לו שנים ושלשה דוחות אם יש
לו זכות וכאן נפרעין מיד שנאמר הוצאתיה נאם ה
צבאות ובאה אל בית הגנב וא בית הנשבע בשמי לשקר
הוצאתיה מיד ובאה אל בית הגנב זה תונברעת
הבריות ואין לו סמון על חבירו וטוענו בחנם ומשביעו
אל בית הנשבע בשמי לשקר כמשמעו
וכלתו את עציו ואת אבניו דברים שאין אשומם מלין
אותן שבעת שקר מכלה אותן וענין האיום הזה
כל בלשון שחן ממדין אומרים להם כרי שיביטו בדברים
ויחזרו ויחזרו למוטב אמר איני נשבע פטורין
אין משביעין מד טענו חבדו וכן אם אמר הטוען
אין לשבועת ופטרו חולטין לתן אמר הריני נשבע
וחבדו חשש העפרים שם אומרים זה גלוי כוח נא מע
אחלי האגשים ורשעים וגו ואסור לו לא על דעתך וא

ואני ואמר ואני אפי :ל אחד מהן אומר ואני
 בתוך כרי רבדו של חב כולן אסורין וכן
 האמר הבשר הזה עלי אסור חזר ואמר אפילו אחר כמה
 ימים והפת הואת כבשר הזה הרי הפת נתפשה ונאסרה
 חזר ואמר ורבש זה כפת הזאת ויין זה כרבש זה אפי הן
 מאה כולן אסורין הרי שמת אביו או רבו היום
 ונדר שיעים אותו היום וצם ולאחר שנים אמר הרי יום זה
 עליו כיום שמת בו אביו או רבו הרי זה אסור לאכול בו
 כלום שהרי התמים יום זה ואסרו כיום האסור לו וכן כל
 כיוצא באו כיצר חלות הנדרים על
 דברי מצוה כרבתי הרשת האום הרי המצוה בלילי הפסח
 אסורה עליו הרי ושיבת הסוכה בחג הסוכות אסורה עליו
 והרי התפילין אסורות בנטילה עליו הרי או אסורין עליו
 ואם אכל או ישב או נטל לוקה וכן כל כיוצא בזה
 ואין צריך לומר במי שאמר הרי עלי קרבן אם
 אוכל מצוה בלילי הפסח שהוא חייב בקרבן וכן כל כיוצא
 בזה ומפני מה נדרים חלות על דברי מצוה וישבעות
 אין חלות על דברי מצוה שהנשבע אסור עצמו על דבר
 שנשבע עליו והנודר אסור הדבר הנודר על עצמו
 נמצא הנשבע לבטל מצוה אסור עצמו וכבר עצמו מן שבע
 מהר סיני ואין שבועה הלה על שבועה והאוסר
 דבר זה בנדר זה הדבר הוא שנאמר ואותו הדבר אינו
 מושבע מהר סיני כשאתה מתבונן בכתיב תמצא
 שהדברים מראין כן כמו שקבלו חכמים כפי השבועה
 שהרי הוא אומר בשבועת בטוי להרע או להטיב בדברי
 הרשו כמו שבארנו שיאכל וישתה היום או שיעים וכיוצא
 בהן והנדרים הוא אומר ככל היוצא מפיו יעשה ולא חלק
 בין דברי מצוה לדברי הרשות הנודר שיעים
 בשבת או כיום טוב חייב לצום שהנדרים חלות על דברי
 מצוה כמו שבארנו וכן הנודר שיעים יום ראשו
 או יום שלישי כל ימיו ופגע בו יום זה והרי היא יום טוב
 או ערב יום הכפירים הרי זה חייב לצום ואין צריך לומר
 ראש הרש פגע בו הנזכה ופורים ידחה נדרו כפני הימים
 האו הואיל ואסור הצום בהם כדברי סופרי הרי הן צריכים
 חזוק וירחה נדרו מפני גזירת חכמים כיצר אין
 הנדרים חלות לא על דבר שיש בו כמש האומר דבורי
 עליך קרבן אינו אסור מלדבר עמו שהדבור אין בו כביש
 וכן אם אמר לו דבורי אסור עליך אין זה כאוסר פירותי
 אסורין עליך או פירותי קרבן עליך שהן אסורין עליו

לפיכך האוסר לחבירו קרבן שאינו כדבר עבך או שאינו
 עושה עבך או שאינו מהלך עמך או שאמר קרבן שאינו
 ישן שאינו מדבר שאינו מהלך או שאם לאשה קרבן שאינו
 משבשך אין הנדר חל בכל או והרי זה כאוסר דבורי והלכתי
 ועשייתני ושמושי קרבן שהן דברים שאין בהן כביש
 אבל האומר יאמר פי לרבדו וירי למעשיהן ורגלי להלכות
 ועיני לשינתן הרי הנדר חל עליהן לפיכך האומר לחבירו
 קרבן פי מלדבר עמך וירי מלעשות עמך ורגלי מלהלך
 עמך הרי זה אסור וכן האוסר הרי עלי קרבן אם
 ארבר עם פלוני או אם לא ארבר עמו ועבר על דברו חיי
 בקרבן וכן אם נדר דברתי ולא דברתי וכיוצא
 בהן שאין לו נדר אסור שאנו מבארין משפטיהם לא נדרי
 הקדש הנודר בדברים שאין בהן ממש ואסורין אף
 עפ שאן הנדר חל עליהם אין מורים לו שינהוג בהן התר
 הואיל ואסור עצמו בהן וברעתו שהנדר חל עליהן לא
 פותחין לו פתח ממקום אחר ומתירין לו נדרו אעפ שלא
 נאמר כרי שלא ינהגו קלות ראש בנדרים

פרק רביעי

נדרי אנסו ונדרי שגגו ונדרי הבאי הרי או מתירין כדרך
 שבארנו בשבועו הרי שדדירוהו האנסין והמוכסין ואכרו
 לו נדוד לנו שהבשר אסור עליך אם יש עמך דבר שהייב
 במכס ונדר ואמר הרי הפת והבשר והיין אסורין עלי הרי
 זה מותר בכל ואעפ שהוכיף על מה שבקשו ממנו

שאין קוראין חרם סתם לא לחרמי ברכ הבית בלבר ואם
 שם הרי הן עלי חרם הרי זה אסור וכן אם היה דרך
 שאין קוראים חרם סתם לא לחרמי כהנים הרי זה מותר
 וכן כל כיוצא בזה שאין הולכין בנדרים לא אחר
 לשון אגשי אותו מקום באותו זמן הנודר בחרם ואמר לא
 היה בלבי לא חסרו של ים שהיא המכמורות נדר בקרבן
 ואמר לא היה בלבי לא בקרבנות מלכים אמר
 לחבירו הרי עצמי עליך קרבן ואמר לא היה בלבי לא
 לאסרו בעצם שהנחתני לו להיות נודר בו דרך שחוק נדר
 שלא תהנה לו אשתו ואם לא היה בלבי לא אשתו ראשונה
 שנרשתה וכן כל כיוצא באלו הדברים שמשמען לכל העם
 אסור והוא אומר לא נתכוונתי אלא לכך ולכך אם היה
 הנדר תלמיד חכם הרי זה מותר ואין צריך שאלה לחכם
 ואם היה עם הארץ מראין בעיניו שזה נדר ושהוא אסור
 ומתחין לו פתח ממקום אחר ומתירין לו ובין שהיה תלמי
 חכם או עם הארץ גוערין בהן ומלכדין אותן שלא ינהגו
 כהגוה בנדרים ולא יהיו נודרין דרך שחוק והתול
 וכן האוסר לאשתו הרי את עלי כאמי או האומר פירות
 או עלי כבשר חזיר שאין כאן נדר כמו שבארנו אם
 היה האומר תלמיד חכם אינו צריך שאלה לחכם ואם היה
 עם הארץ צריך שאלה לחכם ומראין בעיניו שאשתו אסורה
 ושאתן הפירו אסורין ופותחין לו פתח ממקום אחר ומתירין
 לו נדרו כרי שלא ינהגו קלות ראש בנדרים ההפקר
 אעפ שאינו נדר הרי הוא כמו נדר שאסור לחזור לו בו
 ומה הוא ההפקר הוא שיאמר ארס נכסים אלו
 הפקר לכל בין במטלטלין בין בקרקעו וכיצד דין ההפקר
 כל הקודם וזכה בו קנהו לעצמו ונעשה שלו ואפי זה
 שהפקיר דינו בו כדן כל ארס אם קרס וזכה בו קנהו
 המפקיר לעניים אבל לא לעשירים אינו הפקר עד שיפקי
 לכל כשטתה והמפקיר עבדיו הגרולים קנו עצמן והקטנו
 כל הקודם והחזיק בהן זכה כשאר המטלטלין המפקיר את
 הקרקע כל הקודם והרחיק בהן זכה דין תורה ואפי
 הפקיר בפני אחר הרי זה הפקר ונפטר מן המעשרות כמו
 שיתבאר במקומו אבל מדברי סופרים אינו הפקר עד
 שפקיר בפני שלשה כרי שיהיה אחר זוכה אם רצה והשני
 מעירם והאומר הרי זה הפקר וזה הרי השני ספק הפקר
 ואם אסר זה כמו זה או שאמר וגם זה הרי התפס השני
 ויהיה הפקר ודאי המפקיר את שדהו ולא זכה
 בה ארס מל שלשה ימים יכול לחזור בו אחר שלשה ימים
 אינו יכול לחזור בו לא אם כן קרס וזכה בה הרי הוא
 כזוכה מן ההפקר בין הוא בין אחר האומר שדה
 זו מפקרת ליום אחר לשבת אחר לחדש אחר לשנה אחר
 לשבוע אחת עד שלא זכה בה הוא או אחר יכול לחזור בו
 וכטובה בה בין הוא בין אחר אינו יכול לחזור בו וכפני
 סה יש לו לחזור כאן עד שזיכו בה מפני שזה דבר שאינו
 כגון הוא שאין אדם מפקיר לזמן קצוב דבר המופקר
 כגון אחר ושטרו והיה מביש בו שלא יטלנו ארס לא
 קנהו בהבשה אלא עד שנביהו אם היה מטלטלין או יחזו
 בקרקע סדך שקונין הלקוחות

פרק שלישי

ארבעה דברים יש בין נדרים לשבועות בטוי שבשבועות
 בטוי אין שבועה חלה על שבועה ובנדרים יחול נדר על
 נדר המתמים בשבועה פטור ובנדרים חייב אין
 טבעת ביטוי חלה לא על דברי הרשות ונדרים חלות על
 דברי מצוה כרבתי הרשות שבועת ביטוי חלה על דבר
 שיש בו ממש ועל דבר שאין בו ממש ונדרים אינן חלוצ
 לא על דבר שיש בו ממש כיצר יחול נדר על נדר
 האומר הרי עלי קרבן אם אמלתי כסרוו הרי עלי קרבן
 אם אמלתי ואמלה חייב על כל אחת ואחת וכן כל כיוצא
 בה כיצר המתמים בנדרים חייב שמע
 חבירו שנדר ואמר ואני כמותך בתוך כרי דבור חרי זה
 אסור במה שנאמר בו חבירו שמע השלישי זה שאמר

האדם פירות או עלי כה... כאשט או שאמר הרי הן
חטאת או הרי הן אשם ה' לא אסורין ואין צריך לומר
באומר הרי הן עולה או שלמים או כנחה או תורה שהן
אסורין שכל או באין בנדר ונדבה אבל האומר
פירות או עלי כחלת אהק או כתרומתו הרי לא מותרין
שאין שם דרך להביא או בנדר ונדבה האומר הרי
הפירות האו עלי כנותר כפיגול כבשר טמא של קדשי הרי
או אסורין שהרי עשאן כבשר קרבן מכל מקום
האומר הרי הן עלי כמעשר בהמה הרי לא אסורין הואיל
וקדשתו בירי אדם הרי הן עלי כבכו הרי לא מותרין שאין
קדשתו בירי אדם ואינו יכול להתפסו בנדר שנ לא
יקדיש איש אותו אמר הרי הן עלי כחרמי שמים
הרי לא אסורין שחרמי שמים לבדק הבית הרי הן עלי
כתרומת הלשכה כתמידים כרירים כעצים כאישים כמובח
או כאחר ממשמשי המזבח כגון שאמר הרי הן עלי כיעים
כמזרקות כמזלגות וכיוצא בהן וכן האומר הרי הן
עלי כהיכל כירושלם הרי לא אסורין ואעפ שלא הוכיר שם
קרבן שכל דברים או ענינם כאומר הרי הן עלי קרבן
היו לפניו בשר קדש אפי היה בשר שלמי אחר זריקת רמי
שהוא מותר לזרים ואמר הרי הן עלי כבשר זה הרי לא
אסורין שלא התפס לא בעיקרו שהיה אסור אבל אם היה
בשר בכור אם לפני זריקת דמים הרי זה אסור ואם לאחר
זריקת דמים הרי זה מותר יש מקומות שאנשיהם
עלגים ומפסידין את הלשון ומכנין על דבר ברבר אחר
הולכין שם אחר הכנוי כיצד כל כנויי קרבן כקרבן
האומר הרי הן עלי קונם קונח קונז הרי לא כנויין לקרבן
חרק חרף חרף הרי לא כנויין לחרם וכן כל כיוצא בזה
הולכין אחר לשון כלל העם באותו מקום ובאותו זמן וכשם
שאוסר עצמו בכינויין כך אם הקדיש בכנויין הרי זה
הקדש וכנויי הכנויין מותרין בין בנדרי אסר בין בנדרי
הקדש האומר לחבירו מה שאוכל עמך לא יהא
חולין או לא יהא כשר או לא יהא רכי או לא יהא טהור
הרי זה כמי שאמר לו כל מה שאוכל עמך יהא קרבן שהיא
אסורה ואם אמר לו כל מה שאוכל עמך טמא או נותר
או כפיגול הרי זה אסור האומר לחבירו לא חולין
לא אוכל לך הרי זה כמי שאמר לו מה שאכל לך לא יהא
חולין לא קרבן וכן אם אמר הקרבן שאיכל לך קרבן שאוכל
לך כקרבן שאוכל לך הרי זה אסור אבל האומר
הקרבן לא אוכל לך או כקרבן לא אוכל לך או לקרבן לא
אוכל לך או קרבן לא אוכל לך או לא קרבן לא אוכל לך
כל אן כותרין שאין משמע דברים או לא שנשבע בקרבן
שלא יאכל לזה והנשבע בקרבן אינו כלום או שנדר שלא
יאכל לו קרבן חולין שאוכל לך החולין שאוכל לך
כחולין שאוכל לך חולין שלא אוכל לך החולין שלא אוכל
לך כחולין שלא אוכל לך הרי זה כותר אבל
האומר לא טמא שאוכל לך לא נותר שאוכל לך לא פגול
שאוכל לך אסו משמעו של דבר דבר שאוכל הוא שיהיה
פגול או טמא לפיכך לא אוכל לך בהיכל שאוכל לך
היכל שאוכל לך לא היכל שאוכל לך אסור היכל שלא
אוכל לך כהיכל שלא אוכל לך לא היכל שלא אוכל לך
מות שזה כמי שנשבע בהיכל שלא יאכל לך וכן כל כיוצא
בזה האומר לחבירו מודר אני ממך משמע דבר זה
שלא ירבר עמו מופרש אני ממך משמעו שלא ישא ויתן
עמו מרוחק אני ממך משמעו שלא ישב עמו בארץ אמות
וכן אם אמר לו מנורה אני לך או משמתנא ממך
אבל אם אמר לו מודר אני ממך שלא אוכל לך או מופרש
אני ממך שלא אוכל לך או מרוחק אני ממך שלא אוכל לך
הרי זה אסור לאוכל ואם אכל מית מכל נכסיו לוקה משום
לא יחל רברו אמר לו מנורה אני לך שלא אוכל לך
אינו אוכל לו ואם אכל אינו לוקה אמר לו נוינא ממך
הרי זה אסור לתנות האומר לחבירו הרי עלי כנדרי
רשעים אם אוכל לך שמנדיה נזיר וקרבן ושבעה ואם
חייב בסלן וכן האומר הרי עלי כנרבות כשרים

שמנדיה נזיר וקרבן הרי זה חייב
כנדרי רשעים או כנרבות כשרים שאוכל לך או אם לא כל
לך הרי זה אסור ואעפ שלא פירש אמר כנדרי כשרים
לא נתחייב בכלום שאין הכשרים נודרי בדרך אסור וכעס
אמר כנדרי רשעים הריני והיה נזיר עובר לפני חייב
בנזירות כנדרי רשעים עלי חייב קרבן כנדרי רשעים
שלא אוכל ממנו חייב בשבעה הנדר בתורה כן
שאמר פירות או עלי כו לא אמר כלום ואינו צריך שאלה
לחכם אלא אם כן היה עם הארץ כדי שלא ינהגו קלות
ראש בנדרים נדר במה שכתוב בה הרי זה אסור שהרי
כתוב בה אמר ונדר נשלה בירו ונדר בה הרי זה כמי שדר
במה שכתוב בה האומר לחברו נשכים ונשנה פק
עליו להשכי ולקרות שזה כמו נדר הוא ואעפ שלא הוציאו
בלשון נדר האו לאשתו הרי את עלי כאמי או כאחותי
או כערלה או ככלאי הכרם הרי זה כאוכר על הפירות הרי
או כבשר חזיר כשם שהוא מותר לאכלן כמו שבארנו כך
מותר באשתו אבל אם אמר לה הריני מודר ממך הניח או
הנאת תשמישך אסור עלי הרי זו אסורה עליו כמו שיתבאר

פרק שני

אחר הנדר מפי עצמו או שהרירו חבירו ואמר אמן או
דבר שענינו כענין אמן שהוא קבלת דברים ואין הנדר
נאסר ברבר שאסר על עצמו עד שיוציא בשפתיו והיה
פיו ולבו שוין כמו שבארנו בשבועות אבל המתכוין
לנדר בנזיר ונדר בקרבן ונדר בנזיר בשבעה ונדר
או שנתכוון לנדר ונשבע או שנתכוון לומר תאנים ואמר
ענינים הרי זה מותר בשניהם ואין כאן נדר הנדר
על דעת אהרי הרי זה כנשבע על דעת אחרים וכן הנדר
וחזר בו בתוך כדי רבור או שמיחו בו בתוך כדי ריפור
וקבל הרי זה מותר ודין כל אן הדברים בנדרים סינין
בשבועות מי שהתנה קודם שידור ואמר כל נדר
שאדור מכאן ועד עשר שנים הריני חוזר בהן או הרי הן
בשלים וכיוצא בדברים אן ואחר כך נדר אם היה וומי
התנאי בשעה שנדר הרי נדרו קיים שהרי בשל התנאי
בנדר זה ואם לא זמר התנאי לא אחר שנדר אעפ שקבל
התנאי בלבו וקיים התנאי הרי הנדר בשל ואעפ שלא
הוצי עתה החזרה בפיו כבר הקרי החזרה לנדר והוציאה
בפיו מקודם ויש שכורה להחמי ואם הוא שוכר התנאי
אחר שנדר בתוך כדי רבור מי שהקדים את התנאי
לשנה או לעשר ואחר כך נדר ונזכר בשעה שנדר שישלו
תנאי ושכח על אי זה דבר התנה וכיצד היה התנאי אם
אמר על דעת ראשונה אני עושה אין נדרו נדר שהרי
בשלו ואם לא אמר על דעת ראשונה אני עושה כבר בשל
התנאי וקיים הנדר שהרי זמר בשעת הנדר שיש שם תנאי
ואעפ כן נדר יש מהנאונים שאמרים אין כל
אן הרברים נוהגין לא בנדרים בלבר לא בשבועות
ויש מי שמורה שרין הנדרי והשבועות בעניינות או אחר
הם וכי יש לו להקדים תנאי לשבועות סדרך שאמר
בנדרים סתם נדרים להחמיר ופירושו יש בו להק
ולהחמיר כיצד האומר הרי הפירות האו עלי כבשר
כליח וכיין נסך אמרין לו ומה היה בלבך אם פרש ואמר
כבשר מליח של קרבן וכיין שנתנסך על המזבח היה בלבי
הרי זה אסור ואם אמר לא היה בלבי לא תקדושת
ען ויין שנתנסך לה הרי זה מותר ואם נדר סתם הרי זה
אסור וכן האומר הרי הפירות האו עלי חרם אם
כחרם של ברק הבית אסור ואם כחרמי הטונים מותר
מפני שהן ממון טהור ואין בה אסור ואם סתם אסור
הרי הן עלי כמעשר אם כמעשר בהמה אסור מפני שהוא
קרבן שהקדשו בירו כמו שבארנו ואם כמעשר הן
מותר ואם סתם אסור הרי הן עלי כתרומה אם לתרומת
הלשכה נתמך הרי זה אסור ואם לתרומת הגן נתמך
מותר ואם סתם אסור זמן כל כיוצא בזה כדא בבבס
משמע כל אחד מאן שני ענינות אבל לקיים שדק

פרק ששי

האומר לחברו הנאה המביאה לידי מאכלך אסורה עלי או הנאה המביאה לידי מאכלי אסורה עליך הרי זה הנאסר לא ושאל מן האסור לו נפה וכברה ורחים ותנור וכל דבר שעושים בהן אוכל נפש אבל משאילו נזמים וטבעות וכלים שאין עושים בהן אוכל נפש ואסור לשאול ממנו שק להביא בו פירות וחומר להביא עליו פירות מקום שדרכן שאין משאילו כלים לא בשכר אסור לשאול ממנו אף כלים שאין עושים בהן אוכל נפש הרי שהיו במקום שאין נוטלין שם שאל ממנו כלים שאין עושים בהן אוכל נפש כדי להראות בהן בפני אחריו עד שיהנה מהם או שבקש לעבו בארצו כדי שילך במקום שיהנה בו הרי זו אסור מספק לפיכך אם עבר אינו לוקה אין בין מודר הנאה מחברו למודר ממנו הניית מאכל לא דריסת הרגל וכלים שאין עושים בהן אוכל נפש במקום שמשאילין אותם שם בחנם ראובן שנאסרה עליו הניית שמעון בין בנדר בין בשבועה מותר לו שיתן שמעון על ידו מחצית השקל שראובן חייב בה וכן פורע חוב שעליו שהרי לא הגיע ליר ראובן כלום אלא מנע ממנו התביעה ומניעת התביעה אינו בכלל אסור הנייה לפיכך מותר לו לזון אשתו ואת בניו ועבריו אפי' הכנעניים אעפ' שהוא חייב במונותם אבל לא לזון את בהמתו בין שמאה בין שהורה שכל שמוסיף בבשרה היא הנייה שהגיע ליר ראובן היה שמעון כהן הרי הוא מותר להקריב קרבנות ראובן שהכהנים שלוחי שמים הם ואינם שלוחי בעל הקרבן ומשיא שמעון בתו הבוגרת לראובן מרעה אבל אם היתה נערה שהרי ערין היא ברשותו אסור שיהיה לו שפחה לשמשו ותורם שמעון תרומת ראובן ומפריש לו מעשרותיו מרעהו מרעהו כגון שאמר ראובן כל הרוצה לתרום יבוא ויתרום אבל לא יאמר לשמעון לתרום לו שהרי עושה אותו שליח וזה הנייה לו ומלמדו תורה שבעל פה שהרי אסור לשול עליה שכר אבל לא תורה שבכתב שנוטלין עליה שכר ואם אין דרך שם ליטול שכר על תורה שבכתב הרי זה מותר ובין כך ובין כך מותר ללמד את בנו חלה ראובן נכנס שמעון לבקרו ובמקום שנוטל שכר מי שישב עם החולה לצות לו לא ישב שמעון לא מבקרו ועומר ומותר לו לרפאתו בידו שזו מצוה היא חלתה בהמת ראובן לא ירפא אותה שמעון אבל אומר לו עשה לה כך וכך ורוחץ עמו באמבטי גדולה אבל לא בקטנה מפני שהנהו בטעיה שמגביה עליו המים וישן עמו במטה בימו החמה אבל לא בימות הגשמים מפני שחממו ומסב עמו על המטה ואוכלין על שולחן אחד אבל לא מקערה אחת ולא מאכוס שלפני הפועלים שמא יניח שמעון חתיכה אחת טובה ולא יאכל אותה כדי שיאכל אותה ראובן או יקרב אותה לפניו ונמצא מהנהו וכן בפירות שבאבוס אבל אם אכל שמעון מקערה שהוא יודע ששוחזרנה לבעל הבית יחזור בעל הבית ויניחנה לפני ראובן הרי זה מותר ואין חוששין שמא הניח נתח טוב בשבילו ומותר ראובן לשתות כוס של תנחומין מידו של שמעון משל ראובן וכן כוס של בית המרחץ שאין בו הנייה ואסור ראובן בגחלתו של שמעון ומותר בשלהבת שלו היה לשמעון מרחץ או בית הבר מושכרים בעיר אם היה לשמעון בהן תפיסת יד כגון שהניח מהן כל שהו לעצמו ולא שכרו אפי' הניח במרחץ אמבטי אחת ובבית הבר עקל אחד אסור לראובן להכנס לאותה מרחץ ולחזק בת ואם לא הניח לעצמו כלום לא שם הכל הרי זה מותר ואסור לראובן לאכול מפירות שדה שמעון ואפי' בשביעית שהכל הפקר שהרי לפני שביעי נדר אבל אם נדר בשביעית אוכל מן הפירות הנוטות חוץ לשרה אבל לא יכנס לשרה אעפ' שהקרקע כן הפקר גזירה שמא ישחה שם אחד שיאכל ולא הפקירה אותה תורה לא כל זמן

שהפירות בתוכה **ג** כששומר לו הניית הנכסים האו אסורין עליו **א** אם אמר לו הניית נכסי אסורין עליך או שנשבע ראובן או שנדר מנכסי שמעון כיון שהגיע שביעי אוכל מפירות שדהו שהרי יצאו מרשות שמעון אבל לא יכנס לשרהו מן הטעם שבארנו נאסרה על ראובן הניית מאכל שמעון בלבד אם לפני שביעית נאסרה בין בנדר בין בשבועה הרי זה יורד לתוך שדהו אבל אינו אוכל מפירותיו ואם בשביעי נאסרה יורד ואוכל מפירותיו שאין פירות לו של שמעון לא של הפקר הן ואסור לראובן להשאיל לשמעון גזירה שמא ישאל ממנו והרי הוא אסור בהנאתו וכן אסור להלוותו גזירה שמא ילוה ממנו ולא יכבוד לו גזירה שמא יקח ממנו נודמנה לו מלאכה עמו כגון שהיו קוצרים כאחד עושה ברחוק ממנו גזירה שמא יסיענו המריר את בנו מפני שאינו עוסק בתורה ונאסר בהניית אביו הרי האב כותר למלאות לו חבית של מים ולהדליק לו את הנר ולצלול לו דג קטן שאין כוונתו לא להנאה גדולה ודברים או לגבי הבן אינן חשובין מי שנישבע או נדר שלא ידבר עם חברו הרי זה מותר לו לכתוב בכתב ולדבר עם אהר וזהו שומע הענין שירצה להשמיעו וכוה הורו הגאונים

פרק שביעי

שנים שנאסרה הנאת כל אחד מהן על חברו בין בנדר בין בשבועה הרי לו מותרין להחזיר אברה זה לזה מפני שהיא מצוה ובמקום שדרכן שנוטל שכר הכחזיר את האבירה יפול השכר להקדש שאם יטול שכר נמצא נהנה ואם לא יטול נמצא כהנה ומותרין בדברים שהם בשותפות כל ישראל כגון הר הבית והעזרות והבאר שבאמצע הדרך ואסורו בדברים שהם בשותפות כל אנשי העיר כגון הרחבה שבבית הכנסת והתיבה והספרים וכיצד יעשו כדי שיהיו מותרין בדברים או כל אחד ואחד משניהם כותב חלקו לנשיא או לאחד משאר העם ומזכה לו בחלקו על ידי אחר ונמצא כל אחד מהם כשיכנס למרחץ שהוא לכל אנשי העיר או לבית הכנסת אינו נכנס לרשות חברו לא לרשות אחרים שהרי כל אחד מהם נסתלק בחלקו שבמקום זה ונתנו בכתבה היו שניהם שותפין בחצר אם יש בה דין הלוקה הרי לו אסורין להכנס לה עד שיחלוקו ויכנס כל אחד לחלקו ואם אין בה דין חלוקה כל אחד ואחד נכנס לביתו והוא אומר בתוך עלי נכנס ובין כן ובין כך שניהם אסורין כלהעמיד רחים תנור ומלגדל תרנוגלין בחצר זו שנים שהיו שותפין בחצר ונדר אחד מהן שלא יהנה בו השני כופין את הנודר למכור חלקו נדר שלא יהנה הוא בשני הרי זה מותר להכנס לביתו מפני שברשותו הוא נכנס אבל אינו יכול להשתמש בחצר כמו שבארנו היה אחד מהן מן השוק אסור בהנאת אחד משניהם הרי זה מותר להכנס לחצר מפני שהו אום לו לתוך של חבריך אני נכנס אינו נכנס לתוך שלך מי שאסר הניית אומה מן האומה על עצמו הרי זה מותר ליקח מהן ביותר ולכבוד להן בפחות אסר הנייתו עליהם אם שימעון לו שיקח מהן בפחות וימכור ביתר מות ואין גזרין כאן שלא ימכור גזירה שמא יקח שהרי לא נדר מאיש אחד כדי שנגזור עליו מאומה כלה שאם אי אפשר לו לישא וליתן עם זה ישא ויתן עם אחר לפיכך אם אסר הנייתן עליו הרי זה משאילין ומלוה אותן אבל לא ישאל מהם ולא ילוה מהן אסר הנייתו עליהן והנייתן עליו לא ישא ויתן עמהם וכן לא ישאו הן ויתנו עמו ולא ישאל ולא ישאיל להן ולא ילוה מהם ולא ילוה אותן אסר על עצמו הניית בני העיר אסור להשאיל על נדרו לחכם מבני אותה העיר ההיא ואם נשא והתו לו הרי נדרו מות כמו שבארנו מי שאסר הניית חבריו עליו הרי זה מותר ליהנות בלחש שכחה ופאה ומעשר עני המתחלק בנדרות אבל לא שבתוך הבית מי שאסר הנייתו על הכהנים ועל

וכן אם בקש ממנו שידור ש... וזו אשתו לו ונדר שלא
תהנה לו אשתו ובניו ואחיו כ"ן מותרין וכן כל כיוצא בזה
ובכל הנדרים האלו צריך שיתכוין בלם לדבר
המותר כגון שישים בלבו שיהיו אסורין עליו אותו היום
בלבד או אותה שעה וכן כיוצא בזה וסוכך על
דברי שבלבו הואי והוא אנוס ואינו יכול להוציא בשפתיו
ונמצא בשעה שידור להן אין פיו ולבו שוין כמו שבארנו
בשבועות וכן נרדי זרוזין מותרים כיצד כגון
שהריר חברו שיואכל אצלו ונדר זה שלא יאכל מפני
שאינו רוצה להטריח עליו בין אכל בין לא אכל שניהן
פטורין וכן המוכר שנדר שלא ימכור חפץ זה
לא בסלע והלוקח נדר שלא יקחנו לא בשקל ורצו בשלש
דינרין שניהן פטורין וכן כל כיוצא בזה לפי שכל אחד
כהם לא נמר בלבו ולא נדר לא כרי לזרו את חברו ולא
נמר בלבו ומנין שאפילו ארבעת מיני נדרים
או שהן מותרים שאסו לו לאדם להיות נדר בהן על מנת
לבטלן תלמוד לומר לא יחל דברו לא יעשה דבריו חולין
מי שנדר ונחס על נדרו הרי זה נשאל
לחכם ומתירו ודין התר נדרים כדן התר שבועות שאין
מתיר לא חכם מובהק או שלשה הדיוטות בכקום שאין
חכם ובלשון שמתירין השבועה מתירין הנדר וכן שאר
הענינות שפרשנו בשבועות כולן בנדרים סדרך שהן
בשבועות ואין מתירין הנדר עד שיחול בשבועה
וכשם שנשאלים על נרדי האסור ומתירין אותו כך נשאלין
על נרדי הקרש ומתירין אותו בין נרדי קרשי ברק הבית
בין קרשי מובח ואין נשאלין על התמורה וכשם שהאב או
הבעל מפר נרדי אסר כך מפר נרדי הקרש הרוכי לנרדי
האסר מי שנדר ושמע חברו ואמר ואני ושמע שלישי
ואמר ואני ונשאל הראשון על נדרו והותר הותרו כולן
נשאל האחרון והותר האחרון מותר וכולן אסורין נשאל
השני והותר השני ושל אחרון מותרין והראשון אסור
וכן הסתפי דברי הרבה בנדר כגון שנדר על הפת והתפי
הבשר ונשאל על הפת והותר בה הותר הבשר נשאל על
הבשר והותר בו לא הותר הפת הנשבע או הנודר
שאינו נהנ לכולכם ונשא על נדרו או על שבועתו על אחד
מהם והתירו הותרו כלם שהנדר שהותר ככללו הותר כלו
אם שאינו נהנה לזה ולזה ולזה הותר הראשון הותרו כולן
הותר אחרון האחרון מותר וכולם אסורין שאינו
נהנה לזה ולזה ולזה צריכין פתח לכל אחד ואחד וכן כל
כיוצא בזה נדר בנייר ובקרב ובשבעה או שנדר
ואין ירוע באי זה מהן נדר פתח אחד לכולן הנודר
מאנשי העיר ונשאל לחכם שבעיר או שנדר מישראל והרי
הוא נשאל לחכם שבישראל הרי נדרו כותר האומר
פירות לא אסורין עלי היום אם אלך למחר במקום פלוני
הרי זה אסור לאכלם היום גירה שמא ילך למחר לאותו
מקום ואם עבר ואכל היו והלך למחר לוקה ואם לא הלך
אינו לוקה אמר הרי הן אסורין למחר אם אלך היום
למקו פלוני הרי זה מותר לילך היום לאותו המקום ויאסרו
עליו אותן הפירות למחר וכן כל כיוצא בזה מפני שאדם
והיר דבר האסור שלא לעשותו ואינו זהיר בתגאי
שגורם לאסור דבר המותר הנודר לצום עשרת
ימים באי זה יום שירצה והיה מתענה ביום אחד מהם
והוצרך לדבר מצוה או מפני כבוד אדם גרו הרי זה אכל
ופורע יום אחד שהרי לא קבע הימים בתחלת הנדר
נדר שיצום היום ושכח ואכל משלים לצום נדר שיצום
יום אחד או שני וכשהתחיל לצום שכח ואכל אבר תעניתו
וחייב לצום יום אחד

פרק חמישי

ראובן שאמר לשמעון חריני עליך חרם או הרי את אסור
בתניתי נאמר על שמעון שיהנה בראובן ואם עבר ונהנה
אינו לוקה שהרי לא אמר שמעון כלום ומותר לראובן להנה
בשמעון שהרי לא אמר עצמו בתניתי אסור לשמעון

הרי את עלי חרם או חריני אסור בתניתי הרי נאמר דא
כלהנות בשמעון ואם נהנה לוקה שהרי חלל דברו ושמעון
מותר בתניתי ראובן אמר לו חריני עליך חרם ואתה
עלי או חריני אסור בתניתיך ואתה אסור בתניתי שניהם
אסורין זה בזה וכן כל כיוצא בזה ראובן שאמר
לשמעון הרי פירות פלנית אסורין עליך או הרי את אסור
בתניתי פלוני אין זה כלום שאין אדם אסור חברו ברב
שאינו שלו לא אם כן ענה שמעון אמן כמו שבארנו
האומר לחברו ככרי זו אסורה עליך אעפ שנתנה לו במתן
הרי זו אסו עליו מת ונפלה לו בירושה או שנתנה לו אחר
במתנה הרי זו מותרת שלא אסר לו אלא ככרי והרי אינה
עתה שלו אמר לו פירות או אסורין עליך ולא אמר לו
פירותי אעפ שמכרן או שבת ונפלו לאחר הרי או אסורין
עליו שהאוסר דבר שהוא שלו על חברו אעפ שיצא
מדתו הרי הוא באסורו עומד אלא אם כן אמר נכסי או
ביתי או פירותי וכיוצא בלשונות או שהרי לא אסרן אלא
כל זמן שהן ברשותו האומר לבנו הרי את אסור
בתניתי או שנשבע שלא יהנה בו אם מת יירשנו שזה
כאומר נכסי עליך אסורין אסר עליו חנייתו ופרש
בין בחיי בין במותי אם מת לא יירשנו שזה כמי שאמר לו
נכסים אלו אסורין עליך

אסר בנו בתניתי ואמר אם היה בן בני זה תלמוד חכם
יקנה בני זה נכסי כרי להקנות לבנו הרי זה מותר ויהיה
הבן אסור בנכסי האב ובן הבן מותר בהן אם יהיה תלמו
חכם כמו שהתנה זה הבן האסור בירושת אביו אם נתן
ירושת אביו לאחיו או לבנו הרי זה מותר וכן אם
פרעה בחובו או בכתובת אשתו וצריך להודיעו שאו נכסי
אבי שאסרן עלי שהנשבע שלא יהנה בו חברו מותר לו
לפרוע את חובו כמו שיתבאר מי שנאסר עליו
מין ממיני מאכל בין בנדר בין בשבועות בשל עם מינים
אחרים או נתערב עכהן הרי זה מותר במינים המותרים
אעפ שיש בהן טעם הכין האסור ואם נאסר בפירות או
ונתערבו באחרים אם יש בהן טעם דבר האסור אסורין
ואם לאו מותרין כיצד נאסר בבשר או בין הרי
זה מותר לאכל מרק וירקות שנתבשלו עם הבשר ועם היו
אעפ שיש בהן טעם הבשר או טעם היין ואינו אסור אלא
באכילת בשר בפני עצמו או לשתות יין בפני עצמו
נאסר בבשר זה או ביין זה ונתבשל עם הירק אם יש
בירקות טעם בשר או טעם היין אסורין ואם לאו מותרין

שה הבשר זה היין נעשה כמו בשר נבלות ושקצים וכו'
בהן וכן כל כיוצא בזה לפיכך האומר בשר זה אסור עלי
הרי זה אסור בו ובמרק שבו ובתבלין שבו נתערב יין
זה שאסרו על עצמו ביין אחר אפי טיפה בחבית נאסר
הכל מפני שיש לו להשא על נדרו נעשה דבר שיש לו
מתירין שאינו בטל במינו כמו שבארנו בהלכות מאכלות
אסורות האומר פירות האלו קרבן עלי או
קרבן הן לפי או קרבן הן על פי הרי זה אסור בחלופיהן
ובגדוליהם ואין צריך לומר במשקין היוצאין מהן נרדי או
נשבע שאינו אופל אותם או שאינו טועם אותם אם היה
דבר שורעו כלה כשיורע כגון חטה ושעורה הרי זה מותר
בחלופיהן ובגדוליהן ואם היה הרב שאין זרעו כלה בארץ
כשיורע כגון בצלים ושומין אפי גדולי גדולין אסורין ובין
כך ובין כך משקין היוצאין מהן ספק לפיכך אם שתה מהן
אינו לוקה וכן האומר לאשתו מעשה יחיד עלי
קרבן או קרבן הן לפי או קרבן הן על פי אסור בחלופיהן
ובגדוליהן שאינו טועם שאינו אכל אם היו פירות מעשה
ידיה דבר שורעו כלה מותר בחלופיהן ובגדוליהן ואם
היה דבר שאין זרעו כלה אפילו גידולי גדולין אסורין
ולמה לא יבטל העיקר האסור בגדולין שרבו עליו שהרי
הן דבר שיש לו פתורין שאינו בטל בדוב כמו שבארנו
האומר פירותי על חברי בין בנדר בין בשבועה
הרי גדוליהן וחלופיהן ספק לפיכך חברי אסור בחלופיהן
פירות לא ובחלופיהן ואם עבר ונהנה נהנה

לפי וכוונתו זמן שגור או נשבע בו כיצד נדר או נשבע
 מן המבושל אם רדך אותו מקום באותה לשון באותו זמן
 שקראין מבושל אפי' לצלי ולשלוק הרי זה אסור בכל ואם
 אין דרכם לקרו מבושל לא לבשר שנתבשל במים ובתבלי
 הרי זה מותר בצלי ובשלוק וכן המעושן והמבושל בחמי
 סמיא וכיוצא בהן הולכין בו אחר הלשון של בני העיר
 נדר או נשבע מן המליח אם דרכם לקרות מליח לכל
 המלוחין הרי זה אסור בכל המלוחין ואם אין דרכם לקרו
 מליח לא לרג מליח בלבד אינו אסור לא ברג מליח
 נדר או נשבע מן הכבוש אם רדך לקרו כבוש לכל הכבושו
 הרי זה אסור בכל ואם אין דרכם לקרות כבוש לא לירק
 כבש בלבד אינו אסור לא בכבוש של ירק וכן כל כיוצא
 בו היו מקצת בני המקום קורין לו כך ומקצתם
 אין קורין אין הולכין אחר הרוב לא הרי זה ספק נדרים
 וכל ספק נדרים להחמיר ואם עבר אינו לוקה
 כיצד נדר מן השמן במקום שמסתפקין בשמן זית ובשמן
 שומשמן ורוב אנשי המקו אין קורין שמן סתם לא לשמן
 זית וקורין לשמן שומשמן שמן שומשמן ומיעושם קורו
 את לשמן שומשמן שמן סתם הרי זה אסור בשניהם ואינו
 לוקה על שמן שומשמן וכן כל כיוצא בו כל
 דבר שרדך שליח באותו מקום להמלך עליו הרי הוא
 בכלל המין שנאמר לשליח סתם כיצד מקום שרדכן
 אם ישלח אדם שליח לקנו לו בשר סתם אמר לו לא מצאתי
 לא רגס אם נשבע במקום זה או נדר מן הבשר נאמר אף
 בכשר רגס וכן כל כיוצא בו ובכל מקום הנדר
 מן הבשר אסור בבשר עופות ובקרבני ומותר בחגבים
 ואם מצאין הרברים בעת שנדר שלא נתכוון אלא בבשר
 בהם בלבד הרי זה מותר בבשר רגס ואפילו במקום
 שהשליח נמלך עליהם הנדר מן המבושל מותר
 בכיפה שלא נתבשלה לא שכפתה לא נתבגלה בלבד
 הנדר ממעשה קדרה אינו אסור לא מרברים
 שמתחזין אותן בקדרה כגון ריפות ולביבות וכיוצא בהן
 אסר עצמו מל הונדר לקדר הרי זה אסור בכל המתבשלין
 בקדרה הנדר מן הרגס מותר בציר ובמוריים
 של רגס הנודר מן החלב מותר בקום והוא המים
 המסולין מן החלב נדר מן הקום מותר בחלב
 נדר מן הגבינה אסור בה בין מליחה בין תפלה
 הנודר מן החטים אסור בהן בין חיין בין מבושלין
 חטה חטים שאיני טועם אסור בהן בין קמח בין פת חטה
 שאיני טועם אסור באפיו ומותר לכום חטים שאיני
 טועם מותר באפיו ומותר לכום חטה חטים שאיני
 טועם אסור בין באפיו בין לטם והנודר מן הרגס או מן
 התבואה אינו אסור לא בחמשת המינין הנודר מן
 הירק מותר ברלועין הנודר בפרישין מותר בקפלוטות
 הנודר מן הכרוב אסור במים שנתבשל בו המרוב
 שהרי מי שלקות בשלקות

בחוץ סתוניות מן הירק מותר בירקות שרין מפני שכר
 או שם לווי הם והוא לא נדר לא משם שאינו לווי באותו
 מקום וכן כל כיוצא בו הנודר מן הכסות מותר
 בשק וביריעה ובחמילה מן הבית אסור בעליה שהעליה
 בכלל הבית נדר מן העליה מותר בבית מן הדרגש מותר
 במטה מן המטה אסור בדרגש שהוא כמו מטה קטנה
 הנודר שלא יכנס לבית זה הרי זה אסור מן האגף ולפנים
 נדר שלא יכנס לעיר זו מותר להכנס לתחומה ואסור להכנס
 לעבודה הנודר הנייה מבני העיר וכו' ארס ונשתהה
 שם שני עשר חרש הרי זה אסור להנות ממנו פחות מכאן
 מותר נדר מיושבי העיר כל ששהה שם שלשים יום
 אסור ליהנות ממנו פחות מכן מותר הנודר בן המים
 הנמשכין ממעין פלני אסור בכל הנהרות היונקות ממנו
 ואין צריך לומר הנמשכות אעפ' שנישנה שם ואין קורין
 אותן לא נדר פלני ובאר פלני ואין מלוין אותן לים המעיין
 הנדר והואיל והוא עקרו אסור בכל אבל אם נדר מנהר
 פלני או ממעיין פלני אין אסור לא בכל הנהרות הנקראות
 על שמו הנודר מיודרי הים מותר ביושבי היבשה
 מיושבי היבשה אסור ביודרי הים אעפ' שהן בפרשים
 באמצע הים הנדר מיודרי הים בכלל יושבי היבשה
 נדר מדואי חמה אסור בסוכין שלא נתכוון זה לא כמי
 שהחמה רואה אותו נדר משחורי הראש אסור בקרחים
 ובעלי שיבות ומותר בנשים ובקטנים ואם דרכן לקרות
 שחורי הראש לכל אסור בכל נדר משובתי שבת
 אסור בישראל ובכותיים נדר מעולי ירושלים
 אסור בישראל ומותר בכותיים שלא נתכוון זה אלא לכו
 שמצוה עליו לעלות לירושלים והנדר מבני
 נח מותר בישראל שאין נקראים בני נח לא שאר האנושות
 נדר מודע אברהם מותר בבני ישמעאל ובני
 עשו ואינו אסור לא בישראל שנ' כי ביצחק יקרא לך זרע
 והרי יצחק אמר לעקב ויתן לך את ברכת אברהם
 נדר מן הערלים אסור בערלי ישראל וכוהר בכולי אומות
 העולם שאין הערלה קרויה לא לשם גוים שנ' כי כל הגוים
 ערלים ואין כונתו של זה לא למי שהוא מצוה על הכילה
 ולמי שאינו מצוה עליה הנודר מישראל אסור בגרים
 מן הגרים מותר בישראל הנודר מישראל אסור
 בכהנים ולויים מן הכהנים ומן הלויים מותר בישראל
 הנודר מן הכהנים מותר בלויים מהלויים מותר בכהנים
 הנודר מבניו מותר בבניו ובכל הרברים האו וכיוצא
 בהן ריז הנודר והנשבע אחד הוא

פרק עשירי

הנודר או הנשבע שאיני טועם היום אינו לא עד שתחשך
 שאיני טועם יום אחד אסור בעת לעת משעת נדרו לפיכך
 הנודר שאיני טועם היום אעפ' שהוא מותר משתחשך לא
 יאכל משתחשך עד שישאל לחכם גזירה ישמא יושבע פעם
 אחרת יום אחד ויאכל משתחשך שהרי אין כל העם יודעין
 הפרש שבין זה לזה נדר שאיני טועם יום הרי זה
 ספק ואסור מעת לעת כאומר יום אחד ואם לא אחר
 שחשכה אינו לוקה שאיני טועם שבת וזוהרית
 אסור בשאר ימי השבת וביום השבת והרי דין ביום
 מאחר בשבת שאיני טועם שבת אחת הרי זה אסור שבת
 ימים מעת לעת אמר שבת סתם ולא פירש יום
 אחת ולא זו הרי ספק ואסור שבעת ימים מעת לעת ואם
 אבל אחר שבת אינו לוקה ככו שבארנו שאיני
 שותה חרש זה אסור בשאר החרש אבל ביום ראש
 חרש יהיה מותר אעפ' שהיה חרש חסר שאיני טועם חרש
 אחר אסור שלשים יום גמורים מעת לעת נדר חרש כרס
 אסור שלשים יום מעת לעת מספק שאיני אוכל
 בשר שנה זו אפי' לא נשאר מן השנה לא יום אחד אין
 אסור לא אותו היום וביום ראש השנה מותר וראש השנה
 לנדרים הוא יום ראש חרש תשרי שאיני אוכל
 שנה אחת הרי זה אסור שנה תמימה מיום ליום ואם

נדר ממי השלקות מותר בשלקות עצמן הנודר
 מן הרגס מותר בתבלין שבו מן התבלין מותר ביושב
 הנודר מן הגרסיין אסור במקפה של גריסין הנודר
 מן פירות הארץ אסור בפירות הארץ וכות בכמהין ופטריו
 ואם אמר כל גידולי קרקע עלי אסור אף בכמהין ופטריות
 אעפ' שאין יונקין מן הקרקע גדלין הן בקרקע הנודר
 מפירות השנה אסור בכל פירות השנה ומות בגריים ובטלאי
 חלב ובביצים ובגחלות ואם אמר כל גידולי שנה עלי
 אסור בכל הנודר מפירות הקיץ אין אסור אלא
 תאנים ובכל הרבים האו וכיוצא בהן הוזהר בעיקר הגרו
 הוא בגרדים הלך אחר לשון בני ארס שבאותו מקום
 אעפ' לשון ובאותו זמן ועל פי עקר זה תורה ותאמר זה
 נדר אסור ברב פלני ומותר ברב פלני הנודר
 העבים מותר ביין ואפי' החרש מן הותים מותר בשמן
 התמים מותר ברב תמרי מן הסדוניות מותר בחומץ
 תניות מן חיין מותר ביין תפוחי מן השמן מותר בשמן
 משמן מן הרבש מותר ברבש תמרים מן החומץ מותר

הלויים הרי אלו באין ונוטלין מתנותיהם על סדו ואם אמר
כהני או ולווי או הרי או אסורין ויתן תרומותיו ומעשרותיו
לכהנים ולוויים אחריו והוא הדין במתנות עניים מן העניים
מי שהיתה הנייתו אסורה על חברו ואין לחבירו
מה יאכל הולך אצל החנוני ואם איש פלוג אסור בהנייתו
ואינו יודע מה אעשה אם הלך החנוני ונתן לו ובא ונטל
מזה הרי זה מותר היה ביתו לבנות גדרו
לגדר שרהו לקצור והלך אצל פועלים ואמר איש פלוגי
אסור בהנייתו ואינו יודע מה אעשה והלכו הן ועשו עמו
ובאו לזה ונתן להן שכרן הרי זה מותר שנמצא זה שפרע
חובו לו וכבר בארנו שזה מותר לפרוע לו חובו היו
מהלכין בדרך ואין לו מה יאכל נותן לאחר משום מתנה
והלה מותר בה ואם אין עמהם אחר מניח על הסלע ואם
הרי הן כופקדין לכל מי שיחפץ והלה נוטל ואוכל
נותן לאחר מתנה ואם לו הרי מעורה זו נתונה לך מתנה
ויבא פלוגי שהוא אסור בהנייתו ויאכל עמנו הרי זה אסור
ולא עור לא אם נתן לו סתם וחזר ואמר לו רצונך
שיבא פלוגי ויאכל עמנו אם הוכיח סופו על תחלתו שלא
נתן לו לא על מנת שיבוא פלוגי ויאכל אסור כגון שהיתה
מעורה גדולה והוא רוצה שיבוא אביו או רבו וכיוצא בהן
לאכול מסעודתו שהרי מעורתו מוכחת עליו שלא נבר
להקנות לו וכן כל כיוצא בזה כל מתנה שאם הקרישה
לא תהיה מקודשת אינה מתנה וכל הנותן לזה מתנה
על מנת להקנותה לאחר הרי זה האחר קנה בעת שיקנה
לו הראשון ואם לא הקנה לו הראשון לאותו האחר לא
קנה לא הראשון ולא השני
מי שנאסרה הנייתו על בעל בתו והוא רוצה לתת לבתו
מעות כרי שיהיה נהנית בהן וכיוצאה אותן בחפציה הרי
זה נתן לה ואומר לה הרי המעות האלו נתונות לך במתנה
ובלבר שלא יהא לבעליך רשות בהן לא יהיו למה שאת
נותנת לפיך או לכה שתלבשי וכיוצא בזה ואפי' אמר לה
על מנת שאין לבעליך רשות בהן לא מה שתרצו ע
בהן לא כנה הבעל ומה שתרצה תעשה בהן
אם נתן לה מתנה ואמר לה על מנת שאין לבעליך רשות
בהן ולא פירש שתהיה המתנה הזאת לכך ולכך או לבת
שתרצה תעשה בהן הרי יקנה אותה הבעל לאכול פירותיה
ורבר זה אסור שהרי הוא אסור בהניית חותנו

פרק שמיני

פי שנדר או נשבע ופרש בשעת נדרו דבר שנדר או נשבע
בגללו הרי זה כמי שתלה נדרו או שבועתו באותו דבר
ואם לא נתקיים אותו דבר שנשבע בגללו הרי זה מותר
כיצר נדר או נשבע שאינו נושא אשה פלוגי שאביה
רע שאינו נכנס לבית זה שכלב רע בתוכו מתו או שעשה
האב תשובה הרי זה מותר שזה כמי שנדר או נשבע ואמר
שלא אשא פלוגית ולא אכנס לבית זה לא אם נסתלק ההזק
וכן כל כיוצא בזה אבל הנדר או הנשבע שאינו נושא
פלוגית הכעורה ונמצאת נאה שחורה ונמצאת לבנה קצרה
ונמצאת ארוכה שאין אשתי נהנית לי שגנבה את כיכי
ושהב את בני ונודע שלא גנבה ושלא הכתה הרי זה מותר
מפני שהוא נדר טעות והוא בכלל נדרי שגגות שהן מותרין
ואין זה כתולה נדרו ברבר ולא נתקיי הרבר שהרי הסבה
שבגללה נדר לא היתה מצויה וטעות היה ולא עור
לא מי שראה אנשים מרחוק אוכלים תאנים שלו ואם להן
הרי הן עליכם קרבן כיון שקרב אליה והביש והרי הן אביו
ואחיו הרי או כותרין אעפ שלא פי הסיבה שהדירן בגללה
הרי זה כמו שפרש שהרבר מוכיח שלא אסר עליהם אלא
שהיה ברעתו שהן זרים וכן כל כיוצא בזה מי שנדר
או נשבע ונולד לו דבר שלא היה בלבו בשעת השבוע או
בשעת הנדר הרי אסור ער שישאל לחכם ויתיר את נדרו
כיצר אסר את עצמו בהנית פלוגי או שלא
יכנס למקום לפני ונעשה אותו האיש סופר ואותו מקום
בית הכנסת אעפ שהוא אסור אלו הייתי יודע שזה נעשה

סופר וכקו זה יעשה בית הכנסת לא הייתי נודר או נשבע
הרי זה אסור להנות ולהכנס ער שיתיר נדרו כמו שכארנו
וכן כל כיוצא בזה כל נדר שהותר מקצתו הותר כולו
והוא הדין בשבועה כיצר ראה אנשים מרחוק אוכלין
פירותיו ואמר הרי הן עליכם קרבן וכשהגיע אליהם והנה
הם אביו ואנשים זרים הואיל ואביו מותר כולן מותרין
ואפי' אמר או הייתי יודע כן הייתי אומ' פלוגי ופלוגי אסור
ואביו מותר הרי כולן מותרין אבל אם אומר כשהגיע
אליהן אלו הייתי יודע שאביו ביניכם הייתי אומר כולם
אסורין חוץ מאביו הרי כולן אסורין חוץ מאביו שהרי גלה
רעתו שלא התיר מקצת הנדר אלא כמו שנדר היה נדר
ומתנה על אביו וכן האומר היין קרבן עלי מפני
שהיין רע לבני מעים ואמרו לו הרי המיושן יפה לבני כעני
אם אסר אלו הייתי יודע לא הייתי נודר אפילו אמר אלו
הייתי יודע הייתי אומר החדש אסור והישן מותר מותר
בישן ובחרש אבל אם אמר אלו הייתי יודע הייתי
אומר כל היינות אסורו עלי חוץ מן המיושן הרי זה מותר
במיושן בלבר וכן כל כיוצא בזה

כל הנודר או נשבע הואין רברים שבגללן נשבע או נדר
ולמדין מהן לאי זה נתכוון והולכין אחר העני לא אחר כל
משמע הרבר כיצר היה טעון משא של צמר או
של פשתים והגיע והיה ריחו קשה ונשבע או נדר שלא
יעלה עליו צמר או פשתים לעולם הרי זה מותר ללבוש
בגדי צמר או פשתים ולכסותן ואינו אסור לא להפשיטן
לאהודיו היה לבוש בגדי צמר ונצטער בלבושתו ונשבע
או נדר שלא יעלה עליו צמר לעולם אסור ללבוש ומותר
לשעון עליו ומותר להתכסות בגדי צמר שלא נתכוון זה לא
בלבר צמר וכן כל כיוצא בזה היו מבקשין מבני
שישא קרובתו והוא ממאן ופצרו בו ונדר או נשבע שלא
תהנה בו לעולם וכן המגרש את אשתו ונשבע
או נדר שלא תהנה בו לעולם הרי או מותרות להטות לו
שאין כונתו לא לטעם אישות וכן הקורא לחבירו
שיסעיד אצלו ומאן ונשבע או נדר שלא יכנס לביתו ולא
ישתה לו שפת צונן הרי זה מותר להכנס לביתו ולשתות
לו צונן שלא נתכוון זה לא שלא יאכל וישתה עמו בסעוד
זו וכן כל כיוצא בזה האומר לחבירו לביתך אני
נכנס ושך אני לוקח בין בנדר בין בשבועה ומת או
מכרן לאחר הרי זה מותר להכנס לבית ולקוח השרה מן
היורש או מן הלוקח שלא נתכוון זה לא כל זמן שהן
ברשותך אבל אם אמר לבית הזה אני נכנס ושרה זו אני

לוקח ומת או מכרן לאחר הרי זה אסור האומר
לחבירו השאילני פרתך אם לו אינה פנויה נשבע או נדר
ואמר שרי אני חורש בה לעולם אם היה דרנו לחרוש
בירו הוא אסור וכל אדם מותרין לחרוש לו בה ואם אין
דרנו לחרוש בירו הוא וכל אדם אסורין וכן כל כיוצא
בדברים אלו מי שנשבע או נדר שישא אשה או
שיקנה בית או שיצא בטיורא או יפרוש בים אין מחייבין
אותו לישא אשה או לקנות או ליצאת מיר לא ער שישא
דבר והגזן לו מעשה באשת שנדרה שכל מי שותבע
אותה תנשא לו וקפצו עליה בני אדם שאין הגזן לה
ואמרו חכמי לא נתכוונה זו לא לכל מי שיתבע אותה מן
ההגזן לה וכן כל כיוצא בזה המריר את חבירו
או שנשבע ואמר לו שתבוא ותשול לפניך כור אחד חטים
או שתי חביות של יין הרי זה יכול להתיר נדרו בלא שא
לחכם ויאמר לו כלום נתכוונת לא לכבדני כבודי שלא
אשול וכבר הגיע אלי כבוד שנדרת בשבילי וכן
הנדר או הנשבע שאין אתה נהנה לי אם אין אתה נותן
לבני כור של חטים ושתי חביות של יין הרי זה יכול להתיר
נדרו שלא בשאלת חכם ויאם הריני כאו נתקבלתי ותיש
לידי וכן כל כיוצא בזה

פרק תשיעי

בגדים הלך אחר לשון בני אדם באותו מקום ובאותו

לא נתרוקנה רשות לבעל ואינו יכול להפר לעולם אחר
 מות האב שאין הארום מפר לא בשותפות שמע
 ארום והפר לה ומת ואחר כך שמע האב או שמע האב
 והפר לה ומת הבעל קודם שישמע אין האב לברו יכול
 להפר נדרים או שראו לארום ראשון לא בשותפות ארום
 האחרון אם נתארסה בו ביום כמו שבארנו
 נדרה והפר לה אביה לברו ולא שמע הארום עד שנכנסה
 לרשותו אינו יכול להפר שאין הבעל מפר נדרים ארום
 אחר שנשאת לא קודם שתכנס לרשותו הוא שמפר
 בשותפות האב לפיכך היה דרך תלמידיו חכמי
 עד שלא תצא בתו מרשותו אומר לה כל נדרים שנדרת
 בתוך ביתי הרי הן מופרין וכן הבעל עד שלא
 תמס לרשותו אומר לה כל נדרים שנדר משארסתיך עד
 שלא תכנסו בתוך ביתי הרי הן מופרין שהבעל כפר
 נדרי אשתו אעפ שלא שמע אותם הלך האב עם
 שלוחי הבעל או שהלכו שלוחי האב עם שלוחי הבעל עדין
 אביה ובעלה מפירין נדריה מסר האב לשלוחי הבעל או
 שמסרו שלוחי האב לשלוחי הבעל אין האב יכול להפר
 שהרי יצאת מרשותו ולא הבעל יכול להפ שאי הבעל מפר
 בקודמי כמו שבארנו שומרת יבם אפי עשה בה יבמה
 מאר ואפי יבם אחר ליבמה אחת אינו מפר נדרי יבמתו
 עד שיבא עליה היתה יבמתו נערה מאורסה לאחיו
 ואביה קיים אין היבם עם האב מפירים נדריה כאחת לא
 האב לברו הוא שמפר כל שתדור ואפילו עשה בה היבם
 מאמר אינה כנערה מאורסה שאין הכאמר קונה ביבמה
 קנין גמור כמו שבארנו נערה שהשיאה אביה
 ונתלבנה או נתגרשה מן הנשואין הרי זו כיתומה בחיי
 האב ואין אביה מפר נדריה ואעפ שעדין היא ניירה
 נערה מאורסה שנדרה ולא שמעו נדריה אביה ובעלה עד
 שגדה או עד שנעשת יתומה בחיי האב הרי נדריה קיימי
 ואין הבעל יכול להפר שהרי יצאת מרשות אביה שהוא
 מפר עמו בשותפות ועדין לא נכנסה לרשות הבעל

פרק שנים עשר

כל הדרים והשבועות האב מפר ביום שבעו שנ כל נדריה
 ואסיה אבל הבעל אינו יכול להפר לא כל נדרים
 ושמעו שיש בהן עניו נפש או שהן ברברים שבינו לבניה
 מן שבע או נדרה שלא תכחול או שלא תקשט שנ
 בין איש לאשתו ומה בנדרים שיש בהן עניו נפש
 לדיים שבינו לבניה שהנדרים שיש בהן עניו נפש מפר
 אל עצמו ואל אחרים ושבינו לבניה לעצמו מפר ולאחרים
 אינו מפר כיצר נדרה שלא לאכול בשר מפר לה
 ותייה מותרת לאכול עם כל אדם לעולם אסרה עליה
 תשמיש כל אדם שבעולם יפר חלקו ותהיה משמשתו
 וכשיות או יגר שנה הרי היא אסורה בתשמיש כל אדם
 וכן כל כיוצא בזה אחר עניו גדול ואחר עניו קטן
 ואז עניו שהוא לומן מרוב או לפי שעה הכל מפר הבעל
 כיצר נדרה או נשבעה שלא תרחץ היום או שלא
 תשנה יין היום או שלא תאכל היום רבש וכן אם נדרה
 שלא תכחול היום או לא תלבש רקמה היום מפר וכן כל
 כיוצא בזה אפי נדרה ממאכל רע או כמין שלא טעמה
 איתו מביה הרי זה יפר נדרה משתי ככרות באחת יש לה
 עניו ובאחת אין לה עניו מפר לזו שמתענ בה ואינו מפר
 לזו שאין לה עניו נדרה שלא תאכל תאנים של
 מדינה זו יפר משום דברים שבינו לבניה שעסק גדול הוא
 לו להטיל ולהביא לה ממדינה אחרת לפיכך אם מת או
 גרשה או שהביא לה איש אחר מפירות אותה מדינה הרי
 א אחרין עליה שאינו מפר לאחרים דברים שבינו לבני
 וכן אם נדרה שלא לחנות לבריות אעפ שאין שם הבעל
 בכל יום לו להפר משום דברים שבינו לבניה שלא יהיה
 חזק להטיל משלו בלבו וכן אם אסרה הנאתה על אומה
 מן היהודים או כל הישמעאליים הרי זה יפר האשה
 שבענבים לבעלה הנאת תשמישי אסורה עליך אינו צריך

להפר הא למה זה רוסה לאיסר פירות הבית על בעל
 הפירות וכן הוא שאומר לה הנאת תשמישי אסורה עליך
 לא אמר כלום מפני שהוא משועבר לה בשאר נשות ויני
 כמו שבארנו בהלכות אישות אבל אם אסרה לו הנאת
 תשמישך אסור עלי צריך להפר ואם לא הכר דרי זה אסור
 לשמשה שאין מאבילין את הארם דבר האסור לו
 אמרה וקדשו ידיו לעושיהן או שנדרה שלא יהנה במעשה
 ידיו אינו נאסר במעשה ידיו מפני שידיו משועבדין לו
 שאעפ שאמרו השחרור והחכין וההקדש
 מפיקיעין השעבוד חכמים עשו חזוק לשעבוד הבעל שאינה
 יכולה להפקיעו מפני שהוא מדב-יהם אבל צריך הוא
 להפר שמא יגרשנה ותהיה אסורה לחזור לו
 נשבעה או נדרה שלא יהנה בה לא אבי בעלה ולא אחיו
 ושאר קרוביו אינו יכול להפר וכן אם נדרה שלא
 אתן מים לפני בהמתך ותבן לפני בקרך וכיוצא ברברים
 או שאין בהן עניו נפש ואינם מדברים שבינו לבניה
 ואינה ממלאכה שהיא חייבת בהן דרי זה אינו יכול להפר
 יש לבעל ולא להפר נדרים שעדין לא היו
 ולא נאסרה בהן כיצר כגון שאמרה היין אסור עלי אם
 אלך למקום פלני הרי זה מפר אעפ שעדין לא הלכה ולא
 נאכרה וכן כל כיוצא בזה האב או הבעל שאינך
 שומעין אינן מפירין אעפ שהבעל מפר נדרים שלא שמעו
 הראוי לשמוע אין השמיעה מעכבת בו הימשה
 אינו מפר בין אב בין בעל הקטן אין לו אישות לפיכך
 אינו מפר והבעל מפר נדרי שתי נשיו כאחת וכן האב מפר
 נדרי שתי בנותיו כאחד הפרת נדרים כל היום
 ואינה מעת לעת כיצר נדרה בתחלת ליל שני
 הרי זה מפר כל אותה הלילה וכל יום שני נדרה
 ביום שני בתחלת היום מפר כל אותו היום נדרה
 בסוף היום עם השכה אם הפר לה עד שלא תחשך בנדר
 ואם לא הפר לה עד שהחשיכה אינו יכול להפר ומה זה
 שכתוב בתורה כיום אל יום ללמד שבפר בלילה אם נדרה
 בלילה וכן כפר כל היום כמו שבארנו נדרה
 ושהתה כמה ימים ואחר כך שמע האב או הבעל הייתה
 מפר ביום שבעו וכאלו נדרה בעת ששבעה שנ ביום
 שמעו לא ביום נדרה בלבר נערה בארסה
 שנדרה ושבע אביה והפר ולאחר ימים שבע הארום והפר
 ביום שמעו אין זה כיפר יש ואם הניא אביה אותה ביום
 שמעו וגו ואם היו תהיה לאיש ונדרה עליה ושבע אביה
 בים שבעו וגו הא לכרת שאחר שהפר האב ושבע הארום
 הרי זה מפר ביום שמעו האב והוא הדין אם שמע ארום
 והפר ואחר כמה ימים שמע דאב והפר ביום שמעו ויגו
 מופר ומנין שבנערה מאורסה הכתוב כדבר שהיה
 הוא אומר למשה ואם בית אישה נדרה וגו ושבע אישה
 והחריש לה וגו ממלל שאישה האסור למעלה ארום
 כמו שבארנו שמע האב או הבעל ושתק כרי לצערה
 אעפ שלא היה בלבו לקיים נדרה הואיל ויעבר היום ולא
 הפר ולא בטל נתקיימו נדריה נדרה והפר לה דאב
 או הבעל והיא לא ידעה שהפר ועברה על נדרה או על
 שבועתה בודן הרי זו פגורה ואעפ שנתכוונה לאסור
 הואיל וניעשה ההיתר פטורה ועל זה נאמר והיכלה לה
 כי הניא אביה אותה וככי אותה ככת מרדו כפני שנתכוון
 לאיסור נדרה ועברה על נדרה קודם שיפר לה
 אביה או בעלה אעפ ששמע בו ביום והפר לה הרי זו חייב
 על דבר שעברה בו אם כלקות כלקות ואם קרבן קרבן
 שבע נדרה ושתק מפני שלא היה יודע שיש לאב או לבעל
 להפר או שידע שיש להם להפר אבל לא ידע שנדרה זה
 צריך הפרה ולאח זמן ידע הרי זה יפר ושעת ידועתו כאו
 היא שעת הנדר או שעת שמועתו ויפר כל היום
 נדרה אשתו וסבור שהיא בתו והפר לה על דעת שהיא
 בתו וכן אם נדרה בטיור וסבור שטררה בדרבן והפר לה
 על דעת שטררה קרבן אסרה עצמה בתאנים וסבור
 שבענבים והפר לה על דעת שהטרר לאסור הענבים צריך

נתעבדה השנה אסור בה ובעיבורה שאינו אובל שנה הרי
זה אסור מיום ליום מספק כמו שבארנו שאינו
שותה יין שבוע זה אסור בשאר שני השבוע ובשנת השמטה
ואינו מותר לא מראש השנה של מוצאי שביעית
שאינו שותה יין שבוע אחר אסור שבע שנים גמורו מיום
ליום אמר יובל זה אסור בשאר שני היובל ובשנת חמשים
עצמה שאינו שותה יין עד ראש אדר אם היתה שנה
מעוברת ולא ידע שהיא מעוברת כשנדר אינו אסור לא
עד ראש חרש אדר ראשון ואם נדר עד סוף אדר הרי זה
אסור עד סוף אדר שני ואם ידע שהשנה מעוברת ונדר
עד ראש אדר אסור עד ראש אדר שני האוסר
עצמו ברבר עד הפסח בין שאם עד לפני הפסח בין שאם
עד הפסח אינו אסור לא עד שיגיע בלבר ואם אמר עד
שיהיה הפסח הרי אסור עד שיצא הפסח אמר
עד הקציר או עד הבציר או שאמר עד שיהיה הבציר או
הקציר אינו אסור לא עד שיגיע

זה הכלל כל שומנו קבוע ונדר עריו אין אסור לא עד
שיגיע ואם נדר עד שיהיה הרי אסור עד שיצא וכל
שאין לו זמן קבוע כגון וכן הקציר והבציר בין שגדר עריו
בין שנדר עד שיהיה אינו אסור לא עד שיגיע האוסר
עצמו ברבר עד הקיץ הרי אסור עד שיתחילו אנשי המקו
שנדר בו להכניס כלכלות תאנים עד הקציר
עד שיתחילו העם לקצור קציר חטים אבל לא קציר שעורה
פירש ואמר עד שיעבור הקיץ הרי זה אסור עד
שיכפלו העם רוב המחצלאות שבמוקצה שמיובשן עליהם
תאנים וענבים לעשותם גרוגרות וצמוקים הכל לפי מקום
נדרו שלנדר כיצד הרי שנדר בבקעה ואסור עצמו ברבר
עד הקיץ ועלה להר אינו מסתכל בקיץ של מקום שהוא בו
עתה אם הגיע אם לא הגיע לא בקיץ של מקום שנדר בו
ועליו הוא סומך וכן כל כיוצא בזה האוסר עצמו
ברבר עד הגשם הרי זה אסור עד זמן הגשמים שהוא
בארץ ישראל ראש חרש כפלו והגיע זמן הגשמים הרי זה
מותר בין ידרו גשמים בין לא ידרו ואם ידרו גשמים
משבעה עשר במרחשון הרי זה מותר ואם לא ידרו גשמים
הרי זה אסור עד שירדו הגשמים והוא שירדו מזמן רביעת
שנייה שהוא בארץ ישראל ומקומות הסמוכין לה משלש
ועשרים במרחשון ואילך ואם פרש ואם עד שיפסקו
הגשמים הרי זה אסור עד שיעבור הפסח בארץ ישראל
ובמקומות שהם כמותה מי שהריר את אשתו במרחשו
ואסור לה שאין את נהנית למכאן ועד הפסח אם תלמי
לבית אביך מהיום ועד סכות הרי זו אסור ליהנות לו מיד
גירה שמא תלך ואם הלכה לפני הפסח והרי הוא מהנה
אותה לפני הפסח הרי זה לוקה עבר הפסח אעפ
שהלך התנאי הרי זה אסור לנהוג חולין בנדרו ולהניחה
שתלך ותהנה לא נהג בה אסור עד החג כמו שנדר ואעפ
שתלה הנדר באסור זמן שעבר וכן כל כיוצא בזה ואם
הלכה אחר הפסח אינה אסורה מליהנות לו אמר לה
שאין את נהני לי עד החג אם תלמי לבית אביך עד הפסח
אסורה ליהנות מיד ואם הלכה לפני הפסח ונמצא מהנה
אותה הרי זה לוקה ואסורה בהנייתו עד החג ומותר לילך
לבית אביה משהגיע הפסח

פרק אחד עשר

קטן בין שתיים עשרה שנה ויום אחד וקטנה בת אחד
עשרה שנה ויום אחד שנשבעו או נדרו בין נרדי אסר בין
נרדי הקדש בודקין אותן ושואלין אותן אם יודעין לשם
מי נדרו ולשם מי הקדישו ונשבעו נרדיהן קיימים והקדשן
הקדש ואם לא ידעו אין בנדריהם וברבניהם כלום וצריכו
בדיקה כל השנה כולה שהוא שנת שתיים עשרה לקטנה
ושנת שלש עשרה לקטן כיצד הרי שנדרו או הקדישו
בתחלת שנה זו ושאלו אותן ונמצאו יודעין ונתקיים נדרן
ונדרו נרדי אחר אפי' בסוף שנה זו צריכין בדיקה ואחר כך
יתקיים ואין אומדין האיל ונמצאו יודעין בתחלת השנה

אין צריכו בדיקה לא בודקין אותן את כל השנה הזו כלה
קודם הזמן הזה אעפ שאם יודעין או לשם מי נדרו
ולשם מי הקדשנו אין נרדיהן נדר ואין הקדשן הקדש
ואחר הזמן הזה שנמצא הבן בן שלש עשרה שנה ויום אחד
והבת בת שתיים עשרה שנה ויום אחד אעפ שאמרו אין
אנו יודעין לשם מי נדרנו ולשם מי הקדשנו רבדיהן קיימי
והקדשן הקדש ונרדיהן נרדים ואעפ שלא הביאו שתי
שערות וזו היא עונת נרדים האמורה בכל מקום
הוא והגיעו לשני הגדולי נרדיהן קיימי אעפ שלא הביאו
סימנין ועדין לא נעשו גדולים לכל דבר ודבר זה מרברי
תורה שהמפלא הסמוך לאיש הקדישו הקדש ונדרו נדר
אעפ שנרדיהן קיימין אם חללו נדרן או נשבעו והחליפו
אין לוקין עד שינרילו ויביאו שתי שערות הקדישו
ובא הגרו ונהנה מן ההקר שהקדישו לוקה משום שנרדיה
נרדים מן התורה כמו שבארנו ברא שבת שתיים
עשרה שנה ויום אחד נרדיה קיימין בשלא היתה ברשות
האב או ברשות הבעל אבל אם היתה ברשות האב אפילו
הגרילה והרי היא נערה אביה מפר כל נרדיה וכל שבועו
שתשבע ביום שומעו שנ כל נרדיה ואסריה וכו' כי
הניא אביה איתה וכו' ועד מתי אביה מפר עד שתבגר
בגרה אינו מפר לה והרי כל נרדיה ושבועותי נדר אמנה
וגרושה שנ בהן כל אשר אסרה על נפשה וכו'
ומאימתי מפר הבעל נרדי אשתו ושבועותיה משתכנס
לחופה והוא מפר לעולם עד שיגרשנה ויגיע הגש לידה
היתה מגורשת מספק לא יפר לה נתן לה גט על תנאי או
לאחר זמן לא יפר בימים שבנתים וכן מי ששמעה
שמת בעלה ונשאת והרי בעלה קיים וכיוצ בה אין הבעל
הראשון ולא האחרון מפירין נרדיה היתה מחייבי לאוין
ואין צרי לומר מחייבי עשה והפר נרדיה הרי או מופרין
נערה מאורשה אין מפר נרדיה לא האב עם הבעל כאחד
ואם הפר האחד לברו אינו מופר הפר הבעל לברו ועבר
על נדרה קודם שיפר האב אינו לוקה מת הארום
חזרה לרשות אביה וכל שתדור האב מפר כשהיה קודם
שתתארם מת האב אחר שנתארסה ונדרה אחר
מותו אין הבעל מפר שאין הבעל מפר נרדי אשתו עד
שתכנס לחופה נערה ארוסה שנדרה ושמע אביה
ולא שמע ארוסה ונתגרשה בו ביום ונתארסה לאחר בו
ביום אפי' למאה אביה ובעלה האחרון מפירין נרדיה
שנדרה בפני ארום ראשו מפני שלא יצאת לרשות עצמה
שעה אחת שעדין היא ברשות האב מפני שהיא נערה

אבל האשה הנשואה שנדרה ולא הפר לה בעלה וגרשה
בו ביום והחזירה בו ביום אינו יכול להפר שהרי יצאתה
לרשות עצמה אחר שנדרה אעפ שנדרה ברשותו והיא
עיתה ברשותו הואיל ויצאתה ברשו עצמה בנתי נתקיימו
נרדיה נערה מאורשה שנדרה ולא שמע אביה
ולא בעלה ונתגרשה ונתארסה לאחרים אפי' לאחר כמה
ימים כשישמע האב והבעל האחרון מפירין נרדיה שנדרה
בפני ארום הראשון הואיל ולא שמע אותם הארום הראשון
נערה מאורסה שנדרה ושמע אביה לבח
והפר לה ומת הארום קודם שישמע ונתארסה בו ביום אפי'
למאה אביה וארוסה האחרון מפירין נרדיה שנדרה בפני
ארום ראשון שמת קודם שישמע שמע ארום ראשון
והפר ומת ואחר כך שמע האב ונתארסה לאחר בו ביום
אביה עם הארום האחרון מפירין נרדיה שבע
אביה ולא שמע הארום ומת בו ביום הארום או שמע
גם הארום והפר או ששתק ומת בו ביום נתרוקנה רשת
לאב והאב יכול להפר שמע הארום וקיים ומת בו ביום
או ששמע ושתק ומת ביום של אחריו אין האב יכול להפר
נרשה הארום אחר ששמע הרי זה מספק אם
הגרזשין כשתיקח ויפר האב עם הבעל האחרון שיארסם
ביום או הגירושין כמו שקיים ארום ראשון שבע
נתקיימו הנדרים שמע האב והפר לה ומת האב
אחר כך שמע הבעל אפי' שמע הבעל קודם שיכית האב

פרק ראשון

הנזירות הוא נדר מכלל נדרי אסור שנכיו ירוד נדר נזיר
 ונזירות עשה שיגדל שער ראשו שנזגל פדע שער
 ואם גלח בימי נדרו עובר בלא תעשה שנ
 תער לא יעבור על ראשו וכן אסור להטמא למתים
 או לאכול דברים שאסרן הכתוב עליו מגפן יין כל ימי נדרו
 עבר ונלח או נטמא או אכל מגפן היין הרי זה לוקה
 שנים אחת משום לא יחל דברו שכולל כל הנדרים ואחת
 משום דבר שעבר עליו מדרים שאסורין אסור מיוחד
 על הנזיר נדר בנזיר וקיים נדרו כמצותו הרי זה
 עושה שלש מצות עשה האחד ככל היוצא מפיו יעשה והרי
 עשה והשנייה גרל פרע שער ראשו והרי גרל והשליש
 תגלתו עם הבאת קרבנותיו שנא ונלח הנזיר פתח אהל
 מועד וגו' האומר לא אטמא מן העולם עד שאהיה
 נזיר הרי זה נזיר מיד שמא ימות עתה ואם אחר נזירותו
 הרי זה עובר בבל תאחר לשלמו ואין לוקין על לאו זה
 אין אומדין בנזירות עד שיוציא בשפתיו דבר שמשמעו
 אצל כל העם כענין שבלבו לא כיון שגמר בלבו והוציא
 בשפתיו דברים שענינם שיהיה נזיר אעפ"י שהן עניינות
 חזקות ואעפ"י שאין במשמען לשון נזירות הרי הוא נזיר
 כיצד הרי שהיה נזיר עובר לפניו ואמר אהיה הרי
 זה נזיר הואיל ובלבו היה שיהיה כמו זה ואעפ"י שלא פרש
 ואמר אהיה כמו זה וכן אם אהו בשערו ואם אהיה נזה או
 אהא מסלכל או אהא מסלכל או שאמר הריני מסלכל או
 הריני מסלכל או הרי עלי לשלח פרע הרי זה נזיר והוא
 שגמר בלבו להזיר ואמר הרי עלי צפרים אעפ"י שהיה
 נזיר עובר לפניו ואעפ"י שהיה בלבו להזיר אינו נזיר והרי
 זה כמי שלא הוציא בשפתיו כלום כל כנויי נזירות
 כנזות כיצד מקומות העלגים שמשנין את הרביר ואמר
 שם הריני נזיק נזיק פזיח הרי זה נזיר האומר הריני
 נזיר מן החרצנים בלכר או מן הוגים בלכר או הריני נזיר
 מן התגלחת או הריני נזיר מן השומאה בלכר הרי זה נזיר
 נכור וכל דקדוקי נזירות עליו ואעפ"י שלא היה בלבו להזיר
 לא מרבר זה בלכר הוא ודבר שנזר ממנו אסור על הנזיר
 הרי זה נזיר גמור אבל האומר הריני נזיר מן הגרוגרות
 או מן הרבילה וכיוצא בהן הרי זה אסור בהן ואינו נזיר
 מוגו לו כוס של יין ונתנו לו לשנת ואמר הריני
 נזיר ממנו הרי זה נזיר גמור ואם היה מר נפש או כועס
 או מתאבל והיו מבקשין ממנו שישתה כדי לשכח עמלו
 ואמר הרי זה נזיר ממנו הרי זה אסור באותו הכוס בלכר
 ואינו נזיר שלא נתכוון זה לא שלא ישתה כוס זה
 וכן שכור שנתנו לו כוס כדי לרוותו ואם הרי זה נזיר ממנו
 הרי זה אסור באותו הכוס בלכר ואינו חייב בנזירות שלא
 נתכוון זה לא שלא ישכרו אותו יותר מראי ואם הגיע
 לשכרותו של לוש אין דבריו כלום ואינו חייב על כל עביר
 שיעשה שמשגיגע לשכרותו של לוש אינו בן חיוב
 האומר הריני נזיר על מנת שאהיה שותה יין או מטמא
 למתים או מגלח שעריו הרי זה נזיר ואסור בכלם מפני
 שהתנה על מה שכתו בתורה וכל המתנה על הכתו בתור
 תאו בטל נדר בנזיר ואמר לא הייתי יודע שהנזיר
 אסור ביין או בטומאה או בתגלחת ואו הייתי יודע כן לא
 הייתי נזיר הרי זה נזיר וחייב בכלם שהרי הוא היה יודע
 שאסור עצמו באחת משלשה מינין וכבר בארנו שאפי' לא
 נדר לא מאחת מהם אסור בכלן אמר יודע הייתי
 שהנזיר אסור בכל או אבל היה ברעתי שמות לו אני לשתו
 היין מפני שאיני יכול להיות בלא יין או מפני שאני קובר
 את המתים הרי זה אינו נזיר מפני שאו בכלל נדרי שנגזר
 שאין צריכין שאלה לחכם כמו שבארנו האומר הרי
 ידי נזירה הרי רגלי נזירה לא אמר כלום הרי ראיתי נזיר
 כשי נזירה הרי זה נזיר זה הכלל כל אבר שאם ינטל מן
 הדי ימות אם אמר הרי הוא נזיר הרי זה נזיר האומר
 הריני נזיר כשיהיה לי בן אם נלד לו בן זכר הרי זה נזיר

אבל אם נולדה לו בת או טומטום או אנדרונינוס אין זה
 נזיר אמר הריני נזיר כשיהיה לי ולד אפי' נולד לו בת או
 טומטום ואנדרונינוס הרי זה נזיר הפילה אשתו אינו
 נזיר חורה ונתעברה וילדה הרי זה נזיר

פרק שני

הנזיר בנזיר בשונג או באונס או שנדר לזרו חבירו או
 דרך הבאי הרי זה פטור בשאר נדרים ומי שנדר בנזיר
 ונחס על נדרו הרי זה נשאל לחכם ומתיר לו נזירותו
 כדרך שמתירין שאר הנדרים מי שנדר בנזיר והלך
 והבי קר בנותיו שנזר על דעת שיביאם בכלאת ימי נדרו
 מצאן שנגנבו או נגנבה בהמה מהן אם עד שלא נגנבה
 הבהמה נזר הרי זה נזיר ואם אחר שנגנבה או
 שאברה או שמתה נזר אינו נזיר שזה נזר בטעות
 המתפוס בנזירות הרי זה נזיר כמו שבארנו ברין כל
 המתפוס בנזיר היה נזיר עובר לפניו ואמר הריני
 כזה הרי זה נזיר נדר חבירו בנזיר ואמר הוא
 פי כפיו מין או שאמר שערי כשערו מלהגזו הרי זה נזיר
 וכן אם שזע ואמר ואני בתוך כדי ריבוי של שיני ואמר
 ואני ואפי' הן מאה כולן נזירין האומר הריני נזיר
 כשיהיה לי בן וחבירו אמר ואני הרי חבירו נזיר כיר
 האומר לחבירו הריני נזיר כשיהיה לך בן וטבע חבירו
 ואמר ואני אין זה נזיר שלא נתכוון זה האחרון לא לומר
 שאני אוהב שיהיה לך בן כמו זה שהרי הוא בוש ממנו
 האומר הריני נזיר כשיהיה לפלני בן וישמע
 חבירו ואמר ואני הרי זה ספק שכא לא נתכוון לא להיות
 נזיר כמותו או לומר שאני אוהב אותו ככותך וספק נזיר
 להקל שנים שהיו מהלכים בדרך וראו אחר בא
 כנגדן ואמר אחר מן השנים זה ההולך כנגדנו שמעון הוא
 ואמר חבירו ראובן הוא ואמר זה הריני נזיר אם יהיה
 ראובן ואמר האחר הריני נזיר אם יהיה שמעון הגיע
 אליהם והרי הוא ראובן הרי זה נזיר ואם היה שמעון הרי
 חבירו נזיר כמו שנדרו וכן כל כיוצא בזה לא הגיע
 אליהם לא הזר לאהריו ונעלם מעיניהם ולא ידעו מי הוא
 אין אחר מהן נזיר וכן האומר הריני נזיר אם יהיה
 בכרי זה כאה כור והלך לכורדו כצאו שנגנב או שאבר
 אינו נזיר וכן כל כיוצא בזה שספק נזירות להכל הרי
 מהלכין בדרך וראו את הכוי מרחוק ואמר אחר כהם
 הריני נזיר שזה חיה ואם אחר הריני נזיר יציה כהכה ואם
 אחר הריני נזיר שאין זה חיה ואמר אפי' הריני נזיר שאין
 זה בהמה ואמר אחר הריני נזיר שאין זה לא חיה ולא
 בהמה ואמר אחר הריני נזיר שזה בהמה וחיה הרי כלם
 נזירים מפני שהיו יש בו דרכים שיה בהן לחיה ויש בו
 דרכים שיה בהן לבהמה ויש בו דרכים שיה לחיה ולבהמה
 ויש בו דרכים שאיני שיה לא לבהמה ולא לחיה והוא הרין
 אם ראו אנדרונינו ונחלקו בו אם הוא איש או אשה ונדרו
 על דרך שגדרו אלו בטי הרי כלם נזירים שהאנדרונינוס
 יש בו דרכים שיה לאיש ודרכים שיה בהן לאשה ודרכים
 שאיני שיה בהן לא לאיש ולא לאשה ודרכים שהן שוין
 לאיש ולאשה וכל הדרכים האו בענייני המצות
 ולא בטבעו ותולדתו וכן דרכי הכוי בענייני המצות
 לא בטבעו ותולדתו כיצד דמו טעון כיסוי כחיה
 וחלבו אסור כבהמה והרי הוא כלאים עם הבהמה וכן עם
 החיה כאו אינו חיה ולא בהמה וטעון שחיטה כבהמה וחיה
 ויש בו דרכים אחרים וכל אחר מהן יתבאר במקומו
 וכן האנדרונינוס מטמא בלובן כאנשים ומטמא באדם
 כנשים ואינו נמכר עבר עכרי לא כאנשים ולא כנשים
 והחורגו נהרג עליו כאנשים וכנשים ויש בו דינים אחרים
 וכל אחר יכתב במקומו וכן אם ראו אנשים באים
 כנגדם מהם פקחים ומהם סומים ואמר אחר הריני נזיר
 שא פקחין ואמר אחר הריני נזיר שאין או פקחין ואמר
 אחר הריני נזיר שאו סומין ואמר אחר הריני נזיר שאין
 או סומין ואמר אחר הריני נזיר שאין או פקחין וסומין

לחזור ולהפך כשירע הנדר והנודרת לשם הנודרת הזאת
 ולשם הנדר הזה שנ לא הניא אביה אותה לנודרת עצמה
 ואומר ושמע אביה את נדרה ער שירע אי זה נדר נדרח
 ויש לו להפך אותו כל יום היריעה

פרק שלשה עשר

מפר אדם או מקיים רברי אשתו או בתו בכל לשון ואעפ
 שאינה סכרת שאין האשה צריכה לשמוע ההפדה או הקין
 וכיצד מפר אומר כופר או בטל או אין נדר זה כלום וכיוצ
 ברבים שענינם עקירת הנדר מעיקרו בין בפניה בין
 לאחריה אבל אם אמר לה אי איפשי שתדורי או אין כאן
 נדר הרי זה לא הפך וכן האומר לאשתו או לבתו
 סחול לך או מות לך או שרוי לך וכל כיוצ בענין זה לא
 אמר כלום שאין האב והבעל כתיב כמו החכם אלא עוקר
 הנדר מתחלתו ומפירו וכיצד מקיים כגון שיאמר לה
 קיים ליכי או יפה נדרת או אין כמותיך או לא נדרת
 היתי סדירך וכל כיוצא ברבים שמשמען שרצה בנדר
 זה המבטל נדרי אשתו או בתו אינו צריך לומר
 כלום ונתבטלו כל הנדרים ומהו הביטול שיכוף אותה
 לעשות דבר שאסרה אלה אבל ההפדה אינו כופה אותה
 לא מפר לה ומניחה אם רצתה עושה ואם רצתה אינה
 עושה כיצד נדרה או נשבעה שלא תאכל או שלא
 תשתה ואם לה מופר לך הרי זה הפך וכות לאכול ולשתו
 נפל ונתן לה ואמר לה שלי ואכלי שלי ושתי הרי זו אומלת
 ושותה והנדר בטל כאילו הספר נדרי בתו או
 אשתו צרי להוציא בשפתיו ואם הפך בלבו אינו מופר אבל
 המבטל אינו צריך להוציא בשפתיו אלא מבטל בלבו בלבד
 וכופה אותה לעשות בין עשתה בין לא עשתה בטל הנדר
 מפירו נדרים בשבת בין לצורך השבת בין שלא לצורך
 השבת ולא יאמר לה בשבת מופר לך כדרך שאמר בחול
 אלא מבטל בלבו ואומר לה שלי ואכלי שלי ושתי וכיוצא בזה
 האומר לאשתו או לבתו כל נדרים שתדורי מכאן
 ועד שאבוא ממקום פלוני הרי הן קיימין או הרי הן מופרי
 לא אכ כלום עשה שליח להפך לה או לקיים לה אינו כלום
 שנ אישה יקימנו ואישה יפרנו וכן האב בעצמו ולא
 בשדוחו אסרה עצמה בתאני וענבים בין בנדר בין בשבוע
 בין שאסרה עצמה בכל המין בין שאסרה תאנים וענבים
 או קיים לתאנים והפך לענבים או שקיים לענבים והפך
 לתאנים מה שקיים קיים וכה שהפך מופר וכן כל כיוצא
 בזה ואין אומרים בהפדה נדר שהופך כקצתו הופך
 כולו כדרך שאוכרין בהתרה מי שנדרה אשתו ושמע
 והתפוס עצמו בנדרה אינו יכול להפך שהרי קיים לה
 נדר היא והתפוס עצמה בנדרו מפר את שלה ושלו קיים
 כיצד טבע אשתו או בתו אומרים הריני נזירה ואמר ואני
 אינו יכול להפך ושניה נזירים אם הוא הריני נזיר ושמעה
 היא ואם ואני מפר לה ושלו קיים וכן כל כיוצ בזה נדר
 לעצמו והדירה כמותו ונמר בלבו להרירה ואם אמן הרי זה
 אינו יכול להפך ואם נדר והדיר רדך שאלה לירע מה בלבה
 כמו שאמר לה התרצני בנדר זה להיות כמותי או לא ואמר
 אמן הרי זה מפר לה כיצד אמן לה הריני נזיר ואת כלום
 ואת נזירה כמותי ואסרה אמן אינו יכול להפך אמר לה
 הריני נזיר ומה תאמרי ואת נזירה כמותי ואמר אמן הרי
 זה יפר ואם הפך לה שלו בטל שזה כמי שתלה נדרו
 בנדרה אכרה לו הריני נזירה ואתה ואמר אמן אינו
 יכול להפך וכן כל כיוצא בזה האשה שנדרה ושמע
 אחר והתפוס עצמו בנדרה ואמר ואני ושמע אביה או
 בעלה והפך לה שלה מופר וזה שהתפוס עצמו חייב
 האשה שאין לה בעל ואינה ברשות אב ואמרה הרי הבשר
 אסור עלי לאחר שלשים יום ונשאת בתוך שלשים יום אעפ
 שבשעה שחל הנדר הרי היא בדשו הבעל אינו יסל להפך
 שבשעה הנדר לא היתה ברשותו ועל זה נאמר ונדר אמנה
 ונדרשה ונו ואפי היתה מאוחרת לו בשעת הנדר שאין
 הבעל מפר בקדמין כמו שבארנו נדרה תחת בעלה

שוהיה הבשר אסור עליה לאחר שלשים יום או שתהיו
 נזירה לאחר שלשים יום והפך לה בעלה ומת או גרשה
 בתוך שלשים יום אעפ שבשעה שהיה לנדר לחול הרי היא
 גרושה או אמנה הרי זו מותרת שכבר הפך לה נדר זה
 אלמנה או גרושה שאמרה הריני אסורה בין
 כשאנשא ונשאת אין הבעל יכול להפך אמרה והיא תחת
 בעלה הריני אסורה בבשר כשאתגרש הרי הבעל מפר
 וכשתגרש תהיה מותרת

המקיים בלבו הרי זה קיים והמפר בלבו אינו מופר כמו
 שבארנו לפיכך אם הפך בלבו הרי זה יכול לחזור
 ולקיים ואם קיים בלבו אינו יכול לחזור
 ולהפך אלא אם חזר בתוך כדי ריבוק כדי שלא יהיה כח
 דברים שבלבו גדול מכח המוציא בשפתיו המקיים
 נדרי בתו או אשתו ונחם הרי זה נשאל להנחם ומתיר לו
 הקמתו וחוזר ומפך לה בו ביום אבל אם הפך לה ונחם
 אינו יכול להשאל לחכם כדי שיחזור ויקיים נערה
 מאורסה שנדרה וקיים לה אביה לברו או בעלה לברו
 והפך לה האחר אעפ שנשא לחכם והתיר לו הקמתו אינו
 חוזר ומפך לה עם האחר שכבר הפך לה שאין להם להפך
 אלא שניהם כאחד אמר לבתו או לאשתו קיים לך
 קיים לך ונשא על הקמה הראשונה הרי השנייה חלה עליו
 אמר לה קיים לך ומופר לך ולא תחול הקמה אלא אם כן
 חלה הפדה הרי זה מופר שאין ההקמה מועל אחר ההפדה
 אמר לה קיים ומופר לך בבת אחת הרי זה קיים אמר
 לה קיים לך היום הרי זה קיים לעולם אמר לה מופר
 לך למחר אינו מופר שהרי קיימו היום ולמחר אינו יכול
 להפך אמר לה קיים לך שעה אחת ועבר הייב
 ולא הפך הרי זה קיים ואין אומרי שזה כמי שאמר לה הרי
 מופר לך לאחר שעה שהרי לא הוציא הפדה מפיו אמר
 קיים ליכי שעה אחת וכשעברה השעה אמר לה מופר לך
 הרי זה ספק ולפיכך אסורה בנדרה ואם עברה על נדרה
 אינו לוקה מי שנדר נדרים כדי לטנו דעותיו
 ולתקן מעשיו הרי זה זריו ומשובח כיצד כגון מי שהיוולד
 ואסר עליו הבשר שנה או שתיים או מי שהיה שנה בין
 ואסר היין על עצמו ומן מרובה או אסר השכרות לעולם
 וכן מי שהיה רודף שלכוננים ונבהל להון ואסר על עצמו
 המתנות או הניית אנשי כרינה זו וכן מי שהיה מתגאה
 ביופיו ונדר בניד וכיוצא בנדרים או כולן רדך עבודה
 לשם הם ובנדרים או וכיוצא בהן אכרו חכמי נדרים כגון
 לפרושית ואעפ שהן עבודה לא יבטל את

בנדר אסור ולא ירגיל עצמו בהם אלא יפרוש מדרים
 שראוי לפרוש מהן בלא נדר אמרו חכמים על
 הנודר כאו בנה בבה ואם עבר בנדר כצו להשא על נדרו
 כדי שלא יהא מכשול לפניו ברא בנדריו אסר אבל נדרו
 הקדש מצוה לקיים ולא ישא עליהן אלא מרוחק שנ נדרו
 לה אשלם בריך רחמנא דסייע

הלכות נזירות

יש בכללן עשר מצות שתי מצות עשה ושמונה מצות לא

תעשה	זוה הוא פרשן
א	שיגדל הנזיר פרע
ב	שלא יגלח שערו כל ימי נורו
ג	שלא ישתה הנזיר יין ולא תעחבת יין ואפילו חומץ שלהם
ד	שלא יאכל ענבים לחים
ה	שלא יאכל צבוקים
ו	שלא יאכל חרצנים
ז	שלא יאכל זגין
ח	שלא יכנס לאהל הסת
ט	שלא ישמא למתים
י	שיגלח על הקרבנות כשישלים נזירותו כשישמא וכיבאר מצות או בנדרים או

כל ויסו ויש לו לגלח משנים עשר חרש לשנים עשר חרש
 ויביא קרבנותיו כשאר נזירי עולם האומר הריני
 נזיר כשער ראשי או כעפר הארץ או כחול הים הרי זה כמו
 שאמר הרי נזירות עלי כמנין שער ראשי או כמנין עפר
 הארץ או כמנין חול הים לפיכך יגלח כל שלשים יום
 ויתחיל למנות נזירות שנייה שלשים יום ויגלח וכן עד
 ובכל תגלחת ותגלחת אינו שותה ביין
 ואלא נטמא למתים ואם שתה או נטמא אפי' ביום התגלחת
 האומר הריני נזיר אם אוכל ככר
 או הריני נזיר אם אוכלנה הריני נזיר אם אוכלנה ואכלה
 הרי זה חייב בנזירות כמנין שאם ומונה אחת אחר אחת
 כל אחת מהן שלשים ומגלח בסוף כל שלשו ומביא קרבנו

פרק רביעי

האומר הריני נזיר זה מגלח תגלחת טהורה יום אחד
 ושלשים ואם גלח ביום שלשים יצא אמר הריני
 נזיר שלשים יום אינו מגלח לא ביום אחד ושלשים
 מי שנזר שתי נזירות מגלח את הראשונה ביום שלשים
 ואחר ואת השנייה ביום ששים ואחר ואם גלח את הראשונה
 ביום שלשים מגלח את השנייה ביום ששים ואם גלח יום תשעה
 וחמשים יצא שיום שלשים עולה לו אף למנין נזירו שנייה
 והאומר הריני נזיר ונזיר כשיהיה לו בן והתחיל
 בנזירות שלו ואחר כך נולד לו בן משלים את שלו ואחר
 כך מונה את של בנו אמר הריני נזיר כשיהיה לו בן
 והריני נזיר כך וכך יום והתחיל בנזירות שלו ואחר כך
 נולד לו בן פוסק נזירות שלו ומונה את של בנו ואחר כך
 חוזר ומשלים את שלו והרי שתיהן בנזירות אחת
 לפיכך אם נטמא בתוך נזירות של בנו סתר הכל נטמא
 אחר נזירות בנו כשהתחיל להשלי נזירותו אינו סותר לא
 עד נזירות בנו ובכמה ימים משלים את שלו אם נשאר
 בנזירותו כשנולד הבן ל יום או יותר מונה נזירות בנו
 ומשלו הימי שנשארו בנזירותו ואם נשארו בנזירותו
 מהו מל מונה ל אחר נזירות בנו שאין בין תגלחת לתגלח
 פחות משלשים יום כיצד האומר הריני נזיר כשיהיה לו
 בן והריני נזיר מאה יום והתחיל בנזירות שלו ונולד לו בן
 אם נשאר מן המאה שנזר שלשים יום או יתר כשנולד הבן
 לא תפסיר כלום שהרי פוסק נזירות שלו ומונה של בנו
 ומגלח ומביא קרבנות וכשלים השלשים או יתר שנשארו
 בנזירותו ומגלח לנזירותו ואם נשאר מן המאה פחות
 משלשים סותר עד שבעים כיצד נולד הבן ביום שבזנים
 מונה של בנו ומשלים את של בנו ומגלח ומתחיל למנות
 מאחד התגלחת שלשים יום ונמצא כפסיד מקורס הולך
 עשה ימים שהם ביום שבעי עד הולך וכן כל כיוצא בזה
 האומר הריני נזיר לאחר עשרים יום וחוזר ואמר
 הריני נזיר מעתה מאה יום מונה עשרי יום ופוסק ומתחיל
 למנות שלשים שהיא הנזירות שנזר לאחר עשרים ואחר
 השלשים מגלח תגלחת טהורה ומביא קרבנותיו וחוזר ומונה
 שמוני יום כדי להשלים המאה שנזר בסוף ומגלח ומביא
 קרבנותיו אמר הריני נזיר לאחר עשרים יום והריני
 נזיר מעתה מונה שלשים יום ומגלח תגלחת טהורה וחוזר
 ומונה שלשים יום אחרים והיא הנזירות שנזר לאחר עשרי
 שאם תאמר מונה עשרי ופוסק מונה שלשי ומגלח נשאר
 בנזירות שהתחיל בה עשרה יום בלבד ואין בין תגלחת
 טהורה לתגלחת טהורה לעולם פחות משלשים יום
 אמר הריני נזיר לאחר עשרים יום וחוזר ואמר הריני נזיר
 עולם מעתה לא הלה עליו נזירו שנזר בראשונה וכן אם
 אמר הריני נזיר שמשון לאחר עשרים יום וחוזר ואמר הריני
 נזיר מעתה אינו מגלח לנזירות זו שנזר באחרונה
 מי שאם הריני נזיר יום אחד לפני מיתתי הרי זה אסור
 לשתות ביין ולהטמא ולגלח לעולם
 האומר הריני נזיר ביום שבן רוד בא בו אם בחול נזר
 הרי זה אסור לעולם ואם בשבת או ביום טוב נזר אותה
 שבת או אותו יום טוב מותר ככאן ואילך אסור לעולם

פרק חמישי

שלושה מינין אסורין לנזיר הטמא והתגלחת והיוצא מן
 הגפן בין פרי בין פסולת פרי אבל השכר של תבואים או
 של גרונות וכיוצא בהן כותר לנזיר ושכר זה שנאסר
 עליו בתורה הוא השכר של תערובת היין היוצא
 מן הגפן כיצד נזיר שאכל כזית מן הפרי שהוא ענבו לחו
 או יבשים או בכר או שאכל כזית כפסולת הפרי יצא
 הזגין והם ההלופה החימונה או החרצנים והם היין
 הפנימים שזורעין אותן הרי זה לוקה וכן אם שיה
 רביעית יין או אכל כזית מין קדוש שהוא הכרי או יצא
 רביעית חומץ שהיא כמות הפרי הרי זה לוקה אבל היין
 והחלבין ומי גנים והצמר הרי זה כותר לנזיר ששמן
 לא פרי ולא פסולת פרי אלא כן העץ הן מן זבן
 כל אסוריו הגפן כיצד הפין זה עץ זה כיצד הרי
 שצדף ענבו לחיב עם יבשים או עם בכר וחרצן זה ואכל
 מן התערובת כזית לוקה וכן אם אכל זה אחר זה עד
 שאכל כן הכל כזית לוקה וכן אם שתה רביעית תערובת
 יין וחומץ לוקה דבר הכותר אינו כצדף לדבר האסו
 בנזיר כיצד יין שנתערב ברבש אעפ' שמעם הכל טעם יין
 ושתה מן התערובת וכן הצמוקין שדרסן עם הגרונות
 וטעם הכל טעם צמוקין ואכל מן התערובת אינו לוקה עד
 שיהיה כדבר האסור בתערובת כזית מביא עלש בינים
 ואכל כשלש ביצים כשאר ואסורין השיש בכל אדם כמו
 שבארנו בהלכות באכלות אסורות וכן אם שרה פתו
 ביין והיה הרביעית יין כזית פרס מן הפת ואכל כדי פרס
 שנמצא שאכל הרביעית יין זה לוקה וכן אם שרה פתו כזית
 בתור וכל כשרת ענבו לחיב דבר שנתערב בו הזגין והענבו
 כטעם היין והוא שיהיה יין וכבשו כשאר אסוריו כשאר
 נתערב יין וכיוצא בו ברבש ואין שם פני יין הרי זה כות
 לנזיר לא יהיה זה דבר שחלב ורס היה בו טעם יין ואין
 שם רביעי כדבר יין פרס הרי זה אסור נדביו כופרו
 כמו שבארנו בהלכות במגלות אסורות והיין אותו אם
 אכל מכת מדרות נזיר שאכל מן ענבים וכזית
 חרצן וכזית זג וכזית צמוקים ושתה רביעי יין ואפי' סחט

ואמר אחר הריני נזיר שאין לו לא פקחין ולא סוכין הרי
כולם נזירים וכן כל כיוצא בזה קטן שהגיע לעונת
נדרים ונדר בנויר הרי זה נזיר ומביא קרבנותיו ואעפ
שעריין לא הביא שתי שערות כשאר הנדרים והאיש מריר
את בנו קטן בנויר אעפ שלא בא לעונת נדרים
ואין האשה מדרת את בנה בנויר ורבר זה הלכה מפי
הקבלה הוא ואינו נוהג בשאר נדרים כיצד האב
שאמר לבנו הקטן הרי אתה נזיר או שאמר בני פלני נזיר
או הרי זה נזיר ושתק הבן הרי זה נזיר וחייב האב לנהוג
בו כל דקדוקי נזירות ואם נטמא מביא קרבן טומאה
וכשילי נזירותו מביא קרבן טהרה כשאר הנזירי הגדולי
לא רצה הבן ומחה ברבר זה או שכחו קרוביו או
שגלח שערו או שגלחוהו קרוביו שהרי נעשה מעש שגלה
דעתם שלא רצה הוא או קרוביו בנזירות זו הרי זה אינו
נזיר ועד מתי יש לו להזיחו עד שיגדיל ויעשה איש
הגויס אין להן נזירות שנ רבר אל בני ישראל נשים
ועברו יש להן נזירות והאב או הבעל כפר נזירות האשה
אם רצה כשאר הנדרים אבל העבד יש לרבו לכוף אותו
לשתות ולהטמא למתים ואם לא כפה אותו נוהג נזירות
נדר העבד שאר נדרים שיש בהן ענוי נפש או
שמעכבין את המלאכה או שהעריך אין רבו צריך לכופו
מפני שאין נפשו קנויה לו ולא יחול עליו נדר למה הרבר
דומה לאוסר פירות אחרים עליהם אבל אם אין שם עינוי
ולא רבר שמעכב מלאכה אינו יכול לכפותו נדר עבדו
בנזירות ואמר לו כוכר לך יצא לחירות וחייב להשלים
נזירותו שהעבד כופין אותו ואין מפירין לו ואם הפר יצא
לחירות עבד שנדר בנזירות וברח או שהלך רבו
הרי זה אסור לשתות יין כרי שיצטער ויחזור לרשות רבו
נזיר והשלים נזירותו ונלח ולא ידע רבו ואחר כך יצא
לחירות הרי זה יצא ירי נדרו אבל אם נדר ולא נלח
ויצא לחרות לא יצא ירי נדרו נטמא ואחר כך יצא
לחירות מונה משעה שנטמא נזירות נוהגת בפני
הבית ושלא בפני הבית לפיכך מי שנדר בנויר בזמן הזה
הרי זה נזיר לעולם שאין לנו בית כרי שיביא קרבנותיו
בכלאת ימי נזרו אין הנזירות נוהגת לא בארץ ישראל ומי
שנדר בחוצה לארץ קונסין אותו וכחייבין אותו לעלות
לארץ ישראל ולהיות נזיר בארץ ישראל כמנין הימים שנדר
לפיכך מי שנדר בזמן הזה בחוצה לארץ כופין אותו
לעלות לארץ ישראל ולהיות נוהג שם נזירות עד שכות או
עד שיכנה המקדש ויביא קרבנותיו בכלאת ימי נזרו וכל
זמן שהוא בחוצה לארץ הרי זה אסור לשתות יין ולהטמא
לכתים ולגלח כל דקדוקי נזירות עליו ואף על פי שאין
ימים אלו עולין לו ואם עבר ושתה או גלח או נגע בבת
וכיוצא בניעה לוקה

פרק שלישי

פסח נזירות שלשים יום כיצד מי שאמר הריני נזיר אין
פחות שלשים ואפי אמר הריני נזיר נזירות גדולה עד
כאד הרבה הרי זה נזיר שלשים יום שהרי לא פירש זמן
פירש זמן פחות משלשים כגון שאמר הריני נזיר יום אחד
או עשרה ימים או עשרי יום הרי זה נזיר שלשים יום שאין
נזירות פחותה משלשים יום ורבר זה ספי הקבלה פרש זמן
יותר משלשים יום כגון שאמר אחר ושלשי יום או ארבעי
או מאה יום או מאה שנה הרי זה נזיר כזמן שפרש לא
פדות ולא יתר האומר הריני נזיר שעה אחת הרי
זה נזיר שלשים יום אמר הריני נזיר שלשי יום ושעה אחת
הרי זה נזיר אחר ושלשים יום שאין נזירות שעות
האומר הריני נזיר כזמן עד כקום פלני אם לא החזיק
ברך הרי זה נזיר שלשים יום בלבד שלא נתכוון זה לא
לנזירות גדולה והרי לא פרש זמן ואם החזיק ברך אם
היה מהלך פחות משלשים יום הרי זה נזיר שלשי יום ואם
היה יותר משלשי יום הרי זה נזיר נזירות אחת כמנין הימים
כי שאמר הריני נזיר שתי נזירות או שלש או

ארבע הרי זה נזיר כמנין שאמר כל נזירות מהן שלשי יום
ובכוף כל שלשים ושלשים מגלח ומביא קרבנותיו ומתחיל
למנות נזירות שנייה אפי אמר הריני נזיר מאה אלה נזיר
שאי איפש שיחיה בזמן הזה הרי זה מונה אחת אחר אחת
עד שימות או עד שישלים מנין נזירותיו האם הריני
נזיר כמנין ימות השנה מונה נזירותיו כמנין ימות השנה
אם פרש שנות החמה מונה שלש מאות וחמש וששים
נזירות כל אחר מהן שלשי יום ואם פרש שנת לבנה מונה
שלש מאות ארבע וחמשים נזירות ואם סתם מונה שלש
מאות וארבע וחמשים נזירות שהרי בארנו שכל הנדרים
הולכין אחר לשון בני אדם ורוב שני החמה שלש מאות
וחמשה וששים יום מונין לה ורוב שני הלבנה שלש מאות
וארבע וחמשים יום מונין לה ואין קורין כל העם שנה
סתם אלא לשנת הלבנה

האומר הריני נזיר אחת ומחצה הרי זה נזיר שתי נזירות
אמר הריני נזיר ויום אחד או שאמר הריני נזיר ושנה
אחת הרי זה נזיר שתי נזירות אמר הריני נזיר
ואחת הרי זה נזיר שתיים הריני נזיר ואחת ועוד הרי זה
נזיר שלש נזירות הריני נזיר ואחת ועוד ושוב הרי זה נזיר
ארבע נזירות הריני שלשים יום ויום אחד הרי
זה נזיר נזירות אחת של שלשים ואחר יום

שהיו שתי כתי עדים מעידין אותו או מעידין שנדר שתיים
ואו מעידין שנדר חמש הרי זה נזיר שתיים שבכלל חמש
שתיים והרי כולן מעידים בשתיים מי שנדר שתי
נזירות בין שנדר שתיהן בבת אחת בין שנדר זו אחרי זו
כגון שאם הריני נזיר יום הריני נזיר יום ומנה את הראשון
והפריש קרבן ואחר כך נשאל על זאת הראשונה והתיר
נדרו עלתה לראשונה בשנייה ומביא זה הקרבן ונפטר
ואפי הביא כפרתו ואפילו גלח שערו ואחר כך נשאל עליה
עלתה לו ראשונה בשנייה שהרי אין השנייה חלה אלא
לאחר הראשון והראשון כיון שהתירה כאו אינה מעקרה
מי שאמר הריני נזיר לעולם או הריני נזיר

כל ימי חיי הרי זה נזיר לעולם ואם אמר הריני נזיר אלה
שנה הרי זה נזיר לזמן קצוב ואעפ שאי אפשר שיחיה
הארס אלה שנה ומה בין נזיר עולם לנזיר לזמן קצוב
שהנזיר לזמן קצוב אסור לגלח עד סוף ימי נזרו שנאם כל
ימי נדר נזרו תער לא יעבור על ראשו עד מלאת הימים
ונזיר עולם אם הכביר שערו מקל בתער משנים
עשר הרש עד שנים עשר חרש ומביא קרבנו שלש בהבו
כשיגלח שצ ויהי בקץ ימים לימים אשר יגלח כי כבר עליו

וגלחו ואבשלוס נזיר עולם היה ורבר זה הלכה
היא מפי הקבלה ונזיר עולם שננטמא הרי זה מביא קרבן
טומאה ומגלח תגלחת טומא כמו נזיר לזמן קצוב שמשון
לא היה נזיר גמור שהרי לא נדר בגזו לא המלאך הפרישו
מן הטומאה וכיצד היה דינו היה אסור בין ואסור
בתגלחת ומות להטמא למתו ורבר זה הלכה מפי הקבלה
לפיכך מי שאם הריני נזיר כשמשון הרי זה נזיר מן התגלח
וכן היין לעולם ואינו מגלח כל שנים עשר הרש כשאר
נזירי עולם ומותר להטמא למתים ואם אמר לא נתכוונתי
לא לאיש אחר ששכו שמשון אינו נזיר ומי שנדר

נזיר כשמשון אינו יכול להשא על נדרו שזירות שמשון
לעולם היתה האומר הריני כשמשון בן מנחם
כבעל רלילה כמי שעקף דלתות עזה כמי עקרו פלשתים
את עינו הרי זה נזיר כנזירות שמשון ואעפ שאפשר
שנעשו מעשים או לאיש אחר שכוואל הרבתו

נזיר עולם היה לפיכך האומר הריני כשכווא הויכתי כבן
חנה כבן אקנה כמי ששסף את אגב בגלגל וכיוצא באו
הרי זה נזיר עולם ואין אומדין שמא לאיש אחר שמעשיו
כלא נתכוון האומר הריני נזיר מלא הבית או
מלא הקופה בודקין אותו אם לא היה ברעתי שאהיה
נזיר כל ימי לא נתכוונתי לא להאריך זמן הנזירות זמן
מרוכה הרי זה נזיר שלשים יום בלבד ואם אמר סתם
נדרתי דואים את הקופה כאו היא מלאה הדרל ויהיה נזיר

ואמר אסור כאמר כל הנקברים
 אם השליכן תחת דור האשם יצא
 נזיר שנשטא
 ומכאן תראה בין שחתרו בו על כל אחת ואחת ובין שלא
 חתרו בו על כל אחת ואחת אינו מביא על שומאיתיו לא
 קרבן אחת ברא שנשטא פעם שנייה קודם שיביא קרבנו
 שומא הראשונה ואעפ שנתאחר כמה ימים אחר שהרתו
 קודם הבאת השאתו ונשטא באותן הימים אינו מביא לא
 קרבן אחר אבל אם נשטא ושהר והבי השאתו ונשטא פעם
 שנייה אחר שהביא השאתו אעפ שערין לא הביא אשמו
 ועלתו חייב בקרבנות אחרות נזיר שגלח תגלחת
 שהרה ואחר כך נודע ששטא היה בתוך ימי נזרו אם
 בשומאה ידועה נשטא סתר הכל ומביא קרבנות שומאה
 ומגלח תגלחת שומאה ומונה נזירות אחרת ומביא קרבנו
 שהרה ואם בשומאת התהום נשטא אינו סותר ודבר
 זה הלכ מפי הקבל ואם ער שלא נזרק עליו אחר מן הרמי
 נודע שהוא שטא בין בשומאה ידועה בין בשומאת התהום
 סתר הכל נודע לו אחר שנזרק אחר מן הרמים אעפ שלא
 גלח הואיל ושומאה שאינה ידועה היא אינו סותר
 או זו היא שומאת התהום כל שאין אדם מכירה אפי בסוף
 העולם ולא אמרו שומאת התהום לא למת בלבד אבל
 הרוב לא שהרי ידע בו זה שהרנו נמצא המת גלוי אין זה
 שומאת התהום נמצא מוסקע בקרקעות מערה והמים על
 גבו הרזי זה שומאת התהו שאינה ידועה היה שמן בתבן
 או בצורות הרזי זו שומאת התהום במים באפלה ובנקיקי
 הסלעים אינה שומאת התהום נזיר שנשטא במת
 וירד וטבל במערה והביא קרבנות שומאה ומנה נזירו ונלח
 תגלחת שהרה ואחר כך נודע שמת היה מוסקע בקרקעות
 המערה כשירד לטבול אעפ שהיא שומאה שאינה ידועה
 סתר הכל מפני שהוזק לשומאה וחוקת השטא שטא ער
 ששהר דאי ירד להקר הרי זה שהור ער שידע שנגע
 נמצא המת צף על פני המים הרי זה בחוקת שטא שחוקתו
 שנגע בוה שהוא צף

פרק שביעי

ש שומאות מן המת שאין הנזיר מגלח עליה ולא סותר את
 הקורמין ואעפ שנשטא בהן שומאת שבעה לפי שלא נאמר
 בו וכי ישם לנפש לא וכי ימות מת עליו ער שיטם בטבואו
 שהן מעצמו של מת ואחר כך יביא קרבנות שומאה ויגלח
 תגלחת שומאה ויפלו כל הימים הראשונים ולא
 שטאת מן המת שהנזיר מגלח עליהן על הנפל ואפילו לא
 נתקשרו איבריו בגידין ועל כוית מבשר המת ועל כוית
 נצל ועל עצמות שהן רוב מנין העצמות אעפ שאין בהן
 חכע הקב ועל עצמות שהן רוב בניינו של מת ואעפ שאין
 בהן רובע הקב ועל חצי קב עצמות אעפ שאין
 בהן לא רוב בניינו ולא רוב מניינו וכל העצמות יהיו משל
 מת אחר ולא משני מתים ועל השרדה הבאה מן המת ועל
 הגולגולת של מת אחר ועל אבר מן המת הבא ממת אחר
 ועל אבר מן החי מאדם אחר שיש עליהן בשר שקראו
 לעלות בו ארוכה בחי ועל חצי לוג רס הבא ממת אחר
 ועל מלא חפני רקב המת אי זהו נצל זה בשר המת
 שצמח ונעשה לחה סרוחה ואין רקב המת ששטא ער
 שיקבר ערום בארון של שיש והיה כלו שלם
 חסר ממנו אבר או שנקבר בכסותו או בארון של עץ או
 בשל מתכת אין לו רקב ולא אמרו רקב אלא למת בלבר
 להוציא הרוב שהרי חסר רסו קברו שני מתים
 כאחד או שנוו שער או צפרניו וקברום עמו או אשה
 עיסה שמתה ונקברה ועוברת במעיה אין הרקב שלהם
 שטא וכן אם טחן המת ער שנעשה רקב אינו שטא ער
 שדקוב מאיליו טחן את המת והניח עפרו ער
 שדקוב כלו או שדקוב כשהוא חי ומת והתקוב הכל וחי
 זה ספק ואם נשטא לרקב זה הרי זה ספק שטא וכן אם
 נשטא סדובע עצמות חבאין מהשרדה או מן הגולגולת
 בשלחן הרי זה ספק שטא כל או חשתים עשרה שומאות

ששנינו אם נגע נזיר באחד מהן או נשאה או האהיל הנזיר
 עליה או האהילה השומאה על הנזיר או היה הנזיר ואחת
 מטמאות או באהל אחד הרי זה מגלח תגלחת שומאה
 ומביא קרבן שומאה וסותר את הכל חוץ מן הרקב שאינו
 מטמא במגע שאי איפשר שיגע בכלו שהרי אינו נוף אחר
 אבל אם נשאו או נטמא באהל מגלח וכן נזיר
 שנגע בעצם המת אפי עצם כשעורה או נשאו הרי זה
 מגלח עליו ומביא קרבנות שומאה וסותר את הקורמין
 ואין עצם אחר מטמא באהל אבל אם נשטא בגוש
 ארץ העמים או בשרה שנחרש קבר בתוכה שהן מטמאין
 במגע ובמשא שהאהיל עליו ועל אחת מן שתים עשרת
 השריגים היוצאים מן האילנות או הפרעות היוצאות מן
 הנדר או מטה או גמל וכיוצא בו או שנשטא באהל רובע
 עצמו שאין בהן לא רוב בנין ולא רוב מן כנין או שנשטא
 ברביעית רס מן המת שהיא מטמא במגע ובמשא ובאהל
 או שנשטא בגולל או ברופק בהן מטמאין במגע ובמשא
 או שנשטא באבר מן החי או באבר מן המת שאין עליהן
 בשר כראוי הרי זה אינו סותר אעפ שבכל או
 הוא טמא שומאת שבעה ומוה בשלישי ובשביעי אינו
 מגלח תגלחת שומאה ולא מביא קרבנות ולא סותר את
 הקורמין אבל כל ימי השומאה אין עולין לו ממנין ימי
 נזירותו נגע באהל המת או בכלים הנונעים במת
 אינו מזה בשלישי ובשביעי ויראה לי שרין זה
 המיוחד בנזיר אבל כל אדם שנשטא בכלי שומאת שבעה
 יזה בשלישי ובשביעי כמו שיתבאר בהלכות פוכאת כת
 וכן יראה לי שזה שאינו מזה בשלישי ובשביעי אם נגע
 בכלים כרי שיעלו לו ימי שומאתו בכלי ממנין ימי נזירותו
 נזיר שנצטרע והוחלט כל ימי חלוטו ושבעת ימי
 ספירו שסופר אחר ששהר מצרעתו בין תגלחת ראשונה
 לשנייה אין עולין לו מימי נזירותו אבל ימי הסגר עולין לו
 וכן אם זב בשרו בין איש בין אשה כל ימי
 זיבתן עולין להן אעפ שהן טמאין ודבר זה הלכה לכשה
 מסיני הוא אין צריך לזכר שאם נשטא הנזיר בשאר
 טמאות שימי שומאתו עולין לו ואינו סותר כלום
 נשטא במת בתוך ימי צרעתו סותר כל את הקורמין שהרי
 בנזירותו עומד ואעפ שהוא טמא הנזיר סותר
 בשומאת כת כצוה ובתגלחת מצוה ואסור בין המצוה
 כיין הרשית כיצר מי שנשבע שיטתה היום יין
 שהרי מצוה עליו לשתות ואחר כך נדר בנזיר חלה נזירו
 על השבעה ואסור ביין ואין צריך לומר שהוא אסור ביין
 יקדוש והכרלה שאינו לא מרברי סופרים וכיצד
 הוא מותר בשומא מת מצוה היה מהלך בדרך ופגע בכת
 שאין שם מי שיקברנו הרי זה מטמא לו וקוברו ודברים
 או דברי קבלה הן נזיר וכהן שפגעו בכת כצוה
 ישטא נזיר אעפ שהוא סותר הימים הראשונים ומביא
 קרבן שומאה ואל ישטא מהן שוה קדושתו קדושת שעה
 ואפי היה נזיר עולם והכהן קדושתו קדושת עולם
 פגעו בו שני נזירים אחר נזיר שלשים יום ואחר נזיר
 מאה יום ישטא נזיר שלשים היה אחר נזיר לזמן
 קצוב והשני נזיר עולם ישטא הנזיר לזמן קצוב שטיר עולם
 קדושתו חמורה מזה וכיצד הוא מותר בתגלחת
 מצוה נזיר שנצטרע ונרפא מצרעתו בתוך ימי נזירות הרי
 זה מגלח כל שערו שהרי תגלחתו מצות עשה שנ במצורע
 ונלח את כל שערו וגו וכל מקום שאתה כוצא מצות
 עשה ולא תעשה אם יכול לקיים את שניהם כושב ואם
 לא יבא עשה וירחה את לא תעשה והלא נזיר
 שגלח בימי נזרו עבר על לא תעשה ועשה שנ קדוש יהיה
 גדל פרע שער ראשו ובכל מקו אין עשה רוחה לא תעשה
 ועשה ולמה רוחה עשה של תגלחת הנגע לנזירות מפני
 שבכך נשטא הנזיר בצרעת וימי חולפו אין עולין לו כמו
 שכארנו והרי אינו קדוש בהן ובשל העשה באיליו ולא
 נשאר לא לא תעשה שהוא תער לא יעבו על ראשו ולפיכ
 בא עשה של תגלחת הצרעת וירחה אותו

אשכול ושתה ממני רביעית הרי זה לוקה חמש כלקות
שכל אחד מהן בלאו אחר הוא ולוקה מלקות ששי משום
לא יחל דברו שהוא טוה בכל הנדרים וכן אם אכל
כזית זג או כזית ענבים לוקה שתיים אחר משום זג או משום
ענבים ואחר משום לא יחל דברו והוא הדין לנוזר
שגלח או נטמא שהוא לוקה שתיים אחר על האסור המיוחד
בו ואחת על האסור השוה בכל הנדרים שהוא לא יחל דברו
נוזר ששתה רביעית יין ורביעית חומץ אינו לוקה
לא אחת שאינו חייב על היין בפני עצמו ועל החומץ בפני
עצמו שאין כתוב יין לא ישתה וחומץ לא ישתה אלא כך
חומץ יין וחומץ שכר לא ישתה כלומר לא ישתה יין ולא
דבר שנתערב בו היין והוא השכר ואפילו החביצו והואיל
ולא כפל לא החום שהוא שם אחר אינו לוקה על זה בפני
עצמו ועל זה בפני עצמו נוזר שהיה שותה ביון כל
היום כולו אעפ"י שהוא חייב לשמים על כל רביעית ורביעי
אינו לוקה לא אחת משום יין ואחת רלא יחל דברו ככו
שבארנו ואם התרו בו על כל רביעית ורביעית ואכרו
לו אל תשתה אל תשתה והוא שותה חייב על כל אחת ואח
כדברי כופרים שאסור לנוזר לעמוד במושב שותה
יין ויתרחק ממנו הרבה שהרי מכשול לפניו אמרו חכמים
סביב לכרם לא יקרב נוזר שגלח שערה אחת לוקה בין
בתער בין בוג והוא שקצצה מעורה כעין תער וכן אם
תלשה בידו לוקה אחר המגלח ואחר המגלח שנת תער
לא יעבו על ראשו ואם הניח מכנו כרי לכוף ראשה לעקר
אינו לוקה שאין זה כעין תער העביר על ראשו כס
שמשיר את השער והשיר את השער אינו לוקה אלא בטל
מצות עשה גרל פרע שער ראשו נוזר שגלח כל ראשו
אינו לוקה משום התגלחת לא אחת ואם התרו בו על כל
שער ושער ואמרו לו אל תגלח אל תגלח והוא מגלח לוקה
על כל אחת ואחת נוזר חופף על שערו בידו וחייב
בצפרניו ואם נפל שער אינו חושש שהרי אין כוונתו
ואיפ"ש שלא יסיר אבל לא יסרוק במסרק ולא יחוק בגז
ממנו שביטת את השער ודאי ואם עשה כן אינו לוקה
נוזר שנטמא למת טומאת שבעה בין בטמאות כדור
מגלה עליהן כמו שיתבאר בין בטמאות שאינו מגלה עליה
הרי זה לוקה נטמא למת פעמים הרבה אעפ"י שהוא חייב
מלקות על כל אחת ואחת לשמים אין בר כלקין אותו לא
אחת ואם התרו בו על כל פעם ופעם והוא כנטמא לוקה
על כל אחת ואחת ברא בשנמם ופרש וחזר ונגע או נשא
או האהיל אבל אם היה נוגע בכת ועדין הכת בידו ונגע
במת אחר אינו חייב לא אחת אעפ"י שהתרו בו על כל נגע
ונגיעה שהרי מחולל ועובר נוזר שנכנס לבית ושהה
שם עד שמת שם המת או שצנן לאהל המת בשירה היבה
ומגדל ובא חבירו ופרע גג התיבה מעליו כרעתו הרי זה
לוקה שתיים אחת משום לא יבא ואחת משום לא יטמא
שהרי טומאה וביאה באין כאחת אבל אם נכנס לרכבו
טומאתו קדמת לביאתו שמעת שיכניס חוטמו או אצבעו
רגליו נטמא ואינו חייב משום ביאה עד שיבא כולו
נכנס לאהל המת או לבית הקברות בשגה ואחר שנודע
לו התרו בו ולא קפץ ויצא לא עבר שם הרי זה לוקה והוא
שישהה שם כרי השתחויה כמו טמא שנכנס למקדש
המטמא את הנוזר אם היה הנוזר מויד הנוזר לוקה זה
שטמא עובר משום ולפני עור לא תתן מכשול ואם היה
הנוזר שונג זה שטמא מויד אין אחר מהם לוקה ולמה
לא ילקה המטמא את הנוזר לפי שנטמא את ראשו נזרו
אינו לוקה עד שיטמא עצמו מדעתו נוזר שהור
שטמא עצמו לוקה אף כשו לא תאחר לשלמו שהרי אחר
נוירות שהרה ועשה מעשה וכן אם נזר בבית הקברו לוקה
אף משום לא תאחר הא למדת שהנוזר שטמא עצמו לוקה
ארבע מלקות משום לא יטמא ומשום לא יחל דברו ומשום
לא תאחר לשלמו ומשום לא יבא אם היתה ביאה וטומאה
כאחת כמו שבארנו

פרק ששי

נוזר ששתה יין ואכל יוצא מן הגפן אפי' ימים רבים אינו
סותר כימי נזירותו אפי' יום אחד וכן אם גלח מיעוט שער
ראשו בין בשונג בין בכזיר נתגלח רוב ראשו בין בתער
בין כעין תער ולא נשאר מן השערות כרי לכוף ראשו
לעקרין בין בדרון בין בשגה אפי' גלחוהו לשמים באונס
הרי זה סותר שלשי יום עד שיהי לו פרע ואחר כך מתחיל
למנות כיצד נזר נזירות מאה יום ולאחר עשרים
יום נתגלח רוב ראשו הרי זה שוהה שלשים יום עד שיתכח
שער ראשו ואחר השלשים יום מונה שנים יום תשלים
יום נזירותו וכל אותן השלשים יום כל דקדוקי נזירות עליו
לא שאין עולין לו מן המנין נוזר שנטמא בין
בדרון בין בשגה ואפי' טמאוהו נזיר באונס סתר הכל
ומגלח נתגלח טמאה ומביא קרבנות טומאה ומתחיל
למנות ימי נזירות שנ והימים הראשונים יפלו ואפי' נטמא
ביום מלאת ימי נזרו בסוף היום סתר הכל
נטמא אחר יום מלאת שהוא יום הבאת קרבנות טהרה או
לא נטמא סתר שלשים בלבד וכיצד יעשה מביא קרבנות
טומאה כשיטהר ומגלח נתגלח טומאה ומתחיל למנות
נזירות ל יום ומגלח נתגלח טהרה ומביא קרבנות טהרה
ואם נטמא אחר שנזרק עליו אחר מן הרמים אינו סותר
כלום לא יביא שאר קרבנות טהרה או כשיטהר נטמא
ביום של אחריו שהוא יום שראוי לגדל שער או גלח אחר
מלאת הרי זה אינו סותר כלו אעפ"י שעדיין לא גלח שהרי
שלמה הנזירות וכל שנטפל לה נטמא ביום שנזר או
בשני אינו סותר לא משלים עליהם אדר שביא קרבנו
שנ והימים הראשונים יפלו עד שיהיו ימים ראשונים
לפיכך אם נטמא בשלישי והלאה סותר כל הקודמין
נזר בנזיר והוא טמא מת חלה עליו נזירות ואם נטמא
פעם אחר או שנתה יין או גלח לוקה ואם שהה בטומאה
כמה ימים אין עולין לו עד שיהי שלישי ושבעי ויפול
בשביעי ויום שביעי שלו עולה לו במנין נזירו לזה שנזר
והוא טמא אבל נזיר טהור שננטמ אינו מתחיל למנות לא
ביום שמיני והלאה כי שנזר והוא בבית הקברות
נזירות חלה עליו ואפי' שהה שם כמה ימים אין עולין לו
ולוקה על שהייתו שם ואם התרו בו שלא יויר שם אינו
מגלח שערו כשיצא משם ואם נטמא שם בבית הקברות
באחת מן הטומאות שהנוזר מגלח עליהן אינו כגור
ואינו מביא קרבן טומאה נכנס לשם בשירה תיבה ומגדל
ובא חבירו ופרע עליו את המעויבה ונטמא אעפ"י ששהה
שם אינו לוקה אבל מכין אותו ככת כרדות אם שהה
יצא בבית הקברות ושהה ימים וחזר ונכנס אין
אותן הימים עולין לו יצא והזה וטבל וטהר
וכנה ימים מנזירותו וחזר לבית הקברות אותן הימים
שמנה עולין לו ואפי' נכנס ביום שמיני שלו הרי השביעי
שלו עולה לו מן המנין ואם נטמא שם אחר שנכנס באחת
מן הטמאות שהנוזר מגלח עליהן כביא קרבן טומאה וסותר
הימים הקודמין וכגלח נתגלח טומאה נתגלח טומאה
כיצד היא הנוזר שנטמא באחת מן הטמאות שהוא מגלח
עליהן הרי זה כזה עליו בשלישי ובשביעי ומגלח שער
ראשו בשביעי וטובל בשביעי אחר ההוייה סדרך כל
טמאי מת ומעריב שמשו ומביא קרבנותיו בשמיני וכן
שתי תורו או שני בני יונ אחר לעולה ואחר לחטא וכבש
בן שנתו לאשם וסותר כל הימים הקודמין ומתחיל למנות
נזירותו ואם גלח בשמיני כביא קרבנותיו בו ביום
מאימתי מתחיל למנות משיביא חטאתו אבל עולתו
ואשמו אין מעכבין אותו מלפנות הרי שוהה בשלישי
ובשביעי ולא עבד ונתאחר כמה ימים כשיטבול יעריב
שמשו ויביא קרבנותיו למחר טבל והעריב שמשו ואחר
קרבנותיו אינו מתחיל למנות עד שיביא חטאתו אבל
עולתו ואשמו אין מעכבין אותו כמו שבארנו
כשמגלח הנוזר נתגלח טומאה אינו צריך לגלח על
פיה המקדש ולא להשליך שער על האש ובין שגלח
בסדינה או במקדש שער אסור בהנאה ובעון קבורה

בשלושי ושבעי ואינו מגלח בשבעי ואינו יכול לשתות
 בין ולהטמא למת לא לאחר ארבע שנים ואוכל בקדשים
 לאחר שתי שנים מפני שהוא צריך לגלח ארבע תגלחות
 תגלחת שהרה ותגלחת טומאה מספק ושתי תגלחות
 שמגלח המצורע שהרי הוא ספק מצורע תגלחת
 ראשונה מגלח אותה אחר שנה ראשונה ומגלח בה ראשו
 וזקנו וגבות עיניו ומטהר בעץ ארו ואזוב וצפרים כיצד
 מצורעים אם אינו טמא מת ולא מצורע הרי היא תגלחת
 שהרה של נזירותו ואם הוא מצורע ודאי בשנה ראשונה
 הרי היא תגלחת ראשונה של מצורע ושוהה שנה
 אחרת כמנין ימי הנזירות ואחר כך מגלח תגלחת שנייה
 של מצורע שאינו יכול לגלח אחר שבעה כשאר מצורעין
 שטמא אינו מצורע לא טמא מת ודאי היה ושנה שנייה זו
 הרי הוא בה נזיר שאסו לגלח ומאחר שגלח שתי תגלחות
 או שלמה טהרת הצרעת ומותר לאכול בקדשים ושוהה
 שנה שלישית ואחר כך מגלח תגלחת שלישית שמא מצורע
 ודאי היה בשנה ראשונה ולא היה טמא מת בשנה ראשו
 לא עלתה לו כפני שהיא ימי חלוטו ושנה שנייה לא עלתה
 לו מפני שהיא ימי ספירו של מצורע שבין תגלחת ראשונה
 ושנייה לפיכך צריך לשהות שנה שלישית בנזירותו וכגלח
 תגלחת שלישית לנזירותו והיא תגלחת שהרה או טמא טמא
 מת ודאי היה ומצורע ודאי ואין תגלחת אחת עולה לנזירותו
 ולצרעתו ונמצאת תגלחת ראשונה ושנייה תגלחת צרעת
 ותגלחת שלישית תגלחת טומאה ואין אחת כשרש
 שנים עולה שהרי השלישית תגלחת טומאה לפיכך צריך
 לשהות שנה רביעית בנזירו ומגלח תגלחת רביעית ושערו
 בכל תגלחת ספק אסור בהניי מספק ששער נזיר שניצטרע
 מותר בהנייה וכן אם נדר עשר שנים נזירות והיה
 בהן ספק מצורע ונולד לו ספק טומאה בסופן הרי זה אינו
 יוצא בין ער ארבעים שנה ומגלח ארבע תגלחות אחת
 בסוף כל עשר שנים תגלחת ראשונה לספק וכי צרעתו
 שניה לספק ימי ספירו של מצורע שלישית לספק טומאה
 רביעית תגלחת שהרה וכיצד מביא זה קרבנותיו אם
 היה עשיר כותב נכסיו לאחרים שמצורע עשיר שהביא
 קרבן עני לא יצא ואחר כך מביא חטאת העוף ועולת
 בהמה בתגלחת ראשונה ושנייה ושלישית וכל חטאת יוף
 בהן לא תאכל מפני שהוא ספק ומביא בתגלחת רביעית
 קרבן נזיר שהור שהוא שלש בהמות כמו שבארנו
 כל חטאות העוף שמביא בשלש התגלחות חטאת ראשונה
 לספק טומאה שנייה לספק צרעתו שאין המצורע מביא
 קרבנו לא לאחר תגלחת שנייה וכן חטאת שלישית לכפק
 טומאה שאין תגלחת אחת עולה לנזירו ולצרעתו ושכא
 מצורע ודאי וטמא מת ודאי היה שהתגלחת הראשונה
 זה שנייה לצרעתו כמו שבארנו ותגלחת שלישית תגלחת
 טומאה ולפיכך צריך להביא קרבן טומאה בשלישית
 שלש עולות בהמה שמביא עמהן על הראשון הוא כתנה
 ואומר אם שהור אני זו מחובתי ואם טמא אני הרי היא
 נדבה וכן הוא אומר בטנייה ובשלישית ומביא קרבן
 נהרה בתגלחת רביעית ואומר ומתנה אם טמא הייתי
 עולה ראשונה נדבה זו חובה ואם מוחלט הייתי עולה
 ראשונה חובת מצורע זו חובת נזירות ושתים האמצעיות
 נדבה ואם שהור מוטמא מת הייתי ומצורע עולה הראשונה
 חובה וכן השנייה אחת לחובת מצורע ואחת לחובת נזירות
 ושלישית רביעית נדבה והשאר קרבן שהרתי ואם
 טמא הייתי ומצורע עולה ראשונה חובת צרעת ושנייה
 ושלישית נדבה וזה קרבן תגלחת שהרה אבל האיש
 והעולה אינן מעכבין לא בתגלחת טומאה ולא בצרעת
 נמצאת אומר אם הוא מצורע ודאי ולא נטמא במת הרי
 טהר בצפורין וחטאת העוף היא חטאתו ולא תגלחתו
 שהוא ספק ועולת בהמה שעמה מקרבן תגלחת שהרה כדי
 שגלח על בהמה ואם טמא מת היא הרי עולת בהמה
 נדבה ואם אינו מצורע וטמא מת הוא חטאת העוף
 קרבן נזיר שנטמא ועולת בהמה נדבה והרי הביא קרבן

טענין לחם
 וכן נזירות ואחר כך שמע בעלה והפר לה הרי זו מביאה
 קרבן טומאה האיש שהריר את בנו בנזיר והפריש
 עליו קרבנותיו ולא רצה הבן בנזירות זו ומחה הוא או
 קרובו או שגלח הוא או שגלחוהו קרוביו החטאת תמות
 והעולה תקרב עולה והשלמים יקרבו שלמים ונאכלין ליום
 אחד ואינן טענין לחם הפריש לו מעות סתומים
 הרי זה יפלו לנדבה היו מעות מפורשין דמי חטאת
 ולכו לים המלח דמי עולה יבוא עולה דמי שלמים יבאו
 שלמים ואינן טענין לחם ונאכלין ליום אחד האומר
 הריני נזיר כשהיה לי בן והפרי קרבן והפילה אשתו וחזר
 וולדה הרי הקרבנות ספק ואסורין בגוה ובעבודה שני
 נזירים שנטמא אחד מהם ואין ידוע מי הוא כיצר מביא
 קרבנותיהן מביאין קרבן טומאה וקרבן שהרה במלאת
 ימי נזירותם ואומר אחד מהם אם אני הוא הטמא קרבן
 טומאה שלי וקרבן שהרה שלך ואם אני הוא שההור קרבן
 קרבן שהרה שלי וקרבן טומאה שלך וסופרים ימי נזירות
 אחרת גמורה מאחר קרבנות אלו וחוזרין ומביאין קרבן
 שהרה ואומר אחד מהן אם אני הוא שהייתי טמא קרבן
 טומאה שלי וקרבן שהרה שלך וזה קרבן שהרתי אם אני
 הוא שההור קרבן שהרה שלי וקרבן טומאה שלך וזה קרבן
 שהרתי נמצאו שלא הפסידו בקרבנותיהן כלום מת
 אחד כהן הרי זה מביא חטאת העוף ועולת בהמה ויאמר
 אם טמא הייתי החטאת מחובתי העולה נדבה
 ואם שהור הייתי העולה מחובתי וחטאת העוף ספק וסופר
 ימי נזירות אחרת ומביא קרבן שהרה ואומר אם טמא
 הייתי העולה הראשונה נדבה זו חובה ואם שההור הייתי
 העולה הראשונה חובה וזה שאר קרבני ואין אחר משניה
 מגלח תגלחת טומאה לא אם כן היו קטנים או נשים שאין
 לו מקיפין פאת ראשם כספק וכיצד יולד להם ספק
 זה בטומאה כגון שהיו שני הנזירים עומדין ברשות היחי
 שספק טמא שם טמא והיה אחד מבחזין רואה אותן ואם
 רואה אחד מהם שנטמא ואינו יודע מי הוא אבל אם היה
 ער זה עמהן בחצר הרי שניהן שהורין כיון שהם שלשה
 הרי הן רבים ורבי ברשו היחיד ספקן שהור כספק טומאה
 ברשות הרבים שהוא שהור כמו שיתבאר במקומו
 הרי בששתן הנזירים שניהם או נסתפק להן הרבר אבל
 אם אמר אחד מהן אני לא נטמאתי אפי שני עדים מעירי
 עליו שנטמא אינו מביא קרבן על פיהם שזה שאמר לא
 נטמאתי כאומר אינו חייב בטומאה שכבר נשאתי על
 נזירותי ונמצא שאינו מכחיש את העדים ואם נאמן על
 ידי עצמו אבל אם שתק או נסתפק לו הרי זה מביא קרבן
 אפי על פי ער אחר כמו שבארנו וכן ער שאמר
 לאחר בפני נדרת בנזירות אם הכחישו אינו חייב כלום
 ואם לא הכחישו נוהג נזירותו על פיו אפי אומר לשנים
 רואה אחד מהם שנטמא ואינו יודע מי הוא הואיל ואין
 מחשיון אותו נוהגין נזירות על פיו נוהג נזירות על פי ער
 אחד ושניה יין או נטמא והתרו בו לוקה אעפ שיעקר
 הנזירות בער אחד מת שהיה מושבב לרחוב הדרך
 אעפ שאין שם מקום לעבוד לא עליו או נוגע בצרו ואעפ
 שהיה טומאה ידועה ועבר משם נזיר הרי זה שהור הואיל
 ספק ברשות הרבים שהור ברא במהלך ברגליו
 כל אם היה רוכב או טעון משא הרי זה טמא שהמהלך
 ברגליו איפש שלא יגע או שלא יאהיל או שלא יסיט אבל
 טעון או רוכב אי איפשר שלא יגע ושלא יאהיל או שלא
 יסיט שהרי המת לרחוב הדרך

פרק עשירי

אם מגלח תגלחת אחת ועולה לו לנזירו ולצרעתו
 תגלחת הצרעת בזמן שהוא ספק מצורע אינו רוחה את
 לפיכך מי שנזיר שנה אחת והיה בכל השנה
 ספק מצורע וספק טמא מת או שהיה בה ספק מצורע
 ספק טמא נטמא בספק חזי זה מונח שבעת ימים ומוח

פרק שמיני

תגלחת הטהרה כיצד היא כשיגמור הנזיר ימי נזירותו מביא ג בהמות כבש לעולה וכבשה לחטאת ואיל לשלמים הביא שלשתן ולא פרש הראויה לחטאת תקרב חטאת והראויה לשלמים שלמים והראויה לעולה עולה ומביא עם איל השלמים ששה עשרונות ושני שלישי עשרון סולת אופה מהן עשרים חלה עשר חלות מצות ועשרה ריקקי מצות ומושח העשרים ברביעית שמן ושיעור זה הלכה למשה מסיני ומביא העשרים בכלי אחר ושוחט החטאת תחלה ואחר כך העולה ואחר כך שלמים ואחר כך מגלח ואם גלח אחר ששחט החטאת או העולה יצא ומבשל השלמי או שולקן ולוקח מן הרוטב של זבחי השלמי ונותן על השער ואחר כך משליכו לאש תחת רוד השלמים ואם השליכו תחת החטאת יצא והיכן מגלח שערו בעורת הנשים בלשכת הטיירים שהיתה שם בקרן מזרחית דרומי ושם מבשלין את שלמיהן ומשליכין שערן לאש ואם גלח בסרינה יצא ובין שגלח במרינה ובין שגלח במקדש תחת הדוד הוא משליך שערו ואינו מגלח עד שיהיה פתח העזר פתוח שנפתח אהל מועד לא שיגלח כנגד הפתח שזה בזמן מקדש הוא ואחר כך נוטל הכהן את הזרוע בשלה מן האיל וחלת מצה אחת מן הסל ורקיק אחד ונותן על כפי הנזיר או הנזירה ומניפן ואחר כך הותר הנוי לשתות יין ולהטמא למתים נזיר במורט אינו צריך להעביר תער ואעפ שאין לו שער או שאין לו כפים הרי זה מקריב קרבנותיו וישתה וישמא ואם הביא קרבנותיו ולא גלח ראשו אין התגלחת מעכבת אלא עושה ומטמא לערב שששורק עליו אחד מן הרמים הותר אעפ שלא נתן על כפיו ולא הניף שכל דברים או למצוה ולא לעכב אעפ שאין התגלח מעכב עליו מצוה לגלח אפי לאחר זמן מרוב ונזיר שגלח בלא תער או שגלח ושייר שתי שערו לא עשה כלום ולא קיים מצות גלוח בין נזיר טהור בין נזיר טמא גלח והניח שתי שערות וצמח ראשו כלו וחזר וגלחו כלו עם אותן שתי השערות או שגלח אחת ונשרה אחת הרי זה קיים מצות גלוח נשרה אחת וגלח אחת אין כאן מצות גלוח גלח על השלמים ונמצא פסול תגלחתו פסולה וזבחו לא עלו לו גלח על החטאת ונמצאת שלא נשחטה ליטם חטאת ואחר כך הביא השלמים והעולה וקדבום ככציתן תגלחתו פסולה וזבחו לא עלו לו גלח על העולה ועל השלמים ונשחטה שלא לשמן ואחר

לנרבה סת האב והנזיר בניס רביס חולקיס המעות הסתומים כפני שהיא ירושה להן ויש לכל אחר מהן לגלח על חלקו והבכור נוטל בהן פי שנים בין שהיה האב נזיר עולם והבן נזיר זמן קצוב בין שהיה האב נזיר זמן קצוב והבן נזיר עולם הרי זה מגלח ומבי קרבנותיו ממע נזירות אביו הפריש האב מעות להביא בהן קרבנות שומאה ומת אין הבן מביא בהן קרבנות טהרה וכן אם הפרישן האב לקרבן טהרה אין הבן מגלח עליהן תגלחת שומאה שרברים לו הן ספק ואם הביא זבחו לא עלו לו האומר הרי עלי לגלח נזיר חייב להביא קרבנו

תגלחת טהרה ומקדיבן על יד אי זה נזיר שירצה אמר הרי עלי חצי קרבנות נזיר או אם הרי עלי לגלח חצי נזיר הרי זה מביא חצי הקרבנות לאי זה נזיר שירצה ואותו נזיר משלים קרבנותיו משלו אבל אם אם הרי עלי קרבנות חצי נזיר הרי זה מביא קרבנות נזר שלם שאין לנו חצי נזירות האומר הריני נזיר ועלי לגלח נזיר ושמע חבירו ואמר ואני הרי חבירו נזיר ואני חייב לגלח נזי אחר שהרי לא התפוס עצמו לא בנזירות ואם אמר ואני ועלי לגלח נזיר הרי זה חייב ואם היו פקחין מביא כל אחד מהן קרבנות על ידי חבירו ואם לא עשו כן חייבים לגלח נזירות אחרים האומר הרי עלי לגלח חצי נזיר ושמע חבירו ואם ועלי לגלח חצי נזיר זה מביא חצי קרבנותיו של זה וזה מביא חצי קרבנותיו של זה וכל אחד מהן משלים קרבנותיו אם היו פקחין ואם לאו זה מביא חצי קרבנו מאי זה נזיר שירצה וזה מביא קרבנות מאי זה נזיר שירצה

פרק תשיעי

המפריש מעות שיקריב מהן קרבנות נזירים והקריב מהן והותירו יביאו במותרין קרבנות נזירים אחרים שמותר נזירים לנזירים הפריש מעות סתומין לנזירותו והותירו יפלו המותרות לנרבה המפריש מעות מפורשין לנזירותו והותירו מותר מעות העולה יבאו עולה ומותר החטאת יוליכס לים המלח וכותר דמי השלמים יבאו שלמים ואין טענין לחם ונאכלין ליום אחד המפריש מעות לנזירותו ומת אם היו סתומין יפלו לנרבה היו מפורשין דמי עולה עולה דמי חטאת ילכו לים המלח דמי שלמים יבאו שלמים ונאכלין ליום אחד ואין טענין לחם כיצד הם המעות הסתומין כגון שהפריש מעות להביא מהן קרבנותיו לא אמר כלום אבל אם

אמר או לחובותי הרי או כמפורשין ואין צריך לומר אם אמר או לעולתי ולחטאתי ולשלמי שהן כמפורשין המפריש בהמה בעלת מוס הרי היא כמעות סתומין וכן המפריש לזון של כסף ושל זהב או כלי אעפ שאם זה לחטאתי ולעולתי ולשלמי הרי הוא כמעות סתומין האם או לחטאתי והשאר לנזירותי ומת או שהיתה אשה והפר לה בעלה דמי חטאת ילכו לים המלח והשאר יבאו בחציין עולה ובחציין שלמים אמר או לעולתי והשאר לנזירותי דמי עולה יבאו עולה והשאר יפלו לנרבה מי שדמח שהוא חייב בנזירות והפריש קרבנותיו ואחר כך שאל לחכם והורהו שאין זה נזיר ואינו חייב בנזירות מה יעשה בקרבנות שהפרו יצאו וירעו בערד שזה הקדש מעות שאינו הקדש כמו שיתבאר במקומו האשה שנדרה בנזיר והפרישה קרבנותיה ואחר כך הפר לה בעלה אם שלו היתה הבהמה תצא ותרעה בערד שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו ואם היו הקרבנות משלה ואין לבעלה בהן כלום כגון שנתנה לה במתנה על מנת שלא יהיה לבעל בהן רשות אלא בה שתרצה תעשה בהן החטאת תמות והעולה תקרב עלה והשלמים יקדש שלמים ונאכלין ליום אחד ואין טענין לחם הפרישה מעות סתומין לקרבנותיה יפלו לנרבה היו מפורשין דמי חטאת ילכו לים המלח ודמי עולה יבאו עולה ודמי שלמים יבאו שלמים ונאכלין ליום אחד ואין

כך הביא קרבנות אחרות להקריבן לשמן תגלחתו פסולה וזבחו לא עלו לו גלח על שלשתן ונמצא אחר מהן כשר תגלחתו כשרה ויביא שאר הזבחים ויקדבו כהלכתן כל מקום שאמרו תגלחתו פסולה הרי הוא כמי שנתגלח בתוך ימי נזירותו שהוא סותר שלשים יום כמו שבארנו ונמצא מונה שלשים יום אחר התגלחת הפסולה ויביא קרבנותיו שלמי נזיר ששחטן שלא ככצותן כשרו ואין עולין לבעלו לשם חובה ונאכלין ליום אחד ואין טענין לחם ולא מתנות ולא זרוע שלש בהבות או והלחם הבא עמהם הכל מן החולין כשאר נדרי הקדש כמו שיתבאר במקומו האומר הריני נזיר על מנת שאגלח ממעו מעשר שני הרי זה נזיר ואינו מביא קרבנותיו מן המעשר לא מן החולין האיש שנדר בנזיר יש לו להביא קרבנות אביו לעצמו ומגלח עליהן ואין האשה מגלחת על קרבנות אביה ודבר זה הלכה כפי הקבלה הוא כיצד מי שהיה אביו נזיר והפריש מעות לקנות בהן קרבנותיו ומת והנזיר המעות הסתומין ואמר אחרי מות אביו הריני נזיר על מנת שאביא קרבנותי ממעות שהפריש בהן אביו לקרבנותיו הרי זה מביא מהן קרבנותיו וכן אם היה הוא ואביו נזירים והפריש אביו מעות סתומין וכת האב ואמר הבן אחר מות אביו הריני מגלח על מעות אביו הרי זה מביא קרבנותיו מהן אבל אם לא אמר יפלו המעות

האומר ערך ידו או ערך עיני או רגלי עלי או שאמר ערך
יד זה או עיני עלי לא אמר כלום ערך לבי או ככרי
עלי או ערך לבי של פלוני או ככרו עלי נותן ערך כולו
וכן כל אמר שאם ינטל מן החי ימות אם אמר ערכו עלי
נותן ערך כולו אמר חצי ערכי עלי נותן חצי ערכו
ערך חציו עלי נותן ערך כולו שאי אפשר שינטל חציו
ויהיה האומר רמי ידו עלי או רמי יד פלני עלי שמין
אותו כמה הוא שוה ביד וכמה הוא שוה בלא יד ונותן
להקדש כיצר אם נמכר הוא כלו ישוה חמשים ואם ימכר
חוק מירו שתשאר ידו זו לבעליו ולא יהיה ללוקח בה כלום
שוה ארבעים נמצא זה יתחייב לשלם להקדש עשרה וכן
כל כיוצא בזה האומר רמי ראשי או ככרי עלי או רמי
ראשו של פלוני עלי או לבי או ככרו שנפל עלי נותן רמי
כולו וכן האומר רמי חציו עלי נותן רמי כולו אבל
האומר חצי רמי עלי נותן חצי רמי האומר משקלי
עלי או משקל פלו נותן משקלו אם כסף כסף אם זהב זהב
כמו שפרש אמר משקל ידו או רגלי עלי רואין כמה היא
ראויה לשקל ונותן ממין שפרש ועד היכן היא היר לענין
זה עד האציל והרגל עד הארכובה לפי שבנדרים הולכין
אחר לשון בני אדם האומר קומתני עלי כסף או זהב
נותן שרביט שאינו נכסף מלא קומתו ממין שפירש אמר
מלא קומתני עלי נותן אפי שרביט שנכסף ממין שפרש
האומר משקלי עלי ולא פרש מאי זה מין אם היה עשיר
ביותר ונתכוון למתנה מרובה נותן משקלו זהב והוא הדין
באומר משקל ידו או רגלי או קומתני ולא פירש מאי זה
מין נותן זהב ואם אינו מופלג בעשירות נותן משקלו או
משקל ידו מרביר שדרכן להשקל באותו מקום אפי פירות
מן נותן שרביט מלא קומתו אפילו של עין הכל לפי ממונו
ודעתו האומר עמדי עלי ושיבתי עלי או מקום ושיבתי
עלי או רחבי עלי עבוי עלי הקיפי עלי כל אספק ומביא
לפי ממונו עד שיאם לא כך נתכוונתי ואם מת יתנו הורשו
פחות שבשונות האומר הרי עלי מטבע כסף לא
יפחות כדריגת כסף מטבע נחשת לא יפחות ממעה כסף
הרי עלי ברזל לא יפחות מאמה על אמה לכה עורב שהיה
לבעלה בגג ההיכל כמו שיתבאר במקומו האומר הרי
עלי כסף או זהב ולא הזכיר מטבע יביא לשון של כסף או
של זהב והיה משקלה כרי שיאמר לא כך נתכוונתי וכן אם
נדרש המשקל ושכח כמה פרש יביא עד שיאמר לא עד כך
נתכוונתי אחר האומר רמי עלי או רמי פלוני עלי
או האומר הרי עלי מנה או חמשים או כסף או זהב הכל הן
הנכסין חנוכי דברים והדמים והערכין לברק הבית כחו
שבארנו שתי לשכות היו במקדש אחת לשכת השיים
ואחת לשכת הכלים לשכת השיים יראי חטא נותנין לתוכ
בחשאי ועניים בני טובים מתפרנסו ממנה בחשאי לשכת
הכלים כל מי שהתגרב כלי זורקו לתוכה ואחת לשלש יום
הנזבין פותחין אותה כל כלי שנמצ בו צורך לברק הבית
מניחין אותו והשאר נמכרין ורמיהן נופלין ללשכת ברק
הבית הוצרכו לקדשי מוצב ולא הספיק להן תרומת הלשכ
מוציא את הראוי להן מקדשי ברק הבית אבל אם הוצרכ
לברק הבית ולא מצאו בלשכת ברק הבית דבר המספיק
להן אין מוציאין הראוי להן מקדשי המוצב

פרק שלישי

העריך את הפחות מבן עשרים ולא עמד ברין עד שהיה
יד על עשרים אינו נותן לא ערך פחות מבן עשרים שאין
הערך לא בזמן הערך לא בזמן ההעמדה ברין כל
הערכין הקצובין בתורה הן שנותן המעריך אם היה עשיר
אבל אם היה עני ואין ידו משנת נותן כל הנמצא בידו אפי
סע אחד ונפטר שנאמר ואם מך הוא מערכך על פי אשר
תשג יד הנודד ומנין שהוא נותן אפי סלע אחד אם
אין לו לא סלע אחד שנ וכל ערכך יהיה בשקל הקדש הא
נדרש שאין בערכך פחות מסלע ולא יותר על חמשים
הרי שלא נמצא בידו אפי סלע אין לוקחין ממנו פחות

מסלע לא ישאר הכל עליו חוב ואם מצאה ידו והעשיר יתן
ערך שלם הקצוב בתורה עשיר שהעריך והעני או
שהערי כשהוא עני והעשיר הרי זה חייב בערך עשיר אבל
אם העריך כשהוא עני והעשיר וחזר והעני נותן ערך עני
עשיר שא ערכי עלי או ערך פלוני ושכע העני ואם מה
שאמר זה עלי הרי העני חייב בערך עשיר שהוא ערך שלם
אבל עני שהעריך את העשיר ואם ערך זה עלי אינו חייב
אלא בערך עני שהוא כפי אשר תשיג ידו כה
בין החייב בערך עני להחייב בערך עשיר שהוא הערך
הקצוב כולו שהחייב בערך עני שלקחו ממנו כל מה שידו
משנת אפי סלע אחד ואחר כך העשיר אינו חייב לשלם
ואם היה חייב בערך עשיר ישאר שאר הערך עליו עד
שיעשיר וישלם הערך שעליו המפרש את הערך
ואמר ערכי עלי חמשים סלעים או ערך פלני עלי שלשים
סלעים אינו נדון בהשיג יד אלא לוקחין כל הנמצא בידו
והשאר עליו חוב עד שיעשיר ויתן וכן האומר
רמי עלי או רמי פלני עלי אינו נדון בהשיג יד שחייבי רכי
הרי פרשו נדרן והרי הן כמי שאמר מנה עלי הקדש שהוא
חייב ליתן מנה נכור האומר הרי עלי ערך סתם
ולא פרש אינו כמפרש שלשת שקלים אלא נדון בהשיג יד
כשאר המעריכין האומר ערכי עלי וחזר ואמר
ערכי עלי והיו בידו עשר סלעים ונתן תשע לשנייה וכל
לראשונה יצא ידו שתייהן שהערכין לאו כחובות הן שאעפ
שכל מה שבירו משיעבר לראשונה הקדש מאוחר שגבה
גבה אבל אם נתן תשע לראשונה ואחת לשנייה
ידו שנייה יצא שהרי כשנתן הסלע לא נשאר בידו כלום
והרי אין ידו משנת ידו ראשונ לא יצא שהרי כל כה שהיה
בידו משועבר לראשונה כשנתן התשע נשאר לו כלל והרי
לא נתן כל מה שידו משנת לפיכך ישאר עליו שאר ערך
ראשון עד שיעשיר וישלם האומר שני ערכי עלי
ולא היה בידו לא פחות מכרי שני ערכין הרי הרבר ספק
אם נתפס לשניהן ונותן חצי כה שיש לו לערך אחר והצי
לערך השני ויפטר או יתן ערך אחר כהן שלם או כל הנכס
בידו באחר כהן וישאר הערך האחר עליו חוב עד שיתן
אותו בעניות או בעשירות כפי השג ידו המכריש
ערכו או רכיו ונגבבו או אברו אעפ שלא אמר עלי חייב
באחריות עד שניעו ליד הגובר שנ ונתן את הערכ ביום
ההוא קדש לה הרי הן חולין אעפ שהפרישן עד שניעו
לידי הגובר חייבי ערכי ורמי כמשכנן אותן
ולוקחין מהן בעל כרחן כה שגדרו ואין חייבין להם
להם המשכון ביום ובלילה וכוכרין כל הנכסא להם
הקרקע וכן הכפלטלין מככות וכלי תשמיש הבית ועבדי
ובהמה ונפרעין מן הכל ואין מוכרין לו כסות אשתו
כסות בניו ולא בגדים שצבען לשכח ולא כנרלים הדשים
שלקחן לשכח וכן המקדשים כל נכסיו לא הקדיש את או
ונתנין לו ככל נכסיו לזה שיש עליו ערכין או רכים או
שהקדיש מנה לברק הבית ואין לו נותנין לו הפולין של
ראשו של יד וסנדליו וכסא לישב עליה וכמה וכצע הראוי
לו לישן עליהם ואם היה עני נותנין לו מטה וכפץ לישן
עליו ונותנין לו מזון שלשים יום וכסות שנים
עשר חדש לו לברו אבל לא לאשתו ובניו אעפ שהוא חיי
במוזנותיהם ובכסותם ואין נותנין לו לא כסות הראויה לו
היו עליו כלי משי ובגדים מזהבין מעבירין
אותן מעליו ונותנין לו כסות הראויה לאיש כמותו לחול
אבל לא לשבתות וימים טובים ואם היה אוכל
נותנין לו שני כלי אוכלנות מכל מין ומין כיצר אם היה חרש
נותנין לו שני מעצרים ושתי כנרות היו לו כלים כרובין
ממין אחד ומועטין ממין שני אין מוכרי מן הכרוב ולוקחי
לו מן המועט לא נותנין לו שני כלים מן המרובי וכל שיש
לו מן המועט היה חבר או אכר אין
נותנין לו בהמתו אעפ שאין לו מוזנות לא מכנה
היה ספן אין נותנין לו ספינתו אלא יככר הכל היה
בנכסים בחמה ועבדים וסרגליות ואכרו התגרים אם לקח

טהרה באחרונה ואם אינו טבא כח ולא כצורע עולת
 בהמה שהביא בתגלחת ראשון היא כחובת תגלחת וחטא
 העוף באה על ספק והרי לא נאכלת ברא שהוא כגלח
 ארבע תגלחו בשהיה קטן או אשה אבל האיש אינו כגלח
 מספק לא תגלחת טומאה ולא תגלחת צרעת שמא טהור
 הוא ונמצא מקיף פאת ראשו שלא במקום מצוה לפיכך
 אינו מגלח לא תגלחת טהרה בלבד שאין ארבע תגלחות
 או לעכב לא למצוה נזיר שנצטרע וראי ונטמא בספק
 כיצר הוא עושה אחר שיטהר מצרעתו מזה בשלושי
 ובשביעי ומגלח תגלחת טומאה ומתחיל למנות נזירותו
 כלה שהרי נפלו הימים הראשונים בספק טומאה שנטמא
 ומביא קרבן טהרה ושותה ביין ומאחר שיביא קרבן צרעת
 אוכל בקרשים נטמא וראי והיה מצורע בספק וטהר
 מספק צרעתו מונה ימי נזירותו שלמה ואחר כך מגלח
 תגלחת הנגע שאין תגלחת ספק נגעו רוחה נזירות ואחר
 כך מינה ימים שביין תגלחת מצורע הראשונה לתגלחת
 שנייה ומגלח ומביא קרבנותיו ואוכל בקרשים ואם הזה
 בשלושי ושביעי ואחר כך מונה שבעה אחרות לטומא מת
 ומגלח תגלחת טומאה ואחר כך מונה נזירותו כלה וכן
 אם היה טמא ומצורע בוראי לאחר שוטה מצרעתו מגלח
 תגלחת צרעת הראשונה ומוה בשלושי ובשביעי ומגלח
 ראשו וזקנו בשביעי והיא תגלחת שנייה של צרעת ומביא
 קרבנותיו בשמיני ואוכל בקרשים וסופר שבעה ומגלח
 תגלחת טומאה ואחר כך סופר ימי נזירות שלמה ומביא
 קרבן טהרה ושותה ביין ולמה סופר שבעה שאין שבעת
 ימי הטומאה עולין בטבע ימי ספירה שביין תגלחת ותגלח
 של מצורע האומר הריני נזיר אם אעשה כך וכך
 או אם לא אעשה וכיוצא בזה הרי זה רשע ונזירות כזו
 כנזירות רשעים הוא אבל הנזיר לה דרך קדושה
 הרי זה נאה ומשובח ועל זה נאמר נזיר אהיו על ראשו קדש
 הוא לה ושקלו הכתוב בנביא ואקים מבניכם לנביאים
 ומבחרים לנזירים

ברוך רחמנא דסייען

הלכות ערכין וחרמין

יש בכללן שבע מצות חמש בצות עשה ושתים מצות לא
 תעשה וזהו פרטן א לרון בערכי אדם כאשר
 כפודש בתורה וזה הוא דין ערכי אדם ב דין ערכי
 בהבה ג דין ערכי בתים ד דין ערכי שרות
 ה דין כהנים נכסיו ו שלא ימכר חרם ז
 שלא יגא חרם וביאור מצות א בפרקים א

פרק ראשון

הערכים הם נדר מכלל נדרי הקדש שנ איש כי יפליא נדר
 בערכך נפשות לה לפיכך חייבין עליהן כשום לא יחל דברו
 ולא תאחר לשלמו ומשם ככל היוצא בפיו יעשה
 בצות עשה לרון בריני ערכין כאשר כפודש בתורה
 ואחר האומר ערכי עלי או האומר ערך זה עלי או ערך
 פלוני עלי נותן הערך לפי שני הנערך והוא הרבר הקצוב
 שבתורה לא פחות ולא יתר וכמה הוא הערך אם
 היה הנערך בן שלשים יום או פחו אין לו ערך והאומר
 עליו ערך זה עלי הרי זה כאומר ערך כלי זה עלי ואינו חיי
 כלום היה מבין אחר ושלשים יום עד בן חמש שנים גמורות
 ערך הזכר חמשה שקלים והנקבה שלשה שקלים
 משכנס בשנת שש יום אחר עד שישלם שנת עשרים ערך
 הזכר עשרים שקלים והנקבה עשרה שקלים משוכנס
 בשנת אחת ועשרים יום אחר עד שישלם שנת ששים ערך
 הזכר חמשים שקלים והנקבה שלשים שקלים ומשוכנס
 בשנה אחת ושש יום אחר עד יום מותו אפי היה כמה שני
 ערך הזכר חמשה עשר שקלים והנקבה עשרה שקלים
 כל השנים הא מעת לעת מיום הלירה וכל השקלים בשקל
 הקדש והוא משקל שלש מאות ועשרים שעורה מכסף טהור
 וכבר הוסיפו עליו ועשו אותו סלע כמו שבארנו

בהלכות שקלים טוכטוס ואנדרונינוס אין להם ערך
 שלא קצבה תורה ערך לא לזכר וראי או לנקבה וראית
 לפיכך טוכטוס ואנדרונינוס שאמר ערכי עלי או שהערכי
 אחר אינו חייב כלום הגוי נערך אבל אינו מעריך
 כיצר גוי שאמר ערכי עלי או ערך ישראל זה עלי לא אמר
 כלום וישראל שאמר ערך גוי זה עלי או ערך פלוני הגוי עלי
 נותן לפי שני הגוי הנערך וכן המעריך את החרם ואת השיט
 חייב ונותן לפי שני העבר נערך ועורך כשאר ישראל
 ואם יפרה ויהיה לו יתן ערך שנדר אחד העריך
 את היפה הבריא ואחר המעריך את הכעור החולה אפילו
 היה הנערך מוכה שחין או סומא או גרם ויש בו כל
 מום נותן לפי שניו כמו שקצוב בתורה הרבים אינו
 כערכין כיצר האומר רמי עלי או רמי זה עלי או רמי פלוני
 עלי אפי היה אותו פלוני קטן בן יוכו או טוכטוס ואנדרונינו
 או גוי נותן מה שהוא שוה דינר או אף כלא הוא עכר
 הנמכר בשוק והערכי כולן והדמין הכל כמתן לברך הבית
 ויפלו הכל ללשכה שהיתה במקד מוכנת לקדשי ברך הבית
 גוי שאמר רמי עלי או רמי פלוני עלי נותן כפי נדרו
 ואינו נופל ללשכה שאין מקבלין מן הגוים נדבה או נדר
 לחזק את ברך הבית או ברך ירושל שנ לא לכס ולנדלבו
 בית וגו ונאמר ולכם אין חלק וצדקה וזכרון בירושלם
 ומה יעשה בהן יברוק הגוי על רעת מי נדר אם נדר
 על רעת ישראל יוציאווהו בית דין במה שיראה להם חזק
 מברך הבית וברך ירושלם ואם אמר לשמים נדתי
 יגזו הגוסס אין לו לא ערך ולא רמים האל ורוב
 הגוססין למיתה הרי הוא ככת וכן מי שנבדר דנו
 בבר של ישראל להרגו על עבירה שעבר והעריכו אחר
 או שהעריך עצמו או שאמר רמי עלי או שאמר אחר רמי
 זה עלי אינו חייב כלום שזה כמת הוא הממת אין לו ערך
 ולא רמים ועל זה נאמר כל חרם אשד יחרם מן האדם לא
 יפרה כלומר אין לו פדיון לא הרי הוא כמת זה היוצא
 להרג שהעריך אחריו או נדר רמיהם או הניק חייב לשלם
 וגובין הכל מנכסיו כהנים ולויים מעריכין ונערכין
 כשאר ישראל וקטן שהגיע לעונת נדרים והעריך או נדר
 רמים חייב לשלם שהרי נדריו קיימין כמו שבארנו בהלכות
 נדרים הערכין הקצובין לפי השנים הן שני הנערך
 ולא שני המעריך כיצר בין עשרו שאמר לבן ששים ערך
 עלי נותן ערך בן ששים ובן ששים שאמר לבן עשרים
 ערך עלי נותן ערך בן עשרים וכן כל כיוצא בזה
 וצריך המעריך שיהא פיו ולבו שוין כשאר הנדרים
 ונשאלין על הערכין ועל הדמים כדרך שנשאלין על שאר
 נדרים והקדשות האומר ערך או עלי נותן ערך כן
 כל אחר ואחר לפי שניו ואם היה עני נותן ערך כן
 ערך אחר עני ואם היה עשיר נותן על ידי כולן ערך עשו
 האומר ערכי עלי וחזר ואמר ערכי עלי וכן אם אמר
 אפי כמה פעמים חייב על כל אחת ואחת אמר שני
 ערכי עלי נותן שני ערכין וכן אם אמר ארבעה אפי אלף
 נותן כמנין שנדר אמר הרי עלי ערך ולא פרש ערך
 מי לא ערך סתם נותן פחות שבערכין שהוא שלשה שקלי
 האם ערכי עלי ומת קודם שיעמוד בדין אין היורשין
 חייבין ליתן שצא והעמידו לפני הכהן והעריך אותו הסון
 עמר בדין ומת יתנו היורשין אבל האומר רמי עלי
 אעפ שעמד בדין ומת קודם שיקצצו רמיו ויאמרו הריני
 כמה ישוה אין היורשין חייבין ליתן ואם קצצו רמיו ואחר
 כך מת יתנו היורשין ומה בין ערכי לדמים ערכי קצובין
 מן התורה והדמים אינן קצובין וכן האומר ערך פלו
 עלי ומת העורך והנערך אחר שעבר הנערך בדין חייב
 היורשין ליתן מת הנערך קודם שיעמד בדין אעפ
 שהמעריך קיים הרי זה פטור שאין ערך למת והנערך
 צריך עמידה בדין אמר רמי פלו עלי ועמד בדין ומת
 קודם שיקצצו רמיו הרי זה פטור שאין רמים לכתיס

פרק שני

יפה ובכך היא שומה כל הרוצה ליקח ויבא ויקח
הלוקח שרה מאביו או משאר המורישין אותו והקדישה
בין שהקדישה אחר מות אביו או מורישו ובין הקדישה
כחיי אביו או שאר מורישיו ואחר כך מת אביו הרי זו
כשרה אחוה שג ואם את שרה מקנתו אשר לא משרה
אחותו שרה שאינה ראויה להיות שרה אחוה יצאת זו
שראויה לו לירשה

פרק חמישי

המקדיש שרה אחותו מצוה עליו לפדותה הוא שהארון
קודם ואם לא רצה אין כופין אותו ברא בזמן שמצות יובל
נחגת שאם יגיע יובל ולא יגאלה תצא לכהני כמו שבארנו
אבל בזמן שבטלו היובלות שהרי אינה יוצאה לכהנים לא
סופה להפדות לעולם כופין את הארון לפתוח בה תחלה
והיא נפרית בשויה כשאר ההקדשות אם נמצא מי שמוסי
עליו ונוא אותה יגא ואם לאו אומרין לו הגעתך ויתן מה
שאמר ואינו פותח בפחות מארבע פרוטות כרי שיהא
החומש שמוסיף פרזשה רצה הארון למכור שרות אחרות
משרותיו או ללוות כרי לפדות שרה זו שהקדיש הרשות
כידו בין בזמן שהיובל נהוג בין בזמן שאין היובל נהוג
והוא קודם לכל אדם וכן אם רצה לגאול חציה גואל מה
שאין כן במוכר להרויש זה חומר בהריוש מבהקדש
המקדיש את ביתו או את בהמה טמאה שלו או שאר
מטלטלו הרי לו נערכין בשויה בין טוב ובין רע ואם
פדה אותן המקדיש או אשתו או יורשו מוסיף חומש וכופי
את הבעלים לפתוח ראשון והרמס לברק הבית

בין שהיה הבית בבתי ערי חומה בין שהיה מבתי החצרי
הרי זה נגאל לעולם גאלו אחר מיד ההקדש אם היה בית
ערי חובה וקם ביד הגואל שנים עשר נחלש אם היה בית
החצרים והגיע היובל והוא ביד הגואל חוזר לבעליו ביובל
המקדיש בהמה שהורה תמימה לברק הבית אעפ
שעבר על עשה מה שעשה עשוי וחלה קרוש עליה ונפרית
כשהיא תמימה ומעריך אותה הכהן ברמיה והרמס יפלו
לברק הבית ואין הפודה אותה פודה לא על מנת להקריב
למזבח למה שהיא ראיה שכל דבר הראוי למזב אינו יוצ
מידי מזבח לעולם ומנין שאסור להקדיש תמימין
לברק הבית שנ ושור ושה שרוע וקלוש נרבה תעשה אותו
ספי השמועה למרו נרבה לברק הבית וכן הרברים
כראין שאינה לא קרושת רמס שאין מקריבין בעל מוס
למזבח שנ אותו אותו אתה עושה נרבה לברק הבית ואין
אתה עושה תמימין נרבה לברק הבית ולא הבא מכלל
עשה כעשה הוא המקדיש את בהמתו סתם או
שהקדיש את נכסיו סתם רואין כל בהמה תמימה הראויה
להקריב על גבי המזבח זכרים ומכרו לצרכי עולות ויקריבו
אותן עולות והנקבות ומכרו לצרכי שלמים ויקריבו אותן
שלמים והרמס יפלו לברק הבית שסתם הקדשות לברק
הבית ועל זה נאמר ואם בהמה אשר יקריבו כמנה קרבן
לא כל אשר יתן מסנו לה יהיה קדש כלום כל הראוי לקרב
על גב המזבח יקרב הקדיש נכסיו סתם והיו בהן
יניית ושמינים וסלתות ועופות הראויין לקרב על גבי המזב
ומכרו לצרכי אותו המין ויקריבו אותן והרמס ילקח בהן
זכרים ויקריבו עולות ומפני מה יקרב רמי או עצמן ורמי
הבהמה התמימה יפלו לברק הבית לפי שהבהמה הקדוש
למזבח אם נפל בה מוס יש לה פריון כמו שיתבאר והסלת
היון והשמן והעופות שנפסלו אין להן פריון שנא והעמיד
את הבהמה לפני הכהן והערי הכהן אותה כל שישנו בכלל
העמדה והערכה יש לה פריון וכל שאינה בכלל העמדה
והערכה אין לה פריון

הקדיש נכסיו סתם והיתה בהן הקשרת שנותנין לאומנין
בשמן ער שיחודו ויקחו אותה כמו שבארנו בשקלים הרי
זו נתת לאומנין בשמן כמו שעושין במותר הקשרת וכן
עושין אם יש בנכסיו אחר מסמני הקשרת המקדיש
בהמה תמימה למזבח ונפל בה מוס ונפסלה הרי זו נערכ

ונפרית ועל זה נאם ואם כל בהמה טמאה אשר לא יקריבו
ממנה קרבן לה והעמיד את הבהמה וגו' ויביא ברמיה
קרבן אחר כמותה כל המקדיש בהמה בחייה בין שהורה
בין שטמאה בין קדשי הבית בין קדשי מזבח שנפל בהן מוס
או תמימה הראויה ליקרב כמו שיתבאר הרי זו צריכה
העמדה בבית דין שנ והעמי את הבהמה לפיכך אם כתה
חבהם קודם שתעריך ותפדה אין פודין אותה אחר שמתה
לא תקבר אבל אם הקדיש שחוטה או נבלה לברק הבית
הרי זו תפדה כשאר מטלטלין שחט בה שנים
או רוב שני וערין היא מפרכסת הרי היא כחיה לכל דברי
ונערכת והרי היא בכלל והעמיד והעריך ער שתמות

המקדיש בהמה תמימה לרמיה הרי זו נתקדש גופה כיצר
האומר רמי בהמה זו הקדש למזבח היא עצמה תקרב
הקדיש אחר מאיבריה לרמיו ואמר רמי רגלה של פרה זו
הקדש למזבח הרי זו ספק אם פשטה קרושה בכולה או לא
פשטה ולפיכך תקרב ולא תפדה וכיצד עושין מוכיין אותה
כולה למי שיקריב אותה ורמיה חולין חוק מרמי אותו אבר
ואם היה אבר שהנשמה תלויה בו פשטה קרושה בכולה
היתה בהמה בעלת מוס שאינה ראויה ליקרב והקדיש
אבר מאיבריה לרמיו בין שהנשמה תלויה בו בין שהנשם
אין תלויה בו לא נתקדש לא רמי אותו אבר בלבד
כיצד כגון שאמר רמי רגל פרה זו או רמי לבה הקדש לכזב
הוא וההקדש שותפין בה וכן האומר ראש עבר זה או לב
חמור זה הקדש למזבח או שאמר ראשי הקדש למזבח אינו
חייב לא ברמי ראשו ורואין כמה ישוה אותו אבר לו היה
נמכר ויביא בדרכיו קרבן ברא בקדשי מזבח אבל
בקדשי ברק הבית האומר רמי ראש חמור זה או כבדו
הקדש או רמי ראש עבר זה או כבדו הקדש הואיל והוא
דבר שהנשם תלוי בו הרי זה חייב ברמי כולו שכל הקדש
ברק הבית קרושת רמס הוא האומ ערכי עלי למזבח
מביא בערכו קרבן ואם אין ידו משגת לערך שלם הרי זה
דבר ספק אם נתון בהשג יד הואיל והוציאו בלשון ערך
או אינו נידון בהשג יד הואיל ולמזבח נדר וכך המקדיש
שרה אחותו למזבח הרי זו נפרית והרמי יביאו בהן עולו
למזבח ויש ברבר ספק אם פודין אותה בערך הקצוב בה
או פודין אותה בשוין הואיל ולמזבח הקדיש ודנין בכל או
וכיוצא בהן להחמיר

פרק ששי

אחר האמר הרי זה הקדש לברק הבית או חרם לברק
הבית או חרם לשמים וכן בכל נכסיו אם אמר כל נכסיו
הקדש או חרם לברק הבית או חרם לשמים הרי אלו יפלו
לברק הבית אבל אם אמר חרם סתם הרי לו לכהני שסתם
חרמים לכהנים שנ כל חרם בישראל לך יהיה כחרים
אדם מן בקרו ומצאנו ומעבריו ומשפחותיו הכנעני וכשר
אחוזתו אבל לא יהרים כל בהמתו ולא כל עבדיו ולא כל
שרותיו ולא כל מי שיש לו משאר המטלטלין שנאמר מכל
אשר לו ואם חחרו את הכל אפי חחרים כל נכסיו הרי לו
כוחרמין בין שהחרים לכהנים בין שהחרים לברק הבית
וכל מי שהחרים או הקדיש כל נכסיו לוקחין כל מה שיש לו
ואפי תפילין שבראשו ואין צריך לום כלי אומנותו ובגדיו
שהכל הקדש או חרם כה בין הרמי כהנים לחרמי
שמים שחרמי שמים הקדש ונפרין בשויהן ויפלו הרמס
לברק הבית ויצאו הנכסים לחולין וחרמי כהנים אין להם
פריון לעולם לא ניתנין לכהנים כתרומה ועל חרם כהנים
הוא אומר לא ימכר ולא יגאל לא ימכר לאחר ולא יגאל
לבעלים ואחר המחרים קרקע או מטלטלין הרי לו
ניתנין לכהן שבאותו משמר בשעה שהחרים חרמי כהנים
כל זמן שהן בבית הבעלים הרי הן הקדש לכל דבריה שנ
כל חרם קדש קדשים הוא לה נתנו לכהן הרי הן כחולין
לכל דבריהם שנ כל חרם בישראל לך יהיה סהן שהיה לו
שרה חרם שוכת בה אחר היוב והחרימה הרי זו כוחרם
ויצאה לאחיו הסתנים שנ לכהן תהיה אחותו כלכד ששר

לעבר זה נסות בשלשים משבח הוא מאה ופרה זאת אם
תכתינו בה לאטלם משבחת עשרה ומתגלית זו אם מעלין
אותה לבקו פלני תשנה מכו רב וכאן אינה שיה לא מעט
אין שוכעין להן לא כיצר עושין כוכרין הכל למקומו
ובשעתו כמה שהוא שנאמר ונתן את הערכך ביום ההוא
קדש לה לרבות כל דבר של הקדש שאין מפרכסין אותו
ואין מכתנין בו לשוק ולא מוליכין אותו במקום למקום
אין להקדש לא מקומו ושעתו כדא במטלטלין
ועברים אבל הקרקעות מכריון עליהם ששים יום רצופים
בבקר ובערב ואחר כך מוכרין אותן

פרק רביעי

שרה שירשה אדם ממורישיו והיא הנקראת שרה אחוזה
ושרה שלקחה או זכה בה היא הנקראת שרה מקנה והמקריש
שרה אחוזתו מורדין אותה וערכה הוא הערך הקצוב
בתורה וכמה הוא כל מקום שראוי לזרוע בו חומר
שעורים וזרענו ביד ולא יקרב וריעתו ולא ירחק אותה
ערכו נשקלים לכל שני יובל ואין שנת יובל מן המניין
ואחר המקדש שרה טובה שאין בכל ארץ ישראל כמותה
או שרה רעה שאין כמה לרוע כזה מעריכין אותה
כבר בארנו בהלכות שקלים שהשקל האמור בתורה הוא
הנקרא סלע בלשון חכמים והגרה האמורה בתורה היא
המעה ברברי חכמים והוספו על השקל ועשו אותו סלע
והכלע ארבע רנרין והרינר שש מעין והמעה שני פונדיוני
נמצא לכל שנה סלע ופונדיון שאעפ שהסלע שמנה וארבע
פונדיונין כשיתן פונדיונות ליקח סלע מן השלחני נותן
תשעה וארבעים החמר הוא הכור והוא שני לתכין
והלתך חמש עשרה סאין נמצא החומר שלשים סאה שהן
עשר איפות כל שלש סאין איפה וכבר בארנו בהלכות
שבת שהמקום שיש בשבורו חמשים אמה על חמשי אמה
הוא בית סאה והוא מורע סאה נמצאת למד שהמקום
שיש בשבורו עה אלף אמה שהוא ברכוע מאתים ארבע
ושבעים אמות על מאתים ארבע ושבעים אמות בקירוב
הוא בית כור והוא זרע חומר שעורים כיצר ררך
החשבון בערכי שדות הרי שהקריש שרה אחוזתו ונשאר
ליובל שמנה שנים חוץ משנת היובל שאינה בחשבון כמו
שבארנו כל הרוצה לפרותה מיד הקדש נותן לכל
זרע הכר שעורו שמונה כלעים ושמונה פונדיונו ואם רצו
הבעלים לפרותה נותנין עשר סלעים ועשר פונדיונות לפי
שהן מוסכפין חומש וכן כל חומש האמור בתורה צריך
שיהא הקרן עם התוספת חמשה נמצא שהוסי' רביע הקרן
וכן אם פדת אשתו של מקריש או אחר מיורשיו הרי אלו
כוכיפין חובש נשאר ליובל ארבע שנים נותן הפודה
ארבעה סלעים וארבע פונדיונות לכל חומר ואם הבעלים
פרו אותה נותן חומש וכן לפי חשבון זה סלע ופונדיון לכל
צדה ואינו נותן שנה בשנה לא נותן הכל כאחד

נשאר בינו ובין היובל שנה אינו יכול ליתן סלע ופונדיון
לפרותה שנ' וחשב לו הכהן על פי השנים הנותרות אינה
נפרית בגרעון כסף לא קודם ליובל בשתי שנים או יותר
נשאר בינו ובין היובל שנה וחרשו אם רצה הגזבר לחשוב
החדשים שנה ויתן שנים שקלים ושנים פונדיונין לכל זרע
חובה הרי זה כותר לפי שאין מחשבין חדשים להקדש
שנאמר על פי השנים הנותרות שנים אתה מחשב להקדש ואי אתה מחשב חדשים לפיכך
אין ראוי לאדם להקדיש שדהו לפני היובל בפחות משתי
שנים ואם הקדישה הרי זו בקודשת ואינה נפרית בגרעון
כסף אלא אם רצה הפודה ליתן חמשים שקל לכל חומר
פודה אותה ואם לא פדאה הרי זו יוצאה לכהנים ביובל
כמו שיתבאר הקדיש שדהו בשנת היובל עצמה
אינה מקודשת וכהן ולוי שהקדישו בשנת היובל עצמה הרי
זו מקודשת כשם שגואין לעולם כך מקדישין לעול המקדיש
את שדהו אחר היובל אינה נפרית בגרעון כסף עד שיגם
שנה אחר היובל לפי שאין בחשבון חדשים להקדש לפיכך

אם רצה הפודה ליתן חמשים שקל לכל זרע חומר הרי זה
פודה אפי' ביום שאחר היובל ואינו זרע כלום כשמורדין
אין מורדין לא מקומות הראויין לזריעה היו שם סלעים
גבוהים עשרה טפחים או נקעים מלאים מים עמוקי עשרה
טפחים אין נמורדין עמה פחות מכאן נמורדין עמה
היו בה מקומות נמוכות עשרה או יותר ואין בהן סים
נמורדין בפני עצמן ומחשבין להם מה שראוי להם
היתה מלאה אילנות אעפ שלא פרש הרי הקדי' גם האילנו
שכל המקדיש בעין יפה הוא מקדיש ומחשבין את האילנו
בשויהן והקרקע מורדין אותה ויהיה ערכה סלע ופונדיון
לכל שנה ולכל זרע חמר כמו שבארנו המקדיש
את השרה שאינה ראויה לזריעה והיא הנקראת שרשין
פורין אותה בשויה וכן המקדיש את האילנות בלבר פורין
אותן בשויהן היו האילנות ג אילנות לתוך בית סאה
ולא פרש שהאילנות בלבר הוא שהקדיש הרי זה הקדיש
את הקרקע ואת האילנות שביניהן אבל אם היו האילנות
נטועות כל שלשה אילנות ביתר מבי סאה או בפחות או
שהקדישן זה אחר זה הרי זה לא הקדיש את הקרקע ולא
את האילנות שביניהם הקדיש האילנות ואחר כך
הקדיש את הקרקע פודה את האילנות בשויהן ואת הקרקע
על פי מרתה המקדיש שרה אחוזתו והגיע היובל
ולא נפרית אלא הרי היא תחת יד הקדש הנהנים נותנין
את דמיה ותהיה אחוזה להם שאין הקדש יוצא בלא פדיון
ואותן הדמים יפלו להקדש ברכ הבית גאלה המקדיש
קודם שיגיע היובל הרי זה חוזרת לבעליה והערך שנתן
יפול לברק הבית כמו שבארנו וכן אם גאלה בנו על
מקדיש הרי זה חוזרת לאביו ביובל אבל אם גאלה אותה
בתו או שאר קרוביו או נכרי מיד ההקד' אם חזר המקדיש
וגאלה מידן חוזרת לו לעולם ואם לא גאלה מידן לא הגיע
היובל והיא תחת יד הבת או שאר קרובים או נכרי הרי
זו יוצאה להקדש ואינה חוזרת לבעליה לעולם לא תהיה
אחוזה לסתנים שנ' והיה השרה בצאתו ביובל לכהן וכו'
ואין הכהני צריכין ליתן דמים שכבר נפרית מיד ההקדש
ולקח ערכה מאחר לא תחזור לכהנים כאלו הם בעליה
כדא בישראל אבל אם היה המקדיש כהן או לוי הרי זה
גואל לעולם ואפי' עבר עליה היובל ולא נפרית מן ההקדש
פודה אותה אחר היובל שנ' גאלת עולם תהיה ללוים
האשה שהקדישה שרה אחוזתה וגאלה בעלה מיד ההקדש
והגיע היובל והיא תחת יד הבעל הרי הדבר ספק אם
תחזור לאשה או תצא לכהני לפיכך קרמה האשה וההויכ
בה אחר היובל אין הכהני יכולין להוציא מידה וכן אם

קדמו הכהנים והחזיקו בה אינה יכולה להוציא מידם
המקדיש שדהו ופרה אותה כהן מיד ההקדש והגיע היובל
והוא תחת יד הכהן לא יאמ' הואיל והרי היא יוצאה לסתני
הרי היא תחת ידי וזכיתי בה לא יוצאה לכל אחיו הכהנים
כשתצא השרה לכהנים ביובל תנתן לכהני שבט שמר
שפגע בו היובל ואם היה ראש השנה של יובל בשנה
שהרי משמר יוצא ומשמר נכנס תנתן למשמר הוצא
המקדיש את האילנות והגיע היובל ולא פרו אותם אין
יוצאין לכהני שנ' והיה השרה בצאתו ביובל ואין אן שרה
אבל המקדיש את הטרשים והגיע יובל ולא פרו אותן
הבעלי הרי אן יוצאין לכהני שנ' והיה השרה וזו נקד שרה
כיצר דין מקדיש שרה מקנתו שבין אותה ברמיה והוא
כמה היא שזה ער היובל ופודה אותה כל מי שירצה ואם
פרה אותה המקדיש אינו מוסף חומש ופדיונה לברק הבית
כשאר ערכין ורכים וכשיגיע היובל תחזור לבעלים
הראשונים שמכרוה בין שנפרית מיד הגזבר והרי היא
יוצאה מיד אחר בין שלא נפרית והרי היא יוצאה מיד
ההקדש הרי זו חוזרת למוכר ואינה יוצאה לכהנים שאין
אדם מקדיש דבר שאינו שלו כל שרה ששבין
אותה להקדש למכור אותה ברמיה מכריון עליה ששים
יום רצופין בבקר בשעת המנחת פועלים ובערב בשעת
הוצאת פועלים ומסיימין מצריה ואחר כך היא

הוא בית כור והוא זרע חומר שעורים כיצר ררך
החשבון בערכי שדות הרי שהקריש שרה אחוזתו ונשאר
ליובל שמנה שנים חוץ משנת היובל שאינה בחשבון כמו
שבארנו כל הרוצה לפרותה מיד הקדש נותן לכל
זרע הכר שעורו שמונה כלעים ושמונה פונדיונו ואם רצו
הבעלים לפרותה נותנין עשר סלעים ועשר פונדיונות לפי
שהן מוסכפין חומש וכן כל חומש האמור בתורה צריך
שיהא הקרן עם התוספת חמשה נמצא שהוסי' רביע הקרן
וכן אם פדת אשתו של מקריש או אחר מיורשיו הרי אלו
כוכיפין חובש נשאר ליובל ארבע שנים נותן הפודה
ארבעה סלעים וארבע פונדיונות לכל חומר ואם הבעלים
פרו אותה נותן חומש וכן לפי חשבון זה סלע ופונדיון לכל
צדה ואינו נותן שנה בשנה לא נותן הכל כאחד

אוי שהמיר בקרשי מנכ כשהוא פודה את השניה שחלל
 עליה או את התמורה לעצמו אינו מוסיף חומש
 הכפריש אשם להתלמד בו ונפל בו מוס והוסיף עליו חומש
 וחללו על חמס אחרת ונתכפר באשם אחר ונתקה הבהם
 שחלל עליה ללעיה כמו שיתבאר במקומו הרי היא ספק
 אם מוסיף עליה חומש הואיל והוא קרבן עולה והרי הוא
 נזף אחר וקרושה אחרת או אינו מוסיף עליה חומש מפני
 שהיא כאלה מכת הקדש ראשון שכבר הוסיף עליו חומש
 קדשי ברק הבי אין עושין תמורה שלא דנה תורה בתמור
 לא בקדשי מזבח כיצד היו לפניו בהמת חולין ובהמת
 קדשי ברק הבית ואם זו חלופת זו או זו תמורת זו לא אמר
 מוס אבל אם אמר הרי זו תחת זו הרי זו מחוללת על זו
 דבריו קיימין ויצאתה הבהמה הראשונה לחולין ונתפסה
 השנייה אחר קדשי ברק הבית ואחר קדשי מזבח
 שנפל בהן מוס אין פורין אותן לכתחלה לא בשויהן ואם
 עבר וחללן על פחות משויהן אפי הקדש שוה מאה דינר
 שחללו על שוה פרוטה הרי זה פרוי ויצא לחולין ומותר
 להנתיב בו ומדברי סופרי שהוא צריך חקירת רמים וחייב
 להשלים את רמיו כיצד היתה לו בהמת קדשי מזבח
 שנפל בה מוס והרי היא שוה עשרה ובהמת חולין ששוה
 חמשה ואמר הרי זו מחוללת על זו הרי זו נפרית ויצאתה
 לחולין אבל צריך להשלים החמשה וכן אם היתה הבהמה
 הראשונה קדשי ברק הבית הרי זו יצאתה לחולין להגזו
 ולהעבר ותכנס השנייה תחתיה דין תורה אבל מדבריהם
 צריך חקירת רמים אם היתה זו שחלל עליה שוה או ישלי
 דמיה שמו אותה שלשה ואמרו שזו ברמיה אפי באו אחר
 מן מאה ואמרו של קדש היתה יפה אינו חוזר הואיל וחקיר
 הרמים מדבריה לא החמירו בה אבל אם שמו אותה שנים
 ובאו שלשה ואמרו שהונה ההקדש בכל שהו חוזר
 אין פורין את ההקדש אכסרה לא בחקירת רמים כמו
 שבארנו ואם פרה יד הקדש על העלוונה כיצד
 פרה זו תחת פרה זו של הקדש טלית זו תחת טלית זו של
 הקדש הקדשו פרוי ויד הקדש על העלוונה אם היתה
 השנייה יפה מן הראשונה ביותר לוקחין אותה הגזברין
 ושוקקין ואם אגנה יפה משלם את הרמים כמו שבארנו
 ומשק חומש אבל אם אמר טלית זו בעשר סלעים
 ונתתי שלש הקדש ופרה זו בעשר סלעים תחת פרה זו
 של הקדש אפי היתה של הקדש שוה ה ושליו הרי זו מוסי
 חמש ונתתי ב סלעים אמצעה שהרי ברמים קצובים פרה
 השנייה אינה יענתה חומש כמו שבארנו

פרק שמיני

בחמשה עשר באדר בית דין נפנין לחפש ולברוק על צרכי
 צבור ועל עניני ההקדשות ובדקין עליהן ורורשין וחוקרי
 ופורין את ההקדשות ואת החרמין וטבין את הערכין ואת
 הרמים ככל החייב בהן כרי שיהיה הכל עם עתיד ליתן
 תרומת השקלים לחזק את בית אהינו אין פורין את
 ההקדשות לא בשלטה בקיאות וכן כשגזבין כטלטלין
 שסמכנין מחייבי ערכין שמין אותן בשלשה וכשמעריכין
 בהמה וכיוצא בה משאר כטלטלין שמין אותה בשלשה
 אבל כשמעריכין את הקרקעות או אם הזוקקו לגבות ערכי
 ארס מן הקרקע שלו אין מעריכין אותן לא בעשרה ואחר
 מהן כהן שהרי כהן כתוב בפרשה וכן האוכר דמי
 עליו או דמי פלו עליו או דמי ידו עליו או דגלו כששכני אותו
 כמה הוא שוה או כמה דמי ידו או דגלו שמין בעשרה ואח
 כהן כהן כשפורין ההקדשות מיד ההקדש בין שהיו
 קרקעיות או כטלטלין ככרויזין עליהן בפני כל הבאין לפרו
 אכר אחר הרי הן שלי בעשר סלעים ואכר אחר בעשרים
 ואכר אחר בשלשים ואכר אחר בארבעים ואכר אחר
 בחמשים חזר בו של חמשים לברו ממשכנין מנכסיו עשר
 ונתני אותן ההקדשות לזה שנתן ארבעים ונמצא ההקדש
 נטל חמשים עשר מזה וארבעים מזה חזר בו אחרי כן של
 ארבעים ממשכנין מנכסיו עשר ונתנין את ההקדש לבעל
 השלש וכן ער הראשון חזר בו הראשון שנתן עשר ככרויז
 על ההקדש פעם שנייה ומוכרין אותו אם נפרה בפחות
 מעשר נפרעין משל בעלה עשר את המותר ברא
 בשחזרו זה אחר זה אבל אם חזרו כולן כאחת משלשין
 ביניהם בשוה כיצד אם הראשון הרי הוא שלי בעשר ואם
 השני בעשרים ואמר השלישי בארבעה ועשרים וחזר בו
 השלישי והשני כאז ונתנין אותו לראשון בעשר ובכשכני
 מנכסיו השני בשבע ומנכסיו שלישי בשבע ונמצא ההקדש
 גובה ארבעה ועשרים וכן אם חזרו שלשתן כאחת
 ונמכר ההקדש בשלש ממשכנין מנכסיו כל אחת משלשתן
 שבע סלעים וכן על דרך זו לעולם הבעלים קודמין
 לכל ארס מפני שהם מוסיפי חומש ואין מוסיפין חומש על
 עליון של שאר הפורים לא על מה ענתנו הם תחלה

אוי שהמיר בקרשי מנכ כשהוא פודה את השניה שחלל
 עליה או את התמורה לעצמו אינו מוסיף חומש
 הכפריש אשם להתלמד בו ונפל בו מוס והוסיף עליו חומש
 וחללו על חמס אחרת ונתכפר באשם אחר ונתקה הבהם
 שחלל עליה ללעיה כמו שיתבאר במקומו הרי היא ספק
 אם מוסיף עליה חומש הואיל והוא קרבן עולה והרי הוא
 נזף אחר וקרושה אחרת או אינו מוסיף עליה חומש מפני
 שהיא כאלה מכת הקדש ראשון שכבר הוסיף עליו חומש
 קדשי ברק הבי אין עושין תמורה שלא דנה תורה בתמור
 לא בקדשי מזבח כיצד היו לפניו בהמת חולין ובהמת
 קדשי ברק הבית ואם זו חלופת זו או זו תמורת זו לא אמר
 מוס אבל אם אמר הרי זו תחת זו הרי זו מחוללת על זו
 דבריו קיימין ויצאתה הבהמה הראשונה לחולין ונתפסה
 השנייה אחר קדשי ברק הבית ואחר קדשי מזבח
 שנפל בהן מוס אין פורין אותן לכתחלה לא בשויהן ואם
 עבר וחללן על פחות משויהן אפי הקדש שוה מאה דינר
 שחללו על שוה פרוטה הרי זה פרוי ויצא לחולין ומותר
 להנתיב בו ומדברי סופרי שהוא צריך חקירת רמים וחייב
 להשלים את רמיו כיצד היתה לו בהמת קדשי מזבח
 שנפל בה מוס והרי היא שוה עשרה ובהמת חולין ששוה
 חמשה ואמר הרי זו מחוללת על זו הרי זו נפרית ויצאתה
 לחולין אבל צריך להשלים החמשה וכן אם היתה הבהמה
 הראשונה קדשי ברק הבית הרי זו יצאתה לחולין להגזו
 ולהעבר ותכנס השנייה תחתיה דין תורה אבל מדבריהם
 צריך חקירת רמים אם היתה זו שחלל עליה שוה או ישלי
 דמיה שמו אותה שלשה ואמרו שזו ברמיה אפי באו אחר
 מן מאה ואמרו של קדש היתה יפה אינו חוזר הואיל וחקיר
 הרמים מדבריה לא החמירו בה אבל אם שמו אותה שנים
 ובאו שלשה ואמרו שהונה ההקדש בכל שהו חוזר
 אין פורין את ההקדש אכסרה לא בחקירת רמים כמו
 שבארנו ואם פרה יד הקדש על העלוונה כיצד
 פרה זו תחת פרה זו של הקדש טלית זו תחת טלית זו של
 הקדש הקדשו פרוי ויד הקדש על העלוונה אם היתה
 השנייה יפה מן הראשונה ביותר לוקחין אותה הגזברין
 ושוקקין ואם אגנה יפה משלם את הרמים כמו שבארנו
 ומשק חומש אבל אם אמר טלית זו בעשר סלעים
 ונתתי שלש הקדש ופרה זו בעשר סלעים תחת פרה זו
 של הקדש אפי היתה של הקדש שוה ה ושליו הרי זו מוסי
 חמש ונתתי ב סלעים אמצעה שהרי ברמים קצובים פרה
 השנייה אינה יענתה חומש כמו שבארנו

חרמו לא כשרה אחוה לישראל שאם החרים תהי מחרם
 מיד מכר הכהן שרה חרמו והקדישה לוקח אפי
 היה הלוקח הבעלים הראשונים שהחרימוהו הרי זו כשרה
 מקנה והזורת לכהן שמכרה ביוכל אבל קרקע או מטלטלין
 של כהנים ולוים אינן כחרימין אותן שהרי אומר בשרה
 ולעולם תהיה אחותו כי אחות עולם הוא להם ומטלטלין
 הוקשו לקרקעות כחרימין שנ מכל אשר לו ומשרה אחותו
 המקדיש קרשי כזבח לברק הבי הרי ההקדש חל עליהן
 ותערך הבהמה ותפרה ויפלו דמיה לברק הבית והבהמה
 תקרב למה שהיתה בתחלה אבל המקדיש קרשי ברק הבית
 לזבח ואמר הרי זו עולה או שלמים או החרימה לכהנים
 לא עשה כלום ואין הקדש מזבח ולא חרם חל על קרשי
 ברק הבית שאין אדם מקדיש רבר שאינו שלו
 האומר שור זה הקדש לאחר שלשים יום ושחטו בתוך
 שלשים יום הרי זה מותר בהנאה הקדישו לזבח
 הרי זה הקדש לזבח אבל אם אמר הרי זה הקדש מעכשיו
 לאחר שלשים יום ושחטו בתוך שלשים יום הרי זה אסור
 בהנאה ואם הקדישו בתוך השלשים לזבח אינו מוקדש
 המקדיש עולה לברק הבית אין בה לא עכוב נזבין
 בלבר ומדברי סופרים שלא תשחט עד שתפרה לפיכך אם
 עבר ושחטה הרי זו כשרה מחרים אדם בין קרשי
 קרשים בין קרשים קלים בין חרמי כהנים בין חרמי ברק
 הבית ואם היו קרשים שהוא חייב באחריותן נותן את
 דמיהן בין לכהנים בין לברק הבית ויקרבו אותן הקדשים
 אחר שיפדו למה שהן היו נרבה והחרימין כיצד פודין אותן
 אומדין כמה אדם הוציא ליתן בבהמה זו להעלותה עולה
 שאינו חייב בה וכל הנזות איתו שיעוד יקדיש בהמה זו
 נרבה כמו שהיתה ישראל שהחרימין את כסד בתפלה
 לשבי בין שהיה תמים בין שהיה בעל מום הרי זה מחרם
 ואין צריך לומר שהחרימו הכהן לשמים אחר שבא לידו
 וכיצד פודין אותו אומדין כמה אדם הוציא ליתן
 בבמדר זה כרי שיהיה לו ותהיה הרשו ביהו ליתנו לכל סון
 שירצה לקרבו או לדעו וכל הנזות איתו שיעוד יקח הבכו
 ויתנו לכל סון שירצה ויפלו החרמים לברק הבית
 המחרים את המעשר הרי זו כחרימין שלמי נרבה לפי
 שאינו חייב באחריותו המקדיש שקלו לברק הבית
 הרי זו קדש הקדיש בכורים לברק הבית אינן קדש אבל
 אם הקדיש הכהן אחר שבאו לידו הרי לו קדש
 המחרים חצי עברו ושפלתו הוא והכהנים שותפין בו אבל
 אם הקדיש או החרים לשמים חצי עברו כלו קדש כמו
 שבארנו וכל המקדיש עברו ושפחתו הכנענים או

המקדיש כל נכסיו והיו בהן עבדים הרי גופן קדש לפיכך
 אסורים ליהנות בהן עד שיפדו ואין הגוברים
 רשאין ליקח דמיהן מאחרים ולהוציא אותן לחירות לא
 מוכרין אותן לאחרים ואחרים מוציאין אותן לחירות אם
 רצו המקדיש ידיו עברו כל היתר על פרנסתו קדש
 וכיצד הוא מתפרנס עבד זה לווה ואוכל ועושה ופודע
 והוא שיעשה פחות פחות משה פרוטה ויפרע שאם עשה
 בפרוטה ראשון ראשון קנה הקדש המקדיש את
 עצמו לא הקדיש לא דמיו והרי הוא חייב בדמי עצמו
 ומותר לו לעשות ולאכול שהרי לא נתקדש עבד
 אין אדם מקדיש רבר שאינו שלו כיצד כגון שהחרימין בנו
 ובתו ועברו ושפחתו העבדים או שרה מקנתו הרי אילו
 אינן מחרמין שאין אדם מקדיש רבר שאין גופו שלו
 אין אדם מקדיש רבר שאינו ברשותו כיצד היה לו פקדון
 ביד אחר וכפר בו זה שהו אצלו אין הבעלי יכולין להקדיש
 אבל אם לא כפר בו הרי הוא ברשות בעליו בכל מקום
 שחזא ברא במטלטלין אבל קרקע שגולה אחר
 וכפר בה אם יכול להוציאה בריינין הרי זה יכול להקדישה
 ואעפ שיעדיין לא הוציאה שהקרקע עצמה הרי היא ברשות
 בעליה הגזל את חבירו ולא נתיאשו הבעלים
 שניתן אינן יכולין להקדיש זה לפי שאינו שלו וזה לפי
 שאינו ברשותו וכן כל כיוצא בזה מי שהיה מוכר

דלועין או ביצים וכיוצא בהן ובא לוקח ונטל אחת והלך
 לו אם היו דמי כל אחת ואחת קצובין הרי זה כבי שפסק
 ואין הכוב יכול להקדיש דלעת זו שהרי אינה ברשותו ואם
 אין דמים קצובין והקדישה מקודש שיעדיין ברשותו ואם
 שוה שלקחה לא לקחה דרך גולה וכן כל כיוצא בזה
 אין אדם מקדיש רבר שלא בא לעולם כיצד מה שתעלה
 מצודתי מן הים קדש מה שתוציא שרה זו מן הפודו חרם
 לא אמר כלום האומר לחבירו שרה זו שמכרתי לך
 לכשאקחנה ממך מקודשת ולקחה אינה מקודשת לפי
 שכשהקדישה לא באה ברשותו וכן המקדיש מעשה
 ידי אשתו הרי זו עושה ואוכלת והמותר חולין אמר לה
 יקדשו יריך לעושיהו חולין משהו ברבין לו הרי כל
 מעשה ידיו קדש הא למה זה דומה לאומר אילן זה קדש
 שכל פירות שיעשה להבא קדש וכן כל כיוצא בזה
 האומר לחבירו שרה זו שאני מוכר לך לכשאקחנה
 ממך תתקדש הרי זו מקודשת כשיקחנה שהרי עתה בא
 לידו להקדישה שרה זו שמשכנתי לך לכשאפרטה ממך
 תהי קדש משיפרה אותה תקדש שהרי בידו לפדות ואפי
 היתה ממושכנת לזמן קצוב שהרי בידו לפדותה אחר הזמן
 המשכיר בית לחבירו וחזר והקדישו הרי זה קדש
 ופקעה השכירות ואם רר בו השוכר מעל יראה לי
 שאעפ שאין אדם מקדיש רבר שלא בא לעולם אם אמר
 הרי עלי להקדישו הרי זה חייב להקדישו כשיבא לעולם
 משום נדרו ואם לא הקדיש הרי זה עובד משום כל תאחר
 ולא ואל רבדומשום ככל היצו מפיו יעשה כשאר הנדרו
 כיצד האמב הרי עולי להקדיש כל שתעלה מצודתי
 מן הים הרי עולי ליתן לעניים פירות שתוציא שרה זו הרי
 עולי להקדיש או ליתן לזכרים כל שאשתכר בשנה זו וכל
 קניניה ממאמרם או הרי זה חייב ליתן לעשות סון מה
 שאמרו כשבווא לידו וזהו ופינצא בו בכלל נדרים הוא לא
 בכלל הקדשות ראה לרבר זה מה שאמר יקב
 פבינו וכל אשר נתן לי עשר אעשרנו לך ונא אשר נתינת
 לי סם נרה והרי האומר לא אפרט מן העולם עד
 שאהנה נטר חייב לנהוג בנזירות ואעפ שיעדיין לאמר
 בנזיר הואיל ואמר שיהיה בנזיר חייב להנזיר וזה כיוצא בו
 וכה ראו לידן הקדש טעות אינו הקדש כיצד האומר שור
 שחור שיצא מביתו ראשון הרי הוא הקדש ויצא לבן אינו
 הקדש דינר זהב שיעלה בירי ראשו הרי הוא הקדש ועלה
 של כסף אינו הקדש חבית של יין שתעלה בירי ראשונה
 הקד ועלה של שמן בין שהיו יקר מן השמן באותו מקום
 או השמן יקר מן היין אינו הקדש התמים בה אחרת ואמר
 זו כוו הרי השנייה הקדש וכן כל כיוצא בזה

פרק שביעי

ההקדשות אין פודין אותן לא בקרקע ולא בעבדים שהי
 הוקשו לקרקעות ולא בשפחות שאין גופן מסון שנותן
 את הכסף אחר הכסף ואחר שאר המטלטלין ששון כסף
 ואפי סובין כל הפודה קדשו מוסף חומש ואד
 המקדיש עצמו או אשתו או היורש מוסיפין חומש כמו
 שכארנו ואף החומש לא יהיה לא מן המטלטלין והחומש
 שמוסיף הרי הוא כהקדש עצמו ודין אחר להם הפודה
 קדשו אין החומש מעכב לא מאחר שנתן את הקדש יצא
 הקדש לחולקן ומותר ליהנות בו ומדברי סופרים שאסור לו
 ליהנות עד שיתן החומש שמא יפגע ולא יתן אבל ביאבת
 מפני עונג שבת התירו לו לאכול ואעפ שערין לא נתן את
 החומש והרי הגזברין תובעין אותו קדשי מזבח
 שנפל בהן מום ונפרו אם פרה המקדיש עצמו מוסיף חומש
 כשאר ההקדשות והמקדיש שפרה לעצמו הוא שמוסיף
 חומש לא חמתכפר בה שפראה והקדש ראשו הוא שחייב
 בהוספת חומש אבל הקדש שיני אינו מוסיף עליו חומש
 שנ ואם המקדיש ינאל את ביתו ויסף חמישית המקדיש
 ולא המתמים לפיכך אם חלל בהמה על בהמה שניה
 בין בקדשי ברק הבית בין בקדשי מזבח שנפל בהם מום

הלכות מעשר שני ונטע רבעי

יש בכללן תשע מצות שלש מצות עשה ושש מצות לא תעשה וזה הוא פרטן להפריש מעשר שני שלא להוציא דמיו בשאר צרכי בני אדם חוץ מאכילה ושתייה וסיכה שלא לאוכלו בשומאה שלא לאוכלו באנינות שלא לאכול מעשר שני של דגן חוץ לירושלים שלא לאכול מעשר תירוש חוץ לירושלים שלא לאכול מעשר יצהר חוץ לירושלים להיו נטע רבעי כולו קודש ורינו להאכל לירושל לבעליו כמעשר שני לכל דבר להתורות ודיו המעשר

הלכות בכורים

עם שאר מתנות כהונה שבבבולין יש בכללן תשע מצות שמונה מצות עשה ואחת מצות לא תעשה וזהו פרטן להפריש בכורים ולהעלותן במקדש שלא יאכל הכהן בכורים חוץ לירושלים לקרות עליהן להפריש חלה לכהן לתת לכהן ורוע ולחיים וקיבה ליתן לו ראשית הגז לפדות בכור הבן וליתן פדיונו לכהן לפדות פטר חמור וליתן פדיונו לכהן לערוף פטר חמור אם לא רצה לפדותו

הלכות שמטה וזבל

יש בכללן עשרים ושתים מצות תשע מצות עשה ושלוש עשרה מצות לא תעשה וזה הוא פרטן שתשבות הארץ בשביעית ממלאכתה שלא יעבוד עבודת הארץ בשנה זו שלא יעבוד עבודת האילן בשנה זו שלא יקצור הספיח כנגד הקוצרים שלא יבצור הנזירים כנגד הבוצרים שישמיט כל מה שתוציא הארץ שישמיט כל הלאותו שלא יגוש ולא יתבע הלוח שלא ימנע מלהלוות קודם שמטה כרי שלא יאבד ממונו לספור השנים שבע שבע לקדש שנת החמישים לתקוע בשופר בעשירי לתשרי כדי לצאת עברי חפשי יג שלא תעבר ארמה בשנה זו שלא יקצור ספיחיה כנגד הקוצרים שלא יבצור נזיריה כנגד הבוצרים ליתן גאולה לארץ בשנה זו וזה הוא דין שרה אחוזה ושרה מקנה שלא תמכר הארץ לצמיתות דין בתי ערי חומה שלא ינחל כל שבט לוי בארץ ישראל אלא נותני להם ערים מתנה לשבת בהן שלא יקח שבט לוי בבוה ליתן ללוים ערים לשבת ומגרשיהן שלא ימכר מגרש עריהם אא גואלן לעולם בין לפני הויבל בין לאחר הויבל

הלכות כלאים

יש בכללן חמש מצות לא תעשה וזה הוא פרטן א שלא לזרוע זרעים כלאים ב שלא לזרוע תבואה או ירק בכרם ג שלא להדביע בהמה כלאים ד שלא לעשות מלאכה בכלאי בהמה כאחד ה שלא ללבוש כלאים וביאור מצות או בפרקים או

פרק ראשון

הזורע שני מיני זרעים כאחד בארץ ישראל לוקה שנאמר שרף לא תזרע כלאים ואחר הזרוע או הכנכש או המהפה כגון שהיתה חטה אחת ושעורה אחת או פול אחד וערשה אחת מונחי על הארץ וחיפה אותן בעפר בין בידו בין ברגלו בין בכלי הרי זה לוקה ואחר הזרוע בארץ או בעציץ נקוב אבל הזרוע בעציץ שאינו נקוב מכין אותו מכת מדרות אסור לזרוע כלאים לגוי וכותר לומר לגוי לזרוע לו כלאי זרעים ואסור לארם לקיים כלאי זרעים בשרהו אלא עוקרן ואם קיימן אינו לוקה וכותר לישראל לזרוע כלאי זרעים בידו בחוצה לארץ ואפי לערב הזרעים לכתחלה ולזרען בחוצה לארץ כותר ודברים אי דברי קבלה אין אסור משום כלאי זרעים אלא הזרעי הראויין למאכל אדם אבל עשבים הכרים וכיוצא בהן מן העיקרין שאינן ראויין לא לרפואה וכיוצ בהן אין בהן משום כלאי זרעים כלאי האילנות הרי הם בכלל כה שנ שרף לא תזרע כלאים כיצר המרכיב אילן באילן כגון שהרכיב ייחור של תפוח באתרוג או אתרוג בתפוח הרי זה לוקה מן התירה בכל מקום בין בארץ בין בחוצה לארץ וכן המרכיב ירק באילן או אילן בירק לוקה בכל מקום ואסור לישראל להניח לגוי שירכיב לו אילנו כלאים ומותר לזרוע זרעים זרע אילן כאחד וכן מותר לערב זרעו אילנות ולזרען כאחד שאין לך כלאים באילנות אלא הרכבה בלבד הזרוע זרעים כלאים וכן המרכיב אילנות כלאים אעפ שהוא לוקה הרי אלו כותרין באכיל ואפי לזה שעבר זרען שלא נאם אא זריעתו בלבד ומותר ליטע ייחור מן האילן שהורכב כלאים ולזרוע בזרע הירק שזרע כלאים הזרעונים נחלקין לשלשה חלקי האחר מהם הוא הנקר תבואה והיא חכשה כינוי הרטים והכוסמין והשעורים ושבלת שועל והשיפון והשני בהן הוא הנקרא קטנית והן כל זרעים הנאכל לארם חוץ כן התבואה כגון הפול והאפונין והערשים והרוחן והאורז והשוכשמיין והפרגין והספיר וכיוצא בהן

והשלישי מהן הוא הנקרא זרעוני גנה והן שאר זרעונים שאינן ראויין למאכל אדם והפירי של אותו הזרע כאכל אדם כגון זרע הבצלים והשומין וזרע החציר והקצח וזרע לפת וכיוצא בהן וזרע פשתן הרי הוא בכלל זרעוני גינה כשזרעו כל מיני זרעונים או ויצמחו נקרא הצמח כולן כל זמן שלא ניכר הזרע רשא ונקרא ירק ויש מזרעוני גינה וזרעונים שדרכן לזרוע בהן שדות כגון הפשתן והחרדל ואלו הן הנקראים מיני זרעים ויש מזרעוני גינה זרעים שאין דרך בני אדם לזרוע מהם אלא ערוגות ערוגות קטנות כגון הלפת והצנון והתרדי והבצלי והכסבר והכרפס והמרור וכיוצא בהן ואילו הן הנקראים מיני ירקות

פרק שני

זרע שנתערב בו זרע אחר אם היה אחד מעשרי וארבעה כגון סאה של חטים שנתערבה בעשרים ושלושה סאה של שעורים הרי זה אסור לזרוע את המעורב עד שיכעט את החטין או יוסף על השעורים ואם זרע לוקה וכל שהוא כלאים עם הזרע מצטרף לאחד מעשרים וארבעה כיצר עשרו ושלושה סאה של חטים שנתערב בה שני קבין שעורים ושני קבין ערשים ושני קבין פולים הרי זה לא זרע הכל עד שימעט סאה של תערובת ויבור כקצתה או יוסף על החטים שהשעורים והערשים והפול כולם כלאים

הלכות **שבועות**
 שנים עשר פרקים
הלכות **נדרים**
 שלשה עשר פרקים
הלכות **נזירות**
 עשרה פרקים
הלכות **ערכין וחרמין**
 שמונה פרקים

כיצר אמרו הבעלים הרי זה שלנו בעשרים ובא אחר ואם הרי הוא שלי בעשרים הבעלים קודמין מפני שהן מוסיפין חומש ונתנין חמש ועשרים בא אחר ואמר הרי הוא שלי באחד ועשרים אם שתקו הבעלים ולא הוסיפו כלום מוכרין אותה להם בחמש ועשרים ואם הוסיפו הבעלים על עשרים ואחד אפי' פרוטה אחת הרי לו נתנין שש ועשרים ופרוטה אחת ועשרים ופרוטה שנתנו מעצמן וחמש שהן חייבין בו משום חומש המתן שנתנו תחלה וכן אם בא השני ואמר הרי הוא שלי בעשרים ושנים ובא שלישי ואמר בעשרים ושלוש ובא רביעי ואמר בעשרים וארבעה ובא חמישי ואמר בעשרים וחמש והוסיפו הן על העשרים וחמש אפי' פרוטה אחת כופין אותן ליתן שלשים ופרוטה חמש ועשרי ופרוט שנתנו מעצמן וחמש מחומש שהן חייבין בו לפי שאין הבעלים מוסיפין חמש על עלויו של זה לא חומש מה שנתנו תחלה מוסיפין על מה שנתן האחרון אם רצו ברא שלא שמו ההקדש שלשה מומחין אבל אם שמו אותן שלשה מומחין ואמרו שהוא שוה מה שנתן האחרון והוסיפו הבעלים על עלויו אפילו פרוטה אחת הרי הן מוסיפין חומש על עלויו של אחרון ונתנין אחד ושלושים ודינר ופרוטה הרי שלא נשום ההקדש ונתנו הבעלים תחלה עשרי ובא אחר ונתן חמש ועשרים ושתקו הבעלים ולא הוסיפו כלום הבעלים קודמין שאף הן חייבין ליתן חמש ועשרי מפני החומש בא אחרון ונתן שש ועשרי הוא קודם ואם רצו הבעלים והוסיפו אפי' פרוטה נתנין אחד ושלוש ופרוטה כמו שבארנו ועל דרך זו לעולם אין מקדישין ולא מעריכין ולא מחרימין בופן הזה שאין שם מקדש בחטאינו כדי לחזק את ברכי ואם הקדיש או העריך או החריס אם היתה בהמה נועל דלת בפניה עד שתכות מאליה ואם היו פירות או כסות או כלים מניחין אותן עד שירקבו ואם היו מעות או כלי מתכות ישליכן לים המלח ים הגדול כדי לאברן הקדיש או החריס עבר שנכנס למצות פורדו וילכו רמיו לים המלח כשאר רמים וערכין של זמן הזה ואם היה עבר גוי לא מעלין ולא מורידין

תהי ירך לעורגני
 כי מקוריד כחרתו
ספר שביעי והוא ספר זרעים

הלכותיו שבע וזה הוא סידורן
 הלכות מתנות עניים
 הלכות מעשרות
 הלכות בכורים ושאר מתנות כהונה שבגבולין
 הלכות שמטה ויובל

הלכות כלאים

יש בכללן חמש מצות לא תעשה וזהו פרטן
 א שלא לזרוע זרעים כלאים
 ב שלא לזרוע תבואה או ירק בכרם
 ג שלא להרביע בהמה כלאים
 ד שלא לעשות מלאכה בכלאי בהמה
 ה שלא ללבוש כלאים כאחר

הלכות מתנות עניים

יש בכללן שלש עשרה מצות שבע מצות עשה ושש מצות לא תעשה וזה הוא פרטן
 א להניח פאה ב שלא יכלה איתה
 ג להניח לקט ד שלא ילקט הלקט
 ה לעזוב עוללות הכרם ו שלא יעולל הכרם
 ו לעזוב פרט הכרם
 ח שלא ילקט פרט הכרם
 ט להניח שכחה
 י שלא ישב לקחת השכחה
 יא להפריש מעשר לעניים
 יב ליתן צדקה כמיסת יר
 יג שלא יאמץ לבבו על העני

הלכות תרומות

יש בכללן ששנה מצות שנים מצות עשה ושש מצות לא תעשה וזה הוא פרטן
 א להפריש תרומה גדולה
 ב להפריש תרומת מעשר
 ג שלא יקדים תרומות ומעשרות זה לזה אא יפריש על הסדר ד שלא יאכל זר תרומה
 ה שלא יאכל אפי' תושב כהן או שכירו תרומה
 ו שלא יאכל ערל תרומה
 ז שלא יאכל כהן טמא תרומה
 ח שלא יאכל הלל תרומה ולא מורס מן הקדשים

הלכות מעשר

מצוה אחת והיא להפריש מעשר ראשון בכל שנה ושנה

מותר לפדות ההקדשות בזמן הזה לכתחלה ואפי' בפרוטה ומשליך אותה פרוט לים המלח וחכמי דנו שיפדה בארבע זוזים או קרוב לזה כדי לפרסם הדבר אבל בזמן המקדש לא יפדה לכתחלה לא בשויו כמו שבארנו מי שהחריס בזמן הזה בטלטלין סתם הרי לו נתנין לכהנים הנמצאין באותו מקום אבל אם החריס שדה בארץ ישראל סתם או שהחרימה לכהנים אינה חרם שאין שדה חרמים נוהג אא בזמן שהיובל נוהג החריס לכהנים קרקע בחוצה לארץ ואפי' בזמן הזה הרי הוא כמטלטלין בארץ ישראל ונתנת לכהנים אעפ' שההקדשות והחרמין והערכין מצות וראוי לו לאדם להנהיג עצמו בדברים או כדי לכונן יצרו ולא יהיה כילו ויקיים מה שצונו נביאים כבר את ה מהונך אעפ' אם לא הקדיש ולא העריך ולא החריס מעולם אין בכך כלום הרי התורה העירה ואמרה וכי תחול לנרוד לא יהיה בך חטא לעולם לא יקדיש אדם ולא יחריס כל נכסיו והעושה כן עובר על דעת הכתוב שהרי הוא אומ' ככל אשר לו ולא כל אשר לו כמו שבארו חכמים ואין זו חסירות אא ששות שהרי הוא מאבד כל מסונו ויצטרך לבריות ואין מרחמין עליו ובוה וכיוצא בו אמרו חכמים חסור שטה ממל מקלי עולם אא כל המפור מסונו במצות א יפוד יותר מחומש ויהיה כמו שצונו נביאי מכלל רבריו במשפט בין ברברי תורה בין ברברי עולם אפי' בקרבנות שארם חייב בהן הרי חסה תורה על המסון ואמרה שיביא כפי מסת ידו קו לרברים שלא נתחייב בהן אא מחמת נרדו שלא ינרוד אלא כראוי לו שנאמר איש כמתנת ידו כבדכת ה אהיך אשר נתן לך בריך רחמנ' דסייען

נגמר ספר חפלאה

ומנין פרקיו שלשה וארבעים פרקים

או הדרך או נדד שהוא נבנה עשרה טפחים ורחב ארבעה
או אילן שהוא מיםך על הארץ או סלע שהוא נבנה עשרה
טפחים ורחב ארבעה הרי זה מותר לסמוך המין לצד אחד
מלא והמין האחר לצד השני הואיל ואחר מכל או מבריל
ביניהן הרי הן נראין מובדלין זה מזה ברא שצריך
הרחקה או רבר המבריל בשורע בתוך שדה אבל
אם היתה שדה ורועה חטים מותר לחבירו לרועע בצירה
שעורים שנ שך לא תורע כלאים אין האיסור לא שורע
שדה כלאים שלא נאמר הארץ לא תורע כלאים
ולא עוד לא אפי זרע בתוך שדה שעורים סמוך לחטים
ומשך זרע השעורים עד שסמכו לשרה חבירו שהיא ורועה
שעורים הרי זה מותר מפני שנראו השעוריו שבתוך שדה
שהן סוף שדה חבירו היתה שדה ורועה חטים
ושרה חבירו בצירה ורועה חטים מותר לו לרועע תלם של
פשתן אחר בצד חטים שלו סמוך לשרה חבירו שהרואה
זרע שאין דרך העם לרועע תלם אחר של פשתן ולא
נתמזין זה לא לברוק שדהו אם ראויה היא לרועע פשתן אם
לא ונמצא כורע להשחתה לפיכך אסור לרועע מין אחר בין
שתי שורות או שהן סמין אחר עד שירחיק בתוך שלו
היתה שדהו ושרה חבירו שבצירה ורועען שני מיני תבואה
לא יורע ביניהן חרדל וחריע אפי תלם אחר מפני שהעם
וורעים כאלו תלם אחר אבל אם היו שתי השדות ורועען
שני מיני ירקות מותר לרועע ביניהן חרדל או חריע שמות
להקוף חרדל לכל מין חוץ מן התבואה מפני שאינן מוזיקין
איתה וכן אם היתה זווית של זרע זה נוגעת בצלע
של זרע האחר בתוך שדהו הרי זה מותר מפני שהן נראין
מובדלין זה מזה ואין צריך לימר אם היתה זווית של זרע
זה נוגעת בזווית של זרע האחר מפני שהן נראין שנגע בסוף
שדה שהוא מותר בלא הרחקה ולא הברלה כמו שבארנו

פרק רביעי

מותר לרועע שתי שורות זו בצד זו של קשואין ושתי שורות
בעין של דלועין ושתי שורות של פול המצרי ותלם בין
כל מין ומין אבל לא יורע שורה אחת של קשואין ושדה
אחת של דלועין ושורה אחת של פול המצרי אעפ שהתלם
מבריל בין כל מין ומין מפני שמינין או עלים שלהן ארוכי
ונמשך ומסתבכין ואם זרען שורה בצד שורה יתערב
הכל ונראו כנורעין בערבוביא היתה שדהו ורועה
בין מיני ירקות ובקש לרועע בתוכה שורות שורות של
דלועין עוקר מן הירק מקום שזורע בו שורה של דלועין
ומבדיל בנה ובין הירק בתלם ומניח מן הירק רוחב שנים
עשר אמה ועושה שורה שני של דלועין ומבריל בינה ובין
הירק בתלם וכן עד מקום שירצה שנמצא בין כל שתי
שורות של דלועין שנים עשרה אמה אבל פדות מיכן
אחד מפני העלין שמסתבכין העלין מיכן ומיכן בירק
שמיניהם ונראה הכל כאלו נורע בערבוביא היתה
שדה של דלעת ורועה אפי דלעת יחירי ובא לרועע בציד
תבואה מרחיק בית רובע שהרי נמשכו עליה והחזיקה
מקום גדול וכל רבר שיהיה בתוך בית הרובע שמרחיקין
מן שני המינין עולה מן הכרה כגון הקבר והסלע וכיוצא
בין התלם או אמת המים שהן עמוקים טפח ורועען
למס שלש מיני זרעים אחר על שפת התלם מיכן ואחר
מין ואחר באמצע ומותר לנטוע שני מינין בתוך
גיבא אחת ואפי קשות ודלעת והוא שיהיה מין זה נוטה
כל שפת הגומא לכאן והמי האחר נוטה לצד השני ויראו
גדלין זה מזה וכן אם נטע ארבע מינין בתוך הגומא
יהיו לארבע רוחותיה הרי זה מותר הרועה לרועע
החומר משר משר מכל מין ומין מרחיק בין כל משר ומשר
היו אבות על שתי אמות ומיצר והולך עד שלא ישאר
ביתן בסוף המשר לא כל שהוא שהרי הן נראין שלא
יגיעו בערבוביא רצה לעשות שדהו קרחת קרחת
בבית ומין לא יעשה בתוך כל בית סאה יתר על תשע
דלות כל קרחת מהן בית רובע ונמצא רחוק בין קרחת

וקרחת קרוב לעשר אמות פחות רביע שכל בית סאה נ על
נ ומה בין המשר לקרחת שהמשך ארוך והקרחת כרובע
מיני ירקות שאין דרך בני אדם לרועע מהם לא מעט מעט
כמו שבארנו כותר לרועע מהם אפי חמשה מינין בתוך
ערונה אחת שהיא ששה טפחים על ששה טפחים והוא
שזורע ארבע מינין בארבע רוחות ערונה ואחת באמצע
וירחיק בין מין ומין כמו טפח ומחצ כרי שלא יינקו זה מזה
אבל יותר על חמשה מינין לא יורע אעפ שמרחיק ביניהם
לפי שמינין הרבה בערונה כו הרי הן כנטועין בערבוביא
ברא בערונה שהיא ברחבה ואין שם זרע חוצה
לה אבל ערונה בין ערוגות אסור לרועע בה חמשה
מיני שאם יורע בכל רוח מערונה זו ובכל רוח מערונותיה
שסביבותיה יראה הכל כמעורב ואם הטה עלין שבערונה
זו לכאן ועלין שבערונה שבצירה מיכן עד שיראו מובדלי
מותר וכן אם עשה תלם בין כל ערונה וערונה מותר
ואסור לרועע חוץ לערונה בלא תלם ובלא נטייה
זאפי כנגד הקרנות של ערונה שאין בהן זרע נזירה שבא
זרע ארבעת המינין בארבע זוויות ערונה ויורע בינין
אחרים חוצה לה כנגד הזוויות ונמצא הכל כמעורב

היתה הערונה ששה על ששה והיה לה גבול טפח סביב
מותר לרועע בה אפי שמונה עשר מינין שלשה על כל גבול
וגבול וששה באמצע וירחיק בין כל מין ומין טפח ומהנה
ולא יורע ראש הלפת בתוך הגבול שמא ימלאהו יותר על
זה לא יורע ואסור לרועע בערונה מיני זרעים בענין
זה מפני שהן נראין כלאים אבל מיני ירקות הואיל ואין
דרך בני אדם לרועע בהן לא מעט מעט הרי זה מותר כמו
שבארנו גבול שהיה גבוה טפח ורועע בו מינין
הרבה כמו שבארנו ונתמעט מטפח מאחר שנזרע בו כשר
שהיה כשר מתחלתו הרועה לכלאות כל גנתו
מיני ירק רבים ולא ירחיק ביניהם עושה כל הגינה ערוגות
כרובעות אפי ששה על ששה ועושה בכל ערוגה חמשה
עיגולין ארבע בארבע רוחותיה ואחר באמצע וזרע בין
בכל עיגול וזרע ארבעה מינים אחרים בארבעה קרנות
ערונה נמצא תשע מינין בכל ערוגה והן נראין מובדלין
זה מזה ואינו מפסיד לא מה שבין העיגולין בלבד שהוא
כניחו חרב כרי שירצו העיגולין מובדלין מן הקרנות
ומובדלין זה מזה ואם רצה שלא יפסיד כלום מהם
היו העיגולין ורועים שתי זרעין בה שביניהן ערב ואם היו
זרועים ערב וזרע בה שביניהן שתי כרי שיראו מובדלין

ככל או הרברים נתבאר לך שצדקן שיש
בין שני המינין הרחקה הראויה להם כדי שלא ינקו זה מזה
אין חוששין לכראית העין כמו שבארנו ובזמן שיראו
מובדלין זה מזה אין חוששין ליניקתן אפי הן זה בצד זה
כמו שנתבאר עתה

פרק חמישי

הזרע שני מיני תבואה או שני מיני ירקות עם זרע הכרם
הרי זה לוקה שנים אחת בשום שך לא יורע כלאים
ואחת בשום לא תורע כרמך כלאים ואינו לוקה בשום
לא תורע כלאי עד שזרע בארץ ישראל הטה ושעור והדבין
במפולת יר וכן אם חפה אותן בעפר לוקה
וכן אם זרע שני מיני ירק וחרצן או זרע אחר ירק וזרע
אחר מין תבואה וחרצן במפולת יר הרי זה לוקה
ואינו חייב מן התורה לא על קנבם ולוף וכיוצ בהן זרעו
שנגמרו עם תבוא הכרם אבל שאר הזרעין אסורין מרביתה
וכן אסור מרביתהם לרועע כלאי הכרם בהוצאה
לדרך ולפיה אסרו כלאי זרעים כפני שכלאי הכרם רבירין
הם שאם נזרעו בארץ ישראל הרי הן אסורין בהנאה וכיון
שהן אסורין בהנאה בארץ אסרו לזרען בהוצאה לארץ
ואין עודרין עם הגוי בכלאים אבל עוקרין עמו כדי למעט
התפלה אין אסור בשום כלאי הכרם לא מיני תבואה
ומיני ירקות בלבד אבל שאר מיני זרעים מותר לזרען
בכרם ואין צריך לימר שאר אילנות אסורין להניח

עם החטים
או כיני קטניות זה בזה או שנתערבה תבואה בקטניות
או קטניות בתבואה אבל זרעוני גינה שנתערב אחר מהן
בתבואה או בקטניות שיעורן אחר מעשרי וארבעה ממה
שזורעין בבית סאה כאותו הכין אם נתערב בסאה של
תבואה או קטניות לא יזרע עד שימעט או יוסף על התבואה
כיצר חררל שנתערב בתבואה והרי החררל
זורעין ממנו קב בכל בית סאה אם נתערב ממנו אחר
מעשרים וארבעה מן הקב בסאה של תבואה או של קטני
חייב למעט וכן אם היה מין זה מזרעוני גינה
זורעין ממנו סאתים בכל בית סאה אם נתערב ממנו חצי
קב בכל סאה של תבואה או של קטנית ימעט לפיכך
תבואה שנתערב בה זרע פשתן אם היה שלשת רביעיים
בכל סאה הרי זה ימעט ואם לאו אינו צריך למעט לפי
שבית סאה זורעין בו שלש סאים זרע פשתן ועל רדך זה
משערין בכל הזרעים האחרים ברא בשלא נתכוון
לערב ובשלא נתכוון לזרוע השני מינין שנתערבו אבל אם
נתכוון לערב זרע בזה או לזרוע השני מינין אפילו
היתה חטה אחת בתוך כרי של שעורי אסורה לזרועה וכן
כל כיוצא בזה הזרע שדהו מין כן המינין וכשיצמח
ראה בו כלאים אם היה הכין האחר אחר מעשרי וארבעה
בשרה הרי זה ילקט עד שימעטנו מפני מראית העין שמא
יאמרו כלאים זרע בכונה בין שהיה המין האחר שצמח
תבואה וקטניות בתבואה או זרעוני גינה בתבואה בקטניות
ובזרעוני גינה ואם היה הצומח פחות מיכן אינו צריך
למעט ברא בוכן שיש מקום לחשר אבל בוכן
שהרברים מראין שאין זה מדעתו של בעל השרה אלא
מאליהן עלו אין מחייבין אותו למעט כיצר כנון
תבואה שעלו בה ספיהי אסטים ותלתן שזרעה למאכ אדם
שעלו בה מיני עשבים שוה מפסיד הוא וכן כל כיוצא בזה
ובמה יזרע שהתלתן זרועה למאכל אדם בשהיתה זרועה
ערוגות ערוגות ולה גבול סביב וכן מקום הגרנות
שעלו בה מינין הרבה אין מחייבין אותו לעקור שהרי
הדבר ידוע שאינו רוצה שיצמח צמח במקו הגרנות ואם
הסיר מקצתן אומרו עקור הכל חוץ ממין אחד שהרי גילה
דעתו שרוצה בקיום השאר אין נוטעין ירקות בתוך
סדן של שקכה וכיוצא בה הטומן אגודת לפת וצנון
וכיוצא בה תחת האילן אפי תחת הגפן אם היו מקצת
העלין כגולין אינו חושש שהרי אינו רוצה בהשרשתן ואם
אינן אגודה או שלא היו העלין כגולין חושש משום כלאים
שרה שהיתה זרועה וקצר הזרע ונשארו העיקרין
בארץ אעפ שאין מוציאין צמח לא אחר כמה שנים לא
יהיה זרע באותה שדה מין אחר עד שיעקר העיקרין
היתה שדהו זרועה חטים ונמלך לזרעה שעורים קודם
שיצמחו החטים יכתין לה עד שיפסדו החטים ויתליעו
בארץ כמו שלשה ימים אם היתה שדהו רוח ואחר כך
יהפכם במחריטה וזרע המין האחר ואינו צריך להפך את
כילה עד שלא תשאר חטה שלא נעקרה לא חורש את
השרה כדרך שחורשין אותה קודם המטר כדי שתרוה
יצמחו החטים ואחר כך נמלך לזרעה שעורים יהפך ואחר
כך יזרע ואם הוריר בהכתו לתוכה וקדסמה את הצמח
הרי זה מותר לזרוע שם מין אחר באחר בארץ
כשימיעי על הכלאי וכל אדם יוצא לגינתו ולשרהו ומנקין
אותו מן הכלאים ובחמשה עשר בו יוצאין שלוחי בר
ובסבבין לבדוק בראשונה היו עוקרין ומשליכין והיו
בעלי בתים שמחים שמנקין להן שדותיהן התקינו שיהיו
בפקודין את כל השרה שימצאו בו כלאים והוא שימצאו
בה בין אחר אחר מארבעה ועשרים אבל פחות מיכן לא
יגעו בה וחוזרין שלוחי בין דין בחולו של מועד
הפסח לראות האפיל שיצא וכלאים שהנצו אין ממתנין
להן לא יוצאין עליהן מיר ובפקודין את כל השרה אם
יש בה אחר מעטין וארבעה

פרק שלישי

יש מינין בורעים שיהיה המין האחד נפרד לצורות הרבה
מפני שינוי המקומות והעבודה שעוברין הארץ עד שיראה
כשני מינין ואעפ שאין דומין זה לזה הואיל והן מין אחד
אינן כלאים זה בזה ויש בורעים שני מינין שהן
דומין זה לזה וצורת שניהן קרובה להיות צורה אחת ואין
פי כן הואיל והן שני מינין הרי לא אסורין זה עם זה
כיצר החורת עם חורת גלים והעולשין עם עולשי שדה
והכרישין עם כרישי שדה והכסבר עם כסבר הרים
והחררל עם חררל מצרי ורלעת המצרית עם דלעת
הרמוצה אינן כלאים זה בזה וכן החטים עם הזונין
והשעורים עם שכולת שועל והכוסמין עם השפון
והפול עם הספיר והפרקדן עם השופח ופול לבן
עם השעשועית והכשות עם המלפפין והכרוב עם
התרובתור והתררין עם הלעונין אינן כלאים זה עם זה
אבל הצנון עם הנפוסין והחררל עם הלפפין
ודלעת יוגית עם דלעת מצרית או עם דלעת רמוצה אעפ
שרומים זה לזה הרי לא כלאים זה בזה וכן באילן שיש
שני מינין שרומין זה לזה בעלין או בפירות הואי והן שני
מינין הרי לא כלאים כיצר התפוח עם החווד
והפרסקין עם השקרים והשופין עם הרימין אעפ שרובין
זה לזה הרי הן כלאים זה בזה אבל האגסין עם הקדוסמלי
והפרישין עם העוזררין אינן כלאים זה בזה וכן אם
יש שם זרעים ואילנות אחרות אעפ שהן שני מינין בטבען
הואיל ועלין של זה רומין לעלין של זה או פרי של זה רומי
לפרי של זה רמיון גדול עד שיראו כשני גוונים ממין אחד
לא חששו להן לכלאים זה עם זה שאין הולכין בכלאים אא
אחר מראית העין כיצר הלפת עם הצנון אינן כלאים
זה בזה מפני שפרייהן שוין והלפת עם הנפוס אינן כלאים
זה בזה מפני שהעלין שלהן שוין אבל צנון עם הנפוס
אעפ שהעלין דומין זה לזה והפרי דומה לפרי הרי לא כלאים
הואיל ושעם פרי זה רחוק מטעם פרי זה ביותר וכן כל
כיוצא באו כמה מרחיקין בין שני מיני זרעים שהן
כלאי זה עם זה כדי שיהיו מובדלין זה מזה אבל אם נראין
שנזרעו בערבוביא הרי זה אסורין ושיעורין רבים יש
בהרחקה הזאת הכל לפי גורל השרה הנזרעת ולפי רוב
העלין ושלוח היונקות כיצר שדהו שהיתה זרועה
מין תבואה וביקש לזרוע בצירה מין תבואה אחרת בשרה
אחר מרחיק ביניהן בית רובע והוא כעשר אמות וחצי
אמה על עשר אמות וחצי אמה מרובע בין מן האמצע בין
מן הצד ואם היה ביניהן כשעור הוא אסור ואינו לוקה
עד שיהיו קרובין בתוך ששה טפחים היתה שדהו
זרועה ירק ובקש לזרוע בצרה שדה ירק אחר אפי דלעת
מרחיק בין שתי השרו ששה טפחי על ששה טפחי מרובע
בין מן הצד בין מן האמצע ופחות משיעור זה אסור ואינו
לוקה עד שיהיו קרובין בתוך טפח היתה אחת מטתי
השרות זרועה תבואה והשנייה שבצרה ירק או דלעת
מרחיק ביניהן בית רובע ברא שצריך להרחקה בשעורין
האו בין שתי שדות אבל אם היתה שדהו זרועה ירק ורצה
לזרוע בצירה שורה של ירק ממין אחר ריו לעשות בין
השרה ובין השורה תלם אחד ארכו ששה טפחים בלבד
ורחבו כעומקו היתה שדהו זרועה תבואה ורצה לזרוע בתוכה שורה של
ירק אפי שורה של דלועין שהעלין שלהן ארוכים ומסתבב
מרחיק ביניהן ששה טפחים ואם נמשכו העלין של דלעת
ונכנסו לתבואה ונסתבבו בה יעקור מן התבואה שלפני
הדלעת עד שלא יתערבו העלין ואין צריך לומר שאם זרע
שורה ממין זה ושורה ממין אחר שריו להיות ביניהן תלם
אחר כמו שיתבאר הרחיק בין שני המינין הרחקה
הראויה להן וחיה מין זה נוכח על גבי מין זה בין שנת
תבואה על התבואה או ירק על התבואה או תבואה על
הירק הכל מותר שהרי הרחיק כשיעור חוץ מדלעת יוגית
שהיא נמשכת הרבה לפיכך אם נשת יעקד כלבניה כבי
שבארטו היה בין שני המינין בור או נור או גפה

הרלה את הגפן על מקצת אפירות לא
 ירע תחת מותר האפירות ואעפ שאין עליהן לא עליו ולא
 שריגים ואם ורע הואיל ואין הורע תחת סכך הגפן הרי זה
 מותר וכן אם הרלה הגפן על מקצת ברי אילן
 שאינו עושה פירות כגון הארז והברוש אבל אם הרלה על
 מקצת אילן מאכל הרי זה מותר ברי אילן שלא נמשכו
 עליהן שריגי הגפן שאין אדם מבטל אילן מאכל ועושהו
 אפירות לגפן ואם נמשכו השריגים אחר שורע וסככו על
 הורע הרי זה מחזירם למקום אחר הורע תחת
 מותר האפירות או תחת מותר אילן שאינו עושה פירות
 ונמשכו שריגי הגפן וסככו על הורעים הרי זה אסור לקיימו
 או להחזיר השריגים אלא כיצד עושה עוקר הורע
 היום היוצאין מן העצים וחס עליהן לפוסקין ברי שלא ישחיו
 האפירות הרי זה מותר לורע תחתיהן ואם עשאן ברי
 שלא יהלכו עליהן השריגים והעלין היוצאין הרי זה אסור
 לורע תחתיהן פרח היוצא מן העצים או מן
 הרלת רואין אותו כאלו משקולת תלויה בו עד הארץ ואסור
 לורע תחתיו וכן הזותח ומורה מאילן לאילן אסור לורע
 תחתיה קשר חבל או גמי בזמורה וקשר הראש
 האחד באילן הרי זה מותר לורע תחת החבל ואם מתח
 חבל זה ברי שיהלכו עליו השריגים והעלים הרי הוא
 טאפירות ואסור לורע תחתיו

פרק שביעי

הנא לורע בצד הכרם מרחיק ממנו ארבע אמות מעיקרי
 הגפנים וזרע ואם גפן יחידית היא מרחיק ממנה ששה
 טפחים וזרע היתה שורה אחת של גפנים זו בצד
 זו אפי' הן מאה אין זה כרם אלא כגפן יחידית ומרחיק מן
 השורה ששה טפחים וזרע היו שתי שורות הרי זו
 כרם וצריך להרחיק ארבע אמות מכל צד ואחר כך זרע
 וכמה יהיה בכל שורה שלשה גפנים או יותר ברא בשהיה
 בן גפן גפן וגפן מארבע אמות עד שמונה אמות אבל אם
 היה בין שתי השורות שמונה אמות חוץ ממקום הגפנים
 ענף הרי זה כמובדלות זו מזו ואינן כרם אחר ואינו מרחיק
 אלא ששה טפחים מכל שורה וכן אם היה ביניהן
 פחות מארבע הרי זה כגפן אחת ומרחיק ששה טפחים לכל
 הן היו שלש שורות אעפ' שיש ביניהן פחות מארבע
 הרי זה כרם ורואין את האמצע כאלו אינה וכן אם היו
 שלש שורות ובין כל שורה ושורה שמונה אמות או יותר
 הרי זה זרע בין השורות לפיכך הנוטע את כרמו
 בדרך ההרחק בין כל שורה ושורה שמונה אמות מותר
 להניח זרע בתוכו ומרחיק מכל שורה ששה טפחים בלבד
 אבל אם זרע חוצה לו צריך להרחיק משורה החיצונה
 ארבע אמות כשאר הכרמים ואין דין בין השורות של זה
 הכרם וכרם שחזר באמצעו שהרי מתחלה נטען מרחיקין
 היתה בשורה זו שורה אחת של גפנים ובשורה
 הבאה שורה אחרת כנגדה קרובה לה אעפ' שמפסי ביניהן
 דין היחיד או דרך הרבים או גדר שהוא נמוך מעשרה
 טפחים הרי זה מצטרפות להיות שתיהן כרם והוא שיהיה
 ביניהן פחות משמונה נטען שורה אחת בארץ ושורה
 אחת במדרגה אם גבוהה מן הארץ עשרה טפחים אינם
 מצטרפין פחות מיכן מצטרפין הנוטע חמש גפנים
 שנים כנגד שתיים ואחת יוצאת זנב הרי זה נקרא כרם
 לכן צריך להרחיק מהן ארבע אמות לכל רוח אבל אם
 נטען שתיים כנגד שנים ואחד באמצע או שלש בשורה זו
 ושתיים כנגדן בשורה שנייה אינם כרם ואינו מרחיק מהן
 אלא ששה טפחים לכל רוח כרם שחזר אם יש בו
 חמש עשר גפנים לכל בית סאה ויהיו נטועות שתיים כנגד
 שתיים ואחת יוצאה זנב או יש בו לכיזן שלש כנגד שלש
 הרי זה נקרא כרם דל ואסור לורע בכלו כרם
 שאינו נטוע שורות שורות לא מעורבב אם יש בו לכיזן
 שתיים כנגד שלש הרי זה כרם ואם לאו אינו כרם אלא דין
 להרחיק ששה טפחים מכל גפן וגפן וזרע היו העיקרי

מכוונין והטף אינו מכוון הרי זה כרם הנוף מכוון והעיקר
 אינו מכוון אינו כרם היו דקות ואינן מכוונות העבו
 והרי הן מכוונות הרי זה כרם כיצד הוא יורע אם
 הן מכוונות מביא חוט המירה ומתח מזו לזו כרם
 שחזר באמצעו ונשאר שלם מכל סביביו אם יש בקרחת
 שבאמצעו שש עשרה אמה הרי זה מרחיק מעיקרי הגפני
 ארבע אמות לכל רוח וזרע באמצע הקרחת ואם אין בה
 שש עשרה אמה הרי זה לא יביא זרע לשם ואם הביא הוא
 והרחיק אמות לכל רוח מן הגפנים של כרם הרי זה לא
 קירש וכן מקום שנשאר פנוי בלא גפנים
 בין סוף הכרם ובין הגדר שלו והוא הנקרא מחול הכרם
 אם יש בו שנים עשרה אמה מרחיק מן הגפני ארבע אמה
 וזרע את השאר היה בו פחות משני עשר אמה לא יביא
 זרע לשם ואם הביא הוא והרחיק ארבע אמות הרי זה לא
 קירש ברא בכרם גדול אבל בקטן אין לו מחול
 לא מרחיק ארבע אמות מסוף הגפנים וזרע עד הגדר
 וכן כרם גדול שהיה בין כל שורה ושורה שמונה
 או יתר אין לו מחול היה הגדר המקיף את הכרם
 פחות מעשרה טפחים או שהיה גובהו עשרה טפחים ואין
 בו רוחב ארבעה טפחים אין לו מחול אלא כרחיק מן
 הגפנים ארבע אמות וזרע עד המחיצה אפי' היה בין הגפני
 ובין המחיצה ארבע אמות ומחצה זרע את החיצונית
 גדר שהוא גבוה עשרה טפחים וכן חריץ שהוא עומק
 עשרה טפחים ורוחב ארבע הרי זה מותר ליטע כרם בצדו
 מיכן וירקות בצידו מיכן אפי' מחיצה של קנים אם אין בין
 קנה לחבירו שלשה טפחים הרי זה מובדלת בין הכרם והירק
 בגדר גדר המכריל בין כרם וירק שנפרץ עד עמקי
 אמות הרי זה כפתח ומותר היתה פרוצה יותר מעשר
 כנגד הפרצה אסור עד שירחיק מן הגפנים כשיעור
 נפרצו בו פרצו רבות אם היה העוכר כפרוץ הרי זה כות
 כאלו אין שם פרצה היה פרוץ כרובה על העוכר לא
 זרע כנגד כל המקומות הפרוצין עד שירחיק כשיעור
 מחיצת הכרם שנפרצה אומדין לו גדר נתיאש ממנה
 ולא גדרה הרי זה קירש בית שחציו מחורה וחציו
 אינו מקורה וגפנים נטועים בצד זה מותר לורע ירקות
 בצד האחר שהרי פי התקר כאלו גדר וסתם ונעשה ביניה
 כמחיצה ואם השוה את קרונו אסור הצד קטנו
 שנפרצה במלואה לגדולה והיו הגפני בגדולה אסור לורע
 בקטנה ואם זרע הורעים אסורין והגפנים מותרין
 גפנים בקטנה מותר לורע בגדולה הואיל ויש בגדולה
 פסין מיכן ומיכן הרי היא כמובדלת מן הקטנה והן הקטן
 מובדלת מן הגדולה חריץ שהוא עובר בכרם עוכר
 עשרה ורחב ארבעה אם היה כפולש כראש הכרם ועד
 סופו הרי זה נראה כבין שני הכרמים ומותר לורע בתוכו
 ובלבד שלא יהיו הגפנים מסככין עליו כמו שבארנו ואם
 לא היה כפולש הרי הוא כנת שבאמצע הכרם שאעפ' שהוא
 עמוקה עשרה ורחבה ארבעה או יתר אסור לורע במורה
 לא אם כן היה בקרחת שש עשרה אמה שביד שני
 שני הכרמים הרי הוא ככרם שחזר באמצעו אם יש ביניה
 שש עשרה אמה מרחיק מזה ארבע אמה וכזה ארבע אמה
 וזרע את המותר ואם היה פחות מיכן לא יביא זרע לשם
 שומרה שבכרם אם גבוהה עשרה ורחבה ארבעה
 מותר לורע בראשה ירק ובלבד שלא יהיו השריגין נוגעין
 בה כדי שלא יראה ירק בתוך הכרם כלמעלה ברא
 במרובעת אבל אם היתה השומרה עגולה צריכה שיהיה
 בתוכה חלל ארבעה טפחים כדי שתהיה מופלגת מן הארץ
 וצריכה עפר על ראשה כלמעלה שלשה טפחים
 הבית שבכרם אם היה יתר משלש טפחי על שלשה טפחי
 זורעין בתוכו ירק ואם היה פחות משלשה על שלשה הרי
 הוא כסתום ואין זורעין בתוכו גפן יחידית שהיתה
 נטועה בתוך הנקע או בתוך החריץ מרחיק ממנה ששה
 טפחים לכל רוח וזרע את כל החריץ סדרך שעוש במישור
 ואם היה עמוק עשרה והיה רחב שפת החריץ ארבעה על

ירקות או תבואה בצד הגפנים או ליטע גפן בצד הירק או תבואה ואם עשה כן אעפ שאינו לוקה הרי זה קרש ונאסר שניהם בהנאה הירק או התבואה או הגפנים ושורפין את שתיהן שנפן תקרש המלאה הזרע ואפי הקש של תבואה והעצים של גפנים האו אסורין בהנאה ושורפין אותם ולא יסיק בהן תנור וכירים ולא יבשל בהם בעת שריפתן אחר הנוטע ואחר המקיים כיון שראה כלאים צמחו בכרמו והניחם הרי זה קרש ואין ארס מקרש רבר שאינו שלו לפיכך המסכך גפנו על גבי תבואתו של חבירו קרש גפנו ולא נתקרשה התבואה סכך גפן חבירו על תבואתו קרש תבואה ולא קרש גפן חבירו סכך גפן חבירו על תבואת חבירו לא קרש אחר מהן ומפני זה הזרע כרמו בשביעית לא קרש הרואה כלאים בכרם חבירו וקיימו הרי זה הרואה אסור בהנייתן ומל ארס מותרין בהן ואו קיימן בעל הכרם היה מקרש אותן לכל ארס כמו שבארנו האונס שורע כלאים בכרם חבירו אם נשתקעו הבעלים אעפ שלא נתייאשו הרי זה קרש מן התורה ואם לא נשתקעו הבעלים אעפ שתייאשו אינו בקרש לא מדברי סופרים הרוח שעקרה פארות הגפן ושלחה אותן על התבואה יגרור אותן מיר ואם אירעו אונס ולא סילקן הרי או מותרין ולא נתקדשו אנס שורע הכרם כשיצא האנס יקצור הזרע מיד ואפילו בחולו של מועד ואם לא מצא פועלין יוסיף להן ער שלי בשכרן בקשו ממנו יותר מיכן ער שלא מצא פועלים הרי זה מבקש בנחת וקוצר ואם נשתהא הזרע ער שהגיע לעונת שיקרשו הרי זה יקרש ויאסרו שניהם מאימתי תבואה או ירק מתקדשין משישרישו ענבים משיעשו כפול הלבן שנ המלאה הזרע אשר תזרע ותבואת הכרם ער שזרע זה ויהיה זה תבואה אבל תבוא שיבשה כל צורכה וענבו שבשלו כל צורכין אינן מתקדשו כרם שלא הגיעו ענביו להיו כפול הלבן אלא עדין הן בוסר וזרע בתוכו ירק או תבוא והשרישו הרי זה לא קרש ואעפ כן קונסין אותו ואוסרין הזרע אבל הבוסר מותר ואם עקר הזרע קודם שיעשו הענבי כפול הלבן הרי זה מותר בהנייה מקצתן נעשו כפול הלבן ומקצתן לא נעשו את שנעשו נתקדשו ואת שלא נעשו מותרין ענבים שנעשו כפול הלבן זרע בצירן תבואה או כיני

ירקות ולקט הזרע קודם שישריש הרי זה מותר בהנאה ואם השריש אסור גפן שיבשו העלין שנה ונפלו בגפן שתיבש בימי הקור אסור לזרוע בצידה ירק או תבואה ואם זרע לא קרש וכן הזרע בעציץ שאינו נקוב המונח בכרם לא קרש ומכין אותו מכת מרדות אבל עציץ נקוב הרי הוא כארץ היה עובר בכרם ונפלו ממנו זרעים או שיצאו מן הזבלים או עם המים או שהיה זרע או זורה בשדה לבן וסערתו הרוח לאחוריו ונפלו הזרעים בכרם וצמחו הרי זה לא נתקרש שנ אשר תזרע וזה לא זרע וחייב לעקור כשיראה ואם קיימן הרי זה קרש סערתו הרוח לפניו וראה הזרעים שנפלו לכרם הרי זה כוודע וכיצ יעשה אם צמחו העשבי יהפכם במחריש וריו ואם כצאן שנעשו אביב ינפץ אותו אביב כדי להשחיתו שהכל אסור בהנאה ואם מצאה שנעשית דגן הרי זו תשרף ואם ראה אותן וקיימן הרי או ישרפו עם הגפנים הסמוכות להן הרואה בכרם עשב שאין ררך בני ארס לזרוע אעפ שהוא רוצה בקיומו לבהמה או לרפואה הרי זה לא קרש ער שיקיים רבר שכבוהו כקיימין רוב העם באותו מקום כיצר המקיי קוצים בכרם בערב שרוצי בקוצים לגמליהם הרי זה קרש הארום והקיסוס ושושנת המלך ושאר מיני זרעי אינן כלאים בכרם הקנכס והקרנס וצמר גפן הרי הן כשאר מיני ירקו ומקרשו בכרם וכן כל מיני רשאים שעולי מאליהן בשדה הרי הן מקדשו בכרם זפול המצרי מין זרעים הוא ואינו מקרש הקנים והוודר והאשרין מיני אילן הן ואינן כלאים בכרם זה הכלל כל המוציא עלין מעיקרו הרי זה ירק וכל שאינו כווציא

עלין מעיקרו הרי זה אילן והצלה אילן לכל רבר הרואה ירק בכרם ואמר כשאגיע לו אלקטנו מותר הגיע לו ועבר מעליו ואמר כשאחזור לו אלקטנו אם שהא ער שהוסיף אחר כמאתים הרי זה קרש וכיצר כשגדון שיעור זה רואין אם נחתוך ירק זה או מין תבואה זה כן הארץ בכמה זמן ויבש הגע בעצמך שיבש ער שלא תשאיר בו לחה במאה שעה אם נשתהא בארץ משהגיע לו חצי שעה הרי הוסיף כמאתים והוסיף ואם שהה פחות מחצי שעה מותר אסור לעבור בעציץ נקוב שזרע בו ירק בתוך הכרם ואם הניחו תחת הגפן ונשתהא שם בארץ כדי להוסיף אחר כמאתים הרי זה קרש בצל שנשעו בכרם ואחר כך נעקר הכרם ואחר כך צמחו בצלים כן העיקר הנשוע אף על פי שרבו הגידוליין על עיקרו במאתי הרי אותו העיקר באיסורו שאין גידולו היתר מעלין את העיקר האסור

פרק ששי

הזרע ירק או תבוא בכרם או המקיימו ער שהוסיף במאתי הרי זה מקרש מן הגפני שסביבותיו שש עשרה אמה לכל רוח ענולות ולא מרובעו ורואין כל העיגול שרוחבו שתיים ושלישים אמה כאלו הוא כולו מלא ירק ולכל גפן שתהיה בתוך עיגול זה נתקדשה עם הירק וכל שחוף לעיגול אינם מתקדשות ברא בשתיה בין שפתי העיגול הזה ובין שורות הגפנים שחוצה לו יותר על ארבע אמות אבל אם היה ביניהם ארבע אמות מצומצמות או פחות רואין את העיגול כאו הגיע לשורה הסמוכה לו וכאן רוחב העיגול ארבעים אמה ורואין כל גפן שתפול בתוך עיגול זה של ארבעים אמה הרי היא מתקדשת ברא בורע או מקיים תוך הכרם אבל הזרע חוץ לכרם וסוף לו הרי זה מקרש שתי שורות של גפנים הסמוכות לזרע באורך כל הזרע ויותר ארבע אמות חוץ לזרע ובתקדש מן הזרע רוחב ארבע אמות באורך כל השורה של כרם ואם זרע בצד גפן יחידית אינו מקרש מן הזרע אא ששה טפחים לכל רוח ילדה פחות מטפח מתקדשת את הזרע ברא בשתיים כנגד שתיים ואחת יוצאה ונג אבל אם היה כל הכרם כן הרי זה מקרש שתי גנות זו על גבי זו התחתונה התחתונה עשויה כרם זרע את העליונה ער שהוא מגיע לאויר עשרה טפחים קרוב לכרם שאויר עשרה טפחים סמוך לכרם או לגפן יחידית אסור לזרוע בו זרעים ואם היתה העליונה עשויה כרם הרי זה זרוע את התחתונה ער שהוא מגיע למטה משלשה טפחים מעיקר הגפנים

מי שהיתה שדהו ורועה ירק או תבואה ונמלך ליטע בה גפנים הופך את הזרעו במחרישה ואחר כך נוטע ולא יטע ואחר כך יהפוך היתה נטועה גפנים ונמלך לזרוע בה זרעים משרש את הגפנים ואחר כך זרע את הזרעים ואם רצה לקוז את הגפנים ער שלא ישאר כהן אלא פחות מטפח סמוך לארץ הרי זה מותר לזרוע ואחר כך יחזור וישרש את הנשאר בארץ כן הגפנים המברך את הגפן בארץ אפי הברכה בתוך הדלעת שיבשה ונעשה כסילון או בתוך סילון של חרש ואם היה העפר על גבי שלשה טפחים או יותר הרי זה מותר לזרוע על גבה ואם היה על גבה פחות מזה אסור לזרוע על גבה וכיני לזרוע בצידה המריכה בסלע אעפ שאין עמר על גבה אלא שלש אצבעות מותר להביא זרע עליה ברא בארץ עיקר הגפן נראה אבל אם נראה צריך להרחיק ששה טפחים לכל רוח ואחר כך יזרע כמו שמרחיק כנגד גבי יחידית שלא הוברכה כמו שיתבאר המברך שתי גפנים ועיקריהם נראין אם יש ביניהן מארבע אמות עד שמונה הרי או מצטרפין לשאר גפנים העובדות וכאן ראו לא הבריקן ואם לא אינם מצטרפות חיו פחות משישה אינן מצטרפין אא מרחיק מהן ששה טפח ולכל רוח הזרע כל הזרע תחת השרינים וזוהלין היוצא מן הגפן הרי זה קרש ואעפ שחזרע לחוק מעיקר הגפן כד

ואחד מנהיג ציהן לוקין ואפי מאה שהנחנו כלאים כאחד
מלן לוקין
ובכחמה או היה כאחד כגון אדם שחורש עם השור או
מוטף עלה עם החמו וכיוצא בזה שנ בשור ובחמור יחרו
לא באדם וחמור או באדם ושור בהמת
פסולי המוקדשין אעפ שהיא גוף אחד עשאה הכתוב כשני
גופין מפני שהיתה קרש נעשית כקדש וכחול מעורבין זה
מה ומצאת בהמה זו כבהמה שמהא עם השחור המעורבין
כאחד הרי הוא אדם ואם כל בהמה שמהא אשר לא יקריבו
ממנה קרבן לה מפי השמועה למדו שאינו מדבר לא
בפסולי המוקדשין לפיכך החורש בשאר פסולי המוקדשין
או המדביע הרי זה לוקה משום כלאי ואסו זה מדברי קבל

פרק עשירי

אין אסור בכלאי כנרים אלא צמר ופשתן בלבד שנ לא
תלבש שעטנו צמר ופשתים יחרו ויש בכרכי היס כמו צמר
שגל על האבני שבים המלח תבניתו כתבנית הזהב והוא
רך ביותר וכלך שמו ואסור עם הפשתן מפני מראית העין
שהוא רומה לצמר רחלים וכן השירים והכלך אסורין מפני
רחל בת עו צמרה אין לוקין עליו מראית העין
משום כלאים אבל אסור הוא מדבריהן מפני מראית העין
כיון שנתחבר הצמר עם הפשתן צד חיבור בעולם הרי זה
כלאים מן התורה כיצד צמר ופשתים שטרפן זה עם זה
ושע אותן ועשה מהן לברין הרי אלו כלאים שטרפן
ומזה אותן כאחד וארנ בגר משוויו זה הרי זה כלאים

תפר בגר צמר בשל פשתן אפי תפרן במשי או
שפר בגר צמר בחוטי פשתן או בגר פשתים בחוטי צמר
או קשר חוטי צמר בחוטי פשתים או
גלן אפילו נתן צמר ופשתים בשק או בקופה וכרכן הרי
או כלאים ואפי קשר גדיל של צמר בגדיל של פשתן אעפ
שהרצועה באמצע וכן אם כפל בגדי
צמר ופשתן וקשרן הרי אלו כלאים שנ צמר ופשתים יחרו
מל מקום כיון שנתאחד נאסר ומנין
מל אסורין של תורה שהרי צרך הכתוב להתיר כלאים
מנינו כמו שלמדו מפי השמועה שלא נסמכה פרש כלאים
ע צמר ופשתים יחרו לפרשת ציצית אלא להתיר כלאי
מציצית והציצית חושין קשרין בלבד הן מכלל שחבר
מה שלא כמקום מצוה אסור מן התורה שאינו ממעט
במורה דבר שהוא אסור מדברי סופרים

הכלאים אין לו שיעור אפי חוט כל שהוא של צמר בכר
גדיל של פשתן או של פשתן בצמר אסור צמר רחלים
תפר נמלו וכיוצא בו שטרפן זה ביה ושווה מהן שווי אם
היה החצי מן הרחלי הרי הכל כצמר והרי הוא כלאים עם
הפשתן מפני שצורת הכל צורת צמר גמלים ואין חוששין
לניכות של צמר אעפ שנסמכו בכלל חוט הפשתן שתפרו
ס שהרי בשלו במיעוטן וכן הקנבס
והפשתן שטרפן זה ביה אם רוב מן הקנבס מותר לארוג
הטווי בהן עם חוטי צמר ואם היו מחצה למחצה
אסור העושה בגר כולו צמר גמלים או
צמר ארנבו או קנבס וארנ בו חוט של צמר מצד זה וחוט
של פשתן מצד זה הרי זה אסור משום כלאים

גר צמר שנפרס מותר לפרוץ אותו בחוטי פשתן וקושר
אל לא יתפור לובש אדם בגדי צמר ובגר פשתים וחומר
עליהם מבחיץ ובלבד שלא יטרופו את המשיחה ויקשור
בה בין כתפיו כלאי כנרים מותר לעשותם
ולסודס ואין אסור אלא ללובשן בלבד או להתכסות בהן
ש לא תלבש שעטנו ונאמר לא יעלה עליך העליה שהיא
דרך לבישה אסור אבל עלייה שאין דרך לבישה כגון אהל
שהיא כלאים מותר לישב תחתיו וכן מותר מן
התורה לישב על מצעות של כלאי שנ לא יעלה עליך אבל
היה מציעו תחתיו ומדברי סופרים אפי עשר מצעות זו
על גבי זו והתחתן שבתן כלאים אסור לישב על העליון
כאם תיסך נטא על בשור כרא מדין

כגון יריעות ושמלות אבל בקשין שאינן נכרכין כגון
כרים וכסתות מותר לישב ולהסב עליהן והוא שלא יהיה
בשרו נוגע בהם וכן הפרוכת שהיא כלאים אם היתה רכה
אסורה שמא יסמך השמש ותעלה על בשרו ואם היתה
קשה שאינה נכרכת מותרת מנעל
שהוא כלאים ואין לו עקב מותר ללובשו שעור הרגל קשה
הוא ואינו נהנה כשאר עור הגוף תופרין
כסו תופרין כדרכן ובלבד שלא יתכוונו בחם מפני החכה
ובגשמים מפני הגשמים והצנועין תופרים בארץ

וכן מוכרי כסות מוכרין כדרכן ובלבד שלא יתכוונו בחמה
שיציל להם הכלאים שעל כתיפו מן החמה ולא יתכוונו
בגשמים להתחמם בו והצנועין מפשילין במקל לאחוריהן
לא יקח אדם ביצה כשהיא בבגד כלאים שהרי הוא

נהנה בכלאים מפני החמה או מפני הצנינה וכן כל כיוצא
בזה לא ילבש אדם כלאים עדין ואפי על גבי עשרה
בגדים שאינו מהנהו כלום ואפי לגנוב את המכס ואם לבש
כן לוקה אין אסור משום כלאים לא בגדים יתן
דרך חימום כגון הכתונת והמצנפת והמכנסים והאבנט
והשמלה ובגדים שבהפין בהן את השוקים ואת הידים
וכיוצא בהם אבל צלצולי קטנים שעושין אותן היים
בבית יר שלהן לצרור בהן מעות או תבלין וסמרטוט
שמניחין עליו רשיה או כליגמא או אספלנית וכיוצא בהן
הרי אלו מותרין אעפ שבשרו נוגע בהן שאין דרך היכוס
בכך ציץ של עור או משי וכיוצא בהן שתלה בהם דושי
צמר וחוטי פשתן מדולרלין על פני הארס כרי להפריח

הזובובין אין בו משום כלאים שאין דרך חימום בכך
המנהיג בהמו ומכנים חבלים לתוך ידו מהן פשתים ומהן
צמר הרי זה מותר ואעפ שכורכן על ידו אבל אם קשרן
כולן נעשו כלאים ואסור לו לכורכן על ידו בטפחות
שמקנחין בהן את הידים וכטפחות שמספגנין בהן הכלים
והקרקעות ומטפחות כפרים אסורין משום כלאים שהרי
הידיים נוגעות בהן והן נכרכין על היר תכיר ומדככין

אותות שעושין הכובסין והגרדין בבגדים כרי שיהיה
כל אחר מכיר את שלו אם היתה אות של צמר בפשתן
או פשתן בצמר הרי זה אסור אעפ שאינו חשוב אצלו

בגר צמר שחברו עם בגד פשתן בתכיפה אדרת אינו
חיבור ואין זה כלאים קבץ שני ראשי הרוט כאדר או
שתכף שתי תכיפות הרי זה כלאים מותר לעשות כן
הכלאים תכריכין למת שאין על הכתים מצוה ולעשות
ממנו מדרעת לחמור ויושב עליה והוא שלא יהיה בשרו

נוגע בה ולא יניח מדרעת זו על כתיפו אפי להוציא עריהן
את הזבל המת והבהמ שהיו מלובשין כלאי כות לנשואן
על כתיפו בגר צמר שאבד בו חוט של פשתן או בגד
פשתן שאבד בו חוט של צמר הרי זה לא יכרכנו לגוי

שסא ימכרנו הגוי לישראל ולא יעשו מדרעת לחמור שסא
ימצא אותו אחר ויקרענו מל המדרעת וילבשנו שהרי
אין הכלאים ניכר בו וכיצד תקנת בגד זה צובעין שאין
הצב והפשתני עולו בצבע אחר וכיר הוא ניכר לו ושופטו
ואם לא ניכר הרי זה מותר שכא נשמש והלך לו שהרי
בדק ולא מצאו וכבר בארנו הלכות ביאות אסורות שכל
איסור ספיקות מדברי סופרים ולפיכך היקלו בספק זה

הלוקח כלי צמר מן הגוים צריך לבודקו יפה יפה
שסא הן תפורין בפשתן הרוואה כלאים של תורה על
חבירו אפילו היה מהלך בשוק קופץ לו וקורעו עליו מיד
ואפי היה רבו שלמדו חכמה שאין כבוד הבריות רוחה
איסור לא תעשה המפורש בתורה ולמה נרחה בהשב
אברה מפני שהוא לאו של מסון ולמה נרחה בטומאת מת
הואיל ופרש הכתוב ולאחותו כפי השמועה למדו לאחותו
אינו מטמא אבל מטמא הוא למת מצוה אבל רבר
שאיסורו מדבריה הרי הוא נרחה מפני כבוד הבריות בכל
מקום ואעפ שכתו בתור לא תסור מכל הדבר הרי לאו זה
נרחה מפני כבוד הבריות לפיכך אם היה עליו שעטנו של
דבריה אינו קרעו עליו בשוק ואיט פושטו בשוק עד שמני

ארבעה אסור לזרוע בתוכו אעפ שהחזיק ששה וכן
גפן יחידית שהית מוקפת גדר גבוהה עשרה ורחב ארבע
לא יזרע בכל המחיצה ואעפ שהחזיק ששה ואם החזיק
ששה זרוע לא קדש וכמה ירחיק לכתחילה וזרוע
ארבע אמות לכל רוח ואחר כך יזרע שאר החרוץ או שאר
המקו המוקף גדר

פרק שמיני

הגפנים שגדלו כברייתן והרי השריגין והאשכולות שלהן
מושלכין בארץ הן הנקראין כרם אבל העושה כמטה
או כמו שבכה גבוהה מעל הארץ כרי שיהיו האשכולות
והשריגים נסמכין עליה והגביה נוף הגפנים מעל הארץ
על אותה המטה והדלה אותו הרי זה נקרא ערים ואותם
הקנים וכיוצ בהן שעשה מהן כטה או שבכה והדלה עליהן
את נוף הגפן הן הנקראין אפירות ורינים אחריו יש בערו
הנוטע שורה אחת של חבש גפנים או יתר וערסן
על גבי כותל גבוה עשרה וכיוצא בו או שנטען בצד חרוץ
עמוק עשרה ורחב ארבעה הרי זה נקראין ערים וצריך
להרחיק מן הערים ארבע אמות ואחר כך יזרע כדרך
שמרחיק מן הכרם ומהיכן כוודין כעיקר הגדר שערסן
עליו כיצד הרחיק את השורה של גפנים מן הכותל
אמה ונמצא הערים מן הגפנים ולכותל כוודין מן הכותל
ארבע אמות וזרוע ונמצא בין הזרוע ובין עיקרי הגפנים
חמש אמות ואם בא לזרוע מצד הגפנים מרחיק מעיקרי
הגפנים ארבע אמות שנמצא רחוק מן הכותל חמש אמות
ועל דרך זו רנין בכל ערים אחד הבונה את הגדר
ואחר כך נטע או שנטע ואח כך עשה הגדר הואיל וערסן
הרי זה ערים נהרס הגדר או נסתם החרוץ אין כאן ערים
לא הרי כל השורה כגפנים יחידים ערים שחרב אמצעו
ונשתירו בו חמש גפני בצד הגדר מיכן וחמש גפנים בצד
הגדר האחר מכנגדן זהו הנקרא פסקי ערים אם יש ביניה
שמונה אמות ואחד מששים באמה - הרי זה כהחוק מכל
שורה ששה טפחים וזרוע והוא שלא יזרע תחת האפירות
כמו שבארנו היה ביניהן שמונה אמות בצמצום הרי
זה לא יזרע לשם ואם זרע הואיל והרחיק מכל שורה ששה
טפחים הרי זה לא קדש ואם אין שם גדר מרחיק מכל
שורה ששה טפחים וזרוע שאין כאן לא ערים ולא פסקי
ערים חזר ובנה הגדר חזר ערים לכקובו וחזרו פסקי ערי
למקובן גינה קטנה שהיא מוקפת גדר ועירם את
הגפנים סביב לה מבחוץ על כל כתליה אם יש בה מלא
בוצר וסלו מיכן ומלא בוצר וסלו מיכן הואיל והיא מוקפת
גדר וזרוען בתוכה ירקית ואם אין כשיעור הזה אין זרוען
בתיכה מפני שנראה הכל כערים אחד וירק בתוכו
גפנים שהיו זרועים בכדרנה גבוהה והערים שלהן יוצא
ומסכך על השרה אם עובר בארץ ובוצר את כולו רואין
כל המקום שתחת הערים כאלו הוא מקום עיקרי הגפנים
ואוסר ארבע אמות בשדה לכל רוח כשפת הערים ואם
אינו יכול לבצור עד שיעלה בכדרנה או בסולם אין אסור
לזרוע אלא תחת הערים בלבד
שני כתלים הסמוכין זה לזה והגפנים נטועים בזוית ביניה
והערים יוצא עם הכתלי בתוך הקרן וכלה מרחיק כעיקרי
הגפנים כשיעור וזרוע במקום הכלה שאין עליו ערים ואעפ
שהזרוע מכוזן בין שני הכתלי שביניהן הערים הואיל והרחי
כשיעור הרי זה זרוע בין הכתלים גפן שעלה העץ שלה מן
הארץ מעט ואחר כך נעקם ונמשך על הארץ וחזר ועלה
כמו ארכובה כשמורדין בין הגפן ובין הזרוע ששה
טפחים או ארבע אמות אין כוודין לא כסוף הארכובה
לא מעיקר הגפן הראשון כבר בארנו שאעפ
שמרחיק בין הזרוע ובין הגפן כשיעור צריך להזהר שלא
תסכך הגפן על הירק או יסכך הירק על הגפן זרוע
ירק או תבואה וצמחה ואחר כך סכך עליה את הגפן
הקשים מותרין והרגן ידלק היו שרשי הגפן יוצאין
לתוך הארבע אמות שבין הכרם והתבואה יעקד
היו שרשי התבואה יוצאים לתוך הארבע אמות מותר

כל ההרחקות והשיעורין האמורין בכלאי באמה בת ששה
טפחי שוחקות ולא יצמצם במדות הכלאים שאין יצמצם
לא להחמיר כל השיעורין הוא שבהחזיק בין
הגפני והתבואה או הירק אינן לא בארץ ישראל או בהריא
אבל בחוצה לארץ מותר לזרוע בצד הגפנים בתוך הכרם
לכתחלה ולא אסרו בחוצה לארץ לא לזרוע שני מיני ירק
או תבואה עם החרצן במפולת יד ואם אבד לתנוה
אבל לא יאמר לגוי גרול שיתחלף בישראל ואעפ שמותר לזרוע הירק בצד
הכרם בחוצה לארץ הרי אותו הירק הזרוע שם אסור באכילה
ואפי בחוצה לארץ והוא שיראה אותו לוקט ומוכר אבל
ספיקו מותר כמו שבארנו בהלכות מאכלות אסורות

פרק תשיעי

המרכיב זמר על נקבה שאינו מינו בין בבהמה בין בחיה
ובעופות ואפי במיני חיה שבים הרי זה לוקה כן התורה
בכל מקו בין בארץ בין בחוצה לארץ שג בהמתך לא תרבי
כלאים ואחר בהמה חיה ועוף שלו או שלחבירו ואינו לוקה
עד שיכניס בידו כמכחול בשפופרת אבל אם העלים זה על
זה בלבד או שעוררן בקול מכים אותו מכת מדרות
מותר להכניס שני מינין לסהר אחד ואם ראה אותם רובעו
זה את זה אינו זקוק להפרישן ואסור לישראל ליתן בהמתו
לגוי להרביעה לו מי שעבר והרכיב בהמתו
כלאים הרי הנולד מהם מותר בהנא ואם היה מין טהורה
עם מין טהורה מותר באכילה כמו שבארנו במאכלות
אסורות שני מיני בהמה או חיה שרומקין זה לזה
אעפ שמתעברין זה מזה ורומקין זה לזה הואי והם שני מיני
הרי הן כלאים ואסור להרכיבן כיצד הואב עם הכלב
והכלב הכופרי עם השועל והצבאים עם העוף והעלים עם
הרחלים והסוס עם הפרד והפרד עם החמור והחמור עם
העירוד אעפ שרומקין זה לזה הרי הן כלאים זה בזה מי
שיש לו מרברי וישובי כגון שור הבר עם השור והדמך עם
הסוס מותר להרכיבן זה עם זה כפני שהם מין אחד אבל
אזו עם אזו בר כלאים זה בזה כפני שהאזו ביצו מפני
ואזו בר ביצו מבחוץ מכלל שהם שני מינין והמיני כלאים
עם החיה ועם הבהמה ואין לוקין עליו כפני שהוא כפק
הילודים מן הכלאים אם היו אמותיהן מין אחד מותר
להרכיבן זה על זה ואם היו שני מינים אסור להרכיבן זה
על זה ואם הרכיב לוקה וכן אם הרכיב זה הנולד
אפי על מין אמו לוקה כיצד פרד שאבו
חמור מנת להרכיבו על פרדה שאמה חמור ואסור להרכיבו
אפי על החמור אבל פרד שאבו סוס אסור להרכיבו על
פרדה שאמו חמור וכן כל כיוצא בזה לפיכך
הרוצה להרכיב פרד על פרדה או למשוך בשני פרדות
בורק בסימני אונים וזנב וקול אם רומקין זה לזה בידוע
שאמן ממין אחד ומותרין כל העושה מלאכה בשני
מיני בהמה או חיה כאחד והיה אחד מהן מין טהורה
והשני מין טמאה הרי זה לוקה בכל מקו שנאמר לא תחרי
בשור ובחמור יחרו אחד החורש או הזרוע או המושך בהם
עגלה או אבן כאחד או הנהיגו כאחד ואפי בקול לוקה על
יחרו מכל מקום אבל המזווג פטור עד שימשך או ינהיג
ואחד שור וחמור ואחד כל שני מינין שאחד ממה ואחד
טהור בין בהמה עם בהמה כחזיר עם הכבש או חיה עם
חיה כחמו עם הפיל או חיה עם בהמה ככלב עם העז או
צבי עם החזיר וכיוצ בהם על כל א לוקה כן התורה שיהיה
בכלל בהמה היא כמו שבארנו בהלכות מאכלות אסורות
אבל מרברי סופרי שני מינין שהן כלאים בהרביעה אסור
לחרוש בהן כאחד ולמשכן ולהנהיגן ואם עשה בהן כהנא
כאחד או משך או הנהיג מכין אותו מכת מדרות ואסור
להנהיג בהם מן היבשה עם חיה שבים כגון עז עם שמש
ואם עשה פטור עגלה שהיו מושכין אותה כלאים
היושב בעגלה לוקה ואעפ שלא הנהיג ששיבתו נרמס
לבהמה שתמשך העגלה וכי אם היה יושב אחד בעגלה

הראויה לכל כרם שהיה בוצר מכנו ענבים למכור
בשוק וברעתו שיניח השאר לגת לדרך אותו אם היה
בוצר לשוק מיכן ומיכן הרי זה נותן פאה לגת כפי הנשאר
אם היה בוצר לשוק מרוח אחת בלבד הרי זה נותן
פאה מן הנשאר כפי הראוי לכל הכרם הואיל ובוצר מרוח
אחת אינו כבוצר עררי מעט מיכן ומעט מיכן שהוא פטור
וכן כל הקושף מלילות מעט מעט ומכנים לביתו
אפילו קשף כן כל שרהו פטור מן הלקט ומן השכחה ומן
הפאה הקוצר כל שרהו קודם שהוגמר ועדין לא הביאה
שליש הרי זו פטורה ואם הגיעה לשליש חייבת וכן בפירות
האילן אם נמחו שליש נמידתן חייבין המקדיש שרהו
והיא קמה ופראה והיא קמה חייבת בפאה קצרה
הגבר ואחר כך פראה פטורה שבשעת חיוב הפאה היתה
קדש שאינו חייב בפאה נכרי שקצר שרהו ואחר כך
נתגור הרי זו פטור מן הפאה ומן הלקט ומן השכחה אעפ
שאין השכחה לא בשעת העימור אין שוכרין פועלים
גוים לקצור מפני שאינן בקיאות בלקט ופאה ואם שכר
וקצרו את כולה הרי זו חייבת בפאה בעל הבית שקצר
כל שרהו ולא הניח פאה הרי זה נותן מן השבלים פאה
לעניים ואינו צריך לעשר ואם נתן להם רוב הקציר משום
פאה הרי זה פטור מן המעשרות וכן אם רש ועדין
לא זרה נותן להם הפאה קודם שיעשר אבל רש וזרה
ברחת ובמזרה ובמר מלאכתו מעשר ונותן להם מן הפירו
המעושרין שיעור הפאה הראוי לאותה שרה וכן באילנות
אין מניחין את הפאה לא בסוף השרה כרי שהיו
עניים יודעים מקום שיבא לו וכרי שתהיה ניכרת לעוברי
ולשבים ולא יחד ומפני הרמאים שלא יתכוין לקצור הכל
ואומר לא שרואים אותו קוצר סוף השרה בתחלת השרה
הנחתי ועוד שלא ישמור שעה שאין שם אדם ויניח ויתנן
לעני הקרוב לו עבר והניח הפאה בתחלת השרה
או באמצעה הרי זו פאה וצריך שיניח בסוף השרה כשיעור
הפאה הראויה למה שנשאר בשרה אחר שהפריש את
הראשונה בעל הבית שנתן פאה לעניים ואמר לו
תן לנו מצד זה ונתן להם מצד אחר זו פאה וכן בעל
השרה שהפריש פאה ואמר הרי זו פאה או שאמר הרי זו
פאה זו הרי שתיהן פאה אסור לפועלים לקצור את
כל השרה לא מניחין בסוף השרה כשיעור הפאה ואין
לעניים בה כלום עד שיפרישנה בעל הבית מרעתו
לפיכך עני שראה פאה בסוף שרה אסור ליגע בה משום
של עד שידע לו שהיא מרעת בעל הבית הפאה של
מטאוקטגניות וכיצא בהן מורעים הנקצרים וכן פאת
הכרם והאילנות ניתנת במחבור לקרקע והעניים בוזין
איתה בידם ואין קוצרין אותה במגלות ואין עוקרין אותה
בקדומות כרי שלא יבא איש את רעהו רצו העני לחלקה
בניהם הרי זו מחלקין אפי תשעים ותשעה אומרין
חלק ואחד אומר לבו לזה אחר שומעין שאמר כהלה
פאה של רלית ושל רגל שאין העניים מגיעין לבו אותה
לא בסנה גדולה בעל הבית מוריד אותה ומחלק אותה
מן העניים ואם רצו כולן לבו אותה לעצמן בוזין אפילו
תשעים ותשעה אומר לבו ואחר אומר לחלק שומעין
אחד שאמר כהלה ומחייבין בעל הבית להוריד ולחלק
ניהן בשלש עתות ביום מחלקין את הפאה לעניים
כדי לא מניחין אותה לבו בשחר ובחצי היום ובמנחה
עני שבא שלא בזמן זה אין מניחים אותו לישול כרי
היה עת קבוע לעניים שיתקבצו בו כולן לישול ולמה
קבעו לה עת אחר ביום מפני שיש שם עניות מניקות
מניקות לוכל בתחלת היום ויש שם עניים קטנים
מן נעורין בבקר ולא יגיעו לשרה עד חצי היום ויש
וקדים שאינן מגיעין עד המנחה עני שנשל
גת הפאה חרק על השאר או שנפל עליה או שפירש
דמי עליה קונסין אותו ומעבירין אותו ממנה ואפי מה
ל לקח אותו פירו ונתן לעני אחר מי שלקח
הפאה ואמר הרי זה לאיש פלני העני אם עני הוא זה

שלקט בתוך שזוכה בו לעצמו זכה בו לאיתו פלו ואם
עשי הוא לא זכה לו אלא יתננה לעני שנמצא ראשון
בעל הבית שהניח פאה לעניים או העוכרים ובה יני
אחר ונטלה זכה בה שאין אדם זוכה בלקט שכחה ופאה
וסלע של מציאה עד שיגיעו לידו

פרק שלישי

אין מניחין את הפיאה משרה על חברתה כיצד
היו לו שתי שרות לא יקצר את האחת כולה ויניח בשני
פאה הראויה לשתייהן שנ לא תכלה פאת שרך בקוצרך
שיניח בכל אחת ואחת פאה הראויה לה ואם הניח כשרה
על חברתה אינה פיאה היתה שרהו זרועה כולה
מין אחר והיה נחל בתוך השרה אעפ שאינו מושך או
אמת המים שאינו יכול לקצור מה שבשני צדדיה כאחת
והוא שתהיה מושבת וקבועה הרי זו כשתי שרות ונותן
פאה מצד זה לעצמו ומצד זה לעצמו וכן אם היה
מפסיק ררך היחיד שהוא רחב ארבע אמות או ררך הרבי
הרחב שש עשרה אמה אבל שכול היחיד והוא פחות
מארבע או שכול הרבים פחות משש עשרה אמה אם היה
קבוע בימות החמה ובימות הגשמים מפסיק ואם אינו
קבוע בימות הגשמים אינו מפסיק לא הרי הוא כשרה
אחת היה מפסיק בה שרה כורה שאינה כורה
שאינה ולא חרושה או ארץ נירה והוא שנחרשה ולא נורע
או שהפסיק בה זרע אחר כגון שהיה חטים מיכן והטים
מיכן ושעורים באמצע או שקצר באמצעה אפילו קודם
שתביא שלישי וחרש בקים שקצר הרי זו נפסקת לשתי
שרות והוא שיהיה רחב כל אחר כלא בשלשה תלמים של
פתיח והוא פחות מבית רובע ברא בשרה קטנה שהיא
חמשי אמה על שתי אמות או פחות אבל אם היתה יתירה
על זו אין הבודד או הניר כפסיקה לשנים לא אם כן היתה
בו רחב בית רובע אבל זרע אחר כל שהוא כפסיקה בה
אכלה גוביי או קרסמה נמלים באמצעה אם הרש כקום
שאכלו הרי זה מפסיק הזרע בהר שאינו כולו
שוה אם יש בו תילים תילים גבוהים וכקכות מקומות
עמוקות אעפ שאינו יכול לחרוש אותו כולו ולודעי כאחד
אלא נחרש המקום הגבוה בפני עצמו והנכוד בפני עצמו
הרי זו כשרה אחת ומני פאה אחת בסוף ההר על כל ההר
ברדניות שהן גבוהות עשרה טפחים נותן
פאה מכל אחת ואחת ואם היו ראשי שורות מעורבי נותן
מאחת על הכל היו פחות מעשרה אעפ שאין ראשי

השורות מעורבין נותן מאחת על הכל היה סלע על פני
כל השרה אם עוקר הוא את המחרישה מצד זה ונותנה
מצד זה מפסיק ואם לא אינו מפסיק הזרע שרה
שיש בה אילנות אעפ שהיא כלבנות מלבנות בין האילנו
ואין כל הזרע מעורב נותן פאה אחת לכל השרה שרבר
ידוע ששרה אחת היא ומפני מקום האילנות נחלק הזרע
ברא בשחיו האילנות כל עשרה בתוך בית
סאה אבל אם היו כל עשרה אילנות ביותר מבית סאה
הרי זה נותן פאה אחת לכל הבצלים ואעפ שהירק מבריל
ביניהן ומשיכם מלבנות מלבנות שרה
שכולה זרועה מין אחר וכיון שהתחילו בה מקומות לייבש
קצר או תלש מה שיבש מיכן ומיכ עד שגשא הלח מפורר
מלבנו מלבנות מרוחקו זו מזו אם היה ררך בני אדם שם
לזרוע מאתו המין ערוגות ערוגות כגון שבת או הרדל
הרי זה מניח פאה מכל מלבן ומלבן שהרואה אומר ערוגו
ערוגות נורעו ואם היה מין אחר שזרעין אותו שרות
כגון תבואה וקטניות נותן אחד לכל ברא כשהיה
יבש מיכן ויבש מיכן ולח באמצע אבל לח מיכן וכיכן ייב
באמצע מניח מן היבש בפני עצמו ומן הלח בפני עצמו
שרה שזרעה בצלים או פולים
או אפונים וכיצא בהן והיה ברעתו למכור מקצת לחין
בשוק מניח מקצת השרה יבש ויעשה מכנו גורן חייב
להניח פאה לזה שמכר לח בפני עצמו ולזה שקוצר אותו

לביתו ואם היה של תורה פושטו כיר הלוּבש כלאים או התכסה בו לוקה היה לבוש בכלאים כל היום כולו אינו לוקה לא אחת הוציא ראשו מן הבגד והחזירו הוציא ראשו פשט הבגד כולו הרי זה חייב על כל אחת ואחת ברא שהוא חייב אחת כל היום כשהתרו בו התראה אחת אבל אם התרו בו ואכרו לו פשוט פשוט והוא לבוש בו ושהה כרי לפשוט וללבוש אחר שהתרו בו הרי זה חייב על כל שהייה ושהייה שהתרו בו עליה ואעפ שלא פשט המלביש את חברו כלאים אם היה הלוּבש מויד הלוּבש לוקה והמלביש עובר משו ולפני עור לא תתן מכשול ואם לא ידע הלוּבש שהבגד הוא כלאי והיה המלביש מויד המלביש לוקה והלוּבש פטור כהנים שלבשו בגדי כהונה שלא בשעת עבודה אפי במקדש לוקין מפני האבנט שהוא כלאים ולא התרו בו אלא בשעת עבודה שהיא מצות עשה כציצית

הלכות מתנות עניים

יש בכללן שלש עשרה מצות שבע מצות עשה ושש מצות לא תעשה וזהו פרטן א להניח פאה ב שלא יכלה אותה ג להניח לקט ד שלא ילקט הלקט ה לעזוב עיללות הכרם ו שלא יעולל הכרם ז לעזוב פרט הכרם ח שלא ילקט פרט הכרם ט להניח שכחה י שלא ישוב לקחת השכחה יא להפריש מעשר לעניים יב ליתן צדקה כמיסת יד יג שלא יאמץ לכבו על העני וביאור מצות אלו בפרקים אלו

פרק ראשון

הקוצר את שדהו לא יקצור את כל השדה כולה לא יניח מעט קמה לעניים בכוף השדה שנ לא תכלה פאת שדך בקוצרך אחר הקוצר ואחר התולש וזה שמניח הוא הנקר פיאה וכשם שמניח בשדה כך מניח באילנות כשאוסף את פירותיהן מעט לעניים עבר וקצר את כל השדה או אסף כל פירות האילן לוקח כעט כמה שקצר או כמה שאסף ונותנו לעניים שנתניתו מצות עשה שנ לעני ולגר תעזוב איתם ואפי טחן הקבב ולשו ואפהו פת הרי זה נותן כמנו פאה לעניים אבר כל הקציר שקצר או נשרף קודם שיתן הפאה הרי זה לוקה שהרי עבר על כצות לא תעשה ואינו יכול לקיים עשה שבה שניתק לו וכן בלקט כשקוצר ובאלם לא ילקט השבלים הנפלות בשעת הקציר לא יניחם לעניים שנ ולקט קצירך לא תלקט עבר וליקטן אפי טחן ואפה נותן לעניים שנ לעני ולגר תעזוב אותם אברו או נשרפו אחר שלקטן קודם שיתן לעניים לוקה וכן בפרט שנפרט מן הענבים בשעת הביצירה וכן בעוללות שנ וכרכך לא תעולל ופרט כרכך לא תלקט לעני ולגר תעזוב אותם וכן המעכר ושכח אלוכה אחת בשדה הרי זה לא יקחנה שנ ושכחת עוכר בשדה לא תשוב לקחתו עבר ולקטו אפי טחנו ואפהו הרי זה נותנו לעניים שנ לגר ליתום ולאמנה יהיה זו כצות עשה הא לכרת שכולן מצות לא תעשה הניתק לעשה הן ואם לא קיים עשה שבהן לוקה כשם שהשכחה בעכרים כך היא בקמה אם שכח מקצת הקמה ולא קצרה הרי זו לעניים וכשם שהשכחה בתבואה וכיוצא בה כך יש שכחה לאילנות כולן שנ כי תחבו ויתך לא תפאר אחרוך והוא הדין לשאר האילנות נמצאת למד שארבע מתנות לעניים בכרם הפרט והעוללות והפיאה והשכחה והפאה ושתיים באילנות השכחה והפאה כל מתנות עניים או אין בהן טובת הנייה לבעלים לא העניים באין ונטלק אותן על כרחן של בעלים ואפילו עני שבשיראל מוציאין אותן מידו כל גר האמור במתנות עניים אינו לא גר צדק שהרי הוא אומר במעשר שני ובא הלוי והגר מה הלוי בן ברית אף הגר בן ברית ואעפכ אין מונעו עניי נזים מסתנות או לא באין בכלל עניי ישראל ותטלון

אותן מפני דרכי שלום נאמר במתנות עניים לעני ולגר תעזוב אותם כל זמן שהעניים תובעין אותן פסקו העניים לבקש ולחזור עליהם הרי הנשאר מהן מותר לכל אדם שאין גופו קרוש כתרובו ואינו חייב ליתן להן דמיון שלא נאמר בהן ונתן לעניים לא תעזוב אותם ואינו מצווה לעזוב אותן לחיה ולעופות לא לעניים והרי אין עניים מאימתי מותרין כל אדם בלקט משיכנסו המלקטים שניים וילקטו אחר מלקטים הראשונים ויצאו מאמתי מותרין כל אדם בפרט ובעוללות משהלכו העניי בכרם ויבאו הנשאר אחרי כן מותר לכל אדם מאמתי מותרין כל אדם בשכחה של זתים בארץ ישראל אם שכח אותה בראש הית הרי זה מותר בה מראש חרש כסליו שהוא זמן רביעה שנייה בשנה אפילה אבל ציבורי זתים ששכחו תחת האילן הרי זה מותר בהן משיפסקו העניים מלחור אחריהן כל זמן שיש לעני ליטול שכחת הזתים המנחות בארץ תחת האילנות נוטל ואעפ שכבר הותר כל אדם בשכחה שבראש האילן וכל זמן שיש לו ליטול שכחה שבראש האילן נוטל ומעט שערין אין לא שכחה תחתיו מתנות עניים שבשרה שאין העניי מקפידו עליהן הרי הן של העל השרה ואעפ שערין לא פסקו העניים מלחור על מתנותיהם כל מתנות העניים האו אינן נוהגות מן התורה אלא בארץ ישראל כתרומות ומעשרות הרי הכתוב אום ובקוצרם את קציר ארצכם וכי תקצור קצירך בשדך וכבר נתפרש בתלמוד שהפיאה נוהגת בחוצה לארץ מרבריהם ויראה לו שהוא הדין לשאר מתנות עניים או שכולן נוהגות בחוצה לארץ מרבריהם כמה הוא שיעור הפאה מן הזורה אין לה שיעור אפי הניח שכולת אחת יצא ירי חובתו אבל מרבריהם אין פחות מאחד מששים בין בארץ בין בחוצה לארץ ומוסיף על האחד מששו לפי גורל השרה ולפי חב העניי ולפי ברכת הזרע כיצר שרה שהיא קטנה ביותר שאם הניח ממנה אחר מששים אינו מועיל לעני הרי זה מוסף על השיעור וכן אם היו העניים מרובין מוסף ואם זרע מעט ואסף הרבה שהרי נתברך מוסף לפי הברכה וכל המוסף על הפיאה מוספין לו שבר ואין לתוספת זאת שיעור

פרק שני

כל אוכל שגידוליו מן הארץ ונשמר ולקיסתו כולו כאחה ופניניו אותו לקיום חייב בפאה שנ ובקוצרם את קציר ארצכם כל הרומה לקציר בחמש דרכים א הוא שהיב בפאה כגון התבואה והקטניות והחרובין והאגוזי והשקדי והרמונים והענבים והזיתים והתמרים בין יבשים בין רכים וכל כיוצא באו אבל אסטם ופואה וכיוצא בהן פטורין מפני שאין אוכל וכן כמהין ופטירות פטורין מפני שאין גידוליהן מן הארץ כשאר פירות הארץ וכן ההפקד פטור שאין לו מי שישמרו שהרי הוא מופקד לכל וכן התאנים פטורין מפני שאין לקיסתן כאחת לא יש באילן זה מה שנשמר היום ויש בו מה שגם לאחר כמה ימים וכן ירק פטור שאין מכניסין אותו לקיום השומים והבצלים חייבין בפאה שהרי מייבשין איתן ומכניסין אותן לקיום וכן האמהות של בצלים שסניחין אותן בארץ ליקח בהן הזרע חייבות בפאה וכן כל כיוצא בהן קרקע כל שהיא חייבת בפאה ואפי היתה שוותפין שנ קציר ארצכם אפילו של רבים שרה שקצרה נזים לעצמן או שקצרה ליסטים או קרסמוה נכלים או שברתה הרוח או בהמה הרי זו פטורה מן הפאה שהיב הפאה בקמה קצר חציה וקצרו הליסטים חציה ששאר הרי זו פטורה שהחייב בחצי שקצרו הליסטים אבל אם קצרו הליסטים חציה וחור הוא וקצר השאר נותן פיאה בשעור מה שקצר קצר חציה ומכר חציה הלוקח נותן פאה קצר חציה והקריש חציה הפורה מיד הגביר נותן פאה לכל קצר חציה והקרישו מניח מן הנשאר פאה

ולכשיפנה ממקום שהוא גמר מלאכה לגורן אין לו שכחה ואם פינה העמרים למקום שאינו גמר מלאכה ושכח אינו שכחה וכיפשה ממקום שהוא גמר מלאכה לגורן יש לו שכחה אי זהו מקום שהוא גמר מלאכה זה מקום שרעתו לקבץ כל העומדין שם ולרוש אותן שם או להוליכ שם למקום גרוש שהוא הגורן ומקום שאינו גמר מלאכה הוא המקום שמקבצין בו העומדים ברי לעשות כהן אומן גדולות כדי להוליכן למקום אחר שתי כריכות המוברלות זו מזו שכחה ושלוש אינן שכחה שני עומדים המוברלין זה מזה שכחה ושלוש אינן שכחה שני ציבורי זתים וחרובין המוברלין זה מזה שכחה ושלוש אינן שכחה שני הוצני פשתן שכחה ושלוש אינן שכחה שתי גפנות וכן בשאר האילנות שנים המוברלין זה מזה שכחה ושלוש אינן שכחה שנ לעני ולגר תעוב אותם אפי היו שנים אחר לעני ואחר לגר

היו כל העמרים של קב קב ואחר של ארבעת קבין ושכחו הרי זה שכחה יתר על הארבעה אינו שכחה וכן אם היו של שני שני קבין ואחר יתר על שבת קבין אינו שכחה העובר שיש בו סאתים ושכחו אינו שכחה שנ ושכחת עומר בשד ולא גרוש אעפ שכולן סאתים שכח שני עמרים אעפ שיש ביניהן סאתים הרי או שכחה וכן יראה לי שהן שכחה אפי היה בשניהן יתר כסאתים קמה שיש בה סאתים ושכחה אינה שכחה אין בה סאתים רואין את השיבולות הרקות כלא הן בריאות וארוכות ואת השרופות כלא הן מלאות ואם היתה ראויה להיות קמה אחת אומדין זה לעשות סאתים ושכחה אינה שכחה שכח סאה תבואה עקורה וסאה שאינה עקורה אינן מצטרפים ושניהם שכחה וכן בשום ובבצלים ובצירות האילן אם שכח בקצתן בקרקע ובקצתן תלוש ובשניהן סאתים אינן מצטרפין לא שניהם שכחה השוכח עומר בצד הקכה שאינה שכחה אינה שכחה שנ כי תקצור ושכחת עומר שסביבותיו קציר שכחה אבל עובר שסביבותיו קמה אינה שכחה וכן אם שכח קמה בצד קמה שאינה שכחה קלח אחר הרי זו מצלת את השכחה ויהיה מותר לקחתה אבל אם שכח עומר או קמה בצד עומר שאינו שכוח אפי היה בו סאתו אינו מציל אותם והרי השכוח לעניים אין קמת חבירו מצלת על עומר שלו ואין קמת שעורים מצלת על עומר חטים עד שתהיה הקכה ממין העומר השוכח אילן בין האילנות אפי היה בו כמה סאין פירות או ששכח שני אילנות הרי

הן שכחה שלשה אינו שכחה ברא באילן שאינו ידוע ומפורסם במקו כגון שהיה עומר בצת הגת או בצד הפרצ או במעטן כגון שהיה עושה זתים הרבה או בשכו כגון שהיה לו שם ידוע כגון זית הנטועה בין הזתי שהוא נופף שמן הרבה או היטפכני או הכשני אבל אם היה בו אחר משלש דברים או אינו שכחה שנ ושכחת עומר בשדה עומר שאתה שוכחו לעולם ואין אתה יודע בו לא אם תשוב ותראהו יצא זו שאתה זוכרו לאחר זמן ואעפ שלא תפגע בו מפני שהוא ידוע ומפורסם היה מסויים ברעתו הרי זה כמפורסם וידוע היה עומר בצד הרקל הרקל מסוימו היו שניהן זית נטופה זה מסויים את זה היתה כל שדהו זית נטופה ושכח אחת מהן או שתיים יש לו שכחה ברא שלא התחיל באילן זה המפורסם אבל אם התחיל בו ושכח מקצתו הרי זה שכחה ואעפ שהוא מפורסם והוא שיהיה הנשאר בו פחות מסאתו אבל סאתו אינו שכחה לא אם כן שכח כל האילן כמו שבארנו זית העומר באמצע השורות לברו ושלוש שורות של זתים מקיפין אותו משלש רוחותיו אינן שאין בכל שורה מהן לא שני זתי שכח את האמצעי אינו שכחה שהרי השורות הסתידוה ולמה אמרו זית בלבר מפני שהיה חשוב בארץ ישראל באותו הזמן אי זהו שכחה בערים כל שאינו יסל לפשוט את ידו ולישלה ובכסם משיעבו מן הגפן זמן הצפנים וישכח אותה ברלית

המקריש כרמו ער שלא נודעו שכן עושין רביע העוללות אין העוללות לעניים ואם משנודעו העוללות העוללות לעניים ויתנו שכר גדולים להקדש הוומר את הגפן אחר שנודעו העוללות הרי זה וומר כרמו וכשם שכורת האשכולות כך כורת העוללות גוי שמכר כרמו לוישראל לבצור חייב בעוללות ישראל וגוי שהיו שותפי בכסם חלקו של ישראל חייב ושל גוי פטור בן לוי שנתנו לו מעשר שבל ומצא בו עוללות נותנן לעני ואם נקצת עם האשכול יש לו לעשות תרומת מעשר על מקום אחר מי שהיו לו חמץ גפנים ובצרים לתוך ביתו אם לאוכלן ענבים פטור מן הפרט זמן השכחה זמן הרביעי וחייב בעוללות ואם בצרן לעשות יין חייב בכל אלא אם כן שויר מקצתן

פרק חמישי

העומר ששכחוהו פועלים ולא שכחו בעל הבית שכחו בעל השרה ולא שכחוהו פועלים שכחוהו או ואו והיו שם אחרו עברין ורואין אותם בעת ששכחוהו אינה שכחה עד שישכחוהו כל אדם ואפילו עומר השמן אם נשכח הרי זה שכחה היה בעל השרה בעיר ואמר שהפועלים שכחוהו עומר שבכחו פלו שכחוהו הרי זה שכחה ואם היה בשדה ואם כן ושכחוהו אינו שכחה שהשכוח מעיקרו בשדה הוא השכחה אבל בעיר אפי זכור ולכסוף שכוח הרי זו שכחה שנ ושכחת עומר בשדה לא בעיר עמרו העניי בפניו או חפזו בקש והוא זוכר את הקש או שהחוי בו להוליכו לעיר והניחו בשדה ושכחו אינה שכחה עמרו עומר להוליכו לעיר והניחו על גבי חבירו ושכח את שותפו אם זכר העליון קודם שיפגע בו אין התחתון שכחה וכן לאו התחתון שכחה עמו עמרו ברוח חוקה לתוך שדה חבירו ושכח שם עומ אינו שכחה שנ קצירך בשדך אבל פורה עברים בתוך שדהו ושכח הרי זו שכחה

הנוטל עומר ראשון ושני ושלישי ושכח הרביעי אם זה שם שני אין הרביעי שכחה עד שיטול החמישי ואם זה החמישי בלבד משישהא כרי לישו החמישי הרי הרביעי שני עמרים מעורבבין ושכח אחר מהן אינה שכחה עד שיטול את כל סביבותיו הלוח והשום והבצלים וישא בהם אעפ שהן טמונין בארץ יש להן שכחה עומר בליל ושכח קמה או שעמר בלילה ושכח עומר וכן עומר ששכח יש להן שכחה ואם היה הסומא או הקוצר שכחה מתכוין לישול את הגם אין לו שכחה וכל האומר ידוע קוצר על מנת מה שאני שוכח אני אטול יש לו שכח כל המתנה על מה שכתו בתורה תנאו בטל תבואה שקצרה עד שלא נגמרה להאכילה לבהכה וכן אם קצרה אגרות קשנות ולא עשאה עמרים וכן השומים והבצלים שנתשן אגרות קשנות להמסר לשוק ולא עשאן עמרים העמיד כהן גורן אין להם שכחה הקוצר התחיל לקצור ושכח לפניו ולאחריו של אחריו שכחה לפניו אינו שכחה שנאמר לא תשוב לקחתו אינו שכחה עד שיעבר ממנו ויניחנו לאחריו

השם שהתחילו לקצור מאמצע השרה זה פניו לצפון זה זהו לדרום ושכחו לפניו ולאחריהן שלפניהם שכחה לפני שכל אחר מהן זה שלפניו הוא לאחריו של חבירו העומר ששכחוהו לאחריהן במקום שהתחילו ממנו אינו שכחה מפני שהוא מעורב עם השורו שמן המורה למערב וכן מוכיחין עליו שאינו שכוח וכן השורות של כרים שפינו אותן לגורן והתחילו שנים מאמצע שורה שכחו עומר באמצע בין אחוריהן אינו שכחה מפני שהוא אמצע השורה שמן מערב למורה שערין לא התחילו בה ויא מוכחת עליו שאינו שכח הקוצר ואלם אמות אמות ופינה האמות והן הנקראין עומרים במקום זה במקום אחר וממקום השני למקו השלישי וממקו השלישי לתוך ושכח העומר בשעה שפנה ממקום למקום אם פינה עמרים למקום שהוא גמר מלאכה ושכחה יש לו שכחה

יבש בפני עצמו שרהו בין אחר אעפ שהוא עושהו שתי גורנות כניח פאה
 אחר ורעה שני מינין אעפ שהוא עושה אותה גורן אחת
 נותן פאה למין זה בפני עצמו ופאה למין זה בפני עצמו
 ורע שני גהנים ממין אחר כגון שזרעה שני
 מיני חטים או שני מיני שעורים אם עשאן גורן אחר נותן
 פאה אחר שני גורנות נותן שתי פאות ודבר זה הלכה
 למשה מסיני האחיז שחלקו נותנין שתי פאות
 חורו ונשתתפו נותנין פאה אחת השותפין שקצרו
 חצי השרה ואחר כך חלקו זה שלקח הקציר אינו מפריש
 כלום וזה שלקח הקמה מפריש על החצי שלקח בלבד
 חורו ונשתתפו וקצרו החצי האחר בשותפו כל אחר מהן
 מפרי מחלקו שבקמה על חלק חבירו שבקמה אבל לא על
 חצי שנקצר שרה שהגיע חציה על שליש וחציה לא הגיע
 והתחיל וקצר בחצי שהגיע חציו ואכל הביאה כולה שליש
 ואחר כך גמר החצי הראשון שהגיע בתחלה מפריש מן
 הראשון על האמצעיים ומן האמצעיים על הראשון ועל
 האחרון המוכר מקומות מקומות משרהו לאנשים
 הרבה אם מכר כל השרה כל אחר ואחר נותן פאה אחת
 מחלקו שלקח ואם התחיל בעל השרה לקצור ומכר מקצת
 ושיר מקצת בעל השרה נותן פאה הראויה לכל שכיון
 שהתחיל לקצור נתחייב בכל ואם מכר תחלה מפרי הלוקח
 על מה שלקח ובעל השרה על מה ששייר שרה
 אילן אין כפסיק בה לא גרר גבוה המבריל בין האילנות
 אבל אם היה הגרר מבריל מלמשה והברים והפאורות
 בעורבין מלמעל ונוגעין בגרר על גבו הרי זה כשרה אחת
 ונותן פאה לכל שנים שלקחו אילן אחר נותנים
 ממנו פאה אחת לקח זה צפוננו וזה דרובו זה נותן פאה
 לעצמו וזה נותן פאה לעצמו החרובין כל שארם
 עומד בצד זה חרוב אחר ורואין זה את זה הרי זה כשרה
 אחת ופאה אחת לכולן היו שני הצדדין רואין את
 האמצעיים ואין הצדדין רואין זה את זה כפריש מצד
 אחר מן הראשונים על האמצעיים ומן האמצעיים על
 הראשונים אבל לא יפריש מצד זה על הצד האחר
 הזתים כל שיש ברוח אחת מרוחות העיר כגון זתים שיש
 במערב העיר כולן או במזרח הרי זה כשרה אחת ופאה
 אחת לכולן הבודד את מקצת כרמו מיכן ומיכן כרי
 להקל בעל הגפן עד שיבצאו שאר האשכולו הווה ויוסיפו
 הוא הנקרא כירל וכבר בארנו שהבוצר מרוח
 אחת אינו כירל ולפיכך נותן מן הנשאר פאה הראויה לכל
 ואינן שבצר לשיק אבל אם הירל למכור בשוק אינו
 נותן פאה לזה שהירל הרל להביא ביתו נותן מן הנשאר
 שהניח לדרוך פאה אחת הראויה לכל

פרק רביעי

אי זהו לקט זה הנופל כתוך המגל בשעת קצירה או הנופל
 מתוך ידו כשמקבץ השבלים ויקצור והוא שיהיה הנופל
 שיבולת אחת או שתיים אבל אם נפלו שלש כאחד הרי
 שלשתן לבעל השרה והנופל מאחר המגל או מאחר היר
 אפי שבולת אחת אינה לקט היה קוצר ביד בלא
 כגל הנופל מתוך ידו אינו לקט אבל התולש רבדי התולשו
 איתם הנופל מתחת ידו לקט היה קוצר או תולש
 רבד שדרכו להתלש ואחר שקצר מלא זרועו או תלש מלא
 קומצו הכהו קומ ונפל מידו על הרי זה של בעל הבית
 היה קוצר ונשארה שיבולת אחת שלא נקצרה ונקצר
 כל שסביבותי אם היה ראשה מגיע לקמה שבצירה ויכולה
 להקצר עם הקמה הרי היא של בעל השרה ואם לאו הרי
 היא של עניים היו שתי שיבולות זו בצד זו הפנימי
 יכול להקצר עם קמה והחיצונה יכולה להקצר עם הפנימי
 ואינה יכולה להקצר עם הקמה הפנימית ניצלת ומצלת את
 החיצונה שהרי היא כנופלת מתוך המגל ואעפ שערין לא
 נקצרה והשבליים שבקש הרי זה של בעל השרה
 הרוח שפיר את העומרים ונתערב קציר של בעל

השרה עם הלקט אומדין את השרה כמה לקט היא ראויה
 לעשות ונותן לעניים מפני שזה אונס וככה הוא שיעור זה
 ארבעת קבין תבואה לכל בית כור
 לקט שנפל לארץ ולא לקטוהו עניים ובה בעל השרה
 והגריש את הקציר שלו על הארץ כיצר הוא עושה מפנה
 הגריש שלו כולו למקום אחר וכל השבלים הננועו בארץ
 כולן לעניי מפני שאין אנו יודעין אי זו היא מהם שהיתה
 לקט וספק מתנות עניים לעניים שנ תעוב הנח לפניהן
 משלך ולמה אין אומדין אותה וליתן לעניים בה
 שראויה לעשות לקט מפני שעבר והגרו על הלקט קנסוהו
 ואפי היה שוגג ואפי היה הלקט שעורים והגריש עליו
 חטים ואפי קרא לעניים ולא באו ואפילו קרא לעניים ולא
 באו ואפי הגרישוהו אחרי שלא מדעתו כל הנוגעו בארץ
 הרי הן לעניים הצריך לרביץ את שרה קודם
 שילקטו העניים לקט שבה אם הזיקו מרובה על הפסד
 הלקט מותר לרביץ ואם הפסד הלקט מרובה על הפסד
 אסור לרביץ ואם קבץ את כל הלקט והניחו על הגר
 עד שיבא העני וישלנו הרי זה מרת חסירות זרעים
 הנמצאים בחורי הנמלים אם היו החורי בתוך הקמה הרי
 הוא של בעל השרה שאין לעניים מתנה בתוך הקמה ואם
 היו במקו שנקצר הרי זה של עניי שמא מן הלקט גררוהו
 ואעפ שנמצא שחור אין אומדין הרי זה משנה שעברה
 שספק הלקט לקט שיבולת של לקט שנתערבה
 בגריש הרי זה מפריש שתי שיבולות ואומר על אחת מהן
 אם הלקט היא זו הרי היא לעניים ואם אינה לקט הרי
 המעשרו שהיא חייבת בהן שיבולת זו קבועים בשיבולת
 שנייה וחוזר ומתנה כן על שיבולת שניי ונותן אחת מהם
 לעני והאחרת תהיה מעשר לא ישכור אדם את הפועל
 על מנת שילקט בנו אחריו אבל האריסין והגרבור ניתני
 לחבירו לקצור וילקט בנו אחריו ויש לפועל להביא
 אשתו ובניו ללקט אחריו ואפי שכרו ליטול חצי הקציר או
 שלישו או רביעו בשכרו מי שאינו מניח את העניים
 ללקט או שהוא מניח אחר וכונן אחר או שוסייע את אח
 מהן על חבירו הרי זה גזול את העניים ואסור לאדם
 להרביץ ארי וכיוצא בו בתוך שדהו כרי שיראו העניים
 ויברחו היו שם עניים שאינן ראוין ליטול לקט אם
 יכול בעל הבית למחות בידן ממהה ואם לאו מניחן מפני
 דרכי שלום המפקיר את הלקט עם נפילת חבו אינו
 הפקר כאחר שנשר רובו אין לו בו רשות אי זהו פרט
 זה גרר אחר או שני גרגרים הנפרטי מן האשכול בשעת
 הבצירה נפלו שלשה גרגרים בבת אחת אינו פרט הרי
 בוצר וכתת את האשכול והוסבך בעליו ונפל לארץ ונפרט
 אינו פרט היה בוצר ומשליך לארץ כשמפנה
 האשכולות אפילו חצי אשכול הנמצא שם הרי הוא פרט
 והמניח את הכלכלה תחת הגפן בשעת שהוא בוצר הרי
 זה גזול את העניים
 אי זו היא עוללת זה אשכול הקטן שאינו מעובה כשיבולת
 שאין לו כתף ואין ענביו נוטפות זו על זו לא מפוזרות יש
 לה כתף ואין לה כתף הרי היא של בעל הכרם ואם ספק
 לעניים אי זו היא כתף פסיגין המחוברות בשרה
 זו על גב זו נשף ענבים המחוברות בשרה
 ויורדת והוא שיהיו כל הענבים שבעוללות נוגעין בפס
 ידו ולמה נקרא שמו עולל מפני שהוא לשאר
 האשכולות כעולל לאיש ואין בעל הבית חייב לבצור
 העוללות וליתנן לעניים לא הן בוצרין אותן לעצבן
 וגרר יחירי הרי היא עוללת זמורה שהיה בה אשכול
 ובארכובה של זמורה עוללת אם נקצרת עם האשכול הרי
 היא של בעל הכרם ואם לאו הרי היא לעניים כרם
 שכולו עוללות הרי הוא לעניים שנ זמרם לא תעולל אפי
 כולו עוללות ואין הפרט והעוללות נוגעין לא בכרם
 בלבד אין העניים זוכין ליקח פרט עוללות עד
 שתחיל בעל הכרם לבצור כרמו שנ וכי תבצור כרמך לא
 תעולל וכסה יבצור ויהיו זוכין בהן שלשה אשכולות

עצמו ועינו צרה בממונו שלא יאכל ממנו ולא ישתה אין
משחיתין בו מי שאינו רוצה ליתן צדקה או שיתן מעט
ממה שראוי לו בית דין כופין אותו ומכין אותו מכת
סדרות עד שיתן מה שאמרוהו ליתן ויורדין לנכסיו בפניו
ולוקחין ממנו מה שראוי לו ליתן ומשכנין על הצדקה
ואפילו בערבי שבתות אדם שוע שהוא
נותן צדקה יותר מן הראוי לו או שמיצר לעצמו נותן
לנבאים כדי שלא יתביש אסור לתובעו ולגבו ממנו צדקה
ונבאי שמכלימו ושואל ממנו עתיד להפרע ממנו שג
ופקדתי על כל לוחציו אין פוסקין צדקה
על יתומין ואפי' לפדיו שבויים ואעפ' שיש להן ממון הרבה
ואם פסק הדין עליהן כדי לשום להן שם מותר
גבאי צדקה לוקחין מן הנשים ומן העבדים ומן התינוקות
רבי מועט אבל לא רבר מרובה שחוקת המרובה גנב או
גול משל אחרים וכמה הוא מועט שלהן הכל לפי עושר
הבעלים ועניותן עני שהוא קרובו קודם לכל
אדם עניי ביתו קודמין לעניי עירו עניי עירו
קודמין לעניי עיר אחרת שנ לאחיד לענייך ולאבינו בארץ
מי שהלך בסחורה ופסקו עליו אנשי העיר
שהלך שם צדקה הרי זה נותן לעניי אותה העיר ואם היו
רבים ופסקו עליהן צדקה נותנין וכשבאין מביאין אותה
עמהן ומפרנסין בה עניי עירם ואם יש שם חבר עיר
ותנו לחבר עיר והוא מחלקה כמו שיראה לו האומר
תנו מאתים דינר לבית הכנסת או תנו ספר תורה לבית
הכנסת יתנו לבית הכנסת שהוא רגיל בו ואם היה רגיל
בשנים יתנו לשניהן האומר תנו מאתים דינרין לעניים
ותנו לעניי אותה העיר

פרק שמיני

הצדקה הרי היא בכלל הנדרים לפיכך האומר הרי עלי
סלע לצדקה או הרי הסלע זו צדקה חייב ליתנה לעניים
מיר ואם איחר חייב בכל תאחר שהרי בידו ליתן מיר
ועניים מצויין הן אין שם עניים מפריש ומניח עד
שימצא עניים ואם התנה שלא יתן עד שלא ימצא עני
אינו צריך להפריש וכן אם התנה בשעה שנדר
בצדקה או בהתרב אותה שיהיו הגבאין רשאים לשנותה
ולצורפה כוהב הרי או מותרין המתנים בצדקה
חייב כשאר הנדרים כיצד אמר הרי סלע זו כזו הרי זו
צדקה המפריש סלע ואמר הרי זו צדקה ולקח סלע שנייה
זו הרי שנייה צדקה ואעפ' שלא פירש הנדר צדקה
ולא ידע כמה נדר יתן עד שיאמר לא לכך נתכוונתי
אחר האומר סלע זו צדקה או האומר הרי עלי סלע לצדקה
והפרישו אם רצה לשנותו באחר מותר ואם משהגיע
ליר הגבוי אסור לשנותו ואם רצו הגבאין לצרף המעות
ולעשות דינרין אינן רשאים אלא אם אין שם עניים לחלק
מצדפי' לאחרים אבל לא לעצמן היו לעניים הנאה
בעיניו המעות ביד הגבאי כדי לעשות לאחרים ליתן הרי
איתו הגבאי מותר ללות אותם המעות של עניים ופרע
שהצדקה אינה כהקדש שאסור ליהנות בו
מי שהתרב מנורה או נר לבית הכנסת אסור לשנותה
ואם לרבר מצוה מותר לשנותה אעפ' שלא נשתקע שם
בעליה מעליה לא אומר זו המנורה או נר של פלו ואם
נשתקע שם הבעלים מעליה מותר לשנותה אפי' לדבר
הרשות ברא בשניה המתנרב ישראל אבל
אם היה נוי אסור לשנותה אפי' לרבר מצוה עד שישתקע
שם בעליה מעליה שמא יאמר הגוי הקדשתי רבר לבית
הכנסת של יהודים ומכרוהו לעצמן גוי שהתרב
לסרק הבית אין מקבלין ממנו תחלה ואם לקחו ממנו אין
מחזירין לו ואם היה הרבר מסויים כגון קורה או אבן
מחזירין לו כדי שלא יהא להן רבר מסויים במקדש שנאמ'
לא לכם ולנו אבל לבית הכנסת מקבלין מהן לכתחלה
היא שיאמ' כדעת ישראל הפרשתי ואם לא אמ' טעון גניוח
מסא לבו לשמים ואין מקבלים מהם לחומת ירושלים ולא

לאמת המים שבה שג ולכס אין חלק וזכרון בירושלים
אסור לישראל לישל צדקה מן הגוים בפרהסיא ואם אינו
יכול לחיות בצדקה של ישראל ואינו יכול לישלח מן הגוים
בצנעה הרי זה מותר זמלך או שר מן הגוים ששלח ממון
לישראל לצדקה אין מחזירין אותו לו משום שלום מלכות
לא נוטלין ממנו וינתן לעניי גוים בסתר כדי שלא ישמע
המלך פדיון שבויים קודם לפרנסת עניים ולכסותן
ואין לך מצוה גדולה כפדיון שבויים שהשבוי הרי הוא
בכלל הרעבים והצמאים והערומים ועומר בסכנת נפשות
והמעלים עינו מפדיונו הרי זה עובר על לא תאכז את
לבבך ולא תקפוץ את ירך ועל לא תעמוד על דם רעך ולא
לא ידרנו בפרך לעיניך ובטל מצות פתח תפוח
את ירך לו ומצות וחי אחיד עבך ואהבת
לרעך כמוך והצל לקוחים למות והרבה דברים כאילו
ואין לך מצוה רבה כפדיון שבויים אנשי העיר
שגבו מעות לבנין בית הכנסת ובא להן רבר מצוה מציאי
בו המעות קנו אבנים וקורות לא ימכרום לרבר מצוה
לא לפדיון שבויים אעפ' שהביאו את האבנים ונדרו ואת
הקורות ופסלום והתקינו הכל לבנין מוכרין הכל לפדיון
שבויים בלבד אבל אם בנו יגמרו ולא ימכרו בית
הכנסת לא יגבו לפדיון מן הציבור אין פורין את
השבויים ביתר על דמיהן כפני תיקון היעולם שלא יהיו
האויבי רודפין אחריהן לשבותם ואין מבריהן את השבוי
מפני תיקון העולם שלא יהיו האויבים מכבידין עליהן את
העול ומרביזן בשמירתן מי שכבר עצמו ובניו לגוים
או שלוח מהן ושבו אותן או אסרוהו בהלואתן פעם ראשונה
ושנייה מצוה לפדותן שלישיית אין פודין אותן אבל
פודין את הבנים לאהר מיתת אביהן ואם בקטוהו להורגו
פודין אותו מירן אפי' אחר כמה פעמים עבר שנישבה
הואיל וטבל לשם עבדות וקבל עליו מצות פודין אותו
כישראל שנישבה ושבו עצמתו אפי' לכצוה אחת כגון
שהיה אוכל נבילה לרבעים וכיוצא בו אסור לפדותו
האשה קודמת לאיש להאכיל ולכסות ולהוצי' כבית השבוי
כפני שהאיש דרכו לחזר לא האשה ובושתה כרובה
ואם היו שניהם בשביה ונתבעו שניהן לרבר יבירה האיש
קודם לפדות לפי שאין דרכו לכך יתום ויתומה שבאו
להשיא אותן משיאין האשה קודם לאיש כפני שהבושתה
של אשה כרובה ולא יפחתו לה כשקל ששה דינרין ורביעי
דינר של כסף טהור ואם יש בכיס של צדקה נותנין לה
לפי כבודתה הנו לפענו עניים הרבה או שבויים הרבה
ואין בכיס כדי לפרנס או כדי לככות או כדי לפדות את
כולן מקדימין את הבחן ללוי ולוי לישראל וישראל לחלל וחלל
לשתוקי ושתוקי לאסופי ואסופי לכבוד וכבוד ליתום ויתום
לגר שהנתין גרל עכנו בקדושה וגר קודם לעבר משהדרר
לפי שהיה בכלל ארור ברא בשבוי שניהן שוין בחכמה אבל
אם היה כהן גדול עם הארץ וכבוד תלמיד חכם תח קודם
וכל הגרו בחכמה קודם את הבירי ואם היה אהר כהן רבו
או אביו אעפ' שיש שם גדול מהן בחכמה רבו או אביו
שהוא תלמיד חכם קודם לזה שהוא גדול מהן בחכמה

פרק תשיעי

כל עיר שיש בה ישראל חייבין להעמיד בהם גבאי צדקה
אנשים ידועים ונאמנים שיהיו מחזירין על העם מערב
שבת לערב שבת לוקחין מכל אחר ואחר מה שהוא ראוי
ליתן ורבר הקצוב עליו והן מחלקין המעות כערב שבת
לערב שבת ונותנין לכל עני ועני מוונות המספיקין לשבע
ימים וזו היא הנקרא קופה וכן מעמידין גבאין
שלווקחין בכל יום ויום מכל חצר וחצר פת ומיני כאכל יא
פירו או מעות ממי שמתנרב לפי שעה ומחלקין את הגבוי
לערב בין העניים ונותנין לכל עני ממנו פרנסת יוכו והו
הנקרא תמחוי מעולם לא ראינו ולא שכענו
בקהל מישראל שאין להן קופה של צדקה אבל תמחוי יש
מקומות שנתנו בו ויש מקומו שלא נתנו בו והמנהג הפשו

וברקל משירר הימנו ושאר כל האילנות משיפנת וילך לו
ברא שלא התחילו בו אבל אם התחילו בו ושחזו אינו
שכחה עד שיבצור את כל סביביו המפקיר את סמו
והשמים בבקר וזכה בו לעצמו ובצרו חיוב בפרט ובעוללו
ובשכחה ובפא שהרי שרך וכרמך אני קורא בו מפני שהיה
שלו והרי הוא שלו אבל אם זכה מן ההפקר בשדה של
אחרים הרי זה פטור מן הכל ובין כך ובין כך פטור מן
המעשרות כמו שיתבאר

פרק ששי

מתנה אחרת ששית יש לעניים בזרע הארץ והוא המעשר
שנותנין לעניי והוא הנקרא מעשר עני והוא סדר תרומות
ומעשרות אחר שקוצר זרע הארץ או אוסף פרי
העץ ותגמר מלאכתו מפריש ממנו אחר מן החמשים וזהו
הנקרא תרומה גרולה ונותנה לכהן ועל זה נאמר בתורה
ראשית רגנך תירושך ויצהרך ואחר כך
מפריש מן השאר אחר מעשרה וזהו הנקרא מעשר ראשון
ונותנו ללוי ועל זה נאמר בתורה כי את מעשר בני ישראל
ונאמר ולבני לוי הנה נתתי את כל מעשר בני ישראל
ואחר כך מפריש מן השאר אחר מעשרה והוא הנקרא
מעשר שני והוא לבעליו ואוכלי אותו בירושלם ועליו נאם
ואם גאל יגאל איש ממעשרו ועליו נאמר עשר תעשר
ואכלת לפני ה' אלהיך במקום אשר יבחר על הכרר
הזה מפרישין בשנה ראשונה מן השבוע ובשנייה וברביעי
ובחמישית אבל בשלישית ובששית מן השבוע אחר
טמפרישים מעשר ראשון מפריש מן השאר מעשר אחר
ונותנו לעניים והוא הנקרא מעשר עני ואין בשתי שנים
או מעשר שני אלא מעשר עני ועליו נאמר מקצה שלש
שנים תוציא את כל מעשר תבואתך בשנה ההיא והנחת
בשעריך ובא הלוי ועליו נאמר כי תכלה לעשר שנת
השמיטה כולה הפקר ואין בה לא תרומ ולא מעשרות כלל
לא ראשון ולא שני ולא מעשר עני ובחוצה
לארץ שאין בה שמיטת קרקע מפרישין בארץ מצרים
זבעכון ובמזב מעשר ראשון ומעשר עני מפני שארצות
אלו קרובות לארץ ישראל כדי שיהיו עניי ישראל נסמכין
עליה בשביעי והלכה למשה מסיני שיהיו מפרישין בארץ
עכוז ומזב מעשר עני בשביעית אבל בארץ שנער
כפרישין בשביעית מעשר שני כסדר רוב השנים
מעשר ראשון שלקח הלוי מפריש ממנו אחר מעשרה
ונותנו לכהן והוא הנקרא תרומת מעשר ועליו נאמר ואל
הלויים תדבר בעל השדה שעברו עליו עניים

והיה לו שם מעשר עני נותן לכל עני שיעבור עליו מן
המעשר כדי שבעו שאמר ואכלו בשעריך ושבעו כדי
שבעו כמה אם מן החטים נותן לא יפחות מחצי קב ואם
מן השעורים לא יפחות מקב ואם מן המוכמין ומן
הגרונרות ומן הרבילה לא יפחות ממשקל חמשה ועשרים
כלע ואם מן היין לא יפחות מחצי לוג ואם מן השמן
לא יפחות מרביעית ומן האורז רובע הקב נתן
לו ירק נותן לו משקל ליטרה והוא משקל חמשה ושלשים
דינר מן החרחיבין שלשת קבין מן האגוזים עשרה מן
האפרסקין חמשה מן הרמונים שנים אתרוג אחד
ואם נתן לו משאר הפירות לא יפחות מכרי שימכרם ויקח
ברמיהן מוזן שתי סעודות היה לו דבר מועט
והעניים מרובין ואין בו כדי ליתן לכל אחר ואחר כשעוד
נותן לפניהם והן מחלקין ביניהן
ומעשר עני המתחלק בגרן אין בו טובת הנאה לבעלים
לא העניים באין ונוטלין על כרחו ואפי עני שבישראל
מוציאין אותו מירד אבל המתחלק בבית יש בו
טובת הנאה לבעלים ונותנו לכל עני שירצה היה
לו מעשר בגרן ורצה ליתנו לעני קרובו או מירדעו יש לו
להפריש כחצה ליתנו לו והחצי מחלקו לכל עני שיעבור
כשעוד שאכרנו ברא שאינו נותן עני לא כדי
שבעו בשדה אבל אם היה המעשר בבית מחלקו לכל

העניים אפי כזית שאינו מצוו ליתן כדי שבעו לא בשדה
שהרי אינו מוצא שם ליקח שנ ואכלו בשעריך ושבעו
באו איש ואשה לבית נותנין לאשה תחלה
ופוטרין אותה ואחר כך נותנין לאיש אב זבנו איש
וקרובו שני אחין שני שותפין שהיה אחר מהן עני נותן לו
האחר מעשר עני שלו שני עניים שקבלו שדה
באריסות זה מפריש מעשר עני מחלקו ונותנו לחבירו וכן
חבירו מפריש מחלקו ונותן לו המקבל שדה לקצור
אסור בלקט שכחה ופאה ומעשר עני אימתי בזמן
שקיבלה ממנו ליקח חלק בכל השדה כגון שנתן לו שלושה
או רביעה בשכר אבל אם אמר לו בעל השדה שלישה מה
שאתה קוצר בלבד הוא שלך או רביע מה שתקצור הרי
זה אין לו כלום עד שיקצור ובשעת הקציר הוא עני לפיכ
מות בלקט שכחה ופאה ואסו במעשר עני שאין מפרישין
מעשר עני לא אחר שקצר והרי זכה בחלקו שקצר
המוכר את שדהו קרקע ופירו והעני הרי זה מותר בלקט
שכחה ופאה ומעשר עני שלה והלוקח אסור בהן אעפ
שעדיין לא נתן דמים ואפי לווה הדמים ולקחה הרי זה
אסור במתנות עניים מעשר עני אין פורעין
ממנו מלוה ואין משלמין ממנו את התגמולין אבל
משלמי ממנו דבר שגמילות חסדים וצריך להודיעו שהוא
מעשר עני ואין פורין בו שבוים ואין עושי בו שושבינות
ואין נותנין ממנו דבר לצדקה ונותנין אותו לחבר עיר
בטובת הנאה ואין מוציאין אותו מהארץ לחוצה לארץ
שנ והנחת בשעריך ונאמר ואכלו בשעריך ושבעו

פרק שביעי

מצות עשה ליתן צדקה לעניי ישראל כפי שהיה ראוי לעני
אם היתה יד הנותן משגת שנ פתח תפתח את ירך לו ונ
והחזקת בוגר ותושב וחי עמך ונאמר וחי אחיך עמך
וכל הרואה עני מבקש והעלים עיניו ממנו ולא נתן
לו צדקה עבר בלא תעשה שנ לא תאמץ את לבבך ולא
תקפוץ את ירך מאחריך האביון לפי מה שחסר
העני אתה מצוה ליתן לו אם אין לו כסות מכסין אותו אם
אין לו כלי בית קונין לו אם אין לו אשה משיאין אותו
ואם היתה אשה משיאין אותה לאיש אפי היה דרס
של זה העני לרכוב על הסוס ועבר רץ לפניו והעני ירד
מנכסיו קונין לו סוס לרכוב עליו ועבר לרוץ לפניו שנ די
כחסרו אשר יחסר לו ומצווה אתה להשלים חסרונו ואין
אתה מצווה לעשרו יתום שבאו להשיאו אשה
עוברין לו בית ומציעו לו מטה וכל כלי תשמישו ואחר
כך משיאין לו אשה בא עני ושאל די מחסורו
ואין יד הנותן משגת נותנין לו כפי השגת ידו וכמה עד
חמשיית נכסיו מצוה מן המובחר ואחר מעשרה בנכסיו
בינוני פחות מכן עין רעה ולעולם לא ימנע עצמו
כשלישית השקל בשנה וכל הנותן פחות מזה לא קיים
מצו ואפי עני המתפרנס מן הצדקה חיי ליתן צדקה לאחד
עני שאין מכירין אותו ואם רעב אני האכילני אין בודקי
אחריו שמא רמאי הוא לא מפרנסין אותו מיר היה
ערום ואמר כסוני בודקין אחריו שמא רמאי הוא ואב
היו מכירין אותו מכסין אותו לפי כבודו מיר ואין בודקין
אחריו מפרנסין ומכסין עניי גוים עם עניי ישראל
מפני דרכי שלום ועני המחודר על הפתחים אין נוקקין לו
לסתנה כרובה אבל נותנין לו מתנה מועטת ואסור להחזו
את העני ששא ריקם ואפי אתה נותן לו גרוגרת אחת
שנ אל ישוב רך נכלם אין פוחתין לעני העובר
ממקום למקום מכר אחר הנמכר בפונדיון כשהיו החטי
ארבעה סאין בסלע וכבר בארנו כל המרות ואם
לן נותנין לו מצע לישן עליו כסות ליתן תחת מראשותיו
ושמן וקטניות ואם שבת נותנין לו מוזן שלש סעודות ושמן
וקטני ורג וירק ואם היו מכירין אותו נותנין לו לפי כבודו
עני שאינו רוצה ליקח צדקה מערימין עליו
ונותנין לו לשם מתנה או לשם תלואת ועשר חכרעוב את

שישאל פחות מזה שיתן לו בעצב גדולי החכמי
היו נותנין פרוטה לעני קודם כל תפלה ואחר כך מתפללין
שג אני בצדק אחזה פניך הנותן מזונות לבניו
ולבנותיו הגדולי שאינו חייב במוזנותיהן כרי ללמד הזכרי
שובה ולהנהיג הבנות בדרך ישרה ולא יהיו מבוזות וכן
הנותן מזונות לאביו ולאמו הרי זה בכלל הצדקה וצדקה
גדולה היא שהקדוב קודם וכל המאכיל ומשקה עניים
ויתומים על שולחנו הרי זה קורא אל ה' ויענהו ומתענג
שג או תקרא וה' יענה ציו חכמים שיהיו בני ביתו
של אדם עניים ויתומים במקום העברי מוטב לו להשתמש
באו ויהנו בני אברהם יצחק ויעקב מנכסיו ולא יהנו בהם
ודע חס שכל המרבה עבדים בכל יום ויום מוסיף חט ועון
בעולם ואם יהיו עניים בני ביתו בכל שעה ושעה מוסיף
זכויות ומצות לעולם ירחוק אדם עצמו ויתגלגל בצער
ואל יצטרך לבריות ואל ישליך עצמו על הציבור וכן ציו
חכמים ואמרו עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות
ואפי היה חכם ומכובד והעני יעסוק באומנו ואפי באומנו
מנוולת ולא יצטרך לבריות מוטב לפשוט עור בהמות
גבולות ולא יאמר לעם חכם גדול אני בהן אני פרנסוני
ובכך ציו חכמים גדולי החכמים היו מהם חוטבי עצים
ונושאי הקורות ושואבי מים לגנות ועושים הברזל והפחמי
ולא שאלו מן הציבור ולא קיבלו מהם כשנתנו להם
כל מי שאינו צריך ליטול ומרמה את העם ונוטל אינו מת
מן הוקנה עד שיצטרך לבריות והרי הוא בכלל אדור הגבר
אשר יבטח באדם וכל מי שצריך ליטול ואינו יכול
לחיות לא אם כן נוטל כגון זקן או חולה או בעל ייסורין
ומגים רעתו ואינו נוטל הרי זה שופך דמו ומתחייב בנפשו
ואין לו בצערו לא חטאות ואשמות וכל מי שצריך
ליטול וציער עצמו ורחק את השעה וחיה חיי צער כרי
שלא ישריח על הציבור אינו מת מן הוקנה עד שיפרנס
אחרים משלו ועליו ועל כל כיוצא בזה נאמר ברוך בגבר
אשר יבטח בה

הלכות תרומות

יש בכללן שמונה מצות שתיים מצות עשה ושש מצות לא
תעשה וזה הוא פרטן

א	להפריש תרומה גדולה
ב	להפריש תרומת מעשר
ג	שלא יקדים תרומות ומעשרות זה לזה אלא יפריש על הסדר
ד	שלא יאכל זר תרומה
ה	שלא יאכל אפי תושב כהן או שכירו תרומה
ו	שלא יאכל ערל תרומה
ז	שלא יאכל כהן טמא תרומה
ח	שלא תאכל חללה תרומה ולא מורס מן הקדשי וביאור מצות אלו בפרקים אלו

פרק ראשון

התרומות והמעשרות אינן נוהגין מן התורה לא בארץ
ישראל בין בפני הבית בין שלא בפני הבית ונביאי התקינו
שהו נוהגות אפי בארץ שצער מפני שהיא סמוכה לארץ
ישראל ורוב ישראל הולכין ושבוין שם והחכמים הראשונים
התקינו שיהיו נוהגות אף בארץ מצרים ובארץ עמון ומוא
מפני שהם סביבות לארץ ישראל ארץ ישראל
האמורה בכל מקום היא בארצות שכובשן מלך ישראל או
נביא מדעת רובי ישראל וזהו הנקרא כבוש רבים אבל יחיד
מישראל או משפחה או שופט שהלכו וכבשו לעצמן מקום
אפי מן הארץ שניתנה לאברהם אינו נקרא ארץ ישראל
כי שינתנו בו כל המצות ומפני זה חלק יהושע ובית דינו
כל ארץ ישראל לשבטים אעפ שלא נכבשה כרי שלא יחיה
כיבוש יחיד כשיעלה כל שבט ושבט ויכבש חלקו
הארץ שכבש רוד חוץ לארץ כנען כגון ארם נהדי וארם
עם והאלב וכיוצא בהן אעפ שמלך ישראל הוא ועל פי

בית דין הגדול הוא עושה אינו כארץ ישראל לכל רבר ולא
כחוצה לארץ לכל רבר כגון בבל ומצרים לא יצאו ככלל
חוצה לארץ ולהיותן כארץ ישראל לא הגיעו ומפני מה
יררו ממעל ארץ ישראל מפני שכבשן אותה קודם שיכבוש
כל ארץ ישראל לא נשאר בה משבעה עממים ולא תפס כל
ארץ כנען לגבולותיה ואחר כך כבש ארצות אחרות היה
כבושו כולו כארץ ישראל לכל רבר והארצות שכבוש רוד
הן הנקראין סוריא סוריא יש רברים שהיא בהן כארץ
ישראל ויש רברים שהיא בהן כחוצה לארץ והקונה בה
קרקע כקונה בארץ ישראל לענין תרומות ומעשרו ושביעי
והכל בסוריא כרברי סופרים כל שהחזיקו עולי מצרים
ונתקדש קדושה ראשונה כיון עגלו בסלה קדושתן שקדוש
ראשונה לפי שהיתה מפני הכיבוש בלבר קדשה לשעתה
ולא קדשה לעתיד לבוא כיון שעלו בני הגולה
והחזיקו במקצת הארץ וקדשה קדושה שנייה העוברת
לעול לשעתה ולעתי לבוא והניחו אותם המקומו שהחזיקו
בהם עולי מצרים ולא החזיקו בהם עולי כשהיו ולא
פטרם מן התרומה והמעשרות כרי שיסככו עליהם עניים
בשביעית ורבינו הקדוש התיר בית שאן מאותם המקומו
שלא החזיקו בהם עולי ככל והוא נמנה על אשקלון ופטר
מן המעשרות נמצא כל העולם לענין מצות התלוו
בארץ נחלקת לשלשה מחלוקות ארץ ישראל וסוריא וחוצה
לארץ וארץ ישראל נחלקת
לשני כל שהחזיקו עולי ככל חלק אחר וכל שהחזיקו עולי
מצרים בלבר חלק שני וחוצה לארץ נחלקת לשנים ארץ
מצרים ושנער ועמון וכואב המצות נוהגות בהן כרברי
סופרים ונביאים ושאר הארצות אין תרומות ומעשרות
נוהגות בהן אי זו היא ארץ שהחזיקו בה עולי מצרים
מרקם שהיא במזרח ארץ ישראל עד הים הגדול באשקלון
שהיא לדרום ארץ ישראל עד עכו שהיא בצפון היה
מהלך לעכו לכיב כל הארץ שעל ימינו שהוא כורה הדרך
הרי היא בחוקת חוצה לארץ וטכאה כשום ארץ העמים
ופטור כן המעשר וכשום השביעי עד שיוודע לך שאותו
המקום מארץ ישראל וכל הארץ שעל שכאלו שהוא
מערב הדרך הרי היא בחוקת ארץ ישראל וטהורה כשום
ארץ העמים וחייבת במעשר ובשביעית עד שיוודע לך
שאותו מקום חוצה לארץ וכל ששופע ויורר משורי סכנוס
ולפני ארץ ישראל מטורי סכנוס ולחוף חוצה לארץ והנכחי
שבים רואין אותן כאל חוט מתוח עליה מטורי סכנוס ועד
נהל מצרים מן החוט ולפנים ארץ ישראל כן החוט והנה
חוצה לארץ וזו היא צורתה
מהיכן החזיקו עולי ככל ככויב ולפנים כנגד הכורה וככוי
ולחוף עד אמנה והיא סכנוס ועד הנהר והוא נהל מצרים
ולא החזיקו בו וכויב עצבה לא החזיקו בה אי זו היא
סוריא מארץ ישראל ולמטה כנגד ארם נהרים וארם צובה
כל יר פרת עד בבל כגון רמסק ואחלב וחרן וכנבב וכיוצא
בהן עד שנע וצדה הרי היא כסוריא אבל עם חוצה לארץ
כאשקלון והם תחומי ארץ ישראל גוי שקנה קרקע
בארץ ישראל לא הפקיעה מן הכניז לא הרי היא בקדושתה
לפיכך אם חזר ישראל ולקחה כמנו אינה ככבוש יחיד לא
מפריש תרומות ומעשרות ומביא בכורים והכל מן התורה
כאל לא נמסדה לגוי מעולם ויש קנין לגוי בסוריא להפקיע
מן המעשרות ומן השביעית כמו שיתבאר פירות הגוי
שגדלו בקרקע שקנה בארץ ישראל אם נגמר מלאכתן ביד
הגוי ומרחן הגוי פטורין מכלום שג דגנך ולא דגן גוי ואם
לקחן ישראל אחר שנתלשו קודם שתגמר מלאכתן יגברן
ישראל חייבין בכל מן התורה ומפריש תרומה גדולה
ונתנה לכהן ותרומת מעשר ומוכרה לכהן ומעשר ראשון
היא עלו מפני שהוא אומר ללוי במעשר ולכהן בתרומות
מעשר אני באתי מסח איש שאין אתם יכולין ליטול ככנו
מלום ומפני מה אמרו לא יתן תרומת מעשר
לכהן כתרומה גדולה לפי שנאמ בתרומת מעשר כי תקחו
מאת בני ישראל את המעשר טבל שאתה לוקח מישראל

היום שיהיו גבאי הקופה מחורין בכל יום ומחלקין מערב שבת לערב שבת בתעניות מחלקין מונות לעניו וכל תענית שאכלו העם ולנו ולא חלקו צדקה לעניו הרי או כשופכי דמים ועליהם נאמר בקבלה צדקילין בה ועתה מרצחים ברא בשלא נתנו להן הפת והפירות כגון תמרים וענבים אבל אם איחרו המעות או החטים אינן כשופכי דמים הקופה אינה נגבית אלא בשמים שאין עושים שררה על הציבור במסון בפחות משנים ומותר להאמין לאחד המעות של קופה ואינה נחלקת אלא בשלשה מפני שהיא כריני ממונו שנותני לכל אחד די מחסורו לשבת והתמחווי נגבה בשלשה שאינו דבר קצוב ומתחלק בשלשה התמחווי נגבה בכל יום והקופה מערב שבת לערב שבת והתמחווי לעניי עולם והקופה לעניי אותה העיר בלבד רשאי בני העיר לעשו קופה תמחווי ותמחווי קופה ולשנותן לכל כה שירצו מצרכי ציבור ואעפ שלא התנו כן בשעה שנבו ואם היה במדינה חכם גדול שהכל גובין על דעתו והוא יחלק לעניים כפי מה שיראה הרי זה רשאי לשנותן לכל כה שיראה לו מצרכי ציבור גבאי צדקה אין רשאים לפרוש זה מזה בשוק אלא כרי שיהיה זה פורש לשער וזה פורש לחנות וגובין מצא הגבאי כעות בשוק לא יתנס לתוך כיסו אלא לתוך ארנקי של צדקה וכשיגיע לביתו יטלם היה הגבאי נושה בחבירו מנה ופרעו בשוק לא יתנס לתוך כיסו אלא לתוך ארנקי של צדקה וכשיגיע לביתו יטלם ולא ימנה מעות הקופה שנים שנים לא אחר מפני החשד שנ והייתם נקיים מה ומישראל גבאי צדקה שאין להם עניים לחלק מצטרפין הכעות דינרין לאחרים אבל לא לעצמן ואין מחשבין בצדקה עם גבאי צדקה ולא בהקדש עם הגוברין שנאב אך לא יחשב אתם הכסף הנתן על ידם כי כאמנה הם עושים כי שישב במדינה שלשים יום כופין אותו ליתן צדקה לקופה עם בני המדינה ישב שם שלשה הרשו כופין אותו ליתן התמחווי ישב שם ששה חרשים כופין אותו ליתן צדקה בכסות שמכסין בה עניי העיר ישב שם תשעה חרשים כופין אותו ליתן צדקה לקבור שקיברי בה את העניים ועושים להן כל צורכי קבורה מי שיש לו כוזב בעבודת אסור לו לישול מן התמחווי היו לו כוזב ארבעה עשר סעודות לא יטול מן הקופה היו לו כאתים זוז אעפ שאינו נושא ונותן בהם הרי זה לא יטול לקט שכחה ופאה עני היו לו כאתים חסר דינר אפי אלף נותנין לו כאחר הרי זה כותר ליקח היו בידו כעות והרי הן עליו חוב או שהיו ממושכנים לכתובת אשתו הרי זה כותר ליקח עני שצריך ויש לו חצר וכלי בית אפי היו לו כלי כסף וכלי זהב אין מחייבין אותו לכבוד את ביתו ואת כלי תשמישו אא מותר ליקח ובצוה ליתן לו ברא בכלי אכילה ושתיה ומלבוש מצעות וכיוצא בהן אבל אם היו כלי כסף וכלי זהב כגון מנורה או עלי וכיוצא בהן סוכרן ולוקח פחות כהן ברא קודם שיגיע לגבות כן העם אבל אחר שגבה הצדקה מחייבים אותו לכבוד כליו וליקח אחרים פחותין מהם ואחר כך יטול בעל הבית שהיה מהלך מעיר לעיר ותמו לו המעו בדרך ואין לו עתה מה יאכל הרי זה מותר ליקח לקט שכחה ופאה ומעשר עני וליהנו מן הצדקה ולכשיגיע לביתו אינו חייב לשלם שהרי עני היה באות שעה הא למה זה דומה לעני שהעשיר שאינו חייב לשלם מי שהיו לו בתים שדות וכרמים ואם סוכרן בימי הגשמים מוכרן בזול ואם הניחן בימות החמה מוכרן בשוהן אין מחייבין אותו לכבוד אא מאכילין אותו מעשר עני עד חצי דמיהן ולא ידחוק עצמו וימכור שלא בזכך מכירה היו שאר האדם לוקחי ביוקר והוא אינו מוצא שיקח ממנו אלא בזול מפני שהוא דחוק וטרור אין מחייבין אותו לכבוד אא אוכל מעשר עני והולך עד שימכור בשעה וידעו הכל שאינו דחוק למכו עני שנבו לו כרי להשלים מחסורו וההירדו על כה

שהוא צריך הרי המותר שלו ומותר עניים לעניים וכות שבויים לשבויים מותר שבוי לאותו שבוי מותר מתים למתים כותר המת ליורשו עני שנתן פרוטה לתמחווי או פרוטה לקופה מקבלים ממנו ואם לא נתן אין מחייבין אותו ליתן נתנו לו בגדים חרשים והחזיר להן את השחקים מקבלו ממנו ואם לא נתן אין מחייבין אותו ליתן

פרק עשירי

חייבין אנו להזהר במצות צדקה יותר מכל מצות עשה שהצדקה סימן לצדיק ורע אברהם אבינו שנא כי ידעתיו למען אשר יצוה לעשות צדקה ואין כסא ישראל מתכונן ורת האמת עומדת לא בצדקה שנ בצדקה תכונני ואין ישראל נגאלין לא בצדקה שנא ציון במשפט תפדה ושבתי בצדקה לעולם אין אדם מעני מן הצדקה ואין דבר רע ולא היוק נגלל בשביל הצדקה שנוהיה מעשה הצדקה שלום כל המרחם מרחמין עליו שנ ונתן לך רחמים ורחמך והרבך וכל מי שהוא אכורי ואינו מרחם ייחוש לייחסו שאין האמורות מצויה לא בגוים שנ אסרו הוא וכל ישראל והנלוה עליהם כאחים הם שנ בגים אתם לה אהיכם ואם לא ירחם האח על האח מי ירחם עליו ולמי עניי ישראל נושאין עיניהן הלגים ששונאין אותן ודורפין אחריהן הא אין עיניהן תלויות לא לאחיהן מל המעלים עינו מן הצדקה הרי זה נקרא בליעל כמו שקרא עובר עו בליעל ובעו הוא אומר יצאו אנשים בני בליעל ובמעלים עינו מן הצדקה הוא אומר השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל ונקר רשע שנ ורחמי רשעי אכורי ונקרא חוטא שנ וקרא עליך אל ה והיה כך חט והקבה קרוב לשועת עניים שנ שועת עניים אתה תשמע לפיכך צריך להזהר בצעקתם שהרי בית כרותה להם שנ והיה כי יצעק אלו ושמעת בני חנון אני כל הנותן צדקה לעני בסבר פנים רעות ופניו כבושות בקרקע אפי נתן לו אף והובים אבר וכותו והפסידה אלא נותן לו בסבר פנים יפות ובשמחה ומתאון עמו על צרתו שנ אם לא בכיתי לקשה יום עגמה נפשי לאביון ומרר לו דברי תחנונים וניחומים שנ ולב אלמנה ארנן טא העני ממך ואין בידך כלום ליתן לו פייסוהו דברי ואסור לגעור בעני או להגבו קולו עליו בצעק מפני שלבו נשבר ונדכא אהים לא תבוה ואומר להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאי ואוי למי שהכלים את העני אוי לו לא יהיה לו כאב בין ברחמים בין ברבוי שנ אב אני לאביוני הכיפה אחרים ליתן צדקה ומעשה אותן שכרו גדול משש הנותן ועל גבאי צדקה וכיוצא בהם נאמר ומצדקי הרבי ככוכבים שמונה מעלות יש בצדקה זו למעלה מן מעלה גדולה שאין למעלה ממנה זה המחויק ביד ישראל שמך ונותן לו מתנה או הלואה או עשה עכו שותפות אא ממציא לו מלאכה כרי לחזק את ידו עד שלא יצטרך לבריות לשאל ועל זה נאם והחזקת פי גר ותושב וחי עמך כלומר החזק בו עד שלא יפול ויצטרך פחות כזה הנותן צדקה לעניים ולא ידע למי נתן ולא ידע העני מני לקח שהרי זו מצוה לשמה כגון לשכת חשיים שהיתה במקדש שהיו הצדיקים נותנין בה בחשיי והעניים בני טובים מתפרנסין ממנה בחשיי וקחוב לזה הנותן קופה של צדקה ולא יתן אדם לתוך קופה של צדקה אא אם כן יודע שהממונה נאמן וחכם ויודע להנהיג כשור כחנניה בן תדריון פחות מזה שידע הנותן לבי יתן ולא ידע העני מני לקח כגון גדולי החכמים שהיו הולכין בסתר ומשליכין המעות בפתחי העניים ומה ראוי לעשות ומעלה טובה היא אם אין הממונין בצדקה נוהגין כשורה פחות מזה שידע העני מני נטל ולא ידע הנותן כגון גדולי החכמים שהיו צורדין המעות בסריניהן ומשילין לאחוריהן ובאין העניים ונטלין כרי שלא יהיה להן בישה פחות מזה שיתן לו פחות מזה ראוי בסבר פנים יפות פחות מזה שיתן לעני בידו קודם

אבל אם הפקיר שבלים חכה בהן ועבר והפרי מהן תרום
אונה תרומה וכן כל המפריש מרבר שאינו חייב תרומה
אונה תרומה וכן במעשרות דברים שאין דרך
רוב בני אדם לוורעו בגנות ובשרו לא חוקתן מן ההפקר
מפורז מן התרומה ומן המעשרות כגון השום בעל בני
ובצל של רכפה וגרים הקלקי ועדשים המצריות וכיוצא
נתערב רבר שחייב בתרומה ברבר שאינו
בהן חייב כגון זיתי ניקוף שנתערבו בזיתי מסיק וענבי עוללות
בענבי בציר אם יש לו פירות אחרו מוציא על החייב לפי
השבון ואם אין לו לא או מפריש תרומה ותרומת
מעשרות על הכל וכאן הכל חייב בתרומה ומפריש מעשר
ראשון ושני לפי חשבון רבר החייב התרומה
לכהן בין שהורה בין טמאה אפי' נישמא הרגן או התירוש
מלו קודם שיפריש הרי זה חייב להפריש ממנו תרומה
בטמאה וליתנה לכהן שנאמר ואני נתתי לך את משמרת
התרומתי אחת טהורה ואחת טמאה
הטהורה נאכלת לכהנים והטמאה יהנו בשריפתה אם היה
טמן מרליקין אותו ואם היה רגן וכיוצא בו מסיקין בו את
התנור וכן תרומת מעשר אם נשמאת או נטמא
המעשר מפרישין אותה בטמאה ונותנת לכהן ליהנות
בשריפתה וכל המפריש תרומה גדולה או תרומת
מעשר מברך קודם שיפריש כדרך שמברכו על כל המצות
כמו שבארנו בברכות אין מוציאין תרומה מהארץ
לחיצה לארץ אפי' טמאה ואין מביאין תרומה מחוצ לארץ
לארץ ואם הביא לא תאכל מפני שהיא טמא בארץ העמי
ולא תשרף שלא יאמרו ראינו תרום שלא נשמאת נשרפת
ולא תחזור לחוצה לארץ שמא יאמרו מוציאין תרומה
לחיצה לארץ לא מניחו אותה עד שתטמא וטמאה ידועה
לל או עד שיבוא ערב הפסח אם היתה חמץ ותשרף

פרק שלישי

תרומה גדולה אין לה שיעור מן התורה שנאמר ראשית
הגדל כל שהוא אפי' חיטה אחת פוטרת הכרי ולכתחלה
לא יפריש לא כשיעור שנתנו חכמים ובמזן הזה שהיא
עומדת לשריפה ספני הטמאה ישלו להפריש כל שהוא
לכתחלה וכמה הוא שיעורה שנתנו חכמים עין יפה אחר
כארבעים בינוניות אחר מחמשים עין רעה אחר מששים
ולא יפחות מאחד מששים כל תרומה שאין הכהנים
בקמדין עליה כגון תרומות החרובין והקליסין נוטלת
לכתחלה אחר מששים ואילו נוטלי אחר מששים מתרומת
גדולי תרומה ועירובי תרומה ותרומה טמאה שהיתה
הטמאה באונם או בשגגה ותרומת הקרש ותרומת חוצה
לארץ ותרומת הקצח והקליסין והחרובין והנמויות
והתורמוסין שעורים אדומיות וכיוצא בהן ופירות עציץ
שאני נקוב וכן האפטרופין כשתורמין פירות יתומים
תורמין אחר מששים אין תורמין תרומה זו לא
בטה ולא במשקל ולא במנין לפי שלא נאמר בה שיעור
אלא אומר ומפריש ברעתו כמו אחר מששים אבל תורם
הוא את המרוד ואת השקול ואת המנוי ולא יתרום בסל
ובקוף שמרתן ידועה אבל תורם הוא בהן חציין או שלישן
לא יתרום בטמאה שחציה מרה המרבה בתרומה
האיל ושייר מקצת חולין הרי זו תרומה אבל אם אמר כל
הפירות האו תרומה לא אמר כלום המתכוין לתרום
אחר מעשרה ועלתה בירו אחר מששים תרומתו תרומה
נתכוון לתרום אחר מששים ועלתה בירו אחר מחמשים
אונה תרומה המפריש תרומה ועלתה בירו אחר
מעשרים תרומתו תרומה תרם ועלתה בירו אחר
מששים וחור והוסיק לשם תרומה אותה התוספת חייבת
במעשרות ומפריש ממנה חסון המעשרו ואחר כך יאכלנו
תרם ועלתה בירו אחר מששים ואחר הרי זו תרומה ויחזו
ויתרום פעם שניו סיי לחשלים חשיעור שברעתו והתוספת
הזאת יש לו להפריש במרה או במשקל או במנין אבל
לא יפרישנה במרה או במשקל או במנין אבל לא יפרישנה

לא מן המוקף בראשונה המפריש מקצת התרומה
אותו המקצת אינו תרומה והרי הוא כחולק הכרי ואעפ"כ
צריך להפריש תרומת אותו מקצת ממנו ולא יפריש עליו
מפירות אחרות המפריש מקצת תרומה בכרי זה
ומקצת תרומה מכרי אחר ממינו הרי זה לא יתרום כזה
על זה האומר תרומת הכרי זה לתוכו ואם אמר בצפוני
או בדורמו קרא שם וחייב להפריש ממנו תרומתו ואם לא
עייין במקום לא אמר כלום אמר תרומת הכרי זה והכרי
הזה בזה מקום שנסתיימה תרומתו של ראשון שם נסתיימ
תרומתו של שני תרומת מעשר אין מפרישין אותה
באומר לא מרקק בשיעורה ואפי' בוכן הזה שהרי שיעור
מפורש בתורה רבר שדרכו למרוד כודר ורבר הנשאל
שוקל ורבר שאיפשר למנותו מונה היה איפשר לכנותו
ולשוקלו ולמרדו הכונה משובח והמורר משובח כמנו
והשוקל משובח משניהן מצות תרומת מעשר שיפריש
אותן בן לוי ממעשרו שנ כי תקחו כאת בני ישראל את
המעשר ושל ישראל להפרי אותה וליתנה לכהן ויתן הכעיש
ללוי אחר שיפריש ממנו תרומתו שהיא מעשר מן המעשר
ישראל שהפריש מעשר ראשון כשהוא שבלים קודם שידוש
ויפריש תרומה גדולה ונתנו ללוי אין הלוי חייב להפריש
ממנו תרומה גדולה אחר שידושנו לא תרומת מעשר
בלבר אבל אם רש ישראל והפריש המעשר מן הרגן
קודם שיפרי תרומה גדולה ותרומת מעשר כאחר שנעש
רגן נתחייב בתרומה שנ ראשית רגנך בן לוי
שלקח מעשר שבלים לא יתן תרומתו לכהן שבלים לא
קונסין אותו לרוש ולזרות וליתן לו מעשר מן המעשר כן
הרגן ואינו חייב ליתן לו מעשר התבן או העצה ואם
הפריש תרומת מעשר שבלים כבו שנתנו לו הרי זה כותש
ונתן לכהן את הודע ואת התבן ומפני כה קנכוהו
לכתוש ספני שלקח המעשר שבלים והפקיע כמנו תרומה
גדולה בן ישראל שאמר ללוי כך אמר לי אבא מעשר
לך בירי אין חוששין לתרומת מעשר שבו שהרי אביו
הפריש תרומתו ולפיכ צוהו שזה המעשר לפלני הלוי ואם
אמר לו אמר לי אבא כך מעשר יש לך בירי חוששין
לתרומת מעשר שבו תרומת מעשר שהיה
בה אחר משמונה בשמינית כוליה לכהן פחות כיכן אינו
מיטפל להוליסה אלא משליסה באור ושורפה וביין ובשכין
אפי' כל שהוא מוליכה לכהן ובלבר שתהא תרומת מעשר
וראית וטהורה אבל אם היתה טמאה או שהיתה של
רמאי אם אין בה כשיעור אינו מיטפל בה לא שורפה
אין תורמין תרומה גדולה לא כן המוקף כיצד היו לו נ
סאה בבית זה וחמשים סאה בבית אחר לא יפריש באחד
מהן שתי סאתים על המאה שגמצא מפריש ככקום זה על
מקום אחר ואם הפריש שלא כן המוקף תרומתו תרומה
והוא שיהיה המופרש שמור אבל אם היה טעון כרי יין או
שמן וראה שמשתברין ואמר הרי הן תרומה על פירות
שבביתי לא אמר כלום פירות הכפוזרין
בתוך הבית או שתי מנורות שבבית אחר תורם כאחד
על הכל שקי תבואה ועיגולי רבילה וחביות גרוגרות
אם היו בהקיפה אחר תורם מאחד על הכל חביות
של יין עד שלא סתם את פיהן תורם מאחד על הכל
משסתם תורם מכל אחת ואחת היה מלקט גפי
ירק ומניח בנינה תורם מאחד על הכל הביא מין אחר
בניהן תורם מכל אחד ואחד הביא בנין
הרבה בקופה כרוב מלמעל וכרוב מלמט ומין אחר באמצ
לא יתרום מן העליון על התחתון ואם הקיף חמשה ציבורין
בגורן תורם מאחד על הכל בזמן שעקר הגורן קיים אין
עיקר הגורן קיים תורם מכל אחד ואחד תרומת מעשר
מפרישי אותה שלא מן המוקף שנ מכל מעשרותיכם תרימו
תרומה אפי' מעשר אחר במדינה זו ומעשר אחר במדינה
אחרת מפריש תרומה מאחת על הכל ותלמידיו חכמים אין
תורמין לא מן המוקף ואפי' תרומת מעשר בן לוי
שהיה לו מעשר ראשון שלא ניטל ממנו תרומתו והניחו

אתה מפריש ממנו תרומת מעשר ונותנה לכהן אבל טבל
שאתה לוקח מן הגוי אין אתה נותן לכהן תרומת מעשר
שהפריש ממנו לא מוכרה לכהן ולוקח רמיה מכר
הגוי הפירות שלו לישראל כשהן מחוברין בקרקע אם עד
שלא באו לעונת המעשרות ונגמרו ביד ישראל חייבין בכל
ונותן התרומות והמעשרות לבעלי ואם מכרן אחר שבאו
לעונת המעשרות מפריש תרומת מעשר ומעשר ונותן
מהם לבעלי לפי חשבון כיצד לקח תבואה ורועה מן הגוי
אחר שהביאה שלישי ונגמרה ביד ישראל מפריש תרומות
ומעשרות כמו שבארנו ונותן שני שלישי המעשר ושני
שלישי תרומת מעשר לכהן ומוכר לו השליש ישראל
שמכר פירותיו לגוי קודם שיבואו לעונת המעשרות ונגמרו
הגוי פטורין מן התרומה ומן המעשרות ואם אחר שבאו
לעונת המעשרות אעפ שגמרו הגוי חייב בכל מדבריהן
וכן הגוי שגמר פירות ישראל הואיל ודיגונן ביד
גוי אין חייבין בתרומה ומעשרות לא מדבריהן מכר
גוי לישראל פירות מחוברין אחר שבאו לעונת המעשרות
ומרחן הגוי ברשות ישראל אין חייבין בתרומה ומעשרות
הואיל ובאו לעונת המעשרות ברשות גוי ומרחן הגוי אעפ
שהן ברשות ישראל הקונה שדה בסוריא חייב
בתרומות ומעשרות מדבריהן כמו שיתחייב מן התורה
הקונה בירושלם כמו שבארנו אבל הקונה פירות מן הגוי
בסוריא בין תלושין בין מחוברים אפי קודם שבאו לעונת
המעשרות אעפ שמרחן ישראל הואיל ואינו מקרקע שלו
פטור קנה קרקע מן הגוי בסוריא ופירות
מחוברין בה אם הגיעו לעונת המעשרות ביד הגוי פטורין
ואם עדיין לא הגיעו לעונת המעשרות הואיל וקנה אותם
עם הקרקע חייב לעשר
ישראל שהיה ארץ לגוי בסוריא פטורין מן המעשרו
לפי שאין לו בגוף הקרקע כלום ויש לגוי קנין בסוריא
להפקיע כן המעשרות כמו שבארנו וכן החומר
והמקבל והשכר שדה מן הגוי בסוריא פטור מן התרומות
וכן המעשרות ישראל שלקח בסוריא
שדה מן הגוי עד שלא הביאה שלישי וחור ומכרה לגוי
כאחר שהביאה שלישי אם חור ישראל ולקחה פעם שנייה
הרי זה חייב בתרומה ומעשרות שהרי נתחייבה ביד ישראל
ישראל שהיה לו קרקע בסוריא והוריר לה ארץ
טלח לו הארץ פירו הרי אלו פטורין שאני אומר מן השוק
לקח והוא שיהיה אותו הפך בצני בשוק שיתפנות
הגוי חייבת בתרומות ומעשרות כיצד ישראל וגוי שלקחו
שדה בשותפות אפי חלקו שדה בקמתה שאין צריך לומר
אם חלקו גריש הרי טבל וחולין מעורבין בכל קלח וקלח
טל גוי אעפ שמרחן הגוי וחיובם מדבריהם כמו שבארנו
ברא בארץ ישראל שהמעשרות של תורה ובשל תורה אין
בריה אבל אם לקחו שדה בסוריא הואיל והמעשרות שם
מדבריהן אפי חלקו הגריש חלקו של גוי פטור מכלום
פירות ארץ ישראל שיצאו חוצה לארץ פטורין מן החלה
וכן התרומות וכן המעשרות שג אשר אני מביא אתכם
שכה שכה אתם חייבים בחוצה לארץ פטורין ואם יצאו
לסוריא חייבין מדבריהן וכן פירות חוצה לארץ
שנכנסו לארץ חייבין בחלה שנה שמה שמה אתם חייבין
בין בפירות הארץ בין בפירות חוצה לארץ ואם נקבעו
למעשר ביד ישראל אחר שנכנסו לארץ חייבין במעשרות
מדבריהן עפר חוצה לארץ שבא בספינה לארץ
בוכן שאין הספינה נושטת לארץ הרי הצומח בו חייב
בתרומה ומעשרות ושביעית כצומח בארץ ישראל עצמה
אילן שנוטה בארץ ועומד לחוצה לארץ או עומד
בארץ ונוטה לחוצה לארץ הכל הולך אחר העיקר היו
מקצת שרשו בארץ ומקצתן חוצה לארץ אפי היה צחח
סלע סביל בנייה הרי טבל וחולין מעורבין זה בזה
עצין נקוב שחיה בו דע שלא השריש והיה עיקרו בארץ
ונפו חוצה לארץ וכלים אחר הנוף התרומה בוכן
הוא ואפי במעם שהחייקו עליו בכל ואפי בימי עזרא

אינה מן התורה לא מדבריהן שאין לך תרומה של תורה
לא בארץ ישראל בלבד ובזמן שכל ישראל עם שנ כי תבואו
ביאת כולכם כשהיו בירושלם ראשונה וכמו שהן עתידין
לחזור בירושלם שלישית לא כשהיו בירושלם שנייה שהיתה
בימי עזרא שהיתה ביאת מקצתן ולפיכך לא חייבה אותן
מן התורה וכן יראה לי שהוא הדין במעשרות שאין
חייבין בזמן הזה לא מדבריהם כתרומה

פרק שני

כל אוכל ארם הנשמר שגידוליו מן הארץ חייב בתרומה
ומצות עשה להפריש ממנו ראשית לכהן שנראשית דגןך
תירושך ויצהרך תתן לו מה דגן תירוש ויצהר מאכל בני
ארם וגידוליו מן הארץ יש לו בעלים שנ דגןך אף כל
כיוצא בהן חייב בתרומות וכן במעשרות
הכרשינין אעפ שמאכל ארם אין הם הואיל ואוכלין אותן
בשני רעבון חייבין בתרומה ומעשרות הסיאה
והאזוב והקרנית שזרען מתחלה לארם חייבין במעשר וכן
כל כיוצא בהן זרען למאכל בהמה אעפ שנמלך וחשב
עליהן לארם כשהן מחוברין פטורי שמחשבת אינה כלום
עלו מאיליהן בחצר אם היא חצר המשמרת
פירותיה הרי או חייבין שסתמן לארם ואם אינה משמרת
פירותיה פטורה זרעוני גינה שאינן נאכלים כגון
זרע לפת וזרע צנון וזרע בצלים וכיוצא בהן פטורין מן
התרומה ומן המעשרו מפני שאינן אוכל ארם אבל הקצח
חייב בתרומה ובמעשרות תברות של תלתן ושל
חרדל ושל פול הלכן ושל צלף והקפריסין של צלף פטורין
מפני שאינן פרי ברא בשזרען לזרע אבל זרען לירק
הרי או חייבין וכן האביונות של צלף חייבים מפני שהן
פרי מסבר שזרעה לזרע ירק פטור מן התרומה
ומן המעשרות זרעה לירק מפריש תרומות ומעשרות מן
הירק וכן הזרע ומין השבת שזרעה לזרע ירק פטור וזרעה
לירק מתעשרת זרע וירק ואינה מתעשרת זרע וזרעה לזרע
מפריש תרומה ומעשרות מן הזרע ומן הירק וכן הזרע
וכן השחלים והגרגר שזרען לזרע מתעשרין
זרע וירק כיצד מתעשרין לזרע ולירק שאם לקח הירק
לאוכלו מפריש תרומה ומעשרות ואחר כך יאכל וכשייבש
ויאסוף הזרע שלו מפריש מן הזרע הירקות אעפ
שהן מאכל ארם אין חייבין במעשרות לא מדבריהן לפי
שנאמר במעשר תבואת זרעך תבואה וכיוצא בה
אבל הירקות אין בכלל התבואה וכן יראה לי
שהוא הדין בתרומה שהרי נאמ בה דגןך תירושך ויצהרך
כל הרומה לאלו אבל תרומת הירק מדבריהם נמעשר
אין מפרישין תרומות ומעשרות מן הירק
בבחיצה לארץ ואפי במקומות שאמרנו שמפרישין בהן
מעשרו וכן ירק הכא מחוצה לארץ אעפ שיש עפר
בעקריהן הרי זה פטור ולא גורו עליו התבואה
והקטנית שזרען לירק בטלה רעתו אצל כל ארם והירק
שלהן פטור והזרע חייב בתרומה ומעשרות התלתן
אעפ שאינו אוכל ארם כשיקשו הואיל ורוב הארם אוכלין
אותן בתחלתן הרי הן חייבין בתרומה ומעשר
אלו פטורין מן התרומה ומן המעשרות הלקט והשכחה
והפאה והפרט והעוללות אפי העמיר כהן כרי ואם עשה
מהן גורן בשדה הוקבעו למעשרות ומפריש מהן תרומה
ומעשרות אבל אם עשה הגורן בעיר פטורין שהרי קול יש
להן שהכל יודעין שהן לקט או שכחה או פאה
הלקט והשכחה והפאה של גוי חייבין בתרומה ומעשרות
לא אם כן הפקיר וכן התבואה והותים שלא הביאו שלישי
פטורין מן התרומה ומן המעשרות ומנין יודע כל שזרעה
ומצמחת בידוע שהביאה שלישי עבר והפריש מתבואה
ותים שלא הביאו שלישי אינה תרומה וכן ההפקד
פטור מן התרומה ומן המעשרות ואפי הפקידו הכל אבל
הזרע שיה הפקד חייב בתרומה ומעשרות הפקיד
קמה וזכה בה ועבר והפריש ממנה תרומה הרי זו תרומה

תאנים גרוגרות
אבל לא חצי בצל אעפ שהוא גדול בכל מקום אין תורמין
ממין שאינו מינו שנ כרגן מן הגור ואם תרם אין תרומתו
תרומה הכשות והמלפפין מין אחד כל מין חטים
אחר כל מין תאנים וגרוגרות ודבילה אחת ותורם
מוה על זה וכל שהוא כלאים בחבירו לא יתרום מוה
על זה אפי מן היפה על הרע כיצר היו לו חמשים סאה
חטין וחמשים סאה שעורים בבית אחד והפריש על הכל
שני סאין חטין אינן תרומה וכל שאינו כלאים בחבירו
תורם מן היפה על הרע אבל לא מן הרע על היפה ואם
תרם תרומתו תרומה חוץ מן הוונין על החטי מפני שאינן
אוכל אדם אין תורמין מרבר שנמרה מלאכתו
על רבר שלא נמרה מלאכתו ולא מרבר שלא נמרה
מלאכתו על רבר שלא נמרה מלאכתו שנ כרגן מן הגורן
וכמלאה מן היקב מן הגמור על הגמור ואם תרמו תרומתן
תרומה מאימתי תורמין את הגורן משיברור ברר
מקצת תורמין מן הברור על שאינו ברור המכנים
שבליים לתוך ביתו לעשותן מלילות הרי זה תורם מהן
שבלי מאימתי תורמי את הגת משהלכו בה שתי וערב
מאמתי תורמין את הותים משיטענו אין תורמין מן
הטהור על הטמא ואם תרם תרומתן תרומה והלכה למשה
מסיני שעניגול של רבלה שנמא מקצתו תורמין לכתחלה
מן הטהור שבו על הטמא שבו ולא העניגול בלבד שהוא
גוף אחד לא אפי אגודה של ירק אפילו ערימה של חטים
שנמא מקצתה תורמין מן הטהור שבה על הטמא שבה
אבל אם היו שני עניגולים או שתי אגודות או שתי ערימו
אחת טמאה ואחד טהורה בעירה לא יתרו מן הטהור על
הטמא לכתחלה ותורמין תרומת מעשר מן הטהור
על הטמא לכתחלה שנ את מקדשו ממנו טול מן המוקדש
שבו אין תורמין מן הטמא על הטהור ואם תרם בשוגג
תרומתו תרומה במזיד לא תקן את השירים וזה שהרים
תרומה ויחזור ויתרום ברא שלא ידע בטומאה אבל אם
ידע ושגג שמותר לתרום מן הטמא על הטהור הרי הוא
כמזיד וכן בתרומת מעשר אין תורמין מן המחובר
על התלוש ולא מן התלוש על המחובר כיצר היו לו פירות
תלושין ואמר פירות או יהיו תרום על הפירו או המחוברו
אפי אמר לכשיתלשו או שהיו לו שתי ערוגות ואמר פירות
ערוגה זו תלושין יהיו תרומה על פירות ערוגה זו מחוברי
או שאמר פירות ערוגה זו תלושין יהיו תרומה על פירות
ערוגה זו תלושין לא אמר כלום אבל אם אמר פירות
ערוגה זו תלושין יהיו תרום על פירות ערוגה זו לכשיתלשו
ונתלשו הואי ובידו לתולשן אינו מחוסר מעש ולכשיתלשו
שניה רביו קיימין והוא שיביאו שתיהן שליש בעת שאם
אין תורמין מן הלח על היבש ולא מן היבש על
הלח ואם תרם תרומתו תרומה כיצר לקט ירק היים
ולקט ממנו למחר אין תורמין מוה על זה לא אם כן ררכו
להשתמר שני ימים וכן ירק שררכו להשתמר שלשה
ימים כגון המלפפונות כל שלקט בשלשת ימים מצטרף
ותורם מוה על זה ירק שררכו להשתמר יום אחד
בלבד וליקט בשחרית ליקט בערב תורם מוה על זה
אין תורמין מפירות שנה זו על פירות שנה שעברה ולא
מפירות שנה שעברה על פירות שנה זו ואם תרם אינה
תרומה שנ שנה שנה ליקט ירק ערב ראש
השנה ער שלא באה השמש וחזר וליקט אחר שבאה השם
אין תורמין מוה על זה שיה חרש וזה ישן וכן אם
לקט אתרוג בערב חמשה עשר בשבט ער שלא באה
השמש וחזר וליקט אתרו אחר שבאה השמש אין תורמי
מוה על זה מפני שאחר בתשי ראש השנה למעשרות
תבואה וקטניות וירקות וחמשה עשר בשבט ראש השנה
למעשרות האילן אין תורמין פירות הארץ על פירות
חתה לארץ ולא מפירו חוצה לארץ על פירות הארץ ולא
מפירות שאינן חייבין בתרומה כגון לקט שכחה ופיאה
או פירות שנתרם תרומתן על פירות שחייבין בתרומה

ולא מפירות שחייבין בתרומה על פירות הפטורין ואם
תרם אינה תרומה המפריש תרומה ממעשר ראשון
שלא נישלה תרומתו או ממעשר שני והקדש שלא נפרו
על פירות אחרות אין תרומתן תרומה אין תורמין
מברר שהוא חייב מן התורה על רבר שהו חייב מרבריה
ולא מן המחוייב מרבריהן על החייב מן התורה ואם תרם
תרומתו תרומה ויחזור ויתרום עציץ נקוב הרי הוא
כארץ וכמה יהא בנקב כרי שרש קטן והוא פחות מכוית
ורע תבואה בעציץ שאינו נקוב והביאה שלישי ואחר כך
נקבו ונגמרה התבוא והוא נקוב הרי הוא כצומח בשאינו
נקוב ער שיקבנו קורס שיביאו שלישי התורם מפירות
הגרילין בארץ על הגרילין בעציץ נקוב או מפירות עציץ
נקוב על הגרילין בארץ תרומתו תרומה תרם משאינו
נקוב על הנקוב תרומתו תרומה ויחזור ויתרום תרם
מן הנקוב על שאינו נקוב תרומתו תרומה ולא תיאכל
ער שיוציא עליה תרומה ומעשרות ממקום אחר
התורם מן הרמאי על הרמאי ומן הרמאי על הוראי
תרומתו תרומה ויחזור ויתרו מכל אהר ואחר בפני עיצו
תרם מן הוראי על הרמאי תרומתו תרומה ולא תיאכל
ער שתוציא עליה תרומה ומעשרות
אין תורמין שבליים על החטים וזתים על שמן וענבים על
יין ואם תרם אינה תרומה גזירה שמא יטרוח הכהן לררוך
ולכתוש אבל תורמין שמן על הזתים הנכבשין
ויין על ענבים לעשותן צימוקין למה זה דוכה לתורם
משני מינן שאינן כלאים זה בזה מן היפה על הרע
וכן תורמין כזית שמן על זית כבש אבל לא כזית כבש
על זית שמן מין שאינו מבושל על הכבושל אבל לא כן
המבושל על שאינו מבושל כן הצלול על שאינו צלול
אבל לא משאינו צלול על הצלול מתאנים על
גרוגרות במנן בגרוגרות על התאנים במרה אבל לא
תאנים על גרוגרות במרה ולא גרוגרות על התאני בכנן
כרי שיתרום לעולם בעין יפה ותורמין חטים על הפת
אבל לא מן הפת על החטים לפי חשבון ובכל או אם תרם
תרומתו תרומה אין תורמין שמן על הזתים הנכתשין
ולא יין על ענבים הנרכות שוה דוכה לתורם כרבר
שנמבר מלאכתו על רבר שלא נמברה מלאכתו ואם תרם
תרומתו תרומה ויחזור ויתרום מן הזתים והענבים בפני
עצמן הראשונה כרמעת בפני עצמה והאוכלה חייב עליה
כשאר תרומות גבורות אבל לא כן השנייה כו
שתרם שמן על זתים שרעיתו לאוכלן או זתים על זתים
ודעתו על הכל לאכול או שתרם יין על ענבי שהם לאכול
או ענבים על ענבים והכל לאכילה ונכרך לרורכן וררך
הזתים והענבי שכבר תרם עליהם אינו צרי לחזור ולתרו
אין תורמין חומץ על יין אבל תורמין יין על
חומץ שהיין והחומץ מין אחד הן היה בלבו לתרום חומץ
על חומץ ונמצא החומץ שתרם יין אינה תרומה
התורם חבית של יין על היין ונמצא חומץ אם יודע שהיית
חומץ ער שלא תרכה אינה תרומה ואם אחר שתרכה
החמיצה הרי זו תרומה ואם ספק תרומה ויחזור ויתרום
וכן התורם כשות ונמצאת מרה אבטיח ונמצא
סרוח או שנמצאו נקורין תרם חבית של יין ונמצאת
מגולה שאסור לשתותה תרומה ויחזור ויתרום שנייה ואי
אחת משתייהן כרמעת בפני עצמה והאוכל אחת משתייהן
אינו חייב חומץ כיצר נפלה אחת מהן על החולין
אינה כרמעת נפלה שנייה למקום אחר אינה כרמעתן
נפלו שתייהן למקום אחר כרמעות בקטנה שבשתייהן
וכן אם אכל זר שתייהן משלם בקטנה שבשתייהן וחומשה
וכיצר הוא עושה בשתייהן נותנן לכהן אחר ונטול מן
הכהן רמי הגרולה הכורק את החבית והניחה
לחפרישה תרומה על אחרים ער שתעשה כולה תרומה
ותננן לסוין ולאחר זמן ברקה ומצא חומץ מעת שכרקה
תחלה ער שלשה ימי וודאי יין וכל יין שחשב אותן הימי
שודרומה שלו בחבית זו הרי הוא מתוקן מיכן ואילך

להיות מפריש עליו והולך הוא בטבלו מה שעשה עשוי שנ
 כי את מעשר בני ישראל אשר ירימו לה תרום מלמד שהוא
 עושה את כולו תרומה לאחר הפריש ממנו תרומת
 מעשר תחלה ואחר כך הניחו להיות מפריש עליו והולך
 עד שיעשה כולו תרומת מעשר ויתנו לכהן לא עשה כלום
 שנאם את מקדשו ממנו בזמן שקרשין בתוכו עושה אותו
 תרומה לאחרים אין קרשין בתוכו אינו עושה אותו תרום
 לאחרים וכן המניח פירות להיות מפריש עליהן תרום
 גדולה צריך שיהיו טבולין לתרומה ואם הניחן להיות
 כפריש עליהן מעשר צריך שיהיו טבולים למעשר
 כשם שמפרישין תרומה ומעשר מפרישין אותן על הסדר
 כיצד מפריש בכורים תחלה לכל ואחר כך תרומה גדולה
 ואחר כך מעשר ראשון ואחר כך מעשר שני או מעשר
 עני והמקדים שני לראשון או מעשר לתרומה
 או תרומה לבכורים אעפ"ש עבר על לא תעשה מה שעשה
 עשוי ומנין שהוא בלא תעשה שנ' מלאכתך ודמעך לא
 תאחר לא תאחר דבר שראוי להקריבו ואין לוקין
 על לאו זה הרוצה להפריש תרומה גדולה ותרומת
 מעשר כאחד מפריש אחד משלשה ושלשים ושליש ואומר
 אחר ממאה שיש כאן הרי הוא בצד זה שהפרשתי והרי
 הוא חולין והנשאר מזה שהפרשתי הוא תרומה על הכל
 והמעשר שראוי להיות למאה חולין לו הרי הוא בצד זה
 שהפרשתי וזה הנשאר יתר על התרומה ממה שהפרשתי
 הרי הוא מעשר על הכל

פרק רביעי

עושה אדם שליח להפריש לו תרומות ומעשרות שנאם כן
 תרימו גם אתם לרבות שלוחכם ואין עושין שליח גוי שנ
 גם אתם מה אתם בני ברית אף שלוחכם בני ברית
 חמשה לא יתרומו ואם תרמו אין תרומתן תרומה החדש
 והשיטה והקטן והנכרי שתרם את של ישראל ואפי' ברשותו
 והתורם את שאינו שלו שלא ברשות הבעלים אבל התורם
 כשלו על של אחרים הרי זו תרומה ותקן פירותיה ושובת
 הנאה שלו שנותנה לכל כהן שירצה התורם שלא
 ברשות או שירד לתוך שדה חבירו וליקט פירות שלא
 ברשות כדי שיקחם ותרם אם בא בעל הבית ואם לו כלך
 אצל יפות אם היו שם יפות מכה שתתם תרומתו תרומה
 שהרי אינו מקפיד ואם לא היו שם יפות אין תרומתן תרום
 שלא אמר לו לא על דרך כיהוי ואם בא בעל הבית
 וליקט והוסי' בין יש לו יפות מהן בין אין לו תרומתו תרום
 חמשה לא יתרומו ואם תרמו תרומתן תרומה חדש
 מרבר ואינו שומע מפני שאינו שומע הברכה והאלם
 ששמע ואינו מרבר והערום מפני שאינו יכול לברך
 והשיכור והסומא מפני שאינן יכולין לכוין ולהפריש את
 היפה קטן שהגיע לעונת נדרים אעפ"ש שלא הביא שתי
 שערות ולא נעשה גדול אם תרם תרומתו תרומה ואפילו
 בתרום של תורה הואיל ונדרהו והקדישן קיימין מן התור
 כמו שבארנו בנדרים האומר לשלוחו צא ותרום לי
 והלך לתרום ואינו יודע אם תרם ואם לא תרם ובא ומצא
 כדי תרום אין חוקתו תרום שאין אומרן באיסורין חוקת
 שליח עושה שליחותו להקל לא להחמיר וחושש שמא אחר
 תרם שלא ברשות האומר לשלוחו צא ותרום תרום
 כדעתו של בעל הבית אם היה יודע בו שהוא בעל עין רעה
 מפריש אחר מששים ואם היה בעל נפש שבעה מפריש
 אחר מארבעים ואם אינו יודע דעתו מפריש לו בינונית
 אחר מחמשים נתכוון לבינונית ועלתה בידו אחר
 מארבעים או אחר מששים תרומתו תרומה ואם נתכוון
 להוסיף על הבינונית ותרם אפי' אחר מתשעים ותשעה אין
 תרומתו תרומה פירות השותפין חייבות בתרומה
 ומעשרות שנ' מעשרותיכם אפי' של שנים השותפין
 אינן צריכין ליטול רשות זה מזה אלא כל התורם מהן
 תרומתו תרומה תרם אחד מהן ובא השני ותרם
 תרומה שנייה שהרי לא ידע שחבירו תרם אם היו מסחין

זה על זה תרומת השני אינה תרומה ואם לא היו מסחין
 ותרם הראשון כשיעור תרומת שניהן תרומה
 האומר לשותפו או לבן ביתו או לעבדו או לשפחתו לתרום
 והלכו לתרום וביטל שליחותו קודם שיתרומו אם לא שינה
 השליח תרומתו תרומה ואם שינה כגון שאמר לו תרום מן
 הצפון ותרם מן הדרום הואיל וביטל שליחותו מקודם
 אינה תרומה ארים שתרם ובא בעל הבית ועכב אם עד
 שלא תרם עיכב אין תרומתו תרום ומשתרם עכב תרומתו
 תרומה והאפטרופין תורמין נכסי יתומים הנגב והגולן
 והאגם תרומתן תרומה ואם היו הבעלים רודפין אחריהן
 אין תרומתן תרומה הבן והשכיר והעבד והאשה תורמין
 על מה שהן אוכלין אבל לא יתרומו על הכל שאין אדם
 תורם דבר שאינו שלו הבן כשאוכל עם אביו והאשה
 בעיסתה תורמין מפני שהן ברשות הפועלים אין להן
 רשות לתרום שלא מדעת בעל הבית חוץ מן הדוכין בנת
 שאם ירצו לטמא את היין הרי הן מטמאי מיר ולפי שבמסר
 להן והאמינו על כן הרי הן כשלוחין ואם תרמו תרומתן
 תרומה פועל שאמר לו בעל הבית כנס לי
 גורני ותרום ותרום ואחר כך כנס תרומתו תרומה

הנכרי שהפריש תרומה משלו דין תורה שאינן תרומה לפי
 שאינן חייבין מרבריהן גורו שתהיה תרומתו תרום משום
 בעלי כיסין שלא יהיה זה הממו של ישראל ויתלה אותו בגוי
 כדי לפוטרו ובורקין את הגוי שהפריש תרומה אם אמר
 ברעת ישראל הפרשתי תנתן לכהן ואם לאו טעונה גזירה
 שמא בלבו לשמים ברא בארץ ישראל אבל גוי שהפריש
 תרומה בחוצה לארץ לא גורו עליהן ומודיעין אותו שאינו
 צריך ואינה תרומה כלל המתכוין לומר תרומה
 ואמר מעשר מעשר ואמר תרומה לא אם כלום עד שיהיה
 פיו ולבו שוין הפריש תרומה במחשבתו ולא הוציא
 בשפתיו כלום הרי זו תרום שנ' ונחשב לכם כתרומת גרן
 במחשבה בלבד תהיה תרומה המפריש תרומה על
 תנאי אם נתקיים התנאי הרי היא תרומה ואם לאו אינה
 תרומה וכן המפריש תרומה ומעשרות וניחם עליהן
 הרי זה נשאל לחכם ומתיר לו כדרך שמתיר לו שאר נדרי
 ותחזור חולין כמו שהיתה עד שיפרישו פעם שנייה אותה
 שהפריש תחילה או פירות אחרות התורם בור של
 יין ואבר הרי זה תרומה על מנת שתעלה שלם מן הבור
 ומן השפיכה אבל לא מן הטומא ואם נשברה אינה מרמע
 הניחה במקום שאם תשבר שם או תתגלגל לא תגיע לבור
 הרי זו כדמעת שכבר נתקיים התנאי ברא בתרומה
 גדולה אבל בתרום מעשר שמותר לתרום שלא מן הכוונה
 כיון שעלתה נתקיים תנאו והרי היא תרומת מעשר ואעפ"י
 שנשברה או שנשפכה ואין צריך לומר שנטמאת
 האומר שלמעלה תרומה ושלמטה חולין או שלמעלה חולי
 ושלמטה תרומה רבריו קיימין שהדבר תלוי ברעת התורם
 התורם את הגורן צריך שיכוין את לבו שתהיה זו
 תרומה על הכרי ועל מה שבקנטעין ועל מה שבצדקין ועל
 מה שבתוך התבן התורם את היקב צריך שיכוין
 את לבו לתרום על מה שבחרצנין ועל מה שבזנין
 התורם את הבור של יין צריך שיכוין את לבו לתרום על
 מה שבגפת ואם לא נתכוון אלא תרם סתם נפטר הכל
 שתנאי בית דין הוא עושה תרומה על הכל התורם
 כלכלת של תאנים ונמצאו תאנים בצד המכללה הרי אלו
 פטורין מפני שבלבו לתרום על הכל

פרק חמישי

אין תורמין לא מן היפה שנ' בהרימכם את הלבו ממנו ואם
 אין שם כהן תורם מן המתקיים אעפ"י שיש שם יפה שאינו
 מתקיים כיצד תורם תאנים על הגרונות ובמקום
 שאין שם כהן תורם גרונות על התאנים ואם רניל לעשו
 תאנים גרונות תורם מן התאנים על הגרונות אפי' במקום
 שאין שם כהן אבל במקום שיש בו כהן אין תורמין
 מן הגרונות על התאנים אפילו במקום שדרכן לעשות

ערל אסור לוכל בתרומה סרין תורה שהרי נאמר תושב
 ושכיר בתרומה ונאמר תושב ושכיר בפסח מה תושב ושכיר
 האסור בפסח ערל אסור בו אף תושב ושכיר האסור בתרומה
 ערל אסור בו ואם אכל לוקה מן התורה משוך מותר
 לאכול בתרומה ואעפ שגראה כערל ומרברי כופרי שיכול
 פעם שנייה ער שיראה מהול הנולד מהול אוכל
 בתרומה והשומטום אינו אוכל מפני שהוא ספק ערל
 ואנדרוגינם מל ואוכל הערל וכל השמאין אעפ
 שהן אסורין לאכול בתרומה נשיהן ועבריהן אוכלין
 פצוע רכא וכרות שפטה הם ועבריהן אוכלין ונשיהן לא
 יאכלו אם לא ידע את אשתו משנעשה פצוע רכא וכרות
 שפטה הרי לו יאכלו וכן אם נשא בת גרים הרי זו אוכלת
 פצוע רכא כהן שקירש בת כהן אינה אוכלת סרים
 חמה הוא ואשתו עבריו אוכלו שומטום ואנדרוגיני עבריהן
 אוכלין אבל לא נשותיהן חרש שוטה וקטן שקנו להן
 עבריו אינן אוכלין אבל אם קנו להם בית דין או אפטרופי
 או שנפלו להן בירושה הרי לו אוכלין אנדרוגינים
 שנבעל לפסולסן התרומה בין דרך זכרותו בין דרך נקבותו
 נפסל מלאכול בתרומה כנשים ואין עבריו אוכלין וכן
 אם נבעל לאנדרוגינים אחר שהוא פוסל בביאתו לאשה
 נפסל ואינו אוכל ולא מאכו עבריו והוא שיבעול אותו דרך
 נקבותו אבל דרך זכרותו אין זכר פוסל זכר מן הכהונה
 עבר של שותפין שהיה אחד מהן כהן אינו מאכיל
 הרי זה העבר אסור לאכול וכל המאכיל בתרומה מאכיל
 בחוזה ושוק בת ישראל שנשאת לכהן והכניסה לו בין
 עברי מלוג בין עברי נכסי צאן ברזל הרי לו יאכלו וכן
 עברי כהן שקנו עברים ועברי אשתו שקנו עברים יאכלו
 שנ כי יקנה נפש קנין כספו אפילו קנין הקנין וקנין האוכל
 מאכיל אחרים בת כהן שנשאת לישראל והכניסה לו
 בין עברי מלוג בין עברי צאן ברזל הרי לו לא יאכלו
 אמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הרייוס בין כהנת בין
 ישראל וכן שאר חייבי לאוין והכניסה לו עברי מלוג ועברי
 צאן ברזל עברי מלוג לא יאכלו אעפ שהוא חייב בכזונותם
 ועברי צאן ברזל יאכלו מפני שהם של בעל נשא
 שנייה היא אוכלת ועברי מלוג שלה לא יאכלו כהנת
 אמנה שנתארסה לכהן גדול או גרושה לכהן הרייוט הואיל
 והן משמרות לביאה פסולה של תורה הרי לו לא יאכלו
 וכן אם נכנסו לחופה בלא אירוסין אינן אוכלות
 שהחופה פוסלתן מלאכול נתאלמנו או נתגרשו בין
 האירוסין חזרו להכשירן ואוכלות מן הנישואין לא יאכלו
 שכבר נתחללו כהנת שמת בעלה כהן ונפלה
 לפני יבמים שיש בהן חלל לא תאכ מפני זיקת החלל ואפי
 עשה בה אחר מן הכשרים מאמר שאין המאמר קונה
 ביבמה קנין גמור כהן שנתן גט ליבמתו הכהנת
 שהרי נאסרה עליו וערין זיקתו עליה הרי זו אוכל בתרומה
 מפני שהיא משמרת לביאה פסולה של רבריהן שאין הגט
 פוסל היבמה אלא מרבריהן וכן כהנת חלוצה או
 שנייה שנתארסה לכהן אוכלת כהן הרייוט שנשא
 איילונית הרי זו אוכלת בתרומה

פרק שמיני

העובר והיבם והאירוסין והחרש ובן תשע שנים ויום אחד
 פוסלין ולא מאכילין העובר כיצד בת ישראל המעוברת
 מסין לא תאכל בשביל העובר ובת כהן המעוברת מישראל
 אסורה לאכול מפני העובר שנ וטבה ל בית אביה כנעורי
 פרס למעוברת בת סין שבא עליה ישראל אין
 חוששין שמא נתעברה לא טובלת ואוכלת לערב היתה
 נשואה לישראל ומת בעלה טובלת ואוכלת בתרומה לערב
 עד ארבעי יום ואם הוכר עוברת הרי זו מקולקלת למפרע
 עד מ יום שכל חם אינו עובר לא מים הוא בעולם חשוב
 בת ישראל שנשאת לסין ומת והנחה מעוברת לא יאכלו
 עבריה בתרומה בשביל העובר שהולד הוא שמאכיל
 שאינו ילד אינו מאכיל לפיכך אם היה העובר חלל אינו

פוסל העברים לא אוכלין בגלל אחיו הכשרים עד שיוולד
 זה החלל ויאסרו העברים מלאכול היבם כיצד
 בת ישראל הזקוקה ליבם כהן לא תאכל שנ וכהן כי יקנה
 נפש וזה ערין לא קנאה ובת כהן הזקוקה לישראל
 אסורה מפני יבמה שנאמר וטבה אל בית אביה כנעוריה
 פרס לשומרת יבם
 יבם כהן שבא על יבמתו באונס או בשגגה או שבא ולא
 גם אעפ שקנאה כמו שבארנו בהלכות יבום אינו מאכילה
 בתרומה עד שיבעול בעילה גמורה ברצון ברא
 שנתאלמנה מן האירוסין אבל מן הנשואים הואיל והיתה
 אוכלת תאכל בביאה זו האירוסין כיצד בת כהן
 שנתארסה לישראל אסורה לאכול שהרי יש לו בה קניין
 ובת ישראל שנתארסה לכהן לא תאכל עד שתכנס לחופה
 שמא תאכיל לבני בית אביה כמו שבארנו ישראל
 שאמר לכהנת הרי את מקודשת לי אחר שלשים יום הרי
 זו אוכלת בתרומה כל השלשים שעדיין לא נתארסה ואם
 אבר לה הרי את מקודשת לי עכשיו מאהר שלשים יום
 הרי זו אסורה לאכול מיר וכן שאר התנאים כיוצא בזה
 החרש כיצד כהנת שנשאת לכהן הריש לא
 תאכל שאינו קונה בתקנת חכמים שתקנו לו נישואין ובת
 ישראל שנשאת לכהן חרש לא תאכל שאינו קונה מן התרומה
 שאינו בין רעת נתארסה לכהן פקח ולא הספיק
 לכונסה עד שנתחרש אינה אוכלת בת ונפלה לפני יבם
 חרש ויבמה אינה אוכלת אבל אם נשאה כשהוא פקח
 ונתודרש הרי זו אוכלת בת ונפלה ליבם הריש
 ויבמה הרי זו אוכלת הואיל והיתה אוכלת בההלה ואשת
 חרש שילדה ממנו הרי זו אוכלת בשביל בנה בין
 תשע ימים ויום אחד כיצד מי שנבעלה לאסור לה והוא
 בין תשע ימים יום אחד הואיל וביאתו ביאה נפסלה מן
 הכהונה ואסורה מלאכול בתרומה כפני שנעשית זונה או
 חללה כמו שבארנו אפי היה שחוף ובת ישראל שנשאת
 לכהן בין תשע שנים ויום אדר אעפ שביאתו ביאה אינה
 אוכלת בשביל הקטן לפי שאינו קונה עד שיגדיל
 ספק שהוא בין תשע שנים ויום אחד ספק שאינו נשאת
 לבן שלש עשרה שנה ויום אחד ספק שהביא שתי יגיעות
 הרי זו אסורה לאכול כל או שאין באכילין בתרומה
 של תורה כד אין באכילין בתרומה של רבריהם גזירה
 שבא לאכול בשל תורה ואילו לא פוסליו ולא

פרק תשיעי

האשה אוכלת בתרומה עד שיגיע גט לידה או ליד שלוחה
 שעשת לקבלה וכל שהיא ספק גרושה הרי זו לא תאכל
 האשה שעשת שליח לקבל לה גיטה אסורה
 לאכול בתרומה מיר ואם אמרה קבל לי גיטי במקום פלני

כפר וצריך להפניש כמנו תרומה שנייה בשלשה
פרקים צריך לברוק את היון שזניחו לארוש עליו שמא
החמין ואו הן בקרים של מוצאי החג ובהוצאת
הסמדר ובשעת כניסת מים לבוסר ויון כנתו מפרישין
מפרישין עליו בחוקת שהוא יין בן ארבעים יום המניח
פירות להיות מפריש עליהן עד שיעשו תרומה אעפ שאין
מפרישין לכתחלה לא מן המוקף אם הפרי הרי הן בחוקת
קיימין מצאן שאברו הרי זה חושש לכל כה שתקן שמא
לא הפרי עליהן לא אחר שאברו לפיכ מפרי תרומ שנייה

פרק ששי

תרומה ותרומת מעשר נאכלת לכהנים בין גדולים בין
קטנים בין זכרי בין נקבו הם ועבריהם הכנעני ובהמותיהן
שנ וכהן כי יקנ נפש קנין כספו וגו עבר כהן שברח ואשת
כהן שמת הרי לא אוכלין תרומה של תורה אין אוכל
אותה לא כהן מיוחס אבל כהני חוקה אוכלין בתרומה של
דבריהן בלבד ותרומה טהורה בין תרומה גדולה בין
תרומת מעשר בין של תורה בין של דבריהן אינה ניתנת
לא לא לכהן תלמיד חכם מפני שאסור לאכול תרומה טמאה
וכל עמי הארץ בחוקת טומאה לפיכך נותן תרומה טמאה
לכהן שורצה ישראית שנשאת לכהן אפי קטנה
בת שלש שנים ויום אחד תאכל בתרומה וחזה ושוק ורין
תורה שתאכל משנתארסה שהרי היא קניינו אבל אסרו
חכמי שתאכל עד שתכנס לחופה שמא תאכל תרומ לאבי
ולאחיה כשהיא ארוסה בבית אביה חרשת ושוטה
שנשאת לכהן אינה אוכלת בתרומה אפי השיאה אביה
גזירה שמא ישא חרש כהן חרשת ויאכילה לפיכך גזרו
שלא תאכל חרשת בת ישראל כלל הור אסור לאכול
תרומות שנ וכל זר לא יאכל קדש אפי היה תושב כהן או
שכירו לא יאכל קדש תושב זה שכיר עולם שכיר זה שכיר
שנים ועבר עברי הרי הוא כתושב וכהנת אשת הור
הרי היא כור שנ וכל זר בין הוא בין אשתו זר שאכל
תרומה בדרון בין שהיה טמא בין שהיה טהור בין שאכל
תרומה טהורה בין שאכל טמאה חייב מיתה בירי שבים
שנאב ומתו בו כי יחלוהו ולוקה על אכילתה ואינו
כשלם דמי מה שאכל שאינו לוקה ומשלם ואם אכל בשגג
מוכי חומש שנ ואיש כי יאכל קדש בשגגה ויסף חמישיתו
ובת כהן כי תהיה לאיש זר היא בתרומה הקדשי לא תאכל
שני עניינים נכללו בלאו זה שאם תבעל לאסור לה

ותעשה זונה או הללה כמו שבארנו בהלכות איסורי ביאה
הרי היא אסורה לאכול בתרומה לעולם כדון כל חלל שהחל
טר לכל דבר ואם תנשא לישראל הרי היא אסורה לאכול
במורם מן הקדשים שהוא חזה ושוק לעולם אעפ שגירטה
או בת אבל התרומות אוכלת אחר שגרשה הישרא
או מת אם לא הניח בן מסנה שנ ובת כהן כי תהיה אלמנה
וגרושה וזרע אין לה ושבה אל בית אביה כנעוריה כלחם
אביה תאכל מפי השמועה לכרו מלחם ולא כל לחם חוזרת
היא לתרומה ולא לחזה ושוק ולא הכהנת בלבד לא
אפי לוי וישראית שנבעלה לאסור לה הואיל ונעשי זונה
אסורה לאכול בתרומה לעולם ואעפ שיש לה זרע מכהן
לפיכך השבויה אינה אוכלת בתרומה ואעפ שאומרת
טהורה אני וכל שבוייה שנאמנת לומר טהורה אני או שיש
לה עד כדי שתהיה מותרת לבעלה הרי זו אוכלת בתרומה
והנרבעת לבהמה לא נפסלה מן הכהונה ואוכלת
ישראית שיש לה זרע מכהן אוכלת בשביל בנה בין זכר
בין נקבה ואפי טומסוס ואנדרוניס ואפילו זרע הזרע עד
סוף כל העולם שנ זרע אין לה כשם שזרע ישראל מכהנת
פוסל אותה כך זרע כהן מישראלית מאכילה אותה ואף עפ
שהיא זרע פסול כיצד בת ישראל שנשאת לכהן או
כהנת לישראל וילד ממנו בת ובא על הבת מי שהוא ערוה
עליה או שנשאת למסור ומתה והרי המסור קיים היתה
אם אמו בת ישראל לכהן תאכל בתרומה בת כהן לישראל
לא תאכל הא למדת שהיא אוכלת בשביל זרעה ואעפ

שאותו הזרע פסול ואפי ישראל אינו ואין צריך לומר שאם
היתה לה בת מכהן אעפ שהבת נשוא לישראל ואפי נתחלל
הרי אמה אוכלת בשביל הבת הפסולה
כיוצא בו
הכהנת שאינה אוכלת מפני זרעה שמישראל אעפ שאותו
הזרע כהני כיצד בת כהן שנשאת לישראל וילדה ממנו בת
והלכה הבת ונשאת לכהן וילדה ממנו הרי זה ראוי להיות
כהן מאכיל את אמו ופוסל את אס אמו ואעפ שכתה אמו
וזאת אום לא כבן בתי כהן גדול שהוא פוסליני מן התרומ
העבר אינו פוסל משום זרע ואינו מאכיל כיצד כהנת
שנשאת לישראל או ישראית שנשאת לכהן וילדה ממנו בן
והלך הבן ונכבש על השפחה וילדה ממנו עבר ומת הבן
והרי העבר קיים היתה אס אביו של עבר זה בת ישראל
לכהן לא תאכל בתרומה היתה בת כהן לישראל תאכל
שאין זה זרע שהעברים אין להם ייחוס בת ישראל
שנשאת לכהן ומת ולה ממנו בן וחזרה ונישאת לישראל לא
תאכל בתרומה מת הישראל ולה ממנו בן לא תאכל בתרומ
מת בנה מישראל אוכלת בשביל בנה הראשון
בת כהן שנשאת לישראל ויש לה ממנו בן
וחזרה ונשאת לכהן תאכל בתרומה מת בנה מכהן אסורה
לאכול מפני בנה שמישראל מת בנה שמישראל חוזרת לבית
אביה כנעוריה ואוכלת בתרומה לא בחזה ושוק בת
ישראל שנשאת לישראל תחלה ויש לה ממנו בן וחזרה
ונישאת לכהן אוכל בתרומה מת ולה ממנו בן אוכלת מפני
בנה האחרון שהרי הוא מאכילה כמו שהאכילה אביו

פרק שביעי

כהן טמא אסור לאכול תרומה בין טמאה בין טהורה שנ
איש איש מזרע אהרן והוא זרוע או זב בקדשים לא יאכל
אי זהו קדש שאוכלין אותו כל זרע אהרן זכרים ונקבות
היו אום זו תרומה לא שהאוכל תרומה טהורה חייב מיתה
בירי שנים ולפיכך לוקה שנ ושמרו את משמרתו ולא
ישאו עליו חטא וטמא שאכל תרומה טמאה אעפ שהוא
בלאו אינו לוקה שהרי אינה קודש אין הטמאים
אוכלין בתרומה עד שיעריב שמשן ויצאו שלשה טככים
אחר שקיעת החמה שנ ובא הטמא וטהר עד שיטהר
הרקיע מן האור ואחר יאכל מן הקדשים כהן טהור
שאכל תרומה טמאה אינו לוקה מפני שהוא בעשה שנאם
ואחר יאכל מן הקדשי מרבר שהוא בקדושתו הוא שיאכל
כשיטהר אבל דבר טמא לא יאכל אעפ שיטהר ולא הבא
מכלל עניה עניה הוא מי שהיה אוכל בתרומה
והרגיש שנזרעו איבריו להוציא שכבת זרע אחו באכה
זבולע את התרומה החרש והשוטה מטבלין אותן
ומאכילי אותן תרומה אחר שהעריב שמשן ומטמרין אותן
שלא ישנו אחר הטבילה שאם ישנו טמאין לא אם כן
עשו להם קיר של נחשת שמא יראו קרי רוכבי
גמלים אסורין לאכול בתרומה עד שיטבולו ויעריב שמשן
שהן בחוקת טומאה מפני החימוס שהרכיבה על עור הנמל
מוציא טיפה של שכבת זרע המשמשת מסתה אם
לא נתהפכה בשעת תשמיש טובלת ואוכלת בתרומה
לערב ואם נתהפכה בשעת תשמיש הרי זו אסורה לאכול
בתרומה כל שלשה ימים שאי איפשר לה שלא תפלוט
ותהיה טמאה כמו שיתבאר במקומו תרומת
חוצה לארץ הואיל ועיקרה מרבריהן אינה אסור באכילה
לא לכהן שטומאה יוצאה עליו מגופו והן בעלי קדין ובין
חובות ונידרות ויולדות וכולן שטבלו מתרין לאכילה אעפ
שלא העריב שמשן אבל טמאי מגע טמאות בין
שנגע במת שאי איפשר לנו היום לטהר ממנו בין שנגע
בשרץ אינו צריך לטבול לתרומת חוצה לארץ
לפיכך כהן קטן שעדין לא ראה קרי וקאנה שעדין לא
ראתה רם נרה אוכלין אותה תמיד בלא בדיקה שחוקתן
שלא יצאה טומאה עדיין עליהם והמצורע הרי הוא
כמי שטומאה יוצאה עליו מגופו והוא שיטמא אותו כהן
מיוחס אבל קודם שיטמאו הכהן טהור הוא כהן

הרומה גדולה שיש בו אם הקדים המעשר לתרום ומשלמי
מעשר שני והקדש שנפרו אעפ שאפרו שלא כהלכה ומן
הקדש על הישן אבל לא מסין על שאינו מינו שנ ונתן
לכהן את הקדש כקדש שאכל האוכל קישואין של
ערב שביעית ימתין לקישואין של מוצאי שביעית וישלם
מן שאינו יכול לשלם חובו מפירות שביעית כמו שיתבאר
במקומו אכל תרומה שמאה משלם חולין שהורין
ואם שלם חולין שמאין בין בשוגג בין במזיד תשלומיו
תשלומין ויחזור וישלם מן שהורין אכל תרומת חבר
משלם לו אכל תרום חוצה לארץ משלם לחבר ונוטל רמיה
כמנו ונותן לעם הארץ שאכל תרומתו שאין מוסרין שהורו
לעם הארץ גול תרומה מאבי אמו כהן ואחר כך
בת אבי אמו אינו משלם לעצמו אלא ליורש אחר משאר
השבט וכן אם נפלה לו תרומה מאבי אמו ואכלה
ובעל חוב שגבה תרומה בחובו והאשה בכתובתה ואכלה
משלמין קרן וחומש לכהן חבר והחב נותן להן רמים שהיו
מוכרין בה אותה התרומה כמו שאכלו הגונב תרום
לא אכלה משלם תשלומי כפל לבעליו ויש לו לשלם מרמי
תרומה גנבה ואכלה משלם שני קרנין וחומש קרן
חומש מן החולין וקרן אפי מרמי תרומה היתה התרום
הקדש לברקה בית וגנבה ואכלה אינו משלם תשלומי כפל
שאין תשלומי כפל בהקדש כמו שיתבאר במקומו אבל
משלם קרן ושני חומשין חומש משום אוכל תרומה וחומש
משום שנהנה מן ההקדש ולמי משלם אם היה בה
כוית ואין בה שוה פרומה משלם לכהנים ואם יש בה שוה
פרומה בין שיש בה כוית בין שאין בה כוית משלם להקדש
ומפני מה הל איסור הקדש על איסור התרומה מפני
שהתרומה איסורה לזר ומותרת לכהן הקדישה נאכרת
על הכהן נוסף בה איסור אף על ישראל על דרך שבארנו
בהלכות ביאות איסורות ואיסורי מאכלות הגזול
תרומה ואכלה משלם קרן וחומש אחר שהחומש חייב בו
היום תרומה יצא בו ירו גולו שנ ונתן לכהן את הקדש
וגו חייב לא בחומש של קדש בלבד גולה והאכילה
לאחר האוכל משלם קרן וחומש אם אכל שוה ארבעה
משלם שוה חמשה ממין שאכל וכל מקום שאמרנו משלם
קרן ושני חומשין אבל שוה ארבעה משלם ששה וכל מקום
שאמרנו משלם שני קרנין וחומש אחר אכל שוה ארבעה
משלם רמי תשעה ולעול אינו משלם לא לפי רמים שהיה
שוה בשעת אכיל בין שהזולה בשעת תשלומי בין שהוקרה

פרק אחד עשר

התרומה ניתנת לאכילה ולשתייה ולסיכה שהסיכה היא
כשתייה שנ ותבא כמים בקדו ובשמן בעצמותיו והשתייה
בכל אכילה לאכול רבר שדרכו לאכול ולשתו רבר שדרכו
לשתו ולסוך רבר שדרכו לסוך לא יין וחומש אבל סך הוא
את השמן שההור ומדליק את הטמא וזהו שנק שמן שריפ
בכל מקום תמרים של תרומה מותר לחבצן ולקבצן
קניגול הרבילה ואסור לעשות מהם שכר וכן אין עושין
תמרים רבש ולא תפוחין יין ולא פירות הסתיו חומש
וכן שאר כל הפירות אין משנין אותן מבריות בתרומה
חייב מותם וענבים בלבד עבר ועשה האוכל משקה הרי זה
שותו חד שאכל רבש תמרים ויין תפוחים וכיוצא
מן בשגגה אינו חייב לשלם ואם אכל במזיד מכין אותו
מכת מדרות אין נותנין רבילה וגרונרת לתוך המוריים
מפני שהוא מאבדן אבל נותנין את היין לתוך המוריים
ואין מפטמין את השמן מפני שהוא מוציא ממנו מאכלות
ועושהו שמן משחה אבל מערבין יין ושמן ורבש
ופלפלין וכיוצא באלו לאוכלין אין מבשלין
יין של תרומה מפני שהוא ממעטו אין מבשלין בצלים
של תרומה בחומש של תרומה מפני שפפטיד החומש
אין מערבין תבואה בקטניות ומל רבש שיתפרש זה מזה
כשכסדין אותו מערבין ומשחרבה יהודה התחילו לערב
תבואה בתבואה וקטניות בקטניות אבל לא תבואה בקטניות

סדרך שמרקיין את הקמח בחולין כך נוהג
הכהן בתרומה מרקיך לאכול ומשליך את המורסן
הרי שרצה לעשות סולת מנופה בנפיות הרבה ער שיוציא
קב או קבויים מן הפיאה לא ישליך את השאר מפני שהוא
ראוי לאכילה לא יניחו במקום מוצנע שמן
של תרומה אין חוסמין בו תנור וכירים ואין סכין בו מנעל
וסנרל ולא יסוך רגלו והוא בתוך מנעל וסנרל אבל סך
את רגלו ולובש המנעל או הסנרל וסך כל גופו ומתענג
על גבי קטובלייא חדשה ואעפ שהן ניסוכין אינו חושש
אבל לא יתן שמן על גבי טבלא של שייש להתענג עליה
מפני שמאברו כל האוכל תרומה אפי פירות צריך
נטילת ידיו אעפ שהיו ידיו שהורות כמו שיתבאר בבקומו
ואינה נאכלת עם הזר על השולחן גזירה שמא יאכל ממנה
ותרומת חוצה לארץ נאכלת עם הזר על השולחן ואינה
צריכה נטילת ידים בחולין ואין סכין שמן תרומה בידים
מסואבות נפל על בשרו משפשו בידים כמזאבות אבל
סכין את הקטן בשמן תרומה בתוך שבעה שהנולד כל
שבעה אינו חשוב ערל סך הוא הכהן בשמן וכביא
בן בתו ישראל ומענילו על גביו ואם סך עיצמו בטמן וכנס
למרחץ מותר לזר למושחו במרחץ אעפ שהוא נסוך ממנו
כהנת שחפפה ראשה בתלתן של תרומה

הישראל מותרת לחוף אחריה אבל כענגה שערה ביי
ומפני מה הותרו הכהנים לחוף שערן בתלתן של תרומה
מפני שאינו ראוי למאכל אדם עוקצין תרומה
וגרונרות והכליסין והחרובין ומיני אבטיח וקלפי אבטיח
וזאתרוג וכלפפון אעפ שאין בהן אוכל וקניב ירק שמעליכי
בעלי בתי הרי אלו אסורין לזרים אבל קניבת ירק שמקנבי
הנגנן מותרת לזרים קלופו פולין ושוכשכין אם
יש בהן אוכל אסורין אין בהן אוכל מותרין גרעיני אתרוג
מותרין גרעיני זתים ותמרים וחרובין אעפ שלא
כנסן הכהן הרי אלו אסורין לזרים ושאר הגרעינין בזמן
שכנסן ויש בהן לחלוחית למצוץ אותן אסורין לזר ואם
השליכן כותרות הסוכין של השיס חדשות אסורין
מפני שהוא ראוי למאכל אדם ושל ישנות מותר ועד כתי
נקראו חדשות כל זמן שאדם רגילין לחבוט בין הגרנות
שכרים של תרומה שנתן עליהם כים הראשון
והשני אסור לזרים והשלישי מותר ואם לא נתן עליהם
מים לא מסנן היין מעל השמרים בלבד אף השלישי אסור

לזרים מגורה שפינה כמנה היטי תרומה
כהייבין אותו להיות יושב וכלקש אקת אחת ואחר כך
יתן לתוכה חולין לא מכבד כדרכו ונותן לתוכה חולין
וכן חבית של שמן תרומה טנשפכה אין כהייבין אותו
להיות יושב ומטפח לא נוהג בה סדרך שנוהג בחולין
המערה כר של שמן תרומה הרי זה מערה ער שיפסוק
העמוד ויתחיל השמן מעט מעט וכיון שנטפו שלשה שיפין
זו אחר זו ריו ומותר ליתן בכר שמן חולין הרי
שלא נתן לא הניח הכר ער שנתמצית אותה התמצית
תרומה ממלא הכהן נר שמן שריפה ונותנו לישראל
לעלות בו לעלייה ולהכנס לחרד לעשות צרכי הכהן אבל
לא צרכי ישראל ואם היה שותף עמו מותר ישראל
שהיה אורח אצל כהן ומדליק לו שמן שריפה ועמד הכהן
והלך לו אינו חייב לכבותו ער שיכבה מאיליו וטובל
הישראל פתילה בגר הכהן ומדליק לילך בה בקרו
של כהן שהיה עומד אצל בקר של ישראל ומליו של כהן
שהיה נארג אצל כליו של ישראל הרי זה מדליק עליהן שמן
שריפה שלא ברשות הכהן וכן מדליקין שמן שריפה
בבתי כנסיות ובבתי סדרשות ובמבואות האפלים שלא
ברשות כהן ומי שאין לו חולין להדליק נר חנוכה מדליק
שמן שריפה שלא ברשות הכהן מדליקין שמן שריפה
על גבי החולין ברשות כהן בת ישראל שצאית לכהן
והיא למורה אצל אביה מדליק ברשותו מותר
לכהן להדליק שמן שריף אפי בבית האבל או בבית המשת
שיש שם ערוב ואין חוששין שמא יסתפק ממנו בבית

אינה אסורה עד שיגיע שליח לאותו מקום שלחה שליח
להביא לה גיטה אוכלת בתרומה עד שיגיע גט לידה
האומר לאשתו הרי זה גיטיך שעה אחת קודם למיתת
אסורה לאכול בתרומה מיד עיר שהקיפה כרכום
וספינה המטרפת בים והיוצא לידון הרי לו בחזקת קיימין
ואין צריך לומר מפרש ויוצא בשירה אבל עיר
שכבשה כרכום וספינה שמכרה בים והיוצא ליהרג מבתי
דין גויים ומי שגררתו חיה או נפלה עליו מפול או שטפו
נהר נותנין לו חומרי מתים וחומרי חיים לפיכך אם היו
נשותיהן בת כהן לישראל או בת ישראל לכהן הרי לו לא
יאכלו אבל מי שנגמר דינו בבית דין והניחוהו בבית
הסקילה ליהרג הרי זה בחזקת מת ולא תאכל אשתו
הניחה בעלה גוסס במרינה אחרת בין שהיתה כהנת אשת
ישראל או ישראלית אשת כהן לא תאכל שרוב גוססין למיתה
אחר אומר מת ואחר אומר לא מת הרי זו לא תאכל
אמר לה צרתה או אחת מהחמש נשים שאינן נאכנות
להעירה שמת בעלה הואיל ואינה נישאת על פיהן הרי זו
אוכלת בתרומה בחזקת שבעלה קיים עד שיעיר לה מי
שהוא נאמן להשיאה על פיו המשחרר את עברו
משיוכה לו בגט שחרור פסלו מלאכול בתרומה וכל
עבר שיצא לחירות ועדין הוא מעוכב גט שחרור כמו
שיתבאר בהלכות עברים אעפי כן הרי הוא אסור לאכול
בתרומה הכותב נכסיו לאחר זוכה לו על ידי אחר
והיו בהן עברים ושתקו זה שנתנו לו ואחר כך צווח הרי זה
ספק אם זה שצווח הוכיח סופו על תחלתו ועדין לא יצאו
מרשות ראשון או זה שצווח אחר ששתק חזר בו לפיכך
אין אוכלין בתרומה בין שהיה רבן שני ישראל והראשון כהן
בין שהיה רבן ראשון ישראל והשני כהן ישראל ששכר
בהמה מכהן מאכילה תרומה וכהן ששכר ביהת ישראל אעפ
שהוא חייב בסוונותיה לא יאכילה תרומה מפני שאינה
קנין כספו ישראל ששם פרה מכהן לפטמה ולהיות
השבח ביניהן לא יאכילה בתרומה אעפ שיש לכהן חלק
בשבחה אבל כהן ששם פרה מישראל לפטמה אעפ
שיש לישראל חלק בשבח הואיל ונופה לכהן שהרי שמה על
עצמו הרי זה מאכילה התרומה פרתו של ישראל שילדה
בכור מאכילו תרומה שהבכור לכהנים ואוצר אדם כרשני
תרומה לתוך שובכו ואינו חושש שמא יבואו היונים שלו
ויאכלו אותן יראה לי שאם מכר הכהן פרתו לישראל
ולקח הרמים אעפ שעדין לא משך הלוקח הרי זה אסור
לאכילה תרומה שדין תורה מעות קונות כמו שיתבאר
בהלכות מקח וממכר ואם מכר ישראל לכהן אף על פי שנתן
הדמים לא תאכל בתרומה עד שימשוך

פרק עשירי

זר שאכל תרומה בשגגה משלם קרן וחומש אעפ שירדע
שהיא תרומה ושהוא מוחד עליה אבל לא ידע אם חייב
עליה מיתה אם לאו הרי זו שגגה ומשלם קרן וחומש
אחר האוכל רבר שדרכו לאכול ואחר השותה רבר שדרכו
לשתות ואחר הסך רבר שדרכו לסוך שנ ולא יחללו את
קרשי בני ישראל לרבות את הסך ואחר האוכל תרומה
טהורה או טמאה בשגגה משלם קרן וחומש ואינו חייב
בחומש עד שיאכל כזית שנ כי יאכל קרש בשגגה ואין
אכילה פחותה מכזית וכשם שאכילת תרומה בכזית כך
שתייתה בכזית אבל וחזר ואכל שתה וחזר ושתה
אם יש מתחלת אכילה ראשונה עד סוף אכילה אחרונה
כרי אכילת פרס ומתחלת שתייה ראשונה עד סוף שתייה
אחרונה כרי שתיית רביעית חרי או מצטרפין לכזית
התרומה ותרום מעשר בין של דמאי בין של ווראי והחלה
והמכורים כולן מצטרפין לכזית לחייב עליהן מיתה וחומש
שכולן נקראו תרומה ומן הדין היה שאין חייבין חומש
על תרומת מעשר של דמאי כמו שאין חייבין על מעשר
שני שלו כמו שיתבאר אבל אמרו חכמים אם לא יתחייב
עליה חומש יחללו בה אבל תרומה כמזיד אם

היתה טהורה משלם את הקרן ואינו משלם את החומש
ואם היתה טמאה דמי משלם עצים מפני שאינה ראויה
לא להסקה לפיכך אם אכל תרומת תותים ודמונים
וכיוצא בהם שנשמאו פטור מן התשלומין שהרי אינם
ראויין להסקה האוכל תרומת חמץ בפסח בין בדין
בין בשגגה בין טמאה בין טהורה פטור מן התשלומין אפי
הפרישה מצה והחמיצה פטור ואפי דמי עצים אינו משלם
שהרי אינה ראויה להסקה מפני שהיא אסורה בהנאה אין
לה דמים אבל השוגג שאכל תרומה ביום הכפורי
או שאכל תרומה נקורה והשותה יין תרומה שנתגלה
והסך יין ושמן כאחד או ששתה שמן וחומץ כאחד או
שכסם את החטים או נמע את החומץ הרי זה משלם קרן
וחומש היה שבע וקץ במוונו והוסיף על שבע
באכילת תרומה אינו משלם את החומש שנ כי יאכל לא
שיוזק את עצמו וכן הכוסם את השעוריי פטור מן החומש
מפני שהזיק עצמו ור שבלע שזפין של תרומה
והקיאן ובא אחר ואכלן גם הוא בשגגה הראשון משלם
קרן וחומש והשני משלם דמי עצים של ראשון
המאכיל הפועלים ואת האורחים תרומה הם משלמין קרן
וחומש מפני שהן כשוגגין והוא משלם להם דמי סעודתן
שרמי החולי יתירין מרמי תרומה שאכלו ושרבר האסור
נפשו של אדם חתה ממנו המאכיל את בניו הקטנים
ואת עבריו בין גדולים בין קטנים והאוכל תרומה חוצה
לארץ והאוכל או השותה פחות מכזית ונזיר ששגג ושתה
יין של תרומה והשותה שמן והסך את היין כל או משלמי
את הקרן ולא את החומש בת כהן שהיתה נשואה
לישראל או שנפסלה ואחר כך אכלה תרומה משלמת את
הקרן ולא את החומש האשה שהיתה אוכלת בתרומה
ואמרו לה מת בעליך או גירשך וכן העבר שהיה אוכל
ואמרו לו מת רבך והניח יורש שאינו מאכיל או שמכרך
לישראל או נתנדך לו או שחררך וכן כהן שהיה
אוכל ונודע לו שהוא בן גרושה או בן חלוצה הרי לו
משלמין הקרן בלבד ואם היתה תרומת חמץ והיה ערב
הפסח הרי לו פטורין כלשלם מפני שזמנה בחול נחפזו
לאכול ולא בדקו וכולן שהיתה להן תרומה בתוך
פיהן כשידעו שהן אסורין לאכול הרי לו יפלוטו היה
אוכל ואמרו לו נטמאת או נטמאת התרומה טמאת היית
או טמאה היתה התרומה או נודע שהוא טבל או מעשר
ראשון שלא ניטלה תרומתו או מעשר שני והקדש שלא
נפרו או שטעם טעם פשפש לתוך פיו הרי לו יפלוטו
שתי קופות אחת של תרומה ואחת של חולין ונפלה תרומה
לתוך אחת מהן ואין ידוע לאי זו נפלה הרינו אים לתוך
של תרומה נפלה ואין ידוע אי זו היא של תרומה אכל זר
אחת מהן הרי זה פטור מן התשלומין שהמציא מחבירו
עליו הראייה והשנייה נהג בה בתרומה אבל אחר
את השנייה אף הוא פטור אבל אחר את שתיהן מעט
בקטנה שבשתיהן אם מזיד קרן ואם שוגג קרן וחומש
האוכל את החומש בשגגה הרי זה מוסיף עליו חומש
שהחומש כקרן לכל רבר וכן מוסיף חומש על חומש לעול
כל המשלם קרן וחומש הרי התשלומין בתרומה
לכל רבר לא שאם נודעו גידוליהן חולין ואם רצה הטון
לכחו אינו מוחל וכל המשלם את הקרן בלב הרי התשלומין
חולין ואם רצה הכהן למוחל מוחל בת ישראל שאכלה
תרומה ואחר כך נישאת לכהן אם תרומה שלא זכה בה
אכלה משלמת קרן וחומש לעצמה ואם תרומה שזכה בה
כהן אכלה משלמת קרן לבעלי וחומש לעצמה שכל המשלם
קרן וחומש משלם הקרן לבעלים והחומש לכל כהן שירצה
לא הספיקה לשלם עד שנתגרשה בין כך ובין כך אינה
משלמת לעצמה והרי היא כמי שלא נשאת לכהן מעולם
כל האוכל תרומה בין בשוגג בין כמזיד אינו משלם
לא מן החולין הכתובין שהוציא מהן תרומות ומעשרות
ומשלמין מן הלוקט ומן השכחה ומן הפאה ומן ההפקד
ומפעט ראשון שניטלה תרומתו אעפ שעדין לא ניטלה

לא נתן להם חלקן בכבוד
 מנת להחזירה יצא ירי נתינה ואסור לעשו כן מפני שנמצא
 כמסיע בבית הגרנות וכן אסור להן שיחטפו תרומה
 ומעשרות ואפי לשאל חלקן בפיהן אסור לא נוטלין בכבו
 שעל שלחן המקו הם אוכלין ועל שלחן הם שותים ומתנו
 לו להם והוא זוכה להן שנ ואני נתתי לך את משמרת
 תרומתי לא יתן אדם תרומה לשומר גתו ולא בכור
 לשומר ערדו ולא מתנות לרועה בהמתו ואם נתן חלל לא
 אם כן נתן להם שכר שמירתן תחלה ורשאי ישראל
 לומר לישראל אחר הא לך סלע זו ותן תרומה או בכור
 או שאר מתנות לפלו הכהן בן בתי או בן אחותי וכל כיוצ
 בה ברא בשהיו הבעלים רוצים ליתן אותן לאחר משני
 נהנים לו או לאחר משני לויים או בחנם ואמר לו חבירו
 הא לך ותן לזה אבל הבעלים שאמרו לכהן או ללוי
 הא לך חלק זה בטובת הנאה הרי זה אסור וכן אסור
 לעשות סחורה בתרומות אעפ שהוא לוקח מכהן ומוכר
 לכהן עשרה אין חולקין להן תרומה בבית הגרנות
 אעפ שהן אוכלין אותה או מאכלין אותה ואלו הן החרש
 והשוטה והקטן שיש בו דעת לפרוש חיקו והטומטום
 והאנדרוניס מפני שהן בריו בפני עצמן והעבר שמא
 יראוהו העוברים בשרה ויעידו עליו שהוא כהן והערל
 והשם מפני שהן מאוסין והאשה שמא תתגרש
 ומפני הייחוד והנושא אשה שאינה הוגנת לו קסו
 אותו שלא יחלוק בבית הגרנו עד שיגרשנה וכולן משלחין
 להן לבתיהן וחולקין להן כשאר קדשי הגבול חוץ מן הנוש
 אשה שאינה הוגנת לו והשם והערל שאין ככלהו להן
 כל

פרק שלשה עשר

התרומה עולה באחד ומאה כיצר סאה תרומה שנפלה למאה
 סאה של חולין ונתערב הכל מפריש מן הכל סאה אחת
 ונתנה לכהן והשאר מותר לזרים וכל תרומה שאין הכהני
 מקפידין עליה כגון תרומת הכליסין והחרובין ושעורים
 של אדום אינו צריך להגביה הואיל ונפלה במאה בשלה
 במיעוטה והכל מותר לזרים נפלה סאה תרומה
 לפחות ממאה נעשה הכל מרומע ומכר הכל לכהני כרמי
 תרומה חוץ מרמי אותה סאה ברא בשנתערב מין
 במינו אבל מין בשאינו מינו בנותן טעם אם יש בכל טעם
 תרומה נעשה הכל מרומע ומכר לכהנים חוץ מרמי תרומ
 שבו ואם טעם הכל טעם חולין הכל מותר לזרים סאה
 תרומה שנפלה למאה והגביה סאה סאה מן הכל ועלה
 הסאה שהגביה לכקום אחר אינה מרמעת לא לפי חשבון
 וכן סאה תרומה שנפלה לפחות ממאה ונעשה הכל
 מרומע ונפל מן המרומע למקום אחר אינו מרומע לא לפי
 חשבון כיצר הרי שנפלו עשר סאין של תרומה לתשעי
 סאה חולין ונרמעה הכל אם נפל ממרומע זה עשר סאין
 לפחו ממאה חולין נרמעו שהרי יש בן עשר של מרמע סאה
 של תרומה נפל לתוכן פחות מעשר סאין אינן מרמעות
 ברא ברבר שאין דרכו להבלל כגון שמן תרומה לשמן חולין או
 לקמח אבל דרכו להבלל כגון שמן תרומה לשמן חולין או
 יין תרומה ליין חולין הולכין אחר הדוב אם רוב תרומה
 הרי זה מרמע כתרומה ואם רוב חולין הרי הוא כחולין
 ואינו מרמע אעפ שהכל אסורין לזרים סאה
 תרומה שנפלה למאה הגביה ונפלה אחרת הרי החולין
 מותרין עד שתרבה תרומה עליהן שאם נפלו לתוך המאה
 חולין מאה סאה ועוד של תרומה סאה אחר סאה נעשה
 הכל מרומע סאה תרומה שנפלה למאה ולא
 הספיק להגביה ער שנפלה סאה אחרת אם ירע בראשון
 קודם שתפול השני לא נרמעו לא מפריש סאתים והשאר
 מותר הואיל והיה לה לעלות הרי היא כאלו עלתה ואם
 לא ירע כמאה ראשונה לא אחר שנפלה השנייה הרי זה
 מרומע וכלו נפלו שתיהן כאחת אין פסולת של
 תרומה מצטרפת עמה לאסור החולין אבל פסולת החולין
 מצטרפת עם החולין להעלות התרומה כיצר סאה חטים

יפות של תרומה שנפלה למאה סאה חטים רעות של חולין
 ושחן הכל אעפ שהמורסן של חולין מרובה ושל תרומה
 מועט והרי קמח של תרומה בפחות ממאה מקמח חולין
 הרי זה עולה ומשערין בקמח המורסן שהוא מאה ואחר
 אבל אם נפלה סאה חטים רעות של תרומה לפחות ממאה
 סאה חטים רעות של חולין ושחן הכל והרי הקמח שלתומו
 אחר ממאה מקמח החולין הרי זה עולה כמאה ואחר שהרי
 הותרו החולין ופחתה התרומה לוג יין של
 תרומה צלול שנפל למאה לוגין עכורין אין מוציאין שכרי
 שבהם אלא מעלין את הלוג וכן אם נפל לוג עכור
 למאה לוגין צלולין אין מוציאין שמרים שבהם
 לוג מים שנפל לתשעי ותשעה לוגין יין ואחר כך נפל לתוך
 הכל לוג יין של תרומה נרמע הכל שאין המים מעלה את
 היין סאה תרומה שנפלה לפחות ממאה חולין
 ונפלו חולין אחרים עד שהוסיפו על מאה אם בשוגג דרי
 זו עולה כמאה ואחר ואם במזיד הרי הכל מרומע שאין
 כבטלין איסורי תורה לכתחלה תרומת חוצה
 לארץ מותר לבטלה ברוב ואוכלה בימי טומאתו ולא יזר
 אלא אם היה לו יין של תרומת חוצה לארץ נוטל כמנו
 לוג אחר ונתן עליו שני לוגין חולין ונמצא הכל שלשה
 ואחר כך נוטל מיין של תרומה לוג ונתן לתוך הגלישה
 ומגביה בארבעת לוג ושותה וחזר ומשלי לתוכן לוג אחר
 וחזר ונטל לוג ושותה וכן נתן לוג תרומה ונטל לוג
 תרומה ונטל לוג מן התערובת עד שיכלה כל היין של
 תרומה ונמצא שנטל כמה לוגין בשני לוגין של חולין
 הזרע תרומה בצר החולין ולא נודע אי זהו זרע
 התרומה אפי היה סאה לגנה של תרומה ולגנה אחת של
 חולין כולן מותרין ברא ברבר שורעו כלה בקרקע
 כגון החטים והשעורים וכיוצא בזה אבל ברבר שאין זרעו
 נפטר בארץ כגון השום והבצלים אפי באה לגינה של חולין
 ולגינה אחת של תרומה תערובת ביניהן הרי הכל מרומע
 ואם נתלש הכל תעלה התרומה באחד וכמאה ולא יתלוש
 לכתחלה שתי קופות אחת של תרומה ואחת של
 חולין ואין ירוע אי זו היא או שיפלה סאה של תרומה לתוך
 אחת מהן ואין ירוע להיכן נפלה ואחכ נפלה ארת כשתי
 הקופות לתוך החולין אינן כדכעתן וכן אם זרע ארת
 מהם הגידולין חולין לכל דבר והשנייה נודג בה כתרומה
 נפלה הקופה השנייה רכקום אחר אינה כדכעת וכן
 אם זרע אחר את השנייה הגידולין חולין נפלו שתיהן
 לכקום אחר כדפעת כרסנה שבשתיהן זרע אחר את
 שתיהם ברבר שורעו כלה הגידולין חולין וברבר שאין
 זרעו כלה הגידולין מרומע ברא בזרע את השנייה
 עד שלא קצר את הראשונה אבל קצר את הראשונה ואחר
 כך זרע את השנייה אפי ברבר שאין זרעו כלה הגידולין
 חולין שאין תלוש ומחובדין נעשין הונח זה לזה
 שתי קופו א של חולין וא של תרומה ולפניהן ב סאין אחת
 של חולין ואחת של תרומה ונפלו או לתוך או כותרין שאני
 אומר חולין לתוך חולין נפלו ותרומה לתוך התרומה ואעפ
 שלא רבו חולין על התרומה ברא בתרומה בזמן
 הזה שהוא כדבריהם אבל בתרומה של תורה עד שירבו
 חולין על התרומה סאה תרומה שנפלה לתוך הכרי
 ואמר תרומת הכרי זה לתוכו במקום שנפלה אותה סאה
 שם נסתיימה תרומת הכרי ונרמע הכל בתרומה שנפלה
 ובתרומת הכרי אחר תרומת הכרי בצפוני חולקין אותו
 לשנים והחצי שבצפון לשנים ונמצא רביע הכרי שהוא
 צפון צפוני הוא המרומע היו לפניו שני כריים ואמר
 תרומת שני כריים באחת מהן הרי שניהן מרומעין
 היו לפניו שני סאין וכרי אחר ואמר הרי אחר מן הסאין
 הא עשויה תרומה על הכרי הזה הרי אחת מהן תרומה
 ואין ירוע אי זו היא היו לפניו שני כריים וסאה אחת
 ואם הרי זו תרומה על אחת מן הכרי הללו הרי הוא תרומה
 ונתקן אחת מהן ואין ירוע אי זה הוא המתוקן מן הטבל

הצטתה שפני נקיון מליהם אין נוגעין בו ובבית האבל
 מפני שאין להם פנאי מפני האיכול הזורע את התרום
 בשוגג והפך במזיד יקיים ואם הביאה שלישי בין במזיד
 בין בשוגג יקיים ואם היה פשתן אפי הביאה שלישי ואפילו
 במזיד יהפך קנס קנסו בו שלא יורע ויתכוין ליהנו בעציו
 גידולי תרוםה הרי הן כחולין לכל דבר לא שאסורי לזרים
 גזרו חכמים עליהן שיהיו אסורין לזרים כתרומה משום
 תרום טמאה שביד הכהן שלא ישהנה אצלו כדי שזרענה
 ותצא לחולין ונמצא בא בה לירי תקלה לפיכך מותר לאכול
 הגידולין בידים טמאות ומותר לטבול יום כחולין
 גידולי גידולין חולין לכל דבר ואפי דבר שאין זרעו כלה
 אם רבו הגידולין על העיקר בגידולי הגידולי הרי הגידולי
 השניים מעלין את העיקר אעפ שאין זרעו כלה ויהיה הכל
 מותר לזרים וכן תרומת חוצה לארץ והתרומה
 ותוספת תרום וזירעוני גינה שאינם נאכלי כגון זרע לפת
 וצנון אעפ שאותו לפת וצנון תרוכה גידוליהן כותר והרי
 הן חולין לכל דבר וכן הזורע פשתן של תרוכה הגידולין
 מותרין לזרים הזורע תרוכה טמאה אעפ שהגידולי
 שהורין הרי הן אסורין באכילה הואיל והתרומה שזרעה
 אסורה באכילה היתה כבר נדחו חתך את העלין
 שנצמחו ויצאו עלין שנין וחתכן הרי האוכל שיצא אחר כך
 מותר באכילה שחלים חולין שנשטמאו וזרען ועשאן
 תרוכה הרי אלו מותרין שהרי טהרו בזריעה ולא נשטמאו
 כשהן תרוכה כדי שיהיו אסורין שכולת שהיתה בתוך
 הכרי ומרח הכרי כולו הרי אותה השכולת טבל היאיל
 ונמרח בתוך הכרי שתלה ואחר כך קרא עליה עם
 ועשאה תרוכה הרי זו כפק תרוכה הואי זרעה שכא פרח
 הטבל כמנה ונעשית כפירות שעדיין לא נגמרו
 אבל אם עשאה תרוכה קודם שזרענה הרי זו תרוכה
 לפיכך אם תלט כמנה ואכל במזיד חייב מיתה בשוגג
 כשלם את הדובש ואם נתן ואכל בפיו כן הארץ בטלה
 רעתו אצל כל אדם שאין דרך בני אדם בכך לפיכך פטור
 כן הכיתה וכן החומש אם היה שוגג שדה
 של גידולי תרוכה חייבת בלקט שכחה ופאה ובתרומה
 ובמעשרות ובמעשר שני ועניי ישראל ועניי גוים נוטלים
 ממנה כתנות או עניי גוים אוכלין את שלהם ועניי ישראל
 מוכרין את שלהם לכהנים ברמי תרוכה והרמי של עניים
 וכו' בן לוי כוכר הכעשר שלו לכהנים החובט
 גידולין או כשוכח והרש בבהמה ביצר יעשה תולה כפיפו
 בצוארי בהמה ונתן לתוכן כמותו הכין נמצא לא זוכם
 את הבהמה ולא כאכול את התרוכה

פרק שנים עשר

אסור לשכא את התרוכה של ארץ ישראל כשאר הקרשים
 ולא יביאנה לירי טומאה ולא יפסידנה לא אוכל הטהורה
 וזרליק הטמאה ומותר לטמא תרום חוצה לארץ בטמאו
 של תורה ואעפ שאינה טמאה אלא בארץ העמים שהיא
 כרבריהם מפני שעיקר חיוביה מרבריהם לפיכך נידה
 קוצה לה חלה בחוצה לארץ שאינה מזהרת אלא לאכלה
 לא ליגע בה כמו שבארנו תרוכה שנשטמאת
 בספק לא אוכלים ולא שורפין אלא תהיה מונחת עד
 שתטמא טומאה וראית ותשרף ויש שם ספיקות
 ששורפין עליהן את התרוכה כמו שיתבאר בענין טומאה
 וטהרה חבית של תרוכה שגולר לה ספק טומאה
 הרי זה לא ידרש בה דבר לא ויונה ממקומה ולא יגלנה
 לא יניחנה עד שתטמא וראי ותשרף ואין חוששין שמא
 תאכל חבית שנשברה בנת העליונה והתחתונה
 טמאה אם יכול להציל ממנה רביעית בטהרה יציל ואם
 לאו יציל בידיו בלא נטולת ידים ואעפ שהוא מטמאה כמו
 שיתבאר בענין טהרות ברא בחבית של יין והוא
 שיהיה בנת התחתונה פחות מטמאה שהרי ידמע הכל ויפסל
 אבל אם היה בתחתונה מאה כוון החבית שהרי היא עולה
 באהר וטמאה או שהיתה חבית של שמן תרד ותטמא ואל

יטמאנה בידיו שהרי הכל ראוי להדלקה ואין שם הפסד
 כרובה וכן חבית שמן שנשפכה אם יכול להציל
 רביעית בטהרה יציל ואם לאו יציל בטומאה שכיון שנשבר
 החבית אינו מזהר שלא להציל בטומאה מפני שהוא כהול
 היה עובר ממקום למקום ובידיו כמדות שלתרוכה אם לו
 הנכרי תן לי אחת מהם ואם לאו הריני נוגע בטלן ומטמאן
 יניח לפניו אחת על הסלע ואל יתננה לתוך ידו כדי שלא
 יטמא התרוכה בידים התלתן והכרשינין של תרוכה
 הואיל ואינו מאכל אדם הרי זה מותר לעשות כל מעשהו
 בטומאה ואינו נזהר אלא בעת שריותו במים שאם שרה
 אותה בטומאה הרי טמא אותם בידים אבל אחר השרייה
 אינו נזהר לא בעת ששף הכרשינין ולא בעת שזאכלן
 לבהמה לפיכך נותנין תרום תלתן וכרשינין לכהן עם הארץ
 אין מפקדין תרוכה אצל כהן עם הארץ מפני שלבו
 גם בו אבל מפקירי אותה אצל ישראל עם הארץ בכלי חרש
 המוקף צמיד פתיל ובלבר שלא יהיו פירות מוכשרין גזירה
 שלא תסיטם אשתו נדה אין עושין לעם הארץ תרומת
 ותיו בטהרה אבל עושין לו זיתו חולין בטהרה משום כדי
 חייו בלבד וכיצר עושה נוטל כדי התרוכה ומניחה
 בכלי שאינו מקבל טומאה כגון כלי אבנים וכשיביא
 עם הארץ ליטול החולין והתרומה אומרין לו הוזהר שמא
 תגע בתרוכה שלא תחזור לטבלה ישראל שעושה
 פירותיו בטומאה אין בוצרין עמו ואין צריך לומר שאין
 דורכין עמו מפני התרוכה שתעשה בטומאה אבל מוליכין
 עמו חביות לגת ומביאין מן הגת ותים וענבים שנשטמאו סוחטין ועושה אותן תרוכה ואם
 ניטמאו אחר שנעשו תרוכה וסוחטין פחות פחות מכנינה
 הרי המשקה היוצא מהן מותר בשתייה לכהנים ואפילו
 לנסכים היה ראוי שהמשקה כאילו הוא מופקד בתוך
 האוכל ולא אם פחות פחות מכביצה לא גזיר שמא יעשה
 יותר מכביצה ונמצא המשקה מתטמא בכביצה ואם היו
 פירו או שלישי לטומאה דורכין בנת ובבית הבר והמשקה
 תרוכה טהורה שאין שלישי עושה רביעי בתרוכה כמו
 שיתבאר בענין טהרות פת תרוכה שטמאת
 משליכה לבין העצים עד שישרפנה וכן שמן שנשטמא
 נותנו בכלי כאוס עד שידליקנו כדי שלא יהיה תקלה
 לאחרים ויאכלוהו וחטים שנשטמאו שולקן ומניחן בכלי
 מאוס כדי שלא יהיו ראויין לאכילה ואחר כך יסיק בהן
 תנור וזכרים ומשקים שאין ראויין להדלקה שנשטמאו כגון
 היין קוברין אותן תרוכה שנתגלה היאיל ואסור
 בשתייה ישפך וכן תאנים וענבים וקשיאים ודילועין
 ואבטיחין ומלפפונות של תרוכה לזנמצאו מנוקרות הרי
 או אסורין באכילה מפני סכנת נפשות מה יעשה בהן
 ישליך לים או יקברו עיסה שנלושה במים מגולים
 אעפ שהיא תרוכה תשרף אסור לכהן ליטול תרוכה
 או שאר מתנות שלו עד שיפרישו אותם הבעלים שנאמר
 ראשיתם אשר יתנו לה לך נתתם ונאמר אשר ירמו
 בני ישראל לה נתתי לך עד שירימו הן ואח כך יוכה בהם
 ולא יטלם אחר שהורמו לא מדעת בעלים שהרי הם
 של בעלים ליתנן לכל כהן שירצו שנ ואיש את קרשיו לו
 יהיו ואם לקח שלא מדעת בעלים זכה בהן שאין לבעלים
 מהן לא טובת הנאה וטובת הנאה אינה מסון כהן
 שנתנו לו תרוכה ומצא בה דברים אחרים הרי או אסורים
 משום גזל שמא אחרים הניחום שם עד שישלום אין
 ישראל חייבי להטפל בתרוכה ולתביאה מן הגזן לעיר ומן
 המדבר ליישוב לא סהני יוצאין לגרנות וישראל נותני להן
 חלקן שם ואם לא יצאו הרי זה מפריש ומניחה בגזן
 ואם היתה חיה או בהמה אוכלתה שם ואינה משתמר שם
 מהם התקינו חכמים שיטפל בה ויביאנה לעיר וישול שם
 הבאתה מסהן שאם הפרישה וחניחה לבהמה ולחיה הרי
 זה חילול השם אסור לסתנים וללויים לסייע בבית
 הגרנות כדי ליטול מתנותיהן ומל המסייע חלל קרש השם
 ועליהם נאמר שחתם בית הלוי ואסור לישראל שמייעוהו

מתנה אתן את כהונתכם
הלכות מעשר

מצוה אחת והיא להפריש מעשר ראשון בכל שנה ושנה
משני הוריעה וליתנו ללוויים וביאור מצוה זו בפרקים א'

פרק ראשון

אחר שמפרישין תרומה גדולה מפריש אחר מעשרה כן
הנשאר וזהו הנקרא מעשר ראשון ובו נאמ' כי את מעשר
בני ישראל אשר ירימו לה וגו' והמעשר הזה ללוויים וזכרים
ונקבות שנ' ולבני לוי הנה נתתי את כל מעשר בני ישראל
לנחלה מעשר ראשון מותר באכילה לישראל ומותר
לאוכלו בטומאה שאין בו קרושה כלל וכל מקום שנאמר
במעשרות קדש או פרייה אינו אלא מעשר שינוי ומנין
שמעשר ראשון חולין שנ' ונחשב לכם תרומתכם כדון כן
הגורן וכמלאה מן היקב מה גרן ויקב חולין לכל דבר
אף מעשר ראשון שניטלה תרומתו חולין לכל דבר
לפיכך בת לוי שניטלה או שנבעלה בעלת זנות נותנין
לה המעשר ואוכלת אבל מי ששמע שמת בעלה או העיד
לה ער אחר ונסית ואחר כך בא בעלה קנסו אותה הכהנים
שתהיה אסורה במעשר לויים וכהנים מפרישין מעשר
ראשון כרי להפריש ממנו תרומת מעשר וכן הכהנים
מפרישין שאר תרומות ומעשרות לעצמן לפי שהכהנים
נוטלין מן הכהנים יכול יאכלו פירותיהן בטבלן תל כן
תרימו גם אתם מפי השמועה למרו אתם או הלויים גם
אתם לרבות את הכהנים אין מוציאין דמעשר מיד
הכהנים שנ' כי תקחו מאת בני ישראל וכן כל מה שנתנו להווי
אין מוציאין אותו מכהן לכהן ועודא קנס את הלויים בזבנו
שלא יתנו להן מעשר ראשון אלא ינתן לכהנים לפי שלא
עלו עמו לירושלם האוכל פירותיו טבלין וכן לא יאכל
המעשר בטבלו אעפ' שהן חייבין מיתה לשמו אף בטבלו
הסתנו לבעליהן שנ' אשר ירימו לה אין לך בהן כלום ער
שירימו אותן ובחוצה לארץ מותר לאדם להיות אוכל
והולך תחלה ואחר כך מפריש תרומה ומעשרות
מעשרין מבקום זה על אחר ואינו צריך לעשר כן הבוקף
אבל אין מעשרין ממין על שאינו כינוי ולא כן החייב על
הפטור ולא מן הפטור על החייב ואם עישר אינו מעשר

כל שאמרנו בתרומה אין תורמין מזה על זה כך בכעשר
אין מעשרין מזה על זה וכל שאמרנו בתרומה אם תרם
תרומתו תרומה כך במעשר אם הפרי מעשרותיו מעשרו
וכל שהוא פטור מן התרומה פטור מן המעשר וכל
התורם מעשר וכל שאמרנו בהן לא יתרכו ואם תרכו אין
תרומתן תרומה כך אם עישרו מעשרותיהן מעשרות וכל
שאין תרומה כך אם עישרו מעשרותיהן האומר
לחבירו הריני מעשר על ידיך אינו צריך לעמוד עמו ער
שיראה אם יעשר או לא יעשר ואם הוא לחבירו עשר
על ידי צריך לעמוד עמו החרובין אינן חייבין
במעשרות אלא מרביתם לפי שאינו מאכל אדם והשקדים
המרים בין בקטנם בין בגדלם פטורין לפי שאינן אוכל
אילן שצטעו בתוך הבית פטור ממעשרות שנ'
עשר תעשר את כל תבואת זרעך היוצא השרה
ויראה לי שהוא חייב במעשרות מרביתם שהרי תאנה
העומרת בחצר חייב לעשר פירותיה אם אספן כאחת
בצלים שהשרישו זה בצד זה אפי' השרישו
בקרע עלייה פטורין מן המעשרות נפלה עליהן מפולת
והרי הן מגולין הרי לא כנטועין בשרה וחייבין במעשרות
המשמר שרהו מפני ענביו ובא ארור האבן
את התאנים הנשארות באותה שרה או שהיה מייבד
שרה מפני המקשאות והמדלעות ובא אחר ואפי' נת
חנעבים הנשארי שם המפורין בשרה בזמן שבעל השרה
מקפיד עליהן אסורין משום גזל ולפיכך חייבין במעשרות
ובתרומה אין בעל הבית מקפיד עליהן מותרין כשזכ גזל
ופטורין מן המעשר אין מעשרין אלא מן הכובד שנ'

הבצל תרומה והתבשיל חולין ויש בו טעם הרי התבשיל
אסור לורי ואם הבצל חולין והתבשיל תרומה ונמצא טעם
התבשיל בבצל הרי הבצל אסור ערשים שנתבשלו
ואחר כך השליך לתוך בצל יבש אם היה שלם הרי זה
מותר ואם היה מחותך בנותן טעם ואם בשל הבצל עם
הערשים בין שלם בין מחותך משערין אותו בנותן טעם
ושאר כל התבשיל בין שהשליך הבצל אחר שנתבשל
בין שבשלו עם התבשיל בין שלם בין מחותך משערין
אותו בנותן טעם ומפני מה בצל שלם לתוך
ערשים שנתבשלו מפני שאין שואב מהן שהרי הוא שלם
ולא פולט לתוכן שכבר נתבשלו ואם היו בצלים רכים הרי
הן כמחותך וכן אם ניטל פטמתו וקליפתו החיצונה או
שהיה לח הרי הוא כמחותך והקפלוט בין לח בין יבש
בין שלם בין מחותך בנותן טעם הכובש ירק של
חולין עם ירק של תרומה הרי זה מותר לזרים חוץ ממיני
בצלים וחציר ושומים שאם כבש ירק של חולין עם בצלים
של תרומה או בצלים חולין עם בצלים של תרומה הרי
אלו אסורין כבש ירק של תרומה עם בצל של חולין
הרי הבצל מותר לזרים ויתו חולין שכבשן עם
ותו תרומה אם היו פצועין או לאו או שהיו חולין פצועין
ושל תרומה שלימין או שכבשן במי תרומה הרי אלו אסורין
אבל אם היו שניהם שלימין או שהיו ויתו תרומה פצועין
ויתו החולין שלימין הרי אלו מותרין לפי שהפצועין
שואבות מן השלימין ימי כבשים ומי שלקות של
תרומה הרי הן אסורין לזרים השבת ער שלא נתנה
טעם בקדרה יש בה משום תרומה משנתנה טעם בקדרה
אין בה משום תרומה הרורה פת חמה ונתנה על
מי חבית של יין תרומה אם היתה פת חמים הרי זו מותרת
ושל שעורים אסורה מפני ששואבות תנור
שהסיקו בכמון של תרומה ואפה בו את הפת הפת כותרת
שיין בה טעם כמון אלא ריחו והריח אינו אסור
שעורין של תרומה שנפלו לבור שלמים אעפ' שהבאישו
מימיו הרי הן מותרין שאין נותן טעם לפגם שאסור
תלתן של תרומה הוא ועצו שנפל לתוך בור של יין אם
בודע התלתן כרי ליתן לבור טעם ביין הרי היין אסור
שתי כוסות של יין אחר תרומה ואחר חולין מוב
כל אחר במים ואחר כך עירבן רואין את יין החולין כאלו
אינו וכאלו יין התרומה שנתערב במים שהרי אינו מינו אם
ראוי אותו המים לבטל טעם היין התרומה הרי הכל מותר
לזרו ואם לאו אסור שכבר בארנו שאין המי מעלין את היין
יין של תרומה שנפל על גבי פירות יריחם והם כותרות
וכן שמן של תרומה שצפל על גבי פירות יריחם והם
כותרות נפל השמן על גבי יין יקפה אותו והיין מותר
לזרים נפל על גבי הציר יקפה אותו וישול קליפה מעל
הציר כרי שוסיר כל הציר שבו טעם השמן קדרה
שבשל בה תרומה לא יבשל בה חולין ואם בשל בנותן טעם
ואם שטף הקדרה במים או ביין הרי זה מותר לבשל
בה בישל במקצת הכלי אין צריך לשטף את כולו אלא
שוטף מקום הבישול בלבד תרומה גדולה ותרומת
מעשר והחלה והבכורים כולן נקראו תרומה כתרומה מעשר
נאמר והרמותם ממנו תרומת ה ואמר כתרומת גורן
ובחלה נאמר חלה תרימו תרומה ונאמר לא תוכל לאכול
בשעריך מעשר רגנך תירושך ויצהרך וגו' ותרומת יריך
ואין לך דבר שטעון הבאת מקום שלא פרטו בפסוק זה חוץ
מן הבכורים ובהן נאמר ותרומת יריך הא למדת שהן
קדואין תרומה לפיכך דין ארבעתן לענין אכילה ורימוע
אחר הוא כולן עולין באחד ומאה ומצטרפין זה עם זה
ואם נטמאו ישרפו ודין תרומת מעשר של דמאי בכל
או הדרכים כתרומת מעשר של ודאי אלא שאין לוקין על
אמילתה כל האוכל תרומה מברך ברכת אותו מאכל
ואחר כך מברך אשר קדשנו בקדושתו של אהרן וענו
לאכול תרומה וכך קיבלנו וראינו אותם מברכין אפי' בחלת
חוצה לארץ שנס אכילת קדשי הנבטל מעבודה שנ' עבודת

פירות תלושין ופראן קורס שתגמר מלאכתן חייב לעשר
ואם נגמרה מלאכתן ביד ההקדש ואחר כך פראן פטורים
מן המעשרות שבשעת חובתן היו פטורין מן המעשרות

פרק רביעי

אין הטבל נקבע למעשרות מן התורה עד שיכניסנו לביתו
שנ בערתי הקדש מן הבית והוא שיכניסנו דרך השער
שנ ואכלו בשעריך אבל אם הכניס תבואתו דרך
גגות וקרפופות פטור מן התרומה ומן המעשרות
יראה לו שאין לוקין מן התור על אכילת הטבל עד שיקבע
בכניסתו לביתו כמו שבארנו מפי השמוע אבל אם נקבע
בשאר הששה דברים שמנינו אין לוקין עליו לא מכת
מרדות מדבריהן וכן האוכל מפירות שדעתו להוליכן
לשוק אחר שנגמרה מלאכתן אינו לוקה לא מכת מרדות
כמו שבארנו שאין הגומר חייב במעשר אלא מדבריהם
בית שאין בו ד' אמות על ד' אמות אינו קובע
וכן הגנים אינן קובעין אעפ"י שהבית שלמטה קובע ואם
לא היה בגג ארבע אמות על ארבע אמות בוסן שהיה הבית
משופע עולה אינו פטור מן המעשר לא הרי גג זה כמקצת
אוויר הבית הצריפין והבורגנין ובתי הקיץ והוא
ארבעה עמורים ותקרה על גביהן שגמצא בלא כתלים
וכן סוכות שעושין בני הכרמים ובני הגנות ביכי
הקיץ אף על פי שרדין בהן כל ימי הקיץ ויש בהן רחים
ותרנוגלי אינן קובעין למעשר וכן סוכת היוצרים החיינוג
וסוכת החג בחג אינן קובעין שכל או אין דירתן קבע
הצריפין והבורגנין טובלין לבעליהן אעפ"י שאינן טובלין
לכל אדם וכן בית הספר ובית המדרש טובל לזה שיושב
וכלמר מפני שהם כביתו ואין טובלין לאחרים בית
הכנסת ובית התלמוד אם יש בהן בית דירה קובעין ואם
לאו אין קובעין האוריארות והאוצרו שבשרות העשויות
למכנס אינן קובעין ואם היו לדירה קובעין כשם
שהבית קובע למעשר כך החצר וכשיכנסו לחצר דרך
השער נקבעו אעפ"י שלא הכניסו לתוך הבית אי זו
היא חצר הקובעת כל שהכלים נשכרין בתוכה או שאין
אדם בוש מלאכול בתוכה או חצר שאם יכנס אדם לה
אוסרין לו מה אתה מבקש וכן חצר שיש בה שני
דוורין או שהיא לשני שותפין שאחד פותחה ונכנס ואחר
בא ונכנס או יוצא נועל הואיל והן פותחין ונועלין הרי זו
קובעת בית שער של חצר והאכסדרה והמכרפת הרי
הן כחצר אם היתה קובעת קובעין ואם לאו אינן קובעין
המוליך פירותיו ממקום למקום אעפ"י שהוא נכנס

בהן לבתים ולחצרו בדרך לא נקבעו לא אוכל עראי עד
שיגיע למקום שהוא סוף כגבתו וכן בחזירה הרובלין
והמחורין בעיירות שהן נכנסין מחצר לחצר אוכלין עראי
עד שמגיעין לבית שלנין בו המביא תאנים כן השרה
לאוכלן בחצר הפטורה מן המעשרות שבה והכניס לתוך
ביתו הרי זה כותר להוציאם ולאכול כהן עראי וכן אם
שכח והעלין לגג אוכל מהן בג עראי הביאן לוכל בראש
גגו ושכח והכניס לתוך חצר חברו נקבעו ולא יאכל עד
שיעשר חצר שהיא נעדרת הרי היא כגינה ואוכלין
בתוכה עראי והוא שיעדר רובה ואם זרע רובה אין אוכלי
עראי וכן אם נטע רובה ואם נטע לנוי חצר הואיל ותיא
נעדרת הרי זה אוכל עראי מאותן אילנות תאנה
העומדת בחצר אוכל ממנה אחת אחת ופטור ואם צרף
חייב במעשר ברא בשהיה עומד בקרקע אבל אם עלה
לראש התאנה ממלא חיקו ואוכל שם שאין אויר החצר
קובע למעשר היתה עומדת בחצר ונטה לגינה הרי
זה אוכל ממנה בגינה כדרכו כאו היתה נטועה בגינה
היתה נטועה בגינה ונטה לחצר הרי זו כנטועה בחצר
שאינו אוכל שם לא אחת גפן שנטועה בחצר לא יטול
את כל האשכול אחת ויאכל ולא סגרגר אהר אחר וכן
בריסון לא יטול את כל הרכון אלא פורט את כל הרכון
באילן ואוכל הפרד משם וכן באבטי כופתו בקרקע ואוכלו

קטנות לשוק הרי זה נטבל והצמוקין והחרובין משיעמו
ערימה בראש גגו והבצלים משיסיר העלים והקליפות
שדכו להשליכם מעליהן ואם אינו מסיר עד שיעמיד
ערימה התבואה משימרח ואי זהו ממרח זה המיפה
פני הכרי של תבואה ברחת בסוף כל רבר כדרך שעושין
כשגמרין כל מעשיה אם אינו ממרח עד שיעמיד ערימה
הקטניות משיכבד ונטל מתחת הכברה ואוכל
אינו מוכר עד שימרח ואעפ"י שמרח מות לישול מן הקושעין
ומן הצרדין וממה שבתוך התבן ואוכל היין משיניחנו
בחביות וישלה הוגין והחרצנים מעל פי החבית אבל
כשהוא בתוך הכור ומשינכיהנו להעמידו בחבית שותה
עראי וקולט מן הגת העליון ומן הצינור ומכל מקו ושותה
השמן משירר לעוקה אעפ"י שירר נוטל מן העקל
ומן הממל ומבין הפסין ונותן לקער קטנה ולתמחווי לתוך
התבשיל אעפ"י שהוא חס מפני שאינו מתבשל בכלי שני
ואם היה חס ביותר כרי שיכוח את היר לא יתן לתוכו
כפני שהוא מתבשל העיגול של רבילה משיחלקנו
הגרונות משירוש ואם הכניסם למגורה משיעגיל בירו
על פי המגורה היה דש הגרונות בחבית או העיגול
לל פי המגורה הרי זה לא יאכל עד שיעשר

תאנים וענבים שבמוקצה מותר לאכול מהן עראי במקומן
אבל אם נטל מן המוקצה והוליד למקום אחר לא יאכל
מהן עראי שהרי נגמרה מלאכתן אעפ"י שלא יבשו כל צרכן
החרובי עד שלא כנסן לראש הגג מוריד מהן לבהם ופטור
מפני שהוא מחזיר את המותר לייבשו ונמצא מאכל עראי
מעשר ראשון שהקרימו בשבליס אסור לאכול ממנו
עראי קורס שיפריש תרומתו ואם אכל מכין אותו מרדות
כיצר היא אכילת עראי כגון שהיה מקלף שעורים
ואוכל מקלף אחת אחת ואם קלף וכנס לתוך ירו חייב
לעשר הנה מולל מלילות של חטים מנפה מיר ליר
והואל ואם נפה לתוך חיקו חייב לעשר ואין צריך לומר
אם ניפה בכלי שאין זה עראי וכן נוטל מן היין ונותן
לקערה לתוך תבשיל צונן ואוכל אבל לא לתוך הקדרה
אעפ"י שהיא צוננת מפני שהיא כבוד קטן וכן סוחט זתים
על בשרו אבל לא לתוך ירו וכן כל כיוצא בזה וכשם
שכותר לאכול עריי מפירות שלא נגמר מלאכתן כך מות
להאכיל מהן לחיה ולבהם ולעופות כל מה שירצה ומפקיר
מהן כל מה שירצה קורס שיעשר ואם גמרו אעפ"י
שלא נקבעו מעשר לא יפקיר ולא יאכל לבהמה ולחיה
ולעופות אכילת קבע עד שיעשר

ומותר להאכיל לבהמה עראי מן הטבל ואפי' בתוך
הבית ומאכיל פקיעי עמיד עד שיעשם חבילות
המוצא קציצות בדרך אפי' בצר שרה קציצות הרי לו
פטורין מן המעשר מצא גרונות אם ררסו רוב הגרונות
רוב הארס חייב לעשר שחוקתן מדבר שנגמרה מלאכתן
וכן אם מצא פלחי רבילה שידוע שהם מדבר הגמור
מצא מריכות ברשות היחיד חייב לעשר ברשות הרבים
פטורות והאלומות בכל מקום חייבות במעשר מצא
תבואה מרוחה עושה אותה תרומות ומעשרות על פירות
אחרות ואינו חושש מצא כלכלה מחופה חייבת
במעשרות מצא כלכלה במקום שהרוב מכניסין לשוק
אסור לאטל ממנה עראי ומתקנה רמאי ובמקום שהרוב
מכניסין לבתים אוכל ממנה עראי ומתקנה ווראי מחצת
למחצה רמאי ואם הכניסה לבית מתקנה ווראי ברא
בדבר שאין לו גמר מלאכה אבל ברב שיש לו גמר מלאכה
אעפ"י שהוא מעשר וראי צריך להפריש שחוקתן שהפריש
מהן תרומה בשעה שנגמרה מלאכתן חרדי הנמלים
שלטו בצר הערימה החייב הרי הנמצא בהן חייב למעשרו
שירוע שמדבר גמור היו גורדין כל הלילה המוצא
זתים תחת הזית וחרובין תחת החרוב חייבין במעשר
שחוקתן שמאילן זה נפלו מצא תאנים תחת התאנה
הרי חס ספק שהי משתנות ומתבלכות בעפר שמא
מתאנה זו נפלו או מתאנים שנתעשרו המקדיש

בהרימכ את חלבו ממנו ונחשב לכם כתבוא גורח וכתבוא יקב כשם שמעשר שמפרישין הלויים מן החלב שבו כך מעשר שמפרישין ישראל מן הגורח ומן היקב מן החלב שבו אין מעשרין באומד לא במידה או במשקל או במנין וכל המדקדק כשיעור משובח והכרבה במעשרות מעשרותיו מקולקלין שהרי השבל מעורב בהן ופירותיו מתוקנין המפריש מקצת מעשר אינו מעשר לא כמי שחלק את הערימה אבל צריך מזה החלק שיוציא מעשר שלו כיצד היו לו מאה סאה הפריש מהם חמשה לשם מעשר אינו מעשר ואינו יכול להפריש על החמש סאין מעשר במקום אחר לא מהן חצי סאה שהיא הכעשר שלהן המפריש מעשר זה מברך תחלה כדרך שמברכין על המצות וכן מברך על מעשר שיני ועל מעשר עני ועל מעשר מן המעשר מברך על כל אחר בפני עצמו ואם הפריש הכל זה אחר זה מיר ולא סח ביניהן כוללן ברכה אחת ומברך להפריש תרומות ומעשרות

פרק שני

אינו חייב להפריש מן התורה לא הגומר פירותיו לאוכלן לעצמו אבל הגומר למוכר פטור מן התורה וחייב מדבריה שג עשר תעשר וגו' ואכלת אינו חייב לא הגומר תבואתו לאכלה וכן הלוקח פטור מן התורה שנ תבואת זרעך וחייב מדבריהם ברא בשלקחן אחר שנמרה מלאכתן ביר מוכר אבל אם נמרו ביר לוקח חייב לעשר מן התורה פירות שאינן ראויות לאכלה בקטן כגון הבוסר וכיוצא בו אינן חייבי במעשר עד שיגדלו ויעשו אוכל שנ מורע הארץ כפרי העץ עד שיהי פרי וכן התבוא והקטניו שצאת כל תבואת זרעך וזו היא עונת המעשרות וקודם שתגיע העונה והפירות לעונה זו מותר לאכל מהן כל מה שירצה ובכל דרך שירצה פירות שהן ראויין לאכלה כגון הקשאין והמלפפונות שאין מניחין אותן אלא כדי להוסיף בגופן בלבד אבל ראויין הן מתחלה לאכלה הרי או חייבין במעשר בקוטנן שמתחלת יציאתן באו לעונת המעשרות אי זו היא עונת המעשרות משיגיעו הפירות להודיע ולצמח הכל לפי מה שהוא הפרי כיצד התאנים משיעשו רכים עד שיהיו ראויין לאכלה אחר כך שעות משעת אסיפתן הענבים והבאשים והם הענבי הרקין המדבריות משראה החרצן שלהם כבחוף הרמוני משימם הפרד שלהם בין האצבעות ויצא ממנו מים התמרים משיתפחו כשאור האפרסקין משיטילו גידים ארומים האגוזים משיתפרש האוכל מן הקלפה החיצונה השקדים המתוקים משתפרש קליפתן החיצונה המרים פטורין לעולם ושאר כל בעלי קליפות כגון האצטרובלין והלוט והבטנים משיעשו קליפה התחתונה הסמוכה לאוכל הותים משיעשו שמן אחר מתשעה ממה שהן ראויין לעשו כשיגמרו וזהו שלישי שלהן התפוחי והאתרוגים משיתעגלו מפני שהן ראויין לאכלה כשהם קטנים התותים והאגוז משיארימו וכן כל שדכן להארים משיארימו החרובין משיעשו נקודות נקודות שחורות וכן כל שדכן להחריר משינקדו האגסים והקרוסטלין והפרישין והעורדין משיעשו קרחות קרחות לבנות וכן כל שדכן משיקרחו קרחות התבואה משתביא שלישי התלתן משתהיה זרעה ראוי לצמיחה אם נרע ובירק הקישואין והרילועין והאבטיחין והמלפפונות וכל כיוצא בהן חייבין בקטנן כמו שבארנו ושאר הירק שאינו ראוי לאכלה עד שיגדיל אשכול שהגיע בו אפילו נגרד יחודי כולו חבר למעשרות וכאן הגיע כולו ולא אותו אשכול בלבד אלא כל הרחם שיש בו אותה הנפץ שיש בו האשכול וכן רמון שגיע בו אפי פרידה אחת כלה חיבור לא ימכר ארס פירותיו משבאו לעונת המעשרין למי שאינו נאמן על המעשרות ואם ביכרו נוטל את המסדות ומותר למכור השאר שעדין לא הגיע לעונת

המעשרות וכן לא ימכור אדם את גפתו ואת זוגיו למי שאינו נאמן על המעשרות להוציא מהם משקין שהמשקין היוצאין מהם חייבין במעשרות ולא את תבואתו ללקוח ממנו תבואה למי שאינו נאמן שהתבואה שתלקט מן התבן חייבת במעשר שמרי וין שנתן עליהם מים וסגנן אם נתן שלשה ומצא ארבעה מוציא מעשר על זה היתר במקו אחר ואינו מפריש עליו תרומה שהתורם בתחלה בלבו על הכל כמו שבארנו בתרומה מצא פחות מארבעה אעפ שמצא יתר על התרומה מרתו ואעפ שיש בהן טעם וין פטור המקריש פירותיו כשהן מחוברין עד שלא באו לעונת המעשר ופראין ואחר שפראין הגיעו חייבין במעשר ואם באו לעונת המעשרות והם ביר הגובר ואחר כך פראין פטורין

פרק שלישי

פירות שהגיעו לעונת המעשרות ונתלשו ועדיין לא נכר מלאכתן כגון תבואה שקצרה ורשה ועדיין לא זרה אותה ולא מרהה מותר לאכול מהן אכילת עראי עד שתגמר מלאכתן ומשתגמר מלאכתן אסור לאכול מהן עראי ברא במוכר פירותיו למוכרן בשוק אבל אם היתה כוונתו להוליכן בבית הרי זה מותר לאכול מהן עראי אחר שנמרה מלאכתן עד שיקבעו למעשר אחר מששה דמים קובע הפירות למעשרות הבית והמקח והאש והמלח והתרומה והשבת וכולן אין קובעין לא ברבר שנמרה מלאכתו כיצד פירות שרעתו להוליכן לבית אעפ שנמרה מלאכתן אוכל מהן אכילת עראי עד שיכנסו לבית נכנסו לבית נקבעו למעשרות ואסור לאכול מהן עד שיעשר וכן אם סכר או בשלן באור או כבשן במלח או הפריש מה תרומה או נכנסה שבת עליהם לא יאכל עד שיעשר אעפ שלא הגיעו לבית הכניסין לבית קודם שתגמר מלאכתן הרי זה אוכל מהן עראי התחיל מלאכתן מאחר שנכנסו לבית חייב לעשר הכל כיצד הכניס קישואין ורילועין לבית קודם שישפשף משיתחיל לשפשף אחת נקבעו הכל למעשר וכן כל כיוצא בזה וכן התורם פירות שלא נמרה מלאכתן מותר לאכול מהן עראי חוץ מכלכלת תאנים שאם תרמה קודם שתגמר מלאכתה נקבעה למעשר המביא לבית סוכי תאנה ובהן תאני מכברי תרמה אם הכניסום תינוקו או פועלי לא נקבעו למעשר ואם הכניסן בעל הבית חייב במעשר הכניס שבלים לעשות מהן עיסה לא נקבעו לאוכלן מלילות נקבעו למעשר ברא בתבואה אבל בקטניות לא נקבעו למעשר מותר להערים על התבואה להכניסה במוך כרי שתהי בהמתו אוכל ופטורה מן המעשר וזורה מעט מעט אחר שהכניס לבית ופטור לעולם מן התרומה ומן המעשרו שהרי אינו מתחיל לגמור הכל הגומר פירותיו של חברו שלא סרעתו וכן הקובע פירותיו כאחד מן הששה דברים שקובעין למעשר שלא סרעתו הרי או טבלו למעשר אי זהו גמר מלאכתן של פירות הקשאין והרילועין והאבטיחין משישפשף בידו ויסיר הצהוב שעליהן כמו שיער דק ואם אינו משפשף משיעמיד ערימה ובאבטיח משיכריד אותו הכוקצה אבטו בעד אבטיח היה משפשף אחת אחת כיון שגמר כל צורפו נמרה מלאכתן ותורכין קישואין ורילועין אעפ שלא הסיר הצהוב מעליהן הירק הנאגר משיאגוד אם אינו אגוד משימלא את הכלי איט מסלא הרי זה אוכל עראי עד שילקט כל צרכו כלכלה משיחפה הפירות שבה בעלים ובהוצין וכיוצא בהן אינו מחפה משימלא את הכלי אם איט מסלא עד שילקט כל צרכו כלי גדול שרעתו למלאות את הציו כיון שמלא הציו נטבל היה סרעתו לפלאות את כולו אינו נטבל עד שישמלא את סלו היו שנים וסרעתו למלאות את שניהם לא נטבלו עד שישמלא שניהם אגד הירק אגד גדול כשהוא אעפ שברעתו לאגודו אגדות

אם איפשר ללקחו קונסין אותו ומלקטו ואם צמח אין
סחייבין אותו לעקר והגידולין חולין ואם היה דבר
שאין זרעו כלל אפי' גידולי גידולין אסורין עד שלש גרנות
והרביעי מותר ומפני מה הגידולין אסורים מפני תרומת
מעשר ותרומת גדולה שבה וכן הרין בזרע מעשר שלא
ניטלה תרומתו אין מוכרין את הטבל לא לצורך
הלחבר ואסור לשלח את הטבל ואפי' חבר לחבר שמא
יסמכו זה על זה ויאכל הטבל המוכר פירות לחבירו
וזר שהם טבל ורץ אחריו לתקנו ולא מצאו אם ירוע שאי
קיימין ושכבר אברו או נאכלו אינו צריך לעשר עליהם
ואם ספק שהם קיימין או אין קיימין צריך להוציא עליהן
מעשרות מפירות אחרות המוכר פירות לחבירו
מוכר אומר על מנת שהן טבל מכרתי ולוקח אומר לא
לקחתי כמך לא מעושרין כופין אותו לתקן מפני שמכר
טבל אין פורעין חוב מן הטבל מפני שהוא כמוכר
מי שלקחו בית המלך את פירותיו והם טבלים אם
מחמת שהוא חייב להן צריך להוציא עליהן מעשרות
ואם לקח באונם אינו צריך לעשר עליהם

הלוקח טבל משני מקומות מעשר מזה על זה
המקבל שדה מישראל או מן הנכרי חולק ונותן לבעל
השרה בפניו כדי שירע שטבל ונטל אבל החוכר שדה
מישראל אם נתן לו זרע אותה שדה תורם ואחר כך נתן
לו מזו שקצץ ליתן לו ובעל השרה מעשר לעצמו ואם נתן
לו זרע שדה אחרת או ממין אחר מוציא המעשר ואחר
כך נותן לו החוכר שדה מן הנכרי מעשר ואחר כך
נותן לו קנס קנסוהו בזה כדי שלא יחכור מן הגוי ומצאת
השרה בירה לפניו עד שיצטרך וימכרנה לישראל וכן
המקבל שדה אבותיו מן הגוי קנסוהו שיעשר ואחר כך
יתן חלקו לגוי כדי שלא יקפוז ויקבלה ממנו כפני שהיא
שדה אבותיו עד שתשאר לפניו בורה כדי שימכרנה לישראל
או זהו חוכר ואי זהו מקבל חוכר שחוכר הקרקע ברבר
קצוב מן הזרע בכך וכך סאה בין עטת הרבה בין עטת
מעט מקבל הוא שיקבל אותה בחלק כמה שתעשה
חציו או שלישו או מה שיתנו ביניהן שוכר הוא ששוכר
הקרקע במעות שנים שקיבלו שדה בארסות או ירשו או
נשתתפו וכול האחר לזמן לחבירו טול אתה חטים שבמקו
פלו ואני חטים שבמקום פלו אתה יין שבמקום פלו ואני
יין שבמקום פלו אבל לא יאמר טול אתה חטים ואני
שעורים אתה יין ואני שמן מפני שמוכרין את הטבל

כהן או לוי שלקחו פירות מישראל אחר שנגמרה כלאכתן
מוציאין את התרומה והמעשרות מיריהן ונותנין אותם
לכהנים וללויים אחרים קנס הוא להם כדי שלא יקפצו
לגרנות ולגתות ויקנו טבלים כדי להפקיע מתנות אחיהם
הכהנים ואם קנו קודם שתגמם מלאכתן אין מוציאין מידם
כהן או לוי שמכרו פירות תלושין קודם שתגמם
מלאכתן ואין צריך לזמן אם מכרו במחור הרי התרומה
או המעשר שלהם ואם מכרו אחר גמר כלאכ הרי התרומה
והמעשר של לוקח ומפריש ונותן לכל כהן או לוי שירצה
כהן ולוי שקבלו שדה מישראל כשם שחולקין
בחולין כך חולקין בתרומה ובמעשרות והישראל נוטל
חלק ונותן לכל כהן או לוי שירצה אבל ישראל שקיבל
שדה מישראל כשם שחולקין בחולין כך חולקים בתרומה
ובמעשרות והישראל נוטל חלקו ונותן לכל כהן או לוי
שירצה אבל ישראל שקיבל שדה מכהן או מלוי התרומה
או המעשר לבעל השרה ושאר המתנות חולקין
המקבל ותים להוציא מהן שמן בין ישראל מכהן או לוי
בין כהן או לוי מישראל כשם שחולקין בחולין כך חולקין
בתרומה ובמעשרות מפני שהשמן חשוב הוא כהן
שכבר שדה לישראל ואם לו על מנת שהמעשר שלו לעולם
הרי הן שלו כיון שאמר על מנת נעשה כמי ששיר מקום
המעשר ואם מת החזן הרי בנו כשאר הכהנים אם אמר
לו על מנת שהמעשרות לי ולבני מת הוא ישלם בנו על
מנת שהמעשרות שלו כל זמן שהיא לפניך מכרה לאחר

אע"פ שחזר ולקחה אין לכהן אותם המעשרות
ישראל שקיבל שדה מכהן ולוי ואמר לו על מנת שהמעשר
שלי ארבע או חמש שנים מותר על מנת שדן שלי
לעולם אכור שאין כהן עושה כהן וכן בן לוי
שהיה עליו חוב לישראל לא יהיה ישראל זה גובה מאחרים
ומפריש עד שיפרע כנגד חובו שאין לוי זה עושה בעל
חוב שלו כלוי אחר שיגבה מעשר מאחרים ישראל
שיהט טבל כמורח מאבי אמו כהן אותו אבי אביו ירשו
מאבי אמו ישראל הרי זה מפריש ממנו מעשרותיו והן שלו
שהכתנות הראויות ליתרם כמו שהורמו הן אף על פ שלא
הירכו הנותן שדהו בקבלה לגוי או לכי שאינו נאמן
על המעשרות אע"פ שלא באו לעונת המעשר צריך לעשר
על ידם נתנה לעם הארץ עד שלא באו לעונת המעשרות
אינו צריך לעשר על ידם ומשבאו לעונת המעשרות צרי
לעשר על ידם כיצד הוא עושה עומר על הגורן ונטל
ואינו חושש למה שאכלו שאין אנו אחראין להם

פרק שביעי

כי יהיה לו מאה לוג של יין טבול מן התורה ואבר פני
לוגן שאני עתיר להפריש מהן הרי הן תרים ועשרה בעש
ראשון ותשיעה מעשר ראשון לא יתחיל וישתה עד שיניח
בסוף תרומות ומעשרות לא יפריש ואחר כך ישתה ואין
אומרין זה שהניח בסוף כאלו נברר תהלה מפני שהחוב
תרובה ומעשרות מן התורה ואין אומרין כשל תורה באו
נברר עד שיכרוך הקובע מעשרותיו בפני החבית לא
ישתה בטוליה בשוליה לא ישתה כפיה כפני שהביטקון
מעורבין אבל הקובע בפני הכגורה אוכל כפיה ויש
לאדם לקבוע כעשר שני ופודהו ועושהו כעשר ראשון
על אותן הפירות או תרומת כעשר למקים אחר
הסניח פירות להיות כפריש עליהן כעשרות כפרו ילדיהן
בחוקת שהן קיימין ואוכל ושות עד שיעשו כל אותן הפירות
שהניח כעשר ונותנו ללוי מצאן שאמר הרי זה
חושש לכל שהפריש ואינו כעשר ווראי

המלוה מעות את הכהן ואת הלוי ואת העני להיות כפריש
על אותן המעות כהלוקו כפריש עליהן בחוקת שהן קיימין
ואינו חושש שכא מתו הכהן או הלוי או העשיר היעני
כיצד כפריש עליהן כפריש תרובה או כעשר ראשון או
מעשר שני כפירותיו וכוכה בהן על ידי אהר לאותו כהן
או הלוי או העני שהלווה ואם היו רגילין ליטול ככנו והוא
רגיל שלא יתן לא להן אינו צריך לזכות על ידי אהר
ואחר שבפריש כחשב ככה שיה זה שהכריש וכמה בן
המלוה עד שיפרע כל חובו וכוכר כל התרובה רבי מן
שירצה ואוכל המעשרות כשהוא כחשב
הפירו שהפריש לו לחשב כשער הויל ואינו חושש חטים
רביית ואין השביעית כשמטת חוב זה ואם בא בעל הבית
לחזור אינו חוזר אבל אם רצו אלו שלקחו המעות לחזור
חוזרין נתיאשו מהן הבעלים אין כפרישין עליהן שאין
מפרישין על האבוד כת הכהן או הלוי או
העני שהלווה אינו יכול להפריש עליהן בחלקן כדרך הו
עד שיטול רשות בן היורשין והוא שניח להן קרקע אפילו
מלא מחט אבל אם הניח כספים אין רשות היורש כועלת
ואם הלווה בבית דין על מנת שיפריש מעות אלו מחלקם
אינו צריך ליטול רשות מן היורשין העשיר העני אין
מפרישין עליו אע"פ שהלווהו בבר וזכה הלה בכח שבידו
ישראל שאמר לבן לוי כור מעשר ייש לך
בידי רשאי בן לוי לעשות תרומת מעשר על מקום אדר
אע"פ שלא משך ואם נתנו הישראלי ללוי אחר אין לו עליו
לא תרעובת מי שהיו לו פירות בכגורה ונתן כאה
ללוי וסאה לעני לא יפריש שמונה סאין כן הכגורה ויאכל
לא אם כן ירע ששתי סאין של מעשרות קיימין אבל אם
אכלו מהן הלוי והעני אינו מפריש עליהן לפי חשבון הנשאר
פשתי הסאין עניים שהחליפו מתנותיהן עם בעל הבית
כגון שנתנו לו סאה של לקס או סחה ופאה וכעשר עני

שם היה אומל באשכול בגינה נכנס מן הגינה לחצר
אעפ שיצא מן החצר לא יגמור עד שיעשר כסבר
הורועה בחצר מקרסם עלה עלה ואכלו ואם צירף חייב
לעשר וכן כל כיוצא בזה

פרק המישי

הלוקח פירות תלושין לאוכלן נקבעו למעשר מדבריהם
כמו שבארנו ומאימתי יקבעו משיתן את הרמים אף על פ
שלא משך הרי שלא נתן דמים והיה בורד ומניח בורד
ומניח אפי כל היום כולו ואעפ שגמר בלבו ליקח לא נתחיי
לעשר ואם היה ירא שמים משגמר בלבו מעשר ואחר כך
יחזיר למוכר אם רצה להחזיר הלוקח במחובר לקרקע
או שלקח תלוש לשלח לחבירו לא נקבעו ויש לו לאכול
מהן עראי האומר לחבירו הא לך איסור זה ותן לי
בו חמש תאנים הרי זה אוכל אחת אחת ופטור ואם צרף
חייב לעשר הא לך איסור זה בעשרים תאנים שאבור לי
בורד אחת אחת ואוכל באשכול שאבור לי מנרגר מכנו
באילן ואוכל ברימון שאבור לי פורטו באילן ואוכל
באבטיח שאבור לי סופת בקרקע ואוכל ואם קצץ את
התאני וצירפם או שקצץ האשכול או האבטיח חייב לעשר
שהרי לא קנה אלא הנתלש

אבל אם אמר לו הא לך איסור בעשרים תאנים או בשני
אשכולות או בשני רמונים או בשני אבטיחים או קוצץ
כדרכו ואוכל עראי ופטור שלא נקבעו במקח שהרי לקחן
במחובר המחליף עם חבירו זה לאכול זה לאכול
שניהן נקבעו למעשרות שהרי לקחו בתלוש זה לקצות
זה לקצות שניהן לא נקבעו שאין המכר קובע דבר שלא
נגמרה מלאכתו כמו שבארנו לקח האחר פירות
שהחליף לאכילה ולקח האחר חליפיהן להקצות זה שלקח
לאכילה חייב לעשר וזה שלקח להקצות לא נקבע למעשר
האומר לחבירו צא ולקט לי עשרים תאנים
משלי ואני אמלא את כרסי משלך שניהם פטורין שאין זה
חליפין כדי שיהיה מכר ואם צרף ואכל חייב והסתנה אינ
קובעת כסבר עם הארץ שהיה עובר בשוק ואמר שלו
לכם תאנים אוכלין ופטורין שאין הסתנה קובעת ואם
הכניסו לבתיחן אם רוב העם מכניסין לבתים מעשרין
לבתים ואם רוב העם מכניסין לשוק אינן כותקנין אלא
לכאן שפא עישר ואחר כך הביא לשוק ואם אמר שלו לכם
והכניסו לבתים כשמתכניס לבית מעשר רמאי נתן

לו דבר מרובה אפי אמר לו טול ואכול הרי זה כמי שאמר
לו טול והכניס שאינו אוכל עד שיתקן רמאי וכן אם
נתן לו דבר שאין דרכו להיאכל חי או שהיה אדם גדול
שאיין דרכו לאכול בשוק הרי זה מתקן רמאי

היו שנים אמר לאחד טול ואכול ואמר לשני טול והכניס
זה אוכל ופטור זה אוכל וחייב וכן אנשים שהיו
יושבים בשער או בחנות ואמר להם טלו ואמלו הרי אלו
אוכלין ופטורין ובעל השער או בעל החנות לא יאכלו עד
שיעשרו רמאי שנמצא כאומר לאלו טלו והכניסו לבתים
שהרי הם בבתיים וכבר ביארנו שאין הבית שאינו שלו
קובע לו כשיעברו הפירות בתוכו השוכר את
הפועלים לעשות עמו במיחית בין בתלושין בין במחוברין
הואיל ויש להם לאכל מן התורה במה שהן עושין הרי אלו
אוכלין ופטורין מן המעשר ואם התנה עמהן שיאכלו מה
שלא וכתה להן תורה כגון שהתנה עמהן הפועל שיאכלו
בניו עמו או שיאכל בנו בשכרו או שיאכל אחר גמר
מלאכתו בתלוש הרי זה אסור לאכול עד שיעשר הואיל
ואוכל מפני התנאי הרי זה כלוקח שכרו לנקש
עמו בותים והתנה הפועל שיאכל בותים הרי זה אוכל מן
האילן אחת אחת ופטור ואם צירף חיי שכוו לנכש בבצלו
והתנה לאכל ירק מקרסם עלה עלה ואוכל ואם צירף חייב
קצץ הפועל שיאכל לישראל של ותיס אוכל אחת אחת ואם
צירף חייב לעשר הואיל והוא אוכל רבר קצוב הרי זה
כלוקח שאם צירף נקבע לא קצץ לא היה אוכל כדן סדרף

ואוכל כל מה שירצה והוא שלא יספות במלח אבל אם
ספת במלח אחת אחת מותר שנים שנים אסור שהרי
נקבעו פועל שהיה עושה בלבסין לא יאכל בבנות
שבע בבנות שבע לא יאכל בלבסין עד שיעשר אבל יש
לו למנוע עצמו עד שיגיע למקום היפות המוציא
פועלו לעשות לו בלאכה בשרה בזמן שאין להן עליו מזונו
אוכלין מפירות שבשרה ופטורין מן המעשר והוא שלא
נגמר מלאכתן אבל אם יש להן עליו מזונו לא יאכלו ואעפ
שלא נגמרה מלאכתן שאין פורעין חוב מן הטבל אבל
אוכלין אחת אחת מן התאנה אבל לא מן הסל ולא מן
הקופה ולא מן המוקצה אחר המב של ואחר
השולק ואחר הכובש קובע למעשר אבל המעשן את הפירו
עד שהכשירו הרי זה ספק הטומן פירות בארמה
או בתבן או בזבל עד שהכשירן לאכול לא נקבעו למעשר
הנותן יין לתבשיל חם או שנתן שמן לקדרה באלפס כשהן
מרותחין נקבעו למעשר מזג יין במים חמין נקבעו ואין
צריך לומר אם בישל היין ואפי בגת שאסור לשתות
ממנו עד שיעשר השום והשחלים והחררל ששחקן
בשרה בשמן נטבלו למעשר וכן הסוחט אשכול לתוך
הכוס נקבע לתוך התמחווי אינו נקבע המולח פירות
בשרה נקבעו טבל הותים אחת אחת במלח ואכל פטור
הפוצע זתים כדי שיצא השרף מהם פטור הנוטל זתים
מן המעטן טובל אחת אחת במלח ואוכל ואם מלח ונתן
לפניו חייב וכן כל כיוצא בזה התורם פירותיו תרומה
שצריך לתרום אחריה שניו נקבעו למעשר ולא יאכל מהן
עראי עד שיוציא התרומה השנייה ויעשר פירות
שנגמר מלאכתן וחשכה עליהן לילי שבת נקבעו ולא יאכל
מהן אפי לאחר השבת עד שיעשר תינוקות שטמנו
תאנים לשבת ושכחו לעשרן לא יאכלו למוצאי שבת עד
שיעשרו תאנה שהיתה מיוחדת לו לאכל פירותיה
בשבת ולקט ממנו כלכלה לא יאכל עד שיעשר הואי ופירו
או מיוחדת לשבת והשבת קובעת היה אוכל באשכול
וחשיכה עליו לילי שבת לא יגמור אכילתו בשבת עד
שיעשר ואם הניחן לאחר שבת הרי זה גזברו

פרק ששי

בחלקין בתאנים וענבים של טבל ואין בזה משום חסר
וכל שאסור לזרים לאוכלו בתרומה כגון הגרענין ופיוצא
בהן כך אסור לאוכלו מן הטבל ומן המעשר שלא נגמרה
מלאכתו וממעשר שני והקדש שלא נפדו וכל שמתיר
לזרים לאוכלו בתרומה כדבריו או כך מותר בטבל ובמעש
שלא נישלה תרומתו ומעשר שיני והקדש שנפדו
אין מדליקין בטבל סמא אפי בחול ואין צריך לום בשני
שנ את משמרת תרומותי מה תרומה שהורה אין לך ט
לא משעת הרמתה אף תרומה סמאה אין לך ליהנות מ
לא משעת הרמתה ואילך אין מחפין בטבל וא
נורעק את הטבל ואפי פירות שלא נגמרה מלאכתן אם
לזרע מהן עד שיעשר ברא בתבואה וקטנו
וכיוצא בהן אבל העוקד שתלים שיש בהן פירות סמק
לכקום בתוך שדהו הרי זה מותר ואינו כזרע טבל שה
לא אסר הפירות וכן העוקד לפת וצנונות ושני
בפקום אחר אם נתכוון להוסיף בגופן מותר ואם ש
כדי שיקש ויקח הזרע שלהן אסור מפני שהוא כזרע ו
או שעודים של טבל לישראל מעשר טבל שור
והשביחה והרי היא עשר לישראל חייבת במעשר וא
לישראל מעשר עליה ממקום אחר לפי חשבון לישראל
בצלו שתקנם וזרען אינם מעשר לפי חשבון התוספת
מעשר לפי סלו וידעונים שחביאו שליטוס
ועשרן ואחר כך זרען והוסיפו ואין זרעם מלה הרי זה ו
אם חייבין במעשר מדבריהן הואיל והוסיפו או אין ח
שהרי הזרע שקדין הוא קיים ולא אסר מעושר הוא
לא רומק לבצלים שתבצלים אין זרען להזרע ה
את הטבל בין דבר שרע מלה בין דבר שאין זרען

וכן פועל שאינו מאמין נוטל גרונת אחת ואם זו ותשעה
 הבאות אחריה עשויו מעשר על המאה שאני עתיד לאכל
 וזו האחת תרומת מעשר על העשר הבאו אחריה ומעשר
 שני הוא העשר הבאות האחרונות והרי הוא מחולל על
 המעוונות הרונת שהפריש לכהן והכהן מפריש לעצמו
 דמי מעשר שני שתנאי בית דין הוא שתהיה תרומת
 מעשר משל בעל הבית ומעשר שני משל פועל
 הנחתו לא חייבוס להפריש מעשר שני מן הרמאי אלא
 תרומת מעשר בלבד כרי שיפרישנה בטרה עם החלה
 והלוקח מפריש מעשר ברא במוכר בחנותו
 או על פתח חנותו אבל המוכר לפלטר או בחנות הסמוכה
 לפלטר חייב להפריש אף מעשר שני שנים
 שכצרו כרמיהן בתוך גת אחת והאחר מהן אינו נאמן על
 המעשרות אעפ שעישר זה הנאמן על חלקו כשהוא נוטל
 חלקו מן היין חייב להפריש ממנו מעשר רמאי על חלק
 עם הארץ כיצד היו מחצה למחצה ונוטל בחציו
 מאתים לוג יין הרי זה מפריש ממנו לוג אחד תרומת
 מעשר ועשר מעשר שני כנגד המאה לוג שהרי הפריש
 המעשר של ווראי תחלה על חציו כל שרדכו בגת וכן
 אם היה שלוש או רביע מפריש לפי חשבון

פרק עשירי

המקבל עליו להיות נאמן על המעשרות לא יהיו פירותיו
 רמאי צריך להיות מעשר את שהוא אוכל ואת שהוא מוכר
 ואת שהוא לוקח ואינו מתארח אצל עם הארץ וצריך
 שיקבל עליו רבנים או ברבים וכשיבואו עדים נאמנים
 שקיבל רבנים או ברבים ושהוא רגיל בהם תמיד הרי זה
 נאמן על פירותיו לומר מעושרין הן כל תלמיד חכם
 לעולם נאמן ואינו צריך בריקה אחריו וכניו ובני ביתו
 ועבריו הרי הם כמוהו תלמיד חכם שמת והניח
 פירות אפילו נכנס באותו היום הרי הן בחזקת מתוקנין
 בת עם הארץ או אשתו שניסת לחבר ועברו שנמכר
 לחבר צריכין לקבל עליהם כתחלה ובת חבר או אשתו
 שניסת לעם הארץ ועברו שנמכר לעם הארץ הרי הן
 בחזקתן עד שיחשדו

בנו או עברו של חבר שהיו למודי אצל עם הארץ צריכין
 לקבל בנו או עברו של עם הארץ שהיו למודין אצל חבר
 כל זמן שהן אצלו הרי הן כחבר יצאו הרי הן כעם הארץ
 מי שאינו נאמן והיה אחר מבניו או מעבריו נאמן או אחד
 מן הפחתו לוקחין ממנו אוכלין על פיהן ואינו חוששין
 לרבו היה הוא נאמן ואשתו אינה נאמנת לוקחים ממנו
 ואין מתארחין אצלו ואין לוקחין ממנו ותבא מארה למי
 שאשתו נאמנת והוא אינו נאמן לא ישמש חבר
 לא בשטתה עם הארץ ולא בסעודתו אלא אם כן היה הכל
 מעושר ומתוקן מתחת ידו לפיכך הרואה חבר משמש
 במשתה עם הארץ או בסעודתו הרי הכל בחזקת מתוקן
 ומעושר ראוהו מיסב עם עמי הארץ אין
 הסעודה בחזקת מעושרת שם החבר על התנאי שכלכו
 הוא סומך כשם שאדם סומך אצל עם הארץ
 וסומך על תנאו כך הוא צריך להיות מתנה על בנו ואפי
 היה בנו במקום אחר אבל אינו צריך להיות מתנה
 על אחר חוץ מבנו ואפי היה עמו במשתה לפיכך בן
 חבר שהיה מיסב במשתה עם הארץ אין הסעודה בחזקת
 מעושרת שם אביו התנה עליו עם הארץ
 שנתן מעה לחבר ואמר לו קח לי אגודת ירק אחת או
 גלסקא אחת לוקח לו סתם ופטור מלעשר ואם החליף
 את המעה חייב לעשר ואחר כך יבוא לו ואם פירש החבר
 ולא לקח סתם לא אמר לחנוני אגודה זו שאני לוקח ממך
 לחברי אני קונה אותה וזו לעצמי אני קונה אותה שו
 שלקח לעצמו חייב לעשרה וזו שלקח לחברו אינו צריך
 לעשרה ואם נתערבו אפי נתערבה אחת שלו במאה של
 חברו מתקן הכל רמאי ואחר כך יתן לחבירו ששלחו
 יקח לו חטשה שאמר לו אחר צא חטשה

פרק אחד עשר

חמש אגודות של ירק והביא לכל אחד ואחד בפני עצמו
 חברים שבהן אין צריכין לעשר אלא על חלקן בלבד
 הביא להן בערבוב חברים צריכין לעשר על הכל
 עם הארץ שאמר לחבר צא ולקט לי תאנים מתאנתי
 אוכל מהן החבר עראי ומעשרן רמאי ואם אמר החבר
 לעם הארץ ללקו לו ושמע חבר אחר זה האחר איכל ואני
 צריך לעשר שאין החבר מוצי רבר שאינו מתוקן מתחת
 ידו וחזקתו שהפריש עליו ממקום אחר אעפ שלא
 נחשרו חברים לתרום שלא מן המוקף כרי לסלק המכשול
 מלפני עם הארץ תורמין מותר להאכול את העניים
 ואת האורחים רמאי וצריך להודיען זהעני עצמו והאורח
 אם רצו לתקן מתקן גבאי צרקה גובין סתם מכל ארס
 ומחלקים סתם והרוצה לתקן יתקן רופא חבר שהיה
 מאכיל לחולה עם הארץ מפירות עם הארץ נותן לתוך ידו
 אבל לא לתו פיו ואם היה הרמאי שלרופא אפי לתוך ידו
 לא יתן וכן אם ידע שהוא טבל וראי אפי לתוך ידו אסור

אסור למכור את הרמאי לעם הארץ או לשלה לו רמאי
 בפני שהוא מסויע לזה לאכול רבר האסור אבל בוכרין
 ומשלחין אותו לתלמידי חכמים שאין תלמיד חכם אוכל
 עד שיעשר או עד שיודיעו ארס נאמן שזה מעושר
 כל השפינין במרה גסה כגון הסיטונות ומוכרי תבואה
 מותרין למכור את הרמאי ולשלהו בפני שהן מוסיפין על
 המרה התקינה חכמים שיהיה הלוקח או זה שגשתלהו לו
 הוא המפריש מעשר רכאי

אבל הורדין בכירה קלה הואיל והמוכר משתכר הוא
 מפריש ולא ימכור ולא ישלח אלא מתוקן וכמה היא כדה
 גסה ביבש חצי סאה ובלא מירה שכחוקת שוה רינר
 באותו רבר הלח סלי זתים וענבים וקופות של ירק אעפ
 שהיא מיצרן אבסרה אסור למיכרן רכאי אמר
 אחר מהן בוא ונתקן הפירות האו בין שהיה מוכר בדקה
 או בגסה מפריש תרומת מעשר והלוקח מפריש מעשר
 שני ורבר זה תנאי בית דין הוא

הכר ועם הארץ יירשו את אביהן עם הארץ יכול הוא לומר טול
 אתה חטים שבמקום פלוני ואני חטים שבמקום פלו אתה
 יין שבמקום פלו ואני יין שבמקום פלו אבל לא יאמר טול
 אתה חטים ואני שעורים טול אתה הלח ואני היבש מפני
 שזה כבוד רמאי מי שהיה נושא ירק וכבר עליו משאו
 ורצה להעלותו מבנו על הדרך כרי להקל ממשאו לא ישליך
 עד שיעשר כרי שלא תהא תקלה לעמי הארץ שאוכלין
 אותו ברמאי הלוקח ירק מן השוק ומשך אעפ שלא
 שקל ולא סדר ולא נתן דמים ונמלך להחזיר לבעל החנות
 לא יחזיר עד שיעשר הכווצא פירות בדרך אם רוב
 מכניכין לבתיהן פטור מלעשר שעריין לא נקבע למעשר
 ואם רוב מכניסו למכור בשוק הרי או רמאי ומחצה למחצ
 רמאי נסלן לאוכלן ונמלך להצניע לא ישהא אותן
 עד שיעשר כרי שלא יהיה תקלה לאחרים ואם נטלם
 מתחל שלא יאברו הרי זה מותר לשהותן אצלו עד שירצה
 לאוכלן או לשולחן או למוכרן יעשר אותן רמאי

קטובת ירק הנמצאת בגינה הרי זו פטורה מן הרמאי ושל
 בעל הבית הנמצאת בבית חייבת שעל גבי האשפה בכל
 מקום מותרת הנותן לפונדקאות לבשל לו ולאופות
 לו מעשר את שהוא נותן לה כרי שלא יהיה תקלה לאחרים
 ומעשר את שהוא נוטל ממנה מפני שהוא חשודה להחליף
 של זה אבל הנותן לחמותו בין עשאו בתה בין
 שארסה או לשכינתו פת לאופות ותבשיל לבשל אינו
 חושש לא משום מעשר ולא משום שביעית מפני שאינה
 חשודה להחליף ברא בזמן שנתן לה שאור
 לעיסה ותבלין לקדחה אבל אם לא נתן חושש משום
 מעשרות הפיכך אם היתה שנת שמיטה אסור שם השאו
 מספוחי שביעית הוא המוליך חטיו לשחזן
 עם הארץ הרי הם בחזקתן שאיט חשוד להחליף הולכין

עם הארץ חייב להפריש מעשר שני מן הרמאי אלא
 תרומת מעשר בלבד כרי שיפרישנה בטרה עם החלה
 והלוקח מפריש מעשר ברא במוכר בחנותו
 או על פתח חנותו אבל המוכר לפלטר או בחנות הסמוכה
 לפלטר חייב להפריש אף מעשר שני שנים
 שכצרו כרמיהן בתוך גת אחת והאחר מהן אינו נאמן על
 המעשרות אעפ שעישר זה הנאמן על חלקו כשהוא נוטל
 חלקו מן היין חייב להפריש ממנו מעשר רמאי על חלק
 עם הארץ כיצד היו מחצה למחצה ונוטל בחציו
 מאתים לוג יין הרי זה מפריש ממנו לוג אחד תרומת
 מעשר ועשר מעשר שני כנגד המאה לוג שהרי הפריש
 המעשר של ווראי תחלה על חציו כל שרדכו בגת וכן
 אם היה שלוש או רביע מפריש לפי חשבון

ונטלו מאה מן הנורן זה שנטל מהם פשו מן המעשר אעפ
שנעשה ברשות בעל הבית וזה שנטלו כמנו חיוב אעפ
שהוא חלק בתנותיהן הפטורין מי שהיו לפניו שתי
כלכלות של פבל שנטלה תרומתן ואכר מעשרות זו בזו
הראשונה מעושרת אכר מעשרות זו בזו וזו הראשונה
מעושרת שהרי קבע מעשרותיה בשנייה ואין השנייה
מעושרת שאין כפרישין מעשר מן הראשונה שכבר נפטרה
על השנייה שעדין היא חייבת במעשר שתיהן אמר
מעשרו שתי כלכלו לו מעשר כל אחר מהן קבוע בחברת
קרא שם וכבר קבע מעשרותיהן בהן מוציא המעשרות
שלהם ואינו יכול להוציא עליהם מעשרות ממקום אחר
וכיצד מעשרן מוציא מעשר שתיהן כאחת כהן או מעשר
כל אחת כהן מסנה אם היו שוות ואם היתה אחת גדולה
מחברתה כפריש מן הקטנה מעשר הגדולה ומן הגדולה
מעשר הקטנה

פרק שמיני

הפירות שהורם מהן תרומה גדולה ותרומת מעשר הן
הנקראין חולין ואם הפריש מהן שאר מעשרותיהן הן
הנקראין חולין בתוקנן בכל מקום טבל שנתערב
בחולין בתוקנן מין בכינו שאי איפשר להלך אחר הטעם
אם יש לו פירות אחרות בוציא על אותו טבל תרומה
ומעשרות לפי השבון ואם אין לו פירות אחרות להוצי על
אותו טבל הרי הכל אסור עד שיפריש וכשהוא כפריש
כפסיד כן החולין הכתוקנן כדי תרומת מעשר שנטבל
כיצר מאה סאה של טבל שנתערב במאה סאה של
חולין בתוקנן כפריש מן הכל אחד ומאה וכל שהפרי טבל
וישאר צפ חולין בתוקנן נמצא כפסיד סאה אחת
וכן אם היה אותו טבל לטרומה כפסיד מן החולין
הכתוקנן כדי תרוב ותרומת מעשר ולמה כפסיד סאה זו
כדי שלא יאמר מאה שהפריש הן מאה לחולין והסאה
שנשארו היא הטבל וכן אם היה הטבל פחות מן
החולין או כדובה על החולין מגביה הטבל וכדי תרומת
מעשר שבטבל מן החולין או כדי תרומה ותרומת מעשר
אם היה הטבל טבול לתרומה וכן אם נתערב
כעשר טביל בחולין בתוקנן אסור בכל שהוא אם יש לו
כעשר אחר בוציאין אותו על מעשר הטבול תרוב מעשר
לפי השבון ואם אין לו מעשר מגביה המעשר שנתערב
וכפסיד המתוקנן כדי תרומת מעשר שבמעשר הטבול
כיצר מאה מעשר שנתערב בכמה חולין בתוקנן

כפריש מן כל המאה עשר וכל שהפריש מעשר והתשעים
הנשארות הן חולין כשהיו וכן אם היו החולין מרובין
על הכעשר הטבול או פחותים כמנו כפריש הכעשר וכדי
תרומת מעשר שבמעשר הטבול מן החולין טבל
שנתערב בכעשר טבול אם היה הטבל כמעשר כפסיד מן
הטבל כדי תרומת מעשר שבו כיצר מאה סאה טבל שנתערב
במאה סאה כעשר כפריש אחר ומאה זה שהפריש כעשר
וצפ הנשארות טבל היה הטבל כדובה על המעשר
כפריש המעשר בלבד ולא יפסיד כן הטבל כלום שאם
יקרא שם לתרומת מעשר שנטבל נמצא הכעשר כדומע
בתרומת מעשר של טבל שעלתה עמו היה המעשר
כדובה על הטבל קרא שם לתרומת מעשר וכפריש הטבל
וכדי תרוב מעשר של טבל אחר במאה מן המעשר ויהיה
הטבל כולו כדומע וימכרנה לכהן חוץ כרמו
שתי תרומות שבו ונמצא כפסיד מן המעשר אחר סמאה
שבו שהיא כמו תרומת מעשר ומפסיד כמנו כמו תרומת
מעשר שבטבל כיצר מאה טבל עם סאתים מעשר
כפריש קג והשלוש הן תרוב מעשר כדי שלא יבוא מעשר
ממאתו כדי שלא יבוא לטעות אם נתערבו בכמותו וישאר
קצו והם מעשר כשהיו מי שהיו לו עשר שודות של
עשר עשר כדי יין וקבע כר אחר משורה החיצונה מעשר
על מקום אחר ואין ידוע אי זו שורה ראשונה היא נטל שתי
חביות באכסון ומערב שתיהן ומפריש מהן קבעה

בחיצי שורה החיצונה ואין ידוע אי זו חצי שורה היא נטל
ארבע חביות באכסון קבעה בשורה אחת כהן ואין
ידוע אי זו שורה היא נטל שורה אחת באכסון קבעה
בחיצי שורה ואין ידוע אי זו חצי שורה היא נטל שתי שורות
באכסון שהרי נטל חבית מכל חצי שורה ומערב ומפריש
קבע המעשר בכר אחת כהן ואין ידוע אי זו היא
נטל מכל כר וכר מן המאה ומערב ומפריש כדי כר אחד
ומעשר

פרק תשיעי

בימי יחנן כהן גדול שהיה אחר שמעון הצדיק שלחו כר
הגדול ובדקו בכל גבולישרא ומצאו שהכל והירים בתרוב
גדולה ומפרישין אותה אבל מעשר ראשון ומעשר
שני ומעשר עני היו עמי הארץ מישראל מקולין על עצמן
ולא היו מפרישין אותן לפיכך גזרו שלא יהיה נאמן על
המעשרות לא אנשים נאבנים אבל עמי הארץ פירותיהן
כפק ואין נאמנין לומר מעושרין הן וזהו הנקרא רמאי
והתקינו שלא יהא אדם מפריש מן הרמאי אלא
תרומת מעשר מפני שהוא עין מיתה ומעשר שני שאין
בוה הפסד שהרי בעליו אוכלין אותו אבל מעשר ראשון
ומעשר שני אין מפרישין מן הרמאי מפני שהוא ספק והמנו
מחבירו עליו הראיה לפיכך אומ ללוי או לעני הבא ראיה
שאינו מעושר וטול מעשרות אעפ שאין מפרישין
מעשר עני מן הרמאי צריך לקרות לו שם ואינו מפריש
ואומר עשור מפני שיש כאן מעשר עני כדי לקבוע מעשר
שני בשלושית וששית במקום מעשר שני של שאר שני

השבוע כשמפרישין מן הרמאי תרומת מעשר ומעשר
שני אין מברכין עליון לפי שהוא ספק לפיכך מותר להפרי
כשהיא ערום כיצר מעשרין את הרמאי מפריש כדי
תרומת מעשר שהוא אחר כמאה על הכל ומניחה בצד
הפירות ואומר זה הכעשר ושאר מעשר סמוך לו ואחר
כך אוכר זה שאמרתיו עליו שהוא מעשר הרי הוא תרומת
מעשר על שאר המעשר הסמוך לו ונטל אותה ונתנה
לכהן שאינו רשאי להפריש תרומת מעשר קודם המעשר
לכתלה ואחר כך מפרישין מעשר שני קודם הראשון
ברמאי ואם רצה אומר מעשר שני של פירות אלו
בצפונם או ברובם והרי הוא כחולל על הכעות וכן
הלוחה בכר מן הנחתום כפריש כמנה כדי תרומת מעשר
וחלה ואוכר אתר כמאה שיש כאן הרי הוא מעשר ושאר
מעשר סמוך לו וזה שעשיתי מעשר עשוי תרומת מעשר
על השאר הסמוך לו והיתר על אחר כמאה שיש בו

שהפרישתי הרי הוא חלה ומעשר שני בצפונה או ברובה
והרי הוא כחולל על הכעות ואוכל וכן המוכן את
חבירו שיאכל אצלו והוא אינו מאכינו על המעשרות אם
מערב שבת מה שאני עתיד להפרי למחר הרי הוא מעשר
ושאר מעשר סמוך לו זה שעשיתי מעשר עשוי תרומת
מעשר על שאר הסמוך לו ומעשר שני בצפונה או ברובו
והרי הוא כחולל על הכעות מפני שמותר לאדם להתנות
תנאים או על הרמאי אעפ שאינו ברעוהו אבל בודאי
אינו מתנה לא על דבר שברשותו כיצר היו לו מאה
תאנים של טבל והוא בבית הכדרש או בשדה ומתירה
למא תהשך ואינו יכול לעשר בשבת אוכר שני תאנים
שאני עתיד להפריש הרי הן תרומה ועשר שאני כפריש
אחריהן מעשר ראשון ותשע שאני מפריש אחריהן מעשר
שני ולמחר כפריש ואוכל וצריך לרהוש בשבתיו בשעה
שמפרישין זו אחר זו ואינו כמתקן בשבת שהרי הקדים תנאו
וטבל שיש עליו תנאי זה מות לפלטלו בשבת קודם שפרי
ונותן עינו בצד זה ואוכל את השאר נתן לו עם הארץ
כוס לשתותו אומר מה שאני עתיד לשייר בשולי הכוס הרי
הוא מעשר ושאר מעשר סמוך לו וזה שעשיתי מעשר
עשוי תרומת מעשר על השאר הסמוך לו ומעשר שני במי
הכוס והרי הוא כחולל על הכעות ושתה ומניח כדי תרוב
מעשר בשולי הכוס וכן אם זמנו חבירו לשתן בשבת מתנה
כתנאי זה מערב שבת על כל מה שירצה שיקעור אצלו

כמותה לא בארץ שהחזיקו עולי בכל וכן התמרי והחרובי הגרולו השוים והאורז הלבן ביותר והכמון הגדל מתעשרו דמאי בכל ארץ ישראל ובסוריא וכן כל כיוצא בפירות אלו החמרים שהביאו פירות לצור חייבין ברמאי שחוקתן מהארץ שהחזיקו עולי בכל שהיא הקרובה לה והאורז אין חוששין לו לא כל האורז הנמצא חוצה לארץ שהחזיקו עולי בכל פטור מן הרמאי לא אם כן היה מכר כמו שבארנו הלוקח מבעלי אוצרות בצור פטור מן הרמאי ואין אומרים שמא מפירות הארץ אצרו וכן חמור יחידו שנכנס לצור והוא טעון פירות פטור מן הרמאי שחוקתן משה העיר הלוקח מבעלי אוצר בצירוף חייב ברמאי מפני שקרובה היא יותר מצור שחוקתה שאוצרין מפירות הארץ שהחזיקו עולי בכל אבל הלוקח מן החמרים בצירוף פטור מן הרמאי מפני שחוקתן שמביאין מחוצה לארץ הלוקח מן הגוי בארץ שהחזיקו עולי בכל אם היה תגר גוי שלוקח מישראל הרי פירותיו דמאי לפיכך בראשונה בזמן שהיה רוב ארץ ישראל ביד ישראל הלוקח מכל תגר גוי מעשר דמאי כלוקח מעם הארץ אי זהו תגר זה שהביא שנים ושלש פעמים אבל אם הביא פעם אחת אפי' הביא שלש משיאות בבת אחת או שהביא הוא ובנו ופועל עדיין לא הוחזק תגר כשגורו על הרמאי לא גורו על פירות חוצה לארץ שנכנסו לארץ פירות הארץ שרבו על של חוצה לארץ הרי אלו חייבים ברמאי ושל חוצה לארץ שרבו על פירו הארץ וכן דברים שחוקתן תריר מחוצה לארץ כגון אגוזי ודרמסקעות הרי אלו פטורי מן הרמאי לא הלכו חכמים בפירות חוצה לארץ לא אחר המראה ולא אחר הטעם והריח אלא אחר הרוב כל שרבו לו מותר ושלא רבו לו אסו כיצר רבו בעיר אבל לא במדינה או שרבו במדינה ולא רבו בעיר בהר ולא רבו בבקעה בבקעה ולא בהר רבו לחנווני ולא לבעל הבית לבעל הבית ולא לחנוני זה שרבו בו מותר ומקו שלא רבו בו חייב ברמאי רבו פירות חוצה לארץ בשוק ונתמעטו חזר השוק לישנו והלוקח ממנו חייב ברמאי ואו דברים שלא גורו עליהן בשעה שגורו על הרמאי הלוקח פירות לזריעה או להאכיל לבהמה קמח לעורות או לסלוגמא או לרשייה שמן להדלקת הנר או לסוך בו את הכלים יין לקילור וחלת עם הארץ והמרום והלוקח בכסף מעשר שני ושירי המנחות ותוספת הביכורים כל או פטורים מן הרמאי וכיון שאם לו עם הארץ מתוקנין הם אינו צריך לעשר הלוקח פירות לאכילה ונמלך עליהם לבהמה הרי זה לא ימכרם לגוי ולא יאכילם לבהמה אפי' לבהמת אחרים עד שיתקנס דמאי שמן ערב פטור מן הרמאי שאין חוקתו לאכילה שכן שלוקח הסורק לתנו בצמר פטור מן הרמאי מפני שהוא נבלע בצמר אבל שמן שלוקח האורג לסוך בין אצבעותיו חייב ברמאי מפני שהוא נבלע בגופו וסיכה היא כשתייה בכל מקום גוי ששאל מישראל ליתן לו שמן על מכתו אסור בודאי ומותר ברמאי נתן הגוי שמן על גבי טבלה להתעגל עליה משעמר מותר לישראל לישב אחריו מי שנפל שמן דמאי על בגדו משפשפו ואינו חושש הלוקח יין למודיים או לאלנתיות או קטניות לעשות פחינין חייב ברמאי אבל הלוקח מודיים שיש בו יין אלנתיות או שלקח פחינין הרי אלו פטורין מן הרמאי שלא גורו על תערובת דמאי ואם היה הרבר שחייב ברמאי שנתערב כגון תבלין ושאר הואי ונעמו ניכר אינן בטלים ונמצאת כל התערובת חייבת ברמאי כל א הפטורין מן הרמאי שלא גורו עליהם אם התקנין דמאי והפריש מהם תרומת מעשר ומעשר שני מה שעשה עשוי אבל אם תיקן את הרמאי כדאי והפריש ממנו תרומה גדולה ומעשרות או שתניק את הודאי ברמאי לא עשה כלום כל העיר מוכרין ודאי ואחר מוכר דמאי ולקח ואין ידוע ממי לקח מיצר מתקן מפריש תרומה ותרומת מעשר ונתנן לסוף ומפריש מעשר שני בלבד והרי הוא כמעשר שני של דמאי

וכן אם היו לפניו שתי קופות אחת טבל ואחת כותוקן ואברה אחת מהם הרי זה מפריש מן השני תרומה גדולה ותרומת מעשר ונתנן לכל כהן שירצה ומפריש מעשר שני בלבד ברמאי

פרק ארבעה עשר

הלוקח מן הסיטון וחזר ולקח ממנו פעם שנייה לא יעשר מזה על זה אעפ' שהוא מין אחר אפי' מקופה אחת אעפ' שמכיר את החבית שהיא היא מפני שהסיטון לוקח מאנשי הרבה ומוכר ושמא לקח זה שמכר תחלה מעם הארץ שפירותיו דמאי וזה שלקח בסוף מחבר שפירותיו מתוקנין וכבר בארנו שאין מעשרין מן החייב על המטור ולא מן הפטור על החייב ואם אמר הסיטון משל אחד הן נאמן היה מוכר כשות או ירק והן מביאין וצוברין לכניו הלוקח ממנו מעשר מכל כשות וכשות ומכל אגודה ואגודה ומכל תמרה ותמרה הלוקח מבעל הבית וחזר ולקח ממנו שנייה מעשר מזה על זה אפי' כשתי קופות אפי' פיתו עיירות שחוקתו שאינו מוכר אלא בשלו בעל הבית שהיה כוכר ירק בשוק בזמן שבביאין לו כגנותיו מעשר מאחד על הכל ובזמן שבביאין לו כגנות אדרות אם לקח ממנו וחזר ולקח ממנו פעם שנייה לא יעשר מזה על זה הלוקח פת מן הנחתום לא יעשר מן החמה על הצוננת שאני אוכר הטנים של אכש היו מכל אחר ושל היום משל אחר הלוקח מן החרב אעפ' שהן דפוסין הרבה מעשר מאחד על הכל ונתמיהם שבוגר לבנפול ועושה עיסתו דפוסין הרבה אבל המינין מן המנפול מעשר ככל דפוס ודפוס שהמנפול לוקח ממנו נחתומין תשעה כנפוליו שלקחו מעשה נחתומין הואיל ואחד מהן לקח כשנים כל הלוקח מצדד מן התשעה מעשר ככל דפוס ודפוס הלוקח מן העני וכן העני שנתנו לו פרוכות פת או פלחין רב זה מעשר מכל אחת ואחת ובתכרים ובגרונרות ככל הכל ומעשר איסתי בזמן שהכתנה כרובה אבל במיעוט מעשר מכל סתנה וכתנה שהק את הפת ועשאה פירורין ואת הגרונרות ועשאה רבילה מעשר כאחד על הכל פועלים או אורחים שהיו כסובין ואומין והותירו פרוכות מעשר ככל אחת ואחת

הלכות מעשר שני ונטע

רבעי

- יש בכללן תשע מצות שלש מצות עשה ושש מצות לא תעשה וזהו פרטן
א	להפריש מעשר שני
ב	שלא להוציא דמיו בשאר צרכי בני אדם חוץ מאכילה ושתייה וסיכה
ג	שלא לאוכלו בטומאה
ד	שלא אוכלו באיניות
ה	שלא לאכל מעשר שיני של רגז חוץ לירושלם
ו	שלא לאכול מעשר תירוש חוץ לירושלם
ז	שלא לאכל מעשר יצהר חוץ לירושלם
ח	להיות נטע רבעי כולו קדש ודינו להיאכל לירושלם לבעליו כמעשר שני לכל דבר להתורות וידויו המעשר
ט	וביאור מצות או בפרקים או

פרק ראשון

אחד שמפרישין מעשר ראשון בכל שנה מפרישין מעשר שני שנ עשר תעשר את כל תבואת זרעך ובשנה שלישית וששית מפרישין מעשר עני חלה מעשר שני כמו שבארנו באחד בתשרי הוא ראש השנה למעשר תבואה וקטניו וירקות וכל מקום שנ ראש השנה הוא אחר בתשרי ובחמשה עשר בשבט הוא ראש השנה למעשר האיניות

לפוח נכרי הרי הם רמאי שמא החליפן בחטים של עם הארץ וכן הפקיד אצל עם הארץ הרי הן בחוקתן שאינו חשוד להחליף הפיקרון עם הארץ שהיה משתמש בחנותו של חבר אעפ שחבר יוצא ונכנס הרי זה מותר ואינו חושש שמא החליף הפקיד פירותיו אצל הנכרי הרי הן כפירותיו של נכרי שחוקתו להחליף הפיקרון והואך ריכס אם היו פירות שעדין לא נגמרה מלאכתו ונגמרו ביר ושרא אחר שלקח הפקרון מפריש מעשיותיו כמו שבארנו ואם היו פירות שהפקיד עבדים ונגמרה מלאכתן חייב להפריש שמא לא החליף הגוי ולפי יראה לי שהמעשרות שפריש ספק אבל אם הפקיד חולין מתוקנין אינו צריך להפריש כלום שאפי החליף הגוי פטורי כמו שבארנו בהלכות הרוכות רגנד ולא רגן גוי

פרק שנים עשר

הלוקח פירות כמי שאינו נאמן על המעשרו ושכח לעשרו ונכנסה שבת או יום טוב שאינו יכול לעשר הרי זה שואלו ואם אמר לו מעושרין הן אוכל על פיו בשבת וכן אם אמר לו אחר שאינו נאמן מעושרין הן אוכל על פיו באותה שבת ואפי הרי לו פירות אחרו מתוקנין מאותו המין מפני שאימת שבת על עמי הארץ ואינו עובר בה עבירה אעפ שהיא אוכל על פיו בשבת הרי זה לא יאכל מאותן הפירות לכוצאי שבת עד שיעשר רמאי על הכל על שאכל בשבת ועל הנשא שלא הקלו והאמינוהו לא לצורך אותה שבת היתה שבת ויום טוב סמוך לה ושאו באחת מהן אוכל אף בשינוי מפני שלא נראה לעשר בנתיים וכן בשני ימים טובים של גלויות הנשבע על חבירו שיאכל עמו בשבת והוא אינו באמינו על המעשרות שזא ואוכל על פיו בשבת הראשונה בלבד אבל בשבת שנייה אעפ שגדר מכנו הנאה אם לא יאכל אצלו לא יאכל עד שיעשר רמאי מי שאינו נאמן שראינוהו שהפריש תרוב מעשר כפירותיו שהן רמאי וראינוהו שחזרה ונפלה בפנינו בין למקום אחר בין לבקופה וחזר ואכל הפרשתיה נאמן אפי בהול ואוכל על פיו כשם שאימת שבת על עמי הארץ כך איבת ריכוז עייהם ואינן חשודין להאכיל את הברוכע כי שאינו נאמן שראינוהו שהפריש מעשר ראשון כפירות או ואכר שהכריש מהן בעשר שינוי נאמן הכריש בעשר שינוי בפנינו ואמר שהפריש בעשר ראשון אינו נאמן שהשינוי שלו והנאמן על השינוי אינו נאמן על הראשון והנאמן על הראשון נאמן על השינוי

לפיכך כי שאינו נאמן שהוציא פירות בביתו ואכר או בעשר ראשון נאמן ואין מפרישין בהן תרובה ומעשרות ואם אכר או בעשר שני אינו נאמן והרי הן רמאי ומפרישו בהן תרומת בעשר ויראה לי שהוא פודה את כולם האוכר לכו שאינו נאמן על הבעשרות קח לי כמי שהוא בעשר והלך ולקח והביא לו אינו נאמן ואם אמר לו קח לי כאיש פלו הרי זה נאמן לומר ככנו לקהתי שהרי כתיירא שמא ישאלנו הלך ולקח לו באותו פלו ואכר לא מצאתיו ולקחתי לך כאחר שהוא נאמן אינו נאמן הנכנס לעיר ואינו מכיר אדם שם ואכר מי כאן בעשר ואכר לו אחר אני אינו נאמן אמר לו איש פלו הרי זה נאמן ולוקח מאותו פלוני אעפ שאינו מכירו והולך ואוכל על פיו הלך ולקח מכנו ושאל לו כי כאן סוכר יין ישן אמר לו זה ששלחך אצלי אעפ שהם כנומלין זה את זה הרי לו נאמן ברא בזמן שאינו מכיר אדם שם אבל אם מכיר אדם שם לא יקח לא מן המוכרה ואם שהה שם שלשים יום אעפ שאינו מכיר אדם שם לא יקח אלא מן המוכרה ולא התירו רבנים או לא בתרומות ומעשרות אבל לענין פירות שביעית או לענין שהדות לא יקח לא מן המוכרה החמירי שנכנסו לעיר ואכר אחר בהם פירות או אינם מתוקנין ופירות חבירו מתוקנין אינו נאמן שמא קטניא עשו ביניהן המוכר פירות בסודיא ואמר

משל ארץ ישראל הם חייב הלוקח לעשר מעושרין הן נאמן שהפה שאמר הוא הפה שהתיר משלו הן חייב לעשר ואם ידוע שיש לו קרקע בסודיא והיה רוב ממכרו משרהו חיי הלוקח ממנו לעשר שחוקתו שמשרהו הביאם עניים שאמרו פירות או של לקט שכחה ופאה הן הרי אלו נאמנין כל זמן הגרנות שהלקט והשכחה והפאה מצויים והוא שיהיה קרוב מן הגורן כרי שיצא ויבא בו ביום ואם אמרו של מעשר עני הם הרי לו נאמנין כל השנה כולה ואינם נאמנין אלא על רבר שדרך בני אדם ליתנו כיצר חטים או לקט שכחה ופאה הוא אינם נאמנין ואין צריך לומר שאינן נאמנין על הפת לומר במתנות עניים הוא אלא מתעשרין רמאי

נאמנין על השעורה של אורז ואין נאמנין עליו בין חי בין מבושל נאמנין על הפול ואין נאמנין על הגריסין בין חיין בין מבושלין נאמנין על השמן לומר של מעשר עני הוא ואין נאמנין לומר של זיתו ניקוף הם נאמנין על הירק הי ולא מבושל אלא אם כן היה רבר מועט שכן דרך בעלי בתו ליתן מעט ירק מבושל מקדרתו לעני ומתוך שיכול לומר בעל הבית נתנו לי יכול לומר אני בשלתיו ממתנותיי וכן בן לוי שאמר פירות אלו ממעשר ראשון שניטלה תרומתו הם הרי זה נאמן לעולם על תרומת מעשר כשם שישראל נאמן על תרומה גדולה אבל אינו נאמן עליו לפוטרו ממעשר שינוי אין כל הרברים האלו אמודין אלא בעם הארץ שאינו לא חשוד ולא נאמן אבל מי שהוא חשוד למכור תרומה לשם חולין אסור ליקח מכנו כלל רבר שיש בו זיקת תרומה ומעשר אפי קרבי דגים מפני שנותנין בהן שמן ואין אסו אלא כל שלפניו אבל אצרו מותר ליקח מכנו מפני שהוא מתיירא לערב תרומה באוצרו שמא יזורע הרבר ויפסיד הכל וכן החשוד למעשר שינוי לסוכר ולשם חולין אין לוקחין ממנו רבר שיש עליו זיקת מעשר וכל זה קנס מרבירים חשוד שהעיד על של אחרים נאמן חוקה אין אדם הוטא ולא לו ואין צריך לומר עם הארץ לפיכך עם הארץ שאמר זה טבל וזה תרומה זה ווראי זה רמאי אפי בשלו נאמן אמר או פירות מתוקנין כשל אדרי נאמן והוא שלא יראו מעושה קטניא כמו שבארנו המוכר פירות לחבירו ואחר שיצאו כתחת ידו אכר ללוקח פירות שמכרתי לך טבלו חן הבשר בשר בכור היה היון יין נסך שורת הדין שאינו נאמן אפי היה המוכר חבד ובורו כחמיר על עצמו ואם האכינו הרי זה כשוכח אפילו היה המוכר עם הערץ

פרק שלשה עשר

פירות שחוקתן מן ההפקר כגון השיתין והרימין והעורדין ובנות שוח ובנות שקמה והגופנן ונבלות תמרה והן שעדיין לא הטילו שאר הנצפה והכסבר וכיצא בהן פטורי מן הרמאי והלוקחן מעם הארץ אינו צריך להפריש מהן תרומת מעשר ולא מעשר שינוי מפני שחוקתן מן ההפקר אפי אמר לו עם הארץ אינם מעושרין הרי או פטורין מן מן המעשרות עד שיוודע לו שהן מן השמור הבכורות והסייפות שבבקעה פטורים מן הרמאי ושביניה חייבין מפני שהן נשמרין ולא הן הבכורות כל הפירות שמכרו עד שלא השיבו שומר על הבקע לשמור פירותיה וחסיפו הן הפירו שישאר אחר שיקפלו הכקצונו שבשרו ויניחוהם בלא שמר וכן החומץ העשוי מן התמרים פטור מן הרמאי כשגורו על הרמאי לא גורו לא על פירות הארץ שהחייקו בה עולי בבל בלבר שהוא מכוזב ולפנים זכוזב עצמה כלחוף וכל הפירות הנמצאות מכוזב ולחוף פטורין מן הרמאי שחוקתן מפירות מקום שנמצאו בו פירות שירוע שהן מפירות הארץ שהחייקו בה עולי בבל אעפ שהן נמצאות בסודיא ואין צריך לומר בארץ שהחייקו בה עולי מצרים בלבר הרי לו חייבין ברמאי ומפרישין מהן תרומת מעשר ומעשר שינוי לפיכך הרבילה השמיט שאין

יחזרו ויאכלו בירושל חומר הוא במחיצות ירושלם הואיל
הקלסו קלסו פירות שלא נגמרה מלאכתן שעבר
בירושלם ויצאו כגון סלי ענבים לגת וסלי תאנים במקצה
מותר לפירות מעשר שיני שלהם בחוץ וכן פירות רמא
אעפ שנגמרה מלאכתן ועברו בירושלם ויצא פורין מעשר
שני שלהן בחוץ פירות מעשר שיני שנשמאו בירושלם
ופראן אם נשמאו בוולד השומא מרביתן אסור להוציאן
אם יאכלו בפנים מפני שוולד השומא מרביתן ואם
נשמאו באב השומא או שנישמאו בחוץ ואפי בולד השומא
אעפ שצנכו לירושלם הרי לו נפרין ונאכלין בכל מקום
ברא בשחכניסן על מנת שלא תתפשט המחיצות
ואם לא התנה הואיל ונכנס הרי הוא טהור מן התורה
מדי קלשוהו מחיצות ואינו יוצא תלתן של מעשר
מותר לאכלה צמחונין שכך היא ראויה לאכילה
וכן משיני מעשר שני יאכלו צמחונין ואם עשה מהם
עיסה הרי זו מותרת להכנס לירושלם ולהוציאה שאין
בחלל הפירות ואם נשמאו בירושלם יפרו ויאכלו בחוץ
אין שעומר לפנים מן החומה ונפו נוטה חוץ לחומה אין
אוכלין תחת נופו אין פורין אותו שהרי הוא כמו שנכנס
לירושלם בתים שבצר החומה שפתחיהם
לפני מן החומה וחללו חוץ מכנגד החומה ולפנים כלפנים
לכל דבר ומכנגד החומה ולחוץ אין אוכלין שם ואין פורין
שם להחמיר היה חללו לפנים ופתחיהן לחוץ
מכנגד החומה ולחוץ כלחוץ פורין בו ואין אוכלין ומכנגד
החומה ולפנים אין אוכלין שם ואין פורין להחמיר
והחלונות ועובי החומה כלפנים

פרק שלישי

האוכל מעשר שני בטומאה לוקה שנאם ולא בערתי ממנו
בטמא בין שהמעשר טמא והאוכל טהור בין שהמעשר
טהור והאוכל טמא והוא שיאכלנו בירושלם קודם שיפירח
שיאנו לוקה על אכילתו בטומאה לא במקום אכילתו אבל
אם אכלו בטומאה חוץ לירושלם כבין אותו מכת מדרות
ואפלו להדליק בו את הנר אחר שנשמא אסור עד שיפירח
שז ולא בערתי ממנו בטמא כבר בארנו שהמעשר
שנישמא אפילו בירושלם פורין ויאכל ואוכלין את רמיו
בשהרה בתורת פירות מעשר ככו שיתבאר אפילו נשמאו
הפירות כולן כשהן טבל מפריש מעשר שני בטמא ופירחו
הערל בטמא ואם אכל מעשר שיני לוקה מן התורה
סדרך שלוקה על אכילת תרומה שהתרומה קרויה קדש
שהרי נאמר בו קדש לה וטמא שטבל אכל מעשר שיני
אעפ שלא העריב שמשו האוכל מעשר שיני באנינות
של תורה לוקה שז לא אכלתי באוני ממנו והוא שיאכלנו
במקום אכילתו בירושלם אבל אם אכלו בחוץ באנינות
או שאכלו בפנים באנינות של רבריהם כבין אותו מכת
מדרות אי זהו אונן זה הסתאבל על אחר מן הקרובו
שהוא חייב להתאבל עליהן וביום המיתה הוא אונן מן
התור ולילה אונן מרביתן שז ואכלתי חטאת היום הישב
בעיני ה' היום אסור ולילה מותר נשתהה המת ימים
רבים ואחר כך נקבר כל אותן הימים שאחר יום המיתה
עד יום הקבורה הוא אונן מרביתן ואין יום הקבור תופש
לילו ולא מעשר שני בלבד לא כל הקדשים כולן אם
אכלן באנינות של תורה לוקה ובאנינות של רבריהן כבין
איתו מכת מדרות אין נותנין פירות מעשר שני
לעם הארץ ולא פירות הנלקחות במעיות מעשר ולא מעות
מעשר מפני שהוא בחוקת טומאה ומותר לאכול מעשר
שיני של רמאי באנינות וליתנו לעם הארץ והוא שיאכל
כנגדו אין מפקידין מעשר שני אפי אצל חבר שמא
ימות ונמצא המעשר תחת יד בנו עם הארץ מעשר
שיני אסור לאמר אפי מיעושו ברדכו לא כולו כל שהוא
או מוליד רמז לירושלם ומותר לאמר מיעושו מעשר
שני של רמאי ברדכים וכמה הוא מיעושו פחות
מכרזרת בין באוכל שלם בין בפירור אבל כרזרת אין

מאכרין אותו והמפריש מעשר שיני שז ונאמר
מכרזרת הרי זה נותנו לעם הארץ ואוכל כנגדו אבל לא
יפרישונו לכתחלה לאכרו שאין מפרישין לאבר
מעשר שיני ניתן לאכילה ושתיה שז ואכלת לפני ה' אהיך
וסיכה כשתיה ואסור להוציא בשאר צרכיו כגון ליתן בו
כלים ובגדים ועברים שז לא נתתי ממנו למת לא הוצאתו
אותו ברבר שאינו מקיים את הגוף ואם הוציא ממנו
בשאר דברים אפילו ברבר מצוה כגון עלקח ממנו ארון
ותכריכין למת מצוה הרי זה אוכל כנגדו בתורת מעשר
מעשר אוכל דבר שרדמו להיאכ ושותה דבר שרדמו לשתו
וכך דבר שרדמו לסוך ולא יסוך וין וחובין אבל כך הוא
את השמן ולא יסחוט את הפירות להוציא מהן בשמן
ויין מותים וענבים בלבד ואין מחייבין אותו לאכול מת
שעופטה ושמן שנכרח לא כיון שנפסל באוכל אדם מלכת
קדושה ממנו כל שמותר לזרים לאוכלו בתרומה כך
מותר במעשר שיני לאוכלו בתורת חולין שפריש של
מעשר שיני שנתן עליהן סיס ראשון אסור במעשר שיני
מותר בחולין של רמאי אפי ראשון מותר יין של
מעשר שנפל לתוכו רבש והתבלק והשכרו השבח לפי
חשבון וכן רגים שנתבטלו עם קפלושות של מעשר שיני
והשביחו השבח לפי חשבון זה הכלל כל ששכרו נכר
אם הותר במידה השבח לפי חשבון ואם לא הותרה
מדה השבח לשיני בלבד וכל שאין שברו נכר אפי במדה
השבח לשיני בלבד כיצד השבח לפי חשבון ירושל
המעשר ששזה שלשה שנפל לתוכו רבש ותבלק שזוהו
אחר והוסיפו במירתו והשביחוהו והרי הכל חטשה הוסיפו
הכל בארבעה ורביע וכן על דרך זו בשאר הדברים
מעשר שיני אעפ שנתן לסיכה אין נותנו אותו לא על גבי
צינית ולא על גבי חזית ואין עושין ממנו קמיע ובניצא
בו שהרי לא ניתן לרפואה מעשר שיני כבין
גביה הוא שז לה הוא לפיכך אינו נקנה בטמאה לא אם כן
נתן לו הטבל והמקבל מפרי המעשר ואין בקדושו בו את
ה' ואין כוכרין אותו ואין כשכננין אותו ואין בהלפני
איתו ואין כרהנין אותו כיצד אין כשכננין אותו
ה' ונכנס לביתו וכשכננו מעשר שני שלו עבר וכשכנו
הוציאין אותו כירו כיצד אין כרהנין אותו לא יאמר
הו הא לך מעטר זה ויהיה בדרך והן לו עליו חולין
כיצד אין כהליפין אותו לא יאמר לו הא לך יין מעשר
ותן לו שכר מעשר אבל אוכר לו הא לך יין שאין לו שכר
ואם רצה הבירו ליתו לו שכר מותר שהרי לא הותרה יבין
אלא הודיעו שאין לו ואם היה חלה ליתן יתן
מעשר שיני אין שוקל כנגדו אפי רבשו זהב וזהב וזהב
עליהם מעשר שיני אחר גזירה שבא יסין כבין באנינות
והמצאו הפירו חסרים והוא שוקל בהן בעית ליתן עתה
מעשר אחר נמצא מוציא מעשר להוליך בפרות כדכתיב
האחין שהלקו מעשר שיני אין שוקל כנגדו יתן כהלפין
ולא כרהנין ולא יתנם לשולחני להחנות בהן הא יתן
אותן להתגדל בהן ואם הלויין שלא יעשו הלודה מותר
ואין כרהנין מהם את הכליה ואין עושין בהן יאושביות
ואין כשלפין בהן הגבולין ואין פוסקין מהם צדקה בבית
הכנסת אבל משלפין בהן רברו של נכילות רברים וערו
להודיע לא יאמר אדם להבירו הרי זה אה המירות
הלו לירושלם וטול בהן חלקך שנמצא זה כנושל שכר
מעשר שיני על הבאתו לירושלם אבל אוכר לו העולם
שנאכלם ושנשתם לירושלם אוכר אדם להבירו
בירושלם לסיד אותו בשכר מעשר שני אעפ יאושביות
ידו ואין זה כשכר כיתו כבר בארנו שהמעשר
כבין גביה הוא לפיכך אני אומר שהגונב מעשר שני אינו
משלם תשלובי כפל והגוזלו אינו משלם חובי
המקדיש מעשר שני עלו לברק הבית הרי זה מודה איתו
מי שפודהו על כנת ליתן להקדש את שלו ולכשת שז את
שלו

פרק רביעי

כיצר תבואה וקטניות שהגיעו לעונת המעשרות לפני ראש השנה של שלישית אעפ שנגמרו ונאספו בשלישית מפרישין מהן מעשר שני ואם לא באו לעונת המעשרות לא לאחר ראש השנה של שלישית מפרישין מהן מעשר עני וכן פירות האילן שבאו לעונת המעשרות קודם חמשה עשר בשבט של שלישית אעפ שנגמרו ונאספו אחר כן בסוף שנה שלישית מתעשרין לשעבר ובפרישין מהן מעשר שני וכן אם לא באו לעונת המעשרות קודם חמשה עשר בשבט של רביעי אעפ שנגמרו ונאספו ברביעית מפרישין מהן מעשר עני ואם באו לעונת המעשרות אחר חמשה עשר בשבט מתעשרין להבא והחרובין אעפ שחגטו פירותיהן קודם פו בשבט מתעשרין להבא הואיל ומתעשרות מרבי סופרים יראה לי שאין הרברים אמורין לא בחרובי צלמונה וכיוצא בהן שאין ראויין למאכל רוב האדם והן הן שמתעשרו מרברי סופרים אבל שאר החרובין יראה לי שהן כשאר פירות האילן הירק בשעת לקיפתו עיינו בזה וכן נלקט ביום ראש השנה של שלישית אעפ שביא לעונת המעשרות ונגמר בשנייה מפרישין בכנו מעשר עני ואם נלקט ברביעית מעשר שני וכן האחרון בלבד כשאר פירות האילן הרי הוא כירק והולכין אהר לקיפתו בין לכעשר בין לשביעית כיצד אם נלקט בשלישית אחר פו בשבט מפרישים ממנו מעשר עני נלקט בה אחר פו בשבט מפרישין ממנו מעשר שני ואעפ שהולכין אחר לקיפתו אחרות בת ששית שנכנסה לשביעית אפיו היתה כוית ונעשית ככר חייבת במעשרות האבינות של צלף נותנין עיניהן חומרי אילן וחומרי זרעים ואם היו משנה שניה שנכנסה לשלישית ונלקטו קודם פו בשבט מפרישין מעשר ראשון ואחר כך מפרי מעשר אחר ופודרו ואחר שפודרו נותנו לעניים ואוכל פריהו בתורת מעשר שני ונכנסא כמי שהפריש מעשר שני ובעשר עני האור והרוחן והפרגין והשומשבין אעפ שהשרישו קודם ראש השנה אין הולכין בהן לא אחר גמר הפרי וכתעשרו להבא וכן פול הכצרי אעפ שמקצתו השריש לפני ראש השנה ומקצתו לאחריו צובר גורנו לתוכו ותורם ומעשר מן הכל כאחד שהכל הולך אחר גמר הפרי הבעלים הסריסים שמנע מהם מים שלשים יום לפני ראש השנה ושל בעל שמנע מהם שלש עונות לפני ראש השנה מתעשרין לשעבר מנע מהם פחות מיכן אעפ שהתחילו לייבש קודם ראש השנה מתעשרין להבא פול הבערי שהביא שליש לפני ראש השנה אם זרעו לזרע כתעשר לשעבר וזרעו לירק מתעשר להבא זרעו לזרע וזרע או טורעו לזרע וחשב עליו לירק בעש מורעו על ירקו וזרעו על ירקו לא הביא שליש לפני ראש השנה אם זרעו לזרע מתעשר לשעבר וירקו בשעת לקיפתו עישרו והוא שלוקט ממנו לפני ראש השנה אבל אם לקט ממנו אחר ראש השנה בין ירקו בין זרעו מתעשר להבא וזרעו לזרע וחשב עליו לירק הולכין אחר מחשבתו וזרעו לירק וחשב עליו לזרע אין מחשבת זרע חלה עליו לא אם כן מנע ממנו ג אריות והוא שהביא שליש לפני ראש השנה אבל לאחריו אעפ שלא נמנע מלארות ממנו ג אריות וזרעו לזרע ועשה כולו קצצין גמורין לפני ראש השנה מתעשר לשעבר וירקו בשעת לקיפתו מקצתו עשה קצצין גמורין ומקצתו לא עשה זה שאמרו צובר גורנו לתוכו ונמצא מעשר מורעו על ירקו ומירקו על זרעו פירות שנה שנייה שנתערבו בפירות שלישית או של שלישית ברביעי הולכין אחר הדוב מחצה למחצה מפריש מעשר שני כן הכל אבל לא מעשר עני שמעש שני חמור שהרי הוא קדש ומעשר עני חיל וכן פירות שהן ספק אם פירות שנייה הם או פירות שלישית מפריש מהן מעשר שני כל הפטו מעשר ראשון פטור מן השני ומן העני וכל שחייב בדאשי חייב בשניהן וכל התורם מעשר וכל שאינו תורם אינו מוציא מעשר זה וכל מי שאם תרם תרומתו תרומה

כך אם עישר מעשר זה הרי הוא מעשר וכל מי שאין תרומתו תרומה כך אם הוציא מעשר זה אינו מעשר פירות שהוציא מהן מעשר ראשון קודם שיקבעו למעשר הרי זה אוכל מהן עראי קודם שיוציא מעשר שני שאין הראשון קובע לשני אבל משקבעו למעשר אעפ שהוציא את הראשון אסור לכול מהן עראי עד שיוציא את השני או את מעשר עני מעשר שני הואיל ושעון הבאת מקום אין מביאין אותו מחוצה לארץ ככבוד בהמה לפיכך לא חייבו להפריש מעשר שני בסוריא ויראה לי טמעשר שני שמפרישו בארץ שנער ובמצרים פודין אותו ומביאין דמיו לירושלם וכן יראה לי שלא חייבו מקומו אלו במעשר שני אלא כרי לקבוע מעשר עני כרי שהיו עניי ישראל סומכים עליהם

פרק שני

מעשר שני נאכל לבעליו לפני חומת ירושלם שנ ואכלת לפני ה אהרן במקום אשר יבחר לשכן שמו שם וגו ונוהג בפני הבית ושלא בפני הבית שנ מעשר דגנך ותירושך ויצהרך ובכורות בקרך וצאנך מפי השמועה לכו מה בכור אינו נאכל לא בפני הבית אף מעשר שני לא יאכל לא בפני הבית מירת חסידות שפורין מעשר שני בזמן הזה בשווייהו כדרך שפורין אותו בפני הבית והירו הגאונים שאם רצה לפדות שוה מנה בפרושה לכתחל בזמן הזה פודה לא יהיה זה חמור מן הקורש ומשליך הפרושה לים הגדול וכן אם חילל מעשר שוה מנה על שוה פרושה מפירות אחרות הרי זה מחולל ושרף את הפירו שחילל עליהם כרי שלא יהיו תקלה לאחריו בפרין נשע רבעי בזמן הזה כמו שבארנו בהלכות איסורי מאכלי משם שאין אוכלין מעשר שני בזמן הזה בירושלם כך אין פודין אותו שם ואין מחללו אותו ואין מוכרין אותו ואם נכנס בירושלם אף בזמן הזה אין מוציא אותו משם ומניחין אותו שם עד שירקב לפיכך אין מפרישין מעשר שני בירושלם בזמן הזה אלא מוציא את הפירות בשביל חוץ לעיר ובפרישין אותו שם ופודרו ואם הפרישו שם בזמן הזה ירקב כל האוכל כוית מעשר שני או ששתה ממנו רביעית יין חוץ לחומת ירושלם לוקה שנ לא תוכל לאכול בשעריך פעשר דגנך תירושך ויצהרך וגו ולוקה על כל אהר ואהר בפני עצמו לפיכך אם אכל שלשתן חוץ לחובה לוקה שלש מלקיות שנ ואכלת לפני ה אהרן מעשר דגנך תירושך ויצהרך למה פירשן ולא אמר לא תאכלם בשעריך להיב על כל אהר ואחר בפני עצמו אינו לוקה מן התורה עד שיאכלנו אחר שנכנס לחומת ירושלם שנ לא תוכל לאכול בשעריך וגו ואכלת לפני ה אהרן כיון שנכנס לכקום אכילתו ואכלו בחוץ לוקה אבל אם אכלו קודם שיכנס לירושלם מכין אותו מכת מרדה מרה מקצת מעשר בפנים ומקצתו בחוץ האוכל מה שעדיין לא נכנס מכין אותו מכת מרדה והאיכל כזה שנכנס לוקה אין פודין מעשר שני בירושלם לא אם כן נטמא שנ כי ירחק בכך המקום בריחוק מקום הוא נפרה ואינו נפרה בקירוב מקום היה הוא בפנים ומשא בחוץ אפי היה אוחז אותו בקנה הואיל ולא נכנס המעשר הרי זה כותר לפדותו שם בצד החומה מעשר שני שנכנס לירושלם אפי של דמאי אסור להוציא משם שכבר קלטהו מחוצות וכן פירות הנלקחין בכסף מעשר שנ ואכלת לפני ה אהרן עבר והוציאן או שיצאו בשננה יחזרו ויאכלו בירושלם וקליפת מחוצות מדבריהם אפי מעשר שאין בחומתו שוה פרושה שהוא מדבריהן כהיצו קולטות אותו ואסור להוציאן אבל מעות מעשר עני נכנסין לירושלם ויוצאין פירות שנכרה מלאכתן ועברו בתוך ירושלם ויצאו אינו יכול להוציא עליהן מעשר שני מפירות אחרות שלא נכנסו לירושלם לא יחזור מעשר שני שלהן ויאכל בירושלם ואינו נפרה בחוץ אפילו עשה כל הפירות האלו מעשר שני אהר שיצאו על פירות אחרות שלא נכנסו

מעשר שני אינו מחלל על סלע אחת אבל אם היה לו חצי דינר פירות וחצי דינר מעות מחלל שניהם על דינר אחד

פרק ששי

מעות חולין ומעות מעשר שנתפורו ולקט מיכן ומיכן מה שלקט לקט מעשר ער שישלים והשאר חולין ואם כלל וחפץ או שלקט מצד אחד ומצא חסר הרי זה לפי חשבון כיצר היו מאתים מעשר שני ומאה חולין נתפורו ובללן וחפץ הכל נמצאו מאתים ושבעים הרי קפ מהן מעשר וצ חולין זה הכלל המתלקטין למעשר שני והנבללין לפי חשבון מתנה ואומר אם אילו שבידי הן המעשר השאר חולין ואם הן חולין הרי מעות המעשר בכל מקום שהן מחוללין עליהם סלע של מעשר שני ושל חולין שנתערבו מביא בסלע מעות ואפי מעות נחשת ואומר מעות נחשת ואומר סלע של מעשר שני בכל מקו שהיא מחוללת על המעות האלו ואחר כך בורר את היפה שבשתיהן ומחלל המעות של נחשת עליה ותחזור הסלע היפה למעשר האומר לבנו מעשר שני בוויית זו ונמצא בוויית אחרת הרי או חולין אכרו לו הרי שם מנה ונמצא מאתים השאר חולין הרי שם מאתים ונמצא מנה הרי היא חולי הניח מנה מעשר ונמצא מאתים מאתי ומצא מנה אפי הן בשני כיסין הכל חולין אבר לו אביו כיס מעשר שני לי בבית הלך ומצא שם שלשה כיסים הגדול שבכולן מעשר והשאר חולין ואיפכ לא יאכל מן הקטנים ער שיהללם על הגדול כי שנשתתק ואמרו לו מעשר שני שלך במקום פלו והרכין בראשו כתיבין אותו ג פנימים כדרך שבדקין לגיטין והרי דבריו קיימין אמרו לו בהלום מעשר שני של אביך שאתה מבקש הרי הוא במקום פלוגי אעפ שמיצא שם מה שנ לו אינו מיצד רבני חלומות לא מעלין ולא מורדין האומר לבניו אפילו אתם מתים אל תגעו בוויית זו ונמצאו שם מעות הרי או חולין טכן מעות מפניהם ואמר להן של פלו הן או של מעשר שני הן אם כמערים אין חוששין לרביו ואם כמתכוין דבריו קיימין המוצא כלי וכתוב עליו פ הרי מה שבתוכו מעשר שני ר רמאי ט טבל ת תרומה ק קרבן ואם היה של כתבת הוא ומת שבתוכו קרבן שכן היו כותבין אות אחת מן השם בשעת הסכמה מעות הנמצאות בירושלם אפילו דינרי זהב עם הכסף ועם המעות הרי או חולין הואיל ושקוי ירושלם מתכבדין בכל יום מצא בתוכן חרס וכתוב בו מעשר הרי או מעשר שני ברא בשאר ימות השנה אבל בתגל הכל מעשר מעות הנמצאות לפני סוחרי סהכה בירושלם לעולם כעשר שהוקת רוב העם מביאין מעשר וקנין בו בהמו והנמצאו בהר הבית לעולם חולין שהוקתן בתרומת הלשכה שתללוס הגזברין על בהמה תיבה שגשתמש בה חולין ומעשר שני ונמצא בתוכה מעות אם רוב מניחין מעשר הרי הכעית מעשר ואם רוב מניחין חולין חולין מחצה למחצה חולין מצא פירות בין מעשר מעשר לפירות תרומה יפלו לקרוב מחצה למחצה יאכלו חומרי שניהן אסורין לורים וטעונין רחיצת ירים והערב שמש כתרומה ואסורים לאונן וטעוני הבאת מקום למעשר וכן המעות הנמצאות בין חולין למעשר מעשר שני של רמאי ושל וראי שנתערבו יאכלו כחומרי שלהן פירות מעשר שנתערבו בפירות חולין שיאכל הכל בטהרה במקו או יפרה את המעשר לפיכ אם נתערבו בירושלם אסורין בכל שהן במנין הואיל והוא בירושלם הדייהוא נרבר שיש לו מתירין ויאכל הכל בטהרה הזרע מעשר שני אחר שנכנס לירושלם הגידולין מעשר שני זרע קודם שיכנס הגידולין חולין ואפי ברב שאין זרעו כלה זפורין אותו בשעת זרועתו מעשר שני בטל פחוב באי זה מעשר אמרו במקום שנכנס לירושלם ויצא ונפלו מחיצות שהרי אין שם מחיצות להחזירו לשם ואי אופשר לפרותו מאחר שנכנס ואעפ שאין בו שוח

פרוטה ונמצא רב שאין לו מתירין ובפל ברוב כמו שבארנו בהלכות איסורי מאכלות

פרק שביעי

פירות הנלקחות בכסף מעשר שני אינם נפרין כדיוקן מקום אלא אם כן נטמאו באב הטומאה לא יעלו הן עצמן ויאכלו בירושלם זה חומר בלקוח בכסף מעשר כפירות מעשר עצמן ואם נטמא בוולר הטומאה יפרו ויאכלו בירושלם אין נלקח בכסף מעשר אלא מאכל ארס שגידוליו מן הארץ או גידולי גידוליו מן הארץ כגון הפרט המפורש בתורה בבקר ובצאן ובין ובשכר לפיכך אין לוקחין בכסף מעשר מים וכלה כטהין ופטריות לפי שאין גידוליהם מן הארץ ולא פירות בהוברי לקרקע ולא פירות שאינן יכולים להגיע לירושלם לפי שאינן דומין לבקר וצאן הרבש והביצים והחלב הרי הן כבקר וצאן שאעפ שאינן גידולי קרקע הרי הן גידולי גידוליה התבר ער שלא החביין אינו נלקח בכסף מעשר כפני שהוא כמים ופשהחביין נלקח בין ובשכר לקחו ער שלא החביין והחביין קנה מעשר ברא בנתן שלש מים ומצא פדות מארבעה אבל אם נתן שלשה והוציא ארבעה הרי זה כין כוונ ונלקח בכסף מעשר לולבי זרדין והחרובין ער שלא יבתיקו אין נלקחין אחר שיבתיקו נלקחין אבל הלית והחרדל והתורכוכין ושאר כל הנכבשין בין שיבתיקו בין ער שלא הכתיקו נלקחין והקור נלקח בכסף מעשר הכריסם אינו נלקח שאינו לא למראה וכן כל בוצא בו מנתנו דוח וכראה וטעם הואי ואינו לאכילת מבו לא לטעם שנתנו אין נלקחין בכסף מעשר לפיכך ראוי בטכוס והפלפולין והקישט והלתיית והלית הריע וכל כיוצא באלו אינו נלקחי בכסף מעשר היטבת אם ליתן טעם בקדירה אינה נלקחת בכסף מעשר ואם לככך וכיוצא בו שהוא אוכל גופה נלקחת בכסף מעשר ערב מים ומתה אם נתן לתוכו שמו הרי הן ככוריים ולקח מהן בכסף מים וכלי ערבי הכים והכלה ברמי השמן אין לוקחין תרומות בכסף כיער כפני שהוא כפיעט אכילתו ואכילתה שאין אובדין ארבה לא כהנים כעורבי שמש וכותרת לאינו נאכלת בכל מקום והכעשר כותר לורים ולטבול מ ואסור לטמן ואינו נאכל לא בירושלם נכנס כפיעט אכילת מעשר ואכיל התרומה לוקחין בהמה לזבחי העלבים בכסף המעשר שהשלמים נאכלים לורים בראשיתה הן לוקחין בהמות לאוכלן חולין בכסף מעשר שני כדי להכריחה בעל הכוב גורו בית דין שאין לוקחין בהמה ככני מעשר אם השכמו אבל חיה ועוף לוקחים שאינן ראויין להלמים אין לוקחין פירות שביעית בכסף מעשר לפי שהיא הויב לפיער כמו שיתבאר הלוקח מים וכלה או פירות כדוברין או פירות שאינן יסלין להגיע לירושלם לא קנה המעשר אעפ שיצאו הסעיף חולין הלוקח פירות הוי לירושלם בכסף מעשר בשוגג כופין את המוכר להחזי הרמים לבעלים והן כעשר כמות שהיו בכזיר יעלו הפירות ויאכלו לירושלם ואם אין הכקדש יניהם עם שירקבו וכן אין לוקחין בהמה בכסף מעשר הוי לירושלם ואם לקח בכזיר יחזרו הרמים לכחוכן בשוגג תעלה ותאכל בירושלם ואם אין כקדש הקבר היא ועירה לקח עברים וקרקעית ובהמה טמאה בין בכזיר בין בשוגג אם ברח הכזיר דרני זה יאכל כנגד אונן המיע בירושלם בתורת מעשר זה הכלל כל שהוציא הוי לאכילה ושתייה וכיפה הוי כדמי מעשר וברת המוכר או מת יאכל כנגדו ואם היה המוכר קיים יחזרו הרמים למקומן וכן אם הביא עילות וחטאות ואשכמו כדמי מעשר יאכלם כנגדן לקח הוי לזבחי שלמים ובהמה לבישר תאוח הרי זה כמי שנכנה שור לחדישה ולא קנה שלמים לקח בהמה לשלמים ונפל בה כוס פקעה ככנת קדשת מעשר ופודה אותה ואין הרמים מעשר ואעפ כן

הוציא לפרות פירות מעשר שיני פורה אותן ברמיהן
ואם הרי המעות האו או הפירו האו מחוללות על המעות
האו ואם לא פירש אלא הפירש מעות בלבד כנגד הפירות
דיו ואינו צריך לפרש ויצאו הפירות לחולין ויעלו המעות
לירושלם ויוציאם שם שנאמר וכי ירבה ממך הדרך כי לא
תוכל שאתו וכן אם רצה לחלל פירות המעשר
על פירות אחרות יעלו הפירות השניות ויאכלו בירושלם
ולא יחלל ממין על שאינו מינו ולא מן היפה על הרע ואפי'
באותו המין ואם חילל הרי הן מחוללות הפודה
מעשר שיני מברך אקבו על פרוין מעשר שיני ואם חיללן
על פירות אחרות או שחלל מעות על הפירות מברך על
חילול מעשר שיני הפודה או המחלל מעשר שיני של
רמאי אינו צריך ברכה כשפורין את המעשר
אין פורין אותו לשם מעשר לא לשם חולין ואומדין כמה
שויס פירות חולין או ואעפ שהכל יודעין שהן מעשר כרי
טלא יתבוה אין בחללין מעות מעשר שיני על
מעות אחרות בין שהיו או לאו כסף או לאו נחושת או
הראשונות נחשת והשניות כסף ואם עבר וחלל הרי או
מחוללין אין מחללין מעות מעשר על הפירות ואם חילל
ועלו הפירות ויאכלו בירושלם ולא יחללם על בהמה היה
ועוף חייז ואם חלל לא קנה מעשר שמא יגדל מהם עדרים
עדרים אבל על שחוטים הרי הן כשאר הפירות ויעלו
ויאכלו בירושלם ויצאו המעות לחולין בשעת
הדחק בותר לחלל מעות הכסף על של נחשת לא שיקיים
לא עד שימצ רויח ויחזור ויחלל מעות הנחשת על מעות
הכסף מעשר שיני של רמאי מחללין אותו לכתחלה
כסף על כסף וכסף על נחשת ונחשת על כסף ונחשת על
נחשת על הפירות ויעלו אותן הפירות ויאכלו בירושלם
אין פורין פירות מעשר לא בכסף שצרת הכסף
וכן אם פדה לעצמו והוסיף חומש לא יהיה החומש
לא כסף בקרן ואין פורין בכסף שאינו מטבע לא בכסף
כתותח שיש עליו צורה או כתב ואם פדה בלשון של כסף
וכיוצא בו הוא הנקרא אסימון לא עשה כלום ואין פורין
בפחית מפרושה מפני שהוא כפודה באסימון אין
פורין בכטבע שאינו יוצא באותו זמן ובאותו כקיס שנ'
ונתת הכסף בכל אשר תאוה נפשך עד שיהי ראוי להוציא
וכטבע כלכיס הראשונים אם יוצא משכס פורין בו
אינו פודה בכעית שאינן ברשותו שנ' וצרת הכסף בדרך
נפל כיסו לבור והוא יכול להוציאו פודה בו מפני שהוא
ברשותו היה בא בדרך ומעות בירו ואנס בא כנגדו אם
יכול להציל על ידי הדחק פודה בהן פוחת שבביתו ואם
לאו ואמר פירות שיש לי בתוך ביתי מחוללין על המעות
הללו לא אמר כלום המניח מעות להיות מחלל עליהן
כעשר שני הרי זה פודה בהן בחוקת שהם קיימין כצאן
טאכרו חושש לכל מה שפדה בהן לפרע מי שהיה
עוכר בשבריא ויש לו מעות בבבל אינו מחלל עליהן היו
לו מעות מטבע טבריא בבבל כחלל עליהם וכן כל כיוצא
בה האוכר מעשר שיני מחולל על סלע שתעלה בירו
מכיס זה על סלע שאפרוט מדין זהב זה על פוריון שאפרו
כסלע זה הרי זה חלל וסלע שתעלה בירו או שיפרוט תהי
מעשר אמר הרי מעשר מחולל על סלע שהיתה
ביר בני לא חלל שמא לא היתה בירו באותה שעה
הפודה מעשר שני קודם שיפרישנו כגון שאכר כעשר שני
של פירות או פרוין במעו או לא אמר כלום ולא קבע מעשר
אבל אם קבע ואמר מעשר שיני שלהן בצפון או
בדרום מחולל על מעות או הרי זה פרוין כשפורין
מעשר שיני פורין אותו בשויו ויש לו לפרות בשער הוול
כמות שהחנוני לוקח כמות שהוא מוכר ונותן המעו כמות
שהשולחני פירש לא כמות שהוא מצרף ואם עבר ופרש
שה מנה בפרוט או חילל שה מנה בפרוט הרי זה מחולל
היתה הסלע חסירה שתות או פחות משתות אם
היתה יוצאת על ידי הדחק מחלל עליה לכתחלה בשוה סלע
ואינו חושש יפרה בסלע ונמצאת רעה יחליפנה אין

פרק חמישי

הפודה מעשרו לעצמו בין שהו שלו בין שנפל לו בירושח
בין שניתן לו בשבלו מתנה כמו שבארנו הרי זה מוסף
עליו חומש אם היה שוה ארבעה נותן חמשה שנ' ואם נאל
יגאל איש ממעשרו חמישיתו יוסף עליו ואשה שפדת
מעשר שני שלה לעצמה אינה כוסיפה חומש מפי השמוע
למרו איש ממעשרו ולא אשה וכן אם פדה פרוין פירות
המעשר לעצמו מוסף חומש פדה פירות מעשרו
והוסיף חומש וחזר ופרה הפרוין לעצמו פעם שני מוסף
חומש שני על הקרן בלבד ואינו מוסף חומש על החומש
מעשר שני שאין בחומשו שה פרושה אינו
כוסיף עליו חומש וכן מעשר שאין רמיו ירועי דיו שיאמ
הוא וחומשו מחולל על הסלע הוה וכל מעשר שהוא
אינו פודהו משלו אינו מוסף חומש ומעשר שיני של
רמאי אינו מוסף עליו חומש הפודה מעשר
שני והיה לו מעשר שני אחר שלא נפרה אם אין בחומשו
שוה פרושה דיו שיאמר הוא וחומשו מחולל על מעות
הראשונות לפי שאי איפשר לארס לצמצם את מעותיו
והפודה מעשר ביותר על רמיו לא נתפסה התוסף למעשר
בעל הבית אומר בסלע ואחר אומר

בסלע בעל הבית קודם מפני שהוא מוסף חומש
בעל הבית אומר בסלע ואחר אומר בסלע ופרושה האחר
קודם מפני שמוסיף על הקרן מותר להערים
על פרוין מעשרו כיצד אומר ארס לבנו ולבתו הגדולים
ולעברו העברי האלך את המעות האו ופרה לך בהן
המעשר כרי שלא יוסיף חומש אבל לא יאמר לו פרה לי
בהן וק אם אמ לו פרה לך משלך אינו מוסף חומש אבל
לא יתן המעות לפרות לבנו ולבתו הקטני ולעברו ושפחתו
הכעננים מפני שירן כיר נתן לשפחתו
העבריה אם מעשר שיני זה מרבריהם כגון שהיה מעצין
שאינו נקוב דבריו קיימין שאמה העבריה קטנה היא ואין
הקטן זוכה לאחרים לא בדבר שהוא מרבריהם
וכן מערים ונותן המעשר מתנה כשהוא בטבלו ואומר
הנותן הרי הפירות האו מחוללין על מעות שבביתו
האחיז שני שותפין פורין זה לזה מעשר שיני כרי שלא
יוסיף חומש אשה שהכניסה לבעלה מעשר שיני הואיל
והוא ממון נכיה כמו שבארנו לא קנה בעל לפיכ אם פדה
אינו מוסף חומש הפודה מעשר שיני לעצמו ונתן
את הקרן ולא נתן את החומש אעפ שאין החומש מעכב
והרי נתחלל לא יאכל עד שיתן החומש ואפי בשבת גזיר
שמא יפגע ולא יתן מעות מעשר שני אם רצה לצורפם
בדינרי זהב כרי להקל משאן מצרפן ואם צרפן לעצמו
אינו מוסף חומש שאין זה ררך פרויה הפרוט סלע
ממעו מעשר שני בין בירושלם בין חרן לירושלם לא יצרפנה
סלה במעות הנחשת לא בשקל מעות כסף ובשקל מעות
נחשת מותר לחלל כסף מעשר עם פירות מעשר
על הכסף והוא שיהיו בפירות פחות משה דינר אבל אם
היה בהן שוה דינר לא יחללם עם הכסף אלא בפני עצמן
כיצד היו לו פירות שוה דינר וסלסו דינרין של

בטו באב משנה עשירית ביובל הרי הוא בתוך שני ערלה
 עד שו בשבט משנת יג וכל מה שיוציא האילן בתוך זמן
 זה הרי הוא ערלה אעפ"י שנגמרו לאחר כמה ימים ומטו
 בשבט משנת יג ביובל עד שו בשבט משנת יד הוא נטע
 רבעי וכל מה שיוציא בתוך זמן זה הרי הוא רבעי וצריך
 פרוזן ואם נתעברה השנה נתעברה לערלה או לרבעי
 נטע ביו באב משנת עשר לא עלתה לו שנת
 עשר לא הרי הוא ערלה שנת יא ויב ויג כולה והרי הוא
 נטע רבעי מראש השנה של שנת יד עד סופה נטע
 הנטיעה מראש השנה תשרי עד שו בשבט מונה לה שלש
 שנים מיום ליום לערלה ומיום ליום לרבעי וראיתי
 לגאונים רברים בחשבון ערלה ורבעי אין ראוי להאריך
 ולהשיב עליהן וראי טעות סופרים הם והאמת כבר בארנו
 דרכה העלין והלובין ומי נפנים והסדר מותר
 בערלה וברבעי והענבי שטרפס הקרים והפסידן והחרצני
 והוגין והתמר שלהן וקלפי רימון והגן שלו וקלפי אגוזים
 והרעניים אסורין בערלה ומותרין ברבעי והלובלות טלן
 אסורות

פרק עשירי

כל שהוא חייב בערלה יש לו רבעי וכל שפטור מן הערלה
 אינו חייב ברבעי שנ שלש שנים יהיה לכם ערלי וגו' ובשנ
 הרביעית הנוטע אילן מאכל ורעתו עליו שיהיה
 סייג לגינה או שנשעו לקורות לא לפירות הרי זה פטור מן
 הערלה נטעו לסייג וחור וחשב עליו למאכל או שנטעו
 למאכל וחור וחשב עליו לסייג כיון שערב בו מחבת חיוב
 חייב נטעו שלש שנים לסייג ומיכן ואילך למאכל
 אין לו רבעי שאל שאין לו ערלה אין לו רבעי נטע
 אילן וחשב שיהיה הצד הפנימי שלו למאכל והחיצון לסייג
 או שהיה הצד התחתון למאכל והעליון לסייג זה שחשב
 עליו למאכל חייב בערלה וזה שחשב עליו לסייג או לעצו
 פטור שהדבר תלוי ברעתו של נטע והצלק חייב בערלה
 והאכזריות בלבד אבל הקפריסין מותרות הנוטע
 לביים בתוך שדהו חייב בערלה שנ ונטעתם אפי' לרבים
 ברא בארץ ישראל אבל בחוצה לארץ פטור הנוטע
 ג' שית הרבים או בספינה והעולה מאליו ברשות היחיד
 ונטע בין לישראל בין לעצמו והגולן שנטע חייבין
 ערלה וברבעי העולה מאיליו במקום שרשים פטור
 אצלו הנוטע במקום שאינו ישוב פטור והוא שלא יהיה
 עושה כרי טיפול שמטפל בפירותיו עד שסביאן ליישוב
 אבל אם היה עושה כרי טפילו חייב בערלה הנוטע
 למצוה כגון שנטע אתרוג ללולב או זית למנור חייב בערל
 הקרישו ואחר כך נטע פטור מן הערלה נטע ואחר
 כך הקדיש חייב בערלה הנוטע בעציץ שאינו נקוב חייב
 בערלה אעפ"י שאינו בארץ לורעי הרי הוא בארץ לאילנות
 אילן שנשעו לתוך הבית חייב בערלה זה שנשעו
 גנים עד שלא באו אבותינו לארץ פטור אבל משבאו
 לארץ אף מה שנשעו גנים חייב שנ כי תבואו אל הארץ
 ונטעתם משעת ביאה גוי שהרכיב אילן מאכל על
 גבי אילן סרק חייב בערלה ויש לנכרי נטע רבעי שאם בא
 לגדוהו בסצוה זו הרי הוא קדש כנטע רבעי של ישראל
 אחר הנוטע גרעינה או ייחור מן האילן ממקומו ונטעו
 במקום אחר הרי זה חייב בערלה ומונה משעת נטיעתו
 ויעשו ולא עקרו ואחר כך מלא סביבותיו בעפר אם יכול
 לחיות אילו לא מלא סביבותיו הרי זה פטור ואם לאו הרי
 זה כמי שעקר ונטע וחייב וכן אילן שנעקר ונשאר
 ממנו שורש אחר אפי' במחט שמלפפין עליו הדוקמין את
 השני והחזירו למקומו ונטעו פטור מפני שיכול לחיות
 נעקר סלול ונעקרה הסלע ששרשו בה עמו וחור ונטעו
 כמה שהוא בכל הארמה שסביבות שרשו אם היה יסול
 לחיות מאותה ארמה אילו לא נטע הרי הוא כמי שלא
 נעקר ואם לאו חייב אילן שקצצו מעם הארץ והחליקו
 חייב בערלה ומנון לו משעת קציצת אחר הנוטע

ואחר המכריך ואחר המרכי חייב ברא במהותך גז אחר
 מן האילן והרכיבו בארץ או הרכיבו באילן אחר אבל אם
 מתח בר אחר מן האילן הוקן והכריך בארץ או הרכיבו
 באילן אחר ועקר הבר מעורה באילן הוקן הרי זה פטור
 גרל זה הילך שהכריך ועשה פירות ואחר כך פסק עיקרו
 שהי מעורה באילן הוקן כונה משעה שנפסק ואותן הפירו
 מיתרו מפני שנרלו בהיתר ואם הניחן אחר שנפסק העקר
 עד שהוסיפו במאתים הרי או אסורין ילדה שנרלה
 בזקנה והיו פירות בילדה אפי' הוסיפו מאתים הרי או
 הפירות של ילדה אסורין שאין גירולי היתר מעלן את
 העיקר האסור אילן שהכריך כסנו בר בארץ
 ואחר כך נעקר האילן כולו והרי הוא מן הבר שהכריך
 בארץ ונטיעה אותו אילן באילן עתה נטע וחייב בערלה
 ומונה לאילן ולכה מפני שצמח מן ההברכ סטעה שנעקר
 הרי שהכריך בר בארץ וצמח והכריך בר
 אחר כמה שצמח בארץ וצמח וחור והכריך כן השלישי
 אפי' הן מעורין זה בזה הוא ולא נפסקו מן העקר הראשון
 הכל מותר ואם נפסק עקר הראשון כונה לכל משעה
 שנפסק אילן היוצא מן הגזע פטור מן הערלה כן השרשי
 חייב ילדה פחותה מטפח חייבת בערלה
 כל שנותיה מפני שנראית כנטיעה בת שנתה ברא
 בנטיעה אחת או שתיים כנגד שתו ואחת יוצאה זכב אבל
 אם היה הכרם כולו פחות מטפח הרי זו ישלו קול ומנון
 כדרך שבנון לשאר האילנות נטיעין ייחוד
 יל ערלה ואין נטיעין אגוז של ערלה מפני שהוא פרי
 ופירות ערלה אסורין בהנאה כמו שבארנו בהלכות אכורי
 מאכלות ואם עבר ונטע אגוז של ערלה הרי הצומח מותר
 כשאר האילנות וכן אין מרכיבין כפניות של ערלה
 ברקלים כפני שהן כפרי עבר והרכיב מותר שכל רבר
 ישיש לו שני גורמין אחר אסור ואחר מותר הרי זה הנגד
 בשניהם מותר לפיכך הצומח מפירות ערלה מותר שהרי
 גרם לצמח הפרי האסור והארץ הכותרת

פרק אחד עשר

מצות עשה להתוודות לפני ה' אחר שכוציאין כל הכתנות
 שבורע הארץ וזהו הנקרא וירוי בעשר וצין בתורין
 וירוי זה לא אחר השנה שמפדושין בה בעשר שני שני כי
 תכלה לעשר ואברת לפני ה' אהיך בערתי הקדש מן הבית
 אבתי בתורין במנחה ביום טוב האחרון של כבה של
 רביעי ושל שבעי שנ כי תכלה לעשר בגל שכל חם עשרו
 כלים בו ואין הפסח מגיע משנה רביעית אלא כל פירות
 שלישיית נתעשרו בין פירות האילן בין פירות הארץ
 אין בתורין אלא ביום וכל היום כשר לירוי הכישר וכן
 בפני הבית בין שלא בפני הבית חייב לבער ולהתוודות
 וירוי זה נאמר בכל לשון שנאמר ואכרת לפני ה' אהיך
 בכל לשון שאתה אוכר וכל אחר ואחר אוכרו בפני עצמו
 ואם רצו רבים להתוודות כאחד בתורין וכצוותו בבני ייט
 שנ לפני ה' ואם התוודה בכל מקום יצא אגוז
 מתוודה עד שלא ישאר אצלו אחר מן הכתנות שכן הוא
 אומר בוירוי בערתי הקדש מן הבית וערב יום טוב האחרון
 היה הביעור ולמחר מתוודים כיצד הוא עושה אם
 נשאר אצלו תרום מעשר נותנה לכהן מעשר ראשון ניתנו
 ללוי מעשר עני נותנו לעניים נשאר אצלו פירות בעשר
 שיני של וראי או נטע רבעי או מעו פרויטן הרי זה כבערו
 ומשליך לים או שורף נשאר אצלו מעשר שיני של
 רמאי אינו חייב לבערו נשאר אצלו בכורים הרי הן
 מתבערין בכל מקום ברא ששורף ומבער בששאריו
 אצלו פירות שאינו יכול לאומלן כולן קודם שיכנס יום טוב
 אבל אם נשאר תבשיל של מעשר שיני ונטע רבעי אינו
 צריך לבערו שהתבשיל כמבער וכן יין ותבלין הרי
 הן כמבערין פירות שלא הגיעו לעונת המעשרות
 בשעת הביעור אין מעכבין אותו להתוודות ואינו חייב
 לבער מי שהיו פירותיו רחוקין ממנו והגיע יום

אם פראה לעצמו מוסף חומש המתפס מעות מעשר לשלמים לא קנו שלמים שקדושת שלמים אינה חלה על קדושת מעשר שהמעשר כמון גבוה הוא ואין צריך לומר אם התפס המעשר עצמן לשלמים שלא קנו שלמים האוכל מעשר שיני בתורת חולין אפי' במיור אם פירות המעשר עצמן אכל יצעק לשלמים ואם כסף מעשר אכל יחזרו רמים למקום ויעלו ויאכלו בירושלם או יאכל כנגדן בירושלם אם יכול להחזיר את הרמים

פרק שמיני

הלוקח בהמה לזבחי שלמים וחיה לבשר תאווה כמי שאינו תגר ואינו סדקדק יצא העור לחולין אפי' היו רמי העור מרובין על רמי הבשר אבל הלוקח מן התגר לא יצא העור לחולין וכן הלוקח כרי יין סתומות במקום שדרכם להמכר סתומות כמי שאינו תגר יצא הקנקן לחולין לפיכך צריך המוכר לפתוח ראשי הכדים כדי שלא יצא הקנקן לחולין ואם רצה להחמיר על עצמו ולמכור במדה יצא הקנקן לחולין לקח פתוחות או סתומות במקום שדרכן להמכר פתוחות או שלקח מן התגר שמדקדק במכירתו לא יצא הקנקן לחולין לקח סלי תאנים וענבים עם הכלי לא יצא רמי הכלי לחולין לקח אגוזים ושקדים וכיוצא בהן יצאו קליפיהן לחולין לקח חותל תמרים יצא החותל לחולין קופה של תמרים אם דרוסות יצאו הקופות לחולין ואם לאו לא יצאו לחולין כי שהיה לו יין של מעשר שיני והשאיל קנקניו לאותו מעשר אעפ' שסתם את פיהם לא קנה מעשר את הקנקנים כנס היין לתוכו סתם אם קרא שם ועשהו מעשר עד שלא סתם את פיהם לא קנה מעשר את הקנקנים ואם כסתם פיהן קרא שם ועשהו מעשר קנה מעשר את הקנקן הפקיד לתוך הקנקן הבוצע תולע או שנים לתוכו שפן או חומץ או ציר או רבש של כעש שיני סתם בין משסתם בין שלא סתם לא קנה מעשר את הקנקנים צבי שלקחו בכסף מעשר ומת יקבר בעירו לקחו חי ושחט ונטבא הרי זה יפרה כשאר פירות שנטבאו המניח דינר מעשר שיני להיות אוכל כנגדו עד שיצא לחולי יהיה הדינר יוצא בעשרים מעה אבל עליו בעשרי מעה והזולו המעות לאחר זמן והרי הדינר יוצא בארבעים מעה צריך לאכול עליו בעשרים מעה ואחר כך יצא לחולין הוקדו המעות והרי הדינר יוצא בעשרים מעין אוכל עליו בחכש מעין

ואחר כך יצא לחולין הלוקח פירות של סלע בכסף בעטר ובשך הפירות ולא הספיק ליתן הסלע עד שהוקרו הפירות ועמדו בשתים הרי זה מפריש עליהן סלע בלבד שנאמר ונתן את הכסף וקם לו בנתינת הכסף קונה והיטבר למעשר משך פירות בשתי סלעים ולא הספיק ליתן המעות עד שהזולו הפירו ועמדו בסלע אינו מפריש עליהן סמיות מעשר שיני לא סלע אחת ומוסיף עליה סלע שני מן החולין ונתן למוכר ואם היה המוכר עם הארץ הרי זה כותר ליתן סלע שנייה כמעות מעשר שיני של רמאי נתן לו סלע של מעשר ולא הספיק למשוך הפירות עד שיעמדו בשתים מה שפרה פרה והדין ביניהן נתן לו סלעים שתים של מעשר ולא הספיק למשוך הפירות עד שחזרו להיות בסלע מה שפרה פרה וכרת הדין ביניהם שהמעשר שיני פרייתו הוא משיכתו מי שהיו לו פירו חולי בירושלם והיו לו מעות מעשר שיני חוץ לירושלם אוכר הרי המעות הם מחוללין על הפירות האלו ויאכלם שם בטהרה ויצאו אותן המעות לחולין במקומן היו לו מעות מעשר שיני בירושלם ויש לו פירות חוץ לירושלם אוכר הרי המעות האלו מחוללין על פירות ההם ויצאו המעות לחולין ויעלו הפירות ויאכלו בירושלם שאינו צריך להיות המעות והפירות במקום אחד בשעת החילול מי שהיו לו מעות מעשר בירושלם וצריך להם ויש לחבדו פירות חולין שרצה לאוכלן אוכר לחבדו הרי המעות האלו מחוללין על פירותיהן ונמצאו אותם הפירות

לקחות בכסף מעשר ויאכל אותם חבירו בטהר ולא הפסיד כלום ויצאו המעות לחולין ברא בשהיה חבירו בעל הפירות חבד שאין מוסרין פירות של מעשר שיני של וראי לא לחבר לפיכך אם היו המעות של רמאי אוכר כן אף לעם הארץ ומותר לחלל מעשר שיני על פירות עם הארץ ועל מעותיו ואין חוששין להן שמא של מעשר שיני הם המניח דינר של מעשר להיות אוכל כנגדו והולך כיון שאכל עליו עד שלא נשאר ממנו פחות מפרוטה יצא לחולי ברא בשל רמאי אבל בשל וראי לא יצא לחולי עד שישאר ממנו פחות משה פרוטה אחר שמוסיפין את החומש כגון שנשאר ממנו פחות מארבעה חומשי שה פרוטה ושמאין וטהורין שהיו אוכלין או שותין כאחד בירושלם ורצו הטהורין להיותם אוכלין מעשר שני שלהם מניחין סלע של מעשר שני ואומר כל שהטהורים אוכלין ושותין סלע זו מחולל עליו ותצא הסלע לחולין שהרי אכלו ושתו בשויה בטהרה ובלבר שלא יגעו הטכאים במאכל שלא ישמאוהו

פרק תשיעי

נטע רבעי הרי הוא קרש שנ ובשנה הרביעי יהיה כל פרוי קרש הלולים לה ודינו להאכל בירושלם לבעליו כמעשר שיני וכשם שאין מעשר שיני בסוריא כך אין נטע רבעי בסוריא ובנטע רבעי הוא אוכר ואיש את קדשו לו יהיו שאין לך קרש שלא נתפרש דינו בתורה למי שהוא חוץ מנטע רבעי הרוצה לפרות נטע רבעי פורדו כמעשר שיני ואם פדהו לעצמו מוסף חומש ואין פורין אותו עד שיעשו לעונת המעשר שנא להוסיף לכם תבואתו עד שיעשר תבואה ואין פורין אותו במחובר כמעשר שיני והרי הוא כמון גבוה כמעשר לפיכך אינו נקנה במתנה לא אם נתנו טמר ודינו בשאר הרבוי לענין אכילה ופרייה כמעשר והפורה כרם רבעי יצא פודה ענבי רצה פודה יין וכן הזתים אבל שאר הזיתות אין מבינן אותן מברייתן כרם רבעי אין לו דא שכהה ולא פאה ולא פרט ולא עוללות ואין מפרישין בכנו תרובה ומעשרות כשם שאין מפרישין ממעשר שיני אלא כולו עולה לירושלם או נפרה ויעלו הרמים ויאכלו לירושלם כמעשר ענבים של כרם רבעי התקינו בר שיהיו עולין לירושלם מהלך יום לכל צד כדי לעשר שוקי ירושלם בפירות ומשחרב בית המקדש נפרה אפי' סבוך וחוכה ושאר כל הנירו אפי' בזמן בית המקדש נפרין סבוך להוכה כיצד פורין נטע רבעי מניח את הכל על פי שלשה ואוכרין ככה אדם רוצה לפרו לו בסלע על מנת שיוציא יציאות השוכרים וההכרים והפועלי כביתו ואחר שקוצבין את השער מניח את הכעו ואומר כל הנלקט כזה מחולל על הכעו או כשער כך וכך סלים בסלע ובשביעית פודהו בשויו שאין שם לא שומרי ולא פועלים ואם היה הפקר אין לו לא שכר לקישה בלבד כי שהיה לו נטע רבעי בשנת השמטה שיר הכל שיה צריך לציינו בקוזות ארמה כדי שיכירו בו ולא יאכלו ממנו עד שיפרו ואם היה בתוך שני ערלה מציינין אותו בחרסו כדי שיפרשו ממנו שאם ציינו בקוזות ארמה שם יפרדו שאיכסור ערלה חסור הוא שהיא אמורה בהנייה והצנועין היו כניחין את המעות בשנת שמיטה ואוכרין כל הנלקט בפירות רבעי או מחולל על המעות האלו שהרי איפשר לפדותו בכהובר כמו שבארנו באחד בתשרי ראש השנה לערלה ולרבעי ומאימתו מונין להם משעת נטיעה ואינו מונה מראש השנה לראש השנה לא שלשים יום בשנה חשובין שנה והוא שתקלוט הנטיעה קודם שלשים יום וכמה הוא סתם הקליטה לכל האילנות שתי שבתות נמצאת לכר שהנטיפע כדי יום קודם ראש השנה עלתה לו ראש השנה ואעפ' כן אין פירות הנטיעה הזאת מותרות בערלה לא ברבעי עד פו בשבט שהוא ראש השנה לאילן כיצד הנוטע אילן מאכל

מתמרים שבעמקים ומפירות שבהרי לפי שהן מן המוכתר
כגון תמרים שבהרים ותאנים סוכות ומרוקבות וענבים
מאובקות ומעושנות לא נתקדשו אין מביאין בכורים
משקין חוץ מותים וענבים בלבד שנפרי הארמה ואם
הביא משקין אין מקבלים ממנו הקרובים לירושלם
מביאין תאנים וענבי לחים והרחוקין מביאין אותן גרוגרו
וצימוקין אין מביאין בכורים קודם לעצרת שנ וחג
הקציר בכורי מעשיך ואם הביא אין מקבלין ממנו אלא
יניחם שם עד שתבוא עצרת ויקרא עליהן וכן אין
מביאין בכורים אחר חנוכה שהבכורי שבכרו אחר חנוכה
הן חשובין משנה הבאה ויניחם אחר עצרת אין
מביאין בכורי לא מן החדש על הישן ולא מן הישן על
החדש כיצד לא יביא מפירות שחנשו קודם טו בשבט על
פירו שחנשו אחר טו בו אחר הנוטע ואחר העולה מאיליו
שנ בכורי כל אשר בארצם הגרל בעצין אעפ שהוא
נקוב והגרל בספינה אינו מביא ממנו כל עיקר שנ בארצם
אבל מביא מן הגרל בנג ובחרבה הנוטע אילן בתוך
שרהו והבריכו לתוך שרה חבירו או לרשות הרבים או
שהיה נוטע בשרה חבירו או ברשות הרבי והבריכו
בתוך שרהו או שהיה עיקרו בתוך שרהו והבריך קצתו
בתוך שרהו ררך הרבים או ררך היחיד מפסקת באמצע
בין העקר והצר המוכרד אינו מביא בכורים לא ממה
שהוציא ברשות זו ולא מן הצד שברשו האחרון שנ בכורי
אדמתך עד שיהיו כל הגידולין באדמתך נתן לו
חבירו רשות להבריך בתוך שלו אפי לשעה הרי זה מביא
בכורים ואם היה האילן סמוך למצר או נוטה לשרה
חבירו אעפ שהיו להרחיק הרי זה מביא ממנו וקודם שעל
כן הנחיל יהושע את הארץ הארסין והחכירין ובעלי
ודוע שאונסין את הבעלים ולקחון מהן ארצותם בפרות
והגולנין אין מביאין בכורים ואפי נתיאשו הבעלים שנא
בכורי אדמתך הקונה אילן בתוך שרה חבירו אינו
מביא לפי שאין לו קרקע שלשה יש לו קרקע ואעפ שאין
לו לא אילנות בלבד הרי הוא כמי שקנה קרקע קנה אילן
אחר וקרקעו הרי זה מביא הלוקח פירות תלושין
ולקח הקרקע הרי זה מביא בכורים שהרי יש לו קרקע
ופירותיה מוכר לו פירות חוץ מן הקרקע אפי מחוברים
מוכר אינו מביא שהרי אין לו קרקע חור המוכר
ולקח הפירות מן הלוקח הרי זה מביא שהרי יש לו קרקע
ופירותיה המוכר שרהו לגו וחור ולקחה ממנו הרי

שיביאם להר הבית המפריש בכוריו להעלותן בירד
לירושלם לא ישלחם ביר שלוח ואם לקטן מתחלה על כנת
לשלחם ביר שלוח הרי זה מותר לשלחם

פרק שלישי

הבכורים נותנין לאנשי משמר והן מחלקים אותן ביניהן
כקדשי המקדש וכבר ביארנו שהן קרויין תרובה
ולפיכך זר שאכל בכורו בכל מקום חייב מיתה בירי שמים
והוא שיאכלם מאחר שנכנסו לחובת ירושלם
היו מקצתן בפנים ומקצתן בחוץ זה שבפנים חייבין עליו
מיתה והרי הוא הקדש לכל דבריו וזה שבחוץ הרי הוא
חולין לכל דבריו כהן שאכל בכורים חוץ לירושלם
מאחר שנכנסו לפנים מן החומה לוקה מן התורה שנ לא
תוכל לאכול בשעריך וגו' ותרומת ירוך והם הבכורים
כמו שבארנו בהלכות תרומה וכן אם אכלן הכהן
ב ירושלם קודם הנחה בעורה לוקה מן התורה כמי שאכלן
בחוץ לפי שהן טעונין הנחה בעורה שנא והנחתו לפני
נ ובח ה' אהיך ומשיניחם המביאם בעורה הותרו לכהן
ואעפ שעדין לא התורה עליהן שאין הקריאה מעכבת
אילתן ובכורים שיצאו חוץ למחיצתן וחורו כותרתן
באילת בכורים כאכילת תרומה לכל
דבריו יתר בכורים שהן אסורין לאונן וטעונין הבאת
מקום וכהן שהור שאכל בכורים טמאים לוקה כשם שלוקה
ישראל שהור שאכל מעשר שנטמא כה שאין כן בתרומה
וכנין שהבכורים אסורין לאונן שהרי נאמר
בהן ושמתם בכל הטוב ככלל שהוא חייב לאכלן בשבתה
לא באנינות והאוכלן באנינות מכין אותו ככת ברדות
הבכורים טעונין כלי שני שנ ושבת בנטא
ומצוה מן הכתוב להביא כל כין וכין בכלי בפני עצמו
ואם הביא בכלי אחר יצא ולא יביאם בעירבוב אא שיעדי
כלכטה והמים על גביהן וותים על גביהן ותמרים על
גביהן ורמונים על גביהן ותאנים למעלה בן הכלי והיה
דבר אחר מפסיק בין כין וכין כגון הוצין והלף או גלין
וכיוצא בהן ומקוף לתאנים אשכולות של ענבים כבחוץ
הביאם בכלי מתכות נוטל הכהן הבכורים וחור
הכלי לבעליו ואם הביאם בכלי ערבה והלף וכיוצא בהן
הרי הבכורים והסלים לכהנים ואם נטמאו הבכורים אין
הסלים לכהנים כשהיו מביאין את הבכורים
היו מביאין בידם תורין ובני יונה וכן היו תולין כיצדו
הסלים תורין ובני יונה כרי לעשר את הבכורים אגלי טעם
הסלי היו קרבים עלות ואילו שבידיהן היו נותנין לכהנים
מצות עשה להתוודות במקדש על הבכורים
בשעה שכביאם מתהיל וקורא הגרתי היום לה' אלהי בני
באתי אל הארץ וגו' ארכי אבד אבי עד שיבסור כל הפרש
עד אשר נתת לי הוצין קורין אותה לא בלשון הקדש שנ
וענית ואכרת בלשון הזאת בראשונה כל בני ישראל
יודע לקרות קורא וכל בני שאינו יודע לקרות בקרן אחר
נמנעו אילו שאין יודעין לקרות כלהביא כרי שרא ינכחו
התקינו בית דין שיהיו מקרי את כי שהוא יודע כמי שאינו
יודע המביא את הבכורים יש לו רשות ליתנם לעבדו
יקרבו בכל הדרך עד שמגיע להר הבית הגיע להר
ה' נוטל הסל על כתיפו הוא בעצמו ואפי היה מלך גדול
ובישראל ונכנס עד שמגיע לעורה וקורא ועוררו הסל על
כתיפו הגרתי היום לה' אהיך וגו' ומוריד הסל מעל כתיפו
ואחוז בשפתיו והכהן כניח ידו תחתיו ומניף וקורא ארכי
אבד אבי וידר מצרימה וגו' ומניחו בצד המזבה בקרן
דרובית מערבית ברובה של קרן וישתחוה ויצא
וכנין שהן טעונין תנופה שנ ולקח הכהן הטנא מירך לרבו
את הבכורי לתנופה וכיון שטעוני תנופה כך טעונין קרבן
שלמים שנ בהן ושמתם בכל הטוב וברגלים אומר ושבתה
בהגך מה שמתת חגג בשלמים אף כאן בשלמים
ואה הקרבן מעכבת ואימתי קורין בשיר עליהן משיגיעו
לעו זה הלום היו כתהילין וקורין ארוסכך ה כי דליתנו

ובתנה אחת וזכין בה מן המקדש מה הן השמונה שאין נאכלו לא במקדש בשר החטאת אחר חטאת העוף ואחר חטאת הבהמה ובשר האשם בין תלוי בין ודאי וזבחי שלמי ציבור ומותר העומר ושירי מנחות ישראל ושתי הלחם ולחם הפנים ולוג שמן של מצורע אלו אינן נאכלין לא במקדש ומה הן החמש שאינן נאכלין אלא בירושלם חוה ושוק של שלמים והמורס מן התורה והמורס מאיל נזיר ובכור בהמה שהורה והבכורים אלו אינן נאכלין לא בירושלם ומה הן החמש שבארץ ישראל התרומה ותרומת מעשר והחלה ושלשתן קדש וראשית הגז ושרה אחוזה ושניהן חולו אילו אינן זכין בהן מן התורה לא בארץ ישראל ואין אוכלין תרומות וחלות של ארץ ישראל לא בארץ ישראל ומה הן החמש שזוכין בהן הכהנים בכל מקום המתנות ופריון הבן ופטר חמור ונזל הגר והחרמים והחמישתן חולין לכל רבר והמתנה שזוכין בה מן המקדש היא עורות העולו והוא הרי לשאר עורות קדשי קדשים כולן לכהנים השמונה מתנות שאינן נאכלין לא במקדש כולן קדשי קדשים הן ואינן נאכלין לא לזכרי כהונה כמו שיתבאר במקומו ובהן נאם כל זכר ככהנים יאכל אותו וגו' החמש שבירושלם הן קדשים קלין ונאכלין לזכרים ולנקבות ובהן נאמר לך נתת ולבניך ולבנותיך אתך לחק עולם ואעפכ אין ניתנין לא לזכרי כהונה שהרי לאנשי משמר הן והבכור מקריבין חלבו ורמו ואין מקריבו לא איש וכן עורות קדשי קדשים ושרה אחוזה והחרמים ונזל הגר אין זוכין בהן אלא אנשי משמר כמו שיתבאר וכן פריון הבן לזכרי כהונה הבכורו כולן שיה לזכרים ולא לנקבות הנה למדת שהמתנות שניתנין לנקבות זכרים חמש מתנות תרומה ותרומת מעשר והלה ומתנות בהמה וראשית הגז ומנין אתה אום טראשית הגז ניתנת לכהן שנ ראשי דגנך תירושך ויצהר וראשית גז צאנך נתת לו מה ראשית רגז ניתנת לנקבות זכרים אף ראשית הגז מנו חכמים מתנות אלו על דרך אחרת ואמרו עטרו וארבע מתנות כהונה ניתנו לאהרן ולו הן עשר במקדש ארבע בירושל ועשר בגבולו עשר במקדש חטאת וחטאת העוף אשם ויש תלוי וזבחי שלמי ציבור ולוג שמן של מצורע שתי הלחם ולחם הפנים ושירי מנחות ומותר העומר ארבע בירושלם הבכורה והביכורים וכורס מתורה ואיל נזיר ועורות קדשים עשר בגבולין תרומה ותרומת מעשר וחלה וראשית הגז והמתנה ופריון הבן ופריון פטר חמור שרה חרמים ושרה אחוזה ונזל הגר ולפי חשבון זה חשב כל הכורס במקדש קלים מתנה אחת והן חוה ושוק הכורס ככל זבח שלמים עם הלחם הכורס עמהם עם חוה ושוק הואיל ושלשתן שלמי הן חשוב הכורס מהם כמתנה אחת כל המתנות שהן תלויות בקרבנות תבאר כל אחת ואחת בבקובה בהלכות קרבנות וכן גזל הגר יתבאר בהלכות גזילה וכבר בארנו דין שרה אחוזה ודין החרמים בהלכות ערכין ודין תרומה ותרומת מעשר בהלכות תרומות ובהלכות לו אבאר משפטי המתנות שאין תלוין בקרבנות והם הבכורים והחלה והמתנות וראשית הגז ופריון הבן ופטר חמור

פרק שני

מצות עשה להביא בכורים למקדש ואינם נוהגין לא בבני הבית ובארץ ישראל בלבד שנ ראשי בכורי אדרכתך תביא בית ה' אלהיך ומביאי ביכורים של רבניהם בערי סיחון ועוב ומסוריא שהקונה בסוריא כקונה אעפ שהן דייבין בתרומה ובטעשרות מרבניהם אין מביאין בהן בכורים ואם הביא בכורים מחוצה לארץ אינן בכורים אין מביאין בכורים לא משבעת המינין האמורים בשבח הארץ והם החטים והשעורים והענבים והתאנים והדמונים והתנים והתמרים ואם הביא חזן משבע המינין לא נתקדשו אין מביאין לא מתמרים שבהרים ולא מפירות שבטקקים ולא מויתג שמן שאינן מן המוכר לא

הביעור הרי זה קורא שם לכתנות ומוכה להן לבעליהן על גב קרקע או למי שזוכה להן לבעליהן ומתוודה למחר שנתנת המטלסלין על גבי קרקע אינה לא מתנה שיש בה היווק אבל אינו יכול להקנות להם המעשר בחליפין מפני שנראה כמכירה והמעשרות והמתנות נאמר בהן נתונה לא מכירה ומניין שאינו יכול להתוודות עד שיוציא כל המתנות שנ בערתי הקדש מן הבית הקדש זה מעשר שני ונטע רבעי הקרוין קדש מן הבית זו חלה שהיא המתנה של כהנים בבית נתתיו ללוי זה מעשר ראשון וגם נתתיו מכלל שקדמתו מתנה אחרת והיא תרומה גדולה ותרומת מעשר לגר ליתום ולאלמנה זה מעשר עני ולקט שכחה ופאה אעפ שאין לקט שכחה ופאה מעכבין את הוידוי וצריך להפריש המתנות על הסדר ואחר כך יתורה שנ ככל מצות אשר צויתני האם הקרוי מעשר שני לראשון אינו יכול להתוודות נשרף טבלו אינו יכול להתוודו שהרי לא הפריש מתנות ולא נתתן לבעליהן ובזמן שהיו נותנין מעשר ראשון לכהנים לא היו כתוודין שנ וגם נתתיו ללוי מי שאינו לו לא מעשר שני בלבד מתורה שעיקר הוידוי במעשר הוא וכן אם לא היה לו לא ביכורים בלבד מתורה שנ בערתי הקדש הקדש וראשון שהוא המעשר אבל כי שאין לו לא בכורו תרומה בפני עצמה אינו מתורה שאין התרומ טעונה וידוי לא בכלל שאר המתנות לא עברתי מצותיך שלא הפריש בנין על שאינו מינו ולא מן התלוש על המחובר ולא מן המחובר על התלוש ולא מן החדש על הישן ולא מן הישן על החדש ולא שכחתי שלא שכח מלברכו וכחוכיד שמו עליו לא אכלתי באוני ממנו האם אכלו באנינה אינו מתורה ולא בערתי ממנו בטמא האם הפרישו בטומאה אינו מתורה ולא נתתי ממנו לכת שלא לקח ממנו ארון ותכריכין ולא נתנו לאוננים אהדים שבעתי בקול ה' אהי שהביאו לבית הבחירה עשיתי ככל אשר צויתני ששמח ושיבח בו שנ ושכחת בכל הטוב השקיפה ממעון קדשך מן השמים עד כאשר נשבעת לאבותינו ארץ זבת חלב ודב וז בקשה שיתן טעם בפירוי ישראל וממורים מתוודים אבל לא גרים ועבדים משוחררים מפני שאין להם חלק בארץ הרי הוא אומר כאשר נשבעת לאבותינו כהנים ולווים כתורים שאף על פי שלא נטלו חלק בארץ יש להם ערי כגדש

הלכות בכורים

- עם שאר כתנות כהונה שבגבולין יש בכללן תשע מצות שמונה מצות עשה ואחת מצות לא תעשה וזהו פרטן
- א להפריש בכורים ולהעלותן במקדש
  - ב שלא יאכל הכהן בכורים חוץ לירושלם.
  - ג לקדות עליהן
  - ד להפריש חלה לכהן
  - ה לתת לסחן זרוע ולחיים וקיבה
  - ו ליתן לו ראשית הגז
  - ז לפדות בכור הבן וליהן פריונו לכהן
  - ח לפדות פטר חמור וליהן פריונו לסחן
  - ט לערוף פטר חמור אם לא רצה לפדותו וביאוד מצות אלו בפרקים אלו

פרק ראשון

ארבע ועשרים נתנו לכהנים וכולן מפורשין בתורה ועל כולן נכרתה ברית לאהרן וכל סחן שאינו בורה בהן אין לו חלק בכהנים ואין נותנין לו מתנה מהן וכל האוכל מתנה שיש בה קדושה ככרך אשר קדשנו בקדושתנו של אהרן וזנו לאכל כך וכך שמונה מתנות מהם אין אוכלים אותן הכהנים אלא במקדש לפנים כחומת העורה וחמש מתנות אין אוכלין אותן אלא בירושל לפנים מחובת העיר חמש מתנות אין זוכין בהן מן התורה לא בארץ ישראל בלבד חמש מתנות זוכין בהן בין בארץ בין בחוצה לארץ

שתי חלות מפני שהחלה הראשונה טמאה וקדושה אותה הארץ כימי עורא וקדושה ראשונה בטלה משגלו והואיל והיא ארץ ישראל מפרישין בה חלה אחר מארבעים ושמונה ושורפין אותה ומפרישין חלה שנייה ונתנו אותה לכהן לאכלה כרי שלא יאמרו תרומה שהורה נשרפת שהרי נשרפה הראשונה אעפ"י שלא נטמאת טומאה ידועה לכל וזו השנייה אין לה שיעור אלא כל שרופה מפריש מפני שהיא מרבריהם וכל הארץ שמא מאמנה ולחויץ בין בסוריא בין בשאר הארצות מפרישין שתי חלות אחת לשריפה כרי שלא יאמרו ראינו תרומה טמאה נאכלת ואחת לאכיל כרי שלא תשתכח תורת חלה מישראל והואיל וזו מרבריהם מוטב לרבות בנאכלת לפיכך לשריפה אין לה שיעור אלא כל שהוא ושל אכילה אחר מארבעים ושמונה ומותרת לזבים ולזבות ואין צריך לומר לשאר טמאים בזמן הזה שאין שם עיסה שהורה מפני טומאת המת מפרישין חלה אחת בכל ארץ ישראל אחר מארבעים ושמונה ושורפין אותה מפני שהיא טמאה וישלה שם מן התורה ומכזיב עד אמנה מפרישין שנייה לכהן לאכילה ואין לה שיעור כשהיה הדבר מקורם חלת חוצה לארץ אעפ"י שהיא טמאה הואיל ועיקר חיובה מרבריה אינה אסורה באכילה אלא על כהן שטמא יוצאה עליו סגופו והם בעלי קריין וזבים וזבות ונידות ויולדות ומצורעין אבל שאר הטמאים במגע הטמאות אפי' טמאי מת מותרין לאכילה לפיכך אם היה שם כהן קטן בחוצה לארץ בין בסוריא בין בשאר ארצו והצה להפריש חלה אחת מפריש אחר מארבעים ושמונה ונאכלת לקטן שעדי לא ראה קרי או לקטן שעדיין לא ראת נדתה אינו צריך להפריש שנייה וכן אם היה שם כהן גדול שגבל משכבת זרעו או מזיבתו אעפ"י שלא העריב ואעפ"י שהוא טמא הרי זה מותר לאכול החלה הראשונה ואינו צריך להפריש שנייה בחוצה לארץ כל המפריש חלה מברך תחלה אקבו להפריש חלה בין בארץ בין בחוצה לארץ וכשם שמברך על השהורה כך מברך על הטמאה לפיכך אין האיש ערום מפריש חלה שאינו יכול לברך אבל האשה הערומה שישבה וכל פניה טוחות בקרקע מברכת ומפרישת חלה הנדה וכיוצא בה מברכת ומפרישת חלה חוצה לארץ שאינה מוזהרת על סגופה אלא על אכילתה ואם היה שם כהן קטן או כהן שגבל שהיא מותר לו לאכול כמו שבארנו הרי זה מותר לאכלה עם הזר על שולחן אחר לפי שאינה מרמעת ואפי' נתערבה שוה בשוה ונותנין אותה לכהן עם הארץ מפני שהיא טמאה באויר ארץ העמים ואחר כך יפריש החלה בחוצה לארץ מותר שאין עקרה אלא מרבריה החלה נקדאת תרומה לפיכך אינה ניטלת אלא מן הכוקף כתרומה ואינה ניטלת מן הטוה על הטמא לכתחיל וכל שאמרנו בתרומה לא יתרום ואם תרם אינה תרומה כי בחלה וכל שאמרנו בתרומה לא יתרום מזה על זה כך בחלה וכל שאינו אוכל תרומה אינו אוכל חלה וכל האוכל תרומה אוכל חלה הסומא והשכור מפרישין חלה לכתחלה שאין בעיסה רע ויפה כרי שיכונו ויפרשו מן היפה

פרק ששי

הלוקח מן הנחתום חייב בחלה על הצוננת ומן הצוננת על החלקה אפילו מרפיסין הרבה אין חייבין בחלה אלא חמשה כיני תבואה בלבד והם החטים והשעורים והבוסמין ושכולת שועל והשיפון שנ באכלכם מלחם הארץ ואין קרוי לחם אלא פת הנעשית מאו אבל העושה פת אורז או דוחן וכיוצא בהן מן הקטניות אינן חייבין בחלה כלל הלוקח והשטחה והפאה וההפקד ותבואה שלא הביאה שלישי אעפ"י שהן פטורין מן התרומה חייבין עליהם בחלה וכן מעשר ראשון שהקדימו בשבילים שניטלה תרומתו אעפ"י שאין בו חלק תרומה גדולה ומעשר שני והקדש שניפרו ומותר העומר ושתי הלחם ולחם הפניו כשיפרו כל איתן המותרות חל חייבין בחלה

עיסה של מעשר שני ביחש לשלם ועיסת שביעי וכפך מרומע חייבין בחלה אבל המרומע פטור מן החלה חלות תורה ודקיקי נזיר עשאן לעצמו פטורין מן החלה מפני שהן קדש למזבח בשוק לנזירים ולמקריבי תורה חייבין בחלה לפי שברעתו שאם לא תמכר יאכלנה עיסת השותפין והעושה עיסה לרבים חייבת בחלה

העושה עיסה מן הטבל בין שהקדים חלה לתרומה בין שהקדים תרומה לחלה מה שעשה עשוי ואם הפריש החלה תחלה לא תאכל עד שיוציא עליה תרומה ותרומת מעשר ואם הפריש תחלה תרומה לא תאכל עד שיוציא עליה חלה העושה עיסה להאכיל הפת שלה לבהמה או לחיה פטורה עיסת הכלבים בזמן שהרועים אוכלין ממנה חייבת בחלה עיסת הנכרי פטורה היו ישראל ונכרי שותפין בעיסה אם היה בחלק ישראל שיעור עיסת החייבת בחלה הרי זו חייבת בחלה נכרי שהפריש חלה אפי' בארץ ישראל אינה חלה אלא מודיעין אותו שאינו צרי ותאכל לזר ולכה לא השטנו לה שמא עיסה של ישראל היא ותלה אותה ביד גוי כרי לפוטרה שאם ירצה ישראל יפטור עצמו ויעשה ישראל עיסתו פחות משיעור חלה

המערב קמח חטוי וקמח אורז ועשה מהן עיסה אם יש בה געס דגן חייבת בחלה ואם לאו פטורה אפי' היה השאור חטים לתוך עיסת אורז אם יש בה טעם דגן חייבת בחלה ואם לאו פטורה עיסה שנילושה בין או שכן צב רבש או מים רותחין או שנתן לתוכה תבלין או הרתיחה המים והשליך הקמח לתוכו ולשו אם אפאה בין בתנור בין בקרקע בין על הכחבת והמרחשת בין שהרביק את הבצק במחבת ובמרחשת ואחר כך הרתיחן באש מלכטה עד שנאפת הפת בין שהרתיחה ואחר כך הרביק הבצק כל או חייבין בחלה אבל העושה עיסה ליבשה בהמה בלבר אנלבלשה בקרדה הרי היא פטורה כן החלה שאין מעשה חמה לחם בין שלשה בכים בין שלשה בשאר כשיקן

וכן קלי שלשין אותן בכים או ברבש ואוכלין אותן בלא אפייה פטור שאין חייבת אלא עיסה שכופה להאפות לחם לבאכל אדם עיסה שלשה תחלה לעשותה מעשה חמה והשלמה לעשותה פת או שהתחיל בה לאפות פת והשלמה לעשות מעשה חמה וכן קלי שלשו לאפות פת חייבין בחלה לחם העשוי לכותח מעשה כוביהין עליה עשאה כעבין חייבת בחלה עשאה כלכורין פטורה מן החלה כמה רוב שיעור העיכה שחייבת

בחלה מלא העוכר קכח בין מאחר מחמשת הכינין בין מחמשתן כולם מצטרפין לשיעור וכמה הוא שיעור העוכר שני קבין פחות חומש והקב ארבעת לוגין והלוג ארבע רביעיות והרביעיות אצבעיים על אצבעיים ברום אצבעיים וחצי אצבע וחומש אצבע וכל האצבע הם רוחב גודל יד נמצאת לכר שהכרה שיש בה עשר אצבעות ע עשר אצבעות ברום שלש אצבעות ותשיע אצבע בקירוב הוא העוכר וכן כרה שיש בה אצבעות פחות שני תשיעי אצבע ברום שבעה אצבעות פחות שני תשיעי אצבע היא מרת העומר ושתי הכרות כאחד הם עולים

וכמה מכילה מדה זו כמו ארבעים ושלשה ביצים בינוניות וחומש ביצה והם משקל ששה ושמונים סלעים ושני שלישי סלע מקמח החטים שבמצרי שהם משקל חמשה מאות ועשרים זוז מזווי מצרים בזמן הזה ומדה שבכילה כמשקל הזה מקמח החטי הזה בה מודרי לחלה בכל מקום אסור לארס לעשות עיסתו פחות מכשיעור כרי

לפוטרה מן החלה והמפריש חלה מעיסה שהיא פחותה מכשיעור לא עשה כלום והרי היא חולין כשהיתה עשה עיסה פחותה מכשיעור ואפייה ונתן הפת לכל והזר ואפה הפת אחרת ונתן לכל אם נתקבץ במל שיעור חלה הסל מצרפן לחלה ומפריש החלה מן הפת שגא והיה באכלכם מלחם הארץ מלכר שהוא מפריש מן האפוי ואין התנור מצרפן לחלה היו הכרות נושכות זו בזו ונתקבץ מן חבל שיעור חלה חייבין בחלה אעפ"י שאינן במל אפה

הבכורים פוענים לינה כיצר הביא בכוריו למקדש וקרא
והקריב שלמו לא יצא באותו היום כירושל לחזור למקומו
לא ילך עם ויחזור למחר לעירו שנה ופנית בבקר והלכת
לאהרץ כל פונות שאתה פונה מן המקדש לכשתביא
לו לא יהיו לא בבקר נמצא אום שהבכור פוענין שבעה
דברי הבאת מקום וכלי וקריאה וקרוב ושיר ותנופה ולינה

פרק רביעי

כל המביא בכורים טעון קרבן ושיר ותנופה ולינה אבל
הוודו אינו שוה בכל לפי שיש שחייבו להביא בכורו ואינן
קורין עליהם ואו מביאין ולא קורין האשה והטומטום
והאגרונינס לפי שהן ספק אשה ואינן יכולין לומר אשר
נתת לי זה וכן האפטרופין והעבר והשליח לפי שאינן
יכולין לומר אשר נתת לי זה הגר מביא וקורא שנ
לאברהם אב המון גוים נתתך הרי הוא אב כל העולם
כולו שנכנסין תחת כנפי שכינה ולאברהם היתה השבועה
תחלה שירשו בניו את הארץ וכן כהני ולוים מביאין וקורין
מפני שיש להן ערי בגרש הקונה שני אילנות בתוך
של חבירו מביא ואינו קורא לפי שהרבר ספק אם יש לו
קרקע או אין לו וכיצר עושה מקדיש אותם תחלה לברק
הבית מפני שהן ספק חולין ואין מכניסין חולין לעזרה
והכהן פודה אותן מיד ההקדש ואחר כך אוכלן ומפריש
כהן תרומה ומעשר מפני שהן ספק חולין ונותן המעשרות
שלהן לכהנים שבא בכורו הם ואסורין לזרים ואינו מביא
אותן בעצמו לא משלחן ביד שליח כרי שלא תעכב אותן
הקריאה כלאוכלן שכל שאינו ראוי לקריאה מפני הספק
הקריאה מעכבת בו הפריש בכוריו ומכר שרהו מביא
ואינו קורא שאינו יכול לומר אשר נתת לי זה שהרי אין לו
והלוקח אינו חייב להפריש בכורים אחרים מאותו המין
שכבר הפריש ממנו המוכר ואם

הפריש מביא ואינו קורא אבל ממין אחר מפריש מביא
וקורא המוכר שרהו לפירות הלוקח מביא ואינו קורא
שקנין מידות אינו כקנין הגוף אבל מביא אדם כנכסי
אשתו בכורים וקורא אעפ שאין לו גוף הקרקע שנה אשר
נתן לך ה אהרץ ולביתך אעפ שמתה אשתו אחר שהפריש
והוא בדרך מביא וקורא המוכר שרהו או שמכר
אילנות וקרקען בזמן שהיובל נוהג הרי זה מביא וקורא
ביובל ראשון בלבד שעריין לא סמכה דעתו של מוכר
שתחזור לו הקרקע אבל אם חזר ומכרה ביובל שני
הרי זה מביא ואינו קורא שהרי סמכה דעתו שאין לו אלא

הפירות וקנין פירות אינו כקנין הגוף
הפריש בכורים וחלה והרי הוא כסוכן זה שראוי לזרשו
מביא ואינו קורא הפריש בכוריו ושלחן ביד
אחר ומי השליח בדרך אעפ שחזר הוא והביאין אינו קורא
ולאחר ובאת עד שתהיה לקיחה והביאה כאחת

הפריש בכוריו ואברו קודם שיגיע להר הבית והפריש
אחרים תחתיהן מביא השניים ואינו קורא לפי שאינו יכול
לומר את ראשי כל פרו האדמה לפי שאינן ראשיות ואילו
השניים אין חייבין עליהן חומש כבכורים הביא
בכוריו ונטמאו בעור נופצם שם ואינו קורא הביא בכוריו
מאחר מן המיני וקורא וחזר והביא בכורו ממין אחר אינו
קורא עליהן שנ הגרתי היום פעם אחת בשנה הוא
כגיד ולא שתיים הפריש בכוריו ויבש המעיין
או שנקצץ האילן מביא ואינו קורא לפי שוה כמי שאין לו
קרקע שהרי אברה
החג ועד חנוכה אעפ שהפרישן קודם החג מביא ואינו קור
שנ ושמתת בכל השוב ואין קריאה לא בשעת שמחה מחג
השבועות עד סוף החג ושאר המביאין חוץ מאלו מביאין
וקורין הבכורים והתרומות והחלה והקדש והחומש
ומתנו בהמה הם נכסי כהן יש לו לקנות מהן עבדו וקרקעו
ובהמה שמה ובעל חוב נושלו בחובו והאשה בסתובתח
וקונה בהן ספר תורה אעפ שהבכורים והתרומות אסור
להאכל לזרים אעפ שחבכורים עלין באחר ומא

כתרומה אם בחולין בירושלם אסורין בכל שהן במינס
כמעשר שני שהוא מקום אכילתן עשאו כדבר שאין לו
מתירין ואעפ שהבכורים אסורים לזרים אף בירושלם הרי
הן אסורין בכל שהן אפי זרע הבכורי אחר שנכנסו לירושלם
הרי הגידולי אסורין ואסורין בכל שהן אס נתערבו בירושלם
אבל הזרע בכורים קודם שיכנסו לירושלם הגידולין חולין
כיצר מעלין את הבכורים כל העיירות שבמעמד
מתכנסות לעירו שלמעמד כדי שלא יעלו יחידים שנ ברוב
עם הדרת מלך ובאים ולנים ברחובה של עיר ולא
יכנסו לבתים מפני אהל הטומאה ובשחר הממונה אומר

קומו ונעלה ציון אל ה אלהינו והשור הולך לפניו וקרנו
מצופין זהב ועטרה של זית בראשו להודיע שהבכורים
משבע המינין והחליל מכה לפניו ער שהם מגיעין קרוב
לירושלם והם הולכין בכל הדרך וקורין שמחתי באומרים
לי בית ה נלך ולא היו מהלכין ביום לא שתי ידות בלבד
הגיעו קרוב לירושלם שלחו לפניו שלוחין להודיע לאנשי
ירושלם ועטרו את בכוריהם ופרכסו אותן ואם היה להם
לח ויבש מראין את הלח מלמעלה והפחו והסגנים והגזברו
יוצאין לקראתן מירושלם לפי הבאים הם יוצאין אם באו
אנשים הרבה יוצאין לקראתן רבים ואם מעט מעט
ומשיכנסו כולן בשערי ירושלם יתחילו לקרות עומדות הן
רגלינו בשעריך ירושלם כל בעלו אימנות
שבירושלם עומדין מפניהם ושואלין בשלומן אחינו אנשי
מקום פלני באתם בשלו והם מהלכין בתוך ירושלם וההלל
מכה לפניו ער שהם מגיעים להר הבית הגיעו להר
הבית נושלו כל אחר ואחר סלו על כתיפו ואומדין הללויה
הללו אל בקרשו כולה ער כל הנשמה תהלל יה הללויה
והם מהלכי בהר הבית וקוראין ער שמגיעין לעזרה הגיעו
לעזרה דברו הלויים בשיר ארומכך ה כי דליתני וגו

פרק חמישי

מצות עשה להפריש תרומה מן העיסה לכהן שנ ראשית
עריסותיכם חלה תרימו תרומה וראשית זו אין לה שיעור
מן התורה אפי הפריש כשעורה פטר את העיסה והעושה
כל עיסתו חלה לא עשה כלום ער שישיר מקצתו

ומדברי סופרים שמפרישין אחר מארבעה ועשרים מן
העיסה כדי שיהיה בה כדי מתנה לכהן שנא נתן לו תן לו
דבר הראוי ליתנו מתנה והנחתום העושה לסכור בשוק
מפריש אחר משמונה וארבעים לפי שעיסתו מרובה יש
בשיעור זה כדי מתנה העושה עיסה לסתה בנו

אעפ שהוא מרובה מפריש אחר בעשרים וארבעה שלא
לחלוק בעיסת בעל הבית והנחתום שעושה עיסה קטנה
אחר מארבעים ושמונה שלא לחלוק בעיסת הנחתום
נטמאת העיסה בשונג או באונם מפריש אחר מארבעים
ושמונה ואם טמאה בודון מפריש אחר בעשרים וארבע

כדי שלא יהיה חושא נשבר וחלה טמאה לכהן להפחו
כתרומה טמאה אין חייבין בחלה מן התורה אלא
בארץ ישראל בלבד שנ והיה באכלכם מלחם הארץ וגו

ובוכן שכל ישראל שם שנ בבאכם ביאת כולכם ולא ביאת
מקצתכם לפיכך חלה בזמן הזה אפילו בימי עזרא בארץ
ישראל אינה לא מדבריהם כמו שבארנו בתרומה פירות
חוצה לארץ שנכנסו לארץ חייבי חלה ופירו האר שצאו
חוצה לארץ פטורין שנ אשר אני מביא אתכם שמה שמה
אתם חייבין בין על פירו הארץ בין על פירות חוצה לארץ

מפרישין חלה בחוצה לארץ מדברי סופרים כדי שלא
תשתכח תורת חלה מישראל ואין מביאין חלות חוצה לארץ
לארץ כשם שאין מביאין תרומה ובכורי משם ואם הביא
מניה ער ערב הפסח ותשרף כתרומה שלט

דינן לחלה בשלש ארצות כל הארץ שהחזיקו בה עולי
בבל ער כויב מפרישין בה חלה אהת כשיעו והיא נאכלה
לכהנים ושאר ארץ ישראל שהחזיקו בה עולי מצרים ולא
עולי בבל שהיא מסיב וער אמנה מפרישי בה שתי חלות
האחת נשרפת והאחת נאכלת ומפני מה מפרישין בה

בלבר שנ אמ שור אמ שח כלאים הבא מכבש וע
חייב במתנות והכוי אעפ שהוא ספק מפרישין ממנו כל
המתנות צבי הבא על העו וילדה הולד חייב בחצי
מתנות אם שה אפי מקצת שח תיש הבא על הצביה
הולד פטור מן המתנות אחר השחט לאכילת ארס
או לאכילת גוים או לאכילת כלבים או לרפוא חייב במתנו
בהמת שותפין חייבת שנ וזבחיו הובח הלוקח
בהמה מפירות שביעית חייבת במתנות כהנים ולויים
פטורים מן המתנות שנ מאת העם וספק הם הלויים
אם הם בכלל העם או לאו לפיכך אין נטלין מהם ואם
נטל הכהן לא יחזיר ברא בשוחט לעצמו אבל כהן
טבח ששוחט ומוכר בשוק ממתנין לו שנים שלש שבתות
מיכן ואילך מוציאין ממנו מתנות ונותנין אותם לכהנים
אחרים ואם קבע בית מטבחים למכור אין ממתנין לו לא
מוציא ממנו מיר ואם נמנע מליתן מנדין אותו עד שיתן
השוחט לנכדיו ולכהן פטור מן המתנות והמשתתף
עם הכהן צריך שירשום חלקו כרי שיניח המתנות בחלק
הכהן שאם לא עיין חלקו חייב במתנות מפני שאין הכל
יורעין שהכל שותף לו לפיכך אם היה הכהן עומד עמו
במטבחים ונושא ונותן עמו אינו צריך לרשום שמתם גוי
מרב רברים ומוריע לכל שהוא שותף ואעפ שאינו עמו
בשעת מכירה התנה הכהן עמו שהוא שותף חוץ מן
המתנות הרי המתנות לכהן כיון שאמר לו חוץ הרי שויר
לו הכהן חלק במתנות ולפיכך הם שלו אבל אם אמר לו
הכהן על מנת שהמתנות שלי הרי המתנות של ישראל זה
ונתנן לכל כהן שירצה אעפ שהתנה עמו שהן שלו לא
נפטר מן המתנה שהאומר לו על מנת לא שויר לו בעצמן
של מתנות כלום הואיל ולא שויר לו בהן שותפות לא קנאן
בתנאי זה היה הכהן שותף בראש פטור מן הלחי
שותף ביר פטור מן הזרוע שותף בבני מעים פטור מן
הקיבה אמר לו הכהן הרי הבהמה כולה שלי והראש
שלך חייב בלחי שהדבר החייב הרי הוא של ישראל

גר שנתגייר והיתה לו בהמה שחוטת אם נשחטה עד
שלא נתגייר פטור ואם אחר שנתגייר חייב ואם ספק פטור
והמוצי מחבירו עליו הראיה סומה שלא הורמו מתנותיו
מותר לאטל ממנה שאינה רומה לטבל שהרי מתנות סווג
מוברלין והמתנות עצמן אסור לישראל לאכלן לא ברשות
סווג הן עבר ואכלן או הזיקו או סמך אינו חייב לשלם
מפני שהוא ממון שאין לו תובע ירוע והקונה אותם אעפ
שאינו רשאי הרי זה מותר לאכלן מפני שמתנות כהונה
נגזלות אמר לטבח מכור לי בני מעים של פרה והיו
בה מתנות נתנן לכהן ומנכה לטבח מן הרמים
המשלח בשר לחבירו והיו בה מתנו אינו חושש שמא עבר
זה וטלן מקום שאין בו כהן מעלה המתנות
טרמים ואוכלן מפני הפטר כהן ויתן הרמי לכל כהן שירצה
הרועה ליתן המתנות לכהן אחר נותן ואם רצה
לחלוק אותן לא יתן חצי קיבה לאחד או חצי זרוע
לא זרוע לאחד וקיבה לאחד ולחיים לשנים שנ נתן לו
שהיה בה כרי מתנה ואם היו של שר חולק אותן חתיכו
והוא שהיה בכל חתיכה כרי מתנה אי וזה הזרוע זרוע
שלימין מן הפרק לארכובה עד כף של יד שח שני אברים
זה מעורה בזה והלחיים מן הפרק של לחי ועד פוקה של
נרגת שהיא טבעת גדולה עם הלשון שבשניהן הכל לסווג
אין מולגין אותן ואין מפשיטין אותן אלא יתנו לו בעודן
ובצמרן והקיבה בחלב שעליה וכבר נהגו הכהנים לחנות
חלב הקיבה לבעלים הכהנת אוכלת המתנות אעפ
שהיא נשואה לישראל מפני שאין בהן קדושה ולא עד לא
חבול אוכל מתנות בגלל אשתו
אבל חללה אינה אוכלת שאין הללים במלל כהני ואם רצה
הכהן למכור המתנות או ליתנן במתנה אפילו לגוי או
לחאכלים לכלבים מאכילן שאין בהן קדושה כלל
כהן שהיו לו חברים שנותנים לו המתנות אם רצה לזכות
כהן לישראל חבירו הרי זה מוטב לו ואעפ שלא מצו לזכו

ויהיו אתם החברים וזבחים ונותנין המתנות לזה הישרא
שוכה בהן וחוא שיהיה הישרא זה ברוחק ואין לו לקנות
בשר ויהיה הכהן שוכה לו חבירו אבל אם היה הכה שמשו
של ישראל זה או שכירו או לקיטו אינו כוכה לו עד שיבואו
לירו שמא יזכה בעל כרחו לא יחתוף הכהן
המתנות ולא ישאל בפיו לא אם כן נתנן לו בכבוד נוטל
ובוסן שהם רבים בבית מטבחים הצנועים מושכין יריהם
והגרדי נוטלין ואם היה כהן צנוע ואין מכירין אותו שהוא
כהן הרי זה נוטל כרי שוירע לכל שהוא כהן ואין הכהנים
אוכלין המתנות אלא עלי בחדרל שנאמר למטה כרדך
שאוכלים המלכים

פרק עשירי

מצות עשה ליתן לכהן ראשית הגו שנ ראשית גו צאנך
תתן לו ולויים בכלל ישראל במצוה זו ואין לראשית
הגו זו שיעור מן התורה ומרברי סופרים שלא יפחות
מאחד מששים ואינה נוהגת לא בארץ בין בפני הבית בין
שלא בפני הבית כראשית הרגן ונהג בחולין אבל לא
במקדשין כיצד הרי שהקריש בהמות לבדק הבית
וגזון יטל יהיה חייב לפרות וליתן לכהן או הקריש בהכה
חוץ מגותה יכול יהיה חייב בראשית הגו תל צאנך אין
או צאנו כל הקדשים שקדם מוס קבוע להקדישן ונפרו
חייבין בראשית הגו אבל אם קדם הקרישן את מוסן או
שקדם מוס עובר להקדישן ואחר כך נולד להן מוס קבוע
ונפרו פטורים מראשית הגו אין חייבין בראשית הגו
לא הכבשו בלבר זכרי כנקבות שהצמר שלהן הוא הראוי
לצברים היה צמרן קשה ואינו ראוי לבישה פטורין
מראשית הגו שאין מתנה זו לכהן לא כרי ללבוש מכנה
כיון שזיכה לו הקבה בתרובות שהן לחמו ויינו
וזכה לו במתנות בהמה וקדשי מקדש שהבשר שלו זכה לו
בראשית הגו ללבושו ובגל הגר והחרמים ושרה אחווח
ופריון בכורות להוצאותיו ושאר צרכיו שהרי אין לו חלק
בנחלה ובבוה היה הצמר שלהן ארום או שחור או
שחום חייבות בראשו הגו אבל אם גז הצמר וצבעו קדם
שיתן נפטר מראשית הגו הלביט קדם שיתן חייב
להפריש אחר שלבנו התולש צמר רחלים בירו ולא
גז חייב בראשית הגו ראשית הגו נוהג בכלאים ובכרי
ובטריפה אבל הגזו את הכתה פטור המפריש ראשו
הגו ואבר חייב באחריותן עד שיתן לכהן האומר כל

גזותי ראשית דבריו קייכין הלוקח גז צאנו של נכר
אחר שגזון הגזי פטור מראשית הגו לקח הצאן לגיותן
חייב אעפ שגדלה הנוה ברשות הגזי ואעפ שחזרין הצאן
לגזי אחר גזוה הואיל והגזו ישראל והגזוה שלו חייב שאי
החייב לא בשעת הגזוה הלוקח גז צאנו של חבירו
אם שויר המוכר מעט מצאנו להגזו הגזו חייב להפרי מן
המשואר על הכל ואעפ שלא התחיל המוכר לגזו חוקת
אין ארס מוכר מתנות סווגה ואם לא שויר כלום הלוקח
חייב להפריש היו שני מיני גזוה כגון גזוה לבנה ונת
שחומה או גזות זכרים וגזות נקבו ומכר מין זה והניח המין
האחר זה נותן לעצמו זה נותן לעצמו על מה שלקח וזח
נותן לעצמו על מה שמכר גר שנתגייר והיו לו גזות
ואין ירוע אם עד שלא נתגייר נגזו או משנתגייר הרי זה
פטור והמוציא מחבירו עליו הראיה כמה צאן יהיו
לו ויהיו חייבות בראשו הגו אין פחות מחמס והוא שהיו
בגזו שלהן אין פחות מכשקל ששים סלע ויתהיה גזת
כל אחת מחמשתן אין פחות מכשקל שנים עשר סלע
היתה אחת מהם גזות פחות משנים עשר סלע אעפ
שחמשת גזות ששים סלע או יתר הרי או פטורין מראשו
הגז השותפין חייבין בראשית הגו והוא שהיה בחלק
כל אחד כהן כשיעו אבל חמס צאן מלכר של שני שותפי
פטורין ראשית הגו מצותה בתחלה ואם הפריש בין
באמצע בין בסוף יצא היו לו חמס צאן וגזו אחת
סווג מלכר ומסר גזותה האחד כך גזו שנייה ומסר גזותה

מעט מעט יקבץ הכל על לוח שאין לו תוך הרי זה ספק
ואם חלה של רבדיה היא אינו חייב להפריש עד שיצטרף
אותו כלי שיש לו תוך קמח שלא רקרו לא לשו בסובין
שלו הואיל ויש בכל הקמח עומר חייב בחלה אבל אם
נשל הכורסן מן הקמח וחזר והשלים שיעור העיס במורסן
שהחזירו לקמח אינו חייב בחלה נחתום שעשה עיסה
לעשות שאור לחלקו חייבת בחלה שאם לא תמכר יעשנה
פת אבל העושה עיסה לחלקה בצק פטורה נשים
שנתנו קמח לנחתום לעשות להם שאור אם אין בשל
אחת מהן כשיעור אעפ שיש בכללן כשיעור פטורה

רק שביעי

שתי עיסות שיש בשניהן שיעור החייב בחלה ואין באחת
מהן כשיעור ונגעו זו בזו ונשכו זו את זו אם היו של שנים
אני הן ממין אחד פטורין מן החלה שסתם שנים מקפידין
ואין ידוע שאינן מקפידין על עירוב העיסות הרי אלו
המטרפות היו שניהן של איש אחד אם היו ממין אחד
המטרפות חייבות בחלה ואם משני מינין היו אין מצטרפי
למטרפה אחת אינו מקפיד ואם היה מקפיד שלא תגע עיסה
זו בזו ולא תתערב עכה אפי הן מין אחד אין מצטרפות
וכיצד מצטרפות אם היו של אחד מכין אחד עיסת
השנים שנגעה בעיסת הכוסמין מצטרפות נגעה בשאר
מינין אין מצטרפות וכן עיסת שעורין שנגעה בעיסת
הכוסמין או שכולת שועל או שיפון וכן עיסת כוסמין ושל
שכולת שועל ושל שיפון שנגע כל אחת משלשתן בחברת
הרי אלו מצטרפות עיסת הדרש אינה מצטרפת לשיפון
אעפ שהן ממין אחד כרי שלא יאמרו תורמין מן הדרש
על היפון ולא יתרום מאמצע שתיהן לא יביא עיסה אחרת
חרש או יטן ויצטרף להם להשלים השיעור
ביא בעיסה שנגע בעיסה אחרת אבל הכלל קמח חבשת
הביטן ועושה בהם עיסה אחר הרי חבשת מצטרפין
לשיעור עיסת חלה כמו שביארנו עיסה שהיא
פתורה מכשיעור ביכין ועיסה פחות מכשיעור ביכין ועיסה
שאנה חייבת בחלה באמצע כגון עיסת אורז או עיסת
תירומה או מרובע אי עיסת גוי אעפ שנוגעות זו בזו אינן
מצטרפות שהרי דבר הפטור מן החלה מבריל באמצע

היה באמצע עיסה שהורמה חלתה מצטרפות
שהעיסה שביניהן כבר היתה מחויבת בחלה וכן אם היה
ביניהן עיסת הקרש מצטרפו בפני שראוי לפרותה ותתהו
בחלה וכן אם היתה ביניהן עיסת מין אחד או עיסת
איש אחד או עיסת חרש הרי שתי העיסות שבצדדין
מצטרפות להנה שתי עיסות שכל אחת מהן
פחותה מכשיעור שהפריש חלה כזו וחלה כזו וחזרו ונגעו
זו בזו והרי בשניהם כשיעור חייבין להפריש בהן חלה

שהחלות הראשונות אינן כלום שני גוים שישו
עיסה כשיעור וחלקיה ואחר כך נתגייירו והוסיפו כל אחד
על חלקו אחר שנתגיייר עד שהשלימו לשיעור הרי זו חייבת
שלא היתה לה שעת חובה כשהיו גוים שהרי פחו מכשיעור
היה ביד כל אחד מהן אבל שני ישראל שעשו כך וחזר כל
אחד אחר שחלקו והוסיף על חלקו עד שהשלימו לשיעור
הרי זו פטורה שכבר היתה לה שעת חובה והן היו פטורין
באותה שעה בפני שעשאוה לחלק היתה העיסה
ביד הגוי והישראל בשותפות וחלקו ואחר כך נתגיייר הגוי
והוסיף הגר על שלו עד שהשלים כל אחד עיסתו לשיעור
של ישראל חייבת ושל גוי פטורה הנוטל שאור
בעיסה שלא הורמה חלתה ונתנו לתוך עיסה שהורמה
חלתה הרי זה כביא עיסה שניה שיהיה בה עם שאור זה
שיעור עיסה שחייבת בחלה ונתנה בתוך העיסה שהורמה
חלתה ומפריש מן העיסה השנייה שיעור חלה עליה ועל
השאור כרי שיפול מן המוקף ואם אין לו עיסה שנייה נעשו
זו כולה שכל ומפרי חלה על הכל שהטבל במינו אוסר בכל
שהו עיסה הטבלה לחלה אינה כחלה וחרי היא
כחולין לענין המומא שאין השני עושה שלישי בחולין כמו

שיתבאר במקומו ומותר לגרום טומאה לחולין שבארץ
ישראל לפיכך שתי עיסות אחת טומאה ואחת טהורה
נוטל כרי חלת שתיהם מעיסה שלא הורמה חלתה ונתנו
באמצע סמוך לעיסת הטהורה ומושך מן הטמאה לטהורה
כרי ביצה כרי לתרום מן המוקף עושה ארס עיסה
טהורה ואינו מפריש חלתה ומניחה או מניח מקצתה
להיות מפריש עליה והולך חלות של עיסות אחרות ואפילו
נטמאו העיסות עד שתעשה העיסה שהניח כולה חלה
ויתננה לכהן והוא שלא תפסל מאוכל ארס אבל משתסר
אינו מפריש עליה ברא בשהיו אותם העיסות שמפריש
עליהן ספק אם הורמה חלה מהן או לא הורמה שחלת
דמאי ניטלת מן הטמא על הטמא לכתחל ושלא מן המוקף

פרק שמיני

המפריש חלתו קמח אינה חלה וגול ביר כהן ושאר העיסה
חייבת בחלה ואתו הקמח שהפריש לשם חלה אם יש בו
עומר ועושהו עיסה הרי זה מפריש ממנו חלה כשאר כל
קמח חולין אימתי מפרישין חלה כשיתן את המים
ויתערב הקמח במים מפריש החלה מתחלת רבר שנילוש
שני דאשית ערסותיכם והוא שלא ישאר שם בעריבת
קמח שלא נתערב במים שיעור עומר ואם אמר הרי זו
חלה על העיסה ועל השאור ועל הקמח שנשתיו ולכשתעש
כולה עיסה אחת תתקדש זו שבירו לשם חלה הרי זה מות
הניח החלה עד שלש הכל וערבה ואחר כך הפריש
אין בכך כלום ואם לא הפרי חלה בצק לא אפה הכל הרי
זה מפריש מן הפת כמו שביארנו מאמתי תתחייב
ועיסה בחלה כשתתגלגל בחטו ויתערב הקמח במים או
שתמטם בשעורים ותעשה כולה גוף אחד ואוכלין עראי
מן העיסה עד שתתגלגל בחטו ותמטם בשעוריה והכוסמין
בחיפין ושכולת שועל והשיפון בשעורים נתגלגלה
במטם ותמטמה בשעוריה האוכל מכנה קודם הפרש חלה
חייב מיתה מפני שהיא טבל לפיכך אם היתה העיסה
חייבת בחלה מן התורה האוכל ממנו לוקה ככל אוכל טבל
ואם היתה חייבת מדבריהם מכין אותו מכת מרדות
עיסה שנרמעה בטומאה לא לשק ולא עורכין עמו שאין
מחזקין ירי עוברי עבירה לא מוליכין עמו פת לפלטר
הלוקה מנחתום עם הארץ בסוריא ואמר לו הפרשתי חלה
אינו צריך להפרי חלה מספק כשם שלא נחשרו כל ישראל
בארץ על תרומה גדולה כך לא נחשרו בסוריא על החלה

הלוקה בחוצה לארץ מן הנחתום צריך להפריש חלה
מספק אבל הלוקה כבעל הבית ואין צריך לומר המתארח
אצלו אינו צריך להפריש חלה מספק

פרק תשיעי

עשות עשה ליתן כל זבחה בהמה טהורה לכהן הזרוע
חיים והקיבה שנזוה יהיה משפט הכהנים
הם הנקראים בכל מקום מתנות ומצוה זו נוהגת
בארץ בין בפני הבית בין שלא בפני הבית ובכל מקום בין
בארץ בין בחוצה לארץ ובחולין אבל לא במקדשין
כל הקרשים שקדם מוס קבוע להקרישן ונפרו
הייבין במתנו ואם קדם מוס עובר להקרישן או שהקרישן
תמימים ואחר כך נולד בהן מוס ונפרו הרי אלו פטורין מן
המתנות ספק בכור חייב במתנות מכל צד אם
בכור הוא כולו לכהן ואם אינו בכור מתנותיו לכהן
ואם נסתפק בשנים ולקח הכהן האחר מספק הרי השני
פטור מן המתנו עשאוהו כמי שזכה בו הכהן ונתנו במומו
לבעליו אבל ספק המעשר פטור מכל מקום שחפוציא
מחבירו עליו הראיה בהכת קרשים שנפסלה
במוסה ואינה חייבת במתנות שנתערבה בבחמות אחרו
אפי אחת במאה בזמן שכל בהם מהן לאחד סולן פטורין
שכל אחד ואחר ספק והמוציא מחבירו עליו הראיה
היה אחד הוא השוחט את כולם פטור מתנות אחת
מהן בלבד אין חייב במתנות לא בתמה טהורה

פסאח האמורה כאן היא החמור בלבד פטר הכור
 אסור בהנאה עד שיפדה ואם מכרו קודם פדיון רמיו
 אסורים ואם מת קודם פדיון או שעדו יקבר מפני שהוא
 אסור בהנאה אף לארד ערופתו הואיל ולא נפדה
 לפיכך אם לא פדהו ונתן פטר החמור בעצמו לכהן אסור
 לכהן להשתמש בו עד שיפדהו בשה ויקח השה לעצמו או
 ישרפנו ויקבר והכהנים חשורים על רבר זה לפיכך אסור
 לישראל ליתן פטר חמור לכהן לא אם כן פדה הבן בפניו
 הפריש פדיון פטר חמור ומת השה קודם שיתננו
 לכהן אינו חייב באחריותו ויתן הנבלה לכהן להנות בה
 מת פטר החמור אחר שפדהו יתן השלה לכהן ומותר
 בהנייתו שכבר נפדה מאיסתי חייב לפרותו משולד
 ועד שלשים יום ומאחר שלשים יום אם רצה לערפו עורפו
 אם רצה לפרותו פודה ואין כאן לא מצות עיכוב בלבד
 לא רצה לפרותו עורפו בקפיץ מאחוריו שנ ואם
 לא תפדה וערפתו ואין ממייתין אותו לא בחבל לא בקנה
 ולא בקורדום ולא במגירה לא בקופים ולא יכניסנו לחדר
 ויניעול הדלת בפניו עד שימות שנ וערפתו אין פדיון
 לא בעגל ולא בחיה ולא בשה שהוש ולא בשרפה ולא
 בכלאי ולא בכוי שנ תפדה בשה ואין קרוי שה לא כבשים
 ועוים חיים בלבד אין פורין בשה הדומים לאהר ואם
 פדה פרוי ופורין בבן פקועה ולא בפסולי חכוקרשין שהרי
 נאם בהן כצבי וכאיל מה צבי ואיל אין פורין בו אף פסולי
 חכוקרשין פורין בשה בין זכרים בין נקבות בין
 תמימים בין בעלי מומים בין קשנים בין גדולים שה
 שלקחו כרמי שביעית אין פורין בו את הוראי אבל פורין
 בו את הספק אם אין לו שה לפרותו פודה בשווי ונותן
 ויניע לכהן לא אמרה תורה שה להחמיר עליו אלא להקל
 עליו שאם היה לו פטר חמור שששה עשר בלעים יש לו
 לפרותו בשה שזה דינר ולא יהיה זה חמור מן ההקדש
 שנפדה בכסף ברא כשהיו רמי פטר חמור בשלשה
 זוזים ולמעלה אבל אם היו רמיו פחות בשלשה זוזים אין
 פודו אותו לא בשה או בג זוזים ועין יפה לא יפרות מסלע
 ועין רעה בחצי סלע ובכוננית בשלשה זוזים והפודה
 פטר חמור של חבירו הרי זה פרוי והחמור לבעלו
 כהנים ולויים פטורי מפטר חמור שנ בכור הארס ואת כבו
 הבהמה הטמאה תפדה כל שיענו בככור אדם ישנו בככור
 בהמה טמאה והפטו מבכו אדם פשו מבכו בהמה טמאה
 הלוקח עובר חמורו של נכרי או חמור עובר הכורו של
 נכרי אף על פי שאינו רשאי הרי זה פטור מן הבכורה ואין
 קונסין אותו על דבר זה היה הנכרי שותף באם
 או בככור אפילו לא היה לא אחר כאף בו הרי זה פטור
 היה לו בו או באמו אבר אחר כגון ידו או
 רגלו אפילו אונן כל שאלו יחתך יהיה בעל מום הרי זה
 פטור מן הבכורה ואם כשיחתך חלק הגוי לא יהיה בעל מום
 לכובח הרי זה חייב וכן המקבל חמור מן הגוי
 להיות מ פל בה וחולר ביניהם נכרי שקבל
 מישראל הכל פטור מן הבכורה שנ פטר רחם בבני ישראל
 בארם ובבהמה עד שיהיה הכל בישראל גר שנתגייר
 ואין ידוע אם עד שלא נתגיו ילדה חמורו או אחר שנתגו
 הרי זה חייב לערוף או לפרות ואם פדה בשה השה של גר
 שהמוציא מחבירו עליו הראייה גוי שהפריש
 פטר חמו מוריעין אותו שאינו חייב והרי הוא מותר בגיזה
 עבודה פרה שילדה כמין חמור או חמור
 שילדה כמין סוס פטור שנ ופטר חמור תפדה בשה ופטר
 חמור שני פעמים עד שיהיה הילוד חמור והנולד חמור
 אם יש בו מקצת סימני חמור חייב בבכורה
 חמורו שלא בכרה וילדה שני זכרים נותן טלה לכהן ילדה
 סד ונקבה מפרי טלה אחר כדי להפקיע קדושה ממנו עד
 שיהיה מותר בהנייה שמא חוסר נולד תהלה וטלה זה
 שהפרי לבעלים ואינו לכהן שהמוציא מחבירו עליו הראייה
 שני חמוריו שלא בכרו וילדו שני זכרים נותן
 שני טלאים לכהן זכר ונקבה או שני זכרי ונקבה נותן טלה

אחר לכהן ילדו שתי נקבות זכר או שני זכרים
 ושתי נקבות אין כאן לכהן כלום ואינו צריך להפריש טלה
 לעצמו לפי שיש כאן ספיקות הרבה שמא הארת ילדה זכר
 והשני ילדה שתי נקבות או שמא זו ילדה נקבה והארת
 זכר ואחריו נקבה או נקב ואחריו זכר וכן ספיקות הרבה
 יש בשני זכרים ושתי נקבות אית בכרה ואית
 שלא בכרה וילדו שני זכרי ונתערבו נותן טלה ארד לכהן
 זכר ונקבה מפרי טלה אחר לעצמו ואינו נותנו לכהן בפני
 שהוא ספק והמוציא מחבירו עליו הראייה וכן הלוקח
 חמור מן הגוי ואין ידוע אם בכרה או לא בכרה וילדה זכר
 פודה אותו בשה והוא לבעלים מפני שהוא ספק כי
 שהיו לו עשר טלאים כל אחר מהן הפרישו על ספק פטר
 חמור הרי הן כהולין לכל דבר וכתעשרין כשאר הבהמה
 ומפריש אחר כהן מעשר והשאר שלו כשהיו ישראל
 שהיו לו עשרה פטרי חמורים וראין בתוך ביתו שנפלו לו
 מבית אבי אמו כהן ואותו אבי אמו הכהן נפלו לו חביות
 אבי אמו ישראל הרי זה מפריש עליהן עשרה שנין והן טלה
 וחייבין במעשר

ברוך רהמנא דסייע

הלכות שמטה ויובל

- יש בכללן שנים ועשרים מצות תשע מצות עשה ושש
א	עשרה מצות לא תעשה וזהו פרטן
ב	שתשבות הארץ בשביעית ככלאכתה
ג	שלא יעבוד עבודת הארץ בשנה זו
ד	שלא יעבוד עבודת האילן בשנה זו
ה	שלא יקצור הכפיה כנגד הקוצרים
ו	שלא יבצור הנזירים כנגד הבוצרים
ז	שישכיט כה שתוציא הארץ
ח	שישכיט כל הלואה
ט	שלא יגוש ולא יתבע הלווה
י	שלא יכנע כלהלוות קודם שכיטה כרי טלא
יא	יאבד מבונן
יב	לספור השנים שביע שבע
יג	לקדש שנת הדיכטים
יד	לתקוע בשופר בו לתשאו כדי לצאת עברי חפשי
טו	שלא תעבוד ארכה בשנה זו
טז	שלא יקצור ספיחיה כנגד הקוצר
טז	שלא יבצור נזיריה כנגד הבוצרים
יז	ליתן גאולה לארץ בשנה זו וזהו דין שרה יצוהוה
יח	ושרה כקנה
יט	שלא תמכר הארץ לצמיתות
כ	דין בתי ערי חובה
כא	שלא ינחל כל שבט לוי בארץ ישראל לא מותגן
כב	להם ערים כתנה לשבת בהם
כג	שלא יקח שבט לוי בכזה
כד	ליתן ללויים ערים לשבת ומגרשיהן
כה	שלא ימכר מגרש עריהם לא נואים לעולם בין

פרק ראשון

מצות עשה לשבות כעבודת הארץ ועבודת האילן בשנה
 שביעית שנאמר ושבתה הארץ שבת לה בד ריש ובדציר
 תשבות וכל העושה כלאכה כעבודת הארץ או האילנות
 בשנת זו בטל מצות עשה ועבר על לא תעשה שגא ערד
 לא תודע וכרמך לא תזכור אינו לוקה מן התורה
 על הזריעה או על הזמירה ועל הקצירה או על הזמירה
 ואחד הכרם ואחר שאר האילנות והזמירה בכלל
 ובצירה בכלל קצירה ולמה פרטן הכתוב לים לך ענין
 תולדו לא בלבד שהוא חייב ועל שאר התורה שבת
 הארץ עם שאר האבות שלא נתפרשו בענין זה אינו לוקה
 עליהן אבל מבני אבות מכת מרדות כיצד הדומה לא

ואחר כך גזו שלישיית ומכר גזותה הכל מצטרפות לראשי
הגז וחייב לאחר כמה שנים ויש לו להפריש מן החדש על
הישן ומוה עליו אבל אם היתה חל אחת וגזתה והניח
גזתה ואח כך קנה שני וגזתה והניח גזתה אינן מצטרפו
מי שהיו לו גזות רבות של ראשית הגז ורוצה לחלק
לכהנים לא יתן לכל אחד ואחד פחות ממשקל חמש סלעי
מלובן כרי בגר קטן לא שילבנו ואחר כך יתן לו אלא יתן
לו מצמר הגז כשהוא צואי כרי שהיה בו אחר הליבון
חמש סלעים או יתר שנאמר תתן לו שיהיה בו כרי מתנה
המועלת ראשית הגז חולין לכל דבר לפיכך אני אום
שנותנים או לכהנת את על פי שהיא נשאה לישראל כמתנו
בהמה ויראה לי שרין שניהן אחר הוא

פרק אחד עשר

מצות עשה לפרות כל איש מישראל בנו שהוא בנו לאמו
הישראלית שכל פטר רחם ונאמר אך פרה תפרה את
בכור האדם ואין האשה חייבת לפרות את בנה שהחייב
לפרות את עצמו הוא שחייב לפרות את בנו
עבר האב ולא פדהו כשיגרל יפרה את עצמו היה הוא
לפרות ובנו לפרות יפרה עצמו תחלה ואחר כך בנו
ואם אין לו לא כרי פריון אחר יפרה עצמו היה בנו לפרו
והגיע עת לעלות לדגל ואין לו כרי לזה ולזה פורה את בנו
ואחר כך עולה לדגל שכל בכור בניך תפרה ואחר
כך ולא יראו פני ריקס הפורה את בנו מברך
אקבו על פריון הבן וחזור ומברך שהחיינו ואחר כך
נותן הפריון לכהן ואם פדה עצמו מברך לפרות הבכור
ומברך שהחיינו מצוה זו נוהגת בכל מקום ובכל זמן
ובבמה פודהו בחמש סלעים שגז ופרוייו מן חרש תפרה
בין בכסף בין בשוה כסף מן המטלטלין שגופן מן כענין
השקלים לפיכך אין פריון בקרקעות ולא בעבדים מפני
שהן בקרקעות ולא בשטרו לפי שאין גופן מן ואם פרהו
בהן אינו פרוי בא אב לכהן שהוא חייב לו חמש
סלעים חייב ליתן לו ובנו אינו פרוי נתן לו
כלי שאינו שוה בשוק חמש סלעים וקבלו הכהן בחמש
סלעים הרי בנו פרוי נתן חמש סלעים לעשרה
כהנים בין בבית אחת בין בזה אחר זה יצא רצה
הכהן להחזי לו הפריון ולא יתן לו הוא ורעתו שיחזיר ואם
עשה כן והחזיר לו אין בנו פרוי עד שיגמור בלבו ליתן
לו מתנה נמורה ואם רצה הסון אחר כך להחזיר יחזיר

וכן אם פירש ונתן לו על מנת להחזיר הרי
בנו פרוי כהנים ולויים פטורים כפריון הבן מקל
וחומר אם פטרו של ישראל במדבר רין הוא שיפטרו עצמן
ישראל הבא מן הכהנת ומן הלוייה פטור שאין
הרבד תלוי באב לא באם שג פטר רחם בישראל לוייה
המעוברת מגוי בנה פטור וכהנת המעוברת מגוי בנה
חייב שהרי נפסלה אמו מן הכהונה בבעולת הגוי
כהן שנולד לו בן חלל מת האב בתוך שלשי יום הבן חייב
לפרות את עצמו שלא זכה האב בפריונו מת אחר
שלשים יום אינו חייב הבן לפרות את עצמו שהרי האב
בפריונו השפחה שגשתחודה ונכרית שנתגיירה
כשהן מעוברות וילדו אעפ שהודתו שלא בקדושה הואיל
ונולד בקדושה חייב שג פטר רחם בישראל והרי פטר רחם
בישראל אין ידוע אם קורם שנתגיירה או אחר שנתגיירה
המוציא מחבירו עליו הראיה הנכרית והשפחה
שילדו ואחר כך נתגיירו ונשתחררו וילדו ולר אחר הרי זה
פטור שג פטר רחם ואין זה פטר רחם וכן הבא אחר
הנפלים כל נפל שאמו טמאה לידה הבא אחריו אינו פטר
רחם וכל נפל שאין אמו טמאה לידה כמו המפלת כמין
דגים וחגבים או המפלת יום ארבעים וכיוצא בהן הבא
אחריו בסד לכהן חייב לפרות התך העובר במעיה
והוציאו אבד אבד הבא אחריו אינו פטר רחם בן
שכנה חרשים שהוציאו ראשו חוץ הי וחזיריה ומת וכן בן
תשעה שמת ויצא ראשו וחזיר ואח כך יצא אחיו וילדה

זה שילדה אינו פטר רחם שהרי נפטר בראשו של ראשון
ומשתצא פרחתו פטר הבא אחריו יוצא רופן
והבא אחריו סדכו שניהם פטורים הראשון לפי שלא יצא
מן הרחם והשני מפני שקרכו אחר מאיסתי
יתחייב בפריון משישלים שלשי יום שג ופרוייו מן חרש
תפרה מת הבן בתוך שלשים ואפי ביום שלשים וכן אם
נעשה טרפה אינו חייב בחמש סלעים ואם הקדים ונתן
לכהן יחזיר לו הפריון ואם לא נתן יתן מי שפרה
בנו בתוך שלשים יום אם אמר לו מעכשיו אין בנו פרוי
ואם אמר לו לאחר שלשים יום בנו פרוי ואעפ שאין המען
קיימים לאחר שלשים יום מי שחזר ספק אם חייב
בפריו או לא הרי זה פטור שהמוציא מחבירו עליו הראיו
מת האב בתוך שלשים יום הרי הבן בחוקת שלא נפרה
עד שיביא ראיה מאביו פרהו קורם שימות מת האב
לאחר שלשים יום הרי הוא בחוקת פרוי עד שיוודעוהו
בחוקת שלא נפרה מי שלא בכרה אשתו וילדה זכר
ונקב ואין ידוע אי זה מהן יצא ראשון אין כאן לכהן כלום
ילדה שני זכרים אעפ שאין ידוע אי זה מהן הבכור
נותן חמש סלעים לכהן מת אחר מהן בתוך שלשים
יום פטור שהמוציא מחבירו עליו הראיה מת האב
בתוך שלשי יום בין אחר שלשי יום בין שלא חלקו האב
בין שחלקו ינתן מן הנכסו חמש סלעי לכהן שכבר נתחייבו
הנכסים שתי נשיו שלא בכרו וילדו שני זכרים נותן
עשר סלעים לכהן ומת אחר מהן בתוך שלשים יום אם
לכהן אחר נתן יחזיר לו חמש סלעים ואם לשני זכרים
נתן אינו יכול להוציא מהן שהרי לא עיין פריון זה על בן
זה וכל אחר מהן יכול לומר החזיר מחבירו
שתי נשיו לא בכרו שילדו זכר ונקבה או שני זכרים ונקב
נותן חמש סלעים לכהן שאם איפשר שלא יהיה זכר אחר
מהן פטר רחם

ילדו שתי נקבות וזכר או שני זכרי ושתי נקבות ואין ידוע
אי זה נולד ראשון אין כאן לכהן כלום שאני אומר נקבה
נולדה תחלה ואחריה זכר שתי נשיו אחת בכרה
ואחת לא בכרה וילדו שני זכרי ונתערבו נותן חמש סלעי
לכהן מת אחר מהם בתוך שלשים יום האב
פטור מת הבן ינתן מן הנכסים חמש סלעים
ילדו זכר ונקבה או שני זכרים ונקבה אין כאן לכהן כלום
שאני אומר זה שלא בכרה ילדה נקבה תחלה ואחריה זכר
וזה ששברה ילדה זכר שתי נשיו של שני אנשים
שלא בכרו וילדו שני זכרי ונתערבו זה נותן חמש סלעים
וזה נותן חמש סלעים נתנו ואחר כך מת אידי
מן הבנים בתוך שלשים יום אם לשני כהנים נתנו אין
יכולין להוציא מידן ואם לכהן אחר נתנו כותב אחר מהן
לחבירו הרשאה וילך זה בהרשאה ויחזיר מן הכהן חמש
סלעי ילדו זכר ונקבה ונתערבו האבות פטורין והבן חייב
לפרות את עצמו וכן מבשרת שלא שהת אחר
בעלה שלשה חרשים ואין ידוע אם בן תשעה לראשון או
בן שבעה לאחרון שניהן פטורי והבן חייב לפרו את עצמו
ילדו שתי נקבות וזכר או שתי נקבות ושני זכרים
אין כאן לכהן כלום שתי נשיו של שני אנשים אחת
בכרה ואחת לא בכרה וילדו שני זכרים זה שלא בכרה
אשתו נותן חמש סלעים שלא נפטר אלא בשתי ספיקות
אם אשתו ילדה זכר בלבר חייב ואם היא ילדה הזכר
והנקבה חייב לא אם כן ילדה נקבה תחלה והואיל והרב
דחוק יתן פריונו

פרק שנים עשר

מצות עשה לפרות כל אדם מישראל פטר חמור בשח
ואם לא רצה לפרות מצות עשה לערש שנאם ופטר חמור
תפרה בשח ואם לא תפרה וערפתו ושתי
מצות או טהנות בכל מקום ובכל זמן ופניו פרייה קורמת
למצות ערופה חשה שפרין בו נותנו לכהן שג
כל פטר חמור וגו ואת בכור חכמה חסא תפרה בזמח

שלא קבלה פרצה שהיא סוגה בעפר אם אינה מכשלת את הרבים אסור לבנותה ואם היתה מכשלת הרבים או שלא היתה סוגה בעפר אלא פתוחה לרשות הרבים מותר לבנותה אסור לו לבנות גדר בשביעית בין שרהו לשרה חבירו אבל בונה גדר בינו ובין רשות הרבים ומותר להעמיק עד הסלע ומוציא את העפר וצוברו בתוך שרהו סדרך כל מעמירי זבל וכן אם חפר בור ושיח ומערה בשביעי צובר העפר בתוך שרהו סדרך כל החופרי

פרק שלישי

עבודת הארץ בשנה ששית שלשים יום סמוך לשביעית אסורה הלכה למשה מסיני מפני שהוא מתקנה לשביעית ודבר זה בזמן שבית המקדש קיים הוא שנאמר מפי השמוע וגזרו חכמים שלא יהיו חורשים שרה האילן ערב שביעית בזמן המקדש לא עד העצרת ושרה הלכן עד הפסח ובזמן שאין מקדש מותרין בעבודת הארץ עד ראש השנה כדון תורה אי זו היא שרה האילן כל שלשה אילנות לבית סאה אחד אילן סרק ואחר אילן סאכל ואפי' הן של שלשה אנשים רואין אותן כאו הם תאנים אם ראוין לעשות כבר דבילה של ששים מנה חורשין כל בית סאה בשבילם והוא שיהיה רחוק בין כל אחד ואחד כדי שיהיה הנקר לעבור בכליו והיו פחות משלשה לבית סאה או שהיו שלשה ואחד ראוי לעשות ששים מנה או יתר והשני אינן ראוין לעשות או שנים ראוין לעשות אפי' מאה מנה ואחר אינו עושה אין חורשין להן והוא מלוא האורח וסלו חוצה לו היו משלשה ועד תשעה וראוין לעשות ששים מנה חורשין כל בית סאה בשבילן ואעפ' שיש בהמה שאינו ראוי לעשות היו עשרה אילנות לתוך בית סאה או יתר בין עושין בין אינן עושין חורשין כל בית סאה בשבילן עשה נטיעות מפורות לתוך בית סאה חורשין כל בית סאה בשבילן עד ראש השנה ודבר זה הלכה למשה מסיני היו עשויות שרה אחת או מוקפות עטרה אין חורשין להן לא צרכן לכל אחת ואחת והדילועין עם הנטועין מצטרפות לעשרה אי זו היא נטיעה זה האילן הקטן כל זמן שקוראין לו נטיעה אילן שנקצץ והוציא חליפין אם נקצץ מטפח ולמעלה הרי הוא כאילן מטפח ולמטה הרי הוא כנטיעה וכל הרברים האו בזמן המקדש כמו שאמרנו אבל בזמן הזה מותרין בעבודת הארץ עד ראש השנה אף בזמן המקדש מותר לזבל השרות ולעדר המקשאות והמלעות ובית השלחין עד ראש השנה ומזבילין ומפרקין ומאבקין ומעשנין ומקדסמין ומזרדין ומפסלין ומזהמין את הנטיעות ומזכין וקושמין אותן ועושין להם בתים ומשקין אותם וסכין את הפנין ומנקבין אותן כל עבודות או מותרות בערב שביעי עד ראש השנה של שביעית ואפי' בזמן המקדש פני ערב שביעית שנכנסו לשביעית ושל שביעית שיצאו למוצאי שביעית לא סכין ולא מנקבין ובזמן המקדש אין בזמן מדרגות על פי הניאיות ערב שביעית ומשיפסקו הגשמים מפני שהוא מתקן לשביעית אף בזמן הזה אין נוטעין אילנות ואין מרכיבין ערב שביעית לא כדי שתקלש הנטיעה ותשהה אחר הלגיטה שלשים יום קודם ראש השנה של שביעי וסתם קליטה שתי שבתו ודבר זה אסור לעולם מפני מראי העין שמא יאמר הרואה בשביעית נטעו נמצאת אומר שהנטוע או המכריך או המרכיב ערב שביעית קודם ראש השנה בארבעה וארבעים יום יקיים פחות מיכן יעקור ואם לא עקר הפירות מותרין ואם מת קודם שיעקור מחייבין את היודש לעקור

פרק רביעי

כל שתוציא הארץ בשנה שביעית בין מן חורש שנפל בה מקודם שביעי בין מן העיקרי שנקצרו מקודם וחרו ועשו ושניהם נקצרו ספח בין מן העשבים והירקות שעל

מאליהן ואין להן זרע הכל מותר לאכלו מן התורה שנאמר והיתה שבת הארץ וגו' את ספוח קצירך לא תקצר שלא יקצור כדרך שקוצר בכל שנה ואם קצר כדרך הקוצרין לוקה כגון שקצר כל השרה והעמיד כרי ורש בבקר או שקצר לעבודת הארץ כמו שבארנו לא קוצר מעט מעט וחובש ואוכל ומרברי סופרין שיהיו כל הספוחים אסורין באכילה ולמה גזרו עליהם מפני עוברי עבירה שלא ילך ויזרע תבואה וקטניות וזרעוני גנה בתוך שרהו בסתר וכשיצמח יאכל מהם ויאם ספוחי הן לפיכך אסרו כל הספוחים הצומחים בשביעית הא למדת שאין אוכלין מפירות שביעית לא פירות האילנות והעשבים שאין זרעין אותם רוב הארץ כגון הפינס והירבוזין השוטים וכל כיוצ בהן אבל הידקות שדרך רוב הארץ לזרעם בגנות ומיני תבואה וקטניות כל הצומח מהן אסור מדרבריהם והמלקטין מכין אותו מכת מרדות ספוחים העולים בשרה בור ובשרה ניר ובשרה כרם ובשרה זרע מותרין באכילה ומפני מה לא גזרו עליה לפי שאין ארס זרע מקומות או שרה בור אין ארס נפנה לשם ושרה ניר רוצה הוא בתיקונה ושרה כרם אינו אסור כרמו ושרה זרע הספוחין מפסידין אותה וכן התבן של שביעית מותר בכל מקום ולא גזרו עליו ספוחין של שביעית שיצאו למוצאי שביעית אסורין באכילה ואין תולשין אותן ביד לא חורש כדרכו ובהמה רועה כדרכה ועד מתי אסורין ספוחי שביעית במוצאי שביעית כראש השנה ועד חנוכה ומדנוכל ואילך הן מותרין והזרע כפיהו שביעית אחר שביעית הגידולין מותרין בצלים שיצאו מטביעית למוצאי שביעית אם עשו כיוצא בהן מותרין ואם לאו אסורין וכן שאר הפירות אין לוקחים אותם במוצאי שביעית לא משיעשו כיוצא בהן כפירות מוצאי שביעית עשה הבכיר הותר האפיל וכותר ליקח ירק במוצאי שביעית כיד כאיבתו כותר ארס ליקח לוח במוצאי שביעית כשירבה החרש באחד בתשרי ראש השנה לשכטו וליובלות פירו ששית שנכנסו לשביעי אם היו תבואה או קטניות או פירות האילן והגיעו לעונת המעשרות קודם ראש השנה הרי או כותרין ואעפ' שאוכף אותם בשביעית הרי הן כפירות ששית לכל דבר ואם לא באו לעונת המעשרות לא אדר ראש השנה הרי הן כפירו שביעית התבואה והקטניות אסורין באכילה כשיש

ספוחים ופירות האילן אוכלין אותן בקדושת שביעית האורז והדוחן והפרגין והשומשמי ופול המצרי שזרעו לזרע הוכבין בהן אחר גמר פרי אם נגמר פרים קודם ראש השנה הרי או מותרין בשביעית כפירו ששית ואם נגברו אחר ראש השנה אעפ' שהשרישו קודם ראש השנה הרי או אסורים משום ספוחים הירק בטעת לקיטתו והאתרוג אפי' היה כפול קודם ראש השנה ונעשה ככר בשביעי הויב במעשרות כפירות ששית ואפילו היה ככר בשביעית הרי הוא כפירות שביעית ומתעשר כפירות ששית להחכיר וכן פירות שביעית שיצאו למוצאי שביעית בתבואה וקטניות ואילנות הולכין אחר המעשרות והפרגין והשומשמי והאורז והדוחן ופול המצרי שזרעו לזרע אחר גמר הפרי והירק אחר לקיטתו פול המצרי שזרעו לזרע בששית ונגמר פרי קודם ראש השנה של שביעית בין ירק שלו בין זרע שלו מותר בשביעית ואם זרעו לירק ונכנסה עליו שביעית בין ירקו בין זרעו אסור כספוחי שביעי וכן אם זרעו לזרע ולירק אסור עבר זרעו בשביעי ויצא לשמינית אם זרעו לזרע בין זרעו בין ירקו אסור במוצאי שביעית כשאר הספוחים ואם זרעו לירק הואיל ונלקט בשביעית בין ירקו בין זרעו מותר זרעו לזרע ולירק זרעו אסור משום ספוחים וירקו מותר בנות שוח הואיל והן נגמרו לאחר שלש שנה אם באו לעונת המעשרו קודם ראש השנה של שמינית הרי הן נאכלות בשנה שנייה מן השבוע בתורת שביעית הבצלים הסריסים ופול המצרי שמנע מהם מים שלשים יום קודם ראש השנה ושל

או החורש לצורך הקרקע או המפקל או המזבל וכיוצ בהן
משאר עבודת הארץ וכן המכיר או המרכיב או הנוטע
וכיוצא בהן מעבודת האילנות מכין אותו מכת מדרות
כדבריהן אין נוטעין בשביעית אפי' אילן סרק ולא
יחתוך היבולת מן האילנו ולא יפרק העלי והברים היבשו
ולא יאבק את צברתו באבק ולא יעשן תחתיו כרי שימות
התולעת ולא יסוך את הנטיעות ברבר שיש לו זוהמא כרי
שלא יאכלו אותו העוף כשהוא רך ולא יסוך את הפגין
ולא ינקוב אותו ולא יכרוך את הנטיעו ולא יקטום אותם
ולא יפסג את האילנות וכן שאר כל עבודת האילן ואם
עשה אחת מאלו בשביעית מכין אותו מכת מדרות

אין מציתין את האור באישת הקנים מפני שהיא עבודת
קרקע ואין כלכדין את הפרה לחרוש אלא בחול

ואין בורקין את הורעים בעצין מלא גללים ושורין את הורעים
בשביעית כרי לזרען במוצאי שביעית ומקיימין האלווי
בראש הגג אבל אין משקין אותו

סוקרין את האילן בסקרא ושוענין אותו באבנים ועוררין
אחר הגפני והסקשקש בותים אם להברות את האילן אסו
ואם לסתום הפצים מותר משקן בית השלחין

במעער והיא שרה היריעה שצמאה ביותר וכן שרה
האילנות אם היו מרוחקין זה מזה יתר מעשר לבית סאה
מוליכין את המים מאילן לאילן אבל לא ישקו את כל
השרה ואם היו מקורבין זה לזה עשר לבית סאה משקן כל
השרה בשבילן וכן עפר הלבן מרביצין אותו

במים בשביעית בשביל האילנות שלא יפכרו
ועושין עיגיות לגפנים ועושין את אמת המים כתחלה
ומכלאין את הנקעים בים ומפני מה התירו כל

אלה שאם לא ישקה תפשה הארץ מלה וימו כל עץ שבה
איל ואסור הרברים האו וכיוצא בהם כדבריהם לא
גזרו על או שאין אסור מן התורה לא אותן שני אבו ושתי

תורות שלהם כמו שבארנו משרבו האנכי והטילו
מלכי גוים על ישראל לעשות מחנו לחיילותיהן התירו לזרע
בשביעית איברים שצריכין לכס עמדי הבלך בלבד וכן

כי שפצו אנם לעשות בשביעית בחנם כמו עבודת הכלך
וכיוצא בהן הרי זה עושה הנוטע בשביעית בין
בשונג בין במזיר יעקור מפני שישראל חשודין על השביעית

אם תאמר בשונג יקיים יאמר הכוזר שונג הייתי החורש
את שדהו או כרה או זבלה בשביעית כרי שתהיה יפה
לזריעה במוצאי שביעית קניסין אותו ולא יזרענה במוצאי

שביעית ואין חוכרין אותה בכנו כרי לזרעה לא תהי כורה
לפניו ואם כת זרענה בנו הכיביר קוצים כארצו
בשביעית כרי לתקנה למוצאי שביעית או שסקל כמנה

אבנים אעפ שאינו רשאי לא קנסו אותו וכותר לו לזרעה
כמוצאי שביעית הטוכן לפת וצננות וכיוצא
בהן בשביעית אם היו בקצת העלין כגולין אינו חושש ואם

או אסור הטומן את הלוח וכיוצא בהן לא יפחות
ארבעת קנים על גובה טפח ושפח עפר על גביו ושוכנו
במקום דריסת האדם כרי שלא יצמח וכותר למרס באורז

בשביעית אבל לא יכסח בראשונה היו אומרין
מלקט ארס עצים ואבני ועשבים מתוך שדהו והוא שיטול
הגם הגם כרי שלא יתכוון לנקות הארץ אבל משרה

חבירו נוטל בין רק בין גם משרבו עוברי עביר שכתכוונין
לנקות ואומרין הגם הגם אנו נוטלין אמרו ליטול ארס
משרהו לא מתוך שרה חברו והוא שלא ילקט בטובה שלא
יאמר לו ראה כמה טובה עשיתי לך שהרי נקייתי שדך

היתה בהמתו עובדת בתוך שדהו מלקט ומביא לפניה
שבהמתו מוכחת עליו וכן אם היתה שם כירתו מלקט
הכל וכדליק שכירתו מוכחת עליו הקוצין אילן או

שנים לעצים הרי זה מותר לשרשן קצין שלשה או יתר
זה בצד זה לא ישרש שהרי מתקן את הארץ לא קוצין מעל
הארץ ומניח שרשיו בארץ ברא קוצין מתוך שדהו
אבל משרה חבירו מותר לשרש המבקע בוית ליטול

עצים לא יחפה מקום הבקיע בעפר מפני שהיא עבודה
אבל מכסה באבנים או בקש המונב בגפנים והקוצין
קנים הרי זה קוצין כדרכו בקדרום ובמגל ובמגירה ובכל
כח שירצה אין קוצין בתולת שקמה בשביעית כדרך
שקוציו בשאר השני מפני שקציצתה עבור אילן שבקציע
זו תגדל ותוכיף ואם צרך לעציה קוצין אותה שלא כדרך
עבודתה כיצד קוציה מעם הארץ או למעלה מעשרה
טפחים אילן שנפשה קושרין אותה בשביעית לא
שלא יעלה לא שלא יוסף

פרק שני

לא יוציא אדם שני זבלו מחצירו ויתן בתו שרהו בשביעית
מפני שנראה כמזבל שרהו שתהיה יפה לזריעה ואם הוצי
והעמיד ממנו אשפה מותר ולא יעשה אשפה בתוך שרהו
עד שיעבור זמן שמובלין בו לעבודת הארץ והוא משקשו
המתין ולא יעשה אשפה פחותה ממאה וחמש

סאה של זבל כרי שתהיה נכרת שהיא אשפה ואם ירצה
לזוסיף כיוסיף היה לו דבר מועט מוסף והולך ולא
יעשה בכל בית סאה יתר משלש אשפות והרוצה לעשות
כל שרהו שלש שלש אשפות לתוך בית סאה עושה

היה מעמי הזבל על הסלע או שהעמיק בארץ שלשה טפחי
והערים הזבל או שבעה על הארץ גובה שלשה והעמיד
עליו הזבל אינו צריך שיעור אפילו עשה כן כמה אשפות
לתוך בית סאה בין גדולות בין קטנות מותר שהרי הרבר

ניכר שאינן לעבודת הארץ לא לכניסת הזבל
מותר לאדם להוציא זבל מן הסהר של צאן ונותן לתוך
שרהו כדרך כל מכניסי זבל והעושה דיר בתוך שרהו

בשביעית לא יעשהו יתר על בית כאתים ויכנס הצאן לתוט
וכשזבלו את כל הדיר מני דופן אחר מרפני הדיר ועושה
דיר יחזר בצדו נמצא מזבל בתו שרהו בית ארבעת סאין

היתה כל שרהו בית ארבעת סאין מכויר
מכנה מקצת מפני כראית העין כרי שירעו הכל שהצאן
הטילו בה ונדירה ולא יאמרו ובל זה כל שרהו בשביעית

לא יפתח אדם מחצב כתחלה לתוך שרהו
בשביעית שכא יאמרו לתקן שרהו נתכוון שיסיר ממנה
המלע ואם התחיל מקורס שביעית ופצל ממנ שבעה ועשרו

אבנים ברבוע שלש על שלש על רום שלש כל אבן מהן
אמה על אמה כרום אמה או גדולו מזו הרי זה מותר לנקר
ממנו בשביעית כל כה שירצה גדר של אבנים

שיש בגבהו עשרה טפחים או יתר ורצה ליטול כל אבניו
אם היו בו עשר אבנים או יתר כל אמה כהן משוי שנים
או גדולו מזו הרי זה נוטל שהרואה יזרע של צורך האבני

הוא נוטל היה פחות מעשרה או שהיו פחות מעשר
אבנים או שהיו אבניו קטנות כמישוי שנים ענים נוטל עד
שיניח טפח לארץ ברא בשנתכוון לתקן שרהו

שהתחיל ליטול בשביעית אבל אם לא נתכוון לתקן
שרהו או שהתחיל מקורס שביעית נוטל בשביעית כל מה
שירצה מכל מקום וגורד עד לארץ וכן אם היה נוטל

משרה חבירו אעפ שהוא קבלן גורד עד לארץ
אבנים שראויים שתזעע אותן המהרישה או שהיו מטומט
ונתגלו אם יש בהן שתי שלמשי שנים שנים הרי זה מותר

ליטול אותן היו קטנות מזה לא ינטלו המסקל שרהו
בשביעית מפני שהוא צריך לאבנים נוטל את העליונות
וכניח את הנובעות בארץ וכן אם היה לו בשרהו

גרגש של צרורות או גל של אבנים נוטל את העליונות
וכניח את הנובעות בארץ ואם יש תהיתיהן מלע או קש
יטול את כולן לא ימלא אדם גיא עפר או יתקננו

בעפר כפני שכתקן את הארץ אבל עושה הוא הריץ
על פני הגיא וכל אבן שיכול לפשוט את ידו וליטלה והוא
עוכר על שפת הגיא הרי זה תנטל אבני כתף והם

הנטלות שנים שלש על הכתף מותר להניאן בכל מקום
בין משרה חבירו בין משרהו וכן הקבלן כביא מכל
מקום ואפי אבנים קטנות בין משרה שקבלה בין משרה

לעשות פרי ולא יקוץ אותו שהרי מפסיד האוכל ונאם לכם לאכלה ולא להפסיד ואם הוציא פירות והגיעו לעונת המעשרו מותר לקוץ אותו שהרי הוציא פירותיו ובטל דין שביעית ממנו ומאימתי קוצצין האילן בשביעית החרובין משישלו והגפנים משיגרעו והותים משינצו ושאר כל האילנות משיוציאו בוסר ואין קוצצין את הכופניות בשביעית מפני שהוא הפסד פרי ואם אין דרכן להעשות תמרים אלא שיציץ מותר לקוץ אותן כפניות אין שורפין תבן וקש של שביעית מפני שהוא ראוי למאכל בהמה אבל מסיקין בגפת ובזוגין של שביעית מרחץ שהוסקה בתבן בקש של שביעית מותר לרחוץ בה בשכר ואם ארס חשוב הוא אסור שמא יסיקו בה רברים אחרים בשבילו כרי שיהיה ריחה נורף ונמצאו מפסידין פירות שביעית הקליפין והגרעינין שמותרין כתרומה לודים אין קדושת שביעית חלה עליהם והרי הן כעצים אלא אם כן ראוין לצביעה והקור קדושת שביעית חלה עליו הצורך תבלין של שביעית ונותן לתוך התבשיל אם בטל טעמן הרי או מותרין לכל דבר ואם נשאר בהן טעם עדיין הם בקדושת שביעית אין נותנין תבן וקש של שביעית לא לתוך הכר ולא לתוך השיט ואם נתן הרי זה כמבוער תנור שהסיקוהו בתבן ובקש של שביעית ומשתרר רביעה שנייה במוצאי שביעית נהנין ושורפין בתבן ובקש של שביעית

פרק ששי

אין עושין סחורה בפירות שביעית ואם רצה למכור מעט מפירו שביעית מוכר ואותן הרמים הרי הן כפירות שביעית וילקח בהן מאכל ויאכל בקדושת שביעית ואותו הפרי הנמכר הרי הוא בקדושתו כשהיה לא יהיה לוקח ירקות שדה ומוכר ולא יצבור מקליפי שביעית בשכר מפני שזה עושה סחורה בפירות שביעית לקח ירקות לאכול והותיר מותר למכור הכותר והרמי שביעית וכן אם לקט ירקות לעצמו ולקח מהן בנו או בן בתו הרי זה מותר והרמים דמי שביעית כשמוכרין פירות שביעית אין מוכרין אותן לא בכרה ולא במשקל ולא בכניין כרי שלא יהיה כסוחר בפירות אלא מוכר המעט שמוכר אכסרה להודיע שהוא הפקר ולוקח הרמים לקנות בהן אוכל אחר ואוגר רברים שדרכן להאגר לבית למכור בשוק אכסרה כדרך שאוגרין להביא לבית לא כדרך שאוגרין לשוק כרי שלא יהיה כמוכר בצמצום ודברי שאין דרכן להאגר לא לשק לא יאגור אותן פירות חוצה לארץ שנכנסו לארץ לא יהיו נמכרים במדה או במשקל או במניין אלא כפירות הארץ אכסרה ואם היו ניכרין שהם מחוצה לארץ מותר חומר בשביעית מבהקדש שהפורה את הקדש יצא הקדש לחולין ויתפשו הרמים תחתיו והשביעית אינה כן אלא המוכר פירות שביעית יתפשו הרמים ויעשו כפירות שביעית והפירות עצמן לא נתחללו ונעשו כפירות שאר שנים שנאם בה תהיה בהוייתה תהי לעולם ולפי שנקראת קדש תופשת דמיה נמצאת אומר האחרון נתפש בשביעית והפרי עצמו הוא כמו שהיה כיצר לקח בפירות שביעית או ברמיהן בשר נעשה הבשר כאותן הפירות ואמלו כפירו שביעית וצריך לבער אותן בשעת ביעור השביעית לקח באותו בשר או ברמיו רגים יצא הבשר ונתפשו הרגים לקח ברמיהן שמן יצאו רגים ונתפש שמן לקח בשמן או ברמיו רבש יצא שמן ונתפש רבש וצריך לבער הפירות הראשונות עם הרבש האחרון כדרך שמבערין פירות שביעית ואין עושין משניהם מלוגמא ולא מפסידין אותן כשאר פירות שביעית אין שביעית מתחללת אלא על דרך מקח כראי בפרי ראשון אבל בפרי שני מתחלל בין דרך מקח בין דרך חילול וכשמחללו פרי הנלקח שנית אין מחללין אותו על בהמה חיה ועוף חיים שמא ינחם ויגדל מהם ערדים ואין צריך לומר שביעית עצמה אבל מחללין אותן הפירות על החוששים

רמי שביעית אין פורעין מהם את החוב ואין עושין בהן שושבנות ואין משלמין מהן תגמולין ואין פוסקין מהן צרקה לעניים בבית הכנסת אבל משלחין מהן רברים של גמילות חסדים וצריך להודיע וכן אין לוקחין מהן עברים וקרקעות ובהמה טמאה ואם לקח יאכל כנגדן כדרך שעושה במעשר שיני ואין מביאין מהן קיני זבים וזבות ויולדות וחטאות ואשמות ואם הביא יאכל כנגדו ואין סכים כלים ועורות בשמן של שביעית ואם סך יאכל כנגדן אין נותנין מהן לא לבלין ולא לספר ולא לספן ולא לשאר האומנין אבל נותן הוא למי שרולה מים מן הבור להשקותו מים ומותר ליתן מפירות שביעית או ברמיהן לאומנין מתנות חנם האומר לפועל הא לך איסר זה ולקט לי ירק היום שכרו מות ואינו כרמי שביעית לא מוציאו בכל מה שירצה ולא קנסו הפועל להיו שכרו כרמי שביעית ואם אמר לו לקט לי היום ירק הרי זה כרמי שביעית ואינו מוציאו אלא באכילה ושתייה כפירות שביעית החמרים העושים בפירות שביעית מלאכת שביעית האסורה כגון שהביאה יותר כראי הרי שכרן כרמי שביעית ודבר זה קנס להם ומפני כן הנכו בשכר החמרים ולא קנסו בשכר הפועל מפני ששכרו מעט לא קנסו בו משום כרי חייו הלוקח בן הנחתום ככר בפונדיון ואמר לו בשעת לקיחה כשאלקט ירקו שרה אביא לך בו הרי זה כותר ואיתו הככר הרי הוא כפירות שביעית ואם לקח ממנו סתם לא ישלם לו מרמי שביעית שאין פורעין חוב מהן אוכלין פירות שביעית בטובה ושלא בטובה בטובה כיצר שיתן לו פירות שביעית כמי שעשה עמו טובה שנתן לו או שיכניסו לגינתו לאכול כמי שעשה לו טובה ומי שנתנו לו פירות שביעית בכנתה או שנפלו לו בירושה הרי זה אוכלן כדרך שאוכל פירות שאוסף אותן הוא בעצמו כן השרה

פרק שביעי

פירות שביעית אין אוכלו מהן אלא כל זמן שאותו הפסד כינוי בשרה שנולבה מתך ולחיה אשר בארצך תהיה כל תבואת לאכול כל זמן שהיה אוכלת כבין זה כן השרה אתה אוכל ממה שבבית כלה לחיה כן השרה חייב לבער אותה הכין מן הבית וזהו ביעור של פירות שביעית כיצר הרי שהיו לו גחגרות של שביעית בתוך ביתו אוכל בהן כל זמן שהתאנים באילנות בשרה כלו התאנים מן השרה אכור לאכול מאותן שבבית אלא מבער אותן היו לו פירות מרובין מחלקן כזון שלשה סעודות לכל אחר ואחר ואכור לאכול אחר הביעור בין לעניים בין לעשירי ואם לא כצא אוכלין בשעת הביעור שורף באש או משליך לים המלח ומאברן לכל דבר שבאבר היו לו צבוקין של שביעית וכלו הענבים כן השרה כן הגנות והפררסים שהן הפקר אעפ שיעדיין יש ענבים בגפני שבתוך החצרות אינו אוכל מן הצבוקין מפני ענבים או שבחצר לפי שאינן להיה אבל אם יש ענבים ביותר שאינן נגמרין אלא בכוף השנה הרי זה אוכל מן הצבוקין בשבילן וכן כל כיוצא בזה אילן שעושה פירו שתי פעמי בשנה והיו לו כפירותיו הראשונות הרי זה אוכל מהן כל זמן שפירות שנית מצויות בשרה שהרי מאותו הכין בשרה אבל פירות הסתיו אין אוכלים בשבילן מפני שרומיין לפירות של שנה אחרת הכובש שלשה כבשי בחבית אחת כל שכלה כינו כן השרה יבער מינו מן הבית ואם התחיל בה הרי הכל כמבוער וכעם שמבער אוכלי ארס כך מבער אוכלי בהמ מן הבית ואינו מאכלין לבהמה אם כלה אותו הכין כן השרה וכעם שמבערין את הפירות כך מבערין את הרמים כיצר הרי שמכר רמונים שלש ביעות והרי הוא אוכל ברמיהן וכלו הרמונים מן האילנות שבשרה ונשאר אצלו מן הרמים שמסר בהן חייב לבערן כיצר עושה קונה בהן מאמלות ומחלקן כזון שלש סעודות לכל אחר ואחר או ישלכם לים המלח אם לא כצא אוכלין שלשה ארצות

בעל שמנע מהם שלשה עונות לפני ראש השנה הרי אלו מפירות ששית פדות מיכן הרי הם כספיהו שביעית הרלוועין שקיימן לזרע אם הקשו לפני ראש השנה ונפסלו כלאכול ארס מותר לקיימן בשביעית שהן מפירות ששית ואם לאו אסורין כספיהו שביעית

וכן הירקות כולן שהקשו לפני ראש השנה מותר לקיימן בשביעית ואם היו רביס אסור לקיימן משום ספיהים ואין מחייבין אותו לשרש מן הלוף לא מניחו בארץ כמות שהוא אם צמח למוצאי שביעית מותר ואין מחייבין אותו לשרש את הקרס לא גזול בעליו ואם צמח למוצאי שביעית מותר לוף של ערב שביעית וכן בצלים של ערב שביעית הקיצונים ופואה שנגמרו לפני שביעית מותר לעקרו בשביעית בקרובות של מתכת ואין בזה משום עבודת הארץ הבצלים שירדו עליהם גשמי בשביעית וצמחו כל זמן שהעליון שלהן ירוקין הרי או מותר ואם השחירו הרי הן כנטועין באר ואותן העלו אסורין משום ספיהין ובין כך ובין כך הבצלים עצמן בהתירן עומדין בצל שעקרו בשביעית ונטעו בשמינית ורבו גידוליו על עקרו העלו גידוליו את עקרו הותר הכל הואיל ושביעי אסורה על ידי קרקע כך נטילתה על ידי קרקע הפירות שיוציא האילן בשביעית לא יאספס כדרך שאוסף בכל שנה שג ואת ענבי נזיריך לא תבצור ואם בצר לעבודת האילן הוא שבצר כדרך הבוררים וכיצד עושה תאנים של שביעי אין קוצין אותן במוקצה אבל מייבשן בחרבה ולא ידרוך ענבים בנת אבל רורך הוא בעריבה ולא יעשה זתים בתוך הבד אבל כותש הוא ומכניס לתוך בר קטן ביותר ושוחן בבית הבר ומכניס לבר קטנה וכן בשאר הדברים כל שיכול לענות משה מצות עשה להשמיט כל מה שתוציא הארץ בשביעית שנ והשביעית תשכטנה ונטשתה וכל הנועל כרמו או סג שדהו בשביעי בטל מצו עשה וכן אם אסף כל פירותיו לתוך ביתו לא יפקיר הכל ויד הכל שוין בכל מקום שנ ואכלו אביוני עבך ויש לו להביא לתוך ביתו כעט כדרך שם ביאוי מן ההפקר חמש כרי שמן חמש עשר כרי ויין ואם הביא יתר מזה מותר אין שביעית נוהגת לא בארץ ישראל כלל שג כי תביא אל הארץ ונוהגת בין בפני הבית בין שלא בפני הבית כל שהחזיקו בו עולי בבל עד כזיב אסור בעבודה וכל

הספיהו שגומחין בו אסורין באכילה וכל שלא החזיקו בו לא עולי מצרים בלבד שהוא כסויב ועד הנהר עד אמנה אעפ שאסור אסור בעבודה בשביעית הספיהים שגומחין בו מותרו באכיל ומחנהר ומאכנה והלאה מותר בעבודה בשביעית סוריא אעפ שאין שביעית נוהגת בה מן התורה נזרו עליה שתהיה אסורה בעבודה בשביעי בארץ ישראל כרי שלא יניחו ארץ ישראל וילכו וישתקעו שם אבל עסון ומואב ומצרים ושעיר אעפ שהם חייבות במעשרות ומרבייהם אין שביעית נוהגת בהן עבר הירדן שביעית נוהגת בה מרבייהם וספיהו סוריא ועבר הירדן מותרין באכילה לא יהיו ארצות או חמורין מארץ ישראל שהחזיקו בה עולי מצרים גוי שקנה קרקע בארץ ישראל חרעה בשביעית פירותיה מותרין שלא גזרו על הספיהין לא מפני עוברי עבירה והגוים אינן מצויין על השביעית כרי שנגזר עליהם עיירות ארץ ישראל הסמוכות לספר מושיבו עליהם נאמר כרי שלא יפוצו גוים ויבזו פירות שביעית

פרק חמישי

פירות שביעית נתנו לאכילה ולשתיה ולסיכה ולהלכת הנהר ולצביעה ספי חסמועה למרו תחיה אף להלכת נר ולצביעה בה צבע לאכילה ולשתיה כיצד לאכול דבר שרדס לאכול ולשתות דבר שרדס לשתות כרין תרומה ומעשר שני ולא ישנה פירות מרבייתן כדרך שאינו משנה בתרומה ומעשר דבר שרדס לאכול חי לא יאכלו ממשל

ורבר שרדסו להאכל מבושל אין אוכלין אותו חי לפיכך אין שולקין אכלי בהמה אינו מטפל לאכול תבשול שנפסד והפת שעפשה כדרך שאינו אוכל בתרומה ומעשר ואין מבשלין ירק של שביעית בשמן תרומה שלא יביאנו לירי פסול ואם בשל מעט ואכלו מיד מות שהרי לא הניחו כרי לבוא לירי פסול פירות המיוחדין למאכל ארס אין מאכלין אותן לבהמה לחיה ולעופות הלכה הבהמה מאיליה לתחת התאנה ואכלה אין מחייבין אותו להחזירה שנ ולבהמתך ולחיה וגו' לסיכה כיצד לסוך דבר שרדס לכוך לא יסוך יין ושמן אבל סך הוא את השמן ולא יכנוס את השמן ולא יסוך במרחץ אבל סך הוא מבחוק ונכנס שמן של שביעית אין חומסקו בו תנור וכירים ואין סכין בו מנעל וכנרל ואין סכין אותו בידים טמאות נפל על בשרו כפשפשו בידים טמאות ולא יסוך רגלו בתוך המנעל אבל סך הוא רגלו ולובש המנעל וסך גופו ומתעגל על גבי קטבליא להרלקת הנהר כיצד שמרליק את הנהר בשמן שביעי עצמו מכרו ולקח בו שמן אחר או שהחליף שמן בשמן שניהם אסורים בהרלקה שאין מרליקין ברמי שביעית ולא יתן השמן לתוך המרורה לא מרליקו בנר לצביעה כיצד רבדים שרדסן לצבוע בהן אעפ שהן מאכלי ארס צובעין בהן לארס אבל אין צובעין לבהמה מפירו שביעית אפי מאכלי בהמה שאין קדושת שביעית חלה על צבעי בהמה מיני כבכיס כגון בורית ואהל קדוש שביעית חלה עליהן ומכבסין בהן שג והיתה שבת הארץ לכס לכל צרכיכם

אבל אין מכבסין בפירות שביעית ואין עושין מהם מלוגמא של והיתה שבת הארץ לכס לאכלה ולא למלוגמא ולא לולוף ולא לחקיא ולא למשרה ולא לכביסה כלל גדול אמרו בפירו שביעית כל שהוא מיוחד למאכל ארס כגון חטים תאנים וענבים וכיוצא בהן אין עושין מכנו מלוגמא או רטיין וכיוצא בה ואפילו לארס שג לכס לאכלה כל שהוא מיוחד לכס יהיה לאכלה ולא לרפואה וכל שאינו מיוחד למאכל ארס כגון קוצים ודחודין חרכים עושין מהן מלוגמא לארס אבל לא לבהמה וכל שאינו מיוחד לא לזה ולא לזה כגון הסיאה והאזוב והקורנס הרי הוא תלוי במחשבתו חשב עליו לעצים הרי הוא כעצים לאכילה הרי הוא כפירות למאכל ארס ולמאכל בהמה נותנין עליו חומרי מאכל ארס שאין עושין מהן מלוגמא

והומרי מאכל בהמה אין שולקין אותו מותר למכור אוכלי ארס ואוכלי בהמה וליקח בהם אוכלי ארס אבל אין מוכרי אוכלי בהמה לוקח בהן אוכלי בהם אחרת ואין צריך לומר שאין מוסדין אוכלי ארס ליקח בהן אוכלי בהמה ואם לקח בהן או החליף בהן אוכלי ארס באוכלי בהמה חרי הן כאוכלי ארס שאין עושין מהן מלוגמא לארס פירות שביעית אין מוציאין אותן מהארץ לחוצה לארץ ואפילו לסוריא ואין מאכלין אותן לא לגוי ולא לשכיר ואם היה שכיר שבת או שכיר שנה או שכיר חרש או שקצ מונותיו עליו הרי הוא כאנשי ביתו ומאכליו אותו ומאכלין את האכפניא דכאי אין בית דין פוסקין לאשה פירות שביעי כפני שזה כמשלם חוב פמורו שביעית אבל נזונות היא משל בעלה אין אוספין פירות שביעי כשהן בוסר שנ תאכלו את תבואתה אינה נאכלת עד שתעשה תבואה אבל אוכל מהן מעט בשדה כשהם פנין כדרך שאוכל בשאר שני שבוע ולא יכנוס לאכול בתוך ביתו עד שיגיעו לעונת המעשרות ומאימתי יהיה מותר לאכול פירות האילן בשדה בשביעי הפנין של תאנים משיודיהו אוכל מהן פתו בשדה וכן כל כיוצא בהן הבורס משיוציא מים ואוכל בשדה וכן כל כיוצא בו הותים משיכניסו סאה של זתים רביעית שמן פוצע ואוכל בשדה חכניסו חצי לוג כותש וסך בשדה חכניסו שליש מותר לחכניס לפיתו שהרי הניעו לעונת המעשרות מותר לקוצ אילנות לעצים בשביעית קודם שיהיה בהן פרי אבל משיחול

והומרי מאכל בהמה אין שולקין אותו מותר למכור אוכלי ארס ואוכלי בהמה וליקח בהם אוכלי ארס אבל אין מוכרי אוכלי בהמה לוקח בהן אוכלי בהם אחרת ואין צריך לומר שאין מוסדין אוכלי ארס ליקח בהן אוכלי בהמה ואם לקח בהן או החליף בהן אוכלי ארס באוכלי בהמה חרי הן כאוכלי ארס שאין עושין מהן מלוגמא לארס פירות שביעית אין מוציאין אותן מהארץ לחוצה לארץ ואפילו לסוריא ואין מאכלין אותן לא לגוי ולא לשכיר ואם היה שכיר שבת או שכיר שנה או שכיר חרש או שקצ מונותיו עליו הרי הוא כאנשי ביתו ומאכליו אותו ומאכלין את האכפניא דכאי אין בית דין פוסקין לאשה פירות שביעי כפני שזה כמשלם חוב פמורו שביעית אבל נזונות היא משל בעלה אין אוספין פירות שביעי כשהן בוסר שנ תאכלו את תבואתה אינה נאכלת עד שתעשה תבואה אבל אוכל מהן מעט בשדה כשהם פנין כדרך שאוכל בשאר שני שבוע ולא יכנוס לאכול בתוך ביתו עד שיגיעו לעונת המעשרות ומאימתי יהיה מותר לאכול פירות האילן בשדה בשביעי הפנין של תאנים משיודיהו אוכל מהן פתו בשדה וכן כל כיוצא בהן הבורס משיוציא מים ואוכל בשדה וכן כל כיוצא בו הותים משיכניסו סאה של זתים רביעית שמן פוצע ואוכל בשדה חכניסו חצי לוג כותש וסך בשדה חכניסו שליש מותר לחכניס לפיתו שהרי הניעו לעונת המעשרות מותר לקוצ אילנות לעצים בשביעית קודם שיהיה בהן פרי אבל משיחול

לא יהיו מעות שביעית או ביצום הנלקחות ברמי שביעית ומותר ללות מן העניים פירות שביעית ומחזירין להן פירו בשנה שמינית

פרק תשיעי

מצות עשה להשמיט המלוה בשביעית שנ שמוט כל בעל משה ירו והתובע חוב שעברה עליו שביעית עבר על לא תעשה שנ לא יגוש את רעהו ואת אחיו אין שמיטת כספים נוהגת מן התורה אלא בזמן שהיובל נוהג שיש שם שמיטת קרקע שהרי ישוב הקרקע לבעליו בלא כסף ודבר זה קבלה היא אמרו חכמי בזמן שאתה משמיט קרקע אתה משמיט כספים בכל מקום בין בארץ בין בחוצה לארץ ובזמן שאין שם שמיטת קרקע אין אתה משמיט כספים בשביעית אפי' בארץ ומרבי סופרים שתהא שמיטת כספים נוהגת בזמן הזה בכל מקום ואעפ' שאין היובל נוהג כדי שלא תשתכח תורת שמיטת הכספים מישראל אין שביעית משמטת כספים לא בסופה שנ מקץ שבע שנים תעשה שמיטה וזה דבר שמיטה ושם הוא אומר מקץ שבע שנים בביעור שנת השמיטה בחג הסוכות מה שם אחר שבע אף השמטת כספים אחר שבע לפי הלוח את חבירו בשביעית עצמה גובה חובו כל השנה וכשתשקע חמה בלילי ראש השנה שלמוציא שביעית אבר החוב שחט את הפרה והלקה על רעת שהיום ראש השנה של מוציא שביעית ונתעבר אלול ונמצא אותו היום סוף שביעית אברו הרמים שהרי עברה שביעית על החוב שביעית משמטת את המלוה ואפילו מלוה שבשטר שיש בו אחריו וכוסים הרי זה משמיט ואם סיים לו שרה בהלואתו אינו משמיט והשביעית משמטת את השבועה שנ לא יגוש מכל מקום לא לשלם ולא להשבע ברא בשבועת הדיינים וכל כיוצא בה מדברים שאם יודה בהן שביעית משמטת אבל שבועת השומרין והשותפין וכיוצא בהן משבועות שאם יודה ישלם הרי זה ישבע אחר השמיטה הלוחו ותבעו וכפר בו והגיע השמיטה והוא בכפירתו והורה אחר שעברה שביעית או שבאו עליו עדים אחר השביעית אין השביעית משמטת המלוה את חבירו וקבע לו זמן לעשר שנים אינו משמיט אעפ' שהוא בא לירי לא יגוש הרי הוא עתה אינו יכול לנגוש התנה עמו שלא יתבענו שביעית משמטת המלוה את חבירו והתנה עמו שלא תשפטנו שביעית הרי זה נשמיט שאינו יכול לבטל דין השביעית התנה עמו שלא ישמיט הוא חוב זה ואפילו בשביעית תנאו קיים שכל תנאי שבכסות קיים ונמצא זה חייב עצמו במסן שלא חייבתו תורה שהוא חייב מלוה החנות אינה נשמטת ואם עשאה מלוה נשמטת שבר שכיר אינו נשמט ואם זקפו עליו מלוה נשמט קנסות של אונס ושל מפתה והמוציא שם רע אינם נשמטין ואם זקפן במלוה נשמטין ומאמתי נזקפן במלוה משעת העמדה בדין המגרש את אשתו קודם השמיטה אין כתובתה נשמטת ואם פנמתה או זקפתה עליו כמלוה נשמטת המלוה על המשכון אינו משמיט והוא שיהיה החוב כנגד המשכון ואם היה יתר משמיט היתר המוסר שטרותיו לכר ואם להם אתם גבו לי חובי זה אינו נשמט שנ ואשר יהיה לך את אחיך וזה בית דין תובעין אותו וכן בר שחתכו את הדין וכתבו איש פלני אתה חייב ליתן לזה כך וכך אינו נשמט שזה כגבוי הוא וכלו בא לירו ואינו כמלוה כשראה הלל הזקן שנמנעו מלהלות זה את זה ועוברין על הכתוב בתורה השמר לך פן יהיה רבר וגו' התקין פרוזבול כדי שלא ישמט החוב עד שילוו זה את זה ואין הפרוזבול מועיל לא בשמטת כספים בזמן הזה שהיא מרבי סופרי אבל שמיטה של תורה אין הפרוזבול מועיל בה אין כתבין פרוזבול לא חכמים גדולים ביותר בבית דינו של ר' אמי ור' אמי שחן ראיין להפקיע סמך בני ארס אבל

שאר בתי דינים אין כתבין זהו גופו של פרוזבול מוסרני לכם פלני ופלני הדיינים שבמקום פלני שכל רוב שיש לי שאגבנו כל זמן שארצה והדייני או הערי הותמין מלמטה אין כתבין פרוזבול לא על הקרקע אם אין קרקע ללוה מוסר לו המלוה כל שהוא בתוך שרהו אפילו קלח של כרוב השאלו מקום לתנור או לכירה כתבין עליו פרוזבול היתה לו שרה ממושכנת כתבין עליה פרוזבול כתבין לאיש על נכסי אשתו וליתומים על נכסי אפטרופוס אין לו קרקע ולערב יש לו קרקע כתבין עליה פרוזבול היה לו חוב על חבירו ויש לחבירו קרקע הואיל והוא תחת שעבודו כתב עליו פרוזבול אחר שלוח מחמשה צריכים פרוזבול לכל אחר ואחר וחמשה שלוח מאחד ריו פרוזבול אדר לכולן כתב הפרוזבול תחלה ואחר כך הלוח אינו מועיל לא משמיט עד שיכתוב הפרוזבול אחר שהלוח נמצאת אדם שכל מלוה הקורמת לפרוזבול אינה נשמטת בפרוזבול זה ואם הפרוזבול קודם למלוה נשמטת בפרוזבול זה לפיכך פרוזבול המוקדם כשר והמאוחר פסול כיצד כתבו בניסן והקרו זכנו כאדר כשר שהרי הורע כרו שאינו משמיט לא עד אדר אבל אם אדר זכנו וכתבו מאייר פסול שהרי מייפה כחו שאינו משמיט עד אייר שלא כדון שאין דינו שלא ישכר עד ניסן בשעת מסירת הדבר לבית דין המוציא שטר חוב אחר שביעית ואין עמו פרוזבול אבר חוב ואם אבר היה לי ואבר נאמן שמומן הסכנה ואילך בעל חוב גובה שלא בפרוזבול ולא עוד לא כשיביא בעל חוב את שטרו או כשיביא לתבע בכלוח על פה אומרין לנתבע שלם לו ויגס טען הנתבע ואמר איה פרוזבול שלו אומר לתובע היה לך פרוזבול ואבר אם אבר הן נאמן ואם הורה שלא כתב פרוזבול אבר חובו והיתומים אינן צריכים פרוזבול הוציא פרוזבול וטען הנתבע ואבר כלוח זה שהוא תובע אחר פרוזבול זה היתה התובע נאמן ישא אבר היה לי ואבר נאמן ואעפ' שאין אנו יודעין זמן הפרוזבול שאבר טען הנתבע ואמר כלוח יש לי אצרכי והתובע אומר לא כי לא הקפת הדנו היא שאינה נשמטת שהרי לא זקפתיה מלו הרי זה נאמן שהרי אם ירצה יגבוי מלוה היתה ופרוזבול היה לי ואבר שכיון שתכנו הכסוי פרוזבול חזקה היא שאין אדם מניח רבר כותר ואוכל רבר אפוד תלכידו הכסוי שרלנו זה את זה וכבר דבריו לתלכידים ואבר מוסרני לכם שכל רוב שיש לי שאגבנו כל זמן שארצה אינו צריך לכתוב פרוזבול מפני שהן יודעים שהשמטת כספי בזמן הזה מרבריהם וברבריו בלבר היא נרחית כל הכחוויר חוב שנתנה עליו שביעית רוח הכסוי נודה היכנו וצריך הכסוי לומר למחוויר משמיט אני וכבר נפטרת מכנו אמר לי ואעפ' צוני שתקבל יקבל מבני שנ לא יגוש והרי לא נכח ואל יאמר לו ברובי אני נותן לך לא יאמר לו שלי הם ובמתנה אני נותן לך החוויר לו חובו ולא אמר לו כן מסכב עכו ברברים עד שיאמר לו שלי הם ובמתנה נתתם לך ואם לא אבר לא יקבל ממנו לא ישול מעיתו וילך לו מי שנכניע מלהלוח את חבירו קודם השמיטה שמא יתאדר החוב שלו וישמט עבר בלא תעשה שנ השכר לך וגו' ורשא גרו הוא שהרי הזהירה עליו תורה בשני לאוין שנ השכר לך פן וגו' וכל מקום שנ השמר או פן או אל הרי זה מצות לא תעשה והתורה הקפידה על מחשבה רעה זו וקראתו בליע והרי הוסיף חכמו להזהיר ולצוות שלא ימנע לא יתן שנ נתן נתן לו ולא ירע לבכך בתתך לו וגו' והבטיח הקבה בשטר מצו זה בעול הזה שנ כי בגלל הרבר הזה יברכך וגו'

פרק עשירי

מצות עשה לספור שנים שבע שנים ולקדש שנת החמישים שנ וספרת לך שבע שבתות שנים וגו' וקדשתם את שנת

לביעור ארץ יהודה מלה ההר והשפלה והעמק ארץ אחת
עבר הירדן מלו שפלת לוד והר שפלת לוד ומבית חורון
עם הים ארץ אחת והגליל כולו העליון והתחתון ותחום
טבריא ארץ אחת ואוכלין בכל אחת ואחת משלשתן עד
שיכלה האחרון שבה כיצר היו לו פירות
בארץ יהודה אוכל מהן כל זמן שיש מאותו המין בכל ארץ
יהודה כולה וכן אם היו לו פירות גליל וכן בעבר הירדן
ושלש ארצות אלו כולן חשובות כארץ אחת
לחרובין ולותים ולתמרי ואוכלין בתמרי עד שיכלה האדרו
שבווער ואמתי הוא כלה עד הפורים ואוכלין בותים
עד העצרת ובענבים עד הפסח של מוצאי שביעית
ובגרונות עד החנוכה המוליד פירות שביעית
ממקום שכלו למקום שלא כלו או ממקום שלא כלו למקום
שכלו חייב לבער לפי שנותנין עליו חומרי מקום שיצא
משם וחומרי מקום שהלך לשם ופירות הארץ שיצאו
לחוצה לארץ מתבערו במקומן ולא יעבירם ממקום למקום
כלל אמרו בשביעית כל שהוא מאוכל אדם או
מאוכל בהמה או ממין הצובעין או ממין שאינו מתקיים
בארץ ויש לו ולרמיו שביעית וחייב בביעור הוא ורמיו
כגון עלי הלוח השוטה ועלי הרננה והעולשין מאוכל
אדם וכגון החוחים והרדרדין מאוכל בהמה וכגון אפסס
וקוצה ממין הצובעין ואם היה מתקיים בארץ
כגון הפוא והרכפה ממי הצובעין אף על פי שיש לו ולרמיו
שביעית אין להם ביעור שהרי מתקיים בארץ לא נהנין
וצובעין בו עד ראש השנה וכל שאינו מיוחד לא
למאכל אדם ולא למאכל בהמה ואינו ממין הצובעים הוא
ואינו לעצים יש לו ולרמיו שביעית אבל אין להם שיעור
אף על פי שאינו מתקיי בארץ לא נהנין בו או ברמיו עד
ראש השנה כגון ענקרי הלוח השוטה ועקר הרננה
והעקרבין קליפי רסון והגץ שלו קליפי
אגוזים והגרענין יש להם ולרמיהם שביעית אבל אין להם
ביעור לולבי זרדים והחרובין יש להן ולרמיהם שביעית
וביעור לולבי האלה והבוטנה והאכרין יש להן
ולרמיהם שביעית אבל אין להם ביעור אבל לעלים
שלהן יש ביעור אי זו היא שעת ביעור העליון
בעת שיבולו ונושרין מאילנותיהן עלי זתים ועלי קנים
ועלי חרובין אין להם ביעור לפי שאינן נובלות וכלות
ועד מתי יהיה אדם ללקט עשבים לחין בשביעית עד שיבש
המתיק ויגבב עשבים יבשים עד שתרד רביעה שנייה
במוצאי שביעית ועד מתי יהיו העניים מותרין להכנס
בפרדות במוצאי שביעית לאסוף פירות שביעית עד
שתרד רביעה שנייה הוודר והכופר והולטם יש להן
ולרמיהם שביעית הקטף והיא שרף היוצא מהאילנות
ומהעיקרים אין לו שביעית והיוצא מן הפגיו יש לו ולרמיו
שביעית ברא באילן כאלו אבל באילן סרק אף היוצא מן
העליון ומן העקרים כפרי שלהן ויש לו ולרמיו שביעית
הטובש וודר שביעית בשמן של ששית ולקט את
הוודר והשמן מותר כבשו בשמן של מוצאי שביעית חייב
לבער השמן שהרי השמן יבש הוא וכבר נתחייב בביעור
חרובין של שביעית שכבשן בין ששית או בין
מוצאי שביעית חייב לבער היין שהרי טעם פירות שביעית
בו זה הכלל פירות שביעית שנתערבו בפירות אחרות
מין במינו בכל שהוא ושלא בביטו בנותן טעם

פרק שמיני

כדרך שאסור לעבור הארץ בשביעית כך אסור לחק ירי
ישראל שעובדי אותה או למסר להן כלי עבודה לפי שאסו
לחק ירי עובדי עבדה ואו כלים שאין האומן רשאי
למסרן בשביעית למי החשוד על השביעית כחרישה וכל
כליה העול והמורה והרקב זה הכלל כל שמלאכתו
פיהרת למלאכה שאסורה בשביעית אסור למכור לחשוד
ולמלאכה שאיפשר שתהיה אסורה ותהיה כותרת מותר
למכור לחשוד כיצר מוכר הוא לו המגל והעגלה וכל

כליה שאם יקצור בו מעט ויביא על העגלה מעט הרי זה
מותר ואם יקצור כדרך הקוצרין או יביא כל פירות
שרהו אסור ומותר למכור סתם למי שאינו חשוד אפי
דבר שמלאכתו מיוחדת למלאכה האסור בשביעית שהרי
איפשר שקנה בשביעית לעשות לו מלאכה לאחר שביעית
היוצר מוכר חמש כרי שמן וחמשה עשר כרי יין ומותר
למכור לגוי יתר מזה ואינו חושש שמא ימכו לישראל ומכר
כרים רבים לישראל החשוד בחוצ לארץ ואינו חושש שמא
יביא לארץ ומכר לחשוד פרה חודשת בשביעית
שהרי איפשר לשוחטה ומכר לו שדה שהרי איפשר
שיובירה אבל לא ימכור לו שדה האילן לא אם כן פסק
עמו על מנת שאין לו באילן ומשאלו סאה למרוד בה אף
על פי שהוא יודע שיש לו גורן שהרי איפשר שימרוד בה
בתוך ביתו ופורט לו מעות אף על פי שהוא יודע שיש
לו פועלין וכולן בפירוש אסורין וכן משאלת אשה
לחברתה החשודה על השביעית נמה וכברה רחיס ותנור
אבל לא תבור ולא תשחון עמה
מחזיקין ירי גוים בשביעית ברברים בלבד כגון שראהו
חורש או זורע אמר לו תתחוק או תצליח וכיוצא ברברים
או מפני שאינם מצווין על שביתת הארץ אבל לא יסעדנו
ביר ומותר לדרות עמהן הפירות וחוברין מהן נירין
לפי שאינן בני חיוב כרי לקטם אותן מותר לעשות
בסוריא בתלוש אבל לא במחובר כיצר רשין וורין
ודורכין ומעמידין אבל לא קוצרין ולא ביצרי ולא מוסקין
וכן כל כיוצא באו כשם שאסור לעשות סחורה
בפירות שביעית או לשמך כך אסור ליקח מעם הארץ לפי
שאינן מוסרין רמי שביעית לעם הארץ ואפי כל שהו שמא
לא יאכל אותן בקרושת שביעית הלוקח לולב
מעם הארץ בשביעית נותן לו אתרוג מתנה ואם לא נתן
לו מבליע לו רמי אתרוג ברמי לולב ברא בזמן
שהיה מוכר פירות שכמותן בשמור כגון תאנים ורמונים
וכיוצא בהן אבל היה מוכר פירות שחוקתן מן ההפקד
כגון הפיגס והירבוזי השאטים והחלגלוגו והכסבר של הרו
וכיוצא בהן הרי זה מותר ליקח ממנו מעט סמי שלש
סעודות בלבד משום כרי חייו של מוכר
וכל דבר שאינו חייב במעשרות כגון שום בעל בני
ובצל של רכפה וגריסין חלקיות וערשים המצרויות וכן
זרעוני גינה שאינן נאכלות כגון זרע לפת וצנון וכיוצא
בהן הרי אין ללקחין מכל אדם בשביעית ברא בעם
הארץ סתם אבל מי שחוא חשוד לעשות סחורה בפואת
שביעית או לשמור פירותיו ולמכור מהן אין לוקחין ממנו
דבר שיש עליו זיקת שביעית כלל ואין לוקחין ממנו
פשתן אפילו סרוק אבל לוקחין ממנו טווי ושזור
החשוד על השביעית אינו חשוד על המעשרות והחשוד
על המעשרות אינו חשוד על השביעית שאעפ כזה וזה מן
התורה מעשר טעון הבאת מקום מה שאין כן בשביעית
ושביעית אין לה פדיון מה שאין כן במעשר
החשוד על הטהרות אינו חשוד לא על המעשר ולא על
השביעית שהאוכל הטמא הזה שמכרו בחוקת שהור אינו
מטמא אחרים לא מרברי סופרים והחשוד לרברי סופרים
אינו חשוד לרברי תורה כל החשוד על דבר
אעפ שאינו נאמן על של עצמו נאמן הוא על של אחרים
חוקה אין אדם חושא לאחרים לפיכך החשוד על דבר רנו
ומעירו הכהנים חשדין על השביעית לפי שהן אימרין
הואיל והתרומות מותרות לנו אעפ שהן אסורין על
הזרים במיתה קל וחומר פירות שביעית לפיכך סאה
תרומה שגפלה לסאה סאה של פירות שביעית תעלה נפלה
לפחות ממאה ורקבו הכל ולא ימכרו לכהנים ככל כדומע
לפי שהן חשודין על השביעית הצבענין והפסמין
לוקחין מדרסן מכל מקו ואינן חוששין שמא מספיהו שביעית
הוא נבאי קופה בשביעית לא יהיו מרדיקין בחצרות של
אוכלי שביעית ואם נתנו לחן פת מותרת ואין חוששין לה
שם מספיהו שביעית הוא שלא נחשרו ישראל להיות נותני

הרי הלוקח אוכל אותה שנה שנייה אחר היובל שנ שני
תבואות מכר נקעים מלאים מים או סלעים שאינם
ראויין לזריעה הרי זה פורה בפחות משתי שנים שנ מספר
שני תבואות שרה הראויה לתבואה היא שאינה נגאלת
לא אחר שתי שני ואם לא גאלה אעפ שאינה ראוייה
לזריעה חוזרת לבעלים ביובל מכר אילנות אין נגאלו
לפחות משתי שנים שהרי ראויים לתבואות ואם לא גאלו
אין חוזרין לבעלים ביובל שנ ושב לאחוזתו ולא לאילנות
מכר שרהו לראשון וראשון מפרה לשני ושני
לשלישי אפי מאה זה אחר זה בשנת היובל תחזור לארון
ראשון שנ בשנת היובל ישוב השרה לאשר קנהו מאתו
לאשר לו אחוזת הארץ מכרה לראשון במאה דינר
וראשון לשני במאתים ורצה הארון לגאול אינו מחשב לא
עם הראשון שנ לאיש אשר מכר לו מכרה לראשון
במאתים וראשון לשני במאה הרי זה מחשב עם האחרון
וכן אם מכר במאה והשביחה ביד הלוקח והרי היא ראוייה
להמכר במאתים מחשב לפי מה שמכר ואם מכרה במאתי
והכסיפה והרי היא ראוייה להמכר במאה מחשב לפי מה
מה שהיא ולעולם מיפיים כח המוכר שרה אחוזה וכריעין
כח הלוקח המוכר שרה אחוזה והיו לו שרות אחרות
ומכר מאותם השרות כדי לגאול שרהו שמכר אין שומעין
לו שנ ומצא כדי גאולתו עד שימצא רבר שאינו מצוי לו
בשעה שמכר וכן אם לזה לגאול אין שומעין לו שנ והשיגה
ירו לא שילוח מצא מעט ורצה לגאול חצי השרה
שמכר אין שומעין לו שנ כדי גאולתו או גואל את כולה או
אינו גואל ואם רצו קרוביו לגאול גאולים שנאמר או רודו
או בן דודו יגאלו הנותן שרהו מתנה הרי זו חוזרת
לו ביובל שנא תשובו איש אל אחוזתו לרבות את המתנה
האחין שלקחו פלקוחות הן זמחודרין זה לזה חלקו
ביובל לא תבטל הלוקחן מכמות שהיתה וכן הבכור
והמייבם אשת אחיו מחזיר ביובל חלק שנטל ונטל החלק
שבגנרו אבל היורש את אשתו אעפ שירוש הבעל מרבירה
עשו חזק לר בריהם כשל תורה ואינו מחזיר ביובל ואם
ירש ממנה בית הקברות יחזיר לבני משפחה משום פגם
משפחה ויתנו לו רמיה ומנכין לו רמי קבר אשתו שהרי
חייב בקבורתה

פרק שנים עשר

המוכר בית בתוך עיר המוקפת חומה הרי זה גאלה כל
שנים עשר חרש מיום שמכר בכל עת שירצה ואפילו ביום
שמכר וכשרצה לפדות נותן כל הדמים שלקח ואינו נודע
ללוקח כלום ואין הקרובים פודין אותה אלא המוכר עצמו
אם השיגה ירו ויש לו למכר מנכסיו ולפרותו אבל לא ילוה
ויגאל ולא יגאל לחצאין מת הלוקח יפרה מיד בנו וכן
אם מת המוכר יש לבנו לפדותה כל שנים עשר חרש
מכר לראשון וראשון לשני בתוך השנה מנין לראשון כיון
ששלמה שנה ראשון החולט הבית ביד השני שהמוכר מכר
לשני כל זכות שתבוא לירו הגיע שנים עשר חרש
ולא גאלה הרי זו נחלשת ביד הלוקח וכן אם נתן הבית
מתנה ולא גאלו כל שנים עשר חרש הרי זה נחלש ביד זה
שנתן לו מתנה היתה שנה מעוברת אינו נחלש עד
סופה שנא עד מלאת לו שנה תמימה להביא חרש העיבו
מכר שני בתים אחר בחצי ארד ראשון ואחר בראש
ארד שני זה שמכר בראש ארד שני כיון שהגו אחר בארד
של שנה הבאה עלתה לו שנה וזה שמכר בחצי ארד ראשון
לא עלתה לו שנה עד חצי ארד שלשנה הבאה מפני שירד
הלוקח בחרש העיבור הגיע יום שנים עשר חרש ולא
נמצא הלוקח לפדות ממנו הרי זה מניח מעותיו בכר
ושובר את הרלת ונכנס לביתו ואימתי שיבא הלוקח יבא
וישול מעותיו המקדיש בית עיר חומה וגאלו אחר
מיד ההקדש כיון שעלתה לו שנה משעש שנאל מיד ההקדש
ולא גאלו בעליו נחלש ביד הטאל שאין ההקדש חולט
אלא הלוקח שנאמר לקחנה אותו לדודותיו מכר בית

עיר חומה והגיע יובל בתוך שנת המוכר אינו חוזר ביובל
לא יהיה ביד הלוקח עד שירצה המוכר לגאול כל שנת
המוכר או תמלא שנה ויחלוט המוכר בית בכתי
החצרים או בעיר שאינה מוקפת חומה כראוי הרי זה נאל
בכח יפה שברין השרה ושברין הבתים המוקפין חומה
כיצר אם רצה לגאול ביד גואל כרן הבתים הגיע שנים
עשר ולא גאל הרי זה גואל עד שנת היובל כרן השרות
ובעת שגואל מחשב עם המוכר וגורע לו מה שאכל הגיע
יובל ולא גאל חוזר הבית בלא דמים כרן השרות כל
שהוא לפנים מן החומה כגון הגנות והמרחצאן והשובכות
הרי הוא כבתים שנאמר אשר בעיר אבל השרות שבתוך
העיר נגאלין כרן השרות שחזן לעיר שנאמר וקם הבית
אשר בעיר וכל הרומה לבית לא השרות בית
שאין בו ארבע אמו על ארבע אמות אינו נחלט בבתי ערי
חומה וירושלם אין הבית נחלט בה ובית הבנוי בחוכה
אינו כבתי ערי חומה עיר שגנותיה חומתה או
שהים חומתה אינה כמוקפת חוכה
אין המקום נקרא ערי חומה עד שיהיה בו שלש חצרות או
יתר ובכל חצר מהן שני בתים או יתר ויקיפנה חוכה תחל
ואחר כך יבנו החצרות בתוכו אבל מקום שישב ואחר כך
הוקף או שלא היו בו שלש חצרות של שני שני בתים אינו
עיר חומה לא בתים שבו כבתי החצרים אין סוככין
לא על חומה הכוקפת בשעת כיבוש הארץ כיצר עיר שלא
היתה מוקפת חומה בשעת שכבוש יהושע את הארץ אעפ
שמוקפת עתה הרי היא כבתי החצרי ועיר שהיתה מוקפת
חומה בימי יהושע אעפ שאינה מוקפת עתה הרי היא כמקופ
וכיון שגלו בחרבן ראשון בטלה קרושת ערי רובה שהיו
בימי יהושע כיון שגלה עורא בביאה השנייה נתקדשו כל
הערים המוקפות חוכה באותו העת מפני שביארן בימי
עורא שהיא ביאה שנייה כביאתן בימי יהושע מה ביאתן
בימי יהושע מנו שבטין ויובלות וקדשו בתי ערי חוכה
ונתחייבו בכעש אף ביאתם בימי עורא מנו שבטין ויובלו
וקדשו בתי ערי חומה ונתחייבו במעשר וכן לעתיד
לבוא בביאה שלישית בעת שיכנסו לארץ יתדילו למנות
שמיטין ויובלות ויקדשו בתי ערי חומה ויתחייבו כל מקום
שיכבשוהו בכעשרות שנאמר והביאך ה אהיך אל הארץ
אשר ירשו אבותיך וירשת מקוש ירושתך לירשת אבותי
כה ירושת אבותיך אתה נוהג בחירוש כל הרברי האו אף
ירשתך אתה נוהג בה בחירוש כל הרברים היו

פרק שלשה עשר

שבט לוי אעפ שאין להם חלק בארץ כבר נצטוו ישראל
ליתן להם ערים לשבת ומגרשיהם והערים הם שש ערי
מקלט ועליהן שנים וארבעים עיר וכשמוספין ערי מקלט
אחרות בימי המשיח הכל ללוויים מגרשי הערים
כבר נתפרשו בתורה שהם שלשת לכל רוח כקיר העיר
וחוצה שנאמר מקיר העיר וחוצה אף אכה סביב ולהלן
הוא אומר ומדותם מחוץ לעיר את פאת קדמה אלפי אכה
וגו אלה הראשונים מגרש ואפים שכורדין חוץ לכגרש
לשרות וכרמים ונותנין לכל בית הקברות הוץ
לתחום זה שאין קוברין מתיחם לתחום עריהם שנאמר
ומגרשיה יהיו לבהמתם ולרכושם ולכל חייתם לחיים ניתנו
ולא לקבורה אין עושין בערי הלוויים עיר כגרש
ולא מגרש עיר ולא כגרש שרה ולא שרה כגרש שנ
ושרה מגרש עריהם לא ימכר ומפי השמועה לכרו שזה
לא ימכר לא ישונה לא השרה והמגרש והעיר כל אחד
משלשתן כמות שהוא לעולם וכן בשאר ערי ישראל לא
יסתור ארס את ביתו לעשותו גינה ולא ישע את חרבנתו
גינה שלא יחריבו ארץ ישראל כהנים ולויים שמכרו
שרה משרה עריהם או בית מבתי ערי חומה שלהן גואלין
כסדר הזה לא מוכרין השרות ואפי סמוך ליובל וגואלין
מיד ואם הקדישו שרה גואלים מיד ההקדש לאחר היובל
וגואלים בתי ערי חומה כל זמן שירדו אפי ארד כמה שנים

החמשים ושתי מצוות או מסורין לבית דין הנרול בלבר
ומאימתי התחילו למנות מאחר ארבע עשרה
שנה משנכנסו לארץ שנ שש שנים תורע שרך ושש שנים
בכבוש הארץ ושבע שנים בחילוק נמצאת
אומר בשנת שלש וחמש מאות ואלפי מראש השנה מאחר
מולד אדם הראשו שהיא שנה שניה ליצירה התחילו למנו
ועשו שנת עשר וחמש מאות ליצירה שהיא שנת אחת
ועשרים משנכנסו לארץ שמיטה ובנו שבע שמיטות וקדשו
שנת החמשים שהיא שנת ארבע וששים משנכנסו לארץ
שבעה עשר יובלים מנו ישראל משנכנסו לארץ ועד שיצאו
ושנה שיצאו בה שחרב הבית בראשונה מוצאי שביעית
היתה ושנת שש ושלושים ביובל היתה שארבע מאות שנה
ועשר שנה עמר בית ראשון כיון שחרב הבית
בטל בנין זה משבטלה נשארה הארץ חרבה שבעים שנה
ונבנה בית שני וארבע מאות ועשרים שנה עמר ובשנה
השביעית מבנינו עלה עזרא והיא הביאה השנייה ומשנה
זו התחילו למנות כניי אחר ועשו שנת שלש עשרה לבנין
בית שני שמיטה ומנו שבע שמיטות וקדשו שנת החמשים
אעפ שלא היתה שם יובל בבית שני כיון היו אותו כדי
לקדש שמיטות נמצאת למד שהשנה שחרב
בה הבית באחרונה שתחלתה מתשרי שאחר החרבן בשני
חרשים שהרי מתשרי הוא הכנין לשמיטין וליובלות אותה
השנה מוצאי שביעית היתה ושנת חמשה עשר מן היובל
התשיעי היתה ולפי חשבון זה שנה זו שהיא
שנת אלף ומאה ושבע להרבן שהיא שנת שמינים ושבעה
ואלף וארבע מאות לכנין שטרות שהיא שנת ששה עשר
ושלושים ותשע מאות וארבעת אלפים ליצירה היא שנת
שמיטה והיא שנת אחת ועשרים מן היובל אבל
כל הגאונים אמרו שככורת היא ביריהם איש מפי איש
שלא מנו באותן השבעי שנה שבין חרבן בית ראשון ובנין
בית שני לא שכיטות בלבר בלא יובל וכן
משחרב באחרונה לא מנו שנת החמשים לא שבע שבע
בלבר מתחלת שנת החרבן וכן עולה מתל כפי חשבון
זה שהוא קבלה ומשנת השמיטה ידועה היא ובפורסמת
אצל הגאונים ואנשי ארץ ישראל וכולן לא מנו לא לשני
חרבן כשיטלי אותן שבע שבע ולפי חשבון זה תהי שנה
זו שהיא שנת שבע ומאה ואלף לחורבן מוצאי שביעית ועל
זה אנו סומכין וכפי חשבון זה אנו כוריס לענין מעשרות
ושביעית והשמיטת כספים שהקבלה והבעשה עכודים גדולי
בהוראה ובהן ראוי להתלות שנת יובל אינה עולה
ממנין שני השבוע לא שנת תשעה וארבעי שמיטה ושנת
חמשים יובל ושנת חמשים ואחת תחלת שש שנים של
שבוע וכן בכל יובל ויובל משגלה שבט ראובן ושבת
גד וחצי שבט כנשה בטלו היובלות שנאכ וקראתם דרור
בארץ לכל יושביה בזמן שכל יושביה עליה והוא שלא יהיו
מעורבבין שבט בשבט לא כולם יושבים כתקנן בזמן
שהיובל נהג בחוצה לארץ שגא יובל היא בכל מקום בין
בפני הבית בין שלא בפני הבית נהג דין עבר עברי
ורין בתי ערי חומה ודין שדה חרמים ודין שדה אחוזה
ומקבלין גר תושב ונוהגת שביעית הארץ והשמיטת כספי
בכל מקום מן התורה ובזמן שאין היובל אינו נהג אחר
מכל או חוץ משביעית בארץ והשמיטת כספים בכל מקום
מרבניהם כמו שבארנו מצות עשה לתקוע בשופר
בעשירי לתשרי בשנת היובל ומצוה זו מסורה לבית דין
תחלה וכל יחיד ויחיד חייב לתקוע שנ תעבירו שופר
ותוקעין בשופ תשע כרדך שתוקעין בראש השנ ומעבירו
שופר בכל גבול ישראל שופר של יובל ושל ראש השנה
אחר הוא לכל רבר ואחר ראש השנה ואחר היובל לתקיעו
אלא שביובל תוקעין בין בבית דין שקדשו בו את החדש
בין בבית דין שלא קדשו בו את החדש וכל יחיד ויחיד
חייב לתקוע כל זמן שבית דין יושבין ושלא בפני בית דין
ובראש השנה שחל להיות בשבת לא היו תוקעין לא בבר
שקדשו בו את החדש ואין כל יחיד ויחיד תוקע לא בפני

בית דין שלשה דברים מעכבין ביובל תקיעה ושלוש
עברים והחזרת שרות לבעליהן וזו היא שמיטת קרקע
מראש השנה עד יום הכפורים לא היו עברים נפטרים
לבתייהן ולא משתעבדין לארזניהן ולא השרות חוזרות
לבעליהן לא עברים אוכלין ושותים ושמחים ועטרותיהם
בראשיהם כיון שהגיע יום הכפורים תקעו בית דין בשופר
נפטרו עברים לבתייהן וחזרו שרות לבעליהן
דין היובל בשביעי הארץ ודין השמיטה אחר הוא לכל דבר
כל שאסו בשביעית מעבודת הארץ אסור בשנת יובל וכל
שמותר בשביעית מותר ביובל ומלאכות שלוקין עליהן
בשביעית לוקין עליהן ביובל ודין פירות שנת יובל באכיל
ובמכירה ובביעור כדין פירות שביעית לכל דבר
יתירה שביעית על היובל שהשביעית משמטת כספים ולא
יובל ויותר יובל על השביעית שהיובל מוציא עברים
ומשמיט קרקע וזהו דין מכירת שרות האמורות בתורה
והיא מצות עשה שנאמר גאולה תתנו לארץ יובל
משמיט קרקע בתחלתו ושביעית אינה משמטת כספים
לא בסופה כמו שבארנו

פרק אחד עשר

ארץ ישראל המתחלקת לשבטי אינה נמכרת לצמיתות שנ
והארץ לא תמכר לצמיתות ואם מכר לצמיתות שניהם
עוברין בלא תעשה ואין מעשיהן מועלין לא תחוו השרה
לבעליה ביובל והמוכר שרהו לששים שנה אינה יוצאה
ביובל שאין חוזר ביובל לא דבר הנמכר סתם או הנמכר
לצמיתות לא ימכר אדם ביתו או שדה אחוזהו
אעפ שהם חוזרין אחר זמן לא אם כן העני שנ וכי ימוך
אחיד ומכר מאחוזתו אבל למכור ולהניח הרמים בכיסו
או לעשו בהן סחורה או ליקח בהן כלים או עבדים וסחמה
אינו רשאי לא למונות בלבר ואם עבר ומכר מכל מקום
הרי לו מכור ודין בבר בתי ערי חומה ובשרה דין שדה
אחוזה דין מוכר שדה אחוזתו לחשב את הרמים
לפי השנים הנשארות ליובל ובכל עת שירצה לפדות
מחשב עם הלוק על השני שאכל ונורע מרמי המוכ ומחוי
לו השאר כיצד הרי הנשאר ליובל עשר שנים ומכר
לו שדה במאה דינר אכלה הלוקח שלש שנים ורצה המוכ
לגאול נותן לו שבעה דינר ומחזיר שרהו וכן אם אכלה
שש שנים נותן לו ארבעים דינר ומחזיר לו שרהו לא
גאה לא הנסחה בבר הלוקח עד שנת היובל תחזור לבעלו
בלא דמים שנ כי מספר תבואות ימכור לך מכרה
לו והיא מלאה פירות ולאחר שנים גאלה אינו יכול לומר
לו החזירנה לי בלאה פירות כמו שכברת לך לפיכ אם
מכרה לו מליאה פירות לפני ראש השנה וגאלה אחר שתי
שנים הרי זה אוכל שלש תבואו בשתי השנים ואינו מחשב
עמו לא לפי שתי שנים בלבר שנ על פי השנים לא על פי
התבואות הקנים והזמורות ופירות שקמה שבתוכה
הרי הן של לוקח כשאר הפירות שלה אבל אילן שנכסח
או שיבש שניהן אסורין בו כיצד יעשה ימכר וילקח ברמיו
קרקע והלוקח אוכל פירותיה עד שתגאל השרה מירו
הלוקח שדה אחוזה ונטעה אילנו והשביחה כשהיא חוזרת
ביובל שמין שבה האילנות שבתוכה ונותן בעל השרה רמי
השבח ללוקח שנ ויצא ממכר בית ממכר חוזר ולא השבח
המוכר את שדהו בזמן שהיובל נהג כמו שבארנו אינו
מותר לגאול לפחות משתי שנים שנ כמספר שני תבואות
ימכור לך ואפי רצה הלוקח אסור שנא במספר שנים
אחר היובל תקנה מאת עמית אין פחות משתי שנים סעת
לעת מיום המכירה וצריך שיאכל הלוקח שתי תבואות
בשתי השנים ואחר כך יגאל שנא שני תבואות לפיכך
אם היתה אחת משתי השנים שביעית או שנת שרפון או
צדק אינה עולה מן המנין הניחה הלוקח ברה שנה
ואכלה שנה או אכלה שנה זרה שנה ולא זרעה ודין אלז
עולין למכר מכרה בשנת יובל עצמה אינה נמסרת
וחרסים חוזרין לבעלים מכרה שנה אחת לפני היובל

נגמר ספר שביעי זהו ספר זרעים

והלכותיו שבע ופרקיו חמשה ושמנים

הלכות כלאים

עשרה פרקים

הלכות מתנות עניים

עשרה פרקים

הלכות תרומות

חמשה עשר פרקים

הלכות מעשרות

ארבעה עשר פרקים

הלכות מעשר שני

ונטע רבעי

אחד עשר פרקים

**הלכות בכורים ושאר
מתנות כהונה שבגבולין**

שנים עשר פרקים

הלכות שמטה וזבל

שלשה עשר פרקים

מריש וער כען

בריך רחמנא רסייען

ותכל מלאכת עבודת הקדש השבעה ספרים הראשונים על
ירי המחוקקי שלמה בר יהודה ועובדיה בר פשה הוכנו
להתחיל ולהשלים החצי האחרון וספרי אחריו לחיים ולשלום

שנ גאולת עולם תהיה ללוויים ישראל שירשאת אבי
אמו לוי הרי זה גזל כלווי אעפ שאינו לוי הואיל והערו
או השרות של לויים גזל לעולם שרין זה תלוי במקומות
או ולא בבעלים ולוי שירשאת אבי אמו ישראל גזל כישראל
ולא כלוויים שלא נאמר גאולת עולם תהיה ללוויים לא בערו
הלוויים כל שבט לוי מזהרין שלא ינחלו בארץ
כנען וכן הן מזהרין שלא יטלו חלק בבזה בשעה שכובשין
את הערים שנאמר לא יהיה לכהני הלווי כל שבט לוי חלק
ונחלה עם ישראל חלק בבזה ונחלה בארץ וכן הוא אומר
בארץ לא תנחל וחלק לא יהיה לך בתוכם בבזה וכן לוי
או כהן שנטל חלק בבזה לוקה ואם נטל נחלה בארץ
מעבירי אותה ממנה יראה לי שאין הרבני אומרים
לא בארץ שנכרתה עליה ברית לאברהם ליצחק
וליעקב וירשעה בניה ונתחלקה להם אבל שאר
כל הארצות שכובש מלך ממלכי ישראל
הרי הכהני והלווי באותן הארצות ובביתן
ככל ישראל ולמה לא זכה לוי בנחלת
ארץ ישראל ובבזתה עם אחיו מפני
שהוברל לעבוד את ה' ולשרתו
ולהורו דרכיו הישרים ומשפטיו
הצדיקים להביס שנא יורו
משפטיו ליעקב ותורתך
לישראל לפי הוברלו
מדרכי העול לא
עורכין
מלחמה כשאר
ישראל ולא נוחלין
ולא זוכין לעצמן
בכח גופן לא הם חיל
ה' שנאמ' בדרך חילו והוא
ברוך הוא וזכה להם שנ' אני
חלקך ונחלתך ולא שבט לוי
בלבד לא כל איש ואיש מכל באי
העולם אשר נרבה רוחו אותו והבינו
מדעו להברל לעמוד לפני ה' לשרתו
ולעבדו לדעה את ה' והלך ישר כמו שעשהו
האחים ופרק מעל צוארו עול החשבונות הרבו
אשר בקשו בני האדם הרי זה נתקדש קודש
קדשים ויהיה ה' חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי
עולמים וזכה לו בעולם דבר המספיק לו כמו שזכה
לסוהנים וללוויים הרי רוד עליו השלום אומ' ה' מנת חלקי
וכוסי אתה תומיך גורלי